ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ସଂକଳନ

ସଂକଳକ:

ମହାପାତ୍ର ନୀଳମଣି ସାହୁ



ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡ଼େମୀ

ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ସଂକଳନ

ସଙ୍କଳକ :
ମହାପାତ୍ର ନୀଳମଣି ସାହୁ



ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ

ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ସଂକଳନ

ସଂକଳକ :
ମହାପାତ୍ର ନୀଳମଣି ସାହୁ

ପ୍ରକାଶକ :
ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ
ଭୁବନେଶ୍ୱର-୭୫୧୦୧୪

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ : ୧୯୮୫

ଛପା ସଂଖ୍ୟା : ୧୧୦୦

ମୁଦ୍ରଣ :
ପୁଷ୍ପଗିରି ପ୍ରେସ୍,
କଟକ-୭୫୩୦୦୨

ମୂଲ୍ୟ : ଷାଠିଏ ଟଙ୍କା

SRESTHA ODIA GALPA SANKALANA

Compiled by
Mahapatra Nilamani Sahoo

Published by
Orissa Sahitya Akademi,
Bhubaneswar-751014

First Edition : 1985

Number of Print : 1100

Printed at :
Puspagiri Press,
Cuttack-753002

Price : Sixty Rupees

ଦୁ'ପଦ

ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀଙ୍କ ଆନୁକୂଲ୍ୟରେ ବର୍ତ୍ତମାନ 'ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ସଂକଳନ' ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଯାଉଛି । ଏଥିପୂର୍ବରୁ କବିତା ଓ ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ସମ୍ବଳ କରି ଦୁଇଟି ସଂକଳନ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇସାରିଛି । ଏହି ସଂକଳନଟିର ସଂପାଦନା ଦାୟିତ୍ୱ ସଂପନ୍ନ କରିଛନ୍ତି ଓଡ଼ିଶାର ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରଖ୍ୟାତ କଥାଶିଳ୍ପୀ ମହାପାତ୍ର ଶ୍ରୀ ନୀଳମଣି ସାହୁ ଏବଂ ନିଜସ୍ୱ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଏଥିରେ ସନ୍ନିବିଷ୍ଟ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ସେ ନିର୍ବାଚନ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟ ଉପରେ ଏକ ଉପାଦେୟ ଭୂମିକା ମଧ୍ୟ ସେ ସଂଯୋଜନ କରିଛନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ଏକାଡେମୀ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କର ସେ ସାଧୁବାଦର ପାତ୍ର । ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପଜଗତର କଥାସମ୍ରାଟ ଫକୀରମୋହନଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସମକାଳୀନ କଥାଶିଳ୍ପୀ ପଦ୍ମଜ ପାଲଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସର୍ବମୋଟ ଏକଷଠିଟି ଗଳ୍ପ ଏହି ସଂକଳନରେ ସନ୍ନିବିଷ୍ଟ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଗଳ୍ପ କଥାଶିଳ୍ପୀମାନଙ୍କର ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରତିଭାର ଏକ ଏକ ପ୍ରତିନିଧିସ୍ଥାନୀୟ ଗଳ୍ପ । ଏହି ସଂକଳନର ଆୟତନ ଓ ପୃଷ୍ଠାସଂଖ୍ୟାର ପରିସୀମା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଇଚ୍ଛାସତ୍ତ୍ୱେ ବହୁ ଲେଖକଙ୍କର ଗଳ୍ପକୁ ସଂକଳକ ସ୍ଥାନ ଦେବାର ସୁଯୋଗରୁ ବଂଚିତ ହୋଇଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ଆଉ ଏକ ଗଳ୍ପ-ସଂକଳନ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ବାସନା ମଧ୍ୟ ଏକାଡେମୀ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କର ରହିଛି । ଏହି ସଂକଳନଟି ଓଡ଼ିଶାର ସୁଧୀ ଓ ବିଦଗ୍ଧ ପାଠକମହଲରେ ଆଦୃତ ହେଲେ ସଂକଳକଙ୍କର ଶ୍ରମ ସାର୍ଥକ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏକାଡେମୀ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ଅଭିଳାଷ ମଧ୍ୟ ଚରିତାର୍ଥ ହେବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ ।

ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ବେହେରା
ସଂପାଦକ,
ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ

ତା ୩୦ । ୫ । ୮୫

ମୁଖବନ୍ଧ

ଆମ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ କାହାଣୀ-ପରମ୍ପରା ବେଶ୍ ପ୍ରାଚୀନ । ଗୋପାଳ ପ୍ରହରାଜଙ୍କ 'ଉତ୍କଳ-କାହାଣୀ' ଏବଂ ଡକ୍ଟର କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ଦାଶଙ୍କର 'ଲୋକଗଳ୍ପ ସଂଚୟନ'ରୁ ଆମ କାହାଣୀକଳାର ଉତ୍କର୍ଷ ବୁଝାପଡ଼େ । ତେବେ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ବ୍ରଜନାଥ ବଡ଼ଜେନା ହିଁ ସର୍ବପ୍ରଥମେ କଥକତା ଶୈଳୀରେ 'ଚତୁର ବିନୋଦ' ଗଳ୍ପଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ । ଏହା ଥିଲା ଚତୁର୍ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ— ନୀତିବିନୋଦ, ପ୍ରୀତିବିନୋଦ, ହାସ୍ୟବିନୋଦ ଓ ରସବିନୋଦ । ନାମକରଣରୁ ବୁଝାପଡ଼େ ଯେ, ଏହା ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କର ବିନୋଦନ ପାଇଁ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା । ଏକ କାଳରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଭ୍ରାମ୍ୟମାଣ ଯାତ୍ରାଦାଳ ଓ ସଙ୍ଗୀତଜ୍ଞମାନଙ୍କ ପରି ଗଳ୍ପ-କଥକମାନେ ଗ୍ରାମେଗ୍ରାମେ ବୁଲି ବହୁ ମନୋରଞ୍ଜନ ଗଳ୍ପ କହି ଶ୍ରୋତା-ମାନଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲେ । ଏମାନେ 'ଗଳ୍ପସାଗର' ନାମରେ ଆଖ୍ୟାତ ହେଉଥିଲେ । ରାଜଦ୍ୱାରରେ ମଧ୍ୟ ଏମାନଙ୍କୁ ବେଶ୍ ସମ୍ମାନ ଓ ସମାଦର ମିଳୁଥିଲା । ଏକ ବିଶେଷ ଧରଣରେ କଥନଭଙ୍ଗୀ ଓ ସାବଲୀଳ ଅଥଚ କଳାତ୍ମକ ନାଟକୀୟ ସ୍ୱର ସହଯୋଗରେ କଥକମାନେ ସେହି ସବୁ ଗଦ୍ୟ ପଦ୍ୟ ମିଶ୍ରିତ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରୁଥିଲେ । 'ଚତୁର ବିନୋଦ' ସେହି ଢଙ୍ଗରେ ରଚିତ ଏବଂ ଏହା ହିଁ ଆମର ଲିଖିତ ଗଳ୍ପସାହିତ୍ୟର ଆଦ୍ୟ ନମୁନା । ତା'ପରେ ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷଭାଗକୁ—ଅର୍ଥାତ୍ ୧୮୯୮ ମସିହାରେ ଆମେ ଫକୀର-ମୋହନଙ୍କର "ରେବତୀ" ଭଳି ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଆଧୁନିକ ଗଳ୍ପ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲୁ । ତତ୍ ପୂର୍ବରୁ ଅବଶ୍ୟ ୧୮୯୭ ମସିହାରେ କବି ମଧୁସୂଦନଙ୍କ ଲିଖିତ "ହେମମାଳା" ନାମରେ ଏକ ପ୍ରଣୟପ୍ରଧାନ ରୋମାନ୍ସ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ତା'ହେଲେ ବି ଫକୀରମୋହନ ହିଁ ଆମ ଆଧୁନିକ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟର ଆଦ୍ୟସ୍ରଷ୍ଟା ଓ ସେ ହିଁ ଆମର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଗଳ୍ପ-ସାହିତ୍ୟର ବିକାଶ ଲାଗି ସୁଦୃଢ଼ ଭିତ୍ତି ପକାଇ-ଦେଇ ଗଲେ । କଥା-ସାହିତ୍ୟରେ ଅଦଭୁତ ପ୍ରତିଭାଧର ଏହି ଲେଖକଙ୍କର ବହୁ ଗଳ୍ପ ଭିତରୁ ରେବତୀ, ରାଣ୍ଡିପୁଅ ଅନନ୍ତା, ପେଟେଣ୍ଟ ମେଡ଼ିସିନ୍ ଓ ଅଧର୍ମବିତ୍ତ ପ୍ରଭୃତି ଗଳ୍ପ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି କ୍ଲାସିକ ହୋଇ ରହିବେ । ଫକୀର ମୋହନ ତାଙ୍କ ସମୟର ସାମାଜିକ ପରିବେଶରୁ ହିଁ ତାଙ୍କର ଚରିତ୍ର ଓ କଥାବସ୍ତୁ ସଂଗ୍ରହ କରିଛନ୍ତି । ସମାଜର ବିଭିନ୍ନ ଅନୁଷ୍ଠାନ, ସଂସ୍କାର, ରୀତିନୀତି ଏବଂ ସେ କାଳର ସାମାଜିକ ନୈତିକତାର ଆଦର୍ଶ ସଙ୍ଗେ ତା'ର ବିରୋଧୀଗୋଷ୍ଠୀ-ମାନଙ୍କର ସଂଘର୍ଷ—ପରସ୍ୱାପହାରୀ, କୁଟିଳ ଚକ୍ରାନ୍ତକାରୀ, କୃପଣ, ଲମ୍ପଟ ଓ ପ୍ରମତ୍ତ

ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର କାଣ୍ଡକାରଖାନା—ଦୈବୀ ଓ ସାମାଜିକ ଆପଦ ବିପଦ ଭିତରେ ବ୍ୟକ୍ତିର ସଂଗ୍ରାମୀ ଆଚରଣ—ଇତ୍ୟାଦିକୁ ନେଇ ସେ ବହୁ ଗଳ୍ପ ଲେଖିଛନ୍ତି । ହାସ୍ୟ ଓ ବ୍ୟଙ୍ଗ ବିଦ୍ରୂପ ମାଧ୍ୟମରେ ସେ ବହୁ ପ୍ରଚଳିତ କୁସଂସ୍କାର ଉପରେ ବାକ୍ୟାଘାତ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଭାଷାଶୈଳୀ ଯେପରି ସ୍ୱାଭାବିକ, ସେହିପରି ଜୀବନ-ରସରେ ଜୁଡ଼ୁବୁଡ଼ୁ ।

ସେହି କାଳରୁ 'ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ' ଓ 'ମୁକୁର' ମାସିକ ପତ୍ରିକା ଦ୍ୱୟ ଗଳ୍ପ ପ୍ରକାଶରେ ଖୁବ୍ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିବାରୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଆଧୁନିକ ଗଳ୍ପ ରଚନାର ପରମ୍ପରା ସୃଷ୍ଟିହେଲା । ସମୟକ୍ରମେ ଦିବ୍ୟସିଂହ ପାଣିଗ୍ରାହୀ, ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ର, ବୈଦ୍ୟନାଥ ମିଶ୍ର, ବାଙ୍କନିଧି ପଟ୍ଟନାୟକ, ଚିନ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତି, ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର ପ୍ରମୁଖ ଲେଖକମାନେ ବହୁ ସାମାଜିକ ସମସ୍ୟାକୁ ନେଇ ଗଳ୍ପରଚନା କଲେ । ସମାଜର ଅବହେଳିତ ଉପଦ୍ରୁତ ଅପରିଚିତ ଓ ନଗଣ୍ୟ ବୋଲି ବିବେଚିତ ଶ୍ରେଣୀରୁ ହିଁ ଗଳ୍ପର ଚରିତ୍ର ଓ ବିଷୟବସ୍ତୁ ନିଆଗଲା ଏବଂ ସେହି ଗଳ୍ପ ସବୁ ପାଠକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆଦୃତ ହେବା ଫଳରେ, ଗଳ୍ପରଚନା ଏକ ବିଶେଷ ସାହିତ୍ୟକୃତି ରୂପେ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ କଲା । 'ଯୁଗବାଣୀ', 'ସହକାର', 'ନବଭାରତ', 'ଡଗର', 'ଆଧୁନିକ' ପ୍ରଭୃତି ମାସିକ ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକାଗୁଡ଼ିକରେ ଏହି ସବୁ ଲେଖକମାନଙ୍କର ଗଳ୍ପ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା । ୧୯୩୩ ଓ ୧୯୩୬ ମସିହାରେ 'ଯୁଗବାଣୀ' ଓ ନବଯୁଗ ସାହିତ୍ୟ ସଂସଦର ମୁଖପତ୍ର 'ଆଧୁନିକ' ପତ୍ରିକାରେ ଗଳ୍ପ ଲେଖି କାଳନ୍ଦୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ, କମଳାକାନ୍ତ ଦାସ, ଅନନ୍ତ ପ୍ରସାଦ ପଣ୍ଡା, ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ବଡ଼ାଲ, ଭଗବତୀ ପାଣିଗ୍ରାହୀ, ବ୍ରଜକିଶୋର ରାୟ, ରାଜକିଶୋର ପଟ୍ଟନାୟକ, ଗୋଦାବରୀଶ ମହାପାତ୍ର, ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ର, ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ କର, କାହ୍ନୁଚରଣ ମହାନ୍ତି, ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତି, ଶଚି ରାଉତ-ରାୟ ପ୍ରମୁଖ ପ୍ରତିଭାଧର କବି ଓ ଲେଖକମାନେ ଗାଳ୍ପିକ ଭାବେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ କଲେ ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ ଗାଳ୍ପିକମାନଙ୍କର ଗଳ୍ପର ବିଷୟବସ୍ତୁ ଥିଲା ମୁଖ୍ୟତଃ ସାମାଜିକ । କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ଯୁବକ ଯୁବତୀଙ୍କର ପ୍ରେମ ଜନିତ ବ୍ୟାପାର ଏବଂ ପଲ୍ଲୀଗ୍ରାମ ଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ଗଳ୍ପର ବିଷୟବସ୍ତୁ ଲାଗି ପରିବେଶ ଯୋଗାଉଥିଲା । କେତେକ ଗଳ୍ପରେ ନୂତନ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷିତ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ-ମାନଙ୍କ ଜୀବନାଲେଖ୍ୟ ମଧ୍ୟ ରହୁଥିଲା । ତଦେବସ୍ଥ କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆଧୁନିକ ଧରଣର ନଗରଜୀବନର ସୂତ୍ରପାତ ହୋଇ ନଥିଲା କିମ୍ବା ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିଳ୍ପ ସଭ୍ୟତାର ପ୍ରସାର ଆରମ୍ଭ ହୋଇନଥିଲା । କଟକ, ପୁରୀ, ବାଲେଶ୍ୱର, ସମ୍ବଲପୁର, ବ୍ରହ୍ମପୁର ପ୍ରଭୃତି ସହରଗୁଡ଼ିକ ଉନ୍ନତ ଗ୍ରାମ ପରି ରହିଥିଲେ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାର

ସାଧାରଣ ଜୀବନ ଥିଲା କୃଷିଭିତ୍ତିକ । ଏପରିକି ରାଜ୍ୟର ଅର୍ଥନୀତି ମଧ୍ୟ ହେଉ କୃଷିକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଥିଲା । ସରଳ ଓ ବିଶେଷ କିଛି ଘଟଣା ବିହୀନ ନଗରଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଜୀବନଧାରା ଭିତରୁ ଗଳ୍ପଲାଗି ଖୋରାକ ପାଇବା ସହଜ ନଥିଲା । ତେଣୁ ସେ କାଳର ଅଧିକାଂଶ ଗଳ୍ପରେ ଲେଖକର କଳ୍ପନା ହିଁ ଥିଲା ମୁଖ୍ୟ । ସେଥିଲାଗି ପତ୍ରପତ୍ରିକାରେ ଅଧିକାଂଶ ବେଳେ ବିଦେଶୀ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁବାଦ କରି ପ୍ରକାଶ କରାଯାଉଥିଲା । ପ୍ରଜାପୀଡ଼କ ଜମିଦାର, ଲାଭଖୋର ମହାଜନ, ଲାଞ୍ଚଖୋର ପୋଲିସ ଓ ରାଜସ୍ୱ ବିଭାଗ କର୍ମଚାରୀବୃନ୍ଦ, ନୃଶଂସ ଧର୍ମଧ୍ୱଜୀ କୁସଂସ୍କାର ପାଳକ ପୁରୋହିତ ଶ୍ରେଣୀ, ଭଣ୍ଡ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଓ ମାତା ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କୁ ନେଇ ଗଳ୍ପ ରଚନା କରିବା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ଅନ୍ୟ ବିଷୟବସ୍ତୁ ନଥିଲା । ତେବେ, ପାରିବାରିକ ଦୁଃଖ ସୁଖ ଓ ବିବାଦ ସମ୍ବନ୍ଧ ଆଦିକୁ ନେଇ ମଧ୍ୟ ବହୁ ଗଳ୍ପ ଲେଖା ଯାଉଥିଲା । ନିଃସ୍ୱ ଅସହାୟ ମଣିଷଟି ଉପରେ ଦୈବ ବିପତ୍ତିକୁ ନେଇ ମଧ୍ୟ ବହୁ କରୁଣ ରସମୂଳକ କାହାଣୀ ଲେଖାଯାଇଛି ।

କିନ୍ତୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ପରେ ଏବଂ ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରାପ୍ତି ପରେ ପରେ ହିଁ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟ ଲାଗି ଦଶଦିଗ ଖୋଲିଗଲା । ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାର ବ୍ୟାପକ ପ୍ରସାର, ବିଭିନ୍ନ ରାଜନୈତିକ ସଂସ୍ଥା ଗୁଡ଼ିକର ଉଦୟ, ଅର୍ଥନୈତିକ ବିପ୍ଳବ, ବିଭିନ୍ନ ଧରଣର ସାମାଜିକ ଓ ସରକାରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନ, ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ, ଗୋଷ୍ଠୀ, ସଂପ୍ରଦାୟ, ଗ୍ରାମଗୋଷ୍ଠୀ ଯୋଜନା, ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଶିଳ୍ପ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ଉଦ୍ୟୋଗ, ନୂତନ ନୂତନ ସହର ନିର୍ମାଣ, ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ବୃତ୍ତି ବା ପେଶାର ଅଭ୍ୟୁଦୟ, ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଯୋଜନା ଓ ପ୍ରକଳ୍ପ ଗୁଡ଼ିକର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା, ଗ୍ରାମ୍ୟଜୀବନ ଭିତରେ ସହରୀ ସଭ୍ୟତାର ଅନୁପ୍ରବେଶ, ସାଂସ୍କୃତିକ ଆନ୍ଦୋଳନ, ଏକ ନୂତନ ଅପସଂସ୍କୃତିର ପ୍ରସାର, ଜମିଦାରୀ ପ୍ରଥାର ବିଲୋପ ଓ ଏକ ନୂତନ ଓ ଜଟିଳ ଅମଲାତନ୍ତ୍ରର ଅଭ୍ୟୁଦୟ, ଏକ ନୂତନ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଗୋଷ୍ଠୀର ଜନ୍ମ, ସାଧାରଣ ଲୋକର ରାଜନୈତିକ ଅଧିକାର, ନିର୍ବାଚନ, କଳାବଜାର, ପୁରାତନ ଜାତିଭେଦ ସ୍ଥାନରେ ନୂତନ ଜାତିଭେଦର ଉଦୟ, ନିଃସ୍ୱ ଓ ଭଲ ମଣିଷଟି ପ୍ରତି ନୂତନ ରୂପ ସ୍ତରେ ପ୍ରବଞ୍ଚନା, ଅତ୍ୟାଚାର—ସମାଜବାଦୀ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ପ୍ରଚଳନ ଏବଂ ଯେଉଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଭିତରେ ବି ବ୍ୟକ୍ତି ମଣିଷଟିର ଅସହାୟତା—ଜଟିଳ ଓ ଦୁଃସାଧ୍ୟ ଜୀବନ-ସଂଗ୍ରାମ—ଗାନ୍ଧିବାଦୀ ଦର୍ଶନ ଓ ମାର୍କସବାଦୀ ଦର୍ଶନର ସଂଘର୍ଷ—ଅନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଓ ଅଶିକ୍ଷିତ ଦରିଦ୍ର ଜନସଂଖ୍ୟାର ଆଶାତୀତ ବୃଦ୍ଧି ଏବଂ ତଦ୍‌ଜନିତ ବେକାର ସମସ୍ୟା—ନୂତନ ଯୁବସମାଜର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ଓ ବିଦ୍ରୋହ—ପୁରାତନ ସଂସ୍ଥା ଓ ମୂଲ୍ୟବୋଧଗୁଡ଼ିକର ପତନ ମାତ୍ର ନୂତନ ସଂସ୍ଥା ଓ ମୂଲ୍ୟବୋଧଗୁଡ଼ିକର ଅପ୍ରତିଷ୍ଠା—ସୁବିଧାବାଦୀ-ଗୋଷ୍ଠୀ ଓ ପ୍ରବଞ୍ଚିତଗୋଷ୍ଠୀ ଭିତରେ ସନ୍ଦେହ, ଈର୍ଷା, ବିବାଦ, ଧର୍ମଘଟ,

ସତ୍ୟାଗ୍ରହ—ଟ୍ରେଡ୍ ୟୁନିୟନ ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରସାର—ହରିଜନ, ଗିରିଜନ ଓ ସବର୍ଣ୍ଣ ସମସ୍ୟା—ଆଞ୍ଚଳିକ ଭେଦଭାବ—ଧର୍ମକେନ୍ଦ୍ରିକ ଗୋଷ୍ଠୀବିବାଦ—କ୍ଷମତାଲୋଭୀ ରାଜନୀତି ଓ ରାଜନୈତିକ ଅସ୍ଥିରତା—ରାଜନୀତିକୁ ଆଶ୍ରୟକରି ଠାଉଟର ଗୋଷ୍ଠୀର ଅଭ୍ୟୁଦୟ—ଦିଲ୍ଲୀଠାରୁ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁଠି ନିମ୍ନସ୍ତରର ରାଜନୈତିକ ଠାଉଟରମାନଙ୍କର ହଟଚମଟ ଲୀଳା—ଯୌତୁକପ୍ରଥାର ନୂତନ ରୂପରେ ଅଭ୍ୟୁଦୟ – କନ୍ୟାଦାହ – ନାରୀଶିକ୍ଷାର ବ୍ୟାପକ ପ୍ରସାର—ନାରୀ ସ୍ୱାଧୀନତା—ସରକାରୀ ଓ ବେସରକାରୀ ସଂସ୍ଥାମାନଙ୍କରେ ନାରୀମାନଙ୍କର କର୍ମଚାରୀ ରୂପେ ନିଯୁକ୍ତି—ଇତ୍ୟାଦି ବହୁ ନୂତନ ବ୍ୟାପାର ସମାଜରେ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଗଲା । ଫଳରେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନଧାରା ଆଗ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଜଟିଳ ଓ ସଂଘର୍ଷମୟ, ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱମୟ ହୋଇଗଲା । ଏହି ସବୁ ଅବସ୍ଥା ଭିତରୁ ଉପାଦାନ ସଂଗ୍ରହ କରି ଆମ ସାହିତ୍ୟରେ ବିଶିଷ୍ଟ ଲେଖକମାନେ ବହୁ ବୈଚିତ୍ର୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଗଳ୍ପ ଲେଖି ଅଛନ୍ତି । ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ସବୁକ୍ଷେତ୍ରରେ ନୈର୍ମଦ୍ୟୁଗ ଅଚିନ୍ତ୍ୟ ହୋଇଯିବା ଫଳରୁ—ବହୁକାଳରୁ ପ୍ରାକ୍-ସ୍ୱାଧୀନତା ଯୁଗର ବହୁ ଆଶା, ସ୍ୱପ୍ନ ଓ କଳ୍ପନା ଧୂଳିସାତ୍ ହୋଇଗଲା । ଫଳରେ ତାକୁ ନେଇ ବହୁ ବ୍ୟଙ୍ଗ-ବିଦ୍ରୂପାତ୍ମକ ଗଳ୍ପ ଲେଖା ହେଲା ଏବଂ ବହୁ ଗଳ୍ପରେ ସ୍ୱପ୍ନଭଙ୍ଗ ଜନିତ ହତାଶା ଓ ବ୍ୟର୍ଥତାବୋଧ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା । ଏହି ଯୁଗର ଗାଳ୍ପିକମାନଙ୍କ ଭିତରେ କାଳନ୍ଦୀଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ, ରାଜକିଶୋର ପଟ୍ଟନାୟକ, ରାଜକିଶୋର ରାୟ, ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତି, ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ କର, କମଳାକାନ୍ତ ଦାସ, ସଚ୍ଚି ରାଉତରାୟ ଓ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ର ପ୍ରମୁଖ ପ୍ରଧାନ ।

ଏହି ସମୟରେ କ୍ରମଶଃ ବିଶ୍ୱର ରାଜନୈତିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ପରିସ୍ଥିତି ମଧ୍ୟ ଦ୍ରୁତ ବେଗରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ମଣିଷକୁ ସାମାଜିକଭାବେ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଗତଭାବେ ସୁଖ, ଶାନ୍ତି, ନିରାପତ୍ତା ଦେବାଲାଗି ଯୋଉ ସବୁ ରାଜନୈତିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ଦର୍ଶନ ସବୁ ନିର୍ଭର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିଲେ, ସବୁଗୁଡ଼ିକ ଦେଖାଗଲା କ୍ରମଶଃ ବିଫଳ ହୋଇଯାଉଛି । ସାମ୍ୟବାଦ, ପୁଞ୍ଜିବାଦ, ଗଣତନ୍ତ୍ର, ସମାଜବାଦ ଆଦି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ଅର୍ଥ କ୍ରମଶଃ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେଇଚାଲିଲା । ଚରମପନ୍ଥୀ ସାମ୍ୟବାଦୀ ରାଷ୍ଟ୍ର ବୋଲାଉଥିବା ଚୀନଦେଶ ସହିତ, ପ୍ରଥମ ସାମ୍ୟବାଦୀ ଦେଶ ରୁଷିଆର ବିରୋଧ ଓ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀଦେଶ ବୋଲି ଅପବାଦିତ ଆମେରିକା ସହିତ ଚୀନର ମିତ୍ରତା—ଚୀନ ସହିତ ଭାରତର ସଂଘର୍ଷ ଓ ପାକିସ୍ଥାନ ସହ ଚୀନର ବନ୍ଧୁତା—ଭାରତ ପାକିସ୍ଥାନ ସନ୍ଧି—ପାକିସ୍ଥାନରୁ ବଙ୍ଗଳାଦେଶର ବିଚ୍ଛିନ୍ନତା—ଆଫ୍ରିକା ମହାଦେଶରେ ନବଜାଗରଣ ଓ ନୂତନ ନୂତନ ଜାତି ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରମାନଙ୍କର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ଓ ସ୍ୱାଧୀନତା—ପୃଥିବୀରେ ପାରମାଣବିକ ଅସ୍ତ୍ର କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିତ୍ୟ-

ପ୍ରତିଯୋଗିତା—ରାଷ୍ଟ୍ର ରାଷ୍ଟ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଅନବରତ ଶୀତଳ ଯୁଦ୍ଧ ବା ସ୍ନାୟୁ ସମର—ସାରାବିଶ୍ୱର ବୈଷମ୍ୟମୂଳକ ଭୋଗବାଦୀ ଅର୍ଥନୈତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ବିପୁଳ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ସହିତ ଶୋଚନୀୟ ଅଭାବର ସହାବସ୍ଥାନ—ଏକ ଅବହେଳିତ, ଅନଗ୍ରସର ଓ ସବୁଦିଗରୁ ପ୍ରପୀଡ଼ିତ ତୃତୀୟ ବିଶ୍ୱର ଅଭ୍ୟୁଦୟ—ପ୍ରସାରବାଦୀ ଅର୍ଥନୀତି—ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱରେ ରାଷ୍ଟ୍ରରାଷ୍ଟ୍ର, ଜାତି ଜାତି ଭିତରେ ଘୋର ଅବିଶ୍ୱାସ, ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା ଓ କୂଟନୀତିର ପ୍ରତିଯୋଗିତା—ଏବଂ ଏହା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମଧ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନକ୍ଷେତ୍ରରେ ମନୁଷ୍ୟର ବିପୁଳ ସାଫଲ୍ୟ—ମହାକାଶ ଅଭିଯାନ—ଚନ୍ଦ୍ର ବିଜୟ—ଇତ୍ୟାଦି ବହୁ ବିସ୍ମୟକର ଜଟିଳ ପରିସ୍ଥିତିର ଉଦ୍ଭବ ହୋଇ ଚାଲିଲା ପ୍ରତିଦିନ। ସମଗ୍ର ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜର ସ୍ଥିତି କ୍ରମଶଃ ବଡ଼ ଦୁଃସହ ହୋଇ ଉଠିଲା। ମନୁଷ୍ୟର ସଭ୍ୟତା ଓ ସଂସ୍କୃତି—ଯାହାକୁ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ମନୁଷ୍ୟ ବହୁ ଶ୍ରମ ଓ ତ୍ୟାଗ ସ୍ୱୀକାର କରି—ବହୁ ଜ୍ଞାନ ବିଜ୍ଞାନର ସହାୟତାରେ ଅର୍ଜନ କରି-ଆସିଛି—ତାହା ହଠାତ୍ ବିପନ୍ନ ଓ ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଗଲା। ରାଜନୈତିକ କ୍ଷମତାଧାରୀ ରାଷ୍ଟ୍ରଯନ୍ତ୍ରର ସାର୍ବଭୌମତା ଆଗରେ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନଗଣ୍ୟ, ଅବଦମିତ ଓ ଅବହେଳିତ ମନେକଲା। ଗଣତନ୍ତ୍ର, ସାମ୍ୟବାଦ ବା ସମାଜବାଦ ନାମରେ କେତେକ କ୍ଷମତାଲିପ୍ସୁ ଲୋକଙ୍କୁ ଭୋଟ୍ ଦେଇ-ସାରିଲା ପରେ ବ୍ୟକ୍ତିତାର ଅଜାଣତରେ ନିଜର ସ୍ୱାଧୀନତା ହରାଇ ବସିଲା। କ୍ରମଶଃ ଦେଖାଗଲା ଯେ ସାମ୍ୟବାଦୀ ରାଷ୍ଟ୍ରମାନଙ୍କରେ ବ୍ୟକ୍ତି ତା'ର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱକୁ ଖୋଇ—ପାର୍ଟିରେ ବଳି ଦେଇ ନିଜେ ଏକ ନିସ୍ତେଜ, ନିର୍ବେଦ ବା ଅର୍ଦ୍ଧଚେତନ ଅବସ୍ଥାରେ ଗୋଷ୍ଠୀ ପାର୍ଟିରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ଦାସତ୍ୱ କରୁଛି। ଗୋଷ୍ଠୀ ସ୍ୱାର୍ଥ ବା ଗୋଷ୍ଠୀ ଦର୍ଶନକୁ ଉପେକ୍ଷା କରି ସେ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ କିଛି ଚିନ୍ତା କରି ପାରୁ-ନାହିଁ—ଅନୁଭବ କରିପାରୁ ନାହିଁ—କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ କରି ପାରୁନାହିଁ। ଏଣେ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ରାଷ୍ଟ୍ରମାନଙ୍କରେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଯୋଉ ତଥା କଥିତ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିଆଗଲା—ସେ ସ୍ୱାଧୀନତା ମୂଳରେ ଥିଲା ନିଜ ଜୀବନକୁ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଉପଭୋଗ କରିବା ଲାଗି ଅନ୍ୟ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ସହିତ ନିତ୍ୟ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ବା ଲଢେଇ। ଫଳରେ, ଜୀବନକୁ ସର୍ବତୋଭାବେ ଉପଭୋଗ କରିବାର ନାନାଦି ଫନ୍ଦିଫିକର ଓ କୌଶଳ ଜାଣିଥିବା ଅନାଗ୍ରହୀ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକମାନେ ସେମାନଙ୍କର ବିଚିତ୍ର କର୍ମକୌଶଳ ଦ୍ୱାରା ଧନ, କ୍ଷମତା ଓ ଭୋଗ ସାମଗ୍ରୀ ଗୁଡ଼ିକର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଅଧିକାରୀ ହେଲେ। ଏହି ହୃଦୟହୀନ ଅନାତ୍ମିକ କୌଶଳୀ ଲୋକମାନେ ହିଁ ସମାଜର ସବୁ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ନିଜ ହାତରେ ଅଧିକାରରେ ରଖି ପାରିଲେ। ସାହିତ୍ୟ, ସଂସ୍କୃତି, କଳା ଏପରିକି ଧର୍ମ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ସଂସ୍ଥା ଗୁଡ଼ିକ ବି ଏମାନଙ୍କ ଅଙ୍ଗୁଳି ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ପରିଚାଳିତ ହେଲା। ଏପରିକି ଏମାନେ ରାଜନୀତିକୁ ମଧ୍ୟ ନିଜ ଅକ୍ତିଆରରେ ରଖିଲେ। କ୍ଷମତା ଓ ଧନ ପରସ୍ପରର

ପରିପୋଷକ ହେଲେ । ଏଇଅବସ୍ଥା ସାରାବିଶ୍ୱରେ ମଣିଷ ପ୍ରତି ଏକ ସଙ୍କଟମୟ ପରିସ୍ଥିତି ସୃଷ୍ଟି କରିଦେଲା । ସବୁ ମାନବୀୟ ଆଦର୍ଶ, ମୂଲ୍ୟବୋଧ, ନୀତି, ରୁଚି ଇତ୍ୟାଦି ଘୋର ବିପର୍ଯ୍ୟୟର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲେ । ଯେ କୌଣସି ଉପାୟରେ ଧନ ଓ କ୍ଷମତାଅର୍ଜନ ଏକ ସାମାଜିକ ଦର୍ଶନ ରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଯିବାରୁ ମାନବିକତାର ଭିତ୍ତି ଦୋହଲି ଗଲା । ମଣିଷ ମଣିଷ ଭିତରେ ସମ୍ପର୍କଟି ହୋଇ-ଉଠିଲା ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତାମୟ—ବାଣିଜ୍ୟିକ—ହିସାବୀ—ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟମୂଳକ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଧନଶାଳୀ ରାଷ୍ଟ୍ରମାନଙ୍କରେ ପରିବାରମାନ ଭାଙ୍ଗି ଗଲେ । ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜକୁ ମୁକ୍ତ ବା ସ୍ୱାଧୀନ କରୁକରୁ ଅନ୍ୟଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଗଲା । ପ୍ରଥମେ ସେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଗଲା ପରିଜନ ଠାରୁ—ତା'ପରେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଗଲା ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଠାରୁ—ଶେଷରେ ଏ ସବୁର ପରିଣତି ସ୍ୱରୂପ ନିଜଠାରୁ ନିଜେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଗଲା । ବ୍ୟକ୍ତି ଅନୁଭବ କଲା ଆତ୍ମନିର୍ବାସନର ଅସହାୟତା । ତା'ର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱର ସମାଜ ଓ ପ୍ରକୃତି ତାକୁ ଅପରିଚିତ ବୋଧହେଲା—ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ତାକୁ ମନେ ହେଲେ ତା'ର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଭଳି । ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଶଙ୍କା ବଢ଼ିଗଲା—ସଂଶୟ ବଢ଼ିଗଲା । ଆଦିମ ମଣିଷ ଦିନେ ବାହ୍ୟ ପ୍ରକୃତିକୁ ସନ୍ଦେହ କରୁଥିଲା—ଆଶଙ୍କା କରୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତି ସମ୍ପନ୍ନ ମଣିଷର ସନ୍ଦେହ ଓ ଆଶଙ୍କା ହେଲା ତା'ର ପଡ଼ୋଶୀକୁ । ଏହି ପଡ଼ୋଶୀଟି ତାର ନିଜର ପିତା, ମାତା, ଭାଇ, ପତ୍ନୀ, ପୁତ୍ର, କନ୍ୟା ଏବଂ ଆଉ ଯେକେହି ହୋଇପାରେ । ଫଳରେ ମଣିଷ ହୋଇଉଠିଲା ସାମାଜିକ ସ୍ତରରେ ଅସହାୟ, ନିଃସଙ୍ଗ, ଆତଙ୍କିତ—ଏକୁଟିଆ ।

ଏବେ କିନ୍ତୁ ଜ୍ଞାନ ବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରଭୂତ ବିସ୍ତାର ଘଟି ଚାଲିଲା । ବସ୍ତୁ ଓ ଜୀବନ ସମ୍ପର୍କରେ ନୂତନ ନୂତନ ତଥ୍ୟ ଓ ତତ୍ତ୍ୱମାନ ଆବିଷ୍କୃତ ହେଲା । ବିଶ୍ୱନିୟତିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆକସ୍ମିକତା ବାଦ ଓ ଅନିୟନ୍ତ୍ରଣ ବାଦ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଗଲା ବିଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା । ସେଥିପାଇଁ ଦର୍ଶନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକାରଣ ବାଦ ବା ପୂର୍ବାପର ସଂଗତି ବାଦର ଆଉ କିଛି ମୂଲ୍ୟ ରହିଲା ନାହିଁ । ମନୋବିଜ୍ଞାନ, ସମାଜ ବିଜ୍ଞାନ, ନୃତତ୍ତ୍ୱ, ପ୍ରାଣୀ ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରଭୃତିରେ ପ୍ରତିଦିନ ଗବେଷଣା ଲବ୍ଧ ନୂତନ ନୂତନ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ତଥ୍ୟ ଓ ତତ୍ତ୍ୱମାନ ପ୍ରକାଶ ପାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ମଣିଷ ପକ୍ଷରେ ଏ ପୃଥିବୀ ଆଉ ନିରାପଦ ମନେ ହେଲା ନାହିଁ । ଏଣେ ପୃଥିବୀ ବାହାରେ ମହାକାଶ ଅଭିଯାନରେ ମଣିଷ ଯେତିକି ସାଫଲ୍ୟ ଅର୍ଜନ କଲା, ମହାକାଶର ଭୟାବହ ଅନନ୍ତ ବିସ୍ତୃତି ସମ୍ପର୍କରେ ମଧ୍ୟ ସେ ସେତିକି ଅଧିକ ସଚେତନ ହୋଇଉଠିଲା । ମଣିଷ ଯେତିକି ଯେତିକି ଜ୍ଞାନ ବିଜ୍ଞାନର ଅଧିକାରୀ ହେଲା—ସେତିକି ସେତିକି ନିଜର ନିରୁପାୟ ଅଜ୍ଞତା ବିଷୟରେ ଅଧିକ ସଚେତନ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ସେ ଯେ ନିଜେ ଗୋଟିଏ ଅନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଅଜଣା ଆକସ୍ମିକ ଘଟଣାଚକ୍ରରେ ସୃଷ୍ଟି ଅନନ୍ତ

ରହସ୍ୟ ମଣ୍ଡଳ ଭିତରେ ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଛି——ଏହିକଥା ଅନୁଭବ କରିବା ମାତ୍ରେ ଏବଂ ଏହିକଥା ଉପରେ ସଚେତନ ହେବା ମାତ୍ରେ ଇ, ତା' ଭିତରେ ଆପଣା ଉପରେ ହୀନମନ୍ୟତା ଜାଗ୍ରତ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ଏହି ଅସହାୟ ନିରୁପାୟ ହୀନମନ୍ୟତାରେ ମ୍ରିୟମାଣ ହୋଇ ମଣିଷ ପୃଥିବୀରେ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଭାବରେ ବା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଭାବରେ ନିଃସଙ୍ଗ ଓ ଏକୁଟିଆ ମନେକଲା । ତା' ଉପରେ ଗୋଟିଏ ପଟେ ବହୁ ରୂପରେ ଓ ବହୁଭାବରେ ମେଳି ବାନ୍ଧିଥିବା ଅନିୟନ୍ତ୍ରିତ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା-କାମୀ ବିଭିନ୍ନ ଗୋଷ୍ଠୀ, ସମାଜ, ଅନୁଷ୍ଠାନ, ସଂଘ ବା ମହାକ୍ଷମତାଶାଳୀ ରାଷ୍ଟ୍ରଶକ୍ତିର ବଳପୂର୍ବା ଦୁଃସହ ଚାପ—ଏବଂ ଅନ୍ୟପଟେ ଏହି ଆକସ୍ମିକତା ଓ ନିରର୍ଥକତାରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ, ମହାଦୁର୍ବୋଧତାରେ ଦୁର୍ଜ୍ଞେୟ ଓ ଦୁସ୍ତର, ଅନନ୍ତ ବିଭୀଷିକାରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱନିୟନ୍ତାର ଦୁଃସହ ଚାପ । ଏହି ଦୁଇଚାପ ଭିତରେ ପଡ଼ି ଆଧୁନିକ ଅନୁଭୂତିଶୀଳ ମଣିଷ ତା ଜାଣିତରେ ବା ଅଜାଣିତରେ ଅନିଃଶ୍ୱାସୀ ହୋଇ ଉଠିଲାଣି । ତା'ର ଅସ୍ତିତ୍ୱ, ସ୍ତବ୍ଧ, ନିସ୍ୱ, ଖର୍ବ ଓ ସଂଶୟୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ।

ବ୍ୟକ୍ତିବାଦୀ ଚେତନାର ଉଦୟ :

ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଜଗତରେ ଅସ୍ତିତ୍ୱବାଦୀ ଦର୍ଶନହିଁ କଥା ଓ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ମୂଳ ଉତ୍ସ ହୋଇଛି । ଏହି ଦର୍ଶନକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଜ୍ୟାଁ ପଲ-ସାର୍ତ୍ରେ, ଆଲବର୍ଟ କାମ୍ୟୁ, କାଫ୍‌କା ପ୍ରଭୃତି ଦାର୍ଶନିକ ସାହିତ୍ୟିକମାନେ ଗଳ୍ପ, ଉପନ୍ୟାସ, ନାଟକ, ପ୍ରବନ୍ଧାଦି ଲେଖିଛନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରଭାବ ଜାଣିତ ବା ଅଜାଣିତରେ ଆମ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ପଡ଼ିଥାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ କାହାର ପ୍ରଭାବ ନ ପଡ଼ିଲେ ବି ଆଧୁନିକ ମଣିଷର ଆତ୍ମା ଯୋଉ ଅସ୍ତିତ୍ୱବାଦୀ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭୋଗ କରୁଛି ଓ ତହିଁରୁ ମୁକୁଳିବାକୁ ଯୋଉ ଯୋଉ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପ୍ରୟାସ କରୁଛି—ତା'ର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପରିଚୟ ଆମର ଆଧୁନିକ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟରୁ ମଧ୍ୟ ମିଳିପାରିବ । ତେଣୁ ୧୯୫୦ ମସିହା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଗାଳ୍ପିକମାନଙ୍କ ଗଳ୍ପରେ ଆମେ କେବଳ ସମାଜ-ଚେତନା ପାଇବା ନାହିଁ—ବ୍ୟକ୍ତି ଚେତନା ଉପରେ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଉଥିବାର ହିଁ ଦେଖିବା । ଆଧୁନିକ ଗଳ୍ପରେ ଚରିତ୍ରଟିଏ କେବଳ ସାମାଜିକ ସମସ୍ୟା ଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉନାହିଁ—କେବଳ ସମାଜ ବିରୋଧରେ ଅଭିଯୋଗ କରୁନାହିଁ—ସଂଘର୍ଷ କରୁନାହିଁ—ସଂଗ୍ରାମ କରୁନାହିଁ—ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ୱୟଂ ନିଜର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଛି । ନିଜକୃତ ସମସ୍ୟା ଗୁଡ଼ିକର ବି ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଛି । ବ୍ୟକ୍ତି କିପରି ନିଜର ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ଦ୍ୱାରା ନିଜେ ସଙ୍କଟାପନ୍ନ ହେଉଛି—କିମ୍ବା କିପରି ନିଜର ଅନ୍ତଃପ୍ରକୃତିରୁ ଉତ୍‌ଥିତ ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ଆପେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେଉଛି—ନିଜ ସଙ୍ଗେ ନିଜେ ସଂଘର୍ଷ ବା ସଂଗ୍ରାମ କରୁଛି—ନିଜକୁ ନିଜେ ଅନ୍ୱେଷଣ କରୁଛି—

ନିଜର ଅସଲ ସ୍ୱରୂପକୁ ଖୋଜୁଛି—ଏବଂ ନିଜର ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଦେହ, ପ୍ରାଣ ଓ ମନର ଚେତନା ଓ କର୍ମ ପରମ୍ପରାର ସୀମାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଆଉ ଏକ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ସ୍ତରର ଆତ୍ମିକ ଚେତନାରେ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଯଥାର୍ଥ ଓ ଉଦାର ବୃହଳ ଆନନ୍ଦ ପାଇବାକୁ ସଂକଳ୍ପ କରୁଛି—କିମ୍ବା କୋଉ କୋଉ ସ୍ଥଳରେ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ଆପଣା ନିମ୍ନ ପ୍ରକୃତିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଅଥବା ଜୈବିକ କ୍ରିୟା ପ୍ରତିକ୍ରିୟାରେ ପଡ଼ି ଯନ୍ତ୍ରଣା କାତର ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲାବେଳେ ହଠାତ୍ ନିଜର ଆକସ୍ମିକ ଭାବେ ତା' ନିଜର ଅନ୍ତରାତ୍ମା ବା ଆତ୍ମା ପୁରୁଷଠାରୁ ବା ନିଜର ବୋଧି-ମନ (Intuitive Mind) ଠାରୁ କିଛି ଗୋଟାଏ ଆଲୋକିତ ବା ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ବା ଦିବ୍ୟାନୁଭୂତିର ଉପଲବ୍‌ଧି ବା ଭାବାବେଗ ଲାଭ କରିପାରୁଛି—ଏଇ ସବୁର ପରିଚୟ ଆମେ ଆମର ଆଧୁନିକ ଗଳ୍ପ ଗୁଡ଼ିକରେ ପାଇ ପାରିବା। ଯେଉଁ ସବୁ ଗଳ୍ପରେ ବ୍ୟକ୍ତି ସାମାଜିକ ସମସ୍ୟା ଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ଅଥବା ସାମାଜିକ ସମସ୍ୟା ଗୁଡ଼ିକ ସଙ୍ଗେ ସଂଗ୍ରାମ କରୁଥିବାର ବିଷୟ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ଅବଲମ୍ବନ—ସେଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ସାମାଜିକ ଗଳ୍ପ ଏବଂ ଯେଉଁ ସବୁ ଗଳ୍ପରେ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ସମାଜ ଉଭୟର ସମସ୍ୟା ବର୍ଣ୍ଣିତ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିର ସାମାଜିକ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ମଧ୍ୟ ପରିଚୟ ଦିଆଯାଇଛି—ସେଗୁଡ଼ିକ ଉଭୟ ଚେତନାର ଗଳ୍ପ। କିନ୍ତୁ ଯୋଉ ସବୁ ଗଳ୍ପରେ ବ୍ୟକ୍ତି କେବଳ ନିଜେ ହିଁ ନିଜର ସମସ୍ୟା ହୋଇଥାଏ—ସେଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତଃ ବ୍ୟକ୍ତି ଚେତନାବାଦୀ ଗଳ୍ପ। ଗୋଟିଏ ବ୍ୟକ୍ତି ସମାଜର କୁସଂସ୍କାର ଦ୍ୱାରା ପୀଡ଼ିତ ହେଉଛି—ବା ଜମିଦାର କି ପୋଲିସ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଯ୍ୟାତିତ ହେଉଛି—ଓ ନିଜେ ସେଥିପାଇଁ ବିଦ୍ରୋହ କରୁଛି—ଏ ବିଷୟ ନେଇ ଯୋଉ ଗଳ୍ପ ତାହା ପୂର୍ଣ୍ଣତଃ ସମାଜ ଚେତନାର ଗଳ୍ପ। ଏହି ସମାଜଚେତନା ଗଳ୍ପର କ୍ରମବିକାଶରେ ସମାଜବାଦୀ ଗଳ୍ପ ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଲେଖାଯାଇଛି—ଏବଂ ସେ ସବୁ ଗାଳ୍ପିକ ମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେହି କାର୍ଲ ମାର୍କସ, କେହି କେହି ବା ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ସମାଜଦର୍ଶନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଛନ୍ତି।

ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଗାଳ୍ପିକମାନଙ୍କ ଭିତରେ—ବିଶେଷତଃ ୧୯୪୭-୧୯୪୮ ଠାରୁ ଗଳ୍ପ ଲେଖି ମଧ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ ୧୯୬୦-୬୫ ବେଳକୁ ଆପଣାର ପ୍ରତିଭା ସାଧନା ଓ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟରେ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲେ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତି, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି, ବାମାଚରଣ ମିତ୍ର, କିଶୋରୀ ଚରଣ ଦାସ, ମହାପାତ୍ର ନୀଳମଣି, ଅଖିଳ ମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ବସନ୍ତ କୁମାର ଶତପଥୀ, ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ପତି, ମନୋଜ ଦାସ, ଶାନ୍ତନୁ କୁମାର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, କୃଷ୍ଣପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର ପ୍ରମୁଖ କଥାକାରମାନେ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟର ଭଣ୍ଡାରକୁ ଅମୂଲ୍ୟ ରତ୍ନରାଜିରେ ସମୃଦ୍ଧ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଏମାନେ

ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବେ ୧୯୮୧ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବି ଗଳ୍ପ ଲେଖି ଆସୁଛନ୍ତି ଏବଂ ଆଜି ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ସମାଜ ଓ ବ୍ୟକ୍ତି ଚେତନା ସମ୍ବଳିତ ଯୁଗର ସୁଖଦୁଃଖକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଯୁଗୋତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ଗଳ୍ପମାନ ରଚନା କରି ଚାଲିଛନ୍ତି, ଏବଂ ଏମ୍ନାନଙ୍କ ପରମ୍ପରାକୁ ଅନୁସରଣ କରି ଓ କେତେକାଂଶରେ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯେଉଁ ନବୀନ ପ୍ରତିଭାବନ୍ତ ଗାଳ୍ପିକମାନେ ଆମ ସାହିତ୍ୟରେ ଉଦୀୟମାନ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରତିଭା ରଶ୍ମିରେ ଆମର ପୂର୍ବାଶାକୁ ଆଶାର ଅରୁଣାଲୋକରେ ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ କରୁଛନ୍ତି—ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରବି ପଟ୍ଟନାୟକ, ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ରଥ, ବୀଣାପାଣି ମହାନ୍ତି, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବେହେରା, ଜଗଦୀଶ ମହାନ୍ତି, ଯଶୋଧାରା ମିଶ୍ର ପ୍ରମୁଖ ଗାଳ୍ପିକମାନେ ବିଦଗ୍ଧ ସମାଜ ଦ୍ୱାରା ସମାଦୃତ ହୋଇଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଶାରେ ବହୁ ପତ୍ରପତ୍ରିକା ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିବାରୁ ବହୁ ନୂତନ ଲେଖକ ସେ ସବୁରେ ଗଳ୍ପ ଲେଖି ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅର୍ଜନ ଲାଗି ସାଧନା ମଧ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ।

ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ବିଶେଷତଃ ୧୯୫୦ ମସିହାଠାରୁ 'ଝଙ୍କାର' ପତ୍ରିକାରେ ବିଶେଷତଃ ଏହି ନୂତନ ଯୁଗର ବାର୍ତ୍ତା ବହନ କରି ଆଧୁନିକ ଗଳ୍ପମାନ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା ଏବଂ ତା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ 'ଡଗର', 'ଆସନ୍ତା କାଲି', 'ସମାବେଶ', 'ଦିଗନ୍ତ' ପ୍ରମୁଖ ପତ୍ରିକା ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଏହି ଆଧୁନିକ ଗଳ୍ପ ଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ୧୯୫୦ ମସିହା ପରଠାରୁ ବିଶେଷତଃ ୧୯୬୦ ମସିହା ପରଠାରୁ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟ ବହୁ ଜଟିଳ ଧାରା ଉପଧାରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇ-ଚାଲିଛି । କେବଳ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନୈତିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ, ବା ସାମାଜିକ ସମସ୍ୟା-ବଳୀର ବାହ୍ୟ ବିଭବ ଉପରେ ଆଧୁନିକ ଗାଳ୍ପିକର ଦୃଷ୍ଟି ଆଉ ନିବଦ୍ଧ ନୁହେଁ । ତା'ର ବହିଃଦୃଷ୍ଟି ଯେମିତି ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦୂର ପ୍ରସାରୀ, ତା'ର ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ମଧ୍ୟ ସେମିତି ବର୍ତ୍ତମାନ ଗଭୀରରୁ ଗଭୀରତର ଆଡ଼କୁ ମେଲି ଯାଉଛି । ମଣିଷମନର ଅତି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଗୋପନ ଅନୁଭୂତିମାନ, ବହୁ ଗୁପ୍ତ ଓ ଗୂଢ଼ କୁଣ୍ଠେଷା, ବିଶେଷ ଧରଣର ମଣିଷମାନଙ୍କ ଆତ୍ମୋପଲବ୍ଧିରେ ଚେତନାର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତର ଉଦ୍‌ଘାଟନ, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ସାମାଜିକ ଭାବାଦର୍ଶ ଭିତରେ କେବେ ସଂଗତି, ପୁଣି କେବେ ବା ସଂଘର୍ଷ ଜନିତ ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ଓ ଅତି ଜଟିଳ ପରିସ୍ଥିତି ଓ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା—ଏବଂ ସର୍ବୋପରି ଆଧୁନିକ ଗଳ୍ପ ଲେଖକର ସ୍ୱୀୟ ଜୀବନ-ସାଧନାରେ ଆପଣାର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ନିର୍ଭର ବହୁ ସମ ଓ ବିଷମ ମନୋବୃତ୍ତିର ଉଦ୍‌ଘାଟନ—ଏଇ ସବୁ କଥା ଆଧୁନିକ ଗଳ୍ପ ଗୁଡ଼ିକର ବିଷୟବସ୍ତୁ ଓ ଆଙ୍ଗିକକୁ ରୂପାୟନ କରୁଛି । ଆଧୁନିକ ଗଳ୍ପ ଆଉ ସରଳ ସହଜ ଘଟଣା-ନିର୍ଭର ଓ କୌଣସି ଏକ ପାରମ୍ପାରିକନୀତି ପ୍ରାଚୀର ବେଷ୍ଟିତ ଟାଇପ୍ ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କର ଚିତ୍ରଆଖାନା ମାତ୍ର ନୁହେଁ । ଆଧୁନିକ ଗଳ୍ପ ଗୁଡ଼ିକରେ ଆମେ ଦେଖିବା କେଉଁଥିରେ ହୁଏତ ବିଶେଷ ବାହ୍ୟ ଘଟଣା

ନିରପେକ୍ଷ ଭାବେ ଆତ୍ମ ସଚେତନ ମଣିଷର ଅନ୍ତର୍ଲୋକର ବହୁ ଗୁପ୍ତ ତୋରଣ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ ହୋଇଛି । ପୁଣି ଆଉ କେଉଁ ଗଳ୍ପରେ ଦେଖିବା ବଂଶଗତ, ପାରିବାରିକ, ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ମଣିଷର ଚେତନାରେ ବିଶେଷ ପରିସ୍ଥିତିରୁ ଉଦ୍‌ଭୂତ ବିଶେଷ ଧରଣର ଅନୁଭୂତି, ଚିନ୍ତା, ଭାବାବେଗ ଓ ଭାବାଦର୍ଶ ଗୁଡ଼ିକର ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ନାଟକୀୟ ସଂଘାତ, ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ବା ସମାଧାନସଂହୀ କିଛି ଶେଠାଏ ଚୈତ୍ତିକ ଉପଲବ୍ଧି । ପୁଣି ଅନ୍ୟ କେଉଁ କେଉଁ ଗଳ୍ପରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବା ମନୁଷ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଲୋକରେ ବହୁ ଅବଦମିତ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଓ କୁଣ୍ଠାମାନଙ୍କର କୋଳାହଳ, ଉତ୍କ୍ଷେପ ଓ ତା'ର ଭିତରେ ପୁଣି ଆତ୍ମିକ ମଣିଷଟିର ବନ୍ଧନ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଚେତନାଲାଭ କରିବାକୁ ବ୍ୟାକୁଳ ଆଗ୍ରହ, ସଂପ୍ରାର୍ଥନାମୟୀ ଆକୁତି, ନିଷ୍କପଟ ସ୍ୱୀକାରୋକ୍ତି ଓ ଉନ୍ମେଷିତ ଚେତନାର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତରକୁ ସମାରୋହଣ । ପୁଣି ଆଉ କେଉଁ କେଉଁ ଗଳ୍ପରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ ଛଦ୍ମଶୀଳ ବୁର୍ଜୋଆ ସଭ୍ୟତା ପ୍ରତି ଓ କ୍ଷମତାଧିକାରୀ ମାନଙ୍କର ମିଥ୍ୟାଚାର, ଛଳନା, ଶୋଷଣ ମନୋବୃତ୍ତି ଓ ଅପକର୍ମ ଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ନିର୍ମମ କଟାକ୍ଷ, ନିର୍ଭର୍ତ୍ସନା, ବା ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଶାଣିତ ବିଦ୍ରୂପ । ସମାଜରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଅଥଚ ଅସାର ଅର୍ଦ୍ଧମୃତ ମୂଲ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଚାବୁକ୍ ପ୍ରହାର କରି ମଧ୍ୟ ବହୁ ଗଳ୍ପ ଲେଖାଯାଇଛି । ଆଉ କେତେକ ଆଧୁନିକ ଗଳ୍ପରେ ସାମାଜିକ କାରଣରୁ ବା ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ କାରଣରୁ ବା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ କାରଣରୁ ନିଃସଙ୍ଗ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା, ଆଉ ବାଇଆ ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିବା, ଆଧୁନିକ ମଣିଷମନର ଅନେକାନେକ ସଂଗୁପ୍ତ ବେଦନା, ବହୁ ସୂକ୍ଷ୍ମାତିସୂକ୍ଷ୍ମ ଅଭିଳାଷ—ଅଥବା ଆତ୍ମସଚେତନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଅହଂଗତ ଆକାଂକ୍ଷା ବା ବାସନା ସମ୍ଭୂତ ଆତ୍ମଗତ ଆତ୍ମ ଦ୍ୱାର ବୁଦ୍ଧିଗତ ଓ ବୋଧିଗତ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ—ଆତ୍ମ ସଂରକ୍ଷଣ, ଆତ୍ମ ପ୍ରକାଶ, ଆତ୍ମ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ଆତ୍ମବିକାଶ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବ୍ୟକ୍ତିର ନିଜ ସଙ୍ଗେ ଓ ଅପର ସଙ୍ଗେ ସଂଘର୍ଷ—ଏବଂ ବୁଦ୍ଧିର କାରାଗାର ଭିତରେ ବ୍ୟକ୍ତିପ୍ରାଣର ଦାବୀ ଓ ଆତ୍ମପୁରୁଷର ଆକୁତି ପ୍ରଭୃତି ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ସୁକୁମାର ବିଷୟମାନ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ । ସେହିପରି ଆଉ କେତେକ ଗଳ୍ପରେ ପ୍ରେମ, ମୃତ୍ୟୁ, ପାପ, ଦୁଃଖ ଓ ନିୟତି ଭଳି ଚିରନ୍ତନ ମୌଳିକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସମସ୍ୟାକୁ ଗଳ୍ପର ଥିମ୍ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି ।

କିନ୍ତୁ ଆଗାମୀ ଯୁଗର ଅଧିକାଂଶ ଉଦୀୟମାନ ଗାଳ୍ପିକଙ୍କ ଗଳ୍ପରୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଭାବେ ରୋମାଣ୍ଟିସିଜମ୍ ଲୋପ ପାଇ ଯାଇଛି ବୋଲି ଆଶଙ୍କା ହୁଏ । ବରଂ ଅଧିକାଂଶ ଗାଳ୍ପିକ ଇଚ୍ଛାକୃତଭାବେ ଆଣ୍ଟିରୋମାଣ୍ଟିକ୍ ମନୋଭାବରୁ ଗଳ୍ପ ଲେଖୁଛନ୍ତି ବୋଲି ସନ୍ଦେହ ଆସେ । ଆଗାମୀ ଯୁଗର ବହୁ ଗାଳ୍ପିକମାନଙ୍କ ଲିଖିତ ଗଳ୍ପ ଗୁଡ଼ିକର • ଭାଷାଶୈଳୀ ରୂକ୍ଷ ଓ ଉଗ୍ରଭାବାପନ୍ନ—ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଓ

କର୍କଶ-ମୁଁକାର ଧର୍ମୀ ଓ ଆଘାତ ସର୍ବସ୍ୱ । ତୀବ୍ର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଜନିତ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସର ଭର୍ତ୍ସନାବାଦ ହିଁ ଏମାନଙ୍କର ବକ୍ତବ୍ୟ । ସମାଜରେ ଯେଉଁ ଧନ,କ୍ଷମତା ଓ ଯୌନ ଉପଭୋଗର ଲିପ୍ସା ପ୍ରବଳ ହୋଇଉଠିଛି—ଏବଂ ସେହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଆଧୁନିକ ଯୁବ ପ୍ରାଣରେ ଯେଉଁ ହତାଶା, ବ୍ୟର୍ଥତାବୋଧ, ହୀନମନ୍ୟତା ଓ ସ୍ଥିତି ସଂଶୟ ଦେଖା ଦେଇଛି—ଆଗାମୀ ଯୁଗର ଗାଳ୍ପିକମାନେ ସେଇ ସବୁକୁ ନେଇ ଗଳ୍ପମାନ ଲେଖୁଛନ୍ତି । ମୋଟ ଉପରେ ଆଧୁନିକ ଯୁଗର ସାମାଜିକ ସଙ୍କଟ ଓ ଯନ୍ତ୍ରଣାହିଁ ହୋଇ ଉଠିଛି ଆଧୁନିକ ଯୁବଲେଖକମାନଙ୍କର ଗଳ୍ପ ରଚନାର ପ୍ରଧାନ ଉପଜୀବ୍ୟ । ବର୍ତ୍ତମାନର ଭଗ୍ନ ପ୍ରାୟ, କ୍ଷୟିଷ୍ଣୁ ଓ ବ୍ୟକ୍ତି ପୀଡ଼କ ସମାଜ ଓ ସଭ୍ୟତାକୁ ନଗ୍ନଭାବେ ଉଚ୍ଚାରରେ ବିଦ୍ରୁପ କରି ଜଗଦୀଶ ମହାନ୍ତିଙ୍କର "ବାହାରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଲୋକମାନେ" ଗଳ୍ପଟି ଲିଖିତ । ଏହାର ଭାଷାଶୈଳୀ ଆପାତତଃ ଅଶ୍ଳୀଳ ଓ ରୁକ୍ଷ ମନେ ହେଲେ ବି—ଗଳ୍ପର ଅନ୍ତର୍ଧ୍ୱନିଟି ଗଭୀର ଭାବେ କରୁଣ କିନ୍ତୁ ଯଶୋଧାରା ମିଶ୍ରଙ୍କ "ଗୋଟିଏ ରାଜାଙ୍କ ଗଳ୍ପ"ର ଭାଷାଶୈଳୀ ଖୁବ୍ ସଜୀବ ଆଉ ସୁକୁମାର । ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମାଜର କ୍ଷୁଦ୍ର ମାନସିକତା ଭିତରେ ଅତୀତର ଏକ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ଅଥଚ ମୁମୂର୍ଷୁ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ପୁନଃ ସଞ୍ଜୀବନ ବା ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ହେତୁ ଗଳ୍ପଟିର ଆବେଦନ ମହିମାମୟ । କିନ୍ତୁ ଉଭୟେ ବଳିଷ୍ଠ ରଚନାଶୈଳୀ ଓ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟିର ଅଧିକାରୀ । ଅବଶ୍ୟ ଆଗାମୀଯୁଗର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଅଧିକାଂଶ ଗାଳ୍ପିକଙ୍କ ଗଳ୍ପରୁ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନର ବ୍ୟାପକ ଓ ଗଭୀର ଅଭିଜ୍ଞତା ବା ଉପଲବ୍ଧିର ପରିଚୟ ମିଳେ ନାହିଁ । ମିଳେ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବଳିଷ୍ଠ ରଚନା ଶୈଳୀର ପରିଚୟ ।

ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟର ଭବିଷ୍ୟତ :

ତେବେ ସବୁଦିଗରୁ ବିଚାର କରି ଖୁବ୍ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ କହିହେବ ଯେ ୧୯୫୦ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପସାହିତ୍ୟ ତା'ର ପରିମାଣାତ୍ମକ ଓ ଗୁଣାତ୍ମକ ପରିସର ଭିତରେ ଖୁବ୍ ବିସ୍ତୃତି, ଗଭୀରତା, ଜଟିଳତା ଓ ଉଚ୍ଚତା ଅର୍ଜନ କରିପାରିଲାଣି । ଭାବସମ୍ପଦ ଓ ଶୈଳୀସମ୍ପଦରେ ଆମ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟ ଭାରତୀୟ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରାଦେଶିକ ଗଳ୍ପସାହିତ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ସମକକ୍ଷ—ଏବଂ କେତେକ ଦିଗରୁ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ସମୃଦ୍ଧିର ଅଧିକାରୀ । ଏବଂ ଆମର କେତେକ ବିଶିଷ୍ଟ ଗାଳ୍ପିକଙ୍କର ଗଳ୍ପମାନ ଇଂରାଜୀଭାଷାରେ ଅନୁଦିତ ହୋଇ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସ୍ତରରେ ବିଦଗ୍ଧ ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ପାଠକ ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବହୁମାନ ପୁରଃସର ଆଦୃତ ଲାଭ କଲିଣି । ଏଠାରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ମଧ୍ୟ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ କହିହେବ ଯେ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟରେ ଯେଉଁ ବିଶିଷ୍ଟ ଲେଖକମାନେ ୧୯୪୮-୫୦ ମସିହାଠାରୁ ଅଦ୍ୟାବଧି ଗଳ୍ପମାନ ଲେଖିଚାଲିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଆପଣାର ମୌଳିକ ଓ ବଳିଷ୍ଠ ଭାଷାଶୈଳୀ ଏବଂ ମୌଳିକ ଓ ବିଚିତ୍ର ବିଷୟବସ୍ତୁ

ଅବଲମ୍ବନରେ ଏକୁଁ ଆରେକ ଅନନ୍ୟତାର ଅଧିକାରୀ । ସେହିମାନଙ୍କ ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ସାଧନାବଳରେ ସ୍ୱାଧୀନତାପର ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ପରି ଆଶାତୀତ ଭାବେ ସମୃଦ୍ଧି ଲାଭ କରିଛି । କେହି କେହି ସାହିତ୍ୟ-ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷକଙ୍କ ମତରେ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଭାଗ ମଧ୍ୟରେ ଆମ ଗଳ୍ପସାହିତ୍ୟହିଁ ଅଧିକ ମୌଳିକତା ଓ ଉତ୍କର୍ଷ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିପାରିଛି । କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ଯେ, ଆମର ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟ ହିଁ ଓଡ଼ିଶାରେ ସାହିତ୍ୟ ପଠନର ସ୍ପୃହା ଜାଗ୍ରତ କରି ଆଶାତୀତ ଭାବେ ପାଠକ ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି କରି ପାରିଛି । ପରିଶେଷରେ ଏହା ମଧ୍ୟ ନିର୍ମଳ ମନରେ ଆଶାକରାଯାଇ ପାରେ ଯେ, ଆମ ଗଳ୍ପ-ସାହିତ୍ୟର ଭବିଷ୍ୟତ ଆହୁରି ସମ୍ଭାବନାମୟ ଓ ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ରହିଛି ।

ସଂକଳନର କୈଫିୟତ :

ସଂପ୍ରତି ରାଜ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଏହି ସଂକଳନଟିର ସମ୍ପାଦନା କରିବାକୁ ହେଲା । ଏହି ସଂକଳନଟିର ନାମ "ଶତାବ୍ଦୀର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗଳ୍ପ" ରଖାଯିବାକୁ ଏକାଡେମୀ ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି । ଏହି ଧାରାରେ ପୂର୍ବରୁ "ଶତାବ୍ଦୀର ଶ୍ରେଷ୍ଠ କବିତା" ମଧ୍ୟ ସଙ୍କଳିତ ଓ ସମ୍ପାଦିତ ହୋଇ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ଏକାଡେମୀ "ଶତାବ୍ଦୀର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରବନ୍ଧ" ନାମରେ ଆଉ ଖଣ୍ଡିଏ ସମ୍ପାଦିତ ସଙ୍କଳନ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରି ସାରିଛନ୍ତି । ନିଶ୍ଚିତଭାବେ ଏହା ଏକ ପ୍ରଶଂସନୀୟ ଉଦ୍ୟମ ।

କିନ୍ତୁ ମୁସ୍କିଲ୍ କଥାହେଲା—ଗୋଟିଏ ଶତାବ୍ଦୀର ଗାଳ୍ପିକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଲିଖିତ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଗଳ୍ପ ଭିତରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗଳ୍ପ କେତୋଟି ବାଛିଦେବା ଆଦୌ ସହଜ ନୁହେଁ—ସମ୍ଭବ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ତା'ଛଡ଼ା, ବହୁ ସ୍ତରରେ ଗଳ୍ପ ଲେଖିଥିବା ଖ୍ୟାତିମାନ ବରିଷ୍ଠ ଗାଳ୍ପିକଙ୍କର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗଳ୍ପଟିକୁ ବାଛିଦେବା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଏପରିକି ଏବଂବିଧ ଲେଖକଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧିମୂଳକ ଗଳ୍ପଟିଏ ମଧ୍ୟ ବାଛିହେବ ନାହିଁ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତିଙ୍କର "ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଶେଷ ଦିନ" ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରତିନିଧିମୂଳକ ଗଳ୍ପ କି 'ବାସିମଡ଼ା', 'ମରାଳର ମୃତ୍ୟୁ' ପ୍ରଭୃତି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରତିନିଧିମୂଳକ ଗଳ୍ପ—କେମିତି ବାଛି ହେବ ? କିଶୋରୀ ଚରଣ ଦାସଙ୍କ "ସଙ୍ଗୀତାର ବାପା" ଶ୍ରେଷ୍ଠ କି "ନାଲି ଗୁଲୁଗୁଲୁ ସାଧବ ବୋହୂ" ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଥବା ପ୍ରତିନିଧିମୂଳକ ବୋଲି ଆମେ କେମିତି କହି ପାରିବା ? ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତି, ଅଖିଳ ପଟ୍ଟନାୟକ, ମନୋଜ ଦାସ, ବାମା ଚରଣ ମିତ୍ର ପ୍ରମୁଖମାନଙ୍କର ତହୁଁ ଭିନ୍ନ ତହୁଁ ଭିନ୍ନ ଓ ତହୁଁ ବଳି ତହୁଁ ବଳି ଗଳ୍ପ ଗୁଡ଼ିକ ଭିତରୁ ଯଥାର୍ଥ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରତିନିଧିମୂଳକ ଗଳ୍ପଟିଏ ବାଛିଦେବା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଏହାର

ଅନ୍ୟତମ କାରଣ ହେଲା—ଏହି ବିଶିଷ୍ଟ ଗାଳ୍ପିକମାନେ ସମାଜ ଚେତନା ଓ ବ୍ୟକ୍ତି ଚେତନା—ଉଭୟ ଚେତନାକୁ ନେଇ ବହୁ ଗଳ୍ପ ଲେଖିଛନ୍ତି । ବିଭିନ୍ନ ରଚନାଶୈଳୀର ପ୍ରୟୋଗ ଓ ପରୀକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି । ଏ ସ୍ଥଳେ, ଗୋଟିଏ ସଙ୍କଳନରେ ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ଲେଖକଙ୍କର ବହୁ ଓ ବହୁବିଧ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଗଳ୍ପ ପ୍ରକାଶ କରି ଆମେ ତାକୁ ପ୍ରତିନିଧିମୂଳକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗଳ୍ପ ବୋଲି କହିବା ଅସମୀଚୀନ ନୁହେଁ କି ? "ଶତାବ୍ଦୀର ଶ୍ରେଷ୍ଠ କବିତା ସଂକଳନ"ରେ ଅନ୍ତତଃ ଏତିକି ସୁବିଧା ଥିଲା ଯେ ଜଣେ ଜଣେ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କବିଙ୍କର ଦୁଇ ତିନୋଟି କବିତା ଦିଆଯାଇ ପାରିଲା । ଏ ସ୍ଥଳେ କିନ୍ତୁ ଅସୁବିଧାଟି ହେଉଛି—ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ କବିତା ଭଳି କ୍ଷୁଦ୍ରାକାର ନୁହେଁ । ଅନ୍ତତଃ ଦଶ ପନ୍ଦର ପୃଷ୍ଠାରୁ ଗଳ୍ପଟିଏ ସାଧାରଣତଃ ସାନ ହୋଇ ପାରେନା । ଅଥଚ ଏଣେ ପୁଣି ସଂକଳନ ଗ୍ରନ୍ଥଟିର ପୃଷ୍ଠା ସଂଖ୍ୟା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୀମାରୁ ଅଧିକ ହେବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ ବୋଲି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ରହିଛି ।

ଏହି ସଂକଳନଟି ସମ୍ପାଦନ କଲାବେଳେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଅସୁବିଧାର ମଧ୍ୟ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ତା'ହେଲା—ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀଟି ସରିବାକୁ ଆଉ କୋଡ଼ିଏଟି ବର୍ଷ ବାକି ରହିଛି । ଏହି ଆଗାମୀ ଦୁଇଦଶନ୍ଧି ମଧ୍ୟରେ ଆହୁରି ପ୍ରତିଭାବାନ ନବୀନ ଗାଳ୍ପିକମାନଙ୍କର ଉଦୟ ହେବ ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ସେତେଦୂର ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ ହୋଇ ନଥିବା ନବୀନ ଗାଳ୍ପିକମାନେ ଆପଣା ସାଧନା ବଳରେ ଆଗାମୀ ଦୁଇ ଦଶନ୍ଧି ଭିତରେ ଖୁବ୍ ଅଧିକ ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ ହେବେ । ଅଥଚ ଏଥିରେ ଆମେ ସେହି ସବୁ ପ୍ରତିଭାବାନ ଗାଳ୍ପିକମାନଙ୍କର ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରର ଗଳ୍ପଟିଏ ବାଛୁଛୁ—(ଯଦିଓ ଗୁଣାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେ ଗଳ୍ପ ଖୁବ୍ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ) ଏବଂ କେତେକଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଆଦୌ ବାଛୁନାହୁଁ । ଏସ୍ଥଳେ ଏ ସଂକଳନଟି ଏ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରତିନିଧିମୂଳକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗଳ୍ପ ସଂକଳନ ବୋଲି ଆମେ କେମିତି ବା ଦମ୍ଭୋକ୍ତି କରି ପାରିବା ? ଏହି ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ପାଇଁ ମୁଁ ଏକାଡେମୀଙ୍କୁ ଏହି ସଂକଳନଟିର ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଛି ।

ଏତଦ୍ ସତ୍ତ୍ୱେପି, ଏହି ଦୁରୂହ ସଙ୍କଳନଟି ସାଙ୍ଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଏଥିଲାଗି ମତେ ବର୍ଷାଧିକ କାଳ ବହୁ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ବହୁ ଗଳ୍ପଗ୍ରନ୍ଥ ସଂଗ୍ରହ କରି, ବହୁ ନୂତନ ଓ ପୁରାତନ ପତ୍ରପତ୍ରିକା ସଂଗ୍ରହ କରି ସହସ୍ରାଧିକ ଗଳ୍ପ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଛି—ଓ ସେ ଭିତରୁ ଯଥା ସମ୍ଭବ ପ୍ରତିନିଧି ସ୍ଥାନୀୟ ଭଲ ଗଳ୍ପଟିଏ ବାଛିବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ମୋର ମନେ ହୁଏ, ଆଉ ଜଣେ ଏ କାର୍ଯ୍ୟଟି କରିଥିଲେ ହୁଏତ ଭିନ୍ନ ଗଳ୍ପ ସବୁ ବାଛିଥାନ୍ତେ ଏବଂ ତାହା ହୁଏତ ଏହାଠାରୁ

ଅଧିକ ପ୍ରତିନିଧି ସ୍ଥାନୀୟ ଓ ଉତ୍କୃଷ୍ଟତର ଗଳ୍ପ ସଂକଳନଟିଏ ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ତାହା ମଧ୍ୟ ଶେଷକଥା ହୋଇପାରି ନଥାନ୍ତା । କାରଣ, ଏ କାର୍ଯ୍ୟଟି ସେହିପରି ଦୁଷ୍କର ଓ ସଂକଳକର ରୁଚି, ଜ୍ଞାନ ଓ ବୋଧ ନିର୍ଭର ବ୍ୟାପାର ।

ତଥାପି ମତେ ଏହି ଦୁଷ୍କର କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ସେଥିଲାଗି ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଉପାୟ ଚିନ୍ତା କଲି । ତା'ହେଲା—ଏହି ସଂକଳନଟି ଶତାବ୍ଦୀର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗଳ୍ପର ସଂକଳନ ହେଉ ନ ହେଉ—ଅନ୍ତତଃ ଶତାବ୍ଦୀର ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରତିଷ୍ଠାବାନ ଗାଳ୍ପିକମାନଙ୍କର କେତୋଟି ଭଲ ଗଳ୍ପର ସଂକଳନ ହେଉ ଏବଂ ଏହି କେତୋଟି ଗଳ୍ପ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଶତାବ୍ଦୀର ଓଡ଼ିଶା ଏବଂ ତା'ର ଅଧିବାସୀଙ୍କର ବିଚିତ୍ର ଜୀବନଲୀଳାର ରସାତ୍ମକ ଆଲେଖ୍ୟ ଯଥା ସମ୍ଭବ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ହୋଇଥାଉ । ସେଥିଲାଗି, ମୁଁ ଏପରି କେତୋଟି ଗଳ୍ପ ବାଛିଛି—ଯାହାକି ସେହି ବିଶିଷ୍ଟ ଗାଳ୍ପିକଙ୍କର ଲିଖିତ ଭଲ ଗଳ୍ପମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ନିଶ୍ଚୟ ଅନ୍ୟତମ ହୋଇଥିବ ଏବଂ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ବିଚିତ୍ର ଜୀବନଲୀଳାର ଏକ ବିଶେଷ ଛବି ବା ସମସ୍ୟା ସେଥିରେ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ହୋଇଥିବ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଗୋଟିଏ ଶତାବ୍ଦୀ ଭିତରେ ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ ବହୁ ବହୁ ଘଟଣା ଦୁର୍ଘଟଣା ଘଟିଛି । ଯଥା—ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧର ପ୍ରଭାବ—ସ୍ୱାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନ—ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶ ଗଠନ—ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରାପ୍ତି — ଗଣ ନିର୍ବାଚନ—ପଞ୍ଚାୟତିରାଜ - ଧାର୍ମିକ ଓ ସାମାଜିକ ଆନ୍ଦୋଳନ—ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ କନ୍ଦଳ—ବନ୍ୟା, ବାତ୍ୟା, ମରୁଡ଼ି, ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରାକୃତିକ ଦୁର୍ଯୋଗ, ରାଜନୈତିକ ହଟଚମଟ – ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି । ଏହାଛଡ଼ା ମଧ୍ୟ, ଓଡ଼ିଶାର ଭୌଗୋଳିକ ଛବି, ଏହାର ବିଚିତ୍ର ରୁଦ୍ର ସୁନ୍ଦର ପ୍ରକୃତି ଏହାର ବିଭିନ୍ନ ବୃତ୍ତିଧାରୀ ମଣିଷ—ଏହାର ବିଭିନ୍ନ ଜାତି ଉପଜାତି (ହରିଜନ, ଗିରିଜନ)—ଏହାର ବିଭିନ୍ନ ଡାଏଲେକ୍ଟ ବା କଥ୍ୟଭାଷା—(ସମ୍ବଲପୁରୀ, ଗଞ୍ଜାମୀ, ବାଲେଶ୍ୱରୀ) ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ସାମାଜିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ, ପୂଜାପାର୍ବଣ—ଏ ରାଜ୍ୟର ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କ ବିଭିନ୍ନ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଧାରଣା, ଏ ରାଜ୍ୟର କୃଷୀ, ଶ୍ରମିକ, ପୁରୋହିତ, ହାକିମ, ବ୍ୟବସାୟୀ, ଯାତ୍ରାବାଲା, କାରିଗର, ଧନୀ, ଦରିଦ୍ର, ସନ୍ନ୍ୟାସୀ, ଶିକ୍ଷକ, ରାଜନୈତିକ ନେତା, ଡାକ୍ତର, ହିନ୍ଦୁ, ମୁସଲମାନ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନାଦି ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମ ସଂପ୍ରଦାୟ ପ୍ରଭୃତି ସବୁ ପ୍ରକାର ମଣିଷ ଓ ଜୀବନ ଧାରାର କଥା ଯେମିତି ନିର୍ବାଚିତ ଗଳ୍ପମାନଙ୍କରେ ଯଥା ସମ୍ଭବ ପ୍ରକାଶ ପାଇବ—ଏବଂ ସେ ସବୁ ସହିତ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାର ବୌଦ୍ଧିକ ଆନ୍ଦୋଳନରୁ ଉଦ୍‌ଭୂତ ନୂତନ ଚିନ୍ତା, ଭାବାଦର୍ଶଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଯେପରି ନିର୍ବାଚିତ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକରୁ ବ୍ୟଂଜିତ ହେଉଥିବ ସେ ଦିଗରେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ୟକ୍ ସାବଧାନୀ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ପୁଣି ବିଭିନ୍ନ ଧରଣର ମୌଳିକ ଓ ବଳିଷ୍ଠ ରଚନାଶୈଳୀ ଓ ବିଭିନ୍ନ ଧରଣର ବିଷୟବସ୍ତୁ,

ଆଧାରିତ ଗଳ୍ପ ମଧ୍ୟ ବାଛିବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ଯଥା, ଐତିହାସିକ, ସାମାଜିକ, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ, ପୌରାଣିକ ଓ ରୋମାଣ୍ଟିକ୍ ପ୍ରେମ ମୂଳକ ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି ।

କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ଯେ, ୧୯୫୦ ମସିହା ପରଠାରୁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବହୁ ଗାଳ୍ପିକ ଗଳ୍ପ ରଚନାରେ ବ୍ରତୀ ହୋଇଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବା ପ୍ରତିନିଧି ସ୍ଥାନୀୟ ଗଳ୍ପଟିଏ ସେଗୁଡ଼ିକ ଭିତରୁ ନିର୍ବାଚନ କଲାବେଳେ ମୋତେ ଗଳ୍ପଟିର ରଚନାଶୈଳୀରେ କୌଣସି ବିଶେଷତ୍ୱ, ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ, ମୌଳିକତା, ସ୍ୱାଭାବିକତା, ସରସତା ଓ ଜୀବନୀଶକ୍ତି ଅଛିକି ନାହିଁ ତାହା ଦେଖିବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ତା'ଛଡ଼ା ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ପଡ଼ିଛି ଗଳ୍ପଟିର ବିଷୟବସ୍ତୁରେ କୌଣସି ଗୁରୁତ୍ୱ, ଅଭିନବତ୍ୱ, ବାସ୍ତବତା ଓ ବିଶେଷତା ଅଛି କି ନାହିଁ ! ଆଉ ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ପଡ଼ିଛି - ଗଳ୍ପଟିରେ ଲେଖକଙ୍କର ସୃଜନାତ୍ମକ କଳ୍ପନା ଶକ୍ତି, ଜୀବନ ସଂପର୍କରେ ବ୍ୟାପକ ଓ ଗଭୀର ଅଭିଜ୍ଞତା, ଦୂରଦୃଷ୍ଟି ବି ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟିର କଳାତ୍ମକ ପ୍ରତିଫଳନ ହୋଇଛି କି ନାହିଁ । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ବିଚାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିଛି—ଗଳ୍ପଟିର ପ୍ରଭାବ ଫଳରେ ପାଠକ ମନରେ ବା ହୃଦୟରେ ଜୀବନ ପ୍ରତି ଆସ୍ଥା, ଉତ୍ସାହ, ଉଦ୍ଦୀପନା, ବିଶ୍ୱାସ ବା କୌଣସି ବୃହତ୍ତର ବା ଗଭୀରତର ଚେତନାର ଉପଲବ୍ଧି ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ପାରୁଛି କି ନାହିଁ । ପରିଶେଷରେ ମୁଁ ଦେଖିଛି— ନିର୍ବାଚିତ ଗଳ୍ପଟି ଯେପରି ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ଓ ସ୍ଥାନକୁ ନେଇ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳର ମଣିଷକୁ ନେଇ ରଚିତ ହୋଇଥିଲେ ବି ତାହା ଯେପରି ଚିରନ୍ତନ ବିଶ୍ୱସାହିତ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇପାରିବାଭଳି (Classical) ଯୋଗ୍ୟତା ଅର୍ଜନ କରିଥିବ ।

ମୋଟ ଉପରେ ଏହି ସଂକଳନଟି ସଂପନ୍ନ କଲାବେଳେ ମତେ ଯଥାସାଧ୍ୟ ସଚେତନ ଭାବେ ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଛି—ଯେପରିକି ଏହି ଗଳ୍ପ ସଂକଳନଟି ପାଠକଲାପରେ ଜଣେ ମାର୍ମିକ ପାଠକ, ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଗୋଟିଏ ଶତାବ୍ଦୀ ବିଧୃତ—ଜୀବନଲୀଳାର ଯଥାସମ୍ଭବ ପ୍ରତିଛବି ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ—ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଜାତିର ଜୀବନ ଦର୍ଶନର ଯଥା ସମ୍ଭବ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ଶୁଣିବାକୁ ପାଇବ । ଏବଂ ତତ୍ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମଧ୍ୟ ଚିରନ୍ତନ ମାନବର ଜୀବନଲୀଳା ଓ ଜୀବନଦର୍ଶନର ପ୍ରତିଛବି ଓ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ଏଗୁଡ଼ିକରୁ ଦେଖିବାକୁ ଓ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିବ ।

ନିର୍ବାଚିତ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ମୋର ଦୃଢ଼ ଧାରଣା ହେଲା ଏଗୁଡ଼ିକ ଯେପରି ଭାଷା ଓ ବିଷୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଖାଣ୍ଟି ଓଡ଼ିଆ ଜୀବନର ଛବି—ସେହିପରି ମଧ୍ୟ ଏଗୁଡ଼ିକ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାରେ ଅନୂଦିତ ହେଲେ—ସର୍ବଭାରତୀୟ ଓ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସ୍ତରର ବିଦଗ୍ଧ ପାଠକସମାଜ ଦ୍ୱାରା ଚିରନ୍ତନଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟରୂପେ ସମାଦୃତ

ହୋଇପାରିବ । କାରଣ, ଏହିସବୁ ନିର୍ବାଚିତ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ ଜାତି,ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟ ଓ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟର ଘଟଣାକୁ ନେଇ ଲିଖିତ ହୋଇଥିଲେ ବି— ଏଗୁଡ଼ିକରେ ବିଶ୍ୱମାନବର ଚିରନ୍ତନ ଜୀବନ ଲୀଳାର ରହସ୍ୟ, ମର୍ମ, ଅର୍ଥ ଓ ଛବି ଲେଖକର ସ୍ୱକୀୟ ସୃଜନାତ୍ମକ ଅପୂର୍ବ ଭାଷାଶୈଳୀରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ରହିଛି । ମୋର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ଯେ, ଏହି ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ନିଶ୍ଚିନ୍ତଭାବେ ଆମ ଗଳ୍ପାମୋଦୀ ପାଠକ ପାଠିକାମାନଙ୍କୁ ଜୀବନ ସଂପର୍କରେ ଆନନ୍ଦ ଓ ଆଲୋକର ବାର୍ତ୍ତା ଯୋଗାଇ ଦେଇ ପାରିବେ ।

ମହାପାତ୍ର ନୀଳମଣି ସାହୁ

ସୂଚୀ

ଅଧର୍ମ ବିତ୍ତ

ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି

ବଜେ ନରହରପୁର ଶାସନମୁଣ୍ଡ ସାହାଲାଦରକୁ ଛାଡ଼ି ପଚିଶ ଛ ଠିଏ କଦମ ଦୂରରେ ବଳଦେବଙ୍କ ପୂଜାପିଣ୍ଡି ବା ପୂଜାମଣ୍ଡପ । ଗ୍ରାମ ଦିଗକୁ ଛାଡ଼ି ପିଣ୍ଡିର ଆଉ ତିନିପଟରେ ପାଞ୍ଚସାଲ, ଦଶସାଲ, ମଧ୍ୟଭଳି ଅତି ପୁରୁଣା ବୁଢ଼ା, ଗଣ୍ଡିରେ ଶହେସାତ ନଡ଼ିଆଗଛ । ଏଗୁଡ଼ିକ ଶାସନ ମହାଜନଙ୍କ କୋଠ ଗଛ । ଫଳ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ତୋଳାଯାଇ ଭାଗପିଛେ ବାଣ୍ଟା ହୁଏ ।

ସକାଳଓଳି ବେଳପଡ଼ିକ ସମୟରେ ନଡ଼ିଆଗଛ ମୂଳରେ ଜଣ ପଚିଶ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୋସାଇଁ ବଜେ ହୋଇଛନ୍ତି । ପୁରୁଖା ପୁରୁଖା ଭଲଆ ଆଉ ମର୍ଯ୍ୟାଦା-ବନ୍ତ ପୁଣି ଦୂର ଗାଁରୁ ଆସିଥିବା ବନ୍ଧୁମାନେ ନଡ଼ିଆପତ୍ର ଚଟେଇରେ ବସିଛନ୍ତି, ଆଉ ସମସ୍ତଙ୍କର ଭୂମ୍ୟାସନ । ସାନ ପିଲାଗୁଡ଼ାକ ସକାଳୁ ସନ୍ଧ୍ୟାଏ ନଡ଼ିଆବୁରେଇ ତଳେ ଧାଁ ଦଉଡ଼ ହୋହା ପାଟିକରି ଖେଳୁଥାନ୍ତି, ହେଲେ ଆଜି ସେମାନଙ୍କ ପାଟିରେ କଥା ନାହିଁ । ଯୋଡ଼ିକୁ ଯୋଡ଼ି ପୁଞ୍ଜାକୁ ପୁଞ୍ଜା ପିଲା ଖୁବ୍ ଦୂରରେ ବୁରେଇ ଭିତରେ ବୁଲିବୁଲି ଗୋସାଇଁମାନଙ୍କ ସଭା ଦେଖୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ ବି ମନଭିତରେ ସେମନ୍ତ ବୁଝିଛନ୍ତି ଆଜି ଗାଁରେ ଭାରି ଗୋଟାଏ କ'ଣ ହେବ । ଶାସନଗୋସାଇଁମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଆହୁରି ବି ଆଠ ଦଶ ଜଣ ଦୂରଦୂରାନ୍ତର ଗାଁରୁ ଗୋସାଇଁମାନେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ, ବିପଦଗ୍ରସ୍ତ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ସଙ୍ଖୁଳିବାପାଇଁ ଆସିଛନ୍ତି । ଭେଣ୍ଟିଆ ଜଗୁପତିଏ ଦୁଇଗୋଡ଼ପାପୁଲିରେ ଗୋଟିଏ ପଥରକୁଣ୍ଡି ଜାକିଧରି ମୁଣ୍ଡପୋତି ଗୋଟାଏ ନାସଘୋଟା ବାଡ଼ିରେ ଘଡ଼ର ଘଡ଼ର କରି ନାସ ଘୋଟୁଥିଲେ । ଘୋଟା ହୋଇଗଲା । ଅଗେ ମୁରବି ଭଲଆ ଲୋକଙ୍କ ଆଗରେ, ପଛକେ ଆଉ ଆଉ ମହାଜନଙ୍କ ଆଗରେ କୁଣ୍ଡି ଦେଖାଇଲେ । ସମସ୍ତେ ଚିପେଚିପେ ନାସ ନେଇ ସୁଁ ସୁଁ କରି ନାକ ଦୁଇ ପୁଡ଼ାରେ ଗୁଞ୍ଜି ଦେଲେ ।

ନାସ ଶୁଙ୍ଘାଶୁଙ୍ଘି ବାଦେ ପ୍ରଥମେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମିଶ୍ରେ ପଚାରିଲେ "ମାମୁଁ, କର୍ଜାଟା ତୁମ ଅଂଗିତା, ନା ଅଜାଙ୍କ ଦେହକର ?" (ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମିଶ୍ରେ ଦିବାକର ଦ୍ଵିବେଦୀଙ୍କ ଭଣଜା, ଏଣ୍ଟ୍ରାନସ ପାସ୍, ଗୋଟାଏ ମାଇନର ସ୍କୁଲର ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟର । ମାମୁଁଙ୍କ ବିପଦ କଥା ଶୁଣି ଆଉ ଆଉ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ପରି ସଙ୍ଖୁଳି ଆସିଛନ୍ତି ।)

ଦ୍ୱିବେଦୀଏ କହିଲେ,"ନାହିଁ ନାହିଁ, ବାପା ! ମୋ ଅଂଗିଡା ଯୋଡ଼ାଏ ପଇସା ବି ନୁହେଁ । ବାପା ତାଙ୍କ ମଝିଆଁ ଝିଅ ଭାଗ୍ୟନାମ୍ନୀ ମଙ୍ଗଳକୃତ୍ୟାଙ୍କୁ ସାହୁ ପାଖରୁ ଶହେ ଟଙ୍କା ଟଣ୍ଡେ ତାଳପତ୍ର ଗୁଜା ଲେଖିଦେଇ ଆଣିଥିଲେ । ତହିଁଆର ବରଷ ପଞ୍ଚ ଶତି ଟଙ୍କା ଘେନ ସାହୁ ପାଖକୁ ଗଲେ । ମନରେ କରିଥିଲେ, କଲନ୍ତର ଛଡ଼ାଇ-ଦେଇ ମୂଳକୁ ବାକୀ ପଏଠ କରିଦେବେ । ମହାଜନ ଟଙ୍କା ଦେଖି ଜଭ କାମୁଡ଼ି ପକାଇ କହିଲ,'ଏ...ଏକଣ ଗଦେଇ କଳେଇ ? ଶୁଣିଲ, ତୁମେ ପରା ଧାନ ବିକି ଏ ଟଙ୍କା ରଖିଛ । ରାମ... ରାମ... ରାମ ! ଏଟା କି କଥା ? କୁଟୁମ୍ବଦାରିଆ ଘର, ଧାନ ହେଉଛି ଜୀବନ, ଧାନ ହେଉଛି ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ତାକୁ କ'ଣ ବିକନ୍ତି ? କେତେ ବା ଧାନ ପାଇଛ—ଉଠାଅ, ଉଠାଅ, ଟଙ୍କା ଉଠାଅ । ତୁମେ ମୋ କୁଳପୁରୋହିତ, ସହଜରେ ଧର୍ମର କଳେଇ । ଟଙ୍କାଟା ତୁମ ପାଖରେ ଥିଲେ ଯେ, ମୋ ପାଖରେ ଥିଲେ ସେ । ଯାଅ ଯାଅ, ଏହି ଟଙ୍କାରେ ଧାନ କିଣିପକାଅ । ନ ହିଁ ନାହିଁ, ଗାଁରେ ଦଶ ଯଜମାନ ଘରେ ବାହାନହଣା ପଡ଼ିଗଲା ତ ଏକାଦିନକରେ ଟଙ୍କା ଘେଠ ।' ବାପ ତ ଥିଲେ ମରହଟିଆ ସାଦାସିଧା ଲୋକ, ସାହୁର ମିଠା କଥାରେ ଏକ ବେଳକେ ତରଳିଗଲେ । ବାପା କ୍ୟାଁ, ତୁମେ ଯାଅ ନ, ଶୁଣିବ କେତେ ମିଠ କଥା, କେତେ ନିର୍ମଧୁ କଥା । ମନରେ କରିବ, ଏହାପରି ସରଳ, ପରୋପକାରୀ, ଧାର୍ମିକ ଲୋକ ଜଗତରେ ନାହିଁ । ଏଇ ଯେ ତୁମ ଆଗରେ ବସିଛନ୍ତି ରାମ ମହାପାତ୍ରେ, ସଦାଶିବ ମିଶ୍ରେ, ବିଶ୍ୱନାଥ ଶତପଥୀଏ, ଶ୍ୟାମ ପତ୍ରୀଏ, ସମସ୍ତଙ୍କର ଠିକ୍ ଏହିପରି ହାଲ । ଝିଅପୁଅ ବିଭାକୁ ଟଙ୍କା ଆଣିଥିଲେ, ସମସ୍ତଙ୍କର ତିରିଶ ଚାଳିଶ ମାଣ ଶାସନ ଭୋଗ ଜମି ଆମ ଜମି ସହିତ ଏକା ଡାକ୍ରିରେ କଟକ ଜଜ କୋର୍ଟରେ ନିଲମ ହୋଇଯାଇଛି । ଗୋଟୁ ଖୋଜରେ ଖୋଜେ ବି ଜମି କାହାର ନାହିଁ । ଆହୁରି ବି ଛ'ଜଣ ମହାଜନଠାରୁ କରଜ ଖାଇଥିଲେ, ମୂଳ କଲନ୍ତରରେ ବୁଡ଼ିରହିଲେଣି । ସେମାନଙ୍କର ବି ଆଉ ବର୍ଷେ ଛ'ମାସ ବାଦେ ଜମିବାଡ଼ି ଗଲା ପରି । ବୁଝିଲ ଏହି ଶାସନରେ ? ଏ ଅଞ୍ଚଳ ଦଶଖଣ୍ଡ ଗାଁରେ ଯାହା'ର ଭଲ ଜମି ଖଣ୍ଡେ ଦେଖିଲ ତ, ଶୁଙ୍ଘି ଶୁଙ୍ଘି ବୁଲୁଥିବ । କାହାର ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ରାତିଅଧରେ ଟଙ୍କା ଗଣିଦେବ । ଥରେ ଯଦି ଟଙ୍କା ତା ଘରୁ ଉଠାଇଲ ତ, ତିନି ପୁରୁଷରେ କ'ଣ ଶୁଝିହେବ । କଲନ୍ତର, କଲନ୍ତର, କଲନ୍ତର, ତହିଁର କଲନ୍ତର ଲଟ ଲାଗିରହିଛି । କରଣ-ଗୁଡ଼ାକ ବି ସେହିପରି ମିଳିଯାଇଛନ୍ତି । କିଏ ପାଞ୍ଚଟଙ୍କା ଘେଠ କଲା ତ, ପାଞ୍ଜିରେ ବସିଲା ଦେଢ଼ଟଙ୍କା । ହଁ, କ'ଣ କହୁଥିଲି, ବାପା ତ ତା କଥାରେ ଭୁଲି ଟଙ୍କା ବାହୁଡ଼ାଇ ଆଣି ପୁଣି ଧାନ କିଣି ଥୋଇଲେ ! ତହିଁଆର ବରଷ କଉଠୁ ପାଣି ହେଲା ଛୁନ୍‌ଛୁଟ, ଧାନ ଭଲ ଫଳିଲା ନାହିଁ । ସେହି ସମୟରେ ପୁଣି ତୁମ ସର ମଉସୀର ବିଭା ସମସ୍ୟା ଉପସ୍ଥିତ । ୯ ବର୍ଷ ପୂରିପାଉଛି, 'ଦଶବର୍ଷା ତୁ କନ୍ୟକା', ବାହା ନ ଦେଲେ କନ୍ୟାଦାନ ଫଳ ନାହିଁ । ବାପ ଯାଇ ସାହୁ ଦୁଆରେ ହାଜର ।

ସାହୁ ତ ଘାଲେଇ ପଡ଼ି ବେଳ ଉଣ୍ଡି ଥିଲା, ଦାଉ ପଡ଼ିଗଲା । ସାହୁ କଅଁଳେଇ କଅଁଳେଇ ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସି କହିଲା, 'ହେଉ ହେଉ, କକେଇ, ଘେନ ଯାଅ, ଏଘର ଟଙ୍କା ସେଘରକୁ ଯିବ, କଥା କ'ଣ ? ଆହେ ଗ୍ରୁମୁକରଣେ, ଅଇଲ, କକେଇ କିଛି ଟଙ୍କା ଧାର ନେବେ । ଆଗ ଟଙ୍କାଟାର ମୂଳକଳାନ୍ତର ହିସାବ କର ?' ଗ୍ରୁମୁକରଣ ବଦେଇ ମହାନ୍ତିଏ ହିସାବ କରି କହିଲେ, 'ଆଗ'ଟଙ୍କା ମୂଳକଳାନ୍ତର ମିଶି ହେଲା ଅଢ଼େଇଶ । ହାଲକୁ ଶହେ ନେଲେ ହେବ ସାଢ଼େ ତନଶ ଟଙ୍କା ।'ଏତେ ଟଙ୍କା ଶୁଣି ବାପା ଚମକିପଡ଼ିଲେ । ସାହୁ ବାପାଙ୍କ ମନକଥା ବୁଝିପାରି କହିଲା, 'ହେଉ ହେଉ, କକେଇ, ଚିନ୍ତା କ'ଣ ? ଦେବାନେବା ବେଳ ତ ଅଛି । ଆପଣ ମୋ କୁଳପୁରୋହିତ, ଦେବାବେଳେ ଦି'ଶ ଶହେ ଗୁଡ଼ି ନେଇଗଲେ ମୋର କ'ଣ ସରିଯିବ ?' ବିଭାଲଗ୍ନ ଆଉ ଆଠଦିନ । ଟଙ୍କା ନହେଲେ ନୁହେ । ବାପା ସାହୁ କଥାରେ ହଁ ଭରିଲେ, କହିଲେ, 'ହେଉ, ଗୁଜା ଲେଖାଯାଉ' । ସାହୁ ଦଣ୍ଡେଯାଏ ଗୁମ୍ ମାରି ବସି କହିଲା, 'ବୁଝିଲେ କକେଇ, ଏଇଟା ହେଲା କଳିକାଳ । ଏ ଗୁମାସ୍ତା କରଣ-ଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ ପରତେ ନାହିଁ । ଗୁଜା କେତେବେଳେ କ'ଣ କରି ପକାଇବେ, ମୋତେ ପଛକେ ଆପଣ ଦୋଷ ଦେଉଥିବେ । ଟଙ୍କାଟା ଗୋଟାଏ ଟିପକରି ରେଜେଷ୍ଟରି କରି ପକାଇଲେ ଭଲ ହେବ, କାହାରି ଉଁ ଚୁଁ କରିବାର ବାଟ ନଥିବ । ଏଥିରେ କେତେ ବା ଖରଚ ? ଖରଚଟା କ'ଣ ଆପଣ ଉଚ୍ଛୁଣୁକା ଘରୁ ଆଣି ଦେଉଛନ୍ତି ?' ଟିପ ଲେଖାପଢ଼ା ରେଜେଷ୍ଟ୍ରି ହୋଇଗଲା । ଯାହା ହେବାର ତ ହେଲା, ଟଙ୍କା ଦିଅ । ଟଙ୍କା ଗଣି ଦେବାକୁ କଣ ନା ଟ[illegible] । 'କି ହୋ, ଟଙ୍କା ଊଣା କ୍ୟାଁ ?' ଗୁମାସ୍ତା ବୁଝାଇ ଦେଲା, ସିନ୍ଦୁକ ପୂଜା ଶତକରା ଯୋଡ଼ାଏ ଟଙ୍କା, ଗୁମାସ୍ତା ଖର୍ଚ୍ଚ ଦୁଇଟଙ୍କା, ଲକ୍ଷ୍ମୀ-ନାରାୟଣ ବାଲଭୋଗ ଦୁଇଟଙ୍କା, ରେଜେଷ୍ଟ୍ରି ଖର୍ଚ୍ଚ ଗୁମାସ୍ତା କଟକ ଖୋରାକୀ ସବୁ ସବୁ ରକମ ମିଶାଇ ସାଢ଼େ ଛ' ଟଙ୍କା । ଗାଏ ସବୁପଦକୁ ବାରଟଙ୍କା ଆଠଅଣା । ପୁରୋହିତେ, ଆପଣ ତ ଜଣେ ପଣ୍ଡିତ, ଏତକ ବୁଝିପାରୁ ନାହାନ୍ତି ? ଆପଣ ତ ଦ୍ୱେଜନା' କେତେ କାରବାର ଦେଖୁଛନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କ ପାଖରୁ କ'ଣ ଟଙ୍କାଏ ମଟାଏ ହଉ ହୁନ୍ଦିକରି ନେଲେ ସା'ନ୍ତଙ୍କ ଗନ୍ତାଘର ପୂରିଯିବ ?' ତମସୁକ ରେଜେଷ୍ଟରି ପାଟରୁ ଚାରିବର୍ଷ କାଳ ସେଥିରେ କିଛି ନାମଚର୍ଚ୍ଚା ନାହିଁ । ବାପା ତା ଦୁଆରକୁ ଗଲେ ଭକ୍ତ କ'ଣ ଦେଖିବ ! 'କକେଇ ! ଆପଣ ଅଇଲେ, ଓଲଗି···ଓଲଗି, ଆରେ, ପିଢ଼ାଟା ଦେ'ରେ, ଆରେ ପାଦଧୁଆ ଜଳ ଦେ'ରେ' ଡାକ ପଡ଼ିଯିବ । ଗଲା ତେତେସ୍ତା ବାପାଙ୍କର ଯେମିତ ବିଯୋଗ ହୋଇଯାଇଛି, ମହାଜନକୁ ତ ପଡ଼ିଗଲା ପୋ'ବାର । ମୂଳ 'କଳାନ୍ତର ଭିଡ଼ିଦେଇ ବାରଶ କେତେଟଙ୍କା କେତେ ଅଣାରେ କଟକ ଅଦାଲତରେ ନାଲିସ୍ ଦାଏର କରିଦେଲା । ମୁଁ ଯାଇ ମହାଜନ ପାଖରେ ପଡ଼ିଲି । କହିଲା, ଆରେ ଭଇ ଦନୁ, ଗୁମାସ୍ତାମାନେ ମୋ ଅଜାଣନ୍ତରେ ନାଲିସ୍ କରିଦେଇଛନ୍ତି । ଯା ଯା, ତୁ ହାକିମ ପାଖରେ ଟଙ୍କାଟା ମାନିଆ, ପଛକେ ବୁଝାସୁଝା ହେବା ।'

ମୋ ମନଟା ଛକଉଥାଏ । କଟକ ଯିବାକୁ ମନ ବଳୁ ନଥିଲା, ତରରେ ଯାଇ ତା ଓକିଲ କହିବା ପ୍ରମାଣେ ହାକିମ ପାଖରେ ଜବାବ ଦେଇଆସିଲି । ଏହିଟା ହେଲା ଗଲାବରଷର କଥା । ମୁଁ ଆଉ କିଛି ଜାଣେ ନାହିଁ । କେତେବେଳେ ଡିଗ୍ରୀ ହେଲା, କେତେ ଟଙ୍କା ଡିଗ୍ରୀ ହେଲା, ଆଉ କ'ଣ ହେଲା, ମତେ କିଛି ଜଣା ନାହିଁ । ଶୁଣିଲି, ଗଲା ମକର ମାସ ସାତଦିନରେ ମୋର ଘର ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଟଙ୍କାର ସମ୍ପତ୍ତି ସାତଶହ ଟଙ୍କାରେ ନିଲାମ ହୋଇଗଲା । ମହାଜନ ଆପେ ନିଲାମ ଧରିଛି । ତା ଗୁମାସ୍ତା କହେ, ମୋ ଉପରେ ଆହୁରି ତିନିଶହ ଟଙ୍କା ପାଉଣା । ଆମର ଶାସନ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ଭାଗ ପଚିଶ ମାଣ, ତା ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଯେ ଦକ୍ଷିଣ ପଟରେ କିଆବଣଟା ଦେଖୁଛନ୍ତି, ସେହିଟା ଏକାଚକିଆ ପନ୍ଦରମାଣ ମାଲଜମି, ଭାରି କଳାଦି । ମୁଁ ବୁଝୁଛି, ଏ ଜମିଟା ଉପରେ ତା'ର ଦାନ୍ତ ପନ୍ଦର ବରଷ ହେଲା ନଜର ପଡ଼ିଲାଣି । ଯେବେ ଏ ଗାଁକୁ ଆସେ, ସେ ଜମିଟା ପାଖକୁ ଯାଇ ଚାରିପାଖ ବୁଲି ବୁଲି ଦେଖେ । 'କେତେ ଧାନ ପଡ଼େ, କି ଧାନ ହୁଏ' ଦଶ ଥର ମତେ ପଚାରିବ । ମୋ ମନ ହେଲେ ଛକଉଥାଏ । ବିଚାରି କହେଁ—କହ, ଭଲରେ ଭଲ କହ, ଏ ଜମିଟା କଥା ତୁମେ କାହିଁକି ପଚାରୁଛ କ୍ୟାଁ ? ଆଉ ପାଞ୍ଚଜଣ ମହାଜନଙ୍କର ଠିକ୍ ଆମ ମାମଲା ପରି ଡିଗ୍ରୀ କରି ଜମିବାଡ଼ି ସବୁ ନିଲାମ କରିନେଇଛି ।

ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମିଶ୍ରେ କହିଲେ, "ମୁଁ ଦେଖୁଛି, ଏଇଟା ସାଇଲକ୍ ।" ଭାଗବତ ପଢ଼ିଏ କହିଲେ, "ନା ନା, ସେଇଟା ଏ ସାଇଲୋକ ନୁହେଁ, ତା'ଘର ମଦନମପୁର··· ଏ ଗାଁକୁ ଦେଡ଼କୋଶ ଦୂର ନଈକୂଳରେ ।" ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମିଶ୍ରେ କହିଲେ, "ନାହିଁ ନାହିଁ, ମୁଁ ସେକଥା କହୁନାହିଁ; ବିଲାତରେ ଗୋଟିଏ ଏହି ରକମ କାଲନ୍ତରିଆ ଲୋକ ଥିଲା, ତା ନାମ ସାଇଲକ୍ ।" ଚରେଇ ତିଆଣ୍ଡିଏ କହିଲେ, "ସେ ଯାହା ହେଉ, ଏବେ ଉପାୟ କ'ଣ ?" ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମିଶ୍ରେ ମହାଜନମାନଙ୍କୁ ଅନାଇ ହାତ ଯୋଡ଼ି ଭୂଇଁରେ ମୁଣ୍ଡ ଲଗାଇ କହିଲେ, "ଗୋସେଇଁ ମହାପ୍ରଭୁମାନେ ! ମୁଁ ପିଲାଟା, ମୋ ଅପରାଧ ଘେନିବେ ନାହିଁ, ଗୋଟିଏ କଥା କହିବି, ଏଥିରେ ସାହୁର କିଛି ଦୋଷ ନାହିଁ, ଆପଣମାନଙ୍କ ମୂର୍ଖପଣ । ଆପଣମାନଙ୍କ ପାପରୁ ସବୁ ସାରି ଦରିଦ୍ର ହୋଇ ବସୁଛନ୍ତି ।" ବୁଢ଼ା ଅନନ୍ତ ପାଢ଼ୀଏ ଟିକିଏ ଉଷ୍ମ ଭାବରେ କହିଲେ, "ହୋଇ ହୋ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ! ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ପାପ କ'ଣ ? ମୂର୍ଖପଣ କ'ଣ ଦେଖିଲ ?"

ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମିଶ୍ରେ ପୁଣି ଦଣ୍ଡବତଟାଏ କରି କହିଲେ, "ଅଜା ମାଅନେ ! ମୋ ଉପରେ ଖପା ହେଲେ ପରା ? ଦେଖନ୍ତୁ, କେଉଁ ମହାତ୍ମା ଶାସନ ବସାଇ ଏତେ ନିଷ୍କର ଜମି ଲେଖିଦେଇ କହିଥିଲେ, 'ଆପଣମାନେ ଶାସ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ ଅଧ୍ୟାପନା କରିବେ, ଦାତାକୁ ତ୍ରିକାଳ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଆଶୀର୍ବାଦ କରିବେ ।' ତାହା କରୁଛନ୍ତି ନା ? ବୋଲନ୍ତୁ ଭଲ, ଏତେ ବଡ଼ ଶାସନଟାରେ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଚୌପାଢ଼ି

ନାହିଁ । ଗୁଞ୍ଜା ନାସ ଶୁଂଘି ଭାଙ୍ଗ ପିଇ ଚୌପଟ ଖେଳି ଦିନ କାଟିବେ ! ଦାଡ଼ାକୁ ତ୍ରିକାଳ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଅଶୀର୍ବାଦ ଆଉ, ପବିତ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣ କୁଳରେ ଜାତ ହୋଇ କେତେଜଣ ତ୍ରିକାଳ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଗାୟତ୍ରୀ ଜପ ସନ୍ଧ୍ୟାବନ୍ଦନାଦି ନିତ୍ୟକର୍ମ କରନ୍ତି ? ଏଇଟା କ'ଣ ପାପ ନୁହେଁ ? ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା, କୁଆଡ଼ୁ ଖାଇବେ ଭାବନା ନାହିଁ, ଧାଇଁ ଯାଇ ମହାଜନ ଦୁଆରେ ଗୁଳା ଲେଖି ବସିବେ, ପୁଅଝିଅ ବାହାଘରକୁ ଆପଣା ବଡ଼ୁପଣ ଦେଖାଇବା ଲାଗି ଅକାରଣେ ଟଙ୍କା ଗୁଡ଼ାଏ ସାରିବେ । ଆପଣା ଅବସ୍ଥାକୁ ଚାହିଁ ଯେ ନ ଚଳେ, ସେ ମୂର୍ଖ ନୁହେଁ ତ ଆଉ କ'ଣ ? ଏଇ ଦେଖନ୍ତୁ, ଅତି ପବିତ୍ର ଶାସନ ଭୂଇଁ ଭୂମିରେ ବାର ଜାତି ତେର ଗୋଲ ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ବସିଲେଣି । ଏହା ଆପଣମାନଙ୍କର ପାପ ଆଉ ମୂର୍ଖତାର ଫଳ ନୁହେଁ କି ? ଆପଣମାନେ ତ ଦୁଃଖଦୁର୍ଦ୍ଦଶାକୁ ଲୋଡ଼ିଆଣିଛନ୍ତି, ଏଥିପାଇଁ ଦାୟୀ ହେବ କିଏ ?"

ମାଧ ପାଣିଏ କହିଲେ, "ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଯାହା କହିଲେ ସତ, ଷୋଳପଣ ସତ । ହେଲେ ଏଣିକି ଯାହା ଗୋଟାଏ ବୁଝିସୁଝି କରିଯିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବାର ବାଟ କ'ଣ ?"

ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମିଶ୍ରେ—ଆପଣମାନେ କ'ଣ ଉପାୟ ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି ?

ଆନନ୍ଦ ମିଶ୍ରେ—ଆମ୍ଭେମାନେ କ'ଣ, ମାଲିକ'ମାଲ କିଏ ? କର୍ମକର୍ମଣି କଥା ବୋଲି, ଦଶଜଣ ବାହାର ପଡ଼ନ୍ତୁ ।

ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମିଶ୍ରେ—ମାମୁଁ ! ଜମି ନିଲାମ ବାବଦେ ସାହୁ ପାଖକୁ ଯାଉଥିଲେ, କ'ଣ କହିଲା ?

ଦିବାକର ଦ୍ୱିବେଦୀ—ଯାଇଥିଲି । ଦଶଥର ଗଲିଣି, ଭେଟ ମିଳେ ନାହିଁ । ବାନ୍ଧିକା ପଡ଼ିଛି, କଥା ବୋଲି ପାରିବ ନାହିଁ, ବାହାନା କରି ଶୋଇପଡ଼େ । ନେ ହେଲେ ବାଡ଼ି ପଛବାଟେ ଆଉ ଗାଁକୁ ବାହାରିଯାଏ । ମୋ କନ୍ଦାକଟା ଦେଖି ସାହୁଆଣୀ କମଳା ଓ ତାଙ୍କ ପୁଅ ବିଦ୍ୟାଧର ଦୁହେଁଯାକ କାନ୍ଦିପକାନ୍ତି । ମୋତେ ବହୁତ ବହୁତ ଆଶ୍ୱାସ ଦେଇ କହିଲନ୍ତି, ମୋ ଜମି ମୋତେ ଦିଆଇଦେବେ । କେଜାଣି କପାଳରେ କ'ଣ ଅଛି । ମା'ପୁଏ ଦୁହେଁଯାକ ଯେପରି ଦୟାଳୁ ସେପରି ଧାର୍ମିକ, କାହାର ଦୁଃଖ ଦେଖିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କୁବେର ସାହୁଟା ଯେପରି ନିଷ୍ଠୁର ସେହିପରି କୃପଣ । ହାତରୁ ପାଣି ଗଳିବ ନାହିଁ । ହେଲେ, ମା ପୁଅଙ୍କ ଆଗରେ କେହି ଓପାସ ରହିପାରେ ନାହିଁ । ସାହୁଟା କରଜ ଟଙ୍କା ଲାଗି କାହାର ଘରଦ୍ୱାର ନିଲାମ କରିନେଲେ ଏମାନେ ଲୁଚିକି ତାକୁ ଟଙ୍କା ଧାନ ଦେଇ ତା କୁଟୁମ୍ବ ପୋଷନ୍ତି ।

ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମିଶ୍ରେ—ଗୋଟାଏ ଆଶା ଅଛି ସତ, ହେଲେ ସେଥିକି ନିର୍ଭର କରି ରହିବାଟା ନିରାପଦ କଥା ନୁହେଁ । ଆପଣାର ବି ଗୋଟାଏ ବାଟ କାଟି ରଖିବା ଅନ୍ତତଃ ଉଚିତ । ଉତ୍ତରଣିକା ତାକୁ କେହି ଜମି ଦଖଲ ଦଅ ନାହିଁ । ମାମୁଁ, ତୁମେ କହୁଛ ପାଞ୍ଚହଜାର ଟଙ୍କାର ସମ୍ପତ୍ତି ସାତଶହ ଟଙ୍କାରେ ନିଲାମ କରିନେଇଛୁ । ଏହି କଥା ଓଜର କରି ସାଜ ନିଲାମ ପାଇଁ ହାକିମଙ୍କ ପାଖରେ ଦରଖାସ୍ତ କର । କିଛି ଖରଚପତ୍ର କଲେ ଢେର ଦିନଯାଏ ମାମଲା ଭାଙ୍ଗଖ ଗଡ଼ିଯିବ । ଏଣେ ତୁମେ ମା ପୁଅଙ୍କୁ ଧରି ପଡ଼ିଥାଅ । ଆଜିକା କଥା କାଲିକି ଅନ୍ତର । ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ କିଛି ବାଟ ଫିଟି ଯାଇପାରେ ।

ମିଶ୍ରଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ସମସ୍ତ ମହାଜନ ଭାରି ଆନନ୍ଦରେ ଏକାବେଳକେ ପାଟି କରି କହିଲେ, "ଦୀର୍ଘଜୀବୀ ହୁଅ, ବ୍ରଜରାଜେଶ୍ୱରୀ ଭବ । ନୋହିଲେ କଣ ଆଞ୍ଜୁଳାକୁ ଆଞ୍ଜୁଳା ଟଙ୍କା ଗଣି ହାକିମ ଘର ପାଠ ପଢ଼ିଛୁ ! ଦେଖ ତ, ଆମେ ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ଲୋକ ଅନ୍ଧାରରେ ଅଣ୍ଡାଳି ହେଉଥିଲେ, କିଛି ବାଟ ଦିଶୁ ନ ଥିଲା, ପିଲାଟି କେମିତିକା ଗୋଟାଏ ବାଟ କାଢ଼ି ପକାଇଲା !"

ବୁଢ଼ା ଦନେଇ ମହାପାତ୍ରେ ଟାଣରେ ଦୁଇଟିପ ନାସ ଶୁଙ୍ଘି ଦେଇ ଝନେଇ ଝନେଇ କହିଲେ, "ବୁଝିବାଁ ହେଲେଁ ମହାଜନଁ ଗୋଁସାଇଁମାନେଁ,

ଅଁଧର୍ମି ନଉଁ ବଁଢ଼େଁ ବିଁ ଧୃଁ ତିଁ
ଯିଁବାଁବେଳେଁ ଯାଁଏଁ ମୂଁଳି ସହିଁତି ।

ସମସ୍ତେ ତ ଜାଣନ୍ତି, ତାହାର ସବୁ ଧନଗୁଡ଼ାକ ତଣ୍ଡିଚିପା ମଣିଷରକ୍ତ । ମହାଜନଅଟାରେ ଲକ୍ଷାବଧି ଟଙ୍କାର ମାଲିକ ହୋଇ ବସିଲା । ଯିମିତି ଖିମା ଟଙ୍କରେ ମାଲିକ ହୋଇଛି, ସେହିଦିନୁ ତ ବଢ଼ି ଯାଉଛି, ଆଉ କ'ଣ ! ଏଇ ଯେ କୁଡ଼ାଘର ଦେଖୁଛ, ସେଇଟା ତା ନିଜ ଘର ନୁହେଁ । ଖିମ ସାହୁ ବୋଲି ଜଣକର ଘର । ଖିମାଟା ବି ଥିଲା କୁଡ଼ାକୁ ବଳି ତଣ୍ଡିଚିପା, ମଣି ବୋଲି ସରିଛି । ପୁଅଝିଅ ଘରେ କିଛି ନ ଥିଲା, ଗୋଟାଏ ପୋଷ୍ୟ ପୁଅ କରିଥିଲା ଯେ ସେଟା ମଦଖାଇ ଗଙ୍ଗେଇଗଙ୍ଗେଇ ମଲା । କୁଡ଼ା ତା ଜାତିପୁଅ ଲାଗିକି କେହି ନୁହେଁ, ତା ଘରେ କାରବାରିଆ ଥିଲା । ଖିମାକୁ ଖୁବ୍ ପଟେଇ ରଖିଥାଏ । ଖିମା ଯିମିତି ଆଖି ବୁଜିଛି କୁଡ଼ା ଦୁଇକାକର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ହାତକରି ଓକିଲ ମୁକ୍ତାର ଧରି ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର ବୋଲି ସରକାରରୁ ବାହାଲ ହୋଇ ଆସିଲା । ପାପୀଟାର ଧନ ପାଣିପରି ବଢ଼ି ଯାଉଛି । ଏବେ କାଣ ଠକ୍ କରି ଛନ୍ଦାପଡ଼ିଛି । ଦେଶଯାକ ସବୁଆଡ଼େ ମା'ଲେଣି । ହଜାର ହଜାର ଲୋକଙ୍କ ଆହ୍ କାନ୍ଦୁଛି, ଯାହାର ଯେ କିଛି କରି ନାହିଁ ସେ ବି ଗାଳି ଦେଉଛି । ଏହି ମୋ କଥ ବୁଝିନା, ପୁଅବାଲୁକୁ ପଚିଶଟଙ୍କା କରଜ ଆଣିଥିଲି, ପନ୍ଦର ବରଷରେ ତୁଛା

କଲନ୍ତର ଅଢ଼େଇଶ ଟଙ୍କା ଶୁଝିଛି, ପାଞ୍ଚଥର ଟିପ ବଦଳା ବଦଳି କରି ଶେଷରେ ନାଲିଶରେ ପାଞ୍ଚଶ ଟଙ୍କା ଡିଗ୍ରୀ କରି ମୋର ତିରିଶି ତିରିଶି ମାଣ ଜମି ନିଲାମ କରି-ନେଲା । ତେତିକ ଥିଲା କୁଟୁମ୍ବଙ୍କ ଭରସା । ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ ପାଣି ଟୋପାଏ ଦେବାକୁ ଭରସା ନାହିଁ । ଦିନରାତି ଆତ୍ମାପୁରୁଷ କାଉଳି ହେଉଛି, ଆଖିରୁ ପାଣି ଶୁଖୁନାହିଁ । ଏହି ପଞ୍ଚ ପରମେଶ୍ୱର ଶୁଣନ୍ତୁ, ମୁଁ ପଇତା ଛୁଇଁ କହୁଛି, ଆଜିଠୁଁ ତିନିପକ୍ଷ, ତିନିମାସ, ତିନିବରଷ ମଧ୍ୟରେ ତାହାର ସର୍ବନାଶ ହେବ । ଏହା ଯଦି ନ ହୁଏ ମୁଁ ଅବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏ ବ୍ରହ୍ମଗଣ୍ଠି ଛିଡ଼ାଇ ପକାଇବି । ସେ ତ ତେରଦିନ ଆଗରୁ ଯାଇଥାନ୍ତା, କେବଳ ମାପୁଅଙ୍କ ଧର୍ମରୁ ବର୍ତ୍ତି ରହିଛି ।"

ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମିଶ୍ରେ—ମାମୁଁ ! ସାହୁଆଣୀ ଆଉ ବିଦ୍ୟାଧର ପାଖକୁ ଯିବା ଆସିବା କରୁଛନ୍ତି ତ ? ସେହିମାନଙ୍କୁ ଧରି ପଡ଼ିଥାନ୍ତୁ ।

ମାମୁଁ—ହଁ, ବାପା ! ମୋର ଆଉ ଉପାୟ କ'ଣ ? ଦିନେ ଦି'ଦିନ ବାଦେ ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଏଁ । ମୋର ତ ଗୋରୁ ବାଛୁରୀ ଘରତଳ ଜମି ସୁଦ୍ଧା ନିଲାମ ହୋଇଯାଇଛି, ଆଉ ଉପାୟ କିଛି ନାହିଁ । ସାହୁଆଣୀ ମୋ ଦୁଃଖ ଶୁଣି କାନ୍ଦି ପକାଏ । ସେହି ତ କୋଡ଼ିଏ ନଉଡ଼ି ଧାନ ଆଉ ପାଞ୍ଚଟା ଟଙ୍କା ଦେବାରୁ ଆଜିଯାଏ ଚଳୁଛି । କାଲି ସନ୍ଧରେ ବି ବିଦ୍ୟାଧର ପାଖକୁ ଯାଇଥିଲି । ସେ ତ ମତେ ଠାଣି ଜବାବ ଦେଇ କହିଲା, "ନନା ! କାନ୍ଦନା । ଯେପରି ହେଉ ତୁମ ଜମି ତୁମକୁ ଦେବି । ମୁଁ ବାହାଘରରୁ ବାହୁଡ଼ି ଆସିବା ଯାଏ ସବୁର କର । ତୁମେ ତ ଆମ କୁଳ-ପୁରୋହିତ, ସଙ୍ଗରେ ତ ଅବଶ୍ୟ ଯିବ । ଶୁଣିଛି ମୋ ଶ୍ୱଶୁରର ଦଶଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ, ସେ ବି ତୁମକୁ ଅବଶ୍ୟ ଭଲରୂପେ ମେଲାଣି ଦେବେ ।

କୁବେର ସାହୁ କହେ, "ମୋର କରଜା କଲନ୍ତରକୁ ଲୋଡ଼େ କିଏ ? ମୋର ଗଡ଼ଜାତ ଥାଉ ।" ଗଡ଼ଜାତ ସୋନପୁରଠାରୁ ଦଶପଲ୍ଲାଯାଏ ତାହାର ଦଶ ପନ୍ଦରଟା ଗୋଦାମ । ଫି ଗୋଦାମରେ ଜଣେ ଜଣେ କରଣ, ଜଣେ ଜଣେ କାରବାରିଆ, ତାର ନିଜର କୋଡ଼ିଏ ସରକ ବାରଗେଡ଼ିଆ, ପନ୍ଦରଗୋଡ଼ିଆ, ଶଗଳ, ଚକ୍ ଚକ୍ ନାଆ ଅଛି । ବର୍ଷାଦିନେ ସେଥିରେ ସରକ ନେ ଆଣ କରେ । ନାଆ ଛାଡ଼ି ଖରାଦିନରେ ସରକ ନେ ଆଣ କରିବା ସକାଶେ ପାଞ୍ଚ ପାଞ୍ଚ ଗୋଡ଼ିଆ ଯୋଡ଼ିଏ ଥୋର ବଳଦ ଅଛି ।

ବୌଦ ଏଲାକା ହରିହରପୁର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ମହାଜନୀ ଗାଁ—ଠିକ୍ ମହାନଦୀ କୂଳରେ । ଗ୍ରାମର ସମସ୍ତେ ପ୍ରାୟ କାରବାରିଆ ବେପାରୀ । ପ୍ରଧାନ ମହାଜନଙ୍କ ନାମ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ସାହୁ । ନାମର ଉପଯୁକ୍ତ ମଧ୍ୟ ଗୁଣ । ଲୋକଟି ବଡ଼ ଧାର୍ମିକ, ସତ୍ୟବନ୍ତ ।

ପାଞ୍ଚ ସାତ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ବ୍ୟବସାୟ, ଘରେ ଠାକୁର ବାଡ଼ି, ସଦାବ୍ରତ । ସାହୁ ବୁଢ଼ା ହୋଇ ପଡ଼ିଲଣି ; ଆଉ ଏବେ ବେପାର ବଣିଜରେ ମନ ନାହିଁ । ସବୁବେଳେ ପୂଜାପାଠ ହରିନାମ ଭଜନରେ ଲାଗିଥାଏ । ସାହୁ ଅପୁତ୍ରିକ, ଗୋଟିଏ ହୋଲ୍ ଝିଅ, ନାମ ପଦ୍ମାବତୀ — ବୟସ ପନ୍ଦର ଯାଇ ଷୋଳ ପଶିଛି । ପାଟକନାତରେ ଏତେ ବଡ଼ ଅନ୍ଢ଼ଆର୍ତ୍ତା କନ୍ୟା ଘରେ ରଖିବାକୁ ମନା । ସାହୁର ଇଚ୍ଛା, ଗୋଟିଏ ଘରଜୁଆଁଇଁ ରଖିବ । ପାତ୍ର ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ଦିନ ଗଡ଼ିଗଲା, କନ୍ୟା ଘରେ ରହିଛି । କନ୍ୟାଟି ସମସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିର ଉତ୍ତରାଧିକାରିଣୀ । କୁବେରର ନଜର ପଡ଼ିଲା, ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଧନଟା କେମିତି ଘରେ ପଶେ । ସେ ଭଲକରି ଜାଣେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଘରଜୁଆଁଇ ରଖିବ, ଅନ୍ୟଆଡ଼େ କନ୍ୟାକୁ ବାହା ଦେବ ନାହିଁ । ତା ମନକଥା ମନରେ ଥାଏ ।

କୁବେର ବର୍ଷକୁ ଥରେ ସୋନପୁର ଆଡ଼କୁ କୋଠି ତନଖି କରିବାକୁ ଯାଏ । ଦୁଇ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଦୁଇ ତିନଥର କରି ଯାଆସ କରୁଛି । ସୋନପୁର ଯିବାବେଳେ ନାଆ ହରିପୁର ଗାଁ ତଳବାଟରେ ଯାଏ । ଦୈବାତ୍ ହେଇ ଗାଁ ପାଖରେ ସନ୍ଧ ହୋଇପଡ଼େ । କୁବେର ଗାଁ ପାଖ ନଦୀର ଆର କୂଳରେ ନାଆ ଖଟାଇ ରେଷେଇ ବାସ କରେ । କୁବେର ଘରେ କେବେ ସନ୍ଧ୍ୟା କି ହରିନାମ କରିବାର କେହି ଦେଖି-ନାହିଁ । ସେ ଗୋଟାଏ ବାଡ କୋଥଳା ସଙ୍ଗରେ ଘେନ ଯାଇଥାଏ, ନଦୀକୂଳରେ ମେଲାଇ ଦେଇ ହାତ ଛ' ଦଣ୍ଡ ଯାଏ ଅଖି ବୁଜି ବସି ଜପ କରେ । ସେଠିକାବେଳେ ନୂଆଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ତୁନି ତୁନି କାରବାରିଆଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ମାଲ କିଣାବିକା କଥା ଚଳେ । ହରିହରପୁରିଆଙ୍କୁ ସୂକ୍ଷ୍ମ, ଏଥିପାଇଁ କୁବେର ବେଳେ ବେଳେ ଘଣ୍ଟା ବଳାଏ ।

ଯୁଧିଷ୍ଠିର ସାହୁ କୁବେର ସାହୁର ନାମ ଶୁଣିଥିଲେ, ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ ନଥିଲା । କୁବେର ସାହୁ ନଦୀକୂଳରେ ଅଛନ୍ତି ଶୁଣି ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଡଙ୍ଗା ଖଣ୍ଡିକରେ ବସି ନଦୀଘାଟ ହୋଇଗଲେ । କୁବେର ଖବର ନେଉଥାଏ । ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ପହଞ୍ଚିବା ବେଳକୁ କୁବେର ସାହୁ ଧ୍ୟାନରେ ବସିଛନ୍ତି । ଘଣ୍ଟାଏ ଦି'ଘଣ୍ଟା ବିତିଗଲା, ଧ୍ୟାନ ଭାଙ୍ଗୁ ନାହିଁ । ଧ୍ୟାନ ଦେଖି ଯୁଧିଷ୍ଠିର ତ ତଟକିଗଲେଣି । ଧ୍ୟାନ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । କୁବେର ସାହୁ କିମିତି ଖବର ପାଇଛି, ଧାଇଁଯାଇ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିବାକୁ ଯାଉଥିଲା, ଯୁଧିଷ୍ଠିର କହିଲେ, "ହାଁ ହାଁ ! ଏ କ'ଣ କରୁଛନ୍ତି — ଏ କ'ଣ କରୁଛନ୍ତି ? ଆପଣ ଧର୍ମପରାୟଣ, ମୁଁ ପାପୀ, ମୋ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିବେ ?" କୁବେର କହିଲେ, "ଏ କ'ଣ ? ଆପଣ ସ୍ୱଜାତିର ମଉଡ଼ମଣି । ଘଣ୍ଟାଏ ହେଲା ବସିଲେଣି, ମୋର ଅପରାଧ କ୍ଷମା କରନ୍ତୁ ।" ଯୁଧିଷ୍ଠିର କହିଲେ, "ନାହିଁ ନାହିଁ, ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ଧ୍ୟାନଭଙ୍ଗ କରାଇଲି ପରା ! ମୋତେ କ୍ଷମା କରନ୍ତୁ ।" ଦୁଇଜଣ କୁଣ୍ଢିଆ କୁଣ୍ଢେଇ ହୋଇ ଏ କହୁଛି ମୋତେ କ୍ଷମା କରନ୍ତୁ, ସେ କହୁଛି ମୋତେ

କ୍ଷମା କରନ୍ତୁ । ଦୁଇଜଣ ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ହୋଇ ଖଣ୍ଡିକେ କମ୍ବଳରେ ବସିଲେ । ଯୁଧିଷ୍ଠିର ପ୍ରସ୍ତାବ କଲେ, 'ଆଜ୍ଞା ଆପଣ ହେଲେ ଆମ ଜାତିର ମଉଡ଼ମଣି । ମୋ କୁଡ଼ିଆ ପାଖରେ ପଦାରେ ଆଣ୍ଠୁ ବଢ଼ାଇବେ, ମୋର ଯେ ମହାପାପ ହେବ । ଉଠି ଆଜ୍ଞା ହେଉ ବଜେ କରନ୍ତୁ—ମୋ କୁଡ଼ିଆରେ ପାଦଧୂଳି ଦେଉନ୍ତୁ । ମୋ କୁଡ଼ିଆ ଖଣ୍ଡେ ପବିତ୍ର ହେଉ ।'

ଦୁଇ ସାହୁ ଯାଇ ଠାକୁର ମେଲାରେ ବସିଲେ । ଠାକୁର ଆଗରେ ଆସନରେ ବସିବାକୁ ମନା, ଦୁହେଁଯାକ ଭୂଇଁରେ ବସିଲେ । ଘଡ଼ିଅଧେଯାଏ ଦୁଇସାହୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଥାଭାଷା ଚାଲିଲା । ଏ କଥା, ସେ କଥା, ବେପାରବଣିଜ କଥା ହେଉଁ ହେଉଁ ବାହା ପ୍ରସଙ୍ଗ ପଡ଼ିଗଲା । କୁବେର କହିଲେ 'ମୁଁ ବାପା ମୁହଁରୁ ଢେରଥର ଶୁଣିଛି, ଆଗେ ଗଡ଼ଜାତ ମୋଗଲବନ୍ଦି ମଧ୍ୟରେ ବି ନେଣଦେଣ ଚାଲୁଥିଲା । ଦୁଇକି ତିନି ବୋଉ ସଣକ ଗଡ଼ଜାତ କନ୍ୟା ମୋଗଲବନ୍ଦିରେ ଥିଲେ, ମୋଗଲ-ବନ୍ଦି କନ୍ୟାବି ଗଡ଼ଜାତରେ ଥିଲେ । ନିହାତି ଦୂରଦୂରାନ୍ତ ବୋଲି ଉଣା ଅଧିକ ପଚିଶବର୍ଷ ହେଲା ବାହା ନେଣଦେଣ ବନ୍ଦ ।' କଥା ଚାଲୁଚାଲୁ ପଦ୍ମାବତୀ ସଙ୍ଗରେ ବିଦ୍ୟାଧରର ବାହାପ୍ରସଙ୍ଗ ସ୍ଥିର ହୋଇଗଲା । କୁବେର କହିଲା, 'ଆଜ୍ଞା ମୁଁ ମୋଗଲବନ୍ଦି କାମ ଚଳାଇବି, ବିଦ୍ୟାଧର ବର୍ଷଯାକ ଏହିଠାରେ ରହି କାମ ଚଳାଇବ । ବିଦେଇତ ଆପଣଙ୍କ ପୁଅ ହେଲା । ପିଲାଲୋକ ଜାତି ବେବସା ବୁଝିନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କ ଚରଣଧୂଳି ତା ମୁଣ୍ଡରେ ଲାଗିଲେ ସବୁ ଶିଖି ଯିବ ଯେ ।' ବାହା ବିଷୟରେ ଆଉ କିଛି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଏକାବେଳକେ ଦିନ ଠିକ୍ ହୋଇଗଲା, ଆସନ୍ତା ମକର ଶୁକ୍ଳ ସପ୍ତମୀ । ବଡ଼ଘର କଥା ବଡ଼ବାଜେ, ଦିନକ ମଧ୍ୟରେ କାଲାର ଅଧାଅଧି ଲୋକ ଜାଣିଗଲେ, କୁବେର ସାହୁ ପୁଅ ବିଦ୍ୟାଧର ସଙ୍ଗରେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ସାହୁ ଝିଅ ପଦ୍ମାବତୀର ବାହା ।

ବାହାପ୍ରସଙ୍ଗ ଛୁଡ଼ିବା ବାସିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଦୁଇ ସମ୍ବନ୍ଧୀ ଦେବତାଙ୍କ ନାଟମନ୍ଦିରରେ ବସିଛନ୍ତି । କୁବେର ସାହୁ ଏକଥା ସେକଥା ଉତ୍ତାରେ କହିଲେ, 'ସମୁଧିଏ ! ସୋନପୁରରେ ମୋର ଢେର କାମଥିଲା, ଦେଖୁଛ ମୋର ଯିବାର ହେଉନାହିଁ । ଏଇ ବୁଝନ୍ତୁ ମକର ମାସ ତ ମକର ମାସ, ଛାଡ଼ିଦେଉନ୍ତୁ, କକଡ଼ା ଟା ଚାଲୁଛି, ଏଇଟା ବି ଧର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭିତରେ ନୁହେଁ । ବାକି ରହିଲା ସିଂହକତିରୁ ଧନୁଯାଏ ମଝିରେ ପାଞ୍ଚଟା ମାସ । ଏଇମଧ୍ୟରେ ସବୁ ଆୟୋଜନ, ଠିକ୍ ଠିକଣା କରିବାକୁ ହେବ । ତା ପୁଣି ନାଆ ଉଠାଣି ମାମଲା, ବାଟରେ ଉଣା ପୁରା ମାସେ କାଳ ଛାଡ଼ି ଦେଉନ୍ତୁ । ମାସ ଚାରିଟା ରହିଲା ହାତରେ । ମୁଁ କହୁଛି କାଲି ସକାଳେ ଚାଲିଯାଏଁ । ଆଜ୍ଞା ! କ'ଣ ଆଜ୍ଞା ହେଉଛି ?' । ଯୁଧିଷ୍ଠିର ସାହୁଏ ଦଣ୍ଡେ ଆଖିବୁଜି ବସି କହିଲେ 'ଆଉ ଯୋଡ଼ାଏ ଦିନ ରହିଗଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ପରା । ହେଉ, ଆପଣ ଯେପରି ଭଲ ବୁଝନ୍ତି, କରନ୍ତୁ ।'

ମହାମପୁରରେ ଚହଳ ପଡ଼ିଯାଇଛି, ସାହୁଙ୍କର ପୁଅ ବିଦ୍ୟାଧରର ବିଭା। ହେଲେ, ଗୋଟାଏ ଶ୍ରେଣୀ ଲୋକଙ୍କ ଘରେ ରଡ଼ି ପଡ଼ୁଛି। କୋଡ଼ିଏ ଖଣ୍ଡ ଗାଁରେ ସାହୁର ଦୁଇ ତିନିଶ ଭଲ ଖାତକ। ଧାନ ବୋଲ ଟଙ୍କା ବୋଲ, ତା'ଘରୁ ନ ଖାଇଛି କିଏ ? ସାହୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଧରି ବସିଛି, ପୁଅର ବିଭା, ନ ଦେଲେ ନୁହେଁ। ନୋହିଲେ ମୂଳଟା ଆଉ କଲନ୍ତରଟା ଛଡ଼ାଇ ଦିଅ। ପଇସାଏ ବି କଲନ୍ତର ରଖିବ ନାହିଁ। ଆଜି ଭାଦ୍ରବ ମାସ, ଲୋକଙ୍କ ଘରେ ଟଙ୍କା ତ ଟଙ୍କା, ପିତାନଲିତା ମଞ୍ଜି ନାହିଁ ଯେ ଦେବ। ଜଣ ଜଣକ ଘରେ ଯୋଡ଼ା ଯୋଡ଼ା ପିଆଦା। ସମସ୍ତେ ସାହୁ ଦୁଆରେ ଉପାସ ଭୋକରେ ପଡ଼ି ଡକା ଛାଡ଼ିଛନ୍ତି, ଶୁଣୁଛି କିଏ ? ଯୋଉକେ ଖାତକ ଦଶ ବାର ବରଷର ପୁରୁଣା କରଜାର ମୂଳକଲନ୍ତ ହିସାବ କରି ତମସୁକ ରେଜେଷ୍ଟ୍ରୀ କରାଇଦେଇ ରହାଇ ପାଇଲେ। ତମସୁକରେ ବଳବାଡ଼ି ଘରଦୁଆରସବୁ ବନ୍ଧା ରହିଲା। ସାହୁଆଣି ସବୁ ଶୁଣୁଥିଲେ। ଦୁଇଦିନ ହେଲା ଅନ୍ନଛାଡ଼ି ବସିଲେଣି। ଗୋଟିଏ ବୋଲି ପୁଅ, ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା, ଶୁଭ କାର୍ଯ୍ୟଟା ମଙ୍ଗଳରେ ହେଉ। ନା, କିଛି ନହୋଉଣୁ ଶହକୁ ଶହ ଲୋକ ରଡ଼ି ଛାଡ଼ିଛନ୍ତି, ଧର୍ମ ଏତେ ସହଜ କ୍ୟାଁ ? ବେକରେ ପଟକା ପକାଇ ସାହୁ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିଗଲେ, ଢେର କାକୁତି କଲେ, ଢେର କାନ୍ଦିଲେ, ଫଳ ହେଲା କ'ଣ ନା, ସ୍ୱାମୀ ପାଖରୁ କଟୁ କଥାରେ ଗାଳିଗୁଲଜ ଗୁଡ଼ାଏ। ମାଇପି ଲୋକ କ'ଣ କରିବେ, ମାନ ଚୂନ ହେଲେ ନାହିଁ। କିରଣମାନଙ୍କୁ ଡାକି ମାଆ ପୁଅ କଅଁଳରେ, କେତେକ ହାକିମି ବୋଲରେ ବୁଝାଇଦେଲେ, "ଖବରଦାର ! କାହାକୁ କଷ୍ଟ ଦେଇ ଟଙ୍କା ଅସୁଲ କରନାହିଁ।" ସାହୁ କିରଣକୁ ଗାଳି ଫଜିତ କରୁଛି, କାହିଁକି ଟଙ୍କା ଅସୁଲ ହେଉନାହିଁ ? ହଁ ହିସାବ ହେଉଛି, ହଁ ଟିପା ଲେଖାଯାଉଛି—ଏମିତି କେତେ ଦିନ କାଟିଲେ। ଯେଉଁ ଯାଗାରେ ସାହୁ ନିତାନ୍ତ ଜଗିବସେ, ସାହୁଆଣୀ ଚୁନ ଚୁନ ଟଙ୍କା ଗଣି ଦିଅନ୍ତି।

ଏଣେ ବିଭା ସରଞ୍ଜାମ କଣାକଣି ଧୂମ୍ ଲାଗିଛି। ବାଣବାଲା ଆଗରୁ ବାଇନା ଧଇଲା, ଲୁଗା ମୋଟକୁ ମୋଟ କଟେଶ୍ରୀ ଘରେ ଜମା, ମଶଲାମଶଲ କିଣିବା ଲାଗି ଯୋଡ଼ାଏ କିରଣ କଟକ ଧାଇଁଲେ। ହେଲେ, ସାହୁକୁ ଏଟା ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ। ତାହାର ଇଚ୍ଛା, ପୁଅ ବିଭା ବାହାନାରେ ଖାତକଙ୍କ ପାଖରୁ ଟଙ୍କା ରୁଣ୍ଡାଇ ନେବ। ସାହୁଆଣୀ ବାପ ଜଣେ ଧନବନ୍ତ ଲୋକଥିଲା—ସେ ନିର୍ବଂଶ, ତାହାର ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି ସାହୁଆଣୀ ପାଇଛନ୍ତି। ସାହୁଆଣୀଙ୍କର ଇଚ୍ଛା, ନିର୍ବଂଶିଆ ଧନ ଘରେ ରଖିବେ ନାହିଁ, ଦାନ ପୁଣ୍ୟରେ ଖରଚ କରିବେ। ତାଙ୍କ ଦାନ ଦି'କାନିଆ ପୁଅ ବି ଜାଣେନାହିଁ। ସାହୁଆଣୀଙ୍କର ଇଚ୍ଛା, ପୁଅର ମଙ୍ଗଳକୃତ୍ୟ ଖୁବ୍ ଆଡ଼ମ୍ବରରେ ହେଉ, ସମସ୍ତେ ଖାଇ ପିଇ ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସବ କରନ୍ତୁ। ବାକ୍ସ ଏକାବେଳକେ ଉଦୁଆଁ। ସାହୁ ଏକଆ ଦବୁ ଜାଣେ। ପୁଅ ବିଭାକୁ ପଇସାଏ ବି ଛାଡ଼ୁନାହିଁ, ପୁଣି ବଳକା ଖରଚ ଦେଖି ଭାରି ଦିକ୍‌ଦାର।

ପନ୍ଦର ଖଣ୍ଡ ସରିକ ଚକଚକିଆ ନାଆ, ଗୁଡ଼ାଏ କାଠୁଆ ସଜ ହେଲା । ପୁରୋହିତ ବ୍ରହ୍ମା, ଜ୍ୟୋତିଷ, କରଣ, ଝାଣୁଆ ଝାଣୁଆ କେତେ ଜଣ ଦେଶ ଲୋକ, ଭଣ୍ଡାରୀ, ଗଉଡ଼, ଷାଠିଏ ସତୁରି ଜଣ ସରିକ ଲୋକ ବରଯାତ୍ରରେ ଯିବେ । ନଈରେ ଉଛୁଳିକା ପାଣି ଛୁଟ୍ ସ୍ରୋତ—ହରିଣି ଖୋଲିବା କାଠୁଆ ହତା ଯନ୍ତ୍ର ଧରି କୋଡ଼ିଏ ସରିକ ମୂଲିଆ ବି ସଙ୍ଗରେ ଯାଉଛନ୍ତି । ଉଠାଣି ଯିବାକୁ ଚଉଦ ପନ୍ଦର ଦିନରୁ ଊଣା ଲାଗିବ ନାହିଁ । ହେଲେ, ସାହୁଆଣୀ ଦେଢ଼ମାସର ଖୋରାକି ଦରଞ୍ଜାମ ଜଳଖିଆ ସରଞ୍ଜାମ ଦେଲେ । ଖଣ୍ଡ ଅଖଣ୍ଡ ଅଛି, କେଜାଣି ବାଟରେ ମଠ ହୋଇଯିବ ।

ସାହୁଆଣୀ ଯେପରି ଦାନଶୀଳା, ଦୟାବତୀ—ସେହିପରି ସବୁ କାମକୁ ଆଗ । କାଉ କା' କରିବାରୁ ଅଧରାତି ଯାଏ ଚରଖିପରି ଘୁରୁଥିବେ, ଟିକିଏ ହେଲେ ହାଳିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିବାକୁ ନାହିଁ । ଘର ଖନ୍ଦାରେ ଦୁଇ ଓଳି ଶହେ ଖଣ୍ଡ ଯାଏଁ ପତ୍ର ପଡ଼େ । ହାଡ଼ିଆଣୀ ପାଲୁଣୀଗୁଡ଼ା ପାଛିଆ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଧରି ବାଡ଼ି ଦୁଆର ପଟରେ ବସିଥାନ୍ତି । ସାହୁଆଣୀ ସମସ୍ତଙ୍କ କଥା ବୁଝନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦେଇ ଥୋଇ ଆପେ ଖାଆନ୍ତି । ସାହୁଆଣୀ କଥା କେହି ବୁଝିବାକୁ ନାହିଁ; ମାତ୍ର ପୁଅ ବିଦ୍ୟାଧର, ମା' ଖାଇଲା ନ ଖାଇଲା ବୁଝେ—ବାଧିକା ପଡ଼ିଲେ ପାଖରେ ବସି ଗୋଡ଼ ହାତରେ ହାତ ବୁଲାଏ ।

ଆଜି ପୁଷ ୧୫ ଦିନ ବରଯାତ୍ରା ପାଇଁ ଠିକ୍ ହୋଇଛି । ନଈକୂଳରେ ଅଧ କୋଶ ଯାଏ ନାଆ କାଠୁଆ ଧାଡ଼ି କି ଧାଡ଼ି ଖଟା । ନାଉରିଆମାନେ ଆହୁଲା, କାତ, ନା-ଟଣା ଦଉଡ଼ି, ହରିଣିଖୋଲା ହତା ଯନ୍ତ୍ର ଧରି ହାଜର । କୋଡ଼ିଏ ଖଣ୍ଡ ସରିକ ଗାଁରୁ ପିଲାପିଲି ଧରି ମାଇକିନିଆ ମରଦ ନଈ ଦୁଇ କୂଳରେ କାତାର ଦେଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି । କିଛି ଦୂର ନଈ ଚାଲରେ ଢୋ ଢୋ କରି ଗଛବାଣ ଫୁଟିଲା । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଶଙ୍ଖ ହୁଳହୁଳି ଉଛୁଳିପଡ଼ିଲା । ସମସ୍ତେ ବିଦ୍ୟାଧରକୁ ସୁଖପାନ୍ତି, ମନ ମଧ୍ୟରେ ତାହାର ମଙ୍ଗଳକାମନା କଲେ । ବରଯାତ୍ରା ଆଗରୁ ଘରଅଗଣା ଭିତରେ ପିଣ୍ଡି ଉପରେ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କଟିଲା । ବିଦ୍ୟାଧର ବେଦୀରୁ ଉଠି ମା ପାଖରୁ ମେଲାଣି ନେବାକୁ ଯାଇ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିଲା, ମା ପାଦରୁ ଧୂଳିନେଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗାଇଲା । ମା ତୁଳସୀ ମୂଳରୁ ମାଟି ନେଇ ତା ମୁଣ୍ଡରେ ଟିକା କରିଦେଲେ । ତେତିକି ବେଳେ ବିଦ୍ୟାଧର ମା ମୁହଁକୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲା, ମୁହଁଟି ସିଠୁଆ କଳା ପଡ଼ିଯାଇଛି । ଆଖି ଡୋଳା ଯୋଡ଼ାକ ଭିତରକୁ ପଶିଗଲାଣି । ବିଦ୍ୟାଧର ଚମକି ପଡ଼ି କହିଲା, "ଏ କ'ଣ ମା ! ତୁ ଏମିତିକା ଦିଶୁଛୁ କାହିଁ ? ଜର ହେଲାଣି କି ? ମୁଁ ଶୁଣୁଛି, ଶୁରିଦିନ ହେଲା ତୁ ଖୁଁ ଖୁଁ କାଶୁଛୁ । ନା, ନା, ତୋତେ ଛାଡ଼ି ଯିବାକୁ ମୋ ମନ ବଳୁନାହିଁ ।"

ମା—ଏ କ'ଣରେ ବାପ । ଏ କି କଥା ? ଏତେବେଳେ କ'ଣ ଏପରି କଥା କହନ୍ତି ? ବାଟରେ ତୋତେ ଗ୍ରାମଦେବତୀ ରକ୍ଷା କରିବେ, ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁ କଲ୍ୟାଣ କରିବେ । ମୋର କିଛି ହୋଇନାହିଁ । ଏହି କେତେ ଦିନ ଖଟି ଭିଡ଼ ପାଇଁ ଟିକେ ଲାଗିଥିଲି, ଖିଆ ପିଆ ଠିକ୍ ନଥିଲା । ଗ୍ରାମ ଦେବତୀଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡବତ କରି ଦହିମାଛ କରିଯା । "ମଙ୍ଗଳଂ ଭଗବାନ ବିଷ୍ଣୁ—" ମନ୍ତ୍ରପଢ଼ି ପୁରୋହିତ ବର ଅନୁକୂଳ କରାଇ ଦେଲେ ।

ହରିପୁରରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ହାତଗଣତା ଠିକ୍ ପଚିଶଦିନ ଲାଗିଲା । ସଙ୍ଗରେ ଦଫେ ଗୋଟିପୋ ଗାଆଣିଆ ଥିଲେ । ଭଲ ଜାଗା ପାଇଲେ ଦିନେ ଦିନେ ସଞ୍ଜବେଳେ ନାଟ ଗାଆଣ ହୁଏ । ନଦୀକୂଳ ପାଟିଆ କୋଶକ ବାଟରୁ ଲୋକେ ଧାଇଁଆସି ଗାଆଣ ଶୁଣନ୍ତି ।

ମୁଧିଷ୍ଠିର ସାହୁଙ୍କ ଘର କୋଶକ ଦୂରରୁ ସଞ୍ଜବେଳୁ ରୋଷନାଇ ଲାଗିଲା । କଟକୀ ଭୂଇଁଚମ୍ପା, ଚନ୍ଦ୍ରଉଦିଆ, ଗନ୍ଧବାଣ ସଙ୍ଗରେ ଯାଇଥିଲା । ମୁଧିଷ୍ଠିର ସାହୁ ବି ଢେର ବାଜା, ବାଣ ଠିକ୍ କରିଥିଲେ । ଦଶକୋଶ ବାଟରୁ ଲୋକେ ଚୂଡ଼ା ଗୁଡ଼ଲା ବାନ୍ଧି ରୋଷନାଇ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ବାହୁଡ଼ିବା ବେଳେ ବୋଲାବୋଲି ହୋଇ ଗଲେ, ଗୋଟାଏ ରଜାପୁଅ ବାହାରେ ବି ଏତେ ଆଟୋପ ହେବନାହିଁ ।

ବିଭା ବଢ଼ିଲା, ଅଷ୍ଟମଙ୍ଗଳା ବି ହୋଇଗଲା । ଏବେ ବରକନ୍ୟା ବିଦା କଥା । ହଁ ଆଜି, ହଁ କାଲି, ହଁ ଆସନ୍ତା ଶୁକ୍ରବାର— ରବିବାର ଏହିପରି କରୁ କରୁ ମାସେ କାଳ ବିତିଗଲାଣି । ଶେଷରେ ଦିନେ ମୁଧିଷ୍ଠିର ସାହୁ କୁବେର ସାହୁଙ୍କୁ କହିଲେ, ସମ୍ବୁଧିଏ ! ନଈରେ ନାହିଁ ଜଳ— ଢେର ଜାଗା ହରେଣି ଖୋଳିବାକୁ ହେବ— ଢେର ବିଳମ୍ବ ହେବ । ଏଣେ ବର୍ଷା ପଡ଼ି ଆସିଲାଣି । ତୁମ ଆମ କଥା ଯାହା ହେଉ, ପିଲାଯୋଡ଼ାକ ଯାଉଛନ୍ତି, ପୋଇଲୀ ପରିବାରି ଦିଜଣ ସାଙ୍ଗରେ ଥିବେ, ସେମାନଙ୍କର ବଡ଼ କଷ୍ଟ ହେବ । ମୁଁ କହୁଛି, ଗହଣ ଲୋକଙ୍କୁ ବିଦାକରି ଦେଉନ୍ତୁ, ପିଲାଟି ଆଉ ଆପଣ ଦୁଇଜଣ ରହନ୍ତୁ । ପହିଲି ଆଷାଢ଼, ଯିମିତି ନଈରେ ପିତାପାଣି ପଡ଼ିବ, ନାଆମେଲି ଦେବେ । ଅପଣ କ'ଣ ଏବେ ପରଲୋକଯେ ଜଗିଜାଗି କଥା କହିବେ ? ଏହି ଦେଖନ୍ତୁ, ଚଞ୍ଚଳ ସବୁ ଆୟୋଜନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା, ପିଲାମାନଙ୍କୁ ତ ଦିଖଣ୍ଡ ଗହଣାଗାଣ୍ଠି ଦେବାକୁ ହେବ । ଦେଖୁଛନ୍ତି ତ ପୁତ୍ରାଏ ବଣିଆ ଦିନରାତି ପାଇଁ ଟିକେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଚଞ୍ଚଳର କାମନୁହେ— ଟିକିଏ ମଠ ନହେଲେ ସବୁ ଠିକ୍ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଆଉ ଆଉ ପାଞ୍ଚ ଚଳତ ଦେବାକୁ ହେବ । ଆଠଖଣ୍ଡ, ନାଆ ଗହଣରେ ଦେବି, ତିଆରି ସରିନାହିଁ । ନଈକୂଳରେ ଯାଇ ଦେଖନ୍ତୁ, ଅଧା ଅଧି ବି ହୋଇନାହିଁ ।" କୁବେରସାହୁ ମନ ମଧ୍ୟରେ ଭାଳିଲା, "ଏହିତ ଖୋଲ

ଘୋଡ଼ିଆ ସାତଖଣ୍ଡ ନାଆ ତିଆରି ଲାଗିଛି, ଗହଣା ଗାଣ୍ଠି ବି ତିଆରି ଲାଗିଛି, ପିଲାଟା ଘରକୁ ଚଞ୍ଚଳ ଯାଇ କ'ଣ କରିବ ? ପଇସାର ଫନ୍ଦା ଫିକିରରେ ମନ ନାହିଁ, ମା ପୁଏ ଯୋଉକ ଯାକ ଯାଙ୍କୁ ଦିଅ, ତାଙ୍କୁ ଦିଅ, ଘରୁ ଚିଜ ବସ୍ତୁ ବାଣ୍ଟିରେ ଲାଗିଥିବେ । ଉଚ୍ଛୁଙ୍ଖଳା ଏତିକି ଲାଭ, ବୁଢ଼ା ଆଖି ବୁଜିଲେ ସବୁ ମୋର । ନା ନା, ବୁଢ଼ାର ମନ ଭାଙ୍ଗିବା ଭଲ ନୁହେଁ ।" ଘର ପାଖରେ କୁବେର ସାହୁ ମୁହଁରୁ କେବେ କେହି ଠାକୁର ନାମ ଶୁଣିନାହିଁ, ସବୁବେଳେ କାଳାନ୍ତର ଲାଭ ହିସାବ । ହରିହରପୁରକୁ ଆସିବାଦିନୁ ସବୁବେଳେ ମୁହଁରେ 'ଜଗନ୍ନାଥେ—ଜଗନ୍ନାଥେ—ନୀଳାଚଳନାଥ' ଲାଗି ରହିଛି । କୁବେର ଆଖିବୁଜି କହିଲା, "ହେଉ ହେଉ, ସମୁଧିଏ ! ଆପଣ ଯାହା ଆଜ୍ଞା କରିବେ, କିଏ ଅନାସ୍ଥା କରିବ ? ଆପଣ ତ ସବୁ ଜାଗାରେ ମାଲିକ ।" ଗହଣରେ ସବୁ ଲୋକଙ୍କୁ ବିଦାକରି ଦିଆଗଲା, କେବଳ ବାପେ ପୁଏ ଆଉ କେତେଟା ଚାକର ରହିଲେ ।

କୁବେର ସୋନପୁର, ବୌଦ୍ଧ ସବୁ କୋଠିର କରଣ କାରବାରିଆଙ୍କୁ ଲେଖି ଦେଲା, "ମଫସଲରେ କିଛି ପାଉଣା ରଖିବନାହିଁ । ସବୁ ନାଆରେ ସଉଦା ବୋଝାଇ କରି ପହିଲୁ ଆଷାଢ଼ରେ, ଯିମିତି ନଈରେ ପିଟାପାଣି ପଡ଼ିବ, ହରିହରପୁର ଘାଟରେ ନାଆ ଧରି ହାଜର ହୋଇଯିବ ।" ଏଣେ ଘରଠାରେ ସାହୁଆଣୀ ବିଛଣା ଧରିଲେଣି । କବିରାଜ କହିଲା "ଏଇଟା ରାଜଯକ୍ଷ୍ମା—ଶିବଙ୍କ ଅସାଧ୍ୟ ।" କରଣମାନଙ୍କୁ ଡାକି ସାହୁଆଣୀ ସାବଧାନ କରାଇଦେଲେ, ଖବରଦାର ! ହରିହରପୁରକୁ ମୋ ବେମାରି କଥା ଲେଖିବ ନାହିଁ, ପୁଅ ଶୁଣିଲେ ଘାବରେଇ ଯିବ ।"

ବିଦ୍ୟାଧର ଶ୍ୱଶୁରଘରେ ରାଜଭୋଗରେ ଅଛି । କନ୍ୟାଟି ଯେମନ୍ତ ସୁନ୍ଦରୀ ଗୁଣବତୀ, ସେହିପରି ପତିବ୍ରତା ! ତେବେବି ଆଠଦିନକୁ ଆଠଦିନ ଘରପାଖରୁ ମା'ଙ୍କ ସମ୍ବାଦ ନ ପାଇଲେ ଆକୁଳ ହୋଇ ପଡ଼େ । ଶେଷ ଚିଠିରୁ ଶୁଣିଲା ମା'ଙ୍କ ବେମାରି ଭଲ ହୋଇ ଗଲାଣି, ଏବେ ସେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ । ତେବେ ମା ବୋହୂକୁ ଦେଖୁ, ଏହି କଥା ମନରେ କରି ବେଳେ ବେଳେ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇପଡ଼େ ।

ସୁଖର ଦିନ ଘୋଡ଼ା ଛୁଟିଲା ପରି ଧାଉଁଛି । ସୁଧିଷ୍ଟିର ସାହୁ ଘରେ ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସବରେ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ରିତୁମାନ ଚାଲିଗଲା । କନ୍ୟା ବିଦାପାଇଁ ଯାହା ଯାହା ଲୋଡ଼ା, ସବୁ ଠିକ୍ ଠାକ୍ ହୋଇଗଲାଣି । ଦଶଖଣ୍ଡ ନୂଆ ତିଆରି ନାଆ କୂଳରେ ଧାଡ଼ି କରି ଖଞ୍ଜା ହୋଇଛି । ସବୁ ନାଆ ଚିତ୍ର ବିଚିତ୍ର ମଣ୍ଡନା, ଦୁଇ ମଙ୍ଗରେ ଫରଫର ହୋଇ ପତାକା ଉଡ଼ୁଛି । ଏଗୁଡ଼ିକ ଯୌତୁକ ନାଆ । ସେଥି ମଧ୍ୟରେ ଯୋଡ଼ାଏ ନାଆ ସୁନ୍ଦର ମଣ୍ଡନା । ଖଣ୍ଡିକରେ ଝିଅ, ଆଉ ଖଣ୍ଡିକରେ ଜୁଆଁଇ ବସିଯିବେ । ଆଷାଢ଼ ମାସ ଯିମିତି ପଶିଛି, ନାଆସବୁ ବୋଝାଇ ଲାଗିଲା । ବାସନ ପେଡ଼ି, ଆଡ଼ଖୁରି, ଲୁଗାପେଡ଼ି, ଶିଳ, ଶିଳପୁଆ, ଗୃହସ୍ଥିଣୀ ମୁଠାଯାଏ ଘରକରଣା ଜିନିଷ, ଦୁଇ ବରଷ

ଚଳବା ମାଙ୍ଗିକ ଦାନ୍ତକାଠି ଖଣ୍ଡକ ସୁଦ୍ଧା ଛ'ଖଣ୍ଡ ନାଆରେ ବୋଝାଇ ହେଉଛି । ଯୁଧିଷ୍ଠିର ସାହୁର ତାଗିଦ୍— ଖବରଦାର, ବୁଝି ଶୁଝି ଦଅ ଝିଅ ଦୁଇ ବରଷଯାଏ ଶ୍ୱଶୁର ଘରେ ପାଣି ମଦାକ ଘୁଞ୍ଚା ଯେମନ୍ତ ଆଉ କିଛି ଛୁଇଁବ ନାହିଁ । ଲୋକେ ବୋଲନ୍ତି ଯୌତୁକ ଜିନିଷର ଦାମ ପଚିଶ ହଜାର ଟଙ୍କାରୁ ଊଣା ନୁହେଁ ।

କୁବେର ସାହୁକାର ଦୂର ଦୂରାନ୍ତର କୋଠିମାନଙ୍କରୁ ତରଣଖଣ୍ଡ ସଙ୍ଗେ ନାଆ ସରଞ୍ଜ ବୋଝାଇ କରି ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ । ନାଆ ସବୁ ପୁରା ବୋଝାଇ, ପାଣିଲହଡ଼ି ଗୁଳକୁ ଛୁଇଁ ଦେଉଛି । କୋଣେଯାଏ ସବୁ ନାଆ ଖଟା ହୋଇଛି । ଆଜିହୁଁ ଦେଖଣାହାରୀମାନେ ମଫସଲରୁ ଆସି କୂଳରେ କାତାର ଦେଲେଣି ।

ଆଷାଢ଼ କୃଷ୍ଣ ଦଶମୀ ଦିନ ଯାତ୍ରା ଠିକ୍ ହେଲା । ରଥ କାଠ ମେଲଣି ଭଳିଆ ପାଣିକୁ ଚାହିଁ ବସିଛନ୍ତି—ନୋହିଲେ ନାଆ ସବୁ ଖିଷ୍ଟୁ ପାରିହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଠିକ୍ ପୁରା ପାଣି ବି ହୋଇଗଲା । ଆଜି ଯାତ୍ରାର ଦିନ । ହଜାର ହଜାର ଦେଖଣାହାରୀ ନଈ ଦୁଇ କୂଳରେ କାତାର ଦେଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ନାଆରେ ଘୁରି ଘୁରିକଣ ଆହୁଲା ଧରିଛିଡ଼ା ହୋଇଗଲେ । ପଛରେ ମଙ୍ଗଧରୀ । ଆଗମଙ୍ଗ ଉପରେ ବାଟ କଢ଼ାଣିଆ ଛିଡ଼ା । ଏହି କଢ଼ାଣିଆ ଛିଡ଼ା ନହେଲେ ନାଆ ଭୀଷ୍ମୁପାରି ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଆଠମଲ୍ଲିକ ଉପରକୁ ମୁଣ୍ଡାପଡ଼ା ଗାଁଠାରୁ କଇଁଜା ଗଡ଼ ଯାଏ ଖୋଲ ସତର ମାଇଲ ଭିତରେ ଭୀଷ୍ମ ପଡ଼େ । ବଡ଼ ବଡ଼ ପଥର ସବୁ ମୁଣ୍ଡଟେକ ନଦୀ ମଧ୍ୟରେ ସଭାକରି ବସିଲା ପରି ବସିଛନ୍ତି । ବଢ଼ିପାଣିରେ ସେହି ପଥର ସବୁ ବୁଡ଼ିଗଲେ ତା ଉପର ଦେଇ ନାଆ ସବୁ ଭାସିଯାଏ । କେତେ ପଥର ବୁଡ଼େ ନାହିଁ । ଗୋଡ଼ାଏ ପଥର ଉପରେ ଗୃଖଣ୍ଡେ, ଗୃରଆଙ୍ଗୁଳ ଜଳ । ନାଉରୀଙ୍କୁ ପଥର ଦିଶେ ନାହିଁ । ଏ ଭୀଷ୍ମ ଯାଗାଟାରେ ନଈ କମ୍ ଓସାର ଯୋଗୁଁ ପାଣିର ଭାରୀ ତୋଡ଼, ଘଣ୍ଟାକ ମଧ୍ୟରେ କୋଡ଼ିଏ ମାଇଲବାଟ ନାଆ ଭାସିଯାଏ । ସେହି ଖିଷ୍ଟୁ ମଧ୍ୟରେ ଅଙ୍କାବଙ୍କା ସାପଚଲା ପରି ବାଟ । ନାଆ ସେହି ବାଟେ ଯାଏ । ସେ ବାଟଟା କଢ଼ାଣିଆକୁ ଜଣା । ସେ ଜାଗାରେ ପାଣିର ଭାରୀ ତୋଡ଼, ପଥରରେ ବାଜି ଏପରି ଶବ୍ଦ କରେ ଯେ କଢ଼ାଣିଆ କଥା ପଛ ମଙ୍ଗଧରୀକୁ ଶୁଭେ ନାହିଁ । କଢ଼ାଣିଆ ଦୁଇ ହାତରେ ବାଟ ଠାରି ଦେଉଥାଏ । ଭୀଷ୍ମୁ ପାର କରିଦେଇ ବାଟକଢ଼ା କଇଁଜାଗଡ଼ଠାରେ ନାଆରୁ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼େ । ତା କାମ ଛିଡ଼ିଲା । ତିନିଦିନ ହେଲା ଶ୍ରବଣା ପଶିଥିଲା,ଭାରୀ ପାଣି, ଭାରି ଝଡ଼ । କାଲି ଦିନ୍ତରୁ ପାଣି ଘୁଞ୍ଚିଛି । ସକାଳେ ଆକାଶ ନିର୍ମଳ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେବତା ଜ୍ୱଳନ୍ତ ସୁନା ପେଣ୍ଡୁ ପରି ଉଇଁ ଆସିଲେ । ଫେରଥରେ ସାହୁ ଘରଭିତରୁ ଭାରୀ କାନ୍ଦଣା ଶଙ୍ଖ ହୁଳହୁଳି ଶୁଭିଲା । ବରକନ୍ୟା ନାଆରେ ବସିଲେ । 'ଜେ ଜେ ଗଙ୍ଗାମାତା' କହି କହି ନାଉରୀମାନେ

ଆଗେ ବରକନ୍ୟା ନାଆ ମେଲ ଦେଲେ, ତା ପଛକୁ ତା ପଛକୁ ସବୁ ନାଆ ମେଲ ଗଲା । ଦୁଇ କୂଳରୁ ହଜାର ହଜାର ଲୋକ ହରିବୋଲ, ପକାଉଛନ୍ତି ।

ଆଗ ନାଆ ଭାସିଯାଇ ଦୁଇକୋଶ ଦୂର ଶ୍ୟାମପୁର ଗାଁ ପଲଟରେ ଯିମିତି ପହଞ୍ଚିଛି, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେବତା ବୁଡ଼ିଗଲେ । ନାଉରୀଏ ଜାଣନ୍ତି, "ଉଦଁ ନନ୍ଦଣେ, ହସି ପଶେ, ବାପା ବୋଲେ ପୁତା ନଷ୍ଟେ ବରଷେ । ନଈ ଦୁଇ କୂଳ ଲୋକେ ଛଡ଼ା ହୋଇ ଅନାଇଛନ୍ତି, ନାଉରୀଏ ଭାରି ଆନନ୍ଦରେ 'ହରିବୋଲ' ଦେଇ ନାଆ ବାହି ଯାଉଛନ୍ତି । ଯୋଡ଼ାଏ ନାଆ ଖଜାପିଠା ବୋଝାଇ, ନାଆ ଖଟାଇ ଖାଇବେ । ଏତିକିବେଳେ ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ କୋଣରୁ ହେଁସଖଣ୍ଡେ ପରି ଖଣ୍ଡେ ସାନ ଧୂଳିଆ ମେଘ ଉଇଁ ଆସିଲା । ସିଲ ସିଲ ପବନ ଝଲକିଲା । ନାଉରୀଏ ଡରିଗଲେ । ଆଉ ସମସ୍ତେ ବାହାଣରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । 'କେଜେ-ଗଙ୍ଗାମାତାକ ଜୟ'ଶୀତଗାଇ ଆହୁଳା ବାହୁଛନ୍ତି । ନାଆ ଯିମିତି ମୁଣ୍ଡାପଡ଼ା ଗାଁ ମୁଣ୍ଡ ଛୁଇଁଛି, କଅଁ ପଦକେ ଗୋଟା ଆକାଶ ମେଘ ଘୋଡ଼ାଇ ପକାଇଲା, ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପବନ,ତା ପଛକୁ ପାଣି । ପବନତ ପବନ,ଏପରି ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ପବନ କାଳେସକାଳେ ଦେଖିବାର ନାହିଁ । ବେତକାସି ଗୋଛାରେ ବାଡ଼େଇଲା ପରି ନାଉରୀମାନଙ୍କ ଦେହକୁ ପାଣିଗୁଣ୍ଠ ମାରୁଛି । ଦାନଯାକ ବରଷା ଖାଇ ଯେଉଁମାନେ ନାଆ ବାହୁଥାନ୍ତି ଦଣ୍ଡକ ମଧ୍ୟରେ ସେ ନାଉରୀ ଗୁଡ଼ାକ ହାଲିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେଣି । ଦୁଇକୂଳରୁ ଡାକ ପଡ଼ୁଛି "ନାଉରୀ, କୂଳ ଭିଡ଼ା, କୂଳଭିଡ଼ା ।" ବାଟକଢ଼ା ଡାକୁଛି, "ମଙ୍ଗୁଆଳ କୂଳ ଦେଖା—ଆରେ କୂଳକୁ ଦେଖା ।"ନାଆ କଣ ମଙ୍ଗ ମାନୁଛି । ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ପବନ ନାଆର ଆଗ ମଙ୍ଗ ପଛକୁ କରି ଦେଉଛି, କେବେ ନାଆକୁ ଚକାପରି ବୁଲାଇ ଦେଉଛି । ନଈ କୂଳର ଭାରି ଭାରି ପୁରୁଣା ଆମ୍ବ, ବର, ଓସ୍ତ ଗଛଗୁଡ଼ାକ ମାରଷଗଛ ପରି ଉପୁଡ଼ି ପଡ଼ୁଛି । ପୁଙ୍କାଳ ଗୋଟାଏ ଭାରି ଦମକା ପବନ ବାଡ଼େଇ ଦେଲା । ନାଆ ଉପର ମଙ୍ଗଧରା, ବାହାଣିଆ, ବାଟକଢ଼ା ସବୁଗୁଡ଼ାକ ଝୁପ୍‌ଝାପ୍ କରି ନଈରେ ପଡ଼ିଗଲେ । ତର୍ଣ୍ଣିଆ ଦେଇ ସେମାନଙ୍କୁ କିଏ ଯେମନ୍ତ ପାଣିରେ ମାଡ଼ିଦେଲା । ନାଆ ଗୁଡ଼ାକ ଗୋଟାକ ଉପରେ ଗୋଟାଏ ବାଡ଼େଇ ହେଉଛନ୍ତି, ଗୁଡ଼ାଏ ଠୋକର ଖାଇ ଭର୍ଗି ଗୁଣ୍ଡା ହୋଇ ଗଲଣି । ଆଉ ଦଣ୍ଡେ ସତାର କରିଥିଲେ, ନାଆ ସବୁ ସୁଅ ପାଣିରେ ପଡ଼ି ଭାସି ଯାଇଥାନ୍ତା, ମାତ୍ର କଉଁଡ଼ା ଗଡ଼ ମୁଣ୍ଡରେ ନଈ ମଝିରେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଭୀଷ୍ମ ମହାକାଳ ଦୂତପରି ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲା, ସବୁ ନାଆ ତା ଉପରେ ବାଡ଼େଇ ହୋଇ ଭର୍ଗି ଚୂନା ହୋଇଗଲା । ଖଣ୍ଡେ ନାଆ ବର୍ତ୍ତି ପାରିଲା ନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟ ବା ବୋଝାଇ ଜିନିଷ କାହାର ଚିହ୍ନ ବର୍ତ୍ତି ନାହିଁ, ଗୁଡ଼ାଏ ପଟା ଭାସି ଭାସି ଯାଉଛି ।

ଆଜକୁ ଠିକ୍ ହାତଗଣନ୍ତା ହେଲା ବରଷେ । ଯୋଗ ଦେଖ, ଆଜି ବି ମିଥୁନ କୃଷ୍ଣଦଶମୀ । ମହାନଦୀ ଦୁଇକୂଳ ଖାଉଛି, ଉଛୁଳ ପଡ଼ିଲା ଭଳି । ଲଙ୍ଗଳକଣ୍ଠା ଗାଁତଳେ କୂଳ ଉପରେ ଯୋଡ଼ାଏ କୁସୁମ ଗଛରେ ଯୋଡ଼ାଏ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ଦଉଡ଼ିରେ

ଘୋଡ଼ାଏ ଝାଡ଼ୁଆ ନାଆ ଆଗ ମଙ୍ଗ ଖଣ୍ଟା ହୋଇଛି । ଝାଣ ସୁଅରେ ନାଆ ପଛ ମଙ୍ଗ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ବାଙ୍କି ହେଉଛି । ବେଳେ ବେଳେ ନାଆ ଘୋଡ଼ାକ ନାଚ ଉଠୁଛନ୍ତି । ନାଉରୀ ଗୁଡ଼ାକ ଧନଘାକ କାତ ପେଲ ଅକ ଯାଇଥିଲେ । ଯିମିତ ପଡ଼ ଯାଇଛନ୍ତି, ନଘୋଡ଼ ନନ୍ଦ, ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାରୁଛନ୍ତି । ଆକାଶରେ ଗୋଟାଏ ବୋଲ ତାରା ନାହିଁ, ଘୋର ଅନ୍ଧାର । ବେଳେ ବେଳେ ଲତା ବିଜୁଳି ଚମକ ଯାଉଛି । ଗୋଟିଏ ଭେଣ୍ଡିଆ ଖଣ୍ଡେ ନାଆ ପଛ ମଙ୍ଗରେ ଗାଲରେ ହାତ ଦେଇ ବସି କ'ଣ ଚିନ୍ତା କରୁଛି । ରାତ ଅଧାଅଧି ଗଡ଼ିଗଲାଣି, କ୍ୟାଁ ଶୋଇବାକୁ ଯାଇନାହିଁ । ତପସ୍ୟା କଲାପରି ଆଖିବୁଜି ଉଇହୁଙ୍କାଟି ପରି ତୁନ ହୋଇ ବସିଛି । ମଙ୍ଗଟା ଠିକ୍ ଗାଧୁଆ ତୁଠରେ ଅଣ୍ଟାଏ ହରିକ ପାଣିରେ ଭାସୁଛି । ଏତକ ବେଳେ ତୁଠର କିଛି ଦୂରରୁ 'ହେ ଠାକୁରେ । ହେ ଗଙ୍ଗାମାତା ! ମୋ ଧର୍ମ ରଖ !' ବିକଳ ରଡ଼ ଶୁଣି ମୌନୀ ଭେଣ୍ଡିଆଟି ଚମକ ପଡ଼ିଲା । ଯେମନ୍ତ ଦେଖା ପ୍ରଥମାଟିଏ ଧାଇଁଛି, ତା ପଛରେ ଯେମନ୍ତ ଗୋଟାଏ କାଳିଆ ଭୂତ ମତୁଆଲା ମଣିଷପରି ଟଳିଟଳି ପଡ଼ ଉଠି ଗୋଡ଼ାଉଛି । ନିତାନ୍ତ କର୍କଶ ଭାଷାରେ ପାଟିକରି କହୁଛି "ଏ ବଡ଼ଘରକୁଡ଼ା ତୋ ପିତ୍ତ ଲାଗିଛି, କଥା ଶୁଣୁନଥିଲୁ ପରା ? ଆଜି ଆଉ ବେଳେ, ଆଉ ଜାଗାରେ ଆପେ ଆପେ ଭେଟ ମିଳିଗଲା । ତାଙ୍କାଲୁ ମୋ' ମାକୁ ତା ବୋପାଆସି ରଖୁ । ମୋ ବୋହୂ ତୋତେ ଜଗି ବସିଥିଲା ପରା ? କେହି ତୋ ପିଠିରେ ପଡ଼ୁନାହିଁ ?" ଯୁବତୀଟି ଆକୁଳରେ ରଡ଼ିଛୁଡ଼ୁଛି, "ମହାପ୍ରଭୁ ! ମୋ ଧର୍ମ ରକ୍ଷାକର । ମା ଗଙ୍ଗା ! ମୋତେ କୋଳକୁ ନିଅ । ମୋ ସ୍ୱାମୀ— ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ମଣି—ମୋ ପ୍ରାଣର ଦେବତାକୁ କୋଳକୁ ନେଇଛ ମୋତେ ନିଅ ।"

ନାଆ ମଙ୍ଗ ପାଖକୁ ଘଟଣାଯାଗା ପାଞ୍ଚ ଛଅ ହାତ ଛଡ଼ା । ଯୁବତୀ ଆଉ ଆଗନ୍ତୁକ ଭିଡ଼ାଭିଡ଼ି ଲାଗିଛନ୍ତି । ମଙ୍ଗ ଉପରଲୋକ ଯୁବତୀର ସ୍ୱର ଶୁଣି ଚମକପଡ଼ିଲା । ତେତିକ ବେଳେ ବିଜୁଳିଟାଏ ଚମକ ଗଲା । ଯୁବକ ଆଖିକୁ ଝଲଝଲ ପଦ୍ମାବତୀ ରୂପପରି ଦିଶିଗଲା । ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଆଗରେ ଗୋଟାଏ କାଠୁଆ ଆହୁଲା ପଡ଼ିଥିଲା, ତାକୁ ଧରି ମଙ୍ଗଠାରୁ ସାତ ଆଠ ଦୂରକୁ ହୁଙ୍କାର ଦେଇ ଯେମିତ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଛି,ସେହି ଉଦଣ୍ଡ ରାକ୍ଷସଟାର ମୁଣ୍ଡରେ ଝାଣ ଏକ ପ୍ରହାର ପଡ଼ିଛି ଲୋକଟା 'ବାପାରେ' ବୋଲି କହି ନଈ ଭିତରେ ସାତ ଆଠହାତ ଦୂରକୁ ଛିଟିକ ପଡ଼ିଲା । ପାଣିଟା ଟବ୍‌କରି ଯାହା ଶୁଭିଛି, ତେତିକ । ଯୁବକ ଆଉ ପାହାରେ ବାଡ଼ାଇବାକୁ ଆହୁଲା ଉଞ୍ଚାଇଲା— ମଣିଷର ଚିହ୍ନ ନାହିଁ । ଯୁବତୀ ବିଜୁଳି ଆଲୁଅରେ ଏତିକି ମାତ୍ର ଦେଖିଲା, ଯେମନ୍ତେ ଆକାଶରୁ ଗୋଟିଏ ଦେବତା ଖସିପଡ଼ି ପାଷଣ୍ଡ ହାତରୁ ତାକୁ ରକ୍ଷାକଲେ । ଆକୁଳରେ "ମୋ ପ୍ରଭୁ ! ଦେବତା" ଏତିକି କହି ଯୁବକକୁ ଜୁଣ୍ଟାଇ ପକାଇଲା, ଆଉ ତାହାର ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ ।

ଯୁବକ ବଡ଼ କଷ୍ଟରେ ଯୁବତୀଟିକୁ ନାଆ ମଙ୍ଗ ଉପରକୁ ଟେକିନେଇ ନାଉରୀମାନଙ୍କୁ ଉଠାଇଲା । ନାଆ ଘୁଲ ଟେକିଦେଇ ଅତି କଷ୍ଟରେ ଯୁବତୀକୁ ନାଆ ଭିତରେ ଶୁଆଇଲା । ବିଦ୍ୟାଧର ଦେଖିଲା, ଯୁବତୀର ଚେତା ନାହିଁ, ମୁଣ୍ଡ ଲମ୍ବ ବାଳରୁ ଝରଝର କରି ପାଣି ବହିପଡ଼ୁଛି, ଦେହ ଗୋଟାକ କାଦୁଅ ଲଟପଟ, ଲୁଗା ଚିପୁଡ଼ି ଦେଲେ ପାଣି ବୋହିପଡ଼ିବ । ବିଦ୍ୟାଧର ବଡ଼ ହରବରରେ ପଡ଼ିଲା । ଭଲକରି ଚହ୍ନିଲିଣି ସତ, ତେବେ କି କରିମାଡ଼ୁଛି । ପାଖରେ କେହି ନାହିଁ, ଯୁବତୀଟି କପରି ଲୁଗା ପାଲଟିବ ? ହଠାତ୍ ହାତରେ ନଜର ପଡ଼ିଗଲା, ଆଙ୍ଗୁଳିରେ ମୁଦି । ଆପଣା ମୁଦି ବୋଲି ଚହ୍ନିଲି, ଆଉ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଲୁଗା କାହିଁ ? ଆପେତ ଦ' ଛୁଟିଆ— ଆପଣା ପାଛୁଡ଼ା ଖଣ୍ଡେ ଯୁବତୀକୁ ପିନ୍ଧାଇ ଦେଇ ତାର ଦେହର କାଦୁଅ ପାଣି ପୋଛି ପକାଇଲା ।

ଶ୍ୟାମ ସାହୁ ବିଦେଇର ନିଧନ ମଲାଶୁର । ଘର ଜୋରମେ ଇଲାକା ଖାଲପାଲ । ସାହୁ ଜଣେ କାରବାରିଆ ମଧ୍ୟଭଲ ଲୋକ । ବିଭା ସମୟରେ ବିଦ୍ୟାଧର ତାକୁ ଚହ୍ନିଥିଲା, ଘର ଠିକଣା ଜାଣିଥିଲା । ଯୁବତୀର ଚେତା ବସୁନାହିଁ । ନାଆରେ ସବୁବେଳେ ଉହ୍ଲେଇରେ ନିଆଁ ଥାଏ । ଲୁଗା ପେଣ୍ଡୁଳାକରି ବିଦ୍ୟାଧର ଯୁବତୀକୁ ସେକୁଥାଏ । ରାତି ଆଉ ପିଛିଲା ପହରରେ ସରିକି ଅଛି, ବିଦ୍ୟାଧର ନାଉରୀମାନଙ୍କୁ ଡାକି କହିଲା, "ତୁମ୍ଭେମାନେ ଯେବେ ଦିନ ପ୍ରହରକ ଭିତରେ ନାଆ ନେଇ ଖାଲପାଲ ଘାଟରେ ଭିଡ଼ାଇ ପାରିବ, ଜଣକା ପାଞ୍ଚ ପାଞ୍ଚ ଟଙ୍କା ବକ୍‌ସିସ ଦେବି ।" ନାଉରୀମାନେ ବସି ବିଚାର କଲେ ଖାଲପାଲ ଏଠାରୁ ଚାରିକୋଶ ବାଟ— ଏତେବେଳକୁ ନାଆ ମେଲିଦେଲେ କସ୍ତାକସ୍ତି ରେ ନାଆ ପହଞ୍ଚିଯିବ । ଆକାଶରେ ଆଉ ମେଘ ନାହିଁ,ଟିକିଏ କାଳିଜହ୍ନିଆ ପଡ଼ିଗଲା । ନାଆଟା ଦକ୍ଷିଣ କୂଳ ଧରି ଯାଉଥିଲା । ଖାଲପାଲ ହେଉଛି ଉତ୍ତର କୂଳରେ । ଯିମିତି ତିଥି ପାହିଛି, ନାଉରୀଏ ନାଆ ମେଲି ଦେଲେ ।

× × ×

ଯୁବତୀ ଗୋଟିଏ କୋମଳ ବିଛଣାରେ ପଡ଼ିଛି, ଚେତା ନାହିଁ । ନାକରେ ତୁଳା ଦେଇ ଦେଖାଗଲା, ଅଳପ ଅଳପ ପବନ ଚାଲିଛି । ଗ୍ରାମର ପୁରୁଣା ବୈଦ୍ୟ ବଳେଇ ବାହିନୀପତି ଭଲ ରୂପେ ନାଡ଼ି ଚପି କହିଲେ, "କେବଳ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଦୌର୍ବଲ୍ୟ—ବିପଦର ଆଶଙ୍କା ନାହିଁ ।" ଲଗ ଲଗ ତିନି ପାନ କସ୍ତୁରୀଭୂଷଣ ରସ, ଅଦାରସ, ମହୁ ଅନୁପାନରେ ପିଆଇ ଦେଇ କହିଲେ, "ଏହି ଔଷଧର କ୍ରିୟା ଆରମ୍ଭ ହେଲେ ଚେତନା ବସିବ ।" ଘଟଣାର ତୃତୀୟ ଦିନ ଉପର ଓଳି ଯୁବତୀ ଟିକିଏ ଆଖି ମେଲି ଚାହିଁଲା । ଘରବାଡ଼ି ସବୁଆଡ଼କୁ ଆଖି ବୁଲାଇ ଅନାଇଲା— ଦେଖିଲା ଗୋଟିଏ ପ୍ରୌଢ଼ା ସ୍ତ୍ରୀ ପାଖରେ ବସି ଧୀରେ ଧୀରେ ତା ଦେହରେ ହାତ ବୁଲାଉଛି । ଯୁବତୀର ଚେତା ବସିଲାଣି । ଅତି କ୍ଷୀଣ ସ୍ୱରରେ ତାକୁ ପଚାରିଲା, ମୁଁ କେଉଁଠି ଅଛି ? ପ୍ରୌଢ଼ା ଅତି ଧୀରେ ଅତି କୋମଳରେ କହିଲା "ମା ପଦ୍ମାବତୀ

ମୁଁ ପରା ତୋର ମାଉସୀରେ—ମୋତେ କ'ଣ ଚହ୍ନିପାରୁ ନାହୁଁ ?" ପଦ୍ମା ଉଠି ବସିଲଣି । କାନ୍ଥବାଡ଼ ଧରି ସକାଳ ସଞ୍ଜ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଚାଲବୁଲ ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟରାଜଙ୍କ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଦୁଧ ଦିଆଯାଉଛି,ଅନ୍ନ ପଥ୍ୟ ଦିଆଯାଇନାହିଁ ।

ଝିଅ ଜ୍ୱାଇଁ ପହଞ୍ଚିବା କ୍ଷଣି ସାହୁ ଚାରିଜଣ ଭେଣ୍ଡିଆ ପାଇକ ହାତରେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ସାହୁ ପାଖକୁ ଖସା ଚାଲି ଦେଇଥିଲା । ଆଜି ଦଶମ ଦିନ । ତିରିଶ ଜଣ ବଣୁଆ ଅପଟ ଚଉଖଣ୍ଡି ପାଲିକି ଧରି ହରିହରପୁରରୁ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ । ଯୁଧିଷ୍ଠିର ସାହୁ ଲେଖିଛନ୍ତି, "ବାଟରେ ଆଠଜାଗା ଟପା ଆପଟ ବସିଲା । ତଡ଼େ ଦମ୍ ଝିଅ ଜ୍ୱାଇଁଙ୍କୁ ଧରି ମଉସା ମାଉସୀ ଆସିବ । ଚାରିଦିନ ବାଟ ଦୁଇଦିନରେ ଆସିବ । କିଛି ମଠ କରିବ ନାହିଁ ।" ମହା ଆନନ୍ଦରେ ଉତ୍ସବରେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ସାହୁ ଝିଅ ଜ୍ୱାଇଁଙ୍କୁ ଘରକୁ ନେଲେ । କେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନ୍ଦିରରେ ହରିଲୁଟ, କୀର୍ତ୍ତନ, ବୈଷ୍ଣବଖିଆ, ପ୍ରସାଦ ସେବା ଚାଲିଲା ।

ଘୋର ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗ, ଘୋର ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ଉତ୍ତାରେ ତରୁଣାରୁଣ ଆଲୋକ ବଡ଼ ପ୍ରୀତିକର, ବଡ଼ ଆନନ୍ଦଦାୟକ ଜଣାଯାଏ । ବିଦ୍ୟାଧର, ପଦ୍ମାବତୀ ଦୁଇଜଣ ଦିନରାତି ଚକୁଆ ଚକୋଇ ପରି ଉଆସ ଭିତରେ ପଦ୍ମାବତୀ ଖଞ୍ଜାରେ ବସି ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସବରେ ଦିନ କାଟୁଥାନ୍ତି । ନାଆ ଭଙ୍ଗାଠାରୁ ବିଦେଶେ କାଳ କିଏ କିପରି ଥିଲା, ସେହି ଦୁଃଖ କାହାଣୀ କେହି କାହାକୁ ପଚାରି ନାହିଁ । ଆଜି କଥା କଥାକେ ସେହି କଥା ପଡ଼ିଗଲା । ବିଦ୍ୟାଧର କହିଲା, "ନାଆ ଯିମିତି ଭାଙ୍ଗିଗଲା ମୁଁ ଖଣ୍ଡିଏ ପଟା ଉପରେ ପେଟେଇ ପଡ଼ି ଭାସୁଥାଏ । ତୁମେ କୁଆଡ଼େ ଗଲ ଅନାଇଲି । ତୁମେ ବି ଟଣ୍ଡେ ପଟା ଉପରେ ପଡ଼ି ଭାସୁଥିଲ, ଥରେ କେବଳ ଦେଖିଥିଲି । ପଛକେ ଶୁଣିଲି, ତହିଁ ଆରଦିନ ସକାଳେ ନଦୀ ମଧ୍ୟରେ ଭାସି ଭାସି ଯାଉଥିଲି, ଖଣ୍ଡେ ନାଆର ନାଉରୀମାନେ ଦେଖି ମୋତେ ଉଠାଇ ନେଲେ । ଚାରିଦିନ ବାଦେ ମୋର ଚେତା ବସିଲା, ଅନାଇ ଦେଖିଲି ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଘରେ ଶୋଇଛି । ପଛକେ ଶୁଣିଲି, ସେଇଟା ଗୋବିନ୍ଦପୁର ଗାଁର ଗୋପାଳଜୀ ମଠ, କଟକଠାରୁ ଦୁଇକୋଶ ତଳକୁ । ବୁଢ଼ା ମହନ୍ତ ଲଳିତା ଦାସ ବାବାଜୀ ମତେ ବଞ୍ଚାଇବା ପାଇଁ ଖୁବ୍ ଯତ୍ନ କରୁଥାନ୍ତି । ମାସକ ବାଦେ ଚାଲି ବୁଲି ପାରିଲି । ତୁମ ବାପା ଯେଉଁ ସୁନା ଗବ ତାଉଟା ଦେଇଥିଲେ, ଅଣ୍ଟାରେ ଥିଲା, ମହନ୍ତଙ୍କୁ ଦେଲି । ବିକି ମୋ ପିଛେ ଖରଚ କରିବାକୁ କହିଲି । ମହନ୍ତ ନାହିଁ ନାହିଁ କରି ନେଲେ । ମୋର ଟିକିଏ ବଳ ଆସିଥାଏ, ତୁମ କଥା ବାପାଙ୍କ କଥା ମନରେ ପଡ଼ିଲେ ପୁଣି ଦଶପନ୍ଦର ଦିନ ପଡ଼ିଯାଏଁ । ଏହିପରି ଆଠଦଶ ମାସ କାଳ ବିତିଗଲା । କଟକ ଜିଲ୍ଲାରେ ବାପାଙ୍କର ନାମଡାକ । ଲଳିତା ଦାସେ ବାପାଙ୍କ ନାମ ଶୁଣି ମୋତେ ଆହୁରି ଅଧିକ ଯତ୍ନ କଲେ, ଆମ ଘରଠାକୁ ଖବର ପଠାଇଲେ । ଲୋକେ ବାହୁଡ଼ି ମୋ ମାତାଙ୍କ ବିୟୋଗ କଥା କହିଲେ । ମୁଁ ଆହୁରି ବି ମାସେ ଯାଏଁ ବିଛଣାରେ ପଡ଼ି ରହିଲି । ତହିଁ ଉତ୍ତାରେ ସ୍ଥିର କଲି, ଘରକୁ ଯିବି ନାହିଁ,

ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହୋଇ ତୀର୍ଥରେ ବୁଲିବି । ଦେହରେ ବଳ ହେବାରୁ ଚାଲି ଚାଲି ଘରକୁ ଗଲି । ଘରେ ଯାଇ ଯାହା ଦେଖିଲି ଦଣ୍ଡେ ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ବଳିଲା ନାହିଁ । ପୁରୋହିତ ଦ୍ୱିବାକରଙ୍କ ବେଦୀ, ଶାସନର ଅର୍ଦ୍ଧ ଆଉ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଜମି ବାପା ଜୁଲୁମରେ ଧରି ନେଇଥିଲେ, ଡକାଇ ସମସ୍ତ ଜମି ଫେରାଇ ଦେଲି । ରେଜେଷ୍ଟ୍ରୀ, ଅଣରେଜେଷ୍ଟ୍ରୀ, ଗୁଜା ଯେତେ ଦଲିଲ ଥିଲା, ଆଉ ଧାନ କରଜା ପାଞ୍ଜି, ସବୁ ପୋଡ଼ି ପକାଇ ଖାତକମାନଙ୍କୁ ଖବର ଦେଲି, ଆଉ ସେମାନଙ୍କୁ ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ହେବ ନାହିଁ । ଧାନ, ଗୋରୁ, ବାସନକୁସନ ଯାହା କିଛି ଥିଲା ଦେଶ ଲୋକଙ୍କୁ ବାଣ୍ଟି ଦେଇ ଦିନେ ରାତିରେ କାହାକୁ କିଛି ନ କହି ଘରୁ ବାହାରି ଆସିଲି । ମନରେ କଲି ଆଉ ତ ଗୁରୁଜନ କେହି ନାହିଁ, ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କୁ ଶେଷ ଦର୍ଶନ କରି ତାଙ୍କ ପାଦଧୂଳି ମୁଣ୍ଡରେ ଦେଇ ବାହାରି ଯିବି । କଟକ ଯାଏ ଆସିଲି । ଝାଡ଼ ମୂଲକରେ ବାପାଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି । ମହାନଦୀ କୂଳ ଗଡ଼ଗଡ଼ିଆ ପାଖ ଘାଟରେ ଖଣ୍ଡେ ସୋନପୁରୀ ନାଆରେ ଉଠି ବସିଲି । ଆସୁ ଆସୁ ଲଙ୍ଗଳକଣ୍ଠାଠାରେ, ପଦ୍ମାବତୀ ପଣ୍ଡିତକାନରେ ବିଦ୍ୟାଧର ମୁହଁ ବୁଜିଧରି କହିଲା 'ଆଉ କିଛି କହନା' । ବିଦ୍ୟାଧର ଆତ୍ମକାହାଣୀ ବର୍ଣ୍ଣନ ସମୟରେ ପଦ୍ମା ଆଖିରୁ ଦୁଇଧାର ଲୋତକ ବହୁଥାଏ ।

ବିଦ୍ୟାଧର କହିଲା, 'ଏବେ ତୁମ କଥା କହ' । ପଦ୍ମା ମୁହଁ ପୋଛି ଆତ୍ମକାହାଣୀ କହିବାକୁ ଲାଗିଲା, "ମୁଁ ଲଙ୍ଗଳକଣ୍ଠା ଦନେଇ ଦଳେଇ ଘରେ ଥିଲି । ଦଳେଇ ଗାଁ ମଝିରେ ଥିଲାବାଲା ଲୋକ । ଗ୍ରାମର ସମସ୍ତ ଲୋକ ମାନନ୍ତି । ଘର ଆଗରେ ଗୋଟିଏ ଠାକୁର ମନ୍ଦିର କରିଛି, ସଦାବର୍ତ୍ତ ଦିଏ । ଶୁଣିଲି, ମୁଁ କୂଳରେ ଅଚେତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲି । ଦଳେଇ ଘର ମାଇପେ ମୋତେ ଗୋଠାଇ ଘେନି ଯାଇଥିଲେ । ଦଳେଇ ଆଉ ତା ଭାର୍ଯ୍ୟା ମତେ ବଡ଼ ଆଦରରେ ରଖିଥିଲେ । ଝିଅଠୁ ବଳି ସ୍ନେହ କରନ୍ତି । ମୋ ପାଇଁ ମନ୍ଦିରରୁ ପ୍ରସାଦ ଆସେ । ମୁଁ କାନ୍ଦିଲେ ଦଳେଇ ଭାର୍ଯ୍ୟା ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦିଏ, ମୋତେ ବାପା ପାଖକୁ ପଠାଇ ଦେବାକୁ କହେ । ଦଳେଇ ଯିମିତି ଧାର୍ମିକ, ତା ପୁଅଟା ସେହିପରି କୁଳାଙ୍ଗାର, ପାଷଣ୍ଡ । ମଦ, ଆପୁ, ଗଞ୍ଜେଇ କିଛି ନିଶା ତାକୁ ଅଣ୍ଟେ ନାହିଁ । ଘରେ ଯୁବତୀ ବୋହୂ, ତାକୁ ଅନାଏ ନାହିଁ । ଗାଁ ଝିଅ ବୋହୂ ତା ଡରରେ ଘରୁ ବାହାରନ୍ତି ନାହିଁ । ମୋ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରେ, ନାନା କୁକଥା କହେ । ଦଳେଇ ଭାର୍ଯ୍ୟା ସେଥିଲାଗି ମୋତେ କାନି ଗଣ୍ଠିଲି କରି ରଖିଥାଏ । ମୁଁ ବି ତା ଶରଣ ପଶିଥାଏଁ । ତଥାପି ଟିକିଏ ବେଳ ପାଇଲେ ମୋତେ ନାନା କୁକଥା କୁହେ । ଆଉ ସହି ପାରିଲି ନାହିଁ । ସେଦିନ ରାତିରେ ବୁଡ଼ି ମରିବା ପାଇଁ ଆସିଥିଲି । ଦୁଷ୍ଟଟା ବାଟରେ ଧରିଥିଲା, ତୁମେ ରକ୍ଷା କଲ । ସେତେବେଳେ ତୁମକୁ ଚିହ୍ନି ନ ଥିଲି । ମନରେ କଲି, ପ୍ରଭୁ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ମୋତେ କୋଳ କରିନେଲେ !"

ଯୁଧିଷ୍ଠିର ସାହୁ ଆଉ ବିଷୟ ଆଶୟ କିଛି ବୁଝେ ନାହିଁ । ଝିଅ ଜୁଆଇଁଙ୍କୁ ସବୁ ସଂପି ଦେଇ ଦିନରାତି ବସି ହରିନାମ ଜପୁଥାଏ ।

ସେବତୀର ଶବ

ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ର

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତ୍ରୀବ୍ୟକ୍ତିର ଶବପାଖକୁ ଯାଇ, ତାହା ଚିତ୍‌ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ, ଗୁଡ଼ିଭରୁ କନାର ଆବରଣ ଟେକି ବା ମୁହଁ ମାଡ଼ି ପଡ଼ିଥିଲେ, ହାତରେ ଗଡ଼ାଇ, ଟିକିଏ ଚାହେଁ ଏବଂ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନୈରାଶ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ ଶବପାଖକୁ ଚାଲିଯାଏ । ଏହିପରି ପ୍ରତିଦିନ ସେ ପ୍ରାୟ ଆଠଦଶଟା ଶବ ପରୀକ୍ଷା କରେ । କେତେବେଳେ ସହରରେ ଗଳିଗଳି ସାହି ରାସ୍ତାକୁ ରାସ୍ତା ବୁଲି ବୁଲି ସେ ଶବ ଖୋଜିବାକୁ ଲାଗେ । ଆଉ କେତେବେଳେ ପଲ୍ଲୀଗ୍ରାମମାନଙ୍କୁ ଯାଇ ଶ୍ମଶାନକୁ ଶ୍ମଶାନ ବୁଲେ । କ୍ରମେ ପଲ୍ଲୀଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ତାର ନାମ "ମଶାଣି ଚଣ୍ଢିଆ"ହେବାକୁ ବସିଲା । ସହରରେ ଲୋକେ ତାକୁ ଜଣେ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ ବୋଲି ମନେ କଲେ; ଧରିନେଲେ ଯେ ଶବ ତଦନ୍ତ କରିବାକୁ ତାକୁ ନିଯୁକ୍ତ କରାଯାଇଛି । ଆଉ କେହି କେହି ଭାବନ୍ତି; "ଏ ଜଣେ ସେବା ସମିତିର କର୍ମୀ । ସରକାରୀ ମନ୍ତ୍ରୀତ ଖାଲି କହି ଲାଗିଛନ୍ତି ଯେ ନଖାଇ ଜଣେ ବି ଓଡ଼ିଆ ମରୁନାହିଁ; ଏ ବୋଧହୁଏ ତାକୁ ମିଛ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶବକୁ ଚାହୁଁଚି । ତେବେ କଥା ହଉଚି, ଖାଲି ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କ ଶବ କାହିଁକି ଦେଖୁଚି ? କୌଣସି ପୁରୁଷ ଲୋକର ଶବ ପାଖକୁ ମାଡ଼ୁନାହିଁ ।" ଏହିପରି ଭାବି ସେମାନେ କୌଣସି ସ୍ଥିର ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ପହଞ୍ଚି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ନଷ୍ଟଜିନିଷ ବା କରିନେଲା ବେଳକୁ ଏକ ସନ୍ଦେହ ଆସି ମାଡ଼ି ବସେ । ସନ୍ଦେହ ଭିତରେ, ଚିହ୍ନା ମର୍ଜିଲା ପରି ମନ୍ଥୁ ମନ୍ଥୁ, ମନ୍ଥନ ଫଳରେ ଏତେ ଉତ୍ତାପ ବାହାରେ ଟୋପାଏ ଶୁଙ୍ଘା ଲହୁଣୀ ଭଣେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଲୋକେ ବେଜାର ହୋଇ ମନକୁ ମନ କହନ୍ତି, "ଆମର ଏ ଚପୁଳୁଟାରେ କି ଲାଭ" ?

କିନ୍ତୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ନିଜର କାମଟାକୁ ଦିନେ ମଧ୍ୟ ଚପୁଳୁଟା ବୋଲି ଭାବି ନାହିଁ । ସେ ନିତିସକାଳୁ ଉଠି ବାହାରିଯାଏ ଓ କେବଳ ଶବ ମୁହଁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ ବସାକୁ ଫେରେ । ଦିନେ ନିରାଶ ହେଲେ ସେ ମନେ ମନେ ଧରିନିଏ ଯେ ତା ଆଶାର ଶତକଡ଼ା ପରିମାଣ ବଢ଼ି ଛି । ଅତଏବ ପରଦିନ ସେ ଅଧିକ ଆଶା ପୋଷଣ କରି ବାହାରିପାରେ । କେତେବେଳେ ଲୋକେ ତାକୁ ବାଲେଶ୍ୱରରେ ଦେଖନ୍ତିତ,ପୁଣି କେତେବେଳେ ସୁଦୂର ଭଦ୍ରକରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଆନ୍ତି । ସୋର ଅଞ୍ଚଳର ପଲ୍ଲୀଗ୍ରାମଗୁଡ଼ିକ ତାର ବାଦ ଯାଏ ନାହିଁ । ମୋଟ ଉପରେ, ଶବର ସଂଖ୍ୟା ଯେଉଁଠାରେ ଯେତେ ବେଶି, ତାର ଦର୍ଶନ ସେଠାରେ ସେତିକି ଅଧିକ ମିଳେ । ବୁଲିବୁଲି ସେ କଳା ପଡ଼ିଗଲାଣି; ତା ଗୋରା ଦେହ

ତମାମ, ପୋଡ଼ା ବାଇଗଣ ପରି, ଗୋଟାଏ ମସିଆ ଚମ ଆବରଣ ଢ଼ାଙ୍କି ସାରିଲାଣି । ଆଖି ଦୁଇଟା ସବୁବେଳେ ଶବ ମୁହଁ ଗୃହିଁ ଗୃହିଁ ନଜର କ୍ୟୋଛ ହୁରାଇ ଦେଲଣି । ତଥାପି ତା ପାଦ ଅସ୍ଥ ହେଉନାହିଁ; ଲୋକ ଗହଳ ଦେଖି, ଚଇତ ଘୋଡ଼ା, ଯେତେ ଅଳଥିଲେ ପୁଚ୍ଛା, ନାଚ ଉଠିଲା ଭଳି, ଶବ ଦେଖିଲା ମାନେ ସେ ଦେଖିବାକୁ ଧାଇଁଯାଉଛୁ । କୌଣସି ଠାରେ ଶବର ତ ଅଭାବ ନାହିଁ । ୧୯୪୩ ମସିହାର ଶରତ କାଳଟା ଯାକ ଯମ ଦେବତା ଓଡ଼ିଶାର ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ କର ସଂଗ୍ରହରେ ଲଗିଛନ୍ତି । ଖାଦ୍ୟ ଅଭାବରେ ଶହ ଶହ ଲୋକ ମରୁଛନ୍ତି । କିଏ କେଉଁଠାରେ ଛଳ ପଡ଼ୁଛୁ । ଯେ ଯେଉଁଠାରେ ପଡ଼ୁଛି, ପଡ଼ି ରହୁଛି । ସହର ମାନଙ୍କରେ ଅବଶ୍ୟ ମେହେନ୍ତର ଦନକେ ଥରେ ଉଠାଇ ନେଉଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମଫସଲ ଅଞ୍ଚଳରେ ସବୁ ମଡ଼ା ପଡ଼ିରହି ସଢ଼ୁଛନ୍ତି । କେଉଁଠାରେ ମୁଣ୍ଡ ଗଡ଼ୁଛି; କେଉଁଠାରେ କଙ୍କାଳ ପଡ଼ିଛି; କେଉଁଠାରେ ଅବା ବିଲୁଆ କୁକୁର ନରମାଂସ ଖାଇବାଲାଗି ନିଜ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ କଳି କରି ଚିତ୍କାରରେ ଆକାଶ ଫଟାଉଛନ୍ତି; ପୁଣି ଆଉ କେଉଁଠାରେ ଶାଗୁଣା ପଲ ବେଢ଼ିରହୁଛନ୍ତି । ନୁଆଣିଆ ଆଡ଼କୁ ପୃଥିବୀରେ ଖାଲ ଯେ ପାଣି ଗଡ଼ିଯାଏ ତା ନୁହେଁ; ନୁଆଣିଆ ବେଶୀ ହେଲେ ବଡ଼ ବଡ଼ ପଥର ଓ କାଠ ଗଣ୍ଡିମାନ ମଧ୍ୟ ଗଡ଼ିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଯେଉଁଠାରେ ଦରିଦ୍ର ଲୋକେ ଖାଇବାକୁ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ, ଜର ହଇଜା ଆଦ ମହାମାରୀ ମାନଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବ ସେହିଠାରେ ହିଁ ହୋଇଥାଏ । ଏମାନଙ୍କ ଭଳି ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ ଆଉ କେହିନୁହନ୍ତି । ଚିତ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କ ପାଖେ କ'ଣ କରୁଥିବେ କେଜାଣି, ସରକାରୀ କାଗଜପତ୍ର ତିଆରି କରିବା କର୍ମଗ୍ରାରୀଙ୍କ ଆଗେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷକୁ ପଛରେ ପକାଇ ଦେଇ, ଏମାନେ ଯାଇ ଠିଆ ହୋଇଯାନ୍ତି । ତେଣୁ ସରକାରୀ ଅଦାଲତର ବିଗ୍ରରରେ ଅପରାଧୀ ହୁଅନ୍ତି ଏମାନେ; ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ସୁନାପୁଅ ହୋଇ ଖସିଯାଏ ।

୧୯୪୩ ମସିହା ଶରତ ଋତୁର ଦୁଇମାସ କାଳ ଓଡ଼ିଶାରେ ଜର ହଇଜା ଅମାଶୟ ହୃଦରୋଗ ପ୍ରଭୃତି ପଞ୍ଝାକୁ ପଞ୍ଝା ଲୋକ ବୋହି ନେବାରେ ଲାଗିଲେ । ଖାଦ୍ୟର ଅଭାବ ସରକାରୀ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ିପାରିଲା ନାହିଁ । ଅତଏବ ପୁରପଲ୍ଲୀ ସବୁଆଡ଼ୁ ଧାନ ଗ୍ଉଳ ଆଦ ଛଣାହୋଇ ବାହାରକୁ ଗ୍ଲସିବାରେ ଲାଗିଲା । ବାଘ ଜଙ୍ଗଲରେ ଗୋପନରେ ମନୁଷ୍ୟ ଖାଏ । ଧରାପଡ଼ିଲେ ତାକୁ ଲୋକେ ମାରି ପକାନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ଗଣ୍ଡା ଗଣ୍ଡା ଶିକାରୀ ଗୁଳି ବାରୁଦ ଧରି ବୁଲନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କଥାଟା ବାହାରକୁ ନଫିଟିଲେ ବାଘ ଖୋଜି ଖୋଜି ଦନକୁ ଦନ ବେଶୀ ବେଶୀ ଖାଇବାରେ ଲାଗେ । ସେତେ-ବେଳେ ଓଡ଼ିଶାରେ ତାହାହିଁ ହେଉଥିଲା ।

ଦଳେ ଦଳେ ଲୋକ ଗୋଟାଏ ସଡ଼କରେ ଯାଉଥିଲେ । ଖଣ୍ଡେ ଦୂରରେ ସେମାନଙ୍କ ଆଗେ ଆଗେ ଆଉଜଣେ ଗ୍ଲୁଥିଲା । କେତେ ବାଟ ଯାଇ ସେ ସଡ଼କ ତଳକୁ ଗଡ଼ି ଗୋଟାଏ ମଡ଼ା ପାଖକୁ ଗଲା । ତାକୁ ଛୁଡ଼ିଦେଇ ପୁଣି ଅଳିବାଟରେ

ପଡ଼ିଥିବା ଆଉ ଗୋଟାଏ ମଡ଼ାକୁ ଧରି ହାତରେ ଗଡ଼ାଇଲା । ତା ନିକଟରୁ ମଧ୍ୟ ସେ ନିରାଶ ହୋଇ ଫେରିଲା ବେଳକୁ, ଏ ଲୋକ ଦଳକ ପହଞ୍ଚି, କିଛି ନବୁଝିପାରି ପଚାରିଲେ, "ଆଚ୍ଛା ତୁମେ ଏପରି ମଡ଼ା ଖୋଜି ବୁଲୁଚ କାହିଁକି ?" କିନ୍ତୁ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର କିଛି ମିଳିଲା ନାହିଁ । ସେମାନେ ସେତିକରେ ନିରସ୍ତ ନ ହୋଇ ପୁଣି ନାନା ପ୍ରକାର ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ଲାଗିଲେ, ଲୋକଟି ମୂକ ହୋଇ ଠିଆ ହେଲା ମାତ୍ର, କିଛି କହିଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ ଜଣେ ପଚାରିଲା, "କ'ଣ ତୁମର କେହି ପ୍ରିୟ ଲୋକ ମରିଯାଇଛି, ଯେ ଦେଖୁଚ ?" ଲୋକଟି ଆଉ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ରହିପାରିଲା ନାହିଁ; ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗ ଶରୀରର ଦୁଃଖ କଣ୍ଠବାଟେ ପ୍ରକାଶ କରି, ଭୋ ଭୋ କାନ୍ଦ ପକାଇଲା । ମାତ୍ର ପାଟିରୁ ଆଉ କିଛି କଥା ବାହାରିଲା ନାହିଁ ।

ଲୋକ ଦଳକ ଠିଆହୋଇ କେତେ କଳ୍ପନା ଜଳ୍ପନାରେ ଲାଗିଲେ । କିଏ କେତେ ପ୍ରକାର ଅନୁମାନ କଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ କହିଲା, "କି ସମୟ ହେଲା କି ! ମଣିଷ ମାଉଁସ ମଣିଷ ଖାଇବା କାଳ ଏ । ବେପାରୀ ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ଖାଲି ପଇସା ଗୁଣିମାରେ ଲାଗିଲେ । ଆଉ ଧାନ ଚାଉଳ-ବାଏଁ ବାଏଁ ଉଡ଼ି ଚାଲିଲା ବିଦେଶକୁ । ଇଥେରେ ମଣିଷ ବଞ୍ଚିବ କ'ଣ ? ଯୁଆଡ଼େ ଚାହିଁମ, ଖାଲିମୁର୍ଦ୍ଦାର । କି ବୁଦ୍ଧାମଣା କି ?"

"ସାକ୍ଷାତ ଛପୁର ନ୍ୟାୟଂତ ।"
"ରାମ ରାମ ରାମ ।"

ସଢ଼କ ତଳେ ଲୋକଟି ତୁନି ହୋଇଥିଲା, ମୁହଁ ବୁଲାଇ ଚାହିଁଲା । ପଚାରିଲା, "କ'ଣ ମୋତେ ଡାକିଲ ?" ଏତେ ପ୍ରଶ୍ନ ଯାହା କରିପାରି ନଥିଲା ହଠାତ୍ ଆପେ ଆପେ ହୋଇଗଲା । ଲୋକଟି ପାଟିରେ କଥା ବାହାରିଲା । ତେଣୁ ପଥିକ ଦଳଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ବଳମ୍ବ ନକରି କହିଲା, "ନାଁ ତ; ଆମେ ଡାକି ନାହିଁ କେହି । ତେବେ ତୁମେ ଏଣିକି ଆସ, କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା ତୁମ ନାଁ କ'ଣ, ଭାଇ ?" "ମୋ ନାଁ ? କାହିଁକି ? ମୋ ନାଁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର, ନା ରାମିଆ । ମୋର ପୁଣି ଗୋଟାଏ ନାଁ କ'ଣ ?"

ବିଧାତା ବିପକ୍ଷରେ ସାରା ସଂସାରରେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଅଭିଯୋଗ ହୁଏ ଯେ ସେ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପକ୍ଷପାତ କରୁଛି । ଏ ଅଭିଯୋଗର ସତ୍ୟତା ଆଉ ଯେଉଁଠାରେ ଯାହାହେଉ, ସେବିଷୟ ସମ୍ପର୍କରେ ସାମାନ୍ୟ ବିନ୍ଦୁଏ ଭୁଲ ନଥିଲା । ତା ପେଟ ଯେତିକି ଖାଲି, ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ସେତିକି ସୁନ୍ଦର । ନିତାନ୍ତ ଦରିଦ୍ର ଘରେ ତାର ଜନ୍ମ । ଷଠୀ ତାକୁ ଗଢ଼ିସାରି ବୋଧହୁଏ ବୁଝିଲା ଯେ ଦୁଃଖୀର କୁଡ଼ିଆ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କେଉଁଠାରେ ନେଇ ତାକୁ ଥୋଇଲେ, ସାରା ପୃଥିବୀର ସବୁହରା ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି

ଦୋଷରୁ ଅନ୍ୟାୟ୍ୟ ବିଚାର ହେବ । ନାମକରଣ ଦିନ ଯେତେବେଳେ ମା, "ସେବତୀ" ନାମ ଦେବାକୁ କହିଲା, ବାପା ମନେ ମନେ ଧରିନେଲା ଯେ ଆଗରୁ ଦୁଇଟି ଅକ୍ଷର "ବିଷ" ଉଚ୍ଚାରିହୁଛି । କଣ୍ଟା ଟି ଫୁଟିଲେ ବାଧିନପାରେ, ମାତ୍ର ରୋଗ-ବୈରାଗରେ ଦୁନିଆରେ ଖୁବ୍ କାମ ଦେଖାଇବ । ଏପରିକି ପତ୍ରକୁ ସୁଦ୍ଧା ମହୌଷଧିର ଗୁଣରେ ବଳୀୟାନ୍ କରିବ । ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ଶକ୍ତି ଭେଦବେଳେ ଏହି ପତ୍ରକୁ ଚିହ୍ନି ନପାରି ହନୁମାନ ତ ଫେର ଗୋଟାଏ ପର୍ବତ ସହସ୍ର ସହସ୍ର କୋଶ ନିଜ ପିଠିରେ ବୋହି ନେଇଥିଲା ।

ସେବତୀର ବାପା ତାକୁ ତା ମା ଠାରୁ ଦୁଇ ବର୍ଷ ବଡ଼ ଭାଇପାଖେ ଛାଡ଼ି ଅକାଳରେ ଚାଲିଗଲା । ଯିବାବେଳେ କହିଗଲା, "ଗଦେଇ ବୋଉ, ମୁଁ ତ ଆଖି ବୁଜିଲି । ପିଲା ଦି'ଟା ତୋ କୋଳରେ ରହିଲେ । ଦେଖ୍, ଧର୍ମବେଦୀରେ ତୋର ମୋର ହାତ ଧରାଧରି ହୋଇଥିଲେ । ସେ ଧର୍ମ ରଖି ଚାଲିବୁ । ମୁଁ ନିତି ଅର୍ଜିଲେ ଆଣି ଖାଇବା ଲୋକ । ବାଡ଼ି ଗୋବରେ ଗୋଟେ ହେଲେ ଜମିବାଡ଼ି ରଖିନାହିଁ । ଅଛି କେବଳ ଏହି ଡିହ ବଖରାକ । ଆଉ ଯାପରେ ଏଇ କୁଡ଼ିଆ ଖଣ୍ଡି । ଏଇଥିରେ ଦୁଇ ପ୍ରାଣୀ ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜି ମାଟି କାମୁଡ଼ି, ଅଠର ବରଷ ପଡ଼ି ରହିଲେ ।" ତା ଆଖିରେ ଲୁହ ଛଳ ଛଳ ହୋଇଗଲା । ତଥାପି ସେ ପୁଣି କହିଲା, "ଆମେ ନଥିଲା ଲୋକ, ହେଲେ, ମୁଁ ନିତେଇ ଗୁମାନ ସିଂହ ପୁଅ, ଆଉ ତୁ ରାଧୁ ହରିଚନ୍ଦନ ନାତୁଣୀଟି । ଏଇ କଥାଟା ମନେ ରଖିଥିବୁ । କୋଠା କୁଟିବୁ, ବାଟରେ ଶାଗ କଅଁଶି ହାଣିବୁ; ପିଲା ଦି'ଟାଙ୍କ ତୁଣ୍ଡରେ ତୋପା ଦେବୁ । ପେଟ ବିକଳରେ ବଲ ବାଟରେ କାମ କରିବାକୁ ବାହାର ପଡ଼ିବୁ ନାହିଁଟି । ଲୋକେ ଛି ଛି କରିବେ । ଆମର ପଗ ଖଣ୍ଡାଇତ ଘର । ଘରେ ପଛକେ ଚୁଲି ନିଭୁ ବାହାରକୁ ନାଁ'ଟା ତ ବଡ଼ । ମୁଁ ଯାଉଚି; ଗଦେଇ ବୋଉ ।"

କହି, ସେ ଭାର୍ଯ୍ୟା ଆଡ଼କୁ ଦୁଇଟା ନିହାତି ଦୁର୍ବଳ କେବଳ ହାଡ଼ ଚମର ହାତ ଟେକିଲା, ଗଦେଇ ବୋଉ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇ ଆଣି ଦୁଇ ହାତ ଭିତରେ ରଖିଦେଲା । ଅଠର ବର୍ଷ ତଳର କଥା କ୍ଷଣକ ମଧ୍ୟରେ ବିଜୁଳି ଝଲକ ପରି ଗୋଟାଏ ହୃଦରୁ ଆଉ ଗୋଟାଏ ହୃଦରେ ଯାଇ ପଶିଗଲା । ସେ'ଟା ହୋଇଥିଲା ଦୁଇଟି ଫୁଟନ୍ତ ଜୀବନର ଅନନ୍ତ ମିଳନର ବେଳ; ଏଟା ହେଉଛି ସେହି ଜୀବନ ଦୁଇଟିର ଅନ୍ତିମ ବିଚ୍ଛେଦର ସମୟ, ଯାହାପରେ କି ଆଉ ମିଳନର ଆଶା ହୁଏତ ନାହିଁ । ଗୁରଟା ଆଖିରୁ ଝରଧାର ଲୁହ ବୋହିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଗଦେଇ ବୋଉ ପନ୍ଦର ଦିନ ହେଲା ନଖାଇ ନପିଇ ଏକ ଧ୍ୟାନରେ ସ୍ୱାମୀର ଛିଣ୍ଡା ପଟି ଖଣ୍ଡିକ ପାଖେ ବସିଥିଲା । ଦିନେ ଭାବି ନଥିଲା ଯେ ତା ମୁହଁରୁ ଏହି କଥା ଗୁଡ଼ାକ ଶୁଣିବ । ଶୁଣି, ସେ ଶୋକରେ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

ସ୍ୱାମୀର ଡାଡଲା ଦେହ ତାକୁ କମେ କାକର ଲାଗି ଆସିଲା । ଯେତେବେଳେ ସେ ଉଠି ଆଖି ଫିଟାଇ ଲୁହ ପୋଛି ଚାହିଁଲା, ହଠାତ୍ ଚମକି ପଡ଼ିଲା । ଦେଖିଲା, ସ୍ୱାମୀର ଆଖି ଦୁଇଟି ଜଳ ଜଳ ଦିଶୁଛି, ମାତ୍ର ପତା ପଡ଼ୁ ନାହିଁ, ଦେହଟା ପଡ଼ି ରହିଛି, କିନ୍ତୁ ପ୍ରାଣବାୟୁ ଉଡ଼ିଯାଇଛି । ସେ ଠିଆ ନୋହିପାରି କଇଁଚି ହୋଇ ଭୁଇଁରେ ପଡ଼ିଗଲା । ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ପୁଅଝିଅ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଗଲେ ।

ଗଦେଇ ନିତାନ୍ତ ନାବାଳକ, ମୋଟେ ଚଉଦ ବର୍ଷ ବୟସର ପିଲା । ସ୍ୱାମୀର ଅନ୍ତିମ କାଳର କଥା ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ କରି, ମା ଦୁଇ ପିଲାଙ୍କୁ କୋଳରେ ଧରି, ପଞ୍ଚତିରିଶ ବର୍ଷ ବୟସରେ ବୁଢ଼ୀ, ପନ୍ଦର ବର୍ଷର ଭୁଆସୁଣୀ ବୋଲି ପରି, ଘର ଭିତରେ କୁଟା କୁଟି ଚଳିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବର୍ଷେ ଘିନିଟାକୁ ସେବତୀର ଆଖିରେ ଜ୍ୟୋତି ଫୁଟି ଆସିଲା । ଦିନେ ମା ଗଦେଇକୁ ଡାକି କହିଲା, "ପୁଅ, ସେବତୀକୁ ଆଉ ରଖି ହେବ ନାହିଁ ଏଣିକି । ସେ ଭାର ବୋଉ କାନ୍ଧର ପଡ଼ିବ । ବିଧାତା ପୁରୁଷ ଅଳିଆ ଗଦା ଭିତରେ ଏମିତି ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ସୁନାମୁଣ୍ଡା କେଉଁଠାରେ କପରି ପକାଇ ଦେଇଛି । ଆମେ ସିନା ତା ମହତ ରଖିଲେ ହେବ । ବଳିଆର ସିଂହ ଘର ପୁଅ ଏମିତି ହ'ନ୍ତା କି । ଯେମିତି କୁଳ, ସେମିତି ରୂପ !'

"ଆଉ କହିଲୁ ନାହିଁ, ସେମିତି କାଙ୍ଗାଳ ? ମୋ ସଙ୍ଗାତ ନା ?"

"ହଁ ପୁଅ । ଆମ ନଅଙ୍କିଆ କପାଳକୁ ଆଉ ଦଶ ହଜାର ଘର ପିଲା କୁ'ଆଡ଼େ ମିଳିବ ? ସିଏତ ମହତରେ ଆମଠୁ ପାହାଚେ ବଡ଼ ।"

"ଖାଲି ମହତ କାହିଁକି ? ସବୁଥିରେ ପାହାଚେ ବଡ଼, ବୋଉ । ଆମର ତ ହେଲେ ଘର ଡିହ ବଖରାଏ ଅଛି । ତାର ତା'ବି ନାହିଁ; ପର ଡିହରେ କୁଡ଼ିଆ ତେରି ରହିଛି ।"

"ହେଲେ, ଖରି ହିମତ ଥିବା ପିଲା । ତୋ ବାପୁ ପରା ଆଖି ବୁଜିଲା ବେଳେ କହିଛନ୍ତି, ମହତ ଜଗି ଚଳିବ । ବଡ଼ ପୁରୁଷମାନେ ତ ମଧ୍ୟ ସେହିକଥା କହନ୍ତି, ରେ ପୁଅ । କ'ଣନା, ଆଳେ ସଖି, ଆପଣା ମହତ ଆପେ ରଖି । ଏମ କଥାଟି ହେଲେ ଖରି ଭଲ ହୁଅନ୍ତା । ସେବତୀକୁ ତା'ର ବେକରେ ବାନ୍ଧିଦେଲେ, ମୁଁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।"

କୁରୁଞ୍ଜପୁର 'ଦଳବେହେରା' ଆପଣାର ପରିଜନମାନଙ୍କୁ ବସାଇ ଦିନେ କହିଲେ, "ତୁମେ କ'ଣ ଭାବୁଚ, ମୁଁ ଏତିକରେ ଚୁପ ହୋଇଯିବି ? ଏ ରକ୍ତରେ ସେ କଥା ନାହିଁ । ମୁଁ ଯାହା ଥରେ ଧରିଚି, କରିବି କରିବି କରିବି । ହଟିଯିବା ମୋ ଜାତକରେ ନାହିଁ ।"

"ଆପଣ କେବେ କୋଉଠି ହଟିଚନ୍ତି ଯେ ଏବେ ଏ ମାଗିଖାଇଟା ପାଖେ ହଟିଯିବେ !"

"ହଁ, ହେ, ଟଙ୍କା ଚପିଲେ ମୁଣ୍ଡରେ ପିଉ । ସେ ଫେର୍ କହୁବେ କ'ଣ ନା, ଆମେ କଏ, ସିଏ କଏ ! ଆମେ କଏ, ତା ତ ଜଣା ଅଛୁ । ସିଏ କଏ ଦେଖେଇଦବା । ଏବେ କଣ, ବୁଝିଲ ନା ?"

"ଗୁମାନ ଫୁମାନ ସବୁ ଭାଙ୍ଗିଦଉଚ । ସେ ଭାଇଗାଟା ଥିଲେ ଏମିତି ହୁଅନ୍ତା ନାଇଁ ମ । ଯେତେ ଭେଖାନ ହେଲେ କ'ଣ ହବ, ନାଇଁସଇଁ ଭଲ ଲୋକ ଭଲଆ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରେ । ଗାଲ ଚିପିଲେ ଦୁଧ ବାହାରିବ, ଏବେ ଏ ପୁଅ ଗୁଖଣ୍ଡକର ଏ କାରମତ ! ବୁଢ଼ୀଟାର କି ଆସୁଉ ? ସେ ଯେମିତ ଚଲେଉଚ, ସିଏ ସେମିତ ଚୁଲୁଚ । ଟୋକାଟାର ଖରାପ ମନ ମ । ସେ ତ ଖାଲି ଗୁହିଁବସିଚ, ଡାକଦେଲେ ଚୁଲିଆସିବ । ହେଲେ, ସେ କ'ଣ ଛାଡ଼ିବେ ?"

ଢଳବେହେରାଙ୍କର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଖାଲି ଯେ କୁରୁଞ୍ଜିପୁରରେ ଖଟେ, ତା ନୁହେଁ । ଆଖ ପାଖ ପାଞ୍ଚଖଣ୍ଡ ଗାଁରେ ସେ ଜଣେ ମାନ୍ୟ ଲୋକ । ବିଷୟବାଡ଼ି ଖୁବ୍ ଅଛି । ତାଙ୍କର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ହଜାରେ ଲୋକ ଚଳନ୍ତି; ତାଙ୍କ ଇଙ୍ଗିତରେ ବସନ୍ତି ଉଠନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଦୂର ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ତାଙ୍କର ସେ ଅନୁପାତରେ ସୁଖ୍ୟାତି ନାହିଁ । ଲୋକ-ଭିତରେ ଅନେକେ ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାର ମାଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଏକେ ତ ବିଶେଷ କୁଳଗୌରବର ଅଭାବ; ନିଜର ମଧ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ନାହିଁ । ସଂସାରରେ ଧନଦୌଲତ ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିପାରେ, କିନ୍ତୁ ଏକାବେଳକେ ସବୁ କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ହୁଏ । ଯାହା କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ହୁଏ, ଗଦେଇର ମନ ମନାଇବା ତା ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ । ଢଳବେହେରା ତାକୁ ବାପ ଧନ କରି ଅନେକ ବୁଝାଇଲେ । ସେଥିରେ କାର୍ଯ୍ୟୋଦ୍ଧାର ନ ହେବାର ଦେଖି ଧମକ ଚମକ ପ୍ରୟୋଗ କଲେ; ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନାନା ପ୍ରକାର ଚେଷ୍ଟା କରାଇଲେ । ଏ ସବୁ ପରେ ମଧ୍ୟ ଗଦେଇ କହିଲା, "କାହିଁକି ଗୁଡ଼ାଏ ଏସବୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚ ? ଦେଖ, ଆମେ କଏ, ସେ କଏ । ଆମର ଦିନ ଓଳିରେ ଓଳିଏ ଚୁଲି ଲାଗୁଚି । ତାଙ୍କର ରୁପା କବାଟକୁ ସୁନା ଶିକୁଳି । ଏକଥା କେବେ ମାନ ହବନାଇଁ ।"

ଢଳବେହେରା ଶୁଣି ମନକୁ ମନ କହିଲେ, "ଟୋକାଟା କି ଚଟକଣି ନ ମାରିଲା ! କହିଲା କ'ଣ ନା, ଆମେ କଏ, ସେ କଏ । ତା ମର୍ମ ସେ କଥାରେ ଯାହା କହିଲା, ତା ନୁହେଁ ତ । ଅସଲ ମର୍ମ ହୋଉଚି, ଆମେ ହେଲୁ ଗୁମାନସିଂହ ବଂଶର, ଆଉ ସେ ହେଲା ଅନାଡ଼ି ଲୋକଙ୍କ ନାତି । ଏବେ ଯିନା ପଇସା ହେଲାରୁ ଢଳବେହେରା ବୋଲେଉଚି । ହେଲେ, ମଣିଷର ବଡ଼ପଣିଆ କ'ଣ ଏମିତି ମପାଯାଏ ? ବାପ ଚଉଦ ପୁରୁଷରେ କେବେ ଡାମଣ ଅଗରେ ଘିଅ ଖାଇଥିଲେ; ଏବେ ତ ଅବସ୍ଥା ଢିଅଣ୍ଡା ଢିକଣ୍ଡା । ଏତେ ବଡ଼ ଅପମାନ ସହି ମୁଁ ମୁହଁ ଦେଖେଇବି

କିପରି ? ଲୋକେ କ'ଣ ଭାବିବେ ! କହିବେ ନାହିଁ ସିନା ମୁହଁ ଉପରେ କିଛି ; ମନେ ମନେ ତ ଧରିନେବେ, ଏ ଭ୍ରମର ଦଳବେହେରାଟା ଗୋଟାଏ ଖାଲି କଥାକୁହାଳିଆ ଲୋକ । ଧାଉଁଥିଲେ ଗୋଡ଼ୋଉଥିବ, ଗୋଡ଼େଇଲେ ଧାଉଁମା ହେଲେ, ମୋ ବଳ କଳ କ'ଣ ଖଟୁଚି ! ସେ ତ ବାହାର ଗାଁ ଲୋକ । ତେବେ, ମୁଁ କି କ'ଣ ସହଜରେ ଛାଡ଼ିଦବା ଜନ ? ଲୁହାର କୋଟଣ, କମାରର କୋଟଣ । କୋଉ ନିଆଁ ଭଲ ପୋ'ଡ଼େ ? ଯାହା ଦିନଯାକ କୁହୁଳି କୁହୁଳି ରାତିକ ଜଳେ । ଦିନରେ ଜଳିଲେ ତ ଲୋକେ ଜଳୁ ଜଳୁ ପାଣି ଢାଳି ନିଭେଇଦେବେ ।"

ଭ୍ରମର ଦଳବେହେରାଙ୍କ ହୃଦୟ ଦିବସରେ ଦାଉ ଦାଉ ଜଳିବା ଭଳି କିଛି ନୁହେଁ । ତାହା ଦିବସ ତମାମ କୁହୁଳି ରାତିକ ଜଳେ । ତେଣୁ ଆପାତତଃ ସବୁ ଠିକ ଠାକ ହୋଇଗଲା । ତାଙ୍କର ବୟସ ଛୟାଳିଶ ବର୍ଷ ଆଖ ପାଖ ହେବ; ଚାଳିଶ ବର୍ଷ ବେଳେ ଯେଉଁ ପୁଅ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା, ତା'ର ଛ' ବର୍ଷ ଆହୁରି ପୂରିନାହିଁ । ଦଶବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ତାଙ୍କ ସଂସାର ଉଦ୍ୟାନ ଯେଉଁ ଫୁଲର ସୌରଭରେ ଚହଟି ଉଠିଥିଲା, ତାହା ଗୋଟିଏ ଫଳ ପ୍ରସବ କରିଛି ସତ, ତଥାପି ମହକି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଦଳବେହେରା କୌଣସି କଥା କେବେ ଉପରେ ଉପରେ ବୁଝନ୍ତି ନାହିଁ; ମେ ଭିତରେ ପଶି ତଥ୍ୟ ବାହାର କରନ୍ତି । ସେ ମନକୁ ମନ କହନ୍ତି, "ଭ୍ରମର, ମୁଁ ସାମାନ୍ୟ ଜୀବ ନୁହେଁ; ଫୁଲର ଉପରେ ବସି ଭିତରୁ ମହୁ ଟାଣି ଆଣିବା ହେଲା ମୋ'ର କାମ ।" ତେଣୁ କଥାରେ ସେ କହନ୍ତି, ଏକ ଆଖି ଆଖି ନୁହେଁ, ଏକ ସାକ୍ଷୀ ସାକ୍ଷୀ ନୁହେଁ, ତା'ର ମର୍ମ ସେ ଠିକ୍ ବୁଝୁଛନ୍ତି । ଅତଏବ ସେବତୀର ହାତ ଧରିବା-ପାଇଁ ସେ ଏତେ ବ୍ୟାକୁଳ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ବ୍ୟାକୁଳତା ଯେତେ ବେଶୀ, ପ୍ରତିଘାତ ସେତିକି ଅଧିକ ମଧ୍ୟ ପାଉଛନ୍ତି । ଗଡେଇ ମୁହେଁ ମୁହେଁ ମନା କରିଦେଇଛି; ତା ମା' ନାରୀସୁଲଭ ଭଙ୍ଗୀରେ କହୁଛି, "ମୁଁ ମାଇପି ଲୋକ, ମୋ କଥାରେ କ'ଣ ଥାଏ ? ପୁଅକୁ ବୁଝାଅ ।"

କାଳପାରାବାରରେ ପୃଥିବୀପୋତ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କ ଚତୁଃପାଖେ ତିନ ଥର ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରିସାରି ଚତୁର୍ଥ ଥର ଚାଲିଛି । ଏ ମଧ୍ୟରେ କେତେ ଘଟଣା ଘଟିଗଲାଣି । ମନୁଷ୍ୟ ଇହଧାମ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯାଏ, କିନ୍ତୁ ଚାଲିବେଳେ ସେ ଯେଉଁ ପାଦଚିହ୍ନ ପକାଇଯାଏ, ତାହା ସହଜରେ ଲିଭେ ନାହିଁ; ବରଂ ଗୋଟିଏ ଚେରିଆ ବାଟ ସୃଷ୍ଟି କରେ । ସେ ବାଟେ ପୁଅପତ୍ନୀଙ୍କ ହୃଦୟର ସ୍ନେହଧାରା ମର୍ତ୍ତ୍ୟଧାମରୁ ଅମରପୁରୀକୁ ଯେପରି ଚାଲିବାରେ ଲାଗେ, ସେ ଗଲାବେଳେ ଯାହା ସ୍ଥାବର ଅସ୍ଥାବର ସମ୍ପତ୍ତି ଛାଡ଼ି ଯାଇଥାଏ, ସେଥିରୁ ମଧ୍ୟ ଅଳ୍ପାଧିକ ଚାଲିଯାଏ । ଯାହା'ର ଅଧିକ ଥାଏ, ସେଥିରୁ ଅଳ୍ପ ସିନା ଯାଏ; ମାତ୍ର ଯାହାର ସମ୍ବଳ ଅଳ୍ପ, ତା'ର ସମସ୍ତ ପଳାଏ । ଖାଇଗ ଗୁମାନସିଂହର ଶ୍ରାଦ୍ଧଘର ଚଳାଇବାରେ ଘରଡିହ ଖଣ୍ଡିକ ବନ୍ଧକ

ଦିଆଯାଇଛି । କେବଳ ତା' ଉପର କୁଡ଼ିଆଟି ବର୍ତ୍ତମାନ ତା'ର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀମାନଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ସମ୍ପତ୍ତି ରୂପେ ଗଣ୍ୟ ହେବାକୁ ଅଛି । ବାପାଙ୍କ ଅନ୍ତେ ମା' ଗଦେଇ ଓ ସେବତୀ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ନଗ୍ରୁରଛି । ଗଦେଇ ପାରିଗଲାଣି ; ଅନ୍ତତଃ ତା'ର ନାବାଳକ ଦୋଷ କଟିଆସିଲାଣି । ସେ ଏବେ କିଛି କିଛି ରୋଜଗାର କରୁଛି । ତା ଅନୁପାତରେ ମା'କୁ ଟିକିଏ ନିଶ୍ୱାସ ମାରିବାକୁ ସମୟ ମିଳୁଛି । କ୍ରମେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରର ଯିବା ଆସିବା ବଢ଼ିଛି । ଏବେ ସେ ଗଦେଇର ସଙ୍ଗାତ । ସେ ସମ୍ପର୍କଟା ପୁଣି ଦୁଇଟି ଅସମାନ ପକ୍ଷଭିତରେ ନୁହେଁ । ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନର ପାଣି ତଳ ଆଡ଼କୁ ଗଡ଼ିଆସି ଅନ୍ୟ ପାଣିରେ ମିଶିଲେ, ହୁଏତ ସେଥିରେ ଅନଧିକାର ଚର୍ଚ୍ଚା । ହୁଏ ତ ତଳ ପାଣି ଉପରର ଆକ୍ରମଣରେ ବାହୁଲ ବିବ୍ରତ ହୋଇପଡେ; କିମ୍ବା ଉପର ପାଣି ଅନୁଭବ କରେ ଯେ ତାର ସମ୍ପଦ କାହିଁକି, ଅସ୍ତିତ୍ୱ ସୁଦ୍ଧା ତଳ ପାଣି ଅପହରଣ କରିନେଉଛି । ଦୁଇଟି ଅସମାନ ପକ୍ଷଭିତରେ ମିଳନ ହେଲେ, ଏହାହିଁ ହୋଇଥାଏ ତା'ର ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ପରିଣାମ । ଗଦେଇ ଓ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭିତରେ ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁତ୍ୱ, ତା' ଏ ଶ୍ରେଣୀର ନୁହେଁ । ସମାଜ ସୋପାନରେ ଦୁହେଁ ଏକା ସ୍ତରର ଲୋକ, ଯେପରିକି ସମାନ ଉଚ୍ଚତାରେ ଥିବା ଦୁଇଟି କୁଣ୍ଡର ପାଣି । କେହି ପେଟକୁ ମୁଠାଏ ପୂରି ଦାନା ବା ପିଠିକି ଖଣ୍ଡିଏ ଭଲ କନା ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହାହିଁ ହେଉଛି ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମିଳନର ସୂତ୍ର । ଏ ସୂତ୍ରରେ ଟଣାଓଟରା ନାହିଁ ; ସୁତରାଂ ଏ ଛିଣ୍ଡିଯିବାର କ୍ଷନତ ନୁହେଁ । ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ତ୍ୟାଗର ଧାରରେ ଏହାର ଗଠନ ।

ସବୁ ସୁରୁଖୁରୁରେ ଚାଲିଥିଲା । ଆଜି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଗଦେଇ ଘରକୁ ଆସିଲେ, କାଲି ଗଦେଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଘରକୁ ଯାଇ ଦେଖାସାକ୍ଷାତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ଆସେ । କିନ୍ତୁ ଦିନେ ହଠାତ୍ ଗୋଟିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣଚ୍ଛେଦ ପଡ଼ିଗଲା । ଗଦେଇ ମା' ରାମଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଯେଉଁ କଥାଟା କହିବାକୁ ବହୁଦିନ ଧରି ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲା, ଅଥଚ ତା' ଜିଭ ନେଉଟି ନ ଥିଲା, ସେ କଥାଟା ଆଉ ପେଟରେ ରଖି ନ ପାରି କହିଦେଲା । ସେପରି ଗୋଟିଏ କଥା ଶୁଣିବ ବୋଲି ରାମଚନ୍ଦ୍ର କେବେ ଆଶଙ୍କା କରି ନ ଥିଲା । ଗଦେଇ ଘରେ ସୋରିଷଟାଏ ଫୁଟିଲେ, ତାକୁ ଜଣାପଡ଼ିଯାଏ । ସେଠାର କୌଣସି କଥା ତାକୁ ଅଛପା ନାହିଁ । ଗଦେଇ ମା' ତୁଣ୍ଡରୁ ପ୍ରସ୍ତାବଟା ଶୁଣି ସେ ମନକୁ ମନ ଭାବିଲା, "ଏ କିପରି କଥା ! ତେଣେ ଦଲବେହେରା ଟାକି ବସିଛି । କିଛି ସୁବିଧା ପାଇ ନ ଥିଲେ କ'ଣ ସେ ଦାଣ୍ଡରେ ହାଟରେ କହିବୁଲୁଥାନ୍ତା ? ଏଣେ ମା' ଚାହୁଁଚ ମୋତେ ଫାନ୍ଦରେ ପକେଇବାକୁ । ଏଠିକୁ ଯାଆସ କଲେ ସିନା ଲଟା । ସେଟାର ମୁହଁ ତ ମୁଁ ଦିନେ ହେଲେ ଚାହିଁନାହିଁ । ଗଦେଇ ସିନା ମୋ ସଙ୍ଗାତ, ଆଉ ତା'ବୋଉ ମୋ ସଙ୍ଗାତ ମା ।"

ଗଦେଇ ମା'ର ଛୋଟିଆ କୁଡ଼ିଆଘରଟି ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ପ୍ରବଳ ବତାସ ବୋହିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଗଦେଇ କହିଲା, "ମା, ତୁ ତାକୁ ବିଗାଡ଼ିଦେଇଚୁ । ସେ ତ

ମୋଟେ ଆଉ ମଙ୍ଗୁନାହିଁ ଆମ ଦୁଆର ମାଡ଼ିବାକୁ ; କହୁଚ, ତୁମର ବଡ଼ଲୋକିଆ ବନ୍ଧୁ, ସାତଶେଣୀଆ ଘର ଟେକିବ, ମତେ କାହିଁକି ଆଉ ପଗ୍ରୁରିବ ? ମୁଁ ଯେତେ ବୁଝୋଉଚ, ସେ କିଛି ଶୁଣୁନାହିଁ । ଗୋଟାଏ କଥା ଯାହା ବୁଝିଯାଇଚି, ତାକୁଇ ଧରି ବସିଚି ।"

କାହାର କାହାର ଜିଦ୍ ପାଣିର ଗାର ପରି ମୁହୂର୍ତ୍ତକରେ ନଭିଯାଏ । ଆଉ ଯେଉଁମାନେ ମାଟିକିଲ ପକାଇ ବହନ୍ତି, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ବର୍ଷେ ଛ' ମାସ ପରେ ଦେଖନ୍ତି ଯେ ଖରା ବର୍ଷା ଖାଇ ବନ୍ଧ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ବସିଲାଣି । ରାମଚନ୍ଦ୍ରର ତାହାହିଁ ଘଟିଲା; କାଳ ସ୍ରୋତରେ ତା ମାଟିବନ୍ଧଟା ଯେତେ କ୍ଷୀଣ ହେଲା, ଗଦେଇର ସ୍ନେହ ଆକର୍ଷଣରେ ସେ ସେତିକି ତା ଘର ଆଡ଼କୁ ଆଗେଇ ଆସିଲା । ଧନେ ଅକସ୍ମାତ୍, ଗଦେଇ ଘରେ ନାହିଁ, ମା' ସହିତ ଠାକୁର ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଦେଉଳକୁ ଯାଇଛି, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଆସି ତା' ଘରେ ପହଞ୍ଚି, ଖବର ପାଇ, ଫେରିଯାଉଥିଲା । ପଛରୁ ଡାକ ଶୁଣିଲା, "ରାମ ଭାଇ" । ରାମଚନ୍ଦ୍ରର ଛାତିରେ ହଠାତ ଗୋଟାଏ ପଥର ଦୁମ୍‌କିନା ପଡ଼ିଗଲା ; ସେ ଯେଉଁ ପାଦ ଯେଉଁଠାରେ ପକାଇଥିଲା, ଠିକ୍ ସେହି ଭାବରେ ଗୋଟାଏ ଜଡ ପ୍ରତିମା ପରି ଠିଆ ହୋଇଗଲା ।

ସେବତୀ ଆସି କହିଲା, "ରାମ ଭାଇ, ଏପରି ଗୋଟାଏ ଅପବାଦ ଦବା କ'ଣ ହେଲାଟି କି ? ସୀତା ଦେବୀ ଅଗ୍ନି ପରୀକ୍ଷାରେ ପାରିହୋଇ ମା' ବସୁନ୍ଧରୀ କୋଳକୁ ଚାଲିଗଲେ । ସେ ତ ହେଲେ ରାବଣ ସାଙ୍ଗରେ ରଥରେ ବସି ଯାଇଥିଲେ, ତା' ରାଜ୍ୟରେ ଯାଇ ରହିଥିଲେ । ହେଲେ ମଧ୍ୟ, ଅପବାଦ ସହିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଏ ତ ଖାଲି ନିଆଁ ନଥାଇ ଧୂଆଁ । ମୁଁ ଛାତିଭିତର ଦେଖେଇ ଦଉଚି, ଦେଖ, ରାମ ଭାଇ, ଏଠି ଦଳବେହେରାର ଚିହ୍ନ ଲେଖା ହେଇଚି, ନା 'ତୁମର' ।" ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦୁଆରେ ଠିଆ ହୋଇ ଶୁଣୁଛି, ସେବତୀ କୁଡ଼ିଆ ଭିତରୁ କହୁଛି । ମାତ୍ର ସେବତୀ ପାଟିରୁ କଥା ବନ୍ଦ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେଖିଲା, ସେ ପଡ଼ିଭ କାନଭିତରୁ ଗୋଟାଏ ଛୁରୀ ବାହାର କରି, ନିଜ ଛାତିକି ଦେଖାଇଲା । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଯାଇ ତା' ହାତ ଧରି ପକାଇଲା ବେଳକୁ କାମ ସରି ସାରିଲାଣି । ସେବତୀ ଛାତିରୁ ପିଚ୍ ପିଚ୍ ହୋଇ ରକ୍ତ ବୋହିଗଲା । ତା' ମଧ୍ୟରେ ସେ କହିଲା, "ରାମ ଭାଇ, ମୁଁ କଣ ତୁମ ଆଖିରେ ଗୋଟାଏ ଅସତୀ ହେଇ ମରନ୍ତି ? ଏବେ ତ ମତେ ତୁମେ ଚହ୍ନିଲ, ମୁଁ ନିର୍ଶ୍ଚିନ୍ତରେ ମରିପାରିବି ।" ତା' ପାଟିରୁ ଆଉ କଥା ବାହାରିଲା ନାହିଁ । ସେବତୀ ରକ୍ତସ୍ନାନ ହୋଇ ତଳେ ଶୋଇପଡ଼ିଲା । ରାମଚନ୍ଦ୍ରର ଆଖି ବୁଜି ହୋଇଗଲା । ସେ ଅନୁଭବ କଲା ଯେ ତା' ପିଣ୍ଡଟା କେବଳ ରହିଛି ; ମାତ୍ର ସେଥିରେ ପ୍ରାଣ ନାହିଁ । ସେ ପରିସ୍ଥିତିରେ କ'ଣ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ବୁଝିବା ତା ପକ୍ଷେ ଅସମ୍ଭବ ହୋଇପଡ଼ିଛି ।

ଅନେକ ଦିନ ପଡ଼ି କଟରାରେ ଲାଗିରହି, ସେବତୀ ଥୋଡ଼ା ଥୋଡ଼ା ହୋଇ ଅବଶ୍ୟ ଉଠିଲା । କେବଳ ସ୍ମୃତିରେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଛଡ଼ ଚିହ୍ନ ସ୍ମୃତି ରୂପେ ରହିଗଲା । କିନ୍ତୁ ସେ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଯେତିକି ଉଠିବାକୁ ଲାଗିଲା, କୁଇଟା କ୍ଷୁଦ୍ର ପରିବାର ସେତିକି ସେତିକି ତଳକୁ ପଡ଼ିଲେ । ଗଦେଇ ଓ ତା ମା' ମିଶି ଯାହା ରୋଜଗାର କରନ୍ତି, ସେଥିରେ ଖାଇବାଟା ଯେମିତି କେମିତି ଅବଶ୍ୟ ଚଳନ୍ତା । ମାତ୍ର ସେବତୀର ଚିକିତ୍ସା ଓ ଶୁଶ୍ରୁଷା ତାଙ୍କୁ ବଳେଇଗଲା । ସେଥିପାଇଁ ଉଭୟଙ୍କୁ ନିଜ ନିଜ ପେଟରୁ କାଟି ତାହି କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମଧ୍ୟ ଦିନଯାକ ମେହନତ କରି ରାତିରେ ଆସି ସେବତୀର ଶୁଶ୍ରୁଷାରେ ଲାଗେ । ସେତିକିବେଳକୁ ୧୯୪୨ ମସିହାର ଦାରୁଣ ସଙ୍କଟ ସମୟ ଆସି ପହଞ୍ଚିଛି । ୧୯୪୩ କୁ ତାହା ଯେ କି ଆକାର ଧରିବ, ବୁଝିହେଉ-ନାହିଁ । ଜିନିଷପତ୍ରର ଦାମ୍ ବଢ଼ିବା ଅନୁପାତରେ ମଜୁରି ବଢ଼ିନାହିଁ । ହାତକୁ ଯାହା ପଇସା ଆସୁଛି, ପାଣି ପରି ବୋହିଯାଉଛି; ଅଥଚ ପେଟରେ କଣେ ପୁରୁ ନାହିଁ ।

କ୍ରମେ ଅବସ୍ଥା ସାଙ୍ଘାତିକ ହୋଇଆସିବାରୁ ଗଦେଇ ଓ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ନିଜ ନିଜର ଭାଗ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶସ୍ତ ଉପାୟ ଧରିଲେ । ସେବତୀ ଓ ମା'ର ଭରଣ ପୋଷଣ ନିମନ୍ତେ ଏକାବେଳକେ ଥୋକ ପଚିଶ ଟଙ୍କା ଆଣି ଧରିଦେଲେ । ତୁଳସୀ ଦୁଇ ପତରୁ ବାସେ । ନୂଆ ପନ୍ଥା ଗୋଟିଏ ଧରୁ ଧରୁ ଯେ ହଠାତ୍ ଅଧିଶହେ ଟଙ୍କା ହାତରେ ଆସି ପଡ଼ିବ, ଏହା କମ୍ କଥା ନୁହେଁ । ଗଦେଇ ମା ଟଙ୍କାଗୁଡ଼ାକ ପଚିଶ ଥର ଗଣିଲା, ବଜାଇଲା ଓ ଓଲଟ ପାଲଟ କଲା । ଏତେ ଟଙ୍କା ସେ ଏକାବେଳକେ ଜୀବନଯାକ କେବେ ଦେଖି ନ ଥିଲା । ବୁଢ଼ୀଟା ପ୍ରାଣରେ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଜୀବନ ଖେଳିଗଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଭାବିଲେ ଯେ ଏତେଦିନେ ତାଙ୍କ ଦଶା ପାଲଟିଛି ।

ତିରିଶ୍ ଜଣଙ୍କ ଭିତରେ ଦୁଇ ଜଣ ହୋଇ ଗଦେଇ ଓ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସେଇଦିନ ନିରାକାରପୁର ରେଲଷ୍ଟେସନରେ ଗାଡ଼ି ଚଢ଼ିବାକୁ ଗଲେ, ଗଦେଇ ମା ଦୁହିଁଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଆଉଁସିଦେଲା, ଦୁହିଙ୍କୁ କୁଣ୍ଢାଇ ଧରି ଆଖି ଛଳ ଛଳ କଲା । ରେଙ୍ଗୁନ୍, ଆସାମ କେତେ ବାଟ, ସେଠାରେ ରହିବା କେତେ ଦୂର ସୁଖକର ବା କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ, ସେଠାକୁ ଗଲେ ଲୋକେ କେତେ ଦିନରେ ଫେରି ପାରନ୍ତି, ଏସବୁ କଥା ତାକୁ କିଛି ଜଣାନାହିଁ । ତା ମନରେ ଭରସା ଯେ ଦୁଃଖରାତି ଶୁଭକ୍ଷଣରେ ପାହିଛି; ତେଣୁ ପିଲାଦୁଇଟି ସବୁଶୁଭରେ ଫେରିଆସିବେ । ଶୁଭବେଳେ ଆଖିରୁ ଲୁହ ଗଡ଼ାଇବା ବିଧି ନୁହେ ବୋଲି ସେ ସବୁ ଲୁହ ଆଖିରେ ମାରି ରହିଲା । କେବଳ କହିଲା, "ମା ମଙ୍ଗଳା, ଭଲରେ ଫେରାଇଆଣ ।" ଲେଉଟ ଚକୁଳି ଦୁହିଁଙ୍କି ପେଟେ ପେଟେ ଖାଇବାକୁ ଦେଇଥିଲା । ତା'ର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ତା ନିଜର କରାମତି ଦେଖାଇବ ।

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସେବତୀଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଲାବେଳେ କହିଗଲା, "ମାସ ଚାରିଟାରେ ଆମେ ଫେରିଆସିବୁ, ସେବତୀ ! ତୁ କାନ୍ଦିବୁ ନାହିଁ, ମନମାରି ବସିବୁ ନାହିଁ, ମା ପାଖେ ସୁଖରେ ରହିବୁ । ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ସମୟ କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଯିବ । ମୁଁ ନ ଗଲେ ଚଳିବ କିପରି ? ପଇସାପତ୍ର ଆଣି ତୋର ଖଣ୍ଡେ କଣ୍ଠି କୁଡ଼ିଆ କଳକଟେ ତିଆରିଲେ ସିନା ଘରଦୁଆର କରି ରହିବା । ମୋ ଲାଗି ଭାଳିବୁ ନାହିଁ । ରବିବାରକୁ ରବିବାର ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ଦେଉଥିବୁ । ତୋ ପାଠପଢ଼ା ଏତିକିବେଳକୁ କାମ ଦେଖାଇଲା । ମୁଁ ଯାଉଚି, ରହ ।" ସେବତୀ ତା ହାତଟା ନିଜ ହାତରେ ଧରିଥିଲା; ଛାଡ଼ିଦେଲା । କେବଳ କହିଲା, "ରାମ ଭାଇ !" ତା କଣ୍ଠ ରୁଦ୍ଧ ହୋଇଗଲା; ପାଟିରୁ ଆଉ କଥା ବାହାରିଲା ନାହିଁ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ନିଜ ପାଞ୍ଚକାନିରେ ତା ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛିଦେଇ, ଗଣ୍ଠି ପକାଇ, ପୁଣି ନାଭି ପାଖେ ଖୋସିଲା ।

ଜାପାନ ସେତେବେଳକୁ ବର୍ମା ଦଖଲ କରିସାରିଛି । ତା'ର ଆଉ ଅଗ୍ରସର ହେବା ବାଟ ବନ୍ଦ କରିବାଲାଗି ଏଣେ ଆସାମରେ ନାନା ପ୍ରକାର କାମ ଲାଗିଛି । ଭାରତବର୍ଷର ସବୁଆଡ଼ୁ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ଆସି ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଛନ୍ତି । ଦିନରାତି ପାଳିକ୍ରମେ କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲିଛି । ଦିନ କେତେବେଳେ ସରୁଛି ଓ ରାତି କେତେବେଳେ ଆସୁଛି, ଜଣାଯାଉ ନାହିଁ । ଚାରିଆଡ଼େ ହଜାର ହଜାର ବିଜୁଳିବତୀ ଝୁଲାଯାଇଛି । ଛକଡ଼ିପୁରଠାରୁ ଏହା ଯେ କେତେ ଭିନ୍ନ କଳିହେଉନାହିଁ । ତେବେ ଗଦେଇର ସେଠାରେ ରହିଛି ମା ଓ ରାମଚନ୍ଦ୍ରର ରହିଛି ସେବତୀ । ସେବତୀର ମୁହଁ ଦେହ ହାତ କିଛି ତାର ଆଖିରେ ପଡ଼ୁନାହିଁ । କେବଳ ତା ଛାତିର କ୍ଷତଚିହ୍ନଟା ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳର କଳଙ୍କ ପରି ସର୍ବଦା ପାଞ୍ଚଶ କୋଶ ଦୂରରୁ ଦାଉ ଦାଉ ଜଳୁଛି । ସେ ମନେମନେ ଭାବୁଛି, "ଛି, ମୁଁ କି ଅନ୍ଧ ପାଲଟିଗଲି ! କେଡ଼େ ଚିହ୍ନ ହରାଉ ନ ଥିଲି । ହୃଦୟ ଚିରି ସେ ଦେଖାଇ ନ ଥିଲେ, ମୁଁ କଣ ଦେଖିଥାନ୍ତି ? କେବେ ଫେରିବି, ନା ତାକୁ ଆଣି ଗଳାରେ ଝୁଲେଇବି ।" ଭାବି ଭାବି ସେ କେତେବେଳେ କେତେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖେ ; ଆଖିର ଲୁହ ଆଖିରେ ମାରେ । କେତେବେଳେ ଅବା ନାଭି ପାଖରୁ ପାଞ୍ଚକାନି ଫିଟାଇ ପୋଛି ପକାଏ । ସେତେବେଳେ ମନକୁ ମନ ବକୁରେ, "ଆଜି ତା ଲୁହରେ ମୋ ଲୁହ ମିଶାଉଛି ; ଫେରିଗଲେ ହୃଦୟରେ ହୃଦୟ ମିଶାଇବି ।" ମାତ୍ର ହଠାତ୍ ଫେରିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ; ମୁଣ୍ଡ ଚାରିମାସକୁ ବିକା ହୋଇଛି ।

ଗଦେଇ ଓ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଛଅମାସ କାମ କଲେ, ମାସକୁ ପଚିଶ ଟଙ୍କା ହିସାବରେ ଦେଢ଼ ଶ' ଟଙ୍କା ଜମାଇଲେ । ଫେରିବାଦିନ ପାଖେଇ ଆସିଲା ଭାବି, ଦୁହିଁଙ୍କ ମନ ଉଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମାସ ଚାରିଟା ଖଟି ହାତରେ ଦୁଇଶହ ଟଙ୍କା ଧରି ଘରକୁ ଫେରିବେ; ତାଙ୍କ ଦରିଦ୍ର ନଅଣ୍ଟିଆ ଜୀବନରେ ଏହା କିଛି ସାମାନ୍ୟ କଥା ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଦିନେ ହଠାତ୍ ଗଦେଇ ଜରରେ ପଡ଼ିଲା । ଚାରି ଛ' ଦିନ ପରେ ଦୁହିଁଙ୍କର

କ୍ଷୀମକୁ ପିବା ବନ୍ଦ ହେଲା । କ୍ରମେ ଜଣାପଡ଼ିଲା, ଗଦେଇର ଜ୍ୱର ସାଧାରଣ ଜର ନୁହେଁ, କାଳକଫ ରୋଗ । ତାକୁ ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ନିଆଗଲା । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଚାଲିଲା ।

ସେବତୀ ପ୍ରତି ସପ୍ତାହରେ ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ଲେଖେ । ତା' ଅବଶ୍ୟ ଗଦେଇ ପାଖକୁ, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପାଖକୁ ନୁହେ । କିନ୍ତୁ ତାକୁ ପଢି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବୁଝେ ଯେ ତା' ନିଜ ପାଖକୁ ଆସିଛି । ସେଥିରୁ ସେ ନିଜ ହୃଦୟର ବିରହ ଜ୍ୱାଳା ନିଭେଇବାପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ସ୍ନେହଧାରା ପାଏ । ବର୍ଷାଧାରା ଭୂପୃଷ୍ଠର ସବୁଆଡ଼େ ପଡ଼େ । ନଦୀ ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲିତ ହୋଇ କୂଳବନ୍ଧ ଲଙ୍ଘି ବହିଯାଏ । ସେବତୀର ଚିଠି ଆସିଲେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରାଣରେ ଆନନ୍ଦ ଲହରୀ ଖେଳଉଠେ । ଦିନେ ସେବତୀଠାରୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଚିଠି ଆସିଲା । ସେତେବେଳକୁ ଗଦେଇ ସଂଜ୍ଞାହୀନ ଅବସ୍ଥାରେ ଡାକ୍ତରଖାନା ଖଟିଆରେ ପଡ଼ିଛି । ଥର ଥର ହାତରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଚିଠିଟି ଫିଟାଇ ପଢିଲା । ସେଥିରେ ଲେଖାଥିଲା, "ଭାଇ, ଆମ ଘରଡିହ ଯେ ବନ୍ଧା ପଡ଼ିଥିଲା ତା ଭିଲାଲ ଖଣ୍ଡେ କୁଟୁମ୍ବପୁର ଦଳବେହେରା କିଣିନେଲା, ମିଆଦ ଆଣି ଘର କୋରଖ କଲେ । ପଚିଶ ଟଙ୍କାରୁ ସତୋଇଶ ଟଙ୍କା ବାକି ଥିଲା । ତାକୁ ନେଇଗଲେ । ଘରୁ ଆମକୁ କାଢିଦେଲେ । ବୋଉ ମତେ ଧରି ଗଛମୂଳେ, କୁକୁର ତା ଛୁଆକୁ ଜଗିଲାପରି, କେତେଦିନ ରହିଲା । ତୁ ପ୍ରବାସ ଯାଇଚୁ । ଖବର ଏଗୁଡାକ ଲେଖି ଜଣାଇବାକୁ ବୋଉ ମନା କରିବାରୁ ମୁଁ ଏତେ ଚିଠିରୁ ଗୋଟିକରେ ହେଲେ ଲେଖି ନ ଥିଲି । କାଲି ବୋଉ ଆଖି ବୁଜିଦେଇ ଚାଲି ଯାଇଛି । ମୁଁ ଆଉ କାହାକୁ ଧରି ରହିବି ? ବୁଢ଼ିଆଡ଼େ ଶହଶହ ଲୋକ ପେଟବିକଳରେ ମରୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ଯାଉଛି, ସେଇମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଧୂଳିମାଟିରେ ମିଶିବାକୁ । ତୁ ଫେରିଲେ, ଆଉ ବୋଉ ଭଉଣୀ ମୁହଁ ଦେଖିବୁ ନାହିଁ । ତୁ ଭଲରେ ଫେରିଆ । ରାମ ଭାଇଙ୍କି କହିବୁ, ମୁଁ ଗଲି । ସେ ମୋ କଥା ମନରୁ ପୋଛିଦେବାକୁ ତାଙ୍କୁ ବୁଝାଇବୁ । ଆଉ କଣ ଲେଖିବି ! ତୁ ଆଉ ରାମଭାଇ ଘରଦ୍ୱାର କରି ରହ । ଆର ଜନମରେ ଯାଇ ପୁଣି ଦେଖା । ତୋର ହାନ ଭଉଣୀ 'ସେବି' ।"

ଚିଠିଖଣ୍ଡ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ହାତରୁ ଖସିପଡ଼ି ପବନରେ ଉଡ଼ି ଚାଲିଗଲା । ସେ ଯେ କେତେ ସମୟ ବେହୋସ ହୋଇ ବସିରହିଲା ସେକଥା ତାକୁ ଜଣାନାହିଁ । ଧଡ୍ ଧାଡ୍ ଖଡ଼୍ ଖାଡ଼୍ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ତାର ସଜ୍ଞା ହେଲା । ସେ ଆଖି ଫିଟାଇ ଯେତେବେଳେ ଚାହିଁଲା, ଦେଖିଲା, ଗଦେଇ ଆଉ ଖଟିଆରେ ନାହିଁ । ତାକୁ ଦୁଇଜଣ ଲୋକ ଗୋଟାଏ ଦୋଳାରେ ପକାଇ ଟେକି ଧରିଛନ୍ତି । ସେ କିଛି ବୁଝି ନ ପାରି ପଚାରିଲା, "ରୋଗୀଟାକୁ ଏପରି କୁଆଡ଼େ ବୋହିନେଇ ଯାଉଚ ?"

"ଏ କଣ ରୋଗୀ ? ଏ ତ ମଡ଼ା । ତୁ କଣ ପଥରଟାଏ ନା ନିଦରେ ଶୋଇଥିଲୁ ?"

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଗାଁକୁ ଫେରିଆସି ଦେଖିଲା, ଶବେଇର ସଇଖଣ୍ଡିଙ୍କ ଦାଲବେହେରାଙ୍କ ବଖଲରେ ଅଛି । ସେ ତ ସେକଥା ଦେଖିବାକୁ ଆସି ନ ଥିଲା । ଆସିଥିଲା ଇହଧାମରୁ ଚାଲିଯିବା ଆଗରୁ ସେବତୀର ମୁହଁଟି ଥରେ ଦେଖିବା ପାଇଁ । ସେ ଯେ ଗାଁ ଛାଡ଼ି କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଯାଇଛି, ତାର ସୁରାଖ କିଛି ପାଇଲା ନାହିଁ । ବ୍ରହ୍ମଗିରି ଅଞ୍ଚଳର ତଳମାଳ ଇଲାକା ପରି ସ୍ଥାନମାନ ରାଜ୍ୟ ପୃଥିବୀରେ ଆଉ ଅଛି କି ନା କେଜାଣି । ନୂଆ ପୁରୁଣା ସନ୍ଧିବେଳେ ସବୁ ସାଧାରଣ ସମୟରେ ସେଠାରେ ଲୋକେ ହା-ଅନ୍ନ, ହା-ଅନ୍ନ ହୋଇ ପ୍ରାଣ ହରାନ୍ତି । ଏବେ ୧୯୮୩ ମସିହା ଶରତ୍‌କାଳଟା ଯାକ ବହୁତ ଲୋକ ମରି ଗଡ଼ୁଛନ୍ତି । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତି ଗାଁ ବୁଲି ଖୋଜିଲା ; କୌଣସିଠାରେ ସେବତୀକୁ ପାଇଲା ନାହିଁ । ହାଇଁ ହାଇଁ ହୋଇ ବୁଲୁଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଗୋଡ଼ଠାରୁ ମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାହିଁଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶବ ପାଖକୁ ଯାଇ ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ଦେଖିଲା । ତଥାପି ତା'ର ସତ୍ତା ଏକାବେଳକେ ଲୋପ ପାଇଯାଇଛି ବୋଲି ତା'ର ବିଶ୍ୱାସ ହେଲା ନାହିଁ । ସେ ମନକୁ ମନ ଭାବିଲା, "ଅଉ କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଯାଇଚି । ବାନ୍ଧିରଖିବାକୁ ଆଉ କ'ଣ ଅଛି ଯେ ଏଠି ମାଟି କାମୁଡ଼ି ପଡ଼ିରହନ୍ତା ?"

ତେଣୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଉତ୍ତରରୁ ଦକ୍ଷିଣ ଓ ଦକ୍ଷିଣରୁ ଉତ୍ତର ଏପରି ଭାବରେ ଓଡ଼ିଶାର ଶ୍ମଶାନ ଉପକୂଳ ଜିଲ୍ଲା ବୁଲିବାରେ ଲାଗିଛି । ତା'ର ଭୋକଶୋଷ ନାହିଁ, ଖରାବର୍ଷା ତାକୁ କାଟୁନାହିଁ; ଦିନରାତି ମଧ୍ୟରେ ତାକୁ ପ୍ରଭେଦ ଜଣା ପଡ଼ୁନାହିଁ । କେଉଁଟା ସେବତୀର ଶବ ଓ କେଉଁଟା ନୁହେଁ, କେବଳ ମୁହଁ ଦେଖି ସେ ଚିହ୍ନିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ହୋଇପଡ଼ୁଛି । ତା' ପରେ ପୁଣି ହଂସୁ ସରୀସୃପଙ୍କ ପରି ସବୁ କଙ୍କାଳ ଦେଖିବାକୁ ସମାନ ।

ସେଥିରେ ଗୋରା କଳା, ମୋଟା ସରୁର ପାର୍ଥକ୍ୟ ନ ଥାଏ । ସବୁ କେବଳ ଗୋଟାଏ ଜାତି ନରକଙ୍କାଳ । ନରର ନରତ୍ୱ ଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ କଙ୍କାଳରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । କେଉଁ କଙ୍କାଳ ଭିତରୁ ହୁଏତ ପ୍ରାଣବାୟୁ ଉଡ଼ିଯାଇନାହିଁ, ସେଥିପାଇଁ ତାହା ଚାଲୁଛି । ଆଉ ଯାହାଭିତରୁ ସେହି ବାୟୁ ଟିକକ ଉଡ଼ିଯାଇଛି, ତାହା ଶବ ରୂପରେ ପଡ଼ି ରହୁଛି । ଶବରାଶି ମଧ୍ୟରେ ଠିକ୍ କେଉଁଟି ସେବତୀର ବାଛିବାକୁ ହେଲେ ଗୋଟାଏ ପ୍ରବଳ ଚିହ୍ନ ଦରକାର । ସେ ହେଉ, ତା' ଛାତିର କ୍ଷତ । ସେହି କ୍ଷତ ସହିତ ରାମଚନ୍ଦ୍ରର ଗୋଟାଏ ବଡ଼ମ ସ୍ମୃତି ଜଡ଼ିତ ରହିଛି । ଆଜି ତା'ର ସେକଥା ମନେ ଅଛି କି ନା କେଜାଣି, ତାହା ବୁଝିବା ମୁସ୍କିଲ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦେଖାଯାଉଛି ଯେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସେବତୀକୁ ଖୋଜି ଲାଗିଛି । ସେଥିପାଇଁ ମୁହଁ ମାଡ଼ି ପଡ଼ିଥିବା ଶବ ଗୁଡ଼ାକ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଥରକୁ ଥର ଓଲଟାଇ ଦେଖୁଛି । କିଏ କ'ଣ କହୁଛି, ସେଥିପ୍ରତି ତାର ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନାହିଁ ।

ସେ ବର୍ଷ ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ଦଶା ଗାଆଣୀ ଗାଇବ ନାହିଁ । ବଢ଼ି ବତାସିରେ ଖାଲ ବାଡ଼ି ଘର ଦ୍ୱାର ସବୁ ଯାଇଥିଲା । ତଥାପି ବାକି ଯାହା ରହିଯାଇଥିଲା, ତହିଁରୁ ଅନେକ ଉତ୍ତରରେ ମେଦିନୀପୁର ଚାଲିଗଲା । ବେପାରୀମାନେ ବ୍ୟବସାୟରେ ପଇସା ଗୁଣିବାରେ ଲାଗିଲେ । ଶୁଖିଲା ପଣ ପରେ ଶହ ଶହ ଲୋକ ଝଡ଼ିପଡ଼ିଲେ । ରୂପାନ୍ତର ଧରି କେତେକ ସଙ୍ଘ ଲୋକଙ୍କ ମୁହଁରେ ତୋକ ଦେବାକୁ ଆସି ବସିଗଲେ । ହାକିମହୁକୁମା ଅବସ୍ଥା ଦେଖିବାକୁ ଆସିଲେ ସେହିମାନଙ୍କ ମୁହଁ ଦେଖନ୍ତି । ମେଘ ଯେପରି ସ୍ୱର୍ଗରୁ ବର୍ଷେ, ପୃଥିବୀର ପାଣି ସେହିପରି ତାକୁ ଶୋଷିନେଇ ନଜେ ପୁଷ୍ଟ ହୁଏ । ମାତ୍ର ମେରୁପ୍ରଦେଶ ପରି କେତେକ ସ୍ଥାନରୁ ମେଘ ପାଣି ଶୋଷିନେଇ ପୁଣି ସେହିଠାରେ ଢାଳେ ନାହିଁ, ଅନ୍ୟତ୍ର ବୋହି-ନେଇଯାଇ ଢାଳିଦିଏ । ତେଣୁ ସେହି ପ୍ରଦେଶରେ ଜୀବଜନ୍ତୁ ଜୀବନ ଧରି ରହିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏବେ ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଶାର ଓ ବିଶେଷରେ ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ସେହି ଅବସ୍ଥା ଘଟିଅଛି ।

କିନ୍ତୁ ମରୁଭୂମି ମଧ୍ୟରେ ଉର୍ବର ଦ୍ୱୀପଖଣ୍ଡମାନ ମଧ୍ୟ ଥାଏ । ସେହିପରି ଏକ ଦ୍ୱୀପଖଣ୍ଡରେ ବାଲେଶ୍ୱର ସହରର ଗୋଟାଏ ଚାଉଳ କାରଖାନାରେ ପୂର୍ବଦିନ ରାତରେ ଭୋଜି ହୋଇଥିଲା । କାରଖାନା ମାଲିକ ବଙ୍ଗ ପ୍ରଦେଶକୁ ଚାଉଳ ପଠାଇବା ନିମନ୍ତେ ଅନୁମତି ପାଇଥିବା ଯୋଗେ ଆନନ୍ଦରେ ବାବୁଭାୟା ଓ ଧୋବ-ଧାଉଳିଆମାନଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଡାକିଥିଲେ । ମଉଜ ମଜଲିସ୍ ସାରି ଖାଉ ଖାଉ ପ୍ରାୟ ଭୋର ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଅଇଁଠା ପତ୍ର ସବୁ ସକାଳେ ବାହାରକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦିଆଗଲା । ଦଳେ କଙ୍କାଳ ମୂର୍ତ୍ତି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆସି ବିକଟ ହାସ୍ୟରେ ଚାରିପାଖେ ଜୁଟିଗଲେ । ବାଟରେ ଜଣେ ପଥିକ ଯାଉଥିଲା । ସେହି ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ସେ ଅନୁଭବ କଲା, ସତେ ଯେପରି ତାର ହୃତ୍‌ପିଣ୍ଡ ବନ୍ଦ ହୋଇଆସୁଛି । ଆଉ ଟିକିଏ ନିକଟକୁ ଅଗ୍ରସର ହେବାପରେ ସେ ଦେଖିଲା, ଗୋଟିଏ କଙ୍କାଳ ମୂର୍ତ୍ତି ଝଣ୍ଟେ ଦୂରରେ ପାଚିରିକି ଆଉଜି ଠିଆ ହୋଇଛି; ଅନ୍ୟାନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ଯାଇ ପୂର୍ବରାତି ଭୋଜିର ଅବଶେଷରେ ଜଠର ଜ୍ୱାଳା ନିବାରଣ କରୁନାହିଁ । ଦେଖି ତା'ର ପାଦ ଆଉ ଚାଲିଲା ନାହିଁ । ହଠାତ୍ ସେ ଶୁଣିଲା "ରାମ ଭାଇ" ! ଏ ଯେ ଖୁବ୍ ପରିଚିତ ସ୍ୱର, କେବଳ ଗୋଟାଏ ଫଟା ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ର ଭିତରବାଟେ ଆସୁଛି ।

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଧାଇଁ ଚାଲିଗଲା । କିନ୍ତୁ ଡାକିବା ଲୋକକୁ ଦେଖି ଚହ୍ନିପାରିଲା ନାହିଁ । ତେବେ ତା'ର ଜୀର୍ଣ୍ଣ ପରିଧେୟର ବିସ୍ତୃତ ଛିଦ୍ର ବାଟେ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାଣ୍ଡ କ୍ଷତଚିହ୍ନ ଦାଉ ଦାଉ ହୋଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ରର ଆଖିରେ ପଡ଼ିଗଲା । ତା ପାଟିରୁ ସ୍ୱତଃ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ବାହାରିପଡ଼ିଲା, "କିଣ, ସେବକା ?" ସେବକା ଉତ୍ତର ଦେଇପାରିଲା ନାହିଁ, କେବଳ ରାମଚନ୍ଦ୍ରର ଛାତିକି ଢଳିପଡ଼ିଲା । ଚାରିଟା ହାତ ପରସ୍ପର ସହିତ

ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ରାମଚନ୍ଦ୍ର 'ସେବତୀ' ସେବୀ','ସେବ' ବୋଲି କେତେ ଡାକିଲା । ଉତ୍ତରରେ କିଛି ସମୟ କେବଳ 'ହୁଁ' ଶବ୍ଦ ଶୁଣିଲା; ମାତ୍ର ତା ପରେ ଆଉ ଦେହ ଟିକିଏ ଶବ୍ଦ ଶୁଭିଲା ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରାଣବାୟୁ ମରଜଗତରୁ ଅମର ଧାମକୁ ଉଡ଼ିଚାଲିଗଲା । ପଡ଼ିରହିଲା କେବଳ ଜଡ଼ ପିଣ୍ଡଟାଏ ଓ ତା ପାଖେ ଜଣେ ନିସ୍ୱ ଯୁବକର ଅନ୍ତରଆତ୍ମା ।

କେତେକ ସମୟ ପରେ ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟି ମେହେନ୍ତରମାନେ ମଡ଼ା ଉଠାଇବାକୁ ଆସି ସେବତୀର ଶବଟା ଯେତେବେଳେ ଟଣାଓଟରା କଲେ, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ତାକୁ ଧରି କାନ୍ଧରେ ରଖି, ମୋଡ଼ଗଞ୍ଜ, ସୁନହଟ ପାରିହୋଇ ପଳାଇଲା, ସତେ ଯେପରି ଦସ୍ୟୁ ହାତରୁ ସେ ଅମୂଲ୍ୟ ନିଧି ଉଦ୍ଧାର କରିବାକୁ ଧାଇଁଛି । କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ସେ ଯେଉଁଆଡ଼େ ଗଲା, ଦଳ ଶାଗୁଣା ବିଲୁଆ କୁକୁର ତା ପଛ ପଛେ ଗୋଡ଼ାଇବାରେ ଲାଗିଲେ । ସେତେବେଳେ ତାକୁ ଗୋଟାଏ ବୁଦ୍ଧି ଦେଖାଗଲା । ତା ଆଗରେ ନୀଳ ସମୁଦ୍ରବକ୍ଷରେ ତରଙ୍ଗମାଳା ମୁଣ୍ଡ ଟେକି କୂଳଆଡ଼କୁ ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ଅଗ୍ରସର ହେଉଥିଲେ । ସେ ପାଟି ଫିଟାଇ ପଚାରିଲା, "କିଣ, ଆମକୁ ଡାକୁଚ ?" ଲହରୀଗୁଡ଼ାକ କଳକଳ ତାନରେ କ ଭାଷା କହୁଥିଲେ କେଜାଣି, ସେ ବୁଝିଲା, ସେମାନେ ଉତ୍ତର ଦେଉଛନ୍ତି, "ହଁ" । ତେଣୁ ନିଜ ବୁକୁରେ ଶବଟିକୁ ଜାକି ଧରି ସମୁଦ୍ର ଭିତରେ ପଶିଗଲା । କୂଳରେ ଯେ ଦୁଇ-ଚାରିଜଣ ନିଜ ନିଜ ଧନ୍ଦାରେ ଲାଗିଥିଲେ, କେତେକ ସମୟ ପାଣିଭିତରେ କିଛି ଚିହ୍ନ-ବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖିଲେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର କେତେ ସମୟ ପରେ ଲହରୀ ଦୁଇଟା ଶବ ଏକାଠି ଆଣି ବାଲି ଉପରେ ଫୋପାଡ଼ିଦେଇ ଚାଲିଗଲା ।

ମାଳତୀ

ସ୍ୱର୍ଗତ ବାଞ୍ଛାନିଧି ପଟ୍ଟନାୟକ

ରାତି ଅଧିକୁ ବଳି ପଡ଼ିଲାଣି । ଆକାଶ ନିବିଡ଼ ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ । କିଛି ସମୟ ଆଗରୁ ଅସରାଏ ଖୁବ୍ ଝାଞ୍ଜୁଆ ବର୍ଷା ହୋଇଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ଝଡ଼ ତୋଫାନ ବନ୍ଦ ହୋଇନାହିଁ । ବୃକ୍ଷଆଡ଼େ ଘୁ-ଘୁ-ସୁ-ସୁ ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଉଛି । ପବନ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଛ-ଗୁଡ଼ାକ ସଙ୍ଗେ ଏକ ଉତ୍କଟ କ୍ରୀଡ଼ାରେ ମତ୍ତ । ଚିଲିକା ବକ୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ତାଣ୍ଡବ ନୃତ୍ୟ ଲାଗିଅଛି । ଢେଉଗୁଡ଼ାକ ଅଶାନ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ ଶିଶୁଦଳ ପରି ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳ ଭାବରେ ଗୋଡ଼ା-ଗୋଡ଼ି ହୋଇ ତଟ ଉପରେ ଆସି କଳ କଳ ଶବ୍ଦ କରି ପଡ଼ଯାଉଛନ୍ତି । କୂଳରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ନୌକାଗୁଡ଼ିକ ଏ ତାଣ୍ଡବ ଲୀଳାରେ ଯୋଗଦେବା ନିମନ୍ତେ ନିଜ ନିଜର ବନ୍ଧନରଜ୍ଜୁକୁ ଅସହିଷ୍ଣୁ ଭାବରେ ଟଣାଓଟରା କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନିଜର ନିଃସହାୟ ଅବସ୍ଥା ବୁଝି ଖାଲି ଗୁଡ଼ାଏ ମନେ ମନେ ଭଟର ଭଟର ହେଉଛନ୍ତି । ଏ ସମୟରେ ସୁଦ୍ଧା କଦବା କ୍ୱଚିତ୍ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ମାଛଧରା ଡଙ୍ଗା ମଧ୍ୟରୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଆଲୋକ ରେଖାଟିଏ ଜଳରେ ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ ହେଉଛି ।

ଅଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଧୀବର ପଲ୍ଲୀଟି ନିର୍ଜନ ନିସ୍ତବ୍ଧ । କେବଳ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର କୁଟୀରରୁ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୀଣ ଆଲୋକରେଖା ଆସି ମଟିଦାଣ୍ଡରେ ପଡ଼ିଅଛି । ଘରଟି ନୀଚ ଓ ଗ୍ରାମର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଘରଠାରୁ ଟିକିଏ ଅଲଗା । ଘରର କବାଟ ଭିତରୁ କଳା ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ କବାଟ ଫାଙ୍କ ଦେଇ ଭିତର ଆଲୁଅ ପଦାକୁ ବାହାରୁଅଛି । ଭିତରେ ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ହୋଇ ଯେଉଁ ଦୀପଟି ଜଳୁଛି ତାହା ଅନ୍ଧାର ଯେତେ ଦୂର କରୁନାହିଁ, ଘରେ ତାହା ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଧୂଆଁର ସୃଷ୍ଟି କରୁଅଛି । ଘର ଭିତରେ ଖଣ୍ଡିଏ କାଠର ଭାଡ଼ି ଓ କେତେଗୁଡ଼ାଏ ଶିକା ଉପରେ ହାଣ୍ଡି, ପଲମ, ବାଉଁଶିଆ, ଡାଲି ପ୍ରଭୃତି ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ମୂଲ୍ୟବାନ ଜିନିଷ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ ନାହିଁ । ଘରର ଫାଙ୍କା ସ୍ଥାନରେ ଦୁଇ ତିନି ଖଣ୍ଡ ଛିଣ୍ଡା ମସିଣା ଉପରେ ଗ୍ରେଟ ବଡ଼ ତିନୋଟି ଶିଶୁ ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ଭାବରେ ନିଦ୍ରାମଗ୍ନ । କାହା ଉପରେ ଖଣ୍ଡେ ଲୁଗା ପଡ଼ିଛି ତ କାହା ଉପରେ ନାହିଁ । ଘରର ଏକ ପାଖରେ ତାଳ, କଂସା ପ୍ରଭୃତି କେତେଖଣ୍ଡ ବାସନକୁସନ ପଡ଼ିଛି । ଆଉ ଏକ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ମଳିନବଦନା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ କାନ୍ଥକୁ ଆଉଜି ଆଉ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଶୁକୁ କୋଳରେ ଧରି ଅର୍ଦ୍ଧସୁପ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ବସି ଢୁଲାଉଛି । କେତେବେଳେ ଶିଶୁଟି କାନ୍ଦିଉଠିଲେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ତାକୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଉଛି ; ପୁଣି କେତେବେଳେ ଚମକି ପଡ଼ିଲା ପରି ଉଠି ଦୁଆରଆଡ଼କୁ ଉତ୍ସୁକ

ଝାବରେ ଅନାଇ ରହୁଛି ଓ କାନ ଡେରୁଛି । କିଛି ସମୟ ପରେ ପୁଣି କଅଣ ଭାବି ଟିକିଏ ଆଖି ବୁଜି କାନ୍ଥକୁ ଆଉଜି ପଡ଼ୁଛି । ଏହିପରି ଭାବରେ ଯେପରି କାହାର ପ୍ରତୀକ୍ଷାରେ ରହି ସେ ଥରକୁ ଥର ଉଠୁଛି ଓ ଥରକୁ ଥର ନିଦ୍ରାର ତାଡ଼ନାରେ ଟିକିଏ ଶୋଇପଡ଼ୁଛି । ଶେଷରେ ସେ ଦୁଆର ଫିଟାଇ ବାହାରକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲା ଯେ ଆଉ ଅନ୍ଧାର ନାହିଁ, ତ୍ରୟୋଦଶ ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋକରେ ଶୁଭ୍ର ଓ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦେଖାଯାଉଛି । ଆକାଶରେ ଆଉ ବେଶି ମେଘ ନାହିଁ । ପବନର ବେଗ ମଧ୍ୟ ଟିକିଏ କମିଆସିଛି ।

ସେ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଦେଖିଲା, କେଉଁଠାରେ ଜନମାନବର ସଞ୍ଚାର ନାହିଁ । ମେଘ କୋଳରେ ଚନ୍ଦ୍ର ହସୁଛି । ତାରାଗୁଡ଼ିକ ମିଟି ମିଟି କରି ଚାହିଁ ରହିଛନ୍ତି । ଆଉ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ମେଘ ଆକାଶରେ ଭାସି ବୁଲୁଛନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟିର ନାମ ମାଳତୀ, ବୟସ ବାଇଶି ତେଇଶି ହେବ । ତାର ସ୍ୱାମୀ ସୁବଳ ବେହେରା ଦିପହରରୁ ଡଙ୍ଗା ନେଇ ମାଛ ଧରିବାକୁ ଯାଇଛି । ଏତେବେଳଯାଏ ଦେଖା ନାହିଁ । ମାଳତୀ ଆଉ ଥରେ ଚିଲିକା ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଦେଇ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସଟିଏ ପକାଇ ଘର ଭିତରକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲା । ପୁଣି କଅଣ ଭାବି ଘରେ ଶିକୁଳି ଲଗାଇଦେଇ କିଛି ଦୂରରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ କୁଡ଼ିଆ ଆଡ଼କୁ ଗଲା ।

ସେ କୁଡ଼ିଆରେ ଥାଏ ସାବି । ସେ ବଡ଼ ଦୁଃଖିନୀ । ତା'ର ସ୍ୱାମୀ ନାହିଁ କି ଅନ୍ୟ କେହି ସାହା ଭରସା ନାହିଁ । ଅଛନ୍ତି ଖାଲି ଦୁଇଟି ଅପୋଗଣ୍ଡ ଶିଶୁ । ସେହି ଶିଶୁ ଦୁଇଟି ପାଇଁ ଯେପରି ସେ ସଂସାରରେ ବଞ୍ଚିରହିଛି । ସେହିମାନେ ହିଁ ତା'ର ଗୋଡ଼ର ଶାଙ୍କୋଳି, ପୁଣି ସେହିମାନେ ହିଁ ତାର ଅନ୍ଧକାରମୟ ଜୀବନର ଏକମାତ୍ର ଆଲୋକରେଖା । କେତେବେଳେ ମାଛ ଶୁଖୁଆ ବିକି, କେତେବେଳେ କାହାର କାମଧନ୍ଦା କରିଦେଇ ଯାହା ପାଏ ସେଥିରେ ତା'ର ଓ ପିଲାମାନଙ୍କର ଖାଲି ବଞ୍ଚି-ରହିବାକୁ ମଧ୍ୟ କଷ୍ଟକର ହୁଏ । ଏତେ ବଡ଼ ଗାଁଟାଯାକରେ କେବଳ ସୁବଳ ବେହେରା ଯୋଗୁଁ ସେ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପିଲାଟିମାନଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାଇପାରିଛି ।

ସୁବଳର ଦେହ ଯେପରି ସୁଦୀର୍ଘ ଓ ବଳିଷ୍ଠ, ତାର ମନଟି ସେହିପରି ଉଦାର ଓ ପ୍ରଶସ୍ତ । ତାର ରୋଜଗାର ନିଜ ପରିବାରର ଭରଣପୋଷଣ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ନ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ସାବିର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସେଥିରୁ ଏକାବେଳକେ ବଞ୍ଚିତ କରେ ନାହିଁ । ଛୋଟିଆ ପିଲାମାନେ ଯେତେବେଳେ "କକା", "କକା" କହି ତା' ପାଖକୁ ଦଉଡ଼ି ଆସନ୍ତି ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ନେହରେ କୋଳକୁ ଟାଣିନିଏ ଓ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବାଳକ ପରି ଖେଳକୌତୁକରେ ମାତିଯାଏ ।

ଏଥିରେ ଯଦି କେହି ବାଧା ଦେଉଥାନ୍ତା, ସେ ମାଳତୀ ; କିନ୍ତୁ ମାଳତୀ ପକ୍ଷରେ ତା'ର ସ୍ୱାମୀର ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ସୁନ୍ଦର, ତା'ର ଗୁଣ ସୁନ୍ଦର, ଦୋଷ ସୁନ୍ଦର,

ରୂପ ସୁନ୍ଦର, ଗୁଣ ସୁନ୍ଦର । ମାଳତୀର ନିଜର ବୋଲି କେହି ଗୋଟାଏ ନାହିଁ । ତା'ର ବାପ ବାଉଆ ବେହେରା ଗ୍ରାମର ଜଣେ ମାତବର ଲୋକ । ଦଶ ପାଞ୍ଚ ଗାଁରେ ତା'ର ନାମ ଡାକ । ପାଞ୍ଚ ସାତ ଖଣ୍ଡ ନାହା ତାର ଭଡ଼ା ଲାଗେ । ସଦାବେଳେ କାରବାର ଲାଗିରହିଥାଏ । ଭଲ ଘରଟିଏ ଦେଖି ଝିଅକୁ ବାହା ଦେବ ବୋଲି ତାର ଖୁବ ଇଚ୍ଛା ଥିଲା । ଭଲ ପାତ୍ର ମଧ୍ୟ ମିଳିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସୁବଳର ରୂପ, ଗୁଣ ମୋହରେ ମାଳତୀ ସବୁ ଛାଡ଼ି ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ବରଣ କଲା । ବାପର ବୁଝାଶୁଝା, କ୍ରୋଧ, ବିରାଗ କୌଣସି କଥାକୁ ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନ କରି ସେ ଆସି ସୁବଳର କୁଟୀରରେ ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କଲା । ସେହିଦିନୁ ସୁବଳ ମାଳତୀର ଇଷ୍ଟଦେବତା ।

ସୁବଳ ଚାଲିଯାଏ ମାଛ ଧରିବାକୁ, ଆଉ ମାଳତୀ ଘରେ ତା'ର ଭାବନାର ପସରା ମେଲାଇଦେଇ ବସିଯାଏ । ସେ ଭାବନାର ଅନ୍ତ ନାହିଁ । ସମ୍ଭବ ଅସମ୍ଭବ ସବୁ ପ୍ରକାର ଚିନ୍ତା ଆସି ମାଳତୀର ମନକୁ ଆଲୋଡ଼ିତ କରିପକାଏ । ସେ ଯନ୍ତ୍ର ପରି ଘରକାମ ସବୁ କରିଯାଏ । କିନ୍ତୁ ତା'ର ମନ ପଡ଼ିଥାଏ ଯାଇ ସେହି ଚିଲିକାର ସୁଦୂର ନୀଳ ବକ୍ଷରେ । ସୁବଳର ଡଙ୍ଗାଟି କିପରି ପାଣି ଉପରେ ଚାଲୁଥିବ, କିପରି ହଲୁଥିବ, ପଦେ ପଦେ କେତେ ବିପଦ ଆସି ବାଟ ଓଗାଳୁଥିବ, ସୁବଳ କିପରି ତାର ବଳିଷ୍ଠ ଭୁଜରେ କ୍ଷେପଣୀ ଧରି ଭୀମ ବିକ୍ରମରେ ସେସବୁ ଅତିକ୍ରମ କରୁଥିବ— ଓଃ, କି କଷ୍ଟକର ଏ ନାଉରି ଜୀବନ ! ଖରା ନାହିଁ, ଶୀତ ନାହିଁ, ଝଡ଼ ନାହିଁ, ବର୍ଷା ନାହିଁ, ସବୁବେଳେ ପେଟ ପାଇଁ କି ଭୀଷଣ ସଂଗ୍ରାମ ! ବିପଦ ସଙ୍ଗେ କି ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଯୁଦ୍ଧ !

ମାଳତୀ ସାବୀର କୁଡ଼ିଆ ଆଡ଼କୁ ଏତେ ନିର୍ଜନ ରାତିରେ ଯିବାର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ, ସାବୀ ବୁଢ଼ୀ ପାଞ୍ଚ ଦିନ ହେଲା ବାଧିକା ପଡ଼ିଛି, ତାର ଉଠିବାକୁ ବଳ ନାହିଁ । ମାଳତୀ ମଝିରେ ମଝିରେ ଯାଇ ତାକୁ ଜୋର୍ କରି ପାଣି ଟିକିଏ କି ତୋରାଣି ଟିକିଏ ପିଆଇ ଦେଇ ଆସେ । ପିଲାଟିମାନଙ୍କୁ ଘରକୁ ଆଣି ଗଣ୍ଡାଏ କଅଣ ଖାଇବାକୁ ଦେଇଦିଏ । ଆଉ ଟିକିଏ ଭୁଲାଇ କରି ରଖିଦିଏ । ସାବୀର କୁଡ଼ିଆ ଖଣ୍ଡି ମଧ୍ୟ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବା ଉପରେ ବସିଲାଣି । ସୁବଳ କେତେଥର ତାକୁ ଟିକିଏ ଛାଆଣି ଛପର କରି ସଜାଡ଼ି ଦେବାକୁ ବସିଲାଣି; କିନ୍ତୁ ଲଗାଣ ବର୍ଷା ଯୋଗୁଁ କିଛି କରିପାରୁ ନାହିଁ । ଆଉ ତାକୁ ହେଲେ କଅଣ ଡର ଅଛି । ଦିନେ ଦି'ଦିନ ନିଜର ବ୍ୟବସାୟ ବନ୍ଦ କରି କେଉଁଠାକୁ ଯାଇ ନଡ଼ା ଦଶ ବୋଝ କି କାଠ ବାଉଁଶ ଦି'ଖଣ୍ଡ ଆଣିଲେ ସିନା ହେବ । ଏକା ଲୋକ, କେଉଁ ଆଡ଼କୁ ପାରିବ ସେ ?

ମାଳତୀ ସାବୀର କୁଡ଼ିଆ ଘର ପାଖକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲା, ଘରଟା ଖଣ୍ଡିଆ ଭୂତପରି ଦାନ୍ତ ନିକୁଟି ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି । ଘରର ନଡ଼ା କୁଟା ସବୁ ପବନରେ ଚଲେ ଓଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଛି, ଆଉ ଘର ଭିତରେ ଦର ଦର ହୋଇ ବର୍ଷାପାଣି

ପଡ଼ୁଛି । ଚାରିଆଡ଼େ ଖାଲି ଶାଁ ଶାଁ ହେଉଛି । ମାଳତୀକୁ ସ୍ଥାନଟା କିପରି ମାଡ଼ିପଡ଼ିଲା ପରି ଲାଗିଲା । ସେ ଘର ପାଖକୁ ଯାଇ 'ଦାଦା' 'ଦାଦା' ବୋଲି ଅନେକ ଥର ଡାକିଲା ; କିନ୍ତୁ କିଛି ସୋର୍ ଶବଦ ପାଇଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ କବାଟରେ ହାତ ମାରି ଦେବାରୁ କବାଟ ଠିଆ ମେଲା ହୋଇଗଲା, ଆଉ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଧୁ ଧୁ କରି ଗୁଡ଼ାଏ ଶୀତଳ ପବନ ଘର ଭିତରେ ପଶିଗଲା । ପିଲା ଦି'ଟା ଚରଚରେଇ ଉଠିଲେ ; କିନ୍ତୁ ଦାଦାର ଟିକିଏ ଉଁ ଚୁଁ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଏଡ଼େ ବଡ଼ କନ୍‌କନିଆ ଥଣ୍ଡା ପବନରେ ତାର ନିଦ ଭାଙ୍ଗୁ ନାହିଁ କିପରି ? ସେ ଦାଦା ପାଖକୁ ଯାଇ ତାର ଦେହରେ ହାତ ମାରି ଦେଇ ଚମକି ପଡ଼ିଲା—ଦେହଟା ଯାକ ହିମ କାକର ! ମାଳତୀ ବୁଝିପାରିଲା ଯେ ଦାଦାର ପ୍ରାଣ ଅନେକ ଆଗରୁ ପିଣ୍ଡ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲାଣି । କ'ଣ କରିବ, ତାକୁ କିଛି ବୁଦ୍ଧି ଦେଖାଗଲା ନାହିଁ । ସେ କେତେବେଳ-ଯାକେ ଏକା ହୋଇ ବସିରହିଲା । କିଛି ସମୟ ପରେ ନିଦ୍ରିତ ଶିଶୁ ଦୁଇଟିଙ୍କୁ ଧରି ସେ ନିଜ ଘରକୁ ଫେରିଆସିଲା ।

ସେମାନଙ୍କୁ ମସିଣାରେ ଶୁଆଇ ଦେଲା ପରେ ମାଳତୀ ମୁଣ୍ଡରେ ଭାବନାର ଜୁଆର ଆସିଗଲା । ସେ ଭାବିଲା, ଦାଦା ତ ମରି ସରଗକୁ ଚାଲିଗଲା । ସେ ଖାଲି ସାଙ୍ଗି ହେବାକୁ ରହିଲା । ସେ ସାଙ୍ଗି ହେଲେ କିଛି ଚିନ୍ତା ନ ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ସୁବଳ ଯେ ତା ସଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗି ହୋଇଯିବ । ସେମାନଙ୍କର ପାଞ୍ଚ ପାଞ୍ଚଟା ପିଲା, ସେମାନଙ୍କ ପାଟିରେ ଦି'ବେଳା ଦି'ମୁଠା ଲେଖାଏଁ ଆଧାର ଦେବାକୁ ତାର ବଳ ନାହିଁ । ପୁଣି ଭଗବାନ ଦେଲେଣି ଆଣି ବୋଝ ଉପରେ ନଳିତା ବିଡ଼ା । ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ଯେଉଁ ତ ଆସିଲା; ପିଲା ଦୁଇଟାଙ୍କୁ ଏବେ କରେ କ'ଣ ? ସୁବଳ ଦେଖିଲେ କ'ଣ କହିବ, କ'ଣ କରିବ, ତାର ଠିକଣା କ'ଣ ? ଏହିପରି ନାନା ଚିନ୍ତା ତା ମୁଣ୍ଡରେ ଖେଳିଗଲା ।

ରାତି ପାହି ଆସିଲାବେଳକୁ ସୁବଳ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ତାର ଜାଲ ବିଡ଼ା ଧରି । ମାଳତୀ କବାଟ ଫିଟାଇଦେଇ ପଦାକୁ ଧଡ଼ପଡ଼ ହୋଇ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା । ସୁବଳ ତାକୁ ଦେଖି ହସି ହସି କହିଲା, "ନାଡ଼ିକେଲ ସାରି ଫେରିଲେ ହରି ।" ମାଳତୀ କହିଲା, "ଆହା ହା, ନାଡ଼ିକେଲ ! କୋଉ ଏକ ସକାଳୁ ଯାଇଛ ଯେ ପୁଣି ଆସି ଦନ ଉଇଁବାକୁ ବସିଲେଣି । ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଝଡ଼ ତୋଫାନରେ ଲୋକେ କ'ଣ ମାଛ ଧରିବାକୁ ଯାଆନ୍ତି ? ନ ହେଲେ ସେ ମାଛ, ନ ହେଲେ ସେ ପଇସା ! କାହିଁକି, ଆମ ଜୀବନ କ'ଣ ଜୀବନ ନୁହେଁ ?" ସୁବଳ କହିଲା, "ନାହିଁ ଲୋ, ଆଜି କି ଦୁର୍ଯୋଗରେ ବାହାରିଥିଲି, ମାଛଫାଛ କିଛି ନାହିଁ । ଖାଲି ଭୂଆଁ ବୁଲି ସାରି ହେଲି, ଲାଭ ଭିତରେ ଯେ ଜାଲ ଖଣ୍ଡି ଛିଣ୍ଡିଯାଇଛି ।"

ଏ କଥା ଶୁଣି ମାଳତୀର ଛାତି ଭିତର ଥରିଉଠିଲା । ସେ ଗୋଟାଏ କ'ଣ ବାହାନା କରି ଘର ଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲା । କିଛି ସମୟ ପରେ ଆସି କହିଲା, "ଏ ଶୁଣିଲଣି, ସାବିତି ଆଜି ରାତିରେ ମରିଗଲା ।" "ଏଁ, କେତେବେଳେ ?" ଏତିକି କହିଦେଇ ସୁବଳ ଚୁପ୍ ହୋଇ ବସି ରହିଲା । ପରେ କହିଲା, "ଭଗବାନଙ୍କର ଏ କି ବିଚାର ! ହଉ, ତୁ ଯା, ପିଲା ଦି'ଟାକୁ ଦେଖିଥା । ମୁଁ ମଡ଼ା ଉଠାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରେଁ । ଆମର ପାଞ୍ଚୋଟି ପିଲା ଥିଲେ, ଏବେ ହେଲେ ସାତଟି । ଯେତେବେଳେ ଯାହା ଯୋଗ, ସେଥିକି ଉପାୟ କଣ ? ଆଉ ଭାବିବାକୁ ବେଳ ନାହିଁ, ତୁ ଯା ।"

ସୁବଳର କଥା ଶୁଣି ମାଳତୀ ମୁଣ୍ଡରୁ ବଡ଼ ବୋଝଟାଏ ଖସିପଡ଼ିଲା । ସେ ସୁବଳକୁ ପିଲାଙ୍କ ଶୋଇବା ସ୍ଥାନକୁ ଟାଣିନେଇ କହିଲା, "ହେଇ ଦେଖ, ଇଏ କଅଣ !" ସୁବଳ ଆଉ କଥା ବୋଧ ଦେଇ କହିପାରିଲା ନାହିଁ । କେବଳ ମାଳତୀକୁ ଆଉଜାଇ ଆଣିଲା ।

ରୂପର ମୂଲ୍ୟ

ଶ୍ରୀ ଦୟାନିଧି ମିଶ୍ର

ପ୍ରଥମ ପରିଚ୍ଛେଦ : ତଦାସ୍ତୁ

"ତଦ୍‌ଗଚ୍ଛ ସିଦ୍ଧ୍ୟୈ କୁରୁ ଦେବକାର୍ଯ୍ୟମ୍ ।" (କୁମାରସମ୍ଭବମ୍)

ସମ୍ବଲପୁରର ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରେ ସହରରୁ ପ୍ରାୟ ଏକମାଇଲ ଦୂରରେ ମଦଲିଆ ମୁହାଣ । ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଚୀନ ମନ୍ଦିର ଅଛି । କାଳନାଦିନୀ ଚନ୍ଦ୍ରୋତ୍ପଳା ମନ୍ଦିରର ଚରଣ ପ୍ରକ୍ଷାଳିତ କରି ଶିଳାବନ୍ଧୁର ମାର୍ଗରେ ଅଗ୍ରସର । ଲୋକେ କହନ୍ତି, ମନ୍ଦିରରେ ପ୍ରଚୁର ଧନରତ୍ନ ଓ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ଲୁକ୍କାୟିତ ଅଛି । ଏ ଉକ୍ତିର ସତ୍ୟତା ନିରୂପିତ କରିବାକୁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଶକ୍ତି ନାହିଁ । ଆଜିଯାଏ କେହି ଏ ବିଷୟରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିନାହାନ୍ତି । ଏବଂବିଧ ପ୍ରତ୍ନତତ୍ତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧ ଓଡ଼ିଶାର ଆଧୁନିକ ଜଳବାୟୁର ପ୍ରତିକୂଳ ପରି ! ସେ ଯାହାହେଉ, ମନ୍ଦିରକୁ ନୀଳମାଧବଙ୍କ ମନ୍ଦିର ବୋଲି କହନ୍ତି । ଏଠାରେ ଦେବପୂଜାର କୌଣସି ଚିହ୍ନ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ମନ୍ଦିରରେ କୌଣସି ଦେବବିଗ୍ରହ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ମନ୍ଦିରର ଏପରି ନାମକରଣ କିପରି ହେଲା, ପୁରାତତ୍ତ୍ୱଜିଜ୍ଞାସୁମାନଙ୍କ ଅନୁସନ୍ଧେୟ । ପୁଣି ଏଠାରେ କୌଣସି ନଦୀର ସଙ୍ଗମସ୍ଥଳ ନ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସ୍ଥାନଟିର ନାମ ମଦଲିଆ ମୁହାଣ କାହିଁକି ହୋଇଅଛି ? ବୋଧହୁଏ କାଳକ୍ରମେ ସେ ନଦୀ ଲୋପ ପାଇଅଛି କିମ୍ବା ଦୁର୍ଗରକ୍ଷାର୍ଥ ସମ୍ବଲପୁରର ନରପତିମାନେ ନଦୀର ଗତିକୁ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରିଥିବେ । ନଦୀ-ସଙ୍ଗମ-ସୂଚକ ପ୍ରଶସ୍ତତା କେବଳ ମୁହାଣ ନାମର ସାର୍ଥକତା ସମ୍ପାଦନ କରୁଅଛି ।

ଜଗତରେ ବିଭବ ହିଁ ସମସ୍ତ ଆକର୍ଷଣର କେନ୍ଦ୍ର । ମନୁଷ୍ୟର ଦୃଷ୍ଟି ଯେପରି ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱମୁଖୀ ହୋଇଗଲାଣି । ପ୍ରଜା ଜମିଦାରର ଅନୁସରଣ କରୁଅଛି । ଜମିଦାର ରାଜାର ଅନୁସରଣ କରୁଅଛି । କିନ୍ତୁ ଲୋକଲୋଚନ ଅଗୋଚରରେ ଯେ କେତେ ଶତ ପ୍ରାଣୀ ଦୁର୍ବିଷହ ଯାତନା ଭୋଗ କରୁଛନ୍ତି, ତହିଁର ଖବର ରଖୁଛି କିଏ ?

ନୀଳମାଧବଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଅଧୁନା ଜୀର୍ଣ୍ଣକଳେବର । ତାହାର ସେ ପୁରାତନ ଗୌରବ ଆଉ ନାହିଁ । ମନ୍ଦିରବାଟେ କେତେ ଶତ ଲୋକ ପ୍ରତିଦିନ ଯାତାୟାତ କରୁଛନ୍ତି ; କିନ୍ତୁ କେହି ଥରେ ମନ୍ଦିର ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ଫେରାଇ ଦେଖୁ ନାହାନ୍ତି ।

ମନ୍ଦିରଟି ପୁରାତନର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ; ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନର କିଛି ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଏହାର ଅବସ୍ଥା ଚିରଦିନ ଏପରି ନ ଥିଲା । ଆମ୍ଭେମାନେ ଯେଉଁ ସମୟର କଥା କହୁଅଛୁଁ, ସେ ସମୟରେ ମନ୍ଦିରର ପୁରାଣ ମହିମା ଜଗତକୁ ମୁଗ୍ଧ ବିସ୍ମିତ କରୁଥିଲା ।

ବିମଳା ପ୍ରତିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ମନ୍ଦିରକୁ ଆସେ ଓ ନିଜ ମନକୁ ଗୀତ ଗାଇ ପୁଣି ଚାଲିଯାଏ । ସେଠାରେ ପ୍ରକୃତିର ଚାରୁ ଛବି ଦେଖି, ପ୍ରକୃତିର ସୁମଧୁର ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣି ସେ ସଙ୍ଗୀତମୟ ପ୍ରାଣରେ ନିଜେ ଗୀତ ଗାଏ । ସେ ସଙ୍ଗୀତର ତୁଳନା ଜଗତରେ ବିରଳ । ତାହା ମନ୍ଦାକିନୀର ସ୍ୱଚ୍ଛ ସ୍ରୋତ ସଦୃଶ ଆକାଶବକ୍ଷରେ ମୃଦୁମନ୍ଦ ଭାବରେ ନୃତ୍ୟ କରେ ।

ଆଜି ଜ୍ୟୋଷ୍ଠ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା । ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରାଚୀଲଲାଟରେ ଚନ୍ଦନ ବିନ୍ଦୁରୂପେ ବିରାଜିତ ହୋଇ ସୁଧାମୟ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାରେ ଜଗତକୁ ସିକ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ଆକାଶର ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ମେଘଖଣ୍ଡ । ନଭଃପ୍ରାଙ୍ଗଣରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଏହି ମେଘଗୁଡ଼ିକ ସଙ୍ଗେ ଲୁଚକାଳି ଖେଳ ଖେଳୁଅଛି । ଏପରି ଆନନ୍ଦ ଓ ନିରାନନ୍ଦର ସନ୍ଧି-ସମୟରେ ଏ ନିର୍ଜନ ସ୍ଥଳରେ ବିମଳା ନୀଳମାଧବ ମନ୍ଦିରରୁ ବହିର୍ଗତ ହୋଇ ସୋପାନାବଳୀ ଉପରେ ଯାଇ ବସିଲା । ବିମଳାର ବୟସ ପ୍ରାୟ ଚଉଦ ବର୍ଷ ହେବ । ପରିଧେୟ ଗୋଟିଏ ନୀଳରଙ୍ଗର ଶାଢ଼ି, ନାସିକାରେ ଦଣ୍ଡୀ ଏବଂ ହସ୍ତରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବଳୟ । ତାହାର କାନ୍ତି ଚମ୍ପକପୁଷ୍ପ ସଦୃଶ, ବେଣୀ ଅସଂଯତ । ନୈଶ ସମୀର ବିମଳାର କପାଳନ୍ୟସ୍ତ ଅଳକ ସଙ୍ଗେ ନୃତ୍ୟ କରି ତାହାର ମୁଖକୁ ମେଘଦ୍ୱାରା ଅର୍ଦ୍ଧଲୁକ୍କାୟିତ ଚନ୍ଦ୍ରମାର କାନ୍ତିରେ ବିଭୂଷିତ କରୁଅଛି । ବିମଳାର ମନ ଆଜି ଚିନ୍ତାମଗ୍ନ, ମୁଖ ଗମ୍ଭୀର । ସେ ଯେପରି କାହାକୁ ଖୋଜୁଛି, କିନ୍ତୁ ପାଉନାହିଁ । ସେ ହସ୍ତୋପରି ଗଣ୍ଡଦେଶ ନ୍ୟସ୍ତ କରି ଆକାଶର ଚନ୍ଦ୍ର ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲା । ଚନ୍ଦ୍ରର ଲୁଚକାଳି ଖେଳ ଦେଖି ମନମଧ୍ୟରେ କଣ ଭାବି ଗୀତ ଗାଇବାକୁ ଲାଗିଲା—

କର କିପାଁ ପ୍ରବଞ୍ଚନା ?
ଆହେ ଶଶଧର ସୁଧାର ଆକାର ଶୁଣ ବାରେ ମୋ ପ୍ରାର୍ଥନା ॥
ସରୋବର ବକ୍ଷେ ନୀର-ଆସନେ
ଖେଳେ କୁମୁଦିନୀ ମନ୍ଦ ପବନେ,
ଲୁଚକାଳି ଖେଳେ ମାତ୍ର ଅବହେଳେ ଦେଉଛ କିପାଁ ଯାତନା ॥
ତବ ଆଲିଙ୍ଗନ ସୁଧାନିର୍ଝର
ଅଟେ କୁମୁଦିନୀ ହୃଦସମ୍ବଳ,
କାଦମ୍ବିନୀ କୋଳେ ଲୁଚି ଅନ୍ତରାଳେ ନ ଲୁଚିଅ ସେ ଜୋଛନା ॥

କରୁଛି ମିନତି, କୁମୁଦବନ୍ଧୁ,
ଦେଖାଅ ନିର୍ମଳେ ବଦନ ମଧୁ,
ସୁଧା-ପାତ୍ରବରେ ଭରି ପ୍ରେମଦ୍ରବରେ ଲଭିବ ଧନ୍ୟ ସାନ୍ତ୍ୱନା ।।

ସ୍ୱରଲହରୀ ବନ୍ଦ ହେଲା; କିନ୍ତୁ ବିମଳାର ପ୍ରାଣ ଅଧୁନା ସଙ୍ଗୀତମୟ । ସଙ୍ଗୀତ ବନ୍ଦ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଜଗତ ତାଙ୍କୁ ସଙ୍ଗୀତମୟ ଦିଶିବାକୁ ଲାଗିଲା । ରଜନୀର ନିସ୍ତବ୍ଧତା କେଉଁଆଡ଼େ ଉଭେଇଗଲା । ଜଗତର ଅଜ୍ଞାତରେ, ନିସ୍ତବ୍ଧତାର ଅଜ୍ଞାତରେ ଧରଣୀବକ୍ଷରେ ସୁମଧୁର ସଙ୍ଗୀତରାଜ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା ।

ବିମଳା ଆବେଗରେ, ଉଚ୍ଛ୍ୱାସରେ ଆତ୍ମବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ନିର୍ନିମେଷନେତ୍ରରେ ମହାନଦୀ ବକ୍ଷରେ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାର ସୁମଧୁର ଲାସ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲା । କିନ୍ତୁ ଏ କିଏ ? ତା ମନ ଏପରି ଚଞ୍ଚଳ କାହିଁକି ? ଏ କାହାର ପଦଶବ୍ଦ ? ଏ କାହାର ଉଷ୍ଣ ନିଶ୍ୱାସ ? ବିମଳା ପଛକୁ ଫେରି ଅନାଇଲା । କି ସୁନ୍ଦର ଯୁବାମୂର୍ତ୍ତି, ଯେପରି ନୀଳ ବ୍ୟୋମପଟରେ ଅଙ୍କିତ ତରୁଣ ଅରୁଣ ମୂର୍ତ୍ତି ! ସେ ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖି ବିମଳା ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଗଲା । ତାହାର ନୟନ ସମକ୍ଷରେ ଯେପରି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟଭଣ୍ଡାରର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ମଣି ପ୍ରତିଭାତ ହେଲା । ସେ ଯୁବକଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ କମ୍ପିତ କଣ୍ଠରେ କହିଲା, "ଆଜିଯାଏ ତୁମର ଶରୀରକ ଦୁର୍ବଳତା ଯାଇନାହିଁ । ତା ପରେ ପୁଣି ଏତେ ପରିଶ୍ରମ ! ମୋ ଧର୍ମ, ଦେହରେ ବଳ ହେବାଯାଏ ଆଉ ରାତିରେ ଏପରି ବୁଲ ନାହିଁ ।"

ବିମଳାର କଥା ଶୁଣି ଯୁବକର ସମଗ୍ର ଶରୀର କଣ୍ଟକିତ ହୋଇଗଲା । ବିମଳାର ଅଜ୍ଞାତରେ ତାଙ୍କର ନୟନକୋଣରେ ଅଶ୍ରୁକଣା ବିମ୍ବିତା ହୋଇଗଲା । ସେ ତାହାର ହସ୍ତ ଧରି କହିଲେ, "କାହିଁକି, ବିମଳା ! ମୋର ଦେହ ତ ବେଶ୍ ସବଳ ହେଲାଣି । ଆଜି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ମହାନଦୀ ଆରପାରିରେ ଗୋଟିଏ ନିଆଁହୁଳା ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ସେଠାକୁ ଯାଇ ଦେଖେ ଯେ ମରହଟ୍ଟାମାନେ ଦଳବଳ ବାନ୍ଧି ଆସିଛନ୍ତି । ସେଦିନ ନାନାସାହେବ ଭୌଁସ୍ଲା ଯେଉଁ ଅପମାନ ପାଇଥିଲେ, ତହିଁର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବାପାଇଁ ଏ ଆୟୋଜନ । ମୁଁ ଏକ୍ଷଣି ଦୁର୍ଗକୁ ଯାଇ ଏ ସମ୍ବାଦ ଦେବି ।"

ଯୁବକ ନୀରବ ହେଲେ । ଯୁବତୀଠାରୁ ଉତ୍ତର ପ୍ରତ୍ୟାଶା କରି ତା' ମୁହଁକୁ ଅନାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅଶ୍ରୁସିକ୍ତଲୋଚନା ବିମଳା ରୁଦ୍ଧ କଣ୍ଠରେ କହିଲା, "କିନ୍ତୁ ତୁମ ଦେହ ଯେ ଭଲ ହୋଇନାହିଁ ।"

ଯୁବକ କହିଲେ, "ଦେହ ପାଇଁ ଏତେ ଚିନ୍ତା କାହିଁକି ? ଯଦି ଦରକାର ହୁଏ, ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଯିବାକୁ ହେବ ।"

ବିମଳାର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା-ପ୍ରତିଫଳିତ ଅଶ୍ରୁସିକ୍ତ ଗଣ୍ଡ ପ୍ରତି ଯୁବକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲା । ତାଙ୍କ ହସ୍ତ ଶିଥିଳ ହୋଇଗଲା । ସେ ଆଉ ବିମଳାର ହସ୍ତ ଧରି-ପାରିଲେ ନାହିଁ । ବିମଳା ନୀରବରେ କ୍ରନ୍ଦନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏ ସମୟରେ ଯଦି ଆକାଶର ତାରକାଖଚିତ ଗୃହକୁ ଚନ୍ଦ୍ରାତପ ଭାଙ୍ଗିଯାଇ ଯୁବକଙ୍କ ମସ୍ତକ ଉପରେ ପଡ଼ିଥାଆନ୍ତା, ତାହାହେଲେ ସେ ତିଳେମାତ୍ର ଦୁଃଖିତ ହୋଇ ନ ଥାଆନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ବିମଳାର ହୃଦୟର ଆବେଗ ଦେଖି ସେ ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଚକ୍ଷୁ ମଧ୍ୟ ଲୋତକପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା । ପରେ ବହୁ କଷ୍ଟରେ ଆତ୍ମସଂଗୋପନ କରି କହିଲେ, "ଛି ବିମଳା, ଦେଶର ଶତ୍ରୁକୁ ଦାଣ୍ଡଦୁଆରେ ଦେଖି ଏପରି କଥା କହୁଛ !"

ବିମଳା ମସ୍ତକ ଉତ୍ତୋଳନ କରି ସ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଯୁବକଙ୍କ ମୁଖକୁ ଅନାଇଲା । ତାହାର ମୁଖର ରଙ୍ଗ ଅଧୁନା ପରିବର୍ତ୍ତିତ—ନୟନ ଅଶ୍ରୁବିମୁକ୍ତ । ସେ ଯୁବକଙ୍କ ହସ୍ତକୁ ବାରମ୍ବାର ଚୁମ୍ବନ କରି କହିଲା, "ଦେଶର କାର୍ଯ୍ୟ—ଦେବତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ—ମୁଁ ବାଧା ଦେବି ନାହିଁ—ଯାଅ । କିନ୍ତୁ…"

ବିମଳାର କଣ୍ଠରୁଦ୍ଧ ହୋଇଗଲା । ତା' ମୁଖରୁ ଆଉ କଥା ବାହାରି-ପାରିଲା ନାହିଁ । ଯୁବକ ସହାସ୍ୟ ବଦନରେ କହିଲେ, "ଯଦି ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ, ନିଶ୍ଚୟ ଦେଖାହେବ ।" ଏହା କହି ସେ ବିମଳାଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ବୃକ୍ଷାନ୍ତରାଳରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲେ ।

ତୃତୀୟ ପରିଚ୍ଛେଦ : ବିଶ୍ୱାସଘାତକ

"I give him curses, yet he gives me love."

—Shakespeare

"ଏତେ ରାତିରେ ନିର୍ଜନରେ ପରପୁରୁଷ ସଙ୍ଗେ, ଛି, ବିମଳା !"

ବିମଳା ପଛକୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲା, ଆଉ ଜଣେ ଯୁବକ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ତାକୁ ଏପରି କହୁଛନ୍ତି । ଯୁବକଙ୍କୁ ଚହ୍ନିବାପାଇଁ ବିମଳାର ବେଶି ବିଳମ୍ବ ହେଲା ନାହିଁ । ସେ ଶୈଶବରୁ ପିତୃମାତୃହୀନା । ସମ୍ବଲପୁର ରାଜ୍ୟର ସ୍ୱାଧୀନ ନରପତି ଜୟନ୍ତ ସିଂହଙ୍କର ସେନାପତି ବୀରେଶ୍ୱର ସିଂହଙ୍କର ଲାଳନ ପାଳନରେ ବର୍ଦ୍ଧିତା ହୋଇ ଭକ୍ତିଭାଜନ ପିତା ଏବଂ ସ୍ନେହମୟୀ ମାତାଙ୍କୁ ସୁଦ୍ଧା ଭୁଲିଯାଇଥିଲା । ବୀରେଶ୍ୱର ତାହାର ପିତା ଓ ମାତା ଦୁହିଁଙ୍କ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଥିଲେ । ସେ ତାକୁ ନିଜ ଝିଅରୁ ବଳି ସ୍ନେହ କରୁଥିଲେ । ବିମଳା ମଧ୍ୟ ବୀରେଶ୍ୱରଙ୍କ ପରିବାରକୁ ନିଜ ପରିବାର ବୋଲି ଭାବୁଥିଲା । ବୀରେଶ୍ୱରଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ପୁତ୍ର ଉଦୟପ୍ରତାପ ସିଂହଙ୍କୁ ସେ ନିଜ ଅଗ୍ରଜପ୍ରାୟେ ଭକ୍ତି କରୁଥିଲା । ଉଦୟପ୍ରତାପଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ କହିଲା, "ଦାଦା, ବାପା ତ

କହୁଛନ୍ତି, ରାତରେ କେବେ କପରି ଏଠାକୁ ଆସୁଥିବୁ ବୋଲି । ମୋ ମନରେ କଷ୍ଟ ଥିଲେ ମୁଁ ଏଠାକୁ ଆସି ଗୀତ ଗାଏ—ଗୀତ ଗାଇ ଗାଇ ତାପିତ ପ୍ରାଣକୁ ଶୀତଳ କରେ । ତୋ ଦୁଃଖିନୀ ଭଉଣୀ ଉପରେ କାହିଁକି ରାଗୁଛୁ ?"

"କିନ୍ତୁ ପରପୁରୁଷ ସଙ୍ଗେ !" ଏହା କହି ଉଦ୍ଧତପ୍ରତାପ କଡ଼ ଚାମୁଡ଼ି ବିମଳାର ମୁଖ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ । ଲଜ୍ଜାରେ ବିମଳାର ମୁଖ ତଳକୁ ହୋଇଗଲା । ଉଦ୍ଧତପ୍ରତାପ ପୁନରାୟ କହିଲେ, "ବିମଳା ! ତୋ ପିଲାଳିଆ ସ୍ୱଭାବ କେବେ ଛାଡ଼ିଲୁ ନାହିଁ । ତୁ ବଡ଼ ହେଲୁଣି, ସଂସାରର ଗତିବିଧି ସବୁ ଦେଖୁଛୁ । ତୋର ଏ ବୟସରେ ଅନ୍ୟ ଲୋକ ସଙ୍ଗେ ନିର୍ଜ୍ଜନରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ ।"

"କିନ୍ତୁ ପ୍ରସନ୍ନକୁମାର ଯେ ମୋର ପିଲାକାଳର ସଙ୍ଗୀ । ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଏକାନ୍ତରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲେ ଦୋଷ କ'ଣ ?"

"ସେ ତୋର ପିଲାକାଳ ସାଥୀ ହୋଇପାରନ୍ତି । ପିଲାବେଳେ ସେ ସବୁ ଶୋଭା ପାଉଥିଲା । ଆଜି ତୋର ଏ ଆଚରଣ ଶୁଣିଲେ ବାପା କ'ଣ କହିବେ ?"

"ଛି, ଦାଦା ! ତୁ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଯୁବକ ହୋଇ ଏପରି କହୁଛୁ ?"

"ନା ବିମଳା, ତୁ ଏପରି କଲେ ମୋ ମନରେ କଷ୍ଟ ହେବ । ପ୍ରସନ୍ନକୁମାରଙ୍କ ଚରିତ୍ର ଭଲ ନୁହେଁ । ଅସଚ୍ଚରିତ୍ର ଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତତେ ଦେଖିଲେ ମୁଁ ରାଗିବି ।"

ପ୍ରସନ୍ନକୁମାର ବିମଳାର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ପ୍ରତିବେଶୀ । ପିଲାଦିନରୁ ଦୁହେଁଯାକ ଏକାସାଙ୍ଗରେ ଖେଳୁଥିଲେ···ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କ ଦୁଃଖରେ ଦୁଃଖୀ ଓ ସୁଖରେ ସୁଖୀ ହେଉଥିଲେ । ଦୁହେଁ ଗୋଟିଏ ବୃନ୍ତର ଯୁଗଳ ପୁଷ୍ପ ସଦୃଶ ଶୋଭା ପାଉଥିଲେ । ଦୁହିଁଙ୍କ ପ୍ରାଣ ଏକ, ମନ ଏକ । ପ୍ରସନ୍ନକୁମାରଙ୍କ ନିନ୍ଦା ଶୁଣି ବିମଳା ମନରେ କଷ୍ଟ ହେଲା । ସେ ଉଦ୍ଧତପ୍ରତାପଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୁଝିପାରିଲା । ଉଦ୍ଧତପ୍ରତାପ ବିମଳାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ-ମୁଗ୍ଧ, ତା'ର ପ୍ରଣୟପ୍ରାର୍ଥୀ । ବିମଳା ତାଙ୍କୁ ଅନେକ ଥର ବୁଝାଇ କହିଥିଲା···ତାଙ୍କୁ ଭଗିନୀର ସ୍ନେହ, ଦୟା, ଭକ୍ତି ଅର୍ପଣ କରିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଉଦ୍ଧତପ୍ରତାପ ତହିଁରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନ ହୋଇ ତା' ହୃଦୟରାଜ୍ୟର ରାଜା ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଅଭିଳାଷ ସିଦ୍ଧି ପଥରେ ପ୍ରସନ୍ନକୁମାରଙ୍କୁ ପ୍ରଧାନ ଅନ୍ତରାୟ ଭାବି ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ନାନା ମିଥ୍ୟାପବାଦ ରଚନା କରି ବିମଳା ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କ ଦେଖା-ସାକ୍ଷାତ୍ ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ । ଦଗ୍ଧହୃଦୟା ବିମଳା ମନ୍ଦିରକୁ ପ୍ରତିଦିନ ଗୀତ ଗାଇବା ଛଳରେ ଆସି ପ୍ରସନ୍ନକୁମାରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦେଖାକରିଯାଏ । ଏ କଥା ମଧ୍ୟ ଉଦ୍ଧତପ୍ରତାପଙ୍କୁ ଅସହ୍ୟ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ସେମାନଙ୍କର ସେ ମଧୁର ଆଳାପ, ପରସ୍ପର ହୃଦୟଦ୍ୱାର ଉଦ୍‌ଘାଟନ ବନ୍ଦ କରିବା ସକାଶେ ସେ ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ

ଲାଗିଲେ । ଆଜି ତାଙ୍କ ମୁଖରୁ ଏ ଅସଙ୍ଗତ, ଅସଂଯତ କଥା ଶୁଣି ବିମଳା କହିଲା, "ଦାଦା, ମୁଁ ନାନା ଦୋଷରେ ଦୋଷୀ ହୋଇପାରେ; କିନ୍ତୁ ପ୍ରସନ୍ନକୁମାର ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଭଲକରି ଜାଣେ । ଯଦି ମୋତେ ଭଉଣୀ ବୋଲି ସ୍ନେହ କରୁ, ଏପରି କଥା କେବେ କହିବୁ ନାହିଁ ।"

"ମୁଁ ପୁଣି କହୁଛି ପ୍ରସନ୍ନକୁମାର ଅସଚ୍ଚରିତ୍ର । ବାପା ମଧ୍ୟ ଏ କଥା ଜାଣନ୍ତି । ବାପାଙ୍କ ଆଦେଶମତେ ମୁଁ ଏଠାକୁ ଆସିଛି । ଆଉ ଏଣିକି ତୁ ଘରୁ ବାହାରି-ପାରିବୁ ନାହିଁ ।"

ଉଦ୍ଧତପ୍ରତାପଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ବିମଳା ଦଳିତା ଫଣିନୀ ସଦୃଶ କ୍ରୋଧରେ ଜର୍ଜରିତ ହୋଇଗଲା । ସେ ତାଙ୍କ କୂଟ ବୁଝିପାରିଲା । ଅବଳା ନାରୀ ତଳକୁ ମୁହଁ କରି କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବିମଳାର ଏ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ଉଦ୍ଧତପ୍ରତାପଙ୍କ ନୟନକୋଣରେ ଈଷତ୍ ଆନନ୍ଦ-ରେଖା ଫୁଟିଉଠିଲା । ତାଙ୍କ ଓଷ୍ଠପ୍ରାନ୍ତରେ କୁଟିଳ ହାସ୍ୟର ଜ୍ୟୋତି ପ୍ରକଟିତ ହୋଇ ପରମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବିଲୀନ ହୋଇଗଲା । ବିମଳାକୁ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଘୋର ତମସାଚ୍ଛନ୍ନ ପ୍ରତୀତ ହେଲା । ସେ କମ୍ପିତ କଣ୍ଠରେ କହିଲା, "ଦାଦା, ତୋର ଏସବୁ କୂଟ ବୃଥା । ମୁଁ ତତେ ଭଗିନୀର ସର୍ବସ୍ୱ ଅର୍ପଣ କରିସାରିଛି । ଏଥିରୁ ବେଶି କି ଆଉ କିଛି ପାଇପାରିବୁ ନାହିଁ । ତୁ ମୋତେ ବାନ୍ଧିପାରୁ; କିନ୍ତୁ ମୋ ହୃଦୟକୁ ବାନ୍ଧିପାରିବୁ ନାହିଁ । ଉପରେ ଈଶ୍ୱର ଅଛନ୍ତି ।"

ଏହା କହି ସେ ଦ୍ରୁତପଦକ୍ଷେପରେ ସେଠାରୁ ଚାଲିଗଲା । ବିମଳାର ଭାବ ଦେଖି ଉଦ୍ଧତପ୍ରତାପ ପ୍ରମାଦ ଗଣିଲେ । ପାଳିତା କନ୍ୟାର ପୁଣି ଏତେ-ଦୂର ଆସ୍ପର୍ଦ୍ଧା ! ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ ଛତ୍ରପତି ମହାରାଜାଙ୍କ ସେନାପତି ପୁତ୍ରକୁ ଖାତିର କରେ ନାହିଁ ! କ୍ରୋଧରେ ତାଙ୍କ ମୁଖ ନାଲି ହୋଇଗଲା । ଦଶନରେ ଅଧର ଚାପି ବିମଳାର ଏ ଆଚରଣର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବା ନିମନ୍ତେ ସେ ବିମଳାର ଅନୁସରଣ କଲେ ।

ତୃତୀୟ ପରିଚ୍ଛେଦ : କ୍ଷୁଦ୍ରମେଘ

"ଶିବିରେ ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରି ବନ୍ଧୁଦଳ
ଶତ୍ରୁ ଯୋଦ୍ଧେ ହୋଇଛନ୍ତି ଧୈର୍ଯ୍ୟହୀନ,
ସ୍ୱଦେଶେ ବାହୁଡ଼ି ଯିବାକୁ ବାସନା-
ବର୍ଣ୍ଣି କରୁଛନ୍ତି ବିଜନେ ମନ୍ତ୍ରଣା ।"

(ନନ୍ଦିକେଶ୍ୱରୀ)

ଏ କେତେଦିନ ହେଲା ବିମଳାର ମନରେ ଜମା ସୁଖ ନାହିଁ । ଉଦ୍ଧତପ୍ରତାପଙ୍କ କଟୂକ୍ତି—"ତୁ ଆଉ ଘରୁ ବାହାରିପାରିବୁ ନାହିଁ" ସର୍ବଦା

କର୍ଣ୍ଣକୁହରରେ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହେଉଅଛି । କି ! ସରଳା ବାଳିକାର ସ୍ୱାଧୀନ ମତ ଉପରେ ଏ ଅତ୍ୟାଚାର ! ବିମଳା ଉଦିତପ୍ରତାପଙ୍କୁ ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ କହିଅଛି ଯେ ସେ ତାଙ୍କ ପ୍ରଣୟାକାଙ୍କ୍ଷିଣୀ ନୁହେଁ । ତଥାପି ତାକୁ ଶୃଙ୍ଖଳିତ କରିବାପାଇଁ ଏ ପ୍ରୟାସ କାହିଁକି ?

ପୂର୍ବେ ବିମଳା ନିଜ ହସ୍ତରେ ସବୁ ଗୃହକର୍ମ କରୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଆଉ ଏଣିକି ସେ ଆଡ଼କୁ ଜମା ମନ ଗଲା ନାହିଁ । ତାହାର ମାନସ-ଚକ୍ଷୁ ସମକ୍ଷରେ ପ୍ରସନ୍ନକୁମାରଙ୍କ ପ୍ରେମମୟୀ ପ୍ରତିମା ଅହରହ ନୃତ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି କିପରି ଆଉ ଅନ୍ୟ ବିଷୟ ଭାବିପାରିବ ? ତା'ର ବିମଳ ପ୍ରେମର ପ୍ରବଳ ବନ୍ୟାରେ ଶତ ଉଦିତପ୍ରତାପ ବାଲିବନ୍ଧ ପ୍ରାୟ ଭାସିଯିବେ ।

ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ବିମଳା ମନଦୁଃଖରେ ଘରକଣରେ ବସି ଭାବନା କରୁଥାଏ । ଝର ଝର ଲୋତକରେ ଗଣ୍ଡଦେଶ ସିକ୍ତ କରେ । ଭୋଜନରେ କିମ୍ବା ଶୟନରେ ତା'ର ଆଉ ଆସ୍ଥା ନାହିଁ । ଶରୀର ଦିନକୁ ଦିନ କୃଶ ହୋଇଗଲାଣି । ତାହାର ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖି ପରିବାରସ୍ଥ ସମସ୍ତେ ଚିନ୍ତାକୁଳ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ତାକୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବା ନିମନ୍ତେ ଅନେକ ଯତ୍ନ କଲେ; କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ସମସ୍ତ ଚେଷ୍ଟା ବ୍ୟର୍ଥ ହେଲା । ଗୃହ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହା ପକ୍ଷରେ କାରାଗାର । ଏ କାରାଗାରରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇଲେ ରକ୍ଷା ।

କିଛିଦିନ ଗଲା ପରେ ଅକସ୍ମାତ୍ ରାଷ୍ଟ୍ର ହେଲା ଯେ ବିମଳା ନିରୁଦ୍ଦିଷ୍ଟା ହୋଇଛି । ସେ କେଉଁଠିକି ଗଲା, କେହି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ତାକୁ ଖୋଜିବାପାଇଁ ବୀରେଶ୍ୱର ଚାରିଆଡ଼କୁ ଲୋକ ପଠାଇଲେ; କିନ୍ତୁ ବିମଳାର ସନ୍ଧାନ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ରାଜ୍ୟଯାକ ଚାରିଆଡ଼େ ଚହଳ ପଡ଼ିଗଲା । ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁଖରେ ବିଷାଦର କାଳିମା । ବୀରେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଆଉ କିଛି ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ । ସଂସାର ତାଙ୍କୁ ବିଷମୟ ପ୍ରତୀତ ହେଉଛି । ବିମଳା ବିଷୟରେ ଅନେକ ଲୋକ ଅନେକ କଥା କହୁଛନ୍ତି । କିଏ କହେ ବିମଳା ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ମରିଛି । ତାହାର ମତ ସମର୍ଥନ କରିବା ସକାଶେ କେହି କହେ ଯେ ସେ ବିମଳାର ମୃତ ଦେହ ଦେଖିଛି । ଏପରି ନାନା ମୁଖରେ ନାନା କଥା ଶୁଣାଗଲା ।

ଏ ସମ୍ବାଦ ଯାଇ ଉଦିତପ୍ରତାପଙ୍କ କାନରେ ପଡ଼ିଲା । ସେ ଅଧୁନା ସମ୍ବଲପୁର ଦୁର୍ଗରେ ଯାଇ ମରହଟ୍ଟାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଭୀଷଣ ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ଅଛନ୍ତି । କ୍ରମାନ୍ୱୟ ଛ'ମାସ କାଳ ମରହଟ୍ଟାମାନେ ଦୁର୍ଗ ଅଧିକାର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ, କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ବୀରତ୍ୱ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ପ୍ରତିଥର ପଛଘୁଞ୍ଚା ଦେବାକୁ ବାଧ ହେଲେ । ଦୁର୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ଆଦୌ ପ୍ରବେଶ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ଏଆଡେ ଉଦ୍ଧତପ୍ରତାପଙ୍କର ପୂର୍ବପରି ଉତ୍ସାହ ନାହିଁ । ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ଆଉ ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଏପରି ଭାବ ଦେଖି ପ୍ରସନ୍ନକୁମାର ବ୍ୟଥିତ ହେଲେ । ଈର୍ଷାପରବଶ ହୋଇ ଉଦ୍ଧତପ୍ରତାପ ସମରାଙ୍ଗଣରେ ପ୍ରସନ୍ନକୁମାରଙ୍କ କ୍ଷତି କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଭଗବାନ ଏ ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା କଲେ । ପ୍ରସନ୍ନକୁମାର ଏପରି ଦକ୍ଷତା ସହକାରେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଯେ ଜୟନ୍ତ ସିଂହ ତାଙ୍କର ରଣକୌଶଳରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ତୋରଣରକ୍ଷୀ ସୈନିକମାନଙ୍କ ଅଧିନାୟକ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ କଲେ । ଏ ଗୁରୁଦାୟିତ୍ୱ ମସ୍ତକରେ ବହନ କରି ସଂସାରର ସମସ୍ତ ଚିନ୍ତା ଭୁଲି ପ୍ରସନ୍ନକୁମାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ ।

କିନ୍ତୁ ପ୍ରସନ୍ନକୁମାରଙ୍କ ଉନ୍ନତି ଉଦ୍ଧତପ୍ରତାପଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ପ୍ରସନ୍ନକୁମାରଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ, କେଜାଣି କାହିଁକି, ତାଙ୍କ ମୁହଁ କ୍ରୋଧରେ ଲାଲ ହୋଇଯାଏ । ତାଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରୁ ଅଗ୍ନି-ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ ନିର୍ଗତ ହୁଏ । ଯେଉଁଦିନ ଉଦ୍ଧତ-ପ୍ରତାପ ବିମଳାର ନିରୁଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହେବାର ସମ୍ବାଦ ଶୁଣିଲେ, ସେହିଦିନ ତାଙ୍କର ମୁଖ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇଗଲା, ଯେପରି ସେ ସବୁବେଳେ କ'ଣ ଚିନ୍ତା କରୁଛନ୍ତି । ରଣ-କୋଲାହଳ ଆଉ ତାଙ୍କ ପ୍ରାଣକୁ ନଚାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ସେ ନୀରବରେ ନିର୍ଜନରେ ବସି ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

କିଛିଦିନ ପରେ ପୁଣି ଦୁର୍ଗଭିତରେ ହୁରି ପଡ଼ିଗଲା, ଉଦ୍ଧତପ୍ରତାପ ଦୁର୍ଗରେ ନାହାନ୍ତି । ସରଳ-ହୃଦୟ ପ୍ରସନ୍ନକୁମାର ଏଥିର କାରଣ କିଛି ବୁଝିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ସେନାପତିପୁତ୍ରଙ୍କ ଉଦ୍ଭଟ ଆଚରଣ ଦେଖି ସମସ୍ତେ ବ୍ୟଥିତ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ଜଗତର ଦୁଃଖ ହେଉ ବା ସୁଖ ହେଉ, ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟ ନେଇ ବ୍ୟସ୍ତ । ମନୁଷ୍ୟ ଦେବତା ନୁହେଁ—ସମସ୍ତେ ସମସ୍ତେ ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥାଏ ମାତ୍ର । ସଂସାରରେ ଏହି ଦେବତ୍ୱାଭିଳାଷୀ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ନିତାନ୍ତ କମ୍···ନାହିଁ କହିଲେ ଚଳେ । ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ହେଉ ବା ଗୋପନରେ ହେଉ, ସଭିଏଁ ନିଜ ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥରେ ମାତିଛନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ଏହି ନିୟମର ବହିର୍ଭୂତ, ସେମାନେ ନମସ୍କରଣୀୟ ।

ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ହସ୍ତରେ ବାରମ୍ବାର ପରାସ୍ତ ହୋଇ ମରହଟ୍ଟାମାନେ ଅତିଶୟ କାତର ହୋଇପଡ଼ିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାକୁ ଜୟ କରିବା ସେମାନେ ଯେପରି ସହଜ ବୋଲି ଭାବିଥିଲେ, କାର୍ଯ୍ୟରେ ତହିଁର ଠିକ୍ ବିପରୀତ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । ସ୍ୱାଧୀନ ଜାତିକୁ ପରାଧୀନ କରିବା ସହଜ କଥା ନୁହେଁ ।

ସମ୍ବଲପୁରାଧିପତି ଅଭୟ ସିଂହଙ୍କ ହସ୍ତରେ ମରହଟ୍ଟାମାନେ ଯେ ପରାଜୟ ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲେ, ତହିଁର ଯନ୍ତ୍ରଣା ଆଜିଯାଏ ଯାଇନାହିଁ । ତା'ପରେ ପୁଣି

ଜୟନ୍ତ ସିଂହଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଏ ଅପମାନ ! ନାନାସାହେବ ଭୋଁସ୍ଲା ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ କ'ଣ କରିବେ, କିଛି ଠିକ୍ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ସମସ୍ତ ସାମନ୍ତମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ରିତ କରି ସେ ମନ୍ତ୍ରଣା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଦୁର୍ଗକୁ ଅଧିକାର କରିବାର ଅନେକ ଉପାୟ ଉଦ୍ଭାବିତ ହେଲା, କିନ୍ତୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଅସମ୍ଭବ ଜ୍ଞାନରେ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହେଲା । ମରହଟ୍ଟା ଶିବିରରେ ବିଷାଦର ରାଜ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା ।

ନାନାସାହେବ ଚିନ୍ତାକୁଳ ମନରେ ଶିବିର ପରିତ୍ୟାଗ କରି ମହାନଦୀ କୂଳରେ ବିଚରଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାସ୍ନାତ ଲନ୍ଧଣ୍ଡା ପର୍ବତର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ କାନ୍ତି ତାହାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିପଥାରୂଢ଼ ହେଲା । କି ଅଲୌକିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ମୁଖରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ କମ୍ପମାନା କଳନାଦିନୀ ପର୍ବତ-ସ୍ରୋତସ୍ୱତୀ । ମସ୍ତକରେ ନୀଳ ଆକାଶ, ସତେ ଯେପରି ଉପରୁ ନୀଳିମା ଝପ ଝପ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ନାନାସାହେବ ମୁଗ୍ଧ ନେତ୍ରରେ ଏ ଅପରୂପ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସବୁ ଅନ୍ଧକାର ହୋଇଗଲା । ପ୍ରକୃତିର ସେ ସୁରୁଚିଳନ୍ତ କେଉଁଆଡ଼େ ଉଭେଇଗଲା । ସେ ବିଷଣ୍ଣ ମନରେ ରୋଦନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ଚକ୍ଷୁ ଉନ୍ମୀଳନ କରି ଦେଖିଲେ ଯେ ଜଣେ ଯୁବକ ମହାନଦୀ ବକ୍ଷରେ ଶିଳା ଉପରେ ବସିଛନ୍ତି । ଯୁବକଙ୍କ ପରିଚ୍ଛଦ ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ଶତ୍ରୁପକ୍ଷୀୟ ଭାବି ଭୀଷଣ ଗର୍ଜନ ସହ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଲମ୍ଫ ପ୍ରଦାନ କଲେ । କିନ୍ତୁ ଯୁବକ ପର୍ବତପ୍ରାୟ ଅଟଳ । ପ୍ରତ୍ୟାକ୍ରମଣର ଚେଷ୍ଟା ମାତ୍ର ବିରହିତ । ସେ ନାନାସାହେବଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ନୀରବରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଆଲିଙ୍ଗନ ପାଶରେ ଆବଦ୍ଧ କଲେ । ଯୁବକଙ୍କର ଏପରି ରୀତି ଦେଖି ନାନାସାହେବ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହୋଇଗଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲା; କିନ୍ତୁ ସେ ଗୁପ୍ତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କେହି ଶୁଣିନାହାନ୍ତି । ଏଣୁ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ତାହା ଉପହାର ଦେଇ ନ ପାରି ଆମ୍ଭେମାନେ ଦୁଃଖିତ । କେବଳ ଲୋକଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଶୁଣିଛୁଁ ଯେ ସେ ଯୁବକଙ୍କ ନାମ ଉଦିତପ୍ରତାପ ।

ଚତୁର୍ଥ ପରିଚ୍ଛେଦ : ଘୋର ଅନ୍ଧକାର

"ଧନ୍ୟ ସେ ପ୍ରୀତିକି   ମରଣ-ଭୀତିକି
ପ୍ରୀତି ସେ ପାରଇ ଜିଣି,
ଶିରୀଷ-ମୃଦୁଳା   ଲବଣୀ-ପିଚ୍ଛିଳା
ପ୍ରୀତି କଲା ସାହସିନୀ ।"

(କେଦାରଗୌରୀ)

"କିନ୍ତୁ ଏ ରକ୍ତପାତରେ ତୁମ୍ଭର ଲାଭ ?"

"ଲଭ ! ଦେଶର ଶତ୍ରୁକୁ ବିନାଶ କରି ଜନ୍ମଭୂମିର ସ୍ୱାଧୀନତା ରକ୍ଷା କରିବ । ଏହା କ'ଣ କ୍ଷତ୍ରିୟ ବୀରର ଚରମ ଲଭ ନୁହେଁ ?"

"ଏପରି ଭାବିବା ମୂର୍ଖତା ଭିନ୍ନ ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ । ମରହଟ୍ଟାମାନେ ଚିର ବିଜୟୀ । ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ପରାଜିତ ହେବ । ବରଂ ସେମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କଲେ ଜମି-ଜାଗିର ପାଇ ବଡ଼ଲୋକ ହୋଇପାରିବ ।"

"ହେ କି ଉଦିତପ୍ରତାପ ! ତୁମ ମୁହଁରେ ଏପରି କଥା ! କ୍ଷମା କରିବ । ମୁଁ ସେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରିବି ନାହିଁ । ଆଜି ସୁଦ୍ଧା ଧର୍ମ ଅଛି । ପୂର୍ବପରି ଆଜି ସୁଦ୍ଧା ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଦିତ ହେଉଛନ୍ତି । ତୁମେ ସେ କୁଟିଳ ମନ୍ତ୍ରଣା ଛାଡ଼ । ଦେଶର ଶତ୍ରୁକୁ ବିନାଶ କରି ଧନ୍ୟ ହୁଅ ।"

"ଶତ୍ରୁବିନାଶ ! ଯୁଦ୍ଧ ! ନା, ଜୟପରାଜୟର ଅନିଶ୍ଚିତ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ନୁହେଁ ।"

"ନା, ହେଲ ! ସେପରି କହନା ।" ଏହା କହି ପ୍ରସନ୍ନକୁମାର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଉଦିତପ୍ରତାପଙ୍କ ମୁଖଆଡ଼କୁ ଅନାଇବାକୁ ଲଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ଉଦିତପ୍ରତାପ ସ୍ଥିରସଂକଳ୍ପ । ସେ ମରହଟ୍ଟାମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବେ ନାହିଁ । ପ୍ରସନ୍ନକୁମାରଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ତାଙ୍କର ଭ୍ରୂଯୁଗଳ ଈଷତ୍ କୁଞ୍ଚିତ ହେଲ । ନୟନରୁ କିଛି ଜ୍ୟୋତି ନିର୍ଗତ ହେଲା । ସେ କିଛି ନ କହି ବଂଶୀବାଦନ କଲେ । ବଂଶୀବାଦନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ମରହଟ୍ଟା ସୈନିକ 'ବମ୍ ବମ୍ ମହାଦେଓ' ରବ କରି ତୋରଣ ଆଡ଼କୁ ଧାବମାନ ହେଲେ ଓ ପ୍ରସନ୍ନକୁମାରଙ୍କୁ ଘେରି ପକାଇଲେ । ପ୍ରସନ୍ନକୁମାର କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ ହୋଇ ଏସବୁ ଦେଖିବାକୁ ଲଗିଲେ । ଉଦିତପ୍ରତାପ ପ୍ରତିହିଂସା ସାଧନର ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ ପାଇ ଖଡ୍ଗ-ହସ୍ତରେ ପ୍ରସନ୍ନ-କୁମାରଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଧାବମାନ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରସନ୍ନକୁମାରଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ନ ଛୁଣ୍ଡୁଣୁ ପଛରୁ କିଏ ଆସି ତାଙ୍କ ମସ୍ତକକୁ ଶରୀରରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କଲେ । ସୈନିକମାନେ ବିସ୍ମୟାବିଷ୍ଟ ନେତ୍ରରେ ଦେଖିଲେ ଯେ, ଜଣେ ସନ୍ନ୍ୟାସିନୀ ଉଦିତପ୍ରତାପଙ୍କ ଛିନ୍ନ ମସ୍ତକକୁ ହସ୍ତରେ ଧରି କେଉଁଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲ । ତାକୁ ଖୋଜିବାପାଇଁ ସେମାନେ ଅନେକ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ; କିନ୍ତୁ କୌଣସିଠାରେ ପାଇଲେ ନାହିଁ । ପ୍ରସନ୍ନକୁମାର ବିସ୍ମିତ ସ୍ତମ୍ଭିତ ହୋଇ ଏହା ଦେଖିବାକୁ ଲଗିଲେ ।

ଉଦିତପ୍ରତାପଙ୍କ ମସ୍ତକ ଶରୀରରୁ ବିଚ୍ୟୁତ ହେଲ । ସେଥି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ବଲପୁରର ସ୍ୱାଧୀନତା-ରବି ମଧ୍ୟ ଅସ୍ତମିତ ହେଲ । ମରହଟ୍ଟାମାନେ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ ସମଲାଇ ଫାଟକବାଟେ ଦୁର୍ଗମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଜୟନ୍ତ ସିଂହ ଓ ତଦୀୟ ପୁତ୍ର ମହାରାଜା ସାଏଙ୍କୁ ବନ୍ଦୀ କଲେ । ସମ୍ବଲପୁର ଦୁର୍ଗ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ ହସ୍ତଗତ ହେଲ । ପ୍ରସନ୍ନକୁମାର ପ୍ରାଣପଣେ ଚେଷ୍ଟା କରି ସୁଦ୍ଧା ଦୁର୍ଗ ରକ୍ଷା

କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଆହତ ଶରୀର ଧରାଶାୟୀ ହେଲା । ସମ୍ବଲପୁର ମୁଣ୍ଡ ବିଷାଦ-କାଳିମା ରଞ୍ଜିତ ହେଲା । ସ୍ୱାଧୀନ ଜାତି ପରାଧୀନ ହେଲା ! ହାୟ ହୃଦତପ୍ରତାପ ! ଶେଷକୁ ବିମଳାର ରୂପର ମୂଲ୍ୟ ସ୍ୱରୂପ ସ୍ୱଦେଶର ସ୍ୱାଧୀନତା ବିକ୍ରୟ କଲା !!!

× × × ×

କିନ୍ତୁ ଏ ସନ୍ନ୍ୟାସିନୀ କିଏ ? ତମୋମୟୀ ରଜନୀରେ ଶ୍ମଶାନରେ ବସି କଣ କରୁଛି ? ସନ୍ନ୍ୟାସିନୀ ବ୍ୟଥିତ ମନରେ, ଆକୁଳ ପ୍ରାଣରେ ଆକାଶକୁ ଅନାଇ ଗାଇବାକୁ ଲାଗିଲା :

କର୍ମ୍ମ ଦସ୍ୟୁମୟ ହୋଇଣ ନିର୍ଦ୍ଦୟ
ହେଲା ଏ ହୀନ ଜନମ,
କାହିଁ କାହିଁ ହରି ଗଲାଣି ତ ସରି
ଯୋଉ ଏ ହୀନ କରମ ॥ ୧ ॥
ହେଲି ମୁଁ ସଂସାରେ
ଘୋର ଅଭିଶାପ,
ଯହିଁ ଗଲି ତହିଁ
ବଢ଼ିଅଛି ପାପ ;
ଜଗତର ତପ୍ତ ଲୋତକ-ପ୍ରବାହେ
ହେଉଅଛି ଭସମାନ ॥ ୨ ॥
ଅଶାନ୍ତିର ମନ୍ତ୍ର
ପଢ଼ିଲି ଜଗତେ,
ବୁଡ଼ିଅଛି ଏବେ
ସ୍ୱଦେଶ ରକତେ ;
ଧିକ ମୋର ରୂପ ଧିକ ଯଉବନ
ଧିକ ମୋର ଏ ଜୀବନ ॥ ୩ ॥
ଅସାର ସଂସାର
ଅପାର ଯାତନା
ଦେଉଅଛି ମୋତେ
ବିଷମ ଲାଞ୍ଛନା ;
ପ୍ରେମମୟ ହରି କରୁଣା ବିସ୍ତାରି
ପାଦପଦ୍ମେ ଦିଅ ସ୍ଥାନ ॥ ୪ ॥

ଶ୍ମଶାନକୋଡ଼ରେ ଶାୟିତ ଯନ୍ତ୍ରଣାକାତର ପ୍ରସନ୍ନକୁମାର ଏ ସୁମଧୁର ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣି ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ରୁଧିରାକ୍ତ ମୁଖରେ ହାସ୍ୟର ବିମଳ ରେଖା ଝଲସି ଉଠିଲା । କେଉଁ ଅଜ୍ଞାତ ପ୍ରଦେଶରୁ ଅମୃତ ଝଙ୍କାର ଆସି ତାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ମୋହମୟ ଶାନ୍ତିମୟ ରାଜ୍ୟକୁ ନେଇଗଲା । ସେଠାରେ ସେ ସ୍ୱର୍ଗର ଛବି ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । କିଏ ଯେପରି ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଆସି ଚିରପରିଚିତ ବୀଣାକ୍ୱଣୀ ସ୍ୱରରେ ତାଙ୍କୁ ଡାକି ଗୋଟିଏ ସ୍ୱପ୍ନମୟ କୁଞ୍ଜରେ ତାଙ୍କୁ ବସାଇ ନିଜେ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ବସିଲା । ପ୍ରସନ୍ନକୁମାରଙ୍କ ଶରୀର ପୁଲକିତ ହୋଇଗଲା । ସେ ଅଲୌକିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ, ଅପ୍ସରାସମ୍ଭବ ଜ୍ୟୋତି, କିନ୍ନରକଣ୍ଠ ତାଙ୍କ ମନରେ ଯେପରି ପ୍ରାଚୀନ ସ୍ମୃତି ଅଙ୍କିତ କଲା । ସେ ଚକ୍ଷୁ ଖୋଲି ଦେଖିଲେ, ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଜଣେ ମୁକ୍ତୁଳିତ କେଶପାଶା, ଗୈରିକ ବସନା, ଅନିନ୍ଦ୍ୟସୁନ୍ଦରୀ ସନ୍ନ୍ୟାସିନୀ-ମୂର୍ତ୍ତି ବସିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ପ୍ରସନ୍ନ କୁମାରଙ୍କ ଶରୀରରେ ସିଂହ-ବିକ୍ରମ ଉଦିତ ହେଲା । ସେ ଗାତ୍ରୋତ୍ଥାନ କରି ସନ୍ନ୍ୟାସିନୀଙ୍କୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି କହିଲେ, "ବିମଳା ! ବିମଳା···" ଆଉ କହିପାରିଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଶରୀର ଅବସନ୍ନ ହୋଇଗଲା । ଶରୀରର କ୍ଷତସ୍ଥାନ ମାନଙ୍କରୁ ପ୍ରବଳ ବେଗରେ ରୁଧିର ବହିବାକୁ ଲାଗିଲା । ପ୍ରାଣହୀନ ପିଣ୍ଡ ଧରାଲୁଣ୍ଠିତ ହେଲା ।

ବିମଳା ଏହା ଦେଖି ବିକଳରେ ରୋଦନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ତାହାର ଜୀବନର ଧ୍ରୁବତାରା ଅସ୍ତମିତ ହେଲା । ସେ ଉତ୍ତରୀୟ ମଧ୍ୟରୁ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଛୁରିକା ବାହାର କରି ନିଜ ବକ୍ଷଦେଶରେ ବିଦ୍ଧକଲା ।

ଯନ୍ତ୍ରଣା ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟ ନ କରି ରୁଧିରାକ୍ତ କଳେବରରେ ପ୍ରସନ୍ନକୁମାରଙ୍କ ରୁଧିରାକ୍ତ ଶରୀରକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କଲା । ଆହା ! ସେ ଅନ୍ତିମ ଆଲିଙ୍ଗନ···ସେ ଅନ୍ତିମ ଚୁମ୍ବନ କେତେ ପବିତ୍ର···କେତେ ମଧୁର ! ସେ ଲୋତକରେ ଅମୃତ, ରକ୍ତରେ ମନ୍ଦାକିନୀ !

ଏ ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗର ପବିତ୍ର ତପୋବନ ହିଁ ସ୍ୱର୍ଗ !



ବିଖ୍ୟାତ କଟକରୁ ଅଖ୍ୟାତ ପଲ୍ଲୀ

ଗୋଦାବରୀଶ ମହାପାତ୍ର

ଓଡ଼ିଶାର ଖୁବ୍ କମ୍ ଲୋକ ଯେଉଁ ଗାଆଁଖଣ୍ଡିକୁ ଜାଣିଛନ୍ତି ସେହି ଗାଆଁଟା ନାଁ ହେଉଛି 'ସିଆଳି'। ସିଆଳି ଗାଆଁକୁ ବେଶି ଲୋକ ଜାଣିବାର କିଛି କାରଣ ନାହିଁ। ସେ ଗାଆଁ ଭିତରେ ପକାଘର ନାହିଁ। ସେ ଗାଆଁକୁ ଭଲ ବାଟ ନାହିଁ। ସେ ଗାଆଁର ଲୋକେ ମଧ୍ୟ ପାଠ ପଢ଼ି ନାହାନ୍ତି। ଗୋବର ଗାଡ଼ିଆରେ କଇଁ ଫୁଟିଲା ପରି ଗୋପାଳ ଯେ କିପରି ସେଠାରେ ଫୁଟିଲା, ତାହା ହେଉଛି ଓଡ଼ିଶାର ନାନା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ଘଟଣା ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ।

ଓଡ଼ିଶା ମୁଲକରେ ସିଆଳି ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଗାଆଁ ଅଛି; ଆଉ ସେହି ଗାଆଁରେ ତା'ର ଘର ବୋଲି ଗୋପାଳ କେବେ ଭୁଲରେ ସୁଦ୍ଧା କାହା ଆଗେ ନିଜର ପରିଚୟ ଦିଏ ନାହିଁ। ଗାଆଁ ନାଁ ପଚାରିଲେ ସେ ଗୋଟାଏ ଗୃଳକ କରି ଆନାର ନାଁଟା କହିଦିଏ। କଥାଟା ସେଥିରେ ପ୍ରାୟ ଚୋଡ଼େଇ ହୋଇଯାଏ।

ସିଆଳିର ଲୋକେ ମୁଣ୍ଡଝାଳ ତୁଣ୍ଡେ ମାରି ପେଟ ପୋଷନ୍ତି। କିଏ ମୂଲ ଲଗେ, କିଏ ପନପରିବା ବିକେ ବା ପାଞ୍ଚଟି ନ ପାଇଲେ ଭିକ ମାଗି ଚଳେ। ଏଗୁଡ଼ାକ ସମାଜର ନିତାନ୍ତ ତଳଶ୍ରେଣୀ ଲୋକଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ, ଗୋପାଳ ଏକଥା ପାଠ ପଢ଼ି ବୁଝିଛି। ତେଣୁ ସେ କଟକର ପକାଘର ଭିତରେ ଏଗୁଡ଼ାକୁ ଆତ୍ମୀୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ବା ଶ୍ରଦ୍ଧାଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖେ ନାହିଁ। ଏକଥା କଳ୍ପନା କଲେ ତା'ର ଲୋମ ଟାଙ୍କୁରିଉଠେ। ଭବେ, ସିଆଳି ଗାଆଁଟା ଯେବେ ସମତଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ତ ସେ ଆସି ବସିଛି ଗୌରିଶଙ୍କର ଶୃଙ୍ଗରେ। ତା'ର ସାଠାରୁ ଗାଁଲୋକଙ୍କ ସ୍ଥାନ କେତେ ତଫାତ୍!

ପିଲାଦିନର ଅନେକ କଥା ପକାଘର ଭିତରେ ଗୋପାଳର ମନେପଡ଼େ; ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ କଥାକୁ ସେ କେବେହେଲେ ମନରୁ ପାସୋରିପାରେ ନାହିଁ। ସେ ନିତାନ୍ତ ଛୋଟ ଥିଲାବେଳେ ତା'ର ବାପା ଜଣେ ତହସିଲଦାରଙ୍କ ପିଆଦା ଥିଲେ। କାଠବିକା ବ୍ୟବସାୟ ଛାଡ଼ି ସେ ପିଲାକୁ ଧରି ତହସିଲଦାରଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ବର ମାଗିଥିଲେ। ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପରେ ବଦଳି ହେବା ସମୟରେ ତହସିଲଦାରବାବୁ ଅନୁରକ୍ତ ଭୃତ୍ୟ ପ୍ରତି ବଡ଼ ଶୁଭଦୃଷ୍ଟି ପକାଇଲେ। ତାହାର ଫଳରେ ଗୋପାଳ କଟକ କଲେଜ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇପାରିଛି। ଏବେ ତହସିଲଦାର ନାହାନ୍ତି, କି ତା'ର ବାପା ନାହାନ୍ତି।

ଯେଉଁ ସମୟର କଥା କୁହାଯାଉଛି, ସେତେବେଳେ ଉତ୍କଳମଣିଙ୍କ କରୁଣ ଆହ୍ୱାନରେ ଓଡ଼ିଶା ବୁକୁର କଠୋର ପଥରଖଣ୍ଡ ମୁଦ୍ଧା ତରଳିଯାଉଥିଲା ।

ମହାନଦୀର କରାଳ ବନ୍ୟାରେ ଶହ ଶହ ଲୋକ ଭାସିଗଲେ, ହଜାର ହଜାର ଘର ଭାଙ୍ଗିଗଲା, ବିଲ ଉପରେ ସାତଫୁଟ ପାଣି ଠିଆହେଲା, ଗଛ ଉପରେ ମଣିଷ ଆଶ୍ରୟ ନେଲା, ସ୍ଥଳ ନ ପାଇ ଗୃହ ଉପରେ ମାଆ ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କଲା, ଗୁଣ୍ଡି ନ ପାଇ ପିତା ପୁତ୍ରର ଶବକୁ ଜାକିଧରି ଗଛରେ ଲଟିରହିଲା— ଏସବୁ କାହାଣୀ ଶୁଣି ପଥର ତରଳିବା ଅସମ୍ଭବ କଅଣ ?

ଉତ୍କଳମଣିଙ୍କର ଏ ଡାକ ସମସ୍ତଙ୍କ କାନରେ ବାଜିଲା । କଲେଜ ଭିତରେ ଏକ କୋଠରୀରେ ଗୋପାଳ ମଧ୍ୟ ଏକଥା ଶୁଣିଲା । ଦଳ ଦଳ ଛାତ୍ର ବନ୍ୟାରେ ଲମ୍ଫ ଦେବାକୁ ବାହାରିଲେ । ବନ୍ୟାର ଏ ଅତ୍ୟାଚାରରେ କେତେକ ଯୁବକ ପ୍ରାଣରୁ ଏପରି ତପ୍ତଶ୍ୱାସ ଉଠିଲା, ସେ କଲେଜ ଭିତ୍ତିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଥରିଗଲା—ଓଡ଼ିଶା ଯେବେ ଗଲା, କାହା ପେଇଁ କଲେଜ ?

ଗୋପାଳ ତ ସେଦିନ ଖାଇଥାଳି ପାଖେ ବସିଲା ନାହିଁ; ରାତିରେ ଶେଯରେ ଶୋଇପାରିଲା ନାହିଁ ମଧ୍ୟ । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳୁ ସେ ଚଉକି ଉପରେ ବସି ବସି ଚିନ୍ତା କଲା । ତା'ର ଚିନ୍ତା ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଅଜାତ ଜୀର୍ଣ୍ଣଜଗତର ନିତାନ୍ତ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଛାୟା ଦେଖାଗଲା । କି ଦୀନହୀନ ବେଶ ସେହି ଜଗତର । ଗାଁ ଗହଳର କୋଳାହଳ ଭିତରେ ଗୋଟିକର ମୁହଁରେ ହେଲେ ହସ ନାହିଁ, ବିଲରେ ପାଣି, ଘରେ ପାଣି, ପ୍ରତି ଆଖିରେ ପାଣି । ବିଲ ପଡ଼ିଆରେ କୂଳଥିଲା ମିଳୁନାହିଁ, ହୃଦୟରେ ଭାବନାର କୂଳଥିଲା ମିଳୁନାହିଁ; ଏ ପ୍ରାଚୀନ ଜାତିଟାର ଶକ୍ତିଶାଳୀ ବଂଶଧରଗଣ ଶକ୍ତି ହରାଇ କୁଆଡ଼େ ଭାସିଯାଉଛନ୍ତି ତାହା କଳ୍ପନା କରିହେଉନାହିଁ । ସବୁଆଡ଼େ ହାହାକାର, ସବୁଆଡ଼େ ଚିତ୍କାର । ସେହି ଭିତରେ ଗୋପାଳ ଦେଖିପାରିଲା ତା'ର ସେହି ପୂର୍ବ-ପରିଚିତ ସିଆଳି ଗାଁର ଚିତ୍ର । ସେ ଗାଁର ଲୋକେ ଭାସିଯାଇଛନ୍ତି; ଗାଁର ପୂର୍ବପଟ ସେହି ଭାଗବତଘରଟା ଆଉ ନାହିଁ । ଗ୍ରାମଦେବତା ବାଉତେଇଙ୍କ ମଣ୍ଡପର ପଥରଖଣ୍ଡ କେବଳ ପାଣି ଉପରକୁ ଦେଖାଯାଉଛି । ଗାଁର ଯେଉଁ ଉଚ୍ଚ ମଶାଣି ଭୂଇଁ ଖଣ୍ଡିକ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଶ୍ରୟ ସ୍ଥଳ, ସେଠାରେ ବଡ଼ ବରଗଛଟା କିଏ ଆଶ୍ରୟ ଦେଇପାରିନାହିଁ । ତାର ବୁକୁ ଦାଉଁ ଦାଉଁ ପଡ଼ିଲା, ଉଠିଲା । କେବେ ତ ସେ ପକାଘରେ ବସି ସିଆଳି କଥା ଭାବିନାହିଁ, ଏତେଦିନେ ସେହି ସ୍ମୃତି କାହିଁକି ଜାଗିଲା, ସେ ତତ୍ତ୍ୱ ସେ ଖୋଜିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲାନାହିଁ । ସେ କେବଳ ଆଖି ଆଗରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବିଭଙ୍ଗ ଚିତ୍ର ଦେଖିଲା; ବେଳେବେଳେ ଚମକିଲାପରି ଚଉକିରେ ସିଧାହୋଇ ବସି ଗୋଟାଏ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ିଲା, କଇଁଫୁଲ ପରି ଧଳା ଶେଯଟାରେ ସେ କଣ୍ଟାବାର ଏପାଖ ସେପାଖ କଡ଼ ଲେଉଟାଇଲା; ଆଖି ଫିଟାଇ

ରଖି ଯାହା ଚନ୍ଦ୍ରାକଳା ଆଖି ମୁଦିରଖି ସେହି କଥା ମଧ୍ୟ ଭାବିଲା । ଗୋଟାଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ପଲ୍ଲୀର ହତଭାଗୀଙ୍କ ଚିତ୍କାର ତା'ର ପ୍ରାଣକୁ ବେଳେବେଳେ ଚମକାଇଦେଲା । ବରଫ-ଶୁଭ୍ର କାନ୍ଥ ଦେହରେ ସେ ପ୍ରେତଚ୍ଛାୟା ଦେଖିପାରିଲା । କିଏ କହିଲା, 'ଗୋପାଳ, ଗୋପାଳ, ଗୋପାଳ', କିଏ କହିଲା—'ବାବୁରେ', କିଏ କହିଲା—'ଧନରେ', କିଏ କହିଲା—'ଗୋପାଳବାବୁ !' ଗୋପାଳ ଆଉ ଶୋଇବ କି'ଣ ?

ଯେବେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକଦଳ ବନ୍ୟା ଅଞ୍ଚଳରେ କାମ କରିବାପାଇଁ ଯେତେବେଳେ ବାହାରିଲେ ଗୋପାଳ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବାହାରିଲା । ବାହାରିବା ଆଗରୁ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକମାନଙ୍କ ବହୁତ ଆୟୋଜନ କରିବାକୁ ହେଲା । କେତେ ଦିନପାଇଁ ଲୁଗାପଟା ଓ ଖାଦ୍ୟପେୟର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲା । କଲେଜ ଭିତରୁ ଗାଁ ଭିତରକୁ ଯିବା ଅନ୍ୟ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଯାହା ହେଉନା କାହିଁକି ଗୋପାଳ ପକ୍ଷରେ ଗୋଟାଏ ନୂତନ କଥା । କଲେଜରୁ ଗାଆଁ ତ କମ୍ ତଫାତ୍ ନୁହେଁ । କେତେଦିନ ରହିବାକୁ ହେବ କିଏ ଜାଣେ ? ସେଥିପାଇଁ ଦଶ ଖଣ୍ଡ ଅଧିକା ଲୁଗା ନ ହେଲେ ନ ଚଳେ । ଯେଉଁଠାରେ ଲୋକେ ଖାଇବାକୁ ପାଉନାହାନ୍ତି ସେଠାରେ ପ୍ରତିଦିନ ଜଳଖିଆ ବା ମିଳିବ କୁଆଡ଼ୁ ! ତେଣୁ ଇତ୍ୟାଦିଆ ଲୁଗାଗୋଛା ସହିତ କମଳା, ଅଙ୍ଗୁର, ଖଜୁରି, ଚିନି, ଅଟା, ଷ୍ଟୋଭ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗୋପାଳ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ କରିପକାଇଲା । ବନ୍ୟାସ୍ରୋତ ପଛେ ପଛେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ-ସ୍ରୋତ ଗାଆଁ ଗହଳକୁ ଗ୍ଭଲିଲେ ।

ବିଗତବସ୍ତ୍ର ବିଲ ପଡ଼ିଆ - ସେ ଭିତରେ ମଫସଲର ଚିହ୍ନ ସୁଦ୍ଧା ନାହିଁ । ବନ୍ୟାର କରାଳ ଜିହ୍ୱା ସବୁ ଶେଷ କରିଦେଇଛି । ଦୂରରୁ ଦେଖିଲେ ଠାଏ ଠାଏ ଗଛ ଗହଳରେ କେତେଟା ଘର ଦେଖାଯାଉଛି; ତାହାରି ଭିତରେ ହତଭାଗା ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କର ସଂସାର । ସେ ଭିତରକୁ ଯିବାକୁ ହେଲେ କାଦୁଅ, ପାଣି, କଣ୍ଟା, ଖୁଣ୍ଟା, ଅମଡ଼ା ରାସ୍ତା—ସବୁ ଭେଟିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେ ଭିତରର ଜୀବଙ୍କ ସେବା କରିବାକୁ ହେଲେ ନିଜକୁ ମଶା, ମେଲେରିଆ, ଜ୍ୱର, ମହାମାରୀ ବିହନର ସମ୍ମୁଖୀନ କରିବା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ପନ୍ଥା ନାହିଁ । କଟକ ବ୍ରହ୍ମପୁରର ରାଜରାସ୍ତା ସେଠାରେ ନାହିଁ, କି ପୁରୀର ବଡ଼ଦାଣ୍ଡ ସେଠାରେ ନାହିଁ । ତେଣୁ କଟକ କୋଠରିଠାରୁ ଯେ ଏହା ବହୁତ ଦୂରରେ, ତାହା ଗୋପାଳ ବୁଝିବାକୁ ବାକି ରହିଲା ନାହିଁ ।

କଟକ ଗ୍ଭଡ଼ିଗଲାବେଳେ ଗୋପାଳର ମନ ଯେପରି ଥିଲା, ବନ୍ୟା ଅଞ୍ଚଳର ମାଧପୁର କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଆସିଲାବେଳକୁ ତହିଁର ଘୋର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଯାଇଛି । ତିନିଦିନର ରାସ୍ତା, ତାକୁ ଲାଗିଛି ଠିକ୍ ତିନିବର୍ଷ ପରି । ଗ୍ଭଲିଆସିବାରେ ତା'ର

ଗୃହଟା ଇସ୍ତିରିଦିଆ ଧୋତି କାଦୁଅ ଛିଟିକି ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଛି । ସାଙ୍ଗରେ ବୋହିଥିବା ସୁଟ୍‌କେଶର ଛଣା ପାଣି ସରିଗଲା ଫଳରେ ବାଟରେ ଭଲ ପାଣି ଟୋପାଏ ପିଇବାକୁ ମିଳିନାହିଁ । ଜୋତା ଲଗାଇବାର ଆଦୌ ସୁବିଧା ଘଟିନାହିଁ । ତେଣୁ ଅନଭ୍ୟସ୍ତ ଗୋଡ଼ରେ ଦୁଇଟା କଣ୍ଟା ଗଳିଛି ଓ ଗୋଟାଏ ଗେଣ୍ଡା କାଟିଛି । ଆଣିଥିବା ଜଳଖିଆ ଅଧାରୁ ବେଶି ଶେଷପାଇଛି । ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ତା'ର ମନ ଖୁବ୍ ବିଗିଡ଼ିଯାଇଛି ।

ଗୁଡ଼ଲଦିଆ କେନ୍ଦ୍ର—କେବଳ ସେଠାରେ ଜନସମୁଦ୍ର । ଦରିଦ୍ର ନିଃସହାୟ ପଲ୍ଲୀବାସୀ ପ୍ରାଣପ୍ରିୟ ପିଲାକୁଟୁମ୍ବ ଧରି ମୁଠାଏ ମୁଠାଏ ଗୁଡ଼ଲ ପାଇଁ ସେଠାରେ ଜମା ହୋଇଛନ୍ତି—ମୁଠାଏ ପାଇଲେ ପୁଅଠାରୁ ବାପ, ଭାଇଠାରୁ ଭାଇ ଭିଡ଼ିଓଟାରି ଗିଳିପକାଇବାରେ କୁଣ୍ଠାବୋଧ କରୁନାହାନ୍ତି । ସେଠାରେ ଗୋପାଳର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ? ସେ ଗୋଟାଏ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ପକାଇଲା । ତାପରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ରୁମାଲରେ ମୁହଁ ପୋଛି, ତାର ଇସ୍ତିରିଦିଆ ଲୁଗା କାହା ଦେହକୁ ନ ଲାଗିଲା ପରି ବଡ଼ ସାବଧାନରେ ଠିଆହେଲା । କିନ୍ତୁ ଗୃହଆଡ଼େ ତ କଙ୍କାଳ, ଗୃହଆଡ଼େ ତ ଦରିଦ୍ର, ସେ କାହାକୁ କରଯୋଡ଼ ହୋଇ ରହିବ ? ଦିନେ ଦୁଇଦିନ ଗଲା, ସେ ମୁଠିଗୁଡ଼ଲ ଦେବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ ବ୍ୟବହାରରେ ନିତାନ୍ତ ଉତ୍ତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇଉଠିଲା । କିଏ ପାଖକୁ ମାଡ଼ିଆସୁଛି, କିଏ ଉପରେ ପଡ଼ୁଛି, କିଏ କୁଞ୍ଚ କାନି ଧରି ଭିଡ଼ୁଛି, କିଏ ହାତ ଧରି ଟାଣୁଛି । ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତାକୁ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ହେବାକୁ ପଡ଼ୁଛି । ମନ ନିତାନ୍ତ ବିରକ୍ତ ହୋଇଉଠୁଛି । କେଡ଼େ ବୋକା ଲୋକଗୁଡ଼ାକ ! ଭଦ୍ରାମି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଖାଇବାକୁ ନାହିଁ ବୋଲି ଭଦ୍ରଲୋକର ଲୁଗା ଭିଡ଼ିବେ ? ଛି !

ଖାଲି ଯେ ଗୋପାଳ ଏକଥା ମନରେ ଭାବିଲା, ତା ନୁହେଁ, କାର୍ଯ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଇଦେଲା । ବିରକ୍ତ ହେଲା, ନାକ ଟେକିଲା, ହାତ ଛାଞ୍ଚାଡ଼ିଲା, ଫୋପାଡ଼ିଲାପରି ଗୁଡ଼ଲ ଦେଲା । ଦରିଦ୍ର ପଲ୍ଲୀବାସୀ ତଥାପି ଶିଖିପାରିଲେ ନାହିଁ, ଏଇ ହେଉଛି ଗୋପାଳ ମନରେ କଷ୍ଟ ।

ଗୋପାଳଠାରୁ ସମସ୍ତେ ଗୁଡ଼ଲ ନିଅନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଗୋପାଳ ଦେଖେ, ଅର୍ଗଳି ପାଖେ ଗୋଟିଏ ବୁଢ଼ା କେବଳ ଠିଆହୋଇ ଫେରିଯାଏ । ସେ ପାଖକୁ ଆସି ମାଗେ ନାହିଁ, କି ମାଗିବାପାଇଁ କାହାକୁ କହେ ନାହିଁ । ଗୋପାଳ ତାକୁ ଦେବ ବୋଲି ବସିରେ, ମାତ୍ର ଗହଳି ପାରହୋଇ ଯାଇ ଦେଇପାରେ ନାହିଁ । ଦିନେ, ଦୁଇଦିନ, ତୃତୀୟଦିନ ଗଲା । ବୃଦ୍ଧର ସେହି କରୁଣ ଦୃଷ୍ଟି ଗୋପାଳ ଭୁଲି-ପାରିଲା ନାହିଁ । କେବଳ ପରିଚିତ ମୁହଁ ପରି ତାକୁ ଜଣା ପଡ଼ିଲା । ଦିନେ ଆଗରୁ ଲୋକ ଆଡ଼େଇ ଆଡ଼େଇ ସେ ଯାଇ ବୃଦ୍ଧ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ପଚାରିଲା—

"ନେଲଣି ?"

ବୃଦ୍ଧ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ କହିଲା—"ହଁ" ।

"ତେବେ ଠିଆ ହୋଇଛ ?"

ବୃଦ୍ଧ ତା'ର ଶୁଖିଲା ଧଳା ଛେପ ଲାଗିଥିବା ଓଠକୁ ଶୁଖିଲା ଜିଭରେ ଗୁଡ଼ିଏ ଥରେ ଏଥର ପାଟି ବୁଲାଇଲା । ତା'ପରେ ଗୋପାଳ ମୁହଁକୁ ଥୁ ଥୁ କରି ଦୁଇଲଣ୍ଡା ଛେପ ପକାଇ ଆଖିତରାଟି ଗୁହିଁରହିଲା ।

ଖୁବ୍ ଚହଳ ତ ପଡ଼ିଗଲା । ଗୋପାଳର ମୁହଁ କଳା ପଡ଼ିଗଲା । ସମସ୍ତେ କହିଲେ, "ସିଆଳର ସାନ୍ତ୍ୱନା କଲେ କ'ଣ ?" ଗୋପାଳ ସେ ରାଗ ରାଗ ଗଗ, ଅପମାନ, ବିରକ୍ତିରେ କଷ୍ଟକ କୋଠରି ଅଭିମୁଖେ ଯାତ୍ରା କଲା । ତା'ର ଗୁହରିଦନ ପରେ କଟକରେ ଉକ୍ରଳମଣି ସାଧାରଣ ସଭାରେ କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ହାତ ପ୍ରସାରି ମାଗିଲେ, "କାହାର ଛିଣ୍ଡାଲୁଗା ଅଛି, ତାହା ମଧ୍ୟ ଦେଲେ ଦରିଦ୍ରର ସେବାରେ ଲାଗିବ ।"

ଦରିଦ୍ରର ସେବା ! ଛିଣ୍ଡାଲୁଗା ! ଗଭୀର ବିରକ୍ତିରେ ମୁଣ୍ଡ ପୋତି ବସିରହି କଲେଜ ଘରେ ଗୋପାଳ ପୁଣି ଚମକିଲା । ନିଜର ଲୁଗାକୁ ଗୁହିଁଲା, ଦେଖିଲା ଖଣ୍ଡିଏ ସୁନ୍ଦର ଚିରା ଲୁଗା ନାହିଁ । ପୁଣି ମୁଣ୍ଡ ପୋତିଲା, ପୁଣି ଟେକିଲା । ଯେ ଭଦ୍ରାମି ଜାଣେ ନାହିଁ, ତା'ର ପୁଣି ସେବା କରିବାକୁ ହେବ ! ଗୋପାଳ ଏଥର ତତ୍ତ୍ୱ ଖୋଜି ପାଇଲା ନାହିଁ । ଛିଣ୍ଡାଲୁଗା, ପୁରୁଣାଲୁଗା, କାହାପାଇଁ ? ଗୋପାଳ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ନିଜର ଲୁଗାକୁ ପୁଣି ଗୁହିଁଲା—ସଫା ଆଖି ମେଲାକରି ଦେଖିଲା—ସେହି ଲୁଗାରେ ସେହି ଅଙ୍ଗିଳି ପାଖ ବୃଦ୍ଧର ଛବି । ଆଖି ମଳିଲା, ରୁମାଲରେ ଆଖି ପୋଛିଲା । ରୁମାଲକୁ ଗୁହିଁ ଦେଖିଲା, ସେଥିରେ ଛେପ ଲାଗିନାହିଁ । ତଥାପି ସେହି ବୃଦ୍ଧ ଆଖି ଆଗରେ ! ବୃଦ୍ଧ···ବାସ୍ତବିକ ବୃଦ୍ଧ । କେବଳ ହାଡ଼ ଉପରେ ଚମ ଗୁଡ଼ାଇଣି ହୋଇଛି । ବିରାଟ ବପୁର କଙ୍କାଳ ସେ । ସେ କାନ୍ଦୁ ନାହିଁ ; ସେ ହସୁ ନାହିଁ । ଉଲଗ୍ନ ବେଶରେ ଲୁଗାର ପ୍ରତି ସୂତା ଦେହରେ ସେ ଜଡ଼ିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଉତ୍କଳମଣିଙ୍କର ଏହି କି ସେହି ଦରିଦ୍ର !! ଏହାରି ଦେବାପାଇଁ ଛିଣ୍ଡା ଲୁଗା ! ଗୋପାଳ ମୁହଁ ପୋଛି ଠିଆ ହେଲା । ଦୁଆରମୁହଁରେ ଶବ୍ଦ ହେଲା—'ଦିଅ ଲୁଗା, ଦିଅ, ଲୁଗା ଦିଅ' । ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଗୁହିଁ ଗୋପାଳ ପ୍ରଥମେ କିଛି କହିପାରିଲା ନାହିଁ । ଜଣେ କହିଲା, "ସେଟା ଦିଅ", ଜଣେ କହିଲା—"ଏଟା ଦିଅ" । ଗୋପାଳ ମନା କଲା ନାହିଁ, ହାତରେ ଭିଡ଼ିଆଣି ବଢ଼ାଇଦେଲା । ସତେଯେପରି ସେହି ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକଙ୍କ ଭିତରେ ସେହି ବୃଦ୍ଧକୁ ସେ ଦେଖିପାରିଲା । ଖଣ୍ଡକୁ ଖଣ୍ଡ ଲୁଗା, କାମିଜ ଦେଉ ଦେଉ ପଚାରିପକାଇଲା—"କ'ଣ

ବୁଢ଼ା ପାଇଁ ?" ହେମନ୍ତ ହସିଉଠି କହିଲେ, "ନା, ପିଲା, ବୁଢ଼ା, ବୁଢ଼ୀ, ଯୁବକ, ଯୁବତୀ, ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ।" ଗୋପାଳ ମୁହଁ ପୋତି ପୁଣି ମୁହଁ ପୋଛୁଥିଲା ।

ଏହି ଘଟଣାର ମାସକ ପରେ ଗୋପାଳ ଯେତେବେଳେ ଆଖି ଛଳଛଳ କରି, ଆଶ୍ରୁଭିଆଁ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡିଏ ପିନ୍ଧି ମାଧପୁର କେନ୍ଦ୍ରର ସେହି ଅର୍ଗଳ ପାଖେ ଠିଆହୋଇ ଗୁନ୍ଥୁଳ ଦେଉଥିଲା, ସିଆଳି ଗାଁର ବୃଦ୍ଧ ସାନ୍ତରା ବାଡ଼ି ଭରାଦେଇ ଗୋପାଳର ହାତ ଧରି କହି ପକାଇଲେ—

"ବାବୁ, ଉତ୍କଳମଣିଙ୍କ ସାଥିରେ ତୁ ଏବେ ଗାଆଁକୁ ଫେରିଆସିଲୁ ?"

ଗୋପାଳର ମୁହଁ ହସରେ ଫାଟିଗଲା; କହିଲା, "ହଁ, ଫେରିଆସିଲି ତମର ଯୋଗୁଁ । ତମର ଛେପ ମୋ ଆଖିରେ ଜୁହ ପାଲଟିଗଲା । ଏବେ ବୁଝୁଛି, ସେହି ଛେପ ଦରିଦ୍ର ପ୍ରାଣର ପ୍ରତିବାଦ !"



ଧର୍ମଶାଳା

ଡକ୍ଟର ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ୍

ସାମନାରେ ଗୋଟିଏ ଟେବୁଲ୍ଟିଏ । ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ ପୁରୁଣା ଖବରକାଗଜ ଖଣ୍ଡେ ଟେବୁଲ୍ କ୍ଲଥ୍ କାମ ଦେଉଛି । ହାତ ନ ଥିବା କାଠ ଚୌକିଟିରେ ବସି ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ ରଖାହୋଇଥିବା କେତେ ଖଣ୍ଡ ବହି ଏପାଖ ସେପାଖ କରି ଦେଖୁଛନ୍ତି ରାଧାମୋହନ । ବହି କେତେଖଣ୍ଡ ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ହେଉଛି ଗୀତା, ଆଉ ଗୋଟିଏ ଇଂରାଜୀରେ ଅନୁବାଦିତ କୋରାନ, ଆଉ ଏକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବାଇବେଲ୍ । ସ୍ୱା' ଛଡ଼ା ଆଉ ମଧ୍ୟ ଗୋଟାବଡ଼ ବହି କେତେ ଖଣ୍ଡ ଅଛି । କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବହି ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାକୁ ରାଧାମୋହନ ଜଣାଯାଉ ନ ଥାନ୍ତି । କିଛି ସମୟ ଗୀତାର କେତେ ପୃଷ୍ଠା ପଢ଼ି ପୁଣି କୋରାନ ଆଡ଼କୁ ହାତ ବଢ଼ାନ୍ତି । ପୁଣି କ'ଣ ଭାବି ତାକୁ ଛାଡ଼ି ବାଇବେଲ୍‌କୁ ଖୋଲନ୍ତି । ସେଥିରୁ କିଛି ପଢ଼ି ଉପରକୁ ଚାହିଁ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ କିଛିକ୍ଷଣ ଭାବନ୍ତି । ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ ସେ ନିଜ କୋଠରିରେ ଥିବା ସମୟରେ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ହଠାତ୍ କୁଆଡ଼ୁ ଆସି "ନମସ୍କାର, ରାଧାମୋହନ" କହି କହି ସାମନାରେ ଆସି ଠିଆ ହୋଇଗଲେ । ହଠାତ୍ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା ପରି ହୋଇ ରାଧାମୋହନ ଅଗକୁ ଚାହିଁ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ କହିଲେ, "କି ଚନ୍ଦ୍ରମଣି, କେବେ ଆସିଲ ? ବସ ବସ ।" ତା' ପରେ ନିଜେ ଉଠିଯାଇ ଟିକିଏ ଦୂରରେ ଥିବା ଷ୍ଟୁଲ୍ ଗୋଟିଏ ଆଣି 'ବସ' ବୋଲି କହିଲେ । ରାଧାମୋହନ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କର ଗଭୀର ଚିନ୍ତାରୁ ମୁକ୍ତ । 'ବହୁଦିନ ପରେ ଦେଖା, କୁଆଡ଼େ ଥିଲ, କ'ଣ କରୁଛ, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ କିପରି ଅଛି' ଇତ୍ୟାଦି ସମ୍ବିତ ଜିଜ୍ଞାସା କଲେ । ଏସବୁ କଥାର ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ଅଧା ପରିହାସ ଅଧା ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜକ ସ୍ୱରରେ ପଚାରିଲେ, "ତୁ ଆଗେ କହ ତ ତୁ ଏପରି ଦୀନ ଅବସ୍ଥାରେ ବସିଛୁ କାହିଁକି ? ତୋର ସେ ବଡ଼ ଟେବୁଲ୍ କାହିଁ, ସେ ସୁନ୍ଦର ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ ଟେବୁଲ୍‌କ୍ଲଥ କାହିଁ, ସେ ସ୍ପ୍ରିଙ୍ଗ ଦିଆ ଚେୟାର କାହିଁ ? ଘରେ ଖଣ୍ଡେ ଚେୟାର, ତା'ର ପୁଣି ହାତ ନାହିଁ । ଆଉ ସବୁ ଆସବାବ ଗଲା କୁଆଡ଼େ ? ପୁଣି ସାମନାରେ ପଡ଼ିଛି ଗୀତା । କଅଣ ତୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହୋଇଗଲୁଣି କି ?" ଅଳ୍ପ ହସି ଦେଇ ରାଧାମୋହନ କହିଲେ, "ତୁ ଜାଣିନାହୁଁ, ମୁଁ ଭିତରେ ବର୍ଷେ ଜେଲ୍ ଖଟି ସାରିଲିଣି । ତୁ ବା ଜାଣିବୁ କିପରି ! କାହାର ଗିରଫ୍ତାରି ବା ଜେଲ୍ ଯିବା ଖବର ତ ପ୍ରକାଶିତ ହେବ ନାହିଁ ବୋଲି ଆଦେଶ । ଜେଲ୍ ଭିତରେ ମୋତେ ଯେତିକି ଆସବାବ ଦିଆଯାଇଥିଲା, ସେଥିରେ ବର୍ଷକ ଭିତରେ ମୁଁ ଏପରି ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ

ଯାଇଛୁ ଯେ ଆଉ ଯାଡ଼ମ୍ବର ଟେବୁଲ୍ ଚୌକି ଆସବାବ ମୋତେ ସୁଖ ଲଗୁନାହିଁ । ଯେ ସବୁ ଆଡ଼ମ୍ବର ଭିତରେ ରହି ପୁଣି ହେଥିରୁ ବେବେ ବଞ୍ଚିତ ହେଲେ ମନଟା ଖରାପ ହେବ, ଏଣୁ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଲେ ଜେଲ୍ ଗଲେ ଅନ୍ତତଃ ଏ କାରଣରୁ ଚିତ୍ତ ବିକ୍ଷେପ ଘଟିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ଧରିନେଇଛୁ ଯେ ମୁଁ ଜେଲ୍‌ରେ ହିଁ ଅଛୁ ।'' ଅଧୀର ଓ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇଯାଇ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି କହିଲେ, "କେଉଁଥିରେ ତୋତେ ଜେଲ୍ ହେଲା ? ତୁ ତ...'' ଆଉ କିଛି କହିବାକୁ ନ ଦେଇ ରାଧାମୋହନ ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ କହି ହସିଲେ, "କେଉଁଥିରେ କାହିଁକି ମୋତେ ଜେଲ୍‌କୁ ନିଆ ହୋଇଥିଲା ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ । ଜେଲ୍‌କୁ ନିଆହେବା ଲୋକଙ୍କୁ ଯେ ସବୁ ଜଣାଇ ଦିଆ ହେବ ନାହିଁ ବୋଲି ନୂଆ ଆଇନ୍ ହୋଇଛି । ତୁ ଏ ଦେଶରେ ଥିଲୁ ନା ଆଉ କେଉଁଠି ଥିଲୁ ? ତୁ କ'ଣ କିଛି ଖବର ରଖିନାହୁଁ କି ?'' ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡାଇ କୁଣ୍ଡାଇ କହିଲେ, "ଖବର ରଖେ, ଯେତିକି ଖବରକାଗଜରେ ବାହାରେ । ଆଉ ତ ବହୁତ କଥା ଶୁଣାଯାଏ । ସେଥିରୁ କେତେ ଯେ ସତ, କେତେ ମିଛ, ଜାଣିବା ଅସମ୍ଭବ । ମିଛ ତ ବହୁତ । ଏଣୁ କୌଣସି ଶୁଣା କଥାକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରେଁ ନାହିଁ । ଅନେକ ଜେଲ୍ ଯାଇଛନ୍ତି, ମୁଁ ଜାଣେ; କିନ୍ତୁ ତୁ ଜେଲ୍ ଯିବୁ, ଏହା ମୁଁ ଆଶା କରି ନ ଥିଲି ।'' ରାଧାମୋହନ କହିଲେ, "ଗୁଡ଼ ସେ କଥା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ସେ ସବୁ ଦେଶଦ୍ରୋହ, ବେଆଇନ୍ ।''

ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି—ଦେଶଦ୍ରୋହ ବା ବେଆଇନ, ଏ ସବୁ ମୁଁ ବୁଝେ ନାହିଁ । ମୁଁ ଚଳନ୍ତି ରାଜନୀତିରେ ଆଗ୍ରହୀ ନୁହେଁ । ମୁଁ ମୋ ନିଜ କାମରେ ଥାଏ ।

ରାଧାମୋହନ—କ'ଣ ତୋର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାମ, କେଉଁଠି ଥିଲୁ, କେବେ ଆସିଲୁ ?

ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି—ମୁଁ ଦିନାକେତେ ବମ୍ବେରେ ଥିଲି । ସେଠି କିଛିଦିନ ରହିଲା ପରେ ଦିଲ୍ଲୀ ଗଲି, ସେଠୁ କେନେଡ଼ା ଗଲି । କେନେଡ଼ାରୁ ଫେରି କୋରାପୁଟ ଯାଇଥିଲି । କୋରାପୁଟରୁ ଏହି ବାଟେ ପୁଣି ବମ୍ବେ ଯାଉଛି । ସେଠୁ ପୁଣି କେନେଡ଼ା ।

ରାଧାମୋହନ—ତୋ ରହିବା ଯିବା ତ ଏତେ ଖାପଛଡ଼ା ଜଣାଯାଉଛି । ତୋର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ କ'ଣ କିଛି ତ ମୁଁ ବୁଝିପାରୁନାହିଁ ।

ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି—ତୁ ଜାଣୁ, କଲେଜରେ ପଢ଼ିବା ଦିନରୁ ମୁଁ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ଗବେଷଣାରେ ଆଗ୍ରହୀ । ତୁ ତ ଇତିହାସବାଲା । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଫିଲସଫିବାଲା । ସମାଜର ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକଙ୍କ ଚେତନା ବିକାଶ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବା ମୋର କାମ । ବମ୍ବେ, ଦିଲ୍ଲୀ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏ ବିଷୟରେ ଗବେଷଣା ଚାଲିଛି । କେନେଡ଼ାରେ ଏ

ଦିଗରେ ଗବେଷଣା ବହୁଦୂର ଅଗ୍ରସର ହୋଇଛି । କେନେଡ଼ା ସରକାରଙ୍କ ଏକ ସ୍କଲରସିପ୍ ପାଇ ମୁଁ ଚାଲିଗଲି । ଏଠାର ଅନୁନ୍ନତ ଆଦିବାସୀଙ୍କ ଚେତନା ବିକାଶ ଅନୁଧ୍ୟାନ ପାଇଁ ମୁଁ କୋରାପୁଟ ଯାଇଥିଲି ।

ରାଧାମୋହନ—ଆଦିବାସୀଙ୍କ ଚେତନା ବିକାଶ ତ ଦୂରର କଥା । ଆମ ଶ୍ରେଣୀ, ତୋର ଶ୍ରେଣୀ ଲୋକଙ୍କ ଚେତନା ବିକାଶ କଥା କେବେ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିଛୁ ? ସେହି ବିଷୟ ହିଁ ମୁଁ ଇତିହାସ ଛାତ୍ର ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ବର୍ତ୍ତମାନ ଗବେଷଣା କରୁଛି । ସେଇଥିପାଇଁ ଏ ଧର୍ମପୁସ୍ତକ ସବୁକୁ ଓଲଟାଇ ଦେଖୁଛି ।

ଏ କଥାକୁ ହେୟ ଜ୍ଞାନ କଲାପରି ହୋଇ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି କହିଲେ, "କ'ଣ ତୋ ଗବେଷଣା ସଂକ୍ଷେପରେ କହି ତ ?"

ରାଧାମୋହନ—ମୋର ଗବେଷଣା କହେ, ତୋ, ଆମ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକ ଆଖିରେ ଦେଖିବା, କାନରେ ଶୁଣିବା, ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ଅନୁଭବ କରିବା ଏ ସଂସାରଟାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାୟାଜାଲ, ମିଛ ମନେକରି ଆମେ ବାସ କରୁ ଏପରି ଏକ ରାଜ୍ୟରେ ଯାହାର ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନ ସହିତ କିଛି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ଏହି ବେଦ, ଗୀତା, କୋରାନ୍, ବାଇବେଲ୍ ସବୁ ବୁଝାଇବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି, ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ସ୍ବର୍ଗଶାନ୍ତି କିପରି ମିଳିବ । ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଯାହା ହେବ ହେବ, ଏ ବର୍ଷ ଆଉ ବର୍ଷ ତା ପର ବର୍ଷ କ'ଣ ହେବ ? ଗୀତା ତ ବୁଝାଉଛି, କ'ଣ କଲେ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଆଉ ଜନ୍ମିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଏ ଜୀବନର ସୃଷ୍ଟି ଯେ ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତାଙ୍କର ଏକ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଭୁଲ ଏହାହିଁ ଆମର ଚେତନା । ତେଣୁ ଦେଶସାରା ଖାଇବାକୁ ନ ପାଇ ପିନ୍ଧିବାକୁ ନ ପାଇ ପାଠ ପଢ଼ିବାକୁ ନ ପାଇ କିଛି ନ ପାଇ ହା ହୁତାଶ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ତୁ, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ହେଲୁ ହତାଶ ର ଶିକାର ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଆମେ ତାକୁ ସେପରି ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇନାହୁଁ । କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଦିନକେ ଚଳିଯାଇ ଏ ଜୀବନଟାକୁ ଶେଷ କରିଦେଲେ କାମ ସରେ, ଏହି ହେଉଛି ଆମର ଚେତନା ।

ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି—ତୁ ଯେଉଁ ସମାଜର ଅବସ୍ଥା କଥା କହୁଛୁ ସେ ସବୁ ତ ରାଜନୈତିକ ଲୋକଙ୍କ ଭାବିବାର ବା ସେ ଦିଗରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରକ ହେବାର କଥା । ତୁ ରାଜନୀତିରେ ଅଛୁ ବୋଲି ସେ ସବୁ ପ୍ରତି ତୋର ମନ ଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ କୋରାପୁଟ ଜଙ୍ଗଲର ଆଦିବାସୀ ଲୁଗା ପିନ୍ଧେ ନାହିଁ, ଏକ ଦୁଇ ଗଣି ପାରେ ନାହିଁ, ବର୍ଷା ଖରାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାପାଇଁ ଘରଟିଏ ଦରକାର ବୋଲି ସେ ଜାଣେ ନାହିଁ । ଦେଶ ସମାଜ ତ ଦୂରର କଥା, ତା ନିଜ କଥା ମଧ୍ୟ ଚିନ୍ତା କରିବାପାଇଁ ତା'ର ମସ୍ତିଷ୍କ ବିକଶିତ ହୋଇନାହିଁ । ଏଥିପ୍ରତି ତୁମ ରାଜନୈତିକ ଲୋକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ୁଚି କି ?

ରାଧମୋହନ- -ତା'ହେଲେ ତ ସେମାନେ ଶାନ୍ତିରେ ଅଛନ୍ତି । ଆମେ ତ ଭଲ ଖାଇବ ପାଇଁ, ଭଲ ପୋଷାକ ପାଇଁ, ଭଲ ଘରଟିଏ କରିବାପାଇଁ, ସନ୍ତାନ-

ସନ୍ତତ ସୁଖରେ ରହିବାପାଇଁ, ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଜୀବନଟାକୁ ଉପଭୋଗ କରିବାପାଇଁ ଯେପରି ବ୍ୟସ୍ତ,ଚିନ୍ତିତ ଓ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ, ପୁଣି ସେ ସବୁ ଚିନ୍ତା, ଉଦ୍‌ବେଗ ଓ କାର୍ଯ୍ୟ ଫଳ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଭୋଗିବାକୁ ହେବ ବୋଲି ମନରେ ଯେ ଭୟ, ଏଥିରୁ ତ କୋରାପୁଟ ଆଦିବାସୀମାନେ ମୁକ୍ତ । ଥାନ୍ତୁ ସେମାନେ ନିର୍ଶ୍ଚିନ୍ତରେ । ତାଙ୍କୁ ଟାଣି ଆଣି ଶାସ୍ତ୍ର-ବର୍ଣ୍ଣିତ ମାୟାଜାଲରେ ପକାଇ ଆମ ପରି ଘଣ୍ଟାଚକଟା କରିବା ଦରକାର ନାହିଁ ।

ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି—ମୁଁ ଦେଖୁଛି, ଏହି ବର୍ଷକ ଭିତରେ ତୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିରାଶାବାଦୀ ହୋଇଗଲୁଣି । ତୋର ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ଗବେଷଣା ଆବଶ୍ୟକ କରୁଛି । ଜେଲରେ ବୋଧହୁଏ ତୋର ନିରାଶା ଜନ୍ମିଲା । ତୁ ତ ପୂର୍ବେ ଏପରି ନଥିଲୁ । ଆଚ୍ଛା, ସେକଥା ପରେ ହେବା । ଆଜି ରାଜନୀତିର ଖବର କ'ଣ ? ତୁମେ ନେତାମାନେ ଖେଳରେ ଯେପରି ଦୁଇପକ୍ଷ ଦଉଡ଼ିକୁ ଟାଣି ନିଜ ପକ୍ଷକୁ ନେବାପାଇଁ ଗୋଇଠି ମାଡ଼ି ଦାନ୍ତ କାମୁଡ଼ି ସମସ୍ତ ବଳ ପ୍ରୟୋଗ କର, ସେହିପରି ଗଣତନ୍ତ୍ର ଓ ସମାଜବାଦକୁ ଏପରି ଟଣା ଓଟରା କଲଣି, ଶେଷରେ ସେ ଦୁଇ ବସ୍ତୁ ଯେ କଅଣ ଲୋକେ ଜାଣିବେ ନାହିଁ । କେବଳ ଦେଖିବେ କେଉଁ ପକ୍ଷ ଜିତିଲା । ଦୁଇ ପକ୍ଷରେ ତାଳି ମାରିବାପାଇଁ ଲୋକେ ଅଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ତୋ ପକ୍ଷ ହାରିଯାଇଛନ୍ତି ବୋଲି ତୁ ନିରାଶ । କହିଦେଇ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ଜୋରରେ ହସିଲେ ।

ରାଧାମୋହନ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇଯାଇ କହିଲେ, "ଦେଖ୍ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି, ତୁ ତ ଏଠି ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ବର୍ଷ ହେଲା ନ ଥିଲୁ । ତୋ ସାଙ୍ଗରେ ମୋର ଦେଖା ପ୍ରାୟ ବର୍ଷେକ ପରେ । ଏଣୁ ତୁ ଜାଣିନାହୁଁ ମୋଠି ସେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ରାଜନୀତିରେ ନାହିଁ ବୋଲି କହିବାଟା ଠିକ୍ ହେବ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ରାଜନୀତି ମୋତେ ଫୋପାଡ଼ିଦେଇଛି । କେବଳ ମୋତେ ନୁହେଁ, ମୋ ପରି ଅନେକଙ୍କୁ ଫୋପାଡ଼ିଦେଇ ରାଜନୀତି ଚାଲିଛି, ଯେପରି ମିଲ୍‌ରେ ଗହମକୁ ଫୋପାଡ଼ିଦେଇ ଗହମ ଅଟା ହୁଏ । ପୁରୁଣାକୁ ଫୋପାଡ଼ି ନ ଦେଲେ ନୂଆ ଉଠିପାରିବେ ନାହିଁ, ଏ ମଧ୍ୟ ଏକ ଦର୍ଶନ । ଆମକୁ ଯେଉଁମାନେ ଫୋପାଡ଼ିଦେଇଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟମାନେ ଫୋପାଡ଼ିଦେବାକୁ ବସିଛନ୍ତି, ଏହି ହେଉଛି ରାଜନୀତିର ଅବସ୍ଥା ।"

ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି—ତୁ ଏ କଥା କହିଲେ ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବି ? ରାଜନୀତି ତୁ ଛାଡ଼ିପାରିବୁ ନାହିଁ କି ରାଜନୀତି ତୋତେ ମଧ୍ୟ ଛାଡ଼ିପାରିବ ନାହିଁ । ରାଜନୀତିରେ ତ ତୁ ନାହୁଁ, ତୋତେ ଜେଲ୍ ନେଲେ କାହିଁକି ?

ରାଧାମୋହନ ହସି ହସି କହିଲେ, "ସେ ତ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱବିଷୟକ ଗବେଷଣା ଆବଶ୍ୟକ କରେ । ତୁ ଜାଣୁ, ଆଜିକାଲି ରୋଗ ଉତ୍ପାତ ଏତେ ବେଶି ହେଉଛି,

ପୋଲିସ ସବୁଗୁଡ଼ାକର ତଦନ୍ତ ଠିକମତ କରିପାରୁନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତଦନ୍ତ କରି କିଛି ରିପୋର୍ଟ ନ ଦେଲେ ଚାକିରିରେ ବାଧା ଆସିବ, ଖବର କାଗଜରେ ସମାଲୋଚନା ବାହାରିବ, ତେଣୁ ପୋଲିସ ଏକ ଦାଗୀ ତାଲିକା ରଖିଥାନ୍ତି । ଥରେ ଯେ ଅପରାଧରେ ଜେଲ୍ ଗଲା ତା'ର ନାମ ଚଢ଼ିଲା ସେ ଦାଗୀ ତାଲିକାରେ । ପରେ କେଉଁଠି ଚୋରି ଡକାୟତି ହେଲେ ପୋଲିସ ଦାଗୀ ତାଲିକାରୁ କେତେଜଣଙ୍କୁ ଧରି ପ୍ରମାଣ ସଜେଇ କଚେରିରେ ହାଜର କରନ୍ତି । ସିନ୍ଧିକାଠି, ତାଲା ଭାଙ୍ଗିବା ଯନ୍ତ୍ର ଇତ୍ୟାଦି ଥାନାରେ ରହିଛି । ସେସବୁ ପ୍ରମାଣ ସ୍ୱରୂପ ସବୁ ମୋକଦମାରେ ଦାଖଲ ହୁଏ । ସେହି ପ୍ରମାଣ ବଳରେ ଧରିଆଣିଥିବା ଦାଗୀକୁ ଜେଲ୍ ହୁଏ । ପ୍ରଥମ ଅପରାଧ ପରେ ସାଧୁ ଜୀବନ ଯାପନ କରି ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଜୀବିକା ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଯେ ଦାଗୀ ସେ ଚିରକାଳ ଦାଗୀ । ମୁଁ ସେହିପରି ଏକ ରାଜନୈତିକ ଦାଗୀ । କେଉଁଠି କିଛି ଆନ୍ଦୋଳନ ହେଲେ ମୁଁ ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ନ ଜାଣିଥାଏ ପଛକେ ମୋତେ ଧରିନେବାର କାରଣ ହେଉଛି ମୁଁ ଦାଗୀ ତାଲିକାଭୁକ୍ତ ।

ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି—ତୁ ରାଜନୀତି ପ୍ରତି ଏତେ ବୀତସ୍ପୃହ ହେଲୁ କେବେଠୁ ? ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ରାଜନୀତିରେ ଚୋର ମାଡ଼ିଯିବା କଥା ।

ରାଧାମୋହନ—ରାଜନୀତିରେ ମୁଁ ବୀତସ୍ପୃହ ନୁହେଁ, ରାଜନୀତି ମୋ ପ୍ରତି ବୀତସ୍ପୃହ ।

ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି—କ'ଣ ଏକ ନୂଆ ଥିଓରି ତୁ ବାହାର କରିଛୁ ! ଶୁଣିବା ସେ ଥିଓରି ।

ରାଧାମୋହନ—ମୋର ଥିଓରି ଏହି ବିପ୍ଳବ କହିଲେ ଯାହା ବୁଝାଏ ତାହା ସଫଳ ହୋଇଛି ସଶସ୍ତ୍ର ବାହିନୀଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଓ ଯୁଦ୍ଧଜନିତ ଅବସ୍ଥାରେ । ଫ୍ରାନ୍ସର ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ସାହାଯ୍ୟ କରି ନ ଥିଲେ ଆମେରିକାର ବିପ୍ଳବ ସଫଳକାମ ହୋଇପାରି ନ ଥାନ୍ତା । ପ୍ରଥମ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧଜନିତ ଅବସ୍ଥାରେ ରୁଷିଆର କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବ, ପୁଣି ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧଜନିତ ଅବସ୍ଥାରେ ଚୀନର କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବ । ବିନା ବିପ୍ଳବରେ ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇଛି; ସେହିପରି ଅନେକ ଦେଶ ହୋଇଛନ୍ତି । ଭାରତରେ କିନ୍ତୁ ଗାନ୍ଧିଜୀ ରାଜନୀତି ପରିଚାଳନା କରିବାପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଶୃଙ୍ଖଳାବଦ୍ଧ ପୁରୁଷ ବା ଜେନେରେସନ ସୃଷ୍ଟି କରିଗଲେ । ସେ ପୁରୁଷ ଗଲା, ଗାନ୍ଧିଙ୍କ ନୀତି ବି ଗଲା; ଗାନ୍ଧି ବର୍ତ୍ତମାନ ଜେଲ୍‌ରେ । ତୁ ଶୁଣିଲେ ହସିବୁ, ଜେଲରେ ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନା "ରଘୁପତି ରାଘବ ରାଜାରାମ" କଏଦୀମାନେ ସମବେତ ହୋଇ ବୋଲନ୍ତି । ପୁଣି ଜେଲରେ କଏଦୀମାନେ ଭୋଟ ଦେଇ ସେମାନଙ୍କର ଏକ ପଞ୍ଚାୟତ ନିର୍ବାଚନ କରନ୍ତି । ସେହି ପଞ୍ଚାୟତର ମତ ନେଇ ବା ତାଙ୍କୁ ଖୁସି ରଖି ଜେଲ୍ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଚଳନ୍ତି । ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନା ଓ ନୀତି ବାହାରେ ପରିତ୍ୟକ୍ତ, କିନ୍ତୁ ଜେଲରେ

ଜୀବିତ ଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଲୋକ ଭେଳେଇ ଓ ଘେରାଉ କରି କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କଠାରୁ କାମ ହାସଲ କରିବାକୁ ଅହିଂସାତ୍ମକ ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି । ଜଣକୁ ଶହେଜଣ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିରସ୍ତ୍ର ଲୋକ ଘେରିଯାଇ ଜୋର ଜବରଦସ୍ତ କଲେ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଆତ୍ମରକ୍ଷା ପାଇଁ ଅସ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରିବ । ଏ ସାଧାରଣ କଥାଟାକୁ 'ଅହିଂସାତ୍ମକ ଜନତା ଉପରେ ଗୁଳି ବର୍ଷଣ' ବୋଲି ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ନାମରେ ପ୍ରଚାର କରାହେଉଛି । ଅହିଂସାର ଆବରଣରେ ଗଢ କରୁଥିବା ହିଂସା ତନ୍ତୁଳୀନ ହେଉଛି ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷର ସ୍ୱାଭାବିକ ହିଂସାର । ଏଥିରେ ମେଷ-ପରିଚ୍ଛଦଧାରୀ ଦୁର୍ବଳ ବାଘ ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ବଳଶାଳୀ ବାଘଦ୍ୱାରା ଧ୍ୱସ୍ତ ହୋଇ-ଯାଉଛି । ଅହିଂସାତ୍ମକ ରାଜନୀତି କହିଲେ ଗାନ୍ଧିନୀତି । ସେ ତ ପରିତ୍ୟକ୍ତ । ଯେ-କୌଣସି ଆବରଣରେ ହିଂସାଚରଣ ତ ଏ ନିରସ୍ତ୍ର ଦେଶରେ କେବେ ହେଲେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବ ନାହିଁ । ଶୁଦ୍ଧ ଅହିଂସାତ୍ମକ ଆନ୍ଦୋଳନ ପାଇଁ ଯେଉଁ ନୈତିକତା ଆବଶ୍ୟକ, ତାହା ମୋର ନାହିଁ ବା ଦେଶର ବର୍ତ୍ତମାନ କାହାରି ନାହିଁ । ହିଂସା ତ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଏଣୁ ପ୍ରଚଳିତ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ମାନିନେଇ ଚଳିବା ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନାହିଁ । ଇତିମଧ୍ୟରେ ନିଜର ଓ ଜନତାର ନୈତିକ ଚେତନା ଜାଗ୍ରତ କରିବାପାଇଁ ଯାହା କିଛି କରିବାକୁ ହେବ—ଏହି ହେଲା ମୋର ଧାରଣା । ଛାଡ଼ ସେ ସବୁ କଥା—ଯେଉଁଠାରୁ ମୋ ମନକୁ ହଟାଇବାପାଇଁ ଗୀତା, କୋରାନ, ବାଇବେଲ୍ ପଢୁଛି, ତୁ ସେଇଠିକି ମୋ ମନକୁ ପୁଣି ଟାଣିନେଉଛୁ । ଛାଡ଼, ଅନ୍ୟକଥା ପଡ଼ା । ଘରେ ତୋର ସମସ୍ତେ ଭଲ ? ତୋର କେନେଡ଼ା ଜୀବନ କିପରି ?

ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି—ରହ, ତୁ ଯିବୁ କୁଆଡେ ! ତୁ ଏକ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସ୍ୱାର କେନ୍ଦ୍ର ହୋଇଛୁ ଶୁଣି ତ ମୁଁ ତୋ ସହିତ କଥା ହେବାକୁ ଆସିଲି । ମନେ ଅଛି, କଲେଜ ଛାଡ଼ିବା ବେଳକୁ ଆମର ପ୍ରତିଜ୍ଞା ? କୁଆଡ଼େ ଗଲା ସେ ଜୀବନ ' ମୋର, ଅନ୍ୟ-ମାନଙ୍କର ତ ଯାଇଛି କେଉଁଦିନୁ । ବାକି ଥିଲୁ ତୁ; ତୁ ବି ଗଲୁ । ଆମ ପୁରୁଷଟା ଏପରି ନିରର୍ଥକ ହୋଇଯିବ ?

ରାଧାମୋହନ—ତୁ ଏକ ଅସମୟରେ ଆସିଲୁ । ଏଠି କିଛିଦିନ ରହ । ଧୀରେ ସୁସ୍ଥେ କଥା ହେବା । ମୋ ମନ ବର୍ତ୍ତମାନ କଡ଼ାରେ ଡାଡା ଭଜା ହେବା ପରି ଅବସାଦରେ ଭଜା ହେଉଛି । ତୁ ଆସିବୁ ଅନ୍ୟ ସମୟରେ । ଏଠି ରହୁଛୁ କେଉଁଠି ?

ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି—ଆଚ୍ଛା, ମୁଁ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ହେଉ ବା କାଲି ବଡ଼ିସକାଳୁ ହେଉ, ଆସିବି । ମୋତେ କିନ୍ତୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ସବୁ କହିବାକୁ ହେବ । କାରଣ ମୁଁ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱବିଦ୍ । ହସି ହସି ଏହା କହି ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ଉଠି ଚାଲିଗଲେ ।

ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ଓ ରାଧାମୋହନ ସମବୟସ୍କ: ଏକ ସାଙ୍ଗରେ କଲେଜରେ ପଢୁଥିଲେ । ଏକ ସମୟରେ ଏମ୍. ଏ. ପାସ୍ କଲେ । ଶରତ ଓ ଜଗଦୀଶ ମଧ୍ୟ

ଏହି ସମୟରେ ଏମ୍. ଏ. ପାସ୍ କଲେ । ଏ ଚାରିଜଣ ଏକାଠି ହଷ୍ଟେଲରେ ଥିଲେ । ଏମାନେ ଏକ ବିପ୍ଳବର ଶପଥ ନେଇଥିଲେ, ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ସମସ୍ତ ବିପ୍ଳବୀଙ୍କର ନାମରେ । ଲେନିନ୍, ଗାନ୍ଧୀ, ମାଓ ସେ ତୁଂ ଓ ହୋ ଚି ମିନ୍ ପ୍ରଭୃତି ଯେତେ ପ୍ରଚଳିତ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଭାଙ୍ଗି ନୂଆ କରି ସମାଜ ଗଠନ କରିବାପାଇଁ ବିପ୍ଳବ କରିଥିଲେ, ଏ ସମସ୍ତେ ଥିଲେ ଉକ୍ତ ଚାରିଜଣଙ୍କର ଉପାସ୍ୟ । ଏମାନଙ୍କ ଦଳର ନାମ କିଛି ନ ଥିଲା । କେବଳ ସାଙ୍ଗସାଥୀ ହିସାବରେ ଜୀବନକୁ ଏକ ବିପ୍ଳବ ମାର୍ଗରେ ନେବେ ବୋଲି ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ତରଙ୍ଗରେ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇଥିଲେ । ଏମାନେ ମଧ୍ୟ ଛାତ୍ରନେତା ବା ଯୁବନେତା ବୋଲି ପରିଚିତ ଥିଲେ । ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ମଧ୍ୟ ଏମାନଙ୍କୁ ଭୟ କରୁଥିଲେ କାଳେ ଏମାନେ କିଛି ଗଣ୍ଡଗୋଳ ସୃଷ୍ଟି କରିବେ । ଥରେ ଏମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ରାଜନୀତି ବିଜ୍ଞାନର ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ କହିଥିଲେ, "ଅବିବାହିତ ଅବସ୍ଥାରେ ବିପ୍ଳବର କଳ୍ପନା ଯେଉଁମାନେ କରନ୍ତି ସେମାନେ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ଏକ ଚରମପନ୍ଥୀ ବିପ୍ଳବୀ ଓ ଲେନିନ୍, ମାଓଙ୍କୁ ଚରମପନ୍ଥୀ ବୋଲି ମାନନ୍ତି । ସେମାନେ ନିଜକୁ ମାର୍କସପନ୍ଥୀ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ବୋଲନ୍ତି । ପୁଣି ବିବାହିତ ହେଲେ ସେମାନେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପଦରୁ ହଟି ଆସି ଭାଷଣ-ସର୍ବସ୍ୱ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି । ପୁଣି ଏଥିରୁ ଟିକିଏ ହଟି ନିଷ୍କ୍ରିୟ ସର୍ବୋଦୟବାଦୀ ହୁଅନ୍ତି । ପିଲାଛୁଆ ହୋଇଗଲେ ସବୁଥିରୁ ହଟି ଏମାନେ ଆରାମପ୍ରୟାସୀ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକ ହୋଇଯାଆନ୍ତି । ତା'ପରେ ଆରାମର ସହିତ ସମାଜର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାପାଇଁ ଆଗେ ନିଜକୁ ଆରାମରେ ରଖିବାପାଇଁ ଯତ୍ନବାନ ହୁଅନ୍ତି ।" ଏ ପରିହାସର ଉତ୍ତର ଦେଇ ଉକ୍ତ ଚାରିଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ରାଧାମୋହନ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ କହିଥିଲେ, "ବିପ୍ଳବ ପାଇଁ ଆମେ ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଛୁ, ଆଉ ସେଥିରୁ ହଟିବୁ ନାହିଁ ।" ପ୍ରକୃତରେ ଏମାନେ ବିପ୍ଳବର କଳ୍ପନାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିଜର କରିନେଇଥିଲେ । ଆବେଗ ବାଷ୍ପ ପରି ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ନ ହେଲେ ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ଯେ କେତେ ଉପରକୁ ଯାଏ ତାହା ଆବେଗଗ୍ରସ୍ତ ଲୋକ ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାରେ ଜାଣିପାରେ ନାହିଁ । ରାଧାମୋହନ ଓ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗମାନେ ଥରେ ପୁରୀକୁ ରଥଯାତ୍ରା ଦେଖିବାପାଇଁ ଯାଇଥିଲେ । ସେଠିକାର ସମସ୍ତ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ସମୁଦ୍ରକୂଳରେ ଚାରିଜଣଯାକ କହିଦେଲେ, "ଏ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରକୁ ଡିନାମାଇଟ୍ ଦେଇ ଭାଙ୍ଗି ନ ଦେଲେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଉନ୍ନତି ହେବ ନାହିଁ । ମହାପ୍ରସାଦ ଚାଖି ଚାଖି ଯେଉଁ ଜାତି ଜଗନ୍ନାଥ ସବୁ କରିଦେବେ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରେ, ସେ ଜାତି ଦରିଦ୍ର, ଭୀରୁ, କାପୁରୁଷ ହେବ ହିଁ ହେବ । ଏ ବିରାଟ ଐତିହ୍ୟ ନୁହେଁ ଯେ, ଏ ହେଉଛି ପ୍ରଗତିପଥରେ ଏକ ବିରାଟ ମେରୁ ପର୍ବତ । ମନ୍ଦିରକୁ ଭାଙ୍ଗି ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ବଡ଼ଦାଣ୍ଡରେ ଗଡ଼ାଇ ନଦେଲେ ଓଡ଼ିଆ କେବେ ସାହସୀ, ବୀର, ମେଧାବୀ ହୋଇ ପୃଥିବୀବକ୍ଷରେ ମଥା ଟେକିପାରିବେ ନାହିଁ···ଇତ୍ୟାଦି···ଇତ୍ୟାଦି ।" ଏଥିରୁ ଯେ କେବଳ ନିଜ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ କଥା ହେଲେ ତାହା ନୁହେଁ, ସିଂହଦ୍ୱାରରେ ଛି

କରି ମାଇକରେ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ ମଧ୍ୟ ଏହା ଘୋଷଣା କଲେ । କେହି କହିଲେ ଏମାନେ ପାଗଳ, ଆଉ କେହି କେହି ଯୁବକ ଏମାନଙ୍କ କଥାରେ ଉନ୍ମାଦନା ଅନୁଭବ କଲେ । ଯାହାହେଉ, ଏସବୁ ଛାତ୍ରଜୀବନର ଆବେଗ, ଯେଉଁ ଜୀବନରେ ଜୀବିକା ବା ସଂସାରର ଚିନ୍ତା ନ ଥାଏ, ମଣ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଦ୍ୱାମୁଣ୍ଡିଆର ଜୀବନ ଯେପରି । ସେହି ଯୁବସୁଲଭ ଆବେଗର ଏକ ପ୍ରଧାନ ଅଂଶ ହେଉଛି ପ୍ରେମ । ନକ୍ଷତ୍ରଚରଣ ଯୁବକଙ୍କ କଥା ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଯେଉଁମାନେ ଉଚ୍ଚାଭିଳାଷୀ, ଜୀବନରେ କୃତିତ୍ୱ ଅର୍ଜନ କରିବାପାଇଁ ଆଗ୍ରହୀ, ସେମାନେ ଖୋଜିବୁଲନ୍ତି ଏପରି ସହଧର୍ମିଣୀ, ଯେ ତାଙ୍କୁ ସାଧାରଣ ଜୀବନରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ସହଶିକ୍ଷା ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ଫଳରେ ଏପରି ପ୍ରଣୟିନୀ ମିଳିବାରେ କିଛି ଅସୁବିଧା ନାହିଁ । ସହଧର୍ମିଣୀ ସହକର୍ମିଣୀ ପାଇବା ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚାଭିଳାଷର ଏକ ଅଙ୍ଗ । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣିଙ୍କ ଉଚ୍ଚାଭିଳାଷ ପ୍ରଥମେ ଏ ଦିଗରେ ପୂରଣ ହେଲା । ସେ ବିବାହ କଲେ ତାଙ୍କର ସାଙ୍ଗରେ ପଢ଼ୁଥିବା ଫିଲସଫିରେ ଏମ୍. ଏ. ସୁଶୀଳାକୁ । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ନିଜେ ଫିଲସଫିରେ ଏମ୍. ଏ. । ତେଣୁ ସେ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ଭିତରେ କହିହେଲେ, ସମାନଧର୍ମିଣୀକୁ ପାଇ ସେ ଜୀବନରେ କହୁତ କିଛି କରିପାରିବେ । ରାଧାମୋହନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ଦୁଇଜଣ ସାଙ୍ଗ ଶରତ ଓ ଜଗଦୀଶ ମଧ୍ୟ ବିବାହ କଲେ । ଏକା ରହିଗଲେ ରାଧାମୋହନ । ସେ ବରାବର ଯୁକ୍ତି କରନ୍ତି, ବିବାହ ଜୀବନର ସହାୟକ ନୁହେଁ, ଏହା ଏକ ବନ୍ଧନ; ବିବାହ ପରେ ବିବାହିତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ତିନିଗୋଡ଼ିଆ ଦଉଡ଼ କରିବାକୁ ହେବ । ଏହାର ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷ ଯୁକ୍ତି ସବୁ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁମାନେ ବାଢ଼ନ୍ତି । ଯାହାହେଉ, ଚାରିଜଣ ସାଙ୍ଗଙ୍କ ଭିତରୁ ତିନିଜଣ ହୋଇଗଲେ ବିବାହିତ ଓ ଜଣେ ରହିଗଲେ ଅବିବାହିତ । ଚାରିଜଣଯାକ ଭଲ ମେଧାବୀ ଛାତ୍ର । ମେଧା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାପାଇଁ ସମସ୍ତେ ଆଗ୍ରହୀ । କିନ୍ତୁ କ୍ଷେତ୍ର କାହିଁ ? ଶିଳ୍ପ ବିକାଶ ସେପରି ହୋଇନାହିଁ ଯେ ସେ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଣେ ସହଜରେ କୃତିତ୍ୱ ଅର୍ଜନ କରିପାରିବ । ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ର ଏକ ସମୟରେ ପ୍ରଶସ୍ତ ଥିଲା । ସେ ପଡ଼ିଆରେ ଖେଳିବାପାଇଁ ବହୁ ଉଚ୍ଚାଭିଳାଷୀ ଯୁବକ ବାହାରୁଥିଲେ ; ଖେଳ ଦେଖାଇ ନିଜେ ସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଦର୍ଶକମଣ୍ଡଳୀର ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ ପ୍ରଶଂସା ଅର୍ଜନ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ କ୍ଷେତ୍ର କ୍ରମେ ଏପରି ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ହେଲାଣି, ପଡ଼ିଆ ଚାରିପାଖଯାକ ଜବର ଦଖଲ କରି ଏତେ ଲୋକ କୋଠାବାଡ଼ି କରିଗଲେଣି ଯେ ସେଠି ବହୁ ଖେଳାଳିଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । କୌଣସି ଖେଳର କେବଳ ଗୋଟିଏ ଟିମ୍ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଟିମ୍ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ସେହି ଗୋଟିଏ ଟିମ୍ ଅପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ସବୁଥର ଜିତି ସିଲ୍ଡ୍ ପାଉଛି ବୋଲି ମଧ୍ୟ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଓ ରେଡିଓ ପ୍ରଚାର କରୁଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଟିମ୍ ଯେ କେହି ନାହାନ୍ତି ଓ ଖେଳପଡ଼ିଆ ଯେ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲାଣି, ଏ କଥାଟି ପ୍ରଚାରରେ ଏପରି ଊହ୍ୟ ଥାଏ ଯେ ବାହାରର ଲୋକେ ସମସ୍ତେ ମନେକରନ୍ତି

ଯେଉଁ ଗୋଟିକ ଟିମ୍ ଖେଳୁଛି ସେହି ହେଉଛି ସର୍ବୋତ୍ତମ । ରାଧାମୋହନ ଓ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗମାନେ ଛାତ୍ରାବସ୍ଥାରେ ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବେ ବୋଲି ଅଭିଳାଷ ପୋଷଣ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଛାତ୍ରଜୀବନ ଶେଷ ହେବାବେଳକୁ ସେ କ୍ଷେତ୍ରର ଦଶା ପରିବର୍ତ୍ତିତ ଅବସ୍ଥାରେ ପହଞ୍ଚିଲାଣି । କିନ୍ତୁ ଅଭିଳାଷ ତ ଠେଲିହୋଇ ପ୍ରକାଶ ପାଇବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ଶରତ ଓ ଜଗଦୀଶ ଆଇ. ଏ. ଏସ୍. ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତାରେ ଯୋଗ ଦେଲେ । ସେଥିରେ ସେମାନେ ଜୟୀ ହେଲେ । ଶରତ ହୋଇଗଲେ ଆଇ. ଏ. ଏସ୍. ଓ ଜଗଦୀଶ ହୋଇଗଲେ ଆଇ. ପି. ଏସ୍. । ଜଣେ ଜିଲ୍ଲା ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ ଓ ଆଉ ଜଣେ ପୋଲିସ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ସେଥିରେ ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ଅଧ୍ୟାପକ ହେଲେ ଓ ଅଧ୍ୟାପକ ହିସାବରେ ନାମ ମଧ୍ୟ କଲେ । ଫରେନ୍ ସ୍କଲର୍ସିପ୍ ପାଇ ବର୍ତ୍ତମାନ କେନେଡ଼ାରେ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ଗବେଷଣା କାର୍ଯ୍ୟରେ କିଛିକାଳ ପାଇଁ ଅଛନ୍ତି । ଏକା ରହିଯାଇଛନ୍ତି ରାଧାମୋହନ ରାଜନୀତିରେ । ଅନ୍ୟମାନେ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗକୁ ଚାଲିଗଲେ ମଧ୍ୟ ଏକ ସମୟରେ ଯେ ସେମାନେ ରାଜନୈତିକ ଅଭିଳାଷ ପୋଷଣ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ତାକୁ ଘୋଷଣା କରି ଛାତ୍ରବନ୍ଧୁଙ୍କଠାରୁ ବାହାବା ପାଉଥିଲେ, ସେଥିରୁ ସେମାନେ ଅପସରି ଯାଇଛନ୍ତି; ଏ ଭାବନାକୁ ସେମାନେ ଏକ ମାନସିକ ଗ୍ଲାନି ବୋଲି ମନେକରି ନିଜ ମନକୁ ନିଜେ ବୋଧ ଦିଅନ୍ତି । ପୂର୍ବତନ ଛାତ୍ରବନ୍ଧୁଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଦେଖାହେଲେ ସେମାନେ କିପରି ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସାହାଯ୍ୟ ପହଞ୍ଚାଉଛନ୍ତି, ସେ ସବୁ କହି ଆତ୍ମସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରନ୍ତି । ପୋଲିସ୍ ସହିତ ଏକମତ ନ ହୋଇ କିପରି ସେ ଅନେକଙ୍କୁ ମିଛା ଆଇନ୍ କବଳରୁ ରକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି, ପୋଲିସ୍‌କୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରି କିପରି ରାଜନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅନେକଙ୍କୁ ପରୋକ୍ଷରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି, ଏହା ହେଲା ଶରତଙ୍କର ନିଜର ମାନସିକ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱର ବିବରଣୀ । ସେହିପରି ଜଗଦୀଶ କେତେକ ଡି. ଆଇ. ଆର୍. ରେ ଧରାହୋଇଥିବା ବନ୍ଦୀମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଏକ ମାମୁଲି ଏଗ୍ରିମେଣ୍ଟ ଲେଖାଇ ମୁକ୍ତ କରାଇଛନ୍ତି, କିଛି କାରଣ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ କିପରି ସେ ଅନେକଙ୍କୁ ମିଛା ଆଇନରେ ପକାଉନାହାନ୍ତି ଏସବୁ କହନ୍ତି । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣିଙ୍କର ତ ଏପରି କୈଫିୟତ ନିଜକୁ ନିଜେ ଦେବାର ଅବକାଶ ନାହିଁ । ତଥାପି ସେ ଝାଣିଓଝାର କୈଫିୟତ୍ ଯେ ଆବଶ୍ୟକ ନ କରିଛନ୍ତି ତାହା ନୁହେଁ । ସେ କୈଫିୟତ୍ ସେ ରାଧାମୋହନଙ୍କୁ ଦେଲେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଦ୍ୱିତୀୟ ସାକ୍ଷାତ ସମୟରେ ।

ବଡ଼ସକାଳୁ ରାଧାମୋହନ ମୁହଁ ନ ଧୋଇ ଦାନ୍ତ ସୁଦ୍ଧା ନ ଘଷି ବାରଣ୍ଡାରେ ଏକ ଚୌକିରେ ବସିଛନ୍ତି; ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ପାଖରେ ପଡ଼ିଥିବା ଆଉ ଏକ ଚୌକିରେ ବସିପଡ଼ି ସେ ଆରମ୍ଭ କଲେ, "ରାଧାମୋହନ, ମୁଁ ଖୁବ୍ ସକାଳୁ ଚାଲିଆସିଲି; କାରଣ ସି. ଆଇ. ଡି. ମାନେ ତୋ ଘର ଚାରିପଟେ

ଚୋଟେ ଜଗିଛନ୍ତି; କିଏ ଆସିଲା, କିଏ ଗଲା, କି କଥା ହେଲା, ସବୁ ଖବର ରଖୁଛନ୍ତି । ସି. ଆ. ଡି. କି ଖବର ରଖିବେ, ସ୍ୱା'ଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି କେତେ, ଏ ତ ରାତି ପାହାନ୍ତିଆ ନିଦରେ ଶୋଇପଡ଼ିବେ, ଉଠିବେ ସାତଟା ଆଠଟା ବେଳକୁ । ଯା'ହେଉ, ମୁଁ ଏତିକି କହିବାପାଇଁ ଆସିଛି । ଆମ ଭିତରେ ତୁ ଏକା ରାଜନୀତିରେ ଅଛୁ; କେବେ ରାଜନୀତି ଛାଡ଼ ନାହିଁ । ସବୁଦିନ କ'ଣ ସମାନ ଯିବ, ରାଜନୀତି ପୁଣି ଓଲଟିବ । ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ତୁ ଆମ ଗ୍ରୁପ୍‌ର ପ୍ରତିନିଧି । ନିରାଶ ହୁଅ ନାହିଁ, ସେଦିନ ତୋ କଥା ଶୁଣି ମନଟା ମୋର ଭାରି ଖରାପ ହୋଇଗଲା । ତୁ ଭାବ ନାହିଁ ଯେ ମୁଁ ରାଜନୀତିରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ । ତୁ ତ ଜାଣୁ ସୁଶୀଳାର ସ୍ୱଭାବ; ମୁଁ ଆଶା କରିଥିଲି ସେ ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ବୋଲି, କିନ୍ତୁ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋର ଗଳଗ୍ରହ ହୋଇଛି । ତା'ର ଦାବୀ ପୂରଣ କରିବାରେ ମୋର ଦିନ ଯାଉଛି । ତଥାପି ମୁଁ ମୋ କାମ ଭିତରେ ବରାବର ରାଜନୈତିକ 'ଦୃଷ୍ଟିକୋଣକୁ ବଜାୟ ରଖିଛି । ଏଇ ଯାଇଥିଲି କୋରାପୁଟକୁ, ସେଠି ନକ୍ସାଲାଇଟ୍ ଖୋଜିବା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ । ନିରୀହ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରୁଛନ୍ତି ଦେଖିଲି, କଥାବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଆଦିବାସୀ ନେତାମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହ ଦେଲି । ଜଣେ ଦି'ଜଣ ନକ୍ସାଲାଇଟ୍ ନେତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଗୋପନରେ ଦେଖା ହୋଇଥିଲା, ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ସାହ ଦେଲି । ସେଠାରେ ଜଗଦୀଶ ଏସ୍. ପି. ଅଛି; ତାକୁ ମଧ୍ୟ କହିଲି ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ; ସେମାନେ ତାଙ୍କ ପଛାରେ ଥାଆନ୍ତୁ । ତୁ ତୋ ପଛାରେ ରହି ସେମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ ପହଞ୍ଚା । ତୁ ନିରାଶ ହେଲେ ତ କଥା ସରିଗଲା ।" ବକ୍ତୃତା ଦେଲା ପରି ଏକ ନିଶ୍ୱାସରେ ଚିନ୍ତାମଣି ଏତେଗୁଡ଼ାଏ କଥା କହିଗଲେ । କାରଣ, ସେ ତରତର ହେଉଛନ୍ତି ସି. ଆ. ଡି. ଫାଟକ ପାଖକୁ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ଚାଲିଯିବାପାଇଁ । ରାଧାମୋହନ ଏ ବକ୍ତୃତା ଶୁଣି ମନେ ମନେ ଯେ ବିରକ୍ତ ହେଉଥା'ନ୍ତି ଏହା ତାଙ୍କ ଲାଲ ପଡ଼ିଆସୁଥିବା ମୁହଁରୁ ଜଣାପଡୁଥାଏ । ଚିନ୍ତାମଣିଙ୍କ କଥା ସରିବା ପରେ ସେ ଗଳା ସଫା କରି ଚୌକି ଉପରେ ଟିକିଏ ଆଗକୁ ଝୁଙ୍କି ପଡ଼ି ବସି ଦୃଢ଼ ଭାବରେ କହିଲେ, "ବୁଝିଲୁ ଚିନ୍ତାମଣି, କଲେଜ ଏକ ଧର୍ମଶାଳା; ସେଠି ଯେତେ ଦିନ ରହିଲେ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ବହୁତ କଥା ଭାବିଲେ, ଭବିଷ୍ୟତ ଚିନ୍ତା କଲେ, କିନ୍ତୁ ପରେ ଯେ ଯୁଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲେ ତାଙ୍କ କାମରେ । ଆଉ ସେ ଧର୍ମଶାଳା କଥା ଭାବି ଲାଭ କ'ଣ ? ତୁ ତୋ ଜୀବନକୁ ସୁଖୀ କର, ସେହିପରି ଶରତ ଓ ଜଗଦୀଶ, ମୋତେ ଛାଡ଼ି ଦେ, ମୁଁ ମୋ ବାଟ ଖୋଜି ଯାଏ । ତୁ ଆଉ ଲୁଚି ଲୁଚି ଆସି ବକ୍ତୃତା ଶୁଣାନା । ତୁ ଟଙ୍କା ରୋଜଗାର କରିବୁ, ଭାରିଜାର ଦାବୀ ପୂରଣ କରିବୁ, ଆଉ ନକ୍ସାଲାଇଟ୍-ମାନେ ଗୁଳିରେ ମରିବେ, ମୁଁ ଜେଲ ଯିବି, ପୁଣି ତୋ ଠାରୁ ବକ୍ତୃତା ଶୁଣିବି । ଏ ବଡ଼ ବିରକ୍ତିଜନକ ଭୂମିକା ।" ଏତିକି ଶୁଣି "ତୋ ମନ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭଲ ନାହିଁ, ମୁଁ ଯାଉଛି, ପରେ ଆସିବି" କହି ଚିନ୍ତାମଣି ତରତର ହୋଇ ଉଠିଲେ ।

ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ରହୁଥାନ୍ତି ରାଜମହଲ ହୋଟେଲରେ । ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ସୁଶୀଳା ମଧ୍ୟ ସେଇଠି ଥାଆନ୍ତି । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ରାଧାମୋହନଙ୍କ ପାଖରୁ ଫେରିଯାଇ ହୋଟେଲରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖନ୍ତି ଯେ ପ୍ରାୟ ପଚିଶ ଜଣ ସଶସ୍ତ୍ର ପୋଲିସ ହୋଟେଲକୁ ଘେରି ରହିଛନ୍ତି । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ଭାବିଲେ ଯେ କାହାରିକୁ ହୋଟେଲରେ ମିସା ବା ଡି. ଆଇ. ଆର୍. ରେ ଗିରଫ୍ତାର କରିବାପାଇଁ ପୋଲିସ ଆସିଛନ୍ତି । ପୋଲିସ କାହାରିକୁ ଭିତରକୁ ଛାଡ଼ୁ-ନାହାନ୍ତି । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ନିଜ ନାମ ଓ ସେ ଏକ ଅଧ୍ୟାପକ ବୋଲି କହିବାମାତ୍ରେ ତାଙ୍କୁ ଭିତରକୁ ଆଗ୍ରହ ସହକାରେ ଛାଡ଼ିଦିଆଗଲା । ସେ ଭିତରକୁ ଯାଇ ଦେଖନ୍ତି, ତାଙ୍କର ରୁମ୍‌ରେ ପୋଲିସ ଅଫିସର ଦୁଇଜଣ ବସି ସୁଶୀଳାଙ୍କୁ ପଚାରୁଚରି କରୁଛନ୍ତି । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣିଙ୍କୁ ଦେଖି ପୋଲିସ ଅଫିସରମାନେ ଚୌକିରୁ ଉଠିପଡ଼ି ନମସ୍କାର କଲେ । ବିନମ୍ର ସହକାରେ କହିଲେ, 'ବସନ୍ତୁ' । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ପ୍ରଥମେ କିଛି ବୁଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ତା'ପରେ ଯେତେବେଳେ ଜାଣିଲେ ପୋଲିସ ତାଙ୍କୁ ଗିରଫ୍ତାର କରିବାପାଇଁ ଆସିଛି, ସେ ଅପ୍ରତିଭ ହୋଇ ଖଟ ଉପରେ ବସିଗଲେ । ସୁଶୀଳା ମଧ୍ୟ କାନ୍ଦିପକାଇଲେ । ନିଜକୁ ନିଜେ ସମ୍ଭାଳିନେଇ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ପଚାରିଲେ, "ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅଭିଯୋଗ କଅଣ ?" ସିନିଅର୍ ପୋଲିସ ଅଫିସର ନମ୍ର ଭାବରେ କହିଲେ, "ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ତାହା କାହାରିକୁ କୁହାଯିବ ନାହିଁ ।" ଟିକିଏ ତେଜ ପ୍ରକାଶ କରି ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି କହିଲେ, "ଏ ଦେଶରେ ଆଇନର ଶାସନ ଅଛି ନା ନାହିଁ ?" ପୋଲିସ ଅଫିସର ହସି ହସି କହିଲେ, "ଆଇନର ଶାସନ ଅଛି ବୋଲି ତ ଆଇନ ଅନୁସାରେ ଆପଣଙ୍କୁ ଗିରଫ୍ତାର କରାଯାଉଛି ।" ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ କରି ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି କିଛି ଭାବିପାରିଲେ ନାହିଁ । ସୁଶୀଳା ମଧ୍ୟ ଅବାକ୍ ହୋଇ ଏକ କୋଣରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି । କିଛିକ୍ଷଣ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନୀରବତା ପରେ ପୋଲିସ ଅଫିସରମାନେ କହିଲେ, "ଆମେ ବାହାରେ ଅପେକ୍ଷା କରିବୁ । ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବାପାଇଁ ଆପଣ ଶୀଘ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଅନ୍ତୁ ।" ଏହା କହି ସେମାନେ ବାହାରକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

ସୁଶୀଳା କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଚନ୍ଦ୍ରାମଣିଙ୍କୁ କୁଣ୍ଢାଇପକାଇ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ୱରରେ କହିବାରେ ଲାଗିଲେ, "ତୁମକୁ ମନା କରୁଥିଲି, ତୁମେ ସେ ନକ୍‌ସାଲାଇଟ୍‌ଙ୍କ ଆଡ଼ୁଡ଼ାକୁ ଗଲ କାହିଁକି, ପୁଣି ରାଧାମୋହନଙ୍କ ଘରକୁ ବାରମ୍ବାର ଗଲ କାହିଁକି ?" ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ଚୁପ୍ ଚାପ୍ ହୋଇ କହିଲେ,'ଏହି କ'ଣ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅଭିଯୋଗ ?'ସୁଶୀଳା କହିଲେ ହଁ, ସେହି ଅଭିଯୋଗ । କାରଣ ମୋତେ ପୋଲିସ ପଚାରିଲେ, ତୁମେ କୋରାପୁଟର ନକ୍‌ସାଲାଇଟ ଅଞ୍ଚଳ ଗୁଣୁପୁର ଯାଇଥିଲ କି ନାହିଁ; ପୁଣି ରାଧାମୋହନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ତୁମର ସମ୍ପର୍କ ଅଛି କି ନାହିଁ ?" ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ସୁଶୀଳାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ନିଘେଇ ଚାହିଁ କହିଲେ, "ତୁମେ କଅଣ କହିଲ ?" ମୁଁ କହିଲି, "ତୁମେ ଗୁଣୁପୁର ଯାଇଥିଲ ଆଦିବାସୀଙ୍କ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ଗବେଷଣା କରିବାପାଇଁ, ଆଉ ରାଧାମୋହନ ତୁମର, ଆମର କଲେଜ ସାଙ୍ଗ—ସେଇଆ ସମ୍ପର୍କ ।" ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ରୁମ୍ ମାରି କିଛି ସମୟ ବସିରହିଲେ;

ସୁଶୀଳା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ନୀରବରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ତା'ପରେ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ଉଠିପଡ଼ି କହିଲେ, "ହଉ, ବିଛଣାପତ୍ର, ଲୁଗାପଟା ବାନ୍ଧିଦିଅ । ତୁମେ ଦିନାକେତେ ଏଠି ରହ; କଅଣ ହେଉଛି, କେଉଁଠିକୁ ନେଉଛନ୍ତି ବୁଝିବି । ତା'ପରେ ଯଦି ଜେଲ ହୋଇଯାଏ • ଆଁ •• କଅଣ କରିବ, ଭାବି ଦେଖ ।" ସୁଶୀଳା କାନ୍ଦି-ପକାଇଲେ । "ଆଚ୍ଛା, ପରେ ସେକଥା ଭାବି ସ୍ଥିର କରିହେବ । ଲୁଗାପଟା ମୁଁ ସଜାଡ଼ିଦିଏ ।"

ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ବାହାରକୁ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ସୁଶୀଳାଙ୍କୁ କହିଲେ, "ଏକ ଅଦ୍ଭୁତ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ପରିସ୍ଥିତିରେ ପଡ଼ିଗଲି । ହଉ, ଦେଖାଯିବ ।" ହଠାତ୍ ଆଘାତ ପାଇଯାଇ ମନ ପ୍ରଥମେ ଦବିଯାଏ, ପୁଣି ତା'ର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତ୍ୱ ହେତୁରୁ ପୂର୍ବାବସ୍ଥାକୁ ଫେରିଆସେ; ପୂରା ଆସି ନ ପାରିଲେ ମଧ୍ୟ କିଛି ପରିମାଣରେ ଆସିଯାଏ । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ଆଉ ସେପରି ବିବ୍ରତ ନୁହନ୍ତି; ସେ ବାହାରକୁ ଆସି ପୋଲିସ୍ ଅଫିସରମାନଙ୍କୁ କହିଲେ, "ନିଅ, କେଉଁଠିକି ନେବ ।" ଅଫିସର ନମ୍ରତା ସହକାରେ କହିଲେ, "ଆମେ ସର୍ଭିସ୍ କରୁଛୁ; ଆଦେଶାନୁଯାୟୀରେ କାମ କରୁଛୁ" ଇତ୍ୟାଦି କହି ତଳେ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବା ଏକ ଟେକ୍ସି ପାଖକୁ ନେଇଗଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ବସିଲେ ପଛ ସିଟ୍‌ରେ । ଦୁଇ ପାଖରେ ଦୁଇ ଜଣ ପୋଲିସ୍ ଅଫିସର । ଆଗ ସିଟ୍‌ରେ ଡ୍ରାଇଭର ପାଖରେ ଦୁଇ ଜଣ ପୋଲିସ୍ କନଷ୍ଟେବଲ । ସୁଶୀଳାଙ୍କୁ ସେ ଟ୍ୟାକ୍ସି ପାଖକୁ ଆସିବାକୁ ଦିଆଗଲା ନାହିଁ । ଟ୍ୟାକ୍ସିରେ ସମସ୍ତେ ବସିଗଲା ପରେ ପୋଲିସ୍ ଅଫିସର ଡ୍ରାଇଭରକୁ କହିଲେ, "ଚାଲ୍ ସମ୍ବଲପୁର ।" ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ବିସ୍ମିତ ହେଲେ । "ସେହି ଜେଲରେ ରହିବାପାଇଁ ଆଦେଶ ହୋଇଛି ।" ଏହା କହି ତାଙ୍କ ଉପରେ ଜାରି ହୋଇଥିବା ଜିଲ୍ଲା ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍‌ଙ୍କ ଆଦେଶଟି ତାଙ୍କ ହାତକୁ ପୋଲିସ୍ ଅଫିସର ବଢ଼ାଇଦେଲେ । ଆଦେଶରେ ଲେଖାଅଛି, "ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଶାନ୍ତିଶୃଙ୍ଖଳା ରକ୍ଷା ବିଷୟରେ ତୁମକୁ ମିସା ଆଇନ୍ ଅନୁଯାୟୀରେ ସମ୍ବଲପୁର ଜେଲ୍‌ରେ ବନ୍ଦୀ ଭାବରେ ରଖାଯିବ ।" ତଳେ ଦସ୍ତଖତ କରିଛନ୍ତି ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଶରତ । ଦସ୍ତଖତ ଦେଖି ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ପଚାରିଲେ, "ଶରତ କ'ଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ପୁରୀରେ ଜିଲ୍ଲା ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଅଛି କି ?" ପୋଲିସ୍ ଅଫିସର କହିଲେ, "ହଁ, ସେ ମୟୂରଭଞ୍ଜରେ ଥିଲେ, ମାସେ ହେଲା ପୁରୀକୁ ଆସିଛନ୍ତି ।" ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ନିଜ ମନକୁ କହିହେଲେ, "ଶରତ ମୋର କ୍ଲାସ୍‌ମେଟ୍, ଆମେ ଖୁବ୍ ସାଙ୍ଗ ।" ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିହାସ କରି ପୋଲିସ୍ ଅଫିସର କହିଲେ, "ସାଙ୍ଗ ବୋଲି ତ ସେ ଆପଣଙ୍କୁ ଭଲ ଭାବରେ ଜାଣନ୍ତି; ତେଣୁ ସେ ଏ ଆଦେଶ ଜାରି କରିଛନ୍ତି ।" ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ କରିଦେଲେ ।

ଏଣେ ତ ଦଳେ ପୋଲିସ୍ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣିଙ୍କୁ ସମ୍ବଲପୁର ନେଇଗଲେ; ଆଉ ଦଳେ ପୋଲିସ୍ ରାଧାମୋହନଙ୍କୁ ଘେରାଉ କଲେ । ସେତେବେଳକୁ ରାଧାମୋହନ ଦାନ୍ତ ଘଷିସାରି କ୍ଷୌର ହୋଇ ପଢ଼ାପଢ଼ି କରିବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥା'ନ୍ତି ।

ପୋଲିସ୍ ଅଫିସର ଜଣେ ଘର ଭିତରକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ଥାନାକୁ ଯିବା ପାଇଁ କହିଲେ । ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ ରାଧାମୋହନ ପଚାରିଲେ, "କାରଣ ?" ପୋଲିସ୍ ଅଫିସର କହିଲେ, "ସେଠି ଆପଣଙ୍କୁ କେତେକ ବିଷୟରେ ଇଣ୍ଟେରୋଗେସନ୍ ହେବ ।" "ହୁଁ" କହିଦେଇ ରାଧାମୋହନ ବାହାରିଲେ । ଥାନାରେ ଦୁଇ ପାଖରେ ଦୁଇ ଦୁଇ ଜଣ ଅଭିଜ୍ଞ କ୍ରାଇମ୍ ବ୍ରାଞ୍ଚର ଅଫିସର । ମଝିରେ ବସିଲେ ରାଧାମୋହନ । ଦୀର୍ଘ ଦୁଇଘଣ୍ଟା କାଳ ଇଣ୍ଟେରୋଗେସନ୍ ଚାଲିଲା । ସବୁ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ଟେପ୍‌ରେକର୍ଡ ହେଉଥାଏ । ଏ ଟେପ୍‌ରେକର୍ଡ ଯିବ କେନ୍ଦ୍ର ଅଫିସକୁ । ସେଠି କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସାହାଯ୍ୟରେ ଯାଞ୍ଚ କରାଯିବ । ତା'ପରେ ଯାହା ହେବ । ଇଣ୍ଟେରୋଗେସନ୍‌ର ସାରମର୍ମ ହେଉଛି, ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ରାଧାମୋହନଙ୍କ ସହିତ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ସମ୍ପୃକ୍ତ । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣିଙ୍କର ନକ୍‌ସାଲାଇଟ୍‌ଙ୍କ ପ୍ରତି ସର୍ବସ୍ୱ ସହାନୁଭୂତି ଅଛି । ଏଣୁ ରାଧାମୋହନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ନକ୍‌ସାଲାଇଟ୍‌ମାନଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ ବୋଲି ରାଧାମୋହନ କହିବାରୁ ଜଣେ ପୋଲିସ୍ ଅଫିସର କହିଲେ, "କୋରାପୁଟ ଏସ୍. ପି. (ଜଗଦୀଶ) ଚନ୍ଦ୍ରାମଣିଙ୍କର କୋରାପୁଟ ଗସ୍ତର ପୂରା ବିବରଣୀ ଦେଇ ଲେଖିଛନ୍ତି, କେଉଁଠି ନକ୍‌ସାଲାଇଟ୍ ନେତାମାନଙ୍କ ସହିତ ଦେଖା, କେଉଁ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହ ପ୍ରଦାନ ଇତ୍ୟାଦି କେତେକ ଆଦିବାସୀ ଏ କଥା ସ୍ୱୀକାର କରିଛନ୍ତି । ଏସବୁ ତଥ୍ୟ ଶୁଣି ରାଧାମୋହନ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ କହିଲେ, ସେ ରାଜନୀତିରେ ଆଉ ନାହାନ୍ତି । ସେ ଏକ ନଗଣ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁମାନେ କହନ୍ତି, ସେ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶୀଳ ହୋଇଗଲେଣି ବୋଲି ବନ୍ଧୁମାନେ କହନ୍ତି ; କାରଣ ସେ ଭାବିଚନ୍ତି ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି ପ୍ରଚଳିତ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ମାନିନେଇ ଚଳିବାକୁ ହେବ । ଜଣେ ଚତୁର ପୋଲିସ୍ ଅଫିସର ପଚାରିଲେ, "ଆପଣ ତା'ହେଲେ ମାର୍କଟାଇମ୍ କରୁଛନ୍ତି, ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ହେଲେ ପୁଣି ଆନ୍ଦୋଳନ ଚଳାଇବେ ।" ରାଧାମୋହନ ଟିକିଏ ଚୁପ୍ ରହିଯାଇ କହିଲେ, "ଭବିଷ୍ୟତରେ ମୁଁ କ'ଣ କରିବି ଆଜି କହିପାରିବି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ହିଂସାତ୍ମକ ଆନ୍ଦୋଳନର ବିରୋଧୀ । ଏପରିକି ଘେରାଉ, ଧାରଣା ଇତ୍ୟାଦି ପରୋକ୍ଷ ହିଂସା ବୋଲି ଏ ସବୁକୁ ମୁଁ ନିନ୍ଦା କରେ ।" ପୋଲିସ୍ ଅଫିସର କହିଲେ, "ତେବେ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣିଙ୍କ ସହିତ ଆପଣଙ୍କର ଏତେ ଘନିଷ୍ଠତା କାହିଁକି ?"

ରାଧାମୋହନ—"କଲେଜରେ ଆମେ ସାଙ୍ଗ ଥିଲୁଁ । ସେ ଦେଖା କରିବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ମୁଁ କ'ଣ ମନା କରିଥା'ନ୍ତି ? ମୁଁ ଯେ ମନୁଷ୍ୟ । ସାଧାରଣ ଭଦ୍ରତା ବନ୍ଧୁତା ଇତ୍ୟାଦି ମନୁଷ୍ୟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।" ପୋଲିସ୍ ଅଫିସର କହିଲେ, "ସେହିପରି କଲେଜ ସାଙ୍ଗ କୋରାପୁଟ ଏସ. ପି. । ତାଙ୍କ ସହିତ ଦେଖା କରିବାପାଇଁ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ଚାହିଁଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ସେ ମନା କରିଦେଲେ । ସେହିପରି ସାଙ୍ଗ ପୁରୀର ଜିଲ୍ଲା ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍, ସେ ତ କେବେ ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଖା କରିବାକୁ ଆସୁ ନାହାନ୍ତି ବା ଆପଣ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଉନାହାନ୍ତି ।" ରାଧାମୋହନ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ

କହିଲେ, "ମୁଁ ମନୁଷ୍ୟ ହୋଇ ଅଛୁ । ସେମାନେ ଆଉ ସେ ପଦବାଚ୍ୟ ନାହାନ୍ତି ।"

ଇଣ୍ଟରୋଗେସନ୍ ସରିଗଲା । ରାଧାମୋହନ ଘରକୁ ଫେରିଲେ । ଶୁଣିପାରିଲେ, ଚନ୍ଦ୍ରାମଣିଙ୍କୁ ଗିରଫ୍ତାର କରି କୁଆଡ଼କୁ ନେଇଗଲେଣି । ସେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଗଲେ ସେ ହୋଟେଲକୁ, ସୁଶୀଳାଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବା ପାଇଁ । ରାଧାମୋହନଙ୍କୁ ଦେଖି ରାଗରେ ଅଣ୍ଡ ଥର ସୁଶୀଳା କହିଲେ, "ତୁମେ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଖରାପ କଲ । ତୁମର ତ ଲଙ୍ଗୁଡ଼ କଟା ହୋଇଛି, ତାଙ୍କ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼କୁ ତୁମେ କାଟିଲ । ତୁମେ ଯାଅ ଏଠୁ, ମୁଁ କଛୁ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ ।" ସେଠାରୁ ଫେରିଆସି ରାଧାମୋହନ ଭାବିଲେ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଶରତଙ୍କୁ ଦେଖାକରି କହିବେ ଅକାରଣରେ କାହିଁକି ଚନ୍ଦ୍ରାମଣିଙ୍କୁ ଗିରଫ୍ତାର କରାହେଲା । ଟେଲିଫୋନ୍ ଉଠାଇ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍‌ଙ୍କୁ ଏକ ଲାଇଟ୍‌ନିଙ୍ଗ୍ କଲ୍ କଲେ । ସେପଟି ଜିଲ୍ଲା ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଫୋନ୍ ଧରିଲେ ମଧ୍ୟ ରାଧାମୋହନଙ୍କ ନାମ ଶୁଣି ହଠାତ୍ ଛାଡ଼ିଦେଲେ । ରାଧାମୋହନ ଜାଣିଲେ ସେ ଶରତ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ରଖିବାକୁ ଚାହୁଁ ନାହିଁ । "ମନୁଷ୍ୟତ୍ୱ କ'ଣ ଏ ଦେଶରୁ ଚାଲିଗଲା ?"—ଦୀର୍ଘନିଶ୍ୱାସ ପକାଇ ମନକୁ ମନ ଏକଥା କହି ରାଧାମୋହନ ଗୀତା ଖୋଲି ପଢ଼ିବା ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

ସେହିଦିନ ସୁଶୀଳା ପୁରୀ ଯାଇ ଶରତଙ୍କ ସହିତ ଦେଖା କରିବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ ବା ତାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣିଙ୍କୁ ସେ ଆଦୌ ଚିହ୍ନି ନ ଥିଲା ପରି ଶରତ ସୁଶୀଳାଙ୍କୁ କହିଲେ । କିଛିଦିନ ପରେ ରାଧାମୋହନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଇଣ୍ଟରୋଗେସନ୍ ହୋଇଥିଲା ତା'ର ଟେପ୍‌ରେକର୍ଡ଼କୁ ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା କରି କେନ୍ଦ୍ର ଅଫିସ ସ୍ଥିର କଲେ, ରାଧାମୋହନଙ୍କ ନୈରାଶ୍ୟ ଷଟ୍ଟୋସ୍ଥି; ତାଙ୍କଠାରୁ ପୁନର୍ବାର କୌଣସି ନା କୌଣସି ଆନ୍ଦୋଳନ ଆଶଙ୍କା କରାଯାଇପାରେ । ଏଣୁ ତାଙ୍କୁ ବାହାରେ ଛାଡ଼ିଦେବା ଠିକ୍ ହେବ ନାହିଁ । ସେ ଗିରଫ୍ତାର ହେଲାବେଳେ ଗୀତା, କୋରାନ୍ ଓ ବାଇବେଲ ସବୁ ବାନ୍ଧି ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଗଲେ ।

କିଛିଦିନ ପରେ ସୁଶୀଳାଙ୍କ ଗ୍ୟାରେଣ୍ଟିରେ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣିଙ୍କୁ ମୁକ୍ତ ଦିଆ-ହୋଇଛି । ସେ ଭାରତକୁ ବର୍ଷକ ଭିତରେ ଆସିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଲେଖିଦେଇ କେନେଡ଼ା ଚାଲିଯାଇଛନ୍ତି ।

ଡାହାଣୀ ଆଲୁଅ

ଉପେନ୍ଦ୍ର କିଶୋର ଦାସ

(ଏକ)

ପୁଣି ବର୍ଷା ହେଲା । ପବନ-ପହୁଡ଼ା ତାଳଗଛ ମଥାନ ଉପରେ ଚଉଦ-ମେଳଣର ଯୋଡ଼ି-ନାଗରା ବଜାଇ ।

ରାତି ଅନ୍ଧାର-ହଜା ଜଣବଣ ବଣେଇଁ ଛୁଟରେ, ଭଙ୍ଗା ମାଟି ଘର ଟିଏ, ବର୍ଷା ଝାଙ୍କର ଦାଉରେ ଛଣ ଛପରତକ ତାର କେଉଁକାଳୁ କୁଆଡ଼େ ଉଡ଼ିଗଲାଣି । କଣ୍ଟା-ବଣ ଭିତରେ ଖାଲି ଗୋଟାଏ ଉଈ ଢିହ, ଆଉ ଦଦରା କାନ୍ଥ କେତେ ଝଟ । ବତାସ ଦାଉରେ ହେତକ ବା ଏଇ ଲାଟିଟା ପଡ଼ିଯିବ ହଣ୍ଟେ କି ?

ଘଡ଼ିକ ପରେ ବର୍ଷା ଥମି ଆସିଲା । ଅଙ୍ଗାରବୋଳା ରଙ୍ଗ ଦେହରେ ବିଜୁଳି ଝଲମକ ମାରି ବତାସ ଝପଟିଗଲା ଗଜା-ଧାନ ଗଛ ମେଲରେ ଢେଉଲ ପକାଇ ଦେଇ ।

ଘର ପଛପଟ ଝଙ୍କା ବରଗଛ ଭିତରୁ କାଅଳୀ ଅନ୍ଧାର ଗଣ୍ଡିକ ପରି ଗୋଟାଏ ବାଦୁଡ଼ି ଉଡ଼ିଆସି ଆଉ ଗୋଟାଏ ଗଛରେ ଝୁଲିଲା । ଡେଣା ଝାପଟରେ ତା'ର ଗଛ ତଳେ ଟପ ଟପ ହୋଇ ବର୍ଷା ହୋଇଗଲା ଆଉ ଥରେ । ବିଲ ଗହୀର ଆର ପାଖେ ମଶାଣି ଦଣ୍ଡାରେ ସେତିକ ବେଳେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଆଲୁଅ ମସାଲ ପରି ଦପ୍ ଦପ୍ ହୋଇ ଜଳି ଉଠି ସେଠୁ ବରଗଛ ତଳଯାଏ ଆସିଲା । ତା'ପରେ ହଠାତ୍ ଲିଭିଗଲା ।

ଗଛ ଉପରେ ବାଦୁଡ଼ିଟା ଡମକ ପଡ଼ି କହିଲା, କିଏ ?

ଦଣ୍ଡକେ ଆଲୁଅଟା ପୁଣି ଜଳି ଉଠିଲା ଦାଉ ଦାଉ ହୋଇ । କହିଲା, ସେଇ—

"କିଏ ? ମୁଁ ତ ଚିହ୍ନି ନାହିଁ !"

—ଚିହ୍ନି ନାହଁ ? ଆଲୁଅ ହସିଲା, ଏଇ ଘର ପାଖରେ ବରଗଛରେ ଅଛୁଟି ? ଅନେକ ଦିନ ଆଗେ ଏ ଘରେ କିଏ ଥିଲା ଜାଣିନାହଁ କିଛି ?

—ନା, ଗୁରମାସ ହେଲା କମା ମୁଁ ଏଠିକି ଆସିଚି ।

—ସ୍ମରଣମାସ ମୋତେ ? ତେବେ ଆଉ ଜାଣିବୁ କୁଆଡ଼ୁ ? ସେ ଢେର ଦିନର କଥା । ବୋଧହୁଏ ତିନି କି ଚାରି ବର୍ଷ ହେଲାଣି । ଏ ଘରେ ସେତେବେଳେ ଥିଲୁଁ ମୁଁ ଆଉ ମୋର ସ୍ୱାମୀ । ସହାରରେ ଦୁଃଖ କ'ଣ, ଦିନକ ପାଇଁକି ଜାଣି ନ ଥିଲି ତାଙ୍କ ଲାଗି । କିନ୍ତୁ ଦଣ୍ଡକେ କ'ଣ ହୋଇଗଲାଟି ! ଆଲୁଅଟା ଥରେ ଥରେ ଅଣଉଠି ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ହୋଇଆସିଲା ।

ଦଣ୍ଡେ ଗଲା ।

ପୁଣି କହିଲା, ଆଜିକାଲି ଭାବିଲେ ସ୍ୱପ୍ନ ପରି ଲାଗେ ସେକଥା ସବୁ । ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ବି ଗ୍ରୀତ ମନ୍ଥି ହୋଇଯାଏ କାହିଁରେ । କିନ୍ତୁ ଛାଡ଼ ସେ କଥା । ନୂଆକରି ସେ ଦୁଃଖ ଡାକି ଆଣିବାକୁ ମୋର ଆଉ ମନ ନାହିଁ ।

ବାଦଲଟା କେଁ କେଁ ହୋଇ ଗଛ ତଳ ଡାଳକୁ ଆହୁରି ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲା । କହିଲା, ନାହିଁ କୁହ, କୁହ ସେ କଥା । ଶୁଣିବାକୁ ମୋର ଭାରି ମନ ହେଉଚି ।

—ଶୁଣିବୁ ? ହଉ ଶୁଣ ତେବେ । ଆଲୁଅ ଆରମ୍ଭ କଲା : ଢେର ଦିନ କଥା ହୋଇଗଲାଣି । ଏଇକ୍ଷିଣା ଏମିତି କାନ୍ଥସବୁ ବଣ ହୋଇଯାଇଚି ସିନା, ଏଇ ଘର ଦିନେ ପୁଣି ଲୋକ ଗହଳରେ ଖାଲି ହସୁଥିଲା, ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରଥମେ ଏଠିକି ଆସେଁ । ସ୍ୱାମୀ ମୋର କାହିଁକି କେଜାଣି କଟକକୁ ପଢ଼ା ଛାଡ଼ିଦେଇ ଘରେ ଆସି ବସିଥିଲେ । କମିତୀଘର ପରେ ଆଉ ସେ କଟକକୁ ଯାଇନାହାନ୍ତି । ସେକଥା, ସେଇ ପ୍ରଥମ ରାତି କଥା ମନରୁ ପାସୋର ଯିବ ନାହିଁ କେବେ । ଦୂର ସମ୍ପର୍କ'ର ଜଣେ ନଣନ୍ଦ ହେବେ ସେ ; ମତେ ଯେତେବେଳେ ଆଣି ଏଇ ଘରର ଗୋଟାଏ ବଖରା ଭିତରକୁ ପେଲିଦେଇ ବାହାର କବାଟ କିଳିଦେଲେ ଘର ଭିତରେ ଗୋଟାଏ କୋଣରେ ପିତଳ ଦୀପଟା ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ହୋଇ ଜଳୁଚି । ଘର ମଝିରେ ଖଣ୍ଡେ ଅର୍ଣ୍ଣସାଶ ଖଟ ଉପରେ ବିଛଣା ପଡ଼ି । କବାଟ ପାଖେ ଠିଆ ହୋଇ ପରମ ସଙ୍କୋଚରେ ଦେହ ଗୋଟାକ ମୋର ଝାଳରେ ବୁଡ଼ିଗଲା ।

ସ୍ୱାମୀ ଖଟ ଉପରେ ଶୋଇଥିଲେ, କାନ୍ଥ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁକରି । ପାଇଜୋଡ଼ା ଝମ ଝମ ଶୁଣି ଫେରି ଚାହିଁଲେ । ତା'ପରେ ଖଟରୁ ଉଠିଆସି ମୋ ହାତ ଧରି ଡାକିଲେ, ଆସ !

ବରଡ଼ାପତ୍ର ପରି ଥରୁଥାଏ ମୋ ହାତ ଦିଟା ତାଙ୍କ ହାତ ଭିତରେ ସେତେବେଳେ । ଦଣ୍ଡେ ଗଲା, ଦୁହେଁଯାକ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ । ହାତକୁ ମୋର ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଚିମୁଟି ଦେଇ ସେ ହସିଲେ; କହିଲେ, ଆହା ଲଜ୍ଜାବତୀ ଲତା ! ଦୁ'ବର୍ଷ ଆଗରୁ ମୋର ଆଗରେ ପଡ଼ି ଘୋଡ଼ା ପରି ଡେଉଁଥିଲ ବାପଘରେ ତମର । ଲାଜ ମାଡ଼ୁ ନାହିଁ ଆଜି ଏତେ ଛଇ ହେବାକୁ ?

ମନେ ମନେ ହସିଲି । ସତରେ ତ, ପିଲାଟି ଦିନୁ ମୁଁ ଦାସଭାଇ ବୋଲି ପାଣି ପିଉ ନ ଥିଲି ଯାଙ୍କ ପେଇଁ ! ଏ ପୁଣି ମୋତେ ବାହା ହୋଇବସିବେ, ଏ କଥା କିଏ ଜାଣିଚ !

ଟାଣି ଟାଣି ସେ ମତେ ଖଟ ପାଖକୁ ନେଇ ଶୁଆଇଦେଲେ । ଉଢ଼ଣା କାଢ଼ିଦେଇ ମୁହଁକୁ ଦି' ହାତରେ ଟେକି ଧରି ଡାକଲେ—ରଢ !

ଜବାବ ଦେଲି ନାହିଁ ଲାଜରେ ।

କଥା କହିବୁ ନାହିଁ ମତେ ? ସେ ପଚାରିଲେ ।

ତଥାପି କିଛି କହିଲି ନାହିଁ ।

ଦି'ଟା ବର୍ଷରେ କ'ଣ ଏତେ ପର ହୋଇଗଲି ତୋ ପାଖେ ? କଥା ପଦେ କହିବୁ ନାହିଁ ? ହଉ ତେବେ ମୁଁ ଯାଉଛି । ସେ ଖଟ ଉପରୁ ଉଠିଲେ ଘର ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବାକୁ । ବାଧ୍ୟ ହୋଇ କହିଲି, କ'ଣ ?

ସୁଖରେ ତାଙ୍କ ମୁହଁ ପୂରିଉଠିଲା । ଖଟ ଉପରେ ବସି ଦି' ହାତରେ ମତେ ତାଙ୍କ କୋଡ଼ ପାଖକୁ ଟାଣିନେଇ କହିଲେ, ଦି'ବର୍ଷ ତଳ କଥା ମନେ ପଡ଼ୁଚି ତୋର, ରଢ, ଖରାବେଳେ ଦିନେ ତମ ଭାଉଜ ଆମ ଦିହିଙ୍କି ଗୋଟାଏ ଘରେ ପୂରାଇ କବାଟ ଲଗାଇ ଦେଇଥିଲେ ଥଟ୍ଟାରେ ଅବେ ? ସେହିଦିନୁ ଜାଣିଲି, ତତେ ପାଇବା ଆଶା ଏମିତି ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ମୋ ପକ୍ଷରେ । ତା' ଆଗରୁ ତମ ଘରେ ତ କେହି ରାଜି ହେଉ ନ ଥିଲେ ମୋ ସାଙ୍ଗେ ତତେ ବାହା ଦବାକୁ, ନୁହେଁ ?

ଲାଜ ସଙ୍କୋଚ ଅନେକ କମିଆସିଲା ତାଙ୍କ କଥାରେ । କହିଲି, ବୋଉର କିନ୍ତୁ ମନ ଥିଲା ଭାରି ।

ମୁଁ ସେ କଥା ବୁଝିଥିଲି । ତା ନୋହିଲେ ଆମ ବୃନ୍ଦାବନ ତୋ ସାଙ୍ଗେ ବାହା ହବା କଥା ଯୋଉଦିନ ତମ ବାପା ମତେ କହିଲେ, ତମ ଘରକୁ ଯିବା ସେହିଦିନୁ ମୋର ସରିଯାଇଥାନ୍ତା ।

ସଂସାରରେ କନ୍ୟା ତମକୁ ଅପୂର୍ବ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତେ, ମୁଁ କହିଲି । ସେ ହସିଲେ ; କହିଲେ, ମିଳିଥାନ୍ତେ ପରା ! କିନ୍ତୁ କାହା ପାଇଁ ଆଜଯାଏ ମୁହଁରେ ଧରି ନ ଥିଲି ସେ କଥା ?

ଲଜ୍ଜା ଆଉ ଆନନ୍ଦରେ ଉଲୁସିଉଠି କହିଲି : ମୁଁ ଜାଣେ । ପାଗଳଙ୍କ ପରି ସେ ମତେ ଛାତି ଉପରେ ଭିଡ଼ି ଧରି କହିଲେ, ମୋ ଭାଗ୍ୟ, ମୋ ଭାଗ୍ୟ ସେ, ରଢ ! ଜୀବନରେ ସବୁଠୁଁ ବଡ଼ ଗୁହାରି ଭଗବାନ ମୋର ଶୁଣିଛନ୍ତି । ଆଜି, ଏତେ ପାଖରେ ତତେ ପାଇ, ତେବେ ବି କେମିତି ବିଶ୍ୱାସ ହେଉ ନାହିଁ ମୋର, ପାଇଛି ବୋଲି !

ମୁହିଁ ତାଙ୍କର ଅସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ମୋ ୯୦ ପାଖକୁ, ଖୁବ୍ ପାଖକୁ ଲଇଁଆସିଲି । ଝିଡ଼ିକି ବାଟେ ମେଘୁଆ ପବନ ସେତିକିବେଳେ ଘର ଭିତରୁ ଦୀପଟା ଲିଭାଇଦେଇ ବାହାରିଗଲା ।

(ଦୁଇ)

ଏହିପରି କହି ଆଲୁଅ କ'ଣ ଭାବି ଟିକେ ତୁନି ହେଲା । ଗଛ ଉପରୁ ବାଦୁଡ଼ି ପଚାରିଲା, ହିଁ, ସେଉଠୁ ?

ଆଲୁଅ ପୁଣି ଆରମ୍ଭ କଲା ।

ପ୍ରାୟ ବର୍ଷେ ଚାଲିଗଲା ଏଥି ଭିତରେ । କିନ୍ତୁ ସେଇ ଦିନଟା ବିଶେଷ କରି ମୋ ଜୀବନ ଭିତରେ ମନେରହିବା ଭଳି । କାହିଁକି ନା, ସେହି ପହିଲି ଦିନୁ ମୁଁ ଜାଣିପାରିଲି ସେ ମତେ କେତେ ଭଲ ପା'ନ୍ତି । ସ୍ୱାମୀ, ଆଉ ଗୋଟିଏ ଆଈଶାଶୁ, ଏ ଛଡ଼ା ଏ କୁଳରେ ମୋର ଆଉ କେହି ନ ଥିଲେ । ଆଈଶାଶୁଙ୍କୁ ପୁଣି ଭଲ ଦିଶେ ନାହିଁ । ମତେ ସେଥିପାଇଁ ନୂଆବୋହୂର ନାଜ ଛାଡ଼ି ସବୁ କାମ କରିବାକୁ ହେଲା ସେହିଦିନଠୁଁ ।

ସେ ବି ଆଉ ମତେ ଛାଡ଼ି କଟକ ଗଲେ ନାହିଁ । ଯେମିତି ଆଖିରୁ ଦଣ୍ଡେ ଅନ୍ତର କରି ସେ ଚଳିପାରିବେ ନାହିଁ କେଉଁଠି ! ଶୋଇବା ଘରଟିରେ ସକାଳୁ ସଞ୍ଜଯାଏ ମୁହିଁ ଚାହାଁଚାହିଁ ହୋଇ ବହେଁଯାକ ବସିଥାଉଁ । କେତେ ଦେଶର କେତେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା ପଡ଼େ । ଗପୁ ଗପୁ ସଞ୍ଜ ହୋଇଯାଏ, ଆମ କଥା ସରେ ନାହିଁ ।

ଦିନେ । ଏମିତି ସେଦିନ ଭାରି ବର୍ଷା । ସେ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲେ । ଦାଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡାରେ ଠିଆ ହୋଇ ଚାହିଁଛି ଦିଗବୁଡ଼ା ବିଲ ଅସରନ୍ତି ଭିତରେ ବର୍ଷାପବନର ଲୁଚକାଳି ଖେଳ ଆଡ଼କୁ । ସେ ପଛରୁ ଆସି ମୋ ଆଖି ବନ୍ଦ କରି ଧରିଲେ । ଚମକିପଡ଼ି କହିଲି: ମୁଁ ଜାଣେ—

ପଚାରିଲେ, କିଏ ?

ସେଇ...

ନାଁ ନ କହିଲେ ଛାଡ଼ିବି ନାହିଁ ।

ହସମାଡ଼ିଲା କଥା ଶୁଣି । କହିଲି : ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ, ଯା ।

ଆଖି ଛାଡ଼ି ମୋ କାନ୍ଧ ଉପରେ ହାତ ରଖି ସେ କେତେ ଶରଧାରେ ଡାକିଲେ— ରତି !

ଉଁ—

କେମିତି ବର୍ଷା ?,

ଭାରି !

ଏତେବେଳଯାଏ ସ୍ୱର ମନ କ'ଣ ହେଉଥିଲା ପରି ତାହାକୁ ନ ଦେଖି। ସେ ହସିଲେ ମୋ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ।

ସ୍ୱର ନାକ ମାଡ଼ିଲା। ସେକଥା ଗୋଲେଇ ଦେବାକୁ ପଚାରିଲି, କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲ କି ଆଜି ?

କହିଲେ, ଆମ ଜମିଦାରଙ୍କ ଘରକୁ। ଅନେକ ଦିନ ପରେ ଆମ ବୁଢ଼ା ଜମିଦାରଙ୍କ ପୁଅ ବୃନ୍ଦାବନ ଆସିଛି। ଭାବିଲି, ଦେଖା କରିଆସେ ଟିକେ।

ବୃନ୍ଦାବନ ! ଏ ସେଇ ବୃନ୍ଦାବନ ନୁହେଁ ତ ? ଯାହା ସାଙ୍ଗେ ଏଥି ଆଗରୁ ମୋ ବାହାଘରର ସବୁ ଅସ୍ଥ ହୋଇଯାଇଥିଲା। ପଚାରିଲି, ବୃନ୍ଦାବନ କିଏ କହୋ ?

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ସେ ମୋ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲେ। କହିଲେ, ଏତେ ଜଲ୍ଦି ଭୁଲିଗଲୁଣି ? ଦି' ବର୍ଷ ତଳେ ମୁଁ ଆଉ ବୃନ୍ଦାବନ ପରି ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ତମ ଘରକୁ ଯାଉଥିଲୁଁ। ତୋ'ସାଙ୍ଗେ ପୁଣି ତା'ର ବାହାଘର ପ୍ରସ୍ତାବ ଚାଲିଥିଲା। ମନେ ନାହିଁ ?

କହିଲି, ହଁ ମନେ ପଡ଼ିଲା।

ଆଗେ ଆମ ଘରକୁ ଆସୁଥିଲା ବରାବର, ଯେବେ ଏ ଗାଁକୁ ଆସେ। ଆଉ ମୋ ବାହାଘର ପରେ ଆସିନାହିଁ। ଦିନେ ତୋ ନାଁ କହି ଡାକିଆଣିବି ତାକୁ।

କହିଲି, ନାହିଁ ନାହିଁ, ମୋ ନାଁ କାହିଁକି କହିବ ? ଛି-ଛି, ତମେ ତମର ଡାକିଆଣିବ।

ଆଚ୍ଛା, ହଉ, କହି ସେ ଲୁଗା ପାଲଟିବାକୁ ଘର ଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲେ। ଭିତରଘରୁ ଟୋକେଇଟା କାଢ଼ି ପଣବା ବନେଇବସିଲି ରାତି ପାଇଁ।

(ତିନି)

ଦିନେ ସତରେ ସେ ବୃନ୍ଦାବନଙ୍କୁ ଡାକିଆଣିଲେ।

ସଞ୍ଜବେଳେ ବିଛଣା ପକାଇବାକୁ ଘର ଭିତରକୁ ଯାଇଛି, ବାହାରେ କାହା ପାଟି ଶୁଭିଲା। ଚାହିଁଲି, କବାଟ ପାଖେ ସେ ଆଉ ବୃନ୍ଦାବନ।

ମତେ ଦେଖି ବୃନ୍ଦାବନ ଦୁଆରମୁହଁରୁ ଟିକେ ପଛେଇଗଲେ। ବିଛଣା ପକାଇ ମୁଁ ତରବରରେ ସେ ଘରୁ ପଳାଇଗଲି। ଘର ଭିତରେ ତାଙ୍କ ଗପ ଶୁଭୁଥାଏ। ଜାଲିକବାଟି ପାଖେ ଚାହିଁଲି। ଏଇ ସେଇ ବୃନ୍ଦାବନ, ବରଷ ଦି'ଟାରେ ଏତେ ବଦଳି ଗଲେଣି ନା ? ଆଗ ପିଲାଳିଆ ଚେହେରା ଆଉ ନାହିଁ। ଏହିକ୍ଷଣି ଯେମିତି ପୁରା ବାବୁ।

ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସେ ଗପ କରୁ କରୁ କହିଲେ, ଆଜିକାଲି ତୁ ତ ଖୋଦ୍ ଜମିଦାର। ଗରିବ ଘରେ ବସିଚୁ ବୋଲି କହିବାକୁ ବି ନାକ ମାଡ଼ିଲଣି ଏଣିକି।

ବୃନ୍ଦାବନ କହିଲେ, କେତେ ଥଟ୍ଟା କର ତମେ ଦାସଭାଇ ! ଏଇ ଘରେ ପିଲ୍ଲଟି କାଲରୁ ମୁଢ଼ି ଚୁଡ଼ା ଖାଇ ଖାଇ ପରା ଏ ଦେହରେ ଅଧେ ରକ୍ତ ହୋଇଥିବ । ସେକଥା କ'ଣ ଭୁଲିଗଲଣି ଏତେ ଶୀଘ୍ର ?

ତେବେ ଜମିଦାର...

ବୃନ୍ଦାବନ ଅସହିଷ୍ଣୁ ହୋଇ କହିଉଠିଲେ, ଫେର୍ ଯଦି ଜମିଦାର ଜମିଦାର ହେବୁ, ଆଉ ଆସିବି ନାହିଁ ଏଠିକି, ଜାଣିଥା ।

ସେ ହସିଲେ । କହିଲେ, କୋଉ ଏବେ ଆଜଯାଏ ଅସୁଥିଲୁ ? ଡାକିଲାଠଉଁ ସିନା !

ତଳକୁ ମୁହଁପୋତି ବୃନ୍ଦାବନ କହିଲେ; ନାଇଁ କାମଦାମ ଗହଳରେ ଆସି ପାରି ନଥିଲି । ଏଣିକି ବରାବର ଆସିବି ।

ଝିଙ୍କା ପାଖେ ଅଜାଣତରେ କେତେବେଳେ ମୋ ହାତକାଚ ବୋଧହୁଏ ଟିକେ ବାଜିଉଠିଥିବ, ବୃନ୍ଦାବନ ମୁହଁ ଫେରାଇ ଝିଙ୍କା ଆଡ଼େ ଟିକେ ଚାହିଁଲେ; ତା'ପରେ ହଠାତ୍ ଉଠି କହିଲେ, ଆଜି ଯାଉଚି ଦାସଭାଇ, କାମ ଅଛି । ଆଉ ଦିନେ ଆସିବି ।

ଆଗରେ ଆଲୁଅ ଦେଖାଇ ସେ ପଦାକୁ ଆସିଲେ । ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ବୃନ୍ଦାବନ । ଘରୁ ବାହାରିଲାବେଳେ କାହିଁକି କେଜାଣି ବୃନ୍ଦାବନ ଏ ଆଡ଼େ ସେ ଆଡ଼େ ଥରେ ଚାହିଁଲେ । ତା' ପରେ ପିଣ୍ଡାରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଦଣ୍ଡକ ଭିତରେ ଗଛ ଗହଳି ଭିତରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲେ ।

ବୃନ୍ଦାବନଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡେଦୂର ବଳାଇଦେଇ ସ୍ୱାମୀ ଫେରିଆସିଲେ । ପିଣ୍ଡା ଖୁଣ୍ଟକୁ ଆଉଜି ସେତେବେଳଯାଏ ଠିଆ ହୋଇଥାଏ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଚାହିଁ ।

ପାଖକୁ ଆସି ପଚାରିଲେ, ଦେଖିଲ ବୃନ୍ଦାବନକୁ ?

ଅନ୍ୟଆଡ଼େ ମନ ଥିଲାପରି ଖାଲି କହିଲି—ହୁଁ ।

ଭାରି ଭଲ ପିଲାଟିଏ, ନୁହେଁ ? ସେ କହିଲେ ।

କହିଲି, କେଜାଣି ହେଇଥିବ !

ତହିଁ ଆରଦିନ ବୃନ୍ଦାବନ ପୁଣି ଆସିଲେ ଆମ ଘରକୁ ବୁଲି । ଦାଣ୍ଡଘରେ ତାଙ୍କୁ ବସାଇ ସ୍ୱାମୀ ମତେ ଆସି ପଚାରିଲେ, ମା' କୋଉଠି ?

ପୂଜା କରୁଛନ୍ତି ଆରଘରେ । କାହିଁକି ?

ବୃନ୍ଦାବନ ଖୋଜୁଛି, ଦେଖା କରିବ ।

ବୃନ୍ଦାବନଙ୍କୁ ଡାକିବାକୁ ସେ ଚାଲିଗଲେ ।

ମା'ଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଦେଖାକରି ଫେରିଲାବେଳେ ଆଡ଼ହୋଇ ମୁଁ ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଗଲି । ପିଣ୍ଡାରେ ବୃନ୍ଦାବନ ମତେ ଦେଖିପାରି ପଚାରିଲେ, ସେ କିଏ, ରତି ନା, ବାସନ୍ତି ?

ସେ କହିଲେ, ହଁ ।

ମଲା, ମତେ ପୁଣି ଏତେ ନାକ ! ସେଦିନ ମୋ'ରି ଆଗରେ ଲଙ୍ଗଳା ହୋଇ ଡେଉଁଥିଲା ପରା ! ଆଜି ପୁଣି ଖାଉଜ ଆହିନ ଦଖଲ କରି ବସିଲେଣି । ନାକ ଛୁଡୁ ନାହିଁ ତଥାପି ।

ସେଉଠୁ ମତେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ବଡ଼ ପାଟିରେ ବୃନ୍ଦାବନ କହିଲେ, ମୁର୍ତ୍ତି ଆଉ ନଢ଼ିଆ, ବୁଝିଲ ଖାଉଜବୋଉ, ଆଜ ନ ଖାଇଲେ ତମ ଶ୍ରୀହସ୍ତରୁ ମୁଁ ଉଠୁ ନାହିଁ ଏଠୁଁ, ଜାଣିଥା ।

ଆଳୁ ଗୋଟାକରେ ମୁର୍ତ୍ତି ନଢ଼ିଆ ସଜାଡ଼ି କବାଟ ଯାଏ ଗଲି, ଯୋଉ ଘରେ ସେମାନେ ବସିଥିଲେ । ଭିତରକୁ ଯିବାକୁ କେମିତି ଖାଲି ନାକ ମାଡ଼ିଲା ।

ଘର ଭିତରୁ ସ୍ୱାମୀ ଡାକିଲେ, କାହିଁ, ଆସିଲ ! ବୃନ୍ଦାବନ ଏଣେ ଅଥୟ ହେଲଣି ।

ମୁଣ୍ଡରେ ଲୁଗା ଟିକେ ଟାଣିଦେଇ ଘର ଭିତରକୁ ଗଲି ।

ମୋ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ହସି ହସି ବୃନ୍ଦାବନ କହିଲେ, ଏତେ ପର ହୋଇଗଲି ମୁଁ ? ମତେ ଚିହ୍ନି ପାରୁଛ ନା ?

କିଛି ଜବାବ ଦେଲି ନାହିଁ ।

ସ୍ୱାମୀ କହିଲେ, ମଲା, ବୃନ୍ଦାବନଟାକୁ ଏତେ ନାକ ପଡ଼ୁଛ !

ମତେ ମନେ ପଡ଼ୁଛି ? ବୃନ୍ଦାବନ ପୁଣି ପଚାରିଲେ ।

ବାଧ୍ୟ ହୋଇ କହିଲି, ହଁ ।

କାହିଁ, କିଛି ତ ପଚାରିଲ ନାହିଁ !

କ'ଣ ପଚାରିବ ?

ବାପା ହେଲକା ତମର କେମିତି ଅଛନ୍ତି ? ଆଉ, ଆଉ ଗୋଟାଏ କଥା...

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ତାଙ୍କ ଆଡ଼େ ଚାହିଁଲି ।

ସେ କହିଲେ, ଆଉ ମୁଁ ତମକୁ ଏଣିକି ଖାଉଜବୋଉ ବୋଲି ଡାକିବ ନା ସେଇ ରତି ବୋଲି ଡାକିବ ? ବୃନ୍ଦାବନ ବଡ଼ପାଟି କରି ହସିଉଠିଲେ ।

ମଲା ଯା, ନିଆଁ ଲଗା ବଗୁଡ଼ାଟା ଭିତର ଘରକୁ ପଶିଲଣି, କହି ମୁଁ ସେଠୁ ପଳାଇଆସିଲି ।

(ଏଗାର)

ସେଇ ଦିନଠାରୁ ବୃନ୍ଦାବନ ପ୍ରାୟ ସବୁଦିନେ ଆସନ୍ତି ଆମ ଘରକୁ । ଆସିଲେ ମୋ ସଙ୍ଗେ ଥଟ୍ଟା ନକଲି ହେବା ଯେମିତିକି ତାଙ୍କର ଗୋଟାଏ କାମ ହୋଇଛି । ମତେ କିନ୍ତୁ କାଠ କାଠ ଲାଗେ କେମିତି ଆଗ ପରି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସହଜ ଭାବରେ ମିଶିବାକୁ । କିନ୍ତୁ ସେ କ'ଣ ଛାଡ଼ିବା ଲୋକ ! ଏମିତି କଥା ପଦେ ପଦେ ପଚାରି-ବସନ୍ତି ଯେ ଜବାବ ନ ଦେବାକୁ ବାଟ ନ ଥାଏ । ସ୍ୱାମୀ ଦିନେ ଦିନେ ଟିକେ ବିରକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । କହନ୍ତି, ଯେ ଏତେ କାଳ କରୁଛି, ତତେ କ'ଣ ଭଲ ଲାଗୁଛି ତା ସଙ୍ଗେ ଦୁଗୁଣେଇ ହବାକୁ ? ମୋ ଉପରେ କି ତାଙ୍କ ଉପରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ସେ ଏ କଥା କହନ୍ତି, ମୁଁ ବୁଝିପାରେନା । କିନ୍ତୁ ଆଜି ଭାବୁଛି, କେଜାଣି ଉଚିତ ଥିଲା ମୋର ସେତିକିବେଳେ ସେକଥା ବୁଝିପାରିବା !

ଜୀବନଭରି ଏ ଦୁଃଖ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଯାହା ହେଲେ ମତେ ଆଉ ସହିବାକୁ ପଡ଼ି ନ ଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ କ'ଣ ହବ ! ସୁଖସୌଭାଗ୍ୟର ଦିନ ତ ମୋର ସରିଆସିଥିଲା ତାଙ୍କ ହିସାବରେ, ଯିଏ ଏ ଦିନରାତି କରୁଛନ୍ତି ।

ଦିନେ ସକାଳେ, ମେଘ ଛାଡ଼ିଯାଇ ସେଦିନ ଗଛପତ୍ର ଦିହରେ କଅଁଳ ସୁନେଲି ତବକ ଜଡ଼ିଯାଇଛି । ଅଗଣାରେ ବଛଣା ଭଳିଆ ଖରାରେ ଦଉଛି । ଘର ଭିତରୁ ସେ ଡାକିଲେ—ରଥ !

ତରତରରେ ଶେଜ ଚଦରଆ ମେଲାଇ ଦେଇ ଘର ଭିତରକୁ ଆସିଲି । ଖଟ ଉପରେ ସେ ବସିଥିଲେ । କହିଲେ, ବସ୍ ଟିକେ, କାମ ଅଛି ।

ପାଖରେ ଯାଇ ବସିଲି । ମୋର ଗୋଟାଏ ହାତ ତାଙ୍କ କୋଳ ଉପରକୁ ଟାଣିନେଇ ସେ କହିଲେ, ଏତେ ଦିନ ତ ଦୁଃଖକଷ୍ଟରେ ଚଳିଗଲା ; ଏଣିକି କ'ଣ ହବ ?

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପଚାରିଲି, କ'ଣ ଚଳିଗଲା ?

ଆମରି ଘରକଥା କହୁଛି । ମୁଁ ତ ବର୍ଷେ ହେଲା ଗାଁରେ ଆସି ବସିଲି । କଟକରେ ଥିଲେ ଯୁଦ୍ଧର ବାଜାର ଖଣ୍ଡେ କୋଉଠି ଦେଖିଥାନ୍ତି ଅବା ! ଘରେ ବସି ଖାଇଲେ କେତେ ଦିନ ଯିବ ? ଜମିବାଡ଼ି ଗୁଡ଼ାଏ ସେମିତି ଥାଆନ୍ତା ଭଲ, ପେଟପାଇଁ ଭାବନା ପଡ଼ନ୍ତା ନାହିଁ । ଏଣିକି କୋଉଁଠି ରୋଜଗାରର ଫନ୍ଦା ନ ଦେଖିଲେ ଚଳିବ କୁଆଡ଼େ !

ତେବେ କ'ଣ କଟକ ଯିବ ? ଡରି ଡରି ପଚାରିଲି ।

ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ସେ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ କହିଲେ, ତା' ଛଡ଼ା ଆଉ ଉପାୟ କ'ଣ ?

ଭୟରେ ଗୁଡ ଭିତର କ'ଣ ହୋଇଗଲା ମୋର ସେକଥା ଶୁଣି । ଗଳାକୁ ତାଙ୍କର ଦୁ' ହାତରେ ବେଢ଼ାଇ ଧରି ବିକଳ ହୋଇ କହିପକାଇଲି : ନାଇଁ, ନାଇଁ, ତମେ କେଉଁଠି ଯାଅନା । ମୁଁ ମରିଯିବି ତା'ହେଲେ । ତାଙ୍କ ଛାତିରେ ମୁହଁ ଲୁଚାଇ ଝର ଝର ହୋଇ କାନ୍ଦି ପକାଇଲି ।

କେତେ ଶରଧାରେ ସେ ମୋ ମୁହଁକୁ ଟେକିଧରି କାନିରେ ଲୁହ ପୋଛି-ଦେଲେ । ହସି ହସି କହିଲେ, ମୁଁ କ'ଣ ସତରେ କେଉଁଠି ଚାଲିଯିବି ତତେ ଛାଡ଼ି ?

ତଥାପି ସନ୍ଦେହ କରି ପଚାରିଲି, ଆଉ ଏଇକ୍ଷଣି କହିଲ ?

ମିଛରେ ସେମିତି କହୁଥିଲି ନା । ତେବେ ବୃନ୍ଦାବନ ଦିନେ ମତେ କହୁଥିଲା, ଜମିଦାରୀ ସିରସ୍ତାରେ ଏଇଠି ଖଣ୍ଡେ ଚାକିରି ଦେବ ।

ଆଗ୍ରହରେ କହିପକାଇଲି : ହଁ, ହଁ, ତମେ ସେଇଠି ଚାକିରି କର, ଭଲ ହବ । ମତେ ଛାଡ଼ି ଆଉ କେଉଁଠି ପଳାଅନା ।

ସେ କହିଲେ, ଆଜି ସଞ୍ଜବେଳେ ଆସିବ ସେ । ମୁଁ ବୁଝିକରି କହିବି ବୋଲି କହିଚି ତାକୁ ଚାକିରି କଥା ।

ତହିଁ ଆରଦିନ ସତରେ ସେ ଚାକିରି ପାଇଲେ । ବେଳ ଘଣ୍ଟାକଠଉଁ ଖାଇପିଇ ଚାଲିଯାନ୍ତି ସେ କଚିହରି । ସଞ୍ଜବେଳେ ଯାଇ ଫେରନ୍ତି ଘରକୁ । ଦିନେ ଦିନେ ରାତି ହୋଇଯାଏ ଅନେକ । ଆକୁଳ ଅପେକ୍ଷାରେ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ସେଦିନ ଆଖିରୁ ପାଣି ଝରେ ।

ଦିନେ, ଖରାବେଳଠଉଁ ସେଦିନ ଭାରି ମେଘ ଉଠେଇଥାଏ । ସେ ଘରେ ନ ଥିଲେ । ଖଟ ଉପରେ ପଡ଼ି ପଡ଼ି ଶୋଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚି, ଦୁଆର-ମୁହଁ ପାଖେ ପାଦ ଶୁଭିଲା । ଚାହିଁ ଦେଖିଲି, ବୃନ୍ଦାବନ । ଧଡ଼ପଡ଼ ହୋଇ ଖଟ ଉପରେ ଉଠି ବସିଲି । ସେ ମୋ ପାଖକୁ ଆସି ହସି ହସି ପଚାରିଲେ, କିଦ ମାଡ଼୍ ନାଇଁ ପରା ଶୋଇ ଶୋଇ ?

କହିଲି, ନାହିଁ ।

କେମିତି ଲୋକ ସେ କେଜାଣି, କହୁଁ କହୁଁ ଆସି ଖଟ ଉପରେ ମୋ ପାଖଟାରେ ବସିପଡ଼ିଲେ । ପଚାରିଲେ, ବଡ଼ ମା' କାହାନ୍ତି ?

ସେଦିନ କାହିଁକି ଭାରି ଡର ମାଡ଼ିଲା ତାଙ୍କ ବ୍ୟବହାର ଦେଖି । କହିଲି, ସେ ଶୋଇଛନ୍ତି ।

ଦଣ୍ଡେ ଗଲା ।

ସେ ଆଗେ କଥା କହିଲେ । ଡାକିଲେ--ରାଧା !

କ'ଣ ?

ଦ' ବର୍ଷ ତଳକଥା ମନେପଡ଼େ ତୋର ? ସେଦିନ ଏମିତି ବର୍ଷା । ଓଳତଳ ପାଣିରେ ଭସାଇବାକୁ ମତେ ତୁ କାଗଜଡଙ୍ଗା ତିଆରି କରିବାକୁ କହିଲୁ । ପଚାରିଲି, କ'ଣ ଦବୁ ଡଙ୍ଗା କରିଦେଲେ ? ମନେପଡ଼େ, ସେଦିନ କହିଥିଲୁ ମୁଁ ତମକୁ ବାହା ହେବି । ସେଇଦିନୁ ଏ ଧାରଣାଟା ମୋ ମନରେ ଏକାବେଳକେ ଜଡ଼ିରହିଛି ।

ଆଜି ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଏ କି କଥା ! ଭାରି ଅଡ଼ୁଆ ଲାଗୁଥାଏ ମତେ । କ'ଣ କରିବି, କାଠ ପିତୁଳି ପରି ବସିରହିଲି ।

ସେ କହିଗଲେ : ଆଜଯାଏ ସେଥିପାଇଁ ସେମିତି ଏକୁଟିଆ ଅଛି । କେତେ କାଶାରୁ ସମ୍ବନ୍ଧ ଫେରାଇଦେଲିଣି । କାହା ପାଇଁ ଏ ସବୁ, ଜାଣୁ ? କାହା ରୂପ-ଗୁଣର ତୁଳନା ପୃଥିବୀ ଭିତରେ ଆଜଯାଏ ପାଇନାହିଁ ବୋଲି ସେଇଦିନୁ ଏମିତି ଏକୁଟିଆ ହୋଇ ଗୃହିଁ ବସିଚି, ଜାଣୁ, ରତି !

ବାହାରେ ଝର ଝର ହୋଇ ବର୍ଷା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । 'ଦୁଆରୁ ଲୁଗା ତୋଳି-ଆଣେ' ବୋଲି କହି ସେଘରୁ କୌଣସିମତେ ପଳାଇ ଆସିଲି, ଏକାଥରକେ ମା' ଘୋଡ଼ଉଠି ଶୋଇଥିଲେ ।

ଗୋଡ଼ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ମା ପଚାରିଲେ, କିଏ ? ଆସ୍ତେ ଅସ୍ତେ ପାଖକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ ଘଷିବସିଲି । ଦାଣ୍ଡଘରକୁ ପୁଣି ଯିବାକୁ ମୋର ଆଉ ସାହସ ହେଲି ନାହିଁ ।

× × ×

ସେଦିନ ରାତିରେ, ଖାଇସାରି ଖଟ ଉପରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପାଖରେ ଶୋଇ କହିଲି, ବୃନ୍ଦାବନ ଆଜି ଆସିଥିଲେ ଏଠିକି ।

ଭାରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ସେ ପଚାରିଲେ, କେତେବେଳେ ? କହିଲି, ଦ'ପହରେ ତମେ ନଥିଲା ବେଳେ ।

କଥା ଶୁଣି ତାଙ୍କ ମୁହଁଟା କେମିତି କଳା ପଡ଼ିଗଲା । କହିଲେ, ଭାରି ବେହିଆ ଏ ବୃନ୍ଦାବନଟା । ତୁ ତା ସାଙ୍ଗେ ସାବଧାନ ହୋଇ ଚଳୁଥିବୁ । ତହିଁ ଆର ଦିନଠୁଁ ସେ କାମକୁ ଯିବା ବେଳ ବଦଳାଇଦେଲେ । ଦ'ପହରେ, ଟିକେ ଶୋଇ ଗୁଡ଼ି ନେଉଟିଗଲ ପରେ ବାହାରନ୍ତି; ଆସୁ ଆସୁ ରାତି ସେମିତି ଅନେକ ହୋଇଯାଏ । ଭାବିଲି, ଆଉ ବୋଧହୁଏ ବୃନ୍ଦାବନ ମତେ ବିରକ୍ତ କରିବାକୁ ଆସିବେ ନାହିଁ ।

(ପାଞ୍ଚ)

ବୃନ୍ଦାବନ କୁଣ୍ଡୁକ ଜାଣନ୍ତି ନା କଣ ! ଉପରଓଳି ସ୍ୱାମୀ ଦିନେ ଯେମିତି କାମକୁ ଚାଲିଯାଇଛନ୍ତି, ସେ କୁଆଡ଼ୁ ଆସି ପୁଣି ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ନ ଦେଖିଲି ପରି ହୋଇ ମୁଁ ସେପଟରୁ ବାହାରି ଯାଉଥିଲି, ଡାକଲେ—"ରତି" ।

ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଫେରି ଚାହିଁଲି । ପଚାରିଲି, କାହିଁକି ଡାକୁଚ ? ମୋର କାମ ଅଛି ଯାଉଚି ।

କାମ ଅଛି ବୋଲି ଖଣ୍ଡେ ପାନ ବି ମିଳିବ ନାହିଁ ? ସେ କହିଲେ ।

ଭାରି ଚିଡ଼ ମାଡ଼ୁଥାଏ । କ'ଣ କରିବି, ପାନ ଆଣି ଦେଲି । ନଇଲେ, ଏ ଯଦି ଚିଡ଼ିଯା'ନ୍ତି, ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଚାକିରିଖଣ୍ଡ ଯେ ଯିବ ।

ଘର ଭିତରେ ଜଳାକବାଟି ପାଖରେ ସେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ । ପାନ-ଥାଳିଆ ଛୁଇଁ ମୋ ହାତଟା ଧରିପକାଇ କହିଲେ, ମୋ କଥା ଶୁଣିବୁ ନାହିଁ ଥରେ ?

ବିରକ୍ତିରେ ହାତଟା ଛଡ଼ାଇନେଇ ପଚାରିଲି, କି କଥା ?

ସେ କହିଲେ, ଶୁଣି ବିଶ୍ୱାସ ଯିବୁ ମୋ କଥାରେ ? ମୁଁ···ମୁଁ ତ କେତେ ଆଶା କରି ଏଠିକି ଆସେ, ତୋ ମୁହଁରୁ ଖାଲି ପଦେ କଥା ଶୁଣିବାକୁ !

ହାଡ଼ ଜଳିଗଲା କଥା ଶୁଣି । କ'ଣ କରିବି, ଚୁପ୍ ହୋଇ ଶୁଣିବାକୁ ହେଲା ସବୁ । ସେ କହିଲେ, ଏ ଦି'ବର୍ଷ ଏକପ୍ରକାର ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇଥିଲି ତତେ ନ ଦେଖି । ଏଣିକି ସତରେ କହୁଚି, ମତେ ଖାଇବା ପିଇବା ବିଷ ପରି ଲାଗିଲାଣି ତୋ କଥା ଭାବି, ରତି ! ସତେ ମୋ ଠଉଁ ଏମିତି ଦୂରେ ହୋଇ ରହିବୁ ସବୁଦିନ ? ପାଖକୁ ଆସି ସେ ପୁଣି ମୋ ହାତ ଧରିଲେ ।

ଦିହ ଗୋଟାକ ଥରଉଠିଲା ମୋର ରାଗରେ । ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଜୋରରେ ହାତଟା ତାଙ୍କର ଛୁଞ୍ଚାଡ଼ିଦେଇ ଘରୁ ବାହାରିଗଲି । ଗଲାବେଳେ କହିଲି, ଭଦ୍ରଲୋକ ଯଦି ହୋଇଥିବ ତମେ, ଆଉ ଦିନେ ଏ ଘର ଦୁଆରେ ମୁହଁ ମାଡ଼ିବ ନାହିଁ, କହିଦଉଚି ।

ମୋ ପଛେ ପଛେ ସେ ବାହାରକୁ ଆସିଲେ । ଫେରିଗଲାବେଳେ ଖାଲି ଏତିକି ତାଙ୍କ ପାଟିରୁ ଶୁଭିଲା, 'ଆଚ୍ଛା, ହଉ' । ମୁଁ ଶୁଣି ନ ଶୁଣିଲା ପରି ଚାଲିଆସିଲି ।

ସବୁଦିନ ପରି ସେଦିନ ବି ସ୍ୱାମୀ ଅନେକ ରାତିରେ ଘରକୁ ଫେରିଲେ । ଖାଇବସି ପଚାରିଲେ, ଆଜି ବୃନ୍ଦାବନ ଆସିଥିଲା ?

କହିଲି, ହଁ ।

ଆଜିକା କଥା ତାଙ୍କ ଆଗେ କହିଦେବାକୁ ଭାରି ମନ ହଉଥାଏ । କିନ୍ତୁ କହିବି କହିବି ବୋଲି କିଛି କହିପାରିଲି ନାହିଁ ଲାଜରେ ।

ଆଉ କିଛି ନ ପଚାରି ଖାଇସାରି ସେ ଉଠିଗଲେ । ହାତ ଧୋଇ ଚୁପ୍ ହୋଇ ଯାଇ ଖଟ ଉପରେ ଶୋଇପଡ଼ିଲେ । ମୋର ବି ଆଉ ସାହସ ହେଲନାହିଁ ତାଙ୍କୁ ବିରକ୍ତ କରିବାକୁ ସେଦିନ ।

ଦି'ଦିନ ପରେ ଶୁଣିଲି, ସେ ଜମିଦାରଘର ଚାକିରି ଛାଡ଼ିଦେଇଛନ୍ତି ।

(ଛଅ)

ଏତିଯାଏ କହି ଆଲୁଅ ପୁଣି ଥରେ ଚୁପ ହେଲା । ତେଜ ତାର ଖୁବ୍ ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ହୋଇଆସିଲା; ସତେ ଏଇକ୍ଷିଣା ଲିଭିଯିବ !

ଗଛ ଉପରୁ ବାଦୁଡ଼ିଟା ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଡାକିଲା, ମଲି ମଲି, କଥାଟା ଏମିତି ଅଧା କରି ଚାଲିଯିବ କି ? ସେଉଠୁଁ କ'ଣ ହେଲା କୁହ, କୁହ—

ଖୁବ୍ ଧୀରେ, ଖୁବ୍ ଚୁପ ଚୁପ, ଆଲୁଅ ସେଉଠୁ ଆରମ୍ଭ କଲା : ମୋ କଥା ଆଉ ବେଶି ନାହିଁ । ଏଣିକି ଯୋଉକଥା କହିବି, ବଡ଼ କରୁଣ, ବଡ଼ ବୁକୁଫଟା ସେ କାହାଣୀ । ଏ ଅପିଣ୍ଡ ପ୍ରାଣରେ ବି ଆଜିଯାଏ ସେ କଥାଗୁଡ଼ାକ ନିଆଁପରି ଜଳୁଚି, ଦିନରାତି !

ତା'ପରେ ସେ ତ ଚାକିରି ଛାଡ଼ିଦେଲେ । ମନେ ମନେ ଖୁବ୍ ଖୁସି ହୋଇ ଭାବିଲି, ଯା' ହଉ ଏଥର ବୃନ୍ଦାବନଙ୍କ ହାତରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଲି ମୁଁ । କିନ୍ତୁ ଯାହା ପାଇଁ ଏତେ ଆନନ୍ଦ, ସେ ସ୍ୱାମୀ କାହିଁକି ଆଗ ପରି ମୋ ସଙ୍ଗେ ଆଉ ସହଜରେ ମିଶିପାରିଲେ ନାହିଁ ସେହିଦିନ ରାତିଠାରୁ । କେମିତି ମତେ ସବୁବେଳେ ଭଲକରି କଥା କହନ୍ତି ନାହିଁ, ଖାଲି କରଛଡ଼ା ଦେଇ ବୁଲନ୍ତି । ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ଯାହା ଦି'ଟା ଗୋଟାଏ କଥା କହନ୍ତି, ସେତିକି ବି ପୁଣି ମୁହଁ ଶୁଖେଇ । ଭାବିଲି, ମୋର ସୁଖର ଦିନ ଏଣିକି ସରିଆସିଲା ।

କାହିଁକି ସେ ମୋ ଉପରେ ଚିଡ଼ିଛନ୍ତି, ଦିନେ ଦିନେ ପଚାରିବାକୁ ଭାରି ମନହୁଏ; କିନ୍ତୁ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ତାଙ୍କର ସାହସ ହୁଏନା ପଚାରିବାକୁ ସେକଥା । କାଳେ ବେଶି ଚିଡ଼ିବେ ! ରାତିରେ ସେ ଶୋଇପଡ଼ିଲା ପରେ ଚୁପ ଚୁପ ଅନେକ ବେଳଯାଏଁ କାନ୍ଦେ । ବେଳେ ବେଳେ ଭାବେ, ଏ ନିଉଚ୍ଛୁଣା ଜୀବନଟାରେ ଆଉ କଅଣ ଦରକାର ? ପୋଖରୀର ଅଥଳ ପାଣିରେ ଗୋଡ଼ ଖସାଇବାକୁ ଭାରି ମନହୁଏ । ଏଇ କଥା ଭାବି ନିଚ୍ଛଟିଆ ଦି'ପହରେ କେତେଥର ପୋଖରୀକି ମଧ୍ୟ ଯାଏ; କିନ୍ତୁ ଯାହା ଲାଗି ମୁଁ ଏ ଘରକୁ ଆସିଚି, ସେ ଯେ ମୋ ପେଟରେ । ମରିବାର ମୋର କ'ଣ ଅଛି ଏଇକ୍ଷିଣା ?

ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଘରକୁ ଲେଉଟିଆସେ ।

ଆଜି କିନ୍ତୁ ମନେହଉଚି, ସେତେବେଳେ ଯଦି ମୁଁ ମରିଥାନ୍ତି, ତାହାହେଲେ କାମ ଛିଣ୍ଡି ଯାଇଥାନ୍ତା ଏକା ଥରକେ । ଆହୁରି ହିନସ୍ତା, ଆହୁରି ଦହଗଞ୍ଜ ସ୍ୱାଠୁଁ ବଳି, ଯାହା ମୋ କପାଳରେ ଥିଲା ତାକୁ ଭୋଗ କରନ୍ତା କିଏ ?

ଆଉ ସେଦିନ, ସେ ଦିନ ବି ଏମିତି ଝଡ଼, ଏମିତି ବର୍ଷା । ସାରା ସୃଷ୍ଟି ଉଜାଡ଼ି-ଦବାକୁ ଯେଉଁଦିନ ଯେମିତି କଳା ବଉଦ ମେଳରେ ପ୍ରଳୟର ଧାରା ଫିଟିଥାଏ । ପାଣି ପବନ ଜୋରରେ ଗଛପତ୍ରଗୁଡ଼ାକ ଠକ ଠକ ହୋଇ କମ୍ପୁଥାନ୍ତି । ସକାଳୁ ମୋ ସ୍ୱାମୀ କ'ଣ ଗୋଟାଏ ଅଳପ କଥାରେ ମୋ ଉପରେ ଭାରି ରାଗି କୁଆଡ଼େ ଚାଲି-ଯାଇଥିଲେ । ସଞ୍ଜ ଆସି ହୋଇଗଲା; ଘର ବାହାର ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଆଖିରୁ ମୋର ପାଣି ମଲା, ସେ ଫେରିଲେ ନାହିଁ । ମୋ ମନ ଭାରି ଉଚାଟ ହୋଇଗଲା ! କାହିଁକି ମିଛରେ ତାଙ୍କ କଥାରେ ଜବାବ ଦେଇ ମଲି । ଏତେବେଳଯାଏ କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ! କ'ଣ କଲେ !

ଦାଣ୍ଡପିଣ୍ଡାରେ କାହା ପାଦ ଶୁଭିଲା । ସେ ଆସିଲେ କି ଆଉ, ଦଉଡ଼ିଗଲି ଦାଣ୍ଡପିଣ୍ଡାକୁ । କିନ୍ତୁ ସେ କାହାନ୍ତି ? ଏ'ତ ବୃନ୍ଦାବନ !

ମତେ ଦେଖି ବୃନ୍ଦାବନ ଭାରି ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ, ରତି, ଆଲୁଅଟା ନେଇ ଆସିଲୁଟି ବାଡ଼ିଆଡ଼କୁ । ଦାସଭାଇଙ୍କି ବାଟରେ କ'ଣ ଗୋଟାଏ କାମୁଡ଼ି-ଦେଲା । ଜଲଦି ।

ଦଣ୍ଡକେ ଆଖି ଆଗରେ ମତେ ସବୁ ଅନ୍ଧାର ଦିଶିଗଲା । ଭାବିବାର ସେତେବେଳେ ମୋର ଆଉ ବେଳ ନ ଥିଲା । ଘର ଭିତରୁ ଆଲୁଅଟା ନେଇ ମୁଁ ପଦାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲି । ମୋ ଆଗେ ଆଗେ ବୃନ୍ଦାବନ ।

କ'ଣ କାମୁଡ଼ିଲା, କେମିତି କାମୁଡ଼ିଲା ! ସାପ ହେଇଥିବା ନୁହେଁ ତ ! ଏଇ ଚିନ୍ତା ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ପଶି ବୁଦ୍ଧି ଜ୍ଞାନ ସବୁ ମୋର କୁଆଡ଼େ ହଜାଇଦେଲା ! ଉତ୍କଣ୍ଠାରେ କେତେ ବାଟ ଚାଲିଆସିଲି ଜଣାଗଲା ନାହିଁ । ହଠାତ୍ ମନେ ହେଲା, ମୁଁ କୁଆଡ଼େ ଆସୁଚି । ଏଟା ଯେ ଗାଁ ଦାଣ୍ଡ, ଆମ ବାଡ଼ି ତ ରହିଗଲାଣି କେତେ ପଛରେ । ଆଉ ଆଗକୁ ଗଲି ନାହିଁ; ସେଇଠି ଠିଆ ହୋଇ ଡାକିଲି, ବୃନ୍ଦାବନ ଭାଇ !

କାହାନ୍ତି କିଏ ? ଏ ବଣ ବାଟ ଭିତରେ ମୁଁ ଏକା । ଡରରେ ଛାତି ଭିତର ରକ୍ତ ମୋର ପାଣି ହୋଇଗଲା ।

ମେଘ ଛାଡ଼ିଯାଇଥିଲା ସେତେବେଳକୁ । ବାଟ ଘାଟ ଯୁଝି ଯୁଝି କଳା ବଉଦ ଫାଙ୍କରେ ସେତେବେଳେ ଜହ୍ନଙ୍କର ଚୂନକାମ ହେଉଥିଲା ଅନ୍ଧାରର ଶିଉଳିଲଗା ଗାଇଜରେ । ମନରେ ଖୁବ୍ ହିମ୍ମତ କରି ଆଖି ବୁଜି ଘର ଆଡ଼କୁ ପଳେଇ ଆସିଲି ଏକା ଦଉଡ଼କରେ । କବାଟ ପାଖେ ଆସି ଥକା ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଗଲି ।

ଘର ଭିତରେ ଆଲୁଅ ଜଳୁଚି । ମୋ ସ୍ୱାମୀ ଘର ମଝିରେ ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି କବାଟ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ।

ସାପ ଫାପ କାମୁଡ଼ିବା କଥା ତାହାହେଲେ ସବୁ ମିଛ । ଏତକ ବୃନ୍ଦାବନଙ୍କ ଫିକର ।

ମତେ ଦେଖି ସେ ପାଖକୁ ଆସିଲେ । ରାଗରେ ଦାନ୍ତ କାମୁଡ଼ି ପଚାରିଲେ, କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲୁ, ସତ କହ ।

ମୋ ମୁଣ୍ଡ ସେତେବେଳକୁ ବୁଲଉଥାଏ। କିଛି କହିପାରିଲି ନାହିଁ। ସେ ଗର୍ଜନ କରି କହିଲେ, ମୁଁ ସବୁ ଜାଣେ। ଦରକାର ନାହିଁ ଶୁଣିବା। ବାହାରିଯା ମୋ ଆଗରୁ। ହଠାତ୍ ସେ ମୋତେ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ପଛକୁ ପେଲିଦେଲେ।

ଟାଳ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ମୁଁ ମୁହଁମାଡ଼ି ପଡ଼ିଗଲି। ଦୁଆରବନ୍ଧରେ ପେଟଟା ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ବାଡ଼େଇ ହୋଇଗଲା ପଡ଼ିଲାବେଳେ। ଗ୍ଳାନି ଚଗଚଗ ପାଣିଧାର ପରି ପାଟିବାଟେ ରକ୍ତ ବୋହିଗଲା, ଏତକ ମୋର ମନେ ଅଛି। ତା ପରେ ଆଉ କ'ଣ ହେଲା ଜାଣେ ନା; ଧୀରେ ଧୀରେ ମୋର ଚେତା ହଜିଗଲା। ସେମିତି ଅଚେତା ଅବସ୍ଥାରେ ପେଟରୁ କୁଆଡ଼େ ମୋର ମଲା ପିଲାଟିଏ ଜନ୍ମ ହେଲା। ତା ଧୀରେ ଧୀରେ ସନ୍ନିପାତ। ଏତେ କଷ୍ଟରେ ବଞ୍ଚିବା ଆଶା ଯାହା ଟିକେ ଥିଲା, ତା' ବି ଗଲା।

ତହିଁଆର ଦିନ ବୃନ୍ଦାବନ ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ସବୁ କଥା ମୋ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପାଖେ ମାନିଗଲେ। ସ୍ୱାମୀ ପାଗଳ ପରି ଦୌଡ଼ି ଆସି ମୋ ହାତ ଧରି ଭେ ଭେ ହୋଇ କାନ୍ଦିପକାଇଲେ। କହିଲେ, ରତି! ଏଇ ଥରକ ମତେ ତୁ କ୍ଷମା ଦେ। ମୁଁ ମଣିଷ ନୁହେଁ...ମୁଁ ପଶୁ। ତାଙ୍କ ବିକଳ ଦେଖି ଏତେ କଷ୍ଟରେ ପୁଣି ବଞ୍ଚିବାକୁ ମୋର ମନହେଲା। କିନ୍ତୁ କ'ଣ ହେବ; ଦିନ ତ ମୋର ସରି ଆସିଥିଲା। ଆଉ ଦଣ୍ଡକ ପରେ ମୋର ସବୁ ଶେଷ ହୋଇଗଲା।

ପିଲାଙ୍କ ପରି ମତେ ଦ' ହାତରେ କୁଣ୍ଢାଇ ଧରି ସେ କହିଲେ ରତି, ରତି! ଆ, ଫେରିଆ! ଆଉ ତୋ ଉପରେ ରାଗିବି ନାହିଁ, ଫେରିଆ।

ସେଇଦିନୁ ସେ ପାଗଳ ହୋଇ କୁଆଡ଼େ ବୁଲିଗଲେ।

ତା ପରେ ମତେ ସମସ୍ତେ ଏଇ ବିଲ ଆରପଟ ମଶାଣିକି ଆଣିଲେ। ମୋ'ର ସେ ମଲା ପିଲାଟିକି ଆଗରୁ ଆଣି ଏଇ ମଶାଣିରେ ଆଉଠାଏ କେଉଁଠି ପୋତିଥିଲେ। କୁଇଁଆଁର ସବୁଗ୍ରାସୀ ବାହୁବେଢ଼ାରେ ଘଡ଼ିକେ ଏ ଦେହ ଜଳିପୋଡ଼ି ପାଉଁଶ ହୋଇଗଲା। ବାକି ରହିଗଲା ଖାଲି ମୋଟାଏ ଆଲୁଅ, ଇମିତି ମୋର ଦେହ ପରି, ଖୁବ୍ ବଡ଼, ଖୁବ୍ ତେଜ।

ଆଲୁଅ ଲୁଚି ହେଲା।

ଗଛ ଉପରୁ ବାଦୁଡ଼ିଟା ଗାଟିକିଏ ପକ୍ଷୀଲା, ସେଇଥିପାଇଁ, ଅନ୍ଧାର ହେଲେ ବିଲ ପଡ଼ିଆରେ ଆଲୁଅ ଯଳାଇ ତମରି ପିଲଟିକି ଖୋଜି ବୁଲ କି ସବୁଦିନେ ?

ଉତ୍ତର ନାହିଁ। ଆଲୁଅ ସେତେବେଳକୁ ଲିଭିଯାଇଥିଲା।

... ...

ତୋଟା ଆଡ଼େ, ଗଛପତ୍ର ହୁଁ ହୁଁ କରାଇ କରାସ ପବନ ବାହୁନିଗଲା ସୁ-ସୁ-ସୁ...

●

ସାପୁଆ

କାଳନ୍ଦୀଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ

କଟକ ଷ୍ଟେସନରୁ ରେଲରେ ଚଢ଼ି ଦକ୍ଷିଣମୁହାଁ ଗଲେ କାଠଯୋଡ଼ି ପାରି ହୋଇ ଆଗ ପଡ଼େ ବାରଙ୍ଗ, ତା'ପରେ ମଞ୍ଚେଶ୍ୱର । ମଞ୍ଚେଶ୍ୱରକୁ କେହି କେହି ରେଲଯାତ୍ରୀ କୌତୁକ କରି କହୁଥାନ୍ତି, ମ୍ୟାଞ୍ଚେଷ୍ଟର । ଏଠାରେ ଗୋଟାଏ କାଚ କାରଖାନା ହେବ ବୋଲି କେଉଁକାଳୁ ଘରତୋଳା ସରିଛି । କାରଖାନାର ଦେଖା ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ଏ ପଟକୁ ରାଜଧାନୀ ଘୁଞ୍ଚାଇବେ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଶୁଣାଯାଏ ।

ମଞ୍ଚେଶ୍ୱରଠାରୁ ପଟିଆ ଗାଁଟି ବାଟ ଦୁଇ ତିନି ମାଇଲ । ଗାଁ ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଆମ୍ବ ତୋଟା ତଳେ ଧାଡ଼ିମୂଳିଆ ସାନ ସାନ ଛପର ଘର । ସୈନ୍ୟ ଛାଉଣି ତମ୍ବୁ ପଡ଼ିଲା ଭଳି ଦୂରକୁ ଦିଶେ । ଘରଗୁଡ଼ିକରେ ରହନ୍ତି ସାପ ଓ ସାପୁଆକେଳା ।

ରଜ ସମୟ । ଦିନକୁ ଦିନ ଏହି ଘରଗୁଡ଼ିକ ମଣିଷ ଗହଳିରେ ଫାଟି ପଡ଼ୁଛି । ରଜସଂକ୍ରାନ୍ତିଠାରୁ ଦଶହରାଯାଏ ସେଠାରେ ସାପୁଆମାନେ ଜମା ହୁଅନ୍ତି । ତା'ପରେ ସବୁ ଶୂନଶାନ୍ ।

ଦଳି ଦଳି ମରଦ ମାଇପେ କେତେ ରାଇଜ ବୁଲି ଫେରିଆସୁଛନ୍ତି । ମଦନ ବେହେରା ଝରଟାକୁ କାନ୍ଧରୁ ଓହ୍ଲାଇ ତଳେ ରଖିଦେଲା । ଝର ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ଅସ୍ଥାୟୀ କୁଡ଼ିଆ କରିବାକୁ ଏକ ରକମ ଫୋଲ୍ଡିଂ ଛାଟି, ଲୁଗା, କନ୍ଥା, ହାଣ୍ଡି ପଲମ; ଆରପାଖେ ସାନବଡ଼ ଚକା ଚକା ପେଡ଼ି ।

ସାନ ପେଡ଼ିରେ 'ଗୋବିନ୍ଦ ମୂଷା' । ନୂଆ ବୋହୂ ହୋଇ କୂଅ ଭିତରୁ ବେଗ ବେଗ କରି ସେ ପାଣି କାଢ଼େ, ମାନ୍ୟ ଲୋକ ଆସୁଥିବେ ବୋଲି ଏଣିକି ତେଣିକି ବୁହିଁ ଧାନ ଶୁଖାଏ, ପୁଣି ଦେଢ଼ଶୁର ଆସିଲେ ତରତର ହୋଇ ଘରକୁ ପଳାଏ ।

ବଡ଼ ବଡ଼ ପେଡ଼ିରେ ଅହିରାଜ, ନାଗ, ତମ୍ପ — କିଏ ସାତକୋଷିଆ, କିଏ ମଣିନାଗ, କିଏ କପିଳାସ ଅବା ହରିଶଙ୍କର ପର୍ବତରୁ ଧରାହୋଇ ଆସିଛନ୍ତି । ମଦନ ପେଡ଼ି ଫିଟାଇ ତାହା ଭିତରେ ଟିକିଏ ଫୁଙ୍କି ଦେଇ ଗାଏ—

"କଂସର ଘରଣୀ   ପଦ୍ମାବତୀ ରାଣୀ
ସେ କଲା ଧନ୍ଦାରେ ଉପାଃ
ଲକ୍ଷେ ଖାର ପଦ୍ମ   ଦେବୁ ରେ କହ୍ନାଇ
ନ ଥିବ ପାଙ୍ଗୁଡ଼ା ମିଶା
କ ଗୋବିନ୍ଦ ହରି ।"

ସାପଟା ଫଣା ଟେକି ଗର୍ଜନ କରେ, ଜିଭ ଲହ ଲହ କରି ସଜୋରରେ ମଦନ ଉପରକୁ ଚୋଟ ମାରେ । ଦେଖଣାହାରୀଙ୍କ ଛାତି ଦୁଲୁକିଉଠେ । ମଦନ ପାଟି କରେ, "ଖାଇଲୁ, ଖାଇଲୁ, ବୁଢ଼ା, ଗଦ ଅଛୁ ଶୁଙ୍ଘେଇଦେବ । ମାରିପାରିବୁ ନାହିଁ ।"

ହଣ୍ଡି ଆଗରୁ ମେଘ ଅନ୍ଧାର ଅମ୍ବୁ ତୋଟାରେ ଘନେଇ ଆସିଛି । ଟେମ୍ରୁ ଭଳି ଝିପି ଝିପି ପାଣି ବର୍ଷି ଆମ୍ବପତ୍ରରୁ ଟୋପା ଆକାରରେ ଅଧ୍ ଅଧ୍ ତଳକୁ ଖସୁଛି । ଖାର ବେହରୁ ଲଣ୍ଠନଟା ଫିଟାଇ ମଦନ ଆଲୁଅ ଜାଳିଲା । ଘର ଆଗ ସାନ ପିଣ୍ଡି ଉପରେ ସଉରୀ ତା'ର ମୁଣ୍ଡ ବୋଝଟାକୁ ଥୋଇଲା । ପିଠିରେ ଲୁଗା ଖାଉଁଳରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଢ'ବର୍ଷର ପିଲାଟିକୁ ବୋଝ ପାଖରେ ରଖିଦେଇ ଚାଲିଲା ଘର ପଛଁଦୋକୁ ।

ମେଘୁଆ ହେଲେ ବି ଝାଳରେ ଦେହ ଓଦା ହୋଇଯାଉଛି । ଗିରପା ଖଣ୍ଡ ମୁଣ୍ଡରୁ ଫିଟାଇ ମଦନ ସେହି ଖାରକୁ ଆଉଜି ସେଥିରେ ଟିକିଏ ବସି ହେଲା । ତାହାର ସ୍ତ୍ରୀ ସଉରୀ ଘର ପଛଁରୁ ଗାର ମାଠିଆ ଧରି ବାହାରିଗଲା ପାଣି ଆଣିବାକୁ । ମଦନ ସେହିପରି ଖାରକୁ ଆଉଜି ହାତକଟା ଫତେଇ ପକେଟରୁ ବିଡ଼ି ଓଆସିଲ କାଢ଼ି ଲଗେଇଲା । ସ୍ତ୍ରୀ ପାଣି ଆଣି ରୋଷେଇ ଯୋଗାଡ଼ କଲା । ସେଥିପାଇଁ ଆଉ କାହାଠୁଁ ତା'ର କିଛି ସାହାଯ୍ୟ ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ । ଏଣେ ମଦନ ମହା ଆରାମରେ ବିଡ଼ି ଟାଣୁଛି । କାହାରି ମୁହଁରେ କଥା ନାହିଁ । ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ଥୁଆ ହୋଇଥିବା ଢ' ବର୍ଷର ପିଲାଟା ବି ଏକ ଅତି ଉଚ୍ଚ ଧରଣର ବିଦେଶୀ ନର୍ସିଂ ସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷିତ ହେଲା ଭଳି ଚୁପ ହୋଇ ପଚଗହଲର ପାଣି ଅପ ଅପ ଶୁଣୁଥାଏ ।

ବିଡ଼ିଟଣା ସରିଲା ପରେ ଟିକିଏ ଥଣ୍ଡା ପବନ ବାଜି ମଦନର ଆଖି ଦୁଇଟି ବୋଜେଇ ହୋଇ ଆସିଲା ।

ହାତରେ, ମୁହଁରେ, ଦେହରେ ଟୋପା ଟୋପା ପାଣି ପଡ଼ୁଥାଏ । ତେଣିକି ପରୁଆ ନ କରି ଉଦାମ ନିଦରେ ସେ ଶୋଇଗଲା ।

ସଉରୀର ଡୋହଲାରେ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲାରୁ ସେ ଶୁଣିଲା, "ଉଠ୍ ତ, ଭିତରକୁ ଚାଲ୍ !" ନିଦ ମଳ ମଳ ହୋଇ ସେ ଉଠିଲା । ପାଣି ଡାଲଟା ନେଇ ହାତ ମୁହଁ

ଧୋଇ ଘର ଭିତରେ ପଶିଲା । ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ଦ'ବର୍ଷର ପିଲାଟି ଶୋଇପଡ଼ିଛି । ଚୁଲିରୁ ନିଆଁ ତକ କମି ଆସିଲାଣି । ଟକ୍ ଟକ୍ ହୋଇ ମଜା ଯାଇଥିବା ବଡ଼ କଂସା ଭିତରୁ ଗରମ ଭାତ ଆଉ ଡାଲମଡ଼ା ଶୁଖୁଆ ତରକାରିର ବାସ୍ନା ବାହାରୁଚି ।

ଖୁସି ହୋଇ ମଦନ ପଚାରିଲା, "ଭାତ ତ ସହଳ ହୋଇଗଲା ।"

'ହଉ, ବସ୍', ସହଳ କ'ଣ ? ରାତି କେତେ ହେଲାଣି !'

ସତକୁ ସତ ପହରିଆ ଚଢ଼େଇ କୁମ୍ଭାଟୁଆ ଡାକ ଛାଡ଼ି ରାତି ଅଧ ହେବାର ଜଣାଇଦେଲେ । ପଡ଼ୋଶୀ ଘରମାନଙ୍କରୁ କାହାର ପାଟିତୁଣ୍ଡ ଶୁଭୁ ନାହିଁ । ଦୂରରୁ ରହି ରହି ଯୋଡ଼ାଏ କୁଲ କୁତା ବାଦୁଡ଼ିଆ କଣ୍ଠ ଗୁଳାରେ ସରୁସ୍ୱର ଲମ୍ବାଇ ଭୁକୁଛନ୍ତି ।

ଖାଇସାରିଲା ବେଳକୁ ଘର ଭିତରେ ଗଣ୍ଡେ ଖଜୁରି ପଟି ପଡ଼ା ହୋଇଥିଲା । ତାହାରି ଉପରେ ମଦନ ଲମ୍ବ ହୋଇ ପଡ଼ିଗଲା । ସଉଣୀ କେତେବେଳେ କ'ଣ ଖାଇ ଶୋଇଲା, ସେ ଖବର ତାକୁ ବୁଝିବାକୁ ହେଲା ନାହିଁ । ଘର ଭିତରେ ବି ଫିଲ୍ଟର ପରି ଆମ୍ବ ପଟରୁ ଚାଳ ଉପରେ ପୁଣି ଚାଳ ସନ୍ଧିରୁ ମଦନ ଆଉ ସଉଣୀ ଦେହରେ ଥପ୍ ଥପ୍ ପାଣି ପଡ଼ୁଥାଏ । ପେଡ଼ିଭିତରେ ସାପ ଗର୍ଜିଲା, ମୂଷା ଚିଁ ଚିଁ ହେଲା, ଦୂରରେ କୁଲ କୁତା ରହି ରହି ଭୁକିଲେ, ଚଟେଇ ଉପରେ ପଡ଼ି ମଦନ ସଉଣୀଙ୍କର ନାକ ବି ସେଥି ସଙ୍ଗେ ଡାକିଲା ।

କୋଳାପାଇ ଘର ସବୁ ରଜ ଗଲେ ଛପର ହୁଏ । ଗାଁଟାଯାକ ସମସ୍ତେ ତ ବାରମାଇଜ ବୁଲୁଥାନ୍ତି । ଛପର କରିବ କିଏ ? କବାଟ ଖଣ୍ଡମାନ ପୁଣି ଗିଲ, ପନକା ଆଉ ଆଉ ଘରକରଣା ଜିନିଷ ପଟିଆ ଗାଁର ଖବ ଖବୁସି ଲୁଗାତ ମଇଦ ପଡେ ରଖିଦେଇ ଯାଆନ୍ତି । ରଜକୁ ଲେଉଟି ଘର ଛପର କରି ବର୍ଷା ଦିନଟା ସେଠାରେ କଟାନ୍ତି ।

ସକାଳୁ ଉଠି ବୀନା ଦଲେଇ ଘରୁ ମଦନ ତାର କବାଟ ଖଣ୍ଡି ଆଣିବାକୁ ଗଲା । ଶିବ ପଧାନକୁ ଆଗରୁ କହିନା ଦେଇ ଯାଇଥିଲା, ନଡ଼ା ଆଣି ଘର ଛପର କରିବ । ଆଗ ବୀନା ଦୁଆରେ ପହଞ୍ଚି ଯାହା ଦେଖିଲା ସେଥିରେ ତାକୁ ତାଟକା ଲାଗିଲା । ବୀନା ଘରୁ କଂସା, ଲୋଟା, କବାଟ, ଗାଈ ସବୁ ବାହାର ଦାଣ୍ଡ ମଝିରେ ଗଦା ହୋଇଛି । ତାହା ଭିତରେ ମଦନର କବାଟ ଆଉ ପାଣିଶୁଆ ହେଁସ ଖଣ୍ଡେ ବି ସେମିତି ଗୁଡ଼ା ହୋଇ ପଡ଼ିଚି । ଦଲେଇ ବିଚରା ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେଇ ବସିଚି, ଆଉ ତା'ର ଘରମଣିଷ ଘରୁ ବାହୁନା ପକେଇଚି ।

ଦାଣ୍ଡ ମଝିରେ କେତେ ଲୋକ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି । କାହାରି ମୁହଁରେ କଥା ନାହିଁ । ଜମିଦାରଙ୍କ ଗୁମାସ୍ତା ଅଉ ବେକରେ ହାଉଦା ପକାଇଥିବା ଅଦାଲତ

ପିଅନଙ୍କୁ ବି ସେଠାରେ ଦେଖିଲା । ଜମିଦାର ଗୁମାସ୍ତାଙ୍କୁ ସେ ଚହ୍ନେ । ପଗୁରି ବୁଝିଲା, ଖଜଣା ନାଲିସ ହୋଇ ଧନା ଦଳେଇର ଘର କ୍ରୋକ ହୋଇଛି । କ୍ରୋକ ଜିନିଷ ନିଲାମ ହୋଇ ଖଜଣାକୁ ପୈଠ ହେବ ।

ଧନା ଦଳେଇ ମଦନର ପିଲାଦିନର ସଙ୍ଗାତ । ମହାପ୍ରସାଦ ବନ୍ଧୁ ହିସାବରେ ବାହା ପୁନେଇରେ ଦେଖିବା ଦଆନିଆ ବି ଚଳେ । ଦହିଙ୍କ ଭିତରେ ପାଣି ଗଳେ ନାହିଁ । ଦୂରରୁ ମଦନକୁ ଦେଖିପକେଇ ଧନାର ଏମିତି କୋହ ଉଠିଲା ଯେ, ସେ ଆଉ ବସି ନ ପାରି ଗାମୁଛାରେ ଆଖି ପୋଛିଦେଇ ଘର ଭିତରକୁ ପଳେଇଲା । ତାହାର ଘର ମଣିଷର ବାହୁନା ଆହୁରି ତେଜି-ଉଠିଲା ।

ଜମିଦାରଙ୍କର ଏହି ମଧୂଆ ଗୁମାସ୍ତାକୁ ଦେଖିଲେ ମଦନର ହାଡ଼ ଜଳେ । ତା' ମୁହଁ ଚାହିଁବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହି ଲୋକଟା କେତେ ସାହିରେ ଖଜଣା ବସେଇବାକୁ କେତେଥର ଡଗର ଧଇଲାଣି । ମଦନ କେବେହେଲେ ଯୋଗରୁ ସେଠାରେ ମୁହଁ ମୁରେଇ ପାରି ନାହିଁ । ମଧୂ ଗୁମାସ୍ତାକୁ ଦେଖିଲେ ମଦନ ବାଟ ବଙ୍କେଇ ଚାଲିଯାଏ । ତାକୁ ଦଣ୍ଡବତ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ନାହିଁ । ତେବେ ଆଜି ଆଉ ଉପାୟ କ'ଣ ? ଧନା ଦଳେଇର ଘର କ୍ରୋକ୍ । ସେ କଥା ମଦନ ବୁଝିବ ନାହିଁ ତ ଆଉ କିଏ ?

ସିଧା ଯାଇ ଗୁମାସ୍ତାକୁ ପଚାରିଲା, "ବାବୁ ଆଜ୍ଞା, ଖଜଣା ବାକି ତା'ର କେତେ ହେବ କି ?"

ଗୁମାସ୍ତା ଫିଙ୍ଗା ଫୋପଡ଼ା କରି କହିଲେ, "କିରେ, ତା' ପାଇଁ କାହିଁକି ତୋ ମୁଣ୍ଡ ବଥେଇଲା ? ନିଜେ ତ ସ୍ୱରଟା ପଇସା ଖଜଣା ଦେଇପାରୁନୁ । କୁକୁଆଁକୁ କିଆଁ କାନ୍ଦ ଗରୁ !"

କଥାଗୁଡ଼ାକ ମଦନକୁ ବରୁଡ଼ି ମାଇଲା ଭଳି କାଟିଲା । ଆଉ ବେଳ ହୋଇଥିଲେ ପଦକୁ ପଦେ ଜବାବ ଦେଇଥାନ୍ତା । ବହୁକଷ୍ଟରେ ନିଜ ମୁହଁ ସମ୍ଭାଳି କହିଲା, "ନାହିଁ ଆଜ୍ଞା, ପଚାରୁଥିଲି ବୁଝିବି ବୋଲି । ମୋର ପରି କବାଟ ଖଣ୍ଡ ତା ଭିତରେ ଅଛି ।"

"ସେଥିକି କାହାରି ବଳ ନାହିଁ, ବୁଝିଲୁ ? ଧନା ତ ତୋର ଭାରି ଭାରୁସି ଲୋକ । କାହିଁକି, ତା' ପାଇଁ ଟଙ୍କା କେତୁଟା ଦେଇପକଉନୁ । ତୋର ହେଲେ କେତେ, ଆଉ କାହାର ହେଲେ କେତେ । ଖଜଣା ନାଲିସ୍, ବୁଝିଲୁ ! ତା' ଘରୁ ଯାହା ବାହାରିବ ସବୁ ନିଲାମ ହେବ ।"

“କେତେ ଖଜଣା, ସା’ନ୍ତ ? ସେଇ କଥା ଟିକିଏ ପଚାରୁଚ ! ଆମେ ଭିକାରି ମୁଣ୍ଡ, ଖଜଣା ଦେବାକୁ କାହୁଁ ସାହସ କରିବୁଁ ?”

“ଭିକାରି ମୁଣ୍ଡ କାହିଁକି ? ତମ ରୋଜଗାର ଯାହା ସେକଥା କ’ଣ ଆମକୁ ଲୁଚେଇବ ? ହଉ, ଭଲ ହେଲା । କହିଦେଟି ପିଅନ ବାବୁ, ଘାନା ଦଟେଇ ଉପରେ କେତେ ପାଉଣା ? ଏ ତାର ପ୍ରୀତି ବନ୍ଧୁ । ନଗଦ ଟଙ୍କା ଦେଲେ ତା’ ଜିନସ ସେ ରଖିବ ।”

ପିଅନ ବାବୁ ଝୋଳ ପଚେରିଆନା କାଢ଼ି ହିସାବ କରି କହିଲେ, “ଘର କପ୍ତିର ଖଜଣା ପୁଧମୂଲ ମିଶି ଦଶଟଙ୍କା, ଆଉ ଖର୍ଚ୍ଚାବର୍ଚ୍ଚା ହୋଇ ପାଞ୍ଚଟଙ୍କା ତେର ଅଣା । ଏରୂପ ଗାଏ ମୋଟ ପନ୍ଦର ଟଙ୍କା ତେର ଅଣା ।”

ଘରକୁ ଲେଉଟି ମଦନ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଟଙ୍କାତକ ଆଣି ପିଅନ ହାତରେ ଗଣିଦେଲା । ସାହି ଗୋଟାକର ଲୋକେ କାବା ହୋଇଗଲେ । ଜଣେ ଦୁ’ଜଣ ପୁରୁଣା ମଣିଷ ମଦନକୁ ଖୁବ୍ ସାବାସ୍ କଲେ । ମଧୁ ଗୁମାସ୍ତାଙ୍କ ମୁହଁଟା କେଦରା ପଡ଼ିଗଲା ।

ଦିନ ଆଠଟା ଯାଇଛି କି ନାହିଁ, ଚପରାସି ପିଆଦା ଧରି ଗୁମାସ୍ତା ଆସି କେଳା ସାହିରେ ହାଜର । “ଘର ପିଛା ଅଣାଏ ଲେଖାଁ ଖଜଣା ଦେବାକୁ ହେବ । ସମସ୍ତେ ତମେ ରୋଜଗାରପନ୍ତି କରୁଚ । ରାଜସ୍ୱ ନ ଦେବ କାହିଁକି ?”

ମଦନ କହିଲା, “ଆଜଯାକେ ତ ଦଉ ନ ଥିଲୁଁ; ଆଜି କାହିଁକି ଦବୁଁ ?”

ଗୁମାସ୍ତା ଯୋସା ହୋଇ କହିଲେ, “ଆଜଯାକେ ଦଉ ନ ଥିଲ, ତୁମକୁ ଦୟା କରି ଛାଡ଼ିଦିଆଯାଇଥିଲା । ଏବେ ତ ଘରଦୁଆର କରି ରହିଲଣି ।”

“ମାସ ଛ’ଟା ପରେ ରହିବୁଁ କି ନାହିଁ, ସେଥିପାଇଁ ଖଜଣା ଦେବୁଁ ?”

“ଦିନୁଟାଏ ରହିଲେ ବି ଖଜଣା ଫାଳିବ, ବୁଝିଲୁ ? ଦେଖିବୁ ବାକ୍‌ଚତୁରି ଆଉ ଏଣିକି ପଟିବ ନାହିଁ ।”

“ବାକ୍‌ଚତୁରି କ’ଣ, ବାବୁ ! ଆଜି ଖଜଣା ଦେଲେ କାଲି ତମେ ଘର କୋରଣି କରିବ । ଜମିଦାରଙ୍କର ଆମେ କ’ଣ ଖାଇଲୁ, ଯାହାଲାଗି ଯେ ଖଜଣା ମାଗୁଛ ? ଗଛରୁ ଆମ୍ବ କଷିଟାଏ କି ଗାଡ଼ିଆରୁ ମାଛଟାଏ ପାଇଁ ତ ଆମେ ଭଜନ ନୋହୁଁ । କୂଅରୁ ମୁନ୍ଦେ ପାଣି କାଢ଼ି ପିଇବାକୁ ତ ମନା । ତମେ ବାଟରେ ଚାଲୁଥିଲେ ଆମେ ତ ଯିବୁଁ ଅବାଟରେ । ଆଉ ଖଜଣା ଦେବୁଁ କେଉଁଥିପାଇଁ ? ପୁଣି ଆଜି ଆମେ ପଟିଆରେ ଥିଲେ କାଲି କଟକ, ତା’ଆରଦିନ ଢେଙ୍କାନାଳ; କାହାକୁ ଦେବୁଁ ରାଜସ୍ୱ ?”

ଗୁମାସ୍ତା ମଦନକୁ ଛାଡ଼ି ଆଉମାନଙ୍କୁ ପଚାରିଲା । ସମସ୍ତେ ଜବାବ ଦେଲେ, "ମଦନ ଯାହା କହିବ, ସେଥିରେ ଆମର ରାଜି ।"

ବଡ଼ ବଡ଼ ଆଖି ଦେଖାଇ ଗୁମାସ୍ତା ମଦନକୁ କହିଲେ, "ତୁଇ ତେବେ ସବୁର ଭିତରେ ମେଳିଆ । ଆଚ୍ଛା ହଉ, ରାଜସ୍ୱ ନ ଦେଲେ କ'ଣ ହୁଏ ବଳେ ବୁଝିବୁ ।"

ମଦନର ଆଖି ଦୁଇଟା ବି ଲାଲ ହୋଇଉଠିଲା । କ୍ଷଣରେ ହାତ ମାରି ସେ ଜବାବ ଦେଲା, "ହଁ, ବୁଝିଛି, ସେ ଧମକ ଆଉ କାହାକୁ ଦେଖେଇବ ।"

ଗୁମାସ୍ତା ରାଗରେ ଫେରିଯାଉଥିଲେ । ହଠାତ୍ କିଏ ଆସି ତାଙ୍କ ବାଟ ଓଗାଳି ଛିଡ଼ା ହେଲା । ଗୁମାସ୍ତା ଦେଖିଲେ, ମଦନର ବପୋ ଧଉରି । ସେ ହାତ ଯୋଡ଼ି କହିଲା, "ଆଜ୍ଞା, କେତେ ଖଜଣା, ମୁଁ ଦେବି ।"

ସାହିଯାକର ମରଦ ମାଇପେ ଗୁମାସ୍ତାଙ୍କୁ ଘେରିଗଲେ । ଯେତେହେଲେ ସରକାରୀ ଲୋକ । ତାଙ୍କୁ ଏମିତି ରଗେଇଲେ କ'ଣ ଭଲ ହେବ ? ଗଲା ଚାରି ବର୍ଷର ଖଜଣା ହିସାବ ହେଲା । ଟଙ୍କାଏ ଆଠଣା କରି ସବୁ ଖଜଣା ଦାଖଲ କଲେ । ଟଙ୍କା ଦେଖି ଗୁମାସ୍ତା ମିଜାସ୍ ଥଣ୍ଡା ପଡ଼ିଆସିଲା ।

ଖଜଣା ଦାଖଲ ପରେ ସାପୁଆମାନେ ବିଚାର କଲେ । ମଦନ କହିଲା, "ତମେ ସବୁ ଯାହା ଇଚ୍ଛା, କର । ମୁଁ ଏଥର ବାହାରିଲି ।" ବୁଢ଼ା ସାପୁଆ ନଧିଆ ପଚାରିଲା, "କୁଆଡ଼େ ଯିବୁ ?"

"ଯୁଆଡ଼େ ମୋର ଇଚ୍ଛା । ମୁଁ କାହାରି ପ୍ରଜା ହୋଇ ରହିବି ନାହିଁ ।"

ଜଣେ ଟାପରା କରି କହିଲା, "ପ୍ରଜା ହବୁ ନି ତ ଆଉ କ'ଣ ରଜା ?"

ସମସ୍ତେ ହସିଉଠିଲେ । ବୁଢ଼ା ନଧିଆ କହିଲା, "ଆରେ, ହସିବା କଥା ନୁହଁ । ଯୁଆଡ଼େ ଗଲେ ବି ତମର କ'ଣ ଯାହା ଅଛି ? ମୁଁ କହେ କ'ଣ କି, ସାପ ଖେଳେଇ ଏଣିକି ଆଉ ତମର ସବୁ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଖଜଣା ଯଦି ଦେଲ ତେବେ ଗୁଣ୍ଠେ ପାଏ ଚାଷ ଆରମ୍ଭ କରିଦିଅ । କାହିଁକି ବାରବଇଜ ବୁଲିବ ? ଚାଷବାସ କରି ତ ମହାସୁଖରେ ଲୋକେ ଚଳୁଛନ୍ତି । ଆମର କାହିଁକି ଏତେ ହନସ୍ତା ? ଗାଁଭିତରେ କାହାଘରୁ ଚୋରି ଗଲା ତ ପୋଲିସ ଆସି ଆମ ଘର ଖାନତଲାସ କରିବ ! କାହାକୁ ସାପ ମାଇଲେ ତ ଦୋଷ ହେଲା ଆମର ।"

ମଦନ ମନକୁ ସେକଥା ପାଇଲା ନାହିଁ । ଚୋରି ଡକେଇତି ହେଲେ ପୁଲିସ ଆଗେ ତାଙ୍କୁ ସନ୍ଦେହ କରେ, ସତ । ମାଡ଼ ଫଇକତି, ଖାନତଲାସ ସବୁ କରେ ।

ଭଲ ଘରେ ଥିଲେ କି ଜମିବାଡ଼ି ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ଥିଲେ, ଏତେ ସାହସ କରନ୍ତା ନାହିଁ । ତେବେ ପ୍ରଜା ହେଲେ ଯେ, ଧାନା ଦଳେଇ ଭଳି ଜଣେ ନାଲିସରେ ଘର କୋରଖି ଆସିବ । ସେତେବେଳକୁ ପିଠିରେ ପଡ଼ିବ କିଏ ? ସଉରୀ ତ ତାକୁ ଆଗରୁ କେତେ ଲଗେଇଚି, ଖଣ୍ଡବଖରା ହେଲେ ବି ଚାଷ କରିବାକୁ । ଚାଷକାମ ସେ କେବେହେଲେ ଶିଖି ନାହିଁ । କରନ୍ତା କେମିତି ? ଯାହା ହେଉ, ମଦନ ଠିକ୍ କଲା, ସେ ଆଉ ଏ ଗାଁରେ ରହିବ ନାହିଁ । ତେବେ ତାର ସାଙ୍ଗସାଥୀ ବନ୍ଧୁକୁଟୁମ୍ବ ଭଉଣୀଙ୍କ ସାହୁଆଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ସେ ଯିବ କୁଆଡ଼େ ? ସମସ୍ତେ ତାକୁ ତ ଜାବୁଡ଼ି ଧରିଛନ୍ତି । ସେ କହିଲେ ତ ସମସ୍ତେ ଅଗ୍ନି ନିଆଁକୁ ଡେଇଁବେ ।

ମୁଣ୍ଡର ବାଳଗୁଡ଼ିକୁ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ କୁଣ୍ଡେଇ କହିଲା, "ଏ ଲେଖେ କ'ଣ ଆମ ହାତରେ ଚାଷକାମ ହେବ ?"

ବୁଢ଼ା ନଧିଆ କହିଲା, "ନ ହବ କ'ଣ ଆମ ହାତରେ ? ବଣ ପାହାଡ଼ରେ ବୁଲି ସାପ ସରୀ ଜନ୍ତୁକୁ ଧରି ଯେ ପୋଷା ମନଉଚି, ତା ହାତରେ ନ ହବ ପୁଣି କ'ଣ ? ଆମରି ଭିତରୁ ତ ଶରୁରୀ, ଦାସିଆ ଘରଦୁଆର ଚାଷବାସ କରି ରହିଲେଣି ।"

ହଳ, ହଡ଼ା ପାଣି କାଦୁଅ ସଙ୍ଗେ ମଦନର ମନେପଡ଼ିଲା ନଈ, ପାହାଡ଼, ଜଙ୍ଗଲ । ଆକାଶରେ ଚଢ଼େଇ ଭଳି ଯେ ଦୁନିଆ ଖେଳୁଥିଲା ସେ ଆଜି ପଞ୍ଜୁରି ଭିତରେ ବନ୍ଦ ହେଲା ଭଳି ଘର କରି ରହିବ କେମିତି ?

ସଉରୀ ତାକୁ ବୁଝେଇ କହିଲା, "ଚାଷ ନ କଲେ ନାହିଁ । ଠାବ ଝଣ୍ଡେ କର୍ । ତେବେ ତ ଆଉ ଗୁମାସ୍ତା ଆସି ତଡ଼ିଦେବାକୁ ନ ଥିବ ।"

ସଉରୀ କେତେ କାକୁ ଲଗେଇଚି ଜମି କିଣି ଘର ତୋଳିବାକୁ । ତାହାର ସଙ୍ଗାତ ଧାନା ଦଳେଇ ବି ସାନନ୍ତିହ ଖଣ୍ଡେ ଦବ ବୋଲି ଛନ୍ଦ-ଛେକ ଯାଚିଲଣି । କାହାର ପ୍ରଜା ହେବ ନାହିଁ ବୋଲି ସେ କିଛି ଶୁଣୁ ନ ଥିଲା । ପୁଣି ନିଜର ସାଙ୍ଗମେଳ ଛାଡ଼ି ସାହିରୁ ସାଇଁ ଅଲଗା ଘର କରି ରହିବାକୁ ତାକୁ ଜମା ସୁଖ ଲାଗୁ ନ ଥାଏ । ତେବେ ବୁଢ଼ା ନଧିଆର କଥା ଶୁଣି ତା' ମନ ଟିକିଏ ଟଳିଲା ।

ସେହି ଦିନ ଧନା ଦଳେଇ ପାଖେ ସେ କଥା କହିଆସିଲା । ଧନା ଖୁସି ହୋଇ କହିଲା, "ଜରୁସମନ୍ ଢଆନଆ ପଛେ ହେବ । କହିଲଟା କାଲି କହିଦେଇ ପଚିଶ ତିରିଶ ଯାହା ଗୋଟାଏ ଦାମ୍ ବସେଇଦବା ।"

କାଠ ବାଉଁଶ ପାଇଁ ବେଶୀ ଧନ୍ଦ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ସଉରୀ ନିଜ ବେକରୁ ସୁନା ସୋରିସିଆ ମାଳିଟା କାଢ଼ି ମଦନ ହାତକୁ ବଢ଼େଇଦେଲା । ମଦନକୁ

ସେ ନ ଦେଇପାରେ କ'ଣ ? ସେ ଯେ ତାକୁ ଜୀବନ ଦେଇଛି ! ସେତେବେଳେ ବୟସ ତା'ର ଷୋଳେଇଶି କୋଡ଼ିଏ । ସାପ କାମୁଡ଼ାରେ ଅଚେତା ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ଯୋଗକୁ ମଦନ ଆସି ନ ଜୁଟନ୍ତେ, ଜାରମନ୍ତର ନ ଲଗାଏ କି ଗଦ ନ ପିଆଏ, ସଉଣ୍ଟି ବଞ୍ଚି ନ ଥାନ୍ତା । ହୋସ୍ ଆସିବାରୁ ଯେମିତି ଆଖି ଫିଟାଇଛି, ପଡ଼ିଲେ ନଜର ପଡ଼ିଲା ମଦନ ଉପରେ । ମୁଣ୍ଡରେ ବାବୁରି ବାଳ, ଗୁଣ୍ଡପାଖେ ଠେକା ଖଣ୍ଡେ ଭିଡ଼ା ହୋଇଛି, ନାକ ତଳେ କଳା ମଚମଚ ଦ'ପଟା ମୁଚ୍ଛ, ବାହାରେ ଗୋଟାଏ ରୁପା କଙ୍କଣ । ବଣିଆଘର ବିଧବା ଝିଅ ସଉଣ୍ଟିର ଛାତିଟା ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ନିଃଶ୍ୱାସରେ ଫୁଲି ଉଠିଥିଲା । ତା'ପରେ କେବେ ଦିନେ ସେ ଜାତିକୁଳ ପଛକୁ ପକାଇ ତା'ର ଜୀବନଦାତା ସଙ୍ଗେ ବାହାରିଆସିଛି । ସେତେବେଳେ ମଦନ ତାକୁ ପଚାରିଥିଲା, “ଆମେ ତ କେଳାଜାତି, ଗାଁ ଗାଁ ବୁଲି ପେଟ ପୋଷୁଁ । ତୁ କ'ଣ ବୁଲିପାରିବୁ ?” ସଉଣ୍ଟି ଜବାବ ଦେଇଥିଲା, “ତୁ କେଳା ହେଲେ ତ ମୁଁ କେଳୁଣୀ ।” ଦୁହିଁଙ୍କ ଭିତରେ ଦିନେ ଛଡ଼ାଛଡ଼ି ନାହିଁ । ସେଦିନ କଥା ଦୁହେଁ ଆଜି ପାସୋରି ପକାଇଛନ୍ତି । ତେବେ, ଘର ଭିତରେ ଯେ ପିଲାଦିନୁ ରହିଆସିଛି, ତାକୁ ସବୁବେଳେ ବାହାରେ ବୁଲିବାକୁ ସୁଖ ଲାଗିବ କମିତି !

ସେଥିପାଇଁ ଏଣିକି ସବୁବେଳେ ସଉଣ୍ଟି ମନ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୁଏ, ଘର ଖଣ୍ଡିଏ କରନ୍ତା । କଖାରୁ କଲରା ଗଛ ଦି'ଟା ଲଗାନ୍ତା । କଂସା, କେଟା ଓ ଗିଲ, ତକ ଦି'ଖଣ୍ଡ ରଖନ୍ତା । ଆଉ ତ ଖଣ୍ଡିଏ ଠାବ ଲୋଡ଼ା ।

ମଦନ ବେହେରାର ଘର ତିଆରି ବେଶୀ ଦିନ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ଆମ୍ବତୋଟା ତଳୁ ଛପର ଖଣ୍ଡେ ଉଠାଇନେଇ ଯାନା ଦଳେଇଠାରୁ କବଲ କରିଥିବା ନିଜ ଜାଗାରେ ରହିଲା । ଗିଲ, ତକ୍ତି, କଂସା, କେଟା, କଖାରୁ କଲରାରେ ଦିନଯାକ ଲାଗି ସଉଣ୍ଟିକୁ ତର ମିଳିଲା ନାହିଁ ।

ବୁଢ଼ା ନଧିଆ କହୁଥିଲା, “ହଁ, ସ୍ୟା ନା ଯେ ପୁଅପରିଆ ।” ମଦନକୁ ଟିକିଏ ଫୁରସତ୍ ମିଳିଲେ ସାଙ୍ଗମେଳ ଭିତରେ ଦିନ କଟାଏ । ଏଣିକି ସାଙ୍ଗସାଥିଙ୍କ ଭିତରୁ କେହି କେହି ତାକୁ ଟିକିଏ ଖାତିର କଲେ । ଯେତେହେଲେ ତ ସେ କଜର ଖଣ୍ଡେ ଠାବ କଲାଣି । ମଦନ ହସରେ ଉଡ଼ାଇ ଦେଇ କହେ, “ଆରେ, ସ୍ୟାଙ୍କୁ କହନ୍ତୁ, ଆ ବଳଦ ମତେ ବାନ୍ଧ୍ । ଆଜିଯାକେ ରାଜା କ'ଣ, ରାଜସ୍ୱ କ'ଣ ଜାଣି ନ ଥିଲି । ଏବେ ନିଜ ହାତରେ ନିଜେ ବେଡ଼ି ପିନ୍ଧିଲି । ଖାଲି ସଉଣ୍ଟି ଯୋଗୁ ସିନା; ନଇଲେ ମୁଁ କିଏ, ଘର କିଏ !”

ଦଶହରା ଅଳ୍ପଦିନ ଥାଏ । କଟେ କଟେ ଗାଁ ଭିତରେ ଢୋଲ ସ୍ୱରଟା ଜୋର ହୋଇଗଲା । ଦୁଲିପ ତେବେନ୍ତ ବୁଲିଲା । କେଳାସାହି ଉପରେ ପଡ଼ିଲା ସବୁରି ନଜର ।

ଘର ଘର ତଲାସ ହେଲା । ସ୍ମେଗ୍ଲ ଜିନିଷର କିଛି ସନ୍ଧାନ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଛ' ସାତ ଜଣ କେଳାଙ୍କୁ ସନ୍ଦେହରେ ଗିରଫ କରାଗଲା । ମାତ୍ର ଫଙ୍କଢରେ କିଛି ଫଳ ହେଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ ହଲ ହଲ କରି ହାତକଡ଼ି ପିନ୍ଧି ଚାଲାଣ ହେଲେ ।

ସଉରୀ ମଦନକୁ କହିଲା, "ଦେଖିଲୁ ତ ! ଅଲଗା ହୋଇ ଘରଝଣ୍ଡ ଥିଲୁ ବୋଲି ତ ଆମେ ଛୁଡ଼ ପାଇଲୁଁ ।"

ମଦନ କହିଲା, "ଖାଲି ମିଛ, ଖାଲି ମିଛ । ଆଉ ଜଣେ ଦ୍ୱେଷ କରି ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଅଠା ବୋଳିଛି । ମୁଁ ମକଦ୍ଦମା ଲଢ଼ି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମୁକୁଳେଇ ଆଣିବ ।"

ସାପୁଆମାନେ ଗିରଫ ହେବା ପଛେ ପଛେ କେଳାସାହି ଖାଲି ହୋଇଗଲା । ଘାସ ଆଠଣ୍ଟା ଉଜ ବଢ଼ିଗଲାଣି । ଆମ୍ବତୋଟା ତଳେ କୁଡ଼ିଆ ଗୁଡ଼ିକ ମାଟିରେ ମିଶିଯାଇଛି । ସଉରୀ ଆଜଯାକେ ଡକେଇଛି । ମଦନ ମକଦ୍ଦମା ଲଢ଼ି ସାରି ଫେରିନାହିଁ ।



ପଶୁ

ରାଜକିଶୋର ପଟ୍ଟନାୟକ

କୁକୁରଟି ବୁଝୁ ନ ବୁଝୁ ତାକୁ ପଶୁ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଘରେ ସେ ଗେହ୍ଲା ହୁଏ, ଆଦର ପାଏ, ମାଡ଼ ଖାଏ, ଗାଳି ଶୁଣେ— ସବୁଥିରେ ଗୋଟିଏ ଧାଗା ଯୋଡ଼ି ଦିଆଯାଏ, ସେ ପଶୁ । ଅନେକଦିନ ହେଲା ଘରେ ରହିଲଣି । ଘରର ନୂଆ ଚାକରମାନଙ୍କଠାରୁ ପୁରୁଣା । ଘରକୁ ଆସିଥିବା କଅଁଳା ପିଲାଟାଠାରୁ ବଡ଼ ଓ ପୁରୁଣା ପିଲାଟି ଜନ୍ମ ହେଲାବେଳେ ମା' ଯେତେବେଳେ କଷ୍ଟ ପାଉଥିଲା, କୁକୁରଟି ସେହି ଦୁଃଖ ସହି ନ ପାରି ନିଜେ ମଧ୍ୟ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଘରେ ଜଣକ ପାଖରୁ ଆଉ ଜଣକ ପାଖକୁ ଧାଉଁଥିଲା ଓ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ, ଗୋଡ଼କୁ କାମୁଡ଼ି କହୁଥିଲା ଯେ ଘରେ ଜଣେ ଦୁଃଖ ପାଉଛି ।

ତାକୁ ପଶୁ କୁହାଯାଏ । ମଣିଷର ଦୁଃଖରେ ମଣିଷ କାନ୍ଦେ ନାହିଁ । ସେ ତାହାର ଜ୍ଞାନରେ ବୁଦ୍ଧିରେ ହୃଦ ଭିତରର କଅଁଳ ରସକୁ ଶୁଖେଇଦେଇ କହେ, ସେ ମଣିଷ । ପୋଷା କୁକୁର ଟମି ଗୋଟାଏ ମଣିଷର ଦୁଃଖରେ ଯେତେବେଳେ କାନ୍ଦି ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ଏଠି ସେଠି ହେଉଥିଲା ତାକୁ କୁହାହେଉଥିଲା ପଶୁ ।

ବାବୁଘରର ପିଲାମାନେ ବି ବାବୁ । ସେମାନେ ପିଣ୍ଡାରେ ଠିଆ ହୋଇ ଦେଖୁଥାନ୍ତି ଗୋରୁ ଗୁହାଳରୁ ଫିଟିଲେ ଓ ଗୁହାଳକୁ ପଶିଲେ । ଗୋରୁ ଦୁଇଟିଙ୍କର ଖର ଆଖି, ପାଖକୁ ଥିବା କଦଳୀ ବୁଦାଟି ଉପରେ । ଗଛକୁ ସବୁବେଳେ ମୁହଁ ପାଏ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ପାଖରେ ଥିବା ପୁଆଗୁଡ଼ିକୁ ମାଁ ଠି ନେଇ ନିଜ ପେଟ ଭିତରକୁ ଠେଲି ଦେବାପାଇଁ ସବୁବେଳେ ଚେଷ୍ଟା ।

ସେତିକି ଟମି ଜଗିଥାଏ । ଗାଈର ଟାଣୁଆ ଖୁରା, ମୁନିଆଁ ଶିଙ୍ଗ ଓ ଫଁ ଫଁକୁ ଡରେ ନାହିଁ । କାମୁଡ଼ିବାକୁ ମାଡ଼ିଯାଏ । ଭୁକି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଡାକ ପକାଏ— ଆସ, ଧାଇଁ ଆସ ! ଏହି ଗାଈମାନେ କଦଳୀବୁଦାଟିକୁ ନେଇ ଶେଷ କରିବାକୁ ବ୍ୟାକୁଳ ।

ବାବୁମାନେ ଚାକରକୁ ଡାକ ପକାନ୍ତି । ଟମି ଲଢ଼ୁଥାଏ ଏକା ଏକା । ନେତେବେଳେ ପଛକୁ ହଟିଆସିଲା ବେଳେ ଗାଈ ଖଣ୍ଡେ ପଜ କି ଗୋଟାଏ କଦଳୀ-ପୁଆକୁ ଦାନ୍ତରେ ଉପୁଡ଼ିନିଏ । ଚାକର ଗାଳି ଖାଏ ଓ ଟମି ଗୋଇଠା ଖାଏ ।

କେହିହେଲେ ବାବୁଙ୍କର ଗୁହାଳ ପାଖରେ ଯତ୍ନରେ ସଜାଡ଼ିଥିବା କଦଳୀବୁଦାଟିକୁ ରକ୍ଷା କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଘରେ ରହି ଆଉ କ'ଣ କରିବେ !

ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକର ଇଚ୍ଛା ଯେ ସମସ୍ତେ ପଶୁ ପରି ତାହାର ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଜଗି ବସିବେ । ସେଥିପାଇଁ ମଉକା ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ଖୁସି ହୋଇ ଟଳିପଡ଼ିବେ । ତାହା ହେଲେ ସେ ଖୁସି ହୋଇ ଗୋଟିଏ ସାର୍ଟିଫିକେଟ ଦେବ— ପଶୁଟାଏ ବୋଲି ଏତକ ବୁଦ୍ଧି ଖଟେଇଲା ।

ବଣ ଜଙ୍ଗଲର ପିଲା କୁକୁର ଜାତରୁ ଏହି ଟମିଟି ଗୋଟିଏ ସହରରେ ରହି ସହରିଆ ହୋଇଯାଇଛି । ତାକୁ ମାଟିରେ ଶୋଇବାକୁ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ । ଏକୁଟିଆ ବଣବୁଦାରେ ବୁଲିବାକୁ ସୁଖ ଲାଗେ ନାହିଁ । ସେ ଖୋଜେ ପକ୍କା ଘର ଓ ପିଣ୍ଡା । ସେଠି ପୁଣି ତାକୁ ଖଣ୍ଡେ ଶେଯ ଲୋଡ଼ା ହୁଏ । ଅଖା କି ଛିଣ୍ଡା କମ୍ବଳ ନ ପାଇଲେ ଉପରେ ଶୁଖୁଥିବା ତଉଲିଆ, ଲୁଗା ଆଦି ଖଣ୍ଡେ ଯୋଗାଡ଼ କରି ସେ ବିଛଣା କରେ । ସେ ଖୋଜେ ଦି'ଜଣ ଜଣେ ମଣିଷଙ୍କ ସାଥିରେ ଯାଇ ନଈକୂଳେ, ପାର୍କରେ, ନଇଲେ କୋଠା ଉପରେ ବୁଲିବାକୁ ।

ବାବୁଘର ଝରକା ଭିତରୁ ଜଣେ ବାବୁ ପରି ରାସ୍ତାକୁ ଚାହିଁଥାଏ । ସେଠି ଲୋକେ ଯା ଆସ କରୁଛନ୍ତି । ପରିବାବିକାଳି ଗଲେ ଟମିର ମନେ ପଡ଼ିଯାଏ ବାବୁଙ୍କର ପରିବା କିଣା ହୁଏ ବୋଲି । ଦି'ଥର ଭୁକିଦେଇ ଓହ୍ଲେଇ ଆସେ ସିଡ଼ି ଉପରୁ । ପୁଣି ଧାଇଁଯାଏ, ପୁଣି ଓହ୍ଲାଏ । ଏହି ଠାରରୁ ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି, କ'ଣ ବର୍ଜି ଯାଉଛି ଯେ ଘରେ କିଣିବାକୁ ଟମି ବିବାଦ କରୁଛି ।

ସହରିଆ ବାବୁଙ୍କ ପରି ଟମିକୁ ବି ଖାଲି ଭାତ ଦେଲେ ଅରୁଚି ହୁଏ । ସେ ଖୋଜେ ଡାଲି, ତଅଣ । ନ ପାଇଲେ ପଡ଼ିଥିବା ଲେପାତଳ ଖାଇ ସେ ତାହାର ଆଶା ମେଣ୍ଟାଏ ।

ହିଏ ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡାଇଲାବେଳେ ଟମି ଆସି ପାଖରେ ବସି ଦେଖୁଥାଏ । ବୋଧହୁଏ ତା'ର ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡାଇବାପାଇଁ । ମଝିରେ ମଝିରେ ଗୋଟିଏ କଡ଼ା ବ୍ରୁସ୍‌ରେ ତାହାର ଲୋମକୁ ଘଷି କଅଁଳ ଓ ସଫା କରାହୁଏ । ଟମିକୁ ଉଲ୍ଲାସିଆ ଲାଗେ; ସେ ଆଖି ବନ୍ଦକରି ପଡ଼ିଯାଏ । ତାହାର ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ଦିନ ଦିନ ଧରି ତାହାର ଦେହ ଖାଲି ବ୍ରୁସ୍‌ରେ ମଜା ହେଉଥାନ୍ତା ।

ଲୋକେ ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡାଇଲାବେଳେ ଟମି ପ୍ରତିଦିନ ବସିରହେ । ସୁବିଧା ପାଇଲେ ଦର୍ପଣ ପାନିଆକୁ ଚାଟେ; କିଛି ସୁବିଧା ନ ହେଲେ କୁଣ୍ଡାଉଥିବା ମଣିଷଙ୍କର ଗୋଡ଼କୁ ଚାଟୁଥାଏ । ମାଡ଼ ଖାଏ ଯେ କାମବେଳେ ଟମି ଏମିତି ହଇରାଣ କରି କାମରେ କ୍ଷତି କରୁଚି । ଛୁଡ଼ିକି ଯାଇ ପାନିଆଟା ଲୋକଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଜୋରରେ ଖେଞ୍ଚି ହୋଇଯାଏ । ଟମି ଖାଏ ଗୋଇଠା ।

ବଣୁଆ ଲୋକେ ସହରକୁ ଆସି ସହରିଆ ପାଲଟିଲା ପରି ଏହି କୁକୁରଟି ସହରିଆ ହୋଇଯାଇଛି । ଟିଣ ଦୁଧ, ଚକୋଲେଟ୍, ଜେଲି ଆଦି ତାକୁ ଭଲ ଲାଗେ ଖାଇବାକୁ । ଭଙ୍ଗା ଟିଣଦୁଧର ଟିଣରେ ଲାଗି ରହିଥିବା ଦୁଧକୁ ଚାଟି ଚାଟି ସେ ତାହାର ମୁହଁକୁ ଖଣ୍ଡିଆ କରି ରକ୍ତଦାନ ମଧ୍ୟ କରିଚ । ତାହାର ପୋଷିଲା ବାବୁମାନେ ଦାଢି ଗୁଞ୍ଚିଲାବେଳେ ଥରକୁ ଥର ଖୁରକୁ ନିଜର ମୁହଁର ରକ୍ତ ଦେଇ ମଧ୍ୟ କ୍ଲାନ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନେକ ମମତାରେ ଖୁରଟିକୁ ପୋଛି ରଖିଦିଅନ୍ତି ।

ସକାଳୁ ଉଠି ଟମି ଚାଲିଯାଏ ଗୋଟିଏ ଝରକା ପାଖକୁ···ସିଡ଼ିଘର ଉପରେ ନିଛାଟିଆ ଜାଗାରେ ଥିବା ଝରକାଟି । ସେଠି ପ୍ରତିଦିନ ଆଠ ନଅ ଘଣ୍ଟା ସେ ବସେ । ପଦାକୁ ଚାହିଁଥାଏ, ନଇଲେ ଶୋଇଥାଏ । ଦେଖିବାରେ ତାହାର କ୍ଲାନ୍ତି ନାହିଁ । ଭଲ କରି ରାସ୍ତାର ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଝରକାର ରେଲିଂ ମଝିରେ ମୁହଁଟିକୁ ଭରତି କରି ସେ ଚାହିଁଥାଏ ।

ଘରର ଚାରିଆଡ଼େ ବୁଲା କୁକୁର ଦଳଟିଏ ବୁଦା ଭିତରେ ରହିଥାନ୍ତି ଘର କରି । ଖରାତାତି ସହନ୍ତି । ବର୍ଷାରେ ଓଦା ହୁଅନ୍ତି । ଶୀତଦିନର କାକର ତାଙ୍କର ପିଠି ଉପରେ ଟୋପା ବୋହି ଆସି ପେଟ ପାଖର ଭୂଇଁକୁ ତିନ୍ତାଇଦିଏ ଠିକ୍ ଗୋଟାଏ କୁକୁରର ଛବି ତିଆରି କରି ।

ଟମିକୁ ଦୁଆରଟା ବି ଅଣ୍ଟା ଲାଗେ । ସେ ଖୋଜେ ଘରକଣରେ ରହିବାକୁ । ବର୍ଷାପାଣି ଦେଖିଲେ ତାହାର ନାକକୁ ପାଣି ଗଳେ । ସେ ଝରକା ସେ ପାଖରୁ ବସି କ'ଣ ଭାବୁଥାଏ କେଜାଣି !

କାମ ଭାରି କମ୍ । କାରଣ, ଟମି ଗୋଟିଏ ଛୋଟିଆ ପୁଞ୍ଜିପତିଙ୍କର ଟହଲିଆ । ତାଙ୍କ ଘରେ ଯେଉଁ ପୁରୁଣା ଲୁଗା, ପୁରୁଣା ଟେବୁଲ, ଚୌକି, ପୁରୁଣା ବାସନ, ଆଉ ପୁରୁଣା ଘଡ଼ି, ଜୋତା ଆଦି ଅଛି ସେତକ ଜଗିବା ଟମିର କାମ । ଏ ସବୁ ନେବାକୁ କିଏ କାହିଁକି ଆସିବ ? ତେଣୁ ଟମିର କାମ ନାହିଁ । ସେ ବସି ତାହାର ଗୋଡ଼କୁ କାମୁଡୁଥାଏ ନଇଲେ ରାସ୍ତାକୁ ଚାହିଁଥାଏ, ଅବା ଶୋଇଥାଏ ।

ବାରବୁଲାଗୁଡ଼ିକ ନିଜର ପେଟପାଟଣା କରିବାକୁ ଏ ପାଖ ସେ ପାଖ ହେଉଥାନ୍ତି । ଟମି ପରି ତାଙ୍କୁ କେହି ଯାଚି, ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଖୁଆଇବେ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କୁ ଦୂର ରାସ୍ତାରେ ଦେଖିଲେ ଟମି ଗର୍ଜିଉଠେ ଘର ଭିତରେ ।

ସହରର ବାବୁ ଖାଲି ତା'ରି ପରି ଜନଙ୍କୁ ଦେଖେ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରେ । ଏହି ବାରବୁଲା ଭିକାରିଗୁଡ଼ା ତାହାର ଶାନ୍ତି ନଷ୍ଟ କରିଦିଅନ୍ତି । ତାହାର ପୁଞ୍ଜି ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ତିଆରି ।

ପୁରୁଣା କଥା ମନେ ପକାଇ ଲାଭ ନାହିଁ । କେବେ ଆମ ବାପ ଅଜା ବଣରେ ମଫସଲରେ ପଡ଼ିଥିଲେ । ନଇର କୁମ୍ଭୀର, ବୁଦାର ବାଘ, ସେମାନଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡିଆ କରୁଥିଲ କି ଖାଇଯାଉଥିଲ । ନଇ ତାହାର ଗୋଳିଆ ପାଣିରେ ତାଙ୍କର ଗୁଳିଆ ପଲଗୁଡ଼ିକୁ ଦପଟବାରରେ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ମନ୍ଦା ପରି ଏକାଠି ମେଞ୍ଚା ମେଞ୍ଚା କରି ତାହାର ସୁଅରେ ଠେଲି ନେଉଥିଲ ଏଠୁ ସେଠିକି । କେବେ ସହରିଆ ସଭ୍ୟ ଲୋକେ ବନ୍ଧୁକ ଧରି, ପୋଲିସ ଧରି ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଆସୁଥିଲେ ତାଙ୍କୁ ଲୁଟିନେବାକୁ—ତାଙ୍କର କ୍ଷୀଣ-ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଯୁବତୀମାନଙ୍କୁ ଅବା ଅତି ସ୍ୱେଚ୍ଛ ଧନ ଦୌଲତକୁ । ସେକଥା ମନେ ପକାଇ ଲାଭ କ'ଣ ?

ଟମିର ବି ସେଇ ମତ, କେବେ ତାହାର ବାପ ଗୋସାପେ ବଣଭିତରେ ବାଘ ଭାଲୁଆଙ୍କ ମେଳରେ ଅସହାୟ ହୋଇ ରହିଥିଲେ, ପାଇଲେ ଖାଉଥିଲେ । ଘଣ୍ଟା ତ ନ ଥିଲା; ବେଳ ଜାଣି କିଏ ଖୁଆଉଥିଲା କାହାକୁ ? ଭବିଷ୍ୟତ ନ ଥିଲା ତ; ଅଣ୍ଟସ୍ଥିରେ କି ପ୍ରୟୋଜନ ? ଆଉ କ'ଣ ଅବା ଅଣ୍ଟସ୍ଥ କରିବେ ?

ଟମି ଆସି କୋଠାଘରେ ରହିଲାଣି । ସେ ଜାଣେ ବୁଲିବା ଜାଗା କୋଠା ଉପରେ । ସେଠି ଭଲ ପବନ ଦିଏ । ଟାଣ ପବନରେ ଟାଣ ହୋଇ ସେ ପବନକୁ ଶୁଙ୍ଘେ— ପିଇଯିବା ପାଇଁ । ମାଟି ଉପରେ ପାଇଖାନା ନ କରି ସେହି କୋଠାଟିର ବଡ଼ ଚଟାଣରେ ଗୋଟିଏ କଣକୁ ସେ ତାହାର ଲଣ୍ଡିଗଦା କରିଛି । ବେଶୀ ଅସନା ହେଲେ ନନେ ବାବୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ସଫା କରୁଛନ୍ତି । କି ଦରକାର ଅଛି ସେ ଦୁଃଖ କାହାଣୀ ଶୁଣିବା ?

ବାବୁମାନେ ଶୁଣୁନାହାନ୍ତି ସେ କେବେ ବିଦେଶୀ ଶାସନରେ ସୁକର ଥିଲେ । ଏବେ ଦେଶ ସ୍ୱାଧୀନ ହେବା ପରେ ଆଣି ବୁଜା ବଢ଼ି ବୁଲିଛନ୍ତି । ଶହେ ଟଙ୍କା ପାଇବା ଲୋକ ଦଶ ପ୍ରାଣୀଙ୍କୁ କଷାଇ, ଷଣ୍ଢପରି ମୋଟା କରିସାରି ବି ହାତୀଶାଳ ପରି ଘରଟିଏ କରିପାରୁଛି । ଛାଡ଼... ପୁରୁଣା କଥା ।

ତଥାପି ଟମି ପାଏ ଗୋଟିଏ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍— 'ସେ ପଶୁ' । ସେଥିରେ କ'ଣ ଯାଏ ଆସେ ? ଭଲ ଖାଇବାକୁ, ପିନ୍ଧିବାକୁ, ସହିବାକୁ ମିଳୁଛି । ହେଲେ ଏବେ ଏଠିକାର କି ଦଲ୍ଲୀ ଆଲହାବାଦର ହାକିମମାନେ କହୁଛନ୍ତି, 'ଏମାନେ ପଶୁ' । ସେମାନଙ୍କର ତ କିଛି କ୍ଷତି ହେଉନାହିଁ । ଟମିର କିଆଁ ଦୁଃଖ ହେବ ! ସେ ବସିକରି ହାଇମାରେ ଓ ଶୋଇପଡ଼େ ଆରାମରେ । ଏହି ଆନନ୍ଦ କ'ଣ ବଣ-ଜଙ୍ଗଲର ସ୍ୱାଧୀନତାରେ ମିଳିବ ?

କୋଠାଘର ଭିତରେ ରହି ଟମି ସେହି ବାରବୁଲାଗୁଡ଼ିକୁ କେତେଥର ଅଟ୍ଟା କରିଛି; କେତେ ଅନୁକମ୍ପା ଦେଖାଇଛି । ଟମିର ଯୌବନ ଆସିଲାଣି; କୁକୁରର

ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ନେଇ ସେ ଠିଆ ହୁଏ ଝରକା ପାଖରେ । କଅଁଳ ଘନ ଲୋମ— ଯୌବନର ରଙ୍ଗବୋଳା ମୁହଁ ।

କୁକୁରଗୁଡ଼ିକ ଗଳ୍ପ ଅଇଲବେଳେ ଠିଆ ହୋଇଯାଆନ୍ତି । ତାଙ୍କର ନାକପୁଡ଼ା ଫୁଲିଉଠେ । ମଣିଷଙ୍କ ପରି ପଶୁ ଜଗତରେ ମଧ୍ୟ ଦେହ ଦେହକୁ ଖୋଜିଲାବେଳେ ଧନ ଦଉଲତ ଅତି ତୁଚ୍ଛ ପରି ଜଣାଯାଏ ।

ହେଇ, ଜଗିଥାଅ ଟମିକୁ ଏହି ଦୁଇମାସ— ବୁଲା କୁକୁରଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମିଶି ଖରାପ ହୋଇଯିବ । ଏହି ବାରବୁଲାଙ୍କର ଉତ୍ପାତ ଗୁରିଆଡ଼େ । ସହର ବଜାରରେ, ସିନେମା ଥିଏଟରରେ, ବ୍ୟବସାୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସବୁ ପ୍ରକାରର ସ୍ତରରେ ଏହି ବାରବୁଲାଙ୍କର ଉତ୍ପାତ ।

ବାହାରେ ବାରବୁଲାଙ୍କ କଲରବ ଓ କାକୁତି, 'ଆ, ପଦାକୁ ଆ । ଏଠି ପବନ ଫୁରୁଫୁରିଆ ହୋଇ ବହୁଚି । କଅଁଳ ଖରା ଖୁବ ଭଲ ଲାଗୁଛି । ଉଡ଼ିଆସୁ ଲଟାରେ ପ୍ରଜାପତି ଉଡ଼ୁଚନ୍ତି । ଗୁମ୍ଫା ଗାଢ଼ ଅନ୍ଧକାରକୁ ଠେଲି ଠେଲି ଉଡ଼ୁଚି ବଣବୁଦାରୁ ମଧ୍ୟ । ଏଠି ରହିବାରେ ଆନନ୍ଦ ।' ବାରବୁଲାଙ୍କର ସଂସାର ଲୋପପାଏ ନାହିଁ । ଯେତେ ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ସଂସାରରେ ବଢ଼ିଲେ ବି ବାରବୁଲା ସରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଟମିର ଅତି ନିଭୃତରେ ପୁଣି ପ୍ରକୃତି ଜାଗିଉଠେ । ସେ ଉଦ୍ଧତ ହୁଏ । ବିକଳ ହୋଇପଡ଼େ କୋଠାଘରର ଶୃଙ୍ଖଳାକୁ ଭାଙ୍ଗି ପୁଣି ଡେଇଁପଡ଼ିବାକୁ ବୁଦା ଭିତରକୁ ।

ଏଠି ସଭ୍ୟତାର ପୋଷାକ 'ଖୋଳ ବୋହିଗଲା ନଈକୁ ବନ୍ଧାଇ ଦେଇଥିବା ସ୍ୱାବଲମ୍ବନର ବନ୍ଧୁଲପରି ଶକ୍ତ କାନ୍ଥି ବାରେ ଲାଗିଚି । ପ୍ରକୃତି କୋଳରେ ଏହି ଜୀବଟି ସେମିତି ମଣିଷଙ୍କ ଆଶ୍ରୟକୁ ଏତେ ଚହଟିଯାଇଚି ଯେ ଛାଡ଼ିପାରୁ ନାହିଁ । ଲୋକ ଯେମିତି ଘୁଙ୍ଗର, ବ୍ୟାଙ୍କ-ପୁଞ୍ଜି ର ଗୁଇ, କି ସ୍ତ୍ରୀ-ଧନର ନିର୍ଭରରେ ରହି ଚଳିବା ଶିଖିଗଲେ ସେ ସବୁ ଛାଡ଼ିପାରେ ନାହିଁ । ଜଣା ବୋଲାଉଥିବା ଡାକ୍ତର, ଇଞ୍ଜିନିୟର, କିରାଣୀ, ଓକିଲ ଥରେ ଗୋଟିକୁ ନିର୍ଭର କରିବା ଶିଖିଗଲେ ଯେତେ ମାଡ଼, ଗାଳି, ଶୋଇଠା ଖାଇଲେ ବି ଆଉ କି ଛାଡ଼ିପାରନ୍ତି !

ତଥାପି ଟମି ତା'ର ବନ୍ଧନକୁ, ଶାସନକୁ ଗୋଇଠା ମାରି ସେହି କୁକୁର-ଦଳରେ ମିଶିଯାଏ । ଏହି ଅବାଧତା ପାଇଁ ମାଡ଼ ଖାଏ । କିନ୍ତୁ ବନ୍ଧନକୁ ଠେଲି-ଦେଇ ଯିବାକୁ ଅମଙ୍ଗ ହୋଇ ସେହି କୋଠାଘରର ଶିକୁଳିରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ରହେ । ବୋଧହୁଏ ଏହି ବନ୍ଧନରେ ଆନନ୍ଦ ଅଛି ।

ଟମିର ଛୁଆ ହବ— କେଡ଼େ ଅସନା, ଅଜାତିଆଗୁଡ଼ାଏ ହେବେ । ଟମିଟା ଅବାଗିଆ ହଗିବ— ପଶୁ ଜାତି କ'ଣ ବୁଝେ ?

ମଣିଷ ଛୁଆ କଉବା ଟମି ଦେଖିଥିଲା । କେତେ ଦେବାଯନ୍ତ୍ର । ସେ ଯେମିତି ଧାଁ ଦୌଡ଼ କରୁଥାଏ । ଯାହା ମିଳେ ଗିଳିଦିଏ । ପିଲାଗୁଡ଼ାଙ୍କର ଅନେକ ଦିନ ଆଖି ଫିଟିବ ନାହିଁ । ତାକୁ ଖାଇ ଶୋଇବେ । ତାହାର ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ଦିନଯାକ ଖାଇବାପାଇଁ ।

ଗ୍ରେଟି ଛୁଆ । ନିଜର ଅପେଷାଣିଆ କୋଳରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସେ ସ୍ଥାନ ଦେଇଚି । ଉଚ୍ଚ ଦେଢ଼ିରାଂ ଘରଟିର ଉପର ବରଗାରେ ଲଇ ଢେଙ୍ଗଲେଣି । ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ଚୂନ ଝଡ଼େ । ତାହାର କିନ୍ତୁ ଭୟ ନାହିଁ ଏହି ଉପେକ୍ଷିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ଘରଟିକୁ । ଡର ତାହାର ମଣିଷଙ୍କୁ । ତାହାର ଦୁର୍ବଳ ପଞ୍ଜରାର ଯୋଡ଼ଣୀରେ ସେ ନିଜେ କୋଳତଳେ ଗ୍ରେଟି ଅନାଥ ଶିଶୁଙ୍କୁ ଭଚ୍ଛାପତର ଆକ୍ରମଣରୁ ରକ୍ଷା କରିପାରିବ । କିନ୍ତୁ ମଣିଷ ?

ଖାଇଲା ପରେ ସବୁଦିନ ପରି ତାକୁ ଡକାଯାଏ—ଟମି ! ଭୋକ ଚମକି-ଯାଏ ପେଟ ଭିତରେ । ଛୁଆଗୁଡ଼ିକ ଟିକିଏ ହଲଚଲ ହୋଇଯାନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଥରେ ଗୁଟିଦେଇ ସେ ପୁଣି ଶୋଇରହେ । ପିଲାମାନେ ନିଜର ଭୋକଠାରୁ ବଡ଼ ।

ତାହାର ସେହି କଳା ମଚମଚ ଛୁଆଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ କେହି ଝରକା ପାଖେ ଆସିଲେ ଟମିର ଦୁର୍ବଳ ଭୟାର୍ତ୍ତ ଆଖି ହିଂସାରେ ଜକଜକ ହୁଏ । ଧଳା ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ାକ ତା'ର ଦିଶିଯାଏ କଙ୍କାଳର ଭୟ ଦେଖାଇ । ଉପର ଓଠ ନାକଯାକେ ଉଠିଯାଏ । 'ନେଇଯିବେ·· ନେଇଯିବେ ସମସ୍ତେ' ।

ଦିନଯାକ ଲୋକେ ଖାଉଥାନ୍ତି; ଥାଳି ଧୂଆ ଚୁଲିଥାଏ । ସେ ପ୍ରଥମେ ଦି'ଟା ଗ୍ରାସଟା ଖାଉଥିଲା । ସେ ଛୁଆଙ୍କୁ ଗୁଣ୍ଡି ସେହି ଆଶା ମେଣ୍ଟାଏ । ଏଣେ ଛୁଆଯାକ ଆନନ୍ଦରେ ଆହୁରି ଜୋରରେ ଦୁଧ ଖାଇବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଦୁଧ ସରି-ଆସିଥିଲେ ତା'ର ପଞ୍ଜରାର ଚିରଗୁଡ଼ିକୁ ଖଣ୍ଡିଆ କରିଦିଅନ୍ତି ।

ତଥାପି ତାଙ୍କୁ ସେ ଆଉ ଟିକିଏ ଜାକି ଧରେ କୋଳରେ । ସେତିକି ତାହାର ସମ୍ବଳ— କାରଣ ସେ ପଶୁ ।

ଅଭ୍ୟାସ କରି ଟମି ତାହାର କୁକୁରର କୃତଜ୍ଞତା ଦିନକୁ ଅନ୍ତତଃ ଥରେ ଦେଖାଉଥିଲା ଘରର ମାଲିକଙ୍କ ପାଖରେ । ସେ କାମରୁ ଫେରିଲେ ଟମି ତାଙ୍କୁ ସଙ୍ଖୋଳିବାକୁ ଧାଇଁଆସେ । ଘରେ ପିଲାମାନେ ବା ସ୍ତ୍ରୀ କେବେ କେମିତି ଥିଲେ ଥାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏହି କାମଟିରେ ଟମି କେବେ ହେଳା କରେ ନାହିଁ । ବାବୁ ଆସିଲା-ବେଳେ ସେ ଘରେ ନ ଥିଲେ ଦୂରରୁ କେବେ କେମିତି ଧାଇଁଥାଏ ଜୋରରେ— ବାବୁଙ୍କ ଆଗରୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିବାପାଇଁ ।

ଛୁଆ ହେବାର ଦୁଇଦିନ ହୋଇଗଲାଣି । ଟମି ଆସି ଦେଖା କରିନାହିଁ । ରାତିରେ ସେ ଖାଇ ହାତ ଧୋଉଥିବାବେଳେ ଅନ୍ଧାରରେ ଟମି ତାହାର ଛୁଆ ଗୁଡ଼ିକୁ ଲୁଚେଇଦେଇ ଧାଇଁଆସିଲା । କୁଇଁ କୁଇଁ ହୋଇ ଦୁଆରେ ଦି'ହାତ ଖୋଲି ଛିଡ଼ାଗଲା । ସେଥି ତାହାର କୁଶଳ, କୃତଜ୍ଞତା, ଦୁଇଦିନ ନ ଆସିବାର କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା ଓ ଦେଖିବାର ଆନନ୍ଦ ।

ନ ଖାଇ ଫେରି ଧାଇଁଗଲା ଛୁଆଙ୍କ ପାଖକୁ । ପୁଣି ଆସିଲା ଦି'ଟା ଖାଇବାପାଇଁ । ବଣର ଆତ୍ମନିର୍ଭରଶୀଳ ପ୍ରାଣୀଟି ଆଜି ସହରର କୋଠାରେ ଭିକାରି ।

ସେଇ ଖଣ୍ଡିଆ ଘରର ଦୁଆରମୁହଁରେ ବସିଥାଏ ଟମି । ଭିତରେ ଛୁଆ-ଗୁଡ଼ାକ କେଁ କେଁ ହେଉଥାନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ମନେକରନ୍ତି ସେ ଟମିକୁ ଦୁଧ ଦବାକୁ ପଡ଼ିବ ବୋଲି ଲୁଚୁଛି । ଆଉ ତେଣେ କେହି ଗଲେ କାମୁଡ଼ିବାକୁ ଧାଇଁଆସୁଛି ।

ମାଡ଼ ଡର ଦେଖାଇ ତାକୁ ଭିତରେ ପୁରାଇ କବାଟ ବନ୍ଦ କରିଦିଅନ୍ତି । ଆଉ, ସେ ଭିତରେ ଛୁଆମାନେ ତାକୁ ଝୁଣି ଝୁଣି ଖାଉଥାନ୍ତି । ଏବେ ପଳାଇବ କାହିଁକି ?

ହାଡ଼ ପଞ୍ଜରରେ ଯେତିକ କ୍ଷୀର ସମ୍ଭବ, ଖାଇସାରିଲେ ଛୁଆଯାକ ତାହାର ଲାଞ୍ଜ, କାନ, ଗୋଡ଼କୁ କାମୁଡ଼ୁଥାନ୍ତି । ସେ ପ୍ରତିବାଦ କରେ ନାହିଁ । ଏହି ସଭ୍ୟ ସହରର ଜାଣିବା ଶୁଣିବା ମା'ମାନେ ଛୁଆଙ୍କର ଏତିକ ସେବା କରୁଥିଲେ କସ୍ତୁରବା ପାଣ୍ଠିରେ ପ୍ରଚୁର କାହିଁକି ଖୁଲନ୍ତା ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ !

ଗୋଟିଏ ଛୁଆ ମରିଗଲା—

ମରିବା ଆଗରୁ ମା'ପାଖରେ ଧାଇଁ ନ ପାରି ଖାଲି ଠା'କରେ ବସି କେଁ କେଁ ହେଉଥାଏ । ଟମି ଯାଇ ଥରେ ଚାଟି ଦିଏ— ଭୁଲି ଆସେ । ମନେକରେ ସେଇ ଛୁଆଟିର ମା'ପାଖରେ ଧାଇଁବାକୁ ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ । ମା'କୁ ଡାକି ଡାକି ମରିଗଲା । ବିଚରା କୋଠ ଘରର ଅଇଁଠା ଚାଟି ଶିଖିଲା ନାହିଁ ।

ଟମି ତାକୁ ପାଟିରେ କାମୁଡ଼ି ଏଠି ସେଠି ହୁଏ ଆଉ ଚାଟେ । ଲୋକେ ପାଖକୁ ଗଲେ ଗାଁ ଗାଁ ହୁଏ । ଦେଖାଗଲା ସେ ଛୁଆକୁ ବଞ୍ଚାଇବା ବାହାନାରେ ଚାଟୁ ଚାଟୁ ସେ ଚିରପଣେ ଖାଇ ଦେଇ ସାରିଲାଣି ।

ଆରେ, ଦେଖ ଦେଖ ! ଟମି ଏଥର ପାଗଳ ହୋଇଗଲା ବୋଧହୁଏ । ନିଜର ଛୁଆକୁ କ'ଣ ପଶୁମାନେ ଖାଆନ୍ତି ! ଆଉଗୁଡ଼ାକୁ ବି ଖାଇଯିବ—ମଣିଷକୁ ହୁଏତ ଛକିବ ।

ଲମ୍ବା ଠେଙ୍ଗାର ସାହାଯ୍ୟରେ ସେ ମଲା ଛୁଆଟି ତାହାଠାରୁ ବଡ଼ା ହୋଇ ପାଚେରି ଡିଆଁଇ ଚାଲିଗଲା । ଝମି ଦେଖିଲା, ଉଚା ପାଚେରି ତାହାର ପେଟ ଭିତରର ଛୁଆକୁ ନେଇଗଲା । କେବଳ ଠିଆ ହୋଇ ପାଚେରିକୁ ଶୁଙ୍ଘେ । ଆଉ ଯୋଉଁଏ ମଲେ । ସେମିତି ପାଚେରି ଆରପାଖେ ଲୁଚିଗଲେ ତାହାର ଆଖିର ଆଗେ ଆଗେ ।

ଗୋଟିଏ ଛୁଆ ରହିଲା । ଝମି ତାକୁ ଗୁଆଇ ବଳୁଆ କଲା । ଏଇଟି ତାହାର ପାଖେ ପାଖେ ରହିବ । କୁକୁର ଜଗତକୁ ଏତିକି ତାହାର ଦାନ ।

ସୁନେଲି ଖରା, ରୂପେଲି ଜହ୍ନ, ଫୁଲର ବାସନା, ପ୍ରଜାପତିର ରଙ୍ଗ ଭିତରେ ସେ ଯାହା ପାଇଥିଲା ସେଗୁଡ଼ିକ ଏମିତିରେ ଚାଲିଗଲେ । ଆସିଥିଲେ, ତାହାର କାନ୍ଦଣା ଭିତରେ ପୁଣି ଫେରିଗଲେ, ତାକୁ କନାଇ ।

ତଥାପି ବାବୁମାନେ କହନ୍ତି, ସେ ପଶୁ···ସେ ସ୍ନେହକାନ୍ଦ କ'ଣ ଜାଣେ ନାହିଁ ।

ତାହାର କୌତୁକିଆ ଗୋଟିଆ ଛୁଆଟି ପଢ଼ଣାଘର ନେଇଗଲେ ପାଳିବେ ବୋଲି । ନେଲାବେଳେ ଝମିକୁ ଜଣା ନାହିଁ । ଛୁଆକୁ ଚାରିଆଡ଼େ ଖୋଜିଲା । ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହେଁ; କିଏ ଚୋରାଇଚି ଜାଣିପାରେ ନାହିଁ । ଏଠି ସେଠି କୁଇଁ କୁଇଁ ହୋଇ କହେ ଛୁଆଟିକୁ ଫେରାଇବାପାଇଁ ।

ପାଚେରିର ଚୂନକୁ ଶୁଙ୍ଘି ସେମିତି କୁଇଁ କୁଇଁ ହୁଏ । ଏଥି ପାଚେରି ତାହାର ଶତ୍ରୁ । ସେଥି କାନ୍ଥକୁ ନିଜର ଦୁର୍ବଳ ଗୋଡ ନଖରେ ଚାମ୍ପେ ।

ରାତ୍ରୀରେ ଗହଳି । ଗୋଟେ ଛୁଆଟି ପାଖ ପଢ଼ଣାଘରେ ପିଲାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଖେଳୁଥାଏ । କେତେବେଳେ ମା'କୁ ଡାକିବା ପାଇଁ ତାହାର ଦୁର୍ବଳ ସ୍ୱର ବାଢ଼େ, ସେଡିକି ସଂସାରର ଗୋଳମାଳକୁ ବୁଡ଼େଇ ଉଠିପାରେ ନାହିଁ ।

ରାତି ଅଧିକ ହୋଇଗଲା । ରାସ୍ତାରେ ଗହଳି ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ପଢ଼ଣାଘରେ ଶୋଇଗଲେଣି । ଝମିର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ସନ୍ଦେହ ତୁଟିଗଲା—ଛୁଆ କାନ୍ଦୁଛି ଠିକ୍ ସେଇ ପାଚେରି ଆରପାଖେ ।

ଘରଯାକ ଧାଁ ଦଉଡ଼ କଲା । ପାଟି କରି, ଭୁକି, ବୋବେଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଉଠାଇଲା । ପାଚେରି ଯାଏଁ ଧାଇଁଯାଏ ଓ ଲୋକଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚନାଏ । 'ଛୁଆଟି ସେ ପାଖରେ ଅଛି, ଦିଅ ।'

ନିଦ ଭଙ୍ଗାଇଥିବାରୁ ମାଡ଼ ଖାଇଲା । ଛୁଆଟିର କାନ୍ଦଣା ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ, ପୁଣି ହୁଏ । ଝମି ନ ଶୋଇ ବାହୁନେ । ଘରେ ଶୁଭେ, 'ଅଜି ଏଇଟା ଆଉ ଶୁଆଇ-ଦବ ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ଛୁଆକୁ ଖାଇଗଲା—ଆଜି ଦେଖ ପୁଣି ହୋହାର !'

ପାଚେଶ୍ବାର ଘୃଣଆଡ଼େ ଝରକା । ଘରର ସବୁ କବାଟ ବନ୍ଦ । ସେଥିରେ ଝମି ବନ୍ଦୀ । ପାଚେଶ୍ବା ଆରପାଖେ ଠିକ୍ ତାହାର ଛୁଆର କାନ୍ଦଣା—ହଁ ତାହାର ଛୁଆ ତ !

ସେହି ପାଚେଶ୍ବରେ ଗୋଟିଏ ବର୍ଷା ପାଣି ଗଡ଼ିବାପାଇଁ କଣା ଥାଏ । ସେଥିରେ ମୁହଁ ପୂରେଇ ଝମି ଅନେକ ସମୟ ରହେ । ଛୁଆ କାନ୍ଦିଲେ ବୋବାଏ, କିନ୍ତୁ ସେହି କଣା ଭିତରକୁ ପଶିପାରେ ନାହିଁ ।

ଝଶୂନ ରାତି । ସବୁଆଡ଼େ ଶୋଇଚନ୍ତି—ଝମିର ମାଉନ୍ଦ ଘର ଓ ଛୁଆ ରହିଥିବା ପଡ଼ଶାଘରର ସମସ୍ତେ । ଛୁଆଟି ବେଳେ ବେଳେ ବୋବାଇଉଠେ । ଗହନ ରାତିର ଥଣ୍ଡା ପବନ ସେହି ସ୍ୱରକୁ ବୋହିଆଣେ ଝମିର କାନ ପାଖକୁ । ଛୁଆଟିକୁ ଶୀତ କରୁଚ, ମା' କୋଳର ଆଶ୍ରୟ ନାହିଁ । ଝମିକୁ ଶୀତ କରୁଛି । ଛୁଆଟି କେଇଦିନ ହେଲାଣି ତାହାର କୋଳକୁ ଉଷୁମ କରିଥିଲା--ନାହିଁ ।

ଗୋଟିଏ ଝିଅାଳରେ ସେହି ପାଚେଶ୍ବା କଣା ଭିତରେ ଝମି ଗଳିଯାଇଚ ସେପାଖରୁ ତାହାର ଛୁଆଟିକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବ ବୋଲି । ପଶିଯାଇ ପୂରା ସେ-ପାଖକୁ ଯାଇପାରିଲା ନାହିଁ--ଫେରିପାରିଲା ନାହିଁ । ଅର୍ଦ୍ଧେଦୋଇଥ‍ା ନଳାରେ ତାହାର ଦୁର୍ବଳ ପଞ୍ଜରା ଚିପି ହୋଇ ରହିଗଲା ।

ବାସ୍ତୁଳୀର ଯନ୍ତ୍ରା । ଏହାର ଭିତରେ ତାହାର ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ ବଣରେ ଜନ୍ତୁଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଲଢ଼ି ଅସହାୟ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ପାଇଁ କେତେଥର ମରିଥିଲେ । ମା' ବଞ୍ଚିଥିବାଯାଏ ଛୁଆମାନଙ୍କର କ୍ଷତ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ସେହି ଯନ୍ତ୍ରାରେ ଚିପି ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲାବେଳେ ଛୁଆର କାନ୍ଦଣା ବାଜେ ଅତି ଆଗରେ । କାନ ଦ'ଟା ଘଷିହୋଇ ଖଣ୍ଡିଆ ହୋଇଯାଇଛି ।

ତାହାର ଟିକି ହୃଦୟଟି ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ଆକାର ପ୍ରକାରରେ ବଢ଼ିଯାଇଥିଲା । ସେଇଟି ଚିପିହୋଇ ହାଡ଼ ତଳେ ପୁଣି ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇ-ଯାଇଚ ।

ସକାଳ ବେଳକୁ ଜଣାଗଲା । ତାହାର ମେଲା ଆଖିକୁ ଦେଖି ସମସ୍ତେ ମନେ କଲେ ସେ ଜୀଇଁଚ । ତାକୁ ମୁକୁଳେଇବା ପାଇଁ ପାଚେଶ୍ବାର ଇଟା ଭାଙ୍ଗି ବାହାର କଲାବେଳେ ଖଣ୍ଡେ ଭୁସୁଡ଼ା ପଡ଼ିଲା ଲୁଡ଼ିଟିଏ ହୋଇ ତାହାର ମଲା ଦେହ ଉପରେ ।

ଏହି ଇଟା ଚୂନର ପାଚେଶ୍ବା । ତାକୁ ବାଧା ଦେଉଥିଲା ଯେତେବେଳେ ଦୁଇ କୁକୁରମାନେ ଯୌବନର ଗୀତ ଗାଇ ତାହାର ଚେତନା ଭାଙ୍ଗିଥିଲେ ।

ସେଇ ପୁଣି ତା'ର ଛୁଆକୁ ନେଇଥିଲା । ସେହି ପାଚେରୀ ଆର ପାଖେ ଛୁଆ କାନ୍ଦୁଥିଲାବେଳେ ତାହାର ଦୁର୍ବଳ ସ୍ୱରକୁ ପାଚେରୀ ବାଧା ଦେଉଥିଲା ମା' ପାଖରେ ନ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ । ସେହି ପାଚେରୀ ପୁଣି ଗୋଟିଏ ମା'କୁ ନିଜ ଛୁଆ ଦେଖିବାକୁ ଗଲାବେଳେ ବାଧାଦେଇ ଏକାବେଳକେ ନେଇଗଲା ଆର ପୁରକୁ ।

'ଆରେ, ଦେଖ, ଚମିଡ଼ା ମରିଗଲା କେମିତି ! ଆଃ, ପଶୁ ଜାତି ତ—କ'ଣ ବୁଝିବେ ?'

ମଣିଷ ତାହାର ଛୋଟିଆ ଛୁଆଟିକୁ ଶିଖାଇଦେଲେ—ସେମାନେ ବଳୁଆ ବୋଲି । ତାଙ୍କୁ ତାହାର ମରିବାର ରାସ୍ତା ଦେଖାଇଦେଲେ—ସେମାନେ ବୁଦ୍ଧିଆ ବୋଲି । ମଲା ପରେ ତା'କୁ ମୁକୁଳେଇବାର ଚେଷ୍ଟା କଲେ—ସେମାନେ ହୃଦୟବାନ୍ ବୋଲି ।

ଧର୍ମ ଶାସ୍ତ୍ରକାର ଠିକ୍ ଏମିତି ମଣିଷକୁ ପଶୁପରି ଗଢ଼ିଦିଏ । ତା'ପରେ ତାହାକୁ ମାରି ସାରି ତାହାର ଶ୍ରାଦ୍ଧରେ ସାହାଯ୍ୟ କରି ନିଜର ଧର୍ମ ଅର୍ଜ୍ଜନ କରେ ଓ ବଡ଼େଇ କହି ବୁଲେ ।



ଯକ୍ଷ

ଶ୍ରୀ ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ବଡ଼ାଳ

ସଞ୍ଜ ବାଜିଲେ ବୁଢ଼ୀମା କୋଳ ପାଖକୁ ଆଉଜି ମାଳା, ନୂଟୁ, ଗଦା, ପଂକ ଘରର ଯେତେ ପିଲା ଅଳି କରନ୍ତି—ବୁଢ଼ୀମା ଗୋଟେ ଗପ। ନା, ନା, ସେଇ ରଜାପୁଅ ମନ୍ତ୍ରୀପୁଅ କାହାଣୀ ନୁହ, କି ସେଇ ପୁରୁଣା ବାଘ ବାଘୁଣୀ କଥା ନୁହ—

ଦିନସାରା ଖେଳ ବୁଲି ମୁହଁ ଅଂଧାର ହେଲେ ଯାଇ ବାଡ଼ିରୁ ନାଚ ନାଚ ଦଉଡ଼ ଦଉଡ଼ ପିଲେ ଘରକୁ ଫେରନ୍ତି। ସେତେବେଳେ ହୁଏତ ବୋଉ ତୁଳସୀ ଚଉରା ମୂଳରେ ଦୁଆର ବଂଧରେ ସନ୍ଧ୍ୟାଦୀପ ଦେଇ ପ୍ରଣାମ କରି ରୋଷେଇ ବାସଲାଗି ହାଣ୍ଡିଶାଳ ଆଡ଼କୁ ଯାଆନ୍ତି ଚାଲି। ମନ୍ଦିରରେ ଆରତିର ଶଂଖ ଘଣ୍ଟା କାଂସର ଶୁଭେ ଉଠେ। ଶିଆଳ ଗୁଡ଼ା ହୁକ୍କା—ହୁକ୍କା—ହୁକ୍କା ହୋ ହୁକ୍କା ହୋ ହୁକ୍କା ହୋ ବୋବେଇ ବୋବେଇ କେତେବେଳେ ଥକି ଚୁପ୍ ହୋଇଯାନ୍ତି। ସେତେବେଳକୁ ଭିତର ପଟ ଚଉତା ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ସପଟାଏ ପାରିଦେଇ ଛନ ଘୁରି ଜଣ ଝିଅ ପୁଅ ବୁଢ଼ୀମା ଦେହକୁ କି କାନ୍ଧକୁ ଆଉଜି ବୁଢ଼ୀମା ଆଗେ ଅଳି କରନ୍ତି—ଗୋଟେ ଗପ। ବୁଢ଼ୀ ମା-ଆ, ଗୋଟେ ଭଲ ଗପ। ସେଇ ସଦା ଦିନିଆ ରଜାପୁଅ—ମନ୍ତ୍ରୀପୁଅ ଗପ ନୁହେ, କି ସାତ ସମୁଦ୍ର ପାରି ସାଧବ ବୋହୂର କାହାଣୀ ନୁହେ କି ବାଘ ଭାଲୁ କଥା ନୁହେ। ତୁ ଗୋଟେ ସତ ସତିକିଆ ଗପ କହ—ଯିମିତି, ମରହଟ୍ଟା ଅମଳରେ ବର୍ଗୀମାନେ ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ି ଆଇଲେ ତୁ କିମିତି ବଣ ଜଙ୍ଗଲରେ ଗହଣା ବୁଜୁଲା ଅଣ୍ଟାରେ ଖୋସି ଲୁଚିଥିଲୁ। ଆମ ବୁଢ଼ାବା' କିମିତି ଜାହାଜରେ ଚଢ଼ି କଳାପାଣି ପାରି ହୋଇ କଲିକତା ଯାଉଥିଲେ—ଏମିତି ସବୁ ଗପ ସତ ସତିକିଆ ଗପ କହ।

"ଆରେ ରୋଜ ରୋଜ ତୁମ ଲାଗି ମୁଁ ନୂଆ ନୂଆ ଗପ କୁଆଡ଼ୁ କେତେ ଆଣିବ? ନା, ମୋତେ ଏତେ ସତ ସତିକିଆ ଗପ ବନେଇ ଆସିବନିରେ ବାପ! ମୁଁ ପାରିବନି।"

ଗଦାଟା ନିହାତି ମୋଟା ବୁଦ୍ଧିଆ। ସେ ଅଟେଇ ଅଟେଇ କହେ—ଆଲୋ ବୁଢ଼ୀମା, ସତ ଗପ ଫେରେ ବନେଇ ବନେଇ କହିବୁ କିସ ମ? ତୁ ତ ଖାଲି କହିଯିବୁ। ଆମେ ଶୁଣି ଯିବୁଁ—

"ହୁ, ତୁମେ ସବୁ ଆଜି କାଲିକା ପିଲା, ତୁମମାନଙ୍କୁ ଗପ କହି କହି ସୁଖ ନାହିଁ । ଆମେ ଯେତେବେଳେ ସାନ ସାନଟି ଥିଲୁ, ଆମ ଅଜା ଆଈ କେତେ କାହାଣୀ, କେତେ ଗପ, କେତେ ସତଯ କଥା କହୁଥିଲେ, ଆଉ ଆମେ ସେତେବେଳେ ପାଟି ଆଁ କରି ସେ ସବୁ ଗପ ଗିଳୁଥିଲୁ । ସତ ଗପ କହ, ବନେଇ ବନେଇ କହନ, ଏତେ ସବୁ ହୁନ୍ଦର ଆମକୁ ଆସୁ ନ ଥିଲାରେ ବାପ । ଏବେ କାଳ କାଳକୁ ଯେ କ'ଣ ହେବାକୁ ବସିଲା—

"ନା, ବୁଢ଼ୀମା, ତୁ ତୋର ଯା'ଇଚ୍ଛା କହ, ଆମେ ଚୁପ୍ କରି ମୁହଁ ବୁଜି ଶୁଣିଯିବା, ଉଁ-ଚୁଁ କିଛି କରିବାନି" ମାଲା କହେ । ସେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ବୟସରେ ବଡ଼—ହେଲା ବା ବର୍ଷେ କି ଦୁ'ବର୍ଷ, ବଡ଼ ତ ? ଆଉ, ତାର ସଭିଙ୍କଠୁ ବେଶୀ ଉତ୍ସାହ ଆଗ୍ରହ ଗପ ଶୁଣିବା ପାଇଁ । ସଦା ଚୁପ୍ କରି ରହେ, ବୁଢ଼ୀମା ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି—

ସେଇଯେ ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟି ପଛକୁ ଗଛ ଝଙ୍କାଳିଆ ଅଂଧାର ଘିଚ୍ ଘିଚ୍ ଗଳି ରାସ୍ତା ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ମନ୍ଦିର ଆଡ଼କୁ ଆଙ୍କି ବାଙ୍କି ଯାଇଛି, ସେଇ ବାଟେ ଆଜି ସୁଦ୍ଧା ବି ଗଲେ ଦିନ ଦୁ'ପହରେ ଦେହ ଛମ୍ ଛମ୍ କରେ । ସେଇ ରାସ୍ତା'ର ବାଁ କଡ଼ରେ କେତେ କାଳର କେଉଁ ମାନ୍ଧାତା ଅମଳିଆ ପୁରୁଣା ପୋଖରୀଟେ ଅଛି— ଦେଖିଚ ନା ତୁମେ ସବୁ ?

ହୁଁ କଲ୍ଲା ପୋଖରୀ ।

ଠିକ—କଲ୍ଲା ପୋଖରୀ । କଲ୍ଲାର ଏବେ ଆଉ ଚହ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣ ନାହିଁ । ନାଁ ସୁଦ୍ଧା କେହି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଖାଲି ଅଛି ଗୋଟେ ଅମୁହାଁ ଘର ସେଇ ପୋଖରୀ କୂଳରେ । ଗ୍ରେଟ ପକ୍କାଘର ଖଣ୍ଡେ । ଦୁଆର ଜଲାଝରକା ବୋଲି ଅଦୌ କିଛି ନାହିଁ ତହିଁରେ । କିନ୍ତୁ ତା କାନ୍ଥ ଗୁଡ଼ାକ ବଜ୍ର ପରି ଟାଣ ।

ସାହେବମାନେ ଯେତେବେଳେ ପହିଲେ ଏ ଦେଶକୁ ଆସିଲେ, ତାଙ୍କୁ ଏ ଦେଶୀ ଲୋକେ କହେଇ ଦେଲେ ଯେ, ସେହି ଅମୁହାଁ ଘର ଭିତରେ ନବାବୀ-ଅମଳର ଅକଳନ୍ତା ମୋହର ଅସ୍ରଫି ମଣିମୁକ୍ତା ଧନରତ୍ନ ଠେସା ହୋଇ ରହିଛି । ଶୁଣି ଜଣେ ସାହେବଙ୍କ କି ଝିଆଲ ଗଲା, ଶାବଳ ଟଣେଧାରୀ ଦଳେ ଲୋକଙ୍କୁ ଲଗେଇ ଦେଲେ, କପ୍ତାନ ସାହେବ ମିଲିଟାଙ୍କ କାଛଦାରେ ହୁକୁମ ଦେଲେ—ଟୋଡ଼୍ ଡାଲୋ ! କିନ୍ତୁ ଗଣ୍ଡା ଗଣ୍ଡା ଶାବଳ ଟଣେ ଧା'ର ମରିଗଲା, ବେଣ୍ଟ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ବଙ୍କା ହୋଇଗଲା, କିନ୍ତୁ ଫଳ ହେଲାନି କିଛି । ପୁରୁଣା ମହଲା ଜମି ପଥର ପରି ଶକ୍ତ ହେଇ ରହିଚି, ସେ କାନ୍ଥ ଦେହରେ ଦୁ'ଗୁଣ ଜାଗା ଖାଲି ପଲସ୍ତରା ଝଡ଼ି ଇଟା ଦେଖାଗଲା, କାନ୍ଥ ଦେହରୁ ଖଣ୍ଡେ ବି ଇଟା ଝଡ଼ିଲାନି । ଘଟର ଘର

ବୋଲି ମୂଲିଆ ମୂଳରୁ ହିଁ ଖୋଳ ତାଡ଼ କରିବାକୁ ମଙ୍ଗୁ ନ ଥିଲେ, କେବଳ ସାହେବ ଡରରେ ଏତେ ଦୂର ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଥରେ ଜଣେ ମୂଲିଆ ଶକ୍ତ ପାହାରଟେ ମାରି ଯେତେବେଳେ ବାପ ଲୋ ! ରକ୍ତ ବାହାରିଲାଣି, ଆଉ ଖୋଳିବାନି—କହି ଏକା ଡିଆଁକେ ସେଠୁ ଚମ୍ପଟ ଦେଲା, ସେତେବେଳେ ବାକି ସମସ୍ତେ ଶାବଳ କୋଡ଼ି ଛାଡ଼ି ଅଲଗା ହୋଇଗଲେ । ପାଣ୍ଡମୁହାଁ ଲାଲ ଆଖିଆ କପ୍ତାନ ସାହେବ ଦାନ୍ତ କଡ଼ମଡ଼ କରି ଖାଣ୍ଟି ସେ ଦେଶୀ ଗାଳି ଏ ଦେଶୀ ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ **ଅନର୍ଗଳ** ବର୍ଷିଗଲେ, ବୋଧେ ତାଙ୍କ ଚଉଦ ପୁରୁଷ ବି ସେ ଗାଳି ତେଜରେ ଉଦ୍ଧାର ଗଲେ—ଗୋଇଠା ଚାପୁଡ଼ା ଦେବାରେ ବି ସାହେବ କିଛି କସୁର କଲେନି । କିନ୍ତୁ ଡରି ମରି ଝରଣ ପଶିଲେ ବି ମୂଲିଆଙ୍କ ଦଳ ଅଚଳ ଅଟଳ ରହିଲେ; ଅମୁହାଁ ଘରେ ଯକ୍ଷ ଦେବତା ଅଛି । ତା ଘର ଖୋଳିବାରୁ ଯକ୍ଷକୁ ବାଧିଲାଣି, ତା ଦେହରୁ ରକ୍ତ ଝରିଲାଣି—ଆଉ କିଏ ହତିଆର ଉଠେଇବ ତା ଉପରକୁ, କାହାର ଏଡ଼ିକି ଛାତି । କଣାଖିଆ ଯକ୍ଷ, ରାତି ନ ପାହୁଣୁ କଣା ବେଙ୍କେଇ ଯିବନି ?

ସାହେବ ମୁନ୍ସିଆଙ୍କୁ ଡାକି ପଚାରିଲେ—ଓହ୍ ଆଡ଼ମିକା ଖୁନ୍ ହୁଆ ହୈ; ଯକ୍ଷ—ଭକ୍ଷ୍ ହାମ ନେହି ମାନତା—ତୋଡ଼୍ ଡାଲୋ । ମୁନ୍ସିଆ ପ୍ରମାଦ ଗଣିଲା, ଶେଷକୁ ବୁଦ୍ଧି କରି ହାତ ଯୋଡ଼ି ନିବେଦନ କଲା—ହଜୁର ମା—ବାପ୍ । କୋଡ଼ି ଶାବଳରେ ଖୋଳିଲେ ଅନେକ ମେହନତ୍ ଲାଗିବ । ଅନେକ ଦିନ ବୃଥା ଆପଣଙ୍କର ନଷ୍ଟ ହେବ—ବରଂ ଯଦି ହୁକୁମ କରନ୍ତି ତ ଗୋଟେ ତୋପ ଆଣି ଉଡ଼େଇ ଦିଆଯାଉ ଏଇ ସାମାନ୍ୟ ବକ୍ଟେ ଇଟା ଘରଟାକୁ ।

କଥାଟା କପ୍ତାନ୍ ସାହେବଙ୍କ ମନକୁ ପାଇଲା । ସେ ଖୁସି ହୋଇ କହିଲେ—ବହୁତ ଆଚ୍ଛା, ଲଣ୍ଡ ଖାନେକେ ବାଦ୍—ହୁକୁମ ହେବା ମାତ୍ରେ, ମୂଲିଆ ପଞ୍ଝାକ କୋଡ଼ି ଶାବଳ ଖଣତି କାନ୍ଧରେ ଯାକ ପକେଇଲେ ଯେଝା ଘରକୁ, ଯାଇ ରାମନାମ ଜପିବାକୁ ଲାଗିଲେ—ହେ କଣାଖିଆ ଯକ୍ଷ ! ଆମର କିଛି ଦୋଷ ନାହିଁଟି, ସବୁ ଦୋଷ ଏଇ ମ୍ଳେଚ୍ଛ ଗୋରୁ ହାଡ଼ଖିଆ ସାହେବର, ତମ ଦେହରୁ ରକ୍ତ ପାତ କରିଛି ସେଇ ଏକା, ଆମକୁ ସେ ପାପ ଯେମିତି ନ ଲାଗେ ।

ଅଧଘଣ୍ଟାକ ଭିତରେ ସାରା ସହରରେ ହୁଲସ୍ତୁଲ ପଡ଼ିଗଲା—ସାହେବର ହୁକୁମ କମାଣ ଗୋଳାରେ କାଲି ପୋଖଲା ଅମୁହାଁ ଘର ଉଡ଼େଇ ଦିଆଯିବ । କେତେ କାଳରୁ ଲୋକେ ଅମୁହାଁ ଘର ଦେଖି ଆସୁଛନ୍ତି, ସମ୍ଭବ ଅସମ୍ଭବ ନାନା ଗଳ୍ପ ଶୁଣି ଆସୁଛନ୍ତି ତା' ସମ୍ବନ୍ଧରେ । ହଜାର ହଜାର ଲୋକେ ଦେଖିବାକୁ ଦଉଡ଼ି ଆସିଲେ, ସତେକି ବଜାର ସହର ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲା ଦେଖିବା ଲାଗି ।

ଏକ—ଦୁଇ—ତିନି ! ତୋପର ଘନଘନଟା ଗୁଳରେ ବି ଅମୁହାଁ ଘରର କାନ୍ଥ ଭାଙ୍ଗିଲାନି । ଇମିତି କି କଣାଟାଏ ସୁଦ୍ଧା ଫୁଟିଗଲାନି । ଖାଲି ଖଣ୍ଡେ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ

ଇଟା ଝଡ଼ି ପଡ଼ିଲା । ଆଉ ପ୍ରଥ ଗୁଳା ବାଜିଲା କ୍ଷଣି ଭିତରୁ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଗୁରୁ ଗମ୍ଭୀର ଗର୍ଜନ ଶୁଣାଗଲା ଗାଁ-ଗାଁ-ଗାଁ । ଯେମିତିକି ଗୋଟେ ମହାବଳ ବାଘ ପିଞ୍ଜରା ଭିତରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ଗର୍ଜୁଛି ରାଗରେ ଫୁଲି । ଶୁଣିବା ଲୋକଙ୍କ ଆତ୍ମା ପୁରୁଷ ଥର ଉଠିଲା ସେ ଗର୍ଜନ ଶୁଣି ।

ତୋପର ତିନ ତିନଟା ଗୁଳା ବ୍ୟର୍ଥ ହେବାର ଦେଖି ସାହେବଙ୍କ ମେଜାଜ୍ ଭୟଙ୍କର ହେଲା, ନାଲି ଆଖି ଯୋଡ଼ାକ ଆହୁରି ଲାଲ ଆହୁରି ଗୋଲ ଦେଖାଗଲା । ସେ ଓଠ କାମୁଡ଼ି ଉଠିପଡ଼ି ଆହୁରି କ'ଣ ହୁକୁମ ଦେବାକୁ ଯାଉଥିଲେ, ହଠାତ୍ ମୁଣ୍ଡ ଘୂରି ଯିବାରୁ ସେଇଠି ପଡ଼ିଗଲେ । ତାଙ୍କୁ ଧରାଧରି କରି ତମ୍ବୁକୁ ନେଇଗଲେ ତାଙ୍କ ଲୋକେ । ସାହେବ ଡାକ୍ତର ସିଭିଲ ସର୍ଜନଙ୍କ ପାଖକୁ ଲୋକ ଛୁଟିଲା— କପ୍ତାନ ସାହେବ ତିନ ଦିନ ତିନ ରାତି ବେହୋସ୍ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଲେ । ଅମୁହାଁ ଘର ଉପରେ ଜୋର ଜବରଦସ୍ତି ବନ୍ଦ ରହିଲା ।

ଚତୁର୍ଥ ଦିନ ସାହେବଙ୍କ ଚେତା ଫେରିଲା । ସେ ଖବର ଆମ ଫକ୍ରୁ ମିଆଁ ପ୍ରଥମେ ପାଇଲା ସାହେବଙ୍କ ଖାସ୍-ଅରଦେଲୀ ଗ୍ଲେଟେ ମିଆଁ ପାଖରୁ । ଗ୍ଲେଟେ ମିଆଁ ଫକ୍ରୁଦ୍ଦିନର ଦୋସ୍ତ । ହଁ, ଫକ୍ରୁ ମିଆଁଙ୍କୁ ଦେଖିଛ ତ' ରେ ପିଲେ ? ସେଇ ଯେ ଲାଲ ଦାଢ଼ୀ ବାଲା ବୁଢ଼ା, କାଲା ପୋଖରୀ ପୂର୍ବ କୂଳରେ କୁଡ଼ିଆ ଖଣ୍ଡିକରେ ଥାଏ । ମୁଣ୍ଡବାଳ ସବୁ ପାଚି ଘାସତଣ୍ଡି ଫୁଲ ପରି ଧଳା! ଫର ଫର ପବନରେ ଉଡ଼େ । ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ଦାଢ଼ୀ, ମେହେନ୍ଦିରେ ଲାଲ । ତହିଁ ଆରଦିନ ସକାଳୁ ଗ୍ଲେଟେମିଆଁ କପ୍ତାନ ସାହେବଙ୍କ ହଜୁରରେ ନିବେଦନ କଲା ଯେ, ଯେଉଁ ଗ୍ରହ ସାହେବଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଛି, ଆଉ କେଉଁ ବଡ଼ ବିପଦ ସାହେବଙ୍କ ସାମନାରେ ଉପସ୍ଥିତ, ତାହା ସେ ଯଦି ଅନୁମତି କରନ୍ତି ତେବେ ଜଣେ ପୁରୁଣା ବୁଢ଼ା ମୁସଲମାନ ତାଙ୍କୁ ସବୁ ଭେଦ ବତାଇ ଦେବ । ସିଭିଲ ସର୍ଜନ ହଁ ଭରିବାରୁ ଫକ୍ରୁମିଆଁ ଦୁଇ ସାହେବଙ୍କ ଆଗରେ ହାଜର ହେଲା । ଯକ୍ଷ ଯେ କେଡ଼େ ଜାଗ୍ରତ ସେ କଥା ସେ ନାନା ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଇ ସାହେବ ଦିହିଁଙ୍କି ବୁଝାଇଲା । ତା'ର ବଡ଼ ବାପା ତମିଜୁଦ୍ଦିନ ଅମଳରେ ଆଖି ଦେଖା ହକିକତ୍ ସବୁ ବଖାଣିଲା । ଶେଷରେ ସାହେବଙ୍କୁ ଜଣେଇଲା ଯେ, ଚକେଇସା ପଡ଼ି ଯେମିତି ବୁଲୁଚି ବୁଲୁ, କିନ୍ତୁ ଯକ୍ଷର ରାଗରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାକୁ ହେଲେ ସାତ ଦିନ ଅଧ ରାତିରେ ସାତଟା କଳା କୁକୁଡ଼ା ଲୋବାନ୍ ଇତ୍ୟାଦି ଦେଇ ପୂଜା କରି ବଳି ନ ଦିଅନ୍ତି, ଆଉ ଯକ୍ଷର ମାଫି ନ ମାଗନ୍ତି, ତେବେ ଦ'ହପ୍ତା ପୂରିବା ପୂର୍ବରୁ ନିଶ୍ଚେ ତାଙ୍କର ଅତି ବଡ଼ ଅମଙ୍ଗଳ ଘଟିବ । ଫକ୍ରୁମିଆଁର ବୟସ, ପାଚିଲା ଦାଢ଼ୀର ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ, ଆଉ ତା'ର ଅକୃତ୍ରିମ ଆନ୍ତରିକତା ଦୁଇ ସାହେବଙ୍କ ମନରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଆଣି ଦେଲା । କପ୍ତାନ ସାହେବ ତିନି ଦିନ ତିନ ରାତି ସମାନ ଭାବରେ ଅଜ୍ଞାନ ହୋଇ ରହିଥିବାରୁ ସିଭିଲସର୍ଜନ୍

ପୂର୍ବରୁ ବି ଟିକେ ଯାକ୍‌ଛ ରହିଥିଲେ । ସାରୁଟା କୁକୁଡ଼ା ବଳି ଦେଲେ ଯଦି ମନର ଶାନ୍ତି ମିଳେ, ଅକାରଣ ଦୁଶ୍ଚିନ୍ତା ହାତରୁ ମୁକ୍ତି ମିଳେ, ତେବେ ଦେଲେ ଯାଉ କ'ଣ । ସେମାନେ ମର୍ଜିଲେ । ସାତଦିନ ଅଧ ରାତିରେ କୁକୁଡ଼ା ବଳି ଯଥା ନିୟମରେ ହୋଇଗଲା । ଅନ୍ୟ କେହି କିଛି ଜାଣିଲେ ନି ।

ହାତକୁ ହାତ ଫଳ ବି ମିଳିଲା । ଦଶଦିନ ପରେ କପ୍ତାନ ସାହେବ ଉଠି ବସି ପାରିଲେ, ପଥ୍ୟ କଲେ । ଡାକ୍ତର କହିଲେ ଗରମ ଦେଶ, ହାଓ୍ୱା ବଦଳର ଦରକାର । ଛଅ ମାସର ଛୁଟି ମଞ୍ଜୁର ହୋଇଗଲା, ପନ୍ଦର ଦିନ ପରେ ସାହେବ ଓରେଇ ତମ୍ବୁ ଉଠେଇ ବିଲାତ ଚାଲିଗଲେ—ଯିବାବେଳେ ଫକୁମିଆଁଙ୍କୁ ପୁରା ଦଶଟି ଟଙ୍କା ବକ୍‌ସିସ୍ କରିଗଲେ—ସେ କାଳର ଦଶଟଙ୍କା ଆଜି ଶହେ ଟଙ୍କାଠୁଁ ବି ବେଶୀ, ବୁଝିଲ ।

ବୁଢ଼ୀମା ଟିକେ ବନ୍ଦ ହେଲେ; ନାଲା ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ବୁଢ଼ୀ ହାତଟାକୁ ଚିପିଦେଇ କହିଲା—ବୁଢ଼ୀମା, ତୁ ଆଜିକାଲି ବଡ ଫାଙ୍କି ଦେଲୁଣି । ଖାଲି ସାଇବ କଥା, ପୋଡ଼ା ମୁହାଁ ଦାଢ଼ିଆ ଫକୁମିଆଁ କଥା—ଅସଲ କଥା ଯକ୍ଷ କଥା ତ ମୋତେ କହିଲୁ ନାହିଁ ?

କହ, ଯକ୍ଷ କଥା କହ—କେତେବଡ଼ କେମିତି ଦେଖିବାକୁ । କଣ୍ଠା କମିତି ମଣିଷକୁ ଘେରେଇ ଖାଏ ।—

ଖଦା ପଶୁଠୁ ଯାନ, କଣ୍ଠା ଘେରେଇ ଖାଇବା ବିଷୟରେ ତା'ର ଟିକିଏ ଡର ପଶେ ମନରେ, ସେ ବୁଢ଼ୀ କୋଳକୁ ଭଲ କରି ପଶି ଆସି ଯୋଡ଼ିଦିଏ—ହିଁ, ଯକ୍ଷ କଥା କହ ।

ବୁଢ଼ୀ ମେଞ୍ଚେ ଛୁଟା-ପାନ ଫାଙ୍କୁଲା ପାଟିକି ପକେଇ ଦେଇ କହେ—ମୁଁ କି ଦେଖିଛି ଯକ୍ଷକୁ, ଯେ କହିବି, କେତେବଡ଼ କମିତି ଦେଖିବାକୁ, ସବୁ କଥା । ହିଁ, ଫକୁମିଆଁର ବୁଢ଼ା ବାପ ତମିଜୁଦ୍ଦୀନ୍ ମିଆଁ ତମ ବୁଢ଼ାବା'ଙ୍କର ବଡ଼ ସାଙ୍ଗ ଥିଲ ଯେ, ସେ ଥରେ ଯକ୍ଷକୁ ଦେଖିଥିଲା, ସେଇ କଥା ତାଙ୍କୁ କହିଥିଲା । ମୁଁ ଖାଲି ତମ ବୁଢ଼ାବା'ଙ୍କଠୁଁ ଶୁଣିଛି । ହଉ, ଶୁଣ—

ତମିଜୁଦ୍ଦୀନ ଯେ ସମୟର କଥା କହିଥିଲା, ସେତେବେଳେ ସେ ଥିଲା ଟୋକାଟାଏ । ବୟସ ଆଉ କେତେ ହେବ, କୋଡ଼ିଏ ଉପରକୁ ଦୁଇ କି ତିନି । ସେତେବେଳେ ଯକ୍ଷ ଖୁବ୍ ଜାଗ୍ରତ ଥାଏ । କାହାର ଅନିଷ୍ଟ କରେ ନା, ବରଂ ଉପକାର କରେ । କମିତି କରେ ପଚାରୁଛ ? ଧର, ପ୍ରଧାନ ଘରେ ବାହାଘର ହେବ, ପନ୍ଦର ଦିନ ବାକି । ଏ ସହର ଏ ଜିଲ୍ଲା ଛାଡ଼ି ଆଉ ପାଞ୍ଚଟା ସହର, ପାଞ୍ଚଟି ଜିଲ୍ଲାରୁ ଜ୍ଞାତି କୁଟୁମ୍ବ ମାନ୍ୟଗଣ୍ୟ ଅତିଥି ଆସିବେ । ମହଣିକିଆ, ଦ'ମହଣିକିଆ

ହଣ୍ଡା, ଗାମଲା, ବାଲଟି, ପରାତ ଆଦି—ଶହଶହ ଜିନିଷ ଦରକାର । ଏତେ ଜିନିଷ କାହାଘରେ ଜମା ଅଛି କହ ? ପଧାନେ ପନ୍ଦର ଦିନ ଆଗରୁ ଦିନେ ରାତିରେ କାଳୀ ପୋଖରୀ କୂଳକୁ ଆସି କଳା କୁକୁଡ଼ାଟିଏ ପୂଜା କରି ବଳିଦେଇ ଖଣ୍ଡେ କାଗଜରେ କି କି ଜିନିଷ ତାଙ୍କର ଦରକାର ତାହା ଲେଖି କାଳୀ ପୋଖରୀର ପାଣିରେ ଭସେଇ ଦେଇଗଲେ । ଭୋର ଘଣ୍ଟା ବେଳକୁ ସାଙ୍ଗରେ ବିଶ୍ୱାସୀ ଚାକର ଆଣି ଦେଖନ୍ତି ପୋଖରୀ ପାଣିରେ ଶହ ଶହ ହଣ୍ଡା, ଗାମଲା, ପରାତ, ବାଲଟି—ଯାହା ଯାହା ସେ ଲେଖି ଦେଇ ଯାଇଥିଲେ, ସବୁ ଭାସୁଛି । ଲଗିଟାଏ ଆଣି କୂଳକୁ ଟାଣି ନିଅନ୍ତି । ଆଉ ଚାକର କାନ୍ଧରେ ଉଆସକୁ ପଠେଇ ଦିଅନ୍ତି । ଫେର, କାମ ସରିଗଲେ ଦିନେ ଅଧରାତିରେ ଆସି ଭଲ ପୂଜାଟିଏ ଦେଇ, ସବୁ ଜିନିଷତକ ଗୋଟି ଗୋଟି ଗଣି ଠିକ୍ ଠିକ୍ ମିଳେଇ କାଳୀ ପୋଖରୀ ପାଣିରେ ଛାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି—ଯକ୍ଷ ନିଜ ଭଣ୍ଡାରକୁ ଟାଣି ନିଏ । ହଁ, ଆହୁରି ଶୁଣା ଅଛି ଯେ ଏକମନ ଏକପ୍ରାଣ ଦେଇ ପୂଜାକରି ଟଙ୍କା ପଇସା ମାଗିଲେ ବି ଧାର ଦିଏ ଯକ୍ଷ । ତମେ ପୂଜା ଦେଲ, ଧ୍ୟାନକଲ, କହିଲ ମୋତେ ପାଞ୍ଚଶ ଅସରଫି ମିଳିଯାଉ, ଯକ୍ଷ ଯଦି ପୂଜାରେ ତୁଷ୍ଟ ହେଲା ତ ରାତି ଅଧରେ ପିତଳ କଳସି ପାଣିରେ ଭାସିବ, ଭାସି ଭାସି ଆସି ଲାଗିବ କୂଳରେ । ତୁମେ ସେ କଳସି ଟେକି ନେଇ ଏକମୁହାଁ ଘରକୁ ଚାଲିଯିବ, ଖବରଦାର ଯଦି ପଛକୁ ଫେରି ଚାହିଁଛ ! ଚାହିଁଲେ, କଳସୀରୁ କଳାନାଗ ବାହାରି ଦଂଶିବ—ନିଶ୍ଚେ ମରଣ । ଘରେ ଆସି କଳସୀର ତାଳ ମୋହର ଖୋଲି ଦେଖିବ ଭିତରେ, ପାଞ୍ଚଶ ଅସରଫି, ଅସଲ ନବାବ ଅମଳର ଅସରଫି ।

ହଁ ଆହୁରି ଅଛି । ଯକ୍ଷର ଜଳତଳେ ଯେଉଁ ଗମ୍ଭୀର ଘର ଅଛି, ସେଥିରେ କେଉଁ କାଳରୁ ଏ ଅସରଫି ସବୁ ପଡ଼ି ରହିଛି । ସେଥିରେ କଲଙ୍କି ଲାଗି ଗଲାଣି, ଛତୁ ଫୁଟିଗଲାଣି । ତେଣୁ, ଯକ୍ଷ ପ୍ରତି ଉଆଁସ ରାତିରେ ସବୁ ଟଙ୍କା ଅସରଫି ବାହାର କରି ପୋଖରୀ କୂଳରେ ଶୁଖାଏ । ଥରେ ଗୋଟେ ଚୋର କ'ଣ ବୁଝିଲା କି, ଯକ୍ଷର ଟଙ୍କା ମାରିନେବ । ଉଆଁସ ରାତି ନଅଟା ନ ବାଜୁଣୁ ଚୋର ଖାଇପିଇ କାଳୀ ପୋଖରୀ କୂଳରେ ଗୋଟେ ବଡ଼ ଗଛ ଉପରେ ବସି ରହିଛି । ରାତି ବାରଟା ବାଜିଗଲା, ଗୋଟେ ବାଜିଲା, ଚୋର ଜଗି ବସିଛି । ଶୁନଶାନ୍ ନିଶୂଆଡ଼ । ହଠାତ୍ ମଝି ରାତିର ନିସ୍ତବ୍ଧ ଗଳା ଭାଙ୍ଗି—ଜଳ ଭିତରୁ ଭଡ଼ ଭଡ଼ ଘଡ଼ ଘଡ଼ ଶବ୍ଦରେ କିଏ ସବୁ ସିମିଠ ବାକ୍ସ ସିନ୍ଦୁକ ଟାଣି କୂଳକୁ ଟେକିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମାଛସବୁ ପାଣିରେ ଡେଇଁଲେ । ଚୋର ଆଖିରେ ପଲକ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଅନ୍ଧାର ଘ ଘମାଘୋଟ । ଖାଲି ଶବ୍ଦ ଶୁଭୁଛି, ଆଖିକି କିଛି ଦେଖା ଯାଉନି । ଝଣ-ଝଣ-ଝଣ-ଝଣ ! ଥରେ, ଦି'ଥର, ତିନିଥର—ଚୋର ନିଜ କାନରେ ଶୁଣିଲା କିଏ ଗିନିଥ କଳସୀରୁ ଟଙ୍କା ଅସରଫି ପୋଖରୀ କୂଳରେ ଅଜାଡ଼ୁଛି । ଚୋର ମନ ଆହ୍ଲାଦରେ ନାଚିଲା । କିନ୍ତୁ

ଶବ୍ଦ ଆସୁଛି ପୋଖରୀର ଉତ୍ତର କୂଳରୁ, ଚୋର ଚଢ଼ିଛି ପୂର୍ବ କୂଳର ଗଛ ଉପରେ । କିନ୍ତୁ ବେଶୀ ସମୟ ଚୋରକୁ ଅପ୍‌ଶୋଷ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲାନି । ଯକ୍ଷ ପୂର୍ବ କୂଳରେ ବି ଟଙ୍କା ଅଜାଡ଼ି ଲାଗିଲା । ଗଛରୁ ଓହ୍ଲାଇଲେ ଜୁଆଡ଼େ ଯଦି ଯକ୍ଷ ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିଯାଏ, ଆଉ ଯକ୍ଷ ତା ବେକମୋଡ଼ି ରକ୍ତ ପିଇଯାଏ, ଏଇ ଭୟରେ ଚୋର ଗଛ ଉପରେ ଥାଇ ଗଛ ତଳେ ଅଜାଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଟଙ୍କା ଅସରଫି ଉପରେ ପରିସ୍ରା କରିଦେଲା—ଶୁଣିଥିଲା ଯକ୍ଷର ଟଙ୍କା ଅପବିତ୍ର କରିଦେଲେ ସେ ଟଙ୍କା ପୁଣି ଯକ୍ଷ ଆଉ ନିଏନି । ପରିସ୍ରା କଲା ପରେ ଆଉ ଝନ୍-ଝନ୍-ଝନ୍-ଝନ୍ ଶବ୍ଦ ହେଲାନାହିଁ । ଚୋରର ମହାଭୟ ହେଲା, ଯକ୍ଷ ଯଦି ଗଛ ଉପରେ ଚଢ଼ି ତାକୁ ତଳକୁ କଚାଡ଼ି ଦିଏ । କିନ୍ତୁ ଯକ୍ଷ କାହାରି ଅନିଷ୍ଟ କରୁ ନଥିଲା ସେ-ଯାଏଁ । ଚୋରର ବି କିଛି ଭଲ ନାହିଁ । ସିନ୍ଦୁର ଫାଟିଲା, ଚୋର ହାତଗୋଡ଼ ଝାଡ଼ି ଚଞ୍ଚଳ ଗଛରୁ ଓହ୍ଲାଇ ପଳେଇଲା—କାଳେ ପାହାନ୍ତି ପହରେ କେହି କୁଆଡ଼ୁ ଆସିଯିବ, ଗଛତଳର ଟଙ୍କା ମୋହର ଦେଖି ପକାଇବ, ଏଇ ଭୟ । ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଚୋର ଦେଖେ ତ ଟଙ୍କା ମୋହରର ଚିହ୍ନ ନାହିଁ । ଖାଲି ଚଳା ଚଳା ହାଣ୍ଡି ଭଙ୍ଗା ଖପରି ନାଦ ଅନେକ ବୁଡ଼େ କୁଡ଼ା ହୋଇଛି ତା ଗଛ ତଳେ । ଅନ୍ୟ ଜାଗାରେ ସେମିତି ଖପରି ନାଦ ଅଧେ ନାହିଁ । ଚୋର ଖଣ୍ଡେ ଦ'ଖଣ୍ଡ ଠେକ ଦେଖିଲା, ବୁଝି ପାରିଲା ଯେ ପରିସ୍ରା ପଡ଼ି ଅପବିତ୍ର ହେବାରୁ ଟଙ୍କା ମୋହର ସୁନା ରୁପା କରିହି ତୁଚ୍ଛା ମାଟିର ଖପରା ହୋଇଗଲା । ସେଇ ଦିନଠୁଁ ଆଉ କେହି କେବେ ଯକ୍ଷର ଧନ ଚୋରି କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତ ।

କିନ୍ତୁ, ସେ କାଳର ଲୋକ ମଲେ, ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ଧର୍ମଭୟ ତାଙ୍କର "ସତ" ବୁଲିଗଲା । ଲୋକେ ପୂଜା କରି ଫର୍ଦ୍ଦ ରଖି ପିତଳ ହାଣ୍ଡି, ଗାମ୍ଲା ନେଇଗଲେ ଯକ୍ଷ ପାଖରୁ, ଫେରେଇ ଆଉ ଦେଲେ ନାହିଁ । ଯକ୍ଷର ଅଭିଶାପ ପଡ଼ିଲା ତାଙ୍କ ଉପରେ, ବଂଶକୁ ବଂଶ ମରି ଏକଦମ୍ ନିର୍ବଂଶ ହୋଇଗଲେ ସିମିତି ଠିକଲେ ସିଏ । ତେଣିକି, ଯକ୍ଷ ଆଉ ହାଣ୍ଡା ହାଣ୍ଡି କି ଟଙ୍କା ଅସରଫି ଦେଲାନି ।

ଯେତେଦିନ ଯାଏ ମଣିଷ ଯକ୍ଷକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ, ତା ସଙ୍ଗେ ନିଜର 'ସତ' ରଖିଥିଲେ, ସେତେ ଦିନ ଯକ୍ଷ ବି ମଣିଷକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲା, ତାଙ୍କ ଦରକାର ବେଳେ ଉପକାର କରୁଥିଲା । ମଣିଷ ନିଜ ସତ ନିଜେ ନ ରଖିଲେ ଯାହୁଁ, ଯକ୍ଷ ବି ମଣିଷ ସଙ୍ଗେ ଆଉ କାରବାର କଲାନି । ବିଶ୍ୱାସ ଇମିତି ଚିଜ; ସତ-ପରୀକ୍ଷା ରଖିଲେ ରହେ, ନୋହିଲେ ଯାଏ ।

ସେ ଥର କଥଣ ହେଲା କି, ଶୁଣ ! କାଲା ସେତେବେଳକୁ ବି ଝର୍ଣ୍ଣ ଗଲାଣି, ଖାଲି କାଲା ପୋଖରୀ, ଆଉ ତା ଚାରିଆଡ଼ ବଣିଗୁ ଥାଏ । ଥିଲ ଥାଏ, ସେଥି

ବଗିଚା ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ସଜା କୋଠିଟିଏ । ନବାବ ଥାନ୍ତି ତାଙ୍କ ଗଡ଼ରେ, ଉତ୍ତର ମୋଗଲ ବନ୍ଦରେ । କେବେ କେବେ ଇଚ୍ଛା ହେଲେ ବୁଲିବାକୁ ଆସନ୍ତି ଏ ଅଞ୍ଚଳକୁ । ଯେତେଦିନ ଏଇ ବଗିଚା କୋଠିରେ ରହନ୍ତି ସେତେଦିନ ଲୋକ ଲସ୍କର ଗହଳ ଚହଳରେ କଳ୍ପା ବଗିଚା ମାତି ଉଠେ । ଛୋକା ତମିଜୁଦ୍ଦୀନ ବଗିଚା କୋଠିର ଜଗୁଆଳ, ତରୁଣ ନବାବ ସାହେବଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସୀ ଚାକର । ବୁଢା ନବାବ୍ ଫୌତ୍ ହେଲେଣି କେତେ ଦିନୁ । ତାଙ୍କ ପୁଅ ଯେବେ ସାହାଜାଦା ଥିଲେ ତେବେଠୁ ତମିଜ୍‌କୁ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି । ଏବେ, ନୂଆ ବେଗମ୍ ବାହା କରି ଆଣିଛନ୍ତି । ଥରେ ଏଇ ବଗିଚା କୋଠିକି ବୁଲି ଆସିବେ, ତମିଜ୍ ଖବର ପାଇଛି । ବଗିଚା ପୋଖରୀ କୋଠି ସବୁ ସଫା ସୁତୁରା କରେଇଛି । ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଆରମ୍ଭରେ ତରୁଣ ନବାବ୍ ସାହେବ ସ-ବେଗମ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ଭାରି କଡ଼ା ପର୍ଦ୍ଦା, ବେଗମ୍ ମହଲରେ, କିନ୍ତୁ ତମିଜ୍ ଦିନେ ନୂଆ ବେଗମଙ୍କୁ ଦେଖିଲା—ଠିକ୍ ଯେମିତି ବେହେସ୍ତର ପରୀ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟକୁ ଓହ୍ଲେଇ ଆସିଛନ୍ତି, ଇମିତି ସୁନ୍ଦରୀ । ଦାସୀ ଚାକରାଣୀଙ୍କ ମୁହଁରୁ ବେଗମ ସାହେବା କିଛି ପୋଖରୀର ଯଖର ଗପ ବି ଶୁଣିଲେ । ଏବକୁ ଯେଉଁ ଅନ୍ଧା ଘର ଦେଖୁଚ, ସେତେବେଳେ ତା ଉପରଟା ଖୋଲାଥିଲା, ଗୋଟେ ମସ୍ତ ଗମ୍ଭୀର କୂଅ ଭଳି । କୂଅର ଭିତର କାନ୍ଥରେ ଗୋଡ଼ ରଖି ଓହ୍ଲେଇ ଯିବା ଲାଗି ପକ୍କା ଦିହରେ ସାନ ସାନ ଖୋପ ବି ଥିଲା । ଯଖ କଥା ଶୁଣି ଶୁଣି ଦିନେ ବେଗମ୍ ସାହେବାଙ୍କ କି ଖିଆଲ ଗଲା ନବାବ ସାହେବଙ୍କ ପାଖରେ ଅର୍ଜି କଲେ ଯେ ଯଖର ଟଙ୍କା ସୁନା ଧନରତ୍ନ ସେ ଦେଖିବେ । ତରୁଣ ନବାବଙ୍କ ମନ ସେତେବେଳେ ନୂଆ ପ୍ରେମରେ ବିଭୋର; ପ୍ରିୟାର ସାମାନ୍ୟତମ ଇଚ୍ଛା ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅମୋଘ ଆଦେଶ ଭଳି । ବେଗମ୍ ସାହେବା ଯେତେବେଳେ ଜିଦ ଧରିଛନ୍ତି, ନିଶ୍ଚେ ଯଖର ଧନ ଭଣ୍ଡାର ତାଙ୍କୁ ଦେଖାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତମିଜ୍‌କୁ ଡାକିଲେ, ଆଉ ଜଣେ ଦି'ଜଣ ବୁଢ଼ା ପୁରୁଖା ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକଙ୍କୁ ଡାକିଲେ; ପରାମର୍ଶ କଲେ । ସମସ୍ତେ ଏକମତ ହେଲେ ଯେ ଯଖ କୌଣସି ମତେ ଭଣ୍ଡାର ଖୋଲିବନି । ତା'ଛଡ଼ା, ଉଆଁସ ରାତିରେ ତ କିଛି ଦିଶିବ ନାହିଁ, ଆଉ ମଶାଲ ଆଲୁଅ ଜାଳିଲେ ହୁଏତ ଯଖ ଆଦୌ ବାହାରିବ ନାଇ । ନବାବ ହଇରାଣରେ ପଡ଼ିଗଲେ ।

ଫେର୍ ତମିଜ୍‌କୁ ତଲବ ହେଲା । ନିଜର ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଅମାତ୍ୟ ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ତଲବ ହେଲା । କ'ଣ ସ୍ଥିର ହେଲା ଜଣା ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଅମାତ୍ୟ ଜଣେ ତହିଁଆରଦିନ ଘୋଡ଼ା ଛୁଟାଇ ଗଡ଼କୁ ଫେରିଗଲେ । ତା'ର ଆଠ ଦଶଦିନ ପରେ ମସ୍ତ ବଡ଼ ବଡ଼ ତମ୍ବୁର ସାଜ ସରଞ୍ଜାମ ନେଇ କୋଡ଼ିଏ ଖଣ୍ଡ ବଳଦ ଗାଡ଼ି ଆସି ନାଲ୍ପା ପଡ଼ିଆରେ ପହଞ୍ଚିଲା—ଲୋକେ ଶୁଣିଲେ, ନବାବ ସାହେବ ଏଠୁ ଅଳ୍ପଦିନ ଭିତରେ ତମ୍ବୁରେ ଗସ୍ତ କରିବେ ଦକ୍ଷିଣକୁ । ନବାବ ମଝିରେ ଥରେ ଦି'ଥର ତମିଜ୍ ଓ ବିଶ୍ୱାସୀ ଲୋକଙ୍କୁ

ନେଇ ପରାମର୍ଶ କଲେ । ପୂର୍ଣ୍ଣିମାକୁ ଦୁଇ ତିନିଦିନ ଖାଲି ବାକି ଥାଏ । ନବାବ ବେଗମ୍ ସାହେବାଙ୍କୁ କହି ରଖିଥାନ୍ତି ଯେ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ରାତିରେ ଘଷର ଧନରତ୍ନ ଦେଖାଯିବ । କିନ୍ତୁ ମନା କଲେ ମହଲର ଦାସୀ ଚାକର କାହାରିକୁ କହିବାକୁ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଆସିଲା । ବେଗମ ସାହେବା ସେଦିନ ସକାଳୁ ମହାବ୍ୟସ୍ତ, ମହା ଉତ୍ସାହିତ । ଏଣେ ବଗିଚାରେ ତମିଜ୍ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କୁ ନେଇ ଖଟୁଥାଏ । ଆଜି ବଗିଚାରେ ସାରା ରାତି ବେଗମ୍ ସାହେବା ଆଉ ନବାବ ସାହେବା ଖେଳିବେ । ଦୁଇଜଣ ବିଶ୍ବାସୀ ଅମାତ୍ୟ ବଗିଚାର ଦୁଇ ଫାଟକରେ ଦଣ୍ଡ ପ୍ରହରୀ ନେଇ ପହରା ଦେବେ ସାରା ରାତି । ବଗିଚା ଭିତରେ ଖିଦ୍‌ମତ୍ କରିବାକୁ ରହିବେ ଖାଲି ତମିଜ୍ ଆଉ ନବାବଙ୍କ ଗଡ଼ରୁ ଆସିଥିବା ଚାକର କୁବାନ ଆଲି । ଏଇ ଚୂପ୍‌ଚାପ ବିଦେଶୀ କୁବାନ ଆଲି ଲୋକଟିକୁ ତମିଜ୍ ଦେଖୁଚି ଏଇ ପ୍ରଥମ—ନୂଆ ଲୋକ, ବେଶୀ ମିଶେ ନା, ବେଶୀ କଥା କହେ ନା, ଅଥଚ ଅନେକ ଖବର ଜାଣେ, ସବୁ କଥାରେ ଅଛି । କେଜାଣି କାହିଁକି ଏଇ ନୂଆ ଲୋକଟାକୁ ତମିଜ୍ ପସନ୍ଦ କରି ପାରୁନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁନିବର ହୁକୁମ, ବଗିଚା ଭିତରକୁ ଯିବାର ଅଧିକାର ଖାଲି ସେଇ ଦୁଇଜଣଙ୍କର । ବଗିଚାର ଭିତର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କଥା ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଅମାତ୍ୟ ଦୁଇଜଣ ଛଡ଼ା ଖାଲି ତମିଜ୍ ଆଉ କୁବାନ ଜାଣନ୍ତି ।

ରାତି ଦଶଟା ଅନ୍ଦାଜ ହେବ । ପୋଖରୀର ଚାରିପାଖେ ଖଣ୍ଡେ ଦୂର ଛାଡ଼ି ଚାରୁକୋଣେ ଉଚ୍ଚ ଗାଡ଼କେଲା କନାର ପର୍ଦ୍ଦା, ନିଶ୍ଛିଦ୍ର । ତା'ଭିତରେ ପୁନେଇଁର ଜହ୍ନ ମଲ୍ଲୀଫୁଲ ବାସ୍ନା ହେଲାପରି ଢୋଳି ଦିଶୁଚି । ଚାରିଆଡ଼େ ଫୁଲ କିଆରି, ନାନା ଫୁଲର ଗନ୍ଧ । ଗୋଟିଏ ଲତା ମଣ୍ଡପରେ କିଂଖାବ୍ ମଖମଲର ପ୍ରସ୍ତୁତ ଆସନ । ପାଖରେ ରଖା ହୋଇଚି ପାନ ଭୋଜନର ଆୟୋଜନ, ଦାମି ସିରାଜି । ବେଗମ୍ ସାହେବାଙ୍କ ଆସିବା ବେଳ ଆଉ ଅଳ୍ପ ଡେରି । ଶେଷ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଲାଗି ତମିଜ୍ ବ୍ୟସ୍ତ । କିନ୍ତୁ କୁବାନ କାହିଁ ? ଏ ପାଖ ସେପାଖ ଖୋଜି ତମିଜ୍ ଗୋଟେ ପାଖ ଫାଟକ ଆଡ଼କୁ ଗଲା—ସେତେବେଳେ ଦୂରରୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଲାନି । ସେ ଦେଖି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲା ଯେ ରାସ୍ତା ପାଖ ବାଡ଼ କଡ଼କୁ ଠିଆ ହୋଇଚି କୁବାନ୍, ଆଉ ବାହାରେ କାହା ସଙ୍ଗେ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ କଥା ଭାଷା ହେଉଚି । ତମିଜ୍ ଅମିଗଲା । ଟିକେ ପରେ, କୁବାନ୍ ଏ ପାଖ ସେ ପାଖ ଚାହିଁ, ଧୀରେ ଧୀରେ ଫେରି ଯିବାକୁ ଲାଗିଲା ଲତା ମଣ୍ଡପ ଆଡ଼କୁ । ତମିଜ୍ ଗୋଟେ ଗଛତଳୁ ବାହାରି ଆସି ତାକୁ ପଚାରିବାକୁ ଯାଉଥିଲା, କୁବାନ ସେଠି କ'ଣ କରୁଥିଲା ବୋଲି; କିନ୍ତୁ ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ବଗିଚା ବାହାରେ ଗୋଟାଏ କଣରୁ ଘୋଡ଼ା ଟାପୁର ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ପାରିଲା । ଏତେ ବାଟରେ ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ି କିଏ ଗଲା, କୁଆଡ଼େ ଗଲା,—ନିଶ୍ଚେ ସେଇ ଲୋକଟା ଯାହା ସଙ୍ଗେ କୁବାନ ଏତେବେଳଯାଏ କଥା ଭାଷା ହେଉଥିଲା । ତମିଜ୍ ମନକୁ

ସନ୍ଦେହ ଛୁଇଁଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ଅନେକ ଦିନ କାମ କଲାଣି ନବାବ ସଂସର୍ଗରେ, ଜାଣେ କଥା କଥାକେ ମଥା ଯାଇପାରେ । ସେ ଅନ୍ୟ ବାଟେ ଯାଇ କୁର୍ବାନକୁ ଦେଖି କିଛି ନ ଜାଣିଲା ପରି ପଚାରିଲା—ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ି କିଏ ଗଲା ଏତେ ବେଗରେ । କୁର୍ବାନ ଜବାବ ଦେଲା—ଘୋଡ଼ା ? କାହିଁ ମୁଁ ତ କିଛି ଶୁଣିନି । ତା'ର ସ୍ୱର ଅବିଚଳିତ, କିନ୍ତୁ ତମିଜ୍ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲା ଯେ ତା'ର ପ୍ରଶ୍ନ ଶୁଣିଲା କ୍ଷଣି କୁର୍ବାନ ଟିକେ ଚମକି ପଡ଼ିଲା ପରି ଜଣାଗଲା । ତା'ର ସନ୍ଦେହ ଦୃଢ଼ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ସେ କଥା ଅଧିକ ଭାବିବା ପୂର୍ବରୁ ଖୋଦ୍ ମାଲିକା ସହିତ ମାଲିକ ଆସିଗଲେ ।

ବେଗମ୍ ସାହେବା ଯାହା ଦେଖିଲେ ତାହା ସେ ନିଜ ଆଖିରେ ନ ଦେଖି-ଥିଲେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରି ନ ଥାନ୍ତେ । ପୋଖରୀ କୂଳରେ, ରାସ୍ତାରେ, ଫୁଲ କିଆରିର ପାଖେ ପାଖେ ଟଙ୍କା ମୋହର ସୁନା ରୂପା ହୀରା ଜହରତ ବିଛେଇ ପଡ଼ିଛି । ସତେ ଯେପରି କୁବେରର ଭଣ୍ଡାର ଖୋଲି ରଖିଛି କେହି । କୋଡ଼ିଏଟା ପୁଳି ବୋହେଇ ବଳଦ ଗାଡ଼ିର ମାଲ ସବୁ ବିଛେଇ ଦିଆ ହୋଇଛି ଏଇ ପୋଖରୀ କୂଳରେ । ଏହା ଦେଖି ତାଙ୍କ ମନରେ ଯେଉଁ ଅପୂର୍ବ ଆନନ୍ଦ ହେଲା, ତାହା ଦେଖି ନବାବ ସାହେବ ସ୍ୱର୍ଗ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ପାତାଳ ସବୁ ଭୁଲି ବେଗମ୍ ସାହେବାଙ୍କୁ ନିଜର ପ୍ରେମ ଅର୍ଘ୍ୟ ଅଜସ୍ର ନିବେଦନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତମିଜ୍, କୁର୍ବାନ ଦୂରରୁ ହୁକୁମ ତାମିଲ୍ ଅପେକ୍ଷାରେ ଠାକ ରହିଥାନ୍ତି ।

ପାନ ପରେ ପାନ ରଙ୍ଗୀନ ସୁରା ବେଗମ୍ ସାହେବା ସ୍ୱହସ୍ତରେ ନବାବଙ୍କୁ ଢାଳି ଦିଅନ୍ତି । ନିଜେ ଅଧରରେ ଛୁଆଁଇ ଦିଅନ୍ତି । ରାତି ବଢ଼ି ଚାଲେ । ତମିଜର ଡାକରା ପଡ଼ିଲା, ଫାଟକର ଜଣେ ଅମାତ୍ୟଙ୍କୁ କିଛି ଖବର ଜଣାଇ ଆସିବାକୁ । ତମିଜ୍ ହୁକୁମ ତାମିଲ କରିବାକୁ ଗଲା । ଫେରିବା ବେଳେ ଭୁଲି ବାଟେ ନ ଆସି ସିଧା ଅମୁହାଁ ଘର ପାଖ ଦେଇ ଆସୁଥିଲା, ହଠାତ୍ ଗୋଟେ କର୍କଶ ଶବ୍ଦ କରି ତା'ମୁଣ୍ଡ ଉପର ଡାଳରୁ କଳା ପେଚାଟାଏ ଉଡ଼ିଗଲା । ପେଚା ଡାକ ଶୁଣି ତ୍ରସ୍ତ ହେବା ଲୋକ ତମିଜ୍ ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ଘୋଡ଼ା ଛୁଟାଇ କିଏ ଗଲା, କାହିଁକି ଗଲା, ଏହି ସନ୍ଦେହ ତା ମନକୁ ଏମିତି କାବୁ କରିଥିଲା ଯେ, ପେଚା ଡାକିଲା ମାତ୍ରେ ଚମକି ହଠାତ୍ ଉପରକୁ ଚାହିଁ ଦେଲା—ଅମୁହାଁ ଘର ଉପର ଆଡ଼କୁ । ଯାହା ଦେଖିଲା ସେଥିରେ ତା ମୁଣ୍ଡର ବାଳ, ଦେହର ପ୍ରତି ରୋମ ଠାଙ୍କରି ଉଠିଲା । ସେ ଦେଖିଲା କେହି ଅମୁହାଁ ଘରର (ସେତେବେଳେ କୂଅ ଥିଲା) କାନ୍ଥ ଉପରେ ଗୋଟାଏ ବିକୃତ ବୀଭତ୍ସ ମୁଖା, ଶାଗୁଣା ପରି ନାକ, ଓଠ ଯୋଡ଼ାକ ଚଢ଼େଇ ଅଣ୍ଡାପରି, ମୁଣ୍ଡରେ ବାଳ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଚମଡ଼ା ବଦଳରେ ହାଡ଼ ଦିଶୁଛି, ଅଉ ସବୁଠାରୁ ଭୟଙ୍କର ତା'ର ଜଳନ୍ତା ଆଖି ଦିଇଟା—ଗୋଟା ହିଂସ ସବୁଜ ଜ୍ୱାଳା ଫୁଟି ବାହାରିଛି, ତା ଭିତରୁ ।

ବେକ ଠିକ୍ କଇଁମ ବେକ ପରି, ତା ତଳକୁ ଚମଡ଼ା ପରିବର୍ତ୍ତେ କଇଁମ ଖୋଳପରି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କାଠ । ତମିଜ୍‌ର ଚେତା ବୁଡ଼ି ଯାଉଥିଲା, ସେ ଅଦ୍ଭୁତ ଭୟଙ୍କର ମୁଖ ଦେଖି । ଖାଲି ତା' ମାଲିକ ମାଲିକାଣୀଙ୍କ ଆସନ୍ନ ବିପଦ କଥା ଭାବି ସେ କୌଣସି ମତେ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ଠିଆହୋଇ ରହି ପାରିଲା । ଆଖି ପିଛୁଳାକେ ସେଇ ଭୟାନକ ମୂର୍ତ୍ତି କାଠ ଭିତରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲା, ଯିବାବେଳେ ତା'ର ପକ୍ଷୀ ପରି ଓଠ ଦୁଇଟା ବିକୃତ ହସରେ ଫାଙ୍କ ହେଲା, ଭିତରୁ ଦୁଇଟା ବଡ଼ ବଡ଼ ହଳଦିଆ ଦାନ୍ତ ଦେଖାଗଲା, ଆଉ ହାତ ବଢ଼ାଇ ଦେଲା ସେ ନବାବ ସାହେବଙ୍କ ଆଡ଼କୁ । ତମିଜ୍ ସେ ହସ, ସେ ଦାନ୍ତ, ସେ ଭଙ୍ଗୀ ଦେଖି ଭୟରେ ଆଖି ବୁଜି ଦେଲା । ଖୋଲି ଦେଖେ ତ କୁଆଡ଼େ କେହି ନାହିଁ ।

ତାହାହେଲେ ଆଜ ଯକ୍ଷ ଦେଖା ଦେଲା ତାକୁ । କିନ୍ତୁ—ତମିଜ୍ ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ମନେ ପକାଏ—ଯକ୍ଷ ଦେଖା ଦେବା ମାନେ ତ କାହାକୁ ହେଲେ କଞ୍ଚା ଖାଇଯିବା ! ଆରେ ବାପ୍‌ରେ ଆଜ ନିଶ୍ଚେ ସର୍ବନାଶ ଉପସ୍ଥିତ । ସେ ଭୟରେ ଥରି ଥରି ନବାବ ସାହେବଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କୁର୍ଣ୍ଣିଶ କରି ଛିଡ଼ା ହେଲା । ନବାବ ସାହେବ ସେତେବେଳେ ରଙ୍ଗୀନ୍ ନିଶାରେ ଭାସି ବୁଲୁଛନ୍ତି ହାଉଆରେ । ତମିଜ୍ ତାଙ୍କ କାନେ କାନେ କହିଲା—ଆପଣ ଏଇସବୁ ସୁନା ରୁପା ଏଠି ଇମିତି ଭାବରେ ଦେଖେଇବାରୁ ଯକ୍ଷ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହେଲାଣି । ଶୀଘ୍ର ଏସବୁ ନେଇ ଏଠୁ ଚାଲିଯାନ୍ତୁ, ନୋହିଲେ ମୋ ମନ ଡାକୁଚି ନିଶ୍ଚେ ମହା ଅମଙ୍ଗଳ ଘଟିବ । କଥାର ମର୍ମାର୍ଥ—ନବାବ ସାହେବଙ୍କ ସୁରାବିଷ୍ଟ ମସ୍ତିଷ୍କରେ ପଶିଲା କି ନାହିଁ କେଜାଣି, କିନ୍ତୁ ସେ ମୋଟାମୁଟି ଏତିକି ବୁଝିନେଲେ ଯେ ଏଇ ଅପୂର୍ବ ପ୍ରେମ ଲୀଳା ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ବନ୍ଦ କରିଦେବା ତମିଜ୍‌ର ମିନତି । ସେ ଭ୍ରୂକୁଟୀ କରି ବିରକ୍ତ ହେଲେ । କହିଲେ—ଯାଓ ! ବିଚରା ତମିଜ୍ ହତାଶ ହୋଇ ଫେରିଲା । ତା'ର ଗୋଡ଼ହାତ ଥରି କମ୍ପୁଥାଏ ।

ରାତି ବଢ଼ିଲା, ରାତିର ନିସ୍ତବ୍ଧତା ଭେଦ କରି ଫେର୍ ଘୋଡ଼ା ଟାପୁ ଶବ୍ଦ ଆସିଲା, ନିକଟରୁ ନିକଟତର । ତମିଜ୍ ଗଲା ଖବର ବୁଝିବାକୁ—ଜଣେ ଅମାତ୍ୟ ମହା ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ବଗିଚା ଭିତରକୁ ଆସୁଥିଲା । ତମିଜ୍ ଯାଇ ନବାବ ସାହେବଙ୍କୁ ଖବର ଦେଲା—ଜରୁରୀ ଖବର ଘେନି ଅମାତ୍ୟ ଟିକେ ଦୂରରେ ତାଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି । ବିରକ୍ତ ମୁଖରେ ନବାବ ସାହେବ ବାହାରି ଆସିଲେ, କିନ୍ତୁ ଅମାତ୍ୟଙ୍କଠୁଁ ଯେ ସମ୍ବାଦ ପାଇଲେ ତହିଁରେ ତାଙ୍କର ନିଶା, ତାଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନ ନିମିଷକେ ତୁଟିଗଲା । ସେ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱରରେ ଡାକିଲେ—ତମିଜ୍, କୁର୍ବାନ । ତମିଜ୍ ଆସିଲା, କିନ୍ତୁ କୁର୍ବାନର ଦେଖା ଆଉ ମିଳିଲା ନାହିଁ ।

ନବାବ୍ ସାହେବ ହାତ ଧରି ବେଗମ ସାହେବଙ୍କୁ କୋଠିକି ନେଇଗଲେ । ଏଣେ ତାଙ୍କ ହୁକୁମରେ ଲୋକେ ସବୁ ସୁନା ରୁପା ଧନରତ୍ନ ଗୋଟେଇବାକୁ ଲାଗିଲେ—ଗୋଟେ ନବାବର ପୂରା ଧନ ଭଣ୍ଡାର । ଅଳ୍ପକ୍ଷଣ ପରେ ନବାବ୍ ଫେରିଲେ—ମୁହଁରେ ଗମ୍ଭୀର ଚିନ୍ତାର ରେଖା, କଠୋର ପ୍ରତିଜ୍ଞାର ଚିହ୍ନ । ଖବର ଆସିଥିଲା ଯେ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚଶହ ମରହଟ୍ଟା ବର୍ଗୀ ହଠାତ୍ ଏ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଆସି ଯାଇଛନ୍ତି । ଆଉ ଆଜି ସନ୍ଧ୍ୟା ପରେ ଏଇ କୋଠି ଆଡ଼କୁ ଘୋଡ଼ା ଛୁଟାଇ ଆସୁଛନ୍ତି । ନିଶ୍ଚେ କୌଣସି ବିଶ୍ୱାସଘାତକର କାରସାଦ । ନବାବ୍ ସାହେବ ଦୁଇ ଅମାତ୍ୟଙ୍କୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲେ । ତମିଜ୍‌କୁ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁଲେ—ଶେଷରେ ପଚାରିଲେ—କୁହାନ୍ ?

ଖୋଦା ବନ୍ଦ୍, ତାକୁ ତ ଦେଖା ଯାଉନି କାହିଁ - ତମିଜ୍ କହେ । "ନମକ୍ ହାରାମ—ଆଚ୍ଛା, ଏସବୁ ନେଇ ଯିବାର ବେଳ ନାହିଁ, ଅମୁହାଁ କୂଅ ଭିତରେ ଢାଳିଦିଅ ।" ତାହାହିଁ ହେଲା, ଅଳି ଅଳି ବସ୍ତା ବସ୍ତା ସୁନା ରୁପା ମଣିମୁକ୍ତା ସବୁ ଗଲା ସେହି ଅମୁହାଁ କୂଅ ଭିତରକୁ ।

ତେଣେ ଚାରିଟା ଦ୍ରୁତଗାମୀ ଘୋଡ଼ା ତିଆରି—ନବାବ୍ ସାହେବ, ବେଗମ୍ ସାହେବ, ଆଉ ଦୁଇଜଣ ଅମାତ୍ୟଙ୍କ ଲାଗି । ସେମାନେ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ଗଡ଼ ଆଡ଼କୁ ରଓନା ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ବେଶୀ ଦୂର ଯାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ବର୍ଗୀମାନେ ଅତର୍କିତେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ପ୍ରାଣଭୟରେ ତମିଜ୍ ଅନ୍ୟର ଅଲକ୍ଷ୍ୟରେ ପୋଖରୀ କୂଳର ଗୋଟେ ଝଙ୍କାଳିଆ ଗଛର ଅଗ ଡାଳରେ ଯାଇ ଲୁଚି ରହିଲା ।

ବର୍ଗୀମାନେ ଯାହାକୁ ପାଇଲେ ପଛ ମୋଡ଼ା କରି ବାନ୍ଧି ବାଡ଼େଇବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଅସହ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ—କହ ଟଙ୍କା ସୁନା ରୁପା କେଉଁଠି ଲୁଚାଇଛନ୍ତି, କହ ନବାବ୍ ସାହେବ କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ? କହ, କହ, କହ, କି କହିଲେ ସାହୁ ନାହିଁ ।

କିଏ କହିଲା ସୁନା ରୁପା ନେଇ ଯାଇଛନ୍ତି, କିଏ କହିଲା ପୋଖରୀରେ ଢାଳିଛନ୍ତି, କିଏ କହିଲା କୂଅରେ । କିନ୍ତୁ ନବାବ୍ ସାହେବ ଯେ ଗଡ଼ ଆଡ଼କୁ ଯାଇଛନ୍ତି ସେ କଥା ବାହାରି ପଡ଼ିଲା । ଆଠ ଦଶ ଜଣ ବର୍ଗୀ ଘୋଡ଼ା ଛୁଟାଇ ଦଉଡ଼ିଲେ ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ।

ତା ପରର କାହାଣୀ ଯେମିତି ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସେମିତି କରୁଣ । ତରୁଣ ନବାବ୍ ଦମ୍ଭିତ ହେବନି ବର୍ଗୀ ଦସ୍ୟୁଙ୍କ କବଳରେ ପଡ଼ି ଅକଥ୍ୟ ଲାଞ୍ଛନା ଭୋଗ କଲେ । ନବାବ୍ ସାହେବଙ୍କୁ ହାତଗୋଡ ବାନ୍ଧି ନଖ ତଳେ କଣ୍ଟା ବିନ୍ଧି ବିନ୍ଧି ସେମାନେ

ଖବର ବାହାରି କଲେ ଯେ ସୁନା ରୁପା ସବୁ ଅମୁହାଁ କୂଅ ଗର୍ଭରେ ପଡ଼ିଛି । ଏଇ ଅମୁହାଁ କୂଅ କଥା ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ବହୁଦିନରୁ ଚଳି ଆସୁଥିଲା, ସେମାନେ ପୂର୍ବରୁ ଥରେ ଅଧେ ତା ଭିତରୁ କିଛି ବାହାର କରିବାର ଚେଷ୍ଟା ବି କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରତିଥର କିଛି ନା କିଛି ବିପଦ୍, କିଛି ନା କିଛି କ୍ଷତି ହୋଇଥିଲା ସେମାନଙ୍କର । ସେମାନେ ବୁଝି ପାରିଲେ ଯେ ଯେଉଁ ବଡ଼ ଦାଉଁ ମାରିବାକୁ ସେମାନେ କୋଣ କୋଣ ବାଟ ଘୋଡ଼ା ଛୁଟାଇ ଆସିଥିଲେ, ସେ ଦାଉଁ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କୁ ସାମାନ୍ୟ ଲୁଟିରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏକଥା ସ୍ପଷ୍ଟ ହେବାରୁ, ସେମାନଙ୍କର ସବୁ ରାଗ ଯାଇ ପଡ଼ିଲା ନବାବଙ୍କ ଉପରେ । ହୁକୁମ ହେଲା—ନବାବଙ୍କୁ ବି ତାଙ୍କ ଧନରତ୍ନ ସଙ୍ଗେ କୂଅରେ କବର ଦିଅ । ହାତ ଗୋଡ଼ ବାନ୍ଧି ବିଚରା ନବାବଙ୍କୁ କୂଅରେ ପକେଇ ଦେଲେ ନୃଶଂସମାନେ । ତହିଁ ଆରଦିନ ତାର ମୁହଁଟା ବନ୍ଦ କରିଦେବାକୁ ବି ହୁକୁମ ଦେଇଗଲେ । ସେଇଠୁ ଅମୁହାଁ ଘରର ଉତ୍ପତ୍ତି ।

କିଲ୍ଲା ପୋଖସ୍ତା ବଗିଚ୍ଚା ଉପରେ ଏଇ ଦାରୁଣ ଝଡ଼ ବହି ସବୁ ଓଲଟ ପାଲଟ ହୋଇଯିବା ପରେ ସମସ୍ତେ ଯେତେବେଳେ ଫେରିଗଲେ, ସେ ଦୃଶ୍ୟ ଶ୍ମଶାନର ଦୃଶ୍ୟଠାରୁ ବି ଅଧିକ ଭୟଙ୍କର ଦିଶିଲା । ପୁନେଇ ରାତି ଉଆଁସକୁ ବଳିହେଲା ଭୟାନକ । ତମିଜ୍ ସେଇ ଗଛ ଡାଳରେ ଚଢ଼ି ବସିଥାଏ—ସକାଳ ହେଲେ ଓହ୍ଲେଇବ । ହଠାତ୍ ସେଇ କାଳ ରାତ୍ରିର ନୀରବତା ଭେଦ କରି ଗୋଟିଏ ପୈଶାଚିକ ଅଟ୍ଟହାସ୍ୟ କୂଅ ଗର୍ଭରୁ ଶୁଣାଗଲା—ଅଜ୍ଞାନ ହୋଇ ଗଛରୁ ପଡ଼ିଯିବା ଭୟରେ ତମିଜ୍ ଆଖି ବନ୍ଦ କରି ଆଲ୍ଲା ନାମ ସ୍ମରଣ କରୁ କରୁ ଶୁଣିଲା, କିଏ ଦାନ୍ତ କଡ଼ମଡ଼ କରି କହୁଛି ସ୍ଥିର ମଣିଷ ହୋଇ ପଞ୍ଚକୁ ବଳିଯିବ ଧନ ଦୌଲତରେ । ଏତେ ଗର୍ବ, ଏତେ ଅହଂକାର—ହାଃ ହାଃ ହାଃ ! ସେଇଦିନୁ ଧନ ଲୋଭୀ ପଞ୍ଚ ମଣିଷଙ୍କୁ ହିଂସା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ହିଂସାକୁ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରି ଏବେ ସୁଦ୍ଧା କେତେ ପୁନେଇର ମଲ୍ଲି ଫୁଲିଆ ଜହ୍ନ ରାତିରେ ପ୍ରେମ ପାଗଳ ନବାବ୍ ବେଗମ କିଲ୍ଲା ପୋଖସ୍ତା ବଗିଚ୍ଚାରେ ଖେଳି ବୁଲୁଥିବାର ଶୁଣାଯାଏ ।

ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟର

ଶ୍ରୀ ବିଭୂତି ଭୂଷଣ ତ୍ରିପାଠୀ

ଏକେ ଶୀତ ଦିନ—ସାଙ୍ଗକୁ ପୁଣି ରବିବାର । କାଲି ରାତିରେ କ୍ଲବରୁ ଫେରୁ ଫେରୁ ତାରିଖ ବଦଳି ଯାଇଥିଲା । ଶନିବାରର ସନ୍ଧ୍ୟାଟା କାଲି ଖୁବ୍ ଜମିଉଠିଥିଲା । କେତେକ ସମଝଦାର ବନ୍ଧୁ ଜୁଟିଯାଇଥିଲେ । ଫଳରେ ଫ୍ଲାସ୍ ଝୁଙ୍କରେ ପାନୀୟର ମାତ୍ରା ସୀମା ଅତିକ୍ରମ କରିଯାଇଥିବା ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ କିଛି ଯାଏଆସେ ନାହିଁ; ମାତ୍ରା ଯେତେ ଅଧିକ ହେଲେ ବି ପାଦ ଟଳିବ ନାହିଁ । ଡ୍ରାଇଭିଂ ହୁଇଲ୍ ଉପରେ ହାତ ଥରିବ ନାହିଁ । ପରଦିନ ତ ରବିବାର; ଦିନ ଏଗାରଟା ହେଲେ ବିଛଣା ଛାଡ଼ିଲେ ବି କ୍ଷତି ନାହିଁ ।

ସକାଳ ସାଢ଼େ ସାତ ବାଜିଯାଇଥିଲେ ବି ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ନିଦୋଡ଼ ନିଦ୍ରାରେ ଅଚେତନ, କରୁଣାଙ୍କର ଅର୍ଥାତ୍ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଅକରୁଣ ତୁହିନଶୀତଳ କରସ୍ପର୍ଶରେ ମୁଁ ଚେଇଁଉଠିଲି । ଆଜି ତ ରବିବାର । କୌଣସି ଏନ୍‌ଗେଜମେଣ୍ଟ ନ ଥିବାର କଥା । କବାଟ ଝରକା ବନ୍ଦ କରିଦେଇ ପର୍ଦ୍ଦା ଟାଣିଦେଇ ଆମ ବେଡ୍‌ରୁମ୍ ଏରିଆକୁ ନୀରବ ନିଶ୍ଚଳ କରିଦେଇ କରୁଣାଙ୍କର ତ ତଳକୁ ଚାଲିଯିବାର କଥା । ପିଲାପିଲି ବି ଏ ସମୟରେ ଆସିବାର କାରଣ ଅଛି । ରବିବାର ସକାଳପାଇଁ ଏଭଳି ଏକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବହୁଦିନରୁ ଚାଲିଆସୁଛି । ତା'ହେଲେ ଆଜି ଏ ବ୍ୟତିକ୍ରମ କାହିଁକି ? କ୍ରୋଧକଷାୟିତ ଦୃଷ୍ଟି କରୁଣାଙ୍କ ଆଡ଼େ ଥରେ ନିକ୍ଷେପ କରି କଡ଼ ଲେଉଟାଇ ପୁଣି ଶୋଇବାର ଉଦ୍ୟମ କରୁଥିଲି, କରୁଣା ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ କହିଉଠିଲେ—"ଏ, ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଦେଇ ଉଠ, ତଳକୁ ଯାଅ । କିଏ ଜଣେ ଭଦ୍ରଲୋକ ଦେଢ଼ଘଣ୍ଟା ହେଲାଣି ଆସି ବସିଛନ୍ତି ତୁମକୁ ଦେଖା କରିବେ ବୋଲି···!"

ଏଥର ଅତିଶୟ ବିରକ୍ତ ହୋଇଉଠିଲି, "ଭଦ୍ରଲୋକ ଆସିଛନ୍ତି ! କହିଦେଲନି, ଆଜି ରବିବାର, ଦେଖା ହେବନାହିଁ ।"

କରୁଣା ଓଠ ଉପରେ ଆଙ୍ଗୁଳି ରଖି କହିଉଠିଲେ—"ଚୁପ୍ ଚୁପ୍, ଏତେ ପାଟିଟାଏ କରନାହିଁ । ମୁଁ କ'ଣ ସେ ଚେଷ୍ଟା କରିନାହିଁ ! କିନ୍ତୁ ଭଦ୍ରଲୋକ ଉଠିବାର ନାମ ଧରୁନାହାନ୍ତି । କହୁଛନ୍ତି, 'ହଉ, ହଉ, ସେ ଉଠୁ, ମୁଁ ବସିଛି ।' କି ଚମତ୍କାର କଣ୍ଠ, ଲମ୍ବା ଧଳା ଦାଢ଼ି, ଆଖିରେ ସୁନା ଚଷମା, ବେଶ୍ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ବୃଦ୍ଧ ଭଦ୍ରଲୋକ ।

ତୁମ ସହିତ ଖୁବ୍ ଘନିଷ୍ଠତା ଥିଲା ପରି ମନେହେଉଛନ୍ତି । ଝିଅଙ୍କୁ ଡକାଇ ପଠାଇଲେ । ଝିନୁ ତିନାଙ୍କୁ ପଠାଇଦେଲି । ଝିଅ ଦି'ଟାଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ଯେ କି ଗପ, କି ହୋ ହୋ ହସ ! ଚା' ପଠାଇଲି, ମନା କରିଦେଲେ । ସିଗ୍ରେଟ୍, ପାନ ଫେରିଆସିଲା । ମୋତେ ଶୁଣାଇ କହିଲେ, "ମା, ମୋର ସେସବୁ କିଛି ଅଭ୍ୟାସ ନାହିଁ । ଗୋଲକବାବୁକୁ ଟିକେ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଥିଲି, ମୋ ପାଇଁ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବନାହିଁ ।"

ତନ୍ଦ୍ରାଚ୍ଛନ୍ନ ପରି ମୁଁ ଉଠି ବସିଲି । ଏ ତ ଆମ ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟର—ମୋର ସ୍କୁଲ ଜୀବନର ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟର । ଚେୟାର ଉପରୁ ଡ୍ରେସିଂ ଗାଉନ୍‌ଟିକୁ ଟାଣିଆଣି ଚଟିଯୋଡ଼ାକ ଗୋଡ଼ରେ ଗଳାଇ ବାହାରିପଡ଼ିଥିଲି ତଳକୁ ଯିବାପାଇଁ ।

ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟରଙ୍କ କଥା କରୁଣା ବହୁବାର ମୋ'ଠାରୁ ଶୁଣିଥିବେ । ସେ ଥକ୍କା ହୋଇ କ୍ଷଣକପାଇଁ ଛିଡ଼ା ହୋଇଗଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ ବୁଦ୍ଧିମତୀ । ମୋତେ ସେ ବାଥ୍‌ରୁମ୍ ଆଡ଼କୁ ଠେଲିଦେଇ ଚୁପ୍ ଚୁପ୍ କହିଲେ, "ତୁମେ ମୁହଁଟା ଧୋଇନିଅ । ମୁଣ୍ଡଟାକୁ କୁଣ୍ଡାଇପକାଅ—ସେଠି ଇଉଡ଼ିକଲୋନ୍ ସ୍ପ୍ରେ ଅଛି । ମୁଁ ଚଟ୍‌କରି କପେ ଚା' ଆଣି ଦେଉଛି—ଖାଇ ଦି'ଟା ଲବଙ୍ଗ, ଗୁଜରାଟି ଚୋବାଇ ତଳକୁ ଯାଇ ତୁମ ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟରଙ୍କୁ ଦେଖା କର ।"

ବୁଝିପାରିଲି କରୁଣାଙ୍କ ଉପଦେଶର ମର୍ମ । ଶନିବାରର ମଧ୍ୟରାତ୍ରିର ହେଙ୍ଗ୍-ଓଭର ଦୃଷ୍ଟିରେ ତାଙ୍କର ଏ ପ୍ରତିଷେଧକ ବ୍ୟବସ୍ଥା । ମୋର ଏଇ ବିମୂଢ଼ ଅବସ୍ଥାରେ ବି ହସିପକାଇଲି ।

ତଳ ତାଲାର ଭାସିଆସୁଛି ପିଲାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟରଙ୍କ ଦରାଜ ସାବଳୀଳ କଣ୍ଠ, ପ୍ରାଣଖୋଲା ହୋ ହୋ ହସ । ତିରିଶ ଚାଳିଶ ବର୍ଷର ବ୍ୟବଧାନ କ୍ଷଣକପାଇଁ ଅପସରିଗଲା । ମୁଁ ସେତେବେଳେ କ୍ଲାସ୍ ସେଭେନ କି ଏଇଟ୍‌ରେ ପଢ଼ୁଥାଏ । ମୋଟା ସୋଟା ନ'ଦଶ ବର୍ଷର ବାଳକ । ଲୁଗାକାନି କମରରେ କଷା, ଖାଲି ଦେହ, ମୁଣ୍ଡରେ ଝଙ୍କାଏ ବାଳ । ମୋ ବଡ଼ ଭାଇକୁ ଜର ହୋଇ ଗ୍ରୁଡ଼ିଯାଇଥାଏ—ପାଟି ଅରୁଚି । ମୋତେ ଚୁପ୍ କରି କହିଲା, "ଯା'ତ, ଜମିଦାର ଘର ବରକୋଳି ଗଛରୁ ଦରପାଚିଲା କୋଳି ମୋ ପାଇଁ ଆଣିବୁ । ଭାରି ଇଚ୍ଛା ହେଉଛି ଖାଇବାକୁ । ଏସବୁ, ବୋଉକୁ କହିବୁ ନାହିଁଟି !" ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଛୁଟିଲି । ଶୀତଦିନିଆ ସକାଳ । ଜମିଦାର ଘର ବାଡ଼ି ଭିତରକୁ ପଶିଲି । ଅନେକ ଘୁରାଘୁରି କରି ଠାବ କଲି ବରକୋଳି ଗଛର ଅଗ ଡାଳରେ ଗୋଟାଏ ନାଲି ଟକ୍ ଟକ୍ କୋଳି । ସେଇଟା ନେବି ଭାଇ ପାଇଁ । ଢେଲା ପକାଇଲି, ଫୋପଡ଼ି ମାରିଲି । କିଛି ହେଲା ନାହିଁ । କଞ୍ଚା କୋଳି କେତେକ ଝଡ଼ି ପଡ଼ିଲା; କିନ୍ତୁ ସେ ପାଚିଲା କୋଳିଟା ସେମିତି ଅଗ ଡାଳରେ ପବନରେ ଜକ୍ ଜକ୍ କରୁଥାଏ । ଝାଳ ବୋହିଗଲା । ଗଛତଳେ ବସି ଝାଳ ମାରି ପୁଣି ଉଠି

ଟେକା ଫୋପଡ଼ୁ ମାରିଲି । ଅନେକ ଚେଷ୍ଟା ପରେ ଗୋଟାଏ ଫୋପଡ଼ ଯାଇ ଠିକ୍ କାଚରେ ବାଜିଗଲା । ସେଇ କୋଳିଗଛ ତଳେ ଆସି ପଡ଼ିଲମାଳିକେ ଦୌଡ଼ିଯାଇ ଟୋକିଙ୍କୁ ଗୋଟାଇଆଣି ଲୁଗାକାନରେ ପୋଛି ଘରକୁ ଫିଙ୍ଗିବାକୁ ଖୋଜ ବଢ଼ାଉଛି, ବଙ୍ଗଲା ଭିତରୁ ବାହାରିଆସିଲେ ଏକ ଦାଢ଼ିଆ ବୁଢ଼ା ଭଦ୍ରଲୋକ । ଆଖିରେ ସୁନା ଚଷମା, ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଯୋଡ଼ାଏ ଆଖି, ଆଉ ଦାଢ଼ି ଭିତରୁ ଧଳା ଧଳା ଦୁଇପାଟି ଦାନ୍ତ । ମୁଁ ଡରରେ ସ୍ଥାଣୁ ଥରୁଥିଲି । ମୁଁ ଯେତେ ଟେକା ଫୋପାଡ଼ିଥିଲି ସେଥିରୁ ଗୋଟେ ଯୋଡ଼େ ଯାଇ ଘର ଭିତରେ ପଡ଼ିଗଲା କି ! ଜମିଦାର ଘର ଗଛରୁ କୋଳି ଚୋରି କରୁଛି, ମୋତେ ଜେଲ୍ ଦେବେ କି ! ହେ ଭଗବାନ, ମୋତେ ଏଇ ଥରଟା ଛାଡ଼ିଦିଅ—ଆଉ କେବେ ଏମିତି କରିବି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏ କ'ଣ ! ସେ ବୁଢ଼ା ଭଦ୍ରଲୋକ ହସି ହସି ମୋ ପାଖକୁ ଆସି ପିଠି ଥାପୁଡ଼ାଇ କହିଲେ, "ୱେଲ୍‌ଡନ୍, ମାଇଁ ବୟ !"

ପରେ ଜାଣିଲି, ସେଇ ଆମ ସ୍କୁଲର ନୂଆ ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟର । ମଧୁସୂଦନ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀରୁ ପଦ୍ୟ ମୁଖସ୍ଥ କଲାବେଳେ ମୂଳ ପୃଷ୍ଠାରେ କବିଙ୍କ ଛବିଟି ମୋତେ ଭାରି ଭଲ ଲାଗୁଥାଏ । ସେଇ ଛବି ସଙ୍ଗେ ଆମ ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟରଙ୍କ ମୁହଁର କି ଅଦ୍ଭୁତ ମେଳ ! ସେଇ ଚଉଡ଼ା କପାଳ, ଧଳା-କଳା ଦାଢ଼ି, ସୁନା ଚଷମା ଓ ଚଷମା ତଳେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ସୁନ୍ଦର ଆଖିଯୋଡ଼ିକ । ମୋ ମନ ଭିତରେ ମଧୁବାବୁ ଓ ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟର ମିଶି ଏକ ହୋଇଯାଆନ୍ତି । ସେଇ ପିଲାଦିନରୁ ସେ ଦୁଇ ମହାପୁରୁଷଙ୍କ ଗମ୍ଭୀର ରୂପ ମୋ ମନ ଉପରେ ଆଙ୍କି ହୋଇଯାଏ ।

କେଇଟା ଦିନ ଭିତରେ ସ୍କୁଲର ଆବହାଓ୍ୱା ପୂରାପୂରି ବଦଳିଗଲା । ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟରଙ୍କ ନାମରେ ସମସ୍ତେ ଥରହର । ଆମମାନଙ୍କୁ ସେ ଯେତିକି ସ୍ନେହ କରନ୍ତି, ସେତିକି କଡ଼ା । ସାମାନ୍ୟ ଦୋଷତ୍ରୁଟି ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଏଡ଼ାଇବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ମନେପଡ଼ୁଛି ଥରେ ଡେସ୍କ ଉପରକୁ ଝୁଙ୍କି ପଡ଼ି ହାତ ଉପରେ ମୁଣ୍ଡ ରଖି ଟିକିଏ ଢୁଲାଇ ପଡ଼ିଥିଲି ନା'କଣ ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟ୍ରେ ଗର୍ଜି ଉଠିଲେ, 'ଏୟୁ, ୟୁ, ଷ୍ଟାଣ୍ଡ ଅପ୍ ଅନ୍ ଦ ବେଞ୍ଚ !' କେବଳ ସେଇ ପିରିୟଡ୍‌ଟା ନୁହେଁ; ଲଗାଲଗି ଦୁଇ ପିରିୟଡ୍ ବେଞ୍ଚ ଉପରେ ଛିଡ଼ାହୋଇ ରହିଲି । ଏ ତ ସାମାନ୍ୟ ଦଣ୍ଡ । କ୍ଲାସକୁ ଟାସ୍କ ନ କରି ଆସିଲେ ବା କୌଣସି ଫାଜିଲାମି ବା ଦୁଷ୍ଟାମି ଆଖିରେ ପଡ଼ିଲେ ଖୋଲା ହାତ ପାପୁଲି ଉପରେ ଗୁଳିବ ବେତାଘାତ—ଏକ, ଦୁଇ, ତିନି—ସାରା କ୍ଲାସ ସ୍ତବ୍ଧ, ନିସ୍ପନ୍ଦ ।

କି ଚମତ୍କାର ପଢ଼ାନ୍ତି ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟ୍ରେ । ଇଂରାଜୀ କବିତା ହେଉ ବା ଓଡ଼ିଆ କବିତା ହେଉ ସେ ଯେତେବେଳେ ଆବୃତ୍ତି କରି ପଢ଼ାନ୍ତି (ବହି କେବେ କେମିତି ଦେଖନ୍ତି ସିନା, ସବୁ ମୁହଁରୁ), ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ଅର୍ଥ ବୁଝୁଁ ବା ନ ବୁଝୁଁ ସେ

କବିତାର ମର୍ମ ଯେପରି ଆମ ପ୍ରାଣକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରୁଥିଲା । ମନେ ଅଛି ଥରେ ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟ୍ରେ 'ମାଇଁ ମଦର' ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଇଂରାଜୀ କବିତା ମାନେ କ ବୁଝାଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ବୋଲିଯାଉଥାନ୍ତି । ହଠାତ୍ କ'ଣ ଗୋଟାଏ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ପଛକୁ ଅନାଇ ଦେଖେଁ, କୈଳାସ କଇଁ କଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦୁଛି । କୈଳାସର ମା' କଣ୍ଟ୍ଛଦିନ ହେଲା ମରିଯାଇଥାନ୍ତି ।

ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ସବୁଠୁ ପ୍ରିୟ କବିତା ଆବୃତ୍ତି । ଉଚ୍ଚାରଣ ଶୁଦ୍ଧ ନ ହେଲେ ବାରମ୍ବାର, ଦଶ କୋଡ଼ିଏ ଥର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶବ୍ଦକୁ ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ବୋଲିବାକୁ ହେବ । ଆମ ପ୍ରାର୍ଥନା କ୍ଲାସରେ ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟ୍ରେ ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ଗୁରୁଗମ୍ଭୀର କଣ୍ଠରେ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି 'ଅଖିଳ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡପତି ମୋ ଜୀବନସ୍ୱାମୀ' ଓ ବୋଲିଯାନ୍ତି 'ସତ୍ୟପଥେ ଧର୍ମପଥେ ଚେନଯାଅ ମୋତେ, ଭସାଅ ପରାଣ ମୋର ତବ ପ୍ରେମସ୍ରୋତେ' ମୋ ରୁମ ଟାଙ୍କୁରି ଉଠେ । ସ୍କୁଲ, କଲେଜ ଛାଡ଼ିବାର ବହୁବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଇ ଦୁଇଟି ପଂକ୍ତି ଆବୃତ୍ତି କରି ମୁଁ ଗଭୀର ସାନ୍ତ୍ୱନା ପାଉଥିଲି ।

ଯେଉଁ ତିନି ଚାରି ବର୍ଷ ମୁଁ ସ୍କୁଲରେ ଥିଲି ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ସ୍ନେହ, ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ, ଶିକ୍ଷା ଓ ଆଦର୍ଶର ପ୍ରଭାବ ମୋତେ ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରି ପକାଇଥିଲା । ପଢ଼ା-ପଢ଼ିଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି କ୍ଲାସ ବାହାରେ ଚାଲିଚଳଣି ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାଙ୍କର ଅଦୃଶ୍ୟ ଅଙ୍ଗୁଳି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି । ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ି କଲେଜରେ ଭର୍ତ୍ତି ହେଲି । ତା'ପରେ ବିଦେଶରେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ପାଇ ଫେରିଆସି ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଫାର୍ମରେ ଇଞ୍ଜିନିଅର ଭାବେ ମୋ ଚାକିରି ଜୀବନର ଆରମ୍ଭ । ମଝେ ମଝେ ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କଠାରୁ ଚିଠି ପାଏ—ଶୁଦ୍ଧ ଓଡ଼ିଆରେ କେତୋଟି ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର କଥା—ଶୁଭେଚ୍ଛା-ଆଶୀର୍ବାଦ । ଉତ୍ତର ଲେଖେ ଇଂରାଜୀରେ (ଓଡ଼ିଆ ଲେଖିବାର ଅଭ୍ୟାସ କ୍ରମେ ଛାଡ଼ିଯାଇ ଥିବାରୁ) ଡରି ଡରି ଲେଖେଁ ଡିକ୍‌ସନାରୀ ଦେଖି, ଯେମିତି ବନାନ ଭୁଲ ନ ରହେ । ବନାନ ବା ବ୍ୟାକରଣ ଭୁଲ୍ ଦେଖିଲେ ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟ୍ରେ କିଭଳି ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି ସେ ଦୃଶ୍ୟ ମନରେ ପଡ଼ିଯାଏ ।

ତା'ପରେ ବହୁବର୍ଷ ଗଡ଼ିଯାଇଛି । ଚାକିରିର ସିଡ଼ିରେ ଧାପେ ଧାପେ ଉଠି ମୁଁ ପ୍ରାୟ ଶୀର୍ଷ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଛି । ଯଥେଷ୍ଟ ବିତ୍ତ ଓ ପ୍ରତିପତ୍ତି ଅର୍ଜନ କରିଛି । ମୁଁ ଆଜି ଫେକ୍‌ଟ୍ରିର ବଡ଼ସାହେବ ।

ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଚିଠିପତ୍ରର ଆଦାନପ୍ରଦାନ ନ ଥିଲେ ବି ଖବର ରଖିଥିଲି—ସେ ଚାକିରିରୁ ଅବସର ନେଇ ପୁରୀରେ ରହୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଏକମାତ୍ର ପୁଅ ଦୂର ଦେଶରେ କେଉଁଠି ଚାକିରି କରୁଥିଲା । ସେ ଏକାକୀ ପୁରୀଧାମରେ ରହି ବାକି ଜୀବନଟା ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପଦତଳେ କଟାଇ

ଦେଉଛନ୍ତି । ଏ ଖବର ପ୍ରାୟ ଆଠ-ଦଶ ବର୍ଷ ତଳେ ପାଇଥିଲି । ତା'ପରେ ଆଜି ତାଙ୍କର ଆମ ଘରେ ଆବିର୍ଭାବ ।

ସେଇ ପୁରୁଣା ଅତୀତର ଅସ୍ପଷ୍ଟ କେତେଗୁଡ଼ାଏ ଛବି ମନ ଗହ୍ୱରର ଅନ୍ଧାରରେ ଭାସି ଉଠିଲା । କରୁଣାଙ୍କ ଉପଦେଶ ଗୁଡ଼ିକ ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ପାଳନ କରି ତର ତର ହୋଇ ସିଡ଼ିରେ ତଳ ଗୃହ ପାଉଛି ଓହ୍ଲାଇ ଯାଇ ଲେଣ୍ଡିଂଠାରେ ଘୂରିଗଲାବେଳକୁ ହଠାତ୍ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଗଲା ଡ୍ରଇଁରୁମ୍‌ର ଭାଙ୍ଗ ପର୍ଦ୍ଦା ଫାଙ୍କରେ ଏକ ଅଦ୍ଭୁତ ଦୃଶ୍ୟ । ସେଇଠି 'ବେନସ୍‌ଟାର' ଉପରେ ଝୁଙ୍କିପଡ଼ି ଠିଆହୋଇଗଲି । ସୋଫାରେ ବସିଛନ୍ତି ହେଡ଼ମାଷ୍ଟ୍ରେ । ବଡ଼ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଯାଉଛନ୍ତି । ମୁହଁର ପାଚିଲା ଦାଢ଼ି ଛାତି ଉପରକୁ ଝୁଲି ପଡ଼ିଛି । ଆଖିରେ ସେଇ ସୁନା ଚଷମା ଚକ୍‌ଚକ୍ କରୁଛି । ସବୁଦିନ ପରି କାନ୍ଧରେ ଏକ ସିଲ୍‌କ ଚଦର । କୋଳରେ ବସିଛି ଝିଅ ରିନା । ପୁଅ ଟୋନୁ କାନ୍ଧ ପାଖରେ ମୁହଁ ଗୁଞ୍ଜି କ'ଣ ସବୁ କହୁଛି । ଆଙ୍ଗୁଳିରେ ରିନାର ଝୁରିଝୁରିଆ ବାଳ ସଜାଡ଼ି ଦେଉଁ ଦେଉଁ ଏଣେ ଟୋନୁ କଥା ମନ ଦେଇ ଶୁଣି ହୋ ହୋ ହୋଇ ହସୁଛନ୍ତି । ଟୋନୁ ପିନ୍ଧିଛି ସ୍ଲିପିଂ ସୁଟ୍, ରିନା ଅଲ୍‌ସଟର । ଚୂର୍ଣ୍ଣ କେତେକ କଥାବାର୍ତ୍ତା କାନରେ ଆସି ପଡ଼ିଲା ।

ଟୋନୁ—ଏସ୍ ରିନା, ଏ ଗ୍ରାଣ୍ଡ ଓଲଡ୍ ମ୍ୟାନ୍ ଠିକ୍ କାହା ପରି ଦେଖା-ଯାଉଛନ୍ତି, କହିଲୁ ? ସାଣ୍ଟାକ୍ଲସ, ନୁହେଁ ? ଆମେ ଏହାଙ୍କୁ ଫାଦର କ୍ରିସମାସ୍, ଖାଲି 'ଫାଦର' ଡାକିବା, (ତା'ପରେ ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟରଙ୍କ ଅଡ଼େ) ଅପଣଙ୍କର କିଛି ଆପତ୍ତି ନାହିଁ ତ ?

ହେ : ମା :—ନା, ନା, ମୁଁ ଭାରି ଖୁସି । ମୁଁ ତୁମର ଫାଦର କ୍ରିସମାସ । ଚମତ୍କାର ! (ବୁଢ଼ା ଓ ପିଲାଙ୍କର ହୋ ହୋ ହସ)

ହେ : ମା :—ଆଚ୍ଛା, ପିଲାଏ, ତୁମେ ଯେଉଁ ସବୁ ପଦ୍ୟ ମୁଖସ୍ଥ କରିଛ ସେଥିରୁ ଗୋଟେ ଫାଦର କ୍ରିସମାସ୍‌କୁ ଶୁଣେଇଲ ।

ଟୋନୁ—ଶୁଣିବେ ଫାଦର, ମୁଁ ରେସିଟେସନରେ ଯେଉଁ ପ୍ରାଇମ୍ ବୋଲି ପ୍ରାଇଜ ପାଇଥିଲି ?

ରିନା—ମୁଁ ଟୋନୁଠାରୁ ଆଉରି ଭଲ ରିସାଇଟ୍ କରିପାରେ ବୋଲି ଡାଡ଼ି ସବୁବେଳେ କହନ୍ତି । (ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟରଙ୍କ ମୁହଁକୁ ତା'ର ଛୋଟ ଛୋଟ ହାତରେ ନିଜ ଆଡ଼କୁ ଘୁରାଇନେଇ) ଶୁଣନ୍ତୁ ଆଗ ମୋ ରେସିଟେସନ୍ ।

ହେ : ମା :—(ଦୁଇ ପିଲାଙ୍କୁ ଛାତି ଉପରକୁ ଆଉଜାଇନେଇ) ଶୁଣିବି, ଶୁଣିବି, ସବୁ ଶୁଣିବି । ଆଚ୍ଛା, ରିନା, ତୁମେ ଆରମ୍ଭ କର । ତା'ପରେ ଟୋନୁର ପାଳି ।

ଶନା—(ମୁଣ୍ଡରେ ଆଙ୍ଗୁଳି ଘଷି ମନେ ପକାଇ) ହଁ, ମନେପଡୁଛି, ଶୁଣନ୍ତୁ, କେମିତିକା ଫାଷ୍ଟକ୍ଲାସ୍ ରାଇମ୍—

Jack and Jill went up the hill
To fetch a pail of water,
Jack fell down and broke his crown
And Jill came tumbling after.

ଟୁନୁ—ହେଃ, ଟ୍ରାସ୍ ! ଫାଦର, ଶୁଣନ୍ତୁ ମୋରଟା, କେମିତି ଚମତ୍କାର !

Ba Ba black sheep
Have you any wool ?
Yes Sir, Yes Sir,
Three bags full;
One for my master, one for the dame,
One for the little child down the lane.

ତା'ପରେ ଟୁନୁ ଓ ଶନାଙ୍କର ସମବେତ କଣ୍ଠସ୍ୱର :

Mary, Mary,
Quite contrary
How does your garden grow ?

ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ହସ ଆଉ ଶୁଭୁନାହିଁ । କେତେ ସମୟ ପରେ ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ କ୍ଷୀଣ କଣ୍ଠ, "ଆଚ୍ଛା, ବାବା, ଓଡ଼ିଆ ପଦ୍ୟ କବିତା କିଛି ଶିଖିଛ ? ଯେମିତି ଧର—

'ସତ୍ୟପଥେ ଧର୍ମପଥେ
ଘେନିଯାଅ ମୋତେ,
ଭସାଅ ପରାଣ ମୋର
ତବ ପ୍ରେମସ୍ରୋତେ..'

(ଶନା ଓ ଟୁନୁଙ୍କର ବେଦମ ହସ । ମଝିରେ ମଝିରେ "ହାଓ ଫନି ! ହାଓ ସୁଇଟ୍ !")

ହେ. ମା.—ପଢ଼ିଛ ନା ପିଲାଏ—
ଯାହା ମୁଁ କରଇ ଯାହା ମୁଁ କହଇ
ଯାହା ମୁଁ ଚିନ୍ତଇ ମନେ,

ଜଗତର କର୍ତ୍ତା ପରମ ଈଶ୍ୱର
ଜାଣୁଛନ୍ତି ପ୍ରତିକ୍ଷଣେ ।
କହ 'ବାଲ୍ୟକାଳୁ ଧର୍ମଧନ ମୁଁ ସଞ୍ଚିବ ଏ ଜୀବନ ଅନିଶ୍ଚିତ '

ଟୁନୁ ଓ ଶନା—(ଅସ୍ଥିର ହୋଇ) ନା, ନା, ଫାଦର, ଏ ତ ସବୁ ଓଲ୍ଡ଼ ଭର୍ଣ୍ଣାକୁଲର । ଆମେ ତ ଓଡ଼ିଆ ପଢ଼ୁନାହିଁ—ସବୁ ଇଂଲିଶ୍...

ହେ· ମା.—(କଣ୍ଠରେ କପଟ ଏକ ଆତଙ୍କ) ଆଚ୍ଛା, ତୁମ୍ଭେମାନେ ଓଡ଼ିଆ ଜାଣ ନାହିଁ, ଓଡ଼ିଆ ପଢ଼ିପାରିବ ନାହିଁ, ଓଡ଼ିଆରେ ଲେଖିପାରିବ ନାହିଁ ? ପଣକିଆ ?

ଶନା ଓ ଟୁନୁ—ନୋ, ନୋ, ଆମେ ବି-ଲି-କୁ-ଲ ଓଡ଼ିଆ ଜାଣୁନାହିଁ । ଫାଦର, ପଣକିଆ କ'ଣ ?

ହେ· ମା.—(ନୀରବ)

ହଠାତ୍ ଶନା ପାଟିକରି ଉଠିଲା, "ଫାଦର, ଆପଣ କିଛି ଖାଉନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ? ଟି', କଫି, କୋକାକୋଲା ? କେଉଁଟା ଭଲ ଲାଗିବ କହନ୍ତୁ ନା ଫାଦର !" (କଣ୍ଠରେ କେମିତି ଅଳି, ଅଭିମାନ)

ଟୁନୁ—ଫାଦର, ଡାଡଙ୍କର କ୍ୟୁବାନ୍ ସିଗାର ଅଛି—ଆଣିବି ଗୋଟେ ସେଥିରୁ ? ଖୁବ ଚମତ୍କାର ଫ୍ଳେଭର ।

ଟୁନୁ ଉଠିଯାଉଥିଲା । ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟ୍ର ତାକୁ ଧରି ରଖି ହସି ହସି କହିଲେ, "ନାହିଁ ବାବା, ତୁମ ମା'ଙ୍କୁ ପଗ୍ର କହିଲି, ମୋର ସେ ସବୁ ଅଭ୍ୟାସ ନାହିଁ । ଆଚ୍ଛା, ପିଲାଏ, କହିଲ—ତୁମେ ସକାଳୁ କ'ଣ ଖାଇଛ ?"

ଟୁନ-ଶନା—କାହିଁକି, ବେଡ୍ ଟି ! ବିଛଣାରେ ବସି ବସି ଟି' ଖାଇଛୁଁ ।

ହେ· ମା· – କ'ଣ ଟି' ? (କେତେ ସମୟ ଚୁପ୍ ରହି) ତୁମ ବାପାଙ୍କ ଉଠିବା ଆଉ କେତେ ଡେରି ହେବ ?

ଟୁନୁ--(କାନ୍ଥର ଘଡ଼ିଆଡ଼େ ଚାହିଁ) ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ଆଠଟା । ଆଉରି ଘଣ୍ଟାଏ । କାଲି କ୍ଲବ୍ ନାଇଟ୍ ଥିଲା ନା, ଡାଡ଼ି ଫେରୁ ଫେରୁ ବହୁତ ରାତି ହୋଇଯାଇଥିବ ।

ଶନା—ଏ ଟୁନୁ, ଶନିବାର ରାତିରେ ଡାଡ଼ି ଯେତେବେଳେ କ୍ଳବରୁ ଫେରନ୍ତି ତୁ ଦେଖିଛୁ ? ମୁଁ ଦେଖିଛି, ଥରେ ରାତି ଅଧରେ ମୋ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ତୁ ତ ପାଖ ଖଟରେ ସ୍ନୋର କରୁଥିଲୁ । (ଟୁନୁର ଭୀଷଣ ପ୍ରତିବାଦ—ମୁଁ କେବେ ସ୍ନୋର କରେ ନାହିଁ, ତୁ ରାତିସାରା ସ୍ନୋର କରୁ, ଯାହା ଫଳରେ ମୁଁ ଶୋଇପାରେ ନାହିଁ... ।) ବାହାରେ ଗାଡ଼ି ରହିବାର ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଝରକା ପାଖକୁ ଯାଇ ପର୍ଦ୍ଦା ଘୁଞ୍ଚାଇ

ଦେଖିଲି, ତାଙ୍କୁ ଗାଡ଼ି ଭିତରୁ ଡ୍ରାଇଭର ଓ ରହିମ୍ ଧରି ଓହ୍ଲାଇଦେଉଛନ୍ତି । ତା'ପରେ ଆଉ ଥରକରେ ଦେଖିଲି, ମାମି ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ଧରି ଧରି ଉପରକୁ ଆଣୁଛନ୍ତି । ଡାଡି ଚାଲିପାରୁ ନ ଥାନ୍ତି, ଟଳି ଟଳି ହେଉଥାନ୍ତି । ଭାବିଲି, ତାଙ୍କୁ ଜର ହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ ତା ଆରଦିନ ଡାଡି ତ ଆମକୁ ନେଇ ପିକ୍‌ନିକ୍‌ରେ ଯାଇଥିଲେ ।

ଟୁନୁ—ଏଃ, ଚୁପ୍, ଚୁପ୍, ! ତୁଟା ତୁଚ୍ଛା ଷ୍ଟୁପିଡ୍ । ଶୁଣ୍, କାହାକୁ ଏ କଥା କହିବୁ ନାହିଁ । ଫାଦର କ୍ଷମାଣ ଶୁଣିଲେ, ଶୁଣିଲେ । (ତା'ପରେ ହେଡମାଷ୍ଟରଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ) ଆପଣ ଏକଥା ତାଙ୍କୁ କହିଦେବେ ନାହିଁଟି !

ରୀନା—ଫାଦର, ଜାଣନ୍ତି ନା, ଆମ ଡାଡି କେତେ ସିଗ୍ରେଟ୍ ଖାଆନ୍ତି ? ମାସକୁ ଥାର୍ଟି ଟିନ୍ସ୍ । ମରିଗଲେ ଟିଣ ସବୁ ମୋର, କି ମଜା !

ହେଡମାଷ୍ଟରଙ୍କ କଣ୍ଠ ଆଉ ଶୁଣାଯାଉନାହିଁ । ତା'ପରେ କିଛିକାଳ ପିଲମାନଙ୍କର କଳରବ—ହସ । ମଝିରେ ରହିମ୍‌ର ସତର୍କ ବାଣୀ—"ବାବା, ମିସିବାବା, ଗୋସଲଖାନାମେ ଗରମ୍ ପାନି ଲଗାଦିୟା—ନାହାଲିଜିୟେ—ସାଢ଼େ ଆଠ୍ ବଜ୍‌ଗାୟୀ—ବେରେକ୍‌ଫାଷ୍ଟ ତୟାର ହୈ..."

କାନରେ ବାଜିଲା ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟରଙ୍କ ଅନୁଚ୍ଚ କଣ୍ଠସ୍ୱର ..."ପିଲାଏ, ତୁମେମାନେ ଯାଅ, ଗାଧୋଇ ଖାଇବ, ଡେରି ହୋଇଗଲାଣି । ମୁଁ ଯାଉଛି । ବାପାଙ୍କୁ କହିବ, ତାଙ୍କ ପିଲାଦିନ ହେଡମାଷ୍ଟର ବୁଢ଼ା ଆସିଥିଲେ ।"

ହେଡମାଷ୍ଟର ଉଠି ଛିଡ଼ା ହେଲେ ।

ଟୁନୁ ଓ ରୀନାଙ୍କର ସମବେତ 'ଟା' 'ଟା' ।

ଦରଜା ବନ୍ଦ ହେବାର ଶବ୍ଦ ।

ତା'ପରେ ସବୁ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ।

ମୁଁ ଲେଣ୍ଡିଂ ଉପରେ ସ୍ଥାଣୁ ପରି ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲି । ଓହ୍ଲାଇଯାଇ ହେଡମାଷ୍ଟରଙ୍କୁ ଅଟକାଇ ଫେରାଇ ଆଣିବାର ଶକ୍ତି, ସାହସ ମୋର ନଥିଲା । ଏ ଭଲ । ତାଙ୍କର ସନ୍ତାନପ୍ରତିମ ଆଦର୍ଶ ଛାତ୍ର ଗୋଲକନାଥକୁ ସେ ମୋ'ଠି ଆଉ ଖୋଜି ପାଆନ୍ତେ ନାହିଁ ।

ଡ୍ରେସିଂ ଗାଉନ୍‌ରୁ କାନ୍ଧ ଉପରେ କାହାର କରସ୍ପର୍ଶ ପାଇ ଫେରି ଚାହିଁଲି—କରୁଣା । ଛଳ ଛଳ ଆଖିରେ ସେ ମୋ ଆଡ଼େ ଚାହିଁଛନ୍ତି । ମୋ ଆଖିରୁ ଧାରଧାର ଲୁହ ଗଡ଼ିଯାଉଛି ।

କରୁଣାଙ୍କ ହାତ ଧରି ଧୀରେ ଧୀରେ ପାଉଚ ଚଢ଼ି ଉପରକୁ ଫେରିଆସିଲି ।

ରିକ୍‌ସା

ଅନନ୍ତ ପ୍ରସାଦ ପଣ୍ଡା

କଟକ ସହରରେ ପ୍ରଥମେ ଯେତେବେଳେ ହାତଟଣା ରିକ୍‌ସା ଚାଲୁହେଲା, ସେଇଦିନଠାରୁ ଚୂଇଁ ବେହେରା ରିକ୍‌ସା ଟଣା ଆରମ୍ଭ କରିଛି । ସେତେବେଳେ ଚୂଇଁର ବୟସ ଥିଲା ମୋଟେ ତେଇଶ କି ପଚିଶି । ଗଜା ଟୋକା । ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଛାଏ ଲମ୍ବର ବାବୁରିବାଳ କପାଳ ଉପରେ ଉହୁଙ୍କି ପଡ଼ିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ମୁଣ୍ଡର ପଛପାଖଟା ଏକବାରେ ଚଞ୍ଛା । ହାତଟଣା ରିକ୍‌ସା ଧରି କଟକ ସହରର ସେତେବେଳର କାଳିଧୂଳିଆ ରାସ୍ତା ଉପରେ ଚୂଇଁ ବେହେରା ଯେତେବେଳେ ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଯାଉଥାଏ, ଆଉ ଗୋଟିଏ ହାତରେ ଘଣ୍ଟିଟାକୁ ଟଂ ଟଂ କରି ବଜାଇ ଦେଇ, ଆର ହାତରେ ଆଖିପତା ଉପରୁ ବାବୁରିବାଳଗୁଡ଼ାକୁ ଉପରକୁ ଟେକିଦେଇ ଝାଳ ପୋଛି ପକାଉଥାଏ, ସେଇଦିନବେଳେ ତା ପାଖଦେଇ ସାଇକେଲ ଚଢ଼ାଳୀ କଲେଜ ଟୋକାଏ ସାଇକେଲ ଘଣ୍ଟି ବଜାଇ ପବନ ବେଗରେ ଧାଇଁଥାନ୍ତି । ଚୂଇଁ ବେହେରା ସେମାନଙ୍କୁ ରାସ୍ତା ଛାଡ଼ିଦେଇ ରାସ୍ତାର ବାଁ ପାଖକୁ ଘୁଞ୍ଚିଯାଏ । ଟିକିଏ ଡେରି ହେଲେ ପଛରୁ ସାଇକେଲ ଚଢ଼ାଳୀଟି ଡାକପକାଏ, ଏ ରିକ୍‌ସାବାଲା, ହଟୋ ହଟୋ । ବିଚରା ଚୂଇଁ ପୁଣି ରାସ୍ତାପାଖକୁ ଘୁଞ୍ଚିଯାଏ । ସେତେବେଳେ ତା'ର ମନେ ହୁଏ, ହାତଟଣା ରିକ୍‌ସା ଦେହରେ ଯଦି ଏମିତିକା ଗୋଟିଏ ସାଇକେଲ ଯୋଖି ଦେଇ ହୁଅନ୍ତା, ତେବେ ସେ ଆଉ ଏଇ ସାଇକେଲ ଚଢ଼ାଳୀ ଦଳଙ୍କ ଆଗରେ ଏତେ ହୀନସ୍ଥା ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ସେ ବି ସେମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଦୌଡ଼ ଆରମ୍ଭ କରି ଦିଅନ୍ତା । ସେତେବେଳେ ସେ ହୁଏତ ବହୁତ ବେଶି ରୋଜଗାର କରିପାରନ୍ତା; କାରଣ ଚାନ୍ଦନୀଚୌକରୁ ରେଲଷ୍ଟେସନ ଯାଏ ଯିବାପାଇଁ ହାତଟଣା ରିକ୍‌ସା ଧରି ତାକୁ ପ୍ରାୟ ଘଣ୍ଟାଏ ଲାଗିଯାଉଛି—ସାଇକେଲ ଯୋଖା ରିକ୍‌ସା ହେଲେ ଅନ୍ତତଃ ଅଧଘଣ୍ଟାକ ଭିତରେ ସେ ଯାଇ ଷ୍ଟେସନ ଧରି ପାରନ୍ତା । ତାହାହେଲେ ଯାହା ସେ ପାଉଛି, ତାର ଦି'ଗୁଣ ଅନ୍ତତଃ ସେ ପାଇପାରନ୍ତା ଦିନକ ଭିତରେ । ସେତେବେଳେ ସେ ରିକ୍‌ସା ମାଲିକକୁ ଦୁଇ ଟଙ୍କା ରିକ୍‌ସା ଭଡ଼ା ଦେଇ ମୁଣ୍ଡା ଦିନକୁ ଆହୁରି ଦୁଇ ତିନି ଟଙ୍କା ବଳକା କରି ପାରୁଥିଲା; କାରଣ କଟକରେ ସେତେବେଳେ ରିକ୍‌ସା ସଂଖ୍ୟା ଥିଲା ବହୁତ କମ୍ । ସେଇ ଅନୁପାତରେ ଭଡ଼ା ବି ଥିଲା ଟିକିଏ ବେଶି । ଚୂଇଁ ବେହେରା ଭାବେ—ଯଦି ସାଇକେଲ ରିକ୍‌ସାଟାଏ ହୁଅନ୍ତା, ତେବେ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ମାଲିକ ଭଡ଼ା ଦେଇସାରି

ଦିନକୁ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଟଙ୍କାରୁ ଅଧିକ ଆୟ କରିପାରନ୍ତା । ଚୁଇଁ ବେହେରାର କଳ୍ପନା ତା ପରେ ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ଯାଏ କେତେ ଉପରକୁ । ମନେ ମନେ ସେ କେତେ ଆକାଶସୌଧ ତୋଳି ପକାଏ । ଏତେ ଆୟ ହେଲେ ସେ କ'ଣ କରିବ ? ପହିଲେ ଯେଉଁ ଭଙ୍ଗା ଚାଳିଆ ଖଣ୍ଡିକରେ ସେ ରହୁଛି, ସେ ଖଣ୍ଡିକ ଭାଙ୍ଗି ଭଲ ଘର ଦି ବଖରା ତୋଳିବ । ତା ସ୍ତ୍ରୀ ଶାରୀଆ ପାଇଁ ସୁନାର ନାକଚଣା ଦିଖଣ୍ଡ ଗଢ଼ି ଦେବ, ଆଉ ତା ପୁଅ ରଙ୍ଗିଆ—

ଠିକ୍ ଏତିକବେଳେ ପେଁ ପେଁ ଶିଙ୍ଗା ବଜାଇ ଗୋଟିଏ ମୋଟର ଗାଡ଼ି ଧୂଳି ଉଡ଼ାଇ ସେଇ ରାସ୍ତାରେ ଧାଇଁଯାଏ । ବିଚରା ଚୁଇଁଆର ବାବୁରିବାଳ ଉପରେ ଇଞ୍ଚେ ବହଳର ନାଲିଧୂଳି ମାଡ଼ିଯାଏ । ନାକରେ ପାଟିରେ ମେଞ୍ଚା ମେଞ୍ଚା ଧୂଳି ବି ପଶିଯାଏ । ବିରକ୍ତିରେ ଚୁଇଁଆର ନାକ ଉପରକୁ ଉଠିଯାଏ । ତାର ଭାବନା ଉପରେ ହଠାତ୍ ଲଗେ ଗୋଟେ ଧକ୍କା । ଧେତ୍, ଏ ମୋଟର ଡ୍ରାଇଭରଗୁଡ଼ାଙ୍କର ତ ବହପ କମ୍ ନୁହେଁ ? ମୋଟର ଗାଡ଼ିଟାରେ ବସି ସେ ଚକଟାକୁ ଧରିଲେ ତ ତାଙ୍କ ଆଖିରେ ଆଉ ଇନ୍ଦ୍ର, ଚନ୍ଦ୍ର ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି ନି । ଓ୍ୱ, କି ଜୋରରେ ଧାଇଁ ଯାଉଛନ୍ତି ସେ ମୋଟରଗୁଡ଼ାକ ! ଆଚ୍ଛା ହେଉ । କିଛି ପରବା ନାହିଁ । ପୁଅ ରଙ୍ଗିଆକୁ ହେଲା ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ । ଆଉ ବର୍ଷ କେଇଟା ଗଲେ ସେ ବେଶ୍ ଜୁଆନ ହୋଇ ଉଠିବ । ସେତେବେଳକୁ ଚୁଇଁଆ ତାକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଗୋଟିଏ ମୋଟର ଡ୍ରାଇଭର କରାଇଦେବ ! ତାହାହେଲେ............

ଚୁଇଁ ବେହେରା ଆଉ ଭାବିପାରେ ନାହିଁ । ଆନନ୍ଦରେ ତା ମୁହଁରୁ ମୁରୁକି ହସଟିଏ ବାହାରି ପଡ଼େ । ସେ ନାଲି ସଡ଼କର ତାତିଲା ଧୂଳିକୁ ଖିଆଲ ନକରି ଧାଇଁଚାଲେ ତା'ର ଗନ୍ତବ୍ୟ ମାର୍ଗରେ ।

ଦିନ ଗଡ଼ିଯାଏ । କଟକ ସହରର ନାଲି ଧୂଳିଆ ରାସ୍ତା ବଦଳରେ ପିଚ ଦିଆ କଳାରାସ୍ତା ଗଢ଼ାହୁଏ । ହାତଟଣା ରିକ୍‌ସା ବଦଳରେ ସାଇକେଲ ରିକ୍‌ସା ଚାଲିବା ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ଚୁଇଁ ବେହେରା ହାତଟଣା ରିକ୍‌ସା ଛାଡ଼ି ସାଇକେଲ ରିକ୍‌ସା ଟଣା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲା । ନୂଆ ହୋଇ ସାଇକେଲ ରିକ୍‌ସା ଚାଲୁଛି । ଲୋକେ ହାତଟଣା ରିକ୍‌ସାରେ ଯିବାକୁ ରାଜି ହେଉ ନାହାନ୍ତି । ଚାରଣା ଜାଗାରେ ଆଠଣା ଦଶଣା ଦେଇ ମଧ୍ୟ ସାଇକେଲ ରିକ୍‌ସାରେ ଯିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି । ଚୁଇଁ ବେହେରା ପହିଲେ ପହିଲେ ବେଶ୍ ଦି' ପଇସା ରୋଜଗାର କଲା, କିନ୍ତୁ ହିସାବ କଲାବେଳକୁ ଚୁଇଁ ଦେଖେ ଆୟ ବ୍ୟୟ ସମାନ । କାରଣ ଏ ମଧ୍ୟରେ ପୃଥିବୀବ୍ୟାପୀ ଲଢ଼େଇ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ଧାନ ଚାଉଳର ଭାଉ ହୁ ହୁ ବଢ଼ିଗଲା । ହାତଟଣା ରିକ୍‌ସା ଟାଣୁଥିବା ବେଳେ ଚୁଇଁଆ ଟଙ୍କାଟିଏ ଦେଲେ ଚାରିସେର ଚାଉଳ ପାଉଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଏବେ ସାଇକେଲ-ରିକ୍‌ସା ଚଳାଇଲା ପରେ ଚାଉଳ ଭାଉ ବଢ଼ିଯାଇ

ଟଙ୍କାରେ ହେଲା ମୋଟେ ଦୁଇ ସେର । ଫଳରେ ଚୁଇଁଆ ଦ'ଟଙ୍କା ଜାଗାରେ ଚାରିଟଙ୍କା ଦିନକୁ ରୋଜଗାର କରି ସୁଦ୍ଧା କିଛୁ ବଳକା ରଖିପାରୁନାହିଁ । ଖାଲି ସେତିକି ନୁହେଁ, ବେଳକୁ ବେଳ ଚୁଇଁଆର ବୟସ ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବଳ ବି ହଟି ହଟି ଆସିଲା । ତା ପରେ ଦିନ ରାତି ସାଇକେଲ-ରିକ୍ସାକୁ ପେଲି ପେଲି ଗୋଡ ପେଣ୍ଡା ଦ'ଟାରେ ଶିରାଗୁଡ଼ାକ ଫୁଲି ଉଠି କେଞ୍ଚୁଡ଼ି ପଡ଼ିଗଲା । ଖରା, ଜାକର, ବର୍ଷାରେ, ରିକ୍ସା ବାହି ବାହି ଆଣ୍ଠୁଗଣ୍ଠିଆ ବାତ ବି ଧରିଗଲା, ଔଷଧ ଦରକାର ହେଲା । ସେଥିପାଇଁ ଚୁଇଁଆ ପ୍ରଥମେ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଅଫିମ ଖାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ସେତେବେଳକୁ ଦୈବଦୁର୍ଯୋଗକୁ ଅଫିମଖିଆ ବନ୍ଦ କରିବାପାଇଁ ସରକାରଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ କେତେ କଟକଣା ଜାରି ହେଲା, କିନ୍ତୁ ଅଫିମ ନହେଲେ ଯେ ଚୁଇଁଆର ନଚଳେ ! ସେଥିପାଇଁ ସେ କଳାଯୋଡ଼େଇ ଦେଇ ଅଫିମ ଭେଣ୍ଡରର ପାଖରୁ ଗୁରଣାର ଜିନିଷକୁ ଆଠଣା ଦେଇ କିଣିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଫଳରେ ଚୁଇଁଆର ହାତଟଣା ରିକ୍ସା ଟାଣିବା ବେଳର ରଙ୍ଗୀନ ସ୍ୱପ୍ନମାନ ଇତିମଧ୍ୟରେ ମିଳାଇ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଖାଲି ସେତିକି ନୁହେଁ—କଥାରେ କହନ୍ତି, ଦୁର୍ଯୋଗ ଯେତେବେଳେ ଆସେ, ନଈ ବଢ଼ି ଧରି ମାଡ଼ି ମାଡ଼ି ଯାଏ । କଟକ ସହରରେ ସାଇକେଲ୍-ରିକ୍ସା ସଂଖ୍ୟା ଏତେ ବଢ଼ିଗଲା ଯେ, ପ୍ରତି ଛକ ମୁଣ୍ଡରେ ଶହ ଶହ ରିକ୍ସା ଯାତ୍ରୀଙ୍କ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ପଡ଼ି ରହିଲେ । ଫଳରେ ସାଇକେଲ-ରିକ୍ସାର ଭଡ଼ା ବହୁତ କମିଗଲା । ତଥାପି ଚୁଇଁ ବେହେରାର ସାହସ କମି ନଥାଏ । ସେ କଷ୍ଟେମଷ୍ଟେ ତା ସଂସାରଟା ଚଳାଉଥାଏ । ଏତିକିବେଳେ ଦକ୍ଷିଣରୁ ଶହ ଶହ ସଂଖ୍ୟାରେ ରିକ୍ସାଟଣାଳି କଟକ ସହରରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ଏଇ ରିକ୍ସାବାଲାଗୁଡ଼ାକ ଖୁବ ଶସ୍ତାରେ ରିକ୍ସା ଚଳାଇବାକୁ ରାଜି ହୋଇଗଲେ । କାରଣ ତାଙ୍କର ଖର୍ଚ୍ଚ କମ୍ । ସକାଳେ ଚାରି ପଇସାର ଇଡ଼ଲି (ଏଣ୍ଡୁରିପିଠା) ଆଉ ଟିକିଏ ଚଟଣୀ ହେଲେ ହେଲା । ଦ'ବେଳା ମୁଠାଏ ଭାତ, ଟିକିଏ ମାଣ୍ଡିଆ ଜାଉ ଆଉ ଚାରୁପାଣି ଟିକିଏ ହେଲେ ତାଙ୍କର ଦିନ ଚଳିଯାଏ । ଏଇ ଦକ୍ଷିଣିଆ ରିକ୍ସାବାଲାଗୁଡ଼ାକ ଗୁହୁଁ ଗୁହୁଁ ପଙ୍ଗପାଳ ପରି ମାଡ଼ି ଆସିଲେ । କଟକ ସହରରେ ଯେତେ ରିକ୍ସା ଗୁଲେ, ସେଥିରୁ ପ୍ରାୟ ଅଧାପା ରିକ୍ସା ଏହି ଦକ୍ଷିଣିଆ ରିକ୍ସାଟଣାଳି ଚଳାନ୍ତି । ଫଳରେ ଚୁଇଁ ବେହେରା ପରି ବହୁ ପୁରୁଣା ସ୍ଥାନୀୟ ରିକ୍ସାବାଲାଙ୍କର ଆୟ ବହୁତ କମି ଆସିଲା । ଖାଲି ସେତିକି ନୁହେଁ, କଟକ ସହରର ରିକ୍ସା ଚଢ଼ାଳିମାନେ ବି ଏହି ଦକ୍ଷିଣିଆ ରିକ୍ସାବାଲାମାନଙ୍କୁ ବେଶି ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ । କାରଣ ତାଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ଭଲ । ଅଳ୍ପ ପଇସାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଯାନ୍ତି । ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ରିକ୍ସା ଚଢ଼ାଳିମାନେ ପହିଲେ ଦକ୍ଷିଣିଆ ରିକ୍ସାବାଲାଙ୍କୁ ବାଛି ନଅନ୍ତି । ଫଳରେ ବିଚରା ଆଦତ୍ ସ୍ଥାନୀୟ ରିକ୍ସାବାଲା ମଜୁରି ପାଏ ନାହିଁ । ଭୋକ ଉପାସରେ ଦିନ କଟେ ।

ପୁରୁଣା ରିକ୍ସାବାଲାଙ୍କର ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଦେଖି ଦଳେ ଖବରପ୍ରବଣ ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକେ ଚିତ୍କାର କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ: ଏଇ ବିଦେଶୀ ରିକ୍ସାବାଲାଙ୍କୁ ତଡ଼ି ଦିଆଯାଉ । ଖବରକାଗଜରେ କେତେ ଲେଖା ବାହାରିଲା । ଏଇ ଆନ୍ଦୋଳନକାରୀମାନଙ୍କର ଅଗ୍ରଣୀ ହୋଇ ବାହାରିଲେ ଜଣେ ଯୁବକ ରାଜନୈତିକ ନେତା ଶ୍ରୀମାନ୍ ଜଗନ୍ନାଥ ଦଳବେହେରା । ସେ ସ୍ଥାନୀୟ ରିକ୍ସାବାଲାଙ୍କୁ ମତାଇ ଧର୍ମଘଟ ମଧ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ; କିନ୍ତୁ ଧର୍ମଘଟର ଫଳ ହେଲା ଠିକ୍ ଓଲଟା । କାରଣ ଅଧିକାଂଶ ସ୍ଥାନୀୟ ରିକ୍ସାବାଲା ରିକ୍ସାଟଣା ବନ୍ଦ କରିଦେବାରୁ ରିକ୍ସା ମାଲିକମାନେ ତାଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ ଦକ୍ଷିଣିଆ ରିକ୍ସାଟଣାଳିଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତ କରିଦେଲେ । ଫଳରେ ଧର୍ମଘଟ ତ ସଫଳ ହେଲା ନାହିଁ, ବରଂ ଅଧିକାଂଶ ସ୍ଥାନୀୟ ରିକ୍ସାଟାଳି ତାଙ୍କ ଜୀବିକା ହରାଇ ବସିଲେ । ଖବରକାଗଜ ଲେଖା ଲେଖିଲେ ମଧ୍ୟ ଫଳ କିଛି ହେଲାନାହିଁ । କାରଣ ସରକାରଙ୍କର ଏପରି କୌଣସି ଆଇନ୍ ନଥିଲା, ଯାହା ବଳରେ କି ସେ ଦକ୍ଷିଣରୁ ଆସୁଥିବା ରିକ୍ସା-ଟଣାଳିମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଦ କରିଦେଇ ପାରିବେ । ଶେଷରେ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଦଳବେହେରା କଟକ ସହରରେ ସଭାସମିତି କରି ବକ୍ତୃତା ଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ; ବକ୍ତୃତା ଶୁଣିବାକୁ କେହି ଆସିଲେ ନାହିଁ । ଦିନେ ଏପରି ଏକ ସଭାରୁ ଘରକୁ ଫେରିବାବେଳେ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଦଳବେହେରା ରାସ୍ତା କଡ଼ରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବା କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ରିକ୍ସା ଦେଖି ଗୋଟିଏ ରିକ୍ସା ଭଡ଼ା କରିବାକୁ ଚାହିଁଲେ । ପଙ୍ଗପାଳ ଦଳଭଳି ରିକ୍ସାବାଲା ଗୁଡ଼ାକ ଆସି ତାଙ୍କୁ ଘେରିଗଲେ । ଶ୍ରୀମାନ୍ ଦଳବେହେରା ପଚାରିଲେ, ଚୂଡ଼ଙ୍ଗଆଗଡ଼କୁ କେତେ ନେବ ? ଜଣେ ସ୍ଥାନୀୟ ରିକ୍ସାବାଲା ପାଖେଇ ଆସି କହିଲା—ଆଜ୍ଞା ! ଆଠଅଣାରୁ କମ୍ ହେବ ନାହିଁ । ତା ପଛକୁ ଆଉ ଜଣେ ଦକ୍ଷିଣିଆ ରିକ୍ସାବାଲା ଠେଲି ପେଲି ଆସି କହିଲା, "ବାବୁ ଗାରୁ, ଆରୁ ଆନା ତୁମେ ଲେ ଯାଏଁ ଗେ;" ଅର୍ଥାତ୍ ଛଅ ଅଣାରେ ମୁଁ ନେଇଯିବି । ଶ୍ରୀମାନ୍ ଦଳବେହେରାଙ୍କ ପାଟିରୁ ହଠାତ୍ ସଙ୍ଗେ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା—"ଆଚ୍ଛା ! ଆଓ ତୁମ୍ ଲେ ଚଲ୍ ।" ତା'ପରେ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଦଳବେହେରା ଦକ୍ଷିଣିଆ ରିକ୍ସାବାଲାର ରିକ୍ସାରେ ବସି ଚାଲିଲେ ଘରମୁହାଁ ।

ତାର କିଛିଦିନ ପରେ—ଶ୍ରୀମାନ୍ ଦଳବେହେରା ଗୋଟିଏ ଦକ୍ଷିଣିଆ ରିକ୍ସାବାଲାର ରିକ୍ସାରେ ବସି କଟକଚଣ୍ଡୀ ଦର୍ଶନରେ ଆସିଲେ । ଚଣ୍ଡୀମନ୍ଦିର ଦୁଆର ମୁହଁରେ ପଶିଗଲାବେଳେ ଦେଖିଲେ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି ଦଳେ ଭିକାରୀ । ତା'ରି ଭିତରୁ ଅସ୍ଥି ଚର୍ମସାର ଜଣେ ଭିକାରୀ ଆଗକୁ ଆସି ହାତରେ ଧରିଥିବା ଟିଣ ଡବାଟିରେ ଦଳବେହେରା ବାବୁଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଖୁବ୍ ଜୋର୍‌ରେ ଆଘାତ କଲା । ଦଳବେହେରା ବାବୁଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଫାଟି ରକ୍ତ ବୋହିଲା । ସେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ—ପୋଲିସ୍, ପୋଲିସ, ଏ ଶାଳା ଭିକାରୀ ହାମକୁ ମାରିଡ଼ାଲା, ଇସକେ, ପକ୍‌ଡ଼ୋ ପକ୍‌ଡ଼ୋ । କଟକଚଣ୍ଡୀ ଛକରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବା

ପୋଲିସ୍ କନେଷ୍ଟବଲ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଧାଇଁଆସି ସେଇ ଭିକାରିଟାକୁ ଧରି ପକାଇ କହିଲେ—"କ୍ୟା! ଶାଲା, ତୁମ କ୍ୟା ପଗଲା ହୋ ? ଏ ବାବୁ ଲୋକକୁ ମାର୍‌-ତାଲୁ ?" ସେଇ ଅସ୍ଥି ଚର୍ମସାର ଭିକାରିଟି ପଗଲାଙ୍କ ପରି ଅଟ୍ଟହାସ କରି କହିଲା— "ମୁଁ ପାଗଳ ନୁହେଁ, ପାଗଳ ଏଇସବୁ ବାବୁଭାୟା, ଯେଉଁମାନେ ଆମକୁ ଆଜି ବାଟର ଭିକାରି କରି ଦେଇଛନ୍ତି ।" ଦଳବେହେରାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆଉ ଟିକିଏ ପାଖେଇ ଯାଇ ସେ କହିଲା—"ବାବୁ, ମୋତେ ଚିହ୍ନୁଛ ? ମୁଁ ସେଇ ଚୁଇଁ ବେହେରା । ତୁମର ମନେ ନାହିଁ ମୋତେ ତୁମେ ମତେଇ କହିଥିଲ, ଧର୍ମଘଟ କର— ରିକ୍‌ସାଟଣା ବନ୍ଦ କରିଦିଅ, ଦେଖିବ କେମିତି ଦୁନିଆଁ ଅଚଳ ହୋଇଯିବ । ଆଉ ସରକାର ମଧ୍ୟ ବାଧ୍ୟହୋଇ ଏଇ ଦକ୍ଷିଣିଆ ଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ ତଡ଼ିଦେବେ । ତମକଥା ମାନି ମୁଁ ମାଲିକଙ୍କ ରିକ୍‌ସା ଟଣା ବନ୍ଦ କରିଦେଲି । ଫଳରେ ତା'ପରଦିନ ଜଣେ ଦକ୍ଷିଣିଆ ମୋ ଜାଗା ଦଖଲ କରିନେଲା । ତା'ପରେ ମୁଁ ହେଲି ଭିକାରି—ବାଟର ଭିକାରି । ପେଟକୁ ଦାନା ନାହିଁ—ପିଠିକୁ କନା ନାହିଁ— ।" ତା'ପରେ ପୋଲିସ୍‌କୁ ଚାହିଁ କହିଲା— "ଆଜ୍ଞା, ମୋତେ କ'ଣ ଧରୁଛନ୍ତି, ଧରିବେ ତ ଧରନ୍ତୁ ଏଇସବୁ ଧୋବଲ ଠକଙ୍କୁ, ଯିଏସବୁ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥପାଇଁ ଆମଭଳି ନିରୀହ ଲୋକଙ୍କୁ ବଳିଦେଇ ବାହାବା ନିଅନ୍ତି ।" କିନ୍ତୁ ପୋଲିସ ଚୁଇଁ ବେହେରାର ଯୁକ୍ତି ଶୁଣିବାକୁ ନାରାଜ । କାରଣ ସେଟା ଗୋଟେ ଭିକାରି, ଆଉ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଦଳବେହେରା ଜଣେ ଦେଶ-ପୂଜ୍ୟ ନେତା, ହୁଏତ ଆସନ୍ତା ନିର୍ବାଚନରେ ସେ ଲୋକପ୍ରତିନିଧି ଭାବେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇ ମନ୍ତ୍ରୀ ଗାଦିରେ ବସି-ପାରନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ପୋଲିସ ଚୁଇଁ ବେହେରାକୁ ଦଉଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧି ବଡ଼୍ ରାସ୍ତାରେ ଥାନା ହାଜତକୁ ନେଇଗଲା । ଚୁଇଁ ବେହେରା ମୁହଁରୁ ବାହାରୁଥାଏ ସେହିପରି ଠୋ ଠୋ ହସ, ଆଉ ସେ କହୁଥାଏ "ହେଁ, ମୁଁ ପାଗଳ। ନା ଏ ଦୁନିଆ ଯାକର ସମସ୍ତେ ପାଗଳ। ।"

ମୁଣ୍ଡି ସାହାଡ଼ା

ଶ୍ରୀ କାହ୍ନୁଚରଣ ମହାନ୍ତି

ଗାଁ ମଝିରେ ରାଧାର ଶ୍ୱଶୁର କୁଡ଼ିଆଟି । ଦୂରେଇ ଦୂରେଇ ଗୋଟି ଗୋଟିକା ଅନେକ ଘର । ତେଣିକି ଗାଁ ଦାଣ୍ଡ । ଶ୍ୱଶୁର ଗାଁଟି ତ ବହରମପୁର । ବାହୁଦା ନଈର କୂଳରେ । ଗାଁ ମଝିରେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଓ ଓଡ଼ିଶାର ସୀମା । ଇଚ୍ଛାପୁରକୁ ବାଟ ତିନି କୋଶ ହେବ କି ନାହିଁ—

ରାଜନୀତି ସେ ବୁଝେ ନାହିଁ । ଇଚ୍ଛାପୁର କି ବିଜୟ ନଗର ଓଡ଼ିଶାରେ ମିଶିବା ଉଚିତ କି ନୁହେଁ, ବ୍ରହ୍ମପୁର କି କଟକ ଆନ୍ଧ୍ରଦେଶରେ ମିଶିବ କି ନାହିଁ ସେ କଥା ସେ କେବେ ବିଚାର କରି ନାହିଁ । ସେ ଜାଣେ, ସେ ଇଚ୍ଛାପୁରର ଝିଅ । ବହରମପୁରର ବୋହୂ । ଇଚ୍ଛାପୁର ତା'ର ଜନ୍ମଭୂମି । ବହରମପୁର ତା'ର କର୍ମଭୂମି । ଦ୍ରିଶ ପଚିଶଟି ବର୍ଷ କଟି ଗଲା । ଘର ଆଗରେ ରାସ୍ତା କଡ଼ରେ ଯେଉଁ ମୁଣ୍ଡି ସାହାଡ଼ା ଗଛ, ସେଇ ତା'ର ସାକ୍ଷୀ । ବାହୁଦା ନଈର ବାଲି, ନଈ ସେପାଖ ପାହାଡ଼ ଧାଡ଼ି, ଆଉ ଶେଷକୁ ତା'ର ଆଖି ଦୁଇଟା—ଏମାନେ ବି ତା'ର ସାକ୍ଷୀ ।

ଚଷାଘରର ଝିଅ । ବୋହୂ ହୋଇ ଯେତେବେଳେ ପନ୍ଦର ବର୍ଷର ଝିଅ ବହରମପୁରରେ ଗୋଡ଼ ଦେଲା, ସେତେବେଳେ ଗାଁ ମଝିରେ ତା'ର ଦରଭଙ୍ଗା କୁଡ଼ିଆ ନ ଥିଲା । ଶାଶୁ ଶଶୁର, ଗେରସ୍ତ ଦଅର ନଣନ୍ଦ ସମସ୍ତେ ଥିଲେ । ହଳ, ବଳଦ, ଗାଈ, ମଇଁଷି, ଛେଳି, କୁକୁର ସମସ୍ତେ ସେ ଘରେ ଅଡ୍ଡା ନେଇଥିଲେ । ଜମି ବାଡ଼ି ଧାନ ଅମାର ।

ରାଧିକୁ ଦେଖି ସମସ୍ତେ ଭାରି ଖୁସି ହୋଇଥିଲେ । ତା'ର ରୂପରେ କିଛି ବିଶେଷତ୍ୱ ନ ଥିଲା, ଢଙ୍ଗରେ ବି । ଶ୍ୟାମଳ ବର୍ଣ୍ଣ— ପୁର ପଲ୍ଲୀର ଶହ ଶହ ଝିଅ ବୋହୂଙ୍କ ପରି ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଟି ଭଲ । ଘରକାମ କରିବାରେ ନିପୁଣ । କ୍ଲାନ୍ତ ଜାଣେ ନାହିଁ । ଖିଆ ପିଆରେ ଆପତ୍ତି ଓଜର ନ ଥାଏ । ଘରର ବୋହୂ, ପେଜ ପାଣି ଯାହା ମିଳେ ଖାଇଦେଇ ସମସ୍ତଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୋଗ ଦେଇ କାମ କରେ—ଘରର ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ।

ଘର ଆଗରେ ସେ ଯେଉଁ ମୁଣ୍ଡି ସାହାଡ଼ା— ବଢ଼େ ନାହିଁ କି ଛୁଟେ ନାହିଁ । ପୁରୁଷେ ଉଞ୍ଚା ଝଙ୍କାଳିଆ । ଠିକି ଠିକି ପତର । ତା'ର ଗଣ୍ଡିର ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ସିନ୍ଦୂର ଲଗିଛି । ସେଇ ଗଛରେ ଠାକୁରାଣୀ ଆସ୍ଥା କରିଛନ୍ତି । ଗଛ ପଛକୁ ତିନି

ଶାଖିଆ ହୁଙ୍କା । ଛଅ ମାସ ସେ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଉପରକୁ ଉଠେ । ମୁଣ୍ଡି-ସାହାଡ଼ାର ମଥା ଛୁଏଁ । ବର୍ଷା କାଳରେ ପୁଣି ଛୁଞ୍ଚୁଡ଼ି ଛୁଞ୍ଚୁଡ଼ି ଯାଏ । ମୁଣ୍ଡି ସାହାଡ଼ାର ଅଧାଯାଏ ଖସି ଆସେ । ହୁଙ୍କା ମୂଳରେ ଗାଡ଼ । ବେଳେ ବେଳେ ନାଗସାପ ବାହାରି ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରେ । ପୁଣି ଗାଡ଼ରେ ପଶେ ।

ବାସୁକୀର ପ୍ର-ପଣ-ନାତି ସେ । ଶିବଙ୍କର ପଇତା । ମୁଣ୍ଡିସାହାଡ଼ ରେ ହରପ୍ରିୟା ଠାକୁରାଣୀ କି ତାଙ୍କର କେଉଁ ପୋଇଲ-ପରିବାରର ଅଂଶ ବର୍ତ୍ତମାନ । ତାଙ୍କର ଦେହ-ରକ୍ଷୀ ରୂପେ ଶିବଙ୍କ ନାଗର ଗୁରୁର ବାପର କେଉଁ ହରିଜନ-ନାଗ ପିଲାର ନାତି-ପଣନାତି ନାଗ ବିଛା ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ଜଗି ରହିଛି । ପଛରେ ପୁଣି କୈଳାସପର୍ବତର ନମୁନା ।

ବୁଧି ଯେଉଁଦିନ ବୋହୂ ହୋଇ ଆସିଥିଲା, ମୁଣ୍ଡି-ସାହାଡ଼ାକୁ ପ୍ରଣାମ କରିଥିଲା । ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ପାଖରେ ପୂଜା, ବାଜା, ହେଉଟଗ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ପଚାଶ ବର୍ଷ କାଳ ସେ ଏଇଆ ଦେଖି ଆସିଛି । ଭଲ ମନ୍ଦ ସବୁ କାମରେ । ହିସାବ କଲେ ଜଣା ପଡ଼ିବ—କେତେ ଛେଳି, ମେଣ୍ଢା, କୁକୁଡ଼ାର ରକ୍ତ ମୁଣ୍ଡି-ସାହାଡ଼ା ତଳେ ଢାଳା ହୋଇଛି । ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ସନ୍ତୋଷ କରି ହୋଇଚି । ଗଛରେ ଯେତେ ପତର ସେତିକି ଆତ୍ମା ସେଥିରେ ଆଶ୍ରା ନେଇଛନ୍ତି । ସମସ୍ତେ କଲ୍ୟାଣ କରୁଛନ୍ତି— ବ୍ରହ୍ମପୁରର ମଙ୍ଗଳ ହେଉ—

କାହାର କ'ଣ ମଙ୍ଗଳ ହୋଇଛି କି ନାହିଁ; ବୁଧିର ମଙ୍ଗଳ ତା'ର ଖଣ୍ଡିଆ କୁଡ଼ିଆରୁ ଜଣାଯାଏ । ମୁଣ୍ଡରେ କେଉଁ କେଉଁ ବାଳ ପାଚିଲାଣି । ଦାନ୍ତ କେତୋଟି ହଲିଲାଣି । ଦେହ ହେଲାଣି ପଥୁରିଆ । ମନ ହେଲାଣି ଟାଣ—ଠିକ୍ ଯେମିତି ନଈ ସେପାରି ପାହାଡ଼ ଉପରର ପଥର । ଜୀବନଟା ଏଇ ବାହୁଦା ନଈର ଚୁକ୍ତି ବାଲି ପଡ଼ିଆର ପରି ନୀରସ, ଅନୁର୍ବର, ଅନାବଶ୍ୟକ ।

ପଚିଶି ବର୍ଷର ଇତିହାସ—ଆଜି ବୁଧିକୁ କରିଛି ମୂଲିଆଣୀ । ସେ ବି ହୋଇଛି ଠିକ୍ ଏଇ ମୁଣ୍ଡି-ସାହାଡ଼ା ପରି । ଦୁଇ କୂଳରେ ତା'ର ଆଉ କେହି ନାହିଁ । ସବୁ ସେ ସହିଛି । ତଥାପି ସେ ବଞ୍ଚିଛି । ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ମୂଲ ଲାଗୁଛି । ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ ପୁଣି ସଞ୍ଚିରଖୁଛି । ଭବିଷ୍ୟତ । ଆହୁରି ତଳିରେ ଆସ୍ଥା ।

ପଚାଶ ବର୍ଷର କରୁଣ ଇତିହାସ । ସମସ୍ତେ ତା'ର ମରି ହଜିଗଲେ । ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ । ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ସନ୍ତୋଷ କରିବାକୁ ଜଣକର ମରଣ ପରେ ସେଇ ମୁଣ୍ଡି-ହାହାଡ଼ା ତଳେ ବୋଦା ରକ୍ତ ଢାଳିଛି । କାକୁତି ମିନତି ହୋଇ ଆଖିର ଲୁହ ନିଗାଡ଼ିଛି । ତଥାପି ଦେବତା ଶୁଣିନାହିଁ । କିଏ ଆଗରେ ଗଲା । କିଏ

କାହା ପଛରେ । କ'ଣ ହୋଇଥିଲା, କାହିଁରେ ଗଲେ, ଏସବୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଲାଭ ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ଗଲେ । ଦଶବର୍ଷ ତଳେ ସେଇ ଅଲକ୍ଷଣୀ । ଘରେ ରହିଗଲେ ଦୁଇଟି ବିଧବା—ରାଧା ଓ ତା'ର ଜା' ମୋଡ଼ ସତର ବର୍ଷର ଟୋକା ।

ସେଇ ବର୍ଷ ବହ୍ମପୁରରେ ଲାଗିଲା ନିଆଁ । ଅନେକ ଘର ପୋଡ଼ି ଜଳି ପାଉଁଶ ହେଲା । ରାଧିର ଘର ବି । ସମସ୍ତେ ଭଲ ଘର ତୋଳାଇଲେ । ରାଧି ତୋଳାଇଲା ଦୁଇବଖରି କୁଡ଼ିଆ । ବଡ଼ଘର ତା'ର ହେବ କ'ଣ ? କିଏ ଭୋଗ କରିବେ ? ଶଶୁର ଇପାର କୃଷ୍ଣମୂର୍ତ୍ତି କୁମୁଟି ଠାରୁ କରଜ ଆଣି ଦୁଇ ପୁଅଙ୍କର ବାହାଘର କରିଥିଲେ । ଶେରସ୍ତ ଓ ଦିଅର ବର୍ଷି ପାଇଁଠାରୁ କରଜ ଆଣି ବାପ ମା'ଙ୍କର ଶୁଦ୍ଧି ଓ ଭଉଣୀର ବାହାଘର କଲେ । ସ୍ୱାମୀ ଓ ଦିଅରଙ୍କର ଚିକିତ୍ସା ପାଇଁ ପୁଣି ପ୍ରେତ କ୍ରିୟା ପାଇଁ ରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ ଏକ ଘରେ କାଗଜ ସନ୍ତକ କରି ରାଧି ଓ ମୋଡ଼ ଟଙ୍କା ଆଣିଥିଲେ ।

କୁମୁଟି, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ କରଣ ତିନହେଁ ବିଚାର କରି ରାଧି ମୋଡଙ୍କର ସମ୍ପତ୍ତି ବାଡ଼ି ବଣ୍ଟାବଣ୍ଟି କରି ନେଲେ । ଖାଲି ଘର ଡିହ ଓ ଏଇ ଦରଭଙ୍ଗା କୁଡ଼ିଆ ଟିକେ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ । ଭବିଷ୍ୟତରେ ନେବେ ବୋଲି ଆଶା ଥାଏ । ସବୁ ଦଶବରଷ ତଳର ଘଟଣା ।

ଦିନେ ରାତିରେ—

ସେଇ କୁଡ଼ିଆ ଘରେ । ମୋଡର ମୁଣ୍ଡକୁ କୋଳରେ ପୂରେଇ ରାଧା ଶୋଇ ସପନ ଦେଖୁଛି । ସବୁ ଦୁଃଖର ସପନ । ଅଙ୍ଗେ ନଭେଇଲା କଥା । ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା । ଆଖିରୁ ଗଡ଼ି ଆସୁଥିବା ଲୁହ ପୋଛିଲା । ଅନ୍ଧାରରେ ମୋଡର ମୁଣ୍ଡ ଆଉଁସିଲା ।

ମୋଡର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା । ପଚାରିଲା, କ'ଣ ଅପା ?

ରାଧା ତା'ର ହାତଧରି ଅଙ୍ଗେଇ ଅଙ୍ଗେଇ କହିଲା, ମୋଡ଼ ଲେ, ଅବିଗୁଣ ପାଇବୁ ନାହିଁ । ତୋ'ର କଥା ଭାବୁଥିଲି । ସବୁତ ଗଲା । ସାହା ସମ୍ବଳ କିଛି ନାହିଁ । ଟୋକା ବୟସ ତୋ'ର । ତୁ ଦୁତିଅ ହୋଇ ଯା ।

ମୋଡ଼ ଚମକି ଉଠିଲା । ରାଧି ହାତରୁ ହାତ ଟାଣି ନେଲା ।

ରାଧା ତା'ମନ କଥା ବୁଝିଲା । କହିଲା ରାଗିଲୁ କି ? ରାଗନା ମୋଡ଼ । ତୋର ଭଲକୁ କହୁଛି । ଲୋକେ ପଙ୍କକୁ ସିନା ଠେଲି ଦେବେ, ବୁଡ଼ିଗଲା ମଣିଷକୁ ଉଧାରିବାକୁ କେହି ହାତ ବଢ଼େଇବେ ନାହିଁ । କୃଷ୍ଣମୂର୍ତ୍ତି ଅନ୍ଧାରରେ ଆସି ଅନ୍ଧାରରେ ଯାଉଛି ସିନା, ହିମାମାନିଆଁ କପାଳକୁ କିଛି ଅଛପା ରହିବ ନାହିଁ ।

ସାପ ପରି ଫଁ ଫଁ ହେଲା ମୋଢ଼ । ଟହିଁକା ଘୁଡ଼ରେ ହାତ ଘୁଷି କହିଲା, ଖର ପଣ୍ଡା ସୁଲକ୍ଷଣୀଟା ତ !

ତା' ପାଟିରେ ହାତଦେଇ ରାଧା କହିଲା, ପାଟି କର ନାଁ । ଟଙ୍କା ମାଗୁଛୁ ଯଦି ମୋ' ପିଠିରେ ଢ଼'ପୁଞ୍ଜା ବସେଇ ଦେ । ତୋର ଦୋଷ ମୁଁ ଦଉ ନାହିଁ । ନିଜକୁ ପଣ୍ଡା ସୁଲକ୍ଷଣୀ ବୋଲି କହୁନାହିଁ, ଅନ୍ୟେ ଯାହା ନଭେଇଛୁ, ସେଇ କଥା ତତେ କହୁଛୁ । ମୋ' ସାନ କୁହା ମାନ । ମୋ କଥାରେ ହଁ ଭର । ମା' ହେବାକୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ମନ ହୁଏ । ମା' ହେବାକୁ ଦଣ୍ଡଦଗ ଅଙ୍ଗାର ଧଣେ ଲୋ ମୋଢ଼ । ତୋ' ଦୋଷ ଦଉ ନାହିଁ କ ମୋର ଚହଲା ମନ ପାଇଁ ମୋ' ଦୋଷ ମୁଁ ଦେଉ ନାହିଁ । ତୋ'ର ବୟସ ଅଛୁ । ତୋ' ପାଇଁ ମୁଁ ଅଛୁ । ଦୂରରେ ଥାଇ ହେଲେ ତୋର ସୁଖ ଟିକେ ଦେଖେଁ ।

ମୋଢ଼ ଲୋ—

ରାଧା ରୁନ୍ଦ ହେଲା !

ମୋଢ଼ ଅକ୍‌କା ହୋଇ ଖବଲା ।

ଖରାଦିନ । ବାହାରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଜହ୍ନ ଆଲୁଅ । ନିଶବଦ ରାତି । କୁଡ଼ିଆ କଡ଼ ଆମ୍ବ ଗଛ ଛୁଇଁ ଆଡ଼ୁ ଖଣ୍ଡି କାଶ ଶୁଭିଲା ।

ମୋଢ଼ ଚମକି ଉଠିଲା । ରାଧାର ବେକ କୁଣ୍ଢେଇ ଧରି କାନ୍ଧ ଉପରେ ମୁଣ୍ଡ ନଇଁ ଦେଲା । ଗୋଟା ଛୁଏଁ ଥରୁ ଥାଏ ।

ଆମ୍ବଗଛ ଛୁଇଁ ତଳୁ ଡାଳି ଶବ୍ଦ ।

ମୋଢ଼ ଜଟି ମିଟି କରି କୁଣ୍ଢେଇ ଧରିଲା ରାଧାକୁ । ଅଶଲା ଗଳାରେ କହିଲା, ତୋ ଇଚ୍ଛା—

ମୋଢ଼ ବୁଡ଼ଥ ହୋଇଗଲା ନୂଆପଡ଼ା । ରାଧା ଘର ଛିଅ ବନ୍ଧା ପକେଇଲା । ମୋଢ଼ର ହେଲା ପୁଅ । ସାତ ବର୍ଷ ତାକୁ ପୂରିଲା ।

ରାଧା କେବେ ମୋଢ଼ ଘରକୁ ଯାଇ ନାହିଁ । ସେ ଜାଣେ, ତା'ର ଖର ନିଶ୍ୱାସରେ ସବୁ ଜଳି ଯାଇଛୁ । ମୋ'ଢ଼ ପୁଅ ଗେରସ୍ତ ନେଇ ସୁଖରେ ରହୁ । ଆଇଷ ପାଇ ସଂସାରରେ ବଞ୍ଚି ରହନ୍ତୁ । ମୋଢ଼ ଖବର ପଠାଏ । ରାଧା ମନା କରେ ।

ରାଧା ଯାଇ ଥିଲା ନୂଆ ପଡ଼ା । ଆଠ ବର୍ଷ ପରେ ମୋଢ଼ ସଙ୍ଗେ ଦେଖା । ଦୁଇ ଜା'ଙ୍କର ଆଖିରୁ ଝରିଲା ଲୁହ । ସାତ ବର୍ଷର ପୁଅ ଜଟିଆ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ

ବୁଲେଇଲା ରାଧା । ଆଠ ବର୍ଷର ସଞ୍ଚିତ ଧନ ଟଙ୍କା କେଇଟି ମୋଡି ହାତରେ ଦେଇ ଆସିଲା ।

ପନ୍ଦର ଦିନ ପରେ—

ସଞ୍ଜବେଳେ ମୋଡି ଘରୁ ଲୋକ ଖବର ନେଇ ଆସିଲା ଜଟିଆର ଦେହ ବଡ଼ ଖରାପ । ଜର । ଆଖି ଫିଟୁନାହିଁ । ହତଜ୍ଞାନ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ମୋଡି ତାକୁ ଥରେ ଯିବାକୁ ଖବର ପଠେଇଛି ।

ରାଧା ମନା କରି ପଠେଇଲା । ଖବର ଦେଲା, କୌଣସି ଠାକୁର ନାମରେ ପାଣି ଛଡ଼େଇ ଦେ । ମୁଁ ଯିବିନାହିଁ ।

ଲୋକଟି ଫେରିଗଲା ରାତିରେ ।

ସେଇ ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ—

ରାତି ଅଧ । ଆକାଶ ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ । ଗୋଟିଏ ହୋଇ ନକ୍ଷତ୍ର ଦିଶୁନାହିଁ । ନିଥର ପ୍ରକୃତି । ପବନର ହିଲ୍ଲୋଳ ନାହିଁ । ନିଶବ୍ଦ ।

ରାଧାର ଆଖିକୁ ନିଦ ନାହିଁ । ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଛଟପଟ ମନ । କେତେ ଭୁଲ ସେ ନ କଲା ସତେ । ମନ ମାରି ଏତେ ଦିନ ତ ସେ ରହିଥିଲା । କାହିଁକି ବାଆଁରେଇ ହୋଇ ଗଲା ସେ ମୋଡି ଘରକୁ । କାହିଁକି ତା'ର ପୁଅ ଜଟିଆର ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ବୁଲେଇଲା ? ଦୁନିଆରେ ଜନ୍ମ ହୋଇ କାହାରିକୁ ସ୍ନେହ କରିବାର ଅଧିକାର ତା'ର ନାହିଁ । ଯାହାକୁ ସେ ସ୍ନେହ କରିଛି ତା'ର ହୋଇଛି ଅମଙ୍ଗଳ ।

ସତେ କ'ଣ ଜଟିଆ ବଞ୍ଚିବ ? ଜଟିଆକୁ ସେ ସ୍ନେହ ଭରା ଆଖିରେ ଚାହିଁଥିଲା । ତାକୁ ସେ ଆଦର କରିଥିଲା । ପେଟ ଭାର ପୁରି ଉଠିଥିଲା । ଦଇବ କ'ଣ ସହିବ ? ଠାକୁର ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ସେ ଆଉ ଡାକିବ ନାହିଁ । କେତେ ତ ଡାକିଛି । କେହି କେବେ ଶୁଣି ନାହାନ୍ତି । ମୁଣ୍ଡି ସାହାଡ଼ା ତଳେ ଉପାଧିଆ ପଣ୍ଡା ରାଡି ରାଡି କଟେଇଛି । ତଳେ ମୁଣ୍ଡ କୋଡ଼ି ରକ୍ତ ବାହାର କରିଛି । ତଥାପି ଠାକୁରାଣୀ ଶୁଣି ନାହାନ୍ତି ।

ରାତି ପାହିଲେ ଅଶୁଭ ଖବର ଆସିବ । କେତେ ଅଶୁଭ ଖବର ତ ତା' ମନରେ ଭେଦିଛି । ଜଟିଆର ମରଣ ଖବର ବି ସେମିତି ତା' କାନରେ ବାଜିବ । ମନରେ ପଶିବ । ହୁଏତ ଅଳ୍‌ଦା ହୋଇ ଘଣ୍ଟାଏ ବସିବ । ଆଖିରୁ ଲୁହ ଗଡ଼େଇବ । ପେଟ ତାତିଲେ ସବୁ ଦୁଃଖ ଗୁଡି ତଳେ ଛପେଇ ଗଲା କଥା ପଛକୁ ପକାଇ ପୁଣି ବାହାରି ପଡ଼ିବ ସେ ମୂଲ ଲାଗିବାକୁ ।

ମନର କୋହ ରାଧା ସହି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଦେବତାକୁ ସେ ଆଉ ପୂଜା କରିବ ନାହିଁ । ଦେବତା କେବେ ମଣିଷର କଥା ଭାବେ ନାହିଁ । ଏଇ ସେଇ ମୁଣ୍ଡି-ସାହାଡ଼ା, ଯାହାର ମୂଳରେ ମଣିଷ ତା'ର ଭକ୍ତି ଅଜାଡ଼ି ଦେଇ ଗୁହାରି କରିଛି ।

ତାହାର ଦେହରେ ଠାକୁରାଣୀ ବଳେ କରୁଛନ୍ତି, ଜୁଲୁ ଜୁଲୁ କରି ସବୁ ଦେଖୁଛି । କାହିଁକି ସେ ରହିବ ? ପୂଜା ପାଣି ପାଇବ ? ସବୁ ତ ଗଲା । ସେ ବି ଯାଉ । ଠାକୁରାଣୀ ତା'ର ସର୍ବନାଶ କରୁଛି । ସେ ତା'କୁ ଛାଡ଼ିବ କାହିଁକି ? ରାଧା ମନ ଉଲ୍ଲାସରେ ହସିଲା । ସେ ଦୁର୍ବଳ ମଣିଷ ଉପରେ ଦାଉ ସାଧି ପାରିବ ନାହିଁ । ଦେବତାକୁ ନଜର କରାମତି ଦେଖାଇବ । ଲୋକେ ତା'ର ଯାହା କରିବାର କରନ୍ତୁ ।

ରାଧା ଉଠିଲା । ଅନ୍ଧାରରେ ଦରାଣ୍ଡି ଦରାଣ୍ଡି କ'ଣ ଖୋଜିଲା ।

ରାତି ପାହିଲା ।

ମୁଣ୍ଡି ସାହାଡ଼ା ମୂଳରେ ଲୋକ ଜମା ହୋଇଛନ୍ତି । ରାଧା ଜଭ କାମୁଡ଼ି ପଡ଼ିଛି । ଦୂରରେ ଛିଟିକି ପଡ଼ିଛି ଟାଙ୍ଗିଆ ଖଣ୍ଡେ । ମୁଣ୍ଡି ସାହାଡ଼ା ମୂଳରେ ଦୁ' ଚାରି ଗୋଟି କୁରାଢ଼ି ଦାଗ, କ୍ଷୀର ନିଗିଡ଼ି ପଡୁଛି ।

ରାଧାର ପାଦ ଉପରେ ନାଗ ଦଂଶନର ଚିହ୍ନ । ଛୋଟ ଛୋଟ ଦଉଟି ଦାଗ ।

ଠାକୁରାଣୀର ପ୍ରତାପ !



ଭ୍ରମର

ଶ୍ରୀ ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ବେହୁରା

ମାମୁଁ ଘର ବାହାଘର, ତୁ ଚୁପ୍‌ମାରି ବସିଲୁ କ'ଣ ବା ? ବୋପା ଅଛି ବୁଝିବ...ଆକ୍ଷେପୋକ୍ତି ନିଶାକରର ମା'ର ।

ବୋପା ନ ଥାଉ, ମା'ତ ଅଛି, ପରିହାସ ଛଳରେ ତା ମା'କୁ ନିଶାକର କହିଥିଲା ।

ନିଶାକରର ସ୍ତ୍ରୀ ତୁଣ ବଘାରିବାପାଇଁ ଫୁଟଣ ପକାଉଥିଲା ହାଣ୍ଡିରେ ।

ହଁ, ମୁଁ ବୁଝିବି ନା ! ବୁଝିବ, ବୁଝିବାର କମିଛ, ଅଧାବାଟିଆ ଅଧବାଟରେ ବସାଇଦେଇ ଯାଇଛି ତମଠୁ ହୁଙ୍କାର ଶୁଣିବା ପାଇଁ...ଘରେଘରେ ମୁଣ୍ଡ ବଙ୍କା ତମକୁ ପ୍ରତିପୋଷଣ କରୁଥିଲା...

ତୋ ବାପାକୁ କହିଲୁ ନି ବଡିଆ ରୋଜଗାରିଆ ଜ୍ୱାଇଁଟାଏ କରିଥାନ୍ତା ! ମୋ ବାପାକୁ କିଆଁ ଜ୍ୱାଇଁ କଲ ।

ଥାଉ, ଥାଉ ସେଗୁଡ଼ାକ ଉଖାରି ହ'ନା । ଆଳୁ ଖୋଳୁ ଖୋଳୁ ମହାଦେବ ବାହାରିବେ ।

ହେସ୍ତା ତ ଫିଟାଇ କହିବୁ, ଏମିତି ଫୋପାଡ଼ିଲା ଭଳି କିଆଁ କହୁଛୁ ?

ସେମାନେ ବଡ଼ଲୋକ । ପାଞ୍ଚଲୋକଙ୍କ ମନକୁ ପାଇଲାଭଳି ବେଭାର ଦେବା ଗୃହି । ଆଉ ଫେର୍ କ'ଣ କହିବ ?

ଦଆସିବ ବୋଉ, ଦଆସିବ । ଆମ ସଷ୍ୟକୁ ଅନାଇ ଆମେ ଦେବା । ବଡ଼-ଲୋକ ସାନଲୋକ ସମାଜରେ ରହିବେ । ମୋ ବାପଘରକୁ ମାମୁଁ ମାଇଁ ତାଙ୍କ ଗାଡ଼ିରେ ବସି ହାର, ମୁଦି, ଦାମିକା ଶାଢ଼ୀ ଆଉ କେତେ ଜିନିଷ ଆଣିକରି ଆସିଥିଲେ । ଆମର ତ ଗାଡ଼ି ନାହିଁ । ଆମର ଟଙ୍କା କେଉଁଠି ଅଛି ? ଯେତିକି ପାରିବା ସେତିକି ଦବା । ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୁଁ କିପରି କରିବି ? ତୁ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି କରନା, ସମାଧାନ କର ।

ବେଶ୍, ତୋର ଯାହା ଖୁସି, ତୁ ତାହା କର । ମୁଁ ପାଟି ଫିଟାଇବି ନାହିଁ ।

ପାଟି ନ ଫିଟାଇବାକୁ କିଏ କହିଲା ?

ଭୁଲି ପଡ଼ିଥିଲା ନିଶାକରର ମା'। ଅତୀତର ବହୁ ଘଟଣା ଯେମିତି ତା' କଣ୍ଠ ନାଳୀକି ରୁଦ୍ଧ କରିଦେଇଥିଲା !

ହେଲା ଯା—ରୁ ଶୁଣ, ତାଙ୍କର ତ ଦୁଇ ପୁଅଙ୍କର ବାହାଘର ଏକାବେଳେକେ। ତେଣୁ ଦୁଇଯୋଡ଼ା ଲୁଗା, ଦୁଇଶହ ଟଙ୍କା ଦବା। ତୁ ଯିବୁ। ବୋହୂ ଦୁହିଁକି ଦୋଅଣୀ ଓଜନର ଦୁଇଟି ସୁନା ମୁଦି ଦବୁ। ସ୍ୱାକୁ ଭୁଲିଗଲା ବେଳକୁ ମୋର ଅଠାଠିକ୍···ଆମକୁ ଅନାଇଲା ବେଳକୁ ଇଏ ତ ବୁକେଇ ପଡ଼ିଲଣି। ମନକୁ ପାଉଛୁଟି ? ସେ ମୁରୁକି ହସି କହିଲା—ସ୍ୱାଙ୍କୁ ଦେଖ, ଇଏ ଖାଉଛନ୍ତି କିରା ମରିଚ ଝୁଙ୍ଗ।

ଆଜି ନିଶାକର ମାମୁଁଙ୍କର ଅଭ୍ୟର୍ଥନା।

ବୋହୂ ଦୁହିଁକି ଦେଖିବେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବନ୍ଧୁ। ଆତ୍ମୀୟ ଓ ଅନାତ୍ମୀୟ··· ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ—ରାତି ଆଠ।

ବଫେ ଡିନର୍।

ସଜ୍ଜିତ ଟେବୁଲ।

ସଫେଦ୍ ଧୋବ ଚାଦର ଉପରେ ରଖାଯାଇଛି—ଷ୍ଟେନ୍‌ଲେସ୍ ଷ୍ଟିଲର ହରେକ ରକମର ଡେକଚି ଓ ଚାମଚ। ବିରିଆନି, ଲୁଚି, ମାଂସ ତରକାରି, କୋବି ଆଳୁ ତରକାରି ଫିସ୍ ଫ୍ରାଇ, ମାଛଭଜା। ମାଛ କଟ୍‌ଲେଟ୍ ଓ ଚପ୍। ଅନ୍ୟ ଏକ ଟେବୁଲରେ ରାବିଡ଼ି, ଖିରି ଓ ପୁଡ଼ିଙ୍ଗ, ସବୁ ଟେବୁଲରେ ପ୍ଲେଟ, କଣ୍ଟା ଚାମଚ ଓ ବିଭିନ୍ନ ରକମର ସାଇଜ୍‌ର ଚାମଚ, ବଡ଼ ବଡ଼ ପରିଶିବା ଚାମଚ ମଧ୍ୟ ଅଛି। ଭଦ୍ର ମହିଳା ଓ ଭଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି ଏଇ ବଡ଼ ଚାମଚରେ ନିଜେ ବାଢ଼ିବେ ନିଜପାଇଁ ପ୍ଲେଟରେ। ବୁଲି ବୁଲି ଖାଇବେ। ଠିଆ ଭୋଜନ।

ବିଜ୍ଞାପନ ଅଛି——ଆମିଷ ଓ ନିରାମିଷ।

ବଗିଚା ଭିତରେ ଅନେକ ଗଛ। ସେଥିରେ ନିଅନ୍ ବଲ୍‌ବ ଖଞ୍ଜା ଯାଇଛି। ସବୁ ଅପ୍ରାକୃତିକ ହେଲେ ବି ମଣିଷ ତାକୁ ଆବିଷ୍କାର ଓ ଉଦ୍ଭାବନ ଫଳରେ ପ୍ରାକୃତିକ କରି ପକାଇଛି। ତା'ର ମୌଳିକ ପ୍ରକୃତି ବି ସିନ୍ଥେଟିକ ହୋଇଗଲାଣି। ବିଶେଷତଃ ନିଶାକରର ମାମୁଁଙ୍କ ଭଳି ଲୋକଙ୍କର ଏହିସବୁ ଅଲୌକିକ ସାମାଜିକ ଆବିଷ୍କାର। ସମସ୍ତେ ପ୍ୟାଣ୍ଟ, କୋଟ୍, ଟାଇ ଭିଡ଼ି ଆସିଛନ୍ତି। ସମାଜର ଏଗୁଡ଼ିକ ବିଶିଷ୍ଟ ଜୀବ, ଯାଙ୍କର ଅଲଗା ସମାଜ।

ଚନ୍ଦ୍ରାତପ—ଶରତର ମନୋରମ, ଆଲୋକସଜ୍ଜା ତାକୁ ମାତ୍ କରି ଦେଇଛି। ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ଉପହାସ ସିନା !

ମନଖୁସିରେ ଇଂରେଜୀ, ହିନ୍ଦୀରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଛନ୍ତି । ଖାଲି ଇଂରେଜୀ ଟାଇଭଡ଼ା କାଳିଆ ବାବୁଙ୍କର ସୁନ୍ଦର ଇଂରାଜୀ ଉଚ୍ଚାରଣ !! କୋକିଳ ବେଶରେ କାକ !

ଦେଖ, ଦେଖ, ଦଳ ଦଳ ପିଲା, ବୁଢ଼ା, ଯୁବା ପଶିଆସୁଥାନ୍ତି । ଅନିମନ୍ତ୍ରିତ ଏମାନେ ।

ଗ୍ରୁପା ସ୍ତାଙ୍କର ନାହିଁ । ମାନ ଦାବୀ କରି ବସିଛନ୍ତି—ଇଏ ଖାଇବେ । ଆମେ କାହିଁ ନ ଖାଇବୁ ।

କିଏ ସମାଧାନ କରିବ ? ସାମାଜିକ ବୈଷମ୍ୟ ।

ଏଇ ଅନିମନ୍ତ୍ରିତମାନେ ବି କଣ୍ଟା ଗୁମର ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲେ— ହାସ୍ୟ ସ୍ପତବିଗ୍ୟ !

ପାଣିକଳ ବାଡ଼ି ପାଖରେ । ଦାନ୍ତ ଧୋଇଲେ । ମୁହଁ ଧୋଇଲେ । ଗୁମର ପ୍ଲେଟ୍ କେଉଁଠି ରଖିଲେ ? ହରିଲ ବଫେ ଡିନର୍ ··

ତା ପରଦିନ ସକାଳେ ।

ଆଇ. ଏ. ଏସ୍. ଗୃହସ୍ୱାମୀ ସର୍କିଟ ହାଉସ୍, ପାନ୍ଥ ନିବାସ ଆଦି ସରକାରୀ ସଂସ୍ଥାରୁ ଆଣିଥିବା ଗ୍ଲାସ, ପ୍ଲେଟ, ଗୁମର, ଡେକଚି ଆଦି ଲୋକ ଲଗାଇ ଯାଞ୍ଚକଲେ ସଂରକ୍ଷିତ ତାଲିକା ସହିତ । ଗ୍ଲାସ ହଜିଛି ୨୫ଟା । ପ୍ଲେଟ ହଜିଛି ୧୮ଟା । ଗୁମର ୨୨ଟା ଭରଣା ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଖୋଜା ଚାଲିଲା ।

ଆଇ. ଏ. ଏସ୍. ଗୃହସ୍ୱାମୀ ହିସାବ କରୁଥାନ୍ତି—କୁଆଡ଼େ ଗଲା ଗୁମର ! କୁଆଡ଼େ ଗଲା ।

ନିଶାକରର ମା ଆସିଥିଲେ ଏଇ ଭୋଜିକି । ଖୋଜାଳୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେ ବି ଥିଲା । ଶହ ଶହ ଗୁମର । ମାତ୍ର ୨୨ଟି ଊଣା । କଳମୂଳ, ବାଡ଼ମୂଳ, ଗଛମୂଳ—ସବୁ ଖୋଜାଗଲା । ଗଛମୂଳରୁ ସେ ଗୋଟିଏ ଗୁମର ନେଇ କଳ ପାଣିରେ ଧୋଇ ଅଣ୍ଟାରେ ଖୋସିଦେଲେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଅଲକ୍ଷ୍ୟରେ । ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଅବଶିଷ୍ଟ ୧୩ଟି ଗୃହିଣୀ ନିଜ କାଠ ସିନ୍ଦୁକରୁ ବାହାର କରି ଦେଲେ । ହିସାବ ଠିକ ହୋଇଗଲା । ବଳିଥିବା ବଜାରରୁ କିଣା ଯାଇ ଭରଣା କରାଗଲା ।

ଯେଉଁମାନେ ଦୂରରୁ ଆସିଥିଲେ ସେମାନେ ବିଦାୟ ହୋଇଗଲେ । ନିଶାକରର ମା ବିଦାୟ ନେବାକୁ ବାହାରିଲାରୁ ଆଇ· ଏ· ଏସ୍. ଭାଇ ବାରଣ କରି କହିଲେ—ରହ, ଖିବୁଡ଼ି···

ପଡନେ ରହିଲା । ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ କହିଲା ଭାଇଙ୍କ—ମୁଁ କାଲି ସକାଳୁ ଯିବି । କାମଅଛି ।

ଭାଉଜ କପଡ଼ାଲତା ଆଣି ଦେଲେ । ଖଣ୍ଡିଏ ସୁଟକେସ୍ ମେ ଆଣିଥିଲା ତାଙ୍କ ଘରୁ । ଗୃହିଣୀ ତାକୁ ସଜାଡ଼ି ଦେବାକୁ କହିଲାରୁ ସେ ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇ କହିଲା—ନା, ଥାଉ, ତମେ ରଖିଦିଅ । ମୁଁ ସଜାଡ଼ି ଦେବି । ଆଉ ତ ଲୁଗା ଅଛି···

ସୁଟକେସ୍‌ର ସବାତଳେ ଗ୍ରମଚ ରଖାଯାଇଥିଲା । ଭାଉଜ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ତରେ ଗଲାରୁ ସେ ସଜାଡ଼ିବାକୁ ବସିଲା । ମନ ଚକିତ, ଚଞ୍ଚଳ ଓ ଚଙ୍ଗଚଙ୍ଗ । କିଏ ଲୁଚି ଲୁଚି ତାକୁ ଦେଖୁଛି ! ମନଟାକୁ ଏ ଭାବ ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରି ରଖିଥିଲା । କେହି ଦେଖି ନ ହାନ୍ତି ।

ରାତିରେ ଶୋଇଲା ସିଏ । ଜମା ନିଦ ମାଡ଼ୁ ନ ଥାଏ । ଗୁଣ୍ଡି ଗୁଣ୍ଡିଆ ଲାଗୁଥାଏ । କେତେବେଳକୁ ମନେ ପଡ଼ିଲା । କେତେଦିନ ତଳେ ତାର ପ୍ରଥମ ନାତି ହେଲା । ଭାରି ଖୁସି । ମାତ୍ର ବୋହୂର କ୍ଷୀର ନ ଥିଲା । ନାତି କାନ୍ଦେ । ସେ ତ.କୁ ଗାଈ ଦୁଧ ପିଆଇଲା । ଶାମୁକାରେ ଦୁଧ ପିଏ ନାତି । ରୋଜ ଶାମୁକା ଭାଙ୍ଗେ । କେଉଁଦିନ ଭାଲେଇ କେଉଁଦିନ ମଣିଷ ଗୋଡ଼ ପଡ଼ିଯାଏ ତା ଉପରେ, କେଉଁଦିନ କାଉ ନେଇଯାଏ । ବୋହୂ ମାଗେ ଶାମୁକା । ସେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ପଦେ କହିଥିଲା—ବାପା ତୋର ନାତି ପାଇଁ ପଇସାଟା ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ଗୋଟାଏ ଗ୍ରମଚ ଦେଲାନି ? ରୋଜ ମୁଁ କେତେ ଶାମୁକା ତତେ ଯୋଗାଇବି ? ପାଣ ସାହିକି ରୋଜ ଯାଉଥିବି ।

ହଇ ଭାଉଜ, କାହାକୁ ମାଗିଥିଲେ କେତେ ସେ ଦେଇନଥାନ୍ତେ ? ତା ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଓ ଭାଇର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ସେ ତୁଳ ବସି ଜଟିଳ ବୈଷମ୍ୟରେ ପଡ଼ିଲା । ତୁଳ ଫିଟି ନ ଥିଲା । ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିଥିଲା ତା ମନରେ, ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇଥିଲା ସିନା, ତୁଳ ଫିଟି ନଥିଲା । ଭାଉଜ ପାଖରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହୋଇଯିବ ?

ରାତି ଉଜାଗର । 'ହେ ପ୍ରଭୁ ରାତି ପାହୁନ ଯେ···କମିତି ଯିବି' ।

ବୋହୂକୁ କହିବ – ତୋ ବୋପା ଦେଇ ନଥିଲା, ନେ ମୋ ଭାଇ ଦେଇଛି । ହାସ୍ୟ, ହାସ୍ୟ···

ସକାଳ ହେଲା । ବସ୍‌ରେ ବସିକରି ଯିବ ନିଶାକରର ମା । ତାଙ୍କ ଗାଁ ପ ଜଘୁର ବସ୍‌ରେ ଟିକେଟ ଦେଇ ବସାଇ ଦେଲା ଭାଇଙ୍କ ଚପରାସୀ । ସେ ସୁଟକେସ୍‌ଟି ତା ବସିବା ବେଞ୍ଚ ତଳ ଜାଗାରେ ରଖିଦେବା ପାଇଁ ଚପରାସିକୁ କହିଲା । ସୁଟକେସ୍‌ର କବଜା ଫିଟିଥିଲା । ଚପରାସୀ ତାକୁ ଠିକ କରିବାକୁ କହିଲାରୁ ସେ ଏକା ଜିଗର କରି

ମନାକଲା—ଥାଉ ଥାଉ, ମୁଁ କରଦେବ। ଶଙ୍କିତ ଭାବ ବୁକୁ ଭିତରେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ସୃଷ୍ଟିକର ଦେଇଥାନ୍ତି। ବସ୍ ଠିକ୍ ସମୟରେ ଛାଡ଼ିଲା।

ପାଣିକୋଇଲି ଛକ।

ପାଞ୍ଚଜଣ ଅବକାଶ୍ରିବାଲା ଜାମାଜୋଡ଼ ହୋଇ ସେଠି ଏହି ବସ୍‌କୁ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିଲେ। ବସ୍ ପହଞ୍ଚିଲାକ୍ଷଣି ତାଙ୍କ ସବ୍‌ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର କଣ୍ଡକ୍ଟରକୁ କହିଲା— ବସ ତଲାସି କରାଯିବ।

ସେ ପ୍ରତିବାଦ କରି ନ ଥିଲା। ମାତ୍ର ଜଣେ ମହିଳା ପ୍ରତିବାଦ କରି କହିଥିଲା—ମୋ ସୁଟ୍‌କେସ୍‌ରେ କିଛି ଅବକାଶ୍ରୀ ମାଲ ନାହିଁ। ତମେ କାହିଁକି ଫିଟାଇ ନିରାଶ ହେବ। ମୋ ଭାଇ ଆଇ· ଏ· ଏସ୍‌.। ମାତ୍ର କାଷିଭ ବାକ୍ୟର ସହଜ ସରଳାର୍ଥ କରିଦଥିନ୍ତ ସମସ୍ତେ ଭୁଲିନ୍ତି। ହେଲ ତାହା। ସେମାନେ ଜଣାକରେ ମା'ର ସୁଟ୍‌କେସ୍ ଆଗ ତଲାସ କଲେ। ଅବକାଶ୍ରୀ ମାଲ ବରାମଦ ହୋଇ ନ ଥିଲା। ସେ ତାଙ୍କୁ କହିଥିଲା—ଏ ଗ୍ଲୁମଚଟି ମୋ ଭାଇ ମୋ ନାତି ପାଇଁ ଦେଇଛି।

ବାଜିଆ ପ୍ରସଙ୍ଗ

ଶ୍ରୀ ପୁଲିନ ବିହାରୀ ରାୟ

ପଲ୍ଲୀ ଅଞ୍ଚଳ । ମାର୍ଗଶୀର ମାସର ଶୀତ ରାତ, ଜହ୍ନ ପଡ଼ୁଛି, ରାସ୍ତାରେ ଲୋକ ଚଳାଚଳ କମିଗଲାଣି । ରାସ୍ତାକଡ଼ର ଯେ କେତୋଟି ଦୋକାନ, ସେଥିରେ ତାଟି କବାଟ ପଡ଼ିଲାଣି, ଆଲୁଅ ଲିଭିଲାଣି ।

ଗାଁ ଭିତରେ ଯେ ଯା'ର ଘରେ, ପଦାରେ କେହି ଜଣେ ଦି'ଜଣ ଯିବା ଆସିବାର ଦେଖାଯାଉଛି, ଅଧିକାଂଶ ଲୋକଙ୍କ ଦୁଆର ବନ୍ଦ ।

ଗୋଟିଏ ଘର ଭିତରେ ଜଣେ ବୁଢ଼ା ନିଜର ଗୋଦରଗୋଡ଼କୁ ଆଉଁସି ଆଉଁସି ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଛଟପଟ ହୋଇ ନିଜର ପୁଅକୁ ଶଶୁରତନସ୍ତ ହିସାବରେ ବନ୍ଦନା କରି କହିବାରେ ଲାଗିଛି—କୁଆଡ଼େ ଗଲା ସେ, ଆଜି ଆସୁ, ମୁଁ ତାକୁ ଦେଖୁଛି ! ମୁଁ ତାକୁ କହୁଛି—ମୋତେ ଟିକିଏ ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ ଔଷଧ ଆଣି ଦେଇଯା, ଯାଇଛି ଯେ, ଯାଇଛି··· ।

ଆଉ ଗୋଟାଏ ଘରେ ଆଲୁଅ ନାହିଁ, ଜଣେ ବୟସ୍କା ବିଧବା ସଂଧ୍ୟା ପରଠାରୁ ପ୍ରାୟ ଦଶଥର, ଥରେ ଘର, ଥରେ ରାସ୍ତାକଡ଼କୁ ଆସି ଅନାଉଛି—ପୁଅ କୁଆଡ଼େ ଗଲା ? ଶେଷରେ ପୁଅକୁ ବାଡ଼ିଖିଆ ଆଖ୍ୟାଦେଇ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଭାବୁଛି—କ'ଣ ମଲାକି କୁଆଡ଼େ ? ଘରେ ତେଲ ନାହିଁ, ଲୁଣ ନାହିଁ, ରାତ ହେଲାଣି, ଦୋକାନ ପଡ଼ିଲାଣି, ଗଲା କୁଆଡ଼େ ?···

ଆଉ ଗୋଟାଏ ଘରେ ଜଣେ ବୁଢ଼ା ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ନିଜର ଭେଣ୍ଡା ପୁଅକୁ ଶ୍ୱଶୁରନନ୍ଦନ ଆଖ୍ୟା ଦେଇ ବକିବାରେ ଲାଗିଛି—ବାଛୁରୀଟା କୁଆଡ଼େ ଗଲା ? ଥିଲେ ଟିକିଏ ବାଛୁରୀଟା ଖୋଜି ଆଣି ଥା'ନ୍ତା, ମୋ'ର କ'ଣ ବଳ ପାଉଛି । ମୁଁ କୁଆଡ଼େ ଯାଇ ପାରୁଛି ?···

ଆଉ ଜଣେ ବୁଢ଼ା ରାସ୍ତାକଡ଼ରେ ଠିଆ ହୋଇ କେତେଥର ବାଜିଆରେ ବାଜିଆରେ ଡାକି ଡାକି ଘରକୁ ଫେରିଲା । ବୁଢ଼ା ଆଉ ଡାକି ପାରିଲାନି, ମନେ ମନେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିବାକୁ ଲାଗିଲା ଆଜି ଆସୁ, ଦେଖୁଛି ତା'କୁ, ଘରେ ପଇସା ଗୋଟାଏ ନାହିଁ, ସା'ଆନ୍ତଙ୍କ କତିକି ଯାଇଥିଲେ ପାଞ୍ଚଟା ଟଙ୍କା ଆଣିଥିଲେ ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଥାନ୍ତା······।

ଇମିତ ସମୟରେ ପଲ୍ଲୀର ଶୀତଗ୍ରତର ନସ୍ତବ୍ଧତା ଭଙ୍ଗ କରି ସ୍ୱରଆଡ଼େ ଝଂକୃତ ହୋଇ ଉଠିଲା—ହୁପ୍ ହୁପ୍ ହୁରରେ, ହୁପ୍ ହୁପ୍ ହୁରରେ, ପିକ୍ ପିକ୍ ଭୁର୍‌ରେ······।

ଯା ମୁହଁରେ ଯା ଉଚ୍ଚାରଣ ହେଲା, ହୁପ୍ ହୁପ୍ ହୁରରେ··· ।

ଜଣେ ଦୁଇଜଣ କହୁବାର ଶୁଣାଗଲା—ଥ୍ରୀ ଚୟର୍‌ସ ଫର୍ ଉଦଣ୍ଡ କ୍ଲବ୍, ଥ୍ରୀ ଚୟର୍‌ସ ଫର୍ ଉଦଣ୍ଡ କ୍ଲବ୍······।

ଗାଁ ଖଣ୍ଡକରେ ଏ ମିଳିତ କଣ୍ଠଶବ୍ଦର ଝଙ୍କାରରେ ଶୀତ ରାତରେ ଗୋଟାଏ ଚମକ ଖେଳିଗଲା, କେତେକଙ୍କର ନଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା !

ଗର୍ଭବତୀ ବୋହୂମାନଙ୍କର ଏ ଶବ୍ଦରେ ଗର୍ଭନଷ୍ଟ ହବାର ଆଶଙ୍କା କରି ଶାଶୁମାନେ ଉପଦେଶ ଛଳରେ କହିଲେ—ବୋହୂ, କାନରେ ଆଙ୍ଗୁଳି ଦବୁଚି····· ।

ଗର୍ଭିଣୀ ଝିଅ, ଯେଉଁମାନେ ଶାଶୁଘରୁ ଆସି ବାପଘରେ ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ମା'ମାନେ ଝିଅଙ୍କୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଇ କହିଲେ—ଝିଅ, କିଛି ଭୟ କରନା, କୁଳବୁଢ଼ା କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲେ, ଚଉଦ ପୁରୁଷ ପିଣ୍ଡ ପକେଇବାକୁ, ଆସି ପାଟିକରି ନଦ ଭଙ୍ଗଉଛନ୍ତି, ଝିରପୋକ ପରି ଲାଗିଛି ·····।

କେତେଗୁଡ଼ା ପ୍ରସନ୍ନ ପକ୍ଷୀ ଏ ସମବେତ କଣ୍ଠଧ୍ୱନରେ ଚମକ ପଡ଼ି ଗୋଟାଏ ଗଛରୁ ଅନ୍ୟ ଗଛକୁ ଉଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ ।

ପୁଣି ଶୁଣାଗଲା—ହୁପ ହୁର୍‌ରେ, ହୁପ୍ ହୁର୍‌ରେ, ପିକ ପିକ୍ ଭୁର୍‌ରେ···।

ଉଦଣ୍ଡ କ୍ଲବ୍‌ର କେତେକ ଉତ୍ସାହୀ ଯୁବକ, ଯେଉଁମାନେ ଖେଳ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇପାରି ନ ଥିଲେ, ଗାଁ ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସି ରାସ୍ତାକଡ଼ରେ ଠିଆ ହୋଇ ଆନନ୍ଦରେ କୁହାକୁହି ହେଲେ—ଆମ କ୍ଲବ୍ ଜିତିଛି······।

କେତେକ ଆନନ୍ଦରେ ପରସ୍ପରକୁ କୁଣ୍ଢାକୁଣ୍ଢି ହୋଇ ଗଡ଼ାଗଡ଼ି ହୋଇଗଲେ ।

ବାଙ୍କଆର ବାପ ଆସି ରାସ୍ତାକଡ଼ରେ ଠିଆ ହେଲା । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କେତେକ ବୁଢ଼ା, ଯୁଆନ ଧାଡ଼ିବାନ୍ଧି ଠିଆ ହେଲେ । ବାଙ୍କଆର ବାପକୁ ଦେଖି ଆଉ ଜଣେ ଲୋକ ଆସି କହିଲା—ହଇ ହୋ, ତୁମେ ତ ଖାଣ୍ଟି ଭଲ ଲୋକ । ଟଙ୍କା ଆଉ କେବେ ଦବ ? କେତେଥର ଦଉଡ଼ିବ ? ମୁଁ ତୁମକୁ ଭେଟିବା ପାଇଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆସି

ପହିଁଚୁଚ୍ଛ । ତୁମର ତ ଧନଦେଲା ଭେଟ ମିଳିଲା ନାହିଁ, କୁଆଡ଼େ ଲୁଚୁଛ, ଯା କଲ କଲ, ଟଙ୍କା ଦିଅ······।

ବାଜିଆର ବାପ ଏତେଦିନ ଯାଁକୁ ଟଙ୍କା ନ ଦେଇପାରି ଲୁଚି ଲୁଚି ବୁଲୁଥିଲା, ଏ ରାତିବେଳରେ ତାଙ୍କ ହାତୁଡ଼େ ପଡ଼ିଲା । କି ବିପଦ !! କ'ଣ କହିବ ?······

ପୁଣି ଶୁଣାଗଲା—ହପ୍ ହପ୍ ହୁର୍‌ରେ, ହପ୍ ହପ୍ ହୁର୍‌ରେ······। ପିକ୍ ପିକ୍ ଭୁର୍‌ରେ······।

ବାଜିଆର ବାପ ତିନି ଚାରି ଢୋକ ଛେପ ଗିଳି କ୍ଷୀଣସ୍ୱରରେ କହିଲା—ଆଜ୍ଞା, ସବୁ ଦୋଷ ମୋର, ଯା ହବାର ହେଲା, ଆଉ ମାସେ ସମାଳି ଯାଅ, ବାଜିଆ ଟିକିଏ କାମରେ ଲାଗିଯାଉ, ଏତେ ଦିନେ ଖଣ୍ଡେ ଚପରାସି ଚାକିରୀ ପାଇଛି, ମୁଁ ତୁମର ଟଙ୍କା ଦବାକୁ ଆଉ ଡେରି କରିବି ନାହିଁ······।

ଏଇ ସମୟରେ ଦୁଇ ତିନି ଜଣ ଉଦନ୍ତ କ୍ଲବର ଉତ୍ସାହୀ ଯୁବକ ସାଇକେଲରେ ଆସି ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ି ବାଜିଆର ବାପକୁ ଦେଖି ଧଇଁ ସଇଁ ହେଇ ଖବର ଦେଲେ—ବାଜିଆର ତାଆଁଣ ଗୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଛି, ତା'ର ଯୋଗୁ ଆମର କ୍ଲବ୍ ଆଜି ଫୁଟ୍‌ବଲ ଫାଇନାଲ ଖେଳରେ ଜିତିଛି, ସେ ଏକା ତିନି ଗୋଲ ଦେଇ ଆମର କ୍ଲବ୍‌କୁ ଜିତେଇଛି, ସେ ହ୍ୟାଟ୍ରିକ୍ କରିଛି । ତାକୁ ତିନି ଚାରିଜଣ ମିଳି ଟେକି ନେଇ ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ଗଲେଣି; ସେ ଆଉ ଠିଆ ହେଇ ପାରୁନି, କି ଚାଲି ପାରୁନି; କିନ୍ତୁ ତା'ର ଯୋଗୁଁ ଆଜି ଆମେ ସିଲ୍ଡ ପାଇଛୁ, ଆମ ଯୁବକସଂଘର ସମ୍ମାନ, ଗାଁର ସମ୍ମାନ ରହିଛି, ଆପଣ ଯଦି ତାକୁ ଦେଖିବାକୁ ଯିବେ ତ ଆସନ୍ତୁ, ସାଇକେଲ ପଛରେ ବସେଇ ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ନେଇଯିବୁ; ଆଉ ଡେରି କଲେ ହବନାହିଁ; ଆସନ୍ତୁ ଯଦି ଯିବେ ତ······।

ବାଜିଆର ବାପ ଗୋଲ୍ ଦବା କ'ଣ, ହ୍ୟାଟ୍ରିକ୍ କ'ଣ, ସିଲ୍ଡ କ'ଣ ପାଇଛନ୍ତି, କିଛି ବୁଝିପାରିଲାନି, ବାଜିଆ ଯୋଗୁଁ ଯେ ଗାଁର ଯୁବକମାନଙ୍କର କି ସମ୍ମାନ ରହିଛି, ଗାଁର ଯେ କ'ଣ ସମ୍ମାନ ରହିଛି, କିଛି ବୁଝି ପାରିଲାନି; କେବଳ ବୁଝିଲା—ବାଜିଆର ଗୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଛି, ସେ ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ଗଲାଣି ।

ବାଜିଆର ବାପକୁ ଜଣାଗଲା—ତା ମୁଣ୍ଡରେ ଯେମିତି ବଜ୍ରପାତ ହେଲା, ଆଖିରେ କେତେଗୁଡ଼ା ଜୁଳୁଜୁଳିଆ ପୋକ ଉଡ଼ି ବୁଲିବାର ଦେଖାଗଲା ।

ପୁଣି ପାଖରେ ଶୁଣାଗଲା—ହପ୍ ହପ୍ ହୁର୍‌ରେ, ହପ୍ ହପ୍ ଭୁର୍‌ରେ, ପିକ୍ ପିକ୍ ଭୁର୍‌ରେ······।

ଗାଁ'ର ଉଦ୍ଦଣ୍ଡ କ୍ଲବର ସିଲ୍‌ଡ଼ ବିଜୟୀ ଖେଳାଳିମାନେ ତାଙ୍କର ସମର୍ଥକ, ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଦଳ ସମସ୍ତେ ସିଲ୍‌ଡ଼ ନେଇ ଆସି ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ଦୋଳ ବେଳେ ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ଗାଁର ଠାକୁର ଗୋପୀନାଥଜୀଉଙ୍କର ବିମାନକୁ ନେଇ ମେଲଣ ପଡ଼ିଆକୁ ଗଲାବେଳେ ଇମିତି ଆନନ୍ଦ କୋଳାହଳ, ଗଣ୍ଡଗୋଳ, ଗଡ଼ାଗଡ଼ି, କୁଣ୍ଢାକୁଣ୍ଢି ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ ।

ପ୍ରକାଣ୍ଡ ସିଲ୍‌ଡ଼, ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ଲୋକାରଣ୍ୟ । ବଡ଼ଠୁଁ ପିଲାଯାଏ, ବୁଢ଼ାଠୁଁ ଭେଣ୍ଡା ଯାଏ, ସମସ୍ତଙ୍କର ସେଇ ଗୋଟାଏ କଥା, ଦାସେ ଆଇଲେ ମୂଳରୁ ଗା—

କଏ ଗୋଲ ଦେଲା ? କେତୋଟା ଗୋଲ ଦେଲା ? ବାଙ୍କିଆର ଗୋଡ଼ କିମିତି ଘୁରିଗଲା ? ବାଙ୍କିଆ ପରି ଟୋକା ଆମ ଗାଁରେ ଜନ୍ମନେବା ଆମର ଭାଗ୍ୟ । ଏକା ତିନି ଗୋଲ ଦେଲା । କି ବିଚିତ୍ର ଖେଳ ତା'ର ! ଧନ୍ୟ ତା'ର ମା, ବାପ ! କି ବିଚକ୍ଷଣ ବୁଦ୍ଧିମାନ ପୁଅ, ତା'ର ବାପ, ମା' କି ଶୁଭ ବେଳାରେ ଜନ୍ମ କରିଥିଲେ .....।

ଉତ୍ସାହୀ ଯୁବକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେଜଣଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ କୁଆଡ଼ୁ ଦୁଇ ତିନିଟା ପେଟ୍ରୋମାକ୍ସ, ଡ୍ରମବାଜା, ବିଗୁଲ ଇତ୍ୟାଦି ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା । ପେଟ୍ରୋମାକସ ଆଲୁଅରେ ସିଲ୍‌ଡ଼ଟା ଅଦ୍ଭୁତ ଚମତ୍କାର ଦେଖାଗଲା । କଳାରଙ୍ଗର କାଠପଟା ଉପରେ ରୂପାଗ୍ଲାଉଣି ହୋଇଛି । କି ଅଦ୍ଭୁତ, କି ଚମତ୍କାର ଜିନିଷ !! ଗାଁର ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ା ପୁରୁଖାଲୋକେ ସିଲ୍‌ଡ଼ ଦେଖି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ କୁହାକୁହି ହେଲେ—ଆମ ବାପ ଚଉଦପୁରୁଷରେ ଇମିତିଆ ଜିନିଷ ଦେଖି ନଥିଲୁ । ବାଙ୍କିଆ ଯୋଗୁଁ ଏ ଜିନିଷ ଆମ ଗାଁକୁ ଆସିଲାରୁ ସିନା ଆମେ ଦେଖିଲୁ, ଆଜି ପବିତ୍ର ହେଲୁ...।

ସିଲ୍‌ଡ଼କୁ ଜଣେ ଡେଙ୍ଗାଟୋକା ନିଜ ଗାମୁଛାରେ ମୁଣ୍ଡରେ ଠେକା ବାନ୍ଧି ଦୁ' ହାତରେ ଧରି ଠେକା ଉପରେ ରଖି ମୁଣ୍ଡେଇଛି, ତା'ର ଘୃରିପଟେ ଲୋକ, ଗାଁ'ର ବୋହୂ, ଝିଅ, ସାନଖୁଡ଼ୀ, ବଡ଼ଖୁଡ଼ୀ, ମହିଆଣୀ, ଦେଠେଇ, ମାଉସୀ, ପିଇସୀ, ମାଇଁ, ଆଈ ଦୋଳବେଳେ ଯେମିତି ଠାକୁରେ ବିମାନରେ ବସି ମେଲଣ ପଡ଼ିଆକୁ ବାହାରିବାବେଳେ, ଦୂରରେ ବାରିପଟେ ବାଡ଼ମୂଳେ କାନ୍ଥ ଉଢ଼ାଳରେ ଠିଆ ହୋଇ ଲୁଚି ଛପି ଦେଖନ୍ତି; ସିଲଡ଼ ଦେଖିବା ପାଇଁ ସେମିତି ଦୂରରେ ଗଦାହୋଇ ଦେଖିଲେ—ଯେ ଦେଖିଲେ ସେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ; କେତେକ ଓଳିଗି ହୋଇ କହିଲେ—'ମା, ଆମ ଗାଁକୁ ଇମିତି ଭଲ ଆଖିରେ ଅନେଇଥା, ସମସ୍ତଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ କର ମା'...।

ଦୁଇ ତିନିଜଣ ମାଇପି, ଏ କେତେଜଣ ମାଇପିଙ୍କର ସିଲ୍‌ଡ଼କୁ ଓଳିଗି ହେବାର ଦେଖି ହସି ପକେଇ ଥଟ୍ଟା କରି କହିଲେ—ମଟୁନା ତୁମେ, ହଇଲୋ, ତାକୁ ଓଳିଗି ହେଉଛ ? ସେ କ'ଣ ଠାକୁର ହୋଇଛି ?...

ଏଥିଭିତରେ ସାନ ସାନ କେତେକ ପିଲା 'ହରିବୋଲ' ଧ୍ୱନି କରି ପାଠିକଳାରୁ କେତେଗୁଡ଼ା ଫାଡ଼ା ଶ୍ରେଣୀର ଯୁବକ ମାଇପିଙ୍କ ପରି ହୁଳହୁଳି ପକେଇଲେ ।

ଏଇ ହରିବୋଲ, ହୁଳହୁଳି ଧ୍ୱନି ଶୁଣି ଦୂରରେ ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଥିବା ମାଇପିଙ୍କ ମହଲରୁ କିଛି ନ ବୁଝି ହୁଳହୁଳି ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଛୁଳି ପଡ଼ିଲା ।

ଏ ହରିବୋଲ ହୁଳହୁଳି ଶବ୍ଦ ବନ୍ଦ ହେଲା ପରେ ଜଣେ ଦୁ'ଜଣ ମାଇପି ପିଲ୍‌ଡ଼କୁ ଓଲଗି ହେବାର ଦେଖି ଯେଉଁ ମାଇପିମାନେ ପରିହାସ କରୁଥିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପ୍ରଶ୍ନସ୍ୱରରେ ପଚାରିଲେ—କଲେ, ସେ ଠାକୁର ନୁହେଁ ତ ଏତେ ହରିବୋଲ କାହିଁକି ପଡ଼ୁଛି ? ଏତେ ହୁଳହୁଳି କାହିଁକି ପକଉଛନ୍ତି ? ଆଉ ସେ କଳସ କାହିଁକି ଜଣେ ଧରି ଆଗେ ଆଗେ ଗ୍ଲୁଲିଛି ?···

ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ ଶୁଣାଗଲା—ହଇଲେ, କଳସ କାହିଁ ମ ? ସେ ପେଣ୍ଟ୍ରୁଟା ଧରିଛି ନା, କଳସ କିଏ ଧରିଛି ମ ? ··

ଏହି ସମୟରେ ଦଳେ ଯୁବକ ଡାକ୍ତରଖାନା ଆଡ଼ୁ ଦୌଡ଼ି ଆସି ଖବର ଦେଲେ—ବାଜିଆର ଗୋଡ଼ କଟା ହବ । ତା'ର ଡାହାଣ ଗୋଡର ହାଡ଼ ଗୁଣ୍ଡା ହୋଇଯାଇଛି, ଆଉ ଯୋଡ଼ିହବନ, ତା'ର ବାପ ଅଜ୍ଞାନ ହୋଇ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ପଡ଼ିଛି···

ବାଜିଆର ଏପରି ଶୋଚନୀୟ ପରିଣତିର ଖବର ଶୁଣି ସମବେତ ଯୁବକଦଳ ଛତ୍ରଭଙ୍ଗ ହେଲାପରି ଅଧିକାଂଶ ଡାକ୍ତରଖାନା ଆଡ଼କୁ ଦଉଡ଼ିଲେ । ପିଲ୍‌ଡ଼, ପେଟ୍ରୋମାକ୍‌ସ, ହପ୍ ହପ୍ ହୁର୍‌ରେ, ହରିବୋଲ, ହୁଳହୁଳି, ଆନନ୍ଦ, ଉତ୍ସାହ, ଉଦ୍ଦୀପନା, ଜୟୋଲ୍ଲାସ ସବୁ କୁଆଡ଼େ ଉଭେଇଗଲା ।

କେତେକ ଖେଳାଳି ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ନ ଯାଇ ଘରକୁ ଫେରିଲେ, ଉଦଣ୍ଡ କ୍ଲବ୍‌ର ଗୋଲ୍‌କିପ୍‌ର ଗୃହ ପ୍ରବେଶ କରି ନିଜର ଅପେକ୍ଷମାଣା, ଉଦ୍‌ନଗ୍ନା, କାତରହୃଦୟା, ବୟସ୍ଥା ଜନନୀକୁ ଭେଟି ଉଲ୍ଲାସରେ କହି ପକେଇଲା—ବୋଉ, ଆମେ ତିନି ଗୋଲ୍‌ରେ ଜିତିଛୁ ···· ।

ବୋଉ ଉତ୍ତରରେ କହିଲା—ମଲୁ ନାହିଁ ଟି, ଜିତିଛୁ, ବୋପା ନାଁ' ରଖିଛୁ । ଘରି ଅନ୍ଧାର, ତେଲ ନାହିଁ, ଲୁଣ ନାହିଁ, ମୁଁ ଅନେଇ ଅନେଇ ଥକିଗଲିଣି······।

ପୁଅ ପୁଣି କହିଲା—ବୋଉ, କ'ଣ ଅଛି, ଖାଇବାକୁ ଦେ, ଭୋକରେ ପେଟ ଜଳିଲାଣି ···· · ।

ବୋଉ—କ'ଣ ଅଛି ଯେ ଖାଇବାକୁ ଦେବୁ, ମୋତେ ଖା ; ମୋ ଧନ ସରଯାଉ......।

ଆଉଜଣେ ଖେଳାଳି ଗୃହପ୍ରବେଶ କରି ଉଚ୍ଚକଣ୍ଠରେ ଘର କମ୍ପାଇ କରି ଜୟୋଲ୍ଲାସରେ କହି ଉଠିଲା—ବା'ମ ଆମେ ମାନ୍ତ୍ରିଣ୍ଡ କ୍ଲବକୁ ତିନି ଗୋଲରେ ହରେଇ ସିଲ୍ଡ ପାଇଛୁ......।

ଏହାର ଉତ୍ତରରେ ବାପଆଡ଼ୁ ଶୁଣାଗଲା—ଶଶୁରପୁଅ, ମୋ ଗୋଡ଼ ଭଲ ଥିଲେ ଏକା ଗୋଇଠାରେ ତୋ ଅନ୍ତବୁଜୁଳା ବାହାର କରି ଦିଅନ୍ତି, ଶଶୁରପୁଅକୁ କହିଲି—ମୋତେ ଟିକିଏ ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ ଔଷଧ ଆଣି ଦେଇଯା, ଶଶୁରପୁଅ ଯାଇଥିଲା ଖେଳିବାକୁ......।

ଶେଷରେ ଉକ୍ତ ଖେଳାଳିଙ୍କ ବାପ ସିଲ୍ଡକୁ ଗୋଟାଏ ପଦାର୍ଥ ସହିତରେ ତୁଳନା କରି ଭର୍ତ୍ସନା କଲେ—ଯାହାକି ବୋଧ, କୌତୁହଳୋଦ୍ଦୀପକ, ହାସ୍ୟରସାତ୍ମକ, ସର୍ବସାଧାରଣ କଲୁ ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ ......।

ଆଉ ଗୋଟାଏ ଘରେ ଜଣେ ଖେଳାଳି ଆନନ୍ଦରେ ଗୃହପ୍ରବେଶ କରିବା ମାତ୍ରେ ଜଣେ ଅଧୁଆର୍ତ୍ତୀ ଲୋକ ଗୋଟାଏ ଠେଙ୍ଗା ହାତରେ ଧରି ଗୋଡ଼େଇଲା ବକି ବକି—କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲୁ ? ଏତେ ରାତି ହେଲାଣି, ଆଜି ତୁ ଅଛୁ କି ମୁଁ ଅଛି.....।

ଇମିତି ଖେଳାଳି ରୂପକ ମାୟାମୃଗ ପଳେଇଛି ଆଉ ତା' ପଛରେ ଠେଙ୍ଗାରୂପକ କୋଦଣ୍ଡ ଧରି ଅଧୁଆର୍ତ୍ତୀ ରୂପକ ରଘୁପତି ଗୋଡ଼େଇଛନ୍ତି । ଏତିକିବେଳେ ବପସ୍ଥିତ ଆଡ଼ୁ ଉଦ୍ଧଣ୍ଡ କ୍ଲବର ଏବଂ ଗାଁର ଯୁବକସଂଘ ସେକ୍ରେଟେରୀ ଦାମ ରାଉତରା ଘରକୁ ଫେରିବା ବାଟରେ ଖେଳାଳି ଜଣକୁ ଚିହ୍ନି ପକେଇ ଏବଂ ତା ପଛରେ ଉଦ୍ୟତ ଠେଙ୍ଗାକୁ ରୋକିଦେଇ କହିଲେ କ'ଣ ହେଇଛି ଭୁଲ......।

ଖେଳାଳି ଜଣକ ଧଇଁ ସଇଁ ହେଇ ଜଣେଇଲା—ମୋର ବାପା ମୋତେ ମାରିବାକୁ ଗୋଡ଼େଇଛି...।

ଦାମ ରାଉତର ଖେଳାଳିର ବାପକୁ ଧମକସୂଚକ କଣ୍ଠରେ ପଚାରିଲା—କାହିଁକି ମାରିବାକୁ ଗୋଡ଼େଇଛ ?

ଖେଳାଳିର ବାପ ରାଗରେ ଉତ୍ତର ଦେଲା—କିଏ ଦାମା, ତୁ ଏ ଗାଁ ଖଣ୍ଡକର ସର୍ବନାଶ କଲୁ......।

ଦାମ—କ'ଣ ସର୍ବନାଶ କଲି ? ତୁମେ ମୂର୍ଖଲୋକ, ତା' ନ ହେଲେ ଇମିତି କଥା କୁହନ୍ତ ?

ଫେଲାଙ୍କର ବାପ ଉତ୍ତର ଦେଲା— ଆଉ ଏ ଶଶୁରପୁଅ ତ କାମକୁ ଗଲା ନାହିଁ, କ ଯେଉଁ ଖେଳ ଏ ଗାଁ'ରେ ପୁରେଇଗଲା ! ପିଲାଗୁଡ଼ାଙ୍କର ପାଠ ପଢ଼ା ଗଲା; ପାଠ ନ ପଢ଼ିଲେ ହେଲେ କାମ ଧନ୍ଦା କରନ୍ତେ, ଦି'ପଇସା ଘରକୁ ଆଣନ୍ତେ, କିଛି ନାହିଁ । କି ନାଟକ, କି ଯୁବକସଂଘ ଏ ଗାଁରେ ହେଲା । ଏ ଗାଁର ସର୍ବନାଶ ହେଲା । ଏ ଭେଣ୍ଡା ଟୋକାଗୁଡ଼ାକ ଯୁଆଡ଼େ ଯିଏ ପାଠ ପଢ଼ୁଥିଲେ, କିମ୍ବା କୁଆଡ଼େ କିଏ ପାଠ ପଢ଼ୁଥିଲେ; ଏବେ ଯୋଉଁଠି ସେ କଲବ ଘର ଖଣ୍ଡିକ ପାଇଲେ; ସୁବିଧା ହୋଇଗଲା; ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ହୋଇ ବସିବାକୁ ଗୋଟାଏ ଥାନ ମିଳିଗଲା, ତାର ମସୁଧା, ତାର ବଦମାସି, ତାର ଖଣ୍ଡାମି; ବୋହୁ ଝିଅ ତ ଆଉ ବାଟ ଚାଲି ପାରିଲେ ନାହିଁ··· ।

ଦାମ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତରରେ କହିଲା – କ'ଣ କହୁଛ ରଥେ ? ଏଗୁଡ଼ା କ'ଣ ବକୁଛ ? ଆମ ଗାଁରେ ଯୁବକ ସଂଘ ହେଲା ଦିନଠୁଁ, ଗ୍ରାମ ସଫେଇ, ସାଂସ୍କୃତିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ, ପାଠାଗାର, କ୍ରୀଡ଼ା ପ୍ରତିଯୋଗିତା, ପ୍ରଦର୍ଶନୀ, ସର୍ବଭାରତୀୟ ସ୍ମୃତି ଦିବସ ପାଳନ, ନାଟକ ମାଧ୍ୟମରେ ଅର୍ଥସଂଗ୍ରହ, ଆଜି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ର ଆଦର ବଢ଼େଇବା, ସର୍ବଭାରତୀୟ ପୁଣି ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରରେ ଶୋକ ପ୍ରକାଶ କରିବା, ଆହୁରି କେତେ କ'ଣ ହଉଛି, ତୁମକୁ କ'ଣ ଜଣା ଅଛି ? ତୁମରି ପରି ଯେତେ ବୁଢ଼ା ଏ ଗାଁ'ରେ ଅଛନ୍ତି ସମସ୍ତେ ଏ ଗାଁ'ର ଅବନତିର ମୂଳ ·····।

ରଥେ ଦାମା ମୁହଁରେ ଇମିତି ବଡ଼ ବଡ଼ କଥାଗୁଡ଼ା ଶୁଣି କେତେକାଂଶରେ ଲଜ୍ଜିତ ହେଲେ, କାରଣ ତାଙ୍କ ପୁଅଠାରୁ ଅଳ୍ପ କେତେ ବର୍ଷର ବଡ଼ ହେବ ଦାମା, ସେ ପୁଣି ତାଙ୍କୁ 'ରଥେ' ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରି କଥା କହୁଛି ।

ରଥେ ରାଗରେ ଜଳିଉଠି କହିଲେ –ହଇରେ ଦାମା, ତୁ ପୁଣି ଏତେକଥା ଶିଖିଲୁଣି କେବେଠୁ ? ନିଜେ ଯେମିତି ବାଲୁଙ୍ଗା ହୋଇ ଗୃହ ଦଉଡ଼ି କାଟି ବୁଲୁଛୁ, ସେମିତି ଆଉ ପାଞ୍ଚଟାଙ୍କୁ ମାଙ୍ଗି କରୁଛୁ. ତାଙ୍କ ଜୀବନ ନଷ୍ଟ କରୁଛୁ । ହେଇ, ବାଳିଆ ଯୋଉ ଖେଳିବାକୁ ଯାଇ ଗୋଡ ଭାଙ୍ଗି ଆସିଲା, ଆରେ ଶୁଣୁଛୁ—ତା' ଗୋଡ଼ କୁଆଡ଼େ କଟାହେବ, ତା' ବାପ ମା'କୁ କିଏ ପୋଷିବ···।

ଦାମା ରଥଙ୍କ ଏ କଥାର ଉତ୍ତର ଦବାକୁ ଯାଇ କହିଲା—ବାଳିଆକୁ ଆମେ ପୋଷିବୁ, ବାଳିଆ ଲାଗି ମୁଁ ଜୀବନ ଦବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ବାଳିଆ ଆମ ଗାଁ'ର, ଦେଶର, ଜାତିର ଗୌରବ । ସେ ଦିନେ ନା ଦିନେ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିପାରେ···

ରଥେ - ହଇରେ, ବାଳିଆ ପାଇଁ ଜୀବନ ଦବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କହୁଛୁ, ଅଳିକା ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ତାକୁ ଟିକିଏ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇଥିଲୁ ? କହ, ସତ କହ, ଛତରା ଟୋକର···।

ରଥେ ଦାମାଙ୍କୁ ସ୍ବୈର କହିବାର ଶୁଣି, ଦାମା ରଥଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଉହୁଙ୍କି ଯାଇ କହିଲା—କ'ଣ ସ୍ବୈର କରିଥିଲି ? ତୁମ ବୋପା ଚଉଦପୁରୁଷ ମୋତେ ସ୍ବୈର ବୋଲି କହିଥିଲା ?···

ରଥେ ଆତୁର ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ଜୋର୍‌ରେ ପାଟିକରି କହିଲେ—କ'ଣ ମୁ ସ୍ବୈର ନୁହଁ ? ହଇରେ କଟକରେ ଯେତେବେଳେ ଥିଲୁ, ଜାଲି ପରମିଟ୍‌ରେ ସିମେଣ୍ଟ ସ୍ବୈରରେ ଜେଲ୍ ଯାଇ ନ ଥିଲୁ ? ବଡ଼ି ବଡ଼ି କଥା କହୁଛୁ ?

ରଥେ ଆତୁର କହିଲେ—ହଇରେ ଯୁବକ ସଙ୍ଘ ଯୋଗୁଁ ଗାଁ'ରେ ଏତେ ବଡ଼ ବଡ଼ କାମ ହଉଛି, କହୁଛୁ, ସେଦିନ ପୋଖରୀ ତୁଠରେ ବନା ଆଉ କାଶିଆ; ତମର ଯୁବକ ସଙ୍ଘର ଦ'ଟା ଟୋକା ଗୋଟାଏ ଝିଅ ସକାଶେ କି ବାଡ଼ିଆବାଡ଼ି ହେଲେ, ଆମେ ଆଉ କିଛି ଜାଣୁନୁ ? ରଥେ ଆତୁର ଉଦ୍‌ଗାର କଲେ—ହଇରେ, ମହାଭାରତୀୟ, ପୁଣି ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳିରେ କ'ଣ ଶୋକ ପ୍ରକାଶ କରୁଛ ? ବୋପା ମଲାବେଳେ ଶୋକପ୍ରକାଶ କରିଥିଲ ? ବୋପା ମୁହଁ ଗୃହିଁଛୁ ? ବୋପାକୁ ପୋଷିଛୁ ?···

ରଥଙ୍କ ଏତକ ବଚନକା ଶୁଣି ଜୋକ ମୁହଁରେ ଲୁଣ ପରି ଦାମାଙ୍କୁ ଜଣାଗଲା···।

× × ×

ମଧ୍ୟାହ୍ନ, ଟ୍ରେନ୍ ଆସି ଷ୍ଟେସନରେ ଠିଆ ହେଲେ ଶୁଣାଯାଏ—ବାବୁମାନେ ଖଞ୍ଜକୁ ଗୋଟିଏ ପଇସା ଦିଅନ୍ତୁ, ଆପଣମାନଙ୍କର ଭଗବାନ ମଙ୍ଗଳ କରିବେ। ଆପଣମାନଙ୍କର ଶରୀର କୁଶଳ ରହିବ··।

ଯେଉଁ ଡବାରୁ ଯେ ଦୟାକରି ଯେ ଯା ଦେଲେ, ଖଞ୍ଜ ତାକୁ ନେଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଛୁଆଁଇ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଡବା ସାମନାରେ ଠିଆହୋଇ ସେହି କଥା କହି ପୁଣି ପଇସା ମାଗେ।

ବସ ଷ୍ଟାଣ୍ଡରେ ବସ୍ ଆସି ଠିଆହେଲେ, ଆଣାବାଡ଼ି ଦ'ଖଣ୍ଡ କାଖରେ ଦେଇ ଗ୍ରେଟେଇ ଗ୍ରେଟେଇ ଯାଇ ଯାତ୍ରୀଙ୍କୁ କହେ—ବାବୁମାନେ ଆପଣମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ହବ। ଖଞ୍ଜକୁ ଗୋଟିଏ ପଇସା ଦିଅନ୍ତୁ, ଗଣ୍ଡିବର କେହି ନାହିଁ, ଭଗବାନ ଆପଣମାନଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ କରିବେ··।

ଯେ ଯା ଦେଲା, ପଇସା ହାତରେ ମୁଠେଇ, ମୁଣ୍ଡରେ ଛୁଆଁଇ, ଗ୍ରେଟେଇ ଗ୍ରେଟେଇ ଅନ୍ୟ ବସ୍ କଡ଼କୁ ଯାଇ ପୁଣି ପଇସା ମାଗେ, ଯା ମିଳେ, ସେଇଥିରେ ଚା', ବରା, ପକଉଡ଼ି, କେଉଁଦିନ ହୋଟେଲର ବାରଦାରେ ବସି କିଛି ଭାତ ଖାଏ, ରାତି ହେଲେ ମୁସାଫିରଖାନା କିମ୍ବା କେଉଁ ଦୋକାନ ବାରଦାରେ ଶୋଇ ରାତି କଟାଇ ଦିଏ।

ଦିନେ ଦିନବେଳା ବସ୍ ଷ୍ଟାଣ୍ଡରେ ସେଇ ମିନତିଭରା କାତର କଣ୍ଠରେ ଶୁଣାଯାଉଛି—ବାବୁମାନେ ଖଞ୍ଜକୁ ଗୋଟିଏ ପଇସା ଦିଅନ୍ତୁ, ଆପଣମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ହେବ, ମୋର କେହି ନାହାନ୍ତି, ମୋର ଗୋଟିଏ ଗୋଡ଼ ନାହିଁ, ମୁଁ ଅକ୍ଷମ, ଭଗବାନ ଆପଣମାନଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ କରିବେ, ପିଲାମାନଙ୍କର ଶରୀର କୁଶଳ ରହିବ···।

ଏଇ ସମୟରେ ଶୁଣାଗଲା—ହିପ୍ ହିପ୍ ହୁର୍ରେ, ହିପ୍ ହିପ୍ ହୁର୍ରେ, ଥ୍ରୀ ଚିୟର୍ସ ଫର୍ ମାର୍ତ୍ତଣ୍ଡ କ୍ଲବ୍, ହିପ୍ ହିପ୍ ହୁର୍ରେ···।

ଗୋଟାଏ ଟ୍ରକ୍‌ରେ ଦଳେ ଖେଳାଳି ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି, ଦୁଇଜଣ ଖେଳାଳି ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ସିଲ୍‌ଡ଼ ଧରିଛନ୍ତି, ଜଣେ ଗୋଟାଏ ପେଣ୍ଡୁକୁ କାଖେଇଲା ଭଳି ଧରିଛି, ଟ୍ରକ୍‌ଟା ବସ୍‌ଷ୍ଟାଣ୍ଡ କଡ଼ ଦେଇ ରାସ୍ତା ଉପରେ ଗଲାବେଳେ ପୁଣି ମିଳିତ କଣ୍ଠର ଧ୍ୱନିରେ ବସ୍‌ଷ୍ଟାଣ୍ଡ କମ୍ପି ଉଠିଲା—ହିପ୍ ହିପ୍ ହୁର୍ରେ, ହିପ୍ ହିପ୍ ହୁର୍ରେ, ଥ୍ରୀ ଚିୟର୍ସ ଫର୍ ମାର୍ତ୍ତଣ୍ଡ କ୍ଲବ୍···।

ପୁଣି ସେଇ ଟ୍ରକ୍ ଉପରୁ ଶୁଣାଗଲା—ହେଇରେ ବାଜ ପରିଡ଼ା ।

—କାହିଁ ? କାହିଁ ?

—ହେଇଟି କ'ଣ ଆଶାବାଡ଼ି ଦି'ଖଣ୍ଡ କାଖରେ ଦେଇ ଗୋଟାଏ ଗୋଡ଼ରେ ଠିଆ ହୋଇଛି ।

—ହେଇଟି ସେ ବସ୍ ପାଖରେ ଠିଆହୋଇ ପଇସା ମାଗୁଛି···।

—ହଇରେ, ବାଜିଆ ଭିକ ମାଗିଲା! ତାକୁ କେହି ତାଙ୍କ ଗାଁରେ ସାହାଯ୍ୟ କଲେ ନାହିଁ ?

—ତା' ପରି ଖେଳାଳି ଜଣେ, ଆମ ଗାଁ ହୋଇଥିଲେ ତାକୁ ବସେଇ ପୋଷନ୍ତୁ ।

—ହଇରେ, ବାଜିଆ ଶେଷକୁ ଭିକ ମାଗିଲା ।

ବାଜିଆ ବୁଝି ପାରିଲା—ମାର୍ତ୍ତଣ୍ଡ କ୍ଲବର ଖେଳାଳିମାନେ କେଉଁଠି ଫୁଟବଲ ମ୍ୟାଚ୍‌ରେ ଜିତି ସିଲ୍‌ଡ଼ ନେଇ ହିପ୍ ହିପ୍ ହୁର୍ରେ କରି ଯାଉଛନ୍ତି । ବାଜିଆ କାନ୍ଦି ପକେଇଲା, ପୁଣି ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ଭାବିଲା—ଗୋଟାଏ ବସ୍ ଉଢ଼ାଳରେ ଲୁଚି ଠିଆ ହବ, ସେ ତରବରରେ ଡେଙ୍ଗେଇ ଡେଙ୍ଗେଇ ଯାଉ ଯାଉ ତା' ମୁଣ୍ଡ ଘୂରିଗଲା, ତାର ଆଶାବାଡ଼ି ଦି'ଖଣ୍ଡ ଖସିଗଲା । ବାଜିଆ ସେହି ବସ୍ ଷ୍ଟାଣ୍ଡ୍‌ର ମାଟି ଉପରେ କଚାଡ଼ି ହୋଇପଡ଼ିଲା ।

ଟ୍ରକ୍‌ଟା ବସ୍‌ଷ୍ଟାଣ୍ଡ ରାସ୍ତା ଉପରେ ଜନଗହଳି କଟେଇ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଚାଲିଲା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ହିପ୍ ହିପ୍ ହୁର୍ରେ, ହିପ୍ ହିପ୍ ହୁର୍ରେ—ମିଳିତ କଣ୍ଠର ଧ୍ୱନି କ୍ରମଶଃ କ୍ଷୀଣରୁ କ୍ଷୀଣତର ହୋଇ ଆଉ ଶୁଣାଗଲା ନାହିଁ ।

ଶିକାର

ଭଗବତୀଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ

ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ଘିନୁଆର ନାମ ବିଖ୍ୟାତ—ଶିକାରୀ ହିସାବରେ ଜଣା । ତା'ର ପ୍ରଥମ ଅସ୍ତ୍ର ନିଜର ହାତ ତିଆରି ଧନୁଶର । ସେ ଶର ମାରିଲା ବେଳେ ଚିତ୍ ହୋଇ ଶୋଇପଡ଼େ, ବାଁ' ପାଦଟି ଧନୁରେ ଲଗାଇ ଦେଇ କାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶରଟି ଟାଣି ନେଇ ଛାଡ଼ିଦିଏ । ମାଇଲିଏ ଦୂରରୁ ଶର ମାରି ସେ ଲକ୍ଷ ବିନ୍ଧିପାରେ । ଏଇ ଧନୁଶର ସାହାଯ୍ୟରେ ସେ ହରିଣ, ସମ୍ବର, ବାର୍ହା, ଭାଲୁ ମାରିଛି ଅଗଣନ; ଚିତାବାଘ ବି ମାରିଛି ଅନେକ । କିନ୍ତୁ ମହାବଳ ମାରିଛି ମୋଟେ ଦୁଇଟି । ମହାବଳ ଦୁଇଟି ମାରି ସେ ଡେପୁଟି କମିଶନରଙ୍କଠାରୁ ବେଶ୍ ପୁରସ୍କାର ପାଇଛି ମଧ୍ୟ ।

ସେଦିନ ଭୋରରୁ ସେ ଏକ ଅଦ୍ଭୁତ ଶିକାର ନେଇ ଡେପୁଟି କମିଶନରଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା ପାଖରେ ହାଜର । ଗୋଟିଏ କାନ୍ଧରେ ତା'ର ଠେକୁଟି ଝୁଲୁଛି, ହାତରେ ଦ'ଚନଟା ଶର, ଆଉ କାନ୍ଧରେ ଟାଙ୍ଗିଟି ପଡ଼ିଛି । ଘିନୁଆକୁ ଏ ବେଶରେ ଦେଖି ଅର୍ଦ୍ଦଳି ପଚାରିଲା— 'କିରେ ଆଜି କି ଶିକାର ଆଣିଚୁ ?''

ଘିନୁଆ ସଙ୍ଗେ ତା'ର ଭଲ ଜଣାଶୁଣା । ତା'ର ବକ୍‌ସିସ୍‌ର ଅଂଶୀଦାର ସେ କେତେଥର ହୋଇଛି । ଉତ୍ତରରେ ଘିନୁଆ ତା' ମଇଳା ଦାନ୍ତ ଦୁଇ ଧାଡ଼ି କେବଳ ଦେଖାଇଲା । ସେ ହସିଲା କି ଖେଙ୍କିଲା ଜାଣିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତରେ ହସ ବୋଲି ଯାହାକୁ କୁହାଯାଏ ଘିନୁଆଠାରେ ତାହା କେହି କେବେ ଦେଖିନାହିଁ । ବେଳେବେଳେ ସେ ଏପରି ଦାନ୍ତ ଦେଖାଏ । ତାହା ହସ ନୁହେଁ କି କାନ୍ଦ ନୁହେଁ— କେବଳ ଦାନ୍ତଦେଖା ।

ଅର୍ଦ୍ଦଳି ପଚାରିଲା, "କି ରେ, କି ଶିକାର ଆଣିଚୁ ?

ଘିନୁଆ ତାହାର ଗାମୁଛାରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ପଦାର୍ଥକୁ ଦେଖାଇ କହିଲା ଯେ, ସେ ଆଜି ଏକ ମସ୍ତ ଜାନୁଆର ଶିକାର କରିଛି ।

ଅର୍ଦ୍ଦଳି ପଚାରିଲା 'ବାଘ' ?

ଘିନୁଆ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ ନାହିଁ ଜଣାଇଲା ।

"ତେବେ କ'ଣ, ଚିତା·· ଭାଲୁ ··ବାର୍ହା···?"

ଘିନୁଆ କେବଳ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇଗଲା ।

"ଆଉ ତେବେ କଅଣ ବେ ?"

ଗୋଳମାଳ ଶୁଣି ସାହେବ ବଙ୍ଗଳା ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସିଲେ । ଘିନୁଆ ମୁଣ୍ଡିଆମାରି ପୁଣି ସାହେବଙ୍କୁ ସେହିପରି ଦାନ୍ତ ଦେଖାଇଲା । ସାହେବ ଶିକାରର ଚେହେରା ଦେଖିବାକୁ ଔତ୍ସୁକ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିବାରୁ ଘିନୁଆ ଗାମୁଛା ଭିତରୁ ବାହାର କରି ସାହେବଙ୍କ ପାଦ ତଳେ ଥୋଇଲା ଗୋଟିଏ ସଦ୍ୟକଟା ମଣିଷ ମୁଣ୍ଡ । ସାହେବ ଚମକି ପଡ଼ି ପାହୁଣ୍ଡେ ଦୁଇ ପାହୁଣ୍ଡ ପଛେଇଗଲେ । ଘିନୁଆ ହାତ ବଢ଼ାଇ ମାଗିଲା, "ସାହେବ, ବକ୍‌ସିସ୍ ।" କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ମନକୁ ସମ୍ଭାଳି ନେଇ ସାହେବ ଘିନୁଆକୁ ବକ୍‌ସିସ୍‌ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ଇସାରା କଲେ ଏବଂ ଭିତରକୁ ଯାଇ ଫୋନ୍‌ଦ୍ୱାରା ସଶସ୍ତ୍ର ପୋଲିସ ଫୌଜ ଡକାଇଲେ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଘିନୁଆକୁ କବଜ୍ କରିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ଦେହରେ ତା'ର ଗୋଟାଏ ଅସୁରର ବଳ । ହାତରେ ପୁଣି ତା'ର ଧନୁଶର ଓ ଟାଙ୍ଗିଆ ରହିଛି ।

ଯେତେବେଳେ ହାତକଡ଼ି ଗୋଡ଼କଡ଼ି ପିନ୍ଧି ଘିନୁଆକୁ ହାଜତରେ ରହିବାକୁ ହେଲା, ସେ କିଛି ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ । ତାକୁ ଏପରିଭାବରେ ଅଟକାଇ ରଖିବାର ମତଲବ କଅଣ ? ସୁବିଧା ପାଇଲେ ସେ କାହାରି କାହାରିକି ଏ ବିଷୟରେ ପଚାରେ । କିଏ କହେ ତା'ର ଫାଶୀ ହେବ, କିଏ କହେ ସେ ଯିବ କଳାପାଣି । କାହିଁକି ? ସେ ଏମିତି କି ଅପରାଧ କରିଛି କି ? କିଛି ବୁଝି ନପାରି ସେମାନଙ୍କ କଥାକୁ ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରେ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ଦିନେ ଡେପୁଟି କମିଶନର ପରିଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ସେ ତାଙ୍କୁହିଁ ସବୁ ହାଲ ପଚାରିଲା । ସେ କହିଲେ ଯେ, ପୂର୍ବରୁ ସେ ବାଘଭାଲୁ ମାରୁଥିଲା ବୋଲି ଟଙ୍କେ ଟଙ୍କେ ବକ୍‌ସିସ୍ ପାଉଥିଲା । ଏବେ ମାରିଛି ମଣିଷ । ଏଥିରେ କି ବକ୍‌ସିସ୍ ପାଇବ ତାହା ପାଞ୍ଚ, ଦୁ'ଜଣ ତ ଫେର ବୁଝି ବିଚାରି ଠିକ୍ କରିବେ ! ଏହି କଥାଟା ହିଁ ଘିନୁଆ ମନକୁ ମାନିଲା ।

ଯେଉଁ ଦିନ ତା'ର ବିଚାର ହେଲା, ଘିନୁଆ ମନେ ମନେ ଭାବିଲା, ସେଦିନ ତାକୁ ବକ୍‌ସିସ୍ ମିଳିବ । ସେ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ ଜଜ୍‌ଙ୍କ ଆଗରେ ସବୁ ବିବରଣୀ କହିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ଯେ ଗୋବିନ୍ଦ ସରଦାରକୁ ହାଣିଲା, ସେଥିପାଇଁ ତାକୁ କମ୍ କଷ୍ଟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିନାହିଁ । ଆଉ ଅନେକ ଲୋକ ତାକୁ ମାରିବାକୁ ଛକିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ କେହି ପାରି ନ ଥିଲେ । ଗୋବିନ୍ଦ ସରଦାର ଯେ ସବୁବେଳେ ମଟରରେ ଯିବା ଆସିବା କରେ । ସେ ତା'ର ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି କମେଇଛି ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଲୁଟି କରି । ବଡ଼ ସଇତାନ ଲୋକ ଥିଲା ସେ । କେତେ ଲୋକଙ୍କୁ ସେ ମାରିଛି, କେତେ ଲୋକଙ୍କୁ ଉଚ୍ଛନ୍ନ କରିଛି, କେତେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କର ଇଜ୍ଜତ ନେଇଛି, ତାହାର ଠିକଣା ନାହିଁ — ଘିନୁଆର ସବୁ ଜମିବାଡ଼ି ମଧ୍ୟ ନେଇ ନିଜର କରିଛି । ସେ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଘିନୁଆର ସ୍ତ୍ରୀ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରିବାକୁ ବସିଥିଲା । ଏତେବଡ଼ ବଦ୍‌ମାସ ! ଘିନୁଆକୁ ଦେଖି

ମଟରରେ ପଳାଉଥିଲା । ତା ହାବୁଡ଼ରୁ ଖସି ପଳେଇବ ! ତା'ର ମଟର ଚକକୁ ତୀର ମାରି ଘିନୁଆ ମଟରକୁ ଅଚଳ କରିଥିଲା । ତା'ପରେ ଟାଙ୍ଗିରେ ତା'ର ମୁଣ୍ଡଟି କାଟି ଦେଇ ସିଧା ଦୌଡ଼ିଲା, ଘଞ୍ଚ ଘଞ୍ଚ ବଣ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତର ଦେଇ । ଚଉଦଣ ମାଇଲ ରାସ୍ତା ଏକା ନିଶ୍ୱାସକେ ଦୌଡ଼ି ସେ ଡେପୁଟି କମିଶନରଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା ପାଖରେ ହାଜର ହେଲା ।

ଗୋବିନ୍ଦ ସରଦାର ସାମାନ୍ୟ ଲୋକ ନୁହେଁ । ହାତରେ ତା'ର ଥାଏ ସବୁବେଳେ ବନ୍ଧୁକ । ବାଘ-ଭାଲୁଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଲୋକେ ତାକୁ ବେଶୀ ଭୟ କରନ୍ତି । ବାଘ-ଭାଲୁଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ସେ ଲୋକଙ୍କର କ୍ଷତି କରେ ଢେର ବେଶୀ । ତାକୁ ମାରିବା ପାଇଁ ଘିନୁଆ କମ୍ ସାହସ ଓ ବିଚକ୍ଷଣତା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ନାହିଁ । କିଛି ବର୍ଷ ତଳେ ମେଲିଆ ଝପଟସିଂର ମୁଣ୍ଡ କାଟିଥିବାରୁ ସାହେବ ତୋରିକୁ ପାଁଶ ଟଙ୍କା ବକ୍‌ସିସ୍ ଦେଇଥିଲା । ଝପଟ ସିଂ ତ ଏକ ରକମର ଭଲ ଲୋକ ଥିଲା । ସେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ଇଜ୍ଜତ ନେଇ ନାହିଁ, କି କାହାର ଜମିବାଡ଼ି ଦଖଲ କରି ନାହିଁ । ସେ କେବଳ ଖଜଣାଖାନା ଲୁଟି କରିଥିଲା, ଆଉ କେତେଜଣ ସିପାହୀଙ୍କୁ ମାରିଥିଲା । ଗୋବିନ୍ଦ ସରଦାର କିନ୍ତୁ ବଡ଼ ଭୟଙ୍କର ଲୋକ । ତାକୁ ମାରିଥିବାରୁ ଘିନୁଆକୁ ଅଧିକ ବକ୍‌ସିସ୍ ମିଳିବା ଉଚିତ ।

ଘିନୁଆର ଗଳ୍ପ ଶୁଣି ସମସ୍ତେ ହୋ ହୋ ହୋଇ ହସିଉଠିଲେ । ଜଜ୍ ସାହେବ ହସି ହସି କହିଲେ, "ହଁ, ଉପଯୁକ୍ତ ବକ୍‌ସିସ୍ ଦିଆଯିବ ।" ସରକାରୀ ଓକିଲ କହିଲେ, "ତତେ ଏଠାକୁ ଖାସ ଅଣା ହୋଇଛି ବକ୍‌ସିସ୍ ଦିଆଯିବା ଲାଗି ।"

ଘିନୁଆ ଏହାକୁ ପରିହାସ ନ ମଣି ସତ ବୋଲି ମନେ କଲା । କାରଣ ହସ କୌତୁକ, ଥଟ୍ଟା ପରିହାସ ସେ ଜାଣେ ନାହିଁ । ତା'ର ଯେ ନିତାନ୍ତ ନିପଟ ରସଶୂନ୍ୟ ପ୍ରକୃତି । ଶେଷରେ ରାୟ ଦିଆଗଲା—ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡ । ଘିନୁଆ ଏହାର କୌଣସି ଅର୍ଥ ବୁଝିଲା ନାହିଁ । ପୁଣି ଜେଲକୁ ଫେରାଇ ତାକୁ ବୁଝାଇ ଦିଆଗଲା ଯେ, ତାର ବକ୍‌ସିସ୍ ପାଇବାର ଦିନ ଆସୁଛି ।

ଘିନୁଆ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଝିଲା ନାହିଁ ଯେ, ସେ ଜଣେ ଅପରାଧୀ ଓ ସେଥିଲାଗି ତାକୁ ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡ ଆଦେଶ ହୋଇଛି । ଝପଟ ସିଂକୁ ମାରିବା ଓ ଗୋବିନ୍ଦ ସରଦାରକୁ ମାରିବା ଯେ ଏକା କଥା ନୁହେଁ, ତାହା ସେ ବୁଝିବ କାହୁଁ ? ସେ ଜାଣିଲା ନାହିଁ ଯେ, ଗୋଟିଏ ଗୌରବର ବିଷୟ, ଅନ୍ୟଟି ଦୋଷାବହ । ଆଇନର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଜାଲ ଭିତରେ ପଶିବାକୁ ତା'ର ମୁଣ୍ଡ ନାହିଁ । ସେ ଯେ ବଣୁଆ ସାନ୍ତାଳ !

ସେ ମନେ ମନେ ଭାବେ, ତୋର ପାଁଶ ଟଙ୍କା ପାଇଛୁ ଝପଟସିଂଙ୍କୁ ମାରି । ସେଥିରୁ ବେଶୀ ନ ଦେଲେ କାହିଁକି ନେବ ? ସବୁ ଫେରାଇ ଦେଇ କହିବ, "କିଛି ନ ଦିଅ ପଛେ ସାହେବ, ତୋଠାରୁ ବେଶୀ ପାଇବା ମୋର ହକ୍ ।" ଜେଲର ଅନ୍ଧାରିଆ ନିର୍ଜନ ଗୁମ୍ଫାରେ ରହି ସେ କେତେ କ'ଣ ଭାବେ । କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ସେ କାହାରିକି ଦେଖେ ନାହିଁ । କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ବି' ତାର ଆଗ୍ରହ ନ ଥାଏ । କେବଳ ବକ୍‌ସିସ୍ ପାଇ ଘରକୁ ଫେରିବାକୁ ତା'ର ମନ ଛଟପଟ ହେଉଥାଏ ।

ଶେଷରେ ତା'ର ଫାଶୀର ଦିନ ଆସିଲା । ତାକୁ ପଚାରିଗଲା, ତା'ର ଶେଷରେ କ'ଣ ଦରକାର । ସେ କହିଲା, "ମୋର ବକ୍‌ସିସ୍" । "ଆଚ୍ଛା,ବକ୍‌ସିସ୍ ପାଇବୁ ଆ" କହି ତାକୁ ନେଇଗଲେ । ମୁଣ୍ଡରେ ତା'ର ଗୋଟିଏ କଳାକନାର ଖୋଳ ପିନ୍ଧାଇ ଦିଆଗଲା । ଘିନୁଆ ମନେ ମନେ ବିଚାରିଲା—ଆଖିରେ ଅନ୍ଧ ପୋଟଳି ଦେଇ ହାତରେ ତା'ର ସୁନା ରୂପା ତାଳି ଦିଆଯିବ । ସରକାର ଘରର କେତେ ଫନ୍ଦି ଫିକର, କାଇଦା କଟକଣା ଅଛି । ଖାଲି ନିମିତ୍ତ କ'ଣ ବକ୍‌ସିସ୍ ଦିଆଯିବ ? ସେ ଘରକୁ ଫେରି ସବୁ ଦେଖାଇବ । କି ଖୁସି ହେବ ସ୍ତ୍ରୀ ତା'ର ସେ ସବୁ ଦେଖି ! ଭଲ ଘରଦ୍ୱାର କରି, ଜମିବାଡ଼ି କିଣି ସେ ସୁଖରେ ରହିବ । ଆଉ ତ ଝୋଟିଆ ସରଦାର ନାହିଁ ଯେ, ସବୁ ଲୁଟି କରି ନେବ ।

ହଠାତ୍ କ'ଣ ଗୋଟାଏ ଆସି ତା ବେକରେ ବାଜିଲା ।

ଘାସିପଡ଼ାର ମାୟା

ଶ୍ରୀ କମଳାକାନ୍ତ ଦାସ

ହରକାନ୍ତ କ୍ୱାର୍ଟର ଖଣ୍ଡିଏ—ଛୋଟ ଛୋଟ 'ଦ' ବଖୁରି ଘର, ଉପରେ ଖପର ଛାଉଣି, ଦୁଆରଆଡ଼ ମେଲ । ପାଚେରି ନାହିଁ । ଖଣ୍ଡିଏ ମାତ୍ର ଛୋଟ ରୋଷେଇ ଘର, ଦୂରଛଡ଼ା ହୋଇ ଛୋଟ ପାଇଖାନା ଖଣ୍ଡିଏ । ମସ୍ତବଡ଼ ପଡ଼ିଆ ଓ ଦଣ୍ଡା ମଝିରେ ନିତାନ୍ତ ଏକୁଟିଆ ଘର ଖଣ୍ଡିକ, ଗାଁଗଣ୍ଡା ଓ ବଜାରଠାରୁ ବହୁଦୂରରେ । ଘରର ଦକ୍ଷିଣକୁ ଅଦୂରରେ ଘାସିପଡ଼ା ଏବଂ ପଶ୍ଚିମକୁ ଦେଖାଯାଉଛି ଗଣ୍ଡାପଡ଼ା । ଘାସି ହେଲେ ମେହେନ୍ତର ଜାତିର ଦଳିତ ଅନୁନ୍ନତ ନିତାନ୍ତ ଦରିଦ୍ର ଲୋକ ଏବଂ ଗଣ୍ଡା ମଧ୍ୟ ସେହିଭଳି ପାଣ ଜାତିର ହରିଜନ ମାନେ । ସମାଜରେ ଏମାନଙ୍କ ସ୍ଥାନ ଜାଣି ତ ଅତି ନୀଚରେ । ତା ଉପରେ ପୁଣି ପାହାଡ଼ିଆ ଗଡ଼ଜାତ ଅଞ୍ଚଳ; ଯେଉଁଠିକି ସାମାନ୍ୟ କେତୋଟି ଦିନ ଆଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରଜାରାଜୁଡ଼ା ଓ ତାଙ୍କ ଆଭିଜାତ୍ୟ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲା । ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ଘାସି ଆଉ ଗଣ୍ଡା—ଏ ଦୁଇ ଜାତିର ଲୋକଙ୍କୁ ସାଧାରଣ ଲୋକେ ନିତାନ୍ତ ଘୃଣା କରୁଥିଲେ । ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କ ସ୍ଥାନ ସହରତଳି ନିତାନ୍ତ ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ଓ କଦର୍ଯ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ । ତାରି ପାଖରେ ଏ କ୍ୱାର୍ଟର ଖଣ୍ଡିକ ଗଢ଼ାଯାଇଛି । ପାଚେରି ନାହିଁ କି ଆବୋର କିଛି ନାହିଁ । ଛୋଟ ଛୋଟ ଦ' ବଖୁରି ଖପରଲ୍ଲି ଘର । ଦୁଆରଆଡ଼ ଯାକ ଧୂ ଧୂ ପଡ଼ିଆ । ଦିନ ଦ'ପହରେ ଚୋର ପଶି ମାଉପିଟି ଲୁଟି ନେଲେ ଡାକିଲେ କେହି ଶୁଣିବେ ନାହିଁ ।

ଏକୁଇ କହନ୍ତି କ୍ୱାର୍ଟର । "କ୍ୱାର୍ଟର"ର ଗାଣିତିକ ଅର୍ଥ ଏକ-ଚତୁର୍ଥାଂଶ । ଏ କ୍ୱାର୍ଟର ଖଣ୍ଡିକୁ ସେ ହିସାବରେ ଏକ-ଅଷ୍ଟମାଂଶ ବା ଏକ-ଷୋଡ଼ଶାଂଶ କହିଲେ ଚଳିବ । ସେଥିଲାଗି ଏ ଖଣ୍ଡିକ ପ୍ରାୟ ଖାଲି ପଡ଼ି ରହିଥାଏ । ଏକୁଟିଆ ନିସ୍ତୁଟିଆ ଖୋଲା ଘର ଦ'ଖଣ୍ଡି । ଛୁଆ ପିଲା ନେଇ ଏଠି କିଏ କେମିତି ରହିବ ! ଚୋରଙ୍କର ଭୟ ଖୁବ୍ ଅଛି ଯେ ! ସାମନାକୁ ପଡ଼ିଆ ପାରିହେଲେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ବନ୍ଧ । ବନ୍ଧ ଅର୍ଥ ଜଳାଶୟ । ତାରି ହୁଡ଼ା ଉପରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ସାଗୁଆନ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବାଜେ ଗଛର ବଣ । ଦୂରକୁ ଦିଶେ ଜେଲଖାନା'ର ପାଚେରି ଓ ତା ସେପଟକୁ ଖଦାଳପଡ଼ା । ଖଦାଳ ଜାତି ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଓ ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକ ।

ଭୋର ହେଲା ବେଳକୁ ଗୋଟିଏ ଲୋଖାଁ ବାଉଁଶ ଠୋକେଇ ଧରି ଅତି ଅପରିଷ୍କାର ଛିଣ୍ଡା ଲୁଗା ଖଣ୍ଡିଏମାନ ପିନ୍ଧି ତଳ ବାଉଁଶ ଝାଡ଼ୁକାର ଖଣ୍ଡିଏ ଲୋଖାଁ

ଝାଡ଼ୁ ଧରି ତରୁଣ ଜଣ ସରକ ଝିଅ ପିଲା ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ଘାସିପଡ଼ାରୁ ବାହାରି ସହରର ବିଭିନ୍ନ ପଡ଼ାକୁ ଚାଲନ୍ତି – ପାଇଖାନା ଓ ରାସ୍ତା ସଫା କରିବା ଲାଗି । ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼େଇ ଥାଆନ୍ତି ଲଙ୍ଗଳା କାଳିଆ ମୁରୁକୁଟିଆ ମଇଳା ପିଲା କେତୋଟି—ମାଆ ମା'ଆ ଡାକି ଡାକିକା, କାନ୍ଦି କାନ୍ଦିକା । ପୁରୁଷଯାକ ମଧ୍ୟ ସେହିଭଳି ବିଭିନ୍ନ ସହର ସଫେଇ କାମରେ ବାହାରି ପଡ଼ନ୍ତି । କେତେକ ବା ଟାଙ୍ଗିଆ ଖଣ୍ଡିଏ ଲେଖାଁ ଧରି ଜାଳେଣି କାଠ ପାଇଁ ବଣକୁ ଚାଲି ଯାଆନ୍ତି । ଘାସିପଡ଼ାର ଘୁଷୁରିଯାକ ଛୁଆପିଲାଙ୍କୁ ଘେନି ଏଣେ ତେଣେ ନଅର ପସର ହୋଇ ଧାଆନ୍ତି ଖାଦ୍ୟ ଅନ୍ୱେଷଣରେ ।

ଗଣ୍ଡାପଡ଼ାରେ ଅନେକ ତନ୍ତ ବୁଣନ୍ତି । ସକାଳ ହେଲାକ୍ଷଣି ସେମାନଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ପିଲାଏ ଲାଗି ଯାଆନ୍ତି ସୂତାକାମ ଓ ତନ୍ତ ବୁଣାରେ । ଝଦାଳପଡ଼ାରୁ ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ଝିଅ ବୋହୂ ଭେଣ୍ଟିଆ ଭୂଆସୁଣୀ ବାହାରି ଯାଆନ୍ତି ମୂଲପାଇଁ ଲାଗିବା ନିମନ୍ତେ । ତୁଣ୍ଡରେ ଗୀତ; ମୁଣ୍ଡରେ ଫୁଲ । ଦେହରେ ରଙ୍ଗଚଙ୍ଗିଆ ଛିଣ୍ଡା ମଳିଆ ଅଣଓସାରି ଧୋତି, ଶାଢ଼ୀ । ସମସ୍ତେ ଗରିବ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଚାଲି ଭୂଇଁଉପରୁ ଲେପଟେଇ ପଡ଼ୁଛି । ଦିନଯାକର ରୋଜଗାର ଅଣଓସାରି ପଣନ୍ତ ପରି ଏଣୁ ଓଟାରିଲେ ତେଣିକି ନଅଣ୍ଟ; ତେଣୁ ଓଟାରିଲେ ଏଣିକି ନଅଣ୍ଟ । ସମାଜରେ ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ହେଲେ ନିତାନ୍ତ ଅବହେଳିତ, ଦଳିତ, ପତିତ, ହରିଜନ । ଏଇମାନେହିଁ ସମାଜର ସେବକ । ମାତ୍ର ଏମାନଙ୍କ ପେଟପିଠି ଆଡ଼କୁ ଅନାଇବାକୁ ମାଆ ବାପ କେହି ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କ ଉପରେ ସମସ୍ତେ ହାକିମ । ସମସ୍ତଙ୍କର ଧାରଣା ଏମାନେ ଚୋର ଉଚକେଇ, ମଦ୍ୟପ ଓ ଅସତ୍-ଚରିତ୍ର । ସମସ୍ତେ ଏମାନଙ୍କୁ ଘୃଣା କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କେହି ଭାବନ୍ତି ନାହିଁ ଯେ ଏମାନଙ୍କ ସ୍ତରରେ ଏତେ ଅଭାବ ଅନାଟନ ଭିତରେ ବି ଏମାନେ ଏତେ ଭଲ ମଣିଷ ପରି ଚଳୁଛନ୍ତି ।

ଲୋକଙ୍କର ଶତ ବାରଣ ସତ୍ତ୍ୱେ ମନକେତନ ମହାପାତ୍ର ସଙ୍ଗରେ ଯୁବତୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଚାରୋଟି ସାନ ସାନ ପିଲାଙ୍କୁ ଧରି ଏ ଘରେ ରହିଲେ । କଟକଆଡ଼ୁ ବଦଳି ହୋଇ ଆସିଛନ୍ତି । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ଫ୍ଲାଟ ବାରଣ୍ଡାରେ ଲଣ୍ଠନଟିଏ ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ହୋଇ ଜଳୁଛି ।

ବଜାର ଆଡ଼ୁ ଫେରୁଛନ୍ତି ଘାସିଆଣୀମାନେ । କାବା ହୋଇ ବାରଣ୍ଡାର ସାମନାରେ ଥିବା ଖଣ୍ଡିଆ ଆମ୍ବଗଛଟି ମୂଳେ ଠିଆ ହୋଇଗଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବୁଢ଼ୀମଣି ହେଲା ପୁରୁଖା ଲୋକ । ଆଗଭରି ଆସି ପିଣ୍ଡାତଳକୁ ଠିଆ ହୋଇ କହିଲା—
"କିଏ ଗୋ, ନୁନିର ମା'—କୋଉଁ ରାଇଜରୁ ଆଇଲ ? ଏବେଲୁ ଏ ଘରେ କେନ୍ତା ରହିମ ଗୋ ?"

ନୁନିର ମା' ଓରଫ୍ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ବାରଣ୍ଡା ଉପରକୁ ଆସି କହିଲା—
"ତୁମ ଘର କେଉଁଠି କି ? କି ଘର ତୁମର ?"

ଦ୍ୱିମତୀ କହିଲା—"କହାର ମା' ! ଆମ ଘର ହୁପଟେ ଘାସିପଡ଼ାରେ । ଆମେ ଘାସୀ ଲୋକ, ତୁମର ପଡ଼ିଶା ଗୋ !"

ନୁନର ମା' ଓରଫ୍ ରେବତୀ ହସି ହସି କହିଲେ—"କାହିଁକି ତୁମେ ସବୁ ଅଛ ! ଆମେ ତ ତୁମର ପଡ଼ିଶା ହେଲୁ ଗୋ ? ଆମ ଭଲମନ୍ଦକୁ ତୁମେ, ତୁମ ଭଲମନ୍ଦକୁ ଆମେ । ଆମର ଏ ଛୁଆପିଲାଙ୍କୁ ତୁମେ ଜଗିବ ନାହିଁ କି ଗୋ ?"

କାଳୀରମା—ଲିଛିଁ ଲିଛିଁ ବୁଢ଼ୀ । ଚିରା ଲୁଗାର ଧଡ଼ିଦଖଣ୍ଡ ପିଠିଉପରେ ପଡ଼ିଛି । ଦ୍ୱିମତୀ ପାଖକୁ ଲାଗି ଆସି କହିଲା—"ଆହା ଗୋ ମା, କେଡ଼ା ଭଲକଥା କହୁନ ଗୋ ! ଏନ୍ତା କଥା ତ କେହି କହନ୍ତି ନାହିଁ ଗୋ ମା, ଆମେ ତ ଘାସିଲୋକ । ଗଣ୍ଡା ଘାସିପଡ଼ାରେ ଏ ଘରେ କେହି ତ ରହନ୍ତି ନାହିଁ ଗୋ ! ଡାଲା ପଡ଼ିଥାଏ । ତୁମେ କୋ ଗାଁଲୋକ ଗୋ ମା ? ସରକାରୀ ଲୋକ ବଦଳି ହୋଇ ଆଇଚ ?'

ରେବତୀ କହିଲେ— "ହଁ ଗୋ ମା, କଟକରୁ ବଦଳି ହୋଇ ଆସିଛୁ ।"

—"ବାବୁ କାହାନ୍ତି ?"

—"ବଜାର କରି ଯାଇଚନ୍ତି ।"

—"ନୁନ ବୁଆ କୋଟୋଟି ?"

—"ନୁନ ଆଉ ବୁଆ ? ମାନେ—ଝିଅ ପୁଅ ?"

—"ହଁ ଗୋ, ହଁ ଆମେ ସେନ୍ତା କହୁଁ !"

—"ନୁନ ତିନଟି ଆଉ ପୁଅ ଗୋଟିଏ ।"

ଦ୍ୱିମତୀ କହିଲା—"ଆଇମୁଁ ଗୋ ମା' ଆମେ ଆଇମୁଁ । ତୁମେ ଆମକୁ ଘିନ୍ନା କରିବ ନାଇତ ? ଆଇମୁଁ, ବସିବୁ, କଥା ହମୁଁ, ତୁମେ ରାଗ କରିବ ନାଇତ ?"

—"ନାଇଗୋ ମା ' ଘିନ୍ନା କରିବି କାହିଁ ? ତୁମେ କଅଣ ମଣିଷ ନୁହଁ । ତୁମେ ଆସିବ । ବସିବା, ଦୁଃଖ ସୁଖ ହେବା । ତୁମ ପିଲାଏ ଆସିବେ । ମୋ ପିଲାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଖେଳିବେ, ବୁଲିବେ ।

ଆମ୍ବଗଛମୂଳୁ ଆଗେଇ ଆସି ପାର୍ବତୀ ବୋଲି ଆଉ ଗୋଟିଏ ଘାସିଆଣୀ କହିଲା—"ନାଇ ଗୋ ମା, ଅମ ସାଙ୍ଗରେ ମିଶିଲେ ତୁମକୁ ଏଠା ବାବୁଲୋକେ ଘିନ୍ନା କରମେ ।"

—"ଘିନ୍ନା କରିବେ ଆମକୁ ଏଠା ଲୋକେ ? କଲେ କରିବେ । ଆମେ ତୁମ ସାଙ୍ଗରେ ମିଶି ଚଳିବା ।"

—"ତୁମେ କି ଲୋକ ମା ?"

—"ଆମେ ବ୍ରାହ୍ମଣଲୋକ ଗୋ ?"

ବୁଢ଼ିମଣ୍ଡ ପଛକୁ ଘୁଞ୍ଚିଗଲା ଦୁପାଦ, କହିଲା—"ହଉ ଗୋ ମା ! ତୁମେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଲୋକ ? ଦେବତା, ଦେବତା ।"

—"ନାଇ ଗୋ ମା ! ଅମେ ବି ମଣିଷ, ତୁମେ ବି ମଣିଷ ।

—"ଥାଆଗୋ ମା, କାଲିକି ଆଇମୁଁ । ରାତି ବେଶି ହେଲା । ଗରିବ ଲୋକ । ଆମ ପଡ଼ାକୁ ଯିବକି ମା କେବେ ?

— "ହଁ ଗୋ, ନିଶ୍ଚେ ଯିବା ।"

ସମସ୍ତେ ଚାଲିଗଲେ । ବାଟସାରା କୁହାକୁହି ହୋଇ ଯାଉ ଥାଆନ୍ତି— "ଏମାନେ ଭଲ ଲୋକ ଆଇଛନ୍ତି ।"

ଗଣ୍ଡାପଡ଼ାରେ ତନ୍ତକୁ ଧରି ଶତକଡ଼ା ନବେ ପରିବାର କୁଟୁମ୍ବ ପୋଷନ୍ତି । ମାତ୍ର କଣ୍ଟ୍ରୋଲବଜାରରେ ସୂତା ମିଳିବା କଥାରେ ବାର ପେଞ୍ଚପାଞ୍ଚ ଚାଲିଛି, ଆଉଙ୍କ ପଡ଼ି ଯାଉଛି—"କେମିତି ବଞ୍ଚିବା ? ମୋଡ଼ାଏ ହେଲେ ସୂତା ତ ମିଳିଲା ନାହିଁ ।"

"ମିଳିବ । ଅଲବତ ମିଳିବ"—କହିଲେ ମୀନକେତନ ବାବୁ । ଗଣ୍ଡାପଡ଼ାରେ ଭକୁଡ଼ୁ ଖଣ୍ଡାର ନୂଆଣିଆ ଚାଲିଚଲେ ବାହିରେ ଅଦେଓହାଣ୍ଡି ଖଟିଆ ଉପରେ ବସିପଡ଼ି ଆଶାବାଣୀ ଶୁଣାଇ କହିଲେ—"ଅଲବତ ସୂତା ମିଳିବ । ତୁମେ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ବସ । ଗୋଟିଏ ସମବାୟ ସମିତି ଗଢ଼ିଦିଅ ।"

"ଜୁହାର ଆଜ୍ଞା, ଜୁହାର ଜୁହାର"—ଶହେ ଜଣ ପିଲା ବୁଢ଼ା, ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ଭକୁଡ଼ୁ ଦାଣ୍ଡରେ ଜୁଣ୍ଡ ହୋଇଗଲେ—ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏକେଅଛୁଁ । କିନ୍ତୁ ଦଉଛୁ କିଏ ? ସାତ ଦିନ ହେଲା ସପ୍ଲାଇ-ସୁପରଭାଇଜରଙ୍କ ବସାକୁ ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଫେରୁଛୁ । ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ବାବୁ ପାଖ ମଡ଼ାଉ ନାହାନ୍ତି । ଆମ ଦୁଃଖ ଶୁଣୁଛି କିଏ ବାବୁ !"

ତା ପରେ ମୀନକେତନ ବାବୁଙ୍କ ଚେଷ୍ଟା ଓ ଗଣ୍ଡାପଡ଼ାର ସମସ୍ତଙ୍କ ସହଯୋଗରେ ସମିତିଟିଏ ଗଢ଼ାଗଲା । ସୂତା ଆସିଲା ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ । ଭଲ ତନ୍ତ ଆସି ଗଣ୍ଡାପଡ଼ାରେ ଦିନରାତି ଠକ୍ ଠକ୍ ଶୁଭିଲା । ବଡ଼ବଜାରରେ ଘରଟିଏ ଭଡ଼ା ନିଆଯାଇ ସୁନ୍ଦର ଦୋକାନଟିଏ ଖୋଲାଗଲା । ଗଣ୍ଡାପଡ଼ାରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ତୁଣ୍ଡରେ ଶୁଣାଗଲା—"ମହାପାତ୍ର ବାବୁ—ମଣିଷ ନୁହଁ ଗୋ ଦେବତା ।"

ନରତମା'ର ମା—ଠୁନକା ଗଣ୍ଡଉଣୀ ଶାଗଧୁଳିଏ ଧରି ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଅଗଣା ଆଡ଼ ବାରଣ୍ଡାତଳେ ଠିଆ ହୋଇ କହିଲା—"ମାଅ ଗୋ, ଶାଗ କେତେଏ ଆଣିଚି— ତୁମରି ଲାଗି, ନିଅ । ତୁମେ ମୋର ମାଆ ହେଲ । ଏ ନୁନମାନେ ମୋର ଭଉଣୀ ।"

ରେବତୀ ରୋଷେଇ ଗୃହ ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସି ଦେଖିଲେ ଶାଗ କେରକ ବରଣ୍ଡା ଉପରକୁ ଥୋଇଦେଇ ଠୁନକୀ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରୁଛି—"ଜୁହାର ଗୋ ମା ?"

ରେବତୀ କହିଲେ—"ପିଣ୍ଡା ଉପରକୁ ଉଠି ଆସୁନୁ ମା ! ତଳେ ଠିଆହୋଇଛୁ କଅଁ ? ଏ ଶାଗ କାହିଁକି ଆଣିଲୁ ?"

—"ଆମେ ପର ଗଣ୍ଡାଲୋକ ଗୋ ମା ! ତମ ପିଣ୍ଡା ଉପରକୁ କେମିତି ଯିମୁଁ ?"

ରେବତୀ ଦେଖାଇ ଦେଲେ ଦାଣ୍ଡ ଘର ଭିତରକୁ—ହେଇଟି ଦେଖ, "ସେ ଝିଅଟି କିଏ ?"

ଠୁନକୀ ଚହିଁକି ଉଠିଲା—"ଓ ମାଆ ଗୋ ! ସେ ତ ଆମ ପଡ଼ା ଭକୁଡ଼ୁର ଝିଅ—ସୁରବାଳୀ ଯେ ! କଅଣ କରୁଚ ? ପାଠ ପଢ଼ୁଚ ? ତମ ନୁନି ପାଖରେ ବସିଚ ଯେ !

ଅଳପ ହସି ରେବତୀ କହିଲେ—ବସିଚି ତ ; ପଢ଼ୁଛି । ବାବୁ ତା ବାପାକୁ କହିଛନ୍ତି ତାକୁ ନେଇ ଆଜି ଇସ୍କୁଲକୁ ଯିବେ, ନା' ଲେଖେଇ ଦେଇ ଆସିବେ ।

—"ହେଲେ । ତା ଛେଳି ଚରେଇବ କିଏ ?"

ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ି ଠୁନକୀ ବରଣ୍ଡାର ଗୋଟିଏ କଡ଼କୁ ବସିପଡ଼ିଲା । ଦାଣ୍ଡଆଡ଼ୁ ଡାକଦେଲା ବନ୍ଧୁପ୍ରିୟା—ଘାସିପଡ଼ାର ଦ୍ୱିମତୀର ଝିଅ—"ମାଆଗୋ—କା କରୁଚ ?"

—"ଯାଉଚ ମା । ଆସୁନୁ ଏବାଟେ ଏ ପଟକୁ !"

ମାସ ଗୋଟିକ ଭିତରେ ଗଣ୍ଡା ଓ ଘାସିପଡ଼ାରେ ସମସ୍ତେ ଜାଣିପାରିଛନ୍ତି ଏ ଲୋକଟି ଆମର ହିତ ପାଇଁ ଆସିଛି, ଆମକୁ ଘୃଣା କରେ ନାହିଁ । ଭଲ ମଣିଷଟିଏ । ଦିନେ ଗଦାଧର ଘାସୀ ଓ ଲଛମନ ଘାସୀ ସାବଲ କଟୁରି ଧରି ଆସି କହିଲେ, "ବାବୁ ଆଜ୍ଞା ! ଅଗଣାରେ ଆମେ ବାଡ଼ ବୁଜି ଦେଉଚୁଁ କି, କଣ୍ଟାଝଟା ତ ଏଇ ପାଖରେ ଅଛି । କେତେ ବା ବେଳ ଲାଗିବ !" ହସି ଉଠି ମୀନକେତନ ବାବୁ କହିଲେ—"ଇରେ ଗଦାଧର ! ତମେ ସମସ୍ତେ ତ ହେଲ ମୋର ବାଡ଼ । ମେଲା ଥାଉ ।"

—"ନାଇ ଗୋ ବାବୁ, ସେ କଥା ବଲୁଚକି ? ଆମେ କହିନୁ କି ବାଡ଼ ବୁଜିଦେଲେ ଗୁସୁରି (ଘୁଷୁରି) ପଶିବେ ନାଇଁ !"

—"ହଉ, ତମ ଇଚ୍ଛା ।"

ଦାଣ୍ଡ ଅଗଣାରେ ଗୋଟିଏ ଛାମୁଣ୍ଡିଆ ହୋଇଛି । ତଳଟା ନିର୍ମଳ କରି ଲିପା ଲେମା ହୋଇ ପରିଷ୍କାର କରାଯାଇଛି । ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ ଗଣ୍ଡା ଆଉ ସାହିପଡ଼ାର ପିଲା ବୁଢ଼ା, ମାଇପେ ମିଣିପେ ଆସି ରୁଣ୍ଡ ହୁଅନ୍ତି । କେତେ ଆଡ଼ୁ କେତେ ଗପ ଗୁଳେ । ମୀନକେତନ ଓ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଆସି ତାହାରି ଭିତରେ ବସନ୍ତି । ପିଲାଗୁଡ଼ିକ ପାଖରେ ଘେରିକି ଥାଆନ୍ତି । ଗଲା ଅଇଲା ଲୋକେ ବାଟରେ ଯାଉ ଯାଉ କୁହାକୁହି ହୁଅନ୍ତି—ଏ ବାବୁଟା କଟକରୁ ଆସିଛି । ଗୋଟାଏ ଯାହି ହବ ପରା, ନଇଲେ ଗଣ୍ଡାଟିଏ ।

ଘନେ ଘନେ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ସିଦ୍ଧାନ୍ତଟା ଅମୀମାଂସିତ ରହିଯାଏ—ଖଦାଲ-ପଡ଼ାର କେତେଗୁଡ଼ାଏ ଆସି ତାଙ୍କୁ ଘେରି ବସି ଥାଆନ୍ତି ।

ସକାଳ ନଅଟା ଦଶଟା ବେଳକୁ ଦାଣ୍ଡରେ ଡାକ ଡାକ ଯାଆନ୍ତି ଗଉଡ଼ୁଣୀ—"ମଇ ନବ ଗୋ, ମଇ !" ଅର୍ଥାତ୍ ଦହି ଅଂଶ ଦୁଇ ବୃନ୍ଦପଣ ଓ ପାଣି ଅଂଶ ବାର ଚଉଦପଣ । ବକ ବକ ଖାଉଛନ୍ତି । ରଇବାଣି ବୁଢ଼ୀ ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଠିଆ ହୋଇ ଡାକେ—"ଓଗୋ ମୁନର ମା, ସିମ ନବ ଗୋ ।" ରଇବାଣି ବୁଢ଼ୀର ସିମ ବର୍ଦ୍ଧି ଭିତରେ ରେବତୀ ଓ ପିଲା କେତୋଟିଙ୍କ ପାଇଁ ଆନ୍ତରିକ ସ୍ନେହ ଲୁଚି ରହିଥାଏ । ଘଡ଼ିଏ ପହରେ ବସି କଥା କହେ । 'ଭଲ' ଦୋଟି ଆଣିଥାଏ, ସେମିତି ଦେଇଯାଏ । କେତେବେଳେ ଅବା ପଖାଳ ତୋରାଣି ମୁନ୍ଧିଏ ଖାଇଦେଇ ଯାଏ ।

ରାତି ଅଧକୁ କଳା ଆସି ବାଡ଼ିପଟେ ଡାକିଲା—"ମାଆ ଗୋ ଦୁଆର ଖୋଲ । ବେଗି ଖୋଲ । ମୋ ବର ମଦ ପିଇ ମତେ ମାରିବାକୁ ଧାଇଁଚି ।"

ରେବତୀ ଉଠିପଡ଼ି ତାଟି ଫିଟାଇ ଦେଲେ । କାଳୀ ଆସି ଦାଣ୍ଡଘରେ ଚଟାଣ ଉପରେ କାନି ବିଛାଇ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଝିଅ ଦୋଟି ସେ ଘରେ ଶୋଇ ଥାଆନ୍ତି ମା ପାଖରେ । ଦାଣ୍ଡପଟେ ଡାକ ପକାଇଲା ବଇଷ୍ଣିମା ଧାଙ୍ଗୀ । କଳା ମଚମଚ ଅର୍ଣ୍ଣାଢିଆ ମରଦ, ହଳେ ବଣ, ହାତେ ଓସାରର ଛାତି । ସ୍ୱୈର କରି ଦି ଦି ଥର ଛଅ ଛଅ ମାସ ଜେଲ ଖଟି ଆସିଛି । ମଦ ଖାଇଛି । ସ୍ତ୍ରୀ କଳାକୁ ମାଗୁଛି ତୋ ପାଖରେ ପଇସା ଅଛି ତ ଦେ, ଆଉ ମଦ ଖାଇବି । କଳା ଦଉନି । ଦେଖିଲାଗି ତା ଉପରେ ରାଗ ତାକୁ ମାରି ଗୋଡ଼ାଉଛି । ହାତରେ ଗୋଟାଏ ଠେଙ୍ଗା । କହୁଛି—ମାରିଦେବି ଜବନରୁ । ଦାଣ୍ଡଦୁଆରେ ଡାକିଲା—"ମାଆ ଗୋ, ମୋ କଳାଆକୁ ରଖିଚ । ବାହାର କରିଦିଅ । ମୁଁ ତାକୁ ମାରିମି ।"

ଘରେ ଆଜି ମୀନକେତନ ବାବୁ ନାହାନ୍ତି—କୁଆଡେ ଯାଇଛନ୍ତି । ରାତି ଅଧ । ଡାକିଲେ କାହାରି ପାଖରେ ଶବ୍ଦ ପହୁଞ୍ଚିବ ନାହିଁ । ବଇଷ୍ଣବା ମଦ ପିଇ ମାତାଲ ହୋଇ ଆସିଛି । ହିତାହିତ ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ ତାର । ସ୍ୱୈର ସେ,

ଡ଼କେଇତଟାଏ । ତେବେବି ରେବତୀଙ୍କର ଭୟ ନାହିଁ । କହିଲେ—"କିଏ ରେ ? ବଇଷିମା ।"

—"ହଁ ଗୋ ମା ! ମୁଁ ।"

—"ଛି ଛି । ମଦଗୁଡ଼ାଏ ଖାଇଛୁ । କନିଆକୁ ମାରି ଗୋଡେଇଛୁ । ସେ ତ ଆସି ମୋ ଶରଣ ପଶିଛି, କେମିତି ଛାଡ଼ିଦେବି ? ଯା ଯା କାଲି ସକାଳକୁ ସେ ଯିବ ଯେ । ବାପାଟା ପରି—ଆଉ ମଦ ଖାଆନା ।"

ମଦନିଶା ଭିତରେ କି ଦୁର୍ଦ୍ଧାନ୍ତ ଲୋକଟାର ଜ୍ଞାନ ଅଛି । ପିଣ୍ଡା ଉପରକୁ ସେ ଉଠିଲା ନାହିଁ । କହିଲା—"ଥାଉ ମା, ଶୋଇଥାଉ; ମୋର ଭୁଲ । ମଦଟିକେ ତ ପିଇ ଦେଇଚି ମା । ଯାଉଚି ମା, ଜୁହାର ଜୁହାର । ମଦ ପିଇ ଭୁଲ କରିଚି । ଆଉ ଦିନେ ଖାଇମି ନାହିଁ ମା ! ଆଉ ଦିନେ ଖାଇବି ନାହିଁ ।"

ବଇଷ୍ଟବା ମାସେ କାଲ ସେ ବାଟ ଦେଇ ଗଲନାହିଁ, ଲାଜ ମାଡ଼ିଲା । ଅନୁତାପ କଲା । ମଦଖିଆ କଥାଟା ବାବୁ ଜାଣିଲେ । ମାଆ ଜାଣିଲେ । ଛି ଛି । ସ୍ୱେର ବଇଷ୍ଟବାର ଦୁର୍ଦ୍ଧାନ୍ତପଣିଆ ବି ମୀନକେତନ ଓ ରେବତୀଙ୍କ ନିକଟରେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଇଛି ।

ଦାସିଆ ଘାସିର ଝିଅ ତଲୋତ୍ତମା ଜରରେ ପଡ଼ିଛି । କୁଇନାଇନ ବଟିକା ଧରି ରେବତୀ ଧାଇଁଯାଇଛନ୍ତି ତା କୁଡ଼ିଆ ତଳକୁ । ପାଖରେ ବସିଛନ୍ତି । ଛିଣ୍ଡା କୋତଡ୍ ଗନ୍ଧିଆ କନା କବଟାର ବିଛଣା ପାଖରେ ବସି ତଲୋତ୍ତମାର ନୁଖୁରା ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ବୁଲାଇ କହୁଛନ୍ତି—ଭଲ ହୋଇଯିବୁ ଲୋ ମା ! ଭଲ ହୋଇଯିବୁ । ଦାସିଆ ସ୍ତ୍ରୀ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରି ରେବତୀ ଗୋଡ଼ରେ ହାତ ମାରି ତଲୋତ୍ତମା ମୁଣ୍ଡରେ ଧୂଳି ଲଗାଇ ଦେଇ କହୁଚି—"ତମେ ଗୋଡ଼ ଧୂଳି ଦେଇଯାଅ ମା !"

ଘାସିପଡ଼ାରେ ନିଆଁ ଲାଗି ଯାଇଛି । କୁଡ଼ିଆ ଗୁଡ଼ା କେତୋଟି ପୋଡ଼ି ଜଳି ଯାଉଛି । ମରଦଯାକ ଦୁଃଖଧନ୍ଦାକୁ ଯାଇ ଫେରି ନାହାନ୍ତି । ମାଇପି ଲୋକଯାକ କାଉଳିବାଉଳି ହୋଇ କାନ୍ଦି ଉଠିଛନ୍ତି । ବଜାର ଭିତରୁ ବହୁ ଲୋକ ଧାଇଁ ଆସି ଦୂରଛଡ଼ା ଠିଆ ହୋଇ ଉପଦେଶ ଦେଉଛନ୍ତି—ପାଣି ପକାଅ, କାନ୍ଦନା । କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ମରଦଯାକ ? ପାଟକୁ କିନ୍ତୁ କେହି ଯାଉନାହିଁ । ଘାସିପଡ଼ାଟା ଯେ ! ମୀନକେତନବାବୁ ଅଣ୍ଟାରେ ଲୁଗା ଭିଡ଼ି ନିଆଁକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି । ଘାସିଆଣୀଯାକ ସାହସରେ ପାଣି ମାଠିଆ ବଢ଼ାଇ ଦେଉଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଦେଖା ଦେଖି ମୀନକେତନଙ୍କ ଆଦର୍ଶରେ ଆଉ ପାଞ୍ଚଦଶ ଜଣ ଲୋକ ଡେଇଁ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି । କଲର ମା କାନ୍ଦିକାଟି ଭୂଇଁରେ ଗଡୁଛି—"ମୋ କଂସା ଖଣ୍ଡିକ । ମୋ ଥାଳି ପଟକ" । ଦୁଃଖୀ ଦରିଦ୍ରର ସର୍ବସ୍ୱ ସେ ଦିଖଣ୍ଡ ଟାଣି ଆଣି କହୁଛନ୍ତି "ହେଇ ନେ ତୋ ବାସନ । କାନ୍ଦନା । ପାଣି ଆଣିବାକୁ ଯା ।"

—"ଜୁହାର ଜୁହାର ଆଜ୍ଞା, ଯାଉଛୁ । ଯାଉଛୁ ।"

ମାଠିଆଟି ଧରି ବୁଢ଼ୀ ନୂଆ ବନ୍ଧମରେ ଧାଇଁ ଯାଉଛି ବନ୍ଧକୁ ପାଣିପାଇଁ ।

କେଉଁ ଯୁବରାଜ ସାଇବଙ୍କ ଜଙ୍ଗଲ ଦୂରରେ ଠିଆ ହୋଇଛି । ତାର ସ୍ୱରପଟେ ବାବୁଭଦ୍ର ଲୋକେ ରୁଣ୍ଡ ହୋଇ କୁହାକୁହି ହେଉଛନ୍ତି—"ଏ ଲୋକଟା କିଏ ହେ ! ଏତ ଘାସିପଡ଼ାର କେହି ନୁହେଁ ।" କେହି କହୁଛି—"ସେ ବୋଧହୁଏ ଘାସିଙ୍କ ଭିତରୁ କାହାର ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ । କଲିକତା ବା ଠାଣାରେ ଥାଏ । ବେଶ-ପଟାରୁ ଜଣାଯାଉଛି ।"

ସେଇ ମୀନକେତନ । ଘାସିପଡ଼ାର ବନ୍ଧୁ । ଗଣ୍ଡାପଡ଼ାର ବାନ୍ଧବ । ଝଦାଲପଡ଼ାର ଭାଇ । ଦଳିତ ପତିତ, ଗରିବ ହରିଜନ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅତି ଆପଣାର । ବାବୁପଡ଼ାରେ ଘୃଣିତ ଅପମାନିତ ଏବଂ ହରିଜନ ପଡ଼ାରେ ବାବୁ ଆଜ୍ଞା, ମାଆ ବାପ ।

ଅତି ବୁଢ଼ା ସ୍ୱଜବର୍ଣ୍ଣସ୍ଥ ଭାଇ ଲଲ୍ଲୁ ସାହେବ କାଲୁ ମୀନକେତନଙ୍କ ଖବର ରଖନ୍ତି । ବୁଲି ଗଲାବେଳେ ଏଇବାଟେ ଯାଆନ୍ତି । ଝୁଣ୍ଟା ଆମ୍ବଗଛ ମୂଳେ ଠିଆ ହୋଇ ଡାକନ୍ତି—"ବାବୁ ଆଜ୍ଞା, ଅଛନ୍ତି କି ଘରେ ?"

ମୀନକେତନ ବାବୁ ସସମ୍ଭ୍ରମେ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଆସି ଦେଉର ମୋଡ଼ିଆ ଖଣ୍ଡିକ ବଢ଼ାଇ ଦେଇ କହନ୍ତି—"ନମସ୍କାର ଆଜ୍ଞା । ଆପଣ ବୃଦ୍ଧ ଲୋକ; ମୋ ନାଁ ଧରି ଡାକିଲେ ଖୁସୀ ହେବ ।"

କହି ଉଠନ୍ତି ଲଲ୍ଲୁସାହେବ—"ଆପଣ କାଲୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯେ, ମୋର ନମସ୍ୟ ।"

ବୟସରେ ବୃଦ୍ଧଙ୍କ ଚତୁର ମୂରିଗଲାଣି । ଆଭିଜାତ୍ୟର ମୋହ ତୁଟି ଗଲାଣି । ଅହଙ୍କାର ନାହିଁ ହୃଦୟରେ । ସକଳ ଘଟେ ନାରାୟଣଙ୍କୁ ସେ ଦେଖିଲେଣି । ସାନଟିଏ ହେଉ, ବଡ଼ଟିଏ ହେଉ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସେ ସମଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖିଲେଣି । ଦାଣ୍ଡରେ ଟହଲୁଥିଲେ ଘାସି ପିଲାଟିଏ ଯାଉଥିଲେ ବି ପଚାରି ଦଅନ୍ତି—କିଏ ଯାଉଚ ହେ ବାପ ? କହି ଉଠିଲେ—"ଆପଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ମୋର ନମସ୍ୟ ।"

ମୀନକେତନ କହିଲେ—"ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ ତ ହରିଜନ ଲୋକ ଆଜ୍ଞା !"

ଲଲ୍ଲୁସାହେବ ଦୁଇ ହାତ ଯୋଡ଼ି କହିଲେ—"ମୋର କାଲୁ ଆପଣଙ୍କ ତୁଲ୍ୟ ହରିଜନମାନଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରିବାକୁ ମୁଣ୍ଡ ନଇଁପଡ଼େ । କହନ୍ତୁ, ଠିକେ ଦୁଃଖସୁଖ ହେବା ।"

ଆଉ ଖଣ୍ଡିଏ ମୋଡ଼ିଆ ଆଣିଲେ ମୀନକେତନ ବାବୁ । ଦୁଇଜଣ ବସିଲେ । ପଦେଅଧେ ଦୁଃଖସୁଖ ହେଲେ । ବିଦାୟ ବେଳେ ଦୁହେଁ ଦୁହିଙ୍କି ନମସ୍କାର ହେଲେ ।

ବ୍ରାହ୍ମଣପଡ଼ାର ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ଗୁରୁ, ଦକ୍ଷିଣିଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ—ଏଠି ଆସି ଘର କରି ରହିଛନ୍ତି । ପିଲାଦିନେ ନଦିଆ, ନବଦ୍ୱୀପ ଓ ବୃନ୍ଦାବନରେ ବହୁଦିନ ରହିଥିଲେ । ବେକରେ ତୁଳସୀମାଳ ଓ ପଇତା । ସୁନ୍ଦର ଗୀତ ଗାଆନ୍ତି ଏବଂ ଖୋଳ ଧରି କୀର୍ତ୍ତନ କରନ୍ତି । ମୀନକେତନ ବାବୁଙ୍କ ବସାରେ ଦିନେ ଦିନେ ସଞ୍ଜବେଳେ ଖୋଳ ଖଞ୍ଜଣି ଧରି ପହଞ୍ଚିଯାଆନ୍ତି । ମୀନକେତନ ଧରନ୍ତି ଗନ୍ଧ ହାଲକ । ଗୃହେ କୀର୍ତ୍ତନ । ମଧୁର ସ୍ୱର ଏବଂ ଖୋଳ ଗିନିର ସୁମଧୁର ଶବ୍ଦ-ସମ୍ଭାର । ଘର ଶୃଙ୍ଗପଟେ, ବାରଣ୍ଡା ଉପରେ ଓ ତଳେ ଦେଖଯାଇ ଥାଆନ୍ତି ଘାସିପଡ଼ା ଗଣ୍ଡାପଡ଼ାର ପିଲା ବୁଢ଼ା, ଝିଅବୋହୁ । କୀର୍ତ୍ତନ ଭଙ୍ଗୁ ଭଙ୍ଗୁ ରାତି ବାରଟା, ଗୋଟାଏ । ସମସ୍ତେ ଝିଆପିଆ ଭୁଲି ଠିଆ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି—ହରି ବୋଲ, ହରି ହରି ବୋଲ ।

ଘାସିପଡ଼ା ସଫା ହେଉଛି । ମୀନକେତନ ଆଗେ ଆଗେ ଝାଡ଼ୁ ଧରି ଚାଲିଛନ୍ତି, ପଛେ ପଛେ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ, ପିଲା ବୁଢ଼ା ସମସ୍ତେ ।

ଘାସିପଡ଼ାରେ ଔଷଧ ବଣ୍ଟା ହେଉଛି ।

ଗଣ୍ଡାପଡ଼ାରେ ଆଜି କୀର୍ତ୍ତନ ହେଉଛି । କୀର୍ତ୍ତନ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କୋଡ଼ି ଟୋକେଇ ଓ ଝାଡ଼ୁ ଧରି ପଡ଼ାଲୋକେ ସମସ୍ତେ ଗୀତ ଗାଇ ଗାଇ ରାସ୍ତା ଓଳାଉଛନ୍ତି, ଖାଲଖମା ପୋତି ସଡ଼କ ତିଆରି କରୁଛନ୍ତି ।

ଦୋଲପଡ଼ାରେ ସଭା ହେଉଛି । ବଟରେ ଆଜି ଇସ୍କୁଲ ଖୋଲିଲା । ମାଷ୍ଟର ବସିଲେ । ପିଲା ବୁଢ଼ା ସମସ୍ତେ ପ୍ରତିଦିନ ଦି ଦି ଘଣ୍ଟା ଲେଖାଁ ପଢ଼ିବେ । ସିଲଟ, ପେନସିଲ ଓ ଲଣ୍ଠନ ସରକାରଙ୍କଠାରୁ ଅଣା ଯାଇଛି । ପଢ଼ା ଶେଷରେ ଯେଉଁମାନେ ପିଲା ଲେଖିପଢ଼ି ଜାଣିଥିବେ ତାଙ୍କର ହିସାବ ଅନୁସାରେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ତିନି ଚିଣ୍ଡା ପାଞ୍ଚ ଟଙ୍କା ଲେଖାଁ ପାରିତୋଷିକ ମିଳିବ । ଏଠି ମାଗଣା ନାହିଁ କି କାହାରି ଦୟା ଅନୁଗ୍ରହର କଥା ନାହିଁ । ତଥାପି ନିରକ୍ଷରଙ୍କୁ ସାକ୍ଷର କରାଯାଉଛି ।

ଆଜି ଚମାର (ମୋଚି) ପଡ଼ାରେ ସମସ୍ତେ ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଛନ୍ତି । ତାରି ମଝିରେ ବସିଛନ୍ତି ମୀନକେତନ ବାବୁ ଓ ଶିଳ୍ପ ବିଭାଗର ଜଣେ ଉଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀ । କହୁଛନ୍ତି— ତୁମେ ସମସ୍ତେ ଏକ ହୁଅ । ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ମିଳିବ । ଚମଡ଼ା କସ କରିବାର ଉନ୍ନତ ପ୍ରଣାଳୀ ତୁମମାନଙ୍କୁ ଶିଖାଇ ଦିଆଯିବ । ଭଲ ଓ ମଜବୁତ ଜୋତା ସିଇଁବା ଶିଖାଇ ଦିଆଯିବ । ପୁଣି ତୁମ ଜୋତାର ବିକ୍ରିର ସୁବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରାଯିବ । ତୁମର ଆୟ ଦ୍ୱିଗୁଣ ତ୍ରିଗୁଣ ବଢ଼ିଯିବ । ତୁମର ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ନିଶ୍ଚୟ ଭଲ ହୋଇଯିବ ।

ହରି ବୋଲ, ହୁଳହୁଳି । ମୁକ ଜଡ଼ ଦରିଦ୍ର ମୋଚିପଡ଼ାରେ ଆନନ୍ଦ ଓ ଆଶାର ସଞ୍ଚାର ହୋଇଛି । ବଡ଼ପଡ଼ାର ବାବୁମାନଙ୍କ ମନରେ ହିଂସା, ପରଶ୍ରୀ-କାତରତା ଲାଗିଛି—"ସତେହୋ, ଏସବୁ ଛୋଟଲୋକଗୁଡ଼ାକ ମୁଣ୍ଡ ଉପରକୁ ଚଢ଼ିଯିବାକୁ କେତେ ଆଉ ଡେରି ।"

ଆଉ ବୁଢ଼ୀ ରୁକ୍ମିଣୀ—ଅଶୀ ବରଷର ବୁଢ଼ୀ—ସାନ ବାଙ୍କ ପେଟ ପୋଷେ। ସାନ ସାନ ପାନପତ୍ରର ପାକଲା ପାକଲା ବାଛି ବାଛି ଆଣିଥାଏ ନାତୁଣୀବୋହୂ ପାଇଁ। ମୀନକେତନ ବାବୁ ତାଙ୍କୁ ଡାକନ୍ତି, ମୋ ଅଈ ବୁଢ଼ୀ ଇଏ। ଚୌକାଠ ପାଖରେ ଘଡ଼ିଏ ପହରେ ବସେ, ଦୁଃଖସୁଖ ହୁଏ। ମୀନକେତନଙ୍କ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ଫୁଲ କେତୋଟି ଆଣିଥାଏ, ଫଳ କେତୋଟି ଆଣିଥାଏ, କେଡ଼େ ସ୍ନେହରେ ଦେଇଯାଏ। ତା ପ୍ରାଣରେ ବି ଏ ବିଦେଶୀ ପରିବାରଟି ପାଇଁ କେଡ଼େ ସ୍ନେହ, କେଡ଼େ ମମତା !

ଆଗେ ଆଗେ ଉଚ୍ଚ ଜାତିର ଲୋକେ ଘୃଣା କରୁଥିଲେ। ଘରକୁ ଡାକୁ ନ ଥିଲେ। ପାଖରେ ବସାଉ ନ ଥିଲେ। ଧୀରେ ଧୀରେ ସେ ଭାବ ତୁଟିଗଲାଣି। ଏଣିକି ଅମଲାପଡ଼ାରୁ ଝିଅବୋହୂଏ ବୁଲି ଆସିଲେଣି। ଝମଣଙ୍କେ ପୁରୁଷାର୍ଥୀ ଛୁଆ ବୁଝିତିଙ୍କି ଧରି ରଙ୍ଗର ମା' ବୁଢ଼ୀକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଘେନି ଆସିଲେଣି ବୁଲିବାକୁ, ଦୁଃଖ ସୁଖ ହେବାକୁ। ବହୁ ଦିନର ସଂସ୍କାର ହରିଜନଙ୍କ ପ୍ରତି ଘୃଣାଭାବ ଧୀରେ ଧୀରେ ମନୁଷ୍ୟତ୍ୱ ପାଖରେ ହାରି ମାନି ଯାଉଛି। ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଉ କିଛି ଦିନ ପରେ ସବୁ କଥା ଲୋକେ ଭୁଲିଯିବେ। ସମସ୍ତ ବଦଳୁଛି, ଲୋକଙ୍କ ମନ ବି ବଦଳୁଛି। ବଦଳିଯିବ ସବୁ ପୁରୁଣା କଥା। ନୂଆ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଆଲୁଅ ମାଡ଼ି ଆସୁଛି। ତା ଆଖିରେ ସମସ୍ତେ ସମାନ ହୋଇ ଯିବେ। ମଣିଷ ହୋଇଯିବ ଏକ—ଏକା ରକ୍ତମାଂସ, ସୁଖ ଦୁଃଖ, ପାପ ପୁଣ୍ୟ, ନ୍ୟାୟ ଅନ୍ୟାୟର ମଣିଷ। ଘୃଣା ଦ୍ୱେଷ ଭୁଲି ମଣିଷ ଦେବତ୍ୱ ପାଇବ। ମନୁଷ୍ୟ ମନ ଭିତରେହିଁ ଦେବତ୍ୱର ଅଙ୍କୁର ଅଛି। ବଢ଼ାଇ ଜାଣିଲେ ହିଁ ହେଲା। ବୁଦ୍ଧ, ଯୀଶୁ, କୃଷ୍ଣ, ମହମ୍ମଦ, ରାମ, ରହିମ, ଚୈତନ୍ୟ, ନାନକ, ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ, ରାମାନୁଜ, କବିର—କିଏ କରିଛି ମଣିଷକୁ ଘୃଣା ! ମଣିଷର ଭିତରଟା ହେଲା ଦେବତାର ମନ୍ଦିର। ବାହାରଟାକୁ ସଫାସୁତୁରା କରି ସଫା କରି ଦେବାକୁ କେତେବେଳ ଲାଗିବ ସେ !

ଗୃହକର୍ତ୍ତା ତ ସମସ୍ତେ କରିଛନ୍ତି। କିନ୍ତୁ ମୀନକେତନଙ୍କ କର୍ମ ପରିସର ଗୃହକର୍ତ୍ତା ସ୍ତରର ବହୁଦୂର ଉପରେ। ବଦଳି ହେବାର ଆଦେଶ ଆସିଲା। ଗୃପ ଦିଅନାଆ ସରିଲା। ବିଚଣାପନ୍ଦ ଗୁଡ଼ିଆ ହେଲା। ଯାସିପଡ଼ା, ଗଣ୍ଡାପଡ଼ା, ବଜ଼ପଡ଼ା ଓ ବାବୁପଡ଼ା, ଚମାରପଡ଼ା ଓ ଖଦାଲପଡ଼ା ସବୁଆଡ଼େ ଖେଳିଯାଇଛି ଏ ଖବର। ସମସ୍ତଙ୍କ ମନ ଭିତରେ କେଇ ଦିନ ହେଲା ଭୀଷଣ ଦୁଃଖ, ସତେକି ବିଦାୟ ବେଦନାର ଘନକୃଷ୍ଣ ମେଘ ଖଣ୍ଡିଏ କାହିଁ ମାଡ଼ିଆସି ଘୋଟି ଯାଉଛି—ଏ ଅଞ୍ଚଳଟି। ଯିଏ ଦେଖୁଛି, ସେ ମୁହଁ ଶୁଖାଇ ପଚାରି ଦେଉଛି—"ବାବୁ ଆଜ୍ଞା, ସତେ କଅଣ ଆପଣ ବଦଳି ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି ? ସତେ କ'ଣ ଆପଣ ଆମକୁ ଛାଡ଼ିଯିବେ ?"

ଯିଏ ପଚାରୁଛି ପୂରା ପଚାରି ପାରୁନାହିଁ। କଥା ଶେଷ କରିବା ଆଗରୁ ଆଖି ଦି'ଟା ତାର ଲୁହରେ ଭରିଯାଉଛି। କଣ୍ଠ ଥରି ଉଠୁଛି। ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଯାଉଛି।

ଓଠ ଥର ଉଠୁଛି । ସତେକି ଜଣେ ନିତାନ୍ତ ଆପଣାର ଆତ୍ମୀୟ ବନ୍ଧୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଯାଉଛି । ପ୍ରାଣ କାନ୍ଦି ଉଠୁଛି । ମନ କହୁଛି ବାଟ ଓଗାଳି ଛିଡ଼ା ହେବାକୁ; ହାତଓଠ ଧରି ଅଟକାଇବାକୁ ।

ବିଦାୟ ନେବାବେଳ ଆସିଲା । ବୃଦ୍ଧ ଲାଲୁ ସାହେବ ବାଡ଼ିଖଣ୍ଡିକ ଧରି ଆସିଛନ୍ତି । ପୁରୁଣାଆଣୀ କାକର ପିଠା ଦୁଇଏ ଧରି ସାନ ସାନ ଝିଅ କେଇଟିଙ୍କି ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ଡାକ୍ତରଘରକୁ ପଶିଲେ ଆଖିଲୁହ କାନରେ ପୋଛୁ ପୋଛୁ । ଘାସିପଡ଼ା, ଗଣ୍ଡାପଡ଼ା ଓ ଖଦଳପଡ଼ାରୁ ଅଣ୍ଡାଠାରୁ ଭେଣ୍ଡାଯାକେ ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଆସି କ୍ୱାର୍ଟର ଚାରିକଡ଼ଯାକ ଘେରି ଯାଇଛନ୍ତି । ସମସ୍ତେ କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି । ଜିନିଷପତ୍ର ମଟର ଷ୍ଟେସନକୁ ଉଠିଗଲା । ମୀନକେତନ ଓ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଏବଂ ପିଲା କେତୋଟି ଘରୁ ବାହାରି ବାହାର ଅଗଣାକୁ ଆସିଲେ । ସମସ୍ତେ କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି । ବିଦାୟ ନେବାକୁ ପଦୁଟିଏ କଥା ବି କହିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଲାଲୁଙ୍କ ହାତଟିକୁ ଧରିପକାଇ ମୀନକେତନ ବିଦାୟ ନେବାକୁ କଅଣ କହିବେ କହିବେ ହେଉଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ କିଛି କହିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ର ବିଦାୟ ବ୍ୟଥାରେ ଫୁଲି ଉଠିଛି । ରେବତୀଙ୍କ ହାତମୁଠାରେ ପୁରୁଣାଆଣୀଙ୍କ ହାତମୁଠାର ଚାପ ପଡ଼ିଯାଇଛି । ରଙ୍ଗର ମା' କୁଣ୍ଢାଇ ପକାଇଛି । ଘାସିଆଣୀ ଦ୍ରିମତୀ ଓ କଲି ଖୋ'କନା ଉଡ଼ି ଛାଡ଼ି କୁଣ୍ଢାଇ ପକାଇଲେ ଟେନିଙ୍କି । ଘେର ବଇଷିଆ ଓ ଭକଡ଼ୁ ପାଦତଳେ ଲୋଟି ଯାଇ ମୀନକେତନଙ୍କ ଗୋଡ଼ ଦି'ଟାକୁ ଜାବୁଡ଼ି ଧରି କହିଲେ—"ଆମକୁ ମାରିଦେଇ ଯାଅ ନାହିଁ ବାବୁ ଆଜ୍ଞା ! ତୁମେ ଆସିଥିଲ, ଆମ ଆଖି ଫିଟିଥିଲା । ତୁମେ ଯାଉଛ, ଆମେ ଅନ୍ଧ ହୋଇଯିବୁ ।"

ଉଚ୍ଚବର୍ଣ୍ଣ ଓ ହରିଜନ ଏକ ହୋଇଛନ୍ତି, କେହି କାହାରିକି ବାରୁ ନାହାନ୍ତି । ପ୍ରେମର ବନ୍ୟା ବହୁଛି । ସମସ୍ତେ ଝୁରୁଛନ୍ତି । ବଡ଼ଲୋକ ଗରିବ ସେଠି ଏକ ହୋଇଛନ୍ତି—ରାଜବଂଶୀୟ ଲାଲୁ ସାହେବ ଓ ଛୁଆର ଭଲୁଡ଼ୁ ଦାସୀ । ଛୁଆଁ ଅଛୁଆଁ ଭେଦ ଆଜି ନାହିଁ ଏଠି !

ଆଖିଲୁହ ପୋଛି ମୀନକେତନ କହିଲେ—"ମୁଁ ତମକୁ ଛାଡ଼ି ଯିବି ନାହିଁ । ମୁଁ ଏ ଘାସିପଡ଼ାର ମାୟା ଏଡ଼ି ଦେଇ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ସୁଦ୍ଧା ଯାଇ ପାରିବି ନାହିଁ । ଟ୍ରକଟି ପଛକେ ଚାଲି ଯାଉ । ଜିନିଷପତ୍ର ଫେରାଇ ଆଣ ।

ଅଦୂରରେ ଆଈବୁଢ଼ୀ ରୁକ୍ମିଣୀ ଛିଡ଼ାହୋଇ କାନ୍ଦୁଥିଲା । ତା'ର ପାକୁଆ ଓଠତଳେ ହସ ଫୁଟିଲା । ଆଖିରେ ଲୁହବିନ୍ଦୁ ଓ ଓଠରେ ହସ—ଆଗେଇ ଆସି ମୀନକେତନବାବୁଙ୍କ ଚିବୁକରେ ହାତ ମାରି ଦେଇ କହି ଉଠିଲା—"ମାଆକୁ କହିବୁ ହଡ଼ା ବଳଦକୁ ବିକିବ ନାହିଁ, ମୋ ବଇଷମପଟେ ନୋହିଲା ।"

ଆଈବୁଢ଼ୀ ହସୁଛି, ହସୁଛି ଆଉ କାନ୍ଦୁଛି । ନାତି ବି କାନ୍ଦୁଛି ଓ ହସୁଛି । କାନ୍ଦମିଶା ହସ—ଦେଖିବାକୁ ଭାରି ସୁନ୍ଦର । ଭାରି ମଧୁର ।

ମାଙ୍କଡ଼ ଦଆଣି*

ଶ୍ରୀ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ର

ଲିଲୁମିଆଁ —ମସ୍ଜିଦ ଲଡ଼କ ମାଙ୍କଡ଼ ଦଆଣି ଘେନି ଗାଁ ଗାଁ ବୁଲେ । ମାଙ୍କଡ଼ ନଚେଇ ପେଟ ପୋଷେ । ମାସେ ପନ୍ଦର ଦିନେ ଥରେ ଘରକୁ ଫେରେ । ମିଆଁଙ୍କ ବିବି—ଜହ୍ନୁନ୍ ଯେମିତି ଚାହିଁ ବସିଥାଏ ମିଆଁର ଫେରିବା ବାଟକୁ । ମିଆଁ ହଲି ହଲି ଝୁଲି ଝୁଲି ଘରକୁ ଫେରେ । ଝୁଲିଟି ଝୁଲୁଥାଏ କାଖତଳେ— ବାରମିଶା ପଥ୍ ବସ୍ତ୍ରୀ ଚାଉଳରେ ଭର୍ତ୍ତି । ଅଣ୍ଟିରେ ଭିଡ଼ିଥାଏ ଗାମୁଛିଆଟାଏ— ତା'ରି ପାଟରେ ଏଇ ମାସେ ପନ୍ଦରଦିନର ରୋଜଗାର ହିସାବ । ନିତି ନିତି ସେ ଯେତେ ଚାଉଳ ପାଏ ବାଟରେ ହାଟରେ ବିକିଦେଇ ତାକୁ କଞ୍ଚା ପଇସା କରେ । ନିତି ନିତିର ଚାଉଳ ବିକା ଆଉ ବକ୍‌ସିସ୍ ପଇସା ମିଶାଇବାଟ ଦେଖେ ଗାମୁଛିଆ ମୁହଁକୁ ପୁଣି ଟେରେଜା ମୁଣ୍ଡୁରା ପଇସା ଆଣି ସୁଉଳ ଟଙ୍କାର ଆକାର ଧରେ ସେଇ ଗାମୁଛିଆ ଭିତରେ । ଗାଧୋଇବା ବେଳ ଛଡ଼ା ସେ ଗାମୁଛିଆ ଅଣ୍ଟାରେ ଭିଡ଼ା ହୋଇଥାଏ । ଆଠ-ପହର ବନ୍ଧଣ ଘଡ଼ି । ଏମିତି ମାସେ ପନ୍ଦରଦିନର ରୋଜଗାର ଧରି ମିଆଁ ଘରକୁ ଫେରେ କେତେ ଆଗ୍ରହରେ ।

ଏଇ ମାସେ ପନ୍ଦର ଦିନେ ଥରୁଟେ । ଜହ୍ନୁନ୍ ପକ୍ଷରେ ମୁହଁ ଦେଇ ଦେଇ ଥେନ୍ । ମିଆଁ ତ ଖେଳୁଛି ହାତ ଯାଉ ନାହିଁ ଲୁଆଡ଼େ । ତେଣୁ ଥରକ, ସେଇଦିନେକ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ଦୁଇଦିନର ଦେଖା—ଜାଣି ସେତେବେଳର ଛାଡ଼ା ଛଡ଼ା ହୋଇବାର ଦୁଃଖକୁ ହୁଏତ ପୋଛି ପକାଉଥିବ ପୁଣି ଆଉ କେତେ ଅଦର୍ଶନ ଦିନର ବିରହ ବେଦନା ସହିବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଦେଇ—ମାତ୍ର ଦିନୁଟେ କି ଖୁବ୍ ବେଶୀ ଦୁଇଦିନ ।

ଛିଟାକନା—ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ଟିକୁର୍ ଟିକୁର୍ ଦରଜି ଦୋକାନର ନାଲି ନାଲି ଛିଟକନାରେ ତାଳିପକା ଥଳିଟିଏ ଗୋଟିଏ ପଟରେ—ଅନ୍ୟ ଏକ ପାଖରେ ଛୁଡ଼ା ଫୁଟୁଣୀ ଚଟ କନାରେ କଣ୍ଟା ମୋଟର ଝୁଲି । ଝୁଲିରେ ଥାଏ ଚାଉଳ । ଆଉ ରଙ୍ଗ ବେରଙ୍ଗର ଛିଟ କନା ଥଳିଟିରେ ଥାଏ ମାଙ୍କଡ଼ ଦଆଣିର ନାଟ ପୋଷାକ ।

---

* ଦଆଣି ଗୋଟିଏ ବାଲେଶ୍ୱରୀ ଶବ୍ଦ । ଅର୍ଥ—ଯେ ଭବିଷ୍ୟତ କହେ । ସମ୍ଭବତଃ 'ଦେବାଂଶୀ'ର ଅପଭ୍ରଂଶ ।

ସେଇ ଝୁଲୁଣ ଓ ମୁଣିକ ଦୁଇ ବାହାର ଦୁଇ ପାଖକୁ ଝୁଲେଇ ଝୁଲେଇ ଘରକୁ ଫେରେ ଲଗ୍ନମିଆଁ ବଡ଼ ଆକୁଳରେ, ଆନନ୍ଦରେ ପୁଣି ଉତ୍ସାହ ଆଗ୍ରହରେ । ମାଙ୍କଡ଼ଟା କେତେବାଟ ଯାଏ ଲଗ୍ନମିଆଁର ପଛେ ପଛେ ଝଞ୍ଜିରରେ ବନ୍ଧାହୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଗୋଡେଇ ଗୋଡ଼େଇ ଘରପାଖ ହେଲକ୍ଷଣି ତା'ପିଠି ଉପରକୁ ଡେଇଁପଡ଼େ । ଲଗ୍ନମିଆଁର କୁଜ ଆଉଟିକିଏ ପଡ଼ିଯାଏ । ଜୁହାର ଜଞ୍ଜିରଟା ଝମ୍ ଝମ୍ ବାଜିଉଠେ । ହୁଏତ ସେ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଜସ୍ମତୁନ୍ ଆନନ୍ଦରେ ଚମକିପଡ଼ି ଚଟ୍‌କିନା ଚାହିଁ ଦେଉଥିବ—ମିଆଁ ଆସି ଦୁଆର ମୁହଁରେ ।

ମାଙ୍କଡ଼ଟା ଚାଁ ଚାଁ ହୋଇ ମିଆଁ ପିଠିରୁ ଖଟ ଉପରକୁ କୁଦିପଡ଼େ । 'ଡାକ୍‌ନଖିଆ ବାନ୍ଦର' ବୋଲି ବିବି ଖିଙ୍କାରି ହୋଇ ତାକୁ ଗୁଡ଼ିଦିଏ ଉପରୁ ପେଷା ପୁଣିଟିଏ ପରି । ନଗ୍ନହ ମାଙ୍କଡ଼ଟି ବିବି ଗୋଡ଼ରେ ଯାଇ ନେସିହୁଏ—ଯେମିତି ସୀତାଙ୍କ ପାଖରେ ହନୁମନ୍ତ ।

ମାଙ୍କଡ଼ଟାକୁ ଖୁଣ୍ଟରେ ଖଟେଇ ଦେଇ ମିଆଁ ଯା'ଇ ଚାଉଳ ପଇସା ଯାହା ଆଣିଥାଏ ସବୁଯାକ ଅଜାଡ଼ି ଦିଏ ଜସ୍ମତୁନ୍ ଆଗରେ । ଜସ୍ମତୁନ୍ ଲଗ୍ନମିଆଁକୁ ଏଡେ ଏଡ଼େ ଆଖି ଦ'ଟାରେ ଚାହେଁ । ଲଗ୍ନର ପୌରୁଷକୁ ପସନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ଜସ୍ମତୁନ୍‌ର ଆଖିଦୁଇଟା ଯେମିତି ଢେର ଶ୍ରେଷ୍ଠ— ଅସମର୍ଥ ।

ମାଙ୍କଡ଼ଟି ସେ ଖୁଣ୍ଟମୂଳରେ ଥାଇ ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡେଇ ହେଉଥାଏ । ମୁଣ୍ଡରେ ଉକୁଣୀ । ତା'ପୌରୁଷରେ ଅ ଘାତ ଲଗେ କି' କ'ଣ,ସେ ସେହି ଉକୁଣୀରୁ ଗୋଟାଏ ଧରିଟା ଖୁବ୍ ଜୋର୍‌ରେ ଟାଣି ଆଣି ପାଟିକି ପକେଇ ଦିଏ । ସେଇ ତା'ର ପୌରୁଷ—ହେତକରେ ତା'ର ପୌରୁଷ । ତା'ଛଡ଼ା ହନୁ ଭିତରେ କେତେକେ'ଣ ଜମାକରି ଗାଲ ଦ'ଟାକୁ ଫୁଲେଇ ଥାଏ, ତାକୁଇ ଦେଖେଇ ଦେଇ ସେ ମନେ ମନେ ଆପଣା ପୌରୁଷକୁ ଅପେ ପ୍ରଶଂସା କରୁଥାଏ— ତା' ପୌରୁଷକୁ ପସନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ— ବୁଝିବା ପାଇଁ କେହି ନଥାନ୍ତି । ତା' ପୌରୁଷରେ କାହାରି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆଖି ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ବଡ ହୋଇଯାଏ ନାହିଁ । ମାଙ୍କଡ଼-ନାଗ୍ନର ପୌରୁଷରେ ଅନ୍ଧ, ଲଗ୍ନମିଆଁର ଅପଣା ଘରକା ଆଦ୍‌ମୀ ଜସ୍ମତୁନ୍‌ବିବିର ଆଖି କାହିଁ ଯେ ଦେଖିବ—ବୁଝିବ ?

ଲଗ୍ନମିଆଁ ଗୋଡ଼ ହାତ ଧୋଇ ଉଜୁକରି ନମାଜ ପଢ଼ି ବସେ । ଜସ୍ମତୁନ୍ ଯାଏ ଶାଗ ଖରିଦ୍‌ବାକୁ । ମାଙ୍କଡ଼ ଏପଟ ସେପଟ ଚାଲ୍ ମା'ରି ଆନନ୍ଦ କରୁଥାଏ— ବାହାରେ ବୁଲି ବୁଲି ଘରେ ଆସି ପଶିବା'ର ଆନନ୍ଦ । ଗୋଟିଏ ବନ୍ଧନରୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ କଠିନ ବନ୍ଧନ ଭିତରେ ପଶିବାକୁ ବି ଭଲଲାଗେ । ସେ ହୁଏତ ଭମେ

କ୍ରମେ ବନ୍ଧନକୁ ବନ୍ଧନ ବୋଲି ନ ଭାବିବା ପାଇଁ ମନଟାକୁ ବାଧ୍ୟକରି ବଧିଆ କରି ନେଉଥିଲା । ଆଉ ଜବରଦସ୍ତି ଗୋଟିଏ ଆନନ୍ଦ ଆଣି ଲଦିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲା । ସବୁ ଅନିଚ୍ଛାରେ ମଧ୍ୟ ଆନନ୍ଦ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ ।

ମିଆଁ ଭରି ପଦେହେଁଯାକ ଖାଇ ଯାଆନ୍ତି । ମାଙ୍କଡ଼ କଥା ମନେ ନ ଥାଏ ତାହାଙ୍କର । ଖାଇ ପିଇ ସାରି ହାତ ଧୋଇଲା ବେଳକୁ ମିଆଁର ମନେ ପଡ଼ିଯାଏ 'ବନ୍ଦର' ।

ବଣ୍ଡା ଚଞ୍ଚଳ ଉଠେ । ପ୍ରକୃତରେ ସେ ଚଢ଼େ ଆପଣା ଉପରେ— ମନେ ପଡ଼େ ନାହିଁ ଦେ'କି ଦଣ୍ଡାଦିଆ, ନିଆଁଲଗା ମନ— କୁଛ୍ ଯାଦ ନାହିଁ ରେହତା । କିନ୍ତୁ ସେ ବଦ୍ରିକର ମାତ୍ର ସମ୍ବଳ— ବିଚରା ହନୁ । ଯେମିତି ତା'ର ମାଗିବାର ଶକ୍ତି ଅଛି, ସେ ମାଗୁନାହିଁ— କେବଳ ଜମ୍ବୁରୁନ୍‌କୁ ଲତିମିଆଁ ଠାରୁ ଗାଳି ଦି'ପଦ ଶୁଣାଇବାକୁ । ହନୁର ଦୋଷ ଏତିକି ।

ହନୁ ପାଖରେ ବି ଅଇଁଠା କଣ୍ଟା ପଖାଳ ଦି'ମୁଠା ପଡ଼େ । ହନୁ ତାକୁ ହାଉଁ ହାଉଁ କରି କେତେବେଳେ ଦୁଇହାତରେ ଖାଉଁ ଖାଉଁ ଉଣବଣ ହୋଇ ବିଛୁଡ଼ି ପଡ଼ୁଥାଏ । କେତେବେଳେ ବା ହାତ ଥକି ପଡ଼ିଲେ ମୁହଁ ଲଗେଇ ଚୋପାମାରି ଦେଉଥାଏ । ଖୁଟ୍ କିମ୍ବା କଉଁଠି ଟିକିଏ ଶବ୍ଦ ହେଲେ ଠିକ୍ ଠିକ୍ ହୋଇ ସେ ଏପଟ ସେପଟକୁ ଚାହେଁ । ତା'ପରେ ପୁଣି ନିର୍ଭୟ ହୋଇ ଖାଇବା ଆରମ୍ଭ କରେ । ଖାଇବାଟା ତା'ର ଅନେକ ବେଳ । ଯେମିତି କେମିତି ଢଙ୍ଗରେ ସେ ଖାଇବ, ଯେତିକି ସ୍ୱାଧୀନତା ତା'ର ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାକି ରହିଛି ବୋଲି ସେ ଯେତିକି ଯେତେକ୍ଷଣ ଧରେ ସେତେକ୍ଷଣ ଉପଭୋଗ କରୁଥାଏ ।

ବିବି ଜମ୍ବୁରୁନ୍‌ର ଚିନ୍ତା ହୁଏ । ଦିନେ ଦୁଇଦିନେ ଥରେଟେ ପଚାରିଲେ ବି ଜମ୍ବୁରୁନ୍‌କୁ ଲାଗେ ଯେମିତି ଲତିମିଆଁ ମନରେ ଦଶଥର ପଚାରିବ— ବାନ୍ଦର ଖାଇଛି ? ଅଉ ଶହେଥର ପଚାରିଲେ ବି ତାକୁ ଲାଗେ ଲତିମିଆଁ କ୍ରୋଧକରି ଥରୁଛନ୍ତି ବି ପଚାରୁନାହିଁ— 'ଜମ୍ବୁରୁନ୍ ଚେଁ ଖା ଲି ?'

ହନୁର ବି ଚିନ୍ତା ହୁଏ ଜମ୍ବୁରୁନ୍ ଉପରେ । ବେକଗର କଚିଆ ଦେ— ହନୁ, ଆଉ ଅଧେ କରିବ ଜମ୍ବୁରୁନ୍ ଘରେ ବସି । ଲତିମିଆଁ ଯେବେ ପୋଷାକ, ଯେବେ ଗହଣା କିଣି ଆଣି ଜମ୍ବୁରୁନ୍‌କୁ ଦେବ । ହନୁପାଇଁ କିଛି ନାହିଁ । ଖେଳ ନାଚିଲାବେଳେ— ପଇସା ରୋଜଗାର ବକତରେ ରଙ୍ଗ ରଙ୍ଗର ପୋଷାକ ଦେବ— ଉପେ ପିନ୍ଧିବାକୁ । ତା'ପରେ ପୁଣି କାଢ଼ି-ପକେଇବାକୁ କହିବ । ଟିକିଏ କାଇଁ ପୋଷାକ ଆଉ ଦଣ୍ଡେ ଅଧେ ଦେହରେ ରଖିବାକୁ ମନକଲେ ଲତିମିଆଁ ଦି'ଛଡ଼ି ପକେଇବ । ଚେଁ ଚେଁ ହୋଇ ସେ ପୋଷାକଟାକୁ କାଢ଼ି ନଦେଲା ଯାଏଁ ବାଡ଼ି

ଦିଶିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବିବର କି ବେଶ ଦେଖିବ । ଖାଲି ସବୁବେଳେ କସ୍ତା, ଚିରୁପାଡ଼ ଶାଢ଼ି । ହରଡ଼ ହାତରେ କାଚଚୁଡ଼ି ଝୁମ୍ ଝୁମ୍ । ବେକରେ ହଂସୁଲି, ବାହୁରେ ବାଜୁ । ହନୁର କାହିଁ···କ'ଣ ?···କିଛି ନା !

ପିଇବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଭଙ୍ଗା ଟେପା କେତେଦିନର ପୁରୁଣା କଣା ରହଗିନାରେ ପାଣି ମୁନ୍ଧାଏ ଦେଇଯାଆନ୍ତି । ଯେତେ ଶୋଷ ଲାଗିଥାଉ ପଛେ, ପିଇବା ଆଗରୁ ସେ ଥରେ ସେଇଥିରେ ଆପଣା ମୁହଁ ଦେଖେ । ପହିଲୁ ପହିଲୁ ସେ ହୁଏତ ଡରୁଥିଲା, ଠିକ୍ ଆପଣାକୁ ନୁହେଁ,–ଆପଣା ପଶୁତ୍ୱକୁ । କିନ୍ତୁ ଏବେ ସେ ନିଜକୁ ଠିକ କରି ବୁଝେ । କାନରେ ତା'ର କେଇଟା ଫାସିଆ ଝୁଲୁଛି । ନାକରେ ବି । କୋଉଁଦିନରୁ ହେଲାଣି । ଏତିକପାଇଁ ସେ ଜନ୍ତୁକୁଳର ସମସରିଆ ହୋଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ଜନ୍ତୁକୁଳର ଗହଣାଦେବା ଆଉ ତାର ଫାସିଆପିନ୍ଧା ଭିତରେ କି ଆକାଶ-ପାତାଳ ତଫାତ୍···ସେଇ ଛଡା ଛଡ଼ାର ଜ୍ଞାନଟା ପଶୁମନରେ ବି ଗୋଟାଏ ଅସମାପିକା ସନ୍ଦେହ ରଖିଦେଇଯାଏ ଯେମିତି ।

ହନୁର ଯେଉଁଦିନ କାନଫାସିଆ ଫୋଡ଼ାଗଲା, ସେ ଦିନର ଜବରଦସ୍ତି, ସେ-ଦିନର ଯନ୍ତ୍ରଣା ତା'ର ଆଜିଯାଏ ବି ମନେ ଅଛି । ଗୋଟାଏ ଫାସିଆ ସେଥିରୁ କାନଟାକୁ ଟାଣି ଟାଣି, କାନଟାକୁ ଦି'ଫାଳ କରି ଛିଡ଼ିପଡ଼ିଲାଣି କେଉଁଠି । ଆଉ କେଇଟା କାନର କଣାକୁ ଓସାର କରି ଆଁ କରି ଚାହିଁଚନ୍ତି । ଅ.ଜି ଆଉ ସେଠି ପରାସ ନାହିଁ । ଆଜି ଆଉ ସେଠି ସିନ୍ଦୂର ମଡ଼ାଯାଏ ନାହିଁ । ପରାସ ଅଛି ମନ ଭିତରେ । ଦାଗ ଲାଗିଛି ଯାଇଁ ବଡ଼ ଗହ୍ୱରରେ ।

କାହା ପାଇଁ ? କାହା ପାଇଁ ସେ ଏତେ କଷ୍ଟ ସହୁଛି ? କାହାକୁ ରୂପ ଦେଖାଇ ସେ ଖୁସି କରିବ ବୋଲି ସେ ଏଇ ଦେହକୁ···ଦେହର କଅଁଳ ମାଉଁସକୁ ହିନସ୍ତା କରି ଏତେ ହାନ୍ତ କରି ଫୋଡ଼ିପକେଇଛି ? କାହା ମୁହଁରୁ ବାହାବା ପଦ ଶୁଣିବ ବୋଲି ସେ କାନର ନାକର ପରାସକୁ ଦେହରେ ନେଇ, ପନ୍ଦର ପନ୍ଦର ଦିନ କାଳ ଏପଟ ସେପଟ ଛଟପଟ ହୋଇଛି ? କାହା'ରି ମୁହଁରୁ ସେ 'ଆହା' ବୋଲି ଶୁଣିନାହିଁ ତ ପଦେ ! କାହାର ପ୍ରଶଂସା ତା ମନର କଥାକୁ ଭୁଲାଇ ଦେଇପାରିନି ତ ଦିନେ !

ଆପଣା ଦୁଃଖରେ ଆପଣା କଷ୍ଟରେ ସେ ଆପେ ଯେମିତି ସାଧୁ ହୋଇ-ଯାଉଥିଲା । ତା ଉପରେ ଆଉ କାହାର ଶାସନ ଦରକାର କରୁନଥିଲା । ଯଉଁ ଲୋକ, ଯଉଁ ମଣିଷ, ଯଉଁ ମୁନିବ ଯଉଁ ଖାମିନ୍ଦ ତାକୁ ବଳାତ୍କାରରେ ଫୋଡ଼ି ଏତେ ହିନସ୍ତା କରିଥିଲେ, ହନୁ ଆପେ ଆପେ ତା'ର ବଶ ହେବାକୁ ଭଲପାଇଲା । ତାକୁ ତା'ର ଦୟା ହେଲା କି କଣ ! ମନୁଷ୍ୟର ନିଷ୍ଠୁରତାକୁ ସେ ହୁଏତ ଭୟ କରିଥିବ; କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟର

ପଶୁତ୍ୱ ପ୍ରତି ତା'ର ସମ୍ଭବତଃ ଦୟା ହେଲା·· ସହାନୁଭୂତି ଆସିଲା । ମନୁଷ୍ୟର ହେଇ ପଶୁତ୍ୱ ତାକୁ ମନୁଷ୍ୟର ନିକଟତର ମନେକରିବାକୁ ସାହସ ଦେଲା । ମଣିଷ ବି ଏଇ ନପାରିଲା ପଶୁ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରିପାରେ ! ଆପଣା ସ୍ୱାର୍ଥପାଇଁ ! ମଣିଷ ଏଡ଼େ ଶ୍ରେଷ୍ଠ···ଏଡ଼େ ନୀଚ·· ଏଡ଼େ ପଶୁ ! ସେ ମଣିଷ ସାଙ୍ଗରେ ଆପଣାକୁ ମାପି ବସିଲା । ବୁଝିଁ ମାରି ସେ ମଣିଷ ଉଚ୍ଚକୁ ହାତ ବଢ଼ାଉଥିଲା । ପାରୁ ନ ପାରୁ, ତା'ର ଉନ୍ନତିର ଅଭିଳାଷ ପୂରୁ ନ ପୂରୁ, ନିଜେ ବଡ଼ ହେଉ ନ ହେଉ, ମଣିଷକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହେବାର ଦେଖି ସେ ଗୋଟାଏ ନୀଚ ବିଜୟର ଆନନ୍ଦ ପାଉଥିଲା ନିଶ୍ଚୟ । ବହୁ ଅବହେଳା ସତ୍ତ୍ୱେ ସେ ଆପଣାକୁ ଘରର ଜଣେ ବୋଲି ଗଣିବାର ଦୁଃସାହସକୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେଇ ପାରିଲା । ଘରଭିତରେ ଥାଇ ଘରର ଘରଣୀ ବି ବି ଜନ୍ତୁ କର ଯେମିତି ଅଧିକାର ତା'ର ବି ସେମିତି ଅଧିକାର କାହିଁକି ନ ରହିବ ବୋଲି ତା ମନ ଭିତରେ ହୁଏତ ଗୋଟାଏ ଅଭିଯୋଗ କୁହୁକି ଉଠିଲା ।

ପହିଲୁ ପହିଲୁ ସେ ଯେବେ ଏ ଘରକୁ ଆସିଲା··· ତା ନାକ କାନ ଫୋଡ଼ା ସରିଛି···ସେ ମଣ ହୋଇଆସୁଥାଏ,ତା ଉପରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ବେତମାଡ଼ · ଛଡ଼ିର ପାହାର । ଲକ୍ଷ୍ମୀଆଁ ବେତ ଝଟ୍କେ ଧରି ତାକୁ ନାଚ ଶିଖେଇଲା । ପହିଲ୍ ପହିଲୁ ସେ ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ ଲକ୍ଷ୍ମୀର କଥା । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସେ ବନ୍ଧାହୋଇଥିବା ଜଞ୍ଜିରଟାକୁ ଧରି ଉଠେଇଲା ପକେଇଲା । ଜଞ୍ଜିର ସାଙ୍ଗରେ ସେ ବାଧ ହେଇ ଡେଇଁଲା ପଡ଼ିଲା । ରାଗରେ ଦାନ୍ତ କଡ଼ମିଡ଼ କରି ସେ କାମୁଡ଼ିବାକୁ ଗୋଡ଼େଇ ଆସିଛି ଥରେ ଦି'ଥର । କିନ୍ତୁ ସେ ଅପରାଧର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ତାକୁ ଏପରି ନିର୍ମମ ଭାବରେ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଛି ଯେ ସେ ଆଉ ପୁଣି କେବେ କାମୁଡ଼ା ଗୋଡ଼େଇନାହିଁ ତା' ଜୀବନରେ ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀଆଁ ବେତଛଡ଼ିକି ଭୂଇଁରେ ବାଡ଼େଇ ତାଳ ଦେଇ ଗାଏ—

"ହନୁ ମେରା ନାଚ୍ କରବୋ · ନାଚ୍ କରବୋ···
ହାଟ୍‌କୁ ଯିବୋ···ଦାହି ବିକାବୋ···"

ସେ ଶୁଣେ···କାଲୁଛି ହେଇ ଶୁଣେ । ଗୀତର ସ୍ୱରରେ, ତାଳରେ··· ସେଇ ସହଜ ସ୍ୱର ତାଳରେ ସେ ଗୋଟାଏ ନୂଆ ଜୀବନର ସନ୍ଧାନ ପାଏ । ତା ର ମନ ହୁଏ ପଦେ ଗାଇଦେବାକୁ । ପାରେ ନାହିଁ । କେବଳ ଦାନ୍ତ ନିକୁଟିଦେଇ ଲକ୍ଷ୍ମୀଆଁକୁ ଖତେଇ ହେଇ ରହିଯାଏ । ଅଉ ସେହି ସ୍ୱରକୁ ଏକ ବେଳକେ ଅସମ୍ମାନ ନ କରି ତା'ରି ତାଳରେ ନାଚିବାପାଇଁ ଅପଣାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରେ ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀଆଁ ଅଗେ ନିଜେ ନାଚ ଆରମ୍ଭ କରେ··· ଦେଖେଇ ଦେବାପାଇଁ । ହନୁ ତା' ଦେଖାଦେଖି ନାଚେ ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀଆଁ ପୁଣି ସ୍ୱର ଧରେ— 'ହନୁ ମେରା ହାଟ୍‌କୁ ଯିବୋ·· ଦାହି ବିକାବୋ—'

ସେ ନଜେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ଲେଟ ପସରା ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଥୋଇ ନାଚେ । ହନୁ ଆଖି ମିଟି ମିଟି କରି ତାକୁ ଚାହେଁ । ସେପଟରେ ଜମ୍ବୁରୁନ୍ ମୁହଁ ବୁଲାଇଦେଇ ମୁରୁକିହସା ଦେଇ ଚାଲିଯାଏ — "ଛି, ଲାଜ ନେଇଁ ବେହୁଆଟେ—ବୁଢ଼ା ହୁଆ ବା ।"

ହନୁ ଜମ୍ବୁରୁନ୍ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଦିଏ । ପୁଣି ପାହାରେ ବସେ ପିଠି ଉପରେ । ଜମ୍ବୁରୁନ୍ ଉପରେ ତା'ର ରାଗ ହୁଏ···ଲଖ୍ମିଆଁ ଉପରେ ନୁହେଁ । ସେ କାହିଁକି ମିଆଁ ଲଖ୍ମୀକୁ ଅଣ୍ଟା କରିବ ! ସେ ଟଙ୍ଗ ଟଙ୍ଗ ହୋଇ ପୁଣି ଲଖ୍ମିଆଁକୁ ଚାହେଁ । ମିଆଁ ଲଖ୍ମୀ ଯେମିତି ପସରା ମୁଣ୍ଡରେ ଦେଇ ନାଚୁଥାଏ ସେମିତି ନାଚିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ସେଥିରେ ପୁଣି କେତେ ଡର ! ଏଣିକି ତେଣିକି ଚାହିଁଦେଉଥିବ । ଲଖ୍ମିଆଁ ତା' ଆଡ଼କୁ ପସରାଟିଏ ଫିଙ୍ଗିଦେଲେ ସେ ଠିକ୍ ତାରି ପରି ପସରା ମୁଣ୍ଡରେ ଦେଇ ନାଚ ଆରମ୍ଭ କରେ । କ୍ରମେ କ୍ରମେ ନାଚ ଶିଖିଯାଏ ।

ଲଖ୍ମିଆଁ ଧୁନି ଧରେ—

"ଜମ୍ବୁ ମେରା ନାଚ କରିବୋ—ନାଚ୍ କରିବୋ
ହାକିମ୍ ହେବୋ — ଡେପୁଟି ହେବୋ
ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ ଖାନା ଖାଇବୋ
ନାଆଲ ମୁଣ୍ଡରେ କଆପ ଦେବୋ
ସାହେବ ହବୋ ।"

ଲଖ୍ମିଆଁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ନିଜେ ଆଚରି ହନୁକୁ ବତେଇଦିଏ । ହନୁ ଅନୁକରଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରେ । ନ ପାରିଲେ ପାହାର ବସେ ।

ଏମିତି କେତେ ମାସ ବିତିଗଲା । କେତେ ମାଡ଼, କେତେ ପାହାର, କେତେ ଧକ୍କାର, ଝଙ୍କାର ପରେ ସେ କେତେ କଥା ଶିଖିଲା···କେତେ ନାଚ ନାଚିଲା । ଏଥର ଲଖ୍ମିଆଁ ଠିକ୍ କଲା ତାକୁ ନଚେଇ ନେବ ଗାଁ କୁ ଗାଁ ବୁଲି ମାଙ୍କଡ଼ ନାଚ ଦେଖେଇବ ।

ଲଖ୍ମିଆଁ ଯେଉଁଦିନ ତାକୁ ପହିଲ୍ ଝୁଣ୍ଡରୁ ଫିଟାଇ ବାହାରକୁ ବାହାର କଲା, ହେଦିନ ସେ ଆଗକାଳ ବିବି ଜମ୍ବୁରୁନ୍‌କୁ ଡାକି କହିଲା—"ବିବି, ପିଲେ ଲୁକ୍‌କୁ ଦେଖାଉଁ, ଆଁ !"

କବାଟ କିଳିଦେଇ ଲଖ୍ମିଅଁ ଜମ୍ବୁରୁନ୍ ଅଗଡରେ ଖେଳ ଆରମ୍ଭ କଲା—

"ହନୁ ମେରା ନାଚ୍ କରିବୋ—ହାଟ୍‌କୁ ଯିବୋ
ମାଦୁରା ହାଟ୍‌ରେ ଦାହି ବିକିବୋ
ଗୋପ୍ ଗୁଆଲୁଣୀ କିନ୍‌କେ ଯିବୋ

ଯମୁନା କିନାରେ କାଲିଆ ଥିବୋ
ପକ୍‌ଡ଼ି ଲେବୋ ତକ୍‌ଲିକ ଥିବୋ ।"

'କୈସା' ? ଲଲ୍ଲମିଆଁ ପଚ୍ଚାରନ୍ତି । ଜମ୍ବୁରୁନ୍ କହେ—'ଆଚ୍ଛା' ! ସେ ପୁଣି ଧରେ—

"ହନୁ ମେରା ନାଚ୍ କରବୋ—ନାଚ୍ କରବୋ
ସାହେବ୍ ହେବୋ— ଡେପୁଟି ହେବୋ
ହାକମ୍ ହେବୋ— ହୁକୁମ୍ ଦେବୋ
ମାଲ ମାମଲତ ସମଝି ଥିବୋ
ନାଅଲ୍ ମୁଣ୍ଡରେ କଆପ୍ ଦେବୋ
ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ ଖାନା ଖାଇବୋ"

"କୈସା ? ଆଚ୍ଛା ହୈ ?" ମିଆଁ ପଚ୍ଚାରେ ।

ଜମ୍ବୁରୁନ୍ କହେ—"ବଢ଼ିଆ !"

ମିଆଁର ଦାଢି ଠିଆ ହୋଇଯାଏ । ସେ ପୁଣି ଛଡ଼ିଟାକୁ ଭୂଇଁରେ ବାଡ଼େଇ ଦେଇ ମାଙ୍କଡ଼କୁ ଆଉ ଏକ ନାଚପାଇଁ ହୁସିଆର କରନ୍ତି ।

"ହନୁ ମେରା ନାଚ୍ କରବୋ—ନାଚ୍ କରବୋ
ଚଉକି ଦେବୋ— ଚୋର ଧରବୋ
ବଲମ ଧରଣ ପହରା ଦେବୋ
ଗାଁ ଗାଁ ବୁଲ ଚୋର ଧରବୋ
ସାଇ ପଡ଼ିଶାକେ ମନାଇଥିବୋ ।"

ଲଲ୍ଲମିଆଁ ଜମ୍ବୁରୁନ୍ ଆଡ଼କୁ ପୁଣି ଅନାଇଦିଏ । ଜମ୍ବୁରୁନ୍ ହସିଦିଏ । ଲଲ୍ଲମିଆଁ ଆଉ ଥରେ ତାରିଫ୍ ଶୁଣିବାର ଲୋଭ ଛାଡ଼ି ନ ପାରି କହେ— 'କୈସା' ?

ଜମ୍ବୁରୁନ୍ ବତିଶଦାନ୍ତ ଦେଖେଇ କହେ—"ଠିକ୍ ତୁମରେ ମାଫିକ୍ ।"

ଲଲ୍ଲମିଆଁ ଛଡ଼ିଟାକୁ ଜମ୍ବୁରୁନ୍ ଉପରକୁ ଉଠାଏ । ଜମ୍ବୁରୁନ୍ ପଳାଇଯାଏ । ହନୁ ଜମ୍ବୁରୁନ୍‌କୁ ଚାହିଁ ଦେଖେ, ଜମ୍ବୁରୁନ୍‌କୁ ବେତ ଉଠେଇଲେ ବି ସେ ନାଚେ ନାହିଁ । ସେ ନାଚ ଜାଣେ ନାହିଁ । ସେ ଖାଲି ବାଛୁ ଜାଣେ ।

ଲଲ୍ଲମିଆଁ ହନୁର ପିଠିରେ ହାତ ମାରିଦେଇ କହେ—ସାବାସ୍···ସବାସ୍ ବଚ୍ଚା ! ଠିକ୍ ହୈ···ଅବ୍ ଚଲୋ !

ହନୁ ଭୁଲିପଡ଼େ। ଲଙ୍ଗୁଡ଼ ଟେକିଦିଏ। ହୁଏତ ଦୁଃଖ କରେ—କଣ ଏଥିକି ? ଏଇ କଣ ତା'ର ଏତେ ଦୁଃଖ, ଏତେ କଷ୍ଟ, ଏତେ ପରିଶ୍ରମର ପୁରସ୍କାର ? ଏଇ କ'ଣ ତା'ର ଏତେ କଉଶଳର ମୂଳ ? ଏଇ କ'ଣ ତା'ର ଜୀବନର ସାର୍ଥକତା···ଚରମ ଲକ୍ଷ୍ୟ ?

ଲଲ୍ଲମିଆଁର ଦାଢ଼ିରେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଧଳାବାଳ ଚକ ଚକ କରୁଥାଏ। ଯୁବତୀ ଜମ୍ବୁରୁନ୍ ତାକୁ ହୁଏତ କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ଭୁଲିଯାଉଥିବ। ଲଲ୍ଲମିଆଁ ଘରୁ ବାହାରକୁ ଯାଉଥିବାବେଳେ ସେ ଯେମିତି ମିଆଁକୁ ବଳବଳ କରି ଚାହିଁଛି। ମାଙ୍କଡ଼କୁ ନଚେଇ ଶିଖେଇବା ଆଉ ନଚେଇବା ଭିତରେ ଯେମିତି ପୌରୁଷ, ବାହାଦୁରୀ, ସେ କ'ଣ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟର ସବୁ କ୍ଷତକୁ ଲୁଚେଇଦେଇପାରେ ? ପାରେ ବୋଲି ଭାବି ହୁଏତ ଲଲ୍ଲମିଆଁ ଜମ୍ବୁରୁନ୍‌କୁ ଏକୁଟିଆ ଘରେ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯାଏ— ରୋଜଗାର କରି ଆଣିବ, ଖାଲି ଆପଣା ପେଟ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ଏଇ ଜମ୍ବୁରୁନ୍‌ର ପେଟପାଇଁ ବି। ଆଉରି ତା' ସଉକ୍ ବି ଅଛି।

ଥରେ ଥରେ ଲଲ୍ଲମିଆଁ ଅନୁକୂଳ କରି ଗଲାବେଳେ ଯୋଡ଼ାଏ ଗୁଆ ଆଣି ମାଙ୍କଡ ଦଧାଣୀ ଆଗରେ ମୁଦା ବସାଏ—ଆଚ୍ଛା, ସଚ୍ ସଚ୍ କହିବୁ ହନୁ ଦଧାଣି, ଏବାର୍ ଜ୍ୟାଦା ହୋଗା କି କମ୍ ଥି ? ପୁଣି ପଚାରେ— "ଭାବିକା ବାସ୍ତେ ଶାଡ଼ୀ ଲଏଗା କି କାଁଚ ? ସଚ୍ ବତା···ବତା ତୋ ବନ୍ଦରକା ବେଟା !"

ଜମ୍ବୁରୁନ୍ କି କାମରେ ଯାଉଥାଏ, ଫେରିପଡ଼ି ଚାହେଁ। ସେ ଯୋଉଁ ମୁଦାଟିକୁ 'ହଁ' ବୋଲି ଭାବିଥାଏ ହନୁ ସେଇ ମୁଦାଟି ଉଠାଏ···ଦୈବାତ୍। ଜମ୍ବୁରୁନ୍ କହିପକାଏ—'ଶାଡ଼ୀ···ଶାଡ଼ୀ।' ମିଆଁ ବିବି ଦୁହିଁଙ୍କର ଖୁସି କୁଣ୍ଢେମୋଟ ହୋଇଯାଏ।

ଯଉଁଥର ଦୈବାତ୍ ନାହିଁ ମୁଦାଟାଏ ଉଠାଏ ସେଥର ମିଆଁ କହେ— "ମୁଁ ଏଇଟାକୁ ହିଁ ମୁଦା ପାଞ୍ଚିଥିଲି। ଦୁହିଁଙ୍କର ସାଲିସ୍ ହୋଇଯାଏ···ଏଇ ମାଙ୍କଡ଼ ଦଧାଣିର ମଧ୍ୟସ୍ଥତାରେ। ଦରବୁଢା ଲଲ୍ଲୁ ଓ ଯୁବତୀ ଜମ୍ବୁରୁନ୍‌ର ସାଲିସ୍। ସେଇ ସାଲିସ୍‌ରେ ଯେମିତି ସେ ପରସ୍ପରକୁ ଚିହ୍ନନ୍ତି···ପରସ୍ପରକୁ ବୁଝିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି।

ମିଆଁ ପୁଣି ପଚାରେ, "ଏ ବନ୍ଦର ତେ କହ ଦେ ସଚ୍ ସଚ୍ ରାମଚନ୍ଦ୍ରକା ଦୂତ୍ ରହେଗା ତୋ ସାଫ୍ ବତାଏଗା— ଏ ବିବି ସାହେବାକା ବଚ୍ଚା ହୋଗା ?"

ହନୁ ଯେମିତି ଶିଖିଥାଏ ସେମିତି ମାଙ୍କଡ଼ଚିତ ମାରି 'ହଁ' ଜଣାଏ।

ମିଆଁ ଖବ ଦହେଁ ହସନ୍ତି । ମିଆଁ ଫେର କହେ—"ଆଚ୍ଛା ହନୁ, ତୁ ହଟ୍ ବତାଇବୁ, ଏ ବିବି ସାହେବାର ବେଟା ପୈଦା ହୋବେ ? ବେଟା ···ବେଟା··· ଲଡ଼୍‌କା, ଲଡ଼୍‌କା ? ବତା !"

ବହୁ ସେ ବେତଟାକୁ କସ୍‌ତ୍ ଦିଏ । ହନୁ ଲେଉଟ ବାଜି ଖେଳି ପେଟ ଦେଖାଇ ପଡ଼ିଯାଏ । ମିଆଁ କହେ—"ଉସ୍‌କୋ ଆଚ୍ଛା କରକେ ଖାନେ ଦୋଗେ ତୋ ଲଡ଼୍‌କା ହୋଗା ।"

ଜହୁରୁନ୍ ବିବି କେତେ ଶର୍ମରେ ଛିଇ ଦେଖାଇ ମୁହଁ ବୁଲାଇନିଏ··· ହଲଗଜର ଖୁବ ଫେରାଇ ଚାଲିଯାଏ । ମିଆଁ ଲଖ୍‌ର ମନ ଆଉ ତା'ଘରେ ରହେ ନାହିଁ ··ଘରେ ଜାଗା ଧରେ ନାହିଁ । କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ତା'ର ବୟସ ଆଠର ଦଶବର୍ଷ କମିଲା ପରି ସେ ଅନୁଭବ କରେ ।

ମନୁଷ୍ୟର ମନକଥା ବୁଝିବାର ଶକ୍ତି ନଥାଏ ବୋଲି ନା କ'ଣ ଲଖ୍‌ମିଆଁର ଏ ମନଭୁଲାଣିଆ କଥାରେ ଟିକିଏ ବୋଲି ଆନନ୍ଦ ପାଏ ନାହିଁ । ଦୁଃଖ ବି କରେ ନାହିଁ । ଖାଲି ନୁଣ୍ଡ୍‌ଗ୍ରଣ୍ଡା ତା'ର ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼ାଏ ବାହା ଦୁଆରେ ଘାଇଁ ନାଚ ଦେଖାଇବାପାଇଁ । ହୁଏତ ସେ ଅବା ମନେ ମନେ ଭାବୁଥିବ ସେ ଆପଣା ପଟରୁ ପଟେ ଆପେ ଚାଲନ୍ତି ।

ପହିଲୁ ପହିଲୁ ହନୁ ଅଳ୍ପ ନାଚିଲା ପରେ ବଡ଼ ଥକାପଡ଼େ । ସେଇ ଥକାରେ ସେ ପାଏ ଆନନ୍ଦ; ଆନନ୍ଦ ନୁହେଁ ···ସନ୍ତୋଷ । ତା' ଝ ଉଦରର କ'ଣ ସେ ପୂରେଇ ନେଇଚି ବୋଲି ତା'ର ଆନନ୍ଦ । ହୁଏତ ସେ ଭାବେ । କିନ୍ତୁ ଝ'ଡ଼େ ସେତେବେଳେ ବନ୍ଦି ବାଡ଼େଇ ଆଉଥରେ ନାଚିବାକୁ ହୁକୁମ୍ କରେ ସେତେବେଳେ ତା' ସୁଖସ୍ୱପ୍ନ ଭାଙ୍ଗିଯାଏ । ହୁଏତ ସେ ଚେଷ୍ଟାକରେ ଏହି ଆନନ୍ଦ ପାଇବାକୁ ଯେ, ସେ ଆଉଥରେ ପଇସା କମେଇବ ··ଆଉଥରେ ରୋଜଗାର କରିବ । କେତେ ଖୁସି ·· କେତେ ଆନନ୍ଦ !

ସେ ଖାଲି ଲଖ୍‌ମିଆଁର ମୁହଁକୁ ଅନେଇଥାଏ । ଲଖ୍‌ମିଆଁର ମୁହଁରେ ଟିକିଏ ଭାବର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖିଲେ ସେ ଡରି ମରି କୁଣ୍ଡ ଭଳି ହୋଇଯାଏ । ଲୋକେ ତା' ନାଚକୁ କେତେ ଆନନ୍ଦ କରନ୍ତି ତା'ର ଖବର ସେ ପାଏ ନାହିଁ···ତା' ପାଖରେ ପହଞ୍ଚେ ନାହିଁ । ସେ କେବଳ ଲଖ୍‌ମିଆଁର ଆଦେଶ ପାଇ ନାଚିଯାଏ । ସେଇ ଆଦେଶଟାଇ ତା'ର ପ୍ରଶଂସା · ବାହାଦୁରି, ହନୁ !

ଲଖ୍‌ମିଆଁ ଗାଏ—ହେ ନଟେ । କେତେ ରକମ ରକମର ନାଚ ନାଚେ । ଜୋଉଡ଼ୁଣୀ ହୁଏ, ଦହି ବିକେ । ଚଉକିଆ ହୋଇ ପହରା ଦିଏ । ସାହେବ ହୋଇ ହୁଙ୍କାର କରେ । ସାଧୁ ହୋଇ ମାଳା ଜପେ । ମୁସାଫିର୍ ହୋଇ ପରଦେଶ ଯାଏ । ଭୁଆସୁଣୀ ହୋଇ ଘରକୋଣରେ ଲୁଚେ । କେତେ ପ୍ରକାର କେତେ ଛିଇ ।

ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ସେ ନାଚ ଭିତରୁ ହନୁ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ରସ ପାଉଥିଲା । ମାଙ୍କଡ଼ ଜୀବନ ତା'ର ଗୋଟାଏ ଟେକ, ଉନ୍ନତ ବା ମୋକ୍ଷ ପାଇଲା ପରି ସେ ନିଜକୁ ଟିକିଏ ବଡ଼ ମନେ କରୁଥିଲା । ବାଟରେ ହାକିମ ହପଟି ଦେଖିଲେ ସେ ହୁଏତ ଭାବୁଥିବ ସେ କିଛି କମ୍ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ତା'ର ସେ ନାଚରେ ଅବସାଦ ଆସିଲା । ନାଚିବାର ଏକାସିଆ ଧାରାରେ ତା'ର ଗର୍ବ ତା'ର ସୁଖ କୁଆଡ଼େ ହଜି-ଯାଉଥିଲା । ଅପଣାକୁ ରଙ୍ଗ ବେରଙ୍ଗ କରି ବାରମ୍ବାର ସୁଆଙ୍ଗ କରିବାରେ ଯେମିତି ପଉରୁଷ ନାହିଁ; ଅଛି ବେହିଆମି । ଥିଲେ ଅବା ସେଇ ବେହିଆମି ଥିବ । ତଥାପି ସେଇ ଅଲାଜୁକପଣକୁ ବିକି ଖାଇବା ତା'ର ପେଉସା । ସେ ବୁଝୁ ନ ବୁଝୁ ସେକଥା—କିନ୍ତୁ ନାଚଯାଏ...ନାଚଯାଏ ଗୋଟିଏ ଯନ୍ତ୍ର ଭଳି ।

ଯେଉଁ ଦିନ ଘରକୁ ଫେରିଯାଇ ଖୁଣ୍ଟରେ ବନ୍ଧାହୁଏ ସେଦିନ ସେ ହବେ ତା'ର ଗୋଲାମି ମନୁଷ୍ୟତ୍ୱ ଦିନେ ଦୁଇଦିନ ପାଇଁ ଲୋପ ପାଇଲା । ମଣିଷ ଭଳି ଦେଖିବାକୁ ଯାଇ ସେ ଯେପରି ଭାବରେ ମଣିଷର ଅଯଥା ଅନୁକରଣ କରିଆସିଛି ତା'ର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ସେ କରିବ, ସେଇ ଖୁଣ୍ଟ ପାଖରେ ନାମ ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ କଲା ପରି । ସେଇଥିରୁ ସେ ହୁଏତ ଆନନ୍ଦ ପାଏ, ଆଉ ଆନନ୍ଦ ଉପଭୋଗ କରେ ମିଆଁ ବିବି ଦୁହିଁଙ୍କର ଆନନ୍ଦ...ଆହ୍ଲାଦ ଦେଖି । ତା'ର ସହଜ ସହଜାତ ପଶୁ ପ୍ରବୃତ୍ତି ତାକୁ ପରି ଆନନ୍ଦରେ ଉଲ୍ଲସିତ କରେଇଦିଏ...ନଚେଇଦିଏ । ପୁଣି ପରକ୍ଷଣରେ ସେ ହୁଏତ ମଣିଷର ଅନୁକରଣରେ ମଣିଷର ବୁଦ୍ଧିମିଶା ସହାନୁଭୂତିକି ଯେନ ଏଣିକି ତେଣିକି ଗ୍ରହୁଁଥିବ, ତା'ର ହିଂସା ହେଉଥିବ...ପରି ଆନନ୍ଦରେ କାତର ହେଇପଡ଼ୁଥିବ...ମଣିଷ ପରି । ତା'ପରେ ହୁଏତ ତ ର ଚେତା ଆସୁଥିବ । ସେ ଭାବୁଥିବ, ମଣିଷ ଦେହଟା କ'ଣ ଏଡ଼େ ପାପ ! ସେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରୁଥିବ, ବରଂ ଏଇ ପଶୁଜୀବନ ଭଲ ।

କେତେବେଳେ କିମିତି ମିଆଁ ବିବି ଦ'ଜଣ କଜିଆ କରନ୍ତି । ବିବି ଅଭିମାନ କରି ବସେ । ମିଆଁ ତାକୁ ସାକୁଲିଏ...ଫୁସୁଲାଏ...କେତେ କଅଁଳ କଥା କହି ମନ ଭୁଲାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ସେ କଥାଗୁଡ଼ାକ ହନୁକୁ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ । ମଣିଷ ଏଡ଼େ ନରମ...ଏଡ଼େ କାହିଲ ! ଲଗ୍ନମିଆଁ ଉପରେ ସେ ରାଗିବାକୁ ଚାହେଁ । କେଡ଼େ ଦୁର୍ବଳ ଏ ପୁରୁଷ ସତେ ! କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ସେ ରାଗେ ଜମ୍ବୁରୁନ୍ ଉପରେ । ଲଗ୍ନମିଆଁ ର ସବୁ ସହାଗ, ସବୁ ଶରଧା, ସେଇ ଯେମିତି ଛଡ଼େଇ ନେଇଛି ଜବର୍‌ଦସ୍ତି; ହନୁପାଇଁ ଟିକିଏ ବାଦ୍ ବାକି ବଳିପଡ଼ୁନାହିଁ କିଛି ।

ସେତିକି ନୁହେଁ । ଲଗ୍ନମିଆଁ ର ଯାହାକିଛି ଭଲ, ଯାହାକିଛି ସୁନ୍ଦର, ସେ ସବୁକୁ ଏକା ଜମ୍ବୁରୁନ୍ ମାଡ଼ିବସି ଭୋଗ କରୁଛି । ତଥାପି ତା'ର ମନସାଧ ମେଣ୍ଟୁ ନାହିଁ । ରାକ୍ଷସୀଟାଏ । ସେଥିପାଇଁ ଲଗ୍ନମିଆଁ ର ବାହାରଟା ଏଡ଼େ ଖିପଟେ । ସେ ଘର ଭିତରେ ତା'ର ସବୁ କୋମଳତା, ସବୁ ସରସତା'ତକ ଜମ୍ବୁରୁନ୍ ଆଗରେ

ଉଠେଇଦେଇ ବାହାରକୁ ନେଇଯାଏ ସବୁ କର୍କଶ ଓ ନିଷ୍ଠୁର ସ୍ୱଭାବ ସାଇପଡ଼ିଶାଙ୍କ ଆଗରେ ବାଣ୍ଟିବାପାଇଁ । ତା'ର ଦାଢ଼ିଗୁଡ଼ାକ ଘରଭିତରେ କେଡ଼େ ସାଉଁଳିଆ, ନରମ, କଅଁଳ ଥାଏ । ବାହାରକୁ ବାହାରିଲେ ସେଗୁଡ଼ାକ ଯେମିତି ଅତି ରୁକ୍ଷ, କର୍କଶ ଭାବରେ ଛିଡ଼ାଛିଡ଼ା ହୋଇଯାଆନ୍ତି ।

ଏ ସବୁ ହେଉ ଜମ୍ବୁରୁନ୍‌ବବର କାଣ୍ଡ । ସେଇ ଦାୟୀ ଏଥିପାଇଁ । ମାଙ୍କଡ଼ ତା ମନେ ମନେ ଠିକ୍ କରେ । ତା' ଉପରେ ଲକ୍ଷ୍ମିଆଁର ଯେଉଁ ନିଷ୍ଠୁର ବ୍ୟବହାର ହେଥିପାଇଁ ଲକ୍ଷ୍ମିଆଁ ଦୋଷୀ ନୁହେଁ । ଜମ୍ବୁରୁନ୍ ସେଇ ନିଷ୍ଠୁରତା ଛଡ଼ା ଆଉ କ'ଣ ରଖିଥାଏ ତା ଭିତରେ ଯେ, ସେ ଦଅନ୍ତା ।

ହନୁ କେତେ ଜମ୍ବୁରୁନ ଦେଖିଛି । ସମସ୍ତେ କିନ୍ତୁ ଏମିତି ହୁଅନ୍ତି । କେଣି ଭାଗର ମାଇପେ ଘର କୋଣରୁ ଥାଇ ହନୁର ନାଚ ଦେଖନ୍ତି । ଯେମିତି ତାଙ୍କ ଘର ଭିତରଟା ଭାରି ସୁନ୍ଦର । ସେ ସୁନ୍ଦରପଣକୁ ଅନାମତେ ପଦାରେ ପକେଇଦେବାଟା ଭାରି ଅସଭ୍ୟ···ଅଲକ୍ଷଣ କଥା । କାଳେ ଘର ଅସୁନ୍ଦର ହୋଇଯିବ । ତାଙ୍କ ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ସେ ଯେମିତି ଛାଡ଼ିଦେଇଛନ୍ତି ବାହାରକୁ ସୁନ୍ଦର କରିବାପାଇଁ । ବାହାର ଆଉ ଭିତରକୁ ସୁନ୍ଦର କରିବାରେ ମାଇପେ ମିଣିପେ ସମସ୍ତେ ଯେମିତି ମିଳିମିଶି ଲାଗିପଡ଼ିଛନ୍ତି । ହନୁ ଥରେ ଥରେ ସେଇ ପରସ୍ପର ସାହଚର୍ଯ୍ୟର ଭାବକୁ ହୃଦୟରେ ଚେତେ । ବେଶ ଭାରି ଆନନ୍ଦରେ ନାଚେଉଠେ । କିନ୍ତୁ ଜମ୍ବୁରୁନ୍ ଘରକୁ ଆସିଲେ ତା'ର ସେ ନାଚିବାର ସ୍ପୃହା ଲୁଚିଯାଏ କେମିତି କୁଆଡ଼େ । ଜମ୍ବୁରୁନ୍ ଅବଶ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ମିଆଁକୁ କହେ ନାହିଁ କେବେ ମାଙ୍କଡ଼ ନଚେଇବାପାଇଁ । କହିଲେ ବି ହନୁ କଦାପି ନାଚନ୍ତା ନାହିଁ । କାରଣ ଜମ୍ବୁରୁନ୍‌ଟା ଭାରି ଅସୁନ୍ଦର···ତା' ଉପରଟା ନ ହେଉ, ତା' ଭିତରଟା ଅତି କଦର୍ଯ୍ୟ । ପଶୁର ସହଜାତ ବୃତ୍ତି ତାକୁ କହିଦିଏ । ଜମ୍ବୁରୁନ ତାର ନିଜର ସେଇ ଅସୁନ୍ଦରପଣକୁ ଦେଖେଇପକେଇବା ପାଇଁ କି କଅଣ, ଲକ୍ଷ୍ମିଆଁର ସବୁ ସୁନ୍ଦରପଣକୁ ଦାବି କରି ବସେ । ହନୁ ହୁଏତ ଭାବୁଥିବ, ଦୁନିଆର ଏମିତିକା ଜମ୍ବୁରୁନ୍‌ମାନେ ଖାଲି ଘରକୁ ଅସୁନ୍ଦର କରନ୍ତି ନାହିଁ, ସମାଜକୁ ବି ଅସୁନ୍ଦର କରନ୍ତି, ମଣିଷଜୀବନକୁ ଅସୁନ୍ଦର କରି ପକାନ୍ତି; ଆଉ ସଂସାରର ମଧ୍ୟ ଅମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତି ।

ଗାଁଗହଳିରୁ କେତେ ଘରକୋଣରେ ଜମ୍ବୁରୁନ୍‌ଙ୍କୁ ଆସି ମାଙ୍କଡ଼ ଦଥାଣି ଆଗରେ ମୁଦା ବସାନ୍ତି । ହନୁର ନାଚ ସରିଲେ ଲକ୍ଷ୍ମିଆଁ ବାବୁଭେୟାଙ୍କର, ନହେଲେ ପାଟିଘର କି ନାହାଁକ ପ୍ରଧାନ ଘର, ଯାହା ଘର ଆଗରେ ନାଚଉଥାଏ ତା'ର ଜୟ ହେଉ ବୋଲି କହେ । ହନୁମାଙ୍କ [illegible] ମାରି ଜୟଜୟକାର କରେ । ଲକ୍ଷ୍ମିଆଁ ଲାଟେଇ ପଟେଇ କହିଯାଏ—"ଜୟ ହେଉ, ମଙ୍ଗଳ ହେଉ, ବୋଲବାଲା ହେଉ, ଦୁସ୍ମନ୍ ନିପାତ ହେଉ ।" ଥରକୁ ଥର ହନୁ ଓଲଟବାଜି ଖେଳି ତା'ର

ସମ୍ମତି ଜଣାଇଦାଏ । ତା'ପରେ ହନୁ ତୁଉନ ହୋଇ ମୁହଁ ଖସି କରି ବସିଯାଏ, ସତେ ଯେମିତି କୋଉଁଠୁ ଆସିଲେ ଋଷ୍ୟଶୃଙ୍ଗ ମହାମୁନି · ଆଗତ ଭବିଷ୍ୟ ସବୁ ଜାଣି··· ଏଇନାଗେ ତିନିକାଳର କଥା କହିଦେବେ ପଚ୍ଛୁରୁ କି ପଚ୍ଛୁରୁଣୁ । ତା' ଆଗରେ ଯୋଡ଼ ଯୋଡ଼ ହୋଇ ଗୁଆ ବସିଯାଏ···ଧାଡ଼ିକି ଧାଡ଼ି । କାହାର ମକଦମା ଜିତି ହେବ କି ହାର୍ ହେବ, କିଏ ପରୀକ୍ଷାରେ ପାସ୍ କରିବ କି ଫେଲ୍ ହେବ, କାହାକୁ ସମ୍ପତ୍ତି ମିଳିବ କି ନମିଳିବ, କାହାର ମନ ମାନିଲି ଜାଗାରେ ବାହାଘର ହବ କି ନ ହବ—ଇମିତି କେତେ ପ୍ରଶ୍ନ । ତା' ସାଙ୍ଗକୁ ଲତିମିଆଁର ପ୍ରଶ୍ନଭଳି କେତେ ମାଇପେ ଯେଝା ଗିରସ୍ତମାନଙ୍କୁ କହି ମୁଦା ବସାନ୍ତି—ଝିଅ ହବ କି ନ ହବ, ପୁଅ ହବ କି ଝିଅ ହବ ।

କିନ୍ତୁ ଏଇ ମୁଦା ବସାଇବା ଭିତରେ ଥାଏ ଦୁଇଜଣଙ୍କର ଭାଗ । ଭଲ ଉତ୍ତରରେ ଭାଗୀ ହୁଅନ୍ତି ଦୁଇଜଣ । ମନ୍ଦ ଉତ୍ତରରେ ଦୁଃଖଟା ଯାଇ ପଡ଼େ ସେଇ ଦୁଇଜଣଙ୍କ କାନ୍ଧ ଉପରେ । କିନ୍ତୁ ଲତିମିଆଁ ଯେଉଁ ମୁଦା ବସାଏ ସେଥିରେ ଯେମିତି ଜମ୍ବୁରୁନ୍‌ର ଭାଗ ନାହିଁ ।

ଲତିମିଆଁ ଜାଣେ, ଜମ୍ବୁରୁନ୍ ବି ଜାଣେ, ମାଙ୍କଡ଼ ଦାଆଣି ଯାହା କହେ ସେ ସବୁ ସତ ନୁହେଁ । ସତ ହୋଇପାରେ ନା । ଲତିମିଆଁ ଆଖି ଠାରେ, କଥାର ଇଙ୍ଗିତରେ ଯେଉଁ ଗୁଆକୁ ବା ଯେଉଁ ମୁଦାକୁ ବତେଇଦାଏ, ମାଙ୍କଡ଼ ଦାଆଣି ସେଇ ମୁଦାକୁ ଯାଇଁ ଉଠାଏ । ଲତିମିଆଁ ଭରି ଚାଲାକ୍ ଲୋକ । ମୁଦା ବସେଇବା-ବାଲର ଆଖିକୁ ଚାହିଁ ସେ ଠଉରେଇ ନିଏ କଉଁ ମୁଦାଟା ହଁ···କଉଁ ମୁଦାଟା ନା ସେ ମନାସିଲି । ସେଇ ଅନୁସାରେ ସେ ହନୁକୁ ·ଇସାରାରେ ବତେଇଦାଏ । ମାଙ୍କଡ଼ ଦାଆଣି ସେଇ ମୁଦା ଧରେ । କେଉଁଠି ହଁ ହୁଏ, କେଉଁଠି ନା । କାହାର ସତ ହୁଏ, କାହାର ମିଛ । ମିଛ ହେଲି ଲୋକର ମନେ ନ ଥାଏ । ସତ ହେଲି ଲୋକ କାନରେ ଗଣ୍ଠି ପକେଇ ମନେ ରଖିଥାନ୍ତି । ଲତିମିଆଁ ପୁଣି ଦେଖା ହେଲେ କହନ୍ତି । ସେଇ ମାଙ୍କଡ଼ ଦାଆଣିକି ପୁଣି ଜିକେ ସେଇ ଲତିମିଆଁ ପଚ୍ଛରେ—"ଜମ୍ବୁରୁନ୍‌କା ଲଡ଼୍‌କା ହୋଗା ?"

ଏଥର କିନ୍ତୁ ସେ ଠାରେ ନାହିଁ । ଉଁ କି ଚୁଁ କିଛୁ କହେ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ପ୍ରକାରରେ ଇସାରା ଦେଇ କଥା କହିଲେ ହନୁ ବା ମୁଦା ପାଖ ଧରେ ସେ ପ୍ରକାର କଥା ସେ କହେ ନାହିଁ । କିମ୍ବା ଯେମିତି ବାଗରେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ପଦ କହିଲେ ହନୁ ତାହାଣ ପଟ ମୁଦା ଧରନ୍ତା ତା' ବି କହେ ନାହିଁ । ଖାଲି ସିଧା ସଳଖ ମୁଦା ବସେଇଦାଏ । ହନୁ ତା' ମନଇଚ୍ଛା ଯେଉଁଟାକୁ ଧରେ । କେତେବେଳେ ହଁ—କେତେବେଳେ ନା । ଲତିମିଆଁ ବାର ବାର ପଚ୍ଛରେ—ସେଇ 'ହଁ', ନା', ଗୋଟାଏ ନିଷ୍ଠାକରି ସେ କେବେ କହେ ନାହିଁ । ମିଆଁ ଭାବେ—ମିଶ୍ରଫଳ ହବାମାନେ,

ମିଳ ହେବ, କିନ୍ତୁ କେତେ ଡେରିରେ ହେବ ? କେତେ ଡେରିରେ ? ମିଆଁ ର ମୁହଁ ଶୁଖିଯାଏ । ଜସ୍ମତୁନ୍‌କୁ ଡାକି କହେ, "ଜସ୍ମତୁନ୍, ଫିର୍ ଭି ଓଇ ବାତ୍—ଦେର ହୈ ।"

ଜସ୍ମତୁନ୍ କିନ୍ତୁ ପରବାସ୍ତ ନ ଥିଲା ଭଳି ମୁହଁ କରି ହାତ ପିଟି ଗୁଲିଯାଏ । ସେ ହୁଏତ ଭାବେ, ତା'ର ବେଲବସ୍ତମ କ'ଣ ଗଲାଣି କି ? ଏତେ ଜଲ୍‌ଦି ପଡ଼ିଚ କଅଣ ! ଛୁଆ ନ ହେଇ ଯିବ କୁଆଡ଼େ ? କିନ୍ତୁ ଲତିଫ୍ ମିଆଁ ଅଶା ଆଉ ଆଶଙ୍କା ଭିତରେ ଲଟପଟ ହେଉଥାଏ । କେତେବେଳେ ସେ କେତେ ପ୍ରକାର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖେ । କେତେବେଳେ ପୁଅଟିଏ କୋଳରେ ଧରି ଖୁସିହେଇ ଯାଉଥାଏ । କେତେବେଳେ ବା ପୁଅ ମରିଗଲା ବୋଲି କାନ୍ଦକାଟି ଅସ୍ଥିର । ସବୁ କିନ୍ତୁ ସ୍ୱପ୍ନ ।

ଲତିଫ୍ ମିଆଁ ର ଜୀବନଟା କ୍ରମେ କ୍ରମେ କେମିତି ସ୍ୱପ୍ନିଲ ହେଇଆସିଲା । ସେ ଅନେକଟା ଖାଲି ଘରର ବାହାରେ ନୁହେଁ, ଦୁନିଆରୁ ବାହାରେ ଥିଲା ପରି ଥାଏ । ମାଙ୍କଡ଼ ନଗୃଟା ତା'ର ପେଟପାଟଣା । ନ କଲେ ନ ଚଳେ । ଆଉ ଘରଟା ତା'ର ବାଂଧବାଧକତା···ନ ଗଲେ ନ ରହେ ।

ଦାଢ଼ି ଗୁଡ଼ାକ ତା'ର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ହୋଇ ଧଳା ପାଚିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାଣି । ଖସୁ କାକର ଖାଇ ତା ମୁଣ୍ଡଟା କେମିତି ଟାଙ୍ଗଣ ଧରିଆସୁଛି । ଦାନ୍ତର ରଗ ଗୁଡ଼ାକ ଢିଲା ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ତା'ର ମନ ହେଉଥାଏ, ଏଇ ଦୁଃଖ ବେଳରେ, ଯେତେବେଳେ ସେ ନଜର ବୋଲି ଯାହାସବୁ ଦୈନ ଗର୍ବ କରୁଥିଲା, ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ତାକୁ ସବୁ ହଜେଇ ଦଉଛି, ସେତେବେଳେ···ସେତେବେଳେ ସେ ଜସ୍ମତୁନ୍‌ର ଟିକିଏ ଭରସା ପାଆନ୍ତା ··· ଖୁବ୍ ପାଖକୁ ପାଖକୁ ଲାଗିଆସି ଖାଲି ଦେହରେ ନୁହେଁ, ମନରେ ବି ଲଗାଲଗି ହୋଇ ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ବଡ଼ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରନ୍ତେ···ଦରଦ ଲଗାନ୍ତା ।

କିନ୍ତୁ ହାୟ ! ତା' ହବାର ନୁହେଁ । ଜସ୍ମତୁନ୍ ଲତିଫ୍ ମିଆଁ ସାଙ୍ଗରେ ବୁଢ଼ୀ ହୋଇପାରିନାହିଁ । ଦେହ ମନ କେଉଁଟା ଧେଲେ ତା'ର ବୁଢ଼ା ନୁହେଁ । ଦିନକୁ ଦିନ ବଅସ ତା'ର ଯେମିତି କମି କମି ଆସୁଛି । ସେ ଏବେ ବି ଯୁବତୀ । ଅନ୍ତତଃ ତାର ଫେସନ୍ ଫାସନ୍ ଢଙ୍ଗ ଛଇ ସବୁ ତାକୁ ଯୁବତୀ କରି ରଖିଛି । ଦଶବର୍ଷ ଗୋଟାଏ ଦରବୁଢ଼ା ସାଙ୍ଗରେ ଘର କଲା ପରେ ବି ସେ ଯେମିତି ନବଯୁବତୀ ଯେମିତି ଯୁବତୀ ରହିଛି । ତା'ର ଯୁବତୀପଣ ଯେମିତି ସାର୍ଥକ ହେବାକୁ ଆଉରି ବାକି ଅଛି । ଲତିଫ୍ ମିଆଁ ର କଳିଜା ଭିତରେ ଯେଉଁଠି ତା'ର ଜୁଆନର ହାଡ଼ ହାଡ଼ି ବୁଢ଼ାପଣ ମଥା ଟେକି ଠିଆ ହେଉଥିଲା ସେଇଠୁ ଗୋଟାଏ ନିଶ୍ୱାସ ଉଠିଆସିଲା । ଅନେକ ଦିନ ପରେ ସେ ଆଜି ହନୁଟାକୁ ଶରଧା କରି ପାଖକୁ ଟାଣି ଅଣି ଛାତିରେ ଜାକି ଧରିଲା । ଯେମିତି ତା'ର ପୁରୁଣା ଦିନଗୁଡ଼ା···ବିତିଗଲା ବଅସ ଗୁଡ଼ାକର ସାକ୍ଷୀ

ଦେବାକୁ ଏଇ ଏକା ବାକି ରହିଛି । ଲତ୍ରମିଆଁର ଦାଢ଼ି ଖୁଣ୍ଟକ ହନୁକୁ ଆଉଁସିଲା ପରି ଲଗିଲା କି କ'ଣ ସେ ଆରାମରେ ଛାତି ଉପରେ ପଡ଼ି କୁଁ କୁଁ ହେଉଥାଏ ।

ଥରେ ମାସକ ପରେ, କଉଁ ଦୂର ଦୂର ଗାଁରେ ମାଙ୍କଡ଼ ନଚେଇ ବୁଢ଼ାମିଆଁ ମାଙ୍କଡ଼ ଦଆଣିକି ଧରି ଘରକୁ ଫେରିଲାବେଳକୁ ଦେଖିଲା, ଘରେ କବାଟ ବନ୍ଦ... ଜଞ୍ଜିର ଦଅଯାଇଚ ବାହାରୁ । ଲତ୍ରମିଆଁ ଭାବିଲା, ଜସ୍ମୁତୁନ୍ ପଡ଼ିଶାଘରକୁ ଯାଇଥିବ କାମରେ । କିନ୍ତୁ କିଜାଣି କାହିଁକି ତା' ଛାତି ଭିତରେ ଗୋଟେ ଛୁଣିଆ ପଶିଗଲା । ସେ ବଡ ପାଟିକରି ଡାକିଲା —"କାହାଁ ଗୟୀ ହୋ...ଶୁନତୀ ହୋ କି ନେହିଁ...ହାଁ ବବ, କାହାଁ ଗେୟୀଲେ !"

କେହି ଶୁଣିଲେ ନାହିଁ । ସାହି ପଡ଼ିଶାରୁ ଲୋକେ ଦଉଡ଼ି ଆସିଲେ । ସମସ୍ତେ କହିଲେ—ଜସ୍ମୁତୁନ୍ ଟିକିର ପନ୍ଦର କୋଡ଼ିଏ ଦିନ ହେବ ଦେଖାନାହିଁ । ଭାବିଲେ, ବାପଘରକୁ ଯାଇଥିବ ।

ବାପଘରୁ ଖବର ଆସିଲା—ଜସ୍ମୁତୁନ୍ ଯାଇନାହିଁ ।

ବୁଢ଼ା ଲତ୍ରମିଆଁ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେଇ ବସିଗଲା । ଗାଁ ଲୋକେ କହୁଥିଲେ ବୁଝେଇଲେ—ମାଇକିନାଟା ଖରାପ ଥିଲା · ଲକ୍ଷଣ ଭଲ ନ ଥିଲା...ଅମଙ୍ଗଳୀଟା... ଯାଇଚ ଭଲ ହେଇଚ, ଘରୁ କାଳ ଯାଇଚ । ଆଉ ଗୋଟେ ଦେଖି ନିକା ହେଇପଡ଼ ।

ଲତ୍ରମିଆଁ ସବୁ ଶୁଣିଲା । ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ସମସ୍ତଙ୍କ କଥାକୁ ଏପାଖ ସେପାଖ କରି ଓଲଟେଇ ପାଲଟେଇ ଦେଖିଲା । କଉଁ କଥାଟା ତା ମନରେ ବସିଲା ନାହିଁ । ଦଶବର୍ଷ ସାଙ୍ଗରେ ଘର କଲା ପରେ ଜସ୍ମୁତୁନ୍ ଲାହିକୁ ଛାଡ଼ି ପଳେଇବ ? ଅସମ୍ଭବ ! ମିଛ-ମିଛ, ସମସ୍ତେ ମିଛ କହୁଛନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ଯିମିତି ତା'ର ଶତ୍ରୁ । ସମସ୍ତେ ତାକୁ ମିଛ କହି ଜସ୍ମୁତୁନ୍ ଉପରେ ତା'ର ରାଗ ଚଢେଇ ଦଉଛନ୍ତି । ଜସ୍ମୁତୁନ୍ ଯଦି ଫେରେ, ସେ ଯେମିତି ଆଉ ତାକୁ ଘରକୁ ନ ନବ—ଏଇ ପାଞ୍ଚ ସମସ୍ତଙ୍କର । ସମସ୍ତେ ମେଳ ବାନ୍ଧି ପରାମର୍ଶ କରି ଏ କଥା କହୁଛନ୍ତି ।

ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଗାଁ ଲୋକେ ବିଦାୟ ନେଲେ । ଜସ୍ମୁତୁନ୍ ପାଇଁ ସମସ୍ତଙ୍କର ଯେତେ ସହାନୁଭୂତି ସବୁ ଯେମିତି ଯେଝା ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼େଇ ଗଲେ । କାହାରି କଥାରେ ଜସ୍ମୁତୁନ୍‌ର ଖାଲି ଜାଗାଟା ପୂରି ଉଠିଲା ନାହିଁ । ଜସ୍ମୁତୁନ୍ ନାହିଁ; ନ ଥିଲା ଘରଟା ଖାଁ ଖାଁ ଗୋଡ଼େଇଚାଲା ପଡ଼ି । ଲତ୍ରମିଆଁ ଘର-ଭିତରକୁ ପଶିଯାଇ ଘରର କବାଟଟାକୁ ଧଡ଼୍କିନା କିଳିଦେଲା । ତା'ର ମନ ହେଲା, ଖୁବ୍ ଜୋର୍‌ରେ ସେ ଥରେ ଡାକିବ—'ଜସ୍ମୁତୁନ୍' !

ସେ ଡାକ ଶୁଣି ସେଇ ଘରଭିତରୁ ସତେ ଅବା ଜମ୍ଭୁରୁନ୍ ବାହାରି ଆସିବ, ଯେଉଁଠି ପାରେ ସେଠି ସେ ଥାଉ ପଛେ । କିନ୍ତୁ ସେ ଡାକପାରିଲା ନାହିଁ । ସାନ୍ଧ୍ୟପଡ଼ଣା ସମସ୍ତେ ଯେମିତି ଆସି ତା ମୁହଁଟାକୁ ବନ୍ଦ କରି ଧରିଲେ । ସେ ଚିତ୍କାର କରିପାରିଲା ନାହିଁ । ଅଣନିଶ୍ୱାସୀ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ମାଙ୍କଡ଼ଟାକୁ ଖୁଣ୍ଟରେ ବାନ୍ଧିଦେଇ ସେ ଧଡ଼୍‌କିନା ପଡ଼ିଗଲା ତଳେ ।

କେତେବେଳକେ ସେ ବୁଝିପାରିଲା, ସେ କାନ୍ଦୁଛି । ଆଉ କାନ୍ଦିବାରେ ସେ କେବଳ ଜମ୍ଭୁରୁନ୍‌ର ଅତ୍ୟାଗ୍ରହ, ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତିର ଈଶ୍ୱରତାକୁ ଶତମୁଖରେ ପ୍ରଶଂସା କରିଯାଉଚି ମାତ୍ର । ସେ ସ୍ତୁତିରେ ସ୍ତାବକର ରକ୍ତ ପାଣି ହୋଇ ଲୁହ ପାଲଟିଯାଏ । କିନ୍ତୁ ସେ ଲୁହ ଆଉ ଦୟା ସହାନୁଭୂତିର ତାପ ପାଇ ବାମ୍ପ ହୋଇ କାହାର ହୃଦୟକୁ ବୁଝି ପକାଏ ନାହିଁ । ମଲା ଲୁହର ମୂଲ୍ୟ ହେବାପାଇଁ ଜଣଙ୍କ ଜୀବନ କି ଗରଜ !

ଧୀରେ ଧୀରେ ସେ ଲୁହ ପୋଛିଲା । ପୋଛି ଗୃହିଁଲା ସେ କାଉଁଚିଆ ଘରଟାକୁ । କେହି କୁଆଡେ ନାହିଁ । ତା' ପାଇଁ କେହି କାନ୍ଦୁନାହାନ୍ତି । କାହାରି ମୁଣ୍ଡ ବଥାଉନାହିଁ । ଘରର ଅନ୍ଦିକନ୍ଦି ବୁଲି ସେ ଦେଖିଲା । ଯଉଁଠି ଜମ୍ଭୁରୁନ୍ ବସେ···ଯେଉଁଠି ଜମ୍ଭୁରୁନ୍ ଶୁଏ···ଯେଉଁଠୁ ଠିଆ ହୋଇ ଲଟ୍ରମିଆଁର ମାଙ୍କଡ଼ ନାଚ ଦେଖେ—ସବୁଠିକି ଗଲା । ଜମ୍ଭୁରୁନ୍ କାଲେ କଉଁଠି ଲୁଚିଥିବ ଏଥିପାଇଁ ନୁହେଁ । କେହି କାଲେ ଜମ୍ଭୁରୁନ୍ କଥା କହିପାରିବ ଏଇ ଆଶାରେ । କଉଁଠୁ କିଛି ସନ୍ଧାନ ପାଇଲା ନାହିଁ । ଜମ୍ଭୁରୁନ୍ ଏଇ ଘରୁ ଚାଲିଗଲା, କେହି ଜାଣିଲେ ନାହିଁ ! କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ !

ଶେଷରେ ସେ ଯାଇ ଧରିଲା ହନୁମାନ ମାଙ୍କଡ ଢଆଁଣିକି । ସେ ନଥିଲା, ସେ ଦେଖି ନାହିଁ । ସେ ଲଟ୍ରମିଆଁ ସାଙ୍ଗରେ ଥିଲା । ହୁଏତ ଲଟ୍ରମିଆଁର ଦୁଃଖ ତାକୁ ବାଧିଥିବ । ଏତେ ବଡ଼ ଦୁନିଆଟା ଭିତରେ ଆଜି ଏଇ ମାଙ୍କଡ଼ ଗୋଟିକ ଯେମିତି ତା'ର ସାଥୀ · ତା'ର ସାହାଭରସା ।

ସେ ବନ୍ଦରକୁ ପାଖକୁ ଆଣିଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ତାକୁ ଆଉଁସି ଦେଇ କହିଲା—'ବେଟା, ସଚ୍ କହିବୁ—ଏକ୍ ବାତ୍ ପୁଛିବି, ସଚ୍ କହିବୁ ?'

ମାଙ୍କଡ଼ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇଲା । ଲଟ୍ରମିଆଁ ଭାବିଲା, ସେ 'ହଁ' କରୁଛି । ଲଟ୍ରମିଆଁ ତା ଝୁଲିରୁ ଯୋଡ଼ାଏ ଗୁଆ ବାହାର କଲା । ବାଛି ବାଛି ଯୋଡ଼ାଏ ନଖୁଣ୍ଡ ଗୁଆ ମାଙ୍କଡ଼ ଢଆଣି ଆଗରେ ଥୋଇଲା । ପୁଣି ହନୁର ପିଠି ଆଉଁସି ଦେଇ ସେ କହିଲା—"ବନ୍ଦର, ସଚ୍ ସଚ୍, ରାମ୍‌କାର୍ଯ୍ୟୀ ହୋଇଥିବୁ···"ହଠାତ୍ ସେ ଅଟକିଗଲା । ଏତେଦିନକେ ତା'ର ମଜହବ୍, ତା'ର ଇମାନ୍, ତା'ର ଇସ୍‌ଲାମ୍, ତାକୁ ଦଣ୍ଡକପାଇଁ ଅଟକେଇଲା । ଆଜିଯାଏଁ କିଜାଣି କେତେ ଥର···ଶହେ ଥର · ହଜାର ଥର, ଲକ୍ଷେ ଥର—

ସେ ଏଇ ମାଙ୍କଡ଼ଟାକୁ ହିନ୍ଦୁର ଦେବତା ରାମଚନ୍ଦର୍‌କା ଦୂତ ବୋଲି କହିଆସିଛି । ଦିନେ ବି ତାକୁ ଖଟ୍‌କା ଲାଗି ନାହିଁ । ସେ ସବୁ ଖାଲି ପଇସା ରୋଜଗାର୍‌ର ଫନ୍ଦା । ମୁହଁର କଥା । ଆଜି ଯେମିତି ସେ ପହିଲୁ ହୃଦୟ ଭିତରୁ ଓଟାରି କଥା କହୁଛି । ସେଥିପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ଆଜି ତାକୁ 'ରାମଚନ୍ଦର୍ କା ଦୂତ୍' ବୋଲି ଡାକିବାବେଳକୁ କେଉଁଠି ଅଟକିଯାଉଛି ।

କିନ୍ତୁ ହୃଦୟର ଆବେଗ ତା'ର ଧର୍ମର ବନ୍ଧକୁ ଭାଙ୍ଗି ବହିଗଲା । ସବୁ ଧର୍ମ, ସବୁ ଆଚାର, ସବୁ ବିଶ୍ୱାସ ମୂଳରେ ମଣିଷର ଏ ବେଦନା ଯେମିତି ଏକ···ଅବ୍ୟୟ । ବ୍ୟଥାର ମୂଳାଗ୍ର ସେ ଧର୍ମର ଶିକୁଳିକି ଗଡ଼ ଗଡ଼ କରି ଛିଡ଼ାଇ ଫିଙ୍ଗିଦେଇ ଆତୁର ଜୋର୍‌ରେ ଡାକିଲା—"ସଚ୍ ଯଦି ରାମ୍‌କାର୍ଯୀ ତୁ ହୋଇଥିବୁ, ସଚ୍ ସଚ୍ ବତାଇଦେବୁ, ଜମ୍ହୁରୁନ୍ ଫେର୍‌ବ କି ନାହିଁ ।"

'ନାହିଁ' ବୋଲି ମାଙ୍କଡ଼ ଢାଆଣି ମୁଦା ଧରିଲା । ଚଟାକ୍‌କିନା ପାହାରେ ବହାଇ ଦେଇ ଲତିଫମିଆଁ ରାଗରେ ଲାଲ୍ ହୋଇ କହିଲା—"ଝୁଟ୍·· ଝୁଟ୍···ଭୁଲ୍ ହୁଆ··· ଫିରସେ ଦେଖ୍ ।"

ତରେ ମାଙ୍କଡ ଢାଆଣି 'ହଁ' ମୁଦା ଉଠାଇଲା ।

ଲତିଫମିଆଁ ହନୁକୁ କୁଣ୍ଢାଇ ପକାଇ ତା'ର ନିର୍ଦ୍ଦୟତାର ଅନୁତାପ ଆଉ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରୁଥିଲା । ଦୁଇ ଆଖିରୁ କେବଳ ଦୁଇଧାର ଲୁହ ବହିଯାଉଥାଏ । କାହାପାଇଁ କିଜାଣି ?

+ + +

ଦିନ ଚାଲିଗଲା । ନୂଆ ଦିନର ସକାଳ ହେଲା । ଲତିଫମିଆଁ ପୁଣି ବାହାରିଲା ପେଟପାଟଣାକୁ । ସେମିତି ଆଗ ପରି···ଲତିଫମିଆଁ ଯାଏ···ବେଶୀ ଦୂରକୁ ନୁହେଁ, ପାଖ ଆଖ ଗାଁକୁ । ବେଶିଦିନ ରହେନାହିଁ—ଫେରିଆସେ । ଜମ୍ହୁରୁନ୍—ଶୂନ୍ୟ ଘରଟା ବୋଧହୁଏ ଖାଲି ଏକୁଟିଆ ଅନୁଭବ କରି ଲତିଫମିଆଁଙ୍କୁ ବାରବାର ଡାକେ । ଲତିଫମିଆଁ ଯେଉଁଦିନ ଘରକୁ ଫେରେ, ଥରେ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଚାହେଁ, ଜମ୍ହୁରୁନ୍ ଆଉ ଫେରିଆସିଲା କି ? ନିରାଶ ହୁଏ । ନିରାଶ ହୋଇଯାଇ ବସେ ମାଙ୍କଡ଼ ଢାଆଣି ପାଖରେ । ଦୁଇଟି ଗୁଆ ରଖିଥାଏ—ନଖୁଣ୍ଟ ଗୁଆ । ହନୁ ଆଗରେ ବସାଇଦେଇ ସବୁଦିନେ ସେମିତି ପଚାରେ—'ସଚ୍ ସଚ୍ ଜମ୍ହୁରୁନ୍ ଫିରବ ?'

କେତେବେଳେ ଉତ୍ତର ପାଏ—'ହଁ', କେତେବେଳେ 'ନା' । ବାରବାର ପଚାରେ । ଭାବେ, ମିଶ୍ରଫଳ । ଫେରିବ, ଲେକିନ୍ ବହୁତ୍ ଡେରିରେ ଫିରିବ । ହୁଏତ ସେ ଫେରିବାକୁ ଚାହୁଁଛି, ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଛି—ଲେକିନ୍ ଫେରି ପାରୁ ନାହିଁ ।

ସେ ମାଙ୍କଡ଼ ଦିଆଣ୍ଟିକୁ ପାଖକୁ ଟାଣିଆଣି କୋଡ଼ରେ ଧରେ । ଗେଲ କରେ । ତା'ର ପାଚିଲା ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ଦାଢ଼ି ହନୁର ଦେହକୁ ମୁଲାୟମ୍ ଲାଗୁଥିବ । ହନୁର ସଁବାଳିଆ ବାଳ ଭିତରେ ଲତିଫମିଆଁ ଆଙ୍ଗୁଳି ପୂରାଇ ଆହୁରି ସାଉଁଳେଇଦିଏ । ହନୁ ତୁନ ହୋଇ ଆରାମରେ ମିଆଁର ଛାତି ଉପରେ ଆଙ୍ଗୁଳି ପୂରାଇ ଆହୁରି ସାଉଁଳେଇ ଦିଏ । ହନୁ ତୁନ ହୋଇ ଆରାମରେ ମିଆଁର ଛାତି ଉପରେ ପଡ଼ିଥାଏ । ମିଆଁ ପଚାରେ—"ହାଁରେ ବନ୍ଦର୍, ତେଁ ଅଗର ଲତିଫମିଆଁ ହୋତା·· ଏତା ଏତା ବଡ଼ା ଦାଢ଼ି ହୋତା,···ପକ୍କା ପକ୍କା ଦାଢ଼ି···ତେରି ଏକ ବଚ୍ଚା ଭି ହୋତି, ଉସ୍‌କା ନାମ ହୋତା, କ୍ୟା କହୋ—ନାମ୍ ହୋତା 'ଜାହୁରୁନ୍', ଠିକ୍ ହୈ ?"

ମାଙ୍କଡ଼ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହୁଏ । ଲତିଫମିଆଁ ତା ପେଟ ଧରି କହେ—"ସୁନୋ ସୁନୋ, ତୁମ୍‌ରେ ଜାହୁରୁନ୍ ବହୁତ ବଡ଼ି ଆଛି···ଖରି ଭଲେ, ନାହିଁ ରେ ? ତେଁ ଉସ୍‌କୋ ଖରି ପିଆର୍ କରତା···ହର୍‌ଘଡ଼ି ଆଁଖ୍‌କେ ସାମ୍‌ନେସେ ନହିଁ ଛୋଡ଼ତା···ହାଁ ରେ, ସୁନୋ—ମଗର୍ ଫିର୍‌ଭି ଏକ୍ ଦିନ୍ ଉସ୍‌କୋ ଛୋଡ଼୍‌କର ଓ କହାଁ ଭଗତି—ଚଢ଼ିଆ ଉଡ଼୍‌ଯାତି—ବନ୍ଦର, ବନ୍ଦର୍, ତୁ ସଚ୍ ବତା, ତୁ କ୍ୟା କର୍‌ତା ?" ବୁଢ଼ା ଆଖିରୁ ଲୁହ ବହିଯାଏ । ମାଙ୍କଡ ଦିଆଣି ମୁହଁଟିକି ଟଳେଇଦେଇ ଲତିଫମିଆଁର ଦାଢ଼ି ଦେଇ ବେକମୂଳରେ ଲୁଚିଇଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ ।

କେହି ନୁହେଁ

ଶ୍ରୀ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ରାଉତରାୟ

କଲିକତା ବଡ଼ବଜାରର ଗୋଟିଏ ଅନ୍ଧାରୁଆ ବାଇଲେନ୍ ଭିତରେ ସେଇ ଝିଙ୍କଟ ଅଣଓସାରିଆ ଟିଣ ଘର ଖଣ୍ଡିକରେ ସବୁଦିନ ପରି ସେଦିନ ବି ସଂଜମଜଲିସ୍‌ଟା ବେଶ୍ ଭଲ ହୋଇ ଜମି ଉଠିଥିଲା। ଘର ବୋଇଲେ ଖୁରଟା ବଡ଼ ବଡ଼ ଇଟା କାନ୍ଥ; ତାର ଉପରେ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ବାଉଁଶ ପକାଇ ଟିଣ କେଇଖଣ୍ଡ ଘୋଡ଼େଇ ଦିଆ ଯାଇଛି। ପଛ ପଟ କାନ୍ଥ ଉପରକୁ ଫୁଟେ ଉଚ୍ଚରେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଜଳା— ତାକୁଇ ସେମାନେ ଝର୍କା କହନ୍ତି। ସେଇ ଝର୍କାର ଭିତର ପଟେ ଖଣ୍ଡେ ଅଖା ବନ୍ଧା ହୋଇ ବାଉଁଶ କାଠି ଖଣ୍ଡିକରେ ଝୁଲୁଛି। ରାତିରେ ଦିନେ ଦିନେ ବେଶି ଶୀତ ପଡ଼ିଲେ ସେଇ ଅଖା ଖଣ୍ଡିକ ପକାଇ ଦେଇ ଝର୍କା ମୁଦାଯାଏ। ଘର ଭିତରେ ଚାରିଆଡ଼େ ଚେମଣି ସାଲୁବାଲୁ ହେଉଛନ୍ତି, କାନ୍ଥ, ବାଡ଼, ଚଟାଣ, ସବୁଆଡ଼େ ଖାଲି ଅଲମ୍ଭୁ ମେଞ୍ଚ ମେଞ୍ଚ, ଆଉ ପୋଷ୍ଟେ ବହଳରେ ଚେମଣିଚଟିଆ, ଗୁହ ବସିଗଲଣି।

ପଶ୍ଚିମ ପଟକୁ ଖଣ୍ଡେ ବାଉଁଶ ଟଂଗା ହୋଇ ଅଲଗୁଣୀ ତିଆରି ହୋଇଛି। ତା'ଉପରେ ଖୁନ୍ଦା ହୋଇଛି ରାଇଜଯାକର ମଇଳା ଗାମୁଛା, କୋତରା ଲୁଗା, ଚିରା ତାଳିପକା ଗେଞ୍ଜି, କାମିଜ, କୋଟ ଇତ୍ୟାଦି କେତେ ଖଣ୍ଡ। ଘରତଳେ ବାକ୍ସ, ପେଟେରା, କାଠ ସିନ୍ଦୁକ ହୋଇ ଦଶ ବାର ଖଣ୍ଡ ବାହାରିବ। ପାନ ଖାଇ ସାରି ଚୂନ ହାତ ବୋଳି ବୋଳି କଳା ସିନ୍ଦୁକ ଗୁଡ଼ାକର ବାହାର ପଟ ବିଲ୍‌କୁଲ୍ ଧଳା ଦେଖାଗଲଣି।

ସେଇ ସଂତସଂତିଆ ଅନ୍ଧାରୀ ବଖୁରିଟିରେ ରାତି ହେଲେ ପାଞ୍ଚଟା ମଣିଷ ଚିରା ମୁନ୍ଦୁରା ଦି'ଖଣ୍ଡ ପକେଇ ମୁଣ୍ଡ ତଳେ ଲୁଗା ମୁଟୁଳାଟାମାନ ଦେଇ ଶୋଇପଡ଼ନ୍ତି। ଦିନ ହେଲେ କିଏ କୁଆଡ଼େ ଯାଏ କାହା ସଜରେ କିଏ ବା ଆସି ବସା କଡ଼ରେ ଥିବା ଉଡୁଧବା ନନା ହୋଟେଲରୁ ଗଣ୍ଡାଏ ଖାଇଦେଇ ପୁଣି ଯାଇ କାମରେ ଜଇନ କରେ, ସେ କଥା ଅନ୍ୟ କାହାରି ନଜରରେ ପଡ଼େ ନାହିଁ।

ପାଞ୍ଚଜଣଯାକ କର୍ପୋରେଶନ୍‌ର କୁଲି। ରାସ୍ତା ମରାମତି କରନ୍ତି। କେଉଁଠି ରାସ୍ତା ଖରାପ ହେଲେ ଦୁଇ ପଟେ ଦୁଇଟା ବାଉଁଶ ଓଗାଳି ପୋତି ଲାଲ ଲଣ୍ଠନ ଜାଳି, "ରାସ୍ତା ବନ୍ଦ" ଟିଣ ଖଣ୍ଡିକ ଝୁଲେଇଦେଇ ସେଥି କାମରେ ସେଥି ଲାଗିଯାଆନ୍ତି। କିଏ ଆଲକାତରା ଢାଳେ, କିଏ କାଙ୍କ, କୋଦାଳ ନେଇ ପଥର ଭାଡ଼େ,

କିଏବା ଖଣ୍ଡିଏ ଲୁହା ସ୍କେଲର ଝାଣିଁ କରକସ୍ତ ସମାନ କରୁକରୁ ଝାଳ ଗମ ଗମ ହୋଇ ଅନ୍ୟମାନଂକ ସଂଗରେ ପାଟି କରୁଥିବେ—

ହେ ଲେ ସା……

ସଂଜବୁଡ଼କୁ ହସ୍ତା ଯାଇ ଫେରିଆସିଲେ ସେଦିନ ବସାରେ ନିଦାଘ ମେଳା ବସେ। ପାଲି ଅନୁଯରେ ଜଣେ ଜଣେ ସେ ଦିନକ ର ଗଂଜେଇ ଖର୍ଚ୍ଚ ତୁଲଂଥ। ଖଂଜଣି ମାଡ଼ ହୁଏ, ଭଜନ ବୋଲାଯାଏ, ଗଂଜେଇ ଧୂଆଁ ର ସାଂକୋ ସା 'କେ କେତେ ଦୁନଆଛଡ଼ା ତାକବ ଗପର ହାଲୁକା ଡେଉ ଘର ଭିତରର ଖଣ୍ଡ ପବନରେ ବଂକେଇ ବଂକେଇ ପଇଂତରା ମାରେ। ପାଂଚ ଜଣଯାକଂକର ଦିନଭର ଗୁଲିଚାଲଣି, ଖାଇବା-ପିଇବା, କାମଦାମ, କଥାବାର୍ତ୍ତା ସବୁ ପ୍ରାୟ ଏକାରକମର, କେଉଁଠି ଟିକିଏ ହେଲେ ତଫାତ୍ ନାହିଁ। ତଫାତ୍ କେବଳ ଯାହା ସେମାନଂକର ରାତିର ସ୍ୱପ୍ନଟାରେ !!

ରାତିରେ ସହରର କାଦରେ ଅଚେତ ହୋଇ କିଏ ହୁଏତ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖେ, ଦୂର ଗାଆଁର ଶାଗୁଆ ତୋଟାମାଳ ଗହଳରେ ଖଂଡେ ଦରପୂରା ଗୁଳଘର ଭିତରେ ଜାଡ଼ରେ ଥରୁ ଥରୁ ହୋଇ କଂପୁଚ ଗୋଟିଏ ଅଣୀ ବରଷର ବୁଢ଼ୀ; ଘୁଆଣି ନ ହୋଇ ଏ ସାଲ ବର୍ଷାରେ ଘରର ଗୋଟାଏ ପଟ କାଂଥ ମାଟିରେ ଫେଟେଇ ପଡ଼ିଲଣି, ତା'ର ଭିତରେ ବୁଢ଼ୀଟି ଗୁହିଁ ରହିଚ ହାକବାଳର ଅସିବା ବାଟକୁ ଅପେକ୍ଷା କରେ। ଶହଡ଼ିଆ ଆଖି ଦି'ଟା ତା'ର ପ୍ରତୀକ୍ଷାରେ କମେ କମେ ବ ଦ ହେଇଉଠୁଚ।

କିଏ ବା ପୁଣି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖେ, ମଉଳା ପଡ଼ିଥିବା ଗୋଟିଏ ହଜ ଫୁଟିଲ୍ ମୁହିଁ ନିହିଦରେ ଓଦା ଘୁଡ଼ୁବୁଡ଼ୁ ହୋଇ ଚେ ନୁଗାର ଓଢ଼ଣୀ ତଳେ ଦିନକୁ ଦିନ ବେଶି ବେଶି ଝାଉଁଳି ପଡ଼ୁଚ, ସଂଜବୁଡେ ମା' ବୃଂଦାବଟୀ କଠ ରେ ଲେଗି ହୋଇ ସଜବତି ରଖିଦେଇ କେତେ କ'ଣ ଗୁଣୁଗୁଣୁ ହୋଇ ସେ କାହା ପାଇଁ କ'ଣ ମନାସିଯାଉଚ। ସେ ଘ୍ରାକଦାଦରେ ଭାଳିବାଳେଇ ଉଠେ, "ହଁ ମୁଁ ଅଛି, ଅଛି। ମୁଁ ଯାଉଚି, ଯାଉଚି।" ଆଉର କିଏ ବା ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖେ, ଗୋଟେ ଅଂଚଳପେଟିଆ, ସିଂଧାକୋକିଆ ଅଂଧ ଝିଲା ··ପେଟରେ ପିଲେହି, ହାଦରେ ଜର, ଗୋଡ଼ ତଳେ ପା' ଦି'ଟା ଫଲିଗଲାଣି। ସେ ତାକୁ ଧରିବା ପାଇଁ ହାତ ବଢ଼ାଏ। ପଥର ପର ଟାଣ ଛାଟା କାଂଥରେ ତା'ର ଝାଇବ ହାତ କହୁଣିଟା ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ବାଜେଇ ହେଇଯାଏ। ମେ ଯଂତ୍ରଣାରେ ନିଦରେ ଚିତ୍କାର କରିଉଠେ। ଉପରେ ଚେମିଚି ଚନ୍ଦେକଗୁଡାକ ଚେଁ ଚେଁ କରି ତାକୁ ଏଡ଼େଇ ହୋଇ ମିଶଂଥ। ବଡ଼ା ପାଖ ମୁଖର୍ଜି ପ ହୋବ ବାହରେ ଦୁଷ୍ଟ ଦୁଆଟା ବାଡ଼ିଛେଟରର ସୁଗ୍ରାନ୍ ପାଇ ଜୁହା ସଂକୁଳ ଭିତରୁ ତାଂକ ଘର ଓଡ଼ିଆ ଦୁକର ଟମାକୁ ଡାକ ପକାଏ—

"ଓ ରାମା ଉଡ଼େ, ଉଡ଼େ ରାମା ! କ ତ୍ ତୁ ତୁ ତୁ।

... ...

ସେଦିନ ସଂଜବୁଢେ ମେଘୁଆ ହୋଇଥାଏ । ସହଲ ସହଲ ଯିଏ ଯୁଆଡ଼ୁ କାମରୁ ଫେରିଆସି ଘର ଭିତରେ ବସି ଦୁଃଖସୁଖ ହଉଥିଲେ । ଧୋକଡ଼ିଆ ବଗନର ମିଶ ବାଡ଼ିରେ କାମ କରୁଥିବା ମାଗୁଣିଆ ଘରପାଖକୁ ଯାଇଥିଲା । ସେ ସମସ୍ତିଂକ ଘର ଭିଷା···ଭଲ ମଂଦ ଖବର, ନିର୍ମାଲ୍ୟ କଣିକା, ଗାଁ ଦେବତାଂକ ଧଂଡା, ଆଉର ସବୁ କେତେ କ'ଣ ଧରି ଫେରିବ । ସମସ୍ତେ ଏକଜୁଟ ହୋଇ ମାଗୁଣିଆ କଥରୁ ଗାଁର ହାନିଲାଭ ବୁଝୁଥିଲେ । ପିଂଡାରେ ଗୋଟାଏ ଜଳାଂତା ଚୁଲିରେ ଗୋ'ଟାଏ ବଡ଼ ନାହା ବାଲ୍ଟିରେ କେଇଖଂଡ ମଇଳା ଲୁଗା ସୋଡ଼ା ଆଉ ସାବୁନ ପାଣିରେ ସିଜୁଥିଲା ସକାଳେ କଚ୍ରା ହବ ବୋଲି । କୋଉଠି ଲୁଗାର ଆଇଁଷିଣିଆ ତେଲିଆ ଗଂଧ ଘରଭିତରକୁ ପଶିଆସୁଥିଲା ମେଘୁଆ ପବନ ସାଥିରେ ଦରଆଉଜା କବାଟଟାକୁ ଠେଲିଦେଇ ।

ଏବର୍ଷ ଖେତ କେମିତି ହୋଇଚି, ଏଥୁ ଗାଆଁ ମେଳଣକୁ କେମିତି 'ଆରଂଭ'ରେ ସଲଟଣ ବାହାରିଲା, ରାମଲ୍ଲା ଯାତ ସଇଲାଣି କି ନାହିଁ, ଝଣିଜେନା ବାପ ଶୁଧକୁ କେତେ ମୂର୍ତ୍ତି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୋସେଇଁ ଚୂଡ଼ାଦହି ଖାଇ ଅସିଥିଲେ, ଗୋବର ନଈ କମିତି 'ଦୁର୍ବଳ' ହୋଇ ବଢି ଘର ଦୁଆର ଭସେଇ ନଉଚି ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇ ସାରିବା ପରେ ପରେ ମାଗୁଣିଆ ପଚାରିଲା—କୁଂଜିଆ ଭାଇ କାହିଁ କି ? ତା ଖରିଯା ଗଉଣିଟା ଶୁଖି ଶୁଖି କଂଟା ହୋଇଗଲାଣି । ମୋ ହାତରେ ଖବର ଦେଇଚି ଏଥୁ ମାଣ ବଡାକୁ ନଚେ କିଛୁ ଟଂକା ପଇସା ନେଇ ଘରକୁ ଯିବାକୁ ।

ମୁରୁକି ହସି ଅଗାଧୁ କହିଲା—ଦାନଯାକ ସିନା କୁଂଜିଆ ଭାଇ ଆମ କଥରେ ଥାଏ, ରାତି ହେଲେ ତା' ଓଡ଼ କ'ଣ କଏ ପାଉଚି ? କାଲି ଦେଖିଲି, ହଡ୍ରା ଟଂକାରୁ ଭଲ ରେଶମୀ କାଚ ମୁଠାଏ କିଣି ଗାମୁଛା ତଳେ ଲୁଚେଇ କୁଆଡ଼େ ସଂଜବୁଡ଼େ ଯାଉଥିଲା ।

ଅପଡିଆ ଅଖି ଠାରି କହିଲା—ତମେ କ'ଣ ଜାଣିନା କି ଅଗାଧୁ ଭାଇ, ସେ ପରା ଝାମାପୁକୁର ଗଳିରେ ଗୋଟାଏ ଓଡ଼ିଆଣୀ ଖାନକି ପାଲିରେ ପଡ଼ିଲାଣି । ରୋଜ ସେ ରାଂଡିଟା ପାଖକୁ ନ ଗଲେ ଆଜିକାଲି ଆଉ ତା'ର ଭାତ ହଜମ ହଉନାହିଁ ।

ଘରଆଡ଼େ ଗୋଟାଏ ଘରଫଟା ହୋ ହୋ ହସର ଧ୍ୱନି ଉଠିଲା ।

... ...

ଠିକ୍ ସେତିକବେଳେ ଝାମାପୁକୁର ଭିତରୁ ଯେଉଁ ସଂଡସଂଢିଆ ଗଳିଟା ଯାଇ କର୍ଣ୍ଣଓ୍ୱାଲିସ୍ ଷ୍ଟ୍ରିଟ୍‌ର ଟ୍ରାମଷ୍ଟାଂଡ ପାଖେ ଠେଠେଣିଆ କାଳିଂକଠାରେ ବାହାରିଚି,

ତାର ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ଭଂଗା ଟିଣଘର ଭିତରେ କୁଂଜଆ ତା ଗ୍ରୁଢ ଉପରେ ରାଧିକୁ ଆଉଜାଇ ତା କାନ ପାଖରେ କହୁଥିଲା—

ଠାକୁରଂକ ଦେହ ଦେଇ କହୁଚି, ତତେ ଦେଖିଲେ ମୋର ଖାଲି ଗଉରୀ କଥା ମନେ ପଡ଼େ । ତୋ ମୁହଁଟି ଦେଖିବାକୁ ଠିକ୍ ତାର ମୁହଁ ପରି, ସେମିତି ଡଉଲଡାଉଲ, ସେମିତି ମାଉଁସିଆ । ତା ଓଠ ଦଳ୍ହଟା ଠିକ ତୋର ଓଠ ପରି ଏମିତି ନୁଆଣିଆ । ତୁ ହସିଲାବେଳେ ମୁଁ ଭାବେ ଗଉରୀ ହସୁଚି । ସେଥିପାଇଁ ତୋ କଡରେ ଥିବାବେଳେ ମୁଁ ତା'ର ଅଭାବ ଭୁଲିଯାଏ । ମୋର ମନେହୁଏ ତୁ ଯେମିତି ଗଉରୀର ଠିକ୍ ଅବିକଳ ନକଲ । ସେଇଥିପାଇଁ ତ ମୁଁ ସବୁ କାମଦାମ ଛାଡ଼ି ତୋ କଡକୁ ଦଉଡ଼ି ଆସେ ।

ସେ ଖେଁ ଖେଁ ହେଇ ଗୁଡ଼ାଏ ହସିଲା । ମଇଳା କବ୍‌ସିନ ଆଲୁଅରେ ରାଧିର ଉଚା ଗ୍ରୁଢଟା ପଡ଼ୁଥିଲା ଉଠୁଥିଲା । ସେ ବାଁରେଇ କଥାର ମୋଡ଼ ଫେରାଇବାକୁ କହିଲା – ଗଉରୀକୁ ତ ଏତେ ଦେଖିପାର ତେମେ, ସବୁ ହପ୍ତା ଟଂକା ତ ଏଥର ମୋ ପିଛୁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରାଉକାଇଲ, ତା ପାଖକୁ ପଠାଇବ କ'ଣ ?

ଖଟତଳେ ଜମିଥିବା ଗୁଡ଼ାଏ ଭଂଗା ମଦ ବୋତଲ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ କୁଂଜଆ ବସି ରହିଲା । ତା ମୁହଁଟା ହଠାତ୍ ପାଉଁଶିଆ ପଡ଼ିଗଲା । ସେ ଉଦାସ କଂଠରେ କହିଲା—ହଁ, ସତେ ତ, ସବୁ ତ ତେତେ ଦେଇଗଲି, ଘରକୁ ଫେର୍ ପଠାଇବି କ'ଣ ? ତା କଂଠସ୍ୱରରୁ ଜଣା ପଡ଼ୁଥିଲା ସେ ଯେମିତି ଭାରି ହାଲିଆ ହେଇଯାଇଚି ।

ରାଧି ଟିକିଏ ଅଭିମାନ କରି କହିଲା—ମତେ ଟଂକା ଦେଇ ତମର ଭାରି ଅବଶୋଷ ହଉଚି, ନା ? ଦରକାର ନାହିଁ ମୋର ତମ ଟଂକାରେ । ଫେରାଇନିଅ । ମୁଁ ତମର କିଏ ଯେ—

କୁଂଜଆ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ କହିଲା—ତୁ କ'ଣ ମୋ ଉପରେ ରାଗିଲୁ ରାଧି ? ମୁଁ କ'ଣ ଟଂକା ତତେ ମାଗୁଚି ? ମୁହଁ ଛୁଂଚୁଡ଼ି ରାଧି କହିଲା, ମାଗିଲେ କ'ଣ ଗୋଟା ଦେଶି ହେଇଥାଂତା ? ତମ ମନ ଯେବେ ମାନୁନାହିଁ, ମୁଁ କ'ଣ ତମକୁ ଦିଅ ଦିଅ ବୋଲି ଜବରଦସ୍ତି କରୁଚି କି ?

କୁଂଜିଆ କଥାଟାକୁ ବାଆଁରେଇ ଦବା ନାଗି କହିଲା – ଛି ! ମୋ ଉପରେ ତୁ ପୁଣି ଗୋଟା ରାଗ ଲେଖୁଚୁ ରାଧି ? ହଁ, ତମ ମାଇପି ଜାତଟା ଏମିତି ! ଗଉରୀଟା ବି ରାଗିଲା ବେଳେ ତୋରି ପରି ଠିକ୍ ଏମିତି ମୁହଁ ବୁଲେଇ ନେଇ ଫୋପାଡ଼ିଲା ପରି କଥାଗୁଡ଼ା କହେ । ତୁ ରାଗିକରି କଥା କହୁଲେ ମୋ ଆଖିରେ ଗଉରୀର ଛଇଛଟାଗୁଡ଼ାକ କେଜାଣି କିଆଁ ନାଚଯାଏ । ଥରେ ଗୋଟାଏ ଯାତରୁ ମତେ

ଉପଖଣ୍ଡ, ଦି'ପଟ ଆଣିବାକୁ ଲାଗି ସେ ବନ୍ଧକ ଦେଇଥିଲା । ମୁଁ ଚଣ୍ଡାଳ କଲି କଣ ନା ଜୁଆ ଖେଳୁ ଖେଳୁ ସବୁତକ ପଇସା ଉଜାଡ଼ିଦେଇ ଶୁଖିଲା ହାତରେ ଘରକୁ ଫେରିଆସିଲି । ସେ ଧନଯାକ ଦେଖି ତା'ର ରୁଷା; ଦି'ଦିନ ଯାଏ ଜମାରୁ ଭଲରେ କଥା କହିଲା ନାହିଁ । ଠିକ୍ ତୋରି ପରି ଇମିତି ମୁହଁ ଫୁଲେଇ ବସିରହିଲା । ଯେତେ ଗୁଣନସ୍ତମ ପକେଇଲେ ଜମାରୁ ଚଂକିଲା ନାହିଁ । ନିହାତି ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ କାଂଥକୁ ବାଡ଼କୁ କହିଲା ପରି ଯାହା ଦି ଚାରି ପଦ କଥା ମୋତେ ଶୁଣାଇ ଶୁଣାଇ ଦୂରରୁ କହି ଦେଇଥିଲା ସେତିକି । ତୋ ରାଗ ଦେଖି ମୋର ସେଇ କଥା ମନେ ପଡ଼ି-ଯାଉଛି ।

ବିରକ୍ତ ହୋଇ ରାଧି କହିଲା ସବୁବେଳେ ଖାଲି ଗଉରୀ, ଗଉରୀ, ଗଉରୀ ! ଆଉ ଯେମିତି ଦୁନିଆରେ କିଛି କଥା ନାହିଁ ! ତାର କଥାଗୁଡ଼ାକ ମୋ' ପାଖରେ ଏତେ ବକର ବକର ହଉଥ କିଆଁ ? ଛିହ୍ନରେ ନିଆଁ ଟେଂଗିଲା ପରି ନାଗେ । ଯାଉନ ତେମେ ତମେ ଗଉରୀ ପାଖକୁ । କେଇଥର କହିଚ, ମୁଁ ଗଉରୀ ନୁହି, ମୁଁ ରାଧି, ମୁଁ ରାଧି, ମୁଁ ରାଧି ।

ତା'ପରେ ଟିକଏ ଗ୍ରୁଡ଼ି କହିଲା—ହଉ, ତମେ ଯା ଏଥର । ଏଇନାଗେ ସେ ମଦୁଆ ପଠାଣ ବାଣ୍ଡପଡ଼ା ଆସିବ ତ ମୋ ଚୂଟି ରହିବ ନାହିଁ । ତମକୁ ମୋ ଘରେ ଦେଖି ମୋତେ ପରା ହାତ ଉଠାଇ ମାଇଲା ।

ରାଧି ମୁହଁ ଫୁଲେଇ ଶୋଇ ରହିଲା ।

... ...

ରାଧି କତରୁ ଗାଳି ଖାଇ ଅପରାଧୀଂକ ଭଳିଆ କୁଂଜିଆ ହେଠୁ ବାହାରି ଆସିଲା । ବାହାରେ ଠଣଠଣିଆ କାଳୀ ମଂଦିରରେ ସଂଜ ଘଂଟି ବାଜୁଥିଲା । କୁଂଜିଆର ମନେ ପଡ଼ିଲା, ଏଇନାଗେ ତା ଗାଆଁ ଠାକୁରାଣୀ ଚକଡ଼ାରେ ଆଳତି ହଉଥିବ, ଗଉରୀ ବିଚାରୀ ବୋଧହୁଏ ନୁଗା କାନିଟାକୁ ବେକରେ ଗୁଡ଼ାଇ ମା ବୃଂଦାବତୀଂକ ଚଉରା ମୂଳରେ ସଂଜବତି ଥୋଇଦେଇ ଓଳଗି ହଉଥିବ । ତା ଆଖି ଦି'ଟାରେ ନୁହ ଉତୁରି ଆସିଲା ।

ଆଗତ ସାଲେ ଖେତ ମରିଯିବାରୁ କୁଂଜିଆ ଭୁଆସୁଣୀ ଖରଯାକୁ ଘରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ କଲିକତା ଆସିଥିଲା । ତା'ର ଆଶା ଥିଲା ବର୍ଷେ ଗୋଟାକରେ କିଛି ଟଂକା ପଇସା ଜମେଇ ସେ ପୁଣି ଖେତଉଜୁଡ଼ା ବେଳକୁ ଘଠିକି ଫେରିବ;କିନ୍ତୁ ଦୁଇବର୍ଷ ବିତି-ଗଲାଣି । କୁଂଜିଆ ଗାଆଁକୁ ଫେରି ପାରୁନାହିଁ । ଗତ ସାଲେ ଟଂକା ପଇସା ଅଭାବ,ଏ ସାଲେ ଛୁଟି ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଘର ବାହୁଡ଼ା ଚଢ଼େଇ ବାଟରେ ଅଟକି ଗଲାପରି ତା' ମନଟା ଏଠି ଏକରକମ ଚୂନଚୂନା ହୋଇଗଲାଣି । ଦିନସାରା ନୁହା ରେଲର ଟାଣି,

ରାସ୍ତାର ମାଂକଡ଼ା ପଥର ସାଥିରେ ତା'ର ସାବଳିଆ ବାହା ଦି'ଟାକୁ ପଥୁରିଆ କରି ସେ ସଞ୍ଜବୁଡ଼େ ହାଲିଆ ହୋଇ ବସାକୁ ଫେରି ଆସି ଗଉରୀ କଥା, ଆଉ ତା ଗାଁ କଥା ଭାବି ଭାବି ଶୋଇପଡ଼େ । ସେତିକି ହିଁ ଥିଲା ତା'ର ଝୋଲମରା ଘୋଡ଼ରା ଜୀବନ ଭିତରେ ଏକମାତ୍ର ଆନଂଦ ।

ଅନେକ ଦିନ ତଳେ, ଆଜିକି ଚୈତ୍ରମାସ ହେବ ନା କ'ଣ, ଝାମାପୁକୁର ଗଳିରେ ଖଂଡେ ରାସ୍ତା ମରାମତି ହେଉଥିଲା । କୁଂଜିଆ ଝାଳ ସୁଡ଼ୁବୁଡ଼ୁ ହୋଇ ରୋଲର ଟାଣୁ ଟାଣୁ ଦେଖିଲା, ରାସ୍ତା କଡ଼ରେ ଗୋଟିଏ ଭଂଗା ଟିଣଘର ପିଂଡାରେ ବସି ରାଧି ଝରିରେ ବାଳ ଶୁଖାଉଛି ଆଉ ଖଂଡେ ପିଂକା ଟାଣୁଛି । କୁଂଜିଆ ଟିକିଏ ଠିଆହୋଇ ତା' ଆଡ଼କୁ ଅନେଇଲା । ତା'ର ମନେହେଲା ଗଉରୀର ଗୋରା ମୁହଁଟିକୁ କିଏ ଯେମିତି କାଟି ଆଣି ରାଧି କାଂଧରେ ଲଗେଇ ଦେଇଛି । ସେ ଭାବିଲା, ଗଉରୀ କ'ଣ ଆଉ ସତରେ ଫେରିଆସିଛି କି ! ତାକୁ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ ପଥରେ ସ୍ଥିର ରହିବାର ଦେଖି ସାଂଗ ଭାଇମାନେ ତାକୁ ପଛଆଡ଼ୁ ଠେଲିଦେଇ ପାଟିକରି ଉଠିଲେ—

ହେ ଲେ ସା

କୁଂଜିଆ ହୋସ୍ ପାଇ ଫେର୍ ରୋଲର୍ ଟାଣିବାକୁ ଲାଗିଲା । ରାସ୍ତା'ର କଂକ୍ରି କଂକିଟ୍ ଗୁଡ଼ାକୁ ଚୂନା କରି ଲୁହା ର ରୋଲର ଆଗେଇ ଚାଲିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

× × ×

ସେଇ ଦିନ ସଞ୍ଜବୁଡ଼େ କୁଂଜିଆ ବସାକୁ ଫେରି ଧୁଆଧୋଇ ହୋଇ, ସଫା ଲୁଗାପଟା ପିଂଧି, ପ୍ରାୟ ଦି'ବର୍ଷ ପରେ ଏଇ ପହିଲି ଥର ଫେଟରେଇ କାଟି ରାଧି ସାଂଗେ ଯାଇ ଚିହ୍ନାପରିଚ ହୋଇଆସିଲା । ସେ ରାଧିଠୁଁ ବୁଝିଲା, ଘର ତା'ର ଜଳେଶ୍ୱରରେ । ତାକୁ ଜଣେ କିଏ ଗିରସ୍ତ ପାଖରୁ ଭୁଲେଇ ଆଣି କଲିକତାରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଯାଇଛି ।

ସେଇଦିନୁ କୁଂଜିଆ ରାଧି ଭିତରେ ତା'ର ହଜିଲା ଗଉରୀକୁ ଫେରିପାଇଛି । ଦିନସାରାକର ହାଡ଼ଭଂଗା ମେହନ୍ତ ପରେ ତା'ର ଯେତେବେଳେ ଗଉରୀ କଥା ମନେ ପଡ଼ି ମନଟା କାନ୍ଦି ଉଠେ, ଆଖି ପତା ଦି'ଟା ଲୁହରେ ଛଳ ଛଳ ହୋଇ ଆସେ, ସେତିକିବେଳେ ସେ ରାଧି କତିକୁ ଦୌଡ଼ିଯାଏ । ତା' ଦୁଆରେ ଧକ୍କା ମାରି ଡାକେ—ରାଧି, ରାଧି, ମୁଁ ଆଇଛି ।

କୁଂଜିଆର ଲୁହା ରୋଲର ପରି ଭାରି ଜୀବନଟା ଅନବରତ ପାଂକ, କାଦୁଅ, ଗୋଡ଼ି, ପଥର ମାଡ଼ି ଘୂସୁରି ଘୂସୁରି ଚାଲି ଶେଷରେ ଦୁଇବର୍ଷ ପରେ ଖୋଜି ପାଇଛି ଟିକେ ଦମ୍ ମାରିବାର ଥାନ — ଟିକିଏ ଛାଇ ! ! ହୋଇପାରେ ସେଟା ଖାଲି ଛାଇ,

ତୁଚ୍ଛା ମିଛ, ହେଲେ ତା'ର ସେଥିରେ ଯାଏ ଆସେ କ'ଣ ? ଅକାମରୁ ବାଟୋଇର ଭାଂଗା ମନ ପରି ତା'ର ସବୁ କଥା ଏତେ ମ ପିଚୁପି ବାହାର କରିବାକୁ ବେଳ କାହିଁ ?

କେତୋଦିନ ଗଲା । ସେଦିନ କୁଂଜିଆ ରାଧି ଦୁଆର ମୁହଁରେ ପହଂଚି ଦେଖିଲା, ଭିତରପଟୁ କବାଟ କିଳା ହୋଇଚି । ସେ ଭାବିଲା ସରଫ୍ ବୋଲି ଯେଉଁ ମୁସଲମାନ ଡ୍ରାଇଭରଟା ରାଧି କତିକୁ ଯା'ଆସ କରେ, ସେଇ ବୋଧହୁଏ ଭିତରେ ଅଛି ନା କ'ଣ ? ସେ ଫେରିଆସୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଝର୍କା ବାଟେ ତା'କୁ ଦେଖିପାରି ରାଧି ଭିତରକୁ ଯିବାଲାଗି ଇସରା କଲା । ନିଜେ ଆସି କବାଟ ଫିଟେଇ ଦେଇ ତା ହାତ ଧରି ଘର ଭିତରକୁ ନେଇଗଲା ।

ମିଂଝିମିଂଝି ଧୂଆଁଳିଆ କିରାସିନି ଆଲୁଅରେ କୁଂଜିଆ ଦେଖିଲା, ରାଧି କାଂଦୁଛି ।

କୁଂଜିଆ ଗିର୍ଣ ନିଘୁମ ଦେଇ ବହୁତ ଫଟେଇ ଫଟେଇ ବୁଝିଲା ଯେ ସେଇ ମଟରଡ୍ରାଇଭରଟା ରାଧିକୁ ମଦ ଖାଇବାକୁ ପଇସା ମାଗିଲା । ରାଧି ନ ଦବାରୁ ତାକୁ ଗୋଟା ଭାଂଗା ମଦ ବୋତଲ ଖଟ ତଳୁ ଉଠେଇ ନେଇ ପିଟିଲା । ସେ ଦେଖିପାରିଲା ରାଧିର ବାଂଇବି ହାତଟା କାଚ ବାଜି ଫାଂଟିଆ ହୋଇଯାଇଚି । କୁଂଜିଆ ଘରର ଚାରିଆଡ଼କୁ କଟମଟ କରି ଅନେଇଲା । ଦେଖିଲା, କାଂଥରେ ଗୋଟା ମଇଳା ଚିରା ଅଧା ପଂଜାବୀ ଝୁଲୁଚି । ସେ ପଂଜାବୀ ଦେହରେ କୋଉ କାଳର ପୁରୁଣା ରକ୍ତ ଦାଗ କଳା କଳା ହୋଇ ଦେଖା ଯାଉଚି । ଠାଏ ଠା'ଠା ଅଣହୁସିଆରରେ ବିଡ଼ି ଖାଉ ଖାଉ ନିଆଁ ଝି ଝି ବାଜି ଚେକା ଚେକା ହୋଇ କସରା ପଡ଼ିଯାଇଚି । କୁଂଜିଆ ଭାବିଲା, ସେ ଦୌଡ଼ିଯାଇ ସେ କୁର୍ତ୍ତାଟାକୁ ଦାଂତରେ ଚିରି ଛିନ୍ ଛିନ୍ କରିପକାଇବ । ସେ ପଂଜାବୀଟା ଯେ ସେଇ ଡ୍ରାଇଭରର ଏ କଥା ଠଉରେଇ ନବାକୁ ତାକୁ ବେଶି ବେଳ ଲାଗିଲା ନାହିଁ ।

ସେ ରାଗରେ ଦାଂତ କାମୁଡ଼ି ପଚାରିଲା—କାହିଁକି ତୁ ସେ ମାତାଲଟାକୁ ଏଠିକି ଆସିବାକୁ ଦଉ ? ତୋର କ'ଣ ମାନ ଇଜ୍ଜତକୁ ନିଘା ନାହିଁ ?

କୁଂଜିଆଠୁ ଟିକିଏ ଦରଦମିଶା କଥା ଶୁଣି ରାଧି କହିଁ କହିଁ ହୋଇ କାଂଦି ଉଠିଲା । ତାକୁ ତାର ଭୁଲଗୁଡ଼ାକ ଦେଖାଇ ତା' ଉପରେ ବିରକ୍ତ ହବାପାଇଁ—ତା ଦୁଃଖରେ ଟିକିଏ ଗରମ ସହାନୁଭୂତି ଦେଖେଇ ତାକୁ ଦବୁ କଥାରେ ପିଲାଂକ ପରି ଗାଳି ମଂଦ ଦେଇ ଆଦର କରିବା ଲାଗି ସେ ଯେମିତି ବହୁଦିନ ପରେ ଆଜି ଦୁନିଆ ଭିତରେ ଜଣେ ଲୋକ ପାଇଲା । ତା' ପେଟ ଭିତରର ସଢ଼ିଲା ଦୁଃଖ ଗୁଡ଼ାକ ଆଜି କୋରଡ଼ ବାଟେ ଉଛୁଳି ଆସିଲା । ସେ କୁଂଜିଆ ଛାତିରେ ମୁହଁ ଲୁଚେଇ କହିଁ କହିଁ ହୋଇ କହିଲା—ସବୁଦିନେ ସେ ମୋତେ ଖାଲି ପଇସା ମାଗେ । ମୁଁ ନ

ଦେଲେ ସେକ ମତେ ହାତ ଉଠେଇ ମାରେ । ମୋର ଗହଣା ପତର ହେଇ ଯାହା ବଳିଷ୍ଠ ଥିଲା, ସବୁ ମତେ ମ ଡ଼ ଫୋଜତ ଦେଇ ସେ ମୋଠୁ କୋଉଦିନୁ ଛଡ଼େଇ ନେଇ ମଦ ଖାଇ ସାରିଲଣି । ଦିନେ ଦିନେ ମୋ ହାତରେ ପଇସାପଇ ନଥିଲେ ମୁଁ ତାକୁ ନାହିଁ କରିଦିଏ । ସେ କ'ଣ ଛାଡ଼ିବା ଜଂତୁ ? ସେ ମୋ ବାକ୍ସ ପେଟରା ଭାଂଗି ଯାହା ଯୋଉଠି ଥାଏ, ସବୁ ଜବରଦସ୍ତି କରି ନେଇଯାଏ । ମନାକଲେ ମାଡ଼, ଗାଳି, ଗୋଇଠା । ମତେ ଛଅଭିତରେ ପଚିଶଥର ମାରିସାରିବଣି ।

ପଚିଶ ଥର ? ତୁ ମତେ ଆଜଯାଏ ଏକଥା କହିନାହୁଁ କାହିଁ ? ମୁଁ ସେ ବଦମାସଟାର ଖୁନ୍ ନକାଲି ଦିଅଂତିଣି । ରାଗରେ କୁଂଜିଆ କହିଲା ।

ରାଧି କିଛି କହିଲା ନାହିଁ, ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ରହିଲା ।

ଏଭଳି ଗୋଟାଏ ଲୋକକୁ ରାଧି ବାହିଁଲା ଘରେ ମୁଣ୍ଡିଏ କୁଂଜିଆ ଜମା କିଛି ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ । ସେ ଜାଣିଥିଲା, ବେଶ୍ୟାମାନେ ପଇସାପାଇଁ ବେଉସା କରଂତି । କଂତୁ ରାଧି ପାଖରେ ଦୁସୁରି କଥା ଦେଖି ସେ ତାଜୁବ୍ ହେଇଗଲା, ଖାଲି ବଲବଲ କରି ମୁହଁକୁ ଅନେଇ ରହିଲା । ତା'ପରେ ଖଟତଳେ ପଡ଼ିଥିବା ପୋଡ଼ା ଝଂକଆ ବଡ଼ିଗୁଡ଼ାକୁ ଗୋଡ଼ ବୁଢ଼ା ଆଂଗୁଠିରେ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହେଇ ଦଳିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଝୋଲା ଝରକାବାଟେ ରାସ୍ତାର ଗ୍ୟାସ୍ ଅଲୁଅ ଆସି ରାଧିର ମଇଳା ବିଛଣାକୁ ଉଜାଲା କରି ଦେଇ ଯାଉଥିଲା ।

ବାହାରେ ଝିପି ଝିପି ହୋଇ ବର୍ଷା ପଡ଼ିଲା । ଟିଣ ଘର ଉପରେ ସାନ ସାନ ବର୍ଷା ଟୋପାଗୁଡ଼ାକ ବେଶ୍ ଗୋଟାଏ ନିଦ ନଗା ନଗା ଅଳସ ମିଶା ଆବାଜ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ଲଗିଲେ । ସେଇ ଆଡ଼କୁ କେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟଂତ କାନ ପାତି କୁଂଜିଆ କହିଲା—ଏମିତି ବର୍ଷାଦିନେ ଗଉଣୀ କ'ଣ କରେ ଜାଣୁ ? ସେ ରଂଧାବଢ଼ା ସାରି ଆସି ମୋ ପାଖେ ବସେ । କହେ, ତମେ ଶୋଇପଡ଼, ମୁଁ ତମ ମୁଂଡ ଉପରେ ବସି ସାରା ରାତି ଚେଇଁ ରହିବି । ମୁଁ କହେ, ନା, ନା, ତୁ ଶୋଇପଡ଼, ମୁଁ ତୋ ମୁଂଡ଼ ଉପରେ ବସି ସାରା ରାତି ଚେଇଁ ରହିବି । ଶେଷରେ କେହି ଶୋଇପାରୁନା, ଖାଲି ପାଣିଂଆ ଅଂଧାର ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ବାହିଁକି ଦିହେଁ ସେମିତି ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ବସିରହୁ ।

ରାଧି ଗଂଭୀର ହୋଇଗଲା । ତଥାପି ବାହାରେ ଟିକିଏ ହସିବାର ଛଳନା କରି କହିଲା—ମୁଁ ତ ଆଉ ଗଉଣୀ ନୁହେଁ !

କୁଂଜିଆ କହିଲା—ନୋହୁ ସତ, କଂତୁ ତତେ ଦେଖିଲେ ମୋର କାହିଁକି ମନେହୁଏ ଯେ ତୁ ରାଧି ନୋହୁ—ତୁ ଗଉଣୀ । ତୋ ମୁହଁଟି, ଆଖି ଯୋଡ଼ିକ, ହସ

ଗୃହାଣି ସବୁ ଅବିକଳ ତାର ପରି, ଏତେ ଠିକେ ବି ତଫାତ୍ ନାହିଁ କେଉଁଠି । ତତେ ଦେଖିଲେ ମୁଁ ସତକୁ ସତ ଗଉରୀକୁ ଭୁଲିଯାଏ ।

ରାଧି ଅଭିମାନ କରି କହିଲା, ଓଃ, ସେଇଥିପେଇଁ ତମେ ବୋଧେ ମୋ କତକି ଆସ—ନା ? ମୋ ଚେହେରାଟା ଦେଖିବାକୁ ଗଉରୀ ପରି ହେଇ ନ ଥିଲେ ତମେ ବୋଧେ ମୋ କତକ ଆସୁ ନ ଥାʼନ୍ତ ଜମା—ନା ?

କୁଂଜଆ ଏତେ ଗମ୍ଭୀର କଥା ଭିତରକୁ ପଶିପାରେ ନାହିଁ । ସେ କʼଣ ଉତ୍ତର ଦବ କିଛି ହମସ୍ତିଯାଏ ଠିକ କରିପାରିଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ କହିଲା—ନା ।

ଦୁଃଖରେ, ଈର୍ଷାରେ ରାଧିର ମୁହଁଟା ଫିକା ପଡ଼ିଗଲା । ସେ କିଛିକ୍ଷଣ ଚୁପ୍ ହୋଇ ରହି କହିଲା, କାହିଁକି, ମୋର କʼଣ ତାʼହେଲେ ନିଜର କିଛି ଦାମ ଦାମ ନାହିଁ ? ମୁଁ କʼଣ ଗୋଟାଏ ଅଲଗା ମଣିଷ ନୁହି ? ମୋର କʼଣ ନିଜର ତାʼହେଲେ ଅଲଗା ହେଇ କିଛି ଗୋଟାଏ ଜିନଷ ନାହିଁ ?

କୁଂଜଆ ବୁଝିପାରିଲା, ରାଧି କʼଣ ଗୋଟା ବଡ଼ ଖାଂଟି କଥା କହୁଚି । କିଂରୁ ତା କଥାରୁ ସେ କିଛି ଭଲକରି ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ । ସେ କଥାଟକୁ ବାଆଁ ରେଇ ଦବାନାଗି କହିଲା—ନା, ନା, ମୁଁ ସେମିତ କହୁଥିଲି ନା !

ରାଧି ଗଂଭୀର ହେଇ କହିଲା—ମୁଁ ତମକୁ ପହିଲୁ ଦେଖିଲାଦନୁ ତମ ମୁହଁରୁ ଖାଲି ଗଉରୀ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କିଛି କଥା ଶୁଣିନାହିଁ । ତମେ ମତେ ହଜାରଥର କହିଚ ଯେ ମୁଁ ଦେଖିବାକୁ କୁଆଡ଼େ ଠିକ୍ ଗଉରୀ ପରି ଆଉ ସେଇଥିପାଇଁ ତମେ ମୋ ପାଖକୁ ଆସ । ଏ କଥା କʼଣ ସତ ?

କୁଂଜଆ କେଂକାଂକ ପରି ମୁଂଡ ଆଉଁସୁ ଆଉଁସୁ ଜବାବ ଦେଲା—ହଁ, ସତ ! ମୁଁ ତତେ ଗଉରୀ ପରି ଆପଣାର ନୋକ ବୋଲି ଭାବେ ।

ରାଧି କହିଲା—ମୁଁ ତମକୁ କହିଦଉଚି, ମୁଁ ଗଉରୀର ଛାଇ ନୁହି । ମୁଁ ରାଧି । ମୁଁ କାହାର ନକଲ ନୁହିଁ । କାହାର ନକଲ ହବାକୁ ମୁଁ ଚାହେଁ ନାହିଁ ।

ରାଧି ଅଭିମାନରେ, ଅହଂକାରରେ ଫୁଲି ଉଠିଲା । ରାଧି ଯେ ବଂଚିଛି, ସେ ଯେ ଗୋଟା ସ୍ୱତଂତ୍ର ମଣିଷ, ଏଇ କଥାଟାକୁ ବଡ଼ ଜୋରରେ ତାʼର ଆହତ ନାରୀତ୍ୱ ଆଜ ଘୋଷଣା କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା ସତେ କି ଅବା ! ଯେଉଁ ଶସ୍ତା ଦେହଟାକୁ ସେ ମାଉଁସ ଓଜନ କଲାପରି ବଜାରରେ ବିକିକରେ, ତାʼର ଭିତରୁ କିଏ ଯେମିତି ସତେ ପାଟିକରି ଉଠୁଥିଲା —ରାଧି···ରାଧି । ସେ କାହାର ନକଲ ନୁହି । ସେ ଗଉରୀ ବା ଅନ୍ୟ କାହାର ମୁଖା ପିଂଧି ତାର ଦସ୍ତାରୁ କୁଂଜଆଠୁ ସ୍ନେହ ସରାଗ ଭୁଲେଇ ନବାକୁ ଚାହେଁ-ନାହିଁ । ସେ ନିଜେ ଯାହା, ସେଇଥିପାଇଁ ଯେବେ କିଏ ତାକୁ ସୁଖ ନପାଇଲା,

ତେବେ ସେମିତି ସୁଖ ପାଇବାରେ ତା'ର ଦରକାର କ'ଣ ? ଗରଜ ପଡ଼ିଛି ତା'ର ସେମିତି ଲୋକଙ୍କଠିକି ଯାଇ ଯାଚିଗୁଞ୍ଜ ହୋଇ ପଶିବାକୁ ? ସେ କାହିଁକି ଅନ୍ୟଠୁ ଧାର ଆଣିଥିବା ଦରବରେ ଜଣଙ୍କୁ ଭୁଲେଇ ନେଇ ଥଇଥ ମଇଥ ହେବ ? ଛି ! ଛି !!

କୁଂକିଆ ଗାଥି କଥାଗୁଡ଼ାକ କମାରୁ କିଛି ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ ।

× × ×

କିଛିଦିନ ପରେ କୁଂକିଆ ଯାଇ ଦେଖିଲା, ଗାଥି ଦୁଆରେ ଗୋଟାଏ ଟେକ୍ସି ଠିଆ ହୋଇଛି, ଆଉ ଗାଥି ଘରଭିତରେ ତା'ର ଜିନଷପତ୍ର ସଜାଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ଟ୍ରଙ୍କ ବାକ୍ସ, ପେଟରା, ବିଛଣା ସବୁ ବନ୍ଧା ସରିଲାଣି ।

କୁଂକିଆ ଅବାକ୍ ହୋଇ ପଚାରିଲା—ଇଏ କଣ କରୁଛୁ ତୁ ?

ଗାଥି ବିଛଣା ଗୁଡ଼େଇ ସେଥିରେ ଦଉଡ଼ି ବାନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧୁ ଜବାବ ଦେଲା—ମୁଁ ଶ୍ୟାମବଜାରକୁ ଉଠିଯାଉଛି । ସକେସ୍ ସେଠି ଗୋଟା ଘର ଭଡ଼ା ନେଇଛି, ଆମେ ଦୁହେଁ ସେଇଠି ଏକାଠି ରହିବୁଁ ।

କୁଂକିଆ କହିଲା—ତୁ ସେଇ ମାତାଲଟା ସାଂଗରେ ଯାଇ ରହିବୁ ? ତେବେ ସବୁ ସେ ଏତେ ମାର୍‌ପିଟ୍ କରେ, ତୋର ଗହଣାପତ୍ର ସବୁ ସେ ଛଡ଼େଇ ନେଇ ନିଜେ ଭାଂଗି ମଦ ଖାଇ ଦେଇଛି ? ତୁ ସେଇ ବଦମାସ୍‌ଟା ସାଂଗରେ···

ହଁ, ସେଇ ବଦମାସ୍‌ଟା ସାଂଗରେ ମୁଁ ରହିବି, ଗାଥି କହିଲା । ସେ ମାତାଲ୍, ମତେ ମାରଧର କରେ ମୁଁ ମାନୁଛି । କିନ୍ତୁ କାହିଁକି ସିଏ ମତେ ଇମିତି ମାରଧର କରିବାକୁ ସାହସ କରେ ? ମତେ ସେ ନିଜର ବୋଲି ଭାବୁ ନ ଥିଲେ ମୋ ଉପରେ ତାର କଣ ଏତେ ବଳ ପାଆନ୍ତା ? ପରଲୋକକୁ କିଏ କଅଣ କଥା ପଦେ ଠାଣି-କରି କହିବାକୁ ସାହସ କରେ ? ମୁଁ ଖାନକୀ, ମୁଁ ଦାଣ୍ଡଆଣ୍ଡୀ ସତ, କିନ୍ତୁ ତା ପାଖରେ ମୁଁ ଗୋଟାଏ ଜଅନ୍ତା ମଣିଷ । ଖାନକୀ ଗାଥି ବଂଚିଛି ବୋଲି ସେ ଜାଣେ । ସେଇଥିପାଇଁ ମୋର ଭୁଲ ଦେଖିଲେ ସେ ମୋ ଉପରକୁ ହାତ ଉଠାଏ ।

ତା'ପରେ ସେ ଦର୍ପଣ ସାମନାରେ ନିଜ ଶାଢ଼ିର ପିନ୍‌ଟାକୁ ଠିକ୍ କରୁ କରୁ କହିଲା, ତମ ପାଖରେ ମୁଁ ଗୋଟାଏ ଛାଇ, ଆଉ ଜଣକର ଭୂତ, ତାର ନକଲ ·· ମୁଁ ନିଜେ କେହି ନୁହଁ । ଏତେ ପର ବୋଲି ଭାବ ତମେ ମୋତେ ?

ତମେ ତ ଗାଥିକୁ ଭଲପାଅ ନାହିଁ । ତମେ ତା ଭିତରେ ଗଉରିକୁ ଭଲ-ପାଅ । ନୁହଁ ? ହୋଇପାରେ ଗଉରି ତମର ସତୀ ସାବିତ୍ରୀ, ଆଉ ହୋଇପାରେ ଗାଥି ବଜାରର ବେଶ୍ୟା । ହେଲେ, ମୁଁ ନିଜେ ଜଣେ କେହି, ଏ କଥା ତ ତମେ ବୁଝିଲ ନାହିଁ କମା ।

କୁଂଜିଆ କଣ ଜବାବ ଦବ ଚେଇକଥା ଭାବୁଥେଲା । ହଠାତ୍ ରାଧି କହିଲା—ବାହାରକୁ ଆସ, ମୁଁ ଘର ତାଲା ଦେଇ ଘରବାଲାକୁ ଚାବି ବୁଝେଇଦେବି ।

ରକ୍ସାବାଲା ଜିନିଷପତ୍ର ନେଇ ରକ୍ସା ଉପରେ ରଖିଲା । ରାଧି ରକ୍ସା ଉପରେ ବସି କୁଂଜିଆ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ନୁଗା ପଣତରେ ମୁହଁ ପୋଛିଲା ।

× × ×

ତହିଁଆରଦିନ ଦ'ପହରରେ ସମାବେଶ କାମ ଚାଲିଚି; କୁଂଜିଆ ଗୋଲର ଟାଣୁ ଟାଣୁ ସମସ୍ତଂକ ସାଂଗରେ ପାଟିକରି ଡ଼ କୁଚି—

ହେ ଲେ ସା ।

ଏତିକିବେଳେ କୁଂଜିଆ ଗାଁର ସଦାନନ୍ଦ ବେହେରା ଆସି ତା କାନ ପାଖରେ ଖବର ଦେଲା ଯେ, ସେ କଲିକତାରେ ଗୋଟାଏ ମାଇକିନିଆ ନେଇ ରହିଲାଣି ବୋଲି ଶୁଣି ଗଉରୀ ଦୁଃଖ ହେଇଗଲାଣି । ଟଳି ମଙ୍ଗୁଳିର ଅମେତାସିଆ ଦନ ସେ କେଉଁଠୁପାଇଁ ହରିଆ ମାହାରଣା ପୁଅ ଚେମ୍ନା ମାହାରଣା ସଂଗେ ନଡ଼ା ବଡ଼ାକରେ ବସିପଡ଼ିଲା ।

କୁଂଜିଆ ଦ'ଂଡେ ଠିଆହେଇ କ'ଣ ଭାବିଲା । ତାକୁ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ ପଛକୁ ପଡ଼ିଯାଉଥିବାର ଦେଖି ସା ଗଞ୍ଜଇମାନେ ତାକୁ କଡ଼ିକରି ପଛରୁ ଗୋଟାଏ ଧକା ମାଇଲେ ।

କୁଂଜିଆ ପୁଣି ଚେତା ପାଇ ମୁହଁ'ବେକର ଟାଣୁ ଟାଣୁ ପଡ଼ା କଂପା'ଇ ପାଟି କରି ଉଠିଲା—

ହେ ଲେ ସା ।

ଡିମ୍ବ ଭି

ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତି

ଧୀରେ, ଧୀରେ, ଧୀରେ—ସବା ଉପରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଆଉ ବାର ହାତ ବାକି ଅଛି, ଗୋଟ'କ ପଛେ ଗୋଟାଏ ହୋଇ ଉପରକୁ ଉପରକୁ ଚାଲିଛି ପାଦ ଦ'ଟା, ଗୋଡ଼ର ପେଣ୍ଟା ଓ ଜଙ୍ଘ ଯେପରିକି ଫାଟି ପଡ଼ିଲାଣି, ଗୁହା ଭିତରେ ଧୂଡ଼ମୁଣ୍ ଚାଲିଛି, ମୁଣ୍ଡର ଟୋପି ଫାନ୍ଦରେ ବାଳଗୁଡ଼ାକ ଝୁଲୁଛି ଓଳରୁ ବର୍ଷାପାଣି ପରି, ହାଫ୍ ପ୍ୟାଣ୍ଟ ହାଫ୍ କମିଜ ଓଦା ସର ସର, ତଥାପି ଟେକି ହେଲପରି ଚାଲିଛି ଦେହଟା, ଲାଗୁଛି ସତେକି ପବନରେ ଆଉଜିଛି । ପର୍ବତର ମଝୁଡ଼ି ହୋଇଗଲା, ରମେଶ ଅଟକିଲା ।

ବଡ଼ ଗଛର ବଣ କାନ୍ଧ ତଳେ ରହିଲାଣି, ଉପରୁ ଦିଶୁଛି କଳାଧୂମର, ଯେପରିକି ପାତାଳକୁ ଓହ୍ଳେଇଯାଇଛି ଅଗନ'ଗ୍ନି ବନସ୍ତ । କିନ୍ତୁ ଉପରେ ଲଣ୍ଡା ଚଟାଣ, କରେ କରେ ଘାସ, ଚାରିପାଖେ ଆକାଶ ।

ପର୍ବତ ଚଢ଼ିବା ଖୁବ୍ କଷ୍ଟ ସେ ଆପଣା ପାଖେ ସ୍ୱୀକାର କଲା, ଦଳର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଆଗରେ ସେକଥା କହିବାକୁ ଲାଜ ମାଡ଼େ । ବୟସରେ ସେହି ତ ଟୋକା, ସେମାନେ ବୁଢ଼ା ବା ଦରବୁଢ଼ା; ତା ଛଡ଼ା ସେ କର୍ମଚାରୀ ଅଧିକାରୀ ଲୋକ, ଯେତେ କଷ୍ଟ ପାଉ, ତଳ ଓଠରେ ଦାନ୍ତ ମାଡ଼ିଦେଇ କାଠପରି ରହିବା ତାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଓଲଟି ସେମାନଙ୍କୁ କହେ, 'କଣ ତୁମେ ଏତିକିରେ ଅଟକିଗଲ ?' ସବୁଆ ନହକା ଭେଣ୍ଡିଆ ଲୋକ, ଜୋତାମଡ଼ା ପାଦରେ ଦାଢ଼ୁଆ ଗୋଡ଼ିଆ ପଥର ଉପରେ ଖଟ୍ ଖଟ୍ ଡେଇଁ ଆଗେ ଆଗେ ଚାଲିଯାଏ ।

ଇଞ୍ଜିନ ପରି ହଁ ହଁ ହୋଇ ଉପରକୁ ଉଠି ଆସୁଛି ଚପରାସି ବନୁ, ଓଡ଼ିଆ ରମେଶ ଉପରେ ଠିଆହୋଇ ଅପେକ୍ଷା କଲା । ବନୁର ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଠେକା ଧୀରେ ଧୀରେ ବଡ଼ ହୋଇ ହୋଇ ଉପରକୁ ଉଠୁଛି, ଯେପରି କି ଗୋଟାଏ ମାଟିଆ ବର୍ଣ୍ଣର ଅତିକାୟ ଛତୁ । ତା ତଳେ କଳା ମିଶ୍‌ମିଶ୍ ଗେଟମ୍ ଗାଟମ୍ ଲୋକଟି, ନାକରେ କାନରେ ସୁନା ନୋଳି, ଦେହରେ କୋଟ ପ୍ୟାଣ୍ଟ, ବନ୍ଧୁକ ବୋହିଛି ଓ ପିଠିରେ ଫ୍ଲାସ୍କ ଝୁଲେଇଛି । ବନୁ ଉପରେ ଆସି ଠିଆ ହୋଇ ହାଁ ହାଁ ହେଲା । ପାଟି କଲା, "ଏହି ଡେରେବେରେ ଓ ।ଦୁଢ଼େ ।" ରମେଶ ପଛଆଡ଼େ ତା'ର ସାଇନ୍‌ବୋର୍ଡ ପରି ଠିଆହୋଇ ରହିଲା ଚପରାସି ।

ତଳୁ ସମସ୍ୱରରେ ଗୀତ ଶୁଭୁଛି, ଗୀତର ଗହଳ ଘୋଷା ଲହରେଇ ଉଠୁଛି, "ବାଇଲେ,—ବାଇଲେ— ।"

ଆଗ ଜଣେ, ତା'ପରେ ଦୁଇ ଜଣ, ତା'ପରେ ଏକାଠି ଆଠଜଣ ଭରୁଆଙ୍କ ଚେହେରା ଫୁଟି ବାହାରିଲା ଢେଙ୍ଗା ଘାସ ଉହାଡ଼ରୁ କୌପୀନ ପିନ୍ଧା କଳା ଲୋକ, ଖାଲି ଦେହ । ଗୀତ ବନ୍ଦ ହେଲା । ବାବୁ ପଚାରିଲା, "ଖାଲି ଅଳସୁଆଗୁଡ଼ାକ, ଯେତେ ଗାଳିଦେଲେ ଖାଲି ପଛରେ ପଡ଼ିଥିବେ ।" "ବୁଢ଼ା ହୋଇଗଲୁ ଯେ ଆଜ୍ଞା", ଜଣେ କିଏ ଉତ୍ତର ଦେଲା । ଲାଗିଲା ତାଙ୍କର ହସ, ସେମାନେ ଖଣ୍ଡେ ଛୁଡ଼ି ବସିପଡ଼ି ପିକା ଲଗେଇଲେ ।

ବାବୁ ଫ୍ଲାସ୍କ ଖୋଲି ଚା' ଦେଲା । ଗୋଟିକିଆ ଅଁଳା ଗଛ ତଳେ ବସିପଡ଼ି ରମେଶ ଚା' ପିଉ ପିଉ ପଚାରିଲା, "ଆଉ କେବେ ଏବାଟେ ଆସିଥିଲ, ବାବୁ ?"

"ଆଉ ଥରେ ଆସିଥିଲି ଦୁ'ବର୍ଷ ତଳେ, ତା ଆଗରୁ ତ ଅନେକ ଥର ।"

"ଆଉ କେହି ଅଧିକାରୀ ଏବାଟେ ବୁଲି ବୁଲି ଆସିଥିଲେ ?"

"କେତେ ଆସିଥିଲେ ଆଜ୍ଞା, ଏ ତ ହାଟକୁ ଯିବାକୁ ପାଙ୍କବାଟ, ଯା ଅସ ହୁଏ ।"

ରମେଶର ଆତ୍ମାଭିମାନ ଦବିଗଲା । ପିଲାଦିନୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁଠୁ ବେଶୀ ଆନନ୍ଦ ସେ ପାଇଆସିଛି ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ହେବାରେ । ଆଉ, ସେହି ତ ଉପଯୁକ୍ତ ସମ୍ମାନ ପାଇଁ, ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ । ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱରର କାହିଁ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ମଫସଲରେ ଗୋଟିଏ ଦରିଦ୍ର ପରିବାରରେ ତା'ର ଜନ୍ମ । କେତେ ସାଙ୍ଗୀ ଅଟକିଗଲେ ଗାଁ ଚାଟଶାଳୀରେ, କେତେ ପୁଣି ରହିଗଲେ କଲେଜ ଏପାଖେ, ତା ଗାଁରୁ ସେ ଏକା କଲେଜ ଅତିକ୍ରମ କଲା, ତା ବି ସମ୍ଭବ ହେଲା ସ୍କଲାରସିପ ବଳରେ । ପ୍ରତିବର୍ଷ ପ୍ରାଇଜ ବହି, ପରୀକ୍ଷାରେ ଫଳ, ସ୍କଲାରସିପ, ମେଡାଲ, ଖବରର ବାଙ୍କେ ବାଙ୍କେ ଗଡ଼ିଲା ତା ସାଫଲ୍ୟ ଏତିକି, ରମେଶ ତା'ର ସ୍ମୃତିରେ ଗର୍ବିତ । ତା'ପରେ ଦିନେ ସେ ଚାକିରିରେ ଯୋଗ ଦେଲା । ଅଚିହ୍ନା ଲୋକେ ଚିହ୍ନା ହେବାକୁ ଆସି ଦଣ୍ଡବତ କଲେ, ଚପରାସି ସଲାମ ଦେଲା, ଚକ୍ରବୁଢ଼େ ଇନ୍ସ୍ୟୁରେନ୍ସ ଏଜେଣ୍ଟ ଜଗିବାକୁ ଆସି ଚା ଖାଇବାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଦେଇ ଗଲେ, ଭଦ୍ରଘରର ସମ୍ବନ୍ଧ ଆସିଲା, ସାଙ୍ଗଚଢ଼ିଆ ଉମେଶ ଆସି ହସି ପଚାରିଗଲା, "ଭାଇ, ତୋ ବାହାଘର ବିଷୟରେ କାହା ସଙ୍ଗେ କଥାଭାଷା ହେବା କହିଲୁ ଟିକିଏ ।" ଦଣ୍ଡବତ, ଦଣ୍ଡବତ, ଚାରିଆଡ଼େ ଦଣ୍ଡବତ ! ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଉଦ୍ୟମର ପରୀକ୍ଷା ପରୀକ୍ଷାରେ ପ୍ରଥମ ଜିତାଜିତ, ତା'ର ଆତ୍ମାଭିମାନ ପାଲଟିଲା ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ । ରମେଶ ବୁଝିଲା, ସେ ଜଣେ କେହି ।

ତା'ର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ସେହି ଅଗଣିତ ଲୋକେ, ଯେଉଁମାନେ କେହି ନୁହନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ପଦେ ପଦେ ଝେଣ୍ଟା ଲଗେ ଯେତେବେଳେ ସେ ଦେଖେ, ଯେତିକି ଆଗକୁ ମାଡ଼ିଲେ ବି ତା ପୂର୍ବରୁ ଅନେକ ଆହୁରି ଆଗକୁ ଯାଇଛନ୍ତି, ଯେତେବେଳେ ଦେଖିଲେ ଆଗରେ ଅନେକେ, ଆଉ ତାଙ୍କ ଗୃହିଁଲେ ସେ ଅତି ନଗଣ୍ୟ ।

ଅନ୍ତତଃ ପର୍ବତ ଚଢ଼ିଲାବେଳେ ଏପରି ଲାଗୁଥିଲା ; ଯେପରି ତା'ର ସଭ୍ୟ ଗୋଷ୍ଠୀରୁ ସେହି ଏକାଟେ ଆସିଛି ପ୍ରଥମ ହୋଇ । ସତ ନ ହେଲେ ବି କଳ୍ପନା କରି ଆନନ୍ଦ ପାଉଥିଲା । ଗ୍ଯ' ଦେଇ ଦେଇ ବନ୍ଧୁ କହୁଚି— "ଏଇ ପର୍ବତ ଉପରେ ସେଥର ବଡ଼ ସାହେବ ଗ୍ରାଉଣି ପକେଇଥିଲା, ରହିଗଲୁଁ ଏଠି ପାଞ୍ଚଦିନ । ସତେକି ସହର ବସିଥାଏ । ଆଉ କି ଶିକାର, କି ନାଚ ତାମସା, କେତେ କଥା ।"

ହଁ, ମଣିଷ ଆସିଛନ୍ତି, ମଣିଷ ଯାଇଛନ୍ତି, ଯଦିଓ ଦେଖିଲେ ଲାଗୁଛି ଏ ଅନ୍ଧାର ବଣ ସବୁଦିନ ଏହିପରି ଅନ୍ଧାରୁଆ ।

"ସେକାଳର ବଣ ଆଜ୍ଞା, କାହିଁ ଆଉ ସେ !" ବନ୍ଧୁ କହିଲା, "ଭାରି ବଣ ଥିଲା, ଜନ୍ତୁ ଯେ ଜନ୍ତୁ କହିଲେ ନସରେ । ସେ ବଣ ସରିଗଲା, କନ୍ଧମାନେ ହାଣି-ପକେଇଲେ । ଏଇଠି ଥିଲା କେତେ କନ୍ଧ ଗାଁ, ବଣ ସରିବାରୁ ବାଘ ଧରି ଧରି ଖାଇଲା, ସେମାନେ ଉଠିଗଲେ ।"

"ଏକାଳେ ବଣ ନାହିଁ, ଆଉ ଏଗୁଡ଼ା କ'ଣ ?"

"କଟା ହୋଇ ଫେରି ବଢ଼ିଯାଇଚି, ଯେତେ ବଢ଼ିଲେ ସେ ବଣ ଆଉ କାହୁଁ ହେବ ?"

ମଣିଷ ଆସିଛି, ବଣ ଭିତରକୁ ଭେଦିଛି, ଫେରି ହଟିଯାଇଛି, ଫେରି ଆସିଛି । ବଣ ପାହାଡ଼ରେ ବି ତା'ର ସୁଖଦୁଃଖର ଧାର ନଭିନାହିଁ, ଛପି ରହିଛି, ଘଞ୍ଚ ଜଙ୍ଗଲ ତଳେ ତଳେ ଗୋଡ଼ି ସାଲୁ ସାଲୁ ସରୁ ଝରଣାର ଧାର ପରି ।

ରମେଶର ଆତ୍ମଚେତନା ଉଦାସ ହୋଇ ଧିମେଇଁପଡ଼ିଲା ସେହି ଗଣ ଚେତନାରେ ।

ଭଙ୍ଗା ବାଡ଼ ତଟରେ ଗୁଣ୍ଡି ଗୋଟେଇବାକୁ ସରୁ ହୋଇ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଧାରଟିଏ ଲାଗିଗଲାଣି, ରମେଶ ଚମକିପଡ଼ି ନଜର କଲା । ହସିଦେଇ ମନକୁ ମନ କହିଲା, "ଖାଲି ମଣିଷ ନୁହନ୍ତି, ପିମ୍ପୁଡ଼ି ବି ।" ଗୁରି ହଜାର ଫୁଟ ପର୍ବତ ଉପରେ ମଣିଷର ଗୃହସ୍ଥଳର ସାଥି ପିମ୍ପୁଡ଼ି ବି ରହିଛି । ସାମାନ୍ୟ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଯେପରି

କି ତା'ର ଏ ପର୍ବତ ବୁଲାର ଅସଲ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ତାକୁ ସ୍ମରଣ କରେଇଦେଲା । ଠିଆ ହୋଇପଡ଼ି ସେ ପଚାରିଲା—"ବାନ୍ନୁ, ଗୁଉଲ କେମିତି ଧରିବା ତ ?"

"ତା ଆଉ ଧରିବା ନାହିଁ ? ଯୋଉବାଟେ ଗଲେ ବି ଗୁଉଲ ବାହାରିବ ଯାଇ କଷ୍ଟାଓ୍ୱାଲମା ହାଟରେ । ଅଇଗ୍ଯ ୧୦ଟା ବାଜିଛି, ଏଇ ଚାଲୁଟା ଓହ୍ଲେଇ-ପଡ଼ିଲେ ଆମେ ସେଠି ପହଞ୍ଚିବା ଦ'ଟା ଆଗରୁ । ତା'ପରେ ତ ଗୋଟିକି ଗୋଟି ଧରିପକେଇବା, ଯିବେ କୁଆଡ଼େ ?"

"ବେଶ୍, ଚାଲ ତେବେ, ଆଉ ଡେରି ନାହିଁ ।" ଏଠି ବି ବିଶ୍ରାମ ମିଳିବ ନାହିଁ ଜାଣି ବାନ୍ନୁ ବିରକ୍ତ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଉପାୟ ନାହିଁ । ଯାହା ଜାଣିଥିଲା ପୁସ୍ତୁଆ ପାଞ୍ଚଟା କଥା ବୋଲି, ତାହାର ବାହାଦୁରି ଦେଖାଇ କହି ବୋହିଆଙ୍କ ଉପରେ ଗର୍ଜନ କଲା "ହେଇ, ତେରେବେରେ ହାଲା ମୁଡ଼େ (ଯାଅ) ?"

କହଲୋକେ ଗର୍ ଗର୍ ହେଲେ । ଭଲ କଥା, ଟିକିଏ ବିଶ୍ରାମ ନାହିଁ, ଖାଲି ଦୌଡ଼ ଦୌଡ଼ । ମାଙ୍କଡ଼ ଖେଙ୍କିଲା ପରି ଆଦିମ କୁଲି କହି ଭାଷାରେ ବାନ୍ ଓ ତା'ର ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କୁ ଗା'ଳି ବଖାଣିଲେ । ସେମାନେ ଜାଣନ୍ତି, ତାଙ୍କର ଭାଷା ଏ ବୁଝିବେ ନାହିଁ । ଏମାନେ ଖାଲି ହୁକୁମ ଦେବେ, ବୋଝ ବୁହ, ପାଣି ଆଣ, କାଠ ଆଣ । ଏତକି ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ କେତେଟା କହି ଶବ୍ଦ କେହି କେହି ଜାଣନ୍ତି, ବାନ୍ ବି ଜାଣେ, ସୁତରାଂ ତାକୁ ମନଖୋଲି ଗାଳିଦେଲେ କ୍ଷତି ନାହିଁ । ଆପଣା ଭିତରେ କୁହାକୋହି ହେଲେ – ଆଚ୍ଛା ବାଧ୍ଯା ଲାଗିଛି ଯ୍ଯାଙ୍କୁ ଯେ, ଏ ଦେଶର ଗୁଉଲ ସେ ଦେଶର ଲୋକ କିଣି ନେଉଛନ୍ତି ବୋଲି ଏମାନେ ବଣ ଚକଟି ଚକଟି ମୂଷା ଧରିବାକୁ ଧାଇଁଛନ୍ତି । ଲୋକ ତ ସମସ୍ତିଁ କରିବ, ସେଥିରେ ଏ ଦେଶ କଣ ସେ ଦେଶ କ'ଣ ? ଯାହାର ଯାହା ଦରକାର ସେ ଯାଇ ତାକୁ କିଣିବାକୁ ଆସିଲା, ସେଥିରେ ଅପରାଧଟା କଣ ହେଲା ? ଭଲା, ଏ ଦେଶଟା ବି କାହାର ? ଗୁଉଲ ବା କମୋଉନ୍ତି କିଏ ? ନା, ଏମାନଙ୍କ ନ୍ୟାୟଟା ଭିନେ । ସେ ନ୍ୟାୟରେ ମଦ ବାଢ଼ିଲେ ଦୋଷ, ବଣ ହାଣିଲେ ଦୋଷ, ଗୁଉଲ କିଣିଲେ ଦୋଷ, ବୋଝ ବୋହି ବୋହି ଦ'ଦନ ବାଟ ଚାଲି ଘାଲିଆ ହୋଇ ବସିପଡ଼ିଲେ ଦୋଷ । କଥା ଗପିବାକୁ ବେଳ ନାହିଁ, ଉପରସି ଗାଳି ଦେଲଣି, ବାବୁଟା ବି ମାଡ଼ି ଚାଲିଲଣି ଅଗେ ଆଗେ । କହଲୋକେ ଉଠି ପଡ଼ିଲେ । ଆପଣାର ସବୁ ଅଭିଯୋଗକୁ ଏକାଠି ଗୁନ୍ଥି ଗୀତ ଫାନ୍ଦିଦେଲେ । ତା ପଛରେ ଗୁହାଇ ଗୁହାଇ ସେହି ଏକା ଘୋଷା— "ବା'ଇଲେ—ବା'ଇଲେ—"

ସାମ୍ନାରେ ମହାବଣ, ତାହାର ତଳେ ତଳେ ପର୍ବତ ଢାଲୁରେ ଛପିଲା ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ପରି ଭଲକୁ ଭଲକୁ ବାଟ । ପଛରୁ ସମସ୍ୱରରେ କହି ଗୀତ ରମେଶକୁ ଆନନ୍ଦ ଦେଉଥିଲା । କେତେ ସୁନ୍ଦର ଶୁଭୁଛି । କ'ଣ ତା'ର ଅର୍ଥ ହୋଇଥିବ, ନିଶ୍ଚୟ କୌଣସି ଏକ ଜାତୀୟ ଗାଥା ।

"ବନ୍ଟୁ !" ରମେଶ ଉଚ୍ଛିଳା ।

ମନେ ମନେ ଡାକୁ ଗାଳି ଦେଇ ଦେଇ ପଥର ଉପରେ ଟଳ ଟଳ ହୋଇ ବନ୍ଟୁ ତା ପାଖକୁ ଚମକିଗଲା । ତାର ବୟସ ପଞ୍ଚାବନ, ମୁଣ୍ଡ ମଝିରେ ଚନ୍ଦା, ଛ'ଟି ଦାନ୍ତ ପଡ଼ିଗଲାଣି । ଏ ବୟସରେ ପାହାଡ଼ ଚଢ଼ା ତା ଦେହକୁ ସହେ ନାହିଁ, ଦେହ ଖୋଳେ ଦୃଷ୍ଟି ମଠ ମଠ ଗ୍ରହେ । କିନ୍ତୁ ଏ ଟେକା ଅଧିକାଂଶ ତରତର କରଦଏ, ଅମଡ଼ା ମଡ଼ାଏ, ଆପେ ବାଘ୍ୟ, ପରକୁ ବାଘ୍ୟ ଲଗାଏ । ବନ୍ଟୁର ଖାଇବାକୁ ଅଭାବ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଚାକିରି ଚାଲିଗଲେ ତାର ଷମତା ଚାଲିଯିବ, କଳାହରଣ ହୋଇ ସେ ହେବ ସାମାନ୍ୟ ଏକ ଦେଶୀୟ, ଜଙ୍ଗଲଯାକ ବାଘ ପଛେ ପଛେ ବାଲୁଆପରି ସେ ଦେଶୀୟଙ୍କ ଉପରେ ଚରଛି, ପୁଣି ନିଜେ ଦେଶୀୟ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିବାକୁ ହେବ ଭାବିଲେ ଜୀବନ ଉପରେ ଧିକ୍କାର ଜନ୍ମେ । ସେହି ଭୟରେ ବନ୍ଟୁ ପାହାଡ଼ ଚଢ଼େ ।

"ବନ୍ଟୁ, ଏମାନେ ଭାରି ସୁନ୍ଦର ଗୀତ ଗାଉଛନ୍ତି ।"

"ଭାରି ସୁନ୍ଦର ଆଜ୍ଞା !"

"କଣ ଏମାନେ ?"

ଖଙ୍କଲେଙ୍କ ପରି ପଗଡ଼ି ହଲେଇ ଢ଼'କଲ ଟାନ ଭିତରୁ ଅବୁଝା କଥା ଗୀତର ଅର୍ଥ ଫାନ୍ଦିଦେଇ ବନ୍ଟୁ କହିଲା, "ଏଇଟା ସେଇ ଚଇତ୍ ପରବର ଗୀତ, ଆଜ୍ଞା !"

"କଣ ସ୍ୱାର ମାନେ ?"

ଖାଲି ଧାଂଡ଼ାଧାଂଡ଼ୀ କଥା, ସେଇ ପୁରୁଣା କଥା—ଯେମିତି କହନ୍ତି ନା— —ତତେ ଦେଖି ମୋର ବଡ଼ ଶରଧା, ଏ ଜାଇଫୁଲ । ତୁ କେବେ ମୋ ଘରକୁ ଆସିବୁ, ଏ ଜାଇଫୁଲ !" ବନ୍ଟୁ ହସିଲା ।

ରମେଶ କହିଲା, "ସବୁଦିନେ ସ୍ୱାଙ୍କର ଏଇ ଗୀତ ?"

"ସବୁଦିନେ ଆଜ୍ଞା !"

"ବା'ଇଲେ ଅର୍ଥ କଣ ଜାଇଫୁଲ ?"

"ଠିକ୍ ଧରିଚନ୍ତି ଆଜ୍ଞା, ଆପଣ ଏମିତି ଶିଖି ବସିଲେ ଭାରି ଚଞ୍ଚଳ ସ୍ୱାଙ୍କ ବୋଲି ଶିଖିଯିବେ ।"

ରମେଶ ଖୁସି ହେଲା, ପଚାରିଲା, "ଯେତେ ବୁଢ଼ା ହେଲେ ବି ଏଇ ଗୀତ ?"

"ଆମ ଦେଶରେ କେହି ବୁଢ଼ା ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ।"

ରମେଶ ମନେ ମନେ ଲେଖି ରଖିଲା, 'ବା'ଇଲେ ମାନେ ଜାଇଫୁଲ କନ୍ଧମାନେ ଖାଲି ଘେନାଘେନି ଗୀତ ଗାଆନ୍ତି ।

ରମେଶକୁ ଭୁଲେଇ ଦେଇ ବନ୍ଟୁ ଖୁବ୍ ଖୁସି ହେଲା ।

କନ୍ଧ ବୋହିଆ ଗୀତରେ ଗୀତରେ ଚପରାସି ଓ ଅଧିକାରୀମାନଙ୍କୁ ଗାଳି ଦେଇ ଦେଇ ଗାଇଲେ, ଗାଇ ଗାଇଲେ ଆପଣାର ଦୁଃଖ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା । ବାଟରେ ଦେଖା ପଡ଼ିଲେ ପଞ୍ଚା ପଞ୍ଚା ହାଟମୁହାଁ କନ୍ଧ ବାଟୋଇ । ଗୀତ ଶୁଣି ହସିଉଠିଲେ, ଗୀତରେ ଗୀତ ଯୋଡ଼ିଦେଲେ । ସମଦୁଃଖୀ ସେମାନେ, ଏକା ଉପହାସରେ ଭାଗୀ । ଗୀତ ଗାଇ ଗାଇ ପାଟି ଯୋଲାହେଲେ ବୋହିଆ ଭୂଜପଡ଼ନ୍ତି, ବନୁ ଗର୍ଜନ ଛାଡ଼େ—"ହେଇ, ଗୀତ ଗା, ଗୀତ ଗା ।"

"ଆମ ଦେଶରେ କେହି ବୁଢ଼ା ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ।" ଆପଣାର କଥା ବନୁର ଆପଣା ଆଗେ ନୂଆ ରୂପ ଧରି ଠିଆ ହେଲା । ସେ ତାର ସାନ ଭଉଣୀ, ତୃତୀୟ ପକ୍ଷ । ଆଗର ଦୁଇ ଭଉଣୀ ଅଛନ୍ତି, ତଥାପି ବର୍ଷେ ହେଲା ସେ ଆସିଛି । ଅଧିକ କନ୍ୟା ମୂଳ ଦେଇ ତାର ବାପ ମାଙ୍କୁ ମଙ୍ଗେଇ ଅନ୍ୟ ଜଣକ ଆଶା ମୁହଁରୁ ସେ 'ଗୋରି'କୁ ଏକ-ପ୍ରକାର ଛଡ଼େଇ ଆଣିଛି । ଏ ଧନ ଦେଶରେ ଛଡ଼େଇ ଆଣିପାରିବା ହିଁ ପାରିଲା ପଣ, ସେଥିରେ ମଣିଷ ଜନ୍ମକୁ ଝଟିଯାଏ । କିନ୍ତୁ ବନୁର ଏ ପାରିଲା ପଣ ଉହାଡ଼ରେ ଥିଲା ଜୀବନ ଗୋଟାକର ଖୋଭ । ତା'ର ଭୋଟା ଅଛି, କ୍ଷେତ ଅଛି, ଘର ଅଛି, ଗାଈ-ଗୋରୁ ଅଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ସନ୍ତାନ ନାହିଁ । ବୟସ ଯେତେ ସରି ସରି ଆସୁଛି, ସେତେ ସେ ବେଶୀ ବେଶୀ ଅନୁଭବ କରୁଛି ତାର ପୁଅଟିଏ ଦରକାର । ବାଟେ ବାଟେ ଖାଲି ତାର ଗୋରି ମନେ ପଡ଼ୁଛି । ଧ ସଉରୁଣୀ ତାକୁ ଦେଖିପାରୁଥିବେ ତ ? ମନ ରାଜି ନ ହେଲେ ଏ ଦେଶର ସ୍ତ୍ରୀ ପଳେଇଯାଏ—ଗୋରି ମନ କଷ୍ଟ କରୁ ନ ଥିବ ତ ? ଆଉ ସେ ଭେଣ୍ଡିଆ ଚପରାସି, ଯାହା ନାଁ ବଣି, ଲେଖାଯୋଖାରେ ଟାଣିଓଟାରି ଜନୁର ନାତି ସମ୍ପର୍କ ହୁଏ, ଖାସ୍ ଆଈମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଥଟ୍ଟା ଲଗିବାକୁ ଆସି ଓଳି ଓଳି ବଡେଇଦିଏ, ସେ କଣ କରୁଥିବ ?

"ବନୁ !"

"ଆଜ୍ଞା ।"

"ଆଚ୍ଛା, ଏ ରାସ୍ତା ଆଗରୁ ଧରିପଡ଼ୁ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଲୁଗୁରୁଗୁଡ଼ାରେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଭଲକାକୁ ଗୁଲଣ ହେବାପାଇଁ କେଉଁଠି ତ ଗଦା ହୋଇଥିବ; ହାଟ ଲଗୁ କି ନ ଲଗୁ ସେଉଠୁ ବେପାରୀମାନେ ବୋହି ନେଉଥିବେ, କୋରାପୁଟରୁ ଆସିଲେଣି ଗୁରୁଦିନର ବାଟ, ଏତେ ଗାଁ ବୁଲିଲେଣି, ଏତେ ଜାଗା ଦେଖିଲେଣି, କାଇଁ ସେମିତି ତ ଆମ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । କଥା କଣ ?"

"ସେମିତି ଏକାଠି ବେଶୀ ବେଶୀ ରାସ୍ତା ଗଲେ କ'ଣ ଲୋକଦେଖାଣିରେ ଗୁଲଯାଆନ୍ତା ?" ବିରକ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ କଥାଟା କହିଦେଇ ବନୁ ପସ୍ତେଇଲା । ସେ ନିଜେ ତ କ୍ଷେତର ଶହେ ମହଣ ଗୁରୁଳ ଚଢ଼ା ଦରରେ ସଦାକୁ ପଠେଇସାରିଛି । ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରେ, ଯେଉଁଠି ସମାଜର ନୀତି ଯେ ଯେଉଁ ପାଦରେ ସେ ଠିଆହେବେ,

ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଆପଣା ଶିଙ୍ଗରେ ମାଟି ଖୋଳିବେ, ଯେଉଁଠି ପରକୁ ଠେଲିବା, ପରର ଗୋଡ଼ ଓଟାରିଦେବା, ପର କାନ୍ଧରେ ଜବରଦସ୍ତି ଲଦି ହେବା ବା ପରକୁ ଚଟା କାଟିବା ଉଦ୍ୟୋଗୀ ଲୋକ ପକ୍ଷରେ ଆପେ ଆସେ, ନ ହେଲେ ନିଜେ ବଡ଼ଲୋକ ହେବା ଅସମ୍ଭବ । ଯେଉଁଠି ନିଜ ପାଇଁ ନିଜ ଛଡ଼ା କେହି ନାହିଁ, ସେଠି ସମସ୍ତିଙ୍କ ସମୂହ କଲ୍ୟାଣ କଳ୍ପିତ ନିୟମକୁ ଚଲଖ ଲୋକ ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥ ପାଇଁ ଭାଙ୍ଗିବାହିଁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ଉଚିତ ବୋଲି ସେ ଭାବେ । ଧରା ପଡ଼ିବାକୁ ଡରେ । କଥା ବାଁରେଇ-ଦେଇ କହିଲା, "ଏଠି ବେଶୀ ବେଶୀ ଚାଉଳ କୌଣସି ଜଣକ ହାତରେ ଯଦ କୁ ଯାଉନାହିଁ ଆଜ୍ଞା, ସେମିତି ହୋଇଥିଲେ ଆମ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଥାନ୍ତା, ଲୁଚନ୍ତା କୋଉଠି ? ହାଟକୁ ଗଲେ ଆପଣ ଦେଖିବେ କିଏ ପାଞ୍ଚ ସେର, କିଏ ଦଶ ସେର କରି ଚାଉଳ କିଣି ନେଇଯାଉଛନ୍ତି, ଏମିତି ଶହ ଶହ ତଳଦେଶର ଲୋକ । ହାକୋଟ ଗ୍ରାମ ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ସୀମା, ସେଠି ସାହୁକାର ବସିଥିବେ, ଶଗଡ଼ ଥିବ, ପାଖେ ଚାଉଳ ପଟରେଇବାକୁ ବସ୍ତା, ପାଖେ ଟଙ୍କା ମୁଣି । ନହେଲେ ତାଙ୍କର ଟଙ୍କାରେ ମୁଣ୍ଡବୋହିଆ ଚାଉଳ କିଣି ଆଣିଥିବେ । ସେ ଚାଉଳ ଜମା ହେବ । ବସ୍ତାରେ ପଶିବ । ଚାଲିବ ଶଗଡ଼ ଭବାନୀପାଟଣା, ପାର୍ବତୀପୁର, ବୋବିଲି, ମକୁଆ । ବେପାରୀ ଲୋକର କଥା ଅଲଗା, ଆଜ୍ଞା !"

"ବେପାରୀ ହାତରେ ପଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ ସେଇ ଚାଉଳ ଆମେ ଧରିଦେବା", ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ରମେଶ କହିଲା । ତା'ର ଆଖିରେ ଝଟକୁଥିଲା ଶିକାରୀ ଆଖିର ଆଲୁଅ । ମନରେ ଗୋଟାଏ ବ୍ୟଥା,—ଆମର ଚାଉଳ କାହିଁକି ସେମାନେ ବୋହିନେବେ ? ଏଇଟା ଯେପରିକି ତା'ର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅଧିକାର ଉପରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ ।

ଆମର କହିଲାବେଳେ ତା'ର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ବୁଝେଇ ଖାଲି ଗୋଟାଏ କଥା,—ସେ ଓଡ଼ିଆ । ତା' ପଛରେ ଓଡ଼ିଶାର ଇତିହାସ ଓ ସେ ଇତିହାସରେ ପଡ଼ୋଶୀ ଦେଶ ଉପରେ ରାଜ୍ୟବିସ୍ତାର, ଯୁଦ୍ଧ ଜୟ, ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ । ଅତୀତର ଧୂଳିଗଦା ଓ ଭଙ୍ଗା ଇଟା କୁଢ଼ରୁ ବର୍ତ୍ତମାନର ଖ୍ୟାତିହୀନତାକୁ ସେ ଫେରିଆସେ, ମନର ଓରମାଣ ମେଣ୍ଟାଇବାକୁ ପଡ଼ୋଶୀ ଦେଶ ଉପରେ ଦୋଷ ଢାଳିଦିଏ ।

"ଖାଇ ଖାଇ ଖତମ କରିଦେଲେ ଦେଶ ଗୋଟାକୁ, ଆଉ ଫେର୍ କ'ଣ ?"

ବଣ ବାଟରେ ଶିକାର ମନେ ପଡ଼େ । ରମେଶର ମନରେ ଛାଇଯାଏ ଚାଉଳ ଶିକାରର ନିଶା । "ଧରିପାରିଲେ,—" ଦାନ୍ତରେ ଦାନ୍ତ ଚିପି ସେ କହେ । ଧରିପାରିଲେ କ'ଣ କରିବ ସେ ଜାଣେ ନାହିଁ ।

ତରତର ହୋଇ ତଳକୁ ତଳକୁ । ମାଘର ପାଗ ଏ ବାଟର ତାତି ମିଶିଯାଇ ବସନ୍ତର ଅନୁଭୂତି ଆଣୁଛି; ଯୁଆଡ଼େ ଚାହିଁଲେ ପତ୍ରପୁଷ୍ପ ଗଛପତ୍ରର ଶୋଭା । ଗଡ଼ାଣି ଶେଷରେ ବାଟ କରରେ ତଳମାଳର ଗାଁ'ଟିଏ ପଡ଼ିଲା । ଆମ୍ବ ତୋଟା, କ୍ଷେତ, ଖଳା, ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ଘର । ଯିବା ବାଟ, ପିଲାଟିଏ ଠିଆ ହୋଇଥିଲା, ଅଚହ୍ନା ଲୋକ ଦେଖି ଭେଁ କରି କାନ୍ଦି ମା'କୁ ଡାକି ଡାକି ଦଉଡ଼ି ପଳେଇଲା । ସେଇ ହେଲା ସଙ୍କେତ, ବାଡ଼ କରରେ ଖୁଣ୍ଟିରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ବାଛୁରୀମାନେ ପଘାରୁ ଉହୁଙ୍କି ହୋଇ ହମ୍ବାରଡ଼ି ଦେଲେ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଆଡ଼ଲୁଚି ହୋଇ ମିଟିମିଟି କରି ଅନେଇଁ ରହିଲେ । ଗାଁ' ଲୋକ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ପାଖକୁ ଆସିଲେ । ରମେଶକୁ ଲାଗିଲା, ଏ ଦୃଶ୍ୟ ତା'ର ଚହ୍ନା ଚହ୍ନା । ପାଦ ଆଗେ ଘୋଷାରି ହେଲା । ଝଙ୍କା ଗଛ ଗୁଳିରେ ଅଟକିରହି ସେ ପଛକୁ ଅନେଇଁଲା । ପ୍ରକାଣ୍ଡ ମନଗଢ଼ା ଭୂତପରି ପର୍ବତଟା ପଛରେ ଠିଆ ହୋଇଛି । ଧକେଇ ଧକେଇ ବିନୁ ଆସୁଛି, ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ଆସୁଛନ୍ତି ବୋହିଆ ।

"ଏଠି ଭଲ ପାଣି ମିଳିବ, ବିନୁ ?"

"ମିଳିବ" । ବିନୁ ଉତ୍ତର ହେଲା । ବୋକଚ୍ଚ ଖୋଲି ଲୋଟା ଗିଲାସ ବାହାର କରି ଗାଁ'କୁ ଗଲା । କାନ୍ଧ ବୋହିଆ ବସି ବସି ଝାଳ ମାରିଲେ । ରମେଶ ଅପେକ୍ଷା କଲା ।

ଅଳ୍ପ ସମୟ ଭିତରେ କୁଆଡ଼ୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା ଗୋଟାଏ ଦୌଡ଼ିଆ ଖଟ । ଜଣେ ଗୋଟାଏ ଲୋଟାରେ କିଛି ଗରମ ଦୁଧ ଆଣି ଠିଆ ହେଲା । ଆଉ ଜଣେ ଆଣିଲା ଫେଣାଏ ପାଚିଲା କଦଳୀ । ତେଲେଙ୍ଗୁ, ଓଡ଼ିଆ, କୋଣ୍ଡାଦୋରା ମିଶି ଗାଁ'ର ସାତଜଣ ଗଉଡ଼ ଆସି ଅନୁନୟ କଲେ, "ଖରା ବହୁତ ହେଲାଣି, ଦୟାକରି ଏଠି ଟିକିଏ ବିଶ୍ରାମ ନେଇ ଗଣ୍ଡିଏ ଖାଇକରି ନ ଗଲେ ଗାଁ' ଲୋକଙ୍କ ମନ କଷ୍ଟ ହେବ ।"

ବିଶ୍ରାମ !

ରମେଶ ହସିଲା । ବାଟେ ବାଟେ ସେହି ନିମନ୍ତ୍ରଣ । ହେତେକ ଗ୍ରାମଆଡ଼େ ବଣ ଜଙ୍ଗଲ ଘେରେଇ ହୋଇ ମଣିଷ ମଣିଷକୁ ହିଁ ଆଉଜିବାକୁ ଖୋଜେ । ଅଟକିଯାଅ, ରହିଯାଅ ଆଜି ରାତିଟା ଆମ ଗାଁରେ । ଚହ୍ନା ଗଛର ଛାଇ, ଅଧଚହ୍ନା ଚାଳ ଭିତରୁ ମଠୁଆ ମଠୁଆ ଚୁଲି ଧୂଆଁ, ସାଧାରଣ କାମରେ ବ୍ୟସ୍ତ ପୁରୁଷ ସ୍ତ୍ରୀ । ସେ ବଣଠୁ ଭିନେ, ପର୍ବତରେ ଥାଇ ପର୍ବତଠୁ ଭିନେ ।

ତଥାପି, ଚାଲିବାକୁ ହିଁ ହେବ । ପଛ ଗାଁର ବାଟର ସ୍ନେହ ଲାଗି ରହିଥିବ ଖଣ୍ଡେ ଦୂର, ତା'ପରେ—ପବନରେ ଉଡ଼ିଯିବ ।

ବନ୍ଦୁ ପାଣି ନେଇ ଆସିଲା । ପାଣି ପିଇସାରି ରମେଶ କହିଲା, "ଯିବା ଚାଲ ।" ଏଥର ବୁଢ଼ୀଟିଏ ଆସି ବାଟ ଓଗାଳିଲା । ହସି ହସି କହିଲା, "ଏତେ ବେଳଟାରେ ଅଖିଆ ଯିବୁ ପୁଅ, ମା ପାଖରେ ଥିଲେ ଏମିତି ଛାଡ଼ିଦିଅନ୍ତା ? ଏ ଗାଁରେ କ'ଣ ମା ଭଉଣୀ ତୋର ନାହାନ୍ତି ?" ସମସ୍ତେ ହସିଲେ । ବୁଢ଼ୀଟି ବନ୍ଧ ତେଲେଙ୍ଗା ମିଶାମିଶି କୋଣ୍ଡାଦୋରା ଭାଷାରେ । "ଏ ଗାଁରେ କ'ଣ ମା ଭଉଣୀ ତୋର ନାହାନ୍ତି ?"

ରମେଶର ଆଖି ଉପରେ ଯେପରିକି ଛାଇ ଲଦି ହୋଇପଡ଼ିଲା । ନିଜକୁ ନିଜେ ବଡ଼ ପାଟିରେ କହିପକାଇଲା—"ନା-ନା-ନା, ଯିବାକୁ ହେବ, ବହୁତ କାମ ।" ଆପଣାକୁ ଓଟାରି ନେଇ ଚାଲିଲା ।

ସ୍ମୃତିରେ ରହିଗଲା ସେହି ବୁଢ଼ୀର ମା ମୁହଁ ପରି ମୁହଁର ଛାଇ । ମା'ର ଆଖି ପେଟକୁ, ଆଉ ତୁଣ୍ଡରେ ଆହା ପଦ । ତାର ଅନ୍ୟ ଜାତି ନାହିଁ, ଭାଷା ନାହିଁ, ସେ ମା । ଚାଉଳଧରା ପାସୋରିଗଲା । କିନ୍ତୁ ପୁଣି ମନେପଡ଼ିଗଲା ଯେତେବେଳେ ଖଣ୍ଡେ ଦୂରରେ ସେ ଦେଖିଲା, ହାଟୁଆ ଚାଲିଛନ୍ତି, ଝର ଝର ଚାଉଳ ।

"ବନ୍ଦୁ, ହାଟ ଆଉ କେତେ ବାଟ ?"
"ହେଇ ଆଗରେ ଆଜ୍ଞା, ପହଞ୍ଚିଗଲେ ।"
"ହୁସିଆର୍, ହଲ୍ଲା କରିବ ନାହିଁ ।"

"ନାହିଁ ଆଜ୍ଞା, ଆରେ କନ୍ଦମାନେ, ଆଉ ଗୀତ ବୋଲ ନାହିଁ, ପ ଟି କର ନାହିଁ, ତୁନି ତୁନି ଚାଲ ।" ବନ୍ଦୁ ହସିଦେଇ ବୋହିଆମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଚାଲିଗଲା । ବଣ ଭିତରେ ଶିକାର କରିଗଲା ପରି । ପଦାରେ ତୁନିତାନି, ମନ ଭିତରେ ଚହଲ । ରମେଶ ତରତର ହୋଇ ତାର କର୍ମପନ୍ଥା ବିଷୟରେ ଭାବିଗଲା । ଚାଉଳର ଚୋରା ଚାଲାଣ ଖାଲି ଅଟକେଇ ଦେଇ ସେ କ୍ଷାନ୍ତ ହେବ ନାହିଁ । ପକ୍କା ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିଦେଇଯିବ । ରିପୋର୍ଟ ଲେଖିବ । ପ୍ରଶଂସା ପାଇବ । ଏହିପରି ପ୍ରଶଂସା ପାଇ ପାଇ ଶୀଘ୍ର ସେ ଉନ୍ନତି କରିବ । ପରୀକ୍ଷାରେ ସମ୍ମାନ ପାଇଲାପରି ସେ ବି ଏକ ପୁରସ୍କାର । ପାଇବାକୁ ହକଦାର ସେ ନ ହେଲେ ଏତେ ବର୍ଷବୁଲା, ଖରାରେ, ଶୀତରେ । ସତେ କି କଲୋମ୍ବସ ଆଫ୍ରିକାରେ ଲିଭିଂଷ୍ଟୋନ । ସେ ଯାଇଥିଲେ ଗୋଟାଏ ନଦୀର ଉତ୍ପତ୍ତି ସ୍ଥଳ ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ, ସେ ଯାଉଛି ଚାଉଳ ରପ୍ତାନିର ଚୋରା ମୁହାଣ ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ । ଭାରି ଆନନ୍ଦ ଲାଗିଲା । ଆପଣା ଦୁଃସାହସରେ ଆପେ ଅଭିଭୂତ ହୋଇପଡ଼ିଲା ।

କିଛି ଆଗରେ ବାଟ କଡ଼ରେ ଗଛତଳେ ଗୋଟିଏ ପରିବା'ର ଗୋଟାଏ ସାରି ଖିଆପିଆ କରୁଛନ୍ତି । ଉଲଗ୍ନ ପିଲାଟିଏ ମାଟିରେ ଚିତ୍ ହୋଇ ଶୋଇ

ଗୋଡ଼ହାତ ଗୁଡ଼ି ଗୁଡ଼ି କାନ୍ଦୁଛି । ଝୁରୁ ଝୁରୁ ମୁଣ୍ଡୀ, ଝାଣ୍ଟିଶାଣ୍ଟି ହୋଇ ଯୁବତୀଟିଏ ତା'ର ଖାଇବା ପତ୍ର ଛାଡ଼ିଦେଇ ଅଇଣ୍ଠା ହାତରେ ଛାତି ଉପରୁ ଛିଣ୍ଡା ଲୁଗା କେରାକ ଓଟାରିଦେଇ କ୍ଷୀର ଦେବାକୁ ଧାଇଁଗଲା, ମା'ର ଚିର ଦରିଶୁଖିଲା କନାପରି ଓହଳିଛି । ପିଲାଟିକୁ ଜାକିଧରି ବିଦେଶୀ ଆଗନ୍ତୁକକୁ ଅନେଇ ବସିଲା । ଟିକେ ଦେହ ନାହିଁ, ଖାଲି ମୁଣ୍ଡରେ ଅଳିଆ ବାଳ ଆଉ ଉଦାସ ମଳିନ ଆଖି ଦୋ'ଟି । ସେ ଆଖିରେ ନାହିଁ ସମ୍ବାଦ ପାଇଁ ଆଗ୍ରହ, କାହାର ବଡ଼ତ୍ୱ ପ୍ରତି ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ । ଦୁନିଆଁ ଆଡ଼କୁ ଖୋଲା ଥିଲେ ବି ଭିତରକୁ ତା'ର ଦୃଷ୍ଟି, କାହିଁ ତଳକୁ ତଳିତଳାନ୍ତ ଜୀବନଶକ୍ତିର କାଣ୍ଠି ଉପରକୁ, ଯେଉଁଠି ଶେଷ କ୍ଷୁଧା ବି କାଟେ, ଶେଷ ସ୍ନେହ ବି ସନ୍ତାନକୁ ପୋଡ଼େଇ ରଖେ । ଆଉ ତିନିଜଣ ଭାତ ଖାଉଛନ୍ତି : ବୁଢ଼ା, ବୁଢ଼ୀ, ଭେଣ୍ଡା ପୁଅ । ଖାଲି ହାଡ଼, ଚମ, କୋରଡ଼ ଆଉ କେତୋଏ ଲେଖାଁ ବାଳ । ଆଉ ଚକ ଚକ ଆଖି । ଖାଇବା ଭାତ ଶିଆଳି ପତ୍ର ଉପରେ ଚକ ଚକ କରୁଛି । ଭାତ ଝିଆ, ଝିଆ ନୁହେଁତ, କୁକୁରପରି ଗାବୁ ଗାବୁ କରି ଶେଫା ମାରିବା । ଗଛତଳେ ଫାନ୍ଦଭଙ୍ଗା ଚେପା ଡେକ୍‌ଚି ହାଣ୍ଡି ଓ ଚୁଲି । ଏକାଥରକେ ସମୁଦାୟ ଦୃଶ୍ୟ ରମେଶଙ୍କୁ ଯେପରି ଆକ୍ରମଣ କଲା ।

"ବିନୁ, କିଏସେ ଏମାନେ ?"

"ତଳ ଦେଶର ତେଲେଙ୍ଗି ଲୋକ, ଆଜ୍ଞା, ପେଟ ବିକଳରେ କେତେ ଏମିତି ଏ ଜଙ୍ଗଲରେ ପଲ ପଲ ହୋଇ ବୁଲୁଛନ୍ତି ।"

"ଘର କେଉଁଠି ?" ବିନୁ ପଚାରିଲେ ।

ତିନିଥର ପଚାରିଲା ପରେ ଖାଇବାପତ୍ରରୁ ମୁହଁ ନ ଟେକି ବିରକ୍ତ ହୋଇପରି ବୁଢ଼ା କହିଲା, "ସୀମାଚଳମ୍ ।"

ବିନୁ ରମେଶଙ୍କୁ ବୁଝେଇଦେଲା, ଏ ଅଞ୍ଚଳରୁ ତିରିଶ କୋଶ ଦୂରରୁ ! ସୀମାଚଳମ ଆଗେ ତ ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଥିଲା ! ଓଡ଼ିଶା ଇତିହାସ ମନେ-ପଡ଼ିଗଲା, ପର୍ବତ ପରି ଠିଆହେଲା, ମାଟିକୁନ୍ଦ ପରି ହାଜ ହୋଇଗଲା, ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ମିଶିଗଲା ସେହି ଖେଳାଳି ଯୁବତୀ ମା'ର ଆଖି ଦୋ'ଟିରେ । ପିଲାକୁ କ୍ଷୀର ଦେଉଛି, ଆଉଁସୁଛି । ଓଡ଼ିଶାରେ ଆଉ ନାହିଁ ସେ ଦେଶ, ମୁଠାବାରେ ଅଛି; ସେ ଦେଶରେ ମଣିଷ ଅଛନ୍ତି, ତାଙ୍କର ଭାତ ନାହିଁ ।

"ବହୁତ ଏମିତି ବୁଲୁଛନ୍ତି ଆଜ୍ଞା, ବଣଜଙ୍ଗଲକୁ ଡରୁନାହାନ୍ତି, ବାଘ-ଭାଲୁକୁ ଡରୁନାହାନ୍ତି, ସବୁଠୁ ବଡ଼ ଡର ତ ଅ'ପଣା ପେଟକୁ, ଆଉ କାହାକୁ ?"

"ସତ କଥା, ସତ କଥା" କହି ବୋହିଇ ଫଳ ଧରିଲେ । ସେମାନେ କଣ୍ଟା ଲାଗି ଆସିଲେଣି । ବୁଢ଼ା କହି କହିଲା, "ହେବ ଲାଗିଲେ କି ଦୁଃଖ ପଡ଼ିଲେ ସମସ୍ତେ

ସମାନ । ହେଇ ଦେଖ, ଆମୁକୁ କେତେ଼ ଭୋକ ଲଗିଲଣି । କେଉଁଠି ଖାଇଆ ଦବ ଯେ ଚପଗ୍ରହିବାକୁ ।''

ଚୁପ୍ ହୋଇ ରମେଶ ଆଗେ ଆଗେ ଗୃଲଲ । ହଠାତ୍ ଲଗିଲ, ଯେପରିକି ତା'ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଗୋଲମାଲ ହୋଇଯାଇଛି । ସେ ନ୍ୟାୟ କହିବାକୁ ଗୃହେଁ । କିନ୍ତୁ ନ୍ୟାୟର ସଂଜ୍ଞା ଭୁଲିହୋଇଯାଇଛି ।

ଦ୍ୱିଧା ବାଟରେ ଚଳନ୍ତ ମଞ୍ଚ ଉପରେ ହିଁ ସେ ନିର୍ଭର କରିଛି, ମୁଣ୍ଡପାତି ଯୋଜିଛି ଛପା ଆଇନକୁ, ଲେଖା ନିୟମକୁ, ତା ପଛଆଡ଼କୁ ଉଙ୍କି ମାରିବା ହିଁ ତା ପକ୍ଷରେ ଦୋଷାବହ ବୋଲି ହୃଦ୍‌ବୋଧ କରିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ବି ହେଉପରି । କେବେ କେବେ ଦେଖିଛି, ଛପା ଆଇନ ଓ ଦାଣ୍ଡନ୍ୟାୟ ପରିଚ୍ଛି ଅମେଳ; କିନ୍ତୁ ମନକୁ ଆଶ୍ୱାସ ଦେଇଛି, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହିଁ କଠୋର, ସେ ଯନ୍ତ୍ରର ଘୂର୍ଣ୍ଣନ । ପେଟ ବିକଳରେ ଜଣେ ଚୋରି କରିଛି, ବର୍ଷକର ପିଲାକୁ ଗ୍ଭଡରେ ଜାକି ଗର୍ଭିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ କରିଶ ଘର ପିଣ୍ଡାରେ ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି କାନ୍ଦିଛି, ତା'ର ପୋଷଣାହାସ୍ତ ଆଉ କେହ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଚୋର ଜେଲ ଯିବା କଥା, ଜେଲ ଯାଇଛି । ଜଣେ ପାଞ୍ଚ ଥର ଚୋରି କରି ଦଣ୍ଡ ଭୋଗିଲଣି, ଷଷ୍ଠ ଥର କାହା ବାରିରୁ କଖାରୁଟିଏ ଚୋରି କରି ଧରା ପଡ଼ିଛି । ପୂର୍ବ ଦୁଷ୍କୃତ ପାଇଁ ଦଣ୍ଡ ବଢ଼ିଯିବା ନିୟମରେ ତାକୁ ହୋଇଛି ବର୍ଷେ ଜେଲ, ସେ ଯାଇଛି । କଠୋର ଏ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଧାରା, ଯନ୍ତ୍ରର ଘୂର୍ଣ୍ଣନ । ଗ୍ଭଉଳ ଧରିବାକୁ ହିଁ ହେବ ।

ହାଟର ଘୋ ଘା ଶୁଭିଲ । ଗୋରୁ ଗ୍ଭଳର ଅଇଁଠିଅଁ ସଢ଼ାଳିଆ ଗନ୍ଧ ନାକରେ ବାଜିଲା । ହଠାତ୍ ବଣ ଭିତରୁ ତା ପଛକୁ ତା ପଛ ହୋଇ ମଣିଷ ବାହାରି ପଡ଼ୁଛନ୍ତି ବୋଝ, ଭାର, ଖରାରେ ବୁହାହୋଇ ଗ୍ଲୋଟ ପିଲ, ଗୋଡ ବନ୍ଧା ହୋଇ ମୁଣ୍ଡି ତଳକୁ ହୋଇ ଗୋସ୍ତ ଗୋସ୍ତ କୁକୁଡ଼ା, ନାନାବିଧ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ—ଆଉ ଚଉଳ ଖୋଳରେ ଦେଖା ଦେଇ ବଣରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯାଉଛନ୍ତି ହାଟମୁହାଁ । ଶିକାର ଅତି ପାଖରେ । ରମେଶର ଗ୍ଭଡ଼ ଗୃଭିକଲା । ପଥରରୁ ପଥର ତଳକୁ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଗଲାବେଳେ କହିଲ, ''ବନ୍ଦୁ, ଏଥର !''

ହାଟ ପଶିଲ । କଳବଳ ଜନତା ପିମ୍ପୁଡ଼ି ପରି ମଣିଷ । ଗୁଡ଼ାଏ ରଙ୍ଗ, ଗୁଡ଼ାଏ ଗନ୍ଧ, ଗୁଡ଼ାଏ କୋଳାହଳ । ବହୁ ଗ୍ଭଳ ବର୍ଷି ହେଉଛି, ପବନରେ ସେହି ଗନ୍ଧ । ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ଗନ୍ଧ ଶୁଖୁଆ ପସରା । ମାଛ ବେପାରିଛନ୍ତି, ମଣିଷ ବେପାରିଛନ୍ତି । ପାଣ ବଣରୁ ଚୋରା ମଦର ଗନ୍ଧ ।

ଧାଉଡ଼ା କୁକୁର ପରି କୁଷ୍ଠରୋଗୀ, ଯକ୍ଷ୍ମାରୋଗୀ, ଖାସୁଲ ଖାସୁଲ କରି ପିଠିରେ କୁଳା ପରି, ଡାଳି ପରି ଅଗ୍ରାଏ ଲେଖା କଞ୍ଚା ଯକ୍ଷ୍ମ ଘା, କଳା କଳା ପୋତକ ପାଖକୁ ପ ଖ ଲଗି ବସିପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଘଷାଘଷି ଠେଲାଠେଲି ହୋଇ ବୁଲୁଛି ଲୋକ, ପୁରୁଷ, ସ୍ତ୍ରୀ ।

ରମେଶର ନଜର ପଡ଼ିଗଲା ଗୋଟିଏ ଯୁବତୀ ଉପରେ; ଚମ୍ପାଫୁଲ ଗୋରା, ବଳିଲା ବଳିଲା ହାତଗୋଡ଼ ଗଠା ଗଢ଼, କନ୍ଧ ଦେଶର ସୁନ୍ଦରୀ । ଫାଳେ ଗାଲ ଗୋଟାଏ ସ୍ୱଜ୍ ଘା, ଆଉ ଫାଳକ ଝଲ ଝଲ ନାଲି, ସେଠି ବି ଚେରା । ତଥାପି ସେ ଫୁଲ ନାଉଛି, ସୁଆଁ ଫେବାଇ ଫେବାଇ ଗଡରେ ଯୌବନର ଲହଡ଼ି ଖେଳାଇ ଚାଲିଛି । ଆଉ କଣେଇଁ କଣେଇଁ ଚାହୁଁଛି, ଆଖି ହସୁଛି, କନ୍ଧ ଦେଶର କଉତୁକୀ ଝିଅ ଆଖିରେ ଡାକୁଛି, ଖେଳିବୁ ଆ ।

ରମେଶ ଆଖି ବୁଜିଦେଇ ହାଟ ମଝିରେ ଗଛକୁ ଆଉଜିଗଲା । କାନରେ ବାଜିଲା ହାଟର ଘୋ ଘା । ସ୍ମରଣରେ ସେହି ଘା-ଗାଲ ହସ-ଆଖି ଯୁବତୀ । ଆଉ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ନାଚ କରୁଥିବା କନ୍ଧ ପିଲାଏ ।

ଆଉ ଅଗନାଅଗ୍ନି ବନସ୍ତ ମଝିରେ ଗୋଟିକିଆ ମୁଣ୍ଡିଆ ଆଗରେ ମଣିଷର ଜାର, ସାଉ ସାଉ ପବନ, ବାଆ ବତାସିରେ ଚୂଳ ନଆଁ ନାଭୁନାହିଁ ।

ଡାକୁଅ ଧାନ ପରି ମଣିଷ, ପାଣି ଯେତେ ବଢ଼େ ଧାନଗଛ ସେତେ ଉଞ୍ଚ ହୁଏ । ଗାଲରେ ସ୍ୱଜ୍ ଓ କୁଷ୍ଠ, ମୁହଁରେ ହସ ଓ ମୁଆଁ । ବହୁ କଷ୍ଟରେ ଫୁଟିଛି ଗୋଲାପ, ତା'ର ପାଖୁଡ଼ା ପୋକ ଦାଉରେ କ୍ଷେମା । ଝଡ଼ୁ ପଡ଼େ, ହସୁଛି ।

ବିନୁ ଫ୍ଲାସ୍କ ଖୋଲି ଚା ଢାଳିଲା, "ଆଜ୍ଞା ..."! ରମେଶ ଆଖି ଖୋଲିଲା, ତା'ର ଚାରିପାଖେ ଭିଡ଼ ବଢ଼ୁଛି । କାନ ପାଖେ ବିନୁ କହିଲା, "ଚାଉଳ ବହୁତ ବିକି ହେଉଛି, ସବୁ ଧରାପଡ଼ିବ, ଏଠି ନୁହେଁ, ହାଟ ସେମୁଣ୍ଡରେ ଘାଟି ଜାଗା ଅଛି, ହାଟରୁ ବାହାରେଯିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଗଡ଼ୁଆ ଗୋହିରୀ, ସେଠି ଢିପ ଉପରେ ଚାଳି ଖଣ୍ଡେ ଅଛି ।" ହସିଦେଇ କହିଲା, "ମଞ୍ଚାରେ ବସି ଜାଆଦ ମାରିଲାପରି ।"

ସେଇଠିକି ଅଡ଼େଇ ନେଇ ଚାଲିଲା । ଗୋଟିକିଆ ଚଉକିରେ ବସେଇଦେଇ କହିଲା, "ଯାଏଁ ମୁଁ ଏଥର, ସବୁ ଯୋଗାଡ଼ କରି ଆସେଁ ।"

ହାଟ ଶେଷରେ ଗହୀର ଗୋହିରିବାଟ, ଦୁ'ପାଖେ ଢିପ, ଢିପ ଉପରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଗୋଟିକିଆ ଚାଳିଘରମାନ । ରମେଶ ବସିରହିଲା । ଆରପାଖ ଢିପ ଉଞ୍ଚକୁ ଚଢ଼ି ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡିଆ ହୋଇଛି । ତା ଉପରେ ଗୋଟିଏ କନ୍ଧ ବସ୍ତି । ଦୁଆରେ ଦଉଡ଼ିଆ ଖଟ ପଡ଼ିଛି । କୁକୁର ବସିଛନ୍ତି । ଗୁଡ଼ାଏ ପିଲା ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଢୋଲ ଉପରେ ମଜାଇଛନ୍ତି ଦୁଡ଼ୁମ୍ ଦୁଡ଼ୁମ୍ ପିଟୁଛନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ଦୁଆରମୁହଁରେ ଜଣେ ବୁଢ଼ା ବସି ବାନ୍ତି କରୁଛି, ବୁଢ଼ୀ ତା'ର ପିଠି ସାଉଁଳୁଛି । ନିଶ୍ଚୟ ମ୍ୟାଲେରିଆ ଜର । ଭଙ୍ଗା କାହୁକୁଡ଼ ଉପରେ ଗୋଟାଏ ଗାରଡ଼ ଠିଆହୋଇ କ'ଣ ଗଛ ଚୋବୋଉଚି । ରମେଶ ସେହି ବସ୍ତିର ଦୃଶ୍ୟ ଉପରେ ଆଖି ରଖି ସମସ୍ତ ଭୁଲିଗଲା । ନାକପୁଡ଼ା ଭିତରୁ ହାଟର ଧୂଳି ରୁମାଲରେ ରଗଡ଼ି ଲାଗିଲା, ଝାଳ ପୋଛିଲା । ବେଳ

ଗଲଣି, ମାଘର ଝଡ଼ ଶୁଣି ଲମ୍ବେଇଲଣି, ଫିକା ପୃଷ୍ଠପଟ ଆଗରେ ଲମ୍ବିଛି ଗୋଟିଏ ସାଧାରଣ ବସ୍ତିର ଶବ, ସରଳ ସରକରଣାରେ ।

ହଠାତ୍ ସେପଟୁ ଉଠିଲା କାନ୍ଦଣାର ରୋଳ । ସବୁ ଘରୁ ଲୋକ ବାହାରିପଡ଼ି ଗୋଟାଏ ଘରକୁ ଛୁଟିଗଲେ । ପିଲାଏ ବାଜା ବନ୍ଦ କରି ଦୌଡ଼ିଗଲେ । ଘର-ମୁହଁରେ ଓ ଦୁଆରେ ଲୋକଙ୍କର ଭିଡ଼ । ଆପଣା ଗଲ ଛୁଡ଼ି ଆଖିରେ ଚିମୁଟି ସମସ୍ତେ ଭେଁ ଭେଁ କାନ୍ଦିଲେ । କ୍ରମେ ସେ କାନ୍ଦଣା ଧରିଲା ଗୋଟାଏ ଛନ୍ଦର ବାଟ ! ସମବେତ ମରଣ ବାହୁନା ଚାଲିଲା ।

"ଅଲୋ ! ଅଲୋ ! ହାଡେମ୍ବୁଁ ! ହାଡେମ୍ବୁଁ !"

(ହାୟ ! ହାୟ ! ମରିଗଲା ! ମରିଗଲା !)

ବନୁ ଅସି ପହଞ୍ଚିଗଲା । "ସବୁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିଦେଇଛି, ଅଜ୍ଞା ! ହାଟରେ ଯାଇକମାନେ ଥିଲେ । ସମସ୍ତିଙ୍କି ଅଡ଼େଇ ଦେବନ ଅସିବେ ।"

"ଏ କ'ଣ ହେଲା, ବନୁ ?"

"କିଏ ଜଣେ ମରିଗଲା ଅଜ୍ଞା, ମାଲଜର, ଏଥିରେ ଆଉ ନୂଆ କ'ଣ ଅଛି ?"

ବନୁ ତା ପଛଆଡ଼େ ଠିଆହୋଇ ରହିଲା ।

ରମେଶ ସେହି କାନ୍ଦଣାରେ ମନ ଦେଲା । କେଡ଼େ ନୂଆ, କେଡ଼େ ପୁରୁଣା । ଆଉ ଚକ ଘୁରୁଛି, ଜନ୍ମ, ମୃତ୍ୟୁ, ପ୍ରଜନନ । ସବୁ ଦୃଶ୍ୟ ତରଳିଯାଇ ବଦଳିଗଲା । ଆଖି ଆଗରେ ଭାସି ଉଠିଲା ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱରରେ ଆପଣାର ଗାଁ କାନ୍ତପୁର । ତା'ର ଘର, ବାପ ମା, ପଡ଼ିଶାମାନେ, ବୋହ୍ଲା ବୁଢ଼ା, ବୋହ୍ଲା ପିଲାମାନେ, ବୋହ୍ଲା ଝିଏ । ଗାଁ ମଶାଣିରୁ ଗାଁ ମଝିରେ ଚଣ୍ଡୀମଣ୍ଡପ । ଆଉ ମୃତ୍ୟୁ, ଜନ୍ମ, ପ୍ରଜନନ । ଆଉ ଏଠି ଘରେ ସେଠି ବି ପୁଷ୍ଟିପ୍ରିୟ ଶାନ୍ତିପ୍ରିୟ ମଣିଷ । କଳିଆ ମୂଲେଇଯାଏ ନାହିଁ, କାହାର ଅନ୍ୟାୟ ନ କଲେ ବି କଷଣ ଭୋଗେ ।

ଅଲୋ, ଅଲୋ, ହାଡେମ୍ବୁଁ ! ହାଡେମ୍ବୁଁ !

କେତେ ଯାଇଛନ୍ତି—କେତେ···କେତେ ! ଅନ୍ଧାର ବଟରେ କାଉଁରିଆ ନିଅାଁ ଜାଳି ଗାଁ ଲୋକ ଡାକନ୍ତି—"ଅନ୍ଧାରେ ଅସ · ଆଲୁଅରେ ଯାଅ, ଆଲୁଏ ଯାଅ · "

ଆଉ ସାମ୍ନାରେ ଏଇ ମରଣରେ ସମତେଲ, ସେଠି ସଞ୍ଚାର ଭେଦ ନାହିଁ ଦେଶର ବଡ଼ ନାହିଁ, ସମସ୍ତେ ସମାନ ଓ ବେନ୍ଦ୍ରନ । ପଛଆଡ଼େ ଠିଆହୋଇ ବନୁ ବି ଘରକଥା ଭାବୁଛି । ସେଠି ତା'ର ସାନ ଭଉଣୀ । ବଞ୍ଚି କଣ ଆଛିଥିବ ?···ଠାକ

କରି ଆପଣା ଗାଲରେ ଏକ ଚାପୁଡ଼ା ମାରିଲା । ରମେଶ ଅନେଇଲା । ବନ୍ଧୁ ଗାଲ ଘାଉଁଳୁଛି । କହିଲା, "ଏଠି ବହୁତ ବଡ଼ ବଡ଼ ମଶା, ଆଜ୍ଞା, କାମୁଡ଼ିଲେ ବନ୍ଦେ ।"

ରମେଶ ଚମକିପଡ଼ିଲା । ଆପଣାକୁ ଦେଖିଲା, ବିଛଣାରେ ପଡ଼ି କମ୍ପୁଛି । କୁମ୍ଭାଟୁଆ ଆଖିପରି ଆଖି, ଖଇଲୁପରି କଳା, ଆରମ୍ଭ ହେବ ଶବ୍ଦ ଉଠାରୁ, ଇଚ୍ଛା ହେବ କାମୁଡ଼ି, ମାରି ଗୋଡ଼ାଏଁ, ଗାଳିଦିଏଁ—ବାସ୍, ତାପ, ତାପ,—ତା ପରେ ?

ଜନ୍ମ, ମୃତ୍ୟୁ, ପ୍ରଜନନ, ଜନ୍ମ, ମୃତ୍ୟୁ...

ଆଇନ୍ ମନେ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଜନ୍ମ, ମୃତ୍ୟୁ, ମଣିଷ......

ହଠାତ୍ ଯେପରି କି ନୂଆ ଆଖିରେ ସେ ଦେଖିଲା । ଲୋକ ଚାଲିଛନ୍ତି, ବହୁତ ଲୋକ । ଅନ୍ଧାରରେ ହଜି ଯାଉଛନ୍ତି । ଧାର ମରୁନାହିଁ । ଚାଲିଛନ୍ତି । ଚାଲିଛନ୍ତି । ହାଟ ଭାଙ୍ଗି ଆସୁଛି । ଲୋକ ଚାଲିଛନ୍ତି । ଯେପରିକି ସେ ଜଣ ଜଣ କରି ସମସ୍ତିଙ୍କି ଚିହ୍ନେ । ଘରେ ଅଭାବ, ପଦାରେ ଶୋଷଣ । ତଥାପି ଚାଲିଛନ୍ତି । ତୁଣ୍ଡରେ ସେହି ଅଝଲା ଭାଷା, ଜାତି ଭଲେ ନୁହେଁ ବୋଲି ଭଲେ ନୁହେଁ, ସେହି ମଣିଷ ସେମାନେ । ତା'ର ଗ୍ରାମଲୋକେ, ଚହ୍ନାଲୋକେ । ଧାର ଭିତରେ ଅଣ୍ଟା ସଳଖେଇ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଚାହିଁଛି ପିମ୍ପୁଡ଼ିକୁ ମୁହାଁମୁହିଁ, ଶୁଖିଲା ଆଖିରେ ହସ ଉଛୁଳାଇ କହିଯାଉଛି, ତୁମେ ଆମେ ଏକା ଜାତିଭାଇ, ଗୋଡ଼ରେ ଚାଲୁଁ ହାତରେ କାମ କରୁଁ । ତୁମର ଆମର ଏକା ଦେଶରେ ଘର ଭାଇ, ଏକ ମାଟି ଉପରେ ଆକାଶ ତଳେ, ତୁମର ଆମର ଏକା ଶତ୍ରୁ ଭାଇ—ଯେ ଆମ ମୁହଁରୁ ଆଧାର ଛଡ଼େଇନିଏ, ଗୋଡ଼ରେ ଦଳିଦିଏ, ଉପରେ କୁଟାଏ ତଳେ ପାଉଁଶ—

ପିମ୍ପୁଡ଼ିର ଧାର ଚାଲିଛି, ତା'ର ମନ ଗହ୍ୱରରେ ହସ ଆଉ ନିଆଁ ମିଶି ଅଖଣ୍ଡ ଦୀପ ଜଳୁଛି—

ପଦାରେ ଗହଳି ଶୁଭିଲା । ପାଇକମାନେ ଆସୁଛନ୍ତି, ପଛେ ପଛେ ଟୋକେଇ ଓ ବସ୍ତା ଧରି ମାଲେ ଲୋକ । ରମେଶ ମୁହୂର୍ତ୍ତିକେ କର୍ମଚାରୀ ପାଲଟିଗଲା, ଠିଆ ହୋଇପଡ଼ି ପାଇକମାନଙ୍କ ସଲାମ ନେଲା । ବନ୍ଧୁ ଆଗକୁ ଚମକିଗଲା, କହିଲା, "ପଂଝାକୁ ପଂଝା ଧରି ଆଣୁଛନ୍ତି ।" ପାଇକମାନେ କହିଲେ, "ଏଇ ଦେଖିବା ହେଉନ୍ତୁ, କେମିତି ଏ ହାଟରୁ ସେ ଲୋକେ ଲୁଚେଇ ଚାଉଳ ନେଇ ପଳାଉଥିଲେ ତଳ ଦେଶକୁ । ଉପରେ ଉପରେ ଲଙ୍କାମରିଚ ହଳଦୀ ଧୂଆଁପତ୍ର ବସ୍ତା ହୋଇଛି, ତଳେ ଅଛି ଚାଉଳ । ଏ ଦେଶରୁ ନେଇ ସେ ଦେଶରେ ବେପାର କରିବେ, ସେଠି ବ ଚଢ଼ା ଦରରେ ବିକିବେ, ଚାଉଳ ଗଣ୍ଡାକ ପାଇଁ ଲୋକଙ୍କର ରକ୍ତ ମାଉଁସ ଝୁଣ୍ଟିକରି ଖାଇବେ ।"

ସାମ୍ନାରେ କଙ୍କାଳ ଥାଟ, ବଡା କାଠ ପରି ଶୁଖି ହାଡ଼, ଦେହର ଚମ ଚେମେଣି ଦେହପରି ଓହଳୁଛି, ଅଣ୍ଠା ପିଠି ଲାଗିଯାଇଛି; ଖାଲ ବେଢାଏ ବେଢାଏ ନୁଖୁରା ବାଳ, ଜୁଳୁ ଜୁଳୁ ଆଖି। ମଣିଷ ନୁହନ୍ତି, ମଣିଷର ପ୍ରେତଆତ୍ମା, ଆପଣା ଭାଷାରେ ଅଳି କରୁଛନ୍ତି, ବୋବାଳି ଛାଡୁଛନ୍ତି, ପେଟକୁ ପାଟିକୁ ଦେଖାଇ ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ କରୁଛନ୍ତି, ତାଙ୍କ ସରୁ ସରୁ ଲମ୍ବା ହାତ ହଲଉଛନ୍ତି।

ସେପାଖ ବସ୍ତିରେ ମଡ଼ଟା ପଡ଼ାକୁ ଅସିଲା ବୋଧହୁଏ, ଠେଲାପେଲା ହୋଇ ମଣିଷ, ଆଗକୁ ପଛକୁ ମୁଣ୍ଡ ଝାଙ୍କି ଝାଙ୍କି ଦମସ୍ୱରରେ ସଙ୍ଗୀତ କଲାପରି ବାହୁନା,—"ଅଲୋ ଅଲୋ ହାଡେମ୍ବୁଁ ହାଡେମ୍ବୁଁ, ପାପୁ—"

ଆଉ ତିପତଲେ ଗୋହରିରେ ବାଡେଇ କଡ଼ୁଚି ହୋଇ କଅଁଳା ପ୍ରେତ "ଏ ବାବୟା, ଏ ଡଣ୍ଡି—"

ଆଉ ପାଇକଙ୍କ ଗର୍ଜନ, ବନ୍ଧୁ ଓଡ଼ିଆର ରଡ଼ି "ଏଇ, ଏମିତି କ'ଣ ହଉଚ, ଖୋଲ ଖୋଲ, ଦେଖାଅ ଚାଉଳ,"

ରମେଶ ଆଜି ବଜ୍ରଦେଲା। ତା'ର ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ବେ ହଳିଯାଉଛି, ଦେହରେ ବାଟର କ୍ଲାନ୍ତି, ଆଉ ତୋକ ! ଆଖି ବୁଜି ଡ ଦେଖୁଛି ଗୋଳମାଳ ଆଉଟା ଅଉଟି ମଣିଷ, ସେଠ ଗାଲରେ ହ୍ୱକ୍ ରୋଗ, ମୁହଁରେ ହଦ, ଦେହରେ ଢୋକଡ଼ ଚମ, ଅଟି ଚକ୍ ଚକ୍। ସେଠି ମରଣରେ କାନ୍ଦଣା, ଅଭାବର ଆର୍ତ୍ତନାଦ, ଗାଡ଼ୁଆ ଆଖିର ଗହ୍ୱର ତଳେ ନିଆଁ ଆଉ ତୋଫାନ। ଆଖି ଖୋଲ ଚାହିଁଲ, ଲଗିଛି ଚିତ୍କାର "ଏ ବାବୟା, ଏ ଡଣ୍ଡି —" ହେ ବାବୁ ହେ ବାପ, ଦେଖ ଆମ ଅବସ୍ଥା।

ଅରେ ନିଦ୍ରା ପଡ଼ିଲା,ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇଛି ବର୍ତ୍ତା ପଜ ଡଆଣ୍ଡେଙ୍ଗା ମଣି . ଦୁଇ ଲମ୍ବା ହାତ ମୁଣ୍ଡ ଉପରକୁ ଟେକ ଥର ଥର ହୋଇ କମ୍ପିପଡ଼ିଲ, ହଡେ ଅଦା ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିବ ସେଇଠି, ପଡା ଘାଗଡ଼ା ଗଳାରେ ରଡ଼ି ଦେଲ,— "ଏ ବାବୟା, ଏ ଡଣ୍ଡି—"ଗଜ ଗଜ ହୋଇ ଆପଣା ବୋଲରେ କରୁଣ ଅନୁନୟ ଗାଇଗଲା। ଭାଷା ନ ଜାଣିଲେ ବ ତା'ର ଭାବ ବୁଝିହୁଏ। ତଳେ ମୁଣ୍ଡ କୋନ୍ଦ ତା'ର ପାଦଆଡ଼କୁ ହାତ ବଢାଇ ବେକ ଭାଙ୍ଗିଦେଇ ଉପରକୁ ମୁହଁ ଟେକି ହଲଖେ ଚାହିଁଲା। ସେହି ଚାହାଣି ରୂପ ନେଲା କେଉଁ ଏକ ହ୍ରୋ ମଣିଷର, ରମେଶ ହ୍ରୋ ସମସ୍ତିଙ୍କର ହ୍ରୋ, ଭୋକ ଉପାସରେ ଛଟପଟ ହେଲେ ଆପଣା ଭିତରୁ ବାହାର ଦର୍ପଣରୁ ଚାହିଁରହେ। ଲାଗଲ, ଏହି ସମସ୍ତେ ଯେପରି ତା'ର ହ୍ରୋ ପରିଚ ଲୋକ, ତା'ର ଗ୍ରାମ ଲୋକ, ଦେହର ଚେହେରାକୁ ଆଉ ତା'ର ନିଦ୍ରା ନାହିଁ, ବହର ଚେହେରା ତା'ର ଅଧ ଚହ୍ଲା। ସାମ୍ନାର ଏ ଲୋକଟି ଯେପରି ତା'ର ହଜିଲା ସପନାଦଢ, ସେମିତି ଅଲରା ବାଳ, ସେମିତି ପାଗଳ ପରି ଠିଅ ଚୁଟି, ହାଡ଼ର ଢଉଁଏ ଢଉଁଏ

ଖାଲି ଗାଢ଼ମୟ । କେବଳ ସେ ଆତୁର କ୍ଲାନ୍ତ, ଆତ୍ମର କ୍ଷୁଧିତ, ମୃଥୁର ବଂଶୀକା ଆଗରେ ଭୟଖାତ । ସେହି ନଗୁଆ ବଙ୍କା ବୁଢ଼ା ଯେପରି କ କାନ୍ତପୁରର ଏକାମୀ ଅରକ୍ଷ କହ୍ଲାର ବୁଢ଼ା ।

ଏଇ ଚମତ୍କାରମୟ ଟୋକା ପଲକ କାଲି ଥିଲେ ତାର ଗାଁର ଟୋକା, ସେମାନେ ତାଶ ବାଗରେ ପଣି କସି ପିଜୁଲ ଚୋବାଉଥିଲେ; ଏଇ ଦଦଗ୍ର ନାହା ପର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ କାଲି ଥିଲେ ତା ଗାଁର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ, ପାହାନ୍ତଆରୁ କଲ୍‌-କାଲିଆ ହୋଇ ବାଦବୁଦଆ ଲଗାଇ ପନ ଗୋଟାଇବାକୁ ଧାଉଁଥିଲେ । ରମେଶ ଆଖି ଲୁଚେଇ ମୁହଁ ପୋଛି ଠିଆହୋଇ ରହିଲା । ଗୁଣ୍ଡର ଖାଲି ପଢେ କଥା—

"ଯାଅ ଯାଅ—ଯ୍ୟା ଚାଲ—"

କଣ କହୁଚ ଏ ବାବୁଟା ? ବନାସ୍ଥକ ଚପରସି ତରତର ହୋଇ ଖବଗଲା । ସତେ ଏମାନଙ୍କୁ ଚାଉଲ ଘେନ ଚାଲିଯିବାକୁ ଛୁଡ଼ିଦେଉଛି । ଆତୁର ହୋଇ ପାଟି କଲା, "ଆଜ୍ଞା···ଆଜ୍ଞା···ଆଜ୍ଞା !"

ତାଠୁ ସେହି ଏକା ଉତ୍ତର— "ଛୁଡ଼ିଦଅ···ବେଲ ଯାଉଚି, ଯାଅ ଖଣ··· ଯାଅ ଚାଲ—"

ଫସାରକୁ ଚହ୍ନେ ନାହିଁ, ନରମ ପୁର୍ ପୁର୍ ମନ, ଟୋକା ଲୋକ, ଗଜୁଗ୍ର ଗଜୁଗ୍ର ଅଧା ନଣ, ତକତକଆ ଚୋକା ଖଣ୍ଡେ, ଏଇଟା ନୁହେଁ ଅଧିକାଗ୍ର, ପ୍ରକୃତ 'ଅଧିକାଗ୍ର' ହାପପର ମଣିଷ, ଛେଃ, ଏଇଟା ! ବନାସ୍ଥକ ଓଢ଼ଆ ତା'ର ଅଭିଜ୍ଞତାର ଇତିହାସ ଆଉଣ୍ଡି ଲାଗିଲା, ସେ ବହୁତ ଦେଖିଛି । ତା'ର ଓଠ ବଙ୍କା ହୋଇ ରହିଲା, ନୁହେଁ ହସ, ନୁହେଁ ବଦ୍ରୂପ ।

ରମେଶ ଠିଆହୋଇ ରହିଲା । ତା'ର ଚେତନା ଆଗରେ ଇତିହାସ ନଥିଲା, କପିଳେନ୍ଦ୍ର ନାହାନ୍ତି, ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ନାହାନ୍ତି, କୋଣାରକ ନାହିଁ, ଦେଶ ଜାତିର ପିଞ୍ଜରଗଢ଼ା ମଣିଷର ବଶିଷ୍ଟ ରୂପ ନାହିଁ, ଇତିହାସର ଅର୍ଥ ନାହିଁ ନାହିଁ, କିଛି ନାହିଁ, ଚାରଆଡ଼େ ଖାଲି ପିମ୍ପୁଡ଼ି, ପିମ୍ପୁଡ଼ି, ଭୋକଲା ପିମ୍ପୁଡ଼ି ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ଆଧାର ବୋହି ନେଉଛନ୍ତି, ଆଉ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଧାର ଏକାଠି ହୋଇ ମନା ବାନ୍ଧୁଛି ନୂଆ ଅଭିଯାନ ପାଇଁ,—ସେ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଚାହେଁ ।

ଶୀତେଇ ଉଠିଲା । ଖରା ଗଲାଣି, ଚାରଆଡ଼େ ବାଲି କୁହୁଡ଼ି; ମାଘର ଶୀତ ଅନୁଭବ କଲା ।

ବଉଳି

ଶ୍ରୀ ରାଜକିଶୋର ରାୟ

ଗୋଠ-ବାହୁଡ଼ା ବେଳ ।

କଥା ଗୋହିରୀ ଡେଇଁ ଦଫାଦାରବାବୁ ଭଜନ ପଧାନ ଘର ପିଣ୍ଡା ଉପରକୁ ଉଠିଲେ । ଏବେ ସେ ଥାନାରୁ ଫେରୁଛନ୍ତି । ଦଣ୍ଡଦଣ୍ଡା ମକଦ୍ଦମାର ଫନ୍ଦ ଓ ମୀମାଂସା କାନ୍ଧରେ ବୁହାଇ ସେ ସବୁବେଳେ ଯାତାୟାତ କରନ୍ତି । ତେଣୁ ତାଙ୍କର ମେରୁଦଣ୍ଡ ଆଗକୁ ଝୁଙ୍କିପଡ଼ିଛି ।

ପାଉଁଶ ଗୁଣ୍ଡିରେ ଦଳା ହୋଇ ହରକାଙ୍କ କୋର୍ଟର ବୋତାମଗୁଡ଼ାକ ଚକ୍ ଚକ୍ ଦେଖାଯାଉଛି । ହାତରେ ବଡ଼ାଏ କାଗଜ । କାଗଜ ଉପରେ ମଲାଟ ବୋର୍ଡ଼ ଖଣ୍ଡିକ ଚିପିହୋଇ କାଖରେ ଜଳା ପଡ଼ିଛି । ଗୋଟାଏ ସୂତା ଅଣ୍ଟେଟୁକ ଖବରେ କାଗଜ ଉପରେ ଲମ୍ବି ଆସିଛି ।

ସରସୀ ତୁଳସୀ-ବେଦୀ ମୂଳରେ ଜୁଇଁକନା ବୁଲେଇ ଆଣୁଥିଲା, ଦଫାଦାର-ବାବୁ ପିଣ୍ଡା ଉପରକୁ ଉଠୁଛନ୍ତି । ଓଢ଼ଣାଟି ଧୀରେ ଟାଣି ଆଣି ମସିଣା ଖଣ୍ଡିଏ ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ପାରିଦେଲା । ଦଫାଦାରବାବୁ ବସିପଡ଼ିଲେ ।

ସରସୀ ଦଫାଦାରବାବୁଙ୍କର ଧରମ-ଝିଅ । ଥାନାଫେରନ୍ତା ଦଫାଦାରବାବୁ ସରସୀକୁ ଏହିପରି ପ୍ରାୟ ସଙ୍ଖୋଳ ଯାଆନ୍ତି । ଏଣୁ ତେଣୁ ଦି କଥା ପଚାରନ୍ତି । ପଚାରିବା ଭିତରେ ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥର ପରିଚୟ ଥାଏ । ସେଇତକ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ସରସୀର ବାରି ବାଇଗଣଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଉଜଳା ଗାଈର କ୍ଷୀର ବା ପତନର ଲହୁଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—ସବୁଥିରେ ଦଫାଦାର ବାବୁଙ୍କର ଲାଳସା ରହିଥାଏ ।

ଭଜନ କୃଷି କରେ, ଗୋଧନ ବଢ଼ାଏ; ଆଉ ସରସୀ କୃଷି ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ ଆଦର କରେ, ପୂଜା କରେ ପ୍ରତି ଗୁରୁବାରରେ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପାଦ କେତୋଟି ମୁଠୁକରେ ଆଣି ଈଶାନ କୋଣରେ ତାହା ସେ ବନ୍ଦାପନା କରେ । ଗହିବର କୂଳ ଭିତରେ ଏକ ଅ ଜ୍ଞେ ସ୍ୱ ମୀ, ଆନ୍ୟ ଆଡ଼େ ଗୋମାତାର ସେବାରେ ସରସୀର ଅନ୍ତର ପୁଲକିତ ହୁଏ । ତାର ନେହ ସମ୍ପତ୍ତି—ଉଜଳା, ପତନି, ମଙ୍ଗୁଳି, ଆଉ ଜଗନ୍ନାଥ ଓ ବଳଭଦ୍ର ବୋଲି ଦୁଇ ମୂର୍ତ୍ତି ବଳଦ ।

ଉଜଳା ପହ୍ଲାରେ ଆଙ୍ଗୁଠି ଖସାଇ ସରସୀ ଯେତେବେଳେ କୋଲ ଉପର ଭାଣ୍ଡକୁ ଭରି ଆଣେ, ସେତେବେଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟ-ରଥ ଆକାଶର ନୀଳିମା ଚକ୍ରବାଳକୁ ଉଦ୍ଭାସିତ କରି ବାହାରି ଆସୁଥାଏ । ନିତି ଦିନର ଏହି ଲୀଳା ଯେଉଁ ସରସୀର ପ୍ରାଣ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ରହିଥାଏ ସତ; ମାତ୍ର ନାରୀହୃଦୟର ନିଭୃତ ସ୍ଥଳୀର ଯେ ବ୍ୟଥା ଟିକକ ସେ ଅତି ସଂଗୋପନରେ ଧରି ରଖିଥାଏ, ତାହାର ସମ୍ବାଦ କର୍ମପଟୁ ଭଜନ ରଖିପାରେନା‌ ।

କି ଉଜଳା ପତନୀ କିଛି ବୁଝିପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଭାଣ୍ଡ ପୂରିଆସେ । ସ୍ୱଚ୍ଛ ଶୁଭ୍ର କ୍ଷୀର ଧାର ! ଉଜଳା ଝିଅ ବଉଳୀର ଦୁଧଫେଣ-ଲଗା ମୁହଁ ସରସୀର ପିଠି ହାତ ବାହୁ ଉପରେ ବୁଲିଆସେ । ବଉଳୀର ଏ ଆନନ୍ଦ-ସ୍ପର୍ଶ ସରସୀ ସହିନିଏ । ସାମାନ୍ୟ ବାଛୁରୀର ସ୍ପର୍ଶ ଭିତରେ, ସରସୀ ଯାହା ଉପଭୋଗ କରେ, ତାହାଠାରୁ ବେଶୀ ସେ ଅନୁଭବ କରେ ତାହାର ଅନୁକ୍ଷଣ ଅଭାବ ।

ଗାଁ ସମାଜ ଘରେ ସରସୀ ଶୁଣିଛି, ଯଶୋଦା ବନମାଳୀଙ୍କର ଗୋପଲୀଳା କାହାଣୀ । ଗାଁର ହରିଜନ ଯାତ୍ରାଦଳର ରଙ୍ଗସଭା ସୁଆଙ୍ଗରେ ସେ ଦେଖିପାରିଛି, ବାଳଗୋପାଳ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ପାଇଁ ଯଶୋମତୀର ସ୍ନେହବତ୍ସଳ ଚିତ୍ର । ଗୋଧନ ପଛରେ କାହ୍ନୁର ରଙ୍ଗ ବୁଲି ଦଣ୍ଡେ ନ ଦେଖିଲେ ଯଶୋଦାଙ୍କର ହୃଦସ୍ପନ୍ଦ କାନ୍ଦ—କ୍ଷୀରଭାଣ୍ଡ ଭାଙ୍ଗି କୃଷ୍ଣର କାନ୍ଦୁ ଆଉଜା ସରଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି—ସବୁ ସରସୀ ଦେଖେ, ବୁଝେ । ଯେତିକି ଦେଖେ ଯେତିକି ବୁଝେ,ସେତିକି ଉଜଳା କ୍ଷୀରର ପୂର୍ଣ୍ଣଭାଣ୍ଡ ତାକୁ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଣାଯାଏ । ଟ୍ରେଟ ଟ୍ରେଟ ଦୁଇଟି ପାଦରେ ଠୁକୁ ଠୁକୁ ଚାଲି ଯେଉଁ, ଗାଲରେ ଗାଲେ ହସ ପୂରାଇ ଯେଉଁ ହୃଦ-ଧନଟି ଉଜଳାର କ୍ଷୀର ଭାଣ୍ଡକୁ ଆକ୍ରମଣ କରୁଥାନ୍ତା, ତାହାର ସ୍ୱପ୍ନହିଁ ସରସୀ କେବଳ ଦେଖି ଚାଲିଛି ।

‘—ଭଜନ କଅଣ ହାଲକୁ ଯାଇଛି ?’ ଦଫାଦାର ବାବୁ ହସି ହସି ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

‘—ହଁ, ଯାଆନ୍ତେ, ଏଇନାକେ ଫେରୁଥିବେ ।’

ବାଡ଼ିଘର କବାଟ ଆଢ଼ୁଆଳରୁ ସରସୀ ଅଧାଲୁଚା ଅଧାଦେଖା ଭାବରେ ଦଫାଦାରବାବୁଙ୍କୁ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରିଅଛି । ଉଜଳାର ଛେନା, ଆଖୁ କ୍ଷେତର ନୂଆଗୁଡ଼—ତା ସାଥୀକୁ ଦ’ଟା ହୁଡ଼ମ ।

ଦଫାଦାର ବାବୁ ଭୋଜନ ସାରି ସରକୁ ଶୁଟେଇ କହିଲେ—‘ସର, କଟକ ସହରରେ ଗାଈ ଗୋରୁ ପ୍ରଦର୍ଶନୀ ହେଉଛି । ତୋ ଉଜଳା, ପତନୀଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ତ ଆଖି ଖୋସି ହୋଇଯାଏ । ତୁ ତାଙ୍କୁ ଏତେ ହେପାଜତରେ ରଖିଛୁ ଯେ, ମାଛି ଖସି ପଡ଼ିବ । ଭଜନକୁ କହିବୁ—ଉଜଳା, ପତନୀ; ଆଉ ବଉଳାକୁ ଯେନି ସେ କଟକ ଯାଉ । ଗାଈ ପିଛାକେ ପଚାଶ ଟଙ୍କା ପୁରସ୍କାର ।’

ସରପଞ୍ଚ ବାଧା ଦେଇ କହିଲା—'ପଚାଶ ଟଙ୍କା କେମିତି ? କୋଡ଼ି କୋଡ଼ି ହୋଇ ସାଆନ୍ତେ କେତେ ହେବ କୁହ ।'

'—ଦ' କୋଡ଼ି ପୁଣି ଦଶ ଟଙ୍କା ।'

'—ଏଁ, ଏତେ ଟଙ୍କା ମିଳିବ ?'

'—ହଁ, ଥାନାବାବୁ ଗାଁରେ ଗାଁରେ ଏ କଥା ଲୋକଙ୍କୁ ବୁଝେଇବାକୁ ମତେ କହିଛନ୍ତି । ସେଠାରେ ଗାଈ ଗୋରୁ ମଣିଷଙ୍କ ପାଇଁ ଖାଇବା ପିଇବାର ସୁବିଧା ଅଛି । ବାଟରେ ଯଦି ଭଜନକୁ ଦେଖିବ, ତାକୁ ବୁଝେଇ କହିଦେବ ।'

ସରପଞ୍ଚ କହିଲା—'ସାଆନ୍ତେ, ଦ'ଦିନ ନକମା ହେଲେ ତ ପୁଣି ଏ ଯିବେ । କେତେବେଳେ ସିନା ଟଙ୍କା ମିଳିବ, ଅଗତ ପୁଣି ବାଟ ଖରଚ ଲୋଡ଼ା ।'

ପଞ୍ଚୁଆ କାଳିଆକୁ ଧେନ କେତେବେଳୁ ଦଫାଦାରଙ୍କ କଥା ଶୁଣୁଛି, ଏ କଥା କେହି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଦେଶୀ କୁକୁର କାଳିଆ । 'ଧ' ବୋଲି ଧରେଇଲେ କାଳିଆ ଗାଈ ବଳଦଙ୍କ ଗଳାବ ଫୁଣି ଦେବ । ପଞ୍ଚୁଆ ଓ କାଳିଆ ଭିତରେ ଏ ଅଭେଦ ପ୍ରୀତି ଗାଁ ଲୋକେ ଜାଣନ୍ତି । କାଳିଆ ପାଇଁ ପଞ୍ଚୁଆକୁ ଏଥିପାଇଁ ସମ୍ମାନ ବ କରନ୍ତି ।

'—କରେ ପଞ୍ଚୁ, କାଳିଆକୁ ଧେନ କଟକ ଯା, ଏ ଯେମିତି ନାଗଣ କୁକୁର କେଜାଣି ତତେ କିଛି ମିଳିଯାଇପାରେ ।'

'—ଏ ଦେଶୀଟା କଅଣ କାମ ତୁଲେଇ ପାରିବ ?' କହି ପଞ୍ଚୁଆ କାଳିଆ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ବୁଲେଇ ଆଣିଲା । ପ୍ରଭୁଙ୍କର ସ୍ନେହ କୁକୁର ବୁଝେ । ଲାଞ୍ଜ ପିଟି ଘୁମୁ ଗୋଡ଼ରେ ମାଟି ଖୋଳି କାଳିଆ ଜଣେଇ ଦେଲା ଯେ ସେ ସବୁ କାମ ତୁଲେଇ ପାରିବ ।

ପୁଷ୍ପ ସହର କାଗଜରେ ତାଲିମ୍ ହୋଇଛି କଣ୍ଠ ପୂର୍ବାଶା । ତାର କୈଶୋର କାଳ ପୁଷ୍ପର ଗୋଟାଏ ବିଖ୍ୟାତ ଆଖଡ଼ା ଘରେ କଟି ଯାଇଛି । ସାଧନା ଓ ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ର ପାଇଁ ଏବେ ବ ସେ କପାଳ ଶିଖରୁ ନାସାଗ୍ର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସିନ୍ଦୂରକଳି ମାରେ । କାନ୍ଧ ଉପର ଗାମୁଛାଟା ତାର ପ୍ରତିପଦ କ୍ଷେପରେ ଉଠେ, ଆଉ ପଡ଼େ । ଏଇଟା ଏତେ଼ ଅଭ୍ୟାସରେ ଶେଷକୁ ଆସିଗଲା ଯେ, ପାଦତାଳ ଛାଡ଼ି କଥାତାଳରେ ବ ତାହା ଏବେ କଣ୍ଠ କାନ୍ଧ ଉପରେ ନାଚିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛି ।

ଯେଉଁ ବୋଦାକୁ ଧୋବା ପାରେନ, କଣ୍ଠ ତାହା ବେକରେ ଛୁଞ୍ଚି ଦିଏ । ଏ ଅସାଧାରଣ ସାଧନା ସେହି ପୁଷ୍ପ ରହିଣି ଭିତରେ ସେ ଆୟତ୍ତ କରିଛି । ଏ ସବୁର

କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ନିରୂପିତ ହୋଇ ରହିଛି । ତେଣୁ କାହାର ଦରକାର ହେଲେ ଜଣାଶୁଣା ଦୁଇଟଙ୍କା ପାଉଣାରେ କଣ୍ଡୁ ଜନ୍ତ ବଧ କରିଦିଏ । ସେଠାରୁ ଫେରିଆସି ଶିବ-ଦେବାଳୟ ଭିତରେ କଣ୍ଡୁ ଘଣ୍ଟା ଆଳତି ବୁଲାଏ । ଏ ବ୍ୟବସାୟରେ ତାକୁ ଦିନେ କ୍ଷତି ସହିବାକୁ ପଡ଼ିନି । କାରଣ ତାହାର ଉତ୍ସାହଦାତା ଓ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ, ସବୁ କଥାରେ—ହେତୁକ ହେଉ ବା ଅହେତୁକ ହେଉ, ଯେଉଁମାନେ ଆଟଭର ସେହି ସ୍କୁଲ ଓ କଲେଜ ଗ୍ରୁପ ।

କଣ୍ଡୁ ପଞ୍ଝୁଆ ପଛରେ ଛିଡ଼ାହୋଇ କଅଣ କରେ ବୋଲି ପଗ୍ଚରିଲା । ଦଫାଦାର ବାବୁ ତାକୁ ଦେଖି କହିଲେ, 'ମାଲିକେ, ମେଣ୍ଢାଟା ଥରେ ଢାଳି ପକାଉ !'

'—ମହାରାଜେ, ଏ ବା କି କଥା, ବସିବା ହେଉ' କହି କଣ୍ଡୁ ବାହାଙ୍ଗୋଟ ମାତ୍ର ତାର ପ୍ରିୟ ମେଣ୍ଢାଟିକୁ ଆହ୍ୱାନ କଲା । ଏ ଦୃଶ୍ୟ ଗାଁ ଲୋକଙ୍କର ପୁରୁଣା ହେଲେ ବି, ସବୁଥର ଏଥିରେ ନୂତନତା ପ୍ରକଟେ; ତାର କାରଣ କଣ୍ଡୁର କହିବା ଢାଞ୍ଚାରେ ପୂର୍ବରେ ନାଲିଚନ୍ଦ ମଣ୍ଡଳର ଭାଷା ଫୁଟେ ବୋଲି ।

କଣ୍ଡୁ ମେଣ୍ଢାଟିଏ ପାଳିଛି । ଦୀର୍ଘକାୟ ମେଣ୍ଢା । କେଶରୀ କେଶର ଭଳି ତାର ଗଳା ଦେଶର କେଶଗୁଚ୍ଛ ଅତି ସାନ୍ଦ୍ର । ଶିଙ୍ଗ ବାଙ୍କିଯାଇ ଶିଖ୍‌ଲୋକର ଶ୍ମଶ୍ରୁ ବନ୍ଧନ ପରିପାଟୀ ଭଳି ମୁହଁ ଉପରେ ତାହା ଲାଖି ରହିଛି । କଣ୍ଡୁ ଏହି ଜନ୍ତଟିକୁ ପାଳିବା ପାଇଁ ଯାହା ଖର୍ଚ୍ଚ କରେ, ସେଥିରେ ସେ ଦୁଇ ପ୍ରାଣୀ କୁଟୁମ୍ବ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ ପୋଷି ପାରନ୍ତା । କଂସେଇ ମାଧବ ମିଆଁ ଚାଳିଶ ଟଙ୍କା ହାଙ୍କିଥିଲା; ତଥାପି କଣ୍ଡୁ ଦେଇ ନାହିଁ ।

ଦୁଇଦିନ ପରେ ହିନ୍ଦୁର ଫାଟିଲା ବେଳକୁ ସେହି ଗାଁଆର ନଈବନ୍ଧ ଉପରେ ଲୋକେ ଦେଖିଲେ, କଣ୍ଡୁ ଚାଲିଛି । ମେଣ୍ଢାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି, ତା ପଛକୁ ପଞ୍ଝୁଆ ଟାଣୁଛି କାଳିଆକୁ, ସବା ଶେଷରେ ଭଜନ ବୁଲୁଛି—ସାଙ୍ଗରେ ଉଜଳା ଓ ତାର ଝିଅ ବଉଳ ।

କଟକର ଗୋକୃଷି ପ୍ରଦର୍ଶନୀର ବରାଟ ପଡ଼ିଆ । ସହରର ଗୁଡି ଉପରେ ପଲ୍ଲୀର ଗୋଧନ, ପଲ୍ଲୀର କୃଷିଦ୍ରବ୍ୟ, ପଲ୍ଲୀର ସରଳ ମଳିମୁଣ୍ଡିଆ କୃଷକର ଉପସ୍ଥାନ ।

ଗହଳି ଭିତରେ ପଞ୍ଝୁ, କଣ୍ଡୁ ଓ ଭଜନ ସେଥିର ଜନ୍ତୁକୁ ଠିଆ କରାଇ ଭାଳୁଛନ୍ତି, ଏଠି କଅଣ ହେଉଛି ? ମଟରଚଳା ଶବ୍ଦରେ ଚମକି କଣ୍ଡୁର ମେଣ୍ଢା ହାତରୁ ପଘା ଛୁଟେଇ ପଳେଇଥିଲା । ଅଠର କୋଶ ବାଟ ଚାଲିଆସି ଉଜଳା

ଆଉ ଛଡ଼ା ହୋଇ ପାରୁନ । ତା'ର ଦୁଇ ଆଖିରୁ ଦୁଇ ଧାର ଲୁହ ବାହାରି ଆସିଛି । ଭଜନ କେତେ ବାଟ ବଉଳକୁ କାନ୍ଧରେ ବୁହାଇ ଆଣିଲା, ଶେଷକୁ ଆଉ ପାରିଲା ନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀମାସର ଛୁଆ ବାଛୁରୀ ଅକାତ ହୋଇ ପଡ଼ିଗଲାଣି । ପିଲାଟି ଦିନୁ ଭଜନ ବଉଳକୁ ମୁଗଚୁନି ଖୁଆଇବା ଶିଖାଇଛି; ଏଠି ନଡ଼ାକୁଟା ଛଡ଼ା ଆଉ କଛି ମିଳୁନ । ଜଣେ ବାବୁଙ୍କୁ ସେ ଏ କଥା କହିଥିଲା । ସେ ବାବୁ କହିଲେ, ଅଉ ଜଣେ ବାବୁଙ୍କୁ କହିବାକୁ । ସେ ବାବୁ ପୁଣି କହିଲେ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ବାବୁଙ୍କୁ କହିବାକୁ । ଏତେ ବାବୁଙ୍କୁ କହିବାକୁ ଭଜନର ଆଉ ସମୟ ନ ଥିଲା ।

ହଠାତ୍ ହୋଲ ଉଠିଲା "ମନ୍ତ୍ରୀ ମହୋଦ", "ସାହେବ ମହୋଦ", "ହାକିମ ମହୋଦ" । ହଠାତ୍ ଗୋଳ ହୋଇଯିବାରୁ କାଳିଆର ମିଂଜାସ୍ ତାତିଗଲା । ନଇଲେ ଏତେବେଳଯାଏ କୁକୁଡ଼ା ବଖରା ଆଡ଼କୁ ଅପଲକ ଆଖିରେ ସେ ଚାହିଁ ରହିଥିଲା । ହେଠାକରେ ତା'ର ଯାହା ଶାନ୍ତ ଥିଲା ତାହା ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବାରୁ ସେ ଭୁକିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଇଛି ।

ସେହି ପଡ଼ିଆରେ ସଭା ହେଲା । ପେଟ ଦ'ଦଉଡ଼ି ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ ବି ପଞ୍ଚୁ, କଣ୍ଢ ଆଉ ଭଜନ ସଭା ଦେଖୁଥାନ୍ତି । ଦେଖିବା ମିଛ; ଶୁଣୁଥାନ୍ତି ଯାହା । ମନ୍ତ୍ରୀ ବୋଲି କଅଣ ପଦାର୍ଥ, ସେ ଦେଖିଲେ ନାହିଁ । ଡାକବାକ ଯନ୍ତ୍ରରେ ସେ କୁହାଟ ଶୁଣିଲେ—'ହଲଣ୍ଡ, ଡେନମାର୍କରେ ଗାଈଗୋରୁମାନଙ୍କୁ ଯେପରି ଖାଦ୍ୟ ଦିଆଯାଏ, ଯେପରି ଭଲ ଅବସ୍ଥାରେ ରଖାଯାଏ, ଆପଣମାନେ ସେହିଭଳି ଖାଦ୍ୟ ଓ ଅବସ୍ଥାରେ ନିଜ ନିଜର ଗୋଧନ ପ୍ରତିପାଳନ କରନ୍ତୁ । ଏ ବିଷୟରେ ଅନେକ ବହି ଲେଖା-ଯାଇଛି, ତାହା ପଢ଼ନ୍ତୁ । ଏଠାରେ ଗୁହାଳ କି ଆଦର୍ଶ ଭାବରେ ତିଆରି ହେବା ଉଚିତ, ସେ ବିଷୟରେ ଜଣେ ଡେନମାର୍କରୁ ଟ୍ରେନିଂ ପାଇ ଆସିଥିବା କୃଷିବିଭାଗର ଅଫିସର ବକ୍ତୃତା ଦେବେ । କୁକୁଡ଼ା କିପରି ବ୍ୟବସାୟ ସୂତ୍ରରେ ପାଳିବାକୁ ହେବ, ତାହା ବି ଜଣେ ବିଶେଷଜ୍ଞ ବୁଝାଇ ଦେବେ ।' ଶେଷରେ ଯନ୍ତ୍ରରୁ ବାହାରିଲା—

"ଏହି ଆୟୋଜନଟିକୁ ସାଫଲ୍ୟମଣ୍ଡିତ କରିଥିବାରୁ ମାନ୍ୟବର ମନ୍ତ୍ରୀ ମହୋଦୟ କୃଷି ବିଭାଗକୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଉଛନ୍ତି ଓ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବା ପାଇଁ ଏକଶତ ଟଙ୍କା ଦାନ କରୁଛନ୍ତି ।"

ସଭା ଶେଷ । ଅଠର କୋଶବାଟରୁ ଆସିଥିବା ତିନିଟା ଲୋକ ଏହି କଥା ଶୁଣିଲେ । ଆଉ ଟିକକ ପରେ ପୁଣି ଶୁଣାଗଲା —"ଏହିମାନେ ପୁରସ୍କାର ପାଇଛନ୍ତି, ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଚିଶଟଙ୍କା ।

ଭଲ ଦୁଧିଆଳୀ ଗାଈ ପାଇଁ ମହନ୍ତ ମହାରାଜାଙ୍କର ପାଟ ଗାଈ ।

ଭଲ ବଳଦ କୁକୁର ପାଇଁ ଡେପୁଟି ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଲାଲ କୁକୁର ।

ଭଲ ମୈତ୍ରୀ ପାଇଁ ବିଖ୍ୟାତ ବ୍ୟବସାୟୀ ଓ କାରପଟଦାର ଆବୁ ହୋସେନଙ୍କର ମେସ୍ତ ପ୍ୟାସ୍ତ ମୈତ୍ରୀ ।

ଭଲ ଛେଳି ପାଇଁ .....

ପଞ୍ଚୁ ଅନେଇଲା ଭଜନ ଆଡେ, ଭଜନ ଚାହିଁଲା ପଞ୍ଚୁ ଆଡେ । କଣ୍ଣ ଚାହିଁଛି ଆଉଜଣଙ୍କୁ । ସେ ଆଉ କେହି ନୁହେଁ, କଟକର କଂସେଇ ସମ୍ରାଟ୍ ସଫଦ୍ ମିଆଁ । ବ୍ୟବ୍ୟସାୟୀ ସେ । ଦେଖିଲା, ଏହି ପଡ଼ିଆରୁ ସେ କିଛି ମାଲ୍ ଯଦି ଯୋଗାଡ଼ କରିପାରେ, ତେବେ ଶସ୍ତା ଓ ସୁବିଧାରେ ସେ ପାଇଯିବ ।

ଅଣ୍ଟାରେ ଚାକରଙ୍କର ପଇସା ନାହିଁ । ଥରେ କୋଣ ଫେରନ୍ତା ବାଟକୁ ଚାହିଁଦେଲେ ଚାକରଙ୍କର ହାଲୁକ ଶୁଖିଯାଉଛି । ସରସୀ କାରଅଣା ଅଠେଇ ପଇସା ଦେଇଥିଲା । ବାଟରେ କୁଣ୍ଡା, ଛଣ, କଞ୍ଚାଚୂଡ଼ା କିଣାରେ ସେତକ ସରିଯାଇଛି । କଣ୍ଣ ଠିକଏ ଅଫିମ ଖାଏ; ବାକୀ ଯାହା ଥିଲା, ସେତକ ଅଫିମରେ ସରିଛି ।

କାଳିଆ କୁକୁର ପଟ୍ୟ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ପଞ୍ଚୁ ସେ ବିଷୟରେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ । ଉଜଳା ବଉଳି ମାଆ ଝିଅ । ଗୋଟିକ କଥାରେ ଭଜନର ସଂସାର । ଶେଷରେ ରହିଲା କଣ୍ଣର ମୈତ୍ରୀ । ଏହାରି ଉପରେ ଆଖି ପକେଇଛି ସଫଦ୍ ।

ଗାଁ ସାଥୀ ଦୁଇଜଣ ଏ ନଜର ଛୁଆର ଦାବଦାହ ସମ୍ଭାଳିବାକୁ ଯାଇ କଣ୍ଣ ମୈତ୍ରୀକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲା ପାଞ୍ଚ ଟଙ୍କାରେ ।

ଫେରନ୍ତା ବାଟ । ମୁହଁରେ କଥା ନାହିଁ । ବଉଳିର ଅବସ୍ଥା ବଳେଇଛି । ଭଜନ କାନ୍ଦେଇ କାନ୍ଦେଇ କାନ୍ଦି ତା ପାଚିଗଲାଣି । ବଉଳିର ପେଟ ଫୁଲି ଯାଇଛି । ଗାଁ ଗାଁ କରୁଛି । ରକ୍ତ ବାନ୍ତି '

ଉଜଳାର ପଛ ଖୁର ଖଳ ଧରିଛି । ଗଲାବେଳୁ ଯେଉଁ ଦ'ଧାର ଲୁହ ସେ ବୁହାଇ ଚାଲିଥିଲା, ସେହି ଦୁଇଧାର ଲୁହ ବହି ଚାଲିଛି ।

କାଳିଆ ସୁବିଧା ପାଇଲେ ବଉଳିର ମୁମୂର୍ଷୁ ଦେହକୁ ଶୁଙ୍ଘି ଦେଉଛି । କାନ ପାଖରେ ମୁହଁ ଗୁଞ୍ଜି ସେ ଦଣ୍ଡେ ରହି ଯାଉଛି ।

କେତେବେଳକୁ ଭଜନ ବଉଳିକୁ କାନ୍ଧରୁ ଓହ୍ଲେଇ କହିଲା—'ପଞ୍ଚୁ, ସରିଗଲା' !

କଣ୍ଟୁ ଆଉ ପଞ୍ଚୁ ଦେଖିଲେ—ହଁ ସର ଯାଇଛି । ବଉଳର ମୁହଁର ସେଉଁ ଝଳକ ରକ୍ତ ବହି ଯାଇଛି, ତାହା ସହିତ ବଉଳର ପ୍ରାଣ ଖସି ଯାଇଛି ।

ଆକାଶ ତାରକିତ ଥିଲା । ସେହି ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଭଜନ କହିଲା—'କଣ୍ଟୁ ମହାପ୍ରଭୁ, ସର କଅଣ ମତେ କହିବ ? ସେ ବଞ୍ଚିବଟି କି ? ମୁଣ୍ଡ ତ ପିଟିଦେବ ମୁଁ କଅଣ କରିବି ? ଭଗବାନ କୋଳରେ କୁଆଁ ଶୁଣେଇ ନାହାନ୍ତି, ବଉଳ ତା'ର ଝିଅ ଥେଲା ।'

ସେଇଠି କଣ୍ଟୁ ଶେଷଥରକ ପାଇଁ କପାଳ ଶିଖରୁ ସିନ୍ଦୁର କଲି ପୋଛିଦେଇ କହିଲା—

"ଦେ ଭାଇ, ବଉଳଟାକୁ ସଡ଼କ ତଳକୁ ଗଡ଼େଇ ଦିଏ । ଆମେ ମଲାମୁଣ୍ଡିଆ ।"

କାଳିଆ ପଛେ ପଛେ ଗଲା । ବଉଳର ଶବ ସେଉଁଠି ପଡ଼ିଲା, ସେଇଠି ସେ ଦଣ୍ଡେ ଛିଡ଼ାହୋଇ ରହିଗଲା ।

ପରାହତ

ଶ୍ରୀ ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ କର

"ଏ ସାଇକେଲ୍ ବାବୁ, କେନ୍ ଆଡ଼େ ଯାଉଚୁ ?" ବ୍ରେକଟା ଆପେ ଆପେ କଷି ହୋଇଗଲା । ଫେର ଚାହିଁଲି—ପାହାଡ଼ିଆ ଅଞ୍ଚଳର ଗୋଟିଏ ନିର୍ଜନ ଉପତ୍ୟକା ପଥ, ମତେ ପଛରୁ ଡାକିଦେଇ ନିର୍ଲଜ୍ଜ ଭାବରେ ଯୁବତୀଟି ମୋ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ହସୁଛି । ଭାବିଲି—ପାଗଳୀଟାଏ ନା କଅଣ ? ସନ୍ଦେହ ଦୂର ହେଲାନି । ବାଇକ୍‌ରୁ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ି ପଚାରିଲି—ମତେ ଡାକୁଛୁ ?

ହଁ କି ନାଁ ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ସେ ମୋ ଆଡ଼େ ସେହିପରି ହସି ଚାହିଁ ରହିଲା ।

ବଡ଼ ଅପମାନିତ ବୋଧ କଲି । ଚାହିଁଲି ଚାରିଆଡ଼କୁ । କେହି କୁଆଡ଼େ ନାହିଁ । ଶୀତ ଦିନର ମଧ୍ୟାହ୍ନ । ପାହାଡ଼ ଆଉ ଜଙ୍ଗଲ—ଜଙ୍ଗଲ ଆଉ ପାହାଡ଼ । ନିଜ ପୋଷାକ ଆଡ଼େ ଚାହିଁଲି—ତା ର ମତେ ଡାକିବାର କିମ୍ବା ଦେଖି ହସିବାର କୌଣସି କାରଣ ଖୋଜି ପାଇଲି ନାହିଁ ।

ମାଳିଅ ଝିଅମାନେ ଫେର୍ ଏତେ ସାହସୀ ହେଲେ କେବେଠୁଁ ? ପାଣ୍ଟ୍ କୋଟ ପିନ୍ଧା ବାବୁ ଦେଖିଲେତ ଏମାନେ ଲୁଚିବେ ବଣ ବୁଦା ଭିତରେ—ପତ୍ର ଫାଙ୍କରୁ ଭୟାର୍ତ୍ତ ଆଖି ଦୁଇଟି ଦେଖେଇ । ସେମାନେ ଫେର୍—ତାକୁ ଡାକିଲି ପାଖକୁ—ରୁଢ଼ଗଳାରେ ପଚାରିଲି—କାହିଁକି ଡାକୁଥିଲୁ ମତେ ?

ଯୁବତୀଟି ଉତ୍ତର ଦେଲା—ଏମିତି ।

ମତେ ଯେ ସିଏ ଜମା ଭୟ କରୁନି, ସେଥିପାଇଁ ମତେ ବଡ଼ ଅପମାନିଆ ବୋଧ ହେଲା । ରାଗ ବି ମାଡ଼ିଲା ତା ଗୋଡ଼ରୁ ମୁଣ୍ଡ ଯାଏ ଚାହିଁଗଲି । ଅଙ୍ଗେ ଅଙ୍ଗେ ତା'ର ଯୌବନର ମୁଖରତା, ଅପାଙ୍ଗରେ ଉଦ୍ଧତ ଚପଳତା, ଉନ୍ନତ ସ୍ତନରେ ନିର୍ଲଜ୍ଜ ଇଙ୍ଗିତ । ପିନ୍ଧିଚି ଖଣ୍ଡେ ବ୍ଲାଉଜ, ଖଣ୍ଡେ ଧଳା ଶାଢ଼ୀ, ପଚାରିଲି—

—ତୋର କେଉଁ ଗାଁ ?

—ମିଟିଙ୍ଗିଆ ।

—ତୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ ?

ସେ ମୁଣ୍ଡ ଟୁଙ୍ଗାରିଲା । ପୁଣି ପଚାରିଲି—

ପାଣ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ ?

—ହଁ ।

—କାହିଁକି ମତେ ଡାକିଲୁ ?

—କ, ଡାକିଲେ କଣ ହେଲା ? ଇଚ୍ଛା ହେଲେ ରହ, ନହେଲେ ଚାଲି ଯା ।

ଏ କଥା ପରେ ରହିବାକି ଚାଲିଯିବ ଠିକ୍ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଚାହିଁ ରହିଲି ତା' ମୁହଁକୁ । ସ୍ମିତ ହସି, ଅପାଙ୍ଗ ଦୃଷ୍ଟି ହାଣି ଓ ଗ୍ରୀବା ଈଷତ୍ ସଂଚାଳିତ କରି ସେ କହିଲା—ଦେଖୁଚୁ କଣ ବାବୁ ? ସାଇକେଲଟିକୁ ସେ ଗୁଡ଼ାମୂଳେ ଲୁଚେଇ ଦେଇ ଚାଲିଲା ବଣ ଭିତରକୁ ।

ନିର୍ଜନ ସେଇ ପାର୍ବତ୍ୟ ଉପତ୍ୟକା—ଘେରିଚି ଚାରିଆଡ଼େ ଶାଳ ଜଙ୍ଗଲର ସବୁଜ ଗଭୀରତା । ପ୍ରସ୍ତାବରେ କୌଣସି ଆଚ୍ଛାଦନ ନାହିଁ, ବନ୍ଧୋଜ ନାହିଁ···ତା'ର ଉନ୍ନତ ବକ୍ଷ ପରି ନିର୍ଲଜ୍ଜ ! କୌଣସି ନାରୀ ଏପରି ନିର୍ଲଜ୍ଜ ଭାବରେ ଯେ କୌଣସି ଅପରିଚିତ ପଥିକକୁ ତା'ର ଆକାଂକ୍ଷା ଜଣାଇପାରେ ।

ମୋର କଳ୍ପନାତୀତ ଥିଲା । ବିସ୍ମୟର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ମୁଁ କଅଣ ବୋଲି ସେ ମତେ ଭାବିଚି ? ଭୟରେ ଚାରିଆଡ଼େ ଚାହିଁଲି । ଏତେ ଭୟ ବୋଧହୁଏ ଜଙ୍ଗଲରେ ବାଘ ଭାଲୁଙ୍କ ପଡ଼ିଲେ ହୋଇ ନଥାନ୍ତା ।

—କଣ ଭାବୁଚୁ ବାବୁ ?

ଚମକି ତା' ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲି ।

—ଡର ଲାଗୁଚି ?

—ତୋ ନାଁ କଅଣ ?

—ସୁନନ୍ଦି ।

—ସୁନନ୍ଦି ?

—ହଁ—

ସୁନନ୍ଦି ହସିଲା । ହସଟି ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର । ସୁନନ୍ଦିର ମୁହଁଟିରେ ବାସ୍ତବିକ ମାଦକତା ଅଛି । ଲମ୍ବ ଉରୁ । ବନ-ହରିଣୀର ଟଣା ଟଣା ଆଖି ଦୁଇଟିରେ କେତେବେଳେ ଅଧୀର କାମନା, ଆଉ କେତେବେଳେ ଅଳସ ଉଦାସୀନତା । ମୋର ଚୂଢ଼ି ଗଲା କ୍ରମେ କ୍ରମେ କରମି କରମି ଆସୁଥିଲା । ପଚାରିଲି—

—କଅଣ ପାଠ ପଢ଼ିଚୁ ?

—ଅଷ୍ଟମ ଷ୍ଟାଣ୍ଡାର୍ଡ଼ ।

—ସତେ ? ବାଃ—ଏତେ ପାଠ ପଢ଼ି ଏଇଆ କରୁଚୁ ?

ସେ ମାରବ ରହ କେବଳ ଗୁହିଁଲ ମୋତେ । ସୁନ୍ଦ୍ରି ମାଲୁଆ ଝିଅ ହେଉ, ପାଣ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ ହେଉ, ମତେ ଭୟ ନ କରୁ, ଦୁଃଖ ନଥିଲ, ଯଦ ଏହ ଉପତ୍ୟକା ପଥର ନର୍ଜନତା ଭିତରେ ମୁଁ ତାର ନାର୍ସ୍ବ ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ପୁରୁଷ ହୋଇଥାନ୍ତ । ସେ ଯଦ ଆଜ ତା ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ପୁରୁଷ ପାଖରେ ନାସ୍ୱ ମନର ସମସ୍ତ ଆବେଗ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ, ଉତ୍ତେଜନା ନବେଦନ କରଥାନ୍ତା ! କନ୍ତୁ ତା ନୁହେଁ— ବୁଝି ପାରଲ, ସେ ମୋର ଭଳ ଆଉର ଅନେକ ପଥିକ ଆକର୍ଷଣ କରଛ । ଜୟ କରଛ ।

ନେପୋଲିୟନଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ପରେ ରାଜ୍ୟ ଜୟଭଳ ସେ ପୁରୁଷ ପରେ ପୁରୁଷ ଜୟ କର ଯାଇଛ । ପଗ୍ଚରଲ—

—ଆଉ କେତେ ବାବୁ ସାଥିରେ ଏମିତ ମିଶିଚୁ ?

ଓଠରେ ନଗ୍ନ ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ, ଆଖିରେ ବଜୟର ଅହଙ୍କାର ଫୁଟାଇ କହଲ—

—ଓଃ ଅନେକ ବାବୁ—

—ସତେ ?

—ଆଉ କଅଣ ମିଛ ? ସାଲ୍‌ଟ୍‌ ବାବୁ, ରବନ ବାବୁ, ମେସର୍‌ଟ ଏମିତ କେତେ କଏ ।

କଣ୍ଠସ୍ୱରରେ ତା'ର ବଜୟିନୀର ଦୃପ୍ତ ଅହଙ୍କାର । ହତବାକ୍ ହୋଇ ଗୁହିଁ ରହଲ ନର୍ଜନ ଉପତ୍ୟକାର ଏଇ ନେପୋଲିୟନ ଆଡ଼େ । ସେ ହୁଏତ ମିଛ କହୁନାହିଁ । ତୁଚ୍ଛ, ନଗଣ୍ୟ ଏଇ ମାଳ ଯୁବତୀ—କେବଳ ସାମାନ୍ୟ ଅର୍ଥ ପାଇଁ କଅଣ ଏମାନଙ୍କୁ ତା'ର ଏଇ ସୁନ୍ଦର ବଳଷ୍ଠ ଦେହ ଦାନ କରଛ ? କେବଳ ଖଣ୍ଡେ ବ୍ଲାଉଜ, ଖଣ୍ଡେ ଭଲ ଶାଢ଼ୀ, ମୁଣ୍ଡ ପାଇଁ ଟିକଏ ବାସନା ତେଲ ଲୋଭରେ ସେ କ'ଣ ସେମାନଙ୍କୁ ବକଚ ତା'ର ଦେହ ? ଏଇ ସୁନ୍ଦର ଦେହ ?

ମୋର ପୌରୁଷକୁ ଦଳ ଚକଟି ଦେବାର ପ୍ରୟାସ ତା'ର ଅନନ୍ତ । ତା' ଜୀବନରେ ଏପର ବହୁ ପୁରୁଷର ସମାଗମରେ କୌଣସି ସୁଖକର ବେଦନା ଭାବ ହୁଏତ ନାହିଁ । ତା'ର ସ୍ୱଚ୍ଛ ରାଜ୍ୟରେ ଏମାନେ କେବଳ ଚଲବାଟରେ ପଡ଼ିଥିବା ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ଟେକା ପଥର । ଆଖିରେ ପଡ଼େ, ମନରେ ରହେ ନାହିଁ । ସେଗୁଡ଼ାକୁ ଯେପର କୌତୂହଳପରବଶ ହୋଇ ପାଦରେ ରାସ୍ତା କଡ଼କୁ ଫୋପାଡ଼ ଦଆଯାଇ ପାରେ, କନ୍ତୁ ତା'ର ଆଘାତ-ପ୍ରସୂତ ବେଦନା ପ୍ରତ ଯେପର କୌଣସି ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନଥାଏ । କହଲ, ଦେଖ୍ ସୁନ୍ଦ୍ରି ! ସବୁ କଥା କହଦେବ ତୋ ପାଦ୍ରୀ ସାହେବଙ୍କୁ ।

ଓଠ ବଙ୍କେଇ କହଲ ସୁନ୍ଦ୍ରି—ଯା ବାବୁ ଯା—କେତେ ପାଦ୍ରୀ ମୁଁ ଦେଖିଛ । ଏ କଥା ପରେ ମୋର ଆଉ କଛ କହବାର ନଥିଲ । ସାଇକେଲ୍‌ରେ ଉଠିବା ପୂର୍ବରୁ ହଠାତ୍ କଅଣ ମନେ ହେଲ, ମନ ବ୍ୟାଗ୍‌ଟା ବାହାର କଲ ।

ବଙ୍କେଇ ହସି ସୁନନ୍ଦ କହିଲା—

—କଅଣ ଟଙ୍କା ଦେବୁ କି ?

—ତୋର ଲେଡ଼ା ନାହିଁ ?

ତୋଠୁ ଟଙ୍କା ନେବାକୁ ମତେ ଡାକି ନଥିଲା। ସ୍ୱର ଟଙ୍କା ଦେଖେଇ ହଉଚୁ। ଯା ବାବୁ ଯା—ମାଲକୁ ନୂଆ ଆଇଚୁ ନା, ଡର ଗ୍ରୁଡ଼ନ। ମୋର ପରାହତ ପୌରୁଷ ଘେନି ମୁଁ ସାଇକେଲରେ ଉଠିଲି। କେବଳ ପଛରୁ ମୋ କାନରେ ବାଜିଲା—ନାରୀ କଣ୍ଠର ଗୋଟାଏ ଖିଲ ଖିଲ ହସ, ପାହାଡ଼ୀ ଝରଣା ପରି ଉଦ୍ଦାମ, ଛଳ ଛଳ। ନିର୍ଜନ ଉପତ୍ୟକା ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା ସେ ହସରେ।

ଭାବିଲି ଫେରିଯାଇ ତା' ଗାଲରେ ଠାଏ କରି ଗୋଟାଏ ଚଟ୍କଣା କଷିଦେଇ ଦେବି। ହୁଏତ କୌଣସି ଶିକ୍ଷିତ ବୁନିଆଦି ଘରର ଝିଅର ଏପରି ଆଚରଣରେ ମୁଁ ଠିକ୍ ସେଇଆ କରି ଥାଆନ୍ତି।

ଏହି ଘଟଣାର ଦୁଇଦିନ ପରେ ଅଫିସରେ ବସି କାମ କରୁଚି। ମୋର ଡାକ୍ତର ବନ୍ଧୁ ବାହାରୁ କହି କହି ଆସିଲେ—

କହୋ ଜୀବନ ବାବୁ, ଇଏ କଅଣ ଶୁଣୁଚି ତମ ନାଁରେ ?

ଭାବିଲି ପରିହାସ। କିନ୍ତୁ ଯାହା ଶୁଣିଲି, ସେଥିରେ ମୁଁ କେବଳ ବିସ୍ମିତ ହେଲି। କହିଲି ମୁଁ ସୁନନ୍ଦ ସାଥିରେ ? ପାଟିକରି ହସିଲି। କିନ୍ତୁ ସେ ହସ ଅତି ଦୁର୍ବଳ ବୋଲି ମନେହେଲା।

ସୁନନ୍ଦ ମୋ ନାଁରେ କୁତ୍ସା ରଟନା କରିଛି। ଆମୂଳଚୂଳ ଘଟଣାଟି ବୁଝିବାପରେ ବନ୍ଧୁ ମୋ କଥା ଅବଶ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ କଲେ, କିନ୍ତୁ ମୋର ଅଶାନ୍ତ ମନ ବୋଧ ମାନିଲା ନାହିଁ।

ଚରିତ୍ର, ସାଧୁତା, ସମ୍ମାନ ମୋର ଆଜି ବିପଦଗ୍ରସ୍ତ। ମାନି କଛୁତ କରିନାହିଁ ? ତଥାପି, ପଦାରେ ମୁହଁ ଦେଖାଇବାକୁ ଏପରି ଲାଜ ମାଡ଼ୁଛି କାହିଁକି ? ମନେହେଲା ସବୁରି ଆଖିରେ ମୋ ପାଇଁ ଭରି ରହିଛି ବିଦ୍ରୂପ, ଘୃଣା; ସମସ୍ତେ ଯେପରି ଭାବୁଛନ୍ତି ଲୋକଟା ବଗିଡ଼ ବୈଷ୍ଣବ। ଇତ୍ୟାପରେ ବହୁବାର ହାଟକୁ ଯାଇଛି। ସୁନନ୍ଦକୁ ସେଠି ଦେଖିଚି। କିନ୍ତୁ ଇଚ୍ଛା ଥିଲେବି ସାହସ କରି ତା ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ପାରିନାହିଁ। ଯେତେବେଳେ ବା ଅନ୍ୟର ଅଲକ୍ଷ୍ୟରେ ତାକୁ ଚାହିଁଛି, ତା'ର ତୀବ୍ର ଅପାଙ୍ଗ ଆଗରେ ମୋର ଆଖି ନଇଁ ଯାଇଛି।

କେତେ ଦିନ ପରେ ମୋର ବଦଳି ଆଦେଶ ଆସିଲା । ମାଲ ପ୍ରତି ମୋର ବିତୃଷ୍ଣା ଆସି ଯାଇଥିଲା । ପ୍ରଥମ ପ୍ରଥମ ସେଇ ପାହାଡ଼ ଜଙ୍ଗଲର ମୋହ, କିନ୍ତୁ ଜାତିଟାକୁ ଜାଣିବାର ଆଗ୍ରହ ମୋ'ର ଆଉ ନଥିଲା ।

ବଦଳି ଆଦେଶ ପାଇ ଖୁବ୍ ଖୁସି ହେଲି । ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗର ପୂର୍ବଦିନ ଦି'ପହରେ ଖାଇସାରି ବସିଛି, ବାହାର ବାରଣ୍ଡାରେ ଆରାମଚୌକିରେ ବସି ତନ୍ଦ୍ରାଚ୍ଛନ୍ନ ମନରେ କେତୋଟି ଦିନର ପରିଚିତ ମାଲକୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବାର ମୃଦୁ ବେଦନା ଅନୁଭବ କରୁ କରୁ ଦେଖିଲି—ମୋ ଆଗରେ ଅତି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ ସୁନ୍ଦି ଆସି ଠିଆ ହୋଇଛି ।

—ସୁନ୍ଦି !

ଆଖି ଦୁଇଟି ଆଜି ତା'ର କରୁଣ; ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟର ଚିହ୍ନ ସୁଦ୍ଧା ନାହିଁ । ଏ ଯେମିତି ଆଉ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦି ।

ହଠାତ୍ ଯେପରି କେଉଁ କ୍ଷିପ୍ରା କଳନାଦିନୀ ଗିରିନଦୀ ବାଧା ପାଇ ନିଷ୍ଫଳ ହୋଇଯାଇଛି ।

—କରେ ତୁ ହଠାତ୍ !

ସୁନ୍ଦି କେବଳ ପକ୍ଷ୍ମ ଅଳସ ଭାବରେ ତୋଳି ମୋ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲା । ଅତଲ ଗଳାରେ କହିଲା—

—ବାବୁ, ତୁ କା'ଲ ଚାଲି ଯାଉଚୁ ଏଠୁ ?

—ହଁ, କାହିଁକି ?

ସୁନ୍ଦି ନିରୁତ୍ତର ରହିଲା ମୁହଁ ପୋତି । କହିଲି—ତମ ମାଲଗାଁଡ଼ ଯାଉଚି ସୁନ୍ଦି—ତୋ କଥା ମୋ'ର ଖୁବ୍ ମନେ ପଡ଼ିବ ।

ଆଖିରେ ଆଗ୍ରହ ଓ ପ୍ରଶ୍ନ ଭରି ସେ ମୋ ଅଡେ ଚାହିଁଲା । ପଚାରିଲି— କେଶ୍ୱାସ ହେଉନି ?

—କମିତି ହବ ବାବୁ ? ମୁଁ ତୋର କିଏ କି ? ଅନ୍ୟ ଆଡେ଼ ମୁହଁ ବୁଲାଇ ନେଲା ! ହଠାତ୍ ମୋ ପାଦରେ କାହାର ସ୍ପର୍ଶ ପାଇ ଦେଖିଲି, ସୁନ୍ଦି ମୋ ପାଦତଳେ ମୁଣ୍ଡ ରଖିଚି ।

—ଆରେ ଉଠ୍ ଉଠ୍ କିଏ ଦେଖିବତ ଫେର - ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଗୋଡ଼ ଅଡେଇ ନେଲି । କହିଲି—ମୁଁ ସବୁ ଜାଣିଚି···ଛାଡ଼୍ ମୁଁ ମୋଟେ ରାଗିନି ତୋ' ଉପରେ । ସୁନ୍ଦି ଉଠି ଠିଆହେଲା ।

—ଡ଼ ଆଉ ତୋ ବାବୁମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଏମିତି ମିଛ କଥା କହିବୁନି, ବୁଝିଲୁ ?

ସୁନ୍ଦି ମୁଣ୍ଡ ଟେକାଇଲା । ହଠାତ୍ ମନେପଡ଼ିଗଲା ସୁନ୍ଦି ପାଠ ପଢ଼ିଛି । ସେଦିନ ମୋ ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ବିଦ୍ରୂପ କରିଛି । ପଚାରିଲି ଆଚ୍ଛା, ସୁନ୍ଦି, ତୋ ପାଖକୁ ଯେତେ ବାବୁ ଯାନ୍ତି କାହାଠୁ ଟଙ୍କା ନେଉନି ?

—ନାଁ ।

—ତେବେ ମୋଠୁ କାହିଁକି ହେବନ ଟଙ୍କା ନେଲୁନି ?

ସୁନନ୍ଦ ମୋ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲା । ମନେହେଲା ମୋର ଏ ପ୍ରଶ୍ନରେ ସେ ଯେପରି ବ୍ୟଥା ପାଇଚ···ପଚାରିଲି—ଆଚ୍ଛା ଟଙ୍କା ନବାର ଯଦି ଇଚ୍ଛା ନଥିଲା । ତେବେ କାହିଁକି···?

ସୁନନ୍ଦର ମନ ଜାଣିବାର ଆଗ୍ରହ ମୋର ପ୍ରବଳ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ମନକଥା କହିବାକୁ କୌଣସି ମତେ ତାକୁ ରାଜି କରେଇଲି । ସେ ଯାହା କହିଲା, ସେଥିରୁ ବୁଝିଲି—ସୁନନ୍ଦ ଏଇ ଧୋବ ଧାଉଳିଆ ବାବୁମାନଙ୍କର ମନକୁ ଭଲକରି ଚହ୍ନିଛି ।

ସେ ଖୁବ୍ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି କୌଣସି ଶିକ୍ଷିତ ଅଭିଜାତ ବଂଶର ଯୁବକ ତାକୁ ବିବାହ ହେଉ, କେହି ତା କରି ନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତେ ତା ଆଡ଼କୁ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଛନ୍ତି । ହତାଶ ହୋଇ ସେ ବି ସେମାନଙ୍କୁ ଟାଣିବା ଚେଷ୍ଟାରେ ହେଳା କରି ନାହିଁ ।

ତା'ର ରୂପ, ତା'ର ଯୌବନକୁ ଉପଭୋଗ କଲାବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ଆଭିଜାତ୍ୟ ବିବ୍ରତ ହୋଇନାହିଁ, ଆତ୍ମସମ୍ମାନରେ ହାନି ଘଟିନାହିଁ ଦେଖି ସେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇଛି—ଯେତିକି ବିସ୍ମିତ ହୋଇଛି ସେତିକି ସେତିକି ତା'ର କୌତୂହଳ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି—କି ଅଦ୍ଭୁତ ଏମାନେ । ତାଙ୍କ ସମାଜରେ ତାକୁ ସ୍ଥାନ ଦେବେନି, ଅଥଚ ସମାଜ-ଦୃଷ୍ଟିର ଅନ୍ତରାଳରେ ତା'ର ଲୋଭନୀୟ ଦେହ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର କି ବ୍ୟାକୁଳତା ! କି କାକୁତି ! ସୁନନ୍ଦ ଏସବୁ ଦେଖି ଗୋଟାଏ ପୈଶାଚିକ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିଚ । ଏମାନେ ତା' ଆଡ଼କୁ ଆଗେଇଲା ବେଳେ ତାଙ୍କର ମୁହଁ ଗୁଡ଼ିକର ମାଂସପେଶୀରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସେ ଦେଖେ—ଆଖି ଗୁଡ଼ିକ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ରୂପେ ହିଂସ୍ର, ଅଥଚ କି ଦୁର୍ବଳ !

ସୁନନ୍ଦ ଏମାନଙ୍କର ଆଭିଜାତ୍ୟକୁ ହତ୍ୟାକରି ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିଚ ।

ସୁନନ୍ଦ ନୀରବ ହେଲା । ମୋ ଆଖି ଦୁଇଟିରୁ ବିସ୍ମୟ ଅପସରି ନଯିବା ଯାଏଁ ମୁଁ ତା'ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ରହିଲି । ଶୁଣିଲି "ତତେ ବି ମୁଁ ସେଇଆ ଭାବିଥିଲି ବାବୁ ।" ଟିକିଏ ହସିଲି, କିନ୍ତୁ, କି ଦୁର୍ବଳ ସେ ହସ ।

ଆଉ କିଛି ସମୟ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ପରେ ବ୍ୟଥାତୁର କଣ୍ଠରେ ସୁନନ୍ଦ କହିଲା—ହଉ ବାବୁ, ମୁଁ ଯାଉଚ, ମତେ ଭୁଲିବୁନି—ମନେ ରଖିଥିବୁ ।

ଚମକି ଚାହିଁଲି ତା' ମୁହଁକୁ । ଏ କଅଣ ? ସୁନନ୍ଦର ଦୁଇଗଣ୍ଡ ଦେଇ ବହିଯାଉଛି ଦୁଇଟି ଲୁହଧାର । ତା'ର ପରାହତ ନାରୀତ୍ୱର ବେଦନାପ୍ଲୁତ ସଙ୍କେତ । ବିଚିତ୍ର ଏ ନାରୀ !

ସୁନନ୍ଦ ଧୀରେ ଧୀରେ ଚାଲିଗଲା—ପଛକୁ ଆଉ ଫେରି ଚାହିଁନି···ସେ ଫାଟକ ପାରିହୋଇ – ଗଲାପରେ ମୁଁ ନିଜକୁ ପଚାରିଲି—

ପରାଜିତ କିଏ ? ସୁନନ୍ଦ ନା ମୁଁ ।

ନୀଡ଼ାଶ୍ରୟୀ

ଶ୍ରୀ ବସନ୍ତ କୁମାର ଶତପଥୀ

"ଶୁଣୁଛ ?"

"ହଁ । କୁହ ।"

"ଏ କୋଠରୀକି ଆସି ଟିକେ ଦେଖିଯାଅ ।"

"ଦଣ୍ଡେ ରୁହ । ବୁଲ୍‌ବୁଲ୍‌ର ପାଟିରେ ଥର୍ମୋମିଟର ଦେଇଛି ।"

ଝୁନୁଝୁନ୍‌ର କେତେ ଜର ଅଛି ?

"ତା'ର ନାହିଁ । ବୁଲ୍‌ବୁଲ୍‌ର ବି ବୋଧହୁଏ ନଥିବ । ଦେହତ ବେଶ୍ ଥଣ୍ଡା ଜଣାପଡ଼ୁଛି ।"

"ରାତି ଛଅଟାରେ ଔଷଧ ଦେଇଥିଲ ?"

"ମଲା ମଲା ! ତୁମେ ପରା ମତେ ଡାକିବା କଥା । ଘଡ଼ିରେ ଏଲାରମ ଦେଇଥିଲ ଯେ !"

"ଦେଇଥିଲ ସିନା । କିନ୍ତୁ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲ ଯେ । ଦିନଯାକ ଧାଁଧପଡ଼ କରି ବଡ଼ ହାଲିଆ ହୋଇଥିଲ । ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ଅତି କମରେ ଦଶଥର ଯାଇ ନ ଥିବ ? ଛଅ ଛଅ ରାତି ଧରି ଉଜାଗର । ତୁମେ ଏଲାରମ ଶୁଣି ଉଠିଲ ନା କ'ଣ ?"

"କାନ ପାଖରେ ଘଡ଼ି ଥୋଇ ତୁମେ ଶୁଣି ପାରିଲନି ! ମୁଁ କୋଠରୀରେ ଥାଇ କିମିତି ବା ଶୁଣନ୍ତି ? ପୁଣି ରାତି ଛଅଟାରେ ।"

"ବଡ଼ ମୁସ୍କିଲ ହେଲା ତେବେ । ଡାକ୍ତର ବାରମ୍ବାର ଡାକି କହିଥିଲେ ଠିକ୍ ସମୟ ଜଗି ସିମିତି ଔଷଧ ଦିଆଯାଏ । ନ ହେଲେ ଔଷଧର ଗୁଣ କୁଆଡ଼େ ରହିବ ନାହିଁ ।"

"ତେବେ ତୁମେ ଏତେ ନିଦକ ହୋଇ ଶୋଇଥିଲ କାହିଁକି ? ଛାଡ଼ ସେ କଥା । ଦୁହିଙ୍କ ଜର ତ ଛାଡ଼ି ଗଲାଣି । ବୁଲ୍‌ବୁଲ୍‌ର ବି ଜିଭ ତଳେ ସତାନବେ । ଡାକୁଛ କାହିଁକି ? କ'ଣ ଏତେ ଜରୁରି କାମ ଥିଲା ? ଦଣ୍ଡେ ସବୁର ସହିବ ତ ? ହରଲିକ୍ସ କାପେ କାପେ ଦେଇ ଯାଉଛି ।"

"ସିମିତି କିଛି ଜରୁରି ନୁହେଁ । ଏ ଘରଚଟିଆ ବସାଟା ଭାଙ୍ଗି ଦେଉଛି । ଏ ବର୍ଷ ଫେର୍ ଆସିଲେଣି ବୋଧହୁଏ । ଘର ଚଟାଣ ଯାକ ଫୁଟିଫୁଟିକା ମଇଳାର

ଯୋଡ଼ିଛି; କେଉଁ କେଉଁ ସାପକୁଟା। ଏଃ! ଏଠି ରେଡ଼ିଓ ଉପରେ ବି ଗୁଡ଼ାଏ ପଡ଼ିଛି।"

"ଖବରଦାର! ଚଢ଼େଇ ବସା ଛୁଇଁବ ନାହିଁ; ମୁଁ ଯାଏଁ।"

"କି ଅପରାଧ କଥା! ଗଲା ବର୍ଷର ମଇଳା ବସାଟା। ନଭେମ୍ବର ମାସରେ କ'ଣ ଚଢ଼େଇ ତା' ଭିତରେ ଶୋଇଥିବେ? ଗୁଡ଼ାଏ ପାଦକୁଟା ଝୁଣ୍ଟୁଣ୍ଟୁ ହୋଇ ଝୁଲୁଛି। ଗଲା ବର୍ଷ ଦେଖିଲ ତ ଏମାନଙ୍କ ଯୋଗୁଁ କେତେ ହଇରାଣ ହରକତ ହେଲୁ? ଚମ୍ପୁ ଭାଙ୍ଗିଲା, ଆଉ ଥରେ ଛୁଆ ତଳେ ପଡ଼ି ମଲେ। କେତେ ରାଗରୁଷ ମନ କଷାକଷି, କଳିତକରାଳ! ଏ ବର୍ଷ ହେଲେ—"

"ମୋ ରାଣ ଅଛି! ଚଢ଼େଇ ବସାରେ ମୋଟେ ହାତ ଦେବନି। ମୁଁ ଯାଏଁ ବୁଲ୍ ବୁଲ୍, ବାପାଟି ମୋର! ମାଆ ଝିନ୍। ଟିକିଏ ଭଲ ଲାଗୁଛି ନା? ହରଲିକ୍ସ ମିଠା ଲାଗିଲା ନା? ଯାଅ, ଏଥର ସୁନାପିଲା ପରି ଆଖି ବୁଜି ଘୋଡ଼ି ଘାଡ଼ି ଘଡ଼ିଏଁଯାକ ଟିକିଏ ଶୋଇପଡ଼। ଅଣ୍ଟା ଲାଗିଯିବଟି। ସୁନା ପିଲା, ବାଃ ବାଃ! ଖାଲି ଭଲ ପିଲା ଆମର। ଶୋଇ ପଡ଼। ଉଠିଲେ ଫଳରସ ଖାଇବ। ହୁଁ, ବେଶ୍, ସିମିତି। ମୁଁ ଆସେ ସେ ଘରେ ବାପା ଡାକୁଛନ୍ତି ପରା।"

"ଆସିଲ। ଶୋଇଗଲେ ପିଲାଦୁହେଁ? ଦେଖ ସେ କଣକୁ, ଘର ମଝି ଚଟାଣକୁ, ରେଡ଼ିଓ ଓ ଟେବୁଲ ପାଖ କାନ୍ଥକୁ। ସତରେ ଏ ଗୁଡ଼ାକ ପୁଣି ଆସିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି ଦେଖୁଛି। ବସା ଫେର ବାନ୍ଧିବେ। ଚେୟାରଟା ଆଣି ଦିଅତ ମୋ ଆଡ଼କୁ ଭାଙ୍ଗି ଦିଏଁ ବସାଟା। ଗୁଞ୍ଜୁଣି ମୁଠାଟା ଆଣି ଘରକୁ ଦେବା ଘରଟା। ଲୋକେ ଆମକୁ ଜଙ୍ଗଲୀ କହିବେ ଯେ। ଏତେ ଅପରିଷ୍କାର।"

"ସକାଳେ କ'ଣ ତୁମର ଆଉ କିଛି କାମଧନ୍ଦା ନାହିଁ? କିମ୍ବା ଚଢ଼େଇ ଗୁଡ଼ାକ ପଛରେ ଲାଗିଛ? ଘରେ କୁକୁର, ବିରାଡ଼ି, ଚୂଚୁନ୍ଦ୍ରା, ମୂଷା, ଝିଟିପିଟି, ଅସରପା, ମଶାମାଛି କେତେ କ'ଣ ନାହାନ୍ତି! ଦାଣ୍ଡପାଟରେ ପୁଣି ମ୍ନ କେତେ ନ ଉଡ଼ୁଛି। ସେ ସବୁ ଉତ୍ପାତ, ଅତ୍ୟାଚାର, ବାରଜ ରୋକ ପାରୁଛ ଭଲି?"

"ଗଲା ବର୍ଷ ଚଢ଼େଇଚଢ଼ଙ୍କୁ ଏତେ ଡାଡ଼ୁଥିଲ। ଏ ବର୍ଷ କିଏ ମନ୍ତ୍ର ଦେଲା ନା କ'ଣ? ବୌଦ୍ଧ ଜୈନ ଧର୍ମରୁ କେଉଁଟିର ଦୀକ୍ଷା ନେଲଣି?"

"ନା, ନା, ସେ ଭୟ କାହିଁକି କରୁଛ? ଗୀତା ଭାଗବତ କଥା କହୁନାହିଁ। କପୋତକୁ ଗୁରୁ କରି ଅବଧୂତ ହେବାର ଇଚ୍ଛା ବି ମୋର ନାହିଁ। ତେବେ ହେଲ-କାଳକୁ ଏଇ ଛୋଟ ଛୋଟ ଜୀବଗୁଡ଼ାକ ବି ଆମର କେତେ ଆପଣାର ହୁଅନ୍ତି ସେ କଥା କେବେ ଭାବିଛ?"

"ଏଇ ବାଇଚଟିଆ ଘରଚଟିଆଗୁଡ଼ାକ ? ପକ୍ଷୀଟିଙ୍କିଭିମାନେଣ ସମୁଦ୍ରଃ ବ୍ୟାକୁଳୀକୃତ" ।

"ହଁ, ଗୁରୁ ଟେଣ୍ଟେଇ ଚଢେଇଟାଏ ସମୁଦ୍ରକୁ ବି ବ୍ୟାକୁଳ କରିଦେଇଥିଲା ! କାହିଁକି ? ସମୁଦ୍ର କୁଆଡେ ତା'ର ଅଣ୍ଡା ଓ ବସାକୁ ଭସାଇ ନେଇଥିଲା ବୋଲି ତ ? ତୁମେ ହେଲ ଆଉ ଏକ କିସମର ଚଢେଇ; ବାସ୍ନାର କି ଯାଏ; ଖାଆ କଲେ ବସା ଦୋହଲୁଥାଏ । ଦଦଟା ଜରୁଅ ପିଲଙ୍କୁ ମୋ ଜିମା ଦେଇ ଆରାମରେ ଶୋଇଗଲ । ରାତିଯାକ ମୋତେ ଆମ ପିଲାପିଲିଙ୍କ ସାଙ୍ଗ ଦେଲା କିଏ, ଜଗିଲା କିଏ, ଦାନ୍ତ ଦେଲା କିଏ ?"

"କ'ଣ ସେଇ ଚଢେଇଗୁଡାକ ଦେଲେ ? ମୁଁ ତ ସେ ଘରେ ଶୋଇଥିଲି ; କାନ୍ଥ ଗୋଟାକର ତଫାତ୍ । ଏତେ ଡରଭୟ କାହାକୁ ?"

"ତୁମକୁ ଦାନ୍ତ କରିବା ନ କରିବା ସମାନ । ଗଲା ରାତିର କାଳରାତି ଜୀବନରେ କେବେ ମୁଁ କଟାଇ ନାହିଁ । ଉଆଁସ, ସୂର୍ଯ୍ୟପରାଗ, ଖଣ୍ଡିଆ ଲଞ୍ଜାତାରା ସବୁ ଏକାଠି । ତା ଉପରକୁ ପୁଣି ପାଞ୍ଚଦାନ ହେଲା ପାଖ ଘରୁ ଗଲା ଦଉଡ଼ିଆ ମଡ଼ାଟାଏ ଉଠିଛି । ଦ'ଦଟା ଛୁଆଙ୍କ ନାହିଁ ନ ଥିବା ଜର । ଦେହରେ ଖଇ ଫୁଟୁଛି । ହୋସ୍ କେତେବେଳେ ରହୁଛି କେତେବେଳେ ନାହିଁ । ଯେତେ ଦାନ୍ତବାଲି ତରଳ ହେଲେ ବି ତା'ର କଲିଜା ଫାଟି ନ ଯିବ ! ପୁରୁଷମାନେ କେବେ କ'ଣ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଦୁଃଖ ବୁଝନ୍ତି ? କେବଳ ତାଙ୍କୁ ଠେକାଠେକି କରି ଫୁସୁଲାଇ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ଅଣ୍ଡିରା ମହୁମାଛିଙ୍କ ପରି ଦିନ କଟାନ୍ତି ସିନା ।"

"ଜୟ ମା କାଳୀ ! ସକାଳଟାରେ କାହିଁକି ଆରମ୍ଭ କଲଣି କଳି-ଭାଗବତ ? ଯଦି ନିଦ ମାଡ଼ିଲା ମୋତେ ଉଠାଇ ଦେଲ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ପାଳି କରି ଚେଇଁଥିଲେ ଏତେ ବାଧି ନ ଥାନ୍ତା । ମୋ ଉପରେ ଏତେ ଚିଡ଼ୁ ନ ଥାନ୍ତ ।"

"ତୁମେ ଚେଇଁଥାନ୍ତ ! ତୁମେ ଯେ ଜଣେ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ । ଶୋଇଲ କେତେବେଳେ ? ଠିକ୍ ଏଗାରଟାରେ ତ ? ଏଗାର ବାଜି ଦୁଇ ମିନିଟକୁ ତୁମର ନାକ ଡାକିଲା । କେଡ଼େ ଜୋର ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାରି ତୁମେ ? ଘର ଉଠୁଛି ପଡ଼ୁଛି । ସେତେବେଳେ କାହାର ଏଡ଼େ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ମନ ତୁମର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିବାର ସାହସ କରନ୍ତା ଭଲା ?"

"ହେଣ୍, ଯାହା ତ ହେବାର ହେଲା । ପିଲଙ୍କ ଉତ୍ତାପ କମିଲା କେତେବେଳେ ? ଜଳପଟି ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଥିବ ନିଶ୍ଚୟ ।" ସାଢ଼େ ଦଶଟାରେ କାଟିଲେ ଦୁହିଙ୍କ ଯାକର ଶହେତିନି ଥିଲା ଦେଖିଥିଲି ।"

"ମୋ ଉପରେ ବି କାଳ ନିଦ ମାଡ଼ି ଆସିଲା। ଲାଜମାଡ଼େ ଭାବିଲେ ସେ କଥା। ଘର ବୁଢ଼ୀଙ୍କୁ ଦେଲେ ବି ମଣିଷକୁ ନିଦ ମାଡ଼େ କମିତି? ଏତେବେଳକୁ ଆମର କ'ଣ ଯେ ଅବସ୍ଥା ହୋଇଥାନ୍ତା ସେ କଥା କିଏ କହିପାରିବ? ମୋତେ ସବୁ ସ୍ୱପ୍ନ ପରି ଲାଗୁଛି। ଆରାମ ଚେୟାରରେ ଆଉଜି ବସୁଁ ବସୁଁ କେତେବେଳେ ଯେ ଆଖି ବୁଜିଗଲା ମୁଁ ମୋଟେ ଜାଣି ପାରିଲିନି।"

"ସର୍ବନାଶ! ଔଷଧ ତେବେ ଦେଇନ। କି ବିପଦ!"

"ଶୁଣ। ଏମିତି ଅଥୟ ହେଉଛ କାହିଁକି? ହଠାତ୍ ନିଦଟା ଭାଙ୍ଗିଗଲା ଯିମିତି କାହା ଡାକରେ ମୋତେ ଜଣାଗଲା ବୁଲ୍‌ବୁଲ୍ ଝୁନ୍‌ଝୁନ୍ ଯିମିତି ଚିଁ ଚିଁ ଗଳାରେ ମା' ମା' ବୋଲି ଦହେଁଯାକ ଏକାବେଳେ ଡାକଦେଲେ। ଚମକି ଧଡ଼ପଡ଼ ହୋଇ ଉଠି ବସିଲି। ଦହିଙ୍କ ଦହରେ ହାତ ଦେଇ ଦେଖିଲି ନିଆଁ ପରି ତାତି। ଦୁହେଁଯାକ ଅଚେତ, ଡାକିଲେ ହାକିଲେ ହଲାଇଲେ ବି ଉଁ ଚୁଁ ନାହିଁ। ଛନକା ପଶିଗଲା ଛାତିରେ। ତୁମ କୋଠରିକି ଗଲି। ଘଡ଼ିରେ ସାଢ଼େ ବାର। ଦି ଥର ତୁମକୁ ଡାକିଲି। ତୁମେ ଶୁଣିଲ ନାହିଁ। ବାଉଳା ହୋଇ ପିଲାଙ୍କ ପାଖକୁ ଫେରି ଆସିଲି। ଜଳପଟି ଦହିଙ୍କ କପାଳରେ ଦେଉଥାଏଁ। ନିଜ ଆଖିରେ ବି ପାଣିହାତ ବୁଲାଇଲି ନାଉଚୁଣାଗୁଡ଼ାକ କାଳେ ପୁଣି ଶୋଇଯିବେ। ବାବା! ଏକେଲାକୁ ରାତିଟା କେଡ଼େ ଭୟଙ୍କର, କେଡ଼େ ଅସରନ୍ତି, ବିଶେଷ କରି ରୋଗୀ ଶେଯ ପାଖରେ। ଏକାଧ୍ୟାନରେ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ବସି ରହିଲି। ହାତଟା କଳ ପରି ପଟି ଉଠାଉଥାଏ, ଭିଜାଉଥାଏ, ପୁଣି ବସାଉଥାଏ। ଜର ଟିକିଏ କମିଲା ପରି ଲାଗଲା; ନିଶ୍ୱାସ ମାଇଲି। ବଡ଼ ଆଲୁଅଟା ଲିଭାଇଦେଲି। ଜିରୋ ଲେମ୍ପଟା ଜଳୁଥାଏ। ହେ କେତେ ମିନିଟ୍ ଭୟ ଆଶଙ୍କାରେ ମୋ ଜୀବନ ନ ଥିଲା।"

"ଏତେ ଡରିଗଲ କାହିଁକି? ଡାକ୍ତରଙ୍କ କଥା ବିଶ୍ୱାସ ହେଲାନି? ତା ଛଡ଼ା ଘର ଭିତରେ ଆଲୁଅ ଥିଲା। ଝରକାବାଟ ସବୁ ବନ୍ଦ ପୁଣି ପାଖ ଘରେ ମୁଁ…"

"ସକାଳ ହେଲା ବୋଲି ସିନା ଏତେ କଥା କହି ପାରୁଛ। ତୁମେ ନିଜେ ମୋ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲେ ହାଉଳି ଖାଇଥାନ୍ତ। ନିଶାଭେର ରାତିର ଗର୍ଜ୍ଜନ ଶୁଣିଛ? ରାତିର ବି ଗୋଟାଏ ଭାଷା ଅଛି। ନିଶା ଗରଜୁଛି ବୋଲି ଆଈବୁଢ଼ୀ ଯାହା କହୁଥିଲା ତାହା ମୁଁ ନିଜେ ଶୁଣିଲି, କାଲି ରାତିରେ ଏତେ ବୟସରେ। ତା ଉପରେ ଛୁଆ ଦହିଙ୍କ ନାକର ସଁ ସଁ ବାହାରେ ଝିଙ୍କାରିର ଏକସୁରି ଝିଁ ଝିଁ, ମଶାଙ୍କ ଗୁଣୁଗୁଣୁ ଏମିତି କି ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରି ମିଟରର ରେଁ ରେଁ। ଏତେ ଶବ୍ଦ ଭିତରେ ବି ମୁଁ ନିଜ ନିଃଶ୍ୱାସକୁ ବି ଶୁଣି ପାରୁଥାଏଁ। ପିଲାଙ୍କ ଛାତିର ଦୁକୁଦୁକି ମୋ ନିଜ ଛାତିରେ ଡପ୍ ଡପ୍, ତୁମର ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ଓ ଘଡ଼ିର ଟିକ୍ ଟିକ୍ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ବାଦ୍

ପଡ଼ୁ ନ ଥାଏ ମୋ କାନକୁ । ଥରେ ଥରେ ମୋତେ ଜଣାଯାଇଥାଏ ଯିମିତି ବାହାରର ଘନୀଭୂତ ଅନ୍ଧାରଟା ବି ଟିକିଏ ଆଶ୍ରା ଲୋଡ଼ି ଝରକା କବାଟରେ ଠକ୍ ଠକ୍ କରି ବାଡ଼େଇ ମୋତେ ସଙ୍କେତ ଦେଉଥାଏ କବାଟ ଫିଟାଇବାକୁ । ଭ୍ରମରେ ଥରେ କବାଟ ଫିଟାଇ ବାହାରକୁ ବି ଅନାଇଲି । ଏତେ କିଟିମିଟିଆ ଅନ୍ଧାର ଯେ ଆଉ ଦଣ୍ଡେ ଗ୍ଭହିଁଥିଲେ ହୁଏତ ଆଖି ଫୁଟି ଯାଇଥାନ୍ତା । ମନେ ପଡ଼ିଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବି ଦେହ ଥରୁଛି ।"

"ତୁମର ବର୍ଣ୍ଣନା ଶୁଣି ମୋତେ ବି ଭୋର ସକାଳଟାରେ ଡର ମାଡ଼ିଲାଣି ଯେ ।"

"ତୁମେ ଅନୁମାନ ବା କଳ୍ପନା କରି ପାରିବନି ମୋ ମନର ଭାବ, ଭୟ । ବଡ଼ ଯନ୍ତ୍ରଣା ପାଇଲି । ସେତେବେଳେ ଯେବେ ପେଚ୍ଚଟାଏ ବା ଭେରଣ୍ଡାଟାଏ ଡାକଥାନ୍ତା ବା ଚେମିଣିଆଁଟାଏ ଫଡ଼୍ ଫଡ଼୍ କରିଥାନ୍ତା ତେବେ ଏତେବେଳକୁ କୋକେଇ ସଜଡ଼ା ହେଉଥାନ୍ତା ମୋ ପାଇଁ ।"

"କ'ଣ ଯେ ଗୁଡ଼ାଏ ତୁମେ କୁହ । ଜୀବନଟା କ'ଣ ଏତେ ସହଜରେ ଗ୍ଭଲଯାଏ ? ବଡ଼ ଆଲୁଅଟା ଜାଳି ଦେଲନି ?"

"ଜାଳିଲି, ତା' ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ୍ତ ଫେର କ'ଣ ? ପୁଣି ସେଇ ଟିଁ ଟିଁ ଶବ୍ଦ । ଠିକ୍ ସେଇ ସ୍ୱର ଯାହାକୁ ମୁଁ ସ୍ୱପ୍ନରେ ବା ତନ୍ଦ୍ରାରେ ବୁଲ୍ ବୁଲ୍ ଝୁଲୁଝୁନର 'ମାଆ' 'ମାଆ' ଡାକ ଭାବି ଉଠି ବସିଥିଲି ଦଣ୍ଡେକ ଆଗେ ।"

"ଚୂଟିଆ ମୂଷାଟା; ନୁହେଁ ?"

"ମୁଁ ବି ପ୍ରଥମେ ସେଇଆ ଭାବିଥିଲି । ବହି ସେଲ୍ଫ ତଳ, ଝରକା ସନ୍ଧି, ପୁରୁଣା ଯୋଡ଼ାଥିବା ଘରକଣ ସବୁଆଡ଼କୁ ନଜର ଦେଲି, ଖୋଜିଲି । କିନ୍ତୁ କାହିଁ ? ଭାବିଲି ପିଲାଙ୍କ ଗ୍ରଡିରେ କଫ ଜମିଛି । ଜଣକଣ କରି ଦେହଙ୍କ ଗ୍ରଡିରେ କାନଦେଇ ଶୁଣିଲି । ଗଳାର ସେଁ ସେଁ ଘଡ଼ଘଡ଼ କିଛି ନାହିଁ । ନିଃଶ୍ୱାସ ଜୋର ବହୁଥିଲେ ବି କାହିଁ ଅଟକି ଯାଉନଥି । ପୁଣି ଡର ମାଡ଼ିଲା ।"

"ମୋତେ ଡାକିଲ ନାହିଁ ତଥାପି ?"

"ପାଖ ଡାକ ଶୁଣିଲ ନାହିଁ । ଏ ଘରୁ ସେ ଘରକୁ କ'ଣ ଡାକ ଶୁଭିଥାନ୍ତା ?"

"ଗ୍ଭଲିଗଲଣି ?"

"ସାହସ ଥିଲେ ତ ସେତେବେଳେ । ଗଳି ବାରଣ୍ଡା ସବୁ ଅନ୍ଧାରୁଆ । ପାଟି କରି ଡାକିବି ଭାବିଲି । ଗଳା ଫିଟିଲାନି ମୋଟେ । ଏତିକିବେଳେ ପୁଣି ସେଇ

ଚାଁ ଚାଁ ଶବ୍ଦ ଶୁଭିଲା । ଦୈବକୁ ବଡ଼ ଆଲୁଅଟା ଜାଳିଥିଲି । ନ ହେଲେ ଏଥର ମୂର୍ଚ୍ଛା ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତି । ଦୈବାତ୍ ଉପରକୁ ଚାହିଁଦେଲି । ଏଇ ଯେଉଁ ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରି ତାର ଗୁଚ୍ଛଟେ ଝୁଲିଛି ତାଆରି ଉପରେ…”

“ସେଇ ପୁରୁଣା ପଟା ଖଣ୍ଡକର ଯେଉଁ ତାରଟା ଝୁଲିପଡ଼ିଛି ଦୁଇକୋଣିଆ ପଟାଟା ପାଖରେ ?”

“ହଁ ହଁ, ସେଇଠି । ଦେଖିଲି, ମଳଛିଆ ତୁଳା ପରି ଦାଟା ଗ୍ରେଟ ଗୋଲ-ଗୋଲ ଚଜ କ'ଣ ଦିଶୁଛି । ଭାବିଲି ଶେଯ ସିଲେଇ ହେଲାର ତୁଳା ବଲ ଦ'ଟା ଉଡ଼ିଯାଇ ଲାଗିଛି । ପୁଣି ଭାବିଲି ବୁଲ୍‌ବୁଲ୍ ଝୁନୁଝୁନ ପାଇଁ ଯେଉଁ ପଶମର ବେଡ୍‌ମିଣ୍ଟନ ବଲ ଆଣିଥିଲି ଧୂଳିଧୂସରିଆ ପୁରୁଣା ଦ'ଟା ସେଠି ଲାଗିଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ଶବ୍ଦ ସେଥିରୁ କିପରି ଆସିବ ଭାବୁଛି ଦେଖିଲି ସେ ତାର ଖଣ୍ଡିକ ହଲଚଲ ହେଲା;ତା' ସାଙ୍ଗକୁ ସେ ଦଟା ଗୋଲ ଚଜ ମଧ୍ୟ । ଗୁହୁଁ ଗୁହୁଁ କଳା କଳା ଗୋଲ ଗୋଲ ଦଦଟା ଆଖି ସାଙ୍ଗକୁ ବାହାରିଲା ନାଲିଚହମ ପରି ଚିକିଚିକି ଥଣ୍ଟ ଦଟା ।”

“ଜୟ ପ୍ରଭୋ ! ସେ ଦ'ଟାକୁ ବାଡ଼ିଖଣ୍ଡରେ ଶେଷ କରି ଦେଲନ ?”

“ଦେଖିଥିଲେ ତୁମେ ଏକଥା ତୁଣ୍ଡକୁ ଆଣନ୍ତେ ନାହିଁ । ଦ'ଟା ଗ୍ରେଟ ଗ୍ରେଟ ଜୀବ, ପାଖକୁ ପାଖ ଲାଗି ବସିଛନ୍ତି ଯିମିତି କାଠି ଖଣ୍ଡିକରେ ଦହିଙ୍କି ବସାଇ ମୃତ୍-ଶିଳ୍ପୀଟିଏ କଣ୍ଟେଇ ପ୍ରଦର୍ଶନୀରେ ତାଙ୍କୁ ରଖିଦେଇଛି । ଆଲୁଅରେ ଜଳକା ହୋଇ ଦହେଁ ବୋକାଙ୍କ ପରି ବସିଛନ୍ତି । ହେଲେ ମୋତେ ଜଣାଗଲା ଶୂନ୍ୟରୁ ଗ୍ରୁଧ ଭିତର ଦେଇ କିଏ ଯିମିତି ମୋତେ, ଆମ ପିଲାପିଲିଙ୍କି ଜଗିବାପାଇଁ, ଅଭୟ ଦେବା ପାଇଁ ସେ ଦହିଙ୍କି ପଠାଇଛି । ସତକୁ ସତ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବା ପରେ ନିଜକୁ ଆଉ ଏକୁଟିଆ, ନାଗୁଟିଆ, ନିସ୍ସହାୟ ବୋଲି ଭାବିଲି ନାହିଁ । ଏଥର ଆମେ ପାଞ୍ଚଜଣ ହେଲୁ ଯେ ।”

“ସନ୍ତୁବେଳୁଁ ଗ୍ରେରଙ୍କ ପରି ସେଇଠି କୁଟେଛିପି ବସିଥିଲେ । ଆଲୁଅ ପଡ଼ିବାରୁ ଗହଳି ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା ତାଙ୍କର ।”

“ହୋଇଥିବ । କିନ୍ତୁ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ସେ ଦୋଳରେ ଚିକ ଚଢ଼େଇ ଦହଙ୍କ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିବାର ଦେଖି ଜାଣିଲି ମୋ ପିଲାଙ୍କ ଆଖିକି ଆଲୁଅ ବୋଧହୁଏ ପୀଡ଼ା ଦେଉଥିବ । ବୁଲ୍‌ବୁଲ୍ ଝୁନଝୁନ ଉଁ ଆଁ କରି କଡ଼ ମଧ୍ୟ ଲେଉଟାଇଲେ । ଏଥର ସାହସ ଆସିଲା । ତୁମ କୋଠରୀକି ଯାଇ ଘଡ଼ି ଦେଖିଲି କାଲେ ତିନ ବାଜିଥିବ ବୋଲି, ଦେଖିଲି, ମାତ୍ର ଗୋଟାଏ ବାଜି ଦଶମିନଟ୍ । ଏଇ ଦଶ ମିନଟ୍ ମୋତେ ଦଶ ଘଣ୍ଟା । ବଡ଼ ଆଲୁଅଟା ଲିଭାଇ ଦେଲି । ପିଲାଙ୍କ ଜର ବଢ଼ିଛି କି କମିଛି ଦେଖିଲି ନାହିଁ । କାରଣ ଦେଖିବାରେ କିଛି ଲାଭ ନ ଥିଲା ସେତେବେଳେ ।”

"ଏ ଯାଏ ଗଲ ବର୍ଷର । ଯେଉଁ ଦୁଇଟା ଆଗଲୁ ଏତେ ହଇରାଣ ହରକତ କରିଥିଲେ । ଭାରି ଚଲାକ । ପୁରୁଣା ବସାଟାକୁ ଭୁଲନ୍ତି ନାହିଁ ସହଜରେ ।"

"ଗଲ ବର୍ଷର ଏଗୁଡ଼ା ନୁହନ୍ତି । ଏ ଯାଏ ଡମ୍ବ ଫୁଟା ଛୁଆ । ଆମେ ଅଣ୍ଡା ଭାଙ୍ଗିଦେଲୁଁ, ବସା ଭାଙ୍ଗି ଘଉଡ଼ାଇ ଦେଲୁଁ ବୋଲି ସେମାନେ ଏ ବର୍ଷ ଅନ୍ୟ କେଉଁଠି ଆଉ ଥାକେ ଛୁଆ ଫୁଟେଇ ପୁଣି ପୁରୁଣା ଦେଶକୁ ଫେରି ଆସିଛନ୍ତି । ଚଢ଼େଇ ହେଲେ ବି ମାତୃଭୂମି ପ୍ରତି କ'ଣ କମ୍ ମାୟା ? ଏଇଠି ଛୁଆପିଲାଙ୍କୁ ଥଇଥାନ କରିବା ମତଲବ୍‌ରେ ଅଛନ୍ତି ବୋଧହୁଏ ।"

"ନଭେମ୍ବର ମାସରେ ଘରଚଟିଆ ଛୁଆ ! ଅସମୟରେ ?"

"ମଣିଷଠୁଁ ସେମାନେ ବି ଶିଖିଲେଣି । ଶୁଣ ନା ଆଉରି ମଜାକଥା । ମୋ ହାତଟା ସିମିତି କଲି ପରି ପଟି ଭିଜାଉଥାଏ, କପାଳରେ ଥୋଉଥାଏ । ଏମିତି ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ପଚିଶ ମିନିଟ୍ ବସିଲି । ଏଥର କିନ୍ତୁ ଭୟ ସେତେ ଲାଗୁ ନ ଥାଏ । କାରଣ 'ଅମେ ପାଞ୍ଚଜଣ' ବୋଲି ଭାବନାଟା ମୋତେ ଦମ୍ଭ ଦେଉଥାଏ । ଶବ୍ଦ କହିଲେ ତୁମ ଘଡ଼ିର ଟିକ୍ ଟିକ୍ ସହିତ ମୋ ହୃତର ଧପ୍ ଧପ୍ ଶବ୍ଦର ତାଳ । ନିଜ ହୃତ ଶବ୍ଦର ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣୁଶୁଣୁ ପୁଣି ଘୁମ ଆସିଗଲା । ସ୍ୱପ୍ନ ମଣିଷକୁ ନିଦ ଦିଏ ।"

"ସକାଳ ଯାଏଁ ସେଇ ସ୍ୱପ୍ନ ରହିଲା ତେବେ ? ଔଷଧ ?"

"ରୁହନା ! କାହିଁକି ଔଷଧ ଔଷଧ ହେଉଛ ? ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ମୋଟେ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ ଦେଖୁଛି । ତାପରେ—ବାବା ! କି ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ! ମୋତେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବି ସତ ଲାଗୁଛି । ମୋତେ ଜଣାଗଲା ସିମିତି ବୁଢ଼ୀ ଡାହାଣୀଟାଏ ମୋ ଛୁଆ ଦିହିଙ୍କି ହାତମୁଠାରେ ଚପ୍ ଚୁପ୍ କରି ଧରିନେଇ ଯାଉଛି ତାଙ୍କର ପୋଡ଼ା କରି ଚକଟି ପଖାଳ ଖାଇବ । ବିଲବିଲେଇଲା ପରି ହାଉଳି ଖାଇ ତୁମକୁ ଡାକିଲି,'ଦଉଡ଼ି ଆସ' । କହିଲି 'ଆମ ଛୁଆଙ୍କୁ କିଏ ନେଇଗଲା, ମାରି ଦେଲା ।' ମୋ କଥା ପାଟିରୁ ବାହାରିଛି କି ନାହିଁ ଚେଁଚେଁର୍ ଚେଁଚେଁର୍ ଶବ୍ଦରେ ଘର ଭରପୁର ହୋଇଗଲା, ମୋ କାନ ଅତଡ଼ା ପଡ଼ିଗଲା । ଦରଚେତା ଅବସ୍ଥାରେ ବି ମୁଁ ବେଶ୍ ବୁଝି ପାରିଲି ପୂର୍ବର ଚେଁଚେଁ ଶବ୍ଦରୁ ଏହା ଫରକ୍ । ଭାବିଲି ଏ ଫେର୍ କିଏ ଆସିଲା ? ରାତିଯାକ ଏମିତି ଅତିଥି ଅଭ୍ୟାଗତ ଆସୁଥିବେ, ମୁଁ ଉଠୁଥିବି, ଆଲୁଅ ଜାଳୁଥିବି । ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ପୁଣି ବଡ଼ ଆଲୁଅଟା ଜାଳି ଦେଖିଲି ଅ.ଲକାତରାଢ଼ିଆ କଡ଼ିବରଗା ଓ ଧଳା ଛାତ ମଝିରେ ବଡ଼ ଚଟିଆଟିଏ ।"

"ବିଲବାଡ଼ିର ଦଳଟାଯାକ ଚଟିଆ ଘରଭିତରକୁ ଆସିବା ମତଲବରେ ଥିଲେ ନା କ'ଣ ?"

“ତୁମେ କିଛି ବୁଝନ; ବୁଝିବାର ଚେଷ୍ଟା ବି କରନ । ଦେଖନ୍ତୁ ସେ ବି ମୋରି ପରି ରାତିଯାକ ଉଜାଗର ରହି ତ’ ଦୁଇ ଛୁଆଙ୍କୁ ଜଗିଛି । ଏ ନୂଆ କାକରରେ, ଖୋଲରେ ବୁଲିବୁଲି ତା’ ଦ’ଛୁଆଙ୍କୁ ବି ବୋଧହୁଏ ଜର । ନହେଲେ ପାଟକୁ ପାଖ ଯୋଡ଼ି ଲଗାଲଗି ହୋଇ ଛୁଆ ଦହେଁ ବସନ୍ତେ କାହିଁକି ? ଶୀତ ଲାଗୁଥିବ ସେମାନଙ୍କୁ । ମୁଁ ଭାବିଲି ସେ ବି ମୋରି ପରି ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖି ଚମକି ପଡ଼ି ଚିତ୍କାର କରି କହୁଛି । ଧାଇଁ ଆସ, ଡାହାଣୀ, ବୁଢ଼ୀ ଆମ ପିଲାଙ୍କୁ ନେଇ ଯାଉଛି, ପୋଡ଼ିପାଡ଼ି ପଟଳ ଖାଇବ ବୋଲି । ମୁଁ ବେଶ୍ ବୁଝିଲି ସେ ବି ମୋରି ପରି ଏକ ଦୁଃଖୀ ଅଭାଗିନୀ ମା ଆ ଯିଏ ପିଲାଛିଲିଙ୍କ ପାଇଁ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ପୋଖରୀ ହୁଡ଼ାର ଝଙ୍କା ବରଗଛର ପେଚାର ଡାକ ସେ ଶୁଣି ପାରିଥିବ ନିଶ୍ଚୟ, ମୋର ଭୟ ହେଲା ମୁଁ ମୋ ପିଲାଙ୍କ ଜୀବନ ଡାହାଣୀ ବୁଢ଼ୀ ପାଖରୁ ଫେରାଇ ଆଣି ପାରିବି ତ ।”

“ଏତେ କଥା ହେଲା, ଏତେ ଅବସ୍ଥା ହୋଇଗଲା ତଥାପି ମୋତେ—ତମେ ସବୁ ଦେଖିଲ, ଶୁଣିଲ, ଜାଣିଲ; ମୋତେ ତା’ର କିଛି ଖବର ଦେଲନି; ସାଙ୍ଗ ବି କଲନି ?”

“କ’ଣ ଏତିକି ? କାଲି ରାତି ମୋର ବେଶ୍ ଜ୍ଞାନ ହେଲା ଆମେ ଯେତେବେଳେ ମୁର୍ଦ୍ଦାର ପରି ପଡ଼ିଥାଉଁ ସେତେବେଳେ ସ୍ଥାଠାରୁ କେତେକେତେ ବେଶୀ ଶବ୍ଦ ଘଟଣା ଆମର ଅଦେଖା, ଅଶୁଣା, ଅଜଣା ରହିଯାଏ । କଷ୍ଟ କରି କୃଚ୍ଛ୍ରସାଧନ କରି ଯେ ନିଶା ଜଗିରହେ ସେ ସିନା ସବୁ ଦେଖେ ଜାଣେ । କାଠ ମୁଣ୍ଡାଟାଏ ହୋଇ ଶୋଇ ରହିଲେ ଅଜବ ଦୁନିଆଁ ଅନ୍ଧାର ଦୁନିଆଁ ପରି ଜଣାଯିବ ।

“ମୋତେ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଆଉ କାହିଁକି ଏତେ ଗାଳିଗୁଲଜ କରୁଛ ? ଯାହା ତ ହେବାର ହେଲା । ଔଷଧ ଦେଲୁ ନା ନାହିଁ ?”

“ତୁମେ କ’ଣ ଭାବିଚ ପାନେ ଔଷଧରେ ରୋଗ ଭଲ ହୋଇଯାଏ । ବିନା ଔଷଧରେ ମୋର ଦୁର୍ବଳତା କୁଆଡ଼େ ଉଭେଇଗଲା । ଏଥର ମୋର ନୂଆ ସାହସ ଆସିଲା । ଦୁଇଜଣ ମାଆ ଚାରିଜଣ ପିଲାପିଲିଙ୍କି ଧରି ଏକାଠି ଏକାପରି ଜାଗର ଜାଗିଲୁଁ, ଏକା ମନ୍ଦିରରେ ଏକା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରଖି । ମୋର ଆଉ ସନ୍ଦେହ ରହିଲା ନାହିଁ ତା ପିଲାଙ୍କ ଅସୁଖ ବିଷୟରେ । ନ ହେଲେ ତାଙ୍କ ମାଆ ଉଜାଗର ରହନ୍ତା କାହିଁକି ; ଏତେ କାନ ପତଲା ହୁଅନ୍ତା କାହିଁକି ? କ୍ରମେ କଡ଼ିବରଗାର ହେଇ ଚଟେଇଟିକୁ ମୋ ନିଜ ମାଆ ପେଟର ଭଉଣୀ ପରି ଲାଗିଲା । ଯିମିତି ଆମେ ଦ’ଭଉଣୀ ଯେଝା ପିଲାପିଲି ନେଇ ବାପ ଘରକୁ ଆସିଛୁ ; ଏଠି କେତେଦିନ ସାଙ୍ଗ ସାଥୀ ହୋଇ ସୁଖଦୁଃଖରେ ଦିନ କଟାଇ ପୁଣି ସ୍ୱାମୀ ଘରକୁ ଫେରିଯିବୁ ।”

"ଏବଂ ଔଷଧ ତା ଜାଗାରେ ପଡ଼ି ରହିଥିବ ।"

"ଠିକ୍ କଥା । ଆରାମ ପ୍ରକୃତରେ ହାରାମ । ନବ୍ୟପନ୍ଥୀ ମଣିଷକୁ ଦାୟିତ୍ୱହୀନ କରେ । ପୁଣି ଆଲୁଅ ଲିଭାଇ ମୁଁ ଶୋଇଗଲି । ଭାବିଲି ଭଉଣୀ ଜଗିଦେବ ମୋ ପିଲାପିଲିଙ୍କି । ମୁଁ ଦଣ୍ଡେ ଶୋଇଯାଏ, ଆଖିପତା ପୋଡ଼ିଲାଣି ।"

"ଛଟିଆ କଥା । ମାଉସୀ ଜଗିଦେବ । ଔଷଧ ଖୁଆଇ ଦେବ । ଜାଲ ପଟି ଦେବ, ଜର ଦେଖିବ, ତୁମକୁ ଛଅଟା ବେଳେ ଡାକିବ ।"

"ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କ'ଣ ? ବିଶ୍ୱାସ କଲେ ହେଲା । ତୁମେ କ'ଣ ଭାବିଛ ଏଲାରାମ ଘଡ଼ି ଛଡ଼ା ଆଉ କେହି ମଣିଷକୁ ଠିକ୍ ସମୟରେ ଚେତା କରାଏ ନାହିଁ । ଏ ଯନ୍ତ୍ର ତିଆରି ପୂର୍ବରୁ ଲୋକେ ତ ପୁଣି ଠିକ୍ ସମୟରେ ଉଠୁଥିଲେ, ଛୁଆପିଲାଙ୍କ ନାଡ଼ୀ ଦେଖୁଥିଲେ, ଅନୁପାନ ବାଟିଘୋରି ଔଷଧ ପିଆଉଥିଲେ ।"

"ଔଷଧ ସବାଶେଷରେ ଦେଲି ନା ନାହିଁ ?"

"ତୁମର ଘଣ୍ଟାର ଏଲାରାମ ବାଜିଲା କି ନାହିଁ ମୁଁ କହି ପାରିବି ନାହିଁ । କେତେ ସମୟ ଶୋଇଗଲି ତା ବି କହି ପାରିବି ନାହିଁ । ପୁଣି ଚେଚେର୍ ଚେଚେର୍ ଚେଚେର୍ ଚେଚେର ଶବ୍ଦରେ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଏ ଶବ୍ଦଟା ବଡ଼ ରୁକ୍ଷ, କର୍କଶ ; ମିଠା ମୋଟେ ନୁହେଁ । ହୁକୁମ ଦେବା ଗଳା, ମାଲିକାନା ସ୍ୱର । ଏ ସ୍ୱର, ଶବ୍ଦ ଯିମିତି ବନ୍ଦ ହେବାର ନୁହେଁ । ତୁହାକୁ ତୁହା ଆସୁଥାଏ । ଏଇ ଶବ୍ଦ ସାଙ୍ଗକୁ କାନ ଅତଡ଼ା କରି ବାଜି ଉଠିଲା ଜେଲଖାନା ଘଣ୍ଟା, କଚେରି ଘଣ୍ଟା, ପାୱାର ହାଉସ ଘଣ୍ଟା, କରତକଲ ଘଣ୍ଟା, ଆହୁରି କେତେ କେତେ ଅଜ୍ଞାତ ଛୁ ନର ଘଣ୍ଟା । ଠଙ୍ ଠଙ୍ ଠଙ୍ । ଛଅଟା । ଯିମିତି ଦୁନିଆର ସବୁ ଘଣ୍ଟା । ଏଇ ଆଦେଶ ଅପେକ୍ଷାରେ ରହିଥିଲେ । ନିଥର ବାୟୁତରଙ୍ଗରେ ଘଣ୍ଟା ଗୁଡ଼ାକର ଶେଷ ଶବ୍ଦ ମିଳାଇ ଯାଇଛି କି ନାହିଁ ଚେଚେରେରେ, ଚେର୍ରେ, ଚିଁ ଚିଁ, ଚେଚେର ଚେଚେର ଚେଁ ଚେଁ ରବରେ କୋଠରୀଟା ମୁଖରିତ ହୋଇଗଲା । ବୁଲବୁଲ, ଝୁନଝୁନି ବି ଚେତା ହୋଇ ମାଆ ମାଆ ଡାକ ଉଠିବସିଲେ । ମୋତେ ଜଣାଗଲା ଚଟିଆ ବଂଶ ଆମ କୋଠରୀକି ଘରଟାକୁ ଦଖଲ କରିଗଲେ ।"

'ମୁଁ ହେଲେ ଭାବିଥାନ୍ତି ଗୋଟାଏ ଭୌତିକ କାଣ୍ଡ ଘଟିଲା ବୋଲି ; ଯିମିତି ଗଲାଦାଉଡ଼ିଆଟା ଆଶ୍ରା କରିଗଲା ଆମ ଘରେ ।"

"ଯେ କେହି ଅଜାଣୁଆ ସେମିତି ଭାବନ୍ତା । ପୁଣି ଆଲୁଅ ଜାଳିଲି । ଉପରକୁ ଚାହିଁ ଦେଖେଁ ତ ଏଇ ପୁରୁଣା ବସା ଭିତରେ ଥାଇ ମୁଣ୍ଡ କାଢ଼ି ଅନାଉଛି ଘରର ମାଲିକ । ଚଢ଼େଇ ପିଲାଙ୍କ ବାପା । ବେକତଳେ କଳାଦାଗ । ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ହୋଇ

ଏପାଖ ସେପାଖ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବାଇ ଅଳସ ଭାଙ୍ଗି ନେଉଛୁ । ଆଲୁଅଟା ଅଧିକା ଅଭ୍ୟାସ ହୋଇଗଲା ପରେ ଚୁହିଁଲି କଡ଼ିବରଗାର ଉପର ମହଲର ସେମ୍ ଦ ହେବକୁ ଓ ଯରେ ପରେ ଦୋଳରେ ଝୁଲନ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବା ତା'ର ବୁଲ୍‌ବୁଲ୍ ଓ ଝୁନ୍‌ଝୁନ୍‌କୁ । 'ଗୁଡ଼ମର୍ଣ୍ଣିଂ' ଶବ୍ଦରେ ଦରଟା ଆନନ୍ଦମୁଖର ହେଲା ।"

"ଯା ପରେ ଦନ୍ଦ ଢ଼େଙ୍କି ଔଷଧ ଦେଲ ତ ?"

"ମଲା. ଦୁନିଆ ଯାକର ଘଣ୍ଟରେ ଛନ ବାଜିଲା । ତୁମର ଘଣ୍ଟରେ କେ'ତେ ବାର ବାଜିଥାନ୍ତା ? ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଡାକିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଔଷଧ ଦେଇ ଦେଲି । ହାତ ଦେଇ ଦେଖେଁ ଦୁହିଁଙ୍କ ଦେହରେ ଉତ୍ତାପ ନାହିଁ । ଖାଇବାକୁ ମାଗିଲେ । ଉପରେ ଟିକି ଚଟେଇ ଦ'ଟା ଅଲଗା ହୋଇଯାଇ ପରସ୍ପର ଟିକି ଥଣ୍ଟକୁ ଚୁମି ବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାକୁ ବ ବୋଧହୁଏ ବେଶ ଲାଗୁଥିଲା ଜର ଛାଡ଼ିଯିବା ପରେ । ଦଣ୍ଡେ ପରେ ପୁଣି ପାଖକୁ ପାଖ ଘଞ୍ଚିଯାଇ ଥଣ୍ଟ ଆଟି ମୁଣ୍ଡ ପର ଭିତରକୁ ଟାଣିନେଲେ । ଆଉ ଚଟେଇ ପର ଦଶିଲେ ନାହିଁ । ମୋତେ ମନେ ହେଲା ସେମାନେ ସବୁ ପଞ୍ଚ ଶୂନ୍ୟର ଜୀବ । ସକାଳେ ଉଠି ଦେଖେଁତ କେହି ନାହାନ୍ତି । ଯେଉଁ ଶୂନ୍ୟରୁ ଆସିଥିଲେ ସେଇ ଶୂନ୍ୟରେ ଉଭେଇ ଯାଇଛନ୍ତି ।"

"ହାଇଲାଇଟ୍ ବାଟରେ ଉଡ଼ି ଯାଇଥିବେ । ମୋତେ ଟିକେ ଡାକିଲ ନାହିଁ, ମୁଁ ଦେଖିଥାନ୍ତି । ଆଚ୍ଛା ! ତୁମେ ସେ ନେକ୍‌ଟାଇ ବନ୍ଧା ଜଣ୍ଟିଗ୍ ଚଟେଇଟାକୁ ପଚାରିଲ ନାହିଁ କାହିଁକି ସେ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ ପିଲାପିଲାଙ୍କି ବାହାରେ ରଖି ନିଜେ ଆରାମରେ ନାଦକ ହୋଇ ବସା ଭିତରେ ଶୋଇଥିଲା ?"

"ତା ହେଲେ ତ ମୋତେ ତୁମକୁ ଉଠାଇବାକୁ ପଡ଼ିଥାନ୍ତା । ତୁମେ ସବୁ କ'ଣ ଘର ଚଳାଅ ନା ଘରକଥା ବୁଝ ? ଆମେ ସବୁ ଦେଖୁଁ, ବୁଝୁଁ ; ତୁମେ ସବୁ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଦମ୍ଭ ଖଣ୍ଟ ସିନା ।"

"ଆଉ ଯେତେବେଳେ ସେ ଆସିବ ମୋତେ ତାକୁ ଟିକିଏ ଦେଖାଇ ଦବ ତ !"

"ମଲା ! ଏଇଲାଗେ କହୁଥିଲ ପରି ତା ବସାଟାକୁ ଭାଙ୍ଗିଦବ ବୋଲି ?"

"ମୁଁ କ'ଣ ତାଙ୍କ ସ୍ୱରୂପ ଦେଖିଥିଲି ନା ଜାଣିଥିଲି ?"

"ତେବେ ଏ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଏ ଘରେ ରହିବେ ?

"ଚୁହ୍, ମୁଁ ଆଗ ଠିକ୍ କରେଁ, ଏ ଘର ତାଙ୍କର ନା ଆମର ।"

ସ୍ୱପ୍ନସିଦ୍ଧ

୭ ବାମାଚରଣ ମିଶ୍ର

ନାଲ୍‌ଠଣଟି ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ହୋଇ ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ ଜଳୁଛି । ଚାରିଆଡ଼ ନିସ୍ତବ୍ଧ ; କେବଳ ପଡ଼ିଶା ଘରର ଅସୁସ୍ଥ ପିଲାର ଡୁହାଇ ଡୁହାଇ କାନ୍ଦଣା ଭାସିଆସୁଛି । ମିମି ଓ ଟୁକୁନା ଶୋଇପଡ଼ିଲେଣି । ମାତ୍ର କିଛିକ୍ଷଣ ଆଗେ ସେମାନଙ୍କର କଳି, ପିଠାପିଠି ବନ୍ଦ ହୋଇଛି । ବୋଉ କାହା ଆଡ଼କୁ ମୁହଁକରି ଶୋଇବ ଏଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରବଳ କଳି ଚାଲିଥିଲା । ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ନିଦୋଢ଼ ନିଦରେ ଶୋଇପଡ଼ିଛି । କିନ୍ତୁ ତା'ର ପଙ୍ଖା ବୁଲାଇବା ବନ୍ଦ ହୋଇନାହିଁ କି ଗୀତଟି ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦ ହୋଇନାହିଁ । ସେ ନିଦ୍ରାଜଡ଼ିତ କଣ୍ଠରେ ଗାଇ ଚାଲିଛି, "ମିମି ମୋର ସୁନା ଝିଅ···।" କେଉଁ ସପନ ରାଜ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଅପୂର୍ବ ସୁର ଯେମିତି ଭାସି ଆସୁଛି । ଆଉ ତା ସହିତ ମିଶିଛି ପଙ୍ଖାର ଅବିରାମ ଯୋଡ଼ା···କେଁ···କେଁ । ସ୍ତ୍ରୀର ସେ ଗୀତରେ କି ମୋହିନୀ ଶକ୍ତି ଅଛି କେଜାଣି, ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ମିମି ଟୁକୁନା ପରି ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ପ୍ରତାପୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଶୋଇପଡ଼ିଲେ ।

ସୁଦାମବାବୁ ଧୀରେ ବିଛଣାରୁ ଉଠି ଶାନ୍ତିର ନିଃଶ୍ୱାସ ମାରି ଦାଣ୍ଡଘରକୁ ଗଲେ ଦେଖିବାକୁ । ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ଲେଖକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ସ୍ଥାନ ଅତି ଉଚ୍ଚ । ଯେତେ ଅଦ୍ଭୁତ ଶବ୍ଦ ସେ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛନ୍ତି, ତାଙ୍କର ଭାଷା, ଭାବ ଓ ଉପମା ଯେତେ ଦୁର୍ବୋଧ ହେଉଛି ତାଙ୍କର ସ୍ଥାନ ସେତେ ଦୃଢ଼ ହେଉଛି । କିଛିଦିନ ହେବ ଗୋଟିଏ ଅତି ଜଟିଳ ଓ ବିଜ୍ଞାନସମ୍ମତ ପ୍ରେମମୂଳକ ଗଳ୍ପ ତାଙ୍କର ମନକୁ ଆସୁଛି । ଫ୍ରଏଡ୍, ଆଡ଼ଲର୍ ଓ ୟୁଙ୍ଗ୍‌ଙ୍କ ମନ ସମୀକ୍ଷା, ଡାରୱିନ, ବର୍ଗସନ୍ ଓ ମାର୍କ୍ସଙ୍କ ବିବର୍ତ୍ତନବାଦ, ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନର ପରମାଣୁ ତତ୍ତ୍ୱ ଓ ଆଇନଷ୍ଟାଇନଙ୍କ ଆପେକ୍ଷିକବାଦ ସହିତ ଜ୍ୟାମିତିର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଉପପାଦ୍ୟ ଓ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ଜନ୍ମାନ୍ତରବାଦ ମିଶାଇ ସେ ଗୋଟିଏ ଅପୂର୍ବ ଓ ଅଦ୍ଭୁତ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖିବାର କଳ୍ପନା କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଘରେ ଯେଉଁ ଗୋଳମାଳ, ଟୁକୁନା ଓ ମିମି ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଖଣ୍ଡଯୁଦ୍ଧ ଚାଲିଛି ସେଥିରେ ଲେଖିବା ତ ଦୂରର କଥା, ଭାବନା ମଧ୍ୟ ମିଳେଇ ଯାଉଛି । ନାଲଠଣଟି ଧୀରେ ଟେବୁଲ ଉପରେ ଥୋଇ ଟିକିଏ ତେଜିଦେଇ କାଗଜ ବାହାର କରି କଲମ ଧରିଛନ୍ତି କି ନା, ମିମି ଧଡ଼ପଡ଼ କରି ଉଠି ବସି ଚିତ୍କାର କରି କାନ୍ଦି ଉଠି କହିଲା ··
"ବୋଉ, ଦେଏଖେ ଭାଇକୁ ·।"

କଲମ କାଗଜ ଥୋଇଦେଇ ଅଟ୍‌କା ହୋଇ ବସିପଡ଼ି ସୁଦାମ ବାବୁ କୁଳଦେବତାଙ୍କ ନାମ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରେ ଜପିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ରଘୁନାଥ, ରଘୁନାଥ ହେ ! ମିମିର ଚିତ୍କାର କ୍ରମେ ତୀବ୍ର ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । କାଗଜଟା ଚିରି ଚିରି ଦେଇ, କଲମ ମୁନଟାକୁ ଟେବୁଲ ଉପରେ ଗୋଟା ମାରି ଦଣ୍ଡଭଙ୍ଗା କରିଦେଇ, ନାଲ୍‌ଠଣ୍ଟାକୁ କଚାଡ଼ି ଚୂର୍ଣ୍ଣବିଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଘରୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହୋଇ ବାହାରିଯିବାର ଅଦମ୍ୟ ଉତ୍ତେଜନା ଜାତ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ସେସବୁ କିଛି ନ କରି ହତାଶ ଭାବରେ କୁଳଦେବତାଙ୍କ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ସେ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେଇ ବସିରହିଲେ ଓ ବାରମ୍ବାର ପ୍ରୀତି ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ଚାହିଁବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ପ୍ରୀତି କିନ୍ତୁ ନିର୍ବିକାର ଭାବରେ ଶୋଇଛି ଓ ଗାଇ ଚାଲିଛି···ମିମି ମୋର ସୁନା ଝିଅ···

ସୁଦାମ ବାବୁ ନିର୍ମମ ଶାନ୍ତ ଭାବରେ ପଚାରିଲେ, ହଇ ହୋ, ମିମି ଗଳା ସାଧୁଛି କି ?

ପ୍ରୀତି ଧଡ଼ପଡ଼ ହୋଇ ଉଠି ବସି ସୁଦାମ ବାବୁଙ୍କ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ଫିକ୍‌କିନା ହସିଦେଇ ମିମିର ମୁହଁ ଚିପି ଧରି କହିଲା, "ଚୁପ୍ ଚୁପ୍ ପୋଡ଼ାମୁହିଁ ।" କିନ୍ତୁ କାହାର ଶକ୍ତି ଅଛି ଯେ ରୋଦନ ରୋଧ କରିବ ।

ଖଟ ଉପରେ ଦୁମ୍ ଦୁମ୍ ଶବ୍ଦ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଟୁକୁନା ମିମିର ଅଭିଯୋଗରେ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ଉଠିବସି ବାଲିଶ୍ ଉପରେ ବିଧା ମାରୁଛି । ଏଇଟା ତାହାର ପ୍ରାକ୍‌ଯୁଦ୍ଧ ଆସ୍ଫାଳନ । ସୁଦାମ ବୁଝିଲେ ଆଉ ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯିବ । ହେଲା ମଧ୍ୟ ତାହା । ବାଲିଶ୍ ସବୁ ଏଣେତେଣେ ଉଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଟୁକୁନା ବାଲିଶ୍‌ମାନଙ୍କୁ ଇଣ୍ଟାରକନ୍‌ଟିନେଣ୍ଟାଲ ବାଲିଷ୍ଟିକ୍ ମିଶାଇଲ୍ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରେ ।

ଏ'ଙ୍କ ଜ୍ୱାଳାରେ ମଣିଷ ଟିକିଏ ଶୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ, ମୁଁ ମରିଯାଆନ୍ତି କି ଭଗବାନ । ପ୍ରୀତି ଆକ୍ଷେପ କରି କହିଲା ଏବଂ ତା' ପରେ ମିମି ଓ ଟୁକୁନା ପିଠିରେ ଦୁଇ ଚାରିଟା ବଜ୍ରମୁଷ୍ଟି ବିଧା ଥୋଇଦେଇ ଟୁକୁନାର କାନ ଧରି କହିଲା, "ହଇରେ ତୁ କାହିଁକି ମିମି ଆଡ଼େ ଗୋଡ଼ ଦେଲୁ ?"

"ସେ କାହିଁକି ମୋ ଆଡ଼େ ହାତ ରଖିଲା ?" ଟୁକୁନା ପାଲଟା ପ୍ରଶ୍ନ କଲା ତା'ର ସ୍ୱରରେ ।

ଛିଃ, ଛିଃ, ତୁମେ ଦୁଇଟା ଏତେ ହିଂସ୍‌କୁରିଆ । ଏଇ ଟୁକୁନାଟା ଭାରି ବାଦୁଆ, ସାନ ଭଉଣୀଟା ସାଙ୍ଗରେ ବରାବର ବାଦ ।

ଟୁକୁନାର ଚରିତ୍ର-ପଞ୍ଜିକାରେ ଏପରି କଟୂ ମନ୍ତବ୍ୟ ଅନେକ ଥର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେଲଣି । ଟୁକୁନା ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରତି ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନାହିଁ । ଉପରନ୍ତୁ ସେ ଆହୁରି ରାଗିଯାଇ ମିମି ପିଠି ଉପରେ ଦୁମ୍‌ଦାମ୍ ଦି'ଟା ଥୋଇଦେଲା । ମିମି ଆଉ କିଛି କରି ନ ପାରି ପ୍ରୀତିର ବାହୁକୁ କାମୁଡ଼ିଦେଲା ।

"ମରିଗଲି ଲୋ ବୋଉ", ପ୍ରୀତି ବେଦନାରେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲା ।

ମିମି ପେଟରେ ରହିବା ଦିନୁ ଟୁକୁନାର ବାଦ । ସେତେବେଳେ ସେ କଥା କହିବାକୁ ଶିଖି ନାହିଁ । ତା'ର ହିଂସା ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି ସେତେବେଳେ ବଡ଼ ବେଦନାମୟ ଭାବରେ । ମିମିର ଗର୍ଭସ୍ଥିତି ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଟୁକୁନା ରୋଗରେ ପଡ଼ିଲା । ସଦାବେଳେ ଚିଡ଼ଚିଡ଼ ଆଉ ଅଝଟପଣିଆ ତା'ର ଆରମ୍ଭ ହେଲା, ଆଉ ବୋଉ କୋଳରେ ରହିବାକୁ ସଦାବେଳେ ଜିଦ୍ ଧରି ବସିଲା । ମିମି ଜନ୍ମ ହେବା ପରେ ସୂତିକା ଗୃହର ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଚୁପ୍ କରି ଛିଡ଼ାହୋଇ ମିମି ଅଡ଼େ ଗୋଟାଏ ଅପ୍ରସନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କରି ସେ ଗୋଟିଏ ଘରର କୋଣରେ ଚୁପ୍ କରି ବସିରହିଲା । ତା' ପରେ ମିମିକୁ ଯେତେବେଳେ ସେ ଦେଖିଛି ସ୍ତନ୍ୟପାନ କରିବାର ସେତେବେଳେ ତାକୁ ଠେଲି ବୋଉ କୋଳରୁ ତଳେ ପକାଇ ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି । ମିମିକୁ ଏକା ପାଇ ସେ ତାକୁ ଚିମୁଟି ଦେଇଛି । ବିଧା ମାରି ପଳାଇଯାଇଛି । ସୁଦାମବାବୁ ଟୁକୁନ'ର ଏପରି ବ୍ୟବହାର ଦେଖି ବ୍ୟଥିତ ହୋଇପଡ଼ିଛନ୍ତି ।

ପ୍ରୀତି କହିଲା, ଏ ଦି'ଟା ତଳ ଉପର ଭାଇ ଭଉଣୀ—ସଦାବେଳେ କଜିଆ ଲାଗିବେ ଏମାନେ ।

ଦୁଇ ଜଣଙ୍କୁ ଅଲଗା ଅଲଗା ଶୁଆଇ ସେମାନଙ୍କ ମଝିରେ ଶୋଇ କାହାରି ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ନ କରି ଚିତ୍‌କରି ଶୋଇ ପ୍ରୀତି ବାଘ ଗପ କହିବାକୁ ଲାଗିଲା···ମିମି, ତୁ ଦେଖିଚୁନା ସେ ବାଘ ! ମା'ଲୋ, ଏତ୍‌ତେ ବଡ଼ ବଡ଼ କାନ, ଏତ୍‌ତେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଦାନ୍ତ, ଏତ୍‌ତେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗୋଡ଼, ଏତ୍‌ତେ ବଡ଼ ବଡ଼ ହାତ··· ।

ବାଘର ହାତ ଥାଏ କି ? ବୋଉ ତୁ ମିଛ କହୁଚୁ, ଠାକୁର ତୋତେ ମାରିବେ । ଟୁକୁନା ଚେତାଇ ଦେଲା ବୋଉକୁ, ବୋଉର ନିଜ ଉପଦେଶ କଥା, ମିଛ କହିଲେ ଠାକୁର ମାରନ୍ତି ।

ନାଇଁ, ବାଘର ହାତ ନାହିଁ, ଭୁଲରେ କହିଲି ।

କିନ୍ତୁ ମିମି ତା ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ନାରାଜ । ସେ କହିଲା, ବୋ'ଉ ବାଘର ହାତ ଅଛି, ନାଇଁ ବୋଉ ସେ ଭାତ ଖାଏ କେମିତି ?

ପ୍ରୀତି ଏହାର ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ କହିଚାଲିଲା, ବାଘ ଆସି କହିଲା, ହାଁଉଁ ମାଁଉଁ ଖାଁଉଁ, ମଣିଷ ଗନ୍ଧ ପାଉଁ, କିଏ କାନ୍ଦୁଚି ରେ ? ମୁଁ କହିଲି, ନାଇଁ ମିମି କାନ୍ଦୁ

ନାହିଁ, ଯା ଯା, ତୁ ଯା । ବାଘ କହିଲା, ଆଚ୍ଛା ହଉ ମୁଁ ଯାଉଚି, ଫେଏରେ କାନ୍ଧରେ ନେଇଯିବି ।

ବାଘର କଥା କହିବା ଶକ୍ତିରେ ଝୁଲୁନାର ଆପତ୍ତି ନାହିଁ । ମିମି ଓ ଝୁଲୁନା ଦୁହେଁ ଆଖି ବଡ ବଡ଼ କରି ଗପ ଶୁଣୁଚନ୍ତି ।

ଝୁଲୁନା କହିଲା, ବୋଉ, ବାଘ ମିମିକୁ ନେଇଯାଉ, ସେ ମୋର ସିଲଟଖଡ଼ି ଖାଇ ଦଉଚି ।

ଏ ଅଭିଯୋଗ ସତ୍ୟ ଅଟେ । ମିମି ସିଲଟଖଡ଼ିର ଲେଖନୀରୂପେ ବ୍ୟବହାରକୁ ଆଦୌ ପସନ୍ଦ କରିନାହିଁ । ସେ ଗବେଷଣା କରି ଦେଖିଚି ତାହା ଖାଦ୍ୟରୂପେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟତର । କିନ୍ତୁ ବୋଉକୁ ଜାପୁଟି ଧରି ସେ କହିଲା, ଲୁନାକୁ ନଉ ।

ତା' ପରେ ପ୍ରୀତିର ଦୁଇ କଡ଼ରୁ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବାକ୍‌ଯୁଦ୍ଧ ।

ତୋତେ ନଉ ।

ତୋତେ ନଉ ।

ପ୍ରୀତିର ଗ୍ରୀବାକୁ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ର କରି ଦୁହେଁ ତା ଉପରେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ପ୍ରୀତି ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ଦୁଇଆଡ଼କୁ ଠେଲିଦେଇ ଉଠିବସି କହିଲା ତୁମେ ଦୁହେଁ ଯଦି ଏମିତି ହେବ ମୁଁ ଯାଉଚି ଘରୁ ବାହାରିଯିବି । ମୋତେ ବାଘ ନଉ । ବାଘ ନଉ ମୋତେ !

ମିମି କହିଲା, ମୁଁ ବାଘକୁ ଭାତ ଖାଇବାକୁ ଦେବି, ସେ ନବ ନାହିଁ ।

ଝୁଲୁନା କହିଲା, "ମୁଁ ବାଘକୁ ଗୁଳିକରି ମାରିଦେବି ମୋ ବନ୍ଧୁକରେ ।"

ପ୍ରୀତି ଖଟରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଗଲା ବାହାରକୁ । ମିମି ଝୁଲୁନା ଦୁହେଁ ତାକୁ ଦୁଇପଟୁ ଜାପୁଟି ଧରିଲେ । ପ୍ରୀତି ସେମାନଙ୍କୁ ଠେଲିଦେଇ ବାହାରିଗଲା । ବାହାରି ଗଲା ଏକଦମ୍ ବାହାରକୁ ।

ଭାଇ ଭଉଣୀ ଦୁହେଁ ଅମ୍ କିନା ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲେ । ଆଖି ଛଳ ଛଳ କରି ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଚାହିଁରହିଲେ ।

କିଛିକ୍ଷଣ ବିରାମ । ସୁଦାମବାବୁ ସୁବିଧା ପାଇ ପୁଣି ଲେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ତାଙ୍କର ଉପନ୍ୟାସରେ ସେତେବେଳେ ଅତି ଜଟିଳ ପରିସ୍ଥିତି ଉପୁଜିଚି । ବହୁଯୁଗ ପୂର୍ବରେ ଏ ଦେଶରେ ଯେଉଁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସ୍ପନ୍ଦନ ହୋଇଥିଲା ସେଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟୋମରୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ଏ ଦେଶ ସଞ୍ଚୟ କରି ରଖିଚି ଓ ତେଣୁ ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀର ସେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଗୁରୁ ହୋଇଚି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ଦେଶ ଅନ୍ୟ ଦେଶକୁ ସେ ସ୍ପନ୍ଦନଗୁଡ଼ିକ

ପଠାଉଛି । ଏଣେ କ'ଣ ହୋଇଛନା କା ଦେଶ ପୃଥିବୀରେ ପ୍ରଧାନ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଉପାସକ ହୋଇଛି, ପୃଥିବୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର ଚିନ୍ତା ଓ ମତ ପ୍ରକାଶର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ସେ ଯେପରି ସମ୍ମାନ ଦେଇଛି ଆଉ କୌଣସି ଦେଶ ସେପରି କରିପାରି ନାହିଁ । ଏକ ଲହମାରେ ପୃଥିବୀର ଜନସଂଖ୍ୟାର ୨୦ ଗୁଣ ଲୋକ ମାରି ଦେବାର ଶକ୍ତି ସଞ୍ଚୟ କରି ରଖି ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଦେଶକୁ ସେ ଗଣତନ୍ତ୍ର ସ୍ପନ୍ଦନ ପଠାଉଛି । ତେଣେ ପୁଅ କଅଣ ହୋଇଛି ନା ଯା ଦେଶ ହୋଇଛି ପୃଥିବୀର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜନମଙ୍ଗଳକାରକ ଦେଶ । ଶୋଷିତମାନଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଉଦ୍ଧାରକ । ଅର୍ଦ୍ଧ ଲହମାରେ ପୃଥିବୀର ଜନସଂଖ୍ୟାର ୪୦ ଗୁଣ ଲୋକ ମାରିଦେବାର ଶକ୍ତି ଆହରଣ କରିବାରେ ଲାଗିପଡ଼ି ଚାରିଆଡେ ସେ ଜନମଙ୍ଗଳ ସ୍ପନ୍ଦନ ପଠାଉଛି । ଏହି ଶକ୍ତିମାନ୍ ସ୍ପନ୍ଦନଗୁଡ଼ିକ ସ୍ୱ ସ୍ୱ ଗତିପଥରେ ଯାଉ ଯାଉ ବ୍ୟୋମରେ ଏକତ୍ର ମିଳିତ ହୋଇ ସେଠାରେ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ଏକ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ସ୍ପନ୍ଦନାବର୍ତ୍ତ । ଏପରି ସମୟରେ ନାୟିକା କାର୍‌ବୋଲିକା $\sqrt{\frac{1}{2}}$ ଫିଁ ଚନ୍ଦ୍ରଲୋକରେ ଥିବା ତା'ର ପୂର୍ବଜନ୍ମର ପ୍ରେମିକ ପାଖକୁ ପଠାଉଛି ୨ ଆଙ୍ଗଷ୍ଟ୍ରମ ଇଉନିଟ୍‌ର ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରୋମାଗ୍‌ନେଟିକ୍‌କୃତ ପ୍ରେମ । ଇତ୍ୟାନ୍ତେ ତାହାର ଦୁଇଜନ୍ମ ପୂର୍ବର ସ୍ୱାମୀ ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ୪ ଗ୍ରାମ୍ ଦ୍ରବୀଭୂତ ପ୍ରେମ ପଠାଉଥିଲେ···

ଏତିକିବେଳେ ସୁଦାମବାବୁ ଚକିତେ ଶୁଣିଲେ ସେ କ୍ରନ୍ଦନ ଧ୍ୱନି···ବୋଉ ମ ବୋଉ । ମିମି ଓ ଟୁକୁନାର ଐକ୍ୟ କ୍ରନ୍ଦନ ।

କଲମ ଧୀରେ ଥୋଇଦେଇ ସୁଦାମବାବୁ ମନେ ମନେ କହିଲେ, "ଧେତ୍, ଏ ଘରେ କେହି କେବେ ଲେଖକ ହେଲେଣି ନା ହେବେ !! ସ୍ତ୍ରୀ ସିନା ଟିକିଏ ପ୍ରେରଣା ଦିଅନ୍ତା । ସେ କଥା ତ ଦୂରେ ଥାଉ, ଯେତେ ରକମର ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି । ପ୍ରେମ କରି ବାହା ହବାକୁ ଆଶା କରିଥିଲି ଯେ ସେ ତ ହେଲା ନାହିଁ । ବାପୁସ ଗଢ଼ାଇ ବାହା ହେଲି ଯେ ଜୁଟିଲା ଗୋଟାଏ ବେରସିକା, ସଦାବେଳେ ଘରକାମ ବା ପିଲାଛୁଆ ନେଇ ବ୍ୟସ୍ତ, ମୋତେ ପ୍ରେରଣା ଦେବାକୁ ବେଳ କାହିଁ ତାର !! ଶେଃ, ଏମିତିରେ କେହି କେବେ ଲେଖକ ହେଲେଣି ? ଆଉ ପିଲାଗୁଡ଼ାଙ୍କ ହୋଇଛନ୍ତି ବି ଧେତ୍ ।"

ପିଲା ଯୋଡ଼ିଙ୍କଙ୍କର କ୍ରନ୍ଦନ କ୍ରମେ ତୀବ୍ରତର ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

କଲମ ରଖିଦେଇ ସୁଦାମବାବୁ ଡାକିଲେ ହଇ ହୋ ଶୁଣୁଛ !

ପ୍ରୀତି ଅନ୍ଧାର କଣରୁ ବାହାରି ପଡ଼ି ହସି କହିଲା, "ମୁଁ ଆଉ କଅଣ କରିବି କୁହ ?"

"ଯଦି ଜଣେ ଅଦ୍ଭୁତ ଲେଖକର ସ୍ତ୍ରୀ ଭାବରେ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ପାଇବାକୁ ତୁମେ ଚାହଁ, ତେବେ ଦୟାକରି ଟିକିଏ ଚୁପ୍ କରାଅ ସେଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ ।" ସୁଦାମବାବୁ ହାତଯୋଡ଼ି କହିଲେ ।

ପ୍ରୀତି ଖିଲିଖିଲି ହସି ମିମି ଓ ଟୁକୁନାକୁ କୋଡ଼କୁ ଆଉଜାଇ ନେଇ ଗାଇବାକୁ ଲାଗିଲା···

"ତୁମକୁ ଛାଡ଼ି ମୁଁ କେଉଁଠି ଯିବରେ, ମୋ ମିମି କୁନା···
"ତୁମପାଇଁ ତ ମରିବ ନାହିଁରେ, ମୋ ମିମି କୁନା···
"ମଲେ ଭୂତ ହୋଇ ତୁମଠି ଥିବ ରେ, ମୋ ମିମି କୁନା···

"ଦୟାକରି ତୁମର କାବ୍ୟ ସ୍ରୋତ ଟିକିଏ ବନ୍ଦ କରିବ କି ? ତାଙ୍କର ବିନୟରେ ଚରମ ବିରକ୍ତି ପରିସ୍ଫୁଟ ହୋଇଉଠିଲା ।

"ଏ କବିତା ପୁଅ କିଏ ବୋଧନ''ରେ, ମୋ ମିମି କୁନା···ପ୍ରୀତି ସେ ବିନୟ ପ୍ରତି ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନ କରି ଗାଇ ଚାଲିଲା ।

ସୁଦାମବାବୁ ଅଧିକ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ, "ଧେତ୍, ଏ ଘରେ ଆଉ ରହିବ ନାହିଁ ।'' ଦୁମ୍ କରି ଚୌକି କଚାଡ଼ି ସୁଦାମବାବୁ ଉଠି ଛିଡ଼ାହେଲେ ବାହାରିଯିବାକୁ ।

"ମିମି କୁନା ଛାଡ଼ି କେଉଁଠି ଯିବ ହୋ ମୋ ଧନମଣି···''

"କଅଣ୍ କହିଲ କଅଣ୍ କହିଲ ??'' ଯାଉ ଯାଉ ଅମକା ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଉଦ୍‌ଗ୍ରୀବ ଭାବରେ ସୁଦାମବାବୁ ପଚାରିଲେ । 'ମୋ ଧନମଣି' କଥାଟାକୁ ଦୋହରାଇ ମନେ ମନେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

"ଯେଣେ ଯିବ ଏଣେ ଆଣିବେ ଟାଣି ହୋ, ମୋ ଧନମଣି···
(ଆଉ) ଧନମଣି ଏଠି ବନ୍ଧା ହୋଏଛା ହୋ, ମୋ ଧନମଣି···''

ଶେଷ ପଦରେ ସୁଦାମବାବୁ ହଠାତ୍ ଉତ୍କ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ, "ବନ୍ଧା ହୋଏଛା ? ଦେଖେଛା, କେମିତି ବନ୍ଧା ହୋଏଛା ।'' କହି ସେ ଚୌକି ଉପରେ ଧୁମ୍‌କରି ବସିପଡ଼ିଲେ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ।

ପ୍ରୀତି ଅପାଙ୍ଗ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସୁଦାମବାବୁଙ୍କ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ମୁରୁକି ହସି ମିମି ଓ ଟୁକୁନାକୁ କୋଡ଼ରେ ଜାକି ଶୋଇପଡ଼ିଲା ।

ମିମି କହିଲା, "ବୋଉ, ଶ୍ୱଶୁ ଘର କଥା କହ ।''

ପ୍ରୀତି ପୁଣି ସୁର କରି ଗାଇବାକୁ ଲାଗିଲା, "ଜହ୍ନମାମୁଁ ହୋ ଆଲୁଅ କର, ମିମି ଯିବ ହୋ ଶାଶୁଘର, ସାଙ୍ଗରେ ଯିବ କିଏ ? ଆଲୋ ମିମି ତୋ ସାଙ୍ଗରେ ଶାଶୁଘର କିଏ ଯିବ ?

ମିମି ନିର୍ବିକାର ଭାବରେ କହିଲା, "ଟୁକୁନା ଭାଇ ।''

"ନାଇଁ ନାଇଁ, ମୁଁ ତା ସାଙ୍ଗରେ ଯିବ ନାହିଁ ।" ଟୁକୁନା ଘୋର ଆପତ୍ତି ଶୁଣାଇ ଉଠି ବସିଲା ।

"ବୋଉ ମ ବୋଉ, ହଁ ଯିବ ଭାଇ, ତୁ କହ ।" ମିମିର କରୁଣ ମିନତିରେ ପ୍ରୀତି ତାକୁ ଚୁମ୍ବନ ଦେଇ କହିଲା, ହଁ ନିଶ୍ଚେ ଯିବ । ସାଙ୍ଗରେ ଯିବ କିଏ ? ତା ପରେ ପୁଣି ଗାଇବାକୁ ଲାଗିଲା—

"ସାଙ୍ଗରେ ଯିବ ଟୁକୁନା ଭାଇ ଛତାବାଡ଼ି ଦେ···"

ଗୋଟିଏ ଅପୂର୍ବ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ମାନସ ପର୍ଦ୍ଦାରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହେଲା ସେ ଗୀତ ଦ୍ୱାରା । ବହୁଦିନର ଗୋଟିଏ କରୁଣ କାହାଣୀ ତାଙ୍କର ମନେପଡ଼ିଲା···

···ଗାଁ ଝିଅ ପଦ୍ମା ବାହା ପରେ ବାପଘରୁ ବିଦାୟ ନେଉଛି । ପିଲାଟିବେଳୁ ସେ ବାପ ହରାଇଛି, ଅଛି କେବଳ ଭାଇ ବନଟେ । ଆଜି ଚିରଦିନ ପାଇଁ ବାପଘରୁ ବିଦାୟ ନେବାବେଳେ ତା'ର ସମସ୍ତଙ୍କ କଥା ମନେପଡ଼ି କୋହ ଉଠୁଛି । ଶକୁନ୍ତଳା ଆଶ୍ରମରୁ ବିଦାୟ ନେବାବେଳେ ହରିଣ, ବୃକ୍ଷ ଲତାମାନଙ୍କଠାରୁ ମଧ୍ୟ ବିଦାୟ ନେଇଥିଲେ । ପଦ୍ମା ଜଣ ଜଣଙ୍କୁ ଧରି ବାହୁନି ବିଦାୟ ନେଇ ଯେତେବେଳେ ସାନଭାଇ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା ସେତେବେଳେ ତା'ର କୋହ ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ହେଲା ନାହିଁ । ଭାଇକୁ ଧରି ପଦ୍ମା ବାହୁନିଲା ··

ଉଷୁନା ଧାନ କି ଗଜା ହୋଇବ, ମୋ ସୁନାଭାଇ
ସତେ ଛତ ବାଡ଼ି ଦେଇ ଥୋଇବ, ମୋ ସୁନା ଭାଇ ।

ଭଉଣୀ ଶାଶୁଘରେ । କେବେଠୁଁ ବାପଘର ଛାଡ଼ି ଆସିଛି କାହିଁ ଦୂରେ । ବିଲ ଭିତରେ ଚାଲି ଚାଲି ତିନି କୋଶ ଯିବାପରେ ପଡ଼େ ବୁଢ଼ା ନଈ । ତଳି ବାଲିରେ ଦଉଡ଼ି ଡେଇଁ ନଈ ପାର ହେବା ପରେ ବାସୁଲେଇ ପାଟ । ସେ ପାଟ ଭିତରେ ରାସ୍ତାଟା ଲମ୍ବି ଯାଇଛି ଯେ କାହିଁ କେଉଁଠି ଶେଷ ଦିଶୁନାହିଁ । ରାସ୍ତା କଡ଼ରେ ଗୋଟିଏ ଘାସ ଗଛ ବି ନାହିଁ । ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବତା ଯେତେବେଳେ ଠିକ୍ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ସେତେବେଳେ ପୁଣି ପାରିହେବ ଖରସୁଆ ନଈ । ସାରାବର୍ଷଯାକ ସେଥିରେ ଡଙ୍ଗା ପଡ଼ିଥାଏ । କଳାମଚମଚ ପାଣି । ମଣିଷଖିଆ ନଈ ଏଇଟା । ଖରସୁଆ ପାରିହୋଇ ପୁଣି ବିଲ । ବିଲ ପାର ହେଲେ ହରିପୁର, ଭଉଣୀର ଶାଶୁଘର ଗାଁ । ଭଉଣୀ ସେଇ ଯେ ବାହାହୋଇ ଆସିଛି ବାପଘର ଆଡ଼କୁ ପିଠିକରି, ଆଉ ମୁହଁ ବୁଲାଇ ନାହିଁ । କିଏ ନବ ? ଭାଇ ତ ବନଟେ । ଭାଇ କେବେ ବଡ଼ ହବ ସିନା ନବ । ···ଭାଇ ବଡ଼ ହୋଇଛି, କଲିକତାରେ ଝୋଟ କଳରେ ଚାକିରି କରିଛି । ଛୁଟି ନେଇ ଗାଁକୁ ଫେରିଛି କେତେ ଦରବ ନେଇ । ଗାଁରେ ପହଞ୍ଚିବା ପରଦିନ ଛତା ବାଡ଼ି କାଖରେ ଜାକି ଭାଇ ଛୁଟିଛି ହରିପୁର, ଭଉଣୀକୁ ଆଣିବାକୁ । ଖରସୁଆ କୂଳରେ ଭାଇ ଯେତେବେଳେ ପହଞ୍ଚିଲା, ସୂର୍ଯ୍ୟ ସେତେବେଳେ

ଠିକ୍ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ । ନଈ କୂଳରେ ଥକ୍‌କା ହୋଇ ବସିପଡ଼ି ଆଞ୍ଜୁଳା ଅଞ୍ଜୁଳା ପାଣି ପିଇ ମୁହଁ ହାତ ଧୋଇ ଡାକ ଛାଡ଼ିଲା, "ଏ ସତୁରୁ ଭାଇ ଏ···ଏ·· ହେ, ବେଇଗେ ଡଙ୍ଗା ଆଣ ।"

ନାଉରି ସେ ପାଖରୁ ଝିଙ୍କାରି କହିଲା, "ରହଃ, ଆସିଲି ମୋର ଦେଙ୍ଗେ ନାଇକ ନାଠ ଯାଇବ ।"

ନଈ ପାରି ହୋଇ ଆମ୍ଭ ଭୋଟରେ ବସିପଡ଼ି ଅଣ୍ଟାରୁ ଜଳକଣ୍ଠ ଗାମୁଛା ଖୋଲି ବନ୍ଧହୋଇ ଟାଳି ପୋଟୁଳି ଭାଇ ଖୋଲିଲା ଥଳିଆ ଦେଖିବାକୁ । ଆରସି ଫିତା, କାକେଇ, ସିଲ୍କପାଡ଼ି ଶାଢ଼ୀ, ଅଳତା, ସିନ୍ଦୂର, ବନାରସି କାଚ, ଦର୍ପଣି ଶଙ୍ଖା, ଅତର, ସାବୁନ୍ ଓ ହାଲଫେସନର ବ୍ଲାଉଜ୍ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ବାହାର କରି ସପ୍ରଶଂସ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଗୁହିଁ ପୁଣି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଥଳିଆରେ ସଜାଡ଼ି ରଖିଲା । କେଉଁଟି ଜିନଷ ସହିତ ଖାପ ଖୁଆଇ କୌଣସି ଜିନଷ କିଣା ହୋଇନାହିଁ, ଯାହା ଯେତେବେଳେ ପାଇଚି କିଣି ପକେଇଚି । ଆମ୍ଭ ସେତକ ଥଳିଆରେ ରଖି ଭାଇ ପୁଣି ଚାଲିଲା । ଏଥର ଆଉ ବେଶି ବାଟ ନାହିଁ । ବିଲ ଆରପଟେ ହେଉଛି ପଞ୍ଚି ମନ୍ଦିର ଚୂଡ଼ା ଦିଶୁଚି, ତାରି ପାଖରେ ଭଉଣୀ ଘର । ବେଗେ ବେଗେ ଚାଲି ଉଦୁଉଦିଆ ସଂଜବେଳେ ଭାଇ ଭଉଣୀର ଶାଶୁଘର ଦାଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡାରେ ଛତାବାଡ଼ି ତଳେ ଥୋଇଦେଇ ଡାକିଲା—"ଅପା !" ଧୀରେ ଗୋଟିଏ ଡାକ, କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ । ଶାଶୁକୁ ପଙ୍ଖା କରୁ କରୁ ଅମକିନା ଭଉଣୀର ହାତ ରହିଗଲା, ଦମକିନା ସ୍ତବ୍ଧ ହେଲା । ଉତ୍କଣ୍ଠ ହୋଇ ଗୁହିଁ ମନେ ମନେ ପଚାରିଲା, ଏ ମୋ ଭାଇ ଗଳା ନା ? ହଁ ଲେ ମୋ ଭାଇ ତ ! ଶାଶୁର ଭୟ ଭୁଲିଯାଇ ନବବଧୂପରି ହୋଇ ଲୁଗା ସଜାଡ଼ ସଜାଡ଼ ଦଉଡ଼ି ଆସି ଦାଣ୍ଡଦୁଆର ଖୋଲିଦେଇ ଗୁହିଁ ରହିଲା ଭାଇ ଆଡ଼େ । ଦୁହିଁଙ୍କ ମୁହଁରେ କଥା ନାହିଁ, ଦୁହିଁଙ୍କ ଆଖିରୁ ପାଣି ଗଡ଼ିଯାଉଚି ··

ଟୁକୁନା କିନ୍ତୁ ମସ୍ତକ ସବେଗେ ସଞ୍ଚାଳନ କରି କହିଲା, "ନାଇଁ ନାଇଁ, ମୁଁ ମିମି ସାଙ୍ଗରେ ତା ଶାଶୁଘର ଯିବ ନାହିଁ ।"

ମିମି ଧୀରେ ବୋଉର କାନେ କାନେ କହିଲା, "ହଁ ବୋଉ, ଭାଇ ଯିବ ।"

ଟୁକୁନା ଦୁମ୍ କରି ମିମି ପିଠିରେ ଗୋଟିଏ ବିଧା ଥୋଇଦେଲା । ମିମି ତୀବ୍ର ସ୍ୱରରେ କାନ୍ଦୁ କାନ୍ଦୁ କହିଲା, "ହଁ, ଭାଇ ଯିବ ।"

ସୁଦାମବାବୁ ସବୁ ଶୁଣି ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହେଲେ । ଗୋଟାଏ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ତାଙ୍କର ଅଦମ୍ୟ କୁତୂହଳ ଜାତହେଲା । ପିଲା ଦୁଇଟା ତ ବେଉଲୁ ବାଧ ନେଇଗଲା ବୋଲି କାନ୍ଦିଲୁ ଲକ୍ଷ୍ୟହୀନ ହେଲେ, ଅଚ୍ଛା, ମୋ ବେଳକୁ କଅଣ କରୁଛନ୍ତି ଦେଖେ ।

ସେ ମିମି ଓ ଟୁକୁନାକୁ କଡ଼କ ନେଇ କହିଲେ, "ଏଇ, ଜାଣିଚ ନା— ତୁମେ ଦୁହେଁ ଯଦି ଏମିତି ହେବ, ତେବେ ମୁଁ ବାହାରି ଯାଉଚି, ମୋତେ ବାଘ ନେଉ । ·· ଯିବ ?"

ମିମି ଓ ଟୁକୁନା ନୀରବ, ଦୃଷ୍ଟି ତାଙ୍କର ବୋଉଆଡ଼େ ।

"କଅଣ କହୁଚ ? ଯିବ ? ହେଇ ଗଲି, ଯିବ ?" ସୁଦାମବାବୁ ବ୍ୟାକୁଳ ଭାବରେ ପଚାରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପ୍ରୀତି ମୁରୁକ ମୁରୁକ ହସୁଥାଏ ।

"ଯିବ ?" ପୁଣି ସେହି କରୁଣ ପ୍ରଶ୍ନ ।

ମିମି ନୀରବ ରହିଲା ।

ଟୁକୁନା ମୁଣ୍ଡ ଟୁଙ୍କାରି କହିଲା, "ହଁ ।"

ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇ ସୁଦାମବାବୁ କହିଲେ, ବାପମାନଙ୍କ ଜୀବନ ଭାରି କଷ୍ଟକର । ଦେହର ରକ୍ତ ପାଣି କରି ପିଲାଙ୍କୁ ପାଳିବେ, ବୁଢ଼ା ହେଲେ ଦୂର୍ ଦୂର୍ କରି ପିଲାଏ ଘଉଡ଼ାଇ ଦେବେ । ସବୁ ମାୟା, ସବୁ ମିଛ । ଆଖି ତାଙ୍କର ଛଳଛଳ ହୋଇଗଲା । ସେ ଉଠି ଯାଉଥିଲେ ।

ପ୍ରୀତି ତାଙ୍କ ଲୁଗା କାନି ଧରି ଅଟକାଇ କହିଲା, "ତୁମେ ପିଲାଙ୍କ କଥାରେ ଏମିତି ହେଉଚ ନା ! ମାଇପଙ୍କ ଜୀବନ ଭଲ ଆଉ ସ୍ୱାମୀମାନଙ୍କ ଜୀବନ ଅଛୁ ? ତୁମେମାନେ ତ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ । ଏ ସବୁ ପୁରୁଷର, ଅଥଚ କୌଣସିଥିରେ ପୁରୁଷର ଲୋଭ ନାହିଁ । ଆଉ ମାଇପି ? ଛି, ଘରର କେହି ନୁହେଁ ନା, ପିଢ଼ାରେ କୁଆ ବସାଇ ଦିଏନା, ସେତେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କଥା ଏ ମାଇପିଙ୍କର ।"

"ଚ୍ଛିଡ଼···ଚ୍ଛିଡ଼ ।"

ସୁଦାମବାବୁ ଉଠି ଚାଲିଗଲେ ପୁଣି ଦେଖିବାକୁ । ମନଟା ତାଙ୍କର ବେଦନାରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । ସେ ଆକାଶକୁ ଚାହିଁ ବସି ରହିଲେ ।

ପ୍ରୀତି ନଯୋଡ଼ ନଦରେ ଶୋଇପଡ଼ିଲାଣି । ମିମି ଓ ଟୁକୁନା ଦୁଇପଟରୁ ଜାବୁଡ଼ି ଧରି ନଦରେ ଶୋଇଛନ୍ତି । ମିମିର ପାତଳା ଓଠ ଦିଓଟି ମଝିରେ ମଝିରେ ଥରି ଉଠୁଚି । ଟୁକୁନାର ଓଠରେ ମଝିରେ ମଝିରେ ହସ ଖେଳିଯାଉଚି । ଚାରିଆଡ଼େ ପୁଣି ନୀରବ ନିସ୍ତବ୍ଧ । ପଡ଼ିଶା ଘରର ପିଲାଟିର ଦେହ ଭଲ ନାହିଁ, ତାର କାନ୍ଦଣା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଥମି ନାହିଁ ।

ଢଂ···ଢଂ । ଜେଲଖାନାର ଘଣ୍ଟା ବାଜି ଉଠିଲା ।

ହଠାତ୍ ଟୁକୁନା ଧଡ଼ପଡ଼ କରି ଉଠି ବସି ପାଟି କରି କହିଲା, "ଦେ, ଦେ ମୋ ବନ୍ଧୁକ ଦେ···"

ପ୍ରୀତି ମଧ୍ୟ ଧଡ଼ପଡ଼ କରି ପଚାରିଲା, "କିରେ ବନ୍ଧୁକ କଅଣ ହେବ ଏତେ ରାତିରେ ?"

"ବୋଉ, ବାଘ ମିମିକୁ ନବାକୁ ଆସିଛି, ମୁଁ ତାକୁ ମାରିବି," କହି ଟୁକୁନା ତା ବନ୍ଧୁକ ଧରି ଦୌଡ଼ିଲା ଦାଣ୍ଡଆଡ଼େ ।

ପ୍ରୀତି ହସି ହସି ତା'ର ପଛରେ ଗୋଡ଼େଇ ତାକୁ ଧରି ଆଣି କହିଲା, "ଦେଖୁଛ ହୋ, ଦିନ ରାତି କଳଗୋଳ ବାଦ ହିଂସା ଦୁହିଁଙ୍କ ଭିତରେ । ସପନରେ ଦେଖି ବାଘ ମିମିକୁ ଧରିନେବାକୁ ଆସିଛି ବୋଲି ଭଇ ବାଘ ମାରିବାକୁ ଦଉଡ଼ିଛନ୍ତି ।"

ପେଡ଼ଭରା ଚମ୍ପ

ଶ୍ରୀ ଭୁବନେଶ୍ୱର ବେହେରା

ସୁସଜ୍ଜିତ କୋଠରୀ ଭିତରକୁ ସନ୍ତର୍ପିତ ପଦକ୍ଷେପରେ ପଶି ଆସୁ ଆସୁ ବସ୍ତୃରକମଣ୍ଡଳୀକୁ ଅଭିବାଦନ ଜଣାଇ ନୂତନ ପ୍ରାର୍ଥୀ କହିଲା -"ଗୁଡ଼୍ ମର୍ଣିଙ୍ଗ ସାର୍ସ୍ ।"

ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ନଦ୍ୱୀକ୍ଷା ବୋର୍ଡ଼ର ଚେୟାରମେନ୍ ଶ୍ରୀ ମେନନ୍ ମୁହଁରେ ହସ ଫୁଟାଇ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—"ଗୁଡ଼୍ ମର୍ଣିଙ୍ଗ୍"ଆଉ ତାଙ୍କ ସାମନାରେ ଖାଲି ପଡ଼ିଥିବା ଚୌକି ଆଡ଼କୁ ହାତ ଦେଖାଇ କହିଲେ—'ଆସ ସେଇଠି ବସ ।'

ଦେହକୁ ଅଣ୍ଟା ଉପରୁ ସାମାନ୍ୟ ଆଗକୁ ଝୁଙ୍କାଇ ଆଣି ପ୍ରାର୍ଥୀ ସମ୍ଭ୍ରମେ କହିଲା—'ଥେଙ୍କ୍ ୟୁ ସାର୍' ଏବଂ ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ ଚୌକିଟିରେ ବସିଗଲା । ଅର୍ଦ୍ଧମଣ୍ଡଳାକାରରେ ବସିଥିବା ବସ୍ତୃରକମଣ୍ଡଳୀଙ୍କ ଛଅଯୋଡ଼ା ଆଖି ତାକୁ ସତେ ଯେମିତି କୋଣ ପକାଉଥିଲେ ।

ପ୍ରାର୍ଥୀର ଦରଖାସ୍ତ ଫର୍ମରେ ଆଖି ବୁଲାଉ ବୁଲାଉ ଚେୟାରମେନ୍ ସାଦର ସମ୍ଭାଷଣ କଲେ ··'ତମର ନାମ ?'

ପ୍ରାର୍ଥୀ ଉତ୍ତର ଦେଲା । 'ନାଗେନ୍ଦ୍ର ଶର୍ମା' ।

: ଏନ୍. ଏ. ରୁ 'ନ' ବି ତ ହୋଇ ପାରେ । ଟିପ୍ପଣୀ କାଟିଲେ ଚେୟାରମେନ୍ । ଆଉ ପ୍ରଶ୍ନକଲେ 'ନଗେନ୍ଦ୍ରର ଅର୍ଥ କ'ଣ କହିଲ ?'

: କିନ୍ତୁ ମୋ ନାଁ ନାଗେନ୍ଦ୍ର ସାର୍ ।

: ହଁ, ତମ ନାଁଆ ତ ନାଗେନ୍ଦ୍ର—ବେଶ୍ ବଢ଼ିଆ ନାଁଆଟାଏ ବି, ଆଚ୍ଛା ନାଗେନ୍ଦ୍ରର ଆକ୍ଷରିକ ଅର୍ଥ କ'ଣ ?

: ନାଗମାନଙ୍କର ଇନ୍ଦ୍ର ବା ରାଜା ।

: କିଏ ?

: ଅନନ୍ତ ବାସୁକୀ ।

: ବେଶ୍—ଆଉ ନଗେନ୍ଦ୍ର ? —ଜିଜ୍ଞାସା କଲେ ଚେୟାରମେନ୍ ।

: ଉଁ···ମୋ ନାଁ ନଗେନ୍ଦ୍ର ନୁହେଁ ସାର୍ । ନାଗେନ୍ଦ୍ର ।

: ହେଲା ଯେ—ନଗେନ୍ଦ୍ରର ଅର୍ଥ କ'ଣ ବୋଲି ଚେୟାରମେନ୍ ପଚାରୁଛନ୍ତି— ହିମାଳୟୋ ନାମ ନଗାଧିରାଜଃ । ଶୁଣିଛ ? ଇଙ୍ଗିତ ଦେବାକୁ ଯାଇ ପାଖ ଚୌକିରୁ ଟିପ୍ପଣୀ କାଟିଲେ ପ୍ରଫେସର ସିଂହ । ପ୍ରାର୍ଥୀ କିନ୍ତୁ ତୁନି ହୋଇ ରହିଗଲା ।

ଦରଖାସ୍ତ ଫର୍ମର ସାରାଂଶ ତଳେ ଆଖି ପକାଇ ଚେୟାରମେନ୍ ଗୁଣୁଗୁଣାଇଲେ । 'ହବି—ଫଟୋଗ୍ରାଫି ।'

: 'ଓ ଫଟୋଗ୍ରାଫି । ଖୁବ୍ ଭଲ ।' ମୁଣ୍ଡଟେକି ପଚାରିଲେ—'କି କେମେରା ବ୍ୟବହାର କର ?'

ପ୍ରାର୍ଥୀ ଉତ୍ତର ଦେଲା—'ମୋର କୌଣସି କ୍ୟାମେରା ନାହିଁ ସାର୍ ?'

: ତେବେ ହବି ଫଟୋଗ୍ରାଫି ବୋଲି ଦେଇଛ !

: ଆମ କଲେଜର ଫଟୋଗ୍ରାଫିକ୍ କ୍ଲବରେ ମୁଁ ଜଣେ ମେମ୍ବର ଥିଲି ସାର୍ ।

: ଆଚ୍ଛା ସେ କ୍ଲବରେ କିକି କେମେରା ଥିଲା ?

ଏଥର ଛେପ ଢୋକିଲା ଶର୍ମା । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ କହିଲା, 'ଆଇସୋ—ଆଇସୋଲ ।

: ଆଉ ।

ଶର୍ମା ନିରୁତ୍ତର ହୋଇଯାଇଥିବା ଦେଖି ଚେୟାର୍‌ମେନ୍ ପୁଣି ପଚାରିଲେ—'ଆଇସୋଲ କ'ଣ ଭାରତରେ ତିଆରି ?'

: ନାଇଁ ସାର୍ ଜର୍ମାନ୍ ।

: କେଉଁ ଫିଲ୍ମ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲ ? —ଏଥର ପଚାରିଲେ ଚେୟାର୍‌ମେନ୍ ।

'ଜର୍ମାନ୍'—ପୁଣି ଉତ୍ତର ଦେଲା ଶର୍ମା ।

ଫଟୋଗ୍ରାଫିକ୍ ଫିଲ୍ମ ଭାରତରେ ତିଆରି ହୁଏ ନା ନାହିଁ ? ଆଉ ଯଦି ତିଆରି ହୁଏ କେଉଁଠି ହୁଏ କହି ପାରିବ ?

ଶର୍ମାର ମୁହଁ ଶୋଷି ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲା । ତାକୁ ଉତ୍ସାହ ଦେବାକୁ ଯାଇ ଚେୟାର୍‌ମେନ୍ କହିଲେ—'ଜାଣିନ ଯଦି କିଛି ଚିନ୍ତା କରନି । ତା'ପରେ ତାଙ୍କ ବାଁ ପାଖରେ ବସିଥିବା ପ୍ରଫେସର ସିଂହଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାକୁ ଇଙ୍ଗିତ ଦେଲେ ।

ପ୍ରଫେସର ସିଂହ ଆରମ୍ଭ କଲେ—'ଆଚ୍ଛା ମିଷ୍ଟର୍ ଶର୍ମା···ତମ ଘର ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶରେ ନା ? ମୋରାଦାବାଦ । ଦିଲ୍ଲୀରୁ ମୋରାଦାବାଦ କେତେ ଦୂର ?'

: ୧୬୦ ମାଇଲ୍ ।

: ବାଟରେ ତ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସହର ପଡ଼େ । ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ତୀର୍ଥ ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟ ପଡ଼େ । କେଉଁ କେଉଁ ନଦୀ ପଡେ କହିଲ ?

: ଯମୁନା ।

: ଆଉ ?

: ଛୋଟ ଛୋଟ ନାଳ ସବୁ—ମୁଁ ସେ ସବୁ ନାଁ ଜାଣିନି ।

: ଗୋଟାଏ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ନଦୀ ପଡ଼େ ।

ଶର୍ମା ଚୁପ୍ ହୋଇଯାଇଥିବା ଦେଖି ଡଃ ଚୌଧୁରୀ ଜେତାଇ ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି କହିଲେ—'ବଡ଼ ପବିତ୍ର ନଦୀ ।'

ଶର୍ମା କହିଲା—'ରାମ ଗଙ୍ଗା ।'

: ରାମ ଗଙ୍ଗା ତ ଉପରକୁ ରହିଗଲା । ଫତେଦାବାଦ ପାଖରେ କେଉଁ ନଦୀ ଅଛି ?

ତୁନି ହୋଇ ରହିଗଲା ଶର୍ମା ।

ଗଙ୍ଗା ନଦୀ କ ଜେଉଁ ତୁମେ ମୋରାଦାବାଦ ଯାଇ 'ପାରିବ ? ଗଙ୍ଗା କୂଳରେ ହା'ପୁର—ଗଡ଼ ମୁକ୍ତେଶ୍ୱର—ରାମନବମୀବେଳେ ସେଠାରେ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ଯାତ୍ରା ହୁଏ । ଜାଣିନ ?—ଅଯତ୍ନ ହୋଇ କହିଗଲେ ଡଃ ଚୌଧୁରୀ ।

ଶର୍ମା କହିଲା…'ମୁଁ ବଡ଼ ଦୁଃଖିତ ସାର୍ ।'

ଏଥର ଓଲଟିର ଚୌଧୁରୀ ।

ସେ ପଚାରିଲେ—'ଶର୍ମା ସର୍ଦ୍ଦାର ପଟେଲଙ୍କ ନାମ ଶୁଣିଛ ?'

ଶର୍ମା କହିଲା—'ହଁ !'

: ସେ କଏ ?

'ରାଜାମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ସୁଝାଇ ସେ ଭାରତରେ ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମିଶାଇଥିଲେ'—ଉତ୍ତର ଦେଲା ଶର୍ମା ।

: ଆଚ୍ଛା—ପୋଲିସ ଏକ୍ଶନ୍ କେଉଁଠି ହୋଇଥିଲା ?

: ପୋଲିସ୍ ଏକ୍ଶନ୍ ? ମୁଁ ଜାଣିନି ।

: ନିଜାମଙ୍କ ହାଇଦ୍ରାବାଦ ଭାରତରେ ମିଶିଲା କେମିତି ?

ଶର୍ମା ନିରୁତ୍ତର ।

: ଆଚ୍ଛା ଜାମ୍ମୁ-କାଶ୍ମୀର ଭାରତରେ କେମିତି ମିଶିଲା କହିଲ ?

: ଶେଖ୍ ଅବଦୁଲ୍ଲା ମିଶାଇ ଦେଲେ ।

: କାଶ୍ମୀରକୁ ଭାରତରେ ମିଶାଇ ଦେବା ପାଇଁ ଶେଖ୍ ଅବଦୁଲ୍ଲାଙ୍କ କ କ୍ଷମତା ଥିଲା ଯେ ସେ ମିଶାଇ ଦେଲେ ?

: ପାକିସ୍ତାନମାନେ ଅନୁପ୍ରବେଶ କଲାରୁ ।

: ହେଲା—ସେମାନେ ଅନୁପ୍ରବେଶ କଲେ । ତେବେ ଶେଖ୍ ଅବଦୁଲ୍ଲା କାହିଁକି ମିଶାଇ ଦେବେ ?

ଶର୍ମା ପୁଣି ଚୁପ୍ ହୋଇଗଲା । ତା'ପରେ ପୁଣି କେତେ ପ୍ରଶ୍ନ—ମୌଲାନା ଆଜାଦ କିଏ ? ପଣ୍ଡିତ ମାଳବ୍ୟ ? ଇକବାଲ—ଭଗତ ସିଂ…

ଏଥର କୃଷ୍ଣମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କ ପାଳି । ସେ ପଚାରିଲେ…'ମିଷ୍ଟର ଶର୍ମା—କେମେରାର ଲେନ୍ସ f.8 କହିଲେ କଣ ବୁଝାଏ କହିଲ ?'

: କାଡର ଗୋଲେଇ ।

: ତେବେ ୪.୬ ? ୪.୬ କଣ ୨.୮ରୁ ବେଶି ଶକ୍ତିଶାଳୀ ?

କାମେରା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଉ କେତେ ପ୍ରଶ୍ନର ସଠିକ ଜବାବ ନ ପାଇ ସେ ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଟିପ୍ପଣୀ ଦେଲେ । ଜାଣିନା ଯଦି ହବ ଫଟୋଗ୍ରାଫି ବୋଲି କାହିଁକି ଲେଖିଥିଲ ?

ଶର୍ମା କହିଲା—'ଆଇ ଏମ୍ ସରି ସାର୍ ।'

: ହେଉ—ଆଉ ଗୋଟାଏ କହିଲ ? 'ପବନରେ କଣ ସବୁ ଅଛି ?'

: ନାଇଟ୍ରୋଜେନ୍, ଅକ୍ସିଜେନ୍ ।

: ଆଉ ?

: କାର୍ବୋନ୍ ଡାଇଓକ୍ସାଇଡ଼୍ ।

: ସେଇଟା ପରା ମଣିଷ ପାଇଁ ବିଷ ? କାହା ପାଇଁ ସେଇଟା ଭଲ ?

ଏମିତି ଏମିତି ଆହୁରି କେତେ ।

ତା'ପରେ ପ୍ରଫେସର ସେନ୍ ।

ସେନ୍ କହିଲେ—'ଆଚ୍ଛା ଶର୍ମା—ତମେ କଣ ଆମ ସମାଜର କିଛି ଗୋଲମାଲ ଦେଖିପାରୁଛ ? ମାନେ ବିଶୃଙ୍ଖଳା · ଏଇ ଠକାମି, ଭଣ୍ଡାମି । ବୁଝିପାରୁଛ ନା ମୁଁ କଣ କହୁଛି ? ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳତା । ତମେ ହେଲ ଜଣେ ବୈଜ୍ଞାନିକ । ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ସବୁ କଥା ଡନଖି ଦେଖନ୍ତି । ତମେ କଣ ଭାବୁଛ ?

ଶର୍ମା କହିଲା—'ସାର୍—ମୁଁ······ଆଉ ଥରେ କୁହନ୍ତୁ ।

: ଏଇ ଗରିବୀ—ଧନୀ ଆହୁରି ବେଶି ଧନୀ ହେଉଛି—ଗରିବ ଆହୁରି ଗରିବ । କ୍ଷମତା ଲିପ୍ସା—ବୁଝୁଛ ତ ମୁଁ କଣ କହୁଛି ? ତମେ କଣ ଭାବୁଛ ?

: ସାର୍, ମୁଁ···

ପ୍ରଫେସର ସେନ୍ ମୁହଁରୁ କଥାଟିକୁ ଛଡ଼ାଇ ଆଣି କହିଲେ—'ତମେ ହେଲ ଜଣେ ଯୁବକ । ଆମେ ହେଲୁ ସବୁ ବୁଢ଼ା । ତମମାନଙ୍କ ହାତରେ ଭାରତର ଭବିଷ୍ୟତ—ଏ ପୃଥିବୀର ଭବିଷ୍ୟତ । ବୁଝୁଛ ତ ମୁଁ କଣ କହୁଛି ? ତମେ ଜଣେ ବୈଜ୍ଞାନିକ—ମୁଁ ସେଥିପାଇଁ କହୁଛି । ତମେ କଣ କହୁଛ ?

ଦୁଇ ହାତର ପାପୁଲିକୁ ଶୂନ୍ୟରେ ବୃତ୍ତାକାରରେ ବୁଲାଇ ଆଣି ପୁଣି କହିଲେ—ତମେ କଣ ଭାବୁଛ ?

: ସାର୍, ମୁଁ······

ଶର୍ମା 'ମୁଁ' କହିଲାବେଳକୁ ପ୍ରଫେସର ସେନ୍ ପୁଣି ଥରେ କହି ଉଠିଲେ—'ହେଉ ହେଲା ଯୁବକ ବନ୍ଧୁ—ଏବେ କିଛି କହିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ତମେ ଏକଥା

ଟିକିଏ ଖରାପ । ସବୁ ଗ୍ରୁରଖାର ହୋଇଗଲଣି । ସେ ସମାଜ ନାହିଁ । ଗାନ୍ଧୀ—ଟେଗୋର ? ତମେ କଣ ଭାବୁଛ ? ତମ ସାଙ୍ଗରେ ଟାଉଁ ପରିଚୟ ହେବାରୁ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖୁସି, ତା'ପରେ ସେ ହାତ ବଢ଼ାଇଦେଲେ ଡକ୍ଟର ସିଦ୍ଧାର୍ଦ୍ଧନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ।

ଏଥର ପଚରା ଗଲା—'ସବୁଜ ବିପ୍ଳବ କଣ ?' 'ଶ୍ୱେତ ବିପ୍ଳବ ?' ଚେଆର୍‌ମେନ୍ ହସି ହସି ଯୋଡ଼ିଥିଲେ—'ନୀଳ ବିପ୍ଳବ ?'

ଶର୍ମା ତୁନି ହୋଇ ଯାଇଥିବା ଦେଖି କହିଲେ—'ସମୁଦ୍ରର ରଙ୍ଗ ? ସମୁଦ୍ରରେ କଣ ଥାଏ ? ମାଛ—ନା ? ନୀଳ ବିପ୍ଳବ ହେଉଛି ବେଶୀ ମାଛ ଉତ୍ପାଦନ । ଆଉ ଶ୍ୱେତ ବିପ୍ଳବ—ବେଶି ଦୁଧ ।

ଶର୍ମା କହିଲା—ଥେଙ୍କ୍ ୟୁ ସାର୍ ।

ଚେଆରମେନ୍ ଶେଷ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ—'କୁତବ୍ ମିନାର ବେଶି ଉଚ୍ଚ ନା ଇଣ୍ଡିଆ ଗେଟ୍ ?'

ଶର୍ମା ଉତ୍ତର ଦେଲା—'କୁତବ୍ ମିନାର ।'

ଚେୟାରମେନ୍ କହିଲେ—'ସାବସ୍—ଧନ୍ୟବାଦ ।'

ଥେଙ୍କ ୟୁ ସାର ।

ଶର୍ମା ଫେରିଯାଉଥିଲା । ସେହି ଛ' ଯୋଡ଼ା ଆଖି ତା ସୁନ୍ଦର ସୁଟ୍‌ଟିକୁ ଗ୍ରୁଲି ଏବଂ କବାଟ ଖୋଲି ତାଙ୍କୁ ଅନାଇଥିଲେ । କବାଟ ବନ୍ଦ ହେଲା ପରେ ଚେୟାରମେନ୍ କହିଲେ—'ଦେଖିଲେ ସୁଟ୍‌ଟିକୁ ? କେଉଁ କୋଚିଂ କ୍ଲାସବାଲା ବୋଧହୁଏ ସଜେଇଛୁ । ଗରମ ଦିନରେ ଏମିତି ସୁଟ୍ । ସୁଟ୍‌ର କାଟଗ୍ରୁଟ ଦେଖିଲେ ନା ? ଆଉ ସରକାର ସାରଭିସ୍ କମିଶନକୁ ଦୋଷ ଦେବେ ଯେ ଆମେ ଏ ବେଶ-ଭୁଷାକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦେଉଛୁ । ଆଚ୍ଛା—କେତେ ମାର୍କ, ପ୍ରଫେସର ସିଂହ, ଡଃ ଚୌଧୁରୀ···ନିହାତି ଫମ୍ପା, ଶରୀରଟା ଆଦୌ ନାହିଁ, କହିଲେ ଜଣେ ।

"ଚଟ୍‌ପଟ୍ ନୁହେଁ—କଥାଟିକୁ ସହଜରେ ଧରି ପାରୁନି । ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଅତି ମନ୍ଥର । ନ ଜାଣିଲା କଥାକୁ ସିଧା ସଳଖ 'ମୁଁ ଜାଣିନି ବୋଲି କହୁନି"—ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଲେ ଆଉ ଜଣେ ।

ତନକି ଦେଖିବା ଶକ୍ତିର ଅଭାବ । କୌଣସି କାମରେ ନେତୃତ୍ୱ ଦେଇ ପାରିବ ଭଳି ଆଦୌ ନୁହେଁ······

ତେବେ ଚେହେରା ଗ୍ରୁଲିଚଳଣି ବେଶ୍ ଭଲ । କହିବା ଢଙ୍ଗ ମଧ୍ୟ ମନ୍ଦ ନୁହେଁ—ସାଧାରଣ ? ସାଧାରଣ······

× × ×

ଡାକରା ଘଣ୍ଟି ବାଜିବାର କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ କବାଟ ପୁଣି ଖୋଲିଲା । ଏଥର ପ୍ରବେଶ କଲା ଜଣେ ଝିଅ । ଗୋରା ପତଳା—ସବୁଜ ରଙ୍ଗର ଟେରିନ୍ ଶାଢ଼ି.. ମେଚିଂ ହାତ କଟା ବ୍ଲାଉଜ୍—ବବ୍ ହେୟାର୍—ଭିଡ଼ଲ୍ ହାଲଦିଆ ହେଣ୍ଡ୍ ବେଗ୍... 'ଗୁଡ୍ ମର୍ଣ୍ଣିଙ୍ଗ୍ ସାର୍ସ ।'

'ଗୁଡ୍ ମର୍ଣ୍ଣିଙ୍ଗ୍... କମ୍ ଇନ୍... ଟେକ୍ ୟୋର ସିଟ୍, କୌଣସି ଲେଡ଼ି ମେମ୍ବର ନାହାନ୍ତି ବୋଲି ତମେ କ'ଣ ଦୁଃଖିତ ?' ହସି ହସି ପଗ୍ଭରିଲେ ଚେୟାରମେନ୍ । ସାମାନ୍ୟ ହସି ଶାଢ଼ୀ ସଜାଡ଼ି ସଜାଡ଼ି ଝିଅଟି ଜବାବ୍ ଦେଲା 'ନୋ ସାର୍ ।'

ତମ ନା ?

କୁମାରୀ ସୁଦ୍

ବେଶ୍—କେଉଁ ସ୍ବଜକ୍ଟ ପସନ୍ଦ କରୁଛ ? ଓଃ ପୋଲିସ୍ ସାଇନ୍ସ । ଆଚ୍ଛା.. ହବି—ଗୀତ ନାଚ । ନାଚ ! ଆଚ୍ଛା !! ଆମ ଦେଶରେ କ'ଣ ସବୁ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ନୃତ୍ୟ ଅଛି କହିଲ ?

କେରଳର କଥାକଳି, ତାମିଲନାଡ଼ୁ ଏବଂ କର୍ଣ୍ଣାଟକର ଭରତ ନାଟ୍ୟମ, ଆନ୍ଧ୍ରର କୁଚିପୁଡ଼ି, ଓଡ଼ିଶାର ଓଡ଼ିଶୀ, ଆସାମର ମଣିପୁରୀ, ଉତ୍ତରର କଥକ ! ମୋତେ କଥକ ଖୁବ୍ ଭଲ ଲାଗେ ଆଉ ମୁଁ କଥକ ହିଁ ନାଚେ—ବେଶ ସହଜ ସରଳଭାବେ କହିଗଲା କୁମାରୀ ସୁଦ୍ ।

ତମେ ତ ଏବେ କଲେଜରେ ଲେକଚରର୍ ଅଛ—ପୋଲିସକୁ ଯିବାକୁ କାହିଁକି ଚାହୁଁଛ ?

ମୁଁ କେଉଁ କାନ୍ଥଘେରା ଘର ଭିତରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ରହିବାକୁ ଚାହେଁ ନା । ମୁଁ ଜଣେ କାମକରା ଝିଅ—ମୁଁ ଚାହେଁ ଗତି—ମୁକ୍ତ ଆକାଶ ତଳେ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ଗତି । ବାହାରେ ପୁଅମାନେ ଯେଉଁ କାମ ସବୁ କରୁଛନ୍ତି ମୁଁ ବି ସେ ସବୁ କାମ କରିବାକୁ ଚାହେଁ ।

ଆଚ୍ଛା । ତମେ ତେବେ କଣ ଭାବୁଛ ଯେ ପୁଅମାନେ ବି ରନ୍ଧାବଢ଼ା ଶିଖିବେ, ପୁଅ ଝିଅ ସମ୍ଭାଳିବେ—ଘର କରଣା...

ଚେୟାରମେନଙ୍କ ମୁହଁରୁ କଥା ଛଡ଼ାଇ ନେଲା କୁମାରୀ ସୁଦ୍ । କହିଲା—ନିଶ୍ଚୟ—ପୁଅମାନଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚୟ ରନ୍ଧାବଢ଼ା ଶିଖିବାକୁ ହେବ । ମୁଁ ବି ଯଦି ନେ ବାହା ହେବି—ମୁଁ ଚାହେଁ ନା ଯେ ପୋଲିସ କାମରୁ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଘରକୁ ଫେରିବି ମୋ ସ୍ୱାମୀ ଚୌକିରେ ବସି ରହି ତା' ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବାଇ ଦେଇ ଆଉ ମୁଁ ତା

ଯୋତାରୁ ଫିତା ଖୋଲିଦେଇ ଯୋତା କାଢ଼ି ଦେବ, ମୋଜା କାଢ଼ି ଦେବ, ବାରୁ ଟାଏ ଗଣ୍ଠି ଖୋଲି ପାରିବେ ନ ଯେ ଟାଏ ହୁଗୁଳା କରିଦେବ ଆଉ ରନ୍ଧାଘରକୁ ଦଉଡ଼ିବ ସ୍ୱାମୀ ସେବା କରିବା ପାଇଁ---ନୋ ନେ'ଭର୍ ।'

କ୍ଷଣିକ ପାଇଁ ମନେ ହେଲା ଚେୟାରମେନଙ୍କ ଆଖି ତେଜ ଉଠିଲା । ସେ କିନ୍ତୁ ଆଉ କିଛି ନ ପଚାରି ପ୍ରଫେସର ସିରାଜୁଦ୍ଦିନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ହାତ ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ । ପ୍ରଫେସର ସିରାଜୁଦ୍ଦିନ ରାଜନୀତି ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେତେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ—ନାମିବିୟାରେ କଣ ସବୁ ଚାଲିଛି—ରୋଡ଼େସିଆ ସଙ୍ଗରେ ସଂଘର୍ଷର କାରଣ—ସୋମାଲିଆରେ ତ ସୋଭିଏତ୍ ରୁଷର ମିଳିଟାରୀ ଘାଟି ଥିଲା ଏବେ କାହିଁକି ସୋମାଲିଆ ହାଭାନାଠାରେ ନିରପେକ୍ଷ ଦେଶମାନଙ୍କ ସମ୍ମେଳନ ନ ବସି ଅନ୍ୟ କେଉଁଠିକି ଘୁଞ୍ଚାଇ ନେବା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରୁଛି—ମିଶର କାହିଁକି ଆରବ ଲିଗରୁ ଅଲଗା ହୋଇଗଲା—ସେଣ୍ଟୋ ଇସଲାମିକ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ର କଣ—ଭୁଟ୍ଟୋଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଭାରତ ଉପରେ ପୁଣି କେଉଁସି ବିପଦ ଦେଖା ଦେବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଛି କି—ଆଉ କେତେ ।

ବେଶ ଉତ୍ତର ଦେଇଗଲା କୁମାରୀ ସୁଦ୍ ।

ତା'ପରେ ଡକ୍ଟର ଚୌଧୁରୀ । ସେ ପଚାରିଲେ ସୁଷମ ଖାଦ୍ୟ କଥା ଆଉ କେଉଁ ଖାଦ୍ୟମାନଙ୍କରେ ଏ-ବି-ସି ଇତ୍ୟାଦି ଖାଦ୍ୟପ୍ରାଣ ସବୁ ରହିଛି—ଶାଗରେ କ'ଣ ଅଛି—ଭାରତରେ ତ ଅନେକ ମାଛ ମାଂସ ଖାଆନ୍ତି ନ, ସେମାନେ ପ୍ରୋଟିନ କେଉଁଠୁ ପାଆନ୍ତି ଇତ୍ୟାଦି ।

ଏଥର ପଡ଼ିଲା ପ୍ରଫେସର ସେନଙ୍କ ପାଳି । ସେ କହିଲେ—'ମିସ୍ ସୁଦ୍, ତମେ ତ ଆଜି ସମାଜର ଅବସ୍ଥା ଦେଖୁଛ । ବିଶୃଙ୍ଖଳା ସ୍ୱେଚ୍ଛା ଡକାଏତ ଲାଞ୍ଚ ମିଛ—ମିରଟ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ କଥା—ତମେ କ'ଣ ଭାବୁଛ ?

ମିସ୍ ସୁଦ୍ : ଆପଣ କ'ଣ ପଚାରୁଛନ୍ତି ମୁଁ ବୁଝିପାରୁ ନା ।

ପ୍ରଫେସର ସେନ : ମୁଁ ପଚାରୁଛି ତୁମେ ଏ ସମାଜର ଅବସ୍ଥା ଦେଖି କ'ଣ ଭାବୁଛ ? ଏଇ ଦେଖ ଶିଖମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଅକାଲି-ନିରଙ୍କାରୀ, ମୁସଲମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସିଆ-ସୁନ୍ନି, କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସି.ପି.ଆଇ., ସି.ପି.ଆଇ. (ଏମ), ସି.ପି.ଆଇ. (ଏମ୍. ଏଲ୍.), କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ···ତମେ କ'ଣ ଭାବୁଛ ?

ସାର୍, ମୁଁ······

ତରବର ହୁଅ ନା । ଭାବ । ତମେ ହେଲ ଭାରତର ଭବିଷ୍ୟତ । ଭାରତ କ'ଣ ଥିଲା—ଟେଗୋର, ଗାନ୍ଧୀ, ଜବାହରଲାଲ·· ତମେ କ'ଣ ଭାବୁଛ ? ସାର୍

ଆପଣ କ'ଣ ଜାଣିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ? କଅଣ କହିବ.କୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ଯେ ଆମେ ଆଗେ ଖୁବ ଭଲ ଥିଲୁଁ ଆଉ ଏବେ ଧ୍ୱଂସମୁଖକୁ ଚାଲିଛୁ ?

ପ୍ରଫେସର ସେନ ପୁଣି କ'ଣ କହୁଥିଲେ କିନ୍ତୁ ମିସ ସୁଦ ବିଚାରକ-ମଣ୍ଡଳୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଭ୍ୟଙ୍କୁ ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ ଅନାଇ ମୁହଁରେ ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ-ଭରା ହସ ଖେଳାଇ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିଲ—'ଆମେ କେବେ ବଡ଼ ନ ଥିଲୁ—କେବେ ଭଲ ନ ଥିଲୁଁ । ସବୁ ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ଧୋକାବାଜି । ଆମର ଜାତୀୟ ଚରିତ୍ର ସବୁଦିନ ଦୋମୁହାଁ । ଆମେ ଗୋଟିଏ କଥା କହୁ, ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା କରୁଁ । ଆମେ କାହାକୁ ଶୁଣିବାକୁ ଚାହୁଁନା—ଆମେ ସତ୍ୟର ସନ୍ଧାନ ନେବାକୁ ଚାହୁଁନା । ଆମେ ନିଜେ ଯାହା ସତ୍ ବୋଲି ଭାବୁ ଅଥବା ଧରି ନେଉ ତାକୁ ଅନ୍ୟ ଉପରେ ଲଦି ଦେଉଁ—କେବଳ ଜୋର ଜବରଦସ୍ତି । ଆମେ ଯାହା ଦେଖିବାକୁ ଚାହୁଁ କେବଳ ସେତକ ଦେଖୁଁ—ଯାହା ଦେଖିବାକୁ ଚାହୁଁନା ସେ ଆଡ଼କୁ ଆଖି ବୁଜି ଦେଉଁ । ଆମେ······

ପ୍ରଫେସର ସେନ୍ ଚୌକିର ହାତରେ କହୁଣି ଲଦି ହାତ ପାପୁଲିରେ ମୁହଁ ଥାପି ଆଖି ବୁଜି ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ଶୁଣି ଯାଉଥିଲେ । ଧୀର ସ୍ୱରରେ କହିଲେ, 'ଏଇ ନଅ ରାମରାଜ୍ୟ ..'

ଝାମ୍ପି ପଡ଼ିଲ କୁମାରୀ ସୁଦ୍ । କହିଲ 'ରାମ ରାଜ୍ୟ ସାର୍ ? ଆପଣ ସେଇଟାକୁ ଆଦର୍ଶ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରୁଛନ୍ତି ? ରାମାୟଣ ବି ଆମର ଜାତୀୟ ଚରିତ୍ର ଚହଲାଇ ଦିଏ । ଶ୍ରୀରାମ ଓ ଭରତଙ୍କ ଭ୍ରାତୃ ସ୍ନେହ ଆଦର୍ଶ ବୋଲି କହୁଁ କିନ୍ତୁ ସୁଗ୍ରୀବକୁ ବାଲି ବିରୁଦ୍ଧରେ, ବିଭୀଷଣକୁ ରାବଣ ବିରୁଦ୍ଧରେ—ଭାଇକୁ ଭାଇର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଗାଇ ଦେବାକୁ ଭଲ ପାଉଁ, ସୂର୍ପଣଖାର ନାକ କାନ କାଟିବା କ'ଣ ଉଚିତ ହେଲି ସାର୍ ? ରାମ ଯଦି ସତରେ ଜାଣିଥିଲେ ଯେ ସୀତା ପବିତ୍ର—ଲୋକେ କ'ଣ କହୁଛନ୍ତି ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ବଣରେ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଆସିବା କ'ଣ ଉଚିତ ହେଲା ? ଏଇଟା କ'ଣ ସତ୍ୟର ଅନୁସନ୍ଧାନ ସାର୍ ? ମହାଭାରତରେ ବି କର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ କୁନ୍ତୀ ..

ଉପନିଷଦ୍—ବେଦାନ୍ତ—ବୁଦ୍ଧ, ଅଶୋକ ଗୁଣ ଗୁଣେଉ ଥିଲେ ପ୍ରଫେସର ସେନ୍ ।

ପାଣି ସୁଅକୁ ନୂଆ ବାଟ ଦେଖାଇ ଦେଲେ ସେ ଯେମିତି ସେ ଆଡ଼କୁ ମାଡ଼ି ଚାଲେ—ଗଛ ପତ୍ର ଲଟା ବଟା ଭସାଇ ନିଏ ମିସ୍ ସୁଦ୍ ଏଥର ଆକ୍ରମଣ କଲ ଜାତିଭେଦ ପ୍ରଥାକୁ, ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତାକୁ, କଳିଙ୍ଗ ଯୁଦ୍ଧର ନୃଶଂସତାକୁ ଏବଂ ବିଭୀଷିକାକୁ··· କହିଲ—'କିଏ ଆଜି ନିଶ୍ଚିତ ଭାବେ କହିବ ଯେ ଯୁଦ୍ଧ ପରେ ଅଶୋକଙ୍କ ମନରେ

ପ୍ରକୃତରେ ଜ୍ଞାନର ଉଦୟ ହୋଇଥିଲା ? ହୁଏ ତ ସେ ଯୁଦ୍ଧରେ ଭୟାବହତା ଦେଖି ସେ ନିଜ ଶକ୍ତି ଉପରେ, ଯୁକ୍ତି ଉପରେ ଆସ୍ଥା ହରାଇଥିଲେ—ଖାଲି ପରାଜୟର ଭୟରେ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ମାର୍ଗ, ନୂତନ ପନ୍ଥା ଗ୍ରହଣ କଲେ—ରୁଷ ଆମେରିକାର ନିରସ୍ତ୍ରୀକରଣ ଆଲୋଚନା ପରି । ନ ହେଲେ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ପରି ରାଜ୍ୟ ଭାର ଛାଡ଼ି ଦେଇ ସେ ଭିକ୍ଷୁ ହେଲେ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଯୁଦ୍ଧ ଭୂଇଁରେ ତାଙ୍କ ମନର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା ବୋଲି କେମିତି କହିବା ସାର୍ ? ଅବଶ୍ୟ ବୁଦ୍ଧ ଥିଲେ ମହାନ୍—କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ ତ ଆମ ସମାଜ ଗୋଟା ପଣେ ହିମାଳୟର ସେ ପଟକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେଲା—ସମୁଦ୍ରରେ ଭସାଇ······

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଯୁଗ—କାଳିଦାସ, ଭବଭୂତି—ଶଙ୍କର—ବିବେକାନନ୍ଦ ଚେଚାଉଥିଲେ ପ୍ରଫେସର ସେନ୍ ।

'ଜୟଚନ୍ଦ୍ର—ମହମ୍ମଦ ଘୋରୀ, ବା'ବର—ମୀର୍‌କାଶିମ୍' ଜବାବ ଦେଲା ମିସ୍ ସୁଦ୍ ।

ଗାନ୍ଧୀ—ଜବାହାର—ବିନୋବା—ଜେ. ପି.······

ନିଆଁରେ ସତେ ଯେମିତି କେହି ଘିଅ ଢାଳି ଦେଲା । ତେଜି ଉଠିଲା କୁମାରୀ ସୁଦ୍ । କହିଲା ଏଇତ ଆମ ତଥା'କଥିତ ସହାବସ୍ଥାନ ସାର୍ । ଗାନ୍ଧୀ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ କୁଟୀରଶିଳ୍ପରେ, ଆଉ ଜବାହର ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ ଗୁରୁଶିଳ୍ପରେ । ଗାନ୍ଧୀ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ ଆଶ୍ରମ ଶିକ୍ଷାରେ, ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷାରେ—ଜବାହର ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ ଆଧୁନିକତାରେ, ବିଜ୍ଞାନରେ, ଏଟମ୍‌ରେ । ଗାନ୍ଧୀ ଜାଣିଥିଲେ ଜବାହର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ ତାଙ୍କ କୁଟୀରଶିଳ୍ପ ଯିବ, ନିଶାନିବାରଣ ଯିବ, ଅହିଂସା ମାର୍ଗ ଯିବ, ତଥାପି ସେ କାହିଁକି କହୁଥିଲେ ଯେ ଜବାହର ତାଙ୍କ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ? ସେ କ'ଣ ଜାଣି ନ ଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ଜନ୍ମ ପ୍ରୀତି ଦେଶକୁ ଭାଗ ଭାଗ କରିଦେବ । ଗୋବଧ ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ବିନୋବାଙ୍କ ଆମରଣ ଅନଶନ ଏକ ଧରଣର ମାନସିକ ହିଂସା ନୁହେଁ ସାର୍ ? ଲୋକଙ୍କ ମନ ବଦଳାଇ ସେ ଭୂଦାନ୍ତ ଆଣିବାକୁ କହୁଥିଲା ପରି, ଡକାଏତମାନଙ୍କ ମନ ବଦଳାଇ ଭଲ ମଣିଷ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା ପରି ଲୋକଙ୍କ ମନ ବଦଳାଇ··· ··

ତ୍ୟାଗ ସେବା ସମୂହଦାନ୍ତ—ଟୋଟାଲ୍ ରିଭୋଲ୍ୟୁଶନ୍ ।

ଜଳିଗଲା ସୁଦ୍ । ମୁଣ୍ଡକୁ ଉପର ତଳ ହଲାଇ ପେଣ୍ଡୁଲମ୍ ପରି ଏପାଖ ସେପାଖ ଘୂରାଇ ଆଣି ବିଗ୍ରହରକମଣ୍ଡଳୀକୁ ଅନାଇ କହିଲା—'ତ୍ୟାଗ । ଯାହାର ଥାଏ ସେ ସିନା ତ୍ୟାଗ କରେ—ଯାହାର ନାହିଁ ? ଆମର ତ ଖାଇବା ପାଇଁ ମୁଠେ ନାହିଁ । ଆମେ କ'ଣ ନିଜେ ନ ଖାଇ ଛୁଆଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ନ ଦେଇ ସ୍ୱାମୀ ପାଇଁ ତ୍ୟାଗ କରୁଥିବୁ—ଶାଶୂ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କୁ ସେବା କରୁଥିବୁ ? କହୁଛନ୍ତି ମା ଦୁଧରେ ଛୁଆଙ୍କ ପାଇଁ ସୁଷମ ଖାଦ୍ୟ ଅଛି—ଏଣେ ମା'ର ଛାତିରେ ଦୁଧ ଥିଲେ ତ ? ସେ ଫ୍ରାନ୍ସର ରାଜ

କହନ୍ତି ପରି 'ଲୋକଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ରୁଟି ମିଳୁନି ତ ସେମାନେ କେକ୍ ଖାଉନାହାନ୍ତି କାହିଁକି'—ଥରେ ଯାଉଥିଲା ସୂଦ୍ ।

: ଧୀରେ, ମିସ୍ ସୂଦ୍—ଧୀରେ । 'ଉତ୍ତେଜିତ ହୁଅ ନା'—ମୃଦୁ ହସି ଚେତାଇ ଦେଲେ ଚେୟାର୍‌ମେନ୍ ।

'ଥେଙ୍କ୍ ୟୁ ସାର୍'—କହି ସୂଦ୍ ହସିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା—କିନ୍ତୁ ସେ ହସରେ ହାସ୍ୟ ନ ଥିଲା—ବରଂ ଥିଲା ବ୍ୟଙ୍ଗ । ସେ କହି ଗ୍ଲାଲା—'ଆମେ କୁଆଡ଼େ ବାପା ମା ଯାହା କହୁଛନ୍ତି, ଶିକ୍ଷକ ଯାହା କହୁଛନ୍ତି, ବୁର୍ଜୁଆମାନେ ଯାହା କହୁଛନ୍ତି, ସାଧୁସନ୍ଥମାନେ ଯାହା କହୁଛନ୍ତି ସେ ସବୁକୁ ବିନା ପ୍ରଶ୍ନରେ ଗ୍ରହଣ କରିନେବୁ—ସତ ନୁହେଁ ବୋଲି ଜାଣିଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନ କରି ପାରିବୁନି—ଭକ୍ତ । ଏଇଟା କ'ଣ ସତ୍ୟର ପଥ ସାର୍ ? ଏଇଟା କଣ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପନ୍ଥା ?

'ଜ୍ଞାନ କଣ ?' ବିଗ୍ଧରିକମଣ୍ଡଳୀଙ୍କୁ ଓଲଟା ପଚାରୁଥିଲା ମିସ୍ ସୂଦ୍ । ଆଉ ନିଜେ ଉତ୍ତର ଦେଉଥିଲା 'ସତ୍ୟର ଅନୁସନ୍ଧାନ ହିଁ ଜ୍ଞାନ ଏବଂ ବିଜ୍ଞାନ । ସତ୍ୟ ଓ ମିଥ୍ୟାର ସହାବସ୍ଥାନ ହୋଇପାରେନା । ସତ୍ୟର ସମିଶ୍ରଣ ନାହିଁ । ସ୍ୱଚ୍ଛ, ଅନାବିଳ, ଅନ୍‌କମ୍ପ୍ରୋମାଇଜିଂ ଅନେଷ୍ଟି ଛଡ଼ା ସତ୍ୟର ଅନୁସନ୍ଧାନ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଯଦି ଘଟଣାବଳି ପ୍ରମାଣ କଲା ଯେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣି ମୁଁ ଯାହାକୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିଲି ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ସତ୍ୟ ନୁହେଁ ମୋତେ ସେ ଭୁଲ ତଥ୍ୟକୁ ବିନା ଦ୍ୱିଧାରେ ଫିଙ୍ଗିଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ—ସେ ତଥ୍ୟ ଯେତେ ବଡ଼ ଗୁରୁଜନ ଋଷି ମୁନିଙ୍କ ପାଖରୁ ଆସିଥାଉ ନା କାହିଁକି । ସତ୍ୟର ଯେପରି ଅନୁସନ୍ଧାନ ପାଇଁ ସକ୍ରେଟିସ୍ ଜୀବନ ଦେଇଥିଲେ—ଆମର ସେ ପରମ୍ପରା କାହିଁ ସାର୍ ?

ନିଜ ହାତ ଘଣ୍ଟିକୁ ଘନ ଘନ ଅନାଇ ଚେୟାର୍‌ମେନ୍ ବୁଝୁଥିଲେ ମିସ୍ ସୂଦ୍‌ଙ୍କୁ ମଝିରେ ଅଟକାଇବା ପାଇଁ; କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ବିଗ୍ଧରିକମାନେ ଅତି ଆଗ୍ରହର ସହିତ ମିସ୍ ସୂଦ୍ ଏବଂ ପ୍ରଫେସର ସେନଙ୍କ ଆଲୋଚନା ଶୁଣୁଥିବା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଏବଂ ସେମାନେ ଆଉ କିଛି ପଚାରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଇଙ୍ଗିତ ଦେଇସାରିଥିଲେ ବୋଲି ସେ ମଧ୍ୟ ହସ୍ତକ୍ଷେପ ନ କରି ଏ ଆଲୋଚନା ଉପଭୋଗ କରୁଥିଲେ । ସମୁଦ୍ରର ଉତ୍ତୁଙ୍ଗ ଲହରୀ ସବୁ ଯେପରି ଉହାକୁ ନୁହା ବେଳାଭୂମି ଆଡ଼କୁ ମାଡ଼ିଆସେ—ଗୋଟାଏ ଲହରୀ ବେଳାଭୂମିର ପାଖକୁ ଆସିଲାକ୍ଷଣି ତା'ର ଅକମ୍ପିତ ଗହ୍ୱରତାରେ ମୁଣ୍ଡ କଚାଡ଼ି ଧୀରେ ମିଳେଇଯାଏ—ପୁଣି ଆସେ ଅନ୍ୟ ଗୋଟାଏ ଲହରୀ । ପ୍ରଫେସର ସେନ ଓ ମିସ ସୂଦ୍‌ଙ୍କ ଆଲୋଚନା ସେପରି ରଙ୍ଗ ନେଇ ସାରିଥିଲା—ଏକ ଦିଗରେ ମଧୁର ସ୍ଥିରତା ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ଫେନିଳ କମ୍ପନ ।

'ତମେ ତାହେଲେ କ'ଣ ଭାବୁଛ—ସବୁ ଶେଷ—ସମାଜର ଆଉ ପରିତ୍ରାଣ ନାହିଁ । କ'ଣ ଖୋଜୁଛ ? ତମେ ହେଲ······' କହୁଥିଲେ ପ୍ରଫେସର ସେନ୍ ।

ନାଇଁ ସାର୍ । ମୁଁ କହୁଛି ବରଂ ଓଲଟା । ଆମେ ସବୁଦିନ ଏମିତି ଥିଲୁଁ… ସେଥିରେ ଦୁଃଖ କରିବାର କିଛି ନାହିଁ । ଆମ ଆଦର୍ଶ ଅତି ମହାନ୍ ; କିନ୍ତୁ ତା'ର ପ୍ରୟୋଗ…… ।

ଏଥର ଚେୟାର୍‌ମେନ୍ ଟିକିଏ ଜୋରରେ ହସିଉଠି କହିଲେ—'ମିସ୍ ସୁଦ୍, ତମେ ତ ସତ୍ୟର ଅନୁସନ୍ଧାନରେ। ତେବେ ମୁଁ ଗୋଟାଏ କଥା ଜାଣିବାକୁ ଚାହେଁ । ପୋଲିସ୍ କହିଲେ ସାଧାରଣତଃ ଲାଠି ମନେ ପଡ଼େ, ଆଉ ନାଚ କହିଲେ ମନେ ପଡ଼େ କମନୀୟତା—ବୈଜୟନ୍ତୀମାଳା, ସଂଯୁକ୍ତା ପାଣିଗ୍ରାହୀ, ଉମା ଶର୍ମା, ଯାମିନୀ କୃଷ୍ଣମୂର୍ତ୍ତି… । ତମେ ନିଜେ ତ କଥକ ନାଚ ଭଲ ପାଅ । ପୋଲିସ୍ ଚାକିରି କଲେ କ'ଣ ଲାଠି ଧରି କଥକ ନାଚି ପାରିବ ?' ସମସ୍ତେ ହସି ଉଠିଲେ ।

ମିସ୍ ସୁଦ୍ ମଧ୍ୟ ଟିକିଏ ହସିଦେଇ କହିଲା—'ସାର୍—ପୋଲିସ୍ ଲାଠିଚାଳନା ହେଉ ବା କଥକ ନାଚ ହେଉ ସବୁଥିରେ ଶୃଙ୍ଖଳାର ଗୋଟିଏ ଅନ୍ତଃସ୍ରୋତ ରହିଛି । ଧାରା—ନିୟମ ଯାହାକୁ ଆମେ ହାର୍‌ମୋନି କହୁଁ । ସେଇ ହାର୍‌ମୋନି ହିଁ ସୃଷ୍ଟିର ଶାଶ୍ୱତ ସତ୍ୟ ଏବଂ ତାହା ହିଁ ଜୀବନ ସତ୍ୟ ।'

କିନ୍ତୁ ପୋଲିସ ଚାକିରିରେ ତୁମକୁ ବେନିୟମ କାମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିପାରେ ।'

'ନାହିଁ ସାର୍ । ନିୟମ ସବୁ କୋଡ଼ିଫାଏଡ଼୍ । ମୁଁ ନିୟମ ଅନୁଯାୟୀ କାମ କରିବି ।'

ତମେ ତ ଜାଣିଛ ଇଉରୋପରେ ଡାହାଣ କଡ଼େ ଗାଡ଼ି ଚଳାଇବା ନିୟମ ତ ଭାରତରେ ବାଁ କଡ଼ରେ । ସରକାର ଯଦି କହନ୍ତି ଏଇଟା ନିୟମ ଆଉ ଲୋକାଲ୍ ପବ୍ଲିକ୍, ଲୋକାଲ୍ ଏମ୍. ପି., ଏମ୍. ଏଲ୍. ଏ. କହନ୍ତି ତା ବିପରୀତ ହିଁ ନିୟମ ?

ମୁଁ ମୋର ବୁଦ୍ଧି ଏବଂ ବିବେକ ଖଟାଇ ଜାଣିପାରିବି କେଉଁଟା ପ୍ରକୃତ ନିୟମ ।

ଆଉ ଆଇ. ଜି. ଯଦି ଓଲଟା ଆଦେଶ ଦିଅନ୍ତି—ତମେ ଯାହାକୁ ନିୟମ ବୋଲି ଭାବୁଛ ତା'ର ଠିକ୍ ଓଲଟା ? ତାଙ୍କ ଆଦେଶ ମାନିବାଟା ଶୃଙ୍ଖଳା ନା ତମ ବିବେକ ।

: ମୁଁ ବୁଝୁଁଛି ଆପଣ କ'ଣ କହୁଛନ୍ତି ସାର୍ । ସେମିତି ହେଲେ ମୁଁ ଇସ୍ତଫା ଦେଇଦେବି ।

ଚେୟାର୍‌ମେନ୍‌ଙ୍କ ସ୍ମିତହାସ୍ୟ ମିଶ୍ରିତ ଧନ୍ୟବାଦର ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତରରେ 'ଆପଣ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ' କହି ଚାଲିଗଲା କୁମାରୀ ସୁଦ୍ ।

ପଛରୁ ଅନାଇଁ ଥିଲେ ଛଅଯୋଡ଼ା ଆଖି ।
କବାଟ ବନ୍ଦ ହେଲା ପରେ ଚେୟାରମେନ୍ ପଚାରିଲେ—'ଏଥର କୁହନ୍ତୁ ।'
'ତମ୍ପି, ଫଣାଟେକା ନାଗସାପ...' କହିଲେ ଜଣେ ।
'ଅଗ୍ନିକଣା...ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ...' ।
'ନିଆଁ ହୁଳା...ଅଗ୍ନିପିଣ୍ଡୁଳା...' କହିଲେ ଆଉ କେହି ।

ସ୍ୱାଧୀନଚେତା, ତୀକ୍ଷ୍ଣ, ନିର୍ଭୀକ, ବିଚକ୍ଷଣ କିନ୍ତୁ ପୋଲିସ୍ ଚାକିରିକୁ... ଦୂରେଇଥିଲେ ଚେୟାରମେନ୍ ।

ଟିକଏ ଉଦ୍ଧତ—ସବ୍‌ଜାନ୍ତା ମନୋଭାବ—ଶିକ୍ଷାବିଭାଗ ପାଇଁ ଅତି ଉପଯୁକ୍ତ କିନ୍ତୁ ପୋଲିସ ପାଇଁ...ସୂଚନାକୁ ଅନୁମୋଦନ କରୁଥିଲେ ଆଉ ଜଣେ ।

'କିନ୍ତୁ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗରେ କ'ଣ ସ୍ୱାଧୀନ ଚିନ୍ତା ଆମ ଦେଶରେ ଅଟେଇ ପାରୁଛି ? ଯା' ହାତରେ କ୍ଷମତା ତା' ମୁଣ୍ଡରେ ସବୁ ଜ୍ଞାନ ଠୁଳ—ଆଉ କ୍ଷମତା ଗଲା କ୍ଷଣି ସେ ସଙ୍ଗରେ ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ଉଭେଇ ଯାଏ ।' ଟିପ୍ପଣୀ କାଟୁଥିଲେ ଆଉ କେହି ।

ଚେୟାର୍‌ମେନ୍ ପଚାରିଲେ—'ପ୍ରଫେସର ସେନ୍ ଆପଣ କ'ଣ ଭାବୁଛନ୍ତି ?' ୭୩ ବର୍ଷ ବୟସ୍କ ପ୍ରଫେସର ସେନ୍ ଉତ୍ତର ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ଅନ୍ୟମାନେ ସମସ୍ତେ ହସିଉଠି ପ୍ରଶ୍ନଟିକୁ ଦୋହରାଇ ଦେଲେ 'ଆପଣ କ'ଣ ଭାବୁଛନ୍ତି ?'

ପ୍ରଫେସର ସେନ୍ ମଧ୍ୟ ହସିଲେ—କହିଲେ, 'ମନ୍ଦ ନୁହେଁ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣକ୍ରାନ୍ତି, ଟୋଟାଲ୍ ରିଭଲ୍ୟୁସନ୍—ଡାକ ଶୁଣି ଯଦି କେହି ନ ଆସେ, ତେବେ ଏକଲା ଚାଲ ।'

ସାମୂହିକ ଭାବକୁ ରୂପ ଦେଇ ଚେୟାର୍‌ମେନ୍ କହୁଥିଲେ—'ଝିଣ୍ଟିଏ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପିଣ୍ଡ, ସେ ପିଣ୍ଡକୁ ନିଆଁରେ ତରଳାଇ ଅଥବା ହାତୁଡ଼ିରେ ବାଡ଼େଇ ଅଳଙ୍କାର କରି ଗଢ଼ି ତୋଳିବା ଯେଉଁମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସେମାନେ ତାକୁ ନେଇ ଯାହା କରନ୍ତୁ । ଅନୁଭୂତିର ଦହନରେ ସେ ହୁଏତ ଦିନେ ଝଲସି ଉଠିବ ଅଥବା ଜଳିପୋଡ଼ିଯିବ ।'

ବଛୁରକମଣ୍ଡଳୀର ସମସ୍ତେ ମୁଣ୍ଡ ଝୁଙ୍କାଉଥିଲେ ।
ଅନ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥୀପାଇଁ ଘଣ୍ଟି ବାଜି ଉଠିଲା ।

'ଭ୍ରାନ୍ତ ଯମକ

ଶ୍ରୀ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ପଣ୍ଡା

ଦାର୍ଶନିକ ବେକନ୍ ମୀମାଂସା କରିଥିଲେ, ପ୍ରେମ ଦୁର୍ବଳ ମନର ଗୋଟାଏ ବିକାର । ଏ ମୀମାଂସା ପ୍ରତି ଗୁରୁତ୍ୱ ନଦେଇ, ଦର୍ଶନ ଅଧ୍ୟାପକ ରଙ୍ଗାଧର ଯେବେ କୃଷ୍ଣବେଣୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରେମରେ ପଡିଲେ ଏବଂ ସେଥିକରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନ ହୋଇ ଦିନେ ଅତୃପ୍ତ କାମନାର ତାଡନାରେ ପ୍ରଣୟ-ପ୍ରତିମା ନିକଟରେ ପରିଣୟ ପ୍ରସ୍ତାବ କରି-ଆସି, ମୋ ପାଖରେ ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ ଭାବରେ ତାଙ୍କର ପୌରୁଷର ସାର୍ଥକତା ତତ୍ତ୍ୱ ଦିଗରୁ ପ୍ରତିପାଦନ କରିଥିଲେ, ମୁହଁରେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଶୁଭେଚ୍ଛା ଜଣାଇଥିଲି, ଯଦ୍ୟପି, ତାଙ୍କର ଏ ପ୍ରକାର ଆଚରଣରେ ପରିଣତି ସ୍ୱୀକୃତଭାବେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର, ଦୁଇଟି ଜୀବନକୁ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ନାମରେ ନିତ୍ୟ-କଳହର ମାନସିକତାରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ କରିବ ବୋଲି ଅନୁଭବକରି ମନେ ମନେ ପ୍ରକୃତରେ ଦୁଃଖିତ ହୋଇଥିଲି । ରଙ୍ଗାଧର ମୋର ଜଣେ ଭଲ ବନ୍ଧୁ । ମୁଁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖି ପାରୁଥିଲି, ଗୋଟିଏ ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ ପଘାରେ ସଂଯୁକ୍ତ ଦୁଇଟି ଅରଣା ଜୀବ ବିଯୁକ୍ତ ହେବାପାଇଁ କି ପ୍ରାଣାନ୍ତକ ଉଦ୍ୟମ କରୁଛନ୍ତି ! ସେ କି ନିରୁଦ୍ଧ ଗର୍ଜନ ! ସେ ଆଜିକୁ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ତଳର କଥା ।

ମଣିଷର ପ୍ରକୃତ ପରିଚୟ ତା'ର ନାମରେ ଯେପରି ନଥାଏ, ମଣିଷର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମରେ ତା'ର ପ୍ରକୃତ ବିଶ୍ୱାସ ବି ସେପରି ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇ ପାରେନା । ରଙ୍ଗାଧର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଦର୍ଶନ ପଢାନ୍ତି ନା କାହିଁକି, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବିଶ୍ୱାସ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେ ଜଣେ ପ୍ରୟୋଜନବାଦୀ ବା determinist । ସେ ମନେ କରନ୍ତି, ବର୍ତ୍ତମାନର ମୁହୂର୍ତ୍ତର ପ୍ରେରଣା ବିନା ଜୀବନରେ କୌଣସି ପଦକ୍ଷେପ ନେବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଆଉ ମଣିଷ—ତା'ର ମାଂସପେଶୀ, ସ୍ନାୟୁ, ପ୍ରକ୍ଷୋଭ-ପୀଠ ଓ ମସ୍ତିଷ୍କ କେନ୍ଦ୍ରକୁ ନୁହେଁ, ସେ ତା'ର ଅଭ୍ୟାସ, ମତାମତ ଓ ଭାବ ମଧ୍ୟ । ଏ ବିଶ୍ୱର ଯେତେ ପରିସ୍ଥିତି ଖଣ୍ଡନଶୀଳ, ଅଯୌକ୍ତିକ ଓ ପ୍ରତିକୂଳ ହେଉ ପଛେ, ମଣିଷ ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଜ୍ଞାତ ରହୁ ବା ନରହୁ, ଏହା ମଣିଷର କ୍ରିୟା ଓ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାକୁ ଅନବରତ ପ୍ରଭାବିତ କରି ଚାଲିଛି ।

୨ ଝଟଣ

କୃଷ୍ଣବେଣୀ ଲେଖିକା । ସାଧାରଣ ମଣିଷ ଅପେକ୍ଷା ଶିଳ୍ପୀର ଅହଂଭାବ ଟିକିଏ ବେଶୀ । ଏହା ସ୍ୱାଭାବିକ କେବଳ ନୁହେଁ, ତା'ର ଶିଳ୍ପ ନିମନ୍ତେ ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ମଧ୍ୟ । ବେଳେବେଳେ ଏ ଅହଂଭାବ କୁଣ୍ଠି କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । କୃଷ୍ଣବେଣୀଙ୍କ ଅହଂଭାବ ତାଙ୍କର ରଚନାରେ, ସାମାଜିକ ଆଚରଣରେ, [illegible]

ଉଗ୍ରଭାବରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ ଯେ, ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଭାବରେ ଅହଂସାର୍ବଭୌମ ବା solipsist ନାମରେ ଅଭିହିତ କରିଥାଏ । ଦେଖିଚ, ସେ କ୍ଷୁବ୍ଧ ହେଇ ନାହାନ୍ତି । ବରଂ ମୋର ମନେ ହେଉଚି ସେ ଯେପରି ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ ଭାବରେ ଏଥିରେ ଆମୋଦ ଅନୁଭବ କରିଚନ୍ତି । ସରମାତ୍ମବାଦୀ ବିଶ୍ୱାସ କରେ କେବଳ ନିଜକୁ ଓ ନିଜର ଅଭିଜ୍ଞତାକୁ । ବିଶ୍ୱକୁ ସେ ସୃଷ୍ଟି କରେ ନିଜର ଲୀଳାମୟ ଭାବରେ ଏବଂ ସେ ବିଶ୍ୱରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳନ୍ତି କେବଳ ସେ, ତା'ର ଚିନ୍ତା, ତା'ର ଅନୁଭୂତି । ଏହାପରେ, ସବୁକିଛି ସ୍ୱପ୍ନ । ଯାହାକିଛି ଜ୍ଞାତବ୍ୟ, ଅଭିଜ୍ଞତାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଂଶ ତା'ର ମନର ଗୋଟିଏ ଭାବ ଏବଂ ତା'ର ମନ ବାହାରେ ସେ ଭାବର କୌଣସି ଅସ୍ତିତ୍ୱ ନାହିଁ । ନିଜ ବାହାରେ ଆଉ କିଛି ସ୍ୱୀକାର୍ଯ୍ୟ ଅଥବା ସ୍ୱତଃସିଦ୍ଧ ଅଛି ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବାର ସମ୍ଭାବନା ବା ଆବଶ୍ୟକତା ତା'ର ନଥାଏ । ତା'ର ପାଖରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଓ ବାସ୍ତବର ପ୍ରଭେଦ ନାହିଁ । ତା'ର ପାଇଁ ଜୀବନ ଗୋଟାଏ ସ୍ୱପ୍ନ, ଯେଉଁଥିରେ ତାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବସ୍ତୁସମ୍ବନ୍ଧକୁ ନେଇ ସେ ଗୋଟାଏ ଦୃଶ୍ୟପରମ୍ପରା, ସଙ୍ଗତ ସ୍ୱପ୍ନ ରଚନା କରେ ଏବଂ ତା'ର ସ୍ୱପ୍ନାବେଶ ଯେତେବେଳେ ଉଚ୍ଛିନ୍ନ ସେତେବେଳେ ବିଶ୍ୱ ତା'ର ସମସ୍ତ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ, ବ୍ୟଥା ଓ ଦୁଃଖ, ତା'ର ଅକଳନୀୟ ପ୍ରକାରଭେଦ ନେଇ ଅସ୍ତିତ୍ୱହୀନ ହୋଇପଡ଼ିବ । ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ଉପରେ କୁମୁଦିନୀଙ୍କ ସମର୍ଥନ ଲାଭ କରିବା ମୋଦ୍ୱାରା କେବେ ସମ୍ଭବ ହେଇନି । ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଧରି ଆମେ ତର୍କଯୁଦ୍ଧରେ ବ୍ୟାପୃତ ହେଇଚୁ, ଆଘାତ ଗୁରୁତର କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବାକ୍ୟରେ ବକ୍ରୋକ୍ତି ଖୁବ୍ କୁଶଳତା ସହକାରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିଚୁ, କିନ୍ତୁ କେହି କାହାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରି ପାରିନୁ, ଭୁଲ ବୁଝିନୁ, କ୍ଷମା କରିନୁ ।

ଗୋଟାଏ ସମୟରେ ସଫଳତାର ଦୂର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ଜଣେ ଭଲ ଲେଖକ ପକ୍ଷରେ ଯେପରି କଷ୍ଟକର, ଗୋଟାଏ ବୟସରେ ନାରୀର ମୋହନଦୃଷ୍ଟିରୁ ନିଜକୁ ନିରାପଦ ରଖିବା ବି ସେପରି କ୍ଲେଶକର; କିନ୍ତୁ କୁମୁଦିନୀ ଆଉ ମୋ ଭିତରେ ଏ ସମସ୍ୟା କେବେ ଉପୁଜି ପାରି ନଥିଲା । ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି ପ୍ରେମକର୍ମ ନିମନ୍ତେ ଦୁଇଜଣ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଅନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଅନେକଙ୍କ ଭଳି ମୁଁ ବି ବିଶ୍ୱାସ କରିଥାଏ ଯେ ପୁରୁଷର ଯାହା ଖାଦ୍ୟ, ନାରୀ ପକ୍ଷରେ ତାହା ବିଷ । କାହାକୁ ବ୍ୟାକୁଳ କରିବାର ଅଭିପ୍ରାୟ ତ ମୋର ନାହିଁ, ଅଧିକନ୍ତୁ, ନାରୀର ଯାହା ଖାଦ୍ୟ ତାହା ପୁରୁଷ ପକ୍ଷରେ ବିଷ ନୁହେଁ ବୋଲି ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ତତ୍ତ୍ୱ ବି ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ କରିନି । ଅତଏବ, ନିଜେ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ହେଇ ନ ପାରିଲେ ତ ବିଶେଷ କ୍ଷତି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ବିଷାକ୍ତ ହେବାରେ କୌଣସି ସାର୍ଥକତା ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ସହିତ ମୋର ସମସ୍ତ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ପର୍ଶ-ରହିତ । ଆଲିଙ୍ଗନ ତ ଦୂରର କଥା, କରମର୍ଦ୍ଦନ କରିବାପାଇଁ ବି ମୁଁ କୁଣ୍ଠାବୋଧ କରିଥାଏ । ତାଙ୍କ କେବଳ ନୁହେଁ, ଯେ କୌଣସି ଲୋକର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ସାନ୍ନିଧ୍ୟରେ ମୁଁ ପ୍ରବଳ ଅସ୍ୱସ୍ତି ଅନୁଭବ କରେ । କୁମୁଦିନୀ ତ ସହଜେ ଅହଂସାର୍ବଭୌମା । ସେ ବା

କାହିଁକି, କାହା ପାଖରେ ତାଙ୍କର 'ବେକାରୀସ୍ତ' ବିକାର ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଯା'ନ୍ତେ ?

ସୁତରାଂ ରଙ୍ଗାଧର ଓ କୃଷ୍ଣବେଣୀଙ୍କ ବିବାହରେ ମୁଁ ବିସ୍ମିତ ଓ ରଙ୍ଗାଧର ନିମନ୍ତେ ଦୁଃଖିତ ହେବାର ଯଥେଷ୍ଟ କାରଣ ଥିଲା ।

(ଦୁଇ)

ଲୋକେ କିପରି ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ନ୍ତି ସେଥିପାଇଁ କୌଣସି ସାଧାରଣ ନିୟମ ନାହିଁ । କିଛି ଘଟଣା, କିଛି ଅବଲମ୍ବନ, କିଛି ଗଢ଼, କିଛି ଘନିଷ୍ଠତା—ତା' ପରେ, ଅନେକେ ଅବଶ୍ୟ କହନ୍ତି, ସମସ୍ତ ପ୍ରବଣତାର ସମାପ୍ତି । ବ୍ୟକ୍ତି ବ୍ୟକ୍ତି ଭିତରେ ଏଥିରେ ପ୍ରଭେଦ ଦେଖାଯାଇଥାଏ । ରଙ୍ଗାଧର ଓ କୃଷ୍ଣବେଣୀ ଏଇ ଧାରାରେ କେଉଁଠି ଗୋଟାଏ ଘଟଣାରେ ହୁଏତ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇଥିବେ । ଜାଣିବାପାଇଁ ମୁଁ କୌତୂହଳୀ ହୋଇନି, କାରଣ ପ୍ରେମ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କୌତୂହଳୀ ହେବାର ଅବିବେକୀ-ପଚିଶିଆ ବୟସ ମୋର ନାହିଁ, ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ଏଥିର ତଥ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ଏହା ପଛର ସତ୍ୟ ଜାଣିବା ପାଇଁ ମୁଁ ବିଶେଷ ଆଗ୍ରହୀ ।

ମୁହୂର୍ତ୍ତିର ପ୍ରେରଣାରେ, ଜୀବନର ଏ ରହସ୍ୟମୟ ପଦକ୍ଷେପ ରଙ୍ଗାଧର କାହିଁକି ନେଲେ ଏବଂ ଏଭଳି ଏକ ଅଜ୍ଞତାରେ ନିଜକୁ ଜଡ଼ିତ କରି କି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବେ ବୋଲି କୃଷ୍ଣବେଣୀ କାହିଁକି ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ହେଲେ—ଏହା ଥିଲା ମୋ ପାଖରେ ଏ ଉପାଖ୍ୟାନର ବଡ଼ ପ୍ରଶ୍ନ ।

ଲୋକେ କାହିଁକି ପ୍ରେମରେ ପଡନ୍ତି ? ଏଥିପାଇଁ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ସାଧାରଣ ନିୟମ ନାହିଁ । କାରଣ ପ୍ରେମ ଗଣିତ ନୁହେଁ । ସୁତରାଂ ଏଥିରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ କୌଣସି ମୀମାଂସାରେ ପହଞ୍ଚି ହୁଏନି । ଯାହାର ମୀମାଂସା ମିଳେନି, ଜାଣିବା କଥା, ତା'ର ଚରିତ୍ର ବଡ଼ ଜଟିଳ ।

ଜୀବବିତ୍ କହନ୍ତି, ପ୍ରକୃତିର ଜୀବନଧାରା ଅବ୍ୟାହତ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ, ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷର ଆସଙ୍ଗଲିପ୍ସା ଜୀବ ଦେହର ପ୍ରୋଟୋପ୍ଲାଜମ୍, ହରମୋନ୍ ଓ କ୍ରୋମୋସୋମ୍‌ର କ୍ରିୟା । ସମାଜ-ବିଜ୍ଞାନୀ କହନ୍ତି, ତା'ର ପ୍ରଜାତିର ଅଭ୍ୟୁଦୟ କାଳରୁ, ମଣିଷର ପ୍ରବୃତ୍ତି, ପ୍ରକ୍ଷୋଭ ଓ ଆବେଗର ଢେଉମାନ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ଘଟିନି । ସଭ୍ୟତା ଓ ସଂସ୍କୃତି ଜୀବନର କେନ୍ଦ୍ରରେ ଉପନୀତ ହୋଇ ପାରିନି । ପରିଧି ଉପରୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାକୁ ଯାଇ ମଣିଷର ଆଚରଣକୁ ଅସମ୍ଭବ ଭାବରେ ଜଟିଳ କରି ପକାଇଛି । ବୟସ ବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ମଣିଷର ସମାଜ-ଚେତନା ବୃଦ୍ଧି ପାଏ । ଫଳରେ, ଗୋଟାଏ ଅବସ୍ଥାର ଆପାତ-ସରଳ ଆସଙ୍ଗବାସନା ଗୋଟାଏ ଜଟିଳ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଏହାର ନାମ

ପ୍ରେମ ନିବେଦନ । ରଙ୍ଗାଧର ଓ କୃଷ୍ଣବେଣୀ ଗୁହାବାସୀ ହୋଇଥିଲେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ପଛରେ ଧାବିତ ହେବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଉପୁଜି ନ ଥାନ୍ତା । ନଗରବାସୀ ଛଦ୍ମରେ ସେମାନେ ଗୋଟାଏ ସ୍ୱାଭାବିକ କୃତ୍ରିମତା ଭିତରେ ଗତି କରୁଥିବା ହେତୁରୁ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରେମର ସ୍ୱଭାବ ଏତେ ଦୁର୍ବୋଧ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ବିବାହ ପରେ ସାମାଜିକ ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କୁ ଲୋଡ଼ି ସେମାନେ ଭୋଜି ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ବିବାହର ବାତାବରଣ ଅପସାରିତ ହେବାର ବହୁ ଦିନ ପରେ, ସ୍ୱଳ୍ପ କେତେ ଜଣଙ୍କୁ କେବଳ, ଦିନକୁ ଜଣେ କରି ଲୋଡ଼ି ନେଇ ସେମାନେ ପ୍ରୀତିଭୋଜନରେ ଆପ୍ୟାୟିତ କରିଥିଲେ । ଦିନେ ମୋର ବି ପାଳି ପଡ଼ିଥିଲା ।

କଫି ପରେ ରଙ୍ଗାଧର ଉଠିଗଲେ କୌଣସି ଆଗନ୍ତୁକ ସଙ୍ଗେ ଆଳାପ କରିବା ନିମନ୍ତେ । ଭୋଜନ-ପ୍ରକୋଷ୍ଠରେ ରହିଲୁ ମୁଁ ଆଉ କୃଷ୍ଣବେଣୀ । କୃଷ୍ଣବେଣୀଙ୍କ ମୁହଁରେ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ଆତ୍ମମଦାତ୍ମକ—ଆତ୍ମସମର୍ପଣରେ ପ୍ରକାଶ ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିଲି । ତାଙ୍କର ମୁହଁର ଏ ଭାବ ମତେ ଈର୍ଷିତ କରିଥିଲା ଏବଂ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ, ତାଙ୍କ ଉପରେ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ କରିବା ଲାଗି ମନ ଉଚାଟ ହେଉଥିଲା । ପଚାରିଲି—

'ଏ ଅବସ୍ଥାନ୍ତର କିପରି ଲାଗୁଛି ?'

'ଭଲ ଲାଗୁଛି ।'

'ତୁମର ଆତ୍ମ-ବିଲୁପ୍ତି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛି, ଯାହା ଦେଖୁଛି ।'

କୃଷ୍ଣବେଣୀ ପାର୍ଶ୍ୱ ଫେରି ମତେ ସାମନା କରି ବସିଲେ । ତାଙ୍କର ମୁହଁର ସହଜ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ଗମ୍ଭୀର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ଧୀର ଅଥଚ ଅଟଳ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ—

'ଆତ୍ମ-ବିଲୁପ୍ତି ନୁହେଁ ; ନୂତନ ଅଭ୍ୟୁଦୟର ଅନୁଭୂତି ।'

ଅଙ୍କୁର ଉଦ୍‌ଗମ ବୀଜର ବିଲୁପ୍ତିରେ ; ସୋଽହମ୍‌ର ଉତ୍ପତ୍ତି ଅହଂର ବିଲୁପ୍ତିରେ ; କୃଷ୍ଣବେଣୀଙ୍କ ଅହଂପୂର୍ବିକା ପ୍ରକୃତରେ ଲୁପ୍ତ ହୋଇଛି ନା ଅହଂକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ଏହା ତାଙ୍କର ଆଉ ଏକ ଅଭିଜ୍ଞତା ? ସନ୍ଦେହମୋଚନ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କହିଲି —

'ଯାହାହେଉ ଏ ଅଭିଜ୍ଞତା ଯେ ତୁମକୁ ସୁଖ ଦେଉଛି, ଏଥିରେ ମୁଁ ବଡ଼ ଆନନ୍ଦିତ । ଆଶା ବି କରୁଛି, ଏ ସୁଖ ତୁମକୁ ଶ୍ୱାସରୁଦ୍ଧ କରିବନି ।'

କୃଷ୍ଣବେଣୀଙ୍କ ଅଧରରେ ମନ୍ଦହାସ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା । ସେଥିରେ ନ ଥିଲା ସ୍ନେହର ସ୍ନିଗ୍ଧତା, ଥିଲା ସୌଜନ୍ୟ ଆବୃତ କଣ୍ଟିତ୍ ଅସହଷ୍ଣୁତା । ମୋ ମୁହଁକୁ ସଳଖରେ ଗ୍ରହିଁ ସେ କହିଲେ—

'ମୁଁ ତୁମର ଇଙ୍ଗିତ ବୁଝୁଛି, କିନ୍ତୁ ତୁମେ ନିଜର ଯେତେସବୁ ବିମୂର୍ତ୍ତି ଧାରଣାରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ ଅଭିଜ୍ଞତାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ବୁଝି ପାରିବନି । ମୋ ଭିତରେ ତୁମେ ଅହଙ୍କାରକୁ ହିଁ ସବୁଦିନେ ଦେଖିଛ । ମତେ ଦେଖି ପାରିନ ।'

'ତୁମକୁ ଦେଖାନ୍ତି କମିତ ?'

'ମୁଁ କ'ଣ ତେବେ ନ ଥିଲି ? ଥିଲି । ତୁମେ ଯାହାକୁ ଦେଖିବାର କଷ୍ଟ କେବେ କରିନ, ସେ ହେଉଛି ମୋ ଭିତରର ନାରୀ । ପ୍ରେମ ଓ ମାତୃତ୍ୱ ତା'ର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଗୁଣ । ମୋ ଉପରେ ତତ୍ତ୍ୱ ଆରୋପ କରି ତା'ର ଭାଷ୍ୟ ଲେଖିବାରେ ତୁମେ ମଜ୍ଜି ଯାଇଛ ; କିନ୍ତୁ ମୋର ମାନବିକ ଅନୁଭୂତିର ଭାଷା ସହଜଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ବିଚାର ତମ ମନରେ କେବେ ଉଦିତ ହୋଇନି ।'

ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ମତେ ଗ୍ରହିଁ କୃଷ୍ଣବେଣୀ ସୂଚିତ କଲେ—

'ଗୋଟାଏ କଥା କହିବି, ଆହତ ହେବନି ?'

'ନା ।'

'ଯଦି କହେ, ତୁମେ ନିଜର ଅହଂକୁ ମୋ ଉପରେ ପ୍ରକ୍ଷେପିତ କରିବାକୁ ଗ୍ରହିଁଛ ।'

'କହିପାର ।'

'ଏବଂ ସେହି ଅହଂ ମୋ ଆଧାରରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇ ପାରିନି ବୋଲି ତୁମେ ମୋର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହଁ ।'

ପ୍ରତିବାଦ ଜଣାଇ କହିଲି—

'ମତେ ତମେ ଭୁଲ ବୁଝୁଛ । ମୁଁ ତୁମର ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ କେବେ ଅସ୍ୱୀକାର କରିନି ।'

'ମୋର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ମୋର ପ୍ରେମରେ, ମୋର ମାତୃତ୍ୱରେ । ମୁଁ ଜାଣେ, ମୋର ଜୀବନ ଊଷର ନୁହେଁ, ନେତିବାଚକ ନୁହେଁ । ମୋର କହିବା ମାନିବ ?'

'ଯଦି ଯୁକ୍ତିସଙ୍ଗତ ମନେହୁଏ ।'

'ଯୁକ୍ତିସଙ୍ଗତ କି ନୁହେଁ, ତୁମେ ବିଚାର କରିବ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଜାଣେ, ଯାହା କହିବି, ପ୍ରାଣସମ୍ମତ କଥା ।'

'କହ ।'

'ତୁମେ ଚଞ୍ଚଳ କେଉଁଠି ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ ।'

ଉଚ୍ଚହାସ୍ୟ କରି ଉଠିଲି । ମୋର ହସ ମତେ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ନିର୍ବେଦ କୃଷ୍ଣବେଣୀଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି କହିଲି—

'ହେଥିରେ ଥରେ ପଡ଼ିଲେ ଜୀବନରେ ଆଉ କେବେ ଉଠି ହୁଏନି ବୋଲି ମୁଁ ତା'ର ସୀମା ମାଡ଼ିବାକୁ ଚାହିଁନି । ପ୍ରେମ ନ କରି କ'ଣ ବଞ୍ଚି ହୁଏନି ?'

'ହୁଏ ; କିନ୍ତୁ ବଞ୍ଚନା ଭିତରେ । ଯେପରି ତୁମେ । ନିଜ ଅଜ୍ଞାତରେ ତୁମେ ନିଜକୁ ପୀଡ଼ିତ କରୁଚ । ସତ୍ୟକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବାର ସାହସ ତୁମର ଅଛି ।'

'ସାହସ କେବଳ ନୁହେଁ, ଦୁଃସାହସ ମଧ୍ୟ ।'

'ତେବେ ସ୍ୱୀକାର କର, ତୁମେ ମତେ ପ୍ରେମ କରୁଚ ।'

ସେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ରଙ୍ଗାଧର ପ୍ରବେଶ କରି ନ ଥିଲେ, କୃଷ୍ଣବେଣୀଙ୍କର ଏ ବିପଜ୍ଜନକ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତରରେ ମୋର କିପ୍ରକାର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାନ୍ତା ଏବେ ଅନୁମାନ କରିବା କଠିନ ।

(ତିନି)

ମୁଁ ବଡ଼ ଚିନ୍ତାରେ ପଡ଼ିଥିଲି । କୃଷ୍ଣବେଣୀଙ୍କ ବିବାହକୁ ନାନା ତତ୍ତ୍ୱ ଦେଇ ଅନୁଶୀଳନ କରୁଥିଲି । ଭାବୁଥିଲି, ଏହା ହୁଏତ ଏକ ପ୍ରକାର ଆଶ୍ରୟ ଆକାଙ୍‌କ୍ଷାର ପରିଣତି । ଖେଳି ଖେଳି ଛୁଆ ଯେବେ କ୍ଲାନ୍ତ ହୁଏ, ଖେଳନା ପ୍ରତି ବିମୁଖ ହେଇ ହୁଏତ କାନ୍ଦିବସେ କିମ୍ବା ମା' କୋଳକୁ ଦୌଡ଼ିଯାଏ । ଜୀବନର ଯାତ୍ରାପଥରେ ମଣିଷ ଯେବେ ଅତିଷ୍ଠ ହୁଏ, କ୍ଳାନ୍ତ ହୁଏ, ଏକେ ଦର୍ଶନ-ଶାସ୍ତ୍ର ଘାଣ୍ଟି ବସେ କିମ୍ବା ପ୍ରିୟଦର୍ଶନ ସନ୍ଧାନରେ ରହେ । କୃଷ୍ଣବେଣୀ କ'ଣ ପ୍ରିୟଦର୍ଶୀ ବାଛିନେବାକୁ ପସନ୍ଦ କରିଚ ? ହୋଇପାରେ ବି, ପ୍ରକୃତି ଯେହେତୁ କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନିୟମରେ ପରିଚାଳିତ, ତା'ର ପରିସରଭୁକ୍ତ ସମସ୍ତ ଅନିୟମର ସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରବଣତା ସରଳ ହେବାପାଇଁ । କୃଷ୍ଣବେଣୀ କ'ଣ ସରଳ ହେବାପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳ ହେଇଚ ?

ମାସ ମାସ ଧରି ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ କଳବଳ ହେଇଚି । ମୋର ନାନାବିଧ ଦୈନନ୍ଦିନ ବ୍ୟସ୍ତତା ଭିତରେ ବେଳେବେଳେ ବିଜୁଳି ଭଳି ମନରେ ଚମକି ଯାଇଥାଏ କୃଷ୍ଣବେଣୀଙ୍କ ସେଇ ଉକ୍ତି—

"ତମେ ମତେ ପ୍ରେମ କରୁଚ ।"

ଦିନେ ପୁଣି ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲି କୃଷ୍ଣବେଣୀ ନିକଟରେ । ମତେ ଦେଖି ସେ ଚମକି ଗଲେ ।

'ତମ ଦେହେଗୁର ଏ କି ଅବସ୍ଥା !'

'ମୁଁ ବଡ଼ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ୁଚ ; କିଛି ଦିନ ବାହାରକୁ ଯିବାକୁ ଚାହୁଁଚ ; କିନ୍ତୁ ବଡ଼ ଅସହାୟ ମଣୁଚ ନିଜକୁ ।'

ମୁଁ ମୁଣ୍ଡପୋତି ବସିଥିଲି । କୃଷ୍ଣବେଣୀ ମୋ ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସୁନ୍ଦର ପଦାଙ୍ଗୁଳିଗୁଡ଼ିକର ଅସ୍ଥିରତାରୁ ବୁଝୁଥିଲି ସେ ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଚନ୍ତି । କିଛି ସମୟ ପରେ ନୀରବତା ଭଙ୍ଗକରି ସ୍ନେହସିକ୍ତ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ—

'ତମେ ମତେ ନେଇ ବହୁତ ଭାବୁଚ ।' ମତେ ନୀରବ ଦେଖି, ସେ ଆଗେଇ ଆସି ମୋ ପାଖରେ ବସିଲେ ବଡ଼ ସମ୍ଭ୍ରମରେ । ରୁଦ୍ଧ କୋହରେ ତାଙ୍କର କ୍ଷୀଣ ତନୁ ଥରି ଉଠୁଥାଏ । ମୁହଁ ଭାସି ଯାଉଥାଏ ଲୁହରେ ।

(ଚୈତ୍ର)

ଏତେକାଳ ଜୀବନରେ ଯାହା କେବେ ପାଇନି, ସେ ଆନନ୍ଦ ଏବେ ପାଉଚି କୃଷ୍ଣବେଣୀଙ୍କ ଛୁଆ ଦୁଇଟି ସଙ୍ଗେ ଖେଳିଲାବେଳେ । ଏ ଛୁଆ ତିନିଟିର ଖେଳ ଦେଖିବା ପାଇଁ କୃଷ୍ଣବେଣୀ କିନ୍ତୁ ଆଉ ନାହାନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଶେଷହସ

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି

ସେଦିନ ମହାଭାରତର ବିୟୋଗାନ୍ତକ ନାଟକର ଶେଷଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିଯିବାପାଇଁ ଯେପରି ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥର ଗିରିମାଳା ନେପଥ୍ୟରେ ଅସ୍ତାଚଳ ପଥରେ ସର୍ବଦ୍ରଷ୍ଟା ଦିବାକର ଅରୁଣ-ବାହିତ ରଥ ଦଣ୍ଡେ ଅଟକାଇ ଦେଇଥିଲେ ।

ମହାଭାରତ—ମହାସମର ପରେ ପରିତ୍ୟକ୍ତ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର, ଧ୍ୱଜ ଓ କଳସଶୋଭିତ ମୁକ୍ତା ଓ ମଣିହୀର-ବିମଣ୍ଡିତ, କୌରବ ପକ୍ଷର ଅସଂଖ୍ୟ ଭଗ୍ନରଥ, ପୁଣି ତୂଣ, ଧନୁ ଓ ନାରାଚ ଶୋଭିତ ଏକାଦଶ ଅକ୍ଷୌହିଣୀ ଯୋଦ୍ଧୃବର୍ଗଙ୍କର ଶବରାଶି, ଦ୍ୱାଦଶ ଯୋଜନ ବିସ୍ତାର କରି, ଶୋଣିତପଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଅଛି । ସେହି ମହାଶ୍ମଶାନର ଶବ ମଧ୍ୟରେ ରୋରୁଦ୍ୟମାନା, ଅସମ୍ବୃତ ବସନା, ଅବିନ୍ୟସ୍ତ କୁନ୍ତଳା, ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ମହିଷୀ ଭାନୁମତୀ ଓ ଅନ୍ୟ କୌରବକୁଳ ନାରୀମାନେ ନିଜ ନିଜର ପ୍ରିୟ ସ୍ୱଜନବର୍ଗଙ୍କୁ ଅନ୍ୱେଷଣ କରୁଅଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମର୍ମାନ୍ତକ କ୍ରନ୍ଦନ, ଶ୍ୱାନ, ଶିବା ଓ ଶକୁନମାନଙ୍କର ନାରକୀୟ ରଡ଼ିକୁ ହୁଙ୍କା ବେଳେ ବେଳେ ଝମଙ୍କିତ କରିଦେଉଅଛି ।

ଶତ ଶତ ଚିତାନଳର ଧୂମ୍ର ଚପଳତା ମୃତ୍ୟୁର ଅଚଞ୍ଚଳ ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଶମିତ ହୋଇଅଛି, ଅଶ୍ୱମାନଙ୍କର ହେଷାରବ, କ୍ରୁଦ୍ଧ ଦନ୍ତାବଳମାନଙ୍କର ବୃଂହିତ, ଯୋଦ୍ଧୃବର୍ଗଙ୍କର ପ୍ରମତ୍ତ ଆସ୍ଫାଳନ, ମୃତ୍ୟୁର ଗଦାଘାତରେ ସବୁ ନୀରବ ରହିଅଛି । କ୍ରନ୍ଦନ ଓ ଶିବାରଡ଼ି ମୁଖରିତ ସେହି ମହାଶ୍ମଶାନ ଉପରେ ଚକ୍ରାକାରରେ ଉଡ଼ି ବୁଲୁଥିବା ପରିତୃପ୍ତ ମାଂସଲୋଭୀ ଅଗଣିତ ଶକୁନଙ୍କର ସଞ୍ଚାଳିତ ପକ୍ଷ, କଜ୍ଜଳ ଛାୟା ପରି ବିସ୍ତାରିତ ହୋଇଅଛି ।

ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥରେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ପ୍ରାସାଦ ନୀରବ ଓ ନିର୍ଜନ । ବେଳେବେଳେ ସଞ୍ଜୟ ଓ ବିଦୁରଙ୍କର ଶାନ୍ତ, ଧୀର ପଦଶବ୍ଦ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ମର୍ମଭେଦୀ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ଓ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କର ଅସ୍ଫୁଟ କ୍ରନ୍ଦନର ଭରସାନ୍ତ ନୀରବତାକୁ ଆହୁରି ଘନୀଭୂତ କରିଦେଉଅଛି ।

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଜନ୍ମାନ୍ଧ । ତେଣୁ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରର ମହାଶ୍ମଶାନରେ, ମହାନିଦ୍ରାର ଧୂଳିଶଯ୍ୟାରେ ମାନଗୋବିନ୍ଦ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ସମେତ ଶତପୁତ୍ର, ପୁଣି କର୍ଣ୍ଣ, ଶଲ୍ୟ, ଦ୍ରୋଣ ଓ ଭୂରିଶ୍ରବା ପ୍ରମୁଖ ସଖା ସୋଦରମାନଙ୍କୁ ଶେଷବାର ଦେଖି ଆସିବା ପାଇଁ

ତାଙ୍କର ବ୍ୟାକୁଳତା, ଉତ୍କଣ୍ଠା, ଶୋକ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ କୌରବ ପ୍ରାସାଦର ଗ୍ରସ୍ତାଚ୍ଛନ୍ନ ଭିତ୍ତିପ୍ରସ୍ତର ଦେହରେ ବାଧା ପାଇ ବାରମ୍ବାର ନୀରବ ହେଉଅଛି ।

ମାତା ଗାନ୍ଧାରୀ ନିଜର ଦୁଇଆଖିରୁ ଅନ୍ଧ ପଟ୍ଟିକାର ଆବରଣ ଫିଙ୍ଗିଦେଇ ମହାନିଦ୍ରାରେ ଶାୟିତ ଶତପୁତ୍ରଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ଓ ଶେଷବାର ଥରେ ଦେଖିବାପାଇଁ ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ଧ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ପାଣିଗ୍ରହଣ ବେଳେ ସତୀତ୍ୱର ଚରମ ନିଷ୍ଠାରେ ବ୍ରତଗ୍ରହଣୀ ସତୀ ଗାନ୍ଧାରୀ ନିଜର ଦୁଇଆଖିରେ ଅନ୍ଧପଟ୍ଟି-କାର ଯେଉଁ ଆବରଣ ବାନ୍ଧିଥିଲେ ତାହାର ବନ୍ଧନ ଦୁଶ୍ଛେଦ୍ୟ ଓ ଗ୍ରନ୍ଥି ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ । ତା' ନ ହେଲେ ସତୀ ଧର୍ମର ସବୁ ଅହଂକାର ଭୁଲ ! ଆଜି ସେହି ଅନ୍ଧପଟ୍ଟିକାକୁ ଏକ ତୁଚ୍ଛ ପଟବନ୍ଧକ ରୂପେ, ପଥର ଧୂଳିରେ ଫିଙ୍ଗିଦେବା ପାଇଁ ସେ ଉତଳେହେଲେ କୁଣ୍ଠିତା ନୁହନ୍ତି ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ, ଦୁଃଶାସନ, ଦୁର୍ଜୟ, ଦୁରନ୍ତ, ଦୁର୍ଗମ, ଦୁରମ, ଦୁର୍ଭର, ଦୁର୍ବାଲୋକ ପ୍ରମୁଖ ଶତପୁତ୍ରର ଜନନୀ, ମାତୃତ୍ୱ-ଗରବିଣୀ ସୋମବଂଶର ପୂଜନୀୟା ଗାନ୍ଧାରୀ । କର୍ପୂର-ରେଣୁ-ସିଞ୍ଚିତ ତୁଳ-ତଳ୍ପରେ ପୁଣି ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ନିଦ୍ରା ସ୍ପର୍ଶ କରୁନଥିଲା, ଆଜି ସେମାନେ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରର ଶୋଣିତ କର୍ଦ୍ଦମରେ ମହାନିଦ୍ରାରେ ଅଚେତନ ।

ସେମାନଙ୍କ ଶବ ରାଶି ଉପରେ ଶ୍ୱାନ, ଶିବା ଓ ଶକୁନମାନଙ୍କର ଅଶ୍ଳୀଳ ଚିତ୍କାର ଦ୍ୱିତୀୟ ଗୌରବ ସୃଷ୍ଟି କରିଅଛି ।

ଗୋଟିଏ ଶକୁନ ପଲର ବିକଟ ରଡ଼ିରେ ଗାନ୍ଧାରୀ ଆର୍ତ୍ତନାଦ କରି ଉଠିଲେ ।

ଆଶ୍ରୟ ପାଇଁ ଶୂନ୍ୟରେ ଶୁଷ୍କ ଚର୍ମବୃତ ଦୁଇ ଶିଥିଳ ବାହୁ ଟେକି ଅନ୍ଧ ପଟ୍ଟିକାବୃତା ଗାନ୍ଧାରୀ ଅସହାୟ କଣ୍ଠରେ ଚିତ୍କାର କଲେ···"ବିଦୁର, ସଞ୍ଜୟ !"

ପରକ୍ଷଣରେ କୌରବ-ପ୍ରାସାଦର ପୈଶାଚିକ ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ଆକୁଳ ଆହ୍ୱାନ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ଉଠାଇ ପୁଣି ନୀରବ ହୋଇଗଲା ।

× × ×

ନିଷ୍ଫଳ ଅହଂକାର ଓ ଅଭିମାନରେ ଦୁଇ କଂପିତ ବାହୁ ସ୍ଫୀତ କରି, ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଟେକି, ଅନ୍ଧ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ବିଦୁରଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଆସ୍ଫାଳନ କରିଥିଲେ···"ଭୁଲିଯାଅ ନାହିଁ ବିଦୁର, ଆଜି ପୁଣି ଏହି ଦୁଇ ବାହୁରେ କୁରୁକୁଳହନ୍ତା ଭୀମ ସମେତ ପାଣ୍ଡବ ପଞ୍ଚଭ୍ରାତାଙ୍କୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣବିଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିଦେବାର ଶକ୍ତି ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରହିଅଛି ।"

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର କୌରବ-ସିଂହାସନ ଉପରେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ କ୍ରୋଧାବେଗରେ ଶର୍ପାହତ ହୋଇ ପଶୁପରି ଗର୍ଜନ କରି ଉଠିଲେ । ତାଙ୍କର କୁଞ୍ଚିତ ଓ ରେଖାଙ୍କିତ ମୁଖମଣ୍ଡଳର

ଶିଥିଳ ମାଂସପେଶୀମାନେ ଏକ କାଠିନ୍ୟର ନିଷ୍ଠୁର ହୋଇଗଲା । ସୁପ୍ତ ଆଗ୍ନେୟ-ଗିରିର ଅନ୍ଧକାର ଗହ୍ୱର ପରି, ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିହୀନ ଅନ୍ଧଚକ୍ଷୁରେ ଅଗ୍ନ୍ୟୁଦ୍‌ଗାର ଯେପରି ଉଲ୍ଲମ୍ଫନ କରି ଉଠିଲା ।

ବିଦୁର ଶାନ୍ତ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ···"ମହାରାଜ, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରମାନେ ଚିରକାଳ ଅନ୍ଧ । ସିଂହାସନର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଦୀପ୍ତିରେ କାଳେ କାଳେ ସେମାନେ ଅନ୍ଧ ହୋଇଛନ୍ତି । ଚକ୍ଷୁଷ୍ମତ୍ୱ ଏକମାତ୍ର ଦୃଷ୍ଟି ନୁହେଁ ମହାରାଜ । ପାଣ୍ଡବ ପଞ୍ଚଭ୍ରାତାଙ୍କୁ ସମୂଳେ ବିନାଶ କରିବା ପାଇଁ ଜତୁଗୃହ ଦାହର ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ବେଳେ, ଭୀମସେନଙ୍କୁ ବିଷମୋଦକ ଖୁଆଇଲା ବେଳେ, ଦ୍ୱୈପାୟନ ସରୋବରରେ ଆତ୍ମଗୋପନ କରିଥିବା ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ପଞ୍ଚ-ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ନୃଶଂସାଲାଳସାରେ ହତ୍ୟା କଲାବେଳେ, କୁରୁସଭା ତଳେ କୁଳବଧୂ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କୁ ବିବସନା କଲାବେଳେ, ପୁଣି ସାମାନ୍ୟ ପାଞ୍ଚଖଣ୍ଡି ଗ୍ରାମପାଇଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦୌତ୍ୟର ଉତ୍ତରରେ, 'ସୂଚ୍ୟଗ୍ର ପରିମିତ ଭୂମି ଦେବୁନାହିଁ' ବୋଲି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଆସ୍ଫାଳନ କଲାବେଳେ, ପୁତ୍ରଦୃଷ୍ଟିରେ ଆପଣ ଯଦି ଏ ପରିଣତି କଳନା କରିଥାନ୍ତେ, ତାହା ହେଲେ ଅନୁଶୋଚନାରେ ଆଜି ଆପଣ ଏପରି ତିଳେ ତିଳେ ଦଗ୍ଧୀଭୂତ ହେଉ ନଥାନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ କେବଳ ଆପଣ ନୁହଁନ୍ତି, ସବୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଆପଣଙ୍କ ପରି ଜନ୍ମାନ୍ଧ !"

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର କହିଲେ···"ମାତ୍ର ଭୀଷ୍ମ, କର୍ଣ୍ଣ, ଦ୍ରୋଣ ପରି ମହାବୀରମାନେ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏପରି ପରାଜିତ ହେବେ, ତାହା ତ ମୁଁ ଆଶଙ୍କା କରି ନଥିଲି ବିଦୁର ।"

ବିଦୁର କହିଲେ···"ସେଥିପାଇଁ ତ ମୁଁ କହେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରମାନେ ଚିରକାଳ ଅନ୍ଧ । ନିର୍ଯ୍ୟାତିତ, ନିପୀଡ଼ିତ, ଆର୍ତ୍ତ ଓ ବଞ୍ଚିତର ଦାବୀ, ଆପାତ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଯେତେ ଦୁର୍ବଳ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା, ଅକ୍ଷୌହିଣୀ ସେନାର ରଣ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଓ ନିଷ୍ଠୁର ବିଜୟୀ ଯୋଦ୍ଧାମାନଙ୍କର ଧନୁଷ୍ଟଙ୍କାର ତାହାକୁ ବିଡ଼ମ୍ବିତ କରିପାରିବ ନାହିଁ । କେତେ ଦର୍ପିତ ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥ, କେତେ ମଦମତ୍ତ ହସ୍ତିନା, କେତେ ଅହଂକାରୀ ବାରୁଣା, ମହାକାଳରେ ଏହିପରି ବାରମ୍ବାର ଭୂଲୁଣ୍ଠିତ ହେବ । ମହାରାଜ, ମହାଭାରତରେ ଐକ୍ୟ ଓ ଶାନ୍ତି କ୍ଷମତାର ଦାମ୍ଭିକତାରେ ରହିବ ନାହିଁ; ଲାଞ୍ଛିତ, ବଞ୍ଚିତ ତ ଅପମାନିତଙ୍କୁ ତା'ର ଯଥାର୍ଥ ଦାବୀରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବାରେ, ରହିବ ଔଦାର୍ଯ୍ୟରେ, କରୁଣାରେ, ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟରେ ।"

ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥର ଆକାଶରେ କାଳ ବୈଶାଖୀର ଘୂର୍ଣ୍ଣୀ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ କଣ୍ଠରେ ଯେପରି ଗର୍ଜନ କରି ଉଠିଲା । ବିଦୁରଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଚଣ୍ଡ କ୍ରୋଧରେ ଚିତ୍କାର କରି, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର କହିଲେ "ତୁମେ ନା ବିଦୁର, କୌରବର ଅନ୍ନଦ୍ୱେଷୀ ! କୌରବର ଔଦାର୍ଯ୍ୟରେ, କରୁଣାରେ, ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟରେ, ତୁମେ ନା ଲାଳିତ ପାଳିତ ଓ ବର୍ଦ୍ଧିତ ।

ଆଜି ସେହି କୌରବମାନଙ୍କର ଚରମ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନରେ ଏହି କ'ଣ ତୁମର ପ୍ରତିଦାନ ? କୌରବର ଅନ୍ନର ପ୍ରତିଦାନରେ ତୁମ କଣ୍ଠରେ ସମବେଦନାର କ୍ଷୀଣ ବାଣୀ ଫୁଟିବା ନାହିଁ ।"

ବିଦୁର ଅବିଚଳିତ କଣ୍ଠରେ ଦେଲେ···"କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟ ଯେତେ କଠୋର ହେଲେ ବି ଦିନେ ତାହାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା ପାଇଁ ପଡ଼ିବ ମହାରାଜ !"

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ···"କିନ୍ତୁ ସାମାନ୍ୟ ରାଜ୍ୟ ପାଇଁ ପାଣ୍ଡବ-ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା, ସଖା-ନାଶ, ସୋଦର-ନାଶ, କୁଳ-ନାଶ ଏହି କ'ଣ ତୁମର ସତ୍ୟ ବିଦୁର ? ମୁଁ ବା କପରି ଭୁଲିବି କହ, ବିଦୁର ! ଆଜି ସୋମବଂଶର ଦୀପଶିଖା ଗୋଟିକି ପରେ ଗୋଟିଏ ନିର୍ବାପିତ ହୋଇଗଲା । ଅନ୍ଧ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରର ଅନ୍ଧ ତମିସ୍ରା ପରି, ଏହାପରେ ଅତୀତ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ ସବୁ ନିରନ୍ଧ୍ର, ସୂଚୀଭେଦ୍ୟ, ନିଷ୍ଠୁର ଅନ୍ଧକାର !"

ବିଦୁର ଶାନ୍ତକଣ୍ଠରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ···"କର୍ମଫଳର ଅଲଂଘନୀୟ ପରିଣତି ରୂପେ ଏହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ଶୋକ ସମ୍ବରଣ କରନ୍ତୁ ମହାରାଜ, ଶାନ୍ତିଲାଭ କରିବେ । ଆପଣ କୁରୁକୁଳର ଅଗସ୍ତି ରୂପେ କୌରବ-ସମୁଦ୍ର ନିଃଶେଷ କରିଅଛନ୍ତି, ପାଣ୍ଡବମାନେ ତ ଜୀର୍ଣ୍ଣ କୂପମାତ୍ର । ଆଉ କ୍ରୋଧାନଳରେ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହୋଇ ସେ କୂପକୁ ନିଃଶେଷ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ ।"

ଏହି ସମୟରେ ଅନ୍ଧ ପଟ୍ଟିକାବୃତା, ଶୋକାକୁଳା ଗାନ୍ଧାରୀ, ଉନ୍ମାଦିନୀ ପରି ସେଠାକୁ ଧାଇଁଆସି କହିଲେ···"ମହାରାଜ, ଦିନେ ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ମୁଁ ଆଖିରେ ସ୍ୱହସ୍ତରେ ବାନ୍ଧିଥିଲି ଏଇ ଅନ୍ଧପଟ୍ଟିକା । ସେହି ବନ୍ଧନର ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟଗ୍ରନ୍ଥି ଆଜି ସ୍ୱହସ୍ତରେ ଛିନ୍ନ କରିଦିଅନ୍ତୁ ମହାରାଜ ! ଶତପୁତ୍ରର ଜନନୀ ମୁଁ, ଜୀବନରେ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ନାହିଁ, ଆଜି ଅନ୍ତତଃ ମୃତ୍ୟୁର ଶେଷ ଶଯ୍ୟାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଥରେ ଦେଖି ନୟନର ଜ୍ୱାଳା ଶାନ୍ତ କରେ !"

ଅନ୍ଧ ପଟ୍ଟିକାର ଗ୍ରନ୍ଥି ଛିନ୍ନ କରିବାର ନିଷ୍ଫଳ ଉଦ୍ୟମରେ ଶିଥିଳ ଅଙ୍ଗୁଳିର ଶତ ନଖାଘାତରେ, ନରକଙ୍କାଳ ପରି ଦିଶୁଥିବା ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କର ଶୁଷ୍କ ଚର୍ମବୃତ ମୁଖ ରକ୍ତାକ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ଲୋତକ ଓ ଶୋଣିତର ଧାରା ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ମୁଖମଣ୍ଡଳକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟଙ୍କର କରିଦେଇଥିଲା ।

ଗାନ୍ଧାରୀ ଶୋକାପ୍ଲୁତ କଣ୍ଠରେ ପୁଣି ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ······ "ମହାରାଜ, ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ଅନ୍ଧପଟ୍ଟିକାର ଆବରଣ ତଳେ ଚକ୍ଷୁ ଥାଇ ବି ମୁଁ ଚିରଜୀବନ ଅନ୍ଧ ରହି ଆସିଅଛି । ଆଜି ମୋ ପାଇଁ ସେ ଆବରଣ ଥରେ ଉନ୍ମୋଚନ କରନ୍ତୁ ମହାରାଜ !"

ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କର ଅନୁରୋଧରେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ମୁଖମଣ୍ଡଳ ଏକ କୃଷ୍ଣ ମେଘ ଖଣ୍ଡରେ ଯେପରି ଆଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲା । ଗାନ୍ଧାରୀ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ, ମାତ୍ର ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଜାଣନ୍ତି, ଅନ୍ଧପଟିକାବୃତା ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କର ଦୁଇଚକ୍ଷୁରେ ପୁଞ୍ଜିଭୂତ ହୋଇ ରହିଅଛି ବିଶ୍ୱର ଦାବାନଳ ! ସେ ଦୃଷ୍ଟି ଥରେ ଫିଟିଲେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ସୁଦ୍ଧା ସେଥିରେ ଭସ୍ମ ହୋଇଯିବେ ।

ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇ ବିଦୁର କହିଲେ···"ଶୋକ ସମ୍ବରଣ କରନ୍ତୁ ମହାଦେବି ! କିଏ କହେ ଆପଣ ପୁତ୍ରହୀନା ? ଅଗ୍ରପାଣ୍ଡବ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର ଅଭିଷେକ ସ୍ଥଗିତଥିଲେ, ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଏବେ ସୁଦ୍ଧା ଜୀବିତ । ପୁଣି ପଞ୍ଚପାଣ୍ଡବ ତ ଆପଣଙ୍କୁ ଜନନୀ ତୁଲ୍ୟ ଭକ୍ତି କରନ୍ତି ।"

ଗାନ୍ଧାରୀ ଉନ୍ମାଦିନୀ ପରି ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ "ମୁଁ ଜାଣେ ମହାରାଜ, ଆଉ ଏ ଅନ୍ଧପଟିକା ଉନ୍ମୋଚିତ ହେବ ନାହିଁ । ଆରମ୍ଭରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଗାନ୍ଧାରୀର ଜୀବନ କେବଳ ଅମାବାସ୍ୟାର ନିରନ୍ଧ୍ର, ନିଷ୍ଠୁର ଅନ୍ଧକାର !"

ଗାନ୍ଧାରୀ ଯେପରି ବାତ୍ୟାବାହିତ ଗୋଟିଏ ଶୁଷ୍କପତ୍ର ପରି ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ସମ୍ମୁଖକୁ ଉଡ଼ିଆସିଥିଲେ, ସେହିପରି ସେଠାରୁ ପୁଣି ସ୍ଖଳିତ ପାଦରେ ଚାଲିଗଲେ ।

× × ×

ରଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଏକାକୀ ରଥରେ ଉପବେଶନ କରିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ୟତ ହୋଇଥିଲେ; ଏହି ସମୟରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ସହିତ ହଠାତ୍ ବିପରୀତ ଦିଗରୁ ଆସି ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, "ହସ୍ତିନାର ସିଂହାସନରେ ଆସନ୍ନ ଅଭିଷେକର ଉତ୍ସବ ମଧ୍ୟରେ ଏକାକୀ କେଉଁଆଡ଼େ ବାହାରିଲେ ଧର୍ମରାଜ ?"

ଯୁଧିଷ୍ଠିର କହିଲେ · "ମାତା ଗାନ୍ଧାରୀ ମୋତେ ସ୍ମରଣ କରିଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଦର୍ଶନ ପାଇଁ ବାହାରିଅଛି ।"

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କହିଲେ···"ବହୁକାଳ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ସହିତ ମୋହର ମଧ୍ୟ ସାକ୍ଷାତ ହୋଇନାହିଁ । ତାହାହେଲେ ଚାଲନ୍ତୁ ଅଗ୍ରପାଣ୍ଡବ, ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ରଥ ଚଳାଇନେବି ।"

ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଏ ପ୍ରକାର ଆକସ୍ମିକତାରେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ପଚାରିଲେ, "ଏ ପୁଣି କି ନୂତନ ମାୟା, ମାୟାଧର ?"

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସାରଥିର ସ୍ଥାନରେ ବସି, ସ୍ମିତ ହସି ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ କହିଲେ "ମହାଭାରତର ଜୟଯାତ୍ରା ପଥରେ ଯେ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ଜୟରଥ ବାହିଥିଲା, ତା'ର ହସ୍ତଦର୍ଶନରେ କ'ଣ ଆପଣଙ୍କ ସନ୍ଦେହ ହେଉଛି, କୌନ୍ତେୟ ?"

ଯୁଧିଷ୍ଠିର ନୀରବ ରହିଲେ ।
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଚରିତ୍ର ଏହିପରି ପ୍ରହେଳିକାମୟ !

× × ×

କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରର ମହାଶ୍ମଶାନ ମଧ୍ୟରେ, ପ୍ରତି ଶବସ୍ତୂପ ବୁଲି ସଞ୍ଜୟଙ୍କ ସହିତ ଗାନ୍ଧାରୀ ଶତପୁତ୍ରଙ୍କ ଶବସନ୍ଧାନ କରୁଥିଲେ । ଶିବା, ଶକୁନ ଓ ଶ୍ୱାନଦଳଙ୍କୁ ଠେଲି, ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ହସ୍ତ ଧରି, ସଞ୍ଜୟ ତାହାଙ୍କୁ ଆସନ୍ନ ସନ୍ଧ୍ୟାର ବିଷର୍ଣ୍ଣ ଗୋଧୂଳି ମଧ୍ୟରେ ପଥ କଢ଼ାଇ ନେଉଥିଲେ ।

ସଞ୍ଜୟ କହିଲେ—"ମହାଦେବି ! ଭୂତଳଶାୟୀ ହୋଇ ମହାନିଦ୍ରାରେ ଅଚେତନ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି, ଏହି ଦେଖନ୍ତୁ ପିତାମହ ଭୀଷ୍ମ । ମୁଖମଣ୍ଡଳରେ ତାଙ୍କର ଅନନ୍ତ ପ୍ରଶାନ୍ତି ।"

ଗାନ୍ଧାରୀ କହିଲେ···"ଜାଣେ ସଞ୍ଜୟ, ସ୍ୱଇଚ୍ଛାରେ ସେ ପ୍ରାଣ ସମ୍ବରଣ କରିଅଛନ୍ତି । ତା ନ ହେଲେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ପାଣ୍ଡବମାନେ ତ ତୁଚ୍ଛାଦପି ତୁଚ୍ଛ ।"

ସଞ୍ଜୟ କହିଲେ "ଆଉ ରଥ ଚକ୍ରତଳେ ଏଠି ନିଷ୍ପେଷିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି, ବାହ୍ଲୀକବୀର ସୋମଦତ୍ତ, ମତ୍ତହସ୍ତୀର ଦନ୍ତାଘାତରେ ରକ୍ତାକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ଭୂରିଶ୍ରବା । ମହାଦେବି ! ଅର୍ଜୁନର ଶରାଘାତରେ ଏଇ ଉତ୍ତାନଶାୟୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ମହାବୀର କର୍ଣ୍ଣ । ବୈଦୁର୍ଯ୍ୟ ଖଚିତ ତାଙ୍କ କବଚରେ ଅସ୍ତସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଶେଷ କିରଣ ରେଖା, ପୁତ୍ରର ମସ୍ତକରେ ପିତାର ଆଶୀର୍ବାଦ-ସ୍ନିଗ୍ଧ-ସ୍ପର୍ଶପରି ତଥାପି ଲାଗିରହିଛି । ସେହି ଦ୍ୟୁତିରେ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ମୁଖମଣ୍ଡଳ ଶତଦଳର ସଦ୍ୟତାରେ ତଥାପି ଉଦ୍ଭାସିତ ।"

ଗାନ୍ଧାରୀ ଶୋକାର୍ତ୍ତ କଣ୍ଠରେ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ଶବକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି କହିଲେ··· "ଆସ ବାବୁ, ଜନନୀର ବାତ୍ସଲ୍ୟ-ବଞ୍ଚିତ କୌନ୍ତେୟ, ଅଗ୍ର ପାଣ୍ଡବ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନର ମାନରକ୍ଷା ପାଇଁ ଅପରାଜେୟ ବୀର ତୁମେ, ଆଜି ରଣଭୂମିରେ ଶୋଣିତ-ପଙ୍କରେ ଲେଟିଅଛ; କିନ୍ତୁ ହେ ସର୍ବଦ୍ରଷ୍ଟା, ଦିବାକର, ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ୍, ସହସ୍ରଶୀର୍ଷା ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭ, ଅଂଶୁମାଳୀ; ଯେଉଁମାନେ କ୍ଷାତ୍ରଧର୍ମର ପ୍ରତିକୂଳାଚରଣ କରି ଅନ୍ୟାୟ ଯୁଦ୍ଧରେ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିଅଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ କ'ଣ କୌଣସି ଶାସ୍ତି ନାହିଁ ? ନାହିଁ ? ନାହିଁ ?"

ଆଉ କିଛିଦୂର ଅଗ୍ରସର ହେବାପରେ ସଞ୍ଜୟ କହିଲେ,—"ଦେବି ! ଭୀମର ଗଦାଘାତରେ ଏଇ ଧରାଶାୟୀ ହୋଇଛନ୍ତି—ଭଗ୍ନଜାନୁ ଦୁଃଶାସନ ! ବିବସନା ଦ୍ରୌପଦୀର ଉଲଙ୍ଗ ଜାନୁ ପ୍ରତି ଅଶ୍ଳୀଳ କଟାକ୍ଷର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବାପାଇଁ, ଏହାହିଁ ଥିଲି ଭୀମର ପ୍ରତିଜ୍ଞା । ନୀଳମେଘରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ର ଚମକ ପରି, ତାଙ୍କର ପ୍ରଶସ୍ତ ବକ୍ଷରେ

ମଣିମୁକ୍ତା ଖଚିତ ଗଳାହାର ତଥାପି ବିଲମ୍ବିତ ରହିଅଛି । ଖୋଲନ୍ତୁ ଦେବି ! ଜୀବନ ମୃତ୍ୟୁର ଏହା ତ ଚିରନ୍ତନ ଲୀଳା; ସମସ୍ତ କର୍ମଫଳର ଅଧୀନ !''

ଗାନ୍ଧାରୀ ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ କ୍ରନ୍ଦନର ରୁଦ୍ଧ ଆବେଗରେ କହିଲେ···''ମୋର ଅନ୍ଧପଟ୍ଟିକା ଥରେ ଉନ୍ମୋଚିତ କରିଦିଅ ବାସୁଦେବ ! ଜୀବନରେ ଯାହାଙ୍କୁ କେବେ ଦେଖିନାହିଁ, ମୃତ୍ୟୁର ଧୂଳିଶଯ୍ୟାରେ ତାଙ୍କୁ ଥରେ ଦେଖି ଚକ୍ଷୁଷ୍ମତୀ ନୟନର ଜ୍ୱାଳା ପ୍ରଶମିତ କରେ ।''

ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କଠାରୁ ଅଳ୍ପଦୂରରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ରଥର ଗତି ସ୍ତିମିତ କରିଦେଲେ । ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ କଣ୍ଠରେ ପଚାରିଲେ···''ରଥର ଗତି କାହିଁକି ସ୍ତିମିତ କଲେ ନାରାୟଣ ?''

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସ୍ମିତ ହସି କହିଲେ·''ଯେଉଁମାନେ ଶୋକାର୍ତ୍ତ, ବେଦନାର୍ତ୍ତ, ଦୁଃଖୀ ସେମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ କ୍ଷମତା ଓ ଦର୍ପର ଅଭିମାନରେ ରଥ ରୂଢ଼ ହୋଇ ଯିବା ଶୋଭନୀୟ ନୁହେଁ, ସେଥିରେ ସେମାନଙ୍କର ଶୋକର ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଲଙ୍ଘିତ ହୁଏ । ଗାନ୍ଧାରୀ ପୁଣି ସହଜେ ତ ତୁମର ମାତୃତୁଲ୍ୟା ।''

ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଅପରାଧୀ ପରି ରଥରୁ ଅବତରଣ କରି କହିଲେ·ଆପଣ ଯଥାର୍ଥ କହିଛନ୍ତି ନାରାୟଣ, ଶୋକାର୍ତ୍ତା ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ନିକଟକୁ ପାଦରେ ଯିବାହିଁ ମୋ ପକ୍ଷରେ ସମୀଚୀନ ।''

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଶବ ନିକଟରେ ବିହ୍ୱଳିତା ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଅଗ୍ରସର ହେଉଥିଲେ, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ତାହାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବାହୁ ଟାଣିଧରି କହିଲେ··· ···''ଗାନ୍ଧାରୀ ତୁମକୁ କାହିଁକି ସ୍ମରଣ କରିଅଛନ୍ତି ଜାଣିଛ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ?''

ଯୁଧିଷ୍ଠିର କହିଲେ—''ନାଁ, ତା ଜାଣେ ନା ତ ।''

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସ୍ମିତ ହସି କହିଲେ···''କୁରୁ ମହାଶ୍ମଶାନର ଶବସ୍ତୂପ ମଧ୍ୟରେ ଗାନ୍ଧାରୀ ନିଜ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଥରେ ଦେଖିବା ପାଇଁ, ତାଙ୍କର ଅନ୍ଧପଟ୍ଟିକା ଉନ୍ମୋଚନ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତୁମକୁ ସ୍ମରଣ କରିଅଛନ୍ତି ।''

ଯୁଧିଷ୍ଠିର କହିଲେ···ଏ ବା କି କଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ? ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମୁଁ ସେହି ଗ୍ରନ୍ଥି ଛିନ୍ନ କରିଦେବି ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସ୍ମିତ ହସି କହିଲେ···''କିନ୍ତୁ ଯୁଧିଷ୍ଠିର, ତୁମେ ବିସ୍ମୃତ ହେଉଛ କିପରି, ଶତପୁତ୍ରର ଜନନୀ ଗାନ୍ଧାରୀ ଆଜି ତୁମର ହେତୁ ପୁତ୍ରହୀନା । ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ଭାବନାରେ, ତୁଚ୍ଛ ସିଂହାସନ ପାଇଁ ତୁମର ସର୍ବଗ୍ରାସୀ ଲୋଭ ଓ ଈର୍ଷା, ଆଜି କୁରୁକୁଳକୁ ନିଷ୍ପ୍ରଦୀପ କରିଅଛି ।''

ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଅସହାୟ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ···"ସେ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ଗାନ୍ଧାରୀ ନ ଜାଣନ୍ତୁ ପଛେ, ଆପଣ ତ ସବୁ ଜାଣନ୍ତି ଅନ୍ତର୍ଯାମୀ ।"

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କହିଲେ···"ଏବେ ତୁମେ ତୁମ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ଅନ୍ଧପଟ୍ଟିକା ଉନ୍ମୋଚନ କରିବା ପରେ ସେ ଯେତେବେଳେ ତୁମର ପାଦତଳେ ପ୍ରିୟ ପୁତ୍ର ଦୁଃଶାସନର ଭୂତଳଶାୟୀ ଶବ ଦେଖିବେ, ସେତେବେଳେ ଶାନ୍ତି ଓ ସାନ୍ତ୍ୱନା ପାଇବେଟି, ତାଙ୍କ ପ୍ରାଣରେ ଶୋକବହ୍ନି ଶତଗୁଣରେ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହେବ ନାହିଁକି ?"

ଯୁଧିଷ୍ଠିର କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ ପରି କହିଲେ, "ତା'ହା ଯଥାର୍ଥ । କିନ୍ତୁ ଗାନ୍ଧାରୀ ଯେତେବେଳେ ଅନ୍ଧପଟ୍ଟିକାର ଆବରଣ ଉନ୍ମୋଚନ କରିବାପାଇଁ ମୋତେ ସ୍ମରଣ କରିଅଛନ୍ତି, ମୁଁ କ'ଣ କରିବି କହନ୍ତୁ ନାରାୟଣ ? ମୁଁ ନିରୁପାୟ !"

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କହିଲେ···"ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ଶତପୁତ୍ର ବିନଷ୍ଟ ହୋଇସାରିଥିଲେ, ତଥାପି ଜୀବିତ ଅଛି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶ । କୁରୁବଂଶର ଶେଷ ପ୍ରଦୀପକୁ ଦେଖି, ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ପ୍ରାଣ ଶାନ୍ତିଲାଭ କରିବ ।"

ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ କଣ୍ଠସ୍ୱର ଶୁଣି ଉତ୍କଣ୍ଠିତା ଗାନ୍ଧାରୀ ପଚାରିଲେ·····"ସଞ୍ଜୟ, ଏତ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ କଣ୍ଠସ୍ୱର ପରି ମନେହେଉଛି ।"

ସଞ୍ଜୟ କହିଲେ···"ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସହିତ ଅଗ୍ରପାଣ୍ଡବ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଆପଣଙ୍କ ପଦବନ୍ଦନା ପାଇଁ ଆସୁଛନ୍ତି ।"

ଉଦ୍‌ବେଳିତା ଗାନ୍ଧାରୀ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା ପାଇଁ ଶୂନ୍ୟରେ ଦୁଇ କମ୍ପିତ ଶୀର୍ଣ୍ଣଲବାହୁ ମେଲି କହିଲେ, 'ଆସ ଆସ ବାବୁ, ବିଗଳିତ କରୁଣାର ପ୍ରତିରୂପ ଅଗ୍ରପାଣ୍ଡବ ଯୁଧିଷ୍ଠିର···ଆଜି ତୁମେ ଅଗ୍ର କୌରବ ମଧ୍ୟ । ମୁଁ ପାପିନୀ, ମୋର କ୍ରୂର କର୍ମର ଫଳ ଭୋଗ କରିଅଛି । ଏବେ ମୋର ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ ଅନ୍ଧପଟ୍ଟିକାର ଗ୍ରନ୍ଥି ଏରେ ଉନ୍ମୋଚନ କରିଦିଅ ପୁତ୍ର; ଯେଉଁ ଶତପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଜନ୍ମଦେଇ ମୁଁ ଦିନେ ସ୍ୱଚକ୍ଷୁରେ କେବେ ଦେଖିନାହିଁ, ଏବେ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଥମ ଓ ଶେଷଥର ପାଇଁ ଦେଖି, ମୋର ଅତୃପ୍ତ ନୟନର ଜ୍ୱାଳା ପ୍ରଶମିତ କରେ ।"

ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ବ୍ୟାକୁଳ ନିବେଦନରେ, ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଅନ୍ଧପଟ୍ଟିକାର ଗ୍ରନ୍ଥି ଛେଦନ କରିବା ପାଇଁ ଅଗ୍ରସର ହେଉଥିଲେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ହଠାତ୍ ତାହାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବାହୁ ଧରିପକାଇ ଅସ୍ଫୁଟ କଣ୍ଠରେ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶଙ୍କୁ କହିଲେ, "ଦୁର୍ଦ୍ଦଶ, ଜନନୀ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ଅନ୍ଧ-ପଟ୍ଟିକା ଉନ୍ମୋଚିତ କର । ପୁତ୍ରହୀନା, ଶତପୁତ୍ରର ଜନନୀ ଗାନ୍ଧାରୀ, ତୁମକୁ ସମ୍ମୁଖରେ ଜୀବିତ ଦେଖିଲେ, ପୁତ୍ରଶୋକ ବିସ୍ମୃତା ହେବେ ।"

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦୁଇ ରଂଗାଧରରେ ରହସ୍ୟ ବିଜଡ଼ିତ ହସ ।

ଯୁଧିଷ୍ଠିର କହିଲେ…"ତାହାହିଁ କର ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ" ।

ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ତାଙ୍କର ଚର ଅନୁଗତ ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କର ଅକ୍ଷିପେଟିକାର ଗଣ୍ଠି ଛିନ୍ନ କରିଦେଲା ।

ଗଣ୍ଠି ଉନ୍ମୋଚିତ ହେବା ମାତ୍ରେ, ଅକ୍ଷିପଟ୍ଟିକାର କୃଷ୍ଣ ଆବରଣ ଚିରି ଅଗ୍ନ୍ୟୁଦ୍‌ଗାରର ସର୍ବନାଶୀ ଶିଖା ଯେପରି ଉଲ୍‌ଲଂଘନ କରି ଉଠିଲା । ସେହି କରାଳ ଦୃଷ୍ଟିର ପୁଞ୍ଜୀଭୂତ ତେଜରେ, ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ଦୁଃଶାସନଙ୍କ ଭୂଲୁଣ୍ଠିତ ଶବ ଉପରେ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ଭସ୍ମରାଶି ପରି ଝରିପଡ଼ିଲା ।

ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଆର୍ତ୍ତନାଦ କରି ଉଠିଲେ…"ଏ ପୁଣି କି ଚକ୍ର ଚକ୍ରାନ୍ତ ଛଳନା କଲେ ଚକ୍ରୀ ? ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ଯେ ମୋର ଚର ଅନୁଗତ ।"

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅରୁଚ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ…"ନୀରବ ରହ ନିର୍ବୋଧ ! ଆଜି ଗାନ୍ଧାରୀର ନୟନାନଳରେ ଦଗ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ, କାଲି ତୁମେ ହସ୍ତିନାର ସିଂହାସନରେ ଅଭିଷିକ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତ କିପରି ? ଏହା ରାଜନୀତି…ରାଜନୀତିର ଯଜ୍ଞକୁଣ୍ଡରେ ଏହିପରି କେତେ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଓ ବଶମ୍ବଦ ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷର ଆହୁତି, ଏକ ଦୈନନ୍ଦିନ ଘଟଣା । ସେଥିରେ ତୁମପରି ଧୀମାନ ବିଚଳିତ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ, ଯୁଧିଷ୍ଠିର ।"

ସଞ୍ଜୟ ବଜ୍ରାହତ ପରି ଶୋକାପ୍ଲୁତ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ…"ଏ କ'ଣ କଲେ ମହାଦେବୀ ! କୁରୁକୁଳର ଏକମାତ୍ର କ୍ଷୀଣପ୍ରଦୀପ ଶିଖା ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷକୁ ସୁଦ୍ଧା ସ୍ୱହସ୍ତରେ ନିର୍ବାପିତ କରିଦେଲେ !"

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସମବେଦନାର ଅଭିନୟ କରି କହିଲେ.. "ଜନନୀ, କିଏ କହେ ଆପଣ ପୁତ୍ରହୀନା ? କୌରବ କିଏ, ପାଣ୍ଡବମାନେ ବା କିଏ ? ସେମାନଙ୍କୁ ଏବେ ପୁତ୍ରରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦୁଇ ରଂଗାଧରରେ ରହସ୍ୟ ବିଜଡ଼ିତ ହସ ।

ଗାନ୍ଧାରୀ ପାଦତଳେ, ଦଗ୍ଧ ଆମ୍ରମୁକୁଳ ପରି ଝରିପଡ଼ିଥିବା, ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷର ଭସ୍ମରାଶି ଆଡ଼େ ଚାହିଁ, ଉନ୍ମାଦିନୀ ପରି ଅଟ୍ଟହାସ୍ୟ କରି କହିଲେ…"ବୁଝିଛି ଚକ୍ରୀ, ବୁଝିଛି ତୁମର ଚକ୍ରାନ୍ତ; କିନ୍ତୁ ସୁଦର୍ଶନ ଚକ୍ରର ଚକ୍ରାନ୍ତ ଓ ଶକ୍ତିରେ କେବଳ କୌଣସି ସିଂହାସନ ରହିନାହିଁ, କିମ୍ବା ରହିପାରିବ ନାହିଁ । ପ୍ରତାରିତ ଓ ନିପୀଡ଼ିତ ଆତ୍ମାର ଅଭିଶାପରେ ସବୁ ଦଗ୍ଧ ହୋଇଯିବ, ସବୁ ଭସ୍ମ ହୋଇଯିବ । ତୁମର ମଧ୍ୟ ସେଥିରୁ ନିସ୍ତାର ନାହିଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ! ସ୍ୱଜନ ଦ୍ରୋହ ମଧ୍ୟରେ ସୋମବଂଶ ପରି, ବିରାଟ ଯଦୁବଂଶ ମଧ୍ୟ ଦିନେ ନିର୍ବାପିତ ହୋଇଯିବ । ତୁମର ପ୍ରିୟପୁତ୍ର ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ସୁଦ୍ଧା ସେଥିରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବ ନାହିଁ ।"

ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ କ୍ରନ୍ଦନର ରୁଦ୍ଧ ଆବେଗରେ ଗାନ୍ଧାରୀ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ଶବର ଭସ୍ମରାଶି ଉପରେ ଲୋଟିପଡ଼ିଲେ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦୁଇ ରଂଗାଧରରେ ଚିର ରହସ୍ୟ ବିଜଡ଼ିତ ସ୍ମିତ ହାସ୍ୟରେଖା, ଦ୍ୱିତୀୟାର କ୍ଷୀଣ ଶଶିରେଖା ପରି ବାଷ୍ପରୁଦ୍ଧ ଅନ୍ଧାର ମଧ୍ୟରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ମଳିନ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା ।

ଅସ୍ତାଚଳରେ ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥର ଗିରିମାଳା ନେପଥ୍ୟରେ, ସର୍ବଦ୍ରଷ୍ଟା ଦିବାକର ମଧ୍ୟ ଅସ୍ତମିତ ହେଉଥିଲେ ।



ମହାନନ୍ଦ

ବସନ୍ତ କୁମାରୀ ପଟ୍ଟନାୟକ

ଏଇଟା ମୋର ଚିଠି ନୁହେଁ ବାପା । ମୁଁ ଜାଣେ ତମେ ଏ କାଗଜ ଖଣ୍ଡିକ ଖୋଲି ପଢ଼ିଲାବେଳେ ମତେ ମନେ ପକାଇ ବହୁତ ଦୁଃଖ କରିବ । କିନ୍ତୁ ଏ କଥା ଆଜି ଲେଖିଲାବେଳେ ମତେ ବି ଯେ ଦୁଃଖ ଲାଗୁନାହିଁ, ତା' ନୁହେଁ । ବରଂ ମତେ ବହୁତ ବାଧୁଛି ଯେ ଏତିକି ଲେଖି ତମ ମନରେ ମୁଁ ପୁଣି ଦୁଃଖ ଦେଲି । କିନ୍ତୁ କ'ଣ କରିବି ବାପା, ନ ଲେଖି ଯେ ମୁଁ ରହି ପାରୁନାହିଁ ! ପ୍ରତିଦିନ ରାତିରେ ଶୋଇବାକୁ ଗଲାବେଳେ ମୋ ଭିତରୁ କିଏ ଯେମିତି ମତେ ଠେଲି ଠେଲି ଆଣି ଏଇ କାଗଜ କଲମ ପାଖରେ ଛିଡ଼ାକରିଦିଏ, କହେ "ଲେଖିଦେ...ଦେଖ କଳ୍ପନା...ଦେଖ କାଲି ହୁଏତ ଆଉ ଲେଖି ପାରିବୁ ନାହିଁ ।"

ମୁଁ ଜାଣେ ମୁଁ ଆଉ ବେଶୀ ଦିନ ବଞ୍ଚିବି ନାହିଁ । ଡାକ୍ତର ତମକୁ ଏ କଥା କହି ସାରିଥିବେ । ନ ହେଲେ ତମେ ଅନ୍ୟ କାହାଠୁଁ ବି ଶୁଣିଥିବ । କିନ୍ତୁ ମତେ କେହି କହି ନାହାନ୍ତି—ମୋ ମନରେ ଦୁଃଖ ହେବ ବୋଲି । ମୁଁ ମାଡମ୍ କଲେଜ ହଷ୍ଟେଲରୁ ଆସିବା ଆଗରୁ ସେଠା ଡାକ୍ତର ମତେ ପରୀକ୍ଷା କରି ମୋ ରୋଗ ବିଷୟ ମୋ'ର ଜଣେ ସାଙ୍ଗକୁ କହିଥିଲେ । ସେଇଦିନୁ ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି ଏ ରୋଗରୁ ଭଲ ହେବି ନାହିଁ, କାରଣ "ଲିଉକୋମିଆ"ରୁ କେହି କେବେ ଭଲ ହେଇନାହିଁ । ଏଇଟା ହେଲା ରକ୍ତର କ୍ୟାନ୍ସର୍ । କିନ୍ତୁ ତମକୁ ଏ କଥା ଆଗରୁ ଚିଠିରେ ମୁଁ ଲେଖି ନ ଥିଲି—ତମେ ଆଘାତ ପାଇବ ବୋଲି । ଟ୍ରୁପ୍ ବୁଲି ଆସିଲି, କହିଲି 'ଦେହ ଭଲ ନାହିଁ' । ତମେ ପରୀକ୍ଷା କରେଇଲ । ମତେ କିଛି ଜଣେଇଲ ନାହିଁ । ଜାଣି ଜାଣି ମୁଁ ବି କିଛି ପଚାରିଲି ନାହିଁ—ନ ଜାଣିଲା ପରି ରହିଲି । ଏ ରୋଗର ଯେ ଏଇ ଗୋଟିକ ମାତ୍ର ଔଷଧ, ତା' ବି ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି । ଆଉ ସେଇ ବଟିକା ଖାଇଲାବେଳେ ନିଜକୁ ନିଜେ ପଚାରେ, "ମୋର ଆଉ କେତେ ଦିନ ?"

ତମେ ସବୁ ମୁହଁ ଶୁଖାଇ ରହିଲ । ବୋଉକୁ ଏ କଥା ଲୁଚେଇଲ—କାଳେ ସେ କାନ୍ଦିବ ବୋଲି । ଆହା ବିଚାରୀ ! କେତେ ବେଳରେ ନିତି ମୋ ପାଖରେ ବସି ଠାକୁରଙ୍କୁ ଡାକେ, ମାନସିକ କରେ—ମୁଁ କେମିତି ଶୀଘ୍ର ଭଲ ହେଇ କଲେଜ ଫେରିଯିବି ।

ସେତିକି ଶୁଣିଲାବେଳେ ମୋର ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ତାକୁ କହନ୍ତି—"ସତରେ କ'ଣ ଭଗବାନ ବୋଲି କିଛି ଅଛି କହିଲେ ବୋଉ ? ସରଳ ମନକୁ ବାଧ ପକେଇବାକୁ

ସିନା ଏ ଧର୍ମ ସବୁ ଢଆଁଣ ହେଇଛି । ତୋ ଡାକ ଶୁଣିବ କିଏ ? ଡାକ ଡାକ ମନକୁ ଖାଲି ମିଛ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦଉଛୁ ସିନା, ହେଲେ ପୁଅ ତୋର ଆଉ ଭଲ ହବ ନାହିଁ ।" କିନ୍ତୁ ସେତିକି କହିପାରେ ନାହିଁ—ବୋଉ ମନରେ ଆଘାତ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ମୁହଁ ଖୋଲି କହେ—"ବୋଉଲେ, ବ୍ୟସ୍ତ ହ' ନାହିଁ...ହଉ ଏଇ ବର୍ଷିଟା ମୁଁ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ନ ପାରେ, ଆର ବର୍ଷକୁ ଭଲ କରି ପଢ଼ି ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ଦେବି । ମତେ ଏତେ ଦୁର୍ବଳ ଲାଗୁଛି ଯେ ଏ ବର୍ଷ ପରୀକ୍ଷାଟା ଦେଇ ପାରିଲି ପରି ମନେ ହେଉ ନାହିଁ ।" ବଲି ବଲି କରି ମୋ ମୁହଁକୁ ସେ ଚାହିଁ ରହେ । ତା ସ୍ୱପ୍ନର ଫୁଲକୁ ଦଳି ଦେଲି ବୋଲି ମୋ ମନରେ ବି କଷ୍ଟ ହୁଏ ।

ବାପା, ଆଉ ଗୋଟିଏ ବର୍ଷରେ ମୁଁ ଇଞ୍ଜିନିୟର ହେଇ ଥାଆନ୍ତି । ନୁହେଁ ? ତମେ ବି ବୋଉ ପରି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିଲ ଏଇ କିଛି ଦିନ ତଳେ—ଯେତେବେଳେ ତମେ ଜାଣି ନ ଥିଲ ମୋର ଏ ବେମାରି କଥା । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଇଞ୍ଜିନିୟର ହେବି ନାହିଁ କି ତମ ଆଶା ପୂରିବ ନାହିଁ—ସେ କଥା ତମେ ଏବେ ବୁଝି ସାରିବଣି ।

ଆଜି ମୋର ପିଲାଦିନର ଗୋଟାଏ କଥା ମନେ ପଡ଼ୁଛି—ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଅଠ କ୍ଲାସ୍‌ଟ ଥିଲି ମତେ ଚିତ୍ର ଆଙ୍କିବାକୁ ବହୁତ ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା । ଆକାଶରେ ମେଘ, ଗଛ, ନଈ, ଡଙ୍ଗା, ବଣ, ପାହାଡ଼, ଚଢ଼େଇବସାର ଚିତ୍ର । ଆଃ, କେତେ ଯେ ଖୁସି ଲାଗୁଥିଲା ହାତରେ ଯେ ରଙ୍ଗଡବା ଆଉ ସାଦା କାଗଜ ଖଣ୍ଡେ ମିଳିଗଲେ ! ଥରେ ତମେ ମତେ ବାଡ଼େଇଲ, ମୋ ହାତରୁ ରଙ୍ଗ, ତୁଳୀ, କାଗଜ—ସବୁ ଛଡ଼େଇ ନେଇଗଲ । କହିଲ—ପଢ଼ାପଢ଼ି ଛାଡ଼ି ଏଇ ନବରଙ୍ଗ ଲାଗିଛି ! ଡ୍ରଇଁ ମାଷ୍ଟର୍‌ଟାଏ ହବୁ କିରେ ? ମୋ କାଗଜ ଚିରି ଦେଲ, ଆଉ ରଙ୍ଗଡବା ଖତ ଗଦାକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେଲ । ସେ ଦିନ ମୁଁ ବହୁତ କାନ୍ଦିଥିଲି—ତମ ମାଡ଼ ପାଇଁ ନୁହେଁ ବାପା, ମୋର ସେ କାଗଜରେ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ଚିତ୍ର ଥିଲା—ତମେ ତାକୁ ଚିରିଦେଲ ବୋଲି । କଅଣ ପାଇଥିଲ ତମେ ସେଦିନ ମତେ ସେ ଶାସ୍ତି ଦେଇ ? ଗୋଟିଏ କଅଁଳ ମନର ସ୍ୱପ୍ନକୁ ତମେ ଭାଙ୍ଗି ଦେଲ । ତମର ମନର ଖିଆଲ ତଳେ ଗୋଟିଏ କ୍ଲାସ୍‌ଟ ପିଲାର କେତେ ଆଶା କବର ପାଇଗଲା ।

ପୁଣି ବଡ଼ ହେଇ କବିତା ଲେଖି ବସିଲି । ଯାହା ତୁଳୀରେ ଫୁଟାଇ ପାରି ନ ଥିଲି, ତାକୁ କବିତାରେ ରୂପ ଦେଲି । କାହୁଁ କାହୁଁ ଭାବନାସବୁ ମନରେ ଆସିଯାଏ, ଆଉ ବାହୁଁ ବାହୁଁ ରୂପ ପାଇ ଚେଇଁ ଉଠେ । ଆହା, କି ସୁନ୍ଦର ସେ ସବୁ ! ସେତିକି ବି ତମ ଆଖିରେ ଗଲା ନାହିଁ । ତମେ ସମସ୍ତେ କହିଲ ମୁଁ ଛତର ହେଇ ଯାଉଛି । ଏମିତି କଲେ ଆଉ ପଢ଼ାପଢ଼ି ହବ ନାହିଁ ମୋ ଦେଇ । ରାଗରେ ମୋ କବିତା ଖାତାକୁ ଚିରି ଚୁଲିରେ ଜାଳି ଦେଲ । ତେଣୁ ସେତିକି ବି ବନ୍ଦ ହେଇଗଲା, କିନ୍ତୁ ସେଗୁଡ଼ା ଥିଲା ମୋ ରୁଗ୍ଣ ମନର

ଇତିହାସ । ତୁଳୀରେ ଛୁଆଁ ନ ପାଇ, କାଳି କଲମରେ ରୂପ ନେଇଥିଲା । ତମେ ତ ଜାଣିନ ବାପା, ସେ କବିତାର ଡାକ କେମିତି ମତେ ରାତି ଅଧରେ ନିଦରୁ ଉଠାଇ ବସେଇ ଦିଏ । କି ଗହନ ତା'ର ମାୟା । କାହିଁକି ସେଗୁଡ଼ା ଦୁହାଇ ଦୁହାଇ ମୋ ମନକୁ ଏତେ ଆତୁର କରନ୍ତି ? ମୋ ନିର୍ଜନ ମନର ସାଥୀ ହୋଇ ସେମାନେ କେତେ କଥା କହି ଯାଆନ୍ତି । ମୁଁ ଶୋଇ ଶୋଇ କାନ୍ଦେ, କାରଣ ତମର ଶାସନ ତଳେ ମୁଁ ଥିଲି ବନ୍ଦୀ···।

ସ୍କୁଲ ପରେ ଆସିଲି କଲେଜକୁ । ସେତେବେଳେ ତୁଳୀ ନାହିଁ କି କାଳି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ଆସିଲା ବଳ—“ଗିଟାର୍” ଶିଖିଲି । ଅଃ କେତେ ଭଲ ଲାଗେ ମତେ ଗିଟାର୍ ବଜେଇବାକୁ । ଅନେକ ସମୟରେ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ମୋର ଗୋଟାଏ ଗିଟାର୍ ଥାଆନ୍ତା କି ! ଲୁଚି ଲୁଚି ଗିଟାର୍ ଶିଖିଥିଲି ମୋ ସାଙ୍ଗ ଘରୁ । ତମେ ଜାଣ ମୁଁ ଖେଳିବା ପାଇଁ ପଡ଼ିଆକୁ ଯାଉଛି, କିନ୍ତୁ ଯାଏ ଗିଟାର୍ ଶିଖିବାକୁ । କାହାର ଅଜଣା ସଂଗୀତ ମୋ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ରୂପ ପାଇଲା । ମନେ ଅଛି ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଗିଟାର୍ ବଜାଏ, ମୋ ସ୍ମୃତିପଟର ସବୁକଥା ଭୁଲିଯାଏ—ଭୁଲିଯାଏ ମୁଁ କିଏ, କଅଣ, କୋଉଠି ଅଛି, କଅଣ କରୁଛି । ମୋ ଗିଟାର୍ ଆଉ ମୁଁ ଏକ ହୋଇଯାଉ । କି ମଧୁର ସେ ସ୍ମୃତି !

କିଏ ଆସି ମୋ ନାଆଁରେ ତମ ଆଗରେ ଏତକ କହିଦେଲା । ତମେ କେତେ ରାଗିଥିଲ । କହିଥିଲ ପୁଅ ତମର ନଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା—ଛତରା, ବଜାରୁ ଆଉ ମାଇଚିଆ ହୋଇଗଲା । ବୋଉ କେତେ କାନ୍ଦିଥିଲା । ସେ ବି ତା'ର ସରଳିଆ ବୁଦ୍ଧିରେ ଭାବିନେଲା ମୁଁ ନଷ୍ଟ ହୋଇଗଲି ବୋଲି । କିନ୍ତୁ ବାପା, ତମେ କୁହ ତ ମୁଁ କ'ଣ ସତରେ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଥିଲି ? ତମେ ମୋର ହାତ ଚିପି ଚିତ୍ର ଆଙ୍କିବା ବନ୍ଦ କରିଦେଲ, ତଣ୍ଟି ଚିପି କବିତା ଲେଖା ଅଟକାଇ ଦେଲ, ଆଉ ବେକକୁ ଛୁଇଁ ଚିପି ଗିଟାର୍‌ଟାକୁ ବି ମନା କରିଦେଲ । ପ୍ରତିଥର ମୁଁ ଯେ କେତେ ବଡ଼ ଆଘାତଟାଏ ପାଉଥିଲି, ସେ କଥା ତମେ କେଉଁଠୁ ବୁଝିବ ବାପା ? ମଣିଷ ଅନ୍ତରର ହସ ଖୁସି, ଦୁଃଖ କଷ୍ଟକୁ ମୁଁ ସେଇ ଗିଟାର୍ ଭିତର ଦେଇ ଶୁଣୁଥିଲି—ତମେ ସିନା ଶୁଣିପାରୁ ନ ଥିଲ ! ମଣିଷ ପାଷାଣ ହୋଇଗଲେ ବୋଧହୁଏ କିଛି ଶୁଣିପାରେ ନାହିଁ ।

ତା'ପରେ ମୋର ଇଂଜିନିୟରିଂ ପଢ଼ା, ଆଉ ବୋଉର ଦେହ ଛୁଇଁ ପ୍ରତିଜ୍ଞା—“ଚଗଲା ହେବ ନାହିଁ, ସିନେମା ଦେଖିବ ନାହିଁ, ସିଗାରେଟ୍ ଖାଇବ ନାହିଁ, କବିତା ଲେଖିବ ନାହିଁ, ଗୀତ ଗାଇବ ନାହିଁ···।” କିନ୍ତୁ ଏଇ କ'ଣ ହେଲା ବାପା ? କିଏ ତମ ପୁଅର ବନ୍ଧା-ଜୀବନଟା ତମଠୁ ଛଡ଼େଇ ନେଲା ? ତମେ ତାକୁ ଧରି

ପାରିବ ? ନା, ପାରିବ ନାହିଁ । ସେ ତମର ଧର୍ମ ଛୁଆଁଠୁ ଢେର୍ ବାହାରେ । ସେଇଟା ହେଲା ସ୍ୱର୍ଗ ।

ମୁଁ ଆଜି ପଚାରୁଛି ବାପା, ତମ ପୁଅ ଯଦି ଜଣେ ଆଙ୍କିଥାଆନ୍ତା, କି କବିତା ଲେଖି ଥାଆନ୍ତା କି ଗିଟାର ଶିଖି ଥାଆନ୍ତା, ସେ କ'ଣ ମରିବା ଆଗରୁ ମନରେ ଏତେ ଅବଶୋଷ ନେଇ ମରିଥାଆନ୍ତା ? ତମେ ଗୁହିଁଥିଲ ମୁଁ ଇଂଜିନିୟର ହେବି, ଟଙ୍କା ରୋଜଗାର କରିବି, ବଡ଼ ହେବି କିନ୍ତୁ ମୋର ଅନ୍ତରଟାକୁ ଦେଖିବାକୁ ତମେ ଦିନେ ହେଲେ ଚେଷ୍ଟା କରି ନ ଥିଲ । ମତେ ଚପିଚପି ଗୋଟାଏ ମଡ଼ାକରି ଥୋଇ ଦେଇଥିଲ, ଆଉ ଆଜି ମରିଗଲେ ତମେ କାନ୍ଦିବ ତମ ପୁଅ ମରିଗଲା ବୋଲି; କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତ ଅନେକ ଦିନୁ ମରି ଯାଇଛି ।

ଏବେ ଯେତେବେଳେ ଦୂର ଆକାଶର କଳା ମେଘରେ ଧଳା ବଗ ଉଡ଼ି ଯିବାର ଦେଖେ ମୋର ମନେପଡ଼େ ସେଇ ପିଲାଦିନ—ଦୁଃଖ ଲାଗେ ଯେ ଯାହା ଗୁଲି ଯାଇଛି ସେ ଆଉ ଫେରିବ ନାହିଁ ।

ଆଚ୍ଛା ବାପା, ଯଦି ମୁଁ ଚିତ୍ରକର ହୋଇଥାଆନ୍ତି କି କବି ବା କଳାକାର ହୋଇଥାନ୍ତି, ମୁଁ କ'ଣ ଅମଣିଷ ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତି ? ମଣିଷ ହେବାକୁ ହେଲେ କ'ଣ ଟଙ୍କା ଆଉ ପ୍ରତିପତ୍ତି ଏତେ ଏତେ ଦରକାର ? ଜୀବନର ଆନନ୍ଦ ଟିକକ କ'ଣ କିଛି ନୁହେଁ ?

ସତ କହୁଛି ବାପା, ଆଜି ବି ଜୀବନର ଶେଷ ପାହାଚରେ ବସି ମୁଁ ଭାବୁଛି ଏଇ ପ୍ରକୃତି, ତା'ର ଛଳ ଛଳ ରୂପ, ଦୂରର ଦିଗ୍‌ବଳୟ, ନିସ୍ତବ୍ଧ ରାତିରେ ବଇଁଶୀର ଡାକ—ସ୍ୱର୍ଗ' ପାଖରେ ମୋ ପଢ଼ା କିଛି ନୁହେଁ ।

ତମେ ଶିଖେଇଛ ଭଗବାନ, ପାପ, ପୁଣ୍ୟ, ଧର୍ମ, ଅଧର୍ମ, ଏ ଜନ୍ମ ଓ ପରଜନ୍ମ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଏ ସବୁର କିଛି ଅର୍ଥ ବୁଝେ ନାହିଁ । ମୁଁ ବୁଝେ ଯେଉଁଠି ମନ ତା'ର ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଏ, ସେଇଠି ଆନନ୍ଦ ଥାଏ । ଆଉ ଯୋଉଠି ଆନନ୍ଦ ଥାଏ, ସେଇଠି ଭଗବାନ ଥାଆନ୍ତି । ମୋ ପାଇଁ ଆନନ୍ଦ, ଆଉ ଭଗବାନ ଅଲଗା ନୁହନ୍ତି ।

ଏବେ ତମେ କେତେଥର ମତେ ଧର୍ମ ବହି ଆଣି ପଢ଼ିବାକୁ ଦେଲଣି । ଗୀତା ପଢ଼ିବାକୁ କହୁଛ—ମନ ଭଲ ରହିବ ବୋଲି । କିନ୍ତୁ ମତେ ଭଲଲାଗେ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ବସି ସେଇ ନୀଳ ଆକାଶକୁ ଗୁହିଁ ରହିବାକୁ, ଦୂରର ସେଇ ଚଢ଼େଇ-ମାନଙ୍କର ଡାକ ଶୁଣିବାକୁ, ଗୋଲାପର ନରମ ପାଖୁଡ଼ାକୁ ହାତରେ ଆଉଁସି ଦେବାକୁ । ତମ ପାଇଁ ଏ ସବୁର କିଛି ମାନେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ମୋ ପାଇଁ ଯେ ଏଇମାନେ ହେଲେ ସବୁ । ତମ ଗୀତା ମୁଁ ପଢ଼ି ନାହିଁ କି ପଢ଼ିପାରିବି ନାହିଁ । କାରଣ ମୋ ଦିନ ଯେ ବହୁତ କମ୍ ! ଏଇତକ ଦିନ ଭିତରେ ମତେ ଯଦି ଖଣ୍ଡେ "ମୋର ଖେୟାମ୍"

ପଢ଼ିବାକୁ ଦଅନ୍ତ···କିନ୍ତୁ ମୁଁ ମାଗିବି ନାହିଁ। ତମ ମନରେ ପୁଣି ଦୁଃଖ ହବ ଯେ ! କାହିଁକି ଅଯଥାରେ ଏ ଶେଷ ସମୟରେ ତମ ମନରେ ଦୁଃଖ ଦେବ ? ଆଚ୍ଛା, ଓମାର ଖେୟାମ୍‌ର ମାଧୁରୀ ଗୀତାରେ କାହିଁ ? ଗୀତା ମତେ ଜ୍ଞାନ କରିବ, ସାଧୁ କରିବ, ଯୋଗୀ କରିବ—କିନ୍ତୁ ଓମାର ଖେୟାମ୍ ମତେ ଆନନ୍ଦ ଦେବ। ମନର ନିର୍ମଳ ଆନନ୍ଦ ଠିକିକ କ'ଣ ଜ୍ଞାନ,ଯୋଗ, ଭଗବାନ—ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ବଡ଼ ନୁହେଁ ? ଏଇ ଆନନ୍ଦରେ ମନଟା ଟୁଳୁଟୁଳୁ ଥିଲାବେଳେ କ'ଣ ସବୁ ଜ୍ଞାନ, ଯୋଗ, ଭଗବାନ ଆସି ଆପେ ଧରା ଦଅନ୍ତି ନାହିଁ ?

ଜ୍ଞାନ ପାଇଁ ସମସ୍ତେ କାହିଁକି ଏତେ ପାଗଳ ମୁଁ ବୁଝେ ନାହିଁ। ଭଗବାନଙ୍କୁ ପାଇବାକୁ ସମସ୍ତଙ୍କର କେତେ ବ୍ୟାକୁଳତା ! ବୁଝେ ନାହିଁ। ଭଗବାନଙ୍କୁ ପାଇବାକୁ ସମସ୍ତଙ୍କର କେତେ ବ୍ୟାକୁଳତା ! ଅଥଚ ହାତ ତଳେ ଆନନ୍ଦ ପଶିଯାଉଛି ଚାଲିଯାଏ। ତା'ର ଉପରେ ପାଦ ଦେଇ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଖୋଜା ହୁଏ। ମଣିଷ କେଡ଼େ ମୂର୍ଖ ମୁଁ ଭାବେ।

ମତେ ଭଲ ମଣିଷଟିଏ କରି ଗଢ଼ିବାକୁ ତମେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିଲ। ଭଲ ମଣିଷ ହେଇ ମୁଁ କଅଣ କରିଥାନ୍ତି ? ଧରିନିଅ ମୁଁ ଧନୀ, ମାନୀ, ଜ୍ଞାନୀ, ଗୁଣୀ ଓ ସାଧୁ ହୋଇଥାନ୍ତି, ଆଉ ତମେ ଖୁସି ହେଇଥାନ୍ତ ଯେ, ତମ ପୁଅ ବଡ଼ ମଣିଷଟାଏ ହେଲା। ଇଏ କ'ଣ ଅହମିକା ନୁହେଁ ? ତେଣୁ ଯଦି ମୁଁ ଏସବୁ ହେଇ ନ ପାରିଲି ଦୁଃଖ କରିବ ନାହିଁ, କାରଣ ଜୀବନଟା ଏକ ପ୍ରକାର ବାଜି ଖେଳ। ଗୋଟାଏ ବାଜିରେ ତମେ ହାରିଗଲ ବୋଲି ଜାଣିବ।

ତମର ଅଫିସ ଫେରନ୍ତ ସେ ପାଉଁଶିଆ ମୁହଁଟିକୁ ଦେଖିଲେ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ଧାଇଁ ଯାଇ କହନ୍ତି "ମୁଁ ମରିବି ନାହିଁ ବାପା···ମୁଁ ମରିବ ନାହିଁ। ତମେ ଦୁଃଖ କର ନାହିଁ—ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ ନାହିଁ। ତମର ଏତେ ଆଶା ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ମୋ'ର ଭିତରେ ଏମିତି ଜାଲପୋଲ ଦେଇ ମୁଁ ଚାଲିଯିବି ନାହିଁ।" କିନ୍ତୁ ବାପା, ମୋ ହାତରେ ତ କିଛି ନାହିଁ ! ଏତେ ପାଠ ପଢ଼ି ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଅସହାୟ, ଅଥର୍ବ। ଖାଲି ଆଜି ବୁଜି ଏକ ମନରେ ଏତିକି ମନାସେ—ଭଗବାନ ତମର ଅପୂର୍ଣ୍ଣ କାମନା "ରମୁ" ଭିତରେ ଦେଇ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରନ୍ତୁ—ମୋର ଅଭାବ ରମୁ ଭିତରେ ମେଣ୍ଟିଯାଉ— ତମେ କେମିତି ସୁଖୀ ହୁଅ।

ଖେଳ ପଡ଼ିଆରୁ ହସି ହସି ଯେତେବେଳେ ରମୁ ଫେରିଆସେ—ତା'ର ସେଇ ଧୂଳି ନଗିଡ଼ା କଅଁଳ ମୁହଁଟିକୁ ଦେଖିଦେଲେ ମନ ମୋର ପୂରି ଉଠେ। ମନେ ମନେ କହେ—ମୁଁ ସିନା ଖେଳରେ ଆନନ୍ଦ ପାଇଲି ନାହିଁରେ···ତୁ ମୋ ପାଇଁ ଖେଳ ନେ···ହସି ହସି ଦିନଗୁଡ଼ା କଟେଇ ଦେ ଏ ଜୀବନ ଦି'ଦିନିଆ। ଯାହା ଚାଲିଯାଏ ସେ ଆଉ ଫେରେ ନାହିଁ।

ମୋ ପରି ତମେ ତାକୁ ବାନ୍ଧି ଦେବ ନାହିଁ ବାପା । ପଢ଼ା ନାଆଁରେ ତା'ର ସେଇ ସୁକୁମାର ମନଟିକୁ ଖର୍ବ କରିଦେବ ନାହିଁ । ଖେଳରେ ଯଦି ନିଜକୁ ହଜେଇ ଦେଇ ଆନନ୍ଦ ପାଉଛି, ସେ ଆନନ୍ଦ ଟିକକ ତାକୁ ଉପଭୋଗ କରିବାକୁ ଛାଡ଼ିଦେବ । କାରଣ ପଢ଼ାଟା ଜୀବନର ଏକମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ନୁହେଁ ।

ଆକାଶରେ ଜହ୍ନ ଉଇଁଲେ ମନେହୁଏ, ସେ ଯେମିତି ମତେ ହାତ ଠାରି ଡାକୁଛି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତ ପରଜନ୍ମରେ ବିଶ୍ୱାସ କରେ ନାହିଁ । ମରିଗଲେ କ'ଣ ହେବ, ନ ହେବ, ତା ପାଇଁ କାହିଁକି ଏତେ ଚିନ୍ତା କରିବି ? ଯଦି ମୁଁ ଜ୍ଞାନୀ ହୋଇ ଜନ୍ମ ନିଏ, ତେବେ ବି ମୁଁ ଏଇ ମଣିଷ, ଏଇ ମନ ନେଇ ନ ଥିବି, କି, ତମର ମୋର ସମ୍ପର୍କର ପୁନରାବୃତ୍ତି ସେଠି ହେବ ନାହିଁ । ତେବେ ତମେ ଜାଣିବ କେମିତି ଯେ ମତେ ଗୀତା ପଢ଼େଇ ଗତି ଦେଲ ବୋଲି ? ଜାଣିଲେ ବି, ଏ ଧନ ତ ସେଠି ନ ନ ଥିବ, ତେବେ ଖୁସି ହେବ କିଏ ? ସବୁ ମିଛ ବାପା, ସବୁ ଖାଲି ସାନ୍ତ୍ୱନା । ବୋଧହୁଏ ଏଇ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଟିକକ ନ ଥିଲେ ମଣିଷର ମୋହ ମମତା ବି ତୁଟି ଯାଆନ୍ତା । ସେଇଥିପାଇଁ ଶାସ୍ତ୍ରର ଏ ଖେଳ ।

ବାଉର ହେନା ଗନ୍ଧ କେତେ ଭଲ ଲାଗୁଛି । ତା'ର ଗନ୍ଧରେ ଯଦି ମତେ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ଶୋଇବାକୁ ହୁଅନ୍ତା, ତେବେ ମତେ କେତେ ଖୁସି ଲାଗନ୍ତା । ଆମ ହଷ୍ଟେଲର ବଗିଚାରେ ନାଗେଶ୍ୱର, କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା ଓ ବଉଳ ଗଛମୂଳେ ଅନେକ ସମୟରେ ବସି ରହିବାକୁ ଭଲ ଲାଗେ । ଧୀର ପବନରେ ହଲି ଦୋହଲି ଫୁଲ, ପାଖୁଡ଼ା ଓ ପତ୍ର ସବୁ ମୋ ଉପରେ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି । ହାତରେ ମୋର ବହି ନ ଥାଏ । ହେଇ କ'ଣ ମୋର ବହି ନୁହେଁ ? ମୁଁ କ'ଣ ସେମାନଙ୍କଠୁ କିଛି ଶିଖିନାହିଁ ଭାବୁଛ ? ସେଇ ଝରାଫୁଲ ମତେ ଶିଖେଇଥିଲା ଜୀବନର ବଡ଼ ଦର୍ଶନ । ତା'ଠୁ ମୁଁ ଶିଖିଥିଲି ଜୀବନରେ ହାରିଗଲେ କାନ୍ଦିବି ନାହିଁ—କିଛି ନ ପାଇ ଯଦି ଶୂନ୍ୟ ହାତରେ ମତେ ବିଦାୟ ନେବାକୁ ପଡ଼େ—ତେବେ ବି ମୁଁ ଦୁଃଖ କରିବି ନାହିଁ ।

ଯୋଉଦିନ ଶୁଣିଲି ମତେ "ଲ୍ୟୁକୋମିଆ" ହୋଇଛି, ଆଉ ମୁଁ ବଞ୍ଚିବି ନାହିଁ—ସେଦିନ ବୁଲି ଯାଇ ସେଇ ନାଗେଶ୍ୱର ଗଛମୂଳେ ବସିଲି । ସେ ଟିକିଏ ବି ଦୁଃଖ କଲା ନାହିଁ । ଆହୁରି ଅଧିକା ଗୁଡ଼ାଏ ଫୁଲ ପାଖୁଡ଼ା ମୋ ଉପରେ ଅଜାଡ଼ି ଦେଲା । କହିଲା—"ମୋ'ରି ପରି ହସି ହସି ଝରିପଡ଼ିବାକୁ ଶିଖ ।" ତା'ଠୁ ମୁଁ ଶିଖିଲି ଜୀବନରେ ଆଖି ଲୁହର ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । ଏଇ ଆଖି ଲୁହ ଦୁର୍ବଳର ସମ୍ବଳ । ହଷ୍ଟେଲର ସବୁ ଝିଅଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇସାରି ସେଇ ଗଛରେ ଯାଇ ଆଉଜି ପଡ଼ିଲି । ତାପରେ ସେଠୁ ଚାଲି ଆସିଲି ।

ବାପା, ହେଇ ଗଛ ମତେ ଯେତେ ଭଲ ପାଇଛି, ତମେ ବି ପାଇନା । ତମ ଭଲ ପାଇବାରେ ମିଶିଥିଲା ସ୍ୱାର୍ଥ । ତମ ଭଲ ପାଇବାଟା ନେଣ ଦେଣ ଉପରେ

ଡରିଲି । କିନ୍ତୁ ତା ଭଲ ପାଇବାଟା କେଡ଼େ ସ୍ୱଚ୍ଛ ! ସେଇଥିପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ମତେ ଏତେ ଭଲ ଲାଗିଥିଲି ।

ମତେ ଦୁଃଖ ଲାଗେ ଯେ, ଆମେ ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଝିପାରିଲୁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏଥିପାଇଁ ମୁଁ ତମକୁ ଦୋଷ ଦେଉନାହିଁ । ବାପା···ତମ ସ୍ନେହ ମମତା ଯେ ମୋ ପାଇଁ ଅବୋଧ ହୋଇ ରହିଗଲା—ସେତିକି ଯା ମୋର ଦୁଃଖ ।

ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ତମେ ଯେତେବେଳେ ଧୂପକାଠି ଜାଳି କବାଟ କିଳିଦିଅ, ମୁଁ ସେତିକିବେଳେ ପୂଜା ଘର ବାରିପଟେ ମାଳତୀ ଗଛର ଛାଇରେ ବସିଥାଏ । ତମେ ହୁଏତ ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ମୋ ପାଇଁ ଜଣାଉଥିବ, କି ନିଜ ଭାବନାରେ ନିଜେ ବିଭୋଳ ହୋଇ ଯାଉଥିବ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଦେଖୁଥାଏ ଆକାଶରେ ମେଘର ଦଉଡ଼ିନ ହେଲେ ମାଳତୀ ଗଛରେ ପବନର ଲୁଚକାଳି ଖେଳ । ମୋ ମନର ଆନନ୍ଦ ତମକୁ ଛୁଇଁ ପାରେ ନାହିଁ, କି ତମ ମନର ଦୁଃଖ ମତେ ଛୁଇଁ ପାରେ ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ତମେ ଯଦି ତମର ପୋଥି ଭଗବାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି, ମୋ ହାତରେ ମିଶି ଏଇ ବାରିରେ ବସିଥାନ୍ତ, ତେବେ ଦେଖିପାରିଥାନ୍ତ ତମ ଭଗବାନ ସେଠି ପୂଜାଘରେ ନାହାନ୍ତି—ଅଛନ୍ତି ଏଇ ପ୍ରକୃତି କୋଳରେ । ମୁଁ ତମ କାଳ୍ପନିକ ଭଗବାନରେ ବିଶ୍ୱାସ କରେ ନାହିଁ । ମୋ ପାଇଁ ଏଇ ଆନନ୍ଦ ହିଁ ହେଉଛି ଭଗବାନ ।

ରାତି ଅନେକ ହେଲାଣି । ତମେ ସବୁ ଶୋଇଛ । ଦୂରରେ କୋଉଠାଏ ରାତିବୁଲା ଚଢ଼େଇର ସ୍ୱର ଶୁଭୁଛି । ବାହାରଟା ଏକବାରେ ଅନ୍ଧାର । ବୋଉ ବୋଧହୁଏ ମତେ ଏତେ ରାତିରେ ଚେଇଁଥିବାର ଦେଖିଲେ ଚୁପ୍ ଚୁପ୍ ଆସି ଛିଡ଼ା ହେବ । ମୁହଁ ଶୁଖେଇ ପଚାରିବ—ନିଦ ହଉନାହିଁ କିରେ ? ଦେହ ବେଶୀ ଖରାପ ଲାଗୁଛି ? ଅଥଚ ମୁଁ ଆସି ଜୀବନର କେତେ ଦୂରରେ ପହଞ୍ଚିଲିଣି !

ଗୋଟିଏ ଅଳି ମୋର ରଖିବ ବାପା ? ଯଦି ତମେ ମୋର ସ୍ମୃତି ରଖିବାକୁ ଚାହିଁଥାଅ, ତେବେ ମୁଁ ମଲା ପରେ ମୋ'ର ପାଇଁ ବାରିରେ ନାଗେଶ୍ୱର ଗଛଟିଏ ପୋତିବ । ଆଉ ମୁଁ କିଛି ଚାହୁଁ ନାହିଁ । ମୋ ପାଇଁ କେହି ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବେ ନାହିଁ । ବରଂ ସେଇ ଟଙ୍କାତକ କେତୋଟି କଳାକାରଙ୍କୁ ବାଣ୍ଟିଦେବ । ଯେଉଁ କଳାର ପୂଜା ବଞ୍ଚିଥିଲାବେଳେ ମୁଁ ଭଲେ କରିପାରି ନାହିଁ, ସେତକ ସେମାନେ କରିବେ··· ଆଉ ଯଦି ତମର ମୃତ୍ୟୁପର ତଥ୍ୟ ସତ୍ୟ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ମୁଁ ତାଙ୍କରି ଭିତରେ ଆନନ୍ଦ ପାଇବି ।

ମୋ ଶବ ସତ୍କାର କରିବା ପୂର୍ବରୁ ମୋ ଶବର ଶିରପଟେ ଗୀତର ଆସର ବସେଇବ । ଆଉ ମୋ ପାଇଁ ତମେ ସେଦିନ ଓମାର ଖେୟାମ୍ ପଢ଼ିବ । ଦୁଃଖ କରିବ ନାହିଁ, କାନ୍ଦିବ ନାହିଁ, କାରଣ ମୋ ମନରେ ଦୁଃଖ ନାହିଁ ।

ବୋଉକୁ କହିବ ସେ ତା'ର ଭଗବାନରେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ଏତେ ମାନସିକ କରିଛି । ତାରି ପାଇଁ ମୁଁ ଆଜିଯାଏ ବଞ୍ଚି ରହିଲି, ଆଉ ସିନା ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଫେରି ପାରିଲି ନାହିଁ ! ତାକୁ ଆଜିଯାଏ ମୋ ବେମାରି କଥା ନ କହି ବୃଥା ଆଶା ଦେଇ ଦେଇ ଠକି ଆସିଲି । ଅନେକ ସମୟରେ ଭାବେ ଧନଟିଏ ହେଲେ ଗୃହକର୍ମ୍ମ କରି ଯଦି ମରିଥାନ୍ତି ହୁଏ ତ ତାକୁ ଟିକିଏ ଖୁସି କରିପାରିଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମଣିଷ ଯାହା ଖୋଜେ, ତା ପାଏ ନାହିଁ—ତମେ ପାଇଲ ନାହିଁ କି କେହି ପାଇଲୁ ନାହିଁ । ଏଇ ଖୋଜିବାର, ପାଇବାର ଧାଁ ଦଉଡ଼ ଭିତରେ ଜୀବନଟା ସରିଯାଏ ସିନା ! ମଣିଷ ବୁଝେ ନାହିଁ । ତଥାପି ଅବୁଝା ରହିଯାଏ ।

+ + +

ପଶ୍ଚିମ ଆକାଶକୁ ପିଠି କରି ଦେବଦାରୁ ଗଛଟା ଠିଆ ହୋଇଛି । ବେଳକୁ ବେଳ ତା ଦେହରେ ଅନ୍ଧାର ବୋଳ ହୋଇ ଆସୁଛି । କାଉମାନେ କୋଳାହଳ କରି ତା ପାଖରେ ଆଶ୍ରୟ ଖୋଜୁଛନ୍ତି ।

ସଂଗୀତାର ବାପା

ଶ୍ରୀ କିଶୋରୀଚରଣ ଦାସ

ସଙ୍ଗୀତାର ବାପାଙ୍କ ନାଁ ନବଘନ ଓରଫ୍ ନାଣ୍ଟୁ ବାବୁ । ତାଙ୍କ ବଡ଼ ଝିଅର ନାଁ ହୀରାମଣି, ସେ ବାହା ହୋଇ ଯାଇଛି । ସାନ ଝିଅର ନାଁ ଚିନ୍ତାମଣି ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତା; କିନ୍ତୁ ନିଜେ ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ତାକୁ ବଦଳାଇଲେ । ଦିନେ ସେ ଘୋଷଣା କଲେ ଯେ ଝିଅ କନ୍‌ଭେଣ୍ଟ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିବ ଏବଂ ତା'ର ଠିକ୍ ଗୋଟିଏ ଦିନ ପରେ ସେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଘୋଷଣା କଲେ ଯେ ସ୍କୁଲ୍‌ରେ ତା'ର ନାଁ ରଖାଯିବ ସଙ୍ଗୀତା ।

ଏ ହେଉଛି ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ତଳର କଥା । ସେତେବେଳେ ସେ ହଜାର ସାହିରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଲେଟ ଛାଲ ଘର ଭଡ଼ା ନେଇ ରହିଥିଲେ ।

ପ୍ରଥମେ ସେ ଏକୁଟିଆ ଥିଲେ, ପିଲାପିଲାଙ୍କୁ ଆଣି ନ ଥିଲେ । ସାହି ମୁଣ୍ଡରେ ଯେଉଁ ଦଳୁଆ ଶାଗୁଆ ପୋଖରୀଟି ଅଛି, ସେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ତା' କୂଳରେ ଯାଇ ବସୁଥିଲେ ଓ ଭାବୁଥିଲେ,—ଏ ମ୍ଲେଚ୍ଛ ସହରଟାରେ ରହି ଲାଭ କ'ଣ ? ଆଉ କେତେଦିନ ରହିବ ? ତେବେ ଶୋଇବାକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଏହି ଦ୍ୱିଧାକୁ ନଷ୍ଟ କରି ଦେଇ ପାରୁଥିଲେ । ଭାବନାର କ୍ରମ ପ୍ରାୟ ଏହି ପ୍ରକାର ଥିଲା ।—

···ରହାସ ଦାଦା କହୁଛନ୍ତି, 'ତୁ ଘରୁ ଟିକିଏ ବୁଲି ଆ । ଏଠି ତୋ ଦେହ ଭଲ ରହୁନାହିଁ ।' ନିଜର ପଛକେ ପେଟ ବେମାର, ଓଳିଏ ଖାଇଲେ ଆଉ ଓଳିକ ଖାଇବେ ନାହିଁ । ଗପ କରୁ କରୁ ହାଲୁଟି ମାରିବେ । ମୁହଁ ବଟକିଟିଆ କରି କହିବେ, 'ବୁଝିଲୁ ନାଣ୍ଟୁ, ଏ ବରଫଦିଆ ମାଛ ମୋ ଦେହରେ ଯାଉନାହିଁ—' ଆଉ ଲେମ୍ବୁ ସରବତପାଇଁ ଡାକ ଛାଡ଼ିବେ । ସରବତ୍‌କୁ ଢୋକେ ଢୋକେ ପିଇ ସେ ମୋ ବିଷୟ ଭୁଲିଯିବେ, ଏଣୁ ତେଣୁ ବାଜେ କଥା ପକାଇବେ । ଆଜିକାଲିକା ପିଲାଙ୍କର ପଢ଼ାରେ ମନ ନାହିଁ, ଚାକରବାକର ଧପ୍‌ପାବାଜ୍ ହେଲେଣି, ଦରଦାମ୍ ହୁ ହୁ ହୋଇ ବଢ଼ି ଯାଉଛି, ଇତ୍ୟାଦି । କିଓ, ମୋ କଥା କ'ଣ ବୁଝିଲ ? ସବୁଦିନେ ସେହି ଏକା ଉତ୍ତର, ଟିକିଏ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧର୍ । ଏ ସରକାରୀ କାରବାର, କେତେ ଶଣାରେ ପାଣି ଉଠିବ । ବ୍ୟସ୍ତ ହେଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ ।' ଶେଷକୁ କ'ଣ ନା ଘରୁ ଯାଇ ବୁଲି ଆ । ଘରୁ ବୁଲି ଆସିଲେ ଅଧିକ କ'ଣ ହେବ ?

·· ନନ୍ଦବାବୁ ତାସ୍ ଖେଳିବାକୁ ଡାକନ୍ତି । ବୁଢ଼ାର ତାସ୍‌ରେ ଭାରି ସଉକ୍ । ଖାଇବାରେ ସଉକ । ଘର ତୋଳିବାରେ ସଉକ୍ । କଥା-କଥାକେ ଶଳା କହିବାରେ ସଉକ୍ । ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଅନେକ ହାକମ-ହୁକୁମା ଯିବା ଆସିବା କରନ୍ତି । ଆଶା ଥିଲା ଯେ ସେ ଦିନେ କେବେ କାହାକୁ ଭିଡ଼େଇଲା ପରି କହି ଦିଅନ୍ତି—'ଏ କିଏ ଜାଣିଛ ? ଏ ହେଉଛି ଆମ ଗାଁର ନାଣ୍ଡ । ଖାସା ପିଲା । ବିଚରା ବ୍ରଜବାଖଣ୍ଡେ ପାଇଁ ବଡ଼ ହାଇରାଣ ହେଲାଣି ।···ଥି ହାର୍ଟ୍‌ସ୍···ମୋ ଅଫିସ୍‌ରେ କାମ ଖାଲି ନାହିଁ, ନ ହେଲେ ତାକୁ କେବେଠୁଁ ରଖେଇ ସାରନ୍ତିଣି ! ଶଳା ରାମା, ଦାମା, ଶାମା ଚାକିରିରେ ପଶି ଯାଉଛନ୍ତି, ଆଉ ଏମା ଭଲଆ ପିଲା···।'' କିନ୍ତୁ ସେ କାହାକୁ କିଛି କହିବାର ଶୁଣାଯାଇ ନାହିଁ । ପଚାରିଲା ବେଳକୁ କହନ୍ତି ମୁଁ କ'ଣ ଚେଷ୍ଟା କରୁ ନାହିଁ ଭାବୁଛୁ ? ଯାହାହେଉ ତୁ ଖାଲି ନ ବସି ଗୋଟାଏ କାମ କର—।' ତା'ପରେ ସେ କାମର ବରାଦ ଦିଅନ୍ତି । ଯଥା—ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ନୂଆ ଘର ତିଆରି ହେଉଛି ତା'ର ତଦାରଖ୍ କରିବା, ତାଙ୍କ ଝିଅ ରେଣୁର ବାହାଘର ପାଇଁ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ହେବା କିମ୍ବା ତାଙ୍କ ବଗିଚାପାଇଁ ଭଲ ଗୋଲପ ଚାରା ଯୋଗାଡ଼ କରିବା । ବେଳେବେଳେ ମନେହୁଏ ଯେ ମୋର ଚାକିରିବାକିରି ଦରକାର ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର କାମ କରି ସେମାନଙ୍କର ସାଙ୍ଗରେ ତାସ୍ ଖେଳି ଚା' ଜଳଖିଆ ଖାଇ ସମୟ କଟେଇ ଦେଲେ ମୋ ଜୀବନ ଧନ୍ୟ ! ବର୍ତ୍ତମାନ ବୁଢ଼ାଙ୍କର ନୂଆ ସଉକ୍ ଉଠିଛି ଯେ ସେ ଗାଁରେ ଘର ତୋଳିବେ ଓ ରିଟାୟାର୍ କରି ସେଇଠି ରହିବେ । ଆଉ ମୁଁ କଅଣ ହେବ ? ତାଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରୀ ?

···ନାରୁ ଭାଇ,—ତାରାମଣିର ଦାଦପୁଅ ଭାଇ, ବୟସରେ ଦି'ତିନ ବର୍ଷ ବଡ଼ ହେବ । ଓକିଲାତିରେ ବହୁତ ଟଙ୍କା କରିଛି । ସେ ମୋତେ ଦେଖିଲେ ଏମିତି ଶଙ୍କିଯାଏ କାହିଁକି ? ସତେ ଯେପରି ମୁଁ ତା'ଠାରୁ ସୁଲାଏ ଛଡ଼େଇ ନେବାକୁ ଆସିଛି କିମ୍ବା ସଭା ମଝିରେ ତାକୁ ନାରୁଭାଇ ବୋଲି ଡାକିଦେଲେ ତା'ର ମାନହାନି ହୋଇଯିବ ! ତା'ର ନୂଆ ଘର । ପାଲିସ ମୋଜେଇକ୍ ଚଟାଣ । କାନ୍ଥ କବାଟ ଝରକା ସବୁଠି ଖାଲି ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା କାଚ । ସେ ସବୁବେଳେ ଫିଟ୍‌ଫାଟ୍ ହୋଇଥାଏ, ବଡ଼ ପାଟିରେ ନ ହସି ତା'ର ଧାଡ଼ିବନ୍ଧା ଧଳା ଦାନ୍ତକୁ ଝଟକେଇ ଦିଏ । ତା'ଦେଇ କିଛି ହେବ ନାହିଁ । ସେ ସବୁବେଳେ କାମରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଅଛି ବୋଲି ଦେଖେଇ ହୁଏ, ଆଉ କହେ ମୁଁ ତୋତେ ଅମୁକ ପାଖକୁ ନେଇ ଯିବି ସମୁକ ପାଖକୁ ନେଇଯିବି । ଦି'ଦିନ ତଳେ କହିଲା, 'ମୋହରରର କାମ ବଡ଼ ନଉଛଣା । ସେଥିରୁ କ'ଣ ମିଳିବ ? ତୁ ଗୋଟାଏ ବ୍ୟବସାୟରେ ଲାଗିଯାଉନୁ ? ଯଦି କହିବୁ ମୁଁ ତୋତେ ମାଲଗୋଦାମର ରଘୁନାଥ ସିଂ ପାଖକୁ ନେଇଯିବି ।' ଆଉ,ଦରକାର ନାହିଁ ବାବୁ । ମୁଁ ନିଜେ ଯାଇପାରିବି ।

···ଆଉ କେତେଜଣ ଅଛନ୍ତି, ପୁରୁଣା, ଭଣଜାଞ୍ଜାମାସ୍ତ । ସେମାନେ ମୋତେ ମାନ୍ୟ କରନ୍ତି । ନମସ୍କାର ହେବେ କି ନା ହେବେ ଠିକ୍ କରି ନ ପାରି ଶେଷକୁ ଚଟ୍

କରି ହାତ ଯୋଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି, ଅଧା ବାଟରେ । କାହିଁକି ନା ମୁଁ ମଫସଲର ମୂରବି ? ଗରିବ ମୂରବି ? ମୋଟା ଲୁଗା ପିନ୍ଧେ ? ତୁଚ୍ଛ ସେମାନେ ପିଲାଲୋକ । କାଲି ସକାଳେ ପାଠ ପଢ଼ା ସାରି ଦି'ପଇସା କମାଉଛନ୍ତି, ନିଜ ରକ୍ଷଣ ଅସମ୍ଭବ । ସେମାନେ କ'ଣ କରି ପାରିବେ ?

ନବଘନ ' ନାଣ୍ଟୁ, ନାଣ୍ଟ୍ ବାବୁ ' ଏ ସହରଯାକ ତେର ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଯୁଟାଇ ହୋଇଛନ୍ତି; ସମସ୍ତେ ତୋର ଶୁଭାକାଂକ୍ଷୀ । ହେଲେ ସେମାନେ ଭିନ୍ନ ଜଗତର ପ୍ରାଣୀ, ତୋ ପରି ନୁହନ୍ତି । ସେମାନେ ଭାବୁଛନ୍ତି ଯେ ନାଣ୍ଟୁ ସହରକୁ ଆସିଛି କେବଳ ଟଙ୍କା ରୋଜଗାର କରିବାପାଇଁ, ବୁଝୁନାହାନ୍ତି ଯେ ତା'ର ଗୋଟାଏ ହୃଦୟ ଅଛି । ଯେ ହୃଦୟ ଗଚ୍ଛିତ ଭଣ୍ଡାର କିମ୍ବା ତନ୍ତ୍ରୀ ତାର ନୁହେ । କାରଣ ପଲ୍ଲୀର ହୃଦୟ । ଗାଆଁରେ ଜମିବାଡ଼ି ଯାହା ଅଛି ସେଥିରେ କୌଣସି ମତେ ଚଳାଯାଉଛି; କିନ୍ତୁ ସେ କ'ଣ ସବୁଦିନେ ଗୋରୁ ଲାଞ୍ଜ ତଳେ ବାଡ଼େଇ ହେଉଥାଆନ୍ତା, ପଙ୍କ ପଡ଼ିରେ ଓ ପାଚିଲା ଧାନର ବାମ୍ନାକୁ ସୁଙ୍ଘୁ ଥାଆନ୍ତା, କାଦୁଅରେ ନଟପଟ ହୋଇ ଶେଉଳ ମାଛକୁ ଛୁଉଁଥାନ୍ତା, ଆଉ ବାଡ଼ରେ ନିଆଁ ଜଳେଇ କେମାଦେଇ କାନ୍ଦଣା ପଢ଼ୁଥାଆନ୍ତା ? ସେ ଛପରେ ଯେ ସେ ବେଶି ପାଠ ପଢ଼ି ନାହିଁ, ତାକୁ ବସ୍ତ୍ରାଳିଶ ବର୍ଷ ହେଲାଣି । ହୋଇପରେ ଯେ ତା'ର ଡାକ ନାଆଁ ନାଣ୍ଟୁ । ସେ ଖୋବନ ମହାନ୍ତିର ପୁଅ, ଦେଖିବାକୁ ଲମ୍ବା ଚଉଡ଼ା ନୁହେଁ. ଭୋଟବେଳେ କଂଗ୍ରେସ କି କେଂଗ୍ରେସ ନେତା କେହି ତାକୁ ପଚାରନ୍ତି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସେ ଚୌଧୁରୀ ବୈକୁଣ୍ଠ ମହାନ୍ତିର ନାତି, ବଡ଼ ଅଂଶର ପିଲା । ତା'ର ଧୃତ ରାମଣୀ ଗାଉଁଲି ଝିଅ ନୁହେଁ । ସେ ଟାଟା ନଗରରେ ମଣିଷ ହୋଇଛି, ହିନ୍ଦୀ ବଙ୍ଗଳା ଇଂରେଜି ସବୁ ଜାଣେ । ବଡ଼ ଝିଅ ହାଇ ବାହା ହୋଇ ଗଲାଣି । ବଙ୍କ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ସୁନାନାଙ୍କ ଝିଅ, ଗିରିବର୍ଦ୍ଧନର ଜୋଡ଼ପୋଡ଼ା ପୁଅ ବୁଅଟା ନୁହେଁ କି ନଅଟା ନୁହେଁ । .. ନାଣ୍ଟୁ କାହିଁକି ସହରରେ ରହିବ ନାହିଁ ? ସେ କାହିଁକି କିଛି ହେବ ନାହିଁ ? ତା'ର ମଧ ହୃଦୟ ଅଛି ।

କୌଣସି ଗୋପନ ଶକ୍ତି ତାଙ୍କୁ ସଞ୍ଚାଳିତ କରେ, ପୋଟଶ୍ଚା କୁଲାରୁ ଉଠି ଆସି ସହରର ବଜାର ଭିତରେ, ସାହି ଭିତରେ, ଗଳି ଭିତରେ ବୁଲିବାକୁ କହେ । ଯେପରିକି ଘୂରି ରହିଲେ କିଛି ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ ନାହିଁ, ଗାଆଁକୁ ଫେରି ଯିବାର ଦୁର୍ଭାବନା ଉଭେଇ ଯିବ ।

ତେଣୁ ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ବୁଲିବାକୁ ଲାଗନ୍ତି । ପ୍ରଥମେ କାମିଜ ପକେଟରୁ ଗୋଟିଏ ଛଡ଼ି ବାହାର କରି ଗଣ୍ଠିଆ ଫୁଙ୍କି ଦିଅନ୍ତି । ମନେହୁଏ ଯେ ସେ ଏହି ମ୍ଳେଚ୍ଛ ସହରକୁ ଦେଖି ନେବେ, ତା' ସାଙ୍ଗରେ ବଳ କଷିବେ, ଏହି ଭାବରେ ଆଗେଇଛନ୍ତି ।

ସାହି, ଗଳି, ବଜାର । ବଜାର, ଗଳି, ସାହି । କେଉଁ ପାନଦୋକାନ ରେଡ଼ିଓରୁ ଗୀତ ଶୁଭୁଛି, ସିନେମା ଗୀତ । ସୀତାର ମିଠା ଗଳା । ସେ ଏମିତିକା

ଗୀତ କ'ଣ ବୋଲି ପାରନ୍ତା ନାହିଁ ? କିନ୍ତୁ ଗାଁଆରେ କିଏ ପଚାରୁଛି ତାକୁ ?··· ପାନଦୋକାନ, ଚା' ଦୋକାନ, ଭୋଜନାଳୟ, ମନୋହରି ଦୋକାନ, ଲୁଗା ଦୋକାନ, ଫଟୋ ଦୋକାନ,—ସମସ୍ତେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପରି ନିଜ ନିଜ ଆସ୍ଥାନରେ ବସିଛନ୍ତି, ଆଉ କଣାଖିକା ଚାଲିଛି । କିଏ ଜଣେ କହୁଥିଲା ଯେ ହଜାରି ସାହୁର ଟୁଙ୍ଗିଆ ଇଟାବାଲା ଗୋଟାଏ ମଟର ସାଇକଲ କିଣିଛି । ମଟର ସାଇକଲ୍ ଚଢ଼ିଲେ କ'ଣ ସେ ଦ'ଇଞ୍ଚ ଉପରକୁ ଉଠିଯିବ ? ଯେଉଁ ଇଟାବାଲାକୁ ସେଇ ଇଟାବାଲା । ଅସଲ ହେଉଛି ଖାନ୍‌ଦାନ, ବୁନିଆଦ । କଲାକୁଚ୍‌କୁଚ୍ ଚେହେରା, ନାଲିଆ ଆଖି, ବାବୁରିବାଳ, ମୁହଁରେ ଯେତେ ରକମର ଅସଭ୍ୟ କଥା—ସେ ପୁଣି ବାବୁ ହେବାକୁ ବସିଛି !···ଭୋକ··· । ଏତକବେଳକୁ ଏତେ ଭୋକ କେଉଁଠୁ ଆସେ ? ନା, ଆଜି ଭୋକକୁ ଦବେଇ ଦେବାକୁ ହେବ । ଗାଆଁରେ ଥିଲେ କେତେବେଳଠୁ ଖାଇପିଇ ଶୋଇ ସାରନ୍ତିଣି । ହେଉ, ବୟାଳିଶ ବର୍ଷ ତ ଏମିତି କଟିଗଲା । ଆଜି ଗୋଟାଏ ଦିନ ନ ଖାଇଲେ କ'ଣ ଚଳିବ ନାହିଁ ? (ଏହି ସମୟରେ ମନକୁ ଆସେ ଯେ ହାଉସବୋର୍ଡ ଦେଇଥିବା ଟଙ୍କା ସରିଆସିଲାଣି, ସାର ଘରକୁ ପୁଷ ପୁନେଇଁ ଭାର ପଠା ହେବ । ପୁଅପାଇଁ ଛତ୍ରବନ୍ଧ ଦରକାର, ଇତ୍ୟାଦି । କିନ୍ତୁ ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ଭୋକ ସମେତ ସେସବୁ ଭାବନାକୁ ଦବେଇ ଦିଅନ୍ତି ।) ଅସଲ କଥା ହେଲା ଗୁଡର ଦମ୍ଭ । ଚରିତ୍ର । ହୃଦୟ । ଗାନ୍ଧିଜୀ କେତେଦିନ ଉପାସ ରହି ନ ଥିଲେ ?

ଚା' କପେ ପିଇଦେଲେ ଭୋକ ମରିଯିବ ଆହୁରି ଥୋଡ଼ାଏ ଫୁର୍ତ୍ତିହେବ । ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ନିକଟତମ ଚା' ଦୋକାନକୁ ପଶିଯାଇ ଗରମ୍ ଗରମ୍ କପେ ଚା'ର ବରାଦ୍ ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ଚା' ପିଇସାରି ପୁଣି ଚାଲନ୍ତି ।

ତା'ପରେ ବେଳେ ବେଳେ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ଯେ ଗୋଟାଏ ସିଗାରେଟ୍ ଟାଣିଲେ ମନ୍ଦ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ଶସ୍ତା ଦେଖି ଗୋଟାଏ କିଣନ୍ତି । ଧୂଆଁ ଗୁଡ଼ା ପାଣିଚିଆ ଲାଗେ, ଏବଂ ସେ ଥାକରେ ସଜା ହୋଇଥିବା ଟିଣ ସିଗାରେଟ୍ ଉପରେ ଆଖି ପକାନ୍ତି,—ଏସବୁ ବେଶି ଦାମ୍ ସିନା, କିନ୍ତୁ ଭଲ ଲାଗୁଥିବ । ନନ୍ଦବାବୁ ଟିଣ ପରେ ଟିଣ ଧ୍ୱଂସ କରିଦିଅନ୍ତି । ଏତେ ପଇସା କେଉଁଠୁ ଆସେ ?

ରାତି ବଢ଼ୁଛି । ଲୋକ କମି ଆସିଲେଣି । ଲମ୍ବିଲା ପିଚ୍ ରାସ୍ତା ବହଳ ମଜବୁତ୍ ଫିତା ଭଳି ଦେଖା ଯାଉଛି, ଯେଉଁଥିରେ ସହରିଆଙ୍କର ସବୁ କାରବାର ଏକାଠି ବନ୍ଧା ହୋଇଛି । ସେହି ବନ୍ଧନ ଭିତରେ ବଡ଼ ବଡ଼ କୋଠାର ଦଳ ଠିଆ ଦିଶୁଛନ୍ତି, ଆତ୍ମବଳରେ ବଳୀୟାନ୍ ମୁନିଙ୍କପରି । ଦେଖିବାକୁ ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ ? ଭଲ, କିନ୍ତୁ ମନେ ହେଉଛି ଯେ ତାଙ୍କୁ ଛୁଇଁବା ମନା । ଯେପରିକି ସେମାନେ ନିରୋଳାରେ ନିଜର ପବିତ୍ର ବଡ଼ପଣକୁ ଟିକିଏ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଚାହାଁନ୍ତି; ତେଣୁ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ପ୍ରବେଶ ନିଷେଧ । ହେଲେ ସୁହାସ ଦାଦାଙ୍କ

କୋଠା । ଫାଟକରେ ତାଲା ପଡ଼ୁ ବା ନ ପଡ଼ୁ ତା’ ଚେହେରାରେ ବନ୍ଦ ଭାବ ନାହିଁ । ଆଗକୁ ଗଲେ ନାରୁଭାଇର କୋଠା । ରଫିକ୍ ବଜାରରେ ନନ୍ଦବାବୁ । କେତେ ଜଣାଶୁଣା କେତେ ଅଜଣାଙ୍କ ନିବାସ-କୁଠୀର-ସୌଧ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଛନ୍ତି ଓ ମୋ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି । ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ପ୍ରବେଶ ନିଷେଧ ।

ନାଣ୍ଟୁବାବୁଙ୍କୁ ଏକୁଟିଆ ଲାଗେ । ଏବେକ୍ଷଣି ଯେଉଁମାନେ ବାହାରେ ବୁଲୁଛନ୍ତି ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ସର୍ବସାଧାରଣ—ଶାଗୁଆବାଲା, ଘର ଫେରନ୍ତା ମୂଲିଆ, ଟୋକା ବଜାରଙ୍କ ଦଳ, କେଉଁ ନାରୀ’କୀ ମନମା ଅନ୍ତଃସ୍ୱତ୍ୱୀ (ରାଜବର୍ଣ୍ଣୀ ? ବଗ୍ ପିଆଜବାଲାର ଝିଅ ? ଖରାପ ମାଇକିନିଆ ?), ଏକୁଟିଆ ବଳେଇ ଓ ଭୁକିଲା କୁକୁର ; କିନ୍ତୁ ମୁଁ ନୁହେଁ । ମୁଁ ନୁହେଁ ! ମୁଁ ଏମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ନୁହେଁ । ମୁଁ ଇଚ୍ଛାକଲେ ଯେ କୌଣସି କୋଠା ଭିତରକୁ ପଶିଯାଇ ପାରିବି ଓ କହିପାରିବି ଯେ ମୁଁ ହେଉଛି ରଙ୍ଗଣିପୁରର ନବଧନ ମାହାନ୍ତି । ନାଣ୍ଟୁବାବୁ । ମୁଁ ଏମିତି ଅବେଳାରେ ରାସ୍ତାରେ ବୁଲୁଛି କାହିଁକି ନା— ।

ଶେଷକୁ ଆଉ ଚାଲି ହୁଏ ନାହିଁ, ଚାଲିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ନାହିଁ । ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ରିକ୍ସା ଚଢ଼ନ୍ତି ଓ ବଜାର ହାଟକୁ ଫେରି ଆସନ୍ତି ।

ଫେରନ୍ତା ବାଟରେ ସେ ନିଜ ଅଳଳ ମନକୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦିଅନ୍ତି, - ଆଉ ବେଶିଦିନ ନୁହେଁ, ଆଉ ବେଶିଦିନ ନୁହେଁ । କିଛି ହେଲେ ଜୁଟିବ । ଭଗବାନ୍ ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଡାକିବା ପରେ ପରେ ସେ ଘୁଞ୍ଚି କୈଫିୟତ୍ ଦେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଉଠନ୍ତି ଯେ, ଗାଆଁରେ ଅଉ ଚଳି ହୋଇ ନ ଥାଆନ୍ତା, ସହରକୁ ନ ଆସି ଚାରା ନ ଥିଲା । ଭଗବାନ୍ ଅଥବା ଯେ କେହି ଜାଣିବା ଶୁଣିବା ଲୋକ ବୁଝିବେ ଯେ ଏ ଗୋଟାଏ ବଦ୍‌ଖିଆଲ୍ ନୁହେଁ । ନାଣ୍ଟୁ ସହରରେ ଜଣେ ହୋଇ ରହିବ । ଜରୁରୀ ଓ ଉଚିତ ।

ସେହି ସମୟରେ ମନେ ପଡ଼ିଯାଏ ଘର ବାହାରେ ବେଳେ କେଉଁ ବରଯାତ୍ରୀର ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି—“ଏ ଜିନିଷଟି କଅଣ ? ଚା’ ପିଇବା ଟେବଲ ନା ସରବତ ପିଇବା କଂସା ? ନନ୍ଦବାବୁଙ୍କ ପରିବାରବର୍ଗର ଆଗମନ, ତାଙ୍କ ସାନପୁଅ ରାଜୁର ଘୋର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ—‘ଏଠି କ’ଣ କେହି ଚଉକିରେ ବସନ୍ତି ନାହିଁ ?’ ତା’ ମାଆର ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ ଉପଦେଶ । ···ଦର୍ପଣ ସାମ୍ନାରେ ହାର ବୋଉର ଏକୁଟିଆ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ, କେବେ କେଉଁ ଅତୀତରେ ସେ ଥିଲା ଟାଟା ନଗରର ଯୁବତୀ, ଆଜି ସେ ରଙ୍ଗଣିପୁରର ବୁଢ଼ୀ ! ···ବୁଢ଼ି ଭଗି ବଡ଼ ବାପାଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା—‘ବାପ, ବେଶି ପାଠ ପଢ଼ିନାହୁଁ ଭଲ ହୋଇଛି । ଯେ ମୁଁଅ ତେଣେ ପଳେଇଗଲେ, ତୁଇ ଏକ ଏଇ ଗାଆଁ ମାଟିକୁ ଧରିଲୁ ।’···ସୀତା ଓ ଝିଲ୍ଲୀ ମାଳଜସ୍ତ୍ରେଚ୍ । ସୀତା ଓ ଅଞ୍ଚଳ ନେତା

ବିଶ୍ୱମ୍ବର ଶ୍ରେଷ୍ଠବସ୍ତୁ । ସୀତା ଓ ତା' ଭଉଣୀ । ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ ସେହି ଏକା କଥା—ଏତେ ବୁଲଖ୍ ଝିଅ ! ଏତେ ସୁନ୍ଦର ! ନ ଜାଣିବା ଲୋକେ କେହି ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ ଯେ ତା' ବାପା ହେଉଛନ୍ତି ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ।

ବସାରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ପୁଣି ଭୋଜନ କରିବାରୁ କଦଳୀ ଗୋଟିଏ ଖାଇଦେଇ ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ଚିଠି ଲେଖନ୍ତି । ପ୍ରଥମେ 'ଆଦରଣୀୟା ସୀତା···।' ତାପରେ 'ପ୍ରାଣେଶ୍ୱରୀ ···।' ଲେଖିଲାବେଳେ ସେ ଆତ୍ମତ୍ୟାଗର ଗରିମା ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । —ରାତି ଅଧରେ ଖୋଲାଲ ପେଟରେ ମୁଁ ଏଇ ମାଆ ଝିଅଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠି ଲେଖୁଛି ।

ତା'ପରେ କଟକ ଷ୍ଟଲରୁ କିଣିଥିବା 'କଳାମୁଖା' କିମ୍ବା ସେହି ଧରଣର ଗୋଟିଏ ଡିଟେକ୍‌ଟିଭ୍ ଉପନ୍ୟାସ ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ ତାଙ୍କୁ ନିଦ ଲାଗି ଆସେ ଓ ସେ ଶୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି ।

···ଏହିପରି ଭାବରେ ଛଅମାସରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ହୋଇଗଲା । ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ଗାଆଁକୁ କିଛିଦିନ ଯାଇ ବୁଲି ଆସିଲେଣି । ହାରବୋଉ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଜଣାଇ ଦେଲେଣି—'ହାତରୁ ଖାଇ ଘୋଡ଼ା ଆଗରେ ଦୌଡ଼ିବାପାଇଁ ମୋ ପାଖରେ ଆଉ ପଇସା ନାହିଁ । ଯାହା ହେଲେ କିଛି ଗୋଟାଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା କର ।' ଦଶବର୍ଷର ସୀତା କେତେ ଆବେଗଭରା ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ସାରିଲାଣି । ଯଥା—'ନିସ୍ ଅପା କହୁଥିଲ ଯେ ସେଠିକା ସ୍କୁଲରେ ମାଷ୍ଟ୍ରାଣୀମାନେ ପାଠ ପଢ଼ାନ୍ତି । ଆଉ କହୁଥିଲ ଯେ ପ୍ରତି ସ୍କୁଲରେ ଅଲଗା ଅଲଗା ରଙ୍ଗର ଫ୍ରକ୍ ପିନ୍ଧନ୍ତି । ଯେଉଁ ସ୍କୁଲରେ ନେଳିଆ ଫ୍ରକ୍ ଥିବ ମୁଁ ସେଇଠି ପଢ଼ିପାରିବ ନା ? ବାପା ଆମେ କେବେ ଯିବା ?' କିନ୍ତୁ ଅବସ୍ଥା ପୂର୍ବ ପରି ଅଛି । ଅଦୂରରେ କେଉଁ ଆଶାର ବର୍ତ୍ତିକା ଜଳିଲାପରି ଦିଶୁ ନାହିଁ ।

କହିବାକୁ ଗଲେ ଅବସ୍ଥା ତଳେଇ ଯାଇଛି । .

ଅନ୍ତତଃ ନାଣ୍ଟୁବାବୁଙ୍କ ମନରେ ସେହି ଧାରଣା ଆସୁଛି । କେତେ ଦିନତଳେ ସିହାସ ଦାଦାଙ୍କର ଶରୀର ପୀଡ଼ା ଘୁଞ୍ଚାଇବାକୁ ଯାଇ ସେ ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ହାତ ଚିପି ଦେଲେ । ଦାଦା ପ୍ରୀତ ହେଲେ । ଆଉ ଦିନେ ନନ୍ଦବାବୁ ଖାଇସାରି ଉଠିଗଲା ପରେ ସେ ସେହି ଥାଳିରେ ବସି ଖାଇଲେ । ପ୍ରଥମେ ନନ୍ଦବାବୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଟିକିଏ ବିସ୍ମିତ ହେଲା ପରି ଲାଗିଲା, କିନ୍ତୁ ତା' ପରେ ସେ ସ୍ନେହରେ ଗଦ୍‌ଗଦ୍ ହୋଇ କେତେ ତରକାରିପରି ଭଲମନ୍ଦ ବଳେଇ କରି ଖୋଇଲେ । ଦୁଇଥର ଯାକ ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ନିଜକୁ କହିଲେ ଯେ ସେ କିଛି ଶ୍ରେଷ୍ଠକାମ କରି ନାହାନ୍ତି,—ସେମାନେ ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ, ନିଜ ଲୋକ । କିନ୍ତୁ ପରେ ତାଙ୍କର ମନେ ହେଲା ଯେ ଏହି ନିଜ ଲୋକମାନେ ତାଙ୍କର ଉଦାରତା ସ୍ୱୀକାର କରୁ ନାହାନ୍ତି । କାହିଁକି ? କାହିଁକି ? ଆଗରୁ କ'ଣ ଏମିତି ହେଉଥିଲା ? ମୁଁ କ'ଣ ସତରେ ସେମାନଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହରେ ପଡ଼ି ରହିଛି ?

ଏହିସବୁ ପ୍ରଶ୍ନର ତାଡ଼ନାରେ ତାଙ୍କର ଧାରଣା ଆସୁଛି ଯେ ଅବସ୍ଥା ଜଟିଳ ହୋଇ ଗଲାଣି ।

ଆଜିକାଲି ସେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବୁଲିଯାଉ ନାହାନ୍ତି । ଘରେ ବସି ଏଣୁ ତେଣୁ ଭାବୁଛନ୍ତି ଓ ଉପନ୍ୟାସ ପଢ଼ୁଛନ୍ତି । ଦିନେ—'ପ୍ରେତପୁରୀ' ନାମକ ଗୋଟିଏ ଉପନ୍ୟାସ ପଢ଼ି ପଢ଼ି ତା'ର ଅନ୍ତରାଳରେ ସେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଲେ । ଚକ୍ର-ମଧୁର କଳ୍ପନାର ସ୍ୱପ୍ନ । ଦେଖିଲେ ଯେ ସେ ଗୋଟିଏ ରହସ୍ୟଜାଲ ସୃଷ୍ଟି କରି ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜ ଅନ୍ଧକାରରେ ଆଣି ପାରିଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଚନ୍ଦନା ମିଶ୍ର, ଜଗ୍‌ବାନ୍ଧବ ବା ଅପର କେହି ବୁଝି ହେଉ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଅଛନ୍ତି—ଗୋଟିଏ ଗୁହାଭିତରେ ଏବଂ ନାଣ୍ଡୁବାବୁ ତାଙ୍କୁ ବୁଝାଉଛନ୍ତି । ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଉଛନ୍ତି ଯେ, ତାଙ୍କର କିଛି ଅନିଷ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ, କାରଣ ନାଣ୍ଡୁ ନିଜେ ନୁହେଁ, ତା'ର ହୃଦୟ ଅଛି—ବିଶାଳ ହୃଦୟ, ରାଜା ପରି ।

ଖୋଲା କବାଟରେ କିଏ ଖଟ୍ ଖଟ୍ କଲା । ନାଣ୍ଡୁବାବୁ ସଚେତ ହୋଇ ଦେଖିଲେ ଯେ ପ୍ରତିବେଶୀ ଉଚ୍ଛବ ପାଣି ହସ ହସ ବଦନରେ ମାଡ଼ି ମାଡ଼ି ଆସୁଛନ୍ତି । ସତେ ଯେପରି ସେ ତାଙ୍କ ପୁରୁଣା ସାଙ୍ଗ । ସାମାନ୍ୟ ସ୍କୁଲ ମାଷ୍ଟର୍, ଗୋଟାଏ ଅଦାଗିଆ ଅପରିଚ୍ଛନିଆ ପିଲା, ପଇସା ପଛରେ ନିହାତି ଲୋଭିଟାଲୋକ,—ତା'ର ସେ ପାଖରେ କ'ଣ କାମ ଅଛି ? ପୁଣି ଏତେ ହସ କାହିଁକି ?

"ନମସ୍କାର ନବଘନ ବାବୁ । କ'ଣ ଖବର ?"

"ଭଲଛି ।" ନାଣ୍ଡୁବାବୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ତାଙ୍କର ବିରକ୍ତିକୁ ଦମନ କଲେ ଏବଂ କାମନା କଲେ ଯେ ଏ ଲୋକଟା ଶୀଘ୍ର ଚାଲିଯିବ ଓ ସେ ତାଙ୍କ 'ପ୍ରେତପୁରୀ'କୁ ଫେରି ଯାଇ ପାରିବେ ।

କିନ୍ତୁ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ନ ଯାଉଣୁ ଦେଖାଗଲା ଯେ ନାଣ୍ଡୁବାବୁ ମନୋଯୋଗୀ ଛାତ୍ରଙ୍କ ପରି ମାଷ୍ଟର୍ ଉଚ୍ଛବ ପାଣିଙ୍କ କଥା ପିଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ମୁହଁରେ ମୁଗ୍ଧତା, ଉନ୍ମେଷ ଓ ଜାଗରଣର ଚଳନ୍ତା ଛବି । କଥୋପକଥନର ଶେଷ ପଦ କେତୋଟି ଏହିପରି ଥିଲା,—

"ମୁଁ ବୁଝି ପାରୁ ନାହିଁ । ସିଧାସଳଖ ବ୍ୟବସାୟ ନ କରି ଏହି ଏଜେଣ୍ଟ୍ ହେବାରେ କଅଣ ଲାଭ ଅଛି ?"

"ଆପଣଙ୍କୁ କେମିତି ବୁଝେଇବି ?" (ହାର ମାନିବାର ଭଙ୍ଗୀରେ ମସ୍ତକ ସଞ୍ଚାଳନ) "ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଦଲାଲ ହେବାକୁ କହୁନାହିଁ; ଏଜେଣ୍ଟ୍ । ସରକାରଙ୍କ ଏଜେଣ୍ଟ୍ ।"

"ଓ— ।"

"ନା, ତଥାପି ଆପଣ ଠିକ୍ ଧରି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ସାଧାରଣ ବ୍ୟବସାୟ କଲେ ଆପଣ ପଦନରେ ଉଡ଼ିଯିବେ, ତାତରେ ପୋଡ଼ିଯିବେ; କିନ୍ତୁ ଏମିତିକା ବ୍ୟବସାୟରେ ଆପଣ ଘ୍ରୁଇତଳେ ରହିବେ, ତଥାପି କଣ୍ଟ୍ରା କର୍ମିଶିସନ୍‌ରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବେ ।"

"ଆଚ୍ଛା ।"

"ଆପଣ କିଛି କରିବେ ନାହିଁ, ଆପଣ ନମିତ୍ତ ମାତ୍ର । ସରକାର ଲୋକଙ୍କ-ଠାରୁ କିଣିବେ, ସରକାର ଲୋକଙ୍କୁ ବିକିବେ, ମଝିରେ ଆପଣଙ୍କର କମିସନ୍ । ସେଥିରେ ଦାତାର କିଛି ଭାଗ ରହିବ, ବାକୀ ସବୁ ଆପଣଙ୍କର ।"

ଉତ୍ତର ନାହିଁ । ଗୃହାଣୀ ପ୍ରଶ୍ନାକୁଳ ।

"ହୁଏତ ଆପଣ ଭାବୁଥିବେ ଯେ କମିସନ୍ କେଇଟା ଟଙ୍କା ମିଳିବ, ସେଥିରେ ଭାଗ ପଡ଼ିଲା ବେଳକୁ ଆଉ କ'ଣ ବା ରହିବ; କିନ୍ତୁ କବଣନବାକୁ, ଆପଣ ଦେଖିବେ ଯେ ଏ ହେଉଛି ଗୋଟାଏ ସୁନାଖଣି । ମୋ କଥା ଲେଖି ରଖନ୍ତୁ । କମିସନ୍‌କୁ କିଏ ପଚାରେ ? ଆପଣଙ୍କ ହାତକୁ ଯେଉଁ କଣା ବିକାର ମାଲ୍ ଆସିବ, ସେଥିରୁ କେତେ ପାଣି ପଶି ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ, କେତେ ମୂଷା ଖାଇଯିବେ, କେତେ ଚୋରି ହୋଇଯିବ, ଆଉ କେତେ ଅଣସଂଗ୍ଧ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଦିଆ ହୋଇଯିବ । ହିସାବ ଖାତାରେ କିଛି ତ୍ରୁଟି ରହିବ ନାହିଁ । ହେଲେ ସେହି ଗୁପ୍ତ ଧନର ମାଲିକ ହେବେ ଆପଣ । କେବଳ ଆପଣ ।"

ନାଣ୍ଟୁବାବୁଙ୍କ ପାଟି ଇଷତ୍ ମେଲା ହୋଇଗଲା । ତାଙ୍କର ମନେ ହେଲା ଯେ ଏ ସେହି 'ପ୍ରେତପୂର୍ବ' ଜନତ କଳ୍ପନାର କମଣଃ, ଉଚ୍ଛବ ପାଣ୍ଡେ ହେଉଛନ୍ତି ସେଠିକାର ଜଣେ ଗୋଇନ୍ଦା କମ୍ପା ସର୍ଦ୍ଦାର । ଯାହାହେଉ ସେ ବାସ୍ତବତାକୁ ପରଖି ନେଲା ପରି ଚମକାଇବା ସ୍ୱରରେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ—

"କିନ୍ତୁ ମୋ'ତେ କାହିଁକି ଏ କାମ ଦିଆଯିବ ? ମୁଁ କିଏ ?"

ଏହାର ଉତ୍ତରରେ ମାଷ୍ଟର ଉଚ୍ଛବ ପାଣ୍ଡେ ହସି ଉଠିଲେ । କହିଲେ, "ଆପଣଙ୍କୁ ସେ ବିଷୟ ଭାବିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ସବୁ ଯୋଗାଡ଼ ହୋଇଯାଇଛି । ଦାତା ନିଜକୁ ଜଣାଇବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ତା'ର ଅସାଧ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ । ଠିକ୍ ହୋଇଛି ଯେ, ପ୍ରଥମେ ଧାନଚାଉଳ, ତା'ପରେ ସିମେଣ୍ଟ୍, ତା'ପରେ— । ଅବଶ୍ୟ ଆପଣ ଯଦି ରାଜି ହୁଅନ୍ତି ।"

ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ତେଶରେ ହସିଲେ; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ହସର ସରଳତା ମଧୁରତା ଓ ବ୍ୟାପ୍ତି ଉଚ୍ଛବ ପାଣ୍ଡେଙ୍କ ମନକୁ ଛୁଇଁଲା । ସେ ବୁଝିଲେ ଯେ ଆଉ କିଛି କହିବାର ନାହିଁ ।

ଉତ୍ଫୁଲ୍ଲ ଯାନ ଗୁଡ଼ିକ ପରେ ମଧ୍ୟ ନାଣ୍ଟୁବାବୁଙ୍କ ଓଠର ହସ ଲିଭିଲା ନାହିଁ । ଯେପରିକି ସେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ନିଜକୁ, ନିଜର ନୂଆ ରୂପକୁ ଦେଖୁଛନ୍ତି । ନାଣ୍ଟୁ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ କାମ, ଅସାଧାରଣ ବ୍ୟବସାୟ କରିବାକୁ ଯାଉଛି ।

ଅଙ୍କିତ ଦାଢ଼ୀ କିଏ, ସେ ବିଷୟରେ ସେ ମୁଣ୍ଡ ଖେଳାଇଲେ ନାହିଁ । ହୁଏତ ନିଜେ ସହାସଦାଦା, ନନ୍ଦବାବୁ, ନାରୁଭାଇ କିମ୍ବା କେଉଁ ହାକିମ, ଶେଠ, ମିନିଷ୍ଟର୍— କିଏ କହିବ ? କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ନାଣ୍ଟୁ ଅପାରଗ ନୁହେଁ । ମୂଳଧନ ଶହେ ନୁହେଁ, ଦୁଇଶହ ନୁହେଁ, ଆଠହଜାର ଟଙ୍କା— !

ସୀତାର ମୁହଁ ମନେ ପଡ଼ିଲା । ସେ ଆନନ୍ଦରେ ନେଳିଆ ଫ୍ରକ୍ ପିନ୍ଧି ନାଚୁଛି ।

···ଏହାର କିଛି ଦିନ ପରେ ସେ ପିଲାପିଲିଙ୍କୁ ସହରକୁ ଆଣିଲେ । ସୀତାର କନ୍‌ଭେଣ୍ଟ୍ ସ୍କୁଲରେ ନାଁ ଲେଖାଗଲା ଓ ତା' ନାଁ ଦିଆହେଲା ସଙ୍ଗୀତା ।

(୨)

ଆଜି ସଙ୍ଗୀତାକୁ ପନ୍ଦର ପୂରି ଷୋଳ । ସେ ନେଳିଆ ଫ୍ରକ ପିନ୍ଧି ନାହିଁ, ନାଇଲନ୍ ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧି କଲେଜକୁ ଯାଉଛି ।

ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ଗୋଟିଏ କୋଠାଘର ତୋଳୁଛନ୍ତି । ତା'ର କାମ ସରିନାହିଁ, ବିଭିନ୍ନ ଜାଗାରୁ କଣ୍ଟା ଚୂନ ସିମେଣ୍ଟର ବାସ୍ନା ଆସୁଛି । ନନ୍ଦବାବୁ କେତେଥର କହିସାରିଲେଣି—'ନାଣ୍ଟୁ, ତୁ ଏ ଘରପିଣ୍ଡ ଯେତେ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କଲୁଣି, ଯେତେ ସମୟ ନଷ୍ଟ କଲୁଣି, ମୁଁ ହୋଇଥିଲେ ତିନିଟା ଘର ତୋଳି ସାରନ୍ତିଣି ।' ହାର ବୋଉ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଗଲେଣି । ସେ ଗର୍ବମିଶ୍ରିତ ଦୁଃଖରେ ସଙ୍ଗିନୀମାନଙ୍କୁ କହନ୍ତି 'କଅଣ ସବୁଦିନେ ଖୁଣ୍ଟରୁ ଖୁଣ୍ଟରୁ ଗୁଳୁଛି, ଭଗବାନ୍ ଜାଣନ୍ତି । ଠାକୁରଘର ପ୍ଲାନ୍‌ରେ ନ ଥିଲା, ଠାକୁରଘର ହେଲା । ତା' ପରେ କ'ଣ ନା ଦାଣ୍ଡ ବାରଣ୍ଡାକୁ ଚଉଡ଼ା କର, ଆହୁରି ଚଉଡ଼ା । ସେଇଠୁ ଠିକ୍ ହେଲା ଯେ ଦାଣ୍ଡକୁ ଗୋଟାଏ ପୋର୍ଟିକୋ ଦରକାର, ନାରୁଭାଇ ଘରେ ଯେମିତି ଅଛି, କାର୍ କିଣା ହେଲେ ସେଇଠି ଛିଡ଼ା ହେବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଝିଙ୍କ ଉଠିଛି ଯେ ବାଡ଼ିପଟକୁ ଧାଉଡ଼ିଏ ସାନଘର ତିଆରି ହେବ, ଗୁଡ଼ିକାନ୍ଥରେ ବହିଥାକ ଖଞ୍ଜା ହେବ, ଆଉ ପିଲାଏ ସେଠି ନିରୋଳାରେ ପାଠ ପଢ଼ିବେ । ହିଅ ବାହାଘର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ, ପୁଅ ମଣିଷ ହୋଇନାହିଁ—ତାଙ୍କପାଇଁ କିଛି ରଖିଯିବ ନା ନାହିଁ ? ବଡ଼ଲୋକ ବଡ଼ଲୋକ ବୋଲି ହୁରି ପଡ଼ୁଛି, ଦେଖିଲା-ବେଳକୁ ଖଡ଼ା ନାସ୍ତି । ···ତା' ଛଡ଼ା ତମର ବୟସ ହେଲା । ସବୁଦିନେ କ'ଣ ଖଟୁଥିବ ? ଦିନକୁ ଦି'ଘଣ୍ଟା ବିଶ୍ରାମ ନେଲେ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ?

ପ୍ରକୃତରେ ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ବିଶ୍ରାମ ନେଇ ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବ ନାହିଁ ଯେ ଗତ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ହେଲା ସେ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ବିଶ୍ରାମ ନେଇ ନାହାନ୍ତି । କାରଣ ସେଦିନ ରାତିରେ ହଜାରିସାହିର କୁଡ଼ିଆଘରେ ଯେଉଁ ସୁଅର ମୁହଁ ଖୋଲି-ଗଲା ତାକୁ ରୋଧିବାର ଶକ୍ତି ନ ଥିଲା । ନାଣ୍ଟୁଙ୍କୁ କାମ କରିବାକୁ ହେବ । ଗୁଡ଼୍ସ୍ କ୍ଲର୍କ୍ ସୋମାନ୍ଥା ଯଦି କହୁଛି ଯେ ରାତି ତିନଟା ବେଳେ ତିନିନମ୍ବର ସେଡ଼୍ ପାଖରେ ତା' ସାଙ୍ଗରେ ଦେଖା କରିବାକୁ ହେବ ତାହାହେଲେ ସେଠିକି ଯଥା-ସମୟରେ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଶିଳ୍ପପତି ଚଣ୍ଡି ଷଡ଼ଙ୍ଗୀର ଗାଆଁ ଘରେ ଶହେ ବସ୍ତା ଚାଉଳ କୌଣସି ମତେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଚବିଶ ଘଣ୍ଟାରୁ ବେଶି ଡେରି ହେବ ନାହିଁ । ସେକ୍ରେଟେରିଏଟରେ ବିଭିନ୍ନ ମହଲରେ ବିଭିନ୍ନ ଲୋକଙ୍କ ସହିତ କାରବାର ଚାଲୁ ରଖିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ନିୟମିତଭାବରେ ଉଚ୍ଛବ ପାହିର ଜରିଆରେ ଦାତାଙ୍କ ଉପଦେଶ ଶୁଣିବାକୁ ହେବ ।

କର୍ତ୍ତବ୍ୟପରାୟଣତା । ଯେତେବେଳେ ଦେଖିବ ସେହି ଗମ୍ଭୀର ଭାବ, ତତ୍ପର ଭଙ୍ଗୀ, ମାର୍କାମରା ବିନମ୍ର ହସ ଏବଂ କପାଳରେ ଝାଳ । ଯେପରିକି ସେ ଏକାଧାରରେ ସୈନିକ ଓ ସେବକର ବ୍ରତ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି, ନିଜ କଥା ଭାବିବାକୁ ବେଳ ନାହିଁ । ଉଚ୍ଛବ ପାହି ଦିନେ ଦୟାପରବଶ ହୋଇ କହିଲେ 'ନବଘନବାବୁ, ଆପଣଙ୍କୁ ଏତେ ଧାଁ-ଧପଡ଼ କରିବାକୁ କିଏ କହୁଛି ? ଗରଜ କ'ଣ ଖାଲି ଆପଣଙ୍କର ? କିନ୍ତୁ ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ସହନଶୀଳତାର ଭାବ ଦେଖାଇ କହିଲେ 'ନାଁ, ନାଁ, ମୋତେ କିଛି କଷ୍ଟ ହେଉନାହିଁ । ଏଇ କନ୍‌ସାଇନ୍‌ମେଣ୍ଟଟା ଆସିଗଲେ ।—'

ଉଚ୍ଛବ ପାହି ସେତେବେଳେ ବୁଝିଲେ ନାହିଁ । ପରେ ବୁଝିଲେ । ଥରେ କ୍ଲାସରେ ପାଠ ପଢ଼ାଉ ପଢ଼ାଉ ପଛବେଞ୍ଚର ଗୋଟିଏ ଉଦ୍‌ଗତ ମୁହଁକୁ ଦେଖି ତାଙ୍କର ନାଣ୍ଟୁବାବୁଙ୍କ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା ଏବଂ ତାଙ୍କର ଧାରଣା ହେଲା ଯେ ସାଧୁତା ଗୋଟାଏ ଗୁଣବାଚକ ଶବ୍ଦ, କ୍ରିୟାବାଚକ ନୁହେଁ । ନବଘନବାବୁଙ୍କର ସେହି ଚାରିକୋଣିଆ ଚଟକା ମୁହଁ, କପାଳ ଓ ଚିବୁକ ଉଭୟ ପଶ୍ଚାଦଗାମୀ, ଘଞ୍ଚ ଭ୍ରୂଲତା, ଗମ୍ଭୀରିଆ ଚାହାଣୀ, ଚଉଡ଼ା ଗୋଲେଇ ନାକ, ଅର୍ଦ୍ଧ ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ କମଳପରି ଓଷ୍ଠିଆ କିନ୍ତୁ ମୋଟା ପାଖୁଡ଼ାର ଓଠ,—ଏଥିକିରୁ କ'ଣ ଜଣା ପଡ଼ୁନାହିଁ ଯେ ସେ ସାଧୁତାର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ? ଅର୍ଥାତ୍ ସେ କାମ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ନିଜକୁ ନିଯୁକ୍ତ କରନ୍ତି । ସରଳ (ସୁନ୍ଦର) ମୌଳିକ (ମହାନ୍) ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ଓ ଧାବିତ ହୁଅନ୍ତି । ଯଥା ଚମ୍ପାପୁଅ । ଯଥା ଭକ୍ତ । ଯଥା ଦାସ୍ୟା ଚଢ଼େଇ । କିଏ କାହିଁକି ଭାବିବ ଯେ ସେ କଳାବଜାର କରନ୍ତି ?

ଏତେବେଳକେ ସେ ବୁଝିଲେ ଯେ ଦାତା କାହିଁକି ସ୍ତାଙ୍କୁ ହିଁ ବାଛିଲେ । ଆଉ କାହିଁକି ସୋମାନ୍ଥା ଷଡ଼ଙ୍ଗୀ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ନିଜେ ଆଢ଼ୁଆଳରେ ରହି ସ୍ତାଙ୍କୁ

ପଦାକୁ ଆସିବାକୁ କହନ୍ତି । କାରଣ ନବଘନବାବୁ ଧରା ପଡ଼ିବେ ନାହିଁ । କର୍ମ୍ମିନ୍‌କାଲେ ଧରା ପଡ଼ିବେ ନାହିଁ ।

ଖବୁ ଖବୁ ଉଚ୍ଛବ ପାଇ ଅଧିକତର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ଓ ତାଙ୍କ ମନରେ ଈର୍ଷାର ଭାବ ଆସିଲା । ତେଣୁ ସେ ଚଟ୍‌କିରି କଥାଟା ଛୁଣ୍ଡେଇ ଦେଲେ,—ଧ୍ୟାତ୍, ମଫସଲିଆ ଟା !

ଯାହାହେଉ ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରଶଂସା ନିନ୍ଦାକୁ କ୍ରୁକ୍ଷେପ ନ କରି କାମ କରିଯାଉଛନ୍ତି ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗୁଛି ।

କାମ ହେଉଛି, ଟଙ୍କା ଆସୁଛି । ଜମିବାଡ଼ି ସମ୍ପଦର ସୁଖ । ସ୍ୱଳ୍ପଦର ଗ୍ରହି କୋଠାଘର—ଗୋଟିକ ପରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ—ତା'ପରେ ନଜର ନୂଆ କୋଠା ଘର । ଅଗଣା ବଡ଼ ହୋଇଛି, ଝରକାରେ ବେଶି ପବନ ଆସୁଛି, କୁଣ୍ଡରେ ଫୁଲ ଫୁଟୁଛି, ପିଲାମାନେ କେକ୍ ବିସ୍କୁଟ୍ ଖାଉଛନ୍ତି, ଘରବାଲୀ ନୂଆ ନୂଆ ରକମର ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧୁଛନ୍ତି । ସଙ୍ଗୀତ ଚାହାଁଟୁଛି । ଅନ୍ଧାରରୁ ଆଲୁଅକୁ ଆସିବାର ଏହି ସୌଭାଗ୍ୟକୁ ଦେଖି ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ବିଶ୍ୱପିତାଙ୍କ ପାଖରେ ନତମସ୍ତକ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ବିଶ୍ୱପିତାଙ୍କ ଦୂତସ୍ୱରୂପ ଅଜଣା ଦାତା, ଉଚ୍ଛବ ପାଇ, ରାହାସଦାଦା ଓଗେରେ ଶୁଭାକାଙ୍କ୍ଷୀ ଓ ସହାକାରୀ ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାନ୍ତି ।

ବାହ୍ୟିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ତାଙ୍କର ବଦଳି ନାହିଁ । ସେ ପୂର୍ବପରି ଖଣ୍ଡେ ତୋରିଆ କାମିଜ ଓ ଧୋତି ପିନ୍ଧି, ପାଦରେ ଚଟି ଗଳେଇ ବୁଲିଆଡ଼େ ବୁଲୁଛନ୍ତି । ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ବଢ଼ି ଓ କେବେ କେମିତି ସିଗାରେଟ ଟାଣୁଛନ୍ତି । ଫୁରୁସତ୍ ହେଲେ ଡିଟେକ୍‌ଟିଭ୍ ଉପନ୍ୟାସ ପଢ଼ୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେ ନିଜେ ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି ଯେ ତାଙ୍କ ଆତ୍ମାର ଉନ୍ନତି ହୋଇଛି, ହୃଦୟଗୁଣ ବାକଣି ଉଠିଛି । ଏମିତି ହେବାର ଥିଲା । ବେଳେ ବେଳେ ଦୁଃଖ ହୁଏ ଯେ ଜୀବନର ପ୍ରାୟ ତିନି ଭାଗରୁ ଦୁଇଭାଗ ବୃଥା କଟିଗଲା ରଙ୍ଗଣିପୁରର ମାଟିଗୋବର ବାସ୍ନା ଶୁଙ୍ଘି, ତେଲଟେକେଟା ଡଙ୍କିଆ ମସିଣାରେ ଶୋଇ, ରତନମାଆର ସ୍ୱଳରେ ମାଡ଼ିଥିବା ପାଣିକଖ ଝୁଲୁ ଦେଖି ଦେଖି ସମସ୍ତ ଗୁଲିଗଲା । ତେବେ ଅନୁଶୋଚନା ପରିହାର କରି ସେ ଭାବନ୍ତି ଯେ ବେଶି ଡେରି ନ ହେଉଣୁ ସେ ଠିକ୍ ବାଟକୁ ଗୁଲିଆସି ପାରିଛନ୍ତି ।

ଏହି ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ଭିତରେ ଯେ କେତେଥର କାହା ଉପରେ ରାଗିଛନ୍ତି ? କେବେ କ'ଣ ତାଙ୍କ ମନରେ ଆସିଛି ଯେ ଅମୁକର ଅନିଷ୍ଟ ହେଉ, ଅମୁକ ବଡ଼ଲୋକର ବଡ଼ଲୋକି ଧ୍ୱଂସ ପାଇଯାଉ, କେଉଁ ଦୁଃଖୀରଙ୍କି ଗରିବର ମଙ୍ଗଳ ନ ହେଉ ? ପୂର୍ବେ ସେ ଏହି ସହରରେ ତାଙ୍କର କେତେଜଣ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କ ଛଡ଼ା ପ୍ରାୟ ଆଉ କାହାକୁ ଜାଣି ନ ଥିଲେ । ବ୍ୟବସାୟ ଆରମ୍ଭ ହେଲାଦିନୁ ଅନେକ ପ୍ରକାରର ଅନେକ ଲୋକ—

କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର, କିରାଣୀ, ଦଲାଲ୍, ଗୁମାସ୍ତା, ଚପରାଶି, ହାକିମ, କର୍ମୀ, ନେତାମାନଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ପରିଚୟ ହୋଇଛି । କେବେ କ'ଣ ଭୁଲ୍‌ରେ ତାଙ୍କ ମନଟା ପିତା ହୋଇଯାଇଛି ଓ ସେ ଭାବିଛନ୍ତି ଯେ ଅନେକ ଲୋକ ପୃଥିବୀରେ ଜନ୍ମ ନେଇ ନ ଥିଲେ ଭଲ ହୋଇଥାଆନ୍ତା ? ନା । ଯେ କୌଣସି ନିରପେକ୍ଷ ବିଚାରକ କହିବ ଯେ ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ବଦଳିଛନ୍ତି ଏବଂ ସଂସାରର—ଅନ୍ତତଃ ଏହି ସହରର—, ସାଧାରଣ ସ୍ତରର ଉପରକୁ ଉଠିଯାଇଛନ୍ତି ।

ତାଙ୍କର ଏହି ଚଳନ୍ତିଣିକିପଣିଆ ଘରେ ବାହାରେ କେତେ ଭାବରେ ପ୍ରକଟିତ ହୁଏ । ଧର, ସୁହାସଦାଦାଙ୍କ ଘରେ । ସୁହାସଦାଦା ତାଙ୍କ ବଡ଼ପୁଅ ବାରଜା ଉପରେ ମହାବିରକ୍ତ—ସେ ପାଠପଢାରେ ମନ ଦେଲ ନାହିଁ, ବ୍ୟବସାୟରେ ମଧ୍ୟ ଲାଗି ରହୁ ନାହିଁ, ଏହି ସେଦିନ ତା ପାର୍ଟନର ହାତରେ ଫଙ୍କିଆ କରି ରେଲୱେ୍‌ର ଗୋଟାଏ ବଡ଼ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟ ହରାଇଲା ଇତ୍ୟାଦି । ଏ କଥା ଶୁଣି ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ଚୁପ୍ ରହି ପାରିଲେ ନାହିଁ, କହିଲେ—'ରେଲୱେ୍‌ର ମିଷ୍ଟର କପୁରଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମୋର ଚେହ୍ନା ଅଛି, ତୁମେ ଯଦି କହିବ ମୁଁ ବରଜାକୁ ହାତରେ ନେଇଯିବି··· ।' ଏତିକରେ ସୁହାସଦାଦା କେଜାଣି କାହିଁକି ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ କଟମଟ କରି ଅନାଇଲେ, ଯେପରି କି ସେ ମିଷ୍ଟର୍ କପୁରଙ୍କ ପରି ବଡ଼ ଅଫିସରଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ନାଣ୍ଟୁବାବୁଙ୍କ ସମ୍ପର୍କକୁ ସହ୍ୟ କରି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ତା'ପରେ ସେ ଟିକିଏ ଥଣ୍ଡା ହେଲା ପରି କହିଲେ—'ନାଇଁ, ତୋର ଭାବିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ମୁଁ ବର୍ମନକୁ କ୍ଲବ୍‌ରେ ଦେଖାହେଲେ କହିବି;' କିନ୍ତୁ ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ସେଥିରେ ଅପମାନବୋଧ କଲେ ନାହିଁ । ବରଂ ତାଙ୍କର ସୁହାସଦାଦାଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୟା ଆସିଲା । କ୍ଷଣକ ପରେ ସେ ଦାଦାଙ୍କ ପେଟମରା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଦରକାରୀ ଦାମି ଔଷଧକୁ 'କଲା'ରେ ଅଥଚ ସୁବିଧା ଦରରେ ଆଣି ଦେବେ ବୋଲି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଲେ ।

କିମ୍ବା ନନ୍ଦବାବୁଙ୍କ ବଗିଚାରେ । ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ସ୍ୱତଃପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ ଆନନ୍ଦରେ କୋଡ଼ି ହାଣିଲେ । ତଥାପି ଥଟ୍ଟା ଛଳରେ ନନ୍ଦବାବୁ ପଦେ କହିବାକୁ ଛାଡ଼ିଲେ ନାହିଁ,—'ଯେତେ କୋଡ଼ି ହାଣିଲେ, ଯେତେ ଖଟିଲେ କ'ଣ ହେବ ? କଣ୍ଟ୍ରୋଲ ମାଲର ତର୍କି କଅଣ ସହଜେ ଛାଡ଼ିବ ?' ଏଥିରେ ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ବିବ୍ରତ ନ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଅମାୟିକ ହସ ହସିଦେଲେ । ଭାବିଲେ,—ନନ୍ଦବାବୁ ସବୁଦିନେ ସେମିତି, ଥଟ୍ଟାପରିହାସରେ ତାଙ୍କୁ କେହି ଜିଣି ପାରିବେ ନାହିଁ । ସେହିଦିନ ସେ ବିନା ଦ୍ୱିଧାରେ ଚତୁର୍ଥ କୋଠାପାଇଁ ସିମେଣ୍ଟ୍ ଯୋଗାଇ ଦେବାର ଭାର ଗ୍ରହଣ କଲେ ।

ଘରେ ହାରବୋଉ ବେଳେ ବେଳେ କଥା ନ କହି ଛାଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଇ ଖଣ୍ଡିଆ ବଡ଼ି ଏଣେତେଣେ ପକାଇବା ଅଭ୍ୟାସ ନେଇ ସେ କେତେଥର ଗାଳି

ଦେଉଛନ୍ତି, ତମକୁ କିଏ କହୁଥିଲା ସହରକୁ ଆସିବାକୁ ? ବାବୁ ହେବାକୁ ? ତମେ ଯେଉଁ ଘୁଷୁରି ସେଇ ଘୁଷୁରି ।' କିମ୍ବା ଆଉ କେଉଁ କଥାରେ—"ଏତେ ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ବୁଲିଲା ଟିକିଏ ସଭ୍ୟତା ଶିଖି ପାରିଲା ନାହିଁ ?" ଏହିସବୁ କଥା ନାଣ୍ଟୁବାବୁଙ୍କୁ କାଟେନାହିଁ ? କାରଣ ସେ ଜାଣନ୍ତି ଯେ ସାଧାରଣ ଲୋକ,—ହାରବୋଉ ମଧ୍ୟ ସେହି ଦଳରେ—, 'ବଡ଼ଲୋକ' 'ସଭ୍ୟତା' ଇତ୍ୟାଦି ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ବୁଝନ୍ତି ନାହିଁ । ସ୍ୱାଭାବିକ । ସେ ହସିଦେଇ ହାରବୋଉଙ୍କ ହାତରେ ଶୋଭା ପାଉଥିବା ନୂଆ ଚୁଡ଼ି ଓ ପିନ୍ଧିଥିବା ଓଡ଼ିଶୀ ଶାଢ଼ୀର ନୂତନତମ ଡିଜାଇନ୍ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦିଅନ୍ତି । ଆପଣା କୃତିତ୍ୱର ସମ୍ମାନ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ।

ଏବଂ ସଙ୍ଗୀତା । ପିଲାଟା ପଢ଼ା ଗୃହରେ ଶୁଖିଯାଉଛି । ହାରବୋଉ ଯେତେବେଳେ କହନ୍ତି ଯେ ସେ ସହରକୁ ଆସି ଖାଇବା ପିଇବାରେ ବେଶି ଢଙ୍ଗ ବାହାର କରୁଛି (ବାଇଗଣ ଖାଇବନାହିଁ, ଭେଣ୍ଡି ଖାଇବ ନାହିଁ, ମାଛ ମାଂସ ନ ହେଲେ ରୁଚିବ ନାହିଁ...), ଓ ସେଇଥିଲାଗି ଶୁଖିଯାଉଛି, ସେତେବେଳେ ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ଆମୋଦିତ ହୁଅନ୍ତି । ହାରବୋଉ ବୁଝି ନାହାନ୍ତି ଯେ ସଙ୍ଗୀତାର ରୁଚି ବଦଳିଛି । ସେ ପଢ଼ାଗୃହରେ ଶୁଖିଯାଉଛି, ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ !

ସଙ୍ଗୀତାର ଗୀତ ଶିଖିବାପାଇଁ ମାଷ୍ଟର ରଖା ହୋଇଥିଲା । ଦେଖିରେ ସେ ବିଶେଷ କିଛି ଆସେଇଲା ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସେ ଯେତେବେଳେ ଗାଧୁଆ ଘରେ କିମ୍ବା ଅଙ୍କ କଷିଲାବେଳେ ଗୁଣୁଗୁଣୁ ହୋଇ ସିନେମାଗୀତ ବୋଲେ, ନାଣ୍ଟୁବାବୁଙ୍କ ଛାତି କୁଣ୍ଡେ ମୋଟ ହୋଇଯାଏ । ତାଙ୍କର ମନେ ହୁଏ ଯେ ଏ ହେଉଛି ପୃଥିବୀରୁ ଆକାଶକୁ ଛୁଇଁ ଦେଇଥିବା ଗୀତ, ଏଥିରେ ତାଳ ଲୟ କିଛି ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ । ଏ ପ୍ରାଣର ଗୁଣୁଗୁଣୁ । ମୋର କିଶୋରୀ ସୁନ୍ଦରୀ ଝିଅର ପ୍ରାଣ । ସେ ଭାବି ଶିହରି ଉଠନ୍ତି,—ରଙ୍ଗଣିପୁରରେ ପଡ଼ି ରହିଥିଲେ ସ୍ୱା'ର ଦଶା କ'ଣ ହୋଇଥାଆନ୍ତା ।

ଦିନେ ସେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ଯେ ସଙ୍ଗୀତା ବୋଧହୁଏ ତା' ଓଠରେ ଟିକିଏ ନାଲି ଲଗେଇଛି । ଲିପଷ୍ଟିକ ? ନାରୁହଇର ଝିଅମାନେ ଯାହାକୁ ଲଗାନ୍ତି ? ନାଣ୍ଟୁବାବୁଙ୍କୁ ଯଥାକ୍ରମେ ଅଡ଼ୁଆ ଲାଗିଲା, ମଜା ଲାଗିଲା ଓ ଖୁସି ଲାଗିଲା । ଯେପରିକି ଏ ସଙ୍ଗୀତାର ଗୋଟାଏ ଅଭିନବ ଉଦ୍ୟମ, ନିଜକୁ ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଫିକର ।

ମୋଟ ଉପରେ ତାଙ୍କୁ ଯଦି ପଚରାଯାଏ ଯେ କାଲି ଓ ଆଜି ଭିତରେ, ରଙ୍ଗଣିପୁର ଓ ଏ ସହର ଭିତରେ, ନ ଥିବା ଓ ଥିବା ଭିତରେ ଯେଉଁ ପ୍ରଭେଦକୁ ନେଇ ତାଙ୍କ ଭଲଗୁଣ ଗଢ଼ି ଉଠିଛି ସେ ଜିନିଷଟି କ'ଣ ? ତାହାହେଲେ ସେ

ହୁଏତ ପ୍ରଥମେ ଉତ୍ତର ଖୋଜି ପାଆନ୍ତେ ନାହିଁ ; କାରଣ ବଡ଼ଲୋକ ଅଖାଡ଼୍ଆ ଲାଗନ୍ତା, ସଭ୍ୟତା ଆଂଶିକ ସତ୍ୟ ବୋଲି ମନେ ହୁଅନ୍ତା, ହୃଦସ୍ଥ ମନ-ଆତ୍ମାର କଥା ବୁଝାଇ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସେ ଶେଷକୁ ହାତ ବଢାଇ ଆଙ୍ଗୁଳି ଦେଖାଇ କହନ୍ତେ,—ହେଇ, ସଙ୍ଗୀତା !

ସଙ୍ଗୀତାକୁ ଗ୍ରନ୍ଥ ଯେଉଁମାନେ ଲେଖନ୍ତି ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଚିହ୍ନ । ହେଲେ ସେମାନେ ଏହି ନୂତନ ଜୀବନର ପାଠକ ହୋଇପାରିବେ ନାହିଁ । ନିଜେ ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ହୋଇପାରିବେ ନାହିଁ, ଯଦ୍ୟପି ସେ ଏହି ଜୀବନର କର୍ତ୍ତା ଓ ଅଧିକାରୀ । ପଢାକା ଯୋଗ୍ୟ ପାଠକ କେବଳ ଜଣେ, ସଙ୍ଗୀତା—ତା'ର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ, ପ୍ରଥମ ଯୌବନ, ସ୍ୱପ୍ନ ଓ ଅଭିଳାଷ ।

ହାରବୋଉ ବା ଅନ୍ୟମାନେ ଯେ ଯାହା କହନ୍ତୁ ପଛେ କାମ କରିବାକୁ ହେବ । ବ୍ୟବସାୟ କାମ ଘରଚଳା କାମ । ଯଥାଯେ ଗ୍ୟ ଉପାର୍ଜନ ଓ ବ୍ୟୟର କାମ । ବୟସ ଅଛି, ଉତ୍ସାହ କମିଯାଇ ନାହିଁ ।

ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ବଣ୍ଡ ଟାଣେ ଓ ଆପଣା ପନ୍ଥାରେ ଅଗ୍ରସର ହୁଅନ୍ତି ।

(୩)

ଶ୍ରାବଣ ମାସର ଗୋଟିଏ ଦିନ । ଥାଇ ଥାଇ ଅସରାଏ ବର୍ଷା ହେଉଛି ଓ ଦେହରୁ ଝାଳବହିବା ବନ୍ଦ ହେଉ ନାହିଁ । ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ସୋମାସ୍ୱାର ରେଳବାଇ କ୍ୱାଟରକୁ ଯାଇଥିଲେ,—ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ । ସେଠି ସୋମାସ୍ୱା ତାଙ୍କୁ ବିଅର୍ ପିଇବା ପାଇଁ ବାଧ କଲା ; କିନ୍ତୁ ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ଢୋକେ ଦ'ଢୋକ ପରେ ଆଉ ପିଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । କ୍ଷମା ମାଗିଲେ । ଏହି ପିତା ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ପାଣିକୁ ଲୋକେ କାହିଁକି ପିଅନ୍ତି ? ସେ ସୋମାସ୍ୱାକୁ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ, ହେଲେ ତାଙ୍କ ମନରେ ଦୃଢ଼ ଧାରଣା ହେଲା ଯେ ଏଗୁଡାକ ନ ପିଉଥିଲେ ସୋମାସ୍ୱାର ମୁହଁ ଏମିତି କାଳିଆ ଓ ସିଠା ଦିଶୁ ନ ଥାନ୍ତା ଏବଂ ସେ ଗତ କେତେ ବର୍ଷର ଧନରେ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ଘର ତୋଳି ସାରନ୍ତାଣି ।

ସେଠୁ ଫେରି ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଥିଲା ନାଗ୍‌ପାଲର ଘରକୁ ଯିବେ । ବାଡ଼ପଟ ଘରପାଇଁ ଅଧିକ ଲୁହା ଛଡର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିହେଲା ସେ କଥା ବୁଝିବେ ; କିନ୍ତୁ କିଛି ବାଟ ନ ଯାଉଣୁ ହଠାତ୍ ବର୍ଷା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା, ରିକ୍‌ସା ଡାକିବାକୁ ମଧ୍ୟ ବେଳ ନ ଥିଲା । ଏହି ସମୟରେ ରାସ୍ତା କଡରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ 'ହିନ୍ଦୁ ଭୋଜନାଳୟ'ର ଉଷ୍ମ ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କଲା । ବର୍ଷାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ତଥା ମୁହଁରୁ ବିଅର୍ ଗନ୍ଧ ଛଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ତା ଭିତରକୁ ପଶିଗଲେ ଓ କପେ ଚା' ମାଗିଲେ ।

ବାହାର ପିଣ୍ଡାର ଗୋଟିଏ ଟେବୁଲ୍ ପାଖରେ ବସିପଡ଼ି ମୁହଁରୁ ପାଣି ଝାଳ ପୋଛୁ ନ ପୋଛୁଣୁ ପାର୍ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତୀ ଜଣେ ଗମ୍ଭୀର ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ ସମ୍ଭାଷଣ କଲେ— 'କ'ଣ ଫେରିଗଲେ !' ନାଣ୍ଡୁବାବୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟରେ ଅନାଇ ଦେଖିଲେ ଯେ ଜଣେ ପାତଳା ଲମ୍ବାମୁହାଁ ଭଦ୍ରଲୋକ ଚା' କପଟିକୁ ମୁଠେଇ ଧରେଇ କରି ହସୁଛନ୍ତି । ସେପରିକି ଏହି ବର୍ଷାରେ ଫେରିବା ଗୋଟିଏ ଗ୍ରେଟ କଥା, ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ହେଉ ବା ନ ହେଉ । ପୁଣି ସେ ଦେଖିଲେ ଯେ ସେ ହସ ମଉଳିଗଲା; କିନ୍ତୁ ସେ ବକ୍ତତା ଦହିଜେ କିଛି ନାହିଁ ।

ନାଣ୍ଡୁବାବୁ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ହସିବା ପାଇଁ ହସିଲେ ; କିନ୍ତୁ ସେ ଦେଖିଲେ ଯେ ଭଦ୍ରଲୋକ ଅମୋଦିତ ନ ହୋଇ ପୁଣି କହିବେ ବୋଲି ହେଉଛନ୍ତି । ଚେହେରାରେ କେତେ କ'ଣ କମ୍ପ୍ଲେଣ୍ଟ ବାନ୍ଧି ରହିଛି, ବନ୍ଧୁଭାବ ଟିକିଏ ବୋଲି ନାହିଁ ।

"ଏ ବର୍ଷା ଦହିଜେ ଗୁଡ଼ିବ ନାହିଁ । ମରୁଡ଼ି ହୋଇଥିଲା, ଏଥର ବଢ଼ି ହେବ । ଲୋକ ଆହୁରି ମରିବେ ।"

ସ୍ବାଙ୍କର କ'ଣ ହୋଇଛି ? ନାଣ୍ଡୁବାବୁ ତାଙ୍କୁ ଶାନ୍ତ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କହିଲେ, "ମୁଁ ଶୁଣିଥିଲି ଯେ ଏ ବର୍ଷ ଫସଲ ମନ୍ଦ ହେବ ନାହିଁ । ବର୍ଷା ଭଲ ହୋଇଛି । ଆଉ ବଢ଼ି ସେମିତି କିଛି ପ୍ରବଳ ହେଲା ପରି ଲାଗୁ ନାହିଁ ତ । ମୁଁ ଶୁଣିଥିଲି—।"

ଚା' କପ୍‌କୁ ଠେଲି ଦେଇ ଭଦ୍ରଲୋକ ନାଣ୍ଡୁବାବୁଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଧରେଇ କରି ଚାହିଁଲେ । ମନେହେଲା ଯେ ତାଙ୍କ ଚାହାଣି ନାଣ୍ଡୁବାବୁଙ୍କ ଚରିତ୍ରକୁ ଟିକିନିକି କରି ମାପୁଛି ।

ତା'ପରେ ସେ ମାଡ଼ିବସିଲେ,—"ହେବ ନାହିଁ କହୁଛନ୍ତି ? ନିଶ୍ଚୟ ହେବ । ଆଜି ନ ହେଲେ କାଲି ହେବ । ଦେଶବାସୀଙ୍କ ସହିବାର ସୀମା ଚାଲିଗଲାଣି ; କିନ୍ତୁ ସରକାର କିଛି କରିପାରୁ ନାହାନ୍ତି ଭାବୁଛନ୍ତି ଯେ ସେମାନେ ଦୁର୍ବଳ; ନିରୁପାୟ । ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ମନେଇବାକୁ ହେବ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ଦରକାର ନାହିଁ ନ ଥିବା ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ, ବଢ଼ି । ଯେଉଁଥିରେ ହଜାର ହଜାର ଲୋକ ମରିବେ ଆଉ ବଞ୍ଚିଥିବା ଲୋକ ଭରସାରେ ଧାଇଁ ଆସିବେ, ଆଙ୍ଗୁଳି ଦେଖେଇଲେ ବାହା ଗିଳିଦେବେ, ସବାଖିଆ କେଳା ପରି ସବୁ ଖାଇଯିବେ । ମାରିବେ ଆଉ ଖାଇବେ । ମାରିବେ ଆଉ···।"

ବକ୍ତା କହି ଚାଲିଛନ୍ତି । ତେଜରେ କହୁଛନ୍ତି ; କିନ୍ତୁ ନାଣ୍ଡୁବାବୁ ଭାବିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ରାଗଠାରୁ ବ୍ୟଥା ଅଧିକ । ସେ କଷ୍ଟ ପାଉଛନ୍ତି । ନାଣ୍ଡୁବାବୁ ଥମି

ଆସିଥିବା ବର୍ଷା ଓ ସର ଆସିଥିବା ଚା'କୁ ଅନାଇଲେ; କିନ୍ତୁ ସେଠୁ ଉଠି ଆସି ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

“...ଦୋଷ ଆମର । ଆପଣଙ୍କର ଓ ମୋର । ଆମରି ପରି ଲୋକମାନଙ୍କର । ଆମେ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ ଦେଶର ଏ ଅବସ୍ଥା ହୋଇ ନ ଥାଆନ୍ତା । ଆପଣ କ'ଣ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି ? ନା ମୁଁ ଦେଖି ନାହିଁ ? ସେ ସବୁ ମୁହଁ ଓ ଧୋବ ପୋଷାକର ଫାଳସ୍ତରୀ ତଳେ କେତେ ମୁନାଫାଖୋର୍ କେତେ କଳାବଜାରି ଲାଭ ଲିହ୍ନ ଲିହ୍ନ କରୁଛନ୍ତି । ତଥାପି ଆମେ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ବସିଛୁ, ହସିଛୁ, ହାତ ମିଳେଇଛୁ, ଝିଅ ବାହାଘରକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଛୁ, ଆଉ ଦରକାରବେଳେ ଦାନ୍ତନିକୁଟି ସାହାଯ୍ୟ ମାଗିଛୁ । କାହିଁକି ? କାହିଁକି ?? କାହିଁକି ଆମେ ତାଙ୍କୁ ବେଇଜତ୍ କରିପାରିଲୁ ନାହିଁ, ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ କଳାବୋଳି ପାରିଲୁ ନାହିଁ ? କିଛି ନ ହେଲେ କାହିଁକି ତାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନେଇ ଦେଇ ପାରିଲୁ ନାହିଁ ? କହନ୍ତୁ ଆପଣ । କହନ୍ତୁ ।”

ମୁଁ କଅଣ କହନ୍ତି ? ମୁଁ କାହିଁକି କହିବି ? ଲୋକଟି ପାଗଳ । ଏଥର ନ ଉଠିଲେ ହେବ ନାହିଁ ।

ନାଣ୍ଟୁବାବୁଙ୍କ ବ୍ୟସ୍ତତା ଦେଖି ପାଗଳ ପରି ଭଦ୍ରଲୋକ କହିଲେ, “କ'ଣ ଯିବାକୁ ବାହାରିଲେଣି ? ବସନ୍ତୁ ନା, ଆଉ କପେ ଚା' ଖାଇ ଯାଆନ୍ତୁ । ବର୍ଷା ଛାଡ଼ି ନାହିଁ ।” ତାଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ଆଦେଶ ପରି ଲାଗିଲା ଏବଂ ନାଣ୍ଟୁବାବୁଙ୍କୁ ଦ୍ୱିତୀୟ କପ୍ ଚା' ମଗାଇବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।

“ସେମାନେ କ'ଣ ରାକ୍ଷସ ? ସେମାନେ କ'ଣ ବୁଝନ୍ତି ନାହିଁ ଯେ ତୁମ ସ୍ତ୍ରୀ ପିଲାଙ୍କୁ ସଜାଇବା ପାଇଁ, ତୁମ ବାଲ୍‌କୋନିର ଶୋଭାପାଇଁ ତୁମ ଭୋଜିଭାତ ପାଇଁ ତୁମେ କେତେ ଚାଷୀ ମୂଲିଆ କିରାଣୀ ମାଷ୍ଟର ଗରିବ ବାପୁଡ଼ାଙ୍କର ରକ୍ତ ଶୋଷି ନେଉଛ ? ସେ ରକ୍ତ କ'ଣ ମଣିଷ ରକ୍ତ ନୁହେଁ ? ସେ ରକ୍ତ କ'ଣ ସୁଆଦ ଲାଗେ ? ...କିନ୍ତୁ କେତେ ଦିନ ଚାଲିବ ଏମିତି ? କେତେ ଦିନ ? ଚକ ଘୂରୁଛି ...।”

ବକ୍ତା କ୍ଷଣକପାଇଁ ନିଜ ଭାବନାର ଅସହ୍ୟ ଉତ୍ତାପକୁ ସମ୍ଭାଳି ନେଲା ପରି ଆଖି ବୁଜି ଦେଲେ । ଏବଂ ସେହି ଅବସରରେ ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ଚଟ୍‌କରି 'ମୁଁ ଯାଉଛି, ନମସ୍କାର' କହି ପଳାଇ ଆସିଲେ । ଗଲାବେଳେ ତାଙ୍କ ମନରେ ଆସୁଥାଏ,—ସେ ଆଖି ଖୋଲି ମୋତେ ପଛରୁ ଦେଖୁଛନ୍ତି । ଦେଖନ୍ତୁ । ସେ ମୋର କ'ଣ କରିବେ ? ସେ କିଏ କି ?

'ଏ ରିକ୍‌ସା, ଜଲଦି ଚାଲ । ଶାନ୍ତିନଗର । ପ୍ରେସ ପାଖ ଗଳିରେ ସେଇ ଦୁଇମହଲା ନୂଆ କୋଠା । ବୁଝିଲୁ ?' ନାଗ୍‌ପାଲ୍ ପାଖକୁ ଯିବା କଥା ଭୁଲି ହୋଇଗଲାଣି । ଘରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ ରକ୍ଷା ।

'ଧାତ୍'—ମୁଁ କ'ଣ ଡରୁଛି ନା କଅଣ ? ଏମିତିକା ଲେକଚର ମୁଁ କ'ଣ ଆଗରୁ ଶୁଣି ନାହିଁ ? ···ତା ଛଡ଼ା ସେ ମୋ କଥା କହୁ ନ ଥିଲେ ମୁଁ ବଡଲୋକ ନୁହେଁ । ମୁଁ କ'ଣ ନାଗପାଲ୍ ପରି ହୋଇଛି ? ନା ମୁଁ ରଘୁନାଥ ସିଂ, ଶମ୍ସୁଦ୍ଦିନ, ପାନ୍ନାଲାଲ୍, ଶେଠ ତୁଳସୀ ଦାସ୍—ସେମାନଙ୍କ ପରି ହୋଇଛି ? ଏପରିକି ମୁଁ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ, ନନ୍ଦବାବୁ, ନାରୁଭାଇଙ୍କ ପରି ନୁହଁ । ମୁଁ ନାଣ୍ଟୁ । ଏତେ କାଳ ହକାଲେ ରଙ୍ଗସିଙ୍ଗପୁରରୁ ଆସି ଏଠି ଦୁ ପଇସା ରୋଜଗାର କରୁଛି । ଘର ଖଣ୍ଡେ ତୋଳିଛି, ପିଲାଏ ଠିକଏ ଭଲରେ ଚଳୁଛନ୍ତି । ଏଥିରେ କାହାର କ'ଣ କହିବାର ଅଛି ।

ଲହୁ ଲହୁ ଜଭ···ରକ୍ତ ଶୋଷି ନିଅନ୍ତି···ଲୋକମାନେ ମରିବେ··· ମାରିବେ ଆଉ ଖାଇବେ, ମାରିବେ ଆଉ···। ଥିଏଟର୍‌ରେ ଏମିତି କହନ୍ତି । କିମ୍ବା ଜଣେ ଜଣେ ନଆଁ ଗିଲା ଟୋକା ପଢ଼ିଆରେ ଏମିତି ବକ୍ତୃତା ଦିଅନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ସେ ବକ୍ତୃତା ଦେଉ ନ ଥିଲେ ତାଙ୍କୁ କଷ୍ଟ ହେଉଥିଲା ।

ତେବେ ମୋର କାହିଁକି ମୁଣ୍ଡ ବଥଉଛି ? ହେ ପାଗଳ, ମୁଁ ପାଗଳ ନୁହେଁ । ମୁଁ ବ୍ୟବସାୟୀ, ମୁଁ ଗୃହସ୍ଥ, ମୁଁ ନାଣ୍ଟୁବାବୁ । ଓଃ, ଏ ଟେକ୍ସିବାଲାଟା ! ଗାଡ଼ି ଆସ୍ତେ ଚଲାଉଛି । ଘରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ ବହୁତ କାମ ଅଛି ।

···ଏହିପରି ଭାବନା ସମୂହକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଓ ତାଙ୍କୁ ଶାନ୍ତି ଲାଗିଲା । ସେ ଟାଇଟି ଖୋଲି ଦେଲେ, ବହୁତ ସମସ୍ତ ହେଲା ଭୁଲି ଯାଇଥିଲା ପରି ଅତି ଆଗ୍ରହରେ ବଡ଼ ଟାଣିଲେ, ଓ 'ଆଃ !' ବୋଲି କହିଲେ । ତଳବାରଣ୍ଡାରେ ଥିବା କାନ୍ଥ ଦର୍ପଣରେ ମୁହଁ ଦେଖି ମୁଣ୍ଡ ବାଳରେ ହାତ ଚଳାଇ ଆଣିଲେ । ହାରବୋଉ ବୋଧହୁଏ ଉପରଘରେ ଶୋଇଛି । ପିଲାମାନେ ସ୍କୁଲ କଲେଜକୁ ଯାଇଛନ୍ତି । ମୁଖିଆଣୀ ରୋଷେଇଘରେ କାମ କରୁଛି, ଚାକରଟୋକା ତଳ ଅଗଣାରେ ମାଟି ଖୋଳୁଛି (କାହିଁକି କେଜାଣି) ! ତାରରେ ଶାଢ଼ୀ ଶୁଖା ହୋଇଛି, ସ୍ଥାନ ସ୍ଥାନରେ ଧୂଳି ଜମିଛି, କଳା ପିମ୍ପୁଡ଼ି ପାଲିସ୍ ଚଟାଣ ଉପରେ ତରତର ହୋଇ ଚାଲୁଛି ।

'ଆଃ !' ଏହି ଶବ୍ଦଟିକୁ ସେ ବାରମ୍ବାର ମନଭିତରେ କହି ସାରିଲେଣି । ଯେପରିକି ସେ ନିଜର ଶାନ୍ତି ଓ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସର ପ୍ରମାଣ ଦେଉଛନ୍ତି । ମୋର ଘର, —ଜମିଛି, ବସିଯାଇଛି । ତାକୁ କେହି ଟଳେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । କାଚ ବାସନ ନୁହେଁ, ମାଟିରୁ ଉଠିଥିବା ଗଛ । ଏ ସହରକୁ ଆସିବାର ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ହୋଇଗଲାଣି, ଏମିତି ଦଶବର୍ଷ ହେବ, ପଚିଶ ବର୍ଷ ହେବ । ମୁଁ ନ ଥିବ, ମୋ ପିଲାମାନେ, ନାତି ନାତୁଣୀ ଥିବେ । ସେତେବେଳକୁ କ'ଣ କାହାର ମନେଥିବ ଯେ ଏ କୋଠା, ଏ ସମ୍ପତ୍ତି କେଉଁଠୁ ଆସିଲା ? ମୁଁ ନ ଥିବ । ଆଉ ଆଜିକାର ସେହି ଲୋକ ମରି ହଜି ଭୂତ ହୋଇ ସାରିବେଣି !

ତଥାପି କ'ଣ ସେ ପ୍ରମାଣ ଦେଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ ? ନା ତାଙ୍କର ମନେହେଲା ଯେ ସେହି କଦାକାର ଲୋକଟି ପାଖରେ ଆସି ଛିଡ଼ା ହେଲାଣି ? ଯାହାହେଉ ସେ ହଠାତ୍ ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଉପର ମହଲକୁ ଉଠିଲେ ଓ ନିଜ ଶୋଇବାଘର ଆଡ଼କୁ ମୁହାଁଇଲେ ।

ଶୋଇବାଘରେ ସେ ଦେଖିଲେ ଯେ ହାରବୋଉ ଗୋଡ଼ ହାତ ଲମ୍ବେଇ ଶୋଇଛନ୍ତି, କ'ଣ ଗୋଟାଏ ମ୍ୟାଗାଜିନ୍ ପଢ଼ୁଛନ୍ତି । କେଜାଣି କାହିଁକି ତାଙ୍କୁ ସେ ଦୃଶ୍ୟ ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ଯେପରିକି ହାରବୋଉଙ୍କର ଶୋଇବା ଉଚିତ ନୁହେଁ, ତାଙ୍କ ଜାଂଘ ଦୁଇଟା ଏତେ ମୋଟା ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ, ତାଙ୍କ ମୁହଁ ଅତି ବଳିଷ୍ଠ ଓ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ, କିମ୍ବା ସେ ଅଯଥାରେ ବହି ପଢ଼ୁଛନ୍ତି ।

ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ସେ ଘରକୁ ଚାହିଁଲେ ନାହିଁ । ହାରବୋଉଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ବଞ୍ଚାଇ ଅନ୍ୟଦିଗରେ ପାଦ ବଢ଼ାଇଲେ । କ୍ରମଶଃ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହୋଇ ଓ ଚାଲି ଚାଲି ହେଲାପରି ସେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଡାହାଣ ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଛୋଟିଆ ଘରେ । ସଙ୍ଗୀତାର ଘର । ସେ ଏଇଠି ପଢ଼େ ଓ ଶୁଏ ।

ଟେବୁଲ୍‌ରେ ଅନେକ ବହି, ଅନେକ ଖାତା । ଅନ୍ତତଃ ନାଣ୍ଟୁବାବୁଙ୍କୁ ସେମିତି ଲାଗିଲା । କାନ୍ଥରେ ଫିଲ୍ମ-ଛବି କ୍ୟାଲେଣ୍ଡର, କ୍ଲାସ୍‌ର ରୁଟିନ୍ ଓ ଗୋଟିଏ କଣ୍ଟାରେ ଝୁଲା ହୋଇଥିବା ନାଲିଆ ଡେଙ୍ଗିଆ ରିବନ୍ । ଥାକରେ ଆହୁରି କେତେ ବହି, କେତେ ଖାତା, ପାଉଡ଼ର ଡବା, ସ୍ନୋ ଡବା, ଛୋଟ ଦର୍ପଣ, ପାନିଆ, ଆଉ କେତେ କ'ଣ । ନାଣ୍ଟୁବାବୁ କେବଳ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଦେଖି ରହିଲେ ଓ ତାଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗିଲା ଏବଂ ତାଙ୍କ ମନରେ ଆସିଲା ଯେ ଏ ପାଠ, ପ୍ରସାଧନ ଓ ପ୍ରବଣତାର ବାସ୍ନା ଆଉ କାହାପାଇଁ ନୁହେଁ,—କେବଳ ତାଙ୍କରିପାଇଁ ।

ଦେଖୁ ଦେଖୁ ତାଙ୍କ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଲା ଯେ ଗୋଟିଏ ମୋଟା ବନ୍ଧେଇ ଖାତା ଉପରେ ଲେବଲ୍ ମରା ହୋଇଛି ଓ ଲେଖା ହୋଇଛି 'କବିତା କୁସୁମ' । କୌତୂହଳରେ ସେ ପୃଷ୍ଠା ଓଲଟାଇଲେ, ଲେଖିକା ସଙ୍ଗୀତା ମହାନ୍ତି । ତା'ପରେ ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ଦଶ ବାରଟି କବିତା—'କିଏ ତୁମେ ?' 'ଦେବତାର ଅଭିଶାପ', 'ଦୀପଶିଖା', 'ଅଭିମାନ', ଇତ୍ୟାଦି । ଜୀବନ ମରଣ, ପ୍ରେମ, ପ୍ରକୃତି, ଭଗବାନ ସବୁ ସେଥିରେ ଅଛି । ନାଣ୍ଟୁବାବୁ କେତେଗୁଡ଼ିକୁ ପଢ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ, ଅର୍ଥ ପୁରାପୂରି ବୁଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ତଥାପି ତାଙ୍କୁ ଆହୁରି ଦେଖିବାକୁ, ଆହୁରି ପଢ଼ିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲା । ସତେ କି ସେଥିରେ ମନ୍ତ୍ରର ଶକ୍ତି ଓ ମାଧୁରୀ ଅଛି, ନ ବୁଝିଲେ କିଛି ଯାଏ ଆସେ ନାହିଁ । କ୍ରମଶଃ ଉଦ୍ଦୀପନାର ଶୀର୍ଷରେ ପହଞ୍ଚିଲା ପରି ସେ ଖାତାକୁ ବୁକ ଦେଇ ହାତରେ ଧରିଲେ ଓ ନିଜକୁ କହିଲେ,—

ଝିଅ କବିତା ଲେଖୁଛି !

ଆନନ୍ଦ ଓ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର ଘୋଷଣା । ସଙ୍ଗୀତା କବିତା ଲେଖୁଛି । ଏଇ କ'ଣ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ ? ଏଇ କଣ ପ୍ରମାଣ ନୁହେଁ ଯେ ନାଣ୍ଟୁବାବୁ ଯାହା କରୁଛି ଭୁଲ୍ କରି ନାହିଁ, ଦୋଷ କରି ନାହିଁ ? ନାଣ୍ଟୁବାବୁ କବିତାବଳୀକୁ ପୁଣି ପଢ଼ି ବସିଲେ । ଭଲ, ସୁନ୍ଦର ଓ ମହାନ୍‌ର ସଂଯୁକ୍ତ ଭାବ ତାଙ୍କ ମନକୁ ଛୁଇଁଲା ଓ ସେ ଅସ୍ଥିର ହେଲେ । ଏଇଥିପାଇଁ ଅସ୍ଥିର ହେଲେ ଯେ ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡକୁ ଏହି ସମ୍ବାଦ ଦେବାକୁ ହେବ । ଶୁଣିଲା ପରେ ସେମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ବୁଝିବେ, ଖୁସି ହେବେ ଓ ବାପଝିଅଙ୍କ କପାଳରେ ଜୟଟୀକା ଲଗାଇ ଦେବେ ।

ସେ ଅସ୍ଥିର ହେଲେ ଓ ବ୍ୟାକୁଳ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ତା'ପରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ସେ ବିକଳ ହେଲେ ଓ ହତାଶ ହେଲେ । କହିଲେ ଭୁଲ୍ ହେବ ନାହିଁ ଯେ ତାଙ୍କ ଆଖି ଛଳଛଳ ହୋଇ ଆସିଲା । କାରଣ ତାଙ୍କୁ ଜଳଜଳ ହୋଇ ଦିଶିଗଲା ଯେ ପ୍ରକୃତରେ କେହି ବୁଝିବେ ନାହିଁ । ହାରବୋଉ ହୁଏତ ଟିକିଏ ହସିଦେବେ, କିନ୍ତୁ ତଳ ଓଠ ଲମ୍ବେଇ କରି ହସିବେ ଓ ଶୁଣି ଆରମ୍ଭ କରିବେ ଯେ କେ ଠାଢୋଲାଠାରୁ ଗହଣା ଗଢା ଅଧିକ ଆବଶ୍ୟକ । ସୋମାସ୍କୁ, ନାଗ୍‌ପାଲ, ଓଚ୍ଛବ ପାଣି ଇତ୍ୟାଦି ଭଦ୍ରତାରେ ପ୍ରଶଂସା କରିବେ ଓ ତା' ପରେ ସିମେଣ୍ଟ-ଗ୍ରେଇଲ ଜାଗ୍ରସିନର ଉପଯୋଗୀ କଥା ଆଲୋଚନା କରିବେ । ସୁହାସ ଦାଦା, ନନ୍ଦବାବୁ ଓଗେର ନୀରବରେ ଶୁଣିବେ, ତାଙ୍କ ଓଠର ଉଦାର କୁଞ୍ଚନରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିବ ନାହିଁ । ନୂଆ ଜାହାଣୀ ଘିଅ ଖାଇ ଶିଖୁଛି ! ଯେପରିକି ସଙ୍ଗୀତାର କବିତା ଲେଖା ନାଣ୍ଟୁର ଗୋଟିଏ ନୂଆ ବ୍ୟବସାୟ ।

ଏବଂ ଗୁ' ଦୋକାନର ସେହି ଲମ୍ବାମୁହାଁ ଭଦ୍ରଲୋକ ଶୁଣି କରି ନ ଶୁଣିଲା ପରି ରହିବେ, ବୁଢ଼ାଙ୍କ ପରି କଷ୍ଟ ପାଇବେ ଓ ସେହି ଅଶ୍ଳୀଳ ଭୟାନକ କଥା କହି ଗ୍ଳକିବେ— କାଳାବଜାର··· ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଜୀବ··· ରକ୍ତ··· ମାରିବେ ଆଉ ଖାଇବେ, ମାରିବେ ଆଉ— ।

ଗୋଟିଏ ସଂଧ୍ୟାର ପ୍ରଳାପ.....

ମହାପାତ୍ର ନୀଳମଣି ସାହୁ

ରାଧୁଆ ! ସେ କଏ କରେ ? ସେ କଏ ଆସିଥିଲା କହିଲୁ । ଆଜି ସଂଜବେଳେ ? ଓହୋ ! ରାଧୁଆରେ ! ମୋର ମୁଣ୍ଡ କଣ ହେଇଯାଉଛି । ମୋତେ ଟିକିଏ ଧର । ହଇରେ ସେ କଏ ? ସତରେ ସେ କଏ ବା ?

ସତ କଉଚୁ ତୁ ? ଆଜି ଚିହ୍ନିଲୁ । ସତ କହୁଚୁ ତୁ ସେ ଭରତ ସେନାପତି ପୁଅ ଧନବନ୍ଧୁ ? ଆରେ ନାଇଁବା ତୁ ମିଛ କହୁଥିବୁ । ତୋର କଣ ଅଛି ? ତୁ ତ ବାଇଆଟେ—ଯାହା ଧରିଥିବୁ ସେଇଆ । ତୁ ଛତରାଟା ସବୁଦିନେ ମତେ ଏମିତି ମିଛକଥା କହି ଭୁଲାଇ ଦେଉ ।

ମିଛ କହଉ ନାଇଁ ? କହଉ ନାଇଁ ନାହିଁ କରଉ । ସେ ଦିନ ମିଛ କହି ନ ଥିଲୁ ? ପୀତାମ୍ବର ପାଢ଼ୀ ତା' ଝିଅ ବାହାଘର ଖିଚୁଡ଼ି ଖାଇବାକୁ ମତେ ଡାକିଥିଲା ହଇରେ ? ତୁ କାଇଁକି ମତେ ମିଛ କହି ସେଠିକି ପଠେଇ ଦେଲୁ ? ତୁ ଭାବିଥିଲୁ—ମଲ୍ଲୀ ବୁଢ଼ୀର ଆଇଁଷ ତୁଣ୍ଡରେ ଖିର ଆଶା । ଯାଉ—ମାଛ ବେସର ମାଛ ମହୁର କାକରା ଅମାଳୁ କରି ପୁଳାଏ ଗିଳି ଆସୁ । ହଇରେ ଡହରା ! ତୁ ମୋର କାଳଟେ । ମିଛକହି ମତେ ପଠାଇ ଦେଲୁ । ମୁଁ ସେଠିକି ଗଲି । ତା' ଖଳା ବାଡ଼ରେ ମାଇପଙ୍କ ପଙ୍ଗତ ବଇଥିଲା । ସେନାପତି ସାଇଆ, ରାଉତ ସାଇଆ, ପାଢ଼ୀ ସାଇଆ ସବୁ ମାଇପେ ବଇଥିଲେ ପତର ପକେଇ । ମୁଁ ସେଠି ଯାଇ କାହୁଁ ଥଇଲା ଭଳିଆ ଠିଆହେଲି । ବୃନ୍ଦାଟା କଳିଆକୁଅ ସେଠି ଜଳୁଥାଏ । ପୀତାମ୍ବର ପାଢ଼ୀ ନଜେ ସେଠି ଠିଆହେଇ ପରସୁଣିଆଙ୍କୁ ବରଦ କରୁଥାଏ । ମୋ ଉପରେ ଆଖି ପଡ଼ୁ ପଡ଼ୁ ମୁହଁ ବୁଲେଇଦେଲା । ଖିର୍ ସ୍ୱାନମାନ ଲଗିଲାରେ ! କେହି ତ ମତେ ଡାକୁ ନ ଥାନ୍ତି—ଭାବିଲି—ପଳେଇ ଆସିବି । ଫେର୍ ଭାବିଲି— ନା ନା ପୀତାମ୍ବର ପାଢ଼ୀ ଚୁଲ୍ଲୀକି ଯାଉ । ଆଜି ପରି ଦିନରେ ମୁଁ ଯଦି ନିରଣ ହେଇ ଏଠୁ ଉଠିଯିବି ତେବେ କାଲେ ମୋ ନିଃଶ୍ୱାସରେ ତା' ଝିଅ ଜୋଇଁଙ୍କର କିଛି ଅମଙ୍ଗଳ ହେବ ! ସେଇଠୁ ବଳେ ବଳେ ଯାଇ ସବା ଶେଷ ମୁଣ୍ଡରେ ବସିଲି । ଯାହା ଦେଲେ ଖାଇଲି—ଆଇଲି । ହଇରେ ରାଧୁଆ— ପୀତାମ୍ବର ପାଢ଼ୀ ମୋ ମୁହଁ ଚୁହିଁଲା ନାହିଁ ସେଦିନ । କହିଲୁ ଭଲ, ମୁଁ ତାକୁ କଣ ନ ଦେଇଛି କହନଯାକ ?

କଣ ଦେଇଛୁ ? ହାଇରେ ଛତର—ତୁ ଫେର୍ ଏଡ଼େ ବେହେଲା ହାଇରେ ! ତୋ ଗାଲ ଚିପିଦେଲେ ଦୁଧ ବାହାରି ପଡ଼ିବ । ପଚାରୁଚୁ କ'ଣ ଦେଇଛୁ ? ଯାହା ଦେଇଛୁ ଆଉ କ'ଣ ସେ ଜିନଷରୁ ଏତେ ଟିକିଏ ମୋ ପାଖରେ ସାଇତି ରଖିଛୁ ଯେ ତତେ ଦେଖେଇ ଦେବି ? ସବୁ ଦେଇ ଦେଇଛୁରେ ସବୁ ଦେଇ ଦେଇଛୁ । ଖାଲି କ'ଣ ପୀତାମ୍ବର ପାଢ଼ୀକି ? ସୁର ରାଉତ, ମହନା ବଣିଆ, ଜମ୍ବୁ ମିଶର, ସୁଦରଶନ ଚଉଧୁରୀ କିଏ ନୁହଁ ? କିଏ ନ ନେଇଛନ୍ତି ବା ? କାହାକୁ ନ ଦେଇଛୁରେ ? ଏ ନଆଁ ନଗା ଗାଁଟାଯାକର ଅଣ୍ଡିରା ମୋର ଧାରୁଆ ବା ! ଆଉ ଅଛୁ ? ଦେଖ୍ ନ, ଆଉ ଅଛୁ ? କିଛୁ ନାହିଁ ପର । କିଛୁ ନ ଥେଲେ ନାହିଁ । ଥେଲେ ବା ଆଉ କଣ କରିଥାନ୍ତି ? ଥେଲେ କଣ ଆଜି ଯେ ଆଇଥେଲା ସେ ମୋଠୁଁ ନେଇଥାନ୍ତା ?

ସେଇ ବା ସେଇ । ଯେ ଆଜି ଆଇଥେଲା । କହୁରୁ ତ ତୋ ତୁଣ୍ଡରେ ଭରତ ସେନାପତି ପୁଅ ଦୀନବନ୍ଧୁ ବୋଲି । ସେ କଣ କିଛୁ ନେଇଥାନ୍ତା ମୋଠଉଁ ? କିଛୁ ନେଇ ନ ଥାନ୍ତା । ସେ ନେବାର ହେଇଥିଲେ ତ କୋଡ଼ଦନ୍ତି ତା' ପାଦପଦ୍ମରେ ମୋର ସବସ୍ୱ ଅଜାଡ଼ି ଦେଇଥାନ୍ତିରେ ! ଆଉ ଏତେ ଲୋକ କାହିଁକି ଶାଗୁଣା ଭଳିଆ ଅଣ୍ଟେ ଅଣ୍ଟେ ନେଇ ଆଜି ମତେ ଏମିତି କଂକାଳ ଭଳିଆ କରି ଏଠି ପକେଇ ଦେଇଥାନ୍ତେ ? ସେ କଣ ନେଲାବାଲା କି ? ସେ ଖାଲି ଦେଲାବାଲା ।

ହଅବା, ଖାଲି ଦେଲାବାଲା ! ! ସେଇ ତ ଅସଲ ନେଲାବାଲାରେ ବୁଧୁଆ । ସବୁ କଥାକୁ ନାହିଁ ନାହିଁ କରିବ—ଆଉ ଅସଲ ଜିନଷଟି କୋଉ ଖଂଜରେ ନେଇ ତା' ମୁଣ୍ଡିରେ ପୂରେଇ ଗୃଲିଯିବ । ନେଇନ ? ନେଇନ ସେ ? ସେ ତ ମୋ ଅଜାଣତରେ ମୋ କଲିଜା ଟାଣି ନେଇଛୁରେ— । ତୁ କହୁଲୁ ବୁଧୁଆ— ତୁ କହୁଲୁ । କହ ବା କହ—ମୋ ସୁନାଟା ପର—ତୁ ବାଲୁତଟିଏ ହେଲେ କଣ ହେବ ତୋର ଭାଷା ବୁଝିରେ ଧନ । ତୁ ତ ତା'ରି ଭଳିଆ ହବୁରେ ବଡ଼ ହଲକୁ । ତା'ରି ଭଳିଆ ହବୁ ଅବିକଳ—ସେଇ ଭରତ ସେନାପତି ପୁଅ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଭଳିଆ ବା ! ତୁ କହୁଲୁ ଦେଖି ସେ ଯଦି ମୋ କଲିଜା ଟାଣି ନ ନେଇ ଥା'ନ୍ତା ତ ମୁଁ ଏମିତି ହୋଇଥାନ୍ତି ?

ବୁଧୁଆରେ—ଫଣ୍ଡିଆରୁ ଫାଡ଼େ—ନଇଲେ ଛାତିରୁ ଫାଡ଼େ—ଗାଲରୁ ଫାଡ଼େ କି କଂଧରୁ ଫାଡ଼େ—ଖୁଂପିନବ ସମସ୍ତ ଜଗନ୍ନ ଜାଣିବ । ଆଉ କଲିଜା ? ତାକୁ ଯେ ନିଏ କୋଉ ଖଂଜରେ ନେଇଯାଏ କିଏ କେମିତି ଜାଣିବ ବା ? ନିଜେ ତ ଜାଣି ପାରିବ ନାହିଁ ଆଉ ! !

ସେଇ ଦୀନବନ୍ଧୁରେ ବୋଧୁଆ । ଏଡ଼ିକିଟିଏ ହେଇ ଥାଏବା । ମୁଁ ଝିଆସୁଣୀ ବୋହୂ ହେଇ ଏ ଗାଁକୁ ଆଇଲାବେଳକୁ ତାର ଗଜୁଥି ଆଉଥାଏ ଦାଶ—ଦୁରୁଦୁରୁ ଗାଲ ଅରୁଆ ଚତଉ ପିଠା ଭଳିଆ—ପଗାଡ଼ୀ ନଡ଼ିର କଳା ଦୁମର ପଣି ଭଳିଆ ଆଖି ଦୁଇଟାରେ ତାର । ଯାହା ଆଖିରେ ତା' ଆଖି ପଡ଼ିବ ସେ ହେଇଠି ଯାଉହୋଇ ବଶ୍ୟ ହୋଇଯିବ । ଯୋଉ ସୁନ୍ଦର ! ବୋଧୁଆରେ ଯୋଉ ସୁନ୍ଦର ! ହେଲେ ସେ କାହାକୁ ଚୁହିଁବ କି ? ଇସ୍କୁଲ ପଢ଼ା କରୁଥାଏ ସେଠେଣେ ଯାଇ କୁଆଡ଼େବା—ମୋ ମନେ ପଡ଼ୁନି—ଛିଙ୍କାରପୁର ନା କେଉଁଠି— । ଛୁଟିରେ ଆସେଇ ଗାଁକୁ— । ଝୁଲି ଝୁଲି ଯାଉଥିବ ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ଗଜା ଗୁଣ୍ଡୁ ଗୁଣୁ ହାତୀଟିଏ ଭଳି । ଖୋଜ ତଳେ ପିମ୍ପୁଡ଼ିଟିଏ ବି ମରିବ ନାହିଁ । କିଏ ଭଲ ତାକୁ ଚୁହିଁ ନ ରହିଇ ପାରିଏ ସେତେବେଳେ ? ଗାଁ ଜାକର ଝିଅ ବୋହୂ କବାଟ ସନ୍ଧରେ, ଝରକା ସନ୍ଧରେ ତାକୁ ଚୁହିଁ ରହୁଥିବେ । ମୁଁ ଦେଖିଛୁ ବା ମତେ କଣ କହୁଛୁ ? ଆରେ ସବୁ ସତ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କି ମୁଁ ତୁମ ଗାଁରେ ଚହ୍ନେଇବା ! ମୋର ଉପରେ ସିନା ଖାନକୀ, ଦୋଚାରୁଣୀ ଅପବାଦ ଲଦିଦେଲେ ଏଇ ତୁମ ଗାଁବାଲା ଯୋଗିନୀଖିଆଏ ! ରଇଜଳାଏ ଦେବ-ଲଗି ଅଢ଼ୁଣିଆକୁ ଟେକଲା ପଣରେ ଅଇଁଠା କରିଦେବେ । ଫେର୍ ସେଇ ଅନ୍ନପବିତ୍ର ପଦାର୍ଥକୁ କହିବେ ମାରି ହେଇଗଲା । ନିଜେ ଛୁଇଁଦେଇ କହିବେ ଅଛୁଆଁ । ନିଜର ପାପଟକ ଜଣକ ଉପରେ ଅଜାଡ଼ି ଦେବେ । ଶେଷକୁ ଅପବାଦ ଦେବେ ପାପ— ପାପ— ଉପାଡ଼୍ ଚୁଲି ।

ମୋ ଯଇତା ତ ବାହାଘର ଦୁଇବରଷ ନ ପୂରୁଣୁ ଦିନେ ହଇଜାରେ ମୋତେ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲା ସେପାରିକି— । ମୋର ସେତେବେଳେ ଭରି ଯଉବନରେ ବୋଧୁସୁନ୍ଦର ! ଧିଅରେ ମୋର ନିଆଁ ଜଳୁଥାଏ । ସେଇ ନିଆଁକୁ ଧରି ଏଠି ମାଟି କାମୁଡ଼ି ପଡ଼ି ରହିଲି । କାହା ସାଙ୍ଗରେ କୁଆଡ଼େ ପଳେଇ ଗଲି ନାହିଁ । ଆରେ କାହା ସାଙ୍ଗରେ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥାନ୍ତି ? କାହିଁକି ଯାଇଥାନ୍ତି ? ମୋ ମନ ମରିଗଲାରେ ବୋଧୁଆ । ବାପଘରେ ତ କେହି ନ ଥିଲେ । ଭାଇ ତ ରହିଲା ଯାଇଁ କଲିକତାରେ ଗୋଟେ ଖାନକୀକି ଧରି । ଆଉ ଘର ମାଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ମୁଁ ମାଟି କାମୁଡ଼ି ଏଇ ଗାଁରେ ପଡ଼ି ରହିଥାଏ । କାହିଁକି କହିଲୁ ?

ତୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବୁ ନାହିଁ—କେହି ସତ କହିବେ ନାହିଁରେ—ସମସ୍ତେ କହିବେ ରାଣ୍ଡି ବେଧ ପକେଇବାକୁ ଏ ଗାଁରେ ପଡ଼ିରହିଥିଲି । କିଏ କାହା କଥା ଜାଣେରେ ? ଏଠି ତିରିଶି ବର୍ଷକାଳ ଏମିତି ରହିଥିଲି ଖାଲି ସେଇ ଦୀନବନ୍ଧୁକୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବି ବୋଲି । ଯୋଉ ଛୁଟିରେ ସେ ଗାଁକୁ ଆସେଇ ମୋ ଆଖି ଡାହାଣୀ ଭଳିଆ ଛୁଇଁ ଭଳିଆ ତା' ପଛେ ପଛେ ଛୁଟେଇ । କେତେ ଲୋକଙ୍କୁ ସେ ଆଖି

ଖୋଲେଇଛୁ—ଇସ୍କୁଲ ବସେଇଛୁ । କେତେ ପୁଣ୍ୟକରି ସେ ଦୀନବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ପାଇଛୁ ! ଏ ଖଣ୍ଡମଣ୍ଡଳରେ କିଏ ଭଲ ତା' ରୂପ ଗୁଣକୁ ବାହୁନେ ନାହିଁ ? ଏବେ ପୁଣି କୋଉଠି ସେଠି କଟକ ମୁଲକରେ କେତେ ନାଁ କମେଇଲଣି । ବଡ଼ ଡାକ୍ତର ହେଇଛୁ ପର ? ହଜାର ହଜାର ଟଙ୍କା କମଉଛୁ । କେତେ ଦୁଃଖୀ ରଙ୍କୀ ଅନାଥ ଛେଉଣ୍ଡଙ୍କ ପେଇଁ କୁଆଡ଼େ ଦାନା କନା ବେବସ୍ଥା କରିଛୁ । କେତେ ଅସାଧ ରୋଗୀଙ୍କି ଯମ ହାତରୁ ଛଡ଼େଇ ଆଣିଛୁ ! ସବୁ ମୁଣ୍ଡରେ ସାଧୁଆ ! ତା' ପ୍ରଶଂସା ଶୁଣିବାକୁ ଏଠି ଏ ଗାଁରେ ମୁଇଁ ଏ ପୋଡ଼ା କାନ ପାରି ରହୁଥାଏ । ହାଡ଼ିଆ ମା'ର କ'ଣ ରକ୍ତ ପ୍ରବାହ ହଉଥାଏ ଯେ କଟକ ଗଲ ଦୀନବନ୍ଧୁ ପାଖକୁ । ମାଗେଣା ତାକୁ ଘରେ ରଖି ଔଷଦ ଦେଲ—ପଥି ଦେଲ । ଖାହଇଛି ଦେଲ ରୋଗ । ହାଡ଼ିଆ ମା'କୁ ଦେଖିନୁ ଡୋକ୍ରଣୀ ଭଳିଆ ଦିଶେଇ ! ସେଠୁ ଆଇଲ ବେଳକୁ ଷୋଳବରଷୀ ଭଳିଆ ଦିଶୁଥାଇ । ହାଡ଼ିଆ ମା ଯୋଉ ପରଶଂସା ତା'ର କରୁଥାଇରେ ସାଧୁଆ ? ମୁଁ ତ ଶୁଣିଲବେଳେ ମୋ ଛାତି କୁଣ୍ଡାକୁ ଉଠୁଥାଏ ! ମୋତେ ତ କଣବୋଲି କ'ଣ ପାଇଲ ଭଳିଆ ଲାଗୁଥାଏ ! ମୁଁ ପଚ୍ଚରୁଥାଏ ହାଡ଼ିଆ ମା' ! ଆଉ ଟିକିଏ କହବା ଦୀନବନ୍ଧୁ କ'ଣ କଲେ ?

ସାଧୁଆରେ ! ଏ ପୋଡ଼ା ଛାତିରେ ତା'ଲାଗି ଏତେ ମମତା କୋଉଠି ଲୁଚି ଥାଇରେ ? ଯେ ଏ ଗାଁରେ ତା' କଥା ପକାଏ ମୁଁ କାନପାରି ମନଦେଇ ଶୁଣୁଥାଇ । କାଇଁକି ଭଲ ଆଜିକୁ ଛଅଣି ବର୍ଷ ହେଲ ଖାଲି ତାଆରି କଥା ମୁଁ ଭାବି ମରୁଛୁ କହିଲୁରେ ମୋ ସାଧୁସୁନ୍ଦର !

ହଇରେ ସାଧୁ ! ମୋର ସାଧୁସୁନ୍ଦର ! ସତ କହିଲୁ—ମୋ ଧନ ଛୁଇଁ କହ । ସେଇ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଆଜି ଆଇଥିଲେ ? ସେଇ ଆସି ଏ ଔଷଦ ଟଂକା ଦେଇଗଲେ ?

କାଇଁକି ବା ? କାଇଁକି ସେ ଆଇଥିଲ ଓ ସୁଆଗ ଦେଖେଇବ ବୋଲି ? ଏ ଖାନକା ପାପୀଘରକୁ ତା' ଭଳିଆ ପୁଣ୍ୟବନ୍ତ ବଡ଼ଲୋକ ଫେର୍ ଅଇଲ କେମିତିରେ ? ତା' ଦେହରେ ପାପ ଲାଗିଗଲ ନାହିଁ ? ସାଧୁଆରେ ! ସେ କାଳେ ସେଇ ମୋ ଭୁଆସୁଣୀ ବେଳେ—ଯେତେବେଳେ ରକତ ମାଉଁସ ଦଗ୍ଧି ଏ ଧୁଆଁ ମୋର ଘୂମ ଭଳିଆ ହେଉଥାଏ—ହେକାଳେ ତାକୁ ଟିକିଏ ଦେଖିବ ବୋଲି—ତା'ଠଉଁ ପଦେକଥା ଶୁଣିବ ବୋଲି—ଆହା ! କି ଠାଣିରେ ତା'ର—କି ମାଣି ! କୋଇଲି ଭଳିଆ ତା'ହସ ଶୁଭିଯାଉଛୁ ମୋ କାନକୁ—କଥା କହୁଥିବ—ହସି ଦଉଥିବ । ହସିଲବେଳେ ତା'ର ଅଙ୍ଗୁଅ ଚତଉ ଭଳିଆ ଗାଲ ଦି'ପାଖେ ଖାଲ ହେଇ ଯାଉଥିବ । ପାଟିରେ ତା'ର ଚନ୍ଦ୍ରଉଦଆ ଜଳି ଉଠୁଥିବ । ସେଇତକ ଦେଖିବି

ବୋଲି—ହେଲେ ତାକୁ ଶୁଣିବ ବୋଲି କମ୍‌ଠର ତା' ପାଖକୁ ବଆଁରେଇ ଝେଙ୍କା ଯାଏ ! ଆରେ ବୁଧିଆ—ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅନେଇବ, କଥା କହିବ, ମୋ ଉପରେ ଅଟି ପଡ଼୍ ପଡ଼୍ ଆଖି ଫେରେଇନବ । ମୁହଁ ବୁଲେଇନେବ । ମୁଁ ପରା ଖାନକୀଟାଏ—ଅଠରଘରେ ଖାଉଟାଏ—ସେ ପରା ପୁଣ୍ୟବନ୍ତ ଜନ । ଏତେବଡ଼ ଗାଁଟାରେ—ଏଇ ପୃଥ୍ୱୀମଣ୍ଡଳରେ ସେଇ ଏକା ଜଣେ ଭଲ ମଣିଷରେ ବୁଧିଆ । ମୋ ପରା ଲୋକକୁ ଛୁଇଁଲେ, ମୋ ପରି ଲୋକ ସଙ୍ଗେ କଥା କହିଲେ, ତା' ଭଲଲୋକ ତେଜ ମଉଳି ଯାଇ ନ ଥାନ୍ତା ? ଭଲ କରିଛୁ, କାହିଁକି ମତେ ସେ ଛୁଇଁଥାନ୍ତା ରେ ? ମୁଁ ସବାଖାଇ ହତ୍ୟା ନାରୀ ହେଲେବେଳେ ଡାହାଣୀ ଠେଲା ରେ ବୁଧିଆ—ମୋ ଅଙ୍ଗିରେ ତା' ଅଙ୍ଗି ସନ୍ଧଥିଲେ ଆଉ ତାକୁ ମୁଁ ପ୍ରାଣେରେ ରଖିଥାନ୍ତି ? ନେଇ ଯାଇ ନ ଥାନ୍ତା ? ଆହା ! ଆହା ! କେତେ ପୁଣ୍ୟବନ୍ତ ଦେବତା ଭଳିଆ ସିଲଟାରେ ସେ ! ବହି ବୁଲୁଥିଲେ ତା' ପାଦତଳେ ପଦ୍ମଫୁଟି ଯାଉଥିବ । ସେ ବୁଲୁଲବେଳେ ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ସତେ କି କୁଆଡ଼ୁ ଥଣ୍ଡା ବାହନା ପବନ ବହି ଯାଉଥିବ ! ଜହ୍ନି ଫୁଲ କାକୁଡ଼ି ଫୁଲ ବାଡ଼ିକଡ଼ରେ ଫୁଟିଯାନ୍ତି ରେ ବୁଧିଆ ! ପାଳଧୂଆ ଗଛରେ ନାଲି ନାଲି ଫୁଲ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ହୋଇ ଫୁଟିଯାନ୍ତି । ମତେ ତ ହେଇଆ ନ ଦିଶେ—ହେଇଆ ଦିଶେଇ ! !

ନାଥ ଓସ୍ତାଙ୍କ ଦାଣ୍ଡରେ ହେଲାବେଳେ ଭାଗବତ ପୁରାଣ ପାଠ ହଉଥାଇ ! ନାଟ ଓସ୍ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ସୁନ୍ଦର କଣ୍ଠ ! ମିଣିପେ ମାଇପେ ସମସ୍ତେ ଦେଖି ବସିଥାନ୍ତି । ହାହା ହୁଣୁଥାନ୍ତି । ମୁଁ ଅଲକ୍ଷଣୀ ସବୁରି ପଛରେ ଯାଇ ବସେଇ । ଆହା କି ସୁନ୍ଦର ପଦମାନ ! ଗୋପପୁରରେ କହ୍ନେଇଙ୍କ ସେଇ ଖେଳକୁଦ ଗୋପୀ ଲୀଳା କରୁଥାନ୍ତି । ଆହା କି ସୁନ୍ଦର ନବଘନ ରୂପରେ ବୁଧିଆ ! ଗୋପୀଏ ତାକୁ ଦେଖି ରହିଥାନ୍ତି କଦମ୍ବମୂଳେ । ତା'ର ଉପରେ ଆଖି ପଡ଼ିଲେ ଆଉ ସେ ଆଖି ସହାରିକୁ ଫେରେଇ ନାହିଁ । କେମିତି ଫେରିବ କହିଲୁ ? ସେ ପରା ସେ ସ୍ୱୟଂ ଭଗବାନ ! ! ମଣିଷ ରୂପ ହୋଇ ଅଇଥିଲେ ! ମୋ ଆଖିରୁ ଲୁହ ବହି ଯାଉଥାଇ । କାଏ ଜାଣେ ଭାବୁଥାଇ କେଜାଣି—ମୁଁ ଖାଲି ଭାବୁଥାଇ ଭାରତ ହେନାପତି ପୁଅ ମୋ ଧନବନ୍ଧୁ କଥା । ଅବିକଳ କୃଷ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ମିଳି ଯାଉଥାଇବା ତା' ରୂପ ଗୁଣ ! ମୋ ମନ ବି ଅବିକଳ ସେଇ ଗୋପୀଙ୍କ ଭଳିଆ ହଉଥାଇ । କୃଷ୍ଣଙ୍କ ନାଁ କି କୁଆଡ଼େ ଧନବନ୍ଧୁ ରେ ବୁଧିଆ ! ! ଦେଖିଲୁ କେମିତି ମିଳିଯାଉଛି ! !

ହଠାତେ ବୁଧିଆ । କହିଲୁ—ଏ ପୋଡ଼ପାଡ଼ ଗାଁ ଝିଅକରେ ଅଉ କାଏ ମଣିଷଟାଏ ଅଛି ନା ଥିଲା ? କେହି ତ କାହା ଶିରି ଦେଖି ପାରନ୍ତି ନା ! ଚଉଧୁରୀ-ଯାଇଅ ତ ଭାଇ ଭାଇରେ ମାଲିମକଦ୍ଦମା—ବାଡ଼ିଅବାଡ଼ି ହୋଇଗଲେ । ରାଉତସାଇଅ ତ କାଏ କୁଆଡ଼େ ମରିହଜି ଗଲେଣି—ନର୍ତ୍ତକୀ ବାନ୍ଧୁଣୀ କଣ୍ଟା ହୋଇ ଦ'ଘରିଖଣ୍ଡ

ଆତଜାତ ହଉଛନ୍ତି । ରାଉତ ବୁଢା ଖାଲି ବଂଚିଛି । ସେ ଆଖି ବୁଜିଲେ ବାସିନ୍ଦା ସେ ଠିଆରେ ବିଲୁଆ ଡେଇଁବେ । ସେ ବୁଢା, ଭଙ୍ଗା ହାଡବଣରେ ତା'ଦିନକାଳ ଯିବରେ ବାଧୁଆ କାନ୍ଦ ଦାଉଛି । ସେଇ ବୁଢା କ'ଣ କମ୍ ହରୁମା ଥିଲା? ଭୂତକେଳି କରିବ, ଭୂତକେଳି । ଘରେ ତେବେ ମାଛପକୁ ଶୁଆସ ବେମାରୀ । ଏବୁଢା କ'ଣ କରିବ ନା ରାତି ଅଧରେ ମୋ ଗୁଳିଆ ଅଧାକାନ୍ଥି ଡେଇଁ ମୋ ଘରେ ପଶିବ । ମୁଁ ଡରକରି ତା' ଶରଣ ପଶି ଯାଏରେ ! ଆରେ ତାକୁ ସନ୍ତୋଷ ନ ରଚିଥିଲେ ସେ ମତେ ଆଉ ଜୀବନରେ ରଖିଥାନ୍ତା ? ତାଡି ପିଇଥିବ—କୁକୁଡା ଖାଇଥିବ । ରାତିଯାକ ମୋ ଧୂଅରୁ ରକତ ଶୋଷିବ । ସେଇ ବୁଢା ଫେର ମୋ ଛିଣ୍ଡା ନାଲିମ କରି ନେଲାରେ ବାଧୁଆ । ସେ ନେଲା ବାଗତଳ ବାଉଁଶ ବଣେତକ । ଅଉ ସେ କୁଞ୍ଜ ସେପଟ ଛିଣ୍ଡା ନେଲା ବଗନ ଚୌଧୁରୀ ବା ! ମଲାବେଳେ ଖୋଡଫୁଟି ଗଲା—ତଣ୍ଟିରେ ମାହାର୍ଦ୍ଦ ପାନିଯୁଷ୍ଟା ଗଳିଲା ନାହିଁ । ଆଉ ଏ ରାଉତବୁଢା, ଦେଖିବୁ ରହିଥା । ଛନ ଛନଟା ଭେଣ୍ଡା ପୁଅ ମଲେ । ଝିଅଟେ ଥିଲା ଯେ ରାଣ୍ଡିହୋଇ ଶାଶୁଘରେ ପ ଫଗର୍ଭି ହେଲା । ଏଇଠି ଆସି ଭଂଗେଇ କରି ବୋପା ପାଖେ ରହିଛି । ନାହିଁରେ ବାଧୁଆ ! ମୁଁ ତା' ଝିଅକୁ ଦୋଷ ଦଉନାହିଁ । ମେ ଶ ଭଳିଆ ହତଭାଗୀଟେ ରେ । ଆସେଇ ଦିନେ ଦିନେ ବା ମୋ ପାଖକୁ । କହଇ—ମଲ୍ଲୀଟ୍ରୀ ! ମୋ ଜୀବନ କେମିତି ଯିବ କହିଲ ? ମୁଁ କହିଲି—ସେ କଥା କାହିଁ ମତେ ପଚାରୁଚୁଲେ—ମୋର ତ ଜୀବନ ସରିଲା ବୋଲି ଜାଣ ।

ଗାଁ ଗୋଟାକରେ ସେଇ ଭରତ ସେନାପତି ବୁଢା ବଡ଼ ଧର୍ମବନ୍ତ ! ବଡ଼ କର୍ମବନ୍ତ ! ଦେଖୁନୁ ! ତା' ଉମରରେ ସେ କ'ଣ ନ କରିଛି ! ଦେଉଳ କଲା—ପୋଖରୀ ଖୋଳେଇଲା—ଇସ୍କୁଲ ବସେଇଲା । ପାଇଛି ବି ସେମିତି । ଦୁଇ ଝିଅ-ଜୋଇଁ ତ ପାଇଛି ଗଣେଶ କାର୍ତ୍ତିକ, ନାତି ନାତୁଣୀ ମାଡ଼ି ଗଲେଣି । ଆଉ ଏଇ ଗୋଟିକ ପୁଅ ଦୀନବନ୍ଧୁ । ଏତିକି ତା' କର୍ମବିପାକ—ମାଇପ ମରିଗଲା, ଏଇ ଧନବନ୍ଧୁ ଛଅ ବରଷର ହୋଇଥାଏ । ମରୁବା ମାଇପ ! ଦୀନବନ୍ଧୁ ଭଳିଆ ପୁଅ ପାଇଛି । ସବୁ ଦୁଃଖ ସେଇଥିରେ ପାର ।

ଏ ଗାଁଟା ତ ମଶାଣୀପଦା ହେଲଣି । ସବୁରି ମୁହଁ ଯେମିତି କଳାକାଠ ପଡିଗଲାଣି । କାହା ମୁହଁରେ ଆଉ ଶିରୀ ନାହିଁ । ସବୁରି ବେକରେ ଯେମିତି ଯମ ଦଉଡି ଲାଗିଛି । ଦିନ ଦି'ପ୍ରହରେ ତ ଏ ଗାଁରେ ବିଲୁଆ ବୋବଉଛନ୍ତି । ରାତି ଦିନ ପେଚା ବୋବାଉଛନ୍ତି । ଦେଉଳ ଉପରେ ଶାଗୁଣା ବସିଲେଣି ଦି' ଦି' ଥର । କାଲି ରାତିଯାକ ଗୋଟେ ହୁଁ ହାଁ କଟେଇ ବୋବଉଥିଲା ରାଉତ ଘର ସେଇ ତେନ୍ତୁଳିଗଛ ଉପରେ ।

ଡରମାଡ଼ିବ ? ଡର କାହିଁକି ମାଡ଼ିବବା ? ମତେ ଡର ମାଡ଼େଇ ନାହିଁ । ଆରେ ଡରବେଳେ ତ ଡର ମାଡ଼ୁନ ଥିଲା । ଗିଡ଼ଯାକ ଭୂତଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କେଳି-କରୁଥିଲି ଏଇ କୁଡ଼ିଆ ଖଣ୍ଡକରେ । ଆଉ ଅଇନେ—ମରିବାକୁ ବସିଲିଣି—

ମରିବି ନାହିଁ କ'ଣ ଆଉ ଯୁଗାବ୍ଧି ବଂଚଥିବି ? କାହିଁକି ଅଉ ବଂଚବବା ? ଯୋଉଥି ପାଇଁ ଆଜଯାଏ ବଞ୍ଚିଥିଲି ସେ ମନସ୍କାମନା ତ ଆଜି ପୂରଣ ହେଇଗଲା ।

ହଇରେ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଆଜ୍ଞ ଘଡରେ ଆସିଥିଲେଟି । ଭରତ ସେନାପତି ପୁଅ ଦୀନବନ୍ଧୁ ? ନା—ଆଉ କାହାକୁ ଦୀନବନ୍ଧୁ ବୋଲି କହୁଚୁ ବା !! କି ଓଷଧ ଦେଇ ଯାଇଛୁ ବା ? ମୋର ଓଷଧ କ'ଣ ହବ ? ଆଉ କଣ ଭୋଗିବି ବୋଲି ଭଲ ଓଷଦ ଖାଇବ ?

କାହିଁକି ସେ ଆଇଥିଲେ ? କେମିତି ଆଇଥିଲେ କେଜାଣି ମୋର ତ ଚେତା ବୁଡ଼ିଗଲା ତାଙ୍କୁ ଦେଖିକରି । ଗାଁକୁ ଆଇଥିଲେ ବୋଲି ତ ଶୁଣିଥିଲି ! ମୁଁ କ'ଣ ଜାଣିଛୁ ସେ ମୋ ଭଳିଆ ଖାନକଣା ଘରକୁ ଏମିତି ମାଡ଼ି ଆସିବେ ? ମଟରଟା ପଁ ପଁ କଲା । ମୋର ତ ଆଉ ଖଟିଆରୁ ଉଠିବା ଶକତି ନ ଥାଏ । ମୁଁ ଭାବିଲି—କିଏ ଯାଉଥିବ—ବି. ଡି. ଓ. ବାବୁ କି ଉପରର ବାବୁ ! ଆରେ ଗିଧୂଆ ! ସେ ତ ପଶିଆସିଲେ ଏ ଘରକୁ—ଘର ତ ଏଇମିତି ଅନ୍ଧାର । ତହିଁକି ମୋ ଆଖିକି ତ ଏବେ ଭଲ ଦିଶୁନେଇ । ଖାଲି ତା' ଧୂଅ ବାସନାରୁ ମତେ ଲାଗିଲା ତା'ରି ଭଳିଆ ।

ଆରେ ନାଇଁବା, ସେ ଯେମିତି ଅତର ଫତର ଲଗାଏ ନାହିଁ । ସେ ତ ଦାଣରେ ବୁଲି ଯାଉଥିବ ଯେ ସେ ଦାଣ୍ଡଯାକ ମହକି ଉଠୁଥିବ । କେମିତି ଗୋଟେ ତା ଧୂଅ ବାସେଇବା ! ସେ ବାସନା ମୋ ନାକରେ ବାଜିଲେ ମୋର ତ ଧୂଅ କ'ଣ ହେଇଯାଏ ! ମୋର ତ ଜ୍ଞାନ ହାରିଯାଏରେ—ହଇରେ ଏମିତି ପୁଣି ମଣିଷ ଦେହ ବାସେଇ ?

ଆରେ ସେ କ'ଣ ମଣିଷ ? ମଣିଷ ହେଇଥିଲେ ସେ ମତେ ଏମିତି ଆଜଯାଏ ଅପ୍ରାପତ ହୋଇଥାନ୍ତା ? ସେ ଦେବତାରେ ଗିଧିସୁନ୍ଦର । ଶ୍ୟାପ ପାଇକରି ଏ ମଂଚକୁ ଆଇଛୁ । ଆଇଚ ଲୋକମାନଙ୍କର ଉପୁକାର କରିବ--ମୋ ଭଳିଆ ପାପୀତାପୀ ଦୀନଦୁଃଖୀଙ୍କର ଦୁଃଖ ପାପ ଝାଡ଼ି ଝୁଡ଼ି ଦେବ—ତା'ପରେ ଲୀଳା ଖେଳା ସାରି ସୋର୍ଗପୁରକୁ ବାହୁଡ଼ି ଯିବ ।

ଦେବତା ନୁହଁ ? ହଇରେ ତୋର ବିଶ୍ୱାସ ହଉ ନାହିଁ ? ଦେବତା ନୁହଁ ଆଉ କ'ଣ ? ହଇରେ ଆଉ କାହାକୁ ଦେଖିଲେ ତ ଏମିତି ପେଟ ପୂରି ଯାଏ ନାହିଁ । କାହା ଚରଣରେ ସର୍ବସ୍ୱ ସଅଁପି ଦେଇ ଏମିତି ଲୋଟିଯିବାକୁ

ମନ ଡାକେଇ ନାହିଁ ? କେହି ତ ଏମିତି ଆତ୍ମାକୁ ଅଣ୍ଡାକର ଦଏ ନାହିଁ । ତାକୁ ଦେଖିଲେ ସବୁ ଦେଖିଲା ଭଳିଆ ନାଗେଇ । ତାକୁ ପାଇଲେ ସବୁ ପାଇଗଲା ଭଳିଆ ନାଗେଇ ।

ଆରେ ବୁଧି ! ଚଉଣି ବର୍ଷ ହେଲା ମୁଁ ଏ ଗାଁକୁ ବୋହୂ ହେଇ ଆଇଲିଣି । କେତେ କଦର୍ଥନା ଭୋଗିଲିଣି ମୁଁ ଏଠି, ତୁ କାହୁଁ ଜାଣିବୁ ? ହଇରେ; ଏ ପୁରିରେ ସମସ୍ତେ ଅସୁର । ଖାଲି ହାଁ କରି ବଇଛନ୍ତି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଗିଳିଯିବେ, ଶୋଷିନେବେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ—ଆଖିବାଟେ, ପାଟିବାଟେ ଆଉ ଆଉ ବାଟେ । ଏ ସବାଖିଆମାନେ ଗୁଙ୍କିଯାଉଥିବେ ଯୋଉ ବାଟେ, ସେବାଟେ ଘାସ ମରି ଯାଉଥିବ । ଏ ସତ୍ୟାନାଶିଆଙ୍କ ଛାଇ ଯାହା ଉପରେ ପଡ଼ିବ ସେ କେହି ଉଧେଇବେ ନାହିଁ । ଦେଖୁନୁ, ଏ ଗାଁରେ କେହି ଉଧେଇଲେ ନା ଉଧେଉଛନ୍ତି ! ସ୍ୱା ଛୁଇ ତା' ଉପରେ ତା' ଛୁଇ ସ୍ୱା ଉପରେ । କେହି କାହାକୁ ଏଠି ଆଶ୍ରା ନାହିଁରେ ବୁଧିଆ । ଏ ଗାଁ ଏମିତି ମଶାଣୀ ହବ । ମଶାଣୀ ହବ, ହବ, ହବ—ମୁଁ କହି ଦଉଛି । ଏଠି କାହା ହୃଦରେ ଦୟାପଦ ନାହିଁ—ମାୟା ନାହିଁ କାହାର କାହାଠିକି । ଏ ତା ଗୁଳରୁ ପୁଲାଏ ଟାଣି ନଉଛି ତ ସେ ସ୍ୱା ଗୁଳରୁ ଖଣ୍ଡେ ରୁଅ ଟାଣି ନଉଛି । ମରିବେ ନାହିଁ—ମରିବେ ତ । ଯିବେ କୁଆଡ଼େ ।

ବୁଧିରେ, ଏଇ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଯମନ୍ତ ଏଠି ଆସି ରହନ୍ତେ ! ସେ କୁଆଡ଼ୁ ଏଠି ଆସି ରହିବରେ ? ଏ ରାକ୍ଷସପୁରୀକି ସେ କେମିତି ଆସିବ, ବସ୍ତୁକଲାରେ ତା'ର ଜନ୍ମରେ ବୁଧିଆ ! !

ଶୁଣ୍ ବା ବୁଧି ଶୁଣ୍‌ବା ! ଯେମିତି ସେ ମୋର ଘରଭିତରକୁ ପଶି ଆସିଲା । ମୋ ଘର ତ ମହକିଗଲା । ତା'ଦେହ ବାସନାରେ ଆଗ ମୋ ଚେତା ବୁଡ଼ିଗଲା ଭଳିଆ ଲାଗିଲା ।

ନାହିଁବା ଚେତା କାହିଁକି ବୁଡ଼ିବ ? ମତେ ସେମିତି ବେଚେଷ୍ଟା ଲାଗିଲା । ହଇରେ ସେ କିଏ—ମୁଁ କିଏ ? ଜୀବନଯାକ ତାକୁ ଟିକିଏ ଦେଖିବି ବୋଲି, ତାକୁ ଟିକିଏ ଧରିବି ବୋଲି କେତେ ଆଶା ନ କରିଛି— କେତେ ବିକଳ ନ ହେଇଛି !! ଯେମିତି ପଶି ଆସିଲା ମୁଁ ଖଟିଆ ଉପରେ ନାଥ୍‌କିନା ପଡ଼ିଗଲି । ମୋ ଦେହ ଝିମି ଝିମି ହେଇଗଲା । ତାକୁ ତ ଥରେ ଛୁଇଁଛି— ଭଲକରି ତ ଦିଶୁନଥାଇ— ହେଲେ ଯଦି ମୋତେ ଆଗ ଭଳିଆ ଦିଶୁଥାନ୍ତା, ଯଦି ସଞ୍ଜବୁଡ଼ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା— ଆଉ ଯଦି ତା' ଆଖିରେ ମୋ ଆଖି ପଡ଼ିଥାନ୍ତା, ଆଉ କ'ଣ ମୁଁ ବଂଚିଥାନ୍ତି ? ମୋ ଛାତି ଫାଟି ଯାଇ ନ ଥାନ୍ତା ?

ହଅବା, ମୋର ଟିକିଏ ଟିକିଏ ମନେ ପଡ଼ୁଛି । ସେ ମୋ ହାତ ଧରିଲା— ନାଡ଼ୀ ଚିପିଲା— ମତେ ଓଲଟ ପାଲଟ କଲା କହିଁଚ ଭଳିଆ । କ'ଣ ଯନ୍ତ୍ରଟାଏ

ମାଡ଼ି ଦଉଥାଇ ମୋ ପିଠିରେ ଫେର୍ ମୋ ଛାତିରେ । ଫେର୍ ମୋ କପାଳକୁ ଆଉଁସିଲା ଆହା— ମୁଁ ଅଜ୍ଞାନ ହେଲାପରି ପଡ଼ିଥାଇ । ଜ୍ଞାନ ଥାଆଇ ଫେର୍ ବେଚେଷ୍ଟା ଲାଗୁଥାଇ । ଆଖିକୁଜ ହେମିତ ଆକଟା ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଇ ! ସତିକ ସପନ ଦେଖୁଥାଇ !

ସ୍ୱଧୁଆରେ ! ତୁଇ ସତ୍ୟାନାଶିଆ ତାକୁ ଏଠିକି ଡାକି ଆଣିଥେଲୁ । କାହିଁ ? କାହିଁକି ଡାକିଲୁ କହିଲୁ ? ତୁ ନ ଡାକଥିଲେ ସେ କେମିତି ଜାଣିଥାନ୍ତା ଯେ ମଲ୍ଲୀବୁଢ଼ୀ ଏମିତି ମଲାଗଲା ହେଇ ବାଧିକଛି ? ତୁଇ ଛତରୀ ମୋର କାଳଶତ୍ରୁ । ଡାକନଉଁ ? ନଷ୍ଟେ ଡାକଛୁ ।

ସ୍ୱଧୁଆରେ, ତା'ର ହାତରେ ତା'ର ଆଗରେ ଯଦି ମରି ଯାଇଥାନ୍ତି ତ ତରି ଯାଇଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେ କ'ଣ ମା'ରବ କି ? ତା'ର ପରା ବିଷ୍ଣୁ ହାତ ! ଅମୃତ-ହସ୍ତା ସେ । ହେଲେ ଆଉ ମୋର ବଞ୍ଚିକରି ଲଭ କ'ଣରେ ସ୍ୱଧୁସୁନ୍ଦର ? ମୋର ଆଜି ହୋଇଗଲା—ସବୁ ହୋଇଗଲା । ମୋ ମନ ତ ଆଜି ନାଚ ଉଠୁଛିରେ ମୋ ଧନ ! ମୋତେ କେତେ ହାଲୁକା ଲଗୁଛିବା ! ପବନ ଭଲଆ ଲାଗୁଛି । ଫୁଲଟିଏ ଭଲଆ ଲଗୁଛି ।

ମୋର ଆଉ କିଛି ଦୁଃଖ ନାହିଁ—ମୋର ଆଉ କିଛି ପାପ ନାହିଁ । ଏଥରକ ମୋତେ ବିଷ୍ଣୁଦୂତ ନଅନ୍ତୁ କି ଯମଦୂତ ନଅନ୍ତୁ !

ଏ ଗାଁରେ ତ ମୋତେ ଡାକନ୍ତି ମଲ୍ଲୀବେଧ ବୋଲି । ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି— ମଲ୍ଲୀବେଧ ମଲାବେଳକୁ କେତେ କଦର୍ଥନା ଭୋଗିବ ଦେଖିବ । ଆସଲେ ସଟ ସାବିତ୍ରୀଏ ! ଆସଲେ ଅହ୍ୟୁଲକ୍ଷଣୀଏ ! ଯା'ରେ ସ୍ୱଧୁ ଯା—ଡାକ ଆଣିବୁ ଯା ; ଯା'ବା ଡାକ ଆଣିବୁ ତୋ ଗାଁ ମାଇପିଙ୍କୁ—ମରଦଙ୍କୁ । ଦେଖିଯିବେ ଆସି ମଲ୍ଲୀବେଧ କି କଦର୍ଥନା ଭୋଗୁଛି । ମଲା ବେଳକୁ ।

ଆରେ ଆଉ ନାହିଁ—ଆଉ ମୋ ଶରୀରରେ କିଛି କଦର୍ଥନା ନାହିଁ । ସେ ତ ଆଇଥେଲେ—ଏ ଆଖି ଦେଖିଲାଭଳି ଲଗୁଛି—ଏ ନାକ ଶୁଙ୍ଘିଲା ଭଳି ଲାଗୁଛି— ଏ ଧିହ ଛୁଇଁଲା ଭଳି ଲାଗୁଛି । ଆଇଥେଲେ ସେ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଦୁଃଖୀସୋଦର— ପତିତପାବନ । ଜୀବନଯାକ ଯାହାକୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ହେଲେ ପାଇନାହିଁ ବୋଲି ଏତେ ଲୋକଙ୍କ ପାଖେ ମୋର ସର୍ବସ୍ୱ ଉଜାଡ଼ି ଦେଲି । ସେ ତ ଆଇଥେଲେ—ମୋ ଘରକୁ—ଏଇ ମଲ୍ଲୀବେଧ ଘରକୁ—ଏଇ ଅନ୍ଧାରିଆ ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ପାପ ପୁରକୁ— । ଆଇଥେଲେ ସେ—ମୋତେ ଛୁଇଁଲେ, ଆଉଁସିଲେ, ଚିପିଲେ । ଆଉ କ'ଣ ? ଆଉ ମୋର କ'ଣ ପାପ ଅଛିବା ? କି ପାପ ବା କିଏ କରିଛି ? ଆରେ ଯା ଯାରେ—

ଆରେ ଯାଉନ୍ତୁ ! ! ପାପ ! ଦେଖିଲୁ କୋଉଠି ଆଉ ପାପ ମୋ ଧିହରେ ଲାଗିଛୁ ! ଦେଖିବା—ଦେଖି ।

ରାଧୁଆରେ ! ଶୁଙ୍ଘିଲୁ ଶୁଙ୍ଘିଲୁ ମୋ ଧିହ ବାସୁନେଇ ? ଦୀନବନ୍ଧୁଙ୍କ ଧିହରୁ ଯୋଉ ବାସେନା ବାହାରେ ସେ ବାସନା ମୋ ଧିହରୁ ବାହାରୁ ନାହିଁ ?

ମୋତେପରା ହେମିତ ସେତକବେଲୁ ବାସୁଛୁ ! ! ମଲଯାଏ ଏମିତ ବାସୁଥବରେ ରାଧୁସୁନ୍ଦର ! ! ମୋ ମନସ୍କାମନା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା । ମୋ ଆତ୍ମାପୁରୁଷ ଆଜ ଶୀତଲ ହୋଇଗଲେ । ସେ ଆଇଥିଲେ—ଶେଷ କାଲକୁ ଆଇଥେଲେ—ତାଙ୍କର ମନେ ପଡ଼ିଲା ଏତେ କାଲକେ ! ! !

ଆରେ ରାଧୁ ! ଏ ଗାଁକୁ ବୋହୁ ହୋଇ ଆଇଲା ଦିନୁଁ ତରୁଣି ବର୍ଷକାଲ ଖାଲି କ'ଣ ଦେଧ ପକେଇଥିଲି ? ବର୍ଷକ ବାରମାସୀ ବଡ଼ଭୋରରୁ ଉଠି ଏ ଗାଁ ଦାଣ୍ଡକୁ ଏ ମୁଣ୍ଡୁ ସେମୁଣ୍ଡୁ ଓଲାଇ ନାହିଁ ? ନିର୍ଜଲା ଏକାଦଶୀ କରିନାହିଁ ? କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ରାଇଦାମୋଦର ପୂଜା ନାହିଁ ଅଂଲାମ୍ବଲେ ! ଜାଗର ଜାକ ନାହିଁ ରାତସାରା ଅନିଦ୍ରା ହୋଇ ? ଠାକୁର ଅଗଣା ଓଲାଏ ନାହିଁ ବର୍ଷକ ବାରମାସ ? ଦୁଃଖୀରଙ୍କିଙ୍କ ଆହାପଦ କରେଇ ନାହିଁ ? ଫି ବରଷ ବଗଲ ବାବାଜୀଙ୍କ ପଛରେ ଗୋଡ଼େଇ ଗୋଡ଼େଇ କୋଡ଼ିଏ କୋଶ ବାଟ ଦରଡ଼ମ ଯାଏ ନାହିଁ ଗୁଳି ଭୁକା ରଥଯାତ୍ରାରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ? ? ମହାଦେବଙ୍କ ପାଟେଶ୍ୱ କତରେ ସଜବତୀ ଦେଇ ସବୁଦିନେ ଏ ଗାଁର ଶୁଭ ମନାସେ ନାହିଁ ? ରାଧୁଆରେ ! ସବୁଦିନେ ଏ ଘରେ କବାଟ କିଳା ହେଇ ଦୀନବନ୍ଧୁ ପେଇଁ କାନ୍ଦେଇ ନାହିଁ ? କିଏ ଜାଣିଛୁରେ କିଏ ଜାଣିଛୁ ?

ଆରେ ସେଇଥି ପାଇଁ ଆଇଥେଲା ବା ! ମୋ ର ତପସ୍ୟା ସେମିତ ନ ଥେଲେ ସେ କୁଆଡୁ ଆଇଥାନ୍ତା ? ରାଧୁଆରେ ସେ ଆଇଥେଲେ ! ହେଇଟି ପରା ଘରଟା ଯାକ ମହକୁଛି ! ମୋ ଧିହ ଶୁଙ୍ଘୁନ—ବାସୁଛି ! ଯା'ଗୁଲଯା—ଯା'ଗୁଲଯ' ଅଉ ମୋର କ'ଣ ଦରକାର ଭଲା ?

କ'ଣ କହିଲୁ—କାଲି ଫେର୍ ଆସିବେ ? ନାହିଁ ନାହିଁରେ ରାଧୁଆ । ଅଉ ଆଉ ଦରକାର ନାହିଁ । ଯା ଯା ମୋ ସୁନାଟା ପରା ! ମୋ ଧନଟା ପରା ! ଯ'ତାଙ୍କୁ କହିଦେଇ ଆସିବୁ ଆଉ ଆସିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ଅରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଥରେ ଦେଖିବ ନା ଦଶଥର ଦେଖିବ ବା ? ମୋ'ଠାରୁ ବଳି ଭାଗ୍ୟବତୀ ପୁଣ୍ୟବତୀ ଆଉ କିଏ ଅଛୁବା ? ମୋ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଭଳିଆ ବନ୍ଧୁ ଆଉ କୋଉଠି ଅଛୁ, କିଏ ଅଛୁବା ?

ରାଧୁଆ; ମୋ ରାଧୁସୁନ୍ଦରରେ ! ତୋର କୋଟି ପରମାୟୁ ହଉ । ଏଇ ଗାଁ ରେ ତୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଦୀନବନ୍ଧୁ ! ହବୁରେ—ତେବେ ଯାଇଁ ଏ ଗାଁ ଫେର୍

ବଂଚଉଠିବ । ହବୁରେ ତୁ ଠୋକା ହବୁ । ସେଇ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଭଳିଆ ହବୁ ତୁ ଜଣେ । ତା ନ ହେଲେ ତୋର ମୋ ପ୍ରତି ଆଉ ମୋର ତୋ' ପ୍ରତି ଏତେ ମାୟା ଲଗନ୍ତା କେମିତି .?

ଗଲୁ ଗଲୁ ଧନ ? ଯା' ତାଙ୍କୁ କହିଦେଇ ଆସିବୁ ଆଉ ଯେମିତି ସେ ମୋ ଘରକୁ କାଲି ନ ଆସନ୍ତି ! ମୁଁ ଆଉ ଔଷଧ ଫୋଷଦ ଖାଇବନି । ମୁଁ ଆଉ ବଂଚିବନି—ଆଉ ମୋର ବଂଚିବା କ'ଣ ଦରକାରରେ ? ମୁଁ ପାଇଗଲି—ସବୁ ପାଇଗଲି···············ରାଧୁଆରେ ! ସତରେ କହିଲୁ—ଯେ ଯେ ସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ମୋ ଘରକୁ ଆଇଥିଲେ ସେ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଟି ?········· ନାଇଁ ନାଇଁ ମୁଁ ତତେ ଅବିଶ୍ୱାସ କରୁନି—ସେ ସେଇ ଭରତ ସେନାପତି ପୁଅ ଦୀନବନ୍ଧୁ ତ ? ସତ କହୁଛୁ ? ମୋ ଧିହ ଛୁଇଁଲୁ—କେ···ଜା···ଣି···ରେ ରା···ଧୁ···ଆ—ଫେର୍ କାହିଁକି ବିଶ୍ୱାସ ଆସୁନାହିଁ ! ! ମୁଁ ଜାଣିଛି ତୁ ସତ କହୁଛୁ ! ତଥାପି କାହିଁକି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ହଉନାହିଁ ଆରେ ମୋ ଛାତି କାହିଁକି ଏମିତି ହେଇଯାଉଛି··· ମୋ ଧିହ କ'ଣ ହେଇଯାଉଛି ··
···ରାଧୁଆରେ ।

ମୋ ରାଧୁସୁନ୍ଦର ! !

ମୁଁ କ'ଣ କରିବି ! ! !

ଅଶୁଭ ପୁଅର କାହାଣୀ

ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ପଣ୍ଡା

ସେଦିନ ସେ ପ୍ରେଚ ପେଚ ଛୁଆଟି ପହିଲୁ କରି ଆଖି ଖୋଲିଲା । ଗଛର ଅନ୍ଧାରିଆ ଖୋଲ ଭିତରେ ସେ ଆଖି ମିଟାଇ ପ୍ରଥମେ ଦେଖିଲା ଅନ୍ଧାର, ଚାରିଆଡ଼େ ଖାଲି ନିପଟ୍ଟ ଅନ୍ଧାର । ମାଆ ତାର ତା ଉପରେ ଡେଣା ଘୋଡ଼ାଇ ବସିଥିଲା । ତଳେ କୁଟା କାଠିର ଟାଆଁସିଆ ଶେଯ ଉପରେ କଅଁଳ ହାତଗୋଡ଼ ଦିଖଣ୍ଡ ତାର ଥୋଇଥାଇ କେତେ କଥା ସପନ ଦେଖି ଯାଉଥିଲା । ଗଛର ଉପର ଡାଳରେ କାଆ କାଆ ହୋଇ କଉଆଗୁଡ଼ାଏ ଖୁବ୍ ଜୋର୍‌ରେ ପାଟି କମ୍ପେଇଲେ । ତା ମାଆର ଡେଣା କାହିଁକି ଚହଲି ଉଠିଲା । ସେ ପକ୍ଷୀଗୁଡ଼ାକୁ ଟିକିଏ ଭଲକରି ଚହଲାଇ ଦେଇ ତାକୁ ପେଟଆଡ଼କୁ ଜାକି ଆଣିଲା । ତାକୁ ଟିକିଏ ଆରାମ ଲାଗିଲା । ସେ ଚିଁ ଚିଁ ହୋଇ ହସି ପକାଇଲା । ମାଆ ତା କୁନି ଥଣ୍ଟରେ ଥଣ୍ଟ ଘଷି ତାକୁ ତୁନି ହୋଇ ରହିବାକୁ ଚୁପ ଚୁପ କହିଲା । ମାଆ ଇମିତି କାହିଁକି କହୁଛି, ସେ ବୁଝିପାରିଲାନି । ମାଆ ଯେତେ-ବେଳେ କହୁଛି ଖାଲି ଚୁପ୍ ହୋଇଗଲା । ମାଆର ନରମ ପର ଭିତରେ ଉଷୁମ ଟାଣି ଟାଣି ତା ଦେହକୁ ଚମତ୍କାର ଭଙ୍ଗସବୁ ଫିଟି ଫିଟି ଯାଉଥିଲା । ତାକୁ ଖୁବ ହାଲୁକା ଲାଗୁଥିଲା । ସେ ଭାବୁଥିଲା, ସେ ଠିଆ ହୋଇପଡ଼ିବ । କାଠି କୁଟାର ବିଛଣା ଭିତରେ ସେ ତାର ଗୋଡ଼ ଟିକିଏ ହଲାଖାଇ ଦେଲା । ମାଆ ବି ତା ଉପରୁ କାହିଁକି ଟିକିଏ ଘୁଞ୍ଚି ବସିଲା । ତା ଟିକି ଟିକି ଗୋଡ଼ ଉପରେ ଥଣ୍ଟ ଠୁକେଇ ଠୁକେଇ ମାଆ ତାର ଗୋଡକୁ ସିଧା କରିଦେଲା । ସେ ଉପରକୁ ଟିକିଏ ଚାହିଁଲା । ଅନ୍ଧାର କାହିଁକି କମ୍ ଜଣାଗଲା । ସେ ଆଖି ବୁଜି ପକାଇଲା । ଟିକିଏ ମାଆ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ପୁଣି ଉପରକୁ ଚାହିଁଲା । ମା ତାର ଯେମିତି ତା ମନର କଥା ବୁଝିପାରିଲା । ତା କୁନି ଚେପା ନାକରେ ନିଜର ନାକକୁ ଲଦି ହସି ହସି କହିଲା—"ଧନ ମୋର କେଡ଼େ ହୁସିଆର ହୋଇଗଲାଣି ହେଉ, ଟିକିଏ ଆଉ ଅଳ୍ପ ଧର । ତୋ ଡେଣାରେ ଭଲକରି ପର ବାହାରି-ଯାଉ । ମୁଁ ତତେ ଉଡ଼ିବା ଶିଖାଇଦେବି । ଡେଣା ଝାଙ୍କିବାର ଦାଗବରଗ ସବୁ ବତେଇଦେବି । ତୁ ସରଗରେ ବୁଲି ବୁଲି ନୂଆ ଜିନିଷ ଦେଖିବୁ । ତୁ ଏଠି ସିନା ଅନ୍ଧାରରେ ପଡ଼ିଛୁ । ଦୁନିଆକୁ ବାହାରିଗଲେ ସେଠି ଆଉ ସବୁବେଳେ ଅନ୍ଧାର ନଥିବ । ସରଗରେ ତୋଫା ତୋଫା ଗୋଲ ଜହ୍ନର ଆଲୁଅ ବୋହି ପଡ଼ୁଥିବ । କୁନି କୁନି ତାରାସବୁ ଆଖି ମିଟିମିଟି କରି ତତେ ଗେହ୍ଲା କରିବେ । ମୁଁ ତୋତେ ଭଲ ଭଲ ଦରବ ତୋ ସାଙ୍ଗରେ ଘୂରି ଘୂରି ଚହ୍ଲେଇଦେବି । ତୁ ଖାଲି ବଡ଼ ହୋଇଯା ।

ତୋ ଦାନ୍ତରେ ଟିକିଏ ଚାକିବ ଆସୁ ।" ମାଆ ତାର ଖୋଲ କଡ଼ରୁ ଖଣ୍ଡେ ପାକଲା ପିଜୁଳି ଆଣି ତା ଥଣ୍ଟ ଭିତରେ ଗୁଞ୍ଜିଦେଲା । ସେ ଅସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଥଣ୍ଟ ଚଳାଇ ଚୋବେଇନେଲା । ଆଃ କି ମିଠା ! ସେ ଭାବିନେଲା, ସେ ଦୁନିଆ ଦେଖିନେବ । ଦୁନିଆଟା ଭାରି ମିଠା ।

ଗଛତଳେ କିଏ ଗୁଡ଼ାଏ ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ ହୁକେ ହୋ ହୋଇ ଦୌଡ଼ାଦୌଡ଼ି କଲେ । ମାଆ ପେଟତଳେ ଶୋଇ ଶୋଇ ତାକୁ ବି ଟିକିଏ ନିଦ ଆସି ଯାଇଥିଲା । ସେ ସପନ ଦେଖି ଯାଉଥିଲା । ଖାଲି ଦୁନିଆର ସପନ । ଚାରିଆଡ଼େ ଖାଲି ମିଠା ପିଜୁଳି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ବିଛେଇ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ଆକାଶରୁ ଗୋଲ ଜହ୍ନ ତଳକୁ ଓହ୍ଲେଇ ଆସୁଛି । ଚାଳକୁଳି ଅନ୍ଧାର ନାହିଁ । ହସରେ ତା ଥଣ୍ଟ ଖୋଲିଗଲା । ଗଛଡାଳ ଫାଟି ଶୁଣି ସେ ଉଠିପଡ଼ିଲା । ଚାରିଆଡ଼େ ଖାଲି କଟିକିଟି ଅନ୍ଧାର । ତା ମନଟା ଖଟା ହୋଇଗଲା । ଆଖିରେ ଆଖିରେ ଆଲୁଅର ସପନ ଦେଖି ଉଠିଛି । ମାଆ ତାର ଖୋଲ ମୁହଁରେ ବସି ଡେଣା ଖୋଲି ଠିଆ ହୋଇଥିଲା । ସେ ଡାକ ଛାଡ଼ିଲା—"ମାଆ, ମୁଁ ଆଜି ଦୁନିଆ ଦେଖିବି । ଜହ୍ନ ସାଥିରେ ଖେଳିବାକୁ ମୁଁ ଆଜି ନିଶ୍ଚେ ବାହାରିଯିବି ।" ମାଆ ତାର ଭିତରକୁ ପଶିଆସି ତାକୁ ପେଟଆଡ଼କୁ ଟାଣିନେଲା । ସେ ମାଆର ପେଟତଳୁ ଖସିଗଲା । ତାକୁ ଅନ୍ଧାର ମୋଟେ ଭଲ ଲାଗୁନଥିଲା । ମାଆ ହସି ହସି କହିଲା ଦୁନିଆକୁ ତୁ ଆସିଛୁ । ତୋ ଦୁନିଆକୁ ତତେ ଯିବାକୁ କିଏ ମନା କରୁଛି । ଦୁନିଆକୁ ବଡ଼ ହୋଇ, ଖୁବ୍ ବଳୁଆ ହୋଇ ନଗଲେ ଦୁନିଆ ତତେ ଠକାଇଦେବ । ଟିକିଏ ଅପେକ୍ଷା ଧର । ଆଉ କେତେଟା ଦିନ । ମୁଁ ବଳେ ବଳେ ତତେ ନେଇଯିବି । ତୁ ଏଇଠି ଶୋଇଥା । ମୁଁ ଯାଉଛି, ତୋ ଲାଗି ନୂଆ ନୂଆ ଜିନିଷ ଆଣିବି । ତୁ ଜମା ପାଟି କରିବୁନି ।" ମାଆ ତାର ଥଣ୍ଟରେ ଟିକିଏ ପାକୁ ଗୁଞ୍ଜିଦେଇ ଫେଲ୍ହାଇକରି ବସାରୁ ବାହାରିପଡ଼ିଲା । ବସା ଦୁଆରେ ଟିକିଏ ଅଟକିଯାଇଁ ତାକୁ ପୁଣି ଚାହିଁଲା । ମାଆ ଚାଲିଗଲା । ସେ ଆଖି ବୁଜିଲା । ଆଖି ବୁଜି ବୁଜି ଦେଖିଲା ଦୁନିଆ ଉପରେ ଆଲୁଅ ବିଛେଇ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ଆଲୁଅର ଦୁନିଆ ତାକୁ ପିଜୁଳି ଦେଖେଇ ଯିବାପାଇଁ ଇସାରା ଦେଉଛି । ତା ଆଖି ଲାଗି ଲାଗି ଆସୁଥିଲା । ସେ ଦେଖୁଥିଲା ଡେଣାରେ ତାର ତା ମାଆଠୁ ବି ବେଶୀ ପର ବାହାରି ପଡ଼ିଛି । ସେ ଜହ୍ନ ଦେହରେ ପକ୍ଷୀ ଘଷି ଘଷି ହସି ହସି ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ଯାଉଛି ।

ତା ଗୋଡ଼ ଏଣିକି ଶକ୍ତ ହୋଇଗଲାଣି । ସେ ଠିଆହୋଇ ପାରୁଛି । ଡେଣାରେ ତାର ପରସବୁ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଅଙ୍କୁରି ଆସୁଛି । ଦୁନିଆ କଥା ଭାବି ଭାବି ମନ ତାର ବାଇଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଲାଣି । ତା ଦୁନିଆର ଖିଆଲରେ ଜହ୍ନ ଆଲୁଅ, ପାକଲା ପିଜୁଳି ଖାଲି ଖେଳିହୋଇ ଯାଉଛି । ଏଣିକି ସେ ସବୁବେଳେ ଖାଲି ବିକଳ ହେଉଛି । ମାଆ ସାଙ୍ଗରେ ଲଗାଉଛି । ସେ ବଡ଼ ହେଲାଣି, ସେ ଦୁନିଆ ଦେଖିଯିବ ।

ମାଆ ସେଦିନ ତା ଅଙ୍କଟପଣିଆ ଦେଖି ପଛରୁ କରି ତାକୁ ଖୋଳ ମୁହଁକୁ ଆଣିଲା । ସରଗର ଗୁହାକୁ ଥଣ୍ଟ ବଢ଼େଇ ଚହେଁଇଦେଲା । ଆଖି ତାର ଝଲସି ଉଠିଲା । ଆଃ କି ସୁନ୍ଦର ! ସେ କେତେ ଅନ୍ଧାରିଆ କାରାଗାରେ ପଡ଼ି ରହିଥିଲା । ମାଆ ଡେଣା ସାଙ୍ଗରେ ଡେଣା ମେଲାଇ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଖଣ୍ଡିଉଡ଼ା ଦେଲା । ସେ ଏ ଡାଳରୁ ସେ ଡାଳକୁ ଗଲା । ପକ୍ଷି ତାର ଦୋହଲେଇ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଗଛର ସବା ଉପର ଡାଳକୁ ଗୋଟାଏ ଦମରେ ଉଠିଗଲା । ସେ ଜହ୍ନଆଡ଼େ ଚାହିଁକି ସେଠି ବସି ରହିଲା । ଡେଣାରୁ ତାର ପରାଣ ଆପେ ଆପେ କମି ଆସୁଥିଲା । ଜହ୍ନ ଦେହରୁ ଝିପିଝିପି ହୋଇ ଆଲୁଅ ବର୍ଷି ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ସେ ଭାବିଲା ଥଣ୍ଟ ମେଲା କରି ସେଥିରୁ ମେଞ୍ଚାଏ ପିଇଯିବ । ମାଆ ଆସି ଏଥର କି ବେଳକୁ ତା ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ତାକୁ ବୁଝେଇ ସୁଝେଇ ଖୋଳ ଭିତରକୁ ନେଇଗଲା ।

ଥରେ ଦିନବେଳେ ମାଆ ତା'ର ଟିକିଏ ଘୁମେଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ସେ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଖୋଳ ପାର ହୋଇ ଚାଲି ଆସିଲା । ଇସ୍, ବାହାରେ କେତେ ଆଲୁଅ ! ସେଦିନଠୁଁ ଆଜିର ଜହ୍ନଟା ଖୁବ୍ ବଡ଼ ହୋଇ ଦାଉ ଦାଉ ହୋଇ ଜଳୁଛି । ସେ ଚାହିଁଲା, ଆଖି ତା'ର ପୋଡ଼ି ଉଠିଲା । ବାପରେ ବାପ କେତେ ଆଲୁଅ । ଉପର ଡାଳରୁ ବଣିଚୁଆ ଦୁଇଟା ବାହାରି ଆସି ଏ ଡାଳରୁ ସେ ଡାଳକୁ କୁଦି କୁଦି ଯାଉଛନ୍ତି । ମାଆ ସାଙ୍ଗରେ ତାଳ ପକାଇ ଗୀତ ବୋଲୁଥାନ୍ତି । ସ୍ବା ମନ ଭରି ଖରାପ ହୋଇଗଲା । ତା ମାଆଟା ବଣିମାଆ ଭଳି ସେତେ ଭଲ ନୁହେଁ । ତାକୁତ କାହିଁ ଇମିତିକା ବଡ଼ ଜହ୍ନ ତଳେ ଗୀତ ବୋଲେଇ ଶିଖେଇନି । ସେ ଗୀତ ବୋଲି ବୋଲି ବଣିଚୁଆ ପାଖକୁ ଗଲା । ବଣିଚୁଆ ଦି'ଟା ଡରିଗଲେ । ସେମାନେ ପାଟିକରି ଉଠିଲେ । ତାଙ୍କ ମାଆ ଆସି ସ୍ବାକୁ ଖୁମ୍ପି ପକାଇଲା । ପାଟି ଶୁଣି କୁଆଟେ କା' କା' ଡାକ ଛାଡ଼ି ଛୁଟି ଆସିଲା । ପେଚା ମାଆର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ସେ ବାହାରକୁ ଧାଇଁ ଆସି ଆପଣା ଖୋଳ ଭିତରକୁ ସ୍ବାକୁ ଟାଣି ନେଇଗଲା । ମାଆ ଉପରେ ପେଚାଚୁଆ ବେଜାଏ ରାଗିଗଲା । ତା' ମାଆ ସବୁ ଭଣ୍ଡୁର କରିଦେଲା, ରାଗରେ ସେ ମାଆକୁ ଦି'ଚାରି କାମୁଡ଼ା ବି ଦେଲା । ଖୋଳ ପାରି ହୋଇ ପଳାଇବାକୁ ବସିଲା । ମାଆ ତାକୁ ବୋଧ-ଦେଇ ବୁଝାଉଁ ବୁଝାଉଁ କାନ୍ଦି କରି କହିଲା—"ଶୁନ ହୋ'ରେ ପୁଅ, ପାଟି କଲ ଦେ । ସେ ଜହ୍ନ ନୁହେଁରେ ବାପ, ସେ ହେଉଛି ସୂର୍ଯ୍ୟ । ଆମ ଦୁନିଆରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ । ଆମେ ଅନ୍ଧାରର ଜୀବ । ଜହ୍ନ ବି ସବୁଦିନେ ଆସିବନି । ଆମ ଭାଗରେ ଅନ୍ଧାର ପଡ଼ିଛି । ଆମେ ଅନ୍ଧାରରେ ରହିବା ନ ହେଲେ ଅମେ ମରିବାରେ ବାପ ।"

ସେ ମାଆର କଥାରେ ରାଗିଗଲା । କାହିଁକି ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଦୁନିଆକୁ ଯିବନି ? କାହିଁକି ସେ ଆଲୋକର ରାଜ୍ୟରେ ନ ବୁଲିବ ? କିଏସେ ଇମିତି ତାଙ୍କୁ ହିଇରାଣ କରିବାକୁ ନିୟମ କରିଛି ? ସେ ତମ ତମ ହୋଇ ଆଗେଇ ଯାଉଥିଲା । ମାଆ ତାକୁ ପେଟତଳକୁ ଟାଣି ଆଣିଲା । ମା ପେଟରୁ କେତେଟା ପର ସେ ରାଗରେ ଥଣ୍ଟମାରି

ଉପାଡ଼ି ପକାଇଲା । ମାଆ ଖାଲି କାନ୍ଦିଲା । ମାଆ କାନ୍ଦୁଛି, ସେ ଫେରି ଆସିଲା । ବସା ସେ ପାଖରେ କୁଆଗୁଡ଼ାକ ପାଟି କମ୍ପାଉଥାନ୍ତି । କାହିଁକି ସେ ପୋଡ଼ାମୁହିଁ ସୂର୍ଯ୍ୟକଥା କହି ପୁଅର ମୁଣ୍ଡକୁ ବଗାଡ଼ି ଦେଲା ବୋଲି ପେଚ୍‌ମା ହାଇପି ସାଇପି ହେଉଥିଲା । "ଆମେ ଅନ୍ଧାରର ବାସିନ୍ଦା । ଆମେ ଅଶୁଭର ସମ୍ପ୍ରଦାୟ । ଆମେ ଦୁନିଆର ଅଭିଶାପ । ଆମେ ଆଲୁଅ ଖୋଜିଲେ ମରିବା । ଆଲୁଅର ବାଜୁଡରେ ଆମକୁ ଶିକାର କରିବା ପାଇଁ ଆଲୁଅ ପୁଅମାନେ ଟାକିକି ବସିଛନ୍ତି ।" ମାଆ ତା'ର କହୁଁ କହୁଁ ଖାଲି କାନ୍ଦିଲା । ମାଆକୁ ବୋଧ ଦେଉଁ ଦେଉଁ ସେ କହିଲା— "ମାଆ ତୁ ଟିକିଏ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧର । ମୁଁ ବଡ଼ ହୁଏ । ଆଲୁଅ ରାଜ୍ୟକୁ ମୁଁ ତତେ ଅଲବତ୍ ନେଇଯିବି । ମୁଁ ସବୁ ଶତ୍ରୁଙ୍କୁ ମା ନପାତ କରିଦେବି ।"

ହେଦିନ ମାଆ ପୁଅ ଦି'ଜଣ ଆମ୍ବ ଡାଳରେ ବସିଥାନ୍ତି । ଆକାଶରେ ଜହ୍ନ ନ ଥାଏ । ପେଚ୍ଚ ଛୁଆକୁ କିଛି ଭଲ ଲାଗୁ ନ ଥାଏ । ହଠାତ୍ ପାଖ ଘରର ଫାଙ୍କ ଦେଇ ଆଲୁଅ ଦିଶିଲା । ପେଚ୍ଚ ଛୁଆର ମନ ଉଲସି ଉଠିଲା । ସେ ପାଟି ଖୋଲି ଗୀତ ପଦେ ଧରିଲା । ଘର ଭିତରୁ କଡ଼ା କଡ଼ା କଥାରେ କିଏ ଗାଳି ଦେଲା— "ଉଚ୍ଛୁନା ପୋଡ଼ାମୁହାଁ ସେଇଠି । ପିଠା ଖଡ଼ିକା ପଟେଇ ଦାଗି ଦେବି ଯେ କୁହିବୁ ! ଦୂର୍ ଦୂର୍, ତତେ ଝାଡ଼ାବାନ୍ତି ଖାଉ ।" ପେଚ୍‌ମାଆ ଛୁଆ ମୁହଁରେ ଅଣ୍ଟ ଲଗାଇ ଆଉ ପାଟି ନ କରିବାକୁ କହିଲା । ପେଚ୍ଚଛୁଆ ରାଗିଗଲା । ବାଃ, ଆଲୁଅକୁ ଘର ଭିତରେ ଆପଣା ସମ୍ପତ୍ତି ଭଳି କାରବାର କରିବେ । ଆଲୁଅକୁ ଦେଖି ଆମେ ଟିକିଏ ଖୁସି ହେଲେ ଗାଳି ଶୁଣିବୁ ? ନା, ତା ହେବନି । ସେ ଝରକା ଭିତରେ ପଶି ଆଲୁଅକୁ ଛଡ଼ାଇ ଆଣିବାକୁ ବାହାରିଲା । ମାଆ କାନ୍ଦି ବୋବାଇ ତାକୁ ସେଦିନ ଫେରାଇ ଆଣିଲା ।

ସଞ୍ଜପରେ ଘରୁ ବାହାରିବା ଆଗରୁ ସେ ତା'ର ଡେଣା ଦୁଇଟାକୁ ଭଲକରି ଦେଖି ନେଲା । ତା'ର ସବୁ ପର ଉଠି ଯାଇଛି । ଗୋଡ଼କୁ ସିଧା କରି ଦୁଇଗୁଣ ଥର ନାଚିଗଲା । ବେଶ୍ ଶକ୍ତି ଅଛି । ଅଣ୍ଟକୁ ଟିକେ ଖୋଲି ଦେହରେ ବାଡ଼େଇ ଦେଲା । ଖୁବ୍ ଟାଣ ହୋଇଗଲାଣି । ସେ ଉଡ଼ି ଚାଲିଗଲା । ରାତିର ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଗୋଟାଏ କୋଳରେ ବସି ରହିଲା । ସେ ଆଉ ଘରକୁ ଫେରିବନି । ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଦେଶରେ ବୁଲିବ । ସେ ଆଲୁଅକୁ ଦଖଲ କରିବ । ସେ ଶତ୍ରୁର ମୁହାଁମୁହିଁ ହେଇ ମୁକାବିଲା କରିବ ।

ରାତି ପାହିଆସିଲା । ବଗ୍‌ବଲାମ୍ବର ଡାଳଆଡ଼ୁ ନାଲିଖରାର ପିଚକାରୀ ଉପରକୁ ଉଠିଲା । ସୂର୍ଯ୍ୟ ରାଜ୍ୟରେ ଆଲୋକର ଏହି ପ୍ରଥମ ପ୍ରବେଶକୁ ସେ କେବେ ଦେଖି ନ ଥିଲା । ସେ ଆଖି ଖୋଲି ଆଲୁଅର ଏ କଳସବୁଡ଼ା ଉତ୍ସବକୁ ନିଜକୁ ଭୁଲି ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଶହ ଶହ ଚଢ଼େଇ ଗୀତ ସାଙ୍ଗରେ ଡେଣାର ଭଙ୍ଗି ପକାଇ ଉଡ଼ିଗଲେ ! ତାରି ଶହ ଶହ କାଢଭାଇ ଆଲୁଅରେ ବୁଲି ବୁଲି ଜବନର

ସ୍ୱାଦୁ ଚାଖିବେ, ଆଉ ସେ ଡରମର ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ସଢ଼ି ସଢ଼ି ମରିବ ? ନାଁ, ତା ମନ ଦମ୍ଭରେ ପୂରିଉଠିଲା । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଉପରକୁ ଉଠୁଥିଲେ । ଦିନର ଆଲୁଅ ବେଶି ବେଶି ଜଳି ଉଠୁଥିଲା । ଏତେ ବଡ଼, ଏତେ ସୁନ୍ଦର ଆଲୁଅର ପୃଥିବୀରେ ତା ପାଇଁ ଟିକିଏ ଜାଗା ନାହିଁ ? ନା, ସେ ଆଜି ମନପୂରା ମଉଜ କରିବ । ସେ ଆଜି କଣ ଦୁନିଆକୁ ଜଣାଇଦେବ, ସେ ମଧ୍ୟ ଆଲୋକର ପୁଅ । ତା'ର ମଧ୍ୟ ଏ ରାଜ୍ୟରେ ଦାବି ଅଛି ।

ସେ ମନଇଚ୍ଛା ଚାରିଆଡ଼େ ବୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଆଖି ମେଲାଇ ଦୁନିଆର ହରେକ ଦରବ ଟିକିନିଖି କରି ଦେଖିଲା । ହଠାତ୍ ପଛଆଡ଼ୁ କିଏ ତାକୁ ଆକ୍ରମଣ କଲା । ସେ ବୁଲି ପଡ଼ିଲା । ମାଆ ସେଦିନ ତାକୁ ତା'ର ଶତ୍ରୁ ବୋଲି ଚିହ୍ନେଇ ଦେଇଥିଲା । ଏଇମାନେ ତାଙ୍କଠୁଁ ଆଲୁଅକୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଇଛନ୍ତି । ସେ ମଧ୍ୟ ଥଣ୍ଟକୁ ସଜାଡ଼ି ନେଇ କୁଆଟା ଉପରେ ଚଢ଼ାଉ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲା । କୁଆଟା ପ୍ରତିରୋଧ କରୁଁ କରୁଁ ତା ଜାତି ଭାଇଙ୍କୁ ଡାକ ଛାଡ଼ିଲା । ଦଳ ଦଳ କୁଆ କା' କା'ର ହେରେକାର ଦେଇ ମାଡ଼ି ଆସିଲେ । ଏତେ ବଡ଼ ମଜଭୁତ୍ ଦଳ ଆଗରେ ସେ ରହି ପାରିବନି ବୋଲି ବୁଝିପାରିଲା । ଆଗରେ ଦିଶୁଥିବା କୋଠାଘର ଆଡ଼କୁ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଡେଣା ହଲାଇ ଛୁଟିଗଲା । କାନ୍ଥର ଗୋଟାଏ ଗ୍ରେଟ ଗଳାବାଟ ଦେଇ ସେ ଚାଲିଗଲା । ଘରର ଭିତର ପାଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ପଶିଗଲା । ବାହାରେ ଏଣେ କୁଆଗୁଡ଼ାକ ଭେଲା ଭେଲା ହେଉଥାନ୍ତି । ସେ ଟିକିଏ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ସେଠି ବସିଲା । ଟିକିଏ ସୁବିଧା ମିଳୁ, ଶତ୍ରୁର ଦଳ ଭାଙ୍ଗିଯାଉ ସେ ବି ତା'ର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେଇ ଜାଣେ । ସେ ଆଜି ଆଲୁଅ ରାଜ୍ୟରୁ ତା'ର ପାଉଣାକୁ ଆଦାୟ କରିବ । ସେ ଅନ୍ଧାରର ଅଭିଶାପ ନୁହେଁ । ସେ ଆଲୁଅର ସନ୍ତାନ । ସେ ଆଜି ଆଲୁଅକୁ ମନମାନା ନିଶ୍ଚୟ ଉପଭୋଗ କରିବ ।

କୋଠାଘର ଭିତରେ ପଲଙ୍କର ମୋଟା ଗଦି ଉପରେ ଧନୀଖାର ଓ ଧୀରୁମଲ୍ଲ ଶୋଇଛନ୍ତି । ତୁହା ତୁହା ହେଇ ଜ୍ୱରର କମ୍ପ ତାଙ୍କ ଉପରକୁ ମାଡ଼ି ଆସୁଛି । ଧୀରୁମଲ୍ଲ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି । ଜରର ବନ୍ଧା ଛୁଟିକା ଭିତରେ ପିଠି ଗୁଟିହୋଇ ସେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଚିତ୍କାର ଛାଡ଼ୁଛନ୍ତି । "ଦେଖ, ଘୋରଷ ତେଲରେ ଯେମିତି ଅଶୀଭିଜ ଅଗରୁ ମିଶେ । ହଁ, ମଦନା ବାଟିକ ଉପରେ ଆଉ ଯେପରି ପାଞ୍ଚ ନମ୍ବର କେଶ୍ ଦାସ୍ତର ହେବ । ଶଳାର ଭଉଣୀ ଚନ୍ଦ୍ରମା ଭାରି ସଫା ଦେଖେଇ ହେଉଛି । ମୁଁ ଟିକିଏ ଶରଧାରେ ହାତ ପକେଇ ଦେଲି ବୋଲି ଶାଳା ମାଇକିନା ମୋତେ ମାରିବାକୁ ଉଠୁଥିଲା । ଶୁଭୁଛି, କୋଡ଼ିଏ ଜଣ ଯାଏଁ ଗୁଣ୍ଡା ପଠାଇ ପ୍ରିୟୁ ମିଶ୍ର ବିଲରୁ ପାକଲା ଧାନ କାଟି ଆଣ । ପଇସାକୁ ପରବାୟୁ ରଖନା । ପାଠ ଦି'ଅକ୍ଷର ପଢ଼ିଛି ବୋଲି ଶଳା ମୋତେ ନମସ୍କାର କରିବନି । ଏଠି ଅସି

ଶୁଣ, ଶହେ ଭରି ସ୍ୱେଗ୍ର ଅଫିମ ଦେବ ବୋଲି ସେ କଲିକତିଆ ବଙ୍ଗାଳୀ କହି ଯାଇଛନ୍ତି । ତାକୁ ଟିକିଏ ଆଖି ରଖିଥିବ ।”

ଏଇମାନେ ଆଲୋକ ରାଜ୍ୟର ନାମଯାଦା ଲୋକ । ଏଙ୍କ ପାଇଁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ତାଙ୍କର ସବୁଦିନେ ଆଲୋକ ଦିଅନ୍ତି । ପେଗୁ ଛୁଆ ଆଖି ଖୋଲି ଭଲ କରି ଚାହିଁଲା । ହଠାତ୍ ଧୀରୁମଲ୍ଲଙ୍କ ବନ୍ଧଣା ପାଖରୁ ଜଣେ ଆଲୋକ ରାଜ୍ୟର ସଚ୍ଚୋଟ ସହକର୍ମୀଙ୍କ ଆଖି ପେଗୁଛୁଆ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା ।

“ଅଶୁଭ, ଅଶୁଭ, ମହା ବଜ୍ରପାତ ଯୋଗ । ଘରେ ଉଲ୍ଲୁକ ବସିଲା । ମାଲିକ ବେମାର ପଡ଼ିଛନ୍ତି ।” କର୍ମୀ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ି ପାଟି କମ୍ପାଇଲେ । ଗୋଟାଏ ଲମ୍ବା ବାଉଁଶ ଆଣି ବିଚରା ପେଗୁଛୁଆକୁ ଖେଞ୍ଚି ଖେଞ୍ଚି ତଡ଼ି ଦିଆଗଲା । ଦୁଇଟିଯାକ ଡେଣା ତାର ଜଖମ ହୋଇଗଲା । ସେ କଷ୍ଟେ ମଷ୍ଟେ ଡେଣାଟେକି କୋଠା ଉପରେ ବସିଲା । ଗଛ ଉପରୁ କେତେଟା କୁଆ ଆସି ତଡ଼ାଉ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । କୁଆଙ୍କ ପାଟି ଶୁଣି ଜଣେ ଚାକର କୋଠା ଉପରକୁ ଯାଇ ବାଡ଼ିରେ ପେଗୁ ଛୁଆଟି ଉପରେ ପାହାର ଲଗେଇଲା । ଛୁଆଟା ତଳକୁ ଗଡ଼ିପଡ଼ିଲା । ପେଗୁଟା ବସିଛି ବୋଲି କୋଠା ଉପରେ ମେଞ୍ଚାଏ କୁଟା ଜାଳି ହଳଦୀ ପାଣିରେ ନଖିଇ ଦିଆଗଲା । ଯାହାହେଉ ଅରିଷ୍ଟ କଟିଗଲା ।

କୁଆପଲ ଅଶକ୍ତ ପେଗୁଛୁଆ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ ଚଲେଇଦେଲେ । ପେଗୁ ଛୁଆଟିର ଡେଣା ମୂଳରୁ ଥୋପା ଥୋପା ରକ୍ତ ଥୋପି ପଡ଼ୁଥିଲା । ସେ ଥରେ ଉପରକୁ ଚାହିଁଲା । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଖୁବ୍ ଉପରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଆଲୁଅ ଦେଉଛନ୍ତି । ଖୁବ୍ କଷ୍ଟରେ ଉଠିପଡ଼ି ସେ ତା ବସାଆଡ଼କୁ ମୁହାଁଇଲା । ଖୋଲିଯାଏ ଉଠି ପାରିଲାନି । ଗଛମୂଳେ ପଡ଼ିଗଲା । ମାଆ ତାର ପୁଅ ଆସିନି ବୋଲି କାଳୁବାଲୁ ହୋଇ ଚାହିଁ ବସିଥାଏ କଣ କରିବ ? ଦିନଟାରେ ଛୁଆଟା କେଉଁଠି ଆଶ୍ରା ନେବ ? ମାଆର ମନଟା ଏଣୁ ତେଣୁ ଭାବି ଭାବି ଗୋଳେଇ ଘାଣ୍ଟି ହେଉଥାଏ । ପୁଅର ପାଟି ଶୁଣି ସେ ଗଛମୂଳକୁ ଧାଇଁ ଆସିଲା । ପୁଅକୁ ରକ୍ତ ଜୁଡ଼ୁବୁଡ଼ୁ ଦେଖି ପାଟିରୁ ତାର କଥା ବାହାରିଲାନି । ପେଗୁ ଛୁଆଟି ଥରେ ଉପରକୁ ଚାହିଁଲା । ଗଛ ଉପରେ ବସି କୁଆ ସବୁ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଗୀତ ବୋଲୁଥିଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଆକାଶ ଦେହରୁ ଆଲୁଅ ପୃଥିବୀ ଉପରକୁ ଖସାଇ ଝକାଉଥିଲେ ।

ପେଗୁଛୁଆ ମାଆକୁ କଉକ ଡାକ ମାଆ ଗୋଡ଼ରେ ମୁଣ୍ଡ ଗଡ଼େଇ ଗଡ଼େଇ କହିଲା—“ମାଆ ତୁ କାନ୍ଦନା । ମୋର ଆଉ ଭଲ ହେଲେ ତାଙ୍କୁ କହିବୁ, ତାଙ୍କ ଭଳି ଆଲୋକ ରାଜ୍ୟ ଜୟ କରିବାକୁ ଯାଇଁ ବାରପର ମରିଛି ।”

ପେଗୁ ଛୁଆଟି ସବୁଦିନ ପାଇଁ ଆଖି ବୁଜିଦେଲା ।

ସୂର୍ଯ୍ୟ ତାଙ୍କ ଦୁନିଆ ଉପରେ ବେଶି ବେଶି ଆଲୁଅ କୁଟେଇ ଦେଉଥିଲେ ।

ଉପକଥାର ନାୟକ

ଶ୍ରୀ ରାଜକିଶୋର ମହାନ୍ତି

ଗଡ଼ ଦୁର୍ଗାଦେଈପୁର କାଠପୋଲ୍ ଠିପି କେନାଲ କୂଳେକୂଳେ ମୁଁ ପ୍ରାୟ ଅଧ କିଲୋମିଟର ବାଟ ଆଗେଇ ଆସିଲିଣି। ରମେଶଭାଇ କହୁଥିଲେ ସେ କାଠ-ପୋଲଟା ଠିପି ପୂରା ପାଞ୍ଚ କିଲୋମିଟର ବାଟ ସିଧା ଆଗେଇ ଗଲେ କନକପୁର ଗାଁ’ ପଡ଼ିବ।

କେନାଲ୍ କୂଳେ କୂଳେ ବେଶ୍ କିଛି ତାଳ, ନଡ଼ିଆ ଆଉ ଖଜୁରୀ ଗଛମାନ। ଠାଏ ଠାଏ ଅରଖ, ଦୁଦୁରା ଆଉ ଭୂଇଁ ବରକୋଳି ବୁଦାସବୁ କାବା କାନ୍ତାର ହୋଇ ଆକାଶକୁ ଚାହିଁ ରହିଛନ୍ତି। ପହିଲି ପହିଲି ଆଷାଢ଼। ଆକାଶଟା ମେଘରେ ଥମ ଥମ। ମନ ମୋର ବେଳୁ ବେଳ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠୁଛି। ଜୋର୍‌ରେ ପାଦ ପଡ଼ୁଛି ଆଗକୁ······ଆଗକୁ। କେମିତି ଯାଇ ମାଧବ ଭାଇଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଦେଖା କରିବି ଏଇଆ ଖାଲି ଭାବନା।

ସେଇ ରମେଶ ଭାଇ କହୁଥିଲେ—

ଗତବର୍ଷ ଖରଦିନର କଥା। କାକଟପୁର ମା’ ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ଝାମୁଯାତ୍ରା ଦେଖି ସେ ଘରକୁ ଫେରୁଥିଲେ। ବେଳ ରାତି ରାତି। ଗୃହ ଛକ ବଜାରଠି ହଠାତ୍ ତାଙ୍କର ଦେଖା ହୋଇଗଲା ମାଧବ ଭାଇଙ୍କ ସହିତ। ଦେଖୁ ଦେଖୁ ମାଧବ ଭାଇ ଆଦରରେ ତାଙ୍କୁ କୁଣ୍ଢେଇ ପକେଇଲେ। ଗୁ’ ଜଳଟିଆ ଗ୍ଲେସ୍ କରି ପେଟେ ଖୁଆଇଲେ। ତରତରରେ ଘରକୁ ବାହାରିଲାରୁ କହିଲେ— କ’ଣ ହେଲା, ସ୍ମା ନା କ’ଣ ଗୋଟାଏ କଥା? ଦେଖା ହେଉ ହେଉ ଦୁଣି ବୁଲିଯିବୁ? ଆରେ ତମେ ସବୁ ଆଉ କାହିଁକି ପଚାରିବରେ।। ସମସ୍ତେ ତ ଧୀରେ ଧୀରେ ଭୁଲିଗଲେଣି। ନାଁ ନା ବାପ, ସେ କଥା ମୋଠେ ହୋଇ ପାରିବନି। ଆଜି ରାତିଟା ଯେମିତି ହେଲେ ମୋ କୁଡ଼ିଆରେ କଟେଇ ଦେଇ କାଲି ଜାଙ୍ଗୁଲୁ ଜାଙ୍ଗୁଲୁ ପାହାନ୍ତିଆରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିବୁ। ତୁ ଆଉ ମନା କରନା ପୁତ। ଆଉ କିଛି ମୋତେ କୁହାଇ ଦେଲେନିରେ। ଶୂନ୍ୟେ ଶୂନ୍ୟେ କାଖେଇ କୁଣ୍ଢେଇ ଘରକୁ ଟାଣି ନେଲେ। କେତେ ଆଡ଼ର କେତେ ଗପ ପଡ଼ିଲା। ଗପୁ ଗପୁ ରାତି ପାହି ସକାଳ ହେଲା। ତଥାପି ଗପ ସରିଲା ନାହିଁ। ମୁଁ ସେଠୁ ବାହାରୁ ବାହାରୁ କଅଁଳ ଗାଧୁଆ ବେଳ।

କେତେ ଆଗ୍ରହରେ ସେ ତୋ କଥା ପଚାରୁଥିଲେ । କହୁଥିଲେ— ଆରେ ରମୁ, ଆମ ପ୍ରକାଶ ବାବୁ ଏବେ କେଉଁଠି ? କଲିକତା ନା ଦିଲ୍ଲୀରେ ମ ? କେଉଁ ଦିନଠୁ ତାଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଦେଖିବାକୁ ପାଉନି । କେମିତି ଖାଲି ତାଙ୍କ ସହିତ ଟିକିଏ ସାକ୍ଷାତ ହୁଅନ୍ତା । ଏବେ କେତେ ବଡ଼ ଲୋକ ସେ— କେତେ ନାମ ତାଙ୍କର । କେତେଆଡ଼େ କେତେ ଖାତିର । କାହିଁ କେଉଁ ଇଂରାଜୀ, ବଙ୍ଗଳା, ହିନ୍ଦୀ, ତାମିଲ, ତେଲୁଗୁ ଖବର କାଗଜରେ, ପତ୍ର ପତ୍ରିକାରେ ଲେଖାମାନ ତାଙ୍କର ବାହାରୁଛି । ଫଟୋ ଛପା ହେଉଛି । କେତେ ଆଡ଼େ କେତେ ବକ୍ତୃତା ଦେଉଛନ୍ତି । ରେଡ଼ିଓରେ ସେ ସବୁ ବକ୍ତୃତା ପ୍ରଚାର ହେଉଛି । ତଥାପି ତାଙ୍କର ଯାହା ସେଇ ପିଲାଳିଆମି ଗଲାନାହିଁ । ସେଥର ବମ୍ବେର ଯେଉଁ ବଡ଼ିଆ ଚକଚକିଆ ହାଫ୍‌ଟୋନ୍ ପତ୍ରିକାଟା ଖଣ୍ଡେ ବାହାରେ ନାହିଁ, ସେଥିରେ ପୁଣି ମୋ ଭଳି ଗୋଟାଏ ଲୋକର ଫଟୋ ଛାପି, ମୋ ଉପରେ କେତେ କ'ଣ ଲେଖିଦେଇଗଲେ ।

ଆମ ଏ ଗୋପାଳଜିଉ ହାଇସ୍କୁଲର ବକୁ ସାରେ ମୋତେ ସେ ପତ୍ରିକାଟା ଦେଖେଇଥିଲେ । ଓଃ ମୋର ପୁଣି ସେ କି ଫଟୋ । ସେଥିରେ ପୁଣି କେତେ ରଙ୍ଗ, କେତେ ନକ୍ସା ମୋ ମୁହଁ ଲାଜରେ ଝାଉଁଳି ଗଲା । ମୋ ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ ନଇଁଗଲା । ହେ ଭଗବାନ୍, ମୋ ଭଳି ଗୋଟାଏ ନଉଛୁଣା ଲୋକ ପାଇଁ ଏତେ କଥା—ଏତେ ପୁଣି କାଣ୍ଡ କାରଖାନା । ଆଉଥରେ ପୁଣି ରେଡ଼ିଓରେ କହିଲେ— ମୁଁ କୁଆଡ଼େ ଜଣେ ଉଚ୍ଚ କୋଟୀର କଳାକାର । ଗାଁ ଗହଳରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଜନତାଙ୍କୁ ଜୀବନସାରା ଖେଳ ଉପାସରେ, ବିମଳ ଆନନ୍ଦ ଓ ବିଶୁଦ୍ଧ କଳା ପରିବେଷଣ କରୁଛି ! କେଜାଣି କଣ ସେ ସବୁ କଥା । ମୁଁ କିଛି ବୁଝି ପାରିଲିନାହିଁ ପୁତ ।

ଆରେ କଳା ତ କଳା, ସେଥିରେ ପୁଣି ବିଶୁଦ୍ଧ ଆଉ ଅଶୁଦ୍ଧ କଣ ! କେଜାଣିରେ ବାବା, ଏ ଯୁଗକୁ ତ କେତେ କଥା ଦେଖା ଦେଲିଣି । କେତେ ଭେଜାଲ ବାହାରଗଲାଣି । କଳା, ସାହିତ୍ୟ ଆଉ ବିଦ୍ୟାରେ ପୁଣି କଣ ସେ ଶୁଦ୍ଧ ଆଉ ଅଶୁଦ୍ଧ, ଅସଲ ଆଉ ଭେଜାଲ । ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ସେ ହସି ଉଠିଲେ ।

ମୁଁ ବି ଜୋରରେ ହସି ଉଠିଲି । ନିର୍ଜନ କେନାଲ କୂଳର ଥୁଣ୍ଟାଥୁଣ୍ଟିଆ ଝଙ୍ଗଡ଼ା ବାଟରେ ମୋ ହସରେ ମୁଁ ନିଜେଇ ଚମକି ପଡ଼ିଲି ! ଆହା, ମାଧବ ଭାଇ, କି ସରଳ ତମେ, ସତେ କେତେ ନିର୍ମଳ । ବିଜ୍ଞାପନର ଏ ବିରାଟ ଚାକଚକ୍ୟମୟ ଯୁଗରେ ପ୍ରଚାର ଓ ବକ୍ତୃତାର ତୁମୁଳ ହଟ୍ଟଗୋଳ ଭିତରେ ପଶି ଚଙ୍ଗୁଡ଼ି ଯେଉଁଠି ଦୁର୍ମୂଲ୍ୟ ହେଉଛି ପୁଣି ତୁମର ଏ ନବୋଢ଼ ସାରଲ୍ୟ !! ଯୁଗ ପଛେ ଆକାଶକୁ ଉଠୁ ବା ପାତାଳକୁ ଖସୁ ମାଧବ ଭାଇ, ତମର କିନ୍ତୁ ଏ ସରଳ ବିଶ୍ୱାସ ଟିକକ ନିର୍ମଳ

ମୂଲ୍ୟବୋଧଟିକ ବଜାୟ ରଖୁ । ମଣିଷ ଉପରୁ ଏ ଦୁନିଆ ଉପରୁ ସେ ଆସ୍ଥା ନ ତୁଟୁ—ଭରସା ନ ଖସୁ ।

ମୁଁ ଆଗେଇ ଚାଲିଥିଲି । ହେ ଭଗବାନ, ମାଧବ ଭାଇ ଭଲ ଥିବେ କି । ସମସ୍ତ କୁଶଳ ହୋଇଥିବ କି ତାଙ୍କର । ରମେଶ ଭାଇଙ୍କଠୁ ତାଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଶୁଣି ମୁଁ ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ନିଜକୁ ବଡ଼ ଅପରାଧୀ ମନେ କରୁଛି ।

ପେଟ ପାଟଣାର କର୍ମମ ସଂଗ୍ରାମରେ, ନିଜକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବାର ପ୍ରବଳ ଘୋଡ଼ାଦୌଡ଼ରେ ଏମ୍‌. ଏ. ପାଶ୍ ପରେ ମୁଁ ଏଣେ ତେଣେ ଘୂରି ଘୂରି ଆଜି କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ପରେ ଏବେ ମାଟି ଗାଁକୁ ଫେରୁଛି । ତା ପୁଣି ବୋଉର ମୃତ୍ୟୁ ସମ୍ବାଦ ପାଇ । ଆଃ, ହତଭାଗା ମୁଁ, ଶେଷ ବେଳାରେ ଜନ୍ମ କଲା ଜନନୀଙ୍କୁ ବି ଟିକିଏ ଦେଖି ପାରିଲିନି । ତୁଣ୍ଡରେ ଟିକିଏ ନିର୍ମଳ ପାଣି ବି ଦେଇପାରିଲିନି ।

ଏହା ଭିତରେ ଦୀର୍ଘ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ କଟି ଗଲାଣି । କଟି ଗଲାଣି କେତେ ସ୍ନେହ, ପ୍ରୀତି, ମାୟା, ମମତାର ବନ୍ଧନ । କିନ୍ତୁ ମାଧବ ଭାଇ, ଓଃ ସେ ଯେ କଣ,··· ତାଙ୍କୁ ଆଉ ଏ ଜୀବନରେ ଭୁଲି ପାରିବି ନାହିଁ । ଆଜି ମନେ ପଡ଼ୁଛି । ବହୁଦିନ ତଳର ଘଟଣା······ ।

ସେତେବେଳେ ମୋଟେ ମୁଁ ନବମ ଶ୍ରେଣୀର ଛାତ୍ର । ସେଥର ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଛୁଟିରେ ଆମ ଗାଁ ମେଳନ ପଡ଼ିଆରେ ଭାରି ଜାକଜମକରେ ଯାତ୍ରା ହେଉଥାଏ । ନରଙ୍ଗପୁର ଆଉ ଶରଣପୁର ଦୁଇ ଦଳଙ୍କ ଭିତରେ ଲଢ଼େଇ ଯାତ୍ରା । ବେଳ ବୁଡ଼ୁ ନ ବୁଡ଼ୁଣୁ ଲୋକେ ଥାଟପଟାଳି ଭିଡ଼ୁଥାନ୍ତି ଯାତ୍ରା ଦେଖିବା ପାଇଁ । ହୋ ହା, ଘୋ ଘାରେ କାନ ଅତଡ଼ା ପଡ଼ୁଥାଏ ।

ଆଗ ଉଠିଲେ ନରଙ୍ଗପୁର ଦଳ । ଗୋଟିପିଲା ନାଚି ନାଚି ଗଲେ । ରାଜା ଆସିଲେ, ମନ୍ତ୍ରୀ ଗଲେ । ରାଣୀ ବାହାରିଲେ, ସଖୀ, ସହଚରୀ ଅଛା ତାମସା, ହସ ଖୁସି କରି ଫେରିଗଲେ । ତଥାପି ପାଟିଗୋଳ ଥମିଲାନି—ଘୋ ଘା କମିଲାନି । ସେଇଠୁ ଖଣ୍ଡିଆ ଜାମା ପଟା, ଚିରା ମଇଳା, ନାଲିଆ ପ୍ୟାଣ୍ଟ ଆଉ ହରରଙ୍ଗୀ ପଗଡ଼ି ପିନ୍ଧି କଥାବୁଦା ଅଉ ଗଛ ଉହାଡ଼ରୁ ବିଚିତ୍ର ସୁରରେ ଗାଇ ଗାଇ ହୁସ୍କାନା ବାହାରିପଡ଼ିଲେ ରଙ୍ଗିଆ ଦୁଆରୀ ।

—ଆମେ ଆସିଗଲୁ ହୋ, ଆସିଗଲୁ ଆମେ
ରଙ୍ଗିଆ ଦୁଆରୀ; ଖଣ୍ଡିଆ ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ି,
ଆମେ ଆସିଗଲୁ ହୋ···
ଆମ ଆଗେ ଆଗେ, ରାଣୀ ଚାଲିଗଲେ,
କୋଉ ଗଲା ଏଣେ ବାହାରି,
ଆମେ······ ।

ଏତେ ଘୋ ଘା, ହୁଇହୁଲ୍, ପାଟିଗୋଳ କ୍ଷଣକେ ଚୁପ୍ ପଡ଼ିଗଲା । ମେଳଣ ; ପଡ଼ିଆରେ ପଶ ଖସା ନୀରବତା । ଝିଅ ବୋହୂ, ମାଇପେ ମରଦମାନେ ସମସ୍ତେ କୁହାକୁହି ହେଲେ—ହେଇ ଆସିଗଲା, ଆସିଗଲା ଲୋ ମା, ରଙ୍ଗିଆ ଦୁଆସୀ ।

ହେଇଠୁ ରଙ୍ଗିଆ ଦୁଆସୀ ସଭାଜନଙ୍କୁ ଅବଧାନ ହୋଇ ତାଙ୍କର ଘରକଥା ବଖାଣ କରନ୍ତି । "ଆଛା ଭଲ କରକୁ ଯୋଡ଼ି ଜଣାଏ କି ଆଜ୍ଞା ମଣିମା ଆଜ୍ଞା ହାଆନ୍ତେ, ହେଇଟି ମଉସା ବା, ହୋ ଭଇମାନେ, ଏ ଘର କଥା ମୋର । କଣ ଆଉ ଆଜ୍ଞା ଆପଣ, ତମମାନଙ୍କୁ କହିବା ଏ ସଭା ମଧ୍ୟରେ । ଆମ ଏ ଖାଲି ମା'ମାନେ ଆମ ଗୃହିଣୀମାନେ ମାନେ ଆମ ଇସ୍ତ୍ରିସ୍ତ୍ରୀ···ଅର୍ଥାତ୍··· । ହେଇଠୁ ତ ଲୋକମାନେ ହସି ହସି ଗଡ଼ିଯାନ୍ତି । ତାପରେ ଘନ ଘନ କରତାଳିରେ ସାହାସ୍ଥଳ କମ୍ପି ଉଠେ । ଗଗନ ପବନ ଭରିଯାଏ । ମହାରାଜା ଆସି, ଖଣ୍ଡା ଦେଖାଇ ରଙ୍ଗିଆ ଦୁଆସୀଙ୍କ ଘଉଡ଼େଇ ଦେଲେ । ସେଇଠୁ ସେ ଅତରଛା ହୋଇ, ଜାମାପଟା ଛିଣ୍ଡାଇ ଧାଇଁ ପଳାନ୍ତି । ଚାରିଆଡ଼ୁ ପାଟିତୁଣ୍ଡ ହୁଏ—ନାଇଁ ନାଇଁ ରଙ୍ଗିଆ ଦୁଆସୀ ଫେରି ଆସନ୍ତୁ । ଆମପରି ଦ'ଚାରିଜଣ ମାଟ୍ରିକ୍ ପଢ଼ିଥିବା ଟୋକା ଇନ୍‌କୋର ଛାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି ।

ସୁଆଙ୍ଗ ଚାଲିଥିବାବେଳେ, ସମାଜ (ନାଟକ ଅର୍ଥରେ) ପଢ଼ି ପଢ଼ି ଆସୁଥିଲାବେଳେ, ଧଡ଼ାସ୍କନା ବେଶ ବଦଳାଇ କେତେବେଳେ ଚୌଠା ଭଗିଆ ଢଙ୍ଗରେ, କେତେବେଳେ କଣା ମାଧିଆ ଭଙ୍ଗୀରେ, ଖନା ସୁକୁଠା ବାଗରେ, ଅଥବା ବାଇ ବେମାରିଆ ହରିଆ ମଲିକ ଢାଞ୍ଚାରେ ବାହାରି ପଡ଼ି,

"ଆଛାଃ ଭଲ କରକୁ ଯୋଡ଼ି ଜଣାଏ କି, ସଭାଜନେ,
ଦୋଷ ମୋ ନ ଧରିବ ମନେ କି, ସଭାଜନେ"

ଗାଇ ଗାଇ ସଭିଙ୍କୁ ଚମକାଇ ଦିଅନ୍ତି । ସେ କାଳରେ ଜମିଦାରର ନାଲିଆଖି, ଟିଆଦାର ଜୁଲମ, ମହାଜନର ତାଗିଦା, ଖାତକର ହନ୍ତସନ୍ତିଆ, ନଉକୁଣା ଜୀବନ, ନାଲି ପଗଡ଼ିଆକୁ କୋକୁଆ ଭୟ, ଶାଶୁ ନଣନ୍ଦଙ୍କ ଗଞ୍ଜଣା ଆଉ ବର୍ଷକ ନିରମାଖି ବୋହୂ ପିଲାଟିର ବାର ଦହଗଞ୍ଜ ଜୀବନ ତାଙ୍କର ଫାର୍ସ ମଧ୍ୟରେ, କମିକ୍ ଭିତରେ ନାଟ୍ଟ୍ରେ, ଜୀବନ୍ତ ରୂପେ ଫୁଟି ଉଠେ ।

"ଝିଅକ ଭଣ୍ଡି ହେଲା ପ୍ରବଳ,
"ବନା ମା, ହନା ଥରେ ହାମ ଆଡ଼କୁ",

"ଭାଇ ହୋ ସରିଗଲା, ସରିଗଲା ଆମ ସୁଖ ସଂସାର",
"ଚାଲେ ହଗୁର ମା, ପଳେଇବା ଏ ଗାଁ ଛାଡ଼ି" ଅଥବା

"ଟିକେଟ କାଟିବା, ରେଲରେ ଚଢ଼ିବା, ଦେଖିବା ହାବେଡ଼ା ପୋଲରେ ମନ, କଲିକତାକୁ ଚାଲ" ପ୍ରଭୃତି ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ ସମବେତ ଅସୁମାର ଜନତା ହତ ଚକିତ ହୋଇଯାନ୍ତି—ମନ୍ତ୍ରମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି ।

ପୁଣି ବେଳେବେଳେ ସେ ଗେରୁଆ ଧୋତି ପିନ୍ଧି ଫୁଙ୍ଗୁଳା ଦେହରେ ନାମାବଳୀ ଚଦର ଖଣ୍ଡେ ପକାଇ, ବେକରେ କନିଅର, ଝଗର, ମଲ୍ଲୀ ଆଉ ତରାଟର ଗଜରାମାଳ ଲମ୍ବାଇ, ନୃତ୍ୟ ରୂପରେ ଦେଖା ଦିଅନ୍ତି । ସୀତାହରଣ ବେଳେ ରାବଣକୁ, ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନକୁ, ରଙ୍ଗ ସଭାବେଳେ କଂସାସୁରକୁ ଚେତାବନୀ ଶୁଣେଇ ଶୁଣେଇ ସେ ଗାଇ ଉଠନ୍ତି—

ଏ ଦମ୍ଭ ରହିବ ନାହିଁଟି ବାପୁରା, କାଳ ସବୁନେବ ଛଡ଼ାଇ

କିମ୍ବା

ଝିଂପୋକ ହଉଥା ଗେହ୍ଲେଇରେ, ବେଙ୍ଗ ବସିଛୁ ପାଟି ମେଲାଇ,

ଅଥବା

ଆଉ କାନ୍ଦନା ବାପୁଣୀ ଲୋ, ପାହାନ୍ତିଆ ତାରା ଏଣେ ଦେଖା ଦେଲାଣି ।

ସେଇ ଉଦାତ୍ତ, ନିର୍ଭୀକ କଣ୍ଠରେ ଆଶା ଓ ବିଶ୍ୱାସର, ସତ୍ୟ ଓ ଧର୍ମର ପବିତ୍ର ବାଣୀ ଶୁଣେଇ ଶୁଣେଇ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରନ୍ତି ।

ଥରେ ଥରେ ତାଙ୍କର କଣ୍ଠରୁ,

"ଦୀନବନ୍ଧୁ ଦଇତାରି, ଦୁଃଖ ନ ଗଲା ମୋହରି"
"ଆହେ ନୀଳ ଶଇଳ ପ୍ରବଳ ମତ୍ତ ବାରଣ"
"ଥକ୍କା ମନ ଚାଲି ଯିବା, ଚକା ନୟନ ଦେଖିବା"

ଅଥବା, "ମୃଗୁଣୀ ସ୍ତୁତି, କଳାକଳେବର କହ୍ନେଇ, କୋଇଲି ଲୋ, କେଶବ ଯେ ମଥୁରାକୁ ଗଲେ" ପ୍ରଭୃତି ନାନା ଭଜନ, ଜଣାଣ, ଛାନ୍ଦ ଚଉପଦୀ ପ୍ରଭୃତି ଶୁଣିବାକୁ ମିଳେ । ହାସ୍ୟ ଓ ଅଶ୍ରୁର କାରୁଣ୍ୟ ଓ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟର ସମାନ୍ତରାଳ ସ୍ରୋତରେ ଭାସି ଭାସି ଦେଖଣାହାରି ଜନତା ଯେତିକି ହସେ—ସେତିକି ହସେ—ଯେତିକି ହସେ ସେତିକି କାନ୍ଦେ । ରଙ୍ଗିଆ ଦୁଆରି—ନରଣପୁର ହଟ ମାଷ୍ଟଙ୍କ ଆଖେଡ଼ାର ପୋଷିତ ହାସ୍ୟାଭିନେତା ଓ କଣ୍ଠଶିଳ୍ପୀ ଶ୍ରୀ ମାଧବ ଚରଣ ସ୍ୱାଇଁ ।

ରାତି ରାତି କେତେ ଅନିଦ୍ରା ହୋଇ, ଦିନ ଦିନ କେତେ ଭୋକଶୋଷ ଭୁଲି, କେତେ ଖାଲ, ଖମା, ନଈନାଳ, ବଣ ପାହାଡ଼, ବିଲମାଳ, କୁଦ ପଡ଼ିଆ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଲୋକେ ଛୁଟିଛନ୍ତି ତାଙ୍କ ଯାତ୍ରା ଦେଖିବା ପାଇଁ—ରଙ୍ଗିଆ ଦୁଆରିର ମନଭୁଲା ନିଛକ ହାସ୍ୟରସ ଉପଭୋଗ କରିବା ପାଇଁ । କାହିଁ କେଉଁ ବଳାସୁଣି ଆଉ ନଆଳି,

ବାଙ୍କିହାଟି ଆଉ ପୋଖରୀ ଗାଁ, ବନସିପୁର ଆଉ ବିଶ୍ୱନାଥପୁର, ନୂଆହାଟ ଜୋହଲ, ଶାସନପଦା, ସୁନ୍ଦର ଗାଁ ଖାଲି ପାଦରେ ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ତାଙ୍କ ଯାତ୍ରା ଦେଖିଛୁ । ପେଟ୍ରୋମାକ୍ସର ହାଲେଜ ଆଲୁଅ ତଳେ, ମଶାଲର ନାଲିଚିଆ ମଇଳା ଆଲୁଅ ଭିତରେ, ଲଣ୍ଠନର ଧକଧକ ଚିରଗୁଣୀ ଆଲୁଅରେ ବ୍ୟଥା ଓ ବେଦନାକୁ, ଦୈନ୍ୟ ଓ ଯାତନାକୁ ଉପହାସ କରି ତାଙ୍କର ସେଇ ସରଳ, ନିରଭିମାନ ମୁହଁଟି ଝଲସି ଉଠିଛୁ । ହସି, ହସାଇଛୁ—ନାଚ, ନଚାଇଛୁ—କାନ୍ଦ, କନ୍ଦାଇଛୁ ।

ଦିନକର କଥା । ଖରାଦିନ । ସକାଳୁଆ ସ୍କୁଲସାରି ଉଦୁଉଦିଆ ଦ ପହରେ ମୁଁ ଘରକୁ ଫେରୁଥାଏ । ଚାରିଆଡ଼େ ଶୁନଶାନ । କାଉ କୋଇଲିର ଯୋର ଶବ୍ଦ ନାହିଁ । ଭୋକରେ ପେଟ ଜଳୁଥାଏ । ଧଇଁସଇଁ ହୋଇ ମୁଁ ଛୁଟିଥାଏ । ହଠାତ୍ ସଂଗୀତର ଏକ ମଧୁର ମୂର୍ଚ୍ଛନା କେଉଁଠୁ ଭାସି ଆସିଲା । ଟିକିଏ ଅମିଯାଇ ମୁଁ ଚାରିଆଡ଼କୁ ନିଘା କଲି । ଏଥର କାନରେ ବାଜି ବାଜି ଗଲା—

ହେ ଦୟାମୟ, ହେ କରୁଣାସିନ୍ଧୁ,

ଅଞ୍ଜଳ ମୋର ଭରି ଦେଇଛ ଅପରିମିତ ମଣିମାଣିକ୍ୟରେ, ଅନ୍ତର ମୋର ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଛ ଆଶିଷର ଶାନ୍ତ ବାରିଧାରାରେ । ମୋର ଆଉ କିଛି ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ, ପ୍ରଭୋ, ତମରି ପାଦ ପଦ୍ମରେ କୋଟି କୋଟି ପ୍ରଣାମ କରୁଛୁ ।

ମୁଁ ସବୁ ଭୁଲିଗଲି । ଭୋକଶୋଷ ମୋର କୁଆଡ଼େ ଉଭେଇ ଗଲା । ନଇଁ ପଡ଼ି ଦେଖେ ତ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଏକ ଝଙ୍କାଳିଆ ବରଗଛ । ତା ଦେହକୁ ଆଉଜା ପଡ଼ି ମାଧବ ଭାଇ ଗାଇ ଚାଲିଛନ୍ତି—ହେ ଦୟାମୟ କରୁଣା ସିନ୍ଧୁ · · ·

· · · · · ·ଆଜି ତାଙ୍କର ଛଳଛଳ । ସାରା ଦେହରେ ଅପୂର୍ବ ଶିହରଣ । ସେଇ ଆୟତ ଆଖି ଦୁଇଟିର ସ୍ନିଗ୍ଧ ମେଦୁର ଚାହାଣୀ, ସାରା ଦେହରୁ ଅପୂର୍ବ ଶିହରଣ ବରଗଛର ପତ୍ର ଗହଳରେ ମର୍ମରିତ ହୋଇ ଉଠୁଛୁ । ମୁଁ ଆଉ କିଛି ଭାବି ପାରିଲିନ । ସେଇଠି, ତାଙ୍କର ପଛପଟେ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ବସି ପଡ଼ିଲି । କେତେବେଳକେ ଗାନ ବନ୍ଦ କଲାରୁ ମୁଁ ଚମକି ପଡ଼ି କହି ପକାଇଲି—ଆଜ୍ଞା ବନ୍ଦ ହେଲେ କାହିଁକି ? ଗାଆନ୍ତୁ ନା· · · · · · । ସେ ବି ଚମକି ପଡ଼ି ପଛକୁ ଚାହିଁଲେ । ପଚାରିଲେ—ଆରେ ଏ ପିଲା, ତୁ କିଏ ? ଏ ଅବେଳାଟାରେ ଏଠି କାହିଁକି ? ଏତିକି ପଚାରିଦେଇ ମୋ ଆଡ଼େ କିପରି ଏକ ସ୍ନେହଶୀଳ ଆଖିରେ ସେ ଚାହିଁଲେ । ଆଃ, ସେ ଆଖିର କୋମଳତା ସେ କଣ୍ଠର ମାଧୁର୍ଯ୍ୟକୁ ଜୀବନରେ ପୁଞ୍ଜି କରି ମୁଁ ପଥ ଚାଲିଛୁ ।

ମୋର ବ୍ୟାଗ୍ ଆଉ ବହିପତ୍ର ଦେଖି ସେ ପୁଣି ପଚାରିଲେ—ତୁ କେଉଁ କ୍ଲାସରେ ପଢ଼ୁଛୁରେ ବାବୁ ? ନା ଟି ତୋର କ'ଣ ? ମୁଁ ସବୁକଥା କହି ଦେଇଗଲି । ତା' ପରେ ପଚାରିଲି—ତମେ ଏଠି, ଆଉ ଅନ୍ୟ ଯାତ୍ରାକାରୀମାନେ, ପିଲାମାନେ

ସବୁ କାହାନ୍ତି ? ସେ ପାଖ ଆମ୍ବ ତୋଟା ଆଡ଼େ ହାତ ଦେଖାଇଦେଲେ । ଛୁଣ୍ଡା, ମଇଳା ଗାମୁଛିଟିମାନ ପାରିଦେଇ କେ କୁଆଡ଼େ ଲମ୍ବି ଯାଇଛନ୍ତି । ମସ୍ତ ଗୋଟାଏ ଅହ୍ଲଆ ଖୋଲା ହୋଇ ତା' ଉପରେ ହଣ୍ଡା ବସିଛି । ଓଦା ଘସି ଆଉ କଂଗୁ କାଠର ଧୂଆଁ ତୋଟା ସାରା ଖେଳେଇ ହୋଇ ଯାଇଛି । ମୁଁ ପଗ୍ଗ୍ରିଲି—କ'ଣ, ଏତେବେଳଯାଏ ତମମାନଙ୍କର ଖିଆପିଆ ସରିନାହିଁ ନା କ'ଣ ?

ସେ ଖାଲି ଟିକିଏ ହସି ଦେଲେ । ତା ପରେ କହିଲେ—କାଲି ହେଇ ସଞ୍ଜ ପହରୁ ଦ'ଟା ଶୁଖିଲା ହୁଡ଼ୁମ୍ବ ଆଉ ଆଞ୍ଜୁଳାଏ ଲେଖାଁ ପାଣି ପିଇ ଆମେ ସଭିଏ ଠିଆ ହୋଇଥିଲୁ । ସମାଜ ସରିଲା ପାହାନ୍ତିଆକୁ । ମାଷ୍ଟ୍ରେ ଆଜି ସକାଳୁ ଯାଇ ଗାଁ । ଗାଁ । ବୁଲି ମାମଲତକାରମାନଙ୍କୁ କେତେ କୁହା ବୋଲା କରିବାରୁ ଗାଧୁଆବେଳକୁ ମକଦ୍ଦମଘର ଅଧ ଟୋକେଇଏ ହେମଟା ଝଇ ପଠେଇଥିଲେ । ସେଥିରୁ ମୁଠାଏ ମୁଠାଏ ଆମେ ଖାଇଛୁ ।

ମୋ ଆଖି ଲୁହରେ ଜକେଇ ଆସିଲା । ଦ'ଟା ଶୁଖିଲା ହୁଡ଼ୁମ୍ବ ଆଉ ହେମଟା ଝଇ ଯାହାର ଭାଗ୍ୟରେ ବି ଠିକ୍ ବେଳାକାଳରେ ଜୁଟେନି ସେ ପୁଣି ଗୀତ ଗାଉଛି—

ହେ ଦୟାମୟ, ହେ କରୁଣାସିନ୍ଧୁ,
ଅଞ୍ଜଳି ମୋର ଭରି ଦେଇଛ ଅସରନ୍ତି
ମଣି ମାଣିକ୍ୟରେ ।

ହେ ଭଗବାନ, କଳାକାରର ଏ ବଦାନ୍ୟତା, ଏ ବିଶାଳତା ପାଖରେ ତମେ କ'ଣ ଲଜ୍ଜିତ ନା ଈର୍ଷାନ୍ୱିତ !! ଆଜିଯାଏ ବି ଭଗବାନଙ୍କୁ ଏଇ ପ୍ରଶ୍ନ ପଗ୍ଗ୍ରିବି ମୁଁ ବାଟ ଖୋଜୁଛି ।

ଏମିତି କେତେଦିନ ବିତିଯାଇଛି । ଶୁଖିଲା ପେଟରେ ଓଦା ଗାମୁଛା ପକାଇ, ଦୀର୍ଘ ଉପାସରେ, ହାରମୋନିୟମ, ବାଗୁଲି ଆଉ ବଂଶୀ, କ୍ଲାରିଓନେଟ୍‌ର ବାକ୍‌ସ-ମାନ, ତୁବି ତାବଲା, ଖଣ୍ଡା, ଢାଲୁଆର, ପୋଷାକପତ୍ରର ଗଣ୍ଠିଲିତକ ମୁଣ୍ଡରେ ମୁଣ୍ଡେଇ, କାନ୍ଧରେ ନଦ, କେତେ ନଈନାଳ, ବିଲବଣ, ଖାଲଢିପ, ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଏ ଗାଁରୁ ସେ ଗାଁ, ଏ ବଜାରରୁ ସେ ହାଟ ଯାତ୍ରାଦଳମାନେ ଦଉଡ଼ିଛନ୍ତି । ବାର ଦ୍ୱାର ଶୁଖି ପିଣ୍ଡା ହୋଇଛନ୍ତି । ଛୁଣ୍ଡା ହେଁସ, ଖଣ୍ଡିଆ କନାରେ ଗ୍ରୀନ୍ ରୁମ୍ ସଜେଇ ଦେହ ମୁଣ୍ଡରେ ରଙ୍ଗ ବୋଳି ହୋଇଛନ୍ତି । ପାଉଡ଼ର ମାଟିଛନ୍ତି । ଶୁଖିଲା, ନଗୁଟିଆ ତୋଟାମାଳ, ପଦା ପଡ଼ିଆରେ ନାଚକୁଦ, ଛାନ୍ଦ ଚଉପଦୀ ଭଜନ ଜଣାଣ ଗାଇ ଗାଇ ଶ୍ମଶାନର ନୀରବତାରେ ପ୍ରାଣର ସ୍ପନ୍ଦନ ଖେଳେଇ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ପାଟିପାଇଁ, ଅଭିନୟ ପାଇଁ, ପଇସାପଇ ପାଇଁ, ଦରଦାମ କଷାକଷି ନେଇ, କେବେ କେଉଁଠି ମାଧବ ସୋଇଁଏ ଓସ୍ତାଦଙ୍କ ପାଖରେ ବା ମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ନିକଟରେ ଓଜର, ଆପତ୍ତି କରି ନାହାନ୍ତି । ପ୍ରତିବାଦ ଜଣାଇ ନାହାନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁ ଭୂମିକା ଦିଆଯାଇଛି, ଯେତେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଯେତେ ସାମାନ୍ୟ ହେଲେ ବି, ନିଜର ଅସାମାନ୍ୟ ପ୍ରତିଭା ଓ ଏକନିଷ୍ଠ ସାଧନାରେ ତାକୁ ସେ ମହୀୟାନ କରି ଦେଇଛନ୍ତି ।

ଅଭିନେତାର ଅହଂକାର, ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକାର ବଡ଼ିମା, କେବେ ତାଙ୍କୁ କଳୁଷିତ କରିନାହିଁ । ସେଇ ହସ, ସେଇ ସରଳତା, ସେଇ ସାଧନା, ଆଉ ଉଦାରତା ତାଙ୍କୁ ମହାନ କରିଛି—ବରିଷ୍ଠ କରିଛି । ସେଇ ନିରହଂକାର, ନିରାଡ଼ମ୍ବର, ନୀରବ ସାଧକଙ୍କୁ ବହୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବହୁବାର ମୁଁ ପ୍ରଣତି ଜଣାଇଛି । ସେ ବି ମୋତେ ବହୁତ ଆଶୀର୍ବାଦ କରିଛନ୍ତି । ମୋ ଦେହ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ବୁଲାଇଆଣି, ଛଳ ଛଳ ଆଖିରେ କହିଛନ୍ତି—ଜଗନ୍ନାଥେ ତୋତେ ବଡ଼ଲୋକ କରନ୍ତୁ ବାପ, ତୁ ମନଲଗେଇ ପାଠ ପଢ଼—ବଡ଼ ହ······ଆହୁରି ବଡ଼ । ଆମ ଏ ନାଟୁଆ, ବେହିଆ, ହେରେସାଙ୍କ ଦୁଃଖକଷ୍ଟ ବୁଝ୍ ବାପ··················

ଗଲଣି--ସେକାଳ କୁଆଡ଼େ ଗଲଣି । ଆଜିର ପରିବର୍ତ୍ତିତ ପରିସ୍ଥିତିରେ ସେ ସବୁ ନାଟଦଳ କେ କୁଆଡ଼େ ଛିନ୍ନଛତର ହୋଇ ଶିମିଳି ତୁଳାପରି ଉଡ଼ି ଗଲେଣି । ସେ ଦିନର ତାଡ଼କା ଆଉ ହିଡ଼ିମ୍ବି, ବକାସୁର ଓ ମହିଷ ସୁର, କଂସାସୁର କି ଭୀମସେନ, ସାବିତ୍ରୀ, ଦ୍ରୌପଦୀ, କାଞ୍ଚନମାଳା, ସୁଶୀଳା, ମାଳତୀ ଆଜି କାହାର ଆଖି କିଆରିରେ ପାଣି ମଡ଼ାଉଛନ୍ତି । ପାନ ବରଜକୁ ମାଟି ବୋହୁଛନ୍ତି ଅଥବା କଟକ, ଭୁବନେଶ୍ୱର ରାଜରାସ୍ତାରେ ମୋଟ ବୋହି ବୋହି ଯାସକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ପାଳକୁ ଲମ୍ବ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଛନ୍ତି । ଗଲଣି—ସବୁ କଥା ଓଲଟ ପାଲଟ ହୋଇ ଗଲଣି ।

ମାଧବ ଭାଇଙ୍କ ଜୀବନରେ ଏହା ମଧ୍ୟରେ କେତେ ଝଡ଼ଝଞ୍ଜା ବହି ଯାଇଛି । ନାଟତାମସା କରି, ହେରେସାଙ୍କ ଭଳି ଗୁଡ଼ାଏ ଏଣେତେଣେ ବୁଲି ଓଦା ଖାଉଛି ବୋଲି ଓଲଟି ଅଭିଯୋଗ ବାଢ଼ି ଭାଇମାନେ କେବେଠୁ ତାଙ୍କୁ ଭିନେ କରି ଦେଲେଣି । ସାନଭାଇ ଜମି କେଇ ଗୁଣ୍ଠ ଭାଗରେ କରୁଥିଲା ଯେ, ଏବେ ତି ବରଷ ହେଲା ଭାଗ ଧାନ ଗଣ୍ଡାକ ବନ୍ଦ କରିଦେଇ, ଭାଗଚୂଷୀର ସତ୍ତ୍ୱ ବଜାୟ ଲାଗି ତହସିଲ ଅଫିସରେ ଦରଖାସ୍ତ ଛାଡ଼ି ଦେଇଛି ।

ଏସବୁ କଥାକୁ ସୋଇଁଏ କେବେ ନଜର ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ପରବାଏ କରି ନାହାନ୍ତି । ସବୁବେଳେ ସେଇ ହସ—ମନଖୋଲା ଶ୍ଳେଷ ଠୋକ କଥା । ଯୋଗକୁ ସେଇ ହସକୁଶି, ଫୁଙ୍ଗୁଳା ଫାତିମାବିବି ବି ତାଙ୍କୁ ଜୁଟି ଯାଇଛି । ଦୁଃସହ ଜୀବନରେ; ଧୂ ଧୂ ମରୁବାଲିରେ ଫାତିମା ତାଙ୍କର ଚଳପଥର ଏକମାତ୍ର ରକ୍ତ ଗୋଲାପ ।

ବହୁଦିନ ତଳର କଥା ସେ । ସେଥର ଅବଦୁଲପୁର ତୋଟାରେ ଅଖି-ତୃତୀୟାକୁ ଯାତ ହଉଥାଏ । "ଡେଲାଇଟ୍"ର ହାଲ୍କୋଳ ଆଲୁଅରେ ତୋଟାମାଳ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପଡୁଥାଏ । ଯାତ୍ରାର ଶେଷ ପ୍ରହର । ଗୋଟାଏ ଆମ୍ବ ଗଛକୁ ଆଉଜିପଡ଼ି ସୋଇଁଏ ଟିକିଏ ଦମ୍ ନେଲେ । ମଥାରୁ ଝାଳ ପୋଛିଲେ । ପକେଟରୁ ବିଡ଼ି ଖଣ୍ଡେ କାଢ଼ି ନିଆଁ ଧରାଇଲେ । ହଠାତ୍ ତାଙ୍କର ଆଖି ଯେମିତି ଓଟାଣି ହୋଇଗଲା । ଗଛ ଗହଳର ଗୋଟିଏ କଣକୁ, ନିରାପଦ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ ବସିଥାନ୍ତି । ତା'ରି ଭିତରୁ , ସେଇ ସବୁ ରଙ୍ଗ ବେରଙ୍ଗର ଶାଢ଼ୀ ଆଉ ହାସ୍ୟଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ମୁହଁଟି-ମାନ ଭିତରୁ ଦୁଇଟି ଆଖି, ସଜଳ କଜଳ ଆଖି, ଯେମିତି ତାଙ୍କ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ରହିଛି । ସୋଇଁଏ ଟିକିଏ ହଡ଼ବଡ଼େଇ ଗଲେ । ପୁଣି ଥରେ ସେ ସାହସ ସଞ୍ଚୟ କରି ସେଇଆଡ଼େ ଚାହିଁଲେ । ହଁ ସେଇ ମୁଗ୍ଧବିହ୍ୱଳ, ଦୁଇଟି ଆୟତ ଆଖିର ନୀରବ ଭାଷା ତାଙ୍କୁ ଯେମିତି ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଉଛି । ଆଞ୍ଜୁଳା ଆଞ୍ଜୁଳା ମଧୁମାଳତୀ ଆଉ ଗଙ୍ଗଶିଉଳି ସୋଇଁଙ୍କ ଘ୍ରାଣରେ ମହକ ଛୁଟାଇ ହଠାତ୍ ହସି ଉଠିଲେ । ସୋଇଁଏ ଚାହିଁଲେ—ଖାଲି ଚାହିଁ ରହିଲେ ।

ତା'ପର ଦିନ କଅଁଳ ଗାଧୁଆବେଳ । କୁଶଭଦ୍ରା ନଈକୁ ଗାଧୋଇବାକୁ ଯାଉ ଯାଉ ହଠାତ୍ ନଈ କୂଳରେ ଦେଖିଲେ ପାଣି ମା'ଠିଆ କାଖେଇ ସେଆଡ଼ୁ କିଏ ଆସୁଛି । ସୋଇଁଏ ଥମିଗଲେ—ଅଟକିଗଲା ଝିଅଟି । ରଜନୀଗନ୍ଧାର ଆନତଗ୍ରୀବା ଆଉ ଟିକିଏ ତଳକୁ ନଇଁଗଲା । ରକ୍ତ କମଳ ଓଠ ଦୁଇଟି ସରମ ସଙ୍କୋଚରେ ଝାଉଁଳି ଯାଉ ଯାଉ ପୁଣି ବିଚିତ୍ର ହସରେ ଉଲସି ଉଠିଲା । ଏଇ ମିଶ୍ରପ୍ରତିକ୍ରିୟା, ବିପରୀତବାଦର ବିଚିତ୍ର ଯୋଗସୂତ୍ର ସୋଇଁଙ୍କୁ ବିଚଳିତ କଲା—ଅଥୟ କଲା । ତାପରେ···ତାପରେ··· । ସୋଇଁଏ ବୁଝିଲେ ସେ ଗୋଟିଏ ମୁସଲମାନ ଝିଅ—ନାମଟି ତାର ଫାତିମା ।

ଫାତିମାର ସାଦି ହୋଇଥିଲା ଆର କୁଣ୍ଡିର ହମିଦ ସହିତ । ସାଦିର ମାସ କିଛିଦିନ ପରେ ହମିଦ ଗଲା ଖଡ଼ଗପୁର ତା ମାମୁଁ ସଙ୍ଗରେ, ରେଲ୍‌ବାଇରେ କ'ଣ ଚାକିରି କରିବ ବୋଲି । ବାସ୍ ସେଇଦିନଠୁ ସେ ସେଇଆଡ଼େ । ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ବିତି ଗଲାଣି । ସେ ଆଉ ଘରକୁ ଫେରୁନାହିଁ । ଏବେ ଖବର ମିଳିଲାଣି ଯେ ତେଣେ କୁଆଡ଼େ କାହାକୁ ସେ ନିକା ହୋଇ ଭଲରେ ଘରଦ୍ୱାର କରି ରହିଲାଣି । ଆଉ ଏଣେ, କାହାପାଇଁ, କେଉଁ ବାଟକୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଫାତିମା ନୀରବରେ ଲୁହ ଢାଳେ କେଜାଣି !!

ସେଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ମାଧବ ଭାଇ ହଠାତ୍ ଯାଇ ପଚାରିଲେ ଫାତିମା, ତୁ ମୋତେ ପୁଣି ଥରେ ସାଦି କରିବୁ ଫାତିମା । ନା, ନା, ଫାତିମା, ମୁଁ କାହାକଥା ଶୁଣିବାକୁ କାହା ମତାମତ ନେବାକୁ ଚାହେଁନା ।

ଜାତି, କୁଳ, ମାନ ମହତର ପ୍ରଶ୍ନ ତୁ ଉଠାନା ଫାତିମା । ଖାଲି କହୁ, ଥରୁଟିଏ ଖାଲି କହ, ତୁ ରାଜି ତ ? ବାସ୍ ଚୁପ୍ ଚୁପ ଫାତିମା ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ସେଇଠୁ ଉଠି ଚାଲି ଆସିଲା । ସେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଛାଇ ପରି ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ସେ ରହିଛି ।

ତା'ଲାଗି କେତେ କଥା; କେତେ ବ୍ୟଥା, କେତେ ଝଡ ଝଞ୍ଜା କେତେ ହୋହାଲ୍ଲା; ପାଟିଗୋଳ କଳିକଜିଆ । ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନ, ଜାତି ଅଜାତି ନେଇ କେତେ ଦଳାଦଳି, ଘଣ୍ଟାଚକଟା । ସବୁ ଧକ୍‌କାକୁ, ସମସ୍ତ ଝଡ଼କୁ ସେ ବେପରୁଆ ଛାତି ପତେଇ ଉନ୍ନତ ଶିର ଦେଖାଇ ଏକା ଏକା ଭେଟିଛନ୍ତି—ସବୁ କିଛି ସହିଛନ୍ତି । କେହି ଟିକିଏ ପଚାରି ନାହାନ୍ତି ଏତେବେଳେ । କେହି ଆହା କହିନାହାନ୍ତି । ରୁଣ୍ଡ ହୋଇ ସମସ୍ତେ ନଜର ଦେଖିଛନ୍ତି । ମେଳା ମେଳା ହୋଇ ଏଠି ସେଠି ଫୁସ୍ ଫାସ୍ ହୋଇଛନ୍ତି । କାନକୁହା କଥା ଶୁଣିଛନ୍ତି । ଗୁଜବ ଉଠାଇଛନ୍ତି । ନାଖଧପି ଦାନ୍ତ ନେଫେଡ଼ିଛନ୍ତି । ପାଖକୁ ଟିକିଏ ଡାକିଲେ; କେଉଁ ଛଟକରେ, କେଉଁ ବାଟରେ ଖସିଯାଇ, କବାଟ କିଳି ଶୋଇପଡ଼ିଛନ୍ତି । କାନଡେରି ହୁଡ଼ାକଥା ଶୁଣିଛନ୍ତି ।

ଘରଦ୍ୱାର, ବାଡ଼ିବଗିଚା, ଧନ ଦରବ ସବୁ ତେଜ୍ୟା କରିଦେଇ, ନଈକୂଳର କାନ୍ଥଟିଆ ମଶାଣିପଦା ପାଖରେ ଗୋଟାଏ ଛୋଟ କୁଡ଼ିଆ କରି ପଡ଼ିରହିଛନ୍ତି । ସେ ନଈର ବାଲିକୁଦ, ନେଳିଆ ପାଣି, ଗୋଳିଆ ବଢ଼ି ଆଉ ଗଛ ଲତା, ପଦ୍ମଫୁଲ, କାଉ କୋଇଲି, କଜଳପାତି, ହଳଦୀବସନ୍ତଙ୍କ ନାଚ ଗୀତରେ ସବୁ ଭୁଲିଛନ୍ତି । ଆସନ୍ତା କାଲିର ରଙ୍ଗିନ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଛନ୍ତି ।

...ଗଲାଣି—କେତେଦିନ ଗଡ଼ି ଗଲାଣି, ଏ ନଈରେ କେତେ ପାଣି ବହି ଗଲାଣି । ଏ କୁଦରୁ କେତେ ବାଲି ଉଡ଼ି ଗଲାଣି । ଏ ମନରୁ କେତେ ସ୍ୱପ୍ନ ହଜିଗଲାଣି । ସେଇ ମାଧବଭାଇ ଏବେ ରହି ଗଲେଣି । ଭଲକରି ଚାଲିବୁଲି କରି ପାରୁନାହାନ୍ତି । ରମେଶ ଭାଇଙ୍କଠୁ ଏସବୁ କଥା ମୁଁ ଶୁଣିଛି ।

ଏବେ ଛ'ମାସ ହେଲା ବାଇ ବେମାରିରେ ସେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଆମ୍ବୁବାଇ କେତେବେଳେ ପେଟକୁ, କେତେବେଳେ ଅଣ୍ଟାକୁ ବା ଛାତିକୁ ଝିଙ୍କୁଛି, ଅଣ୍ଟା ସଳଖି ପାରୁନାହାନ୍ତି । ଆହା ଜୀବନରେ କିଛି ତାଙ୍କୁ ଦେଇ ପାରିନି । କିଛି ହେଲେ ତାଙ୍କର କରି ପାରିନି । ତାଙ୍କଠୁ କେତେ କ'ଣ ସବୁ ନେଇଛି । ତାଙ୍କରି ଆଶୀର୍ବାଦରୁ, ତାଙ୍କରି କଲ୍ୟାଣରୁ, ମୁଁ ଆଜି ସାହିତ୍ୟିକ ହୋଇଛି ଚାରିଆଡ଼େ ଦୂରି ବୁଲୁଛି, ଏଣେ ତେଣେ ବକ୍ତୃତା ଝାଡ଼ୁଛି । ପତ୍ର ପତ୍ରିକାରେ ଲେଖା ଛାପୁଛି—ସମ୍ପାଦନା କରୁଛି, ଅଥଚ ଏଇଠି—ଏଇ ମୋ ଗାଁ ମାଟିରେ, ଯିଏ ମୋ ଆଖିରେ

ପ୍ରଥମ ସ୍ୱପ୍ନ; କଳ୍ପନାରେ ଡେଣା ଲଗେଇ ଦେଇଛୁ, ଯିଏ ମୋତେ ପ୍ରଥମେ ଚଖେଇଛୁ କଳା ଓ ସାହିତ୍ୟର ଅମୃତ ସ୍ୱାଦ, ତାପାଇଁ କ'ଣ ବା କରି ପାରିଛୁ !! ଆମେ ସବୁ 'ମେଣ୍ଡାଅଫେୟାର', 'ଫାଙ୍କିବାଜ', 'ଇଣ୍ଟଲେକ୍ଟୁଆଲ' ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଦଳ । ଜୀବନ-ଠାରୁ, ଦୁନିଆଠାରୁ ଦୂରରେ ରହି, ଘଟଣା ସଙ୍ଗେ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ନ ହୋଇ, ନାନା ଘାତ ପ୍ରତିଘାତ ପ୍ରତି ନଜର ନ ଦେଇ, ମନର ଖିଆଲରେ ଏଣ୍ଟୁଡ଼ିତେଣ୍ଟୁ ଗୁଡ଼ାଏ ଧାର କରି କଥାକୁ ପୁଞ୍ଜି କରି ମହା ମଉଜରେ ଧାଁଧପଡ଼ କରୁଛୁ । ନିଜର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ, ନିଜର ଖ୍ୟାତିଲାଭ, ସାହିତ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ, ନୃତ୍ୟ, ନାଟକକୁ ବିନିଯୋଗ କରି ଭୁମୁଲ ହଟ୍ଟଗୋଳ ଧୂଆଁ ବାଣରେ ବାୟୁମଣ୍ଡଳକୁ ଅଧିକ ଉତ୍ତପ୍ତ, ଅଧିକ ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ କରୁଛୁ ।

ଆଜି ଯଦି ଏ ବୟସରେ, ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନରେ, ବନ୍ଧୁ ବାଳମ୍ଭ ସଦ୍ଭେ ବି କିଛୁ ହେଲେ ତାଙ୍କର କରିପାରେ······ କରିପାରେ······ । ହାତର ବ୍ରିଫ୍‌କେସ୍ ଖୋଲି ମୁଁ ଗୁଡ଼ାଏ କାଗଜପତ୍ର ଅଣ୍ଡାଳି ପକାଇଲି । ହଁ, ସବୁ ଠିକ୍ ଅଛି ।

ବାଟ ସରି ଆସୁଛି । ମାଈ ସନ୍ଧ୍ୟାର ପାତଳ ଅନ୍ଧାର ଗଛ ଲତାର ମଥାନରୁ, ନଈପଠା ଓ କେନାଲ ଭିତରୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ମାଡ଼ି ଆସୁଛି । ତାଳ, ନଡ଼ିଆ, ଆମ୍ବ, ପଣସ ଘେରା କନକପୁର ଗାଁ ଏଇ ମୋ ସାମନାରେ ।

+ + + +

କବାଟ ଠକ୍ ଠକ୍ କରି ମୁଁ ଡକା ଛାଡ଼ିଲି ମାଧବ ଭାଇ, ହୋ, ମାଧବ ଭାଇ, ଘରେ ଅଛ ମାଧବ ଭାଇ ? କବାଟ ଖୋଲି ଦେଲି । ଜଣକେ ସଂଭ୍ରମରେ ଠିଆ ହେଲେ । ନମସ୍କାର ଜଣାଇ କହିଲି—ମୁଁ······ମୁଁ······ମୁଁ ହଉଛି ପ୍ରକାଶ ମହାନ୍ତି । ଆଇଛି ମାଧବ ଭାଇଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଦେଖିବା ପାଇଁ । ବୃଦ୍ଧାଙ୍କ ମୁହଁରେ ହସ ଉକୁଟିଲା ।

ଘରଆଡ଼େ ମୁଁ ଆଗେଇ ଗଲି । ମାଈ ସନ୍ଧ୍ୟାର ସେଇ ମହିଲା ଅନ୍ଧାରରେ ମାଧବଭାଇ ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ଖଣ୍ଡେ ହେଁସ ବୁଣୁଥିଲେ, ମୋତେ ଦେଖି ଆନନ୍ଦରେ କୁଣ୍ଢାଇ ଉଠି କହିଲେ—ଆରେ ପ୍ରକାଶ, ତୁ ଆସିଛୁ ? ଆ ବାପ···ଆ···ଆ······ । ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରି ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ପଚାରିଲି—ଆଉ ଖବର ସବୁ କ'ଣ ମାଧବଭାଇ ? ସବୁ କୁଶଳତ ? ମାଧବ ଭାଇ ସେମିତି ହସି ହସି କହିଲେ—ସବୁ ଦୁର୍ଯୋଗ ଓ ଦୁର୍ବିପାକ, ଅମଙ୍ଗଳ ଓ ଅକଲ୍ୟାଣକୁ ଯିଏ କୁଶଳ ଅଉ ଆନନ୍ଦ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଛି ତା'ର ପୁଣି ଦୁଃଖ କ'ଣ ? କଷ୍ଟ କେଉଁଥି ପାଇଁ ? ଏଇତ ଦେଖୁଛୁ ବାପ, ହେଁସ ଖଣ୍ଡେ ବୁଣୁଛି । ବୟସ ବେଳେ ହସହସରେ ବେଳଗଲା । ଆଉ ଏଇନେ ହେଁସକୁ ଧରିଛି । ହସି ଆଉ ହେଁସର ବେଉସା ଭିତରେ ହାନି ଲାଭର ପ୍ରଶ୍ନ କାହିଁରେ ବାପ ! ଆଉ ତୁ କେମିତି ଏଣେ ଏ ଅବେଳଟାରେ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଲୁ ମ ? ଫାତମା ଭାବୀ ବି ଗ୍ଳାନ

ଗୁ ଆଉ କୋରା ନଡ଼ିଆ ପକା ଚୂଡ଼ାଭଜା ଓ ଥାଳିଆ ଥୋଇ ଦେଇ ଗଲେ, ଚୂଡ଼ାଭଜା ଆଉ ଗୁ ପିଉ ପିଉ ମୁଁ କହିଲି—

ବହୁ ଅପମାନ, ବହୁ ଅଣଦେଖା ଆମେ ତମମାନଙ୍କୁ କରିଛୁ । ଆମକୁ ସବୁ ତମେ କ୍ଷମାକର ମାଧବଭାଇ । ଆଜି କିନ୍ତୁ ଯୁଗ ବଦଳିଛି ଯାଇଛି । ଶିଳ୍ପୀ, କଳାକାରର ତ୍ୟାଗ ଓ ପ୍ରତିଭାକୁ ଏ ଦେଶ, ଏ ସରକାର ଆଜି ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଇଛି । ସେମାନଙ୍କ ଭରଣ ପୋଷଣ ପାଇଁ ଆର୍ଥିକ ପେନ୍‌ସନର ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଛି । ମୁଁ ଭିତରେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଯାଇ ସରକାରୀ ଉଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ସହ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ତମପାଇଁ ପେନ୍‌ସନର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ସାରିଛି । ନାଁ, ନାଁ, ତମେ ଆଉ ମନାକରନା କରନା । ସେ ପିଲାଳିଆମି ଆଉ ଦେଖାଅନା । ଖାଲି ଏ ଫର୍ମ କେଇଖଣ୍ଡରେ ଦସ୍ତଖତ କରିଦିଅ । ତମର କେତେଖଣ୍ଡ ଫଟୋ ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ରହିବ । ମୁଁ ସଙ୍ଗରେ କାମେରା ନେଇ ଆସିଛି । କାଲି ସକାଳେ ସେ ସବୁର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେବି ।

ମାଧବ ଭାଇଙ୍କ ହାତରୁ ଚୂଡ଼ାଭଜା ଗଣ୍ଡାକ ଥାଳିଆ ଉପରେ ଖସି ପଡ଼ିଲା । ସେ ମୋ ଆଡ଼େ କପରି ଏକ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଆଖିରେ ଚାହିଁ ରହିଲେ । ଛାତିରେ ମୋର ଛନକା ପଶିଲା । ବହୁଦିନୁ ଯାହା ଆଶଙ୍କା କରୁଥିଲି, ଉପସ୍ଥିତ ପରିସ୍ଥିତିରେ ତା'ର ମୁହାଁ ମୁହିଁ ହେବାକୁ ଯାଉଥିବାରୁ ଟିକିଏ କପରି ଶଙ୍କିଗଲି । ମାଧବଭାଇ ଢେଖ-ଢୋକ, ଗଳା ସଫାକରି କହିଲେ— ବୁଝିଲୁ ପ୍ରକାଶ, ପିଲାଳିଆମି ମୋର ନୁହଁରେ, ସବୁବେଳେ ତୋର ସ୍ୱଭାବ ଏମିତି । ତୁ ଅଛୁ, ସେଇ ମୋର ଯଥେଷ୍ଟ । ଏ ବିଶ୍ୱ-ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଭିତରେ କେହି ଜଣେ କେବେ ମୋ ପାଇଁ ଅଛି, ମୋ ପାଇଁ ଭାବୁଛି, ସେଇ ମୋର ପରମ ଭାଗ୍ୟ—କୋଟିନିଧି ।

ତୁ ଜାଣୁ— ଜାଣୁ ତୁ ପ୍ରକାଶ, ଆରେ ହାଟ ମାଷ୍ଟର ଏବେ ବି ବଞ୍ଚିଛିରେ । ନ ମରି ଯାହା ବୁଢ଼ାଟା ଖାଲି କଲବଲ ହଉଛି । ଭେକ ଉପାସରେ, ପଥ୍ୟପାଞ୍ଚନା ଟିକିଏ ନ ପାଇ ବୁଢ଼ାଟା ଛଟପଟ ହେଉଛି ମଲା । ବ'ଦଟା ଝୁଅ ବାହା ହୋଇ ନପାରି, ପେଟ ବିକଳରେ ଦଉଡ଼ିଦେଇ ମଲେ । ଗୋଟିଏ ବୋକା ଭେଣ୍ଡାପୁଅ, କି ଦେମାଗ ଧରିଲା କେଜାଣି, ଉସୁମାନେ ଗଳାସନ ଟଳି ପଡ଼ିଲା । ଆହା ହା, ଆଉ କହନା ବାପ, ଶତ୍ରୁକୁ, ଘୋର ପାଷାଣ୍ଡକୁ ବି ଏ ଦଶା ନ ପଡ଼ୁରେ ।

ଆରେ ହାଟ ମାଷ୍ଟର କାହାକୁ ମନିଷ ନ କରିଛି ? କେଉଁ ନାଟ ବାଲୁଠି, କେଉଁ ଗାୟକ ବାୟକଠି, ଏ ଆଉ ଦାର୍ଘ ଦଶକୋଶରେ ତା ଛାଟ ନ ବାଜିଛି ? ଆହା, କି ଛାନ୍ଦ, କି ଚଉପଦୀ, କି ଚମ୍ପୂ, କି ଭଜନ, କୀର୍ତ୍ତନ ତା କଣ୍ଠରୁ ନ ବାହାରିଛି ? ଚଟ୍‌କିନା ବେଶ ବଦଳେଇ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କଂସାସୁରରୁ ତାଡ଼କା, ପୁତନା ହୋଇଯିବ । ରାବଣାସୁରରୁ ସୁଗ୍ରୀବ, ବିଭୀଷଣ ସାଜିଯିବ, କେତେବେଳେ

ମହାରାଜା ତ, କେତେବେଳେ ପୋଇଲ, ପରବାଶ, ପୁଣି କେତେବେଳେ ବୁଢ଼ା ମନ୍ତ୍ରୀ ତ, ଗୁହ୍ନୁଁ ଗୁହ୍ନୁଁ ପୁଣି ଦୁଆଡ଼ୀ ମୁଦୁସୁଲି । ଓଃ କି ଅଲୌକିକ ଶକ୍ତି ତା'ର—କି ଯେ କାଣ୍ଡକାରଖାନା ତା'ର । ତାକୁ ଶୁଣି ଶୁଣି ଲୋକେ ଗାୟକ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତିରେ, ଦେଖି ଦେଖି ଓସ୍ତାଦ ବନି ଯାଇଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ କାନେଇ କାନେଇ ବାୟକ ପାଲଟି ଯାଉଛନ୍ତି ।

ସେଇ ବୁଢ଼ା, ସେଇ ହଟ ମାଷ୍ଟର, ତାକୁ ତମେ କଳାକାର, ଶିଳ୍ପୀ ବା ଅଭିନେତା, ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଯାହାକିଛି କହନା କାହିଁକି, ସେ ଆଜି ପଙ୍କ କାଦୁଅ ପଚପଚ, ମଶାମାଛି ଭଣଭଣ, ଗୋବର ଖାତରେ ସଲବଲ ହୋଇ କୁଳୁକୁଳୁ କରି ଚୁହିଁଛି । ତା କଥା ଟିକିଏ ବୁଝରେ ବାପ—ତା ପାଇଁ ଟିକିଏ ପଥ୍ୟପାଞ୍ଚନର ବେବସ୍ଥା କର । ମୋ କଥା କାହିଁକି ଆଗ ପଡ଼ିଛି ? ମୁଁ ତ ହେଲେ ହେଁସ ବୁଣି ଚାଲି ପାରୁଛି । କିନ୍ତୁ ହଟ ମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ଯେ ଆଉ ହାତ ଗୋଡ଼ ଚଳୁନାହିଁ !!!

ମାଧବ ଭାଇ ଆଉ କିଛି କହି ପାରିଲେ ନି । କଣ୍ଠସ୍ୱର ତାଙ୍କର କାଇଁ କାଇଁ ହୋଇ ଉଠିଲା । ପେଜେଗ୍ରା ଆଖିରୁ ଲୁହଗଡ଼ି ପାଚିଲା ଦାଢ଼ି ଆଉ ପିଞ୍ଜରା ହାଡ଼ ଢନ୍ତେଇ ଦେଲା ।

ସେଇଆଡ଼େ, ସେଇ ଶାନ୍ତ ସୁନ୍ଦର, ତ୍ୟାଗ ମଧୁର ମୁହଁଆଡ଼େ ମୁଁ ଗୃହିଁ ରହିଥିଲି । ସ୍ଥିର ନିଶ୍ଚଳ, ନିଷ୍କମ୍ପ ଏକ ସାରସ୍ୱତ ଦୀପ ଶିଖା ଯେପରି ଦାଉ ଦାଉ ହୋଇ ଜଳି ଉଠୁଛି । ସେ ଶିଖାର ଧାସ ବାଜି କେତେ ନିଷ୍ପ୍ରଭ ପ୍ରଦୀପ ଜଳି ଉଠୁଛି—ଆଲୋକିତ କରୁଛି । ମୋର କଣ୍ଠସ୍ୱର କମ୍ପି ଉଠିଲା—ମୁଁ ମାଧବ ଭାଇଙ୍କ ପାଦଧରି ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରିଲି । କହିଲି—ମାଧବ ଭାଇ, ତୁମେ ଯଥାର୍ଥରେ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କର ବରପୁତ୍ର !

କଇଁଚ

ଶ୍ରୀ ବିଜୟକୃଷ୍ଣ ମହାନ୍ତି

ସନ୍ଧ୍ୟା ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଯାଇଛି ।

ଅନ୍ଧକାର ଧରଣୀକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଆକାଶରେ ଜହ୍ନ ଉଠିଛି ।

ନିତ୍ୟ ଅଭ୍ୟାସାନୁଯାୟୀ ଆଡ଼ଭୋକେଟ୍ ମନୋଜ ଦାସ ନଈକୂଳକୁ ସାନ୍ଧ୍ୟ ଭ୍ରମଣରେ ଆସି ନଦୀବନ୍ଧ ଉପରେ ନୀରବରେ ବସିରହି ପଶ୍ଚିମ ଦିଗନ୍ତକୁ ଅପଲକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ ରହିଥିଲେ ।

ଦୂର ପର୍ବତଶ୍ରେଣୀ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଦିଶୁଛନ୍ତି ।

ଆକାଶରେ ତାରକାମାନଙ୍କର ଆଖିମିଟ୍‌କା ।

ନଈକୂଳ ଜନଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ଆସୁଛି କ୍ରମଶଃ ।

ଗୃହାଳୟରେ ଭଙ୍ଗା ପଡ଼ୁଛି ।

ବ୍ୟସ୍ତତାର ବିସ୍ଦୁଳତାରୁ ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଯେଉଁମାନେ ଏଠାକୁ ଛୁଟି ଆସିଥିଲେ ବିଜନତାର ଆସ୍ୱାଦନ ପାଇଁ ସେମାନେ ପୁନଶ୍ଚ ଫେରି ଯାଉଛନ୍ତି, ସେହି ଅତି ପୁରାତନ ଓ ଅତି ଆପଣାର ବ୍ୟସ୍ତତା ଭିତରକୁ ।

ସେମାନେ ଜୀବନ ଲୋଡ଼ି ଆସିଥିଲେ ନିର୍ଜନତା ଭିତରେ ।

ପ୍ରାପ୍ତି ନେଇ କ'ଣ ସେମାନେ ଫେରି ଯାଉଛନ୍ତି ?

ଦୂର ପର୍ବତ ସୁନ୍ଦର ।

କର୍ମଶୂନ୍ୟ ଜୀବନର ସ୍ଥିତି ଯେ ଦୁର୍ବିସହ ।

ମାନବ ଜୀବନର ଅର୍ଥ କ'ଣ ? ସଜ୍ଞା କ'ଣ ତା'ର ? ମନୋଜ ଦାସ ନିଜ ଜୀବନକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରୁଛନ୍ତି ।

ଏମିତି ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ନିଜ ଜୀବନକୁ ସେ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରନ୍ତି । ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ବେଶ୍ ନିର୍ଜନ । ଭାବିବାକୁ ସମୟ ମିଳେ । ନଚେତ୍ କର୍ମ ଜଞ୍ଜାଳମୟ ଜୀବନରେ ନିଜକୁ ନିଖୋଜ ଦେଖିବାର ସମୟ ଆଉ କାହିଁ ?

ମାତ୍ର ନିଜକୁ ଏମିତି ଦେଖିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ଡର ଲାଗେ, ତଥାପି ଦେଖିବାର ଇଚ୍ଛା ସମ୍ବରଣ କରି ହୁଏନା । ସେ ଭୟରେ କିପରି ଏକ ତୃପ୍ତି ଅଛି ।

କର୍ମ ଯାଚି ହୋଇ ଆପେ ଆସିବାର ଯଥେଷ୍ଟ ଆଗରୁ ସେ ତାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଆଣିଥା'ନ୍ତି ତା'ର ଆବରଣ ତଳେ ନିଜକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବାକୁ ।

ମାତ୍ର ଏମିତି କିଛି କ'ଣ ଲୁଚିଇ ହୁଏ ? ମେଘ ପଛଆଡ଼େ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଲୁଚେ; କିନ୍ତୁ ଲୁଚି ପାରେ କି ? ଧରାପକେଇ ଦିଏ ତା'ର ଆଲୁଅ ।

ସନ୍ଧ୍ୟାର ଅବସର ବ୍ୟତୀତ ଅନେକ ଗଭୀର ରାତିର ନିର୍ଜନ ପ୍ରହରରେ ନିଜ ଜୀବନର କରୁଣ କାନ୍ଦଣା ସେ ଶୁଣନ୍ତି । ବାହୁନି ବାହୁନି କାନ୍ଦୁଛି ସେ ।

କର୍ମ ସୁରାର ତୀବ୍ର ନିଶାର ପ୍ରକୋପ ସତ୍ତ୍ୱେ କ୍ଳାନ୍ତ ମନ ଓ ଦେହ ଛଟିପିଟି ହୋଇ ନିଦ୍ରା ନିଗଡ଼ରୁ ଖସିଆସେ ।

ନିଶା ଟଳୁଛି ।

ପାଖରେ, ଅତି ପାଖରେ ପତିପ୍ରାଣା ପ୍ରେମମୟୀ ସୁନ୍ଦରୀ ପତ୍ନୀ ଶୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ସେ ଶୋଇ ରହିଛନ୍ତି ଖୁବ୍ ନିକଟରେ, ହାତ କତିରେ, ଅଥଚ···

ଏକ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ତାଙ୍କ ବୁକୁ ଫଟାଇ ବାହାରି ଆସେ । ନଈ ଆରପାରି ଗାଁ ଆଲୁଅ ଠାଏ ଠାଏ ଦିଶି ଲିଭି ଯାଉଛି ।

ଦମିତ ଜୀବନର ବର୍ତ୍ତମାନ ଉପରେ ଟିପରେ ଠିଆ ହୋଇ ଅତୀତକୁ ଉଙ୍କି ମାରିବାରେ ତୃପ୍ତି ମିଳେ ।

ସବୁ କାଳପରି ଲାଗେ । ସମୟର ଦ୍ରାଘିମା ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ହୋଇଯାଏ ।

ସେଇ ରାତି, ଜୀବନରେ ଥରେ ଆସେ ।

ନୂଆବୋଉଙ୍କର ହସରେ ଥଟ୍ଟା, କଥାରେ ପରିହାସ । କ'ଣ କେତେ କହୁଛନ୍ତି ହାତଧରି ।

ସେ ସବୁ ଶୁଣି ବି ଶୁଣି ହେଉନି । ଘରର ଆଉଜା ଦରଜାର ଆରପାଖେ ସେ କିଏ ? ମନ ତାରି କଳ୍ପନାରେ ଭର୍ତ୍ତି ।

ନୂଆବୋଉଙ୍କ କଥାର ଯେମିତି ଇତି ନାହିଁ ।

ବ୍ୟାକୁଳତା ସୀମା ଲଙ୍ଘିଛି, ଉପଦେଶ ସେତିକି ଥାଉ । ଭିତରକୁ ଠେଲି ଦେଇ ବାହାରୁ ଦରଜା ଧଡ଼୍ କରି ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ ।

ନୂଆବୋଉଙ୍କର କଳହାସ୍ୟ ଶୁଣାଯାଉଛି ।

ଦେହ ତାଙ୍କର ଗୋଟିପଣେ ଥରୁଛି ।

ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ଦୀପ ଆଲୁଅ ।

କିଏ ସେ ? ଆପାଦମସ୍ତକାବୃତା ଘର କଣରେ ସେ ବସିଛି କିଏ ?

କମ୍ପିତ ଚରଣରେ ଅଗ୍ରଗତି ।

କତିରେ ପହଞ୍ଚି ଦୃଷ୍ଟି ଅପଲକ । କୌତୂହଳ, ଉତ୍କଣ୍ଠା ।

କମ୍ପିତ କରେ ଅବଗୁଣ୍ଠନ ଖୋଲିବାର ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ।
ସରମର ଶିଥିଳ ପ୍ରତିରୋଧ ।
ମାତ୍ର ତୁଷ୍ଟି ପାରୁ ନ ଥିଲା ବିଶ୍ୱସ୍ତ ।
ଅବଗୁଣ୍ଠନ ମୁକୁଳିଗଲା ।
ତା'ପରେ ?
ମୂକଂ କରୋତି ବାଚାଳଂ ।
ଆଳାପ ସ୍ରୋତସ୍ୱତୀର କଳଗୀତ ।
ଏ ତ ଗୌରଚନ୍ଦ୍ରିକା···ନାମ ସଂକୀର୍ତ୍ତନ ।
ସଂକୀର୍ତ୍ତନ ବେତାଳ ଧରୁଛି କ୍ରମଶଃ ।
ଆଖିରେ ଆଖିରେ ଏତେ କି ଆଳୁଅ ?
ରସ ଆସ୍ୱାଦନ···?
"ନା, ମୋ' ରାଣ···।"
ଅନୁରୋଧ ରଖିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ନ ଥିଲା ସେ ।
କଞ୍ଚା ମାଂସର କି ଚମତ୍କାର ଗନ୍ଧ ।
ଆଘ୍ରାଣଂ ଅର୍ଦ୍ଧ ଭୋଜନମ୍ ।
ଉତ୍କେଶର ମୃଗ ପଛର ଗର୍ଜ୍ଜନ ଧ୍ୱନି ।
ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀ ଆଖି ଆଗରୁ କ୍ରମଶଃ ଅପସରି ଯାଉଛି ।
କି ଅପୂର୍ବ ସେ ଅନୁଭୂତି, ଅନିର୍ବଚନୀୟ ।
ପ୍ରତିବାଦୀର ତାଳୁରେ ଏ କି ଶୀତ୍କାର । ଓଠରେ ଏ କି ଶବ୍ଦର ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ।
ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନର ବିସ୍ମୟକର ସହଯୋଗ ।
ଶୂନ୍ୟ କଣ୍ଠର ସ୍ୱରପାଖେ ପେଲିବ ଏ ଭୁଜବଲ୍ଲରୀ କା'ର ?
ଜୀବନର ଆଦ୍ୟ ଅନୁଭୂତି । ଅନୁଭୂତି ସେ ।
ସ୍ୱର୍ଗବୋଲି ଭିନ୍ନ ଆଉ କିଛି ଅଛି କି ?
ସୁଷମା, ପ୍ରାଣସଙ୍ଗିନୀ ସୁଷମା ମୋର ।
ସତେ କି ସୁନ୍ଦର ସେ !

ମଧୁ ଯାମିନୀର ସେଇ ଆଦ୍ୟ ଶୃଙ୍ଖଳ୍ୟର ଅସ୍ମାରମ୍ଭ ପରେ ପ୍ରତି ରଜନୀରେ ତା'ଙ୍କ ପୁନରାବୃତ୍ତି ଅବ୍ୟାହତ ।

ରାତି କେମିତି କୁଆଡ଼େ ପାହିଯାଏ, ଆଦୌ ଜଣାପଡ଼େ ନା । ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ଚିତ୍ତରେ ପୁଣି ଅନାଗତ ରାତ୍ରିର ଅପେକ୍ଷା । ଦିନ ପୁଣି ଏତେ ଦୀର୍ଘ ।

ସାଫଲ୍ୟର ଚରମ । ତଥାପି ଶ୍ରାନ୍ତି ନାହିଁ; କ୍ଳାନ୍ତି ନାହିଁ । ଏତେଟିକେ ଅବସାଦ ବି ନାହିଁ ।

ପ୍ରେମ କୁହ, ସ୍ନେହ କୁହ ଏ ପରମ ସତ୍ୟର ସେ ସବୁ ନାମାନ୍ତର ମାତ୍ର । ଏଇ ଗୋଟିକର ସ୍ଥିତି ବିନା ସେମାନଙ୍କର ଅସ୍ତିତ୍ୱ କାହିଁ ?

ପଙ୍କ ନ ଥିଲେ କି ପଦ୍ମ ଫୁଟେ ?
ସେମାନେ ଢୋଲ ନୁହଁନ୍ତି, ଢୋଲର ଧ୍ୱନି ମାତ୍ର ।
ଛଦ୍ମର ଅଦ୍ଭୁତ ଏ ଜୟଗାନ ।
"ଅତନୁରେ ତୁହି ମମ ଶ୍ୟାମ ସମାନ ।"

ସେଦିନ ନୂଆବୋଉଙ୍କର ହଠାତ୍ ପରିହାସର ଚମକ, "ବଗୁଲି ଲତା ଗାଡ଼ରେ ଏକଦମ୍ ଝାଉଁଳି ଗଲାଣି । ଟିକିଏ ଉଦ୍ଧାର ମିଳୁ ।"

ପ୍ରଥମରୁ ତ ସେ ପରିହାସ ଆଦୌ ଧରି ପାରି ନାହାନ୍ତି । ପରକ୍ଷଣରେ ଅର୍ଥ ମରମ ଛୁଇଁଲାବେଳକୁ ନୂଆବୋଉ ହସି ହସି ବେଦମ୍ ।

ଇସ୍ କେଡ଼େ ଚୁଲବୁଲ ଏ ନୂଆବୋଉ । ନିଶ୍ଚୟ ଫନ୍ଦାଇ ଫନ୍ଦାଇ ସବୁ ଆଦାୟ କରି ନେଇଛନ୍ତି ତା'ଠୁଁ ।

ସେ ନୂଆବୋଉଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଅନାଇ ପାରିଲେନି । ବୁଲିପଡ଼ି କପରି ପଳାଇ ଆସିବେ ତାଙ୍କୁ ତର ସହିଲାନି ।

ପଛରୁ ତାଙ୍କ ହସ ଶୁଭୁଛି ।
ଭାରି ବେହୁଆଣୀ ସତେ ଏ ନୂଆବୋଉ ।
ସେ ଦିନ ସେ କି ବଜ୍ରପାତ ।

"ଆଜି ସେ ଦରଜା ବନ୍ଦ" ନୂଆବୋଉ ସୁଷମା କକ୍ଷକୁ ଆଙ୍ଗୁଠି ଦେଖାଇ ଦେଲେ । ଓଠରେ ତାଙ୍କର କପରି କୌତୁକିଆ ହସ ।

"ଏଁ ?" ଚମକି ପଡ଼ିଥିଲେ ସେ ।

"ଖାଲି ଆଜି ନୁହେଁ", ନୂଆବୋଉ ହସୁଛନ୍ତି । ତା'ପରେ ତାଙ୍କ ସାମନାରେ ବୃଦ୍ଧାଙ୍ଗୁଷ୍ଠି ସାହାଯ୍ୟରେ ଅନାମିକାକୁ ଚୁପି ଧରି ଅନ୍ୟ ତିନି ଆଙ୍ଗୁଠିର ହାସ୍ୟମୟ ପ୍ରସାର ।

ତିନିଦିନ ନୁହେଁ ତ, ତିନୋଟି ଯୁଗ ।

ତା'ପରେ ଅଜସ୍ର ଉଦ୍‌ବେଗ, ଆବେଗ ଏବଂ କୌତୂହଳ ନେଇ ଯେଉଁଦିନ ପୁନଶ୍ଚ ସେ ସୁଷମାଙ୍କୁ ଭେଟିଲେ···

ତାଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନରେ ଲାଜରେ ହୋଇଯାଇଛ ବଗୁଲି । "ଭାରି ବେହୁଆ ହୋଇ-ଗଲଣି ତମେ । କ'ଣ ହୋଇଥିଲା କି ? କିଛି ତ ହୋଇନି ।"

"ତେବେ ଦେବୀ ଦର୍ଶନରୁ ଭକ୍ତ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଥିଲା କାହିଁକି ଶୁଣେ ?"

ସରମରେ ଏକଦମ୍ ଲାଲ ପଡ଼ିଯାଇଚ ସେ ।

ରାଗ, ଅଭିମାନ, "ମୋ ସଙ୍ଗେ ଆଉ କଥା କୁହନା । ଛ, ତମେ ସବୁ ଏତିକି ଅଭଦ୍ର ନା ।"

ପୁରୁଷର ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ଅଭଦ୍ରାମିର ଅନ୍ତରାଳରେ ନାରୀ ଜୀବନର ଚରମ ତୃପ୍ତି ଯେ ପ୍ରଛନ୍ନ ଥାଏ, ଏତେବଡ଼ ସତ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଯାଇ ସେ ଚୁପ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ।

ସବୁକଥା ସବୁବେଳେ କୁହା ଯାଇପାରେ ନା ।

ବାହୁର ବ୍ୟୁହରେ ଛଟପିଟି ହେଉଚ ଅଭିମାନିନୀ, "ନା, ମୋତେ ଛାଡ଼ିଦଅ, ଛାଡ଼ିଦଅ... ।"

ସେ ହସୁଛନ୍ତି ।
ମୁକ୍ତି ଲୋଡ଼ିଲେ କି ମୁକ୍ତି ମିଳେ ?
ପଦ୍ମତୋଳା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବନ୍ଦର ଦରଦୀ ମୂର୍ଚ୍ଛନା ।
ଅଭିମାନର ଦ୍ରୁତ ଆତ୍ମବିସ୍ମୃତି ।
ତନୁ ଉପରେ ତା'ର ଏକ ଶୀତ୍କାର ।
ଅଦ୍ଭୁତ ବେପଥୁ ଅଙ୍ଗେ ଅଙ୍ଗେ ।
ତନ୍ଦ୍ରାଚ୍ଛନ୍ନ ନୟନରେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣର ଇଙ୍ଗିତ ।
ଆଃ ।
ସୃଷ୍ଟି ହଜି ହଜି ଯାଉଛି ।
ସେ ଅଫେରା ରାତ ପୁଣି ଫେରି ଆସିଛି କି ?

ସେ ରାତିସିକ୍ତ ସ୍ମୃତିର ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ଉନ୍ମାଦନା ଏପରିଭାବେ ଆଉ କେବେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିଛି ତାଙ୍କର କାହିଁକି ମନେ ହୁଏନା ।

ସାରା ସ୍ମୃତିର କ୍ଲାନ୍ତ ଶ୍ରାନ୍ତ ତନୁକୁ ରଜନୀର ଶେଷ ପ୍ରହରରେ ଟିକିଏ ଅବ୍ୟାହତି ଦେବାର ଅନୁରୋଧ ସେ ସୁଷମାର ରକ୍ଷା କରି ପାରି ନ ଥିଲେ ।

ଏ ଅନୁରୋଧ ତାଙ୍କର ଜ୍ୱଳନ୍ତ କାମନାକୁ ଆହୁରି ଦୀପ୍ତ କରିଦେଲା ।

ସୁଷମାର ବିଶ୍ରାନ୍ତ ତନୁକୁ ସେ ନିଜର ଆଲିଙ୍ଗନ ଭିତରକୁ ବିପୁଳ ଆବେଗରେ ଟାଣି ନେଇଥିଲେ ।

ଲତାଟିଭଳି ସେ ଜଡ଼ି ଯାଇଥିଲା ସହକାରର ପ୍ରଶସ୍ତ ବୃକ୍ଷ ଉପରେ ।
ଝୀଉଁନକର ଧର୍ମ କଣ ସତେ ନାସ୍ତିର ?
ଅର୍ଦ୍ଧପଥରେ ଚମକିପଡ଼ି ଛଟିପିଟି ହୋଇ ଉଠି ପଡ଼ିଥିଲେ ସେ ।
ସୁଷମା ଅଜ୍ଞାନ ।

କେଉଁ ଏକ ରାତିପକ୍ଷୀ ବିକଟ ଚିତ୍କାର କରି ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପର ଦେଇ ଉଡ଼ିଗଲା ।

ଚମକି ପଡ଼ିଲେ ମନୋଜ ଦାସ । ଦୃଷ୍ଟି ମୋଡ଼ିହୋଇ ଯାଇଛି ।
ପଶ୍ଚାତ୍‌ଦୃଷ୍ଟିରେ ସହରର ଆଲୋକ ଘଟା ।
ସେ ଆଲୋକରେ ଜୀବନ ଅଛି ?
କ୍ଳାନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟି ଫେର୍ ଫେରିଆସିଲା ସମ୍ମୁଖକୁ ।
ନଦୀର କଳଗାନ ଶ୍ରୁତିଗୋଚର ହେଉଚି ।
ମାସକର ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ଅବସ୍ଥାନ ପରେ ମେଲାଣିର ସେ ମର୍ମନ୍ତୁଦ ଦିବସ ।

"ଲ" କଲେଜର ଛାତ୍ର, ଅଧ୍ୟୟନରେ ଖୁବ୍ କ୍ଷତି ଘଟିଛି ଏ ଦୀର୍ଘ ଅନୁପସ୍ଥିତି ଯୋଗୁଁ ।

ମାତ୍ର ମନ ଚାହୁଁନି ଫେରିଯିବାକୁ ।
ସୁଷମା କାନ୍ଦୁଛି ।
ନିଜ ଆଖିରେ ବି ଲୁହ ।
ଗାଁକୁ ତ ସେ ଏମିତି କେତେଥର ଆସିଛନ୍ତି ଛୁଟିରେ । ମାତ୍ର ଛୁଟି ଶେଷ
ହେବାର ଯଥେଷ୍ଟ ପୂର୍ବରୁ ସେ ପଳାଇ ଯାଇଛନ୍ତି ସହରକୁ ।
ଭଲ ଲାଗେନା ।
କି ଆକର୍ଷଣ ବା ଏଠି ଅଛି ?
ସହରରେ ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ ଗାଁରେ ତ ସ୍ୱପ୍ନ ।
ଦିନ କଟେନା ।
କେତେଥର ଛୁଟିରେ ପଢ଼ା ବାହାନାରେ ବି ସେ ଗାଁକୁ ଆସି ନାହାନ୍ତି ।

ମାତ୍ର ଆଜି ସେହି ଗାଁ ମାଟି ଛାଡ଼ି ସହରକୁ ଫେରିଯିବା ଲାଗି ମନ ଚାହୁଁନି । କାହିଁକି ?

ଏଠି ତ ମାଟି, ସବୁ ମାଟି ।

ଆଉ ସେଠି ? ହଷ୍ଟେଲର ଦ୍ୱିତଳ କକ୍ଷ, ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଆଲୋକର ଉତ୍ସବ, ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ସ୍ନିଗ୍ଧ ସାହଚର୍ଯ୍ୟ । ପିଚୁରାସ୍ତା, ପ୍ରେକ୍ଷାଳୟ । ଏ ସବୁ ସତ୍ତ୍ୱେ ଗାଁ ମାଟି ଆଜି କାହିଁକି ଭଲ ଲାଗୁଛି ଏତେ ?

ମାତ୍ର ସେ ଫେରିଲେ ।

ସବୁ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଭିତରେ ଆଉ ମଧ୍ୟ କିଛି ଭଲ ଲାଗୁନି ଏଠି । ଏତେ କୋଳାହଳ, ଏତେ ଉତ୍ସବ ସତ୍ତ୍ୱେ ସବୁ ଯେପରି ଶୂନ୍ୟ ।

ମେଲି ବନ୍ଧରେ ସେ କାହା ମୁହଁ ?
ଆଖି ଲୁହରେ କିଏ ସେ ଡାକୁଚି ?

ମନେ ପଡ଼ୁଛି ଆଜି ଦିନ ଘଣ୍ଟାର ବ୍ୟବଧାନ ମାତ୍ର; କିନ୍ତୁ ସେ ପାଗଳ ହୋଇଯିବେ ନା କ'ଣ ?

ମୁଣ୍ଡକୁ ଭୂତ ଉଠିଛି, ମଦନଭୂତ ।

ଅପରାହ୍ଣରେ ସାଇକେଲ ଧରି ଦୀର୍ଘ କୋଡ଼ିଏ ମାଇଲ ପଥ ଅତିକ୍ରମ କରି ସନ୍ଧ ଆଠଟାରେ ବର୍ଷାରେ ଜୁଡ଼ୁବୁଡ଼ୁ ହୋଇ ଆସି ଗାଁରେ ହାଜର ।

ଅଧବାଟରେ ଅଦିନ ମେଘ ଅକାଡ଼ିଲା ।

ନୂଆବୋଉ ଦରଜା ଖୋଲି ଦେଇ ଚମକି ପଡ଼ିଲେ, "ମନୁ, ତମେ ।"

ଆଖିରେ ଏଇନେ କିଛି ଦର୍ଶନ—ବାପ, ମା', ଭାଇ, ଭଉଣୀ, ନୂଆବୋଉ । ସେ କାହିଁ ? ଖାଲି ସେ ।

ନୂଆବୋଉଙ୍କ ଓଠରେ ରହସ୍ୟମୟ ହସ ।
ଘେରରୁ ସେ ଫେରି ଯାଇଥିଲେ ସହରକୁ ।
କ୍ଲାସ ଅଛି ।

ପଥଶ୍ରାନ୍ତ ଆସିବାବେଳେ ଏତେ ଟିକେ ବି ବାଧିନି । ମାତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ-ବେଳେ ପଥର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ଭୟ ଦେଖାଉଛି ।

ସେ ଦିନର ସେ ଦୁଃସାହସିକତା ଏମିତି ଆଉ କେତେଥର ଯେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିଛି ତାର ଇୟତ୍ତା ନାହିଁ ।

ସ୍ୱାଭାବିକ ଯା' ଘଟିଛି ।

ସେତେବେଳେ ଅନ୍ୟର ପରିହାସ, ଉପହାସ, ଭ୍ରୂକୁଟୀ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବାକୁ ସମୟ ମିଳୁନି ।

ପଶୁର ହୁଙ୍କାର ।
ଅବ୍ୟାହତର ପ୍ରଶ୍ନ କାହିଁ ?
ଛ' ମାସ ପରେ ।

ସେଦିନ ସହରରୁ ଗାଁରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ପହଞ୍ଚି ନୂଆବୋଉ ତାଙ୍କ ଅନ୍ତରାଳକୁ ଡାକନେଇ ଚୁପ୍ ଚୁପ୍ କହିଲେ, ଖୁବ୍ ଗୋଟେ ବଢ଼ିଆ ଖବର ଦେବି, କ'ଣ ଦେବି କହି ତ ?

ନୂଆବୋଉ ଆଖିରେ ବି କଥା କହନ୍ତି ।

ସେ ବିସ୍ମୟରେ ଅବାକ୍ । କିଛି ବୁଝି ହେଉନି ।

ତାଙ୍କର ବୋକା ବୋକା ଭାବ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ନୂଆବୋଉ ଆତ୍ମସମ୍ବରଣ କରି ପାରି ନ ଥିଲେ, "ସୁଷମା ମା' ହେବାକୁ ଯାଉଛି, ବୁଝିଲ ?"

ସୁଷମା ମା' ହେବ ? ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି କାନକୁ । ଖୁସିରେ ଭୂଇଁରେ ପାଦ ଲଗୁନି ।

ବିଜୁଳି ବେଗରେ ସୁଷମା ପାଖକୁ··· ।

"ସୁମି, ସୁମି, ଏ ସତ ? ସତ ଏ ?"

ଲଜରେ ଏତେଟିକେ ହୋଇ ଯାଇଚି ବିମ୍ବୃଷୀ । କଥା କହି ପାରୁନି ।

ମୌନଂ ସମ୍ମତି ଲକ୍ଷଣଂ ।

ସେ ଏଣିକି ଗ୍ରାମକୁ ଆସିଲେ ଆଗ୍ରହର ସହ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତି ସୁଷମାର ଶରୀରର ସ୍ଫୀତି ।

ତାଙ୍କର ସହରରୁ ପାଗଳପରି ଛୁଟି ଆସିବାର ଉଦ୍ଦାମତାରେ ଏବେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଭଟ୍ଟା ପଡ଼ି ଆସୁଛି ।

ଆଗପରି ତାଙ୍କର ପ୍ରବଳ ଆଦର୍ଶ ଚରିତାର୍ଥ କରିବାର କ୍ଷମତା କ୍ରମେ କ୍ଷୀଣ ହୋଇ ଆସୁଛି ସୁଷମାର ।

ନିଷ୍କ୍ରିୟ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି କ୍ରମଶଃ ।

ଆଗପରି ଆଗ୍ରହର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଆଉ ପ୍ରକାଶ ପାଉନି । ଏଣିକି ମାହ ଥରକର ମଧ୍ୟ ଅଭିରୁଚି ସେ ହରାଇ ବସିଲାଣି ।

ନୂଆବୋଉ କଥାରେ କଥାରେ ସତର୍କ କରି ଦେଲେଣି ଆଗପରି ଆଉ ହେଲେ ଚଳିବନି ମନ । ତୁମେ ତ ବୁଝିବା ପିଲା ।

ସୁଷମା ସବୁ କହି ଦେଉଚି ନା କ'ଣ ?

କାମନା ବ୍ୟାହତ ହେବା ଫଳରେ କ୍ରୋଧର ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି ପ୍ରକାଶ ।

ଏତେ ଶୀଘ୍ର ମା' ହେବାର କି ସାର୍ଥକତା ବା ଅଛି ?

ଅନାଗତ ଶିଶୁ ଉପରେ ଅନ୍ୟାୟ କ୍ରୋଧର ସଞ୍ଚାର ।

ଏ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସତରେ ହାସ୍ୟୋଦ୍ଦୀପକ । ତାଙ୍କର ଏ ଯନ୍ତ୍ରଣା ପୁଣି ଅନ୍ୟର ହାସ୍ୟ ଉଦ୍ରେକ କରେ ?

ସେଦିନ ନିରୁତ୍ସାହ ମନ ନେଇ ଗାଁରେ ପହଞ୍ଚି କିନ୍ତୁ ଚମକି ପଡ଼ିଲେ ।

ସୁଷମା-ଘର ଖାଲି ।

ପଛକୁ ଫେରିପଡ଼ି ଦେଖିଲେ ନୂଆବୋଉ ହସୁଛନ୍ତି ।

"ସୁଷମା ?" କଣ୍ଠରେ ତାଙ୍କର ଅଦ୍ଭୁତ ବ୍ୟାକୁଳତା ।

"ବାପା ତା'ର ଆସିଥିଲେ, ନେଇଗଲେ ।"

ଦେହର ସମସ୍ତ ରକ୍ତ ଯେପରି ମଥାକୁ ଚମକିଗଲା ।

କେବଳ ସାକ୍ଷାତ ଅନ୍ତରାଳରେ ଯେ ଅନେକଟା ସାନ୍ତ୍ୱନା ଆତ୍ମଗୋପନ କରିଥାଏ ଏ ଚରମ ସତ୍ୟ ବୁଝିପାରିବା ଭଳି ଶକ୍ତି କ'ଣ ଏ ଘରେ କାହାରି ହେଲେ ନାହିଁ ?

ତେଣୁ ଏ ଅଦର୍ଶନ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସହ୍ୟ ।

ତାଙ୍କୁ ଅବ୍ୟକ୍ତ କ୍ରୋଧର ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ରହି ପାରି ନା ନୂଆବୋଉଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ; "ସେମାନେ ତ ନବାକୁ ବହୁତ କରି କହୁଥିଲେ, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଜାଣିଶୁଣି ପଠାଇ ଦେଇଛୁ ।" ତାଙ୍କ ଓଠରେ ଗୁପ୍ତ ହସ, "ସାତମାସ ପୂରି ଆଠମାସ ଗଲାଣି । ତା'ର ଏଣିକି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ରାମ ପ୍ରୟୋଜନ ।"

ଏ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ପଛରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ହାତ ନୁହେଁ, ଅନ୍ୟ ହାତଟିର କୃତିତ୍ୱ ବି ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ରହିଚି । ବଡ଼-ମାଆଙ୍କର ଗୁପ୍ତ ମନ୍ତ୍ରଣାର ଅଭିନ୍ନ ସାଥୀ ସେ ହୋଇପାରିଚି ତେବେ ।

ଆଚ୍ଛା ।

ନୂଆବୋଉଙ୍କର ଏତେ ସ୍ନେହ, ଆଦର ବିଷପରି ଲାଗୁଚି । ମା'ଠୁ ବଳି ଅଧିକ ସେ; କିନ୍ତୁ ସେ ତ ବୈରୀ ସାଜିଛନ୍ତି ।

ତା' ପରଦିନ ସେ ଗାଁଆରୁ ଲୁଚି ପଳାଇଥିଲେ, ଯେ ଗଲେ ଆଉ ଗାଁ ମାଟି ମାଡ଼ିଲେ ନା ।

ବାପଘରୁ ସୁଷମା ଚଠି ଲେଖିଚି । ନୂଆବୋଉଙ୍କର ଚଠିରେ ସେ କି କରୁଣ କାକୁତି, ମାତ୍ର ତାଙ୍କର ପଥର ମନ ତରଳିନି ।

ତାଙ୍କୁ ବି ରାଗିଆସେ । ପ୍ରତିଶୋଧ ସେ ବି ନେଇ ପାରନ୍ତି ।

କ୍ରୋଧ ବା ଅଭିମାନର ଅନ୍ତରାଳରେ ହାର-ଜିତ୍-ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱି ତାର ଅହଙ୍କାର ଥାଇପାରେ; ମାତ୍ର ଶାନ୍ତି କାହିଁ ?

ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଦୂରେଇ ରହି ସେ ଜଳୁଚନ୍ତି; ମାତ୍ର ସେ ଜ୍ୱଳନରୁ ଆତ୍ମରକ୍ଷା ଉପାୟ ? ଉପାୟ ?

ସେଦିନ ସକାଳ । ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ନ ହେଁ ପ୍ରଭାତ ହୋଇଚି । ରାତିରୁ ଆକାଶରେ ମେଘ ।

ପାଦ ଶବ୍ଦରେ ବହିରୁ ମୁହଁ ଟେକିଲେ । "କିଏ ?"

ଦରଜା ପାଖରେ ସେ ଠିଆ ହୋଇଚି ।

"କି ରେ ରାଜ, ତୁ ?" ଚେୟାରକୁ ପଛକୁ ଠେଲିଦେଇ ସେ ନିକଟକୁ ତା'ର ଆଗେଇ ଗଲେ । ମଧୁର ସମ୍ପର୍କ ।

ଆଖି ଦୁ'ଟା ତା'ର ଛଳଛଳ ।

ନାକପୁଡ଼ା ଫୁଲୁଚି, ଓଠ ଥରୁଚି ।

ଅନାଗତ ଆଶଙ୍କାରେ ସେ ହଠାତ୍ କମ୍ପି ଉଠିଲେ ।

"ରାଜ, କଥା କ'ଣରେ ?" ତାର ଦୁ'ବାହୁ ଧରି ସଜୋରରେ ହଲାଇ ଦେଲେ ।

"ଅପା ପୋଡ଼ି ଯାଇଚି" ଦୁ'କରତଳରେ ମୁହଁ ଲୁଚାଇ ହଠାତ୍ ତା'ର କାନ୍ଦ ।

ପାଦତଳେ ଧରଣୀ ଦ୍ୱିଧା ହୋଇଗଲା ବୋଧହୁଏ । ସେ ଖସି ଖସି ଯାଉଛନ୍ତି ପାତାଳର କେଉଁ ଅତଳ ଗହ୍ୱରକୁ । ଆଉ ଆଖି ଆଗରେ ସବୁ ଅନ୍ଧାର ହୋଇ ଯାଉଚି ।

"ରାଜ" ଦାରୁଣ ଚିତ୍କାର କରିଉଠିଲେ ସେ, ପରବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ଜନାକୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ଧକ୍କାର ପ୍ରଥମ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଯିବା ପରେ ଉଦ୍‌ବେଳିତ ପ୍ରଶ୍ନରେ ଧକେଇ ଧକେଇ ସଂକ୍ଷେପରେ ସବୁ କହୁଚି ରାଜ । ଷ୍ଟୋଭରୁ ନିଆଁ ଲାଗି ଏ ସର୍ବନାଶ । ମେଡ଼ିକାଲରେ ସମସ୍ତେ ଏଇନେ । ଏଇ ଭୋରରୁ ଆସି ଗାଁରୁ ପହଞ୍ଚିଲୁ ।

ଅତୀତର ଏତେ ରାଗ ଅଭିମାନ ପଲକ ମଧ୍ୟରେ ପଦ୍ମ ପତ୍ରରେ ନୀର ।

କ୍ଷିପ୍ରପ୍ରାୟ ମେଡ଼ିକାଲରେ ପହଞ୍ଚି ଆଉ ଏକ ବିସ୍ମୟକର ସମ୍ବାଦ । ଚିକିତ୍ସା ବିଜ୍ଞାନର କୃତିତ୍ୱ ସବୁ । ଦ୍ରୁତ ଅସ୍ତ୍ରୋପଚାର ଫଳରେ ମା'ର ପାଦରୁ କଟିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦଗ୍‌ଧିଭୂତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଗର୍ଭସ୍ଥ ପୁତ୍ର ସନ୍ତାନଟିକୁ ଉଦ୍ଧାର କରାଯାଇ ପାରିଛି ।

ତାଙ୍କର ଏ ବାପ ହେବା ଆନନ୍ଦକୁ ଧିକ୍ । ସୁଷମା ମୋର ବଞ୍ଚିବ ତ ? ସୁଷମା···ସୁଷମା··· ।

ତାଙ୍କର ଆକୁଳ କ୍ରନ୍ଦନରେ ବହୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରିବା ଲାଗି ବହୁ ଉପଦେଶ, ବହୁ ବୁଝାଇବା ।

ବୁଝାଇଲେ କି ସବୁବେଳେ ସବୁ ବୁଝି ହୁଏ ?

ନୂଆବୋଉ ପୁଣି ଛୁଟି ଆସିଲେ ।

ତୁଣ୍ଡରେ ତାଙ୍କର କଥା ନାହିଁ । ବୋକା ପାଲଟି ଯାଇଛନ୍ତି ଯେପରି ।

ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି ସେ ତାଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇ ନ ଥିଲେ । କହିଁ କହିଁ ହୋଇ କାନ୍ଦିଥିଲେ କେବଳ ।

ଆସିଥିଲେ, ଶିଶୁ ସନ୍ତାନଟିକୁ ଧରି ଫେରିଗଲେ ।

ସେତେବେଳର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଭୁହା ଧୈର୍ଯ୍ୟ ସେ କ୍ରମଶଃ ଧରିଥିଲେ । ଦିନେ ନୁହେଁ, ସପ୍ତାହେ ନୁହେଁ, ପୂରା ଛ'ମାସ ।

ସୁଷମା ଘରକୁ ଫେରିବା ବେଳକୁ ପୁଅ ଛ'ମାସର; ମାତ୍ର ସୁଷମାର ଆଖି ନିଷ୍ପ୍ରଭ । ଏତେ ଟିକେ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ନାହିଁ । ଏ ମା'ର ଏ ସନ୍ତାନ ସତେ ?

କ'ଣ ହୋଇଯାଇଛି ତା'ର ?

ତାଙ୍କ ବୁକୁରେ ମଥାରଖି ସେ କି କାନ୍ଦ ସୁଷମାର ।

ପୁଣି କ'ଣ ହେଲା ? ତମେ ତ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭଲ ହୋଇ ଯାଇଛ । ଆଉ ଭୟ କ'ଣ ? ଏଇ ଦେଖିଲ ମୁନ୍ନାକୁ । ହସୁଛି ।

ଘର ଭିତରେ ସେ ଓ ସୁଷମା । ପୁଅ ଶୋଇ ହସୁଚି ।

"କ'ଣ ହୋଇଚି ଖୋଲି କହନା, କହ ମୋ' ମୋ ଧନ ଅଛି ।"

ସୁଷମା କିଛି କହିପାରୁ ନି । ଖାଲି କହିଁ କହିଁ କାନ୍ଦ ।

ସୁଷମାରର କୋହ କମି କମି ଆସୁଚି; ମାତ୍ର ତାଙ୍କର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ସୀମା ଲଙ୍ଘନ କରିଛି । ଏତେ କାନ୍ଦ କାହିଁକି ?

ସୁଷମା କପରି ଦୋଷୀଭଳି ତାଙ୍କୁ ଅନାଇଚି । "ମୋ ଧନ, ମୋ ସୁନାଟି ପରା, କହ କ'ଣ ହୋଇଚି ।"

"ମୁଁ ତୁମର ଆଉ ସ୍ତ୍ରୀ ନୁହେଁ ।" ସୁଷମା କଣ୍ଠରୁ ଭାଷା ଫୁଟି ବ ଫୁଟିନି ।

"ମାନେ ?"

ତାଙ୍କର ଅବିଚଳିତ ପ୍ରଶ୍ନରେ ସୁଷମା ଘଡ଼ିଏ କାଳ ତାଙ୍କ ମୁହଁକୁ ବଲବଲ କରି ଅନାଇ ରହିଲା । ଲୁହ ସରିଚି, ମାତ୍ର ଏମିତି ତା'ର ଏ ଡବଡବ ଗୃହିଣୀ କାହିଁକି ?

ସୁଷମା ଓଠ ଥରୁଚି । କ'ଣ ସେ କହିବ ? କିଛି କହିବ କହିବ ହୋଇ କହି ପାରୁ ନି । ଦାନ୍ତ ଚାପି ହୁଛି । ମନ ଟାଣ କରୁଚି । ତା' ପରେ କଣ୍ଠରୁ ତା'ର ହଠାତ୍ ବିସ୍ଫୋରଣ ।

ଆର୍ତ୍ତଚିତ୍କାର କରି ସେ ସଭୟେ ପଛକୁ ଘୁଞ୍ଚି ଆସିଲେ, "ସୁ-ଷ-ମା ।"

ସୁଷମା ସେମିତ ଅନାଇଚ । ଆଉ ତାଙ୍କ ଗୃହପାଖେ ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀର ଚକା ଭଉଁରୀ । ଆଲୁଅ କାହିଁ ? ଖାଲି ଅନ୍ଧାର, ଢେଉ ପରେ ଢେଉ ମାଡ଼ି ଆସୁଚ । ସେ ଅରୁଛନ୍ତି ଶୋଚିପଣ ।

"ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି ତୁମେ ଆଘାତ ପାଇବ । ସବୁ ଜଳ ପୋଡ଼ି ପାଉଁଶ ହୋଇ ଯାଇଚ । ଆଉ ମା' ହେବା ମୋ ଭାଗ୍ୟରେ ନାହିଁ । ମୋ ସୁଖରୁ ତୁମେ ଚିରଦିନ ବଞ୍ଚିତ ହେଲ ।"

କ'ଣ ସେ ଶୁଣୁଛନ୍ତି ? ସୁଷମା କ'ଣ କହିଯାଉଛି ? "ମେଡିକାଲରେ ପ୍ରଥମେ ଏକଥା ଜାଣିବା ଦିନ ଏଇନେ ଠିକ୍ ତୁମଭ ପରି ମୋ' ଅବସ୍ଥା ହୋଇଥିଲା । ମୋର ଆତ୍ମକୈନ୍ଦ୍ରିକ ମନ କ୍ରମଶଃ ତୁମକୁ ହିଁ ଭାବିଲା । ତମ ଅବସ୍ଥା ହବ କ'ଣ ? ତମେ କ'ଣ କରିବ ? ସବୁ ଶୁଣି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ରହିବ ତ ? ମୋର ଅନୁରୋଧରେ ତୁମକୁ କିଛି ଜାଣିବାକୁ ଦିଆ ହୋଇ ନ । କହୁ ଦେଖୁଛି ତୁମର ଏ ଅବସ୍ଥା ।"

ସେ ସବୁ ଶୁଣିଲେ । ଅପଲକ ନୟନରେ ସୁଷମା ମୁହଁକୁ ଅନାଇ ରହିଲେ କେବଳ । ସୁଷମା ତାଙ୍କୁ ବାଡ଼ୁଛି ? ସୁଷମା ନିଜ ଦେହ କଥା କହୁଛି । ତାଙ୍କ ସୁଖଲାଗି ତା' ଦେହର ପ୍ରୟୋଜନ ଶେଷ ହୋଇ ଯାଇଛି ।

ସୁଷମା ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ । ସେ କ'ଣ ତାଙ୍କ ଲାଗି କେବଳ ଦେହସର୍ବସ୍ୱ ? ସୁଷମା ତାଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷା କରୁଛି ।

"ତମେ ଆଉଥରେ ବିବାହ କର । ମୁଁ ରୋଗଶଯ୍ୟାରେ ଶୋଇ ଶୋଇ ଏଇ ଶିକ୍ଷାରେ ଉପନୀତ ହୋଇଚ ।"

"ମୁଁ ଆଉ ବିବାହ କରିବିନି"—କଣ୍ଠରେ ତାଙ୍କର ଅସୀମ ଦୃଢ଼ତା "ତୁମେ ଅଛ, ମୁନ୍ନା ଅଛି··· ।"

"ମୁଁ ତ ଆଉ ନ ଥିଲାପରି" ସୁଷମା ହସିଲା ।

ଦେହଟା ହିଁ କ'ଣ ସବୁକିଛି ସୁଷମା ? ମନ, ହୃଦୟ · ? ସୁଷମା ଓଠରେ ଶୁଖିଲା ହସ, "ଦେହ ଓ ତା'ର ଭୋକକୁ ଯେ ଚିହ୍ନିଛି ତା' ମୁହଁରେ ମନ, ହୃଦୟ ପ୍ରଭୃତି ଭାବାତୁର କଥା ସାଜେନା । ସତ କହିଲେ ଦେହର ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟରୁ ସେମାନଙ୍କର ସୃଷ୍ଟି । ତୁମେ ଥରେ ତୁମ ମନକୁ ପଚାରି ଦେଖ ତ ?"

"ତୁମେ ମତେ ଏତେ ଦୁର୍ବଳ ମନେ କରନାହିଁ ସୁଷମା । ମୁଁ ତମକୁ ଅସମ୍ମାନ କରୁନି । ସତ ଯାହା କହୁଛି । ପ୍ରକୃତିର ତାଡ଼ନା, ସ୍ୱେଚ୍ଛାରୁ ଅବ୍ୟାହତିର ପ୍ରଶ୍ନ କାହିଁ । ତୁମର ମୁହୂର୍ତ୍ତିକର ଶପଥର ସ୍ଥିତି ବା କେତେକ୍ଷଣ ? ଆଉ ମୁଁ ତ ତୁମକୁ ଜାଣେ । ତୁମେ ନିଜେ ନିଜକୁ ଚିହ୍ନ ନା ।"

ସୁଷମାର ତର୍କ ନିକଟରେ ସେ ପରାଜୟ ସ୍ୱୀକାର କରିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ଆଉଥରେ ବିବାହ କରୁ କରି ନାହାନ୍ତି । ଏ ବିବାହ ନ କରିବା ଇଚ୍ଛାର ଅନ୍ତରାଳରେ ସୁଷମା ନିକଟରେ ବିଜୟ ପ୍ରାପ୍ତିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନଥିଲା । ଥିଲା ଅନ୍ୟ କିଛି । ସେହି "ଅନ୍ୟ କିଛି"ର ପଶ୍ଚାତ୍ତରେ ଅନେକ ହୃଦୟବିଦାରୀ, ଅନେକ ଅନୁରକ୍ତି ଏବଂ ଲୋକଲଜ୍ଜାର ପ୍ରଶ୍ନ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ରହିଥିଲା । ବହୁ ବର୍ଷର ଓ ଗର୍ଭର ଚନ୍ତାର ସ୍ଥିତି ସେଠାରେ । ସ୍ୱାମୀର ସୁଖନିମିତ୍ତ ସତେ ସୁଷମା ଗ୍ରହୁଁଛି ତାଙ୍କର ପୁନର୍ବିବାହ ? ନିଜର ସ୍ଥାନ ପାଖେ ସପତ୍ନୀର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ସତରେ ସୁଷମା ସ୍ୱାଗତ କରିବ— ଯେତେ ଅଥବ ହୋଇ ପଡ଼ିଆଉନା କାହିଁକି । ତାଙ୍କ ନିଜଆଡ଼ୁ ଏ ଦିଗରେ ଉଦ୍‌ବେଗର କୌଣସି ସୂଚନା ନ ଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ସ୍ୱତଃପ୍ରବୃତ୍ତ ଭାବେ ଏପରି ଏକ ପ୍ରଶ୍ନ ଉତ୍ଥାପନର ଅନ୍ତରାଳରେ ନାରୀ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱର ଯେଉଁ ଆତଙ୍କ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ରହିଚ ତୀବ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକଭଳି ତା' ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଚ । ଏତେ ଦୁଃଖରେ ବି ସେ ମନେ ମନେ ହସିଥିଲେ । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ମୁନ୍ନା ତ ରହିଚ । ସେ ଘର ତ ଆଉ ଶୂନ୍ୟ ନାହିଁ । ତେବେ ତା' ଲାଗି ନିରର୍ଥକ ବିମାତାର ଦୁଃଖ ସେ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ଯିବେ କାହିଁକି ?

ଏବଂବିଧ ମୀମାଂସାରେ ଉପନୀତ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦୃଢ଼ ସଂକଳ୍ପ ନେଇଥିଲେ ସୁଷମାକୁ ସେ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଗ୍ଲାନିମୁକ୍ତ କରି ତୋଳିବେ । ଏ ବିଜ୍ଞାନ ଯୁଗରେ ପୁଣି ଅସମ୍ଭବ କ'ଣ ? ଏଠାରେ ନ ହେଲେ ଦେଶାନ୍ତରରେ ମଣିଷକୁ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଦେବାଭଳି ଯେଉଁସବୁ ବିସ୍ମୟକର ଅସ୍ତ୍ରୋପଚାର ହେଉଛି ତା' ସମ୍ମୁଖରେ ଅସମ୍ଭବ ତ କିଛି ନାହିଁ ।

ସୁଷମାର ସେ ଦଗ୍‌ଧାଙ୍ଗ ଯେ କିପରି ବିକଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ତା' ସନ୍ଦର୍ଶନର ମର୍ମନ୍ତୁଦ କୌତୂହଳ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସମ୍ବରଣ କରିପାରୁ ନଥିଲେ ସେ; ମାତ୍ର ସୁଷମା ତାଙ୍କର ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ପରାଂମୁଖ । ସବୁ ତ ସରି ଯାଇଚ । କ'ଣ ଆଉ ଦେଖିବ ? ମତେ ଯା' ମରଣ ହେଲା ନା ।

ସୁଷମାର ବାରଣ ଫଳରେ ତାଙ୍କର ରକ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠୁଚ କ୍ରମଶଃ । କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସମ୍ବରଣ କରି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି ନିଜକୁ । ସୁଷମାର ପ୍ରବଳ ପ୍ରତିବାଦ, ବାଧା ଏବଂ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଚିତ୍କାର ସତ୍ତ୍ୱେ ନିଜର ସକଳ ଶକ୍ତି ପ୍ରୟୋଗରେ ନିର୍ଜନ ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରିରେ ବିସ୍ମୃତ ଲଜ୍ଜାଶୀଳାକୁ ବିବସ୍ତ୍ର କରିଦେଇ ଦଗ୍‌ଧାଙ୍ଗର ହୃଦୟ ବିଦୀର୍ଣ୍ଣକାରୀ ବୈକଲ୍ୟର ଅକସ୍ମାତ ପ୍ରଦର୍ଶନରେ ସେ ବିସ୍ମୟବିମୂଢ଼ ହୋଇଗଲେ । ଇସ୍... । ଲଜ୍ଜା, ଗ୍ଲାନି ଏବଂ ଦୁଃଖମୁହ୍ୟମାନା ସୁଷମା ଦୁଇ କରତଳରେ ମୁଖାବୃତ କରି ପିଲାଙ୍କ ପରି କାନ୍ଦି ଉଠିଥିଲା ।

ନିଜ କୃତ ସଂକଳ୍ପକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦୀର୍ଘ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ଧରି କି ପ୍ରାଣାନ୍ତକ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ତାଙ୍କର, ମାତ୍ର ସବୁ ପ୍ରୟତ୍ନ ତାଙ୍କର ବ୍ୟର୍ଥ ଯାଇଚି । ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ ସର୍ଜରୀ ଯାହାକି ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକମାତ୍ର ଉପାୟ ଓ ଅବଲମ୍ବନ, ବିଦଗ୍ଧ ସ୍ଥାନର ଶୋଚନୀୟତା ନିକଟରେ ନିଜର ଲକ୍ଷ୍ୟାକର ବ୍ୟର୍ଥତା ହିଁ ପ୍ରମାଣ କରିଛି ।

କୋଡ଼ିଏଟି ବର୍ଷ ନୁହେଁ, କୋଡ଼ିଏଟି ଯୁଗ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହେଲାପରି ମନେ ହେଉଛି ତାଙ୍କର । ନିଜର ବିଦଗ୍ଧ ଯୌବନକୁ ପୁନଶ୍ଚ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କରି ତୋଳିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କେବଳ ନିରର୍ଥକ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାର ଆବୃତ୍ତି ହିଁ ସାର ହୋଇଚି । ଅଭିଶପ୍ତ ଯୌବନ ଅଲକ୍ଷ୍ୟରେ ନିଃଶେଷ ହୋଇ ଯାଇଛି ।

ଏଇ ଦୀର୍ଘ ବର୍ଷମାନଙ୍କ ଭିତରେ କେତେ ବିସ୍ମୟକର ପରିବର୍ତ୍ତନ ନ ଆସିଛି ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ । ନିଜର ପ୍ରଚେଷ୍ଟା, ଅଧ୍ୟବସାୟ ଏବଂ ସୌଭାଗ୍ୟବଳରେ ସେ କ୍ରମୋନ୍ନତି ପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଆଜି ସ୍ୱନାମଧନ୍ୟ ଆଡ଼ଭୋକେଟ ଭାବରେ ବିପୁଳ ଅର୍ଥ ଓ ସମ୍ମାନ ଉଭୟର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ପାରିଛନ୍ତି । ଆଉ ମୁନ୍ନା— ସେ ଆଜି କୃତିତ୍ୱର ସହ ବି. ଏ. ପାସ୍ କରି ଆଇ. ଏ. ଏସ୍. ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଛି । ଶ୍ରୀମାନ ସରୋଜ ଦାସ ସେ ଆଜି । ତା'ପରି ବୁଦ୍ଧିମାନ ଓ ମେଧାବୀ ଛାତ୍ର ପକ୍ଷେ ଏ ପରୀକ୍ଷାରେ ଶୀର୍ଷ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିବା କିଛି ବିସ୍ମୟକର ବ୍ୟାପାର ନୁହେଁ । କଟକରେ ପ୍ରାସାଦୋପମ ଏକ ଅଟ୍ଟାଳିକାର ସେ ଅଧିକାରୀ ଏଇନେ । ସବୁ ଦିଗରେ ତାଙ୍କ ଔଜଲ୍ୟ, ଉନ୍ନତ ବିସ୍ତୃତ ଶ୍ୟାମଳିମା । ସବୁ କିଛି ସୁଷମାମଣ୍ଡିତ, କେବଳ ଗୋଟିକୁ ଛାଡ଼ି—ସେ ମନ ।

ପତ୍ନୀ ଥାଇ ବି ସେ ବିପତ୍ନୀକ । ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟରେ ଅଖଣ୍ଡ ସ୍ନେହ, ପ୍ରୀତି ଏବଂ ଅନୁରାଗର ସ୍ଥିତି ସତ୍ତ୍ୱେ କି ମହାଶୂନ୍ୟତା ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ମନପ୍ରାଣକୁ ଏପରି ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରି ରଖିଛି । ଏତେ ପ୍ରାପ୍ତି—ତଥାପି କି ଏ ଅନାଟନ ?

ଏଇ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷଭିତରେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ସେ ଚେତାବନୀ ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତାଙ୍କର ସବୁ ସ୍ଥୈର୍ଯ୍ୟ, ଚୈତନ୍ୟ ଏବଂ ପ୍ରଜ୍ଞାକୁ ଦୋହଲାଇ ଦେଇ ଯାଇଛି । ସବୁ ସଂଯମ ଓ ନିରୋଧ ସତ୍ତ୍ୱେ ସେ ଅଣାୟତ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ସୁଷମାର ସେଇ ଗୋଟିଏ କଥା— ଦେହର ଦାହ । ଦେହ ତାଙ୍କର ଜଳୁଛି । ଜଳୁଛି ଧୁ ଧୁ ହୋଇ, ଆଉ ସେଇ ଜ୍ୱଳନରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇଁ କେତେ ବିକୃତ ଚିନ୍ତା, ଖସି ଯିବାପାଇଁ, ଭାସି ଯିବାପାଇଁ କେତେ ଜ୍ୱଳନ୍ତ କଳ୍ପନା । ନ ଯିବା ରାସ୍ତାରେ ପାଦ ଥୋଇବା ପାଇଁ କେତେ ଶଙ୍କିତ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା । ତଥାପି ସେ ପାରି ଉଠି ନାହାନ୍ତି । ଆଗେଇ ଯିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଫେରି ଆସିଛନ୍ତି । ଅଜସ୍ର ଇଚ୍ଛାକୁ ବୃଥା ନୈତିକତା, ନିରର୍ଥକ ସାମାଜିକ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଏବଂ

ଭୂତଗ୍ରସ୍ତ ସଂସ୍କାର ତାଡ଼ନାରେ ଫେରାଇ ଆଣିଛନ୍ତି, ଚରିତାର୍ଥ ହେବାକୁ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ଆଉ ଏଇ ଜ୍ୱାଳାରେ ଉନ୍ମତ୍ତ ସେ ସମୟେ ସମୟେ ନିରୁପାୟ ହୋଇ ସବୁ ବୁଝୁଁଥିବା ହସ୍ତେ ସୁଷମାକୁ କୋଳ ଭିତରକୁ ଟାଣିଆଣି ନିଜ ବାହୁ ବନ୍ଧନ ଭିତରେ ବାନ୍ଧି ଉପଗ୍ରହରେ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ କରି ତୋଳି ଏକ ସମୟରେ ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇ ରହି ଯାଇଛନ୍ତି । ଏତେ ଉନ୍ମାଦନା ଓ ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳତାର ପରିଣତି ?

ତଥାପି, ସହସ୍ର ସହାନୁଭୂତି ସତ୍ତ୍ୱେ ମରୁଭୂମିର ଏ ତୃଷ୍ଣାକୁ ହାତ ଟେକି ମୁହେଁ ପାଣି ଦେବାର ତା'ର ତ ଆଉ କ୍ଷମତା ନାହିଁ । ତା'ର ଆଖିଲୁହରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଦୀପ୍ତ ଅଗ୍ନି ହଠାତ୍ ନିର୍ବାପିତ ହୋଇଯାଏ । ସୁଷମାକୁ କୋଳରୁ ଦୂରେଇ ଦେଇ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ି ସେ ଯାଇ ଫେରନ୍ତି ।

ସୁଁ ସୁଁ କାନ୍ଦ ତା'ର ଶୁଣାଯାଉଛି ।

ରାତି କ୍ରମଶଃ ଗମ୍ଭୀର ହେଉଛି ।

ଏକ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗକରି ମନୋଜ ଦାସ ଉଠି ଠିଆହେଲେ ।

ଟେବୁଲ୍ ଘଣ୍ଟାରେ ଏଗାରଟା ବାଜିଲା ।

ଏତେ ବେଳି ରାତଯାଏ ନିଦ୍ରାକୁଳରେ ଏପରି ବସିରହିବା ତାଙ୍କର ଏଇ ପ୍ରଥମ ।

ରବିବାର କାଲି ।

ରାସ୍ତା ଜନଶୂନ୍ୟ ।

ଅଗ୍ରସର ହେଉ ହେଉ ହଠାତ୍ ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଗଲେ ସେ । ପଥପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ସେ ବଙ୍କାଳିଆ ବରଗଛ ତଳେ ଦୃଷ୍ଟି ତାଙ୍କର ଅପଲକ ରହି ଯାଇଛି ।

ଆଜକୁ କେତେଦିନ ହେବ କେତୋଟି ନୂତନ ଯାଯାବର ପରିବାର ଆସି ଆଶ୍ରୟ ନେଇଛନ୍ତି ସେହି ଦ୍ରୁମର ବାହୁଗ୍ରସ୍ତା ତଳେ । ଅଦ୍ଭୁତ ସେମାନଙ୍କର ଭାଷା, ଅଦ୍ଭୁତ ସେମାନଙ୍କର ଆବରଣ, ଆଭରଣ ଏବଂ ଆଗ୍ରହର ବ୍ୟବହାର । ବଡ଼ ଅଶ୍ଳୀଳ ଓ ଅପରିଚ୍ଛନ୍ନ ସେମାନେ । ଗଳାରେ ସେମାନଙ୍କର ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ନାଲି କାଚିଟମାଳ । ସେମାନଙ୍କର ପିଲାଗୁଡ଼ିକ ଧୂଳିଧୂସରିତ ଅବସ୍ଥାରେ ଭୂଇଁରେ ଗଡ଼ୁଥାନ୍ତି, ଖେଳୁଥାନ୍ତି ।

ସେଇ ଗଛମୂଳେ ରୋଷେଇ, ସେଇଠି ଖିଆପିଆ । ହେଁସ ଉପରେ ଶୟନର ବ୍ୟବସ୍ଥା । ଆବରଣ ଓ ଶଯ୍ୟା ସେମାନଙ୍କର ଜୀର୍ଣ୍ଣ ବସ୍ତ୍ର ଓ ଛିନ୍ନ କନ୍ଥା କେଇଖଣ୍ଡ ।

ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ଦିବାଲୋକରେ ଏଇ ନାରୀ ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ନିର୍ଲଜ୍ଜ ମିଳାମିଶା ଅନେକ ସମୟରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିକଟୁ ହୋଇପଡ଼େ । ପଥଚାରୀ ଦେଖନ୍ତି, ନାକ ଟେକନ୍ତି,

ସମାଲୋଚନା କରନ୍ତି । ବେଶ୍, ସେତକରେ ହିଁ ସେ ସବୁର ପରିସମାପ୍ତି ଘଟେ । ଏଇ ଅସଭ୍ୟ ଓ ଅଶିକ୍ଷିତ ଯାଯାବରମାନଙ୍କର ଆପତ୍ତିଜନକ ଆଚରଣ ଅବ୍ୟାହତ ରହେ ।

ସେମାନେ ଏମିତି ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ଆସନ୍ତି, କିଛୁଦିନ ରୁହନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର କୋଳାହଳ ଚିତ୍କାରରେ ବୃକ୍ଷତଳ ଜୀବନ୍ତ ହୋଇଉଠେ । ଦିନେ ହୁଏତ ଦେଖାଯାଏ ସବୁ ଶୂନ୍ୟ । ସେମାନଙ୍କର ଉପେକ୍ଷିତ କେତେଖଣ୍ଡି ଭଗ୍ନ ହାଣ୍ଡିଆ, କୁଡ଼ୁଆ ଗଡ଼ୁଛି, ଇଟା ତିଆରି ଚୁଲ୍ଲୀ ସେମିତି ପଡ଼ିଚି, ସେମାନେ କିନ୍ତୁ ନାହାନ୍ତି । କିଛୁଦିନର ଶୂନ୍ୟତା ପରେ ପୁଣି ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ନୂତନ ଦଳର ଆଗମନରେ ବୃକ୍ଷତଳ ମୁଖରିତ ହୋଇଉଠେ ।

ସେ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ଏମିତି ଦୃଶ୍ୟ ପ୍ରାୟ ଦେଖିଆସୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଏସବୁ କିଛି ନୂଆ ନୁହେଁ । ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିକଟୁ ଆଚରଣ ଦର୍ଶନ କରିବା ଆଉ ବିସ୍ମୟର ବସ୍ତୁ ହୋଇ ନଥିଲା; ଏମିତି ଦେଖିବା ଅଭ୍ୟାସରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଇଥିଲା ତାଙ୍କର । ମାତ୍ର ଦିବାଲୋକର ସେ ସୀମିତ ଓ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଆଚରଣ ଯେ ଶର୍ବରୀର ଏଇ ମୁକ୍ତ ଆକାଶ ତଳେ ଏପରି ବାଧା ବନ୍ଧନ-ହୀନ ଭାବେ ଏତେ ବ୍ୟାପକ ଆକାରରେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିବ—ସେ ତାହା ସ୍ୱପ୍ନରେ ସୁଦ୍ଧା କଳ୍ପନା କରି ପାରି ନଥିଲେ ।

ଯୁଗଳ ଗୋଟିଏ ନୁହେଁ, ଦୁଇଟି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟବଧାନ ମଧ୍ୟ ସୀମିତ । ତଥାପି ଲଜ୍ଜା ନାହିଁ, ସଙ୍କୋଚ ନାହିଁ । ଚରମଭାବେ ଦେହକ୍ଷୁଧା ଚରିତାର୍ଥ କରିବାରେ ଉଭୟେ ଉଦ୍ଦାମଭାବେ ପ୍ରବୃତ୍ତ । ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଲଗ୍ନ ସେମାନେ ।

ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାଲୋକରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ସବୁ ଦିଶୁଛି ।

ସେ ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ଆଖି ଅପଲକ । ଶିରାରେ ଶିରାରେ ଉତ୍ତପ୍ତ ଶୋଣିତର ଦୁରନ୍ତ ପ୍ରବାହ । ସମସ୍ତ ଶରୀରରେ ସୀମାହୀନ ଉତ୍ତେଜନାର ବିଚିତ୍ର କମ୍ପନ । ମସ୍ତିଷ୍କରେ ଏକ ଅଭୂତପୂର୍ବ ଯନ୍ତ୍ରଣା । ଏ ଯନ୍ତ୍ରଣା ତ ଠିକ୍ ବେଦନାଦାୟକ ନୁହେଁ, ତଥାପି ଅସହ୍ୟ ।

କ'ଣ ସେ ଦେଖୁଛନ୍ତି ? ସେମାନେ କ'ଣ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି ? ଏତେ ପାଖରେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ନ ପାରିବାର କୌଣସି ସଂଶୟ ରହି ନପାରେ । ତଥାପି ସେମାନେ ତ ନିବୃତ୍ତ ହେଉ ନାହାନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟୁତ ଅସ୍ଥିରତା ସେମାନଙ୍କର କ୍ରମଶଃ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଛି ଯେପରି ।

ଏକ ଦିଗରୁ ଲଜ୍ଜାର ସୂଚନା ନାହିଁ ବୋଲି ମନେ ମନେ କ୍ଷୁବ୍ଧ ହୋଇ ନିର୍ଲଜ୍ଜଭଳି ସ୍ଥାଣୁପ୍ରାୟ ଠିଆ ହୋଇ ରହି ଅପଲକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସେ ଏ ଦୃଶ୍ୟ ଅବଲୋକନ

କରୁଛନ୍ତି କିପରି ? ଅସଭ୍ୟତାର ଏ ନିର୍ଲଜ୍ଜ ପ୍ରକାଶ ସଚେତନ ସେ ବେଶ୍ ତ ବରଦାସ୍ତ କରି ପାରୁଛନ୍ତି ।

ବରଦାସ୍ତ କରୁଛନ୍ତି କହିଲେ ଆତ୍ମପ୍ରବଞ୍ଚନା ହେବ, ସେ ଉପଭୋଗ କରୁଛନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ହଠାତ୍ ଦର୍ଶନର ସେ ସଙ୍କୋଚ ଭୟ ଅଥବା ଇତସ୍ତତଃତ ଆଉ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଦୃଶ୍ୟର ପ୍ରତିଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତର ରସାସ୍ୱାଦନ କରୁଛନ୍ତି । ପ୍ରତେ ହେଲା ତାଙ୍କ ମନର ଅନେକ ପୁଞ୍ଜିଭୂତ ବେଦନା ଓ ଗ୍ଲାନି ଯେପରି ଧୀରେ ଧୀରେ ନିର୍ବାପିତ ହୋଇ ଯାଉଛି ।

ଦୁଇ କରତଳ ତାଙ୍କର ମୁଷ୍ଟିବଦ୍ଧ । ନିମ୍ନ ଓଷ୍ଠାଧରରେ ଦନ୍ତପଂକ୍ତିର ମୃଦୁ ପୀଡ଼ନ । ଅଙ୍ଗେ ଅଙ୍ଗେ ଏ କି ମଧୁର ଶିହରଣ ।

ସେଇ ଅବସ୍ଥାରେ କେତେ ସମୟ ଧରି ସେ ଏମିତି ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥିଲେ କେଜାଣି ହଠାତ୍ ସମ୍ବିତ ଫେରିପାଇ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ପୂର୍ବ ଦୃଶ୍ୟ ଆଉ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଚରମ ଆତ୍ମବିସ୍ମୃତିର ଅବସରରେ ଦୃଶ୍ୟରେ ଯବନିକା ପତନ ଘଟିଛି ।

କିଛି ଆଉ ଦିଶୁନି, ସେମାନେ ତ ଆଉ ନାହାନ୍ତି ।

ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗରେ ତାଙ୍କର ଅସମ୍ଭବ ଉତ୍ତାପ ।

ଆଉ ଅପେକ୍ଷାର ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ ।

ସେ ଏଥର ଦ୍ରୁତପଦରେ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ ।

ଏକପ୍ରକାର ଲମ୍ଫଦାନ କଲାଭଳି ସୋପାନ ଶ୍ରେଣୀ ଅତିକ୍ରମ କରି ପିଣ୍ଡା ଉପରକୁ ଉଠିଗଲେ ସେ ।

ରୁଦ୍ଧ ଦରଜାରେ ଅସ୍ଥିର କରାଘାତ । ମୁହୂର୍ତ୍ତିକର ଅପେକ୍ଷା ବି ଦୁର୍ବିସହ ବୋଧ ହେଉଛି ।

ଦ୍ୱାର ଉନ୍ମୁକ୍ତ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗୃହ ମଧ୍ୟକୁ କ୍ଷିପ୍ର ପ୍ରାୟ ପ୍ରବେଶ ।

ସଭୋଜ କକ୍ଷରୁ ଆଲୁଅ ଦିଶୁଚି । ସେ ଶୋଇନି । ବାମ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଦ୍ୱିତଳକୁ ସୋପାନ । ଭୁଲପଡ଼ି ସେ ଦ୍ରୁତ ଆରୋହଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଦରଆଉଜା ଦରଜା ଦ୍ରୁତ ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରି ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଯାଇ ହାଜର ।

ପଲଙ୍କ ଉପରେ ସୁଷମା ଶୋଇ ରହିଚି । କକ୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ନାଇଟ୍ ଭ ନୀଳ ଆଲୋକର ତନ୍ଦ୍ରା । ଫ୍ୟାନ୍‌ଟା ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଘୂରୁଛି ।

ଆଖି ଦି'ଟା ତାଙ୍କର ହଠାତ୍ ଜଳି ଉଠିଲା । ନାସିକାରୁ ଖରସ୍ରୋତ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଛି । ଗ୍ଭତ ଉଠୁଛି ପଡ଼ୁଛି ।

ସୁଷମା ଶୋଇଚି— ଶୋଇଚି ଚିତ୍ ହୋଇ ।

ମାତ୍ର ମୁହୂର୍ତ୍ତ କେତେକର ସ୍ତବ୍ଧତା ।

ହଠାତ୍ ସେ ଫେରିପଡ଼ି ଦରଜାଟା ଭିତରୁ ବନ୍ଦ କରିଦେଇ ଆଲୋକ ନିର୍ବାପିତ କରିଦେଲେ । ତା'ପରେ ପାଦ ଚପି ଚପି ଆଗେଇ ଗଲେ ପଲଙ୍କ ପାଖକୁ ।

ସୁଷମାର ନିଦ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଛି, ଆରେ, ଆରେ, ଏ କ'ଣ ? ଏ କ'ଣ କରୁଛ ? ଆରେ୍···ମରିଗଲି ଲୋ ବୋଉ······ ।

ସୁଷମାର ପ୍ରାଣାନ୍ତ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଆତ୍ମରକ୍ଷାର ।

ମାତ୍ର ଦୁଇଟି ହିଂସ୍ର ବାହୁର ଲୌହ ବନ୍ଧନ ଭିତରେ ତା'ର ନିଶ୍ୱାସ କ୍ରମେ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଆସୁଛି ।

ସୁଷମାର ଆର୍ତ୍ତଚିତ୍କାର କ୍ଷୀଣ ହୋଇ ଆସୁଛି କ୍ରମଶଃ ।

ହିଂସ୍ର ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳର କବଳରେ ମୃଗୁଣୀ ସ୍ୱରର କି ମୂଲ୍ୟ ବା ଅଛି ?

ଓଠରେ ରକ୍ତର ସ୍ୱାଦ, ମାଂସର ତୃପ୍ତି ।

ପ୍ରଳୟ, ପ୍ରଳୟ, ପ୍ରଳୟର ତାଣ୍ଡବ ।

ପ୍ରଳୟ ଅମିତ ।

ବିଦ୍ୟୁତ୍ ବେଗରେ ପଲଙ୍କ ଉପରୁ ଡେଇଁପଡ଼ିଲେ ମନୋଜ ଦାସ ।

ଏଁ ?

ଚୈତନ୍ୟ ଦ୍ରୁତ ଫେରି ଆସୁଛି । ଲୁପ୍ତ ବିବେକ ଅନ୍ଧାର କୋଳରୁ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଉଠିଆସୁଚି ସକାଳର ସୂର୍ଯ୍ୟଭଳି ।

ଆଲୋକ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ କରିଦେଇ ଆର୍ତ୍ତ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ ସେ, "ସୁ ଷ-ମା ।"

ଆତଙ୍କରେ ନୟନ ବିସ୍ଫାରିତ ହୋଇ ଯାଇଛି ।

ସୁଷମାର ଅଚେତନ ଦେହ ଶଯ୍ୟା ଉପରେ ପଡ଼ି ରହିଛି । ଶଯ୍ୟା ରକ୍ତ-ପ୍ଳୁତ । ନିଜକୁ ଅନାଇ ଦେଇ ଶିହରି ଉଠିଲେ ସେ । ପରିଧେୟ ବସ୍ତ୍ର ତାଙ୍କର ରକ୍ତସ୍ନାତ ।

ଫ୍ୟାନ୍‌ର ଗ୍ରୁଇ କାନ୍ଥରେ ଚଟି ମାରୁଛି । ମାତ୍ର ପଲକ ମଧ୍ୟରେ ଏ ମୂହୂର୍ତ୍ତମାନ ଓ ହତଭମ୍ବ ଅବସ୍ଥାର ଅକସ୍ମାତ ବିସ୍ମୟକର ପଟ୍ଟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ।

ଆତଙ୍କିତ ଦୃଷ୍ଟି ଆଉରି ବିସ୍ଫାରିତ ଓ ଭୀତିତ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ଘୂରି ଯାଇଛି ଦରଜା ଉପରକୁ ।

ରୁଦ୍ଧ ଦ୍ୱାର ଉପରେ ଘନ ଘନ କରାଘାତ, "ବାପା, ବାପା ଦରଜା ଖୋଲନ୍ତୁ । କ'ଣ ହେଲା ବୋଉର, କ'ଣ ହେଲା ? ବାପା·········।"

ଚନ୍ଦ୍ରର ଅଭିଶାପ

ଶ୍ରୀ ଅଖିଳ ମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ

ଦଶ ବର୍ଷ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଛି ।

ସରୋଜ ଆଉ ସୀମାଦ୍ରି ପରସ୍ପର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ ଥିଲେ । ସେମାନେ ଥିଲେ ସିଟି କଲେଜର ଥାର୍ଡ ଇୟରର ଛାତ୍ର । ସୀମାଦ୍ରି ଥିଲା ଆର୍ଟିଷ୍ଟ । ସେ ଛବି ଆଙ୍କେ ନାହିଁ ବା ଶୋଇ ଶୋଇ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ବସନ୍ତ ବା ଗୋଲାପ ଫୁଲ ମାର୍କା କବିତା ଲେଖେ ନାହିଁ । ସେ କହେ, ଜୀବନଟାକୁ ବଞ୍ଚିବା ହିଁ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଆର୍ଟ । ଆଉ ଯେ ଜୀବନଟାକୁ ପ୍ରତିଦିନ ନିତ୍ୟ ନୂତନ କରି ବଞ୍ଚି ପାରିଲା ତା'ଠାରୁ ବଡ଼ ଆର୍ଟିଷ୍ଟ ଆଉ କେହି ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଚେଷ୍ଟାରଟନ୍‌ଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ତାଙ୍କର 'ଅଜବ-ଜବକା'ର ଚରିତ୍ର ହବାକୁ ବେଶୀ ପସନ୍ଦ କରେ । ସେ ମମ୍‌ଙ୍କ ପରି ପୃଥିବୀ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ସୃଷ୍ଟ 'ଷ୍ଟ୍ରିକ୍‌ଲାଣ୍ଡ୍' ଚରିତ୍ର ପରି କେଉଁ ଅଜ୍ଞାତ ଗିରି ଗହ୍ୱରରେ ଦୁରାରୋଗ୍ୟ ବ୍ୟାଧିରେ ତିଳ ତିଳ ହୋଇ ମରିବାକୁ ଚାହେଁ । ସୀମାଦ୍ରି ଅନାବିଳ ଆର୍ଟିଷ୍ଟ ଏବଂ ରୋମାଣ୍ଟିସିଜିମ୍ ତା'ର ଏକ ସହଜାତ ପ୍ରବୃତ୍ତି କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସରୋଜ ପୁରାପୁରି 'ସିନିକ୍' । ଦୁନିଆଁରେ ଯେ କିଛି ଗୋଟାଏ ହବ ବା' ମଣିଷ ଜୀବନ ନେଇ ଯେ ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ଗୋଟାଏ ଲାଭଜନକ ଜିନିଷ କରିଯାଇ ପାରିବ ଏ କଥା ସେ ଆଦୌ ବିଶ୍ୱାସ କରେ ନାହିଁ । ସେ ଯଥାର୍ଥରେ ସୀମାଦ୍ରିର କାଉଣ୍ଟର ପାର୍ଟ — ଆଉ ସେଥିପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ସେମାନେ ପରସ୍ପରର ଏତେ ନିକଟକୁ ଆସି ପାରିଥିଲେ ।

ସହରର କୋଳାହଳ ସେମାନଙ୍କୁ ବିଶେଷ ଆକୃଷ୍ଟ କରିପାରେ ନାହିଁ । ପ୍ରତିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଦୁଇ ବନ୍ଧୁ ବୁଲି ଯାଆନ୍ତି କେନାଲ୍ ଆଡ଼େ । ସହରର ଉପକଣ୍ଠରେ ଏଇ କେନାଲ୍‌ଟି କିଛି ବାଟ ବହିଯାଇ ହଠାତ୍ ମୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗି କୁଆଡ଼େ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯାଇଛି । ପ୍ରତିଦିନ ବୁଲି ଯାଉ ଯାଉ ସେମାନେ ସେଠି ଗୋଟାଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ଆବିଷ୍କାର କରିଛନ୍ତି । ସ୍ଥାନଟି ଅଳ୍ପ କେଇଟି ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଛର ଅନ୍ତରାଳରେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ନିର୍ଜ୍ଜନ । ଠିକ୍ ପାଣି କୂଳରେ କିଛି ପରିମିତ ସ୍ଥାନରେ ବାଲି ଜମି ଯାଇଛି ଆଉ ତା'ର ଉପରେ ଗୋଟାଏ ପଥରର ଖୁଣ୍ଟି କାହିଁ କେଉଁ କାଳରୁ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଛି ପାଣି ପବନର ଅତ୍ୟାଚାର ସହ୍ୟ କରି କରି । ସେ'ଟା ବୋଧହୁଏ ପୁରାତନ କୀର୍ତ୍ତି ଚିହ୍ନ, ଆଉ ସେମାନେ ଯେଉଁଠାରେ ବସନ୍ତି ସେଟା ବୋଧ ହୁଏ ଗୋଟାଏ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ଗାଧୁଆ ତୁଠ । କାଳକ୍ରମେ ଗୋଟିକର ବ୍ୟବହାର

ଅଭାବରୁ ଅନ୍ୟଟି ପଙ୍ଗୁ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋକରେ ସ୍ଥାନଟି ବେଶ୍ ରୋମାଣ୍ଟିକ୍ ହୋଇ ଉଠେ । ସୀମାଦ୍ରି କୁହେ, "ଏଇ ଜାଗାକୁ ଆସିଲେ ମୋର ମନେ ହୁଏ ସେକ୍ସପିଅର୍‌ଙ୍କର 'ମିଡ୍ ସମର ନାଇଟ୍‌ସ୍ ଡ୍ରିମ୍'ର ପକ୍ଷୀମାନେ ବୋଧହୁଏ ନଣାଙ୍କରେ ଏଇଠି ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ହାତ ଧରାଧରି ହୋଇ ନାଚନ୍ତି ଜହ୍ନ ଆଲୁଅରେ । ସରୋଜ ଶ୍ଳେଷ ମିଶାଇ କୁହେ, "ତୁ ତ ଜାଣୁ ସେକ୍ସପିଅର ବୋଲି କେହି ଜଣେ ଲୋକ ଥିଲେ କି ନାହିଁ ସେଇଟା ଅଜି ୟୁରୋପୀୟ ସାହିତ୍ୟିକମାନଙ୍କର ଏକ ଚରମ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱମୂଳକ ସମସ୍ୟା, ଶେଷରେ ପୁଣି ତାଙ୍କର ଲେଖାର ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ଅସ୍ତିତ୍ୱ— ଆଉ ପୁଣି ଏଇ କେନାଲ କୂଳରେ !!

ସୀମାଦ୍ରିର ଯେ ଠିକ୍ ଏଇ ଜାଗାରେ ଧୈର୍ଯ୍ୟଚ୍ୟୁତି ହେବ ସେ କଥା ସରୋଜ ବେଶ୍ ଜାଣେ । ସୀମାଦ୍ରି ଚିତ୍କାର କରି ଉଠେ, "କେତେଥର କହିଛି ତତେ, ଆମେ ଯାହା ଜାଣୁ ନା, ସେ'ଟା ଯେ ପୃଥିବୀରେ ନାହିଁ ବା ଥାଇ ନ ପାରେ ଏକଥା ଭାବିବାଠାରୁ ଚରମ ନିର୍ବୋଧତା ଆଉ କିଛି ନାହିଁ । ଇମାଜିନ୍— ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଯଦି ତୋ'ପରି ଗୋଟାଏ ମୂର୍ଖ ଉଡ଼ାଜାହାଜର ଧାରଣାଟାକୁ ହସି ହସି ଉଡ଼େଇ ଦେଇ ଥାଆନ୍ତା ତାହାହେଲେ ସେ ହୁଏତ ଏତେଦିନ ବଞ୍ଚିପାରନ୍ତା ନାହିଁ— କିନ୍ତୁ ଯଦି ବଞ୍ଚନ୍ତା ତାହାହେଲେ ସେ ଅବା ଉପଲବ୍ଧି କରନ୍ତା ତା'ର ନିର୍ବୋଧତା ।"

ଆଉ କିଛି ଦରକାର ନାହିଁ । ଯେ କୌଣସି ଗୋଟାଏ ଟପିକ୍ ହାତକୁ ଆସିଗଲେ ସମସ୍ତଟା ଚମତ୍କାର କଟେ । ଯୁକ୍ତିର କ୍ଲାଇମାକ୍ସରେ ସୀମାଦ୍ରି ତା' ହାତର ଗୁବି ପେନ୍ସିଲଟାକୁ ଫିଙ୍ଗିଦିଏ ଦୂରକୁ, ନ ହେଲେ ପୂରା ସିଗାରେଟ୍ ପ୍ୟାକେଟ୍‌ଟାକୁ ଦଲାଦଲି କରି ଫିଙ୍ଗିଦିଏ କେନାଲ୍ ପାଣିକୁ । ଯେମିତି ଏଇ ସିଗାରେଟ୍ ଆଉ ଗୁବି ପ୍ରଭୃତି ପଦାର୍ଥମାନେ ତା' ବିରୁଦ୍ଧରେ ଷଡଯନ୍ତ୍ର କରି ସରୋଜର ଯୁକ୍ତିକୁ ସମର୍ଥନ କରୁଛନ୍ତି । ସମସ୍ତ ହୋଇଗଲେ କେହି ହେଲେ ଜଣେ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ସନ୍ଧି ସର୍ତ୍ତ ଚାଟି ବସେ । ଆଚ୍ଛା ହଉ, "Let us agree to differ"— ଦୁଇଜଣ କ୍ଲାନ୍ତ— ବିମର୍ଷ—ଗଳଦ୍‌ଘର୍ମ ବନ୍ଧୁ ସନ୍ଧିପତ୍ରରେ ଅବଲମ୍ବେ ସ୍ୱାକ୍ଷର କରନ୍ତି ।

ପୂଜାଛୁଟି ପରେ କଲେଜ ଖୋଲିଥାଏ । ସରୋଜ ନାଇଟ୍ ଏକ୍ସପ୍ରେସରୁ ଓହ୍ଲାଇ ହଷ୍ଟେଲକୁ ଆସି ଦେଖେ ସୀମାଦ୍ରି ଆସିଗଲାଣି । ତା'ର ଜିନିଷପତ୍ର ସବୁ ଥୁଆ ହୋଇଛି ରୁମ୍‌ରେ—ଅଥଚ ସୀମାଦ୍ରି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେକେଣ୍ଡ୍ ସୋ ସିନେମା ତ ସରିଯିବଣି ଅନେକ ବେଳୁ । ସୀମାଦ୍ରି ଗଲା କୁଆଡ଼େ ? ସରୋଜ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ପହଞ୍ଚି କେନାଲ କଳକୁ ଗଲେ । କେନାଲ କୂଳରେ ଆସି ସରୋଜ

ଦେଖେ ତା'ର ଅନୁମାନ ନିର୍ଭୁଲ— ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ସେଠି ଶୋଇ ରହିଛି ସୀମାଦ୍ରି । ପ୍ରଥମଟା ଟିକିଏ ଅଶ୍ୱସ୍ତି କରି ମନେହୁଏ ସରୋଜକୁ । ସ୍ଥାନଟାର ନିର୍ଜନ ପରିବେଶ ଯେ କୌଣସି ଏକୁଟିଆ ଲୋକ ମନରେ ଭୟ ସଞ୍ଚାର କରିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ଏତେ ରାତିରେ ଏଠି କ'ଣ କରୁଛି ସୀମାଦ୍ରି ଏକୁଟିଆ ? ବିସ୍ମୟର ସୀମା ରହେ ନାହିଁ ସରୋଜର, ପାଖକୁ ଯାଇ ଦେଖେ ସୀମାଦ୍ରି କିନ୍ତୁ ଭୟ ପାଇବା ଅବସ୍ଥାରେ ନାହିଁ ଆଦୌ । ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ନିଦ୍ରା ଯାଇଛି ସେ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ । ତା' ପାଖକୁ ଯାଇ ପ୍ରଥମେ କେତେଥର ଡାକିଲା ତାକୁ ସରୋଜ । କିନ୍ତୁ ସୀମାଦ୍ରି ଶୁଣେନା । ଅଗତ୍ୟା ତା' ଦେହରେ ହାତ ଦେଇ ଥରେ ଦୁଇଥର ଜୋର୍‌ରେ ହଲେଇ ଦେଲା ସେ ।

କିନ୍ତୁ ତା'ପରେ ଯାହା ଘଟିଲା ସେଥିପାଇଁ ସରୋଜ ଆଦୌ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲା । ଗୋଟିଏ ଲମ୍ଫରେ ସୀମାଦ୍ରି ଉଠିପଡ଼ି ଡେଇଁପଡ଼େ କିଛି ଦୂରକୁ ଆଉ ସେଠି ଠିଆ ହୋଇ ରହି ସେ କିଛି ସମୟ ନିଷ୍ପନ୍ଦ ଭାବରେ ଚାହିଁ ରହେ ସରୋଜକୁ । ଆଉ ଠିକ୍ ତା'ପରେ ପରେ ଚିତ୍କାରକରି ଉଠେ, "କିଏ ? କିଏ ତମେ ?" ସୀମାଦ୍ରିର କଣ୍ଠ ଭୟବିଜଡ଼ିତ । ଖୁବ୍ ଭୟ ପାଇ ଯାଇଛି ସେ । ଆଉ କେଉଁଦିନ ହୋଇଥିଲେ ହୁଏତ ସରୋଜ ସୀମାଦ୍ରିର ଏଇ ଅବସ୍ଥାର ସୁଯୋଗ ନେଇ ଟିକିଏ କୌତୁକ କରିଥାଆନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ସୀମାଦ୍ରିର ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ସରୋଜ ନିଜେ ଅନେକଟା ଆତଙ୍କିତ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ବିଳମ୍ବ ନ କରି "ଆରେ ମୁଁ ସରୋଜ, ମୁଁ ସରୋଜ" କହି ସେ ଆଗେଇଗଲା ସୀମାଦ୍ରି ଆଡ଼କୁ । କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ନିର୍ବାକ୍ ହୋଇ ଠିଆହୋଇ ରହିଲା ସୀମାଦ୍ରି । ତା' ଦେହରୁ ଗମ ଗମ୍ ହୋଇ ଝାଳ ବୋହିଯାଉଛି । ସରୋଜ ଅପରାଧୀ ପରି କୁହେ, "ତୁ ଏତେ ଭୟ ପାଇଯିବୁ ବୋଲି ମୁଁ ମୋଟେ ଜାଣିନାହିଁ ସୀମାଦ୍ରି ।"

ସୀମାଦ୍ରି ଆଉଥରେ ଆପାଦମସ୍ତକ ଚାହିଁନିଏ ସରୋଜକୁ, ଆଉ ତା' ପରେ ନିଜର ହାତଘଡ଼ିକୁ ଦେଖି କୁହେ, "ମୁଁ କେତେବେଳେ ଯେ ଶୋଇପଡ଼ିଲି ମୁଁ ନିଜେ ହିଁ ଜାଣେନା । ଏତେ ରାତି ହେଲାଣି ଅଥଚ ମତେ ଆଗରୁ ଉଠେଇ ଦେଲୁ ନାହିଁ କାହିଁକି କହିଲୁ ?"

ତା'ପରେ ସରୋଜ କୁହେ ଯେ ସେ ମାତ୍ର କେଇ ମିନିଟ୍ ତଳେ ତା'କୁ ଖୋଜି'ଖୋଜି ଆସି ଏଠି ପହଞ୍ଚେ । ସେ ବା କାହିଁକି ଆଶା କରନ୍ତା ଏତେ ରାତିରେ ସୀମାଦ୍ରି ଶୋଇ ରହିଛି ଏଠି ।

ସୀମାଦ୍ରି ଆହୁରି ବିସ୍ମିତ ହୁଏ । ସନ୍ଦିଗ୍ଧ କଣ୍ଠରେ ପଚାରେ "ତୁ ସତ କହୁଚୁ ସରୋଜ ତୁ ମୋ' ସହିତ ଏଠିକି ଆସିନାହୁଁ ।"

ସରୋଜ ସାମାନ୍ୟ ଆମୋଦିତ ହୁଏ ଏଥର । ସେ କୁହେ, "ନାଇଟ୍ ମେଲ୍‌ରେ ରାତ୍ରି ଦୁଇଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନିଦ୍ରାରେ କଟେଇ ଏତେବେଳେ କେନାଲ୍ କୂଳକୁ ଆସିବାର ଉତ୍କଟ ରସିକତା ମୋର ନାହିଁ ।" ସୀମାଦ୍ରି ନୀରବରେ ଫେରିବାକୁ ପାଦ ବଢ଼ାଏ । ଚାଲୁ ଚାଲୁ ସେ କୁହେ, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଆସି ଆଜି ଜନତାରେ ପହଞ୍ଚିଲି ସନ୍ଧ୍ୟା ୭ଟା ବେଳେ । ବେଶ୍ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲି ମୁଁ— ବିଶ୍ରାମ ନବାପାଇଁ ବିଛଣାଟାକୁ ମେଲେଇ ଦେଇ ଖଟ ଉପରେ ପଡ଼ିଗଲି ।

ତା'ର ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ— ମୋର ସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ମରଣ ଅଛି— ତୁ'ବି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲୁ ତୋ'ର ସେଇ ଛୋଟା ଚମଡ଼ା ସୁଟ୍‌କେଶ ଆଉ ହୋଲ୍‌ଡ଼୍‌ର ଖଣ୍ଡିକ ନେଇ ଠିକ୍ ସେମିତି ବେପରୱା ଭାବରେ । କହିଲୁ "ଗୁଡ଼୍ ଇଭିନିଂ ସୀମାଦ୍ରି, ତୁ ଆସିଯାଇଛୁ ତାହାହେଲେ— ଦ୍ୟାଟ୍‌ସ ଲାଇକ୍ ଏ ଗୁଡ଼୍ ବୟ୍ ।" ମୁଁ କ'ଣ ଜବାବ୍ ଦେଇଛି ମୋର ମନେ ନାହିଁ—ତା' ପରେ ତୁ ଖୁବ୍ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲୁ ଆଉ କହିଲୁ— "କ'ଣ ହୋଇଛି ତୋ'ର ସୀମାଦ୍ରି— ଆଇ ହ୍ୟାଭ ନେଭର୍ ସିନ୍ ୟୁ ସୋ' ଭେରି ମୁଡ଼ି ଡ଼ି ।" ମୁଁ ବୋଧହୁଏ ତଥାପି କିଛି ଜବାବ୍ ଦେଇନାହିଁ । ତା'ପରେ ତୁ ତୋ'ର ପୋଷାକ ମଧ୍ୟ ଚେଞ୍ଜ୍ ନ କରି ମୋର ହାତ ଧରି ଗୋଟାଏ ଝାଙ୍କରେ ମୋତେ ଉଠେଇ ଦେଲୁ ଖଟ ଉପରୁ, ଆଉ କହିଲୁ, ଚାଲ୍, ଚାଲ୍— ଆମର କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଚାଲ—ଅନେକଦିନ ଯାଇନେ ସେଠିକି— ସେଇଠି ସବୁ ସମାଧାନ ହୋଇଯିବ । —ଇସ୍ ! କି ବାଜେ ପିଲା ହୋଇଯାଇଚୁ ତୁ ଏଇ କେତୋଟା ଦିନର ଛୁଟି ଭିତରେ । ଛିଃ—ଛିଃ···।"

ତା'ପରେ ଆମେ ଦିହେଁ ବାହାରକୁ ଆସିଛେ ଆଉ ଆମର ପୂର୍ବପରିଚିତ ରାସ୍ତା ଦେଇ ଆମେ ଆସିଚୁ ଏଇଠିକି ।

ମୋର ଠିକ୍ ମନେ ଅଛି ମୁଁ ଏଠି ବସି ବସି ତତେ 'ଋତା' କଥା କହିଥିଲି ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ । ମୁଁ କେମିତି ଋତା ପ୍ରତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସହାୟ ଭାବରେ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇପଡ଼ିଛି ଅଥଚ ମୁହଁ ଖୋଲି ଋତାକୁ ନିବେଦନ କରିବାର ସାହସ ମୋର ନାହିଁ ।

ତୋ' ମୁହଁ ଏକାଥରକେ ଚୁପାହସରେ ଫାଟି ପଡ଼ୁଥାଏ । ମୋର ପିଠି ବାଡ଼େଇ କହିଲୁ, "ସେକଥା କହ, ଏଇ ଛୁଟିଟାର ବିରହରେ ୟଙ୍ଗ ଲଭର୍ ଏକାଥରକେ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଛନ୍ତି ।" ତା'ପରେ ହଠାତ୍ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇଯାଇ ତୁ କହିଲୁ—"ଆଜି ଜାଣିଲି ମୁଁ ପ୍ରଥମ ଜାଣିଲି ସୀମାଦ୍ରି ତୋ'ର ଅନେକ କଥା ଅଛି ଯାହା ତୁ ମୋର ଜାଣିବା ପ୍ରୟୋଜନ ମନେ କରି ନାହୁଁ ।"

ତା' ପରେ ମୁଁ ଆଉ କିଛି ମନେ କରି ପାରୁ ନାହିଁ । ମୁଁ ଜାଣେନା ମୁଁ କେତେବେଳେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଛି । ମୁଁ ଧୀରେ ଧୀରେ ସବୁ ଭୁଲି ଯାଇଛି । ଆଉ ହଠାତ୍ ନିଜକୁ ଏଠି ଆବିଷ୍କାର କରି ମୁଁ ସତରେ ଭୟ ପାଇ ଯାଇଥିଲି ।

ସରୋଜ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ସବୁ ଶୁଣିଯାଉଥାଏ । ଶେଷରେ କହିଲା, "ତୁ ତାହାହେଲେ କ'ଣ କହିବାକୁ ଚାହୁଁ ହଷ୍ଟେଲ୍‌ରୁ କେନାଲ୍ କୂଳପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଇ ଅଧମାଇଲ୍ ରାସ୍ତା ତୁ' ଚାଲି ଆସିଚୁ ତୋ'ର ଅଜ୍ଞାତରେ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିଦ୍ରିତ ଅବସ୍ଥାରେ ?

ସୀମାଦ୍ରି ଛୋଟ 'ହୁଁ'ଟିଏ କହି ନୀରବ ହୁଏ ।

ସରୋଜ କହେ, "କିନ୍ତୁ..."

ସୀମାଦ୍ରି କୁହେ— ଏଠି କିନ୍ତୁର ପ୍ରଶ୍ନ ନାହିଁ ସରୋଜ— ଏଇଟା ଠିକ୍ ସେଇ ଜିନିଷ ଯାହାକୁ ମେଡ଼ିକାଲ୍ ସାଇନ୍‌ସରେ କୁହନ୍ତି "ସୋମ୍ନାମ୍ବୁଲିଜିମ୍" ।

ଗୋଟାଏ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ନେଇ ସୀମାଦ୍ରି କହିଚାଲେ—

ତୋର ମନେଥିବ ମୁଁ ସେଥର ଯୋଉ ଷ୍ଟେୟାର୍ କେସ୍‌ରୁ ଖସି ପଡ଼ିଥିଲି । ସେଟା ବି ସେଇ ନିଦ୍ରିତ ଅବସ୍ଥାରେ । ତୁ' ନିଶ୍ଚୟ ଭାବୁଥିବୁ ମୁଁ ଆଜଯାଏ କାହିଁକି ଏ କଥା କହି ନାହିଁ— ଜଣେ ସୋମ୍ନାମ୍ବୁଲିଷ୍ଟ ସହିତ ଏକା ରୁମ୍‌ରେ ରହିବା ସମସ୍ତେ ସହ୍ୟ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ— ବୁଝିପାରୁଥିବୁ ନିଶ୍ଚୟ— କେମିତି ଗୋଟାଏ ଅନ୍‌କ୍ୟାନି ଫିଲିଂ ହୁଏ । କେବଳ ସେଇଥିପାଇଁ ମୁଁ କଥାଟା ଚାପି ଯାଇଥିଲି ଆଜଯାଏ ।

ସରୋଜ କିଛି ଜବାବ୍ ଦେଲା ନାହିଁ । କିଛି ସମୟ ପରେ ସଂକ୍ଷେପରେ ପଚାରିଲା, "ଇତା କିଏ ସୀମାଦ୍ରି ?"

ସୀମାଦ୍ରି କହିଲା— ସେ ସେକେଣ୍ଡ୍ ଇୟର୍ ସାଇନ୍‌ସର ଛାତ୍ରୀ— ଲେଡ଼ିଜ୍ ହଷ୍ଟେଲ୍‌ରେ ଥାଏ । ବୋଟାନିକାଲ୍ ଗାର୍ଡ଼ନରେ ମୋର ତା ସହିତ ଅକସ୍ମାତ ଦେଖା ହୁଏ । ଆଲାପ ମଧ୍ୟ ହୁଏ ।

ସରୋଜ କୁହେ, "ହୁଁ"

ଦୁଇବନ୍ଧୁ ହଷ୍ଟେଲ୍‌ରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲେ ।

ଦୁଇ

ସେଦିନ ଅତି ପରିଷ୍କାର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ପଡ଼ିଥାଏ । କେନାଲ୍ କୂଳରେ ସେଇ ପରିମିତ ସ୍ଥାନର ବାଲୁକା ଶେଯରେ ଶୋଇ ରହିଥାଆନ୍ତି ଦୁଇବନ୍ଧୁ ନୀରବରେ । ସେମାନଙ୍କର କହୁଣୀ ଉପରେ ଭାର ରଖି ସେମାନେ ଏକାଗ୍ରଚିତ୍ତରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି

ରହିଥାଆନ୍ତି ସେଇ ପରିତ୍ୟକ୍ତ, ବିଗତ ପ୍ରତିଷ୍ଠା, ଜରାଜୀର୍ଣ୍ଣ ଚଉରାଟାକୁ । ଏଇ କିଛି ଦିନ ତଳର ଗୋଟାଏ ନୂତନ ଆବିଷ୍କାରକୁ ନେଇ ଏକ୍ସପେରିମେଣ୍ଟ୍ କରିବାରେ ସେମାନେ ଆତ୍ମବିସ୍ମୃତ ।

ହୀମାଦ୍ରି ଖୁବ୍ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ କହୁଥାଏ—ଦେଖ୍, ତା'ର ବାଁ ପଟର କାଖରେ ସେ ଗୋଟାଏ କଳସୀ ଧରିଛି ··ପୁଣି ଅଣ୍ଟା ପାଖରେ ତା' ଦେହଟା ସାମାନ୍ୟ ବାଁ ପଟକୁ ଝୁଙ୍କି ଆସି ପୁଣି ଡାହାଣକୁ ଚାଲି ଯାଇଛି । ମୁଣ୍ଡଟା ମଧ୍ୟ ଦେହର ସ୍ୱରସାମ୍ୟ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଡାହାଣ ପଟକୁ ନଇଁ ଯାଇଛି ସାମାନ୍ୟ ।

ସରୋଜ କୁହେ—ହୁଁ ; ତା'ର ଶାଢ଼ୀର ଭଙ୍ଗୀଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଦେଖୁଚୁ ତ' !

ହୀମାଦ୍ରି ଯୋଗକରେ—ମୁଣ୍ଡରେ ନିଶ୍ଚୟ ଓଢ଼ଣା ନାହିଁ, ନ ହେଲେ ତା'ର ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର କେଶବତୀ ଗଭାଟା ଲୁଚି ଯାଇଥାଆନ୍ତା ।

ଗୋଟାଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପାଇଁ ଦୁଇ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ତନ୍ମୟ ଆଖି ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇ ରହେ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟବତୀ ଗ୍ରାମ୍ୟବଧୂ ହାତରେ କଳସୀ ଧରି ।

ସରୋଜ କୁହେ ତା' ନାଁ 'ତମିସ୍ରା' ।

ହୀମାଦ୍ରି ପ୍ରତିବାଦ କରେ—"ମୁଁ କିନ୍ତୁ ତା' ନାଁ ଦିଅନ୍ତି 'ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାରେଣୁ' ।

ତର୍କ ବେଶୀ ଦୂର ଗଲେନା । ପ୍ରତ୍ୟେକର ନିଜସ୍ୱ ନାମକରଣରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ରହନ୍ତି । ତା' ପରେ ହଠାତ୍ ମନର ଟେନ୍‌ସନ୍ ହୁଗୁଳା କରି ଦିଅନ୍ତି । ସେମାନେ, ଆଉ ତା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କିଛି ଅନ୍ଧାର ଆଉ କିଛି ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାର ରେଣୁ ନେଇ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିବା ଗ୍ରାମ୍ୟବଧୂଟିର ଅପମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ ।

ହୀମାଦ୍ରି ଆଉ ସରୋଜ ଉଭୟେ ଜାଣନ୍ତି ଯେମାନେ ସେଇ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଚଉରାଟାକୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ସେମାନଙ୍କର ମନ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମରୀଚିକା ସୃଷ୍ଟି କରୁଛନ୍ତି । ଚଉରାଠାରୁ ସେମାନଙ୍କର ଦୂରତ୍ୱ ୧୫ ଗଜରୁ କମ୍ ହେବ, ତଥାପି ଚଉରାଟାର ଏଇ ରହସ୍ୟମୟୀ ଅବସ୍ଥିତି ସେମାନଙ୍କର ଆଖି ପାଇଁ ସହସ୍ର ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ ତିଆରି କରି ଚାଲେ । ପାଖର କି ଗୋଟାଏ ନାଁ ନ ଜଣା ଗଛର ଗୋଟାଏ ବିଶୃଙ୍ଖଳ ଦୀର୍ଘ ଶାଖା ଲମ୍ବି ଆସି ଚଉରା ଉପରେ ଗୋଟାଏ ପ୍ରଶସ୍ତ ଆବରଣ ତିଆରି କରିଛି—ଆଉ ତା'ରି ଭିତର ଦେଇ ଝରି ଝରି ପଡ଼େ ଅସଂଖ୍ୟ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାରେଣୁ । ଅନେକ ଆଲୋକ ଆଉ ଅନ୍ଧାରର ରେଣୁ ଲୁଚକାଳି ଖେଳୁଛନ୍ତି ସେଇ ଚଉରା ଉପରେ । ସେମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଆଖିର ଲେନ୍‌ସରେ ଧରି ନେଇ ସଜେଇବାକୁ ପଡ଼େ ଆପଣାର ମନ ଅନୁସାରେ ।

ଗ୍ରାମ୍ୟବଧୂର ଅପମୃତ୍ୟୁ ପରେ ହୁଏତ ସେଠି ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ତିଆରି ହୁଏ ଗୋଟାଏ ଡାକ-ପିଅନ । ହୁଏତ ଯେଉଁ ଅନ୍ଧକାର ରେଶ୍ମୀପୁଞ୍ଜରେ ନବବଧୂଟିର କେଶବତୀ ଗଳ୍ପ ତିଆରି କରାଯାଇଥିଲା ତା'କୁ ସାମାନ୍ୟ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରି ପିଅନର ପୋଷ୍ଟବ୍ୟାଗ୍ ତିଆରି କରାଯାଏ । ତା'ର ଗହନ କଳା ବାଳ ଉପରେ ଚକ୍ ଚକ୍ କରୁଥିବା ରୁପା ଫୁଲଟିକୁ ନେଇ ଡାକ ପିଅନର ଟୋପିର ବୋତାମ କରାଯାଏ । ଶାଢ଼ୀର ଭାଙ୍ଗଗୁଡ଼ାକ ନେଇ ତିଆରି ହୁଏ ଖାକି ଟ୍ରାଉଜର ।

ଏଇ ରୂପାନ୍ତରଟା ଠିକ୍ ବ୍ୟାୟାମର ନିୟମ ଅନୁସାରେ ବା ଗଣିତର କ୍ରମ ଅନୁଯାୟୀ ହୁଏନା । ଏଟା ହୁଏ ଗୋଟାଏ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ମନର ସହଜ ଲଘୁ ସଞ୍ଚରଣରେ—ଯେମିତି ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲେ ଶତଦଳ ଧୀରେ ଧୀରେ ସଙ୍କୁଚିତ ହୁଏ— ଯେମିତି କୃଷ୍ଣନୀଳ ଯମୁନା ସହିତ ଗଙ୍ଗାନୀର ସ୍ୱଚ୍ଛଧାରା ଏକାକାର ହୋଇଯାଏ । ଯେମିତି କୌଣସି ନିୟମ ନ ଥାଇ କ୍ରମ ରକ୍ଷା ନ କରି ସ୍ୱପ୍ନରେ ତରଳି ମିଶିଯାଏ ଆଉ ଗୋଟାଏ ସ୍ୱପ୍ନ ।

ପ୍ରଥମ କିଛିଦିନ ଟିକିଏ ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ିବାକୁ ହୁଏ ସେମାନଙ୍କୁ । କିନ୍ତୁ ଅଳ୍ପ କେଇଦିନର ଅଭ୍ୟାସରେ ଦୁହେଁ ବନ୍ଧୁ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଗଲେଣି । ପ୍ରଥମେ ମନର ମାଂସପେଶୀଗୁଡ଼ାକୁ ହୁଗୁଳା କରିନବାକୁ ହୁଏ— ତା'ପରେ ମନପ୍ରାଣ ଦେଇ ଗୋଟାଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବସ୍ତୁକୁ ଆଖି ଆଗରେ ଫିକ୍ସ କରିଦେଇ ତା'ର ଚାରିପଟେ କିଛି କୁହୁଡ଼ି ଦେଇ ଶକ୍ତ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଗୋଟାଏ ଅବୁଝା ପିଲାକୁ ଚକୋଲେଟ୍ ଦେଖେଇ ଆଦର କଲା ପରି ମନକୁ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ତୋଷାମଦ କରି ବିଶ୍ୱାସ କରେଇ ନବାକୁ ପଡ଼େ ।

ପ୍ରତି ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ସେମାନେ ଏମିତି ଅନେକ ରୂପସୀ ମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼ନ୍ତି ଆଉ ଭାଙ୍ଗନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ଆବିଷ୍କାରର ନିଶା ସେମାନଙ୍କର ଗ୍ରୁଡ଼ି ଆସିଲଣି । ହାଲ୍କା ଆନନ୍ଦ ଭିତରେ ସେମାନେ ଖୋଜି ବସିଲେଣି ଗୋଟାଏ କାର୍ଯ୍ୟକାରଣ ସମ୍ପର୍କ ।

ସେଦିନ ହଠାତ୍ ସୀମାଦ୍ରି ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲା, "ଏଇଟାହିଁ ବୋଧହୁଏ ଯୋଗର ପ୍ରଥମ ସୋପାନ"—ଆମେ ଯେଉଁ ଜିନଷକୁ ପନ୍ଦର ଗଜ ଦୂରରେ ଦେଖି-ପାରୁଚୁ ଆଉ ଟିକିଏ ସାଧନା ପରେ ବୋଧହୁଏ ଆମେ ଠିକ୍ ସେଇ ଜିନିଷ ଦେଖି ପାରିବା ମାତ୍ର ପାଞ୍ଚ ଗଜ ଦୂରରୁ । ଆମେ ଆଖି ପାଇଁ ଯେଉଁ କୁହୁକ ସୃଷ୍ଟି କରି ପାରୁଚୁ ତା'କୁ ହୁଏତ ସ୍ପର୍ଶ ଓ ଗନ୍ଧ ପାଇଁ ତିଆରି କରିପାରିବା ଆଉ କିଛିଦିନର ସାଧନା ପରେ ।

ଖାଲି ସେତିକି ନୁହେଁ, ସୀମାଦ୍ରି କହିଗଲେ— ଆଜି ମୁଁ ବା ତୁ' କେବଳ ପରସ୍ପରକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇ ପାରୁଚେ କିନ୍ତୁ ହୁଏତ ଆଉ କିଛିଦିନ ପରେ ଆମେ ଠିକ୍

ଏଇ ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଉଆରି କରି ପାରିବା । ସେଥିପାଇଁ ଖାଲି ଦରକାର ମନର କ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ବିଶ୍ୱାସର ବୀଜ ରୋପଣ ।...

ସରୋଜ ବନ୍ଧୁ ମର ହସରେ ଫାଟି ପଡ଼େ । "ହଁ, ତା ନୁହେଁ ଆଉ କ'ଣ— ଆଉ ଟିକିଏ ସାଧନା କଲେ ହୁଏତ ଏଠି ଗୋଟାଏ ବିଗ୍ରହ ସାଧାରଣ ସଭା ଡାକି ଆମେମାନେ ପ୍ରମାଣ କରି ପାରିବା ଯେ ସେମାନେ ଯାହା ଦେଖୁଛନ୍ତି ତା' ଗୋଟାଏ ଭଙ୍ଗା ଚଉରା ନୁହେଁ— ସେ'ଟା ଗୋଟାଏ କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିରରୁ ସଦ୍ୟ ଆମଦାନି ହୋଇଥିବା ଲାସ୍ୟମୟୀ ରୂପସୀ— ବୁଝିଲୁ ସୀମାଦ୍ରି କାଙ୍କେ—କାଙ୍କେ...।"

ସୀମାଦ୍ରିର ବିରକ୍ତିର ସୀମା ରହେ ନାହିଁ । କ୍ୟାରମ ଖେଳର ଷ୍ଟ୍ରାଇକର ପରି ରିବାଉଣ୍ଡ୍ ପରି ସେ ତାର ବେଗରେ ଉଠିଯାଏ ଅତୀତର ଦାର୍ଶନିକମାନଙ୍କର ରାଜ୍ୟକୁ —ଆଉ ଏ ପ୍ରକାରର ବିଷୟ ନେଇ କିଏ କେତେବେଳେ କ'ଣ ମତାମତ ଦେଇଛନ୍ତି— ଆଉ ଠିକ୍ ତା'ପରେ ପରେ ସରୋଜକୁ ସେ' ବିଷୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିସ୍ପୃହ ଦେଖି—ଠିକ୍ ସେଇ ବେଗରେ ଖସି ଆସେ ଉପସ୍ଥିତ ଘଟଣାଚକ୍ର ଭିତରକୁ । ଚିତ୍କାର କରି ଉଠେ, "ସିନିକ୍-ସିନିକ୍-ହିଦେନ୍...ଏତେ ହାଲୁକା ମନ ନେଇ ତୋ' ପକ୍ଷରେ ପ୍ରାଚ୍ୟ ଦର୍ଶନ ସମ୍ପର୍କରେ ମୌଳିକ ଧାରଣା ମଧ୍ୟ କରିପାରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।"

ଦୁଇ ବନ୍ଧୁ ହଷ୍ଟେଲ୍‌କୁ ଫେରି ଆସନ୍ତି । ସରୋଜ ବିଛଣାରେ ପଡ଼ି ରହି ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ିମାରେ ଆଉ ସୀମାଦ୍ରି ବିଛଣା ଉପରେ ଇତସ୍ତତଃ ହୁଏ । ତା'ର ମନ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ବାସନା ଉର୍ମିମାରେ । ତା'ର ଭାରି ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ଯାଇ ଦେଖିବାକୁ ସେମାନେ ଆସିବା ପରେ ସେଇ ଚଉରାଟା କ'ଣ କରୁଥିବ । ସେ ଚଉରାଟା ହୁଏତ ବସିପଡ଼ି ଦୀର୍ଘନିଶ୍ୱାସ ନେଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ ଦେଉଥିବ । ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ତା'କୁ ବହୁରୂପୀ ସାଜିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି ମୁହୂର୍ତ୍ତିକୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତି । କିମ୍ବା ହୁଏତ ସେ ବି ଶୋଇ ରହିଥିବ ସରୋଜ ପରି ଅଚେତ ନିଦରେ । ଅଦ୍ଭୁତ କୌତୂହଳ ହୁଏ ସୀମାଦ୍ରିର । ସେ ଯଦି ଯାଇ କୌଣସି ଗୋଟାଏ ଅସତର୍କ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଛୁଇଁ ଦେଇ ପାରନ୍ତା ସେଇ ଚଉରାଟାକୁ ତା'ହାହେଲେ ହଠାତ୍ ଗୋଟିଏ ଗୁଳିଖିଆ ଧନୁପରି ହୁଏତ ସେ ଚଉରାଟା ଚମକି ପଡ଼ି ଠିଆ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତା । ଉଠନ୍ତା ଚଉରାର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ପୁଣି ଥରେ । ନହେଲେ ସେ ହୁଏତ ଆଉ ମା' କାହାଣୀର ଖୋଳପା ପୋଡ଼ି ଯାଇଥିବା ରୂପସୀ ବେଙ୍ଗବତୀ କନ୍ୟା ପରି ବିକଳ ହୋଇ କୁହନ୍ତା, "ଆହା' କ'ଣ କଲ, ମତେ ଛୁଇଁ ଦେଲ ତମେ ? ମୁଁ ଆଉ ରହିପାରୁ ନାହିଁ ଏଠି ।" ତା'ପରେ ହୁଏତ ସେ ତା'ର ଦୁଇ ଶୁଭ୍ର ଡେଣା ମେଲି ଉଡ଼ିଯାଆନ୍ତା ଶାପମୁକ୍ତ କିନ୍ନରୀ ଭଳି ତା'ର ଆଲୋକରେ ଆକାଶକୁ ଦୁଇ ଭାଗ କରି । ତା' ଆବେଦନ

ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ସେ ସରୋଜଙ୍କୁ ଆଣି ଏଇ ଅବିଶ୍ୱାସ୍ୟ ସତ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧି କରାଇ ପାରନ୍ତା ହୁଏତ ।

ଏଟା କ'ଣ କେବଳ ଆଖିର ଭୁଲ୍ ? ଗଭୀର ସନ୍ଦେହ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛି ସୀମାଦ୍ରିର ମନରେ । ପ୍ରାଚୀନ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଜଡ଼ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଜୀବନ ଆବିଷ୍କାର କରିଥିଲେ ତା' ହୁଏତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମିଥ୍ୟା ନୁହଁ । ତା'ର ସମଗ୍ର ଶୈଶବକୁ ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରି ରଖିଛି ଏଇ ଧରଣର ଅସଂଖ୍ୟ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଆଉ କାହାଣୀ । ନିଜର ସ୍ଥୂଳ ଶରୀରକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଅନ୍ୟ ଏକ ଜଡ଼ ପିଣ୍ଡରେ ଜୀବନ ସଞ୍ଚାର କରିବାର ଅନେକ ରୋମାଞ୍ଚକର କାହାଣୀ ଶୁଣିଛି ସେ । ସେଗୁଡ଼ା କ'ଣ ସବୁ କେବଳ କଳ୍ପନା ?

ସୀମାଦ୍ରିର ଆଖିରେ ନିଦ ଆସେନା । ସଂଶୟର ଚିର-ଅମୀମାଂସିତ ଦୋଳିରେ ବସି ସେ ଝୁଲୁଚି ଆଉ ଝୁଲୁଚି । କ୍ଲାନ୍ତ ଆଉ ଅବସାଦରେ ସେ ଭାବି ପାରେନା ବେଶୀ, ତା'ର ଆଖିପତା ଲାଗି ଆସେ ଧୀରେ ଧୀରେ । ଏ ସତ୍ୟକୁ ବୋଧହୁଏ ତର୍କ ଦେଇ ଉପଲବ୍ଧି କରି ହୁଏନା—ଆଚମ୍ବିତ ଭାବରେ ହୁଏତ ଏ ସତ୍ୟ ଆସି ଧରାଦିଏ ଅକସ୍ମାତ୍... ସୀମାଦ୍ରି ଶୋଇପଡ଼େ ।

ତିନି

ସରୋଜ ଖୁବ୍ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ । ସେଥିପାଇଁ ତା'ର ବୁଦ୍ଧି ଓ ଚିନ୍ତାଶକ୍ତିର ପରିଧି ବାହାରେ ଯେ କୌଣସି ବିଷୟ ଆଇପାରେ ତ 'ସେ ମାନିନବାକୁ ଆଦୌ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହେଁ । ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ କରି ବିଶ୍ୱାସ ସଞ୍ଚୟ କରି ସୀମାଦ୍ରି ଯେତେବେଳେ ବିଶ୍ୱସର ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ସ୍ତୂପ ତିଆରି କରେ ଆଉ ସେଇ ସମସ୍ତକୁ କୃପଣ ପରି ଉପଭୋଗ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରେ ସେତେବେଳେ ସରୋଜ ଠିକ୍ ତା'ର ଦୁର୍ବଳ ବିନ୍ଦୁଟିରେ ହିଁ ଆଘାତ କରେ ଆଉ ଆଖି ଆଗରେ ଦେଖେଇ ଦିଏ ଯେ ସୀମାଦ୍ରିର ସମଗ୍ର ସଞ୍ଚୟ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ମୌଳିକ ଭୂମି ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । କିନ୍ତୁ ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୀମାଦ୍ରି ଗୋଟାଏ କିଛି ହାତରେ ନ ପାଇଛି ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ କୌଣସିମତେ ସରୋଜକୁ ବୁଝାଇ ଦେଇ ପାରୁ ନାହିଁ ଯେ ତା'ର ବୁଦ୍ଧିର ପରିଧି ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷୁଦ୍ର—ଆଉ ସେଇ କ୍ଷୁଦ୍ର ପରିଧିକୁ ଆହୁରି ସୀମିତ କରି ଦେଇଚି ତା'ର ଅହଙ୍କାର— ଆଉ ଯୁକ୍ତିର କୁହୁଡ଼ି ।

ଆଜିକାଲି ସରୋଜକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନ ନେଇ ସୀମାଦ୍ରି ଏକୁଟିଆ କେନାଲ୍ କୂଳକୁ ଯାଏ । ପ୍ରତିଦିନ ସେଇ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ଶୋଇରହି ସେ ଅନେକ ମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼େ ଆଉ ଭାଙ୍ଗେ । ସେଇଠି ବସି ବସି ମନକୁ ମନ ନିଜ ସହିତ କ'ଣ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରେ । ସେ ସ୍ଥାନଟା ଯେପରି ସୀମାଦ୍ରିର ଲାବରେଟରୀ । ସେ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ତଥ୍ୟ ଆବିଷ୍କାର କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଆଉ କିଏ ଆସି ତା'ର ଏକ୍ସପେରିମେଣ୍ଟ୍‌ରେ

ବାଧା ଦଉ ତା' ସେ ବୁଝୁନ୍ତିନା । ସେ ଆଉ ତା'ର ଅବ୍‌ଜେକ୍ଟ ଭିତରେ ଆଉ କାହାର ଅବସ୍ଥିତି ଏକାବେଳକେ ଅସହ୍ୟ । ତା'ର ମନଟା ବ ସ୍ତା' ଭିତରେ ପୋଷା ମାନିଗଲାଣି । ମୂର୍ତ୍ତିଗୁଡ଼ାକୁ ରୂପ ଦେବାପାଇଁ ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପ ସମୟ ଓ ପରିଶ୍ରମ ଲାଗୁଛି ତାକୁ । ପ୍ରାୟ ପ୍ରତିଦିନ ସୀମାଦ୍ରି ଯାଏ ସେଠିକି ଆଉ ଫେରିଆସେ ନୂଆ ବିସ୍ମୟ ଆଉ ବିଶ୍ୱାସ ନେଇ ।

'ଇମେଜ୍'ଟାକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ପୂରାପୂରି କବଳିତ କରି ସାରିଲାଣି । କେତେବେ କେତେବେ ହଷ୍ଟେଲ୍‌ରେ ତା'ର ଝରକା ପାଖରେ ବସି ଶୂନ୍ୟ ଆକାଶରେ ସେ ଭଙ୍ଗା ଚଉରିଟାକୁ ଆଙ୍କି ନିଏ ଆଉ ତା'ପରେ ପରେ ତାକୁ ବହୁ ବିଚିତ୍ର ରୂପରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରେ । ଶୂନ୍ୟରେ ଚଉରିଟାକୁ ବଢ଼ାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ ଯେ, ଆକାଶର ମହା-ଶୂନ୍ୟରେ ଚଉରିଟା ଅବିଶ୍ୱାସ୍ୟ ଭାବରେ ଲମ୍ବାହୋଇ ଗୁଲେ···ଅନେକ ଲମ୍ବା, କ୍ଷୁଦ୍ରାୟତନ ଚଉରିଟା ଆକାଶର ପ୍ରଚ୍ଛଦପଟରେ ଠିଆ ହୋଇ ରହେ 'ପିସା'ର 'ଲିନିଂଟାଓ୍ୟାର୍' ପରି । ତା'ପରେ ହୁଏତ ସେଇ ଦୀର୍ଘ ସ୍ତମ୍ଭର ଚୂଡ଼ା ଯାଇ ଆଘାତ କରେ ଗୋଟାଏ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନକ୍ଷତ୍ରକୁ । ସୀମାଦ୍ରିର ମୁହଁରେ ସନ୍ତୋଷର ଦୀପ୍ତି ଫୁଟିଉଠେ । ପୋତାଶ୍ରୟର 'ଲାଇଟ୍‌ହାଉସ୍' ଠିକ୍ ଏମିତି ଦେଖାଯାଏ । କେନାଲ୍ କୂଳର ସେଇ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଚଉରା ଆସି ଆକାଶରେ ହେଇଛି ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ବଜ୍ରସ୍ତମ୍ଭ, କିଏ କହେ ଚଉରିଟା ଜଡ଼-ନିର୍ବୋଧ-ସ୍ଥାବର ? ସେଇ ଦୀର୍ଘ 'ଲାଇଟ୍‌ହାଉସ୍'କୁ ପୁଣି ସ୍ଲେଟ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ ସୀମାଦ୍ରି ମନର ଲେନସ୍‌ରେ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦ୍ରୁତ ଗତିରେ ସ୍ଲେଟ ହବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ ତା'ର ଅବ୍‌ଜେକ୍ଟ ଆଉ ଠିକ୍ ଚଉରାର ଉଚ୍ଚତାକୁ ଆସି ସ୍ଥିର ହୋଇଯାଏ । କିନ୍ତୁ ନାଁ—ଆହୁରି ସ୍ଲେଟ କରିବାକୁ ହେବ । ଟିକିଏ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼େ ସୀମାଦ୍ରିକୁ । ତା'ର ମନେ ହୁଏ ସେ ଯେମିତି ଠିକ୍ କମାର ପରି ତା'ର ମନର ହାତୁଡ଼ିରେ ପିଟି ପିଟି ସ୍ଲେଟ କରୁଚି ଚଉରିଟାକୁ । ସ୍ଲେଟ—ଆହୁରି ସ୍ଲେଟ—ଅନେକ ସ୍ଲେଟ ହୋଇଯାଏ । ସେ ଯେମିତି ତା'ର ଆଖି ସାମ୍ନାରେ ଦେଖୁଚି ଆକାଶର ବିରାଟ ଚେସ୍ ବୋର୍ଡ ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଛି ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ନିଃସଙ୍ଗ—ନଗ୍ନେଲା 'ପନ୍' । ବାଃ ! ଖୁସି ହୋଇଯାଏ ସୀମାଦ୍ରି । କେତେ ଓଜନ ହବ ସେଇ 'ପନ୍' ଟାର ? ତା'ର ଡାହାଣ ହାତର ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠି ଆଉ ତର୍ଜନୀ ଆଙ୍ଗୁଠିକୁ ବଢ଼େଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ ସେ ମହାଶୂନ୍ୟରେ । ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁନାହିଁ ତ ସୀମାଦ୍ରି ? ତା'ର ଆଙ୍ଗୁଠିର ପବଗୁଡ଼ାକ ବଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛି । ତା'ପରେ ତା'ର ପାପୁଲି···ଆଉ ଧୀରେ ଧୀରେ ତା'ର ସମଗ୍ର ହାତଟା ଅନେକ ବାଟ ଲମ୍ବିଗଲାଣି ଆକାଶ ଭିତରକୁ । ଆଉ ମାତ୍ର କେଇ ଇଞ୍ଚ ବାଟ । ଆନନ୍ଦରେ ସୀମାଦ୍ରିର ଆଙ୍ଗୁଠି ଦୁଇଟା ଥରି ଉଠିଚି । ସତରେ କ'ଣ ସେ ଆକାଶରୁ ତୋଳି ଆଣି ପାରିବ ସେଇ କ୍ଷୁଦ୍ରାୟତନ 'ପନ୍' ଟାକୁ । ଦୁଇ ଆଙ୍ଗୁଠିର ସ୍ୱଳ୍ପ ବ୍ୟବଧାନ ଭିତରେ ସେ ସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରୁଛି—ସେ ନିର୍ଭୁଲ୍ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରୁଛି କାଛ

ଗୋଟାଏ କ୍ଲାମ୍ପ ଧରିଛି ସେ । ଏଥର ଆକୁଞ୍ଚନ । ତା'ର ମନେହେଉଛି ସେ ଯେପରି ଆକାଶରୁ କୋଟିନିଧି ତୋଳି ଆଣୁଛି । କିଂ ମିଡ଼ାସ୍ ବୋଧହୁଏ ଖଣ୍ଡେ ସୁନାର ଇଟାକୁ ସ୍ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ସାବଧାନତାର ସହିତ ଆଣି ନଥାନ୍ତେ । ପୁଣିଥରେ ଫ୍ଲେଟ ହୋଇ ଆସୁଚି ତା'ର ହାତ—ତା'ର ପାପୁଲି—ଆଉ ତା'ର ଆଙ୍ଗୁଠି ସବୁ । ତା'ର ଚିର-ଇପ୍ସିତ ବସ୍ତୁଟିକୁ ସୀମାଦ୍ରି ଆଣି ରଖିଛି ତା'ର ବାଁ ହାତର ପାପୁଲି ଉପରେ । ଆଖି ଅପରେସନ୍ କରୁଥିବା ସର୍ଜନ ବୋଧହୁଏ ଅଧିକ ସାବଧାନତାର ସହିତ ଫର୍ସେପ୍‌ରେ ଧରିପାରିନଥାନ୍ତା ଆଖିର ଡୋଳାକୁ । ତା'ର ଦ୍ରହଚିତ ପାପୁଲି ଉପରେ ସେ ତା'ର ସ୍ପନ୍ଦନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଛି । ନୂତନ ଅବସ୍ଥାରରେ ସୀମାଦ୍ରିର ଆଖି ଦୁଇଟା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଉଠିଛି । ସେ ଭାବୁଛି ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଯଦି ଏଠି ଥାଆନ୍ତା ମୂର୍ଖ ସରୋଜ ତାହାହେଲେ ସେ ତାକୁ କହନ୍ତା, ରୋ, ରନ୍—କେନାଲ୍ କୂଳକୁ ଯା' ଦେଖି ଆସିବୁ ସେ ଚଉରାଟା ଆଉ ସେଠି ନାହିଁ । ତାକୁ ମୁଁ ଲୁଟି କରି ଆଣିଛି ମନର ଜୋର୍‌ରେ । ଆଉ ସେ ଯେତେବେଳେ କେନାଲ କୂଳରୁ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଫେରି ଆସନ୍ତା, ସେତେବେଳେ ସେ ତା'ର ଆଖି ଆଗରେ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ବାଁ ହାତର ବନ୍ଧମୁଷ୍ଟି ଖୋଲି ଦେଖେଇ ଦଅନ୍ତା ତା'ର ଏଇ କ୍ଷୁଦ୍ର ସଂସ୍କରଣଟିକୁ ।

ଖୁବ୍ ପାଟିକରି ହସି ହସି ଦଳେ ପିଲା ପଶି ଆସିଲେ ସୀମାଦ୍ରିର ରୁମ୍ ଭିତରକୁ । ଚମକି ପଡ଼ିଲା ସୀମାଦ୍ରି । ତା'ର ବାଁ ହାତର ପାପୁଲି ତଥାପି ଖୋଲା ଅଛି—କିନ୍ତୁ ତା'ର ପ୍ରିୟ ପଦାର୍ଥଟି ଆଉ ତା' ଉପରେ ନାହିଁ । ଆଖି ପିଛୁଳାକରେ ଯେମିତି ତା'ର ପାପୁଲି ଉପରେ ସେ'ଟା ମିଳେଇ ଗଲା ସମୁଦ୍ର କୂଳର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଜେଲି ଫିସ ପରି । ମନେ ମନେ ଅସମ୍ଭବ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲା ସୀମାଦ୍ରି । ରୁକ୍ଷ ସ୍ୱରରେ କ'ଣ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ କହିଲା ବୋଧହୁଏ—ନିରବରେ ସେମାନେ ଫେରିଗଲେ । ରାତି ଦଶଟା ବାଜିଗଲାଣି ।

ଶୋଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା ସୀମାଦ୍ରି ।

× × ×

ଅନେକ ରାତି ହେଲାଣି ।

ଦେଖିଲେ ଜଣା'ଯାଏ ସୀମାଦ୍ରି ଶୋଇ ରହିଛି ନିଦୋଡ଼ ନିଦରେ । କିନ୍ତୁ ସୀମାଦ୍ରି ତା'ର ମୁଦ୍ରିତ ଆଖି ଆଗରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖି ପାରୁଛି କେନାଲ୍ କୂଳର ସେଇ ଚଉରାଟାକୁ । ସେ ଚଉରାଟା ଆଉ ସ୍ଥାଣୁ ନୁହେଁ—ସୀମାଦ୍ରିର ମନର ରଶ୍ମି ନେଇ ଯେପରି ତା'ର ସ୍ନାୟୁ ସବୁ ବଞ୍ଚି ଉଠିଲେଣି । ରୁଗ୍ଣ ମାଂସପେଶୀ ସବୁ ଜୀବନ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲେଣି । ପବନ ବହୁଛି ବୋଧହୁଏ—ଆଉ ସେଇ ପବନରେ ସେଇ

ପଥରର ଚଉରାଟା ଦୋଳି ଖେଳୁଛି ହାଲୁକା ମନରେ । ଥରେ ଥରେ ଗୋଟାଏ ଝାଙ୍କ ପବନରେ ଚଉରାଟା ଏକା ଥରକେ କଇଁ ଯାଉଛି ତଳକୁ—ଯେମିତି ହେଇଟା ଗୋଟାଏ ଚଉଖୁଣ୍ଟିଆ ରବରର ଡ୍ରମ୍ଟ । ତା'ର ମନେହେଲା ଯେମିତି ସେଇ ଡ୍ରମ୍‌ଟା ଦୋହଲି ଦୋହଲି ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରୁଛି ତା'କୁ ହେଠିକି ଯିବାପାଇଁ ।

ବିଛଣାରେ ହଠାତ୍ ଉଠି ବସିଲା ସୀମାଦ୍ରି ।

ତା'କୁ ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ହିଁ ଯିବାକୁହବ ହେଠିକି । ରୁମ୍‌ର ଆଲୁଅ ଦବାକୁ ମନେ ନାହିଁ ତ'ର । ହର୍ବେକ ଅଛି କି ନାହିଁ ସେଥିପାଇଁ ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନାହିଁ । ହାତ ତା'ର ମନକୁ ମନ ଉଠିଲେ, ଦରଜ ର ଝିଡ଼କି ଖୋଲିବାକୁ । ହଷ୍ଟେଲ୍‌ର ଲମ୍ବା ବାରଣ୍ଡାଟା ଏକାଥରକେ ନିର୍ଜ୍ଜନ । ଜଣେ ହେଲେ କେହି ପିଲା ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ମଳିନ ଆଲୋକର ଆବରଣ ତଳେ ଚାଲିଚ ସେ ମନ୍ତ୍ରମୁଗ୍ଧ ପରି । ତା' ପରେ ଷ୍ଟେଆର୍ କେସ୍, ବର୍ଷ୍କଲ ଭବନରେ ପ୍ରତିଟି ପାହାଚରେ ଓହ୍ଲେଇ ଓହ୍ଲେଇ ଚାଲିଛି ସୀମାଦ୍ରି ଆଉ ତା' ପରେ ପରେ ମେନ୍ ଗେଟ୍ ଦେଇ ଏକ ଥରକେ ବାହାର ରାସ୍ତାକୁ ।

ରାସ୍ତାଟା ମଧ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିର୍ଜ୍ଜନ । ଟ୍ରେନର ଶବ୍ଦ ଶୁଭିଗଲା ଷ୍ଟେସନ୍‌ରୁ ଶୁଣାଯାଉଛି ମଝିରେ ମଝିରେ । ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ରାସ୍ତା ଲାଇଟ୍‌ଗୁଡ଼ାକ ସୀମାଦ୍ରିକୁ ଦେଖା-ଯାଉଛନ୍ତି ଆକାଶରୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲେଇ ଆସିଥିବା କେଇଟା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ତାରକା ପରି । ଗୋଟାଏ ନିଶାଖୋର ଲେଖାକାଲି ଟର ବେଗରେ ଲେଖା ଚଳେଇ ନେଇଗଲା ସୀମାଦ୍ରିର ଦେହରେ ପ୍ରାୟ ଘଷି ହୋଇ । କିନ୍ତୁ ସୀମାଦ୍ରି ତା'ର ଚାରିପାଖର ସମସ୍ତ ଘଟଣା ପ୍ରତି ଏମ୍ପର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ଲିପ୍ତ ନିର୍ବିକାର । ତା'ର ଦୁଇଟି ଅର୍ଦ୍ଧନିମିଳିତ ଆଖି ଆଗରେ କେବଳ ଦୋଳି ଦୋଳି ନର୍ତ୍ତିତ କରୁଛି ସେଇ ଚଉରାଟା । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟମୂଢ଼ ପରି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆତ୍ମବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ସୀମାଦ୍ରି ଟାଣି ହୋଇ ଯାଉଛି ଗୋଟାଏ ଅଦୃଶ୍ୟ, ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଶୃଙ୍ଖଳର ଆକର୍ଷଣରେ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ।

ତରଳ ରୂପାପରି ଜହ୍ନ ଆଲୁଅ ବର୍ଷି ହୋଇପଡ଼ୁଛି । ସେଇ ଜହ୍ନର ଯାଦୁରେ କେନାଲ୍‌ର ପାଣି, ଚାଲ ଆଉ ଗଛ ସବୁ ଯେମିତି ରୂପ ପାଲଟି ଯାଉଛି । ସମସ୍ତ ପରିବେଶକୁ ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରି ରଖିଛି ଏକ ଅବ୍ୟକ୍ତ ନିର୍ଜ୍ଜନତା । ଏଇ ଅତି-ନିର୍ଜ୍ଜନ ପରିବେଶଟାରେ ମନୋନ୍ଦ୍ରୁଏ ଯେପରି ପୃଥିବୀର ସର୍ବ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ମନ୍ଥର ହୋଇଆସିଛି ତା'ର ଅକ୍ଷ ଚାରିପଟେ । ଖୁବ୍ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ପାଦ ପକେଇ ଚାଲିଛି ସୀମାଦ୍ରି— ଟିକିଏ ଜୋର୍‌ରେ ଚାଲିଲେ ଯେମିତି ଏଇ ଚର-ରହସ୍ୟମୟୀ ପରିବେଶର କୁହୁକ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ । କେତେ ରାତି ହେଲଣି ଜାଣିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଚନ୍ଦ୍ର ଆଲୋକର ପୃଷ୍ଠଦେପଟରେ ଗଛର ସାନ୍ଦ୍ର-ଦୀର୍ଘ ଶାଖାଗୁଡ଼ାକ ଦେଖାଯାଉଛି ଆହୁରି କୃଷ୍ଣକାୟ । ଗଛର ନାଁ ସୀମାଦ୍ରି ଜାଣେନା—ତେବେ ଗଛଗୁଡ଼ାକର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଅଛି ।

ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଗଛକୁ ଦେଖିଲେ ମନେହୁଏ ଯେମିତି ସେମାନେ କୌଣସି ଆର୍ଟିଷ୍ଟ ହାତର ଅଙ୍କା ଅସମାପ୍ତ ପେଣ୍ଟିଂ ।

ପାଖରେ ଗାର୍ଲସ୍ ହଷ୍ଟେଲ ର ଦ୍ୱିତଳକୋଠା ଦେଖାଯାଉଛି । ତା'ର ଭିତରେ ଅନେକ ତରୁଣୀ ନିଦ୍ରା ଯାଇଥିବେ । ଯେମିତି କେଉଁ ଦୈତ୍ୟର କୁହୁକ ମନ୍ତ୍ରରେ ଅଚେତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ସେମାନେ । ସେଇମାନଙ୍କ ଭିତରେ ମଧ ଶୋଇ ରହିଛି ଶିତା । ଆହା ! କେତେ ଅତ୍ୟାଗ୍ରହୀତା ଶିତାର ଯୌବନ ! ଶିତା କ'ଣ ଚାହେଁନା ଏଇ ଜହ୍ନ ଆଲୁଅରେ ଲେଟିବାକୁ ଏଇ ଶୀତଳ ବାଲି ଶେଯରେ । ସେ କ'ଣ ଅସହାୟ ଭାବରେ ଚାହୁଁ ନ ଥିବ ଝରିପଡ଼ିବାକୁ ଏଇ କାନ୍ଥର ଇଟାଗୁଡ଼ାକ ଏଇ ମାତାଲ ଜହ୍ନ ଆଲୁଅରେ ବଦୁଲି ବଦୁଲି ।

ମୁହୂର୍ତ୍ତିକରେ ସୀମାଦ୍ରିର ମନ କରୁଣା-ଆର୍ଦ୍ର ହୋଇଉଠିଲା । ଶିତାକୁ କ'ଣ ଉଦ୍ଧାର କରି ହବ ଏଇ ଯକ୍ଷପୁରୀ ଭିତରୁ ? ହୁଏତ ସମ୍ଭବ । ତା'କୁ ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଧନେ ରାଜପୁତ୍ର ପରି ପାଣିର ସନ୍ଧାନ କରି · ତା'ପରେ ହୁଏତ ଘୋଡ଼ାର ଜିନ୍ ଉପରେ ତା'ର ଉଷ୍ଣୀଷ ରଖିଦେଇ ତାକୁ ଉଠିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଲମ୍ଫାର ପାଇପ୍ ଧରି ଦୋତାଲା ଉପରକୁ ।···ତା'ପରେ ହୁଏତ···। ସୀମାଦ୍ରି ଦୃଷ୍ଟି ଫେରାଇଲା ସେଇ କର୍ଣ୍ଣ ଚଉରା ଆଡ଼କୁ, ଏଇ ଚଉରାଟାକୁ । ଯଦି ସେ କରିପାରନ୍ତା ଆଲ୍ଲା-ଉଦ୍ଦିନ୍‌ର ସେଇ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଦୀପ-ଦୈତ୍ୟ, ତାହାହେଲେ ହୁଏତ ତା'କୁ ସେ ଆଦେଶ କରିପାରନ୍ତା ଶିତାକୁ ଉଦ୍ଧାରକରି ଆଣିବାକୁ । ଓଃ ! ଥରେ—ମାତ୍ର ଥରକ ପାଇଁ ଯଦି ସେ ଚେତନା ସଞ୍ଚାର କରିପାରନ୍ତା ଏଇ ଜଡ଼-ପ୍ରସ୍ତରିତ କର୍ଣ୍ଣ ଚଉରାଟା ଦେହରେ !

ନିର୍ନିମେଷ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସୀମାଦ୍ରି ଚାହିଁ ରହିଛି ସେଇ ଚଉରାଟାକୁ, ସେ ଆଜି କିଛି ଭାବିବାକୁ ଚାହେଁନା । ଆଜି କେବଳ ସେ 'ଅପେକ୍ଷାକରି ରହିବ ତା'ର ନିଜସ୍ୱ କ୍ରମପରିବର୍ତ୍ତନକୁ, ପ୍ରଥମେ ତା'ର ମନେହେଲା ଯେମିତି ସେଇ ଚଉରା ଉପରେ ଅନେକଗୁଡ଼ାଏ ଆଲୋକ ଆଉ ଅନ୍ଧାର ରେଣୁ ଭାସି ବୁଲୁଛନ୍ତି ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ । ତା'ପରେ ଯେପରି ସେଇ ଭାସମାନ ରେଣୁଗୁଡ଼ିକ ଅଳ୍ପେ ଅଳ୍ପେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ଆସୁଛନ୍ତି···ସେମାନେ ରୂପ-ପରିଗ୍ରହ କରୁଛନ୍ତି ।

ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଝରୁଛି ଆକାଶରୁ ।

ଏଇ ଭରା ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋକରେ ମଣିଷମାନେ କୁଆଡ଼େ ପାଗଳ ହୋଇଯାଆନ୍ତି । ସୀମାଦ୍ରି ଆଉ ପାଗଳ ହୋଇ ଯାଉନାହିଁ ତ' ? ତା'ର ଏଇ ଏକ୍ସପେରିମେଣ୍ଟଟା ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ପାଗଳାମି ନୁହେଁ ତ' ? ଠିକ୍ କିଛି ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ ସେ । ଦୁଣିଥରେ

ତଉବସ୍ତା ଆଡ଼େ ଚାହିଁଲା ସୀମାଦ୍ରି । ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ପାଇଁ ତା'ର ମନେହେଲା ଯେପରି ସେଇ ତଉବସ୍ତା ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଯାଇଚି ଗୋଟାଏ ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରତିକୃତିରେ ।

······ଗୋଟାଏ ଖାକି ରଙ୍ଗର ଫୁଲପ୍ୟାଣ୍ଟ୍ ପିନ୍ଧିଛି ଲୋକଟା । ସବୁ ଅଣ୍ଟାଠାରୁ ଉପରକୁ ଉଠିଯାଇଛି କମପ୍ରଶସ୍ତ ଗ୍ଲାଡର ଦୁଇ ସୀମା ଟ୍ରାପିଜିୟମ୍‌ର ବାହୁ ପରି । ବାଁ ଆଖି ଉପରେ ଫେଲ୍ଟ ଟୋପିଟା ନଇଁ ଆସି ମୁହଁଟା ଠିକ୍ ଦେଖାଯାଉ ନାହିଁ । ସୀମାଦ୍ରି ଅସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଆଗେଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲା ସେଇ ଲୋକଟା ଆଡ଼କୁ । ସେ ଯେମିତି ଯାଉଛି ଗୋଟାଏ ଅଶରୀରୀ ସହିତ ପରିଚୟ କରିବାକୁ । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ସେଇ ଲୋକଟା ଠିଆ ହୋଇ ରହେ ଅବିଚଳିତ ହୋଇ । ନିକଟକୁ···ଖୁବ୍ ନିକଟକୁ ଆସିଲଣି ସୀମାଦ୍ରି—ସୀମାଦ୍ରିର ନିଶ୍ୱାସ ବୋଧହୁଏ ବାଜୁଛି ସେଇ ଲୋକଟା ଉପରେ—କିନ୍ତୁ ସେ ଲୋକଟାର କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏନା । ଆଖିରେ ଅବିଶ୍ୱାସ୍ୟ ବିସ୍ମୟ ନେଇ ସୀମାଦ୍ରି ଚାହିଁ ରହେ ସେ ଲୋକଟାକୁ । ଆଗରୁ କେଉଁଠି ଦେଖିଛି ଦେଖିଛି ବୋଲି ମନେହୁଏ ତା'ର ।···କିନ୍ତୁ ଭୁଲିଯାଉଛି ସୀମାଦ୍ରି···ଭୁଲିଯାଉଛି ସେ । ଖୁବ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଗୁପାକଣ୍ଠରେ ପଚାରେ ସୀମାଦ୍ରି—"ତମେ କିଏ ?"··· ନିଶ୍ୱାସର ମୃଦୁ ଶବ୍ଦ ପରି କଥାଗୁଡ଼ାକ ମିଳେଇଗଲା ପବନରେ । ଚମକି ଉଠିଲା ସୀମାଦ୍ରି ! ନିର୍ଜନ ପରିବେଶ ଭିତରେ ଏଇ ସାମାନ୍ୟ କେଇପଦ କଥା ଅତି ବେଖାପ ଶୁଣାଯାଏ କାନକୁ । କିଏ କଥା କହିଲା ? ସେ ନିଜେ ନା ତା' ସାମ୍ନାରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଏଇ ଅଶରୀରୀ ଯୁବକ ? ଠିକ୍ କିଛି ବୁଝିପାରୁନାହିଁ ସେ । ସବୁ ଯେମିତି ଗୋଳମାଳିଆ ହୋଇଯାଉଛି ତା'ର ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ।

ସୀମାଦ୍ରିର ମେରୁଦଣ୍ଡ ଦେଇ ହଠାତ୍ ଯେମିତି ଖେଳିଗଲା ଗୋଟାଏ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ତରଙ୍ଗ । ତା'ର ମନେହେଲା, ସେ ଯେମିତି ନିଜକୁ ଦେଖିପାରୁଚି ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ଦର୍ପଣ ଭିତରେ । ତା'ରି ଏଇ ଅପରିଚିତ ତରୁଣ ହେଇ ଏତେ ସମୟ ଧରି ଠିଆ ହୋଇ ରହିଛି ସେ ନିଜେ ! ହୁଁ—ଠିକ୍ ତ ! ନିର୍ଭୁଲ ଭାବରେ ସୀମାଦ୍ରି ଠିଆହୋଇ ରହିଛି ତା'ରି ସାମ୍ନାରେ । କିନ୍ତୁ ଏ କଥା କ'ଣ ସମ୍ଭବ ? ଆଜିଯାଏ ତ କେବଳ ସୀମାଦ୍ରି ଏଇ କଥା ତପସ୍ୟା କରି ଆସିଛି । କେତେ ରାତି ସେ କଳ୍ପନା ନ କରିଛି ନିଜକୁ ସେ ଉଜ୍ଜୀବିତ କରିବ ଏଇ ନିର୍ବାକ୍, ଜଡ଼ ପଥର ଦେହରେ । ଆଜି ହୁଏତ ଅକସ୍ମାତ ଆସିଚି ସେଇ ଚିର ଇପ୍ସିତ ମୁହୂର୍ତ୍ତ । ଯେପରି କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ-ପଡ଼ୁଚି ସୀମାଦ୍ରି । ସେ ଆଉ କିଛି ଭାବିପାରୁ ନାହିଁ । ଧୀରେ ଧୀରେ ତା'ର ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ସବୁ ନିର୍ଜ୍ଜୀବ ହୋଇ ଆସୁଛି । ପକ୍ଷାଘାତ ବୋଧହୁଏ ଠିକ୍ ଏଇପରି ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ଅତି ଅସହାୟ ଭାବରେ ସେ ତିଳେ ତିଳେ ପ୍ରସ୍ତରିତ ହୋଇଯାଉଛି······ସେ ଚଳତ୍‌ଶକ୍ତି ରହିତ ।

ସୀମାଦ୍ରିର ପ୍ରସ୍ତର ସମାଧି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଇଛି । ତା'ର ଆଖି ପତା ମଧ୍ୟ ଟଳେଇବା ଆଉ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଏଥର କିନ୍ତୁ ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛି ସେଇ ଅନ୍ୟ ଲୋକଟି, ସୀମାଦ୍ରିର ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ । ସେ' ଯେମିତି କେବଳ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲା ସୀମାଦ୍ରିର ଏଇ ରୂପାନ୍ତରକୁ । କିନ୍ତୁ ସୀମାଦ୍ରିର ମସ୍ତିଷ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି ଠିକ୍ । ସେ ଠିକ୍ ଜାଣିପାରୁଛି ସେ ଲୋକଟା ଯିବ ଗାର୍ଲସ ହଷ୍ଟେଲ୍ ପାଖକୁ । ଏଟା' ସୀମାଦ୍ରିର ନିଜସ୍ୱ ଭାବନା ନୁହଁ । ସେଇ ଲୋକଟାର ପ୍ରତିଟି ଚିନ୍ତା-ଧାରା ଯେପରି କେଉଁ ଅଜ୍ଞାତ ଶକ୍ତି ବଳରେ ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ ହେଉଛି ସୀମାଦ୍ରିର ମନରେ । ସୀମାଦ୍ରି ଆଦୌ ଅନୁମାନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁନାହିଁ କିନ୍ତୁ ତଥାପି ସେ ଜାଣିପାରୁଛି ତା'ର ପ୍ରତିଟି ଚିନ୍ତାଧାରା ।

ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖିପାରୁଛି ସୀମାଦ୍ରି ଜହ୍ନ ଆଲୁଅରେ··· ସେଇ ଲୋକଟା ଗାର୍ଲସ ହଷ୍ଟେଲର ପାଇପ୍ ଧରି ଉଠୁଛି ଉପରକୁ । ଖୁବ୍ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି ସେଇ ଲୋକଟାକୁ ନିଶ୍ଚୟ · ସୀମାଦ୍ରିର ପ୍ରସ୍ତରିତ ଗୋଡ଼ର ମାଂସପେଶୀ ସବୁ ଫାଟି ପଡ଼ୁଛନ୍ତି ସେଇ ଲୋକଟାର ଉଠିବା'ର ଚେଷ୍ଟାରେ । ତା'ପରେ ସେଇ ଲୋକଟା ଚାଲୁଛି ଗୋଟାଏ ନାତିପ୍ରଶସ୍ତ ପାଚେରି ଉପରେ କୌଣସି ମତେ ନିଜର ଭାରସାମ୍ୟ ରକ୍ଷା କରି କରି— ଆଉ ଠିକ୍ ସେଇ ସ୍ପନ୍ଦନ ଅନୁଭବ କରିପାରୁଛି ସୀମାଦ୍ରି । ସେ ବି ଟଳୁଛି କେତେବେଳେ ବାଁକୁ ପୁଣି କେତେବେଳେ ଡାହାଣକୁ । ଏକ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଦୋଳନରେ ଦୋଳାୟିତ ହେଉଛି ସୀମାଦ୍ରି···ତା'ପରେ ଲୋକଟା ଉଠୁଛି ସନ୍ତର୍ପଣରେ ଗୋଟାଏ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ପାରାପିଟ୍ ଉପରକୁ, କାନ୍ଥରେ ପିଠି ଘଷି ଘଷି ଚାଲୁଛି ଲୋକଟା···ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଯାଉଛି ଶିତାର ରୁମ୍‌ର ଝରକା ପାଖକୁ । କିନ୍ତୁ ତା'କୁ ଆହୁରି ଅନେକ ଦୂର ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ସେଇ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ପଥ ଦେଇ···ସୀମାଦ୍ରିର ପାଦତଳୁ ଯେମିତି ଗୁଡ଼ାଏ ମାଟି ଖସିଗଲା । ହଠାତ୍, ତା' ପାଦତଳେ ଖାଲି ରହିଚି ଗୋଟାଏ ଅପ୍ରଶସ୍ତ ମାଟିର ହିଡ଼ । ସୀମାଦ୍ରିର ଭାରସାମ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳିତ ହବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛି । ଉଃ ! କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଭାବରେ ସେଇ ଲୋକଟାର ପ୍ରତିଟି ଗତିବିଧି ସୀମାଦ୍ରିକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରି ଚାଲିଛି ।

ନାଁ—ସୀମାଦ୍ରି ପକ୍ଷରେ ଆଉ ଠିଆ ହୋଇ ରହିବା ସମ୍ଭବ ନୁହଁ ବୋଧହୁଏ । ସେ ପ୍ରାୟ ପଡ଼ିଯାଉ ଯାଉ ରହିଗଲା ଥରେ । କିନ୍ତୁ ଏଇ କେତୋଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନିଶ୍ଚିତ—କିଛି କୁହାଯାଏ ନାଁ । ହଠାତ୍ ଶୂନ୍ୟକୁ ଝୁଙ୍କି ପଡ଼ିଲା ସୀମାଦ୍ରି—ଏଥର ଆଉ କିଛି ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ନାହିଁ । ସାମ୍ନାର ଶୂନ୍ୟତା ଭିତରକୁ ଓଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ସୀମାଦ୍ରି ଖଣ୍ଡେ ଶୁଖିଲା କାଠ ଗରି ପରି । ଠିକ୍ ତା'ପରେ ହିଁ ସୀମାଦ୍ରିର ଚେତନା ଶକ୍ତି ଲୋପ ପାଇଯାଇଛି···

ଚାରି

ଗାର୍ଲସ ହଷ୍ଟେଲ୍ ପଡ଼ିଆରେ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କର ଭିଡ଼ ଜମିଛି । ସୀମାଦ୍ରି ଛାତ ଉପରୁ ପଡ଼ିଯାଇଛି ଅସତର୍କ ହୋଇ । ସରୋଜ ବି ଆସିଚି ସେଠିକି । ସୀମାଦ୍ରିର ମୁଣ୍ଡର ଖପୁରିଟା ଛେଚି ହୋଇଯାଇ ମୁହଁଟା କିପରି ବିକୃତ ଦେଖାଯାଉଛି । ତା'ର ପିନ୍ଧିବା ଲୁଗାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ତା'କୁ ସୀମାଦ୍ରି ବୋଲି ଚିହ୍ନଟ କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।

ପୁଲିସ୍ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରୁଛି । ସରୋଜ ଏ ଦୁର୍ଘଟଣା ସମ୍ପର୍କରେ କୌଣସି ଆଲୋକପାତ କରିପାରି ନାହିଁ । ସହରର ସମସ୍ତ ଜନତା ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ଉପସଂହାରରେ ଉପନୀତ ହୋଇ ରାୟ ଦେଇଛନ୍ତି ଯେ ସୀମାଦ୍ରି କୌଣସି ପ୍ରେମ-ଜନିତ ବ୍ୟାପାରରେ ଜଡ଼ିତ ହୋଇପଡ଼ି ହୁଏତ ଦୁର୍ଘଟଣାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଛି ବା ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିଛି ।

ସରୋଜ କେବଳ ତା'ର ଦୁଇ ହାତକୁ ଛାତି ଉପରେ ଛକି ଦେଇ ଚିନ୍ତିତ ଭାବରେ ବୁଲୁଚି ଏପଟରୁ ସେ'ପଟ । କିଛି କୂଳକିନାରା ମିଳେନା ସରୋଜକୁ । ବୁଲି ବୁଲି କେନାଲ୍ କୂଳକୁ ଆସେ ସରୋଜ ଆଉ ସେଠି ଦେଖେ—

ସେଇ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଚଉରାଟି ମଧ୍ୟ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଛି ମୂଳରୁ— ପଡ଼ିବାର ଧକ୍କାରେ କେଇଖଣ୍ଡ ଇଟା ଛିଟିକି ପଡ଼ିଚି ଦୂରକୁ ।

ସରୋଜ ବିସ୍ମିତ ହୋଇଛି—କାଲି ରାତିରେ ବର୍ଷା ବା ଝଡ଼ର ବିନ୍ଦୁ ମାତ୍ର ସୂଚନା ନଥିଲା···ତେବେ ଭାଙ୍ଗିଲା କିପରି ? ହୁଏତ ସୀମାଦ୍ରି ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଇ ପଥର ଖୁଣ୍ଟଟାର ଆତ୍ମା ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରିପାରିଥିଲା ।

ପାଞ୍ଚ

ଦଶବର୍ଷ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଯାଇଚି ।

ସରୋଜ ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ନେଇ ଗାଡ଼ିରେ ଯାଉଥିଲା ସେଇବାଟ ଦେଇ । କେନାଲ୍ କୂଳର ସେଇ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନଟି ପାଖରେ ସରୋଜ ଗାଡ଼ି ଠିଆ କରେ । ଗାଡ଼ିରେ ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ କହି ସରୋଜ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ି ଚାଲେ କେନାଲ ବନ୍ଧ ଉପରକୁ । ସେ ବୋଧହୁଏ ଦଶବର୍ଷ ପରେ ତା'ର ବନ୍ଧୁ ସୀମାଦ୍ରିକୁ ସ୍ମରଣ କରିବାକୁ ଚାହେଁ ସେଇ ପରିବେଶ ଭିତରେ ।

ଆଜି ବି ସେଇ ବାଲି ସବୁ ରୂପା ପାଲଟି ଯାଇଛନ୍ତି ଜହ୍ନର କାଉଁରି କାଠିରେ । ଆଜି ବି ସେଇ ଗଛ ସବୁ ସେମିତି ଠିଆହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ ରହସ୍ୟ ପରି ।

ଦୂରରୁ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦେଖାଯାଉଛି କିଏ ଜଣେ ଭଦ୍ରଲୋକ ମୁଣ୍ଡ ତଳିକୁ କରି ବୁଲୁଛନ୍ତି ସେଠି । ଏଇ ଚିର-ନିର୍ଜନ କେନାଲ୍ କୂଳରେ ସେ ବୋଧହୁଏ ଜଣେ ସହରର କୋଳାହଳ-ଅତ୍ୟାଚାରିତ ଆଶ୍ରୟପ୍ରାର୍ଥୀ । ଦୂରରୁ ସରୋଜ ଆସିବାର ସାମାନ୍ୟ ସଙ୍କେତ ପାଇ ସେ ଭଦ୍ରଲୋକ ଯେପରି ହଠାତ୍ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇଗଲେ ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ପାଇଁ ଆଉ ଭୟ ପାଇଲା ପରି ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ବସି ପଡ଼ିଲେ ବାଲିରେ ।

ସରୋଜ ବାଲି ଉପରକୁ ଉଠିଲା । କେଇପାଦ ଆଗକୁ ଯାଇ ସେ ଦେଖେ ଭଦ୍ରଲୋକ ବସି ପଡ଼ିଥିବା ଜାଗାରେ ମନୁଷ୍ୟର କୌଣସି ଚିହ୍ନବର୍ଣ୍ଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାହିଁ । ସେଠି ସେହିପରି ନିର୍ବାକ୍ ହୋଇ ପଡ଼ିରହିଛି ସେଇ ଭଙ୍ଗା ଚଉରାଟା । କାଳର ଅତ୍ୟାଚାରରେ ତା ଉପରେ ଶିଉଳି ମାଡ଼ିଗଲାଣି···ଇଟାର ଫାଟରେ ଘାସ ଉଠିଗଲାଣି ପ୍ରଚୁର ।

ଅଭିଭୂତ ହୋଇ କେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଲା ସରୋଜ । ମନେ ମନେ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲା ସେ···"ସେଇ ଦିନଠାରୁ ଏଇଠି ତୁ ଶୋଇ ରହିଚୁ ସୀମାଦ୍ରି···କେତେ ସ୍ୱପ୍ନ ଆମେ ଏଇଠି ଶୋଇ ଶୋଇ କଳ୍ପନା ନ କରିଛେ ଆମର ବାହାଘର କଥା—ମୁଁ ବାହା ହୋଇଛି—ଆ—ଦେଖିବୁ ଆ' ମୋର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ·· କେମିତି ଦେଖେଇବ ତତେ···"

ସରୋଜର ଆଖିରେ ଲୁହ ଟଳମଳ କରୁଥିଲା ।
ସରୋଜ ଫେରି ଆସିଲା ଗାଡ଼ି ପାଖକୁ ।

ସରୋଜର ସ୍ତ୍ରୀ ପଚାରିଲା, "କିଏ ସେ ଭଦ୍ରଲୋକ ଜଣକ ଏତେ ରାତିରେ ବୁଲୁଥିଲେ ଏଠି···"

ସରୋଜ ରୁମାଲ୍‌ରେ ଆଖି ପୋଛି ନଉ ନଉ କହିଲା, 'ଘରକୁ ଚାଲ, ଜହ୍ନବ' ।

ବନ୍ୟା ପରେ

ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ରଥ

"ସେଇଠୁ କ'ଣ ହେଲା କହନ୍ତୁ !— ଏମିତି ଲାଗୁଛି କ'ଣ ମ' ମଉସା ! ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ପବନ ବୋହିଲା । ପାଣି ମାଡ଼ିଆସିଲା । ତମେ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ତମ ଘର ଭିତରେ ଅଣ୍ଟେ ପାଣି, ସେଇଠୁ···?"

ବେଳବୁଡ଼ ଖରାରେ ଲୋକଟି ଅନେଇଥାଏ ଭୂଇଁକୁ । କାଦୁଅ କାଦୁଆ ମଇଳିଆ ଦେହ । ସରୁ ମୁହଁଟିଏ । ଜଟ ଦାଢ଼ି । ହାତରେ ମୁହଁରେ ଆଞ୍ଚୁଡ଼ା ଦାଗ । ଶୁଖିଲା ଓଠ ବୁଜି ସେ ବସିଥାଏ । ସବୁ ନୀରବ ।

"ଚାଲ, ତପନବାବୁ ! ଏଇଠି ସମୟ ନଷ୍ଟକରି କିଛି ଲାଭ ନାହିଁ । ଏଇଟା ଜାଣିଶୁଣି ଭେଳ କାଢ଼ୁଚି । ଆଜି ସକାଳୁ ଆମେ ତାକୁ ସେ ଉପୁଡ଼ି ପଡ଼ିଥିବା ଗଛ ଡାଳରୁ ରକ୍ଷାକଲୁ । ଆଣି ନାଆରେ ବସେଇଲୁ । ବହୁ ଚେଷ୍ଟାକଲୁ । ସେ କିଛି ଖାଇଲା ନାହିଁ । ଏଣେ ଆମ ପିଲାଏ ନସ୍ୟାନ୍ତ ହୋଇ ସାରିଲେଣି । ଯ୍ୟା ପିଛୁ ଲାଗନ୍ତୁ ନାହିଁ—ଉଠନ୍ତୁ ! ସେ ଛତୁଆ ପୁଡ଼ିଆଟା ତା' ପାଖେ ଥୋଇଦେଇ ଚାଲରେ ପିଲେ ଯିବା ! ଆଉ ଶହ ଶହ ଲୋକ ମିଳିବେ । ତପନବାବୁ ସେଇଠି ରେକର୍ଡ଼ କରିନେବେ । ଶଳା, ଭେଳ କାଢ଼ୁଚି । ଭୋକରେ ପେଟ ଜଳିଲେ ତା' ମନକୁ ଶୁଖିଲା ଛତୁଆ ପାଣି ମାଗିବନି !"

"ଆମେ କିନ୍ତୁ ସାର୍, ବଟର୍ ନ ହେଲେ ଖାଲି ସିଝା ଅଣ୍ଡା ସାଙ୍ଗରେ ଆଉ ରୁଟି ଖାଇପାରିବୁ ନାହିଁ ।"

"ତୁମେ ଆଗ ଚାଲୁନା ! ଏଇଠୁ କାହିଁକି ଏମିତି ଅତର୍କ ହଉଛ ? ଆଜି ଢେର୍ ଜିନିଷ ପାର୍ଶଲରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଛି । ଭଲ ଛେନା ଆଉ କେକ୍ ଆସିଛି । ଗୋଟାଏ ପେଟି ପୁରା ବଟର୍ ଆସିଛି !"

ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀ କଲରୋଳ କରିଉଠିଲେ । ତପନ ଶୋଭନ ରାୟ ତାଙ୍କ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଟେକି ଉଠିଲେ । ସେଇ ଆଙ୍କିଫିଆ ମାରୁଥିବା ଗ୍ରେଟ ପଡ଼ିଆଟି ଉପରେ ସେମିତି ଏକୁଟିଆ ସେ ବସିରହିଥାଏ । ଛତୁଆ ପୁଡ଼ିଆଟିଏ ସେମିତି ଥୁଆ ହୋଇଥାଏ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ସେମିତି ବୁଡ଼ିଯାଉଥାଏ ।

ତମ୍ବୁ ଭିତରେ ଦାମୀ ଧୂପକାଠିର ଗନ୍ଧ । ବାହାରେ ଯେମିତ ଉତ୍କଟ ପଗୁପାଣି ଜମି ରହିଛି, ତା' ନ ହେଲେ ବଞ୍ଚିବା କଷ୍ଟ । ମଡା ଦେଖି ଦେଖି, କାନ୍ଦ ଶୁଣି ଶୁଣି, ମନ ମାନ୍ଦା ଧରିଯାଉଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ରେକର୍ଡ଼ରୁ କିଛି ହାଲୁକା ଗୀତ ବ ଜୁଆଏ ତମ୍ବୁରେ ।

ତପନବାବୁ କିନ୍ତୁ ପରଦା ଟେକ ପଶିବା ପୂର୍ବରୁ ଆଉ ଥରେ ପଛକୁ ଏବଂ ପଡ଼ିଆରେ ବସିଥିବା ସେ ଲୋକଟିକୁ ଅନେଇଲେ । ଅଭିଜ୍ଞ ନାମ୍‌ଜାଦା ମଣିଷ । ମାଲ୍ ଚହ୍ନିବାରେ ସେ କେବେ ଭୁଲ୍ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତାଙ୍କୁ ଲାଗିଲା ଯେ ସେ ଲୋକଟା ପାଖରେ ଢେର୍ ଜିନଷ ଅଛି । 'ଆଚ୍ଛା ଦେଖିବା' ଢଙ୍ଗରେ ସେ ତମ୍ବୁ ଭିତରକୁ ହାଇମାରି ପଶିଗଲେ ।

"ଆଚ୍ଛା, ତପନବାବୁ ! ଆମ ପିଲାଏ ଗୋଟିଏ ଆଲୋଚନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଛନ୍ତି । କିଛି ଗୀତ ବାଦ୍ୟ ବ ଶିଖିଛନ୍ତି । ସେ ସବୁ କେମିତି ଟିକିଏ ରେକର୍ଡ଼ ହୁଅନ୍ତା ।"

"ନିଶ୍ଚୟ, ନିଶ୍ଚୟ ! କାହିଁକି ନ ହବ ?"

ଏଇଭଳି ଆସ୍ତେ ସନ୍ଧ୍ୟା ନଇଁଆସିଲା । ତା'ପରେ ଅନ୍ଧାର କାକର ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଗନ୍ଧ । ଖୁବ୍ ଦୂରରେ କିଛି କିଛି କାନ୍ଦ, ହସ, ପାଟିତୁଣ୍ଡ । ଆହୁରି ଦୂରରେ ବିଲୁଆ ଡାକ । ଚବର ଚବର ଚାଲି ମଣିଷଙ୍କର, ପଶୁଙ୍କର ।

ତପନ ରାୟ ପଦାକୁ ବାହାରିଲେ । ଦୁଇମୁଣ ରେ ହାତ ରଖି, କିଛି ସମୟ ଘୁରିରହିଲେ । ଅନ୍ଧାର । ହୁ ହୁ ପବନ । ମଝିରେ ମଝିରେ ଗନ୍ଧ । ତମ୍ବୁ ଭିତରୁ ସେ ଟର୍ଚ୍ଚଲାଇଟ୍ ଧରି ବାହାରି ଆସୁଥିଲେ । ପୁଣି ନଇଁପଡ଼ି ରେକର୍ଡ଼ ଯନ୍ତ୍ରଟି ବାଁ ହାତରେ ଉଠେଇ ଚାଲିଲେ ।

ଅନ୍ଧାର ଲଇଡ଼ି ପରି ସରୁ ଆଲୁଅଟିଏ ଦଉଡ଼ିଲା ଏକଡ଼ ସେକଡ଼ । ତା' ଦେହରେ କିଛି ବାଜିଲା ନାହିଁ । ତପନ ରାୟ ଆଗେଇଲେ । ଗ୍ରେଟ ପୁଡ଼ିଆଟି ଖାଲି । ଛତୁଆ ପୁଡ଼ିଆଟି ମଧ୍ୟ ନାହିଁ ।···ଉପର ହୁଡ଼ାରେ ସେଇଟା ବୋଧହୁଏ ପିଲା କମ୍ପୁଗଛଟାଏ ! ତା' ମୂଳେ ସେଇଟା କ'ଣ ? ଖୁବ୍ ପାଖକୁ ଯାଇ ତପନ ରାୟ ଆଲୁଅ ଟିପିଲେ । ସେଇ ମଣିଷଟି ଛତୁଆ ପାଟିକୁ ପକାଉଥାଏ ।

ପଛ ମୁଣାରୁ କାଗଜ ପୁଡ଼ିଆଟିଏ କାଢ଼ି ସେ କହିଲେ, "ଦେଖି, ମଉସା, ଏ ମିଠା ଦ'ଟା ପାଟିକି ପକେଇଲ !"

ମିଠାଗୁଡ଼ାକ ଏତେ କଅଁଳ ବୋଲି ଜାଣିଥିଲେ ସେ ଏମିତି କାମୁଡ଼ି ନ ଥାନ୍ତା । ଫଳରେ କିଛି ସନ୍ଦେଶ ଗୁଣ୍ଡ ଲଖି ରହିଲା ଦାଢ଼ିରେ, ଆଉ କିଛି ଗୁଣ୍ଡ ଝଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ଭୂଇଁ ଉପରକୁ ।

"ଆଉ ଖାଅ, ମଉସା ! ଆଉ ନଅ !! ଏସବୁ ତୁମ ପାଇଁ ଆଣିଛୁ ପରା ! ତୁମେ ପରା କାଲଠୁ କିଛୁ ଖାଇନ !—ଆଚ୍ଛା, ଅଣ୍ଡା ଖାଇବ, ସିଝା ଅଣ୍ଡା ?—ଲହୁଣୀ, ରୁଟି, ଜାମ୍ ?? ଏଁ ?? ଆଣିଦେବ ?"

ସେ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ ନାହିଁ କଲା ।

"ତା' ହେଲେ ଭଲ ପାଣି ଆଣି ଦେଉଚ ପିଇବାକୁ !" ସେ ଚାହିଁଲା ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଗ୍ଲାସଟାକୁ !—"ତମେ କିଏ ବାବୁ ?" ତପନ ରାୟ ଚମକି ପଡ଼ିଲେ । ଗଛଟା କଥା କହିଲା କି ଆଉ ! "ମୁଁ ? ମୁଁ—ଏଇ ଅସିଛୁ, ଏଠି କ'ଣ ସବୁ ହେଲା ଦେଖି ଶୁଣି ଯିବାପାଇଁ ।...ଏମିତି ତ' ସମସ୍ତେ ଜାଣିଲେଣି ଯେ ରାତିରେ ପାଣି ମାଡ଼ିଆସିଲା । ମଣିଷ, ଗାଈ ଗୋରୁ, ଗାଁଗଣ୍ଡା ଭାସିଗଲେ । ଯେଉଁ-ମାନେ ବର୍ତ୍ତିଗଲେ ତ ଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ ଯିନା କହିବେ କେମିତି କ'ଣ ହେଲା ! ମୁଁ ଏଇ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ତୁମ ପାଇଁ ପାଣି ନେଇଆସୁଛୁ ।"

ବାଁ ପାପୁଲି ଟେକି ସେ ବାରଣ କଲା । ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ଦେଖେଇଲା ହୁଡ଼ା ତଳକୁ । କହିଲା, "ପିଇଚ" ।...ହୁଡ଼ା ତଳେ ଟର୍ଚ୍ଚ ଆଲୁଅରେ ଦିଶିଲା ବୁଦାମୂଳ ଅନ୍ଧାରରେ ଚକଚକିଆ ପାଣି । ଠିକ୍ ଅଛୁ, ତାଙ୍କର କ'ଣ କହିବାର ଅଛୁ ।

ତପନ ରାୟ ଚକାପଟକେଇ ବସିଗଲେ । ସଜାଡ଼ି ନେଲେ ରେକର୍ଡ଼ ଯନ୍ତ୍ର ।
"ଆଚ୍ଛା, ମଉସା ତମ' ନା କ'ଣ ?"
"ମୋ ନାଁ ? ମୋ ନାଁ ସାକ୍ଷୀ ସାସମଲ ।"
"ଘର...ଏଇ...?"
"ମାଣିକପୁର ।"

"କ'ଣ ହେଲା ସେଦିନ ? କେମିତି ବଢ଼ି ପାଣି ଆସିଲା ? ତମ ଘରେ ଆଉ ଆଉ ସବୁ କିଏ ଥିଲେ ? ସେମାନେ ଏବେ କାହାନ୍ତି ?..."

ସାକ୍ଷୀର ମୁହଁଟି କୁଞ୍ଚୁ କୁଞ୍ଚୁ ହୋଇ ଚପୁଡ଼ି ହୋଇଗଲା ପରି ଦିଶିଲା । ସବୁ ଚୁପ୍ । ତପନ ରାୟ ଆଲୁଅ ଲିଭେଇଦେଲେ । ଯନ୍ତ୍ରଟିକୁ ବନ୍ଦକରି ଅପେକ୍ଷା କଲେ । ନ ହେଲେ ଏତେବୁଡ଼ାଏ ମେଲା; ସେଥିରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଗଲେ ଭାରି ଅଡୁଆ ଲାଗିବ ଶୁଣିଲାବାଲାଙ୍କୁ ।

ବୋବାଇରାଇଲା ପରି କହିଲେ, "ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ପବନ ବହିଲା । ପାଣି ମାଡ଼ି ଆସିଲା ।"...ଯନ୍ତ୍ର ଟିପିଲେ ତପନ ରାୟ ।

"ହଇ, ବାବୁ ପାଣି ମାଡ଼ିଆସିଲା ।"...
"ଆଚ୍ଛା, ଆଚ୍ଛା...ସେଇଠୁ.. କ'ଣ ହେଲା...?"

"ମୋର ବାପ ପାଟି କଲା ···।···ସୁଅ ରଡ଼ିଲା । ··ଆଉ ତା'ର ମା' ତାକୁ ଧରି ଅନ୍ଧାରରେ ଡାକ ପକେଇଲା···ମଡ଼େ ମିଛ ପରି ଲାଗୁଥାଏ । ···ମୁଁ ଅନ୍ଧାରରେ ଠିଆହେଲି । ପାଣି ଅଣ୍ଟାଏ···। ମୋ ବାପ ମୋ ଡାହାଣ ହାତ ଧରି ଟାଣିଲା । ମାଇପ ଧରିଲା ଆର ହାତ । କାଳୁ ଚଢ଼ିଗଲା ବେକ-ମୁଣ୍ଡାକୁ । 'ପଦାକୁ ବାହାରି ଯିବା, ସାଆଁ ! ନଇଲେ ଘର ମଡ଼େଇ ହୋଇ ପଡ଼ିବ···କହିଲା ବାପ ।···ଏଇ ସନ ନୂଆ ରୁଅ ବଦଳ କରିଥିଲି । ନୂଆ ନଡ଼ା ଛପର କରିଥିଲି ।···ଭୁସ୍ କନା ଘର ଟେକିନେଲା ପବନ । ଦାଣ୍ଡ ପାଖ କାନ୍ଥ ମଡ଼େଇ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ।·· ଆମେ ଏକ ଠି ପେଲ ହେଇ ବାହାରି ଆସିଲୁ ।···ଆସିଲୁ କ'ଣ, ସୁଅରେ ପଡ଼ିଗଲୁ ।···ସୁଅ ନଥିଲେ······'

ଚୁପ୍ ରହିଗଲା ସାଆଁ ସାସମଲ । ଘଣ୍ଟିକୁ ଆସ୍ତେ ବନ୍ଦକରିଦେଇ ତପନ ବସୁ ଅପେକ୍ଷା କଲେ ସେ ସୁଅରୁ ଉଠିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ।

ହଠାତ୍ ଚମକିଲାପରି ସେ କହିଲା, "ମୁଁ ଆଉ କ'ଣ କରିବି—ପାଣି ବୁଡ଼େଇ ଦେଲା । ଭୂଇଁ ଛାଡ଼ିଗଲା । ହାତଟା ଛଡ଼େଇ ଆଣିଲି । ହାବୁକା ମାରି ଆଉ ଥରେ ଅଣ୍ଡାଳିଲି । ତାକୁ ପାଇଲି ନାହିଁ । ବାପକୁ ସୁଅ ଭିଡ଼ିନେଇଥିଲା । ପାଣି ଆଉରି ବଢ଼ିଲା । ସମସ୍ତେ ବୁଡ଼ିଗଲୁ । ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଓହଳ ଧରିଥାଏ । ଛଟପଟ ହେଲୁ ସମସ୍ତେ । ମୋ ହାତରୁ କେମିତି ଜାବ ଛାଡ଼ିଦେଲା । ମୁଁ ଉପରକୁ ଦୁଇହାତ ପିଟି ଉହୁଙ୍କି ଆସିଲି । ପହଁରିଲି ପ୍ରାଣମୂର୍ଚ୍ଛା । ପାଣି ତଳକୁ ମାଡ଼ିଦଉଥାଏ । ମୁଁ ଉହିଁଙ୍କି ଉଠୁଥାଏ । ତଡ଼ି ନଉଥାଏ, ମୁଁ ଭିଡ଼ି ହଉଥାଏ । ଗୋଟେ ଗଛ ଦହରେ ଯାଇ ହାବୁଡ଼ିଲି । ସେଇଟା ମୁଣ୍ଡ ଗୁଡ଼େଇ ହେଲପରି ତଡ଼ି ହେଉଥାଏ । ତା'ର ଡାଳରୁ ଡାଳକୁ ମୁଁ ଓଟାରି ହେଉଥାଏ । ଗୋଟେ ଡାଳ ନେଇ ତଳେ ମାଡ଼ିଦେଲା । ବଡ଼ କଷ୍ଟରେ ଗଲି ଆସିଲି ପାଣି ଉପରକୁ । କେତେବେଳକେ···ସେ ଗଛ ଅଳପ ଥୟ ହେଲା । ମୁଁ ସେଇ ଗୋଟାଏ ଡାଳରେ ଦୋହଲୁଥାଏ । ସେଇଠି ମୋର ମନେପଡ଼ିଲା ଯେ ମୋ କାନ୍ଧ ଉପରେ 'କାଳୁ' ନାହିଁ । ସେ ପିଲାଟା ଛଟପଟ ଭିତରେ କେତେବେଳେ ଖସି ଯାଇଚ ! ସମସ୍ତେ ତା' ଭିତରେ ଖସିଯାଇଛନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ଭାସି ଯାଇଛନ୍ତି ।···"

ତପନ ବସୁ ରେକର୍ଡ଼ ବନ୍ଦ କଲେ । ଆଲୁଅ ଟିପିଲେ । ସାଆଁ ସାସମଲ ମୁଦାହୋଇ ବସିଥାଏ । ନିଜ ଗୋଡ଼ଯୋଡ଼ିକୁ କୁଣ୍ଢେଇ, ଆଣ୍ଠୁ ଉପରେ ଆଖିବୁଜି ବସିଥାଏ ସେ ଏକାକୀ ମଣିଷଟି ।

ତପନ ବସୁଙ୍କୁ କଥା କହିବାକୁ ଡରମାଡ଼ିଲା । ବନ୍ୟାରେ ଉପୁଡ଼ି ପଡ଼ିଥିବା ଗଛଟିକୁ କଥା କୁହାଯାଏ ନାହିଁ—କହି ହୁଏ ନାହିଁ ।

ସେ ଅପେକ୍ଷା କଲେ । ସେଇ ଅବସରରେ କନ୍ଦୁ ଭାବିଗଲେ ଅନେକ କଥା । ପତ୍ରିକାରେ ତା' ଆରଦିନ ବଡ଼ ବଡ଼ ଅକ୍ଷରରେ ବାହାରିଯିବ, 'ବନ୍ୟାରେ ସବୁ ହରେଇଥିବା ଏକାକୀ ମଣିଷ'—'ବନ୍ୟାରୁ ବଞ୍ଚି ଆସିଥିବା ମଣିଷର ମର୍ମନ୍ତୁଦ କାହାଣୀ' ଇତ୍ୟାଦି । ତହଲ ପଡ଼ିଯିବ ରାଜଧାନୀରେ, ସହରମାନଙ୍କରେ । ପତ୍ରିକାରେ ଫଟୋ ମଧ୍ୟ ବାହାରିଥିବ ଏଇ ଦରବୁଢ଼ା ମଣିଷର । ଏମିତି ଆଶ୍ରୁମୁଣ୍ଡ ହୋଇ ଆଖିବୁଜି ବସିଥିବା ଚିତ୍ର ତା'ପରେ ଆଲୋଚନା ସଭା ! ବନ୍ୟାପାଣି ! ସେଇଠି ତା' ନିଜ ତୁଣ୍ଡରେ ତା'ର କାହାଣୀ ଶୁଣେଇ ଦିଆଯିବ ।

ଟେରିଫିକ୍ !! କମିଜିବ ଜନପଟା !!

ତପନ ଗୁପ୍ତ ହଠାତ୍ ଅଭ୍ୟାସରେ କହି ପକାଇଲେ, "ଆଚ୍ଛା, ତାହେଲେ ଆପଣଙ୍କୁ ଅଶେଷ ଧନ୍ୟବାଦ !" 'ମୋ' ତରଫରୁ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ତରଫରୁ'... ଇତ୍ୟାଦି ଧାରାବାହିକ କଥା ବାହାରି ଆସୁଥିଲା – ତାଙ୍କୁ ଯଥାସମୟରେ ରୋକିନେଲେ ତପନ ଗୁପ୍ତ । କହିଲେ, "ତାହେଲେ ସାକ୍ଷୀ ମଉସା ! ତମେ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଆମ ତମ୍ବୁ ଭିତରକୁ ଆସ । ସକାଳୁ ତୁମପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେବା ।"—'ଗଛମୂଳେ ଆଉ କିଛି ଘଣ୍ଟାଏ ଯଦି ବସିରହିଯାଏ ତେବେ ବିଶେଷ କ୍ଷତି କ'ଣ ?' ଚିନ୍ତାକରୁଥିଲା ଭଳି ତାଙ୍କ ସ୍ୱର ।

କନ୍ଦୁ ବିନା ପ୍ରତିବାଦରେ ସାକ୍ଷୀ ସାସମଲ ଆଦେଶ ପାଇଲା ଭଙ୍ଗୀରେ ଉଠି ଠିଆହେଲା । ତପନ ଗୁପ୍ତ ଇତସ୍ତତଃ କଲେ । ଯନ୍ତ୍ରଟି କାନ୍ଧରେ ଝୁଲାଇ ଟର୍ଚ୍ଚ ଟିପିଲେ ।— "ଯିବା ତା'ହେଲେ ମଉସା, ନା' କ'ଣ କହୁଛ ?" ସେ ଆଶା କରୁଥିଲେ ଯେ ସାକ୍ଷୀ ସାସମଲ ଯିବାକୁ ମନାକରିଦେଉ । ସେ ତ ପୁଣି ପାଣି ପିଇବାକୁ ମନାକରିଦେଇଛି !

କନ୍ଦୁ ସାକ୍ଷୀ ନୀରବରେ ଆଗକୁ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ିଲା । ତପନ ଗୁପ୍ତ ଅଗତ୍ୟା ତା'ସାଙ୍ଗରେ ତମ୍ବୁ ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଲେ । ବାଟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରାୟ ନାହିଁ ।

ତାଙ୍କ ନିଜ ତମ୍ବୁରେ ଦୁଇ ଟ୍ରିଶଣ୍ଡ ପାର୍ଶଲ ଅଖା ଉପରେ ସାକ୍ଷୀ ମଉସାଙ୍କ ପାଇଁ ସୁବିଧା କରିଦେଇ ତପନ ଗୁପ୍ତ ନିର୍ଶ୍ଚିନ୍ତ ଆରାମ ଚୌକିରେ ବସି ଖଟ ଉପରେ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବେଇଦେଲେ । ଗ୍ରେଟ ଟେବୁଲ ଉପରେ ଖିରି ସୁନ୍ଦରିଆ ବୋତଲଟିଏ ଆଉ ପାତଳ ଝିଲ୍ ଝିଲ୍ ଗ୍ଲାସ୍‌ଟିଏ ଥୁଆହେଲା । ଟାଇପ୍ ଯନ୍ତ୍ରଟିଏ ବାହାରିଲା । କିଛିବେଳାରେ ତପନ ଗୁପ୍ତ ବ୍ୟବସାୟରେ ମନଦେଲେ ।

ତା' ଆରଦିନ ବହୁତ ଯୁକ୍ତିତର୍କ ପରେ ସ୍ଥିର ହେଲା ଯେ ସାକ୍ଷୀ ସାସମଲଙ୍କୁ ଦିନ ଭିତରେ ଦୁଇଟି ଛତୁ ପୁଡ଼ିଆ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ଦିଆଯିବ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ

ଅପରିଚିତ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇଲେ ସେ ଅସୁସ୍ଥ ହେବାର ଆଶଙ୍କା କରାଗଲା । ସେହିପରି ଖୋଲା ପବନରେ ସବୁବେଳେ ମେଲଦେହରେ ରହି ଆସିଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ଅଯଥା ଲୁଗା ପଟା ଯୋଡ଼ାଇବା ନିରାପଦ ନୁହେଁ ବୋଲି ବିଚାର କରାଗଲା । ତା'ର ହିତ-ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଚାରିଆଡ଼୍ ବେଢ଼ିଗଲେ । କାରଣ ଆସ୍ତେ ଅସ୍ତେ ସାକ୍ଷୀ ସାହମଲ, ସହରର ଯନ୍ତ୍ରରୁ ଦୂରେଇ ଆସିଥିବା ବନଜ ମାଣିକଟିଏ ପରି ବହୁ ଲୋକଙ୍କ କୌତୂହଳ ଜାଗ୍ରତ କଲା । ତପନ ବସୁଙ୍କର ଲେଖା ପଢ଼ି ଶହ ଶହ ଲୋକ ଦେଶ ନିଜ ବୈଠକଖାନାମାନଙ୍କରେ ଅଶ୍ରୁମୋଚନ କଲେ । ଅଯାଚିତ ଭାବରେ ନୂଆ ଜାମା, କମ୍ବଳ, କ୍ଷୀର, ରୁଟି, ନାନା ଜାତିର ମାଂସ ପାର୍ସଲ ଯୋଗେ ତପନ ବସୁଙ୍କ ମାର୍ଫତ ସାକ୍ଷୀ ସାହମଲ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ସାତଦିନ ଭିତରେ ତପନ ବସୁଙ୍କ ଦପ୍ତରରୁ ଶହ ଶହ ଧନ୍ୟବାଦ ଚିଠି ପଠାଗଲା । ସାକ୍ଷୀ-ସାହାଯ୍ୟ-ପାର୍ଟିର ସାଧାରଣ ସମ୍ପାଦକ ଶ୍ରୀ ତପନ ଶୋଭନ ବସୁ ରାଜଧାନୀରୁ ତାଙ୍କର ଦରବାରୀ ପୋଷାକପତ୍ର ମଗେଇ ନେଇ ସାଜିଥିଲେ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ଲୋକଙ୍କୁ ସ୍ୱାଗତ ଜଣାଇବାକୁ । ତମ୍ବୁ ଭିତରେ ଏବଂ ବାହାରେ ଦାଗିଲ ଭଳି ଅନେକ ମଇଳା । ସାକ୍ଷୀ ମୁଣ୍ଡରେ ତେଲ ନାହିଁ । ଘୋଡେଇ ହେବାକୁ କନା ନାହିଁ । ଆଖି ତଳେ ଲୁହ ଶୁଖି ରହିଥାଏ । ତପନ ବସୁଙ୍କ ଆଖି ପତାରେ ବି ଲୁହ । ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ ଗୁରୁ ପାଞ୍ଚ ଦିନର ଦାଢ଼ି । ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଖିରୁ ଲୁହ ଝରୁଛି । ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ କିଛି କିଛି ଦୁଃଖ । ନଈରେ ଆଖି ଶୁଖି ଆସିଲେ କେମିତି ଗୋଟାଏ ଉତ୍କଟ ଧୂଆଁ ଉଠୁଛି— ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଖି ପୁଣି ଜକେଇଯାଉଛି ।

ଖବର ପହଞ୍ଚିଲା ଯେ ତିନିଟା ବଡ଼ ଗାଡ଼ି ରାଜରାସ୍ତାରୁ ତଳକୁ ମୋଡ଼ିଲେ । ତପନ ବସୁ ତତ୍ପର ହୋଇଗଲେ । ରୁମାଲରେ ଆଖି ମଚ୍ଛି ନେଲେ । ସାକ୍ଷୀ ମଜୁସାକୁ ପରିଚିତ ଭଙ୍ଗୀରେ ବସେଇଦେଲେ । ତିନି ଚାରିଜଣ ହେଞ୍ଚୁ ଦେଖା ବାନ୍ଧି ହୋଇ ଭିତର ତମ୍ବୁର ଯନ୍ତ୍ରା ଆଣିଲେ, ପୁଣି ତାଙ୍କୁ ବୋହି ନେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଦୂରରୁ ଧୂଳି ଉଡ଼େଇ ତିନୋଟି ବଡ଼ ବଡ଼ ବିଦେଶୀ ଗାଡ଼ି ଆସି ଅଟକିଗଲା । ପ୍ରଥମରୁ ଓହ୍ଲାଇଲେ ତିନୋଟି ମୋଟି ମହିଳା । ହାଲକା ଶାଢ଼ୀ, ଚମଡ଼ା ମୁଣା— ସବୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତର୍ଜିର କରେଇଗୁଡ଼ାଏ । ଦ୍ୱିତୀୟଟିର ଓହ୍ଲାଇଲେ ଗୋଟାଏ ଦମା ଦମା ମଣିଷ—ଟୋପିପିନ୍ଧା, ଚଷମାପିନ୍ଧା, ସୁଟ୍‌ପିନ୍ଧା କମ୍ପା ଖଦଡ଼ପିନ୍ଧା । ତୃତୀୟରୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଫଟୋ ଉଠେଇବାର ଯନ୍ତ୍ର ଧରି ଆଉ ଗୋଟାଏ ମଣିଷ—ସାନ ବଡ଼ ପାର୍ସଲ କିଛି ତପନ ବସୁ ଥରେ ସେଆଡ଼େ ଚାହିଁଦେଇ ଏକା ଲୟରେ ଟାଇପ୍ କରି ଲାଗିଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ତମ୍ବୁ ପାଖରେ ସମସ୍ତେ ଆସି ଠିଆହେବା ପରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଧ୍ୟାନଭଙ୍ଗ ହେଉନଥାଏ ।

"ଓ, ଦେଖୋ, ମୁଣ୍ଡ ଆଦମି ବୈଠା ହେ ।"

"ହାଁ, ହାଁ, ଓହ !!— ହଟିଆ ସହମଲିଆ !!"

ଚ୍' ଚ୍' ଶବ୍ଦ ପ୍ରଶଂସାଭିତ୍ତିକ ଶୁଣି ଆସ୍ତେ ତପନ ଗୁପ୍ତ ମୁହଁ ଟେକି ସେମାନଙ୍କୁ ଚାହିଁଲେ ଏବଂ ବଙ୍ଗଳା ଇଂରାଜୀରେ ପଚାରିଲେ ସେମାନେ କ'ଣ ଚାହାନ୍ତି । ତା'ପରେ ଲୋକେ ବୁଝିଗଲେ । ଫଟୋଉଠାଳି ଦର୍ ଦର୍ ଚଳାନ୍ତୁ ଫଟୋ ଟାଣି ଚାଲିଲେ । ମୋଟୀ ମୋଟୀ ମାଇକିନାଆମାନେ ବାରମ୍ବାର ଆଖି ପୋଛିଲେ—ରୁମାଲ ଦେହରୁ ଲୁହ ମହକିଗଲା । ମୋଟା ମୋଟା ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଥକାମାରି ପାର୍ଶଲ ଉଠେଇଲେ । ତପନ ଗୁପ୍ତଙ୍କ ଲୁଚିଆ କାନ୍ଦୁଆ-ମୁହଁ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀମାନେ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ସବୁ ପାର୍ଶଲର ଦାୟିତ୍ୱ ନେଲେ ।

ହଠାତ ମୋଟୀ ମାଇକିନାଅଟିର ହାତରେ କିଏ ଜଣେ ଗୋଟିଏ ଅତି ସୁନ୍ଦର ରୂପା 'ଝାରି' ଧରେଇଦେଲା । ପ୍ରସ୍ତାବ ହେଲା ଯେ ସାକ୍ଷୀ ସାହମଲ ଅଞ୍ଜୁଳା କରି ବସିବ ଓ ତା' ଅଞ୍ଜୁଳାରେ 'ଝାରି'ର ଜଳ ହେବ ପାୟସ ବା ଗୁଡ଼ି ବା ସେପରି କିଛି । ସେତିକିବେଳେ ଚଳାନ୍ତୁ-ଫଟୋ ଉଠିବ ।

ତପନ ଗୁପ୍ତ ଖୁବ୍ ତତ୍ପର—ଝଡ଼୍ ଅତ୍ୟନ୍ତ । ସାହମଲ ପଛରେ କେବଳ ସେ ହିଁ ଠିଆହେବେ । ସାହମଲର ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତା । ମଲ ବାଘ ଉପରେ ପାଦ ମଡ଼େଇ ନଳୀ ହାତରେ ଅଳ୍ପ ହସୁଥିବା ପ୍ରବୀଣ ଶିକାରୀ । "ଆଞ୍ଜୁଳା କର ମଉସା ! ଏ ଆସିଛନ୍ତି ବଡ଼ ସହରର କୋଟିପତିମାନେ । ତୁମ ଦୁଃଖ ସହି ନ ପାରି ଆସିଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀମତୀ କୁନ୍ତୀବାଲା—ଶହ ଶହ ଶିଳ୍ପ ଅନୁଷ୍ଠାନର ମାଲିକାଣୀ । ନାରୀ ନେତ୍ରୀ କୁମାରୀ ସୁଶୀଲ ବେନ୍—ବିଦେଶୀ ପାଣ୍ଠିରେ ଉଦ୍‌ବାସ୍ତୁ ମାଇକିନାଆଙ୍କ ପାଇଁ ଅସଂଖ୍ୟ ଆଶ୍ରମ ଚଳାନ୍ତି ! ଆଉ ସେ ହେଉଛନ୍ତି ମିସେସ୍ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ—କିଏ ତାଙ୍କୁ ନ ଜାଣେ ! ସେ ବା' କାହାକୁ ନ ଜାଣନ୍ତି !—ଆଚ୍ଛା, ରେଡ଼ି··"

ପଛରୁ ନଇଁପଡ଼ି ତପନ ଗୁପ୍ତ ମଉସାର ଆଞ୍ଜୁଳାକୁ ସଜାଡ଼ିଦେଲେ । ଶ୍ରୀମତୀ କୁନ୍ତୀବାଲା କାମେରା ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଟିକେ ଟେକିଲେ । ହାତରେ ଥିବା କେତେ ସୁନା କଙ୍କଣ ପଛକୁ ଚମଡ଼ା ମୁଣ୍ଡା ଓହଳି ରହିଲା । ଦର୍ ଦର୍ ଫଟୋ ଉଠା ଚାଲିଲା ।

ସାକ୍ଷୀ ଚାହିଁଲା ଝାରି ମୁହଁକୁ । ଟୋପାଏ ହେଲେ ଝରୁ ନଥାଏ ତା'ଶୂନ୍ୟ ଆଞ୍ଜୁଳାକୁ । ସେ ମୁହଁ ଟେକି ସହୁଥିବା ମାଇକିନାଆକୁ ଚାହିଁଲା । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଥରେ ଚାହିଁଗଲା । ତା'ଆଞ୍ଜୁଳା ଫିଟିଗଲା ।

ସମସ୍ତେ ହାଁ । ହାଁ । କରି ଉଠିଲେ । ସାକ୍ଷୀ ଉଦ୍ଧୁଙ୍ଗିହେଲା ଠିଆହେବାକୁ । ଫୋଟଉଠାଳି ଯନ୍ତ୍ର ବନ୍ଦକରି ପାଟିକଲା— "ଅବେ ସବ୍ ବେଗଡ଼୍ ଦିଆ ।" ତରବର ହୋଇ ଭୟରେ ଘୁଞ୍ଚି ଆସିଲେ ଶ୍ରୀମତୀ କୁନ୍ତୀବାଲା । ସମସ୍ତେ ଘୁଞ୍ଚିଗଲେ ଭୟରେ । ତପନ ଗୁପ୍ତ ସାକ୍ଷୀ ସାହମଲର କାନ୍ଧ ଉପରେ ମାଡ଼ି ବସିଲେ । କାଳେ କ'ଣ କହିଦେବ ବୋଲି ତା ମୁହଁରେ ହାତଟିଏ ଚାପି ଧରିଲେ । ସାକ୍ଷୀ ନିଃଶ୍ୱାସ ପାଇଁ ଛଟପଟ ହେଲା ।

ବାହାରେ ପାଟିତୁଣ୍ଡ ହେଲା । ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀ ଦୁଇଜଣ ଭିତରକୁ ଦଉଡ଼ି ଆସିଲେ । ତପନ ରାୟ ଚୂପା ଗଳା'ରେ କହିଲେ, 'ସମ୍ଭାଳ ଏଇଟାକୁ । ଘୁଞ୍ଚିବ ନାହିଁ, କି ବୋଲିବ ନାହିଁ ।''—ସାକ୍ଷୀକୁ ଡେଇଁ ଚକଟି ସେ ତମ୍ବୁ ବାହାରକୁ ଆସି ଗୋଟାଏ ପାଟିକଲେ ''ଚୁନପଡ଼ନ୍ତୁ ।''

ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଚାହିଁଲେ । ସେ ଟିକ୍‌କଣ ହସ ଭିତର୍ କହିଲେ, ''ଅସହ୍ୟ ଦୁଃଖର ଆଘାତରେ ସାକ୍ଷୀ ସାସମଲର ଏମିତି ମଝିରେ ମଝିରେ ପାଗଳାମି ଦେଖାଦେଉଛି । ଆପଣମାନେ ଆଦୌ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବେ ନାହିଁ । ଆମେ ତା'ର ସବୁପ୍ରକାର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ ନେଉଛୁ ।''

ମାଇକିନିଆ ମରଦମାନଙ୍କ ଗୋଠଟିକୁ ଆସ୍ତେ ଗାଡ଼ିଆଡ଼କୁ ଅଡ଼େଇ ନେଇଗଲେ ତପନ ଶୋଭନ ରାୟ । ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇ ଦେଇ, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଖୁସି କରି କରି, ହସରେ ମହୁ ବର୍ଷି ବର୍ଷି ବିଦାୟ ଦେଲେ । ଶ୍ରୀମତୀ କୁନ୍ତି'ବାଲା ଚମଡ଼ା ମୁଣା ଫିଟାଇଲାବେଳେ ଥରେ ଫଟ ଉଠାଳିକୁ ଚାହିଁଦେଲେ । ସେ ବୁଝିଗଲା । କାନ୍ଧ ଉପରେ ଥୋଇଲା ଯନ୍ତ୍ର । ଶ୍ରୀମତୀ ହଜାରେଟଙ୍କିଆ ଦଶଟି ନୋଟ୍ ଗଣିଲେ । ସର୍ ସର୍ ଫଟ ଉଠିଲା । ତପନ ରାୟଙ୍କୁ ବଢ଼େଇଦେଲେ । ଫଟ ଉଠିଲା । ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କ ପିଠି ଆଉଁସି କରମର୍ଦ୍ଦନ କରି କେତେ କେତେ ପ୍ରଶଂସା କଲେ । ଗାଡ଼ିଗୁଡ଼ିକ ମୁହଁ ବୁଲେଇ ଧୂଳି ରାସ୍ତାରେ ବାହୁଡ଼ିଗଲେ । ମୁଣାରେ କିଛି ସମୟ ହାତ ପୂରେଇ ଚାହିଁରହିଲେ ତପନ ରାୟ, ଧୂଳି ଭିତରେ ଲିଭିଯାଉଥିବା ବିଦେଶୀ ଗାଡ଼ିଗୁଡ଼ିକୁ ।

ତମ୍ବୁ ସାମନାରେ ଖଣ୍ଡେ ଚୌକିରେ ବସିପଡ଼ି ସେ ଚାହିଁଲେ ସାକ୍ଷୀ ସାସମଲକୁ । କହିଲେ, ''ଶୁଣ୍ ସାକ୍ଷୀଆ, ତୁ ଯଦି ଠିକଣାରେ ଏଣିକି କାମ ନ କରୁ ତେବେ ଜାଣି ରଖିଥା, ମୁଁ କିଛି ଛାଡ଼ିବା ଲୋକ ନୁହେଁ ! ତୁ ଶଳା, ଏଠି ପାଣି ଘେରରେ ମରୁଥିଲୁ । ତତେ ଦୁଇବେଳା ଖାଇବାକୁ ଦେଲାରୁ ବାହାନା ବାହାରୁଛି ? ବୁଝି ଖବରଦାର । ରାତି ପାହିଲେ ଆମେ ସହରକୁ ଯିବା । ସେଇଠି ବହୁତ କଥା ହେବ । ଯଦି ବୋଲ ନ ମାନିବୁ ତେବେ ସହସ୍ର ପଙ୍କ ଭିତରେ ପୋତି ମାଟି ମଡ଼େଇ ଦେବି !!''

ସାମ୍ନା'ରେ ଚାରିଜଣ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀଙ୍କୁ ଦେଖି ଭ୍ରୂରୁ କୁଞ୍ଚେଇ ପଚାରିଲେ, 'ଶେଖର ସାମନ୍ତ କାହିଁ ?' ଉତ୍ତର ଶୁଭିଲା, 'ଏଇଠି ।'—ସେ ଚମକିଲା ପରି ବୁଲି ଚାହିଁଲେ, 'ସାମ୍ନାକୁ ଆସ, ଆଉ ଶୁଣ !'—

ମୁଣାରୁ ଶହେଟଙ୍କିଆ ନୋଟ କାଢ଼ି କହିଲେ—ଆଜି ଯାହା ମିଳିଲା ତୁମେ ସବୁ ବାଣ୍ଟି ନେଇଯାଅ । ପାଞ୍ଚଟି ନୋଟ୍ ଥିଲା ତାଙ୍କ ହାତରେ । ସେ ଖଣ୍ଡିଏ ଖଣ୍ଡିଏ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବଢ଼େଇଦେଲେ ।

ଶେଖର ସାମନ୍ତ ହାତ ବଢେଇବାରେ ସାମାନ୍ୟ ଡେରିକଲା । ତପନ ଗୁପ୍ତ ତା' ଆଖିକୁ ଗୃହିଁଲେ କଟମଟ—"କ'ଣ ସାମନ୍ତ ! କଲେଜରେ ପାଠ ପଢ଼ୁଚ ପରା ! ଏମାନେ ଯିନା ବାରବୁଲା । ତୁମର କ'ଣ ଲୋଭ ହବା ଉଚିତ୍ ? ତୁମ ସାଙ୍ଗ ସମସ୍ତେ ଫେରିଗଲେ, ତୁମେ ପରା ରହିଛ ସେବା କରିବାକୁ ! ଏତେ ଅସନ୍ତୋଷ କାହିଁକି ? ହେଇ, ମୁଁ ତ ଗୋଟିଏ ପଇସା ନେଇ ନାହିଁ !" ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀ ଘୁଞ୍ଚିଗଲେ ।

ଗୀତ ବାଜିଲା । ଧୂପ ଲାଗିଲା । ଖିଆପିଆ ଗ୍ଲଲା । ତପନ ଗୁପ୍ତ ହ୍ୱିସ୍କି ବୋତଲର ଠିପି ଖୋଲିଲେ । ହୋ ହୋ ହସ ଭିତରେ କହିଲେ, "ଯେତେ ସବୁ ଭରି ଭରି ପାର୍ଶଲ, ତୁମେ ଉଠେଇପାରୁନାହଁ; ସେ ଶାଳା ସାଖିଆକୁ ଲଗେଇଦିଅ ! ତା' ନାଁରେ ସବୁ ପାର୍ଶଲ ଆସିଛି ପରା···ଛେନା, ବଟର, ଅଣ୍ଡା । ସେ ଶଳା ବୋହିବ ନାହିଁ ତ କ'ଣ ଆମେ ବୋହିବା ?" ଗୋଟାଏ ତୁହା ହସ ପରେ—"ଆଉ ଶୁଣ, ଏଗୁଡ଼ାକ ବଣ୍ଟି କଲେ ଯିନା ଏ କଲଦ ପାଇଁ କୁଣ୍ଡା କଣା ହବ—ନହେଲେ ଛତୁଆ ଖର୍ଚ୍ଚ କୋଉଠୁ ଆସିବ ?" ତୁହାକୁ ତୁହା ହସ ଉତୁରି ପଡ଼ୁଥାଏ । ଜଣେ ପ୍ଲେଟ୍ ଗୃଟି ଦେଇ ଉଠିଲା ଆଉ ଯୋଡ଼ାଏ ମାଂସ ଚିଣ ଫିଟେଇବାକୁ ।

ବାହାରୁ ତମ୍ବୁ ଭିତରଟା ଦିଶୁ ନ ଥିଲା । ସେ ଭିତରକୁ ପଶୁ ପଶୁ କୁହାଟିଲା—"ଧାଇଁ ଆସ, ଧାଇଁ ଆସ ।"

ସମସ୍ତେ ଖପ ଖପ୍ ଡେଇଁ ଦୌଡ଼ିଆସିଲେ । ପଛରେ ତପନ ଗୁପ୍ତଙ୍କ ହାତରେ କଳା ଘୁମର ମେଘ ରଙ୍ଗର ପିସ୍ତଲଟିଏ ।

"ସାଖୀ ସାସମଲ କାହିଁ—କାହିଁ ସାଖୀ ?"

"ସେ ଖସିପଳେଇଲା ।"

"ଅସମ୍ଭବ—ସେ ଏଇଠି ଥିବ :—ସେ ଟୋକା କାହିଁ ?"

ଶେଖର ସାମନ୍ତ ତମ୍ବୁ ପାଖରୁ ଆସି ସାମନା ଆଲୁଅରେ ଠିଆହେଲା । ତପନ ଗୁପ୍ତ ଝପଟିଗଲେ ତା' ଉପରକୁ ।—"ତୁଇ ତାକୁ ଫିଟେଇ ଦେଇଚୁ । ବତା, ସେ କାହିଁ ?"

ଶେଖର ବିନା କାରଣରେ ଖିଲ୍ ଖିଲ୍ ହସିଦେଲା ।

ତପନ ଗୁପ୍ତ ଫିକ୍କିନା ହସି ଦେଇ ବାଁ ହାତରେ ତା' ପିଠି ଆଉଁସେଇ କହିଲେ, "ଆଚ୍ଛା ତା'ହେଲେ ତୁ ଥଟ୍ଟା କରୁଚୁ ? ମଜା ଦେଖିବ'କୁ ତାକୁ କୋଉଠି ଲୁଚେଇ ଦେଇଚୁ ? ମୋ ସୁନାଭାଇଟାପରା—ତାକୁ ନେଇ ଏମିତ ଖେଳିଲେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ବୁଡ଼ିଯିବା । ସାଖୀ ସାସମଲ ମୋ ଜୀବନ, ମୋର ସର୍ବସ୍ୱ , ମୋର ଧନ୍ଦା ?'

ଖୁବ୍ ପରିଷ୍କାର କଡ଼ା ସ୍ୱର ଶେଖରର—"ମୁଁ ଜାଣିନାହିଁ ।"

"ଏଁ ? କ'ଣ କହିଲୁ ?—ତାକୁ ଗୋଟିଏ ଧକ୍କାରେ ପେଲିଦେଇ ତପନ ସାସ୍ତ ସାସ୍ତ ଅନ୍ଧାର ଭିତରକୁ ଖେଦିଗଲେ । ହାତରେ ଟର୍ଚ୍ଚ ଧରି ଜଣେ ଦୌଡ଼ି ଆସିଲା । କୁଆଡ଼େ ଲଗେଇଟ୍ ମାରି ମାରି ଖେଦିଗଲେ ଶିକାରୀମାନେ । ଆଖପାଖରେ ଲୁଚିବାକୁ ଥାନ ନାହିଁ । ଗଲା କୁଆଡ଼େ ?

ତପନ ସାସ୍ତ ଚହଟି ଆସିଲେ ତମ୍ବୁ ଭିତରକୁ ।—"ହେ'ଟୋକା, କହୁଚୁ ନା ଦେଖିବୁ ! ଯଦି ମୋତେ ଚହ୍ନି ନାହୁଁ, ସେଥିପାଇଁ ବେଶି ବେଳ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ଗ୍ଲେଟରେ ଶୁଆଇ ଦେବି । ମୋ ପାଟିରୁ ଆହାର ଛଡ଼େଇ ନେଲେ ମୁଁ କାହାକୁ ଛାଡ଼େନାହିଁ । ତୁ ଭଲରେ ଭଲରେ କହିଦେ, ତତେ ଏଇଲାଗେ ହଜାରେ ଟଙ୍କା ଇନାମ୍ ଦେବି !—ଏଇ. ନେ ।" ତପନ ସାସ୍ତ ଖଣ୍ଡେ ହଜାରେ-ଟଙ୍କିଆ ନୋଟ୍ ବାଁ ହାତରେ ଟାଣିଆଣି ଟେକ ଧରିଲେ ।

"ମୁଁ ଆଦୌ ଜାଣିନାହିଁ ସେ କୁଆଡ଼େ ଗଲା । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଖୁସି ଯେ ମୋ ସାଙ୍ଗୀ ମଉସା ତୁମ ହାତରୁ ଖସିଗଲା । ମୁଁ କାଲି ସାରା ସହରରେ ତୁମ କଥା ଖୋଲିଦେବି ।"

ନୋଟ୍‌ଟିକୁ ଲେଉଟକୋଉଟ କରି ମୁଠାରେ ଭର୍ତ୍ତି କରିଦେଲେ ତପନ ସାସ୍ତ । ଦାନ୍ତସନ୍ଧାରୁ କହିଲେ, "ନମକ୍‌ହାରାମ ! ସେ ସୁବିଧା ତୁ କାହୁଁ ପାଇବୁ ? କାଲି ତୋ ଫଟୋ ଛପିଲେ ଆମ୍ଭବଳର ଗଳ୍ପ ବାହାରିଯିବ ସବୁ ପତ୍ରିକାରେ—କେମିତି ପାଣି ଘେର ଭିତରକୁ ସମସ୍ତେ ମନାକଲାବେଳେ ତୁ ଡେଇଁଲୁ ଏବଂ ଫେରିଲୁ ନାହିଁ । ଏଇଠି ଗୁଳିକରି ତତେ ନଇ କାଦୁଅରେ ପୋତି ଦେବାକୁ ବେଳ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ମିନିଟିଏ ଦେଲି । କହ କୋଉଠି ଛାଡ଼ିଲୁ ସାଙ୍ଗୀ ସାସମଲକୁ ? ମୁଁ ବିଦେଶୀ ଦାତାମାନଙ୍କୁ କାଲି କେମିତି ମୁହଁ ଦେଖେଇବି ! ବତା ବେ ଚଞ୍ଚଲ ।" ଗର୍ଜିଲେ ତପନ ସାସ୍ତ ।

ଚମକିଗଲା ସେ ଖଣ୍ଡମଣ୍ଡଳ ଗୋଟାଏ ଆବାଜ୍‌ରେ । ଖୋଜାଳିମାନେ ଦୌଡ଼ି ଆସି ଧକେଇଲେ । ଦୂରରେ ବାଲୁଆ ପଶିଗଲେ ପାଣିରେ···ଚବର ଚବର··· ଆହୁରି ଦୂରରେ କ'ଣ ସବୁ ଅପିଗଲା !

"ଏ ଟୋକାକୁ ନଇ କାଦୁଅରେ ପୋତିଦେଇ ଆସ !···"

ରାତି ସାରା ପାଣି କାଦୁଅରେ ନାନା କାତି ଶବ୍ଦ । ତମ୍ବୁରେ ଟଙ୍କା ପଇସା ଗଣାଗଣି, ଖିଆପିଆ, ହସଖୁସି, ପାଟିତୁଣ୍ଡ । ସକାଳ ପାହିଲେ ତମ୍ବୁ ଟେକାହେବ । ପ୍ରଚାର ହେବ କେମିତି ଦୁଃଖରେ ଆତୁର ହୋଇ ସାଙ୍ଗୀ ସାସମଲ କାହାକୁ ଖୋଜି ଖୋଜି ନଈରେ ପଶିଗଲା ।···ତା ଦୁଃଖରେ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ କଲେଜର ପ୍ରତିଭାବାନ୍ ଛାତ୍ର ଶେଖର ସାମନ୍ତ କେମିତି ତାକୁ ବଞ୍ଚେଇବାକୁ ପାଣିରେ ଝାସଦେଲା ଏବଂ

ଫେରିଲା ନାହିଁ ।...କେମିତି ତପନ ଶୋଭନ ଗୁପ୍ତ ଏବଂ ସହକର୍ମୀମାନେ ପ୍ରାଣମୂର୍ଚ୍ଛା ପ୍ରଯତ୍ନ କଲେ ଏବଂ କରୁଛନ୍ତି ଉଭୟଙ୍କ ଶବ ଉଦ୍ଧାର ପାଇଁ ।...

ସୂର୍ଯ୍ୟଉଇଁ ଆସୁଥାଏ । ଆଲୁଅର ପ୍ରଥମ ପ୍ରହର । ଗୋଟିଏ ଜିପ୍ ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇଲେ ଜଣେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ସାମ୍ବାଦିକ । ତପନ ଗୁପ୍ତଙ୍କ ଭ୍ରୂରୁ କୁଞ୍ଚେଇଗଲା । ଓହ୍ଲେଇଲେ ଦୁଇଜଣ ପୋଲିସ ଅଫିସର ! ଖପ୍‌ଖାପ୍ ଡେଇଁଲେ ଗୁର୍ଖେଟି ବନ୍ଧୁକଧାରୀ ଏବଂ ଶେଷରେ ଜିଭ ଲହ ଲହ କରି ଗୋଟିଏ କାଳିଆ କଦର୍ଯ୍ୟ କୁକୁର । ତପନ ଗୁପ୍ତଙ୍କ ପଛପଟେ କନକନ ହେଲେ ତାଙ୍କ ରୁଚିଆ ସହକର୍ମୀ ଗୁର୍ଖେଟି ।

"ତପନ ଶୋଭନ ଗୁପ୍ତ ଆପଣ ?"

"ଆଜ୍ଞା !"

"ଆମକୁ ଆମ ବନ୍ଧୁ ବାଟବୁଝିଙ୍କି ଏଇଆଡ଼େ ବୁଲେଇ ନେଇ ଆସିଲେ । ସାକ୍ଷୀ ସାସମଲଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଦେଖିଆନ୍ତେ ।"

"କ'ଣ ଆଉ କହିବି ସାର୍ ! ଆ'ମ ଭାଗ୍ୟ ଖରାପ । ଏତେ ପରିଶ୍ରମକରି ବୃଥା ହୋଇଗଲା । ଆ'ମ ହାତଗୋଡ଼କୁ ଦେଖନ୍ତୁ । କାଲି ରାତିଠୁ ସାକ୍ଷୀ ପଗଳା ଭଳି ଧାଇଁଲା । କହିଲା ମୋ ବାପ ପାଖକୁ ଯିବି, ମୋ ପୁଅ,...ମୋ ମାଇପ । ଆମେ ଯେତେ ଚେଷ୍ଟା କଲୁ ସେ ସମ୍ଭାଳା ଗଲାନାହିଁ । ପଶିଗଲା ସୁଅ ଭିତରେ ।...ସବୁଠୁ ଟ୍ରାଜେଡ଼ି ହେଲା ସାର୍—ଆମର ସେ ଟୋକା ଶେଖର ସାମନ୍ତ...!"

ମୁହଁ ଘୋଡ଼େଇ ସାମାନ୍ୟ କାନ୍ଦିଲେ ତପନ ଗୁପ୍ତ ।

"କ'ଣ ହେଲା ?"

"ସେ ବି ସାର୍ ପାଣିରେ ପଶିଗଲା, ଆଉ ଫେରିଲା ନାହିଁ । ଏ କାହାଣୀ ଅମର ହୋଇ ରହିବ ସବୁଦିନ ପାଇଁ, ମୁଁ ହଲପ୍ କରି କହୁଛି..."

ହଠାତ୍ ସମସ୍ତେ ଗୁହିଁଲେ ତମ୍ବୁ କଡ଼ରେ ଠିଆହୋଇଥିବା କାଦୁଅ ମଳିଛୁଆ ଏକ-ବସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଟିକୁ ।

ସାମ୍ବାଦିକ କହିଲେ, "ଏଇ ତ ସାକ୍ଷୀ ସାସମଲ !"

"ଏଁ !"...କହି ଡେଇଁଲେ ତପନ ଗୁପ୍ତ । ଭେଁ ଭେଁ ରଡ଼ିଲେ—"ମୋ ମଉସା, ତମେ କୋଉଠି ଥିଲ ? ତୁମକୁ ଖୋଜି ମୋ' ଭାଇ ମରିଗଲା ।" ସାକ୍ଷୀ ସାସମଲ ସେମିତି ଠିଆହୋଇଥାଏ । ଚାହିଁଥାଏ ତମ୍ବୁ ସାମନାରେ ଘୋଡ଼େଇ ହୋଇ ପାରୁ ନ ଥିବା ଚଦରକାଏ ଉକ୍ତକୁ ।

ସମସ୍ତେ ଚାହିଁଲେ ସେଇଆଡ଼େ । 'ସେଇଟା କ'ଣ ରକ୍ତ ?' କହି ଅଫିସର ଆଗେଇଗଲେ ।

"ହେଁ, ହେଁ, ହେଁ, ସାର୍—କାଲି, ସାର୍ ଷ୍ଟାଣ୍ଡାର୍ଡ଼ ହୋଇ ଗୋଟେ କୁକୁଡ଼ା କାଟିଥିଲୁ ସାର୍ , ସେଇଟା···ସେଇଟା !" ପୁଣି ନିଜ ପଛକୁ ଚାହିଁ "ଆବେ ଦେଖୁଛ କ'ଣ ? ମଉସାକୁ ନେଇ ତାଙ୍କ ବ୍ୟବସ୍ଥା କର, ସାହେବମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଚା' ପାଣି ବ୍ୟବସ୍ଥା କର !"

"କିଛି ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ !" ସମସ୍ତେ କାଠି ପରି ଟାଣିହୋଇଗଲେ ।

ସାମ୍ବାଦିକ ପଚାରିଲେ, "କ'ଣ ମଉସା, ତୁମ ନାଁ ସାକ୍ଷୀ ସାସମଲ ?"

"ହଁ !"

"ପିତାଙ୍କ ନାଁ ?"

"ଅନାଦି ।"

"ଅନାଦି ସାସମଲ ! ଆଚ୍ଛା ତୁମେ କ'ଣ ଦେଖିଛ ?"

"ସବୁ ଦେଖିଛୁ !!"

ତପନ ରାୟ ଖପ୍‌କିନା ସାମ୍ବାଦିକଙ୍କ ହାତ ଧରି ଟାଣିନେଇଗଲେ ।

"ତୁମେ ସମସ୍ତେ ଚୁପ୍ ରହିବାକୁ କେତେ ଦାମ୍ ପଡ଼ିବ ? ପଚାଶ ହଜାର ? ···ଅଶୀ ହଜାର ??···ଲକ୍ଷେ ???···"

ଅଫିସରମାନେ କାନ ଡେରିଲେ । କୁକୁର କାନ ଡେରିଲା । ସାମ୍ବାଦିକ ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ କରି ଠିଆହେଲେ ।

ସାକ୍ଷୀ ସାସମଲ ଚାହିଁରହିଲା କାଦୁଆ ନଈ ଉପରେ ଢଳଢଳ ବୁଡ଼ିଲା ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ।

ସୀମାବଦ୍ଧ

ଶ୍ରୀ ସାତକଡ଼ି ହୋତା

ଏ ସଂସାରଟା ଏହିପରି । ଜୀବନଟା ଏତେ ଲମ୍ବା ଯେ ଅନେକ ସମୟ କେବଳ ଉଦାସରେ କଟିଯାଏ । ଉତ୍ସାହ ନଥିଲେ ଦିନଗୁଡ଼ା ଉପରଓଳି ଅବସନ୍ନ ମଣିଷର ଛାଇ ପରି ଦୀର୍ଘତର ମନେ ହୁଅନ୍ତି । ଉତ୍ସାହ ହିଁ ଜୀବନକୁ ଉପଭୋଗ କରିବାର ଉତ୍ସ, ଉତ୍ସାହ ଥିଲେ ଲମ୍ବା ଜୀବନଟା ଅନେକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହୋଇଯାଏ । ଦିନ ଓ ରାତି ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଫରକଟି ନଜରରେ ପଡ଼େ ନାହିଁ, ସମୟ ପରି ନିଜର ପ୍ରବାହରେ ଭାସି ବୁଲେ ମଣିଷ; ଆଉ ଉତ୍ସାହ ନ ଥାଇ ଉଦାସ ଯଦି ଜୀବନକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରେ । ଗୋଟିଏ ରାତିର ସମସ୍ତ ଜୀବନକୁ ଆହୁରି ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ହତୋତ୍ସାହ କରି ଦେଇଯାଏ ।

ନିଜ ଜୀବନର ଗତିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଅବାକ୍ ହୋଇଯାଏ ମୀରା । ସମୟର ସୁଅ ବା ସମୁଦ୍ରର ଢେଉ ପରି ନିଜ ପ୍ରବାହରେ ଭାସି ବୁଲୁଥିବା ଜୀବନର ଗତି କ୍ରମଶଃ ଶିଥିଳ ହୋଇଯାଇ ମରୁଭୂମିର ଦଗଦଗା ବାଲି ଭିତରେ ଝରଣାର ଧାରି ହଜିଗଲା ପରି ହଜିଯାଏ କେଉଁଠାରେ । ସେ ଖୋଜିବାକୁ ଅନେକ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି, ସମୟକୁ ଧରି ରଖିବା ପାଇଁ ହାତ ବଢ଼ାଇଛି; କିନ୍ତୁ ପାରି ନାହିଁ । ସୁଖ ଓ ସମ୍ଭୋଗର ସମୟ କେତେବେଳେ ଏକଘେଇଁଆ ଜୀବନର ରଙ୍ଗହୀନ ଓ ରସହୀନ ପଥରୁ ତା ଅନୁମତିକୁ ଅପେକ୍ଷା ନ କରି ଅଗୋଚରରେ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଯାଇଛି ।

ମୀରା କାରଣ ଖୋଜିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ଛିଣ୍ଡା ସୂତାକୁ ଯୋଡ଼ିବା ପରି ନିଜର ଅତୀତ ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ଯୋଗ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରେ । କିଛି ହୁଏ ନାହିଁ, ବରଂ ପଳେଇ ଯାଉଥିବା ଅତୀତ ତାକୁ ଥଟ୍ଟେଇ ହୋଇ କହେ, ତୋଠାରେ ରୂପ, ରସ ଓ ସୁବାସର ଯେଉଁ ପେଡ଼ି ଥିଲା ତାହା ଖାଲିକରି ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନେଇ ପଳେଇ ଆସିଛି, ତୋ ପାଖରେ ଆଉ ମୋର ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ, ଏକଘେଇଁଆ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ-ହୀନ ଜୀବନରେ ନୂତନତା ନ ପାଇ ମୁଁ ଚାଲି ଆସିଲି, ତୁ ଆଉ ମୋତେ ନ ଅନାଇବା ଭଲ, ମୋତେ ଭୁଲି ଯା···।

ଏତେ ଶୀଘ୍ର ନିଜକୁ କିପରି ଭୁଲିଯିବ ମୀରା । ହେଉ ହେଲା ଦିନୁ ଯେଉଁ ଜୀବନର ବେଗ ତାକୁ ଆଗକୁ ଟାଣୁଥିବାର ଜାଣୁଥିଲା ସେ, ସେଥିରେ ଶିଥିଳତା ଆସିଯାଇଥିଲା । ଗତିରେ ବେଗ ନଥିଲେ ଆଗକୁ ଗଲେ ବି ଜାଣିପାରେ ନାହିଁ ମଣିଷ,

ପଥ ଲମ୍ବ ହୁଏ, ଯାତ୍ରାକାଳ ହୁଏ ଦୀର୍ଘତର । ଲମ୍ବ ପଥର ସେହି ଦୀର୍ଘ ଯାତ୍ରା ମଣିଷକୁ ଆଣ୍ଠୁମାଡ଼ି ଦରାଣ୍ଡିବା ପାଇଁ ଦିଏ । ଦୌଡ଼ିବା ପାଇଁ ବଳ ରହେ ନାହିଁ, ସାହସ ହୁଏ ନାହିଁ । ମୀରା କ'ଣ ଏତେ ଶୀଘ୍ର ଦରାଣ୍ଡିବା ଅବସ୍ଥାକୁ ଆସିଗଲା,ଏତେ ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ସେ କଅଣ ଏତେ ବଡ଼ ଜୀବନର ସୀମା ଓ ସରହଦ ନ ପାଇ ଅଧ ରାସ୍ତାରେ ପଥ ହଣା ହୋଇଗଲା ।

ଅନ୍ତତଃ ହେସ୍ତା ମନେ କରୁଥିଲା ସେ ହେମନ୍ତକୁ ପାଇବା ପରେ ତା ଜୀବନର ପୂର୍ଣ୍ଣତାରେ ସ୍ୱାମୀର ସ୍ଥାନକୁ ସେ ଯେ କେବଳ ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲା ତାହା ନୁହେଁ, ତାକୁ ବାଦ୍ ଦେଇ ସେ ଯେ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ଏଇ କଥା ଅନେକ ଦିନ ଯାଏ ଭାବି ଆସିଥିଲା ସେ । ଅନେକ ଦିନ ଏକା ସଙ୍ଗରେ ଶୋଇଲାବେଳେ ହେମନ୍ତର କାନ ପାଖରେ କହିଥିଲା ମୀରା,ତୁମେ ନଥିଲେ ମୁଁ ଅଫୁଟା ଫୁଲପରି ଝରିପଡ଼ି ଥାଆନ୍ତି । ସେ ବେଦନାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ମୋ ହୃଦୟରେ ଜାଗା ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ତୁମକୁ ପାଇ ମୋର କଅଣ ମନେ ହୁଏ ଜାଣ, ଏ ଜୀବନଟା କେବଳ ଢେଉ ଢେଉକା, ଅସରନ୍ତି, ଢେଉର ଅଗଣିତ ଆବେଗ ଏବଂ ଶବ୍ଦରେ ମୁଁ ଉଲସିତ ଏବଂ ମୁକୁଳିତ । ମୋର ମନେହୁଏ ମୁଁ ଅସରନ୍ତି···ତୁମର ଆଲିଙ୍ଗନ ଭିତରେ ମୁଁ ଶ୍ରାବଣରେ ପ୍ରଥମ ବନ୍ୟାର ପ୍ରବାହ ।

ହେମନ୍ତ ତା ଓଠ, ଆଖି ଓ କପାଳ ଉପରେ କେତେ ଚୁମ୍ବନ ରଖିଦେଇ କହୁଥିଲା, ତୁମେ ନଥିଲେ ମୁଁ କିଛି ନୁହେଁ । ସ୍ଥିତିହୀନ ଓ ଅବାସ୍ତବ, ତୁମର କୋଳରେ ମୁଁ ଅନୁରାଗ, ତୁମର ତୁଣ୍ଡର ଭାଷାରେ ମୁଁ ବିକଶିତ; ତୁମେ ମୋତେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଛ, ସଂଜୀବିତ କରି ଦେଇଛ ।

ସେଇ ଦିନ ଗୁଡ଼ାକୁ ସମୁଦ୍ର କୂଳର ଶାମୁକା ପରି କୁଢ଼ାଇବା କେତେ ଚେଷ୍ଟା ନ କରିଛି ମୀରା; କିନ୍ତୁ ପାରିନାହିଁ । ସମୁଦ୍ରର ଅସରନ୍ତି ବାଲି ଭିତରେ ସେଗୁଡ଼ା କେଉଁଠି କେତେବେଳେ ଯେ ହଜିଗଲେ ବା ପୋତି ହୋଇଗଲେ ସେ ଜାଣି ପାରିଲା ନାହିଁ । ସମୁଦ୍ରର ଢେଉ ସିମିତ ଆସୁଛି । କିନ୍ତୁ ସେ ସେମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ଗଣି ସେମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଛ୍ୱାସକୁ ଜାଣି ପାରିବ ନାହିଁ । ମୀରା ଆଖିରେ ଅସରାଏ ଅଶ୍ରୁ ନେଇ ଚାହିଁଲା, ସବୁ ଝାପ୍ସା ଦେଖା ଯାଉଥିଲା, ଦିଗନ୍ତରେ ସବୁ ଆଲୋକ ହଜି ଯାଇଥିଲା ।

ଯୌବନର ଉଲ୍ଲାସ ଓ ଉତ୍ତେଜନା ଏବଂ ଏହାର ଅମୋଘ ଆକର୍ଷଣ ତାକୁ ରାଗ ଓ ରଙ୍ଗରେ ସୁଷମିତ କରିଥିଲା । ସେ ଭାବୁଥିଲା, ଏଇ ଜୀବନ ପରି ଏହି ଯୌବନ ବି ଅଫୁରନ୍ତ ଓ ଅନନ୍ତ···ଏହାର ଦୀପ୍ତିରେ ସମଗ୍ର ଜୀବନଭୂମି ଆଲୋକିତ । ହେମନ୍ତକୁ ପ୍ରଥମଥର ଯେତେବେଳେ ସେ ଆଲିଙ୍ଗନ କଲା ସେତେବେଳେ ତା'ର

ପ୍ରତି ରକ୍ତକୋଷର ବିସ୍ଫୋରଣରେ ସେ ମନେ କଲା ଯେ ସେ ଏହି ବିଶାଳ ବିଶ୍ୱର ଏକମାତ୍ର ସାମ୍ରାଜ୍ଞୀ । ପ୍ରାଣକୋଷର ଅଶେଷ ଶିହରଣରେ ସେ ଅନୁଭବ କଲା ଯେ ଏ ପୃଥିବୀର ଆକର୍ଷଣ ତା'ର ପ୍ରତି ଲୋମକୂପ ମୂଳରେ ଗ୍ରଥିତ ହୋଇ ରହିଛି ।

ଉତ୍ତପ୍ତ ଅମ୍ବରର ପୃଥିବୀ ଅନାଇ ରହେ ବର୍ଷାକୁ । ସେ ବି ଅନାଇ ରହିଥିଲା ହେମନ୍ତର ଆଗମନକୁ । ହେମନ୍ତକୁ ପାଇ ବର୍ଷାର ଶତ ଧାର ପରି ବହି ଯାଉଥିଲା ଏକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ, ଶାନ୍ତ ଶୀତଳ ସଂସାର ଗଠନ କରି ତହିଁରେ କେବଳ ନିଜର ପଦଧ୍ୱନି ଶୁଣିବା ପାଇଁ ।

ଏସବୁ କେତେ ବର୍ଷ ତଳର ଘଟଣା । ସେଇଦିନୁ କେବଳ ନିଜର ପଦଧ୍ୱନି ଶୁଣି ଶୁଣି ସବୁ ଯେପରି ବେସୁରା ଲାଗୁଥିଲା ତାକୁ । ସକାଳୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ଯାଏ ଏବଂ ପୁଣି ସନ୍ଧ୍ୟାରୁ ସକାଳ ଯାଏ ସେଇ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱର, ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ବ୍ୟବହାର ଓ ଚଳଣି ସବୁ କ୍ରମଶଃ ଅସ୍ଥିର କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସକାଳୁ ଉଠି ନିତ୍ୟକର୍ମ କରି, ଦୁଇଟି ପିଲାଙ୍କୁ ଗା ଧୋଇ ଲୁଗା ପିନ୍ଧେଇ, ଖୁଆଇ ପିଆଇ ସ୍କୁଲକୁ ପଠେଇବା, ତା ପରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଚର୍ଚ୍ଚା କରି ତାଙ୍କୁ ଅଫିସକୁ ପଠେଇ ଦେଇ ନିଜେ ଟିକେ ଆରାମଚୌକିରେ ବସି ପଡ଼ି ବିଶ୍ରାମ ନେବାବେଳେ ଗରମ ଚାହା କପେ ଖାଇ ସକାଳର ଖବରକାଗଜଟା ଉପରେ ଆଖି ବୁଲାଇ ନେଇ ତାପରେ ସ୍ନାନ ଘରକୁ ପଶିଯାଇ ପ୍ରସାଧନ ଶେଷ କରିବା ଏବଂ ଦୁଇପ୍ରହରର ଖାଇବା ଓ ଶୋଇବା ପରେ ପୁଣି ସ୍କୁଲ ଫେରନ୍ତା ପୁଅ ଝିଅ ଓ ଅଫିସ ଫେରନ୍ତା ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଚର୍ଚ୍ଚା କରି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଟେରାସ ଉପରେ ଘଣ୍ଟାଏ ବସିବା; ବା କେବେ କେଉଁଦିନ କାହାରି ଘରୁ ବା ବଗିଚାରେ ଘେରାଏ ବୁଲି ଆସିବା ପରେ ପିଲାଙ୍କର ପଢ଼ା ପ୍ରତି ନଜର ଦେବା, ରାତି ଭୋଜନର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ଏବଂ ନଅଟା ବାଜିଲେ ପ୍ରଥମେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଏବଂ ପରେ ସେ ଓ ସ୍ୱାମୀ ଖାଇପିଇ ସାଢ଼େ ଦଶଟା ବେଳକୁ ଶୋଇ ପଡ଼ିବା ଗୋଟିଏ ସୁରର ଏକ ଟଣା ସ୍ଥିତି ବୋଲି ସେ ଭାବୁଥିଲା । ଯାହାକୁ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ପରମ ଆଗ୍ରହର ସହିତ ସେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଏଇ ଦଶବର୍ଷ ଭିତରେ କ୍ରମଶଃ ସବୁଥିରେ ଉତ୍ତାପ ଓ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ-ହୀନତା ଅନୁଭବ କଲା ।

ପ୍ରଥମ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷର ରାତିଗୁଡ଼ା ଅନେକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଥିଲେ । ରାତିର ଦୀର୍ଘତା ପାଇଁ ସେ ମନେ ମନେ ଅନେକ ମିନତି କରିଥିଲା, କିନ୍ତୁ ତା'ପରେ ରାତିଟା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବା ବଡ଼ ମନେ ନ ହୋଇ କେବଳ ଯେତିକି ସେତିକି ମନେ ହେଲା ଏବଂ ଏବେ ରାତିଟା ବିରକ୍ତିକର ଭାବରେ ଲମ୍ବ ମନେ ହଉଥିଲା । ଗୋଟିଏ ବିଛଣାରେ ହେମନ୍ତ ସହିତ ଯେଉଁଦିନ ପ୍ରଥମ ଶୋଇଥିଲା କେବଳ ଯେ ତାକୁ ସଂସାରର ସବୁ ଲାଜ ଧୁଆ ଲୁଗା ପରି ଜଡ଼ ସଡ଼ କରି ଦେଇଥିଲା ତାହା ନୁହଁ, ସେ ଭାବିଲା ଯେ ସେଇ

ଦିନୁ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କ ପରି ନିଜେ ବି ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଗଲା । ତା'ପରେ ଲଜ୍ଜା ତାକୁ ଆକର୍ଷଣ କଲା, ଉପଭୋଗ କଲା ଏବଂ ସେ ମର୍ମାହତ ହୋଇ ଲଜ୍ଜାବତୀର ପ୍ରତୀକ୍ଷା କେଲି ହେମନ୍ତକୁ ପ୍ରତିଦିନ ଅପେକ୍ଷା କଲା । କିନ୍ତୁ ଆଜି ସେ ପ୍ରତୀକ୍ଷା ଆଉ ନାହିଁ, ଅପେକ୍ଷା କରିବାର ସେ ଆବେଗ କେଉଁଠାରେ ବାସି ଫୁଲ ପରି ପଡ଼ି ରହିଲା । ଏବେ ଏକା ବିଛଣାରେ ଶୋଇ ଶୋ'ଇ ସେ ହେମନ୍ତର ଘଂଘୁଡ଼ି ଶୁଣି ବିରକ୍ତ ହୁଏ । ତା' ମୁହଁ ପାଖରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ମୁହଁର ନିଃଶ୍ୱାସ ବାଜିଲେ ସେହି ଗନ୍ଧରୁ ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ମୁହଁ ବୁଲାଏ, ତା ଦେହ ଉପରେ ପଡ଼ି ରହିଥିବା ଉତ୍ତପ୍ତ ହାତଟିକୁ ମହଣକିଆ ପଥର ପରି ମନେ କରି ଆଡ଼େଇ ଦିଏ । କେବେ କେବେ ନିଦରେ ଦେହଟା ଏକ ହୋଇ ଯାଇ ପୁଣି ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଯାଏ । ସେ ସ୍ୱାମୀର ଶେଷ ଲଗ୍ନର ସଂଗୀତ ଶୁଣି ଅଲଗା ହୋଇଯାଇ କହେ, ବୁଢ଼ାଟିଏ ହେଲଣି, ସେଇ ଗୋଟାଏ କଥା ଗଲାନି......

ହେମନ୍ତ ବି ବୋଧେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଏଇ ସ୍ୱରର ଅର୍ଥ ଅନୁଭବ କଲା, ତାକୁ ବି ବୋଧେ ଜୀବନର ସେଇ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱରର ପଦଏ ସଂଗୀତ ବିରକ୍ତିକର ମନେ ହେଲା । ସେଥିପାଇଁ ଗୋଟିଏ ବିଛଣାରେ ଲଗାଲଗି ହୋଇ ମଝିରେ ଶୋଉଥିବା ଦୁଇଜଣ ମଝିରେ ଶୋଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦୁଇ କଡ଼କୁ ଚାଲି ଯାଉଥିଲେ ବା ଦୁଇ କଡ଼ରେ ଶୋଇବାକୁ ଯାଇ କେତେବେଳେ ପୁଣି ମଝିକୁ ଆସି ଯାଉଥିଲେ ।

ଦଶବର୍ଷ ପରେ ଆଜି ମନେ କଲା ମୀରା ପ୍ରଥମ ଯୌବନର ଆକର୍ଷଣଟା ଆଜି ଆଉ ନାହିଁ, ଜୀବନର ଯେଉଁ ଅନନ୍ତ ସଂଭାବନାକୁ ସମ୍ବଳ କରି ସେ ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁର ରଂଗରେ ନିଜ ଭବିଷ୍ୟତର ବର୍ଣ୍ଣାଢ଼୍ୟ ରୂପ ଦେଖୁଥିଲା ତାହା କ୍ରମଶଃ ମଳିନ ହୋଇ କେବେ କେଉଁଠାରେ ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ।

ଏପରି କାହିଁକି ହେଲା ବୋଲି ସେ ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ନିଜକୁ ପଚାରିଲା ନାହିଁ । ବରଂ ତା'ର ମନେ ହେଲା ଯେ ଏହିପରି ହେବାଟା ହିଁ ସ୍ୱାଭାବିକ । ଗୋଟେ ଛବିକୁ ଦିନ ଦିନ ଧରି, ଦେଖିବାକୁ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ସ୍ୱରରୁ ସବଦା ସଂଗୀତ ମନକୁ ପ୍ରଶମିତ କରେ ନାହିଁ, ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନର ଆକାଶ ସବୁ ରାତିରେ ଏକା ପରି ଆଖି ଠାରି ଡାକେ ନାହିଁ, ନୂତନର ଆକର୍ଷଣ ଅପରିସୀମ । ଏହାର ଅନ୍ୱେଷଣ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତେଜନାମୟ । କିନ୍ତୁ ଏହି ନୂତନକୁ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଇ ଯେଉଁ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲା କେତେବର୍ଷ ପୂର୍ବେ, ତାହାର ନିବେଦନ ପୁରାତନ ପରି ମୁମୂର୍ଷୁ ହୋଇ ମୁହଁ ମାଡ଼ି ପଡ଼ିଥିଲା । ସେ ନିତ୍ୟ ନୂତନ ଜୀବନ ସଙ୍ଗୀତର ସ୍ୱର ଶୁଣିବାକୁ ଯାଇ ହତବୁଦ୍ଧି ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଗଲା । ସେଠାରେ ସଙ୍ଗୀତର ମୂର୍ଚ୍ଛନା ବା ରାଗିଣୀର ଅନୁରାଗ ନ ଥିଲା, କେବଳ ଥିଲା ଅଶାନ୍ତ, ଅସ୍ଥିର ହୃଦସ୍ପନ୍ଦର ଏକ ପଳାୟନପନ୍ଥୀ ଅଣନିଃଶ୍ୱାସୀ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ।

ହେମନ୍ତ ଏଯାଏ କ୍ଲବରୁ ଫେରିନାହିଁ । ସେ ଆଜି ଏକା ଯାଇଛି । ମୀରା ବି ପ୍ରାୟ ତା ସହିତ ପ୍ରତିଦିନ ଯାଏ କ୍ଲବ ବା ଆଉ କାହା ଘରକୁ ବା ଅନ୍ୟ କେଉଁଠାକୁ ବୁଲି ଆସିବା ପାଇଁ । ଆଜି କିନ୍ତୁ ସେ ଗଲା ନାହିଁ । ସେହି ଗୋଟିଏ ରାସ୍ତା ଉପରେ ଦିନ ପରେ ଦିନ, ବର୍ଷ ପରେ ବର୍ଷ ଚାଲିବାରେ ସେ ମୋଟେ ସୁଖ ପାଏ ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ କ୍ଲବ ବା ଅନ୍ୟ କାହାର ଡ୍ରଇଁ ରୁମ୍‌ରେ ଦେଖିଆସୁଥିଲା ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଏକାପରି ପରିଚିତ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ସବୁଦିନ "କିପରି ଅଛ, ସମସ୍ତ ହେଲେ କିଷ୍ଟ୍ୟୁ ଆସିବ" ପ୍ରଭୃତି ଗତାନୁଗତିକ ଆଳାପ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ନୂଆ କଥା କହିବାର ବା ଶୁଣିବାର ସଂଭାବନା ନ ଥିଲା । ସିନେମା ଦେଖିଲେ ମନ୍ଦ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ବି ସେ ଗତାନୁଗତିକତା, ନିର୍ଭ୍ଭଜର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ, ଦୁଇଟି ନ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଗୋଟିଏ ପୁରୁଷ ବା ଦୁଇଟି ପୁରୁଷ ଗୋଟିଏ ନାରୀକୁ ନେଇ ଆଦିମ କାଳର ସେଇ ଗୋଟେ କାହାଣୀକୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରୂପରେ ସଜାଇ କେବଳ ଆଖି ଆଗରେ ରଖି ଦିଆଯାଇଛି । ସେଥିରେ ନୂତନତ୍ୱ ନାହିଁ ବା ନୂତନ ପ୍ରାଣର ପ୍ରସ୍ପନ୍ଦନ ନାହିଁ ।

ହେମନ୍ତ ଫେରି ଆସିଲେ ଦୁହେଁ ଯାଇ ଖାଇବା ଟେବୁଲରେ ବସିବେ । ପିଲାମାନେ ଖାଇସାରି ଶୋଇଲେଣି । ସେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲା ହେମନ୍ତକୁ । ଆଗେ ହେମନ୍ତ ଏକାକୀ କେଉଁଠାକୁ ଯାଉ ନ ଥିଲା, ଏବେ ଯାଏ । ସେଥିରେ ବାଧା ଦବାର ବା ପ୍ରତିବାଦ କରିବାର କିଛି ନ ଥିଲା ବୋଲି ସେ କିଛି କହୁ ନ ଥିଲା ବରଂ ଏକା ଏକା ରହିବାକୁ ଭଲ ପାଉଥିଲା ମୀରା । ପାଖରେ ଥିଲେ ତା' କାନ୍ଧ ଉପରେ ମୁହଁ ରଖି ବା ଆଙ୍ଗୁଳିଟାକୁ ଚୁମିଦେଇ ହେମନ୍ତ କହନ୍ତା, ବାଃ ବୟସ ବଢ଼ିଲେ ବି ତୁମେ ଏ ଯାଏ ବୟସଟାକୁ ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ବନ୍ଦୀ କରି ରଖିଛ ଦେହ ଭିତରେ, ମୁଁ କିନ୍ତୁ ପାରୁନି, ଦେହ ଭିତରର ଗଣ୍ଠି ଓ ହାଡ଼ ପରି ମନଟା ବି ହୁଗୁଳା ହୋଇ ଯାଉଛି । ବାରମ୍ବାର ସେଇ ଗୋଟେ କଥା । ସ୍ୱାମୀ ମୁହଁରୁ ନିଜର ପ୍ରଶଂସା ଶୁଣି ଶୁଣି ଚିଡ଼ିଯାଏ ସେ । ସେଥିରେ ଉଲ୍ଲସିତ ହବାର କିଛି ନାହିଁ, ଆହ୍ଲାଦିନୀ ହୋଇ ଆହୁରି ଶୁଣିବା ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରିବାର କିଛି ନାହିଁ ।

ହେମନ୍ତ ହୁଏତ ଖାଇ ପିଇ ଫେରିବ । ଆଜିକାଲି ସେ ଅଉ ତା ସାଙ୍ଗରେ ବସି ଏକତ୍ର ରାତ୍ରି ଭୋଜନ କରିବାର ଉତ୍ସାହ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ଘଷି ହୋଇ ପୋଖରୀ ତୁଠର ପଥର ଘସରା ହୋଇଗଲା ପରି ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ପର୍କ ମଧ୍ୟ କ୍ରମଶଃ ଏକ ଫର୍ମାଲିଟିରେ ରହିଗଲାଣି । ଏହି ଫର୍ମାଲିଟିକୁ କିନ୍ତୁ ବଡ଼ ଭୟ କରେ ମୀରା । ସଂସାରର ନିୟମ ମାନି ଇଚ୍ଛା ଥାଉ ବା ନ ଥାଉ କେତେଗୁଡ଼ିଏ କାମ କରିଯିବାକୁ ହେବ ଏହା ତା' ଛାତିରେ ବାଧେ । ସ୍ତ୍ରୀ' କପେ କେହି ହାତକୁ ବଢ଼ାଇଦେଲେ ବା କ୍ଲବରେ ବସିଥିଲାବେଳେ ପତ୍ରିକା ବା ଖବର କାଗଜଟିଏ କେହି ହାତକୁ ଦେଲେ

ଧନ୍ୟବାଦ ନ ଦବା ଅଭଦ୍ରତା । ସ୍ୱାମୀ ନ ଆସିବା ଆଗରୁ ସେ ଖାଇସାରି ଫେରିବାର ସମ୍ଭାବନା ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା, ଖାଇ ଦେଇ ଶୋଇଯିବାଟା କି ଅଭଦ୍ରତା । ମଣିଷ ଏଇ ସୌଜନ୍ୟ ରକ୍ଷା କରୁ କରୁ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ସମ୍ପର୍କଟି ଅଛି ତାହା ଭୁଲିଯାଉଛି ଯେପରି ।

ବିଛଣା ଚଦରଟା ପରି ହେମନ୍ତ ବି ଏକାପରି ମନେ ହୁଏ । ସେ ଦୁହିଙ୍କର ବିଛଣାର ଗୋଟିଏ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଅଛି ବୋଲି ବହୁବର୍ଷ ଆଗେ ସେ ଅନେକ ଥର କହି ଥିବାର ମନେ ପଡ଼ିଲା । ସେ ଦୁହେଁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ତକିଆ ଉପରେ ଶୁଭରାତ୍ରି କଣାଇ ଲେଖାଥିବା ଫଳକଟିକୁ ଆଗେ ଅନେକବା'ର ଅନାଇ ରହି ତା'ପରେ ହେମନ୍ତର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରି ତା ଆଡ଼କୁ ଡକାଯିବାର ସ୍ମରଣ କରି ହେଲା, ଏବଂ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତା ଦେହରେ ଲୋମଗୁଡ଼ାକ କଣ୍ଟା ଫୁଟାଇ ବାହାରି ଆସିଲେ ପ୍ରତିବାଦ ଜଣାଇବା ପାଇଁ । ଏଥିରେ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ କିଛି ଥିବାର ସେ ଦେଖି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ପରିଧି ଓ ପରିବେଶ ଭିତରେ ରହି ସେଇ ଗୋଟିଏ ସାନ୍ନିଧ୍ୟର ସ୍ୱାଦରେ ସେ କିଛି ଶିହରଣ ପାଇଲା ନାହିଁ ।

ହେମନ୍ତ ପାଖରୁ ଟିକେ ନିସ୍ତାରି ପାଇ କାହିଁ ଯାଇ ବୁଲି ଆସିବା ପାଇଁ ଅନେକ ଥର ମନ ହୋଇଥିଲା । ସଂସାର, ସ୍ୱାମୀ ପିଲା ଓ ପରିଜନମାନଙ୍କ ବାହାରେ ଥିବା ଅନାସ୍ୱାଦିତ ଆଉ ଗୋଟିଏ ବିଶାଳ ଜଗତର ଆବାହନ କଥା ମନେ ପଡ଼ୁଥିଲା । ସବୁବେଳେ ଯିମିତି ନିରାମିଷ ଖାଇ ହୁଏ ନାହିଁ, ଆମିଷ ଖାଇବାକୁ ବି ସବୁବେଳେ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ; ଦେହ ଓ ମନର ବି ବେଳେ ବେଳେ ପଞ୍ଜୁରୀ ଭିତରୁ ବାହାରି ଯାଇ ମୁକ୍ତସ୍ନାନ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବ ହୁଏ । ଶୁଆ ଗୋଟେ ଛଅମାସ ହେବ ପୋଷିଥିଲା ହେମନ୍ତ । ସେଇ ପକ୍ଷୀଟିକୁ ଚାହିଁ ନିଜକୁ ଚାହିଁଲା ମୀରା । ଦୁହିଁଙ୍କ ଭିତରେ କିଛି ତଫାତ୍ ଦେଖିଲା ନାହିଁ । ସେ ଶୁଆଟି ପିଞ୍ଜରା ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ ଏବଂ ସେ ସ୍ୱାମୀର ସଂସାର ଭିତରେ ବନ୍ଦୀ । ଶୁଆର ଗତିବିଧି ପରି ତା'ର ସ୍ୱର ଓ ଚଳଣି ମଧ୍ୟ ସୀମାବଦ୍ଧ— ଗୋଟିଏ ସୀମାବଦ୍ଧ ମାରୁଆଡ଼ି କମ୍ପାନୀ ପରି । ହେମନ୍ତ ସେ କମ୍ପାନୀର ସର୍ବସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ ଓ ମ୍ୟାନେଜିଂ ଡିରେକ୍ଟର । ସେ କେବଳ ମୂଳଧନ ପରି ହେମନ୍ତର ସେଇ କମ୍ପାନୀକୁ ଆସିଥିଲା ସତ କିନ୍ତୁ ସୁଧ ମୂଳଧନଠାରୁ ବଢ଼ିଗଲେ ମୂଳଧନର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହେଲା ପରି ତା' ପାଖରୁ ଏତେ ନେଇ ଯାଉଛି ଯେ ହେମନ୍ତ ଦବାକୁ ଆଉ ବାକି ଅଛି କଅଣ ? ତା'ର ମୂଲ୍ୟ ଆଉ ହେମନ୍ତ ପାଖରେ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ, ତାକୁ ଛାଡ଼ି ସେ ରହିବାର କଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କରିବ ନାହିଁ ।

ସମୟରେ ପଇସାର ବି ମୂଲ୍ୟ କମିଯାଏ । ପୁଣି ଘଷରା ହୋଇ କାଲି ଚଳନ୍ତି ମୁଦ୍ରା ଆଜି ବି ଅଚଳ ହୁଏ । ସେ ଅଚଳ ଟଙ୍କା ପରି ପଡ଼ି ରହିଛି । ହେ

ଆଖିରେ ଆଉ ତା'ର ଲାବଣ୍ୟ ଧରି ଦଉ ନାହିଁ, ତାକୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ବା ତା' ସାଙ୍ଗରେ ଟିକେ ଗେଲ୍ ହେବା ପାଇଁ ଅଫିସ ଛାଡ଼ି ସେ ଆଉ ପାଞ୍ଚଟା ଆଗରୁ ଦଉଡ଼ି ଆସୁନାହିଁ । ହେମନ୍ତ ବି ତା'ର ସେ ପୂର୍ବର ଆକର୍ଷଣ ରକ୍ଷା କରି ପାରି ନାହିଁ, ଅନେକ ମୋଟା ହୋଇ ଗଲାଣି, କାନ ପାଖର ବାଳ କେତୋଟି ଧଳା ହେବାର ଇସ୍ତାହାର ଦେଲେଣି ।

ସମସ୍ତଟା ଖସି ଯାଉଛି ହା'ତରୁ, ଧରି ରଖିବା ପାଇଁ ଯେତେ ଚେଷ୍ଟା, ସବୁ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇ ଯାଉଛି । ଦର୍ପଣ ଆଗରେ ବସି ନିଜକୁ ଅନେଇଲା ମୀରା । ସନ୍ଧ୍ୟା-ବେଳେ କୁନ୍ତା'ରେ ପିନ୍ଧିଥିବା ଗଜରା ମାଳଟି ଏବେ ବି ଅକ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ ଅଛି, ଆଖିର କଜଳ ଧାର ଇତସ୍ତତଃ ହୋଇ ଯାଇ ନାହିଁ । ବକ୍ଷର ସ୍ଫୀତ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ସେ ନିଜେ ନିଜକୁ କହିଲା, ଏତେ ସୋହାଗ କାହା ପାଇଁ । ଟିକିଏ ହସି ଦେଲା, ସଫା ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ାକ ଦିଶିଗଲା ସବୁ, ଗାଲ ଉପରେ ଟିକେ ଟଳା ଭଉଁରୀ ଖେଳିଗଲା, ଓଠ ଉପରର ଲୁଗାଟା ଖସି ପଡ଼ିଲା । ସେ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହୋଇଗଲା ଓ ଅନେକ ବେଳଯାଏ ସେଇପରି ବସି ରହିଲା ।

ଟେଲିଫୋନ୍‌ଟା ବାଜିଉଠିଲା । ରାତି ନଅରେ କିଏ ଖୋଜିଲା କେଜାଣି । ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଯାଇ ରିସିଭର ଉଠାଇ କହିଲା ମୀରା ଫାଇଭ୍ ଜିରୋ ଫାଇଭ୍ ଫାଇଭ୍ ଥ୍ରି···।

ମୁଁ ସୁକାନ୍ତ କହୁଥିଲି ।

ଗୋଟିଏ ସେକେଣ୍ଡ ସ୍ଥିର ହୋଇଯାଇ ସ୍ମୃତିଥାଡ଼ିକୁ ଖୁଣ୍ଟି କେହି ନଥିବାର ଦେଖି ନେଲା ମୀରା ।

ମୁଁ ସୁକାନ୍ତ କହୁଥିଲି ।

ହଁ, ହଁ, ଏତେଦିନେ ମନେ ପଡ଼ିଲା···।

ମନେ ପଡ଼ୁଥିଲି ଯେ···ହେଲେ ··

ମନେ ପଡ଼ିଲେ ଲୋକେ କମିତି ହୁଅନ୍ତି ··

କମିତି ?

ଏଇ ତୁମେ ଯିମିତି ଆଜିକାଲି ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ··

ମୁଁ ନା ତୁମେ ?

ତୁମ ପରି ମୋର ଯଦି ସ୍ୱାଧୀନତା ଥାଆନ୍ତା···

କିଏ କହିଲା ନାହିଁ । ତୁମର ଯଥେଷ୍ଟ ସ୍ୱାଧୀନତା ଅଛି···

ତୁମେ ଏକଥା କହି ଅସଲ କଥାଟାକୁ ଏଡ଼ିଦେବା ପାଇଁ ଚାହଁ ।

ନା, ନା, ମୁଁ କହିବ ବୋଲି ତ ଫୋନ୍ କଲି···

ଯଦି ମୁଁ ନ ଧରି ଆଉ କିଏ ଧରି ଥାଆନ୍ତା···।

ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି ବୋଲି ନା...
ତୁମେ ଜାଣିଥିଲ ମୁଁ ଏକା ଅଛି ବୋଲି...
ନିଶ୍ଚୟ...,
ତୁମେ ଜ୍ୟୋତିଷ କେବେ ହେଲ
ଯୋଉ ଦିନଠୁ ବର୍ତ୍ତମାନଟା ଅନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଗଲା...।
ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ନିଶ୍ଚିତ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛ ?
କିଏ ନ ଚାହେଁ ?
ଉପାୟ ଚିନ୍ତା କରିଚ ?
ମୁଁ ଏକା କଲେ କିଛି ହବନି...
ତମ ପାଇଁ ଆଉ କିଏ କରିବ ?
ସେଥିପାଇଁ ତ ଫୋନ୍ କଲି...
ବାଃ ରେ ! ମିଛ କଥା...
ସତ କହିଲେ ମିଛ ବୋଲି କାହିଁକି ଭାବ ?
ମିଛଗୁଡ଼ା ସବୁ ସତ ହୋଇଗଲା ବୋଲି...
କଅଣ ମିଛ ସବୁ ସତ ହେଲା...
ଯୋଉ ସତ ସବୁ ମିଛ ହୋଇଗଲା...

ଦୁହେଁ ବେଶ୍ ହସିନେଲେ କିଛି ସମୟ । ତାପରେ ମୀରାର ମନେ ହେଲା ଯେ ସେ ଯେପରି ହଜି ଯାଇଥିବା ସୂତା ଖିଅକୁ ଖୋଜି ପାଇଛି । ଦେହରେ ଶିଥିଳତା ଆଉ ନ ଥିଲା, ବରଂ ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ଟିକେ ଉଷ୍ମତା ସେ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମନଟା ଚହଲି ବୁଲିଲା, ଚଞ୍ଚଳ ହେଲା । ସେ ଟିକେ ନଇଁପଡ଼ି ଫୋନ୍‌ରେ ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲା...

ମନେ ପକାଅ ?
କାହାକୁ ?
ଯାହାକୁ ଫୋନ୍ କଲ ?
ନା...
ରଖି ଦଉଛି...
ନା, ନା, ଇମିତି ରାଗିଲେ ଚଳିବ.....।
ଦରକାର କାହିଁ ଯେତେବେଳେ...।
ଦରକାର ଅଛି...।
କି ଦରକାର ?
କାଲି ସକାଳୁ ଯାଉଛି...।

କୋଉଠିକୁ ?
ଚିଲିକା ।
ସେଥିରେ ମୋର କଅଣ ଅଛି ?
ତୁମେ ବି ଯିବ...।
ମୋ ଯିବାଟା ତୁମେ କେମିତି ସ୍ଥିର କଲ ?
ସ୍ଥିର କରି ପଚାରୁଛି.. ସେ ଦିନ କହୁଥିଲ ଯେ ସେଠିଏ ବୁଲି ଆସିବା ପାଇଁ ମନ ହେଉଚି ବୋଲି ।
ତୁମ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବି ବୋଲି କହି ନ ଥିଲି...।
ମୁଁ ତ ସେଇଆ ବୁଝିଥିଲି ।
ଭୁଲ୍ ବୁଝିଥିଲ...।
ସତ ?
ସତ ।
ତା'ହେଲେ ରଖୁଛି...।
ଏତିକରେ ରାଗିଗଲ୍ ନା ?
କେମିତି ଜାଣିଲ ରାଗିଗଲି ?
ଏଇ ଯେ ଫୋନ୍ ରଖିଦେବି କହିଲ ?
ତୁମେ କେବଳ ରାଗିବ, ମୁଁ ନୁହେଁ ।
ପୁଣି ଦୁହେଁ ଖିଲ୍ ଖିଲ୍ କରି ହସିଉଠିଲେ ଦୁଇ ପାଖରେ ।

ସମୁଦ୍ର ବାଲିରେ ବୁଲିଲାବେଳେ ବାଲି ପାଦତଳୁ ଚାଲିଗଲେ ଭଲ ଲାଗେ । ବସୁ ବସୁ ଶୋଇପଡ଼ି ଟିକେ ଉନ୍ମନା ହୋଇଯିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ହେଲା ମୀରାର । ପୁରୁଣା ଏକଟଣା ଭାବଟା କଟିଯାଇ ନୂତନ ଭାବ ଅଭାବ ସୃଷ୍ଟି କରି ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରୁଥିଲା ତାକୁ । ସେ ହେମନ୍ତକୁ ଭୁଲିଗଲା, ମନରୁ ହଜିଗଲେ ଆଠ ଓ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷର ଦୁଇଟି ପୁଅ ଓ ଝିଅ । ସଂସାରଟା ଇମିତି ବେଳେ ବେଳେ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଥିବା ମଣିଷ ପରି ଭିଡ଼ମୋଡ଼ି ହୋଇ ଅଳସ ଭାଙ୍ଗି ଅଏସ କରିବା ପାଇଁ ସାଙ୍ଗ ଖୋଜେ । ଗତାନୁଗତିକତାର ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ମଧ୍ୟରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବା ପାଇଁ ଅନେକ ସମୟରେ ଗୋପନରେ ମୁହଁ ମାଡ଼ି ପଡ଼ି ରହିଥିବା ମନଟି ବିପ୍ଳବ କରେ ।

ସୁକାନ୍ତ କହିଲା—
ଯିବ ?
ଏକା ଏକା ।
ହଁ, ହଁ ।
କେବଳ ତୁମେ...

ତୁମେ ବି…
ଆଉ କିଏ
କେହି ନୁହେଁ…
କିମିତି ଯିବ ?
ମୁଁ ଯିମିତି ଯିବି ।
ତୁମ କଥା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର…
ତୁମ କଥା ବି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର…
କିମିତି ?
କିଛି ଗୋଟେ ଖୁବ୍ ଠିକ୍ କର ।
ଚେଷ୍ଟା କରିବି…
ଚେଷ୍ଟା ନୁହେଁ, କବାବ ଦେଲେ ଭୋର
ଗାଡ଼ିରେ ଟିକେଟ କାଟି ଷ୍ଟେସନରେ ଅପେକ୍ଷା କରିବି ।
ଫେରିବା କେତେବେଳେ ?
ନ ଫେରିଲେ କ୍ଷତି କଅଣ ?
ନା, ନା… । କାମ ଅଛି, ଶୀଘ୍ର ଫେରି ଆସିବାକୁ ହେବ ।
ଆଗ ଚାଲ, ତା'ପରେ ଦେଖିବା…
କେତେବେଳେ ପହଞ୍ଚିଲେ ହବ ?
ପାଞ୍ଚଟାରେ ଟ୍ରେନ୍…
ଚେଷ୍ଟା କରିବି…
ଯତ୍ନ ନ କଲେ ରତ୍ନ ମିଳେନା…
କି ରତ୍ନ ମିଳିବ ?
ମୋତି…ମାଣିକ୍ୟ… ।
ହଉ ରହିଲି… ।
ଶୁଭ ରାତ୍ରି…
ଶୁଭ ରାତ୍ରି… ।

ଟେଲିଫୋନ୍‌ଟା ରଖି ଦେଇ ସେଇପରି ତକିଆ ଉପରେ ପିଠି ରଖି ମୁଣ୍ଡଟାକୁ ପଲଙ୍କର ବାଡ଼ ଉପରେ ରଖି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ରିକ୍ତତା ଭିତରେ ମଧୁରତାର ତରଙ୍ଗରେ ଅବଗାହନ କରୁଥିଲା ମୀରା । ସେ ଅନେକ ବର୍ଷ ପରେ ପୁଣି ଅନ୍ତରର ମନଟାକୁ ଗୋଟେଇ ନେଇ ପାରିଲା । ପାଶୋରି ଯାଇଥିବା ଅନେକ ଗୁଡ଼ାଏ କଥା ତା' ସବୁଙ୍କୁ ଶିହରାଇ ଦେଲେ । ସ୍ୱପ୍ନ ସ୍ପର୍ଶ ଯତ୍ନ ପରି ସ୍ଥିର ଚଳେ ଧିକ୍ ଧିକ୍ ହଉଥିବା ଜୀବନ ସ୍ପନ୍ଦନରେ ଉତ୍ତାପ ଓ ଉଲ୍ଲାସ ଦେଖାଦେଲା । ହେମନ୍ତ ପାଖରେ

ପ୍ରଥମ ମୁକୁଳିତ ହବାର ସ୍ୱପ୍ନ ମୁଗ୍ଧ ଅବସ୍ଥା ତା ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ପୁଣି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ ବୋଲି ହୋଇଗଲା ।

ମୀରା ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲା ଆଗାମୀ କାଲିର ଅଭିସାରର କଥା ।

ସୁକାନ୍ତଟା ବଡ଼ ଭଲ, ନୋହିଲେ ସେଦିନ କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କଅଣ ଟିକେ କହି ଦେଇଥିଲା ବୋଲି ଏତେ ଅର୍ଥ ସେଇଥିରୁ ସେ ବାହାର କରି ପାରିଲା । ଦରଦୀ ନ ହେଲେ ଅନ୍ୟର ମନ ବୁଝି ହୁଏ ନାହିଁ, ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଶକ୍ତି ନ ଥିଲେ ଦବାର ଶକ୍ତି ସଞ୍ଚୟ କରି ହୁଏ ନାହିଁ । ସୁକାନ୍ତକୁ ବେଶ୍ ଭଲ ଭାବରେ ମନେ ପକେଇଲା, ଲମ୍ବା ପତଳା, ଏଯାଏ ମେଦ ଜମି ନାହିଁ ଦେହରେ, ଟେନିସ୍ ଖେଳି ଚେହେରାଟିକୁ ବେଶ୍ ସୁନ୍ଦର କରି ସାଇତି ରଖିଛି, ବୟସର ଛାପ ପଡ଼ିନାହିଁ, କେବଳ ଛପି ରହିଛି । ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ା ଧଳା, ମୁହଁ ଉପରେ ପୁରୁଷର ତେଜ, ଆଉ ନିଶ୍ୱାସରେ ଆମନ୍ତ୍ରଣର ସ୍ୱାଦ...

ହେମନ୍ତର ସମସ୍ତ ସରିଯାଏ ନିଜ କଥା ଭାବି ଭାବି । ଅଫିସରେ ତା'ର କ୍ୟାରିଅର ଫାଇଲ ଭିତରେ ବନ୍ଧା ପଡ଼ି ଯାଇଛି । ବଡ଼ ଅଫିସର ହବାକୁ ହେଲେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଫାଇଲ ଗୁଡ଼ା ପଢ଼ିବାକୁ ହବ, ସେମାନଙ୍କ ମଝିରେ ଲୁଚି ରହିଥିବା ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ାକୁ ସମାଧାନ କରିବାକୁ ହବ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଚରିତ୍ର ପଢ଼ି ପଢ଼ି ନିଜର ଚରିତ୍ର ଆଉ ମନେ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର କଥା ଶୁଣି ଶୁଣି ପାଖର ଶବ୍ଦ ବାରି ହୁଏ ନାହିଁ । ହେମନ୍ତର ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ଆଉ କଥା କୁହନ୍ତି ନାହିଁ, ସେ ଫାଇଲ ଭିତରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର କଥା ଶୁଣିବା ପାଇଁ ଅଟକି ଯାଇଛି ।

କ୍ୟାରିଅର ଜଗିବାକୁ ଯାଇ ତାକୁ ହୁଏତ ଜଗି ପାରି ନାହିଁ । କ୍ୟାରିଅର ସମ୍ପର୍କରେ ଭାବି ଭାବି ତାକୁ କେଉଁଦିନୁ ଭୁଲି ଯାଇଛି । ଆଗୁ ଏତେ ସମୟ ପାଉଥିଲା ତା ସହିତ ଅଏସ କରିବା ପାଇଁ, ଆଜିକାଲି ଏତେ ଏନ୍‌ଗେଜମେଣ୍ଟ ଯେ ସେ ନିଜେ ଅଣନାଓ୍ୱାସୀ ହୋଇଯାଉଛି । ଫେରିଲାବେଳକୁ ଦେହରେ ତେଜ ବା ମନ ସତେଜ ନଥାଏ, ବାସି ଫୁଲର ବାସ୍ନା ପରି କ୍ଳାନ୍ତ ଓ ଆଲୁଳାୟିତ ।

ହେମନ୍ତ ନିଶ୍ଚୟ କାଲି ଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ; ତଥାପି ତାକୁ କହି ଦବାକୁ ହବ । କାରଣ ଖୋଜି ଖୋଜି ଶେଷରେ ଠିକ୍ କରିନେଲା ମୀରା, ସାଙ୍ଗ କେତେଜଣ ଯିବେ ଯେ ସେମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସେବି ଯିବ ଦେଖିଏ ବୁଲି ଆସିବା ପାଇଁ । ଟଙ୍କା ତ ଅନେକ ଦିନୁ ଯାଇନାହିଁ,ସମସ୍ୟ ବି ହଉ ନାହିଁ...ସ୍କୁଲ୍ ନଥିଲେ ମିଠୁ ଆଉ ମିନୁକୁ ବି ନେଇ ଯାଇ ଆଆନ୍ତା...ପରୀକ୍ଷା ପାଖ...ସେମାନଙ୍କୁ ଏତେ ବାଟ ନେଇ କ୍ଳାନ୍ତ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ...ବରଂ ସେମାନଙ୍କ କଥା ବୁଝିବ, ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ସେ ତ ଫେରି ଆସିବ...ଦିନଟେ ଚଳିଯିବା ପାଇଁ ଅସୁବିଧା ହବନାହିଁ ।

ହେମନ୍ତ ନିଶ୍ଚୟ ବୁଝିଯିବ । ସନ୍ଦେହ କରିବାର ଅବକାଶ ନାହିଁ । ସେ'ତ ଏକା ଏକା କେତେ ଆଡ଼େ ଯାଏ, ତାକୁ ତ ସନ୍ଦେହ କରେ ନାହିଁ ମୀରା ।

ପିଲମାନେ ନର୍ଷ୍ଟିନ୍ନରେ ସଲଗ୍ନ କୋଠରୀରେ ଶୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ଉଠି ବସି ସବୁଜ ବତୀର ସ୍ୱଳ୍ପ ଆଲୋକରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଥରେ ଦେଖିନେଲା ମୀରା । ଝରକା ଦେଇ ବଗିଚାକୁ ଚାହିଁଲା । ମୁକ୍ତାକଣ ତଳେ ମଣ୍ଡିତ ଘାସର ଗାଲିଚା ଉପରେ ବସନ୍ତରାଣ ପୃଥିବୀ ସମସ୍ତ ସମ୍ଭାର ନେଇ ଲେଟି ପଡ଼ିଲା ପରି ସେ ବି ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲା ପରମ ମୁକ୍ତିର ସ୍ୱାଦ ଅନୁଭବ କରିବା ପାଇଁ । ବାରନ୍ଦାରେ ଝୁଲୁଥିବା ପଞ୍ଜୁରୀ ଭିତରେ ଶୁଆଟି ପକ୍ଷ ଝାଡ଼ି ବ୍ୟର୍ଥ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲା ବାହାରକୁ ଯିବା ପାଇଁ । ନୀଳ ଆକାଶର ବୁକୁ ଛୁଇଁ ଉଡ଼ି ଆସିବା ପାଇଁ କାହାର ମନ ନ ହୁଏ । ବନ୍ଧନ ଜୀବନକୁ ସଙ୍କୁଚିତ କରେ, ମୁକ୍ତି ହିଁ ତାକୁ କରେ ପ୍ରସାରିତ । ସୀମାବଦ୍ଧ ସାଂସାରିକ ଜୀବନରେ ମୁକ୍ତିର ସ୍ୱାଦ କାହିଁ ? ମୀରା ଖୋଜି ବୁଲିଲା ପଳାଇବାର ପଥ ।

ଶୁଆଟି ପ୍ରତି ଦୟା ହେଲା ତା'ର । ସେ ତାକୁ ମୁକ୍ତ କରିଦେବା ପାଇଁ ଯାଇ ଅଟକି ଗଲା; କାଲେ ହେମନ୍ତ ଯଦି କିଛି ଭାବେ । ସେ ଖୁବ୍ ନିଷ୍ଠୁର ଓ ହୃଦୟହୀନ ବୋଲି ମନେ କଲା ମୀରା, ନୋହିଲେ ଶୁଆଟିକୁ ପିଞ୍ଜରୀ ଭିତରେ ବନ୍ଦୀ କରି ରଖି ଥାଆନ୍ତା କାହିଁକି ? ସେ ପକ୍ଷୀ ନୁହେଁ, ମଣିଷ; ଏହା ସତ୍ତ୍ୱେ ହେମନ୍ତ ତା'ର ଗୋଡ଼ ହାତ ବାନ୍ଧି ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବାଧ୍ୟ କରି ସ୍ୱାମୀତ୍ୱର ଦାବୀ ତା ପାଖରୁ ହାସଲ କରୁଛି ଯେପରି । ଶୁଆଟି ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗିନୀ ଭ୍ରମ ନାମ ରଟିଲା ପରି ସେ ବି ଜପି ଚାଲିଛି ହେମନ୍ତ କଥା, ସେମାନଙ୍କର ପୁଅ ଝିଅ, ସମାଜ ଓ ସଂସାର କଥା । କେବଳ ଆଖିରେ ଯୋଡ଼ଣୀ ଲଗାଇଥିବା ଘୋଡ଼ା ପରି ଗୋଟିଏ ଦିଗକୁ ସେ ଚାହୁଁଛି, ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ଯେ ପୃଥିବୀର ଅନେକ ମୁହଁ ଓ ପରିଚୟ, ଅଜସ୍ର ରାଗ ଓ ରଙ୍ଗ ଅପେକ୍ଷା କରୁଛି ତାହା ଜାଣିବା ପାଇଁ ସମୟ ବା ସୁବିଧା ହଉନାହିଁ ।

ରାତି ହେଲାଣି, ହେମନ୍ତ ହୁଏତ ଫେରୁଥିବ । ତାକୁ ବୁଝାଇ ଦେଇ ସେ ବଡ଼ି ଭୋର୍ ଟ୍ରେନ୍‌ଟା ଗୋଟିଏ ନେଇ ଷ୍ଟେସନକୁ ଚାଲିଯିବ । ଏତେ ସକାଳୁ ଡ୍ରାଇଭର ଆସି ପାରିବନି, ହେମନ୍ତକୁ ଗାଡ଼ି ଚଲାଇ ତାକୁ ଷ୍ଟେସନରେ ଛାଡ଼ି ଆସିବା ପାଇଁ ସେ କହିବ ନାହିଁ, ହେମନ୍ତ ହୁଏତ ସୌଜନ୍ୟତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତାକୁ ନେଇ ଛାଡ଼ି ଆସିବା ପାଇଁ କହିପାରେ; କିନ୍ତୁ ସେ ମନା କରିବ । ସକାଳର ସୁଆଦିଆ ନିଦ ଛାଡ଼ି ସେ ଯିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ ।

ରେଲଗାଡ଼ିରେ ଦୁହେଁ ଯିବେ, ସେ ଓ ସୁକାନ୍ତ । ସୁକାନ୍ତ ହେମନ୍ତର ସହକର୍ମୀ କ୍ୟାରିଅର ନେଇ ବ୍ୟସ୍ତ ନରହି ଫୁର୍ତ୍ତି କରେ, ସବୁ ସମସ୍ୟାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ଫୁଟବଲ ଖେଳର ଫରୱାର୍ଡ଼ ଖେଳାଳୀ ପରି ସମୟ ଓ ସୁବିଧାର ସଦୁପଯୋଗ କରେ ।

ରେଲଗାଡ଼ିରେ ଗପ କରିବାକୁ ସମୟ ମିଳେ । ସୁକାନ୍ତ ଅନେକ କଥା କହେ, ହୁଏତ ତାକୁ ଅନେକ ଆଶା ଓ ଆଶ୍ୱାସନା ବି ଦିଏ ।

ରେଲଗାଡ଼ି କୋଇଲା, ପାଣି ଓ କଳ ଥିଲେ ହିଁ ଚାଲେ, ମଣିଷ କିନ୍ତୁ କେବଳ ଖାଇ, ଶୋଇ ଓ ସହବାସ କରି ଚଳିପାରେ ନାହିଁ । ଏହା ବାଦ୍ ସେ ଆହୁରି କିଛି ଖୋଜେ, ଜୀବନର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅନୁଭୂତିରେ ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ସେ ଆହୁରି ଅନେକ ଜିନିଷ ଆବଶ୍ୟକ କରେ ।

ମୁକ୍ତି ହିଁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କର ପରମ ଲକ୍ଷ୍ୟ ।

ଏହି ସୀମାବଦ୍ଧ ସାଂସାରିକ ଜୀବନରୁ ସେ ମୁକ୍ତି ପାଇ ସୁନୀଳ ସାଗରର ସଙ୍ଗୀତ, ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଆକାଶର ପ୍ରଶାନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରାଣ ଓ ପୁଲକର ବ୍ୟାପ୍ତି ଦେଖିବାକୁ ଚାହେଁ । ହେମନ୍ତ ତାକୁ ଅନେକ ଦେଇଛି, କିନ୍ତୁ ମୁକ୍ତି ବା ବ୍ୟାପ୍ତି ଦେଇନାହିଁ । ପ୍ରସାରିତ ହେବା ପାଇଁ ଯାଇ ବାରମ୍ବାର କେବଳ ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇ ଯାଇଛି ।

ସେ ଭାବିଲା, ସେ ଯଦି ସୁକାନ୍ତ ସହିତ ସମୁଦ୍ରକୂଳ ପାଇଁ ଚାଲିଯାଇପାରନ୍ତା ସେହି ସ୍ୱପ୍ନଦେଖା ଭୂଇଁକୁ ତାହେଲେ ତାକୁ ସକାଳ ସନ୍ଧ୍ୟା ସଂସାରର ଏଇ ହଂସ-ଗୀତ ଶୁଣିବାକୁ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ସ୍ୱାମୀର ଚିନ୍ତା ନକରି ସେ ସମୟ ପାଆନ୍ତା ନିଜ ତନୁକୁ ଅନାଇବା ପାଇଁ, ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସର୍ବଦା ବ୍ୟସ୍ତ ନରହି ପକ୍ଷୀର କୂଜନ, ଫୁଲର ସୁରଭି ବା ତରଙ୍ଗର ଉଚ୍ଛ୍ୱାସକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବା ପାଇଁ ସମୟ ପାଆନ୍ତା ସେ । କେବଳ ପ୍ରତିଦିନ ଖାଇ ପିଇ ସଂସାର ଚଳାଇ, ରାତିରେ ଗୋଟେ ବିଛଣାରେ ସ୍ୱାମୀ ସହିତ ଶୋଇ ଓ ସହବାସ କରି କୌଣସି ବ୍ୟତିରେକ ବ୍ୟତୀତ ଜୀବନଟା କଟାଇ ଦେଇ ହୁଏ କିନା ଉପଭୋଗ କରି ହୁଏ ନାହିଁ ।

ପୁଅ ଓ ଝିଅ ପାଇଁ ମନରେ ଟିକେ ଯେ ବେଦନା ନ ଜାଗିଲା ତା'ହା ନୁହେଁ । ସେମାନେ ହୁଏତ ସକାଳୁ ଉଠି ଦେଖିବେ ଯେ ମା ପାଖରେ ନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କୁ ନ ନେଇ କେଉଁଆଡ଼େ ଏକା ଏକା ବୁଲିବା ପାଇଁ ଚାଲି ଯାଇଛି । ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ବୁଲାଇ ନବା ପାଇଁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିଲା । ସେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଭାଙ୍ଗି ଦେଲେ ସେମାନେ ବି ହୁଏତ ଦୁଃଖ ପାଇବେ । ବିକଳ୍ପ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ସୁକାନ୍ତ ସହିତ ଗଲାବେଳେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ନେଇ ହେବ ନାହିଁ ।

ହେମନ୍ତର ଗାଡ଼ି ଆସିବାର ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଗଲା ।
ଧୀରେ ଧୀରେ ତଳକୁ ପାହାଚ ଦେଇ ଓହ୍ଲାଇ ଗଲା ମୀରା ।
ଉଠିବାର ରୋମାଞ୍ଚ ଓହ୍ଲାଇବାରେ ନଥାଏ ।

ତଥାପି ଯିବାକୁ ହେବ, ହେମନ୍ତ ସହିତ ବସି କିଛି ଖାଇବାକୁ ହେବ । ସ୍ୱାଭାବିକତା ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଏଣୁ ତେଣୁ ଗୋଟେ ଦୁଇଟା କଥା କହିବାକୁ ହେବ ।

ହେମନ୍ତ କିଛୁ ଖାଇ କରି ଆସିଥିଲା । ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ଯୋର କରି ଫେରିଲା ବେଳେ ରେସ୍ତୋଁରାରେ କିଛି ଖୁଆଇ ଦେଇଥିଲେ ।

ରକ୍ଷା ପାଇଗଲା ମୀରା । ତା ପେଟରେ ବି ଭୋକ ନଥିଲା, ପେଟଟା ଯେପରି ପୂରି ଯାଇଥିଲା । ଗ୍ରୁଡ ଭିତରେଟା ଗୁରୁ ଗୁରୁ କରୁଥିଲା ।

ମୀରା ଉପରେ ହାତ ରଖି ଅଳ୍ପ ସମୟ ଭିତରେ ଶୋଇପଡ଼ିଲା ହେମନ୍ତ ।

ମୀରାର ଆଖିରେ ନିଦ ନ ଥିଲା । ସେ ଶୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ଚେକ୍-ପୋଷ୍ଟର ଅର୍ଗଲ ରାସ୍ତା ଉପରେ ଆଗେଇ ଯାଇଥିବା ଯାନର ଗତିରୋଧ କଲାପରି ମୀରାର ଆଗେଇ ଯାଇଥିବା ମନକୁ ତା ଦେହ ଉପରେ ହାତ ରଖି ସେ ଯେପରି ରୋକି ଦଉଥିଲା । ସେଇ ହାତର ଓଜନ ଭାରି ଭାରି ଲାଗିଲା, ଟିକେ ପଛେଇ ଗଲା ସେ ।

ଶୋଇବା ଘରର ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ସେ କଳ୍ପୁଥିଲା ମନମୟନ୍ତୀ ପରି । ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ଦହନର ଏକ ଅଦ୍ଭୁତ ଭାବ ତାକୁ ଅଥୟ କରୁଥିଲା ।

ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖି ଦେଖି କେତେବେଳେ ରାତିଟା ବାଜିଗଲା ଜାଣିପାରିଲା ନାହିଁ ମୀରା । ମୁହଁ ହାତ ଧୋଇ ନିଜକୁ ସଜାଇ ନେଲା ଭଲ କରି, ପରିଧାନ ଓ ପ୍ରସାଧନର ପରିପାଟୀ ଦ୍ୱାରା ବୟସକୁ ଆହୁରି ଦଶବର୍ଷ କମାଇ ଦେଇ କୁମାରୀ ଜୀବନର ଉଚ୍ଛୁଳା ହସ ପରି ନିଜକୁ ନିଜ ଆଗରେ ଟେକିଲ ଧରିଲା ।

ନା ସମୟ ହୋଇ ଯାଉଛି, ବେଶି ବେଶି ଡେରି କଲେ ଗାଡ଼ି ଚାଲିଯିବ । ସୁକାନ୍ତ ତାକୁ କେତେବେଳୁ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବ । ଅପେକ୍ଷା କରିବାରେ ଗୋଟାଏ ଆନନ୍ଦ ଓ ଉତ୍ତେଜନା ଅଛି । ସେ ବି ତା ସହିତ ମିଳିତ ହବାର ଶୁଭକ୍ଷଣକୁ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲା ।

ଭ୍ୟାନିଟି ବ୍ୟାଗ୍‌ଟା ହାତରେ ଧରି ବାହାରି ପଡ଼ିଲା ମୀରା ।

ହେମନ୍ତ ଶୋଇ ଶୋଇ ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାରୁଥିଲା । ସେ ଶବ୍ଦ ବଡ଼ ବିରକ୍ତିକର ମନେ ହେଲା ମୀରାର । ପୁଅ ଓ ଝିଅର ସରଳ ମୁହଁ ଦୁଇଟି ବାରମ୍ବାର ମନେ ପଡ଼ିଲା ଆସି । ସେ ଦୁହେଁ ତାକୁ ନ ଦେଖି ନିଶ୍ଚୟ ମନ କଷ୍ଟ କରିବେ । କଅଣ କରିବ ସେ । ଏ ଦୁଇ ପିଲାଙ୍କ କଥା ମନକୁ ଆସିଲେ ସେ ଅନେକ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଯାଏ, ସେମାନଙ୍କୁ ଭଲ ନ ଲାଗିଲା ଭଳି କୌଣସି କାମ କରିବାକୁ ପାଦ ବଢ଼ାଇପାରେ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ଶୋଇବା ଘର ଆଡ଼କୁ ଗଲା ।

ପିଲମାନେ ଶୋଇଥିବା ଘରର ସବୁଜ ଆଲୁଅଟା ତା ଆଡ଼କୁ କଣେଇ କଣେଇ ଚାହୁଁଥିଲା ଯେପରି । ସୁଇଚ ଟିପି ଆଲୁଅ ଲିଭାଇ ଦେଲା ମୀରା । ସେମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁବା ପାଇଁ ସାହସ ହେଲା ନାହିଁ । ତାପରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଓହ୍ଲାଇଗଲା ପାହାଚ ଦେଇ । ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ ମିଠୁ ଓ ମିନୁକୁ ପାହାଚ ତଳେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବାର ଦେଖି ଅବାକ୍ ହୋଇଗଲା ମୀରା ।

ସେମାନେ ହାତ ବଢ଼ାଇଲେ ଠିକ୍ ଚୌଛକ ଉପରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଯାନ ବାହନର ଗତିକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ପାଇଁ ହାତ ଲମ୍ବାଏ ଟ୍ରାଫିକ୍ ପୁଲିସ୍ ।

ନା, ଆଉ ଯାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ, ସେ ସୀମାବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଗଲା ।

ସେଇ ସୀମାବଦ୍ଧ ସଂସାରର ଶୃଙ୍ଖଳା ଓ ପ୍ରକୃତିର ନିୟମ ରକ୍ଷା କରି ଉଷାର ପ୍ରଥମ ଆଲୋକ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ବିଛେଇ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

ବୁଢ଼ା କଉରସାନୀ

ଶ୍ରୀ ଦୁର୍ଗାମାଧବ ମିଶ୍ର

ଝରୁଥାଏ...

ବୁଢ଼ା କଉରସାନି ।

କାନରେ ଅଧାପୋଡ଼ା ଧୂଙ୍ଗିଆ, ମୁହଁରେ ଶିଆଳୀ ପତ୍ରର ଜଳନ୍ତା ଏତେ ବଡ଼ ପିକାଟା—ଘନ ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଶୋଷିଦେଲେ ବେଳକୁ ରଙ୍ଗ ଟହଟହ ହୋଇ ଜଳି ଉଠୁଥାଏ ।

ଦୂରରେ ମୃଦଙ୍ଗ ବାଜୁଥାଏ... ଆଉ ରହି ରହି ବାଜି ଉଠୁଥାଏ ଢୁଙ୍ଗ୍ ଢୁଙ୍ଗା...

ଚଇତ ପରବ...

ଓଃ, ଆଜି ଚଇତ ପରବ... ! !

ସେ ଦିନର ଚଇତ ପରବ ପରେ ଆଜିକି ବୋଧହୁଏ ଚଉଦଟି ଚଇତ ପରବ ଫୁଟୁକି ଫୁଟାଇଲା ପରି ଗୁଲିଗଲାଣି ବୁଢ଼ା କଉରସାନିର ଜୀବନରେ...ତା'ର ଲୋତଗ୍ର ଚମ ତଳର ହାଡ଼ୁଆ ପିଞ୍ଜରାରେ କଏ ଯିମିତି ସେଦିନର ସେହି ଚଇତ ପରବକୁ ନହୁଣୀରେ ଖୋଳି ଲେଖି ଦେଇ ଯାଇଛି । ସବୁ ଚଇତ ପରବକୁ ସେଇ ଖୋଳପା ଜକେଇ କେଇ ଟୋପା ରକତ ନଗିଡ଼ିଆସେ ବୁଢ଼ା କଉରସାନିର ।

ସେତେବେଳେ ଧାଙ୍ଗଡ଼ା ବୁଢ଼ା କଉରସାନି ହାତକୁ ଦ' ହାତ ହୋଇ ନ ଥାଏ, ଛାତିରେ ତା'ର ହାତୀର ବଳ, ଏ ଜଙ୍ଗଲ ମୁଲକରେ ତାଆ ସାଥିରେ ବାହା ମିଳାଇବାକୁ ଶକ୍ତି କାହାର ? କେଉଁଠି ଥକା ମାରିବାକୁ ନ ଅଟକି ଏକା ନିଶ୍ୱାସକେ ଖଇରପୁଟରୁ ପିଣ୍ଡାଜଙ୍ଗର ଗାଆଁକୁ ଆସେ ଆଉ ଯାଏ—ସତର ମାଇଲ ବାଟ—ସତେ ଅବା ବୁଢ଼ା ପାଇଁ ପୋଖରୀପାଣି ପିଵା ରାସ୍ତା ।

ହସିଲା ବୁଢ଼ା କଉରସାନି—ତା'ର ଦୁର୍ବଳ ଅସ୍ଥିବହୁଳ ଲୋଳଚର୍ମ ଛାତି ଆଡ଼େ ଚହିଁ ହସି ପକାଇଲା ସେ...ଏତେ ଦୁଃଖରେ ବି ।

ଓଃ କି ଜୋରରେ ମାଦଳ ବାଜୁଛି, ବାହାରେ ଆଉ ତାଆ ସାଥିରେ ତାନ ମିଳାଉଛି ଢୁଙ୍ଗ୍ ଢୁଙ୍ଗା—ଯେଉଁ ଠିକିକି ରକ୍ତ ବୁଢ଼ାର ଦେହରେ ଆଉ ବଳକା

ରହିଛି, ସେତକ ବ ଆଜ ଗୁରଗୁଣା ହୋଇ ଫୁଲିଉଠୁଛି—ଧୋବଲା ଧୋବଲା ରୁମରେ ତା'ର ଲଗିଛି ପୋଡ଼ୁ ଚଷିବାର ଉନ୍ମାଦନା— ସେ ଆଜ ଶିହରି ଉଠୁଛି । ତା' ଘର ସାମନାର ନଆଁ ଝିଙ୍କକ ଉପରେ ପାଉଁଶ ପଡ଼ିଗଲାଣି—ବଳ ପାଉନ ଟିକିଏ ଯାଇ ଉଖାରି ଦେବାକୁ । କିଏ ଅଛି ? କିଏ ଅଛି ଆଉ ତା' ପାଖରେ ?

ସତେ ତ, ତା'ର ଆଉ କେହି ନାହିଁ ।
ଦୀର୍ଘନିଶ୍ୱାସ ମାଇଲା ବୁଢ଼ା କଣସାମୀ ।
ନଃ ବଡ଼ ଅସହ୍ୟ, ବଡ଼ ହୀନ ଅବସ୍ଥା ଏ ଜୀବନ ।
ଖୁ ଖୁଁ ଖୁଁ ।
ଏ ତ କଞ୍ଚା ନାଲିଆ ରକ୍ତ !
ଆଜ ଯଦି ଲଛମୀ ଟୋକୀ ଥାଆନ୍ତା !

ବେକ ଉପରର କଡା ଦଉଡ଼ି ପରି ମୋଟା ଶୁଖିଲା ଶିରା ଉପରେ କୁଆଡ଼ୁ କେଜାଣି ଆସି ଜମିଗଲା ଜଳକଣା । ଆଖିର କୋଣ ଜକେଇ ଆସିଲା । ପୁଣି ପୁଲାଏ ଧୂଙ୍ଗିଆ ଟାଣି ବସିଲା ମୁକ୍ତି ପାଇଁ—ଆଃ ସେ'ଟା ଯେ ଇଆ ଭିତରେ ନିଭିଗଲାଣି ।

ପିଣ୍ଡାଜଙ୍ଗଲରୁ ଖଇରପୁଟ ୧୬ ମାଇଲ ବାଟ—୧୪ ବର୍ଷ ତଳର କଥା । ତାଙ୍କର ଜମାଲୁର କାଉଡ଼ି କାନ୍ଧେଇ ଯାଉଥିଲା ଖଇରପୁଟ ସିଏ । ଲେଉଟାଣି ବେଳକୁ ମାଛି ଅନ୍ଧାର ଲାଗି ଆସିଲାଣି—କାନରେ ଚକଚକିଆ ସୁଉକଟି ଖୋଷା ହେଇଛି ।...ଏତକ ବାଟ ନେଇ ଆସିବାର ମଜୁରି । ଫେଶବ ଆଜ ବୁଢ଼ା କଣସାମୀ । ଆଜ ଯେ ଚଇତ ପରବ...

କୁଳୁମୁଛୁଳା ହସି ହସି ଲେଟି ଯାଉଥିବା ପାହାଡ଼ ଉପରର ପିଣ୍ଡାଜଙ୍ଗଲ— ଲମ୍ବା ଆଉ ସଲପରେ ପେଟ ଫାଟି ଯାଉଥିବ ଗାଆଁ ଧାଙ୍ଗଡ଼ୀଙ୍କର—ଖସି ଯାଉଥିବ ଗୁରହାଡିଆ ନାଲିକନ୍ତା ନୃତ୍ୟର ଛନ୍ଦେ ଛନ୍ଦେ ।

ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଉତ୍ସବରେ ସେ ରହିଯିବ ଖଇରପୁଟରେ ଆଜ ?
ଅସମ୍ଭବ ! !

ସେ ନାଇଁ ବୋଲି ଯୋମା ବଜାଉଥିବ ଡୁଙ୍ଗ୍ ଡୁଙ୍ଗା—ଛି, ଛି, ସେ ମାଟାକୁ କ'ଣ କିଛି ବଜାଇ ଆସେ । ତାକୁ ସତର ବରଷ ଶିଖେଇବ ବୁଢ଼ା କଣସାମୀ । ନା ଅଛି ତା'ର ଗ୍ରୁତରେ ବଳ, ନା ଅଛି ଦେହରେ ଟିକିଏ ବୋ'କା ତାକତ ? ଘଡ଼ିଏ ବଜାଉଣୁ ନ ବଜାଉଣୁ ପେଟଁ ମାଇକିନା ପରି ଧଇଁ ସେଲିବ ତା'ର...

ଚାଲୁଥିଲା ବୁଢ଼ା—ଗଛ ସାଥିରେ ଗଛ ଯୋଡ଼ି ହୋଇଯାଇ ସାମନାର ନଘଞ୍ଚ ଅନ୍ଧାର ଡିଆରି ହୋଇଯାଇଛି ଯିମିତି—ତାଇଁ କଲାବେଳେ ତୃତୀୟ ପ୍ରହରର

ପିଲ୍ଲ ଗୋଟାଏ ଜାଗାରେ ମେଞ୍ଚାଏ କାଳି, ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ମେଞ୍ଚାଏ ନେଳୀ ନେସିଦେଲା ପରି ଜଙ୍ଗଲ ଆଉ ଅନ୍ଧାରର ମେଲାମେଳି। ସିଆଡ଼ୁକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ନାହିଁ ବୁଢ଼ା କରିପାରିବ, ଅନ୍ଧ ପିଣ୍ଡାଜଙ୍ଗଲରେ ନ ପଶୁଥିଲେ ସେ କ'ଣ ଆଉ ମଣିଷ ପିଲ୍ଲ ?

ସେ ଯିବ—ନିଶ୍ଚୟ ଯିବ।
ଓଇ ମାଁ ଲୋ, ଓଇ ମାଁ ଲୋ, ବାଘୁଆ···ବାଘୁଆ···ବାଘୁଆ···
ଏଁ କିସ ହେଲ ରେ ?

କ'ଣ ଗୋଟେ ଧଇଁ ଦଇଁ ହୋଇ ଦଉଡ଼ି ଆସି ବୁଢ଼ା ଦେହରେ ଜକଟ ମକଟ ହୋ'ଇ ଲାଗିଗଲା।

ଅନ୍ଧାର ଘନେଇ ଆସିଲାଣି
ଆଉ ଭଲ କରି ଦିଶୁନି ବୁଢ଼ାକୁ।
କିଏ, କିଏ ସେ ?
ମୁଉଁ ମୁଉଁ ବାଘୁଆ · ବାଘୁଆ ଉଃ···ଉଃ···
କିଏ ? କିଏ ରେ ତୁଇ ?

ସାମନାର ଝୋଲା ପାଖରୁ କ'ଣ ଗୋଟେ କଳା ମଚମଚ ହୋଇ ଧାଇଁ ଆସୁଛି।

···ହୁଉଁ ହୁଉଁ ହୁଉଁ...ହୁଉଁ ହୁଉଁ ହୁଉଁ···ହୁଉଁ ହୁଉଁ ହୁଉଁ···

କାରକାଛୁଆ ରଡ଼ି କରି ଇଆଡ଼େ ଏଣେ ଜାବୁଡ଼ି ଧରୁଛି ବୁଢ଼ାକୁ ଭଏ··· ବୁଢ଼ାର ମାଂସପେଶୀ ଭିତରେ ଗରମ ଗରମ ରକତ କେଜାଣି କାହିଁକି ଫୁଟିଉଠୁଛି ଉତ୍ତେଜନାରେ···ଓଃ କି ଅନ୍ଧାର !

ଝାଇବି ପଟ ତେଣାରୁ ଟଂଅଟ ଧନୁ କାଢ଼ି, ପିଠି ପଟରୁ କାଣ୍ଡଟେ ଯୋଖାର ଆଣି ଯୋଖି ନେଲା ବୁଢ଼ା ଗୋଟେ ଆଖି ପିଞ୍ଚୁଡ଼ାରେ···ପାଇଁ କରି କାଣ୍ଡଟା ସେ ଅନ୍ଧାରରେ ଛୁଟି ଗୁଳିଗଲା କଳା ମଚମଚ ଜନ୍ତୁଟା ଆଡ଼କୁ। ଆଗକୁ ବଢ଼ିପାରିଲା ନି ସେ···

ନିଆଁ ପେଡ଼ିରୁ ଗୋଟେ କାଠି କାଢ଼ି ଶୁଖିଲା ପୋଲଙ୍ଗ ଡାଙ୍ଗଟାରେ ନିଆଁ ଧରାଇ ଆଗକୁ ବଢ଼ିଲା ବୁଢ଼ା···ମୁହଁରୁ ଗମଗମ ଝାଳ ଛୁଟୁଛି···

···ଓ କାଣ୍ଡଟା ଠିକ୍ ଭେଟିଛି। କି ବଡ଼ ବଡ଼ ଦାନ୍ତ ଏ ଜନ୍ତୁଟାର, ମୁହୂର୍ତ୍ତିକରେ ଛବଟା ମଣିଷକୁ ଚୂର ଦେବାର ଶକ୍ତି ତା'ର···ଠିକ୍ ତଣ୍ଟି ପାଖରେ ଭେଟିଥିବା କାଣ୍ଡଟାକୁ ଟିଙ୍କି ଆଣିଲା ବୁଢ଼ା—ପିଚକାରି ପରି ଛୁଟିଲା ରକ୍ତ···ଉଷୁମ ଉଷୁମ ରକ୍ତ···

ବୁଢାର ହୋସ୍ ଫେରିଲା—
ପଛକୁ ଫେରି ଅନାଇଲା ସେ—
ଫୁଲଙ୍ଗ ଡାଙ୍ଗର ଆଲୁଅରେ···
ଏ କିଏ ?
—ଲଛମୀ—ଲଛମୀ ଟୋକୀ ।

ଗୁଲଶି ସୋଗ ମାଳି ବେକରୁ ଟୁଟି ମାଟିରେ ଲମ୍ବି ଯାଇଛି । ନାଲି, ନୀଳ, ହଳଦିଆ ସବୁ ରଙ୍ଗର ମାଳି । ଦୁଇ ପାଖେ ମୁକ୍ତ ଦୁଇଟି ସ୍ତନ···ବଳିଷ୍ଠ ଆଉ ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ । ଅଣ୍ଟାରେ ହାତେ ଲମ୍ବ ଅଧହାତ ଓସାରର ନାଲିକପ୍ତା···ସଦ୍ୟ ଯୌବନ ସିଂଚିତ ପ୍ରତି ଲୋମକଣାରୁ ଝରିପଡ଼ୁଛି ଲଛମୀର ।

ଦୁଇ ହାତରେ ଉଠାଇ ଛୁଡ଼ା କଲା ତାକୁ ବୁଢା ··ପାଖରେ ପାଣି ଗରିଆଟା ପଡ଼ିଛି । ଟୋପି ଟୋପି କରି ପାଣି ଲଛମୀର ମୁହଁ ଯାକ ଛିଟିଲା ସେ····ଆପଣା ଠେକା ଖୋଲି ପାଣିରେ ଭିଜାଇ ଆଖି ନାକରେ ବୁଲାଇ ଆଣିଲା--କାନରେ ଫୁଙ୍କି ଫୁଙ୍କି ପବନ ଦେଲା କେତେବେଳେ ଲଛମୀ ଆଖି ଖୋଲିଲା ··

···ଏଁ, ବାରିଆ···ବାରିଆ···
ପୁଣି ମୂର୍ଚ୍ଛା ଗଲା ସେ ।

ପୁଣି ପାଣି ଛିଞ୍ଚିଲା ପରେ ଚେତା ଆସିଲା ତା'ର । ଉଠି ପଡ଼ି ଭୟରେ ଜକଟ ମକଟ କରି ଭିଡ଼ିଧରିଲା ବୁଢାକୁ ।

ବୁଢା ତାକୁ ଶୂନ୍ୟରେ ଟେକିନେଇ ଶୁଆଇଦେଲା ସେ ଜୀବ ପାଖରେ—ସେତେବେଳ ଯାଏଁ ବି ରକ୍ତ ଛୁଟିବା ବନ୍ଦ ହୋଇନି ତା'ର ।

—ବାରିଆ ମରିଯାଇଛି !

ଲଛମୀର ଓଠରେ ନାଲି ରକ୍ତର ଢେଉ, ଆଖିରେ କୃତଜ୍ଞତା, ଅଭିମାନ ଆଉ ଲଜ୍ଜା···

—ତୁଇ କେନ ଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲୁ ରେ ଟୋକା ?
—ମୁଇଁ ପାନି ଆନି ଯାଇସ୍ ଝୋଲକେ ।
ତୁଇ ଗୁଟେ ଲୋକ୍ କସ୍ ପାଇଁ ଯାଇସ୍ ଝୋଲାକେ ?
କ'ଣ କହିବ ଲଛମୀ···ବିପଦ ତ ଯାଇଛି—ଖାଲି ହସିଲା ମନ୍ଦ ଆଉ ମୃଦୁ ।

ଆପଣାର ବଳିଷ୍ଠ ବାହୁ ଉପରୁ ଝ'ଲ ପୋଛୁସାର ଲଛମୀ ଆଡ଼େ ଦଣ୍ଡେ ଅନେଇଲା ବୁଢା କଣସାମି । ପଚାରିଲା—ମୁଁ ପିଣ୍ଡାଜଗର ଯାଇସ୍, ଯିବୁ କି ମୋର ସାଙ୍ଗେ ଟୁକା ?

ଲଛମୀର ସାରା ଦେହରେ ବିଜୁଳି ଖେଳିଗଲା—ମୁହଁର ନାଲି ସେମିତି ଫାଟି ଯାଇ ବୋହି ପଡ଼ିବ ଆଉ ଟିକିକରେ । ଲଛମୀ ଜାଣେ, ଏଇ ପ୍ରଶ୍ନ ତଳେ କ'ଣ ଛପି ରହିଛି । ଧାଙ୍ଗଡ଼ୀର ଜୀବନରେ ଥରେ ଏଇ ପ୍ରଶ୍ନ ଆସେ, ଆଉ ଧାଙ୍ଗଡ଼ା ଚାହେଁ ସେକ୍‌ଟୋକ୍ ଜବାବ— ସେଇଠି ସେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ । ଭାବି କରି କହିବ, ଦୁଇଦିନ ପରେ କହିବ, ବ'ପାକୁ ପଚାରି କହିବ —ଏସବୁ ଶୁଣେନି ଧାଙ୍ଗଡ଼ା—ତା' କାମରେ ସେ ଚାଲିଯାଏ । କେତେ ଧାଙ୍ଗଡ଼ୀ ଧାଙ୍ଗଡ଼ାର ଜୀବନରେ ଆସି ଦେଖା ଦିଅନ୍ତି । ତା'ର ଭୁଲିମନ କାଣକୁ ସୁମର ସୁମରି କାନ୍ଦା ହୁଏନି—ଧାଙ୍ଗଡ଼ୀ ଜାଣେ— ଭଲକରି ଜାଣେ ।

ଗୋଟିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ସେ ଅନାଇଲା ବୁଢା କଣସାମି ଆଡ଼େ । ବୁଢା କଣସାମି—ତା'ର ପୂରିଲା ପୂରିଲା କଳା ଚକଚକ ଗା'ଲ ବେକରେ ଦି ସୋ'ରା କଚକଡ଼ା କଣ୍ଠି, ହାତରେ ଆଉ ବେଣ୍ଟାରେ ଆଲୁମିନିଅମ ବଳା, ମୁଣ୍ଡରେ ଠେକା ଉପରେ ଟିଣର ଗୋଲପାଡିଆ, ଅଣ୍ଟାରେ ଡୁମୁଣ୍ଡିସ୍ପୁଟ ହାଟରୁ କିଣା ଧଳା ପ୍ଲାଷ୍ଟିକର ଚକ୍‌ଚକ୍ ବେଲ୍‌ଟ ଉପରେ ନାଲି କୌପୁନି—ଖାଇବା କାନ୍ଧରେ କାଣ୍ଡ-ବାଉଁଶ—ପିଠି ପଟେ ଲୁହା-ମୁନା ଶର—ଆଖିରେ ଅଲୁହା ତେଜ...

ଏବେ ମଧ୍ୟ ବାରଆ ଦେହରୁ ଉଷୁମ ରକ୍ତ ଛୁଟୁଛି ।

ଧାଇଁ ଆସିଲା ଲଛମୀ—ବୁଢାର ଦେହ ନିକଟରେ ଝାଉଁଳିପଡ଼ିଲା ଯିମିତି ତା'ର ରୂପ ଯୌବନ...

ପୂଲ'ଙ୍ଗ ଡାଙ୍ଗ ଆହୁରି ଜୋରରେ ଜଳୁଥିଲା—
ବୁଢା କଣସାମି ଦୁଇ ହାତରେ ଟେକିନେଲା ଲଛମୀକୁ—
ଲଛମୀ ଟୋକା—ତା'ରି ଲଛମୀ—
ଏଁ—ଏ କ'ଣ, ବୁଢା ଯେ କାନ୍ଦୁଛି !

ତା'ର ଲୋତକ ଆଖିରୁ ଲୁହର ସୁଅ ଛୁଟୁଛି, ଆଉ ଭସିଯାଉଛି ସେତେବେଳ ନେଟୋପ୍ ।

ଆହୁରି ଜୋରରେ ବାଜୁଛି ମହୁରୀ; ଢୋ'ଲ ଆଉ ଡୁଙ୍ଗ୍ ଡୁଙ୍ଗାରେ କାନ ଅତଡ଼ା ପଡ଼ିଯାଉଛି ।

ଇମିତି ସେଦିନ ରାତି ପାହି ଆସୁଥିଲା—ଗାଆଁର ଧାଙ୍ଗଡ଼ୀସବୁ ନାଚିନାଚି ହାଲିଆ ହୋଇଗଲେଣି—ଜହ୍ନ ପିଣ୍ଡାଜଙ୍ଗର ପାହାଡ଼ ପଛପଟେ ଶୋଇପଡ଼ି ଆସିଲାଣି···ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ କ୍ଲାନ୍ତି—ଢଳପର କଣା ସର ଆସୁଛି ।

ମହୁରିଆ ରହି ରହି ମହୁରି ଫୁଙ୍କିଲା·· ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଖି ବୁଲିଗଲା ବୁଢ଼ା ଆଉ ଲଛମୀ ଆଡ଼େ । ଧାଙ୍ଗଡ଼ା ଧାଙ୍ଗଡ଼ୀ ଗିରିନଦୀରେ ପାଣି ହୁହୁ ମାଡ଼ି ଆସିଲା ପରି ଅଜଣା ଫୁର୍ତ୍ତିରେ ଘେରିଗଲେ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଚାରିପଟେ । ଆଉ କାହାରି ବୁଝିବାକୁ ବାକି ନ ଥିଲା—ବୁଢ଼ା କଣସାମା ଖଇରପଟରୁ ଧାଙ୍ଗଡ଼ୀ ଆଣିଛି ।

ବୁଢ଼ା କଣସାମା ଧାଙ୍ଗଡ଼ୀ ଆଣିଛି । ଢୋଲକୁ ନିଆଁ ପାଖରେ ଉଷୁମେଇ-ଥିଲା ଯେଉଁ—ଟାଇଁ ଟାଇଁ ବାଜିଉଠିଲା ଢୋଲ । ସୋମାସିଂ ହାତରୁ ଢୁଙ୍ଗୁଡୁଙ୍ଗା ଛଡ଼େଇ ଆଣି ନିଜେ ବଜେଇ ବସିଲା ବୁଢ଼ା···ଲଛମୀ ହାତକୁ ମୟୂରପୁଚ୍ଛର ପଙ୍ଖାଟା ବି ବଢ଼େଇଦେଲା । ପଙ୍ଖାକୁ ହଲେଇ ହଲେଇ ଲଛମୀ ଯାହା ନାଚିଲା ସେଦିନ ! କ୍ଷୀଣକଣ୍ଠରୁ ତା'ର ଫୁଟିଉଠୁଥିଲା ଅସ୍ପଷ୍ଟ ରାଗିଣୀ—ତାଳେ ତାଳେ ଫୁଟିଆସି ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା ଜୀବନର ଫୁରନ୍ତ ବାସନା, ଯୌବନର ଉଚ୍ଛୁଳ ବନ୍ୟା—

ସଳପ ରସିଲା—ଆସିଲା ଲଢ଼ା । କୁକୁଡ଼ା କଟାହେଲା । ଡମ ସାହିରୁ ଘୁଙ୍ଗୁର ଆସିଲା—ମହୁଲି ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଦହଦାଗ ଖାଲି ରଙ୍ଗ ଟହଟହ ଦିଶିଲା ରକ୍ତ-ସୁଅରେ । ଠାକୁରାଣୀ ହସିଲେ···

ଦୋ···ବାବା···

ବୁଢ଼ା କଣସାମା ଚାରିଆଡ଼କୁ ଅନେଇଲା···

ଓ, ଲଛମୀ ବୋଧହୁଏ ଡାକୁଛି···ଚାରି ବରଷର ଝିଅ ଲଛମୀ ।

ଆଶାବାଡ଼ିରେ ଭରଦେଇ ସିଣ୍ଡାରୁ ଘୁସୁରି ଘୁସୁରି ଘରେ ପଶିଲା·· ଟୋପେ ପାଣି ଦେଇ ଖୁଆଇଦେଲା ଲଛମୀକୁ ।

ଅଣଟେ ପେଜ ପିଇଦେଇ ବୁଢ଼ା ବାହାରି ଯାଇଛି ବେଣ୍ଟ କରିବାକୁ···

ଗଲା ସାଲର ଚଇତ ପରବ···

ତାଆ ସାଥିରେ ଗାଆଁର ଆଉ ସମସ୍ତେ ଯାଇଛନ୍ତି । କିଛି ହେଲେ ଜନ୍ତୁ ମାରିବାକୁ ପଡ଼ିବ · ତେବେ ଯାଇ ଚଇତ ପରବ ଉଜୁଆ ହେବ ।

ବୁଢ଼ା ଚାଲିଗଲା···

ଲଛମୀ ସାନ ଝିଅକୁ ପେଜ ଦେଇ ଖୁଆଇଦେଲା । ବାହା'ଲୋ ପତର ଘୋଟେଇ ।

ପେଟରେ ସାତ ମାସର ଛୁଆ; ବାଲିଡଙ୍ଗର ପାହାଡ଼ର ଖାଖ ଉଠାଣି ଚଢ଼ି ସାରିଲା ବେଳକୁ ଲଛମୀର ମନେ ହେଲା ସତେ ଯିମିତି ଶୋଷରେ ତା'ର ଭୁଡ଼ି ଫାଟିଯିବ ।

ଝୋଲା କଡରେ ପହଞ୍ଚି ଶୋଷାଡ଼ି ଶୋଷାଡ଼ି ପେଟେ ପାଣି ପିଇଲା ଲଛମୀ ···ଖଣ୍ଡେ ପଥରରେ ନିଜକୁ ନିଜେ ବନ୍ଧି ପକାଇଲା ସେ । ଉଃ କି କଷ୍ଟ ! ସତେ ଯିମିତି ଲଛମୀର ସବୁ କୁଆଡ଼େ କିଏ ନେଇଯାଇଛି ।

ଇସ୍ !

ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଇଏ କି ସଢ଼ା ଆମ୍ବିଳି ତୋରାଣି ପରି ଗନ୍ଧ·· ···

ଲଛମୀ ମନରେ ପାପ ଛୁଇଁଲା; ଏପଟ ସେପଟ ଚାହିଁ ପେଟକୁ ଦୁଇ ହାତରେ ଦରାଣ୍ଡି ଦେଇ ଆଗକୁ ଚାଲିଲା । ଲଛମୀ ଦପାହୁଣ୍ଡ ଯାଇଛି କି ନାହିଁ···

ଓଇ ମାଁ ଲୋ······

ପାହାଡ଼ ସେ କଡରୁ କୁଦା ମାରିଲା ମହାବଳ···ଆଖି ପିଞ୍ଚୁଡ଼ାକେ ଲଛମୀକୁ କାଖରେ ଜାକି ଆରପଟ ପାହାଡ଼ ଉପରକୁ ଉହୁଙ୍କି ଉଠିଲା ବାଘ ।

କଳକଳା ରବରେ ଥରଉଠିଲା ନିର୍ଜନ ବଣ ଭୂଇଁ ।
ଲଛମୀର ଜ୍ଞାନ ହଜିଗଲା ।
······ଆହା, ବୁଢ଼ା ଯଦି ଆଆନ୍ତା ! ! !
—ହେଇ, ହେ, ତଳେ ଡାଆଁ ମାରସ୍‌ରେ ମାରସ୍ ।

କାହିଁ, କେଉଁଠି? ଗାଆଁ ଗୋଟାକର ଲୋକ ବେଣ୍ଟ କରି ଆସିଥିଲେ । ଦୁଇ ମାଇଲ ବାଟ ଖେଦି ଖେଦି ଗୋଡ଼େଇଛନ୍ତି ଏଇ ବାଘ ପଛରେ ।

ଏଇଠି ପାହାଡ଼ ସରି ଯାଇଛି । ମଝିରେ ଝୋଲ, ନହେଲେ ବାଘ ଧରା ପଡ଼ିବ ।

—ଏ ବୁଢ଼ା, ତୋର ମାଇକିନାକୁ ବାଘ ନେଇ ଯାଇସ୍‌ରେ ।
—ଏଁ, ଏଁ ······
ଏ ପାଖେ ଦୁଇଶ ଫୁଟ ଉଞ୍ଚର ପାହାଡ଼;
ସେ ପାଖେ ଦୁଇଶ ଫୁଟ ଉଞ୍ଚ ।
ମଝିରେ ଝୋଲ ।
ଏ ପାହାଡ଼ ଶିଖରୁ ସେ ପାହାଡ଼ ଶିଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଫୁଟ ହେବ ପରା ।

ବାଘ ସେ ପାହାଡ଼ ଶିଖରେ ବସିଛି । କାଖରେ ଲଛମୀ ।
ଯିବ କମିତ ବୁଢ଼ା କଇଁସାମ୍ନା ?
ଏତକ ଝପି ଗଲାବେଳକୁ ତ ଲଛମୀ ସରି ଯାଇଥିବ ।
ମନ ସୁଖରେ ମହାବଳ ଲଛମୀକୁ ଏପଟ ସେପଟ କରି ଖେଳାଉଛି ।
ବୁଢ଼ାର ଗୁଡ଼ରେ ଅଳୁହା କୋହ ।

ଲଛମୀ, ଲଛମୀ···ଓ ଲଛମୀ······ଥରିଲା ବନଭୂଇଁ, ଲଛମୀ ଆଖି ଖୋଲିଲା ବୋଧହୁଏ ।

ସେହି ଦୁଇଟା କଳା ମଚମଚ ଆଖି, ସେହି ଖୁରୁ, ଖୁରୁରନ୍ଧ୍ର ନୟନ ।

ବାଘର ଆଗ ଗୋଡ଼ ଲଛମୀର ବେକ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବୁଢ଼ାର କାଣ୍ଡ ଭେଟିଲା ବାଘର ତଣ୍ଟି ପାଖରେ । ଅବ୍ୟର୍ଥ ସେ କାଣ୍ଡ । କଡ଼ କଡ଼ ଶବ୍ଦ କରି ବାଘଟା ଗଡ଼ିପଡ଼ିଲା ପାହାଡ଼ ଶିଖରରୁ ଶଏ ଫୁଟ ତଳକୁ···ଆଉ ତା ସାଥିରେ ଲଛମୀ ! ଝୋଲର ପଥରରେ ପିଚି ହୋଇଗଲା ବାଘର ମୁଣ୍ଡ ।

ଆଖି ପିଛୁଳାକେ ଗାଆଁ ଯାକର ଲୋକ ଦଉଡ଼ି ଆସିଲେ ପାହାଡ଼ ଉପରୁ । ବାଘ ମରିଯାଇଛି ।

ଝୋଲରୁ ପତର-ଠୋଲାରେ ପାଣି ଆଣି ଲଛମୀର ମୁହଁରେ ମାରିଲା ବୁଢ଼ା···। ବାଘର ନଖରେ ତଣ୍ଟିର ସବୁ ଶିରା ଉଲୁରି ପଡ଼ିଛି ଲଛମୀର । ଗୁଡ଼ ତଳର ବୁକୁବୁକ ଉଠୁଛି ପଡ଼ୁଛି ଅତି କ୍ଷୀଣ ଭାବରେ ।

ଶାଳୁଆ ପତ୍ରରେ ପବନ କଲା ସେଲ; ବୁଢ଼ା ଆଖିରେ ପାଣି ମାରିଲା, ଯୋମାସିସା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦୂରକୁ ହଟେଇଦେଲା ପବନ ଆସିବ ବୋଲି ।

ଲଛମୀ ଆଖି ଟେକି ଅନେଇଲା ବୁଢ଼ାକୁ······

ସେଇ ଦୁଇଟା ବଡ଼ କଳା କଳା ଆଖି, ସେଥିରେ ଥିଲା ସମର୍ପଣରେ ସଙ୍କେତ । ତୃପ୍ତିରେ ଆଖି ବୁଜିଦେଲା ସେ; ସେ ଆଖି ଆଉ ଖୋଲିଲା ନାହିଁ । ଗୁଡ଼ର ଡୁକୁଡୁକୁ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ଚିରକାଳ ପାଇଁ—

ଖିଁ, ଖିଁ, ଖିଁ !

ଭସା ମେଘ

ଶ୍ରୀମତୀ ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀ

ରାଧାର ନରମ ହାତ ପାପୁଲି ଧୀରେ ଧୀରେ ଟାଣ ହୋଇଯାଉଛି । ଠାଏ ଠାଏ ଚମଡ଼ା କଠିଣ ହୋଇ ବର୍ଣ୍ଣି ବାନ୍ଧି ଗଲାଣି । ନଖ କଣରେ ମାଟି ହଳଦୀ ଆଉ ମସଲାର ମିଶ୍ରିତ ଦାଗ । ଆଖି ତଳ କଳା ପଡ଼ି ଆସୁଛି । ମୁହଁରେ ବି କେତେ ସବୁ ଦାଗ ପଡ଼ିଗଲାଣି । ଗ୍ଲେଟ ଦର୍ପଣରେ ଅନ୍ଧାରିଆ ଘର ଭିତରେ ଭଲ କରି ଦେଖି ହେଉନାହିଁ । କେତେ ଥର ରାଧା ଭାବିଛି ଟ୍ରଙ୍କ ଭିତରେ ବହୁ ଦିନରୁ ସାଇତା ହୋଇଥିବା ଭଲ ସାବୁନ ଖଣ୍ଡେ କାଢ଼ି ଅନ୍ତତଃ ହାତ ମୁହଁ ଧୋଇ ପକାଇବ । ଯା' ନଣନ୍ଦମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସାବୁନ ଧରି ନଈକୁ ଯିବାକୁ ଲାଜ ମାଡ଼େ । ଏତେ ଲୋକଙ୍କ ମେଳରେ ଗାଧୋଇ ସାରି ଲୁଗା ପାଲଟିବା ତ କାଠିକର ପାଠ— ସେଥିରେ ପୁଣି ସାବୁନ ଲଗାଇ ଘଷାମଜା ।

କୂଅ ମୂଳେ ପୁଣି ସବୁ ବେଳେ ଲୋକ । ମରଦ ମାଇପେ ଘନ ଘନ ଯିବା ଆସିବା କରୁଛନ୍ତି । ଏତେ ବଡ଼ ସାଇଟାରେ ତାଙ୍କର ଘର ଖଞ୍ଜା ପଛ ପଟେ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ବାମ୍ଫି । କିଏ ଗୁଡ଼ାଖୁ ଘସି ଘସି ଗ୍ଲେଟ କରିଆ ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧି ଚାଲି ଧରି ବସିଲାଣି ତ ଆଉ କେଉଁ ଘରୁ ଗରି ମାଠିଆ କାଖେଇ ଝିଅ ବୋହୁ ଠିଆ ହୋଇ ଗଲେଣି । ଖରାବେଳେ ବି ଟିକିଏ ଫାଙ୍କା ନାହିଁ । ସେଦିନ ସବୁ କାମ ସାରି ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ ସାବୁନଧରି କୂଅ ମୂଳକୁ ଆସିଥିଲା ରାଧା । ଘଡ଼ିଏ ଠିଆ ହୋଇ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଅନସା କଲା । ହଠାତ୍ ପଛପଟୁ କିଏ କହିଉଠିଲା : କାହାକୁ ଚାହିଁଛ କି ନୂଆବୋଉ ?

ଚମକି ପଡ଼ି ପଛକୁ ଚାହିଁଲା ରାଧା ଗ୍ଲେଟ ଝରକା ଆରପଟୁ ଖିଲିଖିଲି ହୋଇ ହସି ଉଠିଲା ପଡ଼ିଶା ଘର ନଣନ୍ଦ ଲେଖା ହେବ ଶଇଳ । ମୁଣ୍ଡର ଓଢ଼ଣାକୁ ସଜାଡ଼ି ଦେଇ ଘରକୁ ପଳାଇଲା ରାଧା ।

ଗୋଟିଏ ଦୃଶ୍ୟ ଶେଷ ହୋଇଗଲା । ରାଧାର ବେଳେ ବେଳେ ମନେ ହୁଏ ତାର ଜନ୍ମ ପରଠାରୁ କୌଣସି କ୍ୟାମେରାବାଲା ତା' ପଛେ ଲାଗି ସବୁଯାକ ଘଟଣା ସିନେମା ଭଳି ଫଟୋ ଉଠାଇ ନେଇଛି । ଆଉ ରାଧା ଏକୁଟିଆ ଥିଲାବେଳେ ତାକୁ ଦୃଶ୍ୟ ପରେ ଦୃଶ୍ୟ ସେ ଯେମିତି ଦେଖାଇ ଯାଏ । ପିଲାଦିନେ କେବେ କେବେ ଯେମିତି ସେ ସିନେମା ଦେଖି ଆସିଥିଲା ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଲୁଚି ଲୁଚି ।

ଆଜିକର ଘଟଣା କଣ ସେଇ ଅଦୃଶ୍ୟ କ୍ୟାମେରାବାଲା ଉଠାଇ ଦେଇଥିବ, ତା' ଯନ୍ତ୍ର ଭିତରେ ? କେତେବେଳେ ଯଦି ସେଇ ଦୃଶ୍ୟ ଆଉ ଥରେ ରାଧା ଦେଖିବ ତେବେ ବହୁତ କଷ୍ଟ ହେବ ତାକୁ । ଇଏ କ'ଣ ସତେ ଆଉ ତା' ଜୀବନର ଶେଷ ଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଥିବକି ? ତେବେ ଏଭଳି ଦୃଶ୍ୟଟାଏ ଆଉ ଥରେ ପାଇବା ବୋଧହୁଏ କ୍ୟାମେରାବାଲା ପାଇଁ ସମ୍ଭବ ହେବ ନାହିଁ । ଅମିତ ଆଜି ଆସିଥିଲା ତା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ରାଧାକୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ । ଆଗରୁ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ବାବୁ କହିଦେଇ ନ ଥିଲେ ରାଧା ତ ସେମାନଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ପାରି ନ ଥାନ୍ତା । କେମିତି ବା ଚିହ୍ନନ୍ତା ? ବର୍ଷକର ପିଲାକୁ ସେ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଆସିଥିଲା— ଛାଡ଼ି ତ ନ ଥିଲା, ତା'ଠାରୁ ଛଡ଼େଇ ନିଆ ହୋଇଥିଲା ।

ନର୍ଦ୍ଦମା ଖରାବେଳେ ସବୁ କାମ ସାରି ଅତି କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ଟିକିଏ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିବାକୁ ଆସିଥିଲା ଘର ଭିତରକୁ ରାଧା । ଖାଇ ପିଇ ପୁଅ ଅମିତ କେତେବେଳୁ ଶୋଇପଡ଼ିଛି । ରାଧା ବିଛଣାକୁ ଯାଉ ନ ଯାଉଣୁ ତା' ନିଦ ଭାଙ୍ଗି ଗଲା । ମା'ର କାନ ଧରି ତାକୁ ଟାଣି ଓଟାରି ଉଠାଇବାକୁ ଲାଗିଲା ଅମିତ । ରାଧା ତାକୁ କେତେ ବୁଝେଇଲା । ଗେଲ କଲା । ଗୀତ ବୋଲି ଆଉ ଥରେ ଶୁଆଇ ପକାଇବାକୁ ବହୁତ ଚେଷ୍ଟା କଲା । ଅମିତ କିନ୍ତୁ ନଛୋଡ଼ବନ୍ଦା । ଶେଷରେ ରାଗ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ଚଟକଣାଟାଏ ପକାଇ ଦେଲା ରାଧା ।

ଘରଦ୍ୱାର କମ୍ପାଇ ଚିତ୍କାର କରି କାନ୍ଦି ଉଠିଲା ଅମିତ । ଆର ଘରେ ଶାଶୁ କବାଟ ଦେଇ ଆଉଜା କରି ଶୋଇଥିଲେ—ଧଡ଼ପଡ଼ ହୋଇ ଉଠି ଆସିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ରାଧା ଖଟ ଉପରୁ ଉଠି ପଡ଼ି ପୁଅକୁ ବୁଝାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । ଏଣେ ଶାଶୁଙ୍କ ଭୟରେ ଠକ ଠକ ହୋଇ କମ୍ପୁଛି । ଦୁମ୍ କରି ଘର ଭିତରକୁ ପଶି ଆସି ପୁଅକୁ ତା'ଠାରୁ ଟାଣି ନେଇଗଲେ ଶାଶୁ ।

ତ କ୍ରିରଖାନାର ଘଣ୍ଟା ବାଜି ଉଠିଲା । ଢଂ....ଢଂ....ଢଂ....ରାଧା ଗଣିଲା ସାତଟା । ସନ୍ଧ୍ୟା ସାତଟା ବାଜିଗଲା । ବାହାର ପଟେ ରାତିର ଖାଇବା ଧରି ଆସୁଥିବା ଟ୍ରଲିର ଶବ୍ଦ ଶୁଭୁଛି—ପରଶୁଣୀମାନଙ୍କ ପାଟିତୁଣ୍ଡ କି ! ନରମ ପଶିଚିଆ ଅନ୍ଧାରକୁ ବେଶୀ ବେଳଯାଏଁ ଜାବୁଡ଼ି ଧରିବାକୁ ଆତୁର ହେଲା ରାଧା । ଆହୁରି ଟିକିଏ ସିନେମାର ଦୃଶ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଦେଖି ହେବ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟରେ । ବତି ଜାଳିଲା ନାହିଁ— ଆକାଶକୁ ଚାହିଁଲା, ଏଠି ସେଠି ହୋଇ ଗୋଟି ଗୋଟିକିଆ ତାରାଟିମାନ ଆଲୁଅ ଟିକିଏ ତାକୁ ଦେବା ପାଇଁ ଠେଲି ପେଲି ହୋଇ ବାହାରି ଆସୁଛନ୍ତି ।

ଅମିତ ହେଉକା ଗାଡ଼ିରେ ବସି ସାରିଲେଣି । ଏଠିକା ଲୋକେ କହୁଥିଲେ ଷ୍ଟେସନ ବେଶୀ ଦୂର ନୁହେଁ । ଅବଶ୍ୟ ସେ ବି ଦିନେ ସେଇ ଷ୍ଟେସନ ବାଟେ

ଆସିଥିଲା । ତେବେ ସେ ବହୁ ବର୍ଷ ତଳର କଥା । ମନେ ପକାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ବି ଆଜି ଆଉ ଠିକ୍ ମନେ ପଡ଼ୁନାହିଁ । ସେଇ ଦିନଠାରୁ ଏଇ ଗୃହକାନ୍ଥ ଭିତରୁ ଆଉ ପଦାକୁ ବାହାରି ନାହିଁ ରାଧା ।

ପୁଅକୁ ତା' ହାତରୁ ଛଡ଼େଇ ନେଇ ସେଦିନ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ ଶାଶୁ— "ରାକ୍ଷସୀ, ପିଲାଟାକୁ ମୋର ମାରି ପକାଇବୁ । ଦିନ ସାରା ରାଣୀ ଭଳି ଖଟରେ ଗଡ଼ୁଛନ୍ତି—ପିଲାଟା ଟିକିଏ ଅଝଟ ହେଲା ବୋଲି ପିଟି ଦେଇ ଯାଉଛୁ । ଆଜି ତୁ ମୋ ଘରୁ ବାହାରି ଯା ।"

ତା'ପରେ ରାଧା, ଗୋଇଠା, ଚୁଟି ଝିଙ୍କା । ଜର ଭୋଗି ଭୋଗି ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ରାଧା । ସେଥିରେ ପୁଣି ଦିନଯାକର ଖଟଣି । ସହି ନପାରି ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । ସିନ୍ଦୁକ ଦାଢ଼ରେ ମୁଣ୍ଡ ବାଜି ଫାଟିଗଲା, ରକ୍ତ ଝରିଲା । ମା' ମୁଣ୍ଡରେ ରକ୍ତ ଦେଖି ବୁଢ଼ୀମା ବେକକୁ କୋଳରେ ଜାବୁଡ଼ି ଧରି ଆହୁରି ରାହା ଧରି କାନ୍ଦି ଉଠିଲା ଅମିତ୍ର ।

ବହୁ କଷ୍ଟରେ ନିଜକୁ ସମ୍ଭାଳି ଠିଆହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା ରାଧା । ପୁଣି ଥରେ ଶାଶୁ ଦଉଡ଼ି ଆସିଲେ ହାତ ଉଞ୍ଚେଇ । ଏଥର ଆଉ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ରହିଲା ନାହିଁ । ଦେହର ସବୁ ବଳ ଏକାଠି କରି ଶାଶୁଙ୍କ ଦୁଇ ହାତକୁ ରାଧା ଜାବୁଡ଼ି ଧରିଲା ।

'ଆଲୋ ମତେ ମାରି ପକାଇଲା ଲୋ । ଦଉଡ଼ି ଆସ କିଏ କୋଉଠି ଅଛ' । ଶାଶୁଙ୍କ ପାଟିରେ ସାଇର ସମସ୍ତଙ୍କ ଖରାବେଳର ପାତଳ ନିଦ କୁଆଡ଼େ ଉଡ଼ିଗଲା । ଖଞ୍ଜାଟାଯାକରେ ଲୋକ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଗଲେ ଗୃହୁଁ ଗୃହୁଁ । ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖିଲାକ୍ଷଣି ସକେଇ ସକେଇ କାନ୍ଦିବା ଲାଗିଲେ ଶାଶୁ—'ପାଠ ଦି ଅକ୍ଷର ପଢ଼ିଛି ବୋଲି ମତେ ମାରିବ ? ପିଲାଟା ଅଝଟ ହେଲା ବୋଲି ତାକୁ ପିଟି ପକାଉଥିଲା । ମୁଁ ବୁଝେଇବାକୁ ଆସିଲାରୁ ମୋ ହାତଟା ମୋଡ଼ିଦେଇ ମୋତେ ମାରିବାକୁ ଉଠୁଁକି ଆସୁଛି ଲୋ । କି ଘରୁ ଝିଅ ଆଣିଲି—ତମେ ସବୁ ନ ଆସିଥିଲେ ମୁଁ ତ ଏତେ ବେଳକୁ ମରି ପଡ଼ିଥାନ୍ତି ଲୋ' । ଆଉ କଣ ଏ ଘରେ ମୁଁ ପାଣି ଛୁଇଁବି ? ଇଏ ରହୁ, ନ ହେଲେ ମୁଁ ରହେ । ଆହୁରି ଏମିତି କେତେ କେତେ କାନ୍ଦୁନା ।

ରାଧା ହତମ୍ବ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଛି । କପାଳର କ୍ଷତଟାରୁ ରକ୍ତ ଝରି ଲୁଗା ଓଦା ହେଉଛି । କାହାରି କଣ ନଜର ପଡ଼ୁନାହିଁ ସେଇଠି ? କାହିଁ, କେହି ତ ପଚାରୁ ନାହାନ୍ତି ତା ମୁଣ୍ଡ ଫାଟିଲା କେମିତି ? ରାଗରେ ଅଭିମାନରେ ତା ଆଖିରୁ ବି ଲୁହ ଶୁଖି ଯାଇଥିଲା । ଖାଲି ଶୁଣିଯାଇଥିଲା କେତେ ପ୍ରକାରର ଗାଳି । ତା' ବାପା ଭାଇଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ତ ଯାଆ ଯାଏଁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପରେ ଅଶ୍ରାବ୍ୟ ଭାଷାରେ ବର୍ଷି ଯାଉଥିଲା । ବୋକାଙ୍କ ଭଳି ଖାଲି ଶୁଣି ରହିଥିଏ ସେ ।

ରାଧାର କୋଠରୀ ଭିତରେ ହଠାତ୍ ଆଲୁଅ ଜଳି ଉଠିଲା । ସମସ୍ତେ ଥାଳି ଧରି ଖାଇବାକୁ ବସିଗଲେଣି । ଜଉବନ ଯେଉଁ ମୁସଲମାନ ଝିଅଟି ଏବେ ଅଳ୍ପଦିନ ହେଲା ଆସିଛି ଏଠାକୁ ଥାଳିରୁ ରୁଟି ଛଡ଼ାଇ ମୁହଁଆଡ଼କୁ ଫୋପାଡ଼ୁଛି । ଗଣ୍ଡେରି ପାଟିକୁ ନେଉନାହିଁ । ବାବୁ ଆଉ ନର୍ସମାନଙ୍କୁ ବହୁତ ହଇରାଣ କଲାଣି ।

ପାଟରେ ଥୁଆ ହୋଇଥିବା ଥାଳିକୁ ଚାହିଁଲା ରାଧା, ସବୁଦିନ ଭଳି ରୁଟି ଆଉ ମିଶାମିଶି ତରକାରିଟିଏ, ଗିନାରେ ପାଣି ଭଳି ଡାଲି ଟିକିଏ । ଏତିକ ପରିବା ତାକୁ ଦେଇଥିଲେ କେତେ ସୁଆଦ କରି ସେ ରାନ୍ଧି ଦେଇଥାନ୍ତା । ଏଠି ବା ମନ ଦେଇ ପାଗଳ ପାଗଳାଣୀଙ୍କ ପାଇଁ କିଏ ରନ୍ଧାବଢ଼ା କରିବ ? ଆଗ ଆଗ ରାଧା ବି ଖାଇପାରୁ ନ ଥିଲା, ଇଚ୍ଛା ହେଉ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ କେତେ ବର୍ଷ ବା ନଖାଇ ରହି ପାରିବ ?

ରାଧା ଆଖି ଆଗରେ ସିନେମାର ଦୃଶ୍ୟ ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ ବଦଳି ଯାଉଛି । ଥାଳି ଉପରକୁ ହାତ ନେଇ ପୁଣି ଫେରାଇ ଆଣିଲା ସେ । ସ୍ୱାମୀ ସେଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଫେରି ଆସି ଶାଶୁଙ୍କ କଥା ଶୁଣିଗଲେ । ସତ ମିଛ ବୁଝିବାକୁ ଥରେ ଚେଷ୍ଟା ବି କଲେ ନାହିଁ । ପାଟିଟାଏ କରି ହାତ ପାଖରେ ଯେଉଁ ବଡ଼ କାଠ ଫାଳିଆ ଖଣ୍ଡିକୁ ପାଇଲେ ତାକୁ ଧରି ରାଧା ଆଡ଼କୁ ଦଉଡ଼ି ଆସିଲେ । ଡରରେ ରାଧାର ଆଖି ବୁଜି ହୋଇଗଲା । ଦୁଇଘଣ୍ଟା ଧରି ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ସେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲା । ଗୋଡ଼ ହାତ ଥରୁଥିଲେ ବି ଲୋକ ଭିଡ଼ ଯୋଗୁ କୋଉଠି ଟିକିଏ ବସିଯାଇ ପାରିନାହିଁ ।

ମାଡ଼ରେ ରାଧାର ମୁଣ୍ଡ ଆଉଥରେ ଫାଟିଗଲା । ହାତ ଗୋଡ଼ ଖଣ୍ଡିଆଖାବରା ହୋଇ ଫୁଲିଗଲା । ବୋଧହୁଏ କିଛି ସମୟ ପରେ ତାର ଆଉ ଚେତା ନ ଥିଲା । କାହାର ଟଣା ଓଟରାରେ ଯେତେବେଳେ ରାଧା ଆଖି ଖୋଲିଲା, ସେତେବେଳେ ତା'ର ବାକ୍ସ ବିଛଣା ଦାଣ୍ଡରେ ଥୁଆ ହୋଇଛି । ଶଗଡ଼ ଗାଡ଼ି ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ସ୍ୱାମୀ କହୁଛନ୍ତି 'ଆଉ ବେଳ ନକାଟି ଜଲଦି ଗାଡ଼ିରେ ବସ । ତତେ ବିଦା କରିଦେଇ ଆସିଲେ ଏ ଘରେ ଲୋକେ ଶାନ୍ତିରେ ରହି ପାରିବେ ।'

ବାପାଙ୍କ ଘରକୁ ଆସି ପ୍ରଥମେ କେତେଦିନ ବହୁତ କାନ୍ଦାକଟା କଲା ରାଧା । ଅମିତ୍ ପାଇଁ ପ୍ରାଣ ସବୁବେଳେ ତରଳି ବିକଳ ହେଉଥିଲା । ମା ମୁହଁ ମୋଡ଼ନ୍ତି— ଭାଉଜ ଗୋଡ଼ କଚାଡ଼ି କଚାଡ଼ି ଚାଲି ଯାଉଁ ଯାଉଁ ଛିଗ କହନ୍ତି—ଦୁହିତା ଦୁଇ କୁଳକୁ ହିତା, ଦୁହିତା···। ଧୀରେ ଧୀରେ ସବୁ କଥା ଭୁଲି ଯିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ ରାଧା । ବେଳେ ବେଳେ ମନ ଭିତର ହୁ ହୁ ହୋଇ ଜଳି ଉଠେ । ସମ୍ଭାଳି ନପାରି କାନ୍ଦି ପକାଏ ସେ । ନ ହେଲେ ବେଶୀ ବେଳ ଖାଲି ଚୁପ୍ ଚାପ ହୋଇ ବସିରହେ । ସମସ୍ତେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ—ତା ମୁଣ୍ଡ ଖରାପ ହୋଇ ଯାଇଛି । ସେ ପାଗଳୀ ହୋଇ ଗଲାଣି, ତାକୁ ଚଞ୍ଚଳ ଚିକିତ୍ସା କରିବା ଦରକାର ।

ବହୁତ ପ୍ରତିବାଦ କଲା ରାଧା । ଅନ୍ତରୁ ତା'ର ହାହାକାର କରି ଉଠିଲା । ହା' ଭଗବାନ, ଏ ଦୁନିଆଁରେ କ'ଣ କେହି ବୁଝିବାର ନାହିଁ ? ସେ କଣ ଏମିତି ଗୋଟିଏ ଜାଗାରୁ ଆଉ ଗୋଟିକୁ ଭାସି ଯାଉଥିବ ? ଯାଉ ଯାଉ କେତେବେଳେ ମିଳାଇ ଯିବ କେହି ଜାଣିବାକୁ ବି ରହିବେ ନାହିଁ ? ଭାଇ ତା'ର କ୍ଷୀଣ ପ୍ରତିବାଦ କରିଥିଲେ । 'ରାଁଚି ଗଲେ କାଳେ ଏତକୁ ସତ ପାଗଳଙ୍କ ଭିତରେ ରହି ସେ ପାଗଳ ହୋଇଯିବ । ବରଂ ତାକୁ କୁହା ବୋଲା କରି ଆଉ ଥରେ ଶାଶୁ ଘରକୁ ପଠାଇ ଦିଅ ।' ଭାଉଜ ମୁହଁ ଛୁଆଁଇ କହିଲେ, 'ହଃ ନେବାକୁ ତ ସେମାନେ ରହିଁ ବସିଛନ୍ତି ।'

ରାଧା ଏଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ପିଲା ଦିନରୁ ସେ ଦେଖିଛି ଘରର ଅଧିକାଂଶ କାମ ସେ କରେ । ଅଥଚ ଭଲ ଜିନିଷ ଆସିଲେ ମା ଅଗ ଭାଇ ଭଉଣୀମାନଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ନେଇ ଦିଅନ୍ତି । ପୂଜା ପର୍ବାଣିରେ ସବୁଠାରୁ ନୀରସ ଲୁଗା ତା ଭାଗରେ ପଡ଼େ । କେବେ ସେ ପ୍ରତିବାଦ କରିନାହିଁ । କାହାରି ଉପରେ ରାଗ କି ଅଭିମାନ ବି ରଖିନାହିଁ । ବରଂ ଟିକିଏ ଭଲ ଜିନିଷ ପାଇଲେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବାଣ୍ଟି ଦେବାକୁ ତା'ମନ ହୁଏ । ସବୁରି ସେବାକରେ—ଅଥଚ କେବେ ଯଦି ତା'ଦେହ ଖରାପ ହୁଏ ଥରେ ପଚାରି ଯିବାକୁ ବି କାହାରି କେବେ ବେଳ ହୁଏ ନାହିଁ । ତଥାପି ବଞ୍ଚି ରହେ—ଆଉ ଅଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଭାବେ କଣ ତା'ର ଦୋଷ ? କାହିଁକି ସମସ୍ତେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ତାକୁ ଅଲଗା କରି ଦେଖନ୍ତି । ଶେଷରେ ଭାଗ୍ୟକୁ ଆଦରି ନେଇ ଚୁପ ରହିଯାଏ ।

ଶେଷରେ ରାଧା କିନ୍ତୁ ଆସିଲା ପାଗଳଖାନାକୁ—ତାକୁ ଜବରଦସ୍ତି ଏଠାକୁ ଅଣାଗଲା । ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ଘରୁ କେହି କେବେ ଆସୁଥିଲେ—ଖବର ନେଉଥିଲେ । ଧୀରେ ଧୀରେ ସେ ବି ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପାଖକୁ, ଭାଇଙ୍କ ପାଖକୁ ଡାକ୍ତର ଚିଠି ଲେଖିଥିଲେ—'ରାଧା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭଲ ହୋଇଯାଇଛି । ତାକୁ ଆସି ନେଇ-ଯାଇପାର ।' ଅନେକ ବର୍ଷ ହୋଇଗଲାଣି—କୌଣସି ଉତ୍ତର ଆଉ ଆସିନାହିଁ ।

ଆଜି ଅମିତ ଆସିବା ଖବର ଶୁଣି ଆନନ୍ଦରେ ରାଧାର ହୃଦୟ ନାଚିଉଠିଲା । ଏତେଦିନ ପରେ ଜଗନ୍ନାଥେ ତା ଡାକ ଶୁଣିଲେ । ଯେତେ ହେଲେ ପୁଅତ । ବଡ଼ ହେ ଇ ଲୋକଙ୍କ ପାଖରୁ ସବୁ ଶୁଣିଥିବ । ମା' ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କଥା ଶୁଣି ତା' ପ୍ରାଣ ନିଶ୍ଚୟ କାନ୍ଦିଥିବ । ଅ ଜି ସେ ଅମିତ ସାଙ୍ଗରେ ଫେରିଯିବ । ତା'ପାଖରେ ତା'ରି ଘରେ ରହିବ । ଶାଶୁ ଘରକୁ କି ବାପ ଘରକୁ ଆଉ ଯିବନାହିଁ ।

ଅମିତ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଆଉ ଭୟ ମିଶା ଆଖିରେ ମା'କୁ ଦେଖୁଥିଲା । ତା' ସ୍ମୃତି ଛବି ବି । ଅମିତର ମୁଣ୍ଡରୁ ଗୋଡ଼ଯାଏ ଥରେ ଆଦରରେ ଆଉଁସି ଗଲା ରାଧା । ବୋହୁକୁ ଖେଳ କଲା । ଟିକିଏ ଡରରେ କି ଘୃଣାରେ ଟିକିଏ ଘୁଞ୍ଚିଗଲା କି ଆଉ

ଇରା । କିଛି ଆଉ ନ ଭାବି ବୋହୂକୁ ପାଖକୁ ଟାଣି ଆଣି ବହୁତ ଆଗ୍ରହରେ ଅତି ଧୀର ସ୍ୱରରେ ତା'ର ଭଲମନ୍ଦ ପଚାରିଲା ରାଧା । ଅମିତ ତା'କୁ ଆଦର ଯତ୍ନ କରୁଛି କି ନାହିଁ – ତା' ସାଙ୍ଗରେ ଭଲ ବ୍ୟବହାର କରୁଛି ତ ? ଇରା ଟିକିଏ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲା ପ୍ରଥମେ । ଇଏ କିମିତି ପ୍ରଶ୍ନ ? ତା'ପରେ ଭାବି ନେଲା—ମୁଣ୍ଡ ତ ଖରାପ ଅଛି, ସେଥିପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ନିଜ ଅବସ୍ଥା ସହିତ ଇରାକୁ ସେ ତୁଳନା କରି ପଚାରୁଛନ୍ତି । ମୁକ୍ତି ହସିଲା ଏକ ତୃପ୍ତିର ହସ-ହସି ଦେଲା ସେ । ରାଧା ବୁଝିପାରିଲା— ଇରା ସୁଖୀ ହୋଇଛି । ମନେ ମନେ ହାତ ଯୋଡ଼ି ଠାକୁରଙ୍କୁ କହିଲା—'ତା ଜୀବନର ପୁନରାବୃତ୍ତି ଯେମିତି ଆଉ ଶହ୍ଵର ଜୀବନରେ ବି ନ ହେଉ' ।

"ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଅଉ କିଛି ଗୋଲମାଲ ନାହିଁ ବାପା । ଡାକ୍ତରବାବୁ ଘରକୁ କେତେ ଚିଠି ଲେଖିଲେଣି । ସେମାନେ କେହି ମତେ ନେବାକୁ ଆସୁ ନାହାନ୍ତି । ତୁ ଆଜି ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ କହି ମତେ ଏଠୁ ନେଇ ଯା । ମୁଁ ତୋ ପାଖରେ ରହିବି— ତମର ସବୁ କାମ କରିବି । କିଛି ତମକୁ ମାଗିବି ନାହିଁ । ମୋର ଆଉ କ'ଣ ବା ଦରକାର ? ତୋର ପାଇଁ କାନ୍ଦୁଥିଲି ବୋଲି ସେମାନେ କହିଲେ ପାଗଳୀ ହେଇଗଲି ବୋଲି । ଏବେ ତୁତ ମୋର ପାଖେ ଗଲୁଣି । ଜଗନ୍ନାଥ ତୋର ବଡ଼ତରୁ ବଡ଼ତ କରିବେ, ମୋତେ ଏଠୁ ନେଇଯାଅ ମୋ ଧନ ।"

ଅମିତର ହାତ ଦୁଇଟା ଜାବୁଡ଼ି ଧରି ପିଲାଙ୍କ ପରି ଅଳି କରୁଥିଲା ରାଧା । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ ହୋଇ ସ୍ତ୍ରୀ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା ଅମିତ । ସେ ଶୁଣିଥିଲା ତା ମା ପାଗଳାଙ୍କ ହାସପାତଲରେ ବହୁବର୍ଷ ହେଲା ଅଛି । ଛୁଟିଦିନରେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସାଙ୍ଗ ବୁଲାଇ ଆଣିବା ପାଇଁ ଆସୁ ଆସୁ ମା'କୁ ଥରେ ଦେଖି ଦେଇ ଯିବ ବୋଲି ଭାବୁଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ କିଛି ଫଳମୂଳ ଧରି ମଧ୍ୟ ଆସିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ତ ଭାବି ନ ଥିଲା ଏମିତି ଏକ ଅସ୍ୱସ୍ତିକର ସମସ୍ୟା ପହଞ୍ଚିଯିବ । ଏଣେ ପୁଣି ତାର ଗାଡ଼ିବେଳ ବି ହୋଇ ଯାଉଛି ।

ଅମିତର ହତାଶ ଭାବ ଦେଖି ଇରା ସମାଧାନର ଭାର ନିଜ ଉପରକୁ ଉଠାଇ ନେଲା । ଟିକିଏ କଣକୁ ଡାକି ନେଇ ଅମିତକୁ ଅତି ନମ୍ର ସ୍ୱରରେ କହିଲା, 'ତୁମକୁ ଏତେଦିନ ପରେ ଦେଖିଲେତ । ପାଗଳାମିଟା ସେମିତି ହଠାତ୍ ବଢ଼ିଯାଏ ବେଶୀ ଭାବପ୍ରବଣ ହୋଇଗଲେ । ବୁଝାଇ ସୁଝାଇ କହିଦିଅ—ଆଉ ଥରେ ଆସି ନେଇଯିବା । ଆଜି ଗାଡ଼ି ପାଇଁ ଟିକେଟ କଟା ହୋଇନାହିଁ ।'

ସବୁ ଶୁଣିପାରୁଥିଲା ରାଧା । ସବୁ ବାହାର ବହୁବର୍ଷ ତଳେ ଯେତେବେଳେ ସେ ଆସିଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଯେଉଁ ଆଖି ଦୁଇଟା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୁଖିଯାଇଥିଲା ସେ ଆଖି

ଦୁଇଟା ହଠାତ୍ ଜକେଇ ଉଠିଲା । ସେଇ ଝାପ୍ସା ଆଖିରେ ସିଧା ଚାହିଁଥିଲା—ଅମିତ ଆଉ ଇରା ତାଙ୍କୁ ପଛକରି ଚାଲିଯାଉଛନ୍ତି ଆଗକୁ ଆଗକୁ ।

ଆକାଶରେ ଯେଉଁ ଜହ୍ନଟା ଉଠିଛି ତା'କୁ କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ଘୋଡ଼ାଇ ଦେଇ ଖଣ୍ଡେ କଳା ବଉଦ ଭାସି ଭାସି ଚାଲିଯାଉଛି । କେଉଁଠୁ ଆସି କେଉଁଠିକୁ ଯାଉଛି ସେ ? ସେ ନିଜେ କଣ ସେ କଥା ଜାଣିଛି ? ଆଉ କଣ କେହି ଜାଣିଛନ୍ତି ତା'ର ଗନ୍ତବ୍ୟ ସ୍ଥଳ ? ଖାଲି କଣ ସେ ଭାସି ଭାସି ଚାଲିଥିବ ଅଖୋଜା ଅଲୋଡ଼ା ହୋଇ ?

ମୁଖା

ଡଃ କୃଷ୍ଣପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର

ଏକ

ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଗଭର୍ଣ୍ଣର ହାଉସ୍ ପଛଆଡ଼କୁ, ଯିଁ ଛକ ଜାଗାରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ମୂର୍ତ୍ତିଟି ପାଖରେ, ଦୁଇଜଣ ଆମେରିକୀୟ ଲୋକ ବୁଲୁ ବୁଲୁ ଠିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଯୁବତୀଟିର ବୟସ କୋଡ଼ିଏ ବାଇଶି ହେବ । ଜିନ୍ ପ୍ୟାଣ୍ଟଟିଏ ଉପରେ ସେ ସିନ୍ଥେଟିକ ସାର୍ଟଟିଏ ପିନ୍ଧିଥିଲା, ଯାହା ସେ ନ ପିନ୍ଧିଥିଲେ ବି ଚଳିଥାନ୍ତା, କାରଣ ସାର୍ଟର କୌଣସି ବୋତାମ ଦିଆଯାଇ ନଥିଲା । କାଶୀ ବିଶ୍ୱନାଥ ଗଳିରୁ କିଣା ଯାଇଥିବା ଗୁଚ୍ଛା ଖଣ୍ଡେ ରଙ୍ଗୀନ କାଚମାଳି ବେକରେ ପଡ଼ିଥିଲା, ମୁଣ୍ଡରେ ନାଲିଆ ଲମ୍ବା କେଶ ଗୁଡ଼ାକରେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ରାସ୍ତାର ଧୂଳି, ପାଖରୁ ନ ଦେଖିଲେ ଧୂଳି ବାରି ହେଉ ନଥିଲା, ପାଦର ଜୋତା ଛିଣ୍ଡି ଆସିଥିଲା, ହାତ କଟଟିରେ ଗୁରପ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ଡାଇମଣ୍ଡ ପେପର ଗୋଟାଏ ମାଳି । ମୂର୍ତ୍ତିଟିକୁ ସେମାନେ ପ୍ରାୟ ଅତିକ୍ରମ କରି ବୁଲି ଯାଉ ଯାଉ ଯୁବତୀଟିର ଦୃଷ୍ଟି ସେଇଠି ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲା । ଯୁବକର ହାତକୁ ଜୋରରେ ଚପି ଧରି, ତାକୁ ଅଟକାଇ ଦେଇ, ଯୁବତୀଟି ଚାହିଁ ରହିଲା ମୂର୍ତ୍ତିଟି ଆଡ଼େ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ । ତାର ଓଠ ଯୋଡ଼ିକ ଖୋଲି ଯାଇଥିଲା ବିସ୍ମୟରେ । ଉତରଢିଆ ବେଳ, ଦେଖିଲେ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହୋଇ ଆମେରିକା କଥା ଭାବିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଉଥିବା ଯୁବକଟିର ଗତି ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବାରୁ ସେ ପୁରି ଅମିଗଲା ଓ କ୍ଲାନ୍ତ ଶୁଖିଲା ମୁହଁଟିକୁ ରାସ୍ତା ଉପରୁ ଆଣି ମୂର୍ତ୍ତି ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା । ଯୁବକଟି ପାଞ୍ଚ ଫୁଟ ଆଠ ନଅଇଞ୍ଚ ଉଚ୍ଚା ହେବ, ଯୁବତୀଠୁ ଟିକିଏ ବେଶୀ । ନାଲିଆ ବାଳ ତା'ର ମାସ ମାସର ମଇଳା ଯୋଗୁଁ ଜଟା ଧରି ଆସିଲାଣି । ଅଣ୍ଟା ଉପରକୁ ସେ ଆଉ କିଛି ପିନ୍ଧି ନଥିଲା । ବେକରେ ବାଘ ନଖର ଯାହା ଗୋଟିଏ ହାର, କିଏ ଜଣେ ଭାରତୀୟ ହିପ୍ପୀଙ୍କଠୁ ଉପହାର । ଚାଲିଲେ ଟିକିଏ କୁଜା ଦିଶୁଥିଲେ ବି, ଶରୀର ଗଢ଼ଣରେ ଯୁବକଟି ବେଶ୍ ମଜବୁତ୍ ଜଣା ପଡ଼ୁଥିଲା ।

ମୂର୍ତ୍ତିଟିରେ କିନ୍ତୁ ସେ କିଛି ବିଶେଷତା ଦେଖିଲାନି, ଯେପରି କ୍ଲାନ୍ତର, ଶୋଷର, ଅସ୍ତ ହେବାକୁ ଯାଉଥିଲେ ବି ଆଗରୁ ବର୍ଷି ଦେଇଥିବା ଗୁଡ଼ାଏ ନିଆଁ ଝାସର ସୂର୍ଯ୍ୟର ଏକ ଆବରଣ, ମୂର୍ତ୍ତି ଓ ତା ଆଖି ମଝିରେ ଆସି ଯାଇଥିଲା । ଯୁବକଟି ତା'ର ଓଠକୁ ଓସାରିଆ କରି ଦେଇ, ଯାହାକୁ ଏକ ପ୍ରକାର ହସ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇ ପାରିବ, ଯୁବତୀଟିକୁ ପଚାରିଲା—"କିଏ ହେଲା ମାଲିନ୍ ? ଠିଆ

ହୋଇ ପଡ଼ିଲ କାହିଁକି ?'' ଯୁବତୀଟି କିନ୍ତୁ ମୂର୍ତ୍ତି ଆଡ଼କୁ ସେହିପରି ସମ୍ମୋହିତ ହୋଇ ଚାହିଁଥାଏ । ଯୁବକଟିକୁ ତନ୍ଦ୍ରାଚ୍ଛନ୍ନ ପରି ପଚାରିଲା—''ମୁଁ ଯାହା ଦେଖୁଛି ତୁମେ ତାହା ଦେଖି ପାରୁଛ ? ଏଥର ଯୁବକ ଜଟାଜୁଟା ମୁଣ୍ଡଟାକୁ ତା'ର ଏମ୍. ଜି. ଏମର ସିଂହପରି ଥରେ ଝାଡ଼ିଦେଇ ମୂର୍ତ୍ତିଟାକୁ ପୁଣି ଚାହିଁଲା । ବାନ୍ଧବୀ ମାର୍ଲିନ୍ ତା'ର ମିଛ କହେନି କେବେ । ବଡ଼ ସିନ୍‌ସିୟର ଝିଅ । ତେଣୁ ସେ ପୁଣି ଦେଖିଲା । ଏଥର ତା'ର ଦୃଷ୍ଟିର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଧାର ପଥରଟିକୁ ଯେପରି ଚିରି ଦେଉଥିଲା—''ଆରେ ! ଏହା ଠିକ ହିପ୍‌ପୀ ଠାଣି ଅଛି । ଇଏ କିଏ ?'' ଯୁବତୀଟି ଯୁବକ ପାଟିରୁ କଥା ଛଡ଼ାଇ ନେଇ କହିଲା—''ହିପ୍‌ପୀ ଠାଣି ନୁହଁ, ଅସଲ ହିପ୍‌ପୀମାନଙ୍କ ଗୁରୁ ! ମୁଁ ସେଇଥିପାଇଁ ଇଣ୍ଡିଆକୁ ଭଲ ପାଏ । ଏଠି ପ୍ରକୃତ ନେତା ହେଉଛନ୍ତି ଏହି ହିପ୍‌ପୀମାନେ ! ବ୍ରିଟିଶ ଲୋକମାନଙ୍କ ପ୍ରଭାବରୁ ଯାହା ଏମାନେ ଗୁଡ଼ାଏ ଭୁଲ ଆଦର୍ଶ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଛନ୍ତି ! ନହେଲେ ହିନ୍ଦୁ ସଂସ୍କୃତି ହେଉଛି ଖାଣ୍ଟି ହିପ୍‌ପୀ ସଂସ୍କୃତି ।''—''ତୁମେ ଠିକ୍ କହୁଚ ମାର୍ଲିନ୍ ! ତୁମେ ଠିକ୍ କହୁଛ ! କିନ୍ତୁ ଏଇ ଲୋକ କିଏ ?''—ଜନ୍ ପଚାରିଲା ।

ପାଖରେ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବାହାରି, ସେମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଉଚ୍ଚତାରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦୁଇଜଣ ଲୋକ—ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ହେବେ ବୋଧେ - ରାସ୍ତାକଡ଼ରେ ରଖାଯାଇଥିବା କାରଟିଏ ପାଖକୁ ଚାଲିଗଲେ । ଦୁହେଁଯାକ ଭାରି ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ କଣ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉ ଥାଆନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମୁହଁରେ ଚିନ୍ତା, ପରିଶ୍ରମ, ଉଦ୍‌ବେଗର ଚିହ୍ନ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ । ଜନ୍ ତରତର ହୋଇ ଯୁବକଟି ମଠର ଭିତରେ ପଶିବା ମୁହଁରୁ ତାକୁ ଅଟକାଇ ଦେଇ ପଚାରିଲା—''ହିପ୍‌ପୀ ପରି ଦିଶୁଥିବା ଏ ଲୋକ ଜଣକ କିଏ କହି ପାରିବ ? ଏ ଦେଶର କେଉଁ ନେତା ?'' କିନ୍ତୁ ଆମେରିକୀୟ ଢଙ୍ଗରେ ତା' ଉଚ୍ଚାରଣ, ଅଦ୍ଭୁତ ବେଶଭୂଷା, ସହସା ଆବିର୍ଭାବ —ସବୁ ମିଶି ତା କଥାକୁ ଯୁବକଟି ପାଇଁ ଅବୋଧ କରି ପକାଇଲା । ଯାହା ବା ଯୁବକ ଚେଷ୍ଟା କରି ଥାଆନ୍ତା, ସେହି ସମୟରେ ମାର୍ଲିନ୍ ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଚାଲି ଆସିବାରୁ ଯୁବକଟିର ଆଖି ମାର୍ଲିନ୍‌ର ସାର୍ଟର ଖୋଲା ବୋତାମ ଗୁଡ଼ାକ ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଗଲା । ପ୍ରଶ୍ନଟି ଯେ ତାକୁ ପଚରା ଯାଇଛି ଓ ଆମେରିକୀୟ ଯୁବକଟି ଯେ ତା'ଠୁ କିଛି ଉତ୍ତର ଅପେକ୍ଷା କରିଛି, ଏକଥା ସେ ଭୁଲିଗଲା । ତା'ର ଦୃଷ୍ଟି ମାର୍ଲିନ୍ ସ୍ତନ ଉପରୁ ମୂର୍ତ୍ତି ଉପରକୁ ନେବା ପାଇଁ, ଜନ୍ ହାତ, ଗୋଡ, ଆଖି ସବୁ ହଲାହଲି କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥାଏ । ଟିକିରିହୋ, ଅଜନ୍ତା ଦେଶର ଲୋକ ଗୁଡ଼ାଙ୍କର ଆଟି ସ୍ତନରେ ଲଟକି ଗଲେ ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ବଡ଼ ପରିଶ୍ରମ ଦରକାର ପଡ଼େ ବୋଲି ଭାରତ ଆସିବାଠୁ ଜନ୍‌ର ଅନୁଭୂତି ହୋଇ ସାରିଥିଲା । ବଡ଼ ଅଦ୍ଭୁତ ଦେଶ ସତେ—ଏଠି ସଂଯମର ସବୁଠୁ ପ୍ରଚୁର ଅଥଚ କାହିଁରେ, ବାଡରେ, ପରିବାର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପାଇଁ ଆକୁଳ ମିନତି; ଏ ଦେଶରେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ସବୁଠୁ ବଡ଼ ଆଦର୍ଶ, ଅଥଚ ଧ୍ୱଜଭଙ୍ଗ ନିହାତି ସାଧାରଣ ରୋଗ ନିଶ୍ଚୟ,

ନ ହେଲେ ଧ୍ୱଜଭଙ୍ଗ ନିରାକରଣ ପାଇଁ ଏତେ କବିରାଜୀ ବିଜ୍ଞାପନ କାହିଁକି ? ବୁଝି ହୁଏନା ଏ ଦେଶକୁ !

ଜନ୍‌ର ହାତ ଠଗ୍‌ଠଗ ଯୋଗୁଁ ଯୁବକଟିର ଆଖି ବାଧ ହୋଇ ମୂର୍ତ୍ତିଟି ଆଡ଼କୁ ଗଲା ଏବଂ ସେହି ଛକ ଜାଗାରେ ସେପରି ମୂର୍ତ୍ତିଟିକୁ ଦେଖି ସେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ହାଇଦ୍ରାବାଦରୁ ଆସି ସେ ଏ ବ୍ୟାଙ୍କରେ ଚାକିରି କରିବା ଦିନୁ ଏପରି ମୂର୍ତ୍ତିଟିଏକୁ କେବେ ସେ ଦେଖି ନ ଥିଲା । ମୂର୍ତ୍ତିଟି କୌଣସି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଆନ୍ଧ୍ର ନେତାଙ୍କର ହୋଇ ନଥିବାରୁ ସେ ଆଉ କାହାର ହୋଇପାରେ ବୋଲି, ନିଜକୁ ନିଜେ ସେ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରୁଥିବା ବେଳେ ତାର ଅମାନିଆ ଆଖି ଦୁଇଟା ପୁଣି ମର୍ଲିନ୍ ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଗଲା । ଏହି ସମୟରେ ଜୁଡ଼ାରେ ଫୁଲ ଖୋସିଥିବା ତାର ପତ୍ନୀ ନିଷ୍ଟସ୍ୱ, ତୀବ୍ର କଣ୍ଠରେ ତାକୁ କିଛି ଭର୍ତ୍ସନା କରି କରି ମଟରର ଭିତରକୁ ଟାଣି ନେଇଗଲା । ଦୁହେଁ କଳି କରୁଥିବା ବେଳେ ମଟରଟା ଷ୍ଟାର୍ଟ ଧରିଲା ଓ ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ବି ।

ସେମାନଙ୍କ କଥାବାର୍ତ୍ତା ବୁଝି ନଥିଲେ ବି ସେମାନଙ୍କର କଳିର କାରଣ, ଜନ୍ ଠିକ୍ ଠଉରେଇଥିଲା । ସେମାନେ ଯିବା ପରେ ପରେ ସେ ମାର୍ଲିନ୍ ସାର୍ଟ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ କହିଲା—"ତୁମର ଧଳା ହାତ ଦୁଇଟି ହିଁ ସେମାନଙ୍କର କଳିର କାରଣ, ବୁଝିଛ ?" ପାଟିରେ ପୂରାଇବା ପାଇଁ ଦୋକତାରୁ ଟିକିଏ ବାହାର କରି ମର୍ଲିନ୍ କହିଲା—"ଏମାନଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଗାତ୍ରରେ ଏତେ ସୁନ୍ଦର ମୂର୍ତ୍ତି, ଅଥଚ ଏମାନଙ୍କର ଏପରି ବ୍ୟବହାର ? ଏମାନେ ଭାରତୀୟ ନୁହନ୍ତି, ଆଉ କିଏ ସବୁ । ଥୁଃ !" ସେ ତଳେ ଛେପ ପକାଇଲା । ଦୋକତା ଖାଇବା ତା'ର ନୂଆ ଅଭ୍ୟାସ ।

ଦୁହେଁ ହାତ ଧରାଧରି ହୋଇ ମୂର୍ତ୍ତିଟି ପାଖକୁ ଫେରି ଯାଇଥିଲେ । ଜନ୍ ମର୍ଲିନ୍‌ର କାନ୍ଧ ଉପରେ ହାତ ରଖି ଠିଆ ହୋଇଥାଏ । ନିଜ ଶରୀରର କୌଣସି ଅଂଶ ପ୍ରତି ବିଶେଷ କିଛି ମହତ୍ତ୍ୱ ଦେଉ ନଥିବା ପରି, ମାର୍ଲିନ୍ ଜନ୍ ତା କାନ୍ଧରେ ହାତ ରଖିବାଟିକୁ ଖାତିର ନ କରି, ମୂର୍ତ୍ତିଟି ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଠିଆ ହୋଇଥାଏ । ପଛପଟୁ ନାଲିଆ ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣ ଗୁଡ଼ାକ ଆସି ଅଦ୍ଭୁତ ମୁକୁଟଟେ'ଏ ସୃଷ୍ଟି କରି ଦେଇ ଥାଆନ୍ତି ମୂର୍ତ୍ତିଟିର ଶିର ଚାରିପଟେ ।

"ଦେଖ ଜନ ! ଏ ମୂର୍ତ୍ତିଟିକୁ ଭଲ କରି ଚାହଁ । ଆମେ ଏହାକୁ ଆଗରୁ କେଉଁଠି ଦେଖିଛେ । ଦେଖିଛେ ନିଶ୍ଚୟ ଏହାର ଭାବ ଓ ଭଙ୍ଗୀ !"

"କିନ୍ତୁ ମୋର ତ ସେପରି ମନେ ପଡ଼ୁନି, ମାର୍ଲିନ୍ !"

"—ମନେ ପକାଅ, ମନେ ପଡ଼ିବ !"

ଜନ୍‌ର କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମେ ମନେ ପଡ଼ିଲା ମାର୍ଲିନ୍ ମିଛ କେବେ କୁହେନି । ବଡ଼ ସଚୋଟ ଝିଅ ସେ । ନିଶ୍ଚୟ ସେମାନେ ଏହି ଲୋକକୁ ଆଗରୁ କେଉଁଠି ଦେଖିଛନ୍ତି ।

ଜନ୍ ଆଲବମ୍‌ର ପୃଷ୍ଠା ଓଲଟାଇବା ପରି ମନଟାକୁ ଅଣ୍ଡାଳି ପକାଇଲା—ଗୁଡ଼ାଏ ସହରର ଚିତ୍ର, ଗୁଡ଼ାଏ ଦାଢ଼ୀଆ ମଣିଷର ଚିତ୍ର, ତା' ଆଖି ଆଗରେ ନାଚିଗଲେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ । କେଉଁଠି ? ନିଉୟର୍କ ? ଲସ୍ ଏଞ୍ଜେଲସ୍ ? ସାନ୍‌ଫ୍ରାନ୍‌ସିସ୍‌କୋ ? ମୁହଁଟା ଆପଣାର ପରିଚିତ ଲାଗୁଛି, ଚିହ୍ନା ଚିହ୍ନା ପରିଚିତ ଲାଗୁଛି । ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ସେ ନିଜ ମୁଣ୍ଡକୁ ଠକୁ ଠୁକୁ କଲା । କିଛି ମନେ ନ ପଡ଼ିଲେ ସେ ସେହିପରି କରିଥାଏ । ଭାବିବାକୁ ସୁବିଧା ହେବ ବୋଲି । ତଥାପି ହେଲାନି ।

ବ୍ୟାଗରୁ ତାର ସ୍ପେଶାଲ ସିଗାରେଟ୍ ବାହାର କରି ସେ ଓଷ୍ଠାକଡ଼କୁ ଟେକିଗଲା । ଦି ତିନିଟା ଦମ୍ ନେଇ ଭାବିଲେ ବୋଧେ ମନେ ପଡ଼ିପାରେ । ମାର୍ଲିନ୍ ମୂର୍ତ୍ତିଟି ପାଖରୁ ଚିତ୍କାର କରୁଥାଏ—"ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ନୃତତ୍ତ୍ୱର ଗୁରୁ ଜନ୍ ଉଇଲସନ୍ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ କେଉଁଠି ଦେଖିଥିଲେ ତାହା ତାଙ୍କର ମନେ ପଡ଼ୁନି ? କଣ ହୋଇ-ଗଲା ତାଙ୍କର ସେହି ସ୍ମରଣ ଶକ୍ତିକୁ ? ନାଟକର ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ଲମ୍ବା ଡାଏଲଗ୍ ଗୁଡ଼ାକୁ ସେ ମନେ ରଖି ପାରୁଥିଲେ କିପରି ?"

ଶାନ୍ତରେ ବସିବାକୁ ଯାଉଥିବା ଜନ୍ ତାର ଶକ୍ତି ପ୍ରତି ଚ୍ୟାଲେଞ୍ଜ୍ ଶୁଣି, ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲା – "ଗୋଲିମାର ତୁମର ଜନ ଉଇଲସନକୁ, ତା'ର ସ୍ମରଣ ଶକ୍ତିକୁ, ତା'ର ଲମ୍ବା ଡାଏଲଗ୍‌କୁ, ତାର ଲମ୍ବା ଆଉ ସବୁକୁ । ଗୋଲି ମାର । ଗୋଲି ମାର ।" ସେ ଉତ୍ତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ମାର୍ଲିନ୍ କଥାରେ । ତାକୁ ଚିଡ଼ାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲାବେଳେ ଏହିପରି ମାର୍ଲିନ୍ ତାକୁ ତା'ର ଅତୀତ ସ୍ମରଣ କରାଇ ଦିଏ । ଭିଏଟ୍‌ନାମକୁ ନଯିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରି, ଡ୍ରାଫ୍‌ଟିଙ୍ଗ୍‌କୁ ଲୁଚିଛପି ବୁଲୁଥିବାର ଅତୀତ, ନିଉୟର୍କରେ ନୃତତ୍ତ୍ୱ ପଢ଼ୁଥିବାର ଅତୀତ, କାମ୍ପସ୍‌ରେ ଅଭିନୟ ପାଇଁ ନାମ କରି ଶେଷରେ ବେଷ୍ଟ୍ ଆକ୍‌ଟର ହୋଇ ଆଉ ଜଣେ ମେଡ଼ାଲ୍ ପାଇ ଯିବାର ଅତୀତ ! ମାର୍ଲିନ୍‌ର ମନେ ପଡ଼ୁନି ତା ନିଜ ଅତୀତ କଥା ? କରପୋରେସନ୍ ଇଲେକ୍‌ସନ୍ ବେଳେ ବିପକ୍ଷ ପଟର ଦଳେ ନିଗ୍ରୋ ଟୋକା ତାକୁ କିପରି ବଳାତ୍କାର କରିଥିଲେ ! ମନେ ପଡ଼ୁନି କୁକ୍‌କୁସ୍କର ସେହି କଥା ? କିନ୍ତୁ ମାର୍ଲିନ୍ ଭଲ ପିଲା । ଜନ୍ ସିଗା-ରେଟରୁ ଦୁଇଦମ୍ ପୁଣି ଟାଣିଲା ଓ ମାର୍ଲିନ୍‌କୁ ପାଖକୁ ଡାକିଲା । ଡାକିଲାବେଳେ ତା ହାତର ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ଆଙ୍ଗୁଠି ଗୁଡ଼ାକ ହଳି ପାଗ୍ର ଉଡ଼ିବା ପରି ହେଉଥିଲେ—ଫିଲାଡେଲ ବ୍ୟାଲେନ୍ସ୍‌କ୍ଲର୍କ୍‌କୁ କିଛି ଦିନ ପାଇଁ ଯାଇଥିବାର ବୋଧେ ଶେଷତମ ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ ଯାହା ତାଠି ମୁଦ୍ରା ଦୋଷ ହୋଇ ରହି ଯାଇଥିଲା ।

ଯାହା କୁହ, ଟେକ୍‌ଶାଟା ଷ୍ଟେଗ୍ ଖଣ୍ଡେ ! ରକ୍ତାକ୍ତ ହୋଇ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଗଁ ଗଁ ହେଉଥିଲା ବେଳେ ବି ଜନ୍ ଯେତେବେଳେ ପୋଲିସକୁ ଡାକିବାକୁ କହିଲା, ସେ ମନା କଲା—"ସେମାନେ ଜାଣିପାରୁ ନାହାନ୍ତି ସେମାନେ କଣ କରୁଛନ୍ତି ! ନିର୍ବୋଧ ସେମାନେ ! ସେମାନଙ୍କୁ କ୍ଷମା କରି ଦିଅ ଜନ୍ !" ତାପରେ ଜନ୍ ତାକୁ ତା ହଷ୍ଟେଲ ରୁମ୍‌କୁ ନେଇ ଯାଇଥିଲା ସେବା ଶୁଶ୍ରୂଷା କରିବା ପାଇଁ ।

ମାର୍ଲିନ୍ ଜନ୍ ପାଖକୁ ଆସି ବ୍ୟାଗ୍‌ଟିକୁ କାନ୍ଧରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଦେଇ ବସିଲା । ଜନ୍ ତା'ର ମନ ଭିତରେ ଆଲ୍‌ବମ୍‌କୁ ଖୋଲି ପୁଣି ଚେଷ୍ଟା କଲା ଚହ୍ଲା ମୁହଁ ଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ଏଇ ମୁହଁଟି ଖୋଜି ପାଇବାକୁ । ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ପୁରୁଣା ବାଇବେଲ୍‌ର ମୁହଁ କେତୁଟା ତା'ର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ବାଇବେଲ୍ ବିଷୟ ନେଇ ଏମ୍. ଜି. ଏମ୍. ଏତେ ଫିଲ୍ମ କଲାଣି, ପୁଣି ସେମାନେ କ୍ୟାମ୍ପସ୍‌ରେ ଓଲ୍ଡ଼ ଟେଷ୍ଟାମେଣ୍ଟ୍ ବିଷୟ ନେଇ ଏତେ ଡ୍ରାମା କରି ସାରିଛନ୍ତି ଯେ ଆଲବମ୍‌ର ପ୍ରଥମ ପୃଷ୍ଠାରେ ସେହି ଚହଗୁଡ଼ିକ ରହିଯିବା ସ୍ୱାଭାବିକ—ନାଁ, ନାଁ—ସେମାନଙ୍କଠି କିନ୍ତୁ କିଛି ଅହଙ୍କାର ଥିଲା, କିଛି ସ୍ପର୍ଦ୍ଧା ଥିଲା, ଏ ମୂର୍ତ୍ତିଠି ତାହା ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ତ ସେମାନେ ବାଇବେଲର ସନ୍ଥ ହୋଇ ପାରିଲେ ସିନା, ହିପ୍‌ପୀମାନଙ୍କର କେବେ ଆଦର୍ଶ ନୁହେଁ । ଏ ପୃଷ୍ଠ ରେ ଏହାଙ୍କର ମୁହଁ ଖୋଜିବା ଅନୁଚିତ—ଜନ୍ ଗୁଡ଼ାଏ ପୃଷ୍ଠା ଏକାବେଳକେ ବିରକ୍ତିରେ ଓଲଟାଇ ଦେଲା ଯେପରି । ଦୂରରେ କେତେଜଣ ଠିଆ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ରହିଥିଲେ, ଭାରତର ଯୁଆଡ଼େ ଗଲେ ସେଇ ଏକା କଥା—ଭିଡ଼ ମଗା ନ ହେଲେ ଦେଖଣାହାରି ! ଫିଲୋସଫି ଅଫ୍ ସାଇନ୍‌ସ ପଢ଼ାଉ ଥିବା ଦର୍ଶନ ଶିକ୍ଷକ ଗ୍ୟାଲସ୍‌ଙ୍କର ରୁମ୍‌ରେ ଟଙ୍ଗା ଯାଇଥିବା ଆଇନଷ୍ଟାଇନ୍‌ଙ୍କ ଫଟୋଟି ତା'ର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ଏଥର । ଆଉ ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ କବି ହୁଇଟ୍‌ମ୍ୟାନଙ୍କର ମୁହଁ ଓ ଦୁଷ୍ଟାମୀ ଚାହାଣୀଟି । ଶୂନ୍ୟକୁ କିଛି ସମୟ ସ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁବା ପରେ ସେ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇଲା—ନାହିଁ, ନାହିଁ, ତା'ଠି ଚପଳାମୀ ଥିଲା, ଏଠି ତା' ନାହିଁ । ଏଠି ଶାନ୍ତି ଅଛି, ସ୍ଥିରତା ଅଛି । ଜନ୍ ଏତିକି ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେବାରେ ହୁଇଟ୍‌ମ୍ୟାନଙ୍କ ଛବି ଉଭାନ୍ ହୋଇଗଲା । ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନଙ୍କ ଛବିଟା କିନ୍ତୁ ସେହିପରି ଲାଖି ରହିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ନିହାତି ନିର୍ଦ୍ଦୟ ପରି ହାତଟା ଛୁଆଁଇ ଜନ୍ କହିଲା—"ନାଁ, ନାଁ, ତୁମେ ବି ନୁହଁ । ତୁମଠି ଜ୍ଞାନର ଗର୍ବ ଲୁକ୍‌କାୟିତ, ସବୁ ଜାଣି ଦେଇଥିବାର ଆଖି ମିଟିକା । ଏଠି ତ ଖାଲି ଅଛି କରୁଣା ଆଉ ବିଷାଦ, ବିଷାଦ ଆଉ କରୁଣା ! ଆଃ !" ଜନ୍ ପାଟି କଲା—"ମୁଁ ଆଉ ଭାବି ପାରିବନି !" ସେ ଭାବନାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ଯେପରି ମାର୍ଲିନ୍‌କୁ ଟାଣି ନେଇ ଚୁମାଟାଏ ଦେଇ ଦେଲା । ତା' ପରେ ପରେ ଦୂରରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଭିଡ଼ ଭିତରେ ଚାପାହସ ଓ ଗୁଞ୍ଜରଣ । ଜନ୍ ଚୁମା ପରେ, ମାର୍ଲିନ୍ ସିଗାରେଟ୍‌ରୁ ଶେଷ ଦମଟାଏ ନେଇ ସେଇଟାକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲା । ଆଖିରେ ତା'ର ଅସମ୍ଭବ ସ୍ୱପ୍ନଗୁଡ଼ାଏ ଝଲୁଥାଏ ସେତେବେଳେ । ସେ ଜନ୍‌ର ହାତକୁ ଚାପି ଦେଇ ତା' ଆଖିରେ ଆଖି ମିଳାଇ ପଚାରିଲା—"କ୍ୟାଥଲିକ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଭିନେତା ! ଆଜି ତୁମେ ମନେ ପକାଇ ପାରିବନି, ମନେ ପକାଇବା ଛାଡ଼ । ଏ ମୂର୍ତ୍ତିର ଭାବଭଙ୍ଗୀଟିକୁ କେବଳ ଆଣି ପାରିବ ?" "ଖୁବ୍ ସହଜ ଡାର୍ଲିଙ୍ଗ୍ !"—ଜନ୍ ଉଠି ଠିଆ ହେଲା । ତା'ର ବୋଝ ଯେପରି ଖୁବ୍ ହାଲୁକା ହୋଇଯାଇଥିଲା । ସେ ମୂର୍ତ୍ତିଟି ଆଡ଼କୁ ଏକାଗ୍ର ହୋଇ ଚାହିଁଲା । ଆଖିଦେଇ ମୂର୍ତ୍ତିଟାର ଭଙ୍ଗୀ ଓ ମୂର୍ତ୍ତିରେ ପ୍ରକାଶିତ ଭାବନାକୁ

ସେ ଯେପରି ଶୋଷି ନେଉଥିଲା । ତା'ପରେ ମୂର୍ତ୍ତିଟା ପାଖକୁ ଯାଇ ଭଙ୍ଗୀକୁ ଅନୁକରଣ କରି ସେ ଠିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ସେହିପରି ମୁକ୍ତ ପାଦ, ବାମ ହସ୍ତ ଶରୀରକୁ ଲାଗି ଲମ୍ବି ଯାଇଛି, ଦକ୍ଷିଣ ହାତ ସେହିପରି ଲମ୍ବି କହୁଣୀଠୁ ବାଙ୍କି ଅନନ୍ୟ ମୁଦ୍ରା ପ୍ରକାଶ କରୁଛି ।

ଭିଡ଼ ଭିତରୁ କିଏ ଯେପରି କ'ଣ ବୁଝି ପାରି ତାଳି ଦୁଇଥର ମାରିଦେଲା, ଆଉ ଠିକ୍ ସେହି ସମୟରେ ମାର୍ଲିନ୍ ଚିର ଚିରେଇଲା—"ସ୍ଟୁ ଇଡ଼ିଏଟ୍ ! ଭଙ୍ଗୀ ହେଲା, କିନ୍ତୁ ଭାବ କାହିଁ ? ମୂର୍ତ୍ତିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଙ୍ଗରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥିବା ଭାବ —ସେ ଭାବ କାହିଁ ?" ମାର୍ଲିନ୍ ଚିତ୍କାରରେ ତାଳି ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ଜନ୍‌ର ନାଲି ମୁହଁଟାରେ ମାର୍ଲିନ୍ ପାଟି ଯୋଗୁଁ ଗୁଡ଼ାଏ ଧୂଳି ଉଡ଼ି ଲାଗି ଯାଇଥିଲା ଯେପରି । ସେ କ'ଣ ଯେପରି ଚେଷ୍ଟା କରି ପାରୁ ନ ଥାଏ । ଶେଷରେ ସେ ଆଉ ଅନୁକରଣ କରି ନ ପାରି ଭିଡ଼ ଆଡ଼କୁ ଜିଭ କାଢ଼ି ଖତେଇ ହେଲା ।

ଜନ୍ ପାଖକୁ ଫେରି ଆସିବା ପରେ ମାର୍ଲିନ କହିଲା, "ତୁମ ସହିତ ମୁଁ ଯାଉନି ।" "କାହିଁକି ?"—ଜନ୍ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲା ।

"ମୁଁ ଯାଉନି । ବାସ୍ ସେତିକି ।"

ଜନ୍ ରାଗି ଯାଇ ତା ବ୍ୟାଗ୍‌କୁ କାନ୍ଧ ଉପରକୁ ଉଠାଇ ଠିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ମାର୍ଲିନ୍ ମଧ୍ୟ ରାଗରେ ନିଜ ବ୍ୟାଗ୍‌ଟା ଉପରେ ଆଉଜି ଆଖି ବୁଜି ଦେଲା ସେତେବେଳେ । ଆଉ ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ଗଭର୍ଣ୍ଣର ହାଉସ୍‌ର ଝଙ୍କାଳିଆ ଗଛ ଗୁଡ଼ାକରୁ ଅନ୍ଧାର ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ି ଭିଡ଼କୁ ଭାଙ୍ଗିବାରେ ଲାଗିଗଲା ।

"ଚାଲ ! ଚାଲ ! ଏ ପାଗଳଗୁଡ଼ାକୁ ଦେଖି କିଛି ଲାଭ ନାହିଁ । ବେଶି ପଇସା ହେବାରୁ ଏମିତି ସବୁ ପାଗଳ ଆମେରିକାରୁ ବାହାରୁଛନ୍ତି ।"—ଭିଡ଼ କହିଲା ଓ ସେହି ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ କଲା । ଭିଡ଼ ଭାଙ୍ଗିବା ପୂର୍ବରୁ ଭିଡ଼ି ରହିବାକୁ ନିରୁଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି ଜନ୍ ସହରଟା ଆଡ଼କୁ ଆଗେଇ ଯାଇଥାଏ । ପାନ୍ଥ ନିବାସକୁ ତାକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆଜି ବହୁତ ଚାଲିଛନ୍ତି ସେମାନେ । ରାତିରେ ବିଶ୍ରାମ ନେଇ ସେମାନେ ସକାଳେ ପୁରୀ ଯିବା କଥା । ଆଚ୍ଛା ହିପ୍‌ପୀ ମୂର୍ତ୍ତି ହାତୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିଲେ ସେମାନେ ! ମାର୍ଲିନର ମନକଥା ବୁଝିହୁଏନା ବେଳେ ବେଳେ । ପାହାଡ଼ଟା ଉପରେ ଜୈନ ମୂର୍ତ୍ତିଟାକୁ ବି ସେହିପରି ଗୁଡ଼ାଏ ପ୍ରଶଂସା କରିଥିଲା ସେ; କିନ୍ତୁ ଜନ୍ ଈର୍ଷା କରୁନି । ମାର୍ଲିନ୍‌ର ଯଦି ହୃଦୟ କହୁଛି ସେ ହିପ୍‌ପୀ ମୂର୍ତ୍ତିଟାକୁ ଭଲ ପାଇବାକୁ ସେ ତାକୁ ଭଲ ପାଉ, ତା ପାଖରେ ରାତିକ କଟାଉ । ସେ ହସି ଦେଇ ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ ହେଲା— "କିଛି ଯାଏ ଆସେ ନାହିଁ । ମର୍ଲିନ୍ ସହ ପୁରୀ ସମୁଦ୍ରକୂଳରେ ତ ଦେଖା ହେବ । ଆଉ ତାକୁ ତ ସେ ଯେପରି ହେଲେ ଆସିବ ।"

ଧୀରେ ଧୀରେ ସେ ଯାଉ ଯାଉ ଗଭର୍ଣ୍ଣର ହାଉସ୍‌ର ଗେଟ୍ ପାଖରେ ଲମ୍ବା ସିଧା ରାସ୍ତା ଦେଖି ଠିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ଓ ବ୍ୟାଗ୍‌ଟାକୁ କାନ୍ଧରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଦେଇ ମୂର୍ତ୍ତିର ଭଙ୍ଗିକୁ ଅନୁକରଣ କରି ଠିଆହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା । ଡାହାଣ ହାତରେ ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ତ ମୁଦ୍ରାର ସଙ୍କେତ, ବାମ ହାତ ସିଧା ଝୁଲୁଛି, ମୁହଁ ସହର ଆଡ଼କୁ । କେତେ ସମୟ ସେ ସେପରି ଧ୍ୟାନସ୍ଥ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଲା କେଜାଣି; କିନ୍ତୁ ପୋଲିସ୍‌ଟିଏ ଆସି ତା'ଠୁ କିଛି ଦୂରରେ ଠିଆ ହୋଇ ଠେଙ୍ଗାଟିକୁ ଠୁକୁ ଠୁକୁ କରି ତା'ର ଧ୍ୟାନ ଭାଙ୍ଗିଦେଲା । ସେ ପୋଲିସ୍ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁବା ମାତ୍ରକେ ପୋଲିସଟି କହିଲା, "ଏଠି ଏପରି ଠିଆ ହୋଇ ପାରିବେନି ! ଯୁଆଡ଼େ ଯିବା କଥା ଯାଅ ।"

ଜନ ବ୍ୟାଗ୍‌ଟା ଗୋଟାଇ ଧୀରକରେ କହିଲା— "କିନ୍ତୁ ସେ'ତ ସେଠି ଠିଆ ହୋଇଛି !"

"କିଏ ? କେଉଁଠି ? ପୋଲିସଟି ସେହିପରି ବାଡ଼ି ଠୁକୁ ଠୁକୁ କରି ପଚାରିଲା । କିଛି ନ କହି ଜନ୍ ଆଗେଇ ଚାଲିଲା ରାସ୍ତାରେ । ବାଁ ପଟେ ବର୍ଗାକାର ନେମ୍ ପ୍ଲେଟ୍‌ରେ କଣ ସବୁ ଲେଖା ହୋଇଥାଏ । ସବୁ ବର୍ଗାକାର ଏହି ଦେଶରେ —ନେତାମାନଙ୍କଠୁ ଆରମ୍ଭ କରି ନେମ୍ ପ୍ଲେଟ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ !

ଦୁଇ

ଜନ୍ ସେଦିନ ଆଉ ମାର୍ଲିନକୁ ଦେଖିଲାନି । କିନ୍ତୁ ସେହିଦିନ କିଛି ବାଟ ଆସିବା ପରେ ଲୁହା ଘେର ଭିତରେ ପଗଡ଼ି ପିନ୍ଧିଥିବା ଆଉ ଗୋଟିଏ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ସେ ଦେଖିଲା । ବାଟରେ ସାଇକେଲ୍ ଠିଆକରି ରାସ୍ତାରେ ଯିବା ଆସିବା ଲୋକଙ୍କୁ ଚାହିଁ ରହିଥିବା, ଅତି ଦୁର୍ବଳକାୟ କେତେଜଣ ଟୋକାଙ୍କୁ, ସେ ମୂର୍ତ୍ତିଟି କାହାର ବୋଲି ସେ ପଚାରିଲା ମଧ୍ୟ । ସେମାନେ କିଛି କହି ନ ପାରି ମୂର୍ତ୍ତିଟି ଆଡ଼କୁ ଓ ତା'ପରେ ପରସ୍ପର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲେ । ସେ କିଛି ସମୟ ତଳେ ଦେଖିଥିବା ମୂର୍ତ୍ତି କଥା ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ପଚାରିଲା । ସେମାନେ ଏଥର ତା' କଥା ଆଦୌ ବୁଝି ପାରିଲେନି । ଶେଷରେ ସେ ବ୍ୟାଗଟି ତଳେ ଥୋଇ ଦେଇ ମୂର୍ତ୍ତିର ପୋଜ୍ ନେଇ ଠିଆ ହୋଇଗଲା ସେମାନଙ୍କ ଆଗରେ । ସେମାନେ ପରସ୍ପରର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ କହିଲେ, "କୌଣସି ମନ୍ଦିରକୁ ଯାଇଥିଲେ କି ? ଏ'ତ ମନ୍ଦିରର କୌଣସି ଦେବତାର ପୋଜ୍ !" ଜନ୍ ମନା କଲା ଜୋରରେ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ ।—"ନା, ନା, ଦେବତାର ନୁହେଁ । ତୁମେ ମୋ ମୁହଁକୁ ଚାହଁ । ମୋର ପରି ଦାଢ଼ୀ ଥିଲା । ମୋର ପରି ବାଳ ।" ପିଲାମାନେ କିନ୍ତୁ ତେବେ ବି ତା' କଥା ବୁଝି ପାରିଲେନି । ଆଉ ଠିକ୍

ସେତିକିବେଳେ ଟାଉନ୍ ବସ୍‌ଟାଏ ଆସି ଯିବାରୁ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ସିଲତ ଭାବେ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ଇଂରାଜୀରେ ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ସେମାନଙ୍କୁ କଷ୍ଟ ହେଉଥିଲା । ଜନ୍ ବାରଣ୍ଡାରେ ସେ ସ୍ଥାନ ଛାଡ଼ି, ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ପାଦ ପକାଇ ପାନ୍ଥନିବାସ ଆଡ଼େ ଚାଲିଲା, କିନ୍ତୁ ମର୍ଲିନ ନ ଥିବାରୁ ତାକୁ କିଛି ଭଲ ଲାଗୁ ନ ଥିଲା । ଆମେରିକା ଛାଡ଼ିବା ଦିନଠୁ ମାର୍ଲିନ୍ ତାଠୁ କେବେ ଅଲଗା ହୋଇ ନଥିଲା । କୁଆଡ଼େ ଗଲା କେଜାଣି ! କି ସେ ମୂର୍ତ୍ତିଟା ପାଖରେ ରହିଗଲା !

ଜନ୍ ସକାଳ ବସ୍‌ରେ ପୁରୀ ନ ଯାଇ ସହର ଭିତରେ ଥରେ ଚକ୍‌କର୍‌ଟାଏ ମାରି ଆସିଲା । କୁଆଡ଼େ ହେଲେ ମାର୍ଲିନର ଚିହ୍ନ ବର୍ତ୍ତି ନ ଥିଲା । ସହରଟାରେ ବୁଲୁଥିବାବେଳେ ସେ ପଞ୍ଜାବିଟିଏ ବି କିଣିନେଲା ମାର୍କେଟର ଖଦଡ଼ ଭଣ୍ଡାରରୁ । ମୂର୍ତ୍ତିଟି ପାଖକୁ ସେ ପୁଣି ଯାଇଥିଲା । ତାକୁ ଯେପରି ଲାଗିଥିଲା ମୂର୍ତ୍ତିର ପୋଷାକପତ୍ର ପରି ସେ ପୋଷାକ ପତ୍ର ନ ପିନ୍ଧିଥିବାରୁହିଁ ସେ ମୂର୍ତ୍ତିର ଭାବନାକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ହେଉଛି । ପଞ୍ଜାବିଟା ଗଳାଇ ପକାଇ ସେ ମୂର୍ତ୍ତିଟା ପାଖକୁ ପୁଣି ଗଲା । ଖରା ତେଜରେ ମୂର୍ତ୍ତିଟା ଆହୁରି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦିଶୁଥିଲା, ଆଉ ଦିଶୁଥିଲା ଆହୁରି ବିଷାଦ ଓ ଗମ୍ଭୀର । ସେ ମୂର୍ତ୍ତିପାଖରେ ଠିଆହୋଇ ବହୁତ ସମୟ ତାକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିବା ପରେ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବେ ରାସ୍ତାରେ ଲୋକ ଜମିବା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ପଞ୍ଜାବି ପିନ୍ଧି ଗୋରା ଲୋକଟାଏ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଅନୁକରଣ କରି ଏତେ ସମୟ ଧରି କାହିଁକି ଠିଆ ହୋଇ ରହିବ ଲୋକେ ବୁଝି ପାରୁ ନ ଥିଲେ । ପୂର୍ବଦିନର କାରଟି ମଧ୍ୟ ବ୍ୟାଙ୍କ ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲା । କାର୍ ଭିତରେ କିନ୍ତୁ କେହି ନଥିଲେ । ଜନ୍‌ର ମନେ ହେଲା, ଏଥର ସେ ମୂର୍ତ୍ତିର ପୋଜ୍ କିଛିଟା ଆଣି ପାରିଛି, କିନ୍ତୁ ମର୍ଲିନ ଥିଲେ ସିନା କହନ୍ତା କେତେଟା ସଫଳ ହୋଇଛି ସେ । କୁଆଡ଼େ ଗଲା ମାର୍ଲିନ ?

× × ×

ବାଲି ଉପରେ ଚିତ୍‌ଟା ହୋଇ ପଡ଼ିଯାଇ ମାର୍ଲିନ୍ ଉପରକୁ ଚାହିଁଛି । କିଛି ଦୂରରେ ବାଲି ଉପରେ ଅନେକ ହିପ୍‌ପୀ ଯୁବକ ଯୁବତୀ ଯୋଡ଼ି ଯୋଡ଼ି ହୋଇ ଶୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ଦିନ ଯୋଗୁଁ ନୁହେଁ, ଜହ୍ନ ଯୋଗୁଁ ଚାରିଆଡ଼ ଫର୍ଚ୍ଚା ଦିଶୁଥିଲେ ବି ଗୋଟାଏ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନର ନିର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଟ ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ ପରି ଜହ୍ନ ସମୟ କାଟୁଥିଲା । ମାର୍ଲିନ୍ କହିଚାଲିଥିଲା କୌଣସି ଗୀତର ଅଂଶଟିଏ ଆବୃତ୍ତି କଲା ଭଳି—"ନିଉୟର୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଛାତ୍ର ଅଭିନେତା, ଚେଷ୍ଟାକର । ବାରମ୍ବାର ଚେଷ୍ଟା କର । କିନ୍ତୁ ଏବେ ସୁଦ୍ଧା ମୂର୍ତ୍ତିର ପୋଜ୍‌ଟା ବି ତୁମେ ଆଣିପାରିଲ ନାହିଁ । ଛିଃ ! ଛିଃ ! ଦେଖ ଏଥର ଯଦି ପାରିବ ।" ଜନ୍ ଠିଆ ହୋଇ ରେକର୍ଡ଼ ପରି କଥା କହି ଯାଉଥିବା ସେହି ମାର୍ବଲ ଯୁବତୀଟା' ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା । ରାତି ସାରା ସେ ମାର୍ଲିନ ଚାରିପଟେ ବୁଲୁଛି—ଠିକ୍ ଏ

ଟିକିଏ ଛୁଇଁଦେବା ପାଇଁ, ଟିକିଏ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ପକାଇବା ପାଇଁ, ଟିକିଏ ଆଉ କିଛି ପାଇଁ । ସେ କାକୁତି ମିନତି ହୋଇଛି, ନିଜର ବାଳକୁ ଝିଙ୍କିଛି, ଦାଢ଼ୀକୁ ଓଟାରିଛି, ଶେଷରେ ପଶୁପରି ଚିତ୍କାର କରିଛି— ଯାହା ସମୁଦ୍ରର ଘୋ ଘୋ ରେ ହଜି ଯାଇଛି, ପବନର ସୁ ସୁରେ ଉଡ଼ି ଯାଇଛି— ଆଉ କିଛି ଦୂର ଯାଇ କୌଣସି ହିପ୍ପୀ ଯୁବକ ବାନ୍ଧବୀ କାନ ପାଖରେ ମୁହଁ ଲଗାଇ ଗୀତ ଗାଇବାରେ, ବା ଅଧରରେ ଅଧର ଲଗାଇ ଚୁମା ଦେବାର ଶବ୍ଦରେ ଆଖି ମଳି ବସି ଉଠିଛି; କିନ୍ତୁ ସବୁ ସତ୍ତ୍ୱେ ମାର୍ଲିନ୍ ମାର୍ବଲ ମୂର୍ତ୍ତିଟିଏ ପରି ବାଲିରେ ନିର୍ଶ୍ଚିନ୍ତରେ ଶୋଇ ରହିଛି । ସ୍ୱିଡେନର ହିପ୍ପୀ ଝିଅଟିଏ ଜନ୍‌ର ବ୍ୟାଚ୍‌ଲେଟା ଦେଖି ତାକୁ ପାଖକୁ ଡ଼ାକିଥିଲା ବି; କିନ୍ତୁ ସେ ତା' ପାଖକୁ ଗଲାନି । ମର୍ଲିନକୁଇ ସେ ଅନୁନୟ ବିନୟ କରିଥିଲା ।

ପାହାନ୍ତିଆ ପହରକୁ ତାକୁ ଟିକିଏ ନିଦ ଲାଗିଯାଇଥିଲା; କିନ୍ତୁ ନିଦ ଭିତରେ ବି ସେ ଟାଣି ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ମାର୍ଲିନ ଆଡ଼କୁ । ମାର୍ଲିନ୍ ଜୋରରେ ହାତ ଛୁଆଁଇ ଦେବାରୁ ତା'ର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ପୂର୍ବରେ ସେ ପହଞ୍ଚିବାଠୁ ମାର୍ଲିନର ସେଇ ଜିଦ । ଜନ୍‌କୁ ଥରେ ସେ ସିଂହଦ୍ୱାର ପାଖକୁ ନେଇ ଯାଇ ସେ ଲୋକର ଆଉ ଗୋଟିଏ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ବି ଦେଖାଇ ଦେଇଥିଲା ।

ଜନ୍ ଠିଆ ହୋଇ ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଟିକିକ କାଗାର ଦଣ୍ଡାୟମାନ ମୂର୍ତ୍ତିଟାର ପୋଜ୍‌ଟାକୁଇ ଅନୁକରଣ କରୁଥାଏ । ଆଉ ସେହିପରି ଶୋଇରହି ମର୍ଲିନ୍ ଉହୁଁ ଉହୁଁ କହୁଥାଏ । ବାଲିଠୁ ଦୂରରେ, ସମୁଦ୍ର କୂଳେ କୂଳେ ଯାଇଥିବା ରାସ୍ତା ଉପରେ କୁଷ୍ଠ ରୋଗିଣୀଟିଏ ସହିତ ବୁଢ଼ୀଟା ଲୋକଟିଏ ବସି କ'ଣ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥାଏ, ଦୁହେଁ କଥା ବନ୍ଦକରି ମଝିରେ ମଝିରେ ସେହି ହିପ୍ପୀ ଲୋକଗୁଡ଼ାକୁ ଚାହୁଁ ଥାଆନ୍ତି । ଭିକାରୁଣୀଟିଏ ତା ନିଜ ଆଖିର ଲୁହ ପୋଛି ଦେଇ ଲୋକଟିର ଆଖିର ଧାରକୁ ବି ତା ଖଣ୍ଡିଆ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ, କିନ୍ତୁ ବୁଢ଼ୀଟା ଲୋକଟି ବାତୁଳ ପରି ମୁଣ୍ଡ ଲାଡ଼ୁଥାଏ ଓ ରାସ୍ତାଟିକୁ ମଝିରେ ମଝିରେ ଚାପୁଡ଼ା ମାରୁଥାଏ । ମାର୍ବଲ ମୂର୍ତ୍ତି ଭିତରେ ପ୍ରାଣ ଖୋଜିବା ଚେଷ୍ଟାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହି ମଧ୍ୟ ଜନ୍ ସେମାନଙ୍କର ସେ ଅଭିନୟ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଛି; କିନ୍ତୁ କିଛି ବୁଝି ପାରିନି ।

ଡ୍ରାମାରେ ଦୃଶ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବାପରି ଆକାଶ ସିନ୍ଦୂରା ଫାଟିଲା ଓ ସେହି ସମୟରେ ଡାହାଣୀ ଲାଗିବା ପରି କୁଷ୍ଠ ରୋଗିଣୀଟିଏ ହଠାତ୍ ରାସ୍ତା ଉପରୁ ବାଲିରେ ସମୁଦ୍ର ଆଡ଼କୁ ଦୌଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ଶୋଇଥିବା ହିପ୍ପୀଗୁଡ଼ାଙ୍କ ମଝିରେ ଦଉଡ଼ି ଯାଇଥିଲା । ସେ ଚାଲିଯିବାବେଳେ ନିଦ ଓ ନିଶା ରେ ଭୋଳ ହିପ୍ପୀ କେତେଜଣ ଆଖି ମେଲାଇ ତା' ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲେ ଓ ପୁଣି ଆଖି ବୁଜିଦେଲେ ।

ଗ୍ରେଟା ଲୋକଟି ତା' ବାହୁକୁ ବାହାରେ ମାଡ଼ି ମାଡ଼ି ଜୋର କରି ପଛରେ ଦଉଡ଼ୁଥାଏ—"ତାକୁ ଧର, ବାବୁମାନେ ତାକୁ ଧରି ପକାଅ । ସେ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବାକୁ ଯାଉଛି ।" ହନିମୁନ୍ ଲୋକଗୁଡ଼ିକଙ୍କର ଆଖି ପୁଣି ଖୋଲିଗଲା; କିନ୍ତୁ କେହି କିଛି କରିବାର ପୂର୍ବରୁ କୃଷ୍ଣବେଗିଣୀଟି ପାଣିଭିତରେ ପଶି ଯାଇଥିଲା । ସବୁ କଥା ଠିକ୍ ରୂପେ ନ ବୁଝିଥିଲେ ବି ହନିମୁନ୍ ଯୁବକ ଯୁବତୀ ଗୁଡ଼ିକଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ସେହି ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖୁଥିଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟ, ସମୁଦ୍ର, ବାଲିର ବ୍ୟାକ୍‌ଡ୍ରପ୍, ସମୁଦ୍ରର ଘୋ ଘୋ, ପବନର ସୁ ସୁ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଯେପରି ଏକ ଓପନ ଏୟାର ଥିଏଟରର ପ୍ରୋଗ୍ରାମ ସୃଷ୍ଟି କରି ଦେଇଥିଲା । ଗ୍ରେଟା ଯୁବକଟି ଜନ୍ ପାଖରେ ହୋଇଥିବ, ହାତରେ ତା'ର ହାଣ୍ଡିଟି ଖସିଗଲା, ସେ ଜନ୍ ଗୋଡ଼ ପାଖରେ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଲା । ଜନ୍‌ର ପାଦ ଯୋଡ଼ାକୁ କୁଣ୍ଢାଇ ପକାଇ ସେ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି କହିଲା—"ତାକୁ ବଞ୍ଚାଅ ବାବୁ, ସେ ମରିଯିବ । କେବଳ ରାଗିକି ଅଭିମାନରେ ସେ ସମୁଦ୍ର ଭିତରକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଛି । କାହିଁକି ତାକୁ ବାଧ୍ୟରେଗ ହେଲା, କିଛି ଦୋଷ ତ ସେ କରି ନଥିଲା; ଭୁଲ କରି ନଥିଲା, ବୋଲି ତା'ର ଅଭିମାନ ବାବୁ ! ନ ହେଲେ ମୋର ପିଲାଗୁଡ଼ିକ ମା ଛେଉଣ୍ଡ ହୋଇଯିବେ । ବାବୁ ଅନାଥ ହୋଇଯିବେ । ସେ ଭିକାରୁଣୀ ନୁହେଁ ବାବୁ, ସେ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ! ମୁଁ ତାକୁ ଗାଁକୁ ନେଇ ଯିବାକୁ ଆସିଥିଲି । ବାବୁ ବାବୁ !"

ଜନ୍ ସେତେବେଳେ ସିଗାରେଟ୍‌ଟିଏ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରି ପବନ ଯୋଗୁ ପାରୁ ନଥିଲା । ଗ୍ରେଟା ଲୋକଟି ତାକୁ ଝାଙ୍କି ପକାଉଥାଏ । ଗୋଟାଏ କ୍ଷଣ ପାଇଁ ଜନ୍ କ'ଣ କରିବ କିଛି ଠିକ୍ କରି ନପାରି ସମୁଦ୍ର ଆଡ଼େ ଚାହିଁଲା । ଅଳ୍ପ ପରକ୍ଷଣରେ ସେ ସମୁଦ୍ର ଆଡ଼କୁ ଦଉଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେହି ସମୟରେ ଶୋଇବା ଅବସ୍ଥାରୁ ମାର୍ଲିନ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲା—"ୱେଲ୍ ଡନ୍ । ୱେଲ୍ ଡନ୍ ଜନ୍ ! ବ୍ରାଭୋ ! ତୁମେ ସେ ମର୍ମିର ଠାଣି ଓ ଭଙ୍ଗୀ ଗୋଟା ଯୁକ୍ତା ଆଣି ପାରିଛ । ବିୟୁଟିଫୁଲ୍ ! ବିୟୁଟିଫୁଲ୍ !"

ପୂର୍ବ ଦିଗରେ ଆଟ୍‌ମିକ୍ ରିଆକ୍‌ଟରର ଗମ୍ବୁଜ ସେପ୍ ହୋଇ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଠି ଆସୁଥିଲା ।

ପିଠି

ଶ୍ରୀ ଶାନ୍ତନୁ କୁମାର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ

ଜନତା ବସ୍‌ରେ ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିବା ଜନତାର ମୁଣ୍ଡ ଆଉ ମୁଣ୍ଡ ହୋଇ ନ ଥାଏ; ଘଡ଼ି ଏଗାର ଅନେକବେଳୁ ବାଜିଯାଇଥାଏ । ଘଡ଼ି ଦଶରେ ପହଞ୍ଚିବା ଗାଡ଼ି ଗନ୍ତବ୍ୟ ସ୍ଥଳରୁ ତଥାପି ଅନେକ ଦୂରରେ । ଇଞ୍ଜିନ୍‌ର ତାତିଲା ବନେଟ୍ ଉପରେ, ସ୍ଥାନାଭାବରୁ, ଦୁଇ ଢନୋଟି କଏ ବସିଥାନ୍ତି । ବୋଧହୁଏ କଲେଜ ଛାତ୍ରୀ । ବହୁ ଉତ୍ତେଜନାପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୁକ୍ତି-ତର୍କ ପରେ ସେମାନେ ବି ନୀରବରେ ଝିମେଇ ପଡ଼ିଥାନ୍ତି, ଜଳନ୍ତା ମହମବତୀଗୁଡ଼ିଏ ପେଟପଟୁଆ ତାତିଗଲା ପରି । ସେମାନଙ୍କ ହାତରୁ ସନ୍ଧ୍ୟାର ଖବର କାଗଜଗୁଡ଼ିକ ଝୁଲିପଡ଼ିଥାଏ—ଗାଁର ଅଖାଡ଼ୁଆ ଆଉ ଦନ୍ତୁଆ ପୋଷ୍ଟରର ଦଲ ଉପରେ ମେଲା ମେଲା ହୋଇ ବୋବାଉଥିବା କେତେଟା ଡାହୁକଙ୍କର ବେକ ତଳର ଧଳାଗୁଡ଼ିକ ପରି । ମଟର ଧକ୍‌କାରେ ଦଳିହୋଇ, ରକ୍ତର-ପୋଖରୀ ଉପରେ ପଥର ପରି ପଡ଼ିଥିବା ମୃତ ଯୁବକର ଫଟୋଟା, ଖବରକାଗଜ ପୃଷ୍ଠାକରୁ ସବୁଠାରୁ ବେଶି ପବନ ଧରି ଫଡ଼ ଫଡ଼ ହୋଇ ଉଡ଼ୁଥାଏ । ତା' ପାଖକୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ହରଫର କୌଣସି ବିଜ୍ଞାପନ—ସମ୍ବାଦଟିଏ ହୁଏତ ଖୁବ୍ ଜୋର୍ ମୁଣ୍ଡ ଟେକୁଥାଏ । ଆଉ ଏ ସବୁର ଉପରେ ଝୁଲୁଥାଏ—ସେଇଠି, ଯେଉଁଠି ସଦ୍ୟ ନାଲି ରଙ୍ଗରେ 'ଧୂମ୍ରପାନ ନିଷେଧ' ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ା ଲେଖା ଯାଇଥାଏ, ଠିକ୍ ତା'ରି କଡ଼କୁ—ସେଇ ଡ୍ରାଇଭରର ଆରାଧ୍ୟା ଦେବୀ, ନରମୁଣ୍ଡମାଳିନୀ ମା କାଳିକାର ଛବିଟା । ଗୋଛାଏ ଅଗରବତୀ, ଯାହାର ଆରମ୍ଭରୁ ଯାହା ଅଖଣ୍ଡ ଧୂଆଁର କୁଣ୍ଡଳୀ ଭିତରେ ଜଳିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲା ସେଠି, ସେଇ 'ଧୂମ୍ରପାନ ନିଷେଧ' ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ାକୁ ଆଚ୍ଛାଦନ କରି, ତାହା ଆଉ ଜଳୁ ନ ଥାଏ । ମୋଟ ଉପରେ ଜଳନ୍ତା, ତାଜା ଆଉ ସଳଖ ହୋଇ କୌଣସି ଜିନିଷ ସେତେବେଳେ ଆଉ ନ ଥାଏ । ସବୁ ଝୁଲନ୍ତି, ନଡ଼ନଡ଼ିକା ଅଉ ଦୁମ୍ରକ ବସ୍ତୁକୁ ନେଇ ଜାତୀୟ ବସ୍ ସର୍ଭିସ୍‌ର 'ଜନତା' ଗୋଟିଏ ପୁରୁଣା ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟଗ୍ରସ୍ତା କଡ଼ର କଞ୍ଚୁକୀ ପରି ଅଶ୍ରାବ୍ୟ ତଥା ଆହତ ଆତ୍ମାର ଗାଳିମାନ ବର୍ଷି ଚାଲିଥାଏ ।

ଟଂ—'

ପଇସା—ଅଇଁଠା ହାତରେ କଣ୍ଡକ୍ଟର ପୁଣି ଥରେ ଝିଙ୍କି ଦେଉଥାଏ ଘଣ୍ଟିର ଦଉଡ଼ିକୁ । ଜନତାଗାଡ଼ି ଘଣ୍ଟିର ଦାସ । ଗୋଟିଏ ଟଂରେ ସେ ଅଟକେ । ଦୁଇଟିରେ ଛୁଟେ । ଆଉ ତିନୋଟିରେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଶ୍ୱାସ ଗତି ପରି ବାଟ ଛାଡ଼େ—ପଛରୁ ହାଙ୍କୁଥିବା ଯେ କୌଣସି—ଇତର ଗାଡ଼ିକୁ । ଖୁବ୍ ସହଜ ଆଉ ସରଳ ସ୍ୱାର

ସମ୍ବିଧାନ । ଆଉ ଏତେ ସହଜ ସରଳ ସମ୍ବିଧାନ ଯେଉଁ ଘଣ୍ଟିଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୁଏ, ତା'ର ଦଉଡ଼ିଟି ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ଲମ୍ବ ଆଉ ନୁଆଣିଆ । ଏତେ ଲମ୍ବ ଆଉ ନୁଆଣିଆ ଯେ, ଜାତୀୟ ରାଜପଥ କଡ଼ରେ ସେଇ ଯୋଉ ଟିଣ ଟାଇଲର ଘରଗୁଡ଼ିକ ଏବେ ନଜର ସାହକ ୧୯୪୭ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ମାଟି ଢିଅଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ପହିଲି ଆଷାଢ଼ର ପାଳଛତୁମାନଙ୍କ ପରି ସଦ୍ୟ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଉଠିଛନ୍ତି, ସେଇ ଘର-ଦୁଆର ମୁହଁରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା, କଂସେଇଖାନାର ରୁଳରୁ ଲଟକି ଥିବା ମଢ଼ଗୁଡ଼ିକ ପରି, ତଳମୁହାଁ ପହ୍ଲାଣ୍ଟିଳ ଗାଈଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଏଇ ଲମ୍ବା ଦଉଡ଼ିର ଅଗକୁ ବେଳେ ବେଳେ ଖାଲି ଦୁଧଘଡ଼ି ଆଉ ବାହୁଙ୍ଗି ପକେଇ ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଉଥିବା ଖାମିନ୍ଦଙ୍କ କଣ୍ଠରେ ଆବିଷ୍କାର କରି ମୁହଁ ବଟେଇ ଓଟାରି ଦିଅନ୍ତି । ଫଳରେ "ଦ ବେଲ ଅଫ୍ ଜଷ୍ଟିସ୍"ର ଲମ୍ବା ଦଉଡ଼ିକୁ ଜଣେ ଅତି ନ୍ୟାୟୀ ରାଜାଙ୍କର ରାଜ୍ୟର ଗୋଟିଏ ମାଲିକ—ବିତାଡ଼ିତ ଅକର୍ମଣ୍ୟ ବୁଢ଼ା ଘୋଡ଼ା ଯେପରି ଖାଦ୍ୟ ମନେକରି ଓଟାରି ଖାଉ ଖାଉ ହଠାତ୍ ବହୁକାଳ ଧରି ଅବ୍ୟବହୃତ ସେହି ନ୍ୟାୟଘଣ୍ଟିକୁ ବଜେଇ ଦେଇ ରାଜ୍ୟସାରା ଲୋକଙ୍କୁ ଚମତ୍କୃତ କରିଦେଲା—ସେହିପରି ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ଜାତୀୟ ରାଜପଥରେ ନିତି ପ୍ରତି ଶହ ଶହ ସଂଖ୍ୟାରେ ଚାଲୁଥିବା ଏହି ଜନତା ଗାଡ଼ିଗୁଡ଼ିକର ଘଣ୍ଟି ଦଉଡ଼ିର ଅଗ ଥରେ ଥରେ କୌଣସି କୌଣସି ମଢ଼ିଆ ଗୋରୁଙ୍କ ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିଯାଇ ଦୁର୍ଘଟଣାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ଅଧରାତିର ଏହି ଅବେଳା "ଜନତା" ଟି ପାଇଁ ସେତିକି ଭୟ ବି ନ ଥିଲା । "ସରପ୍ରାଇଜ ଚେକିଂ" ପାର୍ଟିର ମଟରଗାଡ଼ି ଅନେକ ବେଳୁ ଏଇ 'ଜନତା' ଗାଡ଼ିକୁ ବାଟରେ ଭେଟି ମଧ୍ୟ ନ ଭେଟିଲା ପରି ଆପଣା ବାଟରେ ଚାଲି ଯାଇଥିବା କଥା କଣ୍ଡକ୍ଟରଙ୍କୁ ଅଛପା ନ ଥାଏ । ତେଣୁ ଘଣ୍ଟି ଦଉଡ଼ି ଟାଣିବାର ଏକମାତ୍ର ଅଧିକାରୀ ଥାଏ କଣ୍ଡକ୍ଟର । କେବଳ ଏହି ଅଧିକାରୀଟି ବ୍ୟତୀତ ଓ ତା'ର ସହଚର ତଥା ସହକାରୀ ଜନତା ଗାଡ଼ିର କ୍ଲିନର ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ସମସ୍ତେ ପ୍ରାୟ ସୁପ୍ତ । ଏପରିକି ଡ୍ରାଇଭର ମଧ୍ୟ ! କାରଣ, ନିୟମାନୁଯାୟୀ ଜନତା ଗାଡ଼ିର ଯେ ଡ୍ରାଇଭର, ସେ ଭାରତୀୟ ସମ୍ବିଧାନର ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ପଦ ପରି ଏକ ନିରପେକ୍ଷ ଦର୍ଶକ ମାତ୍ର । ତା'ର ଆଖି ଦୁଇଟା ଖୋଲା ଥାଏ ଓ ତା'ର କାନରେ ସେ ଶୁଣୁଥାଏ ମଧ୍ୟ ଘଣ୍ଟିର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ; କିନ୍ତୁ ସେ ବିଚରା ଶୋଇପଡ଼ିଥାଏ ।

ଟିଂ-ଟିଂ......ଟିଂ-ଟିଂ......।

ଏଥି ମଧ୍ୟରେ କଣ୍ଡକ୍ଟର—ହାତଘଣ୍ଟି ଲଗ୍ ଲଗ୍ ଦୁଇଥର ବାଜି ସାରିଥାଏ । ଡ୍ରାଇଭର ତଥାପି ଇଞ୍ଜିନର ଚାବି ମୋଡ଼େ ନାହିଁ । ଯେଉଁ କେତେଜଣ ଯାତ୍ରୀ ଏଇ ବାଟପାଖ ରହଣିରେ ଓହ୍ଲାଇବାର କଥା, ସେମାନେ ଓହ୍ଲାଇ ସାରିଥା'ନ୍ତି ଓ କଣ୍ଡକ୍ଟର ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ଦେଣ ନେଣ ସରିଯାଇଥାଏ, କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଡ୍ରାଇଭର ଗାଡ଼ିରେ ଷ୍ଟାର୍ଟ ଦେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ନିଜ ମଳମଳ ସିଟରେ ବସର

ଏକମାତ୍ର ପ୍ରବେଶ ଓ ପ୍ରସ୍ଥାନ ପଥକୁ ଅନାଇଁ ବଡ ଆଁ ଖୋଲି ହାଇଟାଏ ମାରେ । ବାହାରେ ଓହ୍ଲାଇବା ନିତିଦିନିଆ ବାଟପାଖ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ପରିଚିତ ଖାଲି ଦୁଧପଢ଼ି ଓ ପରିବା-ବୋଝମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଗଡ଼ୁଥିବା ଚିଣ୍ଡି, ଆଳୁ, ପିଆଜ, ବାଇଗଣମାନଙ୍କର କଥୋପକଥନ ପରି ଗୁଡ଼ାଏ ଗୁଡ଼ୁର୍ ଗାଡ଼ୁର୍ ଆଉ ଖାସୁର ଖୁସୁର୍ କଥୋପକଥନ ସବୁ ଶୁଣା ଯାଉଥାଏ । ସେସବୁ ଭିତରୁ କଣ୍ଡକ୍ଟରର ସହକାରୀ ସେହି କ୍ଲିନରର ସ୍ୱରଟା ସ୍ପଷ୍ଟ ବାରି ହୋଇପଡ଼େ—

"ନା, ନା, ସେ କଥା ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ତମେ ଖବର କାଗଜ ପଢ଼ିନ କି ? ଆଜିଠୁ ପା' ତେଲ ଦାମ ବଢ଼ିଲି, ଭଡ଼ା ବି ବଢ଼ିଲା । ପୁରୁଣା ରେଟ ଆଉ ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ଆଉ ପାଞ୍ଚ ପାଞ୍ଚ ପଇସା ବାହାର କର ।"

ଉତ୍ତରରେ କିରଣିଛଡ଼ା ମୃଦଙ୍ଗ ପରି ଟାସୁଟାସୁଆ ସ୍ୱରରେ ଜଣେ କିଏ କ'ଣ କହେ, କିଛି ବୁଝି ହୁଏ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ସ୍ୱରକୁ ଚପି କ୍ଲିନରର ସ୍ୱର ଏଥର ପରିଷ୍କାର ଶୁଭେ ।—

"ଆରେ ଯାଃ, ସରକାର କ'ଣ ତେଲ ଦାମ ବଢ଼େଇଲା ? ଦାମ୍ ବଢ଼ଉଚ ତୁମେ । ଆଳୁତ ସବୁଦିନେ ମାଟିରେ ଫଳୁଚି । ତା' ଦାମ୍ କେମିତି ଦିନକୁ ଦିନ ବଢ଼ୁଚି ! ଦୁଧ ତ ଗାଈ ପହ୍ନାରୁ ବାହାରୁଚି, ସେରେ ଦୁଧ ଠେକି ଭିତରେ ପଶିଲେ କେମିତି ଦି'ସେର ହଉଚି ? ସବୁ କଥା ତ ତା' ଖଣ୍ଡରେ ବଢ଼ୁଚି । ଏଥେରେ ସରକାର କେମିତି ବଢ଼େଇଦେଲା ତେଲ ଦାମ ?"

ଲଗ ଲଗ ଦୁଇ ତିନିଟା ହାଇ ପେଲି ଡ୍ରାଇଭର ଏଥର ଟିକିଏ ଖନିଦକ ହୁଏ, ଆଉ ଦୁଇ ତିନିଥର ହର୍ଣ୍ଣଟାକୁ ଚିପିଦିଏ । ତା'ପରେ ଆପଣାଛାଏଁ ସବୁ କଥା ସରଳ ହୋଇଯାଏ । କ୍ଲିନରର ଗୋଟାଏ ଗୋଡ ଫୁଟବୋର୍ଡ଼ ଉପରକୁ ଉଠିବା ମାତ୍ରେ ସେ ଗୋଟାଏ ଚଳି ପରି ଦାନ୍ତସନ୍ଧିର୍ ରବାଦ କରେ—"ରାଇଟ ।" ତା'ପରେ ଯାଇ ଗାଡ଼ି ଇଞ୍ଜିନର ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଏ ଓ ଗାଡ଼ି ଅଗକୁ ଗଡ଼େ । ଏହା ପରେ କ୍ଲିନର ଧଡ଼କରି କବାଟଟାକୁ ବନ୍ଦକରେ ଓ ପକେଟରେ ହାତ ଭର୍ତ୍ତି କରେ । ଘଣ୍ଟି ଦଉଡ଼ିକୁ ଛାଡ଼ି କଣ୍ଡକ୍ଟର ଏଥର ପଇସା ଗଣିବାରେ ପୂରା ମନୋନିବେଶ କରେ; କିନ୍ତୁ ପ୍ରତି ସ୍ଥାଟି ସେତିକିରେ ଶେଷ ହୁଏ ନାହିଁ । ଥରେ ଗାଡ଼ି ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ପରେ ଆଉ ଥରେ ବନ୍ଦ ହେବା ଭିତରେ କ୍ଲିନର ବିଲ୍କୁଲ୍ ଅତି ସତର୍କତାର ସହିତ ଖାସ ନିଜ ପାଇଁ ଅନ୍ତତଃ ଗୋଟାଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଆତ୍ମଗୋପନ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ଲମ୍ବା ଜନତା ବସର ଲସ୍ତ୍ରପଟକୁ, ଯେଉଁଠି କ୍ଲିନରର ପୃଷ୍ଠ ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବା ବାଲଟି ଅଡ଼ ଛିଣ୍ଡାକନା ଓଗେର କେତେକ ସରଞ୍ଜାମ ରଖିବା ପାଇଁ ଥାକଟିଏ ଥାଏ, ଅତି ନିଷ୍ଠତରେ 'ଚଢ଼େଇ ଅଣ୍ଡା ପରିଲି ପରି, ଏପରି କି

କଣ୍ଡକ୍ଟର ଆଉ ଡ୍ରାଇଭରଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିର ଅନ୍ତରାଳରେ କ୍ଲିନର ବିଚରା ସେଇ ଗାଡ଼ିର ଯାତ୍ରାର ଶେଷ ବସା ଫେରନ୍ତା ଦରଜାରେ ପାଦ ଦିଏ ଆଉ ଦୁଇଟା ଯାହା କିଛି ବାଟମାରଣା କଣ୍ଡକ୍ଟର ମୁହଁରୁ ବଞ୍ଚିକରି ପକେଟ ଭିତରକୁ ଆସିଯାଇଥାଏ; ସେଇ ଚନ୍ଦ୍ରର ଚଣ୍ଡ ପରି ଗୋଟିଏ ଶୁଖିଲା ବାଇଗଣ, ଅଥବା ବଡ଼ ନଇମାତାଲି ଆଳୁଟାଏ ବା ସମସ୍ତ ବକଟରେ ଚୁପି କଲାବେଳର କେଇପୁଞ୍ଜା। ସେତକ ସମ୍ପୃକ୍ତ ହୁଏ ଗୋଟିଏ ଜର୍ଣ୍ଣ, ଅପରିଷ୍କୃତ, ଖାକି ସରକାରୀ କ୍ଲିନର ପୋଷାକ ପ୍ୟାଣ୍ଟର ଗୋଡ଼ରୁ କଟା ହୋଇ ସିଲେଇ ହୋଇଥିବା ଥଳିଟିଏ ଭିତରେ। ଏ ଥଳୀର ଖେଳ ପାଇବା ସବାଟିଆ ଡ୍ରାଇଭର ଓ କଣ୍ଡକ୍ଟରଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସହଜ ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ବେଳେ ବେଳେ ପଛ ସିଟରେ ବସିଥିବା ଜନତା ପ୍ୟାସେଞ୍ଜରଟିଏ, ପଥରହଣ୍ଡରେ ଲୁଗ୍ଣ ହୋଇଥିବା ଝିଟିପିଟିର ଅଣ୍ଡାକୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅବଗୁଣିଆ ପିଲ ନରେଖି ନରେଖି ଅନେଇ କାଠିରେ ଖେଞ୍ଚାଖେଞ୍ଚି କଲପରି ଆବିଷ୍କାର କରି ତାହାକୁ କୌତୂହଳବଶତଃ ଚପାଚପି କରେ, ଏପରି କି ଗୋଡ଼ରେ ଦଳାଦଳି କରି ପରିବାଗୁଡ଼ାକୁ କଢ଼ିଆ କରି ନଷ୍ଟ କରି ପକାଏ; କିନ୍ତୁ କେହି କେବେ ଦୁଃସ୍ଥ କ୍ଲିନରଟିର ଗୁମରକୁ ପଦାରେ ପକାଇ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ। ଥରେ ଥଳୀଟିକି ଚପାଚପି କରି ସାରିଲା ପରେ ସେମାନେ ସାଧାରଣତଃ 'ଯାନେ ଦୋ' ବୋଲି ମୁହଁ ବୁଲାଇ ଦିଅନ୍ତି, ଅଉ ନିଜର ଯାତ୍ରା ସରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚୁପ୍ ହୋଇ ବସି ଢୁଲାନ୍ତି। କ୍ଲିନର ବିଚରା କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ା ମା'ଟିଏ ପରି ଟିକିଏ ଦୂରରେ ଠିଆ ହୋଇ ଥରେ କଣ୍ଡକ୍ଟର ମୁହଁକୁ ଓ ଆଉଥରେ ଲୁଚିଲା ଥଳୀଟିର କେଗା ଆଡ଼କୁ ବାଁରେଇ ବାଁରେଇ ଅନାଉଥାଏ। ଜନତା ଗାଡ଼ି ଢୁଳେଇ ଢୁଳେଇ ଗନ୍ତବ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଆଡ଼କୁ ମୁହେଁଇ ଯାଏ।

କିନ୍ତୁ ସେ ଗାଡ଼ିର ହେଇ କାଟାସ୍ଥ ବସ୍ ହର୍ଭିସ୍‌ର 'କଞ୍ଚୁକା' ଜନତା ବସ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କରେ ଜକଜକ ହଠାତ୍ କାଟାସ୍ଥ ରାଜପଥର ଗୋଟିଏ ଅପରିଚିତ ସ୍ଥାନରେ ଆସି ଅଟକିଗଲା—ଯେଉଁଠି ନିଛିଦିନିଆଁ ଯାତ୍ରୀ ତ ଦୂରର କଥା, ପୁରୁଣା ଡ୍ରାଇଭର ଓ କଣ୍ଡକ୍ଟରଙ୍କର ଅନେକ ବର୍ଷର ଚାକିରିକାଳ ଭିତରେ କେହି କେବେ ସ୍ଥାନର ନାମ ଅଂଶକୁ ଗାଡ଼ିରେ ଉଠି ନ ଥିଲା ବା ଓହ୍ଲାଇ ନ ଥିଲା।

ଗାଡ଼ି ଛାଡ଼ ବାଜିବାକୁ ଅଉ କେତେ ସେକେଣ୍ଡ! କଟିକଟିଆ ଉଦା'ରିଆ ହଣ୍ଡକର ଗୋଟିଏ କଡ଼କୁ 'ଜନତା' କଡ଼େଇ ଆସିଲା ଓ କଣ୍ଡକ୍ଟର ଅନିଚ୍ଛାକୃତ ଗୋଟିଏ ଘଣ୍ଟିର ପାହାରରେ ଗାଡ଼ିର ଗତି ମନ୍ଥେଇ ମନ୍ଥେଇ ଶେଷକୁ ଠାଏ ଅଟକି ଠିଆ ହେଲା; କିନ୍ତୁ ସବୁଥର ବାଟପାଙ୍ଖ ରହିଣିବେଳେ ଗାଡ଼ି ଇଂଜିନର ବ୍ରେକକୁ ଡ୍ରାଇଭର ଯେମିତି ଚିପିଦେଇ ଗାଡ଼ିକୁ କଡ଼େଇ ନିଏ ଓ କଣ୍ଡକ୍ଟର୍ ଇସାରାରେ, ନ ନନ୍ ନା ଧରି ଡାକ ମାରେ, "ହୋ ନଈପୁର ପେଣ୍ଟିବ ଛାଗଣ ମଉସା! କିହୋ ଓହ୍ଲେଇବ ନାହିଁ କି? ଜାଗତ! ଜାଗତ ' ଆହେ, ନୂଆବୋହୂ କାଲି ' ଦିନେ

ହେଲେ ଗରମାଗରମ ହୋଇ୍ପ୍ପ ପରଷା ଗୃଷିଲ୍ ନାହିଁ ? ଉଠବା ସବୁ ଅଣ୍ଡା ହୋଇଗଲ !" ଇତ୍ୟାଦ ପ୍ରକାରେ ଡାକମାନ ଆଉ ଶୁଣାଗଲ ନାହିଁ । ବରଂ ଅଧୀର ହୋଇ ହାତ ପାଖ ହର୍ଣ୍ଣଟାକୁ ଜୋରରେ ଜୋରରେ ପଁ ପଁ କର ଡ୍ରାଇଭର ଡାକ ମାରିଲ, "ହେ ଫକୀର ! ଆବେ ଜଲଦ କର ! ଗୃଢ ଅଧ ହେଲ ! ଗାଡ଼ି ବୋଧେ ଆଉ ପହଞ୍ଚିବ ନାହିଁ ! ତଡେ କିଏ କହିଲ—ଏ ୬ାଠ ପାଖ ପେସେଞ୍ଜରଙ୍କୁ ଏତେ ଘୂରେଇବା ପେଇଁ ! ଏଇଟା କୋଉ ଜେଗ ? ଜାହିଁ ଦଶବର୍ଷ ହୋଇଗଲ ଉନେ ତ ଏଠି କେହ ଚଢେ ନାହିଁ କ ଓହ୍ଲାଏ ନାହିଁ । କାହାର ମନେ ପଡ଼ିଗଲ ଆଜ ?" ବୁଢ଼ାଟିଏ, ବୁଢ଼ୀଟିଏ । ଆଗେ ଆଗେ ବୁଢ଼ୀ, ପଛେ ପଛେ ବୁଢ଼ା । ବୁଢ଼ୀ ଧରିଥାଏ ବୁଢ଼ାର ବାଡଅଗକୁ । ବସ୍‌ଯାକ ଏଣେ ତେଣେ ଜମା ହୋଇଥାଏ ଗଣ୍ଠିଲି, ପୁଟୁଳି । ଗୋଟିଏ ଗଣ୍ଠିଲିକୁ ପାଦ ଉଠାଇଲାବେଳକୁ ଗଣ୍ଠିଲି ମାଲକର ନାଦ ଟଂ କର ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଥାଏ । ଆଉ ସେ ଚିହ୍ନିକି ଉଠୁଥାଏ, "ହାଁ ହାଁ ସର୍ବନାଶ ! ଅନ୍ଧଟାଏ ନା କଅଣ ? ଗଲ ! ଏତେ କଷ୍ଟ କର ପାଚିଲ କଦଳୀ ଫେଣାଟାଏ ଆଣିଥିଲି ଯେ ଏଇଠି ଚିରିଣି ହୋଇଗଲ ?"

ଧୀରେ ଧୀରେ, ବସ୍‌ଟାଯାକର ବାଙ୍କିଲ ବେକ ସକାଳର ପଦ୍ମକଢ଼ି ସଲଖ ତେଙ୍କରୁ ପାଖୁଡ଼ା ମେଲଲ ପର ଟେକ ହୋଇଗଲ— ଅଭୁ ଆଖିରେ ହାତ ବୁଲଇ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରତ୍ୟେକର ଗଣ୍ଠିଲିଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କର ହାତପଢ଼ି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତଦାରଖ କରି ଲଗିଲେ ।

"ହାଁ ଜେରା ହୁସିଆର, ହୁସିଆର, ଇସ୍ ଟୋକେଇମେ ଆଣ୍ଡା ହ୍ୟ୍ ବୁଢ଼ାବାବୁ ! ଜେରା ପକ୍କର୍ ସମ୍ଭାଲ୍ କେ !" "ଠିଃ ! ଗାଡ଼ି ଆଉ କେତେବେଳେ ପହଞ୍ଚିବ ! ବାଟ କୋଡ଼ିଏ ମାଇଲକୁ ଛଅଘଣ୍ଟା ଲାଗି ଗଲଣି ? ହେ କଣ୍ଡକ୍‌ଟର୍ ! ଗାଡ଼ି ଛୁଡ଼ ଜଲଦ ! ମୁଁ ଆଉ ଅଫିସ୍ ଫାଇଲ ଦେଖିବ କେତେବେଳେ ? ଆଉ ସକାଳୁ ଅଫିସ୍ କରିବ କେତେବେଳେ ?"

ଇଞ୍ଜିନ୍ ଇନେଟ୍ ଉପରେ ମୁଣ୍ଡକୁ ମୁଣ୍ଡ ଯୋଡ଼ି ପିରାମିଡ଼ ପର ଶୋଇ ରହିଥିବା ଯୁବଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଏଇ ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ୀ ବ୍ୟାପାରେରେ ସାମାନ୍ୟ ହଲଚଲ ହୋଇଗଲ । ଜଣେ କଲେଜ ପିଲ୍ ହାଇଟାଏ ମାର ଅନ୍ୟର ପକେଟଭିତରୁ ହାତ ଘୂରେଇ କିଛି ସମସ୍ତ କ'ଣ ଦାଗଣ୍ଡିଲ । ତା'ପରେ ସେ ମୁହଁ ଉପରକୁ ଟେକ ଠିକ୍ ତା'ର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଝୁଲୁଥିବା ନରମୁଣ୍ଡମାଳିନୀ କାଳିକା ଫଟଟାର କଡ଼ରେ ବଡ଼ ନାଲ ହରଫରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା "ଧୂମପାନ ନିଷେଧ" ପଟାଟାକୁ ଅନେଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଓଠଭିତରକୁ ଖଣ୍ଡେ ସିଗାରେଟ୍ ଠେସି ଦେଇ ଫର୍ର୍ କରି ଦିଆସିଲି କାଠିଟାଏ ଘଷିଲ—ନୂଆ ଦିଆସିଲି ମୂଠ ଟାର ତାଜା ରକ୍ତକରେ । ଗାଡ଼ିଟା ଭିତର

ହଠାତ୍ ଉକଟ ଧୂଆଁରେ ପୂରି ଉଠିଲା । ସେ ଧୂଆଁରେ ବାକି ଯେତେ ଶୋଇ ରହିଥିଲେ ଆଖି ଫିଟାଇଲେ । ଏପରିକି କୋଳର ଛୁଆ ବି କାନ୍ଦିଉଠିଲା ।

ଠିକ୍ ଏତିକିବେଳେ ଗାଡ଼ିର କବାଟପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରେଟକାଟର ଧସ୍ତାଧସ୍ତି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ବୁଢ଼ାଟି ହେତେବେଳକୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ିଥାଏ । ବୁଢ଼ା ଓହ୍ଲେଇବାପାଇଁ ଗୋଡ଼ ବଢ଼େଇ ପାହାଚକୁ ଠାବ କରୁଥାଏ । ଏହି ସମୟରେ ହଠାତ୍ ଗାଡ଼ିର କ୍ଲିନର୍ ବୁଢ଼ା ଉପରକୁ ଝାମ୍ପଟାଏ ମାରିଲା । ଏ ଅସମୟ ଆକ୍ରମଣପାଇଁ ଅନ୍ଧ ବୁଢ଼ା ଲୋକଟି ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲା । ସେ ଟଳିପଡ଼ିଲା । ଅବଶ୍ୟ ପୂରାପୂରି ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା ନାହିଁ । ଅଣ୍ଡାବାଲା କଦଳୀବାଲା ଏପରିକି ପିନ୍‌ପିନ୍ ସୁଟ୍ ପିନ୍ଧା ଜଣେ ଦୁ'ଜଣ ଯୁବକ, ଯେଉଁମାନେ କି ଭିଡ଼ ଭିତରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ନିଜ ଦେହକୁ ଏପରି ସଙ୍କୋଚି ନେଇଥିଲେ ଯେ, ଅନ୍ୟ ଲୋକର ଉଡ଼ନ୍ତା ଫେର ବି ତାଙ୍କ ପୋଷାକର ସଟଭିଙ୍କୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରୁ ନ ଥିଲା, ସେମାନେ ବି ଆତ୍ମରକ୍ଷାର ଅଭ୍ୟାସବଶତଃ ବୁଢ଼ାକୁ ଟେକି ଧରିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ତା'ପରେ ପରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା ସମ୍ମିଳିତ ଆକ୍ରମଣ । ପ୍ରଥମେ କ୍ଲିନର୍ ଆରମ୍ଭ କଲା—"ଦେଖ ହେ ! ଏ ଲୋକଟା କୁଆଡ଼େ ଅନ୍ଧ ! ହେଇଟି ଦେଖନ୍ତୁ ଆଜ୍ଞା, ମୋ ଥର୍ମୋଟାକୁ କୋଉ ଫାଙ୍କରେ ନେଇ ଛୁ କରୁଥିଲା । ଅଉ ଟିକେକେ ତ ଯାଇଥାନ୍ତା ! ବାଇଗଣ କାଲେ ଦେଢ଼ଟଙ୍କା ହେଲାଣି ଆଜ୍ଞା ! ଦୋଟି ବାଇଗଣ କିଣି ପକେଇଥିଲି ଏ ଥଳିରେ । ଗ୍ରେରଙ୍କର ନଦା ପୁଣି ଏ ବାଇଗଣ ଦୁ'ଟାକୁ ହୋ ! ଓହୋ କି ଯୁଗ ହେଲା ଏ ! ହା ଧରମ !"

ଗାଡ଼ିର ଗାଡ଼ିଏ ପାସେଞ୍ଜର ଆଉ ଡ୍ରାଇଭର, କଣ୍ଡକ୍ଟର ହେଇ ଷାଠିଏ ସତୁରି ଲୋକ ହଠାତ୍ ମହୁମାଛି ପରି ଭଁ ଭଁ କରିଉଠିଲେ । କଣ ନ ଥାନ୍ତେ; କିନ୍ତୁ କ୍ଲିନରର ସେଇ ଶେଷ 'ଧରମ' ଡାକଟା ସେମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ତିଷ୍ଠତ, ଜାଗ୍ରତ !… ଡାକ ଭଳି ଚମକେଇ ଦେଲା । ପୁଣି ଥ୍ରେର, ଅନ୍ଧ, ବାଇଗଣ, କ୍ଲିନର୍ ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ସେଇ ଅକେଲାର ଡାକଟା—ଅଢ଼ୁଆ ବାଲରେ ପେଷା ହୋଇଥିବା ବାର ପରି ଶୋଇଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଲୋକର ଗାଲ ପିଠରେ ଅନେକ ଗୁଡ଼ାଏ ବଧା ଦୃପୁଡ଼ା ବର୍ଷିଗଲା । ଜଣେ କିଏ ଡରିଲା ସ୍ୱରରେ କହିଲା—"ମୋର ମନେ ହଉଚି ଏଇଟା ନିଶ୍ଚୟ ପାକିସ୍ଥାନୀ ଗୁପ୍ତଚର ! ନଚେତ୍ ଏ ଅପନ୍ତରାରେ, ଅନ୍ଧାରଟାରେ ଓହ୍ଲାଇ ଯିବ କୁଆଡ଼େ ଏ ଅନ୍ଧ ?"

ଇଞ୍ଜିନ୍‌ର ବନେଟ୍ ଉପରେ ବସିଥିବା ପିରାମିଡ୍ ଟହକିଗଲା । ପାଞ୍ଚଦିନ ଧରି ଏକ ପିରାମିଡ୍ ଭିତରେ ଅକ୍ତନ ମଖା ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା 'ମମି' ଲାଗ୍ ଲାଗ୍ ଛନଟା ହାଇ ମାରିଲା ।

ସେଗୁଡ଼ାକ ଥାଏ ଭାରତ-ପାକିସ୍ଥାନର ଗୃହବନ୍ଦନୀ ସମାପୋଟ ଯୁଦ୍ଧ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦିନଗୁଡ଼ିକ । ଯୁଦ୍ଧ ସରି ଯାଇଥାଏ । ସେ ଲଢ଼ ଆଉ ସାଟୀ ନେତାମାନଙ୍କରୁ ପୁଲିସ ପହରା ଧୀରେ ଧୀରେ ଅପସରି ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଖବରକାଗଜ ଓ ରେଡ଼ିଓରୁ ତେଲ ସରସର ମସାଲ ନିଆଁରୁ ଅପ ଅପ ହୋଇ ଗଲି ପଡ଼ିଥିବା ନିଆଁ ଝୁଲପରି, ଜାତୀୟତାର ଝୁଲ ସବୁ ଖସୁଥାନ୍ତି ପ୍ରବଳ ପରିମାଣରେ ।

"ହିନ୍ଦୁଜାତିର ମା ବାପ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ କେହି ଜାତି ହୋଇଥିଲେ ଏଇଲେ ଦେଖିଥାନ୍ତି । ଏଇଲେ ପାକିସ୍ଥାନ ଭିତରକୁ ହଜାର ଅନ୍ଧ ଭାରତୀୟଙ୍କୁ ପଶିଯାଉଛନ୍ତି ଦେଖି, ତା ପିଠିରୁ ଚେପା ଛଡ଼େଇ ଦେଇ ନ ଥାନ୍ତେ !"

ପାସେଞ୍ଜରମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏଣେ ଏହିପରି ଖୁବ ଖୁଆଖୋଇ ଚାଲୁଥିବା-ବେଳେ ତେଣେ ବାହାରେ ଏକ ଅଭୂତପୂର୍ବ କାଣ୍ଡ ଘଟିଗଲା । ପଇସା—ଅଧଲା ହାତରେ ଠୋ କରି ଗୋଟାଏ ଗୁପୁଡ଼ା କସି ଦେଇ କଣ୍ଡକ୍ଟର ପାଟିକରି ଉଠିଲା, ଆଜ୍ଞା କଦାପି ଅନ୍ଧ ନୁହେଁ । ଏ ଲୋକ ଅନ୍ଧାରରେ ବି ପଢ଼ି ପାରୁଛି ଆଜ୍ଞା ।"

ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଜାତୀୟ ଜନତା ବସ୍‌ରେ ଖିନ୍ଦା ହୋଇଥିବା ଜନତାର ମୁଣ୍ଡ ଚଡ଼ରେଇ ଯାଇ ଏକ ସହସ୍ର ଫଣାରେ ଉଭାଗ ଉଠିଲା ଓ ବସ୍‌ର ଏକମାତ୍ର କବାଟ ବାଟେ ପିଟକି ପଡ଼ି ପଡ଼ି ଅଜାଣତରେ ଆପଣା ଦେହକୁ ଧୈ ଆପେ ଗୁଡ଼ାଏ ଦାଗି ପକେଇଲା । ସବୁର ଆଗରେ ଥିଲେ କଲେଜପିଲାଏ । କଣ୍ଡକ୍ଟର ଗୁପୁଡ଼ାର 'ଠୋ' ଶବ୍ଦଠାରେ ସେମାନେ ପ୍ରଥମେ ଛିଟିକି ପଡ଼ିଲେ—ତୁଳାଭଣ୍ଡାର ଦଉଡ଼ି ଉପରେ ଲାଗି ଯାଇଥିବା ତୁଳାମେଞ୍ଚାଟା ଭଣାର ପ୍ରଥମ ଟଂ କାର୍‌ରେ ଛିଡ଼ିକି ପଡ଼ିଲା ପରି ।

ବୁଢ଼ା ଲୋକଟା ତଳେ ଗଳି ପଡ଼ିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି କହୁଥାଏ "ମୁଁ ଗୁପ୍ତଚର ନୁହେଁ ଆଜ୍ଞାମାନେ, ମୁଁ ଅନ୍ଧ ! ମୁଁ ସୁର ଦାସ ! ମୋ ଘର ଏଇଠି ବାବାମାନେ ! ମୁଁ ଭାରତୀୟ ! ଓଡ଼ିଆ ମୁଁ ବାବା ! ଜଗନ୍ନାଥ ଜାଣନ୍ତି ମତେ ଜଣା ବାବୁ !"

ଜଣେ କିଏ ତା'ର ଆଣ୍ଠୁନ ଲୁଗା ଧୋତିର ଖୋସଣି ଦଗ୍ଧି ଆଣୁ ଆଣୁ କହିଲା, "ହୁଃ ! ସୁରଦାସ ନା ? ଖୋସଣିରେ ସେଇ କାଗଜଟା କଅଣ ? ତୁ ତ ଅନ୍ଧ, କାଗଜ କଅଣ କରୁ ! ଗୁପ୍ତ ତଥ୍ୟ—ନାହିଁ ?"

"ଗୁପ୍ତ ତଥ୍ୟ ନୁହେଁ ଆଜ୍ଞା—ପ୍ରଶଂସାପତ୍ର—ଏଇ ହନ୍ଦ୍ୟାରେ ପାଇଚି ଆଜ୍ଞା ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଠୁଁ ! ଚରଣ ନାହିଁ ହଜୁର ।"

"ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କଠୁଁ ?" ବୁଢ଼ାର ଖୋସଣି ଫିଟେଉଥିବା ଲୋକଟି ହଠାତ୍ ଠୋ, ଠୋ ହସି ଉଠିଲା ଓ ସେଇ ହସରେ ହସରେ କହିଲା—

"ଶୁଣନ୍ତୁ ଏ ବୁଆଡ଼େ ପୁଣି ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କଠୁ ପ୍ରଶଂସାପତ୍ର ପାଇଛ ! ହଇଓ ! ତୁମେ ପରା ଏଇଲେ ଏ ଗରିବ କ୍ଲିନରଟାର ପଇସାଥଳୀଟାକୁ ଚୋରେଇ ଥିଲ ?

ମାଡ଼ ଖାଇ ତଳେ ପଡ଼ିଯାଇଥିବା ବୁଢ଼ାଟିକୁ ଆଉଁସି ଦେଉ ଦେଉ ବୁଢ଼ୀଟି ହଠାତ୍ କାନ୍ଦିକି ଉଠିଲା—

"ପର ଆପଣା ଜାଣେ ନାହିଁ ଗୋ ! ତାକୁ ଏତେହେଲେ କରିଦେଲ···"

"ପର ଆପଣା ଜାଣେ ନାହିଁ ? ହୁଁଃ ! ଅନ୍ୟର ବାଇଗଣ ଆଳୁକୁ ତ ବେଶ୍ ଚିହ୍ନେ ! ମୁଁ ଟିକଟ ଦେଲାବେଳେ କେମିତି କହିଲା—ଏଇଟା ମୋ ଟିକେଟ ନୁହେଁ ବାବୁ ! ଏଥିରେ ଅମୁକ ନାଇଁ-ସମୁକ ଲେଖା ହୋଇଛି ! ମୋଠୁ ଯୋଉ ପଇସା ନେଲ ହେଇ ପଇସାର ଟିକଟ ଦିଅ । ସେତେବେଳେ ତ ଆଖିକୁ ବେଶ୍ ଦିଶିଲା । ପର ଆପଣା ଜ୍ଞାନ ସେତେବେଳକୁ ଥିଲା କେଉଁଠି ?" କଣ୍ଡକ୍ଟର ବୀର ଦର୍ପରେ ଆପଣା ଜଙ୍ଘାରେ ବାଁପଟ ପୁଣି ଲାଗ୍ ଲାଗ୍ ଦୁଇଟା ଘର୍ଷି କସିଦେଲା । ଡ୍ରାଇଭର୍ ବାରମ୍ବାର ହର୍ଣ୍ଣ ଚିପିଲ ଓ ଲୋକେ ଗାଦିରେ ପଶୁ ନ ପଶୁଣୁ ଗାଡ଼ି ଗଡ଼େଇଦେଲ— କ୍ଲିନର୍‌ର 'ରାଇଟ୍' ଶବ୍ଦକୁ ଅଉ ଅପେକ୍ଷା ନ କରି ।

ଜାତୀୟ ବସ୍ ସର୍ଭିସ୍‌ର ଜନତାଗାଡ଼ିର ଧାବମାନ ଯାତ୍ରୀ--ଜନତାର ଆଖିରୁ ନିଦ ତଥାପି ମରି ନ ଥାଏ । ରାତି ଅଧରେ ଅଙ୍କଟ ଧରୁଥିବା ଛୁଆକୁ ଖିନ୍ଦାଏ ପକେଇ ଥନଟାକୁ ତା ମୁହଁରେ ଗୁଞ୍ଜିଦେଇ ମା' ଶୋଇଗଲା ପରେ ଯାତ୍ରୀ ପୁଣି ଶୋଇଗଲେ । ବାହାରୁ ଶିରଶିର ହୋଇ ଭୋର କୋହଲ ଅଦିନଆଁ ଜାଡ଼ ପବନ ପଶିଆସିଲା । କ୍ଲିନର୍ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ସବୁ ଝରକାର ପରଦା ଖସେଇଦେଲା । ଅଠର ମାଇଲକୁ ଗୁଳ ଘଣ୍ଟାରେ ମଧ୍ୟ ଅତିକ୍ରମ ନ କରି ପାରିଥିବା ଜନତାଗାଡ଼ି ପକ୍ଷୀରାଜ ପରି ଗତି ପଗଡ଼ିନେଲ ।

ହଠାତ୍ ଇଞ୍ଜିନ୍‌ର ଗର୍ଜନ ଚପି ଗୋଟାଏ ସରୁଆ ଅଥଚ ବର୍ଚ୍ଛାପରି ସ୍ୱର ଜନତାକୁ ପୁଣି ଅତର୍ଚ୍ଛ କଲା । ଏଥର ଅନ୍ଧ ଫନ୍ଦ ବା ବୁଢାବୁଢ଼ୀ ବ୍ୟାପାର ନୁହେଁ । ବନେଟ୍ ଉପରେ ନରମୁଣ୍ଡମାଳିନୀ ମା' କାଳିକାର ମୂର୍ତ୍ତି ତଳେ "ଧୂମ୍ରପାନ ନିଷେଧ" ପଟାଟାକୁ ଖଡେଇ ହୋଇ ସିଗ୍ରେଟ୍ ଟାଣୁଥିବା ସେଇ ସରୁଆ ଡାହୁକିଆ କଲେଜ ପିଲାଟା ! ତା'ର ଅନ୍ୟ ଦୁଇଟି ସାଙ୍ଗ ସେତେବେଳକୁ ମିରବରେ ଝିବରକାଗଜ ପୃଷ୍ଠା ଭିତରେ ମୁହଁ ପୂରେଇ ଦେଲେଣି—"ପ୍ରେତପକ୍ଷୀ ଓ ଯନ୍ତ୍ର"ର ନ୍ୟାୟରେ ହୁଏତ ।

"ବନ୍ଦ କର ! ଗାଡ଼ି ବନ୍ଦ କର ! ମୁଁ କହୁଚି ବନ୍ଦ କର୍ ! ଏ ଯଦି ଠିକ୍ ଧର୍ମ ଗାଡ଼ି ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ବନ୍ଦ କର୍ ! ନଚେତ୍ ଓଲଟିଯିବ ଏହିକ୍ଷଣି ଏ ଗାଡ଼ି, ମୁଁ କହୁଛି !"

ଡ୍ରାଇଭର ତଥାପି ଗାଡ଼ିର ଗତି ବଢ଼ାଉଥାଏ । ସେ କେବଳ ଭୁଲି କରି ଥରେ ଗର୍ଜି ଥିବା ସ୍ୱରର ମୁହଁକୁ ଅନେଇଦେଲା । ତା'ପରେ କ'ଣ ଭାବିଲା କେଜାଣି, ସେ ଆକ୍ସିଲେଟର ଚପି ଗାଡ଼ିର ଗତି ଦ୍ୱିଗୁଣ କରିଦେଲା ।

"ଶୁଣ ! ତୁମେ ମୋତେ ଚିହ୍ନି ନାହଁ ? ଦେଖ ଦେଖ, ମୁଁ କିଏ !" ତା' ପରେ ସତେ ଯେପରି ଟିକିଏ ପୂର୍ବରୁ ଜନତାର ଘୃଣା ଓ କ୍ରୋଧର ଶିକାର ହୋଇଥିବା ଅନ୍ଧ ସୁରଦାସର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ, ଭୂତ ହୋଇ ଝରକାର ପରଦାମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରୀଷ୍ମତ୍ତ ଭଣିଭଣା କରି ବସ୍ ଭିତରକୁ ପଶି ଆସିଲା, ସେହିପରି କଲେଜ ପିଲାଟା ହଠାତ୍ ତା' ବାଁ ହାତର ଖବର କାଗଜଟାକୁ ଭଡ଼୍ ଭଡ଼୍ କରି ମକଟ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ଡାହାଣ ହାତଟାକୁ ଉଞ୍ଚାକରି, ଛୁଟନ୍ତା ବସ୍‌ର ଇଞ୍ଜିନ୍ ବନେଟ୍ ଉପରକୁ କୁଦି ପଡ଼ିଲା—

"ଅନାଅଁ, ଅନାଅଁ, ହେଇ ଦେଖ ! ଏଇ ମୋ ହାତକୁ ଦେଖ ! ଏଇ ଟିକଟ ! ଆଉ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ, ଭାଇମାନେ ଆପଣମାନେ ନିଜ ନିଜର ଟିକଟ ଯଦି କାଟିଛନ୍ତି, ତେବେ ପକେଟରୁ ବାହାର କରି ଏହିପରି ହାତରେ ଧରନ୍ତୁ, ଆଉ ଉପରକୁ ଟେକି ଧରନ୍ତୁ—ଯେପରି ଆସେମ୍ବ୍ଲିରେ ସରକାରୀ ବିଲ୍ ଉପରେ ଭୋଟ ନିଆଗଲାବେଳେ ଟ୍ରେଜେରୀ ବେଞ୍ଚର ଲୋକେ ହାତ ଟେକନ୍ତି—କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ଭାଇମାନେ, ତଥାପି ଯଦି ଆପଣମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟାଗରିଷ୍ଠତା ନ ହୁଏ, ତଥାପି ଦୁଃଖିତ ହୁଅନ୍ତୁ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏପରି କରନ୍ତୁ !"

ବାଇଗଣ ରଙ୍ଗର ଅନ୍ଧ ବୁଢ଼ାଟିର ମୁହଁରେ ନିର୍ଘାତ ପାହାର ବଜେଇବାରେ ଅଗ୍ରଣୀ ହୋଇଥିବା ଏହି ତରୁଣଟି କଠୋର ପଶ୍ଚାତାପ ଓ ଆତ୍ମବିଦ୍ରୋହରେ ସେତେବେଳକୁ ତଳେ କଡ଼େଇ ଭିତରର ବାଇଗଣ କସିପରି ନିଷ୍ପିଷ୍ଟ ଯନ୍ତ୍ରଣ ହୋଇ ସାରିଥିଲା । ଆଖି ପିଛୁଳାକ ଭିତରେ ସେ ତଳକୁ ନଇଁପଡ଼ିଲା ଓ ଗୋଟାଏ ଗୁଣ-ଭଗ୍ନ ଧନୁପରି ପଡ଼୍‌କରି ସିଧା ହୋଇଯାଇ ପଛକୁ ବାଙ୍କିଗଲା । ଧନୁଷ୍ଟଙ୍କାରଗ୍ରସ୍ତ ମେରୁଦଣ୍ଡ ଉପରୁ ତା'ର ମୁହଁଟା ଗୋଟାଏ ମଧ୍ୟାହ୍ନର ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ ଫୁଲପରି ଟଙ୍କା ହୋଇ ଉପରକୁ ଫୁଟି ଉଠିଲା । ମୁହଁ ଉପରେ ତା'ର ନରମୁଣ୍ଡମାଳିନୀ ମା' କାଳିକାର ମୂର୍ତ୍ତିଟି ଧୂମମଳିନ ପରିଚ୍ଛନ୍ନତା ଭିତରୁ ନାଲି ଜିଭଟାକୁ କାଢ଼ି ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଯେପରି ନାଚି ଉଠିଲେ । ଆଉ, ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତର ସଙ୍ଗମ ଭିତରେ ତରୁଣ ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀଟିର ପାଖୁଡ଼ା-ଗୁଡ଼ିକର ହଳଦିଆ ସତେ ଯେପରି ସୂର୍ଯ୍ୟର ହଳଦିଆ ସହିତ ମିଶି ଏକାକାର ହୋଇଗଲା ।

ପାଖରେ ବସିଥିବା ସାଙ୍ଗପିଲା ମୁହଁର ଜଳନ୍ତା ସିଗାରେଟର ନିଆଁରୁ ନାଲି ନାଲି ଫୁଲଗୁଡ଼ାକ ଟୋକାଟାର ଦୁଇ ଆଖିରୁ ସତେକି ଝର ଝର ହୋଇ ଝରିଗଲା ।

ଗୋଟିଏ ବହୁଗୁଳ ଫୁରୁକୁଟିଆ ଗନ୍ଧ ନବୁଜ ବସ୍ ଭିତରେ ଅଇଣ୍ଡେଇ ଗଲା। ବସ୍ର ଘୂର୍ଣ୍ଣି ଦୁଇ ବେଞ୍ଚ ମହିଳାମାନେ ଚତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ। ସେ କିନ୍ତୁ ସେମିତି ବେକଖିଙ୍କି, ଉପରକୁ ମୁହଁ କରି ଠିଆ ହୋଇଥାଏ। ତା'ର ବକ୍ତବ୍ୟ ତଥାପି ଶେଷ ହୋଇ ନ ଥାଏ।

"ବର୍ତ୍ତମାନ, ଏହୁପରି ଦେଖନ୍ତୁ !" ମୁହଁକୁ ଆଉ ତଳକୁ ନ କରି ଆଖିର ଖୋପ ଦୁଇଟାକୁ ସାବଧାନତାର ସହିତ ଉପରକୁ ଟେକି ଧରି ବନେଟ ଉପରେ ମୁଁବପରି ନାଚୁଥାଏ ସେ—ସତେ ଯେମିତି କୁନି ପାଟିରେ ପାଟିଏ ଅମୃତ ନେଇ ଶିଶୁଟିଏ ତାକୁ ଏ କଳରୁ ସେ କଳ ଦେଇ ଆସ୍ୱାଦୁ ଥାଏ।

"ଅପଣଙ୍କର ଟିକେଟଗୁଡ଼ିକରେ ଲେଖାଥିବା ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକୁ ଏହୁପରି ପାଠ କରନ୍ତୁ, ଭାଇମାନେ ! ଆପଣଙ୍କୁ ଭଗବାନଙ୍କ ଦ୍ୱାହି, ଯେଉଁ ସତ୍ୟ ଆଖି ଥିଲା ମଣିଷ ମୁହଁକୁ ବ ଇଗଣ ଆଉ ଆଲ୍ତୁ ହୋଇ ଜଳ ଜଳ କରି ଅନାଏ, ସେହି ସତ୍ୟର ଦ୍ୱାହି—ସେହି ସତ୍ୟର ଦ୍ୱାହି; ଆପଣ ଦେଖନ୍ତୁ—ଅନ୍ତତଃ ଆଖି ବୁଜି ଆପଣଙ୍କର ଟିକେଟ-ଗୁଡ଼ିକର ପଛପଟେ ମୁନିଆଁ ପେନ୍ସିଲର ଚହ୍ନାକୁ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ-ଅନ୍ଧ-ବିଦ୍ୟାଳୟର ଅକ୍ଷର ପରି ପଢ଼ନ୍ତୁ। ଆଉ ସତ କହନ୍ତୁ—କଅଣ ଲେଖା ହୋଇଛି ? ଆପଣମାନେ ଯେଉଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ଥଳକୁ ମୁହଁ କରି ଏ ଧର୍ମ ଢଙ୍ଗରେ ବସିଛନ୍ତି—ଏ ଟିକେଟ ତା'ର ବାପଣ୍ଟତ ଦାଗର ଟିକେଟ କି ନା ସତ କରି କହନ୍ତୁ। ଅଉ ଯଦି ସେଇଆ ହୋଇଥାଏ—ଭାଇମାନେ ! ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଧର୍ମର ଦ୍ୱାହି, ପିତୃପୁରୁଷଙ୍କର ଦ୍ୱାହି, କ୍ଷମା କରିବେ ପିତୃପୁରୁଷଙ୍କର ନାମ ମୁଁ ନେଉଛି—କାରଣ ଆପଣମାନେ ଦେଖି ପାରିଲେ ନାହିଁ, ଭାଇମାନେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଦେଖୁଛି ଆଖିରେ ନିଆଁ ଗୁଞ୍ଜି ମାରିଲା ପରେ ଯାଇ ମୁଁ ଦେଖିପାରୁଛି ସେ ମୁହଁକୁ—କ୍ଷମା କରିବେ—ମୁହଁ ନୁହେଁ ବନ୍ଧୁଗଣ; ତାହା ହେଉଛି ଦେଇ ପିଠି ପଟଟର ଦୃଶ୍ୟ—ମହାଭୟଙ୍କର ପିଠିର ଦୃଶ୍ୟ—ଯେଉଁ ପିଠି ଦେଖାଇ ସେ ଏ ବସ୍ରୁ ଓହ୍ଲାଇଗଲେ। ଓଃ, ଆପଣମାନେ ଦେଖିପାରୁ ନାହାନ୍ତି। ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଠିକ୍ ଦେଖି ପାରୁଛି, ସେଇ ଇତିହାସର ପିଠିକୁ ! ଭାଇମାନେ ! ମତେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତୁ, ସେ ଅନ୍ଧ ଆଉ ଅନ୍ଧୁଣୀ—ମଣିଷ ନୁହନ୍ତି, ସେ ଦୁହେଁ ଇତିହାସ। ଏ ଦେଶର ଇତିହାସ। ମଣିଷ ଜାତିର ଇତିହାସ। ଯାହାକୁ ଗୋରାମାନେ ଠେଲି ଦେଇଥିଲେ ସେଦିନ ଶାନ୍ତବ୍ରତରେ, ଆଉ ଯେ ପରେ ତା'ର ଭୟଙ୍କର ପିଠିଟାକୁ ଆମ ଆଡ଼କୁ କରି ଏକଲା ଚାଲିଗଲା—ସତ୍ୟ ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଇ। ଓଃ, ସେ ଫଟଟା ମୋ ପଢ଼ା ଘର କାନ୍ଥରେ କଏ କାହିଁକି ଟାଙ୍ଗିଥିଲାରେ।"

ଭାରତ ପାକିସ୍ଥାନ ଯୁଦ୍ଧର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସେହି ଉତ୍ତ ଜାତୀୟତା ଓ ଜନ୍ମଭୂମିର ଡାକରା କାଟିସ୍ଥ ଜନତା ବସ୍ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଟିକେଟବାଲା ବା ବେଶର୍ ଟିକେଟବାଲା

ଯାତ୍ରୀର କାନକୁ, ଗୋଟିଏ ଫାଶୀଖୁଣ୍ଟ ଆଡ଼କୁ ନିଆ ଯାଉଥିବା ଶେଷ୍ଟା ପୁଅ, ବାଟକଡ଼ରେ ଠିଆ ହୋଇ ବାହୁନୁଥିବା ଜନ୍ମଦାତ୍ରୀ ମା' କାନରେ କଥାଟିଏ କହିବାକୁ ଅନୁମତି ମାଗି ରଟ୍ କରି କାମୁଡ଼ି ଖାଇ ଦେଲା ପରି, ଖାଇଦେଲା । ଚକ୍ଷୁହୀନ ଜନତା ବର୍ତ୍ତମାନ କର୍ଣ୍ଣହୀନ ଆଉ ମୂକ ପାଲଟି ଗଲା ।

ନିଜର ବକ୍ତବ୍ୟ ଶେଷ କରି ଇଞ୍ଜିନ୍‌ର ବନେଟ୍ ଉପରେ ନାଚୁଥିବା ବୁଢ଼ାର କାଳସୀଟି ଥପ୍ କରି ତଳେ, ଡ୍ରାଇଭର ପାଖରେ ଖସିପଡ଼ିଲା ।

ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରର ଘୋଡ଼ା ପିଠିରୁ ସୈନିକ ହଠାତ୍ ତଳ ପଡ଼ିଲେ, ଘୋଡ଼ାଟା ଯେପରି ଇତସ୍ତତଃ ହୋଇଯାଏ ଓ ଅଜ୍ଞାତ ଆଶଙ୍କାରେ ହ୍ରେଷାରବ କରି ଉପରକୁ ଗୋଡ଼ ଟେକି ଠିଆ ହୋଇପଡ଼େ, ଡ୍ରାଇଭରର ସମସ୍ତ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱସତ୍ତ୍ୱେ ଜାତୀୟ ଜନତା ବସ୍‌ଟା ପ୍ରଥମେ ତା'ର ପଛ ଚକ ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇପଡ଼ିଲା ଏବଂ କିଛି କ୍ଷଣପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଅନ୍ଧ ମଣିଷ ଅଣ୍ଟାଳି ହେଲା ପରି ଜାତୀୟ ରାଜପଥକୁ ଅଣ୍ଟାଳି ପକାଇଲା ।

ପରଦିନ ସକାଳେ ଯାହା ଦେଖାଗଲା, ତାହା ଆହୁରି ରୋମାଞ୍ଚିତମୟ । ଯେଉଁ ଦୁର୍ଘଟଣାରେ ଜାତୀୟ ପରିବହନ ସଂସ୍ଥାର ଅଧିକାରୀୟ ଲେଲାଣ୍ଡ 'ଜନତା' ବସ୍‌ଟି ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା, ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଏକାଧିକ ଦୁର୍ଘଟଣାର ଏକ ପ୍ରଳୟଙ୍କରୀ ଦୃଶ୍ୟ ଥିଲା । କାରଣ ସେ ରାତିରେ, ଘଟଣାକ୍ରମେ ଅନ୍ଧ ଆଉ ବଧିର ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ପିଠିରେ ଧରି ଜନତା ଗାଡ଼ିଟି ଯେଉଁ ଦିଗରେ ଗତି କରୁଥିଲା, ତା'ର ବିପରୀତ ଦିଗରୁ କିଛି ତୀର୍ଥଯାତ୍ରୀଙ୍କୁ ପିଠିରେ ଧରି ଗୋଟିଏ ଅତି ପୁରୁଣା ଓ ସସ୍ତା ପରମିଟ୍ ନ ଥିବା ପ୍ରାଇଭେଟ ଭଡ଼ାଗାଡ଼ି ଗଡ଼ିଆ ଟ୍ରିପ୍ କରୁଥିଲା । ବିଶେଷଜ୍ଞମାନଙ୍କ ମତରେ ଡ୍ରାଇଭରମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ସତର୍କତାସତ୍ତ୍ୱେ ହେଲେ ଅଣ୍ଟିରି ମାଇ ପଶୁ ପରି ଗାଡ଼ି-ଦୁଇଟା ପରସ୍ପର ଆଡ଼କୁ ଆକୃଷ୍ଟ ହେଲେ । ଡ୍ରାଇଭରମାନେ ଯଥାସମୟରେ ବ୍ରେକ୍ ଦେଇଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଗାଡ଼ି ଦୁଇଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ଅଳିଙ୍ଗନ ଭିତରେ ଛିନ୍ନ ହୋଇଗଲେ ।

ମରୀଚିକା

ଶ୍ରୀମତୀ ରାଜେଶ୍ୱରୀ ଦଳବେହେରା

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କ ଆଡ଼େ ଆସ୍ତୁ ଲାକ ଚେକ ଆଖି ବୁଜିଲା ଅନିମା । ଶୀତ ସକାଳର କଅଁଳିଆ ଖରା ଯେମିତି ଦେହକୁ ଛୁଇଁ ବି ଛୁଇଁ ପାରୁନି । ଉପରେ ନିସ୍ତବ୍ଧ ଆକାଶ···ତଳେ ପୁଣ୍ୟତୋୟା ନଦୀର ହେମାଳିଆ ପାଣି···ଏ ଯେମିତି ଆଉ ଏକ ଦୁନିଆ । ଏ ଦୁନିଆକୁ ପାପ କଳୁଷିତ କରିନି—ଏ ଦୁନିଆରେ ଆଶା ଆଉ ନିରାଶାର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ନାହିଁ । ଦେବଦାସର କାନ୍ଧ ଉପରେ ହାତ ରଖିଲା ସେ—

—ଚାଲ···

ଦେବଦାସ ଯେମିତି ଛାଇଁ ପାଲଟି ଯାଇଛି । ଦୂର ଦିଗ୍‌ବଳୟ ଆଡ଼େ ଅପଲକ ନୟନରେ ଅନେଇ ରହିଛି ସେ । ଦୂରରେ—ବହୁ ଦୂରରେ ଆକାଶ ଦେହରେ ଯେମିତି କିଏ ନାଲିରଙ୍ଗ ବୋଳି ଦେଇଛି···ଅନୂଢ଼ା କନ୍ୟାର ନାଲି ପଣତ ଭଳି···ଏ ସ୍ୱପ୍ନଭରା ମାଟି ଯୋଉଠି ଆକାଶକୁ ଛୁଇଁଛି, ସେଠିକି ଆଖି ନ ପାଇଲେ ବି ହାତ ଯୋଡ଼ିଲା ଦେବଦାସ । ଆଖିରେ ତା'ର ତୃପ୍ତିର ଆନନ୍ଦ··

—କଅଣ ଦେଖୁଛ ?

ଆଖି ଫେରେଇଲା ଦେବଦାସ—ଦେଖୁଛି ନଗ୍ନ ପ୍ରକୃତିକୁ ଆଉ ଭାବୁଛି ଯାତ୍ରା ଆମର ସଫଳ ହୋଇନି ।

ହସିଲା ଅନିମା—ଉହୁଁ—ଏଇ ତ ଆମର ଯାତ୍ରାର ଆରମ୍ଭ ମାତ୍ର । ଆମର ଏ ଯାତ୍ରା ଯାଇ ସେଇଦିନ ସଫଳ ହବ, ଯୋଉଦିନ ଦେବୀ କାମାକ୍ଷୀ ଆମର ମନସ୍କାମନା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବେ । ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ିଲା ସେ । ଦିନଦିନ, ରାତିରାତି ଧରି ଚାଲନ୍ତା ରେଲଗାଡ଼ିର ଡବା ଭିତରେ ବସି ବସି ସେ ନିଜ ମନକୁ ଖାଲି ଏଇ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରୁଛି—ଯାତ୍ରା କଅଣ ତା'ର ସତରେ ସଫଳ ହବ ? ବିଚରା ଦେବଦାସ ଅନିମା ମନରେ ସେ ଦୁଃଖ ଦେଇନି କେବେ । ସେଇଥିପାଇଁ ଅନିମାର ଅଳିକୁ ସେ ଏଡ଼ି ପାରିନି । ବିବାହର ସାତବର୍ଷ ପରେ ବି ଯେତେବେଳେ ଅନିମା ମା' ହୋଇ ପାରିଲାନି ଡାକ୍ତର, ଜ୍ୟୋତିଷ ଯେତେବେଳେ ହାର ମାନିଗଲେ, ଅନିମା ଶେଷ ଭରସା ରଖିଥିଲା ଦେବୀ କାମାକ୍ଷୀଙ୍କ ଉପରେ । ନିଷ୍ଫଳ ମାତୃତ୍ୱର ପରାଜୟ ଗ୍ଲାନି ତାକୁ ତିଳ ତିଳ କରି ଦଗ୍ଧ କରୁଥିଲା ଆଉ ତା'ର ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଛଟପଟ କରୁଥିଲା ବିଚରା

ଦେବଦାସ । ମୁହଁ ଖୋଲି ନ କହିଲେ ବି ଅନମା ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା, କେତେ ଆଘାତ ପାଇଚି ଦେବଦାସ । ଆଉ ସେଇଥିପାଇଁ ସେ ଦେବଦାସକୁ ମିନତି କରିଥିଲା—ମତେ ତମେ ନେଇଚିବ ଦେବୀ କାମାକ୍ଷୀଙ୍କ ପାଖକୁ ? ଭାରି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଠାକୁରାଣୀ ସେ । ଆଜିଯାଏ କେହି ଖାଲି ହାତରେ ଫେରିନି ତାଙ୍କ ପାଖରୁ ।

—କିନ୍ତୁ ଅଗନା ଅଗନ ବନସ୍ତ ଭିତରକୁ କଅଣ ତମେ ଯାଇ ପାରିବ ? ସେ ରାସ୍ତା ଯେ ବଡ ଦୁର୍ଗମ । ନା ତମେ ପାରିବନି ।

—ପାରିବି । ଅନମା ଜିଦ କରିଥିଲା । ପୁଅଟିଏ ପାଇବା ପାଇଁ ମୁଁ ସବୁକିଛି କରି ପାରିବି । ବ୍ୟର୍ଥ ମାତୃତ୍ୱର ଅଭିମାନ ତାକୁ କ୍ଷୁବ୍ଧ କରିଥିଲା । ଆହତ ହରିଣୀ ଭଳି ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଛଟପଟ କରୁଥିଲା ସେ ।

ଆଉ ଆଜି ସେଇ ମନ୍ଦିର ପାହାଚରେ ଠିଆ ହୋଇ ଅନମାର ଗ୍ଲୁଢ ଭିତର କମ୍ପି ଉଠିଲା—ମୋ' ମନର ଅଭିଳାଷ କଅଣ ତମେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବନି ମା' ? ଦେବଦାସର ହାତ ଉପରେ ହାତ ରଖି ସେ ମନ୍ଦିର ପାହାଚ ଉପରେ ଉଠିଲା—

—କାଏଁ, ଅନୁ ?

ଚମକି ଉଠିଲା ଅନମା । ବହୁତ ଦିନ ତଳର ଚେନା ଗଳା ଯେମିତି କିଏ ତାକୁ ଡାକିଲା । ଏ ଗଳା ତା'ର ଅତି ଆପଣାର । କିନ୍ତୁ ଚିହ୍ନି ବି ଯେମିତି ସେ ଚିହ୍ନି ପାରିଲା ନାହିଁ । ପଛଆଡେ ତା'ର ଅସ୍ଥିକଙ୍କାଳସାର ଯୋଉ ଭଦ୍ରମହିଳା ଜଣକ ଠିଆ ହୋଇଚନ୍ତି, ସେ ତା'ର ଅତି ଆପଣାର ହେଲେ ବି ଅନମା ନିଜ ଆଖିକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲାନି ।

× × ସେ ବହୁତ ଦିନ ତଳର କଥା । ସେତେବେଳେ ଅନମା ୮।୯ ବର୍ଷର ହୋଇଥିଲା । ଗାଁ ନଈରେ ଗାଧୋଇ ଗାଧୋଇ ଗୋଡ଼ ଖସି ଯାଇଥିଲା ତା'ର । ଆଉ ପାଣିରେ ବୁଡି ଯାଉ ଯାଉ ବି ସେ ମରି ନ ଥିଲା । ତା'କୁ ପାଣି ଭିତରୁ ବଞ୍ଚେଇ କରି ନେଇ ଆସିଥିଲେ ଯିଏ, ସିଏ ତା'ର ଲେଖା ଯୋଖାରେ ମାଉସୀ—ମୀନା ମାଉସୀ ।

ଭଗବାନ୍ ଦୁନିଆର ସବୁତକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଯେମିତି ଠୁଳ କରିଥିଲେ ମୀନା ମାଉସୀ ପାଖରେ । ପିଲାଦିନେ ଅନମା ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଅନେଇ ଦେଖେ—ଗୋରା ତକତକ ମୁହଁ ଉପରେ ଅଳକା ବାଳକୁ ବିଛେଇ ଦେଇ ସେତେବେଳେ ମୀନା ମାଉସୀ ହସନ୍ତି, ଠିକ୍ ଆକାଶର ପରୀ ଭଳି ଦିଶନ୍ତି । ମଥାରେ ସିନ୍ଦୂର ଟୋପା, ଆଖିରେ କଜଳ । ଅନମାକୁ ଲାଗେ ଯେମିତି ବୂର୍ତ୍ତିମା କାହାଣୀର ରାଜକୁମାରୀ ଅଭିଶାପ ପାଇ

ଜନ୍ମ ହୋଇଛନ୍ତି ମୀନା ମାଉସୀ ରୂପରେ । ଯେତେ ଦେଖିଲେ ବି ଅନମାର ଆଖି ଭରେ ନାହିଁ ।

କୋଳି ଖାଇବୁ ଅନ ? ମୀନା ମାଉସୀର 'ଗଛ ଚଢ଼ିବା' ଗୋଟାଏ ସଉକ ଥିଲା । ଅନମାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ସେ କୋଳି ତୋଳିବାକୁ ଯାଆନ୍ତି ଆଉ ଅଖି ପିଛୁଳାକେ ଗଛ ଉପରେ ଚଢ଼ିଯାନ୍ତି । ତଳେ ଜଗି ରହେ ଅନମା । ମୁଗ୍ଧ ଆଖିରେ ଅନେଇ ରହେ—

—ଏଇ ଦୁଷ୍ଟି, କଅଣ ସେମିତି ଦେଖୁଛୁ ? କୋଳି ଗୋଟା । ମୀନା ମାଉସୀ ଗଛଡାଳ ହଲାନ୍ତି । ଅନମାକୁ ଡର ଲାଗେ । ନାଁ, ମୀନା ମାଉସୀ ତମେ ଓହ୍ଲେଇ ଆସ । ତମେ କାଳେ ପଡ଼ିଯିବ । ହସି ହସି ଗଡ଼ିଯାଆନ୍ତି ମୀନା ମାଉସୀ—ଦୂର୍, ଗଛ ଚଢ଼ିବା ଆଉ ନଈ ପହଁରିବାରେ ଆଜଯାକେ କେବେ ହାରିଲାଣି ତୋ'ର ମୀନା ମାଉସୀ ?

ସାହିରେ ସମସ୍ତେ ଚଡ଼ାନ୍ତି ଅଣ୍ଟିରଚଣ୍ଡୀ···

ନୂଆ ନୂଆ ବାହା ହୋଇଥାନ୍ତି ମୀନା ମାଉସୀ । ବହୁତ ବଡ଼ ଅଫିସର ତାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ । ବଡ଼ ସହରରେ ରହନ୍ତି । ତଥାପି ବି ମୀନା ମାଉସୀ କେତେ ସରଳ । ଟିକିଏ ବି ଗର୍ବ ନାହିଁ ମନରେ । ବେଳେ ବେଳେ ଅନମା ପଚାରେ, ଏତେ ବଡ଼ ସହରରେ ରହୁଚ ମୀନା ମାଉସୀ, ଗାଁ ତମକୁ ଭଲ ଲାଗୁଚି ? ମୀନା ମାଉସୀ ତାର' ଗାଲ ଚିପି ଦିଅନ୍ତି—ଯେତେବଡ଼ ସହରରେ ରହିଲେ ବି 'ବାପଘର' କାହାକୁ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ ? ସହରରେ କଅଣ ଏ ନଈ ଅଛି ନା ଏ କୋଳିଗଛ ଅଛି ? ତୁ ଯେତେବେଳେ ବାହା ହୋଇଯିବୁ ସେତେବେଳେ ବୁଝିବୁ ।

ତା'ପରେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଥର ଦେଖା ହୋଇଥିଲା ମୀନା ମାଉସୀ ସାଙ୍ଗେ । ଛୋଟ ପୁଅକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ସେ ଗାଁକୁ ବୁଲି ଆସିଥିଲେ । ତା'ପରେ—କେଜାଣି କେତେ ବର୍ଷପରେ ପୁଣି ଆଜି ଦେଖା । କିନ୍ତୁ ସେ ତ ସେ ମୀନା ମାଉସୀ ନୁହଁ ? ସେ ଯେମିତି ମୀନା ମାଉସୀର ପ୍ରେତାତ୍ମା । ଆଗେଇ ଆସିଲା ଅନମା—ମୀନା ମାଉସୀ ··

ଗୋଟାଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଅଟକି ଗଲା ସେ । ଓଠରେ ଯେଉଁ ହସ— ଗାଲରେ ଯେଉଁ କଳା ଦାଗ । ତା'ପରେ ଦି'ହାତରେ କୁଣ୍ଢାଇ ପକେଇଲା ସେ ।

—ମୀନା ମାଉସୀ ··ସେ ତମର କଅଣ ହେଲା ? କଅଣ ହୋଇଚ ତମ ଦେହେରେ ?

ଆଖି ଫେରେଇଲେ ମ'ନା ମାଉସୀ—ଅନମାର ପ୍ରଶ୍ନକୁ ଏଡ଼େଇ ଦେଲେ—ସେସ୍ତ କଅଣ କୋଉଁ ଅନ ? ବ'ହାଘରକୁ ତ ଯାଇ ପାରିଲି ନାହିଁ, ଭଗବାନ୍ ଏଇଠି ଦେଖା କରେଇ ଦେଲେ ।

ଦେବଦାସ ପ୍ରଣାମ କଲା ।

—ଚିରଞ୍ଜୀବୀ ହୁଅ ବାବା ।

ହସିଲା ଅନମା—ଏଇ ମୋ'ର ଦେଇ ମ'ନା ମ'ଉସୀ, ଯିଏ ମତେ ପାଣି ଭିତରୁ ବଞ୍ଚେଇ ଥିଲେ । କହୁ ନ ଥିଲି ତମକୁ ? ବାବା ଏବେ ବ ମନେ ପଡ଼ଲେ ରୁମ ଟାଙ୍କୁଶ ଉଠୁଚ ।

ହସିଲା ଦେବଦାସ । ଆପଣଙ୍କ ବିଷୟରେ ବହୁତ ଶୁଣିଚ ଅନମାଠୁ । ଖୁସି ଲଗିଲା ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଖି । ଆପଣ ଦହେଁ ଗପ କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ଆସେ ।

ମନ୍ଦିର ପାହ'ଚ ଉପରେ ବସିଲା ଅନମା । କେତେଦନ ପରେ ପୁଣି ଦେଖା, ନଜ ଆଖିକୁ ସେ ବିଶ୍ୱାସ କର ପାରିଲା ନାହିଁ । ବୁଢୀମା କାହାଣୀର ଅଭିଶପ୍ତ ରାଜକୁମାରୀ ମ'ନା ମ'ଉସୀ ପୁଣି ଆଜି କାହା ଅଭିଶାପରେ ଏମିତି ହେଇଚନ୍ତି ? କଅଣ ଦୁଃଖ ମ'ନା ମାଉସୀର ? ମ'ନା ମାଉସୀର କାନ୍ଧ ଉପରେ ହାତ ରଖିଲା ସେ—ତମେ ଏକା ଆସିଚ ? ମଉସା କାହାନ୍ତି ? ଆଉ ତମର ସେ ପୁଅ ? ବହୁତ ବଡ଼ ହୋଇଥିବଣି ତ ଏବେ ? କୋଉଠି ଅଛି ସେ ?

ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛିଲେ ମ'ନା ମାଉସୀ—ଜେଲ୍‌ରେ ।

ଚମକ ଉଠିଲା ଅନମା—ଜେଲରେ ? ତମେ କଅଣ ଥଟ୍ଟା କରୁଚ ମୋ ସଙ୍ଗେ ?

ହଁ ମା' ୧୯ ବର୍ଷର ପୁଅ ଆଜି ମୋ'ର ଜେଲ୍‌ରେ । ନାରୀଧର୍ଷଣ ଅପରାଧରେ ତା'ର ଶାସ୍ତି ହେଇଚ ଜେଲ୍‌ଦଣ୍ଡ ।

ଅନମା ସ୍ତବ୍ଧ ହେଇଗଲା । ମ'ନା ମାଉସୀର ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଅଲଅଲ ପୁଅ, ନାରୀଧର୍ଷଣ ଅପରାଧରେ ଶାସ୍ତି ପାଇଚ ? ନା, ସେ ହେଇପାରେ ନାଁ—ସେ ମିଛ—ଅସମ୍ଭବ ।

କା'ନ ପଣତରେ ଆଖି ପୋଛିଲେ ମ'ନା ମାଉସୀ—ଖାଲି ନାରୀଧର୍ଷଣ ନୁହେଁ, ମୋ' ପୁଅ ଅନ୍ତୁନ୍ତ ଅନେକ ଅପରାଧ କରିଚ ସେ ମଦ ପିଏ, ଗଞ୍ଜା ଖାଏ—ଟଙ୍କା ଯ୍ୱେରକର ବେଶ୍ୟା ଘରକୁ ଯାଏ । ଟନ ଟନ ଥର ମ୍ୟାଟ୍ରିକ୍ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇବ ସେ ପା'ଶ୍ କରିପାରିନ । ଦୁନଆରେ ଏମିତ କୌଣସି କାମ ନାହିଁ, ଯାହା ସେ ନ ଜାଣିଚ । ସେ ଚରିତ୍ରହୀନ, ଯ୍ୱେର, ନିଶାଖୋର ।

—କିନ୍ତୁ କାହିଁକି ସେ ଏମିତି ହେଲା ? ତମେ ତାକୁ ଚେନ୍ଦି ପାରିଲନି ?

ସେ ପ୍ରଶ୍ନର ଜବାବ ମୀନା ମାଉସୀ ଦେଲେ ନାହିଁ । ଦୂର ଦିଗ୍‌ବଳୟକୁ ଆଡେ ଅନେଇ ରହି ଯେମିତି ସେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିଲେ...୬୦/୬୧ ବର୍ଷ ତଳେ ସେଇ ମନ୍ଦିରକୁ ଆସି ମା' ପାଖେ ହାତ ପାତିଥିଲି ଗୋଟିଏ ପୁଅ ପାଇଁ—ମୋ' କୋଳ ଭରିଦେବା ପାଇଁ । ମୋ' କୁଳ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରିବା ପାଇଁ ହେତନ ଦେବୀଙ୍କ ପାଖେ ଗୁହାରି କରିଥିଲି । ହେତନ ଦେବୀ ମୋ' ଡାକ ଶୁଣିଥିଲେ—ମୋ' ଶୂନ୍ୟ କୋଳ ଭରି ଦେଇଥିଲେ । ଆଉ ଆଜି ପୁଣି ଆସିଚି ଦେବୀଙ୍କ ପାଖେ ହାତ ପାତିବା ପାଇଁ— ପୁଣି ଗୁହାରି କରି କହିବା ପାଇଁ, 'ମୋ' ବର ଫେରାଇ ନିଅ ମା'—ମହାଦାସ ଭଳି ନିଜ ଘରରେ ମୁଁ ନିଜେ ଜଳିପୋଡ଼ି ମରୁଚି । ମତେ ମୁକ୍ତ ଦିଅ, ଶାନ୍ତି ଦିଅ ।

ମଉସା ଆଜି ଚୌ'ର ଶଯ୍ୟାଶାୟୀ । ଡାକ୍ତର କହିଚନ୍ତି, ବେଶି ଦିନ ଆଉ ବଞ୍ଚିବେ ନାହିଁ ସେ । ସେଇଥିପାଇଁ ମୁଁ ଆଜି ଆସିଚି ମଉସାଙ୍କ ପାଇଁ ଗୁହାରି କରିବାକୁ । ଏ ମନ୍ଦିରରୁ କେହି ଖାଲି ହାତରେ ଫେରନ୍ତିନି, କେହି କେବେ ନିରାଶ ହୋଇନି । କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ହୋଇ କାନ୍ଦି ଉଠିଲେ ସେ । ଆଜି ମୁଁ ବଡ଼ ନିଃସହାୟ ମା'—ଏତେ ବଡ଼ ଦୁନିଆରେ ଆଜି ମୁଁ ଏକା । ମଉସାଙ୍କର କିଛି ହୋଇଗଲେ ମୁଁ ଆଉ ବଞ୍ଚିବି ନାହିଁ । କାହାକୁ ନେଇ ବଞ୍ଚିବ କହ ? ଯାହାକୁ ନିଜର ସବୁ କିଛି ସ୍ନେହ, ମମତା ଢାଳି ମଣିଷ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲି ସେ ତ ଅମଣିଷ ହେଲା । ପଇସାର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ, ମମତାର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଆଉ ଶାସନର ଅଭାବ ତାକୁ ଭୁଲ୍ ବାଟକୁ ନେଇଗଲା । ସେ କାହା'ର ଭୁଲ୍ ନୁହେଁ ମା', ଭୁଲ୍ ମୋ ଭାଗ୍ୟର । ମଉସା ଆଉ ମୁଁ ହାରିଗଲୁ । ସବୁ ପାଇ ବି ଆମେ କିଛି ପାଇଲୁ ନାହିଁ । ଆଜି ମୁଁ ଭାବୁଚି, ଧୂମକେତୁ ଭଳି ଯଦି ସେ ଆମ ଜୀବନରେ ଦେଖା ଦେଇ ନ ଥାଆନ୍ତା, ହୁଏତ ମଉସା ଆଜି ଶଯ୍ୟାଶାୟୀ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତେ—ହୁଏତ ଆମ ଜୀବନ ଅଲଗା ହୋଇଥାନ୍ତା ।

ସ୍ତବ୍ଧ ଅନିମା ଅନେଇ ରହିଥିଲା—ଆଖି ଆଗରେ ତା'ର ମୀନା ମାଉସୀର ଦେହ ଯେମିତି ବାହୁନି ବାହୁନି କାନ୍ଦୁଚି । ହେଲେ ସେମିତି ଆଉ ଏକ ରୂପ । ସେ ଦିନର ଯୋଉ ମୀନା ମାଉସୀ ତାକୁ ପାଣି ଭିତରୁ ଟାଣି ଆଣିଥିଲା, ସେ ସେଇ ନୁହଁ । ସେ ମରି ଯାଇଚି ଏଇ ମନ୍ଦିର ଚଟାଣ ଭିତରେ ତା'ର ସମାଧି ହୋଇଚି । ଅନିମାର ଆଖି ଲୁହ ଛଳଛଳ ହେଲା । ମୀନାମାଉସୀ ବି ମହାଦାସ ଭଳି ନିଜ ଘରେ ନିଜେ ଅଭିଶପ୍ତ । ଆଉ ସେ ନିଜେ ? ସେ ବି ଅଳି ଅର୍ଦ୍ଦି ଦେବୀଙ୍କ ପାଖେ ଗୁହାରି କରିବାକୁ—ତା' କୋଳ ଭରି ଦବାକୁ । ସେ ବି କାଲି ଏମିତି ଜଳିପୋଡ଼ି ମରିବ ? ଆଖି ବନ୍ଦ କଲା ସେ—ହେ ଭଗବାନ୍, ହେଲେ କି ପରୀକ୍ଷାରେ ପକେଇଲ ତମେ ମତେ ?

ଦେବଦାସ ଫେରି ଆସିଲା—ଚାଲ ଅନି, ପୂଜାବେଳ ହୋଇ ଯାଉଚି । ଉଠିଲା ଅନିମା । ମୀନାମାଉସୀର ପାଦ ଉପରେ ହାତ ରଖିଲା ସେ—ଦେବୀ ତମକୁ ଶାନ୍ତି ଦିଅନ୍ତୁ ମୀନା ମାଉସୀ—ମଉସା ନିଶ୍ଚୟ ଭଲ ହୋଇଯିବେ ।

—ସେଇ ଆଶା ନେଇ ତ ମୁଁ ଆସିଚି ମା’ । ଭଲ ହେଲା, ତମ ଝିଅଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଦେଖା ହୋଇଗଲା । ମନର ଭାର ମୋ’ର ଟିକେ କମିଗଲା । ଭଗବାନ ତମକୁ ସୁଖୀ କରନ୍ତୁ ।

ମନ୍ଦିର ଉପରକୁ ଚଢ଼ିଲା ଅନମା । ସାରା ଦେହ ତା’ର ଥରୁଚି । ମୀନାମାଉସୀର ଆଖିର ଲୁହ ଯେମିତି ତାକୁ ଅବଶ କରି ଦେଇଚି । କି ଭିକ୍ଷା ମାଗିବ ସେ ଦେବୀଙ୍କୁ ? ମୀନାମାଉସୀ ଯେମିତି ପୁଅଟିଏ ମାଗିଲା ? ନା—କି ସୁଖ ପାଇଲା ମୀନାମାଉସୀ ? ମାତୃତ୍ୱ ଆଜି ତାକୁ କଅଣ ଦେଇଚି ପ୍ରତିଦାନରେ ? କେତେଦିନ ଆଉ ବଞ୍ଚିବ ସେ ? ଅନମାର ଅନ୍ତରାତ୍ମା ଥରି ଉଠିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ଯେ ମା’ ହବାକୁ ଚାହେଁ । ମାତୃତ୍ୱ ତା’ର ଏବେ ବି କାନ୍ଦୁଚି । ନା, ତା’ର ପୁଅଟିଏ ଦରକାର । ଦେବଦାସ ଆଡ଼େ ଚାହିଁଲା ସେ—କିନ୍ତୁ, ମୀନାମାଉସୀ ଭଳି ପୁଣି ତାକୁ ଆସିବାକୁ ହବନି ତ ଏ ମନ୍ଦିରକୁ ? ମହଦାସ ଭଳି ସେ ଜର୍ଜରିତ ହବନି ତ ? ଦେବଦାସର ପାଖକୁ ଲାଗି ଆସିଲା । ସେ ଦେବଦାସ ହଉଚି ତା’ର ସର୍ବସ୍ୱ, ତା’ର ଇହକାଳ, ପରକାଳ ସବୁ । ସେ ଚାହେଁ, ଦେବଦାସ ଦୀର୍ଘଜୀବୀ ହେଉ । ଦେବଦାସର ହାତ ଉପରେ ହାତ ରଖିଲା ସେ ।

ମନ୍ଦିର ଭିତରେ ପହଞ୍ଚି ନିର୍ବାକ୍ ହୋଇ ଚାହିଁ ରହିଲା ଅନମା—ଇସ୍, କି ଭୟଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତି । ଛାତି ଭିତରେ ତା’ର ଶିହରି ଉଠିଲା, ଆଖି ବନ୍ଦ କଲା ସେ । ଦେବୀଙ୍କର ସେ ଚାହାଣି ଯେମିତି ଜାଳିପୋଡ଼ି ଭସ୍ମ କରିଦେବ ତାକୁ···ସେ ପୁଣି କି ପରୀକ୍ଷା ମା ?

ପୂଜାରୀ ଆଗେଇ ଆସିଲେ—ଦେବଦାସ ହାତରେ ଫୁଲ ଦେଇ କହିଲେ—ଦେବୀଙ୍କୁ ବର ମାଗ ବାବା—

ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିନେଲା ଦେବଦାସ—ମୋର ପୁଅଟିଏ ଦରକାର···ଗଳା ତା’ର କମ୍ପି ଉଠିଲା ।

ମା’ ତମର ମନସ୍କାମନା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରନ୍ତୁ । ଫୁଲ ଦେବଦାସ ହାତରୁ ନେଇ ପୂଜାରୀ ଦେବୀଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅଗେଇଗଲେ ।

ହତବାକ୍ ଅନମା ଅନେଇ ଦେଖୁଥିଲା—ମୀନାମାଉସୀର ଆଖି ଲୁହରେ ଯେମିତି ମନ୍ଦିରର ଚଟାଣ ଭିଜି ଯାଉଚି । ଯେମିତି ମୀନାମାଉସୀ କଇଁ କଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦୁଚି ମୋ’ର ବର ଫେରେଇ ନିଅ ମା’—ମୋ’ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ବଞ୍ଚେଇ ଦିଅ ।

ମନ୍ଦିର ଭିତରର ମିଞ୍ଜିମିଞ୍ଜି ଆଲୁଅରେ ଦେବଦାସକୁ ଯେମିତି ବଡ଼ ନିଃସହାୟ ଲାଗୁଥିଲା । ଅନିମା ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା ପାଖକୁ ଲାଗି ଆସିଲା ଦେବଦାସର, ଦେବଦାସର କାନ୍ଧ ଉପରେ ହାତ ରଖିଲା ସେ ।

ଆଗେଇ ଆସିଲେ ପୂଜାରୀ । ହାତରେ ଦେବୀଙ୍କର ଫୁଲ—ତମର କଅଣ ପ୍ରାର୍ଥନା ମା ? ଦେବୀଙ୍କୁ ମାଗ । ଅନିମାର ହାତରେ ଫୁଲ ଦେଲେ ସେ । ଥରିଲା ହାତରେ ଫୁଲ ଧରିଲା ଅନିମା । ମନ୍ଦିର ଭିତରେ ଯେମିତି ଭୂମିକମ୍ପ ହେଉଚି । ଦେବୀଙ୍କର ଆଖିରୁ ନିଆଁ ବାହାରୁଚି ଆଉ ସେଇ ନିଆଁରେ ଜଳିପୋଡ଼ି ହୋଇ ଛଟପଟ କରୁଚି ମୀନା ମାଉସୀ । କି ବର ମାଗିବ ସେ ? ମୀନା ମାଉସୀ ଯେଉ ବର ମାଗିଥିଲା ? ନା—

—ମୋ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ହେଉ । ମୋର ମଥାର ସିନ୍ଦୂର, ହାତ କାଚ ବଜାୟ ହେଉ । ଅନିମା ଅଟକେଇ ଅଟକେଇ କହିଲା ।

—ଅନି, ଅନିମାକୁ ହଲେଇ ଦେଲା ଦେବଦାସ—ରହିଗଲ କାହିଁକି ତମେ ? କୁହ, ତମର ଆଉ କଅଣ ଦରକାର ।

ଦେବୀଙ୍କ ସିନ୍ଦୂରବୋଳା ମୁହଁ ଆଡ଼େ ଅନେଇ ଦେଖୁଥିଲା ଅନିମା—ଦେବୀଙ୍କ ମଥାର ସିନ୍ଦୂର ଦାଉ ଦାଉ କରି ଜଳୁଚି । ଓଠରେ ଏକ କ୍ରୂର ହସ । ଆଉ କଅଣ ମାଗିବ ସେ ? ସାରା ଦେହ ତା'ର ଅବଶ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା । କିଛି କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ବି ଯେମିତି ମୁହଁ ତା'ର ଖୋଲୁ ନାହିଁ । ସେ ଭାବିଲା ଚିତ୍କାର କରିବ । କିନ୍ତୁ ପାରିଲାନି ।

ଦେବୀ ତମ ମନୋବାଞ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବେ ମା' । ଅନିମାର ହାତରୁ ଫୁଲ ନେଇ ଚାଲିଗଲେ ପୂଜାରୀ । ହତଭମ୍ବ ଦେବଦାସ ଅନେଇ ଦେଖୁଥିଲା ଅନିମାର ଆଖିରେ ଲୁହର ଜୁଆର । କିଛି କହିବ ବୋଲି ଯେମିତି ଅଟକି ଯାଉଚି ସେ— ସେ ଯେମିତି ଆଉ ଏକ ଅନିମା—କାନ୍ଧ ଉପରେ ତା'ର ହାତ ରଖିଲା ଦେବଦାସ—ଛି, ଅନି,……

ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲା ଅନିମା । ଦେବଦାସର କାନ୍ଧ ଉପରେ ମୁଣ୍ଡ ରଖି ସେ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି କରି କାନ୍ଦି ଉଠିଲା—ସେ ସେ କଅଣ କଲା ? କାହିଁକି ଏମିତି ହେଲା ? ହାତବର୍ଷର ଜମାଟବନ୍ଧା ଅଭିମାନ ଗୁମୁରି ଗୁମୁରି କରି କାନ୍ଦୁଚି…ହାତବର୍ଷର ସାଇତା ସ୍ୱପ୍ନ ମିଳେଇ ଯାଉଚି…ସେ ହାରିଗଲା—ଦେବୀଙ୍କର କ୍ରୁଦ୍ଧ ଭକ୍ତି ପ୍ରତି ପାଖରେ ସେ ହାରିଗଲା…ଅଗଣା ଅଗଣା ବନସ୍ତ ଭିତରକୁ ଆସି ସେ ଯେମିତି ହଜିବଣ ହୋଇଗଲା …

—ମୁଁ ପାରିଲି ନି—ଦେବଦାସର ଗ୍ରୀବା ଭିତରେ ମୁହଁ ଗୁଞ୍ଜିଲା ଅନମା—ଯେଉଁଥିପାଇଁ ଏତେ ବାଟ ଧାଇଁ ଆସିଥିଲି, ତାକୁ ମୁଁ ମାଗି ପାରିଲିନି । ମୋର ମୁହଁ ଯେମିତି କିଏ ଚୁପି ଧରିଲା···ମୋ'ର ଯେମିତି ଶ୍ୱାସରୁଦ୍ଧ ହୋଇଗଲା···ଦେବୀ ଯେମିତି ମତେ ବାକ୍‌ରୁଦ୍ଧ କରିଦେଲେ···ଝରଝର କରି ଆଖିରୁ ତା'ର ଲୁହ ବୋହି ଆସିଲା ।

ମୁଣ୍ଡରେ ତା'ର ହାତ ରଖିଲା ଦେବଦାସ—ଦେବୀ ହୁଏ ଏଇଆ ଚାହିଁଥିଲେ ··ଏଇଥିରେ ହୁଏ ତ ଆମର ମଙ୍ଗଳ···ଅନମାର ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛି-ଦେଲା ସେ—ଚାଲ ।

ନିଃଶବ୍ଦରେ ବାହାରି ଆସିଥିଲେ ସେମାନେ । ପଛରେ ମା' କାମାକ୍ଷାଙ୍କର ମନ୍ଦିର ଭିତରୁ ଘଣ୍ଟାଧ୍ୱନି ଶୁଭୁଥିଲା···

× × × ଠିକ୍ ବର୍ଷକ ପରେ ମଲା ପୁଅଟିଏ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା ଅନମାର ।

ବାଉଁଶରାଣୀ

ଶ୍ରୀ ଅବନୀ କୁମାର ବରାଳ

—"ଖେଳ ସରିଲା କିଅ ?"
—"ହଁ ବା·· ପା"
—"ଆଉ କେତେ ଅଛୁ ?"
—"ବହୁତ ଅଛୁ ବାପା"—

ଡମ୍ ଡମ୍, ଡମ୍ ଡମ୍ ଡମ୍—ବାଜିଉଠେ ଢୋଲ । ତାଳ ପକାଇ, ମାଙ୍କଡ଼ ଭଳି ଖୋପା ମାରି ମାରି ଚକଟ, ହଳଦିଆ, ସିଧା ବାଉଁଶ ଉପରକୁ ଉଠିଯାଏ ଲବଙ୍ଗ । ଅଗରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଅନ୍ୟ ବାଉଁଶ ଉପରେ ଦି' ଗୋଡ଼ ଝୁଲାଇ ଦେଇ ବସି, ଆକାଶ କନ୍ୟା ଭଳି ଗୀତ ଗାଏ, ବାଉଁଶରାଣୀ ଲବଙ୍ଗ । ଗୀତର ତାଳେ ତାଳେ, ଏଥର ଉଠେ ତା'ର ସାନ ଭଉଣୀ ଫଁତା । ସେ ବି ଆଉ ଗୋଟାଏ ଫାଳରେ ବସିଯାଏ ।

ତା'ପରେ ସେଇ ବାଉଁଶ ଫଣ୍‌କରେ ଝୁଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି ଦି' ଭଉଣୀଯାକ । ଲବଙ୍ଗ ଝୁଲି ଝୁଲି ରହେ । ସାନ ଭଉଣୀ ତା ଗୋଡ଼ ଉପରେ ଦି'କାନ୍ଧ ଉପରେ ସିଧା ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୁଏ ।

ଆଖି ଖୋସି ହୋଇଯାଏ, ମୁଣ୍ଡ ଘୂରାଇ ଦିଏ, କାନରୁ ଫୁରେଇହତ ଟ୍ରାଙ୍କରେ ଫୁଲ ଖସିପଡ଼େ ଉପରକୁ ଗୁହିଁ ଗୁହିଁ । ଗାଁ ଧାଣ୍ଡ ତାଳିରେ କମ୍ପି ଉଠେ ।

ଫଁତା ସର୍କର ଓହ୍ଲାଇ ଆସେ । ଏଥର ଅନ୍ୟ ବାଉଁଶ ଫିଟାଇ ତଳକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ, ବାଉଁଶ ଅଗରେ ଥିବା, ଗୋଲ ହୋଇଥିବା ଚକାଟାକୁ ନାହି ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗାଇ, ତଳକୁ ମୁହଁ, ଓଜନିଆ ଛାତି, ଗୋଡ଼ କରି ଉପରକୁ ପିଠି କରି ଚକ୍ର ହୋଇ ରହେ ହାତ ଗୋଡ଼ ମେଲି । ତା'ପରେ ଘୂରେ । ବହୁ ଜୋର୍‌ରେ—ଦି'ଏ ଗଣ୍ଠି ବେଣୀ ତା'ର ଫିଟିଯାଇ ଦୁଇଟ ଦରୁ କଳାକଠି ଭଳି ଦେଖାଯାଏ । ହାତ ଗୋଡ଼ ସବୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଲବଙ୍ଗ ଘୂରି ଚାଲେ ।

ଚଳେ ମଇଳା ଲୁଗା କଳରେ ପଛେ, କୁଅଁଳ ଆଉ ବଡ଼ ବଡ଼ ହାଣ୍ଡିରେ କାହାକୁ କାହା ହୋଇ ଘଡ଼ ଦେଇ ଯାଆନ୍ତି ଲୋକେ—ଗାଁକୁ ଗାଁ, ସାହିକୁ ସାହି, ବସ୍ତିକୁ ବସ୍ତି ଘୂରି ବୁଲନ୍ତି ସେମାନେ । ସାଜ ସରଞ୍ଜାମ ଧରି—ସାଙ୍ଗରେ ଥାଏ

ବାରମିଶା ଚାଉଳ-ଡାଲି, ତେଲ ଲୁଣ, ହାଣ୍ଡି ସବୁକିଛି । ଆଜି ଏଠିତ କାଲି ସେଠି, ବାଜି ଉଠେ ବାଉଁଶ ରାଣୀ ଖେଳର ଢୋଲ ବାଜା । ଲୋକ ଜମା ହୁଅନ୍ତି— ଆକାଶକୁ ବାଉଁଶ ଉଠେ—ଆଉ ଉଠେ, ବାଉଁଶ ରାଣୀ ଲବଙ୍ଗ—

ମଣିଆଁ କେଳାର ମଝିଆ ଝିଅ ଲବଙ୍ଗ । ସବା ସାନଝିଅ ସୀତା ଆଉ ବଡ଼ଝିଅ ଝାମ୍ପ । ଝଙ୍କା ଆମ୍ବତୋଟା, କି ବଡ ବଡ଼ ଗଛ, କୋଉଠି କୋଉ ଛୋଟ ଛୋଟ ସ୍କୁଲର ହତାରେ, ପଲମାଣ ସେମାନେ ରହନ୍ତି । ସୀତା, ଲବଙ୍ଗ, ଝାମ୍ପ ଆଉ ଢୋଲ ବଜେଇଲାବାଲା ଗଜା ଟୋକା ଦାନୁଆକୁ ଧରି ମଣିଆଁ ଖେଳ ଦେଖାଇ ରୋଜଗାର ପାଇଁ ବାହାରି ଯାଏ ସକାଳୁ । ବୁଢ଼ୀ ରାନ୍ଧିବସେ ।

କୁନ୍ଦକାନ୍ଦ ହୋଇ ଖେଳ କସରତ କରି ମଜବୁତ୍ ଝିଅଟି ଲବଙ୍ଗ । ବୟସ ବାଇଶି କି ତେଇଶି ହବ । ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ୟାମଳ । ବଳିଲା ବଳିଲା ବାହାଖମ୍ବ ପରି ଚକ୍‌କଣ ଜଙ୍ଘ । ଆଖିରେ ଦ'ଧାର କଜ୍ଜଳ ବହଳ କରି ଟାଣିଥାଏ ସେ । କପାଳରେ କଳା ଟିକିଲି, ଓଜନିଆ ଉଚ ଛାତିରେ, ଭିଡ଼ି ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧିଥାଏ ଦପରଦ୍ରର ଛିଟ କନାର ବ୍ଲାଉଜ । ଖେଳ କସରତ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ସୁବିଧା ହେବ ବୋଲି ।

ଝିଲି ଝିଲି ହୋଇ ମନ ଖୋଲି ହସି ହସି ଲୋଟିଯାଏ ଟାପରା ଥଟା ଶୁଣିଲେ—ଦେହରେ ଘେରେଇ ହୋଇଥିବା ଶାଢ଼ୀଟାକୁ ହୁସ୍ କରି କାଢ଼ି ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ, ଦୁର୍ ଦୁର୍ କରି ଚକ୍‌କଣ ସଳଖ ବାଉଁଶଟା ଉପରେ ଚଢ଼ିଯାଏ । ସର୍କସ ଝିଅଙ୍କ ଭଳି ଭିତରେ ଚପା ଛିଟକନାର ପ୍ୟାଣ୍ଟ ପିନ୍ଧିଥାଏ—ଜଙ୍ଘ ଉପରେ ଟୁପି ହୋଇ ରହିଥାଏ ସେଇଟା—। ଶହ ଶହ ଲୋଲୁପ ଶିକାରୀ ଆଖି ଘୂରି ଆସେ ତା'ର ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ, ଲୋଭନୀୟ ଦେହ ଉପରେ । ଶିକାର ଦେଖିଲେ ବାଘ ଜିଭରୁ ଲାଳ ବାହାର କରି ଚାଟିଲା ପରି, ଲୋଭୀ ଆଖି ଥପ୍ ଥପ୍ ହୋଇ ଉଠେ ଥରେ ଦ'ଥର ।

ମୌନ ଆବେଦନ କରିବ ପାଇଁ, ଜଣ ଜଣଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ଆଖି ମାରିଦିଏ ଲବଙ୍ଗ । ବାଉଁଶ ଉପରେ ଥାଇ ପାଇବାର ଆଶାରେ, ଫୁଲିଯାଏ କାହା କାହା ଛାତି—ହାତ ଛାତିଦେଇ ଲବଙ୍ଗ ସେଇଠୁ ଗୀତ ଆରମ୍ଭ କରେ "ଜଳ ଆଣି ଯାଇ କାଲି—। ଖୁବ୍ ଚଢ଼ା ଗଳାରେ । ଦାନୁଆକୁ ଚାହିଁ ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସିଦିଏ—ପୁଣି ଗାଏ । ସୀତା ଉଠେ ଏଥର । ତେର ପୂରି ଅସିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସୀତାର ଛାତିର ହାଡ଼ୁଆ ଜାଗା ଗୁଡ଼ିକ ବି ପୂରି ପୂରି ଆସୁଛି । ଲାଜରେ ଲାଜରେ ସେ ବି ଲୁଗା ଖୋଲେ—ଭୋକିଲା ଆଖି ଗୁଡ଼ାକ ଭ୍ରମରେ ଥରେ ବୁଜି ହୋଇ ପୁଣି ଖୋଲିଯାଏ । ନାଁ । ସେ ସିଲ୍କର ପ୍ୟାଣ୍ଟଟାଏ ପିନ୍ଧିଛି, ବ୍ଲାଉଜଟା ବି ସେଇଥିରେ । କିଏ ଦେଇଛି ବୋଧହୁଏ ।

ସୀତା ଉପରକୁ ଉଠିଯାଏ—ଢୋଲ ବାଜେ ।

ଝାମ୍ପ ତଳେ ଖେଳ ଦେଖାଏ ବନ୍ଧୁ କସମର । ଛଇଶ ପଇଁତିରିଶ ହେବ ତାକୁ । ଝାଆଁସା, ରୁକ୍ଷ ଚେହେରା—କଜ୍ଜଳ ବୋଳା ଆଖି । ଚକ୍‌କଣ କଳା ତେଲ-ଦରଦର ଜୁଡ଼ା, ଉଚ ଗ୍ରୀବା ସବୁ ଭିତରେ ବି ଝାମ୍ପ କେମିତି ଉଗ୍ର ଦିଶେ । ଲାବଣ୍ୟଶ୍ରୀ ହଜି ଯାଇଛି ତା' ଦେହରୁ ଯେମିତି ।

ମଣିଆଁ ଗୁଡ଼ା ଆମ୍ବ ତୁଣ୍ଡିରେ ଥରେ ଝିଅଙ୍କୁ, ଥରେ ଶାମୁକ୍ଲା ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ଅଣି, ଦୋଅଣି ପଇସାର ସମାହାରକୁ ଦେଖେ । ନଣ ସାଉଁଳାଏ ମ୍ୟାଜିକ ଦେଖାଏ—ହାତରେ ଲୁହା ବଲ ଗଡ଼ାଏ ।

ଆଗରୁ ସେଇ ବାଜା ବଜାଉଥିଲା । ଧାନୁଆଁ ଏଇ ଦୁ' ବର୍ଷ କି ଅଢ଼େଇ ବର୍ଷ ହେବ ଜୁଟିଚି ଆସି । ଉରନ୍ତୁ ସାଲରେ । କି ଗାଁ ସେଇଟା କେଜାଣି । ଖେଳ ଦେଖାଇବାକୁ ଯାଇଥିଲା ମଣିଆଁ, ତା' ଦଳ ଧରି । ବାପ ଛେଉଣ୍ଡ, ମା' ଛେଉଣ୍ଡ, ଅରକ୍ଷିତ ଏ ଧାନୁଆ ଜୁଟିଲା ଆସି । କେତେ କେତେ ସହର ସେ ବୁଲିଛି । କୋଉଠି କୋଉଠି ସବୁ ସେ ଗୁଜରାଣ କରିଛି । ବେଣ୍ଡ୍ ପାର୍ଟିରେ ଥିଲା । କାହାଳୀ, ବଗୁଲ, ଡ୍ରମ୍, ଢୋଲ, ସବୁ ବଜାଇ ଜାଣେ । ଗାଁକୁ କାହିଁକି କେଜାଣି ସିଏ ବି ଆସିଥିଲା—ତା' ଜାତପତ ତାକୁ ବି ଜଣା ନାହିଁ—କିଏ ଡାକେ ଧନୁ, କିଏ କହେ ଧାନୁ, କିଏ ଧନ୍‌ବର ଏମିତି ସବୁ । ତେଣୁ କାହା ଆଗରେ ପଠାଣ, କାହା ଆଗରେ ବାଉରୀ, କୋଉଠି କେଳା—ସବୁ ସେ ।

ଖେଳ ଦେଖୁଥିଲା ସେ । ଆକାଶରୁ ଲବଙ୍ଗ ଆଉ ମା'ନଙ୍କୁ ଚାହିଁଲା ଭଳି ତାକୁ ବି ସେ ଗାଁରେ ଥରେ ଚାହିଁ, ହସି ହସି ଆଖି ମିଟିକା ମାରିଥିଲା । ଧାନୁଆଁ ବି ହସିଥିଲା ତାକୁ ଚାହିଁ ।

ତା'ପରେ କାହିଁକି କେଜାଣି, ଥରି ଥରି କରି ଲବଙ୍ଗର ଚାହିଁବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲା ସେଇ ଲୋକଟାକୁ । ଧାନୁଆଁ ତ ଆଖି ଫେରେଇଲା ନାହିଁ ।

ଟିକେ ହସି ସସିହେଲା ଭଳି ହୋଇ ଲବଙ୍ଗ ଲୋକଙ୍କୁ ପଇସା ମାଗେ । ମାଗି ମାଗି ଆସି କାହିଁକି କେଜାଣି ତା' ଆଗରେ ଅଟକାଇ ହାତ ଦେଖାଇଲେ ବି ମୁହଁ ତଳକୁ କରିଦେଲା । ଆଣ୍ଟି ପତା ଲୁଆଡ଼ି ଦେଲା । ଉପରୁ ଏତେ ଚାହୁଁଥିଲା ଅଥଚ ଆଗରେ ସେଇ ଲୋକଟାକୁ ଦେଖି ଆଉ ଚାହିଁ ପାରିଲା ନାହିଁ ଲବଙ୍ଗ । ପାଖରେ ଯାହା ପଇସା ଥିଲା ପକେଟରୁ ସବୁକାଢ଼ି ଦେଇଦେଲା ଧାନୁଆ ଲବଙ୍ଗ ହାତରେ, ଟିକେ ହାତଟା ଚିପିଦେଇ । ହସିଦେଇ ଅଟେଇ ଗଲାବେଳେ ଲବଙ୍ଗ କହିଲା "ଉପାସ ରହିବୁକିରେ ବାବୁ ?" ଜବାବ ଦେଇ ଧାନୁଆ ହସରେ କେବଳ ଜବାବ୍ ଦେଇଥିଲା—

କ'ଣ ହେଲା କେଜାଣି ଅକସ୍ମାତ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ମଣିଆଁ ଦେଖିଲା ବେଶ୍ ଫିଟ୍‌ଫାଟ୍ ଗୋଟାଏ ଜୁଆନ୍ ଟୋକା ଆସି ତା' ଆଗରେ ପହଂଚ କହୁଚ—"ସର୍ଦ୍ଦାର ମୋତେ ତୋ ସାଥିରେ ରଖିବୁ ? ଦଳରେ ମୁଁ ବି ତୋ ସାଥିରେ ଦେଶ ଦେଶ ବୁଲିବି, ବାଜା ବଜେଇବି···ସବୁ ରକମ ବାଜା ଜାଣେ ।"

ବାଜା ବଜାଇବା ପାଇଁ ଗୋଟାଏ ଅଲଗା ଲୋକ ରଖିବା କଥା କେବେ କଳ୍ପନା କରିଥିଲା, ବାଉଁଶ ରଜା ମଣିଆଁ । ଜବାବ ଦେଲା । 'ପଇସା କାହିଁରେ' "ଆରେ ପଇସା କଣ ସର୍ଦ୍ଦାର—ଖାଇବି ପିଇବି ହାତଖର୍ଚ୍ଚ ଦବୁ ତୋ ପୁଅ ଥିଲେ କ'ଣ କରନ୍ତା ନାହିଁ ଏଇଆ—"

ମଣିଆଁ ଭାବିଲା ମନେ ମନେ···ଛନଟା ଟୋକା, ଗୋଟିଏ ବୁଢ଼ୀ ଏମାନଙ୍କୁ ନେଇ ତା'ର ଏ ବୟସରେ କେତେଦିନ ଆଉ ଚଳେଇବ ସେ ? ଅନେକ ଅସୁବିଧା··· ସାଙ୍ଗରେ ଜଣେ ଥିଲେ କେତେ ହୁଅନ୍ତ । ଆଉ ସେ ।

ସେଇଦିନୁ ଦିନୁଆ ଢୋଲ କାନ୍ଧରେ ପକେଇ ଲୁଙ୍ଗି ପିନ୍ଧି, ହାଓ୍ୱାଇ କାନ୍ଧରେ ଝୁଲାଇ ଗାଁକୁ ଗାଁ, ସହରକୁ ସହର ଘୂରି ବୁଲୁଚି । ନିତ ନିତ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଗଛମୂଳେ ଶୋଇରହି, ହାତ ତିଆରି ଗୋଟା ବାଉଁଶ ବଉଁଶୀ ବଜାଇ ବଜାଇ, ବୁଢ଼ୀ କେତେବେଳେ ରାନ୍ଧିସାରି ଡାକିବ ଅପେକ୍ଷା କରୁଛି । ମଣିଆଁର ହୁକୁମ ବୁଝିକର ଭଲ ପୁଅଭଳି ମାନି ଆସିଛି । ଦିନେ ଦିନେ ରାଗରେ ବୁଢ଼ୀ କହେ, "ଏ ଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ କାହାକୁ ଗଡ଼େଇ ଦେଇ ଦଳ ଭାଙ୍ଗିଦବା ରେ"···କିନ୍ତୁ ଚଳିବ କେମିତି ? ଏମିତି ଭାବି ଭାବି ଝାମ୍ପକୁ ତେଇଶ କି ପଚିଶ ହେଲାଣି···ଲବଙ୍ଗ ଏଡ଼େଟାଏ ହେଲାଣି । ସୀତା ବଢ଼ିବଢ଼ାଣି । ନାଁ ସେ କାହାରିକୁ ବାହା କରିବ ନାହିଁ । ମଲାପରେ ଯିଏ ଯୁଆଡ଼େ ଯାଆନ୍ତୁ···ତା'ର କ'ଣ ଅଛି ସେଥିରେ ?

ବେଳେ ବେଳେ ମଣିଆଁ ଶୁଣିଚି, ଲବଙ୍ଗ ଆଉ ଝାମ୍ପା କଥାବାର୍ତ୍ତା ହବାର— 'କେତେ ଦିନ ଦେଖାଇ, ରୋଜଗାର କରି ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ୀଙ୍କୁ ପୋଷିବା ଲୋ ?'— ଖେଳରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ହେମିତି ଖାଲି ଚପ୍‌ପ୍ୟାଣ୍ଟ କି ଆଉ ବ୍ଲାଉଜ୍ ପିନ୍ଧି ପଇସା ମାଗିଲେ କେତେ ପଇସା ହୁଏ । ନିଜେ ଝାମ୍ପ ସେମିତି ଗଲେ ବି ଲବଙ୍ଗ ନାଚିବାକୁ ମନା କରୁଥିଲା ସେ । 'ଲୁଗାଟା ଘେରେଇ ହୋଇପଡ଼ି ଯାଉ ?'—

"କି, ଦେଖିଲେ ଗିଳି ପକାଉଛନ୍ତି କି ତମକୁ ସବୁ ?" କହି କହି ପେଲି ପଠେଇଛି ମଣିଆଁ ତାକୁ ! ଏବେ ଆଉ ଲାଜ ସରମ ନାହିଁ । ଲବଙ୍ଗର, ଦିନ ଦେଖା ତ ହେଉଥା—ଆଜି ମଉତ ପେଶା । ସେଇ ବାପାତ ଶିଖାଇଚି ଏତେକ । ସରମ କାହିଁକି ? ବେଳେ ବେଳେ ଉଆଡ଼ରେ କିଏ କିଏ ଗାଲରେ, ପିଠିରେ ହାତ ମାରିଦେଲେ କି ହାତ ଚିପିଦେଲେ ବି କିଛି କହେନା ସିଏ । ଝାମ୍ପ ଅପା କହୁଛି,

ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ବି ଏମିତି କରୁଥିଲେ । ସୀତାଙ୍କୁ ବି ଏମିତି କରିବେ । ବାପା ତାଙ୍କୁ ଏସବୁ ମାନିନବାକୁ ଶିଖାଇଛି ।

—'ଖେଳ ଦେଖିବାକୁ କେହି ଆସନ୍ତୁନ' ହୋ । ଆସନ୍ତୁ ଆମର ପୂରଲା ପୂରଲା ଗ୍ରୁତି ଦହ, ପିଟୁ ଦେଖିବାକୁ—ଝୁମ୍ପା କହୁଛି ତାକୁ ।

ମଝିରେ ମଝିରେ ଝୁମ୍ପା ଅପା କାନ୍ଦୁଥିଲା ରାତିରେ—କାହିଁକି କେଜାଣି ? ଏବେ ଆଉ କାନ୍ଦୁନାହିଁ । ଲବଙ୍ଗ ଦେଖିଛି । ସେଇ ଯୋଉ ଜଗୁଆ ବୋଲି ଟୋକା, ମାନପୁରରେ କୁଟିଥିଲା—ପିଟୁ ଧରିଥିଲା । ଖାଲି ଝୁମ୍ପା ଅପା ତା' ସାଙ୍ଗରେ ମିଶିଲେ ହେଣ୍ଟ ଅଟା ନକଲ କରେ—ହସେ । ଖୁସିରହେ ଦିନେ ଲବଙ୍ଗ ଦେଖିଛି, ସେଇ ମାନପୁରରେ ଥିଲାବେଳେ ଏକାକୀ, ସଞ୍ଜବେଳେ ଟୋକା ସେକଡ଼େ, ଜଗୁଆ ଝୁମ୍ପାକୁ ରାତିରେ ଚିପିଧରି ଚୁମା ଦେଉଥିଲା ଆଖି ଗୁଲୁ ଗୁଲୁ କରି ଝୁମ୍ପା ତାକୁ ଚାହିଁ ରହୁଥିଲା ଆଉ ଖୁସିରେ ସ୍ୱାକୁ ଦେଖି ଛୁଡ଼ ଛୁଡ଼ ଦେଲେ ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ।

ତା'ପରେ କ'ଣ ହେଲା କେଜାଣି, ବାପା ଦିନେ ପିଟିଲା ଅପାକୁ । ଲବଙ୍ଗ କଥାଟା ବୁଝିଲେ ମଧ୍ୟ ବୁଝେନାହିଁ । ଜଗୁଆ ଆଉ ଆସିଲା ନାହିଁ । ଦାଢ଼ୁଆ ଫାସିଧରି ମରିଆ ଜଗିଲା ତାକୁ ହାଣିଦେବ ବୋଲି, ଆଉ କାହିଁକି ଲୁଚି ଛପି ବି ଆସୁନାହିଁ ସେ । ଦାନୁଆର ସେଇ ଅବସ୍ଥା ହବନାହିଁତ ! ମଣିଆ ତାକୁ କେତେ ଭରି ସୁଖ ପାଏ ।

ଲବଙ୍ଗ ବୁଝିପାରେନା, ଝୁମ୍ପା ଅପା ଭୁଲ କ'ଣ କଲା ? ତା' ମନତ କହେ, ସେମିତି ଦାନୁଆ ଠୁଁ ବୋକ ଖାଇବାକୁ । ତାକୁ ରାତିରେ ଚିପିଧରି ଏକାକାର ହୋଇଯିବାକୁ । କୋଉଠି ଭୁଲ ?

କାହିଁକି ସେ ମୁଣ୍ଡାଟାରେ ନଙ୍ଗଳା ଦେହ ଦେଖାଇ ପଇସା ଅର୍ଜିବ ? ଏଇ ବୁଢ଼ା ପାଇଁ ? ସିଏ ଚାଲିଗଲେ ତ ଅବକା ସବୁ ମାଟି ହୋଇଯିବ ଖେଳ, ପୁଣି ଚୁରି ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ଯାଏ ସୀତା ତା'ର ଭଳି ହବାକୁ, ଅପାତ ପାରିବ ନାହିଁ । ଆଉ, ତା' ଦେହ ଭାଙ୍ଗିଯାଇଛି ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟରେ—ତା' ଛଡ଼ା ଲୋକେ ବି ସେ ଖେଳ ଦେଖାଇଲେ ପଛ ବୁଲି ଚାଲିଯାଉଛନ୍ତି ।

ସେଇଥିପାଇଁ ଝୁମ୍ପା ଅପା, ଦିନେ କାନ୍ଦିବାର ବି ଦେଖିଛି ଲବଙ୍ଗ ।

ଦୁଇ ଘରିକାଗାରେ ଖେଳ ଦେଖାଇ ଦେଖାଇ ଥକିଯାଇଛନ୍ତି ସମସ୍ତେ । ସନ୍ଧ୍ୟା ଅନ୍ଧାର ଭେଦି ଆମ୍ବ ଗଛ ଫାଙ୍କରୁ ଉଠୁଛି ତାଳପତ୍ରର ଜାଳର ଧୂଆଁ । ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ହୋଇ ଦିଶୁଛି, ଚୁଲିର ଆଲୁଅ । ମଣିଆଁ ଥକ୍କା ମାରି ଗଡ଼ିଯାଇଛି ।

ଟୋକା ସେ ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟାଏ କନା ବୁଲାଇଦେଇ, ଗଛ ମୂଳଟରେ ଚଢ଼ିପଡ଼ି ଦାନୁଆ ବଂଶୀ ବଜାଉଥିଲା—ନାଚ ନାଚ ଛପି ଛପି, ପାଦ ଚୁପି

ଝୁପି ଲବଙ୍ଗ ଆସେ ତା' ପାଖକୁ, କୋଳରେ ତା'ର ମୁଣ୍ଡ ରଖି ଅସରନ୍ତି କଥା କହୁଯାଏ । ଚୁମା ଚୁମାରେ ଗୁଡ଼ାଇଦିଏ ଧାନୁଆଁ ତା'ର ମୁହଁକୁ । ନାଁ, ହେଲେ କେବେ-ହେଲେ ଧରାଦିଏନି ଲବଙ୍ଗ ।

ବନରେ ଖେଳ ଦେଖାଇଲା ବେଳେ, କାହିଁକି କେଜାଣି ତାକୁ ସେଦିନ, ଦେଖଣାହାରୀଙ୍କର ତାଳି, ମସ୍କରା, ଥଟ୍ଟା-ନକଲ ଭଲ ଲାଗିନଥିଲା । ତା'ର ମନେ ପଡ଼ୁଥିଲା, ଜୀବନସାରା କ'ଣ ସେ ଏମିତି ଦେହ ଦେଖାଇ ଦେଖାଇ ବଞ୍ଚିବ ? ତାର ଆଉ କ'ଣ କିଛି ନାହିଁ ? କେତେଦିନ ନିଆଁ ଭିତରେ ଖେଳ, ଖେଳ ନିଆଁଠାରୁ ଦୂରରେ ରହିବ ? ସିଝି ପୋଡ଼ି, କଇଁଥା ହୋଇଯିବା ସାର ହେବ କିନା ? ସେଇ ନିଆଁ ତା' ଦେହ, ମୁଣ୍ଡ ଜାଳୁଥିଲା ସେଦିନ । ଜଳପୋଡ଼ି ନ ସିଝି ଯାଇ, ପାଉଁଶ ହୋଇଯିବାକୁ ଝୁରୁଁଥିଲା ସେ ।

ଗତକାଲି ରାତିରେ ଝାମ୍ପ କହୁଥିଲା, "ଲବଙ୍ଗ ଲୋ, ଛୋଟ ଧାନୁଆକୁ ନେଇ ପଳେଇଯା, କୁଆଡ଼େ, ଯୁଆଡ଼େ ଦୁ' ଆଖି ପାଇବ—ଖାଇବାକୁ ନ ମିଳିଲେ ବି ମୁହଁରେ ତୋ'ର ହସ ଫୁଟିବ— ଦୁ' ବାହା, ଦୁ' ପାଦ ଥିବା ଯାକେ, ହଳଖ ବାଉଁଶ ଖଣ୍ଡେ ତ ମିଳିବ ! ଧାନୁଆ ବଜେଇବ ତୁ ବାଉଁଶରାଣୀ ନାଚ ଦେଖାଇବୁ ଯା' ପଳେଇଯା—ନହେଲେ ମୋର ଭଲ ହବୁ ! ପର କଟିଗଲେ, ବଅସ ଖସିଲେ, ଆଉ ରସିବ କିଏ ? ପଳେଇବୁ କୁଆଡ଼େ ? ଯୁଆଡ଼େ ଦୁ' ଆଖି ପାଉଚ ପଳା !"

ଭାବି ଭାବି ରାତିସାରା ଆଖିକୁ ନିଦ ଆସିନି ଲବଙ୍ଗର. ଅଜଣା ଏକ ପୁଲକ, ରହି ରହି ଆସି ତାକୁ ଆତ୍ମହରା କରୁଛି ଏକ ଅଚିହ୍ନା ଉନ୍ମାଦନା ତାକୁ ଅବଶ କରୁଛି । ନିଦ୍ର ଭାବନାର ସେ ମୋଲାଏମ ସୁନ୍ଦର ଦୁନିଆର ସ୍ୱପ୍ନରେ ବିଭୋର ହୋଇ, ନିଜେ ନିଜେ ରହି ରହି ହସି ଉଠୁଛି ସେ । ଆମ୍ବତୋଟା, ଗୁଡ଼ି ଚୁଇକିଆ ଗୁଡ଼ି ଭଳି ଚେନା ଚେନା ଆକାଶ, ଝିଲ୍ଲୀ ଭଳି ଗ୍ଲେଟ ଗ୍ଲେଟ ତାରକୁନା'ର ମିଂକି ମିଂକି ଆଲୁଅ, ଏକାକୀ ଲବଙ୍ଗକୁ ବିଭୋର ଉନ୍ନିଦ୍ର କରି ରଚିଚି ଏକ ଅତୀନ୍ଦ୍ରିୟ କଳ୍ପନାର ସୁନାପୁରୀକୁ ଟାଣିନେଇଛି ଯେଉଁଠି ଧାନୁ ଆଉ ତା' ବୁଢ଼ା କେହି ନ ହାନ୍ତି । କାନ୍ଧରେ ଢୋଲ, ହାତରେ ବାଉଁଶଧରି ଆଗେ ଆଗେ ଝୁଲୁଚି ଧାନୁ ଆଉ ପଛେ ପଛେ, ସାଜ ସରଞ୍ଜାମ ଧରି ସେ ଖେଳ ଦେଖାଇ ଦେଖାଇ ଅବଶ, କ୍ଳାନ୍ତ ମନ ନେଇ କେଉଁ ସେ ଏମିତି କୋଉଠି ଗ୍ଲେଟ ପଲ୍ଲ ମାରି ଝୁଉଲ ଫୁଟାଇ ଦେଉଛି ।

ବାସ୍‌...ତା'ପରେ...ତା'ପରେ ନିଦ...ରାତି...ସୁନ.ସୁସ୍ଥ କେତେ କ'ଣ !

ଧାନୁଆ ଗୁଡ଼ିରେ ମୁଣ୍ଡରଖି, ଶୋଇ ଶୋଇ ଲବଙ୍ଗ ଭାବୁଥିଲା, ତାକୁ କହିବ କମିତି ବୋଲି । କମିତି ମା' ଆଗରେ ଆତ୍ମନିବେଦନ କରି କହିବ ଝୁଲି ପଳେଇବା ଝୁଲି ବୋଲି ?

ଲବଙ୍ଗ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ବୁଲାଇଦେଇ, ଧାନୁଆ ନୀରବରେ ବଂଶୀରେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ରାଗିଣୀ ବଜାଇ ଚାଲିଲା । ସ୍ୱଭାବତଃ ବଡ଼ ଗମ୍ଭୀର ସେ । ହୁଏତ ସେ ବି ଏମିତି ଗୋଟାଏ ଅନାଗତ ଶୁଭ ଦିନକୁ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଦେଇ, ଦଣ୍ଡେ ଦେଇ ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରୁଥିଲା—ତା'ର ଲୋମକୂପରେ ଲବଙ୍ଗ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ମାତ୍ର ଲବଙ୍ଗ ନ ବୁଝିଲେ ନୁହଁ !

'ଏ' କେମିତି ଆଜି ଖେଳ ହେଲାରେ ?' ଲବଙ୍ଗ ସବୁଦିନ ଭଳି ପଚାରିଲା—

'ଭଲ'—ଖାମଖିଆଲି ହୋଇ ଉତ୍ତର ଦେଲା ଧାନୁଆଁ, 'ତୋତେ ଭଲ ଲାଗେ ନାଁ ରେ ?'

'ହଁ, ସବୁଦିନେ ଦେଖି ଦେଖି ଆଉ ଏବେ ବିଶେଷ ଭଲ ଲାଗୁନ —ରୁ' ବୋଲି ଦେଖୁଚୁ ବସି ବସି—

'ଯାବେ, ହଜାର ଲୋକ ଦେଖିଛନ୍ତି ଭଲଲାଗୁଚି ଆଉ, ତତେ ଲାଗୁନାହିଁ' ? —ଲବଙ୍ଗ ଏମିତି ହିଁ କହେ ତାକୁ ।

'ବାପା କ'ଣ କହୁଥିଲା ?'—ଧାନୁଆ ପଚାରେ 'କୋଉ କଥା ?'—

'ନାହିଁ, ଏମିତି, କ'ଣ ସବୁ କହୁଥିଲା'—

'ସିଏ ହାଣ୍ଡିଆ ପିଇ ଘୁମାଉଚି ଗଛମୂଳେ'—

ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦ କଥାକହି ଲବଙ୍ଗ ଭାବୁଥିଲା, କେମିତି ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେବ ତାକୁ—

ସୀତା, ବାପା, ମା, ଝୁମ୍ପା ଅପାର ଲୁହଭିଜା ଆଖି ସବୁ ଛାଡ଼ି ଏ ଭିନ୍ନ ଦେଶୀ ଟୋକା ସଙ୍ଗେ ସେ ପଳାଇବ ?

ସେଇଠି, ଧାନୁଆଁ ଛାତିରେ ମୁଣ୍ଡ ଦେଇ ମନରେ ତାର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ, ଦ୍ୱିଧା ବଢ଼ି ଉଠିଲା କେମିତି—

ତୋଟା ସେପାଖରୁ ଟହୁଗୁଣୀ ଆଲୁଅ ଦିଶୁନ କି କ'ଣ ମିଂଜ ମିଂଜ ହୋଇ । ଅଂଧାର ଘନେଇ ଆସିଲାଣି । ପହଡ଼ିକଆ ବାଲୁଆ ଡାକଲେଣି । ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ଜଣେ ଜଣେ ଭୁଟ୍ଟୁରୁ ବାଟର ହୋଇ ଆଗେଇ ଯାଉଛନ୍ତି ସବୁ ।

କମିତି ଅଡୁଆ ଲାଗିଲା ତାକୁ ଏ ଧାନୁଆଁ—କାହିଁକି ସେ ବା ଭାର ନବ ଲବଙ୍ଗର ? ଲକ୍ଷେ ଲୋକ ଯେମିତି, ଆଟିରେ ସବାଗ ମା'ଙ୍କୁ ଦ୍ୱା'ର ବା ତା'ଠାରୁ ଅଲଗା କ'ଣ ଅଛି ?

ରାତି ଧୀରେ ଧୀରେ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ଅନ୍ଧାର ଏଥର ଘନୀଭୂତ ହେଲାଣି ଆମ୍ବଗଛ ଗୁଡ଼ାକୁ ବଢ଼େଇ ବଢ଼େଇ ।

ଅକସ୍ମାତ୍ ଲବଙ୍ଗକୁ ଲାଗିଲା ଯେମିତି ଗୋଟାଏ ଭୂତ, ଗୋଟାଏ ଅଣଚାର ଛାତିରେ ମୁଣ୍ଡ ରଖି ଶୋଇଛି ସେ, ତା'ର ଛାତିରେ ନିଃଶ୍ୱାସ ନାହିଁ—ହୃଦୟରେ ସ୍ପନ୍ଦନ ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ଶବକୁ ଜାବୁଡ଼ି ଧରିଛି ସେ । ନା ସେ ବାଉଁଶରାଣୀ ସେ ଜଗରେ—ଜଣକର ହୋଇ ପାରେନା...

ଦୂରରୁ ଶୁଭିଲା, ମଣିଆଁ ଡାକୁଚି 'ଲ...ବଙ୍ଗ...ଲୋ ? 'ଧାନୁଆଁ... ରେ'...

ଧାନୁଆ ଉଠୁ ଉଠୁ ଛଟପିଟି ହୋଇ, ଦେଇ ଅଂଧାରିଆ ତୋଟା ଭିତରେ ଧାଇଁ ଚାଲିଲା ଲବଙ୍ଗ ମଣିଆର ଡାକ ବାଣ—ପଲା ଅଡ଼କୁ ବସ୍ତ୍ରସ୍ୱରେ ସେଇ ଘନୀଭୂତ ଅନ୍ଧାରରେ ଆଖି ଫାଡ଼ି ଚାହିଁ ରହିଥିଲା ଧାନୁଆ—

ଅନେକ କଥା ବାକି ଅଛି ତା'ର କହିବାକୁ ବାଉଁଶରାଣୀକୁ—ବହୁତ କଥା ଶୁଣିବାକୁ ବି ଅଛି— ।

ଅନ୍ଧାରିଆ ତୋଟାଟା ଭିତରୁ କେବଳ ଖସ୍ ଖସ୍ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ଶୁଭୁନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ନିଷ୍ଫଳ ବେଦନାରେ, ସାରା ରାତିଟା ଗୁମୁରି ଉଠୁଚି ଯେମିତି ।

ବିପ୍ଳବର ଅନନ୍ୟ ନାମ

ଶ୍ରୀ ଦଶରଥ ସାମଲ

ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁରର ହରିଜନ ବସ୍ତିରୁ ସେଦିନ ହଠାତ୍ ଗୋଟିଏ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ବାହାରି ଗାଁ ଶେଷମୁଣ୍ଡ ପଡ଼ିଆ ଦଗଦାଣ୍ଡିରେ ଅଟକିଗଲା । ସେଇ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ଯେଉଁସବୁ ସ୍ଲୋଗାନ୍ ଦିଆଯାଉଥିଲା, ତାହାର ଧ୍ୱନି କ୍ରମଶଃ ସାରା ଗାଁକୁ ସଂକ୍ରମିତ କଲା ।

ଦଗଦାଣ୍ଡି ପଡ଼ିଆରେ ଏକ ନାଲି ରଙ୍ଗର ପତାକା ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ମାସର ସକାଳ ପବନରେ ପ୍ରଥମଥର ଉଡ଼ୁଥିବାର ଦେଖି ଗାଁ ଲୋକେ ଆଚମ୍ବିତ ହୋଇଗଲେ ।

ଦଗଦାଣ୍ଡି ପଡ଼ିଆଟି କେଉଁ ଅନାଦି କାଳରୁ ଅନାବାଦୀ ଭାବରେ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ପରି ନିଦ୍ରା ଯାଉଛି । ଏଇ ପଡ଼ିଆଟିର କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ଲୋକମୁଖରେ ଥିଲା ବାରବାଟୀ ବାରମାଣ ବାରଗୁଣ୍ଠ ଓ ବାରବିଶ୍ୱା । ଫଳରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁର ନୁହେଁ, ମଣ୍ଡାସାହି, କର୍ଣ୍ଣପୁର ଓ ଈଶାନପଡ଼ା ପ୍ରଭୃତି ଗାଁମାନଙ୍କର ଗୋରୁମାନେ ଏଇ ପଡ଼ିଆରେ ଘାସ ଚରି ବୁଲିଥାନ୍ତି ।

ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁର ଏକ ବନ୍ୟାପ୍ଲାବିତ ଅଞ୍ଚଳ । ବର୍ଷାଦିନେ ସେଇ ଗାଁ ପାଖକୁ ଲାଗି ଯେଉଁ ସ୍ରୋତ 'କାର୍ତ୍ତି' ନଈଟି ବହିଯାଉଛି, ବନ୍ୟା ଆସିଲେ ତା'ର ସ୍ରୋତ ଫୁଲି ଉଠେ ଓ ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁର, ମଣ୍ଡାସାହି, କର୍ଣ୍ଣପୁର ଓ ଈଶାନପଡ଼ା ପ୍ରଭୃତି ଗାଁକୁ ଲାଗି ଯେଉଁ ଶହ ଶହ ଏକର ଜମି ଦେଖାଯାଉଛି, ତାହା ସବୁ ହୋଇଯାଏ ଚିଲିକା ପରି ଛଇଲା । ତେଣୁ ଏହିସବୁ ଗାଁର ଲୋକେ ଗୋରୁମାନଙ୍କୁ ବର୍ଷାଦିନେ ଦଗଦାଣ୍ଡିରେ ଛାଡ଼ି ବଞ୍ଚାଇଥାନ୍ତି ।

ସେଦିନ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ସକାଳରେ ଗୋଟିଏ ନାଲି ରଙ୍ଗର ପତାକା ଫର ଫର ହୋଇ ଉଡ଼ିବା ପରେ, ସ୍ଲୋଗାନ୍‌ର ମନ୍ଦ୍ରଧ୍ୱନି କ୍ରମଶଃ ଶିଥିଳ ପଡ଼ିଗଲା । ଶୋଭାଯାତ୍ରାକାରୀମାନେ ତା' ପରେ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ବସି ପଡ଼ିଲେ ବୃତ୍ତାକାରରେ ତଳେ । କେହି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଜ୍ୱାଳାମୟ ଭାଷାରେ ଅନର୍ଗଳ ବକ୍ତୃତା ଦେଉଥିଲେ ବନ୍ଧୁ ସମସ୍ତ ଧରି ଏବଂ ମଝିରେ ମଝିରେ ସେହିସବୁ ସମବେତ ଶ୍ରୋତାମାନେ କରତାଳି ଦେଉଥିଲେ ଗଭୀର ଉତ୍ସାହରେ ।

ପଡ଼ିଆଟି ଥିଲା ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁରଠାରୁ ଦୁଇ ଫର୍ଲଙ୍ଗ ଦୂରରେ । ଯେତେବେଳେ ନାଲି ପତାକାଟିଏ ଉଡ଼ିବାର ଗାଁ ଲୋକେ ଲକ୍ଷ୍ୟକଲେ ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ଭାବିଲେ ସମ୍ଭବତଃ କେହି ଜଣେ ବାବାଜୀ ଆସି ଧର୍ମ ସମ୍ପର୍କରେ ବୁଝାଉଛନ୍ତି ଓ ହରିଜନ ବସ୍ତିର ଲୋକେ କୀର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ଆସିଛନ୍ତି ।

ଗାଁ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରୁ କେହି କେହି କୌତୂହଳୀ ହୋଇ ନାଲି ପତାକା ପୋତାଯାଇଥିବା ଦଗଦାର୍ଣ୍ଡି ପଡ଼ିଆକୁ ଚାଲିଯାଇଥିଲେ ଓ ସେହି ଧର୍ମ-ଅବତାରଙ୍କ ଅଗ୍ନିବର୍ଷୀ ଭାଷଣ ଶୁଣିଥିଲେ । ସେହି ଘଟଣାଠାରୁ ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁର ଗାଁରେ ଚାଲିଲା ଫୁସୁର ଫାସର ଓ ଗାଁ ଗୋଟାକଯାକ ଗୁମ୍ସୁମ୍ ବାୟୁମଣ୍ଡଳରେ ଛାଇ ହୋଇଗଲା ।

ଏଇ ଘଟଣାର ଦୁଇଦିନ ପରେ ଜ୍ୟୋଷ୍ଠର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଗୁଳୁଗୁଳି ଓ ଅସହ୍ୟ ତାତକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇ ଖୁବ୍ ଜୋର୍‌ରେ ଦିନେ ରାତିରେ ବଡ଼ ଧରଣର ଅସରାଏ ବର୍ଷା ହୋଇଗଲା ।

ବର୍ଷା ହେବାର ଠିକ୍ ପରଦିନ ସକାଳେ ଦେଖାଗଲା ଯେ ହରିଜନ ସାହିର ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ଜଣ ହଳିଆ କୋଡ଼ିଏ ହଳ ବଳଦ ଜୁଆଇ ଦଗଦାର୍ଣ୍ଡି ପଡ଼ିଆକୁ ଚାଷ କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି ।

ପଡ଼ିଆଟି କେଉଁ ଅନାଦିକାଳରୁ ରହିଥିଲା ଅନାବାଦୀ ହୋଇ । ତା'ର ପିଠି ଉପରେ ଲଙ୍ଗଳର ଫାଳ ବାଜି ବିଦାର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଉଛି ଭୂଇଁ । ମାତ୍ର ସାଧାରଣ କ୍ଷେତ ଜମିରେ ଲଙ୍ଗଳର ଫାଳ ଯେପରି ପଶିଯାଏ ଭିତରକୁ ଦଗଦାର୍ଣ୍ଡି ପଡ଼ିଆର ପିଠିରେ ଲଙ୍ଗଳ ଫାଳ ଅବଶ୍ୟ ସେପରି ଭିତରକୁ ପଶି ଯାଉ ନଥିଲା । ନୂଆକରି ଜମି ଆବାଦ କରୁଥିବା ଓ ନୂଆକରି ଜମିର ପ୍ରାକୃତିକ ମାଲିକ ହେବାକୁ ଯାଉଥିବା ଜନତା ଏକ ଆତ୍ମପ୍ରତ୍ୟୟର ଅସୁମାରି ଉତ୍ସାହରେ ହରିଜନ ଚାଷୀମାନେ ଲଙ୍ଗଳର କଣ୍ଢି ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର ମୁଠିମାନଙ୍କୁ ଅହୁରି ଜୋରଦାର କରୁଥିଲେ ।

ସେଦିନ ଯେଉଁ ମହାନ୍ ପୁରୁଷଟି ଜ୍ୱାଳାମୟୀ ବକ୍ତୃତା ଦେଇ ଭୂମିହୀନ ଚାଷୀମାନଙ୍କୁ ଭୟଙ୍କର ଭାବରେ ଉତ୍ସାହିତ ଓ ଉତ୍ତେଜିତ କରିଥିଲେ, ସେହି ମହାତ୍ମାଜଣକ ବସିଛନ୍ତି ଦଗଦାର୍ଣ୍ଡିର ଏକ ଦିଗ ଢିପ ଉପରେ । ସେଦିନ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ନାଲି ରଙ୍ଗର ପତାକାଟିଏ ଫର ଫର ହୋଇ ଉଡ଼ୁଥିଲା, ସେ ପତାକାଟିଏ ଆଜି ଅନ୍ତ ଲୁହାଯାଉଥିବା ଅନ୍ୟ ଏକ ସ୍ଥାନକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହୋଇଯାଇଛି ।

ସେଦିନ ସକାଳେ ଗାଁ ଲୋକେ ସେତେବେଳେ ଦେଖିଲେ ଯେ ଦଗଦାର୍ଣ୍ଡି ପଡ଼ିଆରେ କୋଡ଼ିଏ ହଳ ବଳଦ ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ହଳ ହେଉଛନ୍ତି ଏବଂ ହରିଜନ

ସାହିର ଲୋକେ ସେଇସବୁ ହଳମାନଙ୍କୁ ବୁଲାଉଛନ୍ତି, ପ୍ରଥମଦିନ ନାଲି ରଙ୍ଗର ପତାକାଟିଏ ଉଡ଼ୁଥିବାର ଦେଖି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ସାରା ଗାଁରେ ଯେଉଁ ଫୁସୁରୁ ଫାସର ଓ ଗୁମ୍‌ସୁମ୍ ଆବହାଓ୍ୱା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା, ସେହି ବାତାବରଣ ଆଜି ଯେପରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ସେଦିନ ଗାଁ ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅସ୍ବନକ ଏକ ଆଲୋଡ଼ନ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ଗାଁରେ କେତେକ ଆଗୁଆ ଯୁବକ ଏହାର ତୀବ୍ର ପ୍ରତିବାଦ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଏବଂ ହରିଜନ କୃଷୀମାନଙ୍କୁ ବାଧ ଦେବାକୁ ସଜବାଜ ହୋଇ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ ।

ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁରର ବୟସ୍କ ଲୋକ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ମଙ୍ଗରାଜ ଉତ୍ତେଜିତ ଯୁବକମାନଙ୍କୁ କ୍ରୋଧରୁ ନିବୃତ୍ତ ହେବାଲାଗି ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ । ସେଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ତିନୋଟି ଗାଁର ସବୁ ଅଣ-ହରିଜନମାନଙ୍କର ସଭା ହେଲା । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ବୁଝାଇଲେ— ସେମାନେ ସବୁ ଗରିବ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକ । ତମମାନଙ୍କ ଘରେ ମୂଲ ମଜୁରି ଲାଗି ସେମାନେ ପେଟ ପୋଷନ୍ତି । ଜମିବାଡ଼ି ଟଙ୍କା ପଇସା ପାଇଁ କାହାର ଲୋଭ ନାହିଁ ? ଭଗବତୀପୁରର ସେଇ ଯେଉଁ ନେତା, କୃଷୀ ମୂଲିଆ ଓ ଖଟିଖିଆଙ୍କ ଦୁଃଖପାଇଁ ଯାହାଙ୍କ ଅନ୍ତର ବରାବର କାନ୍ଦେ, ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଏସବୁ ବିଭ୍ରାଟ ଓ ଗଣ୍ଡଗୋଳର ମୂଳକର୍ତ୍ତା । ଅଯଥାରେ ସେସବୁ ଗରିବ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ହଇରାଣ କରି ଲାଭ କ'ଣ ?

ସଭା ସ୍ଥଳରେ ହଠାତ୍ ଏକ ଅଖଣ୍ଡ ନୀରବତା ବିରାଜି କରି ରହିଲା । ଯେଉଁସବୁ ଉନ୍ମତ୍ତ ଯୁବକ ହରିଜନମାନଙ୍କୁ ଶାରୀରିକ ଆକ୍ରମଣ କରି ଏହି ଅନ୍ୟାୟର ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ ସେମାନେ ସବୁ ବସି ପଡ଼ିଲେ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ।

ସେମାନେ ଭାବୁଥିଲେ, ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ମଙ୍ଗରାଜ ସତକଥା କହୁଛନ୍ତି । ହରିଜନ ବାପୁଡ଼ାଙ୍କର ହିମ୍ମତ୍ ବା କେତେ ? ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ସେମାନେ ପରଘରେ ମୂଲ ଲାଗି ପେଟ ପୋଷନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏବେ ଦେଶସାରା କ'ଣ ଗୋଟାଏ ପଡ଼ିଯାଇଛି ହୁରି । ବଡ଼ ବଡ଼ କୃଷୀମାନଙ୍କଠାରୁ ବଳକା ଜମି ବାହାରିଲେ, ସେସବୁ ଭୂମିହୀନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଣ୍ଟାଯିବ । ସେମାନେ ହେବେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି ଜମିମାଲିକ । ଏଥିଲାଗି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖାଦେଇଛି ଅଦ୍ଭୁତ ଉତ୍ସାହ ଓ ଉଦ୍ଦୀପନା ।

କିନ୍ତୁ ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁର ଏକ ବନ୍ୟା ବିଧ୍ୱସ୍ତ ଅଞ୍ଚଳ । ଆଖପାଖ ଦଶଖଣ୍ଡ ଗାଁ ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ବଡ଼ କୃଷୀ ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ସେମାନଙ୍କର ଜମି ହବୋଇ ଦଶ ଏକର ମଧ୍ୟରେ । ତାହା ପୁଣି ବନ୍ୟାରେ ଧୋଇଯାଏ ଏବଂ ତଥାକଥିତ ବଡ଼କୃଷୀ ଶ୍ରାବଣ ଓ ଭାଦ୍ରବ ମାସରେ ଚୁହଲ ମଧ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ସାରିଲା ପରେ ଯୁବକମାନେ ପଚାରିଲେ— ତା'ହେଲେ ଆମେ କ'ଣ କରିବୁ, ଆମକୁ ବାଟ ବତାନ୍ତୁ ।

ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ଓ ଭୂଦାନ କର୍ମୀ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ କହିଲେ— ଅପେକ୍ଷା କର ! ସେମାନେ ପରବର୍ତ୍ତିରେ କେଉଁ ବାଟ ଗ୍ରହଣ କରୁଛନ୍ତି ଅପେକ୍ଷା କରି ଦେଖ । ଭୂମିହୀନଙ୍କୁ ତ ଜମି ଦେବା ଖୁବ୍ ଭଲକଥା । କିନ୍ତୁ ଏଥିପାଇଁ ଯେଉଁ ନୀତି ଓ ଭିତ୍ତି ରହିଛି ତାକୁ ପଦ ଦଳାଖଣ୍ଡ ଦେଇ ଅନାବାଦୀ ଭଳି ଏକ ସର୍ବସାଧାରଣ ଜାଗାକୁ ଜବରଦଖଲ କରି ଗ୍ରାସ କରାଯାଏ, ତେବେ ତ ଶାନ୍ତିଭଙ୍ଗର ଆଶଙ୍କା ବରାବର ରହିଛି । ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ଯେଉଁ ଗାଁର ଲୋକେ ଶାନ୍ତ ଓ ନିରାପଦରେ କାଳ କାଟୁଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବିଭେଦ ଓ ସଂଘର୍ଷ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ ଚୀନ ମୁଖିଆ ଦଳର ଅଶ୍ୱିନୀ ପୂଜାରୀ ଏବେ ଜୋର୍‌ରେ ଲାଗିଛନ୍ତି ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଏହି କଥା କହିଲାବେଳେ ତାଙ୍କ ମନ ଭିତରେ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ସଞ୍ଚରି ଉଠୁଥିଲା ଅଶ୍ୱିନୀଙ୍କ କଥା । ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମବେଳେ ଅଶ୍ୱିନୀ ଥିଲେ ତାଙ୍କ ପରି ଜଣେ ନିର୍ଭୀକ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ । ତାଙ୍କ ସହିତ ଅଶ୍ୱିନୀ ମଧ୍ୟ ଜେଲ ଯାଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଜେଲ୍ ଭିତରେ ତାଙ୍କ ଦଳ ଛାଡ଼ି ସେ ହେଲେ ଚୀନ ମୁଖିଆ ଦଳର ସମର୍ଥକ । ଦେଶ ସ୍ୱାଧୀନତା ଲାଭ କରିବାର ପନ୍ଦର ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ସେ ଜେଲ୍‌ରୁ ଖଲାସ ହେଲେ । ସେ ଆଉ ନିର୍ବାଚନ ରାଜନୀତିରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ ନ କରି ସମାଜର ଦଳିତ, ଦରିଦ୍ର ଓ ନିର୍ଯ୍ୟାତିତ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ସେବା ଲାଗି ଆଦରି ନେଲେ ଗଠନମୂଳକ ସର୍ବୋଦୟ କାମ । କିନ୍ତୁ ଅଶ୍ୱିନୀ ରହିଗଲେ ସେହି ଚୀନମୁଖିଆ ଦଳରେ ଏବଂ ଥରେ ବିଧାନସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହେବାର ସୁଯୋଗ ମଧ୍ୟ ଲାଭ କରିଥିଲେ ।

ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାରଙ୍କ ରାଜନୈତିକ ଦଳ ସାରା ଭାରତରେ ଏକ ବିରୋଧୀ ବୈପ୍ଳବିକ ରାଜନୈତିକ ଦଳ ଭାବରେ ଗଢ଼ି ଉଠିଲା । ସମାଜର ଚାଷୀ, ମଜଦୁର ଓ ଖଟିଖିଆଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥରକ୍ଷା ଲାଗି ଅଶ୍ୱିନୀଙ୍କ ଦଳ ଏକ ଟାଣୁଆ ଗଣ ସଂଗ୍ରାମ ଗଢ଼ି ତୋଳିଲା ।

ଧୀରେ ଧୀରେ ଏହି ବିପ୍ଳବ ଦଳ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖାଦେଲା ଏକ ବିଭେଦର ଫାଙ୍କ । ସାରା ଦେଶର ଚୀନ ମୁଖିଆ ଦଳ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଗଲା । ଏହି ଦଳରେ ଯେଉଁମାନେ ଥିଲେ ଅଧିକ ସଚେତନ ଓ ବିପ୍ଳବୀ ସେମାନେ ମୂଳ ସଂଗଠନଠାରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ଗଢ଼ି ବସିଲେ ଅନ୍ୟ ଏକ ଦଳ । ଖଟିଖିଆ ସଂଗ୍ରାମର ରଥଚକ୍ରକୁ ଆହୁରି ଗତିଶୀଳ କରିବାପାଇଁ ଏହି ବିପ୍ଳବୀମାନେ ଜେଲ୍, ପ୍ରାଣପାତ ଓ ରକ୍ତକ୍ଷରଣ କରିବାକୁ ଅଗ୍ରାଧିକାର ଦେଲେ । ସେମାନେ ହେଲେ ସଂଗ୍ରାମୀ ଖଟିଖିଆ ଦଳର

ପର୍ଯ୍ୟାୟଭୁକ୍ତ । କିନ୍ତୁ ଅପରଦଳଟି ରହିଗଲା ସେଇ ଗୃଷୀ ମୂଳିଆ ଦଳ ହୋଇ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସୁବିଧାବାଦୀ, ଜେଲ୍, ରକ୍ତପାତ, ଗଣସଂଗ୍ରାମଜନିତ ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ ଯନ୍ତ୍ରଣା ବରଣ କରିବାପାଇଁ ଯେଉଁମାନେ ଆନ୍ତରିକ ଭାବରେ ଭୟ କରୁଥିଲେ ଓ ସମାଜରେ ବୁର୍ଜୁଆପରି ଯେଉଁମାନେ ଜୀବନଯାପନ କରିବାକୁ ଅଧିକ ପସନ୍ଦ କରୁଥିଲେ ସେଇମାନେ ରହିଗଲେ ଏଇ ଦ୍ୱିତୀୟ ଦଳଟିରେ । ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ସୁତରାଂ ଆଦେଶନେଲେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଦଳଟିକୁ ଆପଣା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନାଦର୍ଶ ଅନୁଯାୟୀ ।

ଗୃଷୀ ମୂଳିଆ ଦଳଟି କ୍ରମଶଃ ଗୋଡ଼ାଣିଆ ହୋଇଉଠିଲା କ୍ଷମତାସୀନ ଦଳର । ସେ ଭୁଲିଗଲା ଆପଣା ରାଜନୈତିକ ଦର୍ଶନର ମୂଳକଥା । ଶ୍ରେଣୀ ସଂଘର୍ଷ ବଦଳରେ ସେ ବାଛିନେଲା ଶ୍ରେଣୀ ସହଯୋଗର ପଥ, ଏବଂ ସଂଶୋଧନବାଦୀର ଭୂମିକା ।

ଗୃଷୀ ମୂଳିଆ ଦଳର ବଡ଼ ନେତାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସାଧାରଣ କର୍ମୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷମତାସୀନ ଦଳର ସହଯୋଗରେ ସେମାନେ ଆରମ୍ଭ କଲେ ସୁଖୀ ଓ ବିଳାସପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନ । ସବୁସ୍ତରର ନେତାମାନେ ଦାମୀ ଦାମୀ କାର୍ ଚଢ଼ିଲେ ଏବଂ ସବୁ ସମୟରେ ବିମାନରେ ଓ ବିଳାସପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଟେଲରେ ରହିବାକୁ ଅଗ୍ରାଧିକାର ଦେଲେ । ବଡ଼ ବଡ଼ ନେତାଙ୍କ ଝିଅ ଓ ପୁଅ ବାହାଘରର ଭୋଜିଭାତରେ ହଜାର ହଜାର ଟଙ୍କା ଅକାତରରେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅଶ୍ୱିନୀଙ୍କ ପରି ଆଉ କେତେକ ତଥାକଥିତ ଗରିବ ପାର୍ଟିଆର ସାଥୀ ନାନା ଅସତ୍ ଉପାୟରେ ଭୂ-ସମ୍ପତ୍ତି, କୋଠାବାଡ଼ିର ଅଧିକାରୀ ହୋଇବସିଲେ । ଫଳରେ ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସଂଘର୍ଷ ଓ ଭେଦଭାବ ସୃଷ୍ଟି କରି ଆପଣା ଅଦ୍ଭୁର ପଥ ବେଶ୍ ପରିଷ୍କାର କରିଦେଲେ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଭାବୁଥିଲେ ମନେ ମନେ । ଏସବୁ କଥା ଗାଁର ଲୋକମାନଙ୍କୁ କହିଦେବାକୁ ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେଦିନ ଭଳି ଏକ ଉତ୍ତେଜିତ ପରିସ୍ଥିତିରେ କହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କଲେ ନାହିଁ ।

ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁର ହରିଜନ ବସ୍ତିରେ ଯେଉଁଠି ମା’ ମଙ୍ଗଳାଙ୍କର ଏକ ଟ୍ରଙ୍କଘର ତିଆରି ହୋଇଥିଲା, ସେଇ ଘରର ଅଧବଙ୍ଗବ୍ଏରେ ବରଡ଼ା ତାଟି ଆଡ଼ିଜିଆ ହୋଇ କୃଷି ମୂଳିଆ ଦଳର ଅଫିସ ହୋଇଛି । ଗୋଟିଏ କଳା କାଠ ପଟାରେ, ବଡ଼ ବଡ଼ ହରଫ୍‌ରେ ଗୃଷୀ ମୂଳିଆ ଦଳର ନାମ ଲେଖା ଯାଇଛି । ଏବେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ସେଇ ପାର୍ଟି ଅଫିସରେ ଗୋଟାଏ ଲଣ୍ଠନର ସ୍ତିମିତ ଆଲୁଅରେ ଗହଳି ଜମିଛନ୍ତି ।

ସ୍ଥାନୀୟ ପାର୍ଟି ସେକ୍ରେଟେରି ହୋଇଛନ୍ତି ରଙ୍କ ଦାସ । ଗତ ଦୁଇବର୍ଷ ତଳେ, ରଙ୍କ ଗାଁରୁ ଗିରଫ କରି ଛଅମାସ ସଶ୍ରମ କାରାଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରି ଏବେ ଗାଁକୁ ଫେରିଛନ୍ତି ।

ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁରରେ ମୂଳ ଲଗି ରଙ୍କ ଆଗରୁ ଚାଲୁଥିଲା । ତା' ବାବା ମଲାପରେ ସେ ହୋଇଗଲା ନିହାତି ଫେଚକାନିଆ ଓ ବଦ୍‌ମାସ । ହରିଜନ ବସ୍ତିରେ ସେଇ ପ୍ରଥମେ ଯୋତା ପିନ୍ଧିବା ଆରମ୍ଭ କଲା । ପ୍ୟାଣ୍ଟପିନ୍ଧା ପ୍ରଥା ସେଇ ଶିଖେଇଲା । ଶେଖ୍ ରସିଦ୍ ସାଇକେଲ୍ ଦୋକାନରୁ ଭଡ଼ାରେ ସାଇକେଲ୍ ଆଣି ଗାଁରୁ ସହର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯିବା ଆସିବା କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ହରିଜନ ବସ୍ତିର ଅନ୍ୟ ଟୋକାମାନଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ସିନେମା, ଥିଏଟର ଓ ସର୍କସ ଦେଖିଯାଏ । ଟଙ୍କା ପଇସା ନ ମିଳିଲେ କାହା କ୍ଷେତରୁ ଫସଲ, କାହା ବାଡ଼ିରୁ ଆଳୁ, ବାଇଗଣ ଏବଂ ଏପରିକି କାହାର ଗୁହାଳରୁ ଗାଈ ଗୋରୁ ରାତି ଅଧରେ ଚୋରି କରି ଦୂରଦୂରାନ୍ତ ହାଟରେ ବିକିଦିଏ । ଏଇ ସବୁ ଧନ୍ଦାରେ ଜଡ଼ିତ ରହି ଓ ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ମିଶାମିଶି କରି ରଙ୍କ ଥିଲା ଭାରି କୁହାଳିଆ ଓ ମାମଲତ୍‌କାର ।

ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ସପ୍ତାହରେ ଦୁଇ ତିନିଥର ଆସନ୍ତି ଏଇ ଅଫିସକୁ । ସେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁର ହରିଜନ ବସ୍ତିରେ ଖେଳିଯାଏ ଏକ ନୂତନ ପ୍ରେରଣା ଓ ଉତ୍ସାହ । ମାଲିକପଣିଆର ଗର୍ବ ଓ ଗୌରବବୋଧ ସମସ୍ତଙ୍କ ଚେତନାକୁ ଯେପରି ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରିବସେ ।

ଆଷାଢ଼ ଯାଇ ଶ୍ରାବଣ ହେଲା । ଦଶଦାଣ୍ଡି ପଡ଼ିଆରେ ଏବେ ଧାନଗଛ ସବୁ ଚହଟ ଚକଟ ଦିଶୁଛନ୍ତି । ବର୍ଷା ଓ ନଦୀ ପାଣିରେ ଭରିଯାଇଛି କିଆରି ସବୁ । କାଳ କାଳ ଧରି ପଡ଼ିରହିଥିବା ପଡ଼ିଆ ଏଥର ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ଆବାଦ ହୋଇଛି । ପ୍ରଚୁର ପାଣି ପାଇ ଧାନଗଛ ସବୁ ମୋଟେଇ ଯାଉଛନ୍ତି ଅସମ୍ଭବ ଭାବରେ ।

ହରିଜନ ସାହିରେ ବନ୍ଧ ଭେଦା ଅଦସ୍ଥ ହୋଇ ପାଣି ଜମା ରହୁଛି । ସେସବୁ ଅର୍ଥ ରହୁଛି ଅଶ୍ୱିନୀଙ୍କ ପାଖରେ ।

ଏଣେ ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁର ସବର୍ଣ୍ଣ ଦହରେ, ମଣ୍ଡାସାହି ଓ ବର୍ଣ୍ଣପୁର ପ୍ରଭୃତି ମୌଜାରେ କ୍ରମଶଃ ଅସନ୍ତୋଷ ଜୁହୁକୁଛି । ଯଦି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ହେଇସବୁ ରୁଷ୍ଟ ଓ ଉତ୍ତେଜିତ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସବୁବେଳେ ପାଖରେ ବସାଇ ଉପଦେଶ ଦେଉ ନ ଥାନ୍ତେ ତେବେ ଗାଁର ପରିସ୍ଥିତି ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ହୋଇଥାନ୍ତା ।

ଏବେ ନଦୀରେ ବନ୍ୟା ଆସିଛି । ଚାରିଆଡ଼େ ପାଣି ଏବଂ ପାଣି । ବିଲମାଳ ସବୁ ଛଇଳ ମଇଳ । ତିନିଖଣ୍ଡି ମୌଜାର ଗାଈ ଗୋରୁ ଚରିବେ କେଉଁଠି ? ବନ୍ୟା

ଜଳରେ ଜମିବାଡ଼ି ସବୁ ବୁଡ଼ିଗଲେ ମଧ୍ୟ ଏଇ ବଗଦାଣ୍ଡି ପଡ଼ିଆକୁ ପାଣି ଯାଇପାରେ ନାହିଁ । କାରଣ ଏହା ଥିଲା ଖୁବ୍ ସୁଉଚ୍ଚ । ନଈବଢ଼ିରେ ବାଲିମାଳ ସମୁଦ୍ର ପରି ଦେଖାଗଲେ ଗାଈ ଗୋରୁମାନେ ଏଇ ପଡ଼ିଆରେ ଚରିବୁଲି ଘରକୁ ଫେରନ୍ତି ।

ନଦୀରେ ବନ୍ୟା ଆସିଲା ପରେ ଏବେ ଚନଟଣ୍ଡି ମୌଜାରେ ଅସନ୍ତୋଷ କ୍ରମଶଃ ବଢ଼ୁଛି । ଗାଈ ଗୋରୁ ସବୁ ବନ୍ଧା ରହୁଛନ୍ତି ଖୁଣ୍ଟରେ । ସେମାନେ ସବୁ ଚରିବେ ଅବା କେଉଁଠି ? ଘାସ ମିଳୁନାହିଁ । କୁଟା କମ୍ବା ନଡ଼ା ଯାହା ଥିଲା ସେମାନେ ସବୁ ଗାଈ ଗୋରୁଙ୍କୁ ଦେଇ ସାରିଲେଣି । ଖୁଣ୍ଟରେ ବନ୍ଧାହୋଇ ଗାଈ ଗୋରୁମାନେ ହୋବାଳି ଛାଡ଼ୁଛନ୍ତି ।

ଗତ ଦୁଇଦିନ ହେଲା ଚନ ଗାଁ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆଲୋଚନା ଚାଲିଛି । ସେମାନେ ଜବରଦସ୍ତି ବଗଦାଣ୍ଡି ପଡ଼ିଆରେ ଗାଈ ପୂରାଇ ଧାନଗଛ ସବୁ ନଷ୍ଟ କରିଦେବେ । ସେମାନେ ହରିଜନ ବସ୍ତି ଲୋକଙ୍କର ଅତ୍ୟାଚାର ଆଉ ବରଦାସ୍ତ କରିବେ ନାହିଁ ।

ଶହ ଶହ ବର୍ଷ ଧରି ଯେଉଁ ଅନାବାଦୀ ଜମି ରହିଥିଲା ଅଣଆବାଦ ହୋଇ ଗାଈ ଗୋରୁ ଚରିବା ଲାଗି ସେଇ ପଡ଼ିଆକୁ ଚାଷୀ ମୂଲିଆ ପାର୍ଟିର ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାରଙ୍କ ପ୍ରରୋଚନାରେ ଏବେ ବଡ଼ କାଣ୍ଡ କରିବସିଲେ । ପରଘରୁ ଚୋରି କରି ଜେଲ୍ ଖଟି ଯେଉଁ ରଙ୍କ ଦାସ ଦାଗୀ ହୋଇଛି, ସେ ହୋଇଯାଇଛି ନେତା…କ'ଣ କହୁଛି ବଡ ବଡ । ଏକଥା ସେମାନେ ଆଉ ହଜମ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଆଉ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ବାବୁଙ୍କ କଥା ଶୁଣିବେ ନାହିଁ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଗାଁରେ ନାହାନ୍ତି । ଗତ ଦୁଇଦିନ ହେବ ସେ ଗାଁରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ଧାନକ୍ଷେତ ସବୁ ଉଜୁଡ଼ାଇ ଦେବାପାଇଁ ହେବ ।

ତେଣେ ହରିଜନ ବସ୍ତିରେ ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାରଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଓ ପରାମର୍ଶରେ ଚାଲିଛି ମନ୍ତ୍ରଣା । ଯଦି ସବର୍ଣ୍ଣ ଲୋକେ ଗାଈ ଗୋରୁ ପୂରାଇ ଧାନ କ୍ଷେତ ଉଜୁଡ଼ାଇ ଦେବେ, ସେମାନେ ତାହାର ପ୍ରତିରୋଧ କରିବେ । ଏଇ ପ୍ରତିରୋଧ ପାଇଁ ତାଙ୍କ ପାର୍ଟି ଅଫିସ୍‌ରେ ସେମାନେ ସବୁ ରଖିଛନ୍ତି ବାଡ଼ି, ଠେଙ୍ଗା, ଖଣ୍ଡା, ଟେଣ୍ଟା ଓ ବର୍ଚ୍ଛା । ଏଥିପାଇଁ କାଲେ ମାଲିମକଦ୍ଦମା ହେବ, ସେଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାର ଆଦାୟ କରି ଚାଲିଛନ୍ତି ପ୍ରଚୁର ପଇସା ।

ଏଣେ ସବର୍ଣ୍ଣ ବସ୍ତିରେ ଟୋକାମାନେ ବାଡ଼ି ଲାଠି ଧରି ସଜବାଜ । କେତେକ ରେରେକାର ଧ୍ୱନି ଅରମ୍ଭ କଲେଣି । ସେମାନେ କ୍ଷେତ ଉଜୁଡ଼ାଇ ଦେବ ପାଇଁ ପ୍ରତିଜ୍ଞାବଦ୍ଧ । ଯଦି ସେମାନଙ୍କୁ କେହି ଆସି ବାଧା ଦିଏ ତେବେ ହରିଜନ ସାହିର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ସେମାନେ ଧ୍ୱଂସ କରିଦେବେ ।

ସେଦିନ ସକାଳ ଓଳି । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଗାଁରେ ନାହାନ୍ତି । ନଈରେ ବନ୍ୟା ତଥାପି ଗୁରୁତର ନୁହେଁ । ଗାଁଯାକର ଲୋକେ ବାଡ଼ି ଲାଠି ଧରି ଗାଈ ଗୋରୁମାନଙ୍କୁ ଫିଟାଇଦେଇ ଛୁଟି ଚାଲିଛନ୍ତି ବଗଦାଣ୍ଡି ଆଡ଼େ ।

ଗାଈ ଗୋରୁ ସତେ ଯେପରି ଏକ ଶୋଭାଯାତ୍ରା କରି ଏକମୁହାଁ ହୋଇ ଛୁଟିଛନ୍ତି । ଲୋକମାନଙ୍କ କ୍ରୋଧଠାରୁ ଗାଈ ଗୋରୁମାନଙ୍କ କ୍ରୋଧ ଯେପରି ଆହୁରି ଶତଗୁଣ ବଢ଼ିଯାଇଛି । କାରଣ ଯେଉଁ ପଡ଼ିଆ ଥିଲା ସେମାନଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଚରିଭୂଇଁ ସେଇ ପଡ଼ିଆକୁ ଗତ ତିନିମାସ ହେଲା, ସେମାନେ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ ସେଠାକୁ ଯିବ ପାଇଁ ଓ ତା' ଭୂଇଁରେ ଗଜୁରି ଉଠିଥିବା ଧାନ ଓ ଘାସ ଖାଇବାପାଇଁ ସେମାନେ ଯେପରି ବ୍ୟାକୁଳିତ ।

ଗାଈ ଗୋରୁ ହୁଡ଼ୁଁ ହୁଡ଼ୁଁ ପଶିଗଲେ ଧାନ କ୍ଷେତରେ । କଅଁଳ ଛନ ଛନ ବୁଦା ବୁଦାକିଆ ଗଛମାନଙ୍କୁ ସେମାନେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଜିଭ ମେଲାଇ ଖାଇ ଯାଉଛନ୍ତି ଏକ ସର୍ବଗ୍ରାସୀ କ୍ଷୁଧାର ପ୍ରଭାବରେ ସତେ ଯେମିତି ।

ବଗଦାଣ୍ଡି ପଡ଼ିଆ ଚାରିପଟେ ବାଡ଼ି ଠେଙ୍ଗା ଧରି ଠିଆ ହୋଇଗଲେଣି ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁରର ସବର୍ଣ୍ଣ ଲୋକେ । ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଯୋଗ ଦେଇଛନ୍ତି ମଣ୍ଡାସାହି, ବଂଶୀପୁର ଓ କିଶନପଡ଼ାର ଲୋକେ ।

ଗାଈ ଗୋରୁମାନେ ଧ୍ୱଂସ କରି ଚାଲିଛନ୍ତି କ୍ଷେତକୁ ।

ହରିଜନ ସାହିରେ ଏହି ଆକ୍ରମଣର ମୁକାବିଲା କରିବା ଲାଗି ପ୍ରବଳ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା । କେହି କେହି ଯୋଙ୍ଗା ଖଣ୍ଡା, ତଲୱାର ଧରି ରକ୍ତ ଚାଉଳ ଚୋବାଉଛନ୍ତି । ଆଉ କେତେକ ସମ୍ମୁଖ ସମରରେ ସାମିଲ ହେବାପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ଦେଖି ସେମାନେ ତ୍ରସ୍ତ ଶଙ୍କିତ ହେଉଛନ୍ତି ।

ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସିନାହାନ୍ତି । କୃଷୀ ମୂଲିଆ ପାର୍ଟିର ସ୍ଥାନୀୟ ସେକ୍ରେଟେରୀ ରଙ୍ଗ ଝଣ୍ଡାଧରି ବନାଟି ବୁଲାଉଛି ଏବଂ ଘୋଷଣା କରୁଛି, 'ମୁଁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ହାଣିଦେବ ।' ମୂଲିଆର ସଂସାର । ଜନତାର ରାଜତ୍ୱ । ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର କହିଛନ୍ତି ସର୍ବହରାର ଶାସନ ଚାଲିବ ଚାରିଆଡ଼େ ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ବାବୁ କଟକରୁ ଆସି ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲା ମଧ୍ୟେ ଏ ସମ୍ବାଦ ଶୁଣି ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଚାଲି ଆସିଲେ ବଗଦାଣ୍ଡିକୁ । ସେ ବଗଦାଣ୍ଡିର ଉପର ମୁଣ୍ଡରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ରାସ୍ତାଟି ହରିଜନ ବସ୍ତିରୁ ଆସି ବଗଦାଣ୍ଡିରେ ମିଶିଛି, ସେଇ ରାସ୍ତାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଅବସ୍ଥା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିର ସୁଯୋଗ ନେଇ ଗାଁ ଲୋକେ ଏଭଳି କାଣ୍ଡ କରି ବସିଲେ । ହୁଏତ ଅବସ୍ଥା ଅନାୟତ୍ତ ହୋଇଯିବ ଏଇ ଆଶଙ୍କାରେ ସେ ବ୍ୟସ୍ତ ବିବ୍ରତ ହୋଇ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ।

ବନ୍ଧ ବଳୟରେ ଧାନକ୍ଷେତ ପୂରା ଉଜୁଡ଼ିଗଲା ପରେ ହରଜନ ସାହିର ରଙ୍କ ଓ ଆଉ କେତେକ ଲୋକ ରକ୍ତମୁହାଁ ହୋଇ ଛୁଟି ଆସିଲେ ବଗଦାଣ୍ଡି ଆଡ଼କୁ । ମାଝ ଗୁରୁଆଡ଼େ ଶତ୍ରୁପକ୍ଷ ସୈନ୍ୟର ଘୁଉଣୀ । ଅସମ୍ଭବ ଜନ-ଅରଣ୍ୟ । ଗାଈ ଗୋରୁମାନଙ୍କର ଉଲ୍ଲସିତ କଳରବ ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ବାବୁ ରଙ୍କର ରକ୍ତମୁହାଁ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ପଚାରିଲେ—କିରେ ରଙ୍କ, ଏମାନେ ସବୁ ଧାନକ୍ଷେତ କାହିଁକି ଉଜାଡ଼ାଇ ଦେଲେ ? ତମେମାନେ ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ବୁଝାବୁଝି କଲନି କଆଁ ?

ରଙ୍କର ଏସବୁ ଶୁଣିବାକୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ନଥିଲା, ତା' ହାତରେ ଥିବା ଏକ ଠେଙ୍ଗାରେ ସେ ପିଟିଦେଲା ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ବାବୁଙ୍କୁ । ରାଗରେ ପିଟିଦେଲାବେଳେ ସେ କହୁଥିଲା—ତମେ ହେଉଛ ଏ ସମସ୍ତ ନାଟର ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ବାବୁଙ୍କ ହାତ ଉପରେ ପାହାରଟି ଖୁବ୍ ଜୋର୍‌ରେ ବସିଲା । ସେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ ଅସମ୍ଭବ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ।

ବଗଦାଣ୍ଡିର ଗୁରୁପଟେ ଜମିଥିବା ଯୁଦ୍ଧଂଦେହୀ ଲୋକେ ହଠାତ୍ ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଚାଲିଆସିଲେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ । ତାଙ୍କଭଳି ଶାନ୍ତିପ୍ରିୟ, ଅହିଂସା ପରାୟଣ ଓ ପରୋପକାରୀ ଲୋକ ଉପରେ ମାଡ ହେବାର ଦେଖି ବଗଦାଣ୍ଡିରେ ଯେଉଁ ରହିଥିବା ଶହ ଶହ ସଂଖ୍ୟାର ଲୋକେ ବାଡ଼ି ଚିତ୍କାର, ରଣହୁଙ୍କାର ଦେଇ ଚାଲି ଆସୁଥିଲେ ରଙ୍କ ପାଖକୁ । ଏହିସବୁ ଲୋକମାନଙ୍କର ସମ୍ମିଳିତ ଆକ୍ରମଣକୁ ପ୍ରତିହତ କରିବାର ଶକ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ନ ଥିବାରୁ ରଙ୍କ ଓ ତା'ର ସାଥୀମାନେ ପ୍ରାଣ ବିକଳରେ ପଛଘୁଞ୍ଚା ଦେଇ ହରଜନ ବସ୍ତି ଆଡ଼କୁ ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ପଳାଇ ଗଲେ ।

ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁରର ଲୋକେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ବାବୁଙ୍କ ହାତ ଆଉଁସି ବସିଲେ ଏବଂ ଗାଁଠାରୁ ଦୁଇମାଇଲ ଦୂରରେ ଥିବା ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ତାଙ୍କୁ ନେଇଗଲେ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ କହିଲେ ତମେମାନେ ଆଉ ଅଧିକ ଉତ୍ତେଜିତ ହୁଅନାହିଁ । ଗାଁ ଭିତରେ ଲୁଚିଯାଅ ଗାଁକୁ ଫେରିଯାଅ । ମୁଁ ଫେରେ ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ, ମୋର ମନେ-ହେଉଛି ଏଇ ସମସ୍ତ କାଣ୍ଡ ପଛରେ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ରହିଛି ।

ସେଦିନ ଘଟଣାପରେ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାରଙ୍କ ପ୍ରରୋଚନାରେ ହରଜନଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ସବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମକଦ୍ଦମା ରୁଜୁ କରାଯାଇଛି । କୁଟିଚାଲିଜ, ଦଙ୍ଗା ହେଙ୍ଗାମ

ଓ ଜନାକାଙ୍କ୍ଷୀ ବ୍ୟାପାରକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି, ହରିଜନ ସାହିର ଜଣେ ମଧ୍ୟବୟସ୍କା ବିଧବା ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଟିଏ ପକ୍ଷ ହୋଇ ସେ ଧର୍ଷିତା ହୋଇଛି ବୋଲି ଅଭିଯୋଗ କରିଛି ।

ଏଣେ ସବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ପାଲଟା ଅଭିଯୋଗ କରାଯାଇ ରଙ୍କ ଦାସ ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମକଦ୍ଦମା କରାଯାଇଛି ।

ଦାଗଦାର୍ଣ୍ଣିର ଅନାବାଦୀ ପଡ଼ିଆ ଏବେ ଦେଖାଯାଉଛି ଶୂନ୍ୟ ଓ ଫାଙ୍କା ।

ମକଦ୍ଦମା ଚାଲିଛି । ସବର୍ଣ୍ଣମାନେ ଚାନ୍ଦା ଭେଦା ଉଠାଇ ମକଦ୍ଦମା ଲଢ଼ୁଛନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ରହିଛନ୍ତି ଅନେକ କୁହାଳିଆ, ମାତ୍‌ବର ମାମଲତ୍‌-କାରମାନେ ।

ଗରିବ ହରିଜନମାନଙ୍କର ଜୀବନ ହୋଇ ଉଠିଲା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁର୍ବିସହ । ଯେଉଁମାନେ ପରଘରେ ମୂଲ ଲାଗି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରୁଥିଲେ ମୂଲ ଅଭାବରୁ ସେମାନଙ୍କ ପିଲାପିଲି ଲୋକ ଉପବାସରେ ରହିଲେ । ଘରେ ଥାଳୀ,କଂସା ଯାହା ଥିଲା, ସେମାନେ ସବୁ ବିକ୍ରି କରି ମକଦ୍ଦମା ପାଇଁ ଚାନ୍ଦାଦେଲେ । ସେମାନେ ଆଉ କରିବେ କ'ଣ ?

ଏକ ପକ୍ଷରେ ଲଢ଼ିବା ପାଇଁ ଜିଦ୍, ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଅଭାବର ଜଳାଗ୍ନି । ସେମାନଙ୍କ ଗୁଜୁରାଣ ବେଶ୍ ସୁରୁଖୁରୁରେ ଚାଲି ଯାଉଥିଲା । ତାଙ୍କ ବସ୍ତିକୁ ଯେଉଁଦିନ ଏଇ ଅଶ୍ୱିନୀ ପୂଜାରୀ ଆସିଲେ ସେହି ଦିନଠାରୁ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଦେଖାଗଲା ଏକ ଭୟଙ୍କର ଲୋଭ । ସେମାନେ ଆଗ ପଛ କିଛି ନ ବିଚାରି ମାଡିଗଲେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ହୋ ରେ ।

କାଲ କାଲ ଧରି ସେମାନେ ଚଳି ଆସୁଥିଲେ ସବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କ ସହିତ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ । ସେମାନଙ୍କ ଘରେ ମୂଲ ଲାଗି ଚଳିଯାଉଥିଲେ । ଏବେ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର କେବଳ ଚାନ୍ଦାପାଇଁ ଆସୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଚାନ୍ଦା ଦେଇ ଦେଇ ସର୍ବସ୍ୱ ହରାଇଲେଣି । ଆଉ ଉପାୟ କ'ଣ ? ତଥାପି ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ସେମାନଙ୍କୁ ଶୋଷଣ କରି ଚାଲିଛନ୍ତି ।

ହରିଜନ ବସ୍ତିର ଶଙ୍କର ମଲିକ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବୃଦ୍ଧମାନେ ଭାବୁଥିଲେ ସବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କ ସହିତ କୌଣସିମତେ ଏକ ଆପୋଷ ରାଜିନାମାରେ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ କ୍ଷମା ମାଗିବେ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ବାବୁଙ୍କ ଭଳି ଲୋକଙ୍କୁ ଅଯଥାରେ ମାଡ଼ ମାରି ରଙ୍କ ବଡ଼ ଧରଣର ଭୁଲ୍ କରିଛି । ବର୍ଷା ମୂଲିଆ ପାର୍ଟି ଅଫିସରେ ହରିଜନ ବସ୍ତିର ସବୁ ଲୋକେ ବସିଥିବା ବେଳେ ଶଙ୍କର କହିଲା—ଚାଲ ଆଜି ଯିବା ସବର୍ଣ୍ଣସାହିକୁ । ସେମାନଙ୍କୁ ଆମର ଦୋଷ ହେଉଛି ବୋଲି କହିବା । ପିଲାଟିବେଳୁ ସେମାନଙ୍କ ମତଗତି ମୁଁ ଜାଣିଛି । ମୋ ବାପ ଗୋସାପ ସେମାନଙ୍କ ମନକଥା

ଜାଣିଥିଲେ । ଆମେ ପର କଥାରେ ମାତି ଆମର କାଳ କାଳର ସମ୍ପର୍କକୁ ଛେଦ କରିବା କାହିଁକି ?

ଶଙ୍କର ମଲିକଙ୍କ କଥାରେ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ରାଜି ହୋଇଗଲେ । ରଙ୍କ ମଧ୍ୟ ଆପତ୍ତି କଲେ ନାହିଁ । ସେ ବୁଝୁଥିଲେ ସେମାନେ ଦିନକୁ ଦିନ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନେ ଚଳାଚଳ କରିବାରେ ଭାରି ଅସୁବିଧା ହେଉଛି । ଅନ୍ତତଃରେ ଯାହା ଭୁଲ୍ ହୋଇଯାଇଛି, ସେ ଭୁଲ୍‌କୁ ଆଉ ବଢ଼ାଇବେ ନାହିଁ ।

ସେଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା, ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଘରେ ସବୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । କାହିଁ କେଉଁଠି ଥିଲେ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର କେଜାଣି, ଏ ସମ୍ବାଦ ପାଇ ସେଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ସେ ମଧ୍ୟ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ ।

ଶଙ୍କର ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ପଡ଼ିଗଲେ ବଡ଼ ଅସୁବିଧାରେ । ସେମାନେ ଭାବି ନଥିଲେ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବେ ବୋଲି ।

ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ମନେ ମନେ ଖୁବ୍ ବିରକ୍ତ ହେଉଥିଲେ ଏବଂ କୌଣସିମତେ ହରିଜନମାନଙ୍କୁ ପୁଣି ଉତ୍ତେଜିତ କରିବାଲାଗି ଚାହୁଁଥିଲେ । ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ବସିଯାଇ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ କହିବା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ— ସାରା ଭାରତର ଖଟିଖିଆ ମେହନତି ଜନତା ଆଜି ଏକଜୁଟ ହେଉଛନ୍ତି । ହକ୍ ମଜୁରିପାଇଁ ସେମାନେ ଆଜି ସଂଘବଦ୍ଧ ହେଉଛନ୍ତି । ବଡ଼ ବଡ଼ ଜମି ମାଲିକମାନଙ୍କ ଜମି ଛଡ଼ାଇ ଆଣି ସେମାନେ ଜବରଦସ୍ତ ଚାଷ କରୁଛନ୍ତି । ଆମେ ଏ ଦିଗରେ ଅନେକ ଆଗେଇ ଯାଇଛୁ । ମକଦ୍ଦମା ଚାଲିଛି । ଆମକୁ ଦୁର୍ବଳ ଓ ଗରିବ ମନେକରି ସମାଜର ବଡ଼ ବଡ଼ ଥଳିବାଲା ଲୋକେ ଭୟଭୀତ କରାଉଛନ୍ତି ।

ମୁଁ ଦୁଃଖିତ ହେଲି ତମେ ସବୁ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ୁଛ । ମୁଁ ଶୁଣିଲି ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ତମେ ସବୁ କ୍ଷମା ମାଗିବ । ଏହା କିପରି କଥା ? ମଣିଷ ଲଢ଼ାଇ କରି ବଞ୍ଚିବାକୁ ଚାହେଁ । ତେଣୁ ଆମେ ଲଢ଼ିବା ଓ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଶିଖିବା ।

ଏକଜୁଟ ହୋଇଥିବା ହରିଜନମାନଙ୍କ ଶାନ୍ତ ସମାହିତ ମନ ଭିତରେ ପୁଣି ହଲଚଲ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସେମାନଙ୍କ ସମଃଶୀତଳ ଚେତନାରେ ପୁଣି ଏକ ଅଗ୍ନିବର୍ଷୀ ଝଡ଼ ଦେଖାଦେଲା । ସେମାନେ ସବୁ ଇତସ୍ତତଃ ହେଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଗୋଳମାଳିଆ ରୂପ ନେଲା ।

କିଛି ସମୟ ବିତିଲା । ସମସ୍ତେ ବସିଛନ୍ତି ନିରୁତ୍ତର, ନିର୍ବେଦ ପରି ।

ଅଶ୍ୱିନୀ ସେମାନଙ୍କର ଏଭଳି ନିସ୍ପୃହ ଓ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ସଙ୍କଟମୟ ଜାଣି କହିଲେ—ତମେ ସବୁ କ'ଣ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛ ? ଆମ ଦଳର ବିପ୍ଳବକୁ ତମେ କ'ଣ

ମାରି ଦେବାକୁ ଚାହୁଁ ? ତମେ କ'ଣ ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ତମ ସାଆନ୍ତମାନଙ୍କ ଗୋଡ଼ ଧରି କ୍ଷମାଭିକ୍ଷା କରୁଥିବ ? ଯୁଗ ବଦଳିଛି, ତମେ ସବୁ କହିବାକୁ ଶିଖ, ତମର ନ୍ୟାଯ୍ୟ ଦାବୀ ହାସଲ ଲାଗି ତମେ ଦୃଢ ହୁଅ ।

ଶଙ୍କର ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ଭକୁଆଙ୍କ ପରି ଚାହିଁ ରହିଥିଲେ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାରଙ୍କୁ । ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାରଙ୍କ ବକ୍ତୃତାର ଭାଷା ବୁଝିବାକୁ ସେମାନେ ଅକ୍ଷମ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ବିଭେଦକାରୀ ଭୂମିକା ସମ୍ପର୍କରେ ସେମାନେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ବୁଝିଥିଲେ ।

ଶଙ୍କର ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ଗଭୀର ଦୁଃଖରେ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ୁଥିଲେ ; ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାରଙ୍କ କଥାରେ ପ୍ରତିବାଦ ଜଣାଇବା ଲାଗି ସେମାନଙ୍କର ସେପରି ସାମର୍ଥ୍ୟ ନଥିଲା ।

ସମସ୍ତେ ବସିଛନ୍ତି ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ । ଅଶ୍ୱିନୀ କହିଲେ ରଙ୍ଗ, ମୁଁ ଫେରିଯାଉଛି ଗାଁକୁ । ଆଉ ଦୁଇଦିନ ପରେ ତମର ମକଦ୍ଦମା ତାରିଖ । ଚାନ୍ଦା ଆଦାୟ କରି ମତେ ଦେଇ ଆସିବ ପରେ । ଆଉ ଦେଖ, ତମେମାନେ କୌଣସି ପରିସ୍ଥିତିରେ ସେପରି ତମମାନଙ୍କ ସାଆନ୍ତ ବସ୍ତିରେ ଯାଇ ମୁଣ୍ଡ ନ ନୁଆଁଅ । ତମେ ଯଦି ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ମୁଣ୍ଡ ନୋଇଁବ, ତେବେ ମୋର ଓ ଆମ ପାର୍ଟିର ଆଉ ସାହାଯ୍ୟ ସହଯୋଗ ପାଇବ ନାହିଁ ।

ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ସେହି ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ କୁଆଡ଼େ ମିଳାଇଗଲେ, ହରିଜନ ବସ୍ତିର ଖେତିହର ମୂଲିଆମାନେ ଗଭୀର ନିଃଶବ୍ଦତା ମଧ୍ୟରେ ବସିଥିଲେ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟ-ବିମୂଢ଼ ହୋଇ ।

।। ଦୁଇ ।।

ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁରର ସବର୍ଣ୍ଣଲୋକେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି ହରିଜନମାନଙ୍କୁ । ସେମାନେ ପ୍ରଥମେ ଆସି କ୍ଷମା ଭିକ୍ଷା କଲେ, ତା'ପରେ ସମାଧାନର ସୂତ୍ର ଆପେ ଆପେ ବାହାରିବ । ଏଇ ଧାରଣା ସବର୍ଣ୍ଣଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କ୍ରମଶଃ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ ହେଉଥିଲା ।

ଏଣେ ବୟସ୍କ ହରିଜନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆପୋଷ ସମାଧାନ ପାଇଁ ଯେଉଁ ଆଗ୍ରହ ଓ ଉତ୍ସାହ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିଲା, ତାହା ଧୀରେ ଧୀରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଗ୍ରୁପ ଓ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଫଳରେ କ୍ରମଶଃ ମଉଳିବାରେ ଲାଗିଲା । ଶଙ୍କର ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବୟସ୍କ ଲୋକେ କେବଳ ଅନୁତାପ ଓ ଅନୁଶୋଚନାରେ ରହିଗଲେ ଚୁପ୍ ଚାପ୍ ହୋଇ । ଅର୍ଜୁନ ପୂଜାରୀଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବା ଲାଗି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବଳ ପ୍ରତିବାଦର ସ୍ୱର ଗୁମୁରି ଉଠୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଦବୁ ପାଟି ଫିଟାଇବାକୁ ସାହସ କରିପାରୁ ନ ଥିଲେ ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଏବେ ଦଶଦିନ ହେଲା ଫେରିଲେଣି ଗାଁକୁ । ତାଙ୍କ ହାତରେ ଏକ ଶକ୍ତ ପ୍ରହାର ଦେଇ ରଙ୍କ ଦାସ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କୁ ହଠାତ୍ ଅଚେତ୍ କରିଦେଇଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ପନ୍ଦରଦିନ କଟାଇ ଏବଂ ହାତ ଭଲ ହେଲାପରେ ଗତକାଲି ଫେରିଆସିଛନ୍ତି ଗାଁକୁ ।

ସର୍ବୋଦୟ କର୍ମୀ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଗାଁକୁ ଫେରିଲା ପରେ ତାଙ୍କୁ ଭେଟିବାକୁ ଆସିଛନ୍ତି ଅନେକ ଲୋକ । କାରଣ ତାଙ୍କ ଭଳି ଅହିଂସା ଓ ନ୍ୟାୟବାନ୍ ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ଏପରି ଏକ ବର୍ବର ଆକ୍ରମଣର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବାଲାଗି ଅନେକଙ୍କ ମନରେ କ୍ରୋଧାଗ୍ନି ଜଳୁଥିଲା ଏବଂ ଆଉ କେତେକ ଆସିଲେ ତାଙ୍କୁ ସମବେଦନା ଜଣାଇବାଲାଗି ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ତାଙ୍କ ପିଣ୍ଡାଉପରେ ଦଉପଟିଏ ପକାଇ ବସିଥିଲେ । ଦଳଦଳ ହୋଇ ଲୋକ ଆସୁଛନ୍ତି ତାଙ୍କ ପାଖକୁ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ହସି ହସି ଶାନ୍ତ ହେବାଲାଗି କହୁଛନ୍ତି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ । ଏବେ ସୁଦ୍ଧା ଉତ୍ତେଜିତ ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ପାଖକୁ ଡାକି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ କହୁଛନ୍ତି ରଙ୍କ ତା'ର ଭୁଲ୍ ବୁଝିବ ନିଶ୍ଚୟ ଦିନେ । ସେ ମତେ ରାଗରେ ପିଟିଦେଲା ବୋଲି ତମେ କ'ଣ ତାକୁ ପିଟିବ ? ସେ କ୍ଷମା ଦେଇ ଜାଣେ ସେଇ ଏକା ଏ ପୃଥିବୀକୁ ଜିଣିପାରିବ ।

ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁରର ଯୁବକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୁହୁଳି ରହିଥିବା କ୍ରୋଧ ଯେପରି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ଶାନ୍ତ ସମାହିତ କଣ୍ଠସ୍ୱରରେ କ୍ରମଶଃ ଶୀତଳ ପଡ଼ିଯାଇଥିଲା । ସେମାନେ ଭାବୁଥିଲେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନବାବୁ ସାରା ଜୀବନ ବିତାଇଦେଲେ ଜନତାର ସେବାରେ । ତାଙ୍କର ସାଙ୍ଗରେ ଯେଉଁମାନେ ରାଜନୀତି କରୁଥିଲେ, ସେମାନେ ଆଜି ସମସ୍ତେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । କେହି କେହି ମନ୍ତ୍ରୀ, ଏମ୍. ଏଲ୍. ଏ., ପଞ୍ଚାୟତ ସମିତି ଚେୟାରମ୍ୟାନ କିମ୍ବା ସମାଜର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ତରରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଓ ବିଭବଶାଳୀ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ରହିଗଲେ ସେହିପରି ନିଃସ୍ୱ, ନିସ୍ୱାର୍ଥପର ସମାଜସେବୀ ହୋଇ ।

୧୯୪୨ ଅଗଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଜେଲରୁ ମୁକ୍ତିଲାଭ କଲାପରେ ସେ ଆଣ୍ଠୁ ନ ଡେଇଁ ଥିବା ଲୁଗା ଖଣ୍ଡିଏ ପିନ୍ଧି, ଗ୍ରେଟ ଚଦରଟିଏ କାନ୍ଧରେ ପକାଇ ବହୁବର୍ଷ ରହିଯାଇଥିଲେ କୋରାପୁଟର ମାଲ ଅଞ୍ଚଳରେ । ଗତ ଦୁଇବର୍ଷ ହେଲା ସେ ଫେରିଆସିଛନ୍ତି ଗାଁକୁ ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ବାବୁଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ସହାନୁଭୂତି ଜଣାଉଥିଲେ । ସେ ବସିଥିଲେ ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ଯେପରି ସମସ୍ତ ଗାଁ ଲୋକଙ୍କ ମନକଥା ଏକାନ୍ତରେ ବୁଝିଲ ପରି ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନବାବୁ ଉତ୍ତେଜିତ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଶାନ୍ତହେବା ପାଇଁ କହୁଥିଲେ । ବିକ୍ଷୁବ୍ଧ ଲୋକେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବସି ଏକାନ୍ତ ସମୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲାପରେ ଅବଶ୍ୟ ଶାନ୍ତ ପଡ଼ିଆସୁଥିଲେ ।

ସେଦିନ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ବେଳ । ଆକାଶରେ ପୁଳାଏ ପୁଳାଏ ଭସାମେଘ ବାଟ ହୁଡ଼ିଲା ପରି ଘୂରି ବୁଲୁଛି । ସୂର୍ଯ୍ୟ ତାପର ପ୍ରକୋପ ମଉଳି ନଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଭସା ମେଘର ଆଢ଼ୁଆଳରେ ସେ ଲୁଚିଯାଇଛି ଆକାଶର କେଉଁ କୋଣରେ ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ବାବୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଚାଲିଲେ ଦଗଦାଣ୍ଡି ଆଡ଼େ । ପ୍ରାୟ ଏକମାସ ହେଲା ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ରହିଥିବାରୁ ସେ ଦେଖି ପାରି ନାହାନ୍ତି ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟ ଦଗଦାଣ୍ଡିକୁ ।

ଦଗଦାଣ୍ଡିର ବିରାଟ ଅଡ଼ା ଉପରେ ଠିଆହୋଇ ଆକାଶକୁ ଅନେଇଲେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ମନେକରନ୍ତି ସେ ଯେପରି ଏକ ବିଶାଳ ପୃଥିବୀର ଏକମାତ୍ର ନରପତି । ଏଇ ସ୍ୱପ୍ନମୟ ଅନୁଭୂତି ଅତି ବାଳୁତ ଅବସ୍ଥାରେ ତାଙ୍କ ଚେତନାରେ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏବେ ସୁଦ୍ଧା ସେଇ ଆବେଗପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁଭୂତି ସଜୀବ ରହିଛି ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଦଗଦାଣ୍ଡିର ସେଇ ବିଶାଳ ଅଡ଼ା ଉପରକୁ ଉଠିଯାଇ ଆକାଶକୁ ଚାହିଁଲେ । ଶୈଶବର ସେଇ କଳ୍ପିତ ସୁନୀଳ ଆକାଶ, ଆଜି ଅବଶ୍ୟ ତାଙ୍କ ଭିତରେ

ବିଶେଷ କୌତୂହଳ ସୃଷ୍ଟି କରୁନାହିଁ; ମାତ୍ର ଆଜିର ଏଇ ମେଘଢଙ୍କା ଆକାଶ ତଳେ ଦଳଦାଣ୍ଡିର ସବୁଜ ପ୍ରାନ୍ତର ଓ ତାହାକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ଗାଁ ଭିତରେ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବା କୃତ୍ରିମ ବିଭେଦ ତାଙ୍କୁ ଯେପରି ନୈତିକର 'ନରପତି' ଆସନରୁ ଓହ୍ଲାଇଆଣି ଏକ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ପ୍ରଜା କରିଦେଲା ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କର ସେଇ ଆଶୈଶବ ଭାବୁକତା କଟିଗଲା ହଠାତ୍ । ସେ ଆଡ଼ ଉପରୁ ଓହ୍ଲାଇପଡ଼ି ଦେଖିଲେ ଦଳଦାଣ୍ଡିର ଦକ୍ଷିଣ ଭାଗକୁ ଯେଉଁଠାରେ ହରିଜନମାନେ ଜମି ଆବାଦ କରି ଧାନ ଫସଲ କରିଥିଲେ ।

ଗୋଟିଏ ମାସ ତଳେ ଦଳଦାଣ୍ଡିର ଯେଉଁ ଅଂଶ ନୂତନ ଶସ୍ୟର ଶ୍ୟାମଳିମାରେ ଦେଖାଯାଉଥିଲା ଚହଟ ଭେଟ ଅଳ୍ପ ସେହି ଅଂଶ ଦେଖାଯାଉଛି ଦଳଦାଣ୍ଡିର ଅନ୍ୟ ଅଂଶ ପରି ଘାସମୟ । ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁରର ସବର୍ଣ୍ଣ ଲୋକ ଯଦି ସେଦିନ ଗାଈଗୋରୁ ପୁରାଇ ଧାନ କ୍ଷେତକୁ ନଷ୍ଟ କରାଇ ଦେଇ ନ ଥାନ୍ତେ, ତେବେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଚିଲା ଶସ୍ୟ ଭାରରେ ନଇଁ ପଡ଼ୁଥାନ୍ତେ ଧାନଗଛମାନେ । ଗରିବ ହରିଜନମାନେ ହୁଏତ ଧାନକାଟି କିଛିଦିନ ଚଳି ଯାଇଥାନ୍ତେ ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ହତଶ୍ରୀ କ୍ଷେତକୁ ଆଖି ବୁଲାଇ ଚାହିଁଲେ । ଆହା ! ବିଚରା ହରିଜନମାନେ ! କେତେ ସେମାନେ ପରିଶ୍ରମ କରି ନ ଥିଲେ !

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଭାବିଲେ, ହରିଜନମାନେ ଅନାବାଦୀ ଜମିକୁ ଚାଷ କରିବାରେ କ'ଣ ଏଭଳି ବାଧା ଅଛି ? ସେମାନେ ଯଦି ଦଳଦାଣ୍ଡିର କିଛି ଅଂଶ ଚାଷ କରିଥାନ୍ତେ, ତେବେ ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁର, ମଣ୍ଡୋଦାହ ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହୁଏତ ଏତେ ପରିମାଣରେ ଅସନ୍ତୋଷ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା ।

ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁରରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦଳଦାଣ୍ଡିକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ଯେତେସବୁ ଘଟଣା ଘଟିଛି, ସେ ସବୁକୁ ମନେପକାଇ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଦୁଃଖ ଓ ଅନୁତାପରେ ପଳେ ପଳେ ଜଳିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାଙ୍କରି ଲୋକ ଗାଁରେ ଥାଉ ଥାଉ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ବିଭେଦ ଓ ଉତ୍ତେଜନା ସୃଷ୍ଟି କିପରି ହେଲା ? କଷ୍ଟ କରି ଧାର ଉଧାର କରି ଯେଉଁ ହରିଜନମାନେ ଧାନ ବୁଣିଥିଲେ, ପ୍ରଥମ ଜମି ମାଲିକର ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ମସ୍‌ଗୁଲ ରହିଥିଲେ, ଅବଶେଷରେ ସେମାନେ ପରାଜିତ ହେଲେ ? ଗତ ତିରିଶ ବର୍ଷଧରି ଦମନ ଦଳିତ ଓ ଅବହେଳିତ ଲୋକଙ୍କ ସମାଜରେ ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥାନ କରିବା ପାଇଁ ସେ ଯେଉଁ ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ସଂଗ୍ରାମ ଓ ପରିଶ୍ରମ କରିଆସୁଛନ୍ତି ତାହା କି ବ୍ୟର୍ଥତାରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ହୋଇଗଲା ?

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ନିଜକୁ ଏକ ଅପରାଧୀ ମନେକଲେ । ତାଙ୍କ ଉପରେ ଯେତେ ମାଡ଼ ହେଉ ପଛକେ, ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କର ଟିକିମାତ୍ର ଶୋଚନା ନାହିଁ । ମାତ୍ର ମାଡ଼ ବଦଳରେ

ଯଦି ଉଭୟ ସବର୍ଣ୍ଣ ଓ ହରିଜନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକତା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥାନ୍ତା, ତା'ହେଲେ ନିଶ୍ଚିତ ସେ ସବୁଠାରୁ ସୁଖୀ ହୋଇଥାନ୍ତେ ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ହେନ୍ସ ଶୂନ୍ୟ ଓ ରିକ୍ତ କ୍ଷେତରେ ବସିପଡ଼ିଲେ । ଆକାଶର ଉପାମେଘ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଜମାଟ ବାନ୍ଧିଲାଣି । ସାରା ଆକାଶ ଛାଇ ହୋଇଗଲାଣି ଘୋର ମେଘ ଅନ୍ଧାରରେ, ଆଉ ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ନିଶ୍ଚିତ ବର୍ଷା ବର୍ଷିବ ମୂଷଳ ଧାରାରେ ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କର ବର୍ଷା ପ୍ରତି ନଜର ନାହିଁ । ତାଙ୍କୁ ଏ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ହରିଜନମାନଙ୍କୁ ବିଭେଦକାମୀ ଚାଷୀ ମୂଲିଆ ଦଳର ନେତା ଅର୍ଜ୍ଜୁନକୁମାରଙ୍କ ଶୋଷଣ କବଳରୁ ମୁକ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ । ଦରକାର ହେବ ହରିଜନମାନଙ୍କର କ୍ଷେତଜମି । ସେମାନେ ଚାଷ କରିବେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ହରିଜନ ଚାଷୀ ପାଇବେ ଅଧଏକର ଜମି ।

ମାତ୍ର ସବର୍ଣ୍ଣପୁର ଓ ମନୋହରପୁରର ତଥାକଥିତ ସାଆନ୍ତମାନଙ୍କ ହୃଦୟକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେମାନଙ୍କ ସାଆନ୍ତିଆ ମନୋଭାବ ମଧ୍ୟରେ ହରିଜନ-ମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସ୍ନେହ ଓ ସହାନୁଭୂତି ଉଦ୍ରେକ କରାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ସେମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ନବୀନ ଭାରତର ନୂତନ ବାର୍ତ୍ତା, ନୂତନ ସନ୍ଦେଶ । ଜୀବନକୁ ନୂଆ କରି ଗଢ଼ିବା ପାଇଁ, ସମାଜର ନିଷ୍ପେଷିତ ଓ ଅତ୍ୟାଚାରିତ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ସମାନ ଭାବରେ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ବଦଳାଇବାକୁ ହେବ ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଭାବୁଥିଲେ, ଓଃ ମୁଣ୍ଡଉପରେ ତାଙ୍କର କେତେ ବୋଝ ! ଏସବୁ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ନ ହେଲେ, ଗାଁ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୈତ୍ରୀ ଓ ଏକତା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନ ହେଲେ, ହରିଜନମାନଙ୍କୁ କିଛି କିଛି ଜମି ଚାଷ କରିବାକୁ ନ ଦେଲେ, ତାଙ୍କର କାମ ରହିଯିବ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏହା ହିଁ ତାଙ୍କୁ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସଙ୍ଘର୍ଷ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ, ହୃଦୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ଏକ ଶୋଷଣହୀନ ସମାଜ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତେଣୁ ରକ୍ତାକ୍ତ ସଙ୍ଘର୍ଷର ପ୍ରୟୋଜନ ଅବା କ'ଣ ?

ବର୍ଷା ପଡ଼ିଲାଣି ଟପ୍ ଟପ୍ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଅନାଇଲେ ଗାଁ ଆଡ଼କୁ । ମୂଷଳ ଧାରାରେ ବୃଷ୍ଟିପାତ ହେଉଛି ଏବଂ ଗାଁର ଗଛଲତା ଓ ଘରଦ୍ୱାର ଯେପରି ଦେଖାଯାଉଛି କୁହେଳିକାପୂର୍ଣ୍ଣ ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ସେଠାରୁ ଉଠିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ସାହି ଓ ହରିଜନସାହିକୁ ପଡ଼ିଥିବା ଦୋଛକି ବାଟରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବେଗରେ ବର୍ଷା ଆରମ୍ଭ

ହୋଇଗଲା । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଆଉ ଗାଁ । ରାସ୍ତାରେ ନ ଯାଇ ହରିଜନସାହିକୁ ପଡ଼ିଥିବା ରାସ୍ତାରେ ଦଉଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ବର୍ଷାର ବିରତି ନାହିଁ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ଦଉଡ଼ା ବନ୍ଦ ହୋଇନାହିଁ ।

ସେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ ହରିଜନ ସାହି ଠାକୁରାଣୀ ଘର ନିକଟରେ ଯେଉଁଠାରେ କୃଷୀ ମୂଲିଆ ପାର୍ଟି ଅଫିସ୍ ହୋଇଥିଲା ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ବର୍ଷାରେ ତିନ୍ତି ବୁଡ଼ି ଠାକୁରାଣୀଘରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ଦେଖିଲେ ସେଠାରେ ବସିଛନ୍ତି ଶଙ୍କର ଓ ଆଉ ଚାରି ପାଞ୍ଚଜଣ ହରିଜନଲୋକ । ତାଙ୍କୁ ବର୍ଷାରେ ଭିଜି ଭିଜି ପୁଣି ପାର୍ଟି ଅଫିସ୍‌ରେ ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ଦେଖି ସେମାନେ ସବୁ ଚମକି ପଡ଼ିଲେ ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମଗ୍ର ହରିଜନ ବସ୍ତିରେ ଥିଲା ଯଥେଷ୍ଟ ସମ୍ମାନ ଓ ସମ୍ଭ୍ରମ । ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଦେଲା ମାତ୍ରେ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଚାଲିଆସିଲେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଏବଂ ଶଙ୍କର ପଚାରି ବସିଲା—ଆଜ୍ଞା, ବର୍ଷା ଛାଡ଼ିଯାଇଥିଲେ ଆପଣ ଆସିଥାନ୍ତେ । ଅଯଥାରେ ବର୍ଷାରେ ଭିଜିଗଲେ ସିନା !

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ନିଜ ଚଦରଟା ଚପୁଡ଼ି ପୋଛିପାଛି ହେଲେ ଏବଂ ହସି ହସି କହିଲେ—ଅବିକା ତ ବର୍ଷାଋତୁ । ବର୍ଷା କେତେବେଳେ ବର୍ଷିବ ଏବଂ କେତେବେଳେ ପୁଣି ଛାଡ଼ିବ, କହି ହେବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ବର୍ଷାଦିନେ ଏମିତି ଭିଜିଗଲେ କିଛି କ୍ଷତି ନାହିଁ । ଆଉ ତମେମାନେ ସବୁ ଭଲ ଅଛ ତ' ?

ଶଙ୍କର ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ପାଖକୁ ଲାଗି ଆସି କହିଲା—ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ଆଜ୍ଞା, ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ନାହିଁ ନ ଥିବା ଦୁଃଖ । ପରର କଲ୍ୟାଣ ପାଇଁ ଆପଣ କେତେ କଷ୍ଟ ସହୁଛନ୍ତି । ଗରିବ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରାଣ କେତେ ବିକଳ ହେଉଛି । ଅଥଚ ବିନା କାରଣରେ ଦୋଷୀ ରଙ୍କ ସିଟିଦେଲା ଆପଣଙ୍କୁ । କେତେ କଷ୍ଟ ଭୋଗିଲେ ଆଜ୍ଞା । ଆମର ଦୋଷ ହୋଇଛି । ଆମକୁ ମାଫ୍ କରନ୍ତୁ ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ହସି ହସି ଶଙ୍କର ପିଠିରେ ହାତ ଆଉଁସାଇ ଆଣିଲେ । ସେ କହିଲେ—ଦୁନିଆଁରେ ସବୁବେଳେ କ'ଣ ସମାନ ଶଙ୍କର ? କିଏ କ୍ରୋଧୀ, କିଏ ଶାନ୍ତ । କିଏ ହିତାହିତ ଜ୍ଞାନ ଶୂନ୍ୟ, କିଏ ପୁଣି ବିବେକୀ । ରଙ୍କର କିଛି ଭୁଲ୍ ନାହିଁ । ସେ ଅନ୍ୟ କଥାରେ ମାତିଗଲା, ସେଥିପାଇଁ ତା'ଉପରେ ମୋର ତିଳେମାତ୍ର ରାଗ ନାହିଁ । ସେ ଯେଉଁଦିନ ତା'ର ଭୁଲ୍ ବୁଝିପାରିବ, ସେଦିନ ସବୁ ଠିକ୍ ହୋଇଯିବ ।

ବର୍ଷାର ବେଗ ଟିକିଏ କମିଛି । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି । ଶଙ୍କର ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ଭାଲବରଡ଼ା ତକ୍ତରେ ତାଙ୍କୁ ବସିବା ପାଇଁ ଯେତେ ଅନୁରୋଧ କଲେ; ସେ କିନ୍ତୁ ବସିଲେ ନାହିଁ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ କହିଲେ—ଲୁଗା ପଟା ସବୁ ତ ଓଦା, ଓଦା ଲୁଗା ପିନ୍ଧି କିପରି ବସିବି ରେ ଶଙ୍କର ?

ବର୍ଷା କମିଲାପରେ କାହିଁ କେଉଁଠି ଥିଲା ରଙ୍କ କେଜାଣି, ହଠାତ୍ ପାର୍ଟି ଅଫିସ ଭିତରକୁ ପଶିଯାଇ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିଯାଇ କହିଲା— ମୋର ଆଜ୍ଞା ଭୁଲ୍ ହୋଇଛି । ମତେ କ୍ଷମା କରନ୍ତୁ । ସେଦିନ ରାଗ ତମରେ ଆପଣଙ୍କୁ ପାହାରେ ପିଟି ଦେଇଥିଲି । ଆପଣ ମତେ କ୍ଷମା ନ ଦେଲେ, ମୁଁ ଉଠୁ ଉଠିବି ନାହିଁ ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ରଙ୍କର ଏପରି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ ଅନୁତାପରେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇଗଲେ । ସେ ହଠାତ୍ ନଇଁ ପଡ଼ି ରଙ୍କକୁ ତଳୁ ଉଠାଇ ଆଣି କହିଲେ—ତୁ କିଛି ଅପରାଧ କରିନୁରେ ବାବା ! କ୍ଷମା ମାଗୁଛୁ କାହିଁକି ? ମୁଁ ତ ତୁମର ମଣିଷଟିଏ । ମଣିଷକୁ କ'ଣ ମଣିଷ କ୍ଷମା ଦେଇପାରେ ? ତଥାପି ତୁ ଯଦି ତୋର ଭୁଲ୍ ବୁଝି ପାରିଛୁ, ତାହା ହିଁ ତ ଯଥେଷ୍ଟ । ଉଠୁ—ଉଠୁ ରେ ରଙ୍କ ।

ରଙ୍କ ଉଠିପଡ଼ିଲା ତଳୁ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ତାକୁ ଦୁଇ ହାତରେ ନିଜ ପାଖକୁ ଟାଣି ଆଣି କହିଲେ—ଭଗବାନଙ୍କ ସଂସାରରେ ଆମେ ସଭିଏଁ ସମାନରେ ରଙ୍କ । ଧନୀ ଓ ଗରିବ ଏସବୁ ଯାହା ଲୋକ ଦେଖାଣିଆ ଏଇ ଲୋକ ଦେଖାଣିଆ । ଧନୀ ଓ ଦରିଦ୍ରର ତଫାତ୍‌କୁ ଖର୍ବ କରିବା ପାଇଁ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଲଢ଼େଇ କରୁଛେଁ । କିନ୍ତୁ ଏଥିପାଇଁ ହାଣ କାଟ କରି କ'ଣ ଅବା ଲାଭ ? ଜୋର ଜବରଦସ୍ତିର କ'ଣ ଅଛି ଫାଇଦା ?

ରଙ୍କ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ବଚନକାକୁ ଶୁଣୁଥିଲେ ମନ୍ତ୍ରମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ କହିଲେ ମୁଁ ଜାଣେ, ତମେମାନେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନିଙ୍କ କଥାରେ ମାଢ଼-ଯାଇଛ । ଆଚ୍ଛା କହିପାରିବୁ ରଙ୍କ, ଆଜିକୁ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ତଳେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନିଙ୍କର ଯେପରି ଚଳାଚଳ ଥିଲା, ଆଜି ସେଇ କୋଡ଼ିଏବର୍ଷ ତଳର ପୁରୁଣା ଚଳଣି ତାଙ୍କର ବଦଳି ନାହିଁ କି ? ମୁଁ ଏକାନୁହେଁ, ଏ ଅଞ୍ଚଳର ସବୁଲୋକ ଏକଥା ସ୍ୱୀକାର କରିବେ ନାହିଁ କି ? ଦୁଇତିନି ଏକର ଜମି ଆଜି ବଢ଼ି ଯାଇଛି କୋଡ଼ିଏ ଏକରକୁ । ମାଟି ଘର ପରିବର୍ତ୍ତେ ଏବେ ସେ ତିଆରି କରିଛନ୍ତି ଦୁଇମହଲା କୋଠାଟିଏ । ସାଇକେଲ ଛାଡ଼ି ଏବେ ସେ ମଟର ସାଇକେଲରେ ବୁଲୁଛନ୍ତି । ଏସବୁ ଆସିଲା କେଉଁଠୁ ? ତମେ ଯେଉଁ ଚାନ୍ଦା ଭେଦା ଆଦାୟ କରିଦିଅ, ସେସବୁର ସେ ହିସାବ ଦିଅନ୍ତି କି ?

ରଙ୍କ ଓ ଶଙ୍କର ଏକା ସାଙ୍ଗରେ କହି ଉଠିଲେ—ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅନେ ତାଙ୍କ କଥା ଜାଣିନୁ ଆଜ୍ଞା ! ମୁହଁରେ ଖଟିଟିଆ କଥା କହି ବାସ୍ତବରେ ସେ ସେମାନଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥ ସବୁଥରେ କାର୍ଯ୍ୟକରନ୍ତି । ସଭା ସମିତିରେ ସରକାର ଓ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଗାଳି ଫଜଲ୍ କରି ଅନେକ ସମୟରେ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଅଫିସ୍ ଓ ଘରେ, ବେଳେ ବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ଗାଡ଼ିରେ ଓ ସଭାସମିତିରେ ଯୋଗଦିଅନ୍ତି । ଅଯଥାରେ ଆମେ ଆମ ଗାଁ ଲୋକଙ୍କ ସହିତ କଳି କରି ମୋଠା ପଡ଼ିଲୁ । ଅକାରଣରେ ମାଲି ମୋକଦ୍ଦମାରେ ବହୁତ ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ କଲୁ । ଆମେ ଶେଷକୁ ଆଜ୍ଞା ଭିକାରୀ ହୋଇଗଲୁ । ବର୍ତ୍ତମାନ କାହାରି ଘରେ ଖାଇବା ପାଇଁ ଦାନା ଖଣ୍ଡିଏ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ, ଆମର ସବୁ ଭୁଲ୍ ଆମେ ଆଉ ଦଗଦାର୍ଣ୍ଡିକୁ କ୍ଷମା କରିବୁ ନାହିଁ ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ହସିଲେ । ସେ ହସି ହସି କହିଲେ—ଏପରି କଥା ? ଜମି-ହୀନଙ୍କୁ ଜମି ଦେବା ପାଇଁ ଆମେ ତ ବହୁବର୍ଷ ହେଲା ଦାବୀ ଓ ଲଢ଼େଇ କରିଆସିଛୁ । କିନ୍ତୁ ଆମ କଥା ସେତେବେଳକାର ସରକାର ଶୁଣିଲେ ନାହିଁ । ମୁହଁରେ ଜମିହୀନ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ଥିଲା ଗୁଡ଼ାଏ ମୂଲ୍ୟହୀନ ସହାନୁଭୂତି । ଖବରକାଗଜ ଦ୍ୱାରା ଏଥିପାଇଁ ବିପ୍ଳବ ହେବ ବୋଲି ସେମାନେ ରଡ଼ିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ତମେ ସବୁ ଜାଣ, ସେ ସମସ୍ତେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଜମିମାଲିକ । ତେଣୁ ଭୂମିହୀନମାନଙ୍କୁ ଜମି ବାଣ୍ଟିବା କାର୍ଯ୍ୟ ସେମାନେ କରନ୍ତେ କିପରି ?

ତମକୁ ସବୁ ଜମି ମିଳିବରେ । ଦଗହାଣ୍ଡି ପଡ଼ିଅରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭୂମିହୀନ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେପରି ଅଧ ଏକର ଜମି ପାଇବେ, ମୁଁ ସେଥିପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବି । ତମେ ସବୁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ରୁହ ! ଏହା ନ କଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ ସ୍ୱପ୍ନ ସଫଳ ହେବ ନାହିଁ । ଆଉ ବେଶୀ ଦିନ ନୁହେଁ । ଅତି ଅଳ୍ପଦିନ ମଧ୍ୟରେ ସବୁ କିଛି ଠିକ୍‌ଠାକ୍ ହୋଇଯିବ ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଏଥର କହିସାରି ଆକାଶକୁ ଅନେଇଲେ । ସନ୍ଧ୍ୟା ଆଗତ ପ୍ରାୟ । ମେଘ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଛାଡ଼ିଯାଇଛି । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ନିଜ ଘର ଆଡ଼କୁ ଆଗେଇଲେ ।

ଏ ଘଟଣାର ପନ୍ଦରଦିନ ପରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁରର ଦଗଦାର୍ଣ୍ଡି ପଡ଼ିଅରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଛି ଏକ ବିରାଟ ସାଧାରଣ ସଭା । ଯେଉଁ ହରିଜନ ଓ ସବର୍ଣ୍ଣ ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗତ ଛଅମାସ ଧରି ବୃହତ୍ ସଂଘର୍ଷ ଓ କଳି ଚଳିଥିଲା, ହଠାତ୍ ସେ ସବୁର ମିଳିତ ସ୍ତରରେ ସେସବୁ ମାନ ମତାନ୍ତର ଓ ଶତ୍ରୁତାର ବନ୍ଧନ ଛିନ୍ନ ଯେପରି ନବୀନ ଆତ୍ମୀୟତା ଓ ଏକାତ୍ମବୋଧର ଉଦ୍ଭାସିତ ବନ୍ୟାରେ କୁଆଡ଼େ ମିଳି ଯାଉଛି । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଆଜି ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁରର ଲୋକ । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଏକ ସ୍ୱଚ୍ଛ ସ୍ୱଜାତି । ପରସ୍ପରକୁ ସ୍ନେହ ଓ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବାରେ ଅଭିଜ୍ଞ ଏ ସବୁଟିଲ

ଯେପରି ହୋଇଯାଇଛି ଅନେକ ବର୍ଷ ପରେ ଏକ ପୁଣ୍ୟପୀଠ । ଲୁଆଁ ଅଳୁଅଁର ସେଇ ପୁରୁଣା ପ୍ରାଚୀରକୁ ଡିଙ୍ଗି ଦେଇ ସେମାନେ ହୋଇ ଉଠିଛନ୍ତି ଗୋଟିଏ ମାତାର ଔରସରୁ ଜନ୍ମିତ ଦୁଇଟି ସହୋଦର ।

ସଭା ମଣ୍ଡପରେ ବସିଛନ୍ତି ସର୍ବୋଦୟ କର୍ମୀ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ମଙ୍ଗରାଜ । ଶତ ତରଣୀ ବର୍ଷଧର ଆଣ୍ଠୁ ଲୁଚା ଖଦଡ଼ ଧୋତି ଯେପରି ପିନ୍ଧି ଆସୁଥିଲେ ସବୁଦିନ, ଆଜି ମଧ୍ୟ ପିନ୍ଧିଛନ୍ତି ସେଇମିତି, ଦେହରେ ଭଲ ମଧ୍ୟ ଯୋଡ଼ାଇ ହୋଇଛନ୍ତି ଚଦରଟିଏ । ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ଗୌର ପ୍ରଶସ୍ତ ଲଲାଟରେ ଆଜି ଯେପରି ଝଟକଉଠୁଛି ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟର ରକ୍ତିମ ଆଭା । ସମ୍ଭବତଃ ଅନେକ ବର୍ଷ ପରେ ଆଜି ତାଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନ ସାର୍ଥକ ହୋଇଛି ।

ଦଶଦାଣ୍ଡି ପଡ଼ିଆରେ ଅସଂଖ୍ୟ ଜନସମାବେଶ । ଶରତ୍‌ର ଆକାଶରେ ଆଜି ମେଘ ନାହିଁ । ଆକାଶ ଦେଖାଯାଉଛି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନୀଳ । କାଣ୍ଡୀ ନଦୀର ତୀରେ ତୀରେ କାଶତଣ୍ଡୀ ଫୁଲର ବର୍ଣ୍ଣୋତ୍ସବ ଦେଖାଯାଉଛି ଦଶଦାଣ୍ଡି ପଡ଼ିଆରୁ ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ସଭା ମଞ୍ଚରେ ଠିଆହେଲେ । ସଭା କକ୍ଷର କୋଳାହଳ ହଠାତ୍ ନିସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇଗଲା । ସେ କହିଲେ—ମୋର ଅନେକ ଦିନର ସ୍ୱପ୍ନ ସାର୍ଥକ ହୋଇଛି । ତୃଣମୂଳଆ ପାର୍ଟିର ବିଭେଦକାମୀ ଭୂମିକା ଆଜି ବ୍ୟର୍ଥ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଛି । ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଆଜି ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁର ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସବୁ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହୋଇଯାଇଛି । ହରିଜନମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଧ ଏକର ଲେଖାଏଁ ଜମି ପାଇବେ । ଏଇଠି ସେମାନେ ନିର୍ଭୀକଭାବରେ ଚାଷ କରିବେ । ଆସନ୍ତାକାଲି କେଉଁ ଜମି କିଏ ନେବ, ତାହା ନିର୍ଣ୍ଣିତ ହେବ । ସବର୍ଣ୍ଣ ଲୋକମାନେ ଆଉ ବିରୋଧ କରିବେ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ହଳବଳଦ ସାହାଯ୍ୟରେ ହରିଜନ ଭାଇମାନେ ଚାଷ କରିବେ ।

ସଭା ସ୍ଥଳରେ ଖେଳିଗଲା ଏକ ଅପୂର୍ବ ଆନନ୍ଦର ତରଙ୍ଗ । କ୍ରମାଗତ କରତାଳି ଧ୍ୱନିରେ ଫାଟିପଡ଼ିଲା ଦଶଦାଣ୍ଡି ପଡ଼ିଆ ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ସେମାନଙ୍କୁ ଶାନ୍ତ ହେବାକୁ ହାତ ଠାରୁଥିଲେ; ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କ୍ରମାଗତ କୋଳାହଳ ଓ ଉଲ୍ଲାସର କଳରବ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା ପ୍ରଚଣ୍ଡ ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଶାନ୍ତ ହେବାପାଇଁ ସମସ୍ତ ଜନତାଙ୍କୁ ହାତ ଠାରିଲେ । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ କ୍ରମେ କୋଳାହଳ ଶାନ୍ତ ପଡ଼ିଆସିଲା ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ କହୁଥିଲେ ଗାନ୍ଧିଙ୍କ ଶାନ୍ତି ଓ ସଦ୍ଭାବଷ୍ଠାନର କଥା, ରକ୍ତାକ୍ତ ବିପ୍ଲବ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଏକ ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ନୀରବ ସଂଗ୍ରାମ ଦରକାର। ତା'ହେଲେ ଯାଇ ସମାଜର ରୂପ ବଦଳିଯିବ।

ପୁଣି ସର୍ବକଣ୍ଠରେ ସେଇ ବିଳମ୍ବିତ କରତାଳି ଧ୍ୱନି। ସେଇ କରତାଳି ଧ୍ୱନିର ଅନ୍ତ ଯେପରି ବାରଣ ନାହିଁ। ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁରରେ ଆଜି ଗୋଟାଏ ନୂଆ ଇତିହାସ ଯେପରି ଲେଖାହୋଇଛି।

ଭୂତୁଣୀ : ଏକ ଉପାଖ୍ୟ

ଶ୍ରୀ ମନୋଜ ଦାସ

ବିଶେଷତଃ ଜହ୍ନରାତିମାନଙ୍କରେ ନିର୍ଜନ, ଉଦାସ କୋଠିଟିର ଆକର୍ଷଣ ହେଉଥିଲା ଅପ୍ରତିରୋଧ୍ୟ । ନଈବନ୍ଧ ଉପରୁ ଆମେ ନୀରବରେ ଦୀର୍ଘ ସମୟ ଧରି ତା' ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହୁଥିଲୁଁ । ଦମ୍କା ପବନରେ କୋଠି ଘର ଚଗର ଉଚ୍ଚ ପୀତାଭ ଘାସ ଓ ବୁଦା ସବୁ ଯେତେବେଳେ ଢେଉଖେଳି ଝୁଙ୍କି ହେଉଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ମନେ ହେଉଥିଲା ସେଇଟି ଯିମିତି ପରୀ କାହାଣୀର ଏକ ଯାଦୁନଅର —ଭାସି ଚାଲିଛି ମାୟାସମୁଦ୍ର ଉପରେ ।

ସଦର୍ଓ ଏକାନ୍ତ ଏକାକୀ ଓ ଉଦାସ—ପୁଣି ଅତେ କାହିଁ ରହିବା ଉଚିତ— କୋଠିଟିର ଆକର୍ଷଣ ଥିଲା ଅପ୍ରତିରୋଧ ।

ରାତିରେ ଆମେ ସାଧାରଣତଃ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ରହୁଥିଲୁଁ; କିନ୍ତୁ ସକାଳ ହେବା ମାତ୍ରେ କେହି ଜଣେ ଆଉ ଜଣକୁ କହିବ—ଆଉ ସନ୍ଧ୍ୟା ପୁଞ୍ଜା ଆମେ ସବୁ ବାଳକ-ମାନେ ଜାଣି ଯାଉଥିବୁଁ—ସେ ସେ ଝିଅଟିକୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତିକପାଇଁ ଦେଖି ଦେଇଥିଲା । ଶୂନଶାନ୍ ବାରନ୍ଦାର ରେଲିଂ ଉପରେ ଭରା ଦେଇ ଝିଅଟି ହୁଏତ ଜହ୍ନ ଆଡ଼କୁ ଅଥବା ଅଙ୍କାବଙ୍କା ନଈର ଗତିପଥକୁ ଅନାଇଥିଲା ଏକ ଲୟରେ । ଆଖିରୁ ଗଡ଼ି ଆସୁଥିଲା ଲୁହ—ଜହ୍ନ ଆଲୁଅରେ ବନ୍ଦୁ ବନ୍ଦୁ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଭଳି ।

ଏଇଟା କିଛି ନୂଆ କଥା ନ ଥିଲା । ତଥାପି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଥର ଆମେ ଚିନ୍ତିତ ହେଉଥିଲୁଁ । ପରଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ପୁଣି ଆମେ ସେଇ ନଈବନ୍ଧ ଉପରେ ଏକାଠି ହେଉଥିଲୁଁ ।

ଝିଅଟିକୁ ଟିକିଏ ଖୁସି କରିବା ପାଇଁ ଯାହା ଦରକାର, ସବୁ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିଲୁଁ ଆମେ ସମସ୍ତେ, କିନ୍ତୁ କିଛି ସେ କରିବାର ନ ଥିଲା, ତା'ବି ଆମେ ବୁଝିଥିଲୁଁ । ଆମର ଏତେ ପାଖରେ ଥାଇ ବି ସିଏ ଥିଲା ଏକ ଦୂରର ପୃଥିବୀର ବାସିନ୍ଦା । ଏକାକିନୀ ।

ତା'ଛଡ଼ା ତା' ପ୍ରତି ଅତ୍ୟଧିକ ମମତାପରାୟଣ ହେବାର ଲୋଭ ଯେ ସମ୍ବରଣ କରିଯିବା ଉଚିତ, ସେକଥା ବି ଆମେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିଥିଲୁଁ । ଏକଦା ତା' ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ିଥିବା ଆମ ବନ୍ଧୁ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଯୁଗର ଜଣେ ଦୁଃସାହସୀ ତରୁଣର କରୁଣ କାହାଣୀ

ଆମମାନଙ୍କୁ ବାରମ୍ବାର ଶୁଣିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । କଇବନ୍ଧର ଯେଉଁ ଅଂଶଟି କୋଠିର ସମ୍ମୁଖ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ, ସେଇଠି ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲା ଏକ ବିଶାଳ ବରଗଛ । ନିଜ ନାଆଁଠାରେ ବିଶାଳତର । ଭତୁଟେଟି ସୁଯୋଗ ପାଇଲେ ହିଁ ସବୁ ଖସିଯାଇ ଗଛଟି ଉପରେ ଚଢ଼ି ବସୁଥିଲା ଓ ନିର୍ଜ୍ଜନ ବାତାୟନ ପଥରେ କୋଠିର ଉପର ମହଲା ଆଡ଼େଇକୁ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଧରି ଅନାଇ ରହୁଥିଲା । ଉପର ମହଲାର କୋଠରୀ ଭିତରେ, ଚଉକିପୋଷଟି ଉପରେ ଏକ ଜନ ନିଃସଙ୍ଗ ଝିଅଟି ବସି ରହିଥିବାର ସେ ଦେଖୁଥିଲା—ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଝିଅଟି ତାକୁ ଦେଖୁଥିଲା କି ? ନିଶ୍ଚୟ, କେବେ କେବେ । ନ ହେଲେ କାହିଁକି ବା ଭତୁଟେଟି ଥରେ ନୁହେଁ, ତିନି ଥର ଗଛ ଉପରୁ ସଙ୍କାହତ ହୋଇ ଖସି ପଡ଼ିଥା'ନ୍ତା ? ତୁମେ ଭୂତ ପ୍ରେତ ଆଡ଼ିକୁ ଅନାଇ ରହିପାର—ସେ ଯାଏ ତୁମର ସାହସ ଥିବ । ଭୂତ ପ୍ରେତ ତୁମ ଆଡ଼ିକୁ ଅନାଇ ରହିଲେ କିନ୍ତୁ ତୁମର ଜ୍ଞାନ ନ ହରାଇବା ଗତ୍ୟନ୍ତର ନାହିଁ ।

ଅବଶେଷରେ ଏକ ନିଦାଘ ଦ୍ୱିପ୍ରହରରେ, ଶୁଭେଚ୍ଛୁ ବର୍ଗଙ୍କ ସମସ୍ତ ଚେତାବନୀ ଉପେକ୍ଷା କରି ଭତୁଟେଟି କୋଠି ଭିତରକୁ ପଶି ଯାଇଥିଲା । ଅର୍ଦ୍ଧଭଗ୍ନ ପାହାଚ ଟପି ସେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଥିଲା ଉପର ମହଲାରେ ଓ ଉଙ୍କି ମାରିଥିଲା କୋଠରୀ ଭିତରକୁ ।

ଝିଅଟି ବସିଥିଲା । ଅନ୍ୟମନସ୍କ, ସେ ଯାହା ଗଢ଼ କାଢ଼ କାଢ଼ ହେଲେ ଦେଖି ପାରୁଥିଲା । ନିଶ୍ଚିତ ଅବସ୍ଥାରେ ହିଁ ଅବଶ୍ୟ ତା'ର କୋହ ପ୍ରଶମିତ ହେଉ ନ ଥିଲା ।

ଝିଅଟି ଅକାଳ ଝଟକା ଭତୁଟେଟି ନାମ କରିଥା'ନ୍ତା, ହେଲେ ! ଦୁଇ ପୁରୁଷର ସଂସ୍କାରରେ ମଣ୍ଡା ଆମେ ବାଳକମାନେ ତା'ର ନିବେଦନ ସ୍ୱାନ ପଦକ୍ଷେପର ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଶୋଷଣ ଦଶା ବିଚୁଥିଲୁଁ । ଏମିତି, ଯେମିତି ପଡ଼ିବାଟା ହିଁ କେବଳ ସାଧାରଣ କଥା । ଧୂଳି ଭୁରୁଟିଏ ସନ୍ଧ୍ୟାର ଧାରିକା କେତେ ମାରାତ୍ମକ ! ଭତୁଟେଟି, ଭାବୁ, କିମିତି ସେଥିପାଇଁ ଭୁକ ଗଲା ।

ଏଣୁ ପରେ ଭତୁଟେଟି ସେହିଦିନ ଦୌଡ଼ି ଯାଇଥିଲା ସୁପୁସା ଭୁଣ୍ଟି ନିକଟକୁ—ଅଉ ଝିଅଟି କଳ୍ପି ବୁଝିବ ନିର୍ବୁ ସେ ତାକୁ ଚୁମା ଦେଇ ପାରିଥିଲା ।

ଝିଅଟି ଦେବାର କରିଥିଲା ଦୁର୍ବଳ କେତେ ଲୋକ କେତେଠାର ତା'ର ଶବ, ଭାଗ ଉଥାର ମନକୁ ମନ ଗବେଷଣା ଶୁଣିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେଇ ଅଭାବ ଛି ସେ କେବେ ବିଚାର କରିବାର କେହି ଶିଖି ନ ଥିଲେ । କଥା ହେଲା, ଅନାଦିଭୂତ-ପ୍ରେତଙ୍କ ନିକଟ ତା'ର ଭିଜା ଥିଲା ଅନେକ ମୁଖର ଅନେକ ସମସ୍ତ ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି ମରଣ-ଭାରେ କଣ୍ଠ ଭିଜିକୁ ହିଁ ସେ ଖୁଁଜା ପାଇଥିଲା ।

ସେ ଦିନର ସେ ଚିତ୍କାର ହୁଏତ ତୁମେ ଆମେ ଶୁଣିପାରି ନ ଥା'ନ୍ତୁ । କିନ୍ତୁ ସେତିକିବେଳେ ନଈବନ୍ଧ ଉପର ଦେଇ ଯାଉଥିଲେ ଆମ ଅଞ୍ଚଳର ଜଣେ ଜନପ୍ରିୟ ବାରବୁଲା ବୈରାଗୀ, ଯିଏ କି ଶ୍ମଶାନରେ କାଳ କାଟୁଥା'ନ୍ତି ଓ ଦୁଇ ତିନି ଦିନ ଅନ୍ତରରେ ଭୋକ ହେଲେ ଥରେ ଗାଁ ଭିତରକୁ ଆହାର ଅନ୍ୱେଷଣରେ ପଶି ଆସୁଥା'ନ୍ତି । ବୈରାଗୀଟି ଏକ ଧରଣର ସିଦ୍ଧାବିଦ୍ ଥିଲେ । ଗୋ-ମହିଷାଦି ପଶୁ ଓ କାକାଦି ବିଶେଷ ବିହଙ୍ଗ ତଥା ଅଶରୀରୀମାନଙ୍କ ଭାଷା ସେ ବୁଝି ପାରୁଥିଲେ । ସେତିକି ନୁହେଁ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ କାନକୁ ଯେଉଁସବୁ ଧ୍ୱନି ଶୁଭାଯାଉ ନ ଥିଲା, ସେସବୁ ମଧ୍ୟ ସେ ଶୁଣି ପାରୁଥିଲେ । ଗାଁ ଲୋକେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଯେତେବେଳେ ନିରୁଦ୍ଦିଷ୍ଟ ତରୁଣୀଟି କଥା ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲେ, ସେତିକିବେଳେ ସେ କୋଠି ଭିତରୁ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଚିତ୍କାର ଶୁଣିବା କଥା ପ୍ରକାଶ କଲେ ।

ପରଦିନ ସକାଳେ ଗାଁର ବାର ଜଣ ସାହସୀ ମଣିଷ କୋଠି ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ସେମାନେ ନିଜ ନିଜ ମୁଣ୍ଡରେ ଗଙ୍ଗାଜଳ ସିଞ୍ଚିଥିଲେ ଓ ଅଣ୍ଟିରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଖଣ୍ଡିଏ ଲୁହାଦ୍ରବ୍ୟ ଲୁଚାଇ ନେଇଥିଲେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଭୂତୁଣୀ ସେମାନଙ୍କର ଖୁବ୍ ନିକଟକୁ ଆସିବାର ସମ୍ଭାବନା ପ୍ରତିହତ ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ କହିପାରେଁ, ସେ ଭିତରେ ଲାଠି ବା ତଲ୍ୱାରସ୍ତ ଦୃଶ୍ୟମାନ ଅସ୍ତ୍ର ଧରିଯିବା କଥା ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେହି କଳ୍ପନା ବି କରି ନ ଥିଲେ । ଯିଏ ଅପମାନବୋଧ କଲାଭଳି କୌଣସି କାମ କେହି କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ସେମାନେ ଦେଖିଲେ—ଶହେ ବର୍ଷର ପୁରୁଣା ଝୁଲା ଶେଯ ଉପରେ ତରୁଣୀଟି ପଡ଼ି ରହିଛି—ପ୍ରାଣହୀନ ।

ସେ ଯେ ଝିଅଟିକୁ ଚୁମା ଦେଇ ପକାଉଥିଲା, ବୈରାଗୀ ଶତ ଚିତ୍କାର ବ୍ୟତିରେକେ ତା'ହାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରମାଣ ମଧ୍ୟ ମିଳିଲା । ତରୁଣୀ ମୁହଁରୁ ଫେଣ ଆସିଥିଲା ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି । ସେପରି ଝିଅକୁ ଚୁମା ଦେବା ବାବଦରେ କେହି ମୂଲ୍ୟ ନ ଦେଇ ସିଏ ବା ଯାଇଥା'ନ୍ତା କୁଆଡ଼େ !

ବିଗତ କାଳର ସେଇ ଦୁର୍ନିବାର ତରୁଣୀର ଅନ୍ଧକାର କାହାଣୀ ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ ଏକ ଭୟାବହ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା ସତ, ଭୂତୁଣୀ ଟିଏ ପ୍ରତି ଆମ ଲୋକଙ୍କ ମମତାରେ କିନ୍ତୁ କିଛି ଅଭାବ ନ ଥିଲା । କେଉଁ ଅବିବେକୀ ଯଦି ତା' ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ିବ, ତା'ର ବା ଦୋଷରେ ଦର୍ଶିନ୍ତି କ'ଣ ? ସିଏ ତ କାହାକୁ ଉତ୍ସାହ ଦେଉ ନଥିଲା । ସିଏତ ଯାଉ ହେଇ ଅଭିମାନୀ ତରୁଣୀକୁ ମାରି ନଥିଲା । ଆମ ଜଗତ ଓ ତା' ଜଗତ ଭିତରେ ଥିବା ଜଡ଼ ଭୂମି ବ୍ୟବଧାନକୁ ସିଏ ବା କାମିତ ବାହେଲ୍ କରିପାରନ୍ତା । ଯେଉଁ ଶହେବର୍ଷ ତଳେ ସିଏ ଗ୍ରାମ ଉପକଣ୍ଠରେ ରହିଥିଲା, ସେ

ଭିତରେ ସିଏ କାହାକୁ ପ୍ରଲୋଭିତ କରିବା ବା କାହା ଉପରେ ସବାର୍ ହେବାର ଦୁଷ୍ଟାନ୍ତ ଥିଲା କି ? କଦାପି ନୁହେଁ ।

ହୁଏ ତ ଶହେ ବର୍ଷରୁ କିଛି ଅଧିକ ହେବ । ଫିରିଙ୍ଗୀମାନେ ବ୍ୟାପକ ଅଞ୍ଚଳରେ ନୀଳଚାଷ କରିବା ମୂଳର କଥା । ବଙ୍ଗଦେଶ ଭିତରେ ହିଁ ନୀଳଚାଷ ସୀମାବଦ୍ଧ ଥିଲା । ତେବେ କେତେଜଣ ଅଧ୍ୟବସାୟୀ ଫିରିଙ୍ଗୀ ସୀମାନ୍ତବର୍ତ୍ତୀ ଆମ ରାଜ୍ୟର କିଛି ଜମି ଉପରେ ବସବାସ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ଆମ ମାଟିରେ ସେମାନଙ୍କ ପରୀକ୍ଷା ସଫଳ ହେଲା ନାହିଁ । କିଛିଦିନ ଭିତରୁ ସେମାନେ ସ୍ଥାନ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ । ପଛରେ ଛାଡ଼ିଗଲେ ସୁନ୍ଦର କୋଠିଟି ।

ଜନଶ୍ରୁତି ଯାହା କହେ—ନୀଳଚାଷ ପରୀକ୍ଷାର ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଜଣେ ଫିରିଙ୍ଗୀ ଯୁବକ ଝିଅଟିକୁ ସେ ନବନିର୍ମିତ କୋଠିକୁ ନେଇ ଆସିଥିଲେ । ସେ ସଂଗୃହୀତା ହୋଇଥିଲା ସୁନ୍ଦରବନ ଅଞ୍ଚଳରୁ—ହୁଏ ତ ହରଣ ଅଥବା କ୍ରୟ ସୂତ୍ରରେ । ସାହେବ ପିତା ଓ ଆଦିବାସୀ ଜନନୀର ଅବୈଧ କନ୍ୟା । ଚେହେରା ଓ ଚରିତ୍ରରେ ନିଜ ମାତୃ-ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଆରଣ୍ୟକ ବର୍ଣ୍ଣ ସହିତ ଦାୟିତ୍ୱହୀନ ପିତାର ସୁଷମ ଗଠନର ବିରଳ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ହାସଲ କରିଥିଲା ଝିଅଟି ।

ଏଭଳି ଅନୁପମ ଅଧିକାରିଣୀ ଝିଅଟିଏ ପକ୍ଷରେ ଗ୍ରାମର ମହିଳାମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଶିବାର ସମ୍ଭାବନା ଥିଲା ସୁଦୂର ପରାହତ । ଆଉ ଶ୍ୱେତରକ୍ତ ସମ୍ପୃକ୍ତା ଝିଅଟିଏ ସହିତ ଗପ କରିବା ପାଇଁ ଆମ ମହିଳାମାନେ ଆଗଭର ହୋଇଯିବେ—ସେ ପ୍ରଶ୍ନ ମୂଳରୁ ଉଠୁ ନ ଥିଲା ।

ପ୍ରଥମରୁ ହିଁ ଝିଅଟି ତା'ର ମାଲିକମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହ କରୁଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ପାଉଥିଲା ପଦାର ଦଣ୍ଡ । କେତେଥର ପଳାଇଯିବା ଉଦ୍ୟମ ପଣ୍ଡ ହେବା ଭିତରୁ ସେ ପୋଷା ମାନିଯିବାର ଅଭିନୟ କଲା ଓ ସେଇଭଳି ଭାବରେ ବର୍ଷଟିଏ ବିତିଗଲା ।

ତା'ପରେ, ଦିନେ ଜଣେ ଫିରିଙ୍ଗୀ ଯୁବକ ବଙ୍ଗଦେଶ ଭିତରେ ଥିବା ସେମାନଙ୍କ ମୁଖ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ର ଅଭିମୁଖେ ନୌକା ଯୋଗେ ଯାତ୍ରାରମ୍ଭ କଲେ । ସେତେବେଳେ ଗାଁରେ ପ୍ରବଳ ବନ୍ୟା ହୋଇଥିଲା । ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକଙ୍କ ସହଯୋଗ ପରିହାର କରି ଯୁବକମାନେ ନିଜେ ନିଜେ ନାଉରି ବସିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ଭାଉ ବ୍ୟବହାର କରିବାର ବିଶେଷ ପ୍ରୟୋଜନ ନ ଥିଲା । ସ୍ରୋତ ଅନୁକୂଳ ଥିବାବେଳେ ବନ୍ଦରରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଦିନଟିଏ ମାତ୍ର ଲାଗୁଥିଲା ।

ନୌକା ବନ୍ଦରରେ ଠିକ୍ ପହଞ୍ଚିଲା—ହୁଏତ ସାମାନ୍ୟ ବିଳମ୍ବରେ ପରଦିନ ପ୍ରଭାତରେ । ପକ୍ଷୀଏ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ନୌକାଟି ଉପରେ ଚକର୍ ଦେଉଥିଲେ ।

ନୌକା ଭିତରେ, କିଛି ଅର୍ଦ୍ଧଭୁକ୍ତ ଆହାର କଡ଼ରେ ପଡ଼ିଥିଲା ଛଅଗୋଟି ଶୀତଳ କଠିନ ଶବ ।

ଝିଅଟି ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଆହାର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଦେଇଥିଲା—ରାତ୍ରିରେ ଖାଇବା ପାଇଁ । କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ, ତାହା ସେ କରିଥିଲା ସୁନିର୍ବାଚିତ ବିଷ ସଂଯୋଗରେ ।

ମୁକ୍ତ ଢଗରେ ଏଇ ହଠାତ୍ ପଦକ୍ଷେପ ନେବା ପଛରେ ଝିଅଟିର ଜଣେ ପ୍ରେରଣାଦାତା ଥିଲା । ସିଏ ସେଇ କୋଠିର ରକ୍ଷକ, କୋମ୍ପାନୀ ସହ ବହୁବର୍ଷ ରହିଥିବା ଚତୁର ସୈନିକଟିଏ । ଫିରିଙ୍ଗି ଯୁବକମାନେ ସେମାନଙ୍କ ବନ୍ଧୁକ କେଉଁଠି ରଖିଥିଲେ, ସେକଥା ଝିଅକୁ ମାଲୁମ୍ ଥିଲା । ଉଭୟେ ସେ ବାଉତଳ ଧରି ପଳାଇ-ଯିବେ—ଏଇଆ ଥିଲା ଚୁକ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବନ୍ଧୁକର ସନ୍ଧାନ ଜାଣି ପାରିବା ମାତ୍ରେ ଝିଅଟିକୁ ଛୁରୀମାରି ବଜାଡ଼ି ପଳାଇଥିଲା ।

ତୃତୀୟ ଦିନ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଦଳେ ଫିରିଙ୍ଗୀ । ସେମାନେ ଭୟଙ୍କର ନୃଶଂସ ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ । ଗ୍ରାମର ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ବାୟୋନେଟ୍ ଆଗରେ ଅଟକାଇ ଝିଅଟିର ସତ୍କାର କରିଥିଲେ ଓ ପଳାତକ ଘାତକକୁ ଠାବ କରିବା ଆଶାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘର ତଲ୍ଲାସ କଲେ । ଘରମାନଙ୍କର ଶୁଚିତା ଫେରାଇ ଆଣିବାକୁ ପଡ଼ୋଶୀ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରୁ ପ୍ରଚୁର ଗଙ୍ଗା ଜଳ ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ତେବେ ଶତାବ୍ଦୀ ତଳର ଏସବୁ ଘଟଣା ସ୍ମୃତି ମାତ୍ର ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସେ ସ୍ମୃତିରେ କୌଣସି ପ୍ରଦାହ ନ ଥିଲା । ଲୋକେ କେବଳ ଇତିହାସ ହିସାବରେ ଏ ଘଟଣା ମନେ ପକାଉଥିଲେ । ଫିରିଙ୍ଗି ଯୁବକମାନଙ୍କର ଅଥବା ଝିଅଟିର ସେଇ ନିର୍ମମ ଘାତକଟିର ଭାଗ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ନ ଥିଲା । ସେମାନଙ୍କ ମର୍ମରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଥିଲା କେବଳ ଝିଅଟି, ଅର୍ଥାତ୍ ଝିଅଟିର ପ୍ରେତାତ୍ମା । ଆମେ କେବେ ଭୁଲୁ ନ ଥିଲୁ ଯେ ସେ ଆମ ଭିତରେ ଜଣେ ନୁହେଁ, ଯଦିଓ ଆମେ ସଚେତନ ଥିଲୁ ଯେ ସେ ଆମ ଭଳି ଜଣେ ନୁହେଁ । ଏକେ ଭୁରୁଣୀ, ପୁଣି ତା' ଭିତରେ ଥିଲା ସାତ ସାଗର ସେପାରିର ରକ୍ତ । ଜଣେ ଭୂତ ବନିଯିବା ପରେ ରକ୍ତ ତା'ର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ହରାଉଥିବା କଥା ମାନି ନେଇପାରେ, ତଥାପି ଝିଅଟିର ରକ୍ତଗତ ବିଶେଷତ୍ୱ ଯେ ତା' ପ୍ରତି ଆମର ମନୋଭାବକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଇଥିଲା, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ଗ୍ରାମରେ ଏମିତି କୌଣସି ଭୋଜି ହେଉ ନ ଥିଲା—ଜନ୍ମ, ବିବାହ ବା ମୃତ୍ୟୁ ଯେଉଁ ଘଟିତ ହେଉ ନା କାହିଁକି—ଯେଉଁ ଉପଲକ୍ଷେ ଝିଅଟି ତା'ର ଅଂଶ ପାଉ ନ ଥିଲା । ତାକୁ ପରଶିବାର ଅନୁଷ୍ଠାନଟି ସାଧାରଣତଃ ହେଉଥିଲା ରାତିରେ । ମାଟି ସରାରେ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ଏବଂ ପ୍ରଦୀପଟିଏ ଧରି କେତେଜଣ ଯୁବକ କୋଠି

ହତା ଭିତରକୁ ଯାଉଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ନେତୃତ୍ୱ ନେଉଥିଲେ ଜଣେ ମାନ୍ୟଗଣ୍ୟ ବୟସ୍କ ବ୍ୟକ୍ତି । ଅଧିକାଂଶ ଥର ସେ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟର ହେଡ୍ ପଣ୍ଡିତ ମହୋଦୟ । ଆମେ ଅପ୍ରାପ୍ତ ବୟସ୍କ ବାଳକଗଣ ଦୂରରୁ ଦୃଶ୍ୟଟି ଦେଖିବାର ଅନୁମତି ପାଉଥିଲୁଁ ମାତ୍ର । କୋଠି ଓ ବରଗଛର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନରେ ପାନ ଓ ପ୍ରଦୀପ ଥୁଆ ହେବା ଉତ୍ତାରୁ ହେଡ୍ ପଣ୍ଡିତ କହୁଥିଲେ "ହତଭାଗିନୀ ଝିଅ ! ଅମୁକଙ୍କ ଘରେ ଅମୁକ କାରଣରୁ ଆଜି ଯେଉଁ ଭୋଜି ହେଉଛି, ସେଥିରୁ ତୋ ଅଂଶଟି ଏଇଠାରେ ରଖିଲୁଁ । ଏହାକୁ ଖାଇ ତୋର ସନ୍ତୋଷ ହେଉ । ଆଉ ତୋ' କ୍ଷମତା ଅନୁସାରେ ତୁ ଗାଁକୁ ଦୁଷ୍ଟ ଅନିଷ୍ଟରୁ ରକ୍ଷା କରୁଥିବୁ, ଆମେ ତୋ'ଠୁଁ ଏତିକି ଆଶା କରୁଁ । ଆମେ ତୋତେ କେବେ ହରିଗଣ କରିବା ପାଇଁ କମ୍ବା କୋଠିରୁ ତଡ଼ିବା ପାଇଁ କିଛି କରି ନାହୁଁ, କରିବୁଁ ? ନା । କାହିଁକି ? କାରଣ, ଆମେ ତୋତେ ଆମର ଝିଅଟାଏ ବୋଲି ମନେ କରୁଁ । ଭଗବାନ ତୋତେ ଶାନ୍ତି ଦିଅନ୍ତୁ ।"

ତା'ପରେ ସେମାନେ ଫେରି ଆସୁଥିଲେ । ପଛକୁ ଫେରି ଚାହିଁବା ନିଷିଦ୍ଧ ଥିଲା ।

ଅନ୍ୟମାନେ ବି ତା'ପରେ ସେ ଦିଗକୁ ଚାହିଁବା କଥା ନୁହେଁ । ତେବେ ନଈବନ୍ଧ ଉପରେ ଆମର ପ୍ରିୟ ସ୍ଥାନରୁ ବଡ଼ମାନଙ୍କଠୁଁ ଲୁଚି ଆମେ ଚାହୁଁଥିଲୁଁ । ପ୍ରଦୀପର ଦୋହଲନ୍ତା ଆଲୁଅରେ, ଚହଲୁଥିବା ଛାଇମାନଙ୍କ ଗହଣରେ, ଆମର ମନେ ହେଉଥିଲା, ଆମେ ଯିମିତି କିଛି ରହସ୍ୟମୟ ଆକାର ଦେଖିପାରୁଛୁଁ । ଆମେ ରୋମାଞ୍ଚିତ ହେଉଥିଲୁଁ ।

ହଠାତ୍ ପ୍ରଦୀପଟି ଲିଭି ଯାଉଥିଲା । "ଏମିତି ହେବ ବୋଲି ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି । ଆମେ ପୂରା ବ୍ୟାପାରଟା ଦେଖିବୁଁ, ଏକଥା ଝିଅ ଚାହେଁ ନାହିଁ" ଆମ ଭିତରୁ କେହି ଜଣେ କହୁଥିଲା । ଆମେ ନଈବନ୍ଧରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସୁଥିଲୁଁ ।

"କିନ୍ତୁ ଝିଅ ହେଡ୍ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ କଥା ଖୁବ୍ ମାନିଯାଏ, ନୁହେଁ ? କିମିତି କଥା କହିବା ଦରକାର, ତାହା ପଣ୍ଡିତେ ଜାଣନ୍ତି ।" ଫେରିବା ବାଟରେ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଜଣେ ପ୍ରିୟ ଛାତ୍ର ଏକଥା କହୁଥିଲା । "ପଣ୍ଡିତଙ୍କ କଥା କିଏ ନ ମାନେ ଯେ ?" ପ୍ରିୟ ଛାତ୍ରର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଉତ୍ତର ଦେଉଥିଲା ।

କାହିଁକି କେଜାଣି, ମୋତେ କିନ୍ତୁ ଲାଗୁଥାଏ, ହେଡ୍ ପଣ୍ଡିତ ଦୁଷ୍ଟ ଅନିଷ୍ଟରୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଝିଅକୁ ମୁହଁରେ କହିବାବେଳେ ମନ ଭିତରେ ଏଇଆ ବୁଝାଉଥା'ନ୍ତି ଯେ ଝିଅ ନିଜେ ଯେପରି ଗାଁର କୌଣସି ଦୁଷ୍ଟ ଅନିଷ୍ଟର ହେତୁ ନ ହୁଏ । ତାଙ୍କ କଥା ଭିତରେ ଯିମିତି ଗୋଟାଏ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଧମକ ରହିଥିଲା । ନ ହେଲେ ଆମେ

ତାଙ୍କୁ କେବେ ହଇରାଣ କରିବାକୁ ବା ଚିଡ଼ାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିନାହୁଁ ବୋଲି ସେ ଏମିତି ଟେକ୍‌ଟୋକ୍ ଭାବରେ କାହିଁକି କୁହନ୍ତେ ?

ମୁଁ ବଡ଼ ସଙ୍କୋଚ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି । ସେ ଥିଲେ କେଡ଼େ ଭଲ । ତାଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି ଏମିତି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା କହିବା କଦାପି ଯଥେଷ୍ଟ ଭଦ୍ରତାର ପରିଚୟ ନ ଥିଲା ।

ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଦିନଦିନ ଧରି ଦିନ ଦ୍ୱିପ୍ରହର ବେଳେ ସାଇଁ ସାଇଁ ଗରମ ପବନ ବହେ । କେବଳ ପବନର ଶବ୍ଦକୁ ଛାଡ଼ି ଆଉ ସବୁ ସେତେବେଳେ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ । କୋଠିର କାଠ ଦରଜା ଓ ଝରକାମାନ ବହୁକାଳରୁ ଭାଙ୍ଗିଚୁରି ଯାଇଥିଲା ବା ଅପହୃତ ହୋଇଥିଲା । ଅତଏବ କୋଠିର ଅନ୍ଧସନ୍ଧି ଭିତରେ ଅବାରିତ ଉଲ୍ଲାସରେ ପଶି ପବନ ନାନା ପ୍ରକାର ତୀବ୍ର ଧ୍ୱନିମାନ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲା ।

ଜାଣେନା, କାହିଁକି ଏଇଭଳି ଧ୍ୱନିମାନ ମୋତେ ସମ୍ମୋହିତ କରୁଥିଲା । ସେଇ ଦୀର୍ଘ ଦ୍ୱିପ୍ରହରରେ କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ମୁଁ ଶୋଇ ପଡ଼ିବା ଉଚିତ ବୋଲି ବାପାଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ମୋ ଖଟ ଉପରେ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ବସି ରହି ସେଇ ସବୁ ଧ୍ୱନି ପ୍ରତି ଉତ୍‌କର୍ଣ୍ଣ ରହୁଥିଲି ।

କୋଠି ଭିତରକୁ ଥରେ ପଶିଯିବା ପାଇଁ ମଝେ ମଝେ ପ୍ରବଳ ବାସନା ହେଉଥିଲା । ଆଉ କିଛି ପାଇଁ ନୁହେଁ, କେବଳ ନାସେଙ୍ଗ ସେ ଅଛିକି ଥରେ ଜାଣିବା ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ଦେବା ପାଇଁ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁଥିଲା, ସିଏ ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୁଝି ପାରିବ କି ? ଅତଏବ ମୁଁ ଆଉ ସେ ଦିଗରେ ଅଗ୍ରସର ହେଉ ନ ଥିଲି ।

ଯେଉଁ ଦିନ ସାହସର ସହିତ ନିଜକୁ କହିଲି ଯେ ଏଇ ଆକର୍ଷଣଟା ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ିବା ସମତୁଲ, ସେଦିନ ବେଶ୍ ଟିକିଏ ଗର୍ବିତ ଓ ସପ୍ରତିଭ ଅନୁଭବ କରିଥିଲି । ଗାଁର ଅନ୍ୟ ପିଲାଏ ବି ମୋ ଭଳି ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଭୁରୁଣୀ ସେ ଯେ ବୟସରେ ଆମଠାରୁ ଅନ୍ତତଃ ଶହେବର୍ଷ ବଡ଼, ଏକଥା କାହାର ମନେ ରହୁ ନ ଥିଲା । ଥରେ ଭୂତ ବନିଗଲେ ତେଣିକି ଆଉ ବୟସ ବଢ଼େ ନାହିଁ ବୋଲି ଆମକୁ କେହି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି କହିଥିଲେ ।

ଆମେ ଯେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶେଷ ପରୀକ୍ଷା ସକାଶେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିଲୁଁ, ସେତିକିବେଳେ ଆସିଲା ଏଇ ଶୋଚନୀୟ ସମ୍ବାଦ, ପି.ଡବ୍ଲ୍ୟୁ.ଡ଼ି. କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ କୋଠିଟିକୁ ଭାଙ୍ଗି ପକାଇ ସେ ଜମିକୁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାମରେ ଲଗାଇବାକୁ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବୟସ୍କମାନେ ଏକାଠି ହୋଇ ସେ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଆଲୋଚନା କଲାବେଳେ ଆମେ ଯେ ପାଠପଢ଼ା ଭୁଲି ଲୁଚି ରହି ତାହା ଶୁଣିବୁଁ, ଏହା ଥିଲା ସ୍ୱାଭାବିକ । ଆଲୋଚନା ଏହି ପ୍ରକାରେ ଅଗ୍ରଗତି କରୁଥିଲା—

"ଆମେ ସରକାରଙ୍କ ପାଖରେ ଦରଖାସ୍ତ କଲେ ସରକାର କୋଠିଟିକୁ ଅବ୍ୟାହତ ଦେବେ ନାହିଁ ?"

"ନା, ଏଠିକା ଜମିଦାର ଦୁଆଳିଆ ହେବାପରେ କୋଠି ସରକାରଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତି ହୋଇଛି । ଭୂତପ୍ରେତଙ୍କ ସୁବିଧା ଅସୁବିଧା ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିଦେବା ସରକାରୀ ବିଧାନରେ ନାହିଁ", ଉତ୍ତର ଦେଲେ ଗ୍ରାମର ମୁଖ୍ୟ । ତାଙ୍କ ବକ୍ତୃତିକୁ ଅନୁସରଣ କଲା ଦୀର୍ଘ ନୀରବତା, କାଶ ବା ହାଇ ମାରିବା ଶବ୍ଦ ।

ଟିକିଟିକି ଟିଏ ଟିକ୍ ଟିକ୍ କଲା । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି କହିଲେ, "ସତ୍, ସତ୍ !"

"କିନ୍ତୁ ଟିଏ କୁଆଡ଼େ ଯିବ ? ଏତେଦିନ ଧରି ସେ କୋଠିରେ ରହି ଆସିଛି । କେବେ ଆମର କିଛି ଅନିଷ୍ଟ କରି ନାହିଁ । ବରଂ ଗ୍ରାମକୁ ଜଗିରହି ସେ ଅନେକ ହିତ କରିଛି ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରେ ।"

ଟିକିଟିକି ପୁଣି ଥରେ ଟିକ୍ ଟିକ୍ କଲା । ଏଥର ବହୁ ବେଶି ଲୋକ "ସତ୍, ସତ୍" ବୋଲି ଟିପ୍ପଣୀ ଦେଲେ ।

ଆଲୋଚନା ଦୀର୍ଘ ସମୟ ଯାଏ ଚାଲିଲା । ଟିଏ ପାଇଁ କିଛି ନା କିଛି ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ସଭିଏଁ ମତ ଦେଲେ । କିନ୍ତୁ ତା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସମର୍ପଣ କରିଦେଲାଭଳି ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ଘର କାହାର ନ ଥିଲା । ଆଉ ଯେତେ ସ୍ନେହର ପାତ୍ରୀ ହେଲେ ବି ଭୂତ ହେଲା ଭୂତ । ନିଜ ପରିବାର ସହିତ ତାକୁ ରଖିବା କାହାର ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରା ନ ଗଲେ ସ୍ୱଭାବତଃ ସେ ଆସି କାହାର ଘରେହିଁ ଆଶ୍ରୟ ନେବ ।

ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ସେମାନଙ୍କ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ପହଞ୍ଚିବା ବେଳକୁ ବୋଧହୁଏ ମଧ୍ୟରାତ୍ରି ହୋଇଯାଇଥିଲା । ସେତେବେଳକୁ ଆମ ମା' ଓ କକାମାନେ ଆମମାନଙ୍କୁ ଖୋଜି ବାହାର କରି ଘରକୁ ତଡ଼ିନେଇ ଯାଇଥିଲେ ।

ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କ ଅନୁରୋଧକ୍ରମେ କୋଠିଭଙ୍ଗା କାମ କିଛିଦିନ ଗଡ଼ାଇ ଦେଲେ ଦୁର୍ଗନ୍ତରର କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର୍ । ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ଏକ ଶୁଭଦିନର ଅପେକ୍ଷା କରିଥିଲେ ।

ଶୁଭଦିନ ଆସିଲା । ସେଦିନ ସାତକୋଶ ଦୂରରୁ 'ବଡ଼ ଗୁଣିଆ' ନାମରେ ବିଦିତ ଜଣେ ମନ୍ତ୍ରବିଦ୍‌ଙ୍କୁ ଅଣାଯାଇଥିଲା । ଦୀର୍ଘ କୃଷ୍ଣ ତଥା ପୃଥୁଳାକାର ଗୁଣିଆ ମହୋଦୟଙ୍କ କପାଳରେ ଶୋଭୁଥିଲା ବୃହତ୍ ଲାଲ୍ ଟିକା । ସେ କୌଣସି କଠିନ ବସ୍ତୁଖଣ୍ଡମାନ ଖଚିତ ହାରଟିଏ ନାଇଥିଲେ । ଆମେ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଥିଲୁ ଯେ

ଗୋଟିଏ ଦୁର୍ବିମିତା ଡାହାଣୀର ମେରୁଦଣ୍ଡରେ ସେ ହାରଟି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିଲା ।
ଗୁଣିଆ ଥିଲେ ପେଚକ ଭଳି ଗମ୍ଭୀର ।

ସେଦିନ ସବୁକିଛି ଲାଗୁଥିଲା ବଡ଼ ବିସଦୃଶ । ଦିନଟି ବି ଥିଲା ବଡ଼ ମଳିନ, ମେଘାବୃତ ଓ ମଝେ ମଝେ ମନ୍ଦ ବର୍ଷାସିକ୍ତ ।

ଗ୍ରାମର ସମସ୍ତ ପରିବାରରୁ କିଛି ନା କିଛି ଆସିଥିଲା—ଗୁଡ଼ଖିଲ, ନଡ଼ିଆ, କଦଳୀ, ମିଠେଇ ବା ପିଠା—ଝିଅଟି ପାଇଁ ଭେଟି । ସେଦିନ କୋଠି ପଡ଼ିଆ ଥିଲା ସଭିଙ୍କ ପାଇଁ ଅବାରିତ । ଆବାଳବୃଦ୍ଧବନିତା ତେଣୁ କୋଠି ସାମ୍ନାରେ ଠୁଳ ହୋଇଥିଲେ । ଅନେକଙ୍କ ପାଇଁ, ବିଶେଷତଃ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଶିଶୁ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ପାଇଁ, ତାହାହିଁ ଥିଲା ସେ ପରିସର ଭିତରେ ପ୍ରଥମ ପ୍ରବେଶର ସୁଯୋଗ ।

ବାରନ୍ଦା ଉପରେ ଭେଟି ସବୁକୁ ଅର୍ଦ୍ଧବୃତ୍ତାକାରରେ ସଜାଇ ରଖାଯାଇଥାଏ । ବୃତ୍ତାର୍ଦ୍ଧ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁକରି, ଗୁଣିଆ ମହୋଦୟ ଗୋଟାଏ ପୁଟୁଳା ମୁକୁଳାଇଲେ । ବାହାରିଲା ଗୋଟିଏ ମଣିଷ ମୁଣ୍ଡର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଖପୁରି । ତା'ଛଡ଼ା, ସେ ହାତରେ ଧରିଥିଲେ ଖଣ୍ଡିଏ ଦଣ୍ଡାକାର ଅସ୍ଥି । ମନ୍ତ୍ର ବୋଲୁଁ ବୋଲୁଁ ଅସ୍ଥି ଦଣ୍ଡଟିରେ ଶୂନ୍ୟରେ କିଛି ରହସ୍ୟମୟ ସଂଖ୍ୟା ବା ପ୍ରତୀକ ଆଙ୍କିସାରି ସେ ହଠାତ୍ ଭୟାବହ କଣ୍ଠରେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, "କାହିଁ ସେ ଭୂତୁଣୀ ? ମୁଁ ତିନଥର ହୁକୁମ ଦେଲିଣି । ଅଥଚ ଏବେ ବି ମୋ ସାମ୍ନାକୁ ଆସୁନାହିଁ । ଏଡ଼େ ଦର୍ପ ?"

ଗ୍ରାମ-ମୁଖ୍ୟ ବିଚଳିତ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ, "ଦେଖନ୍ତୁ ଗୁଣିଆବାବା, ସେ ଉପରମହଲରେ କାଦରେ ଶୋଇଯାଇଥିବ । ବିସୃଙ୍ଖ ଘଡିରେ ଶୋଇପାରେ ନାହିଁ ।"

"ତା' ହେଲେ ମୁଁ ବରଂ ଉପରକୁ ଯାଇ ତା' କାନଧରି ଟାଣିନେଇ ଆସିବି । ତେଣିକି ସେ ବୁଝିବ ଯେ 'ବଡ଼ ଗୁଣିଆ'କୁ କେହି ରାସ୍ତାରୁ ତୋଳିନେଇ ଆସିନାହିଁ । ଏ ଗୁଣିଆକୁ ଅମାନ୍ୟ କରିବ, ଏମିତି ଭୂତ, ପ୍ରେତ, ଡାହାଣୀ, ଚିରଗୁଣୀ, ଯକ୍ଷ, ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସ ଏ ମୁଲକରେ ନାହିଁ ।"

ଗୁଣିଆ ମହୋଦୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତେଜିତ ଭାବରେ ଏତିକି କହି କୋଠି ଭିତରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲେ ।

ଆମେ ଅସହାୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପରସ୍ପର ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲୁଁ । ମୋତେ କାନ୍ଦ ଲାଗିଲା । ଝିଅ ପ୍ରତି ଯେ ଏମିତି ରୁକ୍ଷ ବ୍ୟବହାର କରାହେବା କଥା ନୁହେଁ, ଏହା କିମିତି କେହି ଯଥେଷ୍ଟ ଆଗରୁ ଗୁଣିଆଙ୍କୁ କହି ନ ଦେଲେ ?

ଉପର ମହଲରେ ଗୁଣିଆଙ୍କ ଓଜନିଆ ପାଦଶବ୍ଦ ଆମେ ଶୁଣି ପାରିଲୁଁ । ତା'ପରେ ଶୁଭିଲା କୌଣସି ଦୁର୍ବୋଧ ଭାଷାରେ ତାଙ୍କର ଗର୍ଜନ । ସେ ଗର୍ଜନ ଓ

ତା'ର ପ୍ରତିଧ୍ୱନିରେ ହେଇ ଶୀତଳ ସକାଳେ ମଧ୍ୟ ଆମ ଦେହରୁ ଝାଳ ବହିଗଲା ।

ତା'ପରେ ସେ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ଆମ ଆଗରେ ଛିଡ଼ା ହେଲେ ଏବଂ ନିର୍ମମ କଣ୍ଠରେ ଆଦେଶ ଦେଲେ, "ହେଇଟି, ଭୁରୁଣୀ, ଯେତେ ଇଚ୍ଛା, ମନ ପୂରାଇ ଏସବୁ ଖାଇନେ । ତା'ପରେ ଟିକିଏ ବି ଦୋ ଦୋ ପାଞ୍ଚ ନ ହୋଇ ସିଧାସଳଖ ମୁଁ ଯୁଆଡ଼େ କହୁଛି ସିଆଡ଼େ ଚାଲ ।"

ଆମେ ପ୍ରାୟ ରୁଦ୍ଧଶ୍ୱାସ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଥିଲୁଁ । ଆମ ଉପରେ ଥରେ ତାଚ୍ଛଲ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟି ଫେରାଇ ନେଇ ଗୁଣିଆ ଛାଡ଼ିଲେ ପୁଣି ଏକ କର୍ଣ୍ଣପଟବିଦାରକ ଚିତ୍କାର । "କ'ଣ ହେଲା, ଖାଇବୁ ନାହିଁ ? ଜାଣିଥା, ସେଥିରେ ମୋ'ର ହୃଦୟ ତରଳିବ ନାହିଁ । ଖା ବା ନ ଖା; ଏ କୋଠି, ଏ ଗାଁ ତୋତେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଛାଡ଼ିଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।"

ଗ୍ରାମମୁଖ୍ୟ ଏଥର ଯଥାମତ କାତରକଣ୍ଠରେ କହିଲେ, "ଗୁଣିଆ ବାବା, ଆପଣ ଟିକିଏ ଅପେକ୍ଷା କଲେ ଭଲ ହେବ । ଝିଅ କେବେ ଆମ କଥା ଭାଙ୍ଗି ନାହିଁ । ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଖାଇବ । ଆପଣ ତାକୁ କୁହନ୍ତୁ ଯେ, ସେ ଏଇ ସାମାନ୍ୟ ପଦାର୍ଥତକ ଖାଇବାପାଇଁ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଅନୁରୋଧ କରୁଛୁଁ । ଆମ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ ବହୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ସ୍ନେହଭରେ ଏସବୁ ଉପହାର ଆଣିଛନ୍ତି ।"

କିନ୍ତୁ ଗୁଣିଆ ଏ ଅନୁରୋଧ ପ୍ରତି କର୍ଣ୍ଣପାତ କଲେ ନାହିଁ । "ଭୁରୁଣୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ଚାଲିଯିବାକୁ ବାହାରିଛି । ତାକୁ ବାଟ ଦିଅ ।" ସେ ପାଟିକଲେ ।

ଜନତା ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଦ୍ୱିଧାବିଭକ୍ତ ହୋଇଗଲା ।

ଝିଅ କିଛି ଖାଇଲା ନାହିଁ । ଅଥଚ ଚାଲିଯିବାକୁ କହିବା ମାତ୍ରେ ସେ ଚାଲିଯାଉଛି । ଆମେ ବୁଝିଲୁ କେଡ଼େ ଅଭିମାନ ସିଏ କରିଥିବ । ଆମେ ନିଜ ନିଜକୁ ବଡ଼ ଦୁଷ୍ଟ ମନେକଲୁଁ ।

"ଚାଲ୍ ବେଟୀ ଚାଲ୍ । ଠିକ୍ ଅଛି । ମୁଁ ତୋ ପଛରେ ଚାଲୁଛି ।" ଗୁଣିଆ ଆମ ଭିତର ଦେଇ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ଚାଲିଲେ—ଅଦୃଶ୍ୟ ବନ୍ଦୀ ଆତ୍ମାକୁ ଯଷ୍ଟିଦଣ୍ଡ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ବାଟ ଦେଖାଇ ଦେଖାଇ । ଥରେ ପଛକୁ ଚାହିଁ ବାମ ହାତରେ ସେ ତାଙ୍କ କ୍ଷୀଣକାୟ ସହକାରୀଙ୍କୁ କ'ଣ ଇଙ୍ଗିତ ଦେଲେ । ସହକାରୀ ପଛକୁ ରହିଗଲା, ନରମୁଣ୍ଡ ତଥା ସମସ୍ତ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଗୋଟାଇ ନେବାପାଇଁ ।

ସମସ୍ତେ ଗୁଣିଆଙ୍କୁ ଅନୁସରଣ କରି ଚାଲିଲୁଁ । ଗାଁ ରହିଗଲା ପଛରେ । ବୁଦୁବୁଦୁକିଆ ପ୍ରାନ୍ତର ଭିତର ଦେଇ ମେଞ୍ଚୁଆ ପାଗରେ ମଧେ ମଧେ ଧୂଳିକଣା ଭଳି ବାରିପାତ ସହି ଆମେ ମାଇଲିଏ ଅତିକ୍ରମ କରିଗଲୁଁ ।

"ଆମ୍ !" ଗୁଣିଆ ଗୋଟାଏ ଲମ୍ବା ତାଳଗଛ ତଳେ ପହଞ୍ଚି ହୁକୁମ ଦେଲେ । ତା'ପରେ ସେ ପୂର୍ବଭଳି ଦୁର୍ବୋଧ ମନ୍ତ୍ରମାନ ପାଠକରି ଅର୍ଦ୍ଧ ଦଣ୍ଡେଟି ଗଛ ଦେହରେ ବାଡ଼େଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗଛଟିକୁ କେତେଥର ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କଲେ ।

"ଆଜିଠାରୁ ଏଇଗଛ ହେଲା ତୋ ଘର, ବୁଝିଲୁ ?" ଗୁଣିଆ ଗଛର ଅଗ୍ରଦେଶକୁ ଅନାଇ କହିଲେ ।

ତା'ପରେ ସେ ସଗର୍ବରେ ଆମ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଏତେବେଳେ ଗୋଟାଏ ଗାଭୀର୍ଯ୍ୟ ଧରଣର ହସ ହସିଲେ ଏବଂ କହିଲେ, "ଭୂତୁଣୀ କେବେ ଆଉ ଏ ଗଛ ଛାଡ଼ି ପାରିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ତାକୁ ଗଛ ସହିତ କଳା ଦେଇଛି ।"

ଏଥର ଜନତା ଗ୍ରାମାଭିମୁଖୀ ହେଲା । ଆମେ ପିଲାଏଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନଙ୍କ ସହି ଚାଲିଲୁଁ । ବଡ଼ ମଣିଷମାନେ ଆମ ଆଗେ ଆଗେ ଗୁଣିଆଙ୍କୁ ବେଷ୍ଟନ କରି କ୍ଷିପ୍ରତର ଗତିରେ ଚାଲିଲେ ।

ମାରବରେ ବାଟ ଚାଲୁଥିଲୁଁ, ହଠାତ୍ କିଏ ଜଣେ ତାଙ୍କ କୋହ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ପରେ ଦେଖାଗଲା, ସମସ୍ତେ କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି ଯେତେଦୂର ମାରବରେ ସମ୍ଭବ ।

ଆମେ ଗାଁ ସୀମାରେ ପହଞ୍ଚିବା ବେଳକୁ କୋଠିଭଙ୍ଗା କାମ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲାଣି । ତନ୍ତ୍ରଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଭାଙ୍ଗିବା ସହଜ ହୁଏ ବୋଲି କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ଆମ ଗ୍ରାମ-ମୁଖ୍ୟଙ୍କୁ କହୁଥିଲେ ।

ତନି ଚାରିଦିନ କ୍ରମାଗତ ବର୍ଷା ପରେ ଆକାଶ ପରିଷ୍କାର ହୋଇଗଲା । ଜହ୍ନ ଦେଖାଗଲା ଅସ୍ୱାଭାବିକ ପରିଚ୍ଛନ୍ନ । ଅନ୍ୟ ଜହ୍ନରାତିମାନଙ୍କ ଭଳି ସେଦିନ ରାତିରେ ବି ଆମେ ଗାଁ ସାମନାରେ ହା-ଡୁ-ଡୁ ଖେଳିବା ପାଇଁ ଠୁଳ ହେଲୁଁ ।

ଅଳ୍ପ ସମୟ ଭିତରେ ଆମେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କଲୁଁ ଯେ କାହିଁକି କେଜାଣି ଖେଳ ଜମୁନାହିଁ । ଜଣେ କିଏ କହିଲା, "ଏଠି ମାଟି ବଡ଼ ସନ୍ତସନ୍ତିଆ । ଟିକିଏ ଦୂରକୁ ଗଲେ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ—ସେଇଁଠି ପଡ଼ିଆ ଉଚ୍ଚ ଓ ଶୁଖିଲା ?"

ପ୍ରସ୍ତାବ ମାତ୍ରକେ ଆମେ ଦୌଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲୁଁ । ଅଚିରେ ଆମେ ପହଞ୍ଚିଲୁଁ ଆମ ଭୂତୁଣୀ ଝିଅ ବନ୍ଦୀଥିବା ତାଳଗଛ ତଳେ । କେଇ ମିନିଟ ଭିତରେ ଖେଳ ବେଶ୍ ଜମିଗଲା । ଅନେକ ରାତିଯାଏ ଆମେ ଖେଳିଥିଲୁଁ । ଆମ ଗାର୍ଜିଆନମାନେ ଧରି ନେଇଥିଲେ ଯେ ସେଇଟା ଆମ ପରୀକ୍ଷା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଉଦ୍ଦୀପନା । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି, ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ ବନ୍ଦିନୀ ଝିଅଟିକୁ ଟିକିଏ ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ଦେଇ ଆଶ୍ୱସ୍ତି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲୁଁ ।

ଗ୍ରୀଷ୍ମାବକାଶ ଶେଷ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟହ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ସେଠାକୁ ଖେଳିବାକୁ ଯାଉଥିଲୁଁ ।

ଛୁଟି ଶେଷ ହେଲା । ଉଚ୍ଚ-ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ମୁଁ ଯାଇ ସହରରେ ରହିଲି । ସହରର ଜୀବନ ପୂର୍ବରୁ ଅଙ୍ଗେ ନିଭେଇ ନ ଥିଲି । ଅତଏବ ବହୁ କିସମର ବିସ୍ମୟ ଓ ପୁଲକ ଭିତରେ ନିମଜ୍ଜିତ ହୋଇଗଲି । ଭୁରୁଣୀ ଝିଅଙ୍କୁ ପାସୋରି ଦେଲି ।

ଛଅମାସ ପରେ ଆସିଲା ପୂଜାଛୁଟି । ଦୀର୍ଘପଥ ବସ୍‌ରେ ଆସି, ପୁଣି କେତେ କୋଶ ପାଦରେ ଚାଲି ଆମ ଗାଁରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ହୁଏ । ଉଦ୍ଦାମ ଉଲ୍ଲାସରେ ପଥର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଅତିକ୍ରମ କରୁଥିଲି । ହଠାତ୍, ପ୍ରାନ୍ତର ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚି ଆଖିରେ ପଡ଼ିଲା ସେଇ ତାଳଗଛ । ସ୍ତମ୍ଭୀଭୂତ ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲି କେତେ ସମୟ । ବଜ୍ରପାତରେ ଗଛଟି ମରି ଯାଇଥିଲା । ଅଗ୍ରଦେଶ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭସ୍ମିଭୂତ ହୋଇଥିଲା । ଶୁଖିଲା, ହାଲୁକା ଦେହ କ୍ରମେ ଚୂର୍ଣ୍ଣବିଚୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା ।

ଆଖି ପୋଛି ପୁଣି ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲି ।

ଗାଁରେ ପନ୍ଦର ଦିନ ରହଣି ଭିତରେ ଆମେ କିଶୋରମାନେ ସେଥର ଭୁରୁଣୀ ବିଷୟରେ ମୋଟେ ଆଲୋଚନା କରିନାହୁଁ । ଆଉ ସେତେବେଳେ ବର୍ଷାକାଳ ହୋଇଥିବାରୁ ହା-ଡ଼ୁ-ଡ଼ୁ ଖେଳିବାକୁ ପ୍ରାନ୍ତର ଭିତରକୁ ଯିବା ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁ ନଥିଲା ।

କ୍ରମେ ମୁଁ ହା-ଡୁ-ଡୁ ଖେଳିବା ବୟସରୁ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲି ଏବଂ ଗାଁକୁ ଯିବା ମଧ୍ୟ ଧୀରେ ଧୀରେ କମି ଆସିଲା ।

ଆଉ ଆମ ପରେ ଯେଉଁ ପିଲାମାନେ ବଢ଼ୁଥିଲେ, ସେମାନେ ଆମଠୁଁ ଥିଲେ ବହୁ ବିଷୟରେ ପୃଥକ୍ । ଆମ ପିଲାବେଳର ଶିହରଣ ସମ୍ପର୍କରେ ସେମାନେ ଥିଲେ ବିଲ୍‌କୁଲ୍ ଅଜ୍ଞ ।

କବନ୍ଧ

ଶ୍ରୀ ରବି ପଟ୍ଟନାୟକ

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା । ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ପୁଣି ଭୂତ ପ୍ରେତର ଭୟ । ପ୍ରଥମେ ଆମେ କେହି ବିଶ୍ୱାସ କଲୁନି କଥାଟା ଶୁଣି । ତା'ଛଡ଼ା ଆମର ଏହି ଇସ୍ପାତ ସହରଟି ଆଧୁନିକତାର ଓ ବିଜ୍ଞାନର ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ପୀଠ । ପୃଥିବୀର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୂତନ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଏଇଠି ଲୁହା ନିଷ୍କାସିତ ହେଉଛି । ରାସ୍ତାଘାଟ ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନତାରେ ଏହା ଇଉରୋପର ଯେ କୌଣସି ସହର ସାଙ୍ଗରେ ତୁଳନୀୟ । ବିଜୁଳିବତୀର ଆଲୋକରେ ଏଠାରେ ରାତି ନାହିଁ । ଏଠା'ରେ ପ୍ରାୟ ଅଧିକାଂଶ ବ୍ୟକ୍ତି ଶିକ୍ଷିତ, ସଭ୍ୟ । ଯୋ'ଉମାନେ ଅବା ପାଠ ପଢ଼ିନାହାନ୍ତି, କୁଲି ଓ ଶ୍ରମିକଶ୍ରେଣୀୟ ଲୋକମାନେ—ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର କୁସଂସ୍କାର ଛାଡ଼ି ଦେଇଛନ୍ତି । ଆଉ ସେମିତି ପୂଜା ଅର୍ଚ୍ଚନା ବି ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ଶିଖିଲେଣି ଭଗବାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ମଣିଷ ହିଁ ବଡ଼ । ତା'ର ମସ୍ତିଷ୍କ ଦ୍ୱାରା ସବୁକିଛି ସମ୍ଭବ । ତେଣୁ ଆମର ଏହି ସହରଟି ବିଜ୍ଞାନର ଜୟଯାତ୍ରା ପଥର ଏକ ବିଜୟୀ ସେନାପତି । ବାସ୍ତବବାଦର ଏକ ଜୀବନ୍ତ ପ୍ରତୀକ । ଗୋଟିଏ କଥାରେ ମୂର୍ତ୍ତିମାନ ବାସ୍ତବବାଦ । ସେଇଠି spiritualism, mysticismର ପ୍ରଶ୍ନ କାହିଁ ?

ସେଥିପାଇଁ ଯେତେବେଳେ ପୁରାତନ ସହରରୁ ରଘୁ ଆସି ସମ୍ବାଦ ଦେଲା ଆମେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲୁ । ଆମ ସହରଟା ଦୁଇଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ନୂତନ ଓ ପୁରାତନ । ପୁରାତନ ଓ ନୂତନ ଭାଗକୁ ବିଭକ୍ତ କରିଛି ଗୋଟାଏ ଛୋଟ ପାହାଡ଼ । ପୁରୁଣା ସହର କେଜାଣି କେଉଁ କାଳରୁ ରହିଆସିଛି । ଯୋଜନାହୀନ—ଆବର୍ଜନାପୂର୍ଣ୍ଣ—ବସ୍ତି । ସାରି ସାରି ଘର ଏପଟ ସେପଟ ହୋଇ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଛି । ରାସ୍ତାରେ ଗୋଟାଏ ମଟର ରହିଗଲେ ଅନ୍ୟ ଲୋକର ପିଣ୍ଡାକୁ ନ ଉଠିଯିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ରାସ୍ତା ଦୁଇକଡ଼ରେ ଚା'ଦୋକାନର ଯେତକ ଅଇଁଠାପତର, ଆଉ ପରିବା ଦୋକାନର ପଚା ବାଇଗଣ, ବିଲାତିବାଇଗଣ, କଦଳୀଚୋପାର ସ୍ତୂପ । ଠେସାଠେସି ଘର । ଯେମିତି ଗୋଟାଏ ଏକାନ୍ନବର୍ତ୍ତୀ ପରିବାର ବାହାରୁ ବିପଦର ଆଶଙ୍କା କରି ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ପରସ୍ପରକୁ କୁଣ୍ଢେଇ ଧରି ବସିଛନ୍ତି । ଏଇ କୁଚ୍ଛିତ କୁତ୍ସିତ ଆବର୍ଜନା ଭିତରୁ ତଥାପି ଗୋଟାଏ ପ୍ରାଣର ଝଙ୍କାର ବାଜେ ଗୋଟିଏ ସୁରରେ । ଗୋଟିଏ ସ୍ପନ୍ଦନରେ ଉତ୍‌ଫୁଲ୍ଲ ହୋଇ ଉଠନ୍ତି ସେମାନେ । ହଜାରେ ଲୋକ, ହଜାରେ ବର୍ଣ୍ଣ, ହଜାରେ ସ୍ୱଭାବ ଭିତରୁ ବି ଏଇ ଏକତ୍ୱର ସୁରର ବ୍ୟଞ୍ଜନା ଏକ ଅପ୍ରତିହତ ପ୍ରେମର ଅବିରାମ

ଧାରା ପରି ବହିଆସିଛି ଯୁଗ ଯୁଗଧରି । ଗୋଟାଏ ଆଦିମ ଅରଣ୍ୟ ପରି ବହୁ ବୃକ୍ଷଲତାର ସମାହାରରେ ବି ସେଇ ଚିରନ୍ତନୀ ସବୁଜର ଚେତନା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକାଠି କରି ବାନ୍ଧିରଖିଛି । ଜଣକର ବେଦନା, ଅପରର ପ୍ରାଣରେ ସୃଷ୍ଟି କରେ ସମବେଦନା । ଏକକର ହସ ଖୁସି ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସବର ଢେଉ ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ପ୍ରାଣରେ ସୃଷ୍ଟିକରେ, ସମକେନ୍ଦ୍ରିକ ବୃହତ୍ତର ଆନନ୍ଦର ଢେଉର ବୃତ୍ତ ଯା'ର ବ୍ୟାପ୍ତି ସମସ୍ତ ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ଚେତନାର ବେଳାଭୂମିରେ ସୀମାବଦ୍ଧ ରହି ପୁଣି ଆହୁରି ସୃଷ୍ଟି କରେ ଏକ ନୂତନ ଆନନ୍ଦର ଢେଉ । ଏଇ ଢେଉର ସମ୍ମିଶ୍ରଣରେ ଜାତ ହୁଏ ଗତି-ସ୍ରୋତ —ଏକ ଜୀବନର ସ୍ରୋତ । ବହମାନ ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ,ଏକମୁଖୀ,ଆନନ୍ଦମୟୀ ଜୀବନଧାରା ।

କିନ୍ତୁ ଆମେ ନୂତନ ସହରର ଯୋଉଠି ଆମେ ଥାଉଁ ସେଇଠି ସ୍ଥାର ପୂରାପୂରି ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ । ସାରି ସାରି ଏକ ସରଳରେଖାରେ, ଜ୍ୟାମିତିକ ସୂକ୍ଷ୍ମତା ନେଇ, ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ଘର । ସୂତାଏ ବି ଏପଟ ସେପଟ ନାହିଁ । ଦୁଇ ସାରି ଘରଭିତରେ ଟିକିଣି ଫୁଟ ଚଉଡ଼ାର ପିଚୁ ଢଳା ମସୃଣ ରାଜପଥ । ପରିଷ୍କୃତ । ଧୂଳି ନାହିଁ, ମଳି ନାହିଁ । ପରିଚ୍ଛନ୍ନ । ଏକ ସଦ୍ୟ ଖୋଳପାଛଡ଼ା କଳା ସାପର ଦେହ ପରି । ବିଜୁଳି ଆଲୁଅରେ ଚକମକ୍ କରିଉଠେ । ଘର ଆଗରେ ସାମାନ୍ୟ ପରିମିତ ଜାଗାରେ ବଗିଚା— ନାନା ଜାତି ଫୁଲର । ବିଦେଶୀ, ମହାର୍ଘ, ସୁନ୍ଦର, ଗନ୍ଧଭରା, ଗନ୍ଧହୀନ । ସେଇଠି ବି ସେଇ ଜ୍ୟାମିତିର ସରଳ ଅଙ୍କନ । ମାପଚୁପ ହୋଇ ଲଗା ହୋଇଛି ଯୋଉଠି ଗଛ ତା'ର ସ୍ୱାଭାବିକ ବର୍ଦ୍ଧନଶୀଳତାରେ ପ୍ରକୃତିର ନିୟମ ମାନି ବଢ଼ି ଯା'ଇଛି । ତାକୁ କାଟି କୁଟି ପୁଣି ସାଇଜ କରି ରଖାଯାଇଛି । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଏଇଠି ଏକ ସରଳରେଖା, ଅସଜଡ଼ା, ସ୍ୱାଭାବିକ ନୁହେଁ ପ୍ରକୃତିର ନିୟମରେ ନୁହେଁ । ସବୁ ସଜଡ଼ା, ଅସ୍ୱାଭାବିକ, ମନୁଷ୍ୟର ମନସ୍ତୁଷ୍ଟି ଦେଲାଭଳି କୃତ୍ରିମ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ । ଆଉ ସେମିତି ବି ଏଠିକାର ଲୋକ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ । ନିଷ୍ଠୁର ଭାବରେ ଏକାକୀ । ଜଣକର ବେଦନା କେବଳ ଜଣକଭିତରେ ହିଁ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହେ, ତା'ର ବ୍ୟଞ୍ଜନା ତା'ର ରାଗିଣୀ ଅନ୍ୟ ପ୍ରାଣକୁ ସ୍ପର୍ଶିବ କରେ ନା । ଏଠାରେ ଗୋଷ୍ଠୀ ନାହିଁ, ଏକତ୍ୱ ନାହିଁ । କେବଳ ସହସ୍ର ଭିନ୍ନମୁଖୀ ଧାରାର ବିଭକ୍ତ ଗତିପଥ । ଇସ୍ପାତନଗରୀରେ କାମ କରିବାକୁ ହେଲେ ଦରକାର ଇସ୍ପାତ.ଦେହ, ଇସ୍ପାତ-ମନ । ତେଣୁ ଏଇ ନୂତନ ନଗରୀରେ ପୁରାତନକୁ ଦୂରେଇ ଦେଇ ଘୃଣ୍ୟ କରି ରଖିଛି । ବାଛନ୍ଦ କରିଛି । ପୁରାତନ ପୁରାତନ ହିଁ ରହୁ । ତା'ରି ଭିତରେ ପଚିସଢ଼ି ଧ୍ୱଂସ ହେଉ । ତା'ପରେ ନୂତନ ଆସି ଗଢ଼ିବ ତା ଉପରେ ତା'ର ନୂତନତ୍ୱର ବିଜୟ-ସ୍ତମ୍ଭ ।

କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତ ପୁରାତନୀ ମରେନା । ସେ ସନାତନୀ ପ୍ରାଣ ଶକ୍ତିରେ ଉଜ୍ଜୀବିତ ହୋଇ ବଞ୍ଚିରହେ । ଯୁଗ-ଯୁଗଧରି । ଉତ୍‌ଥାନ ପତନ ଭିତରେ

ତା'ର ଧାର କେବେ ମନ୍ଦାକିନୀ ପରି ଆକାଶରେ ଫୁଟେ ଆଉ କେତେବେଳେ ବା ଫଲ୍‌ଗୁ ପରି ଆତ୍ମଗୋପନ କରେ ।

ଏମିତି ଏକ ନୂତନ ନଗରୀରେ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ କାଳ ରହିଲା ପରେ ମୋର କେବେ ବିଶ୍ୱାସ ହେଉ ନ ଥିଲା ଯେ ଏଠିକା ମଣିଷ ଫେର୍ ଏମିତି ପୁରାତନ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ନେଇ ମୁଣ୍ଡ ଖେଳେଇବ । ସେଥିପାଇଁ ସେଦିନ ଯେତେବେଳେ ରଘୁ କହିଲା ମୁଁ ଜମା ବିଶ୍ୱାସ କଲି ନି । ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ପୁଣି ବିଜ୍ଞାନର ହୃଦୟ-ଭିତରେ କବନ୍ଧର ଆବିର୍ଭାବ । ଅସମ୍ଭବ, କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଆମ ସେକ୍‌ସନ୍‌ରେ ଫୋରମ୍ୟାନ୍ ପାଣ୍ଡେ ଏ କଥା ନିଶ୍ଚିତଭାବେ କହିଲେ ସେତେବେଳେ ଆଉ ଠିକ୍ କଥାଟାକୁ ଉଡ଼େଇ ଦେଇ ହେଲାନି । ସେ କହିଲେ ଗୋଟାଏ କବନ୍ଧର ଆବିର୍ଭାବ ହୋଇଛି ପୁରୁଣା ସହରରେ । ଲୋକେ ତାକୁ ଦେଖିଲେଣି ଥରେ ଦି'ଥର । ତା'ର ମୁଣ୍ଡ ନାହିଁ । ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ହାତ ଦି'ଟା । ଆଉ ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ପାଟି । ଠିକ୍ ଛାତି ଉପରେ । ପାଟିର ଠିକ୍ ଉପରେ ଦୁଇକଡ଼କୁ ଦୁଇଟା ବ୍ଲାଷ୍ଟ ଫର୍ନେସ ପରି ବିରାଟ ବିରାଟ ଆଖି । ଆଉ ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ତାଳଗଛ ପରି ଗୋଡ଼ ଦୁଇଟା । ଅତି ବଳବାନ୍ । ଦୁର୍ଦ୍ଦମନୀୟ, ପ୍ରଚଣ୍ଡ । ପାଣ୍ଡେଙ୍କର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ ସୁଲେମାନ ଅଲିଙ୍କୁ ସେ କାଲି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଖାଇ ଦେଇଛି । ଆଜି ସକାଳେ ତାଙ୍କର ପୁଅ ଆସି ଖବର ଦେଲା । ନା, ଅବିଶ୍ୱାସ କରିବାର କିଛି କାରଣ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ତଥାପି କାହିଁକି ସ୍ୱୀକାର କରି ହେଉନି କଥାଟା । କବନ୍ଧର ଭୟରେ ତେଣୁ ସୁଲେମାନ ଅଲିଙ୍କ ପରିବାର ଆସି ପାଣ୍ଡେଙ୍କ ଘରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇଛନ୍ତି । କବନ୍ଧ ଭୟ କରି ପାରେ, ଏ ଆଡ଼କୁ ଆସିବାକୁ; କାରଣ ପୁରୁଣା ସହରର ଆବର୍ଜନା ଭିତରେ ସେ ସିନା ଲୁଚି ରହିପାରେ । ଏଇଠି ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଆଲୋକିତ ନଗରୀଭିତରେ ଲୁଚିବ କୋଉଠି ?

ସେଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ କିନ୍ତୁ କଥାଟା ଆଉ ଅବିଶ୍ୱାସ କରି ହେଲାନି । ପୁରୁଣା ସହରରେ କବନ୍ଧର ଉତ୍ପାତ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । କିଛିଦିନ ଧରି ରାତିରେ ସେ କେବଳ ବାହାରୁଥିଲା । ଲୁଚି ଲୁଚି ଛପି ଛପି ହପା କରୁଥିଲା । କେବଳ ବୟସ୍କ ଲୋକମାନଙ୍କୁ । ନାରୀ ଓ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଖାଇବାର ଖବର ନ ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ଶୁଣିଲୁ ସେ ଦିନବେଳେ ବି ବାହାରିଲାଣି । ଦ୍ୱିପ୍ରହର ବେଳେ ନଜାକତ୍ ଅଲିର ଘର ଭିତରେ ପଶି ସେ ତାକୁ ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ତିନୋଟି ପିଲାଙ୍କୁ ଖାଇ ଦେଇଛି । ଏଇ ଘଟଣା ପରେ ଦଳ ଦଳ ଲୋକ ପୁରୁଣା ସହର ଭିତରୁ ମାଡ଼ି ଆସିଲେଣି ନୂଆ ସହରକୁ । ସାରା ସହର ନୂଆ କି ପୁରୁଣା ଚାରିଆଡ଼େ ଗୋଟାଏ ଆତଙ୍କର ଛାୟା ଖେଳିଗଲା । କାହାରି ମୁହଁରେ ଆଉ କିଛି କଥା ନାହିଁ । କେବଳ କବନ୍ଧର କଥା । ତା'ର ନୃଶଂସତାର କାହାଣୀ । ଅଫିସ, ବସ୍, ଟ୍ରେ'

ଦୋକାନ, ସ୍କୁଲ ସବୁଆଡ଼େ ସେଇ କବନ୍ଧର ଚର୍ଚ୍ଚା । ଆମ ନୂତନ ନଗରୀରେ ବି ସେଇ ଆଶଙ୍କାର ଛାୟା ପଡ଼ି ଆସିଲାଣି । ସମସ୍ତେ ଭୀତତ୍ରସ୍ତ, ଆଶଙ୍କାକୁଳିତ । କେଜାଣି କେତେବେଳେ ଯଦି ମାଡ଼ିଆସେ । ସମସ୍ତେ ତ କାମିକା ଲୋକ । କିଏ ଅଫିସ ଭିତରେ, କିଏ ବା କାରଖାନା ଭିତରେ । ଘରେ ଖାଲି ଶିଶୁ ଓ ନାରୀ । ଦୁର୍ବଳ ଓ ଅସହାୟ । ଯଦି ସେତିକବେଳେ ଚାଲି ଆସେ, ଆଉ କିଛି ଉପାୟ ରହିବ ନାହିଁ । ନାନାପ୍ରକାର ଦୁଶ୍ଚିନ୍ତା ଭିତରେ ଅଫିସର କାମ ଆଉ କରି ହେଉନ । ଆମେ ସବୁ ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ଜାତିଧର୍ମ ନିର୍ବିଶେଷରେ ତା'ର ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲୁ । ଯିଏ କେହି ନୂତନ ଖବର ଆଣିଲା ତା'ର ଟେବୁଲ ପାଖରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଗଦା ହୋଇ କବନ୍ଧର ନୂତନ କାର୍ଯ୍ୟ-କଳାପ ଶୁଣିବାକୁ ଉତ୍‌କଣ୍ଠ ହୋଇ ରହିଲୁ । ସେ ଦିନଟା କଟିଲା କେବଳ ଉତ୍‌କଣ୍ଠା ମଝିରେ । କେମିତି ସହଳ କାମ ସାରି ଘରକୁ ଫେରିବା କଥା । ଯଦି କବନ୍ଧ ଆସେ ତ ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରିବା, ସ୍ତ୍ରୀ ପୁତ୍ର ସହିତ । ଆଉ ସେମାନଙ୍କୁ ଏକାକୀ ଅବସ୍ଥାରେ ରଖି ଲାଭ କ'ଣ ? ଘରକୁ ଫେରି ମଧ୍ୟ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ହେଉନ । ସାରା ରାତି ନୂତନ ନଗରୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକ ଅର୍ଦ୍ଧ ଜାଗରଣ ଅର୍ଦ୍ଧ ନିଦ୍ରା ଭିତରେ କାଟିଛନ୍ତି । କେଜାଣି କେତେବେଳେ ଯଦି ଚାଲି ଆସେ । ସମସ୍ତେ ଉତ୍‌କଣ୍ଠିତ, ଆଶଙ୍କାକୁଳିତ, ଭୟତ୍ରସ୍ତ । ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳୁ ସମସ୍ତେ କବାଟ ପକେଇ ଦେଲେଣି । ସିନେମା ହଲ, ଯେଉଁଠି ଟିକେଟ ମିଳେନା, ସେଇଟା ବି ପ୍ରାୟ ଫାଙ୍କା । ବାଟ-ଘାଟରେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ବି ଲୋକ ଦେଖା ଯାଉନି । ଆମେ ବି ସେଇ ଭୟର ଛାୟାରେ ଭୀତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲୁ । ଆମ ମେସରେ ଆମେ ଆଉ ଚାରିଜଣ ଲୋକ । ଭୂପତି, ସୋମନାଥ, ବ୍ରଜ ଓ ମୁଁ । ସୋମନାଥ ନୂତନ ବିବାହିତ । ବ୍ରଜ ସଦ୍ୟ କଲେଜ ଫେରନ୍ତା । ପ୍ରେମ କରୁଛି କାହାକୁ ଗୋଟାଏ । ପ୍ରତି ଦିନେ ଛଡ଼ା ଦିନେ ଲଫାଫାରେ ନେଳି କାଗଜ ଭର୍ତ୍ତି କରି ପଠାଏ । ଭୂପତି ଓ ମୁଁ ଅବିବାହିତ । ଆମର ଏଇ ଚାରିଜଣଙ୍କୁ ନେଇ ମେସ୍ । ଘରଟା ଭୂପତି ନାଁରେ । ସେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ପୁରୁଣା, ଆମେ କେହି ଘର ପାଇନୁ ବୋଲି ସବୁ ତା'ରି ବସାରେ ଉଠିଛୁ । ବେଶ୍ ମଜ୍ଜାରେ କଟିଯାଏ; କିନ୍ତୁ ଗତ ଛଅ ସାତ ଦିନ ହେଲା ଚାକରଟା ଛୁଟି ନେଇ ଗାଁକୁ ଯାଇଥିବାରୁ ଟିକିଏ ଅସୁବିଧା ହେଉଛି । ହୋଟେଲରେ ଖାଇବାକୁ ବାଧେ । ଯଦିବା ପାଳିକରି ଦିନେ ଦି' ଦିନ ରାନ୍ଧିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲୁ ସେଇଟା ସୁବିଧା ମନେହେଲା ନାହିଁ । ବ୍ରଜର ରାତି ଦୁଇଟାରୁ ସକାଳ ଆଠଟା ଡିଉଟି । ସେ ଡିଉଟିରୁ ଫେରି ଲମ୍ବତମ୍ବ ହୋଇ ବିଛଣାରେ ପଡ଼ିଯାଏ । ସୋମନାଥ ସକାଳ ଆଠରୁ ଦିନ ଦୁଇଟା । ମୋର ବି ସେମିତି ବ୍ରଜ ସାଙ୍ଗରେ ଡିଉଟି । କେବଳ ବାକୀ ରହିଲା ଭୂପତି । ସେ ଅଫିସର ହେଡ଼୍ ଆସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ । ତେଣୁ ସେ କେବଳ ଦଶଟାରୁ ଚାରିଟା ଡିଉଟି କରେ; କିନ୍ତୁ ତା' ଉପରେ ସବୁ ଭାର ପକାଇବା ଉଚିତ ମନେ ହେଲା ନା । ସେ ବା ପାରନ୍ତା

କୋଉଠୁ ? ତା'ଛଡ଼ା ସେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କଠୁ ବୟସରେ ସିନିଅର । ଆମେ ସମସ୍ତେ ତାକୁ ଭାଇ ବୋଲି ଡାକୁ ।

ଯେଉଁଦିନ ରାତିରେ ଆମେ ହୋଟେଲକୁ ଖାଇବାପାଇଁ ଦେଖୁ ତ ହୋଟେଲରେ ଲୋକ କେହି ନାହିଁ । ହୋଟେଲ ମାଲିକ ସୂର୍ଯ୍ୟ ରାଓ କହିଲା, "ଆଜି ସନ୍ଧ୍ୟା ଛ'ଟାରୁ ସବୁକାମ ଶେଷ । କେବଳ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା ଥିଲି । ନହେଲେ ମୁଁ କେତେବେଳୁ ହୋଟେଲ ବନ୍ଦ କରି ସାରନ୍ତିଣି । ଯଦି ଆଉ ଟିକିଏ ଡେରି କରିଥା'ନ୍ତେ ତେବେ ମୁଁ ବନ୍ଦ କରି ଦେଇଥାନ୍ତି । ଆଚ୍ଛା ଏ କବନ୍ଧ ଆସିଲା ? ସତରେ, ଆପଣମାନେ କ'ଣ ଭାବୁଛନ୍ତି ?"

ବିଜ କହିଲା, "ଅବିଶ୍ୱାସ ତ କରି ହେଉନି । ଗତ ଦୁଇଦିନ ହେଲା ଯୋଉ ଘଟଣା ଘଟିଲାଣି ଆଉ ତ ଏହାକୁ ମିଛ ବୋଲି କହି ହେବନି; କିନ୍ତୁ ସେ ଯେ ଏହି ନୂତନ ସହରକୁ ଆସିବ ମୋର କାହିଁକି ମନେ ହେଉନି ।"

ଭୂପତି କହିଲା, "କାହିଁକି ମନେ ହେଉନି । ସେ ଯେତେବେଳେ ପୁରୁଣା ଟାଉନରେ ଏତେ ଗଣ୍ଡଗୋଳ କରି ସାରିଲାଣି ଏଠାକୁ ନ ଆସିବ କାହିଁକି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଇଠି ସେ ଯଥେଷ୍ଟ ଖାଦ୍ୟ ପାଉଛି, ସେଥିପାଇଁ ଏଠାକୁ ଆସୁନି । ଯେତେବେଳେ ସେଠିକା କାମ ସରିଯିବ, ଦେଖିବ ନିଶ୍ଚେ ଏଠାକୁ ମାଡ଼ି ଆସିବ । ତାକୁ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବା ଦୁଷ୍କର ।"

ସୋମନାଥ ଟିକିଏ ରାଗିଯାଇ କହିଲା, "ଆମ ଏ ପୁଲିସମାନେ କ'ଣ କରୁଛନ୍ତି ?" "ଯେତକ ମେଲେରିଆଗ୍ରସ୍ତ ଡରକୁଳା ଗୁଡ଼ାକ ତ ରହିଛନ୍ତି ପୋଲିସବାହିନୀରେ । ଟିକିଏ ଫୁ କରିଦେଲେ ଝଡ଼ି ପଡ଼ିବେ । ରାଇଫଲ ଚଳେଇବା ତ ଦୂରର କଥା । ବୋଧହୁଏ ଭଲକରି ରାଇଫଲ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି ସେଗୁଡ଼ାକ । ଆଉ ସେମାନେ କ'ଣ କରିବେ ?" ଯୋଗ କଲି ମୁଁ ।

"କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ତ କିଛି ହେଲେ ଚେକ୍ କରି ପାରନ୍ତେ । ଗୋଟାଏ କବନ୍ଧକୁ ଏତେ ଗୁଡ଼ା ପୁଲିସ କ'ଣ କିଛି କରିପାରିବେ ନାହିଁ ନାଁ, ଆମ ପୋଲିସ ଯେମିତି, ଆମ ସରକାର ସେମିତି ।"

ଭୂପତି ଆଉ ଥରେ ଶାନ୍ତ ଗଳାରେ କହିଲା, "ପୋଲିସ ଓ ସରକାରକୁ ଗାଳି ଦେଇ ଲାଭ ନାହିଁ । କାରଣ ପୋଲିସମାନେ କାହା ସାଙ୍ଗରେ ଲଢ଼େଇ କରିବେ ? କାହାକୁ ମାରିବେ ? କବନ୍ଧର କ'ଣ ଦେହ ଅଛି ଯେ ତା' ଦେହରେ ଗୁଳି ବାଜିଲେ ସେ ମରିବ । ତା'ର ଦେହ ବୋଲି ବାହାରକୁ ଦେଖାଗଲେ ବି ପ୍ରକୃତରେ ସେଇଟା ଫାଙ୍କା । ପୁରୁଣା ସହରରେ କ'ଣ କେତେଜଣ ଚେଷ୍ଟା କରି

କବନ୍ଧ

ଶ୍ରୀ ରବି ପଟ୍ଟନାୟକ

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା । ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ପୁଣି ଭୂତ ପ୍ରେତର ଭୟ । ପ୍ରଥମେ ଆମେ କେହି ବିଶ୍ୱାସ କଲୁନି କଥାଟା ଶୁଣି । ତା'ଛଡ଼ା ଆମର ଏହି ଇସ୍ପାତ ସହରଟି ଆଧୁନିକତାର ଓ ବିଜ୍ଞାନର ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ପୀଠ । ପୃଥିବୀର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୂତନ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଏଇଠି ଲୁହା ନିଷ୍କାସିତ ହେଉଛି । ରାସ୍ତାଘାଟ ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନତାରେ ଏହା ଇଉରୋପର ଯେ କୌଣସି ସହର ସାଙ୍ଗରେ ତୁଳନୀୟ । ବିଜୁଳିବତୀର ଆଲୋକରେ ଏଠାରେ ରାତି ନାହିଁ । ଏଠାରେ ପ୍ରାୟ ଅଧିକାଂଶ ବ୍ୟକ୍ତି ଶିକ୍ଷିତ, ସଭ୍ୟ । ଯୋଉମାନେ ଅବା ପାଠ ପଢ଼ିନାହାନ୍ତି, କୁଲି ଓ ଶ୍ରମିକଶ୍ରେଣୀୟ ଲୋକମାନେ—ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର କୁସଂସ୍କାର ଛାଡ଼ି ଦେଇଛନ୍ତି । ଆଉ ସେମିତି ପୂଜା ଅର୍ଚ୍ଚନା ବି ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ଶିଖିଲେଣି ଭଗବାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ମଣିଷ ହିଁ ବଡ଼ । ତା'ର ମସ୍ତିଷ୍କ ଦ୍ୱାରା ସବୁକିଛି ସମ୍ଭବ । ତେଣୁ ଆମର ଏହି ସହରଟି ବିଜ୍ଞାନର ଜୟଯାତ୍ରା ପଥର ଏକ ବିଜୟୀ ସେନାପତି । ବାସ୍ତବବାଦର ଏକ ଜୀବନ୍ତ ପ୍ରତୀକ । ଗୋଟିଏ କଥାରେ ମୂର୍ତ୍ତିମାନ ବାସ୍ତବବାଦ । ସେଇଠି spiritualism, mysticismର ପ୍ରଶ୍ନ କାହିଁ ?

ସେଥିପାଇଁ ଯେତେବେଳେ ପୁରାତନ ସହରରୁ ରଘୁ ଆସି ସମ୍ବାଦ ଦେଲା ଆମେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲୁ । ଆମ ସହରଟା ଦୁଇଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ନୂତନ ଓ ପୁରାତନ । ପୁରାତନ ଓ ନୂତନ ଭାଗକୁ ବିଭକ୍ତ କରିଛି ଗୋଟାଏ ଛୋଟ ପାହାଡ଼ । ପୁରୁଣା ସହର କେଜାଣି କୋଉ କାଳରୁ ରହିଆସିଛି । ଯୋଜନାହୀନ—ଆବର୍ଜନାପୂର୍ଣ୍ଣ—ବସ୍ତି । ସାରି ସାରି ଘର ଏପଟ ସେପଟ ହୋଇ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଛି । ରାସ୍ତାରେ ଗୋଟାଏ ମଟର ରହିଗଲେ ଅନ୍ୟ ଲୋକର ପିଣ୍ଡାକୁ ନ ଉଠିଯିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ରାସ୍ତା ଦୁଇକଡ଼ରେ ଗୁ'ଦୋକାନର ଯେତକ ଅଇଁଠାପତର, ଆଉ ପରିବା ଦୋକାନର ପଚା ବାଇଗଣ, ବଇତିବାଇଗଣ, କଦଳୀଚୋପାର ସ୍ତୂପ । ଠେସାଠେସି ଘର । ଯେମିତି ଗୋଟାଏ ଏକାନ୍ନବର୍ତ୍ତୀ ପରିବାର ବାହାରୁ ବିପଦର ଆଶଙ୍କା କରି ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ପରସ୍ପରକୁ କୁଣ୍ଢେଇ ଧରି ବସିଛନ୍ତି । ଏଇ କୁଢ଼ କୁଢ଼ ଆବର୍ଜନା ଭିତରୁ ତଥାପି ଗୋଟାଏ ପ୍ରାଣର ଝଙ୍କାର ବାଜେ ଗୋଟିଏ ସୁରରେ । ଗୋଟିଏ ସ୍ପନ୍ଦନରେ ଉତ୍‌ଫୁଲ୍ଲ ହୋଇ ଉଠନ୍ତି ସେମାନେ । ହଜାରେ ଲୋକ, ହଜାରେ ବର୍ଣ୍ଣ, ହଜାରେ ସ୍ୱଭାବ ଭିତରୁ ବି ଏଇ ଏକତ୍ୱର ସୁରର ବ୍ୟଞ୍ଜନା ଏକ ଅପ୍ରତିହତ ପ୍ରେମର ଅବିରାମ

ନ ଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଦେଖିଲେ ଯୋଉ ଭାବରେ ମାରିଲେ ବି ତା ଦେହରେ କିଛି ବାଜୁନି କି ଲାଗୁ ନି ।''

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଗୁପ୍ତ ତା'ର ଚକ୍‌କଣ କଳା କୁଞ୍ଚି କୁଞ୍ଚିଆ ବାଳରେ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ ହାତ ବୁଲେଇଲା । "ଭଗବାନ ନ କରନ୍ତୁ ସେ ଇଆଡ଼କୁ ଆସୁ ।''

ଆମେ ସମସ୍ତେ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ହୋଇ ନୀରବରେ ଖାଇବାକୁ ଲାଗିଲୁ । ସମସ୍ତେ ଉପରକୁ ଶାନ୍ତ ଓ ଧୀର ବୋଲି ମନେ ହେଉଥାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଠିକ୍‌ଏ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କଲେ ଜଣା ପଡନ୍ତା ଆମେ କେମିତି ଭିତରେ ଭିତରେ କେତେ ଅଶାନ୍ତ ଓ ଅସ୍ଥିର । ଅଜାଣତରେ ବି ଆମେ ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର ଖାଇ ଚାଲିଥାଉ । ଅଜାଣତରେ ହାତରୁ ଭାତ ଗୁଣ୍ଡା ଖସି ପଡ଼ୁଥାଏ, ଅଜାଣତରେ ଗୁହା ଭିତରୁ ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ୱାସ ବାହାରୁଥାଏ । କୌଣସିମତେ ଖାଇ ସାରି ଯେତେବେଳେ ହୋଟେଲରୁ ପଦାକୁ ବାହାରିଲୁ ସେତେବେଳକୁ ମାତ୍ର ସାଢ଼େ ଆଠଟା । ଅଥଚ ମନେ ହେଉଥାଏ ସମସ୍ତ ସହରରେ ଯେମିତି ରାତି ଗୋଟାଏ କି ଦୁଇଟା । ଚାରିଆଡ଼ ନିସ୍ତବ୍ଧ, ନିର୍ଜନ, ସାରା ସହରକୁ ଘେରି ରହିଛି ଗୋଟାଏ ଥମ-ଥମ ଭାବ । ଆଶଙ୍କା ଓ ଭୟର ଗୋଟାଏ ଘନ କୁହୁଡ଼ି । ସେ ଭିତରେ ବି କେମିତି ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ହୋଇଗଲୁ । ଭୟର କୁହୁଡ଼ି ଯେମିତି ଆମର ରକ୍ତର ପ୍ରତି ଅଣୁକଣାରେ ପ୍ରବେଶ କରି ବରଫ କରି ଦେଉଛି ସମସ୍ତ ରକ୍ତସ୍ରୋତକୁ । ସର୍ବଦା ଗପି ଚାଲିଥିବା ବ୍ରଜ ଓ ମୁଁ ଦୁଇଜଣଯାକ ବି ଅଦ୍ଭୁତ ଭାବରେ ନୀରବ ଓ ଶାନ୍ତ । ନିର୍ଜନ ରାଜପଥ ଉପରେ ଆମେ ଚାଲିଛୁ ଚାରୋଟି ପ୍ରାଣୀ; କିନ୍ତୁ ସେଇ ନିଃଶବ୍ଦତା ଭିତରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ମିଳେଇ ଯାଉଁ, କେଉଁ ଅଶରୀରୀ ଜୀବ ପରି । ମଝିରେ ମଝିରେ କେବଳ ଆମ ଚାରିଜଣଙ୍କର ଭାରୀ ନିଃଶ୍ୱାସ ପଦଶବ୍ଦ ବାହାରି ନିର୍ଜନତାକୁ ଭଙ୍ଗ କରିବାର ବୃଥା ପ୍ରୟାସ କରୁଛି । ଅଜାଣତରେ ରାସ୍ତା ପାଖରେ ଥିବା ଗଛ ତଳକୁ, ବଗିଚା ମଧ୍ୟରେ ଜମିଥିବା ପାତଳ ଅନ୍ଧକାର ତଳକୁ ଆଖି ବୁଲି ଆସୁଛି । ସେଇ ଗ୍ରେଟ ପୋଲଟା ପାଖରେ ତ ହଠାତ୍ ଚାରିଜଣଯାକ କେମିତି ଏକାଭାବରେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହିଗଲୁ । ଯେମିତି ସେ ଟାଏ କଣ୍ଢେଇ-ନାଚର ଚାରୋଟି କଣ୍ଢେଇ ପରି ଏକା ସାଙ୍ଗରେ । ହଠାତ୍ ଗୋଟାଏ ଝିଙ୍କାରେ ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇଗଲୁ । କ'ଣ ଗୋଟାଏ ଖମ୍ ଖମ୍ ହେଲା, ସେଇ ପୋଲ ତଳେ, ନିଃଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ କରି ଆମେ ଅତି ନୀରବରେ ପଥର ପରି ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲୁ । କେବଳ ନିର୍ନିମେଷ ନୟନରେ ଚାହିଁ ରହିଲୁ ପୋଲ ଭିତରର ସେଇ ପୁଞ୍ଜୀଭୂତ ପୁଳାଏ ଅନ୍ଧକାର ଆଡ଼କୁ । ପ୍ରାୟ କିଛି ସମୟ ପରେ ସେଠୁ ଖମ୍ ଖସ୍ ହୋଇ ବାହାରି ଆସିଲା କୁକୁରଟିଏ, ଆଶ୍ୱସ୍ତିର ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ପୁଣି ଏକ ବେଳକେ ଆମ ଚାରିଜଣଙ୍କଠୁ ବାହାରି ଆସିଲା । ବ୍ରଜ ହୋ ହୋ ହୋଇ ହସିଲା ବି । ମୁଁ ବି ତା ସାଙ୍ଗରେ ଯୋଗ ଦେଲି; କିନ୍ତୁ ଏ ହସର ଆବର୍ତ୍ତ ବି ଯେମିତି ଅକସ୍ମାତ୍ ତା'ର ବିଲୟ ବି ସେମିତି ଆକସ୍ମିକ । ଭୂପତି ଓ ସୋମନାଥ ଗମ୍ଭୀର

ଝଡ଼ରେ ଆଗେଇ ଚାଲିଲେ କିଛି ନ କହି । ସେଇ ନିଃଶବ୍ଦତାର ପ୍ରାଚୀର ଭିତରେ ପିଟି ହୋଇ ଆମର ଦମ୍ଭଟା ଆମକୁ ବିଦ୍ରୂପ କରିଗଲା ଠୋ ଠୋ ହୋଇ । ଆମେ ଆଉ କିଛି ନ କହି ଆଗେଇ ଗଲୁ ମେସ୍ ଭିତରକୁ ।

ସେ ପାଖ କ୍ୱାର୍ଟର, ଇଞ୍ଜିନିୟର ରମେଶ ମହାନ୍ତି । ଦୁଇଟି ସନ୍ତାନ । କବାଟ ଝରକା ସବୁ ବନ୍ଦ । ଚାମ୍ପା ପଟରେ ଜଳୁଥିବା ଆଲୁଅଟା ମଧ୍ୟ ଆଜି ବନ୍ଦ । କେବଳ ରାସ୍ତାର ନାଲି ଓ ନିଅନ ଲାଇଟ୍‌ର ଆଲୁଅର ବିକ୍ଷିପ୍ତ ପ୍ରଭା ଆସି ପଡ଼ୁଛି ତା'ର ଉପରେ । ଫିସ୍ ଫିସ୍ କଥା ଶୁଭୁଛି । "କ'ଣ ହେବ, କହନା ? ମୋତେ ଭାରି ଡର ମାଡୁଛି । ମୁଁ ଆଉ ଏକା ରହି ପାରିବିନି; ତୁମେ କାଲି କାରଖାନା ଯାଅନା । ପିଲା ଦୁଇଟାକୁ ଧରି ମୁଁ ଏକୁଟିଆ ରହିବି କେମିତି ?" "ତୁମେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅନା, କମ୍ପାନୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରୁଛି ।" "ହେନା କରୁଛି, ସେ ଯାହା କହୁ ପଛେ ମୁଁ ଜମା ଏକୁଟିଆ ରହିବିନି । ରହିବିନି । ରହିବିନି । ସଫା କଥା କହିଦେଉଛି ।" "ତୁମେ ପଣ୍ଡାବାବୁଙ୍କ ଘରକୁ ଚାଲିଯିବ । କେଇଟା ଘଣ୍ଟା ତ ।" "ମୁଁ କ'ଣ ମୋ ପାଇଁ କହୁଛି । ନା, ତୁମେ ଯିବନି । ମୋ ରାଣ, କାଲି ଯାଅନି । ମୋ ମନଟା କମିତି ଲାଗୁଛି । ମୋ ରାଣ ମାନିବନି ?"

"ଅରେ ଥରକ ପାଇଁ ମୋ କଥା ମାନ । କେଜାଣି କେତେବେଳେ କ'ଣ ହେବ ? ହେ, ଭଗବାନ ।" "ଆଚ୍ଛା, ଅଚ୍ଛା, ଏଇନା ତ ଶୋଇ ପଡ଼, କାଲି ସକାଳେ ସବୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯିବ ।" "ମୋ ଆଖିକୁ କ'ଣ ନିଦ ଆସୁଛି ? ଆଜି ମୁଁ ଜମା ଶୋଇ ପାରିବି ନି । ପଣ୍ଡାବାବୁଙ୍କ ଝିଅଟାରୁ ନକାକତ୍ ଅଲ କଥା ଶୁଣିଲା ବେଳଠୁ ମୋ ଦେହଟା ଖାଲି କମ୍ପୁଛି ।"

ପଣ୍ଡାବାବୁଙ୍କ କ୍ୱାର୍ଟର । ମେକାନିକାଲ ଫୋରମେନ୍ ।

"ଆରେ ରାତି ଅଧରେ କ'ଣ କରୁଛ ? ଆଉ କ'ଣ କେବେ ଲୋକଙ୍କୁ ଡକେଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦେଖେଇ କରନ୍ତି ନା କ'ଣ ? ଆଚ୍ଛା ମୂର୍ଖାମି କଥା କହୁଛ ତ ? ଆଣ ଆଣ ଶିକୁପଟାଟା ଆଣ ।" ପଣ୍ଡାବାବୁ ଝରକା ଦୁଇଟା ସାବଧାନରେ ବନ୍ଦ କରିଦେଇ ପଛପଟେ ବଡ଼ ବଡ଼ ପଟା ସବୁ ମାପି ମାପି ସାଇଜ କରି କାଟିଲେ । ତା'ପରେ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ ଝରକା ଦୁଇ ଚଉକାଠ ଉପରେ ରଖି କଣ୍ଟା ପିଟିବାକୁ ଲାଗିଲେ । "ଏମିତରେ କ'ଣ କେହି ଆସି ପଶିବେନି ? ଆରେ, ଆସିଲେ ତ ଯେମିତି ହେଲେ ଆସିପାରେ । ତେବେ ଆଗରୁ ସାବଧାନ ହେବା ଭଲ ଆଉ ତୁମେ ଶୋଇବ ତ ଶୁଅ । ମୋ କାମରେ ଆଉ ବାଧା ଦିଅନା । ଅନ୍ଧର ତିନିଟା ଝର୍କା, ଚାରିଟା ଦୁଆର ବାକି ଅଛି । ଦେଖ କେବଳ ଏଇ ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆର ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦୁଆର ଯେମିତି ଖୋଲା ନ ହୁଏ ।"

ପ୍ଲେଟମିଲ୍ ଫୋରମେନ୍ ସୁରଜିତ୍ ବେନାର୍ଜି । ନବ ବିବାହିତ ।

"ଆଜି ଶୁଣିଛ ନା ଘଟଣା ?"

"କ'ଣ କବକିର ଘଟଣା ତ ? ତା' ଆଉ ଶୁଣିନି । ଆଜି ତ ମିସେସ୍ ପଣ୍ଡା, ମିସେସ୍ ମହାନ୍ତି, ମିସେସ୍ ଘୋଷ, ମିସେସ୍ ରାମମୂର୍ତ୍ତି, ଆମ ଏ ସାହିର ସମସ୍ତେ ମିଶି ସେଇକଥା ଦ୍ୱିପ୍ରହର ସାରା ହୋଇଛନ୍ତି । ମୋତେ ଯାହା ଡରମାଡ଼ିଲା ମୁଁ କ'ଣ କହିବି ? ଥରେ ଏଇ କବକିର ଘଟଣା ଶୁଣିଥିଲି କଲିକତାରେ । ସେତେବେଳେ ମୋର ପିଲାଦିନ । ସାତ ଆଠବର୍ଷ ବୟସ, କିନ୍ତୁ କି ନୃଶଂସ, କି ବୀଭତ୍ସ, ସେ କାହାଣୀ । ଆଜି ବି ମନେ ପଡ଼ିଲେ ମୋ ଦେହ ସାରା ଶୀତେଇ ଉଠେ । ସାରା ଦ୍ୱିପ୍ରହରଟା ଆଜି କ'ଣ ମୁଁ ଘରେ ରହିଛି । ଖାଲି ମିସେସ୍ ମହାନ୍ତି ଘରେ ବସି ରହିଛି ସରା । ଏକୁଟିଆ କେତେବେଳେ କ'ଣ ଯେ ହେବ ? ହେ, ମା' କାଳୀ, ତୁମେଇ ଭରସା "ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, ଆଜି ପୁରୁଣା ସହରରେ ବୀଭତ୍ସକାଣ୍ଡ ଘଟି ଯାଇଛି । ସମସ୍ତ ଘଟଣା ଜଣାପଡ଼ିନି । ତେବେ ଅନ୍ତତଃ ୩୦।୪୦ ତ ହେବଇ । ନାରୀ, ଶିଶୁ କେହି ବାଦ୍ ପଡ଼ି ନାହାନ୍ତି । ଆଗି ବୁଲି ସେ ଖାଇ ଗୁଲିଛି । କି ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଯେ ତା'ର କ୍ଷୁଧା ।"

"କାଲି ଆଠଟାରେ ଡ୍ୟୁଟି ଯିବ ?"

"ନ ଯାଇ ଉପାୟ ଅଛି ?"

"ନା, ନା, ଯିବନି ।"

"କିନ୍ତୁ—"

"ନା ନା ନା, ମୁଁ କୌଣସି କଥା ଶୁଣିବିନି । ତୁମକୁ କାଲି ଛାଡ଼ିବିନି । କମା ନୁହେଁ, ମୋଟେ ନୁହେଁ । ମୋ ଦେହ ଛୁଇଁ ଶପଥ କର । କାଲି ତୁମେ ଯିବନି ।"

"ଆଚ୍ଛା—।"

"ନା, ଆଚ୍ଛା ନୁହେଁ, ମୋ ଦେହ ଛୁଇଁ, ମା କାଳୀଙ୍କର ଶପଥ ନେଇ କୁହ, କୁହନା ?"

"ଆଚ୍ଛା, ବାବା, କାଲି ଯିବନି । ଯିବନି । ହେଲା ।" ସୁରଜିତ୍ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଭୁଣ୍ଡେଇ ଧରିଲା ସୁଜାତାକୁ ।

ଆଶଙ୍କାର ରାତି ଘନୀଭୂତ ହୋଇଛି । ଏକ ପ୍ରବଳ ଅସ୍ଥିରତା ନୂତନ ନଗରୀର ସ୍ନାୟୁରେ ସ୍ନାୟୁରେ । ବାହାରର ଶ ନ୍ତଭାବ ଏକ ଯୋଡ଼ଣୀ ମାତ୍ର । ତା'

ଭିତରେ କୁହୁଳି କୁହୁଳି ଏକାଠି ହୋଇ ସଞ୍ଚାରିତ ହେଉଛି ପ୍ରବଳ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ବାଷ୍ପ । ଯେ କୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବିସ୍ଫୋରିତ ହୋଇ ଉଠିବ; କିନ୍ତୁ ସେଇ ଆଶଙ୍କାର ଗର୍ଭି ସମସ୍ତ କାମନା ବାସନାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବେ ନିଶ୍ଚିହ୍ନ କରି ଦେଇ ନାହିଁ । ଗଣେଶ ପଣ୍ଡା ଭାବୁଛି ତା'ର ପ୍ରମୋସନର କଥା । ଉଦ୍ୱିଗ୍ନତା ଭିତରେ ନିଜକୁ ନିଃଶେଷ କରୁଛି ନୂତନ ନଗରୀର ଭଗ୍ନାଂଶ ଜନତା । ସେଇ ବାଷ୍ପ ଏକାଭାବେ ବିସ୍ଫୋରିତ ହେଉଛି କାଲଙ୍କରେ ଉଦ୍ୱିଗ୍ନତାରେ, ଈର୍ଷାରେ, ଦ୍ୱେଷରେ, ଲୋଭରେ । ସମସ୍ତେ ତାକୁ ଶେଷ କରିବାକୁ ଚାହାଁନ୍ତି । ସେଇ ଅବଦମିତାବଚେତନାକୁ ନିଶ୍ଚିହ୍ନ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ବିଭିନ୍ନ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ।

ପରଦିନ ସକାଳ ।

ଭୂପତି ପଚାରିଲେ, "କିରେ ତ୍ରିଜ ଯାଉନୁ ? ସୁର, ତୁ ବି ?"

"ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଉନି । ଦେହଟା କେମିତି ଲାଗୁଛି ।"

"ଆଉ ସୋମାନାଥ ? ତମେ ?"

"ନା, ମୁଁ ବି ଯିବିନି ।"

"ତେବେ ମୁଁ ଆଉ କାହିଁକି ଯିବି ?"

ଗଣେଶ ପଣ୍ଡା ଦାନ୍ତଦୁଆର ଅଳ୍ପ ମେଲାକରି ବାହାରକୁ ଚାହିଁଲେ । ତା'ପରେ ସୁରେଶ ମହାନ୍ତିଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଗେଟ୍ ପାଖରେ ଦେଖି ବାହାରକୁ ଆସିଲେ ।

"ଆରେ ମହାନ୍ତିବାବୁ ଗୁଡ୍ ମର୍ଣ୍ଣିଂ ।"

"ଗୁଡ୍ ମର୍ଣ୍ଣିଂ, ଗୁଡ୍ ମର୍ଣ୍ଣିଂ, ଗୋଟାଏ କାମରେ ଆସିଥିଲି ।"

"କ'ଣ ?"

"ମୁଁ ଆଜି ଆଉ ଯିବିନି, ଏଇ ଦରଖାସ୍ତଟା—"

"ଆରେ ମୁଁ ବି ଭାବିଥିଲି ସେଇକଥା । ମୁଁ ବି ତ ଯାଉନି ।"

"ତେବେ ?"

"ଦେଖିବା, ବେନାର୍ଜି ବୋଧହୁଏ ଯିବ ?"

"କ'ଣ ବେନାର୍ଜି ବାବୁ, ସାତଟା ବାଜିଲାଣି ବାହାରି ନାହାନ୍ତି ? ଆଜି କ'ଣ—"

"ନା, ମୁଁ ଆଜି ଯାଉନି ।"

"ଆରେ କ'ଣ ହେଲା ? ସେ ପଟେ ହୋ ହୋ କାହିଁକି ଶୁଣା-ଯାଉଛି ?"

"ଦେଖନ୍ତୁ ତ ?"

ଗୋଟାଏ ଲୋକ ଧଇଁସଇଁ ଧାଇଁଛି । "କ'ଣ କଥା କ'ଣ ?"

"ସେକ୍ଟରର ଫ୍ଲାଟରେ କାଲି ରାତିରେ କବନ୍ଧ ଆସି କେମିକାଲ ଇଞ୍ଜିନିୟର ମୁଜାଫର ହୋସେନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିଛି ।"

"ସତେ ?"

"ହଁ ପରା, କମ୍ପାନୀ ଗାଡ଼ି ଆସି ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପିଲାପିଲିଙ୍କୁ ନେଇ ଗଲେଣି ।"

ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲେ ତିନିଜଣ । ରକ୍ଷା ନାହିଁ । ରକ୍ଷା ନାହିଁ । କବନ୍ଧ ପ୍ରବେଶ କରିଛି ନୂତନ ନଗରୀ ଭିତରେ । ସବୁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତତା ଏଥର କଟି ଯାଇଛି । ଯାହା କିଛି ସନ୍ଦେହ ଥିଲା କବନ୍ଧର ଶକ୍ତି ବିଷୟରେ ଆଜି ସମସ୍ତ ଭ୍ରମକୁ ଦୋହଲାଇ ଯାଇଛି । ନା କବନ୍ଧକୁ ରୋକିବା ବାସ୍ତବିକ୍ ଦୁଷ୍କର । ଅପ୍ରତିହତ ତା'ର ଗତି । ଦୁର୍ଦ୍ଦମନୀୟ, ପ୍ରଚଣ୍ଡ ।

ଦୁଃଖ ଆଉ ଭୟରେ ଆଖିରେ ପାଣି ଜମି ଆସିଲା ସୁରେଶ ମହାନ୍ତିଙ୍କର । ମୁଜାଫର । ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ପଢ଼ିଥିଲେ ବନାରସ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ । ପାଖକୁ ପାଖ ରୁମ୍ । ତାଙ୍କର ମେକାନିକାଲ ଓ ମୁଜାଫରର କେମିକେଲ । ଏତେ ସୁନ୍ଦର ଏତେ ମେଧାବୀ, ଏତେ ଦୟାଳୁ । ଲକ୍ଷ୍ନୌରୁ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତି ରବିବାର ଦିନ ତା'ର ଜଳଖିଆ ଆସେ । କେବେ ସେ ଏକା ଖାଏନି । ସାଙ୍ଗ ସାଥୀଙ୍କୁ ସବୁ ଖୁଆଏ । କି ସୁନ୍ଦର ଗଜଲ ଗାଉଥିଲା ସେ । ଗାଲିବ୍, ଫିରାକ୍, ଇକବାଲ୍ ସମସ୍ତଙ୍କର । କି ଅପୂର୍ବ କଣ୍ଠ ତା'ର ଥିଲା । ଆଉ ନିଜେ ବି ଥିଲା ଗୋଟାଏ କବି । ଶାୟର । ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ କ୍ଲାସକୁ ଗଲାବେଳେ ରାସ୍ତାରେ ସେ ଗୋଟାଏ ନୂଆ ଶେର୍ ଶୁଣାଉଥିଲା । ଆଃ, କାଲି ତା ସାଙ୍ଗରେ ଦେଖା ହୋଇଛି । ଦୁଇଜଣଯାକ ଫେରିଛନ୍ତି ତା'ରି ଗାଡ଼ିରେ । ଅଥଚ ଆଜି ସେ ନାହିଁ । ତାକୁ କେହି ରକ୍ଷା କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ସୁସଭ୍ୟ ମଣିଷ ଆଜି କେବଳ ଗୋଟାଏ କବନ୍ଧର ଜ୍ୱାଳାରେ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ । ସେ ନିଜକୁ ତା'ଠାରୁ ରକ୍ଷା କରିପାରୁ ନାହିଁ । କି ହେବ ଏଇ ସଭ୍ୟତା ସଂସ୍କୃତିର ଅହଙ୍କାର ନେଇ । କ'ଣ ହେବ ତା'ର ବିଜ୍ଞାନ, କଳା-ସ୍ଥାପତ୍ୟର ଶ୍ରେଷ୍ଠତ୍ୱ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ? ସବୁ ଭ୍ରାନ୍ତ, ସବୁ ମିଥ୍ୟା, ସବୁ କେବଳ ଆତ୍ମ-ପ୍ରବଞ୍ଚନା, କେବଳ ନିଛକ ଆତ୍ମ-ପ୍ରତାରଣା । ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛି ଫେରି ଆସିଲେ ଘରମୁହାଁ ହୋଇ ଦ୍ରୁତ ପଦରେ ।

ଖବରଟା ବିଜୁଳି ବେଗରେ ସେକ୍ଟରରୁ ସେକ୍ଟର, ଘରୁ ପ୍ରତିଘର ହୋଇ ଚାରିଆଡ଼େ ଖେଳିଗଲା ନୂତନ ସହରରେ । ହଠାତ୍ ଧଡ଼ାଧଡ଼୍ ହୋଇ କବାଟ

ପଡ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଦିନ ଆଠଟା ବେଳେ ବି ଗଭୀର ନିଶୁନ୍ଥ ଜମି ଆସିଲା ନୂଆ ସହରର ବୁକୁରେ । ଖବର ପରେ ଖବର । ଟ୍ରେନ, ବାସ୍, ଟେକ୍ସି, ରିକ୍ସା ସବୁ ବନ୍ଦ । ଦୋକାନ ବନ୍ଦ; ବଜାର ବନ୍ଦ । ଅଫିସ୍ ବନ୍ଦ, ସ୍କୁଲ ବନ୍ଦ । ଆଉ କିଛି ନାହିଁ । କବନ୍ଧ ଆସୁଛି । ନାଚ ନାଚ, ଦୁର୍ଦ୍ଦମନୀୟ ବେଗରେ ତା'ର ମୃତ୍ୟୁତାଣ୍ଡବର ମହୋଲ୍ଲାସରେ । ଆଉ ରକ୍ଷା ନାହିଁ ।

ସୁରୁଟା ସହର ଶ୍ମଶାନରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ଦୂରଆଡ଼େ ଶବର ଗଦା କୁଢ଼ କୁଢ଼ ହୋଇ ଜମିଛି ଘରେ, ବାହାରେ, ରାଜପଥରେ, ନର୍ଦ୍ଦମାରେ । ବୁଢ଼ା-ବୁଢ଼ୀ, ପ୍ରୌଢ଼-ପ୍ରୌଢ଼ା, ଯୁବକ ଯୁବତୀ, ଶିଶୁ କିଛି ଆଉ ବାଦ୍ ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ସେଇ ନୃଶଂସ କବନ୍ଧର ଶିକାର ହୋଇଛନ୍ତି । କେଉଁଠି ଅବା କିଏ ତା'ର କବଳରୁ ବର୍ତ୍ତିଯାଇ ଲୁଚି ବସିଛି । ଆଖି ଆଗରେ ଦେଖିଛି ତା'ର ଭାଇ ବନ୍ଧୁ, କୁଟୁମ୍ବ, ସ୍ତ୍ରୀ, ସନ୍ତାନ ସବୁ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ କବନ୍ଧର କେମିତି ଶିକାର ହୋଇଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସେ ନୀରବରେ ବସି ରହିଛି । ବେଦନାର ଗୁରୁଭାରରେ ହୃଦୟ ଫାଟି ପଡ଼ୁଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେ କାନ୍ଦି ପାରୁନି । ଜଡ଼ଭରତ ପରି ବସି ରହିଛି କେବଳ ଭୟରେ ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇ । କେଉଁଠି ଅବା ଯୁବତୀ ନାରୀ ତା'ର ନାରୀତ୍ୱର ସର୍ବସ୍ୱ ହରାଇ ନିଃଶେଷ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଛି ମୁମୂର୍ଷୁ ପରି । ତା ମୁହଁରେ ଟୋପାଏ ପାଣି ଦେବାକୁ କେହି ନାହିଁ । କେଉଁଠି ଅବା କବନ୍ଧର ଖେଆଲରୁ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରି କେଉଁ ଏକ ପିତୃମାତୃ-ହରା ଶିଶୁ ଆକୁଳ କ୍ରନ୍ଦନରେ ଭସାଇ ଦେଉଛି । 'ମା' 'ମା' ଡାକି ଖୋଜି ବୁଲୁଛି ତା'ର ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ ମା'କୁ । ଦୂରଆଡ଼େ ଏକ ବିଷାଦର ହା-ହା କାର । ଲକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରାଣର ଆକୁଳ କ୍ରନ୍ଦନ, ବିଷାଦର ଦୀର୍ଘ ଶ୍ୱାସ, ଭୟର ସ୍ୱେଦବିନ୍ଦୁ, ଆଉ ହତାଶାର ଲବଣାକ୍ତ ଲୁହ ଆଉ ସର୍ବୋପରି ଶହ ଶହ ପ୍ରାଣୀର ଉଷ୍ମ ରକ୍ତ-ଧାରା ଗଗନପବନକୁ ବେଦନାର୍ତ୍ତ କରି ତୋଳୁଛି ସିନା, କିନ୍ତୁ କବନ୍ଧର ଅସୀମ ବାଳିତର ଭିତରେ ସବୁ ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ହୋଇ ଯାଉଛି । ଏଇ ବିଷାଦିତ ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ଶୁଭୁଛି ତା'ର ଆନନ୍ଦର ବିକଟ ଅଟ୍ଟହାସ୍ୟ । ମହୋଲ୍ଲାସ ଓ ବିଜୟର ଉଦାତ୍ତ କୁହାଟ । 'ବଂ ବଂ ଶିବଶମ୍ଭୁ' । 'ଜୟ ମା କାଳୀ', 'ଆଲ୍ଲା ହୋ ଅକବର' । ବହୁଦିନ ପରେ ପୁଣି କବନ୍ଧ ଫେରି ପାଇଛି ନିଜକୁ । ତା'ର ଅସୀମ ଶକ୍ତିକୁ । ଆଜି ତା'ର ମୁକ୍ତିର ଦିବସ । ତେଣୁ ସେ ରଚୁଛି ଆଜି ପ୍ରଳୟ ତାଣ୍ଡବ । ଧ୍ୱଂସ କରି ଦେବ ସେ ଅଜ୍ଞ ମଣିଷ-ସମାଜକୁ । ପଞ୍ଚବଟୀ ହମ କରି ସମସ୍ତ ଋଷିମାନଙ୍କୁ । କେହି ତାକୁ ରକ୍ଷ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ତା'ର କ୍ଷୁଧାର ଉପଶମ ନହେଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ଶକ୍ତି ତା'ର ପ୍ରତିରୋଧ କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ନାଚ, ନାଚ, ହତ୍ୟା, ଧ୍ୱଂସ । ଗରମ ଲହୁର ମଦିରାର ଅସ୍ୱାଦରେ ସେ ଆଜି ଆହୁରି ମାତାଲ, ଆହୁରି ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳ । ଅନେକ ଅନନ୍ଦ ମଣିଷର ଲହୁ ପିଇବାରେ । ଅନେକ ଅନନ୍ଦ ତାକୁ ମାଡ଼ି ମକଚି, ଦଳି ଧ୍ୱଂସ କରିବାରେ । ଶିଶୁର ନରମ ବେକରେ ଆସ୍ତେ କରି ବୁଲେଇ ଦିଅ ଟିକିଏ ଛୁରିକା ।

ପୁରୁଷର ବଳିଷ୍ଠ ବୁକୁରେ ଆଘାତ କରି ଧ୍ୱଂସ କର ତାକୁ ସେଇ ଛୁରିକା ନେଇ । ଆଉ ନାରୀର ନରମ ଗ୍ରୀବାର ଉଦ୍ଧତ ସ୍ତନକୁ କାଟିଦିଅ ଛେନା ପରି । 'ବଂ ବଂ ଶିବଶମ୍ଭୁ ! ସେଇ ସୁନ୍ଦର ନାରୀକୁ ଉପଭୋଗ କର । ତାକୁ ଛିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କରି ଶାଗୁଣା ପରି ଖାଇଯାଅ । 'ଆଲ୍ଲା ହୋ ଆକବର' । ଶଙ୍ଖ-ଧବଳ ଗ୍ରୀବାଗୁଡ଼ିକ ମୋଟା ନଳିଟାକୁ କାଟି କାଟି ଦୁଇଭାଗ କର । 'ଜୟ ମା କାଳୀ', 'ବୀର ହନୁମାନ କି ଜୟ' ।

ପ୍ରଳୟ ନର୍ତ୍ତନରେ ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଭାବରେ ନାଚ ଗ୍ଭଲିଛି କବନ୍ଧ ।

ଦେକ୍‌ଟର ଚରଣରେ କବନ୍ଧ ଆସି ତା'ର ପ୍ରଥମ ପଦଚିହ୍ନ ରଖି ଦେଇ-ଗଲାଣି । ଆଉ ରକ୍ଷା ନାହିଁ । ଆଜି ତା'ର ବିଜୟ ଅଭିଯାନ ଆରମ୍ଭ କରିବ ସେ । ନା, ଆଉ ସହର ଛାଡ଼ିଯିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ଏ ଅଭିଶପ୍ତ ସହରର ସମସ୍ତ ମୁକ୍ତ ପଥ ବନ୍ଦ । ଆଉ ଉପାୟ ନାହିଁ । ଏଇ ମୃତ୍ୟୁ ଉପତ୍ୟକା ଭିତରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ସମାଧି ହୋଇଯିବ ବହଳ ଭୟର ଘନ ଅଙ୍ଗାରକାମ୍ଳ ବାଷ୍ପରେ ଶ୍ୱାସରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ।

ସୋମନାଥ କାନ୍ଦୁଛି । ଆଉ ତା'ର ବାସର ରାତିର କାବ୍ୟନାୟିକାର ସ୍ପର୍ଶ ସେ ପାଇବନି ତା'ର ଲଜ୍ଜା-ରଙ୍ଗା ନରମ ଓଠର ସ୍ଫୁରିତ ଶିହରଣକୁ ନିଜର ଓଠର ପିଆଲାରେ ଭରିଦେଇ ତା'ରି ମଦୁଆଳି ରସରେ ଆତ୍ମବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ପାରିବନି । ବାହାଘରର ମାତ୍ର କେତୋଟା ମାସ କେତେ ସ୍ୱପ୍ନ, କେତେ କଳ୍ପନା । ସବୁ ଆଜି କାଣି ଶୁଣି ଆଖି ଆଗରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ତାସର ଘର ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ୁଛି । ଅଃ ବନିତା । ବନିତା ମରିବା ଆଗରୁ ଥରେ ଯଦି ତା'ର ଦେଖା ପାଆନ୍ତା । କେବଳ ଯଦି ଥରକ ପାଇଁ ପଆନ୍ତା ସେଇ ମଧୁକ୍ଷରା ଓଷ୍ଠର ସ୍ପର୍ଶ । କେବଳ ଥରକ ପାଇଁ ଶୁଣନ୍ତା ତା'ର ମଧୁଭାଷା, ଥରକ ପାଇଁ ଅନୁଭବ କରନ୍ତା ତା'ର ମଧୁଝରା ମଧୁହାସ, ଆଉ ସ୍ୱପ୍ନଭରା ଆଖିରେ ବିହ୍ୱଳ ଚାହାଣି; କିନ୍ତୁ ନା, ସେ ଆଉ ଆସି ପାରିବ ନି । ସେ ମଧ ଯାଇ ପାରିବନି । ସବୁ ବାଟ ବନ୍ଦ । ତେବେ କ'ଣ ସେ ଏମିତି ବିନା ଚେଷ୍ଟାରେ ଅସହାୟ ଦୁର୍ବଳଭାବରେ ନିଜକୁ ନିଃଶେଷ କରିଦେବ ? ନା, ନା, ତାହାହେଲେ ମୃତ୍ୟୁପରେ ସେତେବେଳେ ବନିତା ପଚାରିବ ତୁମେ କ'ଣ ଆସିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲ । ସେ କ'ଣ ଉତ୍ତର ଦେବ ? ଏଇଠି ଖାଲି ବସି ବସି ଭାବିଲେ ଲାଭ କ'ଣ ? ତା'ର କିଛି କରିବା ଉଚିତ । ସେ ଯେମିତି ହେଉ ଏଇ ଶାପଗ୍ରସ୍ତ ନଗରୀରୁ ମୁକ୍ତି ନେଇ ପଳାଇବା ଉଚିତ; କିନ୍ତୁ କେମିତି ? କୋଉ ଉପାୟରେ ? ସହରର ଆଗ ଷ୍ଟେସନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଟ୍ରେନ ଅସୁଛି । ସେ ଯଦି ସେତିକି ବାଟ ଗ୍ଭଲିଯାଇ ପାରନ୍ତା ତେବେ ଅଉ ଅସୁବିଧା କିଛି ରହନ୍ତା ନାହିଁ । କେତେ ବାଟ ହେବ

ସେଇ ଜାଗା ? କେବେ ତ ସେ ଆଗରୁ ସେ ବିଷୟରେ ପଗ୍ଭରି ଦେଖିନି ।
ଓଃ, ନିଜପ୍ରତି ଘୃଣାରେ ନିଜେ ବିଷାକ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲା ସୋମନାଥ । ମନେ
ମନେ ପୁଣି ହିସାବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ହୋଇପାରେ ବାର ମାଇଲ । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ
ବାହାରି ଗଲେ ସେ ସକାଳେ ଯାଇ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ପାରିଥିବ । ଅତଏବ ଯାହା
ହେଉନା କାହିଁକି ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଯିବ ।

ବ୍ରଜ କାନ୍ଦୁଛି । କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ତା'ର ଜୀବନର ଶେଷ ଇଚ୍ଛା ଲିପିବଦ୍ଧ
କରୁଛି । ପୂରା ପ୍ୟାଡ଼ଟା ଶେଷ କରି ସାରିଲାଣି ସାରା ରାତିଟା ବସି ବସି କଟେଇ
ଦେଇଛି ସେ । କ'ଣ ଲେଖୁଛି କେଜାଣି ?

ଭୂପତି ଛଟପଟ ହେଉଛନ୍ତି ଖଟ ଉପରେ । ଘରେ ବୁଢ଼ା ପିତାମାତା ।
ଦୁଇଟି ଭଉଣୀ । ଭଉଣୀର ବାଉଘର ହୋଇ ପାରିନି ବୋଲି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ବିବାହ
କରି ପାରି ନାହାନ୍ତି । ଏକମାତ୍ର ପରିବାରର ଅନ୍ନଦାତା ସେ । ଆଜି ଯଦି ତାଙ୍କର
ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଯାଏ କ'ଣ ହେବ ସେମାନଙ୍କର ? ତାଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନର
ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାର କଥା ସ୍ମରଣ କରୁ କରୁ ସେ ଆଖିର ଲୁହରେ ତକିଆ ଭିଜେଇ ସାରିଲେଣି
ସାରାରାତିଟା ଧରି ।

ମୋର ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରେମିକା ନାହାନ୍ତି କି ପରିବାରର ଚିନ୍ତା ବି ମୋର ନାହିଁ;
କିନ୍ତୁ ତଥାପି କାହିଁକି ଏଇ ଅଯଥା ଭାବରେ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରିବା ଲାଗି ଦେହମନ
ବିଦ୍ରୋହ କରି ଉଠୁଛି । ମନେ ପଡ଼ୁଛି ଅତୀତ ଜୀବନରେ ଘଟିଥିବା ଯେତେ ସୁଖର
କାହାଣୀ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ । ଯୋଉଗୁଡ଼ା ମୁଁ ଭୁଲି ଯାଇଥିଲି ବୋଲି ଭାବୁଥିଲି ସବୁଗୁଡ଼ା
ପୁଣି ଝିକିମିକି ହୋଇ ଫୁଟି ଉଠିଛି ଆଖି ଆଗରେ । ମୋର ଆଖିରେ ମଧ୍ୟ ଲୁହ ।
ଉପାୟହୀନତାର, ଦୁର୍ବଳତାର ।

ଆଶଙ୍କା, ଉଦ୍‌ବେଗ, ଉତ୍କଣ୍ଠା ନେଇ ଆହୁରି ଗୋଟିଏ ରାତି କାଟିଲା ଇସ୍ପାତ
ନଗରୀ ।

ସକାଳୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ଇଞ୍ଜିନିୟର ସୁରେଶବାବୁ । "ଏମିତି କରି ଦୁର୍ବଳ
ଭାବରେ, ଅସହାୟ ଭାବରେ ତ ତା'ର ଅତ୍ୟାଚାରକୁ ସହ୍ୟ କରିଗଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ ।
ଆମ୍ଭେମାନେ ମଣିଷ । ତା'ର ଅନ୍ତତଃ ପ୍ରତିବାଦ ଦରକାର, ପ୍ରତିରୋଧ ଦରକାର ।
ନ ହେଲେ ବାହାର ଲୋକ କ'ଣ କହିବେ ? ଆମେ ଶିକ୍ଷିତ, ସଭ୍ୟ, ମାର୍ଜିତ । ଆମର
ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଏମିତି ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଯଦି ପ୍ରତିରୋଧ କରୁ କରୁ ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ
ସେଇଠା ବରଂ ଶ୍ରେୟ; କିନ୍ତୁ ଏମିତି ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ନିଷ୍କ୍ରିୟ ଭାବରେ ବସିରହି ନିଜକୁ
ତା' ପାଖରେ ବଳି ଦେବାରେ କ'ଣ ବ୍ୟର୍ଥ ହୁଏ ? ଚାଲନ୍ତୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ବସି
ଗୋଟାଏ କମିଟି କରିବା ସେଇଠି ବସି ଉପାୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ।" ହଠାତ୍

ଗୋଟାଏ ଆଶାର କ୍ଷୀଣସୂତ୍ର ଉଦ୍ଭବ ହେବା ଦେଖି ଆମେ ସମସ୍ତେ ସେଇଟାକୁ ନେଇ ବଞ୍ଚିବାପାଇଁ ଉଠିବସି ଲାଗିପଡ଼ିଲୁ । ସତେ ତ, ଏମିତି ଦୁର୍ବଳ ଭାବରେ ବସି ଅଶ୍ରୁମୋଚନ କରିବାରେ ଲାଭ କ'ଣ ? ଏଇ ଆଇଡ଼ିଆଟା ସମସ୍ତଙ୍କ ମନକୁ ଏମିତି ପାଇଲା ଯେ ଆମେ ଯାଇ ସୁରେଶବାବୁଙ୍କ ଘରେ ପହଞ୍ଚିବା ଆଗରୁ ଦେଖିଲୁ ଆମ ଏ ପାଖର ପ୍ରାୟ ସବୁ ଲୋକ ସେଇଠି ପହଞ୍ଚି ଯାଇ ସାରିଲେଣି । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ସେଇଠୁ ଆମ ଭିତରୁ ମନୋନୀତ ହୋଇ କମିଟି ହେଲା । ସେକ୍ଟର କମିଟି, ତା' ପରେ ଲାଇନ୍ କମିଟି । ସମସ୍ତେ ସେଥିରେ ସଭ୍ୟ । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବହୁତ ଆଲୋଚନା ବି ଚାଲିଲା । ସେ ଭିତରେ ଗରମାଗରମ ଯୁକ୍ତିତର୍କ ବି ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ମଝିରେ ମଝିରେ ଏମିତି ହେଲା ଯେ ଆମେ କେଉଁଥିପାଇଁ ଏଠାକୁ ଆସିଛୁ, ସେଇଟାକୁ ବି ସମସ୍ତେ ଭୁଲିଗଲୁ । ଯାହାହେଉ ପ୍ରାୟ ତିନି ଘଣ୍ଟାର ଅକ୍ଲାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମରେ ଓ ଅଜସ୍ର ବାକ୍ୟ ବ୍ୟୟରେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗ୍ରହଣ କରାଗଲା । ଦିନବେଳେ ସମସ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିବେ । ଯଦି କେଉଁଠି କେତେବେଳେ କବନ୍ଧର ଛାୟା ଦେଖାଗଲା ତେବେ ସିମିତି ଗୋଟାଏ ମିନଟ୍‌ରେ ଯେ ଯାହାର ଆୟୁଧ ନେଇ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଆସିବେ । ରାତି କଥା ଅଲଗା । ସନ୍ଧ୍ୟା ଛ'ଟାରୁ ସକାଳଟା ଛ'ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ରାସ୍ତାରେ ପହରା ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ପ୍ରତି ଦଳରେ ଅନ୍ୟୁନ ଦଶଜଣ ଲୋକ ରହିବେ । ଆଉ ପ୍ରତି ଦୁଇଘଣ୍ଟାରେ ଥରେ ଲେଖାଏଁ ଡିଉଟି ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେବ । ତାହାହେଲେ କେହି ପୂରାପୂରି କ୍ଲାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିବେ ନାହିଁ । ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଯୋଗ୍ୟ ରହିବା ଉଚିତ୍ ।

ଅନ୍ତତଃ ଦ୍ୱିପ୍ରହରଟା ଏଇ କଥାର ଆଲୋଚନାରେ କଟିଗଲା । କ୍ଷଣକପାଇଁ ସମସ୍ତେ ଯେମିତି ଯୁଦ୍ଧର ସ୍ୱାଦ ପାଇ ବଞ୍ଚିଲେ । ତେଣୁ ଦ୍ୱିଗୁଣ ଉତ୍ସାହ ଓ ଉଦ୍ଦୀପନା ନେଇ ଆମେ ପୁଣି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବାହାରି ପଡ଼ିଲୁ । ସୋମନାଥ ଯେ ପରେ କୁଆଡ଼େ ଖସିଗଲା ଆମେ କେହି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିନୁ । କାରଣ ସେତେବେଳେ ଆମ ମନରେ ଆସିଥାଏ ନୂତନ ଉତ୍ସାହର ଜୁଆର । ଆଉ ଭୟର ଚିନ୍ତାର ପ୍ରାବଲ୍ୟ ଏତେ ନଥାଏ । ପ୍ରଥମ ଦଳରେ ଆମେ ଚାରିଜଣ ଓ ଅନ୍ୟ ଛ'ଜଣ ରହିଲୁ, କିନ୍ତୁ ଆମର ଡିଉଟି ପଡ଼ିଲା ରାତି ବାରଟାରୁ ରାତି ଦୁଇଟା । କାରଣ ଆମର ତ ଆଉ ପରିବାର ନାହିଁ । ତେଣୁ ଆମକୁ ସେଇ ସମୟର ଡିଉଟିଟା ଦିଆଯାଇଛି ବିଚାର କରି । କିଛି ଅବଶୋଷ ନାହିଁ । କାରଖାନାରେ ତ ପୁଣି ରାତି ଡିଉଟି ହେଉଛି । ଏଣୁ ଆମର ଡିଉଟି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସୁରେଶବାବୁଙ୍କ ଠାରୁ ଠିକ ଖବର ନେଇ ଫେରିଆସି ଦେଖୁ ତ ସୋମନାଥ ନାହିଁ । ସେ ତ କୁଆଡ଼କୁ ବାହାରିଯିବା ପିଲା ନୁହେଁ । ତା' ପୁଣି ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ । ଆମ ମନରେ ପାପ ଛୁଇଁଲା । ରାତି ଆଠଟା ବାଜିଲାଣି । କୁଆଡ଼େ ଗଲା ସେ । ହଠାତ୍ ଭୂ ପଟର ମନେପଡ଼ିଲା ଯେ ସକାଳେ ସହରର ଆଗ ଷ୍ଟେସନଟାର ଦୂରତା ପଚାରୁଥିଲା ବୋଲି; କିନ୍ତୁ ସେ କଥାଟାର ଗୁରୁତ୍ୱ ସେତେବେଳେ ଦେଇ

ନ ଥିଲା । ତେବେ ସେ କ'ଣ ସେ ଆଡ଼କୁ ଚାଲି ଯାଇଛି । ତଥାପି କାଲେ ଏଇ ପାଖରେ ଥିବା ଏମିତି ଛବି ସାଗ ସେକ୍ଟରର ଚଣ୍ଡାଜଣା ଲୋକଙ୍କ ଘରେ ପଚାରି ଆସିଲୁ; କିନ୍ତୁ ସୋମନାଥର ଦେଖା ନାହିଁ । ନିଶ୍ଚୟ ସେ ସେଇଆଡ଼କୁ ଚାଲିଯାଇଛି । ହଠାତ୍ କିଛି ଗୋଟାଏ ଭାବନା ଖେଳିଗଲା ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରେ । ଭୂପତି ଚାହିଁଲା ମୋ ମୁହଁକୁ । ମୁଁ ଚାହିଁଲି ବ୍ରଜ ମୁହଁକୁ । ଭୂପତି ମୁହଁ ତଳକୁ କଲେ । ଆମେ ସମସ୍ତେ । ରାସ୍ତାଟା ପୁରୁଣା ସହର ପାଖଦେଇ । ଅନେକ ସମୟଧରି ଆମେ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ବସି ରହିଲୁ । କୋଠରୀର ନିଃଶବ୍ଦତା ଯେମିତି କ୍ଷଣକୁ କ୍ଷଣ ଆହୁରି ବେଶୀ ବେଶୀ ଭାରି ହୋଇ ଉଠୁଥାଏ । ବ୍ରଜ ଆଉ ସହ୍ୟ କରି ପାରିଲାନି । ସୋମନାଥର ବିଛଣାକୁ କୁଣ୍ଢେଇ ଧରି ଭେଁ କରି କାନ୍ଦି ଉଠିଲା । ଭୂପତି ଆଉ ମୁଁ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲୁ ନାହିଁ ।

ରାତି ସାଢେ ଦଶଟା । ନା, ଆଜି ଭାବିବାର ସମୟ ନାହିଁ । ଡିଉଟି କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଦିନବେଳେ କୌଣସିମତେ ମେସ୍‌ର ରୋଷେଇ ଘର ଝାଡ଼ାଝୋଡ଼ା କରି ଫୁଟା-ଫୁଟି କରି ଦି'ଟା ଭାତ ସମସ୍ତେ ଖାଇଥିଲୁ । ତା'ପରେ ସେକ୍ଟରର ଶେଷର ଦୋକାନିକୁ ବହୁତ କୁହାବୋଲା କରି ତା'ରି ଦୋକାନରୁ ଦି'ଦିନ ତଳର ଶୁଖିଲା ପାଉଁରୁଟି, କିଛି ଅଣ୍ଡା, ଦୁ' ଟିନ ଆଣି ରଖିଥିଲୁ । ଅନ୍ତତଃ ତିନି ଚାରିଦିନ ପାଇଁ । ତା'ପରେ ଯେ କ'ଣ ହେବ କେଜାଣି । କାରଣ ସେ ଦୋକାନୀ ପାଖରେ ଆଉ କିଛି ଜିନିଷ ନଥିଲା । ଅନ୍ଧାରରେ ଅନ୍ଧାରରେ ଅଭିରାମବାବୁ କହିଲେ, ''ଯାହା ଜଣାପଡ଼ୁଛି, କବନ୍ଧ ଆସୁ କି ନ ଆସୁ, ଆମ ଭିତରୁ ଅଧେ ଭୟରେ ତ ଅଧେ ଭୋକରେ ମରିଯିବା ।'' ଖାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା ଆଜି ନ ଥାଏ । ସକାଳର ସମସ୍ତ ଉନ୍ମାଦନା, ସମସ୍ତ ଉତ୍ସାହ, ଉଦ୍ଦୀପନା ଥଣ୍ଡା ପଡ଼ିଯାଇଥାଏ । ତଥାପି କୌଣସିମତେ ଖଣ୍ଡେ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଖାଇ, ଚା' କପେ କପେ ପିଇ ସମସ୍ତେ ବାହାରିପଡ଼ିଲୁ ଡିଉଟିପାଇଁ । କୌଣସିମତେ ବଞ୍ଚିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଖାଇପିଇସାରି ବାହାର କବାଟରେ ତାଲା ଝୁଲେଇ ସାଙ୍ଗରେ ତିନିଟା ବଡ଼ ବଡ଼ ଠେଙ୍ଗା ନେଇ ଆମେ ଗେଟ୍ ଖୋଲି ବାହାରକୁ ଆସିଛୁ କି ନାହିଁ ଗଳିମୁଣ୍ଡରେ ଶୁଣାଗଲା ଗୋଟାଏ କୋଳାହଳ । ଗୁଡ଼ାଏ ଲୋକଙ୍କର ପାଟି ଓ ଚିତ୍କାର । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଠେଙ୍ଗା ନେଇ ଧାଇଁଲୁ ସେଇଆଡ଼କୁ । ହଠାତ୍ ଭିଡ଼ ଠେଲି ଭିତରକୁ ଯାଇ ଦେଖୁଁ ତ ଗୋଟାଏ ପାଗଳା ଲୋକକୁ ଘେରି ସମସ୍ତେ ପିଟିକୁଟି ଆରମ୍ଭ କରିଛନ୍ତି । ପାଗଳଟି କେତେବେଳେ ହସୁଛି, କେତେବେଳେ କାନ୍ଦୁଛି । କେତେବେଳେ ମାରି ଗୋଡ଼ଉଛି । ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ଇତସ୍ତତଃ । ବାଁପାଖ ମୁଣ୍ଡଟା ଫାଟି ସେଇଠି ରକ୍ତ ବୋହି ଶୁଖିଯାଇଛି । ପାଖକୁ ଯାଇ ଦେଖୁଁ ପାଗଳଟି ଆଉ କେହି ନୁହେଁ, ଆମରି ସୋମନାଥ । ଖବର ନେବାରୁ ଜଣାଗଲା ସେକ୍ଟରର ଲାଇନ୍ କମିଟି ତାକୁ ଲୁଚି ଲୁଚି ଯାଉଥିବାର ଦେଖି କବନ୍ଧ ଭାବି ଯାଇ ଠେଙ୍ଗାଏ ପକାଇଲେ । ତା'ପରେ କାହା ମନରେ କି ବୁଦ୍ଧି ହେଲା କେଜାଣି ତା' ପକେଟ୍

ଦରଖାସ୍ତ କରିବାରୁ ପାଇଲେ କମ୍ପାନୀର ଆଇଡ଼େଣ୍ଟିଟି କାର୍ଡ଼ । ସେଇଠୁ ତାକୁ ଆଣି ଆମ କମିଟି ପାଖରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଛାଡ଼ି ଦେଇଛନ୍ତି । ସୋମନାଥଙ୍କୁ ଆଉ ଚିହ୍ନି ହେଉନି । କ'ଣ ହୋଇଛି ତା'ର ରୂପ ଏଇ ଦୁଇଘଣ୍ଟା ଭିତରେ । ନାଁ, ତା'ର ବଞ୍ଚିରହି ଲାଭ ନାହିଁ । ଏମିତି ପାଗଳା ହୋଇ ବଞ୍ଚିବାରେ ଲାଭ କ'ଣ ? ନା, ଆଉ ସମସ୍ତ ନାହିଁ । ଦୁଇଜଣ ମିଶି ତାକୁ ଧରାଧରି କରି ନେଇ ଆସିଲୁ ମେସ୍‌କୁ । ପାଖରେ ଯାହା ବେଣ୍ଡେଜ ତୁଳା ଥିଲା ସେଇଆ ଦେଇ ତାକୁ ବେଣ୍ଡେଜ୍ କରିଦେଲୁ । ଡାକ୍ତର ଏଇନେ ଆସିବ କେଉଁଠୁ ? ଗ୍ଲାସ୍‌ରେ ଗରମ ଗ୍ଲୁ' ଟିକେ ଟିକେ କରି ତାକୁ ପିଆଇ ଦେଲୁ । ଯଦି ସେ ଭଲ ହୁଏ ତା'ର ଭାଗ୍ୟ । ଆଉ ଯଦି ନ ହୁଏ ଆମର ଅସହାୟତା । ବ୍ରଜଙ୍କୁ ତା'ପାଖରେ ଛାଡ଼ି ଆମେ ଦି'ଜଣ ବାହାରି ଆସିଲୁ ।

ଛୁଆଗୁଡ଼ାକ କେତେବେଳୁ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେଣି; କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କୁ ବି ହେଉଛି କ'ଣ କେଜାଣି ସମସ୍ତେ ଆଉ ପୂର୍ବପରି ଶୋଇ ପାରୁ ନାହାନ୍ତି ? ଚମକି ଚମକି ଉଠି ପଡ଼ୁଛନ୍ତି । ଏଇ ଗୁରିଘଣ୍ଟା ଭିତରେ ତିନିଥର ପାଞ୍ଚଥର ଉଠିଲେଣି । ରାତି ବାରଟା ବାଜିବାକୁ ଦଶମିନଟ୍ ଅଛି । ମହାନ୍ତି ଗୃହିଣୀଙ୍କ ଆଖିରେ ନିଦ ନାହିଁ । ଇଏ ସେଇ ଦଶଟା ବେଳୁ ଯାଇଛନ୍ତି । ବାରଟା ବେଳକୁ ଫେରିବା କଥା । ଅଜଣା ଆଶଙ୍କାରେ ମନଟା ଭାରି ହୋଇ ଉଠୁଛି । ପ୍ରତୀକ୍ଷାର ଉଦ୍‌ବେଗରେ ସେ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ଉଠିଛନ୍ତି । ବାରମ୍ବାର ଘଣ୍ଟାଟା ଆଡ଼କୁ ଆଖି ଫେରି ଯାଉଛି ଓଃ, ଆହୁରି ଦଶମିନଟ୍ । ଟିକିଏ ଶୀଘ୍ର ଆସନ୍ତେ ନାହିଁ । କି ହେବ ଆଉ ଡିଉଟି ଦେଇ । କବାଟ ଫାଙ୍କରେ ଚାହିଁଲେ । ନା, ଆସିବାର କାହାରି ଦେଖା ଦର୍ଶନ ନାହିଁ । ଚାରିଆଡ଼େ ନିସ୍ତବ୍ଧ । ପୁଣି କବାଟକୁ ବନ୍ଦକରି ସେ ଭିତରକୁ ଆସି ବସିଲେ । କ'ଣ ବସି ହେଉଛି ?

ନା, ଆଉ ବସି ହେବ ନି । କବାଟ ଝରକା ବନ୍ଦ ହୋଇ ଘର ଭିତରଟା ଅନ୍ଧକାରଶ୍ୱାସୀ ଲାଗୁଛି । ପଙ୍ଖା-ଗୃହିଣୀ ପଙ୍ଖାଟା ଆହୁରି ଜୋରରେ ବୁଲେଇ ଦେଲେ । ଗୁରିଟା ପିଲା ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ସେ ପାଖ ଖଟ ଉପରେ ଶୋଇଛନ୍ତି । ବଡ଼ଟା ଅନେକ ସମୟ ଚେଇଁଥିଲା । ଏଇନା ଶୋଇଛି । ଲାଇଟ୍‌ଟା ଜଳେଇ ଗୁରିଟା ପିଲା ଆଡ଼କୁ ଥରେ ସ୍ନେହ ଭାବରେ ଆଖି ବୁଲେଇ ନେଉ ନେଉ ଆଖି ତାଙ୍କର ଅଶ୍ରୁ-ସଜଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ମା' ଷଠୀ କୋଟି ଆୟୁଷ ଦେଇଥା'ନ୍ତୁ । ମା' କଟକଚଣ୍ଡୀ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ । କେତେ ଡେରି କରୁଛନ୍ତି ଇଏ କେଜାଣି ? ଆଶଙ୍କା, ଉଦ୍‌ବେଗରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲେଣି । କ'ଣ ଯେ ଡିଉଟି କରୁଛନ୍ତି କେଜାଣି ? ଘରେ ଇଆଡ଼େ ବଳେଇ ପିଲାଟାକୁ ମା'ରିବା ପାଇଁ ଜି ନାହିଁ; ସେ ପୁଣି ଯାଇଛନ୍ତି କବନ୍ଧ ସଙ୍ଗରେ ଲଢ଼େଇ କରିବାକୁ ? ଗୋଠ ମା'ଛଲେ ଝିଣ୍ଟିଆ ମା'ତେ । ଆହା କେତେ ଭୋଳା ଲୋକଟା । ମା'ଗୋ କଟକଚଣ୍ଡୀ ତୋ'ତେ କନାଶାଢ଼ୀ ଦେବି ମା' । ଉତେ

ଶହେ ଆଠ ଫୁଲ ଚଢ଼େଇବ । ରୂପାଚନ୍ଦ୍ରିକା ଦେବ । ମା'ଗୋ ତାଙ୍କୁ ସହାୟ ହୋଇ ଥା' । ବେକରେ କାନି ଗୁଡ଼େଇ ଦଣ୍ଡବତ ହେଲେ ପଣ୍ଡା-ଗୃହିଣୀ ।

ମା' ଗୋ । ମା' ଦକ୍ଷିଣେଶ୍ୱରୀ କାଳୀ । ମା' ଦୁର୍ଗା ।

ଏଥର ଯଦି ଭଲରେ ଭଲରେ କଲିକତା ଫେରିଯାଏ ବୋଦା ବଳି ଦେବି ମା' । ତୁ ତାଙ୍କୁ ସହାୟ ହୋଇ ଥା ମା' । କମିତି ଭଲରେ ଏ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗ କଟିଯାଏ । ଆଃ, ରାତି ବାରଟା ହେଲାଣି । କ ବୁଝିଁ ଏଇ ମଣିଷଟାର କେଜାଣି । ଘରେ ଏକୁଟିଆ ଯୁବତୀ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ରଖି ଦେଇ ବାହାରେ ଲଢ଼େଇ କରିବାକୁ ଯାଇଛନ୍ତି । ଯଦି ଏଇନା କିଏ ପଶିଆସେ ମୁଁ କ'ଣ କରିବ ? ରାତି ବାରଟା ବାଜିବାକୁ ବସିଲାଣି, ସ୍ୱାଙ୍କର ଆଉ ଡିଉଟି ସରୁ ନା । ସେଇ ସାଢ଼େ ନ'ଟା ବେଳୁ ବାହାରି ଗଲେଣି । ସମସ୍ତେ କ'ଣ ତାଙ୍କ ପରି ଏତେ ଆଗରୁ ଯାଉଛନ୍ତି । ଏଇଟା କ'ଣ କାରଖାନା ଡିଉଟି ହୋଇଛି ଯେ ଖାତାରେ ନାଲି ଦାଗ ପଡ଼ି ଯାଉଛି । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ସ୍ୱାଙ୍କର କଥା ସବୁ । ସାରା ଜୀବନ ତ ପଢ଼ାପଢ଼ିରେ କଟି ଯାଇଛି । ଜୀବନରେ କେବେ ଲାଠି ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । ଏ ପୁଣି କରିବେ ଲଢ଼େଇ ? ତା'ଠୁ ବରଂ ଏଇଠି ବସିଥିଲେ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା । ଆରେ କିଏ, କିଏ । ନା' କେହି ନୁହେଁ । ଚଳେଇଟା ଏ କାନ୍ଥରୁ ସେ କାନ୍ଥକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲା । ମା' ଗୋ । ନା, ଆଉ ପାରିବି ନି । କାଲଠୁଁ ମନା କରିଦେବି ତାଙ୍କର ଆଉ ଯିବା ଦରକାର ନାହିଁ ।

ଫାତିମା ବେଗମ୍ କହିଲା ସେକ୍ ମହତାବ୍‌କୁ । ତୁମେ ଆଜି ଆଉ କାହାରି ସାଙ୍ଗରେ ଯାଅନା । କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ଫୋନ୍ କର । ଆମେ ପଳେଇବା କାରଖାନା ଭିତରକୁ । ଏଇଠି ରହିବାପାଇଁ ମୋ ମନ ଜମା ଭଲ ଲାଗୁନି । ସତରେ, କାହିଁକି କେଜାଣି ଭୀଷଣ ଅସ୍ୱସ୍ତି ଲାଗୁଛି ।

"ତୁମେ ଖାଲି ମିଛଟାରେ ଚିନ୍ତା କରୁଛ ? ଏଇଠିକୁ କବନ୍ଧ ଆସି ପାରିବ ନାହିଁ । ତା'ଛଡ଼ା ଏଇ ତ ଏଇଠି ଅଶୋକ ଗୁଟାର୍ଜି, ଭୂପିନ୍ଦର ସିଂ, ଦେଶୁ ଲେଙ୍କା ପ୍ରଭୃତି ସମସ୍ତେ ଅଛନ୍ତି । ସେମାନେ ତ ପଳେଇ ଯାଉ ନାହାନ୍ତି ?"

"ସେମାନେ ତ ଆଉ ଆମପରି ନୁହଁନ୍ତି ?"

"କାହିଁକି ?"

"ସେମାନେ ତ ଆମ ଧର୍ମର ନୁହଁନ୍ତି ?"

"ହେଲା ତ କ'ଣ ହେଲା ? କବନ୍ଧ ଆସିଲେ କ'ଣ ଭାବିଛ ସେ ଖାଲି ଧର୍ମ ବାଛି ବାଛି ଖାଇବ । ତା'ର କିଛି ବାଛ ବିଚାର ନାହିଁ । ବୁଝିଲ । ସେ ନିର୍ବିଶେଷରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଖାଇବ । ଏଣୁ ମରିବା ଯଦି ସମସ୍ତେ ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ମରିବା । ମୁଁ ଯଦି

ବର୍ତ୍ତମାନ ପଳେଇ ଯାଏ, ସେମାନେ ସବୁ କ'ଣ ଭାବବେ ? ମହବ୍ଭାବ୍ ଆମକୁ ବିଶ୍ବାସ କରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ପରେ ତାଙ୍କୁ ମୁହଁ ଦେଖେଇ ପାରିବ ?"

"କିନ୍ତୁ—?"

"କିନ୍ତୁ ଫିନ୍ତୁ କିଛି ନୁହେଁ । ସଦ୍ରମା, ସବୁ ଠିକ୍ ହୋଇଯିବ ।"

"ତମେ ଯାହା ଭଲ ଭାବୁଛ କର ।"

"ଆଚ୍ଛା ତୁମକୁ ଯଦି ଭୟ ଲାଗୁଛି, ତୁମକୁ ତୁମର ଫୁଫୁ ଘରେ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଆସିବି ? କିନ୍ତୁ ଯିବା କେମିତି ? ନା, ଆଉ କିଛି ଭାବନି । ଯାହା ହବାର ହବ । ସବୁ ଆମର ଭାଗ୍ୟ ।"

ମହବ୍ଭାବ୍ ବାହାରିଲା ଲାଇନ୍ କମିଟିରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ, ଅଶୋକ, ଭୂପିନ୍ଦର, ବେଣୁ ପାଣ୍ଡେ, ରାମମୂର୍ତ୍ତି ସବୁ ଏକାଠି ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି । ମହବ୍ଭାବ୍ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲା । ଲେଙ୍କା କହିଲା, "ଏଇ ତ ମହବ୍ଭାବ୍ ଆସିଗଲା ।" "କାହିଁକି କ'ଣ ହେଲା ?" "ନା, ତମର ବିଷୟରେ କଥା ପଡ଼ିଥିଲା ।" "କି କଥା ?" "ଦେଖ୍ ମହବ୍ଭାବ୍, ତୋତେ ଗୋଟାଏ କଥା କହିବି ଭୁଲ୍ ବୁଝିବୁନି । ଦେଖ୍' ତୁ ଏଠୁ ଚାଲି ଯା, କାଲି ସକାଳୁ ।" "କାହିଁକି ?" "ଆଗ ଶୁଣ ସାର ।" "ଆମେ ମୂଲନାଥନ୍ ବାବୁଙ୍କୁ କହି ଦେଇଛୁ । ସେ କାଲି ସକାଳେ ଫୋନ୍ କରି କମ୍ପାନୀରୁ ଗାଡ଼ି ମଗାଇ ନେବେ । ତୁ ଓ ତୋର ସ୍ତ୍ରୀ ସେଇ ଗାଡ଼ିରେ ଇଂଜିନିୟରିଂ କଲେଜ ଭିତରକୁ ଚାଲିଯିବ । ଏଇ କେଇଟା ଦିନ ସେଇଠି ରହିଯା । ପରେ ବରଂ ଫେରି ଆସିବୁ ।" "କିନ୍ତୁ କାହିଁକି ? ତୁମେ କ'ଣ ମୋତେ ବିଶ୍ବାସ କର ନା ?" "ନା, ମହବ୍ଭାବ୍, ଆମେ ନିଜକୁ ବିଶ୍ବାସ କରୁନା ।" ଅଶୋକ କହିଲା । ତା'ର ହାତ ଦୁଇଟା ଧରି ପକେଇଲା ଭୂପିନ୍ଦର । "ମହାଭାବ୍, ହମେ ମାଫ୍ କରୋ ।" "କିନ୍ତୁ କ'ଣ ହେଲା ତୁମମାନଙ୍କର ? ମୋ ପାଇଁ କାହିଁକି ଏତେ ଚିନ୍ତା ?" "ତୁ ସବୁ ଜାଣିଶୁଣି ଅବୁଝା ହୋ ନା ମହବ୍ଭାବ୍ । କବନ୍ଧ ଆସୁଛି ।" "କିନ୍ତୁ ତୁମେମାନେ ?" "ଆମମାନଙ୍କ କଥା ଅଲଗା ।" "ତେବେ ମୁଁ ବି ଅଲଗା । ଲେଙ୍କା, ଭୂପିନ୍ଦର, ଅଶୋକ ଶୁଣ—ମୁଁ ବୁଜଦିଲ୍ ନୁହେଁ । ମୁଁ ଡରରେ ପଳେଇବିନି । ଆଉ ପଳେଇବି ବା କୋଉଠିକି ? ତୁମମାନଙ୍କର ଯୋଉ ବନ୍ଧୁତ୍ୱ ମୁଁ ଏତେ ବର୍ଷଧରି ପାଇ ଆସିଛି, ଯଦି ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଇଠୁ ପ୍ରାଣଭୟରେ ପଳେଇ ଯାଏ ତେବେ ତା'ର କି କୈଫିୟତ୍ ମୁଁ ଆଲ୍ଲା ପାଖରେ ଦେବି ? ଯଦି ମୁଁ ମରେ ତେବେ ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କ ଭିତରେ ମରିବି । ଯଦି ମୋର ତକଦିର୍‌ରେ ଏଇଟା ଲେଖା ଅଛି, ଯଦି ଆଲ୍ଲାଙ୍କର ଏଇ ବରାଦ୍, ତେବେ ମୋର ସେଇଆ ହେବ; କିନ୍ତୁ ଭାଇ ଦୋସ୍ତିକୁ ମୁଁ କଳଙ୍କିତ କରି-ପାରିବି ନାହିଁ, ମୋତେ ମାଫ୍ କର ।

ସମସ୍ତେ ଚୁପ୍ ହୋଇଗଲେ । ନା, ସ୍ୱା ଉପରେ ଆଉ କିଛି କଥା କହି ହେବନି । ଖଣ୍ଡ ପ୍ରାୟ ଗୋଟାଏ ହେବ, ହଠାତ୍ ସେକ୍‌ଟରରୁ ଶୁଭିଲା ଗଣ୍ଡଗୋଳ ଓ ଚକ୍ରାର । ସେଇଟା ଆମ ପାଖ ସେକ୍‌ଟର । ଆମେ ବୁଲୁ ଥିଲୁ ଆଠଜଣ । ସାଙ୍ଗେ-ସାଙ୍ଗେ ଆମେ ବି ଚକ୍ରାର କରି ଉଠିଲୁ ଏକା ସାଙ୍ଗରେ । ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ମଧ୍ୟରେ ସାଇରେନ୍ ପରି ସେଇ ଶବ୍ଦର ଝଙ୍କାର ଖେଳିଗଲା ଆମ ଲାଇନ୍ ଗୁଡ଼ିକରେ । ଧଡ଼୍‌ଧାଡ଼୍ କବାଟ ମେଲା ହୋଇଗଲା । ଯେମିତି ହଠାତ୍ କିଏ ଗୋଟାଏ ବୁଲି ଡ୍ୟାମ୍‌ର ସୁଇସ୍ ଗେଟ୍ ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ଖୋଲି ଦେଇଛି । କାହା ହାତରେ ଛୁରୀ, କାହା ହାତରେ ବନ୍ଧୁକ୍, କାହା ହାତରେ ଲଠି । ପଟ୍ଟନାୟକ, ମହାନ୍ତି, ପଣ୍ଡା, ବାନାର୍ଜି, ଘୋଷ, ସିଂ, ରାମମୂର୍ତ୍ତି, ଆପ୍‌ପାରାଓ, ମୁରଲୀନାଥନ୍ ସମସ୍ତେ । କ'ଣ ହେଲା ? କାହିଁ ? କାହିଁ ? କବନ୍ଧ କାହିଁ ? ନା, ଆଜି କବନ୍ଧଜନର ଉତ୍ତ୍କଣ୍ଠାର ଶେଷ । ହୁଏତ କବନ୍ଧର ମୃତ୍ୟୁ ନ ହେଲେ ନିଜର ମୃତ୍ୟୁ । ଏଇ ଉଦ୍‌ବେଗ ଆଉ ଆଶଙ୍କା ଅସହ୍ୟ । ପାଗଳ ହୋଇ ଛୁଟିଛନ୍ତି ସମସ୍ତେ । କାହିଁ, କେଉଁଠି ? ଆମେ ସମସ୍ତେ ଛୁଟିଲୁ ସେଇଆଡ଼କୁ । ଯାଇ ଦେଖୁ ତ ସମସ୍ତେ ଘେରିଛନ୍ତି ଗୋଟାଏ ଘରଆଡ଼କୁ । ସେଇ ଘର ଦ୍ୱାରପାଖରେ ଶୁଭୁଛି ଚକ୍ରାର ।

କିଏ ଜଣେ ଚକ୍ରାର କରି କହୁଛି—ଏଇଠି ଅଛି ସେ କବନ୍ଧ । ସେ କବନ୍ଧର ବଂଶଧର । ଯେଉଁ କବନ୍ଧ ଆମର ଭାଇମାନଙ୍କୁ ଖାଇଛି । ଆମର ମା, ଆମର ଭଉଣୀ, ଆମର ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିଛି ନିର୍ବିବାଦରେ । ଯେ ଆମର ଭଉଣୀମାନଙ୍କୁ ଧର୍ଷଣ କରିଛି, ମାଆର ସ୍ତନ କାଟି ନେଇଛି, ଏଇଠି ଅଛି ସେ କବନ୍ଧ । "ଭାଙ୍ଗ କବାଟ, ଭାଙ୍ଗ ଦ୍ୱାର ।"

ହଠାତ୍ ହଜାର କଣ୍ଠରୁ ଶୁଭିଲା ଚକ୍ରାର 'ଭାଙ୍ଗ ଦ୍ୱାର' । ମୁଁ ଚମକି ପଡ଼ିଲି, ଏଇ ତ କବନ୍ଧର ପାଟି, ଏଇଆ ତ କବନ୍ଧର ଯୁଦ୍ଧଂ ଦେହି ଡାକ । ତେବେ କ'ଣ ? ତେବେ କ'ଣ ?...ହଠାତ୍ ଦେଖିଲି ମୁଁ କବନ୍ଧକୁ । ତା'ର ଗୋଟିଏ ହାତ ନୁହେଁ, ସହସ୍ର ହାତ । ତା'ର ଶକ୍ତି ଗୋଟାଏ ଦେହରେ ନାହିଁ, ସହସ୍ର ଦେହରେ । ତା'ର କ୍ଷୁଧା ଗୋଟାଏ ପେଟରେ ନାହିଁ, ଅନନ୍ତ ପେଟରେ । ସେହି ସେ ସହସ୍ର ଚକ୍ଷୁ, ସହସ୍ର ହସ୍ତବିଶିଷ୍ଟ ମହାଭୟଙ୍କର, ମହାଶକ୍ତିଶାଳୀ, ଛିନ୍ନମସ୍ତା କବନ୍ଧ ନାଚି ନାଚି ଉଠୁଛି । ସେଇ ବିକଟାଳ ଚକ୍ରାର ଭିତରେ ଲୁଚିଗଲା ଗୋଟିଏ କ୍ଷୀଣକାୟ ମଣିଷର ଆତୁର ଚକ୍ରାର । ବ୍ୟାକୁଳ କ୍ରନ୍ଦନ । ଆଃ, ଇଏ କ'ଣ ? ସେଇ ସଦା ସ୍ନେହଶୀଳ, ଅପରସୀମ ଦୟା-କରୁଣାର ଅଫୁରନ୍ତ ସାଗର, ଲେଙ୍କା ବାବୁ ? କ'ଣ ହୋଇଛି ତାଙ୍କର ? ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡଟା କିଏ କାଟି ନେଇଛି ? ଆଉ ସେ ଏମିତି ପାଗଳ ହୋଇ ଉଠୁଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ମୁଁ କ'ଣ ଠିକ୍ ଦେଖୁଛି ? ମୁଁ କ'ଣ ଠିକ୍ ବୁଝି

ପାରୁଛୁ । ମହାନ୍ତି, ପଣ୍ଡା, ବାନାର୍ଜି, ଘୋଷ, ଲେଙ୍କା, ରାମମୂର୍ତ୍ତି, ସିଂ, ପାଣ୍ଡେ କାହାନ୍ତି ? ସମସ୍ତଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ କାହିଁ ? ନା, ମୁଣ୍ଡ ମୋର ଘୂରୁଛି ? ମୁଁ ପାଗଳ ହୋଇଯିବି ? ଝାଇଁ ଝାଇଁ ଘୂରୁଛି ମୁଣ୍ଡ । ଅବଶ ହୋଇ ଉଠୁଛି ଦେହ ହାତ । ଏଇ ତେବେ ସେଇ ଅଶରୀରୀ କବନ୍ଧର ପ୍ରକୃତରୂପ ?

କିନ୍ତୁ ପଡ଼ୁ ପଡ଼ୁ ଶୁଣିଲି ଦୁଇଟି କାତର ଧ୍ୱନି । "ଭୂପିନ୍ଦର ।" "ଦୋସ୍ତ ।" "ଅଶୋକ ଦାଦା ।" ମୁଁ ଯେ ତୁମର ଭଉଣୀ ।"

କିନ୍ତୁ ତା'ପରେ କବନ୍ଧର ବିକଟ ମହୋଲ୍ଲାସରେ ସବୁ କିଛି ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ହୋଇଗଲା ।

ମୁଁ ବି ଢଳି ପଡ଼ିଲି ସଂଜ୍ଞାହୀନ ଭାବରେ ।

ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁର ରଙ୍ଗ

ଶ୍ରୀମତୀ ବୀଣାପାଣି ମହାନ୍ତି

"ଭୁ ପଛଆଡ଼ୁ ମୁଁ ସାଇଡ୍‌ରୁ ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ପୁସ୍ କରି ଦେଲେ—ଗୁଡ଼ିଲୁ...ଏଁ... !"

ସନ୍ତୋଷ ସିଗାରେଟ୍ ଲାଇଟର୍‌ଟା ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ସମୟ ବି ପାଇଲେ ନାହିଁ, ଯଦିଓ ପରିଷ୍କାର ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରର ସୂଚନା ସେ ଜାଣିପାରିଲେ । ଆଖି ପିଛୁଳାକେ ଲାଇନ୍‌ରୁ ଖସି ଯାଉ ଯାଉ ସେ ଅଟକି ଗଲେ । କିନ୍ତୁ ନିମିଷକେ ପଛରେ ଥିବା ଲୋକ ଆଗକୁ ଚାଲି ଆସିଥିଲେ ।

ସନ୍ତୋଷ ସେମାନଙ୍କୁ ଅବାକ୍ ହୋଇ ଚାହିଁଥିଲେ । ଦୁଇଟି ଅପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କ ବାଳକ । ପନ୍ଦର କି ଷୋଳ ବର୍ଷ ହେବ ସେମାନଙ୍କର ବୟସ । ଅଥଚ ସନ୍ତୋଷଙ୍କୁ ଲାଇନ୍‌ରୁ ଖସାଇ ଦେଇ ବେଶ୍ ନିର୍ବିଘ୍ନରେ କିଛି ନ ଜାଣିଲା ପରି ଛିଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି ।

ସନ୍ତୋଷ ରାଗି ଆସୁ ଆସୁ ହଠାତ୍ ନିଜକୁ ସମ୍ଭାଳି ନେଲେ । ଟ୍ରେନ୍ ଆସିବାର ଶେଷ ସଙ୍କେତସ୍ୱରୂପ ଥାର୍ଡ଼ ବେଲ୍ ବାଜି ଉଠିଲା । ସେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଟିକେଟ୍ କ୍ଲର୍କ ଆଡ଼କୁ ଟଙ୍କାଟା ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ ।

ଦୂରରେ ଛିଟିକି ପଡ଼ିଥିବା ସିଗାରେଟ୍‌ରୁ ଧୂଆଁ ଉଠୁଛି ।

ସେକେଣ୍ଡ କ୍ଲାସ କମ୍ପାର୍ଟମେଣ୍ଟ । ଗୋଡ଼ ପକାଇବାକୁ ଜାଗା ନାହିଁ । ଆଜି ଆଉ ଗାଡ଼ିରେ ଢୋଳେଇ ଢୋଳେଇ ଆରାମ କରିବାର କି ସୁସୁଖ ମାରି ରାତି ଅଧରେ ଆକାଶକୁ ଚାହିଁବାର କୌଣସି ଉପାୟ ନାହିଁ । କୌଣସିମତେ ଟିକିଏ ଜାଗାରେ ନିଜର ସ୍ଥିତି ରଖି ପାରିଲେ ହେଲା । କାହାର ଗୋଟାଏ ବିସ୍ତ୍ରଟ ଟ୍ରଙ୍କ ରହିଛି—ତା'ଉପରେ ବସି ପଡ଼ିଲେ ସନ୍ତୋଷ !

ଧସ୍ତାଧସ୍ତି । ପାଟିତୁଣ୍ଡ । କୋଳାହଳ । ଜାଗା ନାହିଁ । ସ୍ଥାନ ଅଭାବ—ଯେଉଁଠି ଦେଖ—ସେଇଠି ଅଭାବ...ଆହୁରି ଲୋଡ଼ା...ଲୁଣ ଚାଉଳଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳରେ ସ୍ଥାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ! ସେଇ ଚିରନ୍ତନ ଆଦମ ସ୍ୱର...ଦିଅ, ଆଉ ଦିଅ ! ରେଳଗାଡ଼ିବା ଅଣ୍ଟୁନି, ବସ୍ ଅଣ୍ଟୁନି, ଏରୋପ୍ଲେନ୍ ଅଣ୍ଟୁନି —ଘରଦ୍ୱାର ଜମିବାଡ଼ି ସବୁ ଅଭାବ, ଦେଶରେ ଲୋକ ଧରିବାକୁ ଜାଗା ନାହିଁ । ଚାରିଆଡ଼େ ଖାଁ, ଖାଁ,

ଅଭାବ ଅନାଟନର ଦାରୁଣ ଚାପ । ଉତ୍ପାଦନ ଯେତେହେଲେ ବି ଅଣ୍ଟୁ ନାହିଁ, ଯୋଗାଣ ଯେତେ ହେଲେ ବି ଗୁହ୍ୱାରି ତାକୁ ବଳି ପଡ଼ୁଛି ! କେଉଁ ସରକାର, କେଉଁ ପାର୍ଟି ଏଇ ଚିରନ୍ତନ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରିବ ?

ସନ୍ତୋଷଙ୍କ ଚିନ୍ତାଧାରା ପଛଆଡ଼ୁ ଏକ ଆଘାତ ପାଇ ହଠାତ୍ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ! କିଏ ଯେପରି ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ତାଙ୍କୁ ଘୁଞ୍ଚାଇବାରେ ଲାଗିଛି ଟ୍ରଙ୍କ ଉପରୁ ।

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ସନ୍ତୋଷ । ସେଇ କିଶୋର ବାଳକ ଦୁଓଟି ତାଙ୍କୁ ଲାଇନ୍‌ରୁ ଠେଲି ଦେଇ ଆଗରୁ ଟିକେଟ୍ କାଟିଥିଲେ ବି ଆଗରୁ ସିଟ୍ ପାଇ ନାହାଁନ୍ତି । ବିରକ୍ତ ହେଲେ ବି ମନେ ମନେ ସେ କିଛି କହି ପାରିଲେନି । କମ୍ପାର୍ଟମେଣ୍ଟରେ ତିଳ ପକାଇବାକୁ ଜାଗା ନାହିଁ । କିଏ ବସିଛି, କିଏ ଶୋଇଛି, କିଏ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି—ସେଥିରେ ବିଭିନ୍ନ ତର୍କ, ବିତର୍କ । ଅସମୟରେ ଅଜାଗାରେ ସ୍ଥାଡ଼ୁ ସାଡ଼ୁ ଗୁଡ଼ାଏ ଗପିବା ଲୋକଙ୍କର ଯେପରି ଏକ ବଦଭ୍ୟାସ ! ଯାବତ୍ ଅର୍ଥନୀତି, ରାଜନୀତି ଆଉ ଧର୍ମଚର୍ଚ୍ଚା ଏଇଠି !

ବାଁ ପାଖ ବେଞ୍ଚରେ ଧାଡ଼ି ହୋଇ ଛ'ସାତ ଜଣ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ବସିଛନ୍ତି । ଅଣନିଃଶ୍ୱାସୀ ସେମାନେ । ହରେକ୍ ରକମ୍ ବେଶ । ଯାବତୀୟ ଅଳଙ୍କାରରେ ବେଶଭୂଷା ହୋଇ ଜଣେ ପ୍ରୌଢ଼ା ଭଦ୍ରମହିଳା ଅତିରିକ୍ତ ମାତ୍ରାରେ ପାନ ଚୁଣ୍ଡ କରି ଚାଲିଥାନ୍ତି । ପାଟିରୁ ପାନ ଛେପ ନିଗିଡ଼ି ଗ୍ରାଡ଼ି ଲୁଗା ଉପରେ ପଡ଼ୁଥାଏ । ପାଖରେ ତାଙ୍କର ତନୁପାତଳୀ ଝିଅଟିଏ । ମୁହଁରେ ତା'ର ଭୟାନକ ବିରକ୍ତି । ବାରମ୍ବାର ଘଡ଼ି ଦେଖି ସେ ଚାଲିଥାନ୍ତି । ହାତରେ ଖୋଲା ଥିବା ମ୍ୟାଗାଜିନ୍‌ରୁ ଗୋଟାଏ ଅକ୍ଷର ପଢ଼ି ବୁଝିପାରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ···।

ହଠାତ୍ ଗୋଟାଏ ଝାଁକୁଣୀରେ ସନ୍ତୋଷଙ୍କ ମୁହଁଟା ଆଣ୍ଠୁରେ ବାଡ଼େଇ ହୋଇଗଲା । ପିଲା ଦୁଓଟିଙ୍କି ଏଥର ସେ ଭୁଲି ପଡ଼ି କହିଲେ—

"ଆରେ ବାବୁ ! ଟିକେ ମଣିଷକୁ ମଣିଷ ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କର—ଟିକେଟ୍ ତ କିଣାଇ ଦେଲନି—ଗଦିରେ ବସିନ, ଆଉ ଏଇ ଟିଣପଟାଖଣ୍ଡିକ ଉପରେ ତମର ଏତେ ହିଂସା ?"

"ଆପଣଙ୍କର ଏ ଟ୍ରଙ୍କ ?" ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲା । ମୁହଁରେ ବିଦ୍ରୂପର ଇଂଗିତ । ଆଉ ଆଖିରେ ଅବଜ୍ଞା । ସତେ ବା ସନ୍ତୋଷଙ୍କର ସେ ଟ୍ରଙ୍କ ହୋଇଥିଲେ—ନିହାତି ଓଲଡ଼ ଫେସନ୍‌ଡ଼ ଲୋକ ସେ ।

"ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥିଲେ ଅଲଗା କଥା; କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟର ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ସମାନ ଅଧିକାର । ଏ କଥା ବୋଧହୁଏ ଆପଣଙ୍କୁ ଆଉ ବୁଝାଇବାକୁ ହେବ ନାହିଁ ।"

ସଜସ୍ବ ତାଜୁବ୍ ହୋଇ ଅନେଇଥିଲେ । ଏ ସେଇ ଗଣତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର ଦେଶର ପିଲା, ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଜାତିବାଦ ଉପରେ ପଛୁଆ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବାପାଇଁ ଏ ଦେଶର ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ଯୋଜନା କରୁଛନ୍ତି ! ଅଜବ୍ ଯୁକ୍ତି !

ବିସ୍ମୟ ଭାବ କଟିଲା ବେଳକୁ ସଜସ୍ବ ଆବିଷ୍କାର କଲେ—ସେ ଟ୍ରଙ୍କଟିର ଏକ ତୃତୀୟାଂଶ ଜାଗାରୁ ମଧ୍ୟ ଅତି କମ୍ ଜାଗାରେ ବସିଛନ୍ତି । ଆଉ ସେ ବାଳକ ଦୁଇଟି "ବୋଲ ରାଧା ବୋଲ ସଙ୍ଗମ ହୋଗା କି ନେହିଁ" ଗୀତର ରେଆଜ୍ କରୁଛନ୍ତି ଆସ୍ତେ, ଆସ୍ତେ ।

ଡାହାଣ ପାଖ ବେଞ୍ଚର ଦୁଇ ପାଖରେ ବସିଛନ୍ତି ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଦୁ'ଜଣ । ମଝିରେ ତାଙ୍କର ଦୁଇଟି ଝିଅ ଶୋଇଛନ୍ତି । ଗୁରୁଆଡେ ତବାଯାଉ ପାଟି ତୁଣ୍ଡ ଲାଗିଥିଲେ ବି ସେମାନେ ଯେପରି ସେଥିରୁ ବାହାର । ଭଦ୍ରମହିଳା କାଠ ପରି ବସିଛନ୍ତି, ଆଉ ଭଦ୍ରଲୋକ ? ସେ ବି ଚୁପ୍ ! ତାଙ୍କ ସହିତ ଆଳାପ କରାଯାଇ ପାରନ୍ତା; କିନ୍ତୁ ସେ ନିର୍ଲିପ୍ତ । କେମିତି ଯେମିତି ଖାପଛଡ଼ା । ସଜସ୍ବ ସିଗାରେଟ୍ ଧରି ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ନୀଳ ପ୍ରାନ୍ତରକୁ ଅନାଇଥିଲେ । ସନ୍ଧିର ଆକାଶ ଯେପରି ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ !

ସେ ତନୁପାତଳୀ ଝିଅଟି ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ, ଆଖିରେ ତା'ର ଆଖିଏ ନିଦ । ସେ ଢୋଳେଇ ପଡ଼ି ସେ ପାଖର ଭଦ୍ରମହିଳାଙ୍କ ଉପରେ ନ ପଡ଼ନ୍ତୁ, ଗୁଡ଼ାଏ କାଚ ଏକା ସଙ୍ଗରେ ଝୁମ୍‌ଝୁମ୍ କରି ଭଦ୍ରମହିଳା ପାଟିକରି ଉଠିଲେ—

"ମ, ମ, ନିଶ୍ୱାସ ନେବାକୁ ସ୍ଥା' ନାହିଁ । ତୁମକୁ ନିଦ ଆସୁଛି କେମିତି ବା ?"

ଝିଅଟି ଫିକ୍ କରି ହସି ଦେଲା । ଲାଜେଇ ଯାଇଛି । ତବାସାରୁ ଲୋକ ବଳି ବଳି କରି ତା'ଆଡ଼କୁ ଗୁହାଁଛନ୍ତି ଯେ, "ତମର ଘର କେଉଁଠି ? ବର ସାଥିରେ ଯାଉଛ କି ଏକଲା ବା ? କେତୋଟି ପିଲା ? କେଉଁଠି ଓହ୍ଲେଇବ ?"

ଝିଅଟି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇ ନାସ୍ତି ଜଣେଇଲା । ସତେ ଯେମିତି ତୁଣ୍ଡ ଖୋଲିବାକୁ ତା'ର ବଳ ପାଉ ନାହିଁ । ପ୍ରୌଢ଼ା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ମସ୍ତ ଏକ ଝାଁକୁଣୀ ଦେଇ ତାଙ୍କ ସାମ୍ନାରେ ବସିଥିବା ଆଉ ଜଣେ ସମବୟସୀଙ୍କୁ ଚମୁଟାଏ ଦେଇ କହିଲେ—"ଆଲୋ ଅପା ! ଅନା ବା—ଆଲୋ ଏଣିକି ଅନା !" ତା'ପରେ ନଇଁ ପଡ଼ି ଅପାର କାନରେ ଯେମିତି କଛି ଅଶ୍ଳୀଳ ଇଂଗିତ କରି ସେଇ ତନୁପାତଳୀ ଝିଅଟି ବିରୁଦ୍ଧରେ କହିଲେ । ଅପାଙ୍କ ଆଖିରେ ଆଖିଏ ବିସ୍ମୟ । ତାଙ୍କ ନୁଖୁରା ଚମଡ଼ାରେ ବୟସ କେତେବେଳୁ ଜମାଟ ବାନ୍ଧିଲାଣି । ତଥାପି ନାରୀସୁଲଭ ଅଯଥା କୌତୁହଳ, ଅଯଥା ଆପଣାର ମୁଣ୍ଡ ଅନ୍ୟ କଥାରେ ପୂରାଇବା ଅଭ୍ୟାସ ଛାଡ଼ୁଛନ୍ତି କେଉଁଠି ? ସେ ଏଥର ତୁଣ୍ଡ ଖୋଲିଲେ ସଜାଡ଼ି ହୋଇ ବସୁ ବସୁ ।

"ମ ଅ…ରଙ୍ଗ ତୁ ପଗ୍ଳୁରୁନୁ ? ହଅ ରହବା ମୁଁ ପଗ୍ଳୁରୁଚ୍ଛୁ…କ'ଣ ପଢ଼ିଛନ୍ତି ନେଖିଛନ୍ତି ଦ'ଅକ୍ଷର ବୋଲି ମୁଣ୍ଡ କାଟି ପକେଇବେ କାଁ କ'ଣ ? ଅଲୋ ଝିଅ ? ବାହା ହୋଇନୁ କାହିଁକ ବା ?"

ପ୍ରଶ୍ନର ଶେଷ ଆଡ଼କୁ କଣ୍ଠରେ ବ୍ରସ୍ତସ୍ତ ଅପେକ୍ଷା ବିରକ୍ତିର ମାତ୍ରାଟା ଥିଲା ବେଶୀ । ସତେ ଅବା ସେ ଝିଅଟିର ମୁରବୀ ! ଡାନୁପାଡଲୀ ଝିଅଟି ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇଲା । ଅନୁଚ ସ୍ୱରରେ ବୋଧେ କଛୁ କହୁ ଆସୁ ଆସୁ—ଯାହାର ଯଥାର୍ଥ ସବଲ ଯୁକ୍ତି କଛୁ ନାହିଁ—ସେଇଥିରୁ କଛୁ କହ ଆସୁ ଆସୁ ହଠାତ୍ ଏକ ଭୟାନକ ଛୁଙ୍କ ଶବ୍ଦରେ ଚମକ ପଡ଼ି ରହଗଲା । ସନ୍ତସ୍ତଙ୍କର ଅଜାଣତରେ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଏକ ଛୁଙ୍କ ଯେପର ସମସ୍ତଙ୍କ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣଚ୍ଛେଦ ଟାଣିଦେଲା । ନଜ ଉପରେ ନଜେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ସନ୍ତସ୍ତ ସିଗାରେଟ୍ ଧରଲେ ।

ରଙ୍ଗବତୀ କହଲେ—

"କଥା'ରେ ଛୁଙ୍କ ପଡ଼ଲଣି ଲୋ ଅପା ! ହ ଅ ବା, ମାଷ୍ଟ୍ରିଆଣୀ ନ ହେଲେ ନର୍ସ ହୋଇଥିବ । ଆମ ବେଙ୍ଗଗଣୀ ମ ଅପା, କେତ ଗୋସେଇଁଙ୍କ ଝିଅ, କଲକତାରେ ତା' ବରଡ ଖଲସି କାମ କରେ, କହୁଥିଲା ଅପା ଏବକାଳେ କୁଆଡ଼େ ସରକାର ପିଲା ପିଛକା ବନ୍ଦ କରବାପାଇଁ ଟଙ୍କା ଦେଉଛନ୍ତି । ହଇଲୋ ଅପା ! କରମରେ ଯା' ଥିବ…ତେଇଁକ ସରକାର କ'ଣ କରବ ବା ! ଛିଃ, ଛିଃ, ଛିଃ…କ ଯୁଗ ନ ହେଲା…?"

ତା' ପାଟିରୁ କଥା ଛଡ଼େଇ ଅପା କହଲେ ବକ୍ତୃତା ଦେଲା ଭଳି ଢଙ୍ଗରେ—

"ତୁ ଆଉ ପାଟି କରନା ଲୋ ରଙ୍ଗ । ପୋଡ଼ଯାଉ ସେ ସରକାର, ନିଆଁ ନାଗୁ ତା' ମୁହଁରେ । ସରକାର ତ ଆଉ ପିଲାବକଟେ ଦେଇ ପାରବ ନ କୋଡ଼ରେ—ଖାଲି କୋଡ଼ରୁ ଖସେଇନବାକୁ ଯେତେ ଫିକର !!

ତା'ପରେ ଦ'ଓଠ ପୂଡ଼ାକୁ ଏପର ବଚନ ଭଙ୍ଗୀରେ ସେ ମୋଡ଼ଦେଇ ଗୋଡ଼ ଦ'ଟା ଟେକ ବସି ପଡ଼ଲେ ଯେ ସେଥିରେ ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଚୁପ୍ ହୋଇ ବସିବା ଅସମ୍ଭବ । କନ୍ତୁ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲେ ପିଲା ଦ'ଜଣ । ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଧମକ ଦେଲା ସ୍ୱରରେ ପାଟି କର ଉଠିଲା—

"ଏ ବୁଢ଼ୀ ପାଟି ବନ୍ଦ କର ଯାବତ୍ ବାଜେ କଥା ! ନଜେ ଶୋଇବୁ ନ କ ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ଶୁଆଇ ଦେବୁ ନ !"

"ମଲା ମୋର, ବୁଢ଼ୀ କାହିଁକ ହେବ ବା ? ତୋର ମା ଖାଲି ଟୋକ ! ଆଉ ଥରେ କହ ତ, ଦେଖିବୁ ଟୋକା…?"

"କ'ଣ କହୁଛୁ ? ଚୁପ୍ ହେବୁ ନାଁ ନାହିଁ ? ଯାବତ୍ ମଫସଲି…!"

ପିଲାଟି ଗୋଡରେ ଥର ଉଠି ଅଣ୍ଟାରେ ହାତ ଦେଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଉଦବାସାର ଲୋକେ ସମସ୍ତେ ତାକୁ ଚାହିଁଥାନ୍ତି ।

ଅପା ଚୁପ୍ ହୋଇଗଲେ । ନାଆଁରେ ସତେ ବା କିଏ ପାଣି ଢାଳି ଦେଇଛି ।

ଘରଆଡ଼େ ନିସ୍ତବ୍ଧ । ଆଖି ବୁଜି ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ବି ଆରାମ କରିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ ।

ଟିକିଏ ଯାଇଛି କି ନାହିଁ ପୁଣି ରଙ୍ଗବତୀ ପାଟିକରି ଉଠିଲେ—

'ଦେଖିବଟି, ଦେଖିବଟି ଏ ଟୋକାର କେଡ଼େ ସାହସ ବା ? ଏ ଟୋକା । ସେ କସ୍ତା ଉପରୁ ଖୋଳ କାଢ଼ିବୁ କି ନାହିଁ ? ଆଲୋ ଅପା ଗଲା ବା, ଗଲା ବା ସେ ଆମ୍ବଗୁଡ଼ାକ, କେତେ ଶରଧା ତାଙ୍କର ଆମ୍ବଠେଇଁ—ବାରଆମ୍ବ ଖାଇବେ ବୋଲି ସେ କିସି ନ ଧରୁଣୁ କେଣଥର ଖବର ପଠେଇଲେଣି । ଦଲା ମକଚ ତ ଘାଣ୍ଟି ହୋଇ ଯିବଣି ।"

ମୁହଁ ମୋଡ଼ି ଦେଇ ଅପା ଉତ୍ତର ଦେଲେ—

"ତୁ ସ୍ତ୍ରେପଟୀ ନାଁ ଆଉ କଏମ ! ଏଇ ଆମ୍ବକୁ କବଘକ ଅନେଇ ବଇଛି… ତତେ ଖାଲି ଦେଖିକି ବୋଲି ତାକୁ ଯେମିତି କଦ ନାହିଁ । ମଣିଷକୁ ତୁ ବାସ ଦେଉନୁ, ଏ ଯେଉଁ ଅଝାଡ଼ ଗରମ, ମଣିଷ ପରି ପାଣି ହୋଇ ଯାଉଛି ଲୋ । ଆଉ ଥବଟି ସିଏ । ସେ ଯେଉଁ ପୁଲସି ଗୋଡ଼ର କୋତା ମଉଜା, ପଥର ତ ଚୂନା ହୋଇ ଯିବ । ଆମ୍ବପରି ପଦାର୍ଥ ଆଉ ଥିବଟି ? କିଏ କହିବ ଲୋ ମା । ବଡ଼ ଘାନ ବୋଲି ତ ଖାତର ନାହିଁ ? ଏବକାଳ ଯୁଗ ତ ସେମିତି… ।"

ଅପାଙ୍କର କାଲକାଲା କଣ୍ଠରେ ହୋ ହୋ କରି ହସି ଉଠିଲେ ବାଳକ ଦୁଇଟି । ସନ୍ତ୍ରସ୍ତ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ବାହାରକୁ ଅନେଇଲେ । ଏମାନଙ୍କ ଜ୍ୱାଳାରେ ମଣିଷ ଟିକେ ବସି ପାରିବ ନାହିଁ । ଅଥଚ ବାହାରେ ଶାନ୍ତ ସବୁଜ ପ୍ରାନ୍ତ ବଡ ଆକର୍ଷଣୀୟ ମନେ ହେଉଥିଲା ! କାନରେ ବାଜୁଛି ଅସ୍ପଷ୍ଟ କଣ୍ଠସ୍ୱର । ହରେକ ରକମ ।

ପାଗଳୀ ଝିଅଟି ଏଥର ରଙ୍ଗବତୀଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଧୀର ଗଳାରେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲା—

"ଆମ୍ବ ନେଇ କେଉଁଠିକି ଯାଉଛନ୍ତି ?"

"ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଯାଉଛୁ ଲୋ, ଭଉଣୀ । ବାବୁ ସେଠି ବେବସା କରନ୍ତି । ଦୋକାନ ଅଛି, କାରଖାନା ଅଛି । କାମ ତ ଚବିଶ ଘଣ୍ଟା । ଘରକୁ ବି ବରଷ ହେଲା ଆସି ନାହାଁନ୍ତି । ବେଳ ନାହିଁ, ଖାଇବା ପିଇବାର ଠିକଣା ନାହିଁ । ହେଲେ ବାର ଆମ୍ବରେ ତାଙ୍କର ବଡ଼ ଶରଧା…।"

ଆଉ କ'ଣ ରଙ୍ଗବତୀ କହୁଥିଲେ । ସଞ୍ଜୟଙ୍କ କାନ ଅନ୍ୟ ଆଡ଼େ ଡେରି ହୋଇଗଲା । ପଛରୁ ସେଇ ବାଲକ ଦି ଜଣଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ କିଏ କମେଣ୍ଟ କଲା—

"ଏ ତ ରକେଟ୍ ଯୁଗର ବଣ୍ଡ ମହାରାଣୀ ହେ । ବରକୋଳି କ ହୋଇ ଆମ୍ଭରେ ଶରଧା ! ଆଉ ଇଏତ ସାକ୍ଷାତ ମଡର୍ଣ୍ଣ ମିସେସ ମହାରାଣୀ—ଶାଳା ଧରମା'ଟାର ଯା ଫେମିଲି ପ୍ଲାନିଂ ଯୋଗୁ ସ୍ୱର୍ଗପ୍ରାପ୍ତି ହୋଇ ଯାଇଛି ।"

ଟେଢ଼ି ଆସ୍ତୁ ଆସ୍ତୁ ସଞ୍ଜୟ ହସିଲେ । ଆଉ ସେଇ ତନୁପାତଳୀ ଝିଅଟି ମଧ୍ୟ ।

କିନ୍ତୁ ରଙ୍ଗବତୀ ଅଟକିବା ଲୋକ ନୁହଁନ୍ତି । ସେ ବକର ବକର କରି ଚାଲି-ଥାନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କର ଏକ ବଦଭ୍ୟାସ ଅଛି, ଦେଖିଲେ ପରସ୍ପରକୁ କଦାପି ଇଚ୍ଛା କରି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବେ ନାହିଁ । ଆଉ ଯଦି ଥରେ ପାଟି ଖୋଲନ୍ତି ନା, ତା'ହେଲେ ସେ ବନ୍ଦହବା କଥା ନୁହେଁ । ଧେତ୍ ଅନିଚ୍ଛାସତ୍ତ୍ୱେ ତାଙ୍କ କାନ ଡେରି ହୋଇ ଯାଉଥାଏ ସେମାନଙ୍କର କଥାବାର୍ତ୍ତା ଆଡ଼କୁ ।

ରଙ୍ଗବତୀ କହି ଚାଲିଥାନ୍ତି—

"କାମି ନୋକ ତ ଭଉଣୀ ! ବାହାବାସିଦିନୁ ଗଲେ ଯେ ବରଷକେ ଅଇଲେ ! ଦଶ ବରଷରେ ଦଶଥର ବି ଆସିବାକୁ ସମୟ ହେଲା ନାହିଁ । କପାଳ ! ଜମିବାଡ଼ି ଘର-ଦୁଆର, କାହିଁରେ କ'ଣ । କେଉଁଥିରେ ମୋର ଅଭାବ ନାହିଁ—ଗହଣା-ଗାଣ୍ଠି ଭଲ ମନ୍ଦ କେଉଁଥିରେ......।"

ରଙ୍ଗବତୀ ଥମିଲେ । ଆଉ ଯା ସେ କହିବେ ସେ କଥା ନ କହିଲେ ଚଳେ । ସେଇ ଅବ୍ୟକ୍ତକୁ ଝିଅଟିର ବୁଝିବାର ଅସୁବିଧା ହେବ ନାହିଁ । ସେ ଯେପରି କିଛି ରୋମନ୍ଥନ କରୁଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ନୀରବତା ବେଶୀ ସମୟ ରହିଲା ନାହିଁ । ମନକୁ ମନ ପ୍ରଚୁର ଲାଜ ଓ ଆନନ୍ଦରେ ଲୋଟିପଡ଼ି ତନୁପାତଳୀ ଝିଅଟିର ହାତକୁ ଚିପିଧରି ସେ କହିଲେ—

"ତୁତ ଭଉଣୀ ବାହା ହୋଇନୁ, ତତେ କ'ଣ କହିବି । ହେଲେ ବାବୁ ଆମର ଭାରି ସଉକିଆ । ଭାରି ସୁଖପାଏ— ଯେଉଁ ଘଡ଼ିକ ଘରକୁ ଆସେ, ନାଲି ନାଲି ଶାଢ଼ୀ ତେଲ ସାବନରେ ଦେହକୁ ସଜେଇ ସଜେଇ ମୋ ମନ ଚଟା ଧରିଯାଏ । ବୁଢ଼ୀ ହେଲିଣି ମିଣିଷଟା...କହିନା...କହିନା...!"

ତାଙ୍କ କଣ୍ଠରେ ଏପରି ଏକ ରୋମାଞ୍ଚ ଥିଲା ଯେ ସଂଜୟ ଚେଷ୍ଟା କରି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ନ ଚାହିଁ ରହି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଭଦ୍ରମହିଳାଙ୍କୁ ବୟସ ବିଶେଷ ହେବ ନାହିଁ ; କିନ୍ତୁ ବୟସ ଅନୁପାତରେ ସେ ଅଧିକ ପ୍ରୌଢ଼ା ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ । ଏହା ସତ ଯେ ସେ ଅନେକ ଗହଣା ଓ ନାଲି ଶାଢ଼ୀରେ ପରିବେଷ୍ଟିତ ହୋଇ ଏକ ଭଙ୍ଗୀସୁ

ନାୟିକା ପରି ଦିଶୁଥିଲେ । କେଉଁ ଦୂର ଅତୀତର ସ୍ମୃତି ରୋମନ୍ଥନ କରି ଲଜ୍ଜାରେ ତାଙ୍କ ଗାଲ ଲାଲ୍ ଦିଶୁଥିଲା ।

ତନୁପାତଳୀ ଝିଅଟି ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ତା ର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଦେଖିବେ କି ନାହିଁ ସନ୍ତୋଷ ଠିକ୍ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । କେଜାଣି ଅବା ଅବିବାହିତା ଝିଅଟିର ଉଦାସ ମୁହଁଟି ସ୍ୱାମୀସୋହାଗିନୀ ସ୍ତ୍ରୀଟିର ଗୌରବରେ କିଛି ନୂତନ ସନ୍ଧାନ ପାଇଥିବ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ଝିଅଟି ରଙ୍ଗବତୀଙ୍କୁ କଠୋର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁଛି । ଆଧୁନିକା ନା ? ସ୍ୱାମୀ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏସବୁ ମଧୁର ସ୍ମୃତି ଯେତେ ଆଲୋଡ଼ନ କଲେ ବି ମୁହଁ ଖୋଲି କିଛି କହିବେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସେ ତ ପାହୋରିବା କଥା ନୁହେଁ । ବୟସ ତା'ର ସୀମାରେଖା ଜାଣେ ନାହିଁ ।

ସନ୍ତୋଷ ଅସ୍ୱସ୍ତି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ପଛଆଡ଼େ ବସିଥିବା ଗ୍ରାଇନାଜ୍ ଡ୍ରାଗନ ଝିଅଟି ତାଙ୍କର ଦୁଇ କାନ୍ଧରେ ମୁଣ୍ଡ ରଖି ଶୋଇ ଗଲେଣି । ବାସ୍ ସେ ବନ୍ଦୀ ! କିନ୍ତୁ କି ଦାୟରେ ? କାନ୍ଧରୁ ମୁଣ୍ଡ ଖସାଇ ନେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ସେ । ନିଷ୍ପାପ ମୁଦ୍ରିତ ଆଖି । ଦୟା ଆସୁଛି ମନରେ ହଠାତ୍ ଗୋଟିଏ ଝାଙ୍କୁଣୀରେ ଦୁଇଜଣ ଦୁଇ ଦିଗରେ ଛିଟିକି ପଡ଼ିଲେ ! ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ସନ୍ତୋଷ ସେମାନଙ୍କୁ ଉଠାଇଲେ । ବିବେକଦାୟରେ ମଣିଷ ଯେ କି ହଇରାଣ ନ ହେଉଛି ।

ରଙ୍ଗବତୀଙ୍କ ଅପା କେତେବେଳୁ ଢୋଳେଇଲେଣି । ବର୍ଷିୟସୀ ମହିଳା । କେତେ ବା ଆଉ କଷ୍ଟ ସହି ପାରିବେ; କିନ୍ତୁ ରଙ୍ଗବତୀ ଆଉ ତନୁପାତଳୀ ଝିଅ ଦୁଓଟି ସେମିତି ଗପି ଚାଲିଥାନ୍ତି । ଝିଅଟି ପଚାରିଲା—

"ଆପଣ ଡାକ୍ତର ଦେଖାଉ ନାହାଁନ୍ତି ? ଆଜିକାଲି ଡାକ୍ତରୀ ଚିକିତ୍ସା'ର ଅସାଧ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ ।"

"ନାଇଁ ଲୋ ଭଉଣୀ ! ସେ କଥା କହନା । ଔଷଧ ମସୃଧିରେ ପରା ଦେହଟା ପିତା ହୋଇଗଲାଣି । ଶେଷରେ ବମ୍ବେଇ ଯାଇ ବାବୁ ଦେଖେଇଲେ, ବଡ଼ ଡାକ୍ତର ମନା କଲା । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କହିଲି ଆଉଠାଏ ବାହାହେବାକୁ । ନାହିଁ କଲେ । ମୁଁ ଆଉ ଆଉ କାହାକୁ ସେ ଚାହିଁ ପାରିବେନି କହିଲେ । ଏତେ ବଡ଼ ବୁଜୁଆଙ୍କ ବଉଁଶରେ ଦୀପ ଜାଳିବ କିଏ କେଜାଣି ! ଅପାଙ୍କଠାରୁ ପୁଅଟିଏ କରିବି ବୋଲି ଭାବୁଛି । ଫେର୍ ବାବୁଙ୍କ ମନ ପାଇଲେ ତ... ?"

ରଙ୍ଗବତୀ ଅଟକି ଗଲେ । ତଣ୍ଟି ଯେପରି କିଏ ବାନ୍ଧି ଧରୁଛି । ଆଖିକୋଣରେ ଉବୁକି ଉଠିଛି ହୁଏ ତ ଟୋପାଏ ଲୁହ—ସମଗ୍ର ଜୀବନର ନିଷ୍ଫଳ ସଙ୍କେତ !

କପର ଯେମିତି ଉଦାସ ଲାଗିଲା ମନଟା । ରଙ୍ଗବତୀଙ୍କ ପ୍ରତି ବିରକ୍ତି ଭାବ କଟିଯାଇ ମନରେ ଆସିଲା ସହାନୁଭୂତି । ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ମାୟା ଆସୁଛି ମନରେ । ପାଗଳୀ ଝିଅଟି ହୁଏତ ଗଭୀର ଦୁଃଖରେ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇଥିବ ।

ଆକାଶରେ ଧଳା ମେଘମାନ ଲହଡ଼ଉଛନ୍ତି । ଘଡ଼ିରେ ପ୍ରାୟ ଚାରିଟା ପାଖାପାଖି । ଆଉ ଘଣ୍ଟାଏ ରାସ୍ତା ପରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନର ଜଞ୍ଜାଳ ଦେଖାଦେବ । ସେଥିରେ ସବୁ ସମଷ୍ଟିଗତ ଚିନ୍ତାର ବିଲୁପ୍ତି ଘଟିବ । ତଥାପି ପରସ୍ପର ଅଜଣା ଅଶୁଣା ହେଲେ ବି ମନର ସମ୍ବେଦନଶୀଳତାକୁ ରୋକିବା ଅସମ୍ଭବ ।

ଗ୍ରନ୍ଥି ଏବେ ବି ଅଛି । ଆକାଶ ଏବେ ବି ଅନିର୍ମଳ ଆଉ ମନ ଏବେ ବି ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ ।

ନିସ୍ତବ୍ଧତା ଭାଙ୍ଗି ବିରକ୍ତଭରା କଣ୍ଠରେ ରଙ୍ଗବତୀ କହିଲେ—"କେତେ ରାତିଟା ସାରା ଭୁଟୁର ଭୁଟୁର୍ ହଉଛୁ ଲୋ ରଙ୍ଗ ! ଘନିଆ ଯଦି ତତେ ଦି'ଆଖିରେ ଥରେ ଦେଖିଥାନ୍ତା ଅନେଇ ତୁ ତ ଜଗତ ମାନନ୍ତୁ ନାହିଁ । କେଡ଼େ ଫୁଲେଇ ହଉଛୁ ବା । କହିବ ଯଦି ଅବା ବାଟ ପାଉନୁ ନାହିଁ ଲୋ ! ପୁଅ ମୁଁ ତତେ ଗୁଞ୍ଜୁ ନାହିଁ । ସକାଳୁ ଆଣ୍ଠୁ କୁଡ଼ି ମୁହଁ ଚାହିଁଲେ ପୁଅର ଆୟୁଷ ମୋର କ୍ଷୀଣ ହୋଇଯିବ । ଖାଲି ସପ୍ତ-ପୁରୁଷର ସମ୍ପତ୍ତି-କଉଡ଼ି ଦାଣ୍ଡିଆଣୀ ପୁଅ ଭୋଗ କଲେ ମୁଁ ଅନ୍ଧନରକକୁ ଯିବି ବୋଲି ତତେ ପୁଅ ଦେବା କଥା । ସେଥିରେ ଫେର୍ ଭଦରନୋକ ଆଗରେ କହୁଛୁ କ'ଣ ନାଁ ବାବୁଙ୍କ ମନ ପାଇଲେ ·· । ଯୋଉ ବାବୁ ! ମୁଁ ମରି ଯାଉଥାଏଟି ! ବାହା-ବାସିଦିନୁ ବାବୁଆଣୀଙ୍କର ମୁହଁ ପଛେ ଦେଖି ନ ଥାଉ । ଦାଣ୍ଡିସଭାରେ ଯାଉ ବେଳ କଟୁଛି, ଗୋଟାଏ ନୁହେଁ, ଦି'ଦଟା । ବା'ପ ଅଜାଙ୍କ ମୁହଁରେ କାଳି ନଗେଇଲା । ସେଟାକୁ ମରଣ ହେଲା ନାହିଁ ଯା··· !!"

ରଙ୍ଗବତୀ ଯେପରି ବୋକା ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ଅପାଙ୍କର ଏଇ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଆକ୍ରମଣରେ । ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଭାବ କଟି ଯାଇ ସେ ଫୁଲି ଫୁଲି କାନ୍ଦି ଉଠିଲେ । ଆଉ ଲୁହ ଲାଳ ମିଶା କଣ୍ଠରେ କହିଲେ—

"ଅପା ! ତମେ ଗୁରୁଜନ ମୋର । ଯାହା କହିବ ତାହା ମାନିବି । ହେଲେ ରାତି ଅଧଟାରେ ତାଙ୍କୁ ଏମିତି ସମ୍ନା କଟା କଲେ ମୋ ଦେହ ସହିବ ନାହିଁ··· । ଯେତେ ହେଲେ ହାତ ଧରି ବାହା ହୋଇଛି !!"

"କ'ଣ କହିଲୁ ? କହିବ ନାହିଁ ? କାହିଁକି ? ପୁଞ୍ଜା ପୁଞ୍ଜା ମାଇପ କରି ଟଙ୍କା ପଇସା ଉଡ଼େଇ ଦେଲା । ବାରଟା ଝିଅ ମୋର···ମୁଁ କହିବି ନାହିଁ ଛାଡ଼ିଦେବି ? ବେଶ୍ କଲି, ଭଲ କଲି, ଶହେ ନୁହଁ ଦି ଶହ ଥର କହିବି ! ତୁ ମୋର

କ'ଣ କରିବୁ ? ଯେଉଁ ଭରସା ଶେରସ୍ତଙ୍କୁ ଅବାଟରୁ ବାଟକୁ ଆଣିପାରିବ ନାହିଁ ସେ କି ଭରସା ଲୋ ! ଦୁନିଆରେ ସବୁ ମରଦଙ୍କୁ ଅପର ଡଉଲ ସୁଖ ନାଗେ, ତା ବୋଲି କ'ଣ ନିଜ ବିଭା ହେଲା ସ୍ତ୍ରୀର ମୁହଁ ଚାହିଁବ ନାହିଁ ? ତୋର ଦେଢ଼ଶୁର, ବାରଟା ଝିଅର ବାପ ହେଲାଣି, ରୋଜ ତ ଇଆଡ଼େ ସିଆଡ଼େ ଯାଏ, ହେଲେ ଯେତେ ରାତି ହେଉ ଘରକୁ ଫେରିବ, ପିଲା ଝିଅଙ୍କ ଖବର ବୁଝିବ, ହାନିଲାଭ ବୁଝିବ । ପଇସା ଗୋଟିଏ ନେଇ ବାହାରେ ଦେଲେ ମୁଁ ତା ଛପର ରଖିବି ? ହଁ, ମୁଁ କହି ଦେଉଛି । ଅୟସ କର, ମଜଲିସ କର । ପୁରୁଷ ଲୋକ କେତେ ଘରଟାରେ ପଡ଼ି ରହିବ ? ମତେ ସେ ଗୁଡ଼ା ସୁଖ ନାଗେ ନାହିଁ, ହେଲେ ପଇସାରେ ହାତ ଦେବନି…।"

ଏତିକି କହି ରଙ୍ଗବତୀଙ୍କ ଅପା ପାନଖଣ୍ଡିଏ କାନିରୁ କାଢ଼ି ପାଟିରେ ପୂରେଇଲେ । ଆଉ କାନିରେ ଗଣ୍ଠି କି ଆଣ୍ଠ କରି ପକେଇ ଗୋଟାଏ ଲମ୍ବ ନିଶ୍ୱାସ ମାରିଲେ !

ରଙ୍ଗବତୀ ମୁହଁରେ ଲୁଗା ଚାପି ଧରି କାନ୍ଦୁଥିଲେ । ଅପାଙ୍କର ଗାଲରେ କି ଲଜ୍ଜା ଅପମାନରେ ତା ବୁଝିବା ଅସମ୍ଭବ !

ପୁଣି ଅପା ବିରକ୍ତ ହେଲା ପରି ପାଟି କରି ଉଠିଲେ—"କାହିଁକି ରାତିଅଧରେ ଲୁହ ଢାଳୁଛୁ କଲେ ! ମୋ ଝିଅଙ୍କ ଉପରେ ଲୁହ ପଡ଼ିବ ! କହିଲାବେଳେ ତ କଥା ମାନିଲୁ ନାହିଁ । କେତେ ଥର କହିଥିବି 'ଯାଆ ଲୋ ରଙ୍ଗ ! ନିଜ କ୍ଷମତା ଉପରେ ଜାଗାଟା ମାଡ଼ି ବସ । ହକ ବାହା ହୋଇଛୁ, ଡରୁଛୁ କିଆଁ ? ଶୁଣିଲୁ ନାହିଁ, ଓଲଟି ମତେ କହିଲୁ କ'ଣ ନା, ପୋଡ଼ିଗଲା ତିଅଣରେ ଆଉ ସୁଆଦ କ'ଣ ଥାଏ ? ଯେଉଁ ଲୋକ ବାହା ବାସିଦିନୁ ଘର ମାଡ଼ିନାହିଁ, ସେଠି କେମିତି ଯାଇଁ ରହିବି ? ଧନରୁ ମତେ କଅଣ ମିଳିବ ? ଏମିତି ଏମିତି କେତେ ବଡ଼ଲୋକିଆ କଥା କହୁଥିଲୁ— ଏବେକୁ ଦମ୍ଭ ପାଣି ଫାଟିଲା ତ ? ସେଇ ଚଉଧୁରୀ ଘର ବୋହୂ ବୁଦ୍ଧିରେ ତୁ ସର୍ବନାଶ ହେଲୁ ? ତାକୁ ତା ବର ଆଜି ନ ଛାଡ଼ୁଣୁ, କାଲିକି ସେ ଅନ୍ୟଠେଇଁ ଚାଲିଗଲା । ତୁ କୁଆଡ଼େ ଯିବୁ ଲୋ ପୋଡ଼ାମୁହିଁ ? ବଡ଼ ଘର ବଡ଼ କଥା । ବାହା ହେଲେ ତାଙ୍କର ଯେତିକି ସୁଖ, ନ ହେଲେ ସେତିକି । ମୋ କଥାକୁ ତ ସବୁବେଳେ ତୁ ଖରାପ ପାଇଲୁ ମୁଁ ତୋର ଭଲକୁ ଚାହିଁଥାଏ ।

ମୋ ଝିଅ କିଏ ଆଉ ତୋ ଝିଅ କିଏ ? ଝିଅକୁ ନେ' । ଅଧା ସମ୍ପତ୍ତି ଘରର ଯେତିକି ଝିଅ ନାଁରେ ଲେଖି ଦେ । ତାକୁ ମଣିଷ କର, ଆଣୁ କୁଡ଼ୀ ଦୋଷ କରୁ । ନ ହେଲେ କହି ଦେଉଛି ରଙ୍ଗ, ଠିଆ, ଠିଆ ତୁ ନର୍କକୁ ଯିବୁ । ଆଉ ସେଇ ନବଘନ ପୋକ ପଡ଼ି, ରକତ ବାନ୍ତି କରି ମରିବ । ମୋ କଥା ମିଛ ହେବନି…!

ଅପାଙ୍କର କଣ୍ଠରୁ ଯେପରି ଅଭିଶାପର ବଜ୍ରବାଣ ନିର୍ଗତ ହେଉଥିଲା । ଶୁଷ୍କ କୋଟରଗତ ଚକ୍ଷୁରୁ ଯେପରି ଅଗ୍ନି ଝରୁଥିଲା । ଆଉ ରଙ୍ଗବତୀ ସେମିତି ଲୁଗା ଘୁଡ଼ି ଏକ ଅଭିଶପ୍ତା ନାରୀ ପରି ଅଶ୍ରୁ ଢାଳୁଥିଲେ !

ସନ୍ତୋଷ ସ୍ଥାଣୁ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ଯେପରି ଏକ ନାଟକର ଶେଷ ଫଳାଫଳ ଅତି ଶୀଘ୍ର ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ ତାଙ୍କ ସାମ୍ନାରେ ଘଟିଗଲା । ସେ ଫମ୍ପିଭଳି ହସିଲା ବସିଥିଲେ । କ'ଣ କାହାକୁ କହିବେ ? ଏଇ ଟିକକ ଆଗରୁ ଯେଉଁ ରଙ୍ଗବତୀଙ୍କ ଜୀବନ ଏତେ କଲ୍ଲୋଳମୟ ମନେ ହେଉଥିଲା, ସେଥିରେ ଏତେ ବନ୍ଧୁରତା ରହିଛି ବୋଲି ସେ କେମିତି ଜାଣିବେ ? ଏକ ବିରହ ବିଧୁରା ବଧୂପରି ଯିଏ ସ୍ୱାମୀର ସ୍ମୃତି ଏତେ ରୋମନ୍ଥନ କରୁଥିଲା, ସେ ପୁଣି ତା'ର ସ୍ୱାମୀକୁ ମୋଟେ ଦେଖିବାର ହିଁ ସୁଯୋଗ ପାଇନି ? ଅଥଚ ଏତେଗୁଡ଼ିଏ କଥା ଯେ କହୁଥିଲା ? ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ !

ସନ୍ତୋଷ ସିଗାରେଟ ଧରି ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । କମ୍ପାର୍ଟମେଣ୍ଟ ସାରା ସମସ୍ତେ ନିସ୍ତବ୍ଧ । ଯେଉଁ କେତୋଟି ଶୁହିଁଛନ୍ତି ସେମାନେ ଆଜି ନିଶ୍ଚିତ ଅନିଦ୍ରା ରହିବେ । କଲିକଲେଜର କାଳବନକୁ ସତେଦବା ଏକ ମଉହସ୍ତୀ ହଠାତ୍ ଛିନ୍ନ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ଯାଇଛି ।

ସନ୍ତୋଷ ଚାହିଁଲେ ଭନୁପାଭଳୀ ଝିଅଟି ଆଡ଼କୁ । ସେ ଯେପରି ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ-ପଡ଼ିଲେ । ଝିଅଟି ତାଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ମୃଦୁ ମୃଦୁ ହସୁଛି । ଲାଜ ସରମ ସବୁ ଯେପରି ପାସୋରି ଯାଇ ହସୁଛି କପରି ଏକ ପରିହାସ ଭଙ୍ଗୀରେ । ଆଖି ସହିତ ଆଖି ମିଳିଗଲେ ବି ସେ ଆଖି ଫେରାଇ ନେଉନାହିଁ ।

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ସନ୍ତୋଷ ଅସ୍ୱସ୍ତି ଅନୁଭବ କଲେ । ମୁହଁରେ କିଛି ଲାଗିନି ତ ? ରାତି ଅନିଦ୍ରା ଯୋଗୁ ଆଖିକୋଣରେ ମଇଳା ଲାଗିଥିବା ଆଶଙ୍କାରେ ସେ ଆଖିଟା ରଗଡ଼ି ପୋଛି ଦେଲେ ଆଉ ତା ସହିତ ମୁହଁ ମଧ୍ୟ । ତଥାପି ଝିଅଟି ଅନେଇ ହସୁଛି ମନକୁ ମନ । ସେ ହସର ଯେମିତି ଶେଷ ନାହିଁ । ବିରକ୍ତ ଲାଗୁଛି । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କର କିଛି ବୁଦ୍ଧି ନାହିଁ ନା କ'ଣ ? ହସିଲାବେଳେ କାନ୍ଦିବେ—ଆଉ କାନ୍ଦିଲାବେଳେ ହସିବେ । ରଙ୍ଗବତୀଙ୍କର ବିଫଳ ଜୀବନର କରୁଣ ଉପସଂହାର ପରେ ବି ସେ ଯେ କପରି ହସି ପାରୁଛି ?

ଧେତ୍ ! ମଣିଷ କି ବିପଦରେ ପଡ଼ିଲା ? ଝିଅଟି ଯେ କାହିଁକି ମନକୁ ମନ ଏତେ ହସୁଛି, ଭଗବାନ ହିଁ ଜାଣନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ ଅନେଇ ହସିବାର କାରଣ କ'ଣ ? ଯେ ଯୁଆଡ଼େ ଶୋଇଲେ ବି ଏ ଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ ନିଦ ବି ହଉନି । ସାରା ରାତି କଲର ବଲର ହେଉଛନ୍ତି । ଜଣେ କାନ୍ଦୁଛି ତ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ହସୁଛି । ଅଥଚ ସବୁ ଗଣ୍ଡଗୋଳର ମୂଳ ନାଟକର ନାୟିକା ଶ୍ରୀମତୀ ଅପା ଆରାମରେ ଶୋଇ ଗଲେଣି ।

ରଙ୍ଗବତୀ ଆଖି ପୋଛି ଅନେଇଲେ । ପୂର୍ବ ଦିଗରେ ସିନ୍ଦୂର ଫାଟି ଆସୁଛି । ସେଇ ଆକାଶକୁ ନମସ୍କାର କରି ରଙ୍ଗବତୀ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ବଡ଼ ପାଟିରେ—

"ମା ମଙ୍ଗଳା ! ମା ଚଣ୍ଡୀ ! ହେ ଶିବ ! ଲୋକନାଥ ! ତାଙ୍କୁ ତମେ ଘୋଡ଼େଇ ରଖ ବିପଦ-ଆପଦରୁ । କଳା ଶାଢ଼ୀ ଆଉ ଲକ୍ଷେ ବେଲପତ୍ରୀ ଚଢ଼େଇବି । ବିପଦ ଖଣ୍ଡନ କର ମା ! ହେ ଚକାଡୋଳା, ହେ ପତିତପାବନ···" ।

ସଞ୍ଜୟ ଆଉ ଶୁଣୁ ନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ମନେ ପଡ଼ୁଥିଲା ପ୍ରିୟ ବନ୍ଧୁ ନିର୍ମଳର କଥା—

ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ଦେହ ଓ ମନରେ ଯେଉଁ ଝଡ଼ ଆସେ ତା'ର ପ୍ରାବଲ୍ୟ ହୁଏ ପ୍ରଚୁର; କିନ୍ତୁ ସ୍ଥିତି ଭାରି କ୍ଷୀଣ । ତା'ର ଯଦି ସ୍ଥାୟିତ୍ୱ ଥାନ୍ତା ତେବେ ସେଥିରେ ସୃଷ୍ଟି ହୁଅନ୍ତା ଅନେକ ଧ୍ୱଂସ ବି ହୁଅନ୍ତା ବହୁତ କିଛି, ମାତ୍ର ସେ ଯେପରି ଏକ ପ୍ରଚଣ୍ଡ "ଲୁ"—ଖାଲି ଅସ୍ଥିର କରି ବହିଯାଏ ନିମିଷକପାଇଁ । ତା'ପରେ ସେଇ ଶ୍ରାବଣର ଅଶ୍ରୁ ଯେ କି ସେମାନଙ୍କର ଶେଷ ଅସ୍ତ୍ର, ସେ ସବୁକୁ ପୁନଶ୍ଚ ଶାନ୍ତ କରିଦିଏ । ସେମାନେ ବାସ୍ତବିକ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ଅଥଚ ସେମାନଙ୍କର ସେଇ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଗୁଣଟି ନ ଥିଲେ ପୁରୁଷର ଜୀବନ ଏକ ମରୁଭୂମି ହୋଇଥାନ୍ତା । ହୋଇଥାନ୍ତା ଶ୍ୟାମଳ ସବୁଜ ଧରଣୀ ନୀରସ, ଶୁଷ୍କ, ରଙ୍ଗହୀନ ଆଉ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ଶୂନ୍ୟ······ !!"

ଝମ୍ ଝମ୍ କରି ଗୋଡ଼ କମ୍ପାଇ ଟ୍ରେନ୍ ଷ୍ଟେସନରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ପଡ଼ିଲା !!!

ଅନ୍ତଃସ୍ୱର

ଶ୍ରୀ ନିମାଇଁ ପଟ୍ଟନାୟକ

ରେଭେନ୍ସା'ର ମହିଳା କଲେଜ ହଷ୍ଟେଲର ଛାତ୍ରୀମାନେ ଭୟ ଓ ଆଶଙ୍କାରେ ସମୟ ବିତାଉଥିଲେ— କିଏ ଜାଣେ କେତେବେଳେ କ'ଣ ଘଟିଯିବ ? ଅନିଶ୍ଚିତତା, ଅସ୍ଥିରତା ସେମାନଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଫିକା କରି ଦେଇଥିଲା ।

ଧୁଁ କରି ଗୋଟାଏ ଅଗ୍ନି-ଚକ୍ଷୁ 'ନାଟ୍' ବିମାନ ଛିଞ୍ଚାଣ ପରି ଝାମ୍ପମାରି ଚାଲିଗଲା । ଛାତ୍ରୀ ନିବାସର ନୀରବ ପରିବେଶକୁ ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ କରିଗଲା । ଲୁହା ଟୋପି ଓ ବାୟୋନେଟ୍‌ଧାରୀ କେତେକ ସୈନ୍ୟ ଦରଜା ଭାଙ୍ଗି ପଶିଆସିଲେ ଭିତରକୁ । ଆତଙ୍କିତା ଛାତ୍ରୀମାନେ କିଏ କେଉଁଆଡ଼େ ପଶିଗଲେ ।

ଆଲେୟା ବେଗମ୍ ଛାତ ଉପରକୁ ପଳାଇଯାଇ ଭୟରେ ଥରୁଥାଏ । ଛାତ ଉପରେ ଏପାଖ ସେପାଖ ହେଉଥାଏ । କ'ଣ କରିବ, କୁଆଡ଼େ ଯିବ ଜାଣିପାରୁ ନ ଥାଏ । କିଏ ଜାଣେ କେତେବେଳେ ବିପଦ । ସୈନିକର ପୋଷାକରେ ଚାଲିଆସିବ ଉପରକୁ । ତଳେ ସୈନ୍ୟମାନେ ଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରୁଥାନ୍ତି । ତଳ ମହଲାରୁ ଶୁଣାଯାଉଥାଏ କିଶୋରୀ କଣ୍ଠର ଆକୁଳ ଚିତ୍କାର ।

ରକ୍ଷଣଶୀଳ ପରିବାରର କନ୍ୟା ଆଲେୟା । ଦୂର ମଫସଲରୁ ଆସି କଲେଜ ଜୀବନରେ ପ୍ରବେଶ କରିଛି । ଜୀବନକୁ ଚିହ୍ନି ନାହିଁ । ଜୀବନର ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ଜାଣିନାହିଁ । ଜୀବନର ବିଭତ୍ସତା ଦେଖିନାହିଁ । କେବଳ ଶୁଣିଛି ଜୀବନ ଦୁଃଖପୂର୍ଣ୍ଣ । ନିଜକୁ ବେଳେ ବେଳେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଛି—ମଣିଷ ତା'ହେଲେ ଜନ୍ମ ହେଉଛି କାହିଁକି ? କେଉଁ ସୁଖ ପାଇଁ ? ମାତ୍ର ଉତ୍ତର ଖୋଜି ପାଇ ନାହିଁ । ଦିନରେ ଛନଥର ଓଜୁ କରି ନମାଜ ପଢୁଛି । ଅସଦାଚରଣକୁ ଘୃଣା କରି ଶିଖିଛି । ପାପକୁ ପାପ, ପୁଣ୍ୟକୁ ପୁଣ୍ୟ ବୋଲି ମାନୁଛି ।

ଆଲେୟା ବେଗମ୍ ନିଜ ବୃତ୍ତର ପରିଧିରେ ଘୂରି ଲାଗିଛି । ଛାତି ଦମ୍ ଦମ୍ ହେଉଛି । ଦୁଲୁକୁଛି । ଦୁଲୁକୁ ଛି ଛାତି ଓ ମୁହଁର ମାଂସ । ଲାଗୁଛି ଯେମିତି ହୃତ୍‌ପିଣ୍ଡ ଛିଡ଼ି ଖସିପଡ଼ିବ ।

କୁମାରୀ ଆଲେୟା ଭୟର ଭଉଁରୀରେ ଉବେଇ ଟୁବେଇ ହେଉଛି । ଭୟ— ସତେ ଯେପରି ନାଗଟାଏ ଆସୁଛି ଏଇନେ ଗୁଡ଼େଇ ହୋଇଯିବ ଦେହରେ । ତାକୁ

ଉପର ଯାଏଁ । ଉପରୁ ତଳଯାଏ । ଗୁଡ଼େଇ ହେଉଥିବ । ସଲ ସଲ ହେଉଥିବ । କ୍ରମେ କଠିନ ହୋଇଯିବ ତା'ର ଦେହ ବନ୍ଧ । ତା'ପରେ ଭଙ୍ଗ ଧରିବ । ଭଙ୍ଗ ଧରିବ ଆଉ ଗ୍ରୁଡ଼ୁବନ । ଗ୍ରୁଡ଼ିବ ନାହିଁ ପୂରା ନସ୍ତେଜ ହେଲା ଯାଏଁ ।

ତା'ପରେ ଦେହର ଶିରାମାନ ନେଳୀ ହୋଇଯିବ ଏବଂ ସେ ଗିଳିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ । ପ୍ରଥମେ ମସ୍ତକ, ଆଖି, ନାକ, କାନ, ଗଣ୍ଡ । ତା'ପରେ ଦେହ : ସ୍ତନ, ଉଦର, କଟି, ବାହୁ ସହିତେ । ତା'ପରେ ନିତମ୍ବ, ଜଘନ, ଜାନୁ ଏବଂ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ତଳକୁ ତଳକୁ । ଗିଳିଦେବ । ଭଙ୍ଗ ମୋଡ଼ ହେବ । ଭାଙ୍ଗି ଦେହର ହାଡ଼ମାନ । ତା'ପରେ ଡେଇଁ ପଡ଼ିବ ରାଜ ରାସ୍ତାକୁ ଓ ଖୁସିରେ ଶିଣିଷ୍ଠମାର ଗ୍ଭଲିଯିବ ।

ଆଲେସ୍କାର ଦେହ ଭୟରେ କମ୍ପିଗଲା । ସେ ବିଚଳିତ ହେଲା—କିଛି ବୁଝି ହଶୁନାହିଁ । କ'ଣ କରିବ ? ବିପଦ ମାଡ଼ି ଆସୁଛି ।

ଆଲେସ୍କା ଦେଖିଲା,—ସିଡ଼ି ଦ୍ୱାରରେ ଠିଆ ହୋଇଛି ଶତ୍ରୁ ପକ୍ଷର ସୈନିକ । ହସୁଛି । ଶୁଷ୍କ ହସ । ନିଷ୍ପ୍ରାଣ ହସ । ସେ ହସ ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ । ସହ୍ୟ ହେଉନାହିଁ ।

ସୈନିକଟି କ'ଣ କହିଲା ।

ଆଲେସ୍କା କିଛି ଶୁଣିପାରୁ ନ ଥାଏ । ଭୟ ତା' ରକ୍ତରେ ଜମାଟ ବାନ୍ଧୁଥାଏ । ରକ୍ତ ହେଉଥାଏ ବରଫ ଓ ସେ ବରଫ ପୁଣି ତରଳି ଯାଉଥାଏ ।

ଧୀରେ ଧୀରେ ସାମନାରେ ଠିଆ ହେଲା ସୈନିକ ।

ଆଲେସ୍କାର ଆଖି ଆଗରେ ଦୃଶ୍ୟମାନ ତଳ ଉପର ହେଲାପରି ଜଣାଗଲା ।

ସୈନିକଟା ଆଲେସ୍କା ପାଖକୁ ଲାଗି ଆସିଲା । ବଳିଷ୍ଠ ଆବେଗ ଓ କୋମଳ କାତରତା ଯେପରି ପରସ୍ପରର ଆଗରେ ଠିଆହେଲେ ।

ଆବେଗର ପୁଷ୍ଟ ଅଙ୍ଗ ।

କୋମଳତାର ସଙ୍କୁଚିତ ଶରୀର ।

ଆବେଗର ଧମନୀରେ ରକ୍ତର ଗତି ପ୍ରଖର ହେଉଛି । କାତରତାର ଶିରାରେ ରକ୍ତ ପାଣି ଫାଟୁଛି ।

ଆବେଗ ଗ୍ଭହୁଁଛି କାତରତାକୁ ନିଜ ଦେହରେ ଲୀନ କରିଦେବ ।

ଆବେଗର ସ୍ୱର :

: ମାରିବନି, ମାରିବନି, ମାରିବନି, ମାରିବନି, ମାରିବନି

କାତରତାର ସ୍ୱର—

: ଘୁଡ଼ୁଦଅ, ଘୁଡ଼ୁଦଅ, ଘୁଡ଼ୁଦଅ, ଘୁଡ଼ୁଦଅ, ଘୁଡ଼ୁଦଅ
: କିଛି କରିବନି, କିଛି କରିବନି, କିଛି କରିବନି, କିଛି କରିବନି
: ନା ନା ନା ନା ନା ନା ନା ନା ନା
: ରହ ରହ ରହ ରହ ରରରର ରରରର ।
: ଆରେ ଆରେ ଆରେ ଆରେ ଆରେ ଆରେ
: ରରରରରରରର (ପ୍ରଶ୍ୱାସ) ରରରରର

ପ୍ରଥମ ରକ୍ଷା କବଚ ଫାଟିଲା । ଆଲେଖ୍ୟା କ'ଣ କରିବ କିଛି ଜାଣି ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ସୈନିକଟି ଯେମିତି ସାପପରି ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇଯାଉଛି ଦେହରେ । କ୍ରମେ ଶକ୍ତ ହେଉଛି ତା'ର ଦେହ ବନ୍ଧ ।

ଆଲେଖ୍ୟା ନିଜକୁ ସଙ୍କୁଚିତ କଲା । ନିଜ ଶାମୁକା ଭିତରକୁ ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇ-ଗଲା ଗେଣ୍ଡାପରି ।

ଫାଟିଗଲା ଦ୍ୱିତୀୟ ରକ୍ଷା କବଚ । ଦୁଇଟା ଶକ୍ତ ହାତ ଆଲେଖ୍ୟାର ଛାତି ଉପରେ ଛକପରି ଥିବା ତା' ହାତକୁ ଜୋର୍ କରି କାଢ଼ିନେଲା ।

ଆଲେଖ୍ୟାର ଦେହ ପୁଣି ସଙ୍କୁଚିତ ହେଲା । ପୁଣି ସଙ୍କୁଚିତ ହେଲା । ଜାଣିଲା ପାପ ତାକୁ ମାଡ଼ି ବସୁଛି । ପାପର ତନୁ ସଙ୍କଟରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । କ'ଣ କରିବ ବୁଦ୍ଧି ଦିଶୁ ନାହିଁ ।

ସେ ସୈନିକକୁ କହିଲା—

ତମେ ଅନ୍ତତଃ ମାନ ଯେ ଆମ ଦେଶ ଉପରେ ତୁମର ଆକ୍ରମଣ ଅନ୍ୟାୟ । ଆମର ଦାବୀ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ।

ସୈନିକ ଉତ୍ତର ଦେଲା,—

ମାନୁଛି ତୁମ ଦେଶର ଦାବୀ ଯଥାର୍ଥ । ଆମେ ଅନ୍ୟାୟରେ ଆକ୍ରମଣ କରିଛୁ ।

ତଥାପି ଆଲେଖ୍ୟା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲା ନାହିଁ । ପାପ ହିଁ ପାପ । ପାପ ପାପ ହୋଇ ରହିଛି । ରୂପ ବଦଳାଉ ନାହିଁ । ଆଲେଖ୍ୟା କାରଣ ଖୋଜୁଛି—ପାପକୁ ପାପ ନ ଗଣିବାର କାରଣ । ତା' ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ଉପାୟ କ'ଣ ?

ଆଲେଖ୍ୟା ପଚାରିଲା—

ତମେ ମତେ ଭଲ ପାଅ ?

ଅବାନ୍ତର ପ୍ରଶ୍ନ । ସେତେବେଳେ ଏ ପ୍ରଶ୍ନ କେମିତି ବେଖାପ ଶୁଣାଗଲା ।

ସୈନିକ କହିଲା,—

ତୁମ ରୂପ ମତେ ପାଗଳ କରଚ୍ଛି । ସତରେ ମୁଁ ତୁମକୁ ଭଲ ପାଇବସିଛି ।
ଭୃତ୍ତାସୁ ରକ୍ଷା କବଚ ଫାଟିଗଲା ।

ସୈନକଟା ଦାନ୍ତରେ ଟିକ୍ ଟିକ୍ କରି ଚିରି ପକାଇଲା କନାର ଆବରଣମାନ ।

ସୈନିକର ଦେହ କୁହୁଳିଲା । ଦେହ କୁହୁଳିବାର ଗନ୍ଧ ରାସ୍ତା କଡ଼ରେ କେଉଁଠି ପିଚ୍ ତରଳା ହେଉଥିଲା ପରି, କେଉଁଠି ସାଇକେଲ୍ ଟାୟାରରେ ନିଆଁ ଲଗାଯାଇ ଥିଲା ପରି ।

ଦେହ ଟକ ମକ ହୋଇ ଫୁଟୁଥାଏ—ଟକ ମକ ତତଲା ପାଣିରେ ଯେମିତି ସିପ ଫିଟୁଥାଏ । ଦେହର ଶାମୁକା ଚୂନ ହେଉଥାଏ । ନଜର ଚୂନ ଖାଇ ଯାଉଥାଏ ନଜକୁ ।

ଆଲେଖ୍ୟା ଅନୁଭବ କଲା ଯେମିତି ଗୋଟାଏ ଶକ୍ତ ସମୁଦ୍ର କଙ୍କଡ଼ା ତା'ର ଛାତକୁ ଚିପି ବଦାଣ୍ଡି କରି ପକାଉଛି ।

ଗୋଟାଏ ଓଜନଦାର ଅନ୍ଦୋଳିତ ନିତମ୍ବର ଚାପରେ ଆଲେଖ୍ୟାର ମାର୍ବଲ-ଶୁଭ୍ର କୋମଳ ଜଘନ କ୍ରମେ ଶୀତଳ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା, ଯେପରି ଏକ ଅରଣ୍ୟ ଅଜଗରର କବଳରେ ଧଳା ଠେକୁଆଟିଏ ଛଟିପିଟି ହୋଇ ହୋଇ କ୍ରମେ ନିସ୍ତେଜ ଓ ଶୀତଳ ହୋଇଯାଉଛି ।

ଆଲେଖ୍ୟା ଚୁହୁଁ ଚୁହୁଁ ଅଚେତ ହୋଇଗଲା ।

॥ ୨ ॥

ସେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଲା ।

ଅଜବ ସ୍ୱପ୍ନ :

ଶିମିଳୀ ଗଛ ତଳେ ସେ ଶୋଇଛି । ଗଛ ଉପରେ ଫୂଲ-ଶାଗୁଣାର ପିଲମାନେ କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି । କ୍ଷୁଧାରେ ଆତୁର ହେଉଛନ୍ତି । ଫୂଲ-ଶାଗୁଣା ପିଲମାନଙ୍କୁ ବୋଧ ଦେଉଛି ଏଇ ଦେଖ କେମିତି ନାଗଟାଏ ଏଇ ଆଡ଼କୁ ମାଡ଼ି ଆସୁଛି । ଭୟ କରନାହିଁ । ଗଛମୂଳେ ସେ ପ୍ରଥମେ ରାଜକୁମାରୀକୁ ଦେଖିବ । ନାଗଟା ପଶିଯିବ ରାଜକୁମାରୀର ଗର୍ଭ ଭିତରକୁ । ରାଜକୁମାରୀ ଚିତ୍କାର କରିବ । ଚିତ୍କାର ଶୁଣି ଧାଇଁ ଆସିବ ରାଜକୁମାରଟିଏ । ରାଜକୁମାରଟି ପଚାରିବ, କ'ଣ ହେଲା ? ରାଜକୁମାରୀ କିଛି କହିପାରୁ ନ ଥିବ । ସେତିକବେଳେ ସେ ରାଜକୁମାରୀର ସ୍ପର୍ଶ ପାଇବ । ପୂର୍ବରୁ ତାକୁ

ଅଭିଶାପ ଅଛି—କୁମାରୀ କନ୍ୟା ସ୍ପର୍ଶ କଲେ ତା'ଉପରେ ଅକାଳ ଚଡ଼କ ପଡ଼ିବ ଓ ସେ ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିବ । ଆଉ କାନ୍ଦ ନାହିଁ ମୋ ଧନ । ଅପେକ୍ଷା କର । ଏଇନେ ମନ ଇଚ୍ଛା ପେଟ ପୂରାଇ ଖାଇବ । ଏ କଥା ଶୁଣି ଯେ ଯାହାକୁ କହିବ ସେ ପଥର ହୋଇଯିବ ।

ଆଲେଖ୍ୟା ସ୍ୱପ୍ନରେ ଅନୁଭବ କଲା ନାଗ ପଶିଯାଉଛି ତା' ଗର୍ଭ କୋଠରୀକୁ । ଫୁତ୍କାର କରୁଛି । ପ୍ରତି ଫୁତ୍କାରରେ ବିଷ ବର୍ଷୁଛି । ଉତ୍ତପ୍ତ ବିଷ ।

ଆଲେଖ୍ୟା ଭୟରେ ଚିତ୍କାର କଲା ଓ ତା'ର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା ।

॥ ୩ ॥

ଆଲେଖ୍ୟା ଚାରିଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା । ନିଜକୁ ସଜାଡ଼ି ଠିଆ ହେଲା ।

ଦେଖିଲା, ଅକାଳ ଚଡ଼କ ପଡ଼ୁଛି । ଗ୍ରାମ ଉପରେ ସୈନିକର ନିର୍ବେଦ ଶରୀର ପଡ଼ିଛି । ତାଙ୍କୁ ମୁକ୍ତିବାହିନୀଙ୍କ ଗୁଳିରେ ଟଳି ପଡ଼ୁଛି ସୈନିକଟା ।

ଉପରେ ଆକାଶ ଓ ଶୂନ୍ୟତା ।
ଶୂନ୍ୟ ଆକାଶ ବିଦ୍ରୂପ କରୁଛି—

ଆଲେଖ୍ୟାର ଦେହ କଳଙ୍କିତ ।
ଆଲେଖ୍ୟାର ଦେହ ପାପଗ୍ରସ୍ତ ।
ଆଲେଖ୍ୟାର ଆତ୍ମା କଳୁଷିତ ।
ଦେହ ଓ ଆତ୍ମା ବାହାରେ ତା'ର କି ପରିଚୟ ଅଛି ?

ଆଲେଖ୍ୟା ଜାଣିଲା ତା'ର ନୈତିକ ମେରୁଦଣ୍ଡ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଛି । କେମିତି କାହାକୁ ସେ ମୁହଁ ଦେଖାଇବ ? କାହାକୁ କେମିତି ସେ କ'ଣ କହିବ ? ନିଜେ ନିଜକୁ କ'ଣ ବା କୈଫିୟତ୍ ଦେବ ? କ'ଣ କରିବ ?

କିଛି ସ୍ଥିର କରି ନ ପାରି ସେ ସୈନିକର ରିଭଲ୍‌ଭରଟି ହଠାତ୍ ଦେଖି ଉଠାଇ ନେଲା । କାନ ମୂଳେ ଲଗାଇ ଟ୍ରିଗର୍ ଉପରେ ଆଙ୍ଗୁଠି ରଖିଲା ।

ପାପ ଆଉ ମନକୁ ଡରାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ହୃଦୟକୁ ପୀଡ଼ା ଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, ଆଙ୍ଗୁଠି ଟ୍ରିଗର୍ ଛୁଉଁନାହିଁ ।

ସେ ଭାବିଲା ଏକ ଠାରୁ ଶହେଯାଏଁ ଗଣିଯିବ ଏବଂ ଠିକ୍ ଶହେ କହିଲା ବେଳକୁ ଟ୍ରିଗର୍ ଚିପିଦେବ ।

ଆଲେଖ୍ୟା ଗଣିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା—

ଏକ ଦୁଇ ତିନି ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଛଅ ସାତ ଆଠ ନ ଦଶ··· ଏବଂ ଗଣୁ ଗଣୁ ମଝିରେ ମଝିରେ ବାରମ୍ବାର ସଂଖ୍ୟା ଭୁଲିଗଲା ।

ହେଲାନି । ଆଉ ଥରେ ଗଣିବାକୁ ହେବ ।

ଏଇ ଥର, ଏଇଥର ନିଶ୍ଚୟ ।

ଆଲେଖ୍ୟା ପୁଣିଥରେ ଗଣି ବସିଲା । ଗଣୁ ଗଣୁ କେତେବେଳେ ଶହେ ଗଣି ସାରିଲଣି । କିନ୍ତୁ ଗଣ୍ଡି ଛାଡ଼ିବାକୁ ମନେ ନାହିଁ ।

ନା' ନା' ଏଇ ଥର କୋଡ଼ିଏ ଯାଏଁ

ନା' ନା' ତିରିଶ, ଚାଳିଶ ଯାଏଁ ଗଣିବ

ଏବଂ ଠିକ୍ ତିରିଶ ବେଳେ

ଆଲେଖ୍ୟା ଗଣୁଛି, ହଠାତ୍ କବାଟ ଠକ୍ ଠକ୍ ହେଲା ।

କବାଟ ଖୋଲିଲା ଏବଂ ଆସିଲେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ।

ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ରୂପ । ବେଶଭୂଷା ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ । ସେମାନଙ୍କର ଧର୍ଷିତା ଦେହ । ବିବର୍ଣ୍ଣ । ଅବଶ ।

ଚନ୍ଦନ ବନର ଗଛମାନଙ୍କରେ ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇ ସାପମାନେ ଗର୍ଜୁଥିଲେ । ଗ୍ରୀଡ଼ ଯାଇଛନ୍ତି । ବିଷ ଦାନ୍ତରେ ଗଛର ସତେଜ ସବୁଜ ପତ୍ରମାନ କୁହୁଳି ଯାଇଛି ଯେମିତି ।

ସେମାନେ ଆଲେଖ୍ୟାକୁ ଦେଖିଲେ ଓ ପଚାରିଲେ,—

: କ'ଣ ହୋଇଛି ?

: କ'ଣ ହେଲା ?

: କ'ଣ କଲୁ ?

: କ'ଣ କଲେ ?

: ସମସ୍ତଙ୍କର ତ ସେଇ ଏକା ଦଶା । କହୁନୁ ?

ଆଲେଖ୍ୟା ଗୋଟିଏ ଉତ୍ତର ଦେଲା—କିଛି ନାହିଁ ।

ସେମାନେ ଦେଖିଲେ ସୈନିକର ମୃତ ଦେହ ପଡ଼ିଛି । ସମସ୍ତେ ଗୋଇଠାଏ ଗୋଇଠାଏ ମାରିଲେ ଏବଂ କହିଲେ—

: ମୁକ୍ତିବାହିନୀ ନ ଆସିଥିଲେ

: ସୈନ୍ୟଗୁଡ଼ାକ ଯେମିତି ହଷ୍ଟେଲରେ ପଶିଥିଲେ

: ଶେଷରେ ହତ୍ୟା କରିଥାନ୍ତେ

: ଆଲେଖ୍ୟା ବଞ୍ଚିଗଲା

: ବଞ୍ଚିଗଲା ?

ଆଲେଖ୍ୟା ସହିତେ ସେମାନେ ଭଲକୁ ଆସିଲେ । ତା' କୋଠରୀରେ ବସିଲେ । ସମସ୍ତେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଦେହ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲେ । କେହି କାହାକୁ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ ।

ସେତେବେଳକୁ ପରୀକ୍ଷା ସରି ଆସିଥାଏ ଓ ଛାତ୍ରୀ ନିବାସରେ ସେଇ କେତେ ଜଣ ଛାତ୍ରୀ ଥାଆନ୍ତି ।

ଆଲେଖ୍ୟା ସେମାନଙ୍କୁ କାନ୍ଥର କାଲେଣ୍ଡରଟିଏ ଦେଖାଇଲା । କହିଲା, ସେମାନେ ଏଇ ମସ୍‌ଜିଦ୍‌ର ଗମ୍ବୁଜମାନ ବୋମା ମାଡ଼ରେ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇଛନ୍ତି ।

ସହର ଯାକରେ ଯେତେ ଭଲ ଭଲ ମସ୍‌ଜିଦ୍ ଅଛି, ସେମାନେ ସବୁର ଗମ୍ବୁଜମାନ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇଛନ୍ତି ।

: ସବୁର ଗମ୍ବୁଜ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇଛନ୍ତି ?
: ସବୁର ଗମ୍ବୁଜ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇଛନ୍ତି ।
ସମସ୍ତେ ହସିଲେ । କାହାର ଓଠ ବିଶେଷ ଖୋଲିଲା ନାହିଁ ।
ଆଲେଖ୍ୟାର ମନେ ପଡ଼ିଲା,

ରଭଲ୍ ଭର୍‌ଟା ଛାତ ଉପରେ ପଡ଼ିଛି । ଥାଉ ପାଖରେ । କେତେବେଳେ କ'ଣ ଦରକାର ହେବ ।

ସେ ସିଡ଼ିରେ ଉପରକୁ ଉଠିଗଲା । ପାହାଚ ପରେ ପାହାଚ । ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ । ନାନା ପ୍ରଶ୍ନ ତା' ମନକୁ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ କରୁଥିଲା ।

ପ୍ରଥମ ପାହାଚ (ସେମାନଙ୍କୁ ତ ଏଥିପାଇଁ ଲାଜ ଲାଗୁନି ?)
ଦ୍ୱିତୀୟ ପାହାଚ (କାହାରିକୁ କେମିତି ଖରାପ ଲାଗୁନାହିଁ ?)
ତୃତୀୟ ପାହାଚ (ସମସ୍ତେ ତ ସମସ୍ତଙ୍କ ଘଟଣା ଜାଣିଛନ୍ତି :)
ଚତୁର୍ଥ ପାହାଚ (କାହାର ମନରେ ତ ପାପ ଭୟ ନାହିଁ ?)
ଆଲେଖ୍ୟା ସିଡ଼ିର ମୋଡ଼ ବୁଲିଲା ।
ପଞ୍ଚମ ପାହାଚ (ପାପ କ'ଣ ?)
ଷଷ୍ଠ ପାହାଚ (ପୁଣ୍ୟ କ'ଣ ?)
ସପ୍ତମ ପାହାଚ (ପାପର ଧାରଣା ଦେଲା କିଏ ? କାହିଁକି ?)
ଅଷ୍ଟମ ପାହାଚ (ପୁଣ୍ୟର ଧାରଣା ଦେଲା କିଏ ? କାହିଁକି ?)
ଆଲେଖ୍ୟା ଛାତ ଉପରେ ପହଞ୍ଚିଲା ।
ଏପାଖ ସେପାଖ ହେଲା । ଚାରି ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା ।
ତଳେ ରାସ୍ତାରେ ଗାଡ଼ି ମଟର ଧାଉଁଛି । ଜୀବନ ଧାଉଁଛି ।

ବଞ୍ଚିବାର ଚେଷ୍ଟା ସବୁଠାରେ । ସମସ୍ତଙ୍କର ।
ଉପରେ ଆକାଶ । ମିଛ ଆକାଶ ଏବଂ ଶୂନ୍ୟତା ।
ଆଲେଖ୍ୟା ମନରେ ସେଇ ପ୍ରଶ୍ନ ଆନ୍ଦୋଳିତ ହେଉଥିଲା,

ମଣିଷ ମନରେ ପାପପୁଣ୍ୟର ଧାରଣା ଦେଲା କଏ ? କାହିଁକି ? ମୁଁ କାହାର ଧାରଣାର ସ୍ୱୀକାର ହୋଇ ରହିବି କାହିଁକି ?

ପାପ ମିଛ ।
ପୁଣ୍ୟ ମିଛ ।
ସତ କେବଳ ଏଠି ବଞ୍ଚିବା ।

କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ ଶବ୍ଦ ଗୁଡ଼ାକ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇଗଲା । ଆଲେଖ୍ୟା ନିଜର ସ୍ୱର ଶୁଣି ସଚେତନ ହୋଇଗଲା । ଛାତ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ରିଭଲ୍‌ଭରକୁ ଚାହିଁଲା । ଚାହିଁଲା ସୈନିକକୁ । ତା'ର ବଳିଷ୍ଠ ଦେହ ମୁହଁକୁ । ମୁହଁର ପୌରୁଷକୁ । ଲୋକଟାର ବୟସ କେତେ ହେବ ?

ଆଲେଖ୍ୟା ମନରେ ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ପାଇଁ ଏ ପ୍ରଶ୍ନ ଜାଗି ଉଠିଲା ।

ଲୋକଟାର ଆଖିକୁ ସେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲା । କିଛି ସମୟ ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ ଆଖିରେ କାମନାର ଆଗ୍ନେୟଗିରି ଅଗ୍ନି ଉଦ୍‌ଗୀରଣ କରୁଥିଲା, ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକ କାଚର ଆଖି ପରି ସ୍ଥିର ଓ ଶୀତଳ । ସ୍ଥିର ଆଖିରେ ସୈନିକଟା ସତେ ଯେମିତି ଆଲେଖ୍ୟାକୁ ଚାହିଁଛି ।

ଆଲେଖ୍ୟା ଘରଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା । ଚାହିଁଲା ସୈନିକର ମୁହଁକୁ ।

ସେ ସୈନିକ ଆଡ଼କୁ ଝୁଙ୍କି ପଡ଼ିଲା ଓ ତା' କପାଳରେ ଚୁମ୍ବା ଦେଇ ସିଡ଼ିରେ ତଳକୁ ପାହାଚେ ପାହାଚେ ଓହ୍ଲାଇଗଲା ।

ସମାନ୍ତର ସରଳରେଖା

ଶ୍ରୀ ବିଭୂତି ପଟ୍ଟନାୟକ

ନିଜର ଉନ୍ନତି ହେଲେ ଦେଶର ଉନ୍ନତି ହେବ, ଏକଥା କୌଣସି ଦିନ ବିଶ୍ୱାସ କରିନାହାନ୍ତି ନାରଣ ବାବୁ । ଆଜି ମଧ୍ୟ ସେ ନିଜର ଏଇ ମତରେ ଅଟଳ, ଅଚଳ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ରକ୍ତରୁ ଜନ୍ମ ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ସନାତନ ତାଙ୍କ ଆଦର୍ଶରୁ ବିଦାଏ ହେଲେ ଧୀର ଧୀରେ ନାହିଁ । ପିତା-ପୁତ୍ର ଦୁହେଁ ଦୁଇଟି ସମାନ୍ତର ସରଳରେଖା ଭଳି—ରୁଚି, ଆଦର୍ଶ ଜୀବନଯାପନ ପ୍ରଣାଳୀ—କେଉଁଠି ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେମାନେ ଏକଜ ମିଳିତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଅଥଚ ଏଇ ସନାତନ ପ୍ରତି ଏକ ଅପତ୍ୟ-ସ୍ନେହ ଦିନେ ତାଙ୍କର ଦେଶ-ପ୍ରୀତିର ଛିରପାଙ୍କୁ ଚହଲାଇ ଦେଇଥିଲା ।

ସେ ୧୯୪୨ ମସିହାର କଥା । ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ଆଉ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ଅନ୍ୟ କର୍ଣ୍ଣଧାରମାନେ ଗିରଫ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଗଣ-ଚେତନାକୁ ଜାଗ୍ରତ କରି ରଖିବାର ମନ୍ତ୍ର ନେଇ ସେ ଆତ୍ମଗୋପନ କରିଥିଲେ । ଛଦ୍ମବେଶରେ ଘୂରି ବୁଲୁଥିଲେ ଓଡ଼ିଶାର ଗୋଟିଏ ପ୍ରାନ୍ତରୁ ଅନ୍ୟ ପ୍ରାନ୍ତକୁ । ତାଙ୍କୁ ଧରାଇ ଦେଲେ ଏକହଜାର ଟଙ୍କା ପୁରସ୍କାର ଦିଆଯିବ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ।

ଘରେ ଏକାକିନୀ ଥିଲେ ପତ୍ନୀ ସୌଦାମିନୀ ଆଉ ଦୁଇବର୍ଷର ଏଇ ଶିଶୁପୁତ୍ର ସନାତନ । ପୋଲିସ୍ ତାଙ୍କର ସନ୍ଧାନରେ ଆସି ବାରମ୍ବାର ସୌଦାମିନୀ ଉପରେ ଜୁଲୁମ କରୁଥିଲା । ମାତ୍ର ଦୁଇମାସରେ ଥରେ ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରିରେ ଘଣ୍ଟାଏ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ପାଇଁ ଆସି ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଦେଖି ଯାଉଥିଲେ । ସୌଦାମିନୀ ଯେପରି ତାଙ୍କର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ଭାଙ୍ଗି ନ ପଡ଼ନ୍ତି ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ସେ ସାହସ ଓ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇଯାଉଥିଲେ ।

ସେଦିନ ମଧ୍ୟ ସେଇଥିପାଇଁ ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରିରେ ଘରକୁ ଯାଇଥିଲେ ନାରଣ ଦାସ, ମାତ୍ର ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ପାଇଁ । କିନ୍ତୁ ଘରେ ଯାଇ ଦେଖିଲେ ଜ୍ୱରରେ ଥର ଥର ହୋଇ କମ୍ପୁଛି ସନାତନ । ସୌଦାମିନୀ ଲୁହ ଛଳ ଛଳ ଆଖିରେ କହିଲେ, ଜରୁଆ ଛୁଆଟାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ତମେ ଚାଲିଯିବ ? ରାତି ପାହିଲେ ଅବା ଡାକ୍ତର କବିରାଜଙ୍କୁ ଦେଖାଇବି—ଏ ରାତିରେ କଅଣ କରିବି ? ମତେ ଭାରି ଭୟ ଲାଗୁଛି ...।

ଆକାଶରେ ମେଘ ଘୋଟିଘୋଟି ହୋଇ ରହିଥିଲା । ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ଅନ୍ଧକାର ସମଗ୍ର ପରିବେଶକୁ ଶଙ୍କିତ, ଭୟାର୍ତ୍ତ କରି ଦେଇଥିଲା । କେଉଁ ଏକ ରାସ୍ତା ବୁଲା ପାଗଳା କୁକୁରର ଚିତ୍କାର ଭାସି ଆସୁଥିଲା ଗଭୀର ନିର୍ଜନତାକୁ ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ କରିଦେଇ । ଏଇଭଳି ଏକ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଏକାକିନୀ ସୌଦାମିନୀଙ୍କ ପାଖରେ ଦୁଗ୍ଧ ସନାତନକୁ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଦେଶ-ପ୍ରେମ ବହ୍ନିକୁ ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିତ କରି ରଖିବା ପାଇଁ ନିଜ ଭିତରେ ଶକ୍ତିର ଅଭାବ ସେ ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ । ସନାତନ ତା'ର ଛୋଟ ଛୋଟ ହାତରେ ଆଙ୍ଗୁଠି ଧରିଥିଲା । ତା' ଦେହର ଜ୍ୱରର ଉତ୍ତାପ ସହିତ ସେଇ ଦୁର୍ବଳ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ନିଜର ପୁତ୍ର ସ୍ନେହର ଉଷୁମତା ମିଶାଇ ଦେଇଥିଲେ ନାରଣ ଦାସ । ତାଙ୍କର ଯେ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ପରେ ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଯିବାର କଥା, ସେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ସେ ଭୁଲି ଯାଇଥିଲେ ।

ସନାତନକୁ କୋଳରେ ଧରି ସାରାରାତି ସେ ବସି ରହିଥିଲେ । ସକାଳୁ ପୋଲିସର ହୁଇସିଲ ଶୁଣି ତାଙ୍କର ଯିବା କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା । କିନ୍ତୁ ଆଉ ସମୟ ନ ଥିଲା । ଘରର ଚାରିପଟ ସେମାନେ ସଦଳବଳେ ଘେରାଉ କରି ଯାଇଥିଲେ । ସେଇଥର ତାଙ୍କୁ ଧରାପଡ଼ି ଚାରିବର୍ଷକାଳ ଜେଲଖାନାର ଅନ୍ଧକାରରେ ସଢ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଡାକରାରେ ଚାକିରି ଛାଡ଼ି ସେ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଲମ୍ପ ଦେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଜୀବନକାଳ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଆସିବ କିମ୍ବା ସେ ଜେଲମୁକ୍ତ ହୋଇ ପୁଣି ପୁଅ, ପୁଅବୋହୂ, ନାତି, ନାତୁଣୀଙ୍କୁ ନେଇ ଘର ସଂସାର କରିବେ, ଏକଥା କୌଣସି ଦିନ ସେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖି ନ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ମନ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା ଯଦି ସେ ପହିଲି ମହାରଣା ଭଳି ଜେଲଖାନା ଭିତରେ ରୋଗରେ ପଡ଼ି ଚିକିତ୍ସା ଅଭାବରୁ ହେଉ ଅଥବା ଗୋଲୁଲି ଖୋଲା ପଡ଼ି ଜେଲ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଦୁର୍ବ୍ୟବହାରର ପ୍ରତିବାଦରେ ଆମରଣ ଅନଶନ କରି ହେଉ ଶହୀଦ ହୁଅନ୍ତି, ତାହା ହେଲେ ବି ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସନାତନ ଲଢ଼େଇ କରିଯିବ···ତାଙ୍କ ନିଜ ଜୀବନାଦର୍ଶ ତାଙ୍କ ରକ୍ତର ଗଢ଼ା ସନ୍ତାନକୁ ବାଟ କଢ଼ାଇ ନେବ···।

କିନ୍ତୁ ସବୁ ଓଲଟ ପାଲଟ ହୋଇଗଲା ।

ଦେଶ ସ୍ୱାଧୀନ ହେଲା । ସେ ସନାତନକୁ ସ୍ୱାଧୀନଚେତା, ସଚ୍ଚୋଟ ମଣିଷ କରି ଗଢ଼ିବା ପାଇଁ ପତ୍ନୀ-ବିୟୋଗ ପରେ ବହୁତ କଷ୍ଟରେ କଲେଜ ପଢ଼ାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ ଅଲଗା ବାଟରେ ଚାଲିଗଲା । ଯେ କୌଣସି ଉପାୟରେ ଟଙ୍କା ରୋଜଗାର କଲେ ନିଜର ଉନ୍ନତି ଏବଂ ନିଜର ଉନ୍ନତି ହେଲେ ଦେଶର ଉନ୍ନତି—ଏଇ ଭୁଲ୍ ଧାରଣାକୁ ମନରେ ଧାରଣ କରି ସେ ହୋଇଗଲା ସ୍ୱାଧୀନତା- ଉତ୍ତର ଭାରତବର୍ଷର ନକଲି ବିପ୍ଲବୀ । ଶ୍ରମିକ ନେତା । ନିଜର ଶ୍ରମରେ ନୁହେଁ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କ କାନ୍ଧରେ ଚଢ଼ି ସେ ବଡ଼ ଦେଖାଯିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା ।

ମଦ ଦୋକାନ ଆଗରେ ପିକେଟିଂ କରି ଦୁଇ ଦୁଇ ଥର ଜେଲ ଯାଇଥିଲେ ନାରଣ ଦାସ । ତାଙ୍କ ପୁଅ ତାଙ୍କରି ଆଗରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଶି ମଦ୍ୟପ ନାଁ କଲା । ଇଂରେଜୀ ଶିକ୍ଷା ବଦଳରେ ସ୍ୱଦେଶୀ ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷାର ସେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଦୁଇ ନାତିନାତୁଣୀ ଇଂଲିଶ ମିଡିୟମ ସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢ଼ିଲେ । ସନାତନର ସ୍ତ୍ରୀ ମଧୁମିତା ୫ଦେଶୀ ଲୁଗା ଦେଖିଲେ ନାକ ଟେକିଲା । ସ୍ୱାମୀର ଉପାର୍ଜନ ଟଙ୍କା ନିଅଣ୍ଟ ହେଲା ବୋଲି ସେ ମଧ୍ୟ ଦିନେ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ଚାକିରି ଖୋଜି ବୁଲିଲା ।

ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ହତ୍ୟା ପରେ ଏଇଭଳି ଯେ କିଛି ଭାରତବର୍ଷରେ ଘଟିପାରେ, ସେକଥା ଅନୁମାନ କରୁଥିଲେ ନାରଣ ଦାସ, କିନ୍ତୁ ଗୃହେଁ ଗୃହେଁ ତାଙ୍କରି ଆଖି ଆଗରେ ଭୋଗ ହିଁ ଜୀବନର ଏକମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେବ, ତ୍ୟାଗ କଥାଟା କେବଳ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେଲାବେଳେ କୁହାଯିବ, ଏକଥା ସେଦିନ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଭାବିବାକୁ କଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ବନ୍ଧୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ରାଷ୍ଟ୍ରକ୍ଷମତା ହସ୍ତଗତ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ବାଚନ ଲଢ଼ିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ସେଥିରୁ ନିଜକୁ ଅଲଗା ରଖିଥିଲେ । ବଗିଚାରେ ଗଛ ଲଗାଇବା, ସୂତା କାଟିବା, ବହି, ଖବରକାଗଜ ପଢ଼ିବାରେ ସେ ନିଜକୁ ଆତ୍ମମଗ୍ନ କରି ରଖିଥିଲେ ।

ଦିନେ ହଠାତ୍ ସନାତନ ଆସି କହିଲା—ବାବା ! ଆମ ଶ୍ରମିକ ସଂଘର ଜଣେ ୟୁନିୟନ ନେତା ଗୃହଦିନ ହେଲା ଆମରଣ ଅନଶନ କରିଛି । ଅନଶନ ଯୋଗୁଁ ତାର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲାଣି । ଅଥଚ ସରକାର ୟୁନିୟନର କୌଣସି ଦାବୀ ମାନୁ ନାହାନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଦାବୀ ପୂରଣ ନ କରି ଅନଶନ ଭାଙ୍ଗିଲେ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କ ଆସ୍ଥା ଆମ ୟୁନିୟନର ଉପରୁ ତୁଟିଯିବ । ସେମାନେ ଅନ୍ୟ ଶ୍ରମିକ ସଂଘକୁ ଚାଲିଯିବେ । ଆପଣ ଟିକିଏ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ କୁହନ୍ତୁ । ଅନ୍ତତଃ ସରକାର ଆମର ଚାଳିଶି ଦଫା ଦାବୀରୁ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଦାବୀ ମାନି ନିଅନ୍ତୁ···ଅନଶନକାରୀ ନେତାଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଖୁବ୍ ଶୋଚନୀୟ···

ଫଳରସ ଖାଇ ଅନଶନ ଭଙ୍ଗ କରିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ଥିର କରି ଯେଉଁମାନେ ଆମରଣ ଅନଶନ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ନାରଣ ଦାସଙ୍କ ଅକୁଣ୍ଠ ଘୃଣା । ସନାତନର କଥା ଶୁଣି ତାଙ୍କ ମୁହଁରେର ସେଇ ଘୃଣାର ବ୍ୟଞ୍ଜନା ଫୁଟି ଉଠିଲା ।

ସେ ପଚାରିଲେ ମୁଁ କିଏ ? ମନ୍ତ୍ରୀ ମୋ କଥା ରଖିବେ କାହିଁକି ?

ସନାତନ ତାଙ୍କୁ ମନେ ପକାଇ ଦେଇଥିଲା—ମନ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କ ଭଳି ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ । ଏକ ସମୟରେ ଏକା ଜେଲ୍‌ରେ ଥିଲେ । ଦେଶ ପାଇଁ ସେ ତିନି ଥର ସାତ ବର୍ଷ ଜେଲ୍ ଭୋଗ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ କଥା ସେ ନିଶ୍ଚୟ ରଖିବେ ।

ପୁଅର କଥା ଶୁଣି କ୍ରୋଧରେ ଜଳି ଉଠିଥିଲେ ନାରଣ ଦାସ । ଚକ୍କାର କଲାଭଳି ବଡ଼ ପାଟିରେ କହିଥିଲେ—ନିଜ ଲାଭ ପାଇଁ ଜେଲ୍ ଯାଇଥିଲି ? ଦେଶର ସେବା କଲେ ସେଥିପାଇଁ ମୂଲ ନିଆଯାଏ ? ଏଇ ଯେ ଗୋକୁଳ ଭୋଳ ଆମରଣ ଅନଶନ କରି ଜେଲ୍‌ରେ ଶହୀଦ୍ ହେଲା, ତାର ଜୀବନର ମୂଲ୍ୟ ଦେଲା କିଏ ? କ୍ଷୁଦ୍ର ସ୍ୱାର୍ଥ ପାଇଁ, ଆଉ ଅନଶନ ଭଙ୍ଗ କରିବାର ଦିନ ସ୍ଥିର କରି ଯେଉଁମାନେ ଆମରଣ ଅନଶନ ଧର୍ମଘଟ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ କୁହାଯାଏ ? କହ—ଚୁପ୍ ରହିଲୁ କାହିଁକି ?

ସନାତନକୁ ବାହାରୁ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ମନେ ହେଉଥିଲେ ବି ଭିତରେ ସେ ଗୋଟିସୁଦ୍ଧା କ୍ରୋଧରେ ଥରୁଥିଲା । ତା'ର ମନେ ହେଉଥିଲା ସେ ଯେପରି ତାର ବାପ ନୁହନ୍ତି, ଶତ୍ରୁ । ତାଙ୍କର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦୀ ଶ୍ରମିକସଂଘର ଦାଲାଲ୍ ! ତାର ନେତୃତ୍ୱର ଅପାରଗତାକୁ ପ୍ରମାଣିତ କରିବା ପାଇଁ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ସେ କହିବା ପାଇଁ ନାରାଜ ।

ସନାତନ ଚୁପ୍‌ଯାଇଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ତାର ପାଦ ଘେରୁ ନାରଣ ଦାସ ଅନୁମାନ କରି ପାରୁଥିଲେ ପୁଅ ସହିତ ତାଙ୍କର ଶେଷ ଯୋଗସୂତ୍ରଟି ଯେପରି ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଗଲା ।

ଆଜିକାଲି ନିଜ ପୁଅ, ବୋହୂ, ସାଙ୍ଗସାଥୀ କାହାରିକୁ ବୁଝି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ନାରଣ ଦାସ । ସମସ୍ତେ ଯେମିତି ସୁଖ ନାମକ ଶୁକ ପକ୍ଷୀଟିକୁ ନିଜ ପଞ୍ଜୁରୀରେ ଭର୍ତ୍ତି କରିବା ପାଇଁ ଧଇଁସଇଁ ହୋଇ ଧାଇଁଛନ୍ତି । କେଉଁଟା ନ୍ୟାୟ, କେଉଁଟା ଅନ୍ୟାୟ ସେକଥା ବୁଝିବା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ସମୟ ନାହିଁ, ସେଇ ସ୍ୱାର୍ଥପର ମଣିଷଙ୍କ ମେଳରେ ନିଜକୁ ବଡ଼ ଏକୁଟିଆ ମନେ କରନ୍ତି । ଅତି ଆପଣାର ଲୋକ ବି ତାଙ୍କୁ ଅଚିହ୍ନା ଅଚିହ୍ନା ମନେ ହୁଅନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଧାରଣା ହୁଏ ସେ ପହିଲି ମହାରଣା, ଗୋକୁଳ ଭୋଳ ଭଳି ଜେଲ୍‌ରେ ଶହୀଦ୍ ହୋଇଯାଇଥିଲେ ବଞ୍ଚିଯାଇ ଥାଆନ୍ତେ । ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ବି ଆତତାୟୀ ହାତରେ ମରି ବଞ୍ଚିଗଲେ । ସେ ବଞ୍ଚି ରହିଲେ କେବଳ ମରଣ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗ କରିବା ପାଇଁ !

ଜେଲ ଭିତରେ ସକାଳୁ ଉଠିବା ପରେ ଏବଂ ରାତିରେ ଶୋଇବାକୁ ଗଲାବେଳେ ଇନ୍‌କିଲାବ-ଜିନ୍ଦାବାଦ୍ ଏଇ ଧ୍ୱନିଦେବା ଥିଲା ଗୋକୁଳ ଭୋଳର ଦୈନନ୍ଦିନ ଅଭ୍ୟାସ । ଜେଲ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଏଥିରେ ରାଗିଯାଇ ତା ରେସନ ପରିମାଣ ଅଧା କରି ଦେଇଥିଲେ । ସେଇ ଅନ୍ୟାୟର ପ୍ରତିବାଦରେ ଆମରଣ ଅନଶନ କରିଥିଲା ଗୋକୁଳ । ଏକୋଇଶି ଦିନ ପରେ ଉପବାସରେ 'ଇନ୍‌କିଲାବ-ଜିନ୍ଦାବାଦ' ଧ୍ୱନି ଦେଇ ସେ ଆଖିବୁଜି ଶହୀଦ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ତା ଆରଦିନଠାରୁ ଜେଲରେ ଥିବା ଦୁଇଶତ ଏକାବନ ଜଣ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀଙ୍କ କଣ୍ଠରେ ଇନ୍‌କିଲାବ-ଜିନ୍ଦାବାଦ୍ ଧ୍ୱନି ଝଂକୃତ

ହେଲା । କାରାଗାରର ପ୍ରାଚୀର ଭେଦ କରି ସେ ଧ୍ୱନି ବାହାର ପୃଥିବୀ ଲୋକଙ୍କ କାନରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲା କି ନାହିଁ ତାଙ୍କୁ ଜଣା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଜେଲ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟଙ୍କ ଶ୍ରୁତି ଦବି ଯାଇଥିଲା । ଗୋକୁଳ ଖେଳର ରାସ୍ତା ଧରି ଯଦି ସବୁ ରାଜବନ୍ଦୀ ଅନଶନ କରନ୍ତି, ଶହୀଦ ହୁଅନ୍ତି, ତାର ପରିଣାମ ଯେ ବିପଜ୍ଜନକ ହେବ, ସେକଥା ଗୋରା ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ସାହେବ ବୁଝିଥିଲେ । କାରାରୁଦ୍ଧ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀମାନଙ୍କୁ ସେଥିପାଇଁ ଗୋକୁଳ ଖେଳର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ସ୍ଲୋଗାନ ଦେବାର ସ୍ୱାଧୀନତା ମିଳିଗଲା । କିନ୍ତୁ ସେକଥା କଅଣ ଜାଣିଲା ଗୋକୁଳ ଖେଳ ?

ଜେଲ ଭିତରେ ଗୋକୁଳର ଆତ୍ମତ୍ୟାଗ ଯୋଗୁଁ ସ୍ଲୋଗାନ ଦେବାର ଦାବୀ ହାସଲ କଲା ଦିନ ନାରଣ ଦାସ ନିଜେ ଶୋଇ ଶୋଇ ମୃତ୍ୟୁର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଥିଲେ । ଦେଶ ପାଇଁ ଶହୀଦ ହେବା ଚିନ୍ତାକଲେ ମନ ଯେ ଏକ ପବିତ୍ର ପରିତୃପ୍ତି ଓ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଆନନ୍ଦରେ ଭରିଯାଏ, ସେକଥା ସେ ପ୍ରଥମେ ସେଦିନ ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଆଜିକାଲି ଲୋକେ ଅକାରଣରେ କଜିଆଁ କରି ଛୁରୀ ମାରାମାରି ହୋଇ ମରନ୍ତି, ରାସ୍ତାଘାଟରେ ଦୁର୍ଘଟଣାରେ ମରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଦେଶ ପାଇଁ, ଜାତି ପାଇଁ ମହତ୍ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ମରିବା କଥା ଭାବିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଅନ୍ଧକାର ଦେଖାଯାଏ !

କଥାଟା ଭାବିଲେ ନିଜ ଶ୍ରୁତି ଭିତରେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ନାରଣ ଦାସ । ଛଅଷଠି ବର୍ଷର ଜୀବନଟା ତାଙ୍କୁ ଦୁର୍ବହ ମନେହୁଏ ।

  

ମଧୁସ୍ମିତା ଦିନେ ଆସି କହିଲା—ବାବା ! ମୋର କୋରାପୁଟ ବଦଳି ହୋଇଯାଇଛି । ଆପଣ ଟିକିଏ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ କହିଲେ ଏ ବଦଳି ଆଦେଶ ବାତିଲ ହୋଇଯାଆନ୍ତା !

ନାରଣ ଦାସ ବିସ୍ମୟରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ଚାକିରି କଲେ ବଦଳି ହୁଏ । ଏ ବଦଳି ଆଦେଶ ବାତିଲ କରିବାକୁ ମୁଁ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ କହିବି କାହିଁକି ? ଆଉ କୋରାପୁଟ ତ ବେଶ୍ ଭଲ ଜାଗା ମାଆ !

ମଧୁସ୍ମିତା ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲା—ଯେଉଁମାନେ ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଁ ଜେଲ ଯାଇଥିଲେ ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ସେମାନେ କେତେ ଉପାୟରେ ଟଙ୍କା ରୋଜଗାର କରୁଛନ୍ତି । ଆପଣ ନିଜେ କିଛି କରିବେ ନାହିଁ; ଆମକୁ ମଧ୍ୟ ଭଲରେ ରହିବାକୁ ଦେବେ ନାହିଁ ?

ବୋହୂର କଥା ଶୁଣି ଖୁବ୍ ରାଗିଗଲେ ନାରଣ ଦାସ । ସେ ଉତ୍ତେଜିତ ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଁ ଜେଲ ଯାଇଥିଲି ବୋଲି ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ମୁଁ ଅନ୍ୟାୟ ଭାବରେ ସେଥିରୁ ଲାଭ ଉଠାଇବି ? ଛି ଛି ଯାହାଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଆସିଲା, ସେହି ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ନିଜର ଲାଭ ପାଇଁ କୌଣସି ପଦ ପଦବୀ ଗ୍ରହିଥିଲେ ? କହ—ଚୁପ୍ ରହିଲୁ କାହିଁକି ?

ମଧୁସ୍ମିତା ଚୁପ୍ ରହିଲା ନାହିଁ ।

ସେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଶୁଣାଇ ଶୁଣାଇ କହିଲା—ପିଲାଙ୍କୁ ଆଙ୍କୁ ଗ୍ରାଣ୍ଟ ମୁଁ କୋର୍ଟକୁ ଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ସ୍ୱୀକାର ଗ୍ରାଣ୍ଟ ଦେଲେ କ୍ଷୀରବାଲାକୁ ପ୍ରତି ମାସରେ ଟଙ୍କା ଦିଆଯିବ କିପରି ?

ନାରଣ ଦାସ ମାଛ-ମାଂସ ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ପ୍ରତିଦିନ ଗୋଟିଏ ଗ୍ଲାସ କ୍ଷୀର ପିଇବାକୁ ଡାକ୍ତର ତାଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଗୋଟାଏ ଦୁଧବାଲା ଅଧ କିଲୋ ଲେଖାଏଁ କ୍ଷୀର ଦେଇ ଯାଉଥିଲା । ବୋହୂ ଶେଷରେ ସେଇ କଥା ଖୁଞ୍ଚା ଦେଲା ।

ତା ଆରଦିନଠାରୁ ନାରଣ ଦାସ କ୍ଷୀରପିଆ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ । ଦୁଧବାଲା କ୍ଷୀର ଦେବା ବନ୍ଦ କରି ଦେଲା । ପୁଅ-ବୋହୂ ସେ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କୁ ଆଉ ବଳେଇ ନାହାନ୍ତି ।

ପୁଅ ସହିତ ସମ୍ପର୍କର ସୂତ୍ର ଆଗରୁ ଛିଡ଼ିଯାଇଥିଲା । ବୋହୂ ସହିତ ସେଦିନ ଘଟଣା ପରେ ମମତାର ବନ୍ଧନ ମଧ୍ୟ ଶିଥିଳ ହୋଇଗଲା ।

ନାରଣ ଦାସ ନିଜ ପାରିବାରିକ ଜୀବନରେ ବଡ଼ ନିଃସଙ୍ଗ, ଅଦରକାରୀ, ଅବ୍ୟବହୃତ ଜିନିଷ ଭଳି ଉପେକ୍ଷିତ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଲେ । ଯତେ ଯେପରି ନିଜ ଗୃହରେ ସେ ଜଣେ ପ୍ରବାସୀ !

ଦେହ ଖରାପ ହେଲେ ସେ ଘରେ କାହାକୁ କହନ୍ତି ନାହିଁ । ସେ ବୁଝି ଯାଇଛନ୍ତି, ଏ ଯୁଗରେ ଅର୍ଥ ହେଉଛି ସବୁକିଛି । ଯାହାର ଅର୍ଥ ରୋଜଗାର କରିବାର କ୍ଷମତା ନାହିଁ ତା ଜୀବନର କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । ଅର୍ଥହୀନ ହେଲେ ସାଧୁ, ସଚ୍ଚୋଟ ଲୋକଙ୍କୁ ସମାଜରେ ଯେପରି କେହି ପଚାରନ୍ତି ନାହିଁ, ଟଙ୍କା ରୋଜଗାର କରି ପାରୁ ନ ଥିଲେ ପରିବାରରେ ମଧ୍ୟ କେହି ମୁହଁକୁ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ ।

ପୁଅ ବୋହୂ, ନାତି ନାତୁଣୀ କାହାରିକୁ ସେ ଏଥିପାଇଁ ଦୋଷ ଦେଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ନିଜ ଅଖିରେ ଦେଖିଛନ୍ତି ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ

ଯେଉଁମାନେ ଗୋଟିଏ ପଇସାର ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ, ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ସେଇ ତ୍ୟାଗକୁ ମୂଳପୁଞ୍ଜି କରି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ସେମାନେ ଲୁଟି ନେଉଛନ୍ତି । ସେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେ ଅକ୍ଷମ, ଅପଦାର୍ଥ । ଅତୀତର ତ୍ୟାଗକୁ ପୁଞ୍ଜି କରି ସମ୍ଭୋଗର ସାମଗ୍ରୀ ସେ ଜମ୍ବୁ କରି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ।

ସେ ନିଜ ମନକୁ ନିଜେ ପ୍ରଶ୍ନ କରନ୍ତି, ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ସୁଖରେ ରହିବେ ବୋଲି କଅଣ ସେ ଦାରୋଗା ଚାକିରି ଛାଡ଼ି ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଡାକରାରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଲଢ଼େଇରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ...ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ସହିଥିଲେ ? ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ବହୁସ୍ୱପ୍ନର ଭାରତବର୍ଷରେ ଏ କଅଣ ହେଲା ? କୁଆଡ଼େ ଗଲା ତ୍ୟାଗର ମହତ୍ତ୍ୱ, ଦେଶପ୍ରୀତିର ଆଦର୍ଶ ?

ନାରଣ ଦାସଙ୍କ ଆଖି ଲୁହରେ ଅନ୍ଧ ହୋଇଆସେ । ବଞ୍ଚି ରହିବାର ଲୋଭ ମନରୁ କ୍ରମଶଃ ଝାପ୍‌ସା ହୋଇଯାଏ । ପହଲି ମହାରଣା, ଗୋକୁଳ ଭୋଳ, ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଭଳି ଶହ ଶହ ଶହୀଦଙ୍କ ମୁହଁ ତାଙ୍କ ଆଖିରେ ନାଚଯାଏ । ମନେ ମନେ ସେମାନଙ୍କୁ ସେ ଈର୍ଷା କରନ୍ତି । ସ୍ୱଗତୋକ୍ତି କଲାଭଳି କହନ୍ତି—ଆପଣମାନେ ଭାଗ୍ୟବାନ୍ । ଇଣ୍ଡିଆର ଏ ଅଧଃପତନ ଦେଖିବା ଆଗରୁ ଆପଣମାନେ ଚାଲିଯାଇଛନ୍ତି । ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ଆପଣମାନେ କେବଳ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରିଗଲେ, ମୋ ଭଳି ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଦୁଃଖ କରିବାର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଆପଣମାନଙ୍କର ହୋଇ ନାହିଁ !

  

ମଧୁମିତା କୋରାପୁଟରେ ଶଶୁରଙ୍କ ଅସୁସ୍ଥତାର ସମ୍ବାଦ ଖବରକାଗଜରୁ ପଢ଼ିଲା । ସମ୍ବାଦପତ୍ରର ଭିତର ପୃଷ୍ଠାରେ ନାରଣ ଦାସଙ୍କ ଅସୁସ୍ଥତାର ସମ୍ବାଦ ଛୋଟ ଛୋଟ ଅକ୍ଷରରେ ଛପା ହୋଇଥିଲା ।

ସମ୍ବାଦଟା ପଢ଼ି ଚମକି ଉଠିଲା ମଧୁମିତା ।

ସେଇଦିନ ସ୍କୁଲରୁ ଛୁଟି ନେଇ ଶଶୁରଙ୍କ ପାଇଁ ଫଳମୂଳ, ଔଷଧ ଧରି ସେ କଟକ ପଳାଇ ଆସିଲା ।

ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଦେଖି ସନାତନ ବିସ୍ମିତ ହେଲା ।

ପ୍ରଶ୍ନ କଲା—ଛୁଟି ତ ନ ଥିଲା । ହଠାତ୍ ଚାଲି ଆସିଲ କାହିଁକି ?

ମଧୁମିତା ସଂକ୍ଷେପରେ ଉତ୍ତର ଦେଲା—ଖବରକାଗଜରେ ବାପାଙ୍କ ଅସୁସ୍ଥତା ସମ୍ବାଦ ପଢ଼ିଲି । ମୋର ବୁଝିବାକୁ ବାକି ରହିଲା ନାହିଁ ଯେ ଅବସ୍ଥା

ସାଂଘାତିକ । ତା ନ ହେଲେ ଖବରକାଗଜରେ ସମ୍ବାଦ ଛପା ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ବାପା କେମିତି ଅଛନ୍ତି ?

ସନାତନ ନଇଁପଡ଼ି ସ୍ୱରରେ ଉତ୍ତର ଦେଲା—ବାପାଙ୍କ ଅସୁସ୍ଥତା ଆକସ୍ମିକ ନୁହେଁ । ସେ ଅନେକ ଦିନ ହେଲା ଶଯ୍ୟାଶାୟୀ । ବୟସ ହେଇଯାଇଛି । ଘାଣ୍ଟି ହେବା ଅପେକ୍ଷା ଚାଲିଯିବା ଭଲ । ଏଥିପାଇଁ ତମେ ଅକାରଣରେ ଛୁଟି ନେଇ ଚାଲି ଆସିଲ ?

ମଧୁମିତାର ମୁହଁ ରକ୍ତହୀନ ଦେଖାଗଲା । ସେ କ୍ଷୀଣ କଣ୍ଠରେ ଆର୍ତ୍ତନାଦ କରି ଉଠିଲା—ତମେ ଏ କଅଣ କହୁଛ ? ଯାହାହେଲେ ବି ସେ ତମର ବାପା । ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ଯୋଦ୍ଧା । ଦେଶର ଗୌରବ । କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ସେ ସାତ ବର୍ଷ ଜେଲ୍ ଯାଇଥିବା ହେତୁ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ମାସିକ ପାଞ୍ଚଶହ ଟଙ୍କା ଭତ୍ତା ମଞ୍ଜୁର କରିଛନ୍ତି...ଏଇ ଦେଖ ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିଥିବା ଚିଠି ।

ମାସିକ ପାଞ୍ଚଶହ ଟଙ୍କା ଭତ୍ତା !

ମଧୁମିତା ଭଳି ସନାତନ ମଧ୍ୟ ଏଥର ଚମକି ଉଠିଲା । ଅନେକ ଦିନ ତଳେ ସେ ବାପାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ ପାଖକୁ ଯୋରକରି ଗୋଟାଏ ଆବେଦନ ପତ୍ରରେ ତାଙ୍କ ଦସ୍ତଖତ କରି ପଠାଇ ଦେଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ସେ ଆବେଦନ ବିନା ଧରାପରରେ ମଞ୍ଜୁର ହେବ ସେକଥା କୌଣସି ଦିନ ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ନ ଥିଲା ।

ମଧୁମିତା କାଗଜଟା ବାହାର କଲା । ମାତ୍ର ଚାରିଦିନ ତଳେ ତା ମାର୍ଫତରେ ଚିଠିଟା ଆସିଛି । କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ଆନନ୍ଦର ସହିତ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ନାରଣ ଦାସଙ୍କୁ ସେ ବଞ୍ଚିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାସିକ ପାଞ୍ଚଶହ ଟଙ୍କା ଭତ୍ତା ମଞ୍ଜୁର କରିଛନ୍ତି ।

କାଗଜ ଉପରେ ସନାତନ ଓ ମଧୁମିତାଙ୍କ ଚାରୋଟି ଆଖି ଆନନ୍ଦ ଓ ଉଦ୍‌ବେଗରେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହି ଯାଇଥିଲା । ସତେ ଯେପରି ଜୀବନରେ ଏଇ ପ୍ରଥମ ଥର ଏ କାଗଜଟା ଦେଖି ସେ ଜାଣିଛନ୍ତି ନାରଣ ଦାସ ପ୍ରକୃତରେ ଜଣେ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ଥିଲେ ! ଦେଶ ପାଇଁ ସାତବର୍ଷ ଜେଲଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରିଥିଲେ !

ମଧୁମିତା କହିଲା ଛି ଛି, ତମେ ଆଉ ଡେରି କର ନାହିଁ । ଶୀଘ୍ର ଡାକ୍ତର ଡାକ । ବାବାଙ୍କୁ ଯେପରି ଭାବରେ ହେଉ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେ ଦେଶର ଗୌରବ, ଜାତିର ଆଦର୍ଶ । ଯାଅ— ।

ସନାତନ ବିଳମ୍ବ ନ କରି ଡାକ୍ତର ଡାକିବାକୁ ଝଡ଼ଭଳି ବେଗରେ ବାହାରି ଗଲା ।

❋ ❋ ❋

ନାରଣ ଦାସ ମୃତ୍ୟୁର ଶରଶଯ୍ୟାରେ ନୟନ ମୁଦ୍ରିତ କରି ପଡ଼ି ରହିଥିଲେ । ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ତାଙ୍କର ସାରା ଦେହ କଣ୍ଟକିତ ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ସେ ନିଃଶ୍ୱାସ ନେବାକୁ କଷ୍ଟବୋଧ କରୁଥିଲେ । ହଠାତ୍ ତାଙ୍କ ପାଦରେ କାହା ହାତର ସ୍ପର୍ଶ ଅନୁଭବ କରି ସେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ,—କିଏ ? ଗୋକୁଳ ?

: ନା—ବାବା ! ମୁଁ ମିତା । ଆପଣଙ୍କ ଦେହ କଥା ଶୁଣି କୋରାପୁଟରୁ ଚାଲି ଆସିଛି ।

ବୋହୂର କଣ୍ଠସ୍ୱର ଭଲି ଶୁଭୁଛି, କିନ୍ତୁ ବୋହୂ ଆସି ତାଙ୍କର ପାଦସେବା କରୁଛି; ସେକଥା ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରୁ ନ ଥିଲେ ।

ଜେଲ୍‌ରେ ଥିଲାବେଳେ ଜଣଙ୍କର ଦେହ ଖରାପ ହେଲେ ଆଉ ଜଣେ ରାଜବନ୍ଦୀ ତାର ସେବା କରୁଥିଲା । ତାଙ୍କ ଦେହ ସାମାନ୍ୟ କିଛି ଅସୁସ୍ଥ ହେଲେ ଗୋକୁଳ ଭୋଳ ସେବା କରେ । ଘଷାମୋଡ଼ା କରେ । ତେଲ ମାଲିସ କରିଦିଏ । ଏବେ ଅସୁସ୍ଥ ହୋଇ ପଡ଼ିବା ପରେ ଗୋଡ଼ ଦୋଳି ହେଲେ ସେଇ ଗୋକୁଳ ଭୋଳ କଥା ତାଙ୍କର ମନେ ପଡ଼ିଯାଏ । ତାର ମୃତ୍ୟୁକାଳୀନ ମୁହଁର ଦୃଶ୍ୟ ଆଖିରେ ନାଚିଯାଏ । ସେଥିପାଇଁ ପାଦରେ କାହା ହାତରେ ସ୍ପର୍ଶ ଅନୁଭବ କରିବା ମାତ୍ରେ ଗୋକୁଳ ନାମଟା ତାଙ୍କ ପାଟିରୁ ହଠାତ୍ ବାହାରି ଆସିଥିଲା ।

ମଧୁମିତା କହିଲା—ବାବା ! ମୁଁ ଆସିଛି । ଆପଣ ଭଲ ହୋଇଯିବେ । ତାଙ୍କୁ ଡାକ୍ତର ଡାକିବାକୁ ପଠାଇଛି । ଆପଣ ଭଲ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ କୋରାପୁଟ ଯିବି ନାହିଁ ।

ନାରଣ ଦାସ ବୁଝିଲେ, ସ୍ୱପ୍ନ ନୁହେଁ; ସତରେ ଆସିଛି ତାଙ୍କ ବୋହୂ ମଧୁମିତା । ସେ ତାକୁ ମୁଣ୍ଡ ପାଖକୁ ଆସିବା ପାଇଁ କହିଲେ । ମଧୁମିତା ଲୁହ ଛଳ ଛଳ ଆଖିରେ ଶଶୁରଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ କହିଲା—ବାବା ! ଆପଣ ଭୟ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ସେ ଡାକ୍ତର ଡାକିବାକୁ ଯାଇଛନ୍ତି । ଆପଣ ଦିନ ଦୁଇଟାରେ ସୁସ୍ଥ ହୋଇ ଯିବେ ।

ନାରଣ ଦାସ ସ୍ଥିତପ୍ରଜ୍ଞ ଭଳି ଅବିଚଳିତ କଣ୍ଠରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—ନା, ମାଆ ! ମରଣକୁ ନେଇ ଭୟ ନାହିଁ । ଦେଶ ସ୍ୱାଧୀନ ହେଲା ପରେ ମୋର ଆବଶ୍ୟକତା ଶେଷ ହୋଇ ଯାଇଛି ।

ମଧୁସ୍ମିତା ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲା ନାହିଁ । କହିଦେଲା—ନା, ବାବା ! ଦେଶ ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଆହୁରି ଅନେକ ବର୍ଷ ବଞ୍ଚି ରହିବାକୁ ହେବ । ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ଭାବରେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ଆପଣଙ୍କୁ ମାସିକ ପାଞ୍ଚଶହ ଟଙ୍କା ଭତ୍ତା ଦେବେ ବୋଲି ଚିଠି ଦେଇଛନ୍ତି...ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ସେବା କରିବି—

ବୋହୂର କଥାଶୁଣି ନାରଣ ଦାସ ହଠାତ୍ ନିଜ ଗ୍ରୁଡ଼ ଭିତରେ ଏକ ଅସହ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭବ କଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଓଠରେ ଏକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହସର ଢେଉ ଉଦ୍‌ବେଳିତ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ସେ କ୍ଷୀଣ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ—ମାଆ ! ସରକାରୀ ମାସିକ ଭତ୍ତା ଭଳି ତୋର ସ୍ନେହ ମତେ ଖୁବ୍ ଡେରିରେ ମିଳିଲା ! ମୁଁ ତାକୁ ଭୋଗ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ—

ମଧୁସ୍ମିତା ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲା ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କ ମୁହଁର ରଙ୍ଗ ହଠାତ୍ ବଦଳି ଗଲେ । ଆଖି ବୁଜି ହୋଇଆସିଲା । ମୁହଁଟି ମନେ ହେଲା ଜଣେ ଶହୀଦର ମୁହଁ ଭଳି—ଯେଉଁ ଶହୀଦମାନଙ୍କ ମୁହଁର ଛବି ମଧୁସ୍ମିତା କେବଳ ଛବିରେ ଦେଖିଛି ।

ଇନ୍‌ଭେଣ୍ଟ୍ରୀ

ଶ୍ରୀ ରମେଶ ଧଳ

କୋର୍ଟ ହୁଦା ପକାଇ କମଳଲୋଚନ ଆଗେଇଲା । କବାଟ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ଠକ୍‌ଠକ୍ କଲା । ଜଣୈକ ବୃଦ୍ଧ କବାଟ ଖୋଲି ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, କାହାକୁ ଖୋଜୁଛନ୍ତି ?

"ଏ ଘର ବିନୋଦ ବଳିୟାର ସିଂଙ୍କର ?

"ହଁ ।"

"ମୁଁ ହେଉଛି କୋର୍ଟ ପିଅନ । ସବ୍‌ଜଜଙ୍କ କୋର୍ଟରୁ ଆସିଛି । କମିଶନର ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି । ବଳିୟାର ସିଂହଙ୍କ ନାମରେ ନରେନ୍ଦ୍ର ବଳିୟାର ସିଂହ ମକଦ୍ଦମା କରିଛନ୍ତି । ଏ ଘର ଇନ୍‌ଭେଣ୍ଟ୍ରୀ ହେବ । ବଳିୟାର ସିଂହ ଅସୁସ୍ଥ । ଦୀର୍ଘଦିନ ହେଲା ସେ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଚିକିତ୍ସାଧୀନ ଥିଲେ । ଆଜି ଏଇ ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଛନ୍ତି; ତାଙ୍କୁ ଡାକନ୍ତୁ ।"

"ସେ ଉଠି କରି ଆସିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।"

"ତେବେ ଚାଲନ୍ତୁ । ସେ କେଉଁଠାରେ ଅଛନ୍ତି ମୋତେ ସେଠାକୁ ନେଇ ଚାଲନ୍ତୁ ।"

ପିଅନ ଧୀରେ ଧୀରେ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଚାଲିଲେ ।

ବଳିୟାର ସିଂ ବାରଣ୍ଡାରେ ଶୋଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ କେଇଜଣ ଘେରି ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି । ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ପଙ୍ଖା କରୁଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଜଣେ ତାଙ୍କ ମୁହଁ ପୋଛି ଦେଉଛନ୍ତି ।

ବଳିୟାର ସିଂହ ମୁହଁ ବୁଲାଇଲେ । ଆସ୍ତେ ଧୀର ସ୍ୱରରେ ପଚାରିଲେ କ'ଣ ବାପା, ତୁମେ କିଏ ? କଣ କହୁଛ ?

ମୁଁ ସବ୍‌ଜଜ୍‌ଙ୍କ ପିଅନ । ଆପଣଙ୍କ ଘର ଇନ୍‌ଭେଣ୍ଟ୍ରୀ ହେବ । କମିଶନର ଆସିଛନ୍ତି, ବାବୁ ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି । ମୁଁ ନୋଟିସ ଦେଉଛି । ଆପଣ ଦସ୍ତଖତ କରନ୍ତୁ । ଆପଣଙ୍କ ନାମରେ ନରେନ୍ଦ୍ର ବଳିୟାର ସିଂହ ମକଦ୍ଦମା କରିଛନ୍ତି । ଏହା

କହି କମଲ ନୋଟିସ୍ ପଢ଼ି ଶୁଣାଇ ଦେଲେ । ସଭବେଶରେ ସାମାନ୍ୟ ଉତ୍ତେଜନା ଓ ଆତଙ୍କ ।

ନୋଟିସ

କୋର୍ଟ ଅଫ୍ ସବ୍‌ଜଜ୍, କଟକ
ଓ. ଏସ. ନଂ ୧୪/୭୪
ନରେନ୍ଦ୍ର ବଳୟାର ସିଂହ—ମୁଦେଇ
ବନାମ
ବନୋଦ ବଳୟାର ସିଂହ—ମୁଦାଲା

ଉପରୋକ୍ତ ମକଦ୍ଦମାରେ କୋର୍ଟ, ଆମ୍ଭେ ଶ୍ରୀ ଏନ୍. ସି. ମୁଖାର୍ଜି ଆଡ୍‌ଭୋକେଟଙ୍କୁ କମିଶନର ରୂପେ ନିଯୁକ୍ତ କରି ଅଛନ୍ତି । କୋର୍ଟଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶମତେ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଘର ଇନ୍‌ଭେଣ୍ଟ୍ରୀ କରିବି । ଏହି ଇନ୍‌ଭେଣ୍ଟ୍ରୀ କାର୍ଯ୍ୟ ଦିନ ୯ ଘଣ୍ଟାରୁ ଚାଲିବ । ଉଭୟ ପକ୍ଷ ଉପସ୍ଥିତ ରହି ଆମର କାର୍ଯ୍ୟରେ ସହଯୋଗ କରିବା ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ଏହି ନୋଟିସ ଦେଉଅଛି ।

କମିଶନର
ତା ୧ । ୧ । ୭୪

ବନୋଦ ବଳୟାର ସିଂହ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କରି ବହୁ କଷ୍ଟରେ ନୋଟିସରେ ଦସ୍ତଖତ କଲେ । ଦୀର୍ଘ ଅସୁସ୍ଥତା ହେତୁ ସେ ଅତି ଶୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ଜୋର୍‌ରେ କଥା ମଧ୍ୟ କହି ପାରୁ ନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଆଖିରୁ ଦୁଇଧାର ଲୁହ ବୋହି ଆସିଲା । ସେ ଆଉ ଥରେ ନିଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ିଲେ । ରୁଦ୍ଧ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ "ନର ମକଦ୍ଦମା କରିଛି ? କର ତା' ଇଚ୍ଛା । ପୁଅତ ମକଦ୍ଦମା କରିଛି । ଆଉ କହିବ କାହାକୁ ?" ସେବାରତା ବୃଦ୍ଧା ସହଧର୍ମିଣୀ ଆପଣାର ଗୃହ ମଧ୍ୟରେ ଏ କାଣ୍ଡ ଦେଖି ହତ୍‌ବାକ୍ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାନ୍ତି ।

"କମିଶନର ଇନ୍‌ଭେଣ୍ଟ୍ରୀ କରିବାକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ କହିଲେ—ବଳୟାର ସିଂହ—ବାବୁ ଆସନ୍ତୁ । ଇନ୍‌ଭେଣ୍ଟ୍ରୀ ଆରମ୍ଭ କରିବା । ଆପଣଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତି ଏକାନ୍ତ ଲୋଡ଼ା ।"

"ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ ମଲଣି ବୋଲି ଧରି ନିଅନ୍ତୁ । ଗତ ଛ'ମାସ ହେବ ମୁଁ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ମୃତ୍ୟୁକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି । ଦୀର୍ଘଦିନର ରୋଗ । ଚିକିତ୍ସା ପରେ ଆଶା ଥିଲା ଅନେକ ସୁସ୍ଥ ହୋଇଯିବି । ମାତ୍ର ଡାକ୍ତରମାନେ ଆଶା ଛାଡ଼ିଲେ । ଏବେ ତ ଖାଇ ପାରୁ ନାହିଁ । ଖାଲି ପାଣିରେ ଆଉ କେତେ ଦିନ ବଞ୍ଚିବ ? ଭାବିଲି

ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ମରିବ କାହିଁକି, ନିଜ ଘରେ ମରିବା ବରଂ ଭଲ । ସେଥିପାଇଁ ଆସିଲି ଘରକୁ । ଏଇତ ମୋ ଶାନ୍ତି ଦେଉଛନ୍ତି । ଏଥିରେ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବି କୁଆଡ଼େ ? ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ ଏକୋଡ଼ି ଠିଆ ହେବା ମୋ ପକ୍ଷରେ କଷ୍ଟ । ଡାକୁଛି ସଙ୍ଗରେ ନିଅନ୍ତୁ (ପୁଅ ନରେନ୍ଦ୍ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ହାତ ଦେଖାଇ) ସିଏ ସବୁ ସବୁ ଦେଖିଛି । ଏ ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ତା'ର । ମୋର କିଛି ନୁହେଁ । ମୋର ଲୋଡ଼ା କେଇଖଣ୍ଡ କାଠ— ।"

ଉପସ୍ଥିତ ଭଦ୍ରବ୍ୟକ୍ତିଗଣ ଏ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ବିଚଳିତ ତଥା ବୃଦ୍ଧଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନେକଟା ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବକ୍ତବ୍ୟ ଶୁଣି କମିଶନର କହିଲେ, ଆପଣ ଶୋଇ ରୁହନ୍ତୁ; ମାତ୍ର ଆପଣଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଯିଏ ରହିଲେ ଚଳିବ, ତାକୁ ପଠାନ୍ତୁ । ପାଖରେ ଭଣଜା ବସି ତାଙ୍କର ପାଦ ଚିପୁଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ବଳସ୍ଵାର ସିଂହ କହିଲେ "ଯା ତୁ ଯାଆ ବାବୁ କହୁଛନ୍ତି । ହଉ, ହଉ, ଚଞ୍ଚଳ କର ।"

ମୁଁ ଚାଲି ଆସୁଥିଲି । ମାତ୍ର କମିଶନର କହିଲେ ଆପଣ ଚାଲିଗଲେ କିପରି ହେବ ? ଭଦ୍ରଲୋକ, ସାକ୍ଷୀ ଆଉ ଆପଣମାନେ ସହଯୋଗ ନ କଲେ ଏ କାମ ହେବ କିପରି ? ବାପ ପୁଅ କଳରେ ନ ପଶି ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ଚାଲିଆସିବି ବୋଲି ଭାବୁଥିଲି । ମାତ୍ର ଅଟକିଗଲି । ଅମିନ୍, ଜାମିନ୍, ମଧ୍ୟସ୍ଥି, ମନା କରୁଛନ୍ତି ଅତଏବ । ପୁଣି ଭାବିଲି ଦେଖାଯାଉ । ଦେଖେ କମିଶନର କ'ଣ କରୁଛନ୍ତି ।

କମିଶନର ପଚାରିଲେ 'ଏ କ'ଣ ଗୁହାଳ ଘର ?'

'ଆଜ୍ଞା ହଁ ।'

କମିଶନର ଲେଖିଲେ—ଗୁହାଳ ଘର

ବଳଦ ୧ ହଳ—ଟ ୧୦୦ଙ୍କା

ପଣ୍ଡା ୧ ହଳ—ଟ ୧୧୦ଙ୍କା

ଦାମୁଡ଼ି ଗୋଟାଏ—ଟ ୧୨୫ଙ୍କା

ଶଗଡ଼ ଦଣ୍ଡା ଗୋଟାଏ—ଟ ୫୦ଙ୍କା

ନାଲ ନ ଥାଇ ଶଗଡ଼ ଚକ—ଟ ୪୦ଙ୍କା

ବୋଦା ୧ ଗାଡ଼ି—ଟ ୧୫ଙ୍କା ଇତ୍ୟାଦି ..ଇତ୍ୟାଦି

ଗୁହାଳ ଘରୁ ସେମାନେ ଆସିଲେ ଚଳନ୍ତି ଘର ଦେଖିବା ପାଇଁ ।

(୧) ଠାକୁର ଘର—ପିତଳ ଥାଳି ଟ ୧୫ ଙ୍କା

ପିତଳ ଘଣ୍ଟି ଟ ୩ ଙ୍କା

ପିତଳ ଧୂପ ଟ ୪ ଙ୍କା

(୧) ଗେଷେଇ ଘର—୨ଟା କଂସାର ଡେକ୍ସି ଟ ୨୪ ଙ୍କା
୧ଟା ,, ଗରା ଟ ୨୫ ଙ୍କା
ଶ୍ଳେଟ ପିତଳ ହଣ୍ଡା ଟ ୫୫ ଙ୍କା
ପୁରୁଣା ବାଲ୍‌ଟି ୧ଟା ଟ ୧୦ ଙ୍କା

(୩) କୋଠିଘର—ଧାନ ୧ ବସ୍ତା ଟ ୬୦ ଙ୍କା ତୋଲରେ [illegible] ୨ କୁଇଣ୍ଟାଲ । କୋଠି ଘର ବାରଣ୍ଡାରେ ୪ ଫୁଟିଆ ଲୁହାଚକ୍ର ୨୦ ଖଣ୍ଡ । ମୂଲ୍ୟ ଟ୧୨୫ଙ୍କା । (୪) ଠାକୁର ଘରକୁ ଲାଗି ଶୋଇବା ଘରେ—ବମ୍ବେ ପାର୍ଟନ ଖଟ ଗୋଟାଏ ଟ ୨୫୦ଙ୍କା, ଡ୍ରେସିଂ ଟେବୁଲ୍ ଟ ୧୮୦ଙ୍କା, ପୁରୁଣା ଲଣ୍ଠନ ଟଙ୍କା ଟ ୧୫ଙ୍କା । ସେ ଘର ଛାଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ କମିଶନର କହିଲେ, ଖଟ ତଳେ କ'ଣ ଅଛି ଦେଖ । ତାପରେ ଦେଖାଗଲା । ୧୨ଟି ବଳଦବନ୍ଧା ପଘା ବାନ୍ଧାହୋଇଛି, କମିଶନର ଲେଖିଲେ ୧୨ଟି ପଘାର ଦାମ୍ ଟ ୧୫ଙ୍କା । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶ୍ଳେଟ ଶ୍ଳେଟ ଜିନଷ ଦେଖି କହିଲେ ସେ ସବୁ ଛାଡ଼ ।

କମିଶନରଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପାଇ ଧାଣ୍ଡ ପାଖ କୋଠିଘର ଖୋଲାଗଲା । ଦେଖାଗଲା ସେ ଘରେ କିଛି ନାହିଁ । ନରେନ୍ଦ୍ର କହିଲେ 'ଆଉ ଆଜ୍ଞା କିଛି ନାହିଁ । ସବୁ ବିକ୍ରୀ ସରିଛି ।'

କେହି ଜଣେ କହିଲେ ଆପଣ ବାପ ପୁଅଙ୍କ ଝଗଡ଼ା । ଆପଣତ ସହିଜେ ଘରୁ ଚାଲିଗଲେ । ବୁଢ଼ା ଡାକ୍ତରଖାନାରେ, ଘର ବୁଝିବ୍ରା କିଏ ? ପରପାଇଁ କିଏ ଘର କରି ଦେଲଣି, କେବେ କେଉଁଠି ଦେଖିଛନ୍ତି ? ବରଂ ଆପଣା ପାଇଁ ଲୋକେ ପର ଘର ଭାଙ୍ଗି ଛନ୍ତି । ଯେଉଁଠାରେ ଯିଏ ଯାହା ସାମାନ୍ୟ କରିଛି ତାହା କେବଳ ଆପଣା ଆପଣା ସ୍ୱାର୍ଥ ପାଇଁ । ସ୍ୱାର୍ଥକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ଏ ପୃଥିବୀ ଘୂରୁଛି । ତୁମ ଦାଦା ଯେ ଏପରି ଭାଇ ଭାଇ ହେଉଛନ୍ତି, ତା'ପଛରେ କ'ଣ କିଛି ନାହିଁ ?

କିଏ ଜଣେ କହିଲେ ଭୀଷଣ ଧୂର୍ତ୍ତ । ମାଛ ତେଲରେ ବେଶ୍ ମାଛ ଭାଜି ପାରନ୍ତି । ବାପ ପୁଅକୁ ଲଗାଇ ଦେଇ ଏବେ ମଜା ଦେଖୁଛନ୍ତି । ଧନେ ବାପା ବୁଝିବେ । ଅବଶ୍ୟ ସେତେବେଳକୁ ନେଡ଼ି ଗୁଡ଼ କହୁଣିକି ବୋହି ଯାଇଥିବ । କାହିଁ ଯେଉଁ ଗୁଡ଼ସବୁ ଅମଳ ହୋଇଥିଲା ସେସବୁ ଗଲା କୁଆଡେ ?

"ସେସବୁ ଚାଲିଣ ସରିଛି । ଆଉ କ'ଣ ରଖିଛନ୍ତି । ଯାହା ପାଇଲେ ନେଲେ ।"

କମିଶନର ଘଡ଼ିକୁ ଚାହିଁ କହିଲେ—"ଆସି ଘ ୧୨।୧୫ ମିନଟ୍ ହେଲା । ଆଉ କେଉଟା ବଖରା ରହିଲା ?"

"ଆଉ ମୋଟେ ଦୁଇଟା ଘର ।" ଉପର ମହଲାରେ ଗୋଟାଏ ଶୋଇବା ଘର । ଯେଉଁଠାରେ ବୁଢ଼ା ଶୋଇଛନ୍ତି ପାଖଘରେ କିଛି ନାହିଁ । ଟୋଟାଏ ଖାଲି ବେଞ୍ଚ ପଡ଼ିଛି । ଗାଁରେ ଦୋଳ ବେଳକୁ ଯେଉଁ ଯାତ୍ରା ହୁଏ ସେଥିରେ ବ୍ୟବହୃତ ଦୁଇଟି ପୁରୁଣା ସିନ୍ ପଡ଼ିଛି । 'ସେ ଆମର ନୁହେଁ'—ଉତ୍ତର କଲା ନରେନ୍ଦ୍ର । ପଛରୁ କେହି ଜଣେ କହିଲେ—"ସେ ବେଡ଼୍ ରୁମଟା ଅସଲ । ଆଇରନ୍ ଚେଷ୍ଟ ସେହି ଘରେ ଅଛି । ଯାହା କିଛି ମିଳିବ ସେହି ଘରୁ ମିଳିବ ।"

ମୁଁ ମୁହଁ ପୋଛିଲି । ମୋତେ ଭୀଷଣ ବ୍ୟସ୍ତ ଲାଗିଲା ; ମଣିଷର ସମ୍ପର୍କ କଥା ଭାବି । ବାପ ପୁଅ,ଭାଇ ଭାଇ ଓ ଭାଇ ଭଉଣୀ ସମ୍ପର୍କ କଥା ନେଇ । ଯେଉଁ ବାପ ପୁଅ ପାଇଁ, ଭାଇ ଭାଇ ପାଇଁ, ଭାଇ ଭଉଣୀ ପାଇଁ ପ୍ରାଣଦେଇ ଦେଉଛି; ସେ ପୁଣି ଆପଣାର ସ୍ୱାର୍ଥ ପାଇଁ ସବୁ ମାୟା ମମତା କ୍ଷଣକେ ତୁଚ୍ଛ କରି ନିର୍ମମ ହୋଇ ଉଠୁଛି । ସତରେ ରକ୍ତରେ ବାଡ଼ ପଡ଼ିଗଲେ ସବୁ ଏପାଖ ସେପାଖ ହୋଇଯାଏ । ସେହି ବାଡ଼ ଉପରେ ସଇତାନ ଚଢ଼ି ତା'ର ଖେଳ ଆରମ୍ଭ କରିଦିଏ । ମଣିଷ ତା'ର ଶିକାର ହୁଏ । ସେ ଆପଣାର ଭଲମନ୍ଦ ବୁଝି ପାରେ ନାହିଁ । ଏଠାରେ ବି ସେଇୟା ହୋଇଛି ।

ମୁଁ ଏ ଖଞ୍ଜା ଭିତରକୁ କେତେବାର ଆସିଛି । ଆଭିଜାତ୍ୟଥିବା ପରିବାର ଏ । ଉତ୍ସବ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କରେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପାଇ ଆସିଛି । ଯେଉଁ କେତେଗୋଟି ଉତ୍ସବ କଥା ସ୍ମରଣ ହେଉଛି, ସେ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ହେଲା ନରେନ୍ଦ୍ରର ଏକୋଇଶା ଏବଂ ଆଉ ଗୋଟିଏ ହେଲା ତା'ର ବାହାଘର । ଗୋଟିଏ ବୋଲି ପୁଅ ନରେନ୍ଦ୍ର । ଏ ଉତ୍ସବ ଦିନମାନଙ୍କରେ ବୃଦ୍ଧ ବଳଯ୍ୟାର ସିଂହଙ୍କର ଆନନ୍ଦ କହିଲେ ନ ସରେ । ମୋର ମନେଅଛି ବାହାଘର ବେଳକୁ ଅନେକ ଭଦ୍ରଲୋକ ଜମିଥାଆନ୍ତି । ମୋତେ ଦୂରରୁ ଦେଖି ଆସି ପାଖେଇଟି ନେଇଥିଲେ । ପଚାରିଥିଲେ, ଆପଣ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲେ ? ନରି କ'ଣ ଆପଣଙ୍କର ପୁଅ ନୁହେଁ ? ଆପଣମାନେ ସମସ୍ତେ ସହଯୋଗ ନ କଲେ ମୁଁ କ'ଣ ଏକା ଏ ବାହାଘର ତୁଠାଇ ପାରିବ ? ଏକୋଇଶା କଥା ଛାଡ଼ନ୍ତୁ । ସେଦିନପରି ଉତ୍ସାହ ଉନ୍ମାଦନା ମୁଁ କମ୍ ଦେଖିଛି । ଆଉ ଆଜି ? ଇଏ ସଇତାନର ଖେଳ ନୁହେଁ ତ ଆଉ କ'ଣ ? ମାତ୍ର ମୁଁ ନିରୁପାୟ । ଏ ଦୀର୍ଘ ନାଟକର ସାକ୍ଷୀରୂପେ କେଇଟି ଦସ୍ତଖତ ଦେବା ବ୍ୟତୀତ ମୁଁ ବା ଆଉ ଅଧିକ କ'ଣ କରିପାରନ୍ତି ?

ଉପର ମହଲାରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖିଲୁତ ଶୋଇବାଘର ପଲଙ୍କ ଉପରେ ବୃଦ୍ଧ ବଳଯ୍ୟାର ସିଂ ଶୋଇଯାଇଛନ୍ତି । ପାଟିତୁଣ୍ଡ ଶୁଣି ସେ ଆଖି ଖୋଲିଲେ । ମନେ

ହେଉଥିଲା, ସେ ସ୍ବୁହାଣୀରେ ତାଙ୍କର ଲୁଚି ରହିଥିଲା କ୍ଲାନ୍ତି, ବେଦନା, ଘୃଣା ଆଉ ପୁଞ୍ଜୀଭୂତ ଅଭିଯୋଗ ।

କମିଶନର କହିଲେ—“ବିନୋଦ ବାବୁଙ୍କୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ନିଅନ୍ତୁ । ଏଠାରେ ଗୋଳମାଳରେ ସିଏ ଶୋଇବେ କପରି ?”

“ତାଙ୍କୁ ଆଉ ଅନ୍ୟତ୍ର ନେବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ” ବହୁ କଷ୍ଟରେ ତାଙ୍କୁ ଉପରକୁ ଅଣାଯାଇଛି ।”

‘ନା ଆଜ୍ଞା’ ଆପଣ କାମ କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ଶୋଇଛି । ବୁଢ଼ାଟାକୁ ଆଉ ହଇରାଣ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଭାରି ହଇରାଣ ହୋଇ ମତେ ତଳୁ ଏଠିକୁ ଆଣିଛନ୍ତି ।

‘ଆଚ୍ଛା’ ଆପଣ ଶୁଅନ୍ତୁ, କହିଲେ କମିଶନର ।

ଆଲମିରା ଦେଖାଗଲା । ସେଥିରେ ଥିଲା ଏଣ୍ଟ୍ରି ଡେଣ୍ଟ୍ରି କେତେକ ବହି, କାଗଜପତ୍ର ଆଉ—

ରୂପା ପାନବଟା	୧ଟା ଟ ୨୨
ପିତଳ ପିକଦାନୀ	୧ଟା ଟ ୧୮
ପିତଳ ପାନ-ଥାଳିଆ	୧ଟା ଟ ୮
ନଗଦ	ଟ ୮୦

ତା’ପରେ ସିନ୍ଦୁକ ଭିତରୁ ବାହାରିଲା—

ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ପିତଳ ଥାଳି	ଟ ୭୫
ଲୁହାର ଜାଲିଚଟୁ ତିନଟା	ଟ ୭

ସମସ୍ତେ ଗୃହିଁଥାନ୍ତି ଉଦ୍‌ବେଗରେ ସହିତ ଆଇରନ୍ ଚେଷ୍ଟ ଫିଟାଯିବ । କମିଶନର କହିଲେ, ‘ଚାବିଟା ଦେଇଦିଅନ୍ତୁ ! ଦାମିକା ଚେଷ୍ଟଟା, ଭାଙ୍ଗିବା କାହିଁକି ? ଆପଣଙ୍କ ଜିନିଷ ଅଯଥା ନଷ୍ଟ ହେବ ।’

ଚାବି ରଖି ମୁଁ କ’ଣ ଆଉ ଠକୁଛି ? ଆପଣ ଭାଙ୍ଗନ୍ତୁ । ଯାହା ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତୁ । ଯାହାକୁ ସେ ଚେଷ୍ଟ ସିଏ ଭଙ୍ଗାଉଛି । ମୁଁ କ’ଣ କରିବ ? ମୋର ଆଉ କେତେଦିନ ? ମୁଁ କ’ଣ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ଯିବ ?

କମିଶନର ପଚାରିଲେ—ମିସ୍ତ୍ରୀ ଆସିଲେ ?

କନେଷ୍ଟବଲ ଅଛନ୍ତି ?

‘ହଜୁର୍ ।’

ନର୍ଦ୍ଦେଶ ପାଇ, ମିସ୍ତ୍ରୀ ନିହଣ ଦେଇ, ତାଲା ଯେଉଁଠି ପକାଯାଏ ସେଠାରୁ ଫିଟାଇବାକୁ ଆଘାତ କଲା ।

ପ୍ରଥମ ପାହାରର ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ବୃଦ୍ଧ ଆଖି ବୁଜିଲେ । ଆଖିର ଦୁଇ କୋଣରୁ ଦୁଇଧାର ଲୁହ ଗଡ଼ିଆସିଲା । ଏ ଲୁହ ଅନେକ ଯନ୍ତ୍ରଣାର ବହିଃପ୍ରକାଶ । ସେ ତାହା ଲୁଚାଇବା ପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ କରି ସଫଳ ହୋଇ ପାରୁ ନ ଥିଲେ । ସେ ଏକାନ୍ତ ଅସହାୟ—ସବୁ ଆଉ ମଧ୍ୟ ନିଃସ୍ୱ ବୋଧ କରୁଥିଲେ । ଦ୍ୱିତୀୟବାର ନିହଣ ଉପରେ ଆଘାତ ବସିଲା । ବୃଦ୍ଧ କହିଲେ—'ହରି, ହରି, ଏତେ କଷ୍ଟ କାହିଁକି ଦେଉଛ ?'

ଯେଉଁ କେତେଜଣ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ ସମସ୍ତେ ଗୃହିଁ ରହିଆନ୍ତି ବୃଦ୍ଧଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା କ'ଣ ହେଉଛି ତାହା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି । ମାନସିକ ଅବସ୍ଥା ନେଇ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଅନୁମାନ କରୁଛନ୍ତି ।

ଥରି ଥରି ହୋଇ ସାତଥର ଆଘାତ ଦେବା ପରେ ଆଇରନ୍ ଚେଷ୍ଟ୍‌ଟା ଫିଟିଲା । ବୃଦ୍ଧ ସତେ ଯେପରି ମନେ ମନେ ପୁତ୍ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅଭିଶାପ ଓ ଅଭିଯୋଗ ଆକ୍ଷେପ କରି ଗୃଲିଥିଲେ । ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କରି ସେ କହିଲେ—'ପୁଅ ପାଇଁ ନ କରିଛି କ'ଣ ? ଗୃରି ତୀର୍ଥ ଯାଇଛି । କପିଳାସଙ୍କଠାରେ ଲକ୍ଷେ ବେଲପତ୍ର ଚଢ଼ାଇଥିଲି । ମା' ତା'ର ଲିଙ୍ଗରାଜଙ୍କ ପାଖରେ ଶହେ ଏକ ନଡ଼ିଆ ଭାଙ୍ଗିଥିଲା । ତା'ର ପୁରସ୍କାର ସେଇ ପୁଅ ଆମକୁ ଦେଉଛି ।' ବୃଦ୍ଧ ଲଲାଟ କୁଞ୍ଚିତ କଲେ; ମୁଖ ମଣ୍ଡଳରେ ଘୃଣାର ଏକ ପ୍ରଲେପ ।

ଦେଖାଯାଉ, ଆଉ କି ଶାସ୍ତି ମୋତେ ଶେଷ ଅବସ୍ଥାରେ ପୁଅ ଦେବ ।

ଶାସ୍ତି ଦେଉଛି କିଏ ? ତୁମେ ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ଟାଉଟରଙ୍କୁ ସମର୍ପି ଦେଉଛ । ମୁଁ ମନାକଲି, ତୁମେ ଶୁଣିଲ ନାହିଁ । ମୁଁ ଆଉ କ'ଣ କରିଥା'ନ୍ତି ? ତୁମେ କୁହ, ଶାସ୍ତି କିଏ କାହାକୁ ଦେଉଛି ?'

'—ଥାଉ, ଥାଉ, ଢେର ହୋଇଛି—'

ବ୍ୟଙ୍ଗ କରି ବୃଦ୍ଧ କହିଲେ । ସେଇ କଥା କଟାକଟି ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥାଏ କମିଶନରଙ୍କୁ । ସେ ବିଶେଷ ଭାବେ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ କେବଳ କାମ କରି ଯାଉଥିଲେ । ସତେ ଯେପରି ଆଇନ୍‌ର ଗଣ୍ଡିର ବାହାରକୁ ସେ ଯାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲି, ମଣିଷ ସତରେ ଆପଣାକୁ ଶାସନ କରିବା ଲାଗି ଯେଉଁ ନୀତି-ନିୟମ ରଚନା କରେ, ସେଇ ନୀତି-ନିୟମର ଗଣ୍ଡି ମଧ୍ୟରେ ସେ କିପରି ଅସହାୟ ହୋଇ ଉଠେ । ଆପଣାର ସ୍ୱାଧୀନତା ହରାଏ ।

ସେଇଁ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କୁ ଟଙ୍କା ଗଣିବାକୁ ଦେଇଥିଲେ ସେ କହିଲେ—ଠିକ୍ ଅଛି । ଏ ଅଛି ମୋଟ ଟ ୬୮୦ । କମିଶନର ଲେଖିଲେ ଟ ୬୮୦ । ତାପରେ ଟ୍ରେଜେରୀରୁ ବାହାରିଲା ଦୁଇପଟ ସୁନା ଚୁଡ଼ି, ମୂଲ୍ୟ ଟ ୩୦୦ । ବୁଢା କହିଲେ ସେ ଦୁଇଟା ତାଙ୍କର । ସେ ନେବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । କମିଶନର କହିଲେ—'ନା' ଏ ଚୁଡ଼ି ମୁଁ ନେଉ ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କର ସମସ୍ତ ଜିନିଷ ଆପଣ ରଖିବେ । ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ଆଉ କୌଣସି ଜିନିଷ ବାହାରିଲା ନାହିଁ । ନରେନ୍ଦ୍ର କହିଲା—"ସବୁ ତ ଗୁଲାଣ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଆଉ କ'ଣ ମିଳନ୍ତା ?"

ବୃଦ୍ଧ ବଳୟାର ସିଂ କହିଲେ—ତୁ କଷ୍ଟ କରି ଏ ମକଦ୍ଦମା କାହିଁକି କରୁଥିଲୁ ? କାଠ କେଇ ଖଣ୍ଡ ଆଣି, ନିଆଁ ଜାଳି ଏ ବୁଢ଼ାଟାକୁ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଦେଲୁ ନାହିଁ ? ତୁ ମନେରଖ୍, ଟ୍ରେଜେରୀ ଖୋଲିବା ପାଇଁ ଯେତିକି ଥର ସେ ହାତୁଡ଼ି ପିଟିଲା ସେତିକି ଥର ଛାତିରେ ଆଘାତ ଲାଗିଲା । ମନେ ହେଉଛି ଛାତିର ପ୍ରତିଖଣ୍ଡ ହାଡ଼ରେ ସତେ ଯେପରି କେହି ଅନେକ ଲୁହାର କଣ୍ଟା ପିଟି ଦେଉଛି । ତାକୁ ଟାଣି କାଢ଼ି ହେବ ନାହିଁ । ତୁ ବୁଝି ପାରିବୁ ନାହିଁ, ଏଇ ଛାତି ଉପରେ ବସାଇ ତତେ କେଉଁ ତୀର୍ଥକୁ ନ ନେଇଛି ।'

'ତୁମେ ଯାହା କୁହ, ମୁଁ ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତି ବରବାଦ ହେବାକୁ ଦେବି ନାହିଁ । ତୁମେ ବୁଢ଼ା ଏ ଟାଉଟରଙ୍କୁ ଧରି ସବୁ ସାରିଲ ।

କମିଶନର ସବୁ ଲେଖି ସାରି ଆମୂଳଚୂଳ ପଢ଼ି ଗଲେ ଓ ବଳୟାର ସିଂଙ୍କୁ କହିଲେ, 'ଆପଣଙ୍କ ମାର୍ଫତରେ ଏ ସବୁ ଜିନିଷ ରହିଲା ।' ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବଳୟାର ସିଂ କର ଲେଉଟାଇ କାଗଜ ଉପରେ ଦସ୍ତଖତ କଲେ । ଉଭୟ ପକ୍ଷ ଦସ୍ତଖତ କରି ସାରିବା ପରେ ଆମେ ଭଦ୍ରଲୋକ ହିସାବରେ ସାକ୍ଷୀ ପଡ଼ିଲୁ । କମିଶନର ବୃଦ୍ଧଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କହିଲେ—'ମୁଁ ଯାଉଛି । ଆପଣ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ରାମ ନିଅନ୍ତୁ । ଆପଣ ହଇରାଣ ହେଲେ; ମାତ୍ର ମୁଁ ନିରୁପାୟ । ଆପଣଙ୍କର ଅସୁବିଧା ହେଲା । କୋର୍ଟର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅବମାନନା କରିବା ମୋ ଶକ୍ତିର ବାହାରେ । ନମସ୍କାର ।'

—'ନା ଆଜ୍ଞା, ଆପଣଙ୍କର ଆଉ ଦୋଷ କ'ଣ ?'

ମୁଁ ବୃଦ୍ଧଙ୍କ ଶୋଇବା ଘରୁ ଚାଲି ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ଶେଷ ଥର ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲି । ସତେ ଯେପରି ସେ ଆପଣାକୁ ଅନେକ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ନେଇଛନ୍ତି, ସମସ୍ତ ଦୁଃଖର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା ନିମନ୍ତେ । ଜୀବନ ଯୁଦ୍ଧରେ ସେ ପରାଜୟ ମାନି ନେବେ ନାହିଁ । ଜୀବନ ପ୍ରଦୀପ ନିର୍ବାପିତ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ବେଳେ ବୃଦ୍ଧ ବଳୟାର ସିଂଙ୍କ ମନୋବଳ ମତେ ବିସ୍ମିତ କରୁଥିଲା ।

—ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ—

ଶ୍ରୀ ହରହର ଦାସ

—ଏକ—

ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ ଟେଲରିଂ ସପ୍ ।

ମିଆଁ ସାହାବ ନାଁରେ ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ ପ୍ରଖ୍ୟାତ । ବେଶ୍ ଖାତିର ତାଁ ପ୍ରତି । ତାଁ ଭଳି କଟିଙ୍ଗ୍ କଲାବାଲା ଆଉ ସାରା ସହର ଖୋଜିଲେ ମିଳିବେ ନାହିଁ । ଯେତେ ବଡ଼ ବଡ଼ ବାବୁ, ମେମ୍ ସାହାବ ସବୁ ସେଇଠି ଦାଅନ୍ତି ସିଲାଇ କରିବାପାଇଁ ।

ବେଶ୍ ଗୃହ ପଇସା ରୋଜଗାର୍ ମଧ୍ୟ ହୁଏ । ସହରରେ ଅନ୍ୟ ଯେତେ ଦରଜୀ ସବୁ ଈର୍ଷା କରନ୍ତି । ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ ଖାଲି ହସେ । ହସି ହସି କହେ, "ଆରେ ଖୋଦା ଯିସ କୋ ଇଜ୍ଜତ ଉସ୍‌କା କୋଇ କୁଚ୍ଛ୍ ନାହିଁ ବିଗାଡ୍ ସକତା ।"

ପ୍ରକୃତରେ କେହି କେବେ ସାହସ କରି ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ ଆଗରେ କଥା କହିପାରେନାହିଁ ।

ମିଆଁ ସାହାବ ଖୋଦା ନାଁ ଶୁଣିଲେ ଭାବବିହ୍ୱଳ ହୋଇପଡ଼େ । ଆଖିରୁ ତା'ର ଲୁହ ଗଡ଼ି ଆସେ । ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ କାମ ବନ୍ଦ କରି ସେ ଘଣ୍ଟାଏ କାଳ ନମାଜ ପଢ଼େ ।

ଆଜିକାଲି ମାଷ୍ଟର ମିଆଁଙ୍କ ଏ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖି କେତେଲୋକ ହସି ଉଠନ୍ତି । ଅନ୍ୟ କେତେ ଦାର୍ଶନିକ ପରି ତାଙ୍କୁ ଗୃହି ରହନ୍ତି । ବୋଧହୁଏ ନିଜକୁ ନିଜେ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରୁ ନ ଥାନ୍ତି । ସତରେ କଣ ମଣିଷର ଏତେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ ! ଏଇ ସେହି ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ ଯା'ର ନାଁ ଶୁଣିଲେ ପିଲାମାନେ ଡରରେ କାନ୍ଦ ବନ୍ଦ କରି ଶୋଇ ଯାଉଥିଲେ । ଦିନ ଥିଲା, ଯେତେବେଳେ ମାଷ୍ଟର ମିଆଁର ଭୟରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ପରେ ବେଉଖ୍ ଗଳିରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଯିବାଆସିବା କରୁ ନ ଥିଲେ ।

ତା'ର ଆଖିରେ ଥିଲା ନିଆଁ କୁଣ୍ଡ । ମଦଖାଇ ମାତାଲ ହୋଇ ସେ ଯେତେବେଳେ ରାସ୍ତାରେ ବୁଲୁଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଲୋକମାନେ ଡରରେ ସେଇପାଖ ଦେଇ ଯାଉ ନ ଥିଲେ ।

ବେଷ୍ଟରଖ୍ ଗଳି ।

ଲେଣ୍ଟିଆ ଛୋଟଛୋଟ ଗଳିଟିଏ । ଲୋକେ କହନ୍ତି, ସହର ପ୍ରଥମେ ଏହି ଗଳିରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । କେଉଁ ଯୁଗରୁ କେବେ ଯେ କେଉଁ ମହାପୁରୁଷ ଏହି ଗଳିର ପ୍ରଥମ ଘର ତିଆରି କରିଥିଲେ ତାର ଇତିହାସ ଆଜି ନାହିଁ ।

କେତେ ରାଜା, ମହାରାଜା, ଧନୀ, ଜମିଦାର ଏ ସାହିରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ଚାଲିଗଲେଣି । ଲୋକେ ହୁଏତ ମନେରଖିଛନ୍ତି ବା ଭୁଲିଗଲେଣି । ଆଜିର ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ ସେଦିନ ଥିଲା ଭୁଲୁମିଆଁ । ଭୁଲୁମିଆଁ ଜୁଆନ ହେଲାଦିନୁ ଏହି ଗଳିର ରାଜା ସିଏ ।

ଭୁଲୁମିଆଁ ।

ତା'ର ମୁଦ୍‌ଗରିଆ ବାହୁ ଦୁଇଟା ନଚାଇ ସେ ଯେତେବେଳେ ଗଳିରେ ହାତମାରି ଠିଆ ହେଉଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଗଳିର ବଡ଼ ବଡ଼ କୁସ୍ତିବାଜମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ସାହସ ହେଉ ନ ଥିଲା ତା' ସାଙ୍ଗରେ ଯୋଡ଼ି ଦେବା ପାଇଁ ।

ଫୁଲ୍‌କା ଉପରେ ଠିଆହୋଇ ଭୁଲୁମିଆଁ ପାଦଆଡ଼ୁ ଟେକିଆଣି ଲୁଙ୍ଗିକୁ ଯେତେବେଳେ ଅଣ୍ଟାରେ ଖୋସି ଜଣ ଜଣ କରି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଡାକେ, ତା' ସଙ୍ଗେ ହାତ ମିଳାଇବା ପାଇଁ ସେତିକିବେଳେ ସମସ୍ତେ ଧୀରେ ଧୀରେ କାମର ବାହାନା ଦେଖାଇ ଖସି ପଳାନ୍ତି ।

ଭୁଇଁ ଗୁଣ୍ଡଟା ଗଲାମଜା ହେବେଇ ଭୁଲୁମିଆଁ ମୁଦ୍‌ଗର ବୁଲାଏ । ପଥରକୁ ବାହାସ୍ତଟ ମାରେ । ନିଜର ନର୍ଘାଡ଼ିଆ ଦେହଟାକୁ ମାଟି ଦେହରେ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଘଷିଦିଏ । ସୁସ୍ଥି ହେଲା ପରେ ବଳିଷ୍ଠ ମାଂସପେଶୀରେ ଗଢ଼ା ତା'ର ଦେହଟା କୁନ୍ଦାମାରି ଉଠେଇ ପଡ଼େ ।

ଅଜସ୍ର ତାଳରେ ସେ ଜାଗା ଫାଟିପଡ଼େ । ଭୁଲୁମିଆଁର ନିଶ, ଆଖି, ଦେହ ଓ ମନ ସବୁର ଗୋଟାଏ ବିଶେଷତ୍ୱ ଅଛି ।

ଖୁବ୍ ମୋଟା ନିଶ । ନାକ ତଳୁ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଚିବୁକ ପାଖ ଦେଇ ମାଡ଼ି ଯାଇଛି । ଆଖି ତା'ର ସବଦା ଲାଲ ବର୍ଣ୍ଣରେ ଫାଟି ପଡୁଥାଏ । ଭୁଲୁମିଆଁର ଆଖିକୁ ଚାହିଁବା ପାଇଁ ଦରକାର ଯଥେଷ୍ଟ ସାହସ । ତା'ର ମନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅବସ୍ଥା ସେଇ ଦୁଇଟା ଆଖିରୁ ସହଜରେ ଜାଣି ହୋଇଯାଏ । ଦେହରେ ଶତସିଂହର ବଳ । ଶକ୍ତ ଓ ବଳିଷ୍ଠ ମାଂସପେଶୀ ସ୍ପଷ୍ଟ ବାରି ହୋଇପଡ଼େ । ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳୁ ପାଏ ହୋଇଛି ତେଲ ସେ ଦେହରେ ମାଖି ହୁଏ । ଖାସ୍ କରି ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ଭୁଲୁମିଆଁର

ଦେହ ଦର୍ଶନୀୟ ହୋଇପଡ଼େ । ଚେଲଚକିଆ ଦେହରେ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ଚକ୍‌ଚକ୍ ମାରୁଥାଏ ।

ଶକ୍ତ ଓ ବଳିଷ୍ଠ ଦେହ ଭିତରେ ଭୁଲୁମିଆଁଙ୍କ ମନ ଅତ୍ୟନ୍ତ କୋମଳ ।

ଭୁଲୁ ମିଆଁ ପେଟେ ସରାବ୍ ପିଇଦେଇ ପ୍ରଳାପ କରେ । କିନ୍ତୁ କେବେ ସେ ମଦ ପିଇ କାହା ପ୍ରତି ଖରାପ ବ୍ୟବହାର କରିନାହିଁ । ସରାବ ପିଇ ବେକ୍‌ଟ୍‌ଗଳିରେ ଭୁଲୁମିଆଁ ଟଳି ଟଳି କହେ, ଏ ସାରା ଦୁନିଆରେ ତିନ୍‌ଟୋ ବଢିଆ ଚିଜ୍ ଅଛି, "ମାସୁମ୍‌ବଚ୍ଚି, ସରାବ, ଔର ଫୁଲ । ବଚ୍ଚି ଖୋଦାକା ପଯ୍‌ଗମ୍ବର । ସରାବ ଜାନ୍‌କା ଅମୃତ । ଆଉର୍ ଫୁଲ—ଖାଲିକା ସର୍‌ତାମ୍ ଅଛି ।"

ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି ଭୁଲୁମିଆଁ ଧର୍ମରେ ବିଶ୍ୱାସ କରେନା ।

ସତରେ ଭୁଲୁମିଆଁ ସେଦିନ ଧର୍ମ ବୋଲି କିଛି ମାନିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲା । ତା'ର ଧାରଣା ସବୁ ମଣିଷର ଗୋଟାଏ ଜାତି—ଗୋଟାଏ ଧର୍ମ । ସେଇଟା ହେଲା ମାନବିକ ଧର୍ମ । ମଣିଷକୁ ମଣିଷ ବୋଲି ଭାବିବା ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଧର୍ମ ।

ତାକୁ ସମସ୍ତେ କହିଲେ ପାଗଳ ।

—ଦୁଇ—

ସେ ଦିନର ବେରଖ୍ ଗଳି ଆଉ ଆଜିର ବେର୍‌ଖ୍ ଗଳି ଭିତରେ ଆକାଶ ପାତାଳ ପ୍ରଭେଦ । ସେ ଦିନର ଭୁଲୁମିଆଁ ଆଉ ଆଜିର ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ ଭିତରେ ଏତେ ପ୍ରଭେଦ ଯେ ତା'ର ପଛ ଦିନଗୁଡ଼ାକ ଯିଏ ଦେଖିଛି ତା' ପକ୍ଷରେ ହୁଏତ ଆଜିର ଏ ସବୁକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବା ଅସମ୍ଭବ ହୋଇପଡ଼ିବ ।

ବେରଖ୍ ଗଳିରେ ଆଜିକାଲି ଭଦ୍ରଲୋକମାନେ ରହିବା ପାଇଁ ନ କରୁନାହାନ୍ତି । ଏହି ଗଳି ଆଜି ଆଉ ବଦ୍‌ନାମ ଗଳି ହୋଇ ରହିନାହିଁ । ଭୁଲୁମିଆଁ ଆଜି ମାଷ୍ଟର ମିଆଁରେ ପରିଣତ ହୋଇସାରିଛି । ବେରଖ୍ ଗଳିର ସେ ଆଉ ନବାବ ନୁହେ । ତା'ର ହୁକୁମ ଆଉ ଚଳୁନି ।

ଫୁଲ୍‌କା ଉପରକୁ ଡେଇଁ କଣ ମୋଡ଼ିବାର ଉମର୍ ଆଜି ଖସିଛି ।

ସେଇଥିପାଇଁ ଆଜି ସବୁ କଥାରେ ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ ଖାଲି ହସୁଛି । ଦରଜୀ କାନ୍ଦଲାଲ୍ ଏଇ କାଳିର ବନ୍ଧୁ । ଟାଣ୍ଡି ଟାପରା କରୁଛି । ହାତରେ କଇଁଚ ଧରି ଆସୁ ନ ଥିଲା । ପତଲୁନ୍ ଖୋଳ ପକାଇବାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସୁଟ୍ କଟିଙ୍ଗ ସବୁ ଶିଖିଲା ସେଇଠୁ । ଆଜି ଖୋଲିଛି ତା'ର ସାମନାରେ ଦୋକାନ ।

ପାଖରେ ପଇସା ହେଲେ ଆଖି ଉପରକୁ ହୁଏ । ନନ୍ଦଲାଲ୍‌ର ଈର୍ଷା ଏବଂ ଟାହି ଟାପରା କଥା ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ ଶୁଣେ । ଖାଲି ହସିଦିଏ । ପାକଲା ନିଶରେ ଥରେ ହାତ ବୁଲେଇ ଆଣେ ଅଭ୍ୟାସବଶତଃ । ଗତ ଦିନର କଥା ସବୁ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ମନେପଡ଼େ ।

କେଡ଼େ ପରଶ୍ରୀକାତର ଏଇ ନନ୍ଦଲାଲ୍ । ଦୁଇଆଁଟା ସାପ । ଖାଲି ବେଇମାନ୍ । ତା'ଠାରୁ ବୁଦ୍ଧି ଶିଖି ଆଜି ତା'ର ଚେର କାଟିବାପାଇଁ ବସିଛି ।

ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା କିଏ ଯେମିତି ତା' ମନ ଭିତରେ ବିଦ୍ରୋହ କରି ଉଠୁଛି । ଏଇ ମଣିଷ ଜାତିକୁ ତାହାହେଲେ ସେ ଦେଇଥିଲା ଏତେ ଉଚ୍ଚ ସମ୍ମାନ ! ଘୃଣାରେ ମାଷ୍ଟର ମିଆଁର ମୁହଁ ଶେତା ପଡ଼ି ଆସୁଥିଲା ।

ଆଜି ଦେହରେ ଆଉ ସେ ପୂର୍ବର ତାକତ୍ ନାହିଁ । ସିଂହର ପରାକ୍ରମ ନାହିଁ । ନ ହେଲେ ଆଜି ସେ ମୁଣ୍ଡପୋଛା ନନ୍ଦଲାଲ୍‌ର ଅପମାନକୁ ସହିଯାଇଥାନ୍ତା ? ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ ଖାଲି ଉପରକୁ ହାତଉଠାଇ କ'ଣ ଅସ୍ପଷ୍ଟଭାବେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବୋଧହୁଏ ଖୋଦାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କିଛି କହିଲା ।

ବୁଖାରି ଦାନ୍ତ ରଗୁଡ଼ୁଥିଲା । ଗୋଟିଏ କାମିଜ୍‌ରେ ସେ ଖାଜା ପକାଉଥିଲା । ମାଷ୍ଟର ମିଆଁର ମନକଥା ସେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛି ।

"ଓସ୍ତାଦ୍ ବଡ଼ ବେଇମାନ ଏଇ ନନ୍ଦଲାଲ୍ । ଆମର ଗରାଖ୍‌ମାନଙ୍କୁ ଏଣୁ ତେଣୁ କହି ବାଟ୍‌ଭେଇ ଦେଉଛି । ବେଇମାନ, ନିମକ୍ ହାରାମ କହିଁକା । ଗରାଖ୍ ଭଗେଇ ଦେଉଛି ।"

ବୁଖାରିର କଥାଗୁଡ଼ା'କ ମନ ଦେଇ ଶୁଣୁଥିଲା ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ । କିଛି ନ କହି ସେ ଚୁପ୍ ରହିଲା । ବୁଖାରି କଥାରେ ବିଶ୍ୱାସକରିବା କିମ୍ବା ସନ୍ତୋଷଲାଭ କରିବାର କିଛି ନ ଥିଲା । ସବୁ ମଣିଷ ସେମିତି । ଧୋକାବାଜ୍, ବେଇମାନ, ନିମକ୍ ହାରାମ୍ ଏଇ ମଣିଷ ଜାତି ।

ଆଜି ନନ୍ଦଲାଲ୍ ଧୋକା ଦେଉଛି, ବେଇମାନି କରୁଛି । କାଲି ବୁଖାରି ଯେ ବେଇମାନି ନ କରିବ ତା'ର କଣ ଠିକଣା ଅଛି ? ଯୋଉ ନନ୍ଦଲାଲ୍ ତାରି ପାଖରେ ରହି ବୁଦ୍ଧି ଶିଖିଲା, ମଣିଷ ହେଲା, ଯଦି ସେ ଠକିପାରେ ତାହାହେଲେ କେଉଁ ମୁହଁ ନେଇ ସେ ବୁଖାରିକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବ ?

ଧର୍ମ, ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରିଥିଲା ମଣିଷକୁ । ସେ ଭଲ ପାଇଥିଲା ମଣିଷ ଧର୍ମକୁ । ସେ ନିଜେ ଥିଲା ସରାବୀ । ଦେହରେ ଥିଲା ଅସୁମାରି ତାକତ୍ । ସେ

ଅନେକ ସମୟରେ ମଦପିଇ ମାତାଲ୍ ହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ କେବେ ସେ ମଣିଷର ଅପମାନ କରିନି । କାହାର କିଛି କ୍ଷତି କରିନି । ଏଇ ହାତରେ ସେ ଗଢ଼ିଦେଇଛି କେତେ ଯେ ଜୀବନ ତା'ର କୌଣସି ହିସାବ ନାହିଁ । ତା'ରି ପାଖରୁ ଅକିଲ ଶିଖି ଅନ୍ୟମାନେ କମେଇଲେ ନାଁ, ପଇସା—କୋଠାବାଡ଼ି କଲେ । ଆୟୁସ ଓ ଆରାମରେ ଦିନ କାଟିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି—ସେମାନଙ୍କର ସୁଖର ସଂସାର ଦେଖି ସେ ନିଜେ ଖୁସି ହେଉଥିଲା ସେମାନେ ମଣିଷପରି ମଣିଷ ହେଲେ ବୋଲି ।

ପଇସା'ର ମୂଲ୍ୟ ସେ ବୁଝି ନ ଥିଲା । ଚାହିଁଥିଲେ ସେ ଅଜସ୍ର ଧନ ଦଉଲତର ମାଲିକ ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ପଇସାର ମମତା ତା' ଭିତରର ମଣିଷଟିକୁ କିଣିପାରି ନ ଥିଲା । ପରର ଦୁଃଖରେ ସେ ବିଚଳିତ ହୋଇ ଅକାତରଭାବେ ନିଜର ସବୁକିଛି ଦାନ କରି ନିଜେ ହୋଇଥିଲା ଫକୀର ।

—ତିନି—

ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ ଆଜି ହୋଇଛି ଖୋଦାବନ୍ଦ୍ ।

ଖାଲି ଯେ ମାଷ୍ଟର ମିଆଁର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଉଛି, ତାହା ନୁହେଁ । ସବୁକିଛି ଏ ଦୁନିଆରେ ଯାହା ଥିଲା ବଦଳି ଯାଉଛି । ସେ ଯୁଗର ସବୁ ବଦଳୁଛି । ଯେତେ ଆଜିକୁ ସେ ଦେଖିଲା ତା' ଆଖିରେ ଦିଶିଲା ଖାଲି ପରିବର୍ତ୍ତନର ଏ ଦୁନିଆ ଏମିତି ବଦଳି କେଉଁ ଜାଗାରେ ଯାଇ ଯେ ପହଞ୍ଚିବ ତା'ର କଣ କିଛି ଖବର ମିଳିବ !

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲା ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ ।

ସତରେ ସେ ଦିନର ଦିଲଦାର ମଣିଷ ଆଉ ନାହିଁ । ମଣିଷ ପ୍ରକୃତି ଥିଲା ସରଳ, ସୁନ୍ଦର । ଦୁସରା ଆଦମୀର ଦୁଃଖରେ ତା'ର କଲିଜା ଫାଟିପଡୁଥିଲା । ତାକତ୍‌ଭରା ବଦନ । ସବୁବେଳେ ମୁହଁରେ ଲାଗି ରହୁଥିଲା ଦିଲ୍ ଖୁସ୍ ଲାୟକ୍ ହସ ।

ଆଉ ଆଜିର ମଣିଷ ! ଏଡ଼େ ସ୍ୱାର୍ଥଲୋକ ! ପରଶ୍ରୀକାତର ନନ୍ଦଲାଲ୍ ଆଜି ସେଇ ସମାଜର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁଛି । ସବୁ ମଣିଷ ବେଇମାନ୍, ଧୋକାବାଜ୍ । ଦୁସରା ଇନ୍‌ସାନ୍‌ର ଦୁଃଖରେ ତାଙ୍କୁ ହିମ୍ମତ ଦେବ କିଏ, ତାର ଗୋଡ଼ପକଡ଼ି ଟାଣିଦେଉଛି ପଛରୁ । ଦୁନିଆରେ ମଣିଷ ମଣିଷର ଦୁଷମନ୍ । ଭାଇର ଭଲ ଭାଇ ସହି ପାରେନା । ମଣିଷ ହୋଇ ଉଠିଛି ମଣିଷର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଶତ୍ରୁ ।

—ଗ୍ରହ—

ବେରଣ୍ଟ୍ ଗଳିରେ ସେଦିନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା ତୁମୁଳ ଝଗଡ଼ା । ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ ସିଲେଇ ଦୋକାନ ସାମନାରେ ଜମିଛି ପ୍ରବଳ ଭିଡ଼ । ଲୋକେ ଭୀଷଣ ପାଟିତୁଣ୍ଡ କରୁଛନ୍ତି । ବୁଖାରୀ ଉପରେ ଭୀଷଣ ମାଡ଼ ଚଢ଼ିଛି । ତା'ର ଦେହ, ମୁଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡିଆ ଖାବରା ହୋଇ ଝରଝର ହୋଇ ନିଗିଡ଼ି ପଡ଼ୁଛି ରକ୍ତଧାର ।

ନନ୍ଦଲାଲ ଦୋକାନ ଭିତରେ ଠିଆହୋଇ ହସୁଥିଲା । ଲୋକଗୁଡ଼ାକୁ ଉସ୍କାଉଥିଲା । "ଆରେ ଶଳାକୁ ଟାରମାଟାରମ ଆଉ ଗୁରପାହାର ଦିଅ । ଅଣ୍ଟା ଭାଙ୍ଗିଦିଅ । ଆଉ ଯେମିତି କେବେ ବଦମାସି କରିବା ପାଇଁ ହିମ୍ମତ ନ କରେ । କରେ ଶାଳା, ଅସଲ ଆଦ୍‌ମୀଟ ଖସି ପଳାଇଲା ।"

ମାଷ୍ଟର ମିଆଁର ଟାଇଫଏଡ୍ ଜର । ଦୁଇ ଦିନ ହେଲା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି ଏ ନିଆଁଲଗା ଜର । କି ଗୋଟାଏ ଜର ହୋଇଛି କେଜାଣି । କେତେବେଳେ ହେଲେ ଦେହରୁ ତାତି କମୁନାହିଁ । ଖାଲି ସେ ବିଛଣା ଉପରେ ପଡ଼ି ରହୁଛି । ଦୋକାନ ଭାର ସବୁ ଦେଇ ଦେଇଛି ବୁଖାରୀ ହାତରେ ।

ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ ଏମିତି ଶୋଇ ରହିବା ଲୋକ ନୁହେଁ । ଏଇ ଜରରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଦୁଇ ଥର ଉଠିଲାଣି ଦୋକାନକୁ ଯିବା ପାଇଁ ।

ଡାକ୍ତର କିନ୍ତୁ ମନା କରିଛି, ବିଛଣା ଛାଡ଼ିବାକୁ ଶକ୍ତ ମନା । ଏଟା କୁଆଡ଼େ ଟାଏଫଏଡ୍ ଜ୍ୱର ।

ରକ୍ତରେ ହାଲୁବାଲୁ ହୋଇ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ବୁଖାରୀ ପହଞ୍ଚିଲା । ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ ବୁଖାରୀକୁ ଦେଖି କିଛି ଖବର ପାଇଲା ନାହିଁ ଘଟଣାଟା କ'ଣ ! ତା'ର ମନେ ହେଲା ଭୀଷଣ ବେଗରେ ସତେ ଯେମିତି ତା ଦେହର ଉତ୍ତାପ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ରକ୍ତଚାପ ବଢ଼ୁଛି । ରକ୍ତର ବେଗ ବଢ଼ିଛି । ଆଖି ଆଗରେ ଏ ପ୍ରକାର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବା ପାଇଁ ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ ମୋଟେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲା । ସେ ସତେ ଅବା ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ପାଗଳ ହୋଇଯିବ ।

ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲା ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ ।

ବୁଖାରୀ......

ବୁଖାରୀକୁ ସେତିକବେଳେ ଦେଖିଲେ ଖୁନ୍ ଗରମ ହୋଇଯିବ । ସେ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ସବୁକଥା କହିଲା—"ଦୋକାନ ଲୁଟ୍ ହୋଇଛି । ନନ୍ଦଲାଲର ଆଦ୍‌ମୀ

ଗୋଲ୍‌ମାଲ୍ ସୁରୁ କରି ଦେଲେ । ଗାଳିଦେଇ ଦୋକାନ ଲୁଟି ନେବାକୁ ବସିଲେ । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ରୋକିଲି । ଜଣେ ମଣିଷ ଆଉ କେତେ ସମୟ ରୋକିପାରନ୍ତା ? ସେଇମାନେ ବନ୍ଧୁକ ମାଡ଼ ଦେଇ ଲୁଟି ନେଲେ ସବୁ ।"

ମାଷ୍ଟର ମିଆଁର ଆଖିରେ ଅଜସ୍ର ଲୁହ । ତା'ର ହୃଦୟ ଭିତରଟା ସେ ଯେମିତି ବଦଳି ହୋଇ ଖୋଜୁଥିଲା ସେ ଗଢ଼ିଥିବା ମଣିଷର ଚେହେରାକୁ ବାହାର କରିବାପାଇଁ । ସେଇ ଶାନ୍ତ, ସୁନ୍ଦର, ପରୋପକାରୀ ମଣିଷର ଛବି । ସେ କିନ୍ତୁ ତାହା ପାଇପାରୁ ନ ଥିଲା । ତା' ଆଖି ଲୁହର ସମୁଦ୍ର ଭିତରେ କେତେବେଳୁ ମଣିଷର ସେଇ ସୁନ୍ଦର ଛବିଟା ମିଳେଇ ଯାଇଥିଲା ।

ଆଖି ଆଗରେ ଦିଶୁଥିଲା ଖାଲି ହେଲେ ବେଇମାନ, ବର୍ବର, ସଇତାନ ନନ୍ଦଲାଲର ଛବି ।

ସେଇ ନନ୍ଦଲାଲ୍, ଯାହାକୁ ସେ ମାଙ୍କଡ଼ରୁ ମଣିଷ କରିଥିଲା, ନିଜର ଶ୍ରେଷ୍ଠଗୁଣ ଦେଇଥିଲା, ଯିଏ ତା' ହାତ ଧରି ଚାଲି ଶିଖିଥିଲା, ଆଜି ସିଏ ହୋଇଛି ଦୁଷ୍ମନ୍ ।

ହୃଦୟ ଭିତରେ ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଡାକିଲା । ବେଇମାନ, ଧୋକାବାଜ୍ ମଣିଷଜାତିର କସୁର୍ ଏବଂ ବେଇମାନୀ ପାଇଁ ନିଜେ ମାଫି ମାଗିଲା ।

ଆଖିରୁ ଲୁହପୋଛୁଥିଲା ବୁଢ଼ା ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ । ବୁଢ଼ାଖୋ ସେବଦନ ଗର୍ଜି ଉଠିଥିଲା ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ ପାଖରେ ।

ଇନ୍ତକାମ୍—ପ୍ରତିଶୋଧ...

ସେ ନେବ ଏଇ ଅପମାନର ପ୍ରତିଶୋଧ । ଜାଳି, ପୋଡ଼ି ଛାରଖାର କରିଦେବ ସେ ବେଇମାନ୍ ନନ୍ଦଲାଲର ଦୋକାନ, ଘର, ସବୁକିଛି । ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ନନ୍ଦଲାଲ ଆଖିରୁ ଲୁହ ଢାଳିବ ।

ସେ ଗର୍ଜିଲା ବଦ୍‌ଲା !

ବୁଢ଼ାଖୋର ଆଖିରେ ବନ୍ୟ ପଶୁର ହିଂସ୍ରତା । ମୁହଁରେ ତା'ର ଥିଲା ଏକ ଭୟାନକ, ପୈଶାଚିକ ହସ । ଯୁଦ୍ଧଭୂମିର ଅଶ୍ୱ ପରି ସେ ଥିଲା ଚଞ୍ଚଳିତ, ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ । ନନ୍ଦଲାଲ ପ୍ରତି ତା'ର ଘୃଣା ଥିଲା ଶାଣିତ ତରବାରି ପରି ତୀକ୍ଷ୍ଣ ।

ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ ବୁଢ଼ାଖୋକୁ ପାଖକୁ ଡାକିଲା । ତା'ର କମ୍ପିତ ହାତରେ ବୁଢ଼ାଖୋର ମୁହଁରୁ ରକ୍ତଧାର ପୋଛି ଦେଲା !

ଅଖିରେ ତା'ର ଭକ୍ତି ସବୁ ଜମାଟ ବାନ୍ଧିଥିଲା । ଅଶ୍ରୁଳ କଣ୍ଠରେ କହୁଥିଲା ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ—"ବୁଖାରୀ କସମ୍ ଖାଇ କହ ଜନାବ୍‌ଙ୍କର କିଛି ନୁକ୍‌ସାନ୍ କରିବ ନାହିଁ । ମୋ'ର କେବଳ ଏଇ ଟିକିଏ ଅର୍ଜ । ବଦ୍‌ଲା.. ଉଁଚକାମ ମଣିଷଙ୍କୁ ସେଇ ସାପର ଜହାନ୍ନମ୍‌ରେ ଠେଲିଦିଏ । ସେଥିରେ କାହାର କିଛି ଫାଇଦା ନାହିଁ । ଦଙ୍ଗାହାଙ୍ଗାମାର ଶେଷ ନାହିଁ । ସେସବୁ ଇନ୍‌ସାନଙ୍କୁ ସଇତାନ କରିଦେବ । କୁହ ବୁଖାରୀ, ଏମିତି ଚୁପ୍ ରହିଲ କିଆଁ ! ସୱାଲ୍‌ର ଜବାବ ଦିଅ ।"

ବୁଖାରୀ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଶୁଣୁଥିଲା ।

ଯେଉଁ ମାଷ୍ଟର ମିଆଁର ନାଁ ଶୁଣିଲେ ଲୋକେ ଭୟରେ ତା'ର ପାଖ ମାଡୁ ନ ଥିଲେ, ଏ କଣ ସେହି ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ ! ବୁଖାରୀ ସତରେ ଆଦୌ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରୁ ନ ଥିଲା । ଦେହରେ ଶେରସିଂହର ବଳ ଥିବା ସେହି ପ୍ରବଳ ପରାକ୍ରମଶାଳୀ ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ କେବେ ଅଥୟ କେହି ହେବ । ବୁଖାରୀ ନିଜକୁ ନିଜେ ଅବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲା ।

ବୁଖାରୀ...ବୁଖାରୀ...

ଲଣ୍ଠନର କ୍ଷୀଣ ଆଲୋକରେ ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ ଦେଖିଲା ବୁଖାରୀ କେତେବେଳୁ ଢଳିଲାଣି ।

ବୁଖାରୀ ତେବେ ତା'ର ଅନୁରୋଧକୁ ବେଖାତିର କରିଛି । ସେ ଦେଖିପାରିନି ଏହି ପ୍ରବଳ ପରାକ୍ରମଶାଳୀ ମାଷ୍ଟର ମିଆଁର ସୁକୋମଳ ହୃଦୟକୁ ।

ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ କାନ୍ଦୁଥିଲା । ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ କାନ୍ଦୁଥିଲା ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ।

ଚାରିଆଡ ତାକୁ ଖାଲି ଝାପ୍‌ସା ଦେଖାଗଲା । ସତେ ଯେମିତି ବହଳ କୁହୁଡ଼ି ମାଡିଯାଇଛି ସେ ଘରଟାସାରା । ସେ ଉଠିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଉଠି ପାରୁନାହିଁ ।

ହାତ ବଢାଇ ଦରାଣ୍ଡି ଆଣିଲା ତକିଆତଳୁ ତା'ର ସେ ଏକମାତ୍ର ସାହାରା । କେଉଁ ଯୁଗର ହାତଲେଖା କେତେ ପୁରୁଣା କୋଚଟ କୋରାନ୍ ବହି । ସେ ବହିରେ ଖୋଦାବନ୍ଦ୍ ଖୋଜୁଛି ତା'ର ଖୋଦାକୁ—ତା'ର ଜାନ୍-ଏ-ଜିଗର୍ ଇନ୍‌ସାନ ଆତ୍ମାକୁ । ଯାହା କିଛି ଏ ଦୁନିଆରେ ସତ୍ୟ, ଶିବ, ସୁନ୍ଦର; ସବୁ ସେଇ ପୁରୁଣା, ମଇଳା କେତେଖଣ୍ଡ ଦରଛିଣ୍ଡା କାଗଜର ପୋଥିରୁ ସେ ଦରାଣ୍ଡୁଛି ତା' ଜୀବନସାରା ।

ଆଖିରେ ଓ ଛାତିରେ ଲଗାଇ ବହିଟାକୁ କାବୁଡ଼ି ଧରିଥିଲା ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ । ବୁଡ଼ି ମଲାଲୋକ କୁଟାଖଣ୍ଡିକୁ ସାହାରା କଲା ପରି ସେ ବହି ଭିତରୁ ଖୋଜୁଥିଲା

ତା'ର ଜୀବନର ସତ୍ତା । ତା' ହୃଦୟର ସମସ୍ତ ବେଦନା ନେଇ ସେ ସବାଲୁ କରୁଥିଲା ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ । ଖୁଦାଙ୍କୁ ।

ଏଇ ଦୁନିଆର କ'ଣ ଆଉ ଅଦଲ୍‌ବଦଲ୍ ନାହିଁ ! ଆଲ୍ଲା ?

କହିଁ କହିଁ ହୋଇ କାନ୍ଦ ପକାଇଲା ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ । କ୍ଲାନ୍ତ ଆଖିପତା ତା'ର ନଇଁ ପଡ଼ୁଥିଲା । କମ୍‌ଜୋର ହାତରୁ ତା'ର ଖସିପଡ଼ୁଥିଲା କୋରାନ୍ ବହିଟା । ଭୋକିଲା ପେଟର ଜଳକାପ୍ । ପାଟିରେ ଟୋପାଏ ପାଣି ଦେବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ କେହି ନ ଥିଲା । ଦୁଇ ଦିନ ଭିତରେ ଏ କଥାଟା ତା' ଦେହରୁ ସେହି ହାଡ଼ଭରା ଓ କଙ୍କାଳକୁ ଚରିଯାଇଛି । ଶୁଖିଲା ଓଠରେ ଜିଭ ବୁଲାଇ ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ ଘୁମେଇ ପଡ଼ୁଥିଲା ।

—ପାଞ୍ଚ—

କଳାପିଚୁ ପରି ଝର୍କନା ଅନ୍ଧାର ରାତି ।

ଏକ ବଜ୍ରଗର୍ଜନର ଶବ୍ଦରେ ହଠାତ୍ ନିଦ ଖୋଲିଲା ମାଷ୍ଟର ମିଆଁର । ପରେ ପରେ ଭାସି ଆସିଲା ଏକ ପୈଶାଚିକ ହସର ସୁଅ ।

ହାଃ ହାଃ ହାଃ··· !

କୌନ ହୈ ··କୌନ ହୈ ?

ମାଷ୍ଟର ମିଆଁଙ୍କ କ୍ଷୀଣକଣ୍ଠରେ ଅଜସ୍ର ଉତ୍ତେଜନା । ଧୀରେ, ଧୀରେ ଚେଇଁଦେଲା ସେ ଲଣ୍ଠନର କ୍ଷୀଣ ଆଲୁଅଟିକୁ । ଏ କଣ ! ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟରେ ନିଜକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରୁ ନ ଥିଲା ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ । ତା'ର ହୋସ୍-ହଓ୍ୱାସ୍ ଯେମିତି ଉଡ଼ିଯିବ ।

ବୁଢ଼ାଙ୍କ ହାତରେ ଗୋଟିଏ ସୁକୋମଳ ଶିଶୁ । ଆଖିରୁ ନିଦର ସ୍ପର୍ଶ ଆହୁରି ଲିଭି ନ ଥାଏ । ଶିଶୁଟିର ମୁହଁରେ ଭୟାର୍ତ୍ତ ବେଦନାର ରେଖା ସୁସ୍ପଷ୍ଟ । ସେ ଏତେଦୂର ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ ଯେ କାନ୍ଦିବା ପାଇଁ ସୁଦ୍ଧା ତା'ର ସାହସ ହେଉ ନ ଥାଏ ।

ଶିଶୁଟିର ବୟସ ହେବ ଦୁଇ ବା ତିନି ବର୍ଷ । ସତେ ଅବା କେଉଁ ଉଦ୍ୟାନର ସଜଫୁଟା ଫୁଲଟିଏ ।

ବୁଢ଼ାଟା ହାତରେ ରାତିର ଅନ୍ଧକାରକୁ ଉପହାସ କରି ହସିଉଠୁଛି ଶାଣିତ ଛୁରିକା । ବୁଢ଼ାଟାର ଆଖିରେ ଧ୍ୱଂସର ବହ୍ନି । ତା' ମୁହଁରେ ସଇତାନୀ ମନର ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ପଢ଼ିପାରୁଥିଲା ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ ।

"ଏ ବଚ୍ଚା କିସିକା ହୈ ବୁଖାରି"—ମାଷ୍ଟର ମିଆଁଙ୍କ ଗମ୍ଭୀର ପ୍ରଶ୍ନ ।

ସବୁଗୁନ୍ ଖାରୁନା ଓସ୍ତାଦ୍ ! ଏ ସେଇ ନମକ୍‌ହାରାମ୍ ବେଇମାନ ନନ୍ଦଲାଲର ବେଟା । ଆଜ ତା'ର ମୁଁ ନେବ ପ୍ରକୃତ ଇନ୍ତକାମ୍—ବଦ୍‌ଲା । ଗେରା ମାଣିକ୍ ସେ ମୋ ଆଗରୁ ଯଲ ଇଦାର ଜେ ହିସ୍ କରଥିଲା ସେ । ଖାଇଛି ତା'ର ଜବାବ୍ ! କାଲିଭୋଜ୍ ଆଜ ଖତମ୍ କରିଦେଇଛି ତା'ର ଦୋକାନ ମକାନ ସବୁ କାଚ୍ଛ ।

—ତୁମେ ଶେଷରେ ଏଇ ସଇତାନୀ କାମରେ ମାତିଗଲ ବୁଖାରି ! ହଁ, ସେଇ ବେଇମାନ ମଣିଷ ତୁମେ—ସଇତାନ ନ ହୋଇ ଆଉ କଣ ହେବ ?

ବୁଖାରି ଆଜ ପିଇଛି ପେଟେ ସରାବ୍ । ସେ କେମିତ କଣ ସବୁ କରୁଛି ସେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଜାଣେନା । ମାଷ୍ଟର ମିଆଁଙ୍କ ଧର୍ମକଥା ବୁଝିବାର ବା ଶୁଣିବାର ଇଚ୍ଛା ତା'ର ନାହିଁ । ବୁଖାରି ଖାଲି ହସୁଥିଲା ଏକ ପୈଶାଚିକ ହସ ।

—ନନ୍ଦଲାଲକୁ ଜାନ୍‌ସେ ମାରିଦେଇ ତୁମ ଭିତରେ ଥିବା ସଇତାନ ଖୁସି ହେଇନ ବୁଖାରି ? ତମର ମତଲବ ମୁଁ ବୁଝିପାରୁଛି !

ମାଷ୍ଟର ମିଆଁର ଦେହରେ ଫେରିଆସିଛି ସତେ ଅବା ତା'ର ଅତୀତର ସମସ୍ତ ତାକତ୍ । ତା' ଆଖି ଆଗରେ ଗୋଟିଏ ମାସୁମ୍ ବଚ୍ଚାର କତଲ୍ ସେ ଦେଖିପାରିବ ନାହିଁ—ସେ ହେବାକୁ ଦେବ ନାହିଁ ଏ ନୃଶଂସ କାଣ୍ଡ ।

ଗର୍ଜିଉଠିଲା ବୁଖାରି, "ଶାଲା ନନ୍ଦଲାଲ୍‌କା ବେଟା, ଜାୟେଗା କାହାଁ ବଚ୍‌କେ ? ଆଜ ଇସ୍‌କୁ ଟୁକୁଡ଼ା ଟୁକୁଡ଼ା କରକେ ରଖୁଁଗା ।"

ବୁଖାରିର ଅଖି ଦୁଇଟା ଫୁଲିଉଠିଲା । ସତେ ଯେମିତି ଗୋଟାଏ ହିଂସ୍ର ଜାନ୍‌ୱାର ପରି ସେ ଆଜି ଶୋଷିଯିବ ନନ୍ଦଲାଲ୍ ପୁଅର ରକ୍ତ !

ଖୁନ୍ !

ଏକ ଆହତ ସିଂହ ପରି ଗର୍ଜିଉଠିଲା ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ ।

—ତୁ ସଇତାନ ବୁଖାରି, ତୁ ସଇତାନ । କିନ୍ତୁ ଏ ବୁଢ଼ା ମାଷ୍ଟର ମିଆଁର କମ୍‌ଜୋର ହାତରେ ମଧ୍ୟ ତାକତ୍ ରହିଛି । ନନ୍ଦଲାଲ୍ ପୁଅର ଜାନ୍ ଖତମ୍ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ମତେ ଖୁନ୍ କର ବୁଖାରି—ଏଇ ବୁଢା ମାଷ୍ଟର ମିଆଁଙ୍କୁ ଖୁନ୍ କର ।

ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ କୁଦିପଡିଲା ବୁଖାରି ଉପରକୁ । ତା' ଦେହରେ ଏତେ ତାକତ୍ କେଉଁଠୁ ଆସିଲା ସେ ଜାଣିପାରିଲା ନାହିଁ । ଝାମ୍ପି ନେଲା ସେ ଶିଶୁଟିକୁ ବୁଖାରି ହାତରୁ । ପୁତ୍ର-ସନ୍ତାନହୀନ ମାଷ୍ଟର ମିଆଁର ହୃଦୟ ମମତାରେ ଭରିଗଲା । ତା' ଗାଲରେ ଚୁମ୍ବନ ଦେଇ ତାକୁ ଛାତିରେ ଜାବୁଡ଼ି ଧରିଲା ବୁଢା ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ ।

—ଓସ୍ତାଦ୍ ! ଶୁଣିଯାଅ ଓସ୍ତାଦ୍ । ତୁମର ଖୋଦା ଆସିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଆଜ ବଞ୍ଚେଇପାରିବେ ନାହିଁ । ବୁଖାରୀ ଆଜ ବୁଖାରୀ ନୁହେଁ, ସେ ସଇତାନ—ସେ ଇନ୍‌ସାନ୍ ନୁହେଁ, ହୈଓ୍ୱାନ୍ । ଖୁନ୍‌ର ବଦଲ ଖୁନ୍ । ଖୁନ୍ କେବଳ ମୋର ଆତ୍ମାକୁ ଖୁସ୍ କରିବ । ମୋର ଦାଢ଼ୁଆ ଛୁରୀ ଚାହେଁ ଖୁନ୍ - ଖାଲି ଖୁନ୍ । ବେଇମାନ୍ ନନ୍ଦଲାଲ୍‌ର ଖାନ୍‌ଦାନକୁ ଖତମ୍ ନ କଲେ ମୋର ଅବଶୋଷ ରହିଯିବ ।

ବୁଖାରୀ ! ଏ ନନ୍ଦଲାଲ୍‌ର ବଚ୍ଚା ନୁହେଁ—ଏ ଖୋଦାଙ୍କର ପୟଗମ୍ବର । ଏ ମାସୁମ୍ ବଚ୍ଚା ଇନ୍‌ସାନ୍‌ର ଅମ୍ଳାନ ଆଓ୍ୱାଜ୍ । ତାକୁ କତଲ୍ କରିବାର ତାକତ୍ ତୁମର ନାହିଁ—ତୁମ ଖୋଦାର ବି ନାହିଁ ।

ବୁଖାରୀ ହାତରେ ଲହରେଇ ଉଠିଲା ଇସ୍ପାତର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଛୁରୀ । ଏଇକ୍ଷଣି ଶିଶୁଟିକୁ ଟୁକୁଡ଼ା ଟୁକୁଡ଼ା କରିଦେବ । ଶିଶୁଟି ଆଗରେ ସିନା ଦେଖାଇ ଦେଉଛନ୍ତି ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ । ଭୂଇଁତଳେ ଲୋଟିପଡ଼ିଲା ମାଷ୍ଟର ମିଆଁର ରକ୍ତ ସାଲୁବାଲୁ ଦେହ । ଲଣ୍ଠନର କ୍ଷୀଣ ଆଲୋକରେ ଚକ୍‌ମକ୍ କରୁଛି ମାଷ୍ଟର ମିଆଁର ଛାତିରେ ଭୁଷି ହୋଇଥିବା ଇସ୍ପାତ ଛୁରୀ ।

ମାଷ୍ଟର ମିଆଁ ହାତରୁ ଛୁଟିକି ପଡ଼ିଥିବା ଭୟଭୀତ ଶିଶୁଟିର ବିକଳ ଚିତ୍କାର ନିସ୍ତବ୍ଧ ରାତ୍ରିକୁ ସକରୁଣ କରି ତୋଳୁଛି ।

ମାଷ୍ଟର ମିଆଁର ଆଖିରେ ଥିଲା ଏକ ଉଦ୍ଦାମ ହସର ସ୍ପର୍ଶ । ତାର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଖିର ଜ୍ୟୋତିରେ ସେ ଯେମିତି ଉପହାସ କରୁଥିଲା—ପାରିଲୁନି ବୁଖାରୀ···ତୁ ପାରିଲୁନି, ନନ୍ଦଲାଲକୁ ତୁ ଜିଣି ପାରିଲୁନି ।

ଅମୂର୍ତ୍ତି

ଶ୍ରୀମତୀ ବନଜ ଦେବୀ

ବର୍ଷା ସହିତ ବୈଧବ୍ୟର କିବା ସାଦୃଶ୍ୟ ଥିଲା କେଜାଣି । ଆକାଶ ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରେ, ବର୍ଷାର ଆସର ଆସନ୍ନ ହୋଇ ଉଠିଲେ, ସତ୍ୟରଞ୍ଜନଙ୍କ ସାରା ଚେତନାରେ ବୈଧବ୍ୟ ସତେ କି ମାଡ଼ି ମାଡ଼ି ଆସେ ।

ସେତେବେଳେ ସମସ୍ୟା ଯାହା ହୋଇଥାଉ ନା କାହିଁକି, ଏବଂ ଯେ କୌଣସି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ ହାତରେ ନେଇ ସେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥାଆନ୍ତୁ, ହୁଏତ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଦପ୍ତରରେ, ଏକ ଜରୁରୀ ବୈଠକରେ ସରଗରମ ଆଲୋଚନା ଚାଲିଛି । ହୁଏତ ସେ ଷ୍ଟେନୋଗ୍ରାଫରକୁ ଏକ ଜରୁରୀ ଫାଇଲର ନୋଟ ଡାକି ଚାଲିଚନ୍ତି ସେଇ ଚିରାଚରିତ ନିଜସ୍ୱ ଭଙ୍ଗୀରେ । ଦେହରେ ଦାମୀ ସୁଟ କଳା ମଚ ମଚ ଚହଟିବା କେଶ ଚିକ୍କଣ ଭାବେ କୁଣ୍ଡା ହୋଇ ରହିଛି ପଛକୁ । ମୁହଁର ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟକୁ ଆହୁରି ସ୍ପଷ୍ଟ କରି ଦେଉଛି ମୋଟା ଫ୍ରେମର ଚଷମା ବାମ ହାତର ଆଙ୍ଗୁଠି ଫାଙ୍କରେ ଜଳି ଜଳି ଶେଷ ହୋଇ ଆସୁଛି ସିଗାରେଟ୍ । ହୁଏତ ସେ ଜରୁରୀ ଫାଇଲଗୁଡ଼ିକରେ ଦସ୍ତଖତ କରିବା ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ଇତ୍ୟବସରରେ କିପରି ସେ ଜାଣି ଯାଇଚନ୍ତି, ଏଥିଭିତରେ ସେହି ଅନାଥିନୀ ବର୍ଷା ଆସି ଯାଉଛି । ଏଇ ବେତାରବାର୍ତ୍ତା ତାଙ୍କର ଅନ୍ତଃକରଣରେ ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରେ ହିଁ ନିମିଷକରେ କ୍ଷୁଦ୍ର ପଥର ଖଣ୍ଡର ଆଘାତରେ ନିସ୍ତରଙ୍ଗ ସରସୀ ତରଙ୍ଗାୟିତ ହେଲା ପରି, ତାଙ୍କର ନିଭୃତ ସତ୍ତାରେ ତରଙ୍ଗର କମ୍ପନ ଖେଳେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଚରିତ୍ରର ସେହି ବିଶିଷ୍ଟ ଦିଗଟି ଦେଇ ତରଙ୍ଗାୟିତ ସତ୍ତାକୁ ସେ ନିଜ ଅନ୍ତଃକରଣ ଭିତରେ ହିଁ ପଥର ବନ୍ଧ ଦେଇ ରଖିନେଇ ପାରନ୍ତି । ନିଜର କମ୍ପିତ ଅନ୍ତଃକରଣକୁ ବର୍ଷୁକା ମେଘର ଆକୁଳତା ପ୍ରତି ବିମୁଖ କରି ଛାଡ଼ି ଦେଇ, ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ଦୃଢ଼ଭାବେ ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟରେ ମନ ନିବେଶ କରନ୍ତି । ହୁଏତ ଥରେ ଅଧେ ଚଷମାକୁ ପୋଛି ନିଅନ୍ତି, ଟାଇର ଗଣ୍ଠିକୁ ଟାଣି ଦିଅନ୍ତି, ଅଥବା ଜୋର ଜୋର ଦି ଚାରିଥର ସିଗାରେଟ୍ ଟାଣି ନିଅନ୍ତି, ତା ପରେ ଗୋଟା ଗୋଟା ଫାଇଲ ଦସ୍ତଖତ କରି ଯିବାରେ, ଷ୍ଟେନୋଗ୍ରାଫରକୁ ନୋଟ ଡାକି ଗଲାବେଳେ, ଜରୁରୀ ମିଟିଂରେ ନିଜର ଭାଷଣ ଦେଲାବେଳେ, ତାଙ୍କର କୌଣସି ଭାବାନ୍ତର କଦାଚିତ ଘଟେ ନାହିଁ ।

ଅବଶେଷରେ ଯେତେବେଳେ ସେହି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହୋଇଯାଏ ଓ ନିଜର ଖାସ୍ କମେରାରେ ନିଜକୁ ସେ ଏକାକୀ ଖୋଜି ପାଆନ୍ତି, ବାହାରେ ଉଠାଇଥିବା ମେଘ ବର୍ଷା ହୋଇ ଝରି ଯାଉଥାଏ ଝୁପୁ ଝୁପୁ ହୋଇ । ଆକାଶ ତଥାପି ଥାଏ ଧୂସର ଓ ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ । ଅବସନ୍ନ ଓ କ୍ଲାନ୍ତଭାବେ, ଝରକାର ରେଲିଂକୁ ମୁଠାଇ ଧରି, ସେହି ବର୍ଷାମୁଖର ପ୍ରକୃତିକୁ ଚାହିଁ ରହିଲା ବେଳେ, ତାଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି ଦୀପ୍ତ ମସ୍ତିଷ୍କଟା ହଠାତ୍ କିପରି ଶୂନ୍ୟ ହୋଇଯାଏ । ସେଇ ଦାମ୍ଭିକ, ବଳିଷ୍ଠ, ଦୀର୍ଘ ଦେହର ମଣିଷଟା ହଠାତ୍ ମହମ ପରି ତରଳିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ । ଧୂସର ଏକ ଆଚ୍ଛନ୍ନତାରେ ଭରପୂର ଆକାଶ ଓ ପୃଥିବୀ । ଝରଝର ଝରି ଯାଉଛି ବର୍ଷା ମୁକ୍ତ ଛନ୍ଦରେ । ଗଛସବୁ ସତେ କି ଲୋଟି ଯାଉଛି ପବନରେ । ବର୍ଷାର କେତେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ ! କେତେ କବି ଶିଳ୍ପୀ ବର୍ଷାର ଏଇ ରୂପକୁ ଚିତ୍ର କରି ଯାଇ ନାହାନ୍ତି । ସାମନାରେ କନିଅର ଗଛର ସେହି ଫୁଲଗୁଡ଼ିକ ଯେ ବର୍ଷାର ଏଇ ରୂପକୁ ଚିତ୍ର କରି ଯାଇ ନାହାନ୍ତି । ସାମନାରେ କନିଅର ଗଛର ସେଇ ଫୁଲଗୁଡ଼ିକ ଯେ ବର୍ଷାରେ ଭିଜି ଯାଉଛି, ନିଃସଙ୍ଗ ଚଢ଼େଇଟି ଜାକି ଜୁକି ହୋଇ ଭିଜୁଛି କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା ଗଛର ଶାଖାରେ । ଏସବୁ କିଛି ଦୃଶ୍ୟ ତ ତାଙ୍କ ମନକୁ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରୁ ନାହିଁ ? ସେ କେବଳ ଦେଖୁଛନ୍ତି, ଦେଖି ପାରୁଛନ୍ତି କେରି କେରି କେଶକୁ ଖୋଲି ଦେଇ ଏ ପ୍ରକୃତି ଏକ ସଦ୍ୟ ବିଧବା ନାରୀ ଭଳି ଭୁଇଁ ସାଉଁଟି କାନ୍ଦୁଛି । ସତ୍ୟରଞ୍ଜନଙ୍କର ସେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ହଠାତ୍ ମନେ ହୁଏ, ଏହି ରୋରୁଦ୍ୟମାନା ବିପୁଳା ପ୍ରକୃତିକୁ ଆଲିଙ୍ଗନରେ ବାନ୍ଧି ରଖି ଏକ ନିବିଡ଼ ଚୁମ୍ବନରେ ସେ ଶାନ୍ତ କରି ଦିଅନ୍ତେ କି !! ଏହି କଥା ଭାବିଲା ବେଳେ ଏକ ଅପୂର୍ବ ରୋମାଞ୍ଚରେ ସେ ଶିହରି ଉଠନ୍ତି ଓ ଏକ ଅଦମ୍ୟ ତୃଷ୍ଣା ଏକ ନିଷିଦ୍ଧ ଆବେଗରେ, ପ୍ରମତ୍ତ ହୋଇ ଉଠେ । ସେଇ ତୃଷ୍ଣାର ଦାହ ତାଙ୍କ ଶୋଣିତେ ଶୋଣିତେ ଖେଳିଯାଏ । ଦୀର୍ଘ ଶ୍ୱାସଟାଏ ତାଙ୍କ ପିଞ୍ଜରା ଥରାଇ ଉଠିଆସେ । ନାଃ... କୌଣସି ବିଧବା ନାରୀକୁ ଚୁମ୍ବନ କରିବା'ର ଭାଗ୍ୟ ତାଙ୍କର ନାହିଁ । ସେଇ ଯେ ନବମ ଶ୍ରେଣୀ ପଢ଼ିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ସେ ସ୍ଥାନକାଳ ପାତ୍ର ଭୁଲି, ବିଧବା ମା'ର ବେକରେ ଓହଳି ପଡ଼ି ତାର ମୁଖ ଚୁମ୍ବନ କରୁଥିଲେ । ସେ ଅଭ୍ୟାସ ଅନେକ ଦିନୁ ଯାଇଛି । ଅଥଚ ଏବେ ବି ଓଠ ଦି'ଟା ଜଳୁଛି ତୃଷ୍ଣାର ଦାହରେ ।

ବର୍ଷା ସହିତ ତାଙ୍କର ସମ୍ପର୍କ ଏମିତି ଓ ବର୍ଷା ମନେ ପକାଇ ଦିଏ ଅନେକ ଅନେକ କଥା । ନିଜ ଭିତରେ ନିମଗ୍ନ ହୋଇ, ସେ ବର୍ଷା ଭିତରେ ନିଜକୁ ହଜେଇ ଦିଅନ୍ତି ନିଃଶବ୍ଦ ଆଳାପରେ । ଏ କଥା ସତ୍ୟ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ କବି, ଶିଳ୍ପୀ, ଭାବୁକ, ଏସବୁ କିଛି ବି ନୁହେଁ । ସାହିତ୍ୟ କିମ୍ବା କଳା ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ସମ୍ମାନ ଥାଇପାରେ, ଅନୁରାଗ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ସେ ଅର୍ଥନୀତିର କୃତୀ ଛାତ୍ର । ଜଣେ ପ୍ରବୀଣ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ ଭାବେ ସେ ମାନ୍ୟଗଣ୍ୟ । ସରକାରଙ୍କର ଅର୍ଥବିଭାଗର ଉଚ୍ଚ ପଦବୀରେ ସେ ଅଧିଷ୍ଠିତ ।

ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଯାଏ ସରକାରଙ୍କର ଯୋଜନା ଅଟକଳ କରିବାରେ । ତାଙ୍କର ସନ୍ଦର୍ଭ ପତ୍ରପତ୍ରିକାରେ ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କର ରୁଟିନବନ୍ଧା । ସେ କର୍ମଠ, ସୁଦକ୍ଷ, ସଚ୍ଚୋଟ ଅଫିସର । କାଗଜକ ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତରରେ, ଜୀବନର ପାତ୍ର ତାଙ୍କର ଭରପୂର । ତେବେ ବି ବର୍ଷା ଦେଖିଲେ ସେ କେମିତି ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି । ସେଇ ଯେ ତରୁଣ ବୟସରେ, ଏକଦା ଅପରାହ୍ଣରେ, ବର୍ଷା ଓ ମେଘ ତାଙ୍କ ମନରେ ବିଧବା ନାଙ୍କର ଭ୍ରମ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ସେଇ ଭ୍ରମ ଟିକକ ରହିଗଲା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ, ତାଙ୍କର ସବୁଠୁ କୋମଳତମ ସ୍ଥାନର ରସ କ୍ଷରଣରେ ଜଡ଼ବଡ଼ ହୋଇ । ବୟସ ବଢ଼ିବା ସହିତ ସେ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ମନ ଭିତରେ କେମିତି ଏକ ବର୍ଣ୍ଣଝରଣାର କଳ କଳ ଛଳ ଛଳ ଧ୍ୱନି । ବେଳେ ବେଳେ ସେହି ଧ୍ୱନି ମଧ୍ୟରୁ କାଂଦେ ଏକ କାନ୍ଦଣାର କୋହ ଉଠେ । ସୀତାରର ବିଲମ୍ବିତ ଗତରେ ଆଲାପ ପରି ତାହା ବାଜେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଭାବେ । ଅନେକ ସମୟରେ ଏଇ ଅହେତୁକୀ କାନ୍ଦଣା ଟିକକୁ ନେଇ ହତବାକ୍ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ଦୁଃଖ ଓ ବିସ୍ମୟ ଭରା ଦୃଷ୍ଟିରେ ଗୁହିଁ ରହନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନଙ୍କ ଜୀବନ ଯେ କାନ୍ଦିବା ପାଇଁ ନୁହେଁ ଏକଥା ତାଙ୍କୁ ଜାଣିଥିବା ଯେ କେହି ହଲପ୍ କରି କହି ପାରିବ । ଭୂମିଷ୍ଠ ହେଲାବେଳେ ଯେ ମଣିଷ ଜୀବନର ପ୍ରଥମ କାନ୍ଦ ସେ କାନ୍ଦିଥିଲେ, ମାତ୍ର ସେତିକ । ଦ୍ୱିତୀୟଥର କାନ୍ଦିବାର କେହି ତାଙ୍କୁ ଦେଖିନାହିଁ । ପିତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର ମାତ୍ର ମାସକ ପରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ । ବିଧବା ମା'ର ଗ୍ଭରେ ମଣିଷ ହୋଇଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଆବାଲ୍ୟରୁ ମା, ଅଜା, ମାମୁଁଙ୍କର ଅତ୍ୟଧିକ ଗେହ୍ଲା ହୋଇଥିଲେ ସେ । ମା'ଙ୍କର ହୃତ୍ପିଣ୍ଡ ଥିଲେ ସେ । ଧନ, ସମ୍ପତ୍ତିର ଅଭାବ ନ ଥିଲା । ଅଭାବ ଥିଲା ବାପାଙ୍କର । ସେ ଅଭାବ ଦୂର କରିଥିଲେ ମା' ଦୁଇଗୁଣ ସ୍ନେହକରି । ଶିକ୍ଷା ସମାପ୍ତ କରୁ କରୁ ହିଁ ମା ବାଛି ଆଣିଥିଲେ ମନଲାଖି ଜୀବନ-ସଙ୍ଗିନୀ । ମା'ଙ୍କର ନିର୍ବାଚନ ନିର୍ଭୁଲ ଥିଲା । କାଦମ୍ବିନୀ ଥିଲା ସୁନ୍ଦରୀ, ଗୁଣବତୀ, ପ୍ରେୟସୀ ଓ ବିଚକ୍ଷଣା । ସାରା ଯୌବନ ବିତିଲା ପ୍ରମତ୍ତ ପ୍ରଣୟ ଲୀଳାରେ । କାଦମ୍ବିନୀ ଥିଲା ଲକ୍ଷ୍ମୀରୂପିଣୀ । ଅସୁ ଅସୁ ସୌଭାଗ୍ୟ ମାଡ଼ିଆସିଲା । ପଦୋନ୍ନତି ପରେ ପଦୋନ୍ନତି ହେଲା । ଜୀବନ ନାଅର ଦୁଇମଙ୍ଗରେ ଦୁଇଟି ବିଚକ୍ଷଣା ନାରୀ, ସତ୍ୟରଞ୍ଜନଙ୍କୁ ସୁଖ, ସମୃଦ୍ଧି, ପ୍ରେମ, ରସର ଶୀର୍ଷ ସ୍ଥାନକୁ ନେଇ ଯାଇଥିଲେ । ଏତେ ସୁଖ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ, ମା ଓ ପତ୍ନୀଙ୍କର ଅତ୍ୟଧିକ ସ୍ନେହ ନଜର ମଧ୍ୟରେ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ବେଳେ ବେଳେ ଅନ୍ତର୍ମୁଖ ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି । ସେଇ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ କୋଳାହଳ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଖିର ମୁନର, ସୂକ୍ଷ୍ମ ନିର୍ଜନତା ତାଙ୍କ ହୃତପିଣ୍ଡକୁ ଅକାରଣେ ଦଂଶନ କରେ । ମନ ଖୋଲି, ଟିକେ କାନ୍ଦିବା ପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳ ହୁଅନ୍ତି ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ । ଇଚ୍ଛାହୁଏ, ନିର୍ବାପତ୍ତିର, ସୁଖରେ, ପ୍ରେମର, ଏହି ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦୁର୍ଗ ଅତିକ୍ରମ କରି ଦୂର୍ ଦୂରକୁ ସେ ଛୁଟିଯାନ୍ତେ ମାଟି ଓ ଆକାଶର ମିଳନରେଖା ମଧ୍ୟକୁ । ସେଇଠି ଠିଆ

ହୋଇପଡ଼ି ସତର୍କତାର ସହ, ନିର୍ଜନତାର ମୁନିଆ ଖିରଟିକୁ ହୃତପିଣ୍ଡରୁ କାଟି, ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ସେ ସେଥିରୁ ଝରୁଥିବା ଅହେତୁକ କାଳକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରନ୍ତେ । ଉପଭୋଗ ବି !

କିନ୍ତୁ ସବୁ ସମୟଗୁଡ଼ା ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ କୃପଣ । ଅନାସକ୍ତ ଭାବେ, ମୁହୂର୍ତ୍ତିର ଟୁକୁରାଟିଏ ବି ତାଙ୍କୁ ସେଇ ନୀଳ ନଦୀର ସ୍ରୋତକୁ ଠେଲି ଦେଇ ପାରେନାହିଁ । ମୁଠା ମୁଠା ଚୁଣିଦିବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ପୁଣି ହୋଇଯାଆନ୍ତି ଅର୍ଥନୀତିର କୋର୍ଟ ପ୍ୟାଣ୍ଟ ପରିହିତ ମଣିଷଟିଏ । ଜୀବନ ବଞ୍ଚନ୍ତି ସେ, ଅନୁଭବନ୍ତି ନାହିଁ ।

ହାତରେ ଚୁରୁଟ୍‌ଟା ଧରି ସେମିତି ଚାହିଁ ରହିଥିଲେ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ, ହତବାକ୍ ଶୂନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ।

ମଥା ଉପରେ ଭାଙ୍ଗି ପଡୁଛି ସତେକି ମେଘ ମେଦୁର ଥମ ଥମ, ଆକାଶ । ଆକାଶ ଓ ପୃଥିବୀକୁ ଢାଙ୍କି ରଖିଛି ଏକ ବିକଳ ଧୂସରତା । ରାଜଧାନୀର ସେଇ କଳା ସର୍ପିଳ ରାସ୍ତା, ଦୁଇପାଖରେ ଲାଲ୍ ଲାଲ୍ କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା ଗଛ ସତେ କି କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ଦିଶୁଛି । ଅଦୂରରେ କେଉଁଠି ବର୍ଷା ହେଉଛି କି କ'ଣ ଅଣ୍ଡ୍ରାପବନ ବହୁଛି ଧୀରେ ଧୀରେ ଜ୍ୟୋଷ୍ଠର ଅପରାହ୍ଣରେ । ଏଇ ବର୍ଷା ଜଣା ଭରା ପବନ ଟିକକ କେତେ ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ !

ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ସମସ୍ତର ଅର୍ଗଳି ଖୋଲି ଲାଗିଥିଲେ । ସେ ଚଳନ୍ତା ଗାଡ଼ିରୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିବାକୁ ତାଙ୍କର ମନ ହଉଥିଲା । ଆକାଶରେ ମେଘ ଢାଙ୍କିଛି । ପବନରେ କାହାର କାନ୍ଦଣା ଭାସି ଆସୁଛି । କେଉ କେଉ କେଶ ମେଲି ଦେଇ ଏଇତ ସେ ଲୋଟିପଡ଼ିବ । କିପରି, କିପରି ସେ ତାକୁ ଜାବୁଡ଼ି ଧରି ପାରିବେ !

ଡ୍ରାଇଭର ଚତୁର୍ଥ ଥର ପାଇଁ ଆସି ମନେପକାଇ ଦେଲା ବର୍ଷା ଆସୁଛି । ଘରକୁ ଫେରିଯିବାକୁ ହେବ ।

ଏଥର ଡ୍ରାଇଭରକୁ ଚାହିଁ ଆକାଶକୁ ଚାହିଁଲେ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ । ବର୍ଷା ଆସୁଛି । ଆସୁ ନା । ସେଥିପାଇଁ ସେଇ ସୁନାଇଟାର ଦୁର୍ଗ ମଧ୍ୟକୁ ଫେରିଯିବାର କିଛି ବି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ ।

ଏକଥା କହି ପାରିଲେ ନାହିଁ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ । ବରଂ କହିଲେ ତମେ ଗାଡ଼ି ନେଇଯାଅ । ମୁଁ ଚାଲି ଚାଲି ପଛରେ ଯାଉଛି ।

ଡ୍ରାଇଭର ଥରେ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନଙ୍କୁ ଚାହିଁ ଦେଇ ଗାଡ଼ିନେଇ ଫେରିଗଲା ।

ମନଫୁଲିରେ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ରାସ୍ତାକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲେ, ଏମିତି ସେ କ୍ୱଚିତ୍ ବୁଲି ବୁଲି ଯିବାର ସୁଯୋଗ ପାଆନ୍ତି । ଘରୁ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ିଲାମାତ୍ରେ ଗାଡ଼ି ଧରି ଡ୍ରାଇଭର ଅପେକ୍ଷା କରିଥାଏ । ଓଃ ! କି ବିରକ୍ତିକର ! ଆଜି ବୁଲି ବୁଲି ସେ ଫେରିବେ, ଜାଣି, ଘରକୁ ବୁଲେ । ବର୍ଷାର ଏଇ ଝିଲିକା ମଧ୍ୟରୁ । ବର୍ଷା ଯେଉଁଠି ଅତି ନିବିଡ଼ ଘନିଷ୍ଠ ହୋଇ ଉଠିଛି ସେଇଠି ସେ ନିଜର ସେଇ ସଞ୍ଚିତା ନିର୍ଜନତା ଟିକକ ଅର୍ପଣ କରିଦେବେ ।

ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ରାସ୍ତା ଉପରକୁ ଆସି ପୁଣି ଏକ ସିଗାରେଟ ଲଗାଇଲେ । ତା'ପରେ ବୁଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଏଇ କଳା କଳା ସର୍ପିଳ ରାସ୍ତା ମିଶି ହଜି-ଯାଇଛି ସାମ୍ନାର ଏହି ଧୂସର ଆକାଶ ମଝିରେ । ତା'ରି ଉପରେ ସହଁଜ ସହଁଜ ବର୍ଷା ଆସିବ । କି ଜୁଆର ଆକର୍ଷଣ ସତେ ଏଇ ବର୍ଷାର ; ଅଥଚ କାନ୍ଦ ଛଡ଼ା ଆଉ ସେ କିଛି ବି ଦିଏ ନାହିଁ । ସେଇ କାନ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ନିଜକୁ ଅନୁଭବିବାକୁ ଭାରି ଇଚ୍ଛା ହୁଏ । ନିଜକୁ ଭଲ ସେ କେବେ ଅନୁଭବିବନ୍ତି ? କେବେ...? ଆତ୍ମ ନିବାସନରେ, ସେଇ ସେ ତରୁଣ ଜଣେ କେଉଁଦିନ ଧରି ଯୋଗୀ ହୋଇ ହଜିଗଲେ, ପୃଥିବୀର ଜନ-ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ । ଏମିତି ବର୍ଷା ଆସିଲେ, ବିପୁଳା ପୃଥିବୀ ବିଧବା ନାରୀର ରୂପ ନେଲେ ସେ ଯୋଗୀ କ'ଣ ହୁଏ...?

ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ହଠାତ୍ ଅଟକି ଠିଆ ହୋଇଗଲେ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, କେଉଁ ଯୋଗୀର କଥା ସେ ଭାବୁଚନ୍ତି ? ହଠାତ୍ ଏକଥା ତାଙ୍କ ମନକୁ ଆସିଲା ବା କାହିଁକି ? ଜୀବନରେ କ୍ୱଚିତ୍ ଯୋଗୀ ଭିକାରୀ ସେ ଦେଖିଛନ୍ତି । ସେ ବଡ଼ କୋଠାରେ ରହନ୍ତି । କାର୍‌ରେ ଯିବା ଆସିବା କରନ୍ତି । ଯୋଗୀ ସେ କ୍ୱଚିତ୍ ଦେଖିଚନ୍ତି । ଅଥଚ ଆଜି - ଆଜି ରାଜଧାନୀର ଏହି ଲମ୍ବ ରାସ୍ତାରେ କେହି କେହି ବି ନାହାନ୍ତି । ସବୁ ନିର୍ଜନ ନିସ୍ତବ୍ଧ । ଦୁଇ ପାଖରେ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି କୋଠା...ସାମ୍ନାରେ ଖଣ୍ଡଗିରି । ଅଥଚ ସାମ୍ନାରେ ଡଗ ଡଗ ହୋଇ ବୁଲୁଚି ଯୋଗୀଟିଏ, ଖଣ୍ଡଗିରି ଆଡ଼େ । ଖଣ୍ଡଗିରି ଚୂଡ଼ାରେ ମେଘସବୁ ଜମାଟ ବାନ୍ଧି ଯାଇଛି । ଖଣ୍ଡଗିରିର ସେଇ ମେଘଛୁଆଁ ଚୂଡ଼ାରେ କି ବର୍ଷା ସବୁଠୁ ବେଶି ନିବିଡ଼, ଏକାନ୍ତ । ଇସ୍, ଆଜିଯାଏ ଏଇ ଗୁଲ୍ମଲତା ଭରା ଖଣ୍ଡଗିରିକୁ ବି ସେ ଦେଖି ପାରି ନ ଥିଲେ । ଏଇ ବାଟେ କେତେଥର ସେ ଯିବା ଆସିବା କରିଚନ୍ତି । ଆଜି ସାମ୍ନାରେ ସେଇ ଖଣ୍ଡଗିରି, ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ନିଠେଇ ଚାହିଁଲେ । ଧୂସର ମେଘର ପରତ ଢାଙ୍କି ଦେଇଛି ଖଣ୍ଡଗିରିକୁ । ତାଙ୍କର ପଲକ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ସାମ୍ନାରେ ସବୁ ଶାନ୍ତ, ନିର୍ଜନ, ଧୂସର, ଅଥଚ ସୁନ୍ଦର । ଖଣ୍ଡଗିରିର ଚୂଡ଼ାରେ କାହା ମଥାର ଧଳା ଓଢ଼ଣୀ ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ଯାଉଚି ? କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, ସତେ କି ଅପରୂପା ବିଧବା ନାରୀଟିଏ ଅପ ଅପ ଆଖିରେ ଚାହିଁ ରହିଛି । ଡଗ ଡଗ ବୁଲୁଥିବା

ଯୋଗୀଟି ଆହୁରି ବେଗରେ ମାଡ଼ିଯାଉଛି ତା' ଆଡ଼କୁ । ସତ୍ୟରଞ୍ଜନଙ୍କ ସାରା ଦେହରେ ରୋମାଞ୍ଚ ଖେଳିଗଲା ।' ଆଃ, ସେ ଠିକ୍ ଦେଖି ପାରିଲେ ନାହିଁ, ସେହି ଲଗ୍ନଟା, କିଏ କାହା ଆଲିଙ୍ଗନରେ ହଜିଗଲେ ?

ଅନେକ ସମୟ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହିଗଲେ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ସ୍ଥାଣୁ ପରି । ହଠାତ୍ କେତେବେଳେ ସେଇ ଜମାଟବନ୍ଧା ନୀରବତାରେ ବିସ୍ଫୋରଣ ଘଟିଲା ।' ସେ ଯେମିତି ଛିଟିକି ପଡ଼ି ଠିଆ ହୋଇଗଲେ ନିଜର ସେହି ଦାଇପାଦ ଭୂମି ଉପରେ । କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ । ଖଣ୍ଡଗିରି ନୁହେଁ, ସେ ଚାଲି ଚାଲି ଠିକ୍ ନିଜର ଘରକୁ ହିଁ ଆସିଛନ୍ତି, ଓ ବଗିଚାର ଶେଷ ପ୍ରାନ୍ତରେ, ଯେଉଁଠି ଅନେକ ଅନାବାଦୀ ଜମି ଓ ପଡ଼ିଆ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ସେହି ଟାଙ୍ଗର ଭୂମିକୁ ହାଁ କରି ଚାହିଁ ରହିଛନ୍ତି । ପାଖରେ ତାଙ୍କରି ସହଧର୍ମିଣୀ କାଦମ୍ବିନୀ ଠିଆ ହୋଇଛି ହସ ହସ ମୁହଁରେ ।

.. "ଏଠି ଏମିତି ସେତିକବେଳୁ ଠିଆ ହୋଇଚ ଯେ ହୋଇଚ, ବର୍ଷା ପଡ଼ିଲାଣି । ସର୍ଦ୍ଦି ହେବ ନାହିଁ ? ଘରକୁ ଆସ ।"

କାଦମ୍ବିନୀ ବାହୁ ଧରି ଟାଣି ଟାଣି ନେଲା । ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ସେହି ଆକର୍ଷଣରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ହେଲେ । ଏକ ମଧୁର ସ୍ୱପ୍ନ ଯେମିତି ହଠାତ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଅଥଚ ସେହି ସ୍ୱପ୍ନର ଭଗ୍ନାବଶେଷ ସବୁ ମନରେ ଜମା ହୋଇ ରହିଛି । ସେ ଜଳ ଜଳ କରି ଚାହିଁ ଥିଲେ କାଦମ୍ବିନୀକୁ । ସେଇ ସୁନାଇଟାର ଦୁର୍ଗ ଭିତରକୁ ଟାଣି ଟାଣି ନଉଚି ଏଇ ମାୟାବୀ ନାରୀ । ଏମିତି ସେ ଜୀବନଯାକ ଟାଣି ହେଇ ଯାଇଚନ୍ତି, ଅନାସକ୍ତ ଗଙ୍ଗଶିଉଳି ଗଛମୂଳରୁ ସେହି ହେନାର ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟକୁ ।

କାଦମ୍ବିନୀର ବା' ଦୋଷ କ'ଣ ? ଜୀବନ କହିଲେ ସେ ବୁଝେ ନାଚି ନାଚି ହସି ହସି ଫାଟିପଡ଼ିବା । ରଙ୍ଗବୋଳା ରଙ୍ଗୀନ ହେବା । ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଓ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଜୀବନକୁ ଢଳ ଢଳ ଉପଭୋଗ କରିଯିବା ତା'ର ଏକ ଅଦମ୍ୟ ନିଶା । ଏ ନିଶା ଦୁରନ୍ତ ହୋଇଚି, ଘନିଷ୍ଠ ହୋଇଚି ସିନା ଭାଙ୍ଗି ନାହିଁ, ଛାଡ଼ିନାହିଁ, କାହିଁକି ନା ନିଶା ଭାଙ୍ଗିଗଲା ଭଳି ଅସମୟ ତା'ର କେବେ ଆସିନାହିଁ । ଦୃଷ୍ଟି ଭରି ହାତ ଭରି, ପ୍ରାଣ ଭରି, ସେ ପୃଥିବୀରୁ ରସ ଶୋଷି ନେଇଛି, ତା'ର ନେବାର ଦକ୍ଷତା ବଳରେ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଗରବିଣୀ । ସେ କେଉଁଠି ଅଟକି ନାହିଁ, ସେ ହାରି ନାହିଁ ।

କାଦମ୍ବିନୀ ଟାଣି ଟାଣି ନେଲା ସେଇ ଅନ୍ତଃପୁରକୁ । ଯେଉଁଠି ନିଜର କୁଣ୍ଡଳୀ ଭିତର ସ୍ପର୍ଶରେ କେଉଁଠି ଚକ୍ ଚକ୍ ଓ ପରିପାଟୀ ମଣ୍ଡିତ । ସବୁଦିନ ପରି ସେ ବେକରୁ ଟାଇ ଖୋଲିଦେଲା । କୋଟ୍ କାଢ଼ିନେଲା । ଝରକାପାଖ ଇଜି ଚେଆରରେ

କ୍ଲାନ୍ତ ଦେହକୁ ଢାଳି ଦେଇ, ଅଳସ ଭାଙ୍ଗିଲେ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ । ତା'ପରେ କାଦମ୍ବିନୀ ଝୁଙ୍କି ପଡ଼ିଲା ତାଙ୍କ ମୁହଁ ଉପରକୁ । ଅଲରାବାଲ କେତେ କେରା କପାଳରୁ ଉଠାଇ ଦେଇ ଦେଇ କହିଲା ଗାଡ଼ି ଫେରାଇ ଦେଇ ଏମିତି ଚାଲି ଚାଲି ଆସିଲ ଯେ...କ'ଣ ହେଲା କି ?

ମୁହଁ ଉପରେ ଝୁଲି ପଡ଼ୁଛି କାଦମ୍ବିନୀର ମୁହଁ । ପାନପତ୍ର ପରି ସୁନ୍ଦର କମନୀୟ ମୁହଁ. ଓଃ ଏ ମୁହଁଟା ଏତେ ବେଶୀ ଗୋରା କାହିଁକି ? ସେ ଗୋରା ମୁହଁରେ ପୁଣି ଏତେ ବଡ଼ ସିନ୍ଦୁରଟୋପା । କାଦମ୍ବିନୀର ନିଃଶ୍ୱାସ ମୁହଁରେ ବାଜୁଛି । ସେଇ ସିନ୍ଦୁର ଟୋପାଟା ସତେକି ଏକ ଅସହ୍ୟ ଭ୍ରୂକୁଟୀ ପରି ତାଙ୍କ ଉପରେ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ସତ୍ୟରଞ୍ଜନଙ୍କ ସାରା ଦେହ ଶୀତ୍କାରି ଉଠିଲା । କେଜାଣି କାହିଁକି କାଦମ୍ବିନୀର ଏହି ସିନ୍ଦୂର ଟୋପାକୁ ଆଦୌ ସହ୍ୟ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ । ବେଳେବେଳେ ସେହି ମୁହଁଟାର ଘନିଷ୍ଠ ହୋଇଗଲା ବେଳେ, ଭୟରେ ଘୃଣାରେ ନିଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ କରି ସେ ଆଖି ବୁଜିଦିଅନ୍ତି । ସେହି ସିନ୍ଦୂର ଟୋପାଟା ଜଳନ୍ତ ସୂର୍ଯ୍ୟ ପରି ତାଙ୍କ ସାମ୍ନାରେ ଝୁଲୁଛି—ସେ କୀକୁଷ୍ଠ ଭାବେ, ଆଖି ବୁଜି ମୁହଁ ବୁଲାଇ ନେଲେ ।

କାଦମ୍ବିନୀ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଭାବେ ଥରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଚାହିଁଲା । ତା' ପରେ ଉଠି ଯାଇ ଫ୍ୟାନଟା ଖୋଲିଦେଲା ।

ଦୀର୍ଘ ଶ୍ୱାସ ଟାଣି ପୁଣି ଆଖି ଖୋଲିଲେ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ । କାଦମ୍ବିନୀ ଏତେ ମୋଟା ହୋଇ ଯାଉଛି କାହିଁକି ? ଦେହଟା ତା'ର କେତେ ଗୋରା ଓ ନରମ । ସେଇ ଦେହକୁ ସଜାଇ ରଖିବାରେ ତା'ର ପ୍ରଗାଢ଼ ଯତ୍ନ । ମେଞ୍ଚା ମେଞ୍ଚା ଗହଣା ପିନ୍ଧିବାରେ ତା'ର ଅଶେଷ ସୁଖ । ଖୁବ୍ ଗାଢ଼ ରଙ୍ଗର ଶାଢ଼ୀ ତା'ର ପସନ୍ଦ । ଦିନକୁ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଶାଢ଼ୀ ଗହଣା ବଦଳାଇ ମଞ୍ଚ ଅଭିନେତ୍ରୀ ପରି ନିଜକୁ ଟିପ୍‌ଟପ୍ ରଖିବା ବିଳାସ ତା'ର । ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ଜାଣନ୍ତି, କାଦମ୍ବିନୀ ସୁନ୍ଦରୀ ଓ ସେହି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ଅତୁଟ ରଖିବାରେ ପ୍ରୟାସ ଅପରିସୀମ । କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ଭିତରେ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ବରାବର ଅତିଷ୍ଠ ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି । କାଦମ୍ବିନୀର ଗାଢ଼ ସିନ୍ଦୁର ଟୋପା ପରି, ଗାଢ଼ ରଙ୍ଗର ଶାଢ଼ୀ ବି ତାଙ୍କର ଅସହ୍ୟ ହୋଇ ଉଠେ; କିନ୍ତୁ ସେ କିଛି କହି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ବେଳେ ବେଳେ ଅସହାୟ ଭାବେ ଖାଲି ଭାବନ୍ତି, କାଦମ୍ବିନୀ ଯଦି ବୋଉ ପରି ସଦା ଥାନ ଲୁଗାଟିଏ ପିନ୍ଧି ତାଙ୍କ ସାମ୍ନାରେ ଠିଆ ହୁଅନ୍ତା ? ଓଃ, କି ସୁନ୍ଦର ସେ ନ ଦିଶନ୍ତା ? ଅନେକ ସମୟରେ ଏହି ଅସହାୟ ଇଚ୍ଛାଟିକୁ ସେ ମନ ମଧ୍ୟରେ ଲାଳନ କରନ୍ତି । ଲାଳନ କରିବାରେ ସୁଖ ପାଆନ୍ତି ।

ସତ୍ୟରଞ୍ଜନଙ୍କ କପାଳ ଉପରେ ହାତ ବୁଲାଇ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ କାଦମ୍ବିନୀ କହିଲ କ'ଣ ହୋଇଛି ଆଜି ? ଏମିତି ମନ ମାରି ବସିଛ ? ?

ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ଆଖି ଖୋଲିଲେ .. ! ମଥା ଉପରେ ନଇଁ ପଡ଼ିଛି କାଦମ୍ବିନୀର ସେଇ ସିନ୍ଦୂର ଟୋପା ! ସେଇ ମେଞ୍ଚା ମେଞ୍ଚା ଦେହଣା ! ଗାଢ଼ ରଙ୍ଗ ଶାଢ଼ୀ । ସେ ହଠାତ୍ କହିଲେ...ବୋ ଉ... ? କାଦମ୍ବିନୀର ମନର ସବୁଗ ଝାଉଁଳ ଗଲେ; କିନ୍ତୁ ସେଇ ଝାଉଁଳା ସିନ୍ଦୀର ଧୂସରତା ଟିକକ ସେ ମୁହଁ ଉପରକୁ ଆଣିଲା ନାହିଁ । ପ୍ରତି-ଦିନ ହିଁ ଗାଡ଼ି ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଶୁଣି ଶାଶୁ ପୁଅକୁ ପାଛୋଟି ନେବାକୁ ଧାଇଁ ଆସନ୍ତି । ସତ୍ୟରଞ୍ଜନଙ୍କ ଅଫିସ ଫେରନ୍ତା ଶୁଖିଲା ମୁହଁ ଉପରେ ଝୁଲି ପଡ଼ିଥିବା କେତୋଟି କେଶ, ଯାହାକୁ ସାଉଁଟି ନେବାକୁ କାଦମ୍ବିନୀର ହାତ ଉଠି ଯାଉଥାଏ; ତା' ପୂର୍ବରୁ ସେତିକ ଶାଶୁ କରି ଦିଅନ୍ତି । ଶାଶୁଙ୍କର ମନତୃପ୍ତ ହୋଇଯାଏ ପୁଅକୁ ସାନ୍ନିଧ ହୋଇ ପରେ ହିଁ ଅଫିସ ଫେରନ୍ତା ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ କାଦମ୍ବିନୀର ଅନ୍ତଃପୁରକୁ ଆସିଥାନ୍ତି । ଆଜି ଗୋଟାଏ ଦିନ ଶାଶୁ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନଙ୍କ ଆସିବା ବେଳକୁ ଉପସ୍ଥିତ ନାହାନ୍ତି ବୋଲି, ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ଏତେ ଖୋଜନ୍ତି ତାଙ୍କୁ... ? କାଦମ୍ବିନୀ ମୁହଁ ମୋଡ଼ିଲା ! ହୁଁ ଏତେ ଦିଅନ୍ତି ମା ? ମୋଠୁଁ ବେଶି... ? ଅକୃତଜ୍ଞ ! ଏକ ରକମ୍ ମୁଁ ଯେ ତମକୁ ପାଳିପୋଷି କରି ରଖିଚ, ନଚେତ୍ ତମେ ତ ଏକ ଯନ୍ତ୍ର । ଏକ... ।

କାଦମ୍ବିନୀର ମୁହଁରେ ଗର୍ବର ହସ ଫୁଟିଗଲା ! ସେଇ ଗର୍ବିଣୀ ଦୃଷ୍ଟିରେ, ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଗୃହିଁଲା ବେଳେ, ପୁଣି କହିଲେ ସେ ବୋଉ କାହିଁ ?

...ବୋଉ ମୁଣ୍ଡି ଭାନୁଚନ୍ଦ୍ର ତମେ ବର୍ଷା ପାଗରେ ମୁଣ୍ଡି ଭଲ ପାଅ ନାଁ... ? ବୋଉଙ୍କୁ ଡାକିବ ?

ନାଃ...ଥାଉ... ।

ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ନିଜ ଭିତରେ ବୁଡ଼ି ଯିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ତା' ପରେ ହଠାତ୍ କାଦମ୍ବିନୀର ବାହୁକୁ ଭିଡ଼ି ଧରି ପଚାରିଲେ ଆଚ୍ଛା କାଦ, ତମେ ମତେ ପାଇଛ ?

କ'ଣ ହେଲା... ? କାଦମ୍ବିନୀ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପଚାରିଲା ।

ତମେ...ତମେ...ମୋତେ ପାଇଛ... ?

'ଓଃ, କାଦମ୍ବିନୀ ହସି ହସି ଲୋଟିପଡ଼ିଲା । ତା'ର ସେହି ବେପରୁଆ ହସ କାଚ ବାସନ ପରି ଝଣ ଝଣ ହୋଇ ସତେକି ଘରସାରା ବୁଣିଗଲା । ସେମିତି ହସି ହସି ବେଦମ ହେଲା ପରେ ସେ କହିଲା··· । ଯେ୍ତ ଗୋଟେ ପ୍ରଶ୍ନ ନା ! ସେ

ସତ୍ୟରଞ୍ଜନଙ୍କ ନାକଟକୁ ମୋଡ଼ି ଦେଇ ଗେହ୍ଲେଇ ହୋଇ କହିଲେ ତମକୁ ମୁଁ ପାଇନ, ମୋଠୁ ବେଶି ପାଇଚନ୍ତି ତମ ମା ?? ହୁଁ ମୁଁ ବୋକୀ ନୁହେଁ, ବାଲ୍ଲୀ ବ ନୁହେଁ—ମୁଁ ଯେ ତମକୁ ଏକାବେଳେକେ ଶାଢ଼ି ପଣତରେ ଗଣ୍ଠି ପକାଇ ରଖିଛୁ, ଏ କଥା ତ ଦୁନିଆ ସାରା ଡବ ଡବ ବାଜୁଛି ।

ନବୋଢ଼ ଦୃଷ୍ଟିରେ, ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ କାଦମ୍ବିନୀକୁ ଚାହିଁ ରହିଥିଲେ । ନିର୍ବୋଧ ନାରୀ ! କେତେ ଟିକକରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଯାଉଛି । ସେତକ ପାରୁନାହାନ୍ତି ବୋଲି ସିନା ତାଙ୍କର ଏତେ ଅଶାନ୍ତି ।

ସତ୍ୟରଞ୍ଜନଙ୍କର ଗଭୀର ଦୃଷ୍ଟି, କାଦମ୍ବିନୀର ମୁହଁ ଭେଦ କରି କେତେଦୂରେ ହଜିଥିଲା କେଜାଣି; କାଦମ୍ବିନୀ କିନ୍ତୁ ଭାବୁଥିଲା, ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ତା'ର ମୁହଁର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଉପରେ ହିଁ ନ୍ୟସ୍ତ ।

ରାତି ବଢ଼ି ଚାଲିଥିଲା । ଯଥାରୀତି ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପିଲାଙ୍କ ଗହଣରେ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ରାତି ଭୋଜନ ଶେଷ କରିଥିଲେ । ଖାଇବାବେଳେ ବେଶ୍ ଘରୋଇ ଆଲାପ କିଛୁ ସମୟ ଧରି ହୋଇଥିଲା । ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ଯେ ସାରାଦିନ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଥିଲେ, ଏହି ଅନ୍ୟମନସ୍କତା ଟିକକ ଧୀରେ ଧୀରେ ଏକ ଅରୁଚ୍ୟା ଆକୁଳତାରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କର ମନେ ହୋଇଥିଲା, ରାତିର ନିର୍ଜନ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ, ଥରେ ସେହି ଶାଢ଼ୀ ଦେହଣାର ପ୍ରାଚୂର୍ଯ୍ୟ ଭିତରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଆସି ଯଦି କାଦମ୍ବିନୀ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପୃଥକ ଭାଷାରେ ଏକ ପ୍ରଶ୍ନ କରନ୍ତା...ତେବେ...ତେବେ... । କିନ୍ତୁ ସେ ଦେଖିଲେ, ଖାଇବା ପରେ ସବୁଦିନ ପରି କାଦମ୍ବିନୀ ଶାଢ଼ୀ ପାଲଟି ଡ୍ରେସିଂ ଟେବୁଲ ସାମ୍ନାରେ, ପ୍ରସାଧାନ ପାଇଁ ବସି ରହିଲା । କେଶ ଖୋଲି ପାନିଆ ଚଲେଇଲା ଓ ମୁହଁରେ ନାନା ରଙ୍ଗର ପ୍ରଲେପ ଦେଲା । ସିଗାରେଟ୍‌ଟା ଜୋରରେ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ, ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ସେ ଘର ଛାଡ଼ି ପିଣ୍ଡାକୁ ଚାଲିଆସିଲେ । ନିର୍ଜନ, ଅନ୍ଧାର ବାରଣ୍ଡା । ସାମ୍ନାରେ ସେଇ ଟାଙ୍ଗରା ଭୂଇଁ । ସବୁଠି ଅନ୍ଧାର ନେସି ହୋଇ ରହିଛି । ଏତେ ଅନ୍ଧାରରେ ଦେଖାଯାଉନାହିଁରେ ଖଣ୍ଡଗିରି । ଯେଉଁ ଖଣ୍ଡଗିରିକୁ ଚାହିଁ ତାଙ୍କ ସାରା ଚେତନାରେ ଏକ ଖାଁ ଖାଁ ଭାବ ମାଡ଼ି ଆସିଥିଲା । ସେହି ଖଣ୍ଡଗିରିରେ କି ବିଚିତ୍ର ଦୃଶ୍ୟ ସେ ନ ଦେଖିଲେ... ? ସେ ଠିକ୍ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ କେବେ କିଏ ଯୋଗୀ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ଠିକ୍ ଦେଖିଚନ୍ତି ଯୋଗୀଟା ବିଧବା ନାରୀର ଆଲିଙ୍ଗନରେ ହଜିଗଲେ । ସେହି ମଧୁରତମ ଦୃଶ୍ୟଟି ମନର ଲେନ୍ସରେ ରହି ଯାଇଛି । ଏଇ ଅନ୍ଧାରରେ ଠିଆ ହୋଇ ସେ କ'ଣ ଖୋଜୁଚନ୍ତି ? କାହାକୁ ? ସେହି ବିଧବା ନାରୀ ନାଁ ସେ ଯୋଗୀକୁ ?

ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ କେତେ କେତେ କେଶ ଟାଣି ଲଗିଲା । ଅସ୍ଥିର ଭାବେ ବାରଣ୍ଡାରେ ପଦଚାରଣା କଲେ ଏ ପାଖରୁ ସେପାଖ; ପୁଣି ସେ ପାଖରୁ ଏପାଖ । କିଛି ଭଲ

ଲାଗୁନାହିଁ । ଅଥଚ କଣ ଭଲ ଲାଗିବ, ତା ସେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । କିଛି ତ ଭାବେ ବ୍ୟାକୁଳତାରେ ସେ ଛଟପଟ ହେଉଚନ୍ତି । ଅଥଚ ସେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ, ତାଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ସାମ୍ମୁଖ୍ୟ କଣ ?

ହଠାତ୍ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନଙ୍କ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଲା, ବୋଉର କୋଠରୀ ଏବେ ବି ଖୋଲା ଅଛି । ବାରଣ୍ଡାର ଶେଷରେ ବୋଉର କୋଠରୀ ଘର ମେଲା ଅଛି । ଆଲୁଅ ଜଳୁଛି । ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ହଠାତ୍ ମାଆଙ୍କ ରୁମ୍ ଅଡ଼େ ଆଗେଇଲେ । ଦେଖିଲେ ଘରର ମଝି ଚଟାଣରେ ବୋଉ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବେଇ ବସିଛି । ପାନ ଡାଲା ମେଲି ପାନ ଭାଙ୍ଗୁଛି । ପିଠିରୁ ଲୁଗା ଖସି ପଡ଼ିଛି । ବୋଉର ପାଲେ ପିଠି ଖୋଲା । ବୋଉ ତାଙ୍କଠୁଁ ମାତ୍ର ସତର ବର୍ଷ ବଡ଼ । ବୋଉର ବାଳ ଏବେ ବି ପାଚି ନାହିଁ । ବୋଉର ନଙ୍ଗଳା ବେକରେ ଦୁଇସରିଆ ତୁଳସୀ ମାଳି କେତେ ଭଲ ଦିଶୁଛି । ବୋଉ ତାଙ୍କର କେତେ ସୁନ୍ଦର, କେତେ ଭଲ । ବୋଉର ଏ ରୁମ୍‌ଟା ବି । ସାଦା ଝଟଟିଏରେ ସପଟିଏ ପଡ଼ିଛି । ଏ ପାଖରେ ବୋଉର ପୁରାଣ, ପୋଥି । ବୋଉର ଯେ ସବୁ ହିଁ ଭଲ ।

ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ବୋଉ ପାଖରେ ଚକ୍‌କା ପକାଇ ବସି ପଡ଼ିଲେ । ବୋଉ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ହସି କହିଲେ.. ପାନ ଖାଇବୁ କି ବାବୁ ? ଏଇନେ, ସାଦା ପାନଟି ପିପରମେଣ୍ଟ ଦେଇଛି ।

ବୋଉ ହାତରୁ ପାନ ନେଇ ମନଖୁସିରେ ଚୋବେଇ ଲାଗିଲେ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ । ପାନଟା ବି ଖୁବ୍ ଭଲ ଲାଗୁଚି । ସେ ପାନ ଚୋବୋଉ ଚୋବୋଉ ଘର ସାରା ଦୃଷ୍ଟି ଫେଲେଇଲେ । ଏ ରୁମ୍‌ଟା କେତେ ଭଲ । କାନ୍ଥ ସବୁ ଧଳା । ସବୁ ସ୍ୱଚ୍ଛ, ନିର୍ମଳ । ଏଠି କାଦମ୍ବିନୀର କୌଣସି ରକମର ଗାଢ଼ ରଙ୍ଗ ନାହିଁ, କି ମ୍ ସେଣ୍ଟ ନାହିଁ । ଅଥଚ ଏଠି ସବୁ ଅଛି । ଯାହା ଆପଣାର, ଏକାନ୍ତ ଆପଣାର ।

କାଦମ୍ବିନୀର ଶୟନକକ୍ଷର ପର୍ଦ୍ଦା କୁଞ୍ଚିତ ହେଲା । ବୋହୁବା କେଣକୁ ପିଠି ସାରା ଖୋଲି ଦେଇ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସନ୍ଧାନ ନେବାକୁ ଆସି କାଦମ୍ବିନୀ ଦେଖି ପାରିଲା, ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ବୋଉଙ୍କ ପାଖରେ ବସି ପାନ ଖାଉଛନ୍ତି ଓ ଆଳାପ କରୁଛନ୍ତି । କାଦମ୍ବିନୀ ଏଥର ସ୍ଲିପର ଘୋଷାରି ଘୋଷାରି ବାରଣ୍ଡାର ଲାଇଟ୍ ଜଳେଇ ଦେବା ବାହାନାରେ, ବାରଣ୍ଡାରେ ପରସ୍ତେ ବୁଲିଗଲା । ସ୍ଲିପରର ଶବ୍ଦ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଶବ୍ଦ ଥିଲା ତା' ଗୋଡ଼ର ପାଉଁଜି ଓ ହାତର କଙ୍କଣ । ମା ଓ ପୁଅ ଉଭୟେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ମୁହଁ ଟା କ୍ଷଣି ହିଁ, ସେ ଉଦ୍ଧତ ଭଙ୍ଗୀରେ ବୁଲି ପଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ । ସତେ ବା କହି ଦେଇ ଗଲା "ମୁଁ ପରୁଆ କରେନା ।" କାହିଁକି ନା, ମୁଁ ତୁମକୁ ତାଙ୍କଠୁଁ ବେଶି ବେଶି ନିଗାଡ଼ି ନେଇପାରେ ।

କାଦମ୍ବିନୀ ଚାଲିଗଲେ ପରେ, ସତ୍ୟରଞ୍ଜନଙ୍କ ବୋଉ ପାଣିହାଣ୍ଡି ଗୋଟେଇ ରଖିଲେ । କହିଲେ—ରାତି କେତେ ହେଲାଣି... ତୁ ଏଥର ଶୋଇବୁ ଯା'...

ଛୋଟ ପିଲାଟି ପରି ବୋଉର ବାହୁକୁ ଜଡ଼ାଇ ଧରି କହିଲେ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ, ବୋଉ, ମୁଁ ଏଇଠି ତୋର ପାଖେ ଶୋଇବି । ମୁଁ ଯେ କେତେ ଦିନୁ ତୋ' ପାଖେ ଶୋଇ ନାହିଁ । ବୋଉଙ୍କ ପାଖେ ସତେବା' ହାଫ୍‌ପ୍ୟାଣ୍ଟ ପିନ୍ଧା ପିଲାଟିଏ ଠିଆ ହୋଇଥିଲା ।

ସତ୍ୟରଞ୍ଜନଙ୍କ କପାଳ ଆଉଁଷି ଦେଇ ବୋଉ କହିଲେ ଏଠି ତୁ ଶୋଇବୁ କେମିତି ବାବୁ ? ଏଠି ଯେ ଗନ୍ଧ ନାହିଁ, ଭଲ ବିଛଣା ନାହିଁ । ଦେଖୁନୁ ତୋ' ଗେହ୍ଲାପୁଅ କେମିତି ଗପ ଶୁଣିବ ବୋଲି ଜିଦ୍ ଧରି ଏଠି ଶୋଇଛି । ଯା, ବାପ, ଯା, ରାତି ବଢ଼ିଲାଣି । ବୋହୂଟା ଡରିବ ଯେ ।

ସତେ ତା' କାଦମ୍ବିନୀ ନୂଆ ବାହା ହୋଇ ଆସିଛି ସତର ବର୍ଷର ଝିଅଟିଏ । ତେଣୁ ଏକା ରହିବାକୁ ଡରିବ । ଏମିତି କହି କହି ବୋଉ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନଙ୍କୁ ଆଣି ତାଙ୍କ ଶୋଇଲା ଘର ଦୁଆରେ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ । ତାଙ୍କର ଛାତି ଗର୍ବରେ ଫୁଲି ଉଠୁଥିଲା ପୁଅଟା ତାଙ୍କୁ କେତେ ଭଲପାଏ । କେତେ ବେଶି । ପୁଅକୁ ବାହା କରି ବି ସେ ପୁଅକୁ ହରାଇ ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପୁଅ ତାଙ୍କର—କିନ୍ତୁ ସେ ସ୍ୱାର୍ଥପର ନୁହନ୍ତି । ପୁଅ ତା' ରୁମ୍‌କୁ ଯାଉ । ବୋହୂ ଜାଣୁ, ସେ ଡରିବ ବୋଲି ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଆଣି ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଯାଉଛି । ସତ୍ୟରଞ୍ଜନଙ୍କ ବୋଉ ଚାଲିଗଲେ ଓ ନିଜ କୋଠରୀର ଦୁଆର କିଳି ଦେଲେ ।

ସେଇ ଅନ୍ଧାରଭରା ବାରଣ୍ଡାରେ ମୂକ ପରି ଠିଆ ହୋଇ ରହିଲେ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ । ତାଙ୍କ ମୁହଁ ଉପରେ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ବୋଉ ଘରର ଦୁଆର । ଉଃ, ଏ ସଂସାରରେ ସମସ୍ତେ କ'ଣ ଏତେ ନିଷ୍ଠୁର ? ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଏମିତି ନିର୍ବାସିତ କରିଦେବେ, ନିଜ ନିଜ ଖିଆଲ୍ ଓ ରଙ୍ଗରେ ସେ ନିଦାରୁଣ, ନିର୍ମମ ଭାବରେ ବନ୍ଦୀ । ଠେଲି କରିଦେଇ । ହଠାତ୍ ତାଙ୍କ ମନ ଭିତରେ ଏକ ଅସହାୟ ବାଳକ କାନ୍ଦି ଉଠିଲା । ଇଚ୍ଛାହେଲା, ସେ ଧାଇଁ ଧାଇଁ କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଯିବେ, କେଉଁ ଠାବ କରି ନ ପାରିଲା ଭଳି ଅପହଞ୍ଚ ଜାଗା ନିକଟରେ ଠିଆ ହୋଇଯିବେ ଓ ତାର ସବୁ ଶକ୍ତି ଖଟାଇ ସେଇ ସଞ୍ଚିତ, ସବୁଠୁ ଆନ୍ତରିକ ପଦାପଟି ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବେ ଯେ "ହେଇ ମୁଁ ଚାଲି ଆସିଛି, ତମେ କେଉଁଠି ? ଥରେ ମାତ୍ର ଦେଖାଦିଅ ଓ କୋଳକୁ ଟାଣିନିଅ । ମୁଁ ଯେ ଆଉ ନିଜକୁ ବହନ କରି ପାରୁନାହିଁ ।"

ଅନ୍ତରର ଏହି ଅନୁଚ୍ଚାରିତ ସଂଳାପଟି ତାଙ୍କ ଦେହ ମନରେ କଠିନ କାରୁଣ୍ୟର ଏକ ଗ୍ଲାନି ଘୋଟାଇ ଦେଲା ମାତ୍ର । ଟଳି ଟଳି ସେ ଘରକୁ ଆସିଲେ, ବତିକୁ ଲିଭେଇ ଦେଲେ ଓ ଖଟ ପାଖରେ ଅଳ୍ପକ୍ଷଣ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଲେ ।

ଘର ସାରା ହାଲୁକା ସୁଗନ୍ଧ ସ୍ପ୍ରେ କରିଛି କାଦମ୍ବିନୀ । ହାଲୁକା ସବୁଜ-ରଙ୍ଗର ଆଲୋକରେ ଜଳି ରହିଛି, ଜାଗ୍ରତ ଏକ ସ୍ୱପ୍ନର ସୌଦାଗର ପରି ! ଖଟ ଉପରେ ଚିତ୍ ହୋଇ ଶୋଇଛି କାଦମ୍ବିନୀ । ବେପରୁଆ, ଉଦ୍ଧତ ଓ ଗର୍ବିଣୀ ଭଙ୍ଗୀରେ । ପବନରେ ଉଡ଼ୁଛି ଶାଢ଼ୀର ଅଞ୍ଚଳ, ମଥାର କେଶ । ଯେମିତି ରାଜକନ୍ୟା ଶୋଇଛି । ମଥାରେ ଦାଉ ଦାଉ ଜଳୁଛି ସେହି ସିନ୍ଦୂର ଟୋପା । ଦେହରେ ସୁନାଗହଣାର ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟ । ସତ୍ୟରଞ୍ଜନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଝଲସି ଗଲା ! ହଠାତ୍ ତାଙ୍କର ମନେହେଲା, ଏଇ ନାଟକଟିକୁ ସେ ଖାଲି ପରଦାର ବାହାରୁ ଧର୍ଷଣ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ଦିନେ ବି ପ୍ରେମ କରି ନାହାନ୍ତି । ନାଃ— ଦିନେ ବି ନୁହେଁ ।

ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଏକ ଘୃଣାରେ ହାତ ମୁଠା ମୁଠା କରି ଦୂରକୁ ଘୁଞ୍ଚିଗଲେ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ । ଆପାଦ-ମସ୍ତକ ତାଙ୍କର ଘଣାରେ ଥରି ଉଠିଲା । ପ୍ରବଳ ବିତୃଷ୍ଣା ମଧ୍ୟରେ ସତେକି ସେ ଶ୍ୱାସରୁଦ୍ଧ ହୋଇଯିବେ । ଜଳି ଜଳି ଯିବେ । ଓଃ ! ସେ ମୁକ୍ତି ଚାହାନ୍ତି । ମୁକ୍ତି ! ମୁକ୍ତି ! ଯେଉଁ ମୁକ୍ତି ଆଜିଯାଏ, ଯେଉଁ କୋହ ତାଙ୍କୁ ଅନବରତ ପୀଡ଼ନ କରି ଚାଲିଥିଲା । ତାହା ଏହି ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ।

ସେ ମୁକ୍ତି ଚାହାନ୍ତି । ମାତ୍ର କାହାଠାରୁ ? କାଦମ୍ବିନୀଠାରୁ...ପିଲାଙ୍କଠାରୁ.... ନା ମାଆଙ୍କଠାରୁ...

ନାଁ...? ନାଁ...? ଯୁଇଠାରୁ ?

...ଯଇ ?? ହଠାତ୍ ତାଙ୍କ ମନ ଭିତରେ 'ଯୁଇ-ଯୁଇଫୁଲ ବୋଲି ଶବ୍ଦଟା ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇ ଉଠିଲା ଏକସାଙ୍ଗରେ ?

ହଠାତ୍ ଆଜି କାହିଁକି ତାଙ୍କର ଯଇ କଥା ମନେପଡ଼ିଲା ? ଯଇ କଣ ତାଙ୍କର ପ୍ରେମିକା ? କୌଣସି ଦିନ ସେ କି ତାକୁ ପ୍ରେମ କରିଥିଲେ । ଏକ ଅଦ୍ଭୁତ ଖିଆଲ୍ ମନତଳେ ଅନ୍ତଃସଲିଳା ଫଲ୍‌ଗୁପରି ଛୁଟି ଚାଲିଥିଲା, ହୃଦୟରେ କେତେ ନିଭୃତରେ । ଏସବୁ ଅସ୍ଥିରତା କି ତାର ବିସ୍ଫୋରଣ.. ??

ଯଇ, ଯଇଫୁଲ । ତାଙ୍କ ଗାଁର କେଉଁ ଗରିବଘର ଝିଅଟି । ତା ଘର ସେ ଦିନେ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । ତାର ମା'କୁ ଚିହ୍ନି ନାହାନ୍ତି । ଗାଁର କାହାକୁ ବା ଚିହ୍ନନ୍ତି ସେ ? ସେ ଗାଁକୁ ଯାଆନ୍ତି ଖାସ୍ ବୋଉ ପାଇଁ । ଘର ଗେହ୍ଲା ଓ କୋଳପୋଛା ଥିଲେ

ସେ । ମା'ଆ ପାଖେ ଚୁଲିମୁଣ୍ଡେ ବସି, ମାଛଭଜା ଖାଇବା, କ ପିଠା ଖାଇବା ହିଁ ତାଙ୍କର ଅଭ୍ୟାସ ଥିଲା । ସେଥର ବଦେଇ ଝିଅ ଭଉଣୀ ରାନୁ ତାଙ୍କୁ ଜୋର କରି ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଡାକି ନେଇଗଲା । ସେଦିନ ଥିଲା କୁମାର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା । ବଦେଇଙ୍କର ମସ୍ତବଡ଼ ଅଗଣା । ଅଗଣାର ଏକ ପାଖରେ ବଡ଼ ତୁଳସୀ ଚଉରା । ଜହ୍ନ ଉଇଁ ଆସୁଥାଏ । କେତେ ଝିଅ ଜମା ହୋଇଥାନ୍ତି । ଚନ୍ଦ୍ର ପୂଜା କରୁଥାନ୍ତି । ହଠାତ୍ ଧଳାଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧି ନହ୍ନନହ୍ନକା ପାଦରେ ଝିଅଟିଏ ଆସି ସତ୍ୟରଞ୍ଜନଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କଲା । ଚିହ୍ନି ନ ପାରି ସେ କାବାହୋଇ ଚାହିଁ ରହିବାରୁ ରାନୁ କହିଲା...ଚିହ୍ନି ପାରୁନା ସତ୍ରୁ ଭଳା, ସେ ପାରୀ ଆମ ଝୁଇ ।

ଝୁଇ...?

"ପିଲାଦିନେ ବୋହୂ ବୋହୂକା ଖେଳରେ ସିଏ ସବୁଦିନେ ତମର କନିଆ-ହେଉ ନ ଥିଲା ?"

ସତ୍ୟରଞ୍ଜନଙ୍କର ସବୁ ମନେପଡ଼ିଲା । ସେ ହସି କହିଲେ..."ଓଃ...ଝୁଇ ତୁ !"

ଲାଜରେ ମୁହଁ ତଳକୁ କଲା ଝୁଇ । ମୁହଁ ଉଠାଇ ପୁଣି ସେ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନଙ୍କୁ ଚାହିଁଲା । ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ତାକୁ ହିଁ ଚାହିଁଛନ୍ତି ହସିଲା ଆଖିରେ । ଭୃକୁ ଉଠାଇ ଝୁଇ କହିଲା, ଖାଲି ସେତିକି କ'ଣ ବୋହୂଅଧା, ସେଇ ମିଛିମିଛିକା ବାଲିଭାତ, ତାଅଣ ଅଫିସ ବେଳକୁ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ବୋଲି ଏ ପିଠିରେ ଏତେକ ବିଧା ଗୋଇଠା ସେ ଅଳାଣ୍ଡି ଖାଅନ୍ତି ? କି ରାଗ ଲୋ ମା...

ରାନୁ ଖିଲ୍‌ଖିଲ୍ ହସି ଉଠିଲା । କହିସାରି ଝୁଇ ଶାଢ଼ୀର ଅଞ୍ଚଳକୁ କାମୁଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଲା । ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ଝୁଇକୁ ଚାହିଁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଆଖିରେ ଲାଗିରହିଲା, ଲାଜକୁଳୀ, ହସିଲା ହସିଲା କଥାକୁହା ଆଖି ଦୁଇଟି ।

ଚନ୍ଦ୍ର ପୂଜା ସରିଥିଲା । ଅଗଣାସାରା ଝିଅମାନେ ପୁଚି ଖେଳି ଲାଗିଥିଲେ ! ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ଭାବୁଥିଲେ, ଦୃଷ୍ଟିର ତୃପ୍ତି ଟିକକ କେତେ ବେଶି ରସାପ୍ଲୁତ କରିପାରେ ହୃଦୟକୁ । ଏଇ ଅବୁଝା ଭାବଟି ସେ ବୁଝିପାରୁ ନ ଥିଲେ । ଆଜିଯାଏଁ ସେ କେବଳ ଜାଣିଥିଲେ ସହପାଠୀସହ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରି ଅଧିକ ନମ୍ବର ରଖିବା ଓ ଭଲ ଷ୍ଟାଣ୍ଡ ହେବା, ଏହି ଛଡ଼ା ଦୁନିଆରେ ଆଉ କିଛି ଅଛି ସେ ଜାଣି ନ ଥିଲେ । ଆଜି କଣ ପାଇଁ ତାଙ୍କ ହୃଦୟସାଗର ଏପରି ଭରି ଗଲା !

ଦେଖୁଁ ଦେଖୁଁ ଚନ୍ଦ୍ର ପୂଜା ସରିଗଲା । କଦଳୀ ପତ୍ରରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଭୋଗ ଖାଇବା-ପାଇଁ ଗୋଲ୍ ଗୋଲ୍ ହୋଇ ଝିଅମାନେ ବସିଗଲେ ଯେ ଯୁଆଡ଼େ ।

ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ବାଣପଟେ ବୁଲି ଘରକୁ ଫେରିଲେ ।

ହଠାତ୍ କେହି ଜଣେ ହାତ ମେଲାଇ ବାଟ ଓଗାଳି ଠିଆହେଲା ।

ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ଠିକ୍ ଚିହ୍ନି ପାରିଲେ—ସେଇ ବାଉଁଶବଣର ଝୁମ୍ପି ଝୁମ୍ପି ଜହ୍ନ ଆଲୁଅ ତଳେ, ଯୌବନ ଫାଟି ପଡ଼ା ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧି ଠିଆ ହୋଇଛି ସୁନ୍ଦ୍ରି ।

...ନଅ, ଆଁ କର, ତମକୁ ଖେଗଣ୍ଡିଏ ଖୁଆଇ ଦିଏ ! ଏଇ ହଠାତ୍ କହିଲା ।

...ବୁଦ୍ଧ ଖେଗ କ ହାକୁ ଖାଅନ୍ତୁ ନାହିଁ ପରା...

...ବଉକୁ ବି ନୁହେଁ ?

...ବଉ... ?

..."ତମେ ପରା ମୋ..." କହି ଖିଲ୍ ଖିଲ୍ ହସି ମେଞ୍ଚାଏ ଗୁଡ଼ଚାକଟା ତାଙ୍କ ପାଟିରେ ମାଡ଼ି ଦେଇ ଯାଇ ଗୁଡ଼ିଟେଲେ ଏକେରେକମ ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ।

ହଠାତ୍ ଅଟକା ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଗଲେ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ । କାନରେ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହେଲା ସେଇ ମିଠା ମିଠା କଥାତକ । ଆଜିଯାଏ ଏପରି ମିଠା କଥା ସେ ଜନ୍ମ ଶୁଣି ନ ଥିଲେ ପରା ! ଜହ୍ନ ଆଲୁଅରେ ସେଇ ମଲ୍ଲୀ ବଣ ଭିତରେ ହଠାତ୍ ସେ ବାଟ ଭୁଲିଲେ । ଜନ୍ମୁ ନଜରକୁ ପାଇଲେ । ଠିକ୍ ପାଇଲାପରି ଆଉ ପାଇଲେ ଅନିର୍ବଚନୀୟ ଏକ ସ୍ୱାଦୁ ।

ତା' ପରେ ପରେ କେତେ ଥର ଛୁଟିରେ ସେ ଆସିଚନ୍ତି । ସାନୁ ଘରକୁ ନାନା ଛଳରେ ଯାଇଚନ୍ତି । ସୁନ୍ଦରୀ ଭେଟ ପାଇ ନାହାନ୍ତି । ଯେତେଥର ଘରକୁ ଯାଇ, ମନର ସବଶ୍ରେଷ୍ଠ କଥାଟି ଜଣେଇ ଆସିବାକୁ ସାହସ ପାଇ ନାହାନ୍ତି ।

ପରବର୍ଷ ଦଶହରାକୁ ଆସି ପାରିଲେ ନାହିଁ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ । ଆସିଲେ ରଜ ଛୁଟିରେ । ବେଳ ଦେଖି ବାଉଁଶ ବଣରେ ଯାହାକୁ ଖୋଜିଲେ, ତାକୁ ପାଇଲେ ନଈ ବନ୍ଧରେ । ପହିଲି ଆଷାଢ଼ର ମେଘ ଢାଙ୍କି ଥିଲା ଆକାଶକୁ । ସରୁ ନଈ ବନ୍ଧରେ ଏକାକୀ ବସିଥିଲା ସେ । ମୁହଁଟି ସନ୍ଧ୍ୟାଳର ନୀଳକଇଁ ପରି ଝାଉଁଳି ପଡ଼ିଥିଲା ।

ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ଖୁସିରେ ପାଟି ପକାଇ କହିଥିଲେ ସୁଇ ତୁ ! ତତେ କେତେ ଖୋଜୁଛି । କହି କହି ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ତା'ର ହାତ ମୁଠାଇ ଧରିଲେ ।

ସତ୍ୟରଞ୍ଜନଙ୍କୁ ଏତେ ପାଖରେ ଦେଖି ସୁଇ ଅପ୍ରତିଭ ହେଲା । ତା'ର ଆଖି ଦୁଇଟି ଲୁହରେ ଛଳଛଳ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ସୂଇ...ତୁ କାନ୍ଦୁଚୁ...? ଯୁଇଙ୍କ ମଥାଟିକୁ ଛାତି ଉପରେ ଚାକ ଧରଲେ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ । ହଠାତ୍ ମୁଣ୍ଡ ଉଠାଇ ନିଜକୁ ମୁକ୍ତାଇ ନେଲା ଯୁଇ । ବାଷ୍ପରୁଦ୍ଧ କଣ୍ଠରେ କହିଲା...ଗ୍ରହଣୀୟ ସବୁଜା...ମୁଁ ଯେ ଅଲକ୍ଷଣୀ ବିଧବା...

ବିଧବା...? ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ...ଗୋଡ଼ତଳୁ ମୁଣ୍ଡଯାଏ ତା'ର ଚାହିଁଲେ । ନାଁ—ନାଁ କହି ସାରା ଅନ୍ତର ତାଙ୍କର ଫାଟି ପଡୁଥିଲା ।

ଯୁଇ ଚାଲି ଯାଉଥିଲା, ହଠାତ୍ ତାକୁ ଧରି ପକାଇଲେ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ । ପ୍ରତଶ୍ରୁ ତର ଅଙ୍ଗୀକାରଟି ଯୁଇର ଓଠ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଲେଗି ଦିବାର ପ୍ରୟାସ କରୁ କରୁ ସେ କହିଲେ, ମୁଁ ତତେ ବାହା ହେବ ଯଇ । ନିଶ୍ଚେ ବାହା ହେବ ।

ସେହି କାନ୍ଦିଟି ଅସମ୍ପନ୍ନ ରହିଗଲା । ଉଦ୍‌ଘାତ ଓଷ୍ଠାଧର ରହିଲା ସ୍ଥିର ତରଙ୍ଗଟିଏ ହୋଇ । ତାଙ୍କୁ ପେଲଦେଇ ଯୁଇ କହିଲା... "ଛିଃ, ମୁଁ ତୁମର ବିଧବା ଟିଏ !" କହି କହି ସେ ଧାଇଁ ପଳାଇଲା ।

ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ଶୁଣିଲେ, ଖାଇ ଖାଇ ପିଇ ବଞ୍ଚି ଯିବାର ଲୋଭରେ, ଯଇର ମା' ଯଇକୁ ଟେକା ଦେଇଥିଲେ ଏକ ଶ୍ୱାସ ରୋଗୀ ବୁଢ଼ାକୁ । ଛ'ଟି ମାସ ନ ପୂରୁଣୁ ବୁଢାଟି ମରଗଲା । ତା'ର ପୁଅ—ବୋହୂର ସଂସାରରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ନିଜକୁ ମିଶାଇ ନ ପାରି ଯୁଇ ଫେରି ଆସିଲା ପୁଣି ମାଆ ପାଖକୁ । ଘରକୁ ଫେରି ମାଆଙ୍କୁ ଚାହିଁ ସେ ତୀବ୍ର କଣ୍ଠରେ କହିଲେ—ବୋଉ, ମୁଁ ଯୁଇକୁ ବାହା ହେବ । ଏଇା ମୋର ନିଷ୍ପତ୍ତି କଥା ।

ମାଆ ଥରେ ତାଙ୍କ କୋଳପଶା ପୁଅକୁ ଚାହିଁଲେ । ତା'ପରେ ଚାଲିଗଲେ ସେଠୁ ସଂକୋଚ ।

ପର ପର ଦୁଇଦିନ । ମାଆଙ୍କର ସାମ୍ନାସାମ୍ନି ହେଲେ ବି କୌଣସି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇ ନ ଥିଲା ମା' ପୁଅଙ୍କର । ବୋଉ ଖୁବ୍ ଗମ୍ଭୀର ଥିଲା; ସତେ କି ସ୍ଥାଣୁ ଓ ଜଡ଼ ହୋଇଗଲା ।

ଏମିତି ଚାଲିଗଲା ଚାରିଦିନ । ସେହିଦିନ ସଞ୍ଜବେଳେ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନର ନିଜେ ମା'ଙ୍କ ସହ ସନ୍ଧି କଲେ । କହିଲେ ବୋଉ, ମୋର ଭୁଲ ହୋଇଛି । ମୁଁ କଥା ଫେରାଇ ନେଉଛି ।

ତା'ପରେ ଜରୁରୀ କାମ ଅଛି ବୋଲି ସେହି ରାତିରେ ଗାଁ ଛାଡ଼ିଥିଲେ ।

ପନ୍ଦରବର୍ଷ ବିତି ଯାଇଛି ! ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ।

ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ ଏହି ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ, କେତୋଟି ମିନଟ୍ ବଞ୍ଚିଛନ୍ତି ? ପୁଅ, ଝିଅ, ଧନ, ସମ୍ପଦରେ ଭରପୂର ତାଙ୍କର ସଂସାର । ଅଥଚ ମନେ ହେଉଛି, ଏ ସବୁ ଝୁଟ୍ଠ : ମିଛ । କାଦମ୍ବିନୀ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ନୁହେଁ, କି ସେ ତାର ସ୍ୱାମୀ ନୁହନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ବନ୍ଧନ ଲୁହାଶିକୁଳିରେ ହୋଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ମଲ୍ଲୀଫୁଲର ଡୋର ମାଳରେ ନୁହେଁ । ନିଜ ନିଜର କ୍ଷଣିକ ପ୍ରୟୋଜନ ଅନୁସାରେ ଦୁହେଁ ପରସ୍ପରକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଆସିଛନ୍ତି । ଏଥିରେ ଆତ୍ମାର ବୁଭୁକ୍ଷା ନାହିଁ କି ଅକୁଳତା ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଭିତରର ସେଇ ପ୍ରେମର ମଣିପଟି ଅଭୁକ୍ତ ତୃଷାର୍ତ୍ତ ହୋଇ ଠିଆହୋଇ ରହିଛି ଏହି ସଂସାର ବୃତ୍ତର ବାହାରେ, ନିର୍ବାସନରେ । ତାର ସବୁ ସ୍ୱପ୍ନ କଣ ଅପହଞ୍ଚ, ମରଣୋତ୍ତର ??

ହଠାତ୍ କାଦମ୍ବିନୀ ଚିତ୍କାରେଇ ଉଠିଲା । ତାର ସେହି ମୃଦୁ ଚିତ୍କାରରେ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନଙ୍କ ନିବଦ୍ଧ ଭାବ ହଠାତ୍ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ସେ ଚମକି ପଡ଼ି ଦେଖିଲେ ଶାୟିତା କାଦମ୍ବିନୀଙ୍କୁ ସେ ନିବିଡ଼ ଆକର୍ଷଣରେ ଭିଡ଼ି ଧରିଛନ୍ତି, ଆଉ କାଦମ୍ବିନୀ ତାଙ୍କଠୁ ମୁକୁଳିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି, ଫାଟି କହୁଛି—ଏତେ ସାହସ ! ଶୋଇଲା ବେଳେ ମୋ ମଥାର ସିନ୍ଦୁର ପୋଛିନେବୁ ? ମୋ ଲୁଗା ବଦଳାଇ ମତେ ଆନଲୁଗା ପିନ୍ଧାଇବ ! ଏତେ ସାହସ ? ଏତେ ଆସ୍ପର୍ଦ୍ଧା ? ମୁଁ କ'ଣ ତମ ମାଆ ପରି ହେଉଚି କି ? ?

କହୁ କହୁ କାଦମ୍ବିନୀ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନଙ୍କ ଉପରେ ଝାମ୍ପି ପଡ଼ିଲା । କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟରଞ୍ଜନ, କାମନାରେ ପ୍ରମତ୍ତ ନୁହେଁ ଆବେଗରେ ଜର ଜର ହୋଇ, ତଥାପି କାଦମ୍ବିନୀର ଉଦ୍ଧତା ପ୍ରାୟ ଦେହକୁ କୁଣ୍ଢେଇ ଧରି, ହୁଏତ ସେଠୁ ମଲ୍ଲୀ ବା ଗଙ୍ଗଶିଉଳିର ଗନ୍ଧ ଖୋଜି ଲାଗିଥିଲେ ।

ସମୁଦ୍ର

ଶ୍ରୀ ଗଡଣେଶ୍ୱର ମିଶ୍ର

॥ ଏକ ॥

ମୁଁ କେବେ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ସମୁଦ୍ର ଦେଖିଥିଲି, ମୋର ମନେ ନାହିଁ । ତଥାପି ଅନେକ ଥର ମୁଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି—ସମୁଦ୍ର ମୋତେ ପ୍ରଥମେ କେମିତି ଦିଶିଥିଲା—ମନେ ପକାଇବାକୁ । ବହୁ ଅନୁଭୂତ ବହୁ ଆଲୋକ ଅନ୍ଧାରର ଅଙ୍କାବଙ୍କା ରାସ୍ତାରେ ଏତେ ବାଟ ଆସିବା ପରେ, ଯେତେବେଳେ ଫେରିଚାହେଁ, ମୋତେ ସେଇ ଗୋଟିଏ ଦୃଶ୍ୟହିଁ ଦିଶେ—ସମୁଦ୍ର । ଶାନ୍ତ ପ୍ରଶସ୍ତ ଅଥଳ ଜଳରାଶି—ଅର୍ଦ୍ଧବୃତ୍ତାକାର ଜଳରାଶି—ଯେମିତି ବିସ୍ତୃତ ସ୍ଥଳ ଭାଗକୁ ଦୁଇ ବାହୁ ପ୍ରସାରି ଆଲିଙ୍ଗନ କରିଛି । ଉପରେ ଆକାଶ—ବିସ୍ତୃତ ଓ ନୀଳ—କେଉଁଠୁ ତା'ର ଆରମ୍ଭ, କେଉଁଠି ଶେଷ ଓ ସେଇ ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ମୁଁ ଦେଖିପାରେ ମୋ ନିଜକୁ—ଛୋଟ ଶିଶୁଟିଏ ମୁଁ—ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଆଖିରେ ଅନାଇଛି ସମୁଦ୍ରକୁ—କି ବିରାଟ, କି ରହସ୍ୟମୟ । କେତେ ବର୍ଣ୍ଣ, କେତେ ସଙ୍ଗୀତ ଓ ତା' ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଶିଶୁଟି, କେଡ଼େ କ୍ଷୁଦ୍ର, ସମୁଦ୍ର କୂଳର କଙ୍କଡ଼ାଟି ପରି । ମୁଁ ଠିକ୍ ଦେଖିପାରେ ସେ ଶିଶୁ ଭିତରେ ମୋ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣତାକୁ ଓ ସମୁଦ୍ର ଭିତରେ, ସମୟର ଅନନ୍ତ ରହସ୍ୟକୁ ।

ସେଇ ଦୃଶ୍ୟଟି ମୋ ଅତୀତର ସବୁଠାରୁ ପୁରାତନ, ପ୍ରିୟତମ ସ୍ମୃତି ।

॥ ଦୁଇ ॥

ସମୁଦ୍ର କୂଳକୁ ମୋତେ ପ୍ରଥମେ କିଏ ନେଇଥିଲା, ମୋର ମନେ ନାହିଁ । ତେବେ, ମୋର ବୁଢ଼ୀମା ହିଁ ମୋତେ ପ୍ରଥମେ ସେଠାକୁ ନେଇଥିବ । କାରଣ ସେଇ ତ ମୋତେ ପ୍ରଥମେ ପରିଚୟ କରାଇ ଦେଇଥିଲା ବାହାରର ପୃଥିବୀ ସଙ୍ଗେ । ଖୁବ୍ ପୁରୁଣା କଳଙ୍କି ଧରା ସମୟର ପ୍ରତୀକ ମୋର ବୁଢ଼ୀମା । ତା' ମୁହଁ ଆଜି ସଫା ମନେ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ତାକୁ ମନେ ପକାଇଲେ ସେଇ ସବୁ ପୁରୁଣା କାହାଣୀ—ଜଡ଼ିବୁଟି, ଗୁଣିଗାରୁଡ଼ି, ରଜାପୁଅ ରଜାଝିଅ, କୁହୁକ ଦେଶ, କାଉଁରିକାଠି—କେଜାଣି କାହିଁକି ଆପେ ଆପେ ମନେ ପଡ଼େ । ସେଇ ସବୁ କାହାଣୀ ତ ମୁଁ ତା'ଠାରୁ ପ୍ରଥମେ ଶୁଣିଥିଲି, ସବୁ ପିଲାମାନେ ବି ସେମାନଙ୍କ ବୁଢ଼ୀମାଠାରୁ ଏମିତି କାହାଣୀ-ସବୁ ଶୁଣିଥାନ୍ତି । ମୋଟ ଉପରେ ମୋ ବୁଢ଼ୀମା ମୋ ପିଲାଦିନେ ମୋ ସମ୍ମୁଖରେ

କଳ୍ପନାର ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ଦୁନିଆ ମେଲାଇ ଧରିଥିଲା । ତେଣୁ ବୁଢ଼ୀମାଙ୍କୁ ମନେ ପକାଇଲେ ସେଇ ସ୍ୱପ୍ନ ଓ କଳ୍ପନାର ଦୁନିଆଟି ତା ସଙ୍ଗେ ଟାଣିହୋଇ ଆସେ ।

କିନ୍ତୁ ଖାଲି ସ୍ୱପ୍ନ ଓ କଳ୍ପନାର ଦୁନିଆ ସଙ୍ଗେ ନୁହେଁ, ବାସ୍ତବ ଦୁନିଆ ସଙ୍ଗେ ମଧ୍ୟ ମୋର ପ୍ରଥମ ପରିଚୟ କରାଇଥିଲା ସେଇ ବୁଢ଼ୀମା । ଆମ ସାହିର ଅନ୍ଧାରୁଆ ଗଳିହିଁ ଯେ ସାରା ପୃଥିବୀ ନୁହେଁ—ତା ବାହାରେ ବି ପୃଥିବୀ ଲମ୍ବିଛି—ଆଗକୁ, ଆହୁରି ଆଗକୁ—ହୁଏତ ସମୁଦ୍ର ଯାଏଁ—ଏକଥା ମୁଁ ତା'ରି ଯୋଗେ ବୁଝିଲି । ଆମ ସାହିଠାରୁ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ସେଇ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ପୋଖରୀ, ଗୁରିପାଖେ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ଦୋକାନ, ଲୋକ ଗହଳି—କମ୍ବା ମାଟି ତଳକୁ ପାହାଚ ପାହାଚ ଓହ୍ଲାଇଗଲେ ଯେଉଁ ଗ୍ରେଟ ଦେଉଳଟି ଓ ତା' ଭିତରେ ଅଣ୍ଟା ନଇଁ ଯାଇଥିବା ବୁଢ଼ା ପୂଜାରୀ; ଏମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଓ ଏଇମାନଙ୍କ ଭିତର ଦେଇ—ବାହାରର ଦୁନିଆ ସଙ୍ଗେ ମୋର ପ୍ରଥମ ପରିଚୟ । ନେପଥ୍ୟରେ, ମୋର ବୁଢ଼ୀମା ।

॥ ତିନି ॥

ସମୁଦ୍ର ସହିତ ସେଇ ମୋର ପ୍ରଥମ ଦେଖା କି ନା—ମୁଁ ଜାଣେ ନା । କିନ୍ତୁ ସେ ଦିନଟି ମୋର ବେଶ୍ ମନେ ଅଛି ଓ ସେଦିନ ମୋ ମନରେ ଯେଉଁ ବିସ୍ମୟ ଜାଗି ଉଠିଥିଲା, ଆଜି ବି ସେ ଭାବ କଟି ନାହିଁ । ସେଦିନ ସମୁଦ୍ର କୂଳେ କ'ଣ ଗୋଟାଏ ମେଳା ହେଉଥାଏ । ଖୁବ୍ ସକାଳୁ ବୁଢ଼ୀମା ହାତ ଧରି ଆମ ସାହି ଓ ଆଉ କେତୋଟି ସାହି ପାରି ହୋଇ ମୁଁ ହଠାତ୍ ବାହାରି ପଡ଼ିଲି ଏକ ବିଚିତ୍ର ପୃଥିବୀକୁ—ଏକ ଅତି ପ୍ରଶସ୍ତ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଲୋକମୟ ରାଜ୍ୟକୁ—ସାହିମାନଙ୍କର ନୁଆଁଣିଆ ଗୁଳଘର, ଲୋମ ଉପୁଡ଼ା କୁକୁର ଓ ରାସ୍ତା କଡ଼ର ନର୍ଦ୍ଦମାସବୁ ହଠାତ୍ ଯେମିତି ବୁଢ଼ୀମାବର୍ଣ୍ଣିତ କେଉଁ ଯାଦୁକର ବୁଢ଼ାର କରାମତିରେ କୁଆଡ଼େ ଉଭେଇ-ଗଲେ—ହଠାତ୍ ମୋ ଆଗରେ ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ କୋଠାଘର (କିଏ ରହନ୍ତି ତା' ଭିତରେ ?), କାହିଁ କୁଆଡ଼େ ଲମ୍ବି ଯାଇଥିବା ଝାଉଁ ଜଙ୍ଗଲ (କିଏ ଲଗାଇଛି ଏ ସବୁ ?) ଓ ଶହ ଶହ ହଜାର ହଜାର ଚଳମାନ ମଣିଷ—(କେଉଁଠି ଥିଲେ ଏମାନେ, କୁଆଡ଼େ ଗ୍ଭଲିଛନ୍ତି ?) । ବିସ୍ମୟରେ ମୁଁ ହୁଏତ ଅଟକି ଯାଇଥାନ୍ତି କମ୍ବା ପାଟିକରି କାନ୍ଦି କହିଥାନ୍ତି—ବୁଢ଼ୀମା ଆ, ଘରକୁ ଯିବା । କିନ୍ତୁ ବୁଢ଼ୀମା ମୋ ହାତ ଧରି ମୋତେ ଟାଣିନେଲା ଆହୁରି ଆଗକୁ । ଓଃ କେତେ ରାସ୍ତା ଓ କେତେ ଲୋକ ଗହଳି । ମଝିରେ ମଝିରେ ଜଣେ ଜଣେ ବେଲୁନ୍‌ବାଲା କମ୍ବା ମୁଆଁବାଲା ।

ହଠାତ୍ ଏ ପୁଣି କ'ଣ ! ଏ କି ଶବ୍ଦ ? ଶୀତ ରାତିରେ ବୁଢ଼ୀମା କୋଳରେ ଜାକିଜୁକି ହୋଇ ଶୋଇ ଏମିତି ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଅନେକ ଥର ମୁଁ ବୁଢ଼ୀମାଆକୁ ଡରରେ କୁଣ୍ଢାଇ ଧରିଚି । ବୁଢ଼ୀମା କହିଚି—ଶୋଇପଡ଼, ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଜୁଚି । କିନ୍ତୁ

ଏତେ ନିକଟରେ ଏତେ ଜୋର୍‌ରେ ଏ ଶବ୍ଦ ଆଗରୁ କେବେ ଶୁଣି ନଥିଲି। ବୁଢ଼ୀମା ମୋ ହାତଟାକୁ ଜୋର୍‌ରେ ହଲାଇ ଦେଇ କହିଲା—ଦେଖ୍, ସମୁଦ୍ର !

ସେ ଏକ ବିଚିତ୍ର ଅନୁଭୂତି। ଅକସ୍ମାତ୍ ଏତେ ବିରାଟ ଏତେ ସୁନ୍ଦର ଏତେ ନୂତନ ଗୋଟାଏ ବସ୍ତୁକୁ ଏତେ ନିକଟରେ ଦେଖି କ'ଣ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ହେବ, ମୁଁ ଜାଣିପାରିଲି ନାହିଁ। ଏତେ ବିରାଟ ବସ୍ତୁକୁ ହଠାତ୍ ସଙ୍କୁଚିତ କରି ପାରିବାର ଶକ୍ତି—ଯେଉଁ ଶକ୍ତି ବଳରେ ଆମେ ଏହି ସୀମାହୀନ ସୃଷ୍ଟିକୁ ବୁଝିଥାଉ ବା ବୁଝିବାର ଛଳନା କରିଥାଉ—ମୋର ସେତେବେଳେ ନଥିଲା (ବର୍ତ୍ତମାନ ବି ନାହିଁ।)—ସମୁଦ୍ରଟା କି ବସ୍ତୁ ? ଅସରନ୍ତି ଜଳ, ବେଳାଭୂମି ଠାରୁ ଦିଗନ୍ତ ଯାଏଁ ? ନା ଖାଲି ଗୋଟାଏ ସୁନୀଳ ଗମ୍ଭୀର ଜୀବନ୍ତ ବସ୍ତୁଟି ? ସମୁଦ୍ର ଯଦି କେବଳ ଅସଂଖ୍ୟ ଜଳକଣାର ସମଷ୍ଟି, ତେବେ ଏ ସଙ୍ଗୀତର ଅର୍ଥ ବା କ'ଣ ? ତା'ର ତରଙ୍ଗସବୁ କେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପୁଣି କାହା ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ପ୍ରବଳ ପରାକ୍ରମୀ ସମ୍ରାଟ ପରି କୂଳକୁ ଧାଇଁଛନ୍ତି ଓ ପୁଣି ନିଃସହାୟ ନାରୀ ପରି, ଧବଳ ବାଲୁକା ଶଯ୍ୟା ଉପରେ ଲେଟି ଯାଉଛନ୍ତି ? କେବେଠାରୁ ଏ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି ଓ କେବେ ଶେଷ ହେବ ? ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁର ଜନ୍ମ ଓ ବିଲୟ ପରି ସମୁଦ୍ରର ବି ଜନ୍ମ ଓ ବିଲୟ ଥିବ ନିଶ୍ଚୟ।

ଏ ସବୁ ଦାର୍ଶନିକ ତତ୍ତ୍ୱ ସେତେବେଳେ ମୋ ମନକୁ ଆକ୍ରାନ୍ତ କରି ନଥିବ ସତ, କିନ୍ତୁ ଅବାକ୍ ବିସ୍ମୟରେ ମୁଁ ଖାଲି ସମୁଦ୍ରକୁ ଅନାଇଲି। ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଖି ପାଉଛି, ଖାଲି ସମୁଦ୍ର ଓ ତା'ପରେ—ଯାହା ଆଖି ଦେଖିପାରୁ ନାହିଁ—ତା'ବି ସମୁଦ୍ର। ଏମିତି ସମୁଦ୍ର କୂଳେ କୂଳେ ଯଦି ଜଣେ ଗୁଲେ (ସାଙ୍ଗରେ ବୁଢ଼ୀମା ଥିଲେ ଆଉ ଡର କ'ଣ ?), କେଉଁଠି ପହଞ୍ଚିବ ଶେଷରେ ? ପୃଥିବୀ ଯେଉଁଠି ସରିଛି ଓ ଆକାଶ ପୃଥିବୀ ଯେଉଁଠି ମିଶିଛି, ସେଇଠି ନିଶ୍ଚୟ।

ଆମ ସାହିର ସେଇ ଅନ୍ଧ ପିଲାଟି—ଯାହା ମୁହଁ ଉପରେ ଖଇପରି ବସନ୍ତ ଚିହ୍ନ—କହୁଥିଲା, ପୃଥିବୀ ସରିଲେ ଆଉ ଦୁଇଟି ରାଇଜ ପଡ଼େ—ସ୍ୱର୍ଗ ଓ ନରକ। ସ୍ୱର୍ଗରେ ଦେବତାମାନେ ରହନ୍ତି—ସେଠି କ'ଣ ନାହିଁ ? ଧୂଳିମାଟି ସବୁ ସୁନା, ଘର ସବୁ ହୀରା ନୀଳାରେ ତିଆରି। ଭଲ ମଣିଷମାନେ ମଲାପରେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯାଆନ୍ତି। ଆଉ ଯେଉଁମାନେ ପାପୀ, ସେମାନେ ମଲାପରେ ଯାଆନ୍ତି ନରକକୁ। ନରକରେ ଯମ ଦୂତମାନେ ଗରମ ଟକ ଟକ ତେଲ ହାଣ୍ଡିରେ ପାପୀମାନଙ୍କୁ ପକାନ୍ତି। କଟୁରୀରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି କାଟନ୍ତି।

ସମୁଦ୍ର କୂଳେ ଜମା ହୋଇଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଅନାଇଲି। ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ଏତେ ଲୋକ ଆଗରୁ ଦେଖି ନଥିଲି ନିଶ୍ଚୟ। କେତେଜଣ ସମୁଦ୍ର ପାଣିରେ ଗାଧୋଉଥିଲେ, ଅନେକ ସମୁଦ୍ର କୂଳରେ ବୁଲୁଥିଲେ। କାହିଁ, କେହିତ ଚିହ୍ନା

ନଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ । ମୁଁ ବୁଢ଼ୀମା ହାତକୁ ଜୋର୍‌ରେ ଚୁପି ଧରିଲି । ଆମ ସାହିର ଯେଉଁମାନେ ବଡ଼ ଲୋକ, କୋଠାଘରେ ରହନ୍ତି, ଘରେ ସୁନ୍ଦାସ୍ତ୍ରୀ ରଖିଛନ୍ତି ଓ କଥା କହିଲାବେଳେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଦୁଇ ଓଠ ଭିତରେ ସିଗାରେଟ୍ ଚୁପି ଧୂଆଁ ଛାଡ଼ନ୍ତି,କିମ୍ବା ଆମ ସାହିର ଯେ ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ବଳୁଆ ମୋଟା ଲୋକ, ଯାଇ ଯାତ ବେଳେ ନାଗ, ବନ୍ଧାଏ ଓ ଛାଡ଼େ ଚଢ଼େଇନେଦା ଏକାଥରେ କେମିତି ଖାଇଦେଲା, ସେଇକଥା ଏଠି ସେଠି ବର୍ଣ୍ଣନା କରେ—ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଆହୁରି ବଡ଼ଲୋକ ଆହୁରି ବଳୁଆ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି, ଏକଥା ବି ମୁଁ ସେଦିନ ପ୍ରଥମେ ବୁଝିଲି । କେହି ଖୁବ୍ ଗୋରା ଓ ଡେଙ୍ଗା ଲୋକ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଝିଅ ସହିତ ଗୋଟିଏ କାର୍‌ରୁ ଓହ୍ଲାଇ ସମୁଦ୍ର କୂଳକୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଚାଲି ଆସୁଥିଲେ । ଏତେ ସୁନ୍ଦର ଲୋକ ମୁଁ ଆଗରୁ କେବେ ଦେଖି ନଥିଲି । ହେଇ, ସେ ହସୁଛନ୍ତି—ତାଙ୍କ ଦାନ୍ତ କି ଧଳା— ସେ ସିଗାରେଟ୍ ଖାଉ ନାହାନ୍ତି, ଗୋଟାଏ ଛୋଟ ନଳ ପାଟିରେ ପୂରାଇ ଧୂଆଁ ଛାଡ଼ୁଛନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କ ପଛରେ କି ପ୍ରକାଣ୍ଡ କୁକୁର—କୁକୁର ବି ଏତେ ବଡ଼ ଅଛନ୍ତି ? ମୁଁ ବୁଢ଼ୀମାକୁ ପଚାରିଲି, ବୁଢ଼ୀମା, ଏଇଟା କି କୁକୁର ? ବୁଢ଼ୀମା କାହିଁକି କେଜାଣି, ମୋ ପାଟି ଉପରେ ତା ପାପୁଲିଟା ମାଡ଼ି ଦେଇ କହିଲା, ଚୁପ୍ ଚୁପ୍ । ତା'ଆଡ଼େ ଚାହାଁନା । ବାଘୁଆ କୁକୁର ରାଗିଗଲେ ଏକାବେଳେ ତଣ୍ଟି କି ଧରେ ।

ମୁଁ କୁକୁର ଆଡ଼େ ନଚାହିଁ ସମୁଦ୍ରକୁ ଚାହିଁଲି । ସମୁଦ୍ରର ପାହାଡ଼ ପରି ଢେଉମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ହଳି ଡଙ୍ଗା ସବୁ ଅଦଳିଲା କମେ ଭାସି ଯାଉଥିଲେ ଓ ଡଙ୍ଗା ଭିତରର କଳା କଳା ମଣିଷମାନେ କାତ ମାରିବାବେଳେ ନାଚଲି ପରି ଦିଶୁଥିଲେ । ଆଉ କେତେକ ନୋଳିଆ ସମୁଦ୍ର କୂଳେ ଧାଡ଼ି ହୋଇ ଠିଆହୋଇ ସମୁଦ୍ର ଭିତରୁ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଦଉଡ଼ି ଟାଣିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ ।

'ହେଇନେ'—ବୁଢ଼ୀମା ଡାକରେ ଚମକ ପଡ଼ି ଦେଖେତ ବୁଢ଼ୀମା ହାତରେ ଦୁଇଟା ଦେଖମୁଆଁ ଧରି ମୋ ଆଡ଼କୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଉଚି ଓ ବୁଢ଼ୀମା ପାଖରେ, ମୁଣ୍ଡରେ ଏକ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ପସରା ମୁଣ୍ଡାଇ, ଆମ ସାହିର ମଦନା ଗୁଡ଼ିଆ । ଏତେ-ବେଳକେ ଜଣେ ଚହ୍ନାଲୋକ ଦେଖି ମନରେ ସାହସ ଆସିଲା । ମୁଆଁ ଦୁଇଟା ଦୁଇ ହାତରେ ଧରି ମଦନା ଗୁଡ଼ିଆର ପସରାକୁ ଅନାଇଲି । ପସରାରେ ମଦନା ବହୁ କିସମର ଖାଇବା ଜିନଷ ରଖିଥିଲା । ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ଆଉ କେତେଜଣ ଲୋକ ମଦନା ପାଖକୁ ଲାଗି ଆସିଲେ ଓ ମଦନା ଆମଠାରୁ ମୁହଁ ବୁଲାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ତା ଜିନଷ ବିକିବାରେ ଲାଗିଲା ।

ମୁଆଁ ଖାଇଲାବେଳେ ମୁଁ ଥରେ ସମୁଦ୍ରକୁ ଓ ଥରେ ଲୋକ ଗହଳିକୁ ଅନାଉଥାଏ । ସମୁଦ୍ର ମୁଁ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ଦେଖୁଚି, ଲୋକ ଗହଳରେ ମଧ୍ୟ କେହି ମୋର ଚହ୍ନା ନାହିଁ । ଚହ୍ନା ଲୋକ କେବଳ ମଦନା ଗୁଡ଼ିଆ । ସେ ତାର

ବ୍ୟବସାୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ଗରିବମାନଙ୍କୁ ଜିନଷ ଦେଇ ପଇସା ଗଣି ରଖିଲାବେଳେ କେଜାଣି କାହିଁକି ସେ ଅତି ଅସହାୟ ଓ ଦରିଦ୍ର ଦିଶୁଥାଏ । ଅଥଚ ମଦନ ଗୁଡ଼ିଆ ଆମ ସାହିର ଜଣେ ଦାମୀ ଲୋକ, ତାଙ୍କୁ କେହି କେହି 'ମହାଜନ' ଡାକନ୍ତି । ସକାଳୁ ତାର ନୂଆଁଣିଆ ଘର ଘରର ସିମେଣ୍ଟ ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ଟଙ୍କାମାଲ୍ ପକାଇ ବସି ସେ ଦାନ୍ତ ଘଷୁଥାଏ ଓ ପିଣ୍ଡା ତଳକୁ 'ଅ' 'ଅ' କରି ଛେପ ପକାଉଥାଏ । ତାର ଗୋରା ମାଂସଳ ଦେହ ତାଙ୍କୁ ଭଲ ମାନେ ଓ ସକାଳେ ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ବସି ଦାନ୍ତ ଘଷିଲାବେଳେ ସତରେ ସେ ମହାଜନ ପରି ଦିଶେ । ସେତେବେଳେ ଦୁଇ ଚାରି ଜଣ ଲୋକ ଯାଇ ଦାଣ୍ଡରେ ଠିଆ ହୋଇ କମ୍ବା ନିକଟରେ କାହା ପିଣ୍ଡାରେ ବସିପଡ଼ି ମଦନା ଗୁଡ଼ିଆର ଅନର୍ଗଳ ଭାଷଣ ଶୁଣନ୍ତି । କ'ଣ ସେ ଗପେ, ମୁଁ ଠିକ୍ ଜାଣେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କଥାକୁ ଲମ୍ବାଇ ଓ ସେଥିରେ ନିଜ ମନରୁ କିଛି ମିଶାଇ ତାକୁ ସେ ଏକ ଅତି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ଘଟଣାରେ ପରିଣତ କରିପାରେ । ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ବୁଲିବେଳେ ସେ କେମିତି ମୁଣ୍ଡରେ ଠେକା ଭିଡ଼ି ହାତରେ ଠେଙ୍ଗା ଧରି ଏକୁଟିଆ ଚାଲି ଚାଲି ପୁରୀ ସମୁଦ୍ର କୂଳରୁ 'କଣାରଖ' ଦେଉଳଯାଏଁ ଯାଏ, ସେ ଲୋମହର୍ଷଣକାରୀ ବର୍ଣ୍ଣନା ତାଠାରୁ ମୁଁ ଏକାଧିକ ବାର ଶୁଣିଛି । ସାହି ଲୋକଙ୍କ ଆଗରେ ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ଅଭିଯାନର କାହାଣୀ ସେ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳେ, ମୁଁ ଓ ମୋର କେତେଜଣ ସାଙ୍ଗ ଦୂରରେ ଠିଆହୋଇ ତାହା ଶୁଣୁ ।

ଆଜି କିନ୍ତୁ ଏଇ ବିସ୍ତୃତ ସମୁଦ୍ର କୂଳ ଓ ଅସରନ୍ତି ଲୋକ ଗହଳି ଭିତରେ, ଆମ ସାହିର 'ମହାଜନ', ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ଅଭିଯାନର ନାୟକ ମଦନା ଗୁଡ଼ିଆ କେମିତି କରୁଣ ଓ ଅସହାୟ ଦିଶୁଥିଲା । ସେ ତାର ପସରାରୁ ଜିନଷ ଦେଇ ଗରିବମାନଙ୍କ-ଠାରୁ ପଇସା ରଖିଲା ବେଳେ ମୋତେ ଲାଗୁଥିଲା, ସେ ଯେମିତି ତା' ଗରିବମାନଙ୍କ-ଠାରୁ ଅନେକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଆମ ସାହି ଭିତରେ ଯେ ତାର ଗୋରା ମାଂସଳ ଦେହକୁ ହଲାଇ ହଲାଇ ଚାଲିବେଳେ ମୁରବି ପରି ଦିଶେ, ବାହାରେ ଯେମିତି ସେ ସବୁର ଦୟାର ପାତ୍ର । କେହି ତା ଭାଷଣ ଶୁଣି ପ୍ରଶଂସା କରୁ ନାହାନ୍ତି । ତା ଠାରୁ ଜିନଷ ନେଇ ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ପଇସା ପକାଇ ଦେଇ ବେପରୱା ଭାବରେ ଚାଲି-ଯାଉଛନ୍ତି ।

ବୁଢ଼ୀମା ହାତ ଧରି ସମୁଦ୍ର କୂଳରୁ ଘରକୁ ଫେରିଲା ବେଳେ ମୁଁ ବୁଲି ବୁଲି ମଦନାଗୁଡ଼ିଆକୁ ଅନେକ ଥର ଅନାଇଲି; କିନ୍ତୁ ଅସରନ୍ତି ଲୋକ ଗହଳି ଭିତରେ ସେ ଓ ତାର ପସରା ସେତେବେଳକୁ କୁଆଡ଼େ ହଜି ଯାଇଥିଲେ ।

ନିଶା

ଶ୍ରୀ ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦ ଦାନୀ

ୟୁକାଲିପଟସ୍ ଗଛ । ଡେଙ୍ଗା ଡେଙ୍ଗା । ଧାଡ଼ିଏ । ରାସ୍ତା କଡ଼ରେ—କଲେଜ କଂପାଉଣ୍ଡ ରାସ୍ତା । ···ଏବଂ ତା ପାଖକୁ ଦେବଦାରୁ ଗଛ । ମୋଡ଼ି ମୋଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ି । ଆଉ ଧାଡ଼ିଏ ସେଇ ରାସ୍ତାର ଅନ୍ୟ କଡ଼ରେ ।

ଏବେ ନିଶା କାଳ । କଲେଜ ପଡ଼ିଆ ଉପରେ । ୟୁକାଲିପଟସ୍ ଓ ଦେବଦାରୁ ଗଛ ଉପରେ ରାତି ସବାର ହୋଇଛି । କଲେଜ ବାରଣ୍ଡାରେ, ଗାର୍ଡ଼ନର ଲନ୍‌ମାନଙ୍କ ଉପରେ ରାତି ହାକମିଗିରି ଚଳେଇଛି । ସହର ଉପରେ ହଣ୍ଟର ଚଲେଇଛି ରାତି । ଚୁପ୍‌ଚାପ ସହର । ସେ କାନ୍ଦିପାରୁ ନାହିଁ ବା ଚୁପ୍ ରହିପାରୁ ନାହିଁ । ଯେ ଆଲୁଅଗୁଡ଼ାକ ଦାନ୍ତ ନିକାଳି ନିଜର ଦୈନ୍ୟ କଥା କହୁଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ରାତି ଆହୁରି ଚାବୁକ ମାଡ଼ରେ ଅନ୍ଧାର କରୁଛି । କଲେଜ ଶୋଇପଡ଼ିଛି, ଡରରେ ଛାନିଆ ହୋଇକି ! ଶୋଇଛି ନା ଚେଇଁଛି, ଜାଣି ହେଉନାହିଁ ।

···ଏବଂ ଏଭଳି ଏକ ରାତି । ରାତି ପ୍ରାୟ କେତେ ହେବ ? କେଜାଣି ? ସେ କଥା ରାତି ହିଁ କଥା । ୟୁକାଲିପଟସ ଓ ଦେବଦାରୁ ଗଛରେ ରାତିର ବୋଝ ହିଁ କହିବ । 'ଜୀବନାନନ୍ଦ' ସେ ରାତିରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ, ଚାହିଁଛି ପଡ଼ିଆକୁ, ୟୁକାଲିପଟସ୍ ଓ ଦେବଦାରୁ ଗଛକୁ । କଲେଜ କରିଡୋରରୁ ତା' ମନ ବେଦୀରେ କୀର୍ତ୍ତନ । ସେ କୀର୍ତ୍ତନ ଯାହାର କି ହେଉ ଆଓ୍ୱାଜ ବେଶ୍ ଶୃଙ୍ଖଳକର—ଝନ୍ ଝନ୍···ବୋଲି ନଚେଇ ଶୌର···ବୋଲି···

ଜୀବନାନନ୍ଦ ଏଥରକ ଚାହିଁଛି ହଷ୍ଟେଲକୁ । ଉଭୟ ହଷ୍ଟେଲରେ ରାତି ପଶିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି ଏବଂ ଅର୍ଦ୍ଧାଧିକ ବିଜୟଲାଭ କରି ସାରିଛି । ଅନେକ କୋଠରିରେ ଆଲୁଅର ଦାନ୍ତ ନିକୁଟିବା ଶବ୍ଦ । ଜୀବନ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଛି ।

“ରାତି ! ତମେ ମାୟାବିନୀ । ତମେ ଲଘୁ । ତମେ ଗୁରୁ । ତମେ ସ୍ୱର । ତମେ ସମ୍ଭାର । ତମେ ଯୌବନ । ତମେ କାମା-କାମାସ୍ମିନୀ । ରାତି, ତମେ ପୁଣି ବୃଦ୍ଧା । ତମେ କୁରୂପା । ବିଗତଯୌବନା । ବସ୍ତୁତଃ ତମେ ଏକ ରସାତ୍ମକ ମିଶ୍ରଣ···’ —ଜୀବନାନନ୍ଦର ମନରେ ନିଶାକାଳ ଆରମ୍ଭ କରିଛି ନର୍ତ୍ତନ । କଥକ । ପଲ୍ଲବ । ବେପଥୁ···

ନୃତ୍ୟର ଅଥୟ ତାଳରେ ଜୀବନର ଇଚ୍ଛା ଏକ ଅଦ୍ଭୁତ ରୂପ ଧାରଣ କଲା । ତାʼପର ଜୀବନ ନିଜ ଦେହକୁ ଚାହିଁଲା । ସେ ଦେହରେ ଉନବିଂଶତି ବର୍ଷର ସବୁଜ ଓ ନାଲି ଦାଗ । ସେ କଲେଜ ଛାଡ଼ି ସାରିଛି । ଜୀବିକାର ବ୍ୟାକୁଳତା ତାʼ କଲେଜ ଠାରୁ (ହୁଏତ ନିଜଠାରୁ) ଛଡ଼େଇ ନେବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଛି ଖୁବ୍ । କିନ୍ତୁ ପାରିଛି କି ? କଲେଜ କାନ୍ଥର ପ୍ରତି ବାଲିକଣା କି କଥା କହି ପାରନ୍ତି ତାʼ ବିଷୟରେ, ଏବଂ ଆଉ କି କାହାର । ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀର । କାହାଣୀର ।

ଜୀବନର ଇଚ୍ଛା ଅସମ୍ଭବ ଭାବରେ ନୃତ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିଛି । ତାʼର ଇଚ୍ଛା ହେଉଛି କଲେଜ କରିଡୋରରେ ଗଡ଼ିବାକୁ । ପଡ଼ିଆରେ ଗଡ଼ିବାକୁ । କଲେଜ ରାସ୍ତାରେ ଗଡ଼ିବାକୁ । ୟୁକାଲିପଟସ୍ ଗଛରେ ଚଢ଼ିବାକୁ । କଲେଜ ବିଲ୍‌ଡିଙ୍ଗ୍ ଉପରେ ଦୌଡ଼ିବାକୁ । କିନ୍ତୁ ଦେହ ? ଦେହ ଓ ମନ ପରିପୂରକ କି ? ମନ ମଦ ପିଏ । ଦେହ ବି । ନିଶା ତେବେ କାହାର ବେଶୀ ? ଦେହକୁ ମନ ହୁଏତ ଥାପଡ଼ ମାରିପାରେ ।

ତାହାହିଁ ହେଲା ଯେ ଆପଡ଼ ମାରିଲା ଦେହକୁ ମନ । କରିଡୋରରୁ ପଡ଼ିଆ ଉପରକୁ ଉପରକୁ କୁଦା ମାରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲା ଜୀବନର । ୟୁକାଲିପଟସ୍ ଗଛର ଡେଙ୍ଗା ଶାଖାରୁ ପତ୍ରମାନେ ହଜାର ହଜାର ସଂଖ୍ୟାରେ ହଜାର ବାର ମନାକଲେ । ଦେବଦାରୁ ଗଛର ପତ୍ରମାନେ ଏଥିରେ ଯୋଗ ଦେଲେ—ନା··· ନା··· । ଜୀବନ ତେଣୁ ସିଧାସଳଖ ପାହାଚ ପରେ ପାହାଚ ଫଡ଼୍ ଫଡ଼୍ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ପଚାରିଲା—"କାହିଁକି ?"

ସେମାନେ ଯେମିତିକି କହିଲେ—"ତମେ ଯେହେତୁ ଜୀବନବାବୁ···"

ଜୀବନାନନ୍ଦବାବୁ । ସେ ବାବୁ । ରାସ୍ତା ଉପରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି । ତାକୁ ସଲାମୀ ଜଣାଉଛନ୍ତି ଗଛମାନେ । ପତ୍ରମାନେ । ତାରାମାନେ ଆକାଶର ଫୁଲ କି ? ସେ ଜୀବନବାବୁ । ଫୁଲ ତେବେ ଝରିବ କି ?

"ସେ ଜୀବନବାବୁ—ତାʼ ମନରେ ଆନନ୍ଦର କମ୍ପନ । ଆନନ୍ଦର ତେଣ୍ଟ୍ରୁସ୍ ଶବ୍ଦ । ସେ ବାବୁ । ବୁର୍ଜୁଆର ସ୍ୱର । ସେ ବାବୁ···ସେ ତେଣୁ ଇଚ୍ଛାର ପୂରଣ ଲାଗି ଆଗଭର ହୋଇଛି କି ? ଆରମ୍ଭ କରିଛି ପଡ଼ିଆରେ ଗଡ଼ିବାର । ପଡ଼ିଆରେ ଘାସ । ଘାସ ସାମାନ୍ୟ ଶୁଖି ଯାଇଛି । ଜୀବନବାବୁଙ୍କ ଭଳି ଘାସର ଶୁଖିବାଟା ହୁଏତ ହୋଇପାରେ । "ଆଚ୍ଛା, ଏହା କି ଋତୁ ?"—ଜୀବନ ମନେ ପକେଇଲା—"ବସନ୍ତ ଋତୁ ।"

ବସନ୍ତ ଋତୁ ପୁଣି ଆସିଛି । ଆଉଥରେ ଆସିଛି । ସବୁଥର ଭଳି ଆସିଛି । ଜୀବନ ଉପରେ ଖେଆଲ ତୋଳି ତୋଳି ଆସିଛି । ଆରେ, ହଁ, ତାʼ ସହିତ 'ଜଲି' ଆସିଛି କି ନାହିଁ । ପଚାର ପଚାର ତାକୁ । ଜଲି ଆସିଛି କି ନାହିଁ ଯେହେତୁ ସେ

ବସନ୍ତ ଋତୁ ପୁନଶ୍ଚ କଲେଜ ପଢ଼ାଆରେ । ଅଧିକନ୍ତୁ ରାତରେ । ନର୍ତ୍ତକୀ ରାତ । କିଏ ?···ଓ···ତୁମେ !

'ଜଲି' ! ଆସ ତମେ ଆସିବ ବୋଲି ମୋର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା । ମୁଁ ବି ବସୁଛି । ତମେ ବି ବସ ଏ ପଢ଼ାଆରେ । କେହି ନାହାନ୍ତି ଏଇଠି । ଭୟ ବା ଲଜ କରିବାର କଣ ଅଛି ? ବୋଉ, ବାପା, ଅପା, ଭାଇ, ପୂର୍ବୀସା, ବେହେରା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ତମେ ଠକିଦେଇ ଆସି ଯାଇଛ ନା ! ସ୍ୱୀ' କହି ଆସିଛ ଯେ ତମେ ଶିବାଣୀ ଘରକୁ ପଢ଼ିବାକୁ ଯାଉଛ । ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ ସ୍ୱୀ ମୋତେ ଜଣେଇଥିଲ ଏବଂ ତମେ ତମ କଥା ଭୁଲିଛ ଭୟ ନାହିଁ ଜଲି, ତମ ଘରେ ମୁଁ ନେଇ ତମକୁ ଛାଡ଼ି ଆସିବି । ଜଲି, ସତେ, ଭାରି ମଜାର କଥା ଗୋଟେ ମନେ ପଡ଼େ । ଶୁଣି, ତମେ ପୁଣି ଥରେ ହସିପାର ।

ଯେ ସେଦିନ ପ୍ରଥମ ଶୋ'ରେ ତମ ବାପା, ତମ ବୋଉ ଓ ଅପା ଗଲେ ସିନେମା । କଣ ଗୋଟେ ଭଲ ଖେଳ ଚାଲିଥିଲା ହୁଏତ ? ହଲ ଭିତରେ ମୁଁ ଦେଖି-ପାରିଥିଲି । ଖୋଜୁଥିଲି ତମକୁ । ନା, ତମେ ନଥିଲ । ହଲ ଭିତରେ ଖୁବ୍ ଗରମ ହେଲା । ଉତ୍ତାପ ଜମିଲା ଦେହରେ । ହଲରୁ ବାହାରି ଆସି, ହୋଟେଲରୁ କିଛି ପାଣି ପିଇଲି । ଗରମ ମରିଲା ନାହିଁ । ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ପାଦ ପକେଇ ସିଧା ତମ କୋଠରି-ଝରକାରେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକାଇଲି ।

ତମେ ଗାଉଥିଲ ଗୀତ । ଗୁଣୁଗୁଣୁ । ଯୌବନର ଫୁଲମାନେ ସେ ଗୀତରେ ଫୁଲି ଉଠୁଥିଲେ । ତମେ ଘୁରି ବୁଲୁଥିଲ କୋଠରି ଭିତରେ । ଚେୟାର ଉପରେ ବସି କି ଏକ ଇଚ୍ଛାରେ, ଗୋଟିଏ ବଧା ଟେବୁଲ ଉପରେ ମାରି ଛିଡ଼ା ହେଲ ପୁଣି ।

ଡାକିଲି—'ଜଲି !' ଧୀରେ । ତମ ଗୁଣୁଗୁଣୁ ଗୀତ ଭଙ୍ଗିଲା । ଚମକି ଉଠିଲ । ଦାର ଆଉଜା କବାଟକୁ ଆଉଜେଇ ଆଣି ଝରକା ନିକଟକୁ ଆସି କହିଲ—"ତମେ ! ତମେ ଚାଲିଯାଅ···"

"ମୁଁ ଯେ ଚାଲି ଆସିଛି ହଲରୁ "

"ହଁ, ସେଇଠିକି···"

"କିନ୍ତୁ···" × ×

କିନ୍ତୁଟାଇ ଏକ ବିରାଟ କିନ୍ତୁ । ଆଚ୍ଛା, ଏବେ ଏ ପ୍ରସଙ୍ଗଟା ଏଇଠି ଥାଉ ତ !···

ଜଲି ! ତମେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାହାହେଉ, ଆଜିଭଳି ରାତିରେ ଏଠିକି ଆସି ଯାଇଛ । ମୁଁ ଯଦି ଆଜି ତମକୁ କହିବି—"ଜଲି ତମେ ଚାଲିଯାଅ···"

ଆହା, ସତେ ଚାଲିଗଲ । ମୋ ମନରୁ ଚାଲିଗଲ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁକି ? ସତରେ···

…ଯେହେତୁ କଲେଜ ପଡ଼ିଆରେ ପଦଶବ୍ଦ । ହତ୍ୟାକାରୀର ? ନା, ଗୋଟାଏ ନିଶାର୍ତ୍ତ, ଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମୀ ଷଣ୍ଢ ପଡ଼ିଆ ଉପରେ ବୁଲୁଛି ହେଉଛି ।

ସାଥି ସହ ସେ ବି ଲଢ଼େଇ କରିଛି । ଆହା, କ୍ଷତାକ୍ତ ଯକ୍ଷ ସମ ତମେ ବି ବିରହୀ ଶିବଭକ୍ତ । କାହାର ଖୋଜରେ ? କେଉଁ ଶାଳଗ୍ରାମର ?

ଷଣ୍ଢ ଟିକିଏ ବି ନଗୁହିଁ, ସେପଟେ ଏକ ନିର୍ବୋଧଭଳି ଛିଡ଼ା ହୋଇଛୁ ।

ଜୀବନ ତାକୁ ଚାହିଁଲା । ତା' ସହିତ ବନ୍ଧୁତ୍ୱ କରିବାର ଇଚ୍ଛା ପୁଣି ଅଭୂତ ହେଲା । "କମ୍ ମାଇ ଡିଅର ଫ୍ରେଣ୍ଡ୍, ମେକ୍ କମ୍ରେଡ୍, ଆସ । ତମେ ଏକା । ପାଦ ମିଳେଇ ଚାଲିବା ।"

କିନ୍ତୁ ନିର୍ବୋଧ ଭଳି ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଷଣ୍ଢ କଣ ବୁଝିବ ଜୀବନର ଚିନ୍ତାକୁ ? ଜୀବନ ଏକ ଅନୁଚ୍ଚାରିତ ସ୍ୱର । ସେ ସ୍ୱର ଚିହ୍ନିବା ହେଲେ ସିନା ତା' ପାଇଁ ! ତଥାପି ସେମାନେ ବନ୍ଧୁ । ଆଜି ରାତିକ ପାଇଁ ହେଲେ ବନ୍ଧୁ ।

ୟୁକାଲିପଟାସ୍ ଗଛ ଓ ଦେବଦାରୁ ଗଛର ପତ୍ର ଶିରଶିର କଲେ । ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇଲେ । ପବନରେ ଦୋଳି ଖେଳିଲେ । ଜୀବନକୁ ପୁଣି ଡାକିଲେ । ଆସିବା ପାଇଁ । ଷଣ୍ଢକୁ ଅନେଇ ଜୀବନ କହିଲା—"ସଖା, ତମେ ଟିକେ ଅପେକ୍ଷା କର । ସେମାନେ ଡାକୁଛନ୍ତି । ସଖୀମାନେ ଡାକୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ଆସେ ଟିକେ…"

"ଆରେ ତମେ ଯେ ଜଲି ! …କି ମଜା, କି ମଜା । ତମେ ଏ ଦେବଦାରୁ ଗଛ ତଳେ । ତମେ ଚାଲି ଯାଇଥିଲ ପରା ! ପୁଣି ଆସିଗଲ । କି ଲୁଚକାଳି ଖେଳ ଏ ? "

ଜୀବନର ମନରେ ଇଚ୍ଛାର ଉନ୍ମତ୍ତତା । ନୃତ୍ୟ । ମନର ନୃତ୍ୟ । କୁହୁକ ।
ଜଲି ଛିଡ଼ା ହୋଇଛୁ ସେମିତି ।

"ଆଚ୍ଛା ଜଲି, ଏଇଠି ଏ ଦେବଦାରୁ ଗଛ ତଳେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବ ନା କଲେଜ ବାରଣ୍ଡାରୁ ଯେବେଏ ଚକ୍କର ମାରି ଆସିବା ଆମେ । ଭାରି ମଜା ହେବ । ବେଶ୍ ମଜା ହେବ । ତମେ ମୋଟେ ଶୁଣୁନାହିଁ । ଆଚ୍ଛା, ବର୍ତ୍ତମାନ ଯଦି କ୍ଲାସ ଥାନ୍ତା । ଯଦି ବର୍ତ୍ତମାନ ବ୍ୟାଡ୍‌ମିଣ୍ଟନ ଖେଳ ଚାଲିଥାନ୍ତା ହଲରେ । ସତ କହ, ଆସନ୍ତ ନାହିଁ ? ମୋ ରାଣ,ଆସନ୍ତ କି ନାହିଁ ? କହିଲ, ମନେ ପଡ଼ୁଛି କି ନାହିଁ,ଏଥର ଡିସେମ୍ବରରେ ହୋଇଥିବା ଇଣ୍ଟର କଲେଜ ବ୍ୟାଡ୍‌ମିଣ୍ଟନ ସିଙ୍ଗଲ ମ୍ୟାଚ କଥା ।

ତମେ ଅନ୍ତତଃ ମୋତେ ପଚିଶ ଥର କହିଥିବ ଆସିବ । ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବ । ଜରୁର ଆସିବ । ଦେଖିବାକୁ । ଚିଅର ଅପ୍ କରିବାକୁ । ତାଳି ମାରିବାକୁ । କହ ?

ମୁଁ ଯାଇଥିଲି । ବ୍ୟାଡ୍‌ମିଣ୍ଟନ ସିଙ୍ଗଲରେ ତମେ ଜିଣିଲ । ଚାଜମ୍ପିଆନ ହେଲ । ମୋର କ୍ଲେପିଙ୍ଗ, ଚିଅର ଅପ୍, କଙ୍ଗ୍ରାଚ୍ୟୁଲେସନରେ ତମେ ନିଶ୍ଚୟ କିଛିଟା ପ୍ରେରଣା ପାଇଥିବ । ମାତ୍ର ତମେ ହାରିଗଲ । ହଁ, ହାରିଗଲ ଡବଲସ୍ ମ୍ୟାଚରେ । ହୁଏତ ମୁଁ ସେ ଡବଲସ୍ ମ୍ୟାଚରେ ତମର ପାର୍ଟନର ହୋଇଥିଲେ, କିଛିଟା ହୋଇଥାନ୍ତା ବୋଲି ମୁଁ ତୁମକୁ ବିଶ୍ବାସ ଜନ୍ମାଇ ପାରନ୍ତି । ଯିଏ ପାର୍ଟନର ହୋଇଥିଲା, ସେ କେବେ ଖେଳିଥିଲା ନା ନାହିଁ ?···

ଆହା, ତମେ ରାଗିଗଲ କି ? ଏମିତି ରାଗିଲେ ହୁଏ । ଚାଲି ଯାଉଛ ଯେ··· ହଁ, ଯେ ଚାଲିଯାଏ, ତାକୁ ରୋକିବା ଠିକ୍ ହେବନାହିଁ । ତମେ ଯାଅ···" × ×

ଜଳି ନ ଥିଲା ସତରେ । ଜୀବନର ପୁଣି ଦୌଡ଼ିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲା ପଡ଼ିଆ ଉପରେ । ରାସ୍ତା ଉପରେ । ହଷ୍ଟେଲରେ ତଥାପି ରାତି ତାର ରତି-ନୃତ୍ୟ କରୁଛି । ସବୁଆଡ଼େ ନୃତ୍ୟ କରୁଛି । "କମ୍ରେଡ୍···"—ଜୀବନ ଡାକିଲା । କେହି ନ ଥିଲେ । ଷଣ୍ଢଟା କୁଆଡ଼େ ଗଲାଣି, ସେ କଥା ସେ ହିଁ ଜାଣେ । ତେବେ ? ତେବେ କଣ କରିବ ଜୀବନ ବର୍ତ୍ତମାନ ? ରାତି ସହିତ ଅବୈଧ ହେବ ନା ରତି କରିବ ? ନିଶାକାଳ— ରାତି । ଫୁଙ୍ଗୁଳା ରାତି । ରତି ପ୍ରୀତିର ରାତି । ରାତିକୁ ବାରମ୍ବାର ଚୁମ୍ବନ ଦିଆଯାଇ-ପାରେ । ଅନ୍ଧକାରକୁ ନିହାତି ଆଲିଙ୍ଗନ କରାଯାଇ ପାରେ । ଅନ୍ଧାରକୁ ଜାବୋଡ଼ି ରଖିବାରେ ଖୁବ୍ ଉତ୍ତେଜନା !

ଜୀବନ ତେଣୁ ଜାବୋଡ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା ଅନ୍ଧାରକୁ, ରାତିକୁ । କୁଣ୍ଢେଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲା । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ଧାରର ଏ କି ପ୍ରୀତି ? ଏ କି ଲୁଚକାଳି ? ଧରା ଦେଉନାହିଁ । ଧରିବାକୁ ଧାଇଁଲା ଜୀବନ । ପଡ଼ିଆରେ ଧାଇଁଲା ଇତସ୍ତତଃ । ରାସ୍ତାରେ ବି । ନାହିଁ ଅନ୍ଧାର ? ଅନ୍ଧାର ଅଥଚ ସବୁଠି । କୁହୁକ ରଚି ପାରେ ଅନ୍ଧାର ।

ଜୀବନ ଖୁବ୍ ଥକ୍‌କା ହେଲା । ତାକୁ ଭାରି ଶୋଷ ମାଡ଼ିଲା । ଆଃ···ଅସରନ୍ତି ଶୋଷ । ଜିଭ ଅଠା ଅଠା । ଓଠ ଅଠା ଅଠା । ତଣ୍ଟି ଶୁଖି ଯାଉଛି । ପାଣି—ପାଣି ଦର୍କାର—ପାଣି···

ଦୌଡ଼ିଲା କୂଅକୁ । କୂଅ ଯେ ଶୂନ୍ୟ । ନା, ନା, ପୂର୍ଣ୍ଣ । (ବାଲ୍‌ଟି କାହିଁ ?) ଓଃ···ତଣ୍ଟି ଶୁଖି ଯାଉଚି । ଶୋଷ । ଅସରନ୍ତି । ଟେପ୍‌ଟା ଗଲା କୁଆଡ଼େ ? ଦୌଡ଼ିଲା । ଟେପ୍ ନିକଟକୁ । ନଳ ମୁହଁରେ ମୁହଁ ଦେଲା । ଓଃ·· ପାଣି କାହିଁ ? ପାଣି ? ? ତା'ପାଖରେ ଏକ କୁଣ୍ଡ । ପାଣି ଭରା । ବେକ ଲମ୍ବେଇ ପିଇଲା ପଶୁଙ୍କ ଭଳି । ପେଟେ । ଶୋଷ ହୁଏତ ତଥାପି ମରିବାକୁ ବାକିଅଛି । ଶୋଷ କେବେ ଶେଷ

ହୁଏ ? ତା'ପରେ ଏକ ନିଶ୍ୱାସ ମାରି କୁଣ୍ଡକୁ ଚାହିଁଲା । କୁଣ୍ଡ ଜୀବନାନନ୍ଦର ଜୀବନ ରଖିଛି । କୁଣ୍ଡରେ ଲେଖାଅଛି— "ପଶୁଙ୍କ ପାଇଁ ପିଇବା ପାଣି ।"

ଜୀବନ ହସିଲା । କିଏ ସେ ବଦାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଏ କୁଣ୍ଡ ତିଆରି କରେଇଛନ୍ତି ? ସେ ନିଶ୍ଚୟ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍— "ପଶୁଙ୍କ ପାଇଁ ପିଇବା ପାଣି ।" ପଶୁ-ପଢ଼ିବ । ତା'ପରେ ପିଇବ । ସେ ପିଇଛି । (ନିଶା ନୁହେଁ ।) ପାଣି । କୁଣ୍ଡରୁ । ତା'ହେଲେ ସେ କଣ ପଶୁ ? ସେ ପଶୁ କି ? ଜୀବନର ମନରେ ଅହରହ ବ୍ୟସ୍ତତା । ସେ କି ପଶୁ ? ସେ କି ମାନବ ? ସେ କି ଦାନବ ? ସେ କି ଦେବତା ? ସେ ପଶୁ ବୋଲି ସିନା କୁଣ୍ଡରୁ ପାଣି ପିଇଲା ।

...ଆରେ, ସେ କଲେଜ ବାଉଣ୍ଡାରି ଡେଇଁ, କଲେଜ ଛକ ପାରିହୋଇ, ଖୋଲା ରାସ୍ତାକୁ ଚାଲି ଆସିଛି । ଅନ୍ଧାର ଏଇଠି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଜୟ ତୂରୀ ଫୁଙ୍କି ପାରିନାହିଁ । ବତୀଖୁଣ୍ଟମାନେ ବାନ୍ତି କରୁଛନ୍ତି ତଥାପି...ଓ ଦୂରରେ କାହାର ଛାଇ । ଚାଲି ଚାଲି ଆଗେଇଛି । ନିଶ୍ଚୟ ସେହି କମ୍ରେଡ଼ର । ଷଣ୍ଢର । ସେ ପଶୁ । ପାଣି ପିଇବା ପାଇଁ ଆସୁଛି । ଏ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଜୀବନର ଗୋଟେକଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା । ସେ ହସିଲା । ଜଲି ବି ହସିଥିଲା ଖୁବ୍ । ତାକୁ ପୁଣି ଥରେ କହିଲେ ବି ସେ ହସିବ । ବାଧ ହୋଇ ହସିବ ଯେ ଏକଦା ଜୀବନାନନ୍ଦ ପ୍ରଭୃତି କେତେ ଜଣ ବନ୍ଧୁ ଇଚ୍ଛାକଲେ କୋଣାର୍କରୁ ପୁରୀ ଯିବାପାଇଁ । ବଙ୍ଗୋପସାଗରର କୂଳେ କୂଳେ । ମଜା ହେବ । ଭାରି ମଜା । ସମୁଦ୍ରର ନୀଳଲହରୀମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଖଟେଇ ହେଲେ ବି ହଟେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ, ସେମାନେ ଚାଲିଛନ୍ତି...ଆଃ...ତୃଷା । ତୃଷା ଯେ ଚିରନ୍ତନ । ଶେଷ କାହିଁ ? ତୃଷାର । ସାଗର ତୀରେ ତୃଷା । ପାଣି । ହେ ଇନ୍ଦ୍ର, ବରୁଣ । ପାଣି...ପାଣି ଦିଅ... ପୁରୀ ପହଞ୍ଚିବା ବେଳକୁ ଅଧାପ୍ରାଣ । ପେଟେ ପାଣି ପିଇଥିବେ ସେମାନେ ଟେପ୍‌ରୁ । ଜୀବନମାନ ରହିଲା । ନୀଳ ଲହରୀମାନେ ତଥାପି ଖଟେଇ ହେଉଥିଲେ । ଜଲି ବି ଖଟେଇ ହୋଇଥିଲା । ତୃଷାର ଶେଷ କାହିଁ ? କହିଲେ, ଜଲି ପୁଣି ହସିବ । ଜଲି କିନ୍ତୁ କାହିଁ ? ଏବେ ଜୀବନକୁ ଷଣ୍ଢଟି ପାରି ହୋଇ ଯାଉଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ରାସ୍ତାଶୂନ୍ୟ । ଦୋକାନ ବଜାର ଶୂନ୍ୟ । ଶୂନ୍ୟ । ସବୁ ଶୂନ୍ୟ । ପୂର୍ଣ୍ଣ 'ଏକା ଜୀବନ । ଜଲି ତେବେ କାହିଁ ? ଦୋକାନ ବଜାରରେ ଲୁଚିଛି କି ? ଜୀବନ ଖୋଜିବ । ଖୋଜିବ ତ ସତ; କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଖଣ୍ଡେ ସିଗ୍ରେଟ ହେଲେ, ନିତାନ୍ତ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା । ଦୋକାନ ବନ୍ଦ । ସବୁ ବନ୍ଦ । ସବୁ ଶୂନ୍ୟ । ସିଗ୍ରେଟ ନହେଲେ, ନହେଉ ଜଲି ହେଲେ, ଆସୁ ।

ସତକୁ ସତ ବୁଢ଼ୀ ଅସୁରଣୀ ଗପରୁ କୁହୁକ ଭଳି ଜଲି ଆସିଲା ।

ସେ କଣ ମନ କଥା ବୁଝି ପାରେ ? ହଁ, ମନ ବୁଝେ ମନ କଥା ।

ଜଲି ଆସିଛି । କଣ କହି ଆଦର କରିବ, ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରିବ ତାକୁ ଜୀବନାନନ୍ଦ ? ହଠାତ୍ ଏ ରାସ୍ତାଟାରେ କେଉଁଠି ବସିବାକୁ ତାକୁ କହିବ ? ନା,

ସେମାନେ ଗୁଳି ଗୁଳି ଗପ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତେ । ଦେଖ, ଜଲି କେମିତି ଟିପ୍ ଟପ୍ ହୋଇ ଆସିଛି । ବାହୁ ତା'ର କେତେ ଗୋଲ । ସେ ବାହୁରେ କେବେ ବଲୟ ପରି କର ଛନ୍ଦିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିଛି କି ସେ ! ତା' ଡ୍ରେସ୍ କାହିଁକି ଏତେ ଟାଇଟ ? ସେଟା ତାର ରୁଚିବୋଧ । ସେ ଗଳି ଡ୍ରେସ ଭଲ ପାଉଥିବ । କେଶ ବିନ୍ୟାସ ପ୍ରତି ତା'ର ଦୃଷ୍ଟି ଖୁବ୍ । ସବୁବେଳେ ସଜାଡ଼ୁ ଥାଏ । ଏବେ ବି । କ୍ରମଶଃ ଜଲି ପହଞ୍ଚି ଯାଇଛି ପାଖକୁ ।

'ଜଲି...'—ଡାକିଲା ଜୀବନ । ଶୂନ୍ୟ । ଶୂନ୍ୟତାର ଶବ୍ଦମାନେ । ଦୋକାନ ବଜାରରେ । ରାସ୍ତା ଉପରେ । ଶୂନ୍ୟତା ଭିତରେ ଜୀବନ ଏକ ମହାଶୂନ୍ୟ । ଶୂନ୍ୟ ଓ ଶୂନ୍ୟ ଯୋଗରେ ପୂର୍ଣ୍ଣତା କି ? ଜୀବନ ବର୍ତ୍ତିମାନ ଆଗେଇଛି ରାସ୍ତା ଉପରେ । ପୁଣି ଦୂରରେ କାହାର ଏକ ସ୍ୱର ? କାହାର ? କିଏ ସେ ? ସେ ସ୍ୱର କ୍ରମଶଃ ନିକଟତର ହେଲା । ସେ ପଛରୁ କୁକୁର-ଗୁଡ଼ାକ ଶୂନ୍ୟତାକୁ ଶବ୍ଦ ଯୋଗକରି ରଡ଼ି ଛାଡ଼ିଲେ—ଭୋ...ଭୋ... (ତୁମେ କିଏ ?) ଜୀବନ କିଛିଟା ଡରି ଯାଇଛି । ତେଣୁ ପାଖ ଚ୍ଛୋଟିଆ ଗଳିକୁ ହଠାତ୍ ପଶିଗଲା । ସେ ଅନ୍ଧାରରେ ଆତ୍ମୀୟତା ବଢ଼େଇଲା । ରାସ୍ତାକୁ ଚାହିଁଲା । ସେ ସ୍ୱରଠାରୁ ଶୁଭୁଛି —ହ୍ୟାତ୍...ହ୍ୟାତ୍...କୁକୁର-ଗୁଡ଼ା ତଥାପି ରଡ଼ି ଛାଡ଼ୁଛନ୍ତି ତା ପଛେ ପଛେ । ସେ ସ୍ୱର ଗଳି ପାର ହେଲା ।

ରାତି ଡିଉଟିରେ ଥିବା ଜଣେ ପୋଲିସ କନେଷ୍ଟବଲ ସେ । ଓଃ...ରକ୍ଷା ହୋଇଯାଇଛି । ଜୀବନକୁ ନ ହେଲେ ବର୍ତ୍ତିମାନ ଗୁଡ଼ାଏ ଏଣୁ ତେଣୁ ବାଜେକଥା ପଚାରୁଥାନ୍ତା ପୋଲିସ । ଡରେଇଥାନ୍ତା । କିଛି ଗୁଣ୍ଡି ଥିଲେ ହୁଏତ ଶାନ୍ତ ହୋଇ-ଥାନ୍ତା । ଠିକ୍ ହୋଇଛି, ସେ ପାର ହୋଇ ଯାଇଛି ।

ତେଣୁ ବର୍ତ୍ତିମାନ ପାଇଁ ଏକମାତ୍ର ନିରାପଦ ସ୍ଥାନ କଲେଜ ପଡ଼ିଆ । ବହୁ ହର୍ଷ ବିଷାଦର ସଖା । କାହାଣୀର ଇତିହାସ । ସେ ରାସ୍ତା ଠିକ୍ ପାର ହେବ ଭାବୁଛି—ଏକ ଟ୍ରକର ଶବ୍ଦ ଶୁଭିଲା । ପୁଣି ଅପେକ୍ଷା କଲା ଜୀବନ । ଟ୍ରକ ଆଗେଇଛି । ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱରର ଟ୍ରକ୍ । ମାଲ ବୋଝେଇ ହୋଇଛି ଟ୍ରକ୍‌ରେ । ରାତାରାତି କେତେ ଅରଣ୍ୟ ନଗର ପାରକରେ । କଳାକୁ କଳା କରେ । ଧଳାକୁ ବି କଳା କରେ । ଏହା ରାତିର କରାମତି—ଟ୍ରକର ମନ୍ତ୍ର ।

...କ୍ରମଶଃ କଲେଜ ବାଉଣ୍ଡେରୀକୁ ପଶିଲା ଜୀବନାନନ୍ଦ (ଆଃ...ଶାନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତିମାନ । ପିଣ୍ଡରେ ପ୍ରାଣ ।) କଲେଜ ପଡ଼ିଆ । ରାସ୍ତା, ମୁଚୁକୁନ୍ଦ ଗଛ, ଦେବଦାରୁ ଗଛ । ରାତିର ଡରେଇବା ସ୍ୱର । ହଷ୍ଟେଲରେ ତଥାପି ନିଦ । ଜୀବନ କେବେ ହଷ୍ଟେଲରେ ରହି ନାହିଁ । ଜାଣି ଜାଣି ରହି ନାହିଁ । ଘର ଭଡ଼ା ନିଏ । ଏକଲା ରହେ । ଏକାନ୍ତ ଗୀତରେ ତା'ର ଅନେକ ପସନ୍ଦ । ଜଲି କିନ୍ତୁ ଭଲ ପାଏ

ହେଉଥିଲେ । ଏ ବର୍ଷ ବଣାନ୍ତରକୁ ସେ ଯୁଗକାନ୍ତିରେ ମଣ୍ଡି ହୋଇଥିଲେ; ସଜେଇ ହୋଇଥିଲେ । ସେଠିଭି ଭଡ଼ମାନଙ୍କରେ ବାଜାର ଶବ୍ଦମାନଙ୍କରେ କାରର ହର୍ଣ୍ଣ ଭିତରେ ଜଳି ଜଳଉଥିଲା ତା' ଯୌବନକୁ । ସେ ଫୁଲର ପାଖରେ କେତେ ଭ୍ରମର । ପ୍ରଜାପତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ । ତା' ସବୁର ସାକ୍ଷୀ ହେଉଥିଲା ଜଳି । ବୁଝେଇ ହସି ପାରୁଥିଲେ ଖୁବ୍ ।—ଜୀବନ ବର୍ତ୍ତମାନ କଲେଜର ବାରଣ୍ଡାରେ ବସୁଛି ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଘାଣ୍ଟି ହେଉଛି ସେ—ସେ କେବଳ ଏକାନ୍ତ ଶାନ୍ତ ଭାବେ, ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲା କେବଳ ସେ ଫୁଲର ସୌରଭ ।

ହଁ, ଜଳି ତାକୁ ଦେଖେ । ଖୁବ୍ ଦେଖେ । ତାକୁ । କ'ଣ ଭାବେ—ହସେ । କି ହସ ସେ ? ଜୀବନର ଭିତରଟା ଜମିତ କ'ଣ ହୋଇଯାଏ ? ସେ ହସ ବସେ-ଥରେ ଖସି ଉଠେ ବିରୋଧାଭାସ ।

ମନେ ପଡ଼େ ସେଇ କଥା । ଜଳିକୁ ସେ ସିଧା ଜାଣି ଦେଇ ପାରୁଥାନ୍ତା । ନା, ଜଳିର ବା ଏଥିରେ ଦୋଷ କ'ଣ ? ଦୋଷ ସେ ଭିଡ଼ର । ସେ ଭିଡ଼ରେ ଯେଉଁ ତରୁଣମାନଙ୍କ ବୃଥା ରକ୍ତର ଉତ୍ତେଜନା, ସେ ଉତ୍ତେଜନା ବାରୁଦରେ ହଜାର ହଜାର ହଜାର ସ୍ରୋତ···ଏବକାର କଥା—

ସେ, ରାସ୍ତା କଡ଼ରେ ବସିଥାଏ ବୁଢ଼ୀଟିଏ । କେତେ ବର୍ଷା, କେତେ ଶୀତ, ବର୍ଷା, ଖରା ନ ଦେଖିଛି ସେ । କେତେ ଭିଡ଼ ନ ଦେଖିଛି ସେ । ତା' ଯୌବନ ସେ କ'ଣ ଉପଭୋଗ କରି ନାହିଁ ? ସେ କ'ଣ ପ୍ରେମ କରି ନାହିଁ ? ସେ କ'ଣ ସଂସାର କରି ନାହିଁ ? ସବୁ କରିଛି । ସବୁ । ଜନ୍ମ ଏମିତି । ତଥାପି ପତେଇଛି ହାତ—ଦିଅ, ଯାହା ଦେବ, ଦିଅ ଏ ହାତରେ । ଅମୃତ ଦିଅ । ନେବ । ବିଷ ଦେବ । ଦିଅ । ସେ ସବୁ ନେବ । ସବୁ ଅମୃତ ମଣିବ ।

ସେ ହାତ ପତେଇଛି । ବସ୍ତ୍ରଘର ପୋଲ୍‌ରେ ବସି । ବସ୍ତ୍ରରେ ଠେଙ୍ଗା ମାଡ଼ ସେ ସହୁଛି । ସନ୍ଧ୍ୟା ସନ୍ଧ୍ୟା କହୁଚି—ଦିଅ । ଦିଅ । ଏ ହାତରେ ଅନ୍ତତଃ କିଛି ଦିଅ···

କିଏ ଶୁଣୁଛି କଥା ତାର ? ସ୍ୱର ତାର ? ଭିଡ଼ ଭିତରେ ସାଇକେଲର ଟୁଂ ଟାଂ, କାରର୍ ପେଁ···ଚନାଚୁରବାଲାର ଡାକ ଭିତରେ ସ୍ୱର ତାର ମିଳେଇ ଯାଉଛି । କିଏ ଦେଖୁଛି ତାକୁ ? ସେ ଫଙ୍ଗା ପଥର ମର୍ମର । ଅର୍ଦ୍ଧ ଲା ତା'ର ଶୁଣା-ଯାଏନା—ଦେହ୍ନଂ···ଦେହ୍ନଂ··· ତା' ବୃଣପଟେ ଘୂରି ବୁଲେ···

ଅଥଚ ସେ ଭିଡ଼ର ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ଦଳକୁ ଦଳ ଯୁବକ ଯୁବତୀ । ବୁଟ୍‌ର ଆଓ୍ୱାଜ । ହାଇହିଲ୍‌ର ଆଓ୍ୱାଜ । ଶାମ୍ପୁ, ଶାଢ଼ୀ, ବ୍ଲାଉଜ, ଭେନଟିର ଆଡ଼ମ୍ବର ।

ସ୍ପୃହା ଟେକି ହୁଏ । ଆଖି କୁରଙ୍ଗୀ ଯାଙ୍କେ । ତରୁଣୀ କି ସାପ ହୁଏ ? ତରୁଣୀ [illegible] କଟର ମିଟର ଧ୍ୱନି ଶୁଭେ । ସେମାନେ ମାଗନ୍ତି ନାହିଁ । ଦିଅ ବୋଲି କହନ୍ତି ନାହିଁ । ତରୁଣ ଦଳ, ଦଳକୁ ଦଳ ଗୋଡ଼େଇ ଆସନ୍ତି । "ଆମେ ଦେବୁ, ନିଅ, ନିଅ, ତମେ···" ବୋଲି ଯଚେଇ ହୋଇ, ଗୋଡ଼େଇ ଗୋଡ଼େଇ ଥକ୍କା ହେଲେ ବି ଧାଇଁଥାନ୍ତି । (ତା' ଭିତରେ ଭଲ ବି)

ଦୋ'ଷ ସବୁ ବସ୍ତୁସର—ଶୂନ୍ୟ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣ : ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଶୂନ୍ୟ ।

ଦେହ···ଉଦାତ୍ତ···ଧ୍ୱନି ବସ୍ତୁସର ।

ଏ ବସ୍ତୁର କେତେ ଦାମ ? କେତେ ଦାମର ବା ।···

···ଜୀବନ ହାଇ ମାରିଲା । ହାଇ ନଦୀର ଅନ୍ୟ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି । ନିଦ କ୍ରମଶଃ ମାଡ଼ି ପଡ଼ୁଛି । ନା, ସେ ଶୋଇବ ନାହିଁ । ଶୋଇଲେ ପ୍ରଗତି ହୁଏନା । ନ ଶୋଇଲେ ବି ଆନନ୍ଦ ମିଳେନା । ଏ ରାତିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, କେବଳ ଶୋଇବା ପାଇଁ । ଅଥଚ ଏ ରାତିରେ, ରତିକ୍ରୀଡ଼ା ଚାଲେ । ପୈଶାଚିକ ଲୀଳା ଚାଲେ । କେତେ କାହାଣୀ ଆସେ ଓ ଯାଏ । କେତେ ସ୍ୱପ୍ନ ଆସେ ଓ ଯାଏ । ଯେମିତି କି ଦିନ ଆସେ ଓ ଯାଏ । ରତି କି ଜିନିଷ । ରତିରୁ ରତିଏ କି ଯାଏ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବନ ଯାଆନ୍ତି, ହୁଏତ ଲୁପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ବର୍ତ୍ତମାନ । କିନ୍ତୁ ରତିର ଇତି କାହିଁ ?

ରତି, ଆରମ୍ଭ ଓ ଶେଷ ।

ରତି ବା କି ଜିନିଷ ।

ରତିକୁ ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛାହେଲା ଜୀବନର ।

ଓଃ···ତା'ଦେହରେ କାହିଁକି ଏତେ ଉତ୍ତାପ ?

ତା' ମସ୍ତିଷ୍କରେ କାହିଁକି ଏତେ ବ୍ୟସ୍ତତା ?

ତା' ହାତରେ ଯେମିତି କି କାହାକୁ ଦଳିଦେବାର ଇଚ୍ଛା । ତା' ଦେହରେ ଚୁମ୍ବକର ଏକ ଶକ୍ତି । ଟାଣି ଆଣିବାର ପ୍ରବଳ ଆଗ୍ରହ । ରକ୍ତ ପ୍ରବାହ କ୍ରମଶଃ କ୍ଷିପ୍ର ହେଉଛି । ଜୀବନ ଠିଆ ହେଲା । କ'ଣ କହିବ ସେ ? ରତିକୁ କେମିତି ପାଇବ ସେ ? ସେ କେଇଘଣ୍ଟା ତଳେ ଠିକ୍ ଅନୁଭବ କରି ପାରିଥିଲା, ତୃଷା ଚିରନ୍ତନ । ଶୋଷର ଶେଷ କାହିଁ ? ହଁ, ଠିକ୍ ସେଇଆ । ଠିକ୍ ସେଇଆ···

ଓଃ··· ମୋତେ ଦେହ ଦିଅ । ମୋତେ ସ୍ପର୍ଶ ଦିଅ । ମୋତେ ଉତ୍ତାପ ଦିଅ । ମୋତେ ରତି ଦିଅ । ରତି ଦିଅ ।

ଅନ୍ଧାରରେ ଆଉ କିଛି ଦେଖା ଯାଉନାହିଁ । କେବଳ ଅନ୍ଧାର । ସେ ବର୍ତ୍ତିମାନ ପଡ଼ିଅଛି କେବଳ ଗଡ଼ୁଛି । ଘୁଣ୍ଟିପିଟି ହେଉଛି କିଛିକ୍ଷଣ ପାଇଁ । ଉତ୍ତେଜନା । (ଓ…ଜଲ୍ କି ଡମେ ଆସନ୍ତ ନାହିଁ ।) ସେ ଅଧିକ କ୍ଲୋରୋଫର୍ମାକ୍ରାନ୍ତ ହେଉଛି । × × …ଏବଂ କ୍ରମଶଃ ଉତ୍ତେଜନା ଶାନ୍ତ ହେଉଛି । ଶୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ଧୀରେ ଧୀରେ…

(ରାତ୍ରି ତାହାହେଲେ କ'ଣ ଏଣ୍ଡ୍ ?)

…ଜୀବନ ବର୍ତ୍ତିମାନ କି ଏକ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଶବ୍ଦ ଶୁଣିପାରୁଛି । ହୁଇସିଲ ଶବ୍ଦ । ସତର୍କ ଧ୍ୱନି । ସେ ଶିଶିର ମାଲି ଜାଣେ । ଇସାରା କରିବାକୁ ହେଲେ, ଶିଶିର ମାରିବାକୁ ହୁଏ ବୋଲି ସେ ଜାଣିଛି । କିନ୍ତୁ ଏ ସେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଧ୍ୱନି । ଘାଇରନ ଗର୍ଜନ ନୁହେଁ, ଏକବାର ହୁଇସିଲ୍ । (କାହାର ?)

ହଁ, ଟ୍ରେନର । ରାତ୍ରି ଅଧରେ ଟ୍ରେନ୍ ଏ ଜଙ୍ଗଲରେ ତ ପ୍ରାୟ ଆସେ ନାହିଁ । କ୍ରମଶଃ ଘର୍ଘର ଶବ୍ଦ ଓ ଧ୍ୱନି ଖୁବ୍ ନିକଟତର ହେଉଛି । ଯେମିତିକି ମାଡ଼ି ଯିବ । ଜୀବନକୁ ମାଡ଼ିଯିବ । ଏ ସହରକୁ ମାଡ଼ିଯିବ ଅନ୍ଧାରକୁ ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ କରିବ । ରାତିକୁ ଚିରଫାଡ଼ି ତା' ଭିତରୁ ଆଲୁଅ ବାହାର କରିବ ।

ଗୁଡ଼ସ୍ ଟ୍ରେନ୍ । କଦବା କେବେ ଆସେ । ନା, ଅନେକ ସମୟରେ ଆସେ । ମାଲ୍ ପରିବହନ ତା'ର କର୍ତ୍ତିବ୍ୟ । କର୍ତ୍ତିବ୍ୟରେ ହେଳା କଲେ, ରକ୍ଷା ନାହିଁ । ତା'ର ତେଣୁ ବିଶ୍ରାମ କାହିଁ ? କର୍ତ୍ତିବ୍ୟ କର । କେବଳ କର । ସେ ମେସିନ୍ ହେଲେ ବି କର୍ତ୍ତିବ୍ୟ ଜାଣେ । ତା' ହୁଇସିଲ ତାକୁ ସତର୍କ କରେ । ଓଃ ‥ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଶବ୍ଦ…

ଯେମିତିକି ପୃଥିବୀ ଫାଟି ପଡ଼ିବ । ତା' ଭିତରୁ ଯେତେକ ଅଗ୍ନିଜ୍ୱାଳା ବାହାରି ଆସିବ । ପୃଥିବୀର ପେଟରୁ ହୁଏତ ଏକ ନୂତନ ସନ୍ତାନ ଆସିବ । ସେ ସନ୍ତାନ କ'ଣ ସୈତାନ ହୋଇ ପାରେ ? ? କିଏ ଜାଣେ ? ? ?

ଶବ୍ଦ କ୍ରମଶଃ ତୀବ୍ର ହେଉଛି ଓ ଧୀରେ ଧୀରେ ଲମ୍ବି ଯାଉଛି ଟ୍ରେନ୍ । ଲାଇନରେ ତେଇଁ ତେଇଁ । ନାଚି ନାଚି । ହରିଣୀଟି ପରି । କି ସମ୍ବାଦ ନେଇ ଯାଉଛି ସେ ? କି ଆନନ୍ଦ ନେଇ ଯାଉଛି ସେ ? କି ହଳାହଳ ନେଇ ଯାଉଛି ସେ ? କିଏ ଜାଣେ ?

ଏବଂ କ୍ରମଶଃ ସେ ଶବ୍ଦ ଅପସରି ଯାଉଛି । ଚୁପ୍‌ଚାପ ଦୋଷୀ ଭଳି ସେ ଚାଲି ଯାଉଛି । ଯିବା ତା'ର କର୍ମ । ସେ ଯିବ ।

···କିନ୍ତୁ ଜୀବନାନନ୍ଦ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ ଏଇଠି ରହିଯିବ । ଯେହେତୁ ସେଇ ରଥରେ ସେ ପ୍ରୀତ । କେବଦାରୁ ଗଛର ପତ୍ରମାନେ ଏବେ ଛଡ଼ିମୋଡ଼ି ହେଉଛନ୍ତି । ଛଟପଟ ହେଉଛନ୍ତି । କାହାର ପ୍ରତୀକ୍ଷାରେ ? ଜୀବନାନନ୍ଦ ପାଇଁ । ଜୀବନ ତ ଅଛି । ଜୀବନ ସବୁଠି ଅଛି ଜୀବନର ନିଶ୍ଚୟତା ଅଛି । ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଅଛି । ତେବେ ଗଛର ପତ୍ରମାନେ ଛଟପଟ ହେବେ କାହିଁକି ? ସେମାନଙ୍କୁ ବୁଝେଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଉ—

ହେ ପତ୍ରମାନେ, ଦେଖ, ଆକାଶରେ କେମିତି ଦୀପାବଳୀ ! ତାରାମାନଙ୍କର । କେତେ ଫୁଲଝରି !······କେତେ ଶ୍ରେଣୀ······

(ଯେମିତି ଏଥର ଦୀପାବଳୀରେ ଜଳି ସବୁଜ ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧି ଫୁଲଝରି ଖେଳୁଥିଲା । ନାଚୁଥିଲା । ଡେଇଁଥିଲା ଖାଲି ଗ୍ରେଟଶିଶୁ ଭଳି ।)

ଆଚ୍ଛା ପତ୍ରମାନେ, ତମକୁ ଶିଶୁ ଭଳି ମନେଇ ହେବ ନାହିଁ ; ଇଙ୍ଗୀସ୍ୱରୀ ଗପ କହିଲେ, ତମେ ମାନିବ ନାହିଁ । ଚକୋଲେଟ୍ ଦେଲେ, ମାନିବ ନାହିଁ ।

ଆଚ୍ଛା, କି ମମତା ଲାଗିଗଲା ସତେ ? ତମେ କି ସବୁଦିନ ଏଭଳି ଏଇଠି ଠିଆ ହେଇଥିବ ? କହିବ ନାହିଁ କଥା ! ଚୋଲିବ ନାହିଁ ଛନ୍ଦ ! ତମେ କ'ଣ ସବୁଦିନ ସବୁଜ ଥିବ ? ତମ ଦେହରେ ବସନ୍ତ ଖାଲି ଆସୁଥିବ ।

ଆହା, ତମେ ଗ୍ଲୁଲିଗଲେ, କିଏ ମନେ ରଖିବ ତମକୁ ? କଲେଜ ବିଲଡିଙ୍ଗ୍ ? ଗୁରୁଜୀମାନେ ? ସେମାନେ ବି ମରଣଶୀଳ । ନା, ନା, ପୃଥିବୀ··· ପୃଥିବୀ···

ପୃଥିବୀ ତେବେ ବୁଢ଼ୀ ହେବ ନାହିଁ ? ବୟସ ତା'ର ଖସିବ ନାହିଁ ? ବୟସ— ଯେମିତିକା ଦିନ ବଢ଼େ । ପଶ୍ଚିମକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଢଳେ । ଛାଇ ଲମ୍ବା ହୁଏ କ୍ରମଶଃ । ମଣିଷର ଛାଇ ଲମ୍ବା ହୁଏ ସିନା, ସେ କିନ୍ତୁ ଗ୍ରେଟ ହୁଏ କ୍ରମଶଃ ସମୟକୁ ନେଇ । ମୃତ୍ୟୁରୁ ନିକଟତର ଆହୁରି ।

ତେବେ ଜୀବନ ସତ ଆସୁଛି । କା'ର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ପଦଧ୍ୱନି ନିକଟତର ହେଉଛି । ଜୀବନ କ'ଣ ସରିଯିବ ? କିଏ ତାକୁ ସାରିବ ? ସେ ସରିଗଲେ କ'ଣ ହେବ ?

ନା, ନା, ସେ ରହିବାକୁ ଚାହେଁ । ରହିବାକୁ ଚାହେଁ ଜୀବନାନନ୍ଦ ।

କିନ୍ତୁ କାହିଁକି ?

ତା' ନିଜ ପାଇଁ । ଅନ୍ୟ ପାଇଁ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ । (ଜଳି ପାଇଁ ।)

(ଜଳି ପାଇଁ ?) କାହିଁକି ?

ଜଳ ! ଉକ୍ରିର ହୋରଗେଲା ! ଅଗ୍ନିର ଶ୍ରାବଣୀ ! ବର୍ଷାର ଝରଣା !

…ଅଥଚ ଜଳ ଭଲ ଖେଳ ଜାଣେ । ଜାଳି ଜାଣେ । ଜୀବନକୁ ବାନ୍ଧି ନେଇ ଜାଣେ । ୟୁନଭର୍ସିଟି ଷ୍ଟ୍ରୀଟ ତେ' ବନ—ସେ ବନ ଜଳର ସୌରଭ ମାତି ଉଠିଥିଲା । ଗୋଲାପୀ ଶାଢୀ, ବ୍ଲାଉଜ ପିନ୍ଧି ଯେମିତି କି ଏକ ଗୋଲାପ ପରି ସାଜିଥିଲା । ବନ୍ଧୁ ଜୀବନକୁ ଆକ୍ରାନ୍ତ କରିଥିଲା । ସେ ସୌରଭରେ ଥିଲା ବିଷାକ୍ତ ସ୍ୱାର୍ଥ । ସେ ବିଷକନ୍ୟା ଖାଇରସର ଅଜସ୍ର ବିନ୍ଦୁ । ସେ ଧ୍ୱଂସ କରିପାରେ ଜୀବନକୁ… ଧ୍ୱଂସ କରିପାରେ ବନ୍ଧୁ ଜୀବନକୁ । ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଅନ୍ଧାର…

ହେ ଅନ୍ଧାର ! ମୋତେ ଲୁଚେଇ ରଖ । ଲୁଚେଇ ରଖ ତମର ନିସ୍ପନ୍ଦ ଗୁମ୍ଫା ଭିତରେ । ମୁଁ ଅନ୍ଧାରରେ ଜଡ଼ବୁଡ଼୍ ହୋଇ ପୋଷା ବିଲେଇଟିଏ ଭଳି ଶୋଇ ପଡ଼ିବ । ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ଶୋଇ ପଡ଼ିବ ।

ଆଃ…ତାହା ହେଲେ ନିଦ କାହିଁ ? ନିଦ । ନିଦ ନ ହେଲେ, ମଣିଷ ଉନ୍ମତ୍ତ ହୋଇଯାଏ । ପାଗଳ ହୋଇଯାଏ । ମଣିଷ ତେଣୁ ନିଦ ପିଲ୍ସ ଖାଏ । ନିଦର ଛଳନା କରେ । କାୟିକ ପରିଶ୍ରମ କରେ । ମାନସିକ ପରିଶ୍ରମ କରେ । ନିଦର ଛଳନା କରେ । ନହେଲେ ଖାଏ ନିଶା । ନିଶା ଖାଇଲେ, ନିଦ ଖୁବ୍ ହୁଏ । ଜୀବନାନନ୍ଦ ତା'ହେଲେ ନିଶା ଖାଇବ । ସେ କ'ଣ ନିଶା ଖାଇ ନାହିଁ ?

ନା, ଜୀବନାନନ୍ଦ ଶୋଇବ ନାହିଁ । ସେ ନିଦକୁ ଧକ୍କା ମାରି ନିକାଳି ଦେବ । ଶୋଇଲେ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ହେଳା ହେବ ।…ଏବଂ ସେ ଦେଖି ପାରୁଛି ଯେ ହଷ୍ଟେଲରେ କାହାର ଏକ ଝର୍କା ଖୋଲା ହେଉଛି । ଖୋଲା ଝର୍କା ଦେଇ ମେଞ୍ଚାଏ ଆଲୁଅ ପଡ଼ିଆକୁ ଖୁବ୍ ତୀବ୍ର ଭାବରେ ଲମ୍ଫ ପ୍ରଦାନ କରୁଛି । ଯେମିତିକି ଶରତା-କାଶରେ ଖଣ୍ଡେ ଧଳା ମେଘ ବା ଛଉର ଦାଗ ଦେହରେ । ସେ ଝର୍କା ଦେଇ ଜଣେ କେହି ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ କଲେଜ ପଡ଼ିଆକୁ ଚାହୁଁଛି ଏବଂ ସିଗ୍ରେଟ୍‌ର ଧୂଆଁ ଗୁଳା ଛାଡ଼ୁଛି । ପରସ୍ତ ପରସ୍ତ ଗୁଳା । ସେ ପଢିବାର ଆରମ୍ଭ କରିବ । କରୁ । କିଏ କହିପାରେ, ସେ ପ୍ରେମ ପତ୍ର ନ ଲେଖିବ ବୋଲି ? କିଏ କହିପାରେ, ସେ କବିତା ନ ଲେଖିବ ବୋଲି...

ଅରେ ସେ ଜୀବନକୁ ଚାହୁଁଛି କି ?

ଜୀବନ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଗୋଟେ ଅନ୍ଧାର । ତାକୁ କିଏ ଚହ୍ନିବ ? କିନ୍ତୁ ଗାର୍ଲସ ହଷ୍ଟେଲର ଛାତ ଉପରେ ଯେଉଁ ଶାଢ଼ୀ, ଶାୟା, ବ୍ଲାଉଜ, ବ୍ରେସିୟାର୍, ସଲୱାର୍ ଦ୍ୱିପ୍ରହର ଖରାରେ ଖରା ପାଉଥାଏ, ଜୀବନାନନ୍ଦ ଠିକ୍ ଚକ୍ଷେ, ସେସବୁ—

କିଏ କାହାର ? ସେ ସବୁ ବିଭିନ୍ନ ଦେଶର ପତାକା ଭଳି ଉଡ଼ୁଥାଏ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି, ପବନରେ ଫର୍ ଫର୍ । ଅନ୍ତତଃ ଜଣକର (ସେ ହୁଏତ ବୋଧ କରେ) ଠିକ୍ ଚିହ୍ନେ । ଜୀବନ ଚିହ୍ନେ ନିଜ ଦେଶର ପତାକାକୁ ।

କିନ୍ତୁ ତାକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ କେହି ଚିହ୍ନି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଚିହ୍ନିଲେ ବି ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ଯେ ସେ ଜୀବନାନନ୍ଦ !

·····ଏବଂ ଜୀବନର ବର୍ତ୍ତମାନ ଖୁବ୍ ଇଚ୍ଛା ହେଲା, କାହା ସହିତ କଥା ହେବାକୁ । ଘରେ ଆଳାପ, ସଲାପ (ବିଳାପ) କରିବାକୁ । ସ୍ଥାନୀୟ ହାଇସ୍କୁଲ ଓ ଦେବଦାରୁ ଗଛର ପତ୍ରମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ନିସ୍ତେଜ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ସହ ସେ କଥା ହେବ ନାହିଁ । ଜଳି ତେଣୁ ଯିବ ଥାଆନ୍ତା···

···ଏଠି କାହିଁକି ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭଲ ଲାଗୁ ନାହିଁ । କଲେଜ ବାଉଣ୍ଡେରି କାହାର ହୋଇ ଛକକୁ ଯିବାର ବିଚାର କରୁଛି ସେ । ଦୋକାନ ବଜାରମାନଙ୍କରେ ଜଳିକୁ ଖୋଜିବ । ନ ହେଲେ ସିଗ୍ରେଟ ଖୋଜିବ । ନ ହେଲେ ଖୋଜିବ କଫି ।

ନ ହେଲେ—

ନାହିଁ କାହାକୁ ଖୋଜିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ଖୋଜିଲେ, ମିଳେ ନାହିଁ । ନ ଖୋଜିଲେ, ହଠାତ୍ ମିଳିଯାଏ । ଜଳିକୁ ସେ ଖୋଜୁଛି; ଅଥଚ ପାଉ ନାହିଁ । ଜଳି ଲୁଚକାଳି ଖେଳ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଛି । ତା'ପର ଛକରେ ବି ଭଲ ଲାଗୁ ନାହିଁ ।

କିଛି ଭଲ ଲାଗୁ ନାହିଁ । ଧାତ୍···ଜୀବନ ମୁହଁ ବୁଲେଇବାକୁ ବସିଛି, ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲା କାଶିବାର ଶବ୍ଦ । କାହାର ? ଅନେଇଲା । ହୋଟେଲ ଆଗରେ ଯେଉଁ ଦଦରା ବେଞ୍ଚ ପଡ଼ିଛି, ତା' ଉପରେ କେହି ଛିଣ୍ଡା ଲୁଗା ଘୋଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ଦୂର ବତୀଖୁଣ୍ଟର ଆଲୁଅଟିକିଟା ପଡ଼ିଛି ମାତ୍ର ।

ଜୀବନର ଇଚ୍ଛା ହେଲା, ତାକୁ ଦେଖିବାକୁ । ନିକଟକୁ ଗଲା । ଛିଡ଼ା ହେଲା । ସେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଛି । ମୁହଁ ଦିଶୁଛି । ବୃଦ୍ଧ । ଶ୍ମଶ୍ରୁର ଜାଲ ଢାଙ୍କି ହୋଇଛି । ଧଳା ଧଳା । ଶୋଇଛି । ଶୋଇ ଥାଉ । ଜୀବନ ଚିହ୍ନିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା । ଚିହ୍ନି ପାରିଛି । ସେ ବୁଢ଼ା ମାଗେ ନାହିଁ । ଦେଲେ ନିଏ । ହାତ ପତାଏ ନା । ସେଇ ହୋଟେଲରୁ ଚା' ପିଇବ, ତା ମାଟି ଗ୍ଲାସରେ । ପଇସା ଅଥଚ ଜରୁର ଦେବ । ବୁଢ଼ା କାହାଣୀ କହିବ ତା' ସମୟର—ତା' ସମୟରେ···

ଆଚ୍ଛା; ବୁଢ଼ାକୁ ଛାଡେଇ, ତା’ ସିମ୍ଫନୀର କାହାଣୀ ଶୁଣିଲେ କମିତି ହୁଅନ୍ତା ? ଜୀବନ ବସୁର କଲା । ମନ୍ଦ ନୁହେଁ ! କିନ୍ତୁ ଆହା; ବୁଢ଼ାଟାକୁ ନିଦ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଶୋଇଥାଉ । ତା’ ସମସ୍ତର ତାରୁଣ୍ୟ କଥା, ଶକ୍ତିର କଥା ··ଥାଉ । ପରେ ଶୁଣିବ ।

ତା’ ହେଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ କ’ଣ କରିବ ଜୀବନ ? ସମସ୍ତ ଯେ ସରି ଯାଉଛି । ବସନ୍ତ ଯେ ସରି ଯାଉଛି । ଶୀତ ଯେ କ୍ରମଶଃ ସରି ସରି ଆସୁଛି । ଓଃ···ଆଉ କିଛି ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ ।

ତେବେ ? ହଁ, ତେବେ ଫର୍ଲଙ୍ଗେ ଦୂରରେ ଥିବା ଛକକୁ ଯିବ କି ଜୀବନ-ନନ୍ଦ ? ଜନାକୀର୍ଣ୍ଣ ଛକ । କେତେ ଗହଳି । କେତେ ଶବ୍ଦ । କେତେ ଚିତ୍କାର । ସବୁ ଶୂନ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ । ଶୂନଶାନ ସେ ଛକରେ । ଛକ ମଝିରେ ସେଇ ଷ୍ଟାଣ୍ଡରେ ଟ୍ରାଫିକ ପୋଲିସ ଭଳି ସେ ହୁଇସିଲ ଫୁଙ୍କିବ କି ? ହାତ ଟେକିବ । ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବ କାର୍‌କୁ ରହ । ଆଉ ଏକ କାର୍‌କୁ କହିବ, ଯାଅ । ଶୃଙ୍ଖଳା ରଖିବ । ନ ହେଲେ ଛକ ଯେ ବିଶୃଙ୍ଖଳିତ ହୋଇଯାଏ । ଦୁର୍ଘଟଣାର ସମ୍ଭାବନା ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ । ଛକକୁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ପ୍ରତି ମଣିଷ, ଜୀବଜନ୍ତୁ, କାର୍, ଟ୍ରକ, ସାଇକଲ, ରିକ୍‌ସାକୁ ସେ ରକ୍ଷା କରିବ । ପଥ ବତେଇବ । ନିରାପତ୍ତା ରଖିବ । ସେଇ ଛକ । ଚାରି ଦିଗକୁ ଚାରି ରାସ୍ତା । କେଉଁ ଦିଗକୁ ଗଲେ, ସେ ପାଇ ପାରିବ ତା’ର ଚରମ ସ୍ଥଳ ? କେଉଁ ରାସ୍ତାରେ ? ଆରେ ସେ ନିଜେ ତ ଠିକ୍ କରି ପାରୁନାହିଁ ନିଜ କଥା ! ଦିଗ କଥା ! ରାସ୍ତା କଥା ! ତେବେ ସେ କମିତି ଛକ ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇ ଟ୍ରାଫିକ ଛକକୁ ସମ୍ଭାଳିବ ? ହୁଇସିଲ୍ ଦେବ ? ସତର୍କ କରେଇବ ?

ନା, ସେଠିକି ଯିବା ଏବେ ଠିକ୍ ହେବ ନାହିଁ । ସେଇଠି ଏବେ ଶୂନଶାନ— ସବୁ ଶୂନ୍ୟ । (ଶୂନ୍ୟ ଯେ ସବୁ ଶୂନ୍ୟ । ମହାକାଶଠକ ଶୂନ୍ୟରେ କେବଳ ମହାଶୂନ୍ୟ ।) ଜୀବନ ତେଣୁ କେତେବେଳେ ସେ କଲେଜ ପଢ଼ିଆକୁ ପଶି ଯାଇଛି, ସେ ନିଜେଇ ଜାଣିପାରୁ ନାହିଁ । ତା’ପରେ ତାକୁ କିଛିଇ ଭଲ ଲାଗୁ ନାହିଁ । ପଢ଼ିଆ ଭଲ ଲାଗୁ ନାହିଁ । ୟୁକାଲିପଟାସ ଗଛ । ଦେବଦାରୁ ଗଛ । ରାସ୍ତା । ଘାଟ । କିଛି ଭଲ ଲାଗୁ ନାହିଁ ।

ସେ ଆକାଶକୁ ଚାହୁଁଛି । ଆକାଶରେ ଅଗଣିତ ତାରା । ଆହା, ଚନ୍ଦ୍ର ଆଜି ଆସିଥିଲା କି ନାହିଁ ଆକାଶର ସମୁଦ୍ରରେ ବୋଇତ ଭଳି ? ଆସିଥିଲା ଖଣ୍ଡି ଆକାର ହୋଇ । ବୁଡ଼ି ଯାଇଛି ବହୁ ପୂର୍ବରୁ । ଜୁଆରରେ ହୁଏତ । ତାରାମାନେ ତେଣୁ

ଜୁଳୁ ଜୁଳୁ ହେଉଛନ୍ତି । କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ଆଖି ଫୁଲି ଯାଇଛୁ ସେମାନଙ୍କର । ପାଣି ତଥାପି ସର ନାହିଁ । ଜୀବନ ସେମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହିଁଛି ।

ତା'ର ଇଚ୍ଛା ହେଉଛି, ସେମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯିବା ପାଇଁ । କଲେଜ ବିଲ୍ଡିଙ୍ଗ ଉପରକୁ ଚଢ଼ିଗଲା ସେ । କାରଣ ତାରାମାନେ ଆଉ କିଛି ବାଟ ନିକଟ ହୋଇପାରନ୍ତି । ଓ····· ଜୀବନାନନ୍ଦଙ୍କୁ କିଛି ଆଉ ଭଲ ଲାଗୁ ନାହିଁ । ତାକୁ କେମିତି ଲାଗୁଛି । କିଛି ଗୋଟେ ଅଜବ ଅନୁଭବ କରିପାରୁଛି ସେ । ତା'ର ବସ୍ତୁତଃ ଇଚ୍ଛା ହେଉଛି, ବିଲ୍ଡିଙ୍ଗ ଉପରେ ଦୌଡ଼ିବାକୁ କେବଳ ଦୌଡ଼ିବାକୁ ।

···ଏବଂ ହଠାତ୍ ତା' ଆଖି ପଡ଼ିଛି 'ସପ୍ତର୍ଷି ମଣ୍ଡଳ' ତାରାମାନଙ୍କ ଉପରେ । ସେ ଖୁବ୍ ନିବିଷ୍ଟ ଭାବରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଛି 'ବଶିଷ୍ଠ' ତାରାକୁ । ତା'ର ଠିକ୍ ତଳେ 'ଅରୁନ୍ଧତୀ' । 'ବଶିଷ୍ଠ ଓ ଅରୁନ୍ଧତୀ' । ଯୁଗ୍ମ । 'ଜୀବନ ଓ—' କିଏ ପୂରଣ କରିବ ଏ ଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥାନ ?

('ଜଲି' ?)

ହସ ମାଡ଼େ । ସେ ପାରିବ ନାହିଁ । ପାରିବ ନାହିଁ । ଜୀବନ କିଏ, ସେ ଜାଣି ନାହିଁ । ଜୀବନ କ'ଣ, ସେ ଜାଣି ନାହିଁ । ଜୀବନ କାହିଁକି, ସେ ଜାଣି ନାହିଁ ।

ସେ ତ ଏବେ ଜଣେ କାହାର ତୃଷା ମେଣ୍ଟାଉଥିବ । ସେହେତୁ ଜଲି ଏକ ଫାଙ୍କା ବା ଶୂନ୍ୟତା ବା ନିଷ୍ଫଳ କାମନା ।

ଜୀବନ ତେଣୁ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଛି ଶୂନ୍ୟତାର ପୂରଣପାଇଁ । ···ଏବଂ ଦେଖୁଛି ଯେ ପୂର୍ବ ଦିଗ୍‌ବଳୟରୁ କଳିଚିଟା ଫର୍ଚ୍ଚା ଦେଖାଗଲାଣି । ପରେ ପରେ ସିନ୍ଦୂର କ୍ରମଶଃ ଫାଟିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ । ରକ୍ତ ଝରିବ । ରକ୍ତ···

ତେବେ ଜୀବନ କ'ଣ କରିବ ଏବେ ?

ସେ ଦୌଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି କଲେଜ ବିଲ୍ଡିଙ୍ଗ ଉପରେ । ଖୁବ୍ ବ୍ୟସ୍ତତା । ଘଣ୍ଟା ଚକଟା ମନରେ···କିଛି ଠିକ୍ କରିପାରି ନାହିଁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ନା, ତାକୁ କିଛି ଭଲ ଲାଗୁ ନାହିଁ । କିଛି ହେଲେ···ତାକୁ ସବୁ ଭୁଲି ଯିବାକୁ ହେବ । ଅନ୍ତତଃ ଭୁଲିଯିବାକୁ ହେବ । ଏବେ ତାକୁ ନିଶା ଦରକାର । ଆହୁରି ନିଶା । କଡ଼ା ନିଶା ।

ସେ ଖାଇବ । ପିଇବ । ଶୋଷିବ । ନିଶା ।

ଜୀବନ କ'ଣ ନିଶା ଖାଇ ନାହିଁ ?

(ଖାଇଛୁ ।)

ତା'ପର କ୍ରମଶଃ ଏକ ଆଲେକ୍‌ଜେଣ୍ଡ୍ରା । ତା' ଆଖିରେ ଦୂରପ୍ରାନ୍ତ ଧୂଆଁ ଦେଖାଉଛୁ । 'ଧ୍ରୁବତାରା' । ସେ ହିଁ ଧ୍ରୁବ । ଜୀବନ ହିଁ ଧ୍ରୁବ । ('ଜୀବନାନନ୍ଦ' ଧ୍ରୁବ ନୁହେଁ । ସେ ମିଥ୍ୟା ।)

ସେ ମିଥ୍ୟା । ତା' ହେଲେ ଅକାରଣରେ ସେ ନିଶା ଖାଇ ଅଭିନୟ କରୁଛୁ । ଧ୍ରୁବ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ।

(ଜଳ ଏକ କୁଆଖେଳ । ଘୋଡ଼ା ଦୌଡ଼ । ମିଛ । ମିଛ...)

ଧ୍ରୁବକୁ ହିଁ ପାଇବାକୁ ହେବ । ଜୀବନକୁ ତେଣୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ ହେବ ।...ଏବଂ ଜୀବନାନନ୍ଦ ଦେଖୁଛୁ ପୂର୍ବାଶାରେ ରକ୍ତ...କେବଳ ରକ୍ତ...

ନା, ନା...ଯାହା ଧ୍ରୁବ, ତାହାହିଁ ଧ୍ରୁବ । ତାକୁ ହିଁ ପାଇବାକୁ ହେବ । ଧ୍ରୁବ ଦିଗକୁ ଆଗେଇ ଯାଉଛୁ ଜୀବନାନନ୍ଦ କ୍ରମଶଃ...

ସେ ନିଶା ଖାଇଛୁ । ଅଭିନୟ କରିଛୁ । ରକ୍ତ ଦେଖିଛି । ମିଛ ଦେଖିଛି । ନିଶାରେ ଭୁଲି ଯାଇଛି ସବୁ କିଛି । ଭୁଲି ଯାଇଛି ପୃଥିବୀକୁ । ନିଜକୁ । ଆତ୍ମାକୁ । ଜୀବନକୁ । ସତ୍ୟକୁ ..

ନିଶା ତାକୁ ଘାରିଛି । ମାୟା ଘାରିଛି । କୁହୁକ ଘାରିଛି ।

ଜୀବନ ଧ୍ରୁବକୁ ହିଁ ପାଇବ । ନିଶାକୁ ଭୁଲିବ । ରକ୍ତ ଝରିଲେ, ଝରୁ । ଦେହ ସରିଲେ, ସରୁ । ପୃଥିବୀ ପ୍ରଳୟ ହେଲେ, ହେଉ ।...ସେ ଧ୍ରୁବକୁ ହିଁ କେବଳ ପାଇବ...

କ୍ରମଶଃ ଧ୍ରୁବତାରା ଦିଗକୁ ଆଗେଇ ଯାଉଛି ଜୀବନାନନ୍ଦ ।

ନା, ନା, ସେ ଭୁଲ୍ କରିଛି । ନିଶା ଖାଇଛି । ଭୁଲି ଯାଇଛି ନିଜକୁ । ଆତ୍ମାକୁ । ଜୀବନକୁ । ସତ୍ୟକୁ । ବିହ୍ୱଳ ହୋଇଛି । ପାଗଳ ପ୍ରାୟ ହୋଇଛି ।

ଜୀବନ କ'ଣ ନିଶା ଖାଇ ନାହିଁ ? ସେ କ'ଣ ନିଶା ପିଇ ନାହିଁ ।

(ହଁ, ସେ ଖାଇଛି । ପିଇଛି । ନିଶା ।)

କ୍ରମଶଃ ରକ୍ତ ପୂର୍ବାଶାରେ ।

ଜୀବନ ଆଗେଇଛି । ଦୌଡ଼ୁଛି...

× × ×

ସ୍ୱପ୍ନର ରଙ୍ଗ ଶେଷ । ନିଶାକାଳ ଶେଷ । ଅନ୍ଧାରର ବି । ପୂର୍ବସ୍ଥ ପକ୍ଷୀର ଡାକଲା । ଶୁଭ୍ର ଶଙ୍ଖଧ୍ୱନି ମନ୍ଦିରରୁ···

ଅଥଚ ଏକ ହଇଚଇ । ହଷ୍ଟେଲର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ । କିଏ ସେ ? ବାଲ୍‌କୋନିରୁ ପଡ଼ି ଯାଇଛି ! ଉଃ···କେତେ ରକ୍ତ···

ପଡ଼ିଆରେ ପଡ଼ି ରହିଥିବା ଯୁବକର ନାକରେ ଜଣେ କେହି ହାତ ଦେଲା । ନିଃଶ୍ୱାସ ଚାଲିଛି । ଚେତନା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଲୋପ ପାଇ ନାହିଁ ।

“ଚେତନାର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କର; ଚଞ୍ଚଳ କର···”

ଆଉ ଜଣେ କେହି କହୁଛି—“ଏ ଯେ ଜୀବନାନନ୍ଦ···ଜୀବନ···”

ଭୂତର ଛାଇ

ଶ୍ରୀ ନାରାୟଣ ପୃଷେଠ୍

॥ ଏକ ॥

ନିରନ୍ଧ୍ର, ନିଃଶବ୍ଦ ଆଉ ନୀରବତା ଭିତରେ ମାଧବବାବୁ ବସି ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଏବେ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ଏବେ ଶୂନ୍‌ଶାନ୍ କୋଠରୀ, ପାର୍କର ଚୁପ୍ ଚାପ ସ୍ଥାନ ଇତ୍ୟାଦି ଖୁବ୍ ଭଲ ଲାଗେ । ମାତ୍ର ଏସବୁ ଯେ ମାଧବ ବାବୁଙ୍କର ପିଲାଦିନର ଅଭ୍ୟାସ ତା ନୁହେଁ । ଜୀବନର ବହୁକ୍ଷଣ ସେ ଖାଲି କୋଳାହଳ ଭିତରେ କଟେଇ ଆସିଲେ । ଭାବୁଥିଲେ ବାକି ସମୟ ବି ସେମିତି ଭାବେ କଟିଯିବ, ମାତ୍ର ହେଲାନାହିଁ ।

ଯେତେ କୋଳାହଳପ୍ରିୟ ହେଲେ ବି ମାଧବବାବୁ ଏବେ ନିଜେ ନିଜେ ଚୁପ୍ ରହୁଛନ୍ତି ।

ମାତ୍ର ହେଲନାହିଁ ।

ଚୌକିଟାକୁ ଆହୁରି କୋଣକୁ ଟାଣିଦେଲେ ମାଧବବାବୁ । କୋଠରୀର ଏଇ କୋଣିଆ ଅଞ୍ଚଳରେ ଅନ୍ଧାରରେ ବସି ଦେଖିଲେ ଅତୀତ ଖୁବ୍ ଭଲ ଭାବରେ ଦେଖାଯାଏ । ଯେବେ ଯେବେ ମାଧବବାବୁଙ୍କ ମନ ପ୍ରକ୍ଷୋଭ-ପକ୍ଷାଘାତ ହେଲେ କୋଠରୀର ଏଇ କୋଣରେ କାହିଁକି ଘୁମ୍‌ମାରି ବସନ୍ତି ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା କେହି ଜାଣିନାହାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ମାଧବବାବୁ ଏଇଠି ବସନ୍ତି, ଠିକ୍ ଏଇ ଜାଗାରେ ।

ମାଧବବାବୁ ଅନୁମାନ କଲେ ଝିଅ ଅରୁଣା ଅଫିସରୁ ଫେରିଲା ବୋଧହୁଏ । ଅରୁଣାର ଗୋଟେ ଅଭ୍ୟାସ ଅଫିସରୁ ଫେରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବାବାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୁଏ । ମାତ୍ର ଏବେ ସେ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହୋଇପଡ଼େ । ଘରେ ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ନିଜ ରୁମକୁ ଚାଲିଯାଇ ଶୋଇପଡ଼େ ବା ପୁଣି ବୁଲି ବାହାରେ । ଆଗେ, ଅଫିସରୁ ଫେରିଲାପରେ ବାବାଙ୍କ ସହ ବିଭିନ୍ନ ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲା । କିଛିଟା ଅନୁଯୋଗ କରୁଥିଲା । ବେଶୀ ପ୍ରଗଲ୍‌ଭ କଣ୍ଠରେ କିଛି ନ କହିଲେ ବି ସେ, ସେତେଟା ଅପ୍ରଗଲଭ ନଥିଲା । ତାର ସେଇ କଥା, ଚପଳ ଭଙ୍ଗୀକୁ ହଠାତ୍ ଆଘାତ କରି ତା'ର ମନରେ ଦୁଃଖ ଦେବାକୁ ମାଧବବାବୁ କେବେ କିଛି ଚାହିଁ ନାହାନ୍ତି । ଅରୁଣା ଯେବେ ପ୍ରଶ୍ନ କରେ, ବାବା ତମେ ଖାଲି ଏଇ କୋଠରୀର କୋଣରେ ବସି କାହିଁକି

କ'ଣ ସବୁ ଗୁହଁ ? ମାଧବବାବୁ କିଛି କହିବେ ବୋଲି କିଛି କହି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କଥାର ସ୍ଵର ପାଣି ଜାଣି ଜାଣି ଚଞ୍ଚଳାଇ ଦେଇ କହନ୍ତି—

ଆଜି ତୋର ଅଫିସର କଥା କ'ଣ ? ଏତେ ଶୀଘ୍ର ଚାଲି ଆସିଲୁ ।

ଅରୁଣା ହଠାତ୍ କିଛି କୁହେ ନାହିଁ । ସମୟର ଲହରମାନ ତରଙ୍ଗରେ ହସି ହସି କୁହେ, ନାଇଁ ଅଫିସରେ କାମ କରିବା ପାଇଁ ମୋଟେ ମନ ନାହିଁ । ଆଚ୍ଛା ବାବା, ଅଫିସରୁ ଖୁବ୍ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ଫେରିଲା ପରେ ମନ କ'ଣ ହୁଏନି, କିଏ ଜଣେ ଖୁବ୍ ଆନ୍ତରିକତାର ସହ ନିଜର ସବୁ କ୍ଳାନ୍ତି ଶୋଷି ଦେଉ ବୋଲି ? ସେଥିପାଇଁ ତ ବାବା ମୁଁ ଅଫିସରୁ ତୁମ ପାଖକୁ ଶୀଘ୍ର ଚାଲି ଆସେ ।

ସ୍ତବ୍ଧ ହୁଅନ୍ତି ମାଧବବାବୁ । ଅଫିସରୁ ଘରକୁ ଫେରିଲା ପରେ ମନ ଚାହେଁ ଆଉ ଜଣକର ସାନ୍ନିଧ । ଅରୁଣା ଯାହାସବୁ କହିଗଲା ସବୁ ବୁଝି ବି ସେ କିଛି କହିପାରଲେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ । କଥାର ମୋଡ଼ ଘୂରାଇବା ପାଇଁ ନିଜେ ହିଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ, ମାତ୍ର ସେଇ ମୋଡ଼ର ଘୂର୍ଣ୍ଣନ ଭିତରେ ଯେ ନିଜେ ପଡ଼ି ଛଟପଟ ହେବେ ତାହା ତାଙ୍କର କଳ୍ପନାତୀତ ଥିଲା ।

କପାଳରେ ଅରୁଣା ପାଖରୁ ହାତ ଗଲେ ବି ଆନନ୍ଦ ଥାଏ । ଆଦରରେ ତା' ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ସେ ହାତ ରଖନ୍ତି ।

ଆଉ ବା କେବେ କେମିତି ଆରାମ ଚେୟାର ଉପରେ ସେ ଢୁଲାଉ ଢୁଲାଉ ଅରୁଣା କଫି ତିଆରି କରେ । ତାଙ୍କ ହାତକୁ କଫି ବଢ଼ାଉ ବଢ଼ାଉ ସେ ପ୍ରଶ୍ନ କରେ : ବାବା ତମେ ପଢିଲା ବିଜ୍ଞାନର କଉ କ'ଣ ଦେଲାକୁ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ବୋଲି କିପରି ପଢ଼ା ଥିଲା ?

ନାଇଁ ତ ମା, ମୁଁ ଜାଣିନି । କିନ୍ତୁ ଜାଣିଛି ମନକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଅପେକ୍ଷା ଅନୁଭବରେ ହିଁ ଆନନ୍ଦ ଥାଏ ।

ସବୁ କଥା ଅନୁଭବ କରି ହୁଏନା ବାବା । ଫ୍ରଏଡ଼ଙ୍କ କଥାନୁସାରେ ମନର ସାତତାଳ ପାଣି ଭିତରେ ଏକ ଅବରୁଦ୍ଧ ଫରୁଆ ଥାଏ । ଅରେ ଥରେ ଆମେ କ'ଣ ଚାହୁଁ ତାହା ଜାଣି ନଥିଲେ ବି ମନ ସେଇ କଥାକୁ ସେଇ ଫରୁଆ ଭିତରେ ସାଇତି ରଖିଥାଏ । ତେଣୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ କଥାର ବିଶ୍ଳେଷଣରେ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି ।

ଯୁକ୍ତିରେ ମାଧବବାବୁ ଆଗେଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଗତ୍ୟା ଚୁପ୍ ହେବାକୁ ପଡ଼େ ।

କିନ୍ତୁ ଏତେ ସ୍ମୃତି ଭିତରେ ହଜିଯାଇ ଚୁପ୍ ହେବାଟା ତାଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗିଲା ଲାଗେ । ଖୁବ୍ ଆମୋଦମୟ । ସେଇ ଆମୋଦମୟ ଅନୁଭୂତିକୁ ଅନୁଭବ କରୁ କରୁ ଅରୁଣାର ଏବକାର ବ୍ୟବହାର ତାଙ୍କୁ ପ୍ରବୁଦ୍ଧ କରିଦିଏ ।

ନିଜର ଚୌକିରୁ ଉଠି ଅରୁଣାର କୋଠରୀକୁ ଯିବାପାଇଁ ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ହେଲା । ମନ ହେଉଥିଲା, ଅନେକ କିଛି ପଚାରନ୍ତେ । ପିତୃତ୍ୱର ଦାବୀ ନେଇ ମମତାଭରା କଣ୍ଠରେ ଅନୁଯୋଗ କରନ୍ତେ—ମା'ଲୋ କ'ଣ ହୋଇଛି ତୋର ? ମୋତେ କହ ତୁ ମୋ ପାଖରୁ ଦୂରେଇ ରହୁଛୁ କାହିଁକି ? ତୋ ମନ ଘର କିଏ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇଛି, ଉଠ୍ ମା, ମୁଁ ତାକୁ ପୁଣି ସଜାଡ଼ି ଦେବି । ତୋର ଘର ସୁନ୍ଦର କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ ମା, ତୁ ଛାଡ଼ିଦେ ମୋ'ର ପେନ୍‌ସନରେ ଆମେ ଦୁଃଖ କଷ୍ଟରେ ଚଳିଯିବା । ତା' ପରେ······

ଚୌକିରୁ ଉଠି ଛିଡ଼ା ହେଲେ ବି ତା' ପରେ ଆଉ କ'ଣ କହିବେ ମାଧବବାବୁ ତାହା ଭାବି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ତା'ପରେ କ'ଣ କରିବେ ? ଅରୁଣାର ବାହାଘର କଥା ? କପୋଳରେ ଆରକ୍ତିମ କୁଙ୍କୁମର ଟିପା ମାରି ଓଢ଼ଣା ଲମ୍ବାଇ ଗୋଟି ଗୋଟି ପାଦରେ ଅରୁଣା ଅନ୍ୟ ଘରକୁ ଚାଲିଯିବ । ଏଇ କଥା ତ ?

ନିଜକୁ ପୁଣି ନିହାତି ନିଃସଙ୍ଗ ଭାବି ମାଧବବାବୁ ଛେପ ଢୋକିଲେ । ସେଇ ଚୌକିଟାରେ ବସିଲେ । ଆଃ, ଏଇ କୋଣର ଦୁଇଟି ଯୋଗ ଖାଉଥିବା କାନ୍ଥ କିଭଳି ଦିଶୁଛି । ଆଃ··· ।

ମନର ଉନ୍ମିଳିତ ଏକ ଉଦୀର୍ଣ୍ଣ ଜ୍ୱାଳାରେ ତାଙ୍କ କଣ୍ଠ ଚୁପି ହୋଇଗଲା ।

।। ଦୁଇ ।।

ଅନୁଲେ,

ଚିଠି ଲେଖିବି ବୋଲି ଭାବୁଥିଲି । କ'ଣ କରିବି କହିତ ? ଚିଠି ଲେଖିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛି । ତୁ କାଲେ ରାଗିବୁ ସେଇ ଡରରେ ଚିଠି ଲେଖୁ ନ ଥିଲି । ଆମେ ପୁରୁଷ ଭଳି ନିଜ ଗୋଡ଼ରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ସଂସାର ଭିତରେ ବଞ୍ଚି ରହିବା ପାଇଁ ଅକୁଣ୍ଠିତ ଭାବେ କେବେ ଯେଉଁ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଥିଲେ ଆଜି ବି ସେଇ କଥା ମୋର ମନେ ଅଛି । କଥାଗୁଡ଼ିକ ମୋର ମନେ ରହିବା ପରଠାରୁ ଦେଖି ଆସୁଛି ବାବାଙ୍କୁ

ଏକାକୀ ଭାବେ । ମୋର ଆଖି ପତା ଉପରେ ହଠାତ୍ ଯଦି କେବେ କେମିତି ଲୁହ ଜକେଇ ଆସିଲେ, ତାଙ୍କ ମନ ଭିତରେ ରକ୍ତ ସବୁ ବୁଦ୍‌ବୁଦ୍ ହୋଇଯାଏ ଯେମିତି । ମୋତେ କେବେ କିଛି କହନ୍ତି ନାହିଁ—ମାତ୍ର ଏବେ ଦେଖୁଛି ତାଙ୍କର ସେଇ ସ୍କ୍ରୁଷ୍ଟା ଚୌକିଟା ଟାଣି ନେଇ ତାଙ୍କ କୋଠରୀର ସେଇ କୋଣିଆ ଅଞ୍ଚଳରେ ଗୁମ୍ ମାରି ବସି ରହନ୍ତି ।

ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ଅନେକଥର ପଚାରିଛି, ଏଇ କୋଣିଆ ଅଞ୍ଚଳରେ ସେ ବସନ୍ତି କାହିଁକି ?

ସେ କ'ଣ କହନ୍ତି ଜାଣୁ ? କିଛି କହନ୍ତି ନାହିଁ । ମୋତେ ଦେଖି ହସି ଦିଅନ୍ତି । ମୁଁ ଭାବେ, ତାଙ୍କର କ'ଣ ହୋଇଛି ? ତାଙ୍କର କିଛି ହୋଇ ନ ଥିଲେ ବି ମୋର କିଛି ହୋଇଛି । କ'ଣ ହୋଇଛି ମୁଁ ଜାଣିନି । ତଥାପି ବାବାଙ୍କ ପାଖରୁ ଦୂରେଇ ରହୁଛି । ଜାଣି ଜାଣି ନୁହେଁ, ମୋର ଅଜାଣତରେ । ଅଫିସରୁ ଫେରିଲା ପରେ ଖୁବ୍ କ୍ଲାନ୍ତ ଲାଗେ, ନିଜ ଦେହରେ ନୁହେଁ ମନରେ ।

ସେଦିନ ଅଫିସରେ ମୋତେ ଆହୁରି କ୍ଲାନ୍ତ ଲାଗୁଥିଲା । ଭାବୁଥିଲି ବାପାଙ୍କ ପାଖକୁ ଫେରିଯିବି । ଫେରି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଆମ ଅଫିସର ମିଃ ରାଉତ ମୋତେ କହିଲେ ତାଙ୍କୁ କ୍ଲବ ଯାଏ ସାଙ୍ଗ ଦେଇ ପାରିବି କି ? ମୋର ପାଟିରୁ କିଛି ବାହାରିବା ଆଗରୁ ସେ କହିଲେ : ଆସନ୍ତୁ ମିସ୍ ଦାସ । ଏତେ କ'ଣ ଭାବୁଛନ୍ତି । ଓଃ ··କ୍ଲବ କଥା ଭାବୁଛନ୍ତି । ଏଇଟା ଏକ ସୋସିଆଲ ଗେଦରିଙ୍ଗ । ସୋଫିଷ୍ଟି-କେଟେଡ଼ ସମାଜଠାରୁ ଦୂରେଇ ଯିବେ ଆପଣ ?

ମୁଁ କିଛି କହିଲି ନାହିଁ । ତାଙ୍କ କାର୍‌ରେ ଉଠି ପଡ଼ିଲି ।

ସେ ପୁଣି କହିଲେ : ମିସ୍ ଦାସ···ଅଫିସରେ ଆମେ ନିୟମ, କାନୁନ ଫର୍ମାଲିଟି ଜଗୁଁ । ବାହାରେ ତ ଆମେ ବନ୍ଧୁ ।

ମିସେସ୍ ରାଉତଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଆଣିଲେ ନି ? ପରିଚୟଟା ଅନ୍ତତଃ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତା । ମୁଁ କହିଲି ।

ମୋର ଏ କଥା ଶୁଣିଲା ବେଳକୁ ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲି ତାଙ୍କ ମୁହଁ ଏକ ମଳି କାଠଚମ୍ପାର ରଙ୍ଗ ଭଳି କେମିତି ଶେତା ପଡ଼ିଗଲା ।

କ୍ଲବ ଘରେ ମିଃ ରାଉତ ଗ୍ଲାସ ପରେ ଗ୍ଲାସ ମଦ ନିଃଶେଷ କଲେ । ଦୁଃଖ ମୋର ହୋଇନାହିଁ, ମନରେ ଆନନ୍ଦ ଜାଗି ନାହିଁ । ମୁଁ ଆଶଙ୍କା କରୁଥିଲି ମୋତେ ମିଃ ରାଉତ କିଛି କହିବେ । ନା, ପୁନା ପିଲ୍ଲଟି ଭଳି ସେ ଚୁପ ରହିଲେ ।

କାର୍‌ରେ ଫେରିବାବେଳେ ମୋତେ କହିଲେ : ଆପଣ ମୋତେ ଖେୟାଫ୍ୟ ବଦ୍‌ଚରିତ୍ର ବୋଲି ଭାବୁଥିବେ, ନୁହେଁ ?

: ନା, ସେଇଆ ଭାବନାର ଦରକାରରେ ଆସିନାହିଁ । ମୁଁ କହିଲି ।

: "ମିସ୍ ଦାସ ।" ସେ କଥା ଆରମ୍ଭ କଲେ, "ଏଇ କ୍ଲବରେ ଯେତେ ଲୋକ ଆଜି ଦେଖିଲେ, ସଭିଏଁ ଭଲ । ସେମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ । ଯେତେବେଳେ ମହିଳା ଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟର କ୍ଷତ ବବାହିତା । ମୁଁ ଯଦି ମିସେସ୍ ରାଉତଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଆଣନ୍ତି ସେମାନେ ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ କରିବେ ।" ମୁଁ କିଛି କହିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲି : ତା ହେଲେ··· ।

ହଁ : ମିସେସ ରାଉତ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ । ବାହାରେ ନୁହେଁ । ବାହାର ଦୁନିଆର ଦର୍ପଣରେ ନିଜର ପ୍ରତିଛବି, ନିଜର ଜୀବନକୁ ଦେଖିବାକୁ ହେଲେ ସ୍ତ୍ରୀ ନୁହେଁ··· ଆଉ ଏକ ଉପଯୋଗୀ ଦରକାର ଏଇଟା ହିଁ ସ୍ପିରିଟ୍ ଅଫ୍ ଟାଇମ୍ · ଅଲଟ୍ରା ମଡର୍ଣ୍ଣ ସିଭିଲାଇଜେସନ୍··· ।

ମିଃ ରାଉତ ମୋତେ ସିଧାସଳଖ କିଛି ନ କହି ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ ଆହ୍ୱାନର ଏକ ଇଂଗିତ ଦେଲେ । ସତ କହୁଛି ଲୋ ଅନୁ, ସେତେବେଳକୁ ମୁଁ ଆହୁରି କ୍ଲାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ମନ ମୋର ଆହୁରି ଆବଶ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ମୁଁ ଯଦି ବବାହ କରି ଥାଆନ୍ତି ମୋର ଯଦି ସ୍ୱାମୀ ଆନ୍ତେ, ମୁଁ ଜୀବନକୁ ଘୃଣା କରି ନ ଥାଆନ୍ତି । ହାୟ, ମୋର ବୋଲି କେହି ନାହିଁ । ନିଃସଙ୍ଗୀ । ମୁଁ କାହାର ସାଥୀ ନୁହେଁ । ଉପଯୋଗୀ ହେବାପାଇଁ ଅନ୍ୟ ଜଣକର ଅସଂଖ୍ୟ ଅବାଞ୍ଛିତ ଇଂଗିତ ।

କାହାର ସାଥୀ ହେବା ପାଇଁ ଭାବିଲେ ଖୁବ୍ କାନ୍ଦ ଲାଗେ । କାନ୍ଦ ଲାଗେ, ନିଜ ପାଇଁ ନୁହେଁ । ଅବସର ନେଇ ଘରେ ଏକାକୀ ଥିବା ବାବାଙ୍କ ପାଇଁ ମୁଁ ଚାଲିଗଲେ ଝଡ଼ରେ ପରସ୍ତ ପରସ୍ତ ହୋଇ ଉଡ଼ି ଯାଉଥିବା ପକ୍ଷୀର ଘର ଭଳି ସେ ଛଟପଟ ହେବେ ।

॥ ତିନି ॥

ଅରୁଣାର ନିଜ ଲିଖିତ ଲିପିର ତଳକୁ ଆଉ କ'ଣ ଲେଖା ହୋଇଥିଲା । ମାଧବବାବୁ ତାକୁ ପଢ଼ି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ବାଇଁକ୍ୟର ଅବକ୍ଷିପ୍ତ ଦେହର ରକ୍ତନଳୀଗୁଡ଼ିକ ଅତି ଜୋରରେ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ଦ୍ୱାର ସେ ପାଖରେ ଅରୁଣାର ଘରକୁ ଫେରିବାର ପାଦ ଶବ୍ଦ ପ୍ରଖର ହୋଇ ଆସୁଛି । ମାଧବବାବୁ ଚିଠିଟି ବନ୍ଦ କଲେ । ଆଖି ତଳର କୁଞ୍ଚିତ ଈଷତ୍ କୃଷ୍ଣଚର୍ମ ଉପରେ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିବା ଲୁହ ନେଇ ବୁନ୍ଦାକୁ ରୁମାଲରେ ଶୁଖାଇ ଦେଲେ ।

ଅରୁଣା ଆଜି ଅଫିସରୁ ଫେରିବା ପରେ ତା କୋଠରୀକୁ ସିଧାସଳଖ ଯାଇ ପାରିଲାନି । ମାଧବବାବୁ ଦେଖିଲେ ଅରୁଣା ତାଙ୍କ ଆଗରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି । ତା'ର କପୋଳରେ ଘର୍ମାକ୍ତ ସ୍ୱେଦର କଣିକା—କେଶର ଅଳକ ଆଲୁଳାୟିତ ଭାବେ ଉଡ଼ୁଛି । ଅରୁଣା କିଛି କହିବା ଆଗରୁ ପଚାରିଲେ :

'ଆଜି ଏତେ ବ୍ୟସ୍ତ ଜଣାପଡ଼ୁଛୁ ଯେ ? କିଛି କହିବୁ ?'
ହଁ କି ନାହିଁ କିଛିର ଉତ୍ତର ଅରୁଣା ଦେଇ ପାରିଲାନାହିଁ ।

ତୁ ଏବେ ଅଫିସରୁ ଫେରିବା ପରେ ଖୁବ୍ କ୍ଳାନ୍ତ ଜଣା ପଡ଼ୁଛୁ । କିଛି ଦିନ ଛୁଟି ନେଇ ଯା ।

କିଛି ସାହସ ସଞ୍ଚୟ କଲା ଅରୁଣା । 'ମୁଁ ଚାକିରୀ ଛାଡ଼ିଦେବ ବୋଲି ଭାବୁଛି ।'

ଅରୁଣା ଯେତେଟା ଭାବୁଥିଲା ବାବା ତା'ର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବେ, ମାଧବବାବୁ ସେତେଟା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର ଚିହ୍ନ ସେ ଦେଖି ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ମୋର ଚାକିରୀ ଛାଡ଼ି ଦେବାରେ ତମେ ଚୁପ ରହିଲ ବାବା ! ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି ତମେ ମନା କରିବ । ସେଇ ଯୋରରେ ମୁଁ ପୁଣି କାମ କରିବି—

ନା, ତୋର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଠିକ୍ ଅଛି । ଅରୁଣା ତୁ ଚାକିରୀ ଛାଡ଼ି ଦେ ।

କିନ୍ତୁ ବାବା—

ହଁ ତୁ ଭାବୁଛୁ ଆମେ ଚଳିବା କେମିତି ? ବର୍ତ୍ତମାନଯାଏ ବଞ୍ଚିବାପାଇଁ ଯେଉଁ ଷ୍ଟାଣ୍ଡାର୍ଡ଼ ରଖି ଆସିଛେ ତାହା କ'ଣ ହେବ ?

ନାଇଁ ବାବା, ମୁଁ ସେଇଆ ଭାବୁନାହିଁ···ଆଉ କିଛି କହିବା ଆଗରୁ କାନ୍ଦର ସାଗରେ ଅସ୍ତ ହେଲି ଅରୁଣା ।

ଆଉ ଏକ କଥା ଭାବୁଥିବୁ ନାଇଁ ମା ? ସ୍ତ୍ରୀକଣ୍ଠ ଛାଡ଼ିବା ପଛରେ ଏକ ଅର୍ଥ ଥିବ । ତୋତେ ହାତରୁ ହସ୍ତାନ୍ତ କରିବା ଦାୟିତ୍ୱ ମୁଁ ମୁଣ୍ଡେଇ ପାରିବି କି ନାହିଁ । ତୁ ଅନ୍ୟ ହାତକୁ ଚାଲିଗଲା ପରେ ମୁଁ ନିତାନ୍ତ ଏକାକୀ ହୋଇଯିବି ? ମୋର ଦୁଃଖରେ ତୁ ଆହୁରି ମ୍ରିୟମାଣ ହୋଇଯିବୁ । ନୁହେଁ ?

ନିଜର ମନ ଭିତରେ କିଛି ସମୟଧରି ସଞ୍ଚୟ କରୁଥିବା ସାହସ ହଠାତ୍ ଅତ୍ୟଧିକ ପବନ ଭରିଯାଇଥିବା ଏକ ବେଲୁନ ଭଳି ଫାଟିଗଲା । ଯେଉଁ କଥାଟା ଉପରେ ଦୃଢ଼ ଓ ଅଟଳ ରହି ସେ ନିଜ ବିଶ୍ୱାସର ଏକ ସୁଦୃଢ଼ ଅଟ୍ଟାଳିକା ତୋଳି-ଥିଲା, ଅନୁଭବ କଲା ତାହା ଏକ ତାସର ଘର ଭଳି ଭୁଶୁଡ଼ି ପଡ଼ୁଛି ।

ଚୌକି ଛାଡ଼ି ଛିଡ଼ାହେଲେ ମାଧବବାବୁ ।

ଉତ୍ତର ଜୀବନରେ ମୋ ଭଳି ପିତା ଏକାକୀ ଅନୁଭବ କରିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ଜୀବନ ସାରା କୋଳାହଳ ଭିତରେ ମୁଁ ସଂଘର୍ଷ କରି ଆସିଛି । ଏବେ ବି ସଂଘର୍ଷମୁକ୍ତ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଏଥର ସଂଘର୍ଷ ନୀରବତା ସଙ୍ଗେ । ତୁ କାହା ଘରକୁ ବଧୂ ହୋଇଗଲା ପରେ ନୀରବତା ସଙ୍ଗରେ କେମିତି ବଞ୍ଚିବ ତାହାହିଁ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି ।

ବାବା ତମେ ହଠାତ୍ ମୋତେ ଦୂରେଇ ଦେବାକୁ ଯାଇ ଏତେ ବ୍ୟଥାର କଥା କାହିଁକି କହୁଛ ? ମୁଁ ତମକୁ ଛାଡ଼ି କୁଆଡ଼େ ଯିବି ? ମୋର କିଛି ଦରକାର ନାହିଁ । ତମପାଇଁ ବ୍ୟଥା ଓ ଜୀବନର ସବୁ କଷ୍ଟ ମୁଁ ଦେହରେ, ମନରେ, କଣ୍ଠରେ ଅବଲେପିତ କରିଛି ଅମୃତ ଭାବେ··· ।

ସହସା ଏକ ଆକଣ୍ଠ ଆବେଗରେ ଅରୁଣା କହିଗଲା ।

ମୋ ଭଳି କୌଣସି ପିତା ତା'ର ଏଇଭଳି ପରିସ୍ଥିତିରେ ନିଜର ଝିଅକୁ ପାଖଛଡ଼ା କରିବା ପାଇଁ ରାଜି ହେବ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଟାଇମର ଷ୍ଟ୍ରିଟକୁ ନିଜ

ଦେହରେ ମିଶାଇ ଦେବା ପାଇଁ ଆମେ ଯେତେ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ବି ଏଇ ଛିଣ୍ଡଟାକୁ ମନରେ ମିଶାଇ ହେବ ନାହିଁ । ତମେ ସବୁ ସ୍ୱୀକାର କଲେ ବି···ତମର ଆଉ ଏକ ରୂପ ଅଛି । ତମେ ବଧୂ ହେବ । ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ସମାଜରେ ବହୁ ଚେଷ୍ଟାରେ ତମ ବଧୂତ୍ୱର ଛାମିନା ହୁଏତ ଲୁଚି ରହିଯିବ··· ମାତ୍ର ତାର ଗନ୍ଧ ମଉଳିବନି ।

ଅରୁଣା ମାଧବବାବୁଙ୍କର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲା । ତା'ର ନାଳ ଆଖିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଲକର ରନ୍ଧ୍ର ଗୁଡିକ ଲୁହରେ ଭରି ଗଲାଣି । ଓଠର ଦୁଇଟି ବଧୂଳି ପାଖୁଡ଼ା ଖୁବ୍ ଜୋର୍ କମ୍ପନରେ ଥରି ଉଠିଲା । ପୁଣି ଥରେ ସେ ସାହସ ସଞ୍ଚୟ କଲା କିଛି କହିବା ପାଇଁ । ନାଁ, କଣ୍ଠ ଭିତରେ ଧକ୍କା ଖାଇ ତାହା ଭିତରକୁ ପୁଣି ଚାଲି ଆସିଲା । ଆଉ ସବୁକଥା ଯଦି ବାବାଙ୍କ ଆଗରେ କହି ହୁଅନ୍ତା !!!

ଚଷମା ପୋଛିଲେ ମାଧବବାବୁ । ଚୌକିଟାକୁ ଆହୁରି ପାଖକୁ ଟାଣି ଆଣିଲେ । କହିଲେ—ଯେଉଁ ଝିଅମାନେ ଚାକିରି କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ଉଦ୍ଦାମ ପିପାସା ଥାଏ ଜୀବନରେ କାହାର ସାଥୀ ହେବା ପାଇଁ । ପରିସ୍ଥିତିରେ ପଡ଼ି ଅବାଧ ଭାବେ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ଏଡ଼ାଇ ନ ପାରି ଉପବାସୀର ଜ୍ୱଳନରେ ଜଳି ଯାଆନ୍ତି ।

ବାବା ! ତା ମନର ସବୁ ଅଚଞ୍ଚଳତାକୁ ବାଧାଶକ୍ତି କରି ଅସଂଖ୍ୟ ବନ୍ଧନ-ଭୂମିକମ୍ପର ଲହରକୁ ରୋକି ପାରିଲା ନାହିଁ ଅରୁଣା !

ହଁ ମା' କାନ୍ଦନା—ଝିଅର ଜ୍ୱାଳାକୁ ଦେଖିସୁଦ୍ଧା ନିଜର ବୃଦ୍ଧ ବୟସର ଭରଣ ପୋଷଣ ପାଇଁ କେହି ବାପ ଏଇ ଦୁଃସାହସ କରିବା ଠିକ୍ ହେବ ନାହିଁ ।

ତାଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରୁ ଧାଇଁ ଆସୁଥିବା ଜଳକଣାଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ପୁଣି ଥରେ ରୁମାଲ ଘଷିଲେ ମାଧବବାବୁ । ତୁ ମୋତେ ଅନେକ ଥର ପଚାରିଛୁ, ମୁଁ ଏଇ କୋଣରେ ଗୁମ୍ମାରି କାହିଁକି ବସେ ବୋଲି । ମୁଁ ଚାହୁଁଥିଲି କହିଦେବି ବୋଲି । ଶୁଣିବୁ ??

ଗଭୀର ଭାବାବେଗ ଓ ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ ଉଦ୍‌ବେଗରେ ପାଖର ଏକ ଚୌକି ଟାଣିଲା ଅରୁଣା ।

॥ ଚଉଦ ॥

ଜାଣିଲୁ ଲୋ ଅନୁ ! ଏ ସଙ୍ଗରେ ଥିବା ଚିଠିଟି ଯଦି ତୋ ପାଖକୁ ମୁଁ ଆଜି ପଠାଇ ପାରିଥାନ୍ତି, ଏତେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ମୋତେ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା । କେଜାଣି କେମିତି ମୁଁ ଭୁଲରେ ଘରେ ଚିଠିଟି ଛାଡ଼ିଗଲି । କଳ୍ପନାରେ ସୁଦ୍ଧା ଭାବି ନଥିଲି ଯେ ମୋର ସମସ୍ତ ଗୋପନୀୟତା ଧରାପଡ଼ି ବାବାଙ୍କ ନିସ୍ତରଙ୍ଗ ମନକୁ ଏତେ ଚଞ୍ଚଳ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରିଦେବ ବୋଲି । ମିଃ ରାଉତଙ୍କ ଅନୁରୋଧ କାଟି ନ ପାରି ଆଉ ଦୁଇଥର କ୍ଲବ ଯାଇଛୁ । ଖରାପ ବ୍ୟବହାର ନ ଦେଖାଇଲେ ବି ମୋତେ ସଙ୍ଗରେ ନେବା-ପାଇଁ ତାଙ୍କ ପ୍ରେଷ୍ଟିଜ ଯେ କି ଭଳି ବଢ଼ୁଥିଲା ତାହା ମୁଁ ଜାଣିନି । ମୋର ଅନିଚ୍ଛା ସତ୍ତ୍ୱେ ଅଫିସର ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ ମନକୁ ହାଲୁକା କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯିବାପାଇଁ ମନା କରି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଛାଡ଼୍...ଅପ୍ରସ୍ତୁତ କଥା ଲେଖିବି କାହିଁକି ?

କାଲି ବାବା ମୋତେ ତାଙ୍କର ବୈଠକଖାନା ପାଖକୁ ଡାକିଲେ । ହସିବୁ ନାହିଁ । ଏଇ କୋଠରୀର ଗୋଟିଏ କୋଣ ପାଖରେ ସେ ବସନ୍ତି । ବାରମ୍ବାର ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ପଚାରି ଥିଲେ ବି କେବେ କିଛି ସେ କହି ନଥିଲେ । ଆପେ ଆପେ ତାଙ୍କ ମନକୁ ସେ କହିଲେ । ଇସ୍ କେତେ ସେଣ୍ଟିମେଣ୍ଟାଲ୍ ସେ କଥାଗୁଡ଼ିକ ! ଭଲା ବାବା ଯଦି ମୋତେ ନ କହିଥାନ୍ତେ ??? ବାବା ଅତି ଆବେଗର ସହିତ ଯାହା ସବୁ କହିଲେ, ମୁଁ ଭାବୁଛି ଆମଭଳି ଯୁକଣ୍ଠ କରୁଥିବା ଝିଅମାନଙ୍କ ମନକୁ, ସେମାନଙ୍କ ପରିବେଶକୁ ଅତି ଛିନ୍ନ ଛିନ୍ନ କରି ମୋରି ଆଗରେ କହିଗଲେ । ଏଇ କୋଣିଆ ଅଞ୍ଚଳରେ ତାଙ୍କର ଏକୁଟିଆ ବସିବାର କାହାଣୀ କହିଲା ବେଳକୁ ମୁଁ ଏକ ଅଜଣା ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଭୟରେ ଆପେ ଆପେ ଥରି ଉଠିଥିଲି । କହିଲେ, ଏମିତି ଏକ କୋଳାହଳପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ଲବ ଜୀବନର ମଳୟ ଭିତରେ ବୁଡ଼ି ରହିବା ପରେ ସେଦିନ ହସି ହସି ସେ ଘରକୁ ଫେରିଥିଲେ । ବାବା ସେଦିନ କମ୍ପାନୀରୁ ସିଲେକ୍ସନ ଗ୍ରେଡ଼ ପାଇ ହେଡ଼କ୍ଲର୍କ ହୋଇଥିଲେ । ମା'ବି ତାଙ୍କ ଅଫିସରେ ଜଣେ ମହିଳା କର୍ମଚାରୀ । ମୁଁ ସେତେବେଳେ ନିହାତି ଛୋଟ । କ୍ଲବରୁ ସଦ୍ୟ ଫେରନ୍ତା ବାବାଙ୍କ ଓଠରୁ ଏକ ଉତ୍କଟ ମଦର ଦୁରନ୍ତ ଗନ୍ଧର ଆଭାସରେ ମା' ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତା ହୋଇଥିଲେ । ବାବାଙ୍କ ପାଖରେ ଅଭିଯୋଗ କରିଥିଲେ—ସିଲେକ୍ସନ ଗ୍ରେଡ଼ ପାଇଲା ପରେ ଏଇ ଅଭ୍ୟାସଟି ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲ ?

ବାବା ହଠାତ୍ କିଛି ନ କହି ମନକୁ ମନ ଏକ ଆରଣ୍ୟ ହସ ହସିଥିଲେ । ମା' ପୁଣି ସେଇ ପ୍ରଶ୍ନଟି ପଚାରିଲେ, ବାବା କେମିତି ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବେ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲେ । କିଛି ସମୟ ପରେ କହିଲେ—"ଜାଣିଛ, ଅଫିସର ସବୁ

ଦୁର୍ଦ୍ଧାନ୍ତ କ୍ଳାନ୍ତ ଭୁଲିବା ପାଇଁ ଅଫିସରମାନେ କ୍ଲବ ଯା'ନ୍ତି ! କେଉଁ ଦୂରରୁ ଆସିଥିବା ବୋତଲର ଠିପି ଖୋଲି ଗ୍ଲାସ ଗ୍ଲାସ ଦ୍ରାକ୍ଷାରସ ପାଟିରେ ଢାଳନ୍ତି । ସ୍ୱପ୍ନର ତରଙ୍ଗରେ ଅନେକ ରଙ୍ଗ ମାଖନ୍ତି । ଏଇଟା ଯୁଗର କଠୋର ଅପରାହ୍ନର ଝଡ଼...ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇ ନ ବସିଲେ—ଅନେକ ଦୂରକୁ ମନକୁ ଫିଙ୍ଗିଦେବ ।"

ମା' ଚହଁକି ଉଠିଲେ—"ନିଜ କଥା ଭାବୁଛ । ତମର ସ୍ୱଳ୍ପ ବେତନରେ ତମେ ଏ ଝଡ଼ ସାଙ୍ଗରେ ତାଳ ଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଏଇ ଅରୁଣା କଥା ଭାବୁଛ ତ ?"

ବାବା କିଛି ନ କହି ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଗୁମ୍ ମାରି ବସିଲେ । କହିଲେ—ମୁଁ ଯାଇ ନ ଥାଆନ୍ତି । ଓଭରସିଅର ବୈଦ୍ୟନାଥ ବାବୁ ମୋତେ ଡାକିଲେ ।

ବୈଦ୍ୟନାଥବାବୁଙ୍କ ନାଁ ଶୁଣି ମା କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । ସଙ୍କୁଚିତ ଆଖିରେ ମୁହଁ ତଳକୁ କଲେ । ବାବାଙ୍କ କଣ୍ଠରେ ସେଇ କଥା : ବୈଦ୍ୟନାଥବାବୁଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ଚୁପ୍ ହୋଇଗଲ ଯେ ?

ସେତେବେଳେ ବୈଦ୍ୟନାଥବାବୁ ମାଙ୍କ ଅନିଚ୍ଛା ସତ୍ତ୍ୱେ, ନାନା ବାରଣ ସତ୍ତ୍ୱେ, ତାଙ୍କ ସହିତ ଗପ କରିବାକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ବିଭିନ୍ନ ଉତ୍ସବରେ ଆମ ଘରକୁ ସେ ନାନା ଉପହାର ପଠାଇ ଦେଉଥିଲେ । ମା ତାହା କେବେ ଗ୍ରହଣ ନ କଲେ ବି ଏପରି ଏକ ସନ୍ଦେହର ପରିସ୍ଥିତିରୁ ମା'ଙ୍କୁ ବାବା ଅବିଶ୍ୱାସ କଲେ । ମୁଗବନ୍ଧନୀ ଭାବେ ମା ନିଜକୁ ହଠାତ୍ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷୀ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେଦିନ ବାବାଙ୍କ କଥାର ଉତ୍ତର ଦେଲେ—"ମୋତେ ସନ୍ଦେହ କରୁଛ ?"—ନାଁ, ସନ୍ଦେହ ନୁହେଁ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଧାରଣା କରିବା ପାଇଁ ବୈଦ୍ୟନାଥବାବୁ ପୂର୍ବ ପ୍ରମାଣ ଦେଇଛନ୍ତି ।"

ମା' ଆଉ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । ଘରର ଯେଉଁ କୋଣରେ ସେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ ସେଇଠି ହଠାତ୍ ବସି ପଡ଼ିଲେ । କହିଲେ—ତମ ଘରକୁ ବୋହୂ ହୋଇ ଆସିବା ପରେ ପ୍ରଥମେ ତମେ ସନ୍ଦେହ କରିଛ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର ଜୀବନରେ ସନ୍ଦେହ ହିଁ ଅବିଶ୍ୱାସର ଅଗ୍ରଦୂତ । କୌଣସି ଦୁର୍ନାମର ଗନ୍ଧ ଯେପରି ମୋ ଉପରେ ନ ପଡ଼େ ସେଥିପାଇଁ ବାରମ୍ବାର ମୁଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି । ଗୃହସ୍ଥ ହେଲା ପରଠୁଁ ମୁଁ ବୋହୂର ଅଲଙ୍କାର ଦେହରେ ନାଇଁ—ତମ ପ୍ରଦତ୍ତ ସେଇ ବାକ୍ସରେ ରଖିଛି । ମତେ କଥା ଦିଅ, ଅରୁଣା ବଡ଼ ହେଲେ ତାକୁ ଚାକିରି ପାଇଁ ଅନୁମତି ଦେବ ନାହିଁ । ତାକୁ ବଧୂବେଶ ପାଇଁ ଏଇ ଅଲଙ୍କାରଗୁଡ଼ିକୁ ପିନ୍ଧାଇ ଦେବ ।

ଏଁ ଭଳି ମା' କ'ଣ ଗପୁଛନ୍ତି ବୋଲି ବାବା ଯେତେବେଳେ ମା'ଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଆନ୍ତି, ବାବା କହିଲେ, ମା'ଙ୍କ ହାର୍ଟ ଫେଲ୍ୟୁଅର ହୋଇଥିଲା । ଅନୁରେ, ଆଜି ମୋ ପାଖରେ କେହି ଥିଲେ, ମୁଁ ମନଇଚ୍ଛା କାନ୍ଦିଥାଆନ୍ତି । କାହା ପାଖରେ କାନ୍ଦିବି ? କାନ୍ଦି ହେଉ ନାହିଁ । ମୋର କାନ୍ଦ ଦେଖିଲେ ବାବା କ'ଣ ହୋଇଯିବେ । ତୋ ପାଖକୁ ଏତକ ଲେଖିଲା ବେଳକୁ କାନ୍ଦିବି ବୋଲି କାନ୍ଦିପାରୁ ନାହିଁ । ନିଃସହାୟ ଅବସ୍ଥା ଦେଖ୍ ତ ! ହଁ ସେଇଦିନର ଏ ଘଟଣାପରେ, ବାବା ଯେତେବେଳେ ଜାଣିଲେ ମା ନିର୍ଦ୍ଦୋଷୀ ବୋଲି, ବୈଦ୍ୟନାଥ ବାବୁ ବଦଳି ଯାଇଥିଲେ । ଏକ ଅନୁତପ୍ତ ହୃଦୟରେ ସେ ଏଇ କୋଠରୀରେ ହିଁ ବସିରହନ୍ତି । ଏଇ ଘରର କୋଣିଆ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଦେଖିଲେ, ତାଙ୍କର ସବୁକଥା ମନେ ପଡ଼େ । ମନେହୁଏ, ଦୁଇଟି କାନ୍ଥର ମିଳନରେ ହିଁ କୋଣଟିର ଗଠନ । ଏଇ କୋଣରେ ମା ମରିଥିଲେ । ଦୁଇ କାନ୍ଥର ମିଳନ ନ ହେଲେ ଘରର ଆକୃତି ସମ୍ଭବ ହୁଏ ନାହିଁ, ଘରସଂସାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଦୁଇଟି ଜୀବନର ମିଳନ ନ ହେଲେ ଘରକରଣା ହୁଏ ନାହିଁ—ଏଇ ଥିଲା ବାବାଙ୍କ ମନର ଧାରଣା । ମୋର ପ୍ରଥମ ଚିଠିଟି ବାବା ପଢ଼ିସାରିଲା ପରେ ଆହୁରି ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ।

ଦେଖ୍ ତ ଅନୁ ! ସମୟର ସ୍ରୋତ ପୁଣି କେମିତି ଏକ ଦୁର୍ଘଟଣା ସୃଷ୍ଟି କରେ । ଏଇ ଦୁର୍ଘଟଣା ବାବାଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଆଘାତ ଦେଇଥିଲା । ବାବା କହିଲେ— 'ଜାଣିଛୁ, ମିଃ ରାଉତ ସେଇ ବୈଦ୍ୟନାଥବାବୁଙ୍କ ପୁଅ ।' ଆଃ……ଅନୁ, ଏତକ ଲେଖିଲାବେଳକୁ ମୁଁ କେମିତି ଶିହରି ଉଠୁଛି । ବାବାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା, ମୁଁ ଚାକିରି ଛାଡ଼ିଦିଏ । ବଧୂ ହେବା ଆଗରୁ ମା'ଙ୍କ ସବୁ ଗହଣା ଦେହରେ ଲଗାଇ ଘର ଭିତରେ ରୁହେ ।

ଏତକ କହିଲାବେଳକୁ ବାବା ନିଜେ ଅସହାୟ ଶିଶୁଭଳି କାନ୍ଦି ଉଠିଥିଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇଛି । ଚାକିରୀ ଛାଡ଼ିଦେବି । ବଧୂ ହେବାପାଇଁ ପ୍ରାକ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଲାଗି ମୁଁ ଏଇ ଗହଣାଗୁଡ଼ିକରେ ନିଜେହିଁ ସଜାଇ ହେବି ।

କାହାର ବଧୂ ହେବି ମୁଁ ଜାଣେନା; ତଥାପି ସଜାଇ ହେବି……

॥ ପାଞ୍ଚ ॥

ଦର୍ପଣରେ ନିଜର ରୂପ ଦେଖି ଅରୁଣା ଲଜେଇଗଲା । ଦେହରେ ଏକ ଜରିଲଗା ଶାଢ଼ୀ । ରଙ୍ଗ ନୀଳ । କପାଳରେ ରକ୍ତ ରଙ୍ଗର ଏଇ ଟିପା । ଲମ୍ବିତ ଆଖିର ଉପର ଧାରରେ ନୀଳ ରଙ୍ଗର ସରୁ ଧାଡ଼ିଟିଏ । ହାତରେ, ବେକରେ,

କାନରେ ସୁନାର କେତେକ ଗହଣା । ନିଜ ଛବି ଦେଖି ଥରେ ହସିଲା ଅରୁଣା ।
ଧେତ୍...ଆଗର ଛବିଟି ତାକୁ ଗୃହିଁଛି ।

ଆଖିରେ ଅସଂଖ୍ୟ ମନ୍ଦାରର ଭାରରେ ପଡ଼ା କରିଗଲା ।

ଅରୁଣା ଅନୁମାନ କଲା ବୋଧହୁଏ ବାବା ତାକୁ ଡାକଲେ । ତାଙ୍କ କଫି ଖାଇବା ବେଳ ହୋଇଗଲା । ଧେତ୍ ଏଇ ବେଶରେ ବାବାଙ୍କ ଆଗକୁ ଯିବ କେମିତି ? ଲାଜରେ ମୁହଁ କରିଯିବ ନାହିଁ ।

ତଥାପି, ସାହସର ସହ ଧୀର ପାଦରେ ମାଧବ ବାବୁଙ୍କ କୋଠରୀକୁ ଆଗେଇଲା । ଆଗତ ଲଜ୍ଜାର ବନ୍ଧନରୁ ମୁକୁଳିବା ପାଇଁ ଗୁହ ଭିତରେ ଅନେକ ସ୍ପନ୍ଦନ । ପାଦରେ ରୁଣୁଝୁଣୁ ଶବ୍ଦର ଗୁଞ୍ଜରଣ ତୋଳି ତୋଳି ସେ ଆଗେଇଲା । ମାଧବ ବାବୁ ସେଇ କୋଣିଆ ସ୍ଥାନକୁ ମୁହଁ କରି ଚୁପ୍ ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି ।

ବାବା...

ମାଧବ ବାବୁ ନିରୁତ୍ତର ।

ବାବା କଫି ନେବ ପରା । ଲଜ୍ଜାରେ ହସିଲା ଅରୁଣା—ଦେଖ ବାବା, ମୁଁ ସବୁ ଗହଣା ପିନ୍ଧିଛି । ଏଇତକ ଦେଖିବାକୁ ତମର ଇଚ୍ଛା । ଅଭିମାନ କରୁଛ ବାବା, ଦେଖନା ତମ ଝିଅ ଅରୁଣା କେମିତି ଦିଶୁଛି ।

ତଥାପି ମାଧବ ବାବୁ ନିରୁତ୍ତର ।

ମାଧବ ବାବୁଙ୍କୁ ହଲାଇ ଦେବାକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କ କାନ୍ଧରେ ତା'ର ହାତର ସ୍ପର୍ଶ ଦେଉ ଦେଉ କଫି କପ୍‌ଟି ପଡ଼ି ଭାଙ୍ଗି ଗଲା । ଅରୁଣା କିଛି କହିପାରିଲା ନାହିଁ । ଚିତ୍କାରକରି କାନ୍ଦିବା ପାଇଁ ଛଟପିଟି ହେଲା । କାନ୍ଦି ହେଉ ନାହିଁ ।

ମାଧବ ବାବୁ ସେଇ ଚୌକିରେ...ସେଇ କୋଣରେ...ସେମିତି ବସିଛନ୍ତି ନିଶ୍ଚଳ, ନିସ୍ପନ୍ଦ, ନୀରବଭାବେ ।

ଆଖି ତାଙ୍କର ଖାଲି ଗାଢ଼ ନୀଳ ହୋଇଆସୁଛି ।

ସାଧାରଣ ସଭା

ଶ୍ରୀ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କୁମାର ତ୍ରିପାଠୀ

ସେଦିନ ସହରମୁହାଁ ଯାନବାହନ ସବୁ ବଡ଼ ପଡ଼ିଆ ନିକଟରେ ପ୍ରସବୁଥାନ୍ତି ଭିଡ଼ । ଜାତି ଜାତିକା ମଣିଷ । ଅଳ୍ପ କେତୋଟି ଯେମିତି ସଦ୍ୟ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଥାନ୍ତି ସୁଟିଂ କରାର ବିଜ୍ଞାପନ ପୃଷ୍ଠାରୁ । ସ୍କୁଲ, କଲେଜ, କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ, ସବୁ ଶୂନ୍ୟ । ଟ୍ରେନ, ବସ୍, ଟେକ୍ସି ସବୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ରିକ୍ସା ଭଡ଼ା ଦ୍ୱିଗୁଣିତ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ । ବସ୍‌ଷ୍ଟେଣ୍ଡର ଟିକଟ କାଟି କାଟି ଆହା ବିଚରା କଣ୍ଡକ୍ଟରର ହାତ ବଥେଇ ଯାଇଥିବ । ପଇସା ଗଣି ଗଣି ଥକି ଯାଇଥିବ କ୍ୟାଶିଅର । ରେଳ ବାଡ଼ାରୁ ଖସି ପଡ଼ିଥିବେ ସତର ଜଣ ।

ସମସ୍ତେ ବାରମ୍ବାର ଶୁଣି ଶୁଣି ମୁଖସ୍ଥ କରି ପକାଇଥିବା ବହୁ ପ୍ରଚ୍ଛରିତ କେଇପଦ କଥା କହିବା ଲାଗି ଅଣା ହୋଇଥିଲେ ଯୁବ ନେତା ଓ ଆହୁରି ଶୁଣିବା ପାଇଁ ରୁହୀ ହୋଇଥିଲେ ଜନତା ।

କ୍ଷେତରେ ଲଙ୍ଗଳ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ପାଖ ଗାଁର କୃଷୀ ମୂଲିଆମାନେ, ଷ୍ଟେଟର ବୁଣା ଅଧାରେ ଛାଡ଼ି ଦେଇ, ବଡ଼ି ପକା ଅଧାରେ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ମାଉସୀ ଭାଉଜ ଓ ନାନୀମାନେ, ସ୍କୁଲ ଡେସ୍କରେ ବସ୍ତାନି ଓ ଅଫିସ୍ ଟେବୁଲରେ ଫାଇଲ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଯଥାକ୍ରମେ ଛାତ୍ର ଓ କର୍ମଚାରୀମାନେ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଥିଲେ କେତେ ଲୋକ ଆସିଛନ୍ତି ।

ବହୁତ ଲୋକ ଆସିଥିଲେ ।

ନିଜ ନିଜର ଆଠ ଘଣ୍ଟାର କାମ ପଛରେ ପକାଇ ଆଠ ମିନିଟ କଥା ଶୁଣିବା ପାଇଁ ଅସଂଖ୍ୟ ନରନାରୀ ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଥିଲେ ।

ଭିଡ଼ର ଲୋକସଂଖ୍ୟା କଳନା କରିବାର କୌଣସି ସୂତ୍ର ମୁଁ ଜାଣେନା । ପ୍ରକୃତରେ ଯାହାକୁ ଯେତେ ଦଶିଲେ, ସେତିକ ଲୋକ ହିଁ ଆସିଥିଲେ । ଗତକାଲି ସନ୍ଧ୍ୟା ସୁଧା ଯେଉଁ ଖଣ୍ଡିଆ ଖାବରା ପଡ଼ିଆଟିର ଏକ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଗୋଟିଏ ଏକାକିନୀ କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା ଗଛ ଥିଲା, ତାର ଅନୁଦାର ଛାୟା ତଳେ, ମଞ୍ଚଠାରୁ ଅନେକ ଦୂରରେ, ଚୁନବୋଲା ବ୍ୟାରିକେଡ଼ ନିକଟରେ ମୁଁ ଠିଆ ହୋଇଥିଲି । ମୋ ପାଖରେ ଥିଲେ ଆହୁରି ଅନେକ ଲୋକ : ଚିନାବାଦାମ ବାଲା, ଛତାଧାରୀ ବୁଢ଼ାଟିଏ,

ଖବରକାଗଜକନା ସାର୍ଟପିନ୍ଧା ଯୁବକ, ମୁଣ୍ଡରେ ତେଲ ପିଚ ପିଚ କରି ମାଖିଥିବା ମଫସଲିଏ......,

ମୁଁ ଭିଡ଼ ଭିତରକୁ ନ ପଶି ସେଇ ଅପରିଚ୍ଛନ୍ନ ଦୂରତ୍ୱରୁ ଦେଖୁଥାଏ ଏକ ମହାନାଟକ ।

ମଞ୍ଚ ଉପରେ ମୁଖ୍ୟ ପାତ୍ରବର୍ଗ ।

ତଳେ ପଡ଼ିଆରେ ଗୌଣ କୁଶୀଳବ ।

ସବୁଆଡ଼ୁ ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ଚୁଙ୍ଗାରୁ ଶୁଭୁଥାଏ ରେକର୍ଡ଼ ଗୀତ :

ଥକାମନ ଭୁଲି ଯିବା, ନକା ନୟନ ଦେଖିବା...

ସେଇଟା ଶେଷ ହେଲା ପରେ : ଦେଖ୍ ତେରେ ସଂସାରକା ହାଲତ୍ କ୍ୟା ହୋ ଗୟା ଭଗବାନ୍, କିତନା ବଦଲ୍ ଗୟା ଇନସାନ୍...

ଗତ ସମୟର ପତ୍ରିକା ସମ୍ପାଦକ, ଶିକ୍ଷକ, ଓକିଲ ଓ ମେକାନିକ କେଇ ଜଣ ମଞ୍ଚ ଉପରେ । ପଡ଼ିଆରେ ମିଶାମିଶି ପେଷା । ମୋଡ଼ ଆଇସ୍‌କ୍ରିମ୍ ବାଲା, ରଘୁ ପାମ୍ପଡ଼ବାଲା, କାହ୍ନୁ ଚଣାବାଲା, ଆଉ ବାଦାମବାଲା ।

"ଭାଇମାନେ ! ଆମର ପ୍ରିୟ ଯୁବନେତା; କୋଟିଜନ ହୃଦୟର ମଧ୍ୟମଣି ଆଉ ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଆସି ଆପଣମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବେ । ସେ ଆସି ସଭା ମଞ୍ଚରେ ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରେ ବିପୁଳ କରତାଳି ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କୁ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା ଜଣାଇବାକୁ ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରୁଛି ।" ଆଦେଶ ଦେବା ସ୍ୱରରେ କହିଲା କିଏ ଜଣେ ।

ପୁଣି ଗୀତ :

"ଉଠିଲୁ ଏଡ଼େ ବେଗି କାହିଁକି ରେ

ଦଧି ମନ୍ଥାଇ ଦେବୁ ନାହିଁକି ରେ......"

"ଭାଇ ଭଉଣୀମାନେ । ଆପଣମାନେ ଯାହାଙ୍କ ପ୍ରତୀକ୍ଷାରେ ଏଠି ଭୁଣ୍ଡ ହୋଇଛନ୍ତି, ଆମର ଏଇ ମହାନ ଦେଶର ସେଇ ପ୍ରିୟ ଯୁବନେତା ଗେଷ୍ଟ ହାଉସରୁ ବାହାରି ସାରିଲେଣି । ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ସେ ଆସି ଏଠି ପହଞ୍ଚିବେ । ସେ ଆସି ମଞ୍ଚ ଉପରେ ପଦାର୍ପଣ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୁଁ କହିବି "ଆମର ଯୁବନେତାଙ୍କ" ଆପଣମାନେ କହିବେ "ଜିନ୍ଦାବାଦ"

"ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ

ପ୍ରିୟ ଯୁବନେତା

ଆପଣମାନେ କରତାଳି
ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା ସ୍ୱାଗତ
କହିବେ ଜିନ୍ଦାବାଦ"

ମଞ୍ଚର ପଛ ପାଖରେ ନୂଆ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ମୋରମ ରାସ୍ତା ଉପରେ ଧୂଳି ଉଡ଼ାଇ ଅଟକି ଗଲା ଏକ ଲମ୍ବା କାର । ନକେ ଯୁବନେତା ଓ ତାଙ୍କର ସହଚରମାନେ ସେଠୁ ଓହ୍ଲାଇ ତରତର ହୋଇ ମଞ୍ଚ ଉପକୁ ଚଢ଼ି ଅସିଲେ ।

ମଖମଲ କନା ଆଚ୍ଛାଦିତ ଗଦିଲଗା ସିଂହାସନ ପରି ଦିଶୁଥିବା ଚଉକି ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଗଲେ ଯୁବନେତା । ସେ ମୁହଁ ଉପରେ ଦିଶିଥାନ୍ତି ଓଭର ସାଇଜ୍ ହସଟିଏ ।

ପଡ଼ିଆରେ, ଧରନ୍ତୁ, କୋଡ଼ିଏ ହଜାର ଲୋକ । ଗୁଳିଣ ହଜାର ପାପୁଲି । ମାତ୍ର ଶହେଟି ପାପୁଲି, ପରସ୍ପର ସହ ପିଟିହେଲେ । ନଜର ବେତନ ପାଇଗଲେ । ଆଉ କାହାର ବା ଫୁର୍ସତ ଅଛି ଯେ ଭୁଚ୍ଛାଟାରେ ତାଳି ମାରୁଥିବ ?

ମଞ୍ଚ ଉପରୁ ଶୁଭିଲା "ଆମର ଯୁବ ନେତା କୀ"
ପଡ଼ିଆରେ ଜନତା ନୀରବ ।
ମଞ୍ଚ ଉପରୁ ପୁଣି ଶୁଭିଲା ଏକ ଚିତ୍କାର : "ଆମର ପ୍ରିୟ ନେତା କୀ"
ସାମ୍ନାଆଡ଼ୁ ସତେଇଶ ଜଣ ଯୁବକ ସଲଜ୍ଜ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲେ :
"ଜିନ୍ଦାବାଦ"
ମଞ୍ଚ ଉପରୁ ପୁଣି ଥରେ : "ଆମର ପ୍ରିୟ ନେତା କୀ"

ପଛଆଡ଼ୁ ତେର ଜଣ ଯୁବକ ଅତି ମୁମୂର୍ଷୁ ଭାବରେ ଔପଚାରିକତା ସଂପାଦନ କଲାଭଳି କୁନ୍ଥୁ କୁନ୍ଥୁ ହୋଇ କହିଲେ : "ଜି ନ୍ଦା ବା ଦ "

ମୋ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ ଦୁଇ ଜଣ ସ୍କୁଲ ଛାତ୍ର । ବାଦାମ ଖାଉଥାଏ ଜଣେ । ସେ ଆର ଜଣକୁ ଚିମୁଟି ଦେଇ କହିଲା :

"ଦେଖିଲୁରେ କେହି ଜିନ୍ଦାବାଦ କଲେ ନାହିଁ ।"
ଆର ଜଣକ କହିଲା : "ଚାଲ ଫେରିବା"
ତାପରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଭାଷଣ ।

ଜଣେ କହିଲେ : ଆମର ପ୍ରିୟ ଯୁବ ନେତାଙ୍କର ବୈପ୍ଳବିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ସଫଳ କରିବା ଲାଗି ଆପଣମାନେ ପ୍ରତିଜ୍ଞାବଦ୍ଧ ହୁଅନ୍ତୁ । ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଆମର

ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ ଆକାଶର ଧ୍ରୁବତାରା । ସେ ହେଉଛନ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଯୁବ ପ୍ରାଣର ସ୍ପନ୍ଦନ । ଆମେ ଆମର ଶେଷ ରକ୍ତବିନ୍ଦୁ ଦାନ କରି ଚାଲନ୍ତୁ, ଏକ ନବୀନ ଚେତନାର ଚାରା ରୋପଣ କରିବା ।

ଆଉ ଜଣେ କହିଲେ : ଦେଶର ସମସ୍ତ ସମସ୍ୟା ହଟାଇବା ପାଇଁ ସମର୍ଥ ଆମର ପ୍ରିୟ ଯୁବ ନେତାଙ୍କୁ ସ୍ୱାଗତ ଜଣାଇବା ପାଇଁ ଏଠି ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଥିବା ଭାଇ ଓ ଭଉଣୀମାନେ ! ଆପଣମାନେ ଜାଣନ୍ତି ଆମର ଦେଶ ୧୯୪୭ ଅଗଷ୍ଟ ୧୫ରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଲାଭ କଲା । ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଆମ ରାଜ୍ୟକୁ ତୁଳନା କରି ଦେଖେ ସେତେବେଳେ ହତାଶ ହୁଏ । ତେଣୁ ଆମର ପ୍ରିୟ ଯୁବ ନେତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାଣରେ ସଫଳ କରିବାପାଇଁ ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରୁଛି । ନିବେଦନ କରୁଛି । ଆଜି ଆକାଶରେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଠିଛି, ତାକୁ ସମସ୍ତେ ସ୍ୱାଗତ କରିବା ।

ପୁଣି ଜଣେ କହିଲେ : ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କର ବେଶୀ ସମୟ ନେବିନାହିଁ । ଅତି ସଂକ୍ଷେପରେ ମୋର କଥା ଶେଷ କରି ବିଦାୟ ନେବି । ଆପଣମାନେ ଯାହାଙ୍କୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଓ ଶୁଣିବା ପାଇଁ ଏଠି ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଛନ୍ତି ସେ ବାସ୍ତବିକ ଆମର ସମସ୍ୟାନ୍ଧକାର ହଟାଇବା ଲାଗି ଏକ ନବୀନ ଉଦ୍ଦୀପନାର ପ୍ରଦୀପ ସଦୃଶ୍ୟ । ଆପଣମାନେ ତାଙ୍କଠାରୁ କେଇପଦ କଥା ଶୁଣିବା ପାଇଁ ବ୍ୟଗ୍ର ହୋଇ ପଡ଼ିଲେଣି । ତେଣୁ······

ଏତିକ କହି ସେ ଜଣକ ଯାଇ ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟ ଯୁବନେତାଙ୍କର ବାଁ ପାଖରେ ପଡ଼ିଥିବା ଓ ମଝି ଆସନ ତୁଳନାରେ ଟିକିଏ ଅଳ୍ପ ସୁସଜ୍ଜିତ ଆସନରେ ବସିପଡ଼ିଲେ । ଯୁବନେତାଙ୍କ କାନ ପାଖରେ କଣ କହିଲେ । ଯୁବନେତା ସମର୍ଥନସୂଚକ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇଲେ । ଟିକିଏ ପରେ ଆସନ ଛାଡ଼ି ଉଠିଲେ ଓ ମାଇକ ସାମ୍ନାରେ ଆସି ଯୋଡ଼ହସ୍ତ ହୋଇ ଠିଆ ହେଲେ । ତାଙ୍କର ଏହି ଭଙ୍ଗୀଟି ବେଶ ପରିଚିତ । ସେଇ ଭଙ୍ଗୀରେ ତାଙ୍କର ଅନେକ ଫଟୋ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ତଥାପି କେମେରାମେନ ଦୁର ଚାରିଜଣ ମଞ୍ଚ ଉପରେ ଟିଢମତ ଧାଁ ଦଉଡ଼ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଲେ । ଜଣେ କେହି ଆସି ମାଇକର ଉଚ୍ଚତା ବଢ଼ାଇ ଦେଇଗଲା ।

ମଣିଷମାନଙ୍କ କୋଠା ଛାତ, ଗଛ ଡାଳ, ଟେଲିଫୋନ ଖୁମ୍ବ ଓ ପଡ଼ିଆ । ଲୋକ-ଦେଖାଳୀ ନେତା ଓ ନେତା ଦେଖାଳୀ ଲୋକ ଯେ କ ଙ୍କ ଅଦ୍‌ଭୁତ ସ୍ଥାନରେ ଠିଆ ହୋଇ ବସି, ଶୋଇ ନ ପାରନ୍ତି କହିବା ମୁସ୍କିଲ । ଅସଂଖ୍ୟ ମୁଣ୍ଡ । କେଉଁଟି ବବୁରି ଓ କେଉଁଟି ହିପିପୀ, କେଉଁଟି ଚନ୍ଦା ଓ ପରଚୁଲା, କେଉଁଟି ସତ ଓ ଓ କେଉଁଟି ମିଛ କିଛି ବୁଝି ହେଉ ନ ଥାଏ ।

ଲୋକ ସ୍ଥିର ହେଲେ ।

ଲୋକ ଉତ୍କଣ୍ଠା ହେଲେ ।

କେତେ ଲୋକ ଡ଼ିଡ଼ି ହୋଇ ସାମର୍ଥ୍ୟିକ ଭାବରେ ନିଜ ନିଜର ଉଚ୍ଚତା ବଢ଼ାଇବାରେ ଲାଗିଗଲେ ।

ଯୁବନେତା ଯୋଡ଼ହସ୍ତ ଭାଙ୍ଗିଲେ । ହସିଲେ ।

ତା ପରେ ଶୁଭିଲା

ମାଇକରୁ : ଅନେକ ଦିନ ହେଲା ମୁଁ ଏଠାକୁ ଆସିବାର ଥିଲେହେଁ ଆସି ପାରୁ ନ ଥିଲି । ନାନା କାରଣରୁ । ଏବେ ଏଠାକୁ ଆସିପାରି ଥିବାରୁ ମୁଁ ଖୁସି । ଆମର ଅନେକ ସମସ୍ୟା ଅଛି, ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ···ଅଭ୍ୟନ୍ତ କରୁଛି···ଗଣ୍ଡାବମାନେ ମଧ୍ୟ··· ଖୁବ୍ ଖରାପ କଥା···ସେମାନେ ମିଛ କହୁଛନ୍ତି···

ଲୋକଙ୍କଠାରୁ : ବୋର୍ । ସେଇ ସେଇ କଥା । ଜାଣିଛୁ ଜାଣିଛୁ । ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇଯିବ । ଆହା ହା । ଜିସ୍‌କା ବାପ୍ ଚଢ଼େ ଘୋଡ଼ା, ଉସ୍‌କା ବେଟା ଥୋଡ଼ା ଥୋଡ଼ା । ଦେଖ, ପିଉଛି ଅଙ୍ଗୁର ରସ, ଗାଉଛି ତୋରାଣି ପିଆର ଦୁଃଖ । ଫୁର୍‌କିନି ଉଡ଼ିଯିବ ।

ଯୁବନେତାଙ୍କ ଭାଷଣ ଯନ୍ତ୍ରରୁ ଶୁଭୁଥାଏ । ମୋ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଲୋକଙ୍କର କଥାବାର୍ତ୍ତା ସଂଳାପ ଓ ହସଟୋକ୍ତିମାନ କାନର ପରଦାର ଅଭ୍ୟନ୍ତର ଆସ୍ତେ କରି ଛୁଇଁ ଯାଉଥାନ୍ତି । ଯୁବନେତା ଯାହା କହୁଥିଲେ ସେ ସବୁ ଟେପ୍ ହେଉଥିଲା ନା ଟେପ୍‌ର କଥା ଅନୁସାରେ ସେ କେବଳ ଓଠ ହଲାଉଥିଲେ ବୁଝି ହେଲା ନାହିଁ । ଟେପ୍ ରେକର୍ଡ଼ର ଯନ୍ତ୍ରରୁ ସୁଇଚ୍ ପ୍ଲେ'ରେ ଥିଲା ନା 'ରେକର୍ଡ଼'ରେ ଥିଲା କିଏ ଦେଖିଛି ?

ମୁଁ ମଞ୍ଚଠାରୁ ଦୂରରେ ଥିଲି । ଏତେ ଦୂରରେ ଯେ ମଞ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଢେଲା ବା ପଥର ଖଣ୍ଡେ ସୁଦ୍ଧା ଫିଙ୍ଗିପାରି ନ ଥାନ୍ତି । ଆବଶ୍ୟକତାରୁ ବୋଧହୁଏ ଅଧିକ ସନ୍ଦେହ କରୁଥିଲି ।

ଭିଡ଼ ଖାଲି କୁହୁଡ଼ଉଥାଏ । କୁହେଇ କୁହେଇ ଲୋକମାନେ ସଭା-ଚ୍ୟୁତ ହୋଇପଡ଼ୁଥାନ୍ତି । ଏଇ କୁହାଣ ଶୁଣିବାକୁ ମୋର କୌତୂହଳ ଜାଗ୍ରତ ହେଲା ।

ଅନେକ ଲୋକ ଚାଲି ଯାଉଥିଲେ । ଆହୁରି ଅନେକ ଲୋକ ଯିବା ଯିବା ହୋଇ ଅଟକି ରହିଥାନ୍ତି । ଭାଷଣ ଶୁଭୁଥାଏ । ମୁଁ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ବଢ଼ିଲି । ପଛ ଆଡ଼ର ପତଳା ଭିଡ଼ ପଛରେ ରହିଗଲା । ମୋ ସାମ୍ନାର ଖୁନ୍ଦାଖୁନ୍ଦି ଭିଡ଼ ଆଡ଼କୁ ମୁଁ ବଢ଼ିଲି ।

ଆଉ ବଢ଼ି ପାରିଲି ନାହିଁ ।

ସଭା ଆଡ଼କୁ ପିଠି ଫେରି ଆସୁଥାଏ ଏକ ଚିହ୍ନା ମୁହଁ ।

ପଚାରିଲି : ଆଜ୍ଞା ଆପଣ ଏଠି ?

କହିଲେ : ଆସିଥିଲି ଟିକେ ।

ଆଉରି ଦୁଇ ପାଦ ଆଗକୁ ବଢ଼ିଲି । ମୋର ଡାହାଣ କଡ଼ରେ ଦୁଇ ଜଣ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥାନ୍ତି :

—ଚାଲନ୍ତୁ ଆଜ୍ଞା !

—ଯିବା ଯେ ଭାଷଣଟା ସବୁ

—କଣ ଯେ ମିଳିବ ଏଥିରୁ ?

—ତୁମ୍ଭର ନା, ତମକୁ ମିଳିବ ନାହିଁ, ମୋତେ ମିଳିବ । ଯେମିତି ହେଲେ ଫାଷ୍ଟ ପେଜ ପାଇଁ ଚାରି କାଲମ

—ଜାଗାର ନାମ ଓ ତାରିଖ ବଦଳାଇ ଦେଇ ଗତ କାଲିର ସବୁ କଥା ପୁଣି ଥରେ ଦେଇ ଦେଲେ ବି ଚଳିବ । ସେଇ ପୁରୁଣା କଥା ତ ।

—ତା ତ ସତ । ଆଉ ଟିକେ ପରେ ଫେରିବା । ଆମର ଫଟୋଗ୍ରାଫର ବାବୁ ଯାଇଛନ୍ତି ଫଟୋ ଉଠାଇବା ପାଇଁ । ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଯାଇଛନ୍ତି ମୋ ସାଇକଲର ଚାବି ।

—ମୁଁ ତା ହେଲେ ଯାଏ

ସେ ଚାଲିଗଲେ । ବର୍ତ୍ତିଗଲେ । ସଭା ନ ହୋଇ ଅନ୍ୟ କିଛି ହୋଇଥିଲେ ଯେମିତି ଅତର୍କିତ ଧାଇଁ ପଳାନ୍ତେ ସମସ୍ତେ ।

ମୁଁ ପଛକୁ ଘୁଞ୍ଚିଲି । ସେଇ ଦୂରତାରୁ ମଞ୍ଚ ଦିଶୁଥାଏ ଏକ ସୁସଜ୍ଜିତ ମେଢ଼ପରି, ବିମାନ ପରି । ମଞ୍ଚ ଉପରେ ତିନି ଜଣ ରକ୍ଷୀ ଧରଣର ମଣିଷ ଠିଆ ହୋଇଥାନ୍ତି ଅଚଳ ମେରୁପରି ।

ଯୁବ ନେତାଙ୍କର ମୁଖମଣ୍ଡଳ କାଠୁଆ ଦିଶିଲା ।

ମୋର ଆଗରେ ବାଁ କଡ଼ରେ ଓ ଡାହାଣ କଡ଼ରେ ଏକ ବଜାର ବସିଥାଏ । ଆଇସ୍କ୍ରିମ୍, ଠେଲାଗାଡ଼ି, ଚଣାବାଲା, ବାଦାମବାଲା, ବେଲୁନବାଲା ।

ଝିଅକୁ ବାପା ଜଣେ କହୁଥାନ୍ତି : ଏଇଟା ବାବା ମେଳା ମଉଛବ ନୁହେଁ । ଚାଲ ଘରେ ଯାଇ ବଢ଼ିଆ ଚକୋଲେଟ ଦେବି ।

ତାଙ୍କ ସାଇକଲର କ୍ୟାରିଅରରେ ଗୋଡ଼ ଛନ୍ଦି ବସିଥିବା ପିଲାଟି ଭେଁ କରି କାନ୍ଦଣା ଧରଣର ସାଇରନ୍ ବଜାଇ ଦେଇ କହିଲା : ନାଇଁ

ଆଇସ୍କ୍ରିମ୍ । ନାଇଁ ନାଇଁ ଆଇସ୍କ୍ରିମ୍ ।

ବାପା କହି ପକାଇଲେ : ଓଃ ମୁଁ କାହିଁକି ଯେ ଏ କୁଳାଙ୍ଗାରକୁ

ସାଙ୍ଗରେ ଘିନି ଅଇଲି···

ମୋର କହି ପକାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲା ।

ଜିଭ ସଲ୍ ସଲ୍ ହେଲା ।

ତୁମେ କାହାକୁ କହୁଛ ଜନନେତା ?

ଇତିହାସର ଆଲମାରୀ ଭିତରେ ତୁମର "ବାଣୀ" ସାଇତା ହେବ—କେହି ଜାଣିପାରିବେ ନାହିଁ । ଏ ମାଟିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୃହସ୍ଥ ସାଇତି ରଖେ ପାର୍କ । ତୁମର ବାଣୀ ମୁଦ୍ରିତ ମୂର୍ତ୍ତିକାକୁ ତୁମର ଲୋକମାନେ କେଜି ଦରରେ ବନ୍ଦୀ କରିଦେବେ । ଇତିହାସର ଆଲବମ୍ ପୃଷ୍ଠାରେ ତୁମର ମୁଖମୁଦ୍ରା ସୁରକ୍ଷିତ ରହିବ । ଘୁରୁଛି ଷ୍ଟୁଲ । ଟେଲିପ୍ରିଣ୍ଟର ପହଞ୍ଚାଇ ଦେବ, ବାଣ୍ଟିଂ ଦେବ ସବୁ ଖବର । ସେ ଦିଗକୁ ଧ୍ୟାନ ଦେବାର ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ଯନ୍ତ୍ରମାନେ ନିର୍ଭୁଲ ଭାବରେ ନିଜ ନିଜ କାମ କରିଯିବେ ।

କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଏସବୁ କାହାକୁ କହୁଛ ଯୁବନେତା ?

ମୋତେ ଅତିକ୍ରମ କରି ଗଲେ ଦୁଇଜଣ ମହିଳା ।

ଶୁଣି ଦେଇଗଲେ ଗୁଟିଏ ବାକ୍ୟ;

କେଉଁଠୁ କିଣିଲ ?

—ସେ ଆଣିଥିଲେ ଦିଲ୍ଲୀରୁ

—ଫୁଲଗୁଡ଼ା ଟିକେ ବଡ଼ ବଡ଼ ହୋଇଗଲା, ନୁହେଁ ?

—କହିଲେ ଆଜିକାଲି ଏମିତି ଚାଲୁଛି

ମୋ ଠାରୁ ଆଠ ହାତ ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥିଲେ 'ଦଳେ ଯୁବକ । ସଭାସ୍ଥଳର ମିଳିତ ଗୁଞ୍ଜରଣକୁ ସେମାନେ ଦାନ କରୁଥାନ୍ତି ଅନେକ ବାକ୍ୟ ଓ ଶବ୍ଦ : ହି ଡଜନଟ୍ ନୋ ଦି ଏ ବି ସି ଅଫ୍ ଇକନମିକ୍ସ । ଏତେ ସହଜ ନୁହେଁ । ଦୋଆର୍ ଆର୍ ଅଦର୍ ଥିଂସ୍ ଟୁ । ଏମିତି କଛି ହେବ ନାହିଁ । ସେ ତ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ଭୁଲି ଯାଇଛି । ଇରରେଲେଭେଣ୍ଟ । ବକର୍ ବକର୍ । ଷ୍ଟପ୍ ।

ମୁଁ ଫେରିଗଲି ମୋର ମୂଳ ସ୍ଥାନକୁ ।

ସେଇ କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା ଗଛ ତଳକୁ ।

ସମସ୍ତେ ଫେରୁଥିଲେ । ପାଖ ରାସ୍ତାରେ ଜାମ୍ । ଲୋକ, ସାଇକେଲ, ରିକ୍ସା, ସ୍କୁଟର ଏ ସବୁ ପରସ୍ପରକୁ କାଟି ଆଗକୁ ବଢ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟିତ । ନିଷ୍ଫଳ ଟ୍ରକ୍ ଧାଡ଼ିଟିଏ । ମଣିଷମାନେ ଠିଆ ହୋଇଥାନ୍ତି ଟ୍ରକ୍ ଡାଲାରେ ।

ଧୂଳି ଉଡୁଥାଏ ।

ଯେଉଁ ଚୁମ୍ବକ ଖଣ୍ଡିକ ଏତେ ଲୋକଙ୍କୁ ଭିଡ଼ି ଆଣିଥିଲା, ସେଇଟି ଆଉ ଦେଖାଯାଉ ନ ଥାଏ । ମଣ୍ଡପ ଶୂନ୍ୟ ।

ସବୁ ଶେଷ ହୋଇଗଲା । ସଭା ଖତମ ହୋଇଗଲା ।

ସମସ୍ତ ହଜମ୍ ହୋଇଗଲା ।

କିଛିଟା ସାଧାରଣ ସଭାଟିକୁ ସାଫଲ୍ୟମଣ୍ଡିତ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେଠାକୁ ଆସିଥିବା ଓ ଅଣା ଯାଇଥିବା ହଜାର ହଜାର ନରନାରୀ ଓ ଅଗଣିତ ଭାଇ ଭଉଣୀମାନେ ନିଜ ନିଜ ଘରକୁ ଫେରିଯିବା ଆଗରୁ ଯୁବନେତା ଶୀତତାପ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଲମ୍ବା କାରରେ ବସି ଫେରି ଯାଇଥିଲେ ଏରୋଡ୍ରମ ପଡ଼ିଆ ଆଡ଼କୁ ।

ନା କୌଣସି ପ୍ରକାର ଶାନ୍ତିଭଙ୍ଗ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ଗଣ୍ଡଗୋଳ ଲଗାଇବାର ଉଦ୍ୟମ ସୁଦ୍ଧା ହୋଇ ନ ଥିଲା । ପାଟି ତୁଣ୍ଡ କିଛି ନାହିଁ ।

ଭିଡ଼ ମଧ୍ୟରୁ କାହାରି ହାହାକାର, ଆର୍ତ୍ତ ଚିତ୍କାର, ବିକଳ ବାହୁନା ବା ସେ ଧରଣର କୌଣସି ଅପ୍ରୀତିକର ଧ୍ୱନି ମଧ୍ୟ ଶୁଣାଯାଇ ନ ଥିଲା ।

ସମବେତ ଜନତା ଉପରେ କ୍ଳୀବ ନୀରବତାର ଏକ ଅଦୃଶ୍ୟ ଗ୍ଲୁଦର ଚାର୍ଜ ଦେଇ ଯୁବନେତା ଫେରିଗଲେ । ସେ ଆସିଥିଲେ ଜନତା ଆଗରେ ଦଣ୍ଡେ ଠିଆ ହେବା ପାଇଁ ଓ ମଞ୍ଚ ଉପରୁ ଜନସମୁଦ୍ରର ଢେଉ ଗଣିବାକୁ । ସେ ଆସିଥିଲେ ହଜାର ହଜାର ଲୋକଙ୍କୁ କହିବା ପାଇଁ ଓ ତିନି ବା ପାଞ୍ଚ ତୁଣ୍ଡର କଥା ଶୁଣିବା ପାଇଁ ।

ସେ ଚାଲିଗଲା ପରେ :

"ଶୁଣନ୍ତୁ ହିନ୍ଦୀ କଥାଚିତ୍ରର ଗୀତ । ଧରମ୍ କରମ୍ ଚିତ୍ରରେ
ଗାଇଛନ୍ତି ମୁକେଶ······
"ଇକ୍ ଦିନ୍ ମିଟ୍ ଯାଏଗା ମାଟିକେ ମୋଲ୍
ଜଗମେ ରହି ଯାଏଙ୍ଗେ ପ୍ୟାରେ ତୋର ବୋଲ୍"

କେହି ଜଣେ ଟ୍ରାଞ୍ଜିଷ୍ଟରଟିଏ କାନରେ ଝୁଲାଇ ମୋତେ ଅତିକ୍ରମ କରିଗଲା ।

କିଏ ଜଣେ ନିଜ ତରଫରୁ ଯୋଗ କଲା :
"ଜାରମେ ବୈଠକେ ଖୋଲ ବୋତଲ ଖୋଲ"
ଭିଡ଼ ଫେରୁଥିଲା ।
ଧୂଳି ଉଡ଼ୁଥିଲା ।
କିଏ କହିଲା ? କ'ଣ କହିଲା ? କାହିଁକି କହିଲା ?
କିଏ ବା ଶୁଣିଲା ?

ନା ମୋ କଥା ତୁମେ ନା ତୁମ କଥା ମୁଁ ? ତୁମକଥା ଶୁଣିଲେ କଣ ମୋତେ ଦୁଇ କିଲୋ ଚିନି ଓ ଅଧ କୁଇଣ୍ଟାଲ କୋଇଲା କମ୍ବା ନୂଆ ରାସନକାର୍ଡଟିଏ ମିଳିଯିବ ? ନା ଠିକ୍ ସମୟରେ ଛୁଟି ମଞ୍ଜୁର ହୋଇଯିବ ?

କମ୍ବା ତାଙ୍କ କଥା ଶୁଣିଲେ କଣ ଜୋଇଁ ପାଇଁ ସ୍କୁଟର ଓ ପୁତୁରା ପାଇଁ ରାସନକାର୍ଡ ଓ ଭଣଜା ପାଇଁ ଲାଇସେନ୍‌ସ ଓ ସଢ଼ୁ ପାଇଁ ପର୍‌ମିଟ୍ ଓ ସମୁଦି ପାଇଁ ଠିକାଦାରି ଓ ମାଁ ପାଇଁ ଔଷଧ ଓ ପତ୍ନୀ ପାଇଁ ଶାଢ଼ୀ ଓ ପୁଅ ପାଇଁ ବହି ଓ କେତେ ଗଣିବ ?

ଏମିତି କିଛି ମିଳି ଯାଏ ନାହିଁ ।

ଭିଡ଼ ଖାଲି କୁହୁଳି ଥାଏ ।

ମନେ ହେଲା, ଭିଡ଼ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ତା ପାଖର ମଣିଷକୁ କିଛି ନା କିଛି କହୁଥିଲା ଓ ତାଠାରୁ କିଛି ନା କିଛି ଶୁଣୁଥିଲା । ଯୁବ ନେତା କହୁଥିଲେ କେବଳ ଟେପ୍ ରେକର୍ଡ଼ର ମାଉଥ୍ ପିସକୁ । ଚାହୁଁଥିଲେ କ୍ୟାମେରାକୁ ।

ସମସ୍ତେ ଫେରୁଥିଲେ । ମୁଁ ସେଇଠି ଠିଆ ହୋଇ ଏକ ମହା ନାଟକର ପାତ୍ର ପାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ପ୍ରସ୍ଥାନ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖୁଥାଏ । ପିଲାଙ୍କ ହାତରେ ବେଲୁନ୍ ନ ହେଲେ ଆଇସ୍‌କ୍ରିମ । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କ କାଖରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ଛୁଆ । ଝିଅ କାନ୍ଧରେ ହାତ ଦେଇ ଜଣେ ଅନ୍ଧ ମଣ୍ଡି ।

ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ ବିରକ୍ତି ଓ କ୍ଳାନ୍ତିର ଏକ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଛାୟା ପଡ଼ିଥାଏ । ତଥାପି କେତେକ ଦେଶର ଏ ପ୍ରକାର ଅସମୟରେ ସୁନ୍ଦର ସମୟ କାଟି ସଭାଟିଏ...ଯୁବ ନେତାଙ୍କର ଅଭୂତପୂର୍ବ ସଭାଟିଏ ଦେଖି ପାରିଥିବାରୁ ଓ ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀ-ପିଲା ଝିଲାଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ପାରିଥିବାରୁ ଗର୍ବବୋଧ କରୁଥାନ୍ତି ।

ମୁଁ ଠିଆ ହୋଇଥାଏ । ଗୋଟିଏ ନିଷ୍ଫଳ ସାକ୍ଷୀଖୁଣ୍ଟ ପରି । ନିଷ୍ଫଳ ଓ ନୀରବ ।

ମୋର ନାକ ପାଖରେ :

ନୂଆ ପୁରୁଣା ଚିରା ମଇଳା ସବୁ ପ୍ରକାର ଲୁଗାର ବାସ୍ନା, ବାସ୍ନା ତେଲର ମହକ, ଫୁଲର କନ୍ଦର, ଅତରର ସୁରଭି ଓ ଝାଳର ଗନ୍ଧ ଗୁଣ୍ଡି ଭିଡ଼ ମୋତେ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯାଉଥାଏ ।

ମୁଁ ସ୍ଥିର, ଅଟଳ

ଘଟନାର କେନ୍ଦ୍ର ପରି ।

ମୋର କାନ ପାଖରେ :

"ବାପ୍‌ରେ କେତେ ଭିଡ଼ ! ଏତେ ଲୋକ କେବେ ଦେଖି ନଥିଲି ।

ସିନେମା ଯାଇଥିଲେ ପୋଷେଇ ଥାନ୍ତା । ମୋର ଭାଇ, ପଂଟେ ଚପଲ ହଜିଗଲା । ଦେଖିବୁ କାଲି କାଗଜରେ ଜଣ ବାହାରିବ । ଖାଲି ଫଟୋ ଉଠିବା ସାର ହେଲା । ଏ ବଦମାସ ଯୋଗୁଁ କିଛି ଶୁଣି ହେଲାନାହିଁ । କହୁ ନଥିଲି ଆଗରୁ ! ଯାକୁ କାହିଁକି ଯେ ଏତେ ଟେକା ଯାଉଛି ?"

ମୋର ଆଖି ଆଗରେ :

ଜାତି ଜାତିକା ମୁହଁ, ଲୁଗା ଓ ମଣିଷ । ନାନା ପ୍ରକାର ଯାନ ବାହନ । କେତେ ଫୁଲ, କେତେ ରଙ୍ଗ, ରୂପ ଓ ଆକାର । ପଡ଼ିଆରେ ବିଚରଣ କରୁଥାନ୍ତି । ଧୋବ ଧାଉଳିଆ ଗୁରି ପାଞ୍ଚଜଣ ଓ ପଚଶ ତିରିଶ ଜଣ ମୂଲିଆ । ଗୁନ୍ଦୁଆ ଫିଟା ଯାଉଥାଏ । ମାଇକ୍ ଫିଟା ଯାଉଥାଏ । ଖମ୍ବ ଓପଡ଼ା ଯାଉଥାଏ ।

ଗୁହୁଁ ଗୁହୁଁ ପଡ଼ିଆଟି ସବୁଦିନଭଳି ଶୂନ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ଗୁହୁଁ ଗୁହୁଁ ସନ୍ଧ୍ୟା ଓ ତାପରେ ରାତି ମାଡ଼ି ଆସିଲା । ଆଉ କେହି ଚଳ ପ୍ରଚଳ ହେଉ ନାହାନ୍ତି, ସବୁ ଶାନ୍ତ । ଆକାଶରେ ଚନ୍ଦ୍ର । ତାର କିରଣରେ ଝଲମଲ କରୁଥାଏ ପଡ଼ିଆ । ପାଦ ତଳେ ଏକ ଖଣ୍ଡିଆ ଖାବୁରି ବନ୍ଧୁ ନେତା-ଜନତାଙ୍କାନ୍ତ ପଡ଼ିଆ । ମୁଁ ଆଗକୁ ବଢ଼ିଲି । ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ବିପୁଳ ଆକାଶ । ହଜିଗଲା ପରି ଲାଗିଲା ।

ଏ ଆକାଶ ! ଏ ପୃଥିବୀ ! ଏ ନିର୍ଜନତା ।

ମୋର ଇଚ୍ଛା ହେଲା ମଞ୍ଚ ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇ ଟିକେ ଦେଖନ୍ତି ସେ ଉପରୁ ପଡ଼ିଆଟିକୁ ।

ଗଛ ପାଖରୁ ପାହାଚ ଚଢ଼ିଯାଇ ମଞ୍ଚ ଉପରେ ପହଞ୍ଚିବାପରେ ମୋର ମନେ ହେଲା, ଅନ୍ତତଃ ଜଣେ ଶ୍ରୋତା ମିଳିଲେ ମୁଁ କହି ପକାନ୍ତି ମୋର ଅମାପ କଷ୍ଟର କାହାଣୀ ।

ଠିକ୍ ମଞ୍ଚର ପଛରେ ପୋତା ହୋଇଥାଏ ଦୁଇଟି ଝୁଣ୍ଟ । ବିଦ୍ୟୁତ ଶକ୍ତି ବାହୀ ତାର ଓ ଧ୍ୱନିବାହୀ ଟେଲିଫୋନ ତାର ଲମ୍ବି ଆସିଥାଏ ସେଇ ଦୁଇଟି ଝୁମ୍ପ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ।

ହଠାତ୍ କହୁଁ ମୁତ ମାଡ଼ିଲା । ମୁଁ ପେଣ୍ଟର ଆଗ ବୋତାମ ଖୋଲି ମଞ୍ଚର ପଛ କାନ୍ଥ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କରି ମୁତି ଦେଲି ଚର ଚର । ଉଶ୍ୱାସ ଲଗିଲା ।

ଇଚ୍ଛା ହେଲା, ଫେରିବା ଆଗରୁ ଆଜି ଦିନର ଶେଷ ସିଗାରେଟ ଖଣ୍ଡିକ ଖାଇ ଦେବାକୁ । ଅଳ୍ପ ଶୀତୁଆ ପବନ ବୋହୁଥାଏ । ମୁଁ ପକେଟରୁ ସିଗାରେଟ ଓ ଦିଆସିଲି କାଢ଼ିଲି । ପବନ ଦାଉରୁ ନିଆଁକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ତଳ ଆଡ଼କୁ ଟିକେ ନଇଁ ପଡ଼ି ଦିଆସିଲି ଜାଳି ସିଗାରେଟ ପହଞ୍ଚାଇଲି । ଜ୍ୱଳିଆସିଲି କାଠିର ସେଇ ସାମାନ୍ୟ ଆଲୁଅରେ ଦିଶିଲା ଏକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦୃଶ୍ୟ । ମଞ୍ଚର ସିମେଣ୍ଟ ଚଟାଣ ଉପରେ ମୋ ଆଗରୁ କେହି ଜଣେ ଆସି ମଳତ୍ୟାଗ କରିଦେଇ ଯାଇଥିଲା ।

ସେଦିନ ରାତିରେ ଘରକୁ ଫେରି ଖିଆପିଆ ସାରି ଶୋଇଲି ବେଳକୁ ଖୁବ୍ ଡେରି । ତା ପରଦିନ ସକାଳୁ ମନେ ପଡ଼ିଲା ଯେ ଗତ ରାତିରେ ମୁଁ ଏକ ଟୁଇ-ନିଦିଆ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଥିଲି ।

ଢୋଲକାର ଏକ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ମାଉଥ୍ ପିସ ଆଗରେ ଯୁବ ନେତାଙ୍କର ମହାନ୍ ଦୁଇଟି ନାଲି ଗୁଲୁ ଗୁଲୁ ଓଠ ହଲୁଥାନ୍ତି ।

କିଛି ଶୁଭୁ ନଥାଏ । ଧ୍ୱନି କାହିଁ ? ଧ୍ୱନି ?

ସାଉଣ୍ଡ ସାଉଣ୍ଡ ।

କେଉଁଠି ସେମିତି ଭିତରେ ଭିତରେ ଦୁଇଗୋଟି ଶକ୍ତିବାହୀ ତାର ପରସ୍ପର ସହ ଯୋଡ଼ି ହୋଇଗଲେ । ଅଳ୍ପ ସମୟର ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଗୁଞ୍ଜରଣ ପରେ ଶୁଭିଲା ଉଠ ଉଠ ।

ମାତ୍ର ଉଠିବା ଥିଲା ସାଧାତୀତ । କାରଣ ମାଂସବର୍ଦ୍ଧିନୀ ଦ୍ରାକ୍ଷା ନିର୍ମିତ ଯୁବନେତାଙ୍କର କୋମଳ କନ୍ଦୁକୋପମ ଶରୀରଟି ଗଡ଼ିଯାଉଥାଏ ବିଷ୍ଠା ଲେପିତ ପଡ଼ିଆର ଏ ମୁଣ୍ଡରୁ ସେ ମୁଣ୍ଡକୁ ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ମଶାନ

ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବେହେରା

ଖଟର ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ମୁଁ, ଅନ୍ୟପାଖରେ ପ୍ରୀତି । ଦୁହିଁଙ୍କ ମଝିରେ ଚାରିବର୍ଷର ଝିଅ । ଅନେକବେଳୁ ସେ ଶୋଇପଡ଼ିଲାଣି । ମୋ ବେକରେ ହାତଗୁଡ଼ାଇ ସେ ରାଜା, ରାଣୀ, ରାଜକୁମାର, ରାଜକୁମାରୀଙ୍କ କଥା ଶୁଣୁଥିଲା । କୌଣସି ରାତିରେ ମୋ କାହାଣୀ ଶେଷ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ରାଜାଙ୍କର ସୁନାନାକ ଝିଅ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ହେଲେ ନିର୍ଜନ ପୋଖରୀ ତୁଠରେ ଗୋଡ଼ ଘଷି ବାସୀ ଅଳତାର ଗାର ଲିଭାଉଥିବ । ଛଳଛଳ ଆଖିରେ ଚାହୁଁଥିବ ଚାରିଆଡ଼େ । ମନ ଭିତରେ କାରଣ ନ ଥିବା ଗୁଡ଼ିଏ ଆବେଗ ଏକ ବାଚାଳ ଶିହରଣ ଓ ଯନ୍ତ୍ରଣା ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିବ । ଆଉ ବେଶୀ ଆଗେଇବାକୁ ହୁଏନାହିଁ । ମୋ ବେକ ଉପରେ ଝିଅର ହାତ ଶିଥିଳ ହୋଇଯାଏ । ମୋ ଛାତି ଭିତରକୁ ପୁଞ୍ଜିଆସି ସେ ଶୋଇପଡ଼େ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ।

ଜିରୋଓ୍ୱାଟ ବଲ୍‌ବର କୁହୁଡ଼ିଆ ଆଲୁଅ ଭିତରେ ଅଧା ରହିଯାଏ କଳ୍ପନାର କାହାଣୀ । ଏଭଳି କାହାଣୀ, ଏଭଳି ଏକ ଶ୍ରୋତା ପାଖରେ କହିବାରେ ସତର୍କତା ଅବଲମ୍ବନର ଆବଶ୍ୟକତା କ'ଣ ? ଏ କାହାଣୀ ଲମ୍ବିଯାଇ ପାରେ ଯେ କୌଣସି ଦିଗରେ, ମୋ ଭାବନା ଭଳି । ଯେଉଁ କାହାଣୀ ଯୁକ୍ତି ଓ ବାସ୍ତବତା ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନୁହେଁ, ତାହା କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଆଉ କୋମଳ ! ମାତ୍ର ଝିଅ ଶୋଇପଡ଼ିବା ପରେ ମୁଁ ଓ ପ୍ରୀତି ପରସ୍ପରକୁ ଯେଉଁ କାହାଣୀ ଶୁଣାଉ, ତାହା ବେଳେ ବେଳେ ଭାରି ଭୀଷଣ ଓ ଅଟ୍ଟହାସ୍ୟମୟ ଜଣାପଡ଼େ । ଏ କାହାଣୀ ଜୀବନର ମାୟା, କଳ୍ପନାପ୍ରବଣତାକୁ ଗ୍ରାସ କରିଦିଏ । ଆମେ ଦୁହେଁ ଦେଖୁ କାଳ ଜୀବନର ସତ୍ୟତା, ସଂସାରର ନିଛକ ରୂପ । ଝିଅ ଯଦି କେବେ କୌତୂହଳ ବଶତଃ ଶୋଇ ରହିଥିବାର ଛଳନା କରି ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ କାହାଣୀ ଶୁଣନ୍ତା, କ'ଣ ବୁଝନ୍ତା ସେ ? ବେଳେ ବେଳେ ଏମିତି ପ୍ରଶ୍ନ ମନକୁ ପଶିରେ । ସେ ଶୁଣିଥିବା କାହାଣୀ ଓ ଆମ କାହାଣୀ ଭିତରେ ଯେଉଁ ତାରତମ୍ୟ, ତାହା ସେ କ'ଣ ଅନୁଭବ କରି ପାରନ୍ତା ?

ପ୍ରୀତିର ସ୍ୱର ସେତେବେଳକୁ ତନ୍ଦ୍ରା ବଜଡ଼ିତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ମୁଁ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କରି ତା ମୁହଁକୁ ଦୃଷ୍ଟି ଫେରାଇ କୋଠରୀର ଛାତ ଆଡ଼କୁ

ଶୁଭିଲା । ହାଇମାର ଆଖିବନ୍ଦ କଲାବେଳକୁ ଆମ ବାଉପଟ କବାଟରେ କରାଘାତ ଶୁଣିଲି ।

ସେ କରାଘାତ ଅକ୍ଟୋବର ମାସର ନିସ୍ତବ୍‌ଧ, ଅନ୍ଧକାର ରାତର ମେରୁ-ଦଣ୍ଡକୁ ଦୋହଲାଇ ଦେଲା ଭୟଙ୍କର ଭାବରେ । ସମସ୍ତ ବ୍ୟାକୁଳତା ଓ ଅସ୍ଥିରତାର ସହିତ ଗୋଟାଏ ବାଷ୍ପାକୁଳ ଆର୍ତ୍ତନାଦ ଶୁଭିଲା—'ଭାଇ ! ଭାଇ ଟିକେ ଉଠ । ମୋର ସବୁ ସରିଗଲା ।'

ମୋର ମନେହେଲା, ବାଉପଟ କବାଟ ହୁଏତ ଭାଙ୍ଗିଯିବ କରାଘାତର ମାଡ଼ରେ । ଲୋକଟିର କଣ୍ଠ ଫାଟିଯିବ ବ୍ୟାକୁଳତା ଓ ଅସହାୟତାର ତୀବ୍ରତାରେ । ପ୍ରୀତି ଓ ମୁଁ ଏକାସଙ୍ଗେ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ିଲୁ ଖଟରୁ । ଝିଅ ଗଲାଫଟାଇ କାନ୍ଦି-ଉଠିଲା, ସତେ ଯେପରି ସେ ବୁଝିପାରିଥିଲା କେଉଁଠି କିଛି ଗୋଟାଏ ଅଘଟଣ ଘଟିଯାଇଛି ।

ବ୍ୟସ୍ତତାର ସହିତ ମୁଁ ବାଉପଟକୁ ଆସି କବାଟ ଖୋଲି, ଟର୍ଚ୍ଚ ଟିପିଲି । କୁମର ଦାଦାର ଯନ୍ତ୍ରଣା ଜର୍ଜରିତ ଆର୍ତ୍ତଚିତ୍କାର ଆମ ଗାଁର ଶିରା-ପ୍ରଶିରାରେ ଶୃଙ୍ଖଳା ଓ ଆଶଙ୍କାର ତଡ଼ିତ୍ ଛୁଟାଇଦେଲା ।

—'କଥା କ'ଣ ? ଏମିତି...'

ମୋ କଥାକୁ ଶେଷ ହେବାକୁ ନ ଦେଇ ସେ ଘୋଷଣା କଲା—'ମୋ ମଞ୍ଜୁକୁ ସାପ କାମୁଡ଼ି ଦେଇଛି ।'

ଅଳ୍ପ କେଇଟା ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପାଇଁ ସବୁ ସ୍ତବ୍‌ଧ ଓ ସ୍ଥାଣୁ ହୋଇଗଲା । ବ୍ୟାପକ ଆକାଶର ତାରା, ମୋ ପାଦ ତଳର ମାଟି, ମୁଁ ନିଜେ ଓ କୁମର ଦାଦାର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ମିଳେଇଗଲା ଏକ ବିଚିତ୍ର ଶୂନ୍ୟତା ଭିତରେ । ମୋର ଅନୁଭବ କରିବାର ଶକ୍ତି ଓ ବସ୍ତୁବୋଧ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବେ ପୋଛି ହୋଇଗଲା ଏଇ ଦାରୁଣ ଘଟଣାଟିର ଭୟାବହତାରେ । କଥାଟାକୁ ପୁଣିଥରେ ଭାବିବା ବେଳକୁ ଘର-ପାଖୋଟି ନାରୀ କଣ୍ଠର ସମ୍ମିଳିତ କାନ୍ଦଣା ସାରା ଗାଁଟିକୁ ଅସ୍ତୁଳ କରି ଦେଉଥିବାର ଶୁଣିଲି ।

ବାପାଙ୍କୁ ନିଦରୁ ଉଠେଇବା ଦରକାର ହେଲା ନାହିଁ । ସେ ବଳେ ଉଠି ଆସିଥିଲେ ଏବଂ କୁମରଦାଦାର କଥା ଶୁଣି ପାରିଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବା କ୍ଷଣି କୁମରଦାଦା ଅସହାୟତାରେ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିଲା—'ଭାଇ, ମୋର ସବୁ ସରିଗଲା ।'

ଆଉ କିଛି କଥା ନାହିଁ । ପାଗଳଙ୍କ ଭଳି ସେଠାରୁ ସେ ଚାଲିଗଲା । ଆମ ଘରକୁ ଲାଗି ଯଦୁଭାଇର ଘର । ତାଙ୍କ ଦରଜା ଉପରେ ସେଇଭଳି କରାଘାତ କରି

ସେ ଘୋଷଣା କଲା ସେଇକଥା । ସେଠାରୁ ସେ ଗଲା ଆଉ ଏକ ଘରକୁ । ପୁଣି ତା' ପାଖ ଘର ।

କୁମରଦାଦାର କଥା ଆଉ ଭଲକରି ଶୁଣିହେଉ ନ ଥାଏ । ତା'ର ସମଗ୍ର ସତ୍ତା ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା ଏକ ଅବ୍ୟକ୍ତ କୋହରେ । ସଂସାରର ସମସ୍ତ ଆଶଙ୍କା ଓ ଆଶାହୀନତା ସତେ ଯେପରି ଠୁଳ ହୋଇ ଏକ ମଣିଷର ଆକାର ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା । ଗୋଟିଏ ଜୀଅନ୍ତା ଆର୍ତ୍ତନାଦ ହୋଇ ସେ ଖାଲି ଧାଉଁଥିଲା ଏ ଘର ଦରଜାରୁ ଅନ୍ୟ ଏକ ଦରଜା ପାଖକୁ । ସେ ହୁଏତ ଭାବୁଥିଲା, ଗାଁର ସବୁ ମଣିଷ ଉଠିଆସନ୍ତୁ ଯେଉଁଠା ବିଛଣାରୁ । ସମ୍ଭବେ ଠିଆହୁଅନ୍ତୁ ସଦ୍ୟ ସାପ କାମୁଡ଼ାଥିବା ମଞ୍ଜୁ ଚାରିପାଖରେ । ସେମାନଙ୍କର ବ୍ୟୂହ ଭିତରକୁ ଯେପରିକି ମରଣର ଅଣ୍ଡାହାତ ପଶି ପାରିବ ନାହିଁ । ଯଦି ମଞ୍ଜୁର ପ୍ରାଣବାୟୁ ପବନର ନିଃଶ୍ୱାସରେ ମିଶିଯିବାକୁ ତତ୍ପର ହୋଇଉଠେ, ତେବେ ସେମାନେ ସେ ପ୍ରାଣବାୟୁକୁ ଏଇ କଥା କହନ୍ତୁ—ଏତେ ଚଞ୍ଚଳ ଥକିଗଲୁ ? ଜମା ଅଠରଟା ବର୍ଷରେ ତୋର ଗୋରା, ନହକା ଦେହକୁ ଆଡ଼େଇ ଦେଇ ତୁ କେଉଁଆଡ଼େ ଯାଉଛୁ ଲୋ, ମଞ୍ଜୁ ? ସଞ୍ଜବେଳେ କିଏ ଆଉ ତୁମ ପିଣ୍ଡାରେ ମିଞ୍ଜିମିଞ୍ଜି ଆଲୁଅ ପାଖରେ ବସି ଭାଗବତ ପଢ଼ିବ ? ରାତି ନ ପାହୁଣୁ କିଏ କୂଅରୁ ପାଣି କାଢ଼ିବ ? କିଏ ତୁମ ଅଗଣା ଓଳାଇବ, ଗାଈକୁ କୁଣ୍ଡା-ତୋରାଣି ଦେବ ? ତୋର ତ ଯିବା ବେଳ ହୋଇନାହିଁ !

ବାପା ଓ ମୁଁ ଅଣନିଃଶ୍ୱାସୀ ହୋଇ ଧାଇଁଲୁ କୁମର .ଦାଦା ଘର ଆଡ଼େ । ସେତେବେଳକୁ ଗାଁର କେତେ ଲୋକ ସେଠାରେ ଜମା ହୋଇ ସାରିଲେଣି । ମୋର ସମ୍ପର୍କରେ ବଡ଼ ବାପା ହେବେ—ଗୁରୁଚରଣ । ସେ ସାପ ମନ୍ତ୍ର ଜାଣନ୍ତି । ପହଞ୍ଚି ଶୁଣିଲି ସେ କେତେବେଳୁ ମଞ୍ଜୁକୁ ଝଡ଼ା ଫୁଙ୍କା କରୁଛନ୍ତି ।

ସତକୁ ସତ ମଞ୍ଜୁ ଚାରିପାଖରେ ଗୋଟାଏ ଶକ୍ତ ବ୍ୟୂହ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା । ଚଟାଣ ଉପରେ ଧିକ ଧିକ ହୋଇ ଜଳୁଛି ଲଣ୍ଠନର ଶିଖା, କଳାକାଠ ଯୋଡ଼େଇ ହୋଇ । ଝାଳରେ ଜୁଡ଼ୁବୁଡ଼ୁ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ମଞ୍ଜୁ ସାମନାରେ ବସି ଗୁଣିଆଁ ହୁଏତ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି, ଯେପରିକି ସାପର ବିଷ ମଞ୍ଜୁର ଶିରା-ପ୍ରଶିରାର ରକ୍ତକୁ ବିଷାକ୍ତ କରି ନ ଦିଏ । ମଞ୍ଜୁ ବଲବଲ କରି ଚାହିଁଛି, ତା ଚାରିପାଖରେ ଘେରି ରହିଥିବା ମଣିଷ ମାନଙ୍କର ବିଗଳିତ, କାତର ମୁହଗୁଡ଼ିକୁ ।

ବାପାଙ୍କ କଥାମାନି, ସମ୍ଭବେ ବାହାରି ଆସିଲେ ସେ ଘରୁ । ଘର ଭିତରକୁ ନିର୍ମଳ, ସ୍ୱଚ୍ଛ ପବନ ଯିବା ଖୁବ୍ ଦରକାର । ମଞ୍ଜୁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଶଙ୍କାଗ୍ରସ୍ତ ମୁହଁ ଦେଖିବା ଆଦୌ ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଔଷଧ ପ୍ରୟୋଗ ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉ

ଥିବା ଇଞ୍ଜେକ୍‌ସନ ସିରଞ୍ଜ୍‌ର ଛୁଞ୍ଚକୁ ଦେଖି ଯେଉଁ ମଣିଷ ଡର ଯାଇପାରେ, ତା' ଦେହ ଭିତରେ ସାପର ବିଷ କ୍ରମେ ସଞ୍ଚରିତ ହୋଇଯାଉଛି ବୋଲି ଇଙ୍ଗିତ ଦେଲେ, ତା'ର ଅବସ୍ଥା ହେବ କ'ଣ ? ତୁମେ କେବେ ଦେଖିଛକି ମୃତ୍ୟୁର ଚେହେରା ? ତୁମେ ହୁଏତ କହିଦେଇ ପାର, ମୃତ୍ୟୁ ଏକ ରହସ୍ୟମୟ, ଅନ୍ଧକାର ଇଲାକା ଯା' ଭିତରେ ଆମେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବେ ହଜିଯାଆନ୍ତୁ ଏକ ଅଚେତନ ବସ୍ତୁ ଭଳିରେ । ଅଥଚ କେଡ଼େ ଦାରୁଣ ଏ ଶଙ୍କା ! ଲହ ଲହ କରୁଥିବା ସାପର ଜିଭ, କୋକେଇରେ ବନ୍ଧାଯାଉଥିବା ମଣିଷର ଶରୀର ଆମକୁ ଚେତାଇଦିଏ ସେହି ଇଲାକାର ସର୍ବଗ୍ରାସୀ କ୍ଷମତା ସମ୍ପର୍କରେ । ମଞ୍ଜୁକୁ ଏମିତି ନିର୍ମମ ଭାବରେ ଏଇ କଥା ପ୍ରତି ଆମେ ସଚେତନ କରିଦେବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଆଶାର କଥା ଏହି ଯେ, ସବୁ ମଣିଷଙ୍କୁ ବିଷ ଘୋଷାରି ନେଇପାରେ ନାହିଁ ମୃତ୍ୟୁର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଭିତରକୁ । ମଞ୍ଜୁ ସମ୍ପର୍କରେ ଆମେ ଏତେଟା ହତୋତ୍ସାହ ହେବାର କୌଣସି ଯଥାର୍ଥତା ନାହିଁ ।

ସାତ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଥିବା ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଡାକିବାପାଇଁ ଲୋକ ପଠାଗଲା । ଅନ୍ୟ ଦିଗକୁ ପଠାଗଲା ଆଉରି ଦୁଇଜଣ ଲୋକଙ୍କୁ । ସେମାନେ ଜଣେ ଖ୍ୟାତନାମା ଗୁଣିଆଁଙ୍କୁ ଡାକିଆଣିବେ । ସାରା ଗାଁଟା ଅସ୍ଥିର ଓ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ଗୁଣିଆଁର ମନ୍ତ୍ର ହେଉ ବା ବୈଜ୍ଞାନିକର ଔଷଧ ହେଉ—ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ଉପରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଆସ୍ଥା ଥିଲା, ସେ ସବୁ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ପାଇଁ ମନରେ ଆଦୌ ଦ୍ୱିଧା କିମ୍ବା ଆଳସ୍ୟ ନଥିଲା । ଆମେ ଯୁଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କଲୁ । ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଯମ; ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ଆମେ, ମଞ୍ଜୁ ପ୍ରତି ଆମର ମମତା, ଗୁଣିଆର ମନ୍ତ୍ର ।

ତଥାପି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ହାତମୁଠା ବେଳେ ବେଳେ ଖୋଲେଇ ଯାଉଥିଲା । ଅନୁଭବ କରୁଥିଲୁ, ସତେ ଯେପରି ଅନ୍ୟଦିଗକୁ କ୍ରମେ ଖସିଯାଉଛି, ଆମେ ପ୍ରାଣ-ପଣେ ଧରି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବା ଗୋଟାଏ ଅମୂଲ୍ୟ ଦରବ । କାନ୍ଦଣା କମୁନାହିଁ । ମଞ୍ଜୁର ମା' ଓ ଜେଜେମା' ହେଉଛନ୍ତି କାନ୍ଦୁଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ରୁକୁଫଟା କାନ୍ଦଣାରେ ଥିଲା ରାଗି ରାଗି ପ୍ରତିବାଦ ଓ ନିବେଦନ; ପୁଣି ଥିଲା ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଆଶଙ୍କା ।

ଅକ୍ଟୋବର ମାସର ଶନିବାର ରାତି । ରାତିର ଅନ୍ଧକାର ସତ୍ତ୍ୱେ ମୁହୂର୍ତ୍ତ-ଗୁଡ଼ାକ ବାଟବଣା ନହୋଇ ଆଗେଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ସମୟ ସେତେବେଳକୁ ବାରଟା ପାଖାପାଖି ।

କୁମ୍ଭରଦାଦାର ଘର ସାମନା ବାରଣ୍ଡାରେ ଅପରାଧୀ ସାପଟିକୁ ଅକ୍ଷତ ଅବସ୍ଥାରେ ରଖାଯାଇଥିଲା । ସେଇଟାକୁ ବନ୍ଦୀ କରାଯାଇଥିଲା ଗୋଟାଏ ବଡ଼

ବାଉଁଶ ଛଆର ବୋଝ ତଳେ । ସାପ ଯଦି ଦଂଶନ କରିବା ପରେ କେଉଁଆଡ଼େ ଖସି ଚାଲିଯାଏ, ତେବେ ମଣିଷ ଦେହରୁ ବିଷ ଓହ୍ଲାଏ ନାହିଁ ବୋଲି ଆମେ ଶୁଣିଛୁ । ମୁଁ ବୋଝଆଡ଼ୁ ଦୃଷ୍ଟି ଫେରାଇ କୁମରଦାଦାର ଚାଳଘର, ଭୟଙ୍କର ଆକାଶ ଆଡ଼େ ଚାହିଁଲି ।

ଡିସେମ୍ବର ମାସରେ ମଞ୍ଜୁ ଶାଶୁଘରକୁ ଯିବାର ଠିକ୍ ହୋଇଛି । ଦାଦା ଗରିବ ମଣିଷ । ମଞ୍ଜୁ ବାରମ୍ବାର ଘରର ପିଣ୍ଡା ଲିପେ । ତା ସତ୍ତ୍ୱେ ବର୍ଷାଦିନରେ ଚାଳରୁ ପାଣିଗଳି ଗୋବର ଲିପା ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ଅସଂଖ୍ୟ ଗାତ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଯାଏ । କାନ୍ଥ ଉପରବାଟେ ବର୍ଷାପାଣି ଗଡ଼ିଆସେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ଲୁହଭଳି । ଏ ଲୁହ ଠାଏ ଠାଏ ସ୍ଥାୟୀ ଚିହ୍ନ ଛାଡ଼ି ଦେଇଯାଏ କାନ୍ଥର ଗାଲ ଉପରେ । ରୋଷେଇଘରୁ ଦିନେ ଦିନେ ଧୂଆଁ ଉଠେନାହିଁ । ଅଣ୍ଟା ଚୁଲି ଶୋଇଯାଏ । ଏକ ଅଭ୍ୟାସଗତ ବିଶ୍ରାମ । କେଡ଼େ ବେଗି ବୁଢ଼ା ହୋଇଗଲା କୁମରଦାଦା—ବୟସର ମାଡ଼ ଯୋଗୁଁ ନୁହେଁ, ଅଭାବ ଜନିତ ଶୂନ୍ୟତା ଯୋଗୁ । ଗୋଟାଏ ଶୀର୍ଣ୍ଣ, ହାଲିଆ ଦେହଧରି ଅଳସ ଗତିରେ ଯିବା ଆସିବା କରୁଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ ଜଣକ ହେଉଛି ମଞ୍ଜୁର ମା' ଖୁଡ଼ୀ । ଗୋଟାଏ ପ୍ରେତାତ୍ମାର ବାସ୍ତବ ଦେହ ।

ଅଭାବ ଅନାଟନର ଝିଅ ହେଉଛି ମଞ୍ଜୁ । ଅଠର ବର୍ଷର ଝିଅ । ଗୋରି, ନହକା; ଅଥଚ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦେହ । ଗାଁ ମାଇନର ସ୍କୁଲରୁ ଶିକ୍ଷା ସମାପ୍ତ କରିଛି । ଡିସେମ୍ବର ମାସରେ ତା'ର ଯିବାର ଅଛି ଆଉ ଏକ ଅଭାବ ଅନାଟନର କୋଳ ଭିତରକୁ । ଆମେ ଭଲଭାବେ ଜାଣିଛୁ ଯେ, ସେ ଯାଉଥିବା ଅନ୍ୟ ଘରେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଝୁଲିରହେ, ଘରର ଚାଳ ଉପରୁ, ସେଠାକାର ମଣିଷଙ୍କର ପେଟରୁ, ଫଟା ଲୁଗାର ଧଡ଼ିରୁ । ତେବେ, ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ରୂପ, ଘର ଓ ମଣିଷର ପ୍ରକାର ଭେଦରେ ଅଲଗା ନୁହେଁ । ଏଥିପାଇଁ ମଞ୍ଜୁକୁ ମାନସିକ ପ୍ରସ୍ତୁତି ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ହୁଏତ ପଡ଼ିନାହିଁ ।

କେତେ ଦିନରୁ କୁମରଦାଦା ଜିନିଷ ସଂଗ୍ରହ କରିଛି ମଞ୍ଜୁକୁ ବାଟେଇବା ପାଇଁ । ଖଟ, ପିତଳହାଣ୍ଡି, ଚଟୁ ଇତ୍ୟାଦି । ଏପରିକି କାନ ପାଇଁ ସୁନାରେ ଛଆର ଇଅରରିଙ୍ଗ । ପିଣ୍ଡାରେ ଚଉଡ଼ା ଖଟ ଉପରେ ଦାଦା ଶୁଏ । ଘର ଭିତରେ ଅନ୍ୟମାନେ । ରାତିରେ ମଞ୍ଜୁ ଅନୁଭବ କଲା, ତା' ବେକ ଉପରେ କିଛି ଗୋଟାଏ କାମୁଡ଼ି ଦେବାର ଯନ୍ତ୍ରଣା । ଡାହାଣ ହାତରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନଟିକୁ ଅନୁଭବ କଲାବେଳେ, ଗୋଟାଏ ମସୃଣ, ଲମ୍ବା ଜିନିଷଟିକୁ ସେ ଧରି ପକାଇଲା । ତା'ର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ବ୍ୟସ୍ତତା ଓ ଭୟରେ ସେ ପାଟି କଲାବେଳକୁ ଡାହାଣ ହାତର କହୁଣି ଉପରେ ସେ ଅନୁଭବ କଲା ଆଉ ଏକ ଦଂଶନ ।

ଘରର ସଭିଏଁ ଉଠି ପଡ଼ିଲେ । ଲଣ୍ଠନ ଜଳାଗଲା । ଖୋଜା ଚାଲିଲା ସେହି ନୃଶଂସ ଅପରାଧୀକୁ । କୋଠରୀର ଗୋଟିଏ କଣରେ ମୁହଁମାଡ଼ି ରହିଥିଲା ପିତଳ ହାଣ୍ଡିଟି । ଏଇ ହାଣ୍ଡିକୁ ନେଇ ମଞ୍ଜୁ ଯିବାର କଥା ତା ଶାଶୁଘରକୁ । ଦେଖ, ଯୋଗ ଏମିତି ଯେ, ସେଇ ହାଣ୍ଡି ପଛଆଡ଼େ, ଜାକିଜୁକି ହୋଇ ତିନିଫୁଟ ଲମ୍ବର ଚିତିସାପଟି ଟେରିକିଏ ଭଳି ଲୁଚି ରହିଛି । ଏତେବଡ଼ କାମ କରିସାରିବା ପରେ ତା'ର ବିଶ୍ରାମ ଲୋଡ଼ା ।

ମଞ୍ଜୁର ଜେଜେମା', ମା' ଓ ସାନ ଦୁଇ ଭଉଣୀ ଶୋଇଥିଲେ ତା' ପାଖରେ । ନିଷ୍ଠୁର ସାପଟା ଆଉ କାହାରିକୁ ଦଂଶନ ନକରି ଗୋଟାଏ ସୁନ୍ଦର ଝରମାଖି ବଢ଼ିଲା ଝିଅଟିକୁ ବେଳକୁ କାହିଁକି ପସନ୍ଦ କଲା ? ବିଷ ପ୍ରୟୋଗ ପାଇଁ ସାପ କଣ ଯେ କୌଣସି ମଣିଷର ଦେହକୁ ବାଛି ନିଏ ନାହିଁ ? ସାପର କଣ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରୁଚି ଅଛି ?

ଝଡ଼ା-ଫୁଙ୍କା ଚାଲିଛି । ଆମେ ଡାକ୍ତର ଓ ଅନ୍ୟଗୁଣିଆଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରିଛୁ । ଅସ୍ଥିରତା ଓ ଆଶଙ୍କାରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଅବସନ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିଲୁଣି । ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି ଗୋଟାଏ ତୀବ୍ର ଯନ୍ତ୍ରଣା—ମୋର ଶରୀର ଉପରେ, ହୃଦୟରେ, ଆତ୍ମାରେ । ମୋର ସମସ୍ତ ଚେଷ୍ଟା ଓ ବଙ୍କାତାରବାଡ଼ ଛିନ୍ନଛିନ୍ନ ହୋଇଗଲା । ଦୁଇ ପାପୁଲିରେ ମୁହଁଘୋଡ଼ାଇ ମୁଁ କାନ୍ଦି ପକାଇଲି ।

କେହିଜଣେ ମୋର ହାତକୁ ଧରି ପକାଇଲା । ଦେଖିଲି, ସାମନାରେ ଠିଆ ହୋଇଛି ଖୁଡ଼ୀ । କରୁଣ ସ୍ୱରରେ କହିଲା—'ବାପରେ, ମଞ୍ଜୁଟା କ'ଣ ଚାଲିଯିବ ? ତୁ ତ କେତେ ପାଠପଢ଼ିଛୁ । ତୁ କ'ଣ ତାକୁ ବଞ୍ଚାଇପାରିବୁ ନାହିଁ ?' ମୋ ଉତ୍ତରକୁ ଅପେକ୍ଷା ନକରି ସେ ଏକପ୍ରକାର ଚିତ୍କାର କଲା—'ଗାଁର ସବୁ ମଣିଷ ଏଇଠି ଅଛ । କେତେ କାମ କରୁଛ । ତୁମକୁ ସବୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ମଞ୍ଜୁ କ'ଣ ଚାଲିଯିବ ? ତୁମେ କଣ ତାକୁ ଧରି ରଖି ପାରିବ ନାହିଁ ?'

ଖୁଡ଼ୀ ସ୍ୱରରେ ଏହାଠାରୁ ଆହୁରି କେତେକଥା ଲୁଚି ରହିଥିଲା । ପୃଥିବୀର ମଙ୍ଗ ତଳକୁ ଖସି ଯାଉଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ କିଏ ଭଲା ଉଠେଇ ଆଣି ରଖିଦେଇ ପାରିବ ଆକାଶର ଛାତରେ ? କିଏ, କହ, ଶୀତ ଋତୁକୁ ବରଖାସ୍ତ କରି ବସନ୍ତର କାକ ଟାଣି ଆଣି ପାରିବ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ଆଗରୁ ? ମୋର ଆଉ ବୁଝିବାରେ ବାକି ରହିଲା ନାହିଁ ଯେ, ମଞ୍ଜୁ ଓଟାରି ହୋଇଯାଉଛି ଯମର ଅନ୍ଧାର ହାତ ଭିତରକୁ । ଏବେ ନିବେଦନର ସ୍ୱର ଅର୍ଥହୀନ । ନିର୍ମମତା ପାଇଁ ଆକୁଳିତ ପ୍ରତିବାଦ ବ୍ୟତୀତ ଆମର ଆଉ ଅଧିକ ବା କ'ଣ କରିବାର ଅଛି ?

ଡାକ୍ତର ଓ ଗୁଣିଆଁ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ଆମ ଭିତରେ କେତେ ଆଶାର ପାଖୁଡ଼ା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଗଲା । ସେ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ପଛରେ ଆମେ ବି ଗଲୁ ମଞ୍ଜୁ ପାଖକୁ । ସେତେବେଳକୁ ମଞ୍ଜୁ ଆଉ କଥା କହିପାରୁ ନଥାଏ । ତା'ର ବେକ ସଳଖଭାବରେ ଧରି ରଖି ପାରୁ ନଥାଏ ତା'ର ମୁଣ୍ଡକୁ । ତା' ଆଖିପତା ଉପରକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସୁଥିଲା ଶେଷହୀନ ନିଦର ମାୟା । ତା' ପାଟିରୁ ଝରି ଆସୁଥିଲା ଲାଳ ମିଶ୍ରିତ ଏକ ଅଭୂତପୂର୍ବ ଫେଣ । ଗୁରୁଚରଣ ବଡ଼ବାପା ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲେ । ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବାରେ ତାଙ୍କଠି ଆଉ ଏକାଗ୍ରତା କିମ୍ବା ଉଦ୍‌ବେଗ ନଥିଲା; ତାହା ପଢ଼ିବାରେ ସେ କୌଣସି ଜରୁରୀ କାରଣର ପ୍ରେରଣା ପାଉ ନଥିଲେ ।

ଡାକ୍ତର ନିସ୍ପନ୍ଦ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ଶରୀରଟିକୁ ଦେଖିନେଲେ । ସେ ତାଙ୍କର ଔଷଧ ବ୍ୟାଗଟି ଖୋଲିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲେ, ଚାହିଁଲେ ମଞ୍ଜୁ ଆଡ଼େ । ପୁଣି କ'ଣ ଭାବିଲେ କେଜାଣି ବ୍ୟାଗଟିକୁ ବନ୍ଦକରି ଉଠି ଆସିଲେ ସେଠାରୁ । ସାଇକେଲ ହ୍ୟାଣ୍ଡେଲ୍‌ରେ ବ୍ୟାଗ୍‌ଟି ଝୁଲେଇବା ବେଳେ ବାପାଙ୍କୁ କହିଲେ –'ମୁଁ ନ ଆସିଲେ ଆପଣ କାଳେ ଖରାପ ଭାବିବେ ବୋଲି ଚାଲିଆସିଲି । ମୋର ଆଉ କିଛି କରିବାର ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତରେ, କାହାର କିଛି କରିବାର ନାହିଁ ।'

ସେ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗକରି ଆଉ କିଛି କହିବାପାଇଁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲାବେଳେ, ସଦ୍ୟ ଆସିଥିବା ଗୁଣିଆ ଜଣକ କହିଲେ—'କୋକେଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତୁ ।'

ଗୁଣିଆଁଙ୍କର ଏଇ ପ୍ରସ୍ତାବ ଭାରି ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଜଣାପଡ଼ିଲା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ । ଦାଦା ଏକଥା ଶୁଣିପାରିଲା କି କ'ଣ । ସେ ଦୃଢ଼ତାର ସହିତ ଘୋଷଣାକଲା—'ମଞ୍ଜୁ ଯଦି ଚାଲିଯାଏ, ତେବେ ମୁଁ ବି ଚାଲିଯିବି । ତୁମେ ଭାବୁଛ ଯେ, ତା' କୋକେଇକୁ ବି ମୁଁ କାନ୍ଧରେ ବୋହିବି ? ସେକଥା ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଆମେ ଦୁଇ ଜଣଯାକ ଯିବୁ ମଶାଣିକୁ । ଏକା ସଙ୍ଗରେ ।'

ଦାଦାର ପ୍ରଶସ୍ତ ଅଗଣା ଆଡ଼େ ଚାହିଁ, ମୁଁ ବସିପଡ଼ିଲି ପିଣ୍ଡା ଉପରେ । ଚାରିବର୍ଷ ତଳର ଗୋଟାଏ ଅପରାହ୍ନ ଜୀବନ୍ତ ହୋଇ ଠିଆ ହେଲା ମୋ ଆଗରେ । ଶନିବାରର ଅପରାହ୍ନ । ସେତେବେଳକୁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଛାଇଗୁଡ଼ାକ ଲମ୍ବା ହୋଇ-ଯାଉଥିଲା । ଛ'ଶହ ମଣିଷଙ୍କୁ ନେଇ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିବା ଆମର ଗ୍ରେଟ୍, ପୁରୁଣା ଗାଁ ଉପରକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସୁଥିଲା ମଳିନ ସନ୍ଧ୍ୟା । ସେ ସନ୍ଧ୍ୟାର ସମସ୍ତ ସ୍ନାୟୁ ଉପରେ ବିକ୍ଷୁବ୍‌ଧ ଶୋକର ଲୁହ ଅଜସ୍ର ଲହଡ଼ି ହୋଇ ପହଁରି ଯାଉଥିଲା । ଦାଦା ଗାମୁଛାରେ ମୁହଁ ପୋଛି ହୋଇ କାନ୍ଧ ଉପରକୁ ଉଠାଇ ନେଇଥିଲା କୋକେଇର ଓଜନକୁ ।

ସେ'ଦିନ ବି ସେ ଦୃଢତାର ସହିତ ଘୋଷଣା କରୁଥିଲି ଯେ, ଗୋଲକର ଶବ ମଶାଣିରେ ଭସ୍ମୀଭୂତ ହେବା ଆଗରୁ, ସେ ନିଜକୁ ଭସ୍ମୀଭୂତ କରିଦେଇଥିବ । ସେ ପାରିଲି ନାହିଁ । ଗୋଲକର ଶବ ଗଲା ମଶାଣିକୁ— ଭଙ୍ଗାହାଣ୍ଡି, ଅର୍ଦ୍ଧଦଗ୍ଧ କାଠ, ଛିଣ୍ଡା ମଶିଣା ଓ ଶୁଖିଲା ହାଡ଼ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ନଈକୂଳର ଅପନ୍ତରାକୁ । ଗୋଲକର ନିଷ୍ପନ୍ଦ ଦେହକୁ ସେ ନିଜେ ଶୋଇଦେଲି ଖଞ୍ଜା ଯାଇଥିବା ଶୁଖିଲା କାଠର କୋଳ ଭିତରେ । ସେ ନିଜେ ମୁଖାଗ୍ନି ଦେଇଥିଲି ।

ଅଠର ବର୍ଷରେ ବଡ଼ପୁଅ ଗୋଲକ ଚାଲିଯାଇଥିଲା । ଶନିବାରଦିନ । କ'ଣ ବା ତା'ର ହୋଇଥିଲା ? ସକାଳେ ଆସି କହିଥିଲା ଯେ, ତାକୁ ଥରି କମ୍ପ ଲାଗୁଛି । ଜ୍ୱର । ଭୀଷଣ ତାତି । ଔଷଧ ପଥ୍ୟର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରୁ କରୁ ଦିନ ବାରଟା ସରିକି ସେ ଆଖିବୁଜି ଦେଇଥିଲା ।

ତିନି ଭଉଣୀ ଉପରେ ସେ ଥିଲା ଏକମାତ୍ର ଭାଇ । ଅଠର ବର୍ଷର ଯୁଆନ୍ ପିଲାଟେ । ତାକୁ ଫୁଙ୍କି ଉଡ଼ାଇଦେଲା ସାମାନ୍ୟ ଜ୍ୱର । ଏ ପୃଥିବୀରେ କ'ଣ କାହାରିକୁ ଜ୍ୱର ହେଉନାହିଁ ?

ଦାଦାର ସଂସାର ସେଇଦିନରୁ ବିବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଗୋଲକ ସାଙ୍ଗରେ ମରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିବା ଦାଦା ବହୁଦିନ ଯାଏ ନିଜକୁ ସଂଯତ କରି ପାରି ନଥିଲା । କାହିଁକି ସେ ଝଟିବ ? କାହାପାଇଁ ? ଝିଅମାନେ ଶାଶୁଘରକୁ ଚାଲିଗଲା ପରେ, ତା'ର କେଉଁ ସଙ୍କା ଅବଶିଷ୍ଟ ରହିବ ? ପାହାନ୍ତା ପ୍ରହରର ପୋଡ଼ାକହ୍ନା ? ବିଧବା ହୋଇ ଯାଇଥିବା ନାରୀର ଶଙ୍ଖା ?

ଗୋଲକ ଚାଲିଗଲା । ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ ସ୍ୱରରେ ହସ ଶୁଭିଲା ନାହିଁ । ଗୋଲକ କେଡ଼େ ମଜା କଥା କହି ହସାଇ ପାରୁଥିଲା ! ରଜବେଳେ ଗାଁ ମୁଣ୍ଡ ପଡ଼ିଆରେ ଡ୍ରାମା ହୁଏ । ଅଥଚ କେଡ଼େ ନିଃସ୍ୱ, ପ୍ରାଣହୀନ ଜଣାପଡ଼େ ସେ ଡ୍ରାମା ! ଗୋଲକ କାହିଁ ? ଥରେ ହେଲେ ମଶାଣିରୁ ଉଠିଆସି ଏହାକୁ ଜୀବନ୍ତ କରି-ଦିଅନ୍ତା କି ! ବାହାଘର ଭୋଜିରେ ଭାତ-ଡାଲି ପରଷିବାକୁ କିଏ ଆଉ ଅଣ୍ଟାଭିଡ଼ି ବାହାରି ଆସିବ ? ଗୋଲକ ତ ନାହିଁ !

ମୁଁ ଆଦୌ ଚିନ୍ତା କରିପାରୁ ନଥିଲି, ମଞ୍ଜୁ ଯଦି ସତକୁ ସତ ଚାଲିଯାଏ, ତେବେ ତାଙ୍କ ଘରେ ଅନ୍ୟମାନେ ବଞ୍ଚିବେ କିପରି ? ଆମେ କେଉଁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବୁ ? ମୋର ବିବ୍ରତ ଚିନ୍ତାକୁ କଲବଲ କରି ଶୁଭିଲା ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ ଯନ୍ତ୍ରଣା-ଜର୍ଜରିତ କାନ୍ଦଣା ।

ମଞ୍ଜୁ ମରିଗଲା ।

ସବୁ ଯେପରି ଫଟୋଗ୍ରାଫିକ୍ ଚିତ୍ରର ସ୍ଥିର, ଅଚଞ୍ଚଳ ଆଭାସ ! ଗଛର ପତ୍ର ହଲୁ ନାହିଁ, ଆମେ ପକ୍ଷାଘାତ ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ପଙ୍ଗୁ ହୋଇ ଯାଇଛୁ, ସମଗ୍ର ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଖାଲି ଗୋଟାଏ ଗତିହୀନ, କମ୍ପନହୀନ ବିଶାଳ ଧୋକାବାଜି । ଆମେ ଯେ ଯୁଆଡ଼େ ବସି ରହିଥିଲୁ । ଆମ ଭିତରେ, ବାହାରେ କିଛି ଘଟୁ ନଥିଲା । ଏପରିକି ସେଇ କେତୋଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତପାଇଁ ଆମ ଗାଁକୁ କାବୁଡ଼ି ଧରି ରଖିଥିବା ବିହ୍ୱଳିତ କାନ୍ଦଣାକୁ ଆମେ କେହି ଶୁଣିପାରୁ ନ ଥିଲୁ ।

ଫରଚୁ ହୋଇ ଆସିଲାଣି । ଶନିବାରର ରାତି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡହୋଇ ଫାଟି ଯାଉଛି । ଖୁଣ୍ଟକୁ ଆଉଜି ବସିଥିବା ଗୁରୁଚରଣ ବଡ଼ବାପା ଉଠିଆସିଲେ । ଗୋଟାଏ ଅପମାନବୋଧରେ ସେ ଭାରି ସଙ୍କୁଚିତ ଦେଖା ଯାଉଥାନ୍ତି । ଗୁଣିଆ ଭାବରେ ମାତ୍ର ଦଶଦିନରେ ତାଙ୍କର ଏଇ ତୃତୀୟ ପରାଜୟ । ଏହା ପୂର୍ବରୁ ଅନ୍ୟ ଗାଁର ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ସେ ସାପବିଷ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଢ଼େଇକରି ବଞ୍ଚାଇ ପାରି ନଥିଲେ । ସେ ଚାରିଆଡ଼ୁ ଆହତ ଦୃଷ୍ଟି ବୁଲାଇ ଆଣିଲେ । ମନକୁ ମନ କହିଲେ—କ'ଣ ହୋଇଛି ଏ ପୃଥିବୀକୁ ? ଏଠାରେ କ'ଣ ମନ୍ତ୍ର ଆଉ କାମ କରିବ ନାହିଁ ? ସାପକାମୁଡ଼ା ଯୋଗୁଁ ଶୋଇ ପଡ଼ୁଥିବା ମଣିଷର ନିଦ କ'ଣ ଭାଙ୍ଗିବ ନାହିଁ, ମନ୍ତ୍ରର ସ୍ପର୍ଶରେ ?

ମୁଁ ବି ଚାହିଁଲି ଚାରିଆଡ଼କୁ । ସବୁ ତ ଠିକ୍ଥିଲା ପରି ଲାଗୁଛି । ମଣିଷ ଜନ୍ମ ହେଉଛି, ସ୍ତନ ଚପୁଡ଼ି କ୍ଷୀର ପିଉଛି । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଆଗଭଳି ଚଳପ୍ରଚଳ କରୁଛି । ବର୍ଷା ହେଉଛି । କ'ଣ ତେବେ ହଜିଯାଉଛି ଏଠାରୁ ? ଏବେ ଏଣିକି ଯଦି ସାପର ବିଷ ସତ୍ୟ ହୁଏ, ଝଡ଼ା-ଫୁଙ୍କା ଯଦି ଖାଲି ପ୍ରତାରଣା ହୁଏ, ତେବେ କେମିତି ଆମେ ନିରାପଦ ଅନୁଭବ କରିବା ? କେହି ଜଣେ ହେଲେ କହିଦିଅ, କ'ଣ ଅଭାବ ରହୁଛି, ଏଠାରେ !

ଦାଦା ଚାରିବର୍ଷ ପରେ ପୁଣି କାନ୍ଦୁଛି । ତଥାପି କେଡ଼େ ନୂଆ ଜଣାପଡ଼ୁଛି, ଏ କାନ୍ଦଣା ! ମଣିଷର ମୁହଁ ଯିନା ପୁରୁଣା ଦେଖାଯାଏ; ହେଲେ, ତା'ର ଲୁହର ଭାଷା ସବୁବେଳେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । ଏ ପୃଥିବୀରେ କେଉଁଠି ଭଳି ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ଯନ୍ତ୍ରଣା ରହିଛି !

ବାପା ତା'ର ଡାହାଣ ବାହାକୁ ଧରିଥାନ୍ତି । ସେ ଅଳି କରୁଥାଏ— 'କେଉଁଠି ମୁଁ ମୋର ଛୁଆମାନଙ୍କୁ ଲୁଚେଇବି ? କାଲିଭଳି ସେମାନଙ୍କୁ ଅଠରବର୍ଷ ହୋଇଯିବ । ମାସରେ ତ ଚାରିଟା ଶନିବାର । କ'ଣ କରିବି ମୁଁ ?'

ଦାଦା ଯଦି ତା'ଛୁଆମାନଙ୍କୁ ଲୁଚେଇବା ପାଇଁ ନିରାପଦ ସ୍ଥାନ ଖଣ୍ଡିଏ ପାଆନ୍ତା, କେଡ଼େ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ସେଠାରେ ! କାହାଠାରୁ ସେ ଲୁଚେଇବ

ସେମାନଙ୍କୁ ? ଏମିତି କେଉଁ ଜନପଦ ଅଛି, ଯାହା ଉପରେ ସମୟର ସ୍ରୁଅ ଘଷି ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ? ଦଦରା ଗୃହଘରେ ରହୁଥିବା, ସାତସିଆଁ ଲୁଗା ପିନ୍ଧୁଥିବା ଦାଦା ଖୋଜୁଛି ଏମିତି ଏକ ସ୍ଥାନ, ଯାହା ଉପରେ ଅଷ୍ଟାଦଶ ବର୍ଷ ଓ ଶନିବାରର ଛାଇ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ! କିଏ ବା ସିଧା ସଳଖ ଡେଇଁଯିବ ସତରବର୍ଷରୁ ଊଣେଇଶ ବର୍ଷକୁ, ଶୁକ୍ରବାରରୁ ରବିବାରକୁ ? ମୋତେ ଜଣାଯାଉଥିଲା, ଦାଦା ପାଇଁ ବର୍ତ୍ତମାନ କେବଳ ଗୋଟିଏ ବାରର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଅଛି—ଶନିବାର । ଅନ୍ୟସବୁ ବାର ତାହାମିଛ । ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଊଣେଇଶ ବର୍ଷ, ଅପହଞ୍ଚ ସମୟର ଆକାଶ । ସେଠାକୁ ଗୋଲକର ହାତ ପାଏ ନାହିଁ, ମଞ୍ଜୁର ହାତ ପାଏ ନାହିଁ ।

ମାୟାଧର ଦାଦାଙ୍କର ମା' । ସମ୍ପର୍କରେ ମୋର ଜେଜେମା ହେବ । ବୁଢ଼ୀ ହେଲାଣି । ସେ ଗୋଟାଏ ଅଭିନବ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲା—'କୁମର ଗୋଟାଏ କାମ କରୁ । ଦ'ଟା ଯାକ ଝିଅଙ୍କୁ ସେ କାହା ପାଖରେ ବିକଦେଉ । ପାଷାଣ ଯମ ଜାଣୁ ଯେ, କୁମରର ଆଉ କେହି ଛୁଆ ନାହାନ୍ତି । ବୁଢ଼ା ବାପଟା କେତେ ଆଉ ସହିବ ?'

ଏମିତି କଲେ ସାନ ଝିଅ ଦୁଇଟା ରକ୍ଷାପାଇ ପାରବେ କି ନା, ମୁଁ ଭାବିପାରୁ ନ ଥିଲି । ମୁଁ କେବଳ ଏତିକି ଭାବୁଥିଲି ଯେ ବେଳେବେଳେ ଜନ୍ମିତ ଛୁଆମାନେ ବାପା, ମାଙ୍କୁ ହତଭାଗା କରଦଅନ୍ତି । ଏଇତ, ଆମ ଆଖି ଆଗରେ ଦାଦା ଓ ଖୁଡ଼ୀ ସବହରା, ନିଃସ୍ୱ ଦେଖାଯାଉଛନ୍ତି । ଏମାନେ ଛୁଆ ଦ'ଟାଙ୍କୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଥିଲେ ସେମାନଙ୍କର ମରଣ ଦେଖିବାକୁ, ନିଜ କୋଳରୁ ଉଠାଇ କୋକେଇର କୋଳରେ ଟେକିଦେବାକୁ । ଗୋଲକ ଓ ମଞ୍ଜୁ ଖାଲି ସେଇଥିପାଇଁ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ସିନା !

ମୁଁ ଉଠିଲି ଘରକୁ ଫେରିବା ପାଇଁ । ସେତେବେଳେ ସୁଦ୍ଧା ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଠି ନ ଥାଏ । ଗାଁର ଯେଉଁ ଲୋକମାନେ ସାରାରାତି ଜଗି ବସିଥିଲେ, ଅଧିକାଂଶ ଫେରି ଗଲେଣି । କାହାର ବା ମନ ହେବ ସେଠାରେ ବେଶି ସମୟ କଟାଇବାକୁ ?

ବାରଣ୍ଡାର ଦୁଇ ଖମ୍ବରେ ଡେରିହୋଇ ମା' ଓ ପ୍ରୀତି ବସିଥିଲେ । ନିର୍ବାକ୍ ହୋଇ । ମୋତେ କେହି କିଛି ପଚାରିଲେ ନାହିଁ । ମୁଁ ଶୋଇବା ଘରକୁ ଗଲି । ଖଟ ଉପରେ ଝିଅ ଶୋଇଥିଲା । ତା'ର ନିଃଶ୍ୱାସର ଶବ୍ଦ ଭାରି ଆଶ୍ୱାସନାମୟ ଜଣାଗଲା ମୋତେ । ତାକୁ ଦେଖିଲି ସମସ୍ତ ଆବେଗ ଓ ଏକାଗ୍ରତାର ସହିତ; ସତେ ଯେପରି ଏଇ ପ୍ରଥମଥର ଦେଖୁଛି ତାକୁ ।

ମା' ପାଖରୁ ଶୁଣିଛି, ପିଲାଦିନେ କାହାଣୀ ଶୁଣିବାକୁ ମୁଁ ଖୁବ୍ ଜିଦ୍ କରୁଥିଲି । ସଞ୍ଜବେଳେ ଦାଦା ପାଖରେ ମୋତେ ଛାଡ଼ି ଦିଆଯାଏ । ସେ

ଆରମ୍ଭ କରେ ରାଜା-ରାଣୀ କଥା । କାହାଣୀ ସରେ ନାହିଁ । ମୁଁ ଶୋଇପଡ଼େ । ସକାଳେ ମୁଁ ଦେଖେ, ଦାଦାର ଦଉଡ଼ିଆ ଖଟ ଉପରେ ମୁଁ ନାହିଁ । ଆମ ଘରର ପଲଙ୍କ ଉପରେ ମୁଁ ଶୋଇଛି । ଦାଦାର କାହାଣୀ ଅଟକ ଯାଇଥାଏ ରାଜକୁମାରୀ ପାଖରେ । ସେ ଅପେକ୍ଷାକରି ରହିଛି ରାଜକୁମାରକୁ । ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ି ସେ ଆସିବ ପୋଖରୀ ତୁଠକୁ । ରାଜକୁମାରୀ ଛନଛନ ଆଖିରେ ଚା'ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ଦେବ, ମୁଣ୍ଡରୁ ଖସିଯାଇଥିବା ଓଦା ଲୁଗାରେ ଆବୃତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବ, ଥରିଲା ହାତରେ । ତା'ପରେ ଆଉ କ'ଣ ? ମୁଁ ଶୋଇପଡ଼େ । ଦାଦାର କଳ୍ପନାର କାହାଣୀ ରହିଯାଏ ସେଇଠି । ହେଲେ ମଞ୍ଜୁ ତ କଳ୍ପନା ପ୍ରସୂତ ନୁହେଁ—ବାସ୍ତବ; ମୋପରି, ତୁମପରି । ମଞ୍ଜୁ ଆଉ କାହିଁକି ପୋଖରୀ ତୁଠକୁ ଯିବ ? କାହାପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରିବ ସେ ? ଏ ପୃଥିବୀରେ କଳ୍ପନାର କାହାଣୀ ଓ ବାସ୍ତବତାର କାହାଣୀ ଗୋଟିଏ ବିନ୍ଦୁରେ ମିଳିତ ହୋଇ ପରସ୍ପର ଭିତରେ ହଜିଯାଆନ୍ତି ବୋଲି ମୋର ଆଗରୁ ଧାରଣା ନ ଥିଲା ।

ମଞ୍ଜୁ ଆଉ ନାହିଁ । ଭୋକ କମିଯାଉଛି ବୋଲି ଗୁ' ଖାଇବାକୁ ସେ ମୋତେ ବାରଣ କରିବ ନାହିଁ, ମୋର ଓଦା ଲୁଗା ଶୁଖେଇ ଦେବ ନାହିଁ, ଝିଅ ଆଖିରେ କଜଳ ଲଗାଇ ଦେବ ନାହିଁ । ମୁଁ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କଲି ।

ଗାଁ ଚୌକିଦାର କେତେବେଳୁ ଥାନାକୁ ଫେରିଲାଣି । ସେଠାରେ ସେ ଖବର ଦେଇଛି । ପୋଲିସ୍ ଆସି କଥାଟାର ସତ୍ୟାସତ୍ୟ ଅନୁଧ୍ୟାନ କଲେ ଯାଇ ମଡ଼ା ଉଠିବ । ରାସ୍ତା ଉପରେ, ବାଉଁଶ ଛାଆର ବୋଝଁତଳେ ହତ୍ୟାକାରୀ ଚାରି ମାପଛି ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଛି । ଘର ଭିତରେ ବନ୍ଧନସ୍ଥାନହୋଇ ପଡ଼ିଛି ମଞ୍ଜୁର ମୃତ୍ଦେହ । ଡେରିହୋଇ ଯାଉଛି । ସାରା ଗାଁ ଅଧୈର୍ଯ୍ୟଶ୍ୱାସୀ ହୋଇ ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ିଲାଣି ।

କାହିଁ ? ଅପରାହ୍ନ ଘଣ୍ଟା ବାଜିଲା । ଏଯାଏଁ ପୋଲିସ୍‌ର ଦେଖାନାହିଁ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ବିକଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଲୁ । ଦୁଇଥର ଲୋକ ପଠାଯାଇଛି ଥାନାକୁ । ହଁ, ଯିବା, ଯିବା ହୋଇ ପୋଲିସ୍ ଆସୁନାହିଁ । ମଡ଼ା ବାସୀହେଲେ ତାଙ୍କର ବା ଯାଏ କ'ଣ ? କେଡ଼େ ଅନାସକ୍ତ ସେମାନେ !

ଘୃଣଟା ବେଳକୁ ବିରକ୍ତିର ମୁହଁ ନେଇ ସେମାନେ ଆସିଲେ । ମାତ୍ର ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ୍‌ର କାମ ।

ପୋଲିସ୍ ଫେରିଗଲା ପରେ, କୋକେଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାହେଲା । ବହୁବେଳୁ କାନ୍ଦଣାର ସ୍ୱର ଥମିଯାଇଥିଲା; କିନ୍ତୁ ମଞ୍ଜୁର ଦେହକୁ ଘରୁ କାଢ଼ିଆଣି

କୋକେଇରେ ବାନ୍ଧିବା ବେଳକୁ ସେ ସ୍ୱର ଆହୁରି କରୁଣ, ଆହୁରି ବିଷାଦଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ।

ଦାଦା ଠିଆ ହୋଇଥିଲା ପାଖିରେ; ଅନ୍ୟ ମାଲଭାଇଙ୍କ ସହିତ । ନା, ସେ ମରିନାହିଁ । ସେ ମରିନଥିଲା ଗୋଲକର ମୃତ୍ୟୁପରେ ।

ସେ ବସିପଡ଼ିଲା ତଳେ । କୋକେଇଟିକୁ କାନ୍ଧଉପରକୁ ଉଠାଇବାକୁ ହେବ । ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ମୋର ଆଖି ଆପଣାଛାଏଁ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ମଞ୍ଜୁ ପାଇଁ ଆହୁରି ଦୁଇଧାର ଲୁହ ଝରି ଆସିଲା ମୋର ଗାଲ ଉପରେ ।

ମଞ୍ଜୁର ମୁର୍ଦ୍ଦାର ଆଉ ଭୂଇଁ ଉପରେ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହା ଦାଦାର କାନ୍ଧରେ, ଅନ୍ୟ ମାଲଭାଇଙ୍କ କାନ୍ଧରେ । ଜଣେ ବାପ ପାଇଁ ନିଜ ଝିଅର ମୁର୍ଦ୍ଦାରଠାରୁ ବଳି ଆଉ କିଛି ଓଜନଆ ଜିନିଷ ପୃଥିବୀରେ ଅଛି କି ? ତଥାପି ଦାଦାର କମ୍ପିତ କାନ୍ଧ ଉପରୁ କୋକେଇଟା ଖସି ପଡୁନାହିଁ । ନଈକୂଳରେ ଶୁଖିଲା କାଠ ସଜାଡ଼ି ସେ ନିଜର ଦ୍ୱିତୀୟ ସନ୍ତାନକୁ ମୁଖାଗ୍ନି ଦେଇ ଫେରିବ ।

ବୁଧବାର ଆସିଲା । ଗାଁର ଝିଅମାନେ ଗୁଡ଼ଲଭଜା ଓଷା କରୁଥିବାର ଦିନ । ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଆମ ଗାଁର ଅଣୁ ପରମାଣୁ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ କୋହମିଶା ସ୍ୱର ଜଣକୁ ଖୋଜି ବୁଲିଲା—'ମଞ୍ଜୁ, ଲୋ ବାୟାଣୀ ! କଲୋ କେଉଁଠି ଶୋଇପଡ଼ିଲୁ କି ? ଉଠ୍ । ଗୁଡ଼ଲଭଜା ଓଷାକୁ ସଭିଏଁ ଗଲେଣି । ଉଠ୍, ମା । ଉଠ୍ ।'

ସେ ସ୍ୱରର କ'ଣ ଥିଲା କେଜାଣି, ସମଗ୍ର ଗାଁ କାଙ୍ଗାଳ ସର୍ବହରା ଜଣା ପଡ଼ିଲା । ପାହାଡ଼ର ଶିଳା-ପ୍ରଶିଳା, ଶିଖ ଉପରେ ଥିବା ମନ୍ଦିରର ପତାକା, ମୁଣ୍ଡ ଉପରର ଆକାଶ—ସମସ୍ତେ ଅପରାଧୀ ଭଳି ନୀରବ ଓ ନତମସ୍ତକ ହୋଇଗଲେ । ଗୃହୁଥିବା ମଣିଷର ଗୋଡ଼, ଖାଉଥିବା ମଣିଷର ହାତ, ଭୁକୁଥିବା କୁକୁର ଓ ପାକୁଳି କରୁଥିବା ଗାଈର ପାଟି ମୋହଗ୍ରସ୍ତ ହେଲାଭଳି ଅଟକି ଗଲା ।

ଏବେ ମଧ୍ୟ ଏ ଡାକ ମଝିରେ ମଝିରେ ଶୁଣାଯାଏ । ଏ ଡାକ କେଉଁଦିନ ସରିଛି ନା ସରିବ ?

ଚନ୍ଦ୍ରସେଣାର ଦୁଃଖ

ଶ୍ରୀ ପଦ୍ମଜ ପାଲ

ଆଃ···ମୁଁ ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା । ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା । ଚନ୍ଦ୍ର···ସେଣା । ରାଧା ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ । ଆଉ ମୁଁ କୁଆଡ଼େ ତାର ସ୍ୱାମୀ । ତା'ର ଦେହର, ମନର ସବୁର ଅଧିକାରୀ ।

ହୁଁ—

ରୂପସୀ ସେ ! ପଦ୍ମିନୀ ନାୟିକା ରାଧାର ଚାଲିରେ ଅଛି ଛନ୍ଦ । ଆଖିର ଚାହାଣୀରେ ଅଛି ଅନ୍ୟକୁ ବିମୋହିତ କରିବାର ମାୟା । ହସରେ ମୁକ୍ତା ଝରେ । ଅଧରରେ କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ାର ଛଟା । ଗଣ୍ଡରେ ରକ୍ତଜବାର ପ୍ରଥମ ଉନ୍ମୋଚନର ଅହଙ୍କାର । କଥା ତା'ର ପଶୁପକ୍ଷୀଙ୍କୁ ତନ୍ମୟ କରେ । ଦୁରନ୍ତ ଏକ ତାମ୍ବୁଲର ମଧୁର ଝଙ୍କାର ଭଳି ଯାହା ପୁଣି ସଙ୍ଗୀତମୟ । ସିଂହକଟୀ ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଷୋଡ଼ଶୀ ରାଧାର ଅଙ୍ଗରେ ଚିରବସନ୍ତର ଲାବଣ୍ୟ ।

ଏସବୁ, ଏସବୁ କିନ୍ତୁ ମୋପାଇଁ ନୁହେଁ । ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ପାଇଁ ନୁହେଁ । ନୁହେଁ ତା'ର ସ୍ୱାମୀ ପାଇଁ । ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ପକାଏ । ମ୍ଳାନର ସେଇ ଆହତ ଦୃଷ୍ଟି ଲମ୍ବିଯାଏ ଶୂନ୍ୟର ପରଦା ଭେଦି । ପୁଣି କେତେବେଳେ ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ଅତିଷ୍ଠ ହୋଇ ଅନ୍ତର୍ଦାହରେ ସ୍ୱଗତୋକ୍ତି କରେ,—ଆଃ···

ରାଧା !

ରାଧା—କଳଙ୍କିନୀ । ରାଧା—ପରପୁଂଷରତା । ଚନ୍ଦ୍ରସେଣାର ପତ୍ନୀ ହୋଇ ଅନ୍ୟ ପ୍ରେମରେ ଆସକ୍ତା—କୁଳଟା ସେ ।

—ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ବଂଶର କଳଙ୍କ ।

—ପୂର୍ବ ପର ପୁରୁଷଙ୍କର ଜୀବନବ୍ୟାପୀ ନର୍କ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗର ହେତୁ ।

—ବନ୍ଧୁ ଅନୁଗାମୀଙ୍କ ପାଖରେ ତାର ହୀନମନ୍ୟତାର, ଲଜ୍ଜାର କାରଣ ।

ବିକ୍ଷୁବ୍ଧ ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ଚମକି ପଡ଼େ । ମୁହଁର ରେଖା ଶକ୍ତ ହୋଇ ଉଠେ ।

ନା-ନା-ନା-ନା, ସେ ଏହାର ସମାଧାନ କରିବ । ରୂପଗର୍ବିଣୀ କଳଙ୍କିନୀ ରାଧାର ଆତୁର କାମ ଲିପ୍ସାକୁ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ଶେଷ କରିବ । ତା'ର ସେଇ

ଦୀର୍ଘ ନିଘଞ୍ଚ ଘନକୃଷ୍ଣ କେଶ ଧରି ପଗୃରିବ, ଏ ଦେହର କ୍ଷୁଧାର କ'ଣ ଶେଷ ନାହିଁ ?

ସାମାନ୍ୟ ଏହାର ଅତୃପ୍ତିରେ ମଣିଷ କ'ଣ ସବୁଦିନେ ପଶୁ ? ତା'ର ଗର୍ବ, ଗୌରବ ସମ୍ମାନ ସବୁ କ'ଣ ସେଠି ଅର୍ଥହୀନ ? ଅବାନ୍ତର ?

ସେଦିନ ନୀଳକାନ୍ତ କହୁଥିଲା—ହଁ, ଚନ୍ଦ୍ର—ମୁଁ, ମୁଁ ନିଜେ ଦେଖିଛି । ନିଜକୁ ନିଜେ ଅବିଶ୍ୱାସ କରିବି କେମିତି ?

ଯମୁନା କୂଳର ପତଳା ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ମୁଁ ଥାଏ ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ଗଛର ପଛପଟେ । ରାଧା ଆଉ କୃଷ୍ଣ, ନିର୍ଜନ ସେ କଦମ୍ବ ମୂଳରେ । ଗଛକୁ ଭରା ଦେଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି କୃଷ୍ଣ । ହାତ ପାହାନ୍ତାରେ । କାମାସକ୍ତ କୃଷ୍ଣର ଜଳନ୍ତ ଆଖିର ବଳୟ ଭିତରେ କେମିତି ଏକ ନିରାପଦ ଭାବେ ଆତ୍ମବିସ୍ମୃତ ଥିଲା ରାଧା ।

ଚାରିଆଡ଼େ ବସନ୍ତର ରଙ୍ଗବେରଙ୍ଗୀ ସୁରଭିତ ଫୁଲର ବାସ୍ନା । ସାମନାରେ ଯମୁନା—ପ୍ରେମ ସଙ୍ଗୀତ ଗାଇ ଯେପରି ଛନ୍ଦହରା ହୋଇ ଉଠୁଛି । ନିବିଡ଼ କା'ର ସ୍ପର୍ଶ ପାଇଁ ।

ପାଖରେ ରାଧା—ନାରୀ ।

ସାମ୍ନାରେ କୃଷ୍ଣ—ଜଣେ ପୁରୁଷ । ଫଗୁଣର ଅରଣ୍ୟରେ ଯୌବନର କୁସୁମିତ ସମ୍ଭାର ନେଇ ପରସ୍ପର ମୁଖାମୁଖୀ । ଧୀରେ କୃଷ୍ଣ ହାତରେ ତା'ର ତୋଳି ଧରିଲା ସୁକୁମାରୀ ରାଧାର ଆରକ୍ତ ମୁଖ ।

ଭୀତା କପୋତୀ ଭଳି ଆଉଜି ପଡ଼ିଲା ରାଧା କୃଷ୍ଣର ପ୍ରଶସ୍ତ ନୀଳ ବୁକୁ ଉପରେ । ହାତ ଦୁଇଟା ତାର ବେଢ଼ିଗଲା କଣ୍ଠରେ । ଏକ ଅଭିନବ ମିଳନର ଦୃଶ୍ୟ ସେ । ମନେ ହେଉଥିଲା ରାଧା କୃଷ୍ଣ ସେମାନେ ଯେପରି ଦୁଇଜଣ ନୁହଁନ୍ତି । ଜଣେ ସେମାନେ; ଜଣକୁ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ଜଣେ ଯେତିକି ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ପୁଣି ସେତିକି ବିକଳାଙ୍ଗ ।

ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ପରେ କୃଷ୍ଣ ନିଜର ତୃଷ୍ଣ ଅଧରକୁ ଅଧୀର ଭାବେ ଲଗାଇଦେଲା ରାଧାର ଗଣ୍ଡ ଉପରେ ।

ଚୁପ୍ । ଚୁପ୍ । ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଛଟପଟ ହୋଇ ସେଦିନ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲା ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା । ଉତ୍ତେଜନାରେ ଜଳୁଥାଏ ଚନ୍ଦ୍ରସେଣାର ସେଇ ହିଂସ୍ର ଆଖି ଦୁଇଟା

ଦେଇ ସେଦିନ ନୀଳକାନ୍ତ ଆଗକୁ ପାଦ ବଢ଼ାଉ ବଢ଼ାଉ କହୁଥିଲା—ହେଲେ ଏସବୁ କ'ଣ ମିଛ ?

ପାଗଳଙ୍କ ଭଳି ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ଚିତ୍କାର କଲା—ମିଛ । ମିଛ । ମିଛ । ସବୁ ମିଛ ।

ଅଥଚ ଚନ୍ଦ୍ରସେଣାକୁ ନିଦ ନାହିଁ ।

ଅସହାୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭିତରେ ଅନାଗତ ଭବିଷ୍ୟତ, ଯା'ପାଇଁ କଳ୍ପନା ବି ଆହୁରି ଯନ୍ତ୍ରଣାପଦ । ଆହୁରି ଭୟାବହ, ତାକୁ ନିଦ ବା ଆସିବ କୁଆଡୁ ?

ବିଛଣାରେ ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା କଡ଼ ନେଉଟାଏ । ଛଟପଟ ହୁଏ । ମୁହଁ ଟେକି କଡ଼କୁ ଚାହେଁ । ପାଖରେ ଶୋଇଛି ରାଧା । ତ୍ରୟୋଦଶୀର ଶୀତଳ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ମୁଠା ମୁଠା ମଲ୍ଲୀ ଫୁଲ ଭଳି ବର୍ଷିହୋଇ ପଡ଼ୁଛି ଖୋଲା ଝରକା ଦେଇ ତା ଉପରେ । ନିଃସଙ୍କୋଚ ନିର୍ଲିପ୍ତ ଭାବେ ଶୋଇଛି ସେ । ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ଦେଖେ ।

ମାୟାବିନୀ ରାଧାର ରୂପ ଲାବଣ୍ୟ ଏଇ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ସ୍ପର୍ଶରେ ଆହୁରି ଶ୍ରୀମନ୍ତ ହୋଇ ଉଠୁଛି । ସତେ ରାଧା···, ରାଧା କେତେ ସୁନ୍ଦରୀ !

ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ମାରେ । ଭାବେ, ଯେଉଁମାନେ କୁହନ୍ତି କୃଷ୍ଣର ବଂଶୀ ଶୁଣି ରାଧା ଅଭିସାରିଣୀ ସାଜେ ସବୁଗୁଡ଼ାକ ଯେପରି ମିଛ । ରାଧାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ନପାରି ଈର୍ଷାର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ।

ନା । ରାଧା, ନିଷ୍ପାପ । ସେ ଏସବୁ କରି ପାରେନା । ଯଦି ପାପାସକ୍ତ ଏତେ ରାଧା ନିଃସଙ୍କୋଚତା, ଏତେ ଶାନ୍ତ, ଏତେ ସ୍ଥିରତା ଆସନ୍ତା କୁଆଡୁ ?

ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ନିଜ ଚିନ୍ତାର ଥଳକୂଳ ପାଏନା । ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ରାଧା ଜଣାଯାଏ ଆହୁରି ପବିତ୍ର । କାଳିମା ବିହୀନ ।

ରାଧା କଡ଼ ନେଉଟାଇଲା । ଗ୍ରୀବା ଉପରୁ ଖସିଗଲା ତାର ପାଟଟା । ପୁଷ୍ଟ ଦୁଇଟି ବୃତ୍ତାକାର ସ୍ତନର ଅହଙ୍କାର ଏକ ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଶୃଙ୍ଖଳା ଭରିଦେଲା ଚନ୍ଦ୍ରସେଣାର ସମଗ୍ର ଦେହରେ । ଆଖିରେ ତାର ଭରିଗଲା କ୍ଷୁଧିତ କାମନାର ଲୋଲୁପ ହିଂସ୍ରତା ।

ନିଜକୁ ପୁଣି ସଙ୍ଗତ କରିନିଏ ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା । ଏ କାମନାରେ ଆତୁରତା ଥାଇପାରେ । ହେଲେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ନାହିଁ । ନିଷ୍ଟୁପ ଭାବରେ ବିଛଣାରେ ପଡ଼ି ପଡ଼ି ସେ ଭାବେ । ହୁଏତ ରାଧାର ବକ୍ଷରେ ବେଢ଼ାଇ ଦେଲେ ପାଟଟା, ସେ ଉଠିଯାଇ ପାରେ । ପଚାରି ପାରେ ହୁଏତ ତାର ଏ ଯାବନ୍ତୁ ଅନିଦ୍ରାର କାରଣ ।

ନା, ବରଂ ଭଲ ଚୁପ୍ ହୋଇ ରହି ଯିବା । ରାଧା ଯେପରି ସାମାନ୍ୟ ସୁରାକ୍ ନ ପାଏ ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୋଇନାହିଁ ବୋଲି ।

ହଠାତ୍ ରାତ୍ରିର ସେଇ ନିସ୍ତବ୍ଧତାକୁ ଭଙ୍ଗ କରି ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାର କୁଆର ଭିତରେ ଫୁଲ୍ ଫୁଲ୍ ଘର ଭିତରକୁ ପଶି ଆସିଲା ଦୂରନ୍ତକାର ଏକ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ବଂଶୀର ସ୍ୱନ ।

ହଁ, ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା କାନ ପାତିଲା—ବଂଶୀ ସ୍ୱନ ତ ।

ଏଇ କ'ଣ ତେବେ ସେଇ ବିରହ ବଂଶୀର ସ୍ୱର ? ରାଧାର ଅନୁପସ୍ଥିତି ପାଇଁ କଣ କୃଷ୍ଣର ଏତେ ବ୍ୟାକୁଳତା । ଚନ୍ଦ୍ରସେଣାର ପାଖରୁ ଛଡ଼ାଇ ନେବାକୁ ରାଧାକୁ । କୃଷ୍ଣର କ'ଣ ଏପରି ଏକ ଇଙ୍ଗିତ ଇଏ !

ଦୂରରୁ, ଅନେକ ଦୂରରୁ, ହୁଏତ ଯମୁନାତୀରସ୍ଥ ସେଇ କଦମ୍ବ ମୂଳରୁ ହେବ । କେଉଁ ପ୍ରିୟାର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ଆକୁଳ ହୋଇ ପ୍ରିୟତମ ତାର ଅନ୍ତର୍ଦାହକୁ ଛପାଇ ନ ପାରି ବଂଶୀ ବଜାଏ । ଆଉ ସେଇ ସ୍ୱର ରାତ୍ରିର ନିସ୍ତବ୍ଧ ପ୍ରହରରେ ବ୍ୟାପିଯାଏ ଅଣୁରୁ ପରମାଣୁକୁ । ଚନ୍ଦ୍ରସେଣାର ରକ୍ତ ତାତି ଉଠେ । ଆଖିରେ ଘୃଣାର ରଙ୍ଗ ଲାଗେ । ସନ୍ଦେହ ଅବିଶ୍ୱାସରେ ଛଟପଟ ହୁଏ ।

ହଁ ଠିକ୍ ଏଇ ସମୟ ରାଧାକୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବାର । ନଗରବାସୀଙ୍କ ନିନ୍ଦା ଅଭିଯୋଗ ସବୁର ସତ୍ୟାସତ୍ୟ ଜାଣିବାର ।

ବିଛଣାରେ ପଡ଼ି ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ଶୋଇବାର ଛଳନା କରେ ।

ବିଛଣାରେ ପଡ଼ି ରାଧା କଡ଼ ନେଉଟାଏ ।

ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ଗ୍ରୀବାରୁ ରକ୍ତର ଉଲ୍‌କା ଖସେ ।

ବିଛଣାରେ ରାଧା ଏକ ଅଦୃଶ୍ୟ ଆକର୍ଷଣର ଘୂର୍ଣ୍ଣି ଭିତରେ ଛଟପଟ ହୁଏ । ଦୂରରୁ ବ୍ୟାକୁଳତାର ସୀମା ଛୁଇଁ ବଂଶୀର ଲହରି ଛୁଟେ । ଛୁଟେ କରୁଣତମ ରାଗିଣୀରେ ।

ହଠାତ୍ ରାଧା ଉଠି ବିଛଣାରେ ବସି ପଡ଼େ । କେଉଁ ତାନ୍ତ୍ରିକର ମହାମନ୍ତ୍ରର ଶକ୍ତି ଯେପରି ଶକ୍ତିସ୍ନାନ କରି ତାକୁ ଉଠେଇ ପକାଉଛି ।

ପାଖରେ ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ସତର୍କ ହୋଇ ଉଠୁଛି । ହାତରେ ଆଖି ଘସି ରାଧା ନିଦ ଭାଙ୍ଗୁଛି । ସଜାଡ଼ି ନେଉଛି ଦେହରୁ ଖସି ଯାଇଥିବା ବାସ । ଅସଂଯତ କେଶ ଉପରେ ହାତ ଚଳାଇ ସ୍ଥିର କରୁଛି ନିଜକୁ ।

ହଁ, ଶୁଭୁଛି । ଶୁଭୁଛି ତ ସେଇ ବଂଶୀ ।

ଆକୁଳରେ ଯେପରି କହୁଛି—ଆଉ କେତେଦିନ ? କେତେଦିନ ରାଧା ? ପ୍ରତୀକ୍ଷାରେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅଛି । ହାତ ପାହାନ୍ତାରେ ସେଇ ପ୍ରତୀକ୍ଷିତ ବସ୍ତୁର ଅପ୍ରାପ୍ତିର ଜ୍ୱାଳା ପୁଣି ଅଧିକ ମର୍ମନ୍ତୁଦ । ଆସ···ଆସ···ରାଧା···

ରାଧାର ହୃଦସ୍ପନ୍ଦନୀ ବଦାଗତ ହୁଏ । ଅଜଣା ଭାବରେ ସେ ହଠାତ୍ ଉଠି ଛିଡ଼ା ହୁଏ ।

ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ତଥାପି ଶୋଇଛି । ରାଧା ପାଦ ଚପି ଚପି ଦ୍ୱାର ଖୋଲୁଛି । ଉନ୍ମୋହନର ଏକ ଅସ୍ଥିର ଆବେଗ ସେ । ପ୍ରିୟତମକୁ ଭେଟିବାର ଏଇ ଅନ୍ଧ ଆବେଗ ସବୁବେଳେ କରେ ପରିବେଶ ପ୍ରତି ନିର୍ଲିପ୍ତ । ରାଧା ଚଞ୍ଚଳ ପାଦରେ ଧାଇଁ ଯାଉଛି । ଶୁଭୁଛି ନିସ୍ତବ୍ଧତା ଭିତରେ ପାଦ ଶବ୍ଦ ତାର ।

ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ଏକ ଆହତ ସିଂହ ଭଳି ନିଃଶବ୍ଦରେ ଗର୍ଜନ କରି ଉଠିଲା । ସେ ସ୍ଥିର କରି ପାରେନା କ'ଣ ତାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ସେ କ'ଣ ଚିତ୍କାର କରି ଡାକ ପକାଇବ ରାଧାକୁ ? ନା' ପଛେ ପଛେ ଯାଇ ଦେଖିବ ସେଇ ଦୃଶ୍ୟ । ଯାହା ସେ ଅନେକଥର ଶୁଣିଛି ।

ଯମୁନାର କୂଳକୁ ଲାଗି ସେଇ କଦମ୍ବ ଗଛଟା । ପ୍ରଥମ ଆଷାଢ଼ରେ ଯାହାର ପ୍ରତିଟି ଶାଖାରେ ଫୁଲ ଫୁଟେ । ଆଉ ଯେଉଁ ଡାଳରେ ଅନେକ ସମୟରେ କୃଷ୍ଣ ବସି ଏକାକୀ ବଂଶୀ ବଜାଏ । ସେଇ ବଂଶୀର ସ୍ୱର ଚହଲି ପକାଏ ଗୋପପୁରର ଅନ୍ତଃପୁରେ ।

କୃଷ୍ଣ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି ସେ ଗଛକୁ ଆଉଜି । ହାତରେ ବଂଶୀ ଅଧର ସ୍ପର୍ଶ କରିଛି । ଚନ୍ଦ୍ରସେଣାକୁ ଜଣାଯାଏ, ରାଧା ଧାଇଁଯାଇ କୃଷ୍ଣର ପାଦତଳେ ଲୋଟି ପଡ଼ୁଛି । କୃଷ୍ଣ ପୁଣି ଉଠାଇ ନେଉଛି ରାଧାକୁ । ସଲ୍ଲଜ ପଦ୍ମଫୁଲ ଭଳି ତା'ର ନଇଁ ଯାଇଥିବା ମୁହଁଟିକୁ ଟେକି ଦେଖୁଛି ତନ୍ମୟ ହୋଇ । ହାତ ବୁଲାଇ ନେଉଛି ପୁଣି ତାର କେଶ ଉପରେ । ପ୍ରେମ ଆନନ୍ଦ ଆତ୍ମ ସମର୍ପଣର ମିଳିତ ଭାବରେ ଅଶ୍ରୁସ୍ତ ରାଧାର ଆଖି ନଇଁ ଆସୁଛି ପୁଲକରେ ଭାବାକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ । ତା'ପରେ ଦୀର୍ଘ ପ୍ରତୀକ୍ଷା ଜନିତ ବ୍ୟାକୁଳତାର ସ୍ମାରକୀ ରୂପେ କୃଷ୍ଣ ଅଧର ସ୍ପର୍ଶ କରୁଛି ବାରମ୍ବାର —ଗଣ୍ଡ ଦେଶରେ । ରକ୍ତାଭ ଅଧରରେ ।

ଇସ୍ !

ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ଘୃଣାରେ ଆଖି ବୁଜି ପକେଇଲା ।

ରାଧା—ମାଈ !

କୃଷ୍ଣ—ପୁଣି ତା'ର ଭଣକା । ଭଣକା ।

ଉତ୍ତେଜିତ ଭାବେ ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ବିଛଣା ଉପରେ ବସିପଡ଼ିଲା । ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ କ'ଣ ଯେମିତି ଅଖି ବୁଲେଇ ଖୋଜିଲା । ହେଲେ, କ'ଣ ଖୋଜୁଛି ସେ !

ତଥାପି ରାଧା ଆସିନି । ଆସିନି ଏ ଯାବତ୍ ରାତ୍ରିର ଅଭିସାର ପରେ ।

ବାହାରେ ରାତ୍ରିର କେତେଟା ଜଳାଗର ବହୁଙ୍ଗୀ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ । ହୁଏତ କେଉଁ ବ୍ୟର୍ଥତାକୁ ଛପେଇ ଦେବାକୁ— ଆତ୍ମ ଧୋକାର ଶବ୍ଦ ସେ । ସ୍ୱର ସେ । ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ଭାବେ—ହୁଏତ ରାଧାକୁ ଚୁମ୍ବନରେ କ୍ଳାନ୍ତ କରି ଉତ୍ତେଜିତ— ନିର୍ଭୟରେ କୃଷ୍ଣ ଖୋଲୁଥିବ ତାର ଅଙ୍ଗ ବାସ । ବକ୍ଷ ବନ୍ଧନ । ରାଧା ଧୀରେ ଧୀରେ ଲାଗି ଯାଉଥିବ କୃଷ୍ଣର ଦେହକୁ ।

ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ଉଠି ଆସି ହଠାତ୍ ପାଣି ପିଇ ଯାଏ । ଆଃ ! ଏଇ ଜଳର ଶୀତଳତା କେତେ ଅଧିକ । କେତେ ଅଧିକ ନିରାପଦ ତା'ର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ସ୍ପର୍ଶ । ଅଥଚ ରାଧାର ସ୍ପର୍ଶ କେତେ ଭୟଙ୍କର । ଅଗ୍ନିମୟ !

ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା କାନରେ ହଠାତ୍ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହେଲା ବାହାରେ କାହାର ପାଦ ଶବ୍ଦ ।

କିଏ ? ରାଧା ! ରାଧା ନୁହେଁତ ' ଆସୁ ନାହିଁ ତ ସେ; ରାତ୍ରିର ଅଭିସାର ପରେ ।

ଘର ଭିତରକୁ ପଶି ଆସି ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଝରକା ଦେଇ ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ଦେଖେ— ରାଧା ଫେରୁଛି କ୍ଳାନ୍ତରେ ଅବଶ, ତାର ପାଦ ଦୁଇଟା ଅସଂଯତ ଭାବେ ପଡ଼ୁଛି । ମୁହଁସାରା ବିକ୍ଷିପ୍ତ ଭାବେ ପଡ଼ିଛି କେଶରାଶି ।

ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା କିଛି ସ୍ଥିର କରିପାରେନା । ହଠାତ୍ ବିଛଣାରେ ପଡ଼ି ପୁଣି ଶୋଇବାର ଛଳନା କଲା ।

ଧୀରେ କବାଟ ଖୋଲି ରାଧା ପଶିଲା ଘର ଭିତରକୁ ।

ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ଶୋଇଛି । ଶୋଇଥାଉ । ଘୃଣାଆଡ଼କୁ ଗୁହିଁ ରାଧା ଶୋଇ ପଡ଼ିଲା ବିଛଣା ଉପରେ ।

ଚନ୍ଦ୍ରସେଣାର ସ୍ନାୟୁରେ ବିସ୍ଫୋରଣ ହେଲା । ରାଧା ପାଖରେ ଶୋଇଛି । ଦେହକୁ ଲାଗିଛି ଦେହ । ତାକୁ ଲାଗେ—ଦେହକୁ ତାର ଲାଗିଛି ଗଳିତ କୃଷ୍ଣ

ବ୍ୟାଧିଗ୍ରସ୍ତ ଗୋଟାଏ ଅବାଞ୍ଛିତ ନାରୀ । ସଂକ୍ରମିତ କରୁଛି ସେଇ ଭୟାନକ ରୋଗ ତା'ର ରକ୍ତ ଭିତରକୁ । ସେଇ ଦାହରେ ଜଳୁଛି ତାର ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ।

ନା । ଆଉ ବିଳମ୍ବର ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ଟିକକ ପରେ ହୁଏତ ପାହିଯିବ ରାତ୍ରି । ସୂର୍ଯ୍ୟସ୍ନାନ ପରେ ରାଧା ପୁଣି ନିଜକୁ ନିଷ୍ପାପ ପବିତ୍ର ମନେକରି ଘୁରି ବୁଲିବ ଗୋପପୁରେ ।

ଏଣିକି ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ଉଠିବ । ଚିପି ଧରିବ ରାଧାର ତଣ୍ଟିକୁ । ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଛଟପଟ ହେଉଥିବା ରାଧାର ମୁହଁକୁ ସେ ଉପଭୋଗ କରିବ ।

ହଂସ ଭଳି ତା'ର ସେଇ ଧବଳ କୋମଳ ଗ୍ରୀବା ଉପରେ ଚନ୍ଦ୍ରସେଣାର ଲୌହଶକ୍ତ ଆଙ୍ଗୁଠି ସବୁ ଖେଳ ଖେଳିବେ । ଜମିଯିବ ରକ୍ତ । ରାଧା ଛଟପଟ ହେବ ଅଥଚ ସେ ଚିତ୍କାର କରିପାରିବ ନାହିଁ ।

ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ଆଖିରେ ହିଂସ୍ରତା ଜମାଟ ବାନ୍ଧେ । ହଁ, ଅନ୍ତତଃ ସେଇ ହେଉ ଗୋଟାଏ କୁତ୍ସିତା ନାରୀର ପ୍ରାପ୍ୟ ।

—ରାଧା ଯଦି ଅକସ୍ମାତ୍ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠେ !

କରୁ । କରୁ ଚିତ୍କାର, ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ଭାବେ, ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତୁ କୁଳଟା ରାଧାର ଅଭିସାର କଥା । ବୁଝନ୍ତୁ ତା'ର କାମନାଗ୍ରସ୍ତ ମନର ଛଦ୍ମବେଶ । କିନ୍ତୁ……

କିନ୍ତୁ, ହଠାତ୍ ଚନ୍ଦ୍ରସେଣାର ରାଗରେ ତରଳିଥିବା ରକ୍ତ ବରଫ ପାଲଟିଗଲା । ନିର୍ଜନ ରାତ୍ରିର ଶେଷ ପ୍ରହରରେ ଈର୍ଷା, ରାଗ ଅହଂକାରର ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଶିଖା ଉପରେ ସେ ଅନୁଭବ କଲା—ସେ ଗୋଟାଏ ନପୁଂସକ !

ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା—ନପୁଂସକ ।

ଅସ୍ଥିର ଏକ ତରଳ ଆବେଗରେ ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ବିକଳବିକଳେଇ ଉଠି ନିଜର ବାହୁ କାମୁଡ଼ି ପକେଇଲା । ନଂପୁସକର ପତ୍ନୀ ହୋଇ ରାଧା କ'ଣ ଭୁଲ କରିଛି ?

ଜୀବନବ୍ୟାପୀ ସାଧନା କଲେ ରାଧାକୁ ଯେଉଁ ଦାହିକ ପ୍ରୀତି ସେ ଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ, ଯେଉଁ ଦେହର ବୟସୋଚିତ ଅବଦମିତ କ୍ଷୁଧାକୁ ମେଣ୍ଟାଇ ପାରିବ ନାହିଁ; ରାଧା ଯଦି ତା ଅନ୍ୟ କେଉଁଠୁ ପାଏ—ସେଥିରେ ତା'ର ପ୍ରତିବାଦ କରିବାର କଣ ଅଛି ?

କ'ଣ ଉତ୍ତର ଦେବ ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ଏ ପଶ୍ନର ?

ହଁ, ରାଧା ତ କେବେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ତା'ର ହେଳା କରନ୍ତି । ଅବମାନନା କରନ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରସେଣାକୁ । ଅସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ତା'ର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ସଂପର୍କକୁ ! ଅସହାୟ ଚନ୍ଦ୍ରସେଣାର ଇଚ୍ଛା ହେଉଥିଲା—ରାତ୍ରିର ସେଇ ନିର୍ଜନ ପ୍ରହରରେ ଚିତ୍କାର କରି କାନ୍ଦିବାକୁ । କାନ୍ଦିବାକୁ ।

ବାହାରେ ମଳିନ ପଡ଼ି ଆସିଲାଣି ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ । ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା କିନ୍ତୁ ସମାଧାନ କରିପାରୁନି—

ରାଧାକୁ ସେ ତାର ପାପ ଲାଗି ହତ୍ୟା କରିବ ନା ନିଜର ଦାହିକ ଶୁଚି ଲାଗି ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବ ।

ଦୂର ଯମୁନା କୂଳର ଗୋଠରୁ ଶୁଭୁଛି ଗୋରୁଙ୍କର ଘାଗୁଡ଼ି ଶବ୍ଦ । ଶେଷ ରାତ୍ରିର ସଙ୍ଗୀତ ଗାଇ ଯାଉଛନ୍ତି କେତେଟା ଜଣା ଅଜଣା ପକ୍ଷୀ । ଆକାଶରେ ଶୁକତାରା ଝଲସି ଉଠିଲାଣି । ଶୀତୁଆ ପବନର ନୀରବ ସ୍ପର୍ଶ ଦୂର କରି ଦେଇଛି ରାଧାର ପୂର୍ବ କ୍ଳାନ୍ତି । ହଠାତ୍ ଉଠି ବସି ପଡ଼ିଲା ସେ । ଆଉ ଟିକିଏ ବିଳମ୍ବ କଲେ ଯମୁନା ଘାଟରେ ଦେଖିବେ ଅସଂଖ୍ୟ ଗୋପବାସୀ ସ୍ନାନ ପାଇଁ । ରାଧା ସେଠି ନିର୍ଲଜ ଭାବେ ସ୍ନାନ ବା କରିବ କିପରି ?

ମୁହଁ ବୁଲେଇ ରାଧା ଚାହିଁଲା । ବିଛଣାରେ ନିର୍ଜୀବ ଏକ ଅଜଗର ଭଳି ପଡ଼ିଛି ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା । ଦେହରେ ତା'ର ହାତ ମାରି ସେ ଡାକିଲା—ଆରେ, ଉଠନା । ସମସ୍ତ ହେଲାଣି—ମୁଁ ଗାଧୋଇ ଯିବି ଯେ !

ଆହତ ଏକ ସାପ ଭଳି ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ହଠାତ୍ ଉଠି ପଡ଼ିଲା । ଦୂରକୁ ଘୁଞ୍ଚିଗଲା ରାଧା । ଚନ୍ଦ୍ରସେଣାର ହିଂସ୍ର ହାତ ଦୁଇଟା ଲମ୍ବି ଆସୁଛି ରାଧା ପାଖକୁ ।

ଆରେ, ଗୁଡ଼ନା—ଅନ୍ୟ ଘରେ ଲୋକମାନେ ଉଠିଲେଣି ଯେ । ରାତି ପାହିଗଲାଣି । ସମସ୍ତ ବଳ ପ୍ରୟୋଗ କରି ଚନ୍ଦ୍ରସେଣାର ହାତରୁ ଖସି ଯାଇ ରାଧା ବାହାରିଗଲା ଯମୁନା କୂଳକୁ ।

ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ମାରିଲା । ନା, ସେ ଆଉ ପାରିବ ନାହିଁ । ଏ ଯନ୍ତ୍ରଣା । ଏ ଦୀର୍ଘ ଜୀବନର ଜ୍ୱାଳା ! ଏ ଗ୍ଳାନି ନେଇ ସେ ବଞ୍ଚି ପାରିବ ନାହିଁ । କରି ପାରିବ ନାହିଁ ସେ ଆଉ ଛଳନା । ତା'ର ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବା ଦରକାର । ସେଇ ଏକମାତ୍ର ପନ୍ଥା, ଏକ ମାତ୍ର ବାଟ—ସବୁର ସମାଧାନ କରିବାକୁ ।

ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ଏକ ଅନ୍ଧ ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଆବେଗରେ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ଉଠି—ନା, ନା—ସେ ଯମୁନାରେ ଝାସ ଦେଇ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବ ।

ଶାନ୍ତ ଯମୁନାର ତରଙ୍ଗହୀନ ନୀଳ ଜଳର ନୀରବ ପ୍ରବାହକୁ ଥରେ ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ଚାହିଁଲା କୂଳରେ କେଉଁ ଯୁଗରୁ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବା ବୃକ୍ଷରାଜିକୁ । ପିଲାଦିନେ ସେ କେତେ ତାଙ୍କର ଡାଳରେ ଚଢ଼ି ଖେଳିଛି । କେତେଥର ଏଇ ଯମୁନାର ଜଳରେ ମନ ଇଚ୍ଛା ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ସହ ପହଁରି ପହଁରି କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇଛି ।

ଅଥଚ ଆଜି ସେ ତା'ରି ବୁକୁରେ ଝାସ ଦେଇ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବ—ସମସ୍ତ ଗ୍ଳାନିରୁ ବଞ୍ଚିବାପାଇଁ । ଦୂରରେ ରହିଯିବ ରାଧା । ରହି ଯିବ ଗୋପପୁର । ରହିଯିବ ପ୍ରିୟ ଏଇ ନିଘଞ୍ଚ ଅରଣ୍ୟ । ଆଉ ତାର ଜୀବନହୀନ ବରଫ ଭଳି ଦେହଟା ଭାସିଯିବ, ଗୋଟାଏ ଶୁଖିଲା ପତ୍ର ଭଳି ଏଇ ସ୍ରୋତ ଭିତରେ ।

ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ନିଜ ଭିତରେ ସାହସ ସଂଗ୍ରହ କରିନେଲା । ନା ଆଉ ଡେରି କରି ଲାଭ ନାହିଁ ।

କେହି ତ କୁଆଡ଼େ ତାକୁ ଦେଖୁ ନାହାନ୍ତି ! ଆଖି ବୁଲେଇ ସେ ଚାରି-ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା । ପୁଣି ଦୁଇଟା ବେଦନାଗ୍ରସ୍ତ କରୁଣ ଆଖିକୁ ଆଣି ସ୍ଥିର କଲା ଯମୁନାର ସ୍ରୋତ ଉପରେ ।

ପାଣି ଭିତରେ ଏ କ ଦୃଶ୍ୟ । ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ଆତ୍ମବିସ୍ମୃତ ଭାବେ ଚାହିଁ ରହିଲା ।

"ଫୁଲ ଫଳରେ ଭରିଥିବା ଗୋଟାଏ ସୁନ୍ଦର ଅରଣ୍ୟର ସେ କିଛି ଅଂଶ । ବସନ୍ତର ମଧୁର ସ୍ପର୍ଶରେ ଶିହରିତ ସେଇ ଅଂଶରେ ଏକ ଅଭିନବ ନନ୍ଦନକାନନର ରୂପଶ୍ରୀ । ଗ୍ରୋଟିଆ ଖଣ୍ଡେ ଶିଳା ପରେ ବସିଛି ଗୋଟିଏ ଅପରୂପା ନାରୀ । ସୁନାରଙ୍ଗର ଦେହର ଔଜଲ୍ୟ ମୁଗ୍ଧ କରୁଛି ପରିବେଶକୁ । ଆକର୍ଣ୍ଣ ବିସ୍ତୃତ ଆଖି । ଘନକୃଷ୍ଣ କେଶ । ରକ୍ତ ପଦ୍ମ ଭଳି ଅଧର । ଆରକ୍ତ ଗଣ୍ଡଦେଶ । ଉନ୍ନତ ବକ୍ଷ । କୋମଳ କରପଲ୍ଲବ । ସିଂହ କଟି । ଧୀର ଅଥଚ ଶାନ୍ତ ଭାବେ ବସିଛି ସେ ଦିଗ୍‌ବଳୟକୁ ଚାହିଁ, ଯେପରି·କାହାର ଅପେକ୍ଷାରେ । ତା'ର ସ୍ମୃତିରେ ଯେପରି ସେ ବିସ୍ମୃତ ।

ଏବଂ ସାମାନ୍ୟ ଦୂରକୁ ଗୋଟାଏ ବାନର । କାମନାର ଘୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକାଶରେ ଆଖି ଦୁଇଟା ଜଳୁଛି—ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ ଭାବେ ସେଇ ନାରୀ ଉପରେ·ପଡ଼ି ।

ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ଚମକି ପଡ଼ିଲା । କିଏ ସେ ବାନର ? ପଛରୁ ନୀଳ ମେଘ ବର୍ଣ୍ଣ ଜଣେ ସୌମ୍ୟ କାନ୍ତ ପୁରୁଷ । ମୁହଁରେ ଲଗି ରହିଛି ଏକ ଆତ୍ମତୃପ୍ତିର ଉନ୍‌ମୋହନକାରୀ ହସ । ପଛରୁ ତା'ର ଧୀରେ ଧୀରେ ଆସି ଛିଡ଼ା ହେଲା—ସେଇ ବାନର ନିକଟରେ । ମୁହୂର୍ତ୍ତିକରେ ପରେ ସବୁ ଜାଣିଲା ଭଳି । ହଠାତ୍ ସାନ୍ତ୍ୱନାର ମୁଦ୍ରାରେ ଭରିଥିବା ହାତଟାକୁ ଟେକି ନେଇ ପକାଇ ଦେଲା—ସେଇ ବାନରଟା ଉପରେ ।

ଚମକି ପଡ଼ିଲା ସେ ।

ହନୁମାନ ! ତୁମେ କ୍ଲାନ୍ତ ଜଣା ଯାଉଛ ହନୁମାନ । ସେଇ ସୌମ୍ୟ ଦର୍ଶନ ପୁରୁଷଟି ମଧୁର କଣ୍ଠରେ ପ୍ରଶ୍ନକଲା ।

କରପଦ ଯୋଡ଼ି ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ଉଠି ବାନରଟି କହିଲା—ପ୍ରଭୁ ।

—କୁହ, ହନୁ । କ'ଣ ତୁମର କାମନା ?

ପ୍ରଭୁ ! ତୁମ ପାଇଁ ଏଇ ଦେହର ପ୍ରତିଟି ଲୋମରେ ମୁଁ ବାହି ନେଇଛି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ଅନେକ ପାହାଡ଼ ।

—ତା' ତ ମୁଁ ଅସ୍ୱୀକାର କେବେ କରନି ହନୁ ।

ପ୍ରଭୁ, ତୁମର ପାଇଁ ମୋର ଏଇ ଲାଞ୍ଜ ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କରି ଦହନର ଜ୍ୱାଳାକୁ ଭୁଲି ଯାଇ ସମଗ୍ର ଲଙ୍କାରେ ଅଗ୍ନି-ଉତ୍ପାତ କରିଛି । ପୁଣି ଦଉଡ଼ିରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ମରଣାନ୍ତକ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭବ କରିଛି ।

—କିନ୍ତୁ, ତୁମେ କ'ଣ କହିବାକୁ ଚାହୁଁଛ ହନୁ ?

—ପ୍ରଭୁ, ଅସୁର ମାନଙ୍କର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଅସ୍ତ୍ରର ଆଘାତ ଏ ଦେହ ଏ ଯାବତ୍ ବହନ କରିଛି । ତୁମ ପାଇଁ; ପ୍ରଭୁ ମୁଁ ସବୁ କରିଛି । ପ୍ରାଣ ଦେଇ କରିଛି । ଆଜି ଏଇ ଦାସ ଅକିଞ୍ଚନ ଗୋଟାଏ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି—ତୁମେ ତା' ପୂରଣ କରିବ—ମୁଁ ଆଉ କିଛି ଚାହେଁନା । କେବଳ··କେବଳ

—କୁହ ହନୁ । '

ହନୁ ଆଙ୍ଗୁଳି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି ଦେଖାଇ ଦେଲା ଆଗରେ ବସିଥିବା ସେ ନାରୀଟିକୁ ।

ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ପାଇଁ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ଉଠିଲେ ସେ ପୁରୁଷ ଜଣକ । ତା'ପରେ ସେଇ ପୂର୍ବର ସ୍ମିତହାସ୍ୟ ଦେଖାଗଲା ମୁହଁରେ । ଧୀର ଅଥଚ କୋମଳ କଣ୍ଠରେ

କହିଲେ—ମୋର ଆପତ୍ତି ନାହିଁ ହନୁ । କିନ୍ତୁ ସେ ଜଗତ୍‌ଧାତ୍ରୀ ମା' । ତୁମେ ତା'ର ସନ୍ତାନ । ତୁମେ ତାକୁ କେବେ ଉପଭୋଗ କରି ପାରିବନି ହନୁ ।

—ମୋତେ ନିରାଶ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ ପ୍ରଭୁ । ମୋତେ କ୍ଷମା କରନ୍ତୁ ।

ହଁ, ହନୁ ତୁମେ ତାକୁ ପତ୍ନୀ ଭାବେ ପାଇବ । ତୁମେ ହେବ ନପୁଂସକ । ନପୁଂସକ ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ।

ଚନ୍ଦ୍ରସେଣାର ସମଗ୍ର ଦେହରେ ଏକ ବୈଦ୍ୟୁତିକ କମ୍ପନ ଖେଳିଗଲା ।

ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ନପୁଂସକ ।

ନପୁଂସକ ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା । ରାଧା—ଜଗତ୍‌ଧାତ୍ରୀ—ମା' ।

ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ଆଖିରୁ ଲୁହ ଝରି ପଡ଼ିଲା । ବ୍ୟାକୁଳ ଭାବେ ସେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲା—ପ୍ରଭୁ । ପ୍ରଭୁ, ଯେଉଁମାନେ ସୁନ୍ଦରୀ ନାରୀଙ୍କୁ ଦେଖି କାମାସକ୍ତ ପାଲଟି ଯାଆନ୍ତି, ମୁହୂର୍ତ୍ତିକରେ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ଚେତନା ବିସ୍ମୃତ ହୋଇ କେବଳ ଦାହିକ କ୍ଷୁଧା ଜାତ ହୁଏ ଗୋଟିଏ ନାରୀକୁ ଦେଖି । ତୁମେ ସେମାନଙ୍କୁ, ନପୁଂସକ କରି ଦିଅ । ସବୁଦିନ ପାଇଁ କରିଦିଅ ।

ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା, ନପୁଂସକ । ସେଇ ପାପର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବ ଆଜି । ଆବେଗରେ ଅସ୍ଥିର, ଦୁଃଖରେ ବ୍ୟାକୁଳ ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ଲମ୍ଫ ଦେବାକୁ ଯମୁନାର ସ୍ଥିର ଜଳ ଭିତରକୁ ନିଜର ବାହୁ ଦୁଇଟାକୁ ଟେକିଲା, ହଠାତ୍ ଅନୁଭବ କଲା, କିଏ ଯେପରି ତାକୁ ଧରି ପକାଇ ହସୁଛି । କିଏ ? ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ମୁହଁ ବୁଲାଇ ଚାହିଁେ ।

ମୁହଁରେ ସେଇ ଉନ୍ମୋହନକାରୀ ହସ ନେଇ, କୃଷ୍ଣ ମଧୁର କଣ୍ଠରେ କହିଲେ—ମାମୁଁ, ଏ ଅବେଳରେ—ଅକୂଳରେ, ଯମୁନାରେ ଗାଧୋଇଲେ ଚଳନ୍ତା ନାହିଁ ? ଆସ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ କୂଳରେ ଗାଧୋଇବା ।

ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା କିଛି ଯେପରି ବୁଝିପାରୁ ନ ଥିଲା । କିଛି ଯେପରି ଶୁଣିପାରୁ ନ ଥିଲା । ଆଖି ଆଗରେ ଖାଲି ଦିଶୁଥିଲା—

ଅଦ୍ଭୁତ ଏକ ରହସ୍ୟମୟ ହସ । ଯାହା ଦେଖି ସେ ଆତ୍ମ ବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା ।

ପଦବୀ

ଶ୍ରୀ ପ୍ରସନ୍ନ କୁମାର ପାଣିଗ୍ରାହୀ

ନୂଆ ଚାକିରୀ । ମୁଣ୍ଡରେ ନାଲି ପଗଡ଼ି । ଦେହରେ ଖାକି ପୋଷାକ । ଡ୍ରେସ୍ ଲଗାଇଲା ପରେ ପ୍ରଥମ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଖାରେ ଡେଣା ଝାଡ଼ୁଥିବା ନାଲି କୁକୁଡ଼ାର ଆବେଗ ଠାରୁ ମନର ଗତି କୌଣସି ଗୁଣରେ ନ୍ୟୂନ ନୁହେଁ । ହେଲେ କୁକୁଡ଼ାର ଚୂଳ ତାର ଜନ୍ମରୁ । ତାର ମଥାର ମୁକୁଟ ପରମ୍ପରାଗତ ।

ପ୍ରଥମ ଦେଖାରେ ମୋ ପଡ଼ୋଶୀର ଗର୍ବ, ସେ ଏକ ଚାକିରୀ ପାଇଛି । ଏଥର ଇଲିଶି ମାଛ ଖାଇବ । ଇଲିଶିର ଚୂଳ ହେଲେ ଥାଆନ୍ତା କି ? ନା, ଇଲିଶିର ଚକ ଚକ କାତି ତଳେ ଯେଉଁ ମାଂସ ! କିନ୍ତୁ କଣ୍ଟା କାଢ଼ି ଖାଇଲେ ହେଲା !!...

ସେ ବି ମୋ ଭଳି ଜାର୍ ଭିତରେ ମାଛ ପୋଷିଲେ, କଉ ମାଛ । ଇଲିଶି ନ ମିଳିଲେ କଉରେ ବି କାମ ଚଳେଇ ନେବେ । ତାଙ୍କର ମୋ ଭଳି କୁକୁଡ଼ା ପୋଷିବାକୁ ଭାରି ଇଚ୍ଛା । ଗଣ୍ଡାଟିଏ ରଖିବେ ଯାର ନାଲି ମୁକୁଟ ଥିବ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟହ ସକାଳୁ କୁକୁଡ଼ା ନ ରାବୁଣୁ ବଡ଼ ବାବୁଙ୍କର ଘରେ ହାଜର ନ ହେଲେ ରକ୍ଷା ନାହିଁ । ସକାଳୁଆ ଡିଉଟି ।

ଆଜି ସେ ବଳମ୍ବରେ ଉଠିଛନ୍ତି ।

ମନରେ କ୍ଳାନ୍ତି ମୁହଁରେ ଅବସାଦର ଛାପ । ଅବସନ୍ନ ଶରୀରକୁ ଦେଖିଲେ ମନେ ହୁଏ, ଗୋଟାଏ ଦିନରେ ସେ ଖୁବ୍ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ତମର କ'ଣ ହେଇଛି ? ଆଜି ଶୁଖିଲା ଦେଖା ଯାଉଛ ଯେ !!...ବେଳ ଆସି ଏତେ ହେଲାଣି ଡିଉଟିକୁ ଯାଇନ ??......

କୁକୁଡ଼ାଟା ମୋର କଣ୍ଠ ଫଟାଇ ଡେଣାଝାଡ଼ି ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ରାବିଲା । ତା'ର ନାଲି ମାଂସର ମୁକୁଟ ପ୍ରତି ଈର୍ଷାନ୍ୱିତ ହୋଇ ସେ ଯେପରି ପ୍ରଳାପ କରୁଥିଲେ । ଏଇ ନାଲି କୁକୁଡ଼ାର ଚୂଳ ହିଁ ମୋର କନାର ରଙ୍ଗିମା ଝାଲରକୁ କାଢ଼ିନେଲା । ଏଇ ନାଲିଡେଣାର ଚଞ୍ଚଳତା ମୋର ଜୀବନର ଶୃଙ୍ଖଳାକୁ ହରଣ କରିନେଲା । ହାୟ ! କୁକୁଡ଼ାର ଚୂଳ ତାର ଜନ୍ମରୁ । କଣ୍ଠଫଟା ସକାଳର କୁହାଟ

ତାର ଅଭ୍ୟାସଗତ । ପ୍ରକୃତ ପ୍ରଦତ୍ତ । ପଦ-ପଦବୀ, କ୍ଷମତା, ସ୍ୱୀକୃତ ଗୋଟାଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତିର । ଗୋଟାଏ ଖୋସାମଦର । ଗୋଟାଏ ସ୍ୱାର୍ଥର ।

…ଆରେ ଆପଣ ଏମିତି କ'ଣ କହୁଛନ୍ତି ? …କ'ଣ ହେଉଛି ଆପଣଙ୍କର ??…

ହଠାତ୍ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଆସି କହିଲେ :—ବଡ଼ ବାବୁଙ୍କର କୁକୁଡ଼ାକୁ କଏ ଶ୍ୱେରକର ଖାଇଲା । ଦୋଷ ହେଲା କାହାର, ନା—ସ୍ୱାଙ୍କର । କୁକୁଡ଼ାଟିଏ ମଣିଷକୁ ନ ଜଗି ଏ ଯେମିତି ମଲା କୁକୁଡ଼ାର ପରକୁ ଜଗୁଥିଲେ ।

ଗୋଟିଏ ରଜାଙ୍କ ଗପ

ଶ୍ରୀମତୀ ଯଶୋଧାରା ମିଶ୍ର

ଚା' ଶେଷକରି ବନମବାବୁ କହିଲେ, "ଏଥର ଖବର କାଗଜଟା ରଖନ୍ତୁ । ଜମାନ୍ତୁ କିଛି ଗପ, ନହେଲେ ସଞ୍ଜ ବେଳଟା ଜମା କଟେନି ।"

ଶିବପ୍ରସାଦ ପେପର ଥୋଇ ଥଣ୍ଡା ପଡ଼ି ଆସୁଥିବା ଚା' ଶୀଘ୍ର ଶେଷ କଲେ । ମଝିରୁ କହିଲେ "ତିନିଦିନ ପୁରୁଣା ଖବର କାଗଜକୁ ବି ଏଠି ଡିଟେକ୍ଟିଭ ବହି ପରି ପଢ଼ିବାକୁ ପଡ଼େ । କଣ ଆଉ କରିବାକୁ ଅଛି କହନ୍ତୁ ନାହାନ୍ତି ଏ ଜଙ୍ଗଲଟାରେ ?

ପୁରୁଣାକାଳିଆ ଡାକବଙ୍ଗଳାଟିଏ, ବାରଣ୍ଡାରେ ଦୁହେଁ ବସିଥିଲେ । ବନମବାବୁ ନୂଆ ତହସିଲଦାର ହୋଇ ଆସିଛନ୍ତି ଏବଂ ଶିବପ୍ରସାଦ ଗତ ତିନିବର୍ଷ ହେଲା ଏଇଠି ଅଛନ୍ତି ଜଙ୍ଗଲ ବିଭାଗ ଏ. ସି ଏଫ୍. ଭାବରେ । ଆଗରେ ଅସଜଡ଼ା ବଗିଚା ଓ ତା ଆଗକୁ ସରୁ ପକ୍‌କା ରାସ୍ତାଟିଏ, କିଛି ବର୍ଷ ଆଗରୁ ରାସ୍ତାଟି ମନ୍ତ୍ରୀ ଆସିବେ ବୋଲି ଅହରହ ଏ ମୁଣ୍ଡରୁ ସେମୁଣ୍ଡ ଯାଏ ତିଆରି ହୋଇଥିଲା । ଡାକ-ବଙ୍ଗଳା ବି ସେତିକିବେଳେ ମରାମତି ହୋଇଥିଲା ଓ ନୂଆ ପର୍ଦ୍ଦା ଇତ୍ୟାଦି ଲାଗିଥିଲା ।

ଲଛମନ୍‌ପୁର ଅତି ନିଭୃତ ମଫସଲି ସହରଟିଏ । ପୂର୍ବେ ଛତିଶଗଡ଼ର ଗ୍ରେଟିଆ ଆଦିବାସୀ ଅଧ୍ୟୁଷିତ ରାଜ୍ୟଟିଏ ଥିଲା । ଏବେ ତହସିଲ ଅଫିସ ହୋଇଛି । ବାସ୍ତବରେ ମଫସଲ ହିଁ କୁହାଯିବ, ମଝି ମଝିରେ ସହରର ହାଓଆ ଦମକାଏ ବାଜି ଫେରିଯାଏ ଯାହା । ସହର ମଝି ରାସ୍ତାରେ ଆଦିବାସୀ ଝିଅ ଲମ୍ବା ବେଣୀରେ ନାଲି, ନେଲି ରିବନ୍ ମାରି ଗ୍ରେଟିଆ ଅଣ୍ଟା ଦେଖା ବ୍ଲାଉଜ ଉପରେ ରଙ୍ଗ ରଙ୍ଗ ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧି ଦଳ ଦଳ ଗୀତ ଗାଇ ଯାଆନ୍ତି । ଲମ୍ବ ଡେମ୍ଫ ରଙ୍ଗଣୀ ଫୁଲ ଗୁଚ୍ଛା ହେଲାପରି ବାହୁ ବାହୁରେ ଅଣ୍ଟା ବାନ୍ଧି ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦି । ଫେରନ୍ତି ଲୋକେ ପକ୍‌କା ରାସ୍ତା ଉପରେ ବି ଷେତହିଡ଼ ଅଭ୍ୟାସ ନଭୁଲି ଧାଡ଼ିବାନ୍ଧି ଚାଲନ୍ତି ।

ବନମବାବୁଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କ୍ୱାର୍ଟର୍ସ୍ ମରାମତି ଚାଲିଥିବାରୁ ସେ ଡାକ-ବଙ୍ଗଳାରେ ରହିଛନ୍ତି ମାସେ ହୋଇଗଲାଣି । ଏ ଭିତରେ ସେ ଲଛମନ୍‌ପୁରରେ ସାମାଜିକ ଜୀବନ ସହିତ ପରିଚିତ ହୋଇଗଲେଣି । ଦେଖିଲେଣି ତାଙ୍କ ପରି

ପରିବାର ନ ଆଣି ଏକୁଟିଆ ରହୁଥିବା ଗୃହଗୁଆ କେଇଜଣ କେମିତି ଠିକ୍ ତାଙ୍କର ପର ଧରାଧରି କୁହବୋଲା ସତ୍ତ୍ୱେ ଏଠାକୁ ପୋଷ୍ଟିଂ କ୍ୟାନସଲ କରାଇ ନପାରି ଅଗତ୍ୟା ଆସିଛନ୍ତି ଓ ଚନ୍ଦ୍ରା ପରିଚୟଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ବଦଳି ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁ କରୁ ଆପାତତଃ ଭାଗ୍ୟକୁ ଆଦରି ରହିଛନ୍ତି । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ କେତେଜଣ କୋଠାରିକିଆ କ୍ଳବ ଘରଟିରେ ବସି ତାସ୍ ଖେଳନ୍ତି । ରାତି ନଅଟା, ଦଶଟା ଯାଏଁ ଘରଟି ହସ ଖୁସିରେ କମ୍ପୁ ଥାଏ । ମଝି ମଝିରେ ଯାହା ସମସ୍ତେ ହଠାତ୍ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ହାତର ତାସ୍ ମୁଠାରେ ଧ୍ୟାନ ଦେଲାବେଳେ ପାଖ ଟେବୁଲରୁ ପେଟ୍ରୋମାକସ୍ ଲାଇଟ୍‌ଟିର ସାଁ ସାଁ ଓ ଦୂରରୁ ବିଲୁଆ ବୋବାଳି ଶୁଭେ । ସବୁ ସରକାରୀ ଘରେ ବିଜୁଳିବତୀ ଓ ପଙ୍ଖା ଲାଗିଛି । ତେବେ ଗୋଟିଏ ଡିଜେଲ ଜେନେରେଟରରୁ ବିଜୁଳି ସପ୍ଲାଇ କେବଳ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ତିନିଘଣ୍ଟା ପାଇଁ ଆସେ । ରାସ୍ତାର ବତୀ ଖୁଣ୍ଟମାନ ଜଳି ଉଠେ ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ଲଣ୍ଠନ ପରି । ଡାକବଙ୍ଗଳା ତଥା କ୍ଳବର ଶହେ ପାୱାର୍ ବଲ୍‌ବ ଜଳେ ପନ୍ଦର ପରି, ପଙ୍ଖା ଘୂରେ ସତେକି ଦମକାଏ ପବନରେ ଆପେ ଆପେ ଥରେ ଦି ଥର ଘୂରି ଆସିଲା ।

ନିକଟତମ ବଡ଼ ସହର ଛତିଶ ମାଇଲ ଦୂର, କଚ୍ଚା ରାସ୍ତା, ବାଟରେ ଦୁଇଟା ଅଗଭୀର ନାଳ ପଡ଼େ । ସେଥିରେ ପୋଲ ନାହିଁ, ଖାଲି ମୋରମ୍ ବିଛା ଯାଇ ଶୀତ ଆରମ୍ଭ ବେଳକୁ ରାସ୍ତା ତିଆରି ହୁଏ ତହିଁରେ । ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଶେଷରେ ପ୍ରଥମ ଅସରା ବର୍ଷା ସବୁ ଧୋଇନିଏ । ତାପରେ ସହରକୁ ଯାତାୟତ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ ପ୍ରାୟ ।

ଶିବପ୍ରସାଦ ବଖାଣୁଥିଲେ ତାଙ୍କର ଗତବର୍ଷର ଗୋଟିଏ ଶିକାର ଅନୁଭୂତି । ଏଠି କିଛି ଦିନ ରହିଗଲା ପରେ ପ୍ରାୟ ସବୁ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଗୃହଗୁଆ ବନ୍ଧୁକଟିଏ କିଣନ୍ତି ଓ ଶିକାରରେ ମନ ବଳାନ୍ତି । ବିକ୍ରମବାବୁଙ୍କ ପରି ନୂଆ ହୋଇ ଆସିଥିବା ଅଳ୍ପବୟସ୍କ ଲୋକ ପ୍ରଥମେ ଶିକାର ଅଭିଜ୍ଞତା ଶୁଣି ଉତ୍ସାହ ପାଆନ୍ତି ନୂଆ ସଉକ୍‌ଟିଏ ଶିକାର କରିବାକୁ । ଶିବପ୍ରସାଦ ପ୍ରତିଥର ଅଲଗା ସ୍ୱାଦର ଶିକାର କାହାଣୀ ଶୁଣନ୍ତି । ଏଥରର କାହାଣୀ ଥାଏ, ଥରେ ରାତିବେଳେ ଲୋଡ଼େଡ଼ ବନ୍ଧୁକ ନେଇ ସେ ଗୋଟିଏ ଖାଖ ଘାଟୀ ରାସ୍ତାରେ ଯାଉଥାନ୍ତି ଜିପ୍‌ରେ । ହଠାତ୍ ଖଣ୍ଡେ ଆଗରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜିପ୍ ଆଲୁଅରେ ପାହାଡ଼ ଗଡ଼ାଣି ପାଖରୁ ବାଘଟିଏ ରାସ୍ତା ଉପରକୁ ଆସି ଧୀର ପାହୁଲରେ ରାସ୍ତା ଅତିକ୍ରମ କରି ପାହାଡ଼ ପାଖ ଜଙ୍ଗଲ ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଲା । ଶିବପ୍ରସାଦ ଲୋଭ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଡ୍ରାଇଭରକୁ ଗାଡ଼ି ରୋକିବାକୁ କହି ବାଘଟି ଠିକ୍ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରକୁ ପଶିବା ଆଗରୁ ଫାୟାର୍ କଲେ । ତାଙ୍କ ଲକ୍ଷ୍ୟ ବ୍ୟର୍ଥ ଯାଏ ନାହିଁ, ତେବେ ପଛ ପାଖକୁ ଗୁଳି ଯାଇଥିଲା,

ହାଘଟି ସମ୍ଭବତଃ ଘାଇଲା ହୋଇ ଗର୍ଜନ କରି ଦୌଡ଼ି ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ । କିଛି ବାଟ ଯିବାପରେ ଗୋଟିଏ ଅଣ ବଙ୍କା ବୁଲାଣି ସ୍ଥଳକୁ ହଠାତ୍ ସେ ଲକ୍ଷ୍ୟକଲେ ଉପରପାଖ ପାହାଡ଼ର ପଥରଟିଏ କଡ଼ରୁ ଝକ୍ ଝକ୍ ଆଖି ଯୋଡ଼ାଏ ଚାହିଁଛି । ବାଁ ପାଖେ କିଛି ଦିଶୁ ନଥିବା ଅନୁମାନ କରି ହେଉ ନଥିବା ଗଭୀର ଅନ୍ଧାର । ସେତେବେଳକୁ ଭାଗ୍ୟକୁ ସେ ନିଜେ ହ୍ୱିଲ୍ ପାଖେ ବସିଥାନ୍ତି, ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ସ୍ପୀଡ଼ ଦେଇ ନେଇ ଯାଉଁ ଯାଉଁ ବାଘ ଡେଇଁଲା ଜିପ୍ ଉପରକୁ, ଠିକ୍ ଜିପ୍ ପାର ହୋଇଚ ଆଉ ବାଘ ପଡ଼ିଲା ରାସ୍ତା ଉପରେ । ଦେହରୁ ଝାଳ ଶୁଖିନି, ଆଉ ପାଞ୍ଚ ମିନଟ୍ ଯାଇଥିବ କି ନାହିଁ ଆଗ ମୋଡ଼ରେ ପାହାଡ଼ ଉପରୁ ପୁଣି ସେଇ ଜଳ ଜଳ ଆଖି ।

ଶିବପ୍ରସାଦ ସେଦିନ ନିଜର ବିଭିନ୍ନ ଡ୍ରାଇଭିଂ କାରସାଦି ବଳରୁ ଯେମିତି ବାଘ ସହିତ ସରଥଣ ମୁକାବିଲା କରି ବଞ୍ଚି ଆସିଥିଲେ, ଶୁଣି ସାରିଲା ବେଳକୁ ବଙ୍କିମବାବୁଙ୍କର ହାତ ଗୋଡ଼ ସବୁ ଲୁହା ଝିଲେଇ ଗଣ୍ଠିମାନଙ୍କରେ ହୋଇଥିଲା ପରି ଲାଗୁଥାଏ । ନିଃଶ୍ୱାସ ଖରତର ବହୁଥାଏ । ଗପ ସରିଲା ପରେ ଭିଡ଼ ମୋଡ଼ି ହୋଇ ହାତ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବାଇ ସେ ଆରାମରେ ବସିଲେ ଓ ଆଉ ଦ' କପ୍ ଚା' ପାଇଁ ବରାଦ କରି କହିଲେ, "ଆପଣତ ଖାଲି ଶିକାରି ଗପ କହୁଛନ୍ତି । କେବେ ସିନା ଭଲ ବନ୍ଧୁ ଶିକାରୀ ଦଳକୁ ନେଇ ଶିକାର ଟ୍ରିପ୍‌ଟିଏର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରନ୍ତେ । ଆଉ ମୋ ବନ୍ଧୁକ କଥା କ'ଣ ହେଲା, ବୁଝିବେ ବୋଲି କହିଥିଲେ ?"

ଶିବପ୍ରସାଦ ଟିକିଏ ଭାବିଲା ପରି କହିଲେ, "ଭାବିଥିଲି ରାଜା ସା'ବଠୁ ଆପଣଙ୍କପାଇଁ ବନ୍ଧୁକଟିଏ ଯୋଗାଡ଼ କରିଦେବି । ତେବେ ସେ ବଡ଼ ଅଖାଡ଼ୁଆ ଲୋକ । ଆପଣ ନିଜେ ଯାଆନ୍ତୁ, ସେ ଖୁସି ହେବ । ଆଗରୁ ବି ସେ ଅନେକଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁକ ବିକିଚି ।"

ପରଦିନ ବଙ୍କିମବାବୁ ସକାଳୁ ଚପରାଶୀଟିଏ ହାତରେ ଖବରପଠାଇ ଦେଲେ । ଉପରଓଳି ଅଫିସ୍‌ରୁ ଫେରି ସିଧା ଚାଲିଲେ ରାଜା ଉଆସ ଆଡ଼କୁ । ସହର ମଝାମଝି ଉଚ୍ଚ ମାଟିକାନ୍ଥ ପାଚେରୀ ଲମ୍ବିଚି—ଉଆସ ପାଚେରୀ । ପାଚେରୀ ଉପରଯାକ ସବୁ ଖପର ଗୁଡ଼ଣୀ—ଠାଏ ଠାଏ କାନ୍ଥ ଧସିଯାଇଛି । ଅଧାଅଧି ଉଆସ ଭୂମିସାତ୍ ମାଟି ଗଦା ହୋଇ ରହିଚି, କେବଳ ମଝି ଉଚ୍ଚଦରପକ୍କା ଅଂଶଟି ଠିଆ ହୋଇଛି ଆସ୍ଫାଳନ କଲାପରି । ଉଆସ ଆଗକୁ ବଡ଼ ଫାଟକ । ଦାଣ୍ଡରେ କେଉଁ ଭୁଆଡ଼େ ନାହିଁ ଧୂଳି, ଗୋବର, ଶୁଖିଲା ପତ୍ର ।

ଖଣ୍ଡେଦୂରରୁ କ'ଣ କରିବେ ଭାବୁଚନ୍ତି, ଦର ଆଉଜା ଫାଟକ ଠେଲି ଠେକାଭଙ୍ଗା ନାଲିଜାମା ପିନ୍ଧା ଦରବୁଢ଼ା ଲୋକଟିଏ ବାଡ଼ି ଟାଣି ଟାଣି ଆସିଲା, ନିର୍ଲିପ୍ତରେ ଦୁଆର ବନ୍ଧ ଉପରେ ବସିପଡ଼ି ଧୂଆଁ ଫୁଙ୍କିଲା । ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ବନ୍ଦମବାବୁ ପଚାରିଲେ, "ରାଜାସାହେବ ଅଛନ୍ତି ?"

ଲୋକଟି ବସିରହି ବାଡ଼ିଧୂଆଁ ଭିତରୁ ଉତ୍ତର ଦେଲା—"ଶିକାରରେ ଯାଇଛନ୍ତି ।"

"ଏକୁଟିଆ" ?

"ରାଣୀସାହେବା ବି ଯାଇଛନ୍ତି ସାଙ୍ଗରେ ।"

ବନ୍ଦମବାବୁଙ୍କ ଚଢ଼ିଯାଇଥିବା ରାଗ କହିଲା ଏ ବେଖାତିରିଆ ବୁଢ଼ାଟାକୁ ଧମକାଇଦେବେ—ଶଳା ଚିହ୍ନୁନୁ କବେ ମୋତେ ? କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନ ବୁଝିଲା ପରି ପରଳିଆ ଆଖି କୁଞ୍ଚାଇ ସାଦାସିଧା ସ୍ୱରରେ ଲୋକଟି କହିଲା "ନୂଆ ଆସିଚନ୍ତି କି ଆଜ୍ଞା ? ଆପଣଙ୍କୁ ତ ଦେଖିନି ଆଗରୁ ?"

ଉତ୍ତର ନଦେଇ ଏଣେତେଣେ ଗୁହିଁ ଫେରି ଯିବା କଥା ଚିନ୍ତା କରୁକରୁ ବନ୍ଦମବାବୁ ଓଲଟି ପଚାରିଲେ, "ଏ ଦିନ ବେଳଟାରେ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଚନ୍ତି ଶିକାରରେ ? କେବେ ଫେରିବେ ?"

"ଫେରି ଆସିବେ ।" କହି ଲୋକଟି କ'ଣ ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ପରି ଉଠି ବତି ଲଗାଇବା ଛଳରେ ଅ.ିଲା । ତାପରେ ବନ୍ଦମବାବୁ ତା'ର ହଠାତ୍ କୁହାଟ ଓ ଦଉଡ଼ରୁ ଦେଖିଲେ ଦୂରରୁ ଗାଈ ଗୋଠ ଫେରୁଛନ୍ତି—ରଜାଘର ଗାଈ ବୋଧହୁଏ । ଯାଉ ଯାଉ ଲୋକଟି ଫେରିପଡ଼ି ପାଟିକଲା, "ଏଇ ଆଜ୍ଞା ରାଜାସା'ବ୍ ଆସିଗଲେ ।"

କୌଣସି ଯାନବାହନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦୂରକୁ ଦୃଷ୍ଟିଦେଲା ବେଳେ ସେ ଦେଖିଲେ—ଗୋଧୂଳି ପଟଳ ଭିତରୁ ଉଭିଁ ଆସିଲା ସାଇକେଲ୍‌ଟିଏ । ଦୃଶ୍ୟ ପାଖେଇ ଆସିଲାରୁ ସେ ଲମ୍ବା, ପତଳା ଆରୋହୀଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ—କାନ୍ଧରେ ବନ୍ଧୁକ, ହାଣ୍ଡେଲ୍‌ରୁ ଝୁଲୁଚି ମଲା ହଂସଟିଏ । ପଛ କ୍ୟାରିଅର୍‌ରୁ ଜଣେ ନାରୀଙ୍କ ଶାଢ଼ୀ ଦିଶୁଛି ।

ଉଆସ ପାଖେ ବ୍ରେକ୍ ଲଗିଲାରୁ ପଛପାଖୁ ତରୁଣୀ ଜଣକ ଡେଇଁ ପଡ଼ି ଓହ୍ଲାଇଲେ । ଆରୋହୀ ରୁମାଲ୍‌ରେ ମୁହଁ ପୋଛି ପାଟିକଲେ, "ଆବେ ଶାଲେ ରାମୁ । ସାଇକଲ୍‌ ଲେ ଜା ଶାଲେ ।"

କେଉଁଆଡ଼ୁ ନାଲିପିନ୍ଧା ପଗଡ଼ି ଭିଡ଼ା ଟୋକାଟିଏ—ନିଃସନ୍ଦେହରେ ଘାସୁ—'ଜୀ ହଜୁର୍ କହି ଧାଇଁ ଆସିଲା ଓ ସାଇକେଲ୍‌ର ଦାୟିତ୍ୱ ନେଲା । ବଙ୍କିମବାବୁଙ୍କ ବିସ୍ମୟ କଟିଲା ପରେ ଆଗେଇ ଆସି ପଚାରିଲେ "ଆପଣ ବୋଧହୁଏ ଏଠାକାର ରାଜା ସାହେବ ?"

ଆଧୁନିକ ଫ୍ୟାଶନ୍‌ରେ ଜିନ୍‌ଶାର୍ଟ ପିନ୍ଧା ଛରଣ ଆଖ ପାଖର ଲମ୍ବା, ଦାଢ଼ୁଆ ଯୁବକ ରାଜାସାହେବ ଆଖିରୁ କଳା ଚଷମା କାଢ଼ି ବିଶୁଦ୍ଧ ଇଂରାଜୀରେ ପଚାରିଲେ, "ଆପଣ କିଏ ଜାଣିପାରେକି ?"

ପରିଚୟ ଜାଣିଲା ପରେ ଆଉ ଟିକିଏ ବିଲାତି ଢଙ୍ଗର ଇଂରାଜୀରେ ରାଜାସାହେବ୍ ବ୍ୟକ୍ତ କଲେ ସେ ବଙ୍କିମବାବୁଙ୍କ ସହିତ ପରିଚିତ ହୋଇ ଖୁବ୍ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇଚନ୍ତି, ଆଉ ଭିତରକୁ ପାଛୋଟି ନେଲେ ।

ଏତେବେଳକୁ ରାଣୀ ସାହେବା ଅନ୍ତଃପୁରରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ । ଦାମୀ ସିନ୍ଥେଟିକ୍ ଶାଢ଼ୀ ସତ୍ତ୍ୱେ ରାଣୀ ଯେ ସ୍ଥାନୀୟ ଜଣେ ଆଦିବାସୀ ତରୁଣୀ, ସେକଥା ତାଙ୍କ ଚଉଡ଼ା ଚକ୍‌କଣ ଚେହେରାଠୁ ଓଠତଳ ଓ ନାକ ଜହ୍ନର ଠୋପାଏ ଲେଖାଏଁ ନେଳୀ ଚିତାକୁଟା ଚିହ୍ନ ସ୍ପଷ୍ଟ ଚିହ୍ନେଇ ଦେଉଥିଲା ।

ଭିତର ଉଚ୍ଚ ଖପର ଛାତ ଛୁଆଁସର ଅଧାଘର ପକ୍‌କା, ଅଧା କଚ୍ଚା । ଆକାଶରେ ବିଜୁଳୀ ତାରପରି କାନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ଚଉଡ଼ା ଫାଟମାନ, ଚୂନ ପଲସ୍ତରା ଖସିଯାଇଚ୍ଛି ଅନେକଠି । ଏଠି ସେଠି ଜଣେ ଅଧେ ନାଲି ଜାମାପିନ୍ଧା ମୂଲିଆ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକ ଆତଯାତ ହେଉଛନ୍ତି । ବିରାଟ ଅଗଣାର ଚାରିପାଖେ ପ୍ରଶସ୍ତ ବାରଣ୍ଡା ଓ ଘର ପଛ ପାଖ କାନ୍ଥରେ ବଡ଼ ଗୋଟିଏ କବାଟ ଭିତର ଅଗଣାକୁ । ଝାଇଁ ଝାଇଁଆ ନାରୀ କଣ୍ଠଟିଏ ଶୁଭିଲା ଓ ସେଇ ଦ୍ୱାର ବନ୍ଧରେ ଆଉ ଜଣେ ଆଦିବାସୀ ନାରୀ ମୂର୍ତ୍ତି ଉଭା ହୋଇ, ଏ ସୁଟ୍‌ପିନ୍ଧା ଆଗନ୍ତୁକଙ୍କୁ ଦେଖି ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଚାହିଁଲେ ଓ ଲେଉଟି ପଡ଼ି ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲେ । ବଙ୍କିମବାବୁ ଭାବିଲେ ପଛ ଅଗଣାରେ କ'ଣ ? ରାଜାଘର ସାହାଯ୍ୟରେ ଆଦିବାସୀ ନାରୀ ସମ୍ବଳିତ ହାରେମ ?

ଉଚ୍ଚ ବାରଣ୍ଡାର କାନ୍ଥଯାକ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହରିଣ ଓ ମଇଁଷି ମୁଣ୍ଡ ବେକ ଲମ୍ବେଇଚନ୍ତି । ଯହୁଁ ଅଲିଭରର ଧୂଳିବୋଳା, ଚମଡ଼ାମାନ ଚେମେଡ଼ା ଫଟା ଫଟା । ବୈଠକ ଖୋଲାଗଲା । ପୁରୁଣା ବିଳାସୀ ସୋଫା ସେଟ୍‌ର ତେଲିଆ ଗଦିମାନ ଦବି ଗାତ ହୋଇଯାଇଚ୍ଛି । ବଡ଼ ବଡ଼ ଫ୍ରେମ କରା ଫଟୋ, ଗୋଟିଏ ଅଧେ ତୈଳଚିତ୍ର । ଆହୁରି ହରିଣ, ସମ୍ବର, ଚିତା, ମହାବଳ ମୁଣ୍ଡ । ବଡ଼ ବଡ଼ କୋଠିକାମ କବାଟ ।

କିଛି ସମୟପରେ ନିତାନ୍ତ ଆଡ଼ମ୍ବର ବିହୀନ ଭାବରେ ଚା' ଆସିଲା । ରାଜା ସାହେବ ଗମ୍ଭୀର ଠାଣିରେ ବସି ଚା' ସିପ୍ କଲେ । ଗୋରା ଚେହେରା ଝରାରେ ତମ୍ବାଟିଆ ପଡ଼ିଛି । ଆଧୁନିକ ଫେଶନ୍‌ର ଲମ୍ବାବାଳ, ବେଶ ପୋଷାକ ଅବିନ୍ୟସ୍ତ, ମଦ୍ୟପାନର ଅଭ୍ୟାସରୁ କହରା ଆଖି ଯୋଡ଼ିକ ନାଲିରଙ୍ଗର ସୁରମା ଲଗାଇଥିଲା ପରି । ରାଜା ସାହେବଙ୍କଆଡୁ ଗପସପ ଆରମ୍ଭର କୌଣସି ଆଭାସ ନପାଇ ବିକ୍ରମବାବୁ ନିଜଆଡ଼ୁ କଥା ଜମାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ—"ଚମତ୍କାର ହୋଇଛି ଏ ଶିକାରର ଟ୍ରଫିମାନ । ଏସବୁ ଶିକାର ଆପଣ କରିଛନ୍ତି ।

ରାଜାଙ୍କ ମୁହଁରେ ଅଚାନକ ହସ ଫୁଟିଲା । ଆତ୍ମପ୍ରସାଦର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହସଟିରେ ସେ ମୁହଁରେ ଟିକିଏ ଆଗରୁ ଖାପିଥିବା କାଠୁ ଆପଣ ଚଟ୍‌କିନି ଉଭେଇ ଗଲା । କହିଲେ—ନାଁ, ଏସବୁ ମୋ ବାପାଙ୍କର ପ୍ରାପ୍ୟ, କେତେଟା ଜେଜେ ବାପାଙ୍କର ବି ଅଛି । ମୋ ବାପା ଖୁବ୍ ନାମୀ ଶିକାରୀ ଥିଲେ, କେବଳ ବାଘ ଶହେ ତିରିଶିଟା ମାରିଛନ୍ତି ।"

"ଆପଣଙ୍କରବି ତ ଶିକାରରେ ଅଗ୍ରହ ଅଛି ? ଅଙ୍କ ଯାଇଥିଲେ ବୋଧହୁଏ ଶିକାରରେ ।

କହି ଦେଇସାରି ବିକ୍ରମବାବୁ ନିଜର ଭୁଲ୍ ବୁଝିଲେ—ରାଜାଙ୍କ ହସ ମିଳେଇଗଲା । ଚା' କପ୍‌କୁ ଅନାଇ ଭ୍ରୂ କୁଞ୍ଚାଇ କହିଲେ "ମୁଁ ଶିକାର କରେ କ୍ୱଚିତ୍ କ୍ୱଚିତ୍ । ତେବେ ସେ କିଛି ନୁହେଁ । ଖାଲି ସମୟ ଗଡ଼େଇବା କଥା—ଯଷ୍ଟ ଟୁ କିଲ୍ ଟାଇମ୍ । ଆଜିକାଲି ଶିକାର ବି ମନା ହୋଇଯାଇଛି ଶୁଣିଥିବେ ?"

ବିକ୍ରମବାବୁ ରାଜାଙ୍କ ମନକୁ ପାଇଲା ଭଳି ନୂଆ ବିଷୟ ଭାବିଲେ । ସିଧା କଣ୍ଟାବିକା କଥା ଆରମ୍ଭ କରିବା ଭଲ ଜାଗା ଏଇଟା ନୁହେଁ ।—"ଆପଣଙ୍କ ବାପାଙ୍କ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଅନେକ ଶୁଣିଛି । ଆପଣଙ୍କର ଷ୍ଟେଟବେଲ କଥାତ ମନେ ଥିବ"—ଇତ୍ୟାଦି ।

ରାଜା ଆଖି ଉଠେଇ ବିକ୍ରମବାବୁଙ୍କୁ ଚାହିଁଲେ ତହିଁ କିଛିପରେ ଓ ତାଙ୍କ ଭ୍ରୂ ମଝିରୁ ଗାର ଉଭେଇ ମୁହଁରେ ପୁଣି ହସ ଓ ଖୋଲା ଆତ୍ମ-ବିଶ୍ୱାସ ଫୁଟିଲା । ସେ ତା'ପରେ ନିଜେ ଉଠି ବିଭିନ୍ନ ଫଟୋରୁ ତାଙ୍କ ବଂଶର ଲୋକଙ୍କୁ ଚିହ୍ନେଇଦେଲେ, ବିଭିନ୍ନ ହରିଣ, ବାଘମୁଣ୍ଡଙ୍କର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଇତିହାସ ଶୁଣାଇଲେ । ଫେରି ପୁଣି ଚଉକିରେ ବସି ପ୍ରଶସ୍ତ ଝରକା ଦେଇ ବାହାରକୁ ଅନେଇଲେ—ଉଆସ ଭିତର କସରା ପୁରୁଣା ଛପରରେ ତେରଛା

ନାଲି ଖଟ୍ଟାରେ ବସିଥିବା ଯାତ୍ରୀ କେତୋଟିଙ୍କ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ନିବଦ୍ଧ କରି ସେ କହିଲେ "ପିଲାଦିନ ତାଙ୍କର କଟିଥିଲା ଡ୍ୟୁସ୍ଫୁର ଟ୍ରିକକୁମାର କଲେଜରେ, ସେଇଠୁ ସେ ସିନିଅର୍-କେମ୍ବ୍ରିଜ୍ ପାସ୍ କରିଛନ୍ତି । ବହୁତ ମିସ୍ କରନ୍ତି ସେ ତାଙ୍କର, ସ୍କୁଲ ଦିନମାନ । ତାଙ୍କ ପ୍ରିନ୍ସପାଲ୍ ଥିଲେ ଜଣେ "ଡ୍ୟାମ୍ ସ୍ମାର୍ଟ ଚ୍ୟାପ୍,' ଆଉ ତାଙ୍କ ଟ୍ୟୁଟର୍ ତ 'ଏ ରିଅଲ୍ ଜିନିଅସ୍, ନିଜେ ତାଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ପାଣିପାଗର ମିଶ୍ରଣର ଅନୁପାତ ଶିଖାଇ ଦେଇଥିଲେ, ଶିକାରର ଠିକ ଢଙ୍ଗ ଟେକ୍‌ନିକ ସବୁବ । ବହୁତ ଦିନୁ ସେ ଆଉ ତାଙ୍କ ପୁରୁଣା ସ୍କୁଲ ଅଡ଼େ ଯାଇପାରି ନାହାନ୍ତି—ବିଦେଶୀ କାର୍ ଘୋଡ଼ାକ ତ ଡିସ୍‌ପୋଜ୍ କରି ଦିଆଗଲେ ବାପା ଥାଉ ଥାଉ, ଯିବ ଏବେ କୋଉଥିରେ ମଣିଷ ।"

ବାହାରେ ଟ୍ରେନର କମ୍ପାର୍ ଝଟର ଉପରେ ଅଉ ପାତ୍ରମାନେ ନଥିଲେ, ନାଲି ଖଟ୍ଟା ବି କେବେଠୁ ଉଭେଇ ଗ୍ରୁଇ ଅନ୍ଧାର ଓହ୍ଲେଇ ଅସୁଚି । ବନ୍ଧମବାବୁ ଏଥର ପୁଣି ଶିକାର ଟପିକ୍ ପକାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ରଜା ଦଳକମାଧେଭକେ ପୁଣି ତାଙ୍କ ବଂଶ-ଗାଥମାକୁ ଫେରି ଗଲେ—"ତାଙ୍କ ଶ୍ୱଶୁର ସାରଙ୍ଗଧର ସାଏ ଛତ୍ରଶଗଡ଼ର ସବୁଠାରୁ ପ୍ରତାପୀ ରଜା ଥିଲେ, ବିଖ୍ୟାତ ଶିକାରୀ—ନାଁ ନିଶ୍ଚୟ ଶୁଣିଥିବେ ଆପଣ···।"

ରାଜାଙ୍କ ଶ୍ୱଶୁର କଥାରୁ ବନ୍ଧମବାବୁଙ୍କର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ସାଇକେଲ୍‌ରୁ ଓହ୍ଲାଇଥିବା ରାଣୀଙ୍କ ଚେହେରା । ସେହିକ୍ଷଣି ତାଙ୍କର ବି ମନେ ପଡ଼ିଗଲା କାହାଠାରୁ ସେ ଶୁଣିଥିଲେ, କୁମାର ରାଜାସାହେବଙ୍କର ବିବାହ ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ସାରଙ୍ଗଗଡ଼ର ରାଜକନ୍ୟାଙ୍କ ସହିତ, ସେତେବେଳକୁ ବୁଢ଼ାରାଜା ଯକ୍ଷ୍ମାରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେଇ ସାରିଥାନ୍ତି । ବିବାହର ଛ' ମାସପରେ ବୁଢ଼ା ରାଜା ମରି ସାରିଥାନ୍ତି । ବୋହୂରାଣୀ ବାପ ଘରକୁ ଚାଲିଗଲେ କୌଣସି କାରଣରୁ, ଆଉ ଫେରି ନାହାନ୍ତି । ରାଜାସାହେବଙ୍କୁ ବି ଶ୍ୱଶୁର ଘରଆଡ଼େ ଯିବାର କେହି ଦେଖି ନାହାନ୍ତି ।

ଏଥର ରାଜା ସାହେବ ନିଃଶ୍ୱାସ ମାରିବା ପାଇଁ ଗପ ବନ୍ଦ କଲାକ୍ଷଣି ବନ୍ଧମବାବୁ ଦୋ ଦୋ ପାଞ୍ଚ ହେଇ କହିଲେ, "ମୋର ବି ଶିକାରରେ ସଉକ୍ ଅଛି, ତେବେ ବନ୍ଧୁକ ନାହିଁ । ମୁଁ ଶୁଣିଥିଲି ଆପଣଙ୍କ ପାଖେ ଗୁଡ଼ାଏ ବନ୍ଧୁକ, ଡିସ୍‌ପୋଜ୍ ଅଫ୍ କରିଦେବାର ଇଚ୍ଛା ବୋଲି ବି ଶୁଣିଛି । ମୋ ଲାଗି ଯଦି ଗୋଟାଏ ସ୍ପେଆର୍ କରି ପାରନ୍ତେ·····"

ସନ୍ଧ୍ୟାର ମହ୍ଲଣ ଆଲୋକ ଓ ରାଜାଙ୍କ ଗମ୍ଭୀର ରହିବାର ଚେଷ୍ଟା ସତ୍ତ୍ୱେ ତାଙ୍କ ଆଖିରେ ହଠାତ୍ ଆଗ୍ରହ ଜଳଉଠିବା ବଙ୍କମବାବୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖିଲେ। ଟିକିଏ ରହି ଗଲା ଝିଙ୍କାର ରାଜା କହିଲେ, "ନିଶ୍ଚୟ, ଆପଣ ନେବାକୁ ଚାହିଁଲେ ନ ଦେବି କେମିତି ? ମୋ ପାଇଁ ଏଇଟା ଅତି ଖୁସିର କଥା।"

ତାପରେ ସେ ନିଜେ ଉଠି ଭିତରକୁ ଗଲେ ଓ ଖୋଳ ଭିତରେ ଥିବା ବନ୍ଧୁକଟିଏ ଆଣିଲେ। ବଙ୍କମବାବୁ ହାତକୁ ନେଇ ବନ୍ଧୁକଟି ଖୋଳରୁ କାଢ଼ି ଦେଇ ବିସ୍ମୟ ଓ ନିରାଶାରେ ହତବାକ୍ ହେଲେ। ନିତାନ୍ତ ପୁରୁଣା ରଙ୍ଗଛଡ଼ା ବନ୍ଧୁକଟିଏ, କଳଙ୍କି ଧରି ଆସୁଛି। ତାକୁ ବୁଲେଇ ବାଲେଇ ଦେଖୁ ଦେଖୁ କହିଲେ "ଆଉ କିଛି ନାହିଁ ଆପଣଙ୍କ ପାଖେ ? ଏଇଟା···ଟିକିଏ ପୁରୁଣାତ, କ୍ୟାଟ୍ରିଜ ମିଳିବାରେ ଅସୁବିଧା ହେବ।"

ରାଜା ଆଦୌ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ହେଇ କହିଲେ "ଆଉ ନାହିଁ। ବୁଝିଲେ, ଲୋକ ପଛରେ ପଡ଼ି ପଡ଼ି ସବୁ ନେଇଗଲେ। ଷ୍ଟେଟ ଗଲା ପରେ ତ ମୋ ବାପାକୁ ବାଣ୍ଟିଦେବାକୁ ପଡ଼ିଲା ଗୁଡ଼ାଏ। ଆଜିକାଲି ବେଶୀ ହତିଆର ପାଇଁ ଲାଇସେନ୍‌ସ ମିଳିବାରେ ବି ଅସୁବିଧା ଆପଣ ଜାଣିଥିବେ, ତେଣୁ ମୁଁ ବି ବେଶୀ ରଖିନାହିଁ।

ବଙ୍କମବାବୁ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ି ବନ୍ଧୁକଟି ଟେବୁଲରେ ରଖିଦେବାକୁ ଯାଉଥିଲେ, ତାହା ଟେବୁଲ ନ ଛୁଉଁଣୁ ରାଜା ନିଜ ହାତକୁ ନେଇ ଅତି ଆଗ୍ରହରେ ତନ୍ନତନ୍ନ କରି ଦେଖାଇଲେ। କହିଲେ—'ଏ ଅଳ୍ପ ପାଓ୍ୱାରର ଲାଇଟ୍ ଯୋଗୁଁ ଏମିତି ଦିଶୁଛି, ବାସ୍ତବରେ ଏମିତି ମଡ଼େଲ୍‌ର ଜିନିଷ ଆପଣ ଆଉ କୋଉଠି ପାଇବେନି। କ୍ୟାଟ୍ରିଜ୍ ଆପଣ ପାଇଯିବେ କଲିକତାରେ, ମୁଁ ଏଡ୍ରେସ ଦେବି ଆପଣଙ୍କୁ।"

ରାଜାଙ୍କ ଆଗ୍ରହରେ ସାହସ ପାଇ ବଙ୍କମବାବୁ କହିଲେ—"କିଛି ଯଦି ମନେ ନ କରନ୍ତେ, ଆଜି ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁକଟି ଆପଣ ନିଜେ ନେଇଥିଲେ···"

ହଠାତ୍ ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରଗଲ୍‌ଭତାରେ ଭଟ୍ଟା ପଡ଼ିଲା, ଗମ୍ଭୀର ଭ୍ରୁକୁଞ୍ଚିତ ଭାବଟି ମୁହଁରେ ଖାପିଗଲା। ସୋଫା ପଛକୁ ଆଉଜି ଧୀର ସ୍ୱରରେ କହିଲେ—"ସେ ବନ୍ଧୁକଟି ବହୁଦିନରୁ ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ। ତାକୁ ଦେବାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁନାହିଁ"।

ବାଙ୍କମବାବୁ ବୁଝିଲେ ଅଜାଣତରେ ସେ ପୁଣି ଆଘାତ ଦେଇଛନ୍ତି କେଉଁଠି ରାଜାଙ୍କର ଆତ୍ମସମ୍ମାନର ସୀମାରେଖା ଠଉର କରିବା ମୁସ୍କିଲ । କହିଲେ "କ୍ଷମା କରିବେ, ଜାଣିନଥିଲି ।"

ହାତରେ ପୁରୁଣା ବନ୍ଧୁକଟି ଘୁରେଇ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ତାଙ୍କୁ ନୂଆ ଚିନ୍ତାଟିଏ ଜୁଟିଲା—ଏମିତି ପୁରୁଣାକାଳର ଜିନଷ କମ ଲୋକଙ୍କ ପାଖେ ଥିବ । ସେ ଜାଣନ୍ତି ବିଳାସୀ ଲୋକ ବେଶୀ ଦାମ୍ ଦେଇ ପୁରୁଣା ଜିନଷ କିଣିବାକୁ ହଉକ୍‌ରେ । ଅଳ୍ପ ଦାମ୍‌ରେ ମିଳିଗଲେ, ହୁଏତ ପରେ ସେମିତି ଲୋକ ଦେଖି ପାର କରି ଦେଇ ହେବ । କହିଲେ ସମ୍ଭ୍ରମର ସହିତ ଠିକ୍ ଅଛି, ଏଇଟା ନେଉଛି ତେବେ । ଦାମ୍‌ଟା ବିଷୟରେ·· କଥାବାର୍ତ୍ତାଟା ବର୍ତ୍ତମାନ ହେଇଗଲେ···।

ଗୌର ଚନ୍ଦ୍ରିକା ନକରି ରାଜା ପଚାରିଲେ କେତେ ଦେବେ ଭାବୁଛନ୍ତି ? ବାଙ୍କମବାବୁ ବି ଏ ବେପାରି ସ୍ୱର ଶୁଣି ଦ୍ୱିଧାହୀନଭାବେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ ଦେଖନ୍ତୁ, ପୁରୁଣା ଜିନଷଟିଏ, ବେଶୀ ଆପଣ କୋଉଠି ବି ପାଇବେନି । ପାଇଁଭରୁ ଅଧିକ ମୁଁ ଅଫର୍ କରିପାରୁନି । ପାଞ୍ଚ— । ଏଇଟ୍ । ଏଇଟ୍ ହେଇଯାଉ ।

ବାଙ୍କମବାବୁ ଟିକିଏ ଭାବିଲେ । ଆଠଶହଟଙ୍କା ବିଶେଷ କିଛି ନୁହେଁ, ରଜା ପିଲାଟା । ସାଙ୍ଗରେ ଦର କଷାକଷି କରିବାକୁ ରୁଚିକୁ ବାଧୁଛି । କହିଲେ ଠିକ୍ ଅଛି, ମୁଁ ତାହାହେଲେ ବନ୍ଧୁକଟା ନେଇପାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ? ସୁବିଧା ହେଲେ ସ୍ମାର୍ କ୍ୟାଟ୍ରିଜ୍ କେତେଟା ଦେବେ, ଟିକିଏ ପରୀକ୍ଷା କରିନେବି ବନ୍ଧୁକଟା । କାଲି ପଠେଇଦେବି ଆଠଶହ ଟଙ୍କା ।

ରାଜା ବାଙ୍କମବାବୁଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଉଠିବାକୁ ·ଯାଇ ଅଧା ଠିଆ ରହିଯାଇ ପଚାରିଲେ—ଆଜ୍ଞା ? ତାପରେ ପୁଣି ବସିପଡ଼ି ଛେପଢୋକି କହିଲେ— ଅଠଶହ ? କଣ କହୁଛନ୍ତି । ମୁଁ କହିଲି ଏଇଟ୍ ଗ୍ରାଣ୍ଡ—ଆଠ ହଜାର ।

ଟିକିଏ ଥକ୍କା ହେଇ ରହି ବାଙ୍କମବାବୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତକରେ ହୁଡ଼ି ପକାଇଲେ— ମାନେ ଅଠ ହଜାର କହୁଛନ୍ତି ଏଇ ପୁରୁଣା ଅବ୍‌ସିଲିଟ୍ ଓ୍ୱେପନଟା ପାଇଁ ? ତାପରେ ଜାଣିଶୁଣି ଅଉ ଟିକିଏ ଜୋରରେ ହସିଲେ—ତାହାହେଲେ ଥାଉ ଆଜ୍ଞା ବନ୍ଧୁକଟା । ଶିକାର କରିବା ଇଚ୍ଛାରେ ବନ୍ଧୁକଟାଏ କିଣିବି ଭାବିଥିଲି, ତେବେ ଏଇ ସିପାହୀ ବିଦ୍ରୋହ ବେଳର ବନ୍ଧୁକରେ କି ଶିକାର ବା କରିବି ? ପୁରୁଣା ଜିନଷଟାଏ ବୋଲି ଟିକିଏ ଦେଖିବାକୁ ହଉକ୍ ହେଉଥିଲି । ଅଠହଜାର ଦେଇ ଆଜ୍ଞା କାହିଁକି କିଣିବି, ଥାଉ ।

ରଜାସାହେବ ମୁହଁରେ ଲୁହାର୍ଗ ଯାଙ୍କୁ ପିନ୍ଧିଛନ୍ତି ସତେଜ । ଠିଆ ହୋଇ-ପଡ଼ି ଅତି ଶାନ୍ତ ଗଳାରେ କହିଲେ ବେଶ୍ ଭଲକଥା । ମୋର ବି ପ୍ରକୃତରେ ଜିନିଷଟା କାହାରକୁ ଦେବାର ଇଚ୍ଛା ନଥିଲା । ଆପଣ ମାଗିଲେ ବୋଲି···

ପରଦିନ ଅଫିସରୁ ଫେରି ବିକ୍ରମବାବୁ ଲୁଗା ବଦଳାଉଛନ୍ତି । ଚପରାଶୀ ଜଣାଇଲା—ରଜାସା'ବ ଆସିଛନ୍ତି ଦେଖା କରିବାକୁ । ଚପରାଶୀ ମୁହଁରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଅନ୍ୟଲୋକଙ୍କ ପରି ରାଜାଙ୍କ ପାଇଁ ଅଧା ସମ୍ଭ୍ରମ ଓ କାଣିଚାଏ ଅନ୍ତର୍ଯାମିଣା ହସ ।

ବିକ୍ରମବାବୁଙ୍କୁ ଦେଖି ରାଜା କହିଲେ—ଏଇ ବାଟ ଦେଇ ଯାଉ ଯାଉ ଚାଲି ଆସିଲି, ଭାବିଲି ଦେଖାକରି ଆସେ ।

ବିକ୍ରମବାବୁ କହିଲେ ବଡ଼ ଖୁସି ହେଲି ଆଜ୍ଞା, ବସନ୍ତୁ ବସନ୍ତୁ । ଆଉ ଭାବିଲେ—ଏ ରଜାଟି ଯେ ନିତାନ୍ତ ସାମାଜିକ ମଣିଷଟିଏ ନୁହେଁ, ନିଜ ଆଗ୍ରହରେ କାହା ଘରକୁ ଯାଇ ବନ୍ଧୁ କଲା ପରି, ଏକଥା ଏଇଠି କିଏ ନଜାଣେ ? ଡ୍ରାମାରେ ରଜା ପାର୍ଟ୍ କଲାପରି ବିଚରା କାଳ୍ପନିକ ରଜା ଖୋଲଟିଏ ପିନ୍ଧି ଚାଲିବୁଲି କରୁଥାଏ । ତା ବିଶ୍ୱାସରେ ସେଇ ରଜା ଖୋଲ ତା ହୃଦ ନିଜ ଜୀବନ କାଳରେ ଦେଇ ନଥାଉ ପଛକେ, ରଜାର ବ୍ୟଙ୍ଗଚିତ୍ରଟିଏ ପରି । ମୁହଁରେ ଆତ୍ମସମ୍ମାନ, ଅହମିକାର ଯୋଡ଼ଣୀଟିଏ—ପିଲାଙ୍କ ଶସ୍ତା ଛିଲ ମୁଖାପରି ଟିକିଏ ଅସାବଧାନତାରେ ସେଇଟା ଥରକୁ ଥର ଖସି ପଡ଼ୁଥାଏ ବେକଯାଏ" ପୁଣି ହଠାତ୍ ମନେ ପଡ଼ିଗଲେ ତାକୁ ଟେକିଟାକି ମୁହଁ ଉପରେ ସଳଖାଏ ।

ଘ୍ର ଓ ଏସୁଡେଣ୍ଟ ପାଗ ତଥା ଟେଲିଓ ଖବର ଚର୍ଚ୍ଚା ପରେ ରାଜା କହିଲେ—ଏ ବାହାରଟାରେ ଥଣ୍ଡାଳିଆ ଲାଗୁଛି । ଚାଲନ୍ତୁ, ଡାକବଙ୍ଗଳାରେ ଡ୍ରଇଂରୁମ୍‌ରେ ବସିବା ।

ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଚୁପ୍ ଚାପ୍ ହୋଇଥିବା ଚପରାଶୀ ଦି ଜଣ ରାଜାଙ୍କର ଏ ହଠାତ୍ ସ୍ଥାନ ପରିବର୍ତ୍ତନର ପ୍ରଧାନ କାରଣ ବୋଲି ବିକ୍ରମବାବୁ ଅନୁମାନ କଲେ ।

ଭିତରେ ବସୁ ବସୁ ରାଜା ଶୁଦ୍ଧ ଇଂରାଜୀରେ କହିଲେ—ଜାଣନ୍ତି କାଲି ଆପଣଙ୍କୁ ନିରାଶ କରିବାର ଇଚ୍ଛା ମୋର ନଥିଲା । ଆଶା, ଆପଣ ମୋତେ ଭୁଲ ବୁଝି ନାହାନ୍ତି ।

ବ୍ରହ୍ମବାବୁ କହିଲେ—ନା, ନା, ଆଦୌ ନୁହେଁ । ଏଥିରେ ମୋର ମନେକରିବାର କ'ଣ ଅଛି ? ହଠାତ୍ ସେ ଏ ବନସ୍ଥଳୀ ଖାମ୍‌ଖିଆଲି ଅସହାୟ ରାଜାଟି ପ୍ରତି କରମ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ, କହିଲେ—ଆଜ୍ଞା, ଖୋଲି ଖୋଲି କହିଲେ ଆପଣ, ସିନା ରାଜା ରାଜୁଡ଼ା ଲୋକ, ଆମ ପାଇଁ ଆଠ ହଜାର ଟଙ୍କା ବହୁତ ବେଶୀ । ଆମେ ହେଲୁ ଚାକିରିଆ ଲୋକ୍ । ଆଠ ହଜାରରେ ବନ୍ଧୁକଟାଏ କଣିବା ସହଜ କଥା ?

ରାଜା ଆଗକୁ ଝୁଙ୍କି ପଡ଼ି ବ୍ୟଗ୍ର ଗଳାରେ କହିଲେ, "କାହିଁକି ? ଆପଣ ତ ଜିନିଷଟା ଦେଖି ପସନ୍ଦ କରିଥିଲେ, ଆଗ୍ରହରେ ନେବାକୁ ଚାହିଁଥିଲେ । ଆପଣଙ୍କ କଥା ରହୁ, ଆପଣ ରଖନ୍ତୁ । ମୋର କ'ଣ ବା ହେବ ସେଇଟା ? ପଡ଼ି ରହିଛି, କଳଙ୍କି ଲାଗିଯିବ ।

ବ୍ରହ୍ମବାବୁ କ'ଣ ଉତ୍ତର ଦେବେ ବୁଝି ନପାରି ଚୁପ୍ ରହିଲେ । ରାଜା ସାହେବ ପୁଣି କହିଲେ ଆତ୍ମୀୟ ସ୍ୱରରେ ଆପଣ ସରକାରୀ ଅଫିସର ଭାବେ ଏଇଠିକି ଆସିଛନ୍ତି, ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ କଣ କରି ପାରୁଛି ? ମୋ ବାପ ଅଜାଙ୍କ ଅମଳରେ ଆପଣ ଷ୍ଟେଟର ଅତିଥି ହୋଇ ରହୁ ଥାଆନ୍ତେ ।

ବ୍ରହ୍ମବାବୁ ହଠାତ୍ ଏଇ ଲୋକଟିର ବାପା ବା ଅଜା ପ୍ରତାପୀ ରାଜାଟିଏ ନିଜ ପରି ସରକାରୀ ଚାକିରିଆଟିଏ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିବାର ଦୃଶ୍ୟ ଅନୁମାନ କଲେ ।

ରାଜାସାହେବ ଏଥର ଉଠୁ ଉଠୁ କହିଲେ—ମୁଁ ଆଜି ଆପଣଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇ ଦେଉଛି ବନ୍ଧୁକଟା । କାଲି ଆପଣ ଗଲା ପରେ ମୁଁ କମ୍ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇନାହିଁ । ଆପଣ ଜିନିଷଟାଏ ନେବାକୁ ଚାହିଁଥିଲେ, ଅଥଚ ମୁଁ ଦେଇପାରିଲି ନାହିଁ ।

ବ୍ରହ୍ମବାବୁଙ୍କର ମନ ଗୋଟାଏ ବ୍ୟଥିତ ସମବେଦନାରେ ଭରିଗଲା । କିନ୍ତୁ ରାଜା ସାହେବଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଉଠି ବାଟେଇ ଦେବାକୁ ଯାଉ ଯାଉ ସଫା ମୁହଁ ବାରି ହେଉ ନଥିବା ସେ ଅନ୍ଧାରରେ କୁଆଡୁ କେଜାଣି ଅଜବ ଇଚ୍ଛାଟିଏ ସୁଲୁ ସୁଲୁ ପବନ ପରି ବହି ଆସି ତାଂକ ସମବେଦନାକୁ ଓଲଟ ପାଲଟ କରିଦେଲା, ଖାଲି କୁତୁହଳଟିକୁ ନିଦରୁ ଉଠାଇ କୁତୁକୁତୁ କଲା । ପିଲାଦିନେ ସେ ରଜାପୁଅ କଥାପୁସ୍ତକରେ କେତେ ଗପ ପଢ଼ିଛନ୍ତି, ଶୁଣିଛନ୍ତି । ଗରିବ ବ୍ରାହ୍ମଣଟିଏ ସାହସ କୁଲାଇ ରଜା ଉଆସକୁ ଯାଏ । ନିଜକୁ ସେ ସେତେବେଳେ ସେଇ ଗରିବ ବ୍ରାହ୍ମଣଟି

ଦେହରେ ହିଁ ମିଶେଇ ଅନୁଭବ କରିପାରନ୍ତି । ଏବେ ଏ ନଟଖୋଲା ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ପିଲାଦିନ ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ପାଇଁ ଫେରି ଆସନ୍ତାକି—ରଜା ପିଲାଟିଏ ଆପେ ଆସି ତାଙ୍କ ଆଗରେ ଗୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ଦାନ୍ତ ନେଫଡ଼ି ଠିଆ ହେଇଚ ।

ବନମବାବୁ ମାପିଚୁପି ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲେ, ଦେଖନ୍ତୁ ମୁଁ ବି ଭାବିଚି । କାଲି ହଠାତ୍ ଗୋଟାଏ ଆଗ୍ରହରେ ସିନା ମୁଁ କହିଦେଲି । ବାସ୍ତବରେ ଦରମା ଗଣ୍ଡାକରେ ମୋ ପରିବାର ସାରାକୁ ପୋଷିବାକୁ ହୁଏ ମୋତେ । ଆଠଶହ ଟଙ୍କା ବି ବହୁତ ବେଶୀ ମୋ ପାଇଁ । ପାଞ୍ଚଶହରେ ହେଇ ଯାଆନ୍ତା ଯଦି ।

ଅନ୍ଧାରରେ ରାଜାଙ୍କ ମୁହଁ ଦିଶୁଥିଲା । ସେଇମିତି ନମ୍ର ଗମ୍ଭୀର ଗଳାରେ କହିଲେ—ଆପଣ ଯେତିକ ଖୁସି ହୁଅନ୍ତୁ, ସେଥିରେ କିଛି ମନେ କରିବାର ନାହିଁ । ମୁଁ ଦୁଃଖିତ ଯେ ଆପଣଙ୍କୁ ଜନ୍ମଦିନ ଉପହାର ରୂପେ ଦେଇପାରୁନାହିଁ । ଗୁଡ଼ନାଇଟ୍ ।

ରାଜା ଗଲାପରେ ନାଲି ଜାମା ପଗଡ଼ି ଲୋକଟିଏ ବନମବାବୁଙ୍କୁ ପରିଚିତ ବନ୍ଧୁକଟି ଆଣି ଦେଇଗଲା, କହିଲା—ସଫା କରି ଅଏଲିଂ କରି ଦେଇଛି । କ୍ୟାଟ୍ରିଜ୍ କିଛି ବି ପଠାଇଛନ୍ତି ରାଜାସା'ବ ।

ବନମବାବୁ ବାରଣ୍ଡାରେ ଋଜହୋଇ ବସିବାର ଅଧଘଣ୍ଟା ଯାଇଥିବ କି ନାହିଁ ବାରଣ୍ଡା ତଳୁ ହରିଣ୍ ଗୁପ୍ତାଙ୍କର କେ—କେଉଁଆ ସ୍ୱର ଶୁଭିଲା—ଆଜ୍ଞା ନମସ୍କାର, ଆଜି କେମିତି କ୍ଲବ ଆଡ଼େ ଯାଇ ନାହାନ୍ତି ?

ଅନ୍ୟ ଦିନ ପରି ଏଇ ସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟବସାୟୀ ତଥା ନେତାଟିକୁ ବନମବାବୁ ଶୀତଳ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା କଲେ । ପାଖ ଚଉକିରେ ବସି ସେ ଯାଏଁ ଟେବୁଲ ଉପରେ ରହିଥିବା ବନ୍ଧୁକଟି ଉଠାଇ ହରିଣ ଗୁପ୍ତା କହିଲେ—ଏଇ ବନ୍ଧୁକଟି କିଣିଲେ ଆଜ୍ଞା ରାଜା ସା'ବ ଠୁ ?

ବନମବାବୁ ସମ୍ମତିରେ ମୁଣ୍ଡ ଲାଡ଼ିଲେ । ଉଦ୍‌ଗ୍ରୀବ ଆଗ୍ରହ ଗଳାରେ ହରିଣ ଗୁପ୍ତା କହିଲେ ଏଇ ଆସୁଆସୁ ରାଜା ସା'ବ ସାଙ୍ଗେ ଦେଖାହେଲା । ଆପଣ ସତରେ ଏମିତି ଠିକଗଲେ ଆଜ୍ଞା ?

ବନମବାବୁ ଏ ଅନଧିକାର ଚର୍ଚ୍ଚାରୁ ଆଗନ୍ତୁକଙ୍କୁ ନିବୃତ୍ତ କରିବାକୁ କହିଲେ—ମୁଁ ଏଇକ୍ଷଣି କ୍ଲବ ଆଡ଼େ ଯିବାକୁ ବାହାରୁଥିଲି । ଚାଲନ୍ତୁ ଯିବା ।

ବନମବାବୁ ଜାଣନ୍ତି ଏ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କର ରଜାଘରଆସକୁ ତଥା ରଜାର ଶିକାର ଟ୍ରିପ୍‌ମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାୟ ଯାତାୟାତ ରହିଥାଏ । ସିଦା କଥାଟା ଶୁଣି ନଥିବା

ପରି ହରଣ୍ ଗୁପ୍ତା ପୁଣି କହିଲେ—ଆପଣଙ୍କଠୁଁ ଆଠହଜାର ଟଙ୍କା ମାଗିନେଲି ଆଜ୍ଞା ଗଲା ସପ୍ତାହ ଏଇ ଦଦରା ବନ୍ଧୁକଟା ପାଇଁ ।

ବ୍ରହ୍ମବାବୁ ଏଥର ଆଲୋଚନାଟି ଆଗେଇବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲେ—ଆଠହଜାର ? କିଏ କହିଲା ଆପଣଙ୍କୁ ?

କାହିଁକି, ନିଜେ କହିଲା ସେ ରଜାର ବେଟା । ମୋଠି ତା'ର ଟଙ୍କା କିଛି ବାକି ଅଛି ତ···

ବ୍ରହ୍ମବାବୁ କହିଲେ—ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, ପାଞ୍ଚଶହ ବୋଲି କଥା ପଡ଼ିଲା ଏଇଠି ଅଧଘଣ୍ଟା ତଳେ । ଲୋକଟାର ମୁଣ୍ଡଫୁଣ୍ଡ ଖରାପ ନା କ'ଣ ।

ହରଣ୍ ଗୁପ୍ତା ଶେଷ ବାକ୍ୟଟି ଉପରେ ମନ୍ତବ୍ୟ ନଦେଇ ଦାମ୍ ବିଷୟରେ ପୁରା ସମ୍ମତ ହେଲେ । ଟେବୁଲରେ ମୁଠାରଖି କହିଲେ ଠିକ୍ ଆଜ୍ଞା, ସେଇ ପାଞ୍ଚଶହରୁ ପଇସାଟିଏ ବେଶୀ ଦେବେନାହିଁ । ଆଉ ଆପଣ ସିନା ସଉକ୍‌ରେ ନେଉଛନ୍ତି, ଏ ବନ୍ଧୁକଟାର ମୂଲ୍ୟ ବା କ'ଣ । ଆଗରୁ ତା'ର ଭଲ ବନ୍ଧୁକ ସବୁ କେତେ ଶସ୍ତାରେ ନେଇଯାଇଛନ୍ତି ଲୋକ । ସେ ସେମିତି ଦରଦାମ୍ ଦଶ ହଜାରରୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ବୁଝିଲେ, ଦେଶୀ ଦ୍ରବ୍ୟ ପିଇ ପିଇ ଯେତେବେଳେ ତା'ର ବିଲାତି ଟୋପେ ପିଇବାକୁ ମନହୁଏ, ତା ଉପାସରୁ କିଛି ଗୋଟାଏ ବିକି ପକାଏ—କିଣିବାକୁ ଲୋକଟିଏ ମିଳିଲେ ହେଲା । ଆଉଥରେ ବିଲାତି ପିଇବା ଝୁଙ୍କ୍ ତା'ର ଚଢ଼ିଛି ମାନେ ଆପଣ ଯେତିକି କହିବେ ସେତିକିରେ ସେ ଦେବ, ଆପଣ ନ ଟକିଲେ ହେଲା ।

ପ୍ରାୟ ଛଅ ଦିନ ପରେ ବ୍ରହ୍ମବାବୁ ବୁଲିବୁଲି କରି ସଞ୍ଜବୁଡ଼କୁ ଫେରୁଚନ୍ତି, ରେଷ୍ଟ ହାଉସ୍ ବାରଣ୍ଡାରେ ରାଜାସାହେବଙ୍କ ପତଳା ହାଡ଼ୁଆ ଚେହେରା ବାରିଲେ, ଟିକିଏ ଅଧିକ ଯତ୍ନରେ ଧରିଛନ୍ତି ବେଶ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଛନ୍ତି । ନମସ୍କାର ପରେ ରାଜା ତାଙ୍କ ଅଦ୍ଭୁତ ଭାବେ ଭାବ ବିହ୍ୱଳ ଅଥଚ କାର୍ଟୁନ ପରି ଅକାରଣ ଆମୋଦ୍‌ଜନକ ମୁହଁରେ ସିଠୁଆ ହସଟିଏ ଫୁଟାଇ କହିଲେ—ଗୋଟିଏ ଜରୁରୀ କଥା ଥିଲା ।

ବ୍ରହ୍ମବାବୁଙ୍କୁ କ୍ରମଶଃ ଏ ଅଖାଡ଼ୁଆ ଲୋକଟିର ଗୁମ୍ ସୁମ୍ ଉପସ୍ଥିତି ଆଉ ଭଲ ଲାଗୁ ନଥିଲା । ହାତ ଘଣ୍ଟାକୁ ଅନେଇ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲା ପରି କହିଲେ—କହନ୍ତୁ ।

ରାଜା ଟିକିଏ ବେଳଭାବି ଠିକ୍ ଭାଷା ମନେ ମନେ ଅଣ୍ଡାଳିଲା ପରି ବ୍ୟକ୍ତ କଲେ—ବନ୍ଧୁକ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଉପହାର ଦେଇ ପାରିଲି ନାହିଁ, ଏଇଟା

ମୋ ପାଇଁ ଲଜ୍ଜାର କଥା । ତେବେ ଆପଣ, ମୋ ଭିତରେ ଖୁସିରେ କେତେ ଧାଆ ନିଆ ହେଲା, ସେ କଥା ଯଦି ଆମ ଭିତରେ ରହିପାରନ୍ତା···

ବିକ୍ରମବାବୁ ବୁଝି ନପାରିଲା ପରି ରଜାଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଗ୍ୱହିଁଲେ, ଓଦାଳିଆ ହସଟିଏ ତାଙ୍କ ଓଠ ଠିଁ କେବଳ ଭରିଥିଲା । ମୁହଁରେ ଆଉ କୋଉଠି ହସର ଚୁଲିକାଏ ବି ନଥାଏ, ଖାଲି ହସର ଭିଙ୍ଗାପଣରେ ଯେମିତି ଓଠ ଦୁଇ ଜଣ ତଳକୁ ନଇଁ ପଡ଼ୁଥାଏ । କହିଲେ—ଆପଣ ନିଶ୍ଚୟ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ମୋ ବନ୍ଧୁକଟାର ଦାମ୍ ପାଞ୍ଚ ଶହ ନୁହେଁ, ତାର ଅସଲ ଦାମ ଆଠ ହଜାର । ଆପଣ କିଣିଲେ ବୋଲି କହିବେ ଯଦି ସମସ୍ତଙ୍କୁ କହନ୍ତୁ, କିନ୍ତୁ ବନ୍ଧୁକଟାର ଦାମ୍ ଆଜ୍ଞା ଆଠ ହଜାର ।

ରାଜାଙ୍କ ଗଳାରେ ଏତେ ନମ୍ର ନିବେଦନ ଥିଲା ଯେ ତାଙ୍କୁ ଆଘାତ ଦେବା କଥା ବିକ୍ରମବାବୁ ଭାବିପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ଗେଟ ପାଖେ ବିଦାୟ ନେଲା ବେଳକୁ ରାଜାସାହେବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ହାତ ମିଳାଇ ପୁରୁଣା ବନ୍ଧୁ ପରି ବିକ୍ରମବାବୁ କହିଲେ—ଖାମ୍ ଖିଆଲୀ ହୋଇ ମୁଁ ସଭରେ କେତେବେଳେ କ'ଣ କହି ପକାଏ । ତେବେ ଆପଣ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ରହନ୍ତୁ । ମୁଁ ବନ୍ଧୁକଟି ଉପହାର ପାଇଛି ବୋଲି କହିବ ।

ବାହାରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଲୋକମାନେ

ଶ୍ରୀ ଜଗଦୀଶ ମହାନ୍ତ

ତାକୁ କେଉଁଠିକୁ ନେଇଯିବା ପାଇଁ କେହି ଯେମିତି କହୁଯାଉଛି ଓ ପ୍ରତିଥର ସେ କାହାଁକୁ ଯେମିତି କହୁଚ; ମୋତେ ଡରମାଡ଼େ । ମୋର ଭୀଷଣ ଭୟ । ଏଇ ଯେ ସେ ଭଙ୍ଗା ତକ୍ତପୋଷ ଉପରେ, ମସିଆ ରେଜେଇ, କନ୍ଥା ଓ ଚଦର, କମ୍ବଳ ଉପରେ, ଗୋଟେ ଧଳା ତସର ଚଦର ଘୋଡ଼େଇ ହୋଇ ବନ୍ଧୁ ଉପରେ ଝୁଙ୍କି ପଡ଼ିଥିଲା, ଯେତେବେଳେ ପାଖରେ ସାନ ଭଉଣୀ ପରମିତା ଶୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ଓ ଆର ଘରେ ବଡ଼ ଭଉଣୀ ସଞ୍ଚୟିତା ହୋମୱର୍କ କରୁଥିଲା—ସେତେବେଳେ ଢୁଲଉ ଢୁଲଉ ବି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଥିଲା ମୃଣ୍ମୟୀକୁ । ତା'ଠୁ ଦୁଇ ବର୍ଷର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ, ମୃଣ୍ମୟ—ତା'ର ମାମୁଁ ତାକୁ ହାତ ଧରି ନେଇଯାଉଛି କେଉଁ ଏକ ଧଳା କୁହୁଡ଼ିଘେରା ପର୍ବତର ସବୁଜ ସ୍ତର ଉପରକୁ । ଏଭଳି ସ୍ୱପ୍ନ ତ ତା'ର ଜନ୍ମ-ଆଜନ୍ମ ସହଚର । ଏତେ ସ୍ୱପ୍ନ ପାଇଁ ରାତି କାହିଁ ? ତଥାପି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖେ ଠିକ୍ ପ୍ରତିଥରର ସ୍ୱପ୍ନରେ ମୃଣ୍ମୟ ତାକୁ ନେଇଯାଏ କେଉଁ ଦୂର ନିର୍ଜନ ନିକାଞ୍ଚନ ଜାଗାକୁ । ଆଉ ସ୍ୱପ୍ନର ତ ନାହିଁ କୌଣସି ଟ୍ରେନ୍ ଟିକେଟ୍ ଯେ ସେ ମନେରଖିବ—ତାକୁ ପୁଣି ଫେରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଧୂଳି ଓ ଧୂଆଁର ନର୍କଖୋଲକୁ ବୋଲି । ଦୃଶ୍ୟ ଭଙ୍ଗା ଗଡ଼ାର ଝେଲରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଭୁଲିଯାଏ ନିଜକୁ । ଅଥଚ ତଥାପି ନବନୀତା ସ୍ୱପ୍ନ ଭିତରେ ବି ଚିଲବିଲେଇ ଉଠେ; ମୋର ଭୀଷଣ ଭୟ । ମୋତେ ଡର ମାଡ଼େ ।

ଚିଲବିଲେଇ ଉଠେ ଓ ନିଦ ଭାଙ୍ଗି ଯାଏ । ନିଜକୁ ଶୁଏଇଦେଇ ଭଙ୍ଗା ଚୂଲ ତଳେ, ଏଇ ଭଙ୍ଗା ତକ୍ତପୋଷ ଉପରେ, ମସିଆ ବିଛଣାରେ ସେ ବାହାରକୁ ଯାଏ । ଚନ୍ଦ୍ରମା ରାତି ହୋଇଥିଲେ—ପୁଣି ଏଇଭଳି ଡିସେମ୍ବରର ଶୀତୁଆ ଜହ୍ନର ଜୁଇରେ ତାଳ ଖଜୁରିର ଜୁଇଜୁଇକା ଆଲୁଅ ଯଦି ପଡ଼ିଥାଏ, ସେ ଅସହାୟ ହୋଇପଡ଼େ ; ସାଇକ୍ଲୋନ୍ ଭଳି ଧାଇଁଆସେ କୁଆଡ଼ୁ ଗୋଟେ ପବନ ଯେ—ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼େ ତା'ର ସବୁ ସ୍ଥିତିଶୀଳତା, ବର୍ତ୍ତମାନର ସବୁ ସ୍ୱପ୍ନ, ସବୁ ସୁଖ । ସବୁ ଥର ଅତୃପ୍ତି ଆଡ଼କୁ ଅଧିଠା ଗ୍ଲାସ୍ ବଢ଼େଇ ଦିଏ, ତଥାପି ଏତେ ପ୍ରାପ୍ତିର ଜଙ୍ଗଲରେ ଜନ୍ମ ନିଏ ଅପାର୍ଥିବ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସଭରା ରାତିଟିଏ ।

କ'ଣ କରିବ ଆଉ ? ମଣିଷ ତ ଶବ୍ଦ ଦେଇ ସୃଷ୍ଟି କରେ ସ୍ୱପ୍ନ ପାଇଁ ଘରଟିଏ, ଆଉ କେହି ବାସ୍ତବତାର କୁରାଢ଼ି ଦେଇ କାଟିଦିଏ ଭୌତିକ ଅନ୍ଧାର; କୁହେ : ଉଆର ବି ଲୋକାଳୟ, ପ୍ରେମିକ ସହର, ମଣିଷର ଘର ।

ନବନୀତା ଜାଣେ ଏ ସବୁ । ତା'ର ଅଛି ଅନେକ ଅପାଉଣା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି । ବିତିଯାଉଛି ବାର ମାସ । ସେ ମନକୁ ମନ କୁହେ : ମୋର ଭୀଷଣ ଭୟ । ମାମୁଁ, ଏଇଟା କ'ଣ ପାପ ? ମୁଁ ବୋଧେ ଖୁବ୍ ଖରାପ ହେଇଗଲିଣି ।

ଜାଣେ; ଏ ସବୁ କହିଲେ ମୃଣ୍ମୟ ମନ ଦୁଃଖ କରିବ । ମୁହଁଟାକୁ ହାଣ୍ଡି ଭଳି କରି ରଖିବ । ମୃଣ୍ମୟର ଏମିତି ମୁହଁ ଦେଖିଲେ ତାକୁ ଭୀଷଣ ଖରାପ ଲାଗେ । ଗୋଟେ ଅଦ୍ଭୁତ ମମତ୍ୱ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼େ ଅବୁଝା ପିଲାଟା ଉପରେ । କିନ୍ତୁ କେମିତି ବୁଝେଇବ, କେମିତି ବୁଝେଇବ ମୃଣ୍ମୟକୁ ଯେ ତାର ଶିରା ପ୍ରଶିରାରେ ଅଛି କେତେ ଘୃଣା, କେତେ ବ୍ୟଥା, ବିକ୍ଷୋଭ ଓ କେତେ ପ୍ରତାରଣା । ତଥାପି କହି ପାରିନି କେବେ ଏ ରୋଗିଣା ହୃଦୟ ତଳେ ଅଛି କେତେ ଲୋଭ ।

ମୃଣ୍ମୟ ବେଳେବେଳେ ଯୁକ୍ତି କରିବାକୁ ଯାଇ କୁହେ : ପାପ ପୁଣ୍ୟ ସବୁ ମଣିଷ ଦ୍ୱାରା ତିଆରି, ମଣିଷ ଉପରେ ଲଦାଯାଇଥିବା ମୂଲ୍ୟବୋଧ ।

ନବନୀତା କୁହେ : ମାନୁଚି, ମୂଲ୍ୟବୋଧ, ଆରୋପିତ ମୂଲ୍ୟବୋଧ—କିନ୍ତୁ ମଣିଷ ତ ସଂସ୍କାରର ଦାସ । କେମିତି ସଂସ୍କାରକୁ ଭୁଲିବ ମାମୁଁ ? ଆମ ସମାଜରେ ତ ଏସବୁ ଚଳେନି ।

କିନ୍ତୁ ଯୁକ୍ତି କେତେଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୁହ ? ଇଚ୍ଛାର ପାହାଡ଼ର ଗ୍ରୁଡିରୁ, କାମନାର ଝରଣା ଓହ୍ଲାଏ, ଶୋଷର ନାଆଁରେ ଢାଳିଦିଏ ଅଲୌକିକ ସେବାର ମମତ୍ୱ । ଏଇ ଧାରୁଆ ପାଣି ସୁଅ ଗ୍ରୁଡରେ ନେଇ କର୍କଶ ଯୁକ୍ତିର ବ୍ୟାଶକେଡ଼ ପଥର ଉପରେ ବାଳି ହୋଇ ଗଳିଯାଏ ନଦୀ ଖୋଜି ଖୋଜି । ଏତେ ହଁ ହଁ ନାହିଁ ନାହିଁର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଭିତରେ ବି ଭଙ୍ଗାଗୁଳ ତଳେ ନିଦଭରା ନବନୀତା ଏକୁଟିଆ ଚେଇଁ ରହିଥାଏ । ନିଜକୁ ପ୍ରଶ୍ନ କରେ : ଏଇଟା କ'ଣ ପ୍ରେମ ? ପ୍ରେମ କ'ଣ ଯେ ?

ଆଜକୁ ଗୃଣି ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ତଳେ, ହାଇସ୍କୁଲରେ ପଢୁଥିବା ସମୟରେ ହିଁ ଟ୍ୟୁସନ ମାଷ୍ଟରଙ୍କୁ ଭଲ ପାଇ ବସିଥିଲା ଯେ ନବନୀତା, ସେଇଟା କ'ଣ ପ୍ରେମ ଥିଲା ? ଆଜି ତ ସେଇ ଟ୍ୟୁସନ ମାଷ୍ଟର ହେମନ୍ତ ସାରଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଛି ଖାଲି ଘୃଣା ଓ ଅଶ୍ରଦ୍ଧାର ସେଇ ପ୍ରେମଟା ମନେହୁଏ ଏବେ ଖାଲି ପିଲାଳିଆମି । କେମିତି ଗୋଟେ ଗ୍ଲାମରର ମୋହ, ଯେମିତି ରାତିର ଟ୍ରେନ୍‌ର ବଝରାରୁ ପ୍ରତିଟି ନିକୃଷ୍ଟ ସହର ବି ଆଲୁଅର

ଗ୍ରାମରରେ, ଝଲମଲ କରି ମହମହାୟ ହୋଇଉଠେ—ଯେମିତି ଥିଲା ତା'ର ହେମନ୍ତ ମାଷ୍ଟର ସହ ପ୍ରେମ । ଅଥଚ ଏଇ ଯେ ମୃଣ୍ମୟୀ, ତା'ଠୁ ଦି'ବର୍ଷର ସାନ୍ । ତାକୁ ପ୍ରଲୋଭିତ କରି ଡାକି ନେଉଛି ସବୁଜ ସ୍ୱପ୍ନର ଉପତ୍ୟକାକୁ—ଏଇଟା କି କ'ଣ ମୋ'ହ ନୁହଁ, ପ୍ରେମ ? ହୁଏତ ଏଇଟା ବି; ସବୁ ପ୍ରେମ ହିଁ ମୋ'ହ । ତଥାପି ମନଟା ମାନିବାକୁ ଚାହେଁ ନା । ନାହିଁ ନାହିଁ କରି କେଉଁଠି ଯେମିତି ପ୍ରେମଟା ଅଛି । ଚିତ୍ତ ତଳରେ ଭାସି ଆସେ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି : ଅଛି ଅଛି ପ୍ରେମ ଅଛି ଓ ମୃଣ୍ମୟୀ ତାକୁ ଦେଇଯାଏ ପ୍ରେମର ଗୋଲାପ ଫୁଲ । ଗୋଲାପରେ ଥାଏ ଝାଳର ଉତ୍କଟ ଗନ୍ଧ । ନବନୀତା ଚିଲବିଲେଇ ଉଠେ : ଏଇଟା ପାପ । ମୋର ଭୀଷଣ ଭୟ । ପ୍ରେମ ବୋଲି କିଛି ନାହିଁ ଦୁନିଆରେ ।

ଆଉ ଦେଖ, ଠିକ୍ ସେଇ ସମୟରେ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ଉଠେ ଚିତ୍ତ ତଳେ : ଅଛି ଅଛି, ପ୍ରେମ କେଉଁଠି ଲୁଚି ବସିଛି । କିନ୍ତୁ କେଉଁଠି ଯେ ? ଗୋଟେ ଆବେଗରେ ବଢ଼େଇଦିଏ ସେ ହାତ ମୃଣ୍ମୟୀ ଆଡ଼କୁ । ମୃଣ୍ମୟୀ ଯେମିତି ତା'ର ଆଶା ଆକାଂକ୍ଷାର ଟ୍ରେନ୍ ଟିକେଟ । ଓଃ, ସେ ଭୁଲିଯାଇଛି ହେମନ୍ତ ମାଷ୍ଟରଙ୍କୁ । ତାକୁ ନେଇଯାଅ ଫଗୁଣ ମାସର ଦେଶକୁ—ନିର୍ଜନ ଫଗୁଣ ମାସ ଯେଉଁଠି ବର୍ଷସାରା ଭୁଲିବାକୁ ଦିଏ ତା'ର ଅପାଉଣା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଓ ବିତିଯାଇଥିବା ଦୀର୍ଘ ବାର ମାସକୁ ।

କିନ୍ତୁ କେମିତି ଭୁଲିବ କୁହ ? କେମିତି ଲିଭେଇଦେବ ମନର ସିଲେଟ ଦେହରୁ ଅତୀତର ସବୁ ଗାର, ସ୍ମୃତିର ସମସ୍ତ ଅକ୍ଷର ? କେମିତି ଭୁଲିବ ତା'ର ସେଇ ସିନେମାର ପ୍ରଚାର ଗାଇ ଗାଇ ଯାଉଥିବା ରିକ୍ସା ପଛରେ କାଗଜ ଟୋକେଇ ଯାଉଥିବା ଶୈଶବକୁ ? କେମିତି ଭୁଲିବ ସେ ବେଲୁନ୍ ଉପରେ ହାତ ଘଷି ଘଷି ଶବ୍ଦ ତୋଳୁଥିବା ଶୈଶବର ସ୍ମୃତି ? ଏତେ ସ୍ମୃତି—ମା, ଅପା, ଭାଇ ସହ ତା'ର ଏଇ କୋଡ଼ିଏଟା ବର୍ଷ କେମିତି ଭୁଲିବ । ତାକୁ ତ ନିଜ ଅଜାଣତରେ ଫେରି ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ବର୍ତ୍ତମାନର ଦ୍ରାଘିମାର ଲକ୍ଷ୍ମଣଗାର ପଛରେ ପକେଇ, ସ୍ମୃତିର ନୌକାରେ ଆହୁରି ପଛକୁ ବାରମ୍ବାର । ଅଥଚ ମୃଣ୍ମୟୀ ତାର ହାତ ଧରି ନେଇଯିବ ଏମିତି ଗୋଟେ ଜାଗାକୁ—ଯେଉଁଠୁ ଦୂରେଇଯିବେ ଆଶୈଶବ ସାଥୀମାନେ—ମା' ଅପା, ଭାଇ ।

ଭୟରେ ଶିହରିଉଠି ନବନୀତା କହିପକେଇବନି କି ଯେ ତା'ର ଭୀଷଣ ଭୟ ହୁଏ ବୋଲି ? କହିପକେଇଲା ଓ ଫେରିଆସିଲା ମଇଳା ଦାଗ ଭରା ଦେବଙ୍କର ପୋଷ୍ଟର ଏଇ ଭଙ୍ଗା କାନ୍ଥ ଓ ଭଙ୍ଗା ଚୂଲର ପରିବେଶ ଭିତରକୁ, ଯେଉଁଠି ଭଙ୍ଗା ତକ୍ତପୋଷ ଉପରେ ଧଳା ଚାଦର ଘୋଡ଼େଇ ହୋଇ ସେ ଝୁଙ୍କି ପଡ଼ିଛି ବହି ଉପରେ,

ଆଗରେ ଡ୍ରେସର୍—ନିଆଁଠୁ ଧୂଆଁ ବେଶୀ ଯା'ର ଓ ପାଖରେ ଶୋଇଛି ପରମିତା, ଇଂରାଜୀ ବହିର ପୃଷ୍ଠା ପିଠିତଳେ ଚୁପି ହୋଇ ରହିଚି ।

ନବନୀତା ଉଠି ବସି ଆଖି ମଳିଲା । ଚାରି ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ହେଲା ଗୋଟେ ଶିକାରୀ ଯେ ବାଲ୍ମୀକିର ନଜରି ଫାଙ୍କି ଦେଇ ଚାଲିଆସିଥିଲା, ଏବେ ଝୁଲୁଛି ଭଙ୍ଗା କାନ୍ଥରେ, ଶରାହତ ପକ୍ଷୀଟିଏ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଛଟପଟ ହେଉ ହେଉ ଫ୍ରିଜ୍ ହୋଇଯାଇଛି, ପଦ ତଳରେ ତା'ର ସମଯୂର ଶବ । ତା' ତଳକୁ ଭଙ୍ଗା ଟେବୁଲରେ ଗଦା ହୋଇ ରହିଛି ବହିପତ୍ର । ଉପରେ ଗୋଟେ ଅଲଗୁଣି, ଚାଳକୁ ଟଙ୍ଗା ହୋଇଚି । ସେଠି କିଛି ଶାଢ଼ୀ—ଲେବାର ପୋଷ୍ଟର ତଳୁ ଯେମିତି ଉଙ୍କି ମାରେ ନକ୍ସାଲର ଧାମୀ ପ୍ରାଚୀରର କାନ୍ଥ—କେବଳ ମାତ୍ର ଏଇ ଶାଢ଼ୀ ଛଡ଼ା ଆଉ ଯାହା କିଛି ଚକ୍ ଚକ୍ ଏ ଘରେ ସେମାନେ ତିନି ଜଣ—ପରମିତା—ଶୋଇଚି, ନବନୀତା—ବସିଛି ଓ ସଞ୍ଚୟିତା ରୋଷେଇ ଘରେ । ଟୁଣଟାଣ ଶବ୍ଦ ଆସୁଚି ଯେ ଶୁଣିପାରୁନ ?

ନବନୀତା ହାଇ ମାରିଲା ଓ ପଛକୁ ଅନେଇଲାବେଳକୁ କବାଟ ଠେଲି ପଶୁଚି ସିଏ—ସିଏ ହିଁ ମୃଣ୍ମୟ—ତା'ଠୁ ଦି' ବର୍ଷର ଗ୍ରେଟ । ତା'ର ମାମୁଁ । ପ୍ରତି ରାତିରେ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଆସି ନେଇଯାଏ ସବୁଜ ସ୍ୱପ୍ନର ଉପତ୍ୟକାକୁ—ଯେଉଁଠି ପଡ଼ି ରହିଛି ଅସରନ୍ତି ସୁଖର ମଣିମୁକ୍ତା ସବୁ—ଅଥଚ, ଏତେ ସୁଖ ଦେଖିଲେ ଭୟରେ ଶିହରି ଉଠେ ସେ । ମଣିଷର ଲୋଭରେ, କ୍ଷୋଭରେ ଛିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବିମର୍ଷ ଶିଶିରର ଲୁହ ଭଳି ସୁଖ ।

ତଥାପି ମୃଣ୍ମୟକୁ ଦେଖିଲେ ତା'ର ଛାତି ଭିତରେ ହୁଇସିଲ୍ ବଜେଇ ଧାଇଁଯାଏ ପ୍ରେମର ରେଲଗାଡ଼ି । ସେ ହସେ ଓ ମନକୁ ମନ କୁହେ : ଏତେ ସ୍ୱପ୍ନ ଯେ ଦେଉଛ ମାମୁଁ, ଏତେ ସ୍ୱପ୍ନ ପାଇଁ ରାତି କାହିଁ ?

ଏଥର ବି ମୃଣ୍ମୟକୁ ଦେଖି ହସିଲା ନବନୀତା, ଶ୍ରୋବ୍‌ର ଫୁଲ ଭଳି ତାଜା ହସ । ମୃଣ୍ମୟ ଠିଆ ହେଲା ଓ ତା'ର ଓଠରେ ବି ସୁଖରେ ଝଲମଲ ହାଃ ହାଃ ନୀରବ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି । ମୃଣ୍ମୟ ଆଗେଇ ଆସିଲା ନବନୀତା ଆଡ଼କୁ । ସବୁବେଳେ ସେ ପୃଥିବୀରେ ଗୋଟେ ସୁଖ ଖୋଜି ବୁଲୁଚି । ନବନୀତା ତା'ର ବତ୍ତିଧର ।

ସଞ୍ଚୟିତା'ର ଛାତି ଭିତରେ କାନ୍ଥ ଧସି ପଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ । ପାଚିଲା ଧାନର କ୍ଷେତରେ ନିର୍ଲିପ୍ତ ହାଓ୍ୱା ଭଳି ଚୁଲୁଚୁଲୁ ହଠାତ୍ ଫସଲ ତୋଳା ସରିଥିବା ଖାଁ ଖାଁ ଜମିର ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ବ୍ୟାକୁଳ କରି ପକାଏ ଯେମିତି ସେମିତି ବ୍ୟର୍ଥତାର ପଶରା ଆଖିନେଇ ଅନେଇଲା ସଞ୍ଚୟିତା ଚୁଲି ଉପରର କରେଇକୁ ଓ ଅଧଆରେ କରଚୁଲି ଧରି ଝଡ଼ ଝଡ଼ କଲା । ଗୋଟେ ସଙ୍କ୍ଷିପ୍ତ ଆଲୁଅର ଉଷ୍ମ ଡିବିରିଟିଏ ଜଳୁଛି ।

ଜିଳୁନିତ, ଅନ୍ଧାରକୁ ଆହୁରି ବେଶି ଅନ୍ଧାରୁଆକରି ତୋଳୁଛି । ସିଅର୍ସି ତାରି ଆଗରେ ଅନ୍ଧାରି, ପିଛରେ ଅନ୍ଧାରି । ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଯୋଜନ ମାଇଲ୍ ଲମ୍ବ । ଅନ୍ଧାରି ଭିତରେ ତା'ର ଚବିଶି ବର୍ଷର ବୟସଟା ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ହଜି ଯାଉଛି । ଅନୁଭବ କରିପାରେ ତା' ଭିତରୁ ବେଲଗ୍ଲେରେ କିଏ ମାଂସ ଖୋଲି ନେଉଛି । ସବୁବେଳେ ଗୋଟେ ଅସ୍ଥି ଭଙ୍ଗା । ମନଟା ଗୁରେଇ ଭୁରେଇ ହେବ । ପାନଅଳ ଦାନ୍ତ ସନ୍ଧିରେ ଜମୁଥିବା ମଇଳା ଭଳି—ସବୁ ଶୂନ୍ୟତା ବ୍ୟର୍ଥତାରି ଦୁଃଖ ଜମା ହେଉଥିବ ତା' ଦେହରେ ।

ଅଯଥାରେ, କରେଇରେ ହଳଦୀପାଣି ଭିତରେ ଶିଝୁଥିବା ଆଳୁକୁ କରଚୁଲିର ବଚ୍ଛାରେ ଦ୍'ଖଣ୍ଡ କରୁ କରୁ ସେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିବ ନିଜକୁ : ଜୀବନଟା ଯଦି ଅର୍ଥହୀନ— ବଞ୍ଚିରହି ଲାଭ କ'ଣ ଯେ ?

ଏମିତି ଗୋଟେ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରି କେବେ ମିଳେନା ଓ ବେଳେବେଳେ ସେ ଠିକ୍ କରି ନିଏ, ହେଇଗଲା ଏଥର । ଯା ପରେ ବଞ୍ଚିରହି କିଛି ଲାଭ ନାହିଁ । ସବୁ ସମ୍ଭାବନାକୁ ପୁରୁଣା ଟିକେଟ ଭଳି ଫିଙ୍ଗିଦେଇ ଗୋଳାରେ ଦଉଡ଼ି ଲଗେଇ ଝୁଲିପଡ଼ିବା ଭଲ ।

ଜୀବନଟା ଏତେ ଅର୍ଥହୀନ, ତଥାପି ମଣିଷ ବଞ୍ଚିରହେ—ଧୂସର ହୃଦୟ ନେଇ—ବୈଶାଖର ଆଖି ଭଳି ଉଜୁଡ଼ା ବିଲ ପ୍ରଥମଥର ବୃଷ୍ଟି ବର୍ଷିଥାଏ ଯେମିତି ନୂତନ ଫସଲ । ଘୋଡ଼ା ଟାପୁର ଶବ୍ଦ ଭଳି ସ୍ମୃତି ଗୁଡ଼ାକ ରକ୍ତରେ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ତୋଳେ । ଶୂନ୍ୟତାର ମଗ୍ନ ଅନୁଭୂତି,-ସ୍ମୃତିଭରା ଦୂର ଚନ୍ଦନ ବନର ଗନ୍ଧ ଆଣେ । ବର୍ଷା ଭିଜା ବଉଳ ସନ୍ଧ୍ୟାର ଗନ୍ଧରେ ସମୁଦ୍ରର ଢେଉସବୁ ମଣିଷର ହୃଦୟର ରକ୍ତେ ରକ୍ତେ ଅସଂଖ୍ୟ ଉଜ୍ଜଳ ଭୋର ଭଳି, ତୀବ୍ର ଆଶାରେ ମଣିଷକୁ ବୃଝେଇ ରଖନ୍ତି । ସଞ୍ଚିତା ପ୍ରଥମଥର ଗଳାରେ ହାତ ଦେଇ ବ—ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଦର୍ପଣ ଆଗରେ ଠିଆ ହୁଏ ନିଜର ମୁହଁର ମଇଳାକୁ ଝାଡ଼ିଦେଇ । ଜୀବନଟା ଏମିତି ବଚନ ।

ବଚନ ହିଁ ତ । ସଞ୍ଚିତାକୁ ଦେଖ । ସେ ବଞ୍ଚିରହି କ'ଣ କରିବ ? ଚବିଶି ବର୍ଷ ହେଲାଣି । ବି.ଏ. ପାଶ୍ କରିଥିଲା ଗ୍ରୁଇ ବର୍ଷ ତଳେ । ଏବେ ପାଠ ବନ୍ଦ । ଗୃହକାମ ଖୋଜୁଛି, ମିଳୁନି । ଦ୍'ବର୍ଷ ହେବ ଗାଁରେ ବସିଥିଲା । ଏବେ ଟାଇପ ଶିଖିବାକୁ ସହରକୁ ଆସି, ଏଠି ପ୍ରେକ୍ଟିସ କରୁଛି । ସକାଳ ଓଳି ଅବଶ୍ୟ ଯାଏ, ରେମିଙ୍ଗଟନ ମେସିନର କଳାବ ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ାକ ଉପରେ ଆଙ୍ଗୁଳି ବୁଲେଇ ଆଣେ । ଖୁବ୍ ନିର୍ଲିପ୍ତ ଭାବରେ ଇନଷ୍ଟିଚ୍ୟୁଟକୁ ଯାଏ ଓ ଫେରେ । ସେ ଜାଣି ପାରୁଛି—ତା'ର ନାଁ ଗୃହକାମ ହେବ, ନାଁ ବାହାଘର । ତଥାପି ବଞ୍ଚି ରହିଛି ତ ।

ସଞ୍ଚିତା ଆଉଜି ବସିଲା କାଠ ଖୁଣ୍ଟକୁ । ତା' ଭିତରେ କେଉଁଠି ସାଁଶିରେ ପଥର ପଡ଼ିବା ଭଳି କିଛି ଗୋଟେ ଅନୁଭବ କରିପାରିଲା । ଉପରେ ଚୂଳର ଛୁଣ୍ଡା କାନରୁ ଭଙ୍ଗା ସୁପାରି ଭଳି ଚୂନ, ମଇଳା ମଇଳା ଦେଖାଯାଉଚି । ହଠାତ୍ କାହିଁକି କେଜାଣି ତାଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଏକା ଏକା ଲାଗିଲା । ଏତେବଡ଼ ଦୁନିଆଁରେ ତା'ର ଯେମିତି କେହି ନାହିଁ । ବାପା, ମା, ଭାଇ ଭଉଣୀ—ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ବି ସେ ପୁରା ଏକା ! ତା'ର ନିଜର କେହି ନାହିଁ ।

ସଞ୍ଚିତାର ରକ୍ତକଣାରେ ଖାଁ ଖାଁ ନିସ୍ତବ୍ଧତାର ପ୍ରତିଧ୍ୱନି । ଧୂଆଁ ଭଳି ବିସ୍ମୃତିର ବର୍ଷାରେ ସବୁ ସ୍ୱପ୍ନ ମୁହଁଗୁଡ଼ା ପାଣିହୋଇ ଯାଉଚନ୍ତି । ତା'ର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ବାସି ପୋଷ୍ଟର ଭଳି, କିଏ ଛିଣ୍ଡେଇ ଆଣି ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ଯାଇଚି ।

ମନେ ପଡ଼ିଲା ଓ ସେ ଅସହାୟ ହୋଇଗଲା । ଏମିତି ବେଳେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଏକା ଏକା ମନେହୁଏ ଓ ଗୋଟେ ଅସ୍ଥିରତା ତା'ର ଛାତି ଭିତରେ ଉତୁରି ପଡ଼େ । ତା'ର ସବୁ ସମ୍ଭାଷା ଯେମିତି ହୋଇଯାଇଚି ଜାଜ୍ ସଙ୍ଗୀତ । ଗୋଟେ ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ଛନ୍ଦରେ ତାକୁ ଉତ୍ତେଜିତ କରିବ । ଠିକ୍ ଏମିତି ସମୟରେ ଭାବିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ ଏଆଡ଼ୁ ସେଆଡ଼ୁ । ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହେଲେ ତା'ର କଲେଜ ଜୀବନର ସାଙ୍ଗ-ମାନଙ୍କ କଥା । ସେମାନଙ୍କ କଥା ମନେପଡ଼ିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ସଞ୍ଚିତାର ହିଂସା ହୁଏ । ସେମାନଙ୍କର ସବୁ ସୁଖ ପୌଷମାସର ଖରାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ରେଜେଇ ଓ ଗଦର ଭଳି । ମନେ ପଡ଼ିଲେ, ପୁଣି ଓଲଟି ପଛକୁ ଅନେଇ ତା'ର ନିଜ ଜୀବନକୁ ଦେଖିବ ସଞ୍ଚିତା । ସୋରିଷ ଫୁଲଭଳି ଅତୀତର ଗନ୍ଧ । ସେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବ, ବ୍ୟାକୁଳ ହେବ । ସେ ଭୁଲିଯିବ ଚୁଲି ଉପରର କଡ଼ାଇରେ ଥିବା ତରକାରି କଥା । ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ ସୁଖ, ଦୁଃଖ ଛିଣ୍ଡେଇ ନେଉନେଉ ଅତୀତର ପିଠିରୁ—ହଠାତ୍ ସ୍ମୃତିମାନଙ୍କୁ ଫେରି ଆସି ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସଟେ ଛାଡ଼ିବ । ବଞ୍ଚି ରହିବା ବଡ଼ କଷ୍ଟ ହୋ ।

ଦିନେ ଭାବିଥିଲା, ଷୋଳ ସତର ବର୍ଷ ବୟସରେ, ଜୀବନଟେ । ଶିଉଳିଟା ମୁଦି ଭଳି ଚମତ୍କାର ଅଭିଜ୍ଞତାଟେ । ଆଜି, ଚବିଶ ବର୍ଷ ବୟସରେ ସେ କ୍ଲାନ୍ତ । ଜାଣେ, ଜୀବନର କୌଣସି ମାନେ ନାହିଁ । ଗୋଟେ ବିବର୍ଣ୍ଣ ପରଟସା ପ୍ରଜାପତି ଭଳି ଅସୁନ୍ଦର ।

ସଞ୍ଚିତା ଉଠି ଠିଆହେଲା । ଆର ଘରେ କିଏ କଥା ହେଉଛି କି ? କିଏ ସେ ? ବାପା ଆସିଗଲେ କି ? ବାପାଙ୍କ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲେ ଓ ସେ ଘୃଣାରେ ଘଟରେ ନାକ ଫୁଲେଇ ଦେଲା । କେହି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ଈଶ୍ୱର ଓ ସଞ୍ଚିତା ଛଡ଼ା

ଯେ, ତାଙ୍କ ବାପା ଏଇ ପଚାଶ ବର୍ଷ ବୟସରେ ବି ଅଶ୍ଳୀଳ ଚଟି ବହିସବୁ ଲୁଚେଇ ଲୁଚେଇ ପଢ଼ନ୍ତି ଓ ଗୁଣ୍ଡି ରଖିଥା'ନ୍ତି ଜଭୁତ ଚାଳ ସନ୍ଧରେ । ସଞ୍ଚୟିତାର ସେହି ଦିନଠୁ ସବୁ ବିଶ୍ୱାସ ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପରୁ ହଜିଯାଇଛି । ସେଦିନ ବାପାଙ୍କୁ ଦେଖିଥିଲା ନଗ୍ନ ନାରୀମୂର୍ତ୍ତିର ଚିତ୍ର ସାମ୍ନାରେ ଲୋଭିଲା ଆଖିରେ ।

ସେ ଜଣେ, ଏମିତି ଲୋକର ବାପା ହେବାର ଯୋଗ୍ୟତା ହିଁ ନାହିଁ । ସେ କେବେ ସଞ୍ଚୟିତାର ବାହାଘର କଥା ଭାବିବେନି । ଗାଁରେ ଚାଷ କରୁଥିବା ବଡ଼ପୁଅର ଚାକିରି କଥା ଭାବିବେ ନି କି ଦୁଇପଇସା ବେଶୀ ରୋଜଗାର କରି ସୁଖରେ ଚଳିବା କଥା ଚିନ୍ତା କରିବେ ନି । ନିଜର ମନମର୍ଜିରେ ସେ ଘୂରିବୁଲିବେ ଓ ଘରକୁ ଆସି ଖାଇବାକୁ ନ ପାଇଲେ ହାଣ୍ଡି ଭାଙ୍ଗିବେ । ଏମିତି ବାପକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଭକ୍ତି କରିହୁଏ ?

ସେ ଏରୁଣ୍ଡି ବନ୍ଧ ପାଖରେ ଯାଇ ଉହୁଙ୍କି ଦେଖିଲା । ନା, ବାପା ଆସି ନାହାନ୍ତି । ଆସିଥିଲେ ସାଇକେଲଟା ବାହାରେ ଥା'ନ୍ତା । ତେବେ କ'ଣ ମୃଣ୍ମୟ ? ମୃଣ୍ମୟ ତା'ର ମାମୁଁ, ଅଥଚ ଛ'ବର୍ଷରେ ଛୋଟ । ସେ ସଞ୍ଚୟିତାକୁ ଡାକେ ମାଉସୀ । ଅତି ଛୋଟ ପିଲାଟା ।

ସଞ୍ଚୟିତା ପୁଣି ଫେରିଆସିଲା ଚୁଲିଶାଳକୁ । ମୃଣ୍ମୟ ହିଁ ହୋଇଥିବ ବୋଧେ । ମୃଣ୍ମୟ ତ ଆସେ ଖାଲି ନବନୀତା ପାଖକୁ । କେବେକେବେ ଦେଖା କରିଯାଏ ଖାଲି ସଞ୍ଚୟିତାକୁ । ଆଚ୍ଛା, ମୃଣ୍ମୟ ଓ ସଞ୍ଚୟିତାର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ଅଛି କି ? ସେମିତି ସେମିତି ?

ସଞ୍ଚୟିତା ବସି ପଡ଼ିଲା ଚୁଲି ପାଖରେ ଓ ମନକୁ ମନ କହିଲା ମୋର ଆଉ କାହାରି ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । କାହାରି ଉପରେ ନାହିଁ ।

କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ପକେଇ ପୁଣି କହିଲା: ମୋର ମନଟା କି ଛୋଟ । ମୃଣ୍ମୟ ପରା ମାମୁଁ । ରକ୍ତର ସମ୍ପର୍କ । ଛି ଛି ।

ମୃଣ୍ମୟ ପାଖରେ ନବନୀତା ଗୋଟେ ଅନୁଭୂତି । ଏମିତି ଏକ ଏକ ଅନୁଭୂତି, ପ୍ରେମ ଶବ୍ଦରେ ଯାହାକୁ ଠିକ୍ ବୁଝେଇ ହୁଏନା, ଭଲପାଇବା କହିଲେ ଯାହାର ଦାମ କମିଯାଏ । ଅସଲରେ ନବନୀତାକୁ ନେଇ ତା'ର ଅନୁଭୂତି ଏତେ ମିଠା ଯେ—ଠିକ୍ ଯେମିତି ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ଥାଏ ଫୁଲର ଭିତରେ, ତାରାର ଲୁହରେ, ମୁକ୍ତାରେ । ମୃଣ୍ମୟର ଗମ୍ଭୀରିଆ ଆଖିରେ ଖୋଜୁଛି ନବନୀତା ସବୁ ସମୟରେ । ତା'ର ମୁହଁ ଆଲୁଅ ହେଲେ ମୃଣ୍ମୟର ସକାଳ ସକାଳ ହୁଏ । ନବନୀତାର ଦୁଃଖରେ ତା'ର ରାତି ।

ଏଇ ଯେ ନବନୀତା ଥିଲା ସୁନ୍ଦର ଯୋଡ଼ହୋଇ ବସିଛି ଏଇ ଭଙ୍ଗାଘରେ, ଉପରେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଆଲୁଅରେ ବି ଉଆସ କରୁଛି ସ୍ୱର୍ଗଟେ, ସ୍ୱଳରୁ ଛୁଣ୍ଡା ପଣତ କାନିରୁ ଦେଖାଯାଉନା କିଛି ବିଧବା ଜନ୍ମ—ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟର ମନେ ହେଲା ପୃଥିବୀର ସବୁ ସୁଖ ଏଠି ଅଛି, ଏଠି—ଏଇଠି ।

ସେ ଭୁଲିଗଲେ ଯେ ପାଖରେ ପରମିତା ଶୋଇଛି, ଯେ କୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆଖି ମେଲି ଦେଇପାରେ । ଭୁଲିଗଲେ ଯେ କବାଟଟା ଦରଆଉଜା ଅଛି ଓ ଆରଘରେ କାଉଁରୀ ଥାଳ ଠୁଂ ଠାଂ କରୁଥିବା ସୁଅସ୍ମିତା ଯେ କୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ପଶି ଅସିପାରେ, ନ ହେଲେ ଭାଇ ଅର୍ଥ ତ ନବନୀତାର ବାପା ବି ପହଞ୍ଚି ଯାଇ ପାରନ୍ତି । ଠିକ୍ ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ନବନୀତାକୁ ଚୁମାଦେବାର ଲୋଭ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲେ ନି ଓ ବସନ୍ତର ପ୍ରଥମ ପ୍ରଥମ ବର୍ଷା ବିନ୍ଦୁ ଭଳି ସୁଅରେ ଟଳମଳ ହୋଇ ଝଙ୍କି ପଡ଼ିଲା ବେଳେ ଚମକି ଉଠିଲା କି ନବନୀତା ? ପୁଛିଲେ ଓ କହିଲା ମାମୁଁ ଆଜି ମନଟା ଭଲନାହିଁ ମାମୁଁ । ସବୁବେଳେ ମନେ ହେଉଛି—ଏଇଟା ପାପ । ମୁଁ କ'ଣ କରିବ ମାମୁଁ ?

ଏମିତି କଥା ସବୁ ନବନୀତା ପ୍ରାୟ କୁହେ ଓ ପ୍ରତିଥର ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟର ଏସବୁ ଶୁଣିଲେ ମନ ଖରାପ ହୋଇଯାଏ । ଏଥର ବି ମନ ଖରାପ ହୋଇଗଲା ମେଘୁଆ ଆକାଶ ଭଳି । ନବନୀତାର କଥାଗୁଡ଼ାକରେ ଗ୍ଲାନି ତଳେ ବହନ୍ତି ଅନ୍ଧାର । ତା' ଜୀବନର ସବୁ ବ୍ୟର୍ଥତାର ଲତାଗୁଡ଼ାକ କ୍ରମଶଃ ବଢ଼ି ଉଠିଲା ଭଳି ଶକ୍ତ ଓ ମଜବୁତ ।

ନବନୀତା ବୋଧେ ଅନୁମାନ କରିପାରିଲା । କବାଟ ଆଡ଼କୁ ଅନେଇଲା ଡରିଲା ଆଖିରେ, ତାପରେ ଖୁବ୍ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସମୟ ପାଇଁ ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟର କୋଳରେ ମୁଣ୍ଡ ଥୋଇ କହିଲା: ମୁଁ ତୁମକୁ ବହୁତ ଦୁଃଖ ଦେଉଛି । ନୁହଁ ? ମାମୁଁ ?

ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟର ସବୁ ଛୁଣ୍ଡା ଜାଗାରେ ଯେମିତି ସିଲେଇ କରିଦେଲା ନବନୀତାର କଥା ପଦକ । ଖୁବ୍ ଆଦରରେ ତା' ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ବୁଲେଇ ଅଣି ଅନୁଭବ କରିପାରିଲା ବେଳେ ଲବଙ୍ଗ ଦ୍ୱୀପର ବାସ୍ନା, ନବନୀତା ଉଠେଇନେଲା ମୁଣ୍ଡ ଓ କହିଲା: ତମେ କିଆଁ ମୋ ରକ୍ତର ସମ୍ପର୍କ ହେଲ ମାମୁଁ ? କିଆଁ ଆଉ କେହି ହେଲ ନି ?

ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟର ସବୁ ରାଗ ସମାଜ ଓ ଈଶ୍ୱର ପ୍ରତି । ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ପାଇଲେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ମଇଳା କାଗଜ ଭଳି ଛିଣ୍ଡାଇ ଟୁକୁରା ଟୁକୁରା କରିଦେବ ଯେମିତି । କହିଲା: ମୁଁ ତୋର ମା'ର ବଡ଼ବାପା ପୁଅ ଭାଇ ତ, ଦେଖ ଦକ୍ଷିଣରେ ମାମୁଁ ଭାଣିଜାର ବାହାଘର ହୁଏ ।

ନବନୀତ ର ସେଇ ହଁ ନାଁରେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ । ମୃଣ୍ମୟ ସବୁବେଳେ ତା' ଆଡ଼କୁ ଏମିତି ହାତ ବଢ଼େଇ ଦେଉଥିବ ସବୁଜ ସ୍ୱପ୍ନର ଉପତ୍ୟକାକୁ ନେଇଯିବା ପାଇଁ ଓ ଆଗ୍ରହରେ ହାତ ବଢ଼ାଇ ବଢ଼ାଇ ନବନୀତା କୁଣ୍ଠରେ କହିବ, ମୋର ଖୁବ୍ ଭୟ ହୁଏ ମାମୁଁ ।

ଏଥର ବି ସେମିତି । କହିଲା : କିନ୍ତୁ ସେ ସମାଜରେ ଚଳୁଥିଲେ ଚଳୁଥିବ । ଆମ ସମାଜରେ ତ ଚଳେ ନା ।

ମୃଣ୍ମୟର ସ୍ୱରଆଡ଼ ଗୋଟେ ଆକୋଣ ପାଖରେ ଘୁଙ୍ଗୁର ବାନ୍ଧି ଘୁରୁବୁଲୁଛି । ସେ ଶବ୍ଦରେ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ୁଛି ନର୍ତ୍ତକୀ । ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଛି ଦର୍ପଣ । ହାତଠାର ଡାକ ଦେଉଛି କେଉଁ ଏକ ବିଦ୍ରୋହୀ ସନ୍ୟାସୀ । କହିଲା : ମୁଁ ସମାଜ ଫମାଜ ମାନେନା, ନବନୀତା ତମକୁ ଚାହେଁ । ତମକୁ କହୁନି ନୀରୁ, ଆମ ସମ୍ପର୍କ କଥା କହେଇ ମୁଁ ବୋଉଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠି ଦେଇ ସାରିଛି—ସପ୍ତାହକ ଆଗରୁ ।

ମୃଣ୍ମୟ ବସିଥିଲା ତକ୍ତପୋଷ ଉପରେ ଗୋଟେ ପାଦ ତୋଳି, ପାଖରେ ଶୋଇଥିଲା ସରସ୍ୱତୀ, ତା'ର ପିଠି ତଳରେ ଇଂରାଜୀ ବହି ଚାପି ହୋଇଯାଇଛି । ମୃଣ୍ମୟର୍ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ତଳ୍ପାର, ସଇଲାକୁ ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନ କରି ନବନୀତା ନିଜର ଓଠକୁ ରକ୍ତିମ କଲା ଲଜ୍ଜିତ—ଚାପି ଧରିଲା ଓ ଗୁଣ୍ଡାଇଲା ପାଦକୁ । ସେମିତି ଭାବରେ କହିଲା ମୁଁ କେତେ ମେଣ୍ଟାଲ ସଫର୍ କରୁଛି ମାମୁଁ । ସଞ୍ଜୁପା ଏବେଠୁ ସସ୍‌ପେକ୍ଟ କରୁଛି । ଆଇ ଜାଣି ସାରିଲେଣି । ସେ ଯଦି ବାପା ବୋଉଙ୍କୁ କହିଦିଅନ୍ତି ? କହି ଦେବେ ତ ନିଶ୍ଚେ । ଭବିଷ୍ୟତ କଥା ଭାବିଲେ ମୁଁ ଥରିଉଠୁଛି । କ'ଣ ହେବ ଆମର ଭବିଷ୍ୟତ ? ମାମୁଁ କ'ଣ ଅଛି ଭାଗ୍ୟରେ ? ଦୁନିଆଟାଯାକ ମୋତେ ନିନ୍ଦିବେ । କହିବେ ମୁଁ ଖରାପ ହୋଇଯାଇଛି । ଖୁବ୍ ନାକେ ଟିଅ ମୁଁ ।

କେଉଁଠି ହେଲେବି ତ ବାଜୁନି ସିତାର କମ୍ପା ଏସ୍‌ରାଜ । ଅଥଚ ଦୁଃଖର ରାଗିଣୀଟେ ବାରମ୍ବାର କାହିଁକି ମନେ ପକେଇ ଦେଉଛି—ଝଡ଼ ଭଳି ବାଜିଉଠି, ହେମନ୍ତରେ ସନ୍ଧ୍ୟାର ଚଢ଼ୁଚି କଥା ? ମୃଣ୍ମୟ କହିଲା ନୀରୁ, ମୁଁ ତମକୁ ବହୁତ ଦୁଃଖ ଦିଏ, ନୁହେଁ ?

ନବନୀତା ମୁହଁ ଉଠେଇ ଅନେଇଲା ମୃଣ୍ମୟ ଆଡ଼କୁ । ଅଭିମାନଭରା ମୃଣ୍ମୟର ଆଖିରେ ଆଖିରେ ଅଜସ୍ର ଅନୁରାଗରେ ରଙ୍ଗ ଦେଇ ନିଜକୁ ସମ୍ଭାଳି ପାରେନି ନବନୀତା କେବେ । ପାରିଲାନି ଏଥର ବି ଓ ଆଗେଇ ଆସି—ମୃଣ୍ମୟର ଓଠ ଭିତରେ ଲୁଚିଯିବା ପୂର୍ବରୁ କହିଲା : ଯାହାତ ହୋଇଯାଇଛି—ଯାଇଛି । ଏବେ କହିବାର କ'ଣ ଅଛି ଆଉ ? ମାମୁଁ, ତମେ ମୋତେ ବିବାହ କରିବନି ତ ?

ମୃଣ୍ମୟୀ ପୁଣି ଥରେ ହଜିଗଲେ ସୁନ୍ଦର ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ । ଶୀତ ଶେଷର ସେଇ କଅଁଳ ପଡ଼ିଆ ଶିଶିରର ପ୍ରସାଧନରେ ନବନୀତାର ସମଗ୍ର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ହୋଇଯାଇଛି ଯେମିତି । ସେଇ ସକାଳର ସ୍ୱପ୍ନ ଭିତରେ ସେ ଓଦାମାଟିର ଗୀତ ଶୁଣିବାକୁ ଚାହେଁ । ମୃଣ୍ମୟୀ ଜିଭ ଭର୍ତ୍ତି କରିଦେଲା ନବନୀତାର ମୁହଁ ଭିତରକୁ ଓ ତାର ଜିଭ ଚୁଇଁ ଟାଣିନେଲା ସମସ୍ତ ଅମୃତ—ଯେମିତି ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ହିଁ ତା'ର ଅମରତ୍ୱ ଲୋଡ଼ା ହିଁ ଲୋଡ଼ା । ନବନୀତା ସେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଉତ୍ତେଜନାରେ ଥର ଥର ହୋଇ ନୌକାରେ ଦେଲା ପ୍ରଥମ ପାଦ—ଯେଉଁ ନୌକା ତାକୁ ନେଇଯିବ ସବୁଜ ସ୍ୱନର ଉପତ୍ୟକାକୁ ଓ ମୃଣ୍ମୟୀର ମୁହଁ ସାମାରେ ମହମବତୀ ଭଳି ତରଳି ଯାଉ ଯାଉ ଅନୁଭବ କଲା ଶୀତଦିନିଆ ଦ୍ୱିପ୍ରହରର ଖରାର ମସିଣା ଭଳି ଏକ ସୁଖର ରାଜତ୍ୱ ଭିତରେ । ଅନୁଭବ କରୁ କରୁ ଶୁଣିପାରିଲା, ତା' ଓଠରୁ ଓଠ ଅଲଗା କରି ମୃଣ୍ମୟୀ କହୁଛି : ତମର ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରୁକରୁ ମୋର ଦି'ଟା ଆଖି ପଥର ହୋଇଗଲାଣି ନୀତା ।

ଅଥଚ ଆଉ କିଛି କହିବା ପୂର୍ବରୁ ବାପା ଆସୁଚନ୍ତି କହି ଘୁଞ୍ଚିଗଲା ନବନୀତା ଓ କିଛି ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ନ ପାରି କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ ଭଳି ବସି ରହିଲା ମୃଣ୍ମୟୀ । ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ କବାଟ ଠେଲି ପଶିଲେ ସିଏ, ଉତ୍ତର ପଞ୍ଚାଶର ପ୍ରବୀଣ—ସିଏ ହିଁ ନବନୀତାର ବାପା, ମୃଣ୍ମୟୀର ଭଉଣୀ । ନବନୀତାର କାନ ଏତେ ପତଳା କେଜାଣି କେମିତି ଧରିପାରେ ସେ ? ମୃଣ୍ମୟୀ ପାରେନା, ଭାବି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ ।

ନବନୀତା କେମିତି ସହଜ ଭାବରେ ପଚାରିଲା : ତମେ କହୁଚ ଫାରାଡ଼େଜ୍ ଲ' ଅଫ୍ ଇଲେକ୍ଟ୍ରିସିଟିଟା ପରୀକ୍ଷାରେ ଆସିବ ?

ମୃଣ୍ମୟୀ ନଲିପ୍ତ ଭାବରେ କହିଲା : ସିଓର୍ । ତମର ବୋର୍ ଲାଗୁନି ହେଇଚ ?

ସେ ପ୍ରବୀଣଟି, ଅବିନାଶ ଯାଙ୍କର ନାଁ, ନଜର ବି ଦେଲେନି ମୃଣ୍ମୟୀ ଓ ନବନୀତା ଆଡ଼କୁ । କାନ୍ଥରେ ସାଇକେଲକୁ ଆଉଜେଇ ଦେଇ ସେ ଟେବୁଲ ପାଖକୁ ଆଗେଇଗଲେ ଓ ଟେବୁଲର ସବୁ ବହିତକ ଗୋଟେ ଧକ୍କାରେ ଟସେଇ ପକେଇ, ବାହାରିଗଲେ ଏତେ ଶାନ୍ତ ପରିବେଶକୁ ଉତ୍ତେଜନାରେ ଥରଥରେଇ ଦେଇ । ଗଲାବେଳେ କବାଟଟିକୁ ଖୁବ୍ ଜୋର୍‌ରେ ବନ୍ଦ କରି ନ ଥିଲେ ବି ।

ନବନୀତାର ମୁହଁ ମେଘୁଆ ଆକାଶ । ଶ୍ରାବଣର କଳା ମେଘ ତା'ର ଲୁହ ଟଳମଳ ଆଖିରେ । କହିଲା : ବାପା ବି ସନ୍ଦେହ୍‌ପେକ୍ଟ କରୁଛନ୍ତି । ମୋର କ'ଣ ହେବ ମାମୁଁ ? ମୁଁ ବିଷ ଖାଇଦେବି ।

ମୁଣ୍ଡ ଘୃଷ୍ଟି ଗୃପି ଧରିଲା ନବନୀତାର ହାତକୁ । ତା'ର ଅଛ ଅନେକ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି । ସେ ହାତରେ ରହିଛି ଗାଙ୍ଗ'ବାର ମାସ । ସେ ନବନୀତାକୁ ନେଇଯିବ ସବୁଜସ୍ତନର ଉପତ୍ୟକାକୁ, ପାଦରେ ମାଡ଼ି ଦଳି ଚକଟି ସମାଜକୁ ସିଗାରେଟ୍ ଟୁକୁରା ଭଳି ।

ଆଉ ଘରୁ ସମ୍ପର୍କ ଛିଡ଼ା ପଡ଼ିଗଲା କଏ ସେ ? ବାହାରେ, କଏ ପଡ଼ିଗଲା ଗାଁ କ'ଣ ତ ?

ଓଲଟ କାଚଟିରେ ପୋଛିଦେଲା ଆଖି ନବନୀତା । ଜୀବନଟା ଏମିତି ବିଚିତ୍ର । ବିଚିତ୍ର ହିଁ ତ ସବୁ ଅଭିଜ୍ଞତା ।

ଏଇ ଯେ ସେ ବାହାର ଆସିଲେ ଘରୁ ଓ ଏମିତି ନିର୍ଲିପ୍ତ ଖାମଖେୟାଲି ଭାବରେ ଚାଲୁଛନ୍ତି ରାସ୍ତାରେ ଯେ ଯେମିତି କୌଣସି ନା କୌଣସି ବସ୍ ଚାଲୁନି । ଗାଡ଼ିର ଟିଂଟାଂ ଶବ୍ଦ ନାହିଁ, ପିଲାମାନଙ୍କର ହୋହାଲ୍ଲା ଖେଳ ନାହିଁ । ସବୁ ରେଡ଼ିଓ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଛି । ସେ ଏଇଭଳି ନୀରବତା ଭିତରେ ଚାଲି ଚାଲି ଯାଉଛନ୍ତି ଉତ୍ତର ମେରୁରୁ ଦକ୍ଷିଣ ମେରୁକୁ, ପୁଣି ଦକ୍ଷିଣ ମେରୁରୁ ଉତ୍ତର ମେରୁକୁ, ବିଷୁବ ରେଖାର ଠିକଣା ଖୋଜି ଖୋଜି ।

ଜୀଅଁର ଝଲକ ଭଳି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପକ୍ଷୀର ପର ଭଳି କଅଁଳ ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ା ଭଳି ସ୍ନିଗ୍ଧ । ଚାଲୁ ଚାଲୁ କେଉଁ ଏକ ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ସକାଳର ଶ୍ମଶାନ ଘାଟରେ । ଏବେ ଆଖିର ପାଓ୍ୱାର କମ୍ । ଚଷମା ତଳରୁ ବି ଜଗତଟା ଲଚ ଲଚ ଯାଏ । ସେ ଚଷମା ଖୋଲି ରୁମାଲରେ ପୋଛି ନଅନ୍ତି । ଏତେ ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ଦୃଶ୍ୟ ସବୁ କେଉଁଠି ହଜିଗଲା ତ । ପୁଣି ଚଷମା ପିନ୍ଧି ଗୃହଆଡ଼କୁ ଦେଖନ୍ତି । ଗୃହଆଡ଼େ ଜହ୍ନ ଉଠି । ସଫେଦ ବାଧବା କୁହୁଡ଼ି । ଝାପ୍‌ସା ଝାପ୍‌ସା, ତାଙ୍କର ଲଥା ବାହି ବାହି ଟଙ୍କଣି ବଜେଇ ପୃଥିବୀ ଯାଉଛି ଚାଲି ରାମନାମ ସତ୍ୟ ହୈ ଗୀତ ଗାଇ ଗାଇ । ସେ ଏମିତି ଚାଲି ଚାଲୁ ଥକା ହୋଇ ଠିଆହୋଇପଡ଼ନ୍ତି ମଝିରାସ୍ତାରେ, ବେଳେବେଳେ । ତାଙ୍କର ନଦୀରେ ଆଉ ସ୍ରୋତ ନାହିଁ, ନାଆରେ ନଇଁ ନଶା । କ୍ଲାନ୍ତ ରେଟିନାରେ ଝାପ୍‌ସା ଝାପ୍‌ସା, ଉଦାସ୍ୟାସ୍ତ ଏକା ।

ସେ ଗୋଟେ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ନ୍ତି ଓ ପୁଣି ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି । ତାଙ୍କର କଥାମାନେ ନୀରବତା । ଭିଡ଼ ଭିତରେ ବୁଲୁଥିଲେ ଏଆଡ଼େ ସେଆଡ଼େ । କେତେ ଦୃଶ୍ୟ ଆସେ, ଯାଏ, ସେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହିଁ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଭିଡ଼ ଭିତରେ ସେତେବେଳେ ଗଭୀର ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ଭିତରେ ଧାଇଁ ବୁଲୁଥାଏ ତାଙ୍କ ନୀରବତା, ଭାଷାବିହୀନ ସଂଳାପରେ ଲୁହଭରା ବେଦନା ଶବ୍ଦହୀନ ବକ୍ତବ୍ୟରେ ଜଳିପୋଡ଼ି ମରୁଥାଏ ଭିଡ଼ ତଳର ଢେଲା ଚିବ । ସେ ଢେଲାଚିବଟି ତାଙ୍କର ନଜର । ଏମିତି ଚାଲୁଚାଲୁ ସେ ନିଜ ଅଜାଣତରେ

ଘଣ୍ଟା ଦୋକାନରେ ପଶିଯା'ନ୍ତି, ଯେଉଁଠି ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ସମୟ ହଠାତ୍ ଚୁପ୍ ହୋଇ ଠିଆହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି ।

ପୁଣି ଫେରି ଅସନ୍ତି ନିରମ୍ଭାର ରାସ୍ତା ଉପରକୁ ଓ ଘୂରିବୁଲନ୍ତି ସେ ଅବିନାଶ—ସଙ୍ଗୀତା ପଣ୍ଡିତଙ୍କର ବାପା, ଯେମିତି ଘୂରିବୁଲୁଛନ୍ତି ଏଇ ଡିସେମ୍ବରର ଶୀତୁଆ ସନ୍ତର ଜଙ୍ଗଲରେ ଭିଜାଭିଜା । ତାଙ୍କ ଗ୍ରୀବା ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ବୈରାଗୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ସବୁବେଳେ ହାତ ଠାରି ଡାକୁଛି ଓ ସେ ଅଥୟ ହୋଇପଡ଼ୁଛନ୍ତି । ଘରେ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ—ବେକାର ନାତିପୁଅ ସେ ଜାଣନ୍ତି, ଦୁଃଖରେ ସମସ୍ତ ବିତୁଛି ସେମାନଙ୍କର । ବଡ଼ ଝିଅଟିର ଦାମ୍ପତ୍ୟର ସମସ୍ୟା ବଢ଼ିଯାଉଛି । ମଝିଆଟା ନିଜ ମାମୁଁଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଲଟର ପଟର ହେଉଛି । ସେ ସବୁ ଜାଣନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଦେଖି ସୁଦ୍ଧା ନ ଦେଖିଲା ଭଳି ନିସ୍ପୃହ ଭାବରେ ରହିଯା'ନ୍ତି—ତାଙ୍କୁ କିଛି ଭଲ ଲାଗେନା । ନା, ମୋର ସ୍ତ୍ରୀର ସେବା, ନା—ଏଡିକାର ଦୁଇ ସୁନ୍ଦରୀ ଝିଅଙ୍କର ଅଳି, ନା ଗୃହକର୍ମ ନା ଜୀବନ । ତାଙ୍କୁ କିଛି ଭଲ ଲାଗେନା । ସେ ନିର୍ବିକାର ଭାବରେ ଘୂରି ବୁଲନ୍ତି ନୀରବତା ଭିତରେ । ବୁଲି ବୁଲି ଅନେକ ଦୂରକୁ ଚାଲିଯା'ନ୍ତି—ଗଛ ବୃକ୍ଷ ଡେଇଁ, ନଦୀର କନାର ଡେଇଁ, ମଣିଷ ଓ ଭିଡ଼ ଡେଇଁ । ଗୋଟିଏ ବନ୍ଦ ଦୋକାନର ବାରଣ୍ଡାରେ ପଡ଼ିଥିବା ବେଞ୍ଚ ଉପରେ ବୋଇ ବୋଇ ସେ ଚାଲିଯା'ନ୍ତି ନୀରବତାର ରାଜ୍ୟକୁ । ସେଠି ନୀରବତା କି ମଧୁର । କୌଣସି ଦେଖା ନାହିଁ, ଭାଷା ନାହିଁ, ବକ୍ତବ୍ୟ ନାହିଁ; ସଂଳାପ ନାହିଁ, [illegible] ଦୁଃଖ ନାହିଁ, ସୁଖ ନାହିଁ । ସେ ଚୁପଚୁପ ଭାସିବୁଲନ୍ତି ନୀରବତା ଭିତରେ ।

ଜୀବନରୁ ସେ ଆଉ କିଛି ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେମିତି ଜୀବନରୁ ଅଲଗା ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଆଉ ନାହିଁ କୌଣସି ଅନୁଭୂତିବୋଧ । ସେ ସୁଖ ଦୁଃଖ, ଆଶା ଆକାଂକ୍ଷା, ପ୍ରାପ୍ତି ଓ ବ୍ୟର୍ଥତାର ଖଣ୍ଡିଆ ଫୁଲ ଗୋଟେଇ ବୁଲନ୍ତି ପ୍ରତିଟି ସକାଳରେ । ସେ ଘୂରିବୁଲନ୍ତି ଏମିତି ଏମିତି । ସେ ଶୋଇରହନ୍ତି ଏମିତି ଏମିତି । ସେ ଶୋଇ ଶୋଇ ନୀରବତା ଅନୁଭବ କରି ଭାସିଯାନ୍ତି ଏମିତି ଏମିତି । ବେଳେବେଳେ ଫିସ୍‌ଫିସ୍ କରି କହନ୍ତି ଅଇ ଆମ୍ ଏନ୍ ଅବସର୍ଭ ମେନ୍ ଦ ଷ୍ଟ୍ରେଞ୍ଜର ।

ସତେ ଛବିଶି ବର୍ଷର ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ ବନ୍ଧୁରୁ ଓହ୍ଲାଇପଡ଼ି ଯୁବକ ହୋଇଗଲେ । ନସ୍ତାଷ୍ଟ୍ରଟା ପ୍ରାୟ ଫାଙ୍କା । ଟ୍ରେନ୍‌ଆଡ଼େ ଜହ୍ନ ରାତି କୁହୁଡ଼ିର ଧଳା ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧି ଥିରି ଥିରି କଥା କହୁଛି । ସେ ଷ୍ଟେସନ୍ ବାହାରକୁ ଆସିଲେ ଓ ରିକ୍ସା ଖୋଜିଲେ । ତାଙ୍କ ଅଗ ପାଖରେ ଝିଂ ଝାଂ ହୋଇ ଚିଙ୍କି କେତେଗୁଡ଼ିଏ ରିକ୍ସା ଚାଲିଗଲେ ଯୌବନର ଗୀତ ଗାଇ ଗାଇ । ଏଇ ସୁନ୍ଦର ରାତିରେ ସେ ଶୁଣିପାରିଲେ ସ୍ମୃତିର ପଞ୍ଜରେ ଥିବା କେତେ ଏକେଇଶି ବର୍ଷର ଯୁବକଟିର ଜୀବନରେ ଉଡ଼ି ବୁଲୁଥିବା

ନେଖ ଚାଲିଛି ତାଙ୍କ ଉଠିବାର ବେଳ । ଷ୍ଟିର ପେପରର ଶକ୍ତ ଗୁଡ଼ରେ ନେଇ, କବିତା ଭଳି କିଛି ଉଚ୍ଚାରଣ ସେ ଧରି ରଖିଥିଲେ—ଏଇ ସହରରେ ଆଜିକୁ ଷୋଳ ସତର ବର୍ଷ ତଳେ, ଭୁଲି ଯାଇଥିଲେ ତ ।

ସେ ଟାକ୍ସିରେ ବସିଲେ ଓ ସୃଷ୍ଟିଧରର ମେସ୍‌ର ଠିକଣା କହିଲେ । ଏଇ ଏଡ଼ିପେଟ ଗ୍ରୀଷ୍ମର ଗୁଡ଼ ଟଣ ଟଣ କନ୍‌ଷ୍ଟାବାଲୀ ଆମେଇଲେ ସ୍ୟାଣ୍ଡେଲ ମ ର ମାର୍ଚ୍ଚ ହୁଡ଼ିଲେ ହେ ଅନୁଭବ କଲେ ଅଣ୍ଟା । ସେ ଶିହରି ଉଠିଲେ ଓ ତାଙ୍କର ମନେପଡ଼ିଲେ ଏମିତି କେତେ ସନ୍ଧ୍ୟା ସେ ହୋଟେଲ୍‌ରୁ ଖାଇସାରି ତାଙ୍କର ମେସ୍‌କୁ ଫେରୁଥିଲେ ଅଣ୍ଟାରେ ଥରି ଥରି, ଷୋଳ ସତର ବର୍ଷ ତଳେ । ସେ ଖୁବ୍ ଜୋର୍‌ରେ ନିଶ୍ୱାସ ନେଲେ । ଗୁଡ଼ରେ ଭରିଗଲା ପବନ । ପବନରେ ସୁରୁଡ଼ର ଗନ୍ଧ । ସୁରୁଡ଼ରେ ଯୌବନର ଗନ୍ଧ । ଏଇ ସହରରେ ସେ ହଜେଇ ଦେଇଛନ୍ତି କୋଡ଼ିଏ ଏକୋଇଶି ବର୍ଷର ଚନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କୁ । କେଉଁଠି ହଜିଗଲେ ତ । ଏବେ ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ କେମିତି ଅଲଗା ଅଲଗା ଅଟନ୍ତି ସେ କଲେଜ ଗୋଇଂ ପିଲା ସାଙ୍ଗରେ ତ ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ପର୍କ ହିଁ ନାହିଁ ।

ଅଜିର ଚନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କର କ'ଣ ଅଛି ସୁଖ ନାହିଁ ? ସୁଖରେ ନାହିଁ, କେମିତି ଏକଥା କହିବେ ଯେ ? ଦୁଇପାଖରେ ଟ୍ରାଫିକ୍ ଓ ଟଙ୍କା ମଣି ର ମଝିରେ ଧୀର ପାଦରେ ଗୁଳିପିବା, କୌଣସି ଅଡ୍ଡାକୁ ନ ଅନେଇ ମୁହଁ ନ ଉଠେଇ, ବ୍ୟସ୍ତ ହାତଠାରେ ଖୁଲି ରହି, ଅଙ୍ଗନରେ ଧୂଳି, ବାଲି ଅନ୍ଧକାର, ଅରଣ୍ୟ ଜାତି ଏସବୁ ଏ ବୟସରେ ଟିକ୍ ସୁହାଏ ନାହିଁ । ପ୍ରିୟ ପୋଷାକ ଭିତରେ ଅଡ଼ୁଥି ଦେହ ଏବେ ମୁହଁ ପୋଡ଼ି ବଜେଇ ନିଏ । କେମିତି କହିବେ ଯେ ସୁଖରେ ନାହାନ୍ତି ? ତଥାପି, ଏଇ ସହରରେ ଓହ୍ଲେଇ ହଟାତ୍ ମନେହେଲା ତାଙ୍କର ଲୋମକୂପରେ ଭସିଯାଉଛି ଅସଂଖ୍ୟ ଟ୍ରେନ୍ ନେଇ ଚାଲି ଯାଉଥାନ୍ତି ସେ ବି ହୋଇଯାଇ ପୁରୁଣା ଭଳି ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି ଏକା ଏକା, କେଉଁ ବୃଦ୍ଧ ବଟ ବୁଢ଼ା ଭଳି । ପାହାଥର ଦାନ୍ତ ସନ୍ଧିରେ ବନ୍ଧା ଯାଉଥିବା ପଥରଲା ଭଳି ହମେଶା ଯନ୍ତ୍ରଣା ବୋଧର ଦୁଃଖ ଜମା ହେଉଛି ଦେହ ଭିତରେ । ଗୁଡ଼ ଭିତରେ କେଉଁଠି କାନ୍ଦଣା ଝରିପଡ଼ୁଛି । ସେ ଯେମିତି ହଜେଇ ଦେଇଛନ୍ତି କେଉଁ ଏକ ଘଟଣାବହୁଳ ସକାଳ ଓ ତା'ପରର ସବୁ ସମ୍ଭାବନା । ଗୋଟେ ସୁନେଲା ବର୍ଷରେ ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ଖାଁ ଖାଁ ହୋଇଉଠିଲା । ମନେହେଲା ଜୀବନଟା ଏମିତି ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଗଲା । ପରୀକ୍ଷିତ ଲେଖିଛି ଟିକେଟ୍ ଭଳି ଯେ

ଟାକ୍ସିରୁ ଓହ୍ଲେଇଲେ ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ, ଗୋଟେ ଘରର ଦୁଆର ପାଖରେ କବାଟକୁ ଜାବୁଡ଼ି ଧରି ଠିଆହୋଇଛି ପିଲାଟିଏ । ତା' ସାମ୍ନାରେ ରାସ୍ତା ଉପରେ ପିଲାଟିଏ ସାଇକେଲକୁ ଅଟକେଇ ଠିଆ ହୋଇଛି । ଏଇ ଦୃଶ୍ୟଟି ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଅପସରିଗଲା ଓ ସେ ପୁଣି ଫେରି ଭିତରକୁ ଗଲେ । ଅଜିକୁ ଷୋଳ ସତର ବର୍ଷ ତଳେ ଏମିତି

ଅନେକ ସନ୍ଧ୍ୟା ସେ କଟାଇଥିଲେ ଯେ କଣ କଣ ଗୋଟେ ୪୦ର ବର୍ଷ ଝିଅ ସାଙ୍ଗରେ । ଯେବେ କଲେଜର କରିଡରରେ ଗୁଲୁଗୁଲୁ ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ-ଅଙ୍କ ଠିଆହୋଇ ଯାଉଥିଲେ ଓ ତାକୁ ଦେଖିକି ବି ଝିଅଟା ମୁରୁକି ହସିଥିଲା । ଚନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କର ସେତେବେଳେ ମନେହେଉଥିଲା, ସେ ପଦ୍ମବନର ସୁଗନ୍ଧ ଭିତରେ, ମନେହେଉଥିଲା: ସେଇ ସମୟଟା ତାଙ୍କର ସୁସମୟ ।

ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ ଆଉଜି ବସିଲେ ଚକ୍‌ସାରେ । ଜୀବନଟା ଏମିତି ହିଁ । ଏ ସୁଗନ୍ଧ ଫୁଗନ୍ଧର କୌଣସି ମାନେ ହିଁ ହୁଏନା । ମାୟା ମାୟା । କହିଁ କଲେଜ କରିଡର୍‌ର ମୁରୁକି ହସିଥିବା ଝିଅଟି ତ ଥରେ କହିଥିଲା 'ତମ ବିନା ମୁଁ ବଞ୍ଚି ପାରିବି ନି, ଚନ୍ଦ୍ର । ଦେଖିବ ତମକୁ ନ ପାଇଲେ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିପକେଇବି ।

ଅଥଚ କି ସୁନ୍ଦରରେ ସେମାନେ କଟେଇଦେଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରତ୍ୟେକକୁ ନପାଇ ବି । ଜୀବନଟା ଏମିତି । ଏସବୁ ସୁଗନ୍ଧ ଫୁଗନ୍ଧ ମାୟାଫାୟା ମନେହୁଏ ସୁନାର ହରିଣ । ଶୋଷ ଓଠରେ ନେଇ ନଦୀ ପାରିହୁଏ । ଅଥଚ ଶୋଷ ମେଣ୍ଟାଇ ପାରେନା । ହୁଏତ ବେଳେବେଳେ କ୍ଲାନ୍ତ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ, ଏମିତି ଗୁଲଣି ଧାରରେ ସେଇ ଝିଅଟିର କଥା ମନେପଡ଼େ—କିଛିକ୍ଷଣ ସ୍ମୃତିର ଦୁଆର ଖୋଲି ସେ ଅସହାୟ ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି । ଓଠରେ ପଡ଼ିଆସୁଥା ଖେଳିବୁଲେ ଗୋଧୂଳି ସମୟର ପବନ । କିନ୍ତୁ ତା'ପରେ ହିଁ ସମ୍ଭାଳି ନିଅନ୍ତି ନିଜକୁ । କିଏ ଆମ୍ବ ତୋଟାରୁ ଖସିପଡ଼ିଥିବା ଭୁଲି ଫଳର ସ୍ମୃତି ଭଲପାଏ ? ଜୀବନଟା ଏମିତି ହିଁ । ପ୍ରେମ ଫ୍ରେମର କିଛି ମାନେ ହୁଏନା । ଜୀବନରେ ବଞ୍ଚି ରହିବାରେ ଅସଲ ଯା' ଲୋଡ଼ା—ସେ ସବୁ ଟଙ୍କା, ପଇସା, ସମ୍ମାନ ଓ ପ୍ରତିପତ୍ତି । ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ ଆଜିର ଏଇ ବୟସରେ ପହଞ୍ଚି ଏଇ ନିଗୂଢ଼ ବାସ୍ତବ ସତ୍ୟଟିକୁ ଜାଣି-ପାରିଛନ୍ତି । ଯା'ଛଡ଼ା ଆଉସବୁ ମାୟା । ବାକି ରହନ୍ତି ମିଛ ଟେଢ ସଜେଇ ସଜେଇ ।

ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ ପହଞ୍ଚି ଗଲେ ମୃଣ୍ମୟର ମେସ୍‌ରେ । ଗୋଟେ ପିଲା, କୂଅ ପାଖରେ ବସି ଗୁଡ଼ାଖୁ ଘଷୁଥିଲା, ଲୁଙ୍ଗି ପିନ୍ଧି, ଗୁଦର ଘୋଡ଼ିହୋଇ । ସେ ପଚାରି ବୁଝିନେଲେ ମୃଣ୍ମୟର ରୁମ୍ ନମ୍ବର ତା' ପାଖରୁ । ମୃଣ୍ମୟର କୋଠରୀରେ ଦୁଇଟି ଷ୍ଟୋଭିଆ ତକ୍ତପୋଷ ଥିଲା । ତକ୍ତପୋଷ ପାଖରେ ଷ୍ଟୋଭ ଟେବୁଲ ଓ ଚେୟାର । ଦୁ'ଜଣ ପଢ଼ୁଥିଲେ ଦୁ'ଟା ଟେବୁଲ ପାଖରେ । ଖାଲିଥିବା ଚେୟାରଟି ହିଁ ମୃଣ୍ମୟର ଓ ମୃଣ୍ମୟ ନ ଥିଲା । ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ ଜଣକ ପାଖରୁ ଜାଣିନେଲେ—ମୃଣ୍ମୟ ଭଉଣୀଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇଛି ।

ସମୁଦ୍ର କୂଳରେ ଠିଆହେଲେ ଯେମିତି ଢେଉ ଆସି ଛୁଇଁ ଦେଇଯାଏ—ସେମିତି ଛୁଇଁ ଛୁଇଁ ଗଲା ସ୍ମୃତି । କେତେ ଦିନରୁ ସେ ଭୁଲିଥିଲେ ଏମିତି

ଜୀବନକୁ ତ । ଷୋଳ ବର୍ଷ ତଳେ ତାଙ୍କର ନ ଥିଲା ଜମି କିଣିବାର ମୋହ, ଘର ତୋଳିବାର ସ୍ୱପ୍ନ, ଝିଅ ବାହା କରିବା ପାଇଁ ଟଙ୍କା ସଞ୍ଚୟର ଚିନ୍ତା । ବହୁତ ଦିନରୁ ସେ ଭୁଲି ଯାଇଛନ୍ତି ଜେହମ ଖବର ଯୌବନକୁ, ଯେତେବେଳେ ଗୋଟେ ଗ୍ରେଟ୍ ଖଟ, ଟେବୁଲ, ଚେୟାର, ଦ'ଟଙ୍କିଆ ପ୍ୟାଣ୍ଟସାର୍ଟ, ଗୋଟେ ରୁଟିନ୍ ଓ ଧୂପକାଠି କିଛି ସାଙ୍ଗରେ କଲେଜର ଗୋଟେ ପଞ୍ଜାବୀଅର ମୁରୁକି ହସ, ତରଳ ତରଳ ଆଖିରେ ତରତର କରି କହି ପକେଇଥିବା କେତୋଟି କଥା କିମ୍ବା ଚିଠିକୁ ଭରସା କରି ସେ ବଞ୍ଚିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ମୁହଁରେ ସୁଖୀ ସୁଖୀ ପ୍ରେମିକର ଦାଗ ଧରି ସେ ସିଗାରେଟ ଟାଣି ପ୍ରେମିକର ଘରୁ ଫେରୁଥିଲେ—ସେଇ ଜୀବନକୁ କେମିତି ପଛୋଉ ଦେଇଥିଲେ ସେଟ !

ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ ଭାବିଲେ ଓ ଟେବୁଲ ଉପରୁ ଖୋଲିଲା ବେଳକୁ ସିଗାରେଟ୍ ପ୍ୟାକେଟ୍ଟିଏ । ପ୍ୟାକେଟରେ ମୋଟେ ସିଗାରେଟ ଥିଲା ଓ ଉପର ଭିତରେ ଅଶ୍ଳୀଳ ବହିଟିଏ । ମୃଣ୍ମୟ ସିଗାରେଟ ପିଏ ? ଏସବୁ ପଢେ ? ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ଧକ୍କା ଖାଇଥିଲେ ସେ । କିନ୍ତୁ ସମ୍ଭାଳି ନେଲେ । ସେ ବି ତ ଦିନେ ଏଇ ବୟସରେ ସିଗାରେଟ ଧରିଥିଲେ, ସେ ବି ତ ଦିନେ ଏଇ ବୟସରେ ଏମିତି ଚଟି ବହି କିଣି ଲୁଚେଇକିନାରେ ଥରେ ଦୁଇଥର ଭସେଇଦେଇଥିଲେ ନିଜର ବୋଇତ ଲବଙ୍ଗ ଦ୍ୱୀପକୁ । ଅଜି ମୃଣ୍ମୟକୁ ଦେଖି ସେଇ ବୋଇତର ସବାରି ଭାବରେ, ଚମକୁଛନ୍ତି କିଆଁ ସେ— ? କାହିଁ, ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ ତ ବାଟ ଭୁଲି ଅବାଟରେ ହେଇଯାଇ ନାହାନ୍ତି । ଏମିତି ତ ହୁଏ । ବୟସର ଦୋଷ । ଦୋଷ କି ?

ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ ଉଠି ଠିଆହେଲେ ।

ଦ୍ୱାରରେ ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ ଭେଟିଲେ ମୃଣ୍ମୟକୁ । ମୃଣ୍ମୟ ଦେଖିଲା ଓ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲା ଓ ନଇଁପଡି ପ୍ରଣାମ କଲା ଓ ପଚାରିଲା : ତମେ କେତେବେଳେ ଆସିଲ ? ତମେ ତ ଖାଇ ନ ଥିବ । ଆମ ମେସ୍‌ରେ ମିଲ୍ ପଡିସାରିଛି । ଆସ ହୋଟେଲରେ ଖାଇନେବା ।

ହୋଟେଲକୁ ଯିବା ରାସ୍ତାରେ ସେଇ ଅକାଂକ୍ଷିତ ପ୍ରଶ୍ନଟି ପଚାରି ପକେଇଲେ ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ । କହିଲେ : ମୁଁ ମା'ଙ୍କ ପାଖରୁ ଆସୁଚି । ତୁ ମା'ଙ୍କୁ କ'ଣ ଲେଖିଚୁ ?

ଜହ୍ନ ଲୁଚିଯାଇଚି ମେଘ ଭିତରେ । କୁହୁଡିଆ ଅନ୍ଧାରରେ ସେ ଦେଖି ପାରିଲେନି ମୃଣ୍ମୟର ମୁହଁ । ତା'ର ମୁହଁର ଇମ୍ପ୍ରେସନଟା କେମିତି ଏବେ ଯେ ? ମୃଣ୍ମୟ ଓଲଟି ପଚାରିଲା : କ'ଣ ଲେଖିଚି ?

: ତୁ ନବନୀତାକୁ ବାହା ହେବାକୁ ଚାହୁଁ ?

ଏଥର ଲାଇଟ୍‌ପୋଷ୍ଟ ପାଖକୁ ସେମାନେ ଆସିଯାଇଥିଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ ଅନେଇଲେ ମୃଣ୍ମୟ ଆଡ଼କୁ । ତା'ର ମୁହଁରେ ଅଦ୍ଭୁତ ହସଟେ ଲାଗିରହିଚ । ହସ ? ନା—ମଣିଷର ପ୍ରକୃତ ଅନୁଭୂତିର ଇମ୍‌ପ୍ରେଶନ ହିଁ ମୁହଁରେ ପଡ଼େନା ? ମୃଣ୍ମୟ କହିଲା : ଲେଖିଚି ।

ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ ଚୁପ୍ ହୋଇଗଲେ । ଶତସହସ୍ର ଆକ୍ରୋଶ କହୁଛନ୍ତି ଖେଳୁଛି ତାଙ୍କ ଦେହରେ । ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲେ : ନନ୍ଦିନୀ ତୋର ଭଉଣୀ ।

ମୃଣ୍ମୟ ସେମିତି ହିଁ ଉତ୍ତର ଦେଲା : ହେଲା ବା ।

: ରକ୍ତର ସମ୍ପର୍କ ।

ମୃଣ୍ମୟ ସେମିତି ହିଁ ଉତ୍ତର ଦେଲା : ହେଲା ବା ।

: ଏଇଟା ପାପ ।

ସେ ସେମିତି ହିଁ ଉତ୍ତରଦେଲା : ହେଲା ବା ।

ଏଇ ପାପବୋଧ ତୋତେ ବ୍ୟସ୍ତ କରିବ ନା ଭବିଷ୍ୟତରେ ? ନନ୍ଦିନୀକୁ ବ୍ୟସ୍ତ କରିବ ନ ? ଭବିଷ୍ୟତରେ ତମେ ଦିହେଁ ହିଁ ଭାବିବନି କି ଯେ ତମେ ଭୁଲ କରିଛ ବୋଲି ? ସେତେବେଳେ କ'ଣ କରିବ ?

ମୃଣ୍ମୟ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସ୍ୱରରେ କହିଲା : ସେତେବେଳେ ଯା' ଭଲ ଭାବିବା କରିବା ।

ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ ଚୁପ । ମନ ଭିତରେ ଅସହାୟର ନିର୍ଜନତା । ସବୁ ପ୍ରଶ୍ନ, ସବୁ ଯୁକ୍ତି ଭାସିଗଲା ଯେମିତି ମୃଣ୍ମୟର ପିଲାଳିଆ ଉତ୍ତରର ଲୁଣିଆ ଢେଉରେ । କିଛିକ୍ଷଣ ଚୁପ ରହି ପଚାରିଲେ : ସମାଜ ? ସମାଜ ମାନିବ କେବେ ?

ମୃଣ୍ମୟର ପାଖରୁ ଯେଉଁ ଉତ୍ତରଟି ପାଇବେ ବୋଲି ସେ ଜାଣିଥିଲେ, ପାଇଲେ । ମୃଣ୍ମୟ କହିଲା : ସମାଜ ଫମାଜ ମୁଁ ମାନେ ନା ।

ଏଥର ଶିମିଳି ତୁଳାର ସାଗ ଫାଟିପଡ଼ି ବର୍ଷି ହୋଇଗଲା : ତୁ ନ ମାନିଲେ ସମାଜ ମାନିବ ?

ମୃଣ୍ମୟ ଏଥର ମୁହଁ ଉଠାଇ କହିଲା, ଦୃଢ଼ାଶକ୍ତ ହୋଇ : ସମାଜ ମୋର କ'ଣ କରିବ ?

ଭବିଷ୍ୟତରେ ତୋର ପୁଅଝିଅଙ୍କର କେଉଁଠି ବାହାଦେବୁ ଭାବି ଦେଖିଛୁ ? ସେମାନେ ଶେଷରେ ତୋତେ ହିଁ ନିନ୍ଦିବେ ।

ମୃଣ୍ମୟର ମୁହଁରେ ଯେମିତ ହସଟିଏ ଲାଗି ରହିଛି । ହସ କି ? କେଜାଣି ।
କହିଲ : ନଥିଲେ ବା । ନାହିଁ ।

ରକ୍ତର ସମ୍ପର୍କରେ ବାହାଘର ହେଲେ ପୁଅଝିଅମାନେ ରୋଗିଣା ହେବେ ।

: ହେଲେ ହେବେ ।

ଏଥର କ୍ଲାନ୍ତ ହୋଇ ଶେଷ ଅସ୍ତ୍ର ଛାଡ଼ିଲେ ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ । କହିଲେ : ତୁ ତେବେ ଜାଣିଶୁଣି ଆତ୍ମଘାତୀ ହେବାକୁ ବସିଛୁ ।

ମୃଣ୍ମୟ ଉତ୍ତରଦେଲେ : ହେଲେ ହେଲ ବା ।

ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ କହିଲେ ? ପସ୍ତେଇବୁ ଜୀବନରେ ।

ଜହ୍ନ ପୁଣି ମେଘ ପଛରେ । ଅନ୍ଧାରୁଆ କୁହୁଡ଼ି ଉପରେ ଭୁଲିରହି ମୃଣ୍ମୟ କହିଲ କଏ ପସ୍ତେଇନ ଜୀବନରେ ? କଏ ? କୁହ ତ ? ଜୀବନଟା ତ ଅର୍ଥହୀନ ଅର୍ଥହୀନ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ଏତେ କହୁଚନ୍ତି । ଜୀବନରୁ କେହି କଛି ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଯିଏ ଯା' ପାଏ ସେ ସବୁ ତା'ପାଖରେ ମୂଲ୍ୟହୀନ । ବଞ୍ଚିରହି କେହି ମନୁମେଣ୍ଟ ହୋଇ-ଯାଏ ନା କେବେ । ତମେ କୁହ, ତମ ଜୀବନରେ ତମେ ସବୁ ପାଇଛ ? ଜୀବନଟା ତମ ପାଖରେ ଅର୍ଥହୀନ ନୁହଁ ? ତେବେ କିଆଁ ଏତେ ହିସାବ ନିକାଶ ? ତେବେ କିଆଁ ଏତେ ଭବିଷ୍ୟତର ଚିନ୍ତା ?

ଚନ୍ଦ୍ରନାଥର ମନେହେଲା, ପାଖରେ ଚାଲୁଥିବା ମୃଣ୍ମୟର ଗଳା ଯେମିତି ଭାସି ଆସୁଛି ବହୁତ ଦୂରରୁ । ମୃଣ୍ମୟ ଯେମିତି ବହୁତ ଦୂରେଇ ଯାଉଛି ତାଙ୍କ ପାଖରୁ । ବହୁତ ବହୁତ ବହୁତ ଦୂରକୁ । ସେ ହାତ ବଢ଼େଇଲେ । ମୃଣ୍ମୟ କାହିଁ ? କେଉଁଠି ହେ ?

ରାତି ଅଧରେ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲେ ଚନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କର । ଛଅଫୁଟ ବାଇ ପାଞ୍ଚ ଫୁଟର ଛୋଟିଆ ତକ୍ତପୋଷରେ ମୃଣ୍ମୟ ସାଙ୍ଗରେ ଆଉଜାଷ୍ଟ କରି ଶୋଇଥିଲେ ସେ । ନୂଆଜାଗାରେ ଭଲ ନିଦ ହେଲାନି । ପାଖର ନରମ ପରି ଭଲି ସୁଖ କଛକୁ ଘେରି-ବସିଛି ଆଜିର ବୟସ । ଏତେ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ଜାଗାରେ ଶୋଇ ପାରୁନାହାନ୍ତି ।

ସେ ବାହାରକୁ ଆସିଲେ । ଆକାଶର ନୀଳ ଟେବୁଲରେ ଜହ୍ନ ଗୋଟେ ପେପର ୱେଟ ପଥର । ଶୀତୁଆ ରାତି ଫିସ୍ ଫିସ କରି କାନ୍ଦି ଉଠୁଛି । ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ ଅନୁଭବ କଲେ ତାଙ୍କ ଛାତି ଭିତରେ କେଉଁଠି କାନ୍ଦଣା ଝରିପଡ଼ୁଛି । କି କାନ୍ଦଣା ସେ ? ଅସହାୟତା ?

ହୋଟେଲରୁ ଖାଇ ଫେରିଲାବେଳେ ମୃଣ୍ମୟ ପଚାରିଥିଲା—ମୀତା'ମାନଙ୍କର ଘରକୁ ଯିବେ କି ନାହିଁ ବୋଲି । ସେ ଟାଳି ଦେଇଥିଲେ ସକାଳେ ଯିବେ କହି ।

ସନ୍ତୁ ଓ ମୀତା କେତେ ବଡ଼ ହୋଇଯାଇଥିବେ ଯେ ? ଷୋଳ ସତର ବର୍ଷ ତଳେ ସେ ଦେଖିଥିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରେଟିଆ ଗ୍ରେଟିଆ ପିଲା ଭାବରେ । ମୀତା ତ ଗଣ୍ଡିଟିଏ ପିନ୍ଧି ଲଙ୍ଗଳା ହୋଇ ବୁଲୁଥିଲା । କେତେ ବଡ଼ ହୋଇଗଲାଣି କେଜାଣି ।

ସେଇ ଜାହ୍ନ ରାତିରେ ମୃଣ୍ମୟର ମେମ୍ ସମା କୁଅମୂଳରେ ଠିଆ ହୋଇ ସେ ଦୂରେଇଗଲେ ଅତୀତ ଅଡ଼କୁ ଶୁଣ୍ଣ ଶୁଣ୍ଣ ଗେଟେ ନ ହଙ୍ଗ ଟ୍ରେନର ଗ୍ଲାନିଅପ ହ୍ୱିସିଲ । ଛିଣ୍ଡା ଛିଣ୍ଡା ସ୍ମୃତିର ଟୁକୁରାସବୁ ଘରକଣିଆ ଭଳି ମନର ଘର ଭିତରକୁ ଆସି ପୁଣି ଫୁର କରି ଉଡ଼ିଗଲେ । ପୁଣି ଆସିଲେ ପୁଣି ଗଲେ । ତାଙ୍କର ମନେ-ପଡ଼ିଲା କଲେଜ କରିଡ଼ରର ସେଇ ଝିଅଟି କଥା । କେତେ ଅପାରୁଣା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ରହିଯାଇଛି ତା ଛାତି ଭିତରେ । ଏସବୁ ଏମିତି ରହିଥିବ ସବୁଦିନ ପାଇଁ ଅପାରୁଣା ହୋଇ ? ବେଳେ ବେଳେ ସୁଧନୀ ରାତିରେ ବାହାରି ଆସି ମନ ତଳରୁ ଗୋଧୂଳି ପବନରେ ତାଙ୍କୁ ଅସହାୟ କରି ଦେଇଯିବ ।

ସେ ଫେରିଆସିଲେ ଘର ଭିତରକୁ ଟାଣିଦେଇ ସନ୍ ଇମୋସନ୍ । ପ୍ରେମ ପ୍ରେମ ସବୁ ମାୟା । ବ୍ୟାଜ କୌଣସି ନିଜସ୍ୱ ବ୍ୟଥା ଅଛି କି ? କଲେଜ କରିଡ଼ରର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିମୟୀ ସେ ଝିଅଟିକୁ ପାଇ ସେ ଆଉ କ'ଣ ବେଶୀ ସୁଖରେ ରୁହନ୍ତେ ଯେ ? ସେ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ହେଲେ ଓ ସ୍ମୃତିକୁ ଟାଣି ଫିଙ୍ଗିଦେଲେ । ସ୍ମୃତି ତ ସୀସା ଭଳି, ଖାଲି ଛାତି ଭାରି କରି ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଅସ୍ଥିର କରିବ ।

କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ ମୃଣ୍ମୟକୁ ଦେଖି ଥମକିଲେ । ତା'ର କଦୁଆ ମୁହଁରେ ସେଇ ଅଦ୍ଭୁତ ହସଟିକିକ ଲାଖି ରହିଛି, ଯେଉଁଟା ଦେଖିଥିଲେ ସେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ, ଲାଇଟପୋଷ୍ଟ ତଳେ । ଏଇ ମୃଣ୍ମୟ ତ ସେଦିନ ବି ଗ୍ରେଟ ପିଲାଟିଏ ଥିଲା—ଅଣ୍ଡି କଅଁଳ ପିଲା । ସମୟ କେତେ ଶୀଘ୍ର ଗଡ଼ିଯାଉଛି—ଏକ୍ସପ୍ରେସ ଟ୍ରେନ ଭଳି ତରତର ହୋଇ ।

ସେ ବସିପଡ଼ିଲେ ମୃଣ୍ମୟ ପାଖରେ । ତା'ର ମୁଣ୍ଡ ଅଉଁସିଦେଲେ । ତାଙ୍କ ଛାତି ଭିତରର ବନ୍ଧ ଭାଙ୍ଗିଲେ । ଅଦ୍ଭୁତ ମମତାର ଝରଣା ଝରୁଛି ମନରୁ । ସେ ଅସହାୟ । ଭୀଷଣ ଅସହାୟ । ମୃଣ୍ମୟ ଯେମିତି ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବାକୁ ଧାଇଁଯାଉଛି ତାଙ୍କ ଆଖି ଆଗରେ ଅଥଚ ସେ ପଥର ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି । ଧାଇଁଯାଇ, ହାତ ବଢ଼େଇ ତାକୁ ଅଟକେଇ ରଖି ପାରୁନାହାନ୍ତି ।

ସେ ମୃଣ୍ମୟର କାନପାଖକୁ ନଇଁପଡ଼ି କହିଲେ : ଜୀବନଟା ବାଉଁଶ ଗଛ ଭଳି ଲମ୍ବା ହୋଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ହାଲୁକା ନୁହେଁ । ତୁ ବି ଦିନେ ବୁଝିବୁରେ, ପ୍ରେମ ପ୍ରେମ ବୋଲି କିଛିନାହିଁ । ଅଥଚ—

ଅଥଚ ? ତା'ପରେ କ'ଣ କୁହାଯାଇପାରେ ? ସେ ଖବର ପାଇଲେ ନାହିଁ । ଏଇ 'ଅଥଚ' ଶବ୍ଦରେ ହିଁ ଯେମିତି ବଞ୍ଚି ରହିବାର ସବୁ ସତ୍ୟ ଲୁଚି ରହିଛି । ସେ ସତ୍ୟକୁ କିଏ ଜାଣେ ? କିଏ ଜାଣିଛି ? କିଏ ?

ଆମ ଗଳ୍ପକୁ ଏଇଠି ବନ୍ଦ ରଖାଯାଇପାରେ, ପାଠକଗଣ ଜୀବନଟା ତ ବଡ଼ ବହୁତ ବଡ଼ । ଗୋଟିଏ ଗାଳ୍ପିକ କେତେ ଆଉ ଧାଇଁପାରିବ ଜୀବନ ପଛେ ପଛେ ? କେଉଁଠି ନା କେଉଁଠି ତ ଅଟକିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କାଲି ସକାଳ ହେଲେ ହୁଏତ ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ ଯିବେ ନୀତାମାନଙ୍କ ଘରକୁ । ନୀତା ହୁଏତ ଆସି ପ୍ରଣାମ କରିବ । ସଞ୍ଚୟିତା ହୁଏତ ଟାଇପ ଶିଖି ଫେରୁଥିବ । କହିବ : ମାମୁଁ, ଦି'ପହରରେ ଭାତ ଖାଇକି ଯିବ । ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ ହୁଏତ ମନା କରିବେ । ନବନୀତା ହୁଏତ କହିବ : ମାମୁଁ ଆମକୁ ଭୁଲିଗଲେଣି । ମାମୁଁ ବଡ଼ ଲୋକ ।

ହୁଏତ— ।

ଏମିତି ଜୀବନ ବଢ଼ିବ, ସମସ୍ୟା ବଢ଼ିବ । କିନ୍ତୁ ଏ ତ ଜୀବ । ଜୀବନ ତ ଧରାବନ୍ଧା ଫର୍ମୁଲା ଗପ ନୁହଁ ଯେ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିଚ୍ଛେଦ ଆଡ଼କୁ ଆଗେଇ ଯାଇ କ୍ଲାଇମେକ୍ସରେ ପହଞ୍ଚି ଅଟକି ଯିବ ? ଜୀବନର କୌଣସି କ୍ଲାଇମେକ୍ସ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଏଇଠି ହିଁ ଆମେ ଅଟକିଗଲେ, ବନ୍ଧୁଗଣ ଆପଣଙ୍କର କିଛି ଆପତ୍ତି ଅଛି କି ?

ଆମେ ଜାଣୁ, ସଞ୍ଚୟିତା ଅବିନାଶଙ୍କର, ଅବିନାଶ ନବନୀତାର, ନବନୀତା ମୃଣ୍ମୟର, ମୃଣ୍ମୟ ଚନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କର ଘରର ବାହାରେ ଠିଆହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ପରସ୍ପରର ଘରର ଦୁଆର ବାହାରେ ଅଟକି ଯାଇଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟର ଘର ଭିତରକୁ ପଶିବାକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାରାଜ । ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜ ଜାଗାରେ ଠିକ୍ ବୋଲି ଭାବୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଏମିତି ଠିଆହୋଇ ରହିଥିବେ ନିଜ ନିଜ ଜାଗାରେ, ପରସ୍ପରର ଘର ବାହାରେ, ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି । କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖ କରିବାର କିଛି ନାହିଁ, ଭାଇମାନେ, ଜୀବନଟା ହିଁ ଏମିତି । ଏମିତି ବିଚିତ୍ର । ଏମିତି ବିଚିତ୍ର ଜୀବନ ଗଢ଼ିଆସିଛି ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି । ଜୀବନର ସବୁ ସ୍ଥିତିଶୀଳତା ଅନାକ୍ରମଣୀୟ । ପ୍ରଶ୍ନାତୀତ । ପରସ୍ପରର ଘରର ଏରୁଣ୍ଡି ବନ୍ଦ ବାହାରେ ଠିଆହୋଇ ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ମଣିଷ ବଞ୍ଚିଆସିଛି । ବଞ୍ଚି ରହିବ । ଶା । ନ୍ତି । ଶେ ।

କାନ୍ଦୁରୀ

ଶ୍ରୀ ଦାଶ ବେନହୁର

ବୋଧହୁଏ ସେ ଜନ୍ମହେବା ପରଠାରୁ ବୋଉର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କୋହଲା ଜୀବନଟିରେ ବାରମ୍ବାର ଗଣ୍ଠି ପଡ଼ି ଆସିଲା । ନିଜସ୍ୱ ସମସ୍ତ ସମୟ ବୋଉର ଅନ୍ୟଗତ ହେଲା । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା । ଖୋଲା ଫୁଲଫାଙ୍କିଆ ମାଆ ମନଟି ତା'ର ଏକ ବିଶେଷଭାବେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବାଧ୍ୟ ଅଭ୍ୟାସରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇଗଲା । ମାଆ ହେଲା ପରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାରୀର ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ସନ୍ତାନଗତ ହୁଏ । ତଥାପି ତା' ଭିତରେ ବି ଟିକେ କୋହଲାଭାବ ଥାଏ, ଟିକେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଥାଏ । କିନ୍ତୁ କାନ୍ଦୁରୀର ଜନ୍ମ, ବୋଉର ସେଇ ସ୍ୱାଧୀନତା ଟିକକ ମଧ୍ୟ ଛଡ଼େଇନେଲା ।

ଅଭ୍ୟାସଗତ ତତ୍ପରତା ନେଇ ବୋଉ ମୋର ରାତି ପାହାନ୍ତାରୁ ଉଠିପଡ଼େ । କି ବର୍ଷା, କି ଶୀତ; ସବୁ ସମୟରେ ତା'ର ସେଇ ରାତିପାହାନ୍ତା । ତତ୍ପର ଦେହଟିରୁ ନିଦ ଝାଡ଼ିଦେଇ, ସେଇ ଅସହଜ ତନ୍ଦ୍ରିଳ ସମୟଟିରେ ସେ ଶେଯରୁ ଉଠିଯାଏ । ମୋତେ ଚିଡ଼ମାଡ଼େ ତା'ର ଏଇ ଜବରଦସ୍ତ ଅଭ୍ୟାସଟି ପାଇଁ । ଶୋଇବାର ସେଇ ସକାଳୁଆ ରାଜକୀୟ ମୁହୂର୍ତ୍ତଟିକୁ ନଷ୍ଟକରିଦେବାରେ ସେ ଯେ କି ଆନନ୍ଦ ପାଏ, ମୁଁ ବୁଝି-ପାରେନା । କିନ୍ତୁ ବ୍ରତକଲାଭଳି ବୋଉ ସେଇ ନିଦଗୁଡ଼ା ସମୟଟାରେ ହିଁ ଉଠେ । ଏଇ ଉଠିବାର ଅଭ୍ୟାସ ବୋଧେ କାନ୍ଦୁଣୀ ବୋଉକୁ ଶିଖେଇଥିଲା । ବାଧ୍ୟ କରିଥିଲା । ତେଣୁ ଅପତ୍ୟତାର ବାଧ୍ୟତାରେ ବୋଉ ଉଠିପଡୁଥିଲା ବୋଲି ମୁଁ ନିଜକୁ ନିଜେ ସଫେଇ ଦଉଥିଲି । କିନ୍ତୁ ସେଇ ବାଧ୍ୟତାଟିକୁ ବୋଉ ନିଜେ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା ଖାସ୍ କାନ୍ଦୁଣୀ ପାଇଁ । ଏଇମିତି ପ୍ରତିଦିନର ପ୍ରଥମ ଜୀବନ, ବୋଉ କାନ୍ଦୁଣୀ ପାଇଁ କିଛି ନିଦର ନୈବେଦ୍ୟରେ ଆରମ୍ଭ କରୁଥିଲା ।

ଶେଯରୁ ଉଠିପଡ଼ି ବୋଉ ଘରସାରା ବାଣ୍ଟି ହୋଇପଡ଼େ । ଅଗଣାରେ ଗୋବରପାଣି ପକା, ଗୋରୁଙ୍କ ପାଇଁ ଆହାର ଉଷୁଆଁ, ବାସନ ମଜା, ଧୁଆଁଘର ଲିପା ଆଦି ସବୁକାମରେ ସେ ଯେମିତି ଗୋଟିକପରେ ଗୋଟିଏ ପାହାଚ ଓହ୍ଲେଇ ଯାଏ । ତା'ର ନିଜର ଦାନ୍ତ ଘଷିବା, ଝାଡ଼ାଯିବା ଓ ଗାଧୋଇବାରେ ଯେ କିଛି ସମୟ ଖର୍ଚ୍ଚ ହୁଏ, ସେକଥା ମୁଁ ଅନୁମାନ କରିପାରେନା ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କର ସେଇ କାମଗୁଡ଼ାକ ପାଇଁ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଥିବା ନିଜପଣିଆଁଟା ତା'ପାଖରେ କେମିତି ନଥାଏ କେଜାଣି ?

ବୋଉର ଏଇ ପାହାଚ ପରେ ପାହାଚ ତରତର କାମରେ ମଧ୍ୟ ତା'ର କାନଟି କାନ୍ଦୁଣୀ ପାଖରେ ଲାଗି ରହିଥାଏ । କାଳେ କାନ୍ଦୁଣୀ ଉଠିପଡ଼ିବ ? କାମ ପରେ କାମକୁ ବାଣ୍ଟି ହୋଇଯିବାର ଘରଣୀପଣିଆଁ ବୋଉର କାନ୍ଦୁଣୀ ପ୍ରତି ଦୃଢ଼ ସଚେତନତାର ଅଧୀନ ହୋଇଯାଇଥିଲା ଯେମିତି । କାନ୍ଦୁଣୀ କାଳେ ଶେଯରୁ ଉଠି ପଡ଼ିବ, ତେଣୁ ବୋଉ, ଅନେକ ଆଗରୁ ଶେଯରୁ ଉଠିପଡ଼ି କାନ୍ଦୁଣୀର ସେବାପାଇଁ ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଦେଇଥାଏ ।

ମୁଁ ସବୁ ଦିନ ଶେଯରୁ ଉଠିଲାବେଳକୁ, ଶୋଇବା ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ ସତେଜ ତତ୍ପର ବୋଉଟିକୁ ଦେଖିଥାଏ, ସେଇ ବୋଉଟିକୁ ପୁଣି ଦେଖେ । ଦିନ ଦିନ ଧରି, ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ସେଇ ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟାକୁ ।

ଘରର ଏବଂ ବାହାରର ଧାରାବାହିକ କାମଗୁଡ଼ିକ ସରିଯିବାରେ, ବୋଉ କାନ୍ଦୁଣୀକୁ ଉଠେଇ ଦିଏ । ଦିନେ ଦିନେ ସେ ଗାଧୋଇ ସାରି ଆସୁ ଆସୁ, କାନ୍ଦୁଣୀ ଶେଯ ଉପରେ ଶୋଇ ରଡ଼ି କରିବା ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥାଏ । ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ରଡ଼ି କରିବାପାଇଁ ଚୁକ୍ତିକରି, ବୋଧେ ସେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା । ଛୋଟ ପିଲାମାନଙ୍କର ସରଳ ନିଷ୍ପାପ ହସଟିଏ, କାନ୍ଦୁଣୀ ଓଠରେ ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ପାଇଁ ଝୁଲିଯିବାର ମଧ୍ୟ ମୁଁ କେବେ ଦେଖିନି । ସବୁବେଳେ ତା'ର ସେଇ କାନ୍ଦ । ଉହୁ ଉହୁ ବିକଳ କାନ୍ଦ । କାନ୍ଦର ଭୀଷଣ ନଇବଢ଼ି ଟିଏ ବିସ୍ତାରି ଦେଇ, ସେ ତା'ର ଅଭିଯୋଗ, ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ସ୍ଥିତିକୁ ସବୁବେଳେ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରୁଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ଜେଜେବାପା, ତାର ନାଁ ଦେଇଥିଲେ କାନ୍ଦୁଣୀ । ତା'ର ବୟସ ବଢ଼ିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ଭଲ ନାଁଟିଏ ଦେବା ପାଇଁ କେହି କେବେ ଭାବି ନାହାନ୍ତି । ପ୍ରକୃତରେ ଆବଶ୍ୟକତା ମଧ୍ୟ ପଡ଼ି ନ ଥିଲା । ଛୋଟ ଭଉଣୀ ବା ଛୋଟ ଭାଇକୁ କାଖରେ ଧରି କମ୍ବା ଦେହରେ ଜଡ଼ାଇ ଭାଇପଣିଆର ବୋ'କଟିଏ ତା' ଗାଲରେ ଅଜାଡ଼ି ଦେବାର ବଳବତୀ ଇଚ୍ଛାଟିକୁ, ମୋତେ କାନ୍ଦୁଣୀର ସେଇ ଅସରା ଅସରା କାନ୍ଦର ହାବୁକା ଯୋଗୁଁ ଦୂରେଇ ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ତାକୁ କାଖରେ ଧରିବାର ସାହସ ମୋର ସେଥିପାଇଁ ସବୁବେଳେ ପରାହତ । କାନ୍ଦୁଣୀ ଖାଲି କାନ୍ଦେନି ତ ; ସତେ ଯେମିତି କାନ୍ଦର ଛିନଛତର ଖଣ୍ଡି ଆଖୋବରା ରକ୍ତଛିଟା ପାଖଆଖରେ ବିଞ୍ଚାଡ଼ି ଦିଏ । କାନ୍ଦ ଥିଲା, କାନ୍ଦୁଣୀର ଜନ୍ମଗତ ଅସମ୍ଭବ ରୋଗଟିଏ । ରାମାୟଣର ନାଭିଦୈତ୍ୟ, ତା ମା' ପେଟରେ ଥାଇ ଖାଇବାକୁ ମାଗିଲାପରି, କାନ୍ଦୁଣୀ ବୋଧେ ବୋଉର ପେଟ ଭିତରୁ ରଡ଼ି କରିବା ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିଲା ।

ଘରେ କାନ୍ଦୁଣୀର ଏଇ ଉତୁଆଣି କାନ୍ଦ କେହି ସହିପାରନ୍ତି ନି । ସମସ୍ତେ ଚଡ଼ି ଚଡ଼ି ହୁଅନ୍ତି । ହେଲେ ବୋଉ ସହେ । ବରୁଡ଼ି ତା'ର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଅଣ୍ଟରେ

ଜୀମୂତବାହନଙ୍କୁ ଖୁର୍ମି ଗଲପରେ, କାନ୍ଦୁଣିର କାନ୍ଦ, ନିଶ୍ଚିତଭାବରେ ବୋଉଙ୍କୁ ଖିନଭିନ୍ କରି ପକାଉଥିବ । କିନ୍ତୁ ବୋଉ ନିଷ୍ଫଳ । ସବୁବେଳେ ତା'ର ସେଇ ଅନାଗ୍ରସ୍ତ ମ'ଉଳା ମୁହଁ । ସେଇ ଆହୁରି ସ୍ୱୀକୃତ । ସବୁବେଳେ ସେଇ ପୁରୁଣା ତାଳର ଗୃହ । କିଛି ବିକାର ନାହିଁ । ଆଖି ଡ଼ୋଳାର ଉଃ ଶବ୍ଦଟିଏ ବି ନାହିଁ । କାନ୍ଦୁଣି କାନ୍ଦର ଉଦ୍ଧ ଉଦ୍ଧ ଝାମୁ ଗୃହରେ ବୋଉ ତା'ର ସେଇ ଅପ୍ରତିହତ କାମରେ ସବୁବେଳେ ତତ୍ପର ଥାଏ । କାନ୍ଦୁଣିର କାନ୍ଦ; କାନ୍ଦୁଣିର ବିକଳ ସ୍ଥିତି ଯେମିତି, କିଛି ଘଟଉନି । ସବୁ ଯେମିତି ଶୁଭଙ୍କର ।

କାନ୍ଦୁଣିକୁ ଦୁଇ ବରଷ ହେଲାବେଳକୁ, ଜଣାପଡ଼ିଯାଇଥିଲା ଯେ, ସେ କଥା କହି ପାରିବ ନାହିଁ, ତାଙ୍କୁ କିଛି ଶୁଭୁନି । ପୁଣି କିଛିଦିନ ପରେ ଜଣାପଡ଼ିଲା, ସେ ଚାଲିବାକୁ ବି ଅକ୍ଷମ । ଅଣ୍ଟାଠାରୁ ଉପରକୁ. ଠିକ୍ ଶରୀରର ବୃଦ୍ଧି ହେଉଥିବାବେଳେ, ତା'ର ଗୋଡ଼ ଯୋଡ଼ିକ ସେମିତି ଦୁଇଟା ସଜନା ଛୁଇଁଭଳି ଲମ୍ବି ରହିଥିଲା । ସେଥିରେ ମୋଟେ ମାଂସ ଲାଗୁ ନ ଥିଲା । ସବୁବେଳେ ସେ ମୁଣ୍ଡଟାକୁ ଏପଟ ସେପଟ କରି ଗଡ଼ାଏ । ମୁଣ୍ଡ ଗଡ଼ାଇବା ଓ ଅସମ୍ଭବ ତାଳରେ କାନ୍ଦିବା ଥିଲା, ତା'ର ଦୁଇଟି କାମ । ବାପା ତାକୁ ଦେଖିଲେ, ତାଙ୍କର ମୁହଁ ଶୁଖିଯାଏ । ତାଙ୍କର ବାପପଣିଆର କଳଙ୍କ ଗୃହପଟେ ଅସହାୟତା ଗୁଡ଼େଇ ହୋଇଯାଏ । କାନ୍ଦୁଣିକୁ ଧରିବା ପାଇଁ ସେ କେବେ ହାତ ବଢ଼ାନ୍ତି ନାହିଁ । ତା'ଜନ୍ମ ପରଠାରୁ ବାପାବୋଧେ ତାଙ୍କ ଅଜାଣତରେ ହାରି ଯାଇଥିବାଭଳି, ନିଜ ଭିତରେ ନିଜେ ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । କାନ୍ଦୁଣି ଭଳି ଜନ୍ମ ଅଭାଗିନୀ ଝିଅର ବାପ ହେବାରେ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟରେ, ବାପାଙ୍କ ଜୀବନର ସଫଳତା ନିଶ୍ଚିତଭାବରେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ସେ ଅଥର୍ବ ହୋଇଯାଇଥିଲେ, ଏଇ କାନ୍ଦୁଣିର ଝିଅ ବଡ଼ା'ସରେ ।

ଆମ ଘରେ କାନ୍ଦୁଣିକୁ କେହି ଧରନ୍ତି ନି । ତା'କଥା କେହି ବୁଝନ୍ତି ନି । କେବଳ ବୋଉ ବୁଝେ । ତା'କୁ ଚାରି ବରଷ ହେଲାବେଳକୁ, ବୋଉର କହିବାରେ କାନ୍ଦୁଣି ପାଇଁ ବାପା ଗୋଟିଏ ଝୁଲୁଣି ଚଉକି ତିଆରି କରେଇ ଆଣିଥିଲେ । ଝାଡ଼ା ଯିବା, ଗାଧୋଇବା ଓ ଶୋଇବା ସମୟ ତକ ଛଡ଼ା, କାନ୍ଦୁଣି ଅଣ୍ଟାରେ ଗୋଟିଏ କନାର ପଟି ବାନ୍ଧି ତା'କୁ ସେଇ ଝୁଲୁଣି ଚଉକିଟିରେ ବାନ୍ଧି ଦିଆଯାଇଥାଏ । ସବୁବେଳେ ସେ ସେଇ ଚଉକିଟିରେ ବସି ଏପଟ ସେପଟ ଝୁଲୁଥାଏ । ତା'କୁ ଅସୁବିଧା ଲାଗିଲେ କିମ୍ବା ତାର କିଛି ଦରକାର ହେଲେ; ଯଥା: ଝାଡ଼ାଯିବା, ପରିସ୍ରା କରିବା, ଖାଇବା, ଶୋଇବା ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ, କାନ୍ଦୁଣି କାନ୍ଦର ଅସମ୍ଭବ ଧମକରେ ତା'ର ଆପତ୍ତି ଜଣାଏ । ଯଦି କେହି ନ ଶୁଣନ୍ତି, ତେବେ କାନ୍ଦୁଣି ତାର ହାତ ଦୁଇଟାକୁ କାମୁଡ଼ିକରି, ଲହୁ ଲୁହାଣ କରିଦିଏ । ସମସ୍ତ ସମୟରେ ମୁଣ୍ଡ

ବାଲ ବି ଛିଣ୍ଡାଇ ପକାଏ । ସେଥିପାଇଁ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ବୋଉ, ତା ପାଖେ ପାଖେ ଥାଏ ।

କାଦମ୍ବିନୀର ଆତ୍ମଘାତୀ ପ୍ରବୃତ୍ତିଟାକୁ ସମ୍ଭାଳିବା ପାଇଁ ବୋଉ ଯେଉଁ କଷ୍ଟ ପାଉଥିଲା, ଦେଖିଲେ ମୋ ମନ ଦୁଃଖରେ ଶଫୁଣ୍ଡି ହୋଇଯାଏ । ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି, ବୋଉର ସୁଖଟା କ'ଣ ? ଏତେ କଷ୍ଟରେ ବି, ସେ କାଦମ୍ବିନୀ କାଦମ୍ବିନୀ ହେଉଛି । କାଦମ୍ବିନୀ ଉପରେ ବୋଉ କେବେ ରାଗେନ, ତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆପତ୍ତି କରେନା; ଓଲଟି ନିଜେ କାନ୍ଦେ । ନିଜର ମାତୃତ୍ୱକୁ ନିନ୍ଦା କରେ, ନିଜର ପେଟକୁ ଗାଳିଦିଏ । ବୋଉର ଏ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ମୋତେ ଭୀଷଣ କଷ୍ଟ ଲାଗେ । କାଦମ୍ବିନୀ ଉପରେ ମୋର ଘୃଣାଟା ବଢ଼ି ଯାଏ । ଏ ଚଣ୍ଡାଳୁଣୀଟା ମରି ଯାଆନ୍ତା କି ? ନିଜେତ କାହିଁ କେତେ ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମରୁଛି; ଅନ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ, ମଲା ସମାନ କଷ୍ଟ ଦେଉଛି । ମତେ ଲାଗେ ବୋଉ ତା'ର ସମସ୍ତ ସ୍ନାୟୁ, ସମସ୍ତ ମାତୃତ୍ୱକୁ ନିଗାଡ଼ି ଦେଇ ଗୋଟିଏ ଶବକୁ ଜଗି ବସିଛି । କାଦମ୍ବିନୀର ଏଇ ଜୀଅନ୍ତା ଶବଟିକୁ ।

କାଦମ୍ବିନୀ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟଧିକ ନିଘା ଯୋଗୁଁ, ବୋଉ ଆମମାନଙ୍କ ପାଖରୁ ଦୂରେଇ ଯାଉଥିଲା । ସବୁବେଳେ କାଦମ୍ବିନୀର ସେଇ ଜୀଅନ୍ତା ଶବଟା ବୋଉର ସରଳ ସମଗ୍ରତାକୁ ଆମଠାରୁ ଛଡ଼େଇ ନେଇ, ନିଜେ ପୋଷି ପୋଷି ଆତ୍ମସାତ କରି ଚାଲିଥିଲା । ଆମମାନଙ୍କର ବୋଉ ସମ୍ପର୍କିତ ସବୁଯାକ ବାତ୍ସଲ୍ୟ ସ୍ୱଚ୍ଛତାକୁ ତା'ର କାନ୍ଦର ଲହ ଲହ ଜିଭରେ ଚାଟି ଯାଉଥିଲା । ଏଇଥିପାଇଁ ବେଳେବେଳେ ପ୍ରତିବାଦର ବିଷ, ମୋ ଭିତରେ ଫଣା ଟେକୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପ୍ରତି ଥର ବୋଉ ପାଖେଇ ଆସି, ଗାଲରେ ଚୁମ୍ବା ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ମାରିଦେଲେ ସେ ଫଣା ମଉଳିଯାଏ । ତା' କାନିର ପେଣ୍ଡି ଭିତରେ ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜି ସେଇ ଅଭିମାନିଆ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ଶୋଇଯିବା ପାଇଁ ମନ କଳ କଳ ହୋଇପଡ଼େ ।

କାଦମ୍ବିନୀ ଜନ୍ମହେବା ପରଠାରୁ, ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ବୋଉ ଆମ ଭାଇଭଉଣୀ ମାନଙ୍କଠାରୁ ଟିକିଏ ଦୂରେଇଗଲା । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଅସ୍ଥିରେ, ପଞ୍ଜରାରେ, ମାଂସରେ, ରକ୍ତରେ ଏ କଥାଟି ସବୁ ବେଳେ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲୁ । ଘରର ନିହାତି ଦରକାର କାମଗୁଡ଼ିକ କରି ସାରିବା ପରେ, ସାଧାରଣଭାବେ ଆମମାନଙ୍କ ପାଇଁ ତା'ର ଯେଉଁ ସମୟତକ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାର କଥା, ସେ ସମୟତକ କାଦମ୍ବିନୀ ପାଇଁ ବୋଉ ପୁରା ଖର୍ଚ୍ଚ କରିଦେଉଥିଲା । ବୋଉର ଏ ପକ୍ଷପାତି ଭାବଲା ପାଇଁ ମୁଁ ଅନେକ ଅଭିମାନ କରିଛି, ରୁଷିଛି । ଆହତ ହେବାବେଳେ, ମୁଁ ଅନ୍ଧାରୁଆ କୌଣସି ଏକ ବଖରା ଭିତରେ ପଶିଯାଇ ଆଖିରେ ଲୁହ ଟେଳାଇ, ମନେ ମନେ ବୋଉକୁ ଅନେକ ଗାଳି କରିଛି ।

କହୁଛି : "ଖାଲି ଏକୁଟିଆ ଇଏ ବୋଉ ହେଇଚି । ଆଉ କେହି ଯେମିତି ବୋଉ ହେଇ ନ ହାନ୍ତି ! ଟୁକୁନା ବୋଉ, ଟୁକୁନା ରୁଷିଲେ କେମିତି ଗୋଡ଼ରେ ବସେଇ ଝୁଆଇ ଦିଏ । ଇଆର କନ୍ଦୁ ସବୁବେଳେ କାନ୍ଦୁଛି । ଆମକୁ ଟିକିଏ ପଢ଼ୁଦୁନି ।" ହେଲେ ମନରେ ଯେତେ ରାଗିଲେ ବି, ମୁଁ ବୋଉ ମୁହଁରେ କିଛି କହିପାରେ ନା । ରାଗିବାର କିଛି ସମୟ ତ ହୋଇଗଲେ ମତେ ଲାଗେ ଯେମିତି ମୋର ସବୁ ଭୁଲ୍ । ବୋଉର କିଛି ଦୋଷ ନାହିଁ । ସେ କେବେ ବସି ରହୁନାତ ? ସବୁବେଳେ କିଛି ନା କିଛି କାମରେ ଲାଗିଚି । ଦାଣ୍ଡପଟରୁ ବାଡ଼ିପଟକୁ ଦଉଡ଼ୁଚି । ବୋଉର ଏ ଖଟଣୀ, ମୋ ମନ ଭିତରେ କେମିତି ଏକ ବୁଝିପାରିବାର ବୁଦ୍ଧି ସୃଷ୍ଟି କରିଦିଏ । ଖରାଦିନେ ଦ୍ୱିପହରରେ ସମସ୍ତେ ଶୁଅନ୍ତି । ହେଲେ ବୋଉ ଶୁଏନା । ଶୋଇବାକୁ ସମୟ ପାଏନା । ଏଇମିତି ଅନେକ କଥା । ମୋ ବୟସର ପ୍ରତିଟି ଆଗୁଆ ପାଦର ତାଳସହ ବୋଉର କାନ୍ଦୁରୀ ପ୍ରତି ମମତା ମୋ ନିକଟରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା ।

କନ୍ଦୁ ଭଉଣୀ ହେଲେବି, ତା' ପ୍ରତି ମୋର ମମତା ଜାଗେନି । ମୁଁ ତା'ପାଇଁ ଦୁଃଖ କରିପାରେ ନି । କାହିଁକି ନା କରନ୍ତି ? ଅନ୍ୟ ସାଙ୍ଗସାଥୀମାନଙ୍କ ଘରେ ସେମାନଙ୍କର ବୋଉମାନଙ୍କୁ ଖୁସିଗପ ହେବାର, ବୁଲିବାର, ସିନେମା ଥିଏଟର ଯିବାର ଦେଖିଲାବେଳେ ଘରକୁ ଫେରି ମୁଁ ଦେଖେ କୌଣସି କାମର ଓଜନଟିଏ ପିଠିରେ ପକେଇ ବୋଉ ମୋର ନିଷ୍ଠଳ ମୁହଁରେ ସେମିତି ପାଦ ଓଟାରୁଛି । ବିଶେଷକରି ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ସେ ସେଇ କାନ୍ଦୁଣୀ କାମରେ ଲାଗିଛି । ତା' ଗୁଅ, ମୁତ ଲୁଗାପଟା ସଫା କରିବା, ଖୁଆଇବା, ପିଆଇବା, ଶୁଆଇବା ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି । ସେଥିପାଇଁ ବୟସ ମତେ ବୁଦ୍ଧିଆ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବେଶୀ ବେଶୀ ଦୁଃଖୀ ମଧ୍ୟ କରି ଦେଉଥିଲା ।

ବର୍ଷକରେ ଥରେ ଅଧେ ବାପଘରକୁ ଯିବାପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ ଚାହେଁ । ଶ୍ୱଶୁର ଘର ଆପଣାର ଘର ହେଲେ ବି ବାପଘରକୁ ଛାଡ଼ି ହୁଏନା । ରକ୍ତର ପ୍ରଥମ ସମ୍ପର୍କଟିକୁ ଛିଣ୍ଡାଇ ହୁଏନା । ତେଣୁ ବୋଉ ମଧ୍ୟ ମାମୁଁ ଘରକୁ ପ୍ରତିବର୍ଷ ପ୍ରାୟ ମାସେ ଲେଖାଏଁ ଯାଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ କାନ୍ଦୁଙ୍କର ଜନ୍ମ ପରଠାରୁ ସେ ଆଉ ମାମୁଁ ଘରକୁ ଯାଇ ପାରିଲା ନି । ମାମୁଁ ଘର ସମ୍ପର୍କର ନଚିକେତାଟିକୁ ବୋଉ କାନ୍ଦୁଙ୍କର ଜୀବନଯଜ୍ଞରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଦେଇଥିଲା । ମାମୁଁ ଘରକୁ ଯିବାପାଇଁ ଯେତେବେଳେ ଡାକରା ଆସେ ସେ କହେ "କାନ୍ଦୁକୁ ଛାଡ଼ି କେମିତି ଯିବି ? ତାକୁ ବି ତ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ହବନି ।" ଏଇ କାନ୍ଦୁଣୀ ଯୋଗୁଁ, ବୋଉ ଆଉ କେବେ ମାମୁଁ ଘରକୁ ଯାଇପାରିଲା ନି । ତା'କୁ ଗାଣ୍ଡିକାଠ ପରି ତଳେ ପକାଇ ସେ ପଡ଼ି ରହିଲା ।

ବାପା ବୋଉଙ୍କର ପରସ୍ପର ସମ୍ପର୍କରେ ମଧ୍ୟ କାଦମ୍ବରୀଯୋଗୁଁ ଅନେକ ଝଡ଼ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା । ଏହି ଝଡ଼ରେ କିନ୍ତୁ ବୋଉ କେବେ ହାରିଯାଇନି । ସବୁବେଳେ ବିଘୃଣାପର, ସବଳ ଆନ୍ତରିକଭାବରେ ନିଜର ଶକ୍ତି ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟକୁ ଖଟାଇ ସେ ପ୍ରତିରୋଧ କରିଛି । ପେଙ୍ଗୁଇନ, ବରଫର ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ପଡ଼ିଆ ଉପରେ ନିଜର ପାଦର ଉପରି ଭାଗରେ ଅଣ୍ଡାଟିକୁ ଥାପି, ଉଷୁମ ଦେଇ, ନିଜେ ସକଳ ଅସ୍ତ୍ରା ସହିଲାଭଳି, ବୋଉ ସବୁ ଦୁଃଖକୁ ନିଜ ଭିତରକୁ ଟାଣି ନେଉଥିଲା ।

କାଦମ୍ବରୀର ଖାଦ୍ୟ ଥିଲା କେବଳ କ୍ଷୀର । ସେ ନିଜ ହାତରେ କିଛି ଖାଇ ପାରେନା । ପୁଣି, ତା'ର ପିଲାଦିନର ଅଭ୍ୟାସଯୋଗୁଁ ତା'କୁ କ୍ଷୀର ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କିଛି ଖାଇବାକୁ ଦେଲେ ତା'ର ପେଟ ଫାମ୍ପେ, ବାର ବିକୃତ ବାହାରେ । ତେଣୁ ସବୁବେଳେ ତା'ର ଖାଦ୍ୟ ଥିଲା କେବଳ କ୍ଷୀର । ଆଠ ବରଷର ହେବାବେଳକୁ ସେ ଦିନକରେ ଚାରି ଲିଟର କ୍ଷୀର ପିଇ ଦେଉଥିଲା । ଘରେ ଆମର ଗାଈ ଥାଆନ୍ତି । ତେଣୁ କିଛି ଅସୁବିଧା ହୁଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ ସେଇ ବର୍ଷ ସବୁ ଗାଈଯାକ ପଡ଼ିଆ ହୋଇଗଲେ । ଘରେ ଆଉ କ୍ଷୀର ଦୁହାଁ ହେଲାନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ କ୍ଷୀର କିଣି କାଦମ୍ବରୀକୁ ଦେବାକୁ ହେଲା । ପ୍ରତିଦିନ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଲିଟର କ୍ଷୀର କିଣିବା ଆମର ଦୁର୍ବଳ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ପରିବାର ପକ୍ଷରେ କଷ୍ଟକର ହୋଇପଡ଼ିଲା । ଏଇ କଷ୍ଟଟା ବାପାଙ୍କ ମୁହଁରେ ଦିନେ ଭାଷା ନେଲା । ସେ ବୋଉକୁ କହିଲେ, "କାଦମ୍ବରୀକୁ ଏଥର ଚାଉଳ ପାୟସ କରି ଖୁଆଅ । ଭାତ ଡାଲିରେ ତାକୁ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ କର । ଆଉ କେତେଦିନ ତା'କୁ ଏମିତି ଖାଲି କ୍ଷୀରରେ ଚଳାଇବା । ପୁଣି ଆଜିକାଲି ତ କ୍ଷୀର କେତେ ମହଙ୍ଗା ହେଉଛି । ସବୁବେଳେ କ୍ଷୀର କିଣି କ'ଣ ଖୁଆଇ ହବ ?" ବାପାଙ୍କର ଏଇ କଥାରେ ବୋଉ ସେଦିନ ଖୁବ୍ ଆହତ ହୋଇଥିଲା । କଥା କହୁ କହୁ ସେ କଇଁ କଇଁ ହୋଇ ଅନେକ କାନ୍ଦିଥିଲା । କହିଥିଲା, "ତମର କେତେଆଡ଼େ କେତେ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଛି । ଜନ୍ମରୁ ତ ସେ ହତଭାଗୀ । ଭଲ ଥିଲେ ତା'ପାଇଁ ଜାମାପଟା, ସ୍କୁଲ ଯିବା, ବେଡ଼ାଇବା ଖେଳିବାରେ କେତେ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉ ନ ଥାନ୍ତା ? ସବୁବେଳେ ଖାଲି ପଡ଼ିରହିଛି ବୋଲି ତା' ଖାଇବାଟା ତମକୁ ଦିଶୁଛି । ମୁଁ ଅଲକ୍ଷଣୀ ତ ଏମିତି ତାକୁ ହୀନମାନ୍ୟ କରି ଜନ୍ମ ଦେଇଛି, ତାର ଦୋଷ କଣ ? ତାକୁ ଜନ୍ମ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ମରି ନ ଗଲି ଯାହା । ତମ ଗୋଡ଼ ଧରୁଚି, ଏମିତିଆ କଥା କେବେ ଆଉ କହିବ ନି; ଯାହା ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଚି ପଛେ ହେଉ ।" କେଡ଼େ ଜଟିଳତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଏ ବୋଉର ସମ୍ପର୍କ ! କେଡେ ଆଶ୍ୱାସନାମୟ ସ୍ନେହର ପରିଧି !

ମୁଁ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲି । ବୋଉର ଏ କଥା ସବୁ କାନ୍ଦ ମତେ ଖୁବ୍ ବିକଳ କରି ପକେଇଥିଲା । ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିଥିଲି, ମୋ ଦେହସାରା ରକ୍ତ

ବଦଳରେ ଯେମିତି ଲୁହ ଭରିଯାଉଛି । ବୋଉର ସେଇ ପେଟ ଲୁହରେ ମୁଁ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ଯାଇଥିଲି । ଧନ୍ୟ ମୋର ବୋଉ ! ଧନ୍ୟ ତା'ର ମାଆ ପଣିଆ । ଭଗବାନ କରନ୍ତୁ, ଜନ୍ମେ ଜନ୍ମେ ମତେ ଏଇ ବୋଉ ମିଳୁ । ବିଶେଷକରି, କାନ୍ଦୁଣୀପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଭାଗିନୀ ଝିଅଙ୍କୁ ଏମିତିଆ ବୋଉ ମିଳୁଥାଆନ୍ତୁ । ମୋର ମନେ ପଡ଼ୁଥିଲା, କୋଉଠି ଗୋଟେ ପଢ଼ିଥିଲି, "ଭଗବାନ ସବୁ ଜାଗାରେ ସବୁବେଳେ ଉପସ୍ଥିତ ରହି ପାରିବେ ନ ବୋଲି ଏଇ ବୋଉ ଜାତିଟାକୁ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି ।"

ବୋଉର ସେଇ କଥା ଶୁଣିବା ପରେ, ବାପା ଆଉ ପଦେ କଥା କହି-ନାହାନ୍ତି । କାନ୍ଦୁଣୀର କ୍ଷୀର ପିଇବା ମଧ୍ୟ କେବେ ବନ୍ଦ ହୋଇନାହିଁ ।

କାନ୍ଦୁଣୀର ବୟସ ବଢ଼ିଲା, କିନ୍ତୁ ତା'ର ଆଉ କିଛି ଶାରୀରିକ ଉନ୍ନତି ହେଲା ନା । ବୟସ ତା' ପାଖରେ ହାରି ଯାଇଥିଲା କି, ସେ ବୟସ ପାଖରେ ହାରିଯାଇ ଥିଲା କେଜାଣି ? ହେଲେ ଜୀବନକୁ ଓ ଜୀବନର ସ୍ଥିତିକୁ ସ୍ୱୀକାରଭଳି କରି, ସେ ସେଇ ଝୁଲୁଣି ଚଉକିଟିରେ କେବଳ ଝୁଲି ରହିଲା । ଚଉଦ ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ହେଲେ ମଧ୍ୟ କାନ୍ଦୁଣୀ, ଶୁଖୁଆ ପୋକଖିଆ ଫଳଟିଏ ପରି ସେଇ ଝୁଲୁଣି ଚଉକିଟିରେ ଲାଗି ରହି-ଥିଲା । ଖାଲି ଯାହା ଖଣ୍ଡିଆ ଟାବରା ଜୀବନ୍ତ ସ୍ଥିତିଟିଏ । ସେଇ ସ୍ଥିତି ଆମ ପରିବାରର ଠିକ୍ ମଝି ଯାଗାରେ ଆସ୍ଥାନ ମାଡ଼ି ବସିଥିଲା । ଆମ ପରିବାରର ସ୍ୱତଃ କୋଳାହଳ ଓ ସୁଖଶାନ୍ତି ଭିତରେ କାନ୍ଦୁଣୀ ଦୁଃଖ ଯନ୍ତ୍ରଣାର ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ହାଣ୍ଡିଆ ଘଣ୍ଟିଟିଏ ପିଟି ଚାଲିଥିଲା ବୋଧେ ।

ଠିକ୍ ପନ୍ଦରବର୍ଷ ବେଳକୁ, କାନ୍ଦୁଣୀ ଦେହର ହାଡ଼ସବୁ ମିଳେଇ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲା । ହାଡ଼ ଭିତର ସବୁ ଫମ୍ପା ହୋଇଗଲା । ତା'ର ଦେହଗତ ଶେଷ ହାଡୁଆ ସ୍ଥିତିଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଭଗବାନ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ଦିନ ପରେ ଦିନ ସେ ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇ ଆସିଲା ଗୋଟିଏ ମାଉଁସ ମେଞ୍ଚାକୁ । ସେଇ ବୟସରେ, ଯୌବନର ଜୁଆର ବଦଳରେ ମୃତ୍ୟୁର ବିଭୀଷିକା ତା' ଦେହରେ ଦୋହଲିବାକୁ ଲାଗିଲା । କାନ୍ଦୁଣୀର ଏ ଅବସ୍ଥା ଘରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ମନରେ ଏକ ହତାଶିଆ ବିକଳତା ବୁଣି ଦେଇଥିଲା । ସେ ଦିନକୁ ଦିନ ଘୃଣ୍ୟ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ତା' ମରଣ ପାଇଁ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ମାଗୁଣୀଟିଏ ଯେମିତି ସମସ୍ତଙ୍କ ଅନ୍ତରରେ, ଏକ ଅଜାଣତ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଯାଇ-ଥିଲା । ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବୋଧେ ସମସ୍ତେ କାନ୍ଦୁଣୀ ମୃତ୍ୟୁର ସତ୍ୟଟିକୁ ବାଟ ଚାହିଁ ବସିଥିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ବୋଉ ଏ ସବୁର ବାହାରେ ଥିଲା । ସବୁବେଳେ ବୋଉ ଯେମିତି ଏକ ଅଲୌକିକ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିଲା । ସେ ଭାବୁଥିଲା କାନ୍ଦୁଣୀ ବୋଧେ ଏକ

ସାମୟିକ ଭେଟରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୁଏଁ ଘରେ ସବୁଦିନ ସେ ମୁଣ୍ଡପିଟି ମାଗୁଣି କରେ, ହେ ଭଗବାନ ମୋ କାଦମ୍ବରୀଟିକୁ ଭଲ କରିଦିଅ । ପ୍ରତିଦିନ ଔଷଧ ପାନେ କାଦମ୍ବରୀ ପାଟିରେ ପୂରେଇ ଦେଲାବେଳେ ବୋଉ ମନକୁ ମନ କହେ, ଖାଇଦେ ମୋ ସୁନାଠା ପରୀ, ଭଲ ହୋଇଯିବୁ । ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ କାଦମ୍ବରୀର ମୃତ୍ୟୁକୁ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଭାବେ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବାବେଳେ ବୋଉ କାଦମ୍ବରୀର ଭଲ ହୋଇଯିବାର ସମ୍ଭାବନାକୁ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସର ସହ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିଲା । ତା'ର ଏଇ ଗୋଟିକ ବୋଲି ଝିଅକୁ ମାଆ ହିସାବରେ ଶଙ୍କା ହୁଲହୁଲି ଭିତରେ ବଞ୍ଚାଇରଖିବାର ସମ୍ଭାବନାଟିକୁ ବୋଉ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିଲା ମଧ୍ୟ । ମାଆ ଭାବରେ ସେଇ ବଞ୍ଚାଯିବାଟିକୁ ହିଁ ସେ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିଲା, ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଆଶଙ୍କିତ ବଞ୍ଚାଯିବା ନୁହେଁ ।

ଶାରୀରିକ ସଙ୍କୋଚନ ସତ୍ତ୍ୱେ କାଦମ୍ବରୀର କାନ୍ଦ ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ବରଞ୍ଚ ଆହୁରି ଅଧିକ ଅନ୍ତରଭେଦୀ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଅଧିକ ଅସହ୍ୟ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ଶେଷକୁ କେତେ ଦିନେ ବୋଉ ନିଜକୁ ନିଜେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ପକାଉଥିଲା; "ତୁ ମରେ ନ ଖାଇ ଗ୍ରାନ୍ତବୁନ । ଏମିତି କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ, ମୋ ହାଡ଼କୁ ମାଉଁସ ମଧ୍ୟ ତୁ ଝଡ଼େଇ ଦବୁ । ତୋ ସହ ମୁଁ ମରିଗଲେ ନାହିଁ ପାଇଯାଆନ୍ତି । ଭଗବାନ ମୋ ଡାକ କାହିଁକି ଶୁଣୁ ନାହାନ୍ତି କେଜାଣି ?" ମୁଁ ବୁଝିଥିଲି, ବୋଉର ଏ ବିରକ୍ତି, କେବଳ ତା' ଦେହର, ମନର ନୁହଁ । ମଣିଷ ହିସାବରେ ଏକ ସାମୟିକ ବିରକ୍ତି, କିନ୍ତୁ ମାତୃତ୍ୱର ବିରକ୍ତି ନୁହଁ । କାରଣ ସେଇ ବୋଉ ବି ସମୟ ସମୟରେ କାଦମ୍ବରୀର ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡେଇ ଦେଇ, ଆଖିରେ କଜ୍ଜଳ ଦେଇସାରି କହି ପକାଉଥିଲା, "ମୋ କାଦମ୍ବରୀଟିର ଚାହାଣି ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର ।"

ସେଇ ବର୍ଷ ମୁଁ ଗାଁ ପାଖ ସରକାରୀ କଲେଜରେ ଅଧ୍ୟାପକ ଭାବେ ଯୋଗ ଦେଇଥାଏ । ସକାଳ ସାଢ଼େ ନଅଟାରେ ଘରୁ ଯାଇ ସନ୍ଧ୍ୟା ସାଢ଼େ ପାଞ୍ଚଟାକୁ ଘରକୁ ଫେରେ । ଦିନେ ଏଇମିତି ଫେରୁଚି, ଏଇ ସମୟରେ ବୋଉର ଛାତିଫଟା କାନ୍ଦଣା ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି । ବେକ ଛିଡ଼ିଯାଇ ରକ୍ତ ପିଚ୍ ପିଚ୍ ଛୁଟିକି ଆସିବା ପରି, ବୋଉର ସମଗ୍ର ସତ୍ତାରୁ ସେ ବିକଳ କାନ୍ଦଣା ଛୁଟିକି ଆସୁଥିଲା । ମୁଁ ହତଭମ୍ବ ହୋଇଗଲି । ପ୍ରଥମେ କିଛି ବୁଝିପାରିଲି ନି । ବହୁଦିନରୁ ଅପେକ୍ଷା କରାଯାଇଥିବା ଏକ ନିଶ୍ଚିତ ମୃତ୍ୟୁର ସତ୍ୟତା ପ୍ରତିପାଦନରେ ଯେ ବୋଉ ଏତେ ବିକଳ ହୋଇ କାନ୍ଦିପାରେ, ସେ ଧାରଣା ମୁଁ କରିପାରି ନ ଥିଲି । କାଦମ୍ବରୀ ମରି ଯାଇଥିଲା । ତା କାନ୍ଦର କୋଳାହଳ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ।

ବୋଉ କାଦମ୍ବରୀର ସେଇ ମାଂସର ମେଞ୍ଚା କୁଢ଼ ଉପରେ ନିଜକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଜାଡ଼ି ଦେଇ, କାନ୍ଦର ରୋଳ ଛୁଟାଇଥିଲା, "ମୋ ଧନରେ, ନୟନର ପସରା, ଏତେ

କଷ୍ଟ କରି ତତେ ଜଗି ବସିଥିଲି, ଶେଷରେ ମତେ ଏକଲା କରି ଗଲୁରେ ଧନ ! "ମୁଁ ଅଭାଗିନୀ ତୋତେ ବଞ୍ଚେଇ ରଖି ପାରିଲି ନା । ତୁ ଚାଲିଯିବା ଆଗରୁ ମୋ ମାଆ-ଘଣ୍ଟିଆକୁ ଯାହା ଆଗେ ମରଣ ହେଲାନରେ ମୋ ସୁନା !"

ଏତେ ଦିନର କଷ୍ଟର ଅବସାନ ପରେ ମଧ୍ୟ ବୋଉ କାନ୍ଦୁଚି । କନ୍ଦୁରିର କାନ୍ଦମୟ ଜୀବନ ସ୍ଥିତିକୁ ବଞ୍ଚେଇ ରଖିପାରିଲା ନା ବୋଲି ନିଜକୁ ଧିକ୍କାର କରୁଚି । ସେମିତି କାନ୍ଦୁରୀ ମରିବ ବୋଲି ସେ ଆଗରୁ ମୋଟେ ଜାଣି ନ ଥିଲା, କି ଭାବି ନ ଥିଲା । ସୁସ୍ଥ ସବଳ ଭେଣ୍ଡାଟିଏ ମରିଯାଇଥିବା ପରି ବୋଉ କାନ୍ଦୁଚି ।

ଆଖିରେ ଲୁହ ସହ ମୋ ହୃଦରେ ଏକ ଅଭିଭୂତଭାବ ବିସ୍ତରି ଯାଉଥିଲା ! ମାତୃତ୍ୱର ସରଳ ସତ୍ୟ ଓ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥ ସ୍ନେହ, ବୋଉର ଏଇ ଉଚ୍ଛଳ ବିକଳ କାନ୍ଦଣା, ମୋ ଭିତରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମର୍ମାହତ ହେଉଥିଲା ।
